12
R

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
6 H
7 M

Memorial Medic.a Fradrca
S
VI

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Coll. Rom. Soc. Jesu Cat. Inscr. B. S.

D. HIERON. MERCVRIALIS
FOROLIVIENSIS,

MEDICI CELEBERRIMI AC PRÆSTANTISSIMI, ET PROFESSORIS QVONDAM IN NOBILISSIMIS ACADEMIIS, BONONIENSI AC PATAVIENSI, PRIMARII,

Medicina Practica,

SEV DE COGNOSCENDIS, DISCERNENDIS, & curandis omnibus humani corporis affectibus, earumq́; cauſis indagandis,

Libri V.

IN PATAVINO GYMNASIO, OLIM AB IPSO PVBLICE PRÆLECTI, ET THESAVRI INSTAR A QVIBVSdam hactenus reconditi, plurimorumq́ue votis & deſiderio ſummè expetiti: nunc autem poſt obitum Autoris, publici boni cauſa, in lucem editi,

STVDIO ET OPERA,

PETRI DE SPINA AQVISGRANENSIS D. ET SERENiſſimi Electoris Palatini Friderici IV. Medici ordinarij.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO S. CÆS. MAIESTAT.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
In Officina Ioannis Theobaldi Schönvvetteri. M. DC. II.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI, AC DOMINO, DOMINO FRIDERICO IV. COMITI PALATINO AD RHENVM, S. ROMAN. IMperii Archidapiſero & Electori, Duci Bauariæ, &c. Domino ſuo Clementiſſimo.

SERENISSIME *& potentißime Princeps Elector, Domine Clementißime, animi eſt liberaliter à natura & doctrina inſtituti, & virtutem ac decus amantis, aliquid communi hominum ſocietati adiumenti pro virili conferre: bonum enim quo eſt communius & pluribus communicatur eo eſſe præſtantius ſemper iudicaui. Etenim niſi viri docti quaſi ſinguli ſymbola contuliſſent, nunquam profecto ſcientiæ ad eam perfectionem perueniſſent, ad quam paulatim multis plurimorum ſapientum & eruditorum virorum obſeruationibus coniunctis peruenerunt. Hac ratione medicinam & reliquas artes & ſcientias inuentas, auctas & perfectas eſſe hiſtoriæ fidem faciunt. Itaque cum hunc celeberrimi & expertißimi præceptoris mei quondam in Italia fœtum, hactenus mihi tanquam pro theſauro reſeruaſſem, publica vtilitate motus, ſub auguſtißimo Illuſtrißimæ Celſitudinis tuæ nominis ſplendore & patrocinio in apertum proferre decreui. Opus eſt omnino methodicum & dogmaticum, omnes totius corporis morbos & artem prognoſticandi mira elegantia & perſpicuitate complectens. Nec puto mihi multum laborandum, vt apud veros medicos Aſclepiadæos illud pluribus commendem, cum vino vendibili (quod dicitur) hedera ſuſpenſa minime ſit opus.*

Hunc autem Commentarium medicum Illuſtrißimæ Celſitudini tuæ, grati animi ſymbolum, & perpetuæ obſeruantiæ monumentum ſubmiſſe offero, dico, conſecro. Sunt enim quod ingenue fa-

teor ab Illuſtriſſima Celſitudine tua in me beneficia maxima collata, dum me meamq́; familiam non ſolum ſub vmbra alarum ſuarum recipere, ſed in medicorum ſuorum numero aſſcribere non eſt dedignata.

Pro quibus beneficijs cum aliud pro mea tenuitate non poſſim, efficiam quantum in me erit, vt nunquam vel fidem, qua Illuſtriſſimæ Celſitudini tuæ ſum adſcriptus, vel induſtriam in me deſiderare poſſit.

DEVM Optimum Maximum ſupplex rogo, vt Illuſtriſſimam Celſitudinem tuam, vna cum laudatiſſima coniuge, & prole numeroſa, omni genere benedictionis cumulare, & Palatinatui totique orbi Chriſtiano diu ſoſpitem conſeruare dignetur. Scriptum Heydelbergæ Anno N. C. 1601. menſe Septembri.

Illuſtriſſimæ Celſitudinis tuæ

Deuotiſſimus cliens

Petrus de Spina Doct.

PETRVS

PETRVS DE SPINA D. ET SERENISSIMI ELECTORIS PALATINI MEDICVS ORDINARIVS CANDIDO LECTORI S.

PRAXIS hæc medica Excellentiſſimi & incomparabilis Medici Dn. Hieronymi Mercurialis, Patauij, in frequentiſſimo Medicorum Auditorio olim publice prælecta, cum propter inſignem eius vtilitatem, & doctrinæ præſtantiam, à multis ſummo deſiderio expeteretur, & ab amicis quibuſdam, qui eam accuratiſſime, & diligentiſſime deſcriptam, in Italia ad manus meas perueniſſe ſciebant, crebro apud me inſtaretur, vt eam typis deſcriptam publici iuris facerem: Ego habita ratione, tum amicorum, tum vtilitatis potiſſimum publicæ, petitioni ipſorum, & deſiderio multorum ſatisfacere cupiens, autorem ipſum, huius mei inſtituti; vti par erat; per literas certiorem facere, decreueram, certa ſpe fretus, ipſum, pro beneuolo ſuo in Remp. animo, & ſingulari erga omnes humanitate, id minime fuiſſe improbaturum, ſed facile paſſurum, vt quæ publice in Academiis aliquando prælecta, & ipſo publici quodammodo iuris facta erant, ea etiam in communem omnium vſum & commodum, publicis typis mandarentur. Verum dum in eo ſum, ecce triſtis, & inopinata, de incomparabilis viri morte fama adfertur: quæ licet mihi, vt & omnibus bonis, ac rem literariam amantibus luctuoſa merito extiterit, ab inſtituto tamen, me haudquaquam reuocare, ſed inſtigare potius debuit, vt, quod in honorem præſtantiſſimi viri, & publicum commodum, ipſo viuente, decreueram, id eo etiam mortuo exequi haud intermitterem. Itaque exemplar quod penes me erat, & In priuatum meum vſum, à me deſcriptum, theſauri inſtar aſſeruabatur, vt pluribus communicari & prodeſſe poſſet, Typographo prælis ſubiiciẽdum traditi: cui cum aliud inſuper exemplar à Clariſſimo viro Dn. Theobaldo Fettich Medico Reipub. Wormatienſis & Franckenthalenſis ſuppeditatum, & vtriuſque diligens collatio facta ſit, nemini dubium eſſe debet, quin præclarum hoc opus, eo perfectius & correctius in publicum prodeat. Quod, vt grato in defunctum autorem animo ſuſcipias beneuole Lector, & ſtudium noſtrum æqui bonique conſulas, etiam atque etiam rogo.

Vale feliciter.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM
OPERIS HVIVS MEDICI.

LIBRI I.

CAP. I. *De cauſis, cur auctor de morbis particularibus hominis tractaturus, à capitis affectibus initium faciat.*
2. *De dolore in genere.*
3. *De dolore capitis.*
4. *De cephalea.*
5. *De hemicrania.*
6. *De principibus animæ facultatibus.*
7. *De caro.*
8. *De Catalepſi.*
9. *De cataphora ſeu comate.*
10. *De melancholia.*
11. *De vertigine.*
12. *De lycanthropia.*
13. *De vitiis ratiocinatricis læſæ.*
14. *De fatuitate & amentia.*
15. *De phrenitide.*
16. *De mania.*
17. *De vitiis ad memoriam pertinentibus & primum de Lethargo.*
18. *De memoria deperdita.*
19. *De apoplexia.*
20. *De paralyſi.*
21. *De tortura oris.*
22. *De incubo.*
23. *De ſtupore.*
24. *De tremore.*
25. *De conuulſione.*
26. *De epilepſia.*
27. *De catarrho.*
28. *De affectibus oculorum, offuſcatione, viſus diminutione, myopia, nyctalopia.*
29. *De vitiis, quæ fiunt in inſtrumento virtutis.*
30. *De vitiis in humore vitreo.*
31. *De vitiis in tunica aranea.*
32. *De vitiis in humore albugineo.*
33. *De imaginibus.*
34. *De ſuffuſione.*
35. *De vitiis tunicæ vueæ; & primo de conſtrictione pupillæ.*
36. *De vitiis tunica cornea.*
37. *De ophthalmia.*
38. *De inſtrumenti auditus affectibus in genere.*
39. *De ſurditate & difficili auditu.*
40. *De tinnitu, ſonitu, ſeu ſibilo aurium.*
41. *De dolore aurium.*

LIBRI II.

CAP. I. *De tuſſi.*
2. *De difficultate anhelitus.*
3. *De exitu ſanguinis ab ore.*
4. *De phthiſi.*
5. *De angina.*
6. *De pleuritide.*
7. *De peripneumonia.*
8. *De empyemate.*
9. *De affectibus cordis.*
10. *De ſyncope.*
11. *De cordis palpitatione.*

LIBRI III.

CAP. I. *De vitiis ſtomachi.*
2. *De affectibus vẽtriculi, & primum de cardialgia.*
3. *De nauſea.*
4. *De ſingultu.*
5. *De vitiis appetitus in genere.*
6. *De deprauato appetitu, ſeu de pica.*
7. *De inappetentia.*
8. *De ingenti fame, & exceſſu appetentiæ.*
9. *De immaderata ſiti.*
10. *De vitiis facultatis retentricis ventriculi, vt cœliaca paſſione, & lienteria.*
11. *De inflatione ſeu eructatione ventriculi.*
12. *De vitiis coctionis.*
13. *De inflammatione ventriculi.*
14. *De vitiis facultatis expultricis ventriculi.*
15. *De cholera.*
16. *De vitiis iecoris in genere.*
17. *De fluxu hepatico.*
18. *De obſtructionibus iecoris.*
19. *De inflammatione iecoris.*
20. *De affectibus lienis in genere.*
21. *De inflammatione lienis.*
22. *De ſcirrho lienis.*
23. *De ictero.*
24. *De hydrope.*
25. *De affectibus inteſtinorum in genere.*
26. *De dolore colico.*
27. *De ileo.*
28. *De dyſenteria.*
29. *De affectibus renum, & primo de eorundem obſtructionibus.*
30. *De diabete.*
31. *De fluxu ſanguinis renum.*
32. *De ſuppreſſione, difficultate & ſtillicidio vrinæ.*

33. *De*

33. *De lapide veſicæ.*
34. *De inflammatione veſicæ.*
35. *De exulceratione veſicæ.*
36. *De ſcabie veſicæ.*
37. *De vitiis partium genitalium in genere.*
38. *De priapiſmo.*
39. *De impotentia coeundi.*

LIBRI IV.

CAP. I. *De arthritide.*
2. *De iſchiade.*
3. *De podagra.*

Hic ſequitur tractatus de lue venerea, ſiue morbo gallico, in ſua capita diſtinctus, vt ſequitur.

CAP. I. *De definitione & ſubiecto morbi Gallici.*
2. *De cauſis morbi Gallici.*
3. *De differentiis & ſignis morbi Gallici.*
4. *De curatione morbi Gallici.*
5. *De antidotis contra morbum Gallicum adminiſtrandis.*
6. *De accidentibus morbi Gallici.*

LIBRI V.

CAP. I. *De febribus in genere & ſpecie.*
2. *De differentiis febrium.*
3. *De cauſis febrium in genere.*
4. *De temporibus febrium.*
5. *De ephemera.*
6. *De ſynocho imputri.*
7. *De hectica febri.*
8. *De febribus putridis.*
9. *De febribus in ſpecie, & primum de febrib. tertianis.*
10. *De febribus ardentibus.*
11. *De febribus quartanis.*
12. *De febribus quotidianis.*
13. *De febribus ſanguineis.*
14. *De febribus compoſitis.*
15. *De hemitritæo.*
16. *De ſymptomatis febrium.*
17. *De febribus malignis.*

D.HIE-

D. HIERONYMI MERCVRIALIS MEDICI PATAVINI PRIMARII DE AFFECTIBVS CAPITIS ET PARTIVM HVIC ANNEXARVM,

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

ETSI à veteribus diſputatum ſit, vtrum maiores ſint animi aut corporis morbi: illud tamen certiſſimum eſt, quod à Plat. in Timæo & in Carneade conſtitutum habetur, ſcilicet fieri non poſſe, vt animus æger ſine corpore, aut corpus ſine animo curari poſſit. Sed ſicut animi morbos curare ad philoſophum pertinet: ita ſolius medici munus eſt corporis morbos auferre. Vt colligere liceat, libros illos Gal. de curãdis animi morbis potius philoſophi quã medici libros eſſe. Quoniam vero morbi corporis aut metuuntur, aut afficiunt; de morbis qui afficiunt, id eam medicinã ſpectat tractare, quam veteres appellarunt Clinicen, & quã hoc tempore ſcholæ noſtræ profiteri ſolent. Quoniã autem hi morbi aut corpus vniuerſum tentant, aut partes corporis: cum anno elapſo de morbis vniuerſum corpus tẽtantibus, hoc eſt, de febribus tractauerimus, ſequitur vt hoc anno de particularibus morbis lectiones noſtras habeamus.

Negotium hoc, filii amantiſſimi, non minus vtile quam glorioſum eſt, & propterea qui debent medici eſſe, opus eſt, vt in hoc genere diſciplinæ addiſcendo omnes neruos, & omnes vires intendant. Ego enim quantum in me erit, dabo operam, vt diu noctuque, & priuatim & publice, ſtudia veſtra ita adiuuẽ, vt nunquam vos debeat pœnitere Mercurialem veſtrum audiuiſſe.

Cur à capite tractatio particularium morborum incipiat.

Inchoaturus igitur hanc præclaram tractationem, cur à capite auſpicandum eſſe duxerim, tres potiſſimum rationes effecerunt. Vna eſt, quoniam vt dixit diuinus Plato in Tim. caput diuiniſſimæ rei ſedes & habitaculum eſt; & Ariſt. 33. problem. 9. ſolebat appellare caput rẽ maxime ſanctam & ſacram.

Rat. 1.

2.

Secunda ratio fuit, quia caput, vt D. Hipp. c. 4 de morb. inter omnes corporis noſtri partes maxime omnium morbis exercetur, vt propterea antecedere debeat eius partis tractatio, quæ omnium maxime à morbis tentatur. Tertia ratio fuit, quod caput eſt principium noſtri corporis; & ita eſt principiũ, vt apud omnes conſuetudo introducta ſit, appellandi principia rerũ capita, quare à capite tanquam à principio iure debet auſpicari omnis noſtra tractatio.

Cur à dolore capitis exordium faciamus practicæ.

Cum igitur à capite ſit inchoandum, & innumera prope genera morborum caput tentare ſoleant, vt à dolore capitis ſermonis initium ſumam, tres quoque rationes me magnopere inuitant. Prima eſt, quia locus hic poſtulat, vt Rhaſen auctorem ſequamur. Iam vero Rhaſes lib. ſuum 9. ad Almanſ. auſpicatus eſt à dolore capitis, id quod etiam non ſolum fecit Gal. in lib. de medicamentis, ſ. l. vbi poſt cutis affectus ſtatim ſeſe contulit ad dolorem tractandum: verumetiam idem fecit Auic. in 1. tertii. quos auctores quia nos maxima ex parte ſequemur, vt iis vos quoque diligenter ſtudeatis etiam atque etiam hortor.

Rat. 1.

2.

Secunda ratio fuit, quod dolor capitis frequentiſſime ſolet omnem ſexum exercere; ita vt nihil fere magis in manibus medicorũ verſetur, quã huiuſmodi dolor. Et ratio huius eſt, quia caput, vt D. Hipp. 4. de morb. veluti cucurbita ſuperpoſita eſt toti corpori: ſed & quia maior pars hominum ob ingluuiem feraciſſima eſſe ſolet cruditatum & vaporum, qui, vt audietis ſ. l. caput maxime dolore afficere poſſunt. Tertia ratio eſt, quoniam, vt D. Plinius lib. 25. cap. 3. inter omnes dolores maxime omniũ ſolent turbare homines dolores capitis, vt ꝑpter hos Auerrh. 3. collect. 31. ſcripſerit, dolores capitis manifeſtiſſimos eſſe.

CAPVT II.

De dolore in genere.

De dolore in genere.

QVamobrem cum de dolore capitis tractaturi diligentes ſimus, ne ingenia ve-

ſtra errent, operæ pretium eſſe puto, vt prius, quid ſit dolor, diligenter intueamur. Nam appellatus eſt à Græcis dolor multis nominibus, ſed frequentiſſime omnium apud medicos vſurpantur duo, πόνος & ὀδύνη. Latini vno verbo doloris vſi comperiuntur. Sed quemadmodum de nomine doloris nulla eſt controuerſia; ita quoque de natura eius nulla eſt pene certitudo: ſiquidem quot ingenia hanc rem tractarunt, tot definitiones attuliſſe videntur; vt interdum valde ſim miratus, qui fiat, vt cum omnes homines quotidie dolorem experiantur, in eo tamen cognoſcendo ſint adeo incerti & dubii.

De natura & definitione doloris.

Ego vero dimiſſa diſputatione aliarũ doloris definitionum, tradam vobis, quæ puto eſſe magis conſentanea. Eſt autem hæc: Dolor eſt alteratio corruptiua ſenſus tactus, ſubito facta ob ſolutionem continui, vel malam intemperiẽ, vel ob vtrumq;. Et vt melius naturã doloris conſequi, valeatis, faciam breuiter huius definitionis anatomen. Nã dixi primum eſſe alterationẽ corruptiuam, tum quia veteres ſic vocarunt, tũ quia ratio & rei natura ita perſuadet. Hippocrates enim in libro de nat. hũ. vnde Ariſtoteles hauſit fere omnẽ ſuam philoſophiam, non alia ratione probat, hominẽ conſtitutum eſſe ex diuerſis elementis, niſi quia dolet, nam ſi vnum eſſet, inquit, non doleret homo, quia nõ alteraretur, quaſi ſapientiſſimus ſenex nil aliud nos docere voluerit, niſi dolorem eſſe alterationem.

Dolor eſt alteratio corrupt. ua. Prob. Autorit.

Idem Hippocrates lib. de loc. in homine, quem locum etiam citauit Galenus ſæpe libro ſeptimo de plac. Hippocratis manifeſte dixit, dum dolet homo naturam ipſius alterari & corrumpi, & Plato Hippocratis ſectator in Philebo d. dolorem nil aliud eſſe, niſi harmoniæ corporis corruptionem. Quare ſatis patet, veteres nominaſſe dolorem alterationem & corruptionem.

Ratio.

Ita quoque rem eſſe vna ratio perſuadere poteſt, ſiquidem vt præclare definitum eſt à philoſopho 9. Eth. voluptas eſt perfectio: vnde ſi dolor eſt contrariũ voluptatis, neceſſum eſſe videtur, vt conſequẽter ſit corruptio. Sed hoc loco non eſt ignorandum, dum dixi corruptionem ſeu alterationẽ corruptiuam, non intelligendam eſſe nudam alterationem, eo quia ſic etiam corpora maximo poſſent dolore affici cũ corrũpantur. Sed intelligendum eſt, eſſe alterationẽ perceptam & cognitam, nã teſtis eſt Ariſtoteles, 1. rhet. cap. 4. & 5. dolorem fieri in parte cognoſcẽte, & propterea non eſſe nudam alterationem, ſed alterationem cognitam. Atq; hoc ſapiẽter admodum indicatum eſt ab Hippoc. quando lib. 2. aph. 6. dixit, ſi aliqua parte dolentes dolorem non ſentiũt, iis mentem ęgrotare, quaſi ad doloris efficientiã neceſſario ſemper mens, ſeu intellectus, ſeu facultas cognoſcitiua concurrat.

Dolorem eſſe alterationem corruptiuam cognitam.

Dictum eſt ſecundo loco ſenſus tactus, propterea ꝙ etſi reliqui ſenſus nõ ſint immunes à dolore: attamen eum habent nõ propria ratione, ſed quia participat vnuſquiſque ſenſus tactus. Et hæc eſt ratio, qua inductus Gal. 3. cap. lib. de diff. ſympt. d. dolorẽ eſſe ſymptoma excellens, & proprium ſenſus tactus. Sed video dicturum aliquem veſtrũ, qua ratione dolor dicat̃ à Gal. propriũ ſymptoma tactus.

Quo ſenſu afficiatur dolore.

Huius rei complures afferri poſſunt rationes. Vna eſt, quia tactus realiter, & vt ſic dicã, materialiter à ſuo obiecto mouetur, vt propter hoc hęc alteratio, quę materialis eſt, maxime omniũ, & proprie fieri dicatur in tactu. Altera ratio fuit, quia omnium ſenſuum cognitio certitudine poſtponitur certitudini tactus. Vt cum volumus quidpiam tanquam certũ demonſtrare, dicamus illud tangi. Tertia ratio, quia ſenſorium tactus diſtributũ eſt per vniuerſum corpus, vnde dolor, qui eſt alteratio corporis, maxime omniũ & propriiſſime videtur fieri circa illum ſenſum, qui omnium cõmuniſſimus eſt; nam cum vitæ noſtræ eſſentia atque ſalus poſita ſit in tactu, quippe quo viuentia diſtinguuntur à non viuentibus, iure factum eſt, vt huiuſmodi ſenſus per vniuerſum corpus propagaretur.

Qua ratione dolor dicatur à Gal. proprium ſymptoma tactus.

Ratio 1.

2.

3.

Dictum eſt, ſubito facta, eo, quia alterationes, quæ paulatim in corporib. noſtris fiũt, minime nos mouẽt, quaſi natura aſſuefacta minime paſſionẽ eam aut non cognoſcat, aut penitus contẽnat; vt propter hoc Plato in Tim. atq; in Phil. quẽ ſecutus eſt Gal. dixerit, dolorẽ eſſe ſubitũ quendã receſſum à ſtatu naturali ad ſtatũ præternaturalem. Sed dubitare poſſet aliquis, vtrum ſemper fiat dolor vel voluptas, quemadmodum D. Plato in ſubitaneo vel receſſu, vel reditu; ſiquidem, vt proponebat Aetius lib. 5. c. 100. fiunt interdũ quidã ſubiti receſſus è ſtatu præternaturali ad naturalẽ, in quibus tamẽ dolor, non autẽ voluptas oritur. Exemplũ eſt, ꝙ ſi quiſpiam manus refrigeratas repente calori ingenti apponat, dolor incredibilis percipiatur, & tamen hic motus ſubitus fit à pręternaturali ſtatu ad naturalem. Nodus hic, quẽ multi diſſoluere conati ſunt, ita ſolet à me definiri, quod in exemplo propoſito non fit reditus ad ſtatum naturalem, ſed potius fit tranſitus à ſtatu præternaturali ad alium ſtatum pręternaturalem. Nam illud veriſſimum eſt, vitam noſtram & naturæ ſtatum conſeruari mediocritate, mediocritati omnea exceſſus ſunt contrarii. propterea æque contraria eſt naturæ nimia illa calefactio atq; animi refrigeratio, vt propterea in propoſito caſu immaniſſimi dolores ſentiantur, quia ſimul duo exceſſus fiunt, & nimia calefactio & nimia frigefactio.

Dolor eſt alteratio ſubita.

Dubium.

Solutio.

Dicitur à ſolutione continui, vel mala intemperie, vel vtroque. Quoniam vt ſ. l. diſputabo circa cauſas doloris, veræ dolo-

Dolor fit à ſolutione

continui vel mala intemperie, vel vtroque.

ris cauſæ non ſunt aliæ, niſi hæ commemoratæ. Nam cur cauſas in definitione doloris apponendas eſſe iudicauerim nuperrime, fecit auctoritas Galeni, qui libro quarto de diff. pulſ. 9. dicebat, in definiendis rebus, quæ habent eſſentiam propriam in genere, neceſſum eſt, vt ſemper apponantur cauſæ efficientes, eo quia ſi per definitionem eſſentia rei traditur, & eſſentia doloris eſt dependentia à cauſis efficientibus, quis non videt ad declarandam hanc eſſentiam neceſſario ſemper apponendas eſſe cauſas effectrices?

Obiectio ſoluitur, quod ſi, vnius rei vna ſit cauſa.

Neque valet, huiuſmodi definitionem vitioſam eſſe, quia tradatur per plures cauſas, & conſtitutum ſit apud philoſophos, vnius rei vnam eſſe cauſam, & è conuerſo. Nam id quidem veriſſimum eſt: veruntamen intelligere oportet varietates, quia vbi effectus videtur vnus, cum tamen ſit ſpecie diuerſus, iure fit, vt poſſit plures cauſas habere, & ideo, quia dolor videtur quidem vnus, ſed ſpecie non eſt vnus, ea propter fit, vt habeat plures cauſas. quod dolor non ſit vnus, docuit Galenus ſecũdo de loc. aff. 5. vbi ſcribit, duas eſſe primas ſpecies doloris: ſcilicet eam quæ fit ab intemperie, & eã quæ fit à ſolutione cõtinui.

In quo genere ſymptomatũ reponatur dolor.

Itaque definitio, quam attulimus, doloris, hunc in modum firma & rata ſit. Ex allata definitione colligere poteſtis, dolorem, enim ſic repræſentatur, eſſe purum ſymptoma, & quidem in genere actionum tactus depromatur, vt D. Galen. de differentiis ſymptomatum. 3. Et vt hoc melius intelligatis, debetis ad memoriam reuocare ea quæ ſcripta ſunt à Galeno in initio lib. de different. ſymptomat. ſcilicet alterationem duos terminos includere, alterantem & corpus alteratum: ſi conſideretur cauſa alterans, appellatur motus; ſi autem conſideretur corpus, quod alteratur, appellatur paſſio, ita vt liceat nobis ſec. diuerſos reſpectus appellare dolorẽ modo paſſionẽ, modo actionẽ. Et hoc eſt, Domini, quod fefellit ingenioſiſſimum Argent. qui in libr. de ſymptomat. conatus eſt reprehendere Galenum & omnes medicos, quod dixerint, dolorem eſſe actionem, & propterea ſymptoma. nam voluit hic bonus vir neceſſe eſſe dari quartum genus ſymptomatum, in quo dolor collocetur, contra omnem rationẽ & philoſophiam. Auerrh. autem lib. tertio collect. capite trigeſimoprimo, qui vidit hanc varietatem, dixit dolorem eſſe mutationem tactus ad malam qualitatem, quod perinde eſt, ac ſi dicamus eſſe deprauatam actionem.

An dolor actio vel paſſio.

Argent. notatur qui in quarto genere ſym. dolorem locauit.

A quo morbo dependeat dolor vt ſymptoma.

Quoniam autẽ omnis deprauata actio neceſſario ſequitur aliquem morbũ, ex Galeno lib. de ſymptomat. differen. 4. hinc factũ eſt, vt inter medicos ſemper diſputatum ſit, quinã ſit ille morbus, quẽ ſequitur dolor. Et hæc diſputatio nulla alia eſt, quam diſputatio de cauſis doloris, agitata etiã apud philoſophos.

Diff. an à ſola cõtinui ſolutione fiat dolor, vel etiam à mala intemperie.

Non defuerũt, qui exiſtimarent, morbum ſiue cauſam doloris eſſe purã & vnicam continui ſolutionem. Huic ſententiæ fauet ratio, ſed fauent etiam multorum medicorum auctoritates. Ratio pro hac ſententia eſt, quod dolor, vt fieri intellexiſtis, fit ſubito, ſed ſolutio continui fit ſubito, non autem mala intemperies. Igitur rationi conſonum videtur à continui ſolutione, non ab intemperie fieri dolorem. Quod autem intemperies ſubito non fiat, teſtem habetis Galenum in fine 2. de ſympto. cauſis. Ibi ſcribit, nullam intemperiem fieri ſubito, ſed tamen in tempore.

Pars affirmans fieri à ſola cõtinui ſolutione.

Prob. Rat.

Auctorit.

Auctoritates, quæ fauent huic ſententiæ, complures quoque ſunt. Inprimis eſt Ariſtot. qui ſexto Topicor. 3. & 5. problem. 26. expliciſſimis verbis d. dolorem fieri, quãdo continuum diſſoluitur. Sed quod magis eſt, Galenus quoq; videtur huius opinionis fautor extitiſſe. nam de inæq. intemperie 6. manifeſte ſcribit ex ſententia Hipp. omnes morbos vlcera eſſe, & propterea dolorem etiam vlcus eſſe, & conſequẽter ſolutionẽ cõtinui. Quinimo quarto ſimplic. ſecundo, ſcribit, intemperata ſi vnquam dolorem efficiunt, efficere quia ſoluunt continuum, quaſi hæc etiã fuerit ipſius Galeni mens.

Et hanc fuiſſe Galeni mentem clariſſime ſcripſit Auerrh. l. c. & Auic. ſecunda primi doct. 2. capite decimo nono, nec non prima tertii, tract. 2. cap. 1. His enim in locis & Auerrho. & Auicen. tribuerũt Galeno quaſi ſenſerit dolorem fieri à ſolutione continui.

Ex altera parte fuerunt, qui opinati ſunt, non continui ſolutionem, ſed malam intemperiem eſſe doloris effectricem. Huius opinionis princeps fuit Auerrh. loco citato, qui duabus rationibus aduerſus Galenũ, & Auicennam diſputauit, dolorem non à continui ſolutione, ſed ab intemperie fieri. Prima ratio fuit, tactum atq; alios ſenſus moueri tantum à propriis obiectis, ſed proprium obiectũ tactus ſunt qualitates elementorum, igitur, inquit Auerrh. nõ poteſt tactus moueri immediate & proprie ab alio obiecto, quam ab his qualitatibus, & conſequenter ab intemperie: continuitas, inquit Auer. eſt quidem etiã obiectum tactus, ſed obiectum omne, quod non mouet niſi virtute proprii obiecti. Alia ratio fuit, dolorem fieri eo pacto, quo fit voluptas. Sed voluptas non fit ab vnitate, igitur dolor non poteſt fieri à ſolutione vnitatis.

Prob. rat. 1.

2.

Auctoritat.

Hæc Auerrh. ſententia non caruit quoq; fautoribus inprimis, videtur hanc ſentẽtiam laudaſſe Hippoc. qui 1. de nat. hum. d. dolorẽ fieri ob alterationem factã à calido, frigido & reliqs qualitatib. Quinimo in libro de loc. in homine, poſtquã dixit dolorem fieri cũ natura corporum corruptorum, ſubiungit, corrumpi naturas propter calefactionem, frigefactionem propter exceſſum & defectum.

Plato quoq; Hippocratis ſectator in Philebo manifeſtiſſime videtur tribuiſſe doloris generationem ſolis elementorum qualitatibus. Sed hãc etiam opinionem nonnullis viſus eſt amplexatus eſſe Gal. quippe in art. med. 80. 17. meth. 7. & aliis in locis dixit fieri dolorem propter frigus, propter calorem & alias qualitates. In hac ingeniorũ diſtentione fuerunt alii viri, qui vt tollerent difficultates, dixerunt malam intemperiẽ poſſe capi dupliciter, vel ſeiunctam à continui ſolutione, vel non ſeiunctã. Si ſeiuncta, nunquã poſſe facere dolorẽ: Si autem capiatur ſeiuncta, dicunt rurſus aut ipſam per ſe facere dolorẽ, aut facere per ſolutionẽ continui. Atq; hac diſtinctione putant ſe tollere omnes difficultates, & contradictiones. Ego puto illa ratione & multo melius dirimi poſſe has diſcordias, ſi conuertamur ad naturã rei, nam vt heri audiuiſtis, eſſentia doloris eſt, vt ſit alteratio corruptiua. Igitur quicquid poteſt corrumpere ſenſum tactus, conſequenter poteſt inducere dolorẽ: corrumpere ſenſum tactus æque poteſt ſolutio continui atq; mala intemperies.

Auctoris iudicium.

Hoc arbitror intelligere voluiſſe diſertiſſime Auic. quando loco citato ſcribit dolorem fieri à re cõtraria ſenſui tactus: & iure dixit à re contraria, quia cum ſenſus tactus ſit propagatus per omnes corporis partes, ſicuti partes conſtituuntur carnes per temperationem & per vnitates, pari pacto diſſoluitur natura materialitatis, tã per cõtinui ſolutionem, quam per malã intemperiẽ; & propterea cum hoc vidiſſet magnus Auic. non dubitauit aſſerere, dolorẽ fieri tum à ſolutione continui, tum etiam à mala temperie. Hanc opinionem ſemper ego ſecutus ſum, quod perſuaſiſſimũ habebam, Galenũ aliter neq; ſenſiſſe neq; ſentire potuiſſe. Et ꝙ hæc fuerit Galeni ſententia, videatis ipſum lib. de inęquali intẽperie 6. 12. met. 7. 4. ſimpl. 2. 2. de acutis 1. alibi etiã, ne vos tędio afficiã enumerandis locis. In his enim ſcribit, dolorem fieri cũ à mala temperie, tum etiam à cõtinui ſolutione. Nec valet ꝙ dicunt iſti, intelligendũ eſſe Galenum quaſi voluerit fieri dolorẽ non à ſolutione, ſed cũ ſolutione continui, quia Galeni verba plerisq; in locis diuerſo modo ſonare videñt.

Prob. auctoris.

Sed quid dicemus & ad Auerrh. & ad alios? Primum quod ſpectat ad priorem ſententiam, fateor verum eſſe, continui ſolutionem fieri ſubito: Sed non negandũ eſt, intemperiem etiam fieri poſſe ſubito. Quia duplex eſt intẽperies apud philoſophos & medicos, alia eſt in habitudine, alia eſt in habitu: intemperies in habitudine fieri poteſt cito, vt Seneca docet, ſed intemperies in habitu minime fit ſubito, & Galenus, quãdo ſcripſit, nullam intemperiem fieri ſubito, hoc eſt, in habitu.

Refut. 1. opi.

Ad auctoritatem Hippocratis & Auerrho. reſpondetur vnico modo hos quidem loco citato confeſſos eſſe, fieri dolorẽ à ſolutione continuitatis, ſed non negarunt, quin etiam fiat à mala intemperie. Nec eſt quod dicant, malam temperiem facere quidem dolorem, ſed inducendo continui ſolutionẽ, quoniam non eſt verum, omnem intemperiem facere continui ſolutionem, ſed tãtum quæ diu durat, atque hoc euidentiſſime propoſitum eſt à Galen. de inæq. intemp. 6. & ab Auerrh lib. 1. tract. 9. cap. decimo nono, vbi ſcribit intẽperies, quæ faciunt continui ſolutionẽs illas eſſe, quę durant, non quę ſunt recentes.

Refut. 2. opi.

Ad Auer. 2. qui feliciſſime ſemper diſputauit aduerſos medicos, quid dicemus? Dupliciter reſpõdeo: poteſt vno modo illud, ꝙ alterat tactũ, non eſſe ſimpliciter obiectũ proprium, ſed eſſe rẽ contrariã. Imo Ariſt. 7. eth. manifeſtiſſime dixit, dolorem fieri ob alterationem tactus à re contraria, quare dũ Auer. dicit moueri tantum tactũ à qualitatibus elementorũ, decipitur ſecundum medicos: quia læditur tactus à re contraria. Iam autẽ, vt audiuiſtis, contrariatur tactui nõ minus continui ſolutio, quã mala intemperies. Alio modo reſpondeo, poſſe ſc. obiectum ipſius tactus, vt docuit Ariſt. 2. de anima, nõ eſſe tantũ qualitates elemẽtorum primas, verumetiã durũ, molle, aſperũ, tenue, lęue, hęc. n. ſunt obiecta, q̃ non minus mouent ſenſum tactus quã calor, frigus, humiditas & ſiccitas. Iã aũt ſolutio continui etſi non ꝓprie reducatur ad primas qualitates, reducit̃ tamẽ ad durũ & ad aſperũ: quia illud ꝙ continuũ diſſoluit, ſemper facit propter aliquã reſiſtentiã, quę eſt inter agens & patiens: reſiſtentia ꝑſupponit duritiẽ; itaq; vbi adeſt aliqua continui ſolutio, intercedit ſemper aliqua durities, ita vt poſſim dicere aduerſus Auer. ſolutionẽ continui numerari poſſe inter obiecta tactus propria.

Tactus non mouetur ab elementis tantum sed & a contrario.

Conſtat igitur ex illis quæ hactenus docuimus, veritatem hanc eſſe, ꝙ dolor fiat ab intemperie & à ſolutione vnitatis. Quã ſententiã explicatiſſ. ſectatus eſt Gal. plerisq; in locis. Sed potiſſimum 12. meth. 7. & ſecunda de T. V. 1. quibus locis diſerte Galenus demonſtrauit ſeſe credere hanc veritatẽ: vt ſæpenumero ſim miratus, reperiri doctos viros, qui exiſtiment fieri dolorem ſolũ ob vnitatis diſſolutionem. Sed vt hæc tractatio abſolutior reddatur, duo adhuc ſuperſunt examinanda priuſquam dolorem capitis aggrediamur. Vnũ erit, an omnis intẽperies faciat dolorem, alterum an ꝑter intemperiem vnitatiſq; diſſolutionem reperiatur aliquod aliud ꝙ efficiat dolorem? Circa primum conſtituendum hoc eſt, intẽperiẽ æqualem non facere dolorem, ſed tantum inæqualem. Ratio propter q̃ ab intemperie æquali non fit dolor hęc eſt, ꝙ tametſi facultas cognoſcitiua etiã in hac intemperie ſit prompta: attamẽ non fit in corpore alteratio, ſed facta eſt. Dicebat autẽ Gal.

Dis.

An omnis intemperies faciat dolorem.

& pru-

Inæqualem tantum, nō æqualem intemperiem cauſare dolorem.
1. Rat.
2.

& prudēter 1. de S. C. dolorem eſſe ſuū habere in generatione. Alia etiā eſt ratio, quoniam ſi debet fieri alteratio, debet adeſſe & alterans & patiens in æquali intemperie: non eſt quod patiatur; quia ſimile à ſimili nihil patitur, & Domini, puto, ego hanc eſſe verā cauſam, cur ſit quod ea quæ præcognoſcūtur & præuidentur, minus doloris afferant, quam improuiſa, ſi quidē vbi præcognoſcit animus cauſas doloris futuras, ita corpus diſponitur, vt ſimile quodā pacto reddatur rebus dolorificis ſiue intemperiebus: & propterea aut nihil, aut parum patiatur, ſed h. nonnihil dubitationis, quia non videtur verum, res præuiſas minus moleſtiæ afferre: quandoquidem Alex. 1. problem. 77. quærens cur res improuiſæ minus doloris afferāt, inquit hoc ideo eſſe, quoniam animus in aliis rebus occupatus minus percipit quæ ſibi inſperato contingunt. Vt ex hoc ſcriptore manifeſte appareat rē habere ſecus, quā dixerim: ſed ſoluere oportet hūc nodum ita, vt dicamus, res dolorificas cōſiderari poſſe vel ſecundum impreſſionē quam faciūt in corporibus, vel cōſiderari poſſe ſecundū cognitionē & ſec. animi circa ipſas operationē.

Cur quæ præuidentur minus doloris afferant.
Dubium.
An improuiſa vel transiſa plus doloris afferant.

Si conſideretur ſecundum alterationem, certe res præuiſæ minus doloris afferunt: & ratio eſt, quia huiuſmodi pcognitio diſponit corpora ita, vt minus patiantur. Vbi autem animus in aliis occupatus vertitur circa res dolorificas, minus eas cognoſcit, & ex hac minori cognitione, quantū ſit ex parte ipſius, minor videtur eſſe dolor. Contra autē interdū cōtingit ſ. quod corpora minus ab animo gubernata magis afficiuntur à cauſis dolorificis, quæ etiam eſt ratio propter quam noctu dolores magis exercent, ſc. quia interdum animus in aliis occupatus minus verſatur circa res dolorificas, ſicut noctu è conuerſio minus occupatus, magis verſatur circa dolorem: propterea ratione cognitionis multo maior eſt noctu dolor quā die. Cum ergo inæqualis intemperies ſit ea, quæ facit dolorē, de hac dubitatum inuenitur apud ſcriptores, vtrū omnis hæc intemperies faciat dolorem? Hip. enim lib. de nat. hum. & de loc. in homine diſertiſſime dixit, fieri dolores, cum corpora caleſiunt, frigeſcunt, ſiccantur atq; humectantur, adeo vt nullam reliquerit Hip. intemperiē, quam non agnouerit auctorem doloris.

Cur noctu dolores magis exerceant quā interdiu.

Hanc eandem ſententiam videtur ſectatus diuinus Plato in Philebo & Timæo. Cæterum Auicenna ſecūda primi, doct. 2. cap. 19. voluit ab humida intemperie nunquā fieri dolorem, ſed tantū à calida, à frigida, à ſicca. Quam ſententiam videtur quoq; ſectatus Æginета libro tertio. Cæterum Galenus in hac re decernenda mirū in modum varius fuit. Nam lib. ſecundo de med. loc. primo voluit dolorem fieri magnum à calido & à frigido moderatum à ſicco, ab humido nullum fieri. Cæterū in art. med. c. 80. & 2. acu. 1. voluit dolorē fieri ab omni intēperie, etiā ab humida.

Cæterum 1. de S. C. 6. & 12. meth. 7. videtur voluiſſe dolorem fieri tantum à frigida & à calida intēperie, adeo vt varius omnino hac in re videatur Gal. Nonnulli, qui guſtarunt hanc difficultatem, & præſertim Fuchſius in com. ad primum lib. de cauſis ſympt. ingenioſiſſime excogitarunt rationem hanc varietates cōciliandi: dicētes intemperiem vel ſolam eſſe, vel coniūctam cum humoribus. De coniuncta intemperie non loquendum eſt. Quoniā a nemine dubitatū eſt, quin omnis huiuſmodi intemperies dolorem faciat: ſed de ſimplici dicunt ita eſſe decernendū, q̄ calida & frigida, per ſe & immediate faciant dolorem: ſicca dolorem faciat tantum per accidens, hoc eſt propter ſolutionē continui quā inducit: de humida dicunt, eam neque per ſe neque per accidens dolorem inducere. Sed quanquā hæc reſponſio ſpecioſa ſit, nō tollit tamen omnem dubitationem, primo quia Gal vbi ſcribit dolorem fieri etiam ex nimia humectatione p. d. loquitur de ſimplici intēperie, non de mixta cum humoribus.

Fuchſius.
Refutat.

Adhæc nihil iuuat, ſi Peripatetice loquamur, facere huiuſmodi diſtinctionem, quoniam apud Ariſt. nulla inuenitur intemperies humida ſine humore. Et q̄ ita ſenſerit magnus Ariſt. poteſtis facile comprehēdere ex iis, quæ ſcripſit 2. de anima t. 13. vbi ſcribit humidum non reperiri ſine corpore.

Quam veritatem etiam nobis ſcriptā reliquit 25 problem. 4. 10. & 12. in quibus quærens rationem admirabilis philoſophus, propter quā cætera corpora contactu aquæ humeſcant, aer autem non humeſcit, reſpondet hoc euenire, quoniam reliqua corpora attrahunt in ſeſe aquā & ſic humectantur: aer autem non attrahit aquam.

Ex quibus verbis colligi debet, corpora ideo humida appellari, quia repleta ſunt aut ſaltem infecta aqua. Igitur multo melius dicetur, Galenum quandoq; locutum eſſe ſecūdum rationem, quandoq; vero ſecundū ſenſum. Si loquamur ſecundum ſenſum, ſane, etiam humida intemperies facit dolorem, ſin autem ſecundum rationem, non facit dolorem humida intemperies, quia non reperitur, & ſi reperiretur, non tamen ageret. Vnde non poſſum aſſentiri Auer. qui 3. coll. 31. dicebat, omnes qualitates agere & pati, ſed aliquas magis agere, aliquas magis pati, & in poſtremis eſſe humidam qualitatem, quaſi vero ſecundum ipſius ſententiā & intemperies humida dolorem facere poſſit. Circa ſecundum ſunt aliqui recentiores, qui putant aliqua eſſe dolorem efficientia, quæ non poſſunt reduci neque ad intemperiem, neque ad ſolutionem vnitatis, exemplum adferunt de neruo denudato, qui ſi a pilo vel tantillum tangatur, dici

Auctoris iudicium.
Dif.
An præter ſupra dicta duo inueniatur tertium quod cauſet dolorem.

non poteſt quam ingentem dolorem excitet: Pari pacto dicunt de partibus inflammatis.

Et, quod magis eſt, addunt reperiri quædā à quibus dolor inducitur ſine intemperie, ſine continui ſolutione. Dicendū eſt huiuſmodi dolores nō fieri à noua & arcana aliqua cauſa, ſed fiunt à ſolutione cōtinui, q̄ ſolutio reducitur ſeu potius depēdet a duritie & aſperitate, quæ ſunt, vt heri audiniſtis, obiecta tactus. nam contactus pili in parte inflāmata & nerno denudato etiamſi minimus ſit, tamen propter inſignem partis ſenſibilitatem habet rationem magni agentis, adeo vt aliquā continui ſolutionem faciat, & propterea dolorē.

Differentiæ doloris. Archig. curioſe nimis differentias. In doloris differētiis tradendis Archig. vſq; adeo curioſus & ſuperſtitioſus extitit, vt non erubuerit etiā ſecundum ſapores differentias dolorum producere, dū dixit alios dolores eſſe dulces, alios acidos, alios amaros, & huiuſmodi nugas alias. Auic. quoq; l.c. antea nimis diligens fuit in tradendis doloris differentiis.

Et Gal. 2. de loc. aff. 7. conatus eſt confutare hanc diligentiam Archig. hoc pacto, q̄ nō ſit poſſibile neq; ex parte ægrotātis, neq; ex parte medici tot doloris differentias proponere, nam ex parte ægrotantis, tum, quia mollities animorum ægrotantiū hoc non permittit, tū quia ægri nō habent vocabula accommodata huiuſmodi differētiis, tū maxime, quia dolores quidam indicibiles & inenarrabiles cōtingunt, ex parte etiam medici inquit Gal. fieri non poſſe, vt tot differentiæ doloris inueniantur, q a neceſſum eſſet, vt medicus omnes dolores experiretur, quēadmodum d. Plato 1. de legibus, optimum eſſe, vt medicus omnes morbos experiretur, quia ſic poſſet certiorē cunctorum cognitionē habere. Igitur, inquit Gal. multo melius eſt, differentias omnes doloris reducere ad pauca quædam capita quæ ſunt quatuor: dolor pungitiuus, dolor grauatiuus, dolor tenſiuus & dolor pulſatorius. *Quatuor doloris capita ex Gal. Pungitiuus. Grauatiuus.* Nā pungitiuus ille dicitur, qui ſenſum affert veluti rei alicuius pungentis ſine corrodentis. Grauatiuus autē ille appellat, qui patientibus infert ſenſum veluti oneris alicuius grauātis, cuiuſmodi dolor reperitur in omnibus corporibus ſiue corporis partibus repletis. Tenſiuus dolor dicitur ille, in quo ſenſus percipitur veluti rei cuiuſdam extēdentis, cuiuſmodi dolores fiunt in tormēto colicorū, vel à flatu vel ab humoribus modo inteſtina, modo ſtomachū diſtendentibus, quē dolorem dicebat Auerrh. eſſe maximum omniū dolorem. *Tenſiuus.*

Pulſatorius. Poſtremo eſt dolor pulſatorius, qui eſt ſenſus veluti rei cuiuſdam pulſantis, quod genus doloris efficitur in partibus inflammatis.

Cum omnia, quæ faciūt intemperiem aut continui ſolutionem, ſint cauſæ doloris, non eſt opus, vt de cauſis vniuerſaliter, quæ faciunt dolorem, verba faciamus: & ideo me cōfero ad capitis dolorem.

CAPVT III.

De dolore capitis.

VT capitis dolor exacte cognoſcatur, ſcire oportet, dolorē omnē capitis aut eſſe recentem aut vetuſtum. Dolor recens à Græcis communiter appellatur Cephalalgia, Arabes appellant modo nomine Græco, modo Sodam. Nos Latini ſemper vocamus capitis dolorem. Cæterum, ſi hic dolor occupet vnam tantum capitis partem, vocatur Græce Hemicrania. Aretæus medicus antiquiſſimus lib. 5. de mor. chronicis vocat ſua lingua Heterocraniam. *Nomen.*

Si morbus ſit vetuſtus, & vnā capitis partē occupet, vocatur & ipſe Hemicrania. Sed ſi totum caput occupat, nuncupatur Cephalæa nā hoc voluit ſignificare Aretæus, quando d. Cephalæam eſſe inueteratū capitis dolorem. Celſus lib. 4. c. 2. ſcripſit nomine Cephalææ ſignificari quēlibet dolorē capitis peſtiferum & prauū. Auic. & omnes Arabes huiuſmodi vetuſtum dolorē variis nominib. appellarūt, ſcilicet vocarunt clauum, modo Nucē, modo Galeam, quo ſpiritu hęc nomina inuenerint, ipſi norint. Illud certiſſ. eſt, tum dolorē recētem, tum vetuſtū vel fieri eſſentialiter in capite, vel per conſenſum ab aliis membris. Et q̄ fit per cōſenſum, aut fit à vētriculo aut ab inteſtinis, aut à liene aut à iecore, aut ab vtero.

Eſt autem dolor capitis ſymptoma in genere actionis deprauatæ capitis. Locus affectus aut eſt intra cranium, aut extra cranium.

Locus affectus intra craniū vel eſt mēbrana, vel arteria, vel vena. Extra cranium vel eſt pericraniū, vel cutis, vel muſculi, vel nerui vel arteriæ. Nā Auicenna prima tertii tract. 2. in fine c. 1. ſcribit, dolorē capitiaut plurimū fieri, quia arteriæ ad ipſum mittūt vapores fraudulentos. Sed priuſquam vlterius progrediemur, eximendua eſt ex animia veſtris quidam ſcrupulus, ſcilicet, vtrum dolor capitis fiat etiam in ſubſtantia cerebri, nā ſi videatis, quæ ſcribit Gal. li. 2. de medicamentis loc. manifeſtiſſime docere videtur, etiā in cerebri ſubſtantia fieri ſenſum, & cōſequenter dolorem. *Locus affectus.*

Neq; valet, quod Gal. nomine cerebri intelligat ipſius membranas, quoniam cap. 5. de medicamētis ſ. l poſtquam enumerauit mēbranas, repoſuit quoque cerebrum inter partes capitis dolentes.

Ex altera parte eſt auctoritas Ariſtot. 2. de part. animal. 7. eſt etiā auctoritas Gal. paſſim in li. de vſ. part. de plac. Hip. & Plut. & præſertim 1. de ſan. conſ. vlt. qui omnes diſertiſſime ſcribunt cerebri ſubſtantiam expertem eſſe ſenſus tactus, & propterea expertem doloris. Dicendum eſt in hac difficultate cerebrū vel capi poſſe pro pura & nuda eius ſubſtantia, vel pro ipſius ſubſtantia membranis amicta. *Reſolutio.*

Si primo modo capiatur pōt dici cerebrum

caret

caret dolore, quoniã omnino caret ſenſu tactus. Cæterum ſi capiatur ſecũdo modo, particeps eſt cerebrum doloris, quia particeps eſt ſenſus tactus. Igitur quando Gal. tribuit ſenſum & dolorem cerebro, loquitur de ipſius ſubſtantia membranis coniuncta.

Sed qd dicemus ad locũ de l. de medicamẽtis local. Si videbitis Gal. recẽter excuſum, ad marginem eius loci eſt notata correctio illius loci ſecundũ antiquum interpretẽ. nam vbi vulgatus codex habet cutis & cerebrũ, legere oportet cutis cerebri, vt videbitis eo in loco.

Morbi, à quibus depẽdet hoc ſymptoma, vt audiuiſtis, ſunt modo intemperies, modo continui ſolutio, modo vtraque ſimul.

Cauſa.

Cauſæ vero horum morborum aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. & internarum alię ſunt immediatæ; aliæ ſunt mediatæ naturales, aliæ vero mediatæ præternaturales.

Interna immediata.

Cauſæ internæ immediatæ vel ſunt vapores, vel ſunt humores. Auic. l. c. c. 3. præter humores & vapores inter cauſas internas immediatas repoſuit quoque vermes, quaſi ex ſententia Indorũ poſſit in capite humido produci vermis, qui dolorẽ capitis faciat. Sed hac de re nõ eſt lõga inſtituẽda diſputatio. Sufficit poſſe fieri, vt vermes ibi generentur, & conſequẽtur dolor, quemadmodũ teſtatur Aui.

Vermes poſſunt eſſe cauſa re doloris capitis.

Cauſa interna mediata eaq; naturales.

Humores qui faciunt hos morbos, ſunt omnes: nempe ſanguis, pituita & vtraque bilis. Cauſæ internæ mediatæ & naturales ſunt cõplexiones, ſc. nimium calida, nimiũ ſicca diſpoſitio ipſius cerebri & capitis. Inquit enim Auic. eos, qui habent caput nimiũ ſenſibile & debile, doloribus capitis facile tentari.

Præternaturales.

Cauſa externa.

Cur ſi æſtas ſicca & aquilonia, autumnus humidus & auſtrinus, dolores capitis fiant.

Addit etiam eos, qui habent mẽbra coctioni deſtinata debilia, facile dolorẽ capitis incurrere. Cauſæ mediatæ præternaturales ſunt inflationes viſcerũ, obſtructiones, retẽtiones menſiũ hæmorrhoidum. Cauſę externæ ſunt omnes res non naturales vocatæ in primis eſt aer nimium calidus, nimiũ frig. & nimiũ ſiccus, vnde ignis, ſol & venti facile dolorẽ capitis inducunt. Sic quoq; dicebat Hip. 3. aph. 23 Hyeme dolores capitis fieri. Scribit ide Hip. 3 aph. 13. ſi æſtas ſicca fuerit & aquilonia, autũnus vero humidus & auſtrinus, dolores capitis fieri.

Et huius rei cauſam reddens Ariſt. 1. probl. 10. dicebat, hoc in caſu cerebrũ repleri multa humiditate, quã cum non poſſit cõuertere in pituitam, partim demittit in pectus, vbi facit tuſſim & anhelitus difficultatẽ, partim autem retinet in capite & dolorem inducit. Somnus nimius, nimiæ vigiliæ ſimiliter hũc dolorem faciunt, nimiũ labores corporis, nimia quies, immodica ſtudia, & immodicæ curæ animi ſunt quoq; cauſæ doloris capitis, ſunt percuſſiões, caſus & nimia integumẽta capitis. Auic. & inter cauſas numerat coitũ, q. & nimia abſtinẽtia & nimi⁹ vſus cõferat ad dolores capitis faciendos. Repletiones, crapulæ, vſus vini meracioris, hunc dolorẽ faciunt. E Auic. ſcribit, ieiunium quoq; cum nimium exiſtit, dolorem capitis inducit. Sunt etiam aliqua quæ ſcriptores narrant proprietate quadam hunc dolorẽ facere; veluti Gal 2. de med. ſ. l. narrat de dactylis, quos ſcribit proprietate quadam facere Cephalalgiã. Hip. 5. aph. 28. tribuit hoc quoq; aromatibus, & inter aromata pręcipuũ hoc vitiũ eſt in croco & myrrha. Ætius oliuas nigras etiam damnat tanquam dolorẽ capitis efficientes. Multa quoq; a Rhaſe memorantur, vt grana ſabinæ, grana vocata paradiſi. Hæc enim omnia referũtur proprietate quadam capitis dolorem inducere. Qui dolor, vt cognoſcatur, non eſt opus ſignis, quia per ſe notiſſ. eſt. Vnde mirari ſoleo, vt hoc obiter dicã ꝙ Plaut. in lib. de morb. animi & corporis, inter morbos q nõ ſentiuntur, dolorẽ capitis cõnumerat; niſi dicere placeat, quemadmodũ ego puto, locũ illũ eſſe medoſum, & nõ Cephalalgiam, ſed Paraplegiã eſſe legendum.

Dactyli proprietate cauſant capitis dolorẽ.

Crocus, myrrha, oliua nigra.

Grana ſabinæ.

Grana paradiſi.

Locus Plau. emendatus.

Signa.

Sed cũ non opus ſit ſignis pro cognoſcendo hoc ſymptomate, ea ſunt perquirẽda tantum, vt cognoſcatur locus affectus, & cognoſcantur cauſæ. Nam ſi dolor fiat intra cranium, cognoſcetis, quia quicunq; ſit; pertingit ſemper ad radices oculorũ; & ſi fiat in membranis, dolor eſt veluti alicuius rei pungentis: ſi fiat in venis & arteriis, dolor eſt veluti alicuius rei extendentis. Si dolor efficiatur extra cranium, non pertingit ad radices oculorum. Et ſi fiat in pericranio, dolor profundus eſt, ita, vt a manu cõtrectãte dolor nõ exacerbetur: ſed ſi fiat in cute, cognoſcitur, quia minima manuũ cõtrectatione dolor augeť. Quod ſi fiat dolor in arteriis, pulſatorius eſt, & percipitur circa caput, & præſertim circa tẽpora veluti pulſatio: quemadmodũ ſi fiat dolor in venis, extenſionis imaginẽ quandã repræſentat.

Signa loci affecti capitis per ſenſum.

Cranii.

Pericranii.

Cutis.

Arteriarũ.

Venarum.

Signa cauſarum externarum.

A caliditate.

A frigiditate.

A ſiccitate.

Ab humoribus.

A ſanguine.

Cur ex Hip ſanguis ſi in caput efferatur, ſenſum hebetet.

Cauſæ externæ cognoſcuntur relatione ipſorum ægrotantium & adſtantium. Cęterum cauſa calida cognoſcitur, quia vbi dolor ab hac intemperie efficitur, ſemper acerbiſſimus eſt, in capite ſenſus caloris percipiť: præceſſerunt ſemper cauſæ calefacientes, aũt inſolatio, aut victus & vſus rerũ calefacientiũ.

Adhæc ſemper frigidarum adminiſtratio iuuat: contra, ſi fiat à cauſa frigida, dolor cognoſcitur, quoniam etiam ab hac intemperie fit dolor magnus, percipitur in capite frigiditatis ſenſus. Si dolor oriať à ſiccitate, cognoſcitur tũ ſqualore toti⁹ corporis, tũ ſiti, tu maxime, quoniam aliqua cauſa exſiccans pręceſſit. Cæterũ, ſi fiat non à pura intẽperie, ſed ab humoribus, dolor continuus eſt, & magis firmus, potiuſq; grauatiuus quã alteri⁹ generis. Sed in his doloribus nõ parũ eſt diſcriminis, quandoquidẽ ſi naſcatur à ſanguine, per vult⁹ ruborẽ, & p indicia dominantis ſanguinis, percipitur in capite calor, & veluti tolerabilis

quædam plenitudo eſt. Hip. 2. pror. ſcribebat ſanguinem, vbi effertur in caput, id quoque habere, vt viſum hebetet. Cuius rei rationem reddens Caſſius 71. problem. d. hoc ideo contingere, quoniam huiuſmodi corpora côfertiſſimis vaporibus abundant, qui ſpiritus viſorius mirum in modum violant & côturbât.

A bile. Si fiat dolor à bilioſo humore, vigiliæ adſunt, amaror in ore, dolor quoq; acerbiſſimus & veluti acus pungẽs. Adhæc ætas iuuenilis eſt temperamentũ bilioſum & victus præceſſit bilis ferax. *A materia.* Si fiat ab humore melãcholicô, dolor grauatiuꝰ eſt & ptinax ꝑpter humoris craſſitiẽ, mœrores & tetræ cogitationes adsũt.

Notant aliqui ex Arabibus, & bene, plærumq; hunc dolorẽ exercere partẽ ſiniſtram capitis, & iure, quoniã humor melãcholicus, qui recipitur in liene, magis multiplicat in ſiniſtro latere. *A pituita.* Cæterũ, ſi fiat dolor à pituita, vt plęrunq; côtingere ſolet, dolor quoq; grauatiuus eſt, mucus copioſiſſimus effluit è narib. dolor torpidus eſt, nô vſq; adeo acer, tẽperamentũ frigidum & humidum, & ꝙ magis eſt, pceſſit ſemper generatio pituitæ. *A vaporib.* Quod ſi dolor oriatur à vaporibus, vbiq; duo potiſſimũ indicia habentur, vnũ eſt hûc dolorẽ vagum eſſe, quippe q modo vnã, modo alterã partem turbet. Alterum eſt, ꝙ ſi remedia diſcutientia adhibeãtur, ſemper iuuamentũ affer ũt. Atq; hûc in modum cognoſcere poteſtis quemq; dolorẽ capitis per eſſentiã: cum autem qui fit per conſenſum, alia ratione cognoſcere ſolemus, nam primũ dolor non continuus eſt, & prout pars communicãs affectum, magis vel minus turbatur, ita quoq; ſolet dolor modo incrementum, modo decrementũ ſuſcipere.

A ventriculo. Si dolor fiat ventriculi vitio, cognoſcitur ructibus, cruditatibus, dolore ventriculi, &c. Et notate, Domini, præclarû quid, vt intelligatur q̃ pars proprie affectũ communicet. In his caſibus diligẽter debetis percontari, quę pars in corpore ante hunc dolorẽ aliquid paſſa ſit. Quoniã vbi aliqua pars huiuſmodi reperitur, ſemper ſolent morbidi humores in hãc partem terminari atq; ibi morbũ figere. E.g ſi mulier vobis côtingat laborans capite, & pcontata dicat ſeſe antea doluiſſe ſecundũ ſtomachũ, debetis potius ſuſpicari, dolorem proficiſci à ventriculo, quã ab vtero, etiamſi plærunq; dolores mulieribus ſolent oboriri vitio vteri. Et ꝙ dixi vobis de vna parte, debetis exiſtimare dictum eſſe de omnibus partibus. *A cauſis externis.* Si fiat dolor à cauſis externis, cognoſcemus ſemper ex relatione ipſiusmet ægrotantis nec non aſſiſtentium. Et in hac re debetis eſſe valde ſolertes & diligentes, ſcilicet vt interrogetis ægros veſtros de omnibus externis cauſis, q̃ ſunt ſex illæ res nõ naturales vocatæ.

PROGN. PROGN. Omnis dolor capitis valde metuendus eſt præſertim ſi perduret, quoniam vt Hip. d. in lib. de aff. ſolet huiuſmodi dolor aut in cæcitatem, aut in melancholiam finiri. Et propter hoc dicere ſolebat Auer. 3. coll 31. illud genus capitis doloris, quod appellatur Ouum eſſe difficile curare, & maxime longum. Gal. 3. de ſymp. 9. pulcherrimam nobis reliquit methodum curandi omnes dolores.

CVRATIO. CVRATIO. Dolores curãtur aut ipſiſmet ſublatis, aut ſublatiõe cauſarũ, ſiue, vt ait ipſe, ſublatione affectus. Qui curãtur ſui ſublatione, vel extinguũtur vera ratione vel falſa.

Qui primo modo curãtur, dicit Gal. tractari medicamẽtis vere anodynis, hoc eſt, calidis in primo gradu. Qui aũt tolluntur falſa ratione, tolli medicamẽtis ſenſum ſtupefaciẽtibus.

Addatis vos huic diſcurſui Gal. ꝙ vbi dolor inducias trahit, nec perpetuus eſt, tũc pugnandum eſſe aduerſus affectum. Vbi autem dolor côtinuus eſt, debet medicus etiã remedia adhibere vere curãtia. Quod ſi dolor importabilis eſt, vt ſine detrimẽto tolerari nequeat, tũc cæteris non conferentib. medici confugiunt ad falſam curationem, id eſt, ad ſenſum doloris adimẽdum. Idẽ Gal. 2. de cô. ſ. l totum hoc negotium curationis doloris capitis in tres partes diſtribuere viſus eſt, ſc. in tractationem Cephalalgiæ, Hemicraniæ, & Cephalęæ.

Curatio Cephalalgiæ. Nos quoq; hunc ordinem ſectantes incipiemꝰ curationẽ à Cephalalgia, id eſt, dolore recenti. Cuius doloris cômunis quidam victus eſt, quẽ oportet ante cętera ęgris pręſcribere. Igitur in quolibet capitis dolore fugere oportet omnẽ aerem tũ immodice frigidum, tum immoderate calidũ. *Diæta.* Ventos & pręſertim auſtrum, cui Hip. 3. aph. tribuit hoc veluti peculiare, ꝙ caput grauat, omnis ſtrepitus aeris eſt inimicus dolentibus caput; ſomnus in omni dolore conuenit. Sed qui fit poſt cibum, maxime fugiẽdus eſt. Tranquillitas animi & corporis in cũctis doloribus neceſſaria eſt. Et ſi quicquã procurari debet in hoc genere, eſt, vt aluus ſemper fluat, propter ꝙ Archigenes 2. de comp. ſ. l. apud Gal. nil magis videtur cômendaſſe in his caſibus, quã clyſteres. Parcitas cibi & potus, vt optime monuit Aretæus, vtiliſſima eſt in omni dolore. Neq; negligendum eſt illud conſiliũ Cælii Aurel. qui pręcipiebat, vt in dolore capitis cibi ſemper eſſent ſorbiles, quia maſticatio iure caput affectum magis offendit. Hæc ſunt cômunia præcepta in quocunq; dolore capitis. Verũ ſi fiat à calida cauſa, inprimis ꝓſpicere oportet, vt vniuerſus victus refrigeratorius ſit; ꝓpterea aer parandus eſt frigidus: fugiẽda ſunt localia calida omnia, & p̃ſertim fugiẽda eſt hominum frequẽtia, quieſcere oportet animo & corpore, abſtinendũ à vino, & pro cibo ſuccus hordei, iura alterata cũ lactuca & endiuia, panis lotus ſecundum modũ Auicennę & Oribaſii.

Poſthęc ſi dolor pergat, perueniendũ eſt ad externa remedia refrigeratoria: q̃ vt faciliter appli-

applicentur, radendũ eſt caput aut vſq; ad cucondendũ, hoc enim fuit Cęlii Aurel. prudẽs conſ .ſi. Hoc facto vtendum eſt perfuſionib. & linimẽtis, quæ vim habẽt refrigerandi. e.g.

Perfuſio refrigerans.

℞. Ol. roſ. omphac. ℥ ij.
decocti hederæ, lactucæ, ſemperuiui an. ℥. iiij M.

Modus vtendi eſt, vt vel pannus lineus imbuatũ hoc liquore & capiti ſuperponatur, vel accipienda eſt ſpõgia, atq; hoc codẽ liquore imbuta exprimẽda eſt ſuper caput, & pſertim ſuper ſuturã coronalẽ. Hæ perfuſiones iuuãt quidem, ſed eũ non ita duret iuuamentũ, ſolent vſurpari inunctiones toti capiti, vt hæc:

Linimentũ refrigerans.

℞. Ol. roſ. omph. ℥. j.
nenuph. ℥. ß.
ſucci hederæ, lactucæ an. ʒ. iij.
Ceræ q. ſ. Miſce ad ignem, & f. linimentum.

Sed ſolet interdũ cauſa effectrix huius doloris eſſe adeo potens & valida, vt neceſſe ſit deuenire ẽt ad frigidiora auxilia. Et memini me legiſſe in vita Auicennæ facta quondam à Soſſano quodã, illum, dũ laboraret dolore capitis ex cauſa calida, etiã niuẽ ſuper caput ſuũ appoſuiſſe, & curatũ eſſe. Quod tamen facile cõcedi poſſet in patria ipſi⁹ q̃ calidiſſima erat.

Curatio doloris capitis ab intemperie frigida.

Sed ſi fiat dolor ab intemperie frigida contrarium facere oportet, ſcilicet victum inſtituere, qui calefaciendi poteſtatem habeat. Vnde in his caſibus non ſolum aerem calidum procurare debemus, verum etiam conceduntur intus ea, quæ calefaciendi vim habent. Sed aduertere etiã oportet, in intẽperie frigida non eſſe temere vtendũ vel aromatib. vel vino. Quia etſi hæc calefaciũt, tamẽ auct. Hip. 5. aph. proprietate quadã ſemper dolorẽ capitis faciunt, ſicut etiam vinum extrinſecus cõmendatur. Integumenta, & præſertim facta ex lana, quę ſint imbuta ol. aneth. & cham. conueniunt, nam tegumenta capitis facta ex huiuſmodi lana, & capiti impoſita in frigida cauſa magnum iuuamentum præſtare ſolent. Et licet etiã quandoq; addere his oleis, vel caſtoreum vel piper, aut quidpiam aliud ſimile.

A cauſa ſicca.

Si fiat dolor à cauſa ſicca, conuertendum eſt ſtudium ad remedia humectantia & proinde victus debet humidus eſſe. Et in hoc caſu dubitari poſſet an lac cõueniat, quia ex vna parte cõuenire videtur, cũ ſaluberrime & potentiſſime humectet; ex altera parte habemus Hip. qui d. lac dare caput dolentibus malum.

Ego dicerem hoc in caſu aliquod lac poſſe concedi, & præſertim illud, quod tenuius eſt, vt lac capræ, aſinæ, &c. Sed illud certiſſimum eſt, omne lac extrinſecus adminiſtratum maxime prodeſſe aduerſus dolorẽ capitis à cauſa calida, cuiuſmodi etiam in his caſibus iuuat irrigare caput ſucco maluæ, iure caſtrati aut ſimilibus aliis, quæ vim habent humectandi, cuiuſmodi inter cætera eſſe ſolet oleum dulciſſimum ſiue ſit amygd. ſiue oliuarum.

Ab humori.

Si dolor capitis ab humoribus fiat, in primis videre oportet quinam ſint humores, nã ſi à ſanguine, inſtituenda eſt victus ratio, quæ ſanguinem corrigere & imminuere poſſit, & poſt cætera vſus lentis in victu granatorum atque etiam prunorum acidorum maxime commendatur in affectibus ſanguineis.

bus. A ſanguine.

Hinc venæ ſectio eſt fere vnicũ & præſentaneũ remediũ, adeo vt nemo dubitet, quin ſtatim cõfugiendũ ſit ad venę ſectionẽ vel ad cucurbitularũ ſcarificatarũ vſum. Rhaſis videtur voluiſſe debere mitti ſanguinẽ ad animi deliquium. Et Rhaſi fauet Gal. qui 1. aph. 23. ſcripſit in omnibus doloribus ſedandis nil præſtantius eſſe, quam ſanguinis miſſionem ad animi deliquiũ. Cæterum & Auerr. & plæriq; alii damnarunt hoc auxilium tanquã nimis periculoſum. Et non defuerunt qui Galenum improbarunt, quod non verum ſit in quolibet dolore vtilẽ eſſe hãc ſanguinis miſſionẽ, ſiquidem in dolore colico, & eo, qui fit ab humoribus crudis, quis non videt eſſe hominem iugulare, ſi ſanguis mittatur ad animi defectũ? In hac difficultate dicẽdum eſt, ſi rei natura ſpectetur, certe in dolore à ſanguine, vbi maximus eſt, conuenire hanc ſanguinis miſſionem, & forſan de hoc vno vel ſimili locutũ eſſe Gal. Sed ſi ſpectetur conſuetudo q̃ tãti ſemper fecit Hip. certe Domini, periculoſum eſt hoc auxilium: cum noſtri homines non ſint aſſueti ferre tantã ſanguinis miſſionem: ꝙ hæc ſit veritas in hoc dolore ſanguineo ſanguinẽ mittendũ eſſe in magna copia, ſed citra animi defectum. Poſt hæc extrinſecis auxiliis occurrendũ eſt dolori: & inter alia in ſanguineis capitibus & doloribus deraſo capite laudo, vt perfuſio hũc in modum fiat:

Vena ſectio.

℞. Sem. pſylii ℥. j.
fol. nymphea,
portul.
end. an. M. ij. f. decoct. ſ. a. & cum modico aceti fiat perfuſio capite deraſo.

Succus etiam extractus ſeminis pſylii miram facultatẽ habet aduerſus hunc dolorem.

A cholera.

Si oriatur dolor à flaua bile, ſimiliter victus frig. & humidus pręſcribẽdus eſt, abſtinendũ à vino, vtendũ quiete & animi & corporis. De ſanguinis miſſione nullus locutus eſt, quãdoquidẽ a bile nulla capitur ſanguinis mittendi indicatio, & ideo ſtatim Rhaſes noſter deſcẽdit ad euacuationẽ bilis. Sed dubitabit aliquis & merito, vtrum prius ſit præparanda bilis.

Et ne vos in hac lite detineam, quam alias peregi, hæc ſit reſolutio, vt diligenter ſpectetur, an biliosus humor ſit in primis & magnis cauitatibus, an vero ſit in profundis partibus. Si ſit in profundis partibus, certe primum oportet vias aperire, ac deinde bilem ducere. Cæterum, ſi ſit in primis & magnis cauitatibus, ſtatim bilis ducenda eſt. Itaq; vbi opus erit, ſic bilem præparabitis & vias aperietis:

Præparans.

℞. fol. agrimonia

Hepat.

Hepat.
Endiu. an. M. j. ſem. portulacæ ℥ iij. f. infuſio & decoctio ſ. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. v. *Oxyſacchara. Syr. de end. an.* ℥. vj. M.

Loco huius preparationis ſolemus & preſertim æſtiuo tempore vti ſero vel caprillo vel bubulo Poſtquam apertæ ſunt viæ, purganda eſt bilis. Alex. Trall. ſtatuit deſcendendum ad vſum ſcammonii, quod potentiſſime bilem euacuat. Sed maxime cauendum eſt ſcammonium, quippe quod potentiſſimum cum ſit, facile exaſperat caput alioquin male affectum. Quare vos purgare poteritis ſic:

Purgans bonum bolus.
℞. *Fl. Caſsiæ* ℥. ſx.
Pulpæ Tamarind ℥ iij.
Puluer. rhab. electi ʒ j.
Caryoph. gr. iij. & f. bolus.

Qui capiēdus erit quatuor vel 5. horis ante prandium. Quod ſi æger magis optabit potum, hic inſtituendus erit.

Potio cholagoga.
℞. *Decoct. myrob. & Tamar.* ℥ iiij.
Rhab. electi ℈ iiij.
Squinanthi gr. iiij.

Infundantur omnia ſ. a. deinde facta diligenti expreſſione adde ſyr. viol. ſol. an ℥ ij. M. Peracta hunc in modum purgatione deueniendum eſt, ſi dolor pergat, ad medicamenta exteriora, vt ſunt perfuſiones capitis, ex ſucco hederæ & ſemperuiui, decoctio capitum papau. maxime etiam auxiliatur his dolorib. Celſus lib. 1. ca. 9. quem ſecutus eſt Scribonius Largus cap. de dolore capitis, commendauit torpedinem piſcem aſtricatum capiti, & ita commendauit vt ambo dixerint efficere hoc auxilium ne in poſterū dolor redeat. Et quia huiuſmodi remedium iuuat ſtuporem quem inducit, dubitandum eſt, num hoc dolore liceat vti opiatis & ipſo opio? nam interdum uſque adeo acerbus eſt hic dolor, vt tolerari nequeat. Dicendum eſt intrinſecus ab opio abſtinendū eſſe, niſi extrema vrgeat virium neceſſitas. Cæterum extrinſecus vti licet hoc remedio, eo, quia non ſolum dolorem quemcunque placat, verum etiam nihil aut parum omnino incōmodat. Igitur poteritis vti hoc linimento temporibus & fronti.

Linimentum ex opio ſine periculo.
℞. *Fl. nenuphar.*
ror. completi an. ℥. iij.
Opij pulueriſ. tenuiter, ℈ j.

Cū modico vini propter penetrationem. M. ad ignem. Solemus etiam loco huius adminiſtrare Philonium Romanum vel Perſicū extrinſecus. Si fiat dolor ab humore melancholico, ſimili ratione incedere oportet, vt ſcilicet præparetur melācholia accommodatis remediis, deinde expurgetur. Pro cuius expurgatione conueniunt pillulæ de fum. pillulæ cochiæ cum helleb.

Curatio dol. capitis à materia.

Et aduertite, cū hic humor ſit maxime cōtumax, & in loco remoto, melius eſſe, vt pillulæ adminiſtrētur, quā alia purgantia, nēpe quæ factæ ſunt & excogitatę, vt poſſint à longinquis partibus, & præſertim a capite euacuare. Si fiat dolor ab humore pituitoſo, inſtituēdus eſt victus, qui calefacere & exſiccare poſſit, atq; etiā extenuare. De vſu vini cōtrouerſia eſt inter medicos. Rhaſes non tantum commendat vinum, ſed etiam generoſum. Alex. autem Trall. improbat vinum, & præſertim initio, & generoſum. *A pituita.*

Vos autem ita ſtatuere debetis, vt nūquam in doloribus capitis quicunq; ſint, initio vinū exhibeatis. Neq; valet, quod concedi poſſit oligophoron, quoniā Gal. 2. de alimentorum fac. cap. de lora inquit, ſecundam lorā minus ferire caput quam primam. Lora autē nihil aliud eſt, niſi aqua pura ſuper vuam extracto vino effuſa, & igne feruefacta. Quod ſi apud Gal. huiuſmodi lora offēdit caput, multo magis timendū eſt vinum oligophorum offēdere. Sed quid dicemus de Rhaſe noſtro? Si volumus ipſum tueri, poſſumus dicere, ipſum eſſe locutum de dolore in declinatione, & eo qui fit à pituita craſſa & terreſtri. Nam Gal. 6 aph. 31. declarans quomodo Hip. doloribus oculorū dixerit conferre meri potionem, dixit nō omnibus conferre, ſed duntaxat illis, qui fiunt à ſanguine craſſo, & potius frigido quam calido. Vnde pari ratione poſſumus nos dicere, hunc cōſummatiſſimū medicum laudaſſe vinum generoſum in doloribus capitis, quando ſcilicet opus eſt extenuare & conſumere craſſam pituitam.

De ſanguine controuerſia aliqua eſt inter ſcriptores. Hippoc. in lib. de loc. affect. commendauit in hoc genere doloris, vt ſanguis mittatur à fronte & a naribus. Reliqui medici ſilentio preterierunt hoc auxiliū. Ego autem cenſeo perſpiciendum eſſe, verum humor, qui facit dolorem, ſit pura pituita à ſanguine ſequeſtrata, an potius ſit vel ſanguis pituitoſus, vel pituita ſanguini coniuncta. Si primo modo ſit p. d. abſtinēdum eſt à ſanguinis miſſione: ſin autem ſecundo modo, parum eſt mittendum. Poſthæc præparādi ſunt humores, quos præparabitis hoc pacto: *N. ... ſoli. ... [illegible]*

Præparatio pituitam.
℞. *Fol. ſtæch.*
Betonic.
Maior.
Sonchi an. M. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. dictę decoct. ℥. iiij.
Syr. de beton.
roſ. recentis an. ℥. vj. M.

Poſtquam præparati erunt pituitoſi humores ſic purgabuntur:

℞. *Pill. de agar. Meſuæ.*
Cochiarum an. ℈. ij. ß.
Cum melle roſ. formentur pil. v. & capiantur hora vna aut altera ante lucem.

Quod ſi placebit magis vti potione, poteſtis hunc in modum ordinare:

℞. My-

Potio.

℞. *Myrob. Indorum.*
emblicorum an. ℥. j.
fol ſenæ. ℥. j. ß.
Paſſularum. ℥. iij.
Fl. cordial. P. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij. Agar. trochiſcati ℈. iiij. infundantur omnia. ſ. a.*
Facta expreſſione adde mell. roſ. ſol ℥. iij.
Elect. de pſyllio. ℥. iij. M. & f. potus.

Sed quia ſolet hic dolor eſſe contumaciſſimus, expedit repetere eãdem curationem, & deinde deuenire ad remedia externa, cuiuſmodi ſunt frictiones aſperæ, ſi ſuſtineri poſſint. Odoramenta facta ex caſtorio, ſerpyllo, maioran. Et præ cæteris ſoleo ego vti hoc collyrio intra nares.

Collyrium in naribus.

℞. *Piperis albi ℈. ß.*
Caſtorij gr. vij. Cum melle f. collyrium, & in naribus detineatur.

Sic etiã valet quis infundere in aures hoc oleum ℞. *Ol. laurini.*

Infuſio in aures.

Amygd. amar. an ℥. j.
Pulu. caſtorij gr. v. Cum modico vini inſtilletur guttatim intra aures quando itur dormitum.

Nam huiuſmodi ol. etiãſi videatur remotum à loco dolente: attamen vim ſuam manifeſte mittit in partes dolentes. Hic etiam valent frictiones partium interiorũ, Sed a maſticatoriis abſtinendum eſt, quia, vt alias audiuiſtis, maſticatio caput dolens multo magis exaſperat, Inter alia remedia, quæ dolori à pituita cõueniunt, cõnumeratur in li. de Ther, ipſa Theriaca, qua ratione commẽdari etiam poteſt Mithridatica confectio. Et extrinſecus caſtoreum ab omnib. laudatur.

Maſticatoria prohibentur.

Sed tertio loco animaduertere oportet, ꝙ ſcriptũ eſt ab Hip. 2. de morb. nempe medicamenta calorifica extrinſecus nunquã eſſe adhibenda, niſi prius facta ſit inſignis euacuatio, ſecus periculũ imminet, ne calida magis attrahant & dolorem augeant. Celſ. lib. 4. c. 2. & poſt ipſum Rabbi Moyſes 5. aph. ex ſẽtẽtia Gal. ſcribunt, ad hunc dolorem conferre quoq; vt caput diligenter ligetur, imo commendãt, vt arcte frons & caput vinciatur. Nã hodie quoq; vulgus ruſticorum edoctũ à natura, vbi dolet caput, ſolet vincire frontẽ faſcia, id ꝙ reperio veteres quoq; factitaſſe, cũ referat Athenæus libr. 15. in hũc vſum faſcias ſæpe fuiſſe adhibitas. Si dolor perficiatᷣ à flatu, præcipuum ſtudiũ eſſe debet circa flatus minerã, id eſt, humores vnde flatus gignuntur. Et ideo male faciunt, q in huiuſmodi doloribus repercutiẽtia adhibẽt: quoniã hæc remedia non ſolũ non diſſipant flatus, imo vero cũ retuneãt eos, in cauſa ſunt, vt mirifice augeatur dolor, quãobrẽ ꝑparatis & expurgatis humoribus, ex quib. fiũt flatus, localia debẽt adhiberi flatũ diſcutiẽtia, vt eſt hoc decoctum:

Ligatio ſtricta capitis dolorem ſedat.

Curatio doloris capitis à flatibus.

℞. *fol. Calamenth. Orig.*
Maior. an. M. j.
Aniſor. P. j. Bulliant ſimul in aq. & modico vino, & f. perfuſio capitis vel odoramentum.

Ol. ſimiliter de piperibus vel aniſorum ſi calidum in aures inſtilletur, maxime valet ad flatus diſcutiendos, qui faciunt dolorem.

Poſtea ſequitur curatio eorum dolorum, qui fiunt ab externis cauſis; qui cum plures ſint, ſat erit, ſi duas tetigerimus, quæ poterũt eſſe exemplo in reliquis. Frequentiſſimus omnium dolorum, qui fiunt à cauſa externa, eſt, qui fit à nimio cibo vel potu, id eſt, à crapulis & ebrietatibus. De hoc dolore ſermonem habẽs Apollonius apud Gal. 2 de comp. ſec. loc. dicebat eum curari ſomno, quiete, frictionibus, melicrato, aqua calida, & euacuatione. Cæterum Hip. in fine 2. epid. docuit nos eum dolorem, qui fit a crapula, ſedari potu vini meri. Sed quia hæc præcepta nimis vniuerſalia & incerta ſunt, propterea multo ſatius eſt huiuſmodi talem curationem ita determinare, vt in primis, quando occurrit huiuſmodi caſus, diligẽter ſpectetᷣ, an cibus vel vinum, quæ dolorẽ peperer ũt, adhuc ſint in corpore, an vero exierint. Si enim adhuc ſint in corpore in primis incumbere oportet, vt vel vomitu, vel clyſteribus exeãt. His enim in corpore adhuc extantibus alia remedia locum non habent. Quod ſi exierit cibus & vinum vel per aluum, vel per os, & tamen adhuc dolor perduret; ſi crudus ſuccus & pituitoſus conſeruat dolorem, tunc calorifica remedia conueniunt, quæ demonſtrauimus in dolore à pituita: & hoc pacto intelligenda eſt magni Hip. auctoritas, quando ſcribit, dolorẽ à crapula curari potu vini meri. Si autem dolor conſeruetur à calidis & feruidis vaporibus, illi vapores repellantur & contemperentur. Et his conuenit ol. roſ. completum, ſuccus hederæ, braſſicæ, quinimo iuuat etiam anethum, & braſſicam, & hederam capiti circundare. Nam Plut. in ſympoſ. narrat, veteres ſæpius in conuiuiis vſos fuiſſe coronis ex hedera, vt auerterent grauitatem capitis, quæ oritᷣ in conuiuiis, ex nimio potu. Percuſſio & caſus numeratur à Gal. inter cauſas externas doloris capitis. Et Apollo. apud Gal. dicit, huiuſmodi dolorem bene curari recto vſu omnium rerum non naturalium; ſed mancum & inutile eſſet hoc conſilium, niſi alia adiiciantur, nempe cum ex caſu & percuſſione immineat periculum inflammationis, vt omni ſolertia ea inflãmatio vel euitetur, vel ſi facta ſit curetur. Propterea in huiuſmodi dolore ante omnia alia, niſi quid prohibeat, cogitandum eſt, de venæ ſectione, de cucurbitulis, de hirudinibus. Poſt cogitationem ſanguinis miſſionis localia debent adhiberi, quæ ſi ſit inflammatio, aut periculum inflammationis, neceſſe eſt, vt ſtyptica & repellentia ſint. Propterea aq. roſacea, ol. roſarum, ol. myrrh. accommodata ſunt. Quod ſi pura adſit con-

Ab ebrietate.

A caſu & percuſſione.

tuſio.

tuſio, vtendum eſt iis, quæ dolorem leniant, & contuſas partes vel ſuppurent, vel reſoluāt. Ol. vitellorum oui in his caſibus commodiſſimum eſt. Et ego, vbi adſunt contuſiones capitis, quæ faciunt dolorem, ademptis prius capillis, iubeo apponi tale linimentum:

Linimentum conueniens in hoc caſu.

℞. Succi maior.
Saluiæ an. ℥. ß.
Vini optimi ʒ iij.
Vitellum oui vnum. Miſceatur ad ignem, & parti applicetur.

Hi ſunt dolores curandi per eſſentiam, ſecundum quorum regulā poteſtis curare eos, quos nos tacuimus. Si a. fiat dolor per conſenſum, ſcribit Auic. & recte curationem huius doloris eſſe partis affectæ, & morbum cōmunicantis. In omnibus conuenit fricare, ligare partes infernas, applicare cucurbit. ſcarificatas & ſiccas peculiariter. Si fiat vitio vētriculi & inteſtinorum, clyſteres etiam acres mirum in modum iuuant: ſi ob retentas hæmorrhoides, aut ſuppreſſos menſes, vnica curatio eſt etiam mittere ſanguinem à pede, vel in hæmorrhoidibus applicare hirundines; aut in menſibus ſuppreſſis applicare cucurb. inguinibus ex Gal. 13. meth. 20. Hic eſt vnus ſcopus propoſitus ab Auicen. in curandis doloribus per conſenſum ab infernis partibus. Alter ſcopus eſt, vt caput præparetur, ne facile ſuſcipiat vapores aſcendentes à partibus infernis, qui quoniam aſcendunt per venas & arterias temporum mandat Auicen. & prudenter, vt ſi neceſſe ſit, deueniatur etiam ad inciſionem ſeu ſcarificationem harum venarum; ita vt cicatrice deinceps obducta prohibeatur aſcenſus vaporum. Solent quoque medici temporibus adhibere remedia ſiue cerota adſtringentia, & ſoleo ego vti hoc:

Curatio doloris capitis per conſenſum.

Ceratum arcens vapores aſcendentes.

℞. Maſtychis ℥ ß.
Gummi Arab. ʒ. vj.
Boli Arm.
Corall. rub. an. ʒ. iij. pulueriſentur puluериſanda, & cum cera & reſina extenſa ſuper corium applicetur temporibus.

CAPVT IV.

De Cephalæa.

POſt dolorem capitis recentem tractatur à Galeno de Cephalæa, qui dolor immanis eſſe ſolet, cum vetuſtus & contumax ſit.

Cauſæ.

Cauſæ huius doloris eſſe ſolent intemperies cum materia, præſertim cum materia terreſtri & viſcida. Gal. 2. de loc. aff. penul. fere tribuit primas cauſarum huius doloris duobus, nempe debilitati & ſenſibilitati cerebri. Cælius Aurel. auctor non contemnēdus ſcribit, hoc dolore magis tentari mulieres quam viros, & hoc ſcribit cōtingere propter capillorum copiam & culturam, quod magis dixiſſet Cælius, ſi cognouiſſet mulieres has Venetas.

Signa.

Cognoſcitur hic dolor, quia ægri nō poſſunt ferre ſplendorem, neq; ſolis neq; ignis; auerſantur clamores, voces omnes & ſermones. Addit his quædam alia ſigna, & inter cætera mœrorem, delirīū, quæ omnia tunc magis apparent, quando dolor valde infeſtus eſt.

Curatio.

Dicebat Celſius curari hunc dolorem ſternutamentis, gargariſmatibus, frictionibus, cucurbit. detractione ſanguinis, abſtinentia cibi & potus, ſed hæc præcepta ſunt nimium vniuerſalia. Vnde pro recte inſtituenda curatione operæ pretium eſt, quod alias dixi, cognoſcere, quæ intemperies, & quis ſuccus faciat hunc dolorem, qua re cognita deinceps prouidendum eſt, vt contrariis præſidiis debelletur cauſa effectrix doloris. Sed circa vſum auxiliorum ſunt nonnulla obſeruanda ex Hip. & Gal. nam Hip. in lib. de loc. in hom. dicit, hunc dolorem eſſe eius naturæ, vt quāto magis medicamentis purgantibus tractatur, tanto acerbior euadat. Vnde blandiſſimis medicamentis purgatoriis agere oportet. Aliud aduertendum in hoc caſu eſt, vt ſemper à lenioribus medicamentis inchoetur; vel, ſi non licet inchoare à lenioribus, vt ſaltem fortioribus medicamentis ſemper leniora commiſceatis. Quod ſi medicamenta leuia aut miſta grauib. medicamentis dolorem nō finiunt, Arabes medici commendant, vt venæ temporum ſcarificentur, & ſcarificatæ extrudātur. Celſus laudat, vt etiam ipſa pars affecta exulceretur. Et ipſe quoque in hiſce caſibus magnopere ſoleo commendare vſtionem earum venarum ab Hipp. propoſitam, vel cauterium ſuper coronalem ſuturam inuſtum. Medicamenta, quæ pro cephalæa conueniunt, debent quidem ſimilia eſſe medicamentis dolori capitis ſimpliciter conuenientibus, ſed cum hic affectus ſit pertinaciſſimus, debent conſequenter remedia eſſe efficaciora. Propterea ſolemus, aliis non conferētibus, etiam confugere ad decocta magna, vt ſarſæ, guaiaci, & tandem dicam ad remediā efficaciſſima.

CAPVT V.

De Hemicrania.

Nomen.

POſt Cephalæam ſequitur hemicrania, quæ eſt dolor dimidii capitis. Et Auic. 1. tertii, lib. 2. cap. penultim. ſcribit, hunc dolorem vocatum eſſe à Galen. ambulatorem medium. Habet hic dolor, vt docet Gal. 2. de comp. ſec. loca. & Aui. l. c. duas conditiones.

Signa.

Prima eſt, quod hemicrania raro continua eſt, ſed interpolata, & quandoque periodos habet. Refert etiam Cardan. de quodam, qui ſingulo mane ſole oriente capiebatur hemicrania, & occidente liberabatur.

Ego quoque cognoſco, qui ſingula decima die aut ſeptima tentantur hoc cruciatu. Alia conditio eſt, quod hic dolor ſit ſemper

cum

tum affluxu materiæ, aut vaporoſæ, aut humoralis, à ſola intemperie aut nunquam fit, aut non diu durat. Et hoc eſt, quod voluit ſignificare Auic. loc. cit. quādo dicit hemicraniam à pura intemperie non habere quantitatē. Humores autem & vapores aut feruntur à toto corpore in caput, aut ab aliqua parte: & vel feruntur per arterias, vel per venas, vel per vtraſque, adeo vt hemicrania ſit maxima ea parte dolor per cōſenſum, non autem per eſſentiam. Cognoſcitur cauſa huius doloris, locus affectus, & alia, non aliter, quam eo pacto, quem dicauimus in tract. ſimpl. doloris capitis.

Curatio. *Diæta.* Curatio poſita eſt vel in recta victus ratione, tum in Chirurgicis præſidiis, tum maxime in aliorum medicamētorum vſu. In diæta de nullo alio commonendi eſtis, niſi maximopere conferre, vt omnia illa caueantur, ſiue poculenta ſiue eſculenta, quæ maxime in caput tolluntur, eo, quia, vt docuit Galenus 3. de loc. aff. 9. ea corpora facillime vexantur hoc dolore, in quibus fiunt euaporationes copioſæ.

Venæ ſectio. De remediis Chirurgicis ſcribit Auicen. in curatione huius doloris magnopere valere ſanguinis detractionem à cubito, à fronte, & à naribus: Vbi etiam pertinax eſt hic dolor *Cauteria.* ſolemus ad cauteria confugere quæ partibus infernis inuſta maxime arcent ac reuocant vapores & humores à capite: Imo Auic. loco citato laudat, vt in extremis caſibus etiam ad veſicantia confugiamus, hoc eſt, vt parti dolenti veſicantia remedia adhibeantur.

De aliis medicamentis ita cōſtituendum eſt, vt alia ante acceſſionem, alia in ipſa acceſſione, alia poſt acceſſionem adminiſtrentur. Ante acceſſionem conuenit euacuare corpus. Et modus euacuandi non alius eſt, niſi qui iam præſcriptus eſt, ſecundum naturam vniuſcuiuſque humoris. Et inter cætera clyſteres adhibiti paulo ante acceſſionem, aut auertunt dolorem, aut minorem reddūt. Præterea, ſi affectus frigidus ſit, commendabat Galenus, vt ante acceſſionē fricetur pars dolitura cum pannis aſperioribus, donec rubea fiat.

In ipſa acceſſione ſtudendum eſt, dolorem demulcere. In cauſa calida laudabat Auic. ſtupefacientia. Sed, vt alias monui, non debet medicus temere hæc vſurpare. In cauſa frigida ſunt vſurpanda calorifica, vt euph. piper, naſturtiū. Sed in vſu euphorbii, quod maxime commendatur in dolore omni antiquo, debetis ſemper meminiſſe vt eligatur euphorbium recens, quemadmodum præcipiebat Galenus. Cognoſcitur autem, quia albicat euphorbium recens; ſicuti vetuſtum flaueſcit.

In acceſſione laudatur vſus ol. lumbricorū, quod & in calida & in frigida cauſa conuenit. Fit vero hoc ol. hunc in modum: Accipiuntur lumbrici (ſunt autem lumbrici animalia illa, quæ ſub hydriis generantur, & appellantur centipedes) & ſubmerguntur ol. dulciſſimo, deinde per tres dies & noctes ſepeliuntur in fimo, aut, ſi libeat citius parare, ponuntur ad ignem in duplici vaſe, & vbi percocti ſunt exprimuntur, & ol. expreſſum appellatur ol. lumbricatum, quod valet in omnibus doloribus leniendis. *Lumbrici quid.* *Ol. lumbricati conſectio.*

Poſt acceſſionem ſolemus vſurpare medicamenta hemicranica vocata, quæ plura inuenietis apud Marcellum & Scribon. Largū. Multa etiam commemorat Auicen. & inter alia laudat atramentum ſcriptorium. Sed in atramento Auic. ponebatur hoc, quod eſt genus metalli. Laudat ſimiliter Auic. aliud medicamentum, & eſt iſtud: *Perfuſio capitis commendata in hoc affectu.*

℞. Ol. communis & aq. communis an. lb. 1.
fol. abſinthii M. 1. ß.
Rad. cuc. aſin. ℥. 4. Bulliantur omnia ſimul. & facta expreſſione cum decocto perfunditur pars dolens.

Cum herba autem & radice fit emplaſtrū, quod ſuperponitur parti dolenti. Et Auic. teſtatur efficaciſſimum eſſe hoc medicamentum. Habetis etiam apud Rhaſen maxime laudatam maioranam. Et narrat ol. ipſius vſque adeo eſſe efficax, vt prohibeat, ne dolor in poſterum reuertatur. Aetius laudat carnes cochlearum: Et Dæm. quem habeo manu ſcriptum de hemicrania narrat de gagate capite, quod ſi geſtetur ad collum, mirifice tollit hemicraniam, & addit, quod huiuſmodi lapis geſtatus ſemper magis ponderat, quam antequam geſtaretur, quaſi proprietate quadam attrahat in ſeſe humorem efficientem hunc dolorē. Et hactenus de dolore capitis. *Gagatis lapidis vis in hoc affectu.*

CAPVT VI.

De principibus animæ facultatibus.

SEquitur, vt poſtquam de hac communi operatione capitis læſa tractauimus, nūc de læſis operationibus cerebri particularibus tractemus: quæ quoniam partim actiones motoriç ſunt, partim vero principes, ratio dignitatis poſtulare videtur, ut primo tractemus de actionib. principibus, quæ cum ſint tres, imaginatio, diſcurſus & memoria, inchoabimus ab imaginatione læſa. Sed quia doctrina omnis confuſa eſt, niſi prius notitia habeatur eius rei, de qua tractatur, ante cætera hæc duo docebo, ſcilicet quid ſit vnaquæque operatio princeps, & quæ ſint ſedes, ſiue quæ ſint organa, in quibus huiuſmodi operationes eduntur. Imaginatio igitur nihil aliud eſt, niſi operatio quædam animi, qua phantaſma rerum ſenſibilium recipit. Nam appello operationem huiuſmodi receptionē, *Ordo.*

quoniam Ariſtoteles 2. de anima f. 161. ſcribit, imaginationem non fieri ſine motu & ſenſu: vt hæc operatio nihil aliud ſit, niſi quidam motus, qui ſit in animo noſtro à ſenſu per phantaſmata.

Imaginatio quid.

Diſcurſus quid.

Diſcurſus, qui à Græcis vocatur διάνοια, nihil aliud eſt, niſi operatio, qua animus noſter hæc phantaſmata vel componit, ſi ſint diuiſa, vel diuidit, ſi ſint compoſita, vel eligit, ſi ſint bona, vel refugit, ſi ſint mala, vel affirmat, ſi ſint vera, vel negat, ſi ſint falſa. Sed duo debetis de hac potentia ſiue operatione ſcire: vnum eſt, iudicium rerũ omnium fieri penes hanc facultatem, & propterea vocari partem iudicatricẽ. Alterum, quod debetis ſcire, eſt, Auerrhoẽ 2. coll. 20. eiuſmodi facultates abſtuliſſe à brutis, & loco ipſius poſuiſſe æſtimatiuam ab ipſo vocatam.

Sed ego ſemper dubitaui, in belluis reperiri etiam hanc operationem, ſed multo minorem & imperfectiorem, quam in hominibus, atque hãc fuiſſe quoque Ariſt. opinionẽ conatus eſt probare Porph. lib. 3. de abſtin. ab eſu carnium, nec non etiam alii plerique philoſophi & medici antiqui.

Memoria quid.

Memoria poſtremo eſt operatio, qua animus conſeruat etiam operationes diſcurſus, & operationes imaginationis. Vnde Plato in Philebo & alibi ſolebat dicere, memoriã eſſe conſeruationem notionis, intelligentiæ & ſenſus.

Sed hoc etiã in loco ſcire debetis, memoriam interdum immediate famulari ipſi imaginationi, ita vt pleriſque ſit putatum, etiam imaginationem recordari. Et hoc eſt quod voluit nos docere Gal. quando lib. 2. de motu muſc. 6. ſcripſit, imaginationem quandoque recordari. Quod etiã habetis præ cæteris traditum à Plotino in lib. 1. de dubiis animi, c. 29. 30. & 31. Vtrum autem hæ operationes fiant ab animo, medio temperamẽti cerebri, vt videtur cenſuiſſe Hip. & Gal. an opera ſpirituũ animalium, an aliqua alia potentia, non exigit præſens locus vt diſputemus.

Quaeſt. quæ ſit ſedes ſingularum operationũ.

Cum ad inſtituendam curationẽ operationum animi maxime referat intelligere, quæ ſint ſedes ſingularum operationum; ea propter id, quod ſecundo propoſitũ fuit, ſupereſt, vt diligenter exſequamur: ſc. vt videamus, in qua ſede fiat omnis operatio, quæ à nobis tradenda eſt. Gal. lib. 5. de plac. cap. 6. & lib. 6. cap. 2. ait, tres fuiſſe illuſtres opiniones de animi natura & cõpoſitione. Prima fuit Ariſt. & Poſſidonii, & Stoicorum, qui exiſtimarũt, vnam tantum eſſe animam in corde collocatam, atque eam plures facultates habere, ſed minime natura differentes. Alia fuit ſententia Chryſippi, qui opinatus eſt, vnam eſſe animam in corpore, & vnam ipſius facultatẽ. Tertia opinio fuit Platonis, quam etiam videtur ſectatus Galenus, nempe tres eſſe animas, & tres facultates, natura & loco diſtinctas.

Prima opinio Ariſt.

Et ſicuti variæ fuerunt ſententiæ de animæ natura, non minus diuerſæ fuerunt ſententiæ de ſede animæ rationalis. Siquidem alii exiſtimarũt, eam eſſe in corde, alii in pectore, alii vero in cerebro. Qui putarunt animam rationalem eſſe in toto pectore, duo fuerũt, Parmenides, & Epicurus. Qui autẽ exiſtimarunt eã eſſe in corde, adhuc diuerſi extiterũt. Quidã n. poſuerũt eã in ſanguine, qualis fuit Emped. alii poſuerunt eam in arteriis cordis, qualis fuit Diogenes, alii poſuerunt in eam toto corde, quemadmodum cenſuit Ariſt. & inter medicos Auic.

Medicorum opiniones variæ.

Cæterum, qui animam rationalem in cerebro locarunt, cum omnes fere medici fuerint, in diuerſas quoque ſectas ſunt partiti. Primus omnium Hippocrates, & poſt eum Plato videntur ſtatuiſſe animam rationalem in toto cerebro. Strabo Lampſacenus philoſophus magnus putauit eam poſitam eſſe in ſyncipite: Eraſiſtratus, Ariſtotelis ex ſorore nepos putauit ipſam poſitam eſſe in ea membrana quæ ambit totum cerebrum. Herophilus autem magnus medicus, quem etiam ſectati ſunt Arabes, putauit animam rationalem in vẽtriculis cerebri tanquam in propria ſede operari.

Hæ fuerunt ſententiæ fere omnes antiquorũ de ſede animæ rationalis, vt videre poteſtis apud Galen. in lib. de hiſtoria philoſophica, & apud Theodor. in lib. 4. affect. Græcan. & apud Tertull. in lib. de anima. Sed poſt tot veterũ ſentẽtias fuerũt adhuc alii, qui magis particulariter de ſedibus animæ rationalis videntur locuti. Nam fuerunt, atque etiamnum ſunt, qui putant, varias animæ rationalis operationes in variis cerebri ſedibus fieri, qui quoniam diuerſo modo hoc exiſtimarũt, dicam primo, quæ ſit mea ſententia: & deinde ipſam tum rationibus, tum auctoritatibus confirmare conabor.

Anterior ventriculus.

Mea itaque eſt opinio, propterea naturam fabricaſſe cerebri ſubſtantiam variam & diuerſam, vt ſecundum hanc varietatem varias operationes in ipſo cerebro omnia perficere poſſit, ita, vt imaginatio, quæ eadem eſt cum ſenſu communi perficiatur in anteriori parte cerebri; diſcurſus fiat in media parte: memoria autẽ efficiatur in parte poſtrema. Dico autem in his partibus fieri has operationes, quoniam ſum huius ſententiæ, non ſolum in ventriculis cerebri fieri huiuſmodi operationes, verumetiam in vniuerſo corpore ipſius cerebri, adeo vt quando anteriorem partem dico, intelligam eam omnẽ partem, quæ amplectitur ſimul & anteriores ventriculos & reliquam cerebri ſubſtantiam: Atq; ſic intelligenda eſt, mea ſententia de aliis cerebri partibus.

Iam vero hanc eſſe veritatem, vt credam imprimis nonnullæ graues rationes efficiũt, quarum aliæ demonſtrant operationes animæ indifferenter fieri in varijs cerebri partibus, aliæ vero demonſtrant peculiariter fieri in partibus, quas à me iam intellexiſtis. Rationes demonſtrantes, fieri has operationes in diuerſis locis indifferenter, hæ ſunt. Prima eſt ea lege quã tulit Galenus vbique, & præſertim in libro de potentiis naturalibus, & de temperamentis, ſcilicet animam operari cum temperamẽtis partium, atque illis vti tanquã organis & inſtrumentis ſuarum operationũ: & ſicuti variæ ſunt operationes, ſic quoque neceſſe eſt, vt varia ſint inſtrumenta.

Rationes demonſtrantes has operationes fieri in diuerſis locis indifferenter.

Cum igitur hoc verum ſit, & à Galeno vbique conſtitutum, neceſſario videtur colligendum eſſe: cum ſint diuerſæ animi operationes, diuerſa quoque debere eſſe inſtrumenta, & conſequenter diuerſa tẽperamenta. Sed vnius partis vnum eſt temperamentum, diuerſarum partium diuerſa ſunt temperamenta. Quare vt ab vltimo ad primum deueniamus, vbi ſunt actiones diuerſæ, debent eſſe diuerſa inſtrumenta, diuerſa temperamenta, & tandem, diuerſæ partes.

2\. Secunda ratio eſt, quod nobilium formarum ſemper ſunt plures actiones, & conſequenter plura inſtrumenta. Hoc enim licet vobis cognoſcere, quia corpora animata cũ ſint nobiliora corporibus inanimis, habent plures actiones & plura inſtrumẽta: ſic eadẽ ratione corpora ſenſibilia pluribus inſtrumentis ſunt donata, quam inſenſibilia: & hac ratione homo, cum ſit nobilior, plura inſtrumenta adeptus eſt, quã bruta & plantæ. Quo ſic conſtituto, cum anima rationalis nobiliſſima ſit aliarum formarũ, iure debet, ſicut habet plures actiones, ita quoque habere plura inſtrumenta, & conſequenter plures & diuerſas partes, quibus operetur.

3\. Tertia ratio eſt, quod ſi anima rationalis omnes ſuas operationes ederet vnico inſtrumento, hoc eſt vna parte tantum, ſequeretur vna operatione ipſius læſa reliquas etiam ſimul ſemper læſum iri. Sed contrarium habetur vſu & experientia: quandoquidem non raro in actu practico videbitis aliquos lædi ſecundum imaginationem, & tamen valere memoria & diſcurſu, alios quoq; videre licet offendi ſecũdum memoriam, & habere imaginationem ac diſcurſum incolumes: cuiuſmodi exempla facile videre poteſtis à Galeno diuerſe propoſita lib. de diff. ſympt. cap. 3.

Altimari obiectio.

Altimarus, qui libello proprio hanc ſententiam impugnauit, cum videret magnam huius rationis vim, dixit non eſſe incõueniens, quod actiones variæ fiunt ab vna parte, & tamen omnes ſimul læduntur: quandoquidem videmus in ventriculo lædi interdum retentrices aliis ſaluis, interdũ lædi coctionẽ retentrice incolumi: atque ſic de aliis exemplis conſtare, non ſolum in ventriculo, verumetiam in iecore.

Reſponſio.

Sed Altimaro reſpondendum eſt, minime verum eſſe, quod in ventriculo lædatur vna operatio ibi, vt aliæ omnes nullam læſionem patiantur, quoniam etiamſi interdum videatur vna plus lædi quam alia, tamen non ita ſit ſemper, imo vero etiamſi vna videatur ſola lædi, tamen reuera aliæ etiam ſimul compatiuntur. Sed demus Altimaro rem ita ſeſe habere, at nihil concludere poteſt aduerſus hanc rationem, tunc vero hæc ratio expreſſe contra ipſum eſt: quoniam vt de ventriculo loquamur, certum eſt, has operationes ventriculi, hoc eſt attractricem, retentricem, expultricem, & concoctricem minime fieri vna & eadem re, ſed à diuerſis partibus fiunt, & diuerſis in locis. Nam vt de concoctrice prius loquamur, hæc perficitur in vẽtriculi fundo; attractio fit è villis longis, qui ſunt diſſeminati per ſubſtantiam ventriculi: expulſio fit à fibris latis ſeu tranſuerſalibus, & retentio ab obliquis, adeo vt certiſſimum ſit apud medicos, neque etiam in ventriculo ab vna & eadem parte fieri tot operationes, ſed à diuerſis partibus. Quod ſi verum eſt in ventriculo, vbi reſident facultates ignobiles, multo magis videtur debere eſſe in cerebro, vbi eſt facultas nobiliſſima, fieri diuerſas actiones à diuerſis partib. Atq; tot ſunt rationes, quib. probatur, vniuerſaliter operationes animæ rationalis fieri in diuerſis partibus. Quod autẽ fiant in partibus ſignatis, quemadmodum initio dicebam, tres ſunt aliæ non minus graues rationes. Vna eſt, quod ſicuti ſe habent in ordine operationes animæ rationalis, ita quoque debent ordinata eſſe inſtrumenta huiuſmodi operationum, ſed ſic eſt, quod ratio ſenſum antecedit, deinde imaginatio poſt diſcurſus, poſtremo memoria. Ergo ſicut primum inſtrumẽta ſenſus ſunt poſita in anteriori parte externa capitis: ſic debet ſecundo loco poſita eſſe in interna parte anteriori cerebri imaginatio poſt inſtrumentum diſcurſus, & vltimo inſtrumentum memoriæ.

Rationes demonſtrantes operationes animæ rationalis fieri in diuerſis locis ſignatis.

Secunda ratio, qua probatur ſedes animi diuerſas eſſe in cerebro, deſumpta eſt à natura imaginationis, diſcurſus & memoriæ, ſiquidem imaginatio eſt pura receptio, memoria pura retentio. Diſcurſus autẽ eſt veluti motus quidam medius inter memoriam & imaginationẽ. Igitur cum ad recipiendũ corpora mollia ſint aptiora, & ad retinẽdum dura, videtur rationi cõſonũ, vt imaginatio fiat à parte molliori cerebri, & memoria à duriori, vnde cũ pars anterior cerebri ſit mollior, & pars poſterior durior, facile eſt intelligere, debere fieri imaginationem in parte anteriori, & memoriam in poſteriori, quemadmodũ diſcurſus, cũ ſit quiddam medium, iure vide-

tur collocandus in media cerebri parte. Quod ad memoriam conferat ſiccitas & durities, ſicut ad receptionem mollities, preter teſtimonium Plat. in Theęteto, habetis etiam auctoritatem Gal. in arte medicinali. Tertia & poſtrema ratio eſt, quod tametſi anima rationalis res incorporea ſit, attamē vtitur corporeis inſtrumentis, quæ inſtrumenta ſunt ipſiſſimi ſpiritus animales. Cum itaq; ſpiritus ſint inſtrumenta animæ, videtur rationi cōſonum, vt perfectiores operationes animi efficiātur perfectioribus ſpiritib. & imperfectiores imperfectioribus. Iam vero imperfectiores ſpiritus fiunt, & habitant in anteriori parte cerebri, perfectiores in media, perfectiſſimi in poſtrema: igitur imaginatio cum ſit imperfectior operatio, debet fieri imperfectioribus ſpiritibus, & conſequenter in anteriore cerebri parte. Diſcurſus cum ſit perfectior phantaſia, eadem ratione debet fieri perfectiorib. ſpiritibus: cuiuſmodi cum ſint ſpiritus medię partis cerebri, in hac parte ſummo iure debet fieri diſcurſus: in poſtrema autem parte cum ſint perfectiſſimi ſpiritus, debet in hac fieri operatio maxime ſpiritalis: cuiuſmodi eſt memoria. Nam ſcribit Auerrh. 2. collect. 20. inter animæ operationes & potentias maxime omniū ſpiritalem eſſe memoriam. Quod autem ſpiritus diſpenſatio in cerebro ita fiat, auctorem habetis Gal. qui 8. de vſu part. 11. & 3. de loc. aff. 7. diſertiſſime dixit, id quod à me audiuiſtis.

Altim. obiectio.

Neque valet, quod obiicit Altimarus hoc in loco, ſcilicet in poſtrema parte capitis non eſſe cerebrum ſed cerebellum: quoniam apud veteres medicos & philoſophos nomen cerebri, vt denotat vox græca ἐγκέφαλος, compræhendit quicquid ab oſſe complectitur, propter quod putaui ſemper cerebrum à Platone in Timæo appellatum eſt medullam.

Authoritatibus idem confirmatur.

Et quoniam rationes omnes eo firmiores putantur, quando à grauiſſimis ſcriptoribus confirmantur, ſupereſt, vt poſtremo loco videamus, qui authores hanc ſentētiam fuerint amplexi, ſc. quod imaginatio fiat in anteriori cerebri parte, diſcurſus in media, & memoria in poſtrema. Atq; vt à Gręcis incipiā, Poſido. apud Aet. li. 6. c. 2. expreſſiſſimis verbis eādem ſententiam propoſuit de ſedibus animæ, quā à me audiuiſtis. Nemeſ. in lib. de hominis opifice c. 13. Mileſ. in lib. de nat. homin. & Actuar. in initio ſuæ meth. eandē prorſus ſententiam habuerūt: vt minime dubitare oporteat, quin hæc ſententia illuſtres fautores Græcos habuerit. Inter Arabes princeps huius ſententiæ fuit Auic. qui in fine lib. de anima, nec nō prima primi doct. 6. cap. 5. & prima tertij doct. 1. ca. 2. etſi voluerit differentem eſſe ſenſum cōmunem à phantaſia, nihilominus manifeſtiſſimis verbis demōſtrare conatus eſt, hāc ſententiam veriſſimam eſſe, præter Auic. Aharunius & Haliabbas & magnus Auerrho. hanc ſentētiam ſectati ſunt. Nam Auerrh. in principio Cantic. de potent. animæ, & in com. ad lib. de memor. cap 2. non ſolum habuit hanc ſententiam, verumetiam eam tueri conatus eſt. Sed luculentius multo hanc rem tractauit Auerrh. 2. collect. 20. vbi non ſolum demonſtrare conatus eſt, animā rationalem in corde habitare, verumetiam in corde operari, ſed operationes eius manifeſtari in cameris cerebri, ita ſcilicet vt imaginatio fiat in priori; diſcurſus in medio, memoria in poſtremo. Et quia compertiſſimum eſt, Auerrh. nunquam deceſſiſſe à magno magiſtro Ariſtotele, ego ſemper ita exiſtimaui, idcirco eū in hanc ſententiam deueniſſe Auerrh. quia putauit ſic quoque exiſtimaſſe Ariſt.

Gal. opinio.

Sed cum certum ſit Arabes hunc in modū cenſuiſſe, quid dicendum eſt de Galeno noſtro? Galenus certe hac de re nihil nobis explicatum reliquit. Et hoc fecit, vt dicit Gentilis, quia Galen' huius rei nulla ſenſata ſigna habuit. Nam id fecit Galenus, quod narrat Nicolaus Peripateticus feciſſe Ariſt. ſcilicet q̄ in rebus dubiis vel taciturnitate vel obſcuritate verſatus ſit. Veruntamē etſi à Galeno nihil certi & definiti habuerimus: attamen non defuerunt aliqui poſteriores, qui illum modo in hanc, modo illam ſententiam trahere ſunt conati. Iacobus de partibus in com. ad Auic. & Nic. Florentinus in tract. de potent. animi conati ſunt demonſtrare, Galenū non aliam habuiſſe ſentētiam, quam quod diuerſæ animi operationes fiant in diuerſis cerebri locis. Alb. Magnus habuit aliam ſententiam. Inter recentiores Fuchſ. in inſtit. & Fern. 6. phyſiol. c. 15. non ſolum Arabes damnare conati ſunt, verūetiam magnopere ſtuduerunt, vt oſtenderent, Galen. nunquam habuiſſe ſimilem ſententiā. Sed de Fuchſio quid dicam ignoro, quandoquidē ipſemet in ſua practica c. de phren. dixit imaginationem fieri in anteriori parte cerebri, diſcurſum in media, & memoriā in poſtrema: ac propterea diuerſis locis remedia applicāda eſſe; vt hic vir videatur inconſtantiſſimus exſtitiſſe. Altimarus, qui inter recētiores non poſteriorem locum obtinet, lib. de hac re edito demōſtrare quoque conatus eſt, hanc ſententiam repugnare & philoſophiæ & medicinæ Galenicæ.

Gal. diſtinctio.

Ego vero, cum hoc pro certo & comperto habeam, Galenum ex propoſito hac de re nihil explicare voluiſſe, nihilominus puto, ſi in vllam ſententiam trahendus eſt, debere trahi in ſententiam Arabum. Ad hoc autem exiſtimandum impellunt me nonnullæ auctoritates, cum primis Gal. tract. 2. de oculis, ſatis manifeſte videtur docuiſſe, huiuſmodi operationes fieri in diuerſis cerebri locis. Sed Altimarus, qui vidit locum, negauit eſſe librum Gal. Et licet in eo lib. ſint

præcla-

præclariſſima dogmata totius medicinæ, attamen de eo libro diſputare mihi nunc non eſt animus, quare tranſeo ad alios locos.

Nam lib. 4. de loc. aff. 2. ſcribit Gal. quod ſi prior pars anterioris partis cerebri lædatur, ſtatim lædi imaginationem: ſi autem lædatur poſterior pars, ſtatim compati mediam partem cerebri, & conſequenter diſcurſum protinus offendi. Quæſo, ſi Gal. ſcribit, non lædi diſcurſum, niſi quando læditur media pars cerebri, nõne manifeſtiſſime docere videtur, in hac media parte fieri diſcurſum? nam ſi fieret in toto cerebro, vt voluit Altimarus, æquũ eſſet, vbi offenditur diſcurſus, offendi quoq; totum cerebrum. Et tamen inquit manifeſtiſſime Gal. lædi diſcurſum ſtatim ac læſa eſt media pars cerebri.

Præterea eodẽ in loco Gal. ſcribit, in caro & catalepſi magis lædi anteriorem partẽ cerebri. Iam verò idem Gal. lib. de diff. ſympt. ſcribit, in caro reſolutam eſſe ex toto imaginationem. Si igitur Gal. ſcribit, in caro lædi imaginationem, & lædi anteriorem partẽ cerebri, quis non videt neceſſario aſſerendum eſſe, Galen. voluiſſe imaginationem fieri in parte cerebri anteriori. Vbi diſcurſus offenditur, paſſim Gal. videtur commẽdare, vt remedia adhibeantur mediæ cerebri parti. Et quanquam, vt dicit Altimarus, hoc Gal. faciat propter commiſſuram coronalem, quæ eſt in media cerebri parte, nihilominus facit etiam, quia exiſtimauit, veram ſedẽ læſionis diſcurſus eſſe ipſam mediam partem.

[illegible] Poſtremò eſt alia luculentiſſima ſententia Gal. 1. prorrhet. 27. quæ auctoritas, ſæpe ſum miratus, quomodo ab Altimaro aut nõ ſit viſa, aut omiſſa: niſi fortè, quia grauiſſimũ putauit eſſe illud teſtimoniũ. Nam Hip. in eo loco ſcribit in phrenitide permutationes indicare conuulſiones: & Gal. dũ exponeret eum locum, inquit, permutationes fieri in phrenitide, quãdo modo imaginatio, modo diſcurſus, modo memoria læduntur: & declarãs adhuc Gal. quomodo lædatur modo imaginatio, modo memoria, modo diſcurſus, inquit, hoc fieri, quia humores modo in vnam, modo in alterã partem cerebri mouẽtur. Si ergo motus materiæ morbificæ in diuerſas cerebri partes violat nunc vnam, nunc alteram, nunc tertiam animi operationem, quis negare poteſt, Gal. non aperte dixiſſe, huiuſmodi operationes fieri in variis locis cerebri.

Neq; valet, quod videtur demonſtrare Altimarus, huiuſmodi varietates fieri non poſſe in ſolis cerebri ventriculis, quoniam, vt heri dicebam, non ſum huius ſentẽtię, neq; etiam fuit Gal. fieri tantum has operationes in ipſis vẽtriculis, verũ etiam in vniuerſa cerebri ſubſtantiá: eo, quia cũ ſpiritus animales ſint propagati & fuſi per vniuerſam cerebri ſubſtantiam, niſi vbiq; ipſi animo inſeruirent, certe neceſſe eſſet fateri, huiuſmodi ſpiritus in aliqua parte ſuperuacaneos & otioſos eſſe, quod aſſerere eſt contra medicinæ præcepta.

Concludamus igitur, ob curationem rectam inſtituendam affectionum cerebri neceſſarium eſſe, vt ſciamus, non confuſe in toto cerebro fieri animi operationes, ſed partim in vna, partim in alia parte. Sequitur, vt incipiamus de actionibus particularibus.

CAPVT VII.

De Caro.

CVm ergo conſtitutum ſit, ſedes animæ rationalis in cerebro diuerſas eſſe, vt aliquo ordine tradantur, ſumam initium ab actionibus imaginatricis facultatis, ſicuti enim omnes corporis actiones læduntur, vel ablatæ, vel diminutæ, vel deprauatæ: ſic actiones facultatis imaginatricis lædi certiſſimum eſt. Nam vt habemus apud Auerrh. 3. coll. 41. cerebrum cum ſit frigidum & humidũ, multo facilius lædi ſolet, quam cætera viſcera. *De ordine tractandorum.*

Dicebat autem Gal lib. de diff. ſymp. ca. 3. imaginationẽ aboleri in caro, & in catalepſi, diminui vero in Lethargo & in Comate, deprauari in delirio, veluti eſt melancholia atq; etiam vertigo. Tractabo autem prius de abolita ſeu deperdita & diminuta imaginatione: quoniã ſicuti communicãt in cauſa læſionis, ita quoq; communicant in curatione. Quod communicent in cauſa, teſtem habetis Auic. qui 2. primi doct. 3. c. 3 & 1. tertii tract. 1. cap. 5. & 6. ſcribit, actiones aboleri & diminui à frigido & humido, deprauari autem à calido. Vt autẽ initiũ ſumamus ab imaginatione deperdita ſiue abolita, primo capiam illum affectũ, qui Græce vocatur κάρος ἀπὸ τοῦ καροῦσθαι hoc eſt, à grauari, nã ſic appellatur à Græcis, quoniam in hoc affectu non ſolum grauatur caput, verumetiam vniuerſum corpus, propter quod forſan Theod. Gaza apud Ariſt. 3. problem. 14. carum tranſtulit grauitatem. Poſſidonius apud Aetium lib. 6. c. 5. vocat hunc affectum animæ perculſionem. Celſus li. 3. cap. 20. vocat marcorem. Cæl. Aurel. lib. 2. de acutis cap. 2. appellat preſſuram. Latini omnes vocant hũc affectum torporem. Et antiquus Latinus interpres apud Galenũ carum ſemper transfert ſtuporem, ſed male Arabes omnes vocãt hanc paſſionem. Subeth. & Rhaſes, quem profitemur, tractat de huiuſmodi affectu ſub graui dormitatione. Gal. 5. aph. 5. deſcribens hanc affectionem dixit eſſe ſubitaneam ſenſus & motus priuationem. Cæterum lib. de ſym. diff. c. 3. dixit, carum eſſe veluti reſolutionem imaginationis, & dixit veluti: quoniam non eſt vera reſolutio, ſed quodammodo aſſimilatur paralyſi & reſolutioni. *De nomine cari.*

Ego aũt dico Carum nihil aliud eſſe quam

quædam plenitudo eſt. Hip. 2. pror. ſcribebat ſanguinem, vbi effertur in caput, id quoque habere, vt viſum hebetet. Cuius rei rationem reddens Caſſius 71. problem. d. hoc ideo contingere, quoniam huiuſmodi corpora cõfertiſſimis vaporibus abundant, qui ſpiritus viſorios mirum in modum violant & cõturbãt.

A bile. Si fiat dolor a bilioſo humore, vigiliæ adſunt, amaror in ore, dolor quoq; acerbiſſimus & veluti acus pungẽtis. Adhæc ætas iuuenilis eſt temperamentũ bilioſum & victus præceſſit bilis ferax. *A materia.* Si fiat ab humore melãcholicõ, dolor grauatiu' eſt & ptinax ꝓpter humoris craſſitiẽ, mœrores & tetrę cogitationes adsũt.

Notant aliqui ex Arabibus, & bene, plærumq; hunc dolorẽ exercere partẽ ſiniſtram capitis, & iure, quoniã humor melãcholicus, qui recipitur in liene, magis multiplicat̃ in ſiniſtro latere. *A pituita.* Cæterũ, ſi fiat dolor a pituita, vt plęrunq; cõtingere ſolet, dolor quoq; grauatiuus eſt, mucus copioſiſſimus effluit è narib. dolor torpidus eſt, nõ vſq; adeo acer, tẽperamentũ frigidum & humidum, & ꝙ magis eſt, ꝓceſſit ſemper generatio pituitæ. *A vaporib.* Quod ſi dolor oriatur à vaporibus, vbiq; duo potiſſimũ indicia habentur, vnũ eſt hũc dolorẽ vagum eſſe, quippe q modo vnã, modo alterã partem turbet. Alterum eſt, ꝙ ſi remedia diſcutientia adhibeãtur, ſemper iuuamentũ afferũt. Atq; hũc in modum cognoſcere poteſtis quemq; dolorẽ capitis per eſſentiã: cum autem qui fit per conſenſum, alia ratione cognoſcere ſolemus, nam primũ dolor non continuus eſt, & prout pars communicãs affectum, magis vel minus turbatur, ita quoq; ſolet dolor modo incrementum, modo decrementũ ſuſcipere.

A ventriculo. Si dolor fiat ventriculi vitio, cognoſcitur ructibus, cruditatibus, dolore ventriculi, &c. Et notate, Domini, præclarũ quid, vt intelligatur q̃ pars proprie affectũ communicet. In his caſibus diligẽter debetis percontari, quę pars in corpore ante hunc dolorẽ aliquid paſſa ſit. Quoniã vbi aliqua pars huiuſmodi reperitur, ſemper ſolent morbidi humores in hãc partem terminari atq; ibi morbũ figere. E.g. ſi mulier vobis cõtingat laborans capite, & percontata dicat ſeſe antea doluiſſe ſecundũ ſtomachũ, debetis potius ſuſpicari, dolorem proficiſci à ventriculo, quã ab vtero, etiamſi plærunq; dolores mulieribus ſolent oboriri vitio vteri. Et ꝙ dixi vobis de vna parte, debetis exiſtimare dictum eſſe de omnibus partibus. *A cauſis externis.* Si fiat dolor à cauſis externis, cognoſcemus ſemper ex relatione ipſiuſmet ægrotantis nec non aſſiſtentium. Et in hac re debetis eſſe valde ſolertes & diligentes, ſcilicet vt interrogetis ægros veſtros de omnibus externis cauſis, q̃ ſunt ſex illæ res nõ naturales vocatæ.

PROGN. PROGN. Omnis dolor capitis valde metuendus eſt præſertim ſi perduret, quoniam vt Hip. d. in lib. de aff. ſolet huiuſmodi dolor aut in cæcitatem, aut in melancholiam finiri. Et propter hoc dicere ſolebat Auer. 3. coll 31. illud genus capitis doloris, quod appellatur Ouum eſſe difficile curare, & maxime longum. Gal. 3. de ſymp. 9. pulcherrimam nobis reliquit methodum curandi omnes dolores.

CVRATIO. CVRATIO. Dolores curãtur aut ipſiſmet ſublatis, aut ſublatiõe cauſarũ, ſiue, vt ait ipſe, ſublatione affectus. Qui curãtur ſui ſublatione, vel extinguũtur vera ratione vel falſa.

Qui primo modo curãtur, dicit Gal. tractari medicamẽtis vere anodynis, hoc eſt, calidis in primo gradu. Qui aũt tolluntur falſa ratione, tolli medicamẽtis ſenſum ſtupefaciẽtibus.

Addatis vos huic diſcurſui Gal. ꝙ vbi dolor inducias trahit, nec perpetuus eſt, tũc pugnandum eſſe aduerſus affectum. Vbi autem dolor cõtinuus eſt, debet medicus etiã remedia adhibere vere curãtia. Quod ſi dolor importabilis eſt, vt ſine detrimẽto tolerari nequeat, tũc cæteris non conferentib. medici confugiunt ad falſam curationem, id eſt, ad ſenſum doloris adimẽdum. Idẽ Gal. 2. de cõ. ſ.l. totum hoc negotium curationis doloris capitis in tres partes diſtribuere viſus eſt, ſc. in tractationem Cephalalgiæ, Hemicraniæ, & Cephalęæ.

Curatio Cephalalgiæ. Nos quoq; hunc ordinem ſectantes incipiem' curationẽ à Cephalalgia, id eſt, dolore recenti. Cuius doloris cõmunis quidam victus eſt, quẽ oportet ante cętera ęgris pręſcribere. Igitur in quolibet capitis dolore fugere oportet omnẽ aerem tũ immodice frigidum, tum immoderate calidũ. *Diæta.* Ventos & pręſertim auſtrum, cui Hip. 3. aph. tribuit hoc veluti peculiare, ꝙ caput grauat, omnis ſtrepitus aeris eſt inimicus dolentibus caput; ſomnus in omni dolore conuenit. Sed qui fit poſt cibum, maxime fugiẽdus eſt. Tranquillitas animi & corporis in cũctis doloribus neceſſaria eſt. Et ſi quicquã procurari debet in hoc genere, eſt, vt aluus ſemper fluat, propter ꝙ Archigenes 2. de comp. ſ.l. apud Gal. nil magis videtur cõmendaſſe in his caſibus, quã clyſteres. Parcitas cibi & potus, vt optime monuit Aretæus, vtiliſſima eſt in omni dolore. Neq; negligendum eſt illud conſiliũ Cælii Aurel. qui pręcipiebat, vt in dolore capitis cibi ſemper eſſent ſorbiles, quia maſticatio iure caput affectum magis offendit. Hæc ſunt cõmunia præcepta in quocũq; dolore capitis. Verũ ſi fiat à calida cauſa, inprimis ꝓſpicere oportet, vt vniuerſus victus refrigeratorius ſit; ꝓpterea aer parandus eſt frigidus: fugiẽda ſunt localia calida omnia, & p̃ſertim fugiẽda eſt hominum frequẽtia, quieſcere oportet animo & corpore, abſtinendũ à vino, & pro cibo ſuccus hordei, iura alterata cũ lactuca & endiuia, panis lotus ſecundum modũ Auicennę & Oribaſii.

Poſthęc ſi dolor pergat, perueniendũ eſt ad externa remedia refrigeratoria: q̃ vt faciliter appli-

applicentur, radendū eſt caput aut vſq; ad cucondendū, hoc enim fuit Cęlii Aurel. prudēs conſiliū. Hoc facto vtendum eſt perfuſionib. & linimētis, quæ vim habēt refrigerandi. e. g.

Perfuſio refrigerans.

℞ Ol. roſ. omphac. ℥ iiij.
decocti hederæ, lactucæ, ſemperuiui an. ℥. iiij M.

Modus vtendi eſt, vt vel pannus lineus imbuatē hoc liquore & capiti ſuperponatur, vel accipienda eſt ſpōgia, atq; hoc eodē liquore imbuta exprimēda eſt ſuper caput, & pſertim ſuper ſuturā coronalē. Hæ perfuſiones iuuāt quidem, ſed cū non ita duret iuuamentū, ſolent vſurpari inunctiones toti capiti, vt hæc:

Linimentū refrigerans.

℞. Ol. roſ. omph. ℥. j.
nenuph. ℥. ß.
ſucci hederæ, lactucæ an. ℥. iij.
Ceræ q. ſ. Miſce ad ignem, & f. linimentum.

Sed ſolet interdū cauſa effectrix huius doloris eſſe adeo potens & valida, vt neceſſe ſit deuenire ēt ad frigidiora auxilia. Et memini me legiſſe in vita Auicennæ facta quondam à Soſſano quodā, illum, dū laboraret dolore capitis ex cauſa calida, etiā niuē ſuper caput ſuū appoſuiſſe, & curatū eſſe. Quod tamen facile cōcedi poſſet in patria ipſi⁹ q̃ calidiſſima erat.

Curatio doloris capitis ab intemperie frigida.

Sed ſi fiat dolor ab intemperie frigida contrarium facere oportet, ſcilicet victum inſtituere, qui calefaciendi poteſtatem habeat. Vnde in his caſibus non ſolum aerem calidum procurare debemus, verum etiam conceduntur intus ea, quæ calefaciendi vim habent. Sed aduertere etiā oportet, in intēperie frigida non eſſe temere vtendū vel aromatib. vel vino. Quia etſi hæc calefaciūt, tamē auct. Hip. 5. aph. proprietate quadā ſemper dolorē capitis faciunt, ſicut etiam vinum extrinſecus cōmendatur. Integumenta, & præſertim facta ex lana, quę ſint imbuta ol. aneth. & cham. conueniunt, nam tegumenta capitis facta ex huiuſmodi lana, & capiti impoſita in frigida cauſa magnum iuuamentum præſtare ſolent. Et licet etiā quandoq; addere his oleis, vel caſtoreum vel piper, aut quidpiam aliud ſimile.

A cauſa ſicca.

Si fiat dolor à cauſa ſicca, conuertendum eſt ſtudium ad remedia humectantia: & proinde victus debet humidus eſſe. Et in hoc caſu dubitari poſſet an lac cōueniat, quia ex vna parte cōuenire videtur, cū ſaluberrime & potentiſſime humectet; ex altera parte habemus Hip. qui d. lac dare caput dolentibus malum.

Ego dicerem hoc in caſu aliquod lac poſſe concedi, & præſertim illud, quod tenuius eſt, vt lac capræ, aſinæ, &c. Sed illud certiſſimum eſt, omne lac extrinſecus adminiſtratum maxime prodeſſe aduerſus dolorē capitis à cauſa calida, cuiuſmodi etiam in his caſibus iuuat irrigare caput ſucco maluæ, iure caſtrati aut ſimilibus aliis, quæ vim habent humectandi, cuiuſmodi inter cætera eſſe ſolet oleum dulciſſimum ſiue ſit amygd. ſiue oliuarum.

A b humori.

Si dolor capitis ab humoribus fiat, in primis videre oportet quinam ſint humores, nā ſi à ſanguine, inſtituenda eſt victus ratio, quæ ſanguinem corrigere & imminuere poſſit, & poſt cætera vſus lentis in victu granatorum atque etiam prunorum acidorum maxime commendatur in affectibus ſanguineis.

bus. A ſanguine.

Venæ ſectio.

Hinc venæ ſectio eſt fere vnicū & præſentaneū remediū, adeo vt nemo dubitet, quin ſtatim cōfugiendū ſit ad venę ſectionē vel ad cucurbitularū ſcarificatarū vſum. Rhaſis videtur voluiſſe debere mitti ſanguinē ad animi deliquium. Et Rhaſi fauet Gal. qui 1. aph. 23. ſcripſit in omnibus doloribus ſedandis nil præſtantius eſſe, quam ſanguinis miſſionem ad animi deliquiū. Cæterum & Auerr. & plæriq; alii damnarunt hoc auxilium tanquā nimis periculoſum. Et non defuerunt qui Galenum improbarunt, quod non verum ſit in quolibet dolore vtilē eſſe hāc ſanguinis miſſionē, ſiquidem in dolore colico, & eo, qui fit ab humoribus crudis, quis non videt eſſe hominem iugulare, ſi ſanguis mittatur ad animi defectū? In hac difficultate dicēdum eſt, ſi rei natura ſpectetur, certe in dolore à ſanguine, vbi maximus eſt, conuenire hanc ſanguinis miſſionem, & forſan de hoc vno vel ſimili locutū eſſe Gal. Sed ſi ſpectetur conſuetudo q̃ tāti ſemper fecit Hip. certe Domini, periculoſum eſt hoc auxilium: cum noſtri homines non ſint aſſueti ferre tantā ſanguinis miſſionem: ꝑ hæc ſit veritas in hoc dolore ſanguineo ſanguinē mittendū eſſe in magna copia, ſed citra animi defectum. Poſt hæc extrinſecis auxiliis occurrendū eſt dolori: & inter alia in ſanguineis capitibus & doloribus deraſo capite laudo, vt perfuſio hūc in modum fiat:

℞. Sem. pſylij ℥. j.
fol. nymphea,
portul.
eid. an. M. ij. f. decoct. ſ. a. & cum modico aceti fiat perfuſio capite deraſo.

Succus etiam extractus ſeminis pſylii miram facultatē habet aduerſus hunc dolorem.

A cholera.

Si oriatur dolor à flaua bile, ſimiliter victus frig. & humidus pręſcribēdus eſt, abſtinendū à vino, vtendū quiete & animi & corporis. De ſanguinis miſſione nullus locutus eſt, quādoquidē a bile nulla capitur ſanguinis mittendi indicatio, & ideo ſtatim Rhaſes noſter deſcēdit ad euacuationē bilis. Sed dubitabit aliquis & merito, vtrum prius ſit præparanda bilis.

Et ne vos in hac lite detineam, quam alias peregi, hæc ſit reſolutio, vt diligenter ſpectetur, an bilioſus humor ſit in primis & magnis cauitatibus, an vero ſit in profundis partibus. Si ſit in profundis partibus, certe primum oportet vias aperire, ac deinde bilem ducere. Cæterum, ſi ſit in primis & magnis cauitatibus, ſtatim bilis ducenda eſt. Itaq; vbi opus erit, ſic bilem præparabitis & vias aperietis:

Preparans.

℞ fol. agrimoniæ

Hepat.

Hepat.

Endiu.an. M.j. ſem. portulacæ ʒ iij. f. infuſio & decoctio ſ.a.

Deinde ℞.d. d.℥.v. *Oxyſacchara. Syr. de end. an.ʒ.vj.M.*

Loco huius preparationis ſolemus & preſertim eſtiuo tempore vti ſero vel caprillo vel bubulo. Poſtquam apertæ ſunt viæ, purganda eſt bilis. Alex. Trall. ſtatuit deſcendendum ad vſum ſcammonii, quod potentiſſime bilem euacuat. Sed maxime cauendum eſt ſcammonium, quippe quod potentiſſimum cum ſit, facile exaſperat caput alioquin male affectum. Quare vos purgare poteritis ſic:

Purgans bolum bolus. ℞. *Fl Caſſiæ ʒ.jx.*

Pulpa Tamarind.ʒ iij.

Pulu. rhab. electi ʒ j.

Caryoph.gr.iij.& f.bolus.

Qui capiẽdus erit quatuor vel 5. horis ante prandium. Quod ſi æger magis optabit potum, hic inſtituendus erit.

Potio ebola ſ Iª. ℞. *Decoct.myrob.& Tamar.℥iiij.*

Rhab.electi ℈ iiij.

Squinanthi gr.iij.

Infundantur omnia ſ.a. deinde facta diligenti expreſſione adde ſyr. viol.ſol. an ℥ij.M. Peracta hunc in modum purgatione deueniendum eſt, ſi dolor pergat, ad medicamenta exteriora, vt ſunt pfuſiones capitis, ex ſucco hederæ & ſemperuiui, decoctio capitum papau. maxime etiam auxiliatur his dolorib. Celſus lib.1.ca.9. quem ſecutus eſt Scribonius Largus cap. de dolore capitis, commendauit torpedinem piſcem affricatum capiti, & ita commendauit vt ambo dixerint efficere hoc auxilium ne in poſterũ dolor redeat. Et quia huiuſmodi remedium iuuat ſtuporem quem inducit, dubitandum eſt, num hoc dolore liceat vti opiatis & ipſo opio? nam interdum uſque adeo acerbus eſt hic dolor, vt tolerari nequeat. Dicendum eſt intrinſecus ab opio abſtinendũ eſſe, niſi extrema vrgeat virium neceſſitas. Cæterum extrinſecus vti licet hoc remedio, eo, quia non ſolum dolorem quemcunque placat, verum etiam nihil aut parum omnino incõmodat. Igitur poteritis vti hoc linimento temporibus & fronti.

Linimentum ex opio ſine periculo. ℞. *Fl.neuuphar.*

ror.completi an.℥.iij.

Opij pulueriſ.tenuiter, ℈ j.

Cũ modico vini propter penetrationem. M.ad ignem. Solemus etiam loco huius adminiſtrare Philonium Romanum vel Perſicũ extrinſecus. Si fiat dolor ab humore melancholico, ſimili ratione incedere oportet, vt ſcilicet præparetur melãcholia accommodatis remediis, deinde expurgetur. Pro cuius expurgatione conueniunt pillulæ de fum. pillulæ cochiæ cum helleb.

Curatio dol. capitis à materia.

Et aduertite, cũ hic humor ſit maxime cõtumax, & in loco remoto, melius eſſe, vt pillulæ adminiſtrẽtur, quã alia purgantia, nẽpe quæ factæ ſunt & excogitatę, vt poſſint à longinquis partibus, & præſertim à capite euacuare. Si fiat dolor ab humore pituitoſo, inſtituẽdus eſt victus, qui calefacere & exſiccare poſſit, atq; etiã extenuare. De vſu vini cõtrouerſia eſt inter medicos. Rhaſes non tantum commendat vinum, ſed etiam generoſum. Alex. autem Trall. improbat vinum, & præſertim initio, & generoſum. *A pituita.*

Vos autem ita ſtatuere debetis, vt nũquam in doloribus capitis quicunq; ſint, initio vinũ exhibeatis. Neq; valet, quod concedi poſſit oligophoron, quoniã Gal.2. de alimentorum fac. cap. de lora inquit, ſecundam lorã minus ferire caput quam primam. Lora autẽ nihil aliud eſt, niſi aqua pura ſuper vuam extracto vino effuſa, & igne feruefacta. Quod ſi apud Gal. huiuſmodi lora offẽdit caput, multo magis timendũ eſt vinum oligophorum offẽdere. Sed quid dicemus de Rhaſe noſtro? Si volumus ipſum tueri, poſſumus dicere, ipſum eſſe locutum de dolore in declinatione, & eo qui fit à pituita craſſa & terreſtri. Nam Gal.6 aph. 31. declarans quomodo Hip. doloribus oculorũ dixerit conferre meri potionem, dixit nõ omnibus conferre, ſed duntaxat illis, qui fiunt à ſanguine craſſo, & potius frigido quam calido. Vnde pari ratione poſſumus nos dicere, hunc cõſummatiſſimũ medicum laudaſſe vinum generoſum in doloribus capitis, quando ſcilicet opus eſt extenuare & conſumere craſſam pituitam.

De ſanguine controuerſia aliqua eſt inter ſcriptores. Hippoc. in lib. de loc. affect. commendauit in hoc genere doloris, vt ſanguis mittatur à fronte & à naribus. Reliqui medici ſilentio pręterierunt hoc auxiliũ. Ego autem cenſeo perſpiciendum eſſe, verum humor, qui facit dolorem, ſit pura pituita à ſanguine ſequeſtrata, an potius ſit vel ſanguis pituitoſus, vel pituita ſanguini coniuncta. Si primo modo ſit p.d. abſtinẽdum eſt à ſanguinis miſſione: ſin autem ſecundo modo, parum eſt mittendum. Poſthæc præparãdi ſunt humores, quos præparabitis hoc pacto: *N. ... ſect. ... mat.*

Præparatio pituitam. ℞. *Fol. ſtæch.*

Betonic.

Maior.

Sonchi an. M.j.f.decoct.ſ.a.

Deinde ℞. dictę decoct.℥.iiij.

Syr. de beton.

roſ.recentis an.ʒ.vj.M.

Poſtquam præparati erunt pituitoſi humores ſic purgabuntur:

℞. *Pill. de agar. Meſue.*

Cochiarum an.℈.ij.ß.

Cum melle roſ. formentur pil.v. & capiantur hora vna aut altera ante lucem.

Quod ſi placebit magis vti potione, poteſtis hunc in modum ordinare:

℞. My-

Potio.

℞. Myrob. Indorum.
emblicorum an. ʒ. j.
fol. ſenæ. ℥. j. ß.
Paſſularum. ℥ iij.
Fl. cordial. P. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde *℞. d. d. ʒ. iij. Agar. trochiſcati ℈. iij. infundantur omnia. ſ. a.*
Facta expreſſione adde mell. roſ. ſol. ℥. iij.
Elect. de pſyllio. ʒ. iij. M. & f. potus.

Sed quia ſolet hic dolor eſſe contumaciſſimus, expedit repetere eãdem curationem, & deinde deuenire ad remedia externa, cuiuſmodi ſunt frictiones aſperæ, ſi ſuſtineri poſſint. Odoramenta facta ex caſtorio, ſerpyllo, maioran. Et præ cęteris ſoleo ego vti hoc collyrio intra nares.

Collyrium naribus.

℞. Piperis albi ℈. ß.
Caſtory gr. vij. Cum melle ſ. collyrium, & in naribus detineatur.

Sic etiã valet quis infundere in aures hoc oleum *℞ Ol. laurini.*
Amygd. amar. an ʒ. j.
Pulu. caſtory gr. v. Cum modico vini inſtilletur guttatim intra aures quando itur dormitum.

Infuſio in aures.

Nam huiuſmodi ol. etiãſi videatur remotum à loco dolente: attamen vim ſuam manifeſte mittit in partes dolentes. Hic etiam valent frictiones partium interiorũ, Sed a maſticationis abſtinendum eſt, quia, vt alias audiuimus, maſticatio caput dolens multo magis exaſperat, Inter alia remedia, quæ dolori à pituita cõueniunt, cõnumeratur in li. de Ther. ipſa Theriaca, qua ratione commẽdari etiam poteſt Mithridatica confectio. Et extrinſecus caſtoreum ab omnib. laudatur.

Maſticationibus abſtinendum.

Sed tertio loco animaduertere oportet, ꝙ ſcriptũ eſt ab Hip. 2. de morb. nempe medicamenta calorifica extrinſecus nunquã eſſe adhibenda, niſi prius facta ſit inſignis euacuatio, ſecus periculũ imminet, ne calida magis attrahant & dolorem augeant. Celſ. lib. 4. c. 2. & poſt ipſum Rabbi Moyſes 5. aph. ex ſententia Gal. ſcribunt, ad hunc dolorem conferre quoq;, vt caput diligenter ligetur, imo commendãt, vt arcte frons & caput vinciatur. Nã hodie quoq; vulgus ruſticorum edoctũ à natura, vbi dolet caput, ſolet vincire frontẽ faſcia: id ꝙ reperio veteres quoq; tactitaſſe, cũ referat Athenæus libr. 15. in hũc vſum faſcias ſępe fuiſſe adhibitas. Si dolor perficiatꝰ à flatu, præcipuum ſtudiũ eſſe debet circa flatus minerã, id eſt, humores vnde flatus gignuntur. Et ideo male faciunt, q in huiuſmodi doloribus repercutiẽtia adhibẽt: quoniã hæ remedia non ſolũ non diſſipant flatus, imo vero cũ retineãt eos, in cauſa ſunt, vt mirifice augeatur dolor, quãobrẽ ꝑparatis & expurgatis humoribus, ex quib. fiũt flatus, localia debẽt adhiberi flatũ diſcutiẽtia, vt eſt hoc decoctum:

Ligatio ſtricta capitis dolorem ſedat.

Curatio doloris capitis à flatibus.

℞. fol. Calamenth. Orig.
Maior. an. M. j.
Aniſor. P. j. Bulliant ſimul in aq. & modico vini, & f. perfuſio capitis vel odoramentum.

Ol. ſimiliter de piperibus vel aniſorum ſi calidum in aures inſtilletur, maxime valet ad flatus diſcutiendos, qui faciunt dolorem.

Poſtea ſequitur curatio eorum dolorum, qui fiunt ab externis cauſis, qui cum plures ſint, ſat erit, ſi duas tetigerimus, quæ poterũt eſſe exemplo in reliquis. Frequentiſſimus omnium dolorum, qui fiunt à cauſa externa, eſt, qui fit à nimio cibo vel potu, id eſt, à crapulis & ebrietatibus. De hoc dolore ſermonem habẽs Apollonius apud Gal. 2 de comp. ſec. loc. dicebat eum curari ſomno, quiete, frictionibus, melicrato, aqua calida, & euacuatione. Cæterum Hip. in fine .epid. docuit nos eum dolorem, qui fit à crapula, ſedari potu vini meri. Sed quia hæc præcepta nimis vniuerſalia & incerta ſunt, propterea multo ſatius eſt huiuſmodi talem curationem ita determinare, vt in primis, quando occurrit huiuſmodi caſus, diligẽter ſpectetꝰ, an cibus vel vinum, quæ dolorẽ peperẽrũt, adhuc ſint in corpore, an vero exierint. Si enim adhuc ſint in corpore in primis incumbere oportet, vt vel vomitu, vel clyſteribus exeãt. His enim in corpore adhuc extantibus alia remedia locum non habent. Quod ſi exierit cibus & vinum vel per aluum, vel per os, & tamen adhuc dolor perduret; ſi crudus ſuccus & pituitoſus conſeruat dolorem, tunc calorifica remedia conueniunt, quæ demonſtrauimus in dolore à pituita: & hoc pacto intelligenda eſt magni Hip. auctoritas, quando ſcribit, dolorẽ à crapula curari potu vini meri. Si autem dolor conſeruetur à calidis & feruidis vaporibus, illi vapores repellantur & contemperentur. Et his conuenit ol. roſ. completum, ſuccus hederæ, braſſicæ, quinimo iuuat etiam anethum, & braſſicam, & hederam capiti circundare. Nam Plut. in ſympoſ. narrat, veteres ſæpius in conuiuiis vſos fuiſſe coronis ex hedera, vt auerterent grauitatem capitis, quæ oritꝰ in conuiuiis, ex nimio potu. Percuſſio & caſus numeratur à Gal. inter cauſas externas doloris capitis. Et Apollo. apud Gal. dicit, huiuſmodi dolorem bene curari recto vſu omnium rerum non naturalium; ſed mancum & inutile eſſet hoc conſilium, niſi alia adiiciantur, nempe cum ex caſu & percuſſione immineat periculum inflammationis, vt omni ſolertia ea inflãmatio vel euitetur, vel ſi facta ſit curetur. Propterea in huiuſmodi dolore ante omnia alia, niſi quid prohibeat, cogitandum eſt, de venæ ſectione, de cucurbitulis, de hirudinibus. Poſt cogitationem ſanguinis miſſionis localia debent adhiberi, quæ ſi ſit inflammatio, aut periculum inflammationis, neceſſe eſt, vt ſtyptica & repellentia ſint. Propterea aq. roſacea, ol. roſarum, ol. myrrh. accommodata ſunt. Quod ſi pura adſit con-

Ab ebrietate.

A caſu & percuſſione.

tuſio,

tuſio, vtendum eſt iis, quæ dolorem leniant, & contuſas partes vel ſuppurent, vel reſoluāt. Ol. vitellorum oui in his caſibus commodiſſimum eſt. Et ego, vbi adſunt contuſiones capitis, quæ faciunt dolorem, ademptis prius capillis, iubeo apponi tale linimentum:

Linimentum conueniens in hoc caſu.

℞. Succi maior.
Saluiæ an. ℥. ß.
Vini optimi ℥ iij.
Vitellum oui vnum. Miſceatur ad ignem, & parti applicetur.

Hi ſunt dolores curandi per eſſentiam, ſecundum quorum regulā poteſtis curare eos, quos nos tacuimus. Si a. fiat dolor per conſenſum, ſcribit Auic. & recte curationem huius doloris eſſe partis affectæ, & morbum cōmunicantis. In omnibus conuenit fricare, ligare partes infernas, applicare cucurbit. ſcarificatas & ſiccas peculiariter. Si fiat vitio vētriculi & inteſtinarum, clyſteres etiam acres mirum in modum iuuant: ſi ob retentas hæmorrhoides, aut ſuppreſſos menſes, vnica curatio eſt etiam mittere ſanguinem à pede, vel in hæmorrhoidibus applicare hirundines; aut in menſibus ſuppreſſis applicare cucurb. inguinibus ex Gal. 13. meth. 20. Hic eſt vnus ſcopus propoſitus ab Auicen. in curandis doloribus per conſenſum ab infernis partibus. Alter ſcopus eſt, vt caput præparetur, ne facile ſuſcipiat vapores aſcendentes à partibus infernis, qui quoniam aſcendunt per venas & arterias temporum mandat Auicen. & prudenter, vt ſi neceſſe ſit, deueniatur etiam ad inciſionem ſeu ſcarificationem harum venarum; ita vt cicatrice deinceps obducta prohibeatur aſcenſus vaporum. Solent quoque medici temporibus adhibere remedia ſiue cerota adſtringentia, & ſoleo ego vti hoc:

Curatio doloris capitis per conſenſum.

Ceratum arcens vapores aſcendentes.

℞. Maſtychis ℥ ß.
Gummi Arab. ʒ. vj.
Boli Arm.
Corall. rub. an. ʒ. iij. pulueriſentur pulueriſanda, & cum cera & reſina extenſa ſuper corium applicetur temporibus.

CAPVT IV.

De Cephalea.

POſt dolorem capitis recentem tractatur à Galeno de Cephalæa, qui dolor immanis eſſe ſolet, cum vetuſtus & contumax ſit.

Cauſæ.

Cauſæ huius doloris eſſe ſolent intemperies cum materia, præſertim cum materia terreſtri & viſcida. Gal. 2. de loc. aff. penul. fere tribuit primas cauſarum huius doloris duobus, nempe debilitati & ſenſibilitati cerebri. Cælius Aurel. auctor non contemnēdus ſcribit, hoc dolore magis tentari mulieres quam viros, & hoc ſcribit cōtingere propter capillorum copiam & culturam, quod magis dixiſſet Cælius, ſi cognouiſſet mulieres has Venetas.

Cognoſcitur hic dolor, quia ægri nō poſſunt ferre ſplendorem, neq; ſolis neq; ignis; auerſantur clamores, voces omnes & ſermones. Addit his quædam alia ſigna, & inter cætera mœrorem, deliriū, quæ omnia tunc magis apparent, quando dolor valde infeſtus eſt.

Signa.

Curatio.

Dicebat Celſius curari hunc dolorem ſternutamentis, gargariſmatibus, frictionibus, cucurbit. detractione ſanguinis, abſtinentia cibi & potus, ſed hæc præcepta ſunt nimium vniuerſalia. Vnde pro recte inſtituenda curatione operæ pretium eſt, quod alias dixi, cognoſcere, quæ intemperies, & quis ſuccus faciat hunc dolorem, qua recognita deinceps prouidendum eſt, vt contrariis præſidiis debelletur cauſa effectrix doloris. Sed circa vſum auxiliorum ſunt nonnulla obſeruanda ex Hip. & Gal. nam Hip. in lib. de loc. in hom. dicit, hunc dolorem eſſe eius naturæ, vt quāto magis medicamentis purgantibus tractatur, tanto acerbior euadat. Vnde blandiſſimis medicamentis purgatoriis agere oportet. Aliud aduertendum in hoc caſu eſt, vt ſemper à lenioribus medicamentis inchoetur; vel, ſi non licet inchoare à lenioribus, vt ſaltem fortioribus medicamentis ſemper leuiora commiſceatis. Quod ſi medicamenta leuia aut miſta grauib. medicamentis dolorem nō finiunt, Arabes medici commendant, vt venæ temporum ſcarificentur, & ſcarificatæ extrudātur. Celſus laudat, vt etiam ipſa pars affecta exulceretur. Et ipſe quoque in hiſce caſibus magnopere ſoleo commendare vel vſtionem earum venarum ab Hipp. propoſitam, vel cauterium ſuper coronalem ſuturam inuſtum. Medicamenta, quæ pro cephalæa conueniunt, debent quidem ſimilia eſſe medicamentis dolori capitis ſimpliciter conuenientibus, ſed cum hic affectus ſit pertinaciſſimus, debent conſequenter remedia eſſe efficaciora. Propterea ſolemus, aliis non confectibus, etiam confugere ad decocta magna, vt ſarſæ, guaiaci, & tandem dicam ad remedia efficaciſſima.

CAPVT V.

De Hemicrania.

Hemi.

POſt Cephalæam ſequitur hemicrania, quæ eſt dolor dimidii capitis. Et Auic. 1. tertii, lib. 2. cap. penultim. ſcribit, hunc dolorem vocatum eſſe à Galen. ambulatorem medium. Habet hic dolor, vt docet Gal. 2. de comp. ſec. loca. & Aui. l. c. duas conditiones. Prima eſt, quod hemicrania raro continua eſt, ſed interpolata, & quandoque periodos habet. Refert etiam Cardan. de quodam, qui ſingulo mane ſole oriente capiebatur hemicrania, & occidente liberabatur.

Signa.

Ego quoque cognoſco, qui ſingula decima die aut ſeptima tentantur hoc cruciatu. Alia conditio eſt, quod hic dolor ſit ſemper

cum

cum affluxu materiæ, aut vaporoſæ, aut humoralis, à ſola intemperie aut nunquam ſit, aut non diu durat. Et hoc eſt, quod voluit ſignificare Auic. loc. cit. quãdo dicit hemicraniam à pura intemperie non habere quantitaté. Humores autem & vapores aut feruntur à toto corpore in caput, aut ab aliqua parte: & vel feruntur per arterias, vel per venas, vel per vtraſque, adeo vt hemicrania ſit maxima ex parte dolor per cõſenſum, non autem per eſſentiam. Cognoſcitur cauſa huius doloris, locus affectus, & alia, non aliter, quam eo pacto, quem dicauimus in tract. ſimpl. doloris capitis.

Curatio. Diæta. Curatio poſita eſt vel in recta victus ratione, tum in Chirurgicis præſidiis, tum maxime in aliorum medicamẽtorum vſu. In diæta de nullo alio commonendi eſtis, niſi maximopere conferre, vt omnia illa caueantur, ſiue poculenta ſiue eſculenta, quæ maxime in caput tolluntur, eo, quia, vt docuit Galenus 3. de loc. aff. 9. ea corpora facillime vexantur hoc dolore, in quibus fiunt euaporationes copioſæ.

Venæ ſectio. De remediis Chirurgicis ſcribit Auicen. in curatione huius doloris magnopere valere ſanguinis detractionem à cubito, à fronte, & à naribus: Vbi etiam pertinax eſt hic dolor *Cauteria.* ſolemus ad cauteria confugere quæ partibus infernis inuſta maxime arcent ac reuocant vapores & humores à capite: Imo Auic. loco citato laudat, vt in extremis caſibus etiam ad veſicantia confugiamus, hoc eſt, vt parti dolenti veſicantia remedia adhibeantur.

De aliis medicamentis ita cõſtituendum eſt, vt alia ante acceſſionem, alia in ipſa acceſſione, alia poſt acceſſionem adminiſtrentur. Ante acceſſionem conuenit euacuare corpus. Et modus euacuandi non alius eſt, niſi qui iam præſcriptus eſt, ſecundum naturam vniuſcuiuſque humoris. Et inter cætera clyſteres adbibiti paulo ante acceſſionem, aut auertunt dolorem, aut minorem reddũt. Præterea, ſi affectus frigidus ſit, commendabat Galenus, vt ante acceſſioné fricetur pars dolitura cum pannis aſperioribus, donec rubea fiat.

In ipſa acceſſione ſtudendum eſt, dolorem demulcere. In cauſa calida laudabat Auic. ſtupefacientia. Sed, vt alias monui, non debet medicus temere hæc vſurpare. In cauſa frigida ſunt vſurpanda calorifica, vt euph. piper, naſturtiũ. Sed in vſu euphorbii, quod maxime commendatur in dolore omni antiquo, debetis ſemper meminiſſe vt eligatur euphorbium recens, quemadmodum præcipiebat Galenus. Cognoſcitur autem, quia albicat euphorbium recens; ſicuti vetuſtum flaueſcit.

In acceſſione laudatur vſus ol. lumbricorũ, quod & in calida & in frigida cauſa conuenit. Fit vero hoc ol. hunc in modum: Accipiuntur lumbrici (ſunt autem lumbrici animalia illa, quæ ſub hydriis generantur, & appellantur centipedes) *Lumbrici quid.* & ſubmerguntur ol. dulciſſimo, deinde per tres dies & noctes ſepeliuntur in fimo, aut, ſi libeat citius parare, ponuntur ad ignem in duplici vaſe, & vbi percocti ſunt exprimuntur, & ol. expreſſum appellatur ol. lumbricatum, quod valet in omnibus doloribus leniendis. *Ol. lumbricati confectio.*

Poſt acceſſionem ſolemus vſurpare medicamenta hemicranica vocata, quæ plura inuenietis apud Marcellum & Scribon. Largũ. Multa etiam commemorat Auicen. & inter alia laudat atramentum ſcriptorium. Sed in atramento Auic. ponebatur hoc, quod eſt genus metalli. Laudat ſimiliter Auic. aliud medicamentum, & eſt iſtud:

Perfuſio capitis commemoratur in hoc affectu.

℞. Ol. communis & aq. communis an. ℔. 1.
fol. abſinthii M. 1. ß.
Rad. cuc. aſin. ℥. 4. Bulliantur omnia ſimul, & facta expreſſione cum decocto perfunditur pars dolens.

Cum herba autem & radice fit emplaſtrũ, quod ſuperponitur parti dolenti. Et Auic. teſtatur efficaciſſimum eſſe hoc medicamentum. Habetis etiam apud Rhaſen maxime laudatam maioranam. Et narrat ol. ipſius vſque adeo eſſe efficax, vt prohibeat, ne dolor in poſterum reuertatur. Aetius laudat carnes cochlearum: Et Dæm. quem habeo manu ſcriptum de hemicrania narrat de gagate capite, quod ſi geſtetur ad collum, mirifice tollit hemicraniam, & addit, quod huiuſmodi lapis geſtatus ſemper magis ponderat, quam antequam geſtaretur, quaſi proprietate quadam attrahat in ſeſe humorem efficientem hunc doloré. Et hactenus de dolore capitis. *Gagatis lapidis vis in hoc affectu.*

CAPVT VI.

De principibus animæ facultatibus.

SEquitur, vt poſtquam de hac communi operatione capitis læſa tractauimus, nũc de læſis operationibus cerebri particularibus tractemus: quæ quoniam partim actiones motoriæ ſunt, partim vero principes, ratio dignitatis poſtulare videtur, ut primo tractemus de actionib. principibus, quæ cum ſint tres, imaginatio, diſcurſus & memoria, inchoabimus ab imaginatione læſa. Sed quia doctrina omnis confuſa eſt, niſi prius notitia habeatur eius rei, de qua tractatur, ante cætera hæc duo docebo, ſcilicet quid ſit vnaquæque operatio princeps, & quæ ſint ſedes, ſiue quæ ſint organa, in quibus huiuſmodi operationes eduntur. Imaginatio igitur nihil aliud eſt, niſi operatio quædam animi, qua phantaſma rerum ſenſibilium recipit. Nam appello operationem huiuſmodi receptioné, *Ordo.*

Iam vero hanc eſſe veritatem, vt credam imprimis nonnullæ graues rationes efficiũt, quarum aliæ demonſtrant operationes animæ indifferenter fieri in variis cerebri partibus, aliæ vero demonſtrant peculiariter fieri in partibus, quas à me iam intellexiſtis. Rationes demonſtrantes, fieri has operationes in diuerſis locis indifferenter, hæ ſunt. Prima eſt ex lege quã tulit Galenus vbique, & præſertim in libro de potentiis naturalibus, & de temperamentis, ſcilicet animam operari cum temperamẽtis partium, atque illis vti tanquã organis & inſtrumentis ſuarum operationũ: & ſicuti variæ ſunt operationes, ſic quoque neceſſe eſt, vt varia ſint inſtrumenta.

Rationes demonſtrãtes has operationes fieri in diuerſis locis indifferenter.

Cum igitur hoc verum ſit, & à Galeno vbique conſtitutum, neceſſario videtur colligendum eſſe: cum ſint diuerſæ animi operationes, diuerſa quoque debere eſſe inſtrumenta, & conſequenter diuerſa tẽperamenta. Sed vnius partis vnum eſt temperamentum, diuerſarum partium diuerſa ſunt temperamenta. Quare vt ab vltimo ad primum deueniamus, vbi ſunt actiones diuerſæ, debent eſſe diuerſa inſtrumenta, diuerſa temperamenta, & tandem, diuerſæ partes.

2. Secunda ratio eſt, quod nobilium formarum ſemper ſunt plures actiones, & conſequenter plura inſtrumenta. Hoc enim licet vobis cognoſcere, quia corpora animata cũ ſint nobiliora corporibus inanimis, habent plures actiones & plura inſtrumẽta: Sic eadẽ ratione corpora ſenſibilia pluribus inſtrumentis ſunt donata, quam inſenſibilia: & hac ratione homo, cum ſit nobilior, plura inſtrumenta adeptus eſt, quã bruta & plantæ. Quo ſic conſtituto, cum anima rationalis nobiliſſima ſit aliarum formarũ, iure debet, ſicut habet plures actiones, ita quoque habere plura inſtrumenta, & conſequenter plures & diuerſas partes, quibus operetur.

3. Tertia ratio eſt, quod ſi anima rationalis omnes ſuas operationes ederet vnico inſtrumento, hoc eſt vna parte tantum, ſequeretur vna operatione ipſius læſa reliquas etiam ſimul ſemper læſum iri. Sed contrarium habetur vſu & experientia: quandoquidem non raro in actu practico videbitis aliquos lædi ſecundum imaginationem, & tamen valere memoria & diſcurſu, alios quoq; videre licet offendi ſecũdum memoriam, & habere imaginationem ac diſcurſum incolumes: cuiuſmodi exempla facile videre poteſtis à Galeno diuerſe propoſita lib. de diff. ſympt. cap. 3.

Altimari dubio.

Altimarus, qui libello proprio hanc ſententiam impugnauit, cum videret magnam huius rationis vim, dixit non eſſe incõueniens, quod actiones variæ fiunt ab vna parte, & tamen omnes ſimul læduntur: quandoquidem videmus in ventriculo lædi interdum retentrices aliis ſaluis, interdũ lædi coctionẽ retentrice incolumi: atque ſic de aliis exemplis conſtare, non ſolum in ventriculo, verumetiam in iecore.

Reſponſio.

Sed Altimaro reſpondendum eſt, minime verum eſſe, quod in ventriculo lædatur vna operatio ibi, vt aliæ omnes nullam læſionem patiantur, quoniam etiamſi interdum videtur vna plus lædi quam alia, tamen non ita fit ſemper, imo vero etiamſi vna videatur ſola lædi, tamen reuera aliæ etiam ſimul compatiuntur. Sed demus Altimaro rem ita ſeſe habere, at nihil concludere poteſt aduerſus hanc rationem, imo vero hæc ratio expreſſe contra ipſum eſt: quoniam vt de ventriculo loquamur, certum eſt, has operationes ventriculi, hoc eſt attractricem, retentricem, expultricem, & concoctricem minime fieri vna & eadem re, ſed à diuerſis partibus fiunt, & diuerſis in locis. Nam vt de concoctrice prius loquamur, hæc perficitur in vẽtriculi fundo; attractio fit è villis longis, qui ſunt diſſeminati per ſubſtantiam ventriculi: expulſio fit à fibris latis ſeu tranſuerſalibus, & retentio ab obliquis, adeo vt certiſſimum ſit apud medicos, neque etiam in ventriculo ab vna & eadem parte fieri tot operationes, ſed à diuerſis partibus. Quod ſi verum eſt in ventriculo, vbi reſident facultates ignobiles, multo magis videtur debere eſſe in cerebro, vbi eſt facultas nobiliſſima, fieri diuerſas actiones à diuerſis partib. Atq; tot ſunt rationes, quib. probatur, vniuerſaliter operationes animæ rationalis fieri in diuerſis partibus. Quod autẽ fiant in partibus ſignatis, quemadmodum initio dicebam, tres ſunt aliæ non minus graues rationes. Vna eſt, quod ſicuti ſe habent in ordine operationes animæ rationalis, ita quoque debent ordinata eſſe inſtrumenta huiuſmodi operationum, ſed ſic eſt, quod ratio ſenſum antecedit, deinde imaginatio poſt diſcurſus, poſtremo memoria. Ergo ſicut primum inſtrumẽta ſenſus ſunt poſita in anteriori parte externa capitis: ſic debet ſecundo loco poſita eſſe in interna parte anteriori cerebri imaginatio poſt inſtrumentum diſcurſus, & vltimo inſtrumentum memoriæ.

Rationes demonſtrantes operationes animæ rationalis fieri in diuerſis locis ſignatis.

Secunda ratio, qua probatur ſedes animi diuerſas eſſe in cerebro, deſumpta eſt à natura imaginationis, diſcurſus & memoriæ, ſiquidem imaginatio eſt pura receptio, memoria pura retentio. Diſcurſus autẽ eſt veluti motus quidam medius inter memoriam & imaginationẽ. Igitur cum ad recipiendũ corpora mollia ſint aptiora, & ad retinẽdum dura, videtur rationi cõſonũ, vt imaginatio fiat à parte molliori cerebri, & memoria à duriori, vnde cũ pars anterior cerebri ſit mollior, & pars poſterior durior, facile eſt intelligere, debere fieri imaginationem in parte anteriori, & memoriam in poſteriori, quemadmodũ diſcurſus, cũ ſit quiddam medium, iure vide-

tur collocandus in media cerebri parte. Quod ad memoriam conferat ſiccitas & durities, ſicut ad receptionem mollities, præter teſtimonium Plat. in Theęteto, habetis etiam auctoritatem Gal. in arte medicinali. Tertia & poſtrema ratio eſt, quod tametſi anima rationalis res incorporea ſit, attamē vtitur corporeis inſtrumentis, quæ inſtrumenta ſunt ipſiſſimi ſpiritus animales. Cum itaq; ſpiritus ſint inſtrumenta animæ, videtur rationi cōſonum, vt perfectiores operationes animi efficiātur perfectioribus ſpiritib. & imperfectiores imperfectioribus. Iam vero imperfectiores ſpiritus ſiunt, & habitant in anteriori parte cerebri, perfectiores in media, perfectiſſimi in poſtrema: igitur imaginatio cum ſit imperfectior operatio, debet fieri imperfectioribus ſpiritibus, & conſequenter in anteriore cerebri parte. Diſcurſus cum ſit perfectior phantaſia, eadem ratione debet fieri perfectiorib. ſpiritibus: cuiuſmodi cum ſint ſpiritus medię partis cerebri, in hac parte ſummo iure debet fieri diſcurſus: in poſtrema autem parte cum ſint perfectiſſimi ſpiritus, debet in hac fieri operatio maxime ſpiritalis: cuiuſmodi eſt memoria. Nam ſcribit Auerrh. 2. collect. 20. inter animæ operationes & potentias maxime omniū ſpiritalem eſſe memoriam. Quod autem ſpiritus diſpenſatio in cerebro ita fiat, auctorem habetis Gal. qui 8. de vſu part. 11. & 3. de loc. aff. 7. diſertiſſime dixit, id quod à me audiuiſtis.

Altim. obiectio.

Neque valet, quod obiicit Altimarus hoc in loco, ſcilicet in poſtrema parte capitis non eſſe cerebrum ſed cerebellum: quoniam apud veteres medicos & philoſophos nomen cerebri, vt denotat vox græca ἐγκέφαλος, comprehendit quicquid ab oſſe complectitur, propter quod putaui ſemper cerebrum à Platone in Timæo appellatum eſt medullam.

Authoritatibus idem confirmatur.

Et quoniam rationes omnes eo firmiores putantur, quando à grauiſſimis ſcriptoribus confirmantur, ſupereſt, vt poſtremo loco videamus, qui authores hanc ſentētiam fuerint amplexi, ſc. quod imaginatio fiat in anteriori cerebri parte, diſcurſus in media, & memoria in poſtrema. Atq; vt à Gręcis incipiā, Poſido. apud Aet. li. 6. c. 2. expreſſiſſimis verbis eādem ſententiam propoſuit de ſedibus animæ, quā à me audiuiſtis. Nemeſ. in lib. de hominis opifice c. 13. Mileſ. in lib. de nat. homin. & Actuar. in initio ſuæ meth. eandē prorſus ſententiam habuerūt: vt minime dubitare oporteat, quin hæc ſententia illuſtres fautores Græcos habuerit. Inter Arabes princeps huius ſententiæ fuit Auic. qui in fine lib. de anima, nec nō prima primi doct. 6. cap. 5. & prima tertij doct. 1. ca. 2. etſi voluerit differentem eſſe ſenſum cōmunem à phantaſia, nihilominus manifeſtiſſimis verbis demōſtrare conatus eſt, hāc ſententiam veriſſimam eſſe, præter Auic. Aharunius & Haliabbas & magnus Auerrho. hanc ſentētiam ſectati ſunt. Nam Auerrh. in principio Cantic. de potent. animæ, & in com. ad lib. de memor. cap. 2. non ſolum habuit hanc ſententiam, verumetiam eam tueri conatus eſt. Sed luculentius multo hanc rem tractauit Auerrh. 2. collect. 20. vbi non ſolum demonſtrare conatus eſt, animā rationalem in corde habitare, verumetiam in corde operari, ſed operationes eius manifeſtari in cameris cerebri, ita ſcilicet vt imaginatio fiat in priori; diſcurſus in medio, memoria in poſtremo. Et quia compertiſſimum eſt, Auerrh. nunquam deceſſiſſe à magno magiſtro Ariſtotele, ego ſemper ita exiſtimaui, idcirco cū in hanc ſententiam deueniſſe Auerrh. quia putauit ſic quoque exiſtimaſſe Ariſt.

Gal. opinio.

Sed cum certum ſit Arabes hunc in modū cenſuiſſe, quid dicendum eſt de Galeno noſtro? Galenus certe hac de re nihil nobis explicatum reliquit. Et hoc fecit, vt dicit Gentiſis, quia Galen⁹ huius rei nulla ſenſata ſigna habuit. Nam id fecit Galenus, quod narrat Nicolaus Peripateticus feciſſe Ariſt. ſcilicet quod in rebus dubiis vel taciturnitate vel obſcuritate verſatus ſit. Veruntamē etſi à Galeno nihil certi & definiti habuerimus: attamen non defuerunt aliqui poſteriores, qui illum modo in hanc, modo illam ſententiam trahere ſunt conati. Iacobus de partibus in com. ad Auic. & Nic. Florentinus in tract. de potent. animi conati ſunt demonſtrare, Galenū non aliam habuiſſe ſentētiam, quam quod diuerſæ animi operationes fiant in diuerſis cerebri locis. Alb. Magnus habuit aliam ſententiam. Inter recentiores Fuchſ. in inſtit. & Fern. 6. phyſiol. c. 15. non ſolum Arabes damnare conati ſunt, verūetiam magnopere ſtuduerunt, vt oſtenderent, Galen. nunquam habuiſſe ſimilem ſententiā. Sed de Fuchſio quid dicam ignoro, quandoquidē ipſemet in ſua practica c. de phren. dixit imaginationem fieri in anteriori parte cerebri, diſcurſum in media, & memoriā in poſtrema: ac propterea diuerſis locis remedia applicāda eſſe; vt hic vir videatur inconſtantiſſimus extitiſſe. Altimarus, qui inter recētiores non poſteriorem locum obtinet, lib. de hac re edito demōſtrare quoque conatus eſt, hanc ſententiam repugnare & philoſophiæ & medicinæ Galenicæ.

Gal. diſtinctio.

Ego vero, cum hoc pro certo & comperto habeam, Galenum ex propoſito hac de re, nihil explicare voluiſſe, nihilominus puto, ſi in vllam ſententiam trahendus eſt, debere trahi in ſententiam Arabum. Ad hoc autem exiſtimandum impellunt me nonnullæ auctoritates, cum primis Gal. tract. 2. de oculis, ſatis manifeſte videtur docuiſſe, huiuſmodi operationes fieri in diuerſis cerebri locis. Sed Altimarus, qui vidit locum, negauit eſſe librum Gal. Et licet in eo lib. ſint

præcla-

præclariſſima dogmata totius medicinæ, attamen de eo libro diſputare mihi nunc non eſt animus, quare tranſeo ad alios locos.

Nam lib. 4. de loc. aff. 2. ſcribit Gal. quod ſi prior pars anterioris partis cerebri lædatur, ſtatim lædi imaginationem: ſi autem lædatur poſterior pars, ſtatim compati mediam partem cerebri, & conſequenter diſcurſum protinus offendi. Quæſo, ſi Gal. ſcribit, non lædi diſcurſum, niſi quando læditur media pars cerebri, nõne manifeſtiſſime docere videtur, in hac media parte fieri diſcurſum? nam ſi fieret in toto cerebro, vt voluit Altimarus, æquè eſſet, vbi offenditur diſcurſus, offendi quoq; totum cerebrum. Et tamen inquit manifeſtiſſime Gal. lædi diſcurſum ſtatim ac læſa eſt media pars cerebri.

Præterea eodē in loco Gal. ſcribit, in caro & catelepſi magis lædi anteriorem partē cerebri. Iam verò idem Gal. lib. de diff. ſympt. ſcribit, in caro reſolutam eſſe ex toto imaginationem. Si igitur Gal. ſcribit, in caro lædi imaginationem, & lædi anteriorem partē cerebri, quis non videt neceſſario aſſerendum eſſe, Galen. voluiſſe imaginationem fieri in parte cerebri anteriori. Vbi diſcurſus offenditur, paſſim Gal. videtur commēdare, vt remedia adhibeantur mediæ cerebri parti. Et quanquam, vt dicit Altimarus, hoc Gal. faciat propter commiſſuram coronalem, quæ eſt in media cerebri parte; nihilominus facit etiam, quia exiſtimauit, veram ſedē læſionis diſcurſus eſſe ipſam mediam partem.

Poſtremo eſt alia luculentiſſima ſententia Gal. 1. prorrhet. 27. quæ auctoritas, ſæpe ſum miratus, quomodo ab Altimaro aut nō ſit viſa, aut [illegible]: niſi fortè, quia grauiſſimū putauit eſſe illud teſtimoniū. Nam Hip. in eo loco ſcribit in phrenitide permutationes indicare conuulſiones: & Gal. dū exponeret eum locum, inquit, permutationes fieri in phrenitide, quādo modo imaginatio, modo diſcurſus, modo memoria læduntur: & declarās adhuc Gal. quomodo lædatur modo imaginatio, modo memoria, modo diſcurſus, inquit, hoc fieri, quia humores modo in vnam, modo in alterā partem cerebri mouētur. Si ergo motus materiæ morbificæ in diuerſas cerebri partes violat nunc vnam, nunc alteram, nunc tertiam animi operationem, quis negare poteſt, Gal. non aperte dixiſſe, huiuſmodi operationes fieri in variis locis cerebri.

Neq. valet, quod videtur demonſtrare Altimarus, huiuſmodi varietates fieri non poſſe in ſolis cerebri ventriculis, quoniam, vt heri dicebam, non ſum huius ſentētię, neq; etiam fuit Gal. fieri tantum has operationes in ipſis vētriculis, verūetiam in vniuerſa cerebri ſubſtãtia: eo, quia cū ſpiritus animales ſint propagati & fuſi per vniuerſam cerebri ſubſtantiam, niſi vbiq; ipſi animo inſeruirent, certè neceſſe eſſet fateri, huiuſmodi ſpiritus in aliqua parte ſuperuacaneos & otioſos eſſe, quod aſſerere eſt contra medicinæ præcepta.

Concludamus igitur, ob curationem rectam inſtituendam affectionum cerebri neceſſarium eſſe, vt ſciamus, non confuſe in toto cerebro fieri animi operationes, ſed partim in vna, partim in alia parte. Sequitur, vt incipiamus de actionibus particularibus.

CAPVT VII.

De Caro.

CVm ergo conſtitutum ſit, ſedes animæ rationalis in cerebro diuerſas eſſe, vt aliquo ordine tradantur, ſumam initium ab actionibus imaginatricis facultatis, ſicuti enim omnes corporis actiones læduntur, vel ablatę, vel diminutę, vel deprauatę: ſic actiones facultatis imaginatricis lædi certiſſimum eſt. Nam vt habemus apud Auerrh. 3 coll. 41. cerebrum cum ſit frigidum & humidū, multo facilius lædi ſolet, quam cætera viſcera. *De ordine tractandorum.*

Dicebat autem Gal. lib. de diff. ſymp. ca. 3. imaginationē aboleri in caro, & in catalepſi, diminui vero in Lethargo & in Comate, deprauari in delirio, veluti eſt melancholia atq; etiam vertigo. Tractabo autem prius de abolita ſeu deperdita & diminuta imaginatione: quoniā ſicuti communicāt in cauſa lęſionis, ita quoq; communicant in curatione. Quod communicent in cauſa, teſtem habetis Auic. qui 2. primi doct. 3. c. 3 & 1. tertii tract. 1. cap. 5. & 6. ſcribit, actiones aboleri & diminui à frigido & humido, deprauari autem à calido. Vt autē initiū ſumamus ab imaginatione deperdita ſiue abolita, primo capiam illum affectū, qui Græce vocatur κάρος ἀπὸ τοῦ καροῦσθαι, hoc eſt, à grauari, nā ſic appellatur à Græcis, quoniam in hoc affectu non ſolum grauatur caput, verumetiam vniuerſum corpus, propter quod forſan Theod. Gaza apud Ariſt. 3 problem. 14. carum tranſtulit grauitatem. Poſſidonius apud Aetium lib. 6. c. 5. vocat hunc affectum animæ perculſionem. Celſus li. 3. cap. 20. vocat marcorem. Cæl. Aurel. lib. 2. de acutis cap. 2. appellat preſſuram. Latini omnes vocant hūc affectum torporem. Et antiquus Latinus interpres apud Galenū carum ſemper transfert ſtuporem, ſed male Arabes omnes vocāt hanc paſſionem. Subeth. & Rhaſes, quem profitemur, tractat de huiuſmodi affectu ſub graui dormitatione. Gal. 5. aph. 5. deſcribens hanc affectionem dixit eſſe ſubitaneam ſenſus & motus priuationem. Cæterum lib. de ſym. diff. c 3. dixit, carum eſſe veluti reſolutionem imaginationis, & dixit veluti: quoniam non eſt vera reſolutio, ſed quodammodo aſſimilatur paralyſi & reſolutioni. Ego autē dico Carum nihil aliud eſſe quam *De [illegible] caro.*

ſomnum longum, profundum & ægre excitabilem, cum læſione facultatum principum, & præſertim imaginationis ſine reſpirationis detrimento. Dicitur enim ſomnus longus, profundus & ægre excitabilis, quoniam ad hoc, vt ſomnus ſit morboſus, neceſſariũ eſt, vt habeat has tres conditiones, ſiquidem repetiuntur qui ſani ſunt, & tamen profunde & diu dormiunt: ſed vbi etiam difficulter excitantur à ſomno, fieri non poteſt vt ſani ſint. Dicitur etiam cum læſione facultatum principum, quoniam ſicuti in ſomno etiam naturali feriantur & veluti ligatæ ſunt facultates ratiocinatrices: ita multo magis in ſomno præternaturali & profundo. Poſtremo dicitur ſine læſione anhelitus: quoniam in reliquis fere carus eſt ſimilis apoplexiæ, ſed in hoc differt, quoniam in ipſo Caro nulla eſt anhelitus difficultas.

Vtrum in caro lædatur reſpiratio.

Sed priuſquam vlterius progrediamur, oritur non contemnenda difficultas, ſcilicet vtrum in caro lædatur reſpiratio. Nam Galenus 5. de loc. aff. ſcribit, in parua Apoplexia & in caro læſam eſſe reſpirationem, quoniam thorax veluti ligatus eſt quodam vinculo. 4. a. de loc. aff. 2. manifeſtiſſimis verbis ſcribit, in caro non lædi reſpirationem.

Altimarus dixit duplicem eſſe carum, vnũ magnum, alterum paruum. In magno lędi reſpirationem & de hoc loqui Galenum 5. de loc. aff. in paruo non lędi, & de hoc verba facere Galenum 4. de loc. aff. ſed hæc reſponſio mihi placere non poteſt, primo quia non facile reperietis apud Galenum hanc diſtinctionẽ de paruo & magno caro. Sed dato etiam quod reperiatur, minime accommodari poteſt Galeno, quia verus carus debet potius eſſe magnus quam paruus. Sed Galenus 4. de loc. aff. loquens de vero caro, dicit in illo non lædi reſpirationem, igitur neq; etiam in magno: quare dicendum eſt, ſecundum eundem Gal. li. 2. prorrhet. ſ. 29. carum duplicem eſſe, aut proprium aut improprium; & improprium adhuc duplicem eſſe, vel morboſum, hoc eſt, qui ſequitur alios morbos, vel non morboſum. In caro proprio minime læditur reſpiratio, & de hoc loquitur Galenus 4. de loc. affect. in caro autem improprio læditur reſpiratio, ſiue ſit morboſus ſiue ſit nõ morboſus, ſed factus ab aliqua cauſa procatarctica, vt audietis.

Cur in caro caro reſpiratio non læditur.

Igitur hoc ſit conſtitutum, in proprio caro non lædi reſpirationem, de cauſa autem propter quam non lædatur reſpiratio, aliquam controuerſiam reperio. Auerrh. 3. collect. 45. dixit in hoc affectu non lædi reſpirationem, quoniam obſtructæ ſunt arteriæ & nõ nerui. Sed huiuſmodi reſponſio mihi non probatur, ſiquidem per obſtructionem Auerrh. intelligit læſionem in vniuerſum, falſum eſt, quod ait, quoniam cum in caro afficiatur totum caput, præcipue tamen pars anterior, ſequitur vt etiam principium neruorũ offendatur, & conſequentur nerui: ſed ſi pro obſtructionibus intelligit veras obſtructiones, nihil concludit, quoniam obſtructio arteriarum non eſt cauſa cõtentiua difficultatis anhelitus, quoniam redditur difficilis reſpiratio & propter alias cauſas, quam propter huiuſmodi obſtructiones, Auic. 4. prima tertii doct. 4. cap. 1. dixit in caro ſeu Subeth. non offendi reſpirationem, quoniam ventriculi cerebri non ſunt ex toto repleti. Sed neque hæc reſponſio mihi ex toto ſatisfacit; prima quia Gal. 1. de inſtrumentis odor. cap. 6. manifeſte dicit, carum fieri ob ventriculos cerebri ex toto repletos. Præterea ſunt etiam aliæ affectiones, in quibus offenditur reſpiratio, vt in epilepſia, & tamẽ non replentur ex toto ventriculi cerebri.

Cauſa igitur, ꝓpter quam in caro non læditur reſpiratio, eſt, quia cor refrigeratum eſt, idq; voluit nos docere Aetius, quando loco citato dixit febrem in caro aut nullã eſſe aut admodum hebetem & exiguam. Refrigeratur aũt cor in hoc affectu propter cerebrum, nam in caro, vt audietis mox, refrigeratum & humectatum eſt cerebrum: tantum autẽ poteſt cerebrum, in refrigerãdo corde, vt dixerit Ariſt. non ob aliud factum eſſe cerebrum, niſi vt cor refrigeret. Ex his igitur colligi poteſt, carum eſſe ſymptoma in genere actionũ abolitarum, cum ſit abolita imaginatio.

In quo genere ſymptomatum reponatur hic affectus.

Locus affectus eſt cerebrũ & præcipue ſecundum partem anteriorem Morbus eſt intemperies frigida & humida, vel nuda vel potius cum materia frigida & humida. Id quod etiam clariſſime nos docuit Auenzoar lib. 1. tract. 9. cap. 1.

Cauſæ.

Cauſæ immediatæ & internę ſunt ſucci pituitoſi, crudi, frigidi & humidi. Cauſæ vero mediatæ ſunt intemperies ſeu temperamentum corporis frigidũ & humidũ, ętas puerilis & ſenilis. Cælius Aurel. loco citato inter has cauſas reponit naturas ſaliuoſas, hoc eſt, eos, qui a natura copioſe exſpuunt, nam, vt docet Galenus 1. prorrhe. 12. illi qui multum exſpuunt, habent ob ventriculi, & præſertim cerebrum maxime humidũ: qui autem ſunt humido cerebro, certum eſt, eos propenſos eſſe ad hanc affectionem ſuſcipiendam.

De cauſis mediatis præternaturalib. ſcribit Gal. 4. de loc. aff. 2. morbos acutos producere carum, ſic præfocationes vteri, vermes in ſtomacho exiſtentes inter huiuſmodi cauſas cõmemorari poſſunt. Aër humidus & frigidus potiſſimũ locum habet inter cauſas externas huius mali, vnde hyems regioq; ſeptẽtrionalis iure feraces ſunt huius ægritudinis. Gal. in libro de inſtrumentis odoratus, numerat inter cauſas externas compreſſionem cerebri, factam à Chirurgo, dum perforat Cranium.

Et ego quandoque vidi ex importuna perforatione cranii, facta à Chirurgo vulneratum quendam ſtatim factum eſſe caroticum. Strabo libro 16. narrat Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum apud ipſos productorum, & curari ſuffitu bituminis & barbæ hirci. Adhæc Galen. de temperamentis cap. 2. & Ariſtoteles 3. problem. 17. ſcribunt etiam a crapula & potu vini fieri hunc affectum.

Neque mirum eſt à re calida fieri affectum frigidum, quoniam ſicuti fit hydropi a potu vini, quoniam calor minor extinguitur à recore à maiori: ſic non eſt dubitandum in caro ex crapula calorem cerebri veluti extingui ab immodico calore vini. Hyoſcyamus, mandrag. papauer, hac eadem ratione inducunt carum: Et Nicander narrat, morſum phalangiorum & potum ceruſſæ ex iis eſſe, quæ inducunt carum ſiue torporem.

Itaque licet vobis ex enumeratione harum cauſarum colligere, verum carum illum eſſe, qui fit ſine vlla cauſa procatarctica, aut interna præternaturali; quemadmodum eſt, qui fit ab intemperie frigida & humida cum materia frigida & humida; cum vero eſſe non verum & improprium carum, qui efficitur à cauſa externa & procatarctica, quæcunque ſit illa, ſed quacunque ſit cauſa, opus eſt notas & ſigna aliqua habere, quibus non ſolum poſſit is cognoſcere ipſum carum, verum etiam diſtinguere ab aliis ſimilibus affectibus.

Signa. Signa. Quoniam carus, quem Latini ſoporem vocant, ſimilis eſt pluribus aliis affectibus, ante cætera docebo vos ſigna, quib. poſſitis hunc affectum à ſimilibus diſtinguere. Igitur ſopor diſtinguitur primũ à Lethargo, quoniam Lethargus ſemper antecedit febrẽ, & qui ſopore tenentur, id habent, vt vel non febricitẽt, vel febris antecedat ſoporem. Præterea Lethargici ſi ſtimulentur, à ſomno excitantur, excitati reſpondent: contra ſit Carotici, quantumuis purgantur aut ſtimulentur, aut non excitantur à ſomno, aut excitati nihil reſpondent.

Carus se differt à Lethargo.

Ab Apoplexia. Diſtinguitur ab Apoplexia, quia in apopl. ſemper læditur reſpiratio aliquo modo, & cerebrum totum affectum eſt æqualiter, in ſopore nihil plane læditur reſpiratio. Et licet afficiatur totum cerebrum, magis tamen afficitur anterior pars eius.

Ab epilepsia. Diſtinguitur ab epilepſia motu, ſiquidem epileptico mouẽtur, ſpumam habent in ore, qui autem ſopore laborant, nihil mouentur, neque vnquam ſpuma ſit in ore.

A syncope. Diſtinguitur à ſyncope, eo, quod qui ſyncope tenentur, pulſus habent admodum obſcuros & languidos atque facies ipſorum cadauerofa eſt: at caroticis pulſus magnus & validus eſt, atq; color potius floridus quam cadauerofus eſt.

A præfocatione vteri. A præfocatione vteri diſtinguitur, quod præfocatæ mulieres intelligunt, recordantur, & fere ſine omni reſpiratione ſunt. In caro neq; intelligunt ægri, neque recordantur & manifeſtam reſpirationem habent.

Signa diagnoſtica. Ex his omnib. ſignis diſtinctius colligere poteſtis, quę ſint vera ſigna diagnoſtica. Nam qui ſopore corripiũtur, ſine motu & ſine ſenſu iacent, oculos ſemper clauſos habent ſecus quam in catalepſi, in qua, vt ſcribit Galen. 2. prorrh. 56. fere ſemper oculi aperti ſunt. Adhæc color ipſorũ floridus eſt, pulſus magnus, reſpiratio bona, ſed nihil intelligunt & nihil audiunt. Quanquam Galen. loc. nuper citato ſecus videatur ſentire in hiſtoria illius pueri de catalepſi. Hęc ſunt ſigna, quibus cognoſcitur carus. Quod ſi fiat à cauſis procatarcticis, vel à febre, vel à vermibus, cognoſcitur propriis illius affectus ſignis, à quo fit.

Prognoſis. Prognoſt. ſcribit Hippocrates 2. aph. 3. ſomnum & vigiliam, ſi modum excedant, ſemper malum eſſe. Igitur dicet aliquis, cur ſit, vt Hippocrates 2. prorrhet. 29. dubitet, vtrum carus ſit malus, nã videtur hæc dubitatio inconueniens, cũ in aphoriſmis dictum ſit, ſomnum immoderatum ſemper eſſe malum. Reſponſio eſt, Hipp. loco illo prorrhet. non loqui de vero caro, ſed de affectione ſimili caro. Et hoc patet ex verbis Hipp. quia non dicit carum, ſed ὡς καρώδεις, quaſi dicat, affectionem caroticam. Pręterea, cum ſomni profundi in coacis prænotionibus interdum ſignificent firmam criſin, non ſunt ſemper mali, & propterea iure dubitat Hipp. de hac affectione, an ſit mala. Idem Hipp. 5. aph. 5. ſcribit, quod ſi ebrius repẽte obmutuerit, ſtrangulatur niſi eadem hora liberetur, qua conſueuit ebrietas ſolui. Quo in loco Gal. interpretans Hippoc. inquit, apud ipſum aphoniam nihil aliud eſſe, niſi hanc affectionem, ſc. carum. In prænot. coacis habetur etiam dolores ſoporoſos capitis, hoc eſt, caro coniunctos conuulſionem ſignificare.

Curatio. Curatio huius affectus duplex eſt. Alia reſpicit acceſſionem, alia adhibetur poſt acceſſionem. In acceſſione, cum, vt dicit Auic. ſomnus fiat ob impedimentum ſpirituum, neceſſe eſt, vt reuocemus ſpiritus in ambitum corporis, & tollamus omne impedimentum. Et quia periculum imminet, ne affectus hic conuertatur in apoplexiam, propterea ſollicitare oportet in adhibendis remediis. Vnde ſtatim atque occurret vobis hic affectus, vbicunq; ſitis, debebitis primum frictiones graues adhibere, ligaturas, perunctiones, vellicationes in locis, & tandem omnem artem admonere, vt excitetis. Si hæc non conferant, deueniendum ad clyſteres atque ad ſuppoſitoria, & vt habeatis exempla:

Suppoſitoria acria.

℞.*Helleb.albi.*
Salis gemmæ an.ʒ.v.
Trochiſc.Allandal.gr.vij.
Mellis q.ſ.Miſce.& f.ſuppoſitorium.

Quod ſi uon iuuat, deueniendum ad clyſteres acres, vt:

Clyſteres acres.

℞.*fol.centaurii M.j.*
Fol.ſenæ ʒ.ß.
Colocynth.ʒ.ß.
Fol.Maluæ M.j.ß.f.decoct.ſ.a.
Deinde ℞.*d.d.*℔.j.ß.
Hieræ Arabig.ʒ.ß.
Ol.rutacei ʒ.ß.
Salis ʒ.j.Miſc.& f.clyſter.

Vomitoria. Auic.laudat vomitum factum cum penna & ſinapi. Sed fruſtra mihi videtur hoc præcipere, quoniam qui caro detinentur, vſq; adeo ſomno ſunt ſepulti, vt impoſſibile ſit, eos ad vomitum prouocare. Vnde forſan melius eſt illud conſilium, quod tradit idem Auic.vt ſi quando carotici excitentur à ſomno, & oculos aperiant, concitentur ad iram aſpectu rerum ſibi diſplicentium, exempli gratia: ſi æger ſit auarus, oſtendendæ ſunt ei pecuniæ & ſurripiendæ. Sic etiam ſi ſit zelotypus, fingẽdum eſt, ante ipſius oculos amaſiam calcari. Poſthæc deueniendum eſt ad ſuffumigia.

Intellexiſtis apud Strabonem Sabæos populos excitari à ſopore ſuffitu bituminis & barbę hirci. Et notate per barbam hirci intelligi quidem poſſe herbam illam. Sed forſan ſatius eſſe, vt intelligantur pili hircini; quippe qui combuſti proprio fœtore a ſomno excitant. Soleo ego vti ſimili ſuffumigio:

Suffumigiũ.

℞.*Fol.rutæ.*
Serpylli.
Maior.an.M.j.
Caſtorei ℈.ß.
Aq.communis ℔.j.
Aceti acerrimi ʒ.ij.
Bulliant ſimul, & inter bulliẽdum fumus adhibeatur naribus ægri.

Irrigationes. Nam præterquam quod hic fumus excitet à ſomno, habet etiam vim diſſecaudi & attenuandi. Sic valent ad excitandum irrigationes factæ faciei & oculis, cum poſca ſiue aceto & aqua. Auic. laudat etiam ſternutationes, ſed in vero caro ſunt periculoſæ, præſertim quando cerebrum plenum eſt humore frigido & craſſo. Poſt ipſi capiti adhibentur irrigatioues, ſc.ad commiſſuram deraſam.

Et notare oportet hoc in caſu, oxyrrhodinum debere componi ex maiori portione aceti, quicquid dicat Serapio; vt, ſi vultis parare oxyr hodinum accommodatum:

Oxyrrhodinum.

℞.*Decocti ſerpylli.*
Stæchad.
Maior.an.ʒ.iiij.
Aceti acerrimi ʒ.vj. Miſc. & cum ol. roſ. ʒ.j. propter adhæſionem f.oxyrrhodinum.

Simili pacto componuntur pulueres calefacientes & exſiccantes, qui commiſſuræ coronali inſperguntur, vt:

Puluis.

℞.*Stæch.*
Maior.
Serpylli.
Origani an.ʒ.iij.
Caſtorei ℈.ij.
Flor.roſ.rubear.
Caryoph.an.℈.*j.pulueriſentur omnia, & cõmiſſuræ inſpergantur.*

Notat Auerrh. lib.1.tract.5.cap.1. in adminiſtrandis calef. & exſiccantibus medicamẽtis ſemper commiſcenda eſſe corroborantia, vnde nos miſcuimus flores roſarum. Et hac ſententia Auerrh. ſoleo corrigere locum Aetii, li.6.in fine cap.5.vbi laudat, vt in caro medicamẽta corroborantia ſtomacho adhibeãtur. Nam in affectu capitis videtur abſurdum remedia ventriculo applicare; propterea puto, loco ſtomachi legendum eſſe capitis: niſi dicere vobis placeat, Aetium eo in loco verba facere de illo ſopore, qui fit per cõſenſum à ventriculo.

Vbi cætera non excitant à ſomno, ſolemus deuenire ad ignem, & ferrum candens, vel lignum ignitum applicare variis capitis partibus, ſicque ſ[…]ccurritur in acceſſione.

Acceſſio autem vbi finita eſt, deinceps vt præſeruentur ægri à noua acceſſione, videndum eſt, vtrum fiat à cauſis externis, à vermibus aut ab humoribus extantibus in capite. Si enim fiat à cauſis externis, vnicum hoc debet eſſe ſtudiũ, vt recta victus ratione omnes cauſæ externæ è medio tollantur: quæ victus ratio etiam vtilis & neceſſaria eſt in caro, facto per eſſentiam.

Diæta. Victus ratio in præſeruatione à caro vſque adeo neceſſaria eſt, vt fere hac ſola liceat homines præſeruare ab hoc malo, ea propter inprimis proſpicere oportet, vt aer ſit calidus & ſiccus, vel parandus eſt igne, & aliis quę poſſunt calefacere & exſiccare aerem: potius vigilare oportet quam dormire. Exercitationes corporis ſemper vtiliſſimæ ſunt. Et de motibus animi dicunt omnes, iram maxime prodeſſe, eo, quod calefiunt & exſiccantur corpora. Si aluus non reſpondeat, optimum eſt eã excitare vel clyſteribus, vel cibis emollientibus. Repletio omnis eſt vitanda: quemadmodum ieiunare aut parce nutriri optimũ eſt: fere omnes laudant abſtinentiam à vino. Et ſum etiam hujus ſententiæ, initio ſaltem curationis optimum eſſe à vino abſtinere; & vbi vtendum eſt, melius eſſe vinum vetus & generoſum, quam ſecus, quia tale vinum ſolet vigilias excitare, vt habetis apud Gal. de illo Grammatico, qui ex potu vini meracioris incidit in vigilias. Vbi abſtinendum eſt à vino, aqua mulſa optima eſt; & poteſt ſimilis aqua parari pro potu:

℞.Fol.

Potus communis in caro.

℞. *Pol. maior.*
Serpylli.
Saluiæ an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. dec.* ℔. *ij.*
Mellis communis ℥. *iij.*
Deſpumetur ad ignem, & ſeruetur pro potu.

Ex cibis conuenit panis optime fermentatus cum aniſo, vel cum coriandro ſicco. Nõ addidi coriandrum ſiccum, quia viride inducit ſoporem. Carnes auicularum conueniũt, & potius aſſæ, quam elixæ. Salſamenta etiam moderate vſurpata conferunt.

A piſcibus in totum abſtinendũ eſt; ſimiliter à lacte, à caſeo, & inter fructus humidi omnes ſunt fugiendi, præſertim amygdalæ, & ex herbis lactuca, endiuia, & ſimiles, quæ frigefaciunt & humectant, ſunt vitandæ.

Inſtituto victu, cogitari forſan poſſet de ſanguine mittendo, & eo maxime, quod Auicennas videtur voluiſſe, hunc affectum interdum poſſe fieri, ſi non à ſanguine pituitoſo, ſaltem cum ſanguine. Sed puto fieri nequaquam poſſe, vt verus carus vnquã fiat vel à ſanguine, vel cum ſanguine. Poſſunt quidẽ affectus comatoſi ſimiles huic fieri à ſanguine, vt habemus à Galeno in art. med cap. de ſignis calidi & humidi cerebri; ſed verus carus fieri non poteſt à ſanguine. Alius carus factus vel ex ebrietate, vel ex quapiã alia occaſione, poteſt interdum aut requirere, aut ſaltem permittere ſanguinis miſſionem. Ad hæc lenienda eſt aluus hoc modo:

Lenitiuum.

℞. *Elect. lenit.* ℥. *j.*
Specierum hieræ ℥. *ij. M & f. bolus.*

Poſt præparandi ſunt humores hoc modo:

Præparatio.

℞. *Fol beton.*
Stæch Maior. an. M. ß. f. decoctio.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. *v.*
Syr. de beton.
De ſtæch. an. ℥. *j. M.*

Præparati humores purgabuntur, & aduertite ſatius eſſe purgare cum pilulis, quam cum potione, vt ſunt hæ pilulæ:

Pilulæ purgantes.

℞. *Pil. cochiarum, de hiera Pachii, an.* ℈. *ij. ß.*

Poſtquam purgatum eſt corpus, ſtudendũ eſt corroborare & calefacere caput. Nic. Flor. laudat, præſertim in ſenibus vſum aq. vitæ. Et neq; ipſe damno, præſertim in aſſuetis. Sed multo melius eſt, vti vel theriaca antiqua, vel mithrid. confectione. Odoramenta capitis, vt moſchus, ambra, & ſimilia maxime conueniunt poſt purgationem capitis. Et hoc pacto intelligendus eſt Auic. quando in hac affectione commendat moſchum. Non enim commendat in acceſſione, quia tunc potius res fœtidæ, quã bene olentes ſunt adminiſtrandæ. Soleo ego etiam ad præſeruandum vti huiuſmodi mixtura:

Conſerua præſeruans.

℞. *Conſ. betonicæ.*
Saluiæ an. ℥. *ij.*
Pulu. aniſorum.
Pulu. coriandri an. ℥. *j.*
Cinamomi ſubtiliter pulu ℈. *j.*
Moſch. gr. iij. f. miſtura. Cuius ſumitur ſingulo mane. ℥ *ß.*

Sic etiam ſolemus vti lotionibus capitis, quæ vim habent calefaciendi, & exſiccandi, exempli gratia:

Lotio capitis commendatur in hoc affectu.

℞. *Lixiui cum cinere ficus facti* ℔. *x.*
Fol ſtæch.
Roriſm.
Saluiæ an. M. ij.
Colocynth. ℥. *j. ß bulliant ſ. a.*
Deinde facta expreſſione adde vini albi arom.
℔. *ij. f. lotio capitis.* quæ fieri poterit cum ſapone Conſtantini vocato, aut loco ſaponis cum amygd. amaris contuſis.

Si his remediis propenſio ad hunc morbum ex toto non tollatur, poſſumus deuenire ad vſum decocti ligni, aut ad ſtillicidia naturalia, & inter hæc ſtillicidium noſtrum Aponitanum accommodatiſſimum eſt.

CAPVT VIII.

De Catalepſi.

INter vitia imaginationis Gal. vt audiuiſtis alias, li. de differ. ſymptom. 3. connumerat catalepſin; de qua cum nunc ſim tractaturus, optimum erit, nonnulla vos docere circa hoc nomen, nam ſcribit Galen. 4. de vſu part. 16. & 3. de loc. aff. 4. & 5. veteres vocaſſe hunc affectum Catochum; recentiores autem appellaſſe Catochum & Catalepſin. Latini modo vocãt oppreſſionem, modo apprehẽſionem, modo detentionẽ, alii ecſtaſin, ſed maior pars tum Latinorum, tum Arabum nominant cõgelationem. Rhaſes vocare voluit ſtupiditatem. Auerrh. 3. coll. 41. ſcripſit hunc affectum vocatum eſſe Alcaſian, & Nabus. Cæl. Aurel. libr. ſecũdo, de morb. acutis 10. duo circa hoc nomen memoria digna proponit. 1. eſt Hipp. 5. Aph. 5. & 4. de acutis, nec non Dioclem medicum vocaſſe hũc affectum *ἀφωνίαν*, ſed Praxag. vocaſſe Comatoden. Sed Antigenem Cleophantidem vocaſſe Anaudian.

Nomen.

Aliud quod docet Cæl. Aurel. eſt. quod veteres nunquam diſtinxerint hunc affectum à Lethargo, ſed primo diſtinxiſſe Archigenem Arnatinum & Magnum. Sed de nomine *ἀφωνίας* ſcire debetis, apud Hippocr. hanc vocem frequentiſſime reperiri, & ſignificare omnes affectus in quib. vox deperditur, adeo, vt potius credam Galeno, quam Aurelio, qui in comm. illius aph. ſcribit, Hippocr. nomine aphoniæ intellexiſſe Carum. Sed de nominẽ hæc ſatis dicta ſunt: vt poſſitis verſari in auctoribus medicinæ, quandoquidem videbitis miram varietatem in ſcriptoribus in appellando hoc affectu.

Eſt autem Catoche affectus quidam, in quo homines repẽte priuantur ſenſu & mo-

Definitio.

tu,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

tu, & ita priuantur, vt ſtatim in eadem figura maneant, in qua capiuntur hoc affectu, ſiue ſint erecti, ſiue ſedeant, ſiue etiam ſtudeant. Præterea, qui capiuntur hoc affectu, illud habent, vt interdũ ita duri maneant, quaſi ſint rigida corpora & gelu cõcreta: & tametſi interdum maneant oculis apertis, moueant tamen interdum etiam oculis clauſis, ſed plærunque apertis.

Vtrum aũt intelligant & recordentur, variæ ſunt ſcriptorũ ſententiæ, nã Gal. 2. prorrhet. 56 narrans caſum illius iuuenis, qui tentatus fuit hoc affectu, videtur aſſerere, illũ intellexiſſe atque etiã recordatum fuiſſe. Sed ſi verũ eſt, vt alibi dixit Gal. eſſe paralyſin imaginationis & priuationem ſenſus, vix intelligi poteſt, quomodo in hoc affectu poſſint ægri intelligere cũ ex toto careant imaginatione, ſine qua, vt dicit Ariſt. intelligentia fieri non poteſt, & ideo dicendũ eſt, in vera & conſummata Catalepſi minime ægros intelligere aut recordari, ſed ſolum in imperfecta & inchoata: cuiuſmodi puto fuiſſe illam iuuenis à Gal. relati: quem etiã ſcribit Galenus fuiſſe hilari vultu. Et hoc pacto forſan poſſumus etiam tueri Aëtiũ, qui lib. 6. cap. 4. loquens de hoc affectu, ſcribit etiam interdum Catalepticos manus mouere, quod tamen non conuenit naturæ Catalepſis, ſi ipſa ſit priuatio ſenſus & motus.

Genus ſymptomatis. Vtcunq; ſit, Catalepſis omnis eſt ſymptoma in genere actionum imaginationis læſarum. Et Gal lib. 4. de loc. aff. cap. 2. loquens de loco affecto in Catalepſi, dixit totũ cerebrũ affici, ſed potiſſimum posteriorem partem.

Locus affectus. Duo circa locũ affectum oriuntur dubia: vnum eſt, quomodo poſſint haberi ſigna loci affecti in Catalepſi, cum ſit dictum à Galeno 3. de loc. aff. 4. neque Catalepſis, neque Lethargi, neque ſimilium affectionum vlla haberi ſigna. Alterũ dubium eſt, q̃ Gal. dixerit in Catalepſi poſteriora cerebri offendi, ſi quidẽ in Catalepſi penitus abolita eſt imaginatio, quæ ſi efficitur in anteriori parte cerebri, videtur rationi conſentaneũ, vt potius anteriores partes, quam poſteriores offendantur.

Dubitatio ſoluitur. Ad primam dubitationem reſpondendũ eſt, ſigna loci affecti aut eſſe incerta, aut certa & ſenſata. In Lethargo & Catalepſi habentur quidem ſigna quædã incerta: ſed non habentur ſigna ſenſata & certa. Et hoc clariſſime videre poteſtis apud Gal. 13. meth. 21 vbi ſcribit, Catalepſis nõ haberi ſigna neque per tactum, neque per viſum.

Altera dubitatio ſoluitur. Ad ſecundam dubitationem dicendũ eſt, Galenum quando ſcribit, poſteriora magis affici in Catalepſi, non negare tamen, quin etiã anteriora lędantur. Sed quanquã ſemper lædatur imaginatio in Catalepſi, ſemper tamẽ magis apparet læſus motꝰ. Vnde iure Gal. dixit, In Catalepſi magis offendi poſteriora: ſi quidem, ſi apparentiã æſtimemus, cũ magis videatur læſus motus, rationi & ſenſui conſentit, vt poſteriora cerebri magis lædantur, quanquam, vt dicebam, ſemper quoq; lædatur imaginatio.

Morbus. *Fern. notatur.* Morbus à quo pẽdet hęc affectio, eſt intẽperies frigida & ſicca cum humore frigido & ſicco, hoc eſt melancholico. Quare, non poſſum ſatis mirari Fern. qui dixit Catalepſin fieri cũ bile & pituita: niſi dicamꝰ bonũ Fern. deceptũ eſſe ab auctore definit. nomine Gal. editarum, atque à Paulo lib. 3. cap. 6. Iſti enim has ſpecies Catalepſis fecerunt. 1 quã appellant Catochen Archig. & Philippi. 2. quæ fit ab humore melancholico & eſt vera Catalepſis. 3. quæ fit à pituita & bile; quæ nõ eſt vera Catalepſis, ſed potius, vt audietis Coma vigil. Bonus igitur Fern. in hoc deceptus eſt. Quoniam putauit hanc tertiam ſpeciem verã eſſe Catalepſin, cum tamen non ſit.

Problema. Sequitur pulcherrima ſpeculatio, ſcilicet quomodo fiat, vt qui laborant Catalepſi, illico ita obrigeant, vt videãtur congelari. Maior pars medicorum vſq; ad hæc tẽpora, exiſtimauit hoc fieri, quoniã humor melancholicus ſuo frigore cõgelat & indurat principium neruorum. Vnde conſequenter omnes nerui, tendines, & vniuerſum corpus veluti congelatur. Sed quãtũ ego puto, puræ fabulæ ſunt, quoniã in externis partib. ſi debet quippiam congelari & indurari, hoc neceſſe eſt vt fiat à ſummo gelu. Ergo tãto magis in partib. internis, quæ calidæ ſunt, ſi quippiam congelari debet, fieri nõ poteſt, niſi à re ſumme frigida. Iam vero quis audet in corpore viuente gelu & frigus vſque adeo ſummum imaginari.

Pręterea Gal. 6. epid. com. 5. text. 26. narrãs, quando Hip. dixerit ea, quæ ſunt in ventre, durari à frigore, irridet quoſdam interpretes, qui dicebant hoc fieri ob frigus aeris ambientis: irridet inquã Galenus, quoniam in corpore viuente etiã inteſtina, ſuapte natura frigida ſunt, non poſſunt ita refrigerari ab aere ambiente, vt indurent fęces. Sunt igitur nugę hę interpretationes. Audite modo quæ ſit mea ſententia.

Auctoris iudicium. Iam vobis dixi, nonnullos vocaſſe hanc affectionem ecſtaſin. Et ego puto prudenter hos eſſe locutos, eo quia niſi me ingeniũ fallit, modus generationis huius mali eſt modus Ecſtaſis, fiunt enim omnes Ecſtatici, quando intellectus & imaginatio vſque adeo abducuntur à corpore, vt corpus veluti deſertum anima remaneat, atque tũc fit, vt corpora ecſtaticorũ iaceant eo ſitu, quo reperiuntur ſine vllo ſenſu, ita, vt etiam puncti non ſentiant: etiamſi oculos apertos habeant, tamen non vident quæ ſunt ante ipſos. Plurima exempla horum referuntur ab hiſtoricis, quæ vanum eſſet referre. Non aliter igitur fit hic affectus,

nam

nam vbi homines ſtatim amittunt imaginationem & memoriam, in quocu[illegible]; ſtatu inueniuntur, ſiue ſedentes, ſiue ſtantes, in eodē permanent d[illegible]i, ri[illegible]i, ſine motu, & ſenſu.

Cauſa propter quā ſtatim priuentur imaginatione & memoria, eſt, quoniam humor melancholicus ſtatim præcipitatur in anteriores & poſteri[illegible]s cerebri partes, quæ ſubitanea præcipitatio idē facit, quod fit [illegible] pituita in apoplexia, quæ pituita, vbi repente præcipitatur in vētriculos cerebri, ſtatim homo remanet ſine motu & ſenſu, & hæc quoque eſt cauſa, cur nō fiat hoc in Caro: [illegible]licet quia in ſopore nō ſubito & repēte, [illegible] paul[illegible]im colligitur pituita, & paul[illegible]tim refund[illegible]ur in poros & meatus cerebri. Hic igitur, quātum puto, eſt verus modus generationis Catalepſis.

Cauſa. Cauſæ non aliæ ſunt immediatæ, quam & internæ, quam ipſi humores frigidi & ſicci, hoc eſt melancholici. Aëtius li. 1. ca. 4. manifeſtiſſime voluit, fieri Catalepſin etiam à ſanguine. Et Altimarus, qui vidit hanc diuerſitatem Aetii ab aliis ſcriptoribus, conatus eſt conciliare, quaſi Aetius non de ſanguine ſimpliciter ſit locutus, ſed & ſanguine melancholico. Ego vero ſum alterius ſententiæ: quoniā ſi diligenter expendantur verba Aetii, vult fieri a plenitudine ſanguinis. nam dat exemplū iuuenis ſanguinei, & inquit curatū fuiſſe ſanguinis mi[illegible]ione, adeo vt manifeſtiſſime Aetius loquatur non de [illegible]nitudine vitioſa, cuiuſmodi eſt, quæ fit a ſanguine m[illegible]lācholico, ſed de vera & geri[illegible] ana pl[illegible]itudine.

Altimarus notatur. Ego puto dici oportere, Aetium [illegible] ſententiam, vt fiat quādoq; Catalep[illegible] à ſanguinē, ſed [illegible] hoc eſt, magis, ab humore melancholico. N[illegible] ſi dicere placet, Catalepſin factam à ſanguine nō eſſe veram Catalepſin.

Cauſa mediata. Cauſa mediata eſt, intēperies melancholica, frigida & ſicca; ętas, de qua ſermonē [illegible]s Cæl. Aurel. dixit ętatē puerilem obnoxia[illegible] huic morbo. Sed, vt ego puto, deceptus eſt Cęl. quoniā ſi vera Catalepſis efficitur a ſ[illegible]cco melancholico, hic nō in ętate puerili abūdat, ſed potius in ætate conſiſtentiæ. Neque valet quod Gal. & Aetius narrant, ſeſe vidiſſe hanc affectionem in iuuenibus, quoniam, vt alias dixi, non fuerunt veræ Catalepſes.

Cauſa præternaturales interna. Externa. Cauſæ præternaturales internæ ſunt morbi diuturni, & præſertim morbi melancholici, vt quartanæ. Inter cauſas externas primum locū habet aër frigid⁹ & ſicc⁹, tēpus anni veluti autumnus. Regio etiā inter has cauſas numeratur. Nam, vt teſtatur Aſclepiades apud Gal. regio vrbis Romæ maxime obiecta erat huic ægritudini. Motus animi vehementes pręſertim curę & mœrores hoc faciūt. Et narrantur, qui, dū eſſent inter libros, hoc morbo ſunt correpti. Præ cæteris vim inſignē producendi hunc morbum habet victus; cum referat Gal. ſeſe vidiſſe aliquos ſolo potu aquæ refrigeratæ niue incidiſſe in hunc morbum. Soranus quoque princeps Methodicorum, refert ſe vidiſſe, vſu Perſicorum nonnullis hanc affectionem contigiſſe.

Signa. Lethargus & à catalepſi differat. Signa. Dignoſcitur hic affectus primum à Lethargo, quia, vt docet Gal. lib. de pulſ. ad tyrones, & 4. de cauſis pulſ. 16. pulſus Lethargicorum ſunt debiles, molles & inæquales: Catalepticorum autem ſunt magis æquales, maiores & minus molles. Deinde Lethargici ſemper habent oculos clauſos: Cataleptici plærunque apertos.

Apoplexia & à catalepſi diſtinguatur. Diſtinguitur Catelepſis ab Apoplexia, quoniam Apoplectici pulſus habent paruos & celeres, ſed ſine febre: Cataleptici habent maiores pulſus, & non ſine aliqua febricula.

Syncope & à catalepſi differat. Propria ſigna Catalepſis. Præterea diſtinguitur Catalepſis ab omni defectu animi: quoniam in deliquiis animi corpora ægrotantium frigida ſunt, & color cadaverοſus eſt. In Catalepſi corpora ſunt calida & color floridus eſt.

Ex his iam colligitur, quæ ſint propria ſigna Catalepſis: quoniam Cataleptici ſunt ſine ſenſu, ſine imaginatione, ſine motu: non audiunt, nō vident: imo vero, ſcribit Aetius, ſi quis Catalepticis manum ante oculos ponat atque moueat eos, neque nictare oculis, quod certiſſimum ſignum eſt, eos penitus nihil intueri, & huius rei rationē dicebat Auer. 3. coll. 45. quod à frigido veluti inducatur ſomnus & ἀναισθησία, à ſicco inducatur illa oculorum apertio & rigiditas. Pulſus Catalepticorū eſt, vt nuper dicebam, Reſpiratio, modo rara, modo denſa eſt, Fęces & vrinæ plærunq; in ipſis retinentur, vel ob inſenſibilitatem, vt dicebat Aetius, vel potius quia imaginatio, quæ eſt cauſa mouens corpora noſtra, eſt penitus ablata. Sudant interdum Cataleptici, vt dicit Cęlius, lachrymantur, & circa thoracem apparent papulæ rotundæ.

Quod ad accidentia mutata pertinet, dicit Gal. illa eſſe media inter Phrenitidem & Lethargum. Quare neq; deli[illegible]ant, nec vere dormiunt, ſed ſtatus eorum veluti medius eſt inter ſomnum & vigiliam. Singultum habent ſæpe. Color vultus floridus eſt, corpus calidū.

Prognoſtica. Progn. Et cum ſit morb. acutus, periculoſus eſt. Neque valet, quod Cæl. Aur. tractet de Catalepſi inter morbos diuturnos. Quoniam hæc fuit Methodicorum ſentētia, Catalepſin eſſe partim morbum acutū, partim vero diuturnum. Et Aëtius lib. 5. dicebat non ſolū Catalepſin eſſe periculoſam, verūetiam eſſe magis periculoſam Lethargo. Vnde Rhaſis dixit, ſi Catalepſis fiat interdū poſt Lethargum, eā eſſe exitialem. Et ratio eſt, quia cum Lethargus ſit morbus acutus, & propterea vires admodum atterat; certe, ſi trāſeat in alium affectum grauē, neceſſe eſt, vt vires iam priſtino morbo detritæ penitus ſub nouo collabantur. Habet tamen hic morbus id peculiare, vt

cum

cum ſit medius inter phrenitidem & Lethargum, modo cõuertatur in phrenitidem, modo in Lethargũ. Et vbi cõuertitur in phrenitidẽ, cognoſcitur, quia ægri incipiunt mouerî motu quodam inordinato, iactant brachia, ponunt manus ad caput obloquũtur, & vana quædam ſemper dicũt: ſicut ſi in Lethargum conuertitur, æger ſtertit, claudit ſuos oculos tenere incipit, & color floridus vel amittitur vel permutatur in pallidum & cadaueroſum: ſicuti ſi Catalepſis ſoluitur & finitur, cognoſcetis, quoniam iam ægri incipiũt emittere crepitus, iam ſapere incipiunt, recordantur aliquorum, &, quod caput eſt ſalutis, ipſimet fatentur ſeſe melius habere.

Curatio in paroxyſmo. Curatio alia conuenit in paroxyſmo, alia poſt paroxyſmum. In paroxyſmo vnicum debet eſſe ſtudium, vt ægri reuocẽtur a ſomno, ſeu ab ea oppreſſione, id quod fit omnibus illis ingenijs, quæ audiuiſtis conuenire in acceſſione cari. Illud ſingulariter conſiderandum eſt in Catalepſis curatione, quomodo ſcilicet poſſint nutriri: ſiquidem ſolent interdum totum triduũ ita iacere, quod nequeant cibum capere. Temiſon medicus celeberrimus apud Cæl. Aurel. dicit in hac extrema neceſſitate cuneis aperiendum eſſe os ægrotantis, & vi immittendum eſſe cibum. Sed hoc conſilium non placuit Cælio, & iure. Quoniã cum in Catalepſi cerebrum maxime læſum ſit, recte administratione cunei multo magis percutitur & offenditur. Quamobrem multo ſatius eſt, ol. amygd. dulc. genas perungere, atque ita digitis paulatim os diducere. Quod ſi neque ita ſuccedat ægrotantem nutriri, clyſteres nutritorii in hoc cõmodiſſimi ſunt, vt qui fiunt ex iure, ptiſana, ex carne contuſa. Sic enim clyſteres maxime nutrire valent.

Curatio extra paroxyſmum. Extra paroxyſmum imprimis victus ratio inſtituenda eſt, quæ calefaciat & moderate humectet, vnde aer talis parãdus eſt. Somnus moderatus eſſe debet: motus animi præ cæteris debent moderari; & aduertite, Domini, in inſtituendis remediis nunquam negligendas eſſe has animi paſſiones, quoniam, vt ſcribit Hip. 2. epid. ſect. 4. circa finem: medicus debet curare, vt in ægrotantibus ſecundum oportunitatem introducatur modo lætitia, modo timor, modo ira.

Dubium eſt, vtrum in hoc caſu concedendum ſit vinum. Et hæc debet eſſe certa ſentẽtia, vt vel omnino abſtineatur, vel adhibeatur tantum facta purgatione, atque tunc lene & ſuaue, ſed minime generoſum.

Poſt inſtitutum victum cogitandũ erit de ſanguine mittẽdo. Aëtius præcipit, vt ſi plenitudo adſit, quamprimũ vena ſecetur: ſin minus, vt cucurbitulæ affigãtur ceruici. De venæ ſectione vbi adeſt plenitudo, minime dubitatur. Sed dubium eſt de cucurbitulis primum, quia Gal. 3. de loc. aff. 4. damnat in affectu ſicco vſum cucurbitularum, eo, quia attrahendo humiditates augẽt ſiccitatem. Præterea idem Gal. 13 meth. 21. vel 19 ſcribit, nũquam applicandas eſſe cucurbitulas ceruici, niſi prius ſit miſſus ſanguis, & diminuta plenitudo, quia ex vſu cucurbitularum importuno maior copia humorum trahitur in affectam partem.

Dicendum eſt, affectũ ſiccum vel eſſe purum, vel eſſe cõiunctum humorib. In affectu puro minime conueniunt cucurbitulæ: Et ſic loquebatur Gal. Vbi autem ſunt copulati humores, ſecus eſt, quoniã tum cucurbitulæ exhauriũt quidem ſuperuacaneos humores, neque affectum augent. Atque ſic intelligere oportet Aetium loquentem de Catalepſi.

Ad alterum locum Gal. dicere oportet, verum eſſe ipſius præceptum: quoniam vbi adeſt plenitudo, ſoluenda eſt plenitudo ante vſum cucurbitularum. Sed Aëtius minime loquitur de corporibus repletis, & idcirco licet in his ſtatim cucurbitulas adhibere.

Expedito negotio ſanguinis miſſionis, ſupereſt ad purgationẽ corporis accedere. Itaq; primum aluus his erit lenienda:

Lenitiuum.

℞. *Fl. caſſiæ,*
Elect. lenit. an. ℥. vj M & cũ ſaccharo f. bolus.

Mox præparandi humores hoc modo.

Preparans.

℞. *fol. cuſcutæ,*
Lum. [illegible]
Borag.
Bugloſſ. an. M. j f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij.*
Syr. de fum.
de ſucco borrag. an. ℥. j M.

Præparati humores deinceps ſunt purgãdi, vt

Purgans.

℞. *epithymi.*
Fol. ſenæ an. ℥. j ß.
Myrobal. nigrorum. ℥. ij.
Paſſularum ℥. ß.
Fl. cordial. P. j f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij. ß.*
Confect. Hamech. ℥. ij.
Syr. de pomis comp. ℥. j. ß. M.

Poſtquam purgatum erit corpus deueniẽdum eſt ad ea, quę tollunt intemperiem capitis, hoc eſt, quæ moderate humectant & calefaciunt, vt ſunt perfuſiones factę ſuper tẽpora ex ol. viol. ol. amygd. dulc. cum lacte. Quib. poterunt etiam in progreſſu addi quæ diſcutiũt leniter, veluti ſi oleum cham. vel anethinum addatur prædictis. Chryſippus medicus laudabat etiam in hoc caſu acria medicamenta, cuiuſmodi eſt caſtoreum, ſinapi. Sed cum hæc medicamenta nimium exſiccent, opus eſt humectantibus ea caſtigare, ex. gr.

Linimentũ.

℞. *Ol. vulpini,*
Ol. amyg. dulc. an. ℥. j.
Caſtorei,
Sinapi an. ℈ j.
Ceræ parum. M. & f. linimentum.

Quo

Quo licet quoque vti quotieſcunque poſt Catalepſin relinquitur tremor, quemadmodum interdum contingere ſolet.

Quod ſi etiam vrina aliquo pacto impediatur, vt euenire ſolet, neceſſe eſt, vt medicus maxime ſit ſollicitus, & in huiuſmodi caſu pecten diligenter fricandus eſt digitis perunctis oleo, vel rutaceo vel ſcorpionum. Paratur etiam in hunc vſum tale emplaſtrum:

Cataplaſma pro vrina ciendo.

℞ *Ol. Scorpionum.*
Ol. rutacei an. ℥.j.ß.
Vini aromatici ℥.iiij.
Fol. vrticæ,
Pariet.
Rutæ an. M.j. bulliant omnia ſimul, & deinde contuſa ac in formam emplaſtri redacta applicentur.

CAPVT IX.

De Cataphora ſeu Comate.

SImiles affectus prædictis ſunt illi, qui vitiant diminute imaginationem, adeo, vt, cũ hactenus tractaverimus de ablata imaginatione, ſequatur tractatio imaginationis diminutæ; quæ apud medicos appellatur modo Cataphora, modo Coma: quæ nomina, vt docet Gal. 2. meth. accepta ſunt ab ipſo ſymptomate. Sed priuſquam vlterius progrediamur, ſcire vos oportet, huiuſmodi nomina dupliciter apud medicos vſurpari conſueuiſſe: vno modo communiter, alio modo proprie. Communiter Coma & Cataphora ſignificant quoſcunque affectus, in quibus vel ſomnus ſit vel paſſio ſimilis ſomno.

Nomen. Communis acceptio. Propria ſignificatio.

Atque ſic Gal. 11. de ſimpl. med. fac. ſed potiſſimũ 13. meth. 21. complexus eſt ſub Cataphora & Comate, Lethargum, Apoplexiam Carum & ſimiles affectus. Proprie autẽ Coma & Cataphora ſignificant delationẽ quandam ſiue demerſionem in profundũ ſomnũ, quæ delatio ſiue demerſio aut vere deſinit in ſomnum, aut non deſinit in ſomnum. Si deſinat in ſomnum, appellatur Coma ſomnolentum, Auic. appellat Subeth aſarim: Latini vocant proprie hunc affectum veternum, & interdum ſoporẽ. Si hæc delatio minime deſinat in ſomnũ, ſed in vigiliã, appellatur Græce κῶμα ἀγρυπνητικόν. Auic. vocat Subeth Sarach.

Paulus Ægineta lib. 2. dixit hunc affectum poſtremum a veteribus vocatum fuiſſe catochum, ſed valde deceptus eſt, quoniam, vt optime docuit Gal. 3. de loc. aff. 1. veteres Catocheo ipſam Catalepſin, non autem Coma vigil nominarunt. Galenus 3 in 3. epid. 39 loquens de hoc affectu, hoc eſt, de Comate vigili, dixit eſſe mediũ inter phrenitidẽ & Lethargũ, & inter ſomnum & vigiliam. Sed ſcire debetis, quemadmodũ apud Philoſophos, ita quoq; apud medicos duplex mediũ inueniri: aliud p negationem extremorũ, aliud per cõmiſtionem extremorum. Vtroq; hoc modo, quantũ ego puto, Coma vigil dicitur à Gal. medium. Si quidẽ huiuſmodi affectus interdũ ita ſit, vt ægri neq; dormiant neq; vigilẽt, ſed videantur modo vigilare modo dormire.

Et ſimili pacto videtur locutus Ariſt. quãdo in 5. de gen. animal. 1. dixit, eos, qui loquũtur & ambulant inter dormiendum, neque vere dormire, neque vere vigilare, quaſi ſicut in affectu morboſo, ita quoque in ſanitate detur huiuſmodi medium per negationem extremorum.

Alio modo ſit Coma & Cataphora, ſcilicet per admixtionẽ extremorum. & hic modus ſit quotieſcunque ægri partim vere dormiunt, partim vere vigilant, vt inquit Gal. 1. prorrhet. 1. dixerit. huiuſmodi affectum eſſe mixtum ex phrenitide & Lethargo: propter q̃ veteres appellarunt etiam hunc affectum τυφομανίαν. Vbi debetis annotare, in lib. de defin. male legi τυφωνίαν, cum legi debeat τυφομανίαν. Quod autem fieri poſſit, vt in eo l. affectu ægri modo dormiant, modo vigilent, explicare conatus eſt Gal. lib. de Comate cap. 2 vbi ſcribit, huiuſmodi ægrotãtes ſua natura propenſos eſſe in ſomnum. Sed cum interdũ a varijs imaginationib. tẽtentur, ſit, vt vigilẽt tantiſper, donec durant huiuſmodi phantaſiæ: Sed de hac Gal. ſententia vehemẽter dubito. Primo, quia liber ille de Comate mirũ in modum defædatus eſt, & in Græco codice hæc ſententia non habetur. Sed eſt & alia ratio, cur mihi non placeat hæc ſententia, ſcilicet quoniam imaginatio magnopere læſa eſt.

Τυφομανία quid.

De Gal. ſententia dubitatur.

Et quod vigilent & dormiant, tribuendũ potius eſt diverſis humoribus, vt mox audietis, quam ipſis phantaſiis.

Vtcunque ſit, hic affectus ſymptoma eſt in genere diminutarũ actionum, ſcilicet diminutæ phantaſiæ. Sed duo ſcrupuli hic oriuntur. 1. an ſemper Cataphora ſit ſymptoma, & propterea res præternaturalis. 2. eſt, verum etiam poſſit dici actio corrupta ſeu deprauata, quandoquidem dixit Gal. componi ex Phrenitide & Lethargo. Eſt autem phrenitis actio deprauata. Circa primũ ſi videatis Gal. in lib. de Comate, innumeros Hippocratis locos pducit, in quibus manifeſte intelligitur, hũc affectum ſemper eſſe rem præternaturalem.

Genus ſymptomatis.

Ex altera parte Gal. 4. de tuend. val. 4. ſcribit, ſomnũ factum à balneo eſſe rem optimã, & ex huiuſmodi ſomno cognoſci ſuccos corporis, quoniã à ſuccis frigidis fiunt Comata, Gal. eo in loco certe loquitur de corporibus ſanis, vt in toto illo libro. Igitur in corporib. ſanis fiunt etiã Comata, & ſic non eſt ſemper res præternaturalis. præterea idẽ Gal. in lib. de arte med. loquẽs de ſignis calidi & humidi cerebri, inq̃t eos, q̃ ſunt præditi ſimili cerebro, fieri Comatoſos. Sed Gal. eo in loco ſermonẽ habet de corporib. poſitis in latitudine ſanitatis. Igitur in corporibus ſanis fiunt Comata.

An ſemper Coma ſymptoma ſit, & res præternaturalis.

Pro rei huius ſolutione dicendũ eſt, Coma & Cataphoram ſemper eſſe res pręt様naturales. Vnde, quando Gal. 4. de tuend. val. ponit Comata in corporibus ſanis, non loquitur de vero Comate, ſed abuſiue loquitur ea voce ꝓ ſomno profundo, ſed naturali. Et hoc intelligere poteſtis, quia vtitur voce plurali, hoc eſt Comata, ꝙ quidem non ſolet facere, quando proprie loquitur. Ad ſecũdam auctoritatem dicit Fuchſius eo in capite, iure Galenum vſurpaſſe vocem Comatis, quoniã ibi ſermonem habet de morboſo corporis habitu. Sed lõge fallitur bonus hic vir, quoniam etſi Gal. ibi ſcribit huiuſmodi caput eſſe morboſum, non tamẽ vult dicere quod actu ægrotet; ſed quod νοσώδης, hoc eſt morbis capiendis facile expoſitum. Leonicenus & Iac. Foroliuienſis conciuis meus, exiſtimarunt, eo in loco Gal. huiuſmodi voce Comatis vti pro ſomno, ſed profundo, non autem pro comate.

Fuchſius notatur.

Et forſan Leonic. legendum eſſe voluit ὑπνώδης nõ κωματώδης. Sed, quantũ ego puto, dicere oportet, Gal. hac voce κωματώδεις non intellexiſſe eos, qui actu Comate premuntur, ſed qui accedente quauis occaſione facile in coma labuntur. Et certe quicunq; habẽt caput valde calidũ & humidum, leui quacunq; occaſione in morbis facile Comata & Cataphoras incurrũt, vt videbitis in actu practico.

An Coma poſſit dici actio deprauata.

Circa ſecundum dubitatur, vt dicebam, an Cataphora & Coma poſſint dici actiones deprauatę. Audiuiſtis Gal. facere Coma vigil ex phrenitide, vt hac ratione debeat dici deprauata actio. Sed cõtra eſt, quoniam idem Gal. 3. prorrh. 6. ſcribit ecſtaſin eſſe contrariã Comati, ſed ecſtaſis apud Gal. & veteres eſt ſpecies inſaniæ. Si ergo eſt contraria Comati, nõ debet Coma eſſe delirium, & cõſequenter nõ actio deprauata. Reſpondendum eſt dupliciter, vno modo, quando Gal. opponit Coma ecſtaſi, nõ loqui de Comate vigili, ſed de Comate ſomnolento, ꝙ quidem actio deprauata non eſt, nec delirium.

Alio modo reſponderi poteſt, duplicem eſſe ecſtaſin, alteram morboſam, alteram non morboſam: quando Galen. opponit ecſtaſin comati, loquitur non de ecſtaſi non morboſa, ſed de ecſtaſi morboſa.

Locus affectus.
Morbus.
Differentia inter coma & carum.

Cum ergo Coma & Cataphora ſit ſymptoma, hoc eſt actio læſa, locus affectus eſt cerebrum & præſertim anterior pars. Morbus intemperies frigida & humida, cum humorib. frigidis & humidis, vt dicit Gal. de humorib. cap. vlt. Paulus Ægineta rem annotatione dignam nobis reliquit, ſcilicet hac in re differre Coma à Caro, quia carus magis dependet à frigido, coma magis dependet ab humido.

Cauſa.

Cauſæ immediatę comatis vigilis ſunt humores pituitoſi & bilioſi. Cauſæ aũt ſomnolẽti comatis ſunt humores frigidi & humidi. Modus generationis vigilis eſt, ꝙ ſimul in cerebro putreſcunt bilis & pituita. Sed differẽtia eſt, quoniam interdum putreſcit magis pituita, interdũ bilis, interdum ęqualiter. Si putreſcat magis pituita, ægri potius dormiunt quam vigilant: & hic affectus vocatur à Gal. ληθαργοφρενῖτις. Sin autem magis putreſcat bilis, ægri fiunt propenſiores in vigilias, & appellatur hic affectus à Gal. φρενιτιληθαργος. Sin aũt æqualiter putreſcant, fit affectus in quo æqualiter & dormiunt & vigilant ægrotãtes.

Ληθαργοφρενιτις, Φρενιτιληθαργος.

Aetius loquitur de hoc affectu, ſcribit etiã à ſuccis calidis interdũ fieri coma. Vnde dubitare licet, quomodo à cauſa calida fiat affectus ſomnolẽtus, quippe cum ſomnus ſit ſoboles frigoris. Præterea dubitare licet, an, quemadmodũ fit coma vigil à pituita & bile, ſic fieri poſſit à ſanguine & à bile.

An à cauſa calida affectus ſomnolentus fiat.

Ad primum dicẽdum eſt, tribus modis ſomnum fieri poſſe, interdum etiã à cauſa calida. Vna eſt, quãdo à nimio calore natiuus calor cerebri hebetatur, & conſequenter refrigeratur: quo pacto ex potu vini generoſi interdum inducuntur profundi ſomni. Alter modus eſt, quando vapores feruidi ingrediũtur meatus cerebri, qui depellunt ſpiritus, & cõſequenter cum ſpiritib. exit calor, & introducitur frigus. Tertius modus, & forſitan cæteris frequentior, eſt, quando caput ſiue cerebrum vndiquaq; diffuſum eſt pituita craſſa & fere congelata, quæ à vaporib. feruidis diſſoluta & per totum cerebrum effuſa, illud irrigat atq; ita ex irrigatione inducit ſomnum.

An coma vigil fieri poſſit à ſanguine & bile.

Ad ſecundũ dicẽdum eſt, coma ex ſanguine puro, cũ bile fieri nequaꝗ poſſe, ſed tantũ fieri poſſe ex ſanguine pituitoſo & bile, hoc ſcilicet pacto, ꝙ ſanguis paulatim quidem caliditatem demittat, ꝓpter pituitæ humiditatem, atque ita imminuta ipſius caliditate induat naturã puræ pituitæ. Sed quid dicemus ad Galenum? qui 1. prorrh. 2. videtur aſſerere, poſſe etiam fieri ex ſanguine. Dicendum eſt, Galenũ eo in loco loqui de Comate incohoato, non autem conſummato: ſiquidem initio poteſt ſanguis conferre ad incohoationem comatis. Sed ſi perfectum coma ſuccedere debet, neceſſe eſt, vt eueniat eo pacto, quo dixi.

Signa.

Signa. Omnis Cataphora, vt dicebam, fit ab intemperie cum affluxu materiæ, id quod ſignificare voluit Auic. quando ſcripſit fieri hanc affectionem cum apoſtemate. Sic enim Hip. 1. epid. 1. & alibi ſæpe abſceſſum vocat omnem humorũ defluxum; ſimili pacto Auic. appellare cõſueuit oẽm intemperiem cũ humore. Diſtinguitur aũt Cataphora à caro tribus ſignis. 1. ſtertore, quoniam in caro nullus eſt ſtertor, ſed in comate. 2. diſtinguitur anhelit' difficultate, quippe quæ in Cataphora inuenitur, non in caro. Diſtinguitur 3. pulſus mollitie, ſiquidẽ Gal. 4. de præſag. ex pulſ. 8. in Cataphora pulſum eſſe maxime mollẽ. Atq; hæc ſunt ſigna propria comatis ſomnolenti.

Coma à caro diſtinguitur.

Cæterum

Typhocoma vigilis. Cæterum coma vigil agnoſcitur, quoniā a[illegible]ri modo dormiunt, modo vigilant, & modo palpebras clauſas habent, modo aperiunt modice, interdum mouent manus, furiunt, obloquuntur, modo delirant, modo ſapiunt & quieſcunt, fitq; quædam alia affectio, quæ videtur æmulari coma vigil, & appellatur à medic[is] impotentia vigilandi, quæ affectio cognoſcitur, quoniā fit poſt febres exitiales, & fere ſemper in fine. Præterea in hac affectione pulſus ſunt maxime obſcuri & minimi.

Prognoſtica. Progn. Eſt huiuſmodi affectio ſemper periculoſa: quoniam conuerti ſolet aut in Lethargum, aut in phrenitidem. Exitialis maxime eſt, quæ fit in febribus magnis, quoniam cum non poſſit ab igne extingui humor, indicium eſt, maximum & potentiſſimum eſſe morbū; maxime autem lethalis omnium eſt impotētia vigilādi, quoniā hæc affectio ſolet ſemper comitari moribūdos & iā morientes.

Curatio. Curatio alia eſt comatis ſomnolenti, alia autem comatis vigilis. Coma ſomnolentum, cum efficiatur ab intemperie frigida & humida cum ſimili humore, nullam aliam curationem exigit, quam carus: & idcirco de hac curatione nihil amplius dicendum eſt. Cæterū, Coma vigil, cum efficiatur ab humore tū bilioſo, tū pituitoſo, curatio eius neceſſe eſt vt reſpiciat vtrunque humorem. Itaque victu inſtituto, præparandi ſunt humores. & primū lenienda erit aluus hunc in modum:

Lenitiuum. ℞ *Fl. caſsia,*

Diacathol. an. ℥. v. M. cum ſacch. f. bolus.

Poſt præparandi ſunt humores ſic:

Præparans. ℞. *fol. beton.*

ſtæchad.

endiu.

Acetoſa an M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞ *d. d. ℥. v.*

Syr. de. beton.

de endiuia.

roſ. recentis. an ℥. ß. M.

Purgans. Poſtquā præparati fuerint humores purgabuntur ſic:

℞. *Decoct. cordialis facta cum ℨ. ij.*

fol. ſena ℥ iij. ß.

Rhab. electi,

Agar. trochiſc. an. ℈. iiij.

Squinanthi gr. xy.

Infundantur omnia. ſ. a.

Deinde facta expreſſione adde elect. de pſyllio.

ℨ. ij.

Mell. roſ. ſolut. ℥. ij. ß. M.

Purgatis humoribus veniendum ad localia, quæ mixta eſſe debent ex medicamentis partim calorificis, partim frigorificis, & vt habeatis exemplum linimenti applicandi commiſſuræ coronali & temporibus:

Linimentū. ℞ *Ol. roſ. ſimpl. ℥. j.*

Ol. chamom. ℥. j. ß.

Aq. chamom.

end. an. ℥. j.

Aceti. ℥ j. ß. M.

Hoc enim medicamentum ita temperatas habet facultates, vt poſſit & materiæ frigidæ & materię calidæ occurrere, quam methodum in aliis quoque remediis componendis obſeruare licebit.

Magnus Auenzoar lib. 1. tract. 9. cap. 2. documentum memoratu dignū proponit, & eſt: medicamēta quæ adhibentur commiſſuræ coronali minime valentia, & præſertim frigida eſſe debere, eo, quia ibi medius cerebri ventriculus collocatus eſt, quē vereri oportet. Et præterea cerebri ſubſtantia vſq; ad o[s] proxima eſt illi parti propter oſſis tenuitatē, vt facile medicamēta penetrent: quæ ſi nimis fortia ſint, certe cerebrū non modice offendūt.

CAPVT X.

De Melancholia.

DIminutam & ablatam imaginationem ſequitur imaginatio deprauata, cuius etſi Auic. prima tertii tract. 4. cap. 14. proprium caput fecerit: tamen in eo complexus eſt etiam alia vitia imaginationis. Imaginatio corrupta, vt docet Galenus de diff. ſymp. 3. nil aliud eſt, niſi παραφροσύνη ſiue delirium, quod delirium apud medicos dupliciter accipitur, vel communiter vel proprie. Communiter comprehendit omne delirium, quod ſequitur vel febres, vel alios morbos: proprie autem ſignificat vel diſcurſum deprauatum, vel imaginationem deprauatam, vel vtrumque.

Diſcurſus deprauati exemplum habetis propoſitum à Gal. loc. cit. illius, qui vaſa proiicere volebat. nam recte imaginabatur in feneſtra eſſe vaſa: ſed male diſcurrebat ea eſſe proiicienda. Exemplum imaginationis corruptæ habetis etiam ibidem in caſu [f]ilius Telephi, qui male imaginabatur, adeſſe in cubiculo tibicines. Sed bene diſcurrebat, illos, ſi adfuiſſent, expellendos fuiſſe.

Diſcurſus ſimul & imaginationis corruptæ innumera exempla habetis apud Hip. in lib. epid. Imaginationis corruptæ duo quoq; ſunt modi. Vnus eſt, quando æger imaginatur abſurda & non exiſtentia phantaſmata, cuius exemplum poteſt vobis eſſe ille Antipheron recitatus ab Ariſt. 2. meteororum, cap. de Iride, de quo cum loqueretur idem Ariſt. in lib. de mem. & reminiſc. dixit illum fuiſſe ecſtaticum ſiue inſanum. Alius modus deprauationis imaginationis eſt, quando æger imaginatur phantaſmata exiſtentia, ſed diuerſo & turpiori modo, quam deberet. Et hic affectus ſeu hæc imaginatio depravata nulla alia eſt, niſi ipſa melancholia.

Quoad nomen, vt ſcribit Gal. 2 meth. acceptū eſt à cauſa efficiēte ipſius morbi, Vnde De nomine.

male ſenſit Cal. Aur. [illegible] qui [illegible] melancholiam
propterea [illegible] eſſe, [illegible]
affectu vom[illegible] [illegible]

Deſinitio. Paulus Æ[illegible] n. lib. [illegible] 14 definiuit melancholiam [illegible] ab humore melancholico in cerebro exiſtente. Sed [illegible] ur inte- [illegible] mo [illegible] ſi- [illegible] apud [illegible] & [illegible] delirium [illegible] f[illegible] melancholo [illegible] b[illegible] differt, vt [illegible] mania à melancholia, de qua [illegible]. [illegible] Aretæus lib. 3. c. p. 5. [illegible] melancholia [illegible] quod [illegible] & [illegible] tẽ [illegible]. Igitur multo accõmodatius eſt dicere, melancholiam eſſe delirium [illegible] ſine [illegible] cum timore & mœſtitia. Nam vt [illegible] delirium, ad differentiã aliarum [illegible] melancholiæ, quæ potius prudentia & [illegible] eſt. Nam Ari[illegible] 30. prob. 1. multis [illegible] demonſtrat, eſſe quandam melancholiam, quæ propriè [illegible] peculiaris eſt ſapientiæ. Igitur hæc non [illegible] differt [illegible] quia delirium eſt.

Delirium autem tribus conſiſtere ſolet, ſi-licet vel quando aliquis imaginatur diuerſo modo & diuerſa quàm debetet: vel quando non ſolùm ſic imaginatur, ſed etiam loquitur. Tertio modo, quando non ſolum praue im[illegible] & praue lo[illegible] uitur, verumetiam [illegible]. Nam Abderitani, qui vole-[illegible] d[illegible] bere melancholiam & inſaniam Democriti, dixerunt Democritũ imaginari abſurda, præter communem hominũ ſenſum loqui & operari diuerſo modo quam cæteri omnes faciãt. Sed melancholia, de qua loquimur in præſentia, potiſſimum poſita eſt in imaginatione rerum abſurdarum & abſurdo modo. Nõ autem neceſſe eſt, vt huiuſmodi melancholici etiam praue loquantur, aut etiam praue operentur.

Quanquam etiam interdum contingit, vt in omnibus his tribus melancholicus aberret. Igitur ſine febre eſt, non ſolum, quia ſic locutus eſt Gal. & Paulus: verumetiam vt diſtinguatur ab eo genere delirii, quod intellexinus ſolere comitari febrem, atque alios morbos; & eo maxime, quando coniungitur huic delirio timor & mœſtitia: Siquidem, vt ſcribit Hip. 6. aph. 23. ꝓprius character melãcholiæ eſt, vt perpetuo adſit timor atq; mœſtitia. Id quod etiam voluit ſignificare vobis vetuſtiſſimus ſcriptor Aretæus, quando dixit melancholiam eſſe *ἀθυμίαν* ſiue angorem animi in vna phantaſia defixum ſine ſebre.

Eſt melancholia ſymptoma in genere actionum principum deprauatarum. Sed quoniam huiuſmodi actiones complures ſunt, ſpeculatione dignum eſt, quænam potiſſimũ actio princeps deprauetur in melãcholia. Auic. prima tertii tract. 4. cap. 18. ſtatim in principio ma[illegible] melancholia deprauari cogitationem & [illegible] mi[illegible] ue exiſtimatiuæ, vt ego puto, intelligens imaginationem ab aliis appellatam. Fern. dixit melancholiam eſſe mentis alienationem; in qua re clariſſime peccauit: niſi dicamus nomine mentis Fernelium, vt Latine loqueretur, intellexiſſe imaginationem. Altimarus multis auctoritatibus & Gal. & Græcorum, con[illegible] demonſtrare in melancholia ſolam imaginationem eſſe deprauatam.

Quale ſymptoma melancholia.

Fern. notatur.

Altimarus imaginatio in melancholia lædatur.

Sed [illegible] hæc ſententia mea, in melancholia lædi ſemper & principaliter imaginationem, ſecundario aut cum imaginatione lædi diſcurſum, ita, vt per ſe [illegible] melancholia rari[illegible] ſim[illegible] contingat, [illegible] cum imaginatione ſimul etiam lædatur diſcurſus. [illegible] auctorem certiſſimum, ni[illegible], habemus Gal. q 4 de loc. aff. 2. ſcribit anteriorẽ partem cerebri vbi officioſa diu durat, [illegible] diſcurſum [illegible] affecta pars anterior [illegible] etiam partem mediã cerebri [illegible] s.

Quare quod ſcribit Altimarus [illegible] auctoritate Græcorum, id ita eſt [illegible] dum, initio ſemper imaginatione [illegible], in progreſſu, autem ſimul cum imaginatione lædi diſcurſum. Sed quandocunque ſit melãcholia, inter alios errores quos habet, imaginationis hic vnus eſt, vt ſemper melancholici implicentur, & vt ita dicam, defigantur in vna falſa imaginatione; adeo vt aliqui ſolum metuant mortem, aliqui ſolũ timent [illegible] dam peculiarem hominem, atque ſic de plæriſq; aliis. Et huius rei locupletiſſimũ auctorẽ habetis Aretæum lib. 3. cap. de melancholia.

Cur autem imaginatio potiſſimum in melancholia o[illegible] endatur, à paucis deſi[illegible] madũ erto. Sum tamen huius ſententiæ ratione[illegible] hanc eſſe [illegible] quod [illegible] & vapores melancholici maxime [illegible] omnibus corporis partibus, vt ſcribit Gal. in initio lib. de atra bile, quod cum ita ſit, omnes partes hunc inimiciſſimum humorem conantur à ſeſe depellere, quo ſit, vt cum humor hic ſit depulſus in aliquam partem ignobiliorem, ibi facile conquieſcat, atq; ſecundum ſui naturam operetur. Vnde, cum pars anterior cerebri ſit cum aliis partibus debilior & ignobilior, ſit vt humores melancholici eo detruſi [illegible] ac propterea imaginationem quæ ibi collocata eſt, offendant.

Accedit & illud, in parte cerebri anteriore habitare ſpiritus ſubtiliores, qui ſimilitudine humoris melãcholici magis deturpati & prõtiores ad patiendum, conſequenter imaginationem, cui famulantur, lædant. Eſt ergo locus affectus in melancholia cerebrum, & potiſſimũ in cerebro anterior ipſius pars, ſiquidem, vt alias ꝓbatum eſt à nobis, in hac parte efficitur imaginatio.

Sed hoc loco alia pulcherrima contẽplatio

ſeſe

An etiam cor afficiatur in affectu melan.

ſeſe offert, ſc. verum in melancholia ſolũ cerebrum afficiatur, tanquam locus proprius, an potius vna cum cerebro afficiatur etiã cor. Hip. in li. de morb. virginum ſcribit, retentis menſib. melancholiam illã in cor reſtagnare, atq; ibi ſtuporem quendam inducere. Vnde poſtmodum & melãcholia, & terrores, & inſania ſuboriuntur. Ex quo loco elicitur ſecũdum Hipp. in melancholia etiã cor affici. Galen. in art. med. cap. de ſignis frigidi cordis, inter alia ſigna ꝓponit timorem. Sed dicit Hip. 6. aph. 23. timorem & mœrorem eſſe proprios melancholiæ characteres. Si hoc verum eſt, & timor fit in corde, vt ſcribit Gal. igitur rationi conſentaneũ videtur, melãcholiam fieri in corde. Neq; hoc de timore tantũ ſcripſit Gal. loco citato, verumetiã manifeſte 3. de plac. 4. & alibi. Hanc opinionẽ ſecutus eſt Auic. loco nuper citat. vbi præclarũ de melancholia tractatũ habet, & tria ad hanc rẽ pertinẽtia ſcripta reliquit. Primum eſt, melãcholiam fieri à cerebri intemperie: & hanc cerebri intemperiem fieri ab intemperie cordis; quæ cum ſpiritus vitales producat ſylueſtres & obſcuros, huiuſmodi ſpiritus in caput & cerebrũ rapti illud inquinãt, & conſequenter melancholiã producunt. Secundum eſt, cor non ſolũ nuda intemperie cerebrum lædere: verumetiam & humorib. & vaporib. melancholicis. Tertium & poſtremum eſt, in omni melancholia aut cor primum affici, aut ſaltem compati, adeo vt ex his omnibus liceat colligere in melancholia cor etiam eſſe locum affectum.

Ex altera parte neq; ab Hip. neq; ab Galeno hac de re quicquam ita explicatum habemus, vt liceat certam ipſorum ſentẽtiam colligere; imo vero ſunt euidentiſſimæ rationes contrariç. nã certum eſt, imaginationem fieri in cerebro, ſecũdum medicos loquor. Sed timor & mœſtitia ſunt affectus imaginationis; & timor eſt character melancholiæ, ergo de primo ad vltimũ, melancholia fit in cerebro. Eſſe timorem affectum imaginationis, luculẽtiſſime docuit magnꝰ Ariſt. 2. rhet. 2. vbi definiens timorẽ dicit, nihil aliud eſſe, niſi ꝑturbationem animi ex imaginatione futuri mali corruptiui. Ex quo loco nõ eſt dubitandum, quin Ariſtoteles decreuerit timorẽ eſſe opus imaginationis. Præterea humor melancholicus cũ ſit, vt audiuiſtis, inimiciſſimus omnib. corporis partib., maxime inimicus eſt cordi, vt optimo iure dixerit Ariſt. 4. de part. anima. 2. naturam non permittere, vt vlla bilis proxima cordi accedat. Vt hinc Auic. videatur dignus aliqua culpa, quando ſcripſit, cor cum humore melancholico offendere cerebrum.

Reſolutio.

Vt autem in hac dubitatione reſoluti ſitis, dicẽdum puto, locum affectum duplici modo apud medicos accipi ſolere: vel enim accipitur ꝓ ſede ipſius affectus, vel ꝓ ſede cauſarũ ipſius affectus. Si loquamur primo modo, dico, cerebrum eſſe ſemper vere affectum locum. Et ratio eſt, quia melãcholia vt affectus ſemper eſt in cerebro. Si loquamur ſecundo modo, dico, ꝙ cauſa morbi interdum eſt in cerebro, interdum in corde; ſiquidẽ vbi cor aliqua intemperie frigida & ſicca laborat, fieri nõ poteſt, quin cerebrum coafficiat; ſcil. eo pacto, quo propoſitum eſt ab Auic. Veruntamen illud quoq; contingit interdum, vt vbi melãcholia diu durat, etiamſi affectus & cauſa ſint in cerebro: tamen communicatur affectus etiam cordi. Et hoc eſt, ꝙ voluit docere Auic. quando ſcripſit, ſemper coaffici cor in melancholia, ſc. quando melancholia conſummata eſt, & diu durat. Nã etſi huiuſmodi affectus in corde ſemper puſillus ſit, quia non patitur viciniam melancholiæ: tamen fit, vt huiuſmodi affectus magnus redũdet in toto corpore, eo quod, vt ſcribit Ariſt. de motu animal. & 5. de gen. animal. 2. quilibet paruus motus in corde ſeu in principio ſemper magnus fit in toto.

Sed quid dicemus ad locos & Hip. & Galeni? Breuiter ad Hippocratem dicendum eſt, librum illum minime germanum eſſe Hip. ſiquidem in ipſo multa ſunt Hippocratis indigna ingenio. Sed etiamſi placeat illum librum Hippocraticum facere, dicimus ſentẽtiam Hippocratis intelligendam eſſe, quod in corde ſillatur cauſa, nõ affectus ipſius melancholiæ.

Timor an in corde an in cerebro.

Ad Galenum dicimus, duplicem eſſe timorem; alium naturalẽ, alium vero morboſum. Timor naturalis dicitur, qui à principio generationis ſequitur homines, & affectus naturalis vocatur: timor morboſus eſt ille, qui non ab initio generationis, ſed poſt ob morboſas occaſiones contingit: timor naturalis certe fit vitio & culpa cordis, & de hoc loquebatur Galenus; quãdo inter ſigna frigidi cordis recenſebat timorem.

Cæterum timor morboſus nõ ſolum fit in cerebro; imo vero fit etiam in ventriculo. Atque de hoc timore intelligendæ ſunt auctorũ medicinæ ſententiæ, quando ſcribunt, timorem fieri in cerebro. Nam Hip. in lib. de ſacro morbo manifeſtiſſimis verbis docuit, timorẽ & mœrorem fieri vitio ipſius cerebri. Adhæc Nemeſius lib. de natura hominis cap. 20 citat Galenum, quaſi in lib. 3. de demonſtra. dixerit, inſtrumentum mœroris eſſe os ventriculi. Et Galenus non ſolum hanc ſententiam habuit 3. illo de demonſt. verumetiam clariſſime hoc dixit 2. de plac. 8. necnon 2. comm. in lib. de morbis acut, text. 45. in quib. omnibus locis clariſſime docuit Galenus timorem & mœrorem fieri, quotieſcunque os ventriculi violatur ab acribus & prauis humoribus. Vt minime dubitare oporteat, quin Gal. his in locis loquatur non de timore naturali, ſed de timore morboſo.

Poſtremo ad Ariſt. auctoritatem 4. de part. anim. dicẽdum eſt, philoſophũ nomine bilis intelligere vel bilem flauã, vel eam bilem nigram, quæ fit ex combuſtione aliorũ humorum, non autẽ de bile nigra, quę naturalis eſt, quippe cum certiſſimum ſit, huiuſmodi bilem naturalem approximare ipſi cordi interdum.

Cauſa melancholiæ.

Morbus, quem ſequitur melancholia, eſt intemperies frigida & ſicca, modo nuda, modo coniuncta cum materia: eſt autem materia interdum vaporoſa, interdum autem humoroſa. Et materia humoroſa nulla alia eſt, niſi humor melancholicus. Sed quia diuerſæ ſunt ſpecies melancholiæ, operæ pretium eſt examinare, quænam ſpecies humoris melancholici faciat hunc affectum.

Eſt humor melaocholicus, vt ſummatim dicã, duplex, naturalis & præternaturalis. Naturalis melãcholia eſt fex illa, quæ ſubſidet in generatione ſanguinis, q humor interdũ appellatur ſanguis melancholicus, interdũ atra bilis. Melancholia præternaturalis eſt humor ille qui generatur ex aduſtione vel bilis flauæ, vel melãcholiæ naturalis, vel ſanguinis melãcholici. Melãcholia, de qua ſumus tractaturi, nõ fit à melancholia pręternaturali, ſed naturali, ſiue à ſanguine melancholico: quæ melãcholia & q ſanguis aut eſt in capite, aut eſt extra caput. Qui eſt in cerebro, vel eſt in venis & arteriis; vel eſt fuſus in tota cerebri ſubſtantia, ſed qui eſt extra cerebrum, vel eſt in toto corpore, vel iecinore, vel liene, vel vẽtriculo.

Verum humor melancholicus, q eſt in cerebro, ibi generari poſſit, longa eſſet quæſtio, & forſan non facilis. Veruntamen ꝙ pertinet ad præſens negotium, ſum huius ſententiæ, bilem nigram præternaturalem nõ poſſe generari in cerebro: imo vero, neq; etiam melãcholiam naturalem, hoc eſt ſanguinis fæcem.

Sed ſi quis melãcholicus humor in cerebro generatur, tamen generatur ea ſpecies ꝓpoſita ab Auic. ſc. cum ex pituita & ex ſanguine craſſo partes tenuiores abſumuntur, & dũtaxat craſſiores remanent, quæ melancholiã æmulãtur. Igitur hoc ſit conſtitutũ, humores, qui ſunt cauſæ internæ & continẽtes melancholię, nullos alios eſſe, niſi vel melãcholiam naturalem, vel ſanguinem melancholicum, vel partes craſſiores relictas aut pituitæ aut ſanguinis.

An à nuda intemperie cerebri fiat.

Sed circa morbũ magna quęſtio eſt, an melãcholia poſſit fieri immediate ab intemperie frigida & ſicca cerebri. Non deſunt multi, q opinantur nunquã melancholiam fieri poſſe ab huiuſmodi nuda intemperie, ſed fieri tantum vel à vaporibus vel ab humoribus, vel ab vtriuſq; melancholicis: quaſi huiuſmodi materia ſolũ ſit efficax ad reddẽdos ſpiritus animales obſcuros. Et inter alia argumẽta, quib. vtuntur, illud præcipuum eſt, à frigida cauſa diminui aut aboleri actiones, non autem deprauari. Vnde cum melancholia ſit actio deprauata, nõ videtur poſſe fieri à frigida cauſa. Quod autem non deprauẽtur actiones à frigida cauſa, locupletiſſimus teſtis eſt Auicen. 1. tertii tr. 1. ca. 5. & 6 id quod etiam putant ſenſiſſe Galenum 3. de loc. aff. 7.

Auctoris opinio.

Sed ſum ego alterius opinionis, nẽpe melancholiam fieri quidem frequẽter ab humorib. & vaporib. veruntamen fieri etiam interdum ab intemperie. Et in hanc opinionem pertractus ſum, nõ ſolum auctoritate Gal. & Auic. verũ etiam rationib. Hip in fine 6. epid. hãc ſententiã nobis reliquit, epilepticos fieri melãcholicos, & viceuerſa melãcholicos fieri epilepticos. Subiungit Hip. fieri epilepticos, quãdo humor melaocholicus labitur in corpus cerebri; fieri aũt melancholicos, quando labitur in mentẽ. Hanc Hip. ſententiam cum interpretaretur Galen. 3. de loc. aff. 7. dixit humorem melancholicũ præcipitari in corpus cerebri, quando eius ventriculos ingreditur, labi vero in mentem, quando intemperies efficitur in cerebro ab hoc humore, ita vt maniſeſtiſſime Galenus dicat, fieri melãcholiam quando cerebrum intemperatum redditur.

Auic. etiam 1. tertii tr. 4. c. 8. quaſi interpretans ſententiam & Hipp. & Galeni, dixit melancholiam fieri quandoq; à nuda intemperie cerebri, ſcilicet quando ſpiritus animales redditi ſyluestres & obſcuri inficiunt cerebrum, & deducunt ad intemperiem.

Neq; valet ꝙ aliqui dicunt, Gale. & Auic. non dixiſſe melancholiã fieri ab intemperie, tanquam à cauſa, ſed fieri cum intemperie, quoniam ipſemet Gal. in poſtremo cap. epid. lib. 3. de loc. aff. ſcribit, Lethargum, Phrenitidem, melancholiam, & huiuſmodi alias ægritudines fieri ꝓpter cerebri intẽperiem, adeo vt minime dubitandum ſit, quin ſecundum Gal. fiat melãcholia etiam ab intemperie. Sed ſunt etiam aliquæ rationes. 1. eſt, ꝙ ſicut imaginatio recte fit ab optima cerebri temperie, pari pacto conſentaneum eſt rationi, à mala temperatura cerebri nõ fieri rectas imaginationes. Præterea Gal. 7. meth. tt. dicebat, humores, quotieſcunq; aliquam partem diu afficiunt, eam ſemper ad intẽperiem deducere. Vnde ſi humores melãcholici diu cerebrum turbent, & melancholiã inducant, neceſſe eſt per regulam Gal. vt intemperiem faciant. Intẽperies morboſa ſemp lædit operationes, & cum in melãcholia nulla alia actio ſit læſa, niſi imaginatio, neceſſe eſt colligere, hanc intemperiem imaginationem lædere. Poſtremo, ſi intemperies cerebri non faceret interdũ melancholiam, ſequeretur, ꝙ ab hac intemperie nunquam hauriretur indicatio curatiua, ſiquidem indicationes capiũtur ab affectu lædente. Et ſi in melancholia non læderet intẽperies, certe ab hac non colligeretur indicatio cu-

tio curandi. Contrarium autem eſt: quoniam frequentiſſime videbitis apud omnes medicos in curanda melancholia hunc ſcopum haberi, vt calefiat & humectetur cerebrum. Id quod abſurdum eſt, niſi intemperies frigida & ſicca læderet.

Reſponſio ad argumenta contraria. Sed quid dicemus ad auctoritatem Auic. Gentilis interpres ingenioſiſſimus dixit, eam Auicennæ auctoritatem eſſe quidem frequẽter veram, ſed non ſemper, ſiquidem multi ſunt affectus, qui ſunt actiones deprauatæ, & tamen efficiuntur à cauſa frigida, vt tremor, appetitus deprauatus in prægnantibus, atque huiuſmodi complures affectus; qui cum deprauatæ ſint actiones: tamen à frigida cauſa proficiſcuntur. Igitur ita decernendum eſt, fieri interdum melancholiam à nuda intemperie frigida & ſicca. Veruntamen eiuſmodi intemperiem exiguo tempore durare, eo, ꝙ ſtatim ſibi coniungantur humores melancholici.

Cauſa interna mediata. Præter humores prædictos ſunt aliæ cauſæ internæ, ſed mediatæ: at ex omnibus prima eſt temperatura frigida & ſicca. Auic. ſcribit, eos, qui habent calidũ cor, cerebrum humidum, facile tentari melancholia: & reddens rationem, inquit, cor humores deurere, & vapores in cerebrum mittere; quod cum humidum ſit, apertiſſimum eſt ad ſuſtinendos huiuſmodi vapores. Et Rhaſes ſcribit hanc ſententiam fuiſſe quoque Hippocrat. 2. epid. Sed

Temperamentum. quicquid ſit, ratio propoſita ab Auicen. mihi plane non ſatisfacit: ſiquidem deberet potius cerebrum humidum reprimere & caſtigare vapores a corde ſublatos: vnde ſi hoc verũ eſſet, potius ſit, quoniam humores calidi elati in cerebrum pituitam & ſanguinem melancholicum craſſefaciunt, cõſumptis partibus tenuioribus, ita vt humores craſſiores relicti æmulentur naturam melancholiæ.

Habitus. Poſt temperamentum inter cauſas internas eſt corporis habitus, de quo loquẽs Gal. 3. de loc. aff. 7. eos, qui ſunt hirſuti, graciles, ſicci & nigri, facile melãcholicos fieri. Hip quoque 2. epid. ſec. 1. dicebat balbum, caluũ, hæſitantẽ lingua & hirſutũ vehementer exerceri morbis atrabilariis. De hæſitantia linguæ habetis quoque auctorẽ Ariſt. qui 11. probl. 38. dicebat, melancholicos hæſitare lingua, quoniã tanta eſt copia imaginationũ, vt cũ cupiant melãcholici imaginationes ſequi lingua, non poſſint, & conſequenter lingua hæreat.

Cur melancholici haſitāt lingua. De balbo autẽ quomodo fiat melancholicus, eſt res digna ſpeculatione. Siquidẽ Hip. 6. aph. 32. d. balbos tentari profluuio alui, & Gal. adſerens rationẽ huius rei, dicebat, ideo hoc contingere, quoniam balbi maxime humida pituita abundãt, vt nõ videatur rationi conſentaneũ, balbos fieri melancholicos, vt dixit Hip. Neque valet quod Alex. Tral. dicat etiam interdũ fieri relaxationes ab humore melancholico, quoniã etſi hoc contingat interdum, non contingit tamen ob humorem melancholicũ, ſed quia humori melãcholico coniungitur pituita, quæ facit relaxationẽ, vt vſu compertum eſt in quartanariis corporib. ſæpe euomi pituitã, ſc. quia vna cum humore melancholico colligitur quoq; pituita. Sententiam Hip. interpretandam eſſe hoc pacto aſſerimus, ꝙ quotieſcunq; balbi afficiuntur melancholia, ſemper afficiũtur vehementer. Et ratio eſt, tũ quia copioſa in ipſis eſt humiditas, tum quia ſæpe ob hoc vitiũ vehementer anguntur balbi, ita vt melancholici euadãt. Eſt inter has cauſas etiã diſpoſitio paterna: ſiquidẽ auctor eſt Hip. & Plut. lib. de ſera numinis vindicta, quod filii melancholicorũ quaſi neceſſario ipſi quoque melancholici euadant. Ad hæc eſt ętas, de qua ſermonem habens Cælius Aurel. & Auic. dicebant ſenes & ætate conſiſtentes maxime omnium affici. *Diſpoſitio paterna, Aetas.*

Eſt pariter ſexus inter has cauſas, quoniã, vt ſcribunt Aretæus & Auic. viri frequentius quidem euadunt melancholici, ſed mulieres, vbi inc[illegible]olicæ euadunt, multo peius tractãtur q[illegible]ri. Vt ob hoc exempla quotidiana doceant, multo ſępius ſeſe interimere mulieres quã viros. Cauſa autem, propter quam mulieres deterius tractentur a melancholia quam viri, triplex eſt. Prima eſt frigiditas corporũ mulierũ. Nam Ariſt 30. probl. 1. vbi copioſiſſimum de melancholia tractatũ habet, inquit diuerſitates affectuum, qui cõſpiciuntur in melancholicis, oriri ex diuerſitate habitus corporum, ita, vt quando habitus valde frigidus eſt accedente humore melancholico, fiant moleſtiæ & anxietates, propter quas deinde inquit Ariſtoteles homines ſeſe interimunt. Secunda cauſa eſt impuritas & prauitas ſanguinis menſtrui, adeo enim fœdus & infenſus eſt hic ſanguis, vt quotieſcunq; coniungitur humori melancholico, horribiles & incredibiles effectus producat. Poſtrema ratio eſt, quoniam hic ſexus vſque adeo parui animi eſt, vt vbi ſemel capitur ab hoc humore, ſeſe totum tradat in poteſtatem ipſius. *Sexus. Cur mulieres peius à melancholia tractentur quam viri.*

Cauſę internę pręternaturales ſunt morbi acuti & diuturni. Nam raro fit, vt cum quis diuturno morbo tentatur, nõ euadat melancholicus. *Cauſa interna praternaturales.*

Externa. Externæ cauſæ complures & ipſæ ſunt; aer frigidus & ſiccus, calidus & ſicc⁹, vt in Æthiopia, vbi tradunt gentem illam eſſe mirum in modum melãcholicã. Aer paludoſus & craſſus: Inter tẽpora anni autumnus eſt maxime ferax melancholiæ: propter quod hoc tẽpus vocatum eſt θηριώδης ſeu ferinũ. Et quanquã Hip. dicit 3. aph. vere fieri melancholias: tamẽ id ita intelligendum eſt, quod eo tempore humor melancholicus genitus & autumno & hyeme propagatus per corpus & veluti floreſcit. Nimius ſomnus, nimiæ exercitationes,

nimium otium, valde conferunt ad generationẽ melancholiæ. Præterea ſtudia, curæ, ſolicitudines hoc faciũt. Et inter alias cauſas eſt amor. Nam habetis apud Aretæũ hiſtoriam illius, qui cum ob amorẽ euaſiſſet melancholicus, poſtquã potitus fuit amaſia, ſtatim curatus eſt. Nimia abſtinentia coitus, nimia repletio ciborũ melancholiã faciunt, ſicuti etiã vina craſſa rubra, aquę craſſæ & lutulẽtæ. Inter cibos melancholiã maxime faciũt carnes omnes venaticæ, bubulæ, ſalitæ. Auẽzoar ſcribit, ſe ſe vidiſſe quendã factum melancholicũ ex vſu carnium putridarum. Sic carnes cochlearum, teſtudinum melancholicæ ſunt.

Auerrh. 5. collect. necnon & Rhaſes, voluerunt omnes herbas fugiendas eſſe melancholicis, quaſi hunc humorem generent. Sed cõtra eſt ſententia Galeni, qui lib. 3. de loc. aff. cap. 7. dixit, inter herbas ſolam braſſicam facere humorem melancholicum. Pro qua cõtradictione tollenda dicendum eſt, omnes herbas facere humorem melancholicum cõmuni ratione, ſcilicet quoniam ex [illegible] multa excremẽta gignũtur, quæ facile c[illegible]antur in ſuccum melancholicum. Cæte[illegible] ſi non communem rationem, ſed propriam naturã ſpectemus, ſola braſſica videtur à proprietate facere humorem melancholicum. Atque hæc de cauſis communibus melancholiæ.

De melanch. hypochondriaca. Eſt quædam peculiaris ſpecies melancholiæ frequentiſſima, de cuius origine & cauſis non exigua dubia reperiuntur, ſiquidem melancholia hypochondriaca eſt frequentiſſime tractabilis in actu practico. Dubium eſt apud ſcriptores, vndenã oriatur. Quod enim fiat vitio hypochondriorum, facile ſignificat ipſum nomen, ſed quia in hypochondriis complura ſunt viſcera, dubitatur, quodnam præcipue viſcus afficiatur, & quo affectu afficiatur, nam aliqui voluerunt hunc affectũ oriri ab inflammatione, contra alii exiſtimarunt fieri abſque inflammatione. Et eorum, qui tribuerunt hoc vitium inflammationi, alii tribuerunt inflammationi ventriculi, alii autem inflammationi meſeræi.

Diocles. Qui tribuerunt hoc ventriculi inflãmationi ſiue fuerit Diocles, vt videtur ſenſiſſe Galenus, ſiue quiſpiam alius, ducti ſunt duabus rationibus, ſcilicet quia hypochondriaci euomunt frequenter cibum, quod non fieret, niſi ventriculus eſſet affectus. Alia ratio fuit,
Secunda opinio. quod circa ventriculum percipiatur æſtus ingens. Qui putarunt fieri ab inflammatione meſenterii, illi quoque duabus potiſſimum rationibus impulſi ſunt. Vna eſt, quod circa illam partem æſtus magnus percipiatur: altera, quod curetur ſæpe huiuſmodi affectus vſu remediorum frigidorum.

Qui autem opinati ſunt fieri melancholiã
Tertia opinio. hypochondriacam ſine inflammatione, perducti ſunt in hanc ſententiam duab. rationibus, quarum prior eſt, quod hypochondriaci fere ſemper ructus acidos habent, qui ructus cum fiãt à cauſa frigida, non poſſunt ſequi inflammationem. Alia cauſa fuit, quod huiuſmodi melancholici fere ſemper ſint ſine febri, & ſine ſiti.

Auerrh. 3. coll. 40. diſputans aduerſus has ſententias, primum dixit nequaquam verum eſſe, ꝙ ſemper ructus acidi fiant à cauſa frigida; ſiquidem etiam fiunt interdum à cauſa calida. Id quod videtur quoque exiſtimaſſe Alex. Tral. lib. 7. & lib. 12. Ad aliam rationem dicit Auerrh. minime mirum eſſe, quod hypochondriaci careant febre, quoniam hic affectus ſequitur non rigorem inflammationis, ſed potius declinationem.

Pace autẽ Auerr. hæc poſtrema ratio nullius momenti eſt, quod ſi hæc melancholia fieret declinante inflammatione, ſequeretur ſaltem debere præcedere febrim, ſed minime frequens eſt, vt febris vlla præcedat hanc melancholiam. Quamobrem multo melius ſenſit Auic. qui cum vidiſſet has difficultates, dixit melancholiam hypochondriacam fieri quidem apoſtemate, ſed nõ à quocunque, ſed ab apoſtemate frigido. Id quod forſan etiam voluit ſignificare Galenus loco citato, quando dixit, quod nõ quælibet inflammatio, ſed quædam inflammatio faciat hunc affectum: & bene verum eſt hoc, quoniam multum abeſt, vt vera inflammatio ſit cauſa huius affectus, ſed duntaxat acceſſio, ſiue, vt Græce loquitur Galenus φλόγωσις. Nam non eſt mirum, in hac cauſa pene frigida effici acceſſionem, propterea, quod multitudo excrementorum crudorum copioſas producit obſtructiones in hypochondriis, ꝓpter quas calor *Modus generationis.*
viſcerũ magis coactus excrementa incraſſat, & quodam modo vrit. Vnde vapores eleuati partim in cor, partim in cerebrum ſpiritus vitales & animales non ſolum incraſſant; verumetiã obſcuros & funeſtos reddunt. Vnde poſtmodũ animus veluti circumductus ſpiritibus vſque adeo tetris atque obſcuris, non eſt mirum, ſi expalleſcant, ſi mœreant, ſi timeant, & conſequenter melancholici efficiantur, quæ melancholia veram generationẽ habet, vt dixi, non ſolum à vaporibus & humoribus, qui ſpiritus inquinant, verumetiã ab intemperie ipſius cerebri frigida & ſicca: quod non ſolum tradiderunt Galen. & Auic. quemadmodum dixi, verumetiam Alex. 2. problem. 26. vbi quærens rationem, propter quam melancholici vſque adeo varias motiones habeant; reſpondet, non ob aliud eſſe, niſi quia in ipſo cerebro affectus & intemperies eſt: quaſi intẽperies poſſit eſſe immediata cauſa læſionis operationum animi in melancholia, cum facit ſpiritus obſcuros.

Signa cuiuſque melãcholiæ vt dicit Hippoc. 6. aphoriſm. 26. & Gal. 3. de loc. affect. 7. *Signa.*

duo

duo ſunt [illegible] & m[illegible] [illegible] locis habetur, op[illegible] & [illegible] or duas habeant [illegible] t perd[illegible] diu, & vt ſint ab[illegible] man[illegible] quidem qui [illegible] n[illegible] os, & in[illegible] rent, propter res aduerſas, n[illegible] ſunt [illegible] melancholici, quoniã habent cauſas manifeſtas & euidentes. Sed nõ [illegible] cognoſc[illegible] communia ſigna, niſi quo[illegible] cognoſcãt [illegible] peculiaria ſigna v[illegible] [illegible] genc[illegible] is. It[illegible] melancholiæ, quæ ſit per eſſentiam in [illegible] apite [illegible] na ſunt, i. cõ multas mœrntis & timoris, [illegible] ſomnia frequentia & turbata. Quinimo Aretæus ſcriptor grauiſſimus ſcribit, inſo[illegible] nia melãcholicorum eſſe prophetica. Atq; huius re[illegible] add[illegible] ns rationem Ari[illegible] in lib. de diu[illegible] nat. per inſomnia, ſcribit, melancholicos in ſomnis diuinare, propter copiam cõmotionum & imaginationu animi. Sicut enim, inquit Ariſt. iaculatores, quotieſcunq; frequenter iaculantur, tandẽ ſcopũ attinguot ex frequẽti iaculatione: ſic melancholici propter frequẽ[illegible] imaginatinnes aliquãdo veritatem rei ũ futurarũ imaginantur. Præterea huiuſmodi melãcholicorum capilli & vultus nigri ſunt, oculi profundi: & ſolent aſpectum & oculũ defixum habere in aliqua parte. Præterea ſc[illegible] ibit Hipp. li. 7. aph. 40. q[illegible] li aliquis repẽte fiat [illegible] næ incontinens, me[illegible] cholicum eſſe, quaſi inter ſigna ſubita linguæ incõtinentia reponẽda ſit. Sed dubitare poſſet ingenioſus, quæ ſit incontinentia linguæ, de qua loquitur [illegible] ppocra. Card. exiſtimauit, H[illegible] non aliud intellexiſſe, q̃ dicacita [illegible] m [illegible] andam tacen[illegible] Sed mera[illegible] viri. Siquidẽ Hipp. in aph. n[illegible] morb. animi, ſed de vitiis co[illegible] G[illegible] n[illegible] in cõm. ill[illegible] us aphor. d[illegible] o dicit m[illegible] digna. Vnũ ell, ſe neſcire veram cauſ[illegible] n, prop[illegible] er q[illegible] incontinentia [illegible] guæ[illegible] ſig[illegible] n me[illegible] choliæ. Aliud, quod d[illegible] it Gal[illegible] o, eſt, ſi vlla cauſa [illegible] uius rei aſſignari debet, non aliam poſſe aſſignari, niſi proprietatem humoris melancholici: quæ ſicuti facit periodos quartanario[illegible] ita quoq; faciat incõtinentiam linguæ. Sed [illegible] ignauiſſ[illegible] per hactn re videtur mihi dorm[illegible] iſſe Galen. ſiquidẽ Ariſt[illegible] multo ante p[illegible] m tempore ei pro[illegible] l. 18. ſat[illegible] clar[illegible] ex[illegible] hunc nodum, vbi ſcribit, melãcholicos propterea hæſitare lingua, & [illegible] incontinentes, quoniam tanta eſt copia imaginationum, vt lingua non poſſit ſua celeritate eas aſſequi, & propterea firmetur.

Signa melancholiæ per eſſentiam.

Signa melancholiæ à toto.

Signa melãcholiæ à toto præter ſigna melancholiæ eſſentialis hæc ſunt; inprimis vigilia: & Ariſtot. lib. de ſomno & vigilia, reddeos cauſam, ob quam melãcholici multum vigilant, inquit etiam, quoniam ob frigiditatem non poſſunt rectè concoquere, quo fit, vt careant [illegible] humido alimentali, q̃ eſt cauſa immediata ipſius ſomni. Sed vt libere dicã, Ariſtoteles in hoc mihi non placet, eo quia ſæpe videbitis melancholicos optime cibos concoquere, coloratos eſſe, & tamen vigilare. [illegible] multo ſa[illegible] eſt dicere, vigilias melãcholicorum or[illegible] copia ſempiterna, vt ita dicam, imaginationum, vt cum nunquam ſint ſine imaginationibus, neceſſario ſemper vigilent. Adhęc ſcribit Hippocrates in lib. de affect. intern. melancholicos d[illegible] ri odore extinctæ lucernæ. Sed in actu pra[illegible] ico huiuſmodi notam nu[illegible] quam reperi [illegible] rta[illegible] Hipp. hoc ſemel atque iterum vidit.

Præterea melancholici à toto vt plurimum habent corpora ſicca, nigra, hirſuta. Dico vt plurimum, quoniam interdum etiam ſunt optime colorati. Et ratio eſt, quoniam omnis copia boni ſanguinis humani attrahi[illegible] ad partes extimas nutriẽdas, vnde ſit, vt ſanguis fæculentus & impurus relinquatur in venis. Scribit philoſophus 7. Ethicorum vlti. corpora melãcholica perpetuo morderi, & perpetuo appetere. Vnde poſſumus quoq; inter alia [illegible] hoc [illegible] numerare, ſi[illegible] melancholici ab [illegible] o, vel a [illegible] ene, cognoſcetis ex ſignis affectuum horum viſcerum.

Signa melãcholiæ hypochondriacæ.

Cæterum in cognoſcenda melãcholia hypochondriaca paulo plus laborandũ eſt. Nam alia ſunt ſigna hypoch. inchoatæ, alia conſummatæ. Vbi hypochondriaca incipit, præter timorẽ & mœſtitiam, poſt cibum adſunt dolores ventriculi, adſunt etiam cõtinui flatus, ob quos huiuſmodi affectio vocatur a veterib. flatuoſa. Adſunt etiam continuæ & frequentes expuitiones à cibo, ita vt Diocles, quemadmodum narrat Galenus, inter præcipua ſigna repoſuerit frequẽtem expuitiooem poſt cibum. Præterea murmurãt & ſtrepitum edunt inteſtina, ſcilicet, ob humorẽ aquoſum collectum in omẽto. Sunt libidinoſi propter flatus, vt ſcribit Ariſtoteles 30. probl. 1. Sunt variis moribus & incõſtantibus: modo enim auari ſunt, modo liberales.

Cauſa palpitationis.

Circa hypochondria percipiunt æſtum, & ſæpe etiam percipiunt palpitationem, ſiue pulſum. Id quod proditum habetis ab Hippocrat[illegible] tum in Coacis prænot. tum etiã primo prognoſtic. vigeſimo octauo, vbi Galen. vult, huiuſmodi pulſum oriri poſſe vel ex flatibus, vel ab arteria magna, quę perreptat per dorſum in interna parte; & quæ interdum vſque adeo vehementer pulſat, vt percipiatur ab ipſis met ægris.

Signa conſummatæ.

Signa hypochondriacæ conſummatę præter ante dicta ſunt alui adſtrictio, fæcum durities, corporum extenuatio.

Præterea huiuſmodi melancholici ſæpe ſine cauſa lugent, odio habẽt vitam, amant ſolitudines, fugiunt homines; &, vt ſcribit philoſophus in lib. de mem. & reminiſc. neq; recordantur, neq; recordari poſſunt, eo, quod in perpetuo motu habent animum, & reminiſcentia indiget quiete.

Hæc

Probl. cur melancholici timeant & mœsti sint.

Hæc igitur ſunt ſigna præcipua, & eſſentialia cuiuſque melancholiæ, circa quæ breuiter duo occurrunt contemplatione digna. Vnum eſt, vnde fiat, quod melancholici vſque adeo timeant, & mœſti viuunt. Alterum, vndenam melancholici faciant tot mira opera, quot quotidie videntur, nam ſæpe fit vt qui melancholia laborant, etiam ſi ignari ſint omnium literarum & diſciplinarum: videantur tamẽ & Græce & Latine loqui & ſapere.

Circa primum Galen. 2. de cauſis ſymptomatum libro, necnon 3. de loc. affect. 7. profeſſus eſt, timorem & mœrorem melancholicorum non aliunde proficiſci, niſi a nigredine humoris aut vaporis melancholici, qui quotieſcunque circumfuſus eſt ſubſtantiæ cerebri ſua nigredine animam rationalem perturbat, & conſequenter timere ac mœrere facit. Et adſert Galenus exemplum puerorum & indoctorũ hominum, qui in tenebris perterrentur & metuunt Ex quibus locis Galen. poteſtis clariſſime intelligere id, quod alias docui vos, veriſſimum eſſe ex ſententia Galeni, ſc. morboſum timorem, cuiuſmodi eſt melancholicorum, fieri proprie in ipſo cerebro, quicquid ſentiant viri clariſſimi, quos ſemper veneratus ſum. Nã ſi dicit Galen. fieri timorem, cum anima rationalis, quæ eſt in cerebro, perturbatur à nigredine humoris melancholici, & eſſentia timoris, vt dicit philoſophus, eſt hæc perturbatio, quis nõ videt, neceſſario colligendum eſſe ex Gal. timorem melancholicorũ fieri in ipſo cerebro, vt explicatiſſime nos docuit Hip. in lib. de ſacro morbo. Galenum hac in re ſectati ſunt non ſolum Græci ſcriptores medici, ſed etiã Arabes, & omnes pene Latini.

Vnus Auerrho. inuentus eſt, qui ſtudioſiſſimus contradicendi Galeno, conatus eſt hanc ſententiam confutare. Nam libr. 3. coll. vltima, primo contumelias multas effudit

Auerrh. argumenta.

contra Galenũ, appellans ipſum philoſophiæ ignarum, & omnes medicos nugatores. Deinde poſt calumnias conatus eſt hic philoſophus multis rationibus euertere hanc Gal. o-

1\. pinionem, quarum prima eſt, quod color, cũ ſit obiectum viſus, non poteſt agere in potẽtiam rationalem, quia ſi huius potentiæ operationes læderet, morbus eſſet; cũ autẽ color minime ſit morbus, ſequitur, inquit Auerrho. nigredinẽ humoris melancholici haudquaquam poſſe imaginationem peruertere,

2\. & conſequẽter timorẽ facere. Secunda ratio Auerrh. eſt, nullũ aliũ morbũ, neque vllã aliã

3\. operationẽ lædi a colore, quicunq; ſit: Ergo neque imaginationẽ poſſe lædi a colore humoris melãcholici. Tertia ratio eſt, quod nigredo & obſcuritas eſt pura priuatio; quemadmodum etiam tenebræ nihil aliud ſunt, niſi priuatio lucis. Sed priuatio nihil operatur. Itaque inqt Auerrho. nigredo & obſcuritas humoris melãcholici [illegible] ari poteſt. Quarta

ratio capitur ex libro proprio ipſius ſuper Cãtica 4.

Auicennæ, vbi ſcribit, quod ſi humor melancholicus ſua nigredine induceret timorẽ, ſequeretur, ſanguinem lætitiæ datorem eam afferre propter albedinem: quoniã contrarii effectus producuntur à contrariis cauſis. Poſtrema ra- 5.

tio, quę poſſet afferri pro Auerrh. cõtra Galenum eſt. Si propter nigredinem humor melãcholicus faceret timorem; ſemper, vbi reperitur in cerebro, deberet inducere huiuſmodi timorem, quod cũ non inueniatur eſſe, ſequitur etiam minime timoris verum cauſam eſſe nigredinẽ. Et quod hoc non inueniatur, apparet ex maniacis: qui cũ habeant humorẽ atrum perpetuo in cerebro, tantum abeſt, eos quicquã timere, vt potius quidlibet audeãt.

Auerr. propria ſententia.

Poſtquam Auerrho. ſatis Galenum confutauit propriam opinionẽ propoſuit, &, obſcuritate quæſtionis coactus, ſe contulit ad commune confugiũ, ſcilicet humoris melacholici proprietatem, quaſi vero non aliunde oriatur timor in melãcholia, niſi à proprietate ipſius humoris. Id quod etiam quandoque dicit Galenus 7. aphoriſm. 40. vbi coactus eſt proponere hanc humoris melancholici proprietatem. Auerrhoem qui ſequerentur non defuerunt, atque etiam Galenum deſererẽt. Sed fuerunt alii, qui putarunt, cauſam timoris in melancholia potius frigidæ & ſiccæ intemperiei eſſe tribuendam. Fuerunt alii, qui putarunt, poſſe conciliari Auerrh. cum Galeno, quaſi Gal. non dixerit à nigredine fieri timorẽ, ſed potius nigredinẽ eſſe ſignũ cauſæ efficientis timorẽ. Sed hæc omnia, quãtũ ego puto, minime Gal. dictis accommodari poſſunt. Et propterea tentandum eſt alio pacto huiuſmodi quæſtionem diſſoluere.

Author. reſolutio.

Pro qua duo ſunt ſtabilienda: vnum, quod ſcribit Ariſtoteles 3. de anima, f. 162. vbi ſcribit, phantaſiam, cum ſequatur viſum, quodã pacto indigere lumine, & propterea vocatam eſſe phantaſiam, ἀπὸ τοῦ φάους, hoc eſt, à luce. Aliud ſtabiliendum eſt, quod idem ſcribit ſecundo rhetoricor. cap. ſecundo, timorem eſſe perturbationem animi ex imaginatione futuri mali corruptum, ita vt ad timorẽ efficiendum tria concurrant: perturbatio, imaginatio, & futurum malum corruptiuum.

His conſtitutis iam patere poteſt via & ratio, propter quam dixerit Galenus, animam rationalem timere ob humorẽ merum: quẽadmodum timent pueri in tenebris. Siquidem pueri & indocti perturbantur in tenebris, eo, quod imaginantur aliquod malum corruptiuũ futurum. Pari pacto anima rationalis circũfuſa caligine humoris melancholici perturbatur, & conſequenter timet, non quod hæc nigredo ſiue caligo humoris melãcholici ipſam immediate moueat: ſed ſpiritus animales, qui alioqui deberẽt eſſe lucidi, hoc

hu-

humore veluti quadam nocte obſcurantur, ita vt phātaſia priuata lumine ſpirituum, ſeu ſpiritibus luminoſis, perturbetur: Et ex hac perturbatione oritur timor. Atque hoc ipſum eſt, quod dicit etiam Auic. ſcilicet melancholiam ſeu timorem melancholiæ fieri ob ſpiritus ſylueſtres & tenebricoſos.

Vnde oriantur miracula melancholicorum. Succedit ſecundum problema, quod Serapio dicere ſolebat, eſſe incomprehenſibile, ſcilicet, vnde oriantur ea miracula, quæ referūtur de melancholia. Princeps Aſtrologorū Ptolem. in centiloquio, & in quadrip. tribuit omnia opera melancholicorum ſyderum influentiis, quæ gubernant melancholicos. Sed quia ſatis confutati ſunt Aſtrologi a Pico Mirand. non eſt opus amplius contēdere aduerſus hos. Aretæus totum hoc tribuendum putauit promptitudini naturæ melancholicorum, quaſi ꝙ ſicut reperiuntur aliqui à natura ꝓpenſi ad diuerſas artes; ſic melancholici natura quadam propenſi ſunt ad res miras efficiendas. Hippocrat. in lib. de morb ſacro exiſtimare viſus eſt, huiuſmodi res admiratione dignas à dæmonib. proficiſci. Quanquā id dicat ex ſententia vulgi, imo vero Auicenna quoque in capite de melancholia ſcribit, vulgares rerū ignaros huiuſmodi effectus tribuere dæmonib⁹. Ariſtoteles tertio ꝓblem at. primo, comparans ſimul vinum & humorē melancholicū, inquit, huiuſmodi humores ſi temperati ſint, & tēperate corporibus adhibeantur optime homines diſponere: Vinum autem ſi intemperate adhibeatur, ad furorem & ad alia mala homines perducere, perinde atq; humor melancholicus, qui ſiue calidus, ſiue frigidus nimium ſit, homines vario & diuerſo modo diſponit.

Authoris iudicium. Huiuſmodi diſcurſus Ariſtotel. rationem quidem aliquorum morum prodit, ſed minime diſputationem noſtram diſſoluit. Quare ſum ego huius ſententiæ, ſi vera ſunt, quæ referuntur de melancholicis, tota eſſe tribuenda & efficaciæ imaginationis, & credulitati vulgarium audientium.

Nam ſcribit Auicen. 4. de anima 5. loquēs de magicis operationibus, & de faſcinationibus, imaginationem noſtram tantam vim habere, vt non tantum corpora propria, verumetiam corpora externa vario & diuerſo modo fingat. Cum igitur hoc ita ſit, melancholici, qui variis & innumeris imaginationibus continuo agitantur, fit vt linguas vario modo fingant & moueant, quæ diuerſæ figuræ & motiones, cum ab auditoribus non comprehendantur, propter ignorationem, fit vt putentur modo Latine, modo Græce loqui. Et in hanc ſententiam eo maxime impellor, quod nunquam audietis quemquam virum cordatum & intelligentem narrare huiuſmodi miracula melancholicorum.

Prognoſtica. Signa Prognoſt. hui⁹ affectionis hęc ſunt. Nam Hip. 1. de morbis connumerat melancholiam inter morbos minime lethales, & iure, quoniam quantum ſit ex ſeſe hæc affectio neminem producit ad interitum. Addit tamē Hippocrates hanc particulam, niſi quid aliud acciderit: quaſi vero melancholiæ poſſint alia mala copulari, quæ ipſam faciant exitialem. Nam Aretæus ſcribit melancholiā hoc peculiare habere, quod vbi coniungitur alteri ægritudini, eam ſemper faciat Lethalē, id ꝙ maxime conſpicitur in ſexu muliebri, quippe cum mulieres, vt alias dicebā, multo atrocius exerceantur à melancholia q̃ viri. Idem Hippocr. 6. aph. 56. & 6. epid. circa finem ſcribit, melācholiam ſolere conuerti in epilepſiam, conuulſionem, apopl. & in cæcitatem.

Cur varices liberent à melancholia. Cęterum 5. aph. 11. & 21. ſcribit, ſi hęmorrhoides aut varices ſuperueniāt, melancholicos eos liberari à malo. Et Ariſtoteles 4. problem. 21. quærens rationem propter quā varices liberent a melancholia, eam inquit eſſe, quoniam flatus & vapores, qui melācholiam efficiunt in ipſis varicib. detenti, ſedem cerebri illęſam relinquūt. Celſus li. 2. c. 8. addebat, hos quoq; facere tormina; q̃ ſententiam accepit ab Hip. li. 7. aph. vbi ſcribit, inſanientib. ſi dyſenteriæ ſuperueniāt, bonum eſſe, eo, q̄ a per fluxum alui dyſentericum humor melācholicus tranſmutatur à cerebro ad inteſtina.

Indicationes. Habet omnis melancholia hoc præcipue, ꝙ ſi initio tractetur diligēter à medico, facile ſuperetur. Vbi autem contemnitur, vſq; adeo firmas radices facit, vt reddatur pene incurabilis. Et propterea debet medicus diligentiſſimus eſſe, vt humores melancholici à corpore euacuentur, vt vapores reuellantur à cerebro ad alias partes, vt obſtructiones hypochondriorum adimantur, vt cerebrum calefiat & humectetur, & demū vt viſcerib. propria & naturalia temperamenta reſtituantur. *Curatio.* *Victus ratio.* Pro quibus omnibus obtinendis dicit Galenus rectam victus rationem vtiliſſimam eſſe, & ita vtilem, vt glorietur ſe ſe hac vna melancholicos interdum perſanaſſe.

Propterea oportet inprimis præparare aërem calidum & humidum, procurare vt ægri viuant in luce ac tenebras fugiant, ſimulq; vt aër odoratus potius ſit quam fœtidus. Vtrum vigilandum, an dormiēdum magis ſit, aliqui contendunt. Sed cum melancholici ſępe à vigiliis exerceri ſoleant, laudo, vt potius dormiatur. Exercere debent melancholici corpus, ſed moderate, prouidendum eſt, vt ſine curis, ſine ſtudiis viuant, & læto animo & iucundis ſodalibus vtantur.

Nū Venus melancholicis conueniat. De vſu Veneris in melancholicis cōtrarietas eſt in verbis Auic. Nā 1. tertii. tract. 4. cap. de cura melācholiæ maxime dānat vſum veneris in melancholicis. Cæterū 20. tertii cap. de iuuamētis coitus ſcribit vſum veneris maxime omniū melancholicos iuuare. Quā ſententiam

tentiã videtur etiam ante Auic. habuiſſe Paulus lib. 1. in c. de rebus Venereis, adeo vt manifeſta ſit cõtradictio in ipſis Auicennæ verbis: Quam facile tollere poſſumus, ſi diligẽter expendamus ea, quæ ſcripſit Gal. 6. epid. commentario 5 tex. 25. quo in loco, cum Hipp. dixiſſet, mixtionem coercere morbos increſcẽtes, inquit Galen. Hip. nomine mixtionis nihil aliud intelligere voluiſſe, niſi ipſum coitũ. Inter morbos aũt increſcẽtes cõnumerat melancholiam: & addit moderatum coitum melãcholicos iuuare, qui fiunt ꝓpter vapores ex combuſtis humorib. natos. Qua ſentẽtia Gal. facile poſſumus ſoluere hanc contradictionem: quoniam ſi pro melancholicis accipiamus eos, qui fiunt ꝓpter vapores ex cõbuſtis humoribus natos, certe Venus moderata hos non parũ iuuat. Sed ſi accipiamus pro melancholicis eos, qui fiunt ab humore melãcholico naturali, certe huiuſmodi melancholici cũ frigidi ſint & flatuoſi excitãtur quidem ad libidinem, ſed veneris vſus ipſis aduerſiſſimus eſt. Atque de his locutus eſt Auic. 1. tertii cap. de cura melãcholiæ, ſicuti de aliis melancholicis ſermonem habuit in 20. tertii.

Aluus quoque in melancholia perpetuo mollis ſeruari debet, & eo maxime, quia conſueuerunt melancholici maxima ex parte habere aluos adſtrictas, & propter hanc adſtrictionem multo acerbius tractantur. Erit autem aluus mollienda vel clyſteribus, vel aliquibus conſeruis, vt, exempli gratia, ſi volumus vti clyſteribus:

Clyſter aluũ mouens.

℞. *Fol. ſenæ* ℥. ß.
Fol. braſsicæ.
Maluæ.
Violar. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
D. ... ℥ *d. d. lb. j. ß.*
Diaphænici ʒ. *iij.*
Ol. viol. ℥. *v.*
Salis ʒ. *ß.*

Nam in melancholicis opus eſt clyſterib. paulo vehementioribus, quoniam, vt intellexiſtis, habent fere ſemper adſtrictam aluum.

Quod ſi aut ægri non ament clyſteres, aut non poſſint ſuſtinere acres, quemadmodum Oribaſius tribuit Italis: operæ pretium eſt adinuenire aliquid aliud, quod aluum lubricam faciat. Et in hoc caſu poſſumus vti vel iure braſſicæ & maluæ, vel paſſulis aut prunis præparatis cum ſena.

Præterea debent melancholici vitare ſemper & nimiam repletionem, & nimiam euacuationem. Potus debet eſſe vinum album, mediocre, leue, & potius ſubdulce quam acerbum.

Aceti vſus an concedendus.

An melancholicis liceat vti aceto, iure dubitari poteſt; primum, quia Hipp. 3. de vict. acut. 19. manifeſtiſſime dixit, acetum augere humorem melancholicum. Eſt & ratio, quoniam acetum eſt frigidũ & ſiccum, quemadmodum humor melãcholicus. Ex altera parte Aetius & Paulus laudant ſorbitionem aceti acerrimi in curatione melancholiæ, & Auerr. 7. collect. 31. ſcribit, in curatione hui⁹ affectus valde prodeſſe acetum. Eſt autem affectus melancholicus affectus lienis, & quod magis eſt ſubiungit Auerrh. lienem proprietate naturæ delectari aceto, ꝓpter ſaporem acidum ſimilem melancholiæ, qua nutritur.

Dicendum eſt in hac cõtrouerſia, acetum minime conuenire in melancholia propria ratione, ſed tantum per accidẽs, ſcilicet vt ſit vehiculum aliorum medicamentorum, quæ conueniunt melancholiæ. Et hoc apparet ex ipſomet Paulo, qui poſtquam laudauit vſum abſinthii, vult, vt ſtatim tradatur acetum ad hoc, vt perueh at abſinthium.

De cibo autem ſtatuendum eſt, inter carnes maxime damnari omnes ſalitas, oẽs carnes animalium vetuſtorum, omnis venatio damnanda eſt; & propterea non eſt in hac re credendum Aretæo, qui commẽdauit carnes leporum, & carnes damarum. Conueniunt autem carnes pullorum, vitulorum caſtratorum, hædorum.

Aues montanæ, cum ſint faciles coctu, & optimum ſuccum gignant, commendandæ ſunt. Oua & tremula & ſorbilia optima ſunt: aſſa autem & frixa fugienda.

Num lacticinia conueniant melancholicis.

De lacticiniis an conueniant melancholicis, dubitatur. Rabbi Moyſes in aph. damnauit lac, eo quod facile permutetur in quemlibet humorem. Præterea Hippocrates quinto aphoriſm. ſexageſimo quarto, damnat lac in illis, quorum hypochondria murmurant: cuiuſmodi ſunt melancholici. Ex altera parte lac videtur conuenire, quoniam eſt humidum & calidum: ac propterea humori melãcholico aduerſum. Dicendum eſt, in melancholia hypochondriaca certe non conuenire lac, neque lacticinia; in aliis melancholię ſpeciebus poteſt conuenire: & præſertim ſi vel aqua, vel vino commiſceatur, quemadmodum faciebant veteres, & præſertim Hippoc. vt habetur 2. epid. & alibi. Veruntamen lacticinia omnia vetuſta & ſalita fugienda ſunt. Piſces petrei & fluuiatiles concedi poſſunt; omnes lacuſtres & paluſtres ſunt damnandi: & præſertim illi, qui ſunt maiores. Sic omnia oſtreacea, omnes cochleæ, omnes teſtitudines melancholicis ſunt fugiendæ.

Rhaſes & Rabbi Moyſes commendant à proprietate carnes accipitrum & noctuarum. Sed ipſi edant has carnes. Inter reliqua, quæ melancholicis conueniunt, ſunt herbæ, vt meliſſa, borrago, bugloſſum, acetoſa, cichorium, eupatorium.

Braſſica ex Galeno 3. de loc. affect. eſt maxime fugienda. Aromata omnia parce guſtanda. Inter fructus conueniunt amygdalæ, piſtacia, poma dulcia, pira dulcia, præſertim

antem

aũt perſica Nã ſcribit mirabilis ille Auẽzoar, ſeſe curaſſe melãcholicos ſolo vſu perſicorũ.

Inſtituto victu deinceps cogitandum eſt, vtrum melancholia fiat per eſſentiam in capite, vel à toto, aut ab hypochondriis. Si fiat à toto corpore, Aretæus & Auicẽna ſtatuunt, curationem inchoandam eſſe a miſſione ſanguinis: imo dicit Aretæus, in quocunque corpore etiam gracili conuenire hoc auxilium. Galenus quoque libr. de ſanguin. miſſ. cap. decimo, vſque adeo laudat miſſionem ſanguinis in melancholicis, vt dixerit etiam, quando recte valent, conuenire hoc auxiliũ: quia cum ſanguis melancholicus craſſus ſit neque inedia, neque frictionibus, neque balneo conſumi poteſt. Vnde vel venæ ſectione, vel medicamento purgante oportet ipſum euacuare. Neq; valet, quod melancholici corpora habeant cacochyma, quoniam in melancholia à toto, quidquid vitiatũ eſt, in ſanguine reperitur; vt ob hoc ſanguinis euacuatio maxime vtilis & neceſſaria ſit.

Vena ſect.

Quantitas ſanguinis. De quantitate decernendum eſt, vt metiatur quantitas menſura copiæ exſuperantis. Dabat regulam Galenus atque etiam Auicẽnas, vt dum ſecta eſt vena animaduertatur, an ſanguis fluens ſit craſſus aut tenuis. Si tenuis, ſupprimẽdus eſt, & modice euacuãdus, ſin aũt craſſus ſit, largiter & copioſe euacuandus. Locus, vnde mitti debet ſanguis, eſt vena cubiti dextri interna. Vel, ſi pars ſiniſtra magis affecta ſit, vena ſiniſtri cubiti incidatur.

Modus venæ. Circa modum euacuandi nonnulla ſunt animaduertenda. Primum, vt curetis a barbitonſore incidente venam magnum fieri foramen, quod voluit ſignificare Auicen. quãdo dixit, amplificandam eſſe venæ ſectionem. Nam cum ſanguis melancholicus ſit craſſus, niſi amplũ foramẽ efficiatur, vix poteſt exire. Alterum obſeruandum eſt, ꝙ mouet Auicen. vt in hoc caſu brachiũ in aqua calida detineatur. Sic enim foramen magis dilatatur, & ſanguis ſubtilior & fluxibilior redditur. Igitur vbi erit ſanguis mittendus, primum videre oportet, an aluus fluat. Si minime ſpõte fluat, ſtatim lenienda erit aluus hunc in modum:

Lenitiuum in forma bol.

℞. *Elect. lenit.*
Flor. caſſia.
Mannæ electæ an. ℥. iij. M. & f. bolus.

Quod ſi magis amabunt ægri potum, poteritis hunc in modum lenire aluum:

Potio.

℞. *Decoct. fl. & fruct. ℥. iij.*
Syr. de polypodio ℥. iij ß. M.

Præparans. Poſt pręparãdi ſunt humores hũc in modũ:

℞. *Fol. fumariæ.*
Borrag.
Meliſſæ.
Agrimoniæ an. M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij*
Syr. de ſucco borrag.
Syr. de pomis an. ℥. j. M.

Poſtquã ſex vel ſeptem ſyrupis erunt præparati humores, debent expurgari hoc pacto:

Purgans potio.

℞. *Myrobal. nigror. ʒ. j. ß.*
Fol. ſenæ.
Epithymi an. ʒ. ij.
Paſſular. ʒ. ß.
Fl. cordialium P. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij. ß.*
Cort. hellebori nigri.
Agar. trochiſc. an ℈ iiij.
Squinanthi gr. iij. infundantur omnia ſ. a.

Deinde facta expreſſione adde *Mellis roſ. ſolut.*
Syr. de pomis comp. an. ℥. j. ß. M.

Quod ſi placebit magis vti bolo, ita facere poteritis:

Bolus.

℞. *Confect. hameh. ʒ iij.*
Diacathol. ʒ. j.
Agar. trochiſc. ʒ. j.
Cinam. ℈. ß. M. & f. bolus.

Præceptum. Circa quam purgationem duo neceſſaria ſunt documenta. Vnum eſt, in affectu melancholico medicamenta debere eſſe paulo vehementiora, quia huiuſmodi humor craſſus & terreſtris eſt. Vnde niſi magno impulſore tractetur, vix poteſt depelli. Alterum documentum eſt, in affectu melancholico, & præſertim à toto, neceſſarium eſſe, etiam pituitã euacuare; non tantum humorem melancholicum. Ratio eſt, quoniam humor melãcholicus vſque adeo inimicus eſt calori natiuo, vt ſemper melancholici hunc calorem debilem habeant. Vnde fit, vt & crudos ſuccos, & pituitam, & ichores copioſiſſimos gignant.

Ex quo poteſtis intelligere, quod voluerit dicere Hipp. quando lib. 4. de morb. melancholiam appellauit aquam: & Ariſtot. 9. problem. 5 vel. 4. dixit, ſanguinem lienoſorum eſſe ſanguinem aquoſum & dilutum: ſiquidẽ propter rationem, quam audiuiſtis, ſemper ſanguis melancholicus habet ſecum commiſtam copioſam pituitam, & commiſtos complures ichores. Atq; hoc eſt etiam, quod voluit dicere Hip. 6. epid. 2. tex. 28. quãdo dixit, ichoroſum ſanguinem eſſe in pauidis. Nam appellat ſapientiſſimus ſenex melancholicos pauidos: quoniam, vt alias intellexiſtis, proprium eſt melancholicorum timere.

Cur in quartanis copioſiſſimi ſint ſudores. Vnde poteſtis etiam ſoluere dubium, cur fit ꝙ in quartanis copioſiſſimi ſudores fiant; cur etiam Hip. 2. epid. dixerit, Hipoſtratum illum quartanarium per ſudorem fuiſſe iudicatum, ſcilicet, quoniã ſemper ſanguini melancholico cõmixtus eſt copioſiſſimus ichor, commixta eſt pituita, cõmixti ſunt crudi humores: quoniam ſc. ob qualitatem humoris melancholici in ipſis vſq; adeo hebetatur calor natiuus, vt cibos non poſſint cõficere, ſed gignant pituitoſos & ichoroſos ſuccos, qui deinde ſanguini cõmiſti, illum & ichoroſum, vt dicit Hip. & dilutum, vt dicit Ariſt. faciunt.

Tãta eſt humoris melãcholici cõtumacia,

vt non ſit ſperandum, vnica purgatione debellari poſſe, quinimo, non defuerunt, qui exiſtimarunt, melancholicos affectus eſſe pene immedicabiles. Propterea ſolebat dicere Plato in Timæo, huiuſmodi morbos minime pharmacis irritandos eſſe. Ergo cum nõ vnica ſufficiat purgatio, repetere illam oportet. Atque ſic præparandi ſunt humores:

Secunda præparatio melancholici humoris.

℞. *Rad. bugl.*
Borrag. an. ℥. ß.
Fol. lupuli.
Scolop.
Agrim. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. iiij.
Syr. de fum. comp.
De cichor. comp.
Oxym. ſcillit. an. ℥. ß. *M.*

Poſtquam præparati erunt humores, purgari poterũt vel medicamento iã præſcripto, vel pilulis, vt ſunt pil. de fumar. pil. cochiæ cũ hellebor. pil. de lapide lazuli, Rabbi Moyſes habet ſuſpectas, quod ſint nimis vehemẽtes, vnde poteritis ita inſtituere purgationem.

Pilulæ.

℞. *Pilul. fumiterræ.*
De agar. Meſuæ an. ℈. ij. ß.
Trochiſ. viol. cũ ſcam. gran. 8. M. & f. pilul n. v.

Vomitus.

Pro purgatione laudat Auicen. etiam vomitum factum vel cum ſucco raphani, vel etiam poſtulante neceſſitate cum hellebor. Sed tametſi, vt alias dixi, in melancholicis abũdet ſuccus pituitoſus, qui purgari poſſet vomitu; attamen minime laudo, vt temere vomitus prouocetur, niſi ęger pronus eſſet ad vomitũ.

Poſt purgationem ſtudẽdum eſt, vt viſcera corroborentur, & intemperata corrigantur remediis tum externis, tũ internis. Licet inter remedia incerta Gal. de Ther. ad Piſonem ſolebat commendare theriacam, ſolemus etiam vti conſ. borrag. bugloſſi, lætificans Almanſ. regis etiam laudatur. Et ego pro melãcholicis ſoleo componere huiuſmodi confectionem non minus vtilem quam iucũdam:

Conſerua pro melanchol.

℞. *Pomorum apior.* ℔. ij.
Succi borrag.
Bugloſſi an. ℥ j.
Vini odorati ℥. v.
Sacch. fini depurati ℔. ij. *Bulliant ſ. a.*
Deinde adde *ſpecierum lætificãtis Almanſ.* ℥. j.
Galliæ moſch. ℈. ß. *Miſceantur, & f. conſerua.*

Cuius vſus eſt, vt æger ſingulo mane hora vna vel altera ante cibum ſumat ℥. iij. vel iiij. nam vſus frequens huius confect. valde exhilarat animum melancholici.

Balneum.

Extrinſecus in melancholia à toto corpore cõueniunt omnium maxime balnea aquæ dulcis, quibus ſolis gloriatur Gal. ſeſe interdum melancholicos perſanaſſe.

Proprietate conferentia mel.

Sunt præter hæc nonnulla, quæ à proprietate ſ exiſtimantur conducere melancholicis, vt ſmaragdus geſtatus, cor lupi geſtatum. Et Aretæus magnopere ꝓbat vſum ſucci abſinthii, nec ipſe damno. Siquidem ſuccus abſinthii conuenit ventriculo & iecori: ꝙ viſcera in melancholicis ſemper violata ſunt.

Succi abſinthii vſus.

Sed notare debetis, errorem eſſe in codice Aretæi tam Græco, quam Latino. Nam ſcribit Aretæus, quicunque vult vti ſucco abſinthii, debere incipere à pauca quãtitate, & adſcẽdere vſq; ad menſuram fabę. Sed quis non videt fabam ſiue fabæ menſuram eſſe minimam quantitatem, vt non habeatur ex menſura, quod intendit Aretęus. Pręterea, vna litterula corrigendus eſt textus Aretęi, ita vt loco vocis Græcæ κυάμου legatur κυάθου, hoc eſt loco fabæ legatur cyathi. Eſt enim menſura rerum humidarum, quæ pendit ℥. j. ß. Atque hic eſt modus curandi melancholiam à toto, de qua loquebatur Ariſt. in fine 7. eth. quando ſcripſit melancholicos ſemper eſſe curandos, nam vſq; adeo melãcholici ſunt importuni & remediorum cupidi, vt medicus cogatur perpetuo medicamenta aliqua adhibere.

Curatio melanc. per eſſentiam.

Si melancholia fiat à capite tãtum dicit Auenz. li. 1. tr. 9. c. de melancholia, imprimis cognoſcendũ eſſe, vtrũ melancholia ſiue ſuccus melancholicus ſit tantum in venis & arteriis, an ſit etiam in toto cerebri corpore. Id quod cognoſcitur vehementia vel remiſſione ſymptomatum, quoniam ſi ſymptomata ſint exigua, ſignũ eſt, melancholiam tantum contineri in vaſis, ſicuti ſi accidentia ſint magna, ſignum eſt cõtineri & in vaſis & in corpore cerebri. Si ſit ſolum in vaſis, dicit Auẽzoar facilem eſſe curationẽ; & ſufficere ſolam viuendi rationem & remedia quædam exteriora.

Stillicidiũ lactis ſuper caput.

Et ꝓ victus ratione laudat præ cæteris magnus hic experimentator, tum cibos factos ex amygdalis, tum gallorum teſtes: & extrinſecus quoque ol. amygd. dulc. conueniunt perfuſiones factæ ex lacte, nam auferuntur capilli, & poſtea animal emulgetur ſupra ſuturam coronalem, vel ſtatim lac emulctum ſuperfunditur capiti deraſo.

Cæterum, ſi humor melancholicus non ſolum contineatur in vaſe, verumetiam in reliquo cerebri corpore, primum inſtituenda eſt ea victus ratio, quam propoſui in melancholia à toto.

Venæ ſectio.

Deinceps cogitãdum eſt de ſanguinis miſſione, nã ſi aliquę notæ ſanguinis exſuperãtis adſint, aut ſi nihil adſit, ꝙ prohibeat, ſanguis omnino mittendus eſt; & quidem à vena vel baſilica, ſi ſit inſignis copia ſanguinis in vniuerſo corpore, vel à cæphalica, ſi tantum ſanguis abundat in capite, & ab ea parte mittendus eſt ſanguis, quæ magis affecta videtur: aut ſi vtraq; ſit æqualiter affecta, à dextero latere.

Et hoc in caſu ad reuellendum à capite ſoleo quoq; laudare appoſitionem hirudinum hæmorrhoidibus. Sed in mittendo ſanguine eſt ſemper memoria conſeruandum illud Galeni documentum 1. ad Glauc. vbi præcipit, vt

pit, vt ſem per ſecta vena animaduertatur, ſanguis q. fluit, an ſit craſſus & ater, an floridus & tenuis: quoniã vbi craſſus & niger eſt, copioſus eſt emittendus; vbi aũt ſecus, parce mittere oportet. Poſt ſanguinis miſſionem præparandi & purgandi ſunt humores, eo pacto quo docui in melancholia à toto.

Purgatio.

Illud vnum peculiariter obſeruandum eſt in hac melancholia, vt potius pilulis vtamini, quoniam cum humor peccans ſit in capite, hæc forma medicamẽtorum efficaciſſima eſt omnium ad educendos humores à capite.

Purgato corpore deinceps deueniendum eſt ad purgãdum magis immediate caput, cui operationi inſeruiunt maſticatoria potiſſimum & errhina medicamenta. Pro maſticatoriis ita ordinare poteritis:

Maſticatoria.

℞. Myrobal. nigr. tenuiſſime tritor.
Coriandr. pulueriſ. an. ʒ.j.ß.
Maſtiches ʒ.j.
Ceræ q. ſ. Miſc. & f. maſticat.

Pro medicamento errhino. *℞. Fl. melãthii.*

Errhinum.

Borrag.
Maior. an. M.j.
Myrob. nigror. ʒ.ij.
Cort. helleb. nigri. ʒ.j.ß.
Aq. borrag.
Bugloſſi q. ſ. Miſce, & bulliãt ad conſumptionẽ quartæ partis. Deinde facta cola. attrahatur tepida per nares, atq; pauliſper detenta, deinceps emũgitur.

Nam hic modus, quo ſolemus per medicamẽta naſalia expurgare cerebrum ab humore melancholico. Extrinſecus conueniunt inprimis odoramenta, nam ſi melancholici delectentur vel moſcho vel ambra, vel florum odore, eſt ipſis ſuccurrendum. Odor enim iucundus eſt ex iis rebus, quæ maxime cerebrũ recreare & iuuare conſueuerunt. Sic etiam

Balnea.

balnea capiti adhibita vel ex lacte puro, vel ex decocto maluæ & violarum, vel ex iure caſtrati, maxime valent ad humectandum cerebrum, quod facere oportet in hac curatione, & lac atque vinum ſimul mixta magnam etiã vtilitatem hoc in caſu adferunt melancholicis à capite. Quod ſi melãcholia fiat ab vtero,

Curatio melancholiæ ab vtero.

præcipuus ſcopus eſt, vt ipſi vtero proſpiciatꝰ, & ſimul etiam cerebro atq; cordi potiſſimum adhibeatur. Dico enim potiſſimum, quoniã Auic. voluit in omni melancholia maximam curam eſſe habendam ipſius cordis, quaſi cor aliquid conferat ad generationem huius humoris & huiꝰ morbi. Sed ego addo, hoc Auic. conſilium potiſſimum debere ſeruari in melancholia ab vtero: ſiquidem & ratione & experientia compertum eſt, vitia vteri ſemper communicari ipſi cordi. Eſt autem cordi adhibendum huiuſmodi epithema:

Epithema pro regione cordis.

℞. Succi borrag.
Succi bugloſſ. an. ℥.j.ß.
Aqu. roſarum.
Aq. meliſſæ an. ℥.iij.
Specierum cordial. temperatarum.
Specierum lætificantis Almanſ. an. ʒ.ß.
Vini aromat ʒ.iij M. & cum panno vel lineo, vel ſericeo f. perfuſio cordi.

Sic etiam poſſumus linimenta poſt perfuſionem ipſi cordi adhibere, veluti eſſet illud:

℞. Vnguenti cordialis Gualnerii ʒ.ß.
Succi citri. ℥.j.
Succi citri. ʒ j.
Succi borrag.
Meliſſæ an. ℥.ß. M. & poſt perfuſionem illinatur cordi.

Curatio melancholiæ hypochondriacæ.

Diximus inter alia melancholię genera vnam eſſe, quæ nominatur hypochondriaca. Gal. in fine 2. de ſymptom. cauſis, dixit, hanc quoq; appellatam eſſe flatuoſam affectionẽ. Barbari appellarũt paſſionem myrachialem. Sed illud ſatis eſt intelligere, hãc affectionem eſſe temporib. noſtris frequentiſſimã, vt propter hoc ptineat ad culturã ingeniorum veſtrorũ diligenter curationẽ hanc intelligere.

Indicationes.

Diæta.

In qua inſtituenda tres ſcopi debent eſſe propoſiti. Primus vt humor melancholicus euacuetur: ſecundus vt viſcera deobſtruantur & attemperentur. Poſtremus, vt cerebrum, & ſecundum Auic. etiam cor confirmentur & defendantur. Pro his ſcopis implendis primũ ea victus ratio propoſita eſſe debet, quam antea intellexiſtis, tria tantummodo peculiariter ſunt notanda: vnum eſt, vt quantum fieri poteſt, cruditates in ægritudine fugiantur. Et propter hoc dicit Rhaſes, laborantes melancholia hypochondriaca neq; debere multum impleri, neq; etiam ieiunare, eo, quod vterq; hic exceſſus admodum infenſus eſt melancholicis. Alterum obſeruandũ eſt, vt non tantum fugiantur cibi flatuoſi, verumetiam vt ſemper cum cibis miſceantur ea, quæ flatus diſcutiãt, quia, vt intellexiſtis, vocata fuit hæc affectio flatuoſa, quia ſemper hi melancholici abundant flatibus. Tertium & poſtremum eſt, vt aluus lubrica ſeruetur, ſiquidẽ nihil eſt, quod melancholicos hypochondriacos magis moleſtet, quam perpetua alui adſtrictio. Et debent medici pro aluo lenienda delectos ſemper habere clyſteres.

Clyſterum commendatio.

Et volo vos obiter vnum docere memoria dignum, Hipp. in epid. cum referat plurimas hiſtorias ægrotantium, vix vnquam alterius remedii mentionem facit, quam clyſteris & ſuppoſitorii. Et puto ego hanc eſſe cauſam, quia Hipp. maxime diligebat hæc remedia vt etiam dilexit Auicen.

Auenzoar laudat in hoc morbo duo, ſuccum granatorum dulc. & aq. roſaceam: in qua etiam laudat, vt condiantur omnia fercula. Atque hæc de ratione victus.

De remediis chirurgicis in hac curatione conſtitutum eſt apud omnes, niſi quid impediat aut adſit aliqua ſanguinis plenitudo, omnino mittendum eſſe ſanguinem, ſiue vena

ſecta cubiti dextri, ſiue per hirudines hęmorrhoidibus adhibitas.

Cauteria crurum.

Solemus quoq; in hac melancholia parare cauteria cruribus, quæ expertus ſum nobile auxilium attuliſſe frequenter. Nam Arabes adhibent hypochondriis etiam cauſtica, ſcilicet ad extrahendum fomitem illum melancholicum. Et propter hoc puto Aretæum cōmendaſſe cucurb. hypochondriis adhibitas. Et nos quoque, vbi flatus magnopere torquent, ſolemus adhibere cucurb. magnas & ignitas vmbilico.

De aliis remediis certum eſt, primum leniendam eſſe aluum huiuſmodi clyſtere:

Clyſter leniens.

℞. *fol. ſenæ* ℥. ß.
Aniſorum P. j.
Fl chamom P. ij.
Fol. maluæ M j. ß decoquantur ſ. a.
Deinde ℞. *d d.* ℔. *j. ß.*
Mellis deſpumati. ℥. *ij.*
Ol. aneth ℥. *vj.*
Salis ʒ. *j. Miſ. e.*

Præparans.

Poſt præparandi ſunt humores. Et in præparandis iſtis debet magna haberi ratio flatuum. exempli gratia.

℞. *Fol ceterach.*
Lupulorum.
Borrag. an. M. j.
Sem. citri.
Fœnic an. ℥. *ß. f. decoct. ſ. a.*
Deinde ℞. *d d.* ℥. *iiij.*
Syr. Sabor. regis.
Syr. de lupulis an. ʒ. *vi. M.*

Hieræ vſus num conueniat.

Præparati humores ſunt expurgandi. Magnus Auenz. documētum memoria dignum proponit ſc. vt cum viſcera ſint incēſa in hoc morbo, videntur medicamenta grauia. Et de vſu hieræ dubitatum eſt: quia Rhaſes damnauit. Ruffus autem Epheſius, Aretæus, & Auicennas commendarunt. Sed dicere oportet, vbi iecur magnopere ſit incenſum, omnino abſtinendum eſſe ab vſu hieræ, ſecus autē vti ea poſſumus. Sed præſertim conuenit in hoc caſu vſus ſyr. de polyp. ſyr. de pomis comp. Laudant etiam plæriq; vomitum, ſed inutilis eſt, niſi ægri ſint propenſi ad ipſum.

Num ſerum conueniat.

Solemus vti ſero vel caprino vel vaccino. Sed de ſero dubitari poſſit, vtrum conueniat in curatione hypochondriaca, ſiquidem ſerum eſt flatuoſum, vnde non videtur conuenire in hac flatuoſa ægritudine. Dicendum eſt breuiter, ſerum purum & in exigua quantitate non conuenire, ſed vel ſerum medicatum, vel copioſum. Nam Galenus quinto aphoriſ. ſexageſimo quarto teſtatur, ſe in flatuoſis hypochondr. feliciſſime vſum eſſe ſero cum melle & ſale. Hippocrates autem in fine ſecundo epid. vbi hypochondria flatibus diſtenta ſunt, laudat ſerum ad quantitatem 8. cotylarum, id eſt ℔. *j.* ß. vnde miror aliquos, qui dicunt, veteres nunquam dediſſe ſerum in ea copia, qua nos offerimus. Et hæc pro primo ſcopo.

Viſcera deobſtruenda.

Erat ſecundus ſcopus, vt viſcera deobſtruerentur & attemperarentur. Pro deobſtruendis viſceribus in hoc morbo ſolemus vti iure galli antiqui, quod quomodo parandum ſit, habetis à Dioſcoride & à Meſue lib de ſimpl. c. 23. Quanquam inter hos ſit diuerſitas circa quantitatem aquę, quemadmodum etiam eſt diuerſitas cum Auicen. ſed quoniam tempus non ſuppetit, alias hac de re loquar.

Num diuretica conueniant.

Ad hæc ſolemus vti pro deobſtruendis viſceribus medicamentis diureticis. ſed circa vſum diureticorū eſt pulcherrima & vtiliſſima contēplatio, ſcilicet vtrum in affectu hoc me[…]lancholico & præſertim, quando lien eſt affectus, ſit vtendum medicamentis diureticis. Nam Galenus 13. meth. 17. ſcribit nullam eſſe viam à liene ad veſicam, qua poſſimus humorem melancholicum lienis expurgare per veſicam, vt videatur ſuperuacaneum, tentare euacuationem melancholiæ per diuretica. Sed breuiter hæc res ita eſt definienda, licere vti diureticis medicamentis etiam in melan[…]holia expurganda propter duas irref[…]tabiles rationes. Vna eſt, quia magnus Hippocrat[…]s in li. de alimento & 6. epid. dicere ſol[…]bat naturā doctiſſimam eſſ[…], & ſibiipſi ſecretas vias parare & inuenire. Alibi quoq; dixit. & præſertim in lib. de alimento, omnia corporis noſtri cōſpirabilia eſſe. Vnde etſi Galenus dixerit; non eſſe vias manifeſtas à liene ad veſicam: attamē ſunt ſecretæ viæ, & ſoli naturæ cognitæ. Altera ratio eſt, quoniam, vt dieb. ſuperiorib. vos docebā, humor melancholicus eſt ichoroſus, quemadmodum dixit Hipp 6. epid. comm. 2. text. 21. Vnde ſi eſt ichoroſus diur[…]tica maxime iuuant, quoniam expurgant ichorem & humorem ſeroſum.

Et hinc eſt, Domini, quod Galenus primo ad Glauc. de cura quartanæ commēdat vſum diureticorum. Imo vero Hippocrates 2. epid. part. 2. in caſu Biantis, monſtrat illi tumore[…] lienis profluuio vrinæ eſſe ſublatum. Ac[…] etiam hoc, eundem Hip. ſect. 3. 2. epid. [illegible] ſtiſſime dixiſſe tumorem lienis intercipi p[…]fluuio vrinæ, adeo, vt licet non ſint ma[…]æ viæ à liene ad veſicam: ſunt tamen ſecretæ[…] p[…] quas natura ſerum humoris melācholici f[…]quenter expurgat: & nonnunquam [illegible] ipſum humorem. Poteritis igitur in curatione melancholiæ hypochōdriacę tuto ſemper vti medicamentis diureticis: & vbi parādum erit ius galli antiqui, quod nuper propoſui, pręcipuus ſcopus ſemper eſſe debebit, vt egregię prouocetur vrina. Pro corroborandis viſceribus ſunt præ cæteris linimenta externa.

Linimentum pro ventriculo.

Et quia vētriculus primum patitur in hac ęgritudine, huic ſtrenue medendum eſt. Et vt habeatis exemplum linimenti ꝓ ventriculo:

℞. *ſucci abſinthii.*

Succi

Succi menthæ an. ʒ. ij.
Ol. maſtich. ʒ. iij.
Vini maluat. ʒ. j. ß.
Bulliant in vaſe duplici ad conſumpt. vini.
Deinde adde:
Calami arom.
Squinanthi.
Caryoph.
Cynamomi an. gr. vj.
Moſchi gr. iij.
Cum cera f. linimentum.

Poſt ventriculum magna cura gerenda eſt iecoris, quod frequentiſſime in melancholia hypochondriaca ſolet pati, & obſtructiones & accenſionem: propterea vtimur his in caſibus huiuſmodi externo remedio.

Perfuſio iecoris. ℞. *Succi cichorii.*
Borrag.
Hepaticæ an. ℥. iij.
Aceti ℥. j.
Cum panno lineo f. perfuſio iecinoris. cuius perfuſionis vis augenda eſt, prout poſtulabit occaſio.

Poſtremo lien quoque magnopere curandus eſt, qui obſtructus & repletus eſſe ſolet melancholia. Et ideo poſtulante vſu ſolemus lienis regionem ſimili remedio illinire.

Linimentũ pro liene. ℞. *Ol. capparum ℥. j.*
Ol. amygd. amar. ʒ. ß.
Pulu. ſcolop.
Tamaricis an. ʒ. ij.
Helleb. nigri ʒ j.
Ceræ q. ſ. Miſce.

Atque ſic in hoc affectu maxime graui ſolemus quintum ſcopum implere, hoc eſt deobſtruere & attemperare viſcera violata.

Poſtremo eſt in hoc morbo proſpiciendũ, ne cerebrum & cor lædantur, quoniam hæc ſunt loca, quæ potiſſimum petit hic humor deterrimus. Quomodo autem ſit occurrendum & cordi & cerebro, ante abunde docui, quo ſit vt non ſit opus ea repetere.

Doli pro curandis melancholicis. Præter hanc curationem regularem medici ſolertes & diligentes ſolent animo diligenter conſiderare, quidnam ſit potiſſimum, in quo melancholici errent. Et cum arte nequeant falſas imaginationes adimere, conãtur & aſtutiis, & ſolertia id facere. Nam exemplum habetis Alex. Trall. qui cum curandam ſuſcepiſſet virginem quãdam, laborantem melancholia & putantem ſeſe voraſſe ſerpentem, poſtquam remediis aliis inutiliter vſus eſt, iuſſit ſerpentem clam in vaſe poni, atq; ſuper eum fæces excernere: quo factum eſt, vt mulier putaret ſeſe ſerpentem illum cum fæcib. deieciſſe, à falſa imaginatione liberata ſit. Sic etiam Dæmocritus medicus curauit aliũ melancholicum, putantem eſſe ſine capite, impoſito illo pileo plumbeo. Quæ volui vobis ſignificare, vt ſi quantũ opus erit, poſſitis vos etiã ægros veſtros ſimilibus artibus liberare.

CAPVT XI.

De Vertigine.

INter vitia deprauatæ imaginationis eſt & aliud, quod apud Græcos diuerſa ſortitum eſt nomina. Nam interdum vocatur ἴλιγγος, interdum δῖνος, interdum σκοτόδινος, nonnunquam σκότωμα, vel σκοτωμία. Latini autem appellarunt vertiginem, & vertiginem tenebricoſam, Arabes & Barbari fere vocant Scotomiam. *Nomen.* Sed circa hæc nunc ſcire oportet, aliqua eſſe communia, aliqua vero peculiaria. Commune nomen, vt habetur ex Theoph. in lib. de vertigine, eſt ἴλιγγος, peculiare autem eſt & δῖνος, & alia. Nam, vt docuit Galenus 4. acut. 42. & 4. aphoriſm. 17. δῖνος nihil aliud eſt, nisi affectus quidam, quo quicunque tenentur, putant omnia in gyrum verti. *δῖνος & σκοτόδινος vt differant.* σκοτόδινος autem, σκότωμα, & σκοτωμία, eſt affectus, in quo non ſolum ægris videntur omnia verti in gyrum, ſed etiam tenebræ ita oculis offunduntur, vt niſi contineantur aliqua ratione, ſtatim in terram cadant. Quanquam Galenus loco citato aphoriſm. ſcribit etiam hunc affectum vocatum eſſe ἴλιγγον ab Hipp. quæ fuit cauſa, vt puto, quod Erotianus in Onomaſtico Hippocr. huiuſmodi voces non diſtinxerit.

Sed vtcunque ſit, certum eſt, vertiginem ſimpliciter appellatam, & σκότωμα, ſiue tenebricoſam vertiginem inter ſeſe differre, non alia ratione, niſi qua differt imperfectum & inchoatum à perfecto: quaſi δῖνος, ſiue vertigo ſit quid imperfectum, σκοτωμία quid perfectum. Atq; hanc puto fuiſſe cauſam, propter quam Græci ſcriptores, atque etiam Arabes, vno excepto Rhaſe, curationem ſolius ſcotomiæ attulerint; ſiquidem non differt curatio harum affectionum, niſi ſecundum maius & minus. Et quicunq; docet, curationem perfectam iure quodam, debet etiam docere imperfecti curationem.

Eſt autem omnis vertigo ſymptoma in genere actionum deprauatarum. *Genus ſymptomatis.* Sed dubitari poteſt, quænam actio potiſſimum deprauata ſit in vertigine. Nam ſunt, qui putant, deprauatam eſſe imaginationem. Alii vero ſenſum viſus. Fern. putauit lędi & motum & ſenſum. Ego autem puto ita eſſe ſtatuendum, in vertigine principaliter læſam eſſe imaginationẽ; ſecundario autem lædi motum & ſenſum.

Nam quod lędatur imaginatio principaliter, illud certiſſimum eſt argumentum, quod vertiginoſi imaginãtur omnia in orbem verti. Et hic eſt primus & principalis error, qui apparet in vertigine. Quoniam autẽ ab imaginatione regulatur inceſſus animalium, vt ſcribit Ariſtot. lib. de animal. inceſſu, hinc fit, vt grauiter læſa imaginatione conſequenter lædatur motus.

Haud ſecus cogitandum eſt de ſenſu. Nam ſenſus communis cum ſit germanus, vt ita dicam, imaginationis, & in eodem loco ſiat, neceſſum videtur, deprauata imaginatione ſimul etiam contaminari & violari ſenſum. Et cum ſenſu communi violari & auditum & viſum.

Quod autem neque ratio, neque memoria in vertigine lædantur, ex eo ſcire licet, q vertiginoſi in ipſo paroxyſmo cognoſcunt ſeſe errare & poſt paroxyſmum recordantur ſuorum errorum. Locus affectus igitur in vertigine eſt pars anterior ipſius cerebri.

Locus affectus.

De morbo, quem ſequitur hoc ſymptoma, dubitari poteſt, quandoquidem non ſolum Galenus 3. de loc. aff. 8. & Auerrh. coll. 4 t. verumetiam & alii videntur exiſtimaſſe, morbũ hunc non alium eſſe, quam inæqualem cerebri intemperiem. Sed puto ego aliter eſſe decernendum, nempe morbum non alium eſſe, quam morbum in ſitu & in via, ſiquidem, vt paulo poſt diſerte demonſtrabo, hic affectus fit eo, quod ventriculi cerebri replẽtur peregrina materia. Et ſimul ſpirit' illi, qui ſunt in ventriculis, debitum ſitum non ſeruant, ita vt manifeſtiſſime appareat, in vertigine duplicem morbum reperiri: & in via, & in ſitu.

Obiectio.

Sed quid dicamus ad Galenum? qui videtur voluiſſe, inæqualem intemperiem facere hoc ſymptoma. Reſpondeo, verũ eſſe quod dicit Galenus, quia intemperies inæqualis eſt quidem cauſa huius ſymptomatis, ſed non immediate. Nam ex inæquali intemperie fiũt & humores & vapores, qui efficiunt deinde vertiginẽ, ita, vt intemperies ſit cauſa mediata vertiginis, & ſic locutus ſit Galenus & alii.

Cauſæ.

Cauſæ horum morborum aliæ ſunt internæ, alia externæ. De cauſis internis vertiginis inuenio non ignobiles controuerſias inter medicinæ ſcriptores. Nam Theoph. in lib. de vertigine & Auic. prima tertii tr. 2. cap. 2. voluerunt immediatas cauſas vertiginis eſſe vel humores vel vapores. Gal. 4. de rat. vict. acu. text. 42. & Aetius lib. 6. cap. 7. ex Poſſidonii ſentẽtia videtur voluiſſe, vapores, atque eoſdẽ calidos, eſſe cauſas internas vertiginis. Cæterum Paul. Ægineta lib. 3. c. 12. alienã ſententiã ſecutus dixit vertiginẽ fieri ab humoribus frigidis & craſſis. Mõtanus qui vidit contradictionẽ inter Aetium & Paul. vt eos cõciliaret, dixit duplicem eſſe vertiginem, aliam per eſſentiam in capite, aliã per cõſenſum. Eſſentialẽ dixit fieri ea humorib. frigidis, & de hac locutum eſſe Paulum. Per conſenſum autem dixit fieri à vaporib. & de hac locutũ eſſe Aetium. Sed hæc Montani reſponſio quanquã ex parte vera ſit, non tollit tamen contradictionem: ſiquidem Galenus loco citato lib. de acutis, dicit vapores afficientes vertiginẽ vel fieri in ipſo cerebro vel in cerebrum tolli à partibus infimis. Ex quibus verbis facile liceet colligere ſecundum Gal. etiam ex vaporibus fieri eſſentialem vertiginem, vt propter hoc Montani diſtinctio, alias bona, nihil valeat. Vt igitur huius rei veritas penitus à vobis habeatur, confugiendũ eſt ad modum & naturam generationis vertiginis. Atq; hanc nõ alibi perquirere debemus, niſi quod nobiliſſimum philoſophũ Theop. quem etiam videtur hoc in caſu ſecutus Gal. 3. de loc. aff. 8.

Generatio vertiginis ex Theoph.

Scribit igitur Theoph lib. citat. in capite noſtro ſemper reperiri humores, qui quandiu manent immoti & firmi in vno loco, nullam actionibus animi inferunt noxam: Sed ſi forte moueantur, varia detrimenta inferunt, & ſi quando à vaporibus mouentur, cum vapores moueantur inordinate, & plerunque orbiculariter, fit vt humores etiam ſimili pacto moueantur, & propterea animus imaginetur, omnia eo pacto moueri.

Atque idem ſcribit Theoph. contingere hoc in caſu, quod contingit, vbi aliquis mouet alterius caput in gyrum. Eo namque motu fit, vt humores ipſius cerebri inordinate huc atq; illuc agitentur, & conſequenter videantur omnia in gyrum verti. Affert etiam huius rei Theoph. exemplũ luculentiſſimũ, quod etiam habetur apud Ariſtotelẽ 6. problem. 4. Nam Ariſtoteles eo in loco, atq; etiam Theoph. quærentes, quamobrem homines, dũ quieſcunt non tentẽtur vertigine, ſed tantum inter ſurgendum, inquit id contingere, quod contingit ouis. Nam mulieres dũ volunt videre, vtrũ oua ſint cruda vel cocta, vertunt ea in gyrum, quia ſi ſint cruda, non poſſunt facile verti, ſed vertũtur vbi ſunt cocta. Et ratio eſt, quoniam in crudis ouis humor cum nondum ſit per totum diſtributus, ſit, vt qua parte copioſior eſt, eam in partẽ decidat, & non vertatur. Vbi autem coctum eſt, cum humor ſit æqualiter diffuſus beneficio caloris, fit vt iure verti poſſit.

Exemplũ mulierum circa oua.

Sic dicunt Ariſtotelis interpretes contingere in vertigine: quia dum humores capitis in vnum locũ collecti ſunt, non faciunt vertiginem: ſed vbi iidem humores per motum huc atque illuc æquabiliter mouentur, fit vt motũ vertiginoſum inducat, adeo vt ex hoc diſcurſu poſſitis facile colligere, cauſas immediatas vertiginis eſſe vel humores, vel vapores, vel humores & vapores ſimul, ita, vt humores ſint, qui impulſi & moti ſpiritus mouent; vapores autẽ ſint tanquam impulſores, q ſimul & humores & ſpiritus moueãt.

Vnde iam patet ratio, quia licet conciliare hos ſcriptores: quoniam cauſæ veræ & internæ vertiginis ſunt, cum humores tum vapores: ſed diuerſis modis, humores tanquã impulſi vel tanquam materia ex qua fiunt vapores, ſed vapores cauſæ ſunt tanquam impellentes. Quod ſi Gal. & Aetius videntur vertiginem tribuiſſe vaporibus ſolis, locuti ſunt,

quan-

quantum ego puto, tantum de illis vertiginibus, quæ fiunt in febribus, aut ſaltem de illis, quæ fiunt à calida cauſa, nempe qua humores reſoluuntur in vapores, & vapores deinde in caput ſublati, dum ſpiritus in orbem agitant, huiuſmodi affectum & ſymptoma pariunt.

Circa ea, quæ diximus, tria occurrunt diligenti explicatione digna. Primum eſt, vtrum cauſa immediata vertiginis ſit ſolus humor aut vapor. Secundum, vtrum verum ſit, ſedẽtes nunquam vertigine tentari. Poſtremo, quando in vertigine videãtur omnia verti in gyrum: cum tamen obiecta externa ipſius viſus ſint immota.

Vtrũ cauſa immediata vertiginis ſit ſolus humor aut vapor.

Circa primum Auic prima tertii li. 5. ca. 4. manifeſtiſſime ſcribit, intemperiem ſolã calidam, ſine humore, & ſine flatu interdũ facere vertiginem. Et exemplum affert Auic. aquæ bullientis, quæ mouetur tantum in gyrum à calore ipſius ignis. Præterea Auenz. lib. 1. tr. 9. c. 18. ſcribit, timorem & profundas cogitationes inducere nonnunquam vertigines, non alia ratione, niſi quia ſpiritus accenduntur, accenſi dilatantur, & in orbem mouentur.

Ex quibus ſatis patet, voluiſſe hos præclariſſimos ſcriptores, vertiginem fieri poſſe à nuda intemperie, ſine flatu & ſine humore.

Pro hac dubitatiune nihil aliud dicere oportet, niſi illud, ꝙ intellexiſtis ex Galen. ex Theoph. & ꝓbatis auctoribus. Cũ primis aũt dicendum, aut hos viros dormitaſſe, aut ipſorum exempla ita intelligenda eſſe, ꝙ tametſi intemperies calida faciat vertiginem, eam tamen faciat non immediate, ſed mediantibus flatibus: nam & aqua ipſa propoſita ab Auic. non alia ratione mouetur in orbem, niſi quia calor ignis excitat flatus, qui dũ quærunt exitum, aquam ipſam huc atque illuc mouent. Quod cognoſcitur, quoniam non ſolum ab aqua feruente fiunt circuli, verumetiam aqua feruens conſumitur, ꝙ fieri non poſſet, niſi in flatus conuerteretur. Ea propter Auicen. exemplum nihil ipſi ſuffragatur.

Vtrum ſedentes nunquam vertigine tententur.

Circa ſecundum Hip. 5. epid. narrat caſum cuiuſdam Eumeni, qui cum ſederet, vertigine tentatus eſt: vt hoc manifeſto Hip. exemplo facile intelligere poſſimus, etiam ſedentes vertigine tentari. Dicẽdum eſt id, quod dicit Gal. 1. prorrh. 31. ſcilicet magnum Hipp. vbi narrat aliquem caſum, & nomen ægri apponit, ſemper caſum illũ & rarũ & memoria dignum eſſe. Ergo caſus Eumeni, tanquam rarus, ab Hipp. proponitur. Imo vero ipſemet Ariſt. 6. probl. 4. non dicit ſimpliciter ſedẽtes non tentari vertigine, ſed inquit, quod ſurgentes vertigine magis corripiuntur, quam ſedentes: vt non ſit præter rationem, nec præteruſum, ſi quandoque etiam homines, dum ſedent, à vertigine capiuntur.

Circa tertium Auerr. 3. coll. 41. duo de vertigine notatu digna ſcribit. Primum eſt, naturaliter viſum & alios ſenſus affici ab obiectis externis; non eſſe tamẽ impoſſibile, quin etiam quandoq; moueatur ſenſus ab internis obiectis. Alterum quod dicit Auer. eſt, homines vertigine tẽtatos propterea in terram cadere, quoniam ex perſeuerantia vaporum fit multum mala intemperies in cerebro, ꝓpter quam in terram cadunt.

Quomodo in vertigine videantur omnia verti in gyrum.

Primum quod dicit Auerr. eſt quidem veriſſimum, ſed parum docet. Secũdum autem duplici ratione veritatẽ non habet: vna, quia intemperies fit longo tempore, vt alias docui vos; caſus ad terram in vertigine fit repente: ea propter non poteſt hoc ſymptoma ab intemperie ꝓficiſci: Alia ratione falſa eſt Auer. ſententia, quoniam ſi ab intemperie cerebri fieret caſus, non ita cito ſolueretur, quoniam intemperies longo tempore contracta non ſtatim ſoluitur, ſed longo tempore.

Auerr. notatur.

Quamobrem multo ſatius eſt, dicere, vertigine tentatos cadere in terram, quoniam ex confuſione ſpirituum facultas motrix penitus impeditur, quo minus poſſit diſtribui per vniuerſum corpus, ſiquidem, vt dicit Gal. 3. de loc. aff. 7. ſpiritus ſunt inſtrumenta deferẽtia in corpus motũ & ſenſum. Cur autem videantur omnia verti in gyrũ, ratio propoſita eſt ab Alex. 2. problem. 67. & à Caſſio in probl. med. probl. 27. quib. in locis ſcribunt, ſpiritus viſorios in orbem rotatos in cerebro trãſmitti ita motos vſque ad pupillam, vbi cum ſeruent motum illum, quem adepti ſunt in cerebro, indicat facultas omnia externa eodem pacto moueri. Atque hæc de cauſis internis immediatis.

Cur vertiginoſi cadãt.

Cauſæ mediatæ vertiginis ſunt imprimis temperamenta & ætas. Dicebat enim Auenzoar, eos, q calido ſunt cerebro, maxime vertiginibus tentari. Et de ætate ſcriptum eſt ab Hip. 3. aph. 31. ſenes maxime omnium ob ætatem tentari vertigine, quemadmodum etiam exemplis comprobatur.

Cauſæ mediatæ.

Cauſæ vero internæ præternaturales ſunt febres aliquæ, vt habẽt apud Hip. 4. de acutis 42. Sunt etiam varii affectus corporis, vt ventriculi imbecillitas & cruditas, iecinoris immenſus feruor, vteri variæ affectiones. Adhæc hæmorrhoides vel nimium ſuppreſſæ, vel nimium fluentes. Sic quoque menſtrua immoderata aut imminuta faciunt vertigines, & tandem omnes euacuationes ſiue ſint naturales, vt euacuationes criticæ: ſiue artificiales, vt quæ fiunt per pharmaca, cauſæ ſunt vertiginis. Nam Theoph. in lib. de vertigine, & Alex. 2. problem. 33. docentes, quomodo à pharmacis vertigines inducantur, dicebant inter alia, eos, qui purgãtur, vertigine & confuſione mentis ita tentari, vt non poſſint numerare trabes, niſi poſtquam perfecta eſt & conſummata purgatio.

Cauſæ internæ præternaturales.

Inter cauſas externas à Cælio Aur. lib. 1. de

Cauſa externa.

diut.paſſ.cap.2.reponitur tempus veris & hyemis.Hip.quoq; li.3. aph.vlt. inter cauſas externas vertiginis connumerat auſtrinas tempeſtates. Somnus & vigiliæ, ſi immoderata ſint, vertigines inducunt, id quod etiam præ cæteris facere poteſt otium conſummatum.

Præterea percuſſio capitis hoc facit. Nam exemplum habetis apud Hip.5.epid.vbi narrat virginem Nerei percuſſam in capite ab amica, manu expanſa ſtatim incidiſſe in vertiginem tenebricoſam.Sic motus capitis in gyrum vertigines facit. Cuius rei dum cauſam

Caſſius notatur.

afferre vellet Caſſius problem. cit. dixit hoc contingere, quoniam humores oculorum in orbem mouentur.Sed pace huius medici,hęc non eſt vera ratio, cur per hunc motum vertigo oriatur: ſiquidē humores oculorum, vt vidiſtis, in anatomia vſque adeo arcte ambi-

Auic. ſententia.

untur à propriis tunicis,vt minime loco moueri poſſint, & propterea multo melius dixit Auic. & alii, fieri vertiginem in his,quoniam moto capite mouentur humores & ſpiritus inordinate,ita, vt in gyrum circumlati vertiginem producant.

Præterea aſpectus rerum in gyrum motarum, aſpectus locorum profundorum, & aſpectus intentus cuiuslibet rei, vertiginē inducunt.Quorum omnium ratio luculentiſſime explicata eſt à Theoph.lib.cit.Nam res in orbem motæ propterea vertiginem faciunt, quoniã ſpiritus viſorii ab hoc obiecto ſimiliter moueutur, qui p partem poſt partem cõmunicantes bunc motum ſpiritib. & humoribus cerebri, vertiginem faciunt. Et ob boc ſcribit Theoph. nautas, vbi ſciunt aliquem tentari faciliter vertigine, obuelare ipſi oculos, ne aut aſtra dnm mouentur, aut fluctus maris intueatur.Id qnod faciunt etiam illi in iumentis, quæ rotas in orbem ducunt.

Aſpectus rerum profundorum.

Cur autem aſpectus rerum profundarum vertiginem pariat, adfert cauſam idem Theoph. quod ſpiritus viſorii, vbi res profundiſſimæ ſpectantur, in immenſum protenduntur, vnde, eum non poſſint firmi perleuerare, in tanta ſpatii longitudiue, fit vt titubent, & quaſi tremãt:ac propterea huiuſmodi tremor radiorum communicatus per partem ſpiritibus cerebri eos ſimiliter movet. Et huius euentus cauſa explicata mirum in modum facit pro illis, qui putarunt viſionē fieri per extramiſſionem radiorum.

Aſpectus rerū intentus.

Cur denique aſpectus intentus rerũ vertiginem inducat,ſcribit Theop.ideo eſſe,quoniam in huiuſmodi intenta inſpectione ſegregãtur res lenes & graues; at in huiuſmodi ſegregatione oritur turbulentus ille motus in cerebro,qui vertigo eſt.

Præterea nimia venus maxime omnium vertigines facit, & præſertim in ſenibus. Sic nimia adſtrictio,nimia corporis repletio,crapulę,vini meracioris vſus,inter has cauſas iure à medicis recenſentur. Inter cibos legumina omnia,piſtaciorũ genera, præſertim vero vſus lolii vertiginem manifeſte & vehementer inducunt.

Sunt quoque aliqua venena,quæ à Nicandro debent vertiginem iuducere, cuiuſmodi eſt morſus viperæ, aconitum, cicuta; opium etiam maxime vertiginem facere poteſt.Nec dubitare de hoc debetis, quod dictũ ſit à calore potiſſimum fieri vertigines, eum tamen hæc venena frigida ſint; quoniam etiã ſi efficienter & primario non faciant vertiginem, faciunt tamen tum, quia materiam generationi vaporum ſubminiſtrant, tum maxime, quia facultates omnes, & præſertim cerebri, ita hebetãt & tardant, vt non poſſint deiude flatibus & humoribus vllo pacto reſiſtere.

Signa. Diſtinctiua.

Scribit Gal.3.aph.17.& in lib.q inſcribitur Introd. vertiginem proxime accedere ad epilepſiam & Apoplexiam. Scribit etiã Aretæus 1. de ebronicis 3. vertiginem ſæpe coniungi cũ cephalæa,ita,vt neceſſarium ſit, habere ſigna aliqua,quibus vertigo diſtingui poſſit à ſimilibus affectibus. Et propterea Cæl Aurelianus & Auic. nonnulla ſigna propoſuerunt, quibus fit hęc diſtinctio.Primum enim vertigo illud habet, vt fiat ſine ſtrepitu, ſine clamore, ſine vlla conuulſione & ſine perfecta priuatione motus & ſenſus. Contra aũt apoplexia & epilepſia. Nam apoplexia adimit ex toto ſenſum & motũ:epilepſia fit cũ ſtrepitu, cũ clamore,cum conuulſionr;& ſemper ęgri in terram cadunt.

Scribit Auicen. vertiginem eſſe temporariã. Sed niſi per tẽporanea intelligat momẽtaneam affectionē,certe falſum eſt quod ſcribit Siquidem vertigo repente & ſubito fit.

Diſtinguitur etiã vertigo à Cephalęa,quoniam in Cephalæa, tametſi adſit interdum quædam confuſio, & oculorum obtenebratio, adeſt tamen ſemper dolor, quod quidem non reperitur in vertigine, vt propter hoc iure Cæl.Aurel. damnauerit eos,qui definiebant vertiginem dolorem eſſe.

Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica vertigiuis fere à nullo medico ſunt propoſita, & ratio eſt, vt puto, quoniã hic affectus ſatis perſpicuus eſt; ſiquidem id præcipue habet, vt videatur omnia verti in gyrum, vt obſcurentur oculi, & vel cadant iu terrã, vel proxime accedant vt cadãt. Cæterum, quia, vt intellexiſtis, alia vertigo fit per conſenſum, alia fit per eſſentiã: quæ fit per conſenſum id habet, vt ſit abſque vlla capitis inſigni affectione. Præterea neq; continua eſt, neque etiam admodum frequens.

Ventriculi. Vteri.

Quod ſi fiat ventriculi vitio, cognoſcitur nauſea, vomitu, inappetentia, amarore oris, & magis læduntur ſtomacho repleto, quam ſtomacho inanito.Si fiat ꝓpter vitium vteri, cognoſcitur, quia mulieres præter vertiginē habent quoque alias manifeſtas affectiones.

Et

Et vt vno verbo dicam, quæcunq; pars communicet vertiginẽ, cognoſcitur ſemper propriis & peculiaribus ſignis. Ea, quæ fit per eſſentiam in capite, ſi fiat à cauſis externis, cognoſcitur potiſſimum relatione vel ægrotãtium, vel adſtantium. Si fiat à cauſa interna, cognoſcitur, quia ſenſus omnes obtuſi ſunt, grauitas perpetua eſt in capite, & ſemper ante oculos aliquid obuerſatur, & frequentiſſime accedunt vertigines.

Paulus Ægin. li. 3. c. 12. inter alia ſigna huius generis affectus nominat ſoporem. Sed cum à nullo alio ſcriptore hoc ſignum ꝓponatur, ſemper ſuſpicatus ſum, Pauli contextum eſſe mendoſum: & vbi legitur in codice Græco κάρος, id eſt ſopor, legendũ eſſe βάρος, id eſt grauitas nã facilis fuit error mutatione vnius literulæ. nam Gal. 3. de loc. aff. 8. omnes alii ponũt inter ſigna vertiginis eſſentialis grauitatẽ capitis: imo vero Aretęus loco cit. ſcribit, gravitatẽ capitis eſſe veluti ideam vertiginis.

Cæterum, quia vertigo eſſentialis à pluribus cauſis proficiſci ſolet, ſi fiat à pituita, cognoſcetis, quia grauitas adeſt, inappetẽtia, carẽtia ſitis, hebetudo memoriæ & ſenſuũ, nec non, quæ obuerſantur ante oculos, alba ſunt. Si fiat a flaua bile, cognoſcetis capitis colore & flauitie, ſiti, oris amarore, & quæ videntur ante oculos flaua ſunt.

A melancholia. Si fiat a melãcholia cognoſcitur grauitate, timore, mœrore, inſomniis funeſtis, & quæ apparent ante oculos nigra ſunt. *A ſanguine.* Si efficiatur à ſanguine, cognoſcitur grauitate, propenſione ad ſomnum, vultus rubore, & rubore corum, quæ apparent ante oculos. Nam ſcribit Hippo. 2. de morbis, vertiginem fieri quotieſcunque ſanguis impetu quodam rapitur in faciem.

Prognoſtica. Progn. Omnis vertigo ſi frequenter contingat, minari ſolet, futuram eſſe aut apoplexiam aut epilepſiam: vt ſcribunt Auic. & Cæl. Aurel. Sic etiam vertigo minatur apoplexiã, quoties fit cum ſtupore antecedente alicuius partis. Et Hip. in Coacis prænotionibus ſolebat dicere, vertiginem in hæmorrhoide parum apparente modicam ſyderationem ſignificare. 2. prorrhet. etiam ſcribit idem Hip. ꝙ ſi vertigo contingat in morbis diuturnis, malum eſſe difficile curatu & furioſum eſſe.

Habet tamen vertigo illud, ꝙ ſi poſt ipſam ſuccedat dolor capitis, ſignum bonum eſt, eo, quod vapores & humores, qui ventriculos cerebri obſidebant, eos dereliquerunt, & adhæſerunt membranis.

Cæl. Aurel. 1. de diut. paſſ. 2. ſcribit, vertiginem minime ſaluti noxiam eſſe, neq; vertiginoſos perire, niſi forte fortuna cadant vel in præcipitia, vel in puteos, quaſi velit ſignificare, vertiginẽ ſuapte natura nõ eſſe exitialẽ.

Cæterum videtur colligi contrariũ ex Gal. qui 3. aph. 17. cum ſcribat, vertiginem proximam eſſe apoplexiæ: videtur ergo docere voluiſſe, periculoſam eſſe, cum & apoplexiæ & epilepſiæ ſint periculoſiſſimæ.

Idem Gal. 4. de acutis 42. ſcribit vertiginẽ mediam eſſe inter affectus ſalutares & lethales. Ex quo colligitur, vertiginem non ita ſalutarem eſſe, quemadmodum dicit Cælius. Reſpondeo, vertiginẽ, vt habetur apud Aretæum, duplicem eſſe, aliam recentem, aliam vetuſtam.

Recens, quantum ſit ex ſeſe, caret periculo: vertigo vetuſta non caret prorſus periculo: non quidem quod ipſa lethalis ſit, ſed quia vertigo perſeuerans ſemper conuertitur in aliquem morbum exitialem.

Nam quæ fit à pituita, conuertitur in epilepſiam & apoplexiam; quæ fit à bile, conuertitur in phrenitidem, quæ fit à melancholia, conuertitur in furores & in maniacas affectiones, adeo vt vertigo pertinax ſemper in aliquem affectum conuertatur. Et ad hoc reſpiciens Gal. docuit vertiginem ex toto non eſſe periculi expertem.

Curatio. Curatio Dicebat Cæl. Aurel. curationem vertiginis & ſpecie & genere eandem eſſe cũ curatione Cephalææ. Sed multo melius ſenſerũt alii, qui & cephalææ & vertiginis diuerſas curationes inſtituendas putarunt. Itaque curatio vertiginis duplex eſt, alia in ipſo paroxyſmo, alia vero extra paroxyſmum.

In paroxyſmo. In paroxyſmo duo ſcopi debent eſſe propoſiti: vnus, vt vapores, vel humores, vel vtrique à capite diligenter & cito revellantur. Alter ſcopus eſt, vt iidem vapores & humores diſſipentur. Pro primo ſcopo vtiliſſimæ ſunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ ſiccæ: quæ ſemper partibus inferioribus, hoc eſt, coxis & cruribus adhibendæ ſunt. Præ cæteris conueniunt ſuppoſitoria & clyſteres acres.

Pro diſcutiendis vaporibus & humoribus in acceſſione ſolent fieri varii ſuffitus. Et ipſe ſoleo frequenter hoc vti:

Suffitus vapores & humores diſſipans.

℞. Aq. betonicæ vel communis. ℔. j.
Aceti, ℥. iij.
Aniſorum. P j.
Verbenacæ. P. j. ß.
Bulliant ſimul, & fumus attrahatur per nares à patiente.

Nam huiuſmodi ſuffitus vim inſignẽ habet diſſecandi & ſtatim diſſipandi vapores & humores, qui inducunt vertiginem.

Marcellus etiam proponit quoddam remedium, quod ego expertus ſum prodeſſe. *Emplaſma temporum præſtantiſſimum.* Nam accipitur miſy, & teritur diligenter, deinde aceto maceratur, atque ita maceratum apponitur inſtar emplaſmatis temporibus, necnon poſt aures. Nam habet vim inſignẽ hoc medicamentum diſſipandi vapores vertiginis auctores.

Dubitatum eſt, vtrum in acceſſione vertiginis liceat ſanguinem mittere. Nam Oribaſ.

& Paulus

De venæ ſectione.

& Paulus omnino negãt: & opitulari his videtẽ Gal. q 2. prorrh. 31. dixit vertiginem maxime hebetare vires, vt videatur perniciosum ſanguinis miſſione adhuc magis vires debilitare.

Contra Rhaſes laudat, vt ſanguis mittatur ab auribus, hoc eſt à loco, qui eſt circa aures. Dicendum eſt, in vertigine recenti, & quæ nõ fit à ſanguine, omnino abſtinendum eſſe à ſanguinis miſſione. Si autem fiat à ſanguinis copia, & malum ſit pertinax atque vetuſtum, licere ſanguinem mittere eo pacto, quo dixit Rhaſes.

Curatio extra paroxyſmum.
Diæta.

Cæterum, extra paroxyſmum ſcopus propoſitus eſſe debet, vt proſpiciatur, ne paroxyſmus redeat, quod opus cum ſit præſeruatorium, omne ſtudium eo eſt conferendum, vt cauſæ omnes effectrices vertiginis remoueantur. Pro quo obtinendo in primis neceſſaria eſt diligens victus ratio. Nam debet imprimis eligi aër purus, temperatus, potius ſiccus quam humidus, fugiendus autem eſt omnis aër nebuloſus, auſtrinus, fœtidus, vitandus eſt ſolus aſpectus rerum, quę vertuntur in gyrum, aſpectus pręcipitiorum, nihil intente videndum eſt.

Quod ad ſomnum pertinet, Aretæus conſulit, vt neque nimium dormiatur, neque nimium vigiletur, præſertim vero fugiendus eſt omnis ſomnus à cibo. Ad hæc exercendum eſt corpus moderate.

Sed fugiendi ſunt curſus & motus in gyrũ. Et, quod monebat Gal. 5. de tuend. val. 3. magnopere fugiendus eſt motus ille omnis, qui fit capite ad terram inclinato. Vnde Aretæus iure damnauit pro vertiginoſis ludum paruæ pilæ. Fugiendæ ſunt immodicæ curæ, immodica ſtudia, immodica venus: fugiendæ ſunt repletiones omnes & cibi & potus. Sique aluus adſtricta ſit, procurandum eſt, vt fiat lubrica, vel leni aliquo medicamento, vel quod vtilius eſt, acri clyſtere.

A vino abſtinere oportet vertiginoſos, & præſertim à vino craſſo & generoſo. Loco vini optima eſt aqua cocta cum coriandro vel aniſo, aq. mulſa. Ex cibis fugiẽdi ſunt omnes illi, qui craſſi ſunt, difficiles coctu, qui flatus gignunt: & pręſertim, qui caput ipſum male afficiunt. Vnde non poſſum laudare Aretæũ, qui ſcribebat, vertiginoſis maxime conuenire dactylos, ſiquidem, vt habetis apud Gal. 2. de comp. ſec. loca. dactyli ꝓprietate quadam caput maxime lædunt, vt propter hoc nullo pacto videantur conuenire vertigini.

Inſtituto victu, deinceps cogitandum eſt, vtrum vertigo ſit eſſentialis, an per conſenſum. Et ſi eſſentialis, conſiderandũ eſt, à quonam humore efficiatur. Et quia præter victũ

Venæ ſectio.

in omni vertigine duo alia remedia in vſum veniunt, & Chirurgia & pharmacia; primum videre oportet, vtrum in curatione vertiginoſorum conueniat ſanguinis miſſio. Nam ex vna parte non videtur conuenire: quoniã, vt dicit Gal. 2. porrhet. 38. in vertigine vires ſemper infirmæ ſunt, & propterea non videtur convenire hoc remedium, quod requirit vires validas.

Præterea vt habemus apud Rhaſin, vertigo maxima ex parte affectus frigidus, ideo nõ requirit hoc remedium. Ex altera parte ſcribit Gal. 6. de tuenda val. 12. vertiginem eſſe affectum magnum, ſicut & epilepſia. In affectu magno conuenit magnum remedium, quale eſt venæ ſectio. Præterea idem Gal. li. de ven. ſect. cap. 10. ſcribit, ſeſe in vertiginoſis conſueuiſſe ſemper mittere ſanguinem. Et Aetius lib. 6. cap. 7. ex Archig. ſententia, non ſolũ dicit ſimpliciter conuenire ſanguinis miſſionem, verum etiam convenire omni tempore, ſi vires permittant, & nihil aliud prohibeat.

In hac difficultate definiendum eſt, in vertigine, quæ fit à ſanguine, ſanguinis miſſionẽ conuenire, in aliis autem ſi humores multum recedant à ſanguinis natura abſtinendũ eſt, quemadmodum iuuat mittere ſanguinem, ſi non multum recedant à ſanguinis natura.

Locus mittendi ſanguinis.

De loco mittendi ſanguinis Galen. lib. de ven. ſect. cap. 22. laudat mittere ſanguinẽ per ſcarificatas arterias poſt aures. Idem 1. 3. de loc. affectis 8. & in eod. lib. de ven. ſect. laudat ſanguinem mittere in epilepſia & in vertigine a crurib. Auicen. 1. tertii, tr. 5. cap. 3. laudat, vt ſanguis mittatur à baſilica, & vt etiam arteriæ poſt aures incidãtur. In hac difficultate, ſi corpꝰ ſit valde plethoricũ, laudo vt prius mittatur ſanguis à baſilica: &, ſi ſanguis maxime abũdet in capite etiã mittatur à cephalica: ſecus autẽ magnopere laudo, vt ſanguis mittatur à venis crurũ, & præſertim hoc faciendũ eſt, quando vertigo non eſt pure eſſentialis, ſed etiam fit per conſenſum in cerebro.

De arteriotomia.

De arteriis autẽ incidendis poſt aures ſcire debetis, veteres medicos in operationibus chirurgicis maxime valuiſſe: & omnes noſtros longe anteceſſiſſe, vt cum callerẽt artem incidendi arterias, facile fuit ipſis huiuſmodi auxiliũ proponere. Noſtris temporibus hæc diſciplina, & præſertim, incidendi arterias, valde deſideratur; ea propter non audeo huiuſmodi conſilium ita facile laudare.

Illud certe puto, venas poſt aures aut ſcarificatas aut inciſas, maximum adiumẽtum adferre; & præſertim, ſi, quemadmodum monebat Aetius, huiuſmodi remedium adhibeatur poſt alias euacuationes, & poſt alia remedia tentata.

Unum memoria dignum proponit Aetius, vt in mittendo ſanguine ſpectetur, vtrum vertiginoſi facile capiantur hoc ſymptomate, necne. Quia ſi facile tententur, omnino ſanguis mittendus eſt pluribus vicibus, eo, quia ſanguis conſertim miſſus facile obnoxios vertigini facit cadere in ipſam.

Poſt ſanguinem miſſum diligenter videndum eſt, vtrum ſit ſanguis auctor vertiginis: quoniam vbi fit a ſanguine, conſilium eſt Pauli & aliorum, vt diligenter incumbatur compeſcendo ſanguinem, & refrigerando caput, quod quidem fit Oxyrrhodinis capiti admotis. Odore etiam ſantalorum & roſarũ. Marcellus laudabat, vt capiti circumponantur folia vlmi, folia hederę. Vſus etiam pſyllii vtiliſſimus eſt. Et ſoleo ego ex pſyllio componere tale medicamentum:

Medicamentum ex pſyllio.

℞. *Sem. pſylly.* ʒ. ß.
Aq. roſarum.
Aq. endiuiæ an. ℥. ij.
Conquaſſentur diligenter, & abiectis ſeminibus cum modico ſacch. exhibeatur ſingulo mane horis 4. ante cibum.

Si fiat vertigo vel à bile, vel à pituita, vel à melancholia, debent primo pręparari humores; deinde præparati debent purgari.

Et quia dixerunt Aretæus & Cælius eandem eſſe curationem doloris capitis & vertiginis; ea propter, ne vos inutiliter retardem, ea, quæ propoſui in vnoquoq; dolore capitis tum præparantia, tum purgántia, illa eadem poteritis exhibere in hoc caſu.

Vtrum purgantia exhiberi debeant.

Illud vnum diſcuſſione dignum eſt, vtrum medicamenta purgantia debeant in vertigine vſurpari. Nam Hip. 2. prorrhet. 38. manifeſtiſſime docuit, in vertigine non conuenire medicamenta purgantia.

Et Galenus in com. afferens rationem huius rei, dicit eſſe, quoniam in vertigine ſemper vires ſunt maxime imbecilles. Ex altera parte eſt Rhaſis noſter, qui non ſolum laudauit purgantia, imo vero maxime purgantia ipſe adhibuit, vt ſunt pillulæ cochiæ.

Dicendum eſt, id quod colligitur ab Aetio loco cit. ſcilicet aliam eſſe vertiginem vehementem, aliam mitem. Et vehemens alia eſt contumax & antiqua, alia vero recentior. In vehementi vertigine abſtinendum eſt omnino à medicamentis grauibus vt etiam mitibus. Et ratio eſt, quia in hac vertigine ſemper vires ita ſunt fractæ, vt nequeant ferre medicamentorum agitationes. Sed loco medicamentorum in hac vertiginis ſpecie vtendum eſt clyſteribus grauiorib. & acribus. In vertigine non vehementi nec contumace vtendum eſt medicamentis mitioribus: & in vertigine pituitoſa non eſt tranſeundum vltra agaricum: in melancholia epithymum ſolum ſufficit, ſicut in bilioſa Rhab.

Cæterum in ea vertigine, quæ contumax eſt, poſſumus vti medicamentis grauibus; vt ſunt pillulæ cochiæ in pituitoſa, pillulæ de fumo terræ in melancholia, & aureæ in bilioſa.

Præter hæc medicamenta deinde in vertigine eſſentiali deueniendum eſt ad ea, quæ immediate caput ipſum euacuare & corroborare poſſunt, vt ſunt pulueres, errhina medicamenta, Apophlegmatiſmi, & Maſticatoria. Pulueres, quemadmodum habetur apud Aetium, inſpergũtur ſupra coronalem commiſſuram deraſam, exempli gratia:

Puluis commiſſ. inſpergendus.

℞. *Lapidis lazuli.*
Pulegy.
Origani. an. ʒ. ß.
Caryoph.
Squinanthi. an. ʒ. j.
Terantur omnia in puluerem diligenter, & ſupra commiſſuram coronalem inſpergantur;

Qui puluis potiſſimum conuenit vbi vertigo fit a materia viſcida & craſſa.

Pro errhino inſpergantur, multa laudantur: ſuccus anagallidis, ſucc' radicis betæ, elaterium cum lacte. Hæc enim omnia vel per ſe ipſa, vel ſimul commiſta trahuntur aut infunduntur per nares. Soleo ego parare eiuſmodi collyrium:

Errhinon.

℞. *Elatery gr. ij.*
Nitri gr. v.
Melanthy. ℈. ij.
Cum ol. veteri & modico cera f. collyrium, & immittatur per nares.

Apophlegmatiſmi fiunt huiuſmodi:

Apophlegmatiſmus Gargariſmus.

℞. *Fol. pulegii.*
Menthæ.
Stœchados an. P. ß. *j.*
Aniſorum P. ß. *f. decoctio ſ. a.*
Deinde ℞ d. d. ℔. ß.
Oxym. ſimpl. ℥. j. *M.* & ſæpe eum hoc gargariſetur.

Pro maſticatorio autem hoc poteſt eſſe in vſu.

Maſticatorium.

℞. *Maſtiches* ℥. ij.
Pulu. Caryoph.
Squinanthi,
Puleg.
Orig. an. ʒ. ß.
Cera parum. Pulueriſanda pulueriſentur, f. maſticator.

Sed aduertére debetis, ſæpe vſu venire, vt & ſternutaméta & maſticationes prouocent ipſas vertigines. Vnde debetis ſemper animaduertere, an vertiginoſi facile aut difficulter capiantur hoc ſymptomate, quoniam vbi faciliter capiuntur, ſemper debetis euitare omnia illa, quæ facile prouocant vertiginẽ, etiamſi alioqui videantur vtilia eſſe, pro expugnandis cauſis.

In curatione vertiginis communiſſimus ſcopus eſt, vt pars, quæ communicat malum, curetur: ſimulq; vt cerebrum corroboretur. Cæterum quia plures partes ſunt, quæ malũ cerebro communicant, operæ precium eſt inprimis diligenter conſiderare, quæ ſit pars præcipua, vnde malum communicetur.

Et quia præ ceteris ſolet vertigo oriri à vẽtriculo, optimũ eſt, vt exerceam ingenia veſtra in curatione vertiginis à ventriculo. Gal.

& Aëtius

& Aetius putarunt, vertiginem potiſſimum, & præſertim tenebricoſam, fieri à calidis humoribus. Veruntamen, licet hoc frequentius contingat, ſolet quoq; a frigidis humoribus fieri: & ꝓpterea in primis videre oportet, an à calidis an à frigidis ſuccis vertigines oriãtur, à quocunque humore fiant.

Rhaſes & plæriq; practicantes magnopere commendant vomitum. Et quia huius curationis vis poſita videtur in vomitus procuratione, tria breuiter de hoc expendẽda ſunt. Primum vtrum in vertigine vomitus conuenire poſſit. Nam Hip lib. de loc. in homine ſcribit, vbi oculi ſunt affecti, minime vomitũ conuenire. Sed in vertigine oculi maxime afficiuntur. Itaque non videtur, vomitum vllo pacto vtilem eſſe.

Præterea Galen. 13. meth. 11. vbi affectus eſt ventriculus, perniciosum eſſe ait vomitum: ergo in vertigine à ventriculo nõ videtur vomitus conuenire. Quibus rationibus adducti forſan Paulus, Auic. & Auenz. de vomitu in hac curatione nuſpiam ſunt locuti.

Ex altera parte eſt auctoritas Hipp qui 4. aph. 17. ſcribebat, in tenebricoſa vertigine in oris amarore optimũ eſſe, per ſuperiora purgare. Ex quo loco facile colligitur, à prudentiſſimo ſene vomitũ in vertigine, imo in vertigine à ventriculo (quia dicit, oris amarore) commẽdatum eſſe. Vt non immerito & Rhaſes & alii plærique omnibus remediis in hoc caſu anteposuerint vomitum.

Pro reſolutione dicendum eſt, cogitãdum eſſe, vtrum æger pronus ſit ad vomitum, an potius auerſus à vomitu. Si enim ſit propenſus, certe nullum remedium vomitu efficacius reperitur. Sed ſi æger à vomitu abhorreat, potius purgationibus quam vomitu agendum eſt.

Sed quid dicemus ad Hip. & Galenum. De Hip. dicere oportet, affectus oculorum aut pendere à ventriculo, aut à cerebro. Si à ventriculo, vomitus cõfert: ſed ſi à cerebro, plane vomitus inimicus eſt. Et Hip. quando in loco cit. damnat vomitũ in oculis affectis, loquitur de eo, qui eſſentialis eſt in cerebro, nõ per conſenſum. Sic & Galen. quando in affectib. ventriculi damnauit vomitum, ſermonẽ habuit de illis, qui ventriculi ſubſtantiam occupant, non autem de iis, in quibus vitium eſt in capacitate & in humoribus potius, quam in ſubſtantia ventriculi.

Recta administratio vomitus.

Quod ſi Paulus & Auic. non meminerunt vomitus, id fecerunt, vel quia ſuppoſuere, vel quia breuitatis ſtudioſi, vel Paulus, omnia pręſidia minime enumerarunt. Itaque hoc conſtitutum ſit, in vertigine à ventriculo, ſi propenſio ſit ad vomitum, ante cætera vomitu eſſe vtendum.

Sed in ipſo recte adminiſtrãdo duo potiſſimum obſeruanda ſunt. Primum eſt, vt vomitus creetur iis remediis, quæ faciliora ſunt, vt olecũ iure, pẽna oleo intincta, oxym. ſimp. & iure decocto geniſtæ, decocto anethi. Hæc enim ſunt vomitoria faciliora. Et ſi pituita vertiginem faciat, præter oxym. vti quoque poſſumus vel ſucco, vel decocto raphani. Alterum eſt, vt vbi vomendum eſt, oculi velo aliquo arctiſſime vinciantur. Nam ſicut nauigantes ad fugiendam vertiginem obuelant oculos, & iumenta etiam, quæ vertunt rotas oculis obuelãtur, ne vertigines incurrant: ſic vomituri bonum eſt vt oculos tueantur, ne à vertigine tententur.

Adhæc vtile eſt, priuſquam vomitus incipiatur, vt ſecũdum commiſſuram coronalem aliqua remedia adhibeantur, quæ vt conſtrictoria tueantur cerebrum à vaporibus, qui ſurſum feruntur, ex. gr.

℞. Myrtillorum ʒ. ij.
Fl. roſarum. ʒ. iij.
Fl. rubi. ℥. j.
Caryoph. ʒ. ß.
Puluerizentur omnia cum aceto, & modico cera f. paſta ac commiſſuræ deraſæ apponatur.

Si vomitus adminiſtrari aliquo impedimento nequit, ſecundum eſt, vt humores, qui in ventriculo ſunt, & vertigines faciunt, purgentur. Sed prius præparandi ſunt. Ideo ſi frigidi ſint, præparantur ſic:

Præparãs in cauſa frigida.

℞. Fol. orig.
Menthæ,
Polii,
Beton. an. M. f. decoct. ſ. a.
℞. d d ℥. iiij.
Oxym. ſimpl.
Syr. de beton.
De mentha an. ℥. ß. M.

Præparati humores ſunt purgandi. Rhaſes pro purgatione laudat pillulas cochias. Sed non defuerũt, qui damnare voluerunt Rhaſem, q pill. cochiæ ſint grauiores, quam conueniant in hoc caſu. Verum ſi diligenter cõſilium Rhaſis expendant, ꝓponit has pillulas poſt tentata alia purgatoria. Quamobrem in his caſibus in corporibus robuſtiorib. non ſunt damnandæ pillulæ cochiæ. Sed ſi placeat alio pharmaco vti, poteſtis hoc adhibere:

Num pillula cochia conueniat.

Purgans.

℞. Agar. trochiſc. ℈. iiij.
Decocti cordialis cum ſena ℥. iiij.
Infundantur ſ. a. deinde facta diligẽti expreſſione adde:
Elect. Indi maioris. ʒ iij.
Mellis roſ. ſolut. ℥. iij.
M. & f. potus.

Si humores calidi & bilioſi fuerint, hũc in modum præparandi ſunt.

Præparans in cauſa calida.

℞. Fol. cichor.
Buglоſſ.
Portul. an. M. j.
Fol. abſinthij ℈. iij. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iiij.

Syr. aceteſi ſimpl.
Roſarum recentis an. ℥. j M.

Purgantia. Poſt præparationem purgandi ſunt pillulis de aloe, pill. de hiera cũ agar. pill. de Rhab. Pill. Atephargin. accommodatæ ſunt in hoc caſu. Sed poteſtis etiam huiuſmodi medicamentum ordinare.

℞. Myrobal. citrin. ℥. j ß.
Sebeſten. num. xij.
Sem. citri. ʒ. j.
Fl. cordial P. j f. decoct. ſ. a.

Deinde *℞. d. d. ℥. iiij. Rhab. el. ℈. iiij.*
Cinam. gr. iij.
Infundantur omnia ſ. a.

Deinde *Facta expreſſ. adde Syr. roſ. ſolut. ℥. ij.*
Diaphanici ℥. ij. M. & fiat potio.

Poſtquam euacuati ſunt humores, ventriculus, vnde malũ oritur, omni diligentia corroboretur cum internis tum externis remediis. In cauſa frigida intus conueniet Ther. antiqua, Diaſpol. Arom. roſ. externa autem accommodata eſt hæc inunctio:

℞. Ol. maſtichini.
Caryoph.
Nucis moſch. an. ʒ. ij.
Ol. de abſinthio. ʒ. ß.
M. omnia, & cum modico cera f. linimentum.

In humoribus calidis intus conuenit ſacch. roſar. antiquum, confect. diarrh. abbatis. Foris, ſequens inunctio:

Inunctio. *℞. Ol. roſ. omphac.*
Maſtich. an. ʒ. ß.
Pulu. coriandrorum.
Corall. rub. an. ʒ. j.
Ceræ parum. M. fiat linimentum.

In vertigine omni præter cætera auxilia obſeruaui magnopere conferre cauteria cruribus affixa. Et licet proprie conueniant, vbi vertigo fit aut à liene, aut à iecore, aut ab vtero: obſeruaui tamen etiam in ea, quæ fit à vẽtriculo, cauteria vel ambobus cruribus, vel vni ſaltem affixa, eſſe admodum ſalutaria. *Cauteria cruribus affixa efficaciſſima.*

CAPVT XII.

De Likanthropia.

IN hoc genere ſymptomatũ ad corruptam imaginationem pertinentium, eſt poſtremo loco alter affectus, qui tribus nominibus à Græcis nuncupatur.

Nomina. Vocatur modo λυκάων, modo λυκανθρωπία, modo κυνανθρωπία. Arabes vocabulis multo aſperioribus vtuntur. Nam appellant modo contutum, modo Corrum. Rhaſes appellauit hunc affectum ereos. Sed neſcio quo ſpiritu, niſi hæc vox ſit male ad nos translata.

Deſcriptio. Eſt autem hic affectus ægritudo quædam, in qua homines putant & imaginantur, ſeſe vel lupos, vel canes eſſe: ac propterea latrant, diſcurrũt, nocte vagantur, ſepulchra perquirunt: & quod magis horrendum eſt, etiam cadauera corrodunt. Et volo vos hoc loco nonnulla hac de re, quæ apud ſcriptores legũtur, docere. Nã Herodotus in Melpomene ſcribit, populos quoſdã, Nephros vocatos, quotannis fieri lupos, & poſtmodũ redire homines. Id ꝙ etiam de aliis narrat Plin. lib. 8. c. 22.

Et quanquam fabulæ ſint, homines fieri lupos: ſemper tamen ego putaui, & alios, qui hac de re teſtati ſunt, non ex toto falſum dixiſſe: quandoquidem fieri poteſt, vt variæ gẽtes ſimili morbo ſint tentatæ: adeo vt occaſionem dederint, fingendi tranſmutationem in lupos. Et ſic quoque intelligendum eſſe Pauſaniam, cum lib. 6. Ilia. ſcribit, Demarini quendam pugilem 10. annis fuiſſe lupum. & deinde hominem rediiſſe. Nã veriſimile eſt, virum illum laboraſſe quotannis hac ægritudine, ita, vt fuerit exiſtimatus lupus. Et forſan non eſt à ratione alienum, exiſtimare mutationem illam Nabuchdonoſoris in bouẽ, & in feram, non aliud fuiſſe, quam huiuſmodi ægritudinem.

Lykanthropia affectus eſt præter naturam, eſt ſymptoma in genere actionum imaginatricis deprauatarum. Locus affectus eſt cerebrum, ſecũdum anteriores partes, & morbus nullus alius eſt, quam intemperies cal. & ſicca. Cauſa n. immediata huius intemperiei eſt humor melancholicus combuſtus & fœdus, vnde intelligere poteſtis, cur tam varia ſymptomata & mõſtroſa in hoc morbo cõſpiciantur, quandoquidem, vt ſcribit Ariſt. 1. probiem. 30. humor melancholicus combuſtus ſecundum varias ſui gradus & ſecundum diuerſitatem diſpoſitionis corporum, varios & mirificos effectus proferre ſolet. *Locus affectus.*

Cauſa mediata huius mali, ſed interna, eſt intemperies naturalis calida & ſicca; ætas virilis, ſuppreſſæ hæmorrhoides. Et inter cauſas externas Aetius lib. 6. ca. 11. commemorat tẽpus anni, vbi ſcribit, huiuſmodi morbum maxime graſſari menſe Febr. Sed cur potiſſimum hoc tempore fiant Lycanthropiæ, non ita apud omnes certo eſt conſtitutum. Aliqui ſunt, qui putant, ſyderum concurſus eo tempore hoc malum inducere. *Cauſa mediata; Interna. Externa.*

Sed, cum Hip. ſcribat 3. aph hyeme, & potiſſimum vere melancholiã dominari, & melancholicos morbos fieri, puto potiſſimum menſe Febr. fieri, quia tũc incipit ver, & præſertim incipiebat tempore Hip. vt propter hoc & feles, & complura alia animalia eo mẽſe immani libidine efferantur. Adhæc inter cauſas externas connumerari poteſt vita flagitioſa & turpis: ſiquidem etiam qui referũtur laboraſſe hoc malo, omnes fuerunt impuriſſimi homines. *Cur menſe Febr. potiſſimum hic morbus graſſetur.*

Signa cõplura ſunt. Nam qui laborant hoc morbo, interdiu latent domi: vbi tenebræ apparent, ſtatim exeunt, & huc atq; illuc diſcur- *Signa.*

ſantes clamant, lattant, fugiunt obuios, perſequuntur ſepulturas, oculos habent cauos, colorem vultus fœdum & nigrum, linguam aridam & ſiticuloſam: Poſtremo habent vlceribus plena crura. Quorum tres ſunt cauſæ. 1. impuritas & grauitas humoris. 2. multitudo motuũ pedum 3. multitudo morſuum, quos patiuntur à canibus, præterquam quod præ ſtultitia ſæpe impingunt in lapides & ligna: vnde ipſis crura franguntur.

Eſt certe hic morbus horrendus, veruntamen non eſt exitioſus: imo vero, etſi pluribus menſibus duret; attamen legimus etiam poſt annos fuiſſe perſanatum.

Curatio. Curatio eadem eſt, quę maniæ: & propterea de curatione tractabimus in curatione maniæ. Nunc ſatis eſt, ſcire, peculiariter in hoc morbo ab Arabibus & Aetio laudari ſanguinis miſſionem vſque ad animi defectum, eo, quod maxime in hoc morbo formidetur magna aliqua inflammatio, aduerſus quam efficaciſſimum eſt remedium venæ ſectio vſque ad animi defectum, ſicut & in magnis doloribus, vt docuit Gal. 1. aph. in fine 23. Præterea laudant Arabes verbera & fuſtes. Reliqua in curatione maniæ.

CAPVT XIII.

De vitiis ratiocinationis læſæ.

Ratio ordinis. PEractis vitiis læſæ imaginationis, tranſeundum eſt ad vitia læſæ ratiocinationis, quę ex Gal. 2. de ſympt. cauſ. 2. trium eſt generum, quoniam ratiocinatio, per quam homo eſt homo, vel diminuitur, vel auſertur, vel deprauatur. Quæ omnia vitia complexus fuit elegantiſſ. Celſus lib. 3. cap. 18. ſub nomine inſanię. Vbi ratiocinatio ſeu diſcurſus diminuitur, vocatur à Græcis μώρωσις & μωρία. Latini appellant ſatuitatem, & dementiam. Vbi vero penitus aufertur diſcurſus, vocat̃ ἄνοια: Latini dicunt modo amentiam, modo ſtoliditatem, ſed notandũ eſt vocari amentiam, propterea quod homo in hoc affectu non ſit penitus ſine mente, quia eſſet bellua, ſed ſic appellatur, quemadmodum ab Ariſt. dicuntur quædam aues ἄποδες, non quod penitus ſint ſine pedibus, ſed quia habẽt breuiſſimos pedes: Sic amentes, qui habent paruni omnino mentis. Gal. cap. 3. lib. de diff. ſympt. inquit hunc affectum eſſe quaſi paralyſin rationis. Et, vt puto, Gal. accepit hoc ex epiſtolis Hip. in quarum vna Abderitani vocabant fatuitatẽ, Democrit. Apoplexiã τῆς διανοίας. Tert. lib. de anima vocat prodigalitatem mentis.

Cæterum quando ratiocinatio deprauatur, fit affectus nuncupatus à Græcis modo παραφροσύνη, modo φρενῖτις. Hæc poſtrema vitia videntur Arabes complexi ſub nomine permiſſionis rationis.

Verum, vt tota hæc tractatio à me ordine tradatur, primum ſermonem faciam de diminuta & ablata ratiocinatione, quandoquidem hi ſunt congemini, & differunt tantum ſecundum magis & minus.

CAPVT XIV.

De fatuitate & amentia.

Fatuitas quid. DIminutio diſcurſus, vt dictum, eſt ſatuitas. Videtur tamen cõtrouerſum, quid proprie ſit. Nam Gal. 2. prorrh. com. vlt. maniſeſtiſſime monſtrat, fatuitatem eſſe affectum pręter naturam carentem delirio. Contra a. Paulus Ægin. lib. 3. ca. 11. tradit eſſe affectum, in quo læditur ratiocinatio & memoria, vt non videatur hic affectus prorſus eſſe abſque delirio.

Genera fatuitatis duo. Vt tollatur hic nodus, confugere oportet ad Aetium, qui lib. 6. cap. 22. ſcribit duo eſſe genera fatuitatis: aliud, in quo ægri debiliter quidem diſcurrunt, ſed conſequentia & ordinata dicunt & faciunt. atq; hanc eſſe μώρωσιν proprie: aliud eſſe dicit, in quo ægri non ſolum debiliter diſcurrunt, verumetiam neq; dicunt neque faciunt conſequentia & ordinata; ſed confuſe & abſque vllo propoſito loquuntur & operantur. Atq; hunc affectum dicit Paulus vocari à Græcis λῆρον. Vnde, quãdo Gal. ſcribit, fatuitatẽ eſſe ſine delirio, loquitur de prima ſpecie, ſicut Paulus loquitur vel de ambobus generibus vel de poſtremo.

Amentia quid. Amentia vero eſt affectus, in quo homines vſque adeo carent diſcurſu & mente, vt videantur puræ pecudes. Atque huiuſmodi affectus interdum morboſus eſt, interdum non. Nã reperiri dementiam non morboſam, præ cæteris docuit Hip. 4. epid. in caſu cuiuſdam, quem ſcribit fuiſſe ſatuum: modo non morboſum: huius generis apud veteres habentur populi Thraces, quos dicit Ariſt. 75. probl. 3. neſciuiſſe numerare, niſi vſque ad quatuor. *Genus ſymptomatis.* Et huiuſmodi etiã fuit neſcio quis ſtupidus & bardus, quem ſcribit Athenæus ignoraſſe, quot pedes haberet. Fatuitas igitur & amentia ſunt ſymptomata in genere actionis diſcurſiuæ, diminutæ & ablatæ.

Locus affectus. Locus affectus eſt cerebrum ſecundum ſe totum. Nam ſcribit Gal. 3. de plac. 4. nec non 3. de loc. aff. 4. eos, qui parum mẽtis & diſcurſus habent, à populo vocari excerebratos. Et hodie etiã à vulgo dicuntur eſſe ſine cerebro.

Morbus quo[illegible]dat. Morbus eſt intemperies frigida; cui, vt dicunt Arabes, interdum coniungitur ſiccitas, interdum humiditas, interdum vero vapores ſeu flatus. Nam eſſe intemperiem frigidam, ꝑter alia loca habetis locupletiſſimum teſtẽ Gal. q. 4. de præſa. ex pulſ. 8. ſcribit frigiditatis cerebri ſymptoma inſeparabile eſſe fatuitatem; nõ ꝙ frigiditas cerebri ſemper inducat fatuita-

[illegible]

[illegible] a est [illegible] locus est Arist. cæterum, [illegible] secus fit, [illegible], quia [illegible] in [illegible] homo [illegible] tardus [illegible] ad [illegible].

Philosophi putarunt, fatuitatem [illegible] posse induci a sicco & a nimio calore [illegible] consumente. Sed puræ nugæ sunt. Nam, etsi Auct[illegible] lib. primo tractat. nono, capit. de [illegible] at, interdum siccitatem im[illegible] tam [illegible] mentis operationibus; [illegible] non propter hoc asserendum [illegible], [illegible] siccitate esse fatuitatem, [illegible] aliquam [illegible] tione. Pari pacto falsum [illegible] consumente [illegible] calor [illegible] fatuitatem [illegible] inflammationem [illegible] & [illegible] fatuitatem [illegible]

Causæ in- [illegible] Ca[illegible] sunt [illegible] me- [illegible] intemperies [illegible] oris, [illegible] fit, facit [illegible] fatuos [illegible] eos, qui frigido sunt temperamento.

Ætas quoque [illegible] has causas recensetur; si- quidem [illegible] bit A[illegible] loco cit. senes capi- untur [illegible] fatuitate, quæ vocatur λῆρο[illegible], iuuenes au[illegible], quæ [illegible]. Sexus quoq; aliquid [illegible] ad generationem huius mali [illegible], quum [illegible] magis, [illegible] viri [illegible] hac ægritudine. Ex [illegible] internis præter natu- ram non [illegible] Au[illegible] lib. 1. tract. 9. c. 16. euacuatio nimia sanguinis siue sit sponta- nea siue arti[illegible]ciosa. Idem etiam lib. 2 tract. 3. c. 1. scribit priuationem [illegible] lorum maxime [illegible] ducere ad inducendam desipientiam.

Sed hoc in loco dubitari potest, vtrum [illegible] morbus hæreditate contrahi [illegible], & v[illegible] [illegible] per [illegible] Quod ad [illegible] per h[illegible] quod ad modum co[illegible] [illegible] & pru- [illegible] fatuos, vt [illegible] de [illegible] Hippocratis: [illegible] parentibus [illegible] vid[illegible] tio.

Num hoc affectus sit hereditarium.

Quod [illegible] secundum [illegible] Hip- pocrate[illegible] hydro- picum [illegible] liceat, po[illegible] sum [illegible]

[illegible] neq[illegible] quam [illegible] fatuitas non fit nisi a [illegible] intempe- rie frigida cerebri. Iam vero [illegible] intempe[illegible] go tempo[illegible] vt non po[illegible] per con[illegible] sit in cerebro.

Externa. Causæ externæ con[illegible] & [illegible] sunt: In primis est aer frigidus, [illegible] ven- tosus & pluuiosus: Aer [illegible], vnde qui sunt stupidi & tardi, [illegible] sub crasso aere [illegible], nimius somnus, nimia venus, continuæ crapulæ & cruditates hanc fatuitatem facile inducunt: præsertim [illegible] cibi & medicamenta admo[illegible] [illegible] hyosciamus, quem scribit [illegible] vocatam [illegible] herbam insa- nam, quod homines red[illegible] fatuos, quemad- modum inuenietis etiam ipsam vocari altercum, quoniam valde alterat mentem humanam.

Signa. Signa harum af[illegible]onum [illegible] adeo ma[illegible] festa sunt, vt [illegible] opus perquirere, [illegible] & oper[illegible]ombus, & gestibus [illegible] loquela ma- nifeste patet [illegible] quê carere [illegible] & ratione.

Progn. Est autem omnis fatuitas antiqua & natu- ralis in[illegible] non tamen ex[illegible]ola. Scri- bit Hipp. in coacis prænot. [illegible] ingê- tem in febribus significare futuram phreni- tidem. Quæ sententia omnino falsa videtur: quoniam si fatuitas oritur ex immensa cere- bri frigiditate, quin fieri potest, vt commute- tur in phrenitidem, quæ est calida passio; propterea locus ille intelligendus est non de vera fatuitate, sed potius de desipientia, quæ interdum etiam fieri solet a causa calida. Idem Hipp. 1. prorrhet. text. 31. scribit fatuitatem coniunctam morbo regio, malum esse. Quem locum interpretans Gal. dixit, pro fatuitate intelligendum esse veternum. Sed vtcunque intelligatur, multû absunt a sese, fatuitas vera, & morbus regius: ac propterea placet mihi, vt etiam hoc loco nô vera intelligatur fatuitas.

Curatio. Curatio fatuitatis & amentiæ communis- simum scopum habet, vt c[illegible]rum calefa-

& ſi humidum … vt … Et quia frigiditas vetuſta … cum … pug nandum eſt aduerſus … Vnde neceſſaria eſt in primis exqu… victus ratio. A … igitur eligendus … odoratus; imo vero odores maxime cond… unt in hac ægritudine … odor & ambræ, myrrhæ, & omn… romatum. Vigilare oportet mod…ate, & corpus exercere moderate.

Diæta.

… ſtinendum eſt, quantum fieri poteſt, a venere: fugiendæ cruditates & crapulæ. Vinum gen… oſum, … ue, odorat um … enit: arom … it … munt, vt habetur … b. A… ct … de … in cuius 2. vol umine diligen… ne … or … p opo … t … uam … m m c borum, … ad bonitatem … nii & prudentiam producendam ſufficient.

In … tuto … d … genter conſiderandum, verum intemperies cerebri ſit … ua cum humoribus, an ſ iuncta. Si enim ſit ſeiuncta, oportet ſtudere medicamentis internis & externis, vt cerebrum calefiat. Quare conueniunt extrinſecus capiti lotiones ex vino, lixiuio & vino, ex lixiuio cum aromatibus. Conueniunt & inunctiones temporibus & ſuturæ coronali, vt eſt iſta:

Linimentum pro capite.

℞. *Oleum myriſtica.*
Caryoph. an. ℥. iij.
Ladani. ʒ. ß.
Gallia muſcat. gr. vj.
Cum modico vini f. linimentum, adminiſtrandum, vt dictum eſt.

Pot… etiã ex ſimili materia fieri pila, & geſtari … a n…res di… & nocte, & præſertim no… … vt … eſt … theriaca ãtiqua, Mithrid. confectio, cõfectio Alkermes, cõfectio anacardina. Soleo ego vti etiã ſimili confectione:

Miſtura optima.

℞. *Pulu. cerebri gallinacei aſſati. ℥. j. ß.*
Specierum diamuſci dulcis ʒ. ij
Diamarg.
Diatrionpiper. an. ʒ. ß.
Cum ſacch. diligenter depurato q. ſ. fiat mixtura; cuius ſumitur ſingula vice ʒ. j. vel ʒ. ij

Si intemperies copulata ſit cũ humoribus, primum videre oportet, an vacuatio vlla ſanguinis cõueniat. Et quia diximus, huiuſmodi ægritudinem oriri ab inſigni frigida intẽperie cerebri, non videtur vlla ſanguinis miſſio vtilis eſſ… poſſe; & ideo, niſi aliqua conſueta ſanguinis euacuatio ſit ſuppreſſa, omnino abſtinendum … a euacuatione ſanguinis … ratione.

Venæ ſectio.

De cauteriis iure quæri poſſet v… m conueniant. Et quia certiſſimum eſt, vbi abundãt humores frigidi expedire, vt ii continuo euacuentur, propterea laudare ſoleo vſum ipſorum præſertim in brachiis.

Cauteria.

… od reliquum eſt, humores quamprimum … præparare opus eſt hunc … modum

Præparatio humorum.

… *Fol. maior.*
Salvia.
Stæch. an. M. j. f. decoct. ſ. a.
D… de … ℞. d. d. ℥. iiij.
… *de cort citri.*
… *de Stæch. an. ʒ. ß. M.*

E… nerte … oportet … hoc … o, quod memor… mandatum eſt ab Auer. 3. collect. ſectione … in hac affectione etiam cordi ſuccurrendum eſſe. Quanquam autem hoc videatur placitum purum Peripateticum, cũ Peripatetici p… int in … llectum in corde, id tamen, quod di… it Auic. in melancho… eſſe etiã habendam curam cordis, in propoſito quoque caſu dici poteſt.

Vbi præparati ſunt humores, eos expurgare conuenit. Et in hoc caſu cæteris medicamentis anteponendus eſt pillularum vſus. Vbi ennuenient iſtæ pillulæ:

Purgans.

℞. *Pill. aurearum.*
De … tera Pachij an. ℈ ij. ß.
Oxym ſcyllit. q. ſ. M. & f. pillula. v.

Cæterum, quoniam dixi, hunc affectum pertinaciſſimum eſſe, minime ſufficere ſolẽt ſimplices purgationes, niſi repetantur; ideo poſſunt iterum præparari ſic humores:

Præparatio altera.

℞. *Rad. pæonia.*
A… gelica an. ʒ. ij.
Fol. Stæch.
Maior. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℥. iiij.
Oxym. ſcyllit.
Syr. de beton. compoſ.
De Stæchade an. ʒ. ß. M.

Poſt iterum purgabuntur his pillulis:

Purgatio altera.

℞. *P ll. imperialium.*
Cocb. præpar. an. ℈. ij.
Trochiſ. alhandal. gr. iij.
Cum melle roſ. ſolut. f. pillulæ v.

Poſt hanc purgationem veniendum eſt ad expurgandum caput per errhina. Et inter cætera ſoleo e… o vti claterio cum cera & Terebinth… a hunc in modum:

Errhinum.

℞. *Elaterij. ℈. j.*
Terebinthi. cypria ʒ. ij.
Cera modicum. M. & f. collyrium pro naribus.

Præter hæc conueniunt omnia ea, & intrinſecus & extrinſecus, quę nuper propoſui, cum traderem medicamenta aduerſus fatuitatem ex ſola intemperie fri… da.

Sunt multa, quæ a proprietate dicuntur conferre ad reſtituendum int… m & rationem; vt ſunt puluceres omnium pene cerebellorum animalium. Sic etiam ſmaragdus & ſaphyrus ad collum geſtatus dicuntur conferre ad intellectus perſpicaciam; & multa alia, quæ non opus eſt referre.

A proprietate conferentia.

CAPVT XV.

De Phrenitide.

Sequuntur vitia d… deprauati: quæ o… vt ſcribit Gal. a de ſympt. cauſ. cap. vlt.

vlt & [illegible] in 3 [illegible] o [illegible] ic delirat: [illegible] quia delirium [illegible] , vel cum febre, vel [illegible] cum febre, quod vo[illegible] phrenitis [illegible] loco de delirio, ſi[illegible] quod vo[illegible] Mania, tractabimus. N[illegible] ſcribit Al[illegible] cap. 13. omnes in hoc conueniunt phrenitidem eſſe morbum acutum [illegible] & p[illegible]. Verùtamen magna fuit diſſenſio inter veteres circa naturam, cauſas & [illegible] ipſius.

Phrenitis enim, vt colligitur ex Gal. [illegible] 1. prorrh. text. 4. dupliciter apud medicos [illegible] pitur: quandoq; communiter pro quocunque delirio cum febre, id quod ſæpiſſime inuenietis apud Hip. qui in lib. præſertim epid. crebro [illegible] mentionem facit phreneticorum, cum tamen phrenitis ſit morbus [illegible]rus. Alio modo capitur proprie. At proprie accepta, vt colligere licet ex Gal. tum 2. de ſympt. cauſ. tum 1. epid. com. 2. textu 3. eſt inflammatio cerebri & membranarum eius, quæ inflãmatio lædit inſigniter operationes ipſius cerebri. Sed quia hæc delineatio phrenitidis ſatis rudis eſt, oportet vt eam diligentius tractemus. Et propterea quatuor de phrenitide breuiter & perſpicue tractabo, ſcilicet quæ inflammatio ſit, quæ pars cerebri inflammetur, quomodo hæc inflammatio lædat operationes: deinde, quæ operationes in phrenitide lædantur.

[illegible] apud medicos [illegible] iter accipitur [illegible] qualibet inge[illegible] i[illegible] pa[illegible] acc[illegible], quæ [illegible] nomine [illegible] ſiue acceſſio. Secundo modo accipitur pro apoſtemate ex calidis ſuccis orto. Tertio [illegible] pro eo tumore, q[illegible] in [illegible] poſito caſu, [illegible] dicitur [illegible] propriè accepta [illegible] inflammatio [illegible] accipitur primo modo, n[illegible] modo. Quoniam, vt audi[illegible] ait: non fit ex puro ſanguine, ſed ex alio humore, & propterea relinquitur, vt accipiatur ſecundo modo; ſiquidem eſt apoſtema cerebri factum ex ſucco calido.

De parte cerebri, quæ inflammatur, diuerſas [illegible] medicorum ſententias. Gal. vt audiuiſtis videtur exiſtimaſſe, in phrenitide & inflammari mẽbranas, & corpus cerebri. Neque valet, quod ſcribit Alim. in contextu Græco apud Gal. ſcribi, quod phrenitis fiat ſecundum cerebrum. Quoniam apud Græcos proinde eſt, [illegible] & in ipſo & ſecundum ipſum. Imo vero idem Gal. 4. de præſag. ex pulſ. 9. man[illegible] ſcribit, cerebri corpus non poſſe inflammari, [illegible] ſimul inflãmetur tenuis membrana, & [illegible] uerſo: adeo, vt perſpicuum ſit Gal. voluiſſe in phrenitide inflãmari & membranas cerebri & eius ſubſtantiam. Alex. Trall. loco cit. dixit in phrenitide inflammari vel membranam, vel cerebrum.

V[illegible] quod dixit Gal. coniunctim, dixerit Ale. [illegible]. Ægineta lib. 3. cap. 6. & Aetius libr. 6. cap. 2. videntur putaſſe, phrenitidem fieri ex [illegible] membranis. Paulus tamen, qui vidit [illegible] difficultatem, aliquando fieri etiam dixit inflammatum cerebro.

Hoc ſecuti ſunt omnes ferè Arabes, & præſertim Serapion: cui illud [illegible] Auic. quod voluerit, neque cerebrum, neque ceſſa poſſe inflammationem ſuſtinere, de qua re alius locus poſtulat, vt loquamur.

In hac ſententiarum diuerſitate confugiendum eſt ad rei naturam, id eſt ad modum generationis ipſius inflammationis, qui huiuſmodi eſt, vt ſanguis vel copia, vel potius qualitate moleſtus naturæ eam [illegible] expulſionem concitet, quæ cõcitata per p[illegible] & poſt partem mittit ſanguinem onero[illegible] ad oſcula & fines venarum, vnde e[illegible] huiuſmodi ſanguis, fertur per alias partes, donec inueniat aliquid ſolidũ, cui adhærens firmetur: vnde poſtmodum eo firmato, & alio ſanguine ſ[illegible]quente, ſit tandem tumor, qui inflamatio vid[illegible]tur. Ex quo videre poteſtis ſanguinẽ in corporibus cauernoſis minime facere tumorem, quia facile elabitur: ſed tantum circa partes ſolidas, quibus inhæret, firmatur.

Et hoc eſt, quod volebat docere Gal. 14 meth. 1 vbi ſcribit, eryſipelata minime fieri in partibus intimis, ſed tantum in cute; quia ſe. ſanguis tenuis & bilioſus elabitur facile, donec circa cutim firmetur.

Idem [illegible] voluit Galenus docere 1. epid. 2. [illegible] vbi ſcribit, fieri delirium, quando bilis per venas cerebri excurrit; fieri autem verã phrenitidem, quando eadem bilis firmata eſt circa membranas. Itaque & rei natura, & Gal. ſatis aperte docent, inflammationem hanc, quæ eſt phrenitis, fieri circa cerebri membranas.

Sed quid dicemus ad Gal. loca, in quibus con[illegible]iſſe videtur phrenitidem fieri inflãmato cerebro & membranis; Dico hoc veriſſimum eſſe, quia vt alias docui ex Gal. 4. de præſag. ex pulſ. minime poteſt inflammari membrana, niſi compatiatur quoq; ſubſtantia cerebri, & præſertim ea pars, quæ proxima eſt inflammatæ membranæ. Cur autem hoc potius tribuatur membranis, eſt, quia vere locus inflammationis eſt mẽbrana, & ſubſtantia cerebri compatitur. Vnde Gal. 4. de cauſis pulſ. 14 cõparans inter ſe Lethargum & phrenitidem, dicit in lethargo magis inflammatum eſſe ſeu pati cerebrum, quam membranas, in phrenitide contra magis inflammari membranas quam cerebrum.

Hoc pariter videtur ſignificare voluiſſe Gal. 1. prorrhet. 33. vbi ſcribit tumultuoſas & graues phrenitides fieri, quando bilis firmata eſt circa membranas: fieri autem quietas atq; hecticas phrenitides, quando bilis diffuſa eſt per vniuerſam cerebri ſubſtantiã, ita, vt cere-

brum inſtar luteæ cuiuſdam totum ſit bile infectum & imbutum.

Ergo res ſe habet ſic, quod in phrenitide bilis ſeu humor morbificus figatur circa membranas, & paulatim putreſcens & incaleſcens incendium communicat ſubſtantiæ cerebri, & propinquæ præſertim. Dicebat autem Aetius in phrenitide mediam partem cerebri eſſe proprie locum affectum. Cum autem afficiatur in phrenitide cerebrũ triplici morbo, nempe intemperie, morbo in magnitudine & ſolutione cõtinui, quæſitũ eſt a nonnullis, quis in phrenitide ſit ille morbus, qui potiſſimũ lędit? Et ne inutiliter detineamini in his dubitationibus, ita conſtituere debetis præcipuum morbum eſſe intemperiẽ, quandoquidem intemperies calida & ſicca ea eſt potiſſimum, quæ operationes principes lædit. Et vt alia loca Gal. omittam, illuſtriſſimus eſt locus 8. de vſu part. 13. vbi diſputat Gal. aduerſus Eraſiſtratum, qui dicit propterea cerebrum humanum nobiliſſimas operationes edere, quoniam ſummo artificio factum eſt, inquit Gal. hoc minime verum eſſe, quoniam etiam cerebrũ aſini artificioſe factum eſt, veruntamen ignobiliſſimas operationes edit. Itaq; dicit Gal. cerebrũ humanum propterea nobiliſſimas operationes edit, quoniã nobiliſſimo temperamento donatum eſt. Si igitur intemperies cerebri ea eſt, quæ facit diuturniſſimas operationes, ſequitur, vt quoties huiuſmodi operationes depravantur, id fiat, quoniam temperamentũ cerebri corruptum eſt, vt hinc facile vnuſquiſque colligere poſſit, præcipuum morbum in phrenitide & primario lędentem eſſe intemperiem. Cęterum, quoniam diuerſa ſunt genera operationum cerebri, ſequitur poſtremo loco, vt videam᷒, quæ potiſſimum operationes lædantur in phrenitide. Gal. 4. de loc. aff. cap. 2. & cũ Galeno fere omnes Græci videntur in ea fuiſſe ſententia, vt quandoque ſolum lædatur imaginatio, quandoq; ſolum diſcurſus, quandoque vero imaginatio & diſcurſus. Sed puto ego in phrenitide vera ſemper neceſſario & primario lędi diſcurſum: quia eſt affectus mediæ partis cerebri. Et in omni vera phrenitide potiſſimum apparet error in diſcurſu & iudicio. Illud tamen verum eſt, fere ſemper ſimul cum ratione & diſcurſu offendi quoque imaginationem, ſicuti contingit interdum, vt inchoante vera phrenitide appareat tantũ læſa imaginatio, quod forſan voluit intelligere Gal. auctor cæteris Græcis eius opinionis, ſcilicet quod in rudi & inchoante phrenitide lædatur diſcurſus & imaginatio, ita tamen vt quandoq; lęſio diſcurſus ſit vſq; adeo exilis, vt errorem imaginationis obſcuret.

Quæ potiſſimum operationes lædãtur in phrenitide.

Cauſa. Cauſa immediata phrenitidis.

Cauſa immediata phrenitidis eſt, vt audiuiſtis ex Gal. 4. de cauſis pulſ. 14. & 1. epid. 2. 73. bilis, ſiue potius ſanguis bilioſus. Sed circa hanc cauſam eſt nonnihil difficultatis, quandoquidẽ Paulus loc. 3. videtur voluiſſe phrenitidem fieri etiam a ſanguine flagrante in cerebro & putreſcente. Præterea Hip. 2. de morbis mentionem facit cuiuſdam affectus cerebri, in quo ſcribit ipſum cerebrũ χολᾶν, i. e. bileſcere, & addit, huiuſmodi morbũ non eſſe lethalem. Circa primum aliqui fuerunt, qui exiſtimarũt, poſſe Paulum cum aliis conciliari, ꝙ dicere voluerit, non ſanguinem purum facere phrenitidem, ſed ſanguinem bili commixtum. Verum hic motus non ſatisfacit: quandoquidem Gal. 1. prorrh. 1. ſcribit, vbi in cerebro peccat bilis & ſanguis, fieri nõ veram phrenitidem, ſed potius phrenitidem quandã veluti comatoſam. Vnde multo ſati᷒ eſt, dicere, Paulum nomine ſanguinis intellexiſſe non purum ſanguinẽ, ſed bilioſum & tenuem, aut, ſi dicere volumus fieri ex ſanguinẽ & bile, dicendũ eſt, fieri bile multum ſuperãte ſanguinem. Circa ſecundum, id eſt, ad locum illum Hip. eſt dicendum, eum affectum longe diuerſum eſſe à phrenitide quam tractamus, ſiquidẽ eo in morbo cerebrum non inflammatur, ſed tantum propter bilem incaleſcit, niſi placeat appellare huiuſmodi incaleſcentiam, inflammationẽ, quemadmodum exiſtimo feciſſe Paulũ, qui præter phrenitidẽ fecit quoq; duo alia capita de inflãmatione, & de Eryſip. cerebri, quaſi apud Paulũ clariſſime diſtinguatur & phrenitis & inflammatio cerebri. Cauſæ internæ ſed mediatæ phrenitidis, ſunt complexio calida & ſicca, ætas, vt dixit Cæl. Aurel. iuuenilis. Nam Hip. 3. aph. 30. inter morbos illius ætatis recenſet phrenitidem, & 7. aph. 80. cuius interpretationem Gal. non habemus, ſcribit phrenitidem poſt quadrageſimum annum eſſe incurabilem: quia propria non eſt eius ætatis. Prętereа inter has cauſas, ſed præternaturales, recẽſetur etio eſt importuna ſanguinis vitioſi, & præſertim, fluentis a naribus. Inter cauſas externas eſt aer calidus & ſiccus, tẽpus æſtiuũ. Scribit etiã Alex. 1. probl 76. in æſtate canes rabie tẽtari q̃ rabies eſt veluti phrenitis. Et Plut. lib. ꝙ bruta rationẽ habent, probat canes nõ eſſe prorſus expertes rationis, quia tentantur rabie, quæ eſt veluti phrenitis hominis: quaſi canes tententur affectu rationalis facultatis, ſicut & homines. Adhęc nimiæ vigilię, nimiæ exercitationes corporis. Et Auicenna dicebat ãbulationes ſub ſole maxime facere phrenitides. Nimia ira, nimia ſollicitudo in ſtudiis, vſus vini generoſi & meracioris, nec non vſus aq. vitæ vocatæ, maxime producunt phrenitides. Vnde apud gẽtes, quæ potant aqua vitę, vt ſunt Moſcouitę, cõplures vidẽtur phrenitici, ꝓpter vſum huius aquæ & aromatum.

Cauſæ internæ mediatæ.

Externæ.

Similiter nimius eſus cæparũ, alliorum, &, vt tandem dicam, omnium eorum, quæ calida ſunt, & caput petũt, inter has cauſas cõnumerantur

rantur, quemadmodum vſus mandragoræ, h[illegible] yami, & [illegible]ter confection[illegible] anacardina [illegible] hunc affectum inducere, vt ego quandoq; o[illegible] uaui, [illegible] in Sicilia eſſem.

Differentiæ. Sequuntur d[illegible]ntiæ, quæ apud varios ſcriptores variæ [illegible] diuerſæ ſunt propoſitæ. Methodici [illegible] tantum fecerunt, ſecundum laxum & ſecun[illegible] ſtrictum Gal. vt audiuiſtis, varias fecit di[illegible]entias ſecundum ra[illegible]onem im[illegible] & decurſus. Sed m[illegible]lto melius e[illegible], quidem has diff[illegible]entias, vt Gal. [illegible] de loc. aff. [illegible] ſecundu[illegible] fit tem bil[illegible] ex q[illegible] efficitur, quoniam inte[illegible]rdum fit [illegible] ſimplici, interdu a bile deuſta, & propterea [illegible] phrenitis mitior eſt, alia immanior.

Signa diſtinctiua. Signa cognoſcendi phreniti[illegible] ſunt trium ordinũ: alia diſtinctiua, alia diagnoſtica, alia prognoſtica. D[illegible]ſtinctiua neceſſaria ſunt cognitu in hac ægritudine, propter[illegible]a, q; complures ſunt alii morbi, qui huic ſimiles ſunt. Itaque ſigna, quibus diſtinguitur phrenitis à melancholia & mania, vt habemus a Gal. 3. epid. 3. 45. ſunt, quod melancholia & mania, quatenus tũ ſit, ex ſe habent febrem coniunctam, neq; floccos carpunt, quemadmodum phrenetici: neque eam reſpirationem habent magnam etiam tardam.

Quo phrenitis diſtinguatur à delirio. Cæterum diſtinguitur phrenitis a delirio, quod oritur ex potu mandragoræ, vel altercatione: quoniam in hoc delirio homines magis rixantur, ol[illegible]quuntur & altercãtur. Imo dicit Scribonius Largus, medicus antiquus, altercum voc[illegible] t[illegible] eſſe [illegible]b al[illegible]rcatione.

Diſtinguitur phrenitis a delirio in febribus: quoniam [illegible]ũ febrium non eſt perpetuum, ſed remittitur, & augetur ſecundum remiſſionem & augmentum ipſarum febrium. Etſi enim Gal. 1. aph. 12. dicat, in phrenitidẽ febrẽ [illegible] q[illegible]laiu imaginẽ tertianæ, attamen [illegible] continua; & ideo non habet ea incrementa & decrementa, quæ habẽt deliria aliarum febrium. Adhæc d[illegible]ria febriũ, ſemper ſequuntur [illegible] febres: phrenitis plærũ[illegible] antecedit vel ſaltem comitatur febrem.

Dignoſcitur à delirio, quod fit ex inflammatione ſepti tranſ[illegible]rſi, propterea quod in ſepto tranſu[illegible] dolor eſt circa eam partem, vt docuit Hip. 1. de morbis. Pulſus etiam ſunt valde inæquales, vt eſt 4. de loc. aff. [illegible]2. diſtinguitur demum à delirius, quæ contingunt per conſenſum aliarum partium: quod, prout affectus partium communicantium modo augentur, modo remittuntur, ſic modo augetur, modo remittitur delirium, quod quidem minime probatur in phrenitide.

Signa præcognoſcentia futuram. Sequuntur ſigna diagnoſtica: quæ alia indicant futurã phrenitidem, alia præſentem. Futurã præcognoſcere, maxime facit ad præſeruationẽ & curationẽ. Inter [illegible] primũ illud eſt, q; vbi proxima eſt phrenitis, imaginationes cõtingent turbatæ, vigiliæ aut ſomni perturbati, obliuiones, grauitates capitis, ſpiratio paulatim fit magna & tarda. Addunt Alex. & Rhaſes interdum vrinam ex toto ſupprimi, interdum vero aluum fluere. Præterea vbi futura eſt phrenitis, antecedere ſolet rubor vultus, rubor oculorum, horror luminis, imaginẽs ſolent apparere ante oculos: quod dicit Gal. contingere ob fuligines deuſtas, quæ in caput, & in cerebrum atque oculos feruntur. Poſtremo ſolent [illegible], qui corripiendi ſunt phreniti[illegible] [illegible] & pannis. [illegible] Gal. 4. de loc. aff. ſeſe præuidiſſe [illegible]rum phreneticum, quia in affectu quodam colligebat feſtucas.

Hæc itaque ſunt ſigna, quibus Galenus & Arabes putarunt prædici poſſe phrenitidem: quanquam apud Cæl. Aurelian tract. de phrenitide [illegible] diſputatum, an habeti poſſint ſigna futuræ phrenitidis.

Poſt[illegible]o, quæ ſignificant præſentem phrenitidem, aut ſignificant eam aut recentẽ aut veluſtam & conſummatam. Quæ recentem indicant, ſunt omnia, quæ indicat etiam futurã, ſed multo maiora, præſertim vero eſt perpetuus error mentis. Adhæc [illegible]unt, vociferantur, percutiunt pugnis. Vnde vetuſtiſſimus ille Plautus appellabat quendam phreniticũ pugilem. Habent phrenitici linguam aſperã & ſiccam, ſed ſine ſiti, propter mentis errorem: habent reſpirationem magnam & tardã. Et quærens huius rei rationem Alex. 2 probl. 1. dicebat, fieri reſpirationẽ tardã, quia læſa eſt facultas animalis, quæ mouet thoracem, ob quam læſionem veluti obliuiſcitur eum mouere, vnde fit reſpiratio tarda, donec facultas vitalis excitata & coacta excitat animalem, q̃ poſtmodũ tarditatẽ reſpirationis magnitudine cõpenſat. Præclara certe Alex. explicatio. *Signa phren. præſentis.*

Pulſus phreneticorum parui ſunt, & celerrimi. Aluum perpetuo adſtrictam habent: vrinæ albæ ſunt & aquoſæ, quæ interdum turpiſſimas & deterrimas nebulas habent. Lachrymantur oculi, ſanguis interdũ fluit è naribus: Propterea, vt audiuiſtis, febris perpetua eſt. Vultus & caput totum maxime calet: vigilant, feſtucas perpetuo colligunt. Nam imagines illæ, quæ voluuntur ante ipſorũ oculos ob vapores aduſtos, putantur eſſe in ſtragulis & veſtimentis, & propterea eas conãtur euellere & auferre, ſc. errore mentis compulſi. *Cur feſtucas colligãt phren.*

Caſſius libr. proble. med. 61 dicebat, phreneticos robuſtiſſimos eſſe, & longe roburipſorum maius eſſe in ægritudine quam in ſanitate. Et certe, Domini, videbitis in actu practico phreneticos ea facere, quæ nõ facerent tres robuſtiſſ. homines. Cur aũt hoc contingat, Caſſius tanquã medicus methodicus tribuebat ſtricturæ totius corporis. Cæterũ Gal. 3. de S.C. [illegible] videtur totum hoc tribuiſſe caliditati & ſiccitati membrorum. Dicebat enim ſiccitatem corporis maxime facere ad robur.

Sed tamen [illegible] cauſa optima, ex parte co[illegible] ferenda cauſa agens, quę [illegible] ſt vehement[illegible]nus imaginationis mot[illegible]s. Nam, cum phrenetici habeant maximos animi impetus, & art[illegible] ſiccos & calidos, ſequitur, vt optimo iur[illegible] robur vſq; adeo ingens præ ſe ferant.

Vetuſta phrē. ſigna.

Poſtremo ſunt ſigna, quæ indicant vetuſtam phrenitidem, & vt dicit Gal. hecticam. Nam i[illegible]i colligunt quidem floccos & feſtucas, veruntamen non vſq; adeo vociferantur, non feriunt, vix manus attollunt.

Preterea, vt ſcribit Cęl. Aur. faci[illegible] cadauerosam & Hipocraticā habent, id eſt, oculos cauos, nares acutas, tempora depreſſa, ſingultiunt.

Cauſa ſingultus in phren.

Nam, cum iis vētriculus quoq; ſit magnopere exiccatus, conuellitur & conſequēter [illegible]ngul[illegible]us, qui eſt veluti quædam conuulſio ventriculi. Pulſus etiā deficientes ſunt. Et licet interdum æger videatur ſic conſtitutus meliuſcule eſſe, cum non ita inſaniat, nihilominus iam proximus eſt morti.

Prognoſtic.

Hip. 1. progn. 23. ſcribit phrenitidem conſummatam, in qua ægri feſtucas capiunt, eſſe omnino exitialem. Et nonnulli exiſtimarunt ab hac neminem euadere. Veruntamen experientia comprobauit, interdū aliquos fuiſſe ſeruatos, qui feſtucas colligebant. Et idem Hip. 1. de morbo, vt alias dixi, inter morbos dubios recenſet phrenitidem, ita, vt habeantur ſigna prognoſtica phrenitidis non ſolum lethalia, ſed etiam ſalutaria. Salutare eſt phreniticum riſu abundare: quemadmodum accepimus ab Hip. 6. aph. 53. cōtra autem phrenitici qui modo ridēt, modo plorant, omnes intereunt.

Locus Hip. difficilis exponitur.

Et Gal. 1. prorrh. 7. afferebat rationem, quoniam ſignum eſt huiuſmodi phreniticos conuelli. Et Hip. quoque dicit, huiuſmodi mutationes ex ploratu in riſum, & ex rixa in quietē, eſſe malas. Hip. 1. prorrh. 8. habet hæc verba: In phren. inſomnia euidentia: q̃ oratio, cū ſatis obſcura ſit, magnum laborē attulit & antiquis interpretibus, & Gal. q reiectis aliorum expoſitionibus, tandem in hāc ſententiam venit, his verbis voluiſſe nos docere Hip. quod in illis, qui ægrotāt, ſi inſomnia fiant conſpicua, ſignum eſſe futuræ phrenitidis. Ego autem nunquam potui in hac re Gal. adhærere. 1. quia hæc vox phrenitici, apud Græcos ſemper ſignificat eos, qui actu phren[illegible]ide capti ſunt, vt ſi ſunt phrenitici, vanum videatur dicere, inſomnia conſpicua portendere phrenitidē. Præterea ſi hęc eſſet illius ſententia, p. d. plęrunque ſalſiſſima eſſet, quoniam videbitis frequentiſſime ægros habere inſomnia cōſpicua, & nihilominus non euadere phreniticos.

[illegible] experientiam hoc etiam inde co[illegible] quia & Hip. & Gal. commentaria e[illegible]iderunt, in quibus docent, ex inſomniis ægrorum cognoſcēdi & præcognoſcendi modum, quod quidem certiſſi[illegible]m argumētum eſt. ſæpiſſime ęgros habere ſomnia perſpicua, & nihilominus non euadere phreniticos.

Sed ſcio reſpōdere Gal. Hippocratem minime loqui de omnibus ægrotis, ſed de illis tātum, qui iam ſunt in initio phrenitidis ſeu in præuia diſpoſitione ad phrenitidem. Verum conc[illegible]damus, Hipp. loqui de his, primō non erit artificiū Hippocrate dignum, docere iam phrenitidem inchoatam præcognoſcendi. Præterea dico, huiuſmodi inchoatam phrenitidē minime habere poſſe inſomnia conſpicua. Et ratio eſt, quoniam inter ſigna indicantia futurā phrenitidem illud eſt potiſſimū, vt habeant ſomnos maxime perturbatos, imaginationē perturbatā, & vt obliuiſcant; quoniam dū inchoat phrenitis, vt alias dixi ex Gal. bilis excurrit p cerebrū, necdū fixa eſt. In qua excurſione quis non videt neceſſariū eſſe, vt cerebri ſtatus ſit maxime conturbatus? & conſeq[illegible]nter nō poſſint fieri inſomnia perſpicua. Nam nonne Gal. in eod. comm. fatetur, inſomnia perſpicua fieri in ieiunantibus, in iis, qui vtūtur recta victus ratione; in ebriis autē nō fieri perſpicua? Quod ſi verum eſt, rogo, verum, quando bilis excurrit per cerebrū, & vult inchoare phrenitim, an ſimile ſit ipſorum cerebrum [illegible]briis, an potius ieiunantibus? Certe, nemo eſt, quin non videat, tunc cerebrū ægrotum debere eſſe maxime confuſum & conturbatum: ac propterea inſomnia in ipſis eſſe n[illegible] poſſe conſpicua.

Auctoritas Hippo.

Igitur quod alias docui, repeto, Hi[illegible] fuiſſe alium auctorē illius libri nihil aliud velle docere, niſi id, quod ſcriptum eſt in coacis prænotionibus, vbi habetur, inſomnia in phrenitide perſpicua, bonum. Nam primū, quantum ego puto, fuit vnus & idē auctor & prorrhet. & præſagiorum coacorum. Præterea [illegible]ſt cōſuetudo Hipp. vbi eadem repetit in diuerſis locis, fere ſemper aliqua addere vel demere. Et polliceor me hoc vobis in innumeris locis demōſtraturū, vt nō ſit mirandum, ſi in coacis prænot. vna vox mutata, & vna addita ſit. Adhæc, ſi dicamus in phreniticis inſomnia perſpicua eſſe bona, non ſolū ſignū prædictionū erit, verumetiam magnā rationem habet. Siquidem vbi phrenitici incipiunt inſomnia cognoſcere, & eorū recordari, ſignū eſt tumultum cerebri iam deſinere, iam inclinare malū, & propterea bonum eſſe, id quod apud Rhaſin confirmauit Ruffus Epheſius, dicens in phreneticis recordari ſignum eſſe ſalutare. Itaq; puto ego, ſic etiam intelligendam eſſe ſententiam Hip. in coacis, ſcilicet in phrē. inſomnia perſpicua bonū portendere.

Ceterum, ſi phrenitide mul[illegible]res prę[illegible]nantes laborent, mortale eſt. Et G[illegible]nus 4. aph. 78. teſtatus eſt, ſe neminem phr[illegible]net[illegible] vidiſſe ſeruatū ex [illegible], qui vrinas albas & aquoſas reddebant. Veruntamen, vt ſcribit Cæl.

Aurel.

A[illegible] & pe-
r[illegible]
[illegible]
& [illegible]
[illegible] dem cur-
[illegible] nt. [illegible] Auic. red-
d[illegible] tu [illegible] tan-
[illegible] facultas anima-
[illegible] & [illegible] o, [illegible] conci-
dit, [illegible] vt [illegible] th[illegible] ac m[illegible] &
con[illegible] ter in [illegible] abla[illegible] o-
tu a[illegible] fertur reſpiratio & cũ reſpiratione vita.

Cur phrenetici moriantur ſtrangulati.

E[illegible] co[illegible] zdã inter Cæl. Aurel. & G[illegible]num. Cæ[illegible] Aurelius [illegible] primo acut. pa[illegible] d[illegible] .inq[illegible], [illegible] eri-culoſius c[illegible] po[illegible] fiunt phrenetici quam q[illegible] a[illegible] principio. Gal. autem [illegible] in 3. epid. 75. ſcribit, [illegible] cum periculo ægrotare, qui initio incipiunt eſſe phrenitici.

Modus tollẽdi hanc contradictionem eſt, quod grauitas [illegible] poteſt duplex cõſiderari, v[illegible] ſe[illegible] ſ[illegible] eſſentiam, vel [illegible] cũ-d[illegible] facil[illegible] te[illegible] ut [illegible] iculta tem curandi. Si phrenitis [illegible] conſideretur, certe, quæ fit ab initio grauior & periculoſior eſt: ſi autem ſecundo modo conſideretur, grauior eſt quæ fit poſt [illegible] um aut quartum [illegible] Et ratio eſt, quia cu iam n[illegible] aba[illegible] ce[illegible] nt morbo ſit fra[illegible] uta; non poteſt [illegible] re[illegible] quæ oport[illegible] pr[illegible] ſang[illegible] nis m[illegible] ad qu[illegible] modum locutus eſt Cælius [illegible] modo Gal[illegible] nus.

V[illegible] m aut[illegible] neceſſario ſeptima die pereant phr[illegible] putatũ eſt. Sed mod[illegible] tol-len[illegible] nes, & reſpon[illegible] d omn[illegible] Hippocratis eſt, qu[illegible] phren[illegible] pr[illegible] accipitur, vel commu-niter. Si proprie accipiatur, vera & propria phrenitis nuuq[illegible] tranſit ſeptimam diem: ſin cõmun[illegible] r intelligatur, poteſt et[illegible] pertranſire [illegible]. Et hoc modo [illegible] ſt intelligẽd[illegible] qu[illegible] nar[illegible] os perdurasse phreneticos vſque ad vigeſimam [illegible] em & vltra.

Curatio.

Curatio. Scopus præcipuus curandi inſpicit intemperiẽ cerebri. Quia etſi tumor q[illegible] que lædat, magis tamẽ intemperies, quæ cum [illegible] & ſicca ſit, v[illegible] ſtudiũ eſt ref[illegible] rare & [illegible] are: quod po[illegible] mum fit v[illegible] us ra-tione [illegible] ua in[illegible] tuenda primũ habenda eſt ratio a[illegible] is, ex Auerrh. 3. collect. cap. [illegible] Aer qui contrarius eſt morbo, nimirum frigidus & humi[illegible] us non ſolum vtilis eſt, verum etiam talis procuran[illegible]

Vtrum aute[illegible] t eſſe obſcurus aut lucidus, diuerſitas fuit [illegible] te[illegible] veteres. Sed ſemper mihi placuit ſententia Cel[illegible] & Cæli Aurel. qui dixerunt, in parãdo aere phreneticorum obſeruandum maxime, an phrenetici magis alterentur a lucido, an ab obſcuro. Et prout maior vel minor obſeruatur alteratio, ſic magis vel minus aerem lucidum vel obſcurum eſſe faci[illegible] um. Certe cubilia phren. debent eſſ[illegible] a [illegible] omnibus pr[illegible] ut[illegible] quippe quæ maiorem p[illegible] b[illegible] nt occ[illegible] onem inſaniẽdi, [illegible] lent phr[illegible] m[illegible] gnis mo[illegible] bus corporis agitari, a quibus inſigniter læduntur, propterea debet curare medicus, vt bl[illegible] de, ſi fieri poteſt, in quiete detineantur, id ſi fieri non poteſt, debent omnin[illegible] l[illegible] ari. Et ne offendantur a ligamentis [illegible] n[illegible] um, vt[illegible] obuoluantur lana. Sic enim multo minus lædi [illegible] nt.

De ſ[illegible] no ſcribit Celſ. eum non ſolum vtilẽ, verumetiam maxime neceſſarium eſſe. Et propterea ſatagendum eſt, vt vel cibis, vel lotu[illegible] d[illegible] ſomnus prouocetur: imo, de-ue[illegible] & ad opiata. E[illegible] hoc eſt quod dicit [illegible] in [illegible] b. de ther. ad Piſon. cap. decimo qu[illegible] to, [illegible] quos vſu theriacæ recentis ſeruatos. Al[illegible] us [illegible] lis & lubrica ſeruãda eſt. Vnde cum non liceat al in ingenio hoc præſtare, ſolemu[illegible] a quaque die clyſteres infundere, cu[illegible] odi eſt hic:

Clyſteris formula.

[illegible] ordei. P. j.
Fol. nymphea.
Malua an. M. j. ß. f. decoct.
Deinde ℞. d. d. ℔. j. ß.
ol. viol. ℥. v.
Sacch rubei. ℥. iij.
Salis ʒ. j. M. & f. clyſter.

In febribus bilioſis & vehementibus Oribaſius libr 8. collect. commendabat clyſteres etiam ex aqua pura.

Cibus.

De cibo præcipit Celſus, & prudenter, ne phrenetici [illegible] el nimium ſaturentur, vel nimium ieiunent. Siquidem, vt ſcribit Ariſtoteles in libro phyſ. quæſtion. citato apud Athenæum, qui n[illegible] ium ieiunant, ſolent faciliter excandeſcere. Cibus autem debet eſſe ſuccus vel cremor hordei, cremor auenæ. Alex. Trall. loco ſucci auenæ proponit ſuccum citri. Sed nulla eſt ſimilitudo: & vſus ſucci citri valde importuuus [illegible] in hoc vſu. Ac propterea ſemper ex[illegible] aui, locum illum Alex. corruptum eſſe: & pro voce κιτρίον legendum eſſ[illegible] Nam [illegible] eſt far noſtrum. Sic enim Ægineta in phren. laudauit χόνδρον.

Ex h[illegible] rbis conuenit acetoſa, lactuca, endiuia. Fructu[illegible] omnes dãnantur a Cælio Aurel. & iur[illegible], q[illegible] am in phreneticorum ſtomacho ac[illegible] t. Poſt cibum conuenit vſus ſacchari ro[illegible] cei, vel vſus lactucæ conditæ.

Potus.

De potu phreneticorũ fuit aliqua diuerſitas inter veteres. Aliqui auſi ſunt vinum concedere quos Celſus iure damnauit. Nam vt ſcribit Hippocrates libro de aff. [illegible] in nulla mentis perturbatione vinum conuenit. Tral. videtur vinum conceſſiſſe vbi vires ſint infirmæ, vbi ſtomachus frigidus & debilis eſt, vbi adſunt vigiliæ, vbi apparet aliqua coctio, & tandem vbi febris non eſt vehemens.

Sed [illegible] hoc [illegible] in loco errorem [illegible] beſ- ſe in [illegible] odice [illegible], quia [illegible], male trans er- tur, non d[illegible], cum tranſferendum ſit, non am- plius [illegible] ſi dicat [illegible] um p[illegible] vinum concedi, q[illegible] d[illegible] ts non amplius veh[illegible] mens eſt.

[illegible] o autem ſum huius ſen[illegible] n[illegible]æ, quemad- modum etiam eſt maior pars M[illegible]corum, nempe in phrenitide nunquã [illegible] concedē- dum vinum, niſi ex toto febris ſit d[illegible] ſſi- quid [illegible] m vt dicit Hippocr[illegible] tes 1.& [illegible] de morbis, [illegible] n [illegible] conuei [illegible] phreniticis, quàm vi- n[illegible] m & acet[illegible]m. vt propterea dixerit Cælius A[illegible] us & [illegible] odorus Priſc. dare v[illegible] u phre- n[illegible] eſſe perinde, ac dare venenum.

Num potus frigidæ conueniat. De potu frigidæ [illegible] quoq; [illegible] & Paulus & Alex.& pleri[illegible] alii magi[illegible] o[illegible] c cō- mendarunt vſum frigidæ in phren[illegible] e, alii vero damnarunt, eo, quod magis exaſperen- tur phrenitici in vſu frigidæ, ſed hac in re ſe- quenda eſt conſuetudo, magnitudo febris, & aptitudo corporis. Quoniã etſi phrenitis ra- tione febris videatur poſtulare vſum frigidæ, attamen nō ſemper natura ægri illam ſuſtinet.

Securiſſimus potus phreneticorum eſt, vel aqua pura cocta, vel aqua extracta a lactuca, aut endiuia, vel aqua hordei. Auenzoar libr. primo tract. 9. c. 14 commendat aquam roſac. cum aqua citrulli, & quarta parte aceti.

Venæ ſectio. Poſt victū inſtitutum fere omnes medici ſtatim ſeſe conuertunt ad ſanguinis miſſionē: quod negotium, quoniam maximi momenti eſt, de ipſo quatuor breuibus tractabo.

Aſclepiades contradi- tor. An conueniat ſanguinis miſſio, quando, quãtum, & a quo loco ſit ſanguis mittendus. Aſclepiades, qui ſtudioſiſſimus fuit cæteris medicis contradicendi, vt & dicit Gal. habe- bat habitum contradictorium, fuit eius ſen- ten[illegible]æ, in phrenitide minime ſanguinem eſſe detrahen[illegible]um: primo quia phrenitici dolore carent; ſecundo, quia facile in ſyncopen la- būtur; tertio, qui[illegible] hab[illegible] ipſorum ſanguine miſſo nimium r[illegible]ur, & conſequenter humores craſſ[illegible] un[illegible] P[illegible] remo, quia phreniti- ci nullam habent remiſſionem. Vnde cum mittēdus ſit ſan[illegible]is in remiſſione morbi, nō videtur v[illegible] di[illegible] Aſclep. poſſe mitti, vbi nulla eſt remi[illegible].

Sed [illegible] n[illegible]gæ ſunt, quia cum phrenitici magnopere angantur, cum mordeant & irati ſempe[illegible] dm[illegible] dum ſint, æquum e[illegible] æſtima- re[illegible] n[illegible] ſolum dolere, verum etiam acer- bi[illegible] s dolores pati. Præterea, [illegible] prudenter, v[illegible] næ ſectio adm[illegible] r, n[illegible] ſolum [illegible] ul[illegible] inducer[illegible], v[illegible] am neque [illegible] ur admodum c[illegible], neq peri- [illegible] m [illegible] ſuccos cra[illegible] eri. [illegible] q[illegible] autem phren[illegible] is & eius f[illegible] non [illegible] euidentes rem[illegible] on[illegible] attam[illegible] a[illegible] q[illegible] d tempus, in quo medi[illegible] & b[illegible] dio [illegible] tutu[illegible] & alia tu- to adm[illegible] d eti[illegible] ſtatamus cou[illegible] ur [illegible] dis.

Phrenitis duplex. Aretæus d[illegible] m [illegible] quaſi d m[illegible] id quod [illegible] de[illegible] M[illegible] aes & R[illegible]. duplicem eſſe phreni[illegible] m [illegible] c, aliam [illegible] e. In ſangui[illegible] a [illegible] u[illegible] m[illegible] ſanguin[illegible] detrahere. In bi[illegible] ro[illegible] ius eſſe purgare Sed n[illegible] h[illegible] affirm[illegible] eſt, quoniā [illegible] docet G[illegible] s [illegible] & [illegible] m Gal[illegible] no [illegible] nes Græ[illegible] a[illegible] ao- primum auxi[illegible] ium eſt, ſ[illegible] ngui[illegible] ere. Iā vero vera phr[illegible] nitis [illegible] ve[illegible] guine bi[illegible] oſo, [illegible] terea [illegible] m[illegible] a ph[illegible] ni[illegible], quæ fit a [illegible] le cono[illegible] m ſangui[illegible] q; multo m[illegible] hus conſ[illegible] m[illegible] phreni- tide legitima & vera, niſi [illegible] d [illegible] p[illegible] iat, mittere ſanguinem, primo [illegible] acutis ſcribi[illegible], in omni mo[illegible] bo [illegible] neceſſari- am eſſe ſanguinis miſſionem [illegible] ſint [illegible] na ſymptomata. Vnde enim phr[illegible] tis ſit mor- bus acutus, atq; eipſi ſemper ſint coniuncta ſæua ſymptomata, iure videt[illegible] ſ[illegible] ipſa curanda ſanguinis miſſionem r[illegible] qui[illegible].

Præterea Gal. [illegible] meth. vbi tra[illegible] at de in- flāmatione cerebri, vult, v[illegible] in [illegible] po[illegible] [illegible] us, quę fiunt a frigido hum[illegible] o[illegible], mit[illegible]. Erg[illegible] multo magis conueniet [illegible] ius, q[illegible] ab humore calido.

Tempus venæſectio- nis. De tempore miſſionis ſanguinis diuerſæ quoque opiniones extiterunt. Diocles medi- cus [illegible] tiquiſſimus voluit, mittēdum eſſe ſan- guinem q[illegible] inta vel ſexta die. Se[illegible] in con- ſilium eſt, quandoquidē, ſi phreniti[illegible] mor- bus acutus, [illegible] ſeptima die termi[illegible] tu[illegible] o tardum [illegible] um inutile prorſus eſt. A[illegible] tæus diſtinctionem quandam attulit. ſcilicet vt, ſi prima vel ſecūda die morbi ceperit phrenitis, ſtatim ſanguis mittatur. Si quarta vel quinta, vt mittatur ſanguis intra primum circ[illegible] m dierum decretoriorum: ſin autem incipia[illegible] ſexta vel ſeptima die, omnino ab[illegible] in[illegible] m[illegible] e ab hoc auxilio. Sed multo melius eſt, ita h[illegible] ne rem decerni, vt quamprimum fieri [illegible] cet, leni- ta prius aluo, ad ſanguinis miſſionē deuenia- tur, imo ętas, vires & alia requiſita ſuſtineant: & modo antea non ſit miſſus [illegible] guis, ratione febris antecedentis.

Quantitas ſang. [illegible]e quantitate Haliabbas medicus inter Arabes nobiliſſimus exi[illegible] imabat ſan[illegible] ine[illegible] eſſe detrahendum vſque ad animi [illegible] um. Sed Auicenna ipſum iure damna[illegible] q[illegible] ia cū phrenetici propter contin[illegible] s a[illegible] es aſ- ſidue debilitentur, & v[illegible] i pr[illegible] ſo na[illegible] r, cer- tiſſimum eſt omnē [illegible] n[illegible] ſis eſ[illegible] de pernici[illegible] ſam, pro[illegible] te[illegible] multo ſatius eſt, dicere in[illegible] ſan[illegible] e eſſe habendam rationem [illegible] um v[illegible] n præſentium [illegible] tum etiam fut[illegible] arum. Vnde co[illegible] a eſt ætas, [illegible] p[illegible] amentum, a[illegible] a[illegible] do & prout vires & hæc [illegible] f[illegible] n[illegible] c quoque vel[illegible] lus v[illegible] tam [illegible] b[illegible] m[illegible] [illegible]

ob

ob valentiſſimos animi & corporis motus facillime virium debilitatem incurrunt.

Locus v. ſ.

Poſtremo d. loco non leuis quoque diuerſitas ſententiarum reperitur inter medicos, alii volunt a pede eſſe detrahendum ſanguinē, vt fuit Actuarius medicus Græcus. Ale. commendauit venæ ſectionem à fronte, alii à cephalica, alii à baſilica. Sed omnib. aliis, vt ego puto, anteponēda eſt hæc ratio mittendi ſanguinem, ſcilicet vt diligenter conſideretur, vtrum in vniuerſo corpore abundet ſanguis, an vero nō. Si ſanguinis copia eſt in corpore, primo mittendus eſt è vena cubiti dextri: ſi non adſit copia ſanguinis, primo oportet mittere à vena cephalica. Poſt venam cephalicam perdurante morbo deueniendum eſt ad miſſionē ſanguinis à vena frontis. Et modus mittendi ſanguinē ab hac parte eſt, vt vel manus ægri vel alterius cuiuſpiā, apponatur ſupra guttur, atq; ita tota gula circūdetur linteamine & ligetur ita, vt venæ frōtis intumeſcant, quæ, vbi intumuerūt cultello ſunt pertundendæ, & ſanguis detrahēdus eſt in ea copia, q̄ optatur. Alii metuunt inciſionē culiro factam, & loco ipſius venis tumētibus apponunt hirudines. Sed multo meli⁹ eſt incidere.

Vena frontis quomodo ſecand.

Vbi non licet venam frontis incidere, ſolemus aut adhibere hirudines naribus, aut ſtimulare nares ſetis equinis, ſcil. vt venæ aperiantur. Solemus etiam adhibere hirudines hæmorrhoidibus, quandoquidem Hippoc. pleriſque in locis docuit, & maniacis, & melancholicis ſanguinem per hirudines, ſeu ſine hirudinibus à venis hæmorrhoidalibus exeuntem maxime conferre. Sunt qui laudant cucurbitulas collo adhibitas atque ſcarificatas, inter quos fuit Auic. Sed quemadmodū habemus à Gal. 13 meth. c. 1. 9. cucurbitulæ in affectibus capitis non conueniunt niſi diligenter ſit euacuatum totum corpus.

Frictiones. Veſicatoria.

Præter ſanguinis miſſionem in phrenitide veniūt in vſum frictiones, extremarū partiū ligaturæ. Sed de veſicantibus, non ita tutum conſilium habetur, quandoquidem, etſi veſicantia conueniant, quoniam valenter reuellunt: attamen phrenetici propter inſaniam facile loca vulnerata tangunt, & magis ea ulcerant, vnde ea morbo inciditur in morbum: propterea ſoleo, tunc veſicantia tantū adhibere, quoniam ligati tenentur: quo tempore non poſſunt loca veſicata ea aſperare.

Sequitur poſtremum genus auxiliorum, ſcil. pharmacorum, quæ cum ſint purgantia & alterantia: de purgantibus dubium eſt, an in phrenitide conueniant. Nam ex vna parte neque Galenus neque Græci meminerunt purgationis: ea altera parte Rhaſes & alii Arabes conſuluerunt, vt inbilioſa phrenitide adhibeātur leuia purgatoria. Et ego ſum huius ſententiæ, niſi quid impediat, & ſi fieri poſſit, purgationem per leuia medicamenta phreneticis vtilem eſſe, propter duas cauſas, 1. quia omnis purgatio corpora refrigerat. In phrenitide aūt certū eſt, refrigerare eſſe vtiliſſimum. 2. quoniam purgationes magnopere reuellunt à capite. Nā ſi, vt ſcribit Gal. ſecundo de med. loc. clyſteres inteſtina exinanientes à capite reuellunt, multo magis id facere poſſumus per medicamenta aluū mouentia. Itaque vbi licebit, optimum erit euacuare in phren.

Vtrum autem debeamus prius præparare, cum periculū ſit in mora? vt audiuiſtis, morbus hic ſeptem diebus finiri ſolet: propterea feſtinādum eſt in purgatione, quæ huiuſmodi eſſe poteſt.

Purgatio.

℞. Myrobal. chebulorum ℥. j. ß.
Sebeſten n. xij.
Paſſul. ℥. ß.
Fl. cordial. P. j. fiat decoct. ſ. a.
Deinde *℞. d d. ℥. iiij.*
Rhabar. ℈ iiij.
Spicæ gr. iij.
Infundantur ſ. a.
Deinde adde facta expreſſione
Syr. roſ. ſol. ℥. iij. ß. M.

Sed debetis ſcire, phreneticos vſqueadeo mēte alienari, vt ſæpe non tantū medicamenta, verumetiam cibos reſpuant. Quapropter hoc in caſu neceſſe eſt, fallere ægros. Et quia in multo falli non poſſunt, in pauco decipiendi ſunt. Vnde ſoleo ego in hoc caſu vnam pillulā paruam efficaciſſimam exhibere. Hiſce diebus cum eram Venetiis, curaui nobiliſſimam & pulcherrimam fœminam, quæ inſaniebat mirū in modum, ſola pillula ipſi eahibita, vt eſt:

Pillula ad fallendos phreneticos.

℞. Trochiſc. alhandal. ℈. ß.
Diagridii gr. ij.
Puln. caryoph. gr iij.
Cum ſucco roſarum ſ. pillula.

Eſt quidem hæc pillula ex medicamentis grauiſſimis, verum etiam in ſumma neceſſitate, & in corporibus robuſtiſſimis medicus ſolers poteſt hæc faciliter audere.

Serum.

Alterantia raro poſſunt phreneticis exhiberi, quia non obediunt: veruntamen, ſi quādoq; liceret, poſſumus tuto exhibere ſerum caprinum depuratum, & quo plus potant, eo melius.

Paramus etiam iura ex nymphæa, oxalide, endiuia, lactuca. Et quia non poſſunt tempora obſeruari, quolibet tempore præbentur.

Externa.

Externa ea ſunt, quę capiti extrinſecus adhibentur. Sunt vero duûm generum: alia, quę adminiſtrantur in principio; alia, quæ in progreſſu. In principio exhibentur oxyrrhodina pura, refrigerantia, & repercutientia.

Num acetū conueniat.

Sed dubitatur, an acetum cōueniat: ſiquidem pręceptum eſt vulgatum apud medicos, in affectibus neruoſis, & pręſertim in Inflammationibus, fugiendum eſſe acetum, vt

quod

quod neruis aduerſatur. Cæterum, phrenitis eſt inflammatio membranarum: igitur non videtur conuenire. Ex altera parte eſt communis vſus practicantium, & pręceptum Gal. 13. meth. qui omnes in inflammationibus cerebri vtuntur oxyrrhodino.

Dicendum eſt, medicamenta cõtraria affectibus poſſe quandoque tuto exhiberi, quando exhibentur genera penetrationis, & in exigua quantitate. Vnde cum in oxyrrh. propter inflammationem adhibeatur acetũ in exigua copia, & tãtum ad penetrationem, tuto etiam poſſumus ipſo vti. Et hoc ſcriptũ eſt apud Gal. 2. de med. loc. c. de dol. cap. ex percuſſione. Sed video vos optare, vt edoceã, quæ debeat eſſe mẽſura aceti. Alex. Tral. mihi videtur accõmodate & prudẽter hãc nobis præſcripſiſſe; quando loquens hac de re, in phrenitide dixit, quinctam partem aceti aliis rebus eſſe adüciẽdam. Et addo ego, in huiuſmodi oxyrrhodinis cõponẽdis ab oleo, quãtum fieri poteſt, abſtinendum, aut moderatiſſime vtendum: quoniã in inflammato cerebro facile eſt, vt medicamẽta oleoſa & pinguia magis flagrent, & conſequenter cerebri incendium augeant. Poteſtis igitur hunc in modum componere.

Oxyrrhodini formula.

℞. Ol. roſ. ℥. j. ß.
Aq. roſ. ℥. ij.
Decocti nymphea & lactuca.
Plantag. ℥. iiij. ß.
Aceti ℥. ij. M.

Nam huiuſmodi oxyrrhodinum compoſitum ex refrigerantibus & repercutientibus habet quandam partem aceti, & modicum olei, vt alia materia poſſit magis adhærere & conſeruari.

Num actu frigida admouenda.

Sed dubitatur, an hæc medicamenta debeant actu frigida, an potius tepida adminiſtrari. Fuerunt, qui opinati ſunt, non ſolum frigida actu eſſe adminiſtrãda, verumetiam mire eſſe refrigeranda. Alii vero dãnarunt eiuſmodi frigida, eo quod ægri vſu ipſorum ex phrenitide incidant in coma, in ſoporem atque ita interimantur.

Dicendum igitur, tempore æſtatis, & in corporibus non ita calidis, potius vtendum eſſe his oxyrrhodinis tepentibus; procedente tempore repercutientibus diſcutientia eſſe admiſcenda, exempli gratia: prædicto decocto poteſt addi ſerpyllũ, orig. cham. anethũ, quæ miſta cum aliis vim habent aliquã diſcutiendi. Et memoria ſemper teneatis præceptũ illud Gal. 13. meth. cap. 21. ſcilicet in inflammatione partium nobilium nunquam deſerenda eſſe medicamenta repercutientia: ſiquidem oportet ſemper tueri partes illas, & robur ipſarum, ab humoribus & vaporibus ingruentibus.

Diſcutientia.

Animalia exenterata.

Solemus in hac curatione exenterare animalia, vt columbas & gallos, atque ita per medium ſecta, & calentia apponere capiti: ita tamen, vt ſemper prius caput ſit deraſum, tã in vſu horum, quã in vſu oxyrrhodini. Sed fuerunt aliqui recentiores, qui dãnarunt hoc auxilium, quod apud veteres non ita comperiatur. Sed ego ſum huius ſententiæ, conuenire: quia hæc animalia, etſi calida ſint, ſunt calida calore natiuo, qui blandiſſimus eſt, & viſceribus noſtris valde amicus: propter ꝙ non ſolũ ille calor natiuus blanditur cerebro, verumetiam placidiſſime admodũ diſcutit, & materiam putreſcentem diſſipat: vt ꝓpterea hac ratione conueniat hoc auxilium, præſertim ſi puluiſculus ſuperſpergatur: vt ego facere ſoleo, ex roſa nymphæa, & huiuſmodi aliis refrigeralibus, quales ſunt etiam ſantali rubei.

rum vſus.

Neque valet quod veteres non meminerint huius, quoniam non debemus ætatem noſtram ita contẽnere, vt etiam ingenia hominum non poſſint noua & optima remedia inuenire. Imo vero Serenus medicus antiquiſſimus, ſimile in curatione phrenitidis propoſuit ſcil. pulmonem pecoris calentem.

CAPVT XVI.

De Mania.

Nomen.

DIxi in ſymptomatibus rationis deprauatæ præter phrenitidem eſſe quoque aliud vitium, ꝙ Græci appellant *μανίαν*. Latini vocant modo nomine Græco maniã, modo furorẽ, modo inſaniam: quanquã, vt alias dixi, Celſus nomine inſaniæ complectatur plura genera delirii. Et notate hoc obiter, magnopere erraſſe Latinæ linguæ parentem 3. Tuſculan. quæſtion. Vbi ſcribit eum affectum, quem Græci vocant melancholiam, Latinos appellaſſe furorem: cum tamen hoc falſiſſimum ſit, ſiquidem longe diuerſus eſt furor à melancholia, cum furor proprie ſit mania, de qua tractamus.

Cicero notatur.

Definitio.

Aretæus definiens maniam, dixit eſſe Ecſtaſin mentis ſine febre: quæ definitio poteſt etiam colligi à Gal. in lib. introd. atq; ſecundo de ſymptomat. cauſis, capite vltimo. Stephanus Athenienſis lib. 6. aph. 21. definiebat maniã eſſe ecſtaſin mentis, factam a bile. Sed multo melius definiuit eam Gal. 2. epid. vt teſtatur Rabbi Moyſes 22. aphoriſm. vbi dixit, maniam eſſe mentis alienationem, ſiue ecſtaſin continuam, ſine febre & inflammatione.

Nam quod pertinet ad primã particulam, ſcilicet ecſtaſin, Galenus 3. in 3. epid. & 1. prorrheticorum 6. & vltimo dixit, hoc nomen ſignificare vehementes animi perturbationes, & mentis. Vnde medicamenta vocantur ecſtatica quæ deturbant mentem inſigniter; vt narrat Theoph. libr. 9. de hiſt. plant. 13. de quibuſdam radicibus dulcibus.

Dictum

Dictum [illegible], ad differentiam melácholiæ, in qua alienatur imaginatio, non autem mens. Et poſtremo additum eſt, ſine febre & inflammatione, ad differentiam phreniti[illegible]is, quæ, vt audiuiſtis, coniunctam habet febrem cum inflammatione.

Ex qua deſcriptione facile patet, hūc morboſum furorem lōge diuerſum eſſe ab eo furore, de quo ſermonē habet Plato in Timæo.

Genera maniæ. Cælius Aurel. libr. 1. de acutis 5. docet duo eſſe genera maniæ, aliud quod fit partim cum riſu, partim cum ira & ſtrepitu, aliud vero eſſe, quod fit tantum cum ſtrepitu, clamore & percuſſionibus. De his duobus generationibus locutus eſt quoq; Auic. 1. tertii tr. 4. ca. 15. vbi ſcribit, eam inſaniam, quæ fit cum riſu & cum ira, vocari furorem caninum: alterā vero maniam, quæ fit ſolum cum ira & ſtrepitu, nūcupari maniam lupinam, ſeu furorem lupinum: de quo cum loqueretur Aretæ. dixit, aliquos eſſe, qui ob ſuperſtitionem apprehēduntur huiuſmodi inſania, vt proprias carnes dilanient. Et puto Aretęum intelligere ſacerdotes Deæ Cybeles, qui in ſacrificiis eius Deę ſeipſos dilacerarunt: quo in loco narrat quoque Aretæus, fuiſſe quendam, qui domi ſapiens erat, foris autem ſemper furebat.

Genus ſymptomatis. Eſt mania ſymptoma in genere actionis animalis læſæ. Sed quæ actio animæ in mania potiſſimum lædatur, haud certe conſtitutum reperitur inter medicos.

Peripatetici putarūt, in mania lædi omnes actiones principales, Aretæus principaliter iudicium. A[illegible]tius li. 6 c. 8. ex ſententia Archigenis & Poſſidonii imaginationem etiam lædi eſt arbitratus. Cæterum in tāta facult[illegible]tum animalium ruina puto neceſſarium, omnes principes animæ actiones lædi.

Sed diſcrimen eſt, quoniam primo læditur diſcurſus, ſecundo imaginatio, tertio memoria. Atq; [illegible]æc videtur fuiſſe ſententia Galeni in introd[illegible]ctorio. Imo Stephanus Athenienſis libr. 1. aphoriſm. vigeſimo ſecundo, quem librum habeo manu ſcriptum, hanc eandem ſententiam amplexus eſt: & ratio quoque adſtipulari videtur: quoniam, vt dixi, fieri non poteſt, vt inſigniter & tenaciter offenſa aliqua facultate animæ, ſimul etiam aliæ nō offendantur.

Sed quid dicemus ad Aetium, qui loco citato ſcribit, in mania ſeruari memoriam. Reſpondeo, dupliei modo poſſe intelligi, vel ꝙ ſeruetur quidem, ſed cum aliqua læſione.

In mania fabulæ ſunt, ꝙ poſſit memoria penitus illęſa conſeruari: ſiquidē in tanto animi tumultu quis credat phantaſmata poſſe integra conſeruari & repræſentari? Cæterū quod poſſit aliquo modo ſeruari offenſa, illud quidem verum eſt: atque hoc pacto intelligendus Aetius, quando ſcripſit in mania conſeruari memoriam.

Locus affectus. De loco affecto eſt quoque aliqua controuerſia: ſiquidem Peripatetici & medici hos ſectantes exiſtimarunt, cor affectum locum eſſe: alii cerebrū ſimpliciter. Galenus autem libro quarto de loc. affect. cap. 3. dixit, in mania loci affecti nullum eſſe certum argumentum vel ſignum.

Res autem, quantum puto, hunc in modū ſe habet, ꝙ in mania vniuerſum cerebrum affectum eſt: ſed maxime omnium affecta eſt media pars cerebri. Afficitur autē cerebrum in mania, vt d. Galenus libr. decimoſeptimo, de vſu part. cap. vlt. dupliciter vel per eſſentiam, vel per conſenſum ab aliqua parte. Sed ſciendum eſt, veram & confirmatam maniam ſemper fieri per eſſentiam. Vnde Auic. tract. cit. cap. 16. dicebat maniam caninam fieri per conſenſum à ventriculo, quippe quæ mania minime eſt vera & conſummata mania, cum ſit cum riſu.

Cauſa. Morbus, quo afficitur cerebrum, eſt intēperies calida & ſicca cum ſimili materia, ſcil. humore calido & ſicco. Sed vt optime annotauit Tral. in hac intemperie ſunt aliqui gradus. Etſi autem certum ſit, ſimilem materiam coniungi cum intemperie calida & ſicca in mania, non eſt tamen ita compertum & certum, quinam potiſſimum humores debeant dici cauſa immediata maniæ. Siquidem Galenus 6. aphoriſ. 86. ſcribit, maniam fieri ſemper ab humore calido, acri & mordaci; nunquam etiam à pituita, nūquam etiā à melancholia, niſi ea ſit combuſta & putrefacta.

Cæterum Aetius loco citato ex ſententia Archigenis & Poſſidonii ſcribit, maniam fieri etiam a ſanguine puro & copioſo. Imo ſimilem ſententiam videtur quoq; habuiſſe Galen. quinto aphoriſm. 40. quo in loco ſcribit, ſanguinem excurrentem per corpus incēſum, & in caput ſublatum, facere maniam, vt ex his omnibus videatur contradictio eſſe inter verba Gal & ipſius, & Gal. & Aetium.

Pro reſolutione dicere oportet, non fieri poſſe, vt mania vnquā efficiatur à ſanguine, prout ſanguis eſt; ſiquidem quoties ſanguis intra proprios terminos manet, ſemper blandus & naturæ amicus humor eſt, vt etiāſi pauliſper incaleſcat, etiamſi copia exuberet, nunquam tamen poteſt tantam ruinam cerebro inducere, quemadmodum videtur in mania. Et propterea magnopere errarunt & Poſſid. & Archig. qui exiſtimarunt maniam etiam fieri à ſanguine puro & copioſo.

Obiectio ſoluitur. Sed quid dicemus ad locum citatum Gal. 5. aph. Dicendum eſt, ſanguinem, dum fertur per vniuerſum corpus, & in mammis colligitur, vel tantūmodo incenſum ferri, vel etiam corruptum & putrefactum. Si tantum incēſus feratur, minime maniam facit, ſed futuram eſſe ſignificat. Si non ſolum incenſus feratur, ſed etiam putrefactus & corruptus, inſaniam

certe facere poteſt, ſed minime talis eſt, ſed ẽt potius alius quiſpiam humor. Vnde Auicen. loco citato dicebat, ſanguinem corruptum aliqua ſpecie corruptionis, facere furorem: atque ſic intelligendus eſt Auicenn. Paulus libr.3.& alii omnes, qui ſenſerunt à ſanguine fieri maniam.

Cauſa interna. Cauſæ internæ furoris alię ſunt naturales, aliæ præternaturales. Mediatæ naturales ſunt natiua intemperies calida & ſicca, ętas, de qua Cælius Aurelius dicebat, iuuenes magis tentari mania quam ſenes. Eſt habitus corporis, vt ſunt corpora biſpida, nigra, & ſicca, truculenta.

Num hæreditarium ſit hoc malum. De paterna hæreditate dubitari poteſt, vtrum aliquid conſerat ad generationem maniæ, & eo maxime, quod Ariſtoteles ſecundo rethoricorum ſcribit, interdum generoſa ingenia degenerare, & ex ſapientibus oriri filios furioſos: quemadmodum relatum eſt de Alcibiade, vt ob Ariſtotelis auctoritatem non videatur neceſſe, paternam diſpoſitionem quicquam facere ad maniacos. Sed veritas eſt, non raro contingere, vt inſani parentes producant inſanos filios: veruntamen interdum quoque aliter contingit.

Cauſæ internæ præter naturam ſunt multæ, præſertim hæmorroides retentæ, varices ſublati, nam referũt, Marium euaſiſſe immaniſſimũ, poſtquam varices a cruribus ei fuerunt exempti. Præ cæteris autem inter has cauſas menſtruoſæ purgationes retentę ſunt, præſertim vero, ſi quo tempore incipiunt vinum appetere, illis menſtruæ purgationes ex toto retineantur. Nam ſcribit Hippocrates primo prorrhet. non longe à fine, melancholicas paſſiones producere inſaniã modicam: ſed ſi fiant ob menſtruas purgationes retentas, in furorem deſciſcere.

Cauſæ externæ. Cauſæ externæ ſunt quoq; cõplures, in primis autem eſt aer calidus & ſiccus, propterea, ꝙ habitatores plagarũ calidarũ & ſiccarum, vt ſunt Æthiopes & Nigritæ, populi ſunt ferociſſimi, crudeliſſimi, impotentes, & pene feri: quod maxima ex parte tribuendum eſt cæli illius qualitati. Sic tempore æſtatis multo magis abundat hic morbus, quam vlla alia tẽpeſtate. Hippocrates & tertio aph. & in libro de aere, aquis & locis ſcribit, ſi æſtas fuerit ſicca & aquilonia, ſimiliter & autumnus, inter alios morbos fieri melancholias. Et Ariſtoteles prima ſect. problem. 12. eadem fere Hipp. verba repetens addebat, ſub hac tẽpeſtate fieri maniam, vt etſi videatur Ariſtoteles aliquid addidiſſe ſententiæ Hippocratis, illud tamen non ſit præter rationem, quia Hipp. ſecundo epid. non longe à principio & alibi dixit, autumnum ſuapte natura ferinum eſſe, quod crudeles & ferini morbi in ipſo gignantur.

Nimiæ vigiliæ, curſus, & inambulationes frequentes ſub ſole, recenſentur inter cauſas externas, quæ producunt inſaniam. Præterea nimia iracundia, nimia ſtudia. Nam Athenienſes appellabant Paulum prædicantem maniacum, ob multa ſtudia. Potus vini generoſi, & copioſus præ cæteris hanc ęgritudinem facere poteſt. Vnde id, inter tot diuinas virtutes vitio Alex. magno fuit tributum, quod præ nimio potu in furorem raperetur. Sic nimius vſus aromatum, philtra & pocula amatoria, vt relatum eſt de Lucretio, qui in furorem raptus eſt ex poculo amatorio.

Dicunt etiam à proprietate cerebrum capellę manducatum perducere homines in furorem. Referuntur etiam à Nicandro multa venena, quę ſcribit homines perducere ad inſaniam. Illud quoque pro his cauſis concludendis non ignorandum eſt, à plæriſq; ſcriptoribus commemorari nonnulla genera aquarum, quæ ſi potentur, homines ad inſaniam perducant.

Democritus interrogatus ab Hippocrate, quid ageret cum cadauera ſecaret, reſpondit ſeſe peruestigare cauſam inſaniæ & furoris hominum; quaſi ſapientiſſimus ille philoſophus intelligeret, non ita facile eſſe, cauſas inſaniæ reperire, & propterea optimum eſſe vt ſignis peruestigemus, & ipſam maniam & eius cauſas. Sunt autem ſigna alia, quæ indicãt futuram maniam, alia vero quæ præſentem. Futuræ ſigna hæc ſunt, quod vigilant: & ſi dormiunt, perturbati atq; leues ſomni ſunt, horrendas imaginationes habent, terrentur quouis ſpectro, anxii ſunt, oculis toruis intuentur, ſeſe iactant. *Futura.*

De his ſignis duo ſcribit Hipp. memoratu digna. Vnum eſt lib.6. de plac. Hipp. cap.9. & 2 epid. ſect.5. vbi ſcribit, pulſum cubiti furorem futurum indicare. Aliud eſt 5. aph. 40. vbi ſcribit, ſi ſanguis colligitur in mammis, indicare futuram maniam. Circa quas Hippoc. ſententias vtile eſt breuiter nonnulla ſpeculari. Et primum circa priorem ſententiã Gal. duo ſcribit: Vnum eſt, quod cum Hipp. ſcribit 2. illo epid. pulſum cubiti indicare furorem, intelligendum eſſe non de quauis pulſatione arteriarum, ſed tantum de illa, quæ ita vehemens eſt, vt abſq; manus contrectatione ſit conſpicua oculis. Atq; hoc ſapienter quidem dictum eſt à Galeno 6 de plac. Aliud autem quod dicit, eſt, Hipp. ſententiam intelligendam eſſe de cubito ſiniſtro. Cæterum in hoc poſtremo mihi non placet Galeni interpretatio. 1. quoniam in cubito dextro, vt apparet ex anatome, arteria eſt magis ampla & vaſta, quam in ſiniſtra. Imo vero ipſe Hip. lib. de morbo ſacro, manifeſtiſſimè ſcribit, in parte dextra eſſe vaſa multo ampliora, quam in ſiniſtra. Quare vbi ſanguis intenſus ita feruet, vt motum oculis conſpicuum edat, iure debet potius huiuſmodi motus apparere in dextro cubito, quam in ſiniſtro. *Galenus taxatur.*

Circa

C[illegible] ſententiam duo quoque [illegible] digna. Primum [illegible] fuiſſe, quod ſanguis [illegible] furorem indicet [illegible] Hipp. medicus conſummatiſſi[illegible]partus. Alterum, quod dicit G[illegible] vlla ratio poteſt aſſignari hanc [illegible] vbi [illegible] incenſus ex toto corpore [illegible] tur in cerebrum, aliquam ipſius partem retineri in mammis. Sed pace Gal. multo melior ratio a[illegible] poteſt veritatis ſententiæ Hippocraticæ: ſiquidē, vbi ſanguis colligitur in mammis, aut conuertitur in lac, aut conuerti non poteſt: ſi conuertatur, certe nec dum vocādus eſt ſanguis, nec infert quicquam detrimenti. Sed ſi non conuertatur in lac, neceſſarium eſt, vt putreſcat, eo quod accenſus & ineptus ſit lacti generando. Vnde, quemadmodū, vbi fit putrefactio, vel in pulmone, vel in latere, cerebrum patitur, & fiunt deliria: Sic rationi cōſentaneum eſt, ex accenſo, putrefacto & combuſto ſanguine in mā̄mis vapores tetros communicari cerebro & conſequenter furorem induci.

Signa præ[illegible] maniæ. Signa pſentis furoris manifeſtiſſima ſunt, quandoquidem clamant, impotētes ſunt, ferociſſimi percutiunt ſeſe, & alios, oculis toruis aſpiciunt, vt docet Ariſt. 21. probl. [illegible]. Præterea [illegible] habent vehementes & creberrimos.

Res feſtiua. Audite rem feſtiuam etiam ad medicum pertinentem. Nā medicus quidam apud Plaut. in Menechmo, cū ductus eſſet ad maniacum [illegible] curandum, quatuor percontatus eſt, [illegible] oculos haberet duros, ſi potaret album vinū [illegible] nigrum, ſi ederet crepitus, & ſi perdormiſceret. Et certe bonus iſte medicus [illegible] habet. Siquidem non ſolum maniaci habent oculos duros, verū etiam tota corpora dura. At[illegible]; hoc indicatum habetis a Gal. in lib. quod animi mores, &c. Vinū etiam maxime facere ad inducendam maniam in heſterna lectione vos docui. Quodque maniaci & melancholici omnes crepitus creberrimos [illegible]iant, docuit Ariſt. 26. problem. 1. omnes qui labo[illegible] g[illegible]itu[illegible]nibus melācholicis flatuoſos eſſe. P[illegible]emo audiui[illegible] per inter ſigna eſſe vigilias, vt vere ab eo medico de ſignis furoris ſit interrogatum.

Signa maniæ à ſanguine. Porro, ſigna maniæ factæ à ſanguine combuſto, ſunt complexio ſanguinea, ætas iuuenilis; & ppterea hi qui ægrotant, habent permiſtum riſum cum ira, rixa & ferocitate.

Si [illegible] furor à bile, cognoſcetis temperamenta biliosa victu anteacto, qui bilem produxit, & præſertim, quoniam huiuſmodi valde inſaniunt, percutiunt, inquieti ſunt.

Sed ſi efficiatur a melancholia combuſta, habitus corporis ſiccus, niger & ſqualidus eſt, aſpectus truculentus & triſtis, & quicunq; inſaniunt, potius mœrorem & triſtitiam, quam riſum aut lætitiam redolent.

Prognoſtica. Omnis mania, quantum ſit ex ſeſe, expers periculi eſt: ſiquidem, niſi copuletur morbis grauioribus, aut niſi maniaci ſe ipſos interimant, vix vnquam propter hunc affectū intereunt. Illud tamen verum eſt, quod vt ſcribit Hip. in coacis prænot. lethalis eſt conuulſio & raucedo in furore. Sed optabit quis intelligere, quæ ſit cauſa, cur mania non ſit exitialis, & præſertim, cū ſit affectio cerebri grauiſſima, quod cerebrum, vt ſcribit Hip. in ep. ad Pætum, ſolet pati grauiſſimos & lethaliſſimos morbos. Triplex cauſa aſſignari poteſt.

Prima ratio. Prima eſt, quod a natura comparatum eſt, vt facultates viſcerum, & præſertim nobilium, à ſe depellant humores hos deterrimos, ita, vt etiamſi cerebrum petatur a prauo ſucco melancholico, ipſius tamen facultas id diligenter tuetur.

Secunda ratio. Secunda cauſa eſt, quoniam nō ſolum à cerebro ſtrenue depellitur huiuſmodi impurus humor, verumetiam minime in vllo viſcere ſimilis humor colligitur. Et vt hoc feliciter obtineri poſſit, ſcilic. vt in nullo viſcere præcipue colligeretur humor melācholicus, tria machinata eſt natura. 1. enim fabricauit ampliſſimas venas, quæ ducunt hunc ſanguinem melancholicū à iecore ad lienem. 2. natura fabricauit lienem vaſtiſſimum ſpongioſum, vt poſſet eſſe capax cuiuslibet copiæ huius humoris.

Tertia ratio. Tertia & poſtrema cauſa eſt, quod tametſi aliqua portio huius humoris colligatur & retineatur in cerebro, tot tamen ſunt motus maniacorū, tot vigiliæ, tot iactationes, vt ſatis eſſe poſſint ad conſumendū humorē illum atrū, vt nō violet cerebrū ad interitum.

Et quanquam mania ex ſe lethalis non ſit, eſt tamen difficilis admodum curatu. Ratio eſt, quoniam non ſolum cerebrum magnopere occupatum eſt à prauo ſucco, verumetiam omnes maniaci ſunt & inobedientes, & medicis ipſis inimici: vt propterea Galen. 2. de diff. reſp. c. 10. dixerit, maniacos a medico non eſſe prope inuiſendos: id quod nō ita pridem expertus eſt medicus Rhudiginus, qui a maniaco interfectus eſt.

Indicationes. Eſt autem hic præcipuus ſcopus curationis maniacorum, vt humectentur & refrigerentur, & vt ſtudioſiſſime praui ſucci euacuentur. Id quod intelligēs Ariſt. in libr. phyſiogn. dixit, medicos curare furioſos & maniacos tum purgationibus, tū etiam recta victus ratione: quæ victus ratio in eo potiſſimū eſſe poſita debet, vt quantum fieri poteſt, & intrinſecus, & extrinſecus corpora refrigerentur & humectentur.

Victus ratio. Vnde aer debet eſſe frigidus atq; humidus, ſecus quam dixit Cælius Aurelius, qui neſcio quo ſpiritu, aerem calidum videtur prætuliſſe, debet tamen aer lucidus eſſe, & cubilia, vbi iacent, debent eſſe abſque vllis picturis, ſine feneſtris, ſi fieri poteſt, aut cū altiſſimis, ſine vllis armis, ſine funibus, ne ſcil. ſibi ipſis vim afferre poſſent.

Plato libro vndecimo de legibus, fecit legem, qua prohibebat: ne maniaci permitterentur per vrbes ambulare, quę lex ét medicis ſeruanda eſt: ſc. ne permittant ambulare maniacos, ſed vel ligati ſeruentur, vel cum amicis conrioeantur, qui ipſos modo increpare, modo mouere, modo conſolari poſſint. Cæl. Aurel. laudabat frictiones; veruntamen puto eſſe abſtinendum ab omni re, quæ poſſit agitare, vt propter hoc laudem etiam continendos eſſe maniacos in conſummata quiete.

Somnus maniacis conciliandus.

Somnus maniacis omnibus neceſſarius eſt, & propterea ſolent medici in curatione huius affectus multa machinari; lectos molliſſimos & penſiles, & odoramēta ex decocto papaueris, mandrag. & ſimilium rerum, quæ ſomniferæ ſunt. Non defuerunt, qui putarūt optimum eſſe, furioſis amorem incitare; ſed fabulæ ſunt: ſiquidem non ſolum hoc difficillimum eſt in mente captis, verūetiam perniciosum, ſiquidem vt optime dixit Ariſtot. circa initium 7. eth. & ira & cupiditates veocreæ homines furioſos reddunt.

Aluum mollire optimū eſt. Sed hoc quoq; difficile eſt, & præſertim clyſteribus, ideo ſoleo cotidianis cibis immiſcere modo ſenam, modo polypodium, modo mannam, ita, vt decepti furioſi hac arte aluum ſolutā ſeruent. A vino prorſus abſtinendum eſt, de quo loquens Ariſt. tertio probl. 17. dicebat vinum alios facere furioſos, alios vero τετυφωμένους, id eſt tardos & ſtupidos. Loco vini aqua hordei conuenit, decoctum prunorum, ſuccus pomorum cum aqua. Ab omni potu, qui recipiat mel vel ſaccharum, abſtinendum eſt.

Inter cibos ii ſunt eligendi, qui humectāt & refrigerant. Sed cauere oportet vſum ocymi, quippe quod ſolebat dicere Chryſippus apud Plinium facere inſaniam.

Curatio mania ſanguinea. Venæ ſectio.

Inſtituto victu diligenter conſiderare oportet, à quo humore efficiatur furor. Nam ſi fiat à ſanguine combuſto, primum de ſanguine mittendo cogitandū. Et cum varia ſint loca, à quibus ſolemus detrahere ſanguinem, ſi ſint mulieres, detrahendus eſt ſanguis ab infernis partibus, & præſertim, ſi mēſtruæ purgationes ſint vel ſuppreſſæ, vel imminutæ.

In viris mittendus eſt ſanguis à vena cubiti tum dextri, tum ſiniſtri. Similiter etiam magnopere confert, ab hæmorrhoidibus mittere ſanguinem. Et niſi malum cedat remediis, etiam à veoa frontis ſanguinem mittere ſolemus. Sed notandum eſt, totam vim curationis poſitam eſſe in celeritate medicorum, & præſertim miſſionis ſanguiois.

Poſt ſanguinis miſſionem connertendum eſt ſtudium ad cerebri refrigerationem & humectationem. Quocirca deraſo capite, primo perfuſiones ſunt adhibendæ, quæ adhibentur ſpongiis ex alto ſupra commiſſuram coronalem expreſſis. Fiunt perfuſiones variis modis. Sed forma hæc admodum vtilis eſt.

Perfuſio capitis.

℞. *fol. lactucæ.*
Semperviui.
Solatri an. M. j. ß.
Fol. Nymphea. M j.
Cap. papau. N. x.
F. decoctio & ex decoctione f. perfuſio.

Nam his perfuſionibus non eſt adbibendum acetum, quoniam vt monebit Serapio, in hoc caſu acetū & intus & extra valde noxiū eſt. Sed pro penetratione remedii delapſus decoctionis ex alto conuenit. Poſt hanc perfuſionem adhibemus ét inunctiones, vt eſti

Inunctio.

℞. *Ol. de nymphea ℥. j.*
Succi ſemperuiui.
Malue.
Lactucæ an. ℥. ß.
Ol. roſ. omphac. ℥. j. ß.
Vini optimi ℥. iij. cū modico cera f. linimentū.

Intus pro attemperando ſanguine, ſi licet, poſſunt vſurpari iura, in quibus prędictę herbæ ſint incoctæ: Si etiam patiūtur, ſumere ſerum caprinum optimum eſt, & facile ſolent recipere huiuſmodi remedium. Sed ſi maoia fiat à bile, præparandi ſunt humores i præparati purgandi eo pacto, quo diximus in curatione phrenitidis.

Curatio maniæ à bile orta.

Ea ſemper habetur difficultas in curandis huiuſmodi, quod non admittunt medicamenta. Et ideo prudenter ſolebat laudare Alex. Trall. vt medicameota in exigua quantitate miſceantur cibis, atque ita ægri fallantur. Certe præter rationem eſt, in morbo vſq; adeo feruido adminiſtrare valida remedia, & calefacientia. Veruntamen, quia ſecus fieri non poteſt, melius eſt aliquid facere, quā nihil experiri. Et propterea his in caſibus poſſumus parare pillulas & eas miſcere cibis, vt eſſent iſtæ.

Pillula.

℞. *Rhab. elect. ℈. ij.*
Elleb. nigri ʒ. ß.
Diagr. gr. vj.
Cinamom.
Schœnanthi.
Caryoph. an. gr. iij.
Cum ſucco borrag. formentur pill. n. v.

Hic etiā conuenit vſus ſeri caprini optime deputati, Conueniunt quoque balnea aquæ dulcis. Et quia ſolent multa in aquis facere, inſani ſunt mergēdi in iis ligati, ita tamen, vt ſemper cuſtodiātur, ne forte ſeipſos ſuffocēt.

Curatio maniæ melancholica. Præparans.

Poſtremo, ſi mania fiat ab humore melancholico putrefacto & combuſto. i. præparandi sūt humores huiuſmodi decoctos io iure.

℞. *Pill. de fum.*
Bugloſſ.
Borrag.
Fumar. an. M. j. f. decoct.

Deinde ℞. *dicta decoct. ℥. v.*
Syr. Sabor. regis.

De

De ſucco borrag. an. ℥. j. M.

Quod ſi reſpuant maniaci accipere huiuſmodi potiones, poteſtis curare, vt fiant in iuribus, & loco ſyruporũ adiiciatur ſacch. Præparati humores purgandi ſunt, & pro purgatorio adhibẽdæ ſunt pillulæ, quæ variæ ſunt; vt pill. de lapide lazuli, pillul. de fumaria, cochiæ præpar. Poteſtis etiam ita parare:

Pillulæ.

℞. *Pill. de fum.*
Coch. præpar. an. ℈. ij.
Turbith ℈. ß.
Cinamom gr. iiij.
Cum ſyr. de ſucco borrag. f. pillulæ n. v.

Hellebori vſus. Præ cæteris in futuris ſolemus vſurpare helleboriſmum, eo pacto, quo præcepit Hip. in fragmento illo de helleb. vſu: & diſtinctiſſime omnium Oribaſ. in collect. lib. 7. ni fallor. Et cum varia ſint genera hellebori, iis omnibus anteponitur helleb. melampodium, quo narrant Melampum inuentorem curaſſe filios Preti furioſos.

Antimonium. Sed quid de Antimonio, quod hodie vſq; adeo celebre eſt, & quod ſcribunt Paracelliſtæ medici miros effectus producere, & præſertim in inſanientibus. Domini, huiuſmodi remedium ſemper periculoſum eſſe putaui, quia purum venenum eſt: Scio tamen à multis ita diligenter præparari, vt ſi non penitus innocuũ euadit, ſaltem minimum detrimentum affert: ea propter, cum ſoleat exhiberi in minima quantitate, facile concedo, vt in huiuſmodi difficilibus caſibus exhibeatur.

Been Arabum. Quinimo habetur quoddam granum, q ex Conſtantinop. afferunt, Been Arabum; hoc granum decorticatum deuorãdum prębetur. Nam calidum eſt, abſq; ſapore, vt facile latere poſſit, & tamen efficaciſſimum eſt ad mouendum vomitum & aluum, vt ſæpiſſime ſum expertus. Quare commendo, vt etiam hoc granum exhibeatur: quod vt facilius poſſit capi, ſic præparetur:

℞. *Grana been decorticata. ij.*
Sacch. fin. ℥. ij.
Amygd. dulc. decoct. iiij. Contundantur omnia ſimul, & cum aq. roſarum f. morſellus, qui ſi non iucundus, ſaltem non ingratus eſt, ita, vt facile vel poſſit exhiberi, vel commiſceri cum cibis, atque ita fallere furentes.

Sunt multa alia, quæ à proprietate putantur conferre, veluti eſt radix & ſemen agni caſti, ſemen fœnicul. ſylu. Reperiuntur etiam quædam aquæ thermales, veluti ſunt aqu. Sinueſſanæ, quæ & potu acceptæ, & extrinſecus adminiſtratæ, probatæ ſunt furentes & maniacos ſanare.

Cauteria. Sed quod expertus ſum maximopere contuliſſe, eſt cauteriorũ genus. Nam ſi fiat cauterium, & apertum detineatur, vel in nucha, vel ſupra commiſſuram coronalem, certe vtile eſt, quia non tantum vapores atri & feruidi, per ea foramina diſſipantur & educuntur, verum etiam cerebrum refrigerat, & conſequenter ſuccus ille ater & aduſtus exinanitur. Sed non ſolum cauterium vnum vel alterum in capite iuuat, ſed ſi fiat etiam in ambobus & brachiis, & cruribus, mirificum adiumentum afferunt. Et ego ſcio, quandoque hic Patauii nobiliſſimum iuuenem furẽtem, poſt infinita remedia tãdem reduſſe ad mentem vſu quatuor cauteriorum in brachiis & in cruribus. *Hiſtoria.*

Atque hic eſt finis actionum læſarum facultatis ratiocinatricis.

CAPVT XVII.

De vitiis ad memoriam pertinentibus, & primum de Lethargo.

De vitiis ad memoriam pertinentibus. Ratio ordinis.

POſtremo loco vitia, quæ pertinẽt ad memoriam, eo maxime ſunt diligenter tractanda, quod ſcribat Plato in Theæteto, memoriam eſſe matrẽ Muſarum. Habet autem memoratiua facultas duas operationes: alteram, qua recipit & conſeruat phantaſmata à ſenſibus ſuſcepta: atque hæc proprie nuncupata eſt memoria: alteram, qua phantaſmata ſuſcepta, ſi forte interdum obliterentur, recuperat propria induſtria, & ſine ope ſenſuũ. Vocatur autem huiuſmodi operatio Reminiſcentia, vt eſt apud Platonem in Philebo. Igitur memoratiua facultas cum fruſtratur ab his operationibus, triplici modo fruſtrari conſueuit. Vel enim ſuſcepta phantaſmata neq; diu, neque facile conſeruat; & vocatur memoria diminuta, vel eadem phantaſmata nullo modo conſeruat, neque deleta recuperat; & vocatur memoria amiſſa; vel non recordatur eo pacto, quo deberet, & vocari poteſt hoc vitium memoria deprauata. Nã memoriæ deprauatæ, quantum puto, exemplum habemus apud Ariſtotelem in lib. de memor. & reminiſc. vbi ſcribit, quendam Antipherontẽ vocatum, id vitii paſſum eſſe in memoria, vt quoties videret aliquem ſibi nõ viſum, putarit, ſeſe illius recordari tanquã alias viſi. *Memoria etiam deprauatur.*

Nec obſtat, quod nullus medicus mentionem fecerit deprauatæ memoriæ: quoniã deprauata memoria eſt fere eadem cum imaginatione deprauata: vt propterea dixerit Ariſt. illum Antipherontem inſanum fuiſſe. Hinc eſt, quod medici non curarunt peculiariter tractare de mem. deprauata, cum tractarunt de imaginatione deprauata.

Cæterum, de aliis vitiis memoriæ ſub duobus tantum generibus tractarunt ſub lethargo & ſub memoria deperdita. Nos igitur tractaturi de ambobus, ordiemur à Lethargo, q à Græcis vocatur λήθαργος, à Latinis nũcupatur modo Lethargus, modo veternus. Arabes nuncuparunt modo congelationẽ modo Sirſen frigidam. Vnde licet intelligere, q d ſignificare *Nomen.*

gnificare Gal. voluerit 13. meth. c. 20. quando ſcripſit lethargum eſſe contrarium phreniti-di, ſcil. quia phrenitis affectus calidus eſt, lethargus autem affectus frigidus.

Diffinitio. Eſt autem lethargus memoriæ deperditio, cum inexpugnabili dormiendi neceſſitate, & cum febre continua & lenta. Dicitur memoriæ diminutio, quia memoria principaliter læditur, tametſi lædantur ſimul & ratio, & imaginatio, vt ſcriptum eſt à Gal. 3. de loc. aff. c. 5. & lib. de diff. ſympt. c. 3. Cum inexpugnabili &c. quod, vt ſcriptum eſt à Celſo lib. 3. c. 19. proprius character huius vitii eſt profundus & inexcitabilis ſomnus. Dicitur poſtremo, cũ febre continua, &c. ad differentiam cari, comatis, catalepſis, qui omnes affectus vel ſunt ſine febre, vel ſequuntur febrem, cum lethargus ſit, qui ſibi febrem parat comitem.

Genus ſymptomatis. Eſt hic affectus vere ſymptoma in genere actionum principum læſarum. Quanquam Gal. 13. meth. videtur interdũ appellare morbum, interdum πάθος, nam ſic loquitur appellando morbum omnẽ rem præter naturam, vt ſæpe facere conſueuit & Hip. & ipſemet.

Locus affectus. Morbus à quo dependet. Locus affectus cerebrum eſt ſecundũ partes poſteriores. Afficitur vero non modo vt pars ſimilaris, verũetiam vt pars inſtrumentalis. Vnde fit, vt huiuſmodi ſymptoma ſequatur duos morbos, nempe intemperiem frigidam & humidam cum materia, nec non morbum in via. Siquidem, etſi in lethargo ventriculi cerebri non repleantur, replentur tamen poroſitates, vt ſic dicã, & cauernæ ſubſtantiæ ipſius cerebri. Atq; hoc eſt, quod dicit Hip. lib. de ſtruct. hominis, lethargum fieri, quoties cerebrũ repletur frigidis humoribus.

Cauſa. Cæterum, videre oportet, ad cognoſcendam huius affectus naturam, quænam ſit hæc materia frigida, à qua efficitur lethargus. Deinde videre breuiter oportet, vtrum hæc materia, dum facit lethargum, mutetur. Tertio videndum; quam mutationẽ ſubeat. Poſtremo videndum erit, vtrũ hæc materia faciat tumorem nec ne. Galen. quarto de præſag. ex pulſ. capite octauo ſcribit, materiam quę colligitur in mẽbranis cerebri, ſemper eſſe materiam craſſam & viſcidam, eo, quod ex rara ſubſtantia cerebri facile labũtur humores, vt minime poſſint colligi. Ideo cum dictum ſit, materiam lethargum efficiẽtem in cauernulis cerebri colligi, iure conſtituendũ eſt, hanc materiam non eſſe ſubtilẽ, ſed viſcidam, craſſam & frigidam, cuiuſmodi eſt pituita, quæ in cerebro colligitur, vel quia paulatim ibi congeritur, vel quia aliunde in eam partẽ affluit.

Qualis materia efficiat lethargum. De hac materia loquens Gal. primo prorrhet. 1. nec non 13. meth. cap. 21. nihil aliud dixit, niſi eam, dum induxit lethargum, frigare & humectare cerebrum. Ex quibus locis coniectati ſunt nonnulli, Galenum noluiſſe quicquam in lethargo efficiendo pituitam commutari, ſed duntaxat exuberare copia. Veruntamen cum Gal. ibi minime neget hãc commutationem: inducor ad credẽdum, neceſſario pituitam, dum facit lethargũ, mutationem aliquã pati: & co maxime, ꝙ Hip. lib. de principiis dixerit, cerebrũ eſſe metropolin frigidi, humidi & viſcidi: vt cũ ſit humor pituitoſus valde cerebro familiaris, minime poſſit ipſum lędere, niſi à natura ſua mutetur.

Quam vero mutationem patiatur pituita, differentes fuerunt ſententiæ. Alii exiſtimarunt ſolum pituitam frigidiorem & humidiorem reddi: alii vero inducti à Gal. 4. de præſag. c. 8. putarunt pituitam putreſcere & putreſcendo lethargum inducere. Ego autẽ ſum huius ſententiæ, pituitam efficiẽtem lethargum incaleſcere, & conſequenter putreſcere, ſed leuem admodum putrefactionem hanc eſſe. ac propterea medicos Grecos fere omnes de putredine nihil meminiſſe, quod leuem hanc putredinem, quantum ſit ex ſeſe, nihili faciendum exiſtimarunt.

Sed video dubitaturum eſſe aliquem, quo- modo, ſi in lethargo pituita incaleſcit & putreſcit, poſſit cerebrũ magis refrigerari, vt memoria violetur, quam à ſolo frigido viciari, audietis ſuo loco. Sed ſcire oportet pituitam, vbi immota permanet in cerebro veluti congelatam & concretam eſſe, ac propterea minime refrigerare admodum poſſe. *Obiectio.* Cæterum, vbi colliquatur & colliquata per cerebrum funditur, fit, vt quemadmodum dicit Gal. irriget & propterea refrigeret. Iam vero eliquati & fundi pituitam à calore, & conſequenter à putredine, nemo eſt, qui dubitet. *Solutio.*

An tumor cerebri fiat in lethargo. At vero an pituita putreſcens in tumorem attollatur, vt inflammatio in cerebro fiat, dubium eſt. Nam Auic. 1. tertii tra. 3. c. 7. manifeſtiſſime dixit Sirſen frigidũ eſſe apoſtema. Sic etiam Auerrh. lib. 3. coll. c. 40. dicebat lethargum eſſe frigidam paſſionem cum tumore apoſtematoſo, vt minime dubiũ ſit, quin hi ꝑclariſſimi ſcriptores putarint, lethargum eſſe apoſtema ſiue tumorem. Econtra neq; Gal. neque quiſquam alius Græcus mentionem feciſſe videtur tumoris in lethargo. Imo vero Serapio manifeſte probauit interdũ aduerſus Auic. neq; cerebrum neque etiam oſſa pati apoſtema vel tumorem. Ratio etiã huic adſtipulatur, ſiquidem vt œdemata, quæ fiũt à pituita, & tumores ſunt, minime putredinem concipiunt, niſi calidi alii humores ipſis coniungãtur: vt ſi in cerebro fieret tumor pituitoſus, minime putreſcere poſſet, cũ tamen conſtitutum ſit, lethargum fieri à pituita caleſacta & putreſcente. Itaq; in hac ſententiarum varietate dicendum, in lethargo colligi quidem pituitam in cerebro, ſed minime tumorẽ facere. Et Auic. ſi tueri velimus, dicendum eſt, apud ipſum ſæpe apoſtema vocari quamlibet repletionẽ alicuius partis, factam *Reſolutio authorum.*

vel

vel ab humore, vel à vapore. Id quod etiam videtur ſignificare voluiſſe Auerrho. quando in loco citato dixit Sirſen frigidum produci ab humore apoſtematoſo. Igitur, vt audiuiſtis, frigidus humor, id eſt pituita calefacta & putreſcens abſque tumore eſt cauſa effectrix immediata lethargi. Ex cauſis internis ſed mediatis, prima eſt temperamentũ frigidum & humidum: ſecunda eſt capitis ſtrictura & denſitas, tertia eſt ætas, de qua contradictionem aliquam video, ſiquidem Hip. 3. aph. 30. ſcribit in ætate conſiſtente poſitos maxime exerceri lethargo: Contra autẽ Soranus apud Cæl. Aurel. li. 2. de acutis vult, ſenes magis expoſitos eſſe lethargo. Sed ſolui poteſt hæc cõtradictio, ſi dicatur Hip. & Soranum recte dixiſſe, quia illi, qui ſunt ętatis conſiſtentis, & pręſertim in fine, parum differunt à ſenibus, vt iure dicere liceat, vtroſq; lethargo expoſitos eſſe.

Cauſæ interna mediata. Diff. Quæ ætas magis obnoxia lethargo.

Inter cauſas præternaturales ſunt morbi diuturni, acuti, in quibus poſtquam diſſipati ſunt tenues humores, illi qui remanent craſſiores & frigidiores, ſi cerebrum occupent, lethargum inducere poſſunt. Aet. lib. 6. c. 3. ex ſententia Archigenis docet, lethargum fieri quandoq; ob conſenſum à viſceribus & pręcordiis. Auerrh. etiã li. 3. collect. c. 40. ſcribit, lethargum fieri quandoq; ob conſenſum aſtrorum. Imo Gal. de vſu part. cap. 2. videtur in ea fuiſſe ſententia, vt crediderit lethargum fieri per conſenſum.

Cauſæ præternaturales. Diff. nũ lethargus fiat per conſenſum.

Sed veritas eſt, lethargũ ſemper fieri, quia cerebrum eſſentialiter patitur: vt minime dicere liceat, verum lethargum fieri vnquã per conſenſum. Sed quid ad auctoritates prædictas? dupliciter reſpondeo, primo modo lethargi generationi præſtari quandoq; initiũ ab aliis partibus, ſed vbi lethargus integram conſtitutionẽ nactus eſt, ſemper ſit eſſentialis in cerebro. Vnde quãdo Gal. & Aet. & Auerr. dixerũt, fieri per cõſenſum, intellexerunt de occaſione & initio, non autẽ de integra cõſtitutione lethargi. Secundo modo, veteres & pręſertim Gal. 13. meth. 21. nec nõ 2. prog. nomine lethargi cõplexos eſſe omnes ſomniferas affectiones, vt quando dixerunt, lethargũ fieri ꝑ conſenſum, intellexerint non verũ lethargũ, ſed lethargicas affectiones, vt ſæpe loquitur Gal. Inter cauſas internas primus eſt aer frig. & humidus: Tẽpus anni, vt eſt hyems; & ſecundũ Cæl. Aurel. autũnus. Præterea regio, vt ſeptentrionalis, q̃ feraciſſima eſt lethargi. Adhæc inter has cauſas reponitur nimius ſomnus, nimium otium, nimia Venus, crapulę, eſus immoderatus ciborũ & præſertim eorũ, q̄ nimiũ refrigerãt, vt lactuca, endiuia. Sic & medicamẽta refrigerantia idẽ faciunt, vt papauer, cicuta. Dioſc. & Auic. dixerũt cæpas & huiuſmodi alia edulia acria lethargi generationi occaſionem præbere. Et hæc de cauſis.

Signa triplicia ſunt; diſtinctiua, diagnoſtica & prognoſtica. Diſtinguitur lethargus à memoria deperdita, quoniam in lethargo nõ ſolum memoria læditur, verumetiã aliæ principes facultates; in memoria deperdita ipſa ſola læditur. Præterea in lethargo ſemper ſomnus eſt, ſemp febres; in memoria deperdita quantũ ſit ex ſe, neq; ſomnus eſt neq; febris.

Signa. Diſtinctiua. Lethargus vt à memoria deperdita differat.

Diſtinguitur ab aliis affectibus ſomnolentis, quia ſiue ſit carus, ſiue coma, ſiue catochus, ſemper faciliter aut non difficulter expergeſiũt. Præterea cæteri affectus ſomniferi aut ſunt ſine febre, aut febrem ſequuntur: cõtra lethargus.

Ab aliis affectibus ſomnolentis.

Signa diagnoſtica vel indicant futurum lethargum, vel præſentem. Futurum ſignificant capitis grauitas, dolor, tremor, vt addit Auic. tinnitus aurium, ſomnus abſque inſomniis, oſcitatio frequens, figura corporis inſueta inter dormiendum, pulſus inæqualis, febris continua & lenta. Hæc enim vbi apparent, ſemper metuere oportet, ne fiat lethargus.

Signa diagnoſtica. Futura.

Signa quæ indicant pręſentem lethargum copioſiſſime proponuntur à Cælio Aurel. & à Galen. lib. 3. de loc. affect. cap. 5. Sunt autem hæc: memoriæ diminutio inſignis, læſio rationis & imaginationis, auditus infirmus, ita, vt etiamſi alta voce inclamentur, nõ reſpondeant, oculos ſemper conniuentes habeant, creberrime oſcitãt, & inter oſcitandum ſæpe obliuiſcuntur os claudere. Reſpiratio tarda eſt, & debilis, pulſus magni, languidi, rari, fæces ſemper male olent: ſudant interdum copioſiſſime, vrinam reddere obliuiſcũtur: imo vero, ſi iis porrigatur matula, aut non accipiunt, aut ſi accipiũt, obliuiſcũtur mingere: aut ſi mingunt, obliuiſcuntur matulam reddere. Sæpe etiam difficillime vrinam reddunt; vt Cæl. Aurel. ſcribit, interdũ lethargicos interire propter mingendi difficultatem. Vultus luteus eſt aut liuidus, lingua alba & ſaliuoſa. Dicit enim Hip. 3. de morb. vſq; adeo interdum abundare ſaliuam in lethargicis, vt nequeant eam ab ore depellere. Præterea febre laborant perpetua & lenta: nec tandem vſque adeo ſomno ſepulti iacent, vt ſola reſpiratione viuere intelligãtur, quæ reſpiratio ſæpe fit cũ ſtertore quodã. Vnde Cæl. Aurel. Plautum vt puto, imitatus, vocauit ſomnum lethargicorum ſorbilem, quaſi ſorbere videantur.

Præſentia.

De lethargo ſcribit Celſ. libr. 3. cap. 9. eum cito iugulare, niſi ſtatim ſuccurratur. Et Hip. libr. 3. de morb ſcribebat, lethargum intra ſeptẽ dies interimere, quos ſi prætereãt, ægrotantes ſeruari. Cæl. Aurel. comparans phrenitidem & lethargum, dicebat, lethargum haud ſecus eſſe grauiorẽ affectum phrenitide, atq; grauior eſt cæcitas diminuto viſu. Gal. autem lib. 4. de cauſ. pulſ. cap. 15. dicit lethargum eſſe grauiorem affectum peripneumonia. Et libr.

Prognoſtica.

de inæq. intemperie, cap.3.ſcribit, collectionem humorũ, quæ fit in poſteriori parte cerebri, grauiorem eſſe illa, quæ fit in anteriore parte.

Si lethargicis ſuperueniat fluxus alui, aut tremor, res prorſus deſperata eſt: quẽadmodum docuit Hip. lib. 3. de morb. necnon lib. 7.aph. Cæterũ eod. lib. 3. de morb. vnum dixit Hip. memoria dignũ: nẽpe lethargicos ſuppuratos ſeruari. Quid autem intelligat Hip. per ſuppurationẽ, non eſt facile comprehendere. 1. quia intelligi non poteſt de materia in cerebro exiſtente: ſiquidem, vt audiuiſtis, putreſcit quidẽ hæc materia, ſed minime in tumorẽ eleuatur, vt liceat dicere eiuſmodi tumorem ſuperari. Qui etiã pro ſuppuratis intelligunt eos, quibus intra thoracem pus colligitur, à ratione videtur alienum: ſiquidẽ vix fieri poteſt, vt materia, quæ in cerebro lethargum facit, in pectus trãſmittatur, ac ibi in pus vertatur. Quare dicendum puto, forſan Hip. intellexiſſe pro ſuppuratis eo in loco eos, quibus materia putrefacta per aures vel per nares euacuatur. Nam ſolet Hipp. huiuſmodi vniuerſalibus locutionibus vti, quemadmodũ quando abſceſſus appellat quaslibet permutationes materiæ à loco ad locum.

Indicationes. Cum ergo ita ſit cõſtituta lethargi natura, in eo curando duo ſcopi ante oculos ſunt habendi. 1. vt intemperies frigida & humida auferatur, 2. vt materiæ putrefactæ euacuandæ incũbatur, ſimulq; vt quæ fluit, reuellatur, & quæ nondũ putruit, à putredine defendatur,

Curatio. Curatio. Pro quibus ſcopis comparandis primo eligere oportet vel parare aerem calidum & ſiccum. Proſpiciendum eſt, vt, quantum fieri poteſt, à ſomno excitentur. *Cæl. Aurel. notatur.* Cælius Aurelianus maxime damnabat illas cõtinuas inclamationes & vellicationes, quæ circa lethargicos fiunt, eo quod cerebrũ magis exacerbetur & lędatur ab his. Sed pace Cælii Aureliani res ſecus ſe habet. Cum enim ſubſtantia cerebri, nõ autem membranæ afficiantur, minime verum eſt: ab his operationibus illud exaſperari. Sed etiamſi aliquantiſper exaſperetur, maius tamen eſt beneficiũ, quod comparatur, propter excitationem à ſomno, quã ſit detrimentum, quod infertur ab inclamatione & vellicationibus.

In curatione lethargi præ cæteris prouidere oportet, vt aluus lubrica ſit. Et quia facultas totius corporis ſepulta & pigra eſt, oportet vti & clyſteribus & ſuppoſitoriis, quæ vi acerrima polleant, ſc. vt facultas ſtimulata remediis obediat. *Clyſter acris.* Clyſter igitur erit:

℞. Centaurii. M. ß.
Fol. rutæ.
Maluæ an. M. j.
Colocynth. ʒ. ij. f. decoct. ſ. a.
Deinde *℞. d. d. ℔. j. ß.*
Hieræ Logadionis. ℥. ß.
Ol. rutacei. ℥. v.
Salis. ʒ. ij. M. & f. clyſter.

Addo magnam copiam ſalis, quoniam, vt dicebã, opus eſt magno ſtimulo in hoc morbo. *Suppoſitorium acre.* Suppoſitorium autem acre ita parabitur:

℞. Salis gemmæ gr. v.
Nitri gr. ij.
Trochiſcor. alhandal ℈. ß.
Mellis. q. ſ. fiat ſuppoſitorium.

Hæc enim ſunt, quæ conueniũt in lethargicis pro aluo mollienda. *Cibus.* Cibi lethargicorum debent eſſe & tenues & attenuantes. Alex. Trall. & Meſues laudabant porrum & allia. Sed minime poſſum probare, quia cũcta hæc febrẽ augent. Neq; etiam probo vſum amygdalarum ab aliquibus commendatum, quod amygdalæ nimium repleant cerebrum.

Igitur panatella cum ſem. melon. commoda erit: iura in quibus bullierint ſerpillum, maior. hyſſopus puleg. Et ex carnibus conueniunt carnes omnes auicularum. Sed quia lethargici mandere nequeũt, redigendæ ſunt carnes in contuſum. Laudabat Auic. decoctũ, cicerum & lupinorum, ſed potius in vſum medicamenti quam cibi.

Potus. De potu fuit Aſclep. ſentẽtia, vinum conuenire lethargicis. Et vtebatur hac ratione, quod in lethargicis cerebrum ſit vſque adeo offenſum, vt nullum ſit periculum, quod amplius offendatur. Et Celſus Aſclepiadis ſectator non dubitauit vinum concedere lib. 3. c. 9. Sed vterque malum conſilium attulit. 1. quia Hipp. libr. 3. de morbis, qui fuit alioquin vini in morbis indulgentiſſimus, maxime cauit, vt lethargici vtantur vino. Præterea etſi cerebrum grauiter ſit offenſum, ex vino tamẽ periculum imminet, ne ſpaſmus ſuperueniat, & ne febres augeantur. Vnde omnibus abſtinendum eſt à vino, & loco vini vti oportet aqua cocta cum fœnic. vel mulſa facta cũ coriandro, vel decocto maioranæ cum iulep. Et declinante febre poteſt deinceps vinum concedi. Atq; ſic intelligendus eſt Hipp. quando 2. de morbis concedebat vinum vinoſum in lethargo, ſc. in declinatione.

Reuulſoria remedia. Poſt victum conuertendum eſt ſtudium ad reuellendum & repellendum humorem à cerebro. Inter media reuulſoria, ſunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ ſiccæ. *Venæ ſectio non conuenit.* Sed potentiſſima eſt venæ ſectio, de qua tamen iure dubitari poteſt, vtrum cõueniat in vero lethargo. Galen. 13. meth. cap. 21. videtur venæ ſectionem antepoſuiſſe omnibus aliis remediis: & Gal. ſectati ſunt fere omnes Græci. Sed ex altera parte non videtur cõuenire venæ ſectio, ſiquidẽ regula eſt Gal. 4. de tuend. val. 4. & in lib. de curat. per ſang. miſſ. c. 6. & 10. vbi abundant humores frigidi, minime cõuenire ſanguinis miſſionem. Quod etiam confirmatum habetis ab Aetio lib. 6. cap. 3. Propterea ſi ſanguis in lethargo mittatur, formidandum eſt, ne cere-

ne cerebrũ magis refrigeretur, & conſequenter pituita craſſior & cõtumacior euadat. Pro hac difficultate ſciendum eſt, humores frig. interdum dominari ſolos, interdũ vero permiſtos ſanguini. Si ſoli dominẽtur, certe ſanguis nullo pacto mittendus eſt: & propterea forſan Meſues nõ meminit venæ ſectionis in lethargo, quoniã putauit à puris frigidis ſuccis fieri. Sed ſi cũ pituita & frigidis ſuccis ſanguis quoq; aliquo modo abũdet, ſanguis parce mittendus eſt, ꝓpter tres cauſas, 1. quia miſſione ſanguinis egregia fit reuulſio à capite. 2. q̃a ſemper cũ ſanguine aliquid pituitæ educitur. 3. quia natura nonnihil leuata, robuſtius deinceps pugnat aduerſus morbificam materiam. Sed quid ad Galenum & rationes? Ad Galenum dico, quod eius regula vera eſt, vbi nõ puri frigidi ſucci ſunt, vel vbi huiuſmodi ſunt in vniuerſo corporis ambitu: ſiquidẽ in his caſibus neq; parce neq; alio pacto ſanguinem mittere conuenit. Ad rationes dicendũ, ſi prudẽter & moderate fiat ſanguinis miſſio, haudquaquam refrigerari cerebrum neq; pituitam educi. Itaq; lenita aluo vel clyſtere, vel alio pacto, ſtatim deueniẽdum ad ſanguinem mittendum, & eligenda vena cephalica. Sed ſi à vena ſanguinem mittere non liceat, ſi conſuetum ſit profundere ſanguinẽ ab hæmorrhoidib. ab eo loco detrahendus eſt, alioqui eligendæ ſunt cucurbitulæ, ſed appoſitæ cruribus & natibus, non autem ſpathulis, vt faciunt nonnulli. Sic Gal. 13. meth. c. 19 magnopere cauet, ne in affectibus capitis cucurbitulæ apponantur partibus ſuperioribus, niſi diligentiſſime ſit expurgatũ corpus. Miſſo ſanguine ſequitur vt deinceps incũbatur, repellẽdis humoribus à cerebro, in quo genere ab omnibus commendatur oxyrrhodinum. Sed de vſu & tẽpore dubitatum eſt. Maior pars Arabum voluit, in principio morbi vtendũ eſſe oxyrrhodino ſyncero, & progrediẽte morbo adiicienda eſſe, quæ vim diſſecandi habent. Alex. Trall. quem videtur ſecutus Serapion & Meſues, putauit nullo tempore vtendum eſſe oxyrrhodino, q̃a pituitoſus humor cũ ſit tardus & grauis, non poteſt facile repelli: vnde à frigefacientib. medicamẽtis magis refrigeratur & magis torpida euadit. Nõnulli, vt conciliarent hoc, dixerũt, duplex eſſe principium morbi acuti, aliud late acceptũ, ꝙ cõpræhenditur duobus diebus primis: aliud ſtrictius acceptum, nempe ꝙ primo inſultu continetur. Dicũt ipſi in principio principiãte, id eſt, ſtricte accepto conuenire vſum purum oxyrrh. ſynceri, in alio autem minime. Sed hic modus conciliandi placere mihi non poteſt, eo, quia pituita etiam in principio illo ſtricte accepto difficilis eſt vt repellatur: & ꝓpterea exiſtimo cum Alex. tutiorem viam eſſe; vt neque etiam in principio principiãte conueniat ſyncerum oxyrrhodinum. Poteſtis igitur parare:

Cucurbitulæ. *Oxyrrhodinum.*

℞. *Aceti.* ℥. *ij.*
Fol. ſerpylli.
Orig.
Pulegii an. M. ß.
Aq. roſacea ℥. *j.*
Bulliant ſimul, deinde colentur.
Et dictæ colaturæ adde ol. roſac. completi ℥. *iiij. M.*

Formula oxyrrhodini.

Si placebit magis diſcutere in progreſſu morbi, poteſtis addere prædictæ decoctioni vel peucedanum, vel caſtoreum. Nam ſcribit Galen. 11. de ſimpl. medicamentis, caſtoreum maxime vtile eſſe in affectibus lethargicis, nõ ſolum ob calorẽ & ob fœtorem, verumetiam ob propriam quandam efficaciam, quia maxime valet in affectionibus capitis. Præter oxyrrhodinum ſolemus fronti quædam illinire, vt caſtoreum, pilos humanos crematos, quos ſcribit Alex. multum valere in hoc affectu proprietate quadam arcana. Et vos ita poteſtis componere remedium:

Caſtoreum. *Puluis.*

℞. *Caſtorei.* ℈. *j.*
Pilorum humanorum combuſtorum. ʒ. *ß.*
Puluериſentur diligenter, & cum aceto leuigentur, deinde ipſi fronti puluis læuigatus illinatur.

Sic ẽt valent odoramẽta, q̃ vim habent attenuãdi & diſſecãdi pituitoſos humores. ex. gr.

Odoramentum.

℞. *Aceti acris.* ℥. *iiij.*
Fol. ſerpylli.
Puleg.
Maior.
Rutæ an. M. ß.
Bulliant, & dum feruent, aut fumus apponatur naribus, aut ſpongia immaceretur aceto feruenti, atq; naribus apponatur.

Solemus quoq; naribus ſternutamẽta adhibere, q̃ apud Cæl. Aurel. reprobata inueniuntur, quia cerebrum concutiant. Sed quod damnat Cæl. in ſternutatoriis, id nos potius commendare debemus. ſiquidem illa cõcuſſio maxime valet ad excitandos lethargicos: atque etiam ad diſſecandam & conſumẽdam pituitam: propterea laudo vt adhibeantur ſternutamenta, veluti:

℞. *Piperis albi* ℈. *ß.*
Hellebori albi. gr. viij.
Caſtorei gr. v.
Nigellæ ℈ *j. puluериſentur omnia ſimul, deinde apponantur naribus, ita, vt intra nares integer puluis immittatur.*

Hoc tempore ſolemus ẽt aliqua palato illinire, q̃ ibi detenta in cerebrum vapores attenuantes & diſſecantes mittant: cuiuſmodi eſt cõfect. anacardina, Ther. antiqua, mithridat. antiquum, diamoſchus. Hæc enim omnia ſua vi calorifica non ſolum lethargicos excitare valent, verumetiam operantur ita, vt pituita per os effluat, atque cerebrum calefiat.

Et hoc eſt, quod dicit Hipp. lib. 3. de morbis, in lethargo curando oportere multum expui, & cerebrum calefieri.

Quo tẽpore ea, q̃ audiuiſtis, fiũt, ſtudẽdum

eſt

eſt quoq; præparationi & purgationi humorum: vnde huiuſmodi ſyr. inſtituendus erit. *Præparans.*

℞. *Fol. ſerpylli.*
Maior.
Stœchadis.
Cichorii an. M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij.*
Syr. roſ. recentis.
Syr. de beton.
De cichor. an. ℥. ß. M.

Præparati humores expurgandi ſunt. Sed quia difficile eſt, demerſis in ſomnum medicamenta, præſertim potabilia, offerre; hoc in caſu ſolemus pilulas parare, quæ in exigua mole magnam vim habeant, vt ſunt pilulę factæ ex Troch. alhandal. ℈. ß. pil. de agarico ℈. j. ß. cũ melle f. pil. num. v. Alex. Tral. & pleriq; alii laudant ſcammon. & caſtoreũ: q; ſi placebit vti, poteſtis hunc in modum componere:

Pillula efficaciſſima.

℞ *Diagridii gr. iiij.*
Caſtorei gr. iij.
Cum melle f. pil.

Sic etiam poſſumus exhibere pil. quæ appellantur ex colocynth. ſiue ex hiera colocynth. Sed circa hæc medicamenta oriuntur quidam ſcrupuli. Et 1. circa vſum ſcammonii: ſiquidem ſcribit Meſues, ſcammoniũ ſolam bilem expurgare: in lethargo peccat pituita: ergo non videtur conuenire ſcammonium. *Hiera.* Idem dubium oritur de hiera: ſiquidem baſis hieræ cuiuſque eſt aloe: aloe autem non videtur conuenire in hoc caſu, propter tres cauſas. 1. quia Meſues ſcribit, aloen inducere ſoporem: id quod ſcripſit etiã Gal. 7. de ſimpl. med. Præterea ſcribit Meſ. aloen expurgare ſolam bilem. Soranus etiam apud Cælium inquit, nõ conuenire aloen in curatione lethargi, quia medicamentum lene eſt, vt moueat humores ad ventriculum, nec tamen depellat. Sed ii retenti in ventriculo poſtmodum in caput vapores mittunt. Igitur ſi, vt dicit Rhaſes & Meſues, aloe ſomnifera eſt, & ſolam bilem ducit, non videtur poſſe auxiliari in lethargo, vbi altiſſimus ſomnus ſemper eſt, & vbi ſola exſuperat pituita. Ad vtraq; hæc dubia reſpondeo, aliud eſſe adminiſtrare ſcammon. & aloen ſola, aliud commiſta. Scammonium purum certe non competit in curando lethargo, ſed commiſtum caſtoreo maxime conuenit: ſiquidem caſtoreum frangit facultatem illam ſcammonii bilis eductricẽ: & diſſecãdo pituitã, facit, vt facilius obediat ſcammonio, præterquam quod ſcammoniũ proprietate quadam efficaciſſime agit aduerſus lethargicam affectionẽ. Sic etiam dicendum eſt de aloe, ſcil. illam ſolam non conuenire in curando lethargo, ſed commiſtam aliis, vt fit in componenda hiera omni, non dubitandum eſt conuenire.

Præter purgationem laudant aliqui vomitum, vt & Auic. ſed arduum opus eſt, cogere lethargicos, vt vomant. Neque etiam humor, *Vomitus.* qui in capite eſt, pituitoſus vomitu reiicitur, id certe bonum præſtare poteſt humor, vt eo concuſſu ægrotantes a ſomno excitẽtur. Laudat etiam Auic. declinante morbo balneum aqu. dulcis. Sed niſi ex toto adempta ſit omnis *Balneum.* ad ſomnium propenſio, balneum probare nõ poſſum: cũ Gal. 4. de tuẽd. valet. ſimile balneũ profundos ſomnos inducere ſcribat: id quod facit & balneum totius corporis, & præſertim pedum. Quamquã in 5. & 7. epid. habeamus ab Hippocrate lotiones pedum aqua calente factas, oculis nocere & conſequenter cerebro.

CAPVT XVIII.

De memoria deperdita.

Hic affectus eſt paſſio quædam præternaturalis, in qua homines nec recipiunt *Deſcriptio.* quæ audiunt, neque recepta retinent, & eorum, quæ iam pridem receperant, non recordantur. Dixi in hac paſſione huiuſmodi mala contingere præter naturam, quoniam ſi qui ſunt, qui naturaliter ſint penitus immemores & obliuioſi, ii nequaquam a medico tractantur. Fieri enim non poteſt, vt hanc memoriæ iacturam ab vlla arte recuperemus. Dixi reliqua: quia hæc potentia memoratiua, vt docui, tres operationes habet, recipere phantaſmata, conſeruare & reminiſci. Vnde, quoties memoria perditur, vt mereatur dici memoria amiſſa, omnes hæ operationes abolentur.

Sed priuſquam progrediamur, eſt quidam *Difficultas.* ſcrupulus eximẽdus; quomodo Gal. 2. de motu muſc. 6. circa principiũ ſcribit videri imaginationem quoque recordari. Quod ſi verum eſt, aut potentia memoratiua eſt eadem cum imaginatione, aut læſa memoratiua poteſt adhuc imaginatio recordari. Reſpondeo, Galenum eo in loco minime voluiſſe, potentiam imaginatiuam recordari, ſed cum antea dixiſſet, actiones quaſdam eſſe, quarum non recordamur, ob læſionem imaginationis, vt ſunt, quæ fiunt vel in crapula, vel in metu; ſubiungit imaginationem quoque videri recordari; quaſi dicat, ea facile memoria teneri, quæ maxime in imaginatione imprimuntur, vt imaginatio quidẽ conferat ad memoriam, ſed non, quod ipſamet potentia recordetur. Nam hæc eſt germana illius loci explanatio.

Hic affectus ſymptoma eſt, in genere a- *Genus ſympt.* ctionum læſarum principum. Et locus affectus non alius eſt, niſi cerebri poſtrema pars. Nam Gal. de plac. Hip. diſputãs aduerſus eos, qui collocabant memoriam in corde, hac demonſtratione conuincebat, quod pro curandis memoriæ vitiis, remedia non cordi, ſed cerebro adhibebant. Hoc enim argumento

conuin-

conuincebantur, locum affectum in memoria eſſe cerebrum.

Morbus, quē ſequitur hæc actio læſa certe aliqua intemperies eſt: quoniam ſi, vt ſcribit Gal. 8. de plac. Hip. c. 10. operationes omnes animi perficiuntur ab optima cerebri temperie, eſt certum, eaſdem operationes corrumpi ab aliqua intemperie. Sed quæ ſit huiuſmodi intemperies, valde apud omnes dubitatum inuenio. Plato in Theæteto videtur hāc ſententiam habuiſſe, quod humiditas ſit cauſa deſtructionis memoriæ: Quam etiam opinionem videtur ſecutus Auic. 4. de anima c. 3. & Auerrh. in com. ad lib. Ariſt. de mem. & reminiſc. Imo vero Gal. videtur quandoque idem ſenſiſſe, qui lib. art. med. cum doceret ſigna cerebri humidioris, inter alia attulit obliuionem: vt ſenſiſſe videatur, ab humiditate magnopere memoriam vitiari. Contra auté Hip. lib. de ſacro morbo, & lib. de inſania, nec non etiam Gal. 2. de loc. aff. c. vlt. & 3. de loc aff. 5. ſimiliter etiam Ariſt. lib. de mem. & rem. qui omnes videntur hanc ſententiam ſecuti, vt memoria moueatur & aboleatur à frigida intemperie. Sunt & aliquæ rationes, quæ perſuadent huiuſmodi læſioné memoriæ fieri à frigida intemperie: ſiquidē actiones memoriæ videntur eſſe quidam motus: frigoris proprium eſt motū impedire. Vnde Auic. 1. tertii tract. 3. c. 5. & 6. dicit, actiones aboleri & diminui a frigido, deprauari autem à calido.

...um ab hu... an a vel frigida in temp. ... affectus.

In hac quæſtione, quæ pulcherrima eſt, aliqui vt conciliarent hos grauiſſimos auctores, dixerunt, cauſam alicuius eſſe, ita intelligere oportet, vel immediate, vel mediate. Si de cauſa immediata loquamur, dicunt humiditatem eſſe cauſam memoriæ amiſſæ vel vitiatæ. Si loquamur de mediata, dicendū eſt, huiuſmodi cauſam eſſe frigiditatem, quia ſicut caliditas propter ſiccitatem confert ad memoriæ perfectioné, ſic inquiunt frigiditatem conuenire ad delendam memoriam propter humiditatem: vt frigiditas ſit cauſa mediata, humiditas autem immediata obliuionis.

Sed hic modus conciliandi mihi non placet. 1. quia Hip. & Gal. loco cit. dum proponūt cauſas ablatæ memoriæ, commemorant tantum frigus: de humiditate nihil loquuntur. Præterea inter omnes qualitates elementorū, vt ſæpe audiuiſtis, humiditas eſt omnium minime actiua, vt plæriq; ſpoliarint humiditatem omni potentia agēdi. Hoc igitur ſi verum eſt, quomodo volumus humiditatem poſſe abolere memoriam? Ad actiones etiam omnes principaliter maxime omnium concurrit calor: igitur ad deſtruendas maxime principaliter & immediate videtur facere frigiditas.

Alii, vt hunc nodum diſſoluerent, dixerūt, tres eſſe memoriæ operationes; receptionem ſimulachrorum, conſeruationem eorum & recuperationem phātaſmatum abolitorum, quam appellabat Plato in Philebo reminiſcentiam, quæ ſit, cū memoria quaſi in ſe reflectitur. Dicunt primā & ſecundam operationem vitiari ab humido, tertiam auté à frigido: vt, quicunq; dixerunt, cauſam amittēdi memoriam eſſe humiditatem, locuti ſint de prima & ſecunda operatione: eos vero, qui dixerunt eſſe frigidam intemperiem, dixiſſe de tertia operatione.

Sed neq; hæc opinio mihi placet. 1. quia reminiſcentia eſt vere minima pars totius memoriæ, & ea, quæ forſan non ita vtimur frequenter. Vnde ſi Hip. Gal. & Ariſt. locuti eſſent de ea ſola, quando dixerunt memoriam violari à frigida intemperie, certe parum dixiſſent, & reliquiſſent maiorem & meliorem memoriæ naturam. Vnde non eſt exiſtimandum, eos ita fuiſſe intellectus inopes, vt non ſint locuti de omni memoriæ operatione.

Igitur vera huius quæſtionis reſolutio eſt, læſioné memoriæ aut magnam eſſe, aut paruam: & vel eſſe ſolam, vel coniunctā cum læſione aliarū animi actionū. Si læſio memoriæ magna ſit, atque ſeiuncta à læſione alterius actionis, certe huiuſmodi læſio ſit à frigida intéperie, & præſertim ſi ſola memoria lædatur. Atq; ſic locutus eſt Gal 3. de loc. aff. c. 5. Cæterū, ſi læſio minime ſit magna, ſit tū ab humida intemperie, tū etiam à calida intemperie. Et, ſiue ſit ſola memoria læſa, ſiue ſimul læ dantur aliæ mentis operationes. Quare hæc veritas ſit, inſigné læſionem ſolius memoriæ ſemper pendere à frigida intemperie cerebri. *Authoris ſententia.*

Cauſæ internæ huius ſunt frigidi humores. Et hoc dicit Hip. lib. de ſacro morbo, & lib. de inſania: ſc. lædi memoriam quoties cerebrum refrigeratur à pituita. Cauſæ mediatæ cōplures ſunt, ætas, temperamenta, & ſexus. Scribit enim Ariſt. de mem. & reminiſ. pueros, ſenes & qui habent frigidā temperaturam corporis & cōſequenter cerebri, minime memoria valere: & in fine dicebat, Nanos, id eſt, qui habent grāde & vaſtū caput, immemores & obliuioſos eſſe, quaſi huiuſmodi corporis cōſtitutio cauſa ſit obliuionis, & memoriæ læſiōis. *Cauſa interna.* *Mediata.*

Cauſæ internæ præternaturales ſunt morbi varii, vt apoplexia, paralyſis. Nam videbitis paralyticos immemores prorſus fieri. Recitat Gal. libr. de diff. ſympt. c. 3 & 2. de cauſis ſympt. c. vlt. in ea celeberrima peſtilentia, quę deſcripta eſt à Thucydide, & poſt hūc à Lucilio, ægros amiſiſſe memoriam omniū rerum, vi ſcil. illius peſtilentię. Et dū his diebus eſſem Venetiis, venit ad me petitum conſilium quidam Gallus, ligator librorum apud iunctas bibliopolas, qui coram etiam meo quodā auditore, dixit, ſe ex epilepſia amiſiſſe memoriā omnium, ita, vt literas etiam ignoraret. Et addidit rem admiratione dignam, quod ſcribit, ſed quæ ſcribit, legere neſcit: atque totum *Interna præternaturales.* *Hiſtoria.*

hoc

hoc vitii genus retulit ſeſe acquiſiuiſſe ex eo morbo, cum antea optime legeret, & etiam aliquid intelligeret.

Cauſa externa. Inter cauſas externas primas partes obtinet aer, de quo ſermonem faciens Ariſt. 14. problem. 1. dixit, omnem exceſſum aeris ſiue frigidum ſiue calidum, incommodare menti & intelligentiæ. Vnde colligi poteſt, aerē tum nimium frigidū, tum nimiū calidum, memoriam lædere. Sic etiam aer paludoſus, craſſus, lacuſtris. Et audiuiſtis alias, aerē Thraciæ producere ingenia admodū tarda & memorias valde imminutas. Somnus nimius. Et Gal. loc. cit. 3. de loc. aff. ſcribit, nimias vigilias & labores memoriā perdere, vt ipſe confirmat hiſtoriis quibuſdam. Sic nimium exercere animum & cogitationēs hebetat ingenium & memoriā. Sicut enim nimia ceſſatio à ſtudiis & à meditationib. nocet memoriȩ: ſic etiā nimium exercitiū nocet, nimia venus. Et li. 2. de motu muſc. c. 6. dicebat Gal. crapulas memoriam valde hebetare: cibi nimium frigidi, lactucæ, endiuiæ & ſimilium creberrimus vſus.

Narrat Ariſt. lib. de mirab. auſc. & Vitruuius libr. 8. eſſe quaſdam aquas, quas ſi aliqui potent, immemores fiunt. Sunt & medicamenta, quȩ potata memoriā delent, vt cicuta, mandrag. papauer. Et ſimpl. in com. ad prędicamenta Ariſt. c. de quantitate narrat milites Antonii Imperatoris amiſiſſe memoriam omnium, ob vſum cuiuſdā herbæ, quā memoriam deinde recuperarunt vſu poculi cuiuſdam facti ex vino de oleo. Et hæ ſunt cauſæ.

Num pueris vel ſenibus magis memoria deficiat. Circa quas eſt nōnihil difficultatis. Quia, vt audiuiſtis, Ariſt. ſcribit pueros & ſenes minime memoria valere. Sed contra eſt Platonis ſententia, qui in Timęo ſcribit, pueros maxime valere memoria. Et interpretes Platonis reddentes cauſam, dicunt pueros, quæcunq; audiunt, magna voluptate & magna cum admiratione ſuſcipere, & propterea, cum tenaciter animis ipſorum infigantur, fit, vt illa teneant memoria.

Præterea magnus Auenz. libr. 1. tr. 9. c. 16. ſcribit, ſenes magis offēdi cogitatione & diſcurſu, quam memoria: quia pars anterior cerebri in ſenibus magis exſiccatur, ob fiſſuras oſſium: & quia per nares aer attractus eā partem magis exſiccat. Cui Auenz. ſententiæ videtur adſtipulari Ariſt. qui 2. Polit. c. 7. dicebat, ſenum diſcurſum ſeneſcere, quemadmodum corpus; adeo vt videatur contradictio inter Ariſt. Auenz. & Plat.

Pro cuius reſolutione dicēdum, pueritiam & ſenectutem dupliciter concipi poſſe: Pueritia enim accipitur pro infantia aut proxima ætate adoleſcētiæ: Senectus vel pro viridi inchoante ſenectute, vel pro conſummata & decrepita ætate. Si pueritiam accipiamus pro adoleſcentia, vel ætate proxima adoleſcentię, certe hunc in modum pueri valde memoria valēt: & de his loquebatur Plato. Si autē concipiatur pro ętate proxima infantię, ſic pueri ſunt obliuioſi: & de his loquebatur Ariſt.

Notandum eſt autem, locum illum Ariſt. male translatum fuiſſe ab Alcyoneo, qui vbi philoſophus dicit, valde pueros, omiſit particulam valde, & tranſtulit tantum pueros. Pariter dicendum eſt de ſenibus: Siquidem viridis ſenectus valet memoria: decrepiti autē, vt dicit Ariſt. ſunt immemores: Quēadmodū pueri ob incrementū maximos motus in corpore habent: ſic decrepiti, ob ætatis decremētum, inſignes motus habent, ita, vt memoria ipſorum fugaciſſima ſit.

Signa. Signa memoriæ deperditæ habentur tum à relatione ægri, tum ex obſeruatione eorum, quæ ipſimet ægri dicunt: ſiquidem ex eorum ſermone ſagax medicus poteſt facile colligere memoriæ iacturam, vel ob cauſas externas, vel propter quempiam alium morbum antecedentem.

Cognoſcitur tum relatione ægri & adſtātium, tum maxime ſignis eorum morborum, qui memorię detrimentum pepererunt. Si fiat à pituita, cognoſcetis, copioſiſſimo & frequenti ſputo, temperatura, ætate, ratione victus anteacta: veluti ſi victitatint ægri iis cibis, qui pituitam producunt. Si fiat à melancholia, cognoſcetis ſimiliter ex ętate, cōplexione, vita anteacta, colore corporis nigro vel ſubnigro. Præterea cognoſcetis timore & mœſtitia.

Memoria, vt ſcribit Plin. libr. 7. cap. 24. eſt bonum maxime neceſſarium vitæ: ſed eſt res fragiliſſima, vt ruinas ingentes patiatur ab variis & diuerſis caſibus: quæ autem accidit memoriæ iactura vel à natiuitate, vel propter ætatem ſenilem, omnino incurabilis eſt. Et quanquam antiquo tempore Simonides medicus & Hermodorus Sceptius, Raymundus Lullius, & Arnoldus Villanouanus noſtris temporibus, artem fecerint memoriā recuperandi & acquirendi: nihilominus meræ nugæ ſunt. Quoniam qui hanc artem docebāt, præſuppoſuerunt optimam memoriam.

Prognoſtica. Hip. 1. prorrh. ſcribit, id quod veriſſimum eſt: nempe in omni morbo obliuionē pernicioſiſſimam eſſe. Illud quoque verum eſt, quod ſcribunt Auic. Rhaſes ex ſentētia Ruffi, & etiam Aet. obliuionem repente contingentē ſignificare futuram Epilepſiā, id quod etiam aliquo pācto ſignificatū habetis in libr. de Coacis prænot. vbi ſcribit, ſi cōtingat capitis grauitas, tinnitus auriū, tenebricoſa vertigo, vocis tarditas, & manuū ſtupor, expectandū eſſe vel apoplexiā, vel epilepſiā, vel memoriæ amiſſionē.

Curatio. Vt autē recte inſtituatur curatio, primum omnium videre oportet, vtrum fiat tantum à frigiditate, an ab humiditate, an ab vtroq;. Si à frigiditate, calefaciendum eſt: ſi ab humiditate, exſiccandum caput: ſi ab vtraq; ſimul,

calefa-

caleſaciendum & exſiccandum, id quod faciebat Archig. in omni memoriæ læſione, vt docuit Gal 3. de loc. aff. 5.

Diæta. Cæterum, quodcunq; agendum ſit, recta victus ratio maxime neceſſaria eſt, ſiquidẽ, vt dicebat Plato in Timęo, & Gal. in lib. de cibis boni & mali ſucci, tria ſunt, quæ non tantum ad corporis tutelam neceſſaria ſunt: verumetiam ad conformanda & componenda hominum ingenia, ſcil. diſciplina, conſuetudo, & educatio. Itaque primum eligendus eſt aer temperatus: quoniam, vt ſcribit philoſophus 14. prob. & Hip. c. 2. lib. de aere, aquis & locis, aer temperatus eſt, auctor intellectus & memoriæ, propter quod Athenæ fuerunt feraciſſimæ ingeniorum, propter illius aeris temperaturam.

Quod ſi aer in euranda memoria excedere debet, potius calidus ſit, neceſſe eſt. Et hoc eſt, ꝙ dicit Ariſt. 6. probl. penult. habitationes plagarum calidarum magis valere intelligentia & ſapiẽtia, quam ſeptentrionales. Moderate dormiendum & vigilandum, moderate exereẽdum corpus. Et quia dicit Ariſt. lib. de mem. & rem. meditationes cõſeruare memoriam, ſemper aliquid meditari oportet: quoniam vſus eſt memoriæ magiſter, vt ille dicit. Abſtinendũ à Venere & crapula, & omni ſatietate. Nam dicit Ariſt. loco citato, homines mane magis recordari quam alio tempore, quoniam tũc corpora magis exinanita ſunt.

Cibi debent eſſe exſiccantes & calefacientes, vina potius odorata & generoſa: & ſummatim ea victus ratio ſeruãda eſt, quam proponit Actnarius lib. illo vtiliſſimo de ſpiritibus, vbi nihil reliquit, quod pertineat ad inſtitutionem victus pro memoria & ingenio.

Inſtituto victu, cogitandum eſt, vtrum intemperies, quæ lædit memoriam, ſit coniuncta cum humiditate, an ſeiũcta: quia ſi ſit, ſiue ſint humores melancholici ſiue pituitoſi, eos præparare oportet, & deinde præparatos expurgare. Et quoniam ſæpe docui vos, quomodo ſint præparandi & expurgandi, inutile eſſet, eadem repetere.

A purgantibus vitandum. Illud ſcire debetis, in huiuſmodi caſibus ſemper eligenda eſſe medicamenta læuia & quæ neq; cerebrum neq; ſpiritus perturbent: Vnde à ſcammoniatis, colocyuth. à peplio, & ſimilibus abſtinendum eſt.

Poſtea purgandum eſt caput errhinis ſternutatoriis, maſticat. Sed hic quoque notandum, vt fugiatis grauia, vt helleb. Iuuat quoque in his caſibus vſus cauteriorum. Quia vbi abũdãt humores in cerebro, iuuat eos euacuare paulatim & deflectere à cerebro. Sed aduertite, ſicut laudo cauterium in brachiis, ſic me illud damnare in occipite: quia ille locus eſt ſedes memoriæ; & pernicioſum eſt, euacuare totum caput per partem affectam.

Cauteria.

Si intemperies ſit ab humoribus ſeparata, pugnandum eſt aduerſus eam remediis externis & internis. Inter externa eſt capitis lotio, quæ fieri poteſt hoc modo:

Lotio.

℞. Viui odorati lb. xx.
Fol. Stœch.
Beton.
Maior.
Saluiæ an. M. ij.
Calami aromatici ℥ iij.
Agar. electi ℥. ß.
Cinamom.
Cyperi.
Caryoph. an. ℥ ß. Bulliant ſimul ad conſumptionem quinta partis, & deinde colatura facta abluatur caput.

Sed notandum, vt huiuſmodi lauacrũ poſſit efficacius eſſe, oportere prius lauare caput lixiuio, communi ſc. vt antea omnis ſordities eluatur. Poſt lauacrum ex vino laudantur inunctiones, veluti eſt inunctio temporum, ex ſucco expreſſo à nuce myriſtica, quod ol nucis moſchatæ appellant. Simeon Sethi auctor Græcus in lib. de diæta, laudat pro memoria, vt fel perdicis illinatur temporibus.

Inunctiones.

Intrinſecus complura proponuntur à medicis, quæ tum manifeſta, tum arcana qualitate conferunt memoriæ. Auic. & Arabes omnes, imo vero pleriq; Gręci recentiores cõmendant confect. anacardinam, quam ignorarunt Gal. & Dioſ. apud quos Anacardus arbor ignota fuit.

Laudatur etiam Ther. Mithridatium, cõfectio diambra, diamoſchus dulcis, & ſummatim omnes illę confectiones, quæ vim habent calefaciendi & exſiccandi. Acorus melle conditus putatur conſeruare memoriã à propriciate, ſic etiam cerebrũ gallinæ, ſed ſabulæ ſunt. Semen hormini, raſura eboris. Atq; hæc de memoria amiſſa.

Ratio ordinis. Sequuntur vitia pertinentia ad facultatem motricem, quæ præclariſſimam contemplationem habent, tum in parte theorica, tum in parte practica. Actiones huius facultatis tripliciter læduntur, quemadmodum omnes aliæ actiones. Vel enim abolentur, vel deprauantur, vel imminuuntur. Agam autem prius de abolita motione, cuius vitia etſi plura sũt, præcipuum tamen eſt apoplexia.

CAPVT XIX.

De apoplexia.

IN qua tametſi aliæ cunctæ operationes animæ ſint ablatæ: attamen motus eſt, qui prius auſertur, & qui poſterius recuperatur; vt propterea Gal. pleriſq; in locis, & præſertim libr. de diff. ſympt. c. 5. atque Ariſt. 11. ſect. probl. 30. repoſuerint inter motus abolitos.

Nomen. Dicitur itaq; apoplexia. Latini ſæpe vtuntur vocabulo Græco. Aliqui ſyderatione, alii

G per-

pulſionem. Celſus li.3. c.27. vocat morbũ attonitum,& apoplecticos attonitos. Eſt itaq; hic affect⁹, vt docet Gal.2.aph.42.& poſt Gal. alii Græci, eſt inquã, in quo homines ſtatim iacent ſine ſenſu & motu, tanquã mortui quidam. Auic. autem prima tertii tract.5.c.12.definiebat apoplexiam eſſe otioſitatẽ membrorum à ſenſu & à motu, ex obſtructione vẽtriculorum cerebri, & inpulſibus ſpiritus animalis & ſenſibilis. Nam ſi eſſentiã huius ſpectemus, certe eſt ſubita priuatio ſenſus & motus, in quo differt ab Epilepſia. Quia tametſi vterq; hic affectus fiat in eod. loco, & ab ead. materia: attamen, vt colligere licet ex Gal 2. aph.45. in epilepſia nõ ex toto ablatus eſt motus, ſed duntaxat vitiatus: vt vberius diſputabo de Epilepſia. Dixit Auic. ex obſtructione cerebri atq; etiam viarum ſpiritũ, quoniam omnes hę particulæ pertinent ad explicationem cauſarum efficientiũ apoplexię. Nã ſcribit Gal. de diff. pulſ.c.9. in definiendis rebus, quarũ eſſentia eſt in fieri, ſemper debere apponi cauſas efficiẽtes, quoniã eſſentia ipſarum dependet ab his. Ex hac itaq; deſcriptione vnicuiq; perſpectũ eſſe poteſt, eſſ. apoplexiã ſymptoma in genere actionũ principum cerebri perditarum. Locus affectus ſecũdum Ariſt.1.probl. 9. eſt cor: nã ſecundum cõtextum antiquũ, quẽ ſecutus eſt Petrus Aponenſis, Ariſt. voluit, fieri apoplexiam, quãdo humor frigore cõcreſcit in corde. Quod forſan vulgus intelligit, quando dicit cecidiſſe guttam: quaſi, vt dicit Ariſt. delabatur humor in cor, & ibi concreſcat. Galen. autem, Hipp.& omnes Medici dixerunt, locum affectum eſſe cerebrum, atq; illud ſolum ſecundum cauitates ſui maiores, vt ſecundum ventriculos, verumetiam ſecundum poros & cauernas ſubſtantiæ cerebri minores: quas intellexit Auic. quando dixit, fieri obſtructiones in pulſibus ſpirituum animalium.

Definitio.

Genus ſymptomatis.

Locus affectus.

Cerebrum autem eſt locus affectus in apoplexia, non ſolũ vt pars inſtrumentalis, verũ etiam pars ſimilaris: ſiquidem intẽperies frigida & humida eſt, præſertim ille morbus ſimilaris, a quo afficitur cerebrum, quę intemperies potiſſimum fit ab humoribus, qui ſunt pituitoſi, melancholici, viſcidi, & craſſi. Vnde non poſſum ſatis mirari crudeliſſimũ Fernelium, qui nulla pene ratione adductus negauit apoplexiam fieri ab humore melancholico: cum tamen non ſolum Hip.& Gal. verumetiã Ariſt. quem ipſe ſectatus eſt, 30.ſect.probl. 1. manifeſte prodiderit apoplexiam fieri etiam ab humore melancholico naturali.

Fernelius error.

Etſi dixerim morbum, quo in apoplexia afficitur, cerebrum eſſe intemperiem: attamẽ nõ eſt ita res accipienda, quaſi immediate fiat apoplexia ab vlla intemperie, quãdoquidem Gal. de ſym. pt. caul. vlt. circa finem probat apoplexiam non fieri ab intemperie, quoniam ſubito fit, cum intemperies tempore contrahatur. Quare morbus, quo immediate fit apoplexia, eſt morbus in via, nempe occluſio ventriculorum & cauernarum cerebri, quæ interdum fit ob compreſſionem, & compreſſio vel ab aliquo apoſtemate, vel praua aliqua qualitate: aut fit à materia peregrina opplente & cauernas & ventriculos cerebri. Hæc autem materia poteſt quidem interdum eſſe flatuoſa, ſed in apoplexia ſemper eſt humoroſa & corpulenta.

A quo morbo dependeat hic affectus.

Cum vero humores ſint diuerſi, qui poſſunt expellere ſpiritus à ventriculis cerebri, & meatus opplere, Gal.& Galenum fere omnes ſectati, determinarunt hanc rem hũc in modum, ſcilicet, quod frequentiſſime materia replens cerebri cauitates ſit pituita frigida & craſſa; quod habetis à Gal.3. de loc.aff.7.2.de ſympt. cauſ. vlt. & 6.aph.56.nec non etiam 2. aph 42. Hanc autem pituitam puto eam eſſe, quam Hipp. in lib. de intern. paſſionibus vocauit Epidemicam, ſiue Epidemiam.

A quo humore.

Poſt pituitam ſecundo loco apoplexiam facit ſanguis, ſed rarius: vt eſt apud Galenum lib. de curat per ſang. miſſ.c.15. Tertio loco apoplexiam facit melancholia, ſed minime omnium humorum, atq; hoc explicat Gal. 6. aph. 57. quo in loco ſcribit Hip. apoplexiam fieri à 40. vſque ad 60. annum. Auicen. prima tertii tr.5.cap 12. voluit apoplexiam fieri poſſe quoq; à bile. Sed ſi bilem puram intelligat, certe longe fallitur: quoniam in cerebro frigidiſſimo non poteſt colligi tanta bilis, vt oppleat cauernas eius, quippe quæ bilis, vt alias audiuiſtis, facile à corporibus foraminulentis & ſpongioſis elabitur. Sed ſi pro bile intelligat ſanguinem aut pituitam bili commiſtos, eius ſententiam tueri poſſumus.

Num à bile poſſit fieri apoplexia.

In hac tractatione humorum facientium apoplexiam dixi, Fern. erraſſe, cum credit à melancholia fieri non poſſe apoplexiam. Sed multo maius peccatum commiſit Cardanus ferocis & impotentis ingenii vir, qui in com. ad aph. 47. ſect. 6. immaniſ. debacchatus eſt aduerſus Galen.& eius ſectatores. Nam cum Gal. aſſeruiſſet ex Hip. ſententia, apoplexiam raro fieri à melancholia, ipſe contra probare conatus eſt, omnes hactenus erraſſe, & præſertim Gal.& eius ſectatores, quaſi apoplexia nunquam fiat à pituita, nec ab alio humore, quam à melancholico. Et videte, quæſo, ingeniorum varietatem. Fern. negat vnquam fieri apoplexiam a melancholia: Cardanus probat a ſola melancholia fieri. Et quia hic vir pluribus argumẽtis vſus eſt aduerſus Gal. nõnulla potiora ſeligam; inter quæ primum eſt illud, apoplexiam eſſe morbum ſæuiſſimũ, & ideo fieri etiã debere ab humore deterrimo, vt eſt melancholia. Secundũ eſt, pueros abundare pituita, & tamẽ tentari epilepſia, quæ fit à pituita, nõ autẽ apoplexia, quæ ſi produceretus

Cardanus notatur

Card arg. primum.

Secundum.

retur à pituita, æquum eſſet, pueros ab ea tentari. *Tertium.* Tertium, decrepitos, id eſt, poſt 60. annũ non tentari apoplexia: & tamen maxime abundare pituita. *Quartum.* Quartum eſt, q̃ ſi apoplexia fieret à pituita, neceſſe eſſet, vt ſemper apoplexiam præcederet grauedo, quod minime vſu compertum eſt. *Quintum.* Quintum ſumitur ex authoritate Pauli, qui lib. 3. c. 18. tradens ſigna apoplexiæ fere cuncta, ea ſigna potius melancholiam & pituitam indicare videntur. *Sextum.* Sextum, ſi apoplexia fieret à pituita, ſuperuacaneum eſſet, ſanguinem mittere, tum, quia pituita eſt humor frigidus, tum, quia eſt extra venas. Vnde cum medici paſſim adhibeant in curanda apoplexia ſanguinis miſſionem, videtur ea non fieri à pituita. *Septimum.* Septimum, ſi fieret apoplexia à pituita, deberet alleuari ægri, quoties pituita per palatum vel nares in paroxyſmis egreditur, quod cum comperiatur non euenire, videtur colligendum eſſe, nequaquam fieri à pituita. His & aliis rationibus vtitur, vt hãc vetuſtiſſimam & receptiſſimam de materia apoplexiæ opinionem deſtruat.

Sed, præterquam quod & ab Hipp. & ab omnibus pene hoc dogma confirmatum habetur, eſt & ratio: quia humor melancholicus in noſtro corpore, vt alias docui, ſemper minime omnium aliorum humorũ exuberat, & tanto minus in capite. Vnde propter ſui contrarietatẽ ad omnes facultates facile à natura depellitur, vt non poſſit copioſus cõgregari. Sed quia cerebrum, vt dicit Hip. lib. de glandulis, eſt metropolis pituitæ, rationi conſentaneum eſt, hanc vnam materiam poſſe ita copioſam coaceruari in ipſo, vt omnes illius cauernas oppleat. *Refutatio argumentorum Cardani.* Nec Cardani rationes multi faciendæ ſunt. Quia tametſi referant aliquã ingenii imaginem, tamen, ſi expendantur, infirmiſſimæ ſunt. Nam prima ratio nihil valet, quia vehementiſſimus & deterrimus morb. non ſolum fit ob melancholiæ prauitatẽ, ſed, vt eſt 4. & 6. meth. fit etiam morbus magnus ob præſtantiam affectæ partis: vt verum quidem ſit, apoplexiam eſſe morbum deterrimum; ſed propter partis excellentiam, non propter humorum prauitatem.

Cur autem pueri nõ tententur apoplexia, duplex eſt ratio. 1. quoniam facultatẽ expultricem robuſtiſſimã habent, adeo vt non permittat facultas cerebri puerorum eam copioſe coaceruari. 2. quoniam multa emiſſaria habent pueri, per quæ cerebrum euacuetur: ſcil. aures, oculos, nares, palatum, atq; ipſam capitis cutem. Sic etiam dicendum eſt de ætate ꝓuecta. Nam, vt ſcribit Hip. ſenes iuuenibus ægrotãt minus, eo, quia, vt dicit Gal. ſunt prudentiores in victu. Vnde facile effugiunt hũc morbum: præterquam quod pituita, quæ colligitur in ipſis, ſalſa eſt, & ob ſalſedinẽ continuo ſtimulat naturam ad ſui expulſionem.

Neque neceſſarium eſt, grauedinem ſiue Coryzã antecedere: nugæ ſunt: quemadmodum etiam inſomnium eſt de Paulo Ægineta, quippe qui ſigna promiſcua proponit, nõ minus pituitam, quam melancholiam atteſtantia. Quod ſi mittitur ſanguis, nõ eſt ratione humoris peccantis, quia tantum mitteretur in apoplexia ſanguinea, ſed eſt gratia reuulſionis, quia ſicut cucurbit. & frictiones adhibentur ad reuellendũ: ſic ſanguinis miſſio ꝓpter reuulſionẽ in apoplexia adhibetur.

Quod poſtremo loco ſcribit Card. debere apoplexiã alleuiari exitu pituitæ per nares, & palatũ, nihil omnino cogit: ſiquidem tãta eſt copia pituitæ collectæ in cerebro, vt tota non poſſit cõtineri ab ipſius vẽtriculis, vnde effũditur in nares & palatũ. Igitur videre poteſtis, q̃ iniuſte Card. criminatus fuerit Gal. & alios.

Cauſæ mediatæ apoplexiæ. Cauſæ mediatæ ſunt temperamenta cerebri frigida & humida, ætas ſenilis, nẽpe à 40. ad 60 annum. Eſt & habitus corporis, nimirum caput magnum, ceruix gracilis & anguſta. Ad hæc propẽſio ad ſomnũ, pigrities ſenſuum. *Externæ.* Porro, morbi & cauſæ omnes externæ, quas antea diximus perdere memoriã, eædem poſſũt repõi inter cauſas apoplexiæ externas.

Differentiæ. Cuius apoplexiæ Auerrh. 3. coll. vlt. duas fecit differentias: Vnã, quando aſcenſus ſpirituum animalium à corde ad cerebrum impeditur, arteriarum inter cerebrum & cor obſtructione. Aliam vero, in quo impeditur deſcenſus ſpiritũ animalium à cerebro ad cor. Et ſicut hæc differẽtia poſtrema eſt vere mediata: ita prior differentia ſapit potius peripateticam ſcholam: Cuius princeps Ariſt. vt audiuiſtis 1. probl. ſection. 9. dixit, corde affecto oriri apoplexiam.

Cæterũ Hip. li. 2. aph. 42. duas & ipſe attulit apoplexiæ differentias, ſcil. alteram fortem, alteram debilẽ. Gal. in illius explanatione apoplexię fortis tres gradus memoratu dignos nobis propoſuit. 1. quãdo apoplectici priuati ſunt reſpiratione: & addit Auic. ſine ſpuma.

Fern. notatur. Sed hunc locum aduertere debetis, fefelliſſe Fernelium, qui dixit in hoc primo gradu penitus auferri reſpirationẽ. Nam hæc purã infantia eſt, credere poſſe hominem contra philoſophiam & rationem, ſine reſpiratione viuere. Neq; valet, quod mulieres vtero præfocatæ interdum videantur prorſus carere reſpiratione, quem affectum Heraclides apud Gal. 6 de loc. aff. & Empedocles appellarunt ἄπνουν ſiue ἄπνοιαν, id eſt, abolitã reſpirationẽ; ſiquidẽ hoc minime verum eſt, ſed dicuntur carere reſpiratione & apoplectici & præfocatæ, quia ſecundum ſenſum non reſpirant, ſed ſecundum rei naturam & rationem. Secundus gradus eſt, in quo fit quidem ſenſibilis reſpiratio, ſed cum difficultate & cum ſtertore. Addit Auic. in hoc gradu etiã fieri ſpumam circa os. Tertius gradus eſt, quando fit reſpiratio ſine difficultate, ſine ſpuma, ſed inæqua-

æqualis. Et notat Auic. nempe in hoc tertio gradu minime reiici per nares, quemadmodum reiicitur in ſecundo gradu.

Debilis apoplexia apud Hipp. vt explicat Gal. 2. aphor. 42. eſt illa, in qua reſpiratio non ſolum facilis eſt, verumetiam æqualis. Sed quæri poteſt, qua de cauſa Galen. diſtinxerit gradus apoplexiæ, ſecundum menſuram & conditionem reſpirationis.

Cuius rei duplex afferri poteſt ratio: prima, morbos, & præſertim acutos, menſurari ſecundum menſuram periculi vitæ. Sed quia maxima vis periculi eſt in reſpiratione, hinc fit, vt iure Gal. ſecundum reſpirationis gradus apoplexiam propoſuerit. Secunda ratio eſt ſignificata ab Auerr. 3. coll. vltim. vbi ſcribit, in apoplexia ſolam reſpirationẽ inter corporis actiones conſeruari, vt ob hoc Gal. non aliam actionẽ habuerit, qua potuerit gradus ipſius apoplexiæ diſcriminare.

Cur ſola reſpiratio in apoplexia ſeruetur. Cæterum, quæ ſit ratio, propter quam ſola reſpiratio in apoplexia ſeruetur, locupletiſſime propoſitum eſt à Galen. eodem lib. aph. vbi ſcribit, in apoplexia omnes alios muſculos otiari, & ſolos muſculos thoracis operari atq; huiuſmodi muſculos in duobus caſibus omnes operari; ſcilicet in magnis corporis exercitationibus, nec nõ etiam in apoplexia. In magnis exercitationib. operantur omnes thoracis muſculi, quoniam maxima adeſt neceſſitas attrahendi aerem frigidũ, propter inſignem æſtum. In apoplexia vero operantur omnes muſculi, ꝓpter facultatẽ debilitatam, quia, cũ facultas motrix exigua mittatur in apoplexia ad muſculos, neceſſe eſt, vt ſuppleat multitudo muſculorũ mouentiũ thoracem.

Obiectio. Sed quomodo fieri poteſt, vt facultas vllo pacto mittatur in muſculos thoracis, quandoquidem facultas motrix & ſenſibilis mittitur à cerebro per ſpiritus vſq; ad ſpinalẽ medullam, & à ſpinali medulla propagatur in vniuerſum corpus inſtar lucis ſiue radiorum, ſi obſtructæ ſunt omnes viæ ſpirituum in apoplexia, vt alias docui, non videtur vllo pacto ſpiritus poſſe tranſire ad ſpinalem medullam; & conſequenter nulla facultas cõmunicatur.

Dicendum, naturam in huiuſmodi neceſſitatibus vias arcanas, & expeditas ſibi reperire, per quas tranſmittitur aliquid facultatis. Vel, dicendum eſt, reſpirationem eſſe actionem partim voluntariam, partim naturalem: in apoplexia ſeruatur reſpiratio, quatenus eſt actio naturalis, id eſt, actio facta a motu cordis, quem ſequitur thorax: vnde non eſt neceſſe, vt facultas animalis ſemper mittatur. Nam animalia in ſomno reſpirant, & valde reſpirant, attamen in ſomno imaginatio & voluntaria motrix facultas maxime feriãtur, vt in hoc caſu ad reſpirationem edendã multo magis concurrat facultas cordis naturalis, quam facultas cerebri animalis.

Signa. Signa apoplexiæ alia ſunt diſtinctiua, alia diagnoſtica, alia prognoſtica. Diſtinctiua neceſſaria ſunt cognitu: quandoquidem complures affectiones præternaturales aſſimilantur apoplexiæ. Itaq; primo diſtinguitur apoplexia à Lethargo: quoniam lethargici febricitant, reſpõdent interdum vocati, nõ amittunt prorſus ſenſum & motum, & vel dormiunt, vel proni ſunt ad dormiendum: apoplectici vero ſine febre ſunt, etſi ægrotent acute; quoniã humor nullus in ipſis putreſcit. Præterea quantumcunq; vocentur, non reſpondent, prorſus ſine motu & ſine ſenſu ſunt, neque dormiunt. *Apoplexia quo differat à lethargo.*

Ab epilepſia. Diſtinguitur ab epilepſia; quoniã vt docuit Gal. 2. aph. 45. etſi materia & locus affectus ſit idem: attamẽ in epilepſia eſt motus deprauatus; nempe conuulſio: in apoplexia aut nullus eſt motus, aut quam rariſſima eſt conuulſio: rariſſime: quia non ſolum Arabes, ſed etiam Gal. exiſtimarunt, quandoq; apoplexiam fieri cum aliqua conuulſione. Ad hæc epileptici euadunt à morbo integri: apoplectici nunquam fere liberantur ab acceſſione abſque alia reſolutione ſiue paralyſi. Vnde nõ ſolum Diocles & Praxagoras, vt teſtatur Cæl. Aurel. verumetiam Gal. lib. de diff. ſympt. c. 3. & li. 2. de cauſ. ſympt. c. 2. dixerunt, apoplexiam eſſe paralyſim totius corporis, vel capitis.

A præfocatione vteri. Diſtinguitur à præfocatione vteri, quoniã præfocatæ ante acceſſionem ſemper habent aliquas vteri querelas, & dum ſunt in acceſſione, audiunt, intelligunt & recordantur: apoplectici vero nihil intelligunt, nihil audiunt, nullius recordantur.

A caro & catalepſi. Diſtinguitur à caro & catalepſi, quia in his affectibus nulla adeſt reſpirationis difficultas, nulla hypochondriorũ tenſio, ſequuntur febres & alios morbos vt plurimum, nec deſinunt in paralyſim: contra autem apoplectici difficulter reſpirant, euadunt paralytici.

Signa diagnoſtica. Signa diagnoſtica alia indicant futuram, alia præſentem apoplexiam. Futuram indicant omnes cauſæ antecedẽtes, tum internæ, tum externæ; vt ætas, temperamenta & alia genera cauſarũ. Ad hæc capitis grauitas, corporis tremor, tinnitus aurium vel ſurditas, vertigines frequentes, obliuio repentina, vocis ſurditas & interceptio, manuum torpor, egeſtionũ difficultas. Hæc omnia ſigna ſunt futuræ apoplexiæ.

Ex quibus etiam facile colligimus, quæ ſigna ſint indicantia præſentem, & ſunt hæc; ſubitus caſus cum amiſſione ſenſus & motus omniumq; operationum præter ſolam operationem reſpirationis: vnde apoplectici nihilo fere à mortuis differunt.

Et quia tanta eſt ſimilitudo inter apoplecticos & mortuos, vt interdum apoplectici ſint elati ad ſepulturam tanquam mortui, & cogniti à medicis viuere, ingentem gloriam

ipſis

ipſis attulerint: quemadmodum de Aſclepiade mandatum eſt memoriæ: propterea laborarunt medici, vt docerent modos, quibus liceat apoplecticos à defunctis diſcernere. Sũt autem hi modi tres. Vnus eſt, vt tenuiſſimum goſſipium accipiatur, & ori apoplectici apponatur, quod ſi moueri conſpiciatur, ſignũ eſt, ægrum viuere: ſi non moueatur, actum eſt de ipſo. Secundus modus eſt, vt capiatur cyathus plenus aqua, & ſuperponatur pectori apoplecticorum, qui cyathus ſi effundit & ſpargit aquam, habetur pro argumento viuentis corporis; ſi autem non effunditur, ſignum eſt, ipſum interiiſſe. Tertius modus eſt, vt ſpeculum apponatur ori ipſius, quod ſi inficitur & madeſit, ſignum eſt viuere apoplecticum; ſi non, interiiſſe.

Sed vtcunq; ſit, veriſſimum eſt illud Hip. 2. aph. 42. ſc. fortem apoplexiam ſoluere, eſſe impoſſibile: debilem vero non eſſe facile ſoluere, & Hipp. in ſequenti aph. dixit, ſtrangulatis ſi circa os ſpuma fiat, amplius eos ad vitã non redire. Circa quod Hipp. ſcitu dignum eſt, qua ratione in apoplexia fiat ſpuma: & vtrum verum ſit, apoplecticos nunquam viuere, ſi ſpuma circa os ipſorũ fiat. Et quod pertinet ad generationem ſpumæ, ſciendum eſt, ſpumã nihil aliud eſſe, niſi humiditaté multo ſpiritu plenam & diſtentam: vnde cum in apoplexia impedita ſit emiſſio fuliginũ & ſpiritus, fit, vt collectio magnam vim facultati expultrici pulmonum & thoracis afferat, qua vi coacta facultas expultrix, magno nixu propellit & ſpiritum & vaporẽ circa os; vbi cum humiditate & ſaliua commiſti, eam extendẽtes ad formam ſpumæ deducunt, vt ſpumam fieri circa os ſit iudicium euidentiſſimũ magni impedimenti circa partes ſpiritales, & cõſequenter magnæ violentiæ, quam patitur facultas expultrix tum pulmonum, tum maxime cordis. Vnde, cum cor nequeat vllam ingentem violentiam longo tempore ſuſtinere, fit, vt iure merito ſpuma circa os in apoplexia ſit exitialiſſimum ſignum.

Sed hac de re non leuis eſt dubitatio, quoniam, vt audiuiſtis, Hipp. vult ſemper ſtrangulatos cum ſpuma interire. Contra autem Gal. in com. narrat, interdum contingere, vt etiam illi, quibus fit ſpuma circa os, ſeruẽtur, id quod narrant fere omnes Arabes verum eſſe. Et Rhaſis ex ſententia cuiuſdam Iudæi ſcribit, ſancitum eſſe legibus, vt qui intereunt apoplexia, nunquam ſepulturæ mandentur, niſi poſt ſeptuaginta duas horas, id eſt, poſt tres dies & tres noctes. Concil. different. 185. reddens cauſam, propter quam decretum eſſet, vt non ſepeliantur, niſi poſt tres dies, inquit, hoc ideo factum eſſe, quoniam hoc tẽpore quilibet humor perficit ſuum motum, ſiue ſit ſanguis, ſiue bilis, ſiue pituita, ſiue melancholia. Et addit bonus hic auctor, Chriſtum voluiſſe reſuſcitare Lazarum poſt quartum diem, vt ſcil. expectato fine cuiuslibet humoris, adimeret occaſionem omnibus & philoſophis & mathematicis, & medicis, quo minus cauſam reſurrectionis Lazari tribuerent aut vlli humorum motui, aut vlli alteri cauſæ naturali.

Præter ea, quæ audiuiſtis ſcripta à Concil. differentia 182. Gentilis & Arnoldus teſtati ſunt, ſe vidiſſe, apoplecticos cum ſpuma ſeruati ſunt, idco quoq; confirmatũ habetis ab Auicenna 1. tertii. tr. 5. c. 12. Pro ſolutione huius contrarietatis quidam graui[...]mi medici dixerunt, aliud eſſe puram ſpumam, aliud eſſe corpus ſpumoſum. Quoties ſpuma apparet, dicunt iſti, nunquam ſeruari apoplecticos, & de his loqui Hipp. quando vero non pura ſpuma, ſed corpus ſpumoſum apparet, tunc ſeruantur interdum apoplectici: & de his ſermonem feciſſe cæteros.

Sed hæc reſponſio etſi ſpecioſa videatur, minime tamen firma eſt, quia Auic. non ſcribit, ſeruatos eſſe, quibus apparuerit corpus ſpumoſum, ſed quibus facta eſt ſpuma circa os. Igitur ſatius eſt, dicere ſententiam Hipp. veram eſſe, vt in pluribus.

Sed dicat aliquis, quomodo igitur Hippocrates ſcribit, impoſſibile eſſe ſeruari eos, quibus apparet ſpuma? vera ſententiæ Hipp. intelligentia eſt, ſeruari poſſe apoplecticos dupliciter intelligitur, vel ita, vt redeant ad integram ſanitatem, vel vt redeant ad ſanitatem, quamuis ſi primo modo intelligatur, impoſſibile eſt, vt quibus apparet ſpuma circa os, redeant ad perfectam ſanitatem: & ratio eſt, quoniam ſemper apoplectici huiuſmodi ſi ſeruãtur, remanent paralytici, vel ſecundum mẽtem, vel ſecundum corpus, vel ſecundum vtrumque. Et ſic intelligendus eſt Hip. Nam vbi ſeruantur cum paraly ſi alicuius partis, nõ dicuntur ab Hipp. redire, quia non redeunt ad antiquam ſanitatem.

Secundus gradus apoplexiæ difficilis admodum ſolutu eſt: Et duplex huius rei cauſa affertur à Galeno, tum lib. 2. de motu muſc. tũ 6. aph 51. quibus in locis duas affert cauſas, propter quas ſecundus gradus apoplexiæ, qui fit cum ſpuma & cum ſtertore, difficilis curatu eſt. Vnam, quia ſignum eſt, facultatem nervorum admodum imbecillam eſſe. Alteram, quia ſtertor eſt argumentum maximi impedimenti circa fauces & membra ſpiritalia.

Prognoſtica ſalutaria apoplexiæ tria ſunt. Vnum eſt, in apoplexia ſeruari eos, quibus incipit apparere aliqua paralyſis. Verum autem appareat frequentius in brachio ſiniſtro ac in dextro, diſputatũ habetis apud Concil. diff. 183. apud quem nonnulli legũtur, qui arbitrati ſunt, magis paralyſin apparere circa dextras partes, duabus de cauſis, primo, quia partes ſiniſtræ ſemper magis obleſæ ſunt dextris

tris. Vnde fit vt materia propellatur facilius in dextras, tãquam magis vacuas. 2. quia partes dextræ magis mouentur & conſequenter humores peccantes in ſe trahunt. Sed nugæ ſunt: quoniam paralyſis poſt apoplexiam efficitur modo in hac, modo in illa parte, prout vna vel altera magis diſpoſita eſt ad recipiendam materiam.

Alterũ prognoſticũ ſalutare eſt, eos ſeruari, qui in apoplexia incipiunt deglutire. Et hoc ſignum propriũ eſt, confirmatum ab Auic.

Tertium ſignum ſanitatis eſt, quando è naribus exit ſanguis, vel ſanies, vel mucus.

Sed aduertere debetis, huiuſmodi prognoſtica non eſſe neceſſario vera: quoniam ſæpe apoplectici etiam cum huiuſmodi ſignis extinguuntur: verumtamen hoc faciunt hæc ſigna, quod oſtendunt ſpem aliquam eſſe ſalutis. Cæl. Aurel. lib. 3. acut. c. 5. notat vnum memoria dignum: nempe eos, qui ſunt fortes & animo & corpore, facilius euadere, quam qui ſunt debiles, ac propterea ſenes, mulieres & tabidos fere omnes interiri. Neque, Domini, videatur vobis hæc ſententia puerilis. Quia debiles ſemper à quibuſuis cauſis ſolẽt offendi, & ſolent etiam hac ratione facilius euadere. Fortes autem ſicuti non capiuntur niſi à magnis cauſis: ſic non poſſunt facile euadere.

Curatio.

Curatio. De curatione diligentiſſime diſputatum eſt à Conciliatore diff. 182. nempe, vtrũ medicus debeat ſtatim aggredi curationẽ apoplexiæ, an expectare 72. horas: in quo ſpatio audiuiſtis apoplecticos reuiuiſcere poſſe. Sed quantum ego puto, huiuſmodi diſputatio ſuperuacanea eſt, quia ſi morbus hic acutiſſ. eſt, dicit Hipp. in huiuſmodi morbis ſi quid mouendum eſt, initio debere moueri. Vnde puto ego curationem eſſe aggrediendam ſtatim, quoniã in celeritate medicationis tota vis ſalutis eſt poſita.

Curatio autem tota ſuſcipienda eſt à natura morbi intellecta. Nam cum apoplexia fiat ob cauernarum cerebri obſtructionem, ratio contrariorum poſtulat, vt huiuſmodi cauernæ liberentur ab obſtructione. Et cũ obſtructio fiat vel à compreſſione, vel repletione, ſi compreſſio facta ſit ob aliquod apoſtema cõprimens ventriculos cerebri, tota curatio dirigi debet ad illud apoſtema. Si à cauſa externa, vel à praua qualitate, omnis huiuſmodi cauſa eſt adimenda.

Cæterum, ſi fiat obſtructio à materia replente, oportet vt ea materia inde tollatur. Hoc autem fit vel ſi moueatur ab eo loco materia, vel ſi in eodẽ loco diſſipetur. Quæ mouentur de loco ad locum, vt audiuiſtis apud Ariſt. 7 phyſ. mouentur vel tractione, vel impulſione. Itaque in curatione apoplexiæ opus eſt trahere à cerebro, impellere & diſſipare.

Materia auxiliorum & trahẽtium, impellentium, & diſſipantium copioſa eſt & varia.

Modus procedendi in praxi.

Sed vt artem practicandi in hac ægritudine expeditam & ordinatam poſſideatis, quamprimum vobis offeretur apoplecticus curandus, ſtatim debetis materiam trahere, quod huiuſmodi opus ſit minus difficile. Vnde ſtatim erunt adhibendæ frictiones validiſſimæ & aſperrimæ: ligaturæ robuſtiſſimæ nec non cucurbitulæ magnæ ignitæ, & non ſcarificatæ, tum dorſo, tum lumbis, tum natibus. Poſt adhibendi ſunt clyſteres & glandes acerrimæ, quæ cum opus habeant aliquo tempore apparatus, interim licet adhibere præſcripta remedia. Clyſteres autem ſunt huiuſmodi.

Clyſteris formula.

℞. Carthami.
Fol. ſennæ an. ℥. ß.
Colocynth. ʒ. ij.
Fol. cent. M. j.
Rutæ M. j. ß. f. decoctio.

Deinde *℞. d. dec. ℔ j. ß.*
Hieræ Archigenis ℥. ß.
Ol. rutacei. ℥ ß.
Salis gemmæ.
Nitri. an. ʒ. ß. M. & f. clyſter.

Glans autem accommodata eſt huiuſmodi.

Suppoſitorium.

℞. Specierum Hieræ Pachii. ʒ. ij.
Helleb. vtriuſque an. ℈. j.
Nitri gr. vij.
Mellis q. ſ. Miſce & f. ſuppoſitorium.

Sunt, quibus placet, in huiuſmodi caſibus immittere in anum pillulas graues, vel otiCochias, aut de hiera Pachii, & in ano detinere. Facultas expultrix in apoplexia vſq; adeo ſopita eſt, vt indigeat ingentibus & aſſiduis ſtimulis.

Vena ſectio.

Præter hæc inter auxilia trahentia eſt ſanguinis miſſio. Nam hæc propterea trahere dicitur, quoniam vbi vaſa aliqua ſunt exinanita, natura ad replenda ea mittit materiã ab his locis, vbi eſt maior plenitudo. Sed de hoc auxilio variæ ſunt ſententiæ. Celſ. lib. 3. c. 26. vbi pauca de hac curatione locutus eſt, dixit maximum omnium auxilium eſſe ſanguinis miſſionem, quippe quæ vel ſtatim ſeruet, vel ſtatim iugulet: Gal. quoq; 13. meth. 25. clariſſ. videtur commendaſſe in apoplexia ſang. miſſionem, id quod etiam fecere Aetius, Paul. & Meſues. Cæterũ Aretæus ſcribit, ſang. miſſionem in apoplexia eſſe auxilium valde anceps, quoniam ſi ſanguis pluſculum euacuetur, ſtatim ſequitur mors: Sin autem minus euacuetur quam conueniat, inutile & ſuperuacaneum eſt hoc auxilium. Rhaſes voluit ſanguinem mittendum, niſi appareant notæ eius dominãtis. Auic. loc. cit. dixit, in apoplexia ſanguinea ſemper ſanguinem eſſe mittendum: in pituitoſa vero tantũ mitti debere, quando apparẽt ſigna ſanguinis. Ego vero in hac ſententiarum varietate puto id, quod video præceptum eſſe à Gal. loc. cit. nempe omnino in apoplexia mittendum eſſe ſanguinem, modo ætas, vires, tempus & regio permittant.

Cæte-

Tempus mittendi ſanguinem. Cæterum de tempore mittendi ſanguinem non conſtat inter medicinæ profeſſores. Cæl. Aurel. 3. de acut. 5. ſcribit mittendum eſſe ſanguinem vel in remiſſione paroxyſmi, vel in ortu primæ lucis: & adducit pro hac ſententia duas rationes. 1. eſt, quia ſi mittatur ſanguis, non in remiſſione, ſed in vigore acceſſionis, periculū eſt, ne æger intereat in manib. Chirurgi, quod dedecus eſſet medico. 2. quod in acceſſione ſanguis veluti cōgelatus eſt, vnde etiāſi aperiatur vena, & aliquis ſanguis exeat, tamen ab affecta parte non facile materia mittitur.

Sed pace Cœlii, huiuſmodi conſilium inutile eſt, quia, vt audiniſtis, hic morbus acutiſſimus eſt, & omnis ſpes ſalutis in celeritate ſita eſt. Neq; valet vlla ratio Cœlii. Siquidē, vbi prudens & oculatus eſt medicus, minime periclitatur æger vt moriatur in manib. Chirurgi. Et nugæ ſunt, ſanguinē in vigore congelatū eſſe. Eſt quidē illud verū, facultatē expulſiuā veluti dormitare: veruntamen non adeo ſopita eſt, quin ſtimulata etiā expellat. Itaq; ſtatim deueniendum eſt ad huiuſmodi auxiliū.

Quæ vena ſit ſecanda. Omnes fatentur, mittendum eſſe ſanguinem à brachiis, vno excepto Rhaſe; qui cōſuluit, vt mittatur à pede. Sed debet illius conſummatiſſimi medici ſentētia fideliter interpretari, ſc. vt mittatur ſanguis à pede, poſtquā ſit miſſus à brachiis. De quibus Aretæus dicit, cogitandū eſſe, in quodnam brachium magis inclinet paralyſis, & vbi hoc ſit compertum, mittendū eſſe ſanguinem à parte aduerſa illi, quæ ſuſceptura eſt paralyſin. Sed huiuſmodi conſiliū incertiſſimum eſt: quoniā ſi ſanguis mittendus initio cognoſcitur, hoc faciendū.

Cum igitur ſanguis cito mittendus ſit, neq; poſſit initio cognoſci, in qua parte ſit futura paralyſis, aliqui exiſtimarunt indifferēter ſecandam eſſe venam ſiniſtri cubiti, quaſi in ea parte ſanguis ſit fluxibilior. Sed placet potius mihi, vt ſemper ſanguis mittatur à brachio dextro: & præſertim à vena cephalica, quia ex hac parte multo magis euacuetur totū corpus quam ex vlla alia. Si non liceat aliqua ratione mittere ſanguinem per venæ ſectionē, confugiendum eſt ad cucurbitulas ſcarificatas, quæ applicatæ prius natib. & lūbis, deinde dorſo, poſtremo etiā applicare ſolemus ceruici. Siquidē ex ea parte fit magna attractio à cerebro.

Cucurbitula ſcarificata.

Pro attractione valent quoq; medicamēta euacuantia. Sed quia difficulter apoplectici medicamēta ſumere poſſunt, ideo ſolemus pillul. fortiſſimas cōponere, & in pauca quantitate exhibere, & in gulam violentia intrudere: cuiuſmodi ſunt hæ pillulæ:

Pil. fortiſſ. in apoplex.

℞. Trochiſc. alhandal. gr. viij.
Trochiſc. violarum cum ſcam. gr. vij.
Caſtorei gr. iiij.
Cum melle roſ. ſol. fiat pillula, & in os & gulam violenter mittatur.

Vbi hoc fieri non poteſt, ſolemus tentare purgationem per medicamēta purgantia externa. Veteres, vt teſtatur Oribaſ. 7. collect. ſolebant præparare helleborum, vt purgaret adhibitus vmbilico & pedibus. Sed nos priuati ſumus hac felicitate, quia hanc præparationem ignoramus. Fit vnguētum quoddam, quod vocatur de Arthanita, quod adhibitum vmbilico in aliquibus mouet aluum potentiſſime; in aliquibus eſt inefficax. Veruntamē & hoc & helleborum album vmbilico exterius addere poſſumus, præter clyſteres & glādes iam ordinatas.

Purgantia externa. *Vnguentum de Arthanita.*

Vbi attractio non iuuat, deueniendum eſt ad impulſionem, hoc eſt, ad pellendam materiam e cauernis cerebri. Sternutatoria in hoc genere ponūtur; q̄ motu illo & concuſſu humores auferunt à cerebro. Pro ſternutatorio laudat Auicenna condyſum, vos poteſtis vti hoc:

Sternutatorium.

℞. Helleb. albi ℈. j.
Sinapis ℈. ß.
Piperis albi. gr. xij.
Caſtorei gr. vij. Puluerizentur omnia, & miſceantur.

Vſus eſt, vt hic puluis inſuffletur in nares. Odoramenta ex muſco, ex Gallia moſchata ſunt optima. Præterea ad pellendam materiā ſolemus ſimiliter vti capillorum euulſionibus. Nam vi illa, qua capilli manibus euelluntur, fit quoq; depulſio humorum replentium cauernas cerebri, valeret etiam in hoc genere vomitus. Sed fere impoſſibile eſt, apoplexiam ad vomitum cogere.

Poſtremo deueniendum eſt ad diſſipationem. Pro diſſipatione fient inunctiones, cerata, exempli gratia, pro inunctionē.

Linimentum.

℞. Ol. de euphorbio.
Ol. de piperibus an. ℥. iij.
Sinapis.
Euphorbii.
Sulphuris viui an. ℈. ß.
Ceræ modicum. M. & f. linimentum, quod adhibetur commiſſuræ coronali deraſæ.

Fiunt & cerata, vt eſt:

Ceratum.

℞. Cerati ſacri, ℥. iiij.
Sinapis.
Euphorbii, an. ℥. iij M. ad ignem, & extenſum ſuper corium apponatur commiſſuræ deraſæ.

Vt magis violenter euellantur capilli, accipitur pix & apponitur capiti, atque ita euulſa pice euelluntur pili. Neq; miremini, quia veteres in balneis ſolebant euellere hoc modo pilos cum pice. Et hac de re ſum locutus in 2. gymnaſticæ.

Rhaſes & pleriq; Arabes inter alia remedia, quæ adhibentur ad diſſipandam materiam, ſolent vti ſartagine ignita, nā accipitur huiuſmodi ſartago, & ſuperponitur capillis, qui dum cōburuntur, vim habent diſſipandi & conſumendi humores cerebri. Sic etiam ſolemus vti cucurbitula magna ignita ſuper coronalē

Sartago ignita.

commiſſuram. Inceduntur quoque ſine vruntur partes diuerſæ capitis igne actuali. Et ad diſſipandum affricamus quoque palato theriacam antiquam, confect. anacardinam, Mithridaticam confectionem.

Antidoti magna vſus.

Neq; Domini, ex vſu horum remediorum adeo calidorum timere debetis febrem, vt faciunt viles medici, quoniam etſi ab his remediis excitaretur febris: attamen maxime vtilis eſſet, quoniam febris hoc in caſu eſt tanquam cauſa ſalubris. Hæc agenda ſunt in acceſſione apoplexiæ.

Poſtquam autem acceſſio ſedata eſt, quoniam ſolent paralytici fieri, nō alio pacto curandi ſunt, niſi quo pacto curantur paralytici. Et propterea congruum eſt, hoc loco de paralyſi loqui, eo maxime, quoniam, vt ſcribit Aretæus & Galen. 3. prorrhet. 60. paralyſis eſt eiuſdem generis cum apoplexia.

CAPVT XX.

De paralyſi.

Nomina.

HAbet hæc affectio diuerſa nomina. Apud Græcos dicitur, παράλυσις & παραλυσία, vt 4. de acut. dicitur Pareſis ab ipſo ſymptomate, vt teſtatur Gal. 2. meth. Inuenio etiam apud veteres medicos vocatam eſſe hanc affectionem Paraplexiam. Quanquam Gal. 1. prorrhet. 50. aſſerat Paraplexiam vſurpatam eſſe à pleriſq; medicis pro apoplexia. Latini modo vocāt Paralyſim, modo reſolutionem, modo reſolutionem neruorū, vt Celſus. Barbari vocant Paralyſian.

Definitio.

Eſt autem paralyſis priuatio motus & ſenſus in aliqua parte, vel aliquibus partib. corporis.

Dicitur priuatio, quoniam vbi motus deprauatur, fit epilepſia; vbi diminuitur, fit torpor; vbi aufertur, fit paralyſis. Et dicitur motus & ſenſus, quoniam ſic locutus eſt Gal. 3. de loc. aff. 10. & 1. de ſympt. cauſ. 5. Neq; valet, ꝙ Gal. alibi videatur ſolum meminiſſe vel motus, vel ſenſus: ſiquidē vera paralyſis eſt illa, in qua amittitur ſenſus & motus. Quod ſi alter ex his tantum perdatur, minime vera paralyſis eſt. Dixi primo motus; quia vere in paralyſi primus eſt motus, qui amittitur. Additur ſenſus, quia vt teſtatur Auerr. 3. coll. 31. ſenſus tactus patiſ tria vitia: diminuiſ, vt in ſtupore: deprauaſ, vt in dolore; auferſ, vt in paralyſi.

In paralyſi & motum & ſenſum auferri.

Et enim dicitur ſenſus, intelligi ſemper debet tactus: quia hic per excellentiam appellatur ſenſus, eo, ꝙ eſt character proprius animalis: cum animal per ſenſum tactus dicatur animal. Dicitur poſtremo in parte vel partibus, ad differentiam apoplexiæ; nempe quæ, vt audiuiſtis, eſt paralyſis ſiue reſolutio totius corporis. Sed aduertere debetis circa ſenſus amiſſionem differentiam eſſe inter apoplexiam & paralyſin: quoniam in paralyſi ſenſus tactus amittitur totus, vel ſaltē poteſt amitti totus & perfecte, in apoplexia non pōt amitti perfecte. Et ratio eſt, quia cum in apoplexia amittaſ totus ſenſus corporis, ſi amitteretur perfecte, amitteretſ vita, ſemper mortui eſſent apoplectici, q̄a tactus eſt character animalis viuentis. In paralyſi ſecus eſt, quia cū ſit reſolutio non totius, ſed partis vel partiū, poteſt homo viuere, etſi perfecte perdatur tactus alicuius partis. Eſt affectus ſymptoma in genere actionum animalium amiſſarum. Et locus affectus nequaquā vnus eſt, ſed modo eſt cerebrum, modo ſpinalis medulla, modo regio oſſis ſacri, modo nerui partiū reſolutarū, aut ipſæ partes reſolutæ. Eſt locus affectus cerebrum, quando tota dextra vel ſiniſtra pars à vertice vſq; ad pedē reſoluta eſt. Eſt locus affectus ſpinalis medulla, quando pars dextra vel ſiniſtra à capite vſque ad pedes reſoluitur. Eſt os ſacrū vel eius regio, quando ab ea regione ad pedem reſoluta eſt aut dextra aut ſiniſtra pars. Sunt & nerui partiū vel partes ipſæ locus affectus, quando ſolum illa pars vel illæ partes ſunt reſolutæ. Exēpli gratia dicit Hip. in epid. cuidam reſolutum eſſe genu ſolū; interdum reſoluitur modo ſola manus, modo ſolus pes, & ſic de reliquis: ſicut reſolutio fit tam in dextra, quam in ſiniſtra parte: ita nulla eſt pars externa particeps motus & ſenſus, quæ non ſit obnoxia paralyſi.

Genus ſymptomatis.

Locus affectus.

Sed de partibus internis dubitari poteſt, vtrum huiuſmodi partes ſint paralyſi ſubiectæ. Cæl. Aurel. lib. 2. de paſſ. diutur. c. 1. ſcribit, nullū eſſe viſcus, ꝙ nō patiatur paralyſin. Et Herophilus dicere ſolebat, eos, qui ſubito moriuntur, perire, quoniā cor paralyſi capitur. Sed illud ſcire operæ pretium eſt, partes, quæ occupantur paralyſi, non omnes eodē pacto affici: ſiquidem aliæ patiuntur relaxationem, in qua ſc. membra paralytica elongātur: alia vero patiuntur contractionem, quando ſcil. ꝓpter paralyſin membra fiunt breuiora. Morbus quem ſequitur hoc ſymptoma, eſt tum intemperies, tum morbus in via. Intemperies in cerebro, frigida ſc. & humida, facit paralyſin, quoniam producit ſuccos pituitoſos & craſſos, qui deinde replent cauernas cerebri, & prohibent exitum facultatis ad membra. In ſpinali medulla morbus eſt in via, & in intēperie. Sed ſicut morbus in via ꝓhibet trāſitū facultatis ad infimas partes: ſic morbus in intēperie eſt in cauſa, vt non recipiatur illuſtratio facultatis, quemadmodum recipi deberet. Idem dicendum eſt de partibus, quę vel ipſæ vel nerui ipſarum, vbi ſunt nimium refrigerati non recipiunt neq; facultatem neq; vſum facultatis, vt decebat. Sic vbi nerui ſunt repleti & craſſiores redditi, neq; recipiunt facultatem, neq; eam tranſmittunt, vt deberēt. Sed hic dubitatio oritur, vtrū etiam intemperies calida poſſit facere ad generationē paralyſis. nam Auen. lib. 3. tr. 10. c. 2. & Auerrh. 3.

Morbus à quo dependeat.

Vtrum intemperies calida faciat.

coll.

…clat ad generationem paralyſis.

coll. c. 21. manifeſte docet, etiam ab intẽperie calida fieri paralyſin. Et Auerrh. vtitur hac ratione: quoniam quemadmodũ ſenſus perficitur à calore moderato: ſic ab omni immoderato calore corrũpitᷣ. Sed lõge errat Auerr. ſiquidem proprium eſt calidi mouere; frigidi quietem inducere. Vnde cum in paralyſi ſit amiſſio motus, exigit ratio, vt nõ à calido, ſed à frigido fiat. Neq; valet Auerr. ratio, quia verum eſt, deſtrui ſiue corrumpi motum & ſenſum à calore immoderato: ſed alio genere corruptionis, quam in paralyſi. Nã in paralyſi aufertur, à calida intemperie, deprauatur ſenſus & motus potius. Quare ſi dicendum eſt, paralyſin fieri à calida cauſa, id dicere oportet, ꝙ ſcribit Trall. lib. 1. c. 16. ſc. calidã cauſam facere paralyſin, quoniã comburit & craſſefacit humores, qui deinde replẽt neruos & principia neruorum, vnde efficitur paralyſis.

Cauſa interna immediata. Cauſæ internæ immediatæ paralyſis, vt ex his colligitur, ſunt humores frigidi, craſſi & viſcidi: vt ſunt pituitoſi. Alex. Trall. addit etiã humores melãcholicos facere paralyſin; id ꝙ neq; ipſe nego; Veruntamen hoc rariſſime contingit, ſicut frequentiſ. fit ab humoribus frigidis & pituitoſis.

Fernelii error. Fern. nouarũ opinionum ſtudioſiſſimus putauit etiam ab humore bilioſo fieri paralyſin. Et in hanc opinionem deductus eſt ex eo, ꝙ viderit interdum ex tertianis febrib. factos eſſe ægros paralyticos, vt cũ tertianæ fiant à bile, rationi conſentaneum videtur, ſimiliter paralyſin in tertianis fieri. Sed deceptus eſt magnopere: quoniã bilis cum ſit humor calidus, acris, tenuis, & mobilis, neq; ipſe facile ſiſtitur in aliqua parte, neq; inducere poteſt quietẽ. Quod ſi in tertianis quandoq; efficitur paralyſis, ideo eſt, quia bilis tertianæ colliquat pituitam exuperantẽ in corpore, & eam colliquatam tempore rigoris depellit ad neruos, & paralyſin inducit, quẽadmodum ſcimus ex morbis acutis, qui fiunt à bile, interdum oboriri & articulares morbos & paralyſes, ſicut habetis apud Auic. 2. tertii. tr. 1. c. 2. & 1. quarti tr. 2. c. 2. Imo Auerr. 7. col. c. 31. narrat in ſe ex morbo acuto tranſiuiſſe articularem. Igitur, qua ratione ex morbis acutis fiunt reſolutiones, eadẽ quoq; fiunt ex tertianis, vt ꝓpterea non debuerit Fernelius in hãc ſententiam deſcendere, ꝙ paralyſis etiam fiat à bile, contra veterum medicorum placitum.

Mediata. Cauſę internę, ſed mediatæ ſunt tẽperies corporis natiua, humida & frigida, ætas omnis, ſed maxime ſenilis, habitus corporis, quandoquidem, vbi corpus craſſum eſt, pigrum & hebes, facile in paralyſin incidit. Morbi varii numerantur inter has cauſas, vt nuper dixi de morbis acutis; imo etiam colica paſſio ſolet producere paralyſes, vt habetis apud Paulum lib. 3. c. 43. & Auic. 2. tertii tr. de paralyſi. Apoſtemata etiam inter has cauſas numerantur; vulnera quoq;.

Cauſa externa. Inter cauſas externas primum numeratur aer frigidus, & humidus; regiones ſimiles, tempora anni. Vnde hyems, autũnus & ver ſolẽt eſſe tempora admodũ feracia huius ægritudinis: Nimius ſomnus, nimiũ otiũ, exercitatio ſiue conditio vitæ valde cõfert ad generationem huius mali; vnde fullones & q exercent artes in aquis & metallis, præſertim argenti viui, ſolent facile tentari neruorũ reſolutione. Rhaſes ex ſententia Ruffi inter has cauſas numerat quoq; gaudium nimium. Et Auic. addit, omnes affectus animi inopinatos poſſe neruorũ reſolutionẽ inducere. Nimius coitus idẽ facit. Ebrietates quoq;, vſus vinorum generoſorum. Nam videbitis frequentiſſime eos, qui vtuntur continuo vinis generoſis, capi vel pedibus, vel manibus, vel etiam aliis articulis. Gal. li. de cibis boni & mali ſucci ſcribit, eos, qui vtuntur potibus frigidis, & niue aut glacie medicatis, tentari tum morbis articularib. tũ etiam conſequenter neruorũ reſolutione. Circa has cauſas tria occurrunt pulcherrima prob. Primũ eſt, qua ratione fiat, vt in paralyſi interdũ amittatᷣ motus ſolus, interdũ ſenſus ſolus, interdũ vero ſimul amittãtur. Secundũ probl. erit, cur vna pars amittat motũ, ſenſum, vel vtrũq;, & tamen pars proxima nihil patiatᷣ. Nam ꝙ dextra patiatur, & nõ ſiniſtra, vel è cõuerſo, facile eſt intelligere cauſam; quoniã natura ſeparauit principia vtriuſq; partis, ſc. dextræ & ſiniſt. tũ in ipſo cerebro, tũ in ſpinali medulla. Tertiũ prob. erit, cur, vbi aliqua pars faciei reſoluta eſt, puta, dextra, morbus in facie, nõ apparet in dextra parte affecta, ſed potius videtur eſſe in ſiniſtra, quæ ſana eſt.

Cur in paralyſi quandoque amittatur ſolus motus quandoque ſolus tactus. Circa primũ Gal. 1. de loc. aff. c. 6. ſcribit veteres attuliſſe hãc rationem, ꝙ ad motũ concurrat facultas robuſtior, ad ſenſum minus robuſta: Vnde fit, vt robuſtior facultas, facilius cauſæ morbificę reſiſtat; difficilius ſenſatrix, tanq̃ minus robuſta. Et notatę Dñi, locũ eſſe admodũ ſalebroſũ, & à paucis intellectũ. Ipſius tñ hæc eſt germana ſentẽtia. Sed aduerſus reſponſionẽ veterũ Gal. tum eo in loco, tũ 4. de loc. aff. 4. reſpõdet duab. rationib. veterũ ſententiã ſuſtentari nõ poſſe. 1. q̇a ſolũmodo reddunt cauſam, cur ſenſus amittatur, & non motus; minime aũt reddũt cauſam cur interdũ aboleatᷣ motꝰ, & nõ ſenſus, interdũ vterq;. 2. ꝙ ſi vera eſſet ſententia veterũ, ſequeretur potius debere amitti motũ quã ſenſum: quoniam ad ſenſum minus facultatis requirit, ad motũ plus; facilius autẽ eſt, vt ſubminiſtretur pauca facultas quã vt multa, vt ꝓpter has cauſas à Gal. propoſitas veterum reſponſio nihil valeat. Auerr. 3. collect. 33. huius problematis aliã ſolutionẽ profert, vbi ſcribit, ad ſenſum & motũ requiri nõ ſolũ diuerſas tẽperaturas, verumetiã diuerſos gradus tẽperaturę: & propterea non eſſe mirũ, ſi pro diuerſitate harum temperaturarum quãdoq; vna corrumpatur,

& mo-

& motus ab ea dependens tollatur; quandoq; vero alia temperatura ſimiliter corrumpatur, & ſenſus ab ea proficiſcens deſtruať. Sed neq; Auerrh. ſententia ſuſtineri poteſt, quoniam, vt ex anatome vnuſquiſq; conſpicere poteſt, in plæriſq; locis noſtri corporis vnus & idem neruus defert tū ſenſum, tum motū. Et cum vnius & eiuſdem nerui vna tantum ſit temperatura, facile eſt intelligere, nū à diuerſis temperaturis ſemper fieri motū ac ſenſum: & ꝓpterea nihil omnino valere Auerrh. rationē.

Auctoris reſolutio. Modus verus reſpondendi primo problemati eſt, qui proponitur à Gal. li. 1. de loc. aff. c. 6. ſcil. interdum fieri, vt per vnum & eundē neruum diſtribuatur ſenſus & motus, interdum vero diſtribuatur ſenſus & motus per diuerſos neruos. Quotieſcunq; fit diſtributio per diuerſos neruos, non eſt mirum, ſi modo auferatur ſenſus ſolum, modo tantum motus: quoniam pōt eſſe, vt læſus ſit neruus deferens ſenſum in ſuperficie: & tunc aufertur ſenſus ſolum: poteſt etiā fieri, vt lædatur neruus deferens motū, & tunc læditur motus, nō læſo ſenſu: ꝙ ſi offendať neruus deferēs ſimul ſenſum & motū, neceſſe eſt, vt læſo ſenſu ſimul lædatur motus, non autē è conuerſo: ſiquidē, cum ad motum edendum requiratur maior facultas, fit vt poſſit facultas diſtribui, quæ *Num ſemper ablato ſenſu auferatur motus.* ſufficiat ſenſui faciendo, ſed non motui. Verum dubitatur hoc loco, verum perpetuo verum ſit, ablato ſenſu auferri motum: nā dormientes ſunt ſine ſenſu, attamen mouentur ſæpe: Et Ariſt. 5. de gen. animal. 1. ſcribit, quaſdam eſſe actiones medias inter actiones dormientium & vigilantium, ſicut quando dormientes ſurgunt, mouentur, & alia opera vigilantium faciunt. Imo vero Gal. de ſeipſo narrat, interdum ſe dormientem ambulaſſe. Reſpondemus tribus modis. 1. ſecūdum Ioh. Gram. ſiue Michaelem Epheſium interpretem li. Ariſt. de gen. animal. ſcil. tria eſſe genera ſenſuum, primum vigilantium, aliud dormiētium, tertium compoſitum. Ex quo poſſumus colligere, etiam in dormiētibus reperiri aliquem ſenſum. Secundus modus reſpōdendi: eſſe aliud offendi propter inſtrumentum, aliud propter facultatē: propter inſtrumentum læſum, ſemper ſi læditur ſenſus, neceſſario læditur motus: propter facultatē læſam minime hoc neceſſarium eſt: quoniam cū diuerſa ſit facultas motrix & facultas ſenſatrix, pōt vna otiari, & altera operari. 3. modus reſpondendi eſt, aliud eſſe auferri actum, aliud vero auferri potentiā & actum. In dormientibus eſt quidē ablatus actus ſenſus, ſed non potentia ſentiendi. Et ideo, cū philoſophus loquatur de ſenſu ablato ſecundum actum & potentiam, nihil facit contra ſententiam noſtram. *Cur pars amittat ſenſum proxima illæſa.* Ad ſecundam quæſtionem reſpondendum eſt, facile eſſe in partibus naturaliter ſeiunctis, vt manibus & pedibus, afferre rationem, propter quam vna parte affecta, non afficiatur altera: ſed in partibus coniunctis hoc difficillimum eſt: & propterea Auic. qui hanc difficultatem cognouit, dixit naturam ſecretis modis interdum ſeparare partes, quæ ſenſu non videntur ſeparatæ, quemadmodum ſeparat medicamenta miſta diuino quodam modo, vt etiam habetis à Gal. 1. de ſimpl. 10. & ab Auerr. 2. collect. 9. vnde, cum pars aliqua reſoluitur, & vicina nihil patitur, putandum eſt, partes illas, etiamſi videantur coniunctæ, tamen ſecundum neruos, habere aliquam diſiunctionem, merito cuius vna afficitur, & non altera. Ad tertium problema *Cur pars reſoluta in contraria appareat.* reſpondet Caſſius probl. 41. neruos mouētes partem aliquam poſitos eſſe in aduerſa parte, atq; ſe inuicem inſtar crucis decuſſare. Vnde fit, vt læſo neruo in parte aduerſa, pars, quæ ſana videtur, ſit ipſa affecta; propterea morbum apparere ſeu reſolutionem non in affecta, ſed in ſana parte.

Multo clarius ſuſtulit hanc dubitationem Alex. 2. probl. med. 11. & Hipp. libr. de vulner. capitis, id ꝙ etiam habemus teſtatum ab aliis: ſcil. omnem partem, quæ mouetur, habere vtrinq; muſculos eam partem in diuerſum trahētes, ſcilicet vt poſſit pars firmari: quia quoties æqualiter vterq; muſculus ad ſe partē trahit, ſemper pars illa firma & immota manet. Cū igitur muſculus illius partis non pōt partem ad ſe trahere, relinquit totam illā partem trahendā muſculo aduerſo. Et hinc fit, vt pars ſana tota in ſe trahatur, ac in ipſa affectus eſſe videatur, cum tamen ſit in parte aduerſa.

Cognoſcitur futura paralyſis, eo pacto, quo *Signa.* dixi cognoſci apoplexiam. Nam, vbi aliqua pars reſoluenda eſt, percipitur grauis, ſtupida, *Futura.* frigida: pulſus arteriarum in illa puſillus eſt, emaciatur pars illa. Ad hæc docet Gal. quandoq; paralyſin præcognoſci ex inſomniis: qui ſcribit li. de præcogn. ex inſomniis quendam ſomniaſſe, ſe habere genu lapideum, & paulo poſt illi paralyticum euaſiſſe illud genu.

Vbi autē facta eſt paralyſis, cognoſcitur ſimiliter; q̄a eſt ꝓrſus ſine motu, ſenſu frigida eſt, emaciata tota. Nā, emaciatur omnis pars reſoluta, quia attractū minime conficere pōt.

Si malum oriatur à cerebro, cognoſcitur, *Præſentia.* quia etiam pars vultus ſiue ſit dextra, ſiue ſiniſtra, vna cum aliis partibus inferioribus paralyſi tentatur.

Si origo ſit in initio ſpinalis medullæ, partes capitis immunes ſunt à paralyſi, & aliæ inferiores ſunt reſolutæ.

Si ſit principiū paralyſis in medio ſpinæ, tota pars ſuperior illæſa eſt, pars inferior reſoluta. Si ſit in regione oſſis ſacri, & coxæ, & crura, & pedes afficiūt, partes ſupra os ſanę ſunt.

Quod ſi aliqua pars priuatim ſenſum, aut motū, aut vtrumq; amiſerit, ſignum eſt, originē mali poſitā eſſe in illa ipſa parte affecta.

Celſus

Prognoſtica. Celſus lib. 3. c. 27. ſcribit, reſolutionem totius corporis minime neceſſario vitã auferre. Veruntamen & vitam miſeram reddere, & mentẽ ſæpe deturbare. Cæterũ reſolutionem partium eſſe interdum acutã ægritudinem, ſæpe longam, fere incurabilem. Nã incurabilis eſt ea, quæ fit ex vulnere, quæ ſit exſiccatione alicuius partis, ex contuſione. Scribit autem Aretæus & Cæl. Aurelianus; reſolutiones neruorũ in debilibus, in ſenibus antiquas eſſe difficillimas curatu: facilius autem curari in robuſto, in adoleſcẽte, in puero: & præſertim, quãdo recentes ſunt. Sed vtcunq; ſtatim aggrediendam eſſe curationem omnis partis patientis paralyſim, ſiquidẽ, vbi inueteraſcit paralyſis, etiamſi per aliquot dies profectum aliquem à medicamentis ſuſcipiat, nunquam tamen ſolet perfectè finiri, niſi aſſidua & magna diligentia adhibeatur, quæ in [illegible] potiſſimum ſita eſt, vt in quocunq; loco ſit neruorũ *Curatio.* oppletio & craſſefactio, omnino tollatur per medicamenta incidentia, attenuantia & diſſipantia. Hoc quoq; ſtudendũ eſt, vt intẽperies, quæcũq; facit mediate vel immediate ad reſolutionem, tollatur. Et ideo ante omnia a- *Aer.* liis prouidendũ eſt, vt paralytici perpetuo viuant ſub aere calido & ſicco. Vnde Paul. Ægin. lib. [illegible] c. de paralyſi, magnopere cõmendat, vt ægri inhabitẽt loca maritima: & vt mare ipsũ inhabitarent: quoniã, vt habemus apud philoſophum [illegible] 3. prob. à mari exhalat vapor quidam calidus & ſiccus, qui corpora mirum in modum euacuat, & à ſuperuacaneis humiditatibus [illegible]tat: vt videre liceat corpora nauigantiũ eſſe exſiccata magis & rugoſa: ſcil. quia ab huiuſmodi habitu euacuãtur & exſiccantũ.

Hip. lib. de loc. in homine, laudat, vt in curanda paralyſi ſemper ignis habeatur in cubiculis æ[illegible]orum. Sic maxime confert paralyticis vigi[illegible]. Exercitatio corporis ſolum vtilis eſt, quando corpus iam per purgatum eſt. Clamare, loqui, imo & iraſci in paralyſi vtile eſt. Ab omni mœrore & cogitatione abſtinendum. Hic venus noxia eſt, & præſertim omnis repletio.

Num vinũ conueniat. De potu eſt controuerſia. Nam Haliabbas damnat aquam in potu. Auic. autem laudat aquam, & damnat vinum, tum quia eſt vehiculum humorum ad neruos, tum quia ſæpe aceſcit, & acidum factum aduerſatur neruis. Sed ita definiendum eſt, aquam minime puram conuenire in hoc affectu, ſed medicatam vel melle, vel aliquo alio. De vino ita ſtatuendum, in principio non conuenire, ſed quando ſcil. morbus iam diuturnus factus eſt. Victus in principio debet eſſe tenuis, eo, quia initio paralyſis eſt ſæpe morbus acutus, vt minetur apoplexiam; procedente tempore fit affectus chronicus, & tunc conuenit victus [illegible]ior. Quare omnis vis ciborum debet eſſe attenuans, ſiccans. Auenz. laudat carnem columbarum ſylueſtrium, tanquam à proprietate huic morbo conueniat. Sic nuclei pinei commendantur: quia neruis ſunt amici.

Sed illud vnum debetis perpetuo obſeruare, vt in proponendis cibis ægrorum non ſitis ſuperſtitioſi, & præſertim, in imitatione veterum: quia veteres propoſuerunt eos cibos, qui ſibi & ſuis regionibus erant vſitati & familiares: vnde non ſemper cõueniunt tẽporibus noſtris: imo vero ſæpe multo melius eſt, eos cibos vſurpare, qui familiares & vſitati ſunt.

Poſt victum inſtitutum cogitandum eſt de *Venæ ſectio.* ſanguinis miſſione. Ar[illegible]nes apud Aetium vult ſtatim mittendum eſſe ſanguinem, quod conſilium ſecuti ſunt Celſus & Cæl. Aurelianus. Cæterũ. Rhaſis ſang. miſſionis nihil meminit. Et Auic. tantum cucurbitularum ſcarificatarum facit mentionem. Sed, vt ego puto, res definienda eſt, vt definiuit Alex. Trall. nempe in paralyſi curanda nunquam mittẽdum eſſe ſanguinem, niſi manifeſta ſanguinis abundantis iudicia appareant, quia hic affectus frigidus eſt, & ſemper viribus debilibus cõiungitur. Vnde in mittendo ſanguine magnopere conſiderandũ eſt: & ſi hoc faciendũ eſt, parce õnino facere oportet. Poſt ſanguinis miſſionẽ vel ſaltem poſt eius cogitationẽ, debet medicus conuertere ſe ad humorẽ expurgandũ. Et ideo primũ leniẽnda aluus ſic:

Lenitiua.

℞. *Elect. lenit.* ℥. j.
Specierum hiera. ʒ. iij. *M. & f. bolus.*

Poſt præparandi ſunt humores hoc pacto:

℞. *fol. ſatureia.*
Saluia.
Iua arthetica
Betonica an. M. ß. *f. decoctio ſ. a.*

Præparantia.

Deinde ℞. *d. d.* ℥. iij.
Mellis roſ. ſimpl.
Syr. byzantini.
De beton. an. ℥. ß. *M.*

Præparati humores hunc in modum pur-(gabuntur. *Purgantia.*

℞. *Mirobal. chebul.*
Fol. ſennæ an. ʒ. ij.
Paſſularum ℥. ß.
Liquiritiæ ʒ. j.
Fl. cordial. P. ß. *f. decoctio. ſ. a.*

Deinde ℞. *d. d.* ℥. iiij.
Agar. trochiſc. ℈ iiij.
Infundantur ſ. a.

Deinde *f. expreſſio. Adde diapr. ſolut.* ʒ. ij. ß.
Mell. roſ. ſolut. ℥. ij. ß. *M.*

Facta hac priore euacuatione cõſulit Rhaſes, vt paulisper ceſſetur ab omni medicamẽto, donec 3. vel 4. dies tranſeant: & prudenter; quia in hoc morbo vt dicebam nuper, vires ſatis labefactatæ ſunt, vnde permittendũ eſt, vt paulisper recreentur: quo facto iterũ præparandi ſunt humores hunc in modum:

Præparantia.

℞. *Fol. Iuæ.*
Stœchados.
Maior.

Pulez.

Puleg. an. M. ß.
Rad. fœnic. ℥. ß. f. decoctio.
Deinde ℞ *d. d. ℥. v. Syr. de beton. compoſiti.*
De Iua an. ℥. ß. M.

Et aduertite, ſyr. de Iua efficaciſſimũ eſſe, ſed nõ inuenitur apud omnes pharmacopolas. Vnde bonum eſt, ſcire compoſitionẽ huius ſyrupi inueniri apud Nicol. Florentinum in tract. de paralyſi & Iſchiade. Præparati humores expurgãdi ſunt paulo validius q̃ antea. Solemus vti pill. de Colocynth. hiera Archigenis, pillulis artheticis vocatis, pill. de bermodactylis. Et vt habeatis aliquod exemplũ:

Pillulæ.

℞. *pill. fœtidarum arthriticarum an. ℈. ij.*
Trochiſc. viol. cum ſcãmonio gr. vii. M. & formentur pillulæ n. v.

Poſt exquiſitam totius purgationem, deueniendum eſt ad purgationem capitis, & ad vſum medicamentorũ localium. In purgando capite conueniunt ſternutamenta, odoramenta iam propoſita in apoplexia. Maſticatoria etiam, vt hoc ſeq.

Maſticatorium.

℞. *Staphyſagriæ ʒ. j.*
Pyrethri ʒ. ß. Maſtichis ℥. ij.
Ceræ q. ſ. Miſce, & fiat maſticatorium.

Topicorum vſus.

In vſu localiũ debetis ſemper ante cætera inuenire, quæ ſit vera mali origo. Nam Gal. 2. de loc. aff. & 4. de loc. aff. in hiſtoria Pauſaniæ deridet medicos, qui in paralyſi digitorũ applicabant medicamenta ipſis digitis, & nõ nuchę ſeu ſpinali medullæ, vbi erat mali origo. Et ideo, ne vos derideamini, debetis ſemp cognoſcere originem mali, & illi remedia applicare. Ideo ſi principiũ morbi ſit in cerebro, ipſi capiti medicamẽta ſunt applicãda. Sic vnctiones omnes efficaciſſimæ, quas cõmẽdauimus in apoplexia, conuenirent ẽt in paralyſi.

Præter hanc habemus ſtillicidia aquarum thermaliũ, quæ opportune cerebro adhibita mirum in modum valent. Et not. Cæl. Aurel. medicũ antiquiſſimũ laudare in hoc morbo aquas Pantherinas: Sed codex mendoſus eſt, & legere oportet Patauinas. Nã aquæ noſtræ Patauinæ ſunt antiquiſſimę, & mirum in modum valent aduerſus hos morbos tũ per ſtillicidium adhibitæ, tum etiam per lauacrum. Et ſi hæ aquæ non auferãt morbum, ſolemus venire ad veſicantia ad ignem.

Stillicidia aquarum thermaliũ.

Si affectus origo ſit in principio ſpinalis medullæ, hic quoq; conueniunt ſtillicidia aquarum noſtrarum, aut ſimilium: cõuenit & vſus luti, & poſt adhibita huiuſmodi remedia fiunt inunctiones illi parti, quæ vim habent diſſecandi & conſumendi humores illos imbibitos: vt eſt hæc inunctio:

Inunctio.

℞. *Ol. de euphorbio.*
Vulpini.
Coſtini an. ʒ. iij.
Pulu. caſtor.
Sinapis an. ℈. ß.
Vini optimi ℥. ij.
Bulliant in duplici vaſe ad conſumptionẽ vini.

Et ſi hæc remedia non auferant morbum, ſolemus quoque in hoc caſu deſcendere ad ignem, ad ſinapiſmos, ad rubrificantia; vt eſt fricatio partis affectæ cum euphorbio, nitro, ſulphure, & cum Thapſia. Nam huiuſmodi pulueres diligentiſſime conteruntur, & contriti diligenter affricantur parti, in qua eſt origo mali.

Rubrificantia.

Et quod dico de ſpinali medulla, ſiue de ipſius initio, idem quoq; exiſtimandũ eſt de media ſpina, de fine ſpinæ: quoniam ſi origo mali ſit in aliqua parte, ex his non ſolum conueniunt præſcripta remedia, verumetiam ſolemus in his adhibere foueas thermarũ. Nam & in agro Neapolitano, & in his noſtris thermis Patauinis, ſunt aliquæ foueæ, aliqua parua cubicula, in quibus ponimus paralyticos, & ibi cum copioſiſſimi ſudores excitentur, ſolet morbus elidi ex neruis.

Sudorifer.

Sed in vſu huius remedii debẽt medici eſſe maxime ſolertes, quoniam vſq; adeo potens eſt hoc remedium, vt interdum præcipitet ægros in animi deliquia, & in grauiſſima pericula, quo in caſu neceſſe eſt, vt explorentur naturę ęgrotantiũ, & vt primis vicibus pauco tempore detineantur ægrotantes in his locis: deinde pro facultate ipſorũ in ſuſtinendo remedio ita quoq; tẽpus protrahatur. Et quod dixi de origine mali, ſcilicet eſſe adhibenda remedia ipſi, idem intelligendũ eſt de parte affecta, ſcil. quando mali principium eſt in ipſis partibus affectis, ſcil. quod vel nerui, vel muſculi ſint aut humoribus impleti, aut aliqua intemperie affecti, quo in caſu ipſis tunc conueniunt inunctiones prædictæ, dropaciſmi, ſinapiſmi, luta, foueę, vſtiones. Et vt habeatis exemplum inunctionis:

Exemplum alterum inunctionis.

℞. *Ol. liliorum alborum.*
Ol. vulpini an. ℥. j.
Pulu. thapſiæ.
Euphorbij.
Iuæ an. ʒ. ß.
Pulu. lumbricorum combuſtorum. ℥. ij.
Vini albi optimi. ℥. iij. Bulliant ſimul in duplici vaſe ad conſumptionem vini, deinde ipſi parti diligenter oleũ illinatur; & deinde pars affecta tergore vulpino cooperiatur. Siquidẽ veteres & tergora vulpina & ipſas pelles vulpinas magnopere laudabant in curatione membrorum paralyticorum.

Inter genera Paralyſis Gal. 4. de loc. aff. 2. connumerat affectum quendam, qui à Græcis nuncupatur σπασμὸς κυνικός.

CAPVT XXI.

De tortura oris.

Nomen.

LAtine vocatur conuulſio canina. Celſ. libr. 4. c. 6. vocat diſtenſionem oris. Cur a. ſit paralyſis, & tamẽ vocetur conuulſio i, ntelligetis

telligetis quando explicabo. quomodo ſit reſolutio & conuulſio. Gal. 2. de diff. pulſ. cap. 3. ſcribit quendam morbum oriri in facie, qui vocatur canis. & eiuſdem morbi mentionem facit Phauorinus & Heſiginus, puto, ſecuti Gal. ſed cum apud nullum ſcriptorem inuenerit mentio huius morbi, in eã venio ſententiam, Canem vocatum a Gal. eſſe eundẽ morbum, qui alibi vocatur ab ipſo cõuulſio.

Deſcriptio.

Aetius lib. 6 cap 30. docet, hunc affectum nihil aliud eſſe, quam reſolutionem muſculorum maxillarum, propter quam reſolutionem os, naſus, oculus, & interdum tota altera pars faciei diſtorquetur.

Genus morbi.

Cæterum quis affectus ſit tortura oris, diſputatum eſt à pleriſque. Fuit Auic. 2. tertii tr. 1. cap. 15. qui dixit hunc affectum eſſe morbũ officialem, ſeu morbum inſtrumentalẽ. Cęterum quis morbus inſtrumentalis ſit, interpretes Auic. diſſenſerunt. Alii. n putarũt eſſe morbum in figura: alii in ſitu Sed aut ego fallor, aut ipſi ſunt decepti. Siquidem, ſi res diligenter perpẽdatur, tortura oris eſt purũ ſymptoma in genere motus & ſenſus faciei deperditorum. Sed quia interdũ contingit, vt vnũ & idẽ ſymptoma ſit & cauſa morbi & effectus morbi: id cõtingit in propoſito affectu: quoniã tortura oris efficit morbum in figura, ꝙ amiſſo motu partis faciei os diſtorqueat, & amittat figuræ rectitudinem. Hoc idem ſymptoma eſt effectus morbi, propterea ꝙ ſicut paralyſis fit ab obſtructione, vt intellexiſtis: ita oris tortura, quæ eſt ſpecies paralyſis, efficitur ab obſtructione neruorum.

Locus affectus.

Locus affectus mediate eſt cerebrum: immediate vero, vt ſcribit Gal. in principio lib. de diſſect. muſculorum, eſt idem muſculus, qui ab anatomicis vocatur latus muſculus.

An latus muſculus affecta vel ſana partis afficiatur.

Sed magna lis fuit inter medicinæ ſcriptores, quinã latus muſculus afficiatur in oris tortura, ſcil. an ille, qui eſt in parte ſana, an potius, qui in parte affecta. Paulus, Auic. & Aetius diuerſas aliquibus videntur habuiſſe ſententias; ſed modus componendi diſſidia ſcriptorũ hic eſt, in conuulſione canina ad ſenſum duos affectus apparere: nẽpe relaxationẽ ſeu reſolutionem, & contractionem. Si inſpiciatur reſolutio, certe videtur eſſe in parte ſana, ſed eſt in parte ægra: ſin autẽ inſpiciatur contractio ipſa, eſt in parte vere ſana. Nã, vt alias intellexiſtis, in vtraq; parte faciei, muſculus, qui ſemper trahit, vt rectitudo partis cõſeruetur. Vbi aliquis ex his duobus muſculis amittit facultatem, vt non poſſit trahere, dimittit partẽ contrario muſculo trahenti. Et hinc fit, vt pars, quæ nihil paſſa eſt, attrahat in ſeſe partem affectam, & contracta videatur. Nam etiamſi ab aliquibus dicatur hæc pars nihil trahere, veruntamen poſſumus dicere, & ipſam partem ſanam trahere, & non trahere. Trahit quidem ea tractione quæ continua eſt in ipſis partib., vt audiuiſtis: ſed non trahit vlla noua & adſcititia cõtractione: & ꝓpterea poſſum dicere, partem ſanã attrahere partẽ ægram, & partem ægram relaxari, eo quod amiſſa potentia mouendi & trahendi, totã eſſe permittit trahendam muſculo aduerſo.

Differentia.

Huius affectionis complures ſunt differentiæ, ſiquidem tortura oris interdũ fit ſubito, interdum paulatim, interdum ſponte oritur, interdũ ſequitur alios morbos, veluti apoplexiam, paralyſin, epilepſiam, ſpaſmum, febres acutas. Nam Hip. initio 3. epid. narrat, Pythioni illi ſeptima die in febre acuta torturam oris accidiſſe.

Eſt etiam alia differentia, quoniam interdum fit tortura oris ſolum ipſarum buccarũ, interdum naris ſeu narium, interdum ſolius oculi, interdum plurium aut omnium dimidiæ faciei partium.

Cauſa.

Cauſæ tum internæ, tum externæ huius affectionis ſunt omnes illæ, quas diximus facere apoplexiam.

Signa.

Præcognoſcitur futura oris peruerſio ex palpitatione, quæ percipitur in aliqua parte faciei: quæ videtur quodam veluti ſaltu & titillatu moleſtare. Adhæc, vbi in aliqua parte faciei apparet intimus quidam dolor circa oſſa, & veluti contractio & deligatio, timendum eſt de futura conuulſione.

Vbi facta eſt, facile ab omnibus cognoſcitur: quia partes faciei videntur contortæ. Prætereain parte affecta nullus eſt motus: ſæpe etiam aut ex toto ademptus eſt ſenſus, aut valde imminutus. Celſus lib. 4 cap 2. proponit quædam alia ſigna, ſed non propria, veluti eſt febris acuta, mutatio coloris aſſidua in facie; quæ quidem ſæpe antecedere ſolent torturã oris, ſæpe etiam comitantur, neq; tamen propria neq; perpetua ſunt. Si fiat hęc affectio ab alio morbo antecedente, cognoſcetis ex præcedentibus illis morbis, vt non ſit opus vlla ſpeculatione ad cognoſcẽdum. Si origo mali ſit in cerebro, cognoſcetis hoc argumento certiſſimo, ꝙ tota vna pars faciei ſit contorta, quemadmudum, ſi non tota, ſed aliqua pars torturã patiatur, ſignũ eſt, fieri non vitio cerebri, ſed vitio neruorum particularium eam partem mouentium. Rhaſes dicit in tortura faciei frequentẽ expuitionem malã eſſe: & ſi magna ſit tortura aut interimere ſpatio quatuor dierũ, aut in paralyſin finiri. Illud quoq;

Prognoſtica

certiſſimum eſt, torturam faciei poſt ſextum menſem ex toto incurabilem eſſe: verumetiã eſt, in ſenibus hunc affectum non ita exitialẽ eſſe, verum diu perdurare, vt narrent aliqui Arabes, interdum perduraſſe 40. annis. Curatio, vt ſcribit Aurel. lib. 2. de diut. paſſ. cap.

Curatio.

2. non eſt alia, q̃ curatio paralyſis. Et propterea eadẽ victus ratio cõuenit: in qua peculiare eſſe videt, vt ægri in principio ſemꝑ detineãtur in loco obſcuro. Cur autẽ hoc ſit neceſſe,

multiplex eſt ratio. 1. quoniam in luce dũ ęgri intuentur picturas vel alias res, mouent & oculos & ora: ac ꝓpterea augent affectum. Adhæc vetus & aer inimicus eſt, & maxime perniciosum eſt in hoc affectu, quando ægri ſeſe in ſpeculis intuẽtur, quoniã ex deturpata facie vſq; adeo angũtur, vt prę mœrore augeãt morbũ. Quare ad auferẽdam huiuſmodi occaſionem, optimum eſt, detinere ęgros in obſcuro. Purgatio corporis eadẽ facienda, quam monſtrauimus in curatione paralyſis. Id tanquam particulare annotauit Auic. vſum turbith, pro curatione in hoc affectu admodum valere.

Vſus turbith hic commendatur.

Poſt purgationem, vt cerebrum & pars affecta diligentius euacuetur, ſolemus vti ſternutamentis, errhinis medicamentis & maſticatoriis. Illud peculiare eſt, pulu. condyſi caſtorei, nigellæ an. partes æquales infuſum in nares magnopere prodeſſe. Valet etiam huiuſmodi liquor infuſus in nares.

℞. Succi illius herba quæ vocatur muris auricula, ʒ.j.

Opopanacis ʒ.j.

Condyſi ℈.j. M. & iniiciatur in nares.

Nucis myriſtica mãducatio.

Maſticatoria ead. ratione conueniunt, vt ſunt, quę fiunt ex pyrethro, nuce moſch. cum maſtiche. Et ꝓ peculiari remedio habetur in hoc morbo, nucem myriſticã diligenter mãdere: & quantũ fieri poteſt, ſputũ prouocare. Extrinſec⁹, ſi principiũ morbi ſit in cerebro, in origine neruorũ, illi parti debent applicari inunctiones iã traditę in paralyſi. Et ſi nõ iuuant, deuenire ſolemus ad cucurbitulas valde ignitas & ſcarificatas, ad ſinapiſmos, & tandẽ ad ipſũ ignẽ. Si mali origo ſit in parte affecta, illi parti adhibẽtur auxilia, inter quæ cõmendatur cõtinua ablutio faciei cũ aq. marina vel ſola vel aceto commiſta. Fit etiam decoctum, quo pars illa affecta perfunditur, ex. gratia.

Decoctum pro parte affecta.

℞. Iuæ.

Stœchadis.

Satureia.

Orig.

Saluia an. M. j. ſ. decoctio.

Deinde *℞. d. d. ℔ ij.*

Aceti optimi ʒ. v. M. & pannis maceratis in hoc decocto foueatur pars affecta.

Auic. ex ſententia medicorum Indorum laudat carnem ſylneſtrem elixatam, & ſupra faciem poſitam. Quæ autem ſit hæc caro ſylueſtris, explicatur ab ipſo, vt eſt caro leporum, damarum, aprorum. Sic etiam ſolemus ad dirigendam partem contractam & deformatam, prius illinire parti effectæ ol. amygd. dulc. vna cũ ol. nucis moſchatæ, & poſtquam ſit emollita faſcia, deligatur pars illa, & trahitur ad rectitudinem, & ſic conſeruatur. Sed not. quod dicunt Arabes, pergendum eſſe in medendo tantum per vnum menſem: quoniam poſt menſem, ſi remedia fuerint vana, non eſt ſperanda amplius ſalus.

CAPVT XXII.

De Incubo,

SEquitur vt de vitiis motricis facultatis diminutæ agamus, inter quæ primos erit ille affectus, qui à Græcis ἐφιάλτης, à Latinis incubus dicitur. Themiſon medicus celeberrimus Pnigationem, quem imitatus Auic. vocauit ſtrangulationem. Auctor inſignis Latinæ linguæ Plinius vocat interdum ſuppreſſiones nocturnas, interdum ludibria faunorum in quiete.

Nomen.

Eſt hic affectus quædam præternaturalis diſpoſitio, propter quam homines noctu imaginantur ſeſe onere quodam premi, ita vt neque clamare, neque ſurgere, neq; ſeſe mouere poſſint. Antiquitas, vt teſtatur Hipp. in libr. de morb. diu exiſtimat, hunc affectum eſſe Dæmonem quendam, vel potius cupidinem hominibus incubandi. Sed Poſſidonius apud Aetium refutauit ampliſſime hanc opinionem. Dixit autem fieri hunc affectum noctu, quia plerique homines capiuntur hoc affectu fere ſemper primo ſomno. Et ratio, propter quam nocte, non autem die tentantur, eſt, quoniam cum fiat, vt intelligetis, hic morb. à vaporibus, de die vel ex toto, vel magna ex parte vapores diſſoluuntur, vt nõ poſſint ſufficere ad generãdum hunc morbum, nocte vero ſec⁹ eſt, quia ſc. vapores copioſiores fiũt, nec diſſoluuntur, quemadmodũ die.

Deſcriptio.

Eſt hic affectus ſymptoma in genere actionis animalis læſæ. Læditur autem imaginatrix, ſed potiſſimum lęditur motrix, quandoquidem vix, imo ne vix, ſeſe mouere poſſunt qui patiuntur incubum.

Genus ſympt.

Locus affectus cerebrum eſt, & præſertim ſecundũ partem anteriorem. Dico ſecundum partem anteriorem, quia non ſolum ventriculi anteriores, verũ etiam reliqui meatus cerebri anteriores in hac diſpoſitione lædũtur.

Locus affectus.

De morbo, quem ſequitur hoc ſymptoma, cenſuit Auerrh. lib. 3. coll. cap. vlt. eſſe intemperiem materialem, id eſt, cum humorib. Sed licet concedamus, in incubo aliquam reperiri intemperiem, eſt tamen certum, non ab illa intemperie lædi immediate actiones, ſed à morbo in via, ſiquidem viæ oppletæ flatibus cum impediant tranſitum facultatis animalis, conſequenter motum impediunt.

Morb. quẽ ſequitur.

Cauſæ huius morbi aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. De internis video aliquam controuerſiam. Fernelius medicus ingenioſiſſimus forſan Poſſidonii auctoritate ductus, putauit cauſam incubonis eſſe humores crudos & pituitoſos, qui circa præcordia collecti pulmones & ſeptum tranſuerſum veluti comprimant, ac vapores in caput mittentes totum malum efficiant.

Cauſa interna.
Fernelij opinio.

Sed hęc ſentẽtia Fernelii ex toto mihi probari

bari non poteſt. Primum, quia videtur velle, ſolummodo fieri incubum ex crapulis & indigeſtionibus: cum tamē plures aliæ ſint cauſæ, vt ſuo loco videbitis. Accedit, quod ſi difficultas reſpirationis, & illa compreſſio ſeu ſuppreſſio fieret ab humoribus craſſis & crudis, nequaquam fieri poſſet, vt morbus ita cito ſolueretur.

Alii crediderunt cauſam immediatam huius mali eſſe ſanguinem, ſed niſi pro ſanguine intelligamus pituitoſum & crudum, minime veriſimile, à ſanguine hoc malū fieri, quia corpora ſanguinea & athletica maxime caperentur incubo, quod tamen non eſt compertum fieri.

Vera & immediata cauſa.

Quamobrē vera & immediata cauſa huius mali nulla alia eſt, niſi vapor multus, craſſus & grauis, qui opplet magna ex parte & ventriculos cerebri, & illius cauernas: qui vapor generatur ex crudis ſuccis, ex prauis cibis contentis vel in ventriculo, vel in primis viis, vel in hypochondriis, ita, vt hic vapor non ſolum qualitate lædat, quemadmodum voluit Auerrhoes, ſed etiam qualitate ſimul & copia.

Sed video dubitari, cur, ſi ſit hoc pacto incubus, nō potius fiat apoplexia. Præterea iam docui vos, epilepſiam fieri etiam à flatibus, ſicut & intra paucos dies clarius docebo: cur igitur eſt, quod cum in eodem loco & ab eadem materia fiat epilepſia, potius fiat incubus quam epilepſia.

Dubium ſoluitur.

Ad primum reſpondendum eſt, non fieri apoplexiam, quia cum materia in incubo ſit flatulenta, citius diſſoluitur, quam vt poſſit inducere apoplexiam. Nam etiā ſi apoplexia poſſit aliquam originem habere à flatu, conſummatur tamen ab humoribus. Vt ob hoc explodendus ſit auctor lib. de flatib. ſub nōmine Hip. qui exiſtimauit & inchoari & conſummari apoplexiam à flatibus.

Aliud dubium explicatum. Incubus & ab epilepſia differat.

Circa ſecūdum altior eſt inquiſitio & pulcherrima. Nam cum Ariſt. in lib. de ſom. & vigil. dixerit, etiam epilepſiā fieri in ſomno noctu, cum Poſſidonius apud Aëtium dicat, eadem homines pati in incubo, quæ patiuntur in epilepſia, videntur exiſtimaſſe, parū differre incubū ab epilepſia. Veruntamen res ſecus eſt, quia tametſi in vtroq; affectu oppleantur ventriculi cerebri, tametſi à flatu fiat: eſt tamē hoc magnum diſcrimen, quia in epilepſia flatus tenuiores ſunt agiles, & cum moueantur, excitant facultatem expulſiuam, & motus illos faciunt. Ex altera parte in incubo flatus molles ſunt, graues & torpidi, ita vt oppleant quidem imperfecte ventriculos cerebri, ſed cum maneant immoti & pigri, non ſtimulāt facultatem expulſiuam, & conſequenter incubum, non epilepſiam inducunt.

Cauſa externa.

Cauſæ externæ incubi multæ ſunt, in primis eſt aer frigidus & craſſus. Narrat quidam apud Cæl. Aur. Romæ quandoq; hunc morbum publice graſſatū eſſe, & multos iugulaſſe, quaſi peſtis quædam fuerit.

Somni ſupini incommoda.

Somnus poſt cibum factus, & poſt nimiam repletionē, cauſa huius mali eſſe ſolet, & præſertim, ſi dormiatur ſupra dorſum. Nā Auic. 3. primi dicere ſolebat, huiuſmodi ſomnum factū ſupra dorſum diſponere dormientes ad apoplexiam, epilepſiam, incubum & ſimiles affectus. Ratio eſt, quoniam ex huiuſmodi ſomno fit veluti quædam prouocatio materiæ ad nucham, & ad partes cerebri poſteriores, vt ob hoc occaſio præbeatur his malis. Ad hæc Venus poſt cibum ſtatim exercita: aluus adſtricta, crapulæ, frequentes cruditates, vſus leguminū, tuberum, laganorū, & huiuſmodi ciborū craſſorum, maxime faciūt ad generationem huius mali. Diſtinguitur ab epilepſia, ꝙ in hac offendatur magis deprauate motus, ſpuma adeſt: in incubo, diminute læditur motus, & nulla adeſt ſpuma. Poſt paroxyſmi receſſum in epilepticis remanet intimus quidā dolor, & grauitas in fronte aut circa frontem: poſt incubi receſſum nihil talium apparet.

Dignoſcitur ab apoplexia, quoniam in hac ex toto ſenſus & motus amittitur, nulla eſt imaginatio: in incubo diminuitur tātum motus, adeſt imaginatio, licet praua.

Signa. Præſentis.

Sunt autem incubi hæc ſigna vbi præſens eſt, quod homines videtur quaſi onere quodam grauiſſimo premi, conantur clamare, & vix poſſunt: impeditur reſpiratio: interdum clamant, vt dicit Lucretius 4. de natura. Videntur interdum veluti fugere, imaginantur aliquem ſeſe amplecti, & nonnūquam exiſtimant ſeſe ab aliquo ad libidinem comprimi, vt deinde forſan nata ſit opinionis occaſio, de dæmonibus incubis & ſuccubis, quos ſicuti eſſe & reperiri catholici Theologi pene omnes exiſtimant, ita quoq; non eſt, vt negemus. Nam dicit Auic. fateamur dæmones etiam hoc morbo vti tanquam inſtrumento ad homines affligendos.

Vbi receſſit paroxyſmus, quemadmodum habetis apud Cæl. Aur. omnia foramina oris inueniūtur humiditate oppleta: grauitas adeſt ceruicis, tuſſis, & ſi frequenter accidat, ſolet immutari color corporis & induci pallor.

Prognoſt.

Eſt aūt Domini incubus ſuapte natura facilis affectus, quia, vt dicit Cæl. Aur. ſi raro cōtingat, eſt veluti quædam pollutio nocturna: ſed ſi frequētius vexet, malus eſt, quia, vt dicit Poſſid. apud Aetiū, eſt veluti proximū quiddam maniæ, epilepſiæ, apoplexiæ, vel, vt dicit Auic. anteſignanus quidam horum affectuū.

Curatio.

Et propterea, ſi raro contingat, ad eum ſuperādum ſufficit ſola victus ratio, ſc. vt viuat in aere calido & ſicco, vt ſomn' à cibo fugiatur, ſomnus ſupra dorſum, vt caueatur ſtatim poſt cibum.

Diæta.

Aluus fluxa conſeruetur, parce bibatur, parce edatur, præſertim veſperi, vt abſtineatur à leguminibus, à laganis, à tube-

ribus, & tandem ab omni genere ciborum crudorum & craſſorum. Et ego ſoleo illis qui patiuntur nocturnos incubos, commendare, vt à cœna cochleare vnum vel alterum capiant huius pulueris. Puluis.

℞. *Aniſorum ʒ.ß.*
Coriandrorum ʒ.j.
Caryoph.
Macis.
Cinamom. an. ʒ.ß.
Sacch. fini ℥.iij. Puluериſentur omnia diligentur, & ſimul M.

Sed ſi frequenter exerceat hoc malum, nõ alia curatio eſt inſtituenda, quam ea, quam docui in paralyſi, vt ſcilicet, ſi adeſt plenitudo in corpore, primum ſanguis mittatur: deinde leniatur aluus: præparentur humores, purgentur agarico potiſſimum & hellebor. nigro, ſi pituitæ coniungatur melancholicus ſuccus. Purgato corpore eſt prouidendum & capiti, & ventriculo. Iuuabit abluere ſæpe caput hoc lixiuio:

Lixiuium. ℞. *Lixiuij ex cinere quercus ℔.x.*
Fol. Stœch.
Betonicæ an. M.j.
Cyperi.
Agarici.
Macis.
Caryoph. omnium in petia ligatorum an. ʒ.j.
Bulliant ſ. a. & facta colatura abluatur caput, & diligenter exſiccetur.

Pro ventriculo & pro capite corroborando iuuabit vſus Tripheræ, Theriac. Mithridat. diagalanga, diaſpoliticon, diatrioupipereon. Et poteritis parare confectionem hunc in modum:

Confectio. ℞. *Conſ. Saluiæ.*
Arom. roſati an. ℥.j.
Theriacæ antiq. ʒ.j ß.
Specierũ diaſpolitici ʒ.j. M. Capiatur ſingulo mane huius confect. an. ʒ.ij vſq. ad ℥.ß.

Laudant omnes vſum ſeminum pœoniæ, cuius ſingulo mane gran. x. vel paulo plura capiantur. Ideo putatur radix pœoniç vocata ephialthion, eo quod curet hunc morbum, laudant etiam lupinam pellem pro integumẽto, dũ dormitur, quę licet proprietate iuuet; laudatur tamẽ, quia etiam ſiccat & calefacit ventriculum. Dicunt etiam aniſum puluinari ſuppoſitum iuuare.

CAPVT XXIII.

De Stupore.

Nomen. INter motus diminutos Galen. 1. de ſympt. cauſ. 2. adnumerat etiam alium affectum, qui à Græcis dicitur νάρκη. Latini appellant modo torporem, modo ſtuporem. Putarem apud Celſum attonitum hunc morbum vocari, niſi ille 26. c. lib. 3. adiiceret, etiam mentem in hoc morbo ſtupere.

Sed ſtatim dubitatio oritur non leuis, an ſtupor debeat recenſeri inter motus diminutos, an vero inter motus deprauatos. Audiuiſtis Galen. repoſuiſſe inter motus diminutos. *Nam ſtupor ſit motus deprauatus.* Sed eſt & alia auctoritas Gal. 2. de ſymptom. cauſ. 1. vbi recenſens vitia motus deprauati, inquit, alia eſſe, quæ fiunt à natura, alia quæ fiunt à morbo, alia quæ fiunt à natura & morbo. Inter ea, quæ fiunt à natura & morbo, inquit Gal. eſſe motus torpidos. Deinde Auerr. 3. collect. cap. 31. ſcribit, ſtuporem eſſe actionem deprauatam ſenſus tactus. Reſponderi poteſt, Gal. eo in loco nomine deprauatæ & vitioſæ motionis intelligere non ſolum vere deprauatos motus, verumetiam diminutos: quemadmodum idem Gal. docuit lib. de diff. ſympt. 4. Ad Auerrh. dicendum eſt, etſi ſcribat ſtuporem eſſe deprauatam actionem ſenſus, nomine deprauatæ actionis intelligere & ipſum diminutas quoque. Et licet ponat hunc affectum in ſenſu tactus: minime tamen negat etiam ſtuporem ad motum pertinere diminutum.

Eſt itaq; ſtupor motus & ſenſus tactus diminutus, ſiue ſimul, ſiue ſeparatim: & modo in vna, modo in altera corporis parte. *Deſcriptio.* Dicitur diminutus motus vel ſenſus, ad differentiam tum paralyſis, tum apoplexiæ: in quibus auferuntur, non diminuuntur ſenſus & motus. Dicitur vel ſimul, vel ſeparatim: quoniã in ſtupore diminuuntur modo motus & ſenſus ſimul, modo alter ſolũmodo imminuitur vt fides ſit habenda doctiſſimo Fernelio, qui teſtatus eſt ſeſe vidiſſe quendam, cuius cutis ſenſus totius erat diminutus, ſaluo tamen & incolumi motu. Dicitur poſtremo, in vna vel plurimis partibus, eo, quia, vt in actu practico videtis, modo vna pars corporis, modo plures, modo corpus vniuerſum ſtupore tẽtatur.

Eſt ſtupor ſymptoma in genere actionum motricum & ſenſitricum diminute læſarum. *Genus ſymptomatis. Morbus à quo dependeat.* Vnde miror, cur Auic. 2. tertii tr. 1. cap. 13. dixerit eſſe morbum officialem.

Morbus quẽ ſequitur hoc ſymptoma, eſt morbus in via. Continens vero cauſa ſtuporis, vt habetis apud Gal. 1. de ſympt. cauſ. nulla eſt præter diſpoſitionem illam præter naturam quæ lædit neruos, quo minus deferant ſpiritus. Dixit iure Galen. eſſe diſpoſitionem lędentem neruos, quia vt etiam Ariſt ait. 3. de hiſt. anim. c. 6. nulla pars ſtupore capitur, quæ ſit neruis orbata. Cum igitur cauſa immediata ſit diſpoſitio lædẽs neruos, videamus quomodo impediatur facultas ita, vt per neruos poſſit deferri. Impeditur autem vel quia nerui ſunt affecti, vel quia ſpiritus. Nam ad deferendam facultatem concurrunt ſolummodo nerui & ſpiritus: nerui autem afficiuntur primo, quia patiuntur intemperiem frigidam & humidam.

Sed dubitatio ſtatim eſt hoc loco, an in ſtupore *Diſſolutio.*

poro ſola intemperies frigida & humida concurrat ad eius generationem. Ex vna parte eſt auctoritas Gal. qui 2. de loc. aff. 2. clariſſime cenſuit ſolum fieri ſtuporem ab intemperie frigida & humida. Ex altera parte eſt Auerrh. auctoritas, qui 3. coll. 31. ſcribit fieri quidē vt plurimum ſtuporem à cauſa frigida & humida, verum impoſſibile nō eſſe, quinetiam fiat ab intemperie calida & intēperie ſicca: quanquam inquit, intemperies ſicca fiat longo tēpore. Ad hoc adſtruendum vtitur Auerrh. duobus argumentis. 1. quia omnis motus fit à temperie: igitur ab omni intemperie vitiari poteſt. Igitur etiam à calida & ſicca. 2. quod decrepiti ſemper laborant ſtupore: imo vero ſolent plerunq; decrepiti aures perpetuo ſtupore affectas gerere. Sed decrepiti ſunt ſumme ſicci: igitur videtur etiam, quod à ſumma ſiccitate poſſit fieri torpor.

Sed ſum ego cum Galeno alterius ſententiæ, ſcilicet, non poſſe torporem vllo modo fieri à calido. Ratio eſt, quia tametſi temperies ſit cauſa effectrix motus: veruntamen vtitur menſura caloris, quæ ſi deficiat, deficit etiam motus: ſi abundet, abundat etiam motus: quæ abundantia debet appellari deprauatio motus. Quare hac ineuitabili ratione demonſtratur, fieri non poſſe, vt abundantia caloris diminuatur motus, & fiat torpor.

Ad aliud de decrepitis dico, verum eſſe, quod decrepiti ſæpe torpeant: Sed alia eſt ratio, ſcilicet frigiditas: quia corpora ſenum ſunt valde frigida. Alia ratio eſt, debilitas facultatis, relaxatio toni virtutis, propter quod fit, dicit Plutarchus 1. ſymptomat. ſeptimo, quod ſenes gaudent ſaporibus mordacibus, quia cū habeant virtutes omnes hebetes, torpent, & proindeopus habent aliquo, quod excitet vehementer ſopitam facultatem. Sic etiam fit, quod ſenes vulnera ſibi illata non ſentiāt, ſcilicet propter toni virtutis imbecillitatem. Ita vt clariſſimum eſſe poſſit, neruos primo lædi propter malam intemperiem frigidam & humidam. Læduntur etiam vel quia obſtruuntur, vel quia comprimuntur: & hoc, ſi nerui ſint perforati dicit Galen. Sin autem nerui non ſint perforati, læduntur vel quia conſtipantur, vel quia craſſeſiunt, vel quia comprimuntur. Nam dicit Galen. quod ſicuti per aquam non tranſeunt radii ſolares, ſi aqua ſit turbida, vel craſſa, vel congelata: ſimiliter facultas motrix & ſenſatrix non trāſit per neruos, ſi vel ſint craſſefacti vel indurati, vel aliquo modo turbidiores & impuri redditi. Craſſeſiunt autem nerui ab humoribus craſſis & viſcidis, quib. nutriuntur, dicit Gal. Auerrh. etiam vult, craſſefieri neruos ab humiditate non ſolum per nutrimentum illata, verumetiam ab humiditate circumpoſita, id quod etiam exiſtimo contingere, vt ſcil. per deſtillationes, vel per alias occaſiones humores neruis circumfuſi eos craſſefaciant, ita, vt facultatem non deſerant.

Obſtructio cauſa ſtuporis.

Nerui quoque compreſſi non admittunt etiam, vt intellexiſtis, facultatem: at comprimuntur multis de cauſis, vt relatum eſt à Gal. inter quas ſunt vincula manus, pondera, apoſtemata. Nam videmus, quod ſi quis ſupra cubitum dormiat, vel crus ita detineat, vt comprimatur ab altero crure, vel pondere aliquo, pars ea torpore tentetur.

Atque hæ ſunt cauſæ externæ, Inter quas adnumeratur vita otioſa, victus frigidus & humidus, ætas ſenilis, vt dicit Gal. 2. de temp. *Cauſæ externæ.*

Ratione vero ſpirituū impeditur facultas, quando vel ſunt nimis pauci, vt in obſtructione principii neruorum, in febribus ardentibus conſumentibus eos ſecundum Auic. vt in ſyncope, vel quando ſunt dēſiores & craſſiores, vt dicit facere ſcorpionem marinū Auic. vel quando ſunt venenati quodāmodo: quod quidem contingit, quādo ab eo piſce, qui appellatur Torpedo, ſtupeſcit manus, quando dormientes ſub narciſſo arbore ſtupefiunt, quia ſcil. ſpiritus venenantur quodam pacto & à piſce & ab arbore: vnde poſtmodū, cum facultas refugiat venenum, dimittit ſpiritus, atque ita ſtupor ſeu torpor inducitur.

Circa ſtuporis tractationem quatuor problemata occurrūt ſcitu digna. 1. eſt, cur inter cæteras corporis partes potiſſimum extremæ ſtupore tententur. 2. Cur membra ſtupore tētata adeo grauia & ponderoſa videātur. 3. Vnde in ſtupore oriatur illa formiculatio, quæ apparet. 4. Cur exiſtente in renib. lapide, crura ſtupore capiantur. Ad primum video tres eſſe cauſas, cur partes extremæ ſtupore exerceantur. Prima eſt, quia hæ partes & potiſſimum pedes ſunt maxime remotæ à corde & cerebro, quo fit, vt facile deſeruntur à ſpiritibus, deſertæ à ſpiritib. facile etiā hanc paſſionem incurrunt quę oritur à frigiditate. Secūda cauſa eſt, quia humores craſſi & graues ſuo pondere ad pedes præcipitantur, vbi neruos craſſefaciunt, & contaminant, contaminati nerui non admittūt ſpiritus, & tunc eſt quod ſtupore vrgentur. Tertia cauſa eſt, quia natura cum feciſſet, dicit Galenus, pedes ad ambulandum, debebant corpora dura & aſpera ſæpe inuenire vbi offenderent, quod vt euitaret, fecit neruos pedis & muſculos valde duros, ratione cuius duritiei efficitur, vel leui quolibet negotio à ſpiritibus deſerantur, vel, vt dicit Auic. eo non penetrent. *Problemata.* *Probl. 1.*

Ad 2. problema reſpōdeo, quod ſicuti pueri ſuſtinere nequeunt pondus corporis propter imbecillitatem virium, atque quodlibet pondus ipſis videtur graue, ſic cum facultas partium ſtupidarum ſit imbecillis, corpus videtur admodum graue & ponderoſum. Galen. enim ſecundo de cauſ. ſympt. 2. declarans modum generationis ſtuporis, dicit fieri à

morbo & à natura ſimul agentibus, quia ſi natura ſuperaret morbũ, non accederet impedimentum. Si morbus ſuperaret naturam, non fieret vllo modo motus: quia vero neq; morbus neque natura vincit, dicit Galenus, fit motus diminutus: motus, in quo mobile admodũ graue videtur. Ad tertium reſpondendum iudico, ideo apparere eam formiculationem, quia in partibus ſtupore correptis loco ſpirituum ſuccedũt vapores: vbi autem ſpiritus redire conantur ad loca ſtupefacta, inter ipſos & vapores fit veluti quidam cõflictus, qui formiculationem iſtam inducit. Dixerunt aliqui huiuſmodi formiculationem appsrare magis in temporibus dum ſtupore tentantur: ſed nugæ ſunt, quia magis apparent in partibus inferioribus quam ſuperioribus.

Prob. 5.

Probl.

Ad poſtremum reſpondendũ eſt, id quod habetur in libro illo de renibus Gal. adſcripto, cap. 10. vbi lapides ſunt in renibus, comprimi venam, quæ pertingit ad crura, qua vena compreſſa intumeſcunt venæ crurum; venæ tumefactæ comprimunt neruos, quibus aſſociantur, atque ita ſtupor inducitur. Cuius ſtuporis tot differentiæ ſunt; quot paralyſis, quoniam ſtupor vt dicit Gal. nihil aliud eſt, niſi imperfecta paralyſis.

Diff.

Signa.

Signa ſtuporis clariſſima ſunt, quia ſtatim percipitur motus impeditus, pars ſtupefacta, veluti quoddam pondus eſt toti corpori, interdum etiam frigida eſt. Quod ſi fiat ſtupor à cauſa procatarctica, ſigna clariſſima ſunt: quemadmodum etiam dum fit ab humore frigido, quia & temperies corporis, & ratio victus anteacta, ſemper indicant dominium pituitoſi humoris. Quod ſi fiat ab oppilatione, indicium eſt perſeuerantia mali.

*Progn*o*ſtica.*

De ſignis prognoſticis illud vnum eſt notandum, quod dicit Gal. 2. de loc. aff. 2. ſtuporem medium quendã affectum eſſe inter paralyſin & ſanitatẽ: vt iure dixerit Rhaſes, ſtuporem ſi perduret, conuerti tandem in paralyſin. Id quod etiam notatum habetis apud Auic. Non eſt etiam prætereundum id, quod ſcribit Gal. ex ſententia Hip. 6. epid. com. 2. text. 5. moderatum ſtuporem ſoluere dolores.

Curatio.

Stupores, qui fiunt à cauſis procatarcticis curantur leui negotio, quia quam primũ ſublatæ ſunt huiuſmodi cauſæ, illico finitur ſtupor. Vbi non fit ſtupor à cauſa procatarctica, opus eſt auxilio medicinæ. Imo dicit Rhaſes & Auic. huiuſmodi ſtuporis curationem non eſſe tardandam. Itaque cum à nobis dictum ſit, ſtuporem eſſe veluti quandã imperfectam paralyſin, rationi conſentaneum eſt, curationem eandem deberi ſtupori, quæ debetur paralyſi. Nõ igitur longus ero in repetenda huiuſmodi curatione. Id ſat erit, vos monniſſe, rationẽ medẽdi in ſtupore debere in cunctis eſſe remiſſiorẽ curatione paralyſis.

CAPVT XXIV.

De Tremore.

Ratio ordinis.

Def.

Nam tremor motus deprauatus vel diminutus ſit.

INter motus diminutos Gal. in lib. de Tremore, ca. 4. in fine, Tremorem annumerat. Et aliis in locis videtur nominaſſe tremorẽ, qui à Græcis dicitur τρόμος, quapropter & nos eum ſecuti hac in re, de tremore nunc tractabimus. Sed video interrogaturum eſſe aliquẽ, cur igitur Gal. in 1. e lib. 2. de ſympt. cauſ. adnumerauit tremorem inter motus deprauatos? Dico, motũ dupliciter conſiderari poſſe: vel ſecundum ſeipſum, vel ſecundum facultatem à qua fit. Si conſideretur ſecundum ſeipſum, vtiq; eſt motus deprauatus, quia nõ fit eo pacto, quo deberet: ſed ſi conſideretur ſecũdum facultatem, à qua fit, eſt motus diminutus, eo, quia fit à facultate imbecilli; quę fortes motus facere non poteſt.

Eſt tremor motus inuoluntarius & præternaturalis, quo mouetur corpus modo ſurſum, modo deorſum. Dicitur motus inuoluntarius & præternaturalis, quoniam etſi tremor nunquam fiat, vt dicit Gal. niſi quando homo ſeſe mouere vult: attamen voluntas nõ ita imperat, quemadmodum imperare deberet; ſiquidem cum tota deberet & ſola ſui imperio corpus mouere, fit vt interdũ pondere corporis voluntati inferatur violentia; vt iure dicatur motus inuoluntarius & præternaturalis.

Dicitur poſtremo ſurſum & deorſum ad differentiam ſtuporis, quia ſtupor eſt motus præternaturalis, & fit, vt dicit Galen. libr. 2. de ſympt. cauſ. cap. 1. tum à facultate imbecilla, tum à morbo, quemadmodum fit tremor. Sed in ſtupore non mouetur corpus ſurſum & deorſum, quemadmodum mouetur in tremore, in quo cum modo corpus ſuo põdere ad terram vergat, modo à facultate attollatur, fit motus ille, quem & Auicen. & Auenz. dixerunt eſſe veluti pugnam inter morbum & facultatem. Dicas, ſi tremor eſt motus factus à facultate motrice, & à corporis natura, quomodo poteſt dici motus pręter naturam, imo deberet dici maxime ſecũdum naturam, eo, quod non ſolum fiat à natura, verumetiam ab anima. Dico appellari affectum præter naturam; quia à natura comparatum eſt, vt anima noſtra ſit tanquam imperatrix corporis noſtri, ita vt poſſit corpus regere & ſuſtinere ſecundum imperium ſuum. Vnde, cum natura non poſſit gubernare corpus neque mouere ſecundum ſui plenam poteſtatem, dicitur diſponi præter naturam, quia non agitur id, quod à natura comparatum eſt. Sed maior ex hoc loco oritur difficultas, ſcilicet, An tremor ſit motus ſimplex, an potius ſit motus compoſitus ex motu corporis & ex motu animæ? In hac re Auerrh. 3.

Obiectio.

An tremor ſit motus ſimplex.

collect.

collect. cap. 31. videtur fuiſſe obſcurus & dubius, quia facit eum modo compoſitum, modo ſimplicem. Gentilis multis argumentis conatus eſt contra Galen. demonſtrare, quod tremor non ſit motus compoſitus. Sed quia longa eſſet hæc diſputatio, omiſſis argumentis Gentilis, ſolum ſtatuam ante oculos veſtros, quæ ſit vera & germana Gal. ſententia. Gal. igitur 2. de loc. aff. 2. & lib. de tremore & rigore c. 4 & 5. tria ad tremoris eſſentiã pertinentia ſtatuiſſe videtur. Vnum eſt, tremorem differre à palpitatione: quia eſt affectus facultatis, cũ palpitatio ſit potius affectus membri.

Tremor vt à palpitatione & rigore differat.

Differre vero à rigore, quia tremor nõ fit, niſi homo aut corpus voluntarie moueatur; rigor efficitur, etiam quod homo non eligat ſeſe mouere. Quomodo vero in tremore reperiatur ſemper illa voluntas & impetus ad mouendũ, declarat Gal. luculentiſſimis exẽplis 2. de ſympt. cauſ. 2. Vltimum quod Gal. ſtatuit eſt, tremorẽ fieri ob facultatis motricis imbecillitatem, eo quod membra ſuo pondere, huc atq; illuc nequaquam moueri poſſint, niſi hæc facultatis motrix veluti quædã ala corpus ſuſtinendo efficeret, vt huiuſmodi motus oriretur. Tertium propoſitum eſt à Galeno, quod ſicuti brachium extenſum, vt demonſtrat in lib. de motu muſcul. detinetur duobus motibus cõtrariis inſenſibilibus, ſcil. motu naturę & motu animę, ſic etiã membrũ tremens tremit propter hos duos motus: qui tametſi ſint inſenſibiles: tamen cũ ſint æquales, efficiunt, vt neque grauitas corporis vincat, neque etiam facultas motrix. Et propterea ſequitur, vt huiuſmodi motus, qui tremor eſt, dicatur eſſe motus quidam compoſitus ex motu animæ & ex inclinatione corporis.

Eſt tamen vnum aduertendum, hos duos motus imperfectos eſſe, & duos illos motores facultatem ſc. & corporis naturam nequaquam ſecundum ſui totam potentiam agere: Ex quibus facile erit vobis: ſi videatis argumenta Gentilis colligere, Galenũ vera dixiſſe, & ipſum recedere a veritate.

Dicitur tremor affectus virtutis, non mẽbri quia vt docui nuper, eſt à natura cõſtitutũ, vt facultas ſit ſuperior corpori, atq; illud moueat. Vnde, quando plene mouere nõ poteſt, dicitur eſſe præter naturã ſuam conſtitutum. Quapropter iam clariſſime habetis, & quis motus ſit, & quod ſit motus compoſitus.

Dubium.

Dubium eſt, quod dicat Gal. 2. de ſympt. cauſ. cap. 1. ſ. il. ad tremorem cõcurrere virtutem & membrum: cum idem in lib. de trem. ſolam imbecillitatem facultatis ponat, vt in timore & plæriſque aliis fiat tremor ſine mẽbro. Dicendum, alium eſſe tremorem morboſum, alium non morboſum: hunc à ſola facultate imbecilla fieri: illũ etiam à membro. Vel, dicendum, principaliter fieri à facultate, ſubſequenter & per accidens à membro.

Sequitur hoc ſymptoma morbum & inſtrumentalem & ſimilarẽ, vt audietis. Locus affectus non vnus eſt, ſed tot, quot demonſtraui in paralyſi.

Cauſæ tremoris, vt habetis apud Gal. 2. de ſympt. cauſ. 2. 3. epid. com. 1. tex. 4. lib de trem. rigore, & cap. 15. reducuntur ad duo ſumma genera: vel enim hæ cauſæ pertinent ad facultatem, vel pertinent ad inſtrumẽta. Quæ pertinent ad facultatem, ſunt ea, quę imbecillam reddunt facultatem. Nam, vt ſæpe dixit Galen. in lib. de tremore, ſemper tremor ſequitur facultatis imbecillitatem.

Iam vero facultas, vt alias copioſiſſime docui, tota poſita eſt in calore natiuo, ſeu in tẽperamento. Siue enim temperamẽtum & calorem dicamus eſſe ipſam facultatem, vt falſo aliqui exiſtimarunt, ſiue dicamus primum facultatis inſtrumentum, nihil refert. In præſentia ſat eſt, debilitatẽ ipſius facultatis nullam aliam eſſe, niſi debilitatem caloris natiui.

Calor autem, dum debilitat virtutem in tremore, aut hoc facit, quia corrumpitur, aut quia alio auocatur: vitiatur calor vel extinctione, vel marcore, vel ſuffocatione. Tot aũt cauſæ, quibus calor lædi poteſt. Læditur primo extinctione, quando offenditur à ſuo cõtrario, ſc. à cõtrario frigore. Et hinc eſt, quod, vt dicit Galen. 2. de ſympt. cauſ. 2. hyeme & ſummo gelu ex potu aquæ frigidæ naſcatur tremor, eo, quod à frigore fere extinguitur calor. Sic dicit Auic. fieri tremorem à ſcorpione aquatico, ſi mordeat propter immenſum frigus, quod inducit in corpus. Marcore corrũpitur calor duobus modis: vel quando ſpõte ſibi deficit alimentum, vel quando à maiore igne ſibi eripitur alimentum. Primo modo marceſcit calor non aliter ac videmus marceſcere lumen lucernæ paulatim deficiente oleo. Sic dicit Gal. fieri tremorem in magnis fluxibus alui, in copioſis ſanguinis euacuationib. in nimio coitu, in nimio ieiunio, in ſenio. Secũdo modo marceſcit calor in magnis febribus, præſertim in ebrietatibus, ex Philoſopho 3. problem. ſect. 6.

Corrumpitur tandem calor ſuffocatione. Cum enim, vt noſtis, calor noſter opus habeat perpetua euentatione, vbi prohibetur hæc euentatio, fuligines retentæ vſque adeo aggregantur, vt calorẽ ſuffocent. Et hoc modo etiam interdum tremunt ebrioſi. De hac etiam cauſa locutus eſt Hipp. 2. epid. 4. vbi dicit, ancillam eam tremuiſſe, eo, quod propter purgationes retentas calor à copia ſanguinis pene ſuffocabatur. Hæ igitur ſunt cauſæ, à quibus debilitatur virtus, propter deſtructionem caloris.

Debilitatur etiã propter auocationem caloris, quando ſcil. calor, qui deberet famulari facultati, nõ ipſi ſeruit, ſed alio defertur. Exemplum eſt in animi affectibus, in timore,

quando enim, vt dicit Gal. quis obambulat prope præcipitia, aut quando fugit perſequentes, quando loquitur coram principibus, tremit; non ob aliud, quam quod, vt dicit Auicen. calor, qui deberet famulari virtuti motrici alio auocatur ad cor.

Cauſæ ex parte inſtrumenti videntur à Gal. 2. de ſympt. cauſ. tantum redactæ ad oppilationem factam ab humoribus viſcidis & craſſis, propter quam, inquit, quod virtus tentans pertranſire humores, interdum pertranſit, interdum fruſtratur. Vbi pertranſit, fit motus ſurſum: vbi non pertranſit, corpus pondere ſuo demiſſum vertitur ad centrum, atque ita fit tremor, motus à corpore contrarius motui animæ.

An præter obſt. [illegible] nem poſſit quid aliud in neruis cauſare tremorem. Contra Auicennam.

Dubitatur, an præter obſtructionem poſſit aliquid aliud in neruis contingere, quod ſit cauſa tremoris. Auic. voluit intemperiem frigidam & ſiccam poſſe in neruis eſſe cauſam tremoris. De frigiditate & humiditate facile eſt concedere Auic. eo, quod etiam Gal. loc. cit. 2. epid. dicit manifeſte tremorem eſſe affectum frigidum. Sed de ſiccitate ſane anceps ſum. Quoniam ſi ſiccitas ſit inſignis, nõ ita poteſt offendere, vt fiat tremor. Quando enim nerui nimis exſiccantur, cõtrahuntur & vertuntur verſus originem, qui affectus multum diuerſus eſt à tremore. Itaque pace Auicennæ non poſſum intelligere, quomodo à ſiccitate poſſit fieri tremor; idque eò magis, quod ſi hoc verum eſſet, hectici & maraſmatici deberent tremere, quanquam licet vim motricem habeant debilem, nunquam videantur tremere.

Contra Fernelium.

Idem mihi dicendum videtur ad Fernelium, qui ſicuti putauit, paralyſin fieri poſſe à bile, ſimpliciter opinatus eſt, tremorem fieri poſſe à bile: adductus eo exemplo, quod ſub finem febrium acutarum tremunt ægri. Sed hoc exemplum Fern. non probat, quia, vt dixi de paralyſi, in fine febrium acutarum tremores contingunt, propter caloris læſionẽ, & conſequenter propter facultatis debilitatem.

Videò vos ſtatim dicturos, ſi tremor ſequitur ſemper facultatis debilitatem, videtur debere dici, ſemper virtutis affectus, non autem inſtrumenti. Qua itaque ratione dicitur à Gal. quandoque contingere ratione inſtrumẽti? dico ſemper tremorem habere comitẽ facultatis imbecillitatem. Sed hæc imbecillitas quandoque ex calore diminuto aut vitiato oritur, quandoque ex inſtrumento, Et vbi debilitas cõſequitur ex intemperie, aut ex læſione facta in calore ab affectu nerui, dicitur à Gal. & à medicis eſſe affectus inſtrumenti, nõ autem virtutis. Et hoc eſt, quod dicit Gal. 3. epid. com. 1. t. 4. vires quãdoq; infirmas eſſe per ſe, quandoq; ob animi accidentis; quandoq; non per ſe, ſed propter onus: vt ſi robuſtiſſimus oneretur pondere grauiſſimo, ſane tremit. Igitur virtus debilis eſt, nõ quidẽ per ſe, ſed ratione põderis, adeo quod in tremore virt⁹ ſemper debilis eſt aut per ſe, aut per accidens. Dubitatur etiã, quomodo verũ ſit, tremorẽ ſemper comitari virtutis imbecillitatẽ, quoniam videmus hoẽs interdũ ita tremere, vt à tribus contineri hominib. nõ poſſint, reſiſtere autẽ trib⁹ hominib. non eſt debilitatis argumentũ, ſed potius ſummi roboris. Hoc exemplum tantũ potuit apud multos, vt dixerint Gal. erraſſe, cũ ſcripſit tremorem ſemper fieri à debili virtute.

Dubium ſolutum.

Sed multum abeſt; vt ego damnandum exiſtimem Galenum. Quia huiuſmodi motus nequaquam debet appellari tremor, ſed potius conuulſio & concuſſio quædã. Et ratio, eſt quia tremor, inquit Gal. nunquam fit ſine motu volũtario, niſi homo eligat ſe mouere, nunquã fit tremor. Sed iſti, qui ita mouentur, non eligunt ſe movere, ſed cõtra voluntatem & proprium impetum ita mouentur & concutiuntur.

Addidit Auic. & tertium cauſarum genus, quod pertinet tam ad facultatem, quam ad inſtrumentum. Et tametſi Gal. harum nullibi fecerit mẽtionem: ratio tamen perſuadere poteſt, etiam reperiri has cauſas: quandoquidem fieri poteſt, vt virtus quidem ſit debilis, ſed parum, ita vt mouere ſine tremore poſſit, niſi accedat inſtrumenti impedimentũ: quẽadmodum poteſt impedimentum inſtrumenti adeo exiguum eſſe, vt nullus ſequatur tremor; niſi quoq; adiungatur facultatis infirmitas, ita, vt ad inducendum tremorẽ hic conſpirent & facultas imbecillis, & impedimentum inſtrumenti.

Cur [illegible] tremant [illegible] quam pedes.

Dubitat Auic. cur ſit, quod ſæpe videmus tremere manus & non pedes: cum tamen cõtrarium deberet euenire: ſiquidẽ pedes ſunt debiliores. Et cum tremor oriatur à virtutis debilitate, deberet pedes magis tremere. Affert tres cauſas huius euentus Auic. 1. quia vbi tremunt manus, & non pedes, origo mali nõ eſt in nucha, ſed in nervis ipſi⁹ partis. 2. quod, tametſi cauſa ſit in nucha, poteſt tamen depelli à natura in partẽ, ſcilicet in manũ, vnde neceſſario ſequitur tremor. 3. ratio eſt, quia ſpiritus, gubernantes pedes, ſunt craſſiores, & proinde firmiores, quam ſpiritus manus: quo ita exiſtente ſequitur facilius tremere manus quam pedes. Poteſt & addi quarta cauſa, quia ad efficiendum motum tremulum concurrit, vt audiuiſtis, grauitas partis. Iam vero magis manus ponderant, quam pedes, quia pedes ſemper innixi ſunt terræ, manus pendulæ ſunt. Vt hac ratione graviores ſint corpore.

Signa & cauſarum efficientium ſigna.

Signa, quæ indicant tremorem, manifeſta ſunt ſenſibus: quia nemo eſt, qui ſtatim aſpectu non agnoſcit tremorem. Cauſæ efficientes cognoſcuntur etiam ſuis ſignis. Quia ſi

fiat

fiat tremor à cauſis procatarcticis ex relatione & aſpectu cognoſcuntur. Si fiat à plenitudine, cognoſcitur ex totius corporis plenitudine. Si vero fit ab humorib. imbibitis neruis, & obſtruentibus, cognoſcitur, quia malũ difficulter eliditur, atque etiam poſt purgationes & poſt remedia perdurat.

Prognoſtica. Progn. Hip. in coacis prænot. dicit tremores, qui fiunt ab atra bile, & qui fiũt in plenitudine malos eſſe. Vbi etiam dicit in ſenibus interdum ita fieri tremores, vt depellant lapides à renibus. Idem quoque Hip. 6. aph. 26. dicit, quod, vbi in febribus cõtingit tremor, ſi ſuperueniat delirium, ſoluitur. Quem locum dum exponeret Gal. quaſi damnat Hip. quod dixerit tremorem ſolui à delirio: quia, vbi ex minore malo fit maius, non dicitur vere ſolui.

Auic. autem lib. 4. fen. prima, cap. de Cauſone, conatus eſt defendere Hippocratem à Gal. ſed multa mihi videtur ſuperuacanea dixiſſe: nec puto eſſe vllam potiorem rationem defendendi, quã quod mos eſt Hip. vocibus Græcorũ abuti. Et hoc manifeſtum eſt, quia Gal. & Erotianus fecerunt librũ de vocibus, quibus videtur vſus Hip. extra communem conſuetudinem. Imo etiam hoc videtur innuere Gal. non autẽ Hippocratem damnare.

Tremor in apoplexia & epilepſia malus eſt, eo, quia ſignum eſt non ſolum offenſum eſſe cerebrum ſecundũ cauernas & ſubſtantiam: ſed etiam ſecundum originem neruorũ. Similiter dicit Galen. & Auicen. tremores, qui fiunt in ſenibus, fere incurabiles eſſe, eo, quod cum oriantur propter caloris paupertatem, vix fieri poteſt, vt ope vlla ſenibus reſtituatur priſtinus calor.

An tremor partis dextræ vel ſiniſtræ difficilior. Sed an tremor partis dextræ aut ſiniſtræ ſit difficilior? Auic. videtur dixiſſe, eſſe difficiliorem illum, qui in ſiniſtra parte.

Sed ratio videtur contraria, quia tremor in parte ſiniſtra fit à debiliori cauſa, eo quod, cum facultas illius partis ſit debilior, facile a quolibet extrinſeco læditur: facultas autem partis dextræ cum ſit robuſtior, non læditur à qualibet, ſed tantum à potentiſſima cauſa: ideo videtur rationi conſonum, tremorem in dextra parte eſſe difficiliorem. Vt autẽ tueamur Auicen. dicendum eſt, difficiliorem ab ipſo dici tremorem ſiniſtræ partis: quia difficilius curatur, quia ad omnem curationem concurrit partis robur, ſi remediis copuletur robur partis, facilius ſuccedit. E cõuerſo, ſi remediis iũgatur imbecillitas partium, difficilius omnino ſuccedit curatio.

Curatio. *A proprietate conferentia.* Curatio. Rhaſes dicit, ſi hæc affectio oriatur ab humoribus obſtruentibus, nullam eſſe curationem aliam quam paralyſis, adeo vt & medicamenta & eadem victus ratio vtrique cõueniat, niſi quod in paralyſi omnia debent eſſe vehementiora; in tremore remiſſiora. Sũt quæ à proprietate dicuntur conuenire, vt eſt apud Auenz. caput leporis, ol. aqua & aceto coctum atque pluribus diebus in vſu habitum. Sunt alia plurima, quæ inuenietis apud ſcriptores.

Si fiat à cauſis procatarcticis, dicit Galenus 2. de ſympt. cauſ. nullam aliam eſſe rationem medendi, niſi vt contrariis tollantur, ex. gratia, ſi à timore fiat, timor tollatur: ſi à frigore externo, calefiat corpus, detineatur in loco calido, in balneo. Sin ex immodica vacuatione ſiue per aluum, ſiue per ſanguinem, ſiue aliqua alia ratione, ratio victus reſumptiua & reſtauratiua eſt remediũ accommodatiſſimum. Quod ſi fiat à repletione, quæ ſecuta ſit aliquam euacuationem retentam, præſentaneũ remedium eſt ſanguinis miſſio. Gal. enim dicebat 2. epid. t. 4. Hippocratem in caſu illius ancillæ, cum vidiſſet tremorem oriri ex plenitudine, miſiſſe ſanguinẽ, quod inquit Galenus forſan non feciſſent alii medici: quia tremor eſt affectus frigidus. Vnde vt teſtatur Rabbi Moyſes 25. part. aph. ex ſententia Gal. in com. ſupra ſecundum epid. in tremore nunquam eſt mittendus ſanguis, etiãſi adſit plenitudo. Ratio eſt, quia licet adſit indicans, adeſt tamen & prohibens, ſcil. virtutis imbecillitas: niſi tremor oriatur immediate ex plenitudine.

CAPVT XXV.

De conuulſione.

SEquũtur vitia deprauatę functionis motricis facultatis, inter quę ſecũdo loco ſeſe offert is affectus, qui à Gręcis dicitur *σπασμὸς*. Latini dicunt conuulſionẽ. Celſus appellauit diſtenſionem. Hæc omnia nomina tam Græca quam Latina, capta ſunt ab iſto ſymptomate, vt de nomine Gręco teſtatur Galenus ſecunda meth. Sed vt exacte hanc rem intelligatis, debetis ſcire, tria eſſe nomina apud Græcos & apud Galenum. *Nomina.*

Vnum eſt, pathos ſpaſmodes. Latini interpretes vertunt affectum conuulſorium: qui nil aliud eſt, quam affectus quidam, qui in ſui principio aut paulo poſt inducit conuulſionem, vt teſtatur Galen. 3. in 1. prorrhet. 70. & 1. de præſag. ex pulſ. 9. Secundum nomen eſt ſpaſma, quod vertunt Galen. interpretes cõuulſionem: Et nil aliud eſt, vt docet Galenus, quam ſolutio continui in membris neruoſis citra vulnerationem. Habetis hanc vocem apud Gal. 4. meth. lib. de diff. morb. & de diff. ſymptomat. cap. 11. Tertium nomen eſt ſpaſmos, qui etiam ab interpretib. vertitur conuulſio. Barbari ſolent appellare ſpaſmum. De duobus prioribus non eſt nunc inſtitutum ſermonem habere, ſed de tertio, qui dicitur ſpaſmos & conuulſio.

Hæc

Hæc conuulſio quandoque diſtinguitur à Tetano, vt diſtinxit Cæl. Aur. Auic. & multi alii, quādoque vero accipitur conuulſio pro nomine generico & ad Tetanum & ad alios. Quandoque Aretæus etiam hoc nomen Tetanus facit genericum. Loquemur nos de conuulſione, vt eſt nomen genericum ad Tetanum & ad alios.

Definitio.

Eſt vero huiuſmodi affectio, vt docet Gal. 6. aphoriſm. 39. paſſio inuoluntaria in neruis.

Sed hæc deſcriptio nimis ieiuna eſt. Itaque melius idem Gal. 3. de loc. aff. 6. dicit, conuulſionē nil aliud eſſe, niſi inuoluntariam cōtractionē neruorum ad ſuum principiū: in qua cōtractione ſimiliter & alia membra contrahuntur. Dicitur à Gal. inuoluntaria contractio, propterea quod hic affectus, vt idem docuit 2. de ſympt. cauſ. eſt ſymptoma motricis facultatis inuoluntarie mouentis. Dico inuoluntarie: quia vbi homines ſani ſunt, nerui contrahuntur ad ſua principia, ſed voluntate libera conſpirante: in conuulſione contrahuntur nerui, & contrahuntur à virtute motiua, ſed non voluntate libera, vt audiuiſtis.

Num conuulſio ſit motus animalis.

Hic nobiliſſima oritur quæſtio, vtrū conuulſio ſit motus factus ab anima, ſeu à facultate motrice. Ex vna parte videtur nequaquam fieri à facultate. Siquidem Galenus 2. de ſympt. cauſ. 1. ſcribit, eſſe opus ſolius membri, non facultatis. Præterea in epilepſia, quæ eſt conuulſio vehemens, homines cadunt in terram, habēt amiſſum ſenſum. Ergo & motum: non recordantur, nec quicquam intelligunt aut aduertunt, vt omnino anima feriari videatur. Ex altera parte eſt irrefutabilis demonſtrario. Siquidem, vt copioſiſſime diſputat Galen. 1. de motu muſcul. conuulſio eſt contractio; & potiſſimum epilepſia, contractio eſt propria actio muſculorum. Quare neceſſarium eſt, fateamur fieri ope muſculorum. Atque explicatiſſimis verbis monſtrat Galen. muſculos eſſe inſtrumenta totius animæ, non autem naturæ. Imo vero primo illo de motu muſcul. ſcribit, muſculorum motum nunquam fieri poſſe citra voluntatem. Appellant autem voluntatem vtrumque animæ appetitum, rationalem ſcilicet, homini proprium, & irrationalem brutis communem. Vnde Auerrh. 3. coll. 33. dicit, eſſe pugnam inter motum animæ & viuētis motum & contractionis. Quid igitur dicēdum? Sum huius conſtantiſſimæ ſententiæ, ob demonſtrationem illatam, epilepſiæ motum omnino fieri ab anima, quæ cum vētriculorum cerebri læſionem ab humoribus & vaporib. factam percipit, cupiens eam noxam depellere, quaſi ebria atque errans huiuſmodi malos, vt ait Auer. motus edit.

Ad rationes autem contrarias, & primo ad Gal. dicendum eſt, vel ipſum fefelliſſe, vel illā auctoritatem intelligendam eſſe, quod, ſicuti habet 2. de motu muſc. ca. 5. & 6. aliquæ actiones ſunt mere liberæ, aliquæ ſequuntur affectus corporis, inter has poſtremas eſt conuulſio, quæ fit ab anima ob læſionem cerebri, ſicuti fit miſtio & egeſtio ab eadem anima, ob læſionem factam vel à copia, vel à qualitate, vel ab vtriſque. Nec valet quicquam, quod homines cadant & ſenſum amittant, quia etiam dormientes profunde cadunt, vt ebrii & ſenſum amittunt, vt paſſim in eod. li. Gal. ca. 4. attamen cum loquantur, & ſeſe moueant, quis negabit in ipſis huiuſmodi motus fieri ab anima, & proinde à facultate. Nec quicquā valet, quod non intelligant, nec recordentur: quoniam vt præclariſſime Gal. docet eod. lib. cap. 7. complures actiones voluntariæ inueniuntur, quas ignoramus nos agere, nec ipſarum actarum meminimus, vt reſpirationis in ſomno motum, & ſermones, quinimo etiam vigilantibus oculi mouentur, quod alioqui fit voluntaria facultate, cum ignoratione & obliuione, eo quod, vt ait Galenus in imaginatione, in qua fit memoria, exiguas & obſcuras impreſſiones faciunt.

Genus ſymptomatis.

Conuulſio igitur eſt ſymptoma in genere actionis motricis deprauatæ. Et quanquam Auicen. vocet ſpaſmum ægritudinem, ita appellat, quia, vt alias docui, conſueuerunt ſæpenumero abuti voce morbi pro omni affectu præter naturā, vel alia forſan ratione vocat conuulſionem morbum, quia reducitur ad morbum, vt alia ſymptomata, ſcilicet ad morbum q ſit in via: necnō interdum ad vnitatis ſolutionem. Dico interdum ad vnitatis ſolutionem, quia non ſemper in conuulſione adeſt vnitatis ſolutio: quoniam ſi hoc eſſet, ſpaſmos & ſpaſma eſſent idem, ꝙ eſt falſum.

Fit quidem interdum, quando præſertim ſpaſmo ſunt copulati dolores acerbiſſimi, qui dolores non ſemper copulantur.

Cur non ſemper copulantur dolores conuulſioni.

Sed dicetis, cur nō ſemper copulantur dolores conuulſioni, cum tamen ſit affectus adeo vehemens. Propter tres rationes cōtingere poteſt, vt conuulſio ſit ſine dolore. 1. quoniam conuulſio fit paulatim. Scitis enim ex ſententia Plat. in Timæo, & ex Galeno dolorem eſſe ſubitum receſſum à ſtatu naturali ad prę-ternaturalem, adeo quod quando hic receſſus fit paulatim, dolor non adeſt. 2. cauſa eſſe poteſt, quia conuulſio ſeu contractio, non tranſgreditur menſuras naturales. 3. quia materia infixa in neruis, fit adeo dura & ſcirrhoſa, vt inſenſibiles pene reddat neruos.

Differentiæ conuulſionis ſunt præcipue quatuor, quoniam conuulſio, vt habet Hipp. 6. aph. 39. fit à repletione aut inanitione. Præterea eſt conuulſio primarius affectus, aut per conſenſum.

Differentiæ

Adhęc conuulſio aut fit paulatim, aut ſubito. Poſtremo, conuulſio aut eſt totius corporis, aut eſt partium. Conuulſio partium, de qua

de qua in præſenti nobis eſt ſermo, tres ſpecies ſub ſe complectitur, eo quod tres ſolum ſunt figuræ, quas corpus noſtrum motum facere ſolet. Corpus enim dum mouetur, aut rectum mouetur aut curuatum. Si moueatur curuatum, aut mouetur antrorſum, aut retrorſum, ita quod, cũ tot ſint motus & figuræ motus naturalis, totidem eſſe debent motus deprauati ſecundũ has figuras. Quia aut mouetur in conuulſione ſecundum rectam figuram, & dicitur Tetanos, aut mouetur antrorſum, & dicitur emproſthotonos: aut retrorſum, & dicitur opiſthotonos. Tetanum appellant Latini, & præſertim Celſus, rigorem corporis: nec immerito, quia veluti corpora rigida & gelu concreta, ita manent erecta, vt in nullam partem flectantur: ſic miſeri ægri, qui capiuntur hoc ſymptomate, manent inflexibiles.

Sed dubitabit aliquis ſi poſsũt fieri tot motus deprauati, quot ſunt motus naturales: Videmus q; corpus naturale mouetur in latera, tum dextrorſum, tum ſiniſtrorſum: deberet ergo corpus in conuulſione interdũ contrahi dextrorſum, interdum ſiniſtrorſum, quod tamen nequaquam videtur. Nunquam enim videbitis conuulſos in alias partes contrahi, & in alias figuras, quam in tres enumeratas. *Obiectioni occurritur.*

Dico non fieri has figuras contractionis, propterea, quod pauci ſunt muſculi, vt ex anatome obſeruatum eſt, qui flectant corpus in latera, plures ſunt qui flectunt vel antrorſum, vel retrorſum. Cum igitur in hoc tormento omnes muſculi corporis operentur, illi, qui flectunt ad latera nunquam poſſunt vincere, ſed qui flectũt corpus vel antrorſum, vel retrorſum, cum ſint plures, vincunt modo hi modo illi.

Vnde etiam pulcherrimum poteſtis ſoluere problema, cur in paralyſi potius afficiatur dextra vel ſiniſtra pars, in ſpaſmo anterior vel poſterior.

Problema not. ſoluitur. Nam conuulſio incipit à muſculis, & tendit in cerebrum, quia eſt contractio neruorum ad ſuum principium, cum igitur incipiat à muſculis, neceſſario quando muſculi vel anteriores vel poſteriores ſuperant, fit motus horſum vel illorſum: paralyſis incipit à cerebro & deſinit in neruos: & propterea facile fieri poteſt, vt materia a facultate cerebri detrudatur ad dextram vel ſiniſtram partem.

Cauſa. Cauſæ conuulſionis aliæ ſunt primitiuæ, aliæ contentiuæ. Primitiuarum aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Inter externas Aretæus multas enumerat, aërem immodice calidum & immodice frigidum.

Vnde dicit Auicen. ſeptentrionales & meridionales plagas maxime obnoxias eſſe huic ægritudini Similiter alia quæuis magna refrigeratio inter externas cauſas enumerãda eſt. *Externa.* Vnde iure dicitur, quod hyeme magis fiunt conuulſiones, deinde æſtate, poſtremo autumno. Vulnera, percuſſiones inter has cauſas quoque locum habent. Addidit Cæl Aurelian. & recte, quod ſi pondus graue diu maneat ſuperpoſitum partibus neruoſis, efficere poſſe conuulſionem.

Sic nimii labores, nimii coitus conuulſionem efficiunt. Inter has cauſas poſſumus recenſere qualitates venenoſas, quæ ſiue aliunde, ſiue ab animalibus eiaculentur in corpus, ſolent facere convulſionem. Recitat Nicander ſcorpiones nigros & virides ſuis puncturis convulſionem inducere.

Cauſæ primitiuæ internæ ſecundum Auicen. ſunt animi accidentia, nimius timor, vehemẽs gaudium, immoderatus riſus. Hæc omnia convulſionẽ facere poſsũt. Nimius potus, præſertim vini meracioris, nimius cibus. *Interna.*

Habetis auctoritatem huius rei apud Ariſtotel. 7 de hiſt. animal. in fine, vbi ſcribit, pueros lacte, & præſertim craſſo, nimis repletos, facile tentari convulſionibus. Vermes, inflammationes, puncturæ extremorum, vt puncturæ digiti, manus vel pedis, ſunt cauſæ convulſionis. Adnumerat Gal. cum his 4. de præſag. ex pulſ. & lib. de pulſ. ad tyrones, etiam inflammationem ſepti tranſuerſi.

Sexus quoque magnam partem ſibi vendicat, ſiquidem dicit Aretæus, mulieres tentari facilius convulſione quam viros. Ætas quoque, de qua Hippocrat. 3 aphoriſ. 25. & 3. progn. 3.4. pueros, & præſertim, cum dentire incipiunt, facile corripi dicebat conuulſionibus, quem locum exponens Galen. addit, ſicut & Aretæus, quod ſicuti pueri facile tentãtur conuulſionibus, ſic etiã facile euadunt.

Cur autem facile tententur & euadãt, reddunt rationem Gal. & Auic. quia facultatem motricem & neruos habent valde imbecilles: facultatem autem naturalem & vitalem valde robuſtas, ita vt facile tententur, ſed facile etiam ſuperſtites euadant.

Cauſas continentes & immediatas reduxit Hip. 6. aphoriſ. ad duo. ſcilicet ad repletionem & ad inanitionem. Dicit enim, quod vt ſingultus fit ex inanitione & repletione: ita & conuulſio. Nec moueat vos, quod Gal. 5. de med. loc. videatur alias cauſas proferre conuulſionis: quia illæ non ſunt cauſæ immediatæ, ſed remotiores; quia veræ cauſæ aut ſunt ex parte repletionis, aut ex parte inanitionis. *Cauſæ continentes & immediatæ.*

Probatur hoc exemplo chordarum; quia ſicuti chordæ contrahuntur vel franguntur, aut quia nimis replentur, veluti ſub tempore frigido & humido, aut quia nimis exſiccantur, veluti ſub tempore calido & ſicco: Idem etiam cõtingit in neruis, vt ſcilicet hunc affectum ſubeant, vel quia nimis replentur, vel quia nimis inaniuntur. Nã & Auerrh. 3. coll. 33. dixit duas eſſe cauſas conuulſionis; aut malam complexionem calidam, vt in æſtu, quæ exſiccan-

exſiccando & conſumendo humiditatem, ad ſtatum præternaturalem deducit neruos; aut eſſe malam complexionem humidam, quæ eum impleat neruos, facit vt creſcant ſecundum latitudinem, decreſcant vero ſecundum longitudinem, ꝓpter quam abbreuiationem contrahuntur verſus ſuum principium, & fit conuulſio.

Dubitatione dignum eſt, an ſpaſmus fiat ab vlla alia cauſa quā à repletione, aut ab inanitione. Ratio dubitationis eſt, quia Auicen. præter iam dictos conuulſionis modos, proponit & alium, quem vocat ſpaſmum ꝓportionatum ad materiam: quando ſcilicet nerui ab aliqua re mordente expuncti contrahuntur: Auic. ſecuti ſunt omnes Arabes. Gal. qui vidit hanc difficultatem 6. aph. 1. vt ſaluaret Hipp. dicit, reduci ad inanitionem & ſiccitatem, ita quod ſpaſmus, qui fit à re pungente, fiat quodam modo à ſiccitate.

Sed pace Galen. hæc res mihi videtur valde dura, quia licet cum re mordente iungatur quandoque ſiccitas: fit etiam quandoq; ſine ſiccitate, vt non poſſit ſemper reduci ad ſiccitatem. Deinde ſiccitas, quæ facit conuulſionem, longo tempore introducitur: conuulſio facta ex re pungente fit ſubito. Auerrh. 3. collect. 33. videns & ipſe hanc difficultatem, dixit, hanc conuulſionem factam propter rem pungentem, non eſſe veram conuulſionem, ſed potius quandam expandidationem, ita enim loquitur.

Ego autem puto, ſi hoc genus conuulſionis reducendum eſt ad aliquid nominatum ab Hipp. debere reduci ad repletionem: quia vbi expunguntur nerui, facultas expultrix ſępe mittit humores ad locum expunctum, propter quem ſubitum confluxum replentur nerui, atq; efficitur inflammatio: ab inflammatione deinde tanquam à cauſa replente, fit conuulſio.

Hoc genus ſpaſmi videtur Altimarus appellaſſe ſpaſmum per cōſenſum. Sed mea ſententia nequaquam debet dici per cōſenſum, eo, quia, vt intellexiſtis, verꝰ & primarius ſpaſmus incipit à neruis & muſculis, & deſinit in cerebrum, vt è conuerſo in paralyſi. Iam vero conuulſio, quæ fit à re expungente, incipit à neruis, & deſinit in cerebrum: Quare rationi conſonum eſt, vt appelletur per eſſentiam.

Sit itaque conſtitutum, ſecundum Hipp. duplicem eſſe ſpaſmum, alterū à repletione, alterum ab inanitione. Vel melius reſpondēdum eſt, duplicem eſſe conuulſionem, veram & non veram. Vera, de qua loquitur Hipp. ſolum a duobus: non vera, vt epilepſia & ſingultus, etiam ab aliis cauſis fiunt. Singultum non eſſe veram conuulſionē dicit Gal. 6. aph. 39. epilepſiam non eſſe, probatur, quia Gal. 2. de ſympt. cauſ. dicebat, ſpaſmum à nulla fieri facultate, ſed à ſolo morbo, & tamen 3. de loc. aff. 7. & 2. de cauſ. ſympt. 2. dicit fieri concutiente ſeſe cerebro ad expellendum materiam lædentem.

Nec valet, quod Gal. vocet epilepſiam cōuulſionem totius, quia loquitur im ꝓprie; & in epilepſia eſt tam conuulſio, quam nō vera.

Quinque dicta Auer. circa conuulſionē ex repletione.

Sed nō parua occurrit difficultas circa cauſam ex parte repletionis. Auerrh. 2. coll. 33. quinq; dicit magna contemplatione digna. Primū eſt, quod quando à repletione fit conuulſio, ideo fit, quia humiditas in aëream materiā conuertitur. Materia, inquit, aërea cum requirat locum ampliorem, diſtendit muſculos & neruos ſecundum latum, qui aucti ſecundum latitudinem, ſecundum longitudinem abbreuiantur: atq; ita fit conuulſio. Dat exemplum de vtre repleto vino bulliente, ꝙ viuum cum conuertatur in flatus, & hi requirant locum capaciorem, diſrumpunt vtrem. Fieri autem à flatu conuulſiones, accepit forſan Auerrh. ab Ariſt. 2. meteor. cap. de terræ motu t. 42

Alterum, quod dicit Auer. eſt, neruos contrahi, quando humiditates exinaniuntur; augeri autem quando in humiditatem aëream conuertuntur humores. Et quia videbat ea, quæ augentur, augeri in latitudinem, & longitudinē, inquit ſe ignorare, quomodo nerui in conuulſione augeantur ſecundum latitudinem, & non ſecundum longitudinem. Quod ſi vlla ratio, inquit, eſt afferenda pro hac re, poteſt dici, non augeri ſecundum longitudinem: quia auctio, quæ fit ſecundum latitudinem, eam ſuperat, quæ fit ſecundum longitudinem.

Tertium Auerrh. dictum eſt, Galenum in conuulſione non cognouiſſe, niſi contractionem, alios autem medicos diſtinxiſſe cōtractionem & diſtenſionem. Cuius ſententiæ fuit Auic. quem improbat Auerrh. eo quod dixerit tetanum eſſe contrarium conuulſioni: hac ratione; quia ſi Tetanus eſſet contrarius conuulſioni, ſequeretur, quod ſicuti corpus in conuulſione augetur ſecundum latitudinem, ita in Tetano augeretur ſecundum longitudinem.

Quartum Auerrh. dictum eſt, doctrinam medicorum in tractando ſpaſmo eſſe potius cantilenas muſicorum quam demonſtrationes, & pollicetur ſe facturum tractatum, vbi demonſtret hanc rem: qui tractatus aut ab ipſo non fuit compoſitus, aut amiſſus eſt.

Quintum Auerrh. dictum eſt, fieri quandoque aliam ſpeciem conuulſionis, quæ neque à repletione, neque ab inanitione proficiſcatur, ſed ſolum propter fortitudinem expulſiuæ facultatis, quæ ſtimulata à re mordēte contrahit ſeſe, vt expellat: vt faciunt ea, inquit, animalia, quæ vt grauius percutiant, ſeſe contrahunt primo, vt maiore impetu ferantur, ac huiuſmodi contractionem non

debere

debere dici conuulſionem, ſed potius expandidationem.

Examinatur Auerrh.

Videamus an, quæ dixit Auer. vera ſint. Quod ad primum attinet, fateor ſane verum eſſe, quod cõtractio etiam fieri poſſit à materia flatulenta. Sed quod omnis conuulſio facta à repletione fiat à flatu, vt videtur exiſtimaſſe Auer. eſt contra rationem & experientiam, & contra Hipp. & Gal. ſententiam. Eſt primo contra rationem, quia ſi ſequeretur, quod omnis huiuſmodi conuulſio facile curaretur, quia, vt noſtis, quæ fiunt à flatu, parũ durant. Sed videmus ſæpe fieri conuulſiones, quæ diu durant: ideo non eſt verum, quod omnis conuulſio fiat à flatu.

Repugnant etiã experientiæ, primo, quia videmus chordas contrahi humiditate repletas, non flatu. Deinde videmus ſpaſmum ſæpe curari remediis, quæ deſiccant humores; quod indicium eſt fieri ab humoribus, non à flatibus. Repugnat etiam Hip. & Galen. qui 6. aph. 39. & 56. ſcribit, non ſolum fieri conuulſionem à pituita, verumetiam à melancholia, adeo quod clariſſimum eſt auctoritate, exemplo & ratione, fieri ſpaſmum ex repletione ab humoribus.

Sed video ſtatim dubitaturum aliquem, ſi fiat ſpaſmus ab humoribus replentibus, ergo nõ videtur differentia inter ſpaſmum & Paralyſin. Probatur, quia paralyſis fit etiã repletis neruis humoribus.

Præterea videtur difficile creditu, quomodo poſſit ſtatim repleri neruus, & fieri conuulſio: quia humores pituitoſi & viſcidi tarde mouentur.

Differentia inter ſpaſmum & paralyſin.

Dicendum pro dubitationis huius reſolutione, neruos poſſe duobus modis repleri, vel ſecundum cauitates, vel ſecundum ſubſtantiam. Si repleantur ſecundum cauitates, fiunt neceſſario breuiores. Ratio eſt, quia latera dũ dilatantur, dum diſcedunt à ſe invicem, neceſſario verſus principium contrahuntur.

Sin autem repleantur ſecundum ſubſtantiam, dico, quod nerui diſtenduntur potius atque molleſcunt: atque ſic efficitur reſolutio. Atque hoc eſt, quod prudentiſſime, ſed obſcure nos docuit Auicenna, qui dixit contractionẽ fieri à materia craſſa & viſcida, quæ impacta eſt: in paralyſi vero fundi materiam, atq; neruos ipſos humectari, adeo quod paralyſis fiat ab humoribus ſubtilibus, qui neruos humectant atque mollefaciunt.

Inſtantia. Reſponſio. Examinatur ſecundũ dictum Auerrh.

Sed inſtabitis adhuc, nonne fit etiã paralyſis, in qua partes paralyticæ contrahuntur? Ergo videtur etiam, quod in hoc genere ſint repletæ cauitates. Reſpondeo quod vbi in paralyſi fit contractio, fit, quia malum originem ducit à principio neruorũ. Ad ſecundũ aũt reſpondeo, non eſſe mirum, quod in hac conuulſione materia ſubito præcipitetur ad cauitates, quia videmus etiam in apoplexia materiam viſcidam & craſſam ſtatim præcipitari, vt dicit Gal. in cauitates cerebri.

Circa ſecundum Auerrhois dictum, non mihi videt adeo difficile eſſe intelligere, cur in conuulſione nerui ſecundum latum augeantur, & non ſecundum longitudinem, propterea quod hæc non eſt vera auctio, & vt dicebam, vbi latera neruorum à ſe inuicem diſcedunt, neceſſario verſus ſuum principium trahuntur.

Quod tertio loco dicit Auerrh. Galenum confudiſſe diſtenſionem, & contractionem dico verum ſane eſſe: quia nulla eſt conuulſionis ſpecies, quæ non fiat cũ cõtractione. Sed quid dicemus de Tetano? dico etiam in Tetano fieri contractionem. Vidi autem in Tetano membra rigida & erecta, quia ex vtraque parte fit æqualis contractio. Nam muſculi anteriores & poſteriores contrahunt ſeſe, & æqualis eſt contractio, ita vt poſterior pars non vincat anteriorem, & anterior poſteriorem, ea propter rigida manent membra & recta.

Quod quarto loco dicit Auerrh. tractationes Medicorũ de ſpaſmo eſſe cantilenas, profecto id totũ naſcitur ex peculiari odio, quo perſequebatur medicos ſui temporis.

Ad quintum & vltimum dico, conuulſionem, quæ fit per puncturam rei mordentis poſſe dici veram conuulſionem, & non verã. Dicetur vera conuulſio, ſi reſpiciamus ad repletionem, id eſt, ſi propter puncturam ſequatur inflammatio. Et repletio dicetur etiam non vera, quando fit ſolum contractio momentanea, nec ſequitur repletio aut inflammatio.

Dubitatio de inanitione.

Circa ſecundam cauſam, ſcilicet ſiccitatẽ, eſt etiam non parua controverſia, quia Auer. videtur tantum ſiccitatem reducere ad vnum genus, ſcilicet ad caliditatem, quæ conſumẽs humiditates efficiat ſpaſmum ex inanitione.

Sed pace Auerrh. hæc cauſa caliditate vera quidem eſt, ſed multa alia etiam ſunt quæ exſiccant citra calefactionem, vt dictum eſt de coitu, de vigiliis immodicis, de euacuationibus immodicis, de labore, quę omnia inducũt conuulſionem, citra tamen calefactionẽ.

Præterea calida intemperies nõ neceſſario ſemper exſiccat, quia vt videmus lutum congelatum emolliri calore: ita quoque neruea ſubſtãtia, quæ vt dicit Hip. eſt veluti humiditas congelata, poteſt potius emolliri, q̃ exſiccari à calido, ꝑpter quod, vt dicit Gal. 6. aph. 4. podagræ non inducũt conuulſionem, quia ex inflammatione molleſcunt partes, nec exſiccantur: & propterea non conuelluntur: ſic igitur conuulſio ex inanitione, eo quod meatus neruorum & ſubſtantia priuati humido, cum aër ingredi nequeat & replere conniuẽt, & cõniuentes concidunt. Vnde neceſſario longitudo eorum diminuitur.

Cur hectici non conuelluntur. Dicas; cur igitur eſt, quod corpora hecticorum & corpora maraſmata non conuelluntur? nam ſi fit hac ratione conuulſio ex ſiccitate, in his corporibus nerui ſunt exſiccati, igitur debent contrahi.

Fuerunt aliqui, qui exiſtimarunt, ideo huiuſmodi corpora non conuelli, quia ſiccitas hecticorũ non eſt difformis, ſed æqualis. Sed hæc ratio nihil valet, quia chordæ, quæ vt exemplo Gal. vtar, exſiccantur vniformiter, quando ſub ſole exſiccantur, tamen contrahuntur & rumpuntur. Deinde ſi ſiccitas facit conuulſionem: igitur vbi maior erit ſiccitas, eà magis deberet fieri. In corporib. maraſmatis maior eſt ſiccitas. Igitur deberet magis fieri conuulſio.

Dicerem corpora hecticorum non ſpaſmari, quia nerui ſecundum totam ſubſtantiã & ſecundum cauitates non exſiccantur, propter duas cauſas. Prima eſt, quia hæc membra perpetuo à cibo irrorantur, & eo magis, quia hectici vtuntur cibis valde humectantibus. Alia ratio eſt, quia in corporibus hecticorum continua fit colliquatio carnis & pinguedinis; ab huiuſmodi colliquatione nerui humectantur: humectati ita conſeruantur vt nõ ſicceſcant.

Signa diſtinctiua. Signa alia ſunt diſtinctiua, alia indicantia. *A paralyſi.* Diſtinctiua ſunt, quæ diſtinguunt à paralyſi: quæ eſt ſine dolore, ſine motu, non fit vnquã ab inanitione, & nerui ſecũdum longitudinẽ non diminuuntur: contra conuulſio eſt cum dolore, cum motu, fit ſæpe ab inanitione, & nerui ſæpe ſecundum longitudinem imminuuntur.

A tremore & ſaltu. Diſtinguitur conuulſio à tremore & ſaltu, ſecundum Hermph. eo quod in tremore mẽbra mouentur & agitantur, neque membra contrahuntur; in conuulſis poſſunt dici non moueri, quia non ita frequenter mouentur, vt membra tremore occupata. Spaſmus etiã, vt dicit Aſclep. eſt morb. acutus, tremor morbus longus.

A palpitatione. Diſtinguitur ſpaſmus à palpitatione, quia palpitatio fit in venis, in arteriis, corde: conuulſio autem fit in neruis.

Signa indicantia futuram. Signa quæ indicant conuulſionem futuram, aliqua recenſentur ab Hip. 7. enim de acutis tex. 60. ſcribit, quod ſi pinnæ naſi frequenter moueantur, indicatur conuulſionẽ futuram. Ratio huius eſt, quia hic motus indicat cerebrũ maxime calefieri. Maxima cerebri caliditas eſt affectus conuulſiuus, id eſt, ex his affectibus, qui ſolent inducere ſpaſmũ. In prorrhet. & coacis prænot. ſcriptũ eſt, dolorem colli, cubitorũ ac dorſi conuulſionem prædicere: item tumores poſt aures in tremore & anxioſis dolores acutos capitis, eſſe ex illis ſignis, quæ portendunt futuram conuulſionem. In 5. & 7. epid. in caſu illius magnæ nauis gubernatoris, ſcriptum eſt, quod cum is ſignificaret, ſi ſub linguam omnia nõ poſſe loqui, prædictum eſſe, opiſthotonum aduentare, atq; ita eum tertia die conuulſum, ſeata autem à prædictione die mortuum eſſe.

Præſentis. Signa, quæ indicant præſentẽ conuulſionem, multa ſunt; & inter cætera Hippoc. 3. de morb. multa proponit ſigna Tetani & opiſthotoni: ſed iſte morbus ex ſe eſt ita clarus & manifeſtus, vt nõ opus ſit multis ſignis. Inter cætera autem notandum eſt ſignum, quod proponit Galenus in libr. de pulſ. ad Tyrones, ſcilicet pulſum ſpaſmatoſum extenſum eſſe diuerſum in ſitu aſcendentem & deſcendentem inſtar ſagittæ.

Signa indicantia genera cauſ. ord. Quæ indicant genera cauſarum ſigna ſunt multa: nam dicit Galenus 2. aphoriſm. 26 q. ſi repẽtina fiat conuulſio, ſignum eſt oriri à repletione, ſicuti ſi oriatur ab inanitione, ſemper præceſſit aliqua euacuatio, vel aliquis affectus qui exſiccarit & euacuarit.

Quod ſi fiat per conſenſum, cognoſcitur facile ex cognitione affectus partis communicantis.

Progn. Progn. Omnis conuulſio quæ fit vel à vulnere, vel à timore, eſt difficilis curatu, ſicuti etiam difficilis & pene impoſſibilis, quæ eſt curatu, vt dicit Hipp. conuulſio facta à ſiccitate, vt facta ab helleboro. Hippocrat. 4. aphoriſm. 57. & lib. de locis in homine, ait, quod ſi febris ſuperuenerit conuulſioni ex repletione, vel ſtatim liberatur æger à febre, id eſt propter febrem, vel ſecundo aut tertio die. Dicebat idẽ Hip. 6. aph. quod Tetanus iugulat ægros, quarta die, quam ſi effugerint liberantur. Nõ eſt etiam prætereundũ id quod ſcribit Rufus in ſpaſmo ventris inflationem eſſe lethalem. De pueris notandum eſt id quod ſcribit Auic. eos à ſpaſmo ſicco raro tentari, & facilius euadere. Ratio eſt, quia cũ humida ſit eorũ temperies, facile emendatur beneficio naturæ illa ſiccitas. Aretæus lib. de acutis cap. 9. dicit, minus periculi impendere ex cõuulſione, quæ fit à frigido & humido, puto hãc eſſe rationem: quia huiuſmodi qualitates facile ſuperari poſſunt, quia contrariæ ipſarum qualitates ſunt potentiſſimæ.

Curatio ſpaſmi ab inanitione. Curatio. Primo videamus curationẽ eius, quæ fit ab inanitione, cuius maior pars poſita eſt in victus ratione, quoniam cum neceſſarium ſit humectare, humectatio magis præſtatur à cibis quam à medicamentis: eſt itaq; prima aer eligendus humidus, ſomnus debet eſſe longus, & vt vocat Aretæus, in ſtragulis molliſſimis. Imo vero Aut. qui etiam videtur imitator Aretæi, ſcribit potiſſimã huiuſmodi morborum mitigationem eſſe poſitã in ſtragulorum mollitie: quare debebunt ſtragula eſſe molliſſima & plumatea, vt ſcilicet membra dum contrahuntur, non ita afficiantur. Omnia calida & ſicca ſunt fugienda, vt vigiliæ labor, nimia, curæ, ignis, & ideo detinendi *Dicen.* ſunt

ſunt ægri inter amicos qui blandiantur & conſolentur continuo.

Cibi debent eſſe qui facile nutriant, facile coquantur, atque humectent, vt ſunt brodia, carnes contuſę pullorum, hędorum, agnorũ, vitulorum. Avium montanarum carnes ſunt ablegandæ, & carnes ſalitæ. Conueniunt oua ſorbilia, lac, cerebella animaliũ. Maxime vero vitanda ſunt quæ flatum efficiunt. Id quod etiam obſeruatum eſt ab Ariſt. 7. de hiſt. animal. in fine, coquẽdæ carnes in oleo & herbis humectãtibus, vt malua, beta, lapatio. Ptiſana conuenit, & ſuccus amygdal. Pro potu cõuenit aqua hordei, cui incocta ſint liquiritia, iuiubæ, pruna. Quod ſi non adſit febris, concedit vinum Rhaſes, ſed aqua optime caſtigatum.

Curatio ſpaſmi puerorum. Hic victus, ſi puer ſit, præſcribẽdus eſt nutrici, eo quod remedia cum non poſſint adhiberi pueris, adhibentur nutrici, præſertim vero negandum eſt vinum nutrici in hoc caſu Et aduertite, quia occurret vobis mederi pueris laborantibus conuulſione, quod plærunque non contingit aliunde, quam ex ingluuie nutricum & ebrietate. Debẽt ergo arceri à vino, & omnibus rebus quæ nocent.

Si aluus ſit adſtricta, nam alui adſtrictionẽ inducere hãc affectionem teſtatur idem Hip. loco cit. fugienda ſunt medicamenta, & potiſſimum potentia, quia hæc nimis exſiccant. *Clyſter in ſpaſmo inanitionis.* Loco medicamentorum conueniunt clyſteres. Si puer ſit, clyſter ex lacte & ol. dulci: ſi nõ ſit puer, talis ſequens commodus erit.

℞. Fol. malua.
Lapathij.
Betæ an. M. j.
Fanugræci. P. ß. f. decoctio ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℔ j. ß.
Ol. amygd. dulc. ℥. viij.
Pinguedinis caſtrati. ℥. ij.
Salu ʒ. j. M.

Hic eſt clyſter accommodatiſſimus in ſpaſmo ex inanitione. Monet Paulus, & recte, ꝙ vbi remedia adminiſtrantur in hac ægritudine, ſemper detineatur in ore vel oleum dulce, vel ol. amygd. vel ol. & aqua ſimul, eo quod huiuſmodi liquor communicat humiditatem principio neruorũ, & ipſis neruis. Quod ſi præter clyſterem etiam opus eſſet aliquo medicamento leniori, vel quod æger abhorreret clyſterem, mãna poteſt dari in iure pingui & ſyr. viol. ſolutivus.

Balneum aqua dulcis. Cæterum quoniam omne ſtudium medici in curanda hac affectione debet eſſe vt humectetur corpus, ideo balneum aq. dulcis maxime conveniens eſt, in qua aqua poſſunt decoqui herbæ emollientes, vt malua, lapathium: poteſt etiã aquæ admiſceri oleũ, imo vero cum oẽs fere in his caſibus laudent balnea ex aqua ſimplici, ego tamen magis laudo balneũ ex oleo & aqua, eo quia vt dicit Ariſt. in probl. ſect. 5. probl. 6. oleum & aqua magis humectant, magis tollunt labores & laſſitudines. Quod intelligentes athletæ apud antiquos, ſe curabant vngent. ol. & aqua.

Notandum eſt, omnia quæ adminiſtrantur, extrinſeca & intrinſeca, non debere eſſe admodum feruida, neque frigida, ſed mediate calida. Sic enim intelligendus eſt Hip. lib. de fracturis, quando dicit, calida mitigare conuulſiones.

Poſt balneum magnum ſtudiũ adhibendum eſt, vt corpus continuo molle & humidum ſeruetur, quod fit, ſi inungatur vel ol. dulci, vel ol. amygd. dul. aut pinguedine caudæ caſtrati, aut pinguedine anſerina. Rhaſes laudauit etiam amurcam, ol. ſeſaminum, butyrum recens: conuenit etiam poſt balneum potus lactis recenter emulcti, ſiue lac ſit caprinum, ſiue aſininum. Vbi ſit ab inflammatione, huiuſmodi morbus curandus eſt ea ratione qua eæ curantur. Sed vnũ notent practici, vt ſcil. in his caſibus nunquam deſiſtatur à remedijs humectãtibus, adeo vt ſollicitetur ſemper modo vngendo, modo balneando, modo aliquid aliud auxilii adminiſtrãdo, quod poſſit humectare, quia hic morbus vehementiſſimus eſt, & vehementiſſimos inducit dolores, vt ferri non poſſit ab ægris.

Spaſmus qui fit ex repletione, dicit Rhaſes quod curetur eadem ratione, qua curatur paralyſis: quare non erit neceſſarium, vt totã curationem repetamus, ſed tantum quædam erunt notanda rariora. Clarum igitur eſt quæ debeat eſſe victus ratio, ſcil. quæ exſiccet & diſſipet humores. *Curatio ſpaſmi ex repletione.*

Circa vinũ eſt quædam controuerſia: quia Celſus maxime improbat vſum vini, & iure, quia vinum ſua ꝓprietate peculiari conuulſionem inducit, vt teſtatur Hip. 5. aph. 5. nec non 2. de mor. Serapio tamen & Auic. laudãt vinum ſubtile aqua temperatum. Iſti auctores ſic poſſunt conciliari, quod in principio nequaquam conuenit vinum, & ſic loquitur Celſus: vbi autem morbus inclinare incepit, vinum conuenit, quia magis diſſipat & attenuat; Et hoc modo eſt intelligẽdus Hip. 4. de acutis, quando commendauit vinũ. Vt male Aurel. damnârit Hip. quia etſi vinum non conueniat in principio conuulſionis, poteſt tamen conuenire in progreſſu morbi. *Vini vſus num conueniat.*

Præter victum ſunt & alia remedia: Nam ſi ſit plenitudo ſanguinis, eſt omnium ſentẽtia ſtatim mittendum eſſe ſanguinem. Imo Aretæus fuit huius ſententiæ, quod etiamſi frigida ſit cauſa mittendus eſt ſanguis. Dixi in ſermone, de tremore ex ſentẽtia Gal. in affectu frigido interdum mittẽdum eſſe ſanguinẽ, quãdo ſcilicet affectus ille oritur à plenitudine ſanguinis, aut etiã foueatur: quapropter etiam in hoc caſu erit mittendus ſanguis: atq; à vena media. Illud tamen notandum ex *Venæ ſectio.*

Aretæo, vbi ſecatur vena præcipiendum eſſe ne brachia ſtricte ligentur, eo quia ex huiuſmodi ligatura facile prouocatur conuulſio.

Præparatio humorum.

Quod ſi non ſit mittendus ſanguis, præparandi ſunt humores eo modo, quo monſtrauimus in paralyſi. Oxymel ſcilliticũ maxime commendatur, quia penetrat maxime & attenuat. Vbi præparati ſunt humores expurgandi erunt pill. fætidis, cochiis, de agarico, de Hermodactylis.

Et ſi vna non ſuffecerit, repetẽda eſt. Laudanit Hippocrates in hac curatione helleb. nigrum, qua in re damnatus eſt ab Aur. ea ratione, quia helleb. albus cõuulſiones facit, vt qui proprietate quadam neruos afficiat, ſed reſpondendum, helleborum album conuulſiones facere, nigrum nequaquam.

Helleborus.

Vbi purgatum eſt corpus, adhibẽda & extrinſecus & intrinſecus ea, quæ vehementiſſime diſcutiunt, vt ſunt balnea ex ol. deſiccantibus; vt eſt ol. vulpinum, aq. etiam ſulphureæ in balneo conueniunt: Dicebat enim Ruffus, ſulphur & aquam maxime calfacere neruos. Caſtoreum maxime commendatur intus acceptum, atq; etiam extra cum ol. adminiſtratum, quia non tãtum diſſipat humores & deſiccat, verumetiam quadam proprietate dicitur conducere neruis, & neruorũ origini. Vbi balnea sũt adminiſtrata, ſiue fuerint ex oleo, ſiue ex aqua, ſtudẽdum eſt vt corpus detineatur coopertum, & pro integumentis laudantur, & iure, pelles vulpinæ & lupinæ.

Balnea ſulphurea.
Caſtoreum.

Aqua frig. affuſio.

Inter cætera remedia quæ conuulſioni adhibentur, videtur eſſe laudata ab Hip. frigidæ affuſio. Eſt locus Hipp. 6. aph. 25. 3. de mor. & lib. de hum. Conſilium Hip. multi pbarunt, aliqui damnarunt, vt Paulus illud appellans audaciſſimum. Celſus etiam miratus eſt, quomodo Hippocrates laudaret frigidæ affuſionem, quia ipſe Hip. alias in aph. dixit; frigidũ eſſe inimiciſſimum neruis & oſſib. Dico hoc conſilium nequaquam in omnibus conuulſionibus eſſe ſalubre, ſed ſunt aliquæ, in quib. fortaſſe poteſt probari: quando ſcilicet propter inflammationem, propter caliditatem immenſam conuulſio oritur, nam cum frigidæ affuſio ſtatim inflammationem & caliditatem ſedet, conſequenter etiam curare poteſt conuulſionem.

Quod ſi fiat conuulſio propter tumorem, nulla alia eſt curatio, niſi curatio tumoris. Si fiat ex ictu ſcorpionis, conſilium eſt Galeni 3. de loc. aff. 7. primo partem illam quæ expũcta eſt arctiſſime ligandã, deinde eſſe vel amputãdam, vel vrendam. Quod ſi ægri non ſuſtineant vri vel abſcindi partem, apponenda ſunt quæ vehementer attrahunt, vt ſunt Cãtharides, cucurbit. Inter cætera laudat Galen. lib. de Ther. 16. vt caro ſcorpionis affricetur loco expuncto, quia proprietate naturæ caro illa attrahit ſuum virus.

CAPVT XXVI.

De Epilepſia.

Nomina.

EPilepſiam Gal. 5. lib. de diff. ſympt. & 2. de cauſ. ſympt. vocat conuulſionem totius corporis. Hæc affectio varia habuit nomina: apud veteres primo dicta eſt Epilepſia, quaſi ſit quædam mentis apprehenſio. Vocatus eſt etiam morbus Comitialis, eo quod, vt dicunt Celſus & Serenus, comitia dimitterẽtur, quãdo cõtingeret in ipſis aliquem epilepſia tentari. Dictus quoq; fuit morbus puerilis, eo ꝙ pueri ſæpiſſime hoc genere morbi tentantur: Imo vero Ariſt. 7. de hiſt. animal. cap. vlt. dicit conſueuiſſe nomina imponi pueris ſeptima die, quia eo tempore ſalui eſſe credũtur, cum antea plerunq; interirent morbo epileptico. Qua ratione ego etiam puto Arabes vocaſſe hunc morbum matrem puerorum. Dictus eſt caducus, à cadendo. Vocatus eſt etiã apud veteres & apud Iuriſperitos morbus ſentiens, in Gloſſario & à Plin. Dictus eſt etiam morbus Herculeus, eo quod vt dicit Ariſtot. 30. parte problem. 1. Hercules paſſus eſt hũc morbum. Quãquam Gal. 6. epid. com. 6. t. 7. ſcribat vocatum eſſe Herculeum, ꝑpter robur & vehementiam. Dictus eſt etiã morbus Lunaticus, vt docet Aretæus & Serenus, vel ꝙ ſecundum Lunæ motus mouetur, vel ꝙ nati interlunio ſic afficiantur. Quanquam apud Matthæum Euangeliſtam c. 17. diſputetur, nunquid puer ille Lunaticus oblatus Chriſto curandus, fuerit vere epilepticus, an à dæmone agitatus, an quod magis verum eſt, epilepſia eo in puero à dęmonio generata fuerit. Dictus eſt & *ἱερὰ νόσος*, id eſt, ſacer morbus, vel quia vt ſcribit Plato in Timæo eſt morbus ſacræ naturæ, morb. mentis, vel quia vt alii putarunt, curatur potius opera diuina, quam opera artis. Quanquam Hipp. lib. de morbo ſacro dicat, hunc morbum vocatum eſſe à Magis & Circulatoribus morbum ſacrum propter faſtum quendam, aut vt excuſarent artem, quando non curatur morbus. Aretæus & Aurel. nec non Plut. in lib. de animal. compar. putarunt vocatum eſſe ſacrum, quaſi magnum: Nam mos eſt apud græcos, mare ſacrum appellare: Sic etiam Hip. in epid. vocat hunc morbum magnum. Cur autem Heraclitus opinionem vocarit morbum ſacrum, vt docet Laertius, omnino ignoro. Eſt hic affectus, vt docet Gal. 3. de loc. aff. 7. & 4. de loc. aff. 2. interpolata totius corporis conuulſio, cum mentis & ſenſuum oblatione, in paralyſin non deſinens. Dicitur interpolata cõuulſio, quia etiam Tetanus poteſt quoquo pacto dici cõuulſio totius corporis, & opiſthotonos, ſed eſt continua conuulſio. Dicitur etiam cum mentis & ſenſuum oblæſione, quia in Tetano & Emproſthotono nunquam mẽs offenditur,

Natura & definitio.

nequa

atq; etiam ſenſus, niſi ſenſus tactus. Dicitur non deſinens in Paralyſin, quia, vt intelligetis, in hoc differt ab Apoplexia, quod hæc deſinat in paralyſin, illa non.

Omne ſymptoma. Eſt igitur ſymptoma in genere actionum læſarum: ſed quæ actiones lædantur, & quomodo lędantur, non eſt ita conſtitutum inter medicos. Auerr. 3. coll. vlt. ſcribit in Epilepſia aboleri omnes ſenſus, virtutes autẽ animales diminui, intelligens, vt ego puto, ꝑ virtutib. animalibus præſertim virtutem motricem. Fuerũt alii qui putarunt aboleri virtutẽ motricem & ſenſitricem, deprauari aũt expultricem: ad hoc credendum adducuntur quibuſdam rationibus. Primo quia epileptici cadũt in terram: præterea amittitur ſenſus motus. Poſtremo quia epilepſia eſt conuulſio, & cõuulſio dicit Gal. eſt opus ſolius membri, non aũt facultatis. Sed non ſum ego huius ſentẽtiæ. Quia autẽ ſymptoma eſt, reducitur ad aliquẽ morbũ, ſimiliter & epilepſia reducitur ad morbũ in via, quia ſc. viæ cerebri ſunt occluſæ, quæ non deberent eſſe, adeo ꝙ cerebrũ ipſum eſt in epilepſia locus affectus, non ſecundum ſe totũ, ſed vt docet Gal. 3. de loc. aff. & 4. in poſteriorib. potiſſimum & mediis vẽtriculis. *Lib. de morbo ſacro non eſſe Hip.* Quare inter alia argumẽta quib. mouror librum illum de morbo ſacro non eſſe Hip. genuinum, eſt quia in eo lib. habetur in Epilepſia locum affectum eſſe cor, vt crediderunt Peripatetici, nõ autem Hippocratici.

Cæterum quia poſſet aliquis dubitare, an in cerebri vẽtriculis vere poſitus ſit ipſe morbus, ea propter & ratione, & Hip. auctoritate ꝓbatur, *In cerebri ventriculis poſitam eſſe epil.* qui 6. epid. ſect. 7. circa finem ſcribit, fieri melancholiam cum humor in mentem penetrat, fieri Epilepſiam cũ penetrat in cerebri corpus. Quem locum dum exponeret Gal. 3. de loc. aff. & 4. de loc. aff. 2. ſcribit fieri epilepſiã, vbi humor obſidet vẽtriculos, fieri aũt melancholiam dum obſidet corpus, non quod in Epilepſia etiam non ſit affectum cerebri corpus, ſed quia magis afficiuntur ventriculi quam corpus: vt iure dictum ſit à Paulo, in epilepſia partim affici ventriculos, partim corpus. Probatur etiam ratione, quia ſpiritus qui ſunt inſtrumẽta motus & operationum animę, licet ſint in toto cerebro, maiori tamen ex parte ſunt in vẽtriculis. Cum igitur ventriculi cerebri in Epilepſia offendãtur & occludantur, atq; hac ratione morbum efficiant, videndum eſt quomodo occludantur. Illud autem prius notandum, Gal. 5. aph. 70. ſcribere, epilepticam conuulſionẽ fieri ob repletionem partium neruoſarum, quod intelligendum eſt de principio neruorum, aut de initio ſpinalis medullæ, quemadmodum Gal. ait 6. in 6. epid. 7. *Quomodo occludantur cerebri ventriculi.* Ad rem. Occluduntur meatus duobus modis, vel quando conniuent latera & iunguntur ſimul, vel quando ſpatium inter latera repletur: repletur autem vel à flatibus, vel ab humoribus. Quód non fiat per cõniuentiam, videtur & ratio pſuadere, quia conniuent latera locorum concauorũ quando exſiccantur vehementer: ſed cerebrum cũ ſit corpus humidiſſimum, nõ poteſt ita exſiccari, vt fiat huiuſmodi conniuentia: ſed quia poſſunt etiã conniuere, quando latera ſimul iunguntur propter mordicationem, vel propter offenſam factã à re venenoſa, & hoc cõtingat interdum ita vt faciat Epilepſiam, ideò dicendum eſt, fieri poſſe per conniuentiam Epilepſiam, non propter ſiccitatem, ſed propter mordicationem aut venenũ. Quod aũt ad repletionem pertinet, vel replẽtur vacua à flatu, vel ab humoribus. Epilepſia nõ fit à repletione factã à flatu, quia vt intellexiſtis, ſic fit incubus, qũ ſcil. ſolo flatu replentur ventriculi. Itaque remanet vt fiat hæc occluſio ſolum propter repletionem factã ab humoribus. Vnde iure Gal. 2. aph. 46. ponens diſcrimen & conuenientiã inter Apoplexiam & Epilepſiam, ait vtroſq; affectus in loco conuenire, & magis cum humor ſit in ambobus frigidus & craſſus: *A repletione tribus modis inducitur epil.* Quę repletio tribus modis hunc affectũ inducit, vel quia humor replens motu quodam vndoſo agitatur in ventriculis, vel quia humor ille ebullit, proinde ac videmus ebullire muſtũ in doliis: vel quia ex humoribus illis gignuntur flatus craſſi, qui impedientes excurſum ſpirituum, efficiunt Epilepſiam. Quem modum intellexiſſe videtur Ariſt. in lib. de ſom. & vigil.

Modus ergo quo fit hæc occluſio eſt, quia humoribus & flatibus replentur ventriculi, ſed non perfecte, quia ſic fieret apoplexia: quando repleti ſunt ventriculi, facultas expultrix inſurgit, quæ concitans facultatem animalem motricem, efficit vt contrahat neruos & muſculos, ex qua contractione deinde ſequitur conuulſio tota, & reliqua ſymptomata. Nam concurrere virtutem motricẽ ad Epilepſiam efficiendam, videtur etiam Gal. ſignificaſſe 2. aph. 45. vbi inquit, in eo differre epilepſiam ab apoplexia, ꝙ in hac ex toto cõſummata ſit facultatis ad neruos penetrantis priuatio, in illa vero mot' prauus & vitioſus.

Dicas, an ſemper eſt neceſſarium, vt in generatione Epilepſiæ iũgantur flatus, quoniã id teſtatus videtur Ariſt. atq; etiam Auerrh. q. probans quod fiat à flatu, vtebatur hoc argumento, quod cito accedat & cito abeat. Dico non neceſſario ſemper fieri epilepſiam cum flatu, ſed vt plurimum: Atque ſic intelligendi ſunt Ariſt. & Auerrh. ne hac in re aperte contradicant rationi & auctoritati Medicorum.

Qui humores faciant epi. Sed inueſtigatione dignum eſt, quinã humores faciant Epilepſiam, an frigidi tantum & humidi, an etiã calidi. Hip. lib. de morbo ſacro probans epilepſiam non eſſe morbum diuiniorem aliis, vtitur hoc argumento, quod fiat in pituitoſis, & non bilioſis, quaſi quod ſi

diuinus eſſet hic morbus, efficeretur promiſcue ex omnib. humoribus. Quod autem fiat in pituitoſis, demonſtrat exemplo ouium & caprarum, quæ animalia tentantur Epilepſia & percuut, ac ſicubi mortua ſunt, capita corũ ſecentur, plena apparent pituita. Ex quo loco colliguntur ſecundum Hip. duo. Vnum, fieri epilepſiam à pituita. Alterum erraſſe Ariſt. 3. part. prob. 28. atq; etiam Plin. quorũ ille dixit, ſolum hominem Epilepſia tentari, hic vero dixit, ſolum hominem & coturnicem, cũ tamen Hipp. dicat etiam oues & capras tentari Epilepſia, quod etiam affirmant alii.

Hipp. Hipp. auctoritatem videtur etiam ſecutus Plato, qui in Timæo ſcribit, pituitam eliquatam ſi per corpus diffunditur & cutẽ, efficere vitiliginem: ſi vero in caput aſcendat, facere Epilepſiam, adeo etiam clare patet, Platonem voluiſſe hunc morbũ fieri à ſola pituita. Eiuſdem ſententiæ videtur fuiſſe Auenz. li. 1. tr. 9. c. 8. vbi ſcribit manifeſte, epilepſiã nullo modo à bile fieri. Auic. autem cõtrariam ſententiam ſectatus eſt, q ſcribit Epilepſiã fieri poſſe ab omnib. humoribus, potiſſimum vero fieri ab humoribus frigidis & craſſis, vt ſenſiſſe videtur Gal. ſed Auerr. inſurgit aduerſus Auic. 3. coll. 41 contrarium demonſtrans fieri non poſſe, quod epilepſia inducatur ab humorib. craſſis, hac ratione, quia Epilepſia fit ſubito: Ergo fit à materia quæ ſubito & vehementer mouetur: ſed humores frigidi & craſſi neque ſubito, neque vehementer moueri poſſunt: Igitur Epilepſia non poteſt ab his fieri, ſed potius, inquit Auerrh. vel à fumo, vel ab humore ſubtili.

Authoris ſententia. Dicendum eſt epilepſiam à bile fieri poſſe, duobus modis intelligendum eſſe, vel à bile meræ, vel à bile permiſta aliis humoribus pituitoſis & frigidis. Quod fiat à bile ſyncera, nequaquã fieri poteſt. Ratio eſt, tũ quia huiuſmodi humor in cerebro non generatur neq; colligitur, cum ſit arx humoris frigidi, craſſi & viſcidi, vt dicit Hipp. lib. de flatibus, & 4. de mor. tum quia bilis cum ſit ſua natura acris, ſi colligatur, vnquam ſtimulat facultatem expultricem, antequam colligatur in ventriculis cerebri copioſa. Vnde excitata facultas, nõ ſinit eam aggregari, & propterea eiicitur. Sed ſi intelligamus quod fiat à bile permiſta aliis humoribus, dico ſic veram eſſe ſententiam Auic. quod fieri poſſit ab omnibus humoribus permiſtis pituitæ, ſed frequentiſſime fieri à pituita frigida & craſſa. Atq; hæc eſt ſententia Gal. 3. de loc. aff. & 6. aph. 87.

Auerrh. refutatur. Quod autem ait Auerrh. humores craſſos nequaquam moueri poſſe: dico hoc verũ eſſe, ſi mouendi ſint per loca non concaua, ſed cum moueantur in epilepſia per loca cõcaua, & videamus res graues cito ferri per loca concaua, ratio Auer. nulla eſt: vt etiam ratio nulla eſt, qua probabat non fieri ab humorib. craſſis, quia iſti cito non reſoluuntur, vt diſſoluntur humores facientes epilepſiam; quia in paroxyſmis epilepſiæ nequaquam materia morbifica diſſoluitur, ſed detruditur & expellitur à ventriculis cerebri ad alias partes.

An vero cum pituita adſit aliqua intemperies, ad quam tãquam ad morbum, poſſint reduci hæc ſymptomata: dico adeſſe intemperiem, ſed an debeamus dicere eam intemperiem facere ex ſe ſola huiuſmodi ſymptomata, valde dubium eſt. Ex vna parte eſt Rhaſes, qui in ſuo commen. aſſerit, etiam fieri epilepſiam a nuda intemperie; quod etiã videtur ſenſiſſe Gal. qui lib. de diff. ſympt. 3. tradit epilepſiam etiam fieri à frigore externo.

Auerrh 3. coll. cap. vlt. probat duobus argumentis epilepſiam fieri non poſſe à ſola intemperie. 1. eſt, quia epilepſia paroxyſmos habet, paroxyſmi autem, vt habetis ex Gal. ſolum fiunt ob variam materiæ congeſtionem. 2. eſt, quia ſi fieret epilepſia ab intemperie, fieret potiſſimum à cauſa extrinſeca, eo q quæ fiunt intemperies à cauſa interna, ſunt difficiles curatu, cuiuſmodi non eſt epilepſiæ paroxyſmus. Et ſi fieret à cauſa externa, fieret à ſummo frigore aeris: ſed fieri non poteſt, inquit, vt cerebrum à frigore aeris offendatur, vt epilepſiam inducat; ideo nõ poteſt fieri ab vlla intemperie. Et quia quis dicere poterat Auerrh. exempla probari, quod ab aeris frigore fiat. Reſpondet, exemplum fieri nõ poſſe in his quę raro contingunt: et hinc fit, inquit, quod hæc experientia cæca & infirma ſit.

Argumẽtis Auerrhois fauere videtur Gal. 2. de ſymptom. cauſ. vlt. Vbi dicit intemperies nunquam fieri ſubito poſſe; ſed epilepſia eſt ex morbis qui fiunt ſubito. Ergo. Pro reſolutione dico, duplicem eſſe epilepſiam. 1. propriam. 2. impropriam: ꝓpria dicitur quæ paroxyſmos habet, & quæ fit cum ſpuma circa os: impropria autem, quæ eſt ſine paroxyſmo & ſine ſpuma: prior ſolum fit à materia, poſterior etiam fieri poteſt ſine materia, cum & à venenis, & à morſu ſcorpionis inducatur epilepſia. Vtraq; tam ꝓpria quam impropria, hoc habet commune, quod ſemper fiat cum conuulſione, & propterea eſt, vt dicit Gal. 1. de ſymp. cauſ. vl. motus vitioſus cerebri. Vbi notandum etiam, Gal. dicere epilepſiam in functione voluntaria eſſe perinde ac vigiliam in ſcoſitrice, vt intelligatis vbiq; Gal. voluiſſe, & epilepſiam & conuulſionem eſſe motum vitioſum facultatis voluntariæ. Fernelius 2. de abditis rerum cauſis, & 6. de morb. partium, videtur contrariam ſententiam habuiſſe Gal. ſc. quod epilepſia oriatur à qualitate venenata, facultatem cerebri ſtimulante, quam dicit ex omni corporis parte poſſe tranſmitti ad cerebrum. Contra primo ſequeretur, quod nunquam poſſemus habere certa argumenta futuræ epilepſiæ, quia qualitas venenata incognita

cognita eſt. Ad hæc ſequeretur, quod in aere venenato, & in febribus peſtiferis deberent contingere epilepſiæ. Tertio deſtruerentur fundamēta Hip. & totius medicinæ, ſc. quod non fieret vnquā epilepſia repletione, quod tamen falſiſſimum eſt. Quapropter ſinamus Fernelium cum ſua opinione. Cauſæ primitiuæ ad duo genera reducuntur. 1. eſt eorum quæ gignunt humores frigidos & craſſos vt ſunt indigeſtiones, frequētes coitus, balnea, crapulæ, cibi generantes craſſos humores. Gal. 3. aph. 45. ſcribit, epilepſiam fere generari à vitioſo victu. Ætas, ſexus, ſententia enim eſt Hip. & Aur. mulieres & pueros frequētius infeſtari, quàm vllam aliam ætatem. 2. genus cauſarum primitiuarū eſt eorum, quæ detrudunt humores frigidos & craſſos in vētriculos cerebri; ſic ſcribit Aurel. ex Aſclep. percuſſiones cerebri, inciſiones, nimios timores, poſſe facere epilepſiā. Tempus anni eſt ex 3. aph. vere & autumno potiſſimum fiunt epilepſię. Sunt etiam quædā alia, quæ à proprietate videntur facere epilepſiam, vt ſunt pelles caprinę & ouinæ, Galbanum, myrrha, ſecundū Rhaſen, ſunt etiam tetri odores, qui faciunt epilepſiā. Inter cætera ſuffitus lapidis Gagatis; nam hoc ſuffitu epileptici incurrunt paroxyſmū, & illi qui antiquitus emebāt ſeruos, hoc ſuffitu explorabant, an Epileptici eſſent ſerui venalitii. Differētiæ. Gal. 6. epid. com. 1. t. 5. aliā facit ab initio, quę ab humorib.: aliā poſt, quę ob errores in victu & alias cauſas externas, oriatur; hanc eſſe medicamētis tractandā, non illam. Cuius duæ ſunt differentiæ, quia aut fit per conſenſum, aut per idiopathiam: & quę fit per conſenſum, aut à ventriculo, aut ab vtero, vel alia parte. Gal. loc. cit. ob cōſenſum raro fieri in pueris tradit. Item alia eſt propria, alia impropria, vt dictum.

Signa futuræ epilepſiæ cognoſcenda, tum vt homines fugiant turpitudinem huius paroxyſmi, tum vt fugiant pericula, quia ſæpe epileptici poſſunt cadere circa flumina, aut puteos, atque ita mori. Cæl. Aurel. 1. de diut. paſſ. multa enumerat, præcipua ſunt capitis grauitas, ſonitus auriū, ſcintillæ ante oculos obuerſantes, inſomnia turbulēta, indigeſtiones, tentigines pudendorum, nocturnæ pollutiones, pallor vultus maior, immobilitas corporis, vrinæ tenues & crudæ, conuulſio colli aut dorſi, quæ omnia fere ſigna enumerata ſunt ab Hip. in Coac. prænot.

Signa quæ indicant præſentem affectum, ſecundum Rhaſen & Meſuen ſunt, quod ſtatim in terram cadunt, conuelluntur, mouētur, ſtertūt, conantur clamare, & non poſſunt, iactant brachia & crura, quę omnia elegantiſſime deſcribit Lucretius 3. de natu. Vt ex his ſignis poſſitis colligere, epilepticos non habere actiones motricis facultatis abolitas, vt volunt aliqui. Præter hæc ſigna aliquibus etiam ſponte emanant ſtercus, genitura, & vrinæ omnes habent hoc commune, quod ſpuma circa os oboritur.

Cæterū ſpumæ cauſas retulit Hippocrat. lib. de flatibus & lib. de ſacro morbo, ſed melior cauſa à Gal. aſſignata eſt, fieri ſpumam, quia ex motu illo thoracis gignuntur multi ſpiritus, quibus permiſtis cum ſaliua, & materia pituitoſa à capite deſcendente, fit corpus ſpumoſum.

Prognoſtica. Trall. ſcribit hūc morbū eſſe longum, atque ita longum, vt niſi à principio magna diligentia adhibeatur, ſæpe commorantur homines. Eſſe enim hunc morbum difficill. inter alia demonſtrare poteſt, quod inter cæteros grauiter languētes, quos Chriſtus curauit, recenſentur etiam Lunatici.

Sed dubiū eſt, an epilepſia ſit morbus longus. Ex vna parte Hipp lib. de ſacro morbo & Gale. 7. de criſ. 4. manifeſtiſſime videtur ſtatuiſſe, epilepſiam eſſe morbū longum. Auic. autem 1. quarti tr. 1. c. 4. explicatiſſimis verbis dixit, epilepſiam eſſe morbum acutū. Aliqui, vt ſoluerent hunc nodum, dixerunt, epilepſiam poſſe conſiderari dupliciter, vel ſecundū particulares paroxyſmos, vel ſecundum totū tempus morbi: Si primo modo conſideretur, dicunt epilepſiam eſſe morbū acutum, ſi ſecundo modo, eſſe morbum longum. Sed hæc reſolutio mihi vana videtur. 1. quia Auicenna ibi non loquitur de temporibus particularibus, ſed de vniuerſalibus: præterea paroxyſmus epilepſiæ non dicitur epilepſis: ſed pars tantum & accidens; quare non poſſumus interpretari veteres de paroxyſmo.

Fuerunt alii, qui ex Paulo conati ſunt hūc nodum ſoluere, dicentes, duplicem eſſe epilepſiam, aliam acutam, aliam longam, & ideo non eſſe mirū, ſi Auic. dixerit epilepſiam eſſe morbum acutū, alii longum. Sed hic modus reſpondendi neq; verus eſt, neq; accommodatus verbis Pauli. Non eſt verus: quia ſecare ſpeciem morbi in genera eſt error in logica. Nec accōmodatur verbis Pauli, quia non dicit, quod epilepſia alia ſit morbus acutus, alia morbus longus, ſed dicit epilepticorum alii acutiſſime mouētur, alii non acutiſſime mouentur.

Ad Gal. 3. de loc. aff. 7. & Auic. igitur quid dicendum? Reſpondeo, vel vocem epilepſiæ irrepſiſſe in cōtextum Auic. & propterea eſſe delendā, eo magis, quod cum Auic. ea omnia acceperit ex Gal. 1. aph. 12. in Gal. verbis deſideratur hæc vox: vel loquitur Auic. de epilepſia puerorū, non de epilepſia ſimpliciter, quia in pueris epilepſia eſt morbus acutiſſimus, eo quia iugulat eos ſępe, vt dicit Ariſt. ante ſeptimam diem. Id quod etiam teſtatur Hipp. lib. de ſac. morbo, vbi ſcribit, pueros ob venarum tenuitatem facile interire epilepſia. In adultis vero epilepſia eſt morbus lōgus, quia non ita

acute in his mouetur, vt in pueris. Niſi dicere velimus, vt videtur dixiſſe Celſus lib. 3. ca. 23. epilepſiam ante 14. diem morbum acutũ eſſe, vbi eam tranſiit, acuti vim deponere, vt forſan ob hoc Aretæus duas tractationes de epilepſia habuerit.

Ex Hip. in aph. epilepſia ante 25. annum curari poteſt, ſi tamen ſtudium & diligentiã adhibeatur, poſt rariſſime contingit vt homines euadant ab hoc morbo. Notandum eſt vnum, quod ſcribit Plato in Timæo, eos qui à vitiligine capiuntur, omnino eſſe liberos ab epilepſia.

Num epil. in paralyſin finiatur. Dubium eſt, an epilepſia finiatur in paralyſin? Intellexiſtis enim, dum epilepſiæ definitionem traderem, inter cætera addidiſſe, ꝙ non finiatur in paralyſin: id quod etiam declarat Gal. 4. de loc. aff. 2. Idem tamen 4. de acutis t. 22. videtur contrariũ aſſerere, vbi ſcribit epilepſiam in paralyſin finiri. Auic. etiam vbi tractat epilepſiam, ſcribit terminari tum in paralyſin, tum in melãcholiam. Matthæus Curtius, vt ſolueret hanc Gal. contradictionem, conatus eſt corrigere literam, ſed quam bene hoc fecerit, poſſunt omnes iudicare. Ego vero in hoc ſentio cum Matthæo, literã Gal. 4. de acutis eſſe corrigendam, atque etiã literam Auic. ſed alio modo quam ipſe correxit. Scribit enim ibi Gal. paraplexias vocatas eſſe ab Hip. quando ab apoplexia vel epilepſia humores in aliquas partes decumbentes, faciunt paralyſin. Subiungitur Gal. Nã interdum facta abſque conuulſione apoplexia in paralyſin deſinit. Vbi omnes videre poſſunt, non legendũ eſſe apoplexiam, quia hæc ſemper deſinit in paralyſin, igitur ſi loco apoplexiæ legamus epilepſiam, ſenſus verborũ Gal. clarus erit, & veritas pſpicua, adeo ꝙ dicendũ erit, duas eſſe ſecundum Gal. epilepſias, vnam cum conuulſione, aliã ſine conuulſione: & epilepſiam quę fit cum conuulſione, non deſinere in paralyſin, ſed epilepſiam, quæ fit ſine conuulſione, de qua loquuntur Gal. & Auic.

Epilepſia quæ fit ſine conuulſione. Sed quod fiat epilepſia ſine conuulſione, pręter Auic. videtur exiſtimaſſe etiam Celſus, qui ſcribit, epilepſiã interdum fieri cum diſtenſione neruorum, interdum ſine ea. Sed dicetis quomodo fieri poteſt epilepſia ſine conuulſione, nã conuulſio eſt proprius character epilepſiæ? Dico, quando dicimus fieri ſine conuulſione, intelligimus, ſine conuulſione manifeſta, id ꝙ clariſſime dixit Auicen. ſcilicet interdũ fieri epilepſiam ſine manifeſta & euidẽti cõuulſione. Et ratio cur fiat ſine manifeſta conuulſione, eſt, vel quia materia eſt admodũ ſubtilis, ita vt nõ valde repleatur, neq; valde infeſtet principium neruorũ: vel quia materia inducẽs epilepſiã, nullam habet qualitatem prauam, merito cuius facultas cerebri motrix ſtimulata faciat conuulſionem.

Et notate, quod vbi Auic. multoties dixit, epilepſiam deſinere in paralyſin, & multoties fieri ſine ſpaſmo, legẽdum eſt non multoties, ſed aliquoties, quia verum eſt, quod aliquoties epilepſia fiat ſine conuulſione, & deſinat in paralyſin: ſed falſum eſt quod eueniat ſępe.

Curatio. Curatio epilepſiæ tres partes obtinet, vna eſt, antequam paroxyſmus inuadat; altera in paroxyſmo. tertia & vltima poſt paroxyſmũ. Ante paroxyſmum, vt intellexiſtis, conſueuerunt quædam ſigna apparere, quæ demonſtrant paroxyſmum ad futurum, quo in caſu maxime vtile & neceſſarium eſt aliquam diligentiã adhibere, quo minus paroxyſmus inuadat, propter quod Cæl. Aurel. dicit, quod vbi præſentiunt ægri ad futurũ paroxyſmũ, debent decumbere, abſtinere ab omni cibo, fricari & ſecundum caput, & ſecundum corpus, & hæc agere donec tranſierit paroxyſmi tempus, quo finito redeundum eſt ad priſtinum victum. *Ante paroxyſmum.*

Sed dicetis, ſunt aliqui, qui nõ præſentiunt futurum paroxyſmum, quid itaque oportet hic agere? Oportet vt hi ſemper ternos comites habeant, qui tempore acceſſionis inſeruiant, & præ cæteris neceſſarium eſt, vt fugiant pręcipitia, flumina, puteos, & reliqua, à quibus imminet periculum.

In hora paroxyſmi debent detineri membra epilepticorum, excitari: & inter cætera ad excitandos epilepticos laudat Dioſcor. fel teſtudinis narib. immiſſum: ad vomitus prouocandos. Vult Cælius Aurel. etiam eſſe ſeparãdas oculorũ palpebras: fricandum corpus, refrigerãdæ partes calefactæ, detergẽdi ſudores ne refrigeleant ſupra corpus: aliquibus etiam confert immittere in os Theriacam aut Mithridatium. Conſueuerunt interdum epileptici linguam intra dentes conſtringere, adeo vt aliqui etiam incidant linguam, quapropter in his diligenter aduertẽdum eſt, & prouidendum, vt vbi caſuri ſunt, habeant in ore pilam vel lignum intra dentes, ne lingua poſſit à dentibus offendi.

Curatio epilepſiæ poſt paroxyſmum. Curatio epilepſiæ in quiete eſt multo latior, & ſumma huius curationis poſita eſt in tribus ſcopis adimplẽdis: ſcilicet, in euacuandis & diſſipãdis humoribus pituitoſis & craſſis, in prouidẽdo ne gignantur & accumulẽtur: in roborando caput. Quæ omnia vt poſſint impleri, neceſſaria eſt primo victus ratio, quæ tota debet eſſe facultatis exſiccandi, calefaciendi, & extenuandi. Quapropter aer debet eſſe calidus & ſiccus, exercendum eſt corpus, imo Gal. ſi quid aliud in epilepticis laudat exercitationes, ſomnus debet eſſe moderatus & potius plus vigilãdum quam dormiendum: Ablegandi mœrores, timores, curæ, ſtudia, aluus etiam ſoluta eſt ſeruanda. *Victus ratio.*

De vſu veneris refert Aretæus, quoſdam medicos, videntes curari hunc morbum eo

tem-

tempore, quo homines incipiũt exercere venerem, laudaſſe huius vſum in epilepticis; inter quos fuit Aſclepiades a Lælio damnatus.

Sed dicit Aretæus, & iure, hoc conſilium inutile & pernitioſum eſſe, eo quod importunus vſus maxime offendat & prouocet. Et quanquam Scribonius Largus dixerit, curari mulieres quo tempore deuirginantur, & viros quo tempore venere vtuntur, illud tamen non contingit propter veneris beneficiũ, ſed propter ætatis & temperamenti mutationem.

Inter cibos hi conueniunt, qui attenuant: dicit enim Gal.c.1.lib.de attenuante victu, ſe vidiſſe epilepticos ſolo victu attenuãte curatos eſſe ab hac ægritudiue. Qui ſint cibi attenuantes explicat à Gal.copioſiſſime eo in lib.

Num caro hædi conueniat epil.

Duo ſunt notanda: Primum eſt de carne hædi: aliud de Coriandro. Nam in eo libro qui inſcribitur conſilium pro puero epileptico, Galen. damnat carnem hædi: Auic.Rhaſes, Meſue. & fere omnes cõmendarunt. Soleo ego dicere, quod vbi ſine periculo licet aliis cibis vti, non eſſe vnquam periclitãdum in re non neceſſaria: etenim ſunt multæ aliæ carnes extenuantes, quibus licet vti, quare abſtinendum eſt ab omnibus his, quæ habent aliquid ſuſpicionis, vt eſt caro hædi: nam capra, vt intellexiſtis ex Hippocrate, laborat epilepſia; caro capræ etiam excitat epilepſiam non quidem facultate manifeſta, ſed occulta & ſubſtantiali, quæ ſemper cõmunicatur à parentibus: quare dicendũ eſt, eſſe veriſimile, etiam carnem hædi habere hanc facultatem excitandi epilepſiam. Plut.in fine quæſtionum Rom. ſcribit Iouis ſacerdotes abſtinuiſſe ab eſu capræ, quod illa cum laboret epilepſia, tangentibus & veſcentibus malum communicet.

An coriandrum conueniat epil.

De coriandro ſimiliter eſt controuerſia: Auic laudat, Serapion reprobat. Vos ita ſtatuatis, Coriandrũ viride acceptũ, epilepſiam prouocare, vt etiam petroſelinũ dicitur a nõnullis id facere. Ratio eſt, quia viride vapores craſſos in caput mittit, qui facile cum humoribus ingrediuntur cerebri ventriculos: Siccum autem Coriandrum conuenit, quia ſiccum diſſipat & attenuat. Accedit etiam quod facultatem habet corroborandi neruos.

Num vinũ conueniat.

A vino ſoleo ſemper commendare vt abſtineant, & ſcio nobilẽ quendam multis diebus vexatum eſſe hoc infortunio, & à vini abſtinentia plus beneficii percepiſſe, quàm ab vllo alio remedio. Et ratio eſt, quæ hoc ſuadet, non ſolum auctoritas omniũ medicorũ, ſed etiam Ariſt. lib. de ſomno & vigilia, & nutrices lactantes vult vt abſtineãt à vino. Victu inſtituto adeũda eſt alia curatio, in qua inſtituenda vidẽtur omnes conſentire, quod ſanguis mittẽdus ſit, quę fuit ante cæteros Hipp. 4. de acutis ſententia: ſed de loco mittendi

Pharmaca.

ſanguinem non admodum conſtat inter ſcriptores; Aretęus laudat vt incidat vena cubiti & frontis, quẽ videntur ſequuti Cælius Aurelius, & Paul'. Celſus lib 3.c. vigeſimotertio, & Galenus libro de curation. per ſanguinis miſſionẽ maluerunt ſecãdas eſſe venas crurũ: Auicẽna laudat ſectionem venarum crurum, cephalicæ, & venarum ſub lingua: adeo vt nil certi poſſimus habere de loco venæ ſectionis. Sed vt habeatis aliquam certam traditionem ita ego ſtatuo: in corporibus pituitoſis & debilioribus euacuandum eſſe ſanguinem, etiamſi non adſit plenitudinis nota, ideo quod ſit Galeni ſententia, quod vbi mittitur ſanguis abſque plenitudinis nota, mittendus ſit à partibus infimis.

Venæ ſectio.

Vbi epileptici ſanguinei ſunt, & adſit nota plenitudinis, ſanguis mittendus eſt à cubito, quia totum corpus per has venas maxime inanitur, ſi caput calidum habeat, eo in caſu præſtat mittere ſanguinẽ tum à vena cephalica, tum à vena frontis, tum à vena ſub lingua. Illud tamen ſemper obſeruandum, vt fugiatur larga ſanguinis miſſio, & potius intra mediocritatem ſubſiſtatur, quam ſupra.

Qua vena ſecanda.

Sed dices, cur Rhaſes vult mitti ſanguinem à Saphena, vbi facies & oculi rubent? Dico vel ſanguinem in ſolo capite abundare, vel in toto: ſi in ſolo capite ſanguis abundat, tum conſilium Rhaſis eſt oportunum, vt ſcilicet ſanguis mittatur à Saphena, quia fit maxima attractio à capite, citra corporis detrimentũ, & propterea ſi ſanguis abundet, non ſolum in capite, ſed in toto corpore, dico mittendũ eſſe ſanguinẽ & à baſilica, & à Saphena: propter quod Rhaſes etiam in fine cap.ex Galen. ſcribit, prius mittendum eſſe ſanguinem à Saphena, deinde à cubito.

Præparantia.

Vbi ſecta eſt vena præparandi ſunt humores hi pituitoſi, Syr.de ſtœchad.de betõ.melle roſ. oxymel. ſimpl. & ſcillitico, præparati ſunt expurgandi pill. cochiis, de colocynth. Sed præ cæteris commodiſſimum eſt medicamentum deſcriptũ à Scribonio Largo, quod dicitur Hiera Pachii, illud enim mirifice celebratum videbitis apud Scribonium.

Purgantia.

Si humores melancholici fuerint, ſunt & ipſi primo præparandi, deinde expurgandi: & in hac expurgatione videtur ab omnibus fere commendatus Helleboriſmus: nec moueat vos quod helleborus faciat conuulſiones, quia id facit ſi imprudenter & ſine ratione adminiſtratur; vbi vero ex arte adminiſtretur, expurgat humorem melancholium.

Vbi perfecta eſt purgatio, trahenda ſunt in vſum, quæ immediate caput purgant, & quæ à proprietate conferunt.

Caput immediate expurgantia.

Caput immediate expurgant ſternutamẽta, errhina, Apophlegmatiſmi & maſticatoria. Lotiones capitis & ſtillicidia aquarũ thermalium exſiccant caput, vt etiam cauterium

factum

Caput immediate expurgantia. factum in nucha, quod maxime in hoc caſu commendatur.

Corroborantia. Corroborant & exſiccãt caput variæ confect. vt conf. ſaluiæ, dianiſorum, conſ. beton. Ther. diambra. Caſtoreum ab Aretæo & omnibus commendatur: Acetum vero ſcillitieũ, ſemen rutæ, maxime omnium à Galeno in conſilio illo pro puero epilep. Laudat unt etiam aliqui vſum cantharidum, qualis fuit Aretæus: & quia hoc medicamentum vlcerat veſicam, vult vt ante vſum cantharidum per tres dies lac ſumatur, quaſi lac tueatur veſicã ab iniuriis cantharidum.

A proprietate conferentia. Quæ conferũt à proprietate multa ſunt, & nullus eſt morbus in quo plura amuleta habeantur, quam in epilepſia. Videatis Trall. Aetium, Pliniũ, & omnes magos, mira quiſq; pollicetur ꝓ curãda hac ægritudine. Galenus mire extollit radicem Pœoniæ allegatam, ſed tempeſtate noſtra aut amiſſa eſt virtus, aut indigni ſumus hoc munere, quia nunquam vidi aliquem quicquã beneficii inde habuiſſe: tamen in vſu habenda eſt tam radix quam ſemen. Dicit enim Dæm. libr. de Antipathia, Pœoniam & lapidem qui reperitur in corde cerui, diuinam vim habere aduerſus Epilepſiam. Refert Trall. ſe multos rutæ odore curaſſe, ſed Deus nouit veritatem.

Fuit antiquitas etiam ſuperſtitioſa, quæ credidit ſanguinem gladiatoris iugulati potatum, ſtatim curare: neq; mirum quod Celſus, Scribonius, & Paulus hoc referãt, ſed magis miror Aretæum, qui dicit hoc ſe remedio curaſſe. Refert Gal. 11. ſimpl. ſe vidiſſe qui oſſa humana cremata bibenda darent: Multa etiam alia partim fœda, partim anilia memorant, quibus omnibus vt fit in caſibus grauiſſimis licet quandoque vti. Habeo ego etiam puluerem, quo ſoleo vti, & qui præſeruat, ac ſi ex toto non curat, ſaltẽ efficit vt rarius infeſtet paroxyſmus, qui eſt ſequens:

Puluis anſtorum efficaciſſimus.

℞. Oſſis cranii humani.

Vngulæ aſini ſylu. an. ℨ. ß.

Redigantur in pulu. & leuigentur diligentiſſime cum aqua pœoniæ.

Deinde adde:

Cardamomi.

Coriandri præpar. an. ʒ ij.

Macis,

Caryophil. an. ℨ. j. ß.

Corall. rubrorum.

Viſci quercini an. ℈. j.

Sem. Pœoniæ. ℨ. j.

Fol. caryophyllatæ.

Primulæ veris, an. ℨ. iij.

Puluериſentur omnia diligentiſſ. ſeparatim, & miſceantur.

Vſus pulueris eſt, vt bis in hebdomada accipiatur cum oxym. ſcillit. vel ſimplici, in hãc formam:

℞. Oxym. ſcillitici. ℥. j.

Pulueris prædicti ℨ. j. ß. M.

Hæc eſt curatio epilepſiæ, quæ fit per eſſentiam; quia vero, vt intellexiſtis, ſæpe fit per cõſenſum ab vtero, ventriculo, curatio eſt, vt caput roboretur & prouideatur partibus cõmunicantibus malum, ne communicent.

Curatio epilep. per conſenſum. Sed quia ſæpe ab aliquo membro extremo mittitur aura venenata, quæ malũ hoc faciat, vt recitat Gal. & vt vidimus diebus elapſis in Ill. Gallo, quæ eſt ratio curationis? Dicit Gal. ligandam eſſe partem arctiſſime, atq; amputandam, ſi fieri poteſt, vel vrendam: nã fiunt cauteria iis in locis. Cãtharides appoſitæ maxime iuuant: granum cnidium tritum in ea parte maxime etiam iuuat, quia hæc omnia medicamenta non ſolum alterant, ſed etiam inſtar ignis conſumunt venenum, & reuocant, quo minus caput petant.

Antiqui in epilepticos ſur expuerent. Atque hæc eſt tota ratio curandi epilepſiam. Pro cuius fine vnum hoc addo, veteres exiſtimaſſe epilepſiam eſſe contagioſam, & propterea apud ipſos in vſu fuiſſe, vt cũ viderent ſibi approximare epilepticum, aduerſus eum expuebant, exiſtimantes hanc ſpuitionẽ præſeruare ne contaminaretur ab epilepticis. Quod etiam proditum habetis apud Plautũ in Captiuis de morbo cui inſputatur: Inde puto conſuetudinem noſtrã emanaſſe, vt vbi quis audit epilepſiã nominari, ſtatim expuit.

CAPVT XXVII.

De Catarrho.

DE Catarrho propter duas rationes mihi potiſſimum agendũ eſt: Primo, quoniam homo frequentiſſime hoc morbo vexatur, vt præ cæteris docuit magnus Ariſt. 10. probl. 1. vbi ſcribit, hominem magis tuſſire cæteris brutis, quoniam cerebrum humidiſſimũ habet. *Cur homo maxime Catarrho obnoxius.* Eſt præterea & altera ratio, propter quam homo maxime vexatur catarrho; quoniam deſtillatio potiſſimum fit ex ingluuie, vt audietis ſuo loco, Vnde Plato 3. de repub. ſub perſona Socratis dicit, tempore Homeri non fuiſſe cognitum catarrhum, ſed tempore ſuo innotuiſſe, propter ciborum & aliorum gulæ irritamentorum exſuperantiam. Secunda ratio eſt, quoniam pauciſſimos morbos curabitis, qui non ſint vel deſtillationes, vel deſtillationibus coniuncti.

Nomen. Catarrhus, qui à Græcis ita nuncupatur, & quemadmodũ ſcribit Celſus lib. 4. c a. interdum κατάρρους vocatur, à Latinis communi nomine deſtillatio. De hoc nomine loquens Plato loco citato dicebat, veteres vſos fuiſſe nomine catarrhi pro omnibus deſtillationibus ad partes infernas. Cæterum Galen. lib. 3. de cauſ. ſymptomat. cap. 4. ſcribit, tempore ſuo catarrhum fuiſſe nomen commune ſolum deſtillationibus illis, quæ ad nares, ad palatum, & ad pectus delabuntur.

Sed

Sed vtcunque ſit, deſtillatio nihil aliud eſt, niſi deſcenſus pituitæ à capite ad partes infernas. Nam eſt deſcenſus pituitæ, quoniam caput, vt dicit Hippocrates libro de glandulis, eſt metropolis pituitæ, ita vt interdum vſque adeo copioſa colligatur in cerebro pituita, vt amplius contineri poſſit. Neq; valet quod interdũ videatur deſcendere materia modo flaua, modo nigra, modo alterius coloris, quaſi non ſemper pituita ſit, quoniam huiuſmodi color non facit quin pituita ſit, ſed inducitur vel ex coctione, vel ex permiſtione vaporum vna cum pituita, ſiue ſint vapores biliosi, ſiue melancholici. Dicitur ad infernas partes, eo, quia vt docuit Hip. tum lib. de glandulis, tum lib. de locis in homine, cerebrũ cum non poſſit eſſe capax adeo copioſæ pituitæ, quæ in ipſo cumulatæ, natura prudentiſſime parauit ſeptem vias, per quas ſeſe à pituita exoneraret. Sunt autem viæ aures, nares, oculi, palatum, pectus, ſpinalis medulla & venæ.

Pituita deſcendens ad aures, ad oculos, ad ſpinam, & ad venas, nullum proprium nomẽ adepta eſt, quæ aũt ad nares defluit, & deſtillationem facit, appellatur ab Hip. & aliis coryza, Celſus lib. 4. cap. 2. vocat grauedinem. Vitruuius autem lib. 2. cap. 6. appellat grauitudinem. Fuerunt aliqui qui putarunt Hip. vocaſſe hunc affectum μύξαν ſed nunquam potui inuenire hanc vocem, niſi pro muco qui defluit è naribus. Si pituita delabatur in palatum, vocatur à Græcis βράγχος, latini raucedinem appellant: ſin & alter affectus qui appellatur frequens exſputio, & à Cæl. Aur. vocatur ſalinatio. Sin autem præcipitetur pituita à capite in pectus, efficitur tuſſis & phthiſis, adeo vt tot ſint deſtillationum genera, quæ à nobis hoc tempore tractata ſunt.

Ex hoc diſcurſu facile cognoſcere poteſtis, catarrhum ſiue deſtillationẽ eſſe ſymptoma ſecundarium, quod à Gal. libr. de diff. ſympt. ſæpe vocatur opus, ſiue ſymptoma vt opus. Symptoma ſecundariũ ſemper ſequitur aliud ſymptoma, ſeu actionem læſam & vitiatam, ita namq; docet rei natura & experiẽtia, ſemper opera ſequi immediate actiones. Actio autẽ à qua ſit opus hoc, nulla alia eſt, niſi coctrix cerebri: ſiquidem cum cerebrum ſit proprie locus affectus in catarrho, neceſſe eſt vt in ipſo fabricetur hoc opus, & conſequenter ab illius actione coctrice.

Cum autem vitiata opera ſequantur vitioſas actiones, videre eſt, quomodo & qua ratione actio cerebri naturalis vitietur. Scribit Gal. lib. 3. de ſympt. cauſ. cap. 1. actiones naturæ vitiari aut vitiata ex offenſa facultate, aut propter aliquam cauſam externam. In catarrho etti, vt audiuiſtis ſuo loco, cauſæ externæ locum quoque habeant, nihilominus plærũque fit catarrhus læſa facultate coctrice cerebri; læditur autem facultas aut per ſe à morbo ſimilari, aut per accidens à morbo inſtrumẽtali. In catarrho læditur ob ſimilarem morbum ſcilicet ob aliquam intemperiem.

Sed videre oportet, cum multæ ſint intemperies, vtrum ab omni intemperie vitietur coctio, & catarrhus. Fuit ſententia Gal. paſſim, & præſertim in lib. de fac. natur. fieri coctionem miniſterio caloris natiui temperati. Quod ſi verum eſt, conſequens eſſe videtur, vt deprauetur & corrumpatur coctio ab omni calore qui nõ ſit temperatus. Vnde cum quælibet intemperies ſit aliena à calore temperato, facile eſt intelligere, ab omni intemperie coctionem lædi. Quod quanquam veriſſimum ſit, attamẽ intemperies calida & humida, & intẽperies frigida & humida, vel frigida ſolum, aut humida ſolum, ſunt ferociſſimæ deſtillationum, ſiue ſint ſimplices, ſiue cũ humoribus coniunctæ.

Sed video dubitaturos vos eſſe, quomodo à calida & ſicca intemperie cerebri poſſit fieri deſtillatio, ſiquidem Gal. in lib. art. med. cap. de ſignis calidi vel ſicci cerebri, inquit, ſigna intemperiei calidæ & ſiccæ, vel cerebri eſſe, vt huiuſmodi cerebrum vacet excrementis: vnde colligi poſſe videtur intemperies minime deſtillationes producere. Reſpondeo hãc intemperiem vel poſſe conſiſtere intra terminos ſanitatis, vel eſſe morboſam: ſi conſiſtat in latitudine ſanitatis, vt loquitur Galen. certe excrementa pauciſſima producit, & cõſequenter deſtillationes minime facit. Cæterum ſi morboſa ſit, clariſſimum eſt ab huiuſmodi intemperie fieri copioſa excrementa, quod coctio mirum in modum vitiatur. Sũt ergo morbi à quibus vitiatur facultas coctrix cerebri, omnes intemperies.

Porro cauſæ internæ & materiæ deſtillationis variæ ſunt. Plato enim in Timæo, de generatione catarrhi diſſerens, dicit pituitam acidam & ſalſam ſolas eſſe cauſas catarrhi. Sed experientia cotidiana conſtat, alias quoque humiditates eſſe cauſas deſtillationis, & propterea multo melius dixerunt omnes medici, deſtillationes fieri ab omni ſpecie pituitæ ſcilic. acida, inſipida, dulci, ſalſa, craſſa, tenui, viſcida, & tandem ab omni humore qui pituitam refert.

Cæterũ quia ſæpe occurrit deſtillatio ſalſa, id eſt, facta à pituita ſalſa, operæ precium eſt breuiter videamus, quæ ſit vera cauſa ſalſedinis catarrhi & pituitæ. Ariſt. 2. meteor. t. 14. & 2. problem. 3. maniſeſtiſſime docuit, ſalſedinẽ excrementorum in corporibus noſtris, veluti vrinæ & ſudoris, fieri ex permiſtione materiæ inconcoctæ & crudæ, cum aqua. Cæterum maniſeſtiſſime redarguitur ſententia Ariſt. ex diſcurſu quem habet Gal. 3. de alim. fac. cap. 32. in quo loco ex ſentẽtia Praxagoræ & Philotimi ſcribit, piſces, carnes, & alias res duras, quanto plus coquuntur, eo magis fieri ſalſas

& addit

& addit in fine illius cap. Galen. etiam aquam ipſam ſimpliciſſimam, quando nimium coquitur, ſalſam euadere. Quod ſi verum eſt, ſequitur ſaporem ſalſum in ſuccis noſtri corporis generari ex coctione immodica, nec verum eſſe, vt ſcribit Ariſt. quod fiat hic ſapor in excrementis ob miſtionem rei inconcoctę cum aqua. Galen. autem lib. 2. de diff. feb. c. 6. ſermonem habens de ſalſa pituita, ſcribit eam fieri vel propter putrefactionem, vel propter admiſtionem humiditatis ſeroſæ & ſalſæ.

Cæterum Auic. 1. primi tr. 4. cap. 1. videtur damnaſſe Galenum, quaſi dixerit, ex permiſtione aquoſitatis cum pituita, fieri ſalſam pituitam, & vt tueatur deinde Galenum ſubiũgit, veritatem dixiſſe Gal. ſi particula diſiunctiua accipiatur pro particula copulatiua, id eſt, ſi vbi dicit ꝑpter putrefactionem vel miſtionem ſeroſæ humiditatis, legatur propter putrefactionē & admiſtionem. Sed Domini, magnopere miratus ſum Auic. qui id aſſcribit Gal. ꝙ minime dixit, nam certè ſi locutus eſſet, quemadmodum ei imponit Auic. pace veſtra aut nihil aut falſum docuiſſet. Sed verba illius longe diuerſa ſunt, quia nõ dicit Gal. propter aquoſitatem, ſed propter ſalſam & ſeroſam humiditatem. Vnde niſi dicamus ꝑ Auic. eum habuiſſe contextum Gal. corruptum, certe excuſari non poteſt.

Auic. notatur.

Pituita ſalſa quomodo fiat.

Modus per quem fit ſalſedo in pituita eſt miſtio materiæ combuſtæ cum aqua. Cæterũ huiuſmodi materia duplex eſſe ſolet: alia eſt veluti ſpiritalis ſcilicet exhalatio, alia vero eſt magis corpulenta.

Ex combuſta exhalatione vna cum aqua, fit ſalſa & ſeroſa humiditas, vt dicit Ariſtotel. fieri ſalſedinem in mari: per materiam magis corpulentam fit ſalſedo tum in lixiuio per cinerem & aquam, tum etiam in plæriſque aliis ſuccis. Verum duplex quoq; eſt ratio per quã fit hæc miſtio, aut enim fit per putrefactionē, aut per inſignem coctionem: per putrefactionem efficitur ſalſa pituita, efficitur etiam ſalſedo in plæriſque ſublimationibus, factis per putrefactionem, per vlteriorem & inſignem coctionem, habetis teſtimonium Gal. 3. de fac. aliment. 32. vbi ſcribit, piſces, carnes & aquam, quanto plus coquuntur, eo ſalſiores euadere.

Verum autem pituita fiat ſalſa etiam per multam coctionem, etſi explicatum ſatis nõ habemus à Galen. ſum tamen in ea ſententia, pituitam quoque ſalſam euadere per vlteriorem coctionem. Nec valet quod Galen. 2. de diff. feb. cap. 6 dicat, pituitam fieri ſalſam ſolum per putrefactionem & admiſtionem ſeroſæ ſalſæ humiditatis, quoniam Galenus locutus eſt in eo loco de pituita ſalſa, ex qua fit febris, quippe quæ fiat vel per putrefactionem vel per miſtionem humiditatis ſeroſæ, quæ enim ſalſa efficitur propter ſummam coctionem, minimè ſolet febres facere, quandoquidem coctio fit ab eo calore, qui minime auctor eſt febris.

Quid igitur dicemus etiam ad Auic. & ad Auerrh. nam Auicen. loco citato & Auerrh. 3. coll. 6 dixerunt, ſalſedinē fieri in pituita, propter commiſtionem terreſtris & ſuperaſſatæ materię cum aqua. Dico ſententiam ipſorum non aliam eſſe, quam eam quæ à nobis explicata eſt, ſiquidem pro aſſatione intellexerunt tum putrefactionem, tum ſummam coctionem, eo quod in putrefactione comburantur etiam aliquæ partes, quæ deinde commiſtæ aquoſitati ſalſedinem producunt.

Cauſæ internæ mediatæ.

Cauſæ internæ, ſed mediatæ, ſunt intemperies naturalis humida calida, frigida, calida humida, & frigida humida. Similiter & ætas in his cauſis eſt. eo ꝙ ſenes præcipue deſtillationibus afficiũtur: nam pueri etſi deſtillationib. detineantur, minime tamen id patiuntur ratione ætatis, ſed propter errores victus.

Habitus corporis ſimiliter inter has cauſas recenſetur, vnde & à Galeno & ab Auic. corpora calida & humida inter ea quæ obnoxia ſunt catarrhis maxime collocatur. Et ratio eſt, quoniam ab huiuſmodi corporib. vapores in caput tolluntur, qui cerebri frigiditate concreti in aquam & conſequenter in deſtillationem cõuertuntur. Ariſt. enim 2. de part. animal. c. 7. & 10. probl. 53. dicebat, id euenire corporibus noſtris, quod contingit magno mundo, in quo ſicut vapores eleuati in aerem frigore condenſantur, & in pluuiam vertuntur, ſic fieri in homine, ſcil. eleuari vapores ab ambitu corporis, & in cerebro concretos demum præcipitari in partes infernas. Et dicit Ariſtotel. loco citato rem memoria dignam, nempe hominem, & poſt hominē aues, maxime omnium animalium tentari deſtillationibus, ob erectam figuram, propter quam calor à corpore, & cum calore humores ſublati in cerebrum efficiunt deſtillationes, vt iure etiam Hipp. de mor. dixerit, caput veluti cucurbitam magnam ſuperponi corpori, & ab eo attrahi.

Cur homo & aues maxime deſtillationibus tententur.

Cauſa internæ præternaturales.

Cauſa externa.

Inter cauſas internas præternaturales ſunt viſcera pene omnia affecta, & præſertim ventriculus, à quo dicit Hip. loco citato cerebrũ attrahere pituitam. Sic iecur, pulmones affecti poſſunt eſſe cauſæ deſtillationis, ob vapores quos communicant capiti & cerebro. In cauſis externis connumeratur primo aër calidus & humidus, frigidus & humidus, frigidus tantum & humidus tantum: nam vterq; exceſſu aëris vel eliquando & fundendo pituitã, vel comprimendo & exprimendo, certam occaſionem præſtãt deſtillationibus. Sic regiones ſeptẽtrionales ſunt maxime obnoxię catarrhis. & dicit Hip. 3. aph. ac lib. de aere, aquis, & locis, hyeme magnopere graſſari deſtillationes, ſimul etiam vere, & vbi perflant

aquilo-

aquilones & auſtri, clariſſimum eſt valde deſtillationes dominari.

Somnus multus præſertim factus à cibo, inter cauſas externas præcipuum locum obtinet. Sic etiam nimium ocium, nimia repletio. Et notandum quod ſcribit Xenophon de Perſis, apud eos maxime vituperari conſueuiſſe, qui vel expuebant, vel nares emungebant, quod hoc argumento colligerent, eos neque exerceri vt par eſt, & cibis nimium repleri. Crapulæ ſimiliter & potus vinorum generoſorum, vſus ciborum craſſorum, flatulentorum, vſus nimius aquæ & thermarum, vt lactucæ, piſcium, oſtraceorum, præſertim verò fluuiatilium... ſus lactis, & omnium lacticiniorum.

Mos Perſarum.

Signa.

Signa. Difficile non eſt catarrhum cognoſcere, quandoquidem ſenſib. intueri licet materiam, videlicet pituitam deſtillantem à capite, modo in nares, modo in fauces, modo in pectus, modo in ſtomachum, modo in ſpinalem medullam. Si in nares delabatur deſtillatio cognoſcetis pruritu narium, humiditate, frequenti ſternutatione. Si in fauces cognoſcetis aſperitate faucium, humiditate, & rubedine, raucedine, quemadmodum ſi in palatū, cognoſcetis tuſſi, anhelitus difficultate. Si in ventriculum, cognoſcitur vomitu, in appetentia, fluxu alui: nā ſcribit Hippocrates in libr. de aff. deſtillationes ruentes in ſtomachum facere fluxus alui: ſi præcipitetur in ſpinam, cognoſcetis ex dolore dorſi, impedimento inceſſus, & quia ſæpe, vt vidi in ædibus meis vertebræ ſpinæ excidunt è ſuo loco.

Coryza.

Branchus.

Materia verò effectrix deſtillationis cognoſcetur his ſignis: nam vbi frigida eſt, cognoſcetur victu antecedente, cognoſcetur inſipiditate, ſenſu frigoris, interdū enim percipitur ipſa frigiditas ab ægro ſenſu. E conuerſo, ſi materia ſit calida, ſolet eſſe vel dulcis, vel ſalſa, vel acris, ſemper autem hæc materia ruborem facit in partibus, ſitim inducit, interdum febres.

Signa materiæ efficientis.

Si ſalſa ſit, vel acris cognoſcitur, quia vbi in pectus labitur, vt dicit Galenus 6. epid. comment. 2. facit phthiſin, tabem: Si delabatur in ſtomachum & inteſtina, inducit ſitim magnam, nec non dyſenteriam, & huiuſmodi dyſenteria ſolet eſſe valde pernicioſa.

Prognoſt.

Hippocrates lib. primo de mor. ſcribit, inter deſtillationes eā, quæ præcipitatur in ſtomachum, cæteris anteponendam eſſe. Sed hæc ſentētia minime ex toto vera eſt; quoniā vt luculentiſſime nos docuit Gal. 7. meth. in pluribus cap. non ſemper tuta eſt deſtillatio in ſtomachum; quoniam ſi materia calida ſit, & in ſtomachū frigidum labatur, valde pernicioſum eſt, & eo magis, ſi alui ſtypticitatem iunctam habeat, adeo vt huiuſmodi caſum Galen. pene exitialem reputarit. Celſus ſcripſit inter omnes deſtillationes eam eſſe grauiorem, quæ in fauces præcipitatur, & addo ego, deteriorem adhuc eſſe eam, quæ in pulmones præcipitatur, & præſertim ſi materia calida eſt & ſalſa: quandoquidem huiuſmodi materia nata eſt vlcera incurabilia producere.

Hip. 2. aph. 40. ſcriptum reliquit, raucedinē & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittere. Et notandum ſapientiſſimū ſenem non ſine ratione potius dixiſſe, non concoqui, quam non ſolui: vel non curari, ſiquidem cū tres ſint ſpecies ſolutionis propoſitæ ab Hip. 6. epid. com. 5 text. 23. nempe coctio, rarefactio, & diſſolutio, in valde ſenibus poſſunt raucedines & grauedines per rarefactionem & per diſſolutionem ſolui: ſed minime per coctionem, quandoquidem coctio perficitur beneficio caloris: in valde ſenibus autem calor concoquens vſque adeo paucus eſt, vt nulla ſpes ſuperſit, fore vt concoquat huiuſmodi humores frigidos, ea propter prudenter dixit Hip. non concoqui.

Idem 6. epid. 2. 42. ſcripſit, lienoſos, id eſt, eos, qui laborant liene, minime coryza tentari. Galenus exponens hunc locum, primum damnat veteres interpretes, qui dicebāt propterea lienoſos non tentari coryza, ſiue eos qui coryza laborant, non tentari morbis lienis, propterea quod à grauedine ſanguis depuratur, qui depuratus non eſt aptus vt vel tumorem, vel quempiam aliū affectum lienis inducat. Et reprobatis interpretibus inquit Gal. ſententiam Hip. veriſſimam eſſe propter duas cauſas: prima, quoniam vbi aliqua pars corporis affecta eſt inſigniter, omnia excrementa ad illam à natura conuertuntur, ita vt reliquæ corporis partes incolumes & liberæ maneant, vt propterea veriſſimum ſit, laborantem inſigniter liene, minime ęgrotare cerebrum aut aliam partem.

Lienoſi non tentantur coryza.

Alteram rationem attulit Galen. quod lienoſi ſemper abundent humoribus craſſis, qui grauedine tentantur, abundant humoribus tenuibus, vt iure fiat, vbi quis laborat morbo ab humoribus ſubtilibus, non corripiatur morbo ab humoribus craſſis, & è conuerſo.

Hæ Gal. rationes ſunt quidem ſatis accōmodatæ & veræ, ſed vt magis Hip. ſententia eluceat & intelligatur, tria ſciēda ſunt. 1. Hip. non dicere, lienoſos non tentari coryza, ſed potius eos qui laborāt coryza vel grauedine, non fieri lienoſos. 2. Hip. ſua lingua vti hac voce κορυζώδεες, quæ vox non ſignificat vere quoſcunque vel obnoxios, vel tentatos à coryza aut grauedine, ſed eos qui à natura veluti nati & diſpoſiti ſunt ad ſuſcipiendas facile eas deſtillationes quæ coryzā faciunt. Tertiū & poſtremum eſt, quod etiā animaduerſum reperitur apud Auicen. in lib 3. vbi tractat de morbis lienis, quo in loco ſcribit, nō quamlibet coryzam præſeruare à morbis lienis, ſed tantum eam quæ frequens & quæ copioſa ſit: ita vt ſit hæc vera & germana illius loci interpretatio,

pretatio, nempe eos qui à natura crebro tentantur & copioſis grauedinibus, non tentari morbis lienis: attamē quomodocunq; ſit deſtillationes inueteratę malę ſunt, & pręſertim deſtillationes in ſpinā & pectus, quoniā illæ faciūt gibboſitates, coxēdicos dolores, claudicationes: iſtę vero faciūt modo aſthmata, modo orthopnœas, modo etiam phthiſes. *Curatio. Indicationes,* Curatio deſtillatiōis tres potiſſimos ſcopos habet, vnus eſt vt membrum generans & mittens corrigatur: alter eſt, vt mēbrum quod ſuſcipit, corroboretur. 3. eſt vt materia quæ influxit diſſipetur, & quę fluit vel intercipiatur, vel in partes aduerſas deflectatur. Hos ſcopos explere poſſunt medici tum diæta, tum pharmacis, tum chirurgicis auxiliis: ſed inter hæc præſidia ſemper potior fuit diæta, ſiquidem vt præclare ſcriptum eſt 3. de Repub. deſtillationes & catarrhi orti ſunt poſtquam gulæ blandimenta apparuerūt, quaſi parens catarrhi nullus alius fuerit quam luxus: & propterea iure ab omnibus traditum eſt, curationem *Diæta,* deſtillationum potiſſimum poſitā eſſe in victus ratione. Igitur cum cerebrum maxime ob aere patiatur, ſtudendum eſt, vt aer moderatus ſit, neq; calidus nimium, neq; frigidus: præcipue vero fugiēdi ſunt auſtri, boreæ, pluuiæ, & quicquid cerebrum vehementer alterare conſueuit.

Somnus & vigilia moderata ſint. Nec audienda eſt ſchola illa Salernitana, à qua ſcriptū eſt, vigilias maxime auxiliari catarrhis, ſiquidem vt ſcribit Galenus initio libri tertii de ſympt. cauſ. vigiliæ inter cæteras cruditatum cauſas maximam partem habent. Itaque debent ægri moderate dormire, ſed nunquam à cibo, niſi duabus vel tribus horis poſt. Debent quoque dormire eleuato ſemper capite: nam vt eſt apud Ariſtotelem 10. problem. 1. & 53. bruta multo minus quam homines tentantur catarrhis, & inter bruta maxime omnium aues, propterea quod homo & aues ſemper caput eleuatum habent, cum cætera animalia ſemper capite ad terram prono viuant. Laborandum eſt moderate ſemper ante cibum, nunquam à cibo. Parce ſtudendū eſt, & qui laborant deſtillationibus cauere debēt ne ſtudeant pectore tabulis innixo, cum experientia doceat compluribus ſtudioſis deſtillationes præcipitari in pectora, & ſtomachos, & inſignes noxas afferre.

De veneris vſu dubitari poſſet, vtrum corpora deſtillationibus obnoxia poſſint venere vti, nam ex vna parte habemus ſententiam ſectatorum Epicuri, qui dixerunt veneris *Num Venus conueniat.* malum eſſe vſum. Quam ſententiam intelligere debetis tantum de corporibus vel ægrotantibus, vel neutris, ſeu valetudinariis, ſiquidem ſi vniuerſalis fuiſſet Epicureorum ſententia, nimium inſulſa & inepta fuiſſet. Præterea Rabbi Moyſes 9. aph. ex ſententia Galeni dicit in deſtillationibus non ſolum veneris vſum non conuenire, verumetiam catarrhos deſtillatione veluti reuiuiſcere.

Ex alia parte eſt ſententia Hip. qui 6. epid. com. 5. text. 23. ſcripſit morbos à pituita curari coitu: ſed deſtillatio eſt affectus præter naturam ortus à pituita. Itaque non eſt dubitandum, ſecundum Hippocratem, poſſe dici in catarrhis venerem iuuarē. Ariſtoteles hāc ſententiam mutuatus primo problemate 51. & quarto problem. decimo ſeptimo, quærēs, quam ob cauſam coitus iuuet morbos à pituita? inquit, ideo eſſe, quia excrementa corporis & capitis vna cum ſemine euacuentur. Et aduertatis, ne vos decipiat Gaza qui vocē ἀφροδισίων male tranſtulit, immoderatum coitum, ſiquidem hæc vox mutuata eſt ab Hippocrate, apud quē nihil aliud ſignificat quā ſimpliciter coitū. Adhæc 5. epid. Hippocrates narrat hiſtoriam Timocratis, qui pollutionibus nocturnis fuit curatus à deſtillatione, vt hinc colligatur, in curatione deſtillationis conuenire veneris vſum.

Pro huius rei reſolutione dicere oportet, *Reſolutio.* deſtillationē eſſe vel in initio, vel in declinatione, & Veneris vſum poſſe eſſe vel moderatum & opportunum, vel cōtra: Immoderata & importuna Venus neque initio, neque in declinatione catarrhi vtilis eſt: Cæterum ſi moderata ſit, licet principio ſemper non cōueniat, ſemper in declinatione tamē vbi corpora robuſta ſunt, ſemper vtilis eſt. Et ſic intelligendus eſt Hip. & Ariſt.

Aluus ſemper mollis ſeruetur, crapulæ & repletiones omnes inutiles & pernicioſæ ſunt: vnde iis, qui laborant deſtillationibus, ſemper debetis & aquæ potum, aut vini oligophori preſcribere & cibi parcitatem. Vnde in hoc laudanda eſt ſchola Salernitana, quando dixit, debere omnes ieiunare, qui curant catarrhos. Debent autem eſſe cibi faciles coctu, non multi nutrimēti, non excrementitii. Vnde fugiendæ ſunt omnes carnes vetuſtæ, omnes piſces, præſertim lacuſtres, paluſtres, oſtreacea; abſtinendū à lacticiniis omnibus, à leguminib., ab herbis, & inter fructus ii potiſſimum conueniunt, qui pectori vim quandam amicam habent, vt amygdalæ, nuclei pinei, piſtachia, paſſulæ, omnia frixa, ſalida fugiēda ſunt. A cibo autem ſemper vtile eſt ſumere vel diacitonium ſine aromatibus, vel ſacch. violaceum rosaceum.

Fuit lis antiqua, vtrum in curatione catarrhi debeat prandium eſſe parcius, an cœna: & *Num prandiū debeat eſſe parcius cœna.* plerique viri eminentiſſimi, inter quos fuit Mattheus Curtius, multis argumentis conati ſunt demonſtrare, debere cœnam eſſe lautiorem prandio, etiā iis, qui catarrho laborāt: & ne detineam vos in recenſendis ipſorū argumentis, duo præcipua habuiſſe videntur. Vnum ex conſuetudine veterum quos aper-

tiſſime

tiſſime conſtat omni tempore veſpere lautius edere conſueuiſſe, quam mane. Aliud fuit, quod in qualibet affectione, & in quolibet ſtatu ſemper ſit magna ratio habēda coctionis ciborū: iam vero felicius coquuntur noctu, igitur inquiunt iſti, debet tanto copioſior cibus capi, quanto melius conficitur, & eo maxime, quoniā ſi cibi minime coquantur, præter alias noxas illa quoque contingit, vt excrementa in toto corpore, & præſertim in cerebro multiplicentur.

Sed his non obſtantibus aliam ſententiam ſequor, & quod maxime me inuitat in hanc ſententiam, eſt, quoniam in vera curatione catarrhi non ſolum debemus ſtudere, vt materia deſtillationis conſumatur, verumetiam proſpicere ne gignatur noua: iā vero vbi parce ſumitur cibus veſpere, niſi fallor, feliciſſime hæc duo preſtātur: primum enim noctu ſi calor natiuus non occupetur circa cibum, certiſſimū eſt illū multo valentius conſumere & exſiccare omnia cerebri excrementa, & propterea efficere, vt deſtillationes minuantur. Ad hæc dicit Hip. 4. de morb. humores noſtri corporis generari ex cibis & potibus: vnde cū materia deſtillationis, vt audiuiſtis, ſit vapor eleuatus in cerebrum ex partibus infernis, & præſertim ex alimento, quis non videt, ſi veſpere plus cibi capiatur, neceſſario fieri, vt plures halitus & plures vapores in cerebrum tollantur, qui deinde augeant deſtillationem.

Neque valet, hæc eadem detrimēta multo magis contingere, ſi mane plus cibi capiatur, propterea quod die cum corpora noſtra variis motibus agitentur, cum meatus aperti ſunt, fit etiam ſi copioſi vapores fiant, ſi diſſipentur, tū per meatus apertos, tum maxime per alios corporis motus, contra quam ficin nocte, quo tempore cū meatus corporis ſint occluſi, cum corpora nihil moueantur, fit, vt quicunq; vapores gignuntur ex alimento, recta ferātur potius in cerebrū, quam in alias partes. Neq; valet conſuetudo veterum, quoniam à nobis in li. 1. gymnaſticæ copioſiſſime explicata eſt vera ratio, propter quam veteres conſueuerint plus veſpere edere quam alias.

Loco vini conuenit in potu vel aqua cocta ſimplex cum ſacch. aut cū liquiritia, vel aqua hordei cū iulepo violato, vel mulſa, vel aqua pectoralis, ſed declinante deſtillatione conuenit vinum mediocre, ſubdulce, nullo modo adſtringens.

Victu inſtituto videndum eſt, vtrum deſtillatio ſit leuis, an vero ſit grauis; ſi enim leuis ſit, præter victum non debet medicus valde ſollicitus eſſe, eo quod leues deſtillationes abſque multo ſtudio finiuntur.

Cæterum ſi grauis ſit, iterum conſiderare oportet, an fiat à calida materia, an vero à frigida, & ſi materia calida ſit, primum verſari oportet circa auxilia chirurgica, nam Græci ſcriptores vix vnquam meminerunt ſanguinis miſſionis in catarrho, nec ſine ratione, ſiquidē materia deſtillationis vniuerſa eſt extra venas, & quod maximum eſt, recedit à natura ſanguinis, vt propter hoc videatur eſſe locus ſanguinis miſſioni. Contra Arabes omnes in materia calida non ſolū meminerūt huius auxilii, verumetiam commendarunt.

Sed, vt ego puto, res hunc in modum definienda eſt, vt animaduertatur, an in corpore ſit nota vlla ſanguinis exſuperantis, quoniā ſi adſit aliqua nota, certe optimum eſſet ſanguinem mittere, non ratione materiæ coniunctæ, vt dicūnt, ſed ratione antecedentis, quippe cum in abundantia ſanguinis ſemper copia vaporum adeſt, quæ auget generationē deſtillationis. Eſt autem ſanguis mittendus non in magna copia, ſed potius infra mediocritatem, ne calor, qui debet deſtillationem concoquere, larga miſſione hebetetur.

Locus mittendi eſt vel à communi vena, vel à cephalica.

Præter ſanguinis miſſionem ſunt cucurbitulæ ſcarificatæ, quæ magnis deſtillationibus ſolent vtiliſſimæ eſſe: ſed præ cæteris in genere chirurgicorum auxiliorum ſolemus maxime cogitare de cauteriis faciendis, & ſi vllus eſt morbus, in quo hoc auxilium requiritur, certe deſtillatio eſt. Solemus autem parare plerunque in brachiis, quod & citius & tutius deflectatur materia à capite. Sed aliis non contentientibus in graui deſtillatione ſolemus quoque deuenire ad cauteria, vel ſuper cōmiſſuram coronalem, vel in occipite inter primam & ſecundam vertebram. Frictiones etiam continuæ in deſtillationibus maxime conferunt. Poſt hæc cogitandum eſt de aliis remediis, & primo lenienda eſt aluus:

℞ *Fl. caſſia.*

Elect. lenit. an. ℥. vj. M. & f. bolus.

Præparabuntur humores ſic:

℞ *Hordei P. j.*

Fol. viol.

Beton. an. M. j.

Iuiubar. num. x. f. decoct.

Deinde ℞ *d. d. ℥. iiij.*

Syr. roſ. recentis.

Oxym. ſimpl.

Syr de beton. an. ℥. ß. M.

Præparati expurgentur vel pill. de agar. Meſ. vel pill. cochiis, aureis. Poteſt quoque parari ſimile medicamentum:

℞ *decoct. pectoralis facta cū ℥. ij. fol. ſenæ ℥. iiij.*

Agar. trochiſc. ℥. j.

Rhabarb. ℈. ij. ß.

Caryophyll. gr. iiij. Infund. ſ. a. & f. expreſſio.

Adde *Elect. de pſyllio. ℥. ij.*

Mell. roſ. ſolut. ℥. iiij. M.

Si vnica purgatio malum non abſtulerit, repetenda eſt, & diligentius interius & exter-

Cauteria.

Purgantia.

rius occurrendum eſt. Interna ſunt confect. quæ ore detinentur die & nocte, quando itur cubitum; huiuſmodi eſt ſacch. viol. cum bolo armeno, diatrag. diacodion, ſacch. roſac. ſim pl. Fiant quoq; gargariſmata, exempli gratia:

Gargariſmi.

℞. Aq. hordei.
Violarum.
Hyſſopi an. ℥. iiij.
Syr. de iuiubis.
De papau. an. ℥. j. ß. M. & gargariſetur.

Sed notare oportet, non ſemper vtiles eſſe huiuſmodi gargariſationes, quoniam vbi deſtillatio perforatiua, vt dicunt, eſt, inutilis eſt vſus huius auxilii, imo vero periculoſus.

Suffumigia etiam ſolemus adhibere: vulgares ſolent parare ex carbonibus, & furfure combuſto, ex caricis combuſtis. Ego autem ſoleo vti huiuſmodi ſuffumigio.

Suffumigia.

℞. Hordei. P. j.
Camphoræ ʒ. ß.
Fl. roſarum P. j. f. puluis, & proiectus ſuper carbones attrahatur fumus ex eo.

Simili pacto fieri ſolent quædam Naſalia vocata, ex decocto hordei, ſaccharo, & ſucco betæ: nam huiuſmodi remedium per nares attractum vim habet diſſipandi deſtillationis materiam.

Extrinſecus capiti ſolemus adhibere cerata, vt ceratum ſacrum, medicamentũ ex Thapſia, propoſitum à Galeno 5. meth. 14. & locus eſt ſupra commiſſuram coronalem, nam illi parti deraſæ adhibemus huiuſmodi cerata, & detinentur præſertim nocte. Solemus quoque illi parti inſpergere pulueres exſiccatorios, vt eſt hic.

Puluis exſiccatorius.

℞. Caryoph. ʒ. ß.
Stæch.
Beton.
Maior. an. ʒ. j.
Fl. roſ. rub. ʒ. j. ß. M. omnia & f. puluis.

Et notandum eſt, quod literis mandatum eſt ab illo Auenzo: ſcilicet in omni deſtillatione efficaciſſimum remediũ eſſe caryophyllum. Sed auxilium, quod præ cæteris capiti contra deſtillationes adminiſtratur, eſt ſtillicidium aquarum naturalium, & præſertim illarum, quæ vim inſignem habent deſiccandi, calidæ ſunt, cuiuſmodi ſunt aquæ noſtræ Aponitanæ & D. Petri.

Sed circa vſum harũ aquarũ ſolet oriri nobilis diſputatio, vtrum in materia calida conueniens remedium ſit ſtillicidium aquarum calidarũ. Ex vna parte eſt Gal. qui 5. meth. 14. in caſu illius Romanæ ſcribit ſe adhibuiſſe thapſiam & ſtercus columbinũ capiti in deſtillatione ſalſa. Ex aduerſo eſt Alex. Tral. qui lib. 7. cap. 1. inuehitur contra Gal. q; docuerit in materia calida vtendum eſſe remedio calidiſſimo, quod pernicioſiſſimus ſit huius vſus. Sed quod maximũ eſt, ipſemet Galenus 6. de tuen. val. 9. magnopere damnat eos, qui vtuntur ſtillicidiis aquarum calidarum, vbi caput calidum eſt.

In hac difficultate dicendum, in deſtillatione duos ſcopos haberi poſſe, vnum aduerſus intemperiem, alium aduerſus materiam. Si ſcopus intemperiei magis moueat medicum, illi magis attendendum eſt: contra, ſi ſcopus ad materiam magis moueat. Igitur in deſtillatione debet ſolers medicus in eo ingeniũ exercere, vt intelligat, materia an magis lædat, an magis intemperies: ſi magis lædit intemperies, certe hoc in caſu abſtinendum eſt à calefacientibus: & hoc pacto intelligendus eſt Gal. 6. de tu. val.

Cæterum ſi materia magis vrgeat & magis lædat, incumbendum eſt in materiam ipſam abſumendam: & propter hoc cũ Gal. in muliere illa Romana aduertiſſet deſtillationem ſeu materiã illam ſalſam magis lædere, quod pulmones vulneraret, iure omne ſtudium direxit ad hanc materiam conſumendam, ſcilicet cũ illis medicamentis, quæ calida ſunt, & vim habent inſignem exſiccandi.

Quod ſi materia deſtillationis frigida ſit, de ſanguine mittendo nihil eſt cogitandum, quandoquidẽ raro cõtingit, vt in frigidis catarrhis ſit ea ſanguinis exſuperantia, quæ indicet ſanguinem eſſe mittendum: propterea ſtatim lenienda eſt aluus.

Leniens.

℞. Species hieræ. ʒ. ij. ß.
Elect. lenit. ʒ. ix. M. cum ſacch. f. bolus.

Lenita alno ſunt humores præparandi.

Purgans.

℞. Fol. ſtæchadis.
Beton.
Maior.
Hyſſopi an. M. j.
F. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iiij.
Syr. de ſtæchade.
Mellis roſ. ſimpl.
Syr. de betonica an. ℥. ß. M.

Præparati humores expurgentur cum pill. de agar. pill. aureis. ex. gr.

℞. Pil. aggregat.
De agarico an. ℈. ij.
Trochiſc. alhandal. gr. vij. M.
Cum melle roſ. ſolut. f. pill. num. v.

Si huiuſmodi purgatio minime ſuffecerit, repetenda eſt, ſyrupis compoſitis additis, ſc. ſyr. de beton. de fumar. & poſtquã expurgati erunt, pari pacto conuertendum eſt ſtudium ad remedia tum extrinſeca, tum intrinſeca, quæ efficaciter poſſunt caput expurgare.

Et extrinſecus cõueniant in materia frigida multo magis cuncta medicamenta calefacientia, quæ nuper propoſui in materia calida: ſiquidem, cum in vtroq; genere medicus debeat ſtudere exſiccationi, & conſumptioni materiæ deſtillationis, vt audiuiſtis, medicamenta calefacientia hoc opus diligenter præſtant. Illud tantum intereſt, q; vbi materia frigida

gida ſit, multo audacius poſſumus vti remedijs calefacientibus: vnde & ſtillicidia ſulphurea, & cerata, & medicamentum ex thapſia, ſynapiſmi & veſicantia, maxime conueniunt, quandoquidem ſimul & intemperiem auferunt, & materiam conſumunt, id quod etiam in gargariſmis, in ſuffumigiis, in odoribus, exiſtimare oportet.

Odoramenta quæ non conueniunt. Sed circa odores illud vnum magnopere aduertendũ eſt, ne in quouis catarrho adhibeantur odoramenta admodũ vehementia, quippe quæ ſua vi inſigniter cerebrum feriunt, & propterea ſoleo ego & viris & fœminis maxime interdicere vſum ambræ & moſchi, ſiquidẽ hæc odoramenta ſua vi potentiſſima magnopere cerebrum offendunt.

CAPVT XXVIII.

De affectibus oculorum, offuſcatione, viſus diminutione, Myopia, Nictalopia, &c.

Cur plantæ paruis inſtrumentis deſtitutæ. PArtes ſimilares plantis fere ſolum traditas, non autem inſtrumentarias aut paucas, nemo dubitat. Cuius rei ea fuit ratio, quia hoc corporum genus paucis operationibus erat deſtinatum: animalia, quorum plura debebant eſſe officia, plura quoque inſtrumenta habere debebant: homo vero, qui ad felicitatem natus eſt, iure plurimis omnium inſtrumentis donatus eſt, vt non mirum ſit, naturam fuiſſe ſollicitam in variis ac diuerſis inſtrumentis fabricandis: ſed maximũ ſtudium in ſenſibus poſitum eſt, qui cum, vt ait Plato in Timæo, deberent eſſe ſatellites intellectus, opus fuit, vt pluribus conficerentur artificiis, & inter ſenſus, nemini dubium oculos & aures maxime à natura fuiſſe curatos. Ratio eſt, quia vt ſcriptum eſt ab Ariſtotele lib. de ſenſ. & ſenſili, & 1. metaphyſicor. hi duo ſenſus maxime conferũt ad acquirendam prudentiam ac diſciplinas, quæ duo felicitati inſeruire nemo dubitat.

Cum igitur oculi & aures ita neceſſarii & vtiles ſint, iure Galen. libr. 8 de vſu part. hanc ſententiam nobis reliquit, naturam cerebrũ & caput in ſublimi poſuiſſe, vt oculi in eo ponerentur, qui cum debebant eſſe ſpeculatores, atque hominem tueri ab iniuriis, in hac ſpecula ſunt poſiti, vt iure dictum ſit à Celſo, oculos maxime eſſe cuſtodiendos.

Hoc dixi vobis, vt intelligatis, me non fruſtra hunc laborem ſuſcepiſſe, vt oſtenderem rationem curandi oculos, & ſtrenue laboremus, vt præclaram cognitionẽ comparemus. Scio aliquos hos ſicco pede tranſire, ſed nos poſſumus colligere, quid antiqui medicorũ iis tribuerint, qui nullam artem exercebant, quam artem curandi oculos. Videmus etiam de comp. ſec. loc. Galenum non ita copioſum extitiſſe, vt fuit in oculis: tãta eſt magnitudo, difficultas & vtilitas huius tractationis, quam cum aggredi debeamus, primo docendum, quomodo hæc ſint tractanda, nam oculos tanquam maxime præcipuos primo tractabimus, deinde aures. *Diuiſio tractationis.* Oculorum affectus innumeri cum ſint, ad quædam capita redigã, nempe ad tria genera: deinde ſpecies tractabo, & in ipſis tractandis 1. nomina affectuum habebimus. 2. morborum naturas. 3. cauſas, 4. ſigna. 5. vberrimam curationem, vt poſſitis optimi oculorum medici euadere.

Morbos eſſe diſpoſitiones, operationes lædentes, eſt clarum, id tantum dicam, operationes oculorũ duas eſſe, viſionem & motũ, ita vt morbi omnes, qui contingunt in oculis, vel in viſione contingant, vel in motu. *Morborum oculorum diſtributio.* Viſio autem ex tribus conſtituta eſt, à naturali virtute, quę à cerebro ad cryſtallinum humorem mittitur: inſtrumento ipſo, quod eſt cryſtallinus humor: & partibus deſeruientibus & virtuti, & cryſtallino humori: quæ partes vel ſunt extrinſecæ vel intrinſecæ: extrinſecæ, vt palpebræ, cilia; intrinſecæ autem humores, & tunicæ.

Operatio ſimiliter motus conſtituta eſt ex tribus, ex virtute tranſmiſſa à cerebro: ex inſtrumentis mouentibus: ex corpore moto, quod eſt oculus. Ita quod morbi omnes ſiue ſint pertinentes ad viſionem, ſiue ad motum, aut ſunt in virtute, aut in inſtrumento virtutis, aut in partibus ſeruientibus & virtuti & inſtrumentis; vt habet Galenus primo de ſymptom. cauſ. 2.

Ergo vt ordine procedamus, primo initiũ ſumo à morbis, qui fiunt in virtute. Sed debetis vnum annotare, innumeros morbos nominari à medicis oculorum, quos ſi ſigillatim tractare vellemus, res eſſet & longa & inutilis: tractabo autem ſolum morbos primarios, & eos, ex quorũ cognitione cognitio & curatio aliorũ cõparatur; quod factitaſſe Gal. 4 de comp. ſec. loc. facile poteſtis intelligere.

Vitia virtutis viſiuæ. Vitia igitur, quę contingunt virtuti viſiuę, contingunt, vel quia virtus à cerebro ad cryſtallinum humorem non mittitur, vel quia non mittitur, ita vt mitti deberet. Si virtus nullo modo mittitur, fit vitium illud appellatum à Græcis τυφλότης, ſeu cæcitas, & à Galeno ἀμβλυωπία ſeu offuſcatio. *1. offuſcatio.*

Si vero mittatur virtus, ſed nõ vt deberet, fiunt hæc vitia omnia, vel quia res non vt deberent, clare videntur, atque hoc vitium viſus diminutio appellatur: *2. Viſus diminutio.* aut non videntur res debito tempore, aut debito ſpatio. Si res clare non videãtur, fit viſio impedita, ſi vero nõ debito ſpatio, aut quia res proprias admouẽtur vt poſſint videri, aut quia remouentur lõgius, vt poſſint conſpici; ſi non debito tempore, eſt vel quia magis videtur interdiu quã veſperi, vel è conuerſo, quia magis videtur nocte quã interdiu. Quando res propius ad-

mouentur aut videantur, vel longius remo-uentur, appellātur vitia μυωπία, & qui ſic ma-le vident, μύωπες Ariſtot. 31. probl. dicit, Lati-nos appellaſſe luſcos, qui hoc vitio laborant: illos vero, qui non debito tempore vident, hoc eſt, magis die quam veſperi, appellant Græci νυκτάλωπας.

3. Myopia.

4. Nyctalopia.

Sed volo vos, vt poſſitis in medicis intelli-gendis verſari, illud animaduertere, differen-tiam inter ſcriptores fuiſſe, quia alii fuerunt, qui voluerūt, νυκτάλωπας eſſe, qui interdiu vi-dent, veſperi non: quod ita vſurpatum eſt à philoſopho 5. de generatio. anim. c. quod ſcri-bit Galenus de linguis, ab Hippocrat. fuiſſe vſurpatum, qui νυκτάλωπας vocauit eos, qui interdiu vident, non autem veſperi. Alii ex aduerſo fuerunt, qui putarunt, νυκτάλωπα eſſe eum, qui noctu tantum videt. Rhaſes 2. con-tin. cum qui interdiu videt, non veſperi, vo-cauit Dotcam. Apud multos Latinos repe-rietis appellari luſcioſos.

Aliud quoq; ſciendum eſt, errasse quoſdā medicos, qui inter μυωπίαν & νυκταλωπίαν id discrimen poſuere, quod μυωπία ſit, vbi ſit à natura, νυκταλωπία cum contingit ex morbo: quod vero ſi fuerint in errore, ſatis apertum eſt ex Ariſtot. loc. cit. qui ſcribit, μυωπίαν non raro etiam ob morbos cōtingere. Quod quo-que ex eo probatur, quia deliberatum fuit in-ter veteres, vt ſerui, qui μύωπες erant ex natu-ra, non redimerentur, ſed tantum ex morbo: vt hoc argumento clarum ſit, non ſolum ve-nire poſſe à natura, ſed etiam à morbo.

Tot ſunt morbi enarrati, qui contingunt virtuti viſiuę: & quanquam poſſint interdum aliqua ex parte ab aliis cauſis fieri, fere ſemper tantum virtutis affectibus ſolum tribuunt, qui & à natura contingere poſſunt, & a mor-bo. Sed de naturalibus verba non faciemus, quia ſolus Deus hoc curat.

Genus ſymptomatum.

Sunt hi affectus enumerati ſymptomata in genere actionis viſoriæ læſæ, quæ læſio eſt du-plex, aut penitus ablata, vt in cæcitate & of-fuſcatione; aut diminuta, vt in reliquis vitiis apparet, quia quod aliquis videat ſolum ꝓpe, vel longe, vel die, vel nocte, eſt ſolum ex di-minuta viſione, non ex ablata.

Obiectio.

Sed dubiū eſt, quomodo dixerim, hæc vi-tia eſſe ſimpliciter actionis læſionem, cum vi-ſio ſit potius paſſio quam actio: nam clarū eſt, viſionem fieri patiente humore cryſtallino. Accedit Ariſt. teſtimonium, qui reddens ra-tionem, cur oculus ſiniſter melius videat, quā dexter: inquit eſſe, quia viſio conſiſtit in pa-tiendo, ſiniſtræ autem partes magis patiūtur. Pro cuius reſolutione dicendū eſt, fuiſſe pe-culiare peripateticum dogma, quod viſio fiat per ſolam ſpecierum receptionem, & ideo nō eſt mirum, ſi princeps dixerit, magis paſſione quam actione perfici.

Medici alia via incedentes exiſtimarunt fieri per receptionem ſpecierum & radiorum emiſſionem. Vnde cum receptio ſpeciei actio quædam ſit, emiſſio autem potius paſſio, iure dictum eſt, eſſe hæc ſymptomata in genere a-ctionis læſæ.

Sed quia ſymptomata neceſſario à morbis dependent, ſpeculādum, ad quos morbos re-ducantur hæc ſymptomata. Sunt vero morbi trium generum, nempe mala complexio, ſo-lutio cōtinui, & mala compoſitio: qui morbi cū neceſſario in aliqua ſede ponantur, viden-dū, quæ ſint iſtæ ſedes. Sedes itaq; affectæ vel ſunt nerui optici, vel ſpiritus, qui virtutē ve-hunt, vel cerebrum ipſum, in quo perficiun-tur ſpiritus. Nam vbi cerebrū aliqua intem-perie aut apoſtemate eſt affectum, clarum eſt, ꝙ non poſſit optimam virtutē ſubminiſtra-re. Prauos facit ſpirit⁹, vel quia tenuiores, vel craſſiores & obſcuriores, vel quia pauciores ſunt, neceſſario tunc viſio vitiatur. Idem con-tingit & neruis obſtructis, vel inflāmatis, vel diuiſis, vt viſus deſtruatur, vel diminuatur.

Locus affectus.

Sed aliquis veſtrū inſurget, quomodo hæc vitia attribuantur virtuti, quia potius viden-tur attribuēda aut cerebro, ꝙ eſt officina ſpi-rituum, aut neruis, aut ſpiritibus, qui ſunt ve-hicula virtutis. Reſpondeo, trib. de cauſis hæc vitia virtuti ipſi attribuenda. Vna eſt, quia in his morbis id quod læſum maxime dignoſci-tur, eſt virtus, etenim neque vitia neruorum, neq; ſpirituum, ita aut ratione, aut ſenſu di-gnoſci queūt. Altera eſt, quia vitia neruorum & ſpirituum omnia redundant in virtutem, ita vt quicquid in his omnibus peccatur, ſo-lum in virtute peccari videatur. Tertia eſt, quia, vt dicit Gal. in libr. de natur. fac. ſpiritus ipſi aut ſunt anima, aut virtus ipſa, aut animæ inſtrumenta, ita quod omnium ſpirituum vi-tia virtutis ipſius eſſe videantur.

Obiectio.

Differentiæ horum affectuum tres inue-niuntur, vna eſt, quod huiuſmodi affectus vel ſint interpolati, vel cōtinui: Inuenictis enim aliquos, qui nō ſemper obtuſe vident, ſed per interualla quædam: & alios, quorum morbi ſunt continui.

Differentia

Alia eſt, quia vel iſti ſunt recentes, vel an-tiqui affectus, & maxime intelligendum affe-ctus oculorum curanti, an recentes ſint, vel vetuſti. Tertia eſt, quod hi affectus interdum fiunt per eſſentiam, interdum per cōſenſum. Appello affectus eſſentiales, quorum eſſentia eſt in ipſis ſpiritibus atque in virtute. Quan-quam cauſa ſit aliunde communicata. Appel-lo per conſenſum, quorum cauſa continuo fertur aliunde.

Cauſæ horum omniū affectuum plurimæ ſunt, quæ diuiduntur in duas claſſes, quia a-liæ internæ ſunt, & immediatæ, aliæ vero ex-ternæ, & magis mediatæ. Internæ ſunt morbi dicti, aut apoſtemata, aut humores craſſi, aut obſtructiones, aut diuiſiones, aut intēperies

Cauſæ internæ & immediatæ.

aliquo, ſiue ſit ſimplex, ſiue compoſita. Atq; hæ ſunt in vniuerſum cauſæ internæ. Peculiariter autem & viſus diminuto & cæcitas ſuas cauſas habent.

Cerebri intemperies.

Vitiorum, quæ virtuti viſiuæ tribuuntur, cauſæ plurimæ ſunt, & à nobis magna diligentia complectendæ, quarum aliæ immediatæ, aliæ mediatæ ſunt. Immediatæ, de quib' prius agendum eſt, ſunt vel intemperies mala, vel continui ſolutio, vel humores, aut vapores, vel apoſtemata, vel tumores, quæ omnes cauſæ vel in cerebro collocatæ ſunt, aut in ſpiritibus, aut in neruis. In cerebro, vbi cauſa viſionis eſt deprauata, aut ablata, aut diminuta, ideo ibi hæc vitia fiunt, quia virtus viſiua, quæ in temperie poſita eſt, aut deſtruitur prorſus, aut valde deprauatur.

Adhæc autem ex intemperie cerebri ſpirituū generatio diminuta eſt, aut prorſus abolita: exemplū huius habetis in phrenitide, in qua præſertim cum conſummata eſt, ægri non vident, aut diminute, propterea quod ob cerebri inflammationem & incendium virtus pene tota viſiua conſumpta eſt, ſpiritus inquam omnino ſi cōtabeſcat. In morituris etiam citra phrenitidē viſus diminuitur & aufertur, quia calore cerebri emortuo, ſpiritus quoq; neceſſario viſiui moriuntur. Hac etiā ratione contingit, vt in extremo ſenſo viſus valde labefactetur, quia ſc. vis viſoria, ob refrigeratū valde cerebrū imminuta eſt, ſimiliter & ſpiritus. Itaq; ex his colligere poteſtis, cauſas vitiorum virtutis ſæpe quoque poſitas eſſe in cerebri peccatis.

Spiritus vitia. 1. problema.

Vbi vero cauſæ viſionis vitiorum ſunt in ſpiritibus, ſolū eſt quia ſpiritus aut pauciores ſunt quam conuenit, aut ſunt craſſiores, tenebroſiue. Ex quo fundamento cauſarū poteſtis plurimorum problematum veras inuenire cauſas, ſcire poteſtis, cur ſit quod aliqui à longe magis vident, aliqui minus, vt Alex. in probl. 47 docet. Ratio eſt, quia ſpiritus craſſi multo ſpatio opus habent, vt extenuentur, quod poſſint ſufficere viſioni. Quanquam non defuerūt, qui potius hoc tribuere voluerint indigentiæ luminis. Quæ etiam ratio eſt, cur aliqui maculas lunæ intueri non poſſint.

2. problema

Cur autem econuerſo myopes magis è propinquo videant quam à longe, poteſt ratio colligi, quia horum ſpiritus viſorii pauci ſunt & ſubtiles, & propterea, cum pauci ſunt, longius ad operationem progredi non poſſunt: cum vero ſint tenues, facile ꝓpinqua intuentur: vnde qui vident ſolum propinqua, non immerito ſolent oculos conſtringere, vt ſpiritus qui alioqui pauci ſunt, congregentur, non a. diſſipentur latitudine meatuū, propterea quod Ariſt. 31. part. probl. ait, myopes characteres breues & paruos ſcribere, eo quoniam in anguſtum locum ſint collecti ſpiritus pauci, neceſſario ipſis res magnæ paruæ videntur.

3. problema.

Hinc quoque ſciri poteſt, cur aliqui nec propinqua, nec remota videant bene, quoniam ſunt ſpiritus viſorii non modo pauci, ſed etiam craſſi, & obſcuri.

4. problema

Cur autem nyctalopes videant interdiu, noctu autem non videant, hæc eſt ratio, quia ſpiritus ipſorum multi quidem ſunt, ſed obſcuri & tenebroſi, propter quod cum ſpiritus ipſorum luce diurna adiuuantur, vident, vbi vero hac luce priuati ſunt, aut nihil, aut obſcuriſſime vident.

Cur ex aduerſo qui noctu magis vident, minus autē in die (quos nyctalopes vocauit Hip. 4. prorrhet. & Gal. in introduct.) cur inquam hoc ſit, hæc eſt ratio, quoniam ſpiritus ipſorum valde ſubtiles ſunt, ita vt à luce diurna diſſipentur, atque minuantur, nocte autem collecti magis operari poſſunt.

5. problema

Hinc etiā colligi poteſt ratio alterius pulcherrimi problematis, cur ſcil. ebriis omnia fere gemina videantur, ut eſt apud Ariſt. 3. part. probl. apud Auic. 3. de anima c. 8. apud Albertum magnum ſecunda parte de homine, iudiciū viſus fit in ea neruorū opticorum incruciatione, quam in anatome vidiſtis, ſpiritus ab his diſcindūtur, qui diſciſſi in duas partes faciunt, vt in duob' locis vnius rei indiuiduū feratur & ꝓpterea vna res gemina videatur. Habetis huius rei lucentiſſimū exemplū quod ſi aqua, in qua ſolis imago appareat, baculo diſcindatur, apparebunt duæ ſolis imagines: ſic vbi ſpiritus illi in ebriis à vaporibus diſciſſi sūt, vna res gemina hoc pacto apparet.

Nerui optici.

Quod vero nerui optici ſint cauſæ immediatæ horum viſionis affectuū, accipite breuiter: nā vel nerui diſcinduntur, vt fit in vulneribus, & fit cæcitas abſoluta, quæ ab Ariſtotele libro de ſom. & ſenſili, & apud Galenum in introduct. vocatur [illegible]: Si vero obſtruuntur nerui, obſtructiones huiuſmodi ſunt cauſæ viſionis deprauatæ, aut ablatæ, duobus modis: vnus eſt quando prorſus obſtructi ſunt, ita vt nullo modo ſpirit' permeare poſſint, quod genus vitii dicitur à Græcis [illegible], Latini barbari vocant guttam ſerenam, & eſt cæcitas abſoluta.

Quod ſi nerui non obſtruantur plane, ſed ſolum magna ex parte, huiuſmodi obſtructio eſt cauſa viſionis diminutæ, eo quod per anguſtiſſimos meatus tranſeuntes, ita exiles fiunt, vt non poſſint debite operari.

Cauſæ mediatæ.

Igitur habetis cauſas immediatas eorum affectuum, qui virtuti viſiuæ propriæ tribuūtur: ſupereſt vt cauſas mediatas videamus, quas appello eas omnes, quæ poſſunt vel intemperiem, vel obſtructionem, vel ſolutionē continui, vel aliquam aliam ex immediatis cauſis producere. Atq; harum cauſarum aliæ dicuntur eſſe externæ, aliæ internæ. Internæ ſunt primo habitus corporū: nam qui capite valde pituitoſo exiſtūt, & qui pilis ſunt albis,

 vide-

videbitis omnes praue ſere videre. Similiter & ætas, de qua habetis teſtimoniũ 3. aph. Hip. vbi ait, in ſenib. viſus hebetudines fieri. Idem quoque 2. prorrh. ait, pueros iuuenes & adoleſcentes nyctalopes fieri.

Eſt inter has cauſas ſexus, quoniã Hippocrates ſecundo prorrh. memoriæ mandauit, mulieres coniugatas & virgines, quib. fluunt menſes, non fieri nyctalopes. Cuius rationem ſi vultis, hæc eſt, quoniam vbi fluunt menſes mulieribus, & vbi cum viris conſuetudinem habent, vt nouiſtis, ſpiritus ipſis magis depurantur: vbi vero vel non fluunt menſes, vel nõ habent cum viris conſuetudinem, ſpiritus viſorii ita craſſeſcunt & obſcurantur; vt neceſſario vis viſoria infirma ſit.

C. externæ.

Cauſæ mediatæ & externæ plurimæ quoq; ſunt, inter quas prima eſt aer, qui ſi ſit caliginoſus, humidus, craſſus, auſtrin⁹, maxime viſum hebetat: propter quod videbitis eos qui in paludibus victitant, aut inter aquas, viſum obſcurum ſemper habere. Sic quoq; Hippocrates dicit, tertio aph. quod auſtri viſum hebetent, hac ſcilicet ratione, quia & in iis regionibus & iis vaporibus ſpiritus craſſeſcunt. 7. epid. in initio, in ea conſtitutione, in qua auſtri & boreæ viciſſim perflabant, nyctalopes multos eſſe factos refert.

Cur in Italia plurimi viſum habeant offenſum.

Hic oritur pulcherrimũ problema, à nullo adhuc, ꝙ ſciam, tactum: cur in Italia tot videamus, quorum oculi viſuſq; ſunt adeo offenſi: in Flandris, in Bohemia, in Germania, paucos videbitis, qui ob viſus offenſionẽ cogantur ocularia gerere. Nec eſt ꝙ inculpemus vinũ, quia certe, vt in multis aliis, in hoc germani nos excellunt. Multas cauſas ad hoc cõcurrere, vt apud nos viſus offendatur, puto:
1. quarum vna eſt ꝙ plurib. vtamur, quam ipſi, herbis, fructibus, de quibus dicit Hipp. 5 & 7.
2. epid. quod valde offendant viſum. Altera ratio eſt inconſtantia cœli, nam quod in Italia cœlum ſit magis inconſtans, prẹter experientiam teſtatum habetis apud Varronẽ, & apud
3. Columellam, in libr. de re ruſtica. Tertia, nec forſan infirmior ratio eſt, quia Itali magnam partem degũt ad ignem, dictæ vero nationes fere nunquam vtuntur igne, ſemper vero Laconicis: ignis autem certum eſt quod viſui ſit
4. inconueniens. Quarta ratio eſt, quia Itali magis vtuntur venere quam iſtæ nationes. Nam quod venus oculos omnium maxime infirmet, poteſtis intelligere ex ſpadonibus & eunuchis, qui quoniam nunquam venere vtũtur, viſum ſemper acutiſſimum habent. Quid igitur ex iis cauſis fit? Id fit, quod parentes tot cauſis viſu oblæſi, filios poſtea iiſdem vitiis inficiant: ſic dicit Hippocrates libro de aere, aquis & locis, macrocephalos principio arte & vitio ita fuiſſe conformatos, deinde huiuſmodi vitia fuiſſe propagata, vt integrẹ nationes viſæ fuerint macrocephalæ.

Somnus immoderatus viſui obeſt.

Inter has cauſas eſt quoq; ſomnus immoderatus, quem viſionem hebetare poſſe, hinc colligere licet, quia vbi quis à longo ſomno expergiſcitur, per aliquod tempus vix videtur cõſpicere poſſe aliquem: tum autem præſertim ſomnus nocet viſui, quãdo ſupine fit, quia tum magno impetu ad oculos feruntur humores, vt apparet ex lachrymis emanantibus eo tempore ex oculis.

Vigiliæ præterea nimiæ ſunt cauſæ vitiorum viſus, eo quia ex ipſis conſumuntur & deſtruuntur propriẹ ſpiritus.

Vitæ quoq; ſtudium inter has cauſas enumerari debet: videmus enim eos qui literis operam nauant, & qui continuo ſtudiis inuigilant, raro contingere quin offendãtur oculis. Similiter & illi qui artes ſuas faciũt capite inclinato, aut qui operantur ad ignem.

Cur cæcus amor.

Crapula quoq; & Venus vt dixi, multum obſunt viſui, propter quod ſoleo dicere, inter alias cauſas cur apud antiquos cæcus amor fingatur, hanc vnam eſſe, quia actus venerei & amoris homines occœcant.

Paſſiones animi quoq; ſunt cauſa horum defectuum, & inprimis ira, de qua dicit Homerus, ꝙ ira obnubilat oculos, mœror quoque maxime viſum lædit. Galenus tertio de comp. ſec. loc. inter has cauſas recenſet conſpectum fixum alicuius rei. Lectio quoque aſſidua & præſertim à cibo, lædit viſum, percuſſiones capitis, vulnera ſuperciliorum nocent viſioni.

Cibi oculis lædentes.

Sed inter has cauſas nõ poſtremum locum obtinent cibi, quorum multi ſunt, qui à proprietate oculis nocere à medicis putantur, vt ſunt lac, piſces, legumina. Dicit enim Hip. 7. epid. hæc oculis eſſe valde cõtraria, quoniam ex his omnibus craſſi in caput vapores attolluntur, qui ſpiritus ipſos obſcurant & craſſefaciunt. Amylum quoque inter hos cibos annumeratum eſt, item lactuca, portulaca: dicit enim Ruffus, quod maxime viſum offendãt. Magnus Auenzoar in libro ſuo de oculis agens dicit, quod capita columbarum ſylueſt. & gallinarum, ſi frequenter edãtur, viſui noceant. Habetis dictum illud vetuſtiſſimum ſerui Plautini, qui volens alteri exprobrare quod luſcus eſſet, dicit eum lolio victitare, eo quod lolium, ſicut etiam confirmatum eſt ab aliis, maxime viſum offendit.

Locus Plau.

Nũ braſſica oculis adverſetur.

Eſt controuerſia pulcherrima inter Dioſc. & Gal. de braſſica. Dioſc. lib. 2. cap. 113. ſcribit, braſſicã comeſtam iis auxiliari, qui viſum hebetem habẽt. Plin. quoq; li. 20. c. 19. ſcribit: eſt ſententia Catonis braſſicam oculis caliginoſis auxiliari. Ex aduerſo eſt ſententia Galeni ſecundo de alim. fac. quem ſecuti ſunt Auic. & Serap. vbi ſcribit, lentem & braſſicam viſum hebetare: nam quod lentes viſum hebetẽt, etiam habetis apud Hip. 5. epid. vti lentẽ & origanũ, & multa alia oculis inimica enumerat.

Pro

Pro qua controuerſia diluenda id memoriæ repetere [illegible], quod ſupra dixi, pluri mas cauſas eſſe, quæ viſum offendant: aliæ enim ſunt, quæ craſſefaciẽdo & humectando, aliæ quæ exſiccādo & extenuando offendũt: vbi oculi offenſi ſunt propter craſſitiẽ, & humiditatem, maxime prodeſt braſſica, propterea quod extenuat & exſiccat: vnde receptum eſt apud omnes medicos, braſſicam hac ratione ebrietatem ſedare. Vbi vero viſus vitia contingunt, non propter craſſitiem aut humiditatem, ſed propter ſiccitatẽ & tenuitatem, eo in caſu braſſica maxime nocet. Quib. poſitis dicendum, Dioſc. vbi laudat braſſicam in obtuſis viſionibus, locutũ eſſe de vitiis illis quæ contingunt ob craſſitiẽ & humiditatem: vbi vero Galenus dicit braſſicam nocere, locutus eſt de vitiis quæ contingunt ob ſiccitatẽ. Vel breuiter dicendum, quod duplex eſt braſſica, alia hortẽſis & maringonia, altera adultera & non exculta: culta viſum offendit: inculta vero & ſponte naſcens prodeſt: de hac locutus eſt Dioſc. & Plinius, de iſta vero Galenus.

Signa quibus viſionis vitia virtuti attributa cognoſcuntur, non aliunde fere poſſunt comparari, quã ex ipſius ægri relatione. Verum ſigna quibus cauſæ viſionem lædentes dignoſcuntur, maiore ſtudio opus habent. Sed antequã hoc videamus, illud memento te, nos ſigna ſolũ quærere eorũ vitiorũ, quæ non à natiuitate, ſed ex morbo oriũtur. Itaq; ſi vitia viſionis à cerebro ortũ duxerint, hæc erunt ſigna, ꝙ capitis dolor vel grauitas aut præceſſit, aut præſens eſt: adſunt & alia ſigna, quę aliquas capitis ęgritudines declarare poſſunt: has oẽs non enumero, quia extra rẽ eſſẽt.

Si fiant errores in viſu ob neruos opticos obſtructos, aut alio modo offẽſos, docet Gal. 4. de loc. aff. hoc præcipuum ſignum adeſſe, quod ſcilicet grauitas & dolor in profunda oculorum parte percipiuntur: adhæc malum fit ſubito, ita vt argumẽtum fere neceſſarium ſit, malũ eſſe in neruis opticis, vbi cæcitas aut obtuſio vidẽdi ſtatim fiat, ita vt nulla alia cauſa adeſſe appareat. Nam hoc ſignum tantum poteſt, vt vbi vel cæcitates, vel videndi obtuſiones paulatim fiãt, dicẽdũ ſit vel à ſiccitate, vel ab alia cauſa ſpiritꝰ exinaniente factũ eſſe.

Sic quoque ſi malum ſit ab intemperie, fit paulatim & non ſubito, propterea quod, vt ſcriptum eſt à Gal. 3. de ſ. c. vir. noxæ quæ fiunt ab intemperie, paulatim fiunt.

Signa vitiorum viſionis quæ fiunt ob ſpiritus, hæc ſunt, & præſertim ſi ob ſpirituum paucitatem, quam habent myopes: nam iſti vident magis propinqua quam remota, vtq; melius videant, oculos cõſtringunt. Adeſt & aliud ſignum propoſitum ab Auerrh. 3. coll. 38. ſcil. quod diu aliquam rem intueri & ſæpe nõ poſſunt. Præterea oculi in iſtis magis ſubſidentium ſpiritus vbi ſunt copioſi, oculos turgidos reddũt, abeuntibus vero ſpiritib. oculi ſubſident: propter ꝙ ſcriptũ eſt ab Alex. 2. probl. 23. eos qui angore aliquo opprimuntur oculos magis cauos & ſubſidẽtes habere.

Ex aduerſo ſigna facti mali à ſpirituũ craſſitie ſunt, quod iſti oculos prominẽtes habẽt, longinqua & remotiora melius quã propinqua vident. Sed dicet aliquis veſtrum, hoc vitium non eſt, propterea quod ſcribit Ariſt. 5. de gen. animal. 1. perfectionem videndi conſiſtere in videndo res remotas & longinquas. Reſpondet Auerrh. loco citato, neminem ſanum vnquam eſſe, qui melius remota conſpiciat quã propinqua: & ideo vbi vident remotiora magis, argumẽtum eſſe, ſanũ nõ eſſe oculum. Quare neceſſarium eſt, quod ſcribit Ariſt. perfectionem videndi poſitam eſſe in diſcernendo res à longe, ita tamen vt res propinque etiam perfecte diſcernantur. Signa malorum viſionis quæ fiunt ex paucitate & craſſitie ſpirituum, ſunt quod iſti neque propinqua, neq; remota ſatis exacte vident, citra vllum tamen apparens in oculo vitium: nam ſicuti vultures, lupi, aquilæ, ideo exactiſſime vident, quia vt refert Auerrh. habent ſpiritus viſorios, lucidos, copioſos, & ſubtiles, ita quicunq; paucos, craſſos & obſcuros habent, neceſſario imperfectiſſime vident.

Dicet aliquis veſtrũ, hæc vitia fateor poſſe fieri à ſpiritib. ſeu à virtute, & poſſe dignoſci his argumentis: ſed negari non poteſt, eadem hæc vitia oriri ob humorem criſtallinum, aut albugineum, aut tunicam araneam interiorem: hoc enim non modo medici cenſuerunt, verumetiam magnus Ariſtoteles. Si igitur eadem vitia poſſunt fieri à ſpiritibus, & in tunica interiore, quæ via erit diſcernendum, an à ſpiritib. an ab humore cryſtallino, an albugineo fiant? Dico huiuſmodi cognitionẽ difficilem eſſe. Sed eam tractabimus, vbi agemus de vitiis horũ humorum; interim tamen volo docere quædam ſigna à nemine, quod ſciam, animaduerſa, & apud me efficaciſſima: ſunt vero ea huiuſmodi, quæ deſumuntur ex ocularibus ſeu perſpicillis.

Nam ſtatuo, quod vbi vitia videndi corriguntur beneficio eorũ inſtrumentorum, quę ocularia vocãtur, fiũt neceſſario à ſpiritibus. Vitia vero quæ fiunt vel ob humorẽ cryſtallinum, vel albugineum, vel ob tunicam, nunquam corrigi poſſunt beneficio horũ inſtrumentorum. Ratio eſt, quoniam qui vtuntur ocularibus, vt melius videant, id faciunt; vel vt magis propinqua inſpicere, vel vt magis remota, vel vt propinqua ſimul, & remota aliquo pacto poſſint; hæ vero iã noſtis, quod conſequuntur ſpiritus errores vt plurimum.

Præterea ſciemus hoc clarius, ſi contemplemur breuiter cauſas, ob quas ocularia huiuſmodi operationes faciant. Et quanquam hoc problema ſit perarduum, eo quod neq;

medici, neque philoſophi veteres, neque alii ſcriptores, ex mea ſententia, quicquam de perſpiciliis tradiderunt, neque vſum eorum cognouerunt: nam etſi habeatis apud aliquos ſcriptores, hæc perſpicilia vocata, tamen erãt alia quædam inſtrumenta vitrea, quibus vtebantur ad hoc, vt viderent exteriora, & ipſi non viderentur, ſicut adhuc in quibuſdam inſtrumentis fit. Cum igitur nihil habeatur traditum de perſpicillis, ero excuſatione dignus, ſi in reddendis cauſis non ita ſatisfaciam, quas vt breuiter expediam, debemus præſupponere, id quod fuit medicorum placitum, ſc. viſionem fieri per ſpirituum ſeu radiorum emiſſionem.

Remota tantum videntes quomodo iuuentur.

Quo conſtituto videamus, quomodo qui remota tantum vident, hoc illis cõtingat. Diximus contingere, quoniã ſpiritus craſſi longitudine ſpatii extenuantur: quod ſi ita eſt, manifeſtum eſt, quod illi qui remota vident, & non ppinqua, opus habent, vt ſpiritus à principio exitus ſint tenues. Itaq; perſpicilia hoc præſtabunt in iſtis, quod attenuabunt ſpiritus exeuntes, ita vt & in propinquo & remoto tenues ſint. Quomodo vero ſpiritus extenuentur, facile intelligere poſſumus ex natura ipſius vitri, quod ſcatet poris & meatib. anguſtiſſimis; ſcatere autem huiuſmodi poris, probatũ eſt apud Alex. 1. probl. 147. vbi duob. argumentis demonſtrauit, in vitro adeſſe hos poros. Vnum argumentum eſt, quia videmus aquam phialas vitreas penetrare. Alterum, quia ſi phialæ aq. plenæ affricentur cortices citri, odor ita penetrat, vt inficiat aquam. Igitur habemus, quod ocularia in illis, qui remota intuentur, id præſtent, vt etiã ſpiritus in principio attenuentur, quia ſpiritus per anguſtiſſimos meatus tranſeuntes extenuantur. Illis vero, qui ſolum propinqua intuentur, & non remota, quid præſtant ocularia? hoc ſcil. quia opus eſt in iſtis, vt ſpiritus congregentur, ita vt ob ſubtilitatem nõn euaneſcant. Habent etiam, vt dicebat Auerrh. iſti opus multa luce, quam ſpecularia in iſtis faciunt, quia congregantur iſti ſpiritus ſeu radii pauci & ſubtiles, ita vt congregati & vniti, longius ferãtur: faciunt etiam aliud, nimirum augẽt lucem, per quam auctam ſpiritus illa vtẽtes facilius poſtmodum operantur, & hac ratione, qui perſpicilia faciunt pro iſtis, id ſtudent, vt faciant paulo concauiora & lucidiora.

Qui neq; propinqua neq; remota bene videntibus.

Qui vero neque propinqua neque remota bene vident, iuuantur à perſpiciliis, eo quod ob craſſitiem ſpiritus extenuantur, ob paucitatem congregantur, non ita tamẽ, vt poſſint remota multũ intueri, quoniam iſti, qui neq; propinqua, neq; remota bene vident, id tantum beneficii videntur conſequi, vt propinqua melius intueantur. Quare nunc habetis ſigna, quæ deſumũtur ex viſu oculorum, quæ poſſunt vos manu ducerẽ ad diſtinguẽdos morbos, qui fiunt à ſpiritibus, qui fiũt ab humoribus, vel ob tunicam interiorem.

Sequuntur modo ſigna prognoſt. Circa quæ id primo dicã, omnes morbos in virtute videndi, productos vel ab ortu, vel à temporis longitudine oẽs incurabiles eſſe. Sic qui fiunt cæci, aut hebetudinem videndi paulatim cõtrahunt, oẽs fere aut nũquam aut difficillime curantur. Scribit magnus Auenz. Gal. dixiſſe vitia videndi, quæ fiunt ob neruorũ opticorũ obſtructiones, incurabilia eſſe, ſed hoc verũ nequaquam eſſe. Vnde Auenz. hanc Gal. ſententiam acceperit, nondũ plane inuenire potui, eo magis, quod Aet. & alii auctores curationẽ huius cæcitatis tradiderunt. Qui à longe magis intuentur, ſcribunt Arabes, quod facilius cæteris omnib. curantur, quia facilius eſt craſſos ſpiritus attenuare, quam tenues & ſubtiles nimium ad mediocritatem deducere. Alb. etiam magn. lib. 10. de animal. 4. dicebat, eos qui longius vident melius degere quam qui propinquius, quia melius eſt à remotis pericula poſſe proſpicere, quam à propinquis. Ab Hip. 2. prorrhet. memoriæ mandatum eſt, iuuenes, adoleſcentes & pueros ſua ſponte ſæpe à nyctalopia curari, alios quidem 40. diebus, alios ſeptem menſibus, nonnullos vero perdurare vſque ad annum.

Prognoſt.

Qui igitur curare hos morbos optant, ante cætera diligenter proſpiciãt, an totum vitium oriatur à cerebro, an à ſpiritib. an à neruis. Si vitia ſeu morbi cerebri efficiat morbos viſus, totum ſtudium conuertendum eſt ad tollendas cerebri ægritudines, quæ quoniam innumeræ eſſe poſſunt & alium tractatum expoſtulant, non eſt quod in præſentia de his ſermonem faciam. Venio ad morbos q fiunt ex ſpiritib. & neruis, in quib. debet medicus diligentiſſimus eſſe, vt q̃ citiſſime tollat: vt vero tollantur, neceſſe eſt caput ipſũ euacuare atq; etiam corpus: quod præceptum non modo habetis à medicis traditum, verũetiam à Plat. in charmide, vbi hoc tanquam Æſculapii oraculum traditum eſt, quod oculi nõ poſſint curari ſine capite, neque caput ſine curatione totius corporis. Igitur vt curatio totius corporis & capitis & oculorum recte inſtituatur, primũ ſcire neceſſarium eſt, quod vitæ genus debeant ſequi ægri. Primo aere debent vti ſereno, tranquillo, non craſſo, nõ caliginoſo, & omni ſtudio fumum euitare. Confert continuo res virides & cæruleas intueri, non albas vllo modo. De nigrorum aſpectu traditum eſt à Gal. 1. de ſympt. cauſ. 2. quod colores nigri etiã viſum conſolantur & iuuant; ſed interpretanda eſt Galen. ſententia non de oculis nigris, quia his potius nocent, ſed de oculis ægris, illis ſcil. qui opus habent vt ſpiritus ipſorum viſorii cõgregentur. Scribit Auenz. inſpectionem aſſiduam aſini ſylueſtris à proprietate magnopere conducere ad viſum firmandum.

Laudan.

Laudantur gaudia, riſus, lectiones rerum lætarum, ſed non poſt cibum, quia ſi quod eſt quod oculis noceat, eſt aut legere aut ſcribere à cibo. Motus omnes in quibus conſumūtur ſpiritus, maxime lædunt oculos, & propterea dicit Aetius, buccinatoribus & cantorib. lædi viſum, quoniam dum inflantur buccæ, oculi & ſpiritus maxime oblæduntur.

Veneris abſtinentia.

Somnus & Venus moderata iuuāt. Et notate, quod tametſi Ariſt. dicat quarto probl. 3. æque offendi & eos qui nimia venere vtuntur, & eos qui prorſus abſtinent, vt Eunuchi, id tamen verum non eſſe, & preſertim de ſpadonibus, in quibus tanto minus vera eſt ratio illius quam adſert, cum vult eunuchos & ſpadones ideo hebetari viſu, quia exſiccātur capita, propter alui fluxum & pedum tumores, quaſi omnis humiditas in ſpadonibus à capite delabatur ad inferiores partes: quod quidem falſum eſt, quoniā alias ab eodem Ariſt. ſcriptum eſt non caluſcere ſpadones, ob nimiam cérebri humiditatem.

Ablutiones faciei & oculorum cótidianas ex aqua frigida, ſcribit Plinius reputatas eſſe inter magoa prælidia oculorum: idem teſtatur Meſue.

Cibi qui in oculorum affectibus commendentur.

Cibi & potus q in iis vitiis curādis accommodati ſunt, has præcipue debent habere cōditiones, vt attenuatoria præditi ſint facultate, vt exſiccent, vt nullos flatus, nullos craſſos poſſint generare ſuccos Quocirca panis optime fermētatus & fęniculo cōditus ſolet à medicis multum cōmendari: carnes ſimiliter, vt auiū, ſi fœniculo condiātur, maxime cōmendātur. Quæ aūt turbidum & melancholicum gignunt ſuccum, omnino debēt euitari, quales ſuot caro leporina, bubula, capreolorū: hæ enim ſuccum faciunt melancholicum, à melancholia autem ait Hipp. facile fit cæcitas.

Proponunt in hac curatione medici Arabes multa carnium genera, quæ dicunt à proprietate prodeſſe, huiuſmodi ſunt carnes luporum, hircorum, columborum volare incipiētium, hirundinum. Auenz. etiam laudauit paſſerculos, & oēs āues rapaces, auium oculos. Galenus addit & viperinas carnes & omnium ſerpeotum: fertur & fuiſſe ſerpentes qui vim pro oculis mirificam demonſtrarunt.

Inter herbas quoq; enumerantur chelidonia, ruta, euphragia. Rabbi Moyſes inter Arabes auctor illuſtris, 20. part. aph. docuit, lupinos, ſalitos & cum corticibus comeſtos à proprietate omniū maxime iuuare viſum. Item Auerrh. collect. de rapis ſcribit, ſpiritum viſiuum eo maxime luminoſum reddere. Sed notate Auerr. ſententiam intelligendam eſſe decoctis: Nam Galenus 2. de alim. fac. videtur tradidiſſe, quod huiuſmodi edulia ſuccū caliginoſum & craſſum faciant.

Potus aquæ non modo vtilis, verumetiam neceſſarius eſt, vt habetur ab Archig. apud Gal. 4. de med. loc. ſcribit enim Alex. 2. probl. 52. quod potores aquæ ſemper acutius videāt.

Aqua oculis bona.

Addit cauſſam, quia vinū quodcunq; ſit, vapores in cerebrum mittit, qui cōmiſti ſpiritibus eos nebuloſos reddunt. Quod ſi ægri potum aquæ aliqua ratione refugiant, poteſt eligi vioum clarū, vetus & pauciferum. Obſeruate aūt tria circa vſum vini: voum vt vina recētia omnino fugiantur, quia hæc maxime replēt caput & oculos: & cauſa cur in autumno fiant ſomnia turbulenta & caliginoſa hominib., eſt hęc, quia tunc vtuntur vino nouo.

Vinum piccatum oculis inimicū.

Et notate aliud, quod vinum picatum dictum recentioribus, eſt oculis inimicū: quod inde colligitur, quia ſtatim lachrymas ciet. Tertium notandum eſt, quod vina, quæ conceduntur in curandis his affectibus, ſint medicata, vel fæniculo, vel chelidonia, ſi ſuſtineri poſſint, vel euphraſia. Atq; hæc eſt ratio victus, quam inſtituere debetis vbi morbi occurrunt curandi, qui fiunt in virtute viſiua. Quod ſpectat ad aliam medendi rationem, opus eſt maxima ſolertia, quia ſi morbi fiant ab humoribus, aut ſpiritus aut neruos lædentibus, hi erunt habendi ſcopi, vt primum diuertatis humores fluentes ad oculos; deinde euacuetis caput & corp⁹, poſtremo oculos exſiccetis & corroboretis.

Scopi curantium.

Nam quod neceſſarium ſit primo diuertere humores fluentes, patet, quia morbus factus curari non poteſt, niſi fomes ab ipſo auferatur. Quod vero neceſſarium ſit curare corpus & caput, habetis proditum à Gal. 3. de rat. med. vbi ſcribit, oculorum non poſſe vnquam inſtitui rectam curationē, niſi prius & corpus & caput optime mundentur. Primo, vbi eritis vocati ad laborantes his morbis, erit vobis ſtudendū cucurbitulis appoſitis ſcapulis, & pręſertim occipitio, frictionibus, extremorum ligaturis, impetum & fluxum humorum coercere: Deinde erit aluus leniēda, quod fit vel clyſtere aliquo acriore, vel medicamento aliquo ex lenientibus, vt elect. lenitiuo, elect. ex ſena lenitiuo, quod maxime confert, vel ſyr. noſtro polypodii, vel ſyr. roſ. lax.

Lenitiua.

Venæ ſectio.

Lenita aluo ſtatim cogitādum eſt de venæ ſectione, quæ niſi quid ꝓhibeat, omnino neceſſaria eſt: & eo magis, ſi adſit corporis plenitudo, qua exiſtēte primo ex baſilica erit ſanguis detrahendus, vt ſcilic. totum corpus euacuetur, deinde erit cephalica vena pertundēda. Quod ſi nō adſit plenitudo, ſat erit ſtatim cephalicā ſecare. Hoc facto ſupereſt, vt ſtatim ad purgationem humorum deſcendatis. Et quia magna ex parte humores, qui faciūt hos morbos, ſunt frigidiores & craſſiores, ꝓpterea in iis pręparandis, erit hic ſcopus ꝑpetuus, vt vtamini medicamentis ſiccantibus, & moderate calefaciētibus. Sed etiam illud erit aduertendum, vt nunquam in hoc caſu vtamini medicamentis, niſi commiſceatis aliqua, quæ

quæ à proprietate oculos iuuãt, eo quod hæc ſolent eſſe quaſi vehicula quædam ad perducenda medicamenta ad oculos: & vt poſſitis ſcribere, habeatis exemplum:

Præparans craſſos & viſcidos humores.

℞. Fol. betonicæ.
Stœchados.
Chelidon.
Euphraſ. an P. j.
Fœniculi P. j. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde *℞. d. d. ℥. v.*
Oxym. ſimpl.
Syr. de beton an. ℥. j.
Syr. de ſtœchade ℥. ß. M. & f. ſyr.

Hoc medicamentum valebit in craſſis, viſcidis & frigidis humoribus præparandis.

Quod ſi humor melancholicus ſit vel bilioſus, eritis etiam vobis præparãdus: id fiet, ſi ſupradictis adiungatis ea, quæ reſpiciunt hos humores, vt in bile, ſi adiungatis cichorium, endiuiam: in melancholia fumariam, lupulos, borrag.

Præparatis humorib. ſtatim erunt euacuandi. Et aduertite, non ſine ratione in vſu eſſe apud medicos, vt in curãdis oculis & capite, præſertim medicamẽta in forma pillularũ exhibeantur, quia cum debeant in caput per vapores attrahi, quanto diutius in ventriculo morantur, tanto melius operantur. Morantur autem diutius, ſi in forma ſolida exhibeantur. Pillulæ, quæ conueniunt in affectibus oculorum, ſunt multæ, ſed quibus ego vti ſoleo, præcipuæ ſunt pillulæ lucis, vel pillulæ, ſine quibus vel aureæ, aut cochiæ: formabitis igitur huiuſmodi medicamenta:

Pillulæ capitales.

Potio purgans.

℞. Fol. epithymi ʒ. j. ß.
Myrob. citrinorum.
Nigrorum an. ʒ. j. (nã epithymus & myrob. ſunt ex his medicamẽtis, quæ manifeſta & occulta proprietate proſunt)
℞. Fol. cheli̇do. P j.
Sem. fœnic. ʒ. j ß. f. infuſio ſ. a in aq. fœniculi.
Deinde ſ diligens expreſſio, cuius ℞. ℥. iiij. ß.
Agar. præpar.
Rhab. elect an. ℈. ij. ß.
Spica gr iv infundantur ſ. a per noctem.
Deinde facta expreſſione adde:
Elect. de pſyllio (quod purgat caput) *ʒ. iij.*
Mell roſ. ſol. ℥. ij. M. & f. potus.

Poſtquam ſemel expurgati fuerint humores, ſi malum non cedat, repetenda eſt purgatio, & fere ſemper eſt neceſſarium, vt repetantur purgationes, nec ſinatis vos decipi à precibus ægrotantium: nam nunquam prima vice poteſt bene purgari caput. Sunt autem eadem, quæ deſcripſimus, vel paulo generoſiora & efficaciora exhibenda, quod erit in veſtro iudicio poſitum.

Purgationes repetenda.

Poſtquam expurgatum fuerit corpus vniuerſum & caput, supereſt vt ad ea deueniat, quæ magis à propinquo poſſunt oculos & caput expurgare. Inter ea quæ in hoc genere maxime laudantur, ſunt inciſiones venarum poſt aures, ſunt appoſitiones hirudinũ, quas Paulus mirifice commẽdat, ſicuti etiam cauteria quæ adhibentur, hæc enim non modo euacuant, verum etiam magnopere diuertũt.

Obiectio.

Sed dicet aliquis veſtrum, ſi diuertunt, igitur videtur rationi conſonũ vt etiam in principio exhibeantur, quia dixiſti, quod in principio medicamenta diuerſoria conueniunt. Reſp. ex Gal. 13. meth. 19. quod vel corpus totum plenum eſt, vel ſolũ caput. Si vniuerſum corpus plenum ſit, in principio nunquã poſſunt conuenire cauteria: ratio eſt, quia Gal. dicit, non conuenire cucurbitulas in principio, ſi plenius ſit corpus, quia attrahũt à corpore ad caput. Si vero plenum ſit caput, dico ꝙ poſſint adminiſtrari in principio, quia diuertunt & euacuant: ſed non fiant niſi leui aliqua purgatione præmiſſa. Aduertatis aũt quam rariſſime contingere, vt corpora non ſint plena aliquo humore, & ideo fere medici ſemper coguntur corpora exinanire.

Veteres medici, vt relatum eſt ab Ariſt. & Hipp. in lib. de loc. in homine, vrebant in his affectibus vaſa temporum: ſed Aetius hoc genus remediũ tanquam barbarum damnauit. Ego vero dico, quod ſi morbi oculorum fiãt per venas, ſc. quod venæ ſint illæ quæ ſubminiſtrant vapores neruis opticis, aut humores, conuenit hoc genus remediũ: ſi vero per neruos immediate ferantur materiæ noxiæ, nullo modo conuenit.

Inter ea quæ proprie & immediate oculos & caput euacuant, numerãtur errhina medicamenta, & maſticatoria. Sed circa medicamẽta per nares infundenda duo notãda ſunt: vnum vt nunquã exhibeatis niſi prius exacte purgato corpore & oculis, quia ſi hæc medicamenta aliquem humorem reperiunt in capite, attrahũt ad oculos faciliter, & ſic malum augent. Alterum notandum eſt, vt non accipiantur medicamenta vehementia, vt eſt elaterium, helleb. vterque, ſed mitiora & imbecilliora. Ratio eſt, quia fortiora nõ ſolum attrahunt ab oculis, ſed etiam à capite ad oculos: & hoc eſt quod dicit Hip. ænigmatice lib. de loc. in homine, vbi ait, valentiora medicamenta euacuare à capite, loquens de his quæ infundũtur ꝑ nares, imbecilla vero ab oculis.

Sed quæretis quodnam ſit medicamẽtum vſurpandum? Ex mea ſententia & experiẽtia ſunt hæc: ſuccus maioranæ, fœniculi ſuccus, chelid. ſuccus & betæ: Hi ſucci depurantur prius, ac depurati poſtea attrahũtur naribus, atq; ita attracti expurgant, & oculos clarificant. Ita & decoctionem, q̃ conficio ex Rhab. agar. & myrob. ſum expertus mire prodeſſe.

Errhinum.

℞. Myrobal. omnium an. ʒ. ß.
Rhab. elect. ʒ. ij.
Agar ʒ j. ß.
Aq. chelid.

Fœnic.

Fœnic. an. ℔. *j.* Contundantur omnia contundenda prius & detineantur per noctem in cinere, poſtmodum bulliant ad cõſumtionem quartæ partis, optime obturato vaſe, ne vapores & vires diffleantur. Hoc decocto vtor tepido, vt ſc. ſingulo mane duabus horis ante prandium attrahatur per nares.

Medicamenta etiam maſticatoria laudantur, & vt habeatis maſticatorii formam, ita componetis:

Maſticatoriorum.

℞ *Zinzib. albi.*
Piperis.
Pyrethri an. ʒ. ß.
Maſtich. ʒ. ß.
Ceræ q. ſ. fiant maſticatoria. Si placebit, poteritis addere aliq d fœnicul. vel chelidon.

Sunt præter hæc quædam confectiones, quæ ore acceptæ poſt purgationes mire conducunt in his caſibus. Inter cætera laudantur zinzib. conditum, myrobal. conditum. Sed ſoleo componere elect. huiuſmodi:

Elect. pro oculis.

℞ *Succi fœnic.*
Chelid.
Rutæ depurat. an. ℥. *j.*
Mellis ℔. *j.*
Decoquantur ad conſumpt. duarum tertiarum, in duplici vaſe. Deinde adduntur hi pulueres:
Sem fœnic. ʒ. ß.
Macis.
Piperis albi.
Cubeb.
Cinamom. an. ℈. *j. M. & f. elect.* quo vtantur ſingulo mane vna vel altera hora ante cibum. Soleo etiam vti pulueribus quibuſdam in infuſis atq; in ferculis, huiuſmodi:

Puluis.

℞. *Sem fœnic.* ʒ. *j.*
Rutæ ʒ. *ij.*
Cinam.
Galanga.
Piperis, an. ʒ. *j.*
Fol euphrag.
Chelid. an. ʒ. ß.

Contundantur omnia diligentiſſime, deinde ſupra cotem medicam læuigentur cum aq. roſacea: poſt iterum ſiccentur & minutiſſime conterantur, deinde admiſta media libræ ſacchari fini adhibeãtur in vſu. Hæc medicamenta poſt purgationes & alia medicamenta maxime proſunt.

Topica. v... ſint ... oculis.

Nunc videndum eſt an extrinſece etiam medicamenta proſint: nam ſum huius ſententiæ, in his affectibus parum aut nihil prodeſſe exteriora; ratio eſt, quia locus affectus eſt valde intimus, & profundus, vt propterea nõ ſit facile medicamentorũ vires eo peruenire.

Obiectio.

Sed inſtabit aliquis veſtrum, quod ſi medicamenta quæ ore capiuntur, penetrant ad oculos affectos, poſſunt eo etiã exteriora penetrare, eo quod videtur locus exterior eſſe propinquior quam ſit locus oris & vẽtriculi. Præterea relatum eſt à Caſſio & ab Alexan. in probl. ſæpe collyria oculis adhibita commutare palati ſapores, vt rationi videatur conſonum medicamenta exteriora etiã penetrare.

Quod ad primum, dico, melius penetrare medicamenta ore excepta quam exteriora, quia quæ intro ſumuntur, à calore intimo in vapores diminuuntur, quia comminuta ad oculos feruntur propria natura: exteriora vero à calore natiuo non ita actuantur, neq; ita comminui queunt, vt poſſint ad partes penetrare profundiores.

Quoad dicta Caſſii & Alex. fateor ea omnia vera eſſe: dico tamen maiorem eſſe vaſorum communicationem inter oculorũ angulos & palatum, quam inter externas illas oculorum tunicas & profundiores locos: Eſt itaq; mea ſententia, in iis affectibus parũ exteriora prodeſſe: non eſt tamen negligendũ, vt certa quædam habeantur, quæ ſi non proſunt, certe nõ nocebũt. Si enim Gal. 4. de loc. med. Marcellũ & alios qui fuſe de oculis ſcripſerũt, legatis, intelligetis pauca fuiſſe ab ipſis tradita, quæ poſſint accommodari.

Septem claſſes medicamentorum oculorum.

Sed ſi aliqua conueniunt, dico ſeptem eſſe eorum medicamentorũ claſſes, quæ exterius adhibentur. Prima claſſis eſt eorũ quæ emplaſtica vi lenire poſſunt, vt eſt Pompholyx lota, 1.
albumen oui, ſuccus fænugr. lac tragac. gũmi.

Secũda claſſis eſt eorum, quæ ſunt acriora 2.
nonnihil, quanquam & magis penetrent, & interdum lachrymas excutiãt, cuiuſmodi eſt ſuccus cyrenaicus, ſagap. euphor. piper, fel ouine, mel, cepæ.

Tertia eſt eorum quę extergunt, quoniam 3.
aliqua mitiora ſunt, vt cornu cerui & capræ vſtum, alia valentiora, vt eſt ſquama æris, flos æris, chalcithis, miſy & æs vſtum.

Quarta claſſis eſt eorum quæ erodunt, vt 4.
eſt Sandaracha, Auripigmentum, lapis aſius.

Quinta claſſis eſt eorum quæ aſtringunt, 5.
vt eſt flos roſarum rubearum, ſpicanardi, malabathrum, crocus, hypociſtis, acacia, balauſt.

Sexta claſſis eſt eorum quæ concoquunt & 6.
diſſipant, vt eſt myrrha, caſtoreum, thus, fænugr. decoctum, galbanum, ſarcocolla.

Septima & vltima claſſis eſt eorum, quæ 7.
ſenſum hebetant & deſtruunt, vt eſt opium, mandragora & narcotica omnia.

Cum tot ſint ordines medicamentorum, quæ exterius oculis adhibeantur, quæretis quæ in his affectibus poſſint adhiberi. Dico neque abſtergentia neq; conſtringentia neq; lenientia neq; narcotica neq; erodentia conuenire. Igiturupereſt vt ſint ea tantum, quæ concoquunt & diſſipant, quanquam acriora magis ſint. Vnde fellia omnia, & præſertim auium rapacium, mel tum alembicatum, tum per ſe ſolum, his affectibus curandis accommodantur. Et vt habeatis aliquod medicamentum quo poſſitis vti, ita componetis:

In his virtutibus ... quæ conſumunt.

℞. Succi chelid.
Fœniculi.
Nitri, an. ℥.j.
Mellis, ℔ ij.
Croci.
Piperis.
Myrrhæ.
Camph an. ℥.j. *Ponantur omnia in phiala vitrea ad ſolem vel ſtuffam per quatuor dies & noctes, & poſtmodum ponantur ad alembicum, & extrahatur aqua*

Qua ego in his affectibus ſoleo vti, & inueni ſæpe profuiſſe, ſi quid profuit. Vſus eſt, vt dum patiens it dormitum, gutta ſuper pupillā deſtilletur, deinde palpebris exterioribus pannus ſubtilis eodem liquore madefactus ſuperimponatur.

Sunt innumera poſtmodum, quæ à proprietate commendantur, & inter cætera omnes commendant iecoris caprini pulueres conſperſos oculis. Sed notate, quod quotieſcunq; placebit vti pulueribus, eſt neceſſe eos prius læuigare, vt, ſi fieri poſſit, nulla remaneat ſcabrities. Commēdauit Rhaſes 2. cont. ol. violarum vna cum ſpodio naribus inſiſum. Et hæc maxime commendata ſunt in his qui nyctalopes vocati ſunt.

Curatio debilitatis viſus ex ſubtilitate & paucitate ſpirituum. Si malum ortum duxerit non ex humoribus, ſed potius ex ſubtilitate & paucitate ſpirituum, alia via in curatione procedēdum eſt, quia his neq; purgationes neq; euacuationes vllo modo conueniunt, eo quod hi morbi præſertim oriuntur ex euacuationibus & exſiccationibus nimiis. Conuenit igitur inprimis victus is quem alias mōſtrauimus, modo habeat has conditiones, vt humectet & probum gignat ſuccum: quoniam ſcopus medici eſſe debet, vt ſpiritus generentur optimi & moderati, qui nullo modo fiūt melius quàm per alimenta optima & balnea opportune adhibita.

Actuarius in eo lib. quem fecit de ſpiritibus dicit, nihil magis conferre ad ſpirituū refectionem & regenerationem, quā balnea, quæ non modo adhibentur toti corpori, verumetiam capiti. In his caſibus ſoleo abluere caput aqua & oleo amygd. dulc. quæ miſtura humectat atq; ſpiritus attemperat.

An vinum conueniat. Dubitabit aliquis, an in hac curatione ſit conueniens vſus vini, quoniam ex vna parte videtur nociuū, quia exſiccat. Ex altera parte videtur accommodari, quia ſpiritus reficit ſtatim. Dico quod etiam ab Actuario ſcriptū eſt, vinum ſi ſit ſuaue, ſi non ſit admodum acre, conuenire in iſtis affectibus, & præſertim ſi iſti affectus non duxerint originem ab extrema ſiccitate, ſed ab euacuatione ſola, quia vbi per euacuationem exinaniti fuerint ſpiritus, reparantur facile vaporibus vini. At ſpiritus intemperie aliqua exſiccatos nimis, vinum magis exſiccat, & ꝓpterea magis nocet.

Sed dicetis, an conueniat vinum ita extrinſecus ſicuti intrinſecus. Dico forſan magis conuenire extrinſecus, quia penetrat extrinſecus, illuſtrat ſpiritus & illorum ſubſtantiam ambit, & nullam capiti noxam inferre poteſt. Si autem intus ſumatur, poteſt quidem eadē bona præſtare, ſed poteſt caput offendere, & ideo oculis detrimentum afferre.

Hic eſt modus curandi eos affectus frequenter contingentes à virtute viſiua, niſi qui ſit ex plaga, vel ex ſolutione continui, aut ex humoribus, aut nunquam curatur, aut ſi curatur, curationibus morborum continui ſolutionis curatur, & aliorum morborum, quos in hoc loco ſuo tempore referem.

CAPVT XXIX.

De vitiis quæ fiunt in inſtrumento virtutis.

Inſignia humoris cryſtallini. SEquuntur morbi, qui fiunt in inſtrumento virtutis: Humor cryſtallinus factus fuit à natura, vt eſſet veluti domicilium & habitaculum virtutis viſoriæ, propterquod neceſſe fuit naturæ, vt hanc partem multis inſignibus cōditionibus ornaret: quarum prima fuit, quod natura fecit ipſum ſubſtantia puram, lucida, liquida & mediocriter viſcida, & in ea quantitate, quæ nec deficiens eſſet, nec etiam maior quam conueniebat. Plato in Timæo voluit etiam hanc partem à natura donatam eſſe luce actuali, quod probabat, quia ex oculis ſæpe videntur ſcintillæ emicare. Quam ſententiam etſi non amplexatus eſt Galenus, tamen interdum ſecutus eſſe videtur.

2. Secunda conditio qua donatus fuit humor iſte, eſt figura ſphærica, ita tamen complanata, vt non in puncto conſiſteret, ſed firmaretur. Quis fuerit vſus huius figuræ, habetis apud Galenum mathematice demonſtratum 10. de vſu part. vlt.

3. Tertia conditio eſt, quod tanquam quid regium, humor iſte in medio ſit collocatus. Igitur vbi omnes iſtæ conditiones reperiuntur in humore cryſtallino, ſtatus eius ſanus eſt & integer: vbi vero aliquid commiſſum eſt erroris & vitii in aliqua ex his conditionibus, ſtatim ſanitas oculi & ſtatus totius interturbatur.

1. vitium in ſubſtantia cryſtallini. Primò ergo poteſt committi error in ſubſtantia, quia ſ. ſubſtantia huius humoris vel ſit nimis craſſa facta, vel nimis extenuata, vel diuiſa.

2. in quantitate. In quantitate etiam poteſt error contingere, ſi quātitas & magnitudo huius humoris excreuerit ſupra menſurā à natura conſtitutam, vel ſit minor quam conueniat: ſed illud notetis velim differentiā eſſe inter imminutionem & auctionē humoris cryſtallini & inter imminutionē pupillæ, quam græci *μείωσιν*

vocant

vocant, & inter pupillę dilatationem quam ἀὔξησιν vocant: de quibus ſuo loco.

9. In qualitate. In qualitate quoque error committitur, ſi figura huius humoris nõ ſit circularis, ſi non ſit lucidus, ſed obſcurus, ſi non ſit læuis & politus, ſed aſper.

In ſitu etiam eſt vitium, quãdo aut ſurſum aut deorſum magis inclinat, vel dextrorſum, aut ſiniſtrorſum, ita quod non ſit in medio collocatus. Hi ſunt morbi omnes, qui poſſunt humori cryſtallino cõtingere, tanquam inſtrumento viſionis.

[illegible] Cum (vt à principio inchoemus) humor iſte craſſus ſit, ita vt laborantes videant debiliter, & omnia quaſi per nebulam & velum conſpicere videaut; quia ſicuti in aqua craſſefacta non rectè repræſentantur imagines, ſic in humore cryſtallino craſſefacto nõ poſſunt imagines repræſentari: hoc vitium Glaucoma vocant medici, Aetius γλαύκωσιν & glaucedinem appellauit.

Quando hic humor ſit tenuior, ſimiliter vitiatur, quia imagines non ita effigiatæ ſiũt, vt deceret. Habetis exemplum in aqua vitæ & alembicata, in quibus non ita repręſentantur imagines exactè vt conueniret.

Si humoris cootinuitas ſoluatur, ita vt diuidatur, contingit vt res omnes ſeparatæ & diuerſæ videantur.

Si fiat maior quam ſit opus ſubſtantia huius humoris, nõ efficitur exacta viſio, eo quod ſicuti dicit Ariſt. contingit in magno corde calor in natiuum eſſe minorẽ, ita in humore cryſtallino amplo virtus viſoria ſemper eſt debilior, ſicuti econuerſo vbi ſubſtãtia mediocris eſt. Accedit etiam aliud, quod ſemper imagines rerum apparẽt maiores quam ſint, vt ſpecula maiora maiores etiam reddunt imagines.

Si minor ſit humor, idem contingit quod res non exactè videantur, quia virtus viſoria non habet inſtrumentum aptum, & in ea minores imagines repræſentantur.

Si vitiatur figura circularis huius humoris, ita vt ſit vel nimis complanata, vel nimis rotunda, iſti patiuntur. Primo quod ſi non ſit bene complanata, facile humor cryſtallinus huc atque illuc agitatur, & propterea viſio modo impeditur, modo deſtruitur. Deinde vero ſi nimis complanata ſit, vt habetur ex demonſtratione Gal. to de vſu part. vltimo, non poſſunt videri ea quæ ſunt in lateribus, ſed ſolum ea quæ ſunt ante.

Similiter ſi humor cryſtallinus non ſit politus, neque læuis, ſed aſper, contingit vt res confuſiſſime videãtur: vt poteſtis videre ſpecula aſpera aut omnino non reddere imagines, aut reddere perturbatas.

Sed ſi ſitus huius humoris deprauetur, ita vt vel ſurſum inclinet, vel deorſum, contingit id quod ſcribit Gal. 2. de ſympt. cauſ. & 10. de vſu part. vt nimirum omnes res geminæ appareant Si inclinet dextrorſum, contingit, vt ſiniſtra non videãtur, ſi ſiniſtrorſum, vt dextra non conſpiciantur. Et aduertite, quod quocunque modo ſitus iſte deprauetur, vocatur morbus à græcis στραβισμὸς, à barbaris ſtraboſitas. Latini dixerunt ſtrabones. Sed appellatio hæc eſt communis, & interdum male vſurpata, quia ab auctoribus proprie dicuntur ſtrabones, qui habent pupillam declinantem ſolum ad latera. Strabo ſitas.

Sed dicet aliquis, qua ratione ſit quod humor cryſtallinus, vbi magis vergit ſurſum aut deorſum, res geminæ videatur, id autem non contingat, vbi declinat vel dextrorſum vel ſiniſtrorſum: Id enim confirmatum eſt ab auctoribus omnibus? Dico id quod ſcriptum eſt à philoſopho 23. part. probl. à Gal. & Caſſio in probl. quod vbi pupilla vel ſurſum vel deorſum declinat, decuſſatio & incruciatio neruorum opticorũ diſſoluitur, & propterea ſicuti quando incruciatio neruorum erat vnita in vno & eodẽ puncto, ſiebat iudicium rerũ viſarũ bene, ita vbi huiuſmodi incruciatio ſit diſſoluta, nec amplius in vno puncto fiat iudiciũ viſionis, ſed in duobus locis, ideo neceſſario res tanquam geminæ videtur. Hæc eſt vna ratio: habetis aliam ex Alberto 2. parte ſummæ de homine, & Auic. 3. de anima & quandoque ſpiritus à vaporibus diſcinduntur. Quæſtio.

Et hi ſunt affectus cryſtallini humoris, qui quidem affectus quod ſint ſymptomata in genere actionis viſoriæ corruptæ, diminutæ, & abolitæ, nemo eſt qui ambigat, ſicuti quoq; perſpectum eſt, hæc omnia ſymptomata ad morbos proprios reduci, nempe ad intemperiem, ad morbos in compoſitione, & ad ſolutionem vnitatis. Cauſæ horum morborum & ſymptomatum aliæ ſunt mediatæ, aliæ immediatæ. Cauſæ craſſefactionis humoris cryſtallini immediatæ, ſunt ſanguis & humor, quo cryſtallinus nutritur, aut qui aliunde ad ipſum deſcendit. Hoc vitium quod appellatum eſt Glaucoma, poteſtis clare intelligere ex I b. defin. med. Gal. vbi ait Glaucoma fieri ob tranſmutationẽ humoris cryſtallini ad albedinem, in qua tranſmutatione is humor condẽſatur, & craſſeſcit, ſicuti videtis aquam vbi craſſeſcit, concreſcit aut denſatur in glaciem, albeſcere: Idem cõngit cryſtallino, vt dum craſſeſcit nimis, albeſcat. Cum ſymptomata. Cauſa. Glaucomatis cauſa.

Cur autem huiuſmodi affectio impediat viſionem, accipite rationem. Vt fiat viſio, neceſſe eſt, humorem cryſtallinum irradiari & penetrari à ſpiritibus viſoriis: vbi igitur hic humor nimis craſſus factus eſt, non poteſt plane irradiari, nec poteſt totus à ſpiritibus penetrari: ea propter ſit viſio diminuta. Sed inſurgit non leuis difficultas, quomodo Gal. dixerit, hunc affectum vocatum eſſe Glau-

 coma,

coma, nã Ariſt. 1. de gen. ani. c. 1. dicebat glaucoma fieri à ſiccitate, ſi fiat à ſiccitate, quomodo dici põt fieri ex craſſefactiõe humoris cryſtallini? Dico ꝙ hæc in re fuerint diuerſa placita Ariſt. & Gal. Ariſt. fuit huæ ſententia, quod nigredo oculorum naſcatur ex multitudine humorum, albedo vero ex paucitate, hoc dogma Ariſt. cogit aſſerere, glaucoma, quod eſt vitium albedinis oculorum, oriri à ſiccitate. Gal. contrariam eſt ſecutus ſententiam, qui voluit, nigredinem oculorum oriri ex ſiccitate, ariditate; vt videmus plerunque corpora arida & exſiccata nigriora eſſe; albedinem vero fieri ex multitudine cryſtallini. Itaq; ad hoc medicorum dogma neceſſario ſequitur, quod Glaucoma ſequatur multitudinem cryſtallini.

Obiectio. Sed demus hanc fuiſſe varietatem dogmatũ Gal. & Ariſt. quid dicemus ad Aetiũ, qui lib 6. c. 32. ſcripſit duas eſſe glaucoſis ſpecies: Alterã, quæ eſt immutatio cryſtallini ad albedinem, & eſt ſiccitas: Alterã vero quæ ſit ex præcedente ſuffuſione. Igitur apparet ẽt ex ſententia medicorum, glaucoma fieri à ſiccitate. Dicerem id quod ſcripſũ eſt apud Paul. lib. 3. vbi ait, veteres ſuffuſionem & glaucoma idem putaſſe, poſteriores autem diſtinxiſſe, & appellaſſe glaucoma mutationem oculi ad albedinem ex humiditate. Ita quod ſecũda ſpecies glaucoſis apud Aetium eſt glaucoma veterum: Altera vero ſpecies eſt verum glaucoma medicorum.

Sed neque hoc tollit difficultatem ex Aet. quia ipſe dicit aperte ex ſiccitate fieri primã ſpeciem glaucoſis. Dico diuerſa eſſe glaucoma aliorum & glaucoſin Aetii. *Glaucoſis Aetii.* Quid eſt igitur glaucoſis Aetii. Non eſt ipſum glaucoma, ſed eſt albedo quæ fit in cryſtallino, ex compunctione, & ex euacuatione humoris albuginei, ad quam euacuatione humoris ſequitur, quod oculus neceſſario exſiccetur, & cõſequenter humor cryſtallinus condenſetur & congeleſcat. Quod vero hoc ita ſit videte Gal. 10. de vſu part. 6. vbi ſcribit, ex ſiccitate & nimia condenſatione humoris cryſtallini fieri glaucoſin, & non glaucoma, quando ſcil. ex compunctione largiter euacuatur humor albugineus. Igitur vt rem in vnũ colligamus, glaucoma græcorum efficitur ex craſſitie cryſtallini, glaucoſis vero Aetii & Gal. fit ex euacuatione humoris albuginei, & conſequenter exſiccatione. *Cauſa tenuitatis cryſtallini.* Tenuitatis cryſtallini cauſæ nullæ aliæ ſunt, niſi tenuitas ipſius ſanguinis & humoris quo nutritur. Sed dicetis quomodo hæc tenuitas viſionẽ impedit? Hoc modo, quia radii & ſpiritus viſorii diſgregant hunc humorem, ob eius tenuitatem, qui diſgregatus non poteſt virtuti viſiuæ inſeruire. Eſt igitur cauſa huius tenuitatis ſanguis tenuis, quo nutritur: & propterea videbitis eos, qui longo tempore Anaſarca laborant, oculos albos, capillos albos, ſupercilia alba, & aciem oculorum hebetem & infirmam gerere: eo quod hic humor cryſtallinus nutritus a quodo nutrimento, nimis tenuis euadit. Sic quoque videbitis eos qui victitant piſcibus & cibis tenuiſſimis, hac ratione infirmis eſſe oculis: quod vitium quaſi naturale eſſe omnibus memoriæ mandauit Alb. libr. 19. de ani. cap. 3.

Cauſa diuiſionis cryſtallini. Diuiſionis & diſſolutionis cryſtallini multæ cauſæ ſunt, ſed magna ex parte ſunt externæ, vt percuſſiones, vulnera, cõtuſiones, cõpreſſiones. Fit quoque hoc vitium ab aliquibus cauſis externis, vt ab immodico fluxu humorum acrium, qui diuidunt cryſtallini ſubſtantiam. Fit quoq; hic morbus à nimio ſplẽdore, & à nimia albedine, quia albedo & ſplẽdor vſq; adeo agitant ſpiritus viſiuos in cryſtallino humore, vt ille continuitatem ſuam amittat. Huius rei teſtẽ habetis Gal. 10. de vſu part. 3. vbi ſcribit milites Xenophontis dum ambularent per niuem occœcatos eſſe. Vbi quoq; refert Dionyſium Tyrannum conſueuiſſe homines occœcare, dũ eos ex locis obſcuris in ſplendidiſſimos adduci curaret.

Cauſa maioris cryſtallini & minoris. Fit maior cryſtallinus quam deceret, ex multitudine humorũ, qui & extrinſecus adhærent ipſi, & per totum cryſtallinum diffũduntur. Fit vero minor duab. de cauſis: vna, quoniam non nutritur: nam Hipp. in libr. de locis in homine docuit, venulas ex cerebro deſcendentes oculos nutrire, id eſt, humorem cryſtallinum in quo fit viſio: quibus venis deſiccatis, neceſſario vel viſus prorſus extinguitur, vel valde imminuitur. Deſiccãtur autem huiuſmodi venæ in magnis celebri euacuationibus & aliis cauſis exſiccantibus.

Cauſa exſiccantis humorem cryſtallinum. Altera cauſa cur minor fiat cryſtallinus eſt, quando ipſemet humor exſiccatur, quod fit multis de cauſis, & internis & externis. Internæ ſunt, magnæ inflammationes, lacrymæ cõtinuo fluentes, venus immodica, ætas quoque, ſic in ſenibus dicit Ariſtot. hac ratione fieri glaucoma. Externæ cauſæ exſiccantes hunc humorem ſunt exercitationes immoderatæ, nimiæ ſub ſole moræ, & potiſſimum ignis eſt qui conſumit & exſiccat hunc humorem. Quod intelligentes barbari reges, conſueuerunt occæcare homines ſpeculis ardentibus: ſic quoq; videbitis, qui artes exercent ad ignem, hac ratione viſum ferme rebetem habere. Eſt quoque inter has cauſas regio, de qua ſcriptum habetis ab Ariſt. 15. part probl. 14. quod qui habitãt plagas aquilonares, habent oculos cæſios & albos, ꝑpterea ꝙ frigus externum cõpingens calorẽ interiorẽ facit, vt ille auctus humidũ cõſumat. *Cauſa permutationis figuræ cryſtallini.* Cauſæ pmutationis figuræ cryſtallini aliæ ſunt ex generatione, aliæ ex morbo. Cauſas generationis dimittemus, quia non ſpectãt ad medicũ. Cauſæ vero accidẽtariæ & morboſæ ſunt pcuſſiones,

contu-

cõtuſiones, compreſſiones, vt enim videmus ipſa mollia ſi nimis comprimantur aut percutiantur, figuram mutare: ſic quoq; contingit humori cryſtallino, vt vel nimis compreſſus, vel aliquo modo agitatus figurã permutet: ſimiliter quoq; multitudo humorũ extraneorum in ipſum cryſtallinum irruentium, facit vt figura illius permutetur. Cauſæ porro ſtraboſitatis aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ ſunt conuulſiones muſculorũ oculos mouentium: quando oculus naturaliter ſeſe habet, pupillæ quoq; ſedẽ naturalem habẽt: vbi vero muſculi illi ſeu oculus ſtatum naturalẽ non ſeruat, pariter ſitus pupillæ permutatur, & fit ſtraboſitas. Permutatur autem ſtatus oculorum, vbi vel muſculus aliquis ex mouentibus oculum luxatur vel exſiccatur. Si muſculus inferior luxetur, ſuperior trahit oculum ad ſeſe, & ita fit ſpecies ſtraboſitatis, in qua pupilla ad ſuperiora inclinat; pariter ſi muſculus ad latus aliquod luxetur, cõtrarius illi trahit ad ſeſe totum oculũ, & ita ſitus pupillæ & cryſtallini permutatur. Pari pacto ſi muſculus aliquis ex iſtis exſiccetur, exſiccatus trahit partem oculi ad ſeſe, & ſic ſitus pupillæ permutatur: atq; ſic de reliquis. Quod vero ex ſiccitate poſſit contingere ſtraboſitas, præter experientiam in aliis rebus euenientem, habetis quoq; teſtimonium Rhaſis 2. contin. qui ex ſententia Gal. in com. 2. epid. ſcribit, ſtraboſitatem contingere etiam, vbi exſiccãtur muſculi. Sed quærat aliquis v..ltrũ: ſi hæc eſt cauſa ſtraboſitatis, cur eſt ꝙ aliqui ſtrabones; vbi volunt, efficiunt ita oculi pupillam, vt non appareat ſtraboſitas? Dico, quotieſcunq; ſanus eſt oculus, mouetur motu voluntario, & ideo in quauis figura poteſt contineri: vbi vero infirmus factus eſt oculus, atque aliquando muſculus conuellitur, vel ea cõuulſio magna eſt, vel parua: ſi ſit magna conuulſio, dico ꝙ nullo modo poteſt vnquã ſtrabo oculum in proprium ſitum reducere: Si vero conuulſio parua ſit, dico ꝙ vbi oculus quieſcit, poteſt contineri in ſtatu & ſitu naturali, non autem dum mouetur. Ratio eſt, quia ad continendum oculum in quiete, minore robore opus eſt, quam dum mouetur, eum dirigere. Cauſæ mediatæ & extrinſecæ ſtraboſitatis ſunt omnes illæ, quæ poſſunt facere cõuulſionem: hæc autẽ ſunt apud Hip. 6. aph. 39. repletio & inanitio. Inanitio vt in febribus magnis & ardentibus, in magnis euacuationibus, in quibus muſculi mouentes oculos conuelluntur præ ſiccitate. Repletio autem vt in vertigine, in epilepſia, poſt quos morbos, vt etiã in ipſis morbis, videbitis ſæpe homines fieri ſtrabones, quia ex multitudine & repletione conuellũtur oculi muſculos mouentes, ꝓpter ꝙ magnus Ariſt. ſcriptũ reliqt, ſolũ hominẽ inter omnia animalia fieri ſtrabonem, nõ alia de cauſa, niſi q̃a ſolus inter omnia animalia epilepſia tentatur: Cuius veritatem examinauimus in noſtris variis lectionibus. Hactenus de cauſis omnibus vitiorum q̃ fiunt in humore cryſtallino. Ex his ſuboritur non vtile & iucundum Problema: Cur ſit, ꝙ cryſtallinus quorundam animalium ita in tenebris lucere videatur, vt putetur etiam in tenebris ipſis videre: Cuius generis ſunt oculi Leonum, ſerpentum & muſtelarum. Auic. ſecutus Empedoclem & Platonem, putauit, ꝙ in oculis horum animalium adſit plurima lux, ita vt exiens ab oculis lux, illuminet medium, atque ita videant. Et notate nihil apud nos differre, ſiue dicamus ab oculis lumen exire, ſiue ſpiritus lucidos, ſiue radios, aut aliquo alio modo, quoniã & auctores his nominibus ſunt vſi, & nunc non eſt diſputandũ, an radii ab oculis exeant.

Cauſæ ſtraboſitatis.

Cauſæ externæ ſtraboſitatis.

Solus homo ſtrabo.

Problema.

Albertus magnus in lib. de ſenſu & ſenſato, & in 2. parte ſummæ de homine inuectus eſt in Auic. qui prædictam ſententiam habuit 3. de anima. 7. Probat igitur Alb. non poſſe ab oculis horum animalium lucem atq; ignem emanare: atque vtitur hac ratione; quod ſi emanaret lux ab oculis, profecto totum medium illuminaretur, quo illuminato & ipſa animalia viderentur ab hominibus, & aliæ res in medio loco exiſtentes: ſed neque partes oculis vicinæ videntur, vt nares & aures; igitur, ait, ſequitur Auic. ſententiam eſſe vanam. Et ne etiam hic vir videretur ſuam ſententiam denegare, dixit hoc etiam contingere, quia humor cryſtallinus cum ſit totus aqueus & congelatus, quidquid in eius compoſitione ignis adeſt, totum in ſuperficie reſidet, & propterea ſicut gẽmę in tenebris lucent, ita quoque ait Alber. lucent eorum oculi.

Quę ſententia quoniam Peripateticorum eſt, non eſt, quod multis rationibus à nobis explodatur; id tamen non ſileo, non videri cur ſerpentes aut muſtelæ habeant hunc ignem, quoniam multa ſunt animalia calidiora, quæ hac ratione debuiſſent plus ignis obtinuiſſe, & tamen non lucent. Igitur breuiter, vt hanc rẽ relinquam exactius diſputandam philoſopho, dico, humorem cryſtallinũ horum animaliũ, ſecundum placitum medicorum, omnino plus lucis habere, eo quod ſubſtantia illius humoris in ipſis eſt magis condenſata, læuis & polita. Nec valet quod dicit Alb. neceſſarium eſſe vt illuminetur mediũ, propterea ꝙ, vt videmus carbones ignitos non illuminare medium, ſed tamen ſolos in tenebris conſpici, quia ſcilic. modicum lucis habent; ita dicendum eſt de oculis horũ animalium, ꝙ tantum lucis habeãt vt videri poſſint, non vero tantũ vt illuminent medium.

Reſolutio auctoris.

Nunc ſupereſt & ſigna horum affectuum indagemus, quę indagatio difficilis eſt, dupliciratione, vna quia pars affecta profunda eſt, & ſcriptum eſt apud Hip. in libr. de vet. med.

Signa.

morbos partium reconditarum difficiles eſſe cognitu. Altera ratio eſt, quia hæc ead. vitia ab aliis quoque partibus oriuntur, vt difficile ſit diſcernere, an ab hac vel illa fiat.

Alzarauius.

Alzarauius medicus Arabs in lib practicæ ſuæ conatus eſt multa adinuenire ſigna, quibus huiuſmodi affectus declaretur: ſcribit enim, ſi affectus fiat à nimia humiditate humoris cryſtallini, percipietur grauitas: ſi fiat à ſiccitate viſus impedietur: ſi fiat per tranſmutationem coloris ad albedinem, omnia videbuntur alba: ſi ex pupillæ & cryſtallini diminutione naſcitur, omnia maiora videbuntur. Si fiat ex magnitudine humoris cryſtallini & craſſitie, omnia apparebunt minora, atq; viſus obſcurabitur: ſi vero ob profunditatem naſcatur eiuſdem humoris, ait quod viſus in profundatione offendetur.

Reiiciuntur ſigna Alzarauii.

Sed quanquam hic medicus illuſtris fuerit: mihi tamen hæc ſigna abſque ratione inuenta videntur: nam quod ait, ſi fiat ex humiditate, grauitatem percipi, tantum abeſt, vt hoc poſſit eſſe horum affectuum proprium ſignum, vt in omnibus affectibus ex repletione humorum in oculis percipiatur grauitas. Quod porro de albedine ſcribit, id quoq; ſatius infirmum ſignum eſt & falſum, quoniam qui albedine oculorum laborant, neceſſario alterum duorum habent, vel vident omnia tanquam per fumum, vt glaucoma ſit imperfectum: vel vt dicit Aetius; neq; etiam lucem [illegible]it, quãdo vel eſt glaucoſis, vel glaucoma perfectum. Idem dicẽdum de imminutionis ſigno humoris cryſtallini, & auctionis, quoniã falſum eſt, quod in pupilla diminuta res videantur maiores, imo quemadmodũ dicebam, ſicuti in ſpeculo minori minores imagines, in maiori maiores apparent, ſic vbi cryſtallinus eſt minor, debent fieri minores imagines, vbi maior, maiores. Quod poſtea dicit de profundatione oculorũ, illud falſiſſimum eſt, quoniam vt ait Alber. 19. de animal. oculi prominentes neceſſario viſum imbecillẽ habent, oculi profundi & cõcaui viſum validiorẽ efficiunt. Sic vbi pupilla & humor cryſtallinus magis profundus, eſt neceſſario videtur viſus fieri acutior, eo quod ſpiritus ſeu radii exeuntes magis vniuntur, & ita vniti maiori feruntur impetu.

Auctoris ratio inueniendorum ſignorum.

Melior igitur quærẽda eſt ratio inueniendorum ſignorũ, q̃ ratio hæc erit: vt primũ inſpiciantur partes ſenſui conſpicuæ, nunquid ſint offenſę & poſteaquam inueneritis partes extimas illæſas eſſe, colligendũ eſt partes aliquas intrinſecas pati: vbi vero examinaueritis omnes partes intrinſecas, nullaſq; alias inueneritis poſſe offenſas eſſe, ſupererit colligere vitium in humore cryſtallino collocari. Sed hæc ratio ſatis quoque coniecturalis eſt.

Sunt quædam alia ſigna magis particularia, quæ medicum ipſum multum poſſunt iuuare, veluti ſi videritis pupillam citra vllam cauſam manifeſtam minui, erit colligendum cryſtallinum minui: ſed quia minuitur vel per defectum nutrimenti, vel per exſiccationem propriam: ſi ſit per defectum nutrimenti, habebitis hæc ſigna, q aliquæ cauſæ præceſſerunt exſiccãtes venas illas, quas dicebat Hip. nutrire humorem cryſtallinum: aderit quoque & macies tum totius corporis, tum capitis: Quod ſi imminutio ortũ duxit ex exſiccatione propria, neceſſario habebitis, quod aut aliquis morbus exſiccatorius præceſſerit, vt inflammatio oculorum magna; aut inflammatio capitis, aut aliqua nimia euacuatio, vel lachrymarum, vel alterius humiditatis capitis. Sed videamus citra vllam cauſam manifeſtam pupillam dilatari, aut ampliorem reddiderit colligendum, quod hæc dilatatio ortum ducat ex magnitudine cryſtallini, & eo magis intelligemus hoc, ſi vitium creſcat, præſertim ſub noctem.

Iridis figura.

Sunt aliqui quibus ſæpe ante oculos veluti Iris quędam videtur obuerſari ob oculos: hoc ſignum eſt, humores aliquos aquoſos adhærere humori cryſtallinæ, nam ſicuti videmus, nubes aquoſas irradiatas à Sole, reflectere lumen, & facere iridẽ, ſic humores hi aquoſi, inſtar roris & nubis adhęrentes cryſtallino, reflectunt lumen & faciunt iridem.

Signa glaucomatis.

Similiter ſi circa pupillã inſignis & profunda appareat albedo, cum qua albedine eueniat vt vel lux non videatur, vel omnia tanquam per fumum conſpiciantur, hæc ſigna ſunt glaucomatis, vel iam facti, vel incipientis: Straboſitatis ſigna nõ eſt quod diſcurſu aliquo inquiramus, quia ſatis ſunt conſpicua.

Prognoſt.

Prognoſtica omnium horum affectuum ſunt, quod quilibet affectus humoris cryſtallini difficiles ſint curatu: quia cũ ſint in parte profunda, vix recte poſſunt adhiberi remedia. Scribebat Aetius, glaucoma factum ea ſuffuſione incurabile eſſe; alterum vero glaucoma non ita incurabile eſſe. Sed raro videbitis glaucomata perfecte curari; licet incipientia, dum bene noſcuntur à medico, poſſunt curari. Incurabilis quoque eſt omnis ſtraboſitas antiqua: dico antiqua, quoniam Arabes putarunt ſtrabones curari poſſe in pueritia, vt videbitis, & præſertim quando malum recens eſt. Porro Hippoc. 2. epid. ſect. 6. hæc habet. Quorum pectora bilem generant, balbi, furioſi & calui fiunt: quicunq; horum etiam ex natiuitate ſtrabones, hi imprudentes ſunt, aut calculoſi, aut inſanientes.

Curatio vitiorum ab humiditate.

Curatio. In iis igitur affectibus qui curari poſſunt, eſt habenda hæc diſtinctio, quod alii fiunt à cauſa humida, alii à ſicca. Quæ fiunt vitia à cauſa humida, omnia opus habent victuaratione attenuatoria & exſiccatoria. Debent igitur iſti viuere in aere calido & ſicco, medio-

mediocriter lucido. Vtantur exercitiis moderatis, abſtineant ab omnibus vehementibus pathematibus animi: impurgato corpore abſtineant à vino, vtantur cibis, qui poſſunt extenuare & exſiccare, eiuſmodi habuiſtis quando alios affectus ex humiditate curandos monſtrauimus.

Quod autem ad reliqua ſpectat remedia, ſi plenitudo adſit in capite, erit primo ſanguis mittẽdus à vena capitis: & ſi venæ ſectio non poſſit ſuſtineri, cucurbitulæ aut hirudines erunt accommodatæ, deinde erunt præparandi humores, præparati euacuandi accommodatis remediis.

Poſtquam vero nõ ſemel, ſed iterum purgatum fuerit corpus, ſupererit vt ad medicamenta exteriora, ad collyria, quæ poſſunt attenuare & exſiccare nimiam humiditatem, deueniamus. Et aduertite, quod licet difficilem hanc curationem eſſe dixerim, attamen ſi comparetur curationi neruorum opticorũ, facilior eſt, q. pars magis eſt expoſita ſuſcipiendis remediis. Et quia facta eſt mentio collyriorũ, & in tota hac tractatione maxime neceſſarium eſt intelligere quæ ſint collyria, ideo futurum vtile ſpero vobis, ſi quædam de collyriis vos doceam.

DE COLLYRIIS.

QVatuor in hoc tractatu de collyriis edocenda ſunt. 1. quid ſit apud medicos Græcos, Latinos, Arabes, collyrium: nam eſt adeo diuerſus vſus huius vocis, vt ſi ignoretur à medicis, ſæpe ſit cauſa multorum malorum: 2. quot ſunt differẽtiæ collyriorum. 3. quis ſit modus præparandi collyria. 4. quæ ſit ratio his medicamentis vtendi.

Communiter acceptum.

1 Quod ad primum attinet collyriorũ nomen apud Græcos & Latinos duplici modo acceptum inuenio; vno modo communiter: alio modo proprie. Communiter acceptum, vt habetis apud Celſum lib. 6. Oribaſium 10. col. apud Paulum libr. 7. eſt medicamentum, quod efficitur ex ſuccis, liquoribus, ſeminibus, fructibus, ꝙ quidem in varios vſus adhibetur. Eſt enim medicamentum formæ rotundiuſculæ longitudine quatuor digitorum, altera parte tenuius, altera craſſius.

Hoc genere medicamentorum vtebãtur veteres ad varias affectiones, ad ſinus, & ad fiſtulas, ad effectus vterinos, vtebantur etiam ad aluum: Nam glandes appellatas à Græcis, à noſtris ſuppoſitoria, videbitis apud Græcos, Latinos, & Arabes collyria appellari, à figura ſc. collyriorum. Et volunt iſti dicta eſſe collyria a forma caudę decurtatę & retuſæ, quia eſt eadem figura. Aut volunt dicta eſſe à rotunditate, quia κολλύειν ſignificat rotundum. Inuenietis apud Suidam quoddam genus placentæ ex farre factum in hanc formam dictum collyrium. Itaque non erit mirum, ſi apud Arabes, Latinos & Græcos videbitis collyria committi in aluum, vterum, & adhiberi aliis morbis.

Collyrium proprie acceptum.

Collyrium proprie acceptum eſt medicamentum quod oculis curandis adhibetur: ſic fere medici omnes recentiores vtuntur hac voce collyriorũ. Plinius inter veteres non alio modo vſus eſt hac dictione, niſi pro medicamento oculorũ. Appellant pharmacopolæ noſtri collyria, Sief. Hæc collyria volunt dicta aliqui ab impediendo fluxu, ſeu ad glutinandum: nam ſic ſonat vox græca. Iſidorus antẽ voluit ſic dicta collyria, eo quod detergent oculos: ſed hęc dimittamus. Habetis duos vſus collyriorum, quorũ proprie acceptorum has inuenio differentias apud Oribaſiũ & Paulum: alia dicuntur ſimpliciter collyria: alia dicuntur arida & ſicca: alia dicũtur liquida. Differẽtia horum collyriorũ videtur tota poſita in materiæ diuerſitate, quia cõmuniter accepta componũtur ex metallicis, aromatibus, ſuccis, liquoribus, melle, oleis, & huiuſmodi aliis: ita ꝙ componatur tam ex materia arida, q̃ liquida. Collyria arida cõponuntur ſolũ ex materia arida, vel ex metallicis rebus, vel ex aromatib. Collyria liquida cõponũtur ſolũ ex materia liquida, ex ſuccis vel liquorib. Horum omniũ collyriorum inuenietis apud Scriptores innumeras differẽtias, alia dicit alba, alia crocea. alia ex myrrha &c. Imo tot sũt differẽtiæ collyriorum apud medicos, vt fere quiuis morbus proprium habeat collyrium: & hinc factum eſt adagiũ in malos medicos, qui vno collyrio omnibus morbis medẽtur.

Vſus collyriorum.

Modus parandi.

Modus parandi collyria habet aliquid cõmune his omnibus differentiis, habet etiam multa propria: hoc cõmune videtur eſſe obſeruandũ in parandis collyriis, vt monet Oribaſ. & Paul. ꝙ debẽt apparari verno tempore: quia ſi parentur hyeme, nõ poſſunt medicamenta optime conteri, quia ob gelu cum ſint facta rigida, non optime contunduntur ac miſcentur: æſtate etiam aromata facile euaporãt, & ita vires ipſorum maxime hebetantur. Quod vero proprium eſt vnicuiq; differentiæ in cõpoſitione, eſt, ꝙ collyria ſimplicia, quæ alias à Paulo πλᾶςα dicuntur, ita parari debent, vt metallica longo tempore conterantur, aromata aũt nõ ita longo. Præterea debẽt lẽte omnia conteri, ne ſc. dũ cõterũtur, vis expiret. Pręterea debẽt ſucci exiguo tẽpore conteri, & etiam concitatius conteri, & dũ cõtundũtur pulueres ſeu aromata & metalla, debet affundi humor aliquis guttatim, q humor facit vt corpora magis in puluerẽ redigãtur, dixi guttatim, q. ſi dũ conterũtur, multum humoris affunderetur, duo fierent inconuenientia. Vnũ quod metallica ſubſiderent. alterũ ꝙ aromata ſupernatarẽt. Sed quis debet eſſe hic humor? veteres fere omnes

 medici

Cur aq. pluuialis addatur.

medici hunc vſum videntur ſequuti: vt non alium humorem adhiberent, quam aquam pluuialem. Rationes duæ huius afferuntur, vna quia aqua pluuialis tenuis eſt: altera quia nonnihil habet adſtrictionis: addatis & tertiam, quia conſeruat à putredine. Quod ſi aq. pluuialis non habeatur, accommodatum eſt vinum tenue.

Poſtquam optime commiſta ſunt hęc corpora & triturata, deinde commiſcentur liquoribus, atque inter commiſcendum additur gummi. Noſtri pharmacopolæ ſæpe addunt loco gummi albumen oui. Poſtquam omnia mixta ſunt, redigitur in formam quatuor digitorum teretem, & altera parte craſſiorē. Sed aduertite, quod Scrib. Largus mentionem fecit collyriorum ad formam nuclei pini. Poſtquam ſic conflata ſunt collyria, ait Oribaſ. conſeruāda ſunt in vaſis terreis. Paul. ait vitrea bona eſſe.

Cur collyriis addatur gummi.

Sed circa hæc duo notate, vnum eſt quod dixi addēdum gummi, duabus de cauſis. 1. eſt vt melius corpora metallica conglutinentur. 2. vt exſiccata hæc corpora non frangantur. Alterum notādum eſt, quod huiuſmodi collyria ſi habeāt multum metallicorum, quanto vetuſtiora, tanto meliora: Sin autem multum habent aromatum, vetuſta facile euaneſcunt, propterea recentiora ſunt eligenda.

Sicca collyria vt parentur.

Sicca collyria parātur fere eod. modo: nam teruntur per ſe metallica corpora, & per ſe aromata, deinde miſcentur. Et notate, quod ſi fiant collyria ſicca ex ſolis metallis, poſſunt conſeruari ſine vllo liquore: ſi vero fiant etiam ex aromatibus, neceſſarium eſt vt addatur aliquid gummi, quo poſſint melius conſeruari.

Liquida collyria fiunt ex ſuccis & liquoribus. Sed hoc vnum habent, quod etiam notat Oribaſius, debent ſtatim in vſum adhiberi, nam ſucci & liquores vbi ſunt redacti in formam collyriorum, exiguo tempore poſſunt conſeruari.

Sed dicetis; ſunt multi ſucci, vt ſuccus anagallidis, qui non quouis tempore inueniuntur: In hoc caſu curandum eſt vobis, vbicunque locorum dabitur medicinam facere, vt pharmacopolæ veſtri habeant ſuccum huiuſmodi cū melle præparatum, propterea quod mel, præterquam quod conſeruat, optimum eſt pro oculis medicamentum: Hic eſt modus componendi collyria: Reſtat modus vtendi.

De modis vtendi collyriis.

Vſus collyriorum pro oculis duplex eſt, vel per infuſionem, vel per illinitionem: Infuſio eſt, quando vel liquida, vel arida collyria immediate ſuper oculum conſperguntur. Illinitio autem duplex eſt, aut ſicut docet Oribaſ. per ſublinitionem, aut per euerſionem: per ſublinitionem eſt, quando aperitur palpebra inferior, & ſpecillo ſeu penna ea palpebra inferior illinitur. Euerſio autem eſt, quando palpebra ſuperior euertitur, & eod. ſpecillo illinitur.

Sed dicetis, ad quid confert huiuſmodi illinitio? Oribaſius dicit, quod eſt potius gratia decoris cuiuſdam, quam multæ vtilitatis, & certe vbicunq; oculus poteſt ſuſtinere infuſionem, melius eſt, quia ſic medicamenta melius penetrant: ſed quia oculi perpetuo mouētur, ita vt non poſſit facile medicamētum ſuper oculos manere, ad hoc confert eiuſmodi illinitio, vt medicamenta diu poſſint vim ſuam oculo immittere.

In iis vſibus quædam vobis ſunt notanda breuiter. 1. eſt, ne quando illinantur palpebræ interiores, vllo modo ſpecilli acies tangat oculum. 2. quod vbi oculus dolet, potius infuſiones ſunt adhibendæ quam illinitiones. 3. quod infuſiones magis proſunt, quam illinitiones, & vbi datur iis vti in affectibus oculorum, ſemper vtamini. 4. Accedit etiam aliud; quod quotieſcunq; vtendum eſt vobis eiuſmodi collyriis, obſeruetis tempus, quia vt notat Oribaſius & Paulus, tempus ſerenum & boreale maxime accommodatū eſt collyriis vtendis, auſtrinum, quod vel nimis frigidum aut calidum eſt, id ſemper ineptū reputatur. *Cautela.* 5. Eſt quoque aliud aduertendum circa vſum, quod quotieſcunq; placebit vobis vti iis collyriis, quæ habentur apud pharmacopolas, debetis ſemper mandare vt iterum recte attenuentur & terantur: Et ſi non ſiccis, ſed liquidis vti velitis, vt addantur alii liquores, vel ſucci accommodati, vel mel altmbicatum, vel aqua, vel vinum, prout expediet.

Collyria ad cryſtallini affectus quæ.

Poſtquam habuiſtis totam collyriorum rationem, quæretis quo genere collyriorum oporteat vti in affectibus cryſtallini? Dico quod debent ea adhiberi collyria in extinguendis morbis humoris cryſtallini, quæ ſunt acriora, quæ craſſitiem humorum attenuent, concoquant & diſcutiunt; & propterea ego commendo duo collyria, quarum vnius hæc eſt forma.

Formula collyrii.

℞. Succi fœnic.
Rutæ an. ʒ. ij. ß.
Fellis galli. Perdicis an. ℥. j.
Croci.
Myrrha.
Piperis an. ℈. j.

Læuigentur per ſe aromata, deinde miſceātur cum ſuccis, dum addantur fella, tandem cum ℥. j. vel altera mellis alembicati f. collyrium. Alterius collyrii quod aridum eſt, forma hæc erit:

Alia formula.

℞. Fellis taurini exſiccati ℥. iij.
Croci. Myrrhæ an. ʒ. j.
Piperis albi. ℈. ij. Seminis rutæ. ʒ. ß.

Terantur omnia. ſ. a. deinde vel gummate, vel albumine oui conformentur, & iterum exſiccentur.

Quando vſus poſtulabit, in tenuiſſimum puluerem iterum redigantur & aſpergantur.

Affectus qui fiunt ex ariditate, aut euacuatione

tione curantur vt plurimum victus ratione quæ humectet, atq; optimum nutrimentum faciat: cuiuſmodi habuiſtis formam in tractu morborum virtutis; ac extrinſecus conueniunt ea quæ poſſ nt humectare & humorem cryſtallinum augere. Lac exterius exhibitum optimum eſt. Soleo etiam adhibere prodia, ſimiliter ſuccum la ncæ: ſuccus maluæ depuratus adhibitus in fomentum, optimus eſt.

Curatio ſtraboſitatis. Et quia dixi ſtraboſitatem recētem curari, vt in pueris: Arabes fere omnes vnum modum videntur tradidiſſe, vt ſi ſtraboſitas ſit ad latera, ponantur lucernæ ad partē oppoſitam, facile fit vt error corrigatur. Iidē quoq; præcipiunt, vt pueri ponantur ad feneſtras, ita vt lumen habeant oppoſitū parti affectæ, iubent quoque vt gemmæ & res rubræ ponantur ad latus oppoſitum parti affectę, vt ſc. cum volunt eas conſpicere diſtorqueant oculos in partes oppoſitas.

Quod ſi ſtraboſitas ſit vel ad ſuperiorem regionem, vel ad inferiorem, præcipiunt vt pueri detineantur in ſitu æquali, ita ſcil. vt nō habeant caput magis eleuatum quā reliquum corpus: deinde vt ſi pueri ſtraboſitas ad partem inferiorem, lucerna ponatur poſt caput, quia dum volunt ipſam intueri, vertant partem affectam ad ſuperiorem. Si pars ſuperior affecta ſit, vt lucerna ad pedes collocetur, q a dum eam volunt videre, vertunt partem affectam ad contrariam. Hæc eſt ſeries morborum humoris cryſtallini.

CAPVT XXX.

De vitiis in humore vitreo.

VT hoc mirificum viſionis opus perficiatur, non ſolum opus fuit virtutem per neruos tanquam per canales ad cryſtallinum demittere, & cryſtallinum ita excolere, quē admodum audiuiſtis, verumetiam opus fuit vt natura alia inſtrumenta pararet, quæ non ſolum virtutem & operationem defenderēt, *Inſtrumenta viſioni famulantia.* verumetiā viſioni famularentur: quæ inſtrumenta duorum fuere generum, alia ſicca, alia humida. Sicca fuere omnes tunicæ, & præſertim quę ab Auic. dicuntur extrinſecæ tunicę, ſcil. quæ extra humorem videntur, vt aranea, vuea, cornea, & adnata. Humida autem fuerunt humores duo, vitreus & albugineus, ſeu *Vitrei humoris conſideratio.* aqueus dictus. Vitrei primo, qui magis intimus eſt, expoſtulat ordo vt morbos inquiramus, qui vitreus, vt notat Auerrh. 3. coll. 38. ab Ariſt. aqua fuit vocatus. Sed vt melius humoris huius affectus indagare poſſimus, æquum eſt, vt eius munus videamus. Factus eſt humor vitreus à natura, vt habetis 10. de vſu part. & lib. de oculis, vt nutriat cryſtallinum, atque hoc eſt eius præcipuum officium; Eſt etiam aliud, vt veluti ſtratum quoddā complectatur & contineat humorem cryſtallinū. Cum igitur hæc ſint eius munera, morbi ſunt illi q hæc munera vitiant. Vitiantur antē hæc officia vitrei humoris, vel ratione nutrimēti quod prębet, vel ratione complexus & ambitus. Si ratione nutrimenti fiat vitium in *1. Vitium vitrei.* humore vitreo, eſt vel quia non præbet bonum nutrimētum, vel quia non præbet ſufficiens nutrimentum. Et notate domini, quod quæ offenduut ratione nutrimenti, nūquam dicuntur offendere propter nimium nutrimētum, quia vbi defectus eſt in copia nutrimenti, proficiſcitur potius ex parte nutriti, quod plus attrahit.

Similiter contingit vitium propter complexum, quando ſcil. ita latus & amplus eſt iſte humor, vt maiorem cryſtallini partem occupet quam conueniat. Si humor vitreus minus nutrimenti præbeat quam conueniat, fit viſionis impedimētum, & fit cæcitas, quia humor cryſtallinus orbatus proprio nutrimento ſicceſcit, & ſpiritus conſumit internos. Si autem non præbeat optimum nutrimentum, eſt ideo, quia alimentum præbet craſſius & turbidius. Vnde fit vt humor cryſtallinus peſſimo humore nutritus operationes ſuas corrumpat. Cum enim cryſtallinus deberet nutriri claro & liquido, atq; ſanguis immediate non poſſet in hunc humorē conuerti, nam natura ſagax machinata eſt, vt ſanguis primo conuertatur in humorem vitreum, vt inde facilius fieret tranſitus in cryſtallinum. Ex quo videtis neceſſarium eſſe, quod vbi humor vitreus obſcurus & craſſus eſt, debitum alimentum cryſtallino præbere non poſſit.

2. Vitium vitrei. Quod ſi hic humor excedat in quantitate, fit vt cum complectatur maiorem partē cryſtallini q̃ conueniat, non per totum cryſtallinum poſſint imagines recipi, & ꝓpterea iſti, quanquā videant, non poſſunt tamen omnia videre quæ vidēt alii, eo ꝙ in parte cryſtallini à vitreo obſeſſa non poſſunt imagines recipi.

Cauſa. Cauſę horum morborum ſunt, multitudo quidem humoris, ſanguinis multitudo, venarum nutrientium ipſum multitudo, & humorum qui commiſcentur vitreo aliunde.

Diminutionis vitrei cauſæ ſunt eædem quas intellexiſtis diminuere humorem cryſtallinum.

Cauſæ vero turbiditatis ipſius, aut prauitatis, nullæ aliæ ſunt, quam prauitas ſanguinis, quo nutritur huiuſmodi humor. *Signa.* Signa & curationes horum morborum dicit Alzaranius eſſe eadem, quæ ſunt humoris albuginei, quæ omnia quoniam paulo poſt fuſius tractabimus, ne repetere cogar dimitto ad eum locum.

Sed oritur dubium, an vitreus humor vel deprauatus, vel auctus, vel diminutus, poſſit *Num vitrei* immediate lædere viſum, ita vt abſque hoc quod

humoris vitrea poſſint viſum lædere.

quod lædat cryſtallinum, lędat viſum? Ex vna parte eſt Auicenna, qui 3. tertij tr. cap. 1. ſcribit, humorem vitreum lędere viſum, quia lædit glacialem humorem, læderet autem hunc humorem, quia alimentum æquale ipſi non ſubminiſtrat. Gal. etiam 2. de ſympt. cauſ. 2. nec non lib. de oculis, cùm longiſſime diſputaſſet de morbis humoris albuginei, tacuit huius vitrei humoris morbos; nec alia ratione hoc feciſſe potuit, niſi quia putauit vitreum hunc humorem nequaquam immediate lædere viſum. Ex aduerſo eſt ratio accepta à Gal. qui. 10. de vſu part. 14. probat, quod viſio fiat in illa neruorũ incruciatione: quod ſi ita eſt, neceſſario ſpiritus viſiui & imagines à cryſtallino ad hanc incruciationem tendentes, tranſeunt per vitreum humorem, in quo tranſitu poſſunt lædi ab ipſo.

Reſolutio auctoris.

Pro reſolutione dicendum eſt, id quod dicit Auic. veriſſimum eſſe, humorem vitreum non poſſe immediate viſum lædere, & ſi lædit, fit quia humori cryſtallino nocet. Ad rationem autem dico, quod ſpiritus viſorii nõ tranſeunt per ſubſtantiã humoris vitrei, dum ad incruciationem feruntur, ſed tranſeunt per tunicam retiformem, ſicuti luculẽtiſſime docuiſſe videtur Gal. 10. de vſu part. 1 & 7. de plac. Sed & alia grauior inſurgit difficultas, an vere, ſicut ex Gal. ſuppoſuimus, viſio fiat in incruciatione, non potius in humore cryſtallino.

Vbi fiat viſio.

Ex vna parte intellexiſtis, magnopere laboraſſe Gal. 10. de vſu part. 14. vt demõſtraret ad oculum viſionem fieri in illa cruciatione: Quam ſententiam maior fere medicorũ pars ſecuta eſt. Sed contra hanc ſententiam ſunt illuſtres Gal. auctoritates: vna eſt 10. de vſu part. c. 1. quo in loco ſcribit humorẽ cryſtallinum eſſe primum viſionis inſtrumentũ. Eſt & alia auctoritas eiuſdem Gal. 7. meth. 2. vbi ſcribit, quod ambulatio nõ eſt totius cruris, ſed muſculorum: ſimiliter ait, viſio nõ eſt totius oculi, ſed humoris cryſtallini. Eſt & auctoritas Auerrh. 2. coll. 15 vbi ſcribit, Gal. habuiſſe hanc ſententiã, ꝙ viſio fiat in humore cryſtallino & tunica aranea, vnde acceperit Auerr. hãc ſententiã, nõ admodũ ſum certus: ſuſpicor tamen eum ſumſiſſe ex lib. de oculis.

Reſolutio.

Pro reſolutione dicendum puto id quod habetur apud Ariſt. de anima, c. 8. vbi ſcribit, prima ſimulachra rerum recipi in humore cryſtallino, ſed tamen ibi non fieri viſionem. Ex quo loco colligo, duo eſſe viſionis primaria inſtrumenta; vnum in quo viſio inchoatur: alterũ in quo perficitur: Humor cryſtallinus eſt inſtrumentum in quo viſio inchoatur, quia in ipſo primum rerum ſimulachra ſuſcipiuntur, in incruciatione autem perficitur viſio, quia ibi, vt demonſtrat ratio Gal. iudicium viſionis conſummatur. Igitur quãdo Gal. 10. de vſu. part. 10. ſcribit humorẽ cryſtallinum eſſe primum inſtrumentum, intelligendum eſt, eſſe primum quoad tempus, quia ſcil. in ipſo viſio inchoatur.

Gal. ratio impugnatur.

Et notate Domini, mea ſententia Gal. eo in loco praua ratione vſum eſſe, vt etiam hac ratione illi auctoritati detrahendum ſit: dicit cryſtallinum eſſe primum inſtrumentum viſionis, & probat argumento ſuffuſionis: quia inquit ſuffuſiones fiunt inter cryſtallinum & corneam tunicam, ideo eſt primum inſtrumentũ cryſtallinus humor. Videatis quæſo ꝗ ſit ratio, nam ꝓbat non fieri viſionẽ in cornea & vuea, non probat tamen quod fiat in cryſtallino: nã poſſumus dicere Gal. obſtructis neruis amittitur viſio, ergo poſt neruos opticos eſt viſionis inſtrumentum. Quando rurſus Gal. ait 7. meth. præcipuam functionem viſionis eſſe in cryſtallino; Reſpondetur quod ibi comparat humorẽ cryſtallinum toti oculo: quia ſi compararetur functio viſionis ad totum oculum, & ad cryſtallinum, dicitur quod præcipue ſit viſio non in toto oculo, ſed in humore cryſtallino.

CAPVT XXXI.

De vitiis in tunica aranea.

EST poſt humorem cryſtallinum tela aranea, quæ obducit cryſtallino, cuius functio hæc vna eſſe videtur, vt ſcil. determinet cryſtallinum ab aqueo humore, quæ tunica eſt facta læuis & ſubtiliſſima, ne ſcil. exitum radiorum ſeu ſpirituum impedire poſſit. Et aduertite multum erraſſe Auerrh. qui putauit non ſolum ex ſententia Gal. verumetiam ex propria, viſionẽ fieri in hac tunica & cryſtallo. Quod decipiatur, probari poteſt ex illo Ariſt. axiomate 2. de part animal. 1. vbi ſcribit actiones omnes eſſe partium ſimilarium: vnde non poſſumus dicere, quod aggregatum ex humore cryſtallino & ex hac tunica poſſit eſſe inſtrumentum videndi, quia à diſſimilari fieret operatio.

Morbi tunica aranea.

Vſus igitur huius tunicæ quando vitiatur, fit morbus in oculo: vitiatur autem vel quia diſrumpitur, vel quia craſſeſcit, ita vt exitum radiorum impediat. Si frangatur, fit morbus qui apud Galenum libr. def. med. appellatur ῥῆξις ſeu fractio, & vitiatur viſio, quia confunditur humor cryſtallinus cum aqueo. Si vero fiat craſſior tunica, ita vt non ſit peruia, fit vt viſio maxime hebetetur, quoniam imagines cõfuſe repræſentantur, & quaſi omnia velata conſpiciuntur.

Nonnulli fuerunt qui exiſtimarunt ſuffuſiones ſeu Cataractas fieri in hac tunica: ſed quia apertiſſimum hoc eſt mendacium, vt videbitis cum de ſuffuſionibus tractabimus, nunc hoc refellere non conabor.

Cauſæ fractionis aranea.

Cauſæ fractionis huius tunicæ ſunt concuſſiones, vulnera, contuſiones, humores corrodentes.

Cauſæ

Cauſa craſſefactionis. Cauſæ autem craſſefactionis ſunt humores & vapores craſſi, q adhærentes tunicæ agglutinantur & eius perſpicuitatem deſtruunt.

Signa fractionis. Cognoſcitur diffractio duobus ſignis præcedentibus ſcil. ſi vel contuſio, vel vulnus, vel côcuſſio, vel humorum acrium affluxus præceſſerit. Altero ſigno cognoſcitur, quia videtur confuſus humor glacialis & albugineus.

Signa craſſitiei. Cognoſcitur autem craſſities, quia in profundo oculi veluti tela apparet ante humorẽ cryſtallinũ. Cognoſcitur & alio ſigno ex Galeno, quia vbi aliquis veſtrum intuetur oculũ alterius, poteſt animaduertere quod ſemper propriam imaginem videt in pupilla: hæc imago proprie repræſentatur in hac tunica, vt videtur voluiſſe Gal. Itaque vbi eſt craſſefacta, non videbitis propriam imaginem. Et notandum eſt, quod ſcripſit Plinius libr. 28. cap. 6. nempe in ægritudine quamdiu huiuſmodi imago apparet, nullum mortis periculum imminere.

Prognoſ. Diffractio tunicę nullo modo curatur, & videbitis miſeros iſtos q ex percuſſionibus aut alia ratione diſciſſam habent hanc tunicam, perpetuo oculis laborare.

Curatio. Craſſefactio autem curatur medicamentis tũ internis, tum externis, extenuatoriis, & exſiccãtib. & attenuantibus. Et hæc tota curatio eſt eadem cum curatione imaginum, ſeu ſuffuſionum, quam mox fuſiſſime tractabimus.

CAPVT XXXII.

De vitiis in humore Albugineo.

POſt vitreum humorem & tunicam araneam poſitus eſt alter humor in oculo à natura, qui aqueus dictus eſt & albugineus; non quod ouorum albumini aſſimiletur, vt credunt non nulli, ſed quia ei humori aſſimilatur, qui ex ouis dum coquuntur, emanat, vt præclariſſime hoc nobis Veſalius declarauit.

Vſus humoris albuginei. Fuit factus hic humor, vt docet Gal. cap. 5. & 6. libr. 10. de vſu part. propter duos vſus; vnus eſt vt diſterminetur humor cryſtallinus à tunica vuea. Alter vt irroretur humor cryſtallinus, ne exſiccetur. Nemeſius philoſophus & medicus ſapientis, in libr. de nat. hominis dicit, hunc humorem factum eſſe, ne humor cryſtallinus dum operatur continuo, ſiccior fiat, & ne ab aere ambiente offendatur. Quod autem poſſit offendi ab ambiente humor cryſtallinus, accipite. Scitis cryſtallinum eſſe veluti glaciem, & propterea glacialem dici humorem: glacies autem ab aere primum liquatur: deinde ſiccatur: Sic etiam niſi natura præſuppoſuiſſet hunc humorem, poterat eliquari ab aere ambiente, & deinde exſiccari; ſicut enim qui volunt conſeruare glaciem tempore æſtiuo, reponunt eam in frigidiſſimis locis: ita natura, volens hanc glaciem oculi conſeruare, poſuit ipſam poſt humorẽ amplum, qui humor ſuo frigore & humiditate ipſum tuetur. Adduntalii & hũc vſum huic humori, quod ſcilicet præſtet ne lux repente ingruat in humorem cryſtallinum.

Cum igitur hi ſint vſus huius humoris, facile colligere poſſumus, quæ vitia poſſit hic humor pati. Nam vt ſcriptum eſt apud Galenum & Auic. hic humor dum à propria natura recedit; ita vt viſui noceat, vel patitur in propria ſubſtantia, vel in quantitate vel in qualitate. *Alius vſus. Vitia humoris albuginei.*

1. In ſubſtantia. In ſubſtantia patitur, ſi fiat vel craſſior, vel tenuior in quantitate, ſi vel augeatur, vel imminuatur: in qualitate, ſi perſpicuitatẽ amittat, quod fit ſi vel obſcuretur, vel alium quẽdam contrahat colorem.

In craſſitie. Si craſſeſcat humor albugineus, ait Galen. quod perfectio viſionis amittitur. Si craſſities hęc increſcat, amittitur viſio; craſſities autem vel eſt in toto humore, & fit ſuffuſio, de qua ſuo loco agemus. Si vero non totus craſſeſcat, ſed pars, atque hæc pars totam pupillam obambulet, fit etiam ſuffuſio: ſi vero non obambulet totam pupillam, ſed ſolum cẽtrum pupillæ, omnia quæ videntur apparent eſſe feneſtrata & perforata. Si vero partes plurimæ craſſeſcunt, fiunt imagines, de quibus ſuo loco. Auic. appellauit hos morbos ex ſiccitate, quo ſpiritu, ipſe videat.

In tenuitate. Si fiat humor hic tenuior, impeditur quoque viſio, propterea quod lux cum non recipiatur vt deberet, primum in hoc humore albugineo diſgregat humorem cryſtallinum, & ipſi nocet, vnde fit vt viſio in hac parte labefactetur.

Sed dicetis, nec Gal. nec Auic. fecit mentionem huius humoris tenuitatis. Dico non feciſſe, vel quia cognito altero contrariorum cognoſcitur & alterum: vel quia huiuſmodi vitium raro contingit, nam fecit mentionem huius Auen. in lib. 1. tractat. 8. cap. 23. fecit etiam mentionem Alzarauius.

2. In quantitate. Vel augetur. Si augeatur humor albugineus, impeditur etiam viſio, propterea quod humor iſte obumbrat cryſtallinum, ita vt ob nimiã vmbram huius humoris non fiat perfecta viſio; accedit quod dũ ſpiritus ſeu radii viſorũ pertranſeunt per multum humorem, hebetãtur. Nemeſius voluit oculorum glaucedinem oriri ex nimia huius humoris copia, ſed de coloribus oculorum alias.

Vel minuitur. Si minuatur humor albugineus, fit quoq; impedimentum viſionis, 1. quia non recte imagines recipiuntur, 2. quia cum non adſit in oculo ſatis frigoris & humoris, poteſt viſio perfici.

Dico hoc quia Ariſt. in lib. de ſenſ. & ſenſ. & 2. de part. animal. cap. 13. ſcribit, ad viſionẽ perficiẽdam neceſſarium eſſe & frigus & humidum,

midum, & propterea aues, quorum corpora alioqui ſicca ſunt, habuiſſe oculos valde humidos, vt ſcil. poſſint acute cernere.

3. in qualitate. Vel obſcuratur. Vel mutatur color.

Si obſcuratur humor albugineus, dicit Nemeſius quod idem fit atq; in aq. turbida, in qua non poſſint recipi colores nec imagines. Auic. dicit quod non apparet forma homunculi.

Si colores alienos ſuſcipias, impeditur quoq; viſio, quia res viſæ eodem colore vidẽtur infectæ, quo infectus eſt humor huiuſmodi: vnde ſi humor albugineus ſanguine ſuffuſus ſit, omnia videntur rubra: ſi bile flaua, omnia videntur flaua.

Cauſæ craſſitiei.

Cauſæ craſſitudinis huius humoris ſunt tã humores quam vapores: humores, quia vel intrãt loco humoris albuginei, vel per ſolum humorẽ diffuſi eum alterant & vitiant: Quod vero vaporibus craſſeſcat iſte humor, demõſtrat Auic duobus argumentis. 1. eſt, quia videmus in exterioribus fumum & vapores viſioni officere non parum. Præterea videmus omnia edulia quæ flatulenta ſunt, viſum impedire & obſcurare, vt lẽtes, fabas. Igitur cauſæ immediatæ craſſefactionis huius humoris ſunt humores commiſti, aut vapores: Cauſæ autem mediatæ ſunt omnes, quæ poſſunt & humores & vapores iſtos gignere, vt ſunt balnea poſt cibum, crapulæ, cruditates.

Cauſæ tenuitatis.

Cauſę tenuitatis huius humoris ſunt eædẽ, quas dicit Auerrh 3. coll. 38. efficere ſpiritus ſubtiles, ſcil. cauſæ omnes calefacientes: vnde ardentes febres, vehementes inflammationes ſua immodica caliditate hunc humorem attenuant.

Cauſæ augmenti.

Cauſæ augmenti huius humoris ſunt humores, qui eo fluentes, vt dicit Auerrh. eius molem non parum augent. Vnde qui catharris ad oculos capiuntur, ſolent hebetem habere viuendi aciem. Quæcunq; autem multiplicant huiuſmodi cruditates in capite, ſunt cauſæ mediatæ huius affectus.

Cauſæ diminutionis.

Cauſæ diminutionis albuginei, ſunt vel ſiccitas, vel effluxus: ſiccitas, quãdo ex vehemẽti febre, vel ex febre hectica, vel phthiſica, vel ex euacuatione immodica, vel ex veneris vſu nimio huiuſmodi humor abſumitur. Nã videbitis oculos ſubſidere eorum, qui vel febribus iſtis capiuntur, vel nimium euacuati ſunt, vel veneris vſum nimium habuerunt; & ratio eſt, quia humor iſte aqueus abſumitur. Exitus vero ſeu fluxus eſt cauſa diminutionis huius humoris, quando vel ob corroſionem, vel ob vulnus illatum, vel ob perforationem cataractarum male adhibitã, humor iſte defluit & exit.

Cauſæ obſcuritatis.

Cauſæ obſcuritatis ſunt craſſities humoris & nigrities, qui miſcetur, & facit, vt alieni ſint colores in oculis, quia ſi ichor aut vapor biliosus, aut bilis huic humori miſceatur, apparent omnia alba: ſi ſanguineus, omnia rubra. Cur vero ſiant obſcuritates ex commiſtione horum humorum, & præſertim craſſorum, dicit Auic. eſſe, quia amittitur luciditas, cum humor iſte, qui deberet eſſe politus & læuis, ſit aſper & inæqualis, ob cõmixtionem humoris craſſi. Circa cauſas horum affectuum quatuor occurrunt problemata: *Problem. 4.*

1. vnum eſt, ſi humor coloratus commiſtus albugineo facit res coloratas videri, cur in ictericis, quorum oculi toti ſunt lutei & flaui, nõ appareat hoc ſymptoma: nam tametſi iſtis omnia amara guſtui vidẽtur, non tamẽ omnia quæ videntur flaua apparẽt.

2. Alterũ problema eſt: ſi multitudo humoris albuginei nocet viſui, an pueri neceſſario habeant viſum hebetem; nam hac ratione videretur eſſe, quia vt habetis ab Ariſt. 2. de part. anim. & 2. de gen. anim. c. 4. oculi infantũ ſunt magni, & admodum humidi, ita quod ait Ariſt. cõtinuo ſubſident magis & ſiccãtur.

3. Tertiũ problema eſt, an ſicuti diximus ex craſſitudine ſpirituũ viſibilium longinqua magis videãtur q̃ propinqua, ita etiã ex craſſitie vel tenuitate humoris albuginei fiat, quod quidẽ videtur aſſeruiſſe magnus Rhaſes 2. contin. c. 1. & Ariſt. 5. de gen. animal. t.

4. Quartũ problema omniũ difficillimum & pulcherrimum eſt, an varietatẽ oculorum vni homini vt dicit Ariſt. attributam, poſſimus aſcribere quantitati vel paucitati huius humoris albuginei, vt multi voluerũt.

Cur ictericis non videantur omnia flaua.

Pro primo problemate dicẽdum eſt, quod ad hoc vt res extrinſecæ videantur, neceſſariũ eſt alterum duorũ, vel vt tunica cornea, qua parte pupillã tegit, ſit colorata, vel vt humor iſte ſit coloratus: vbi ergo neutrũ horum eſt, non eſt neceſſarium, vt res coloratę appareãt: Iam vero in ictericis neutrũ horum cõtingit, neque enim flaua bilis commiſta eſt humori albugineo, neq; etiam ea parte tunica cornea inſita eſt. Ratio eſt, quia in ictericis bilis quidem diffuſa eſt per vniuerſum corpus, ſed in venis latet tam magnis quam ſubtilibus; venæ autem non ſunt in humore albugineo, neque etiam ſunt in ea parte corneæ, & ſi quę ſunt, vſqueadeo exiles ſunt & breues, vt nihil efficere poſſint. Quod vero dicunt antiqui aliqui Poetæ, & Galen. tum. 1. de ſympt. cauſ. a. tum in libr. de oculis, in ictericis omnia flaua videri, id neque à quopiam medicorum antiquo alio fuit proditum, nec experientiæ conſonat, vt fuſius in 6. variarum lectionum declarauimus.

An infantes acute videant.

Ad ſecũdum problema reſponderi poteſt dupliciter: primo, quod pueri habent quidẽ oculos magnos & humidos, ſed non propter humorem aqueum, verum propter alias partes, quæ ſunt totæ humentes: & quod hoc verum ſit ex ſententia Ariſt. videamus. Dicit ipſe 5. de gen. animal. ca. 1. quod pueri habent oculos glaucos, & quod glaucedo fiat ex paucitate huius humoris, ſequitur quod in pueris hic humor aqueus nõ eſt multus, ſed eorũ

oculi

oculi ſunt humidi & magni, ꝓpter alias partes oculi repletas humore. Poſſumus & aliam afferre reſponſionem, ſc. pueros etiam habere humorem albugineum plurimum, atq; ob hoc non admodum acute cernere, quod ex hoc cõiicio, quia pueri delectantur multa luce, lucernis & candelis, quod ſignum poteſt eſſe pueros non ita acute cernere, quemadmodum adultiores.

Ad tertium problema reſpondeo, humorem albugineum ſua craſſitie idem efficere, q diximus craſſos ſpiritus facere, ſc. ꝙ remotiora melius videantur, propinquiora etiam deterius. Sed aduertendum eſt, Domini, quod hic humor non faciat huiuſmodi ſymptoma per ſe, ſed per accidẽs, hoc modo: vbi humor iſte multus eſt, multum quoq; eſt frigus; iam vero dicit Auerrh. 3. col. 38. quod frigus craſſefacit ſpiritus, calor attenuat: ſi igitur iſte humor ſua multitudine & frigiditate craſſefacit ſpiritus, hac ratione dicemus facere, vt longinqua magis videantur, propinqua minus, id quod tribuebamus ſpiritib. craſſis vel ſubtilibus, vt intellexiſtis. Igitur dicendũ eſt, paucitatem vel multitudinẽ huius humoris facere hęc ſymptomata non per ſe, ſed ꝑ accidens, ſc. attenuando vel incraſſando ſpiritus.

Ad quartum & vltimum caput, quod difficillimũ eſt, & à nemine tactum, cur ſc. ſolus homo, vt dicit Ariſt. varietatem colorum oculorum habeat: Dicendũ eſt, varias eſſe ſcriptorum ſententias circa horum colorum generationem: Alii enim aſſcribendos dixerũt lumini & luci ipſorũ, qualis fuit Emped. Alii paucitati & multitudini humoris aquei, in qua ſentẽtia fuit Ariſt. & Gal. ſed diuerſimode, quia Ariſt. colorem nigrum multitudini huius humoris, Gal. paucitati tribuit: colorẽ glaucum Ariſt. humoris paucitati, Gal. multitudini. Fuerũt multi, inter quos fuit Andr. Veſal. qui putarunt colores varios oculorum oriri ex varietate colorum interioris tunicæ vueæ. Fuerunt & grauiſſimi viri, qui mirati ſunt Gal. quod cognouerit varietatem huius tunicæ, & non tribuerit ei huiuſmodi cauſas.

Sed quomodocunq; iſtud ſit, non habetur perfecta problematis à me propoſiti reſolutio, ſiue ſit ex paucitate humoris aquei, ſiue ex varietate colorum tunicæ vueæ, non habetur, inquam, cur homo varios colores in oculis gerat, quod non eſt conceſſum vlli alteri animali: Nam Ariſt. 1. de hiſt. animal. & 2. de gen. profeſſus eſt, vnamquamq; ſpeciem animalium habere proprium quendam oculorũ colorem, vt boues vnum habeant, capræ & aſinialium, & tamẽ quodlibet indiuiduum in ead. ſpecie vnum & eundẽ colorem habet: q non reperitur in homine, quoniam inter homines alii ſunt qui oculos habent glaucos, alii nigros, alii ſubuirides, alii alio colore infectos. Quomodo igit̃ adinueniẽda eſt cauſa huius difficultatis in varietate? Puto eadem ratione inueniendã eſſe cauſam hanc qua inuenitur, cur homines inter ſe adeo diuerſi ſint, nã facile erit vobis in genere equorum non ſolum duos & tres, ſed mile, maxime ſimiles reperiri, inter animalia cætera ſimiliter, ſed inter ſpeciem humanam vix vnũ inuenietis alteri ſimilẽ, vt iure ille apud Plin. qui vendiderat duos pueros alteri tanquam gemellos, cum poſtmodum repertum fuiſſet non eſſe gemellos, atq; qui emerat vellet reddi pretium, qui vendiderat dixerit, imo debent tibi eſſe chariores, quia nõ ſunt gemelli & ſunt quam ſimillimi. Sed quę erit ratio? Eadem ſane qua fit vt filii oriantur diſſimiles patribus: Nam non aliunde pendet varietas in indiuiduo, niſi quia filii non naſcuntur ſimiles parentibus.

Sed cur non naſcuntur ſimiles parentibus? Multæ fuerunt ſententiæ. Aſtrologi hoc tribuerunt aſpectuum diuerſitatibus, ſub quibus naſcuntur homines. Emped. aſſcripſit imaginationi mulieris concipientis. Stoici aſſcripſerunt varietati ſimulachrorum tempore coitus in animis coeuntium obuerſantium. Ariſt. 10. part. probl. 12. quærens cur in genere humano ita diſſimiles fiant homines parentibus, dicit, duabus de cauſis, quia vir & mulier vago ſunt animo dũ coeũt, ita vt ꝓut phantaſmata vtriuſque varia & diuerſa ſunt, ita quoq; conceptus ſub illis imaginibus varii & diuerſi figurantur. Aliã affert rationem Ariſt. ſed leuiorem, ſcil. quod eo tempore ea non obſeruantur, quæ concipere volentibus neceſſario obſeruanda ſunt, & quod Hippiatri neceſſario obſeruant, vt equi reddantur ſimillimi parentibus.

Igitur concludo, cauſam varietatis oculorum eſſe eam, quod homo inter cuncta animalia in ſua ſpecie diuerſiſſima & diſſimillima habet indiuidua, quia in hoc genere diſſimiles valde filii parentibus generantur: hoc vero fit, quia homo in eo actu variis phantaſiis agitatur, bruta vero in eo tota ſunt, vt non mirum ſit quod non ita varios conceptus figurent.

Sed circa huius poſtremi problematis reſolutionem adhuc nonnihil remanet dubii, quomodo ſcilicet ea ratione, q̃ à nobis allata fuit, contingere poſſit, vt ſolum in genere humano tanta colorum in oculis varietas appareat; quod facit dubitationẽ eſt, quia tribuebamus hoc varietati imaginum, quibus vir & mulier agitantur in coitu, tamen Ariſtot. 1. de hiſt. animal. c. 10. ſcribit, etiam varietatem oculorum interdum contingere in genere equorum: Itaque non videtur ſufficiens ratio allata. Reſpon. Ariſt. vere dixiſſe varietatem etiam in equorum oculis reperiri, ſed conſideranda ſunt verba ipſius Ariſt. nam dicit, ꝙ interdum oculi equorum fiunt cæſii, id eſt

Dubitatio.

Reſponſio.

glauci: ex quo videtur hoc non eſſe perpetuũ in hoc genere, quemadmodum in humanos; & ideo nõ poſſe negari, quin propter hoc ſolus homo habeat hanc varietatem. Poſſumus etiam dicere, & forte melius, glaucedinem in equis eſſe quandam exiguam nigredinem dilutam, nõ autem glaucedinem. Vel poſſumus dicere, hoc genus animalis maxime aſſimilari homini, vt etiã ipſum imaginatione & phantaſia, vt dicit Auic. tunc temporis ſollicitetur. Nam quicunq; ſunt verſati in libris Ariſt. videbunt eũ ſæpe coniungere in multis equum & hominem; veluti quando dicit fœmina & equa abortiunt propter fætorem lucernæ extinctæ; ſimiliter quod homo & equus caneſcunt; quod fœmina & equa poſtquã conceperunt patiuntur iniri; ita vt non ſit mirum, quod in varietate colorum oculorum equus nonnihil ſimilitudinis gerat cum homine.

Signa craſſefactionis albuginei. Sequuntur ſigna horum affectuũ, & primo ſunt ſigna craſſefactionis huius humoris. Dicit Gal. 1. de ſympt. cauſ. 2. quod in hoc vitio contingit, vt remota non videantur, & propinqua non recte videantur. Præterea ſi quis conſpiciat, videbit nonnihil in pupilla craſſitiei apparere, quod indicabit craſſitiem humoris albuginei. Si craſſities hæc augeatur, impeditur ex parte viſus, vel impeditur totus: & quãdo totus impeditur, apparet quaſi craſſum velum ante pupillam. Si autem tota pupilla non cooperiatur, apparet feneſtrari & alia, de quibus in ſequenti.

Signa tenuitatis. Tenuitatis ſigna ſunt, quod pupilla valde ſplendida apparet: adhæc viſus diminuitur. Cauſæ vero quę præceſſerunt hoc vitii genus, poterunt indicare, vt febres, euacuationes, & alia quæ ſolent extenuare & exſiccare.

Signa humoris albug. aucti. diminuti. Si augeatur humor albugineus, cognoſcetur, quia totus oculus augetur, adhæc ſcribit Alzarauius, ꝙ qui aucto laborant hoc humore, melius vidẽt propinqua quam longinqua.

Signa diminutionis ſunt, quod diminuitur totus oculus, diminuitur quoq; viſio, atq; inter alia ſigna ſunt cauſæ quæ præceſſerunt exſiccatoriæ, ætas, vt ſi videatis ſenem laborare viſu, atq; imminutos eſſe oculos, intelligetis hoc mali genus oriri ex albuginei diminutione.

Obſcurati. Si obſcuratur huiuſmodi humor albugineus, cognoſcitur, quia non apparet facies inſpicientis in pupilla, adhæc color etiam oculi permutatus eſt ad nigredinem & ad obſcuritatem. Similiter ſi mutatus ſit color ad flauitiem, vel ad rubedinem, non facile poteſt dignoſci oculis, ſed dignoſcitur eo quod viſa apparent colorata eodem colore, qui intus in oculis erit.

Hoc notare debetis, in iis ſignis omnibus eſſe plane coniecturale, eo quod, vt dixi, hæc eadem vitia poſſunt oriri aliunde; licet autem ſint coniecturalia, nihil tamen refert ad curationem, quoniam eadem curatio debetur, ſiue ſit vitium in aqueo, ſiue in vitreo, ſiue in glaciali.

Signa prognoſtica harum affectionũ ſunt; quod omnia vitia albuginei facilius curãtur quam vitia aliorum humorum. Ratio eſt, quia hic humor ſua natura magis paſſibilis eſt: præterea etiam magis expoſitus remediis, ita vt facilius remedia ad ipſum ſanandum perueh antur, quam ad alios: eſt tamen ſciendum, quod inueterata hæc vitia, vt velicit Auenzoar, perfecte vel nunquã, vel difficillime ſanantur; ſanantur autem facillime ea omnia quæ fiũt à copia vel craſſitie humorum. Rationem afferebat Gal. loco cit. quoniam facilius eſt conſumere humiditatẽ exſuperantem, quam deficientem reſtaurare & reficere.

An albug. diminutus curari poſſit. Eſt dubitatio de diminutione huius humoris albuginei, an ſc. ſit facilis curatu, nec ne. Nam non videtur poſſe diminutione ſanari auctoritate Ariſt. 2. de gen. animal. 4. vbi dicit oculũ & cerebrũ eiuſdem generationis & naturæ eſſe. Sed ſic eſt: quod cerebrum eſt pars ſeminalis, & partes ſeminales nõ poſſunt reſtitui. Ergo non videtur ꝙ hic humor vnquam poſſit reſtitui. Tamen videmus experientiam aduerſari huic ſententiæ, quia videbitis interdum præ morbis oculos ſubſidere, ob exhauſtum hunc humorẽ: videbitis item eoſdem oculos eleuari, ob reſtauratũ humorẽ albugineum. Nonnulli vt ſatisfacerent huic difficultati, poſſent dicere, humorem albugineum nõ eſſe partem ſeminalem, ſed eſſe excrementum humoris cryſtallini, eo ꝙ in libel de anat. viuorum ſub Gal. nomine edito habetur, quod humor albugineus ſit excrementum cryſtallini. Si eſt excrementum, ergo põt abſumi. Sed inter multa abſurda quæ habet liber iſte, illud non eſt infimum, ideo nõ eſt quod curemus eius auctoritatem, quia dictus humor nullo modo eſt excrementũ, ſed generatur continuo ab humiditatib. à cerebro dimiſſis, vt generantur alii humores corporis à nutrimẽtis, & quod ita ſit, apparet; quia vbi cerebrum humidiſſimum eſt, oculus eſt humidiſſimus, vbi cerebrum exſiccatur, oculus ſimiliter exſiccatur; ita quod oculus omnino videatur ſequi naturam cerebri.

Reſolutio quæſtionis. Dicerem igitur, hunc humorem vel totũ poſſe auferri, vel ſecundum partem: ſi totus auferatur, nunquam poteſt reſtitui. Ratio eſt, quia ſtatim concidunt tunicæ, ita vt non ſit amplius locus medicinæ. Si vero ſecundum partem tantũ diminuatur, dico quod poteſt reſtitui eo modo quo alii humores reſtituuntur cotidie, qui modo minuuntur, modo reſtituuntur.

Curatio huius humoris. Ex humorũ copia. Curatio huius humoris ad tria capita reducitur, vel ad ſimplicem humorum copiam, vel ad humorũ qualitatem, vel ad exſiccationem & extenuationem. In copia humorum

hæc

hæc erit curationis ratio, quæ à nobis allata eſt in craſſefactione ſpirituum ex humore, vel ex ſpiritibus: vt ſcil. primo inſtituatur ea victus ratio quam intellexiſtis: deinde diligẽter vacuetur corpus, tum caput, per medicaméta, per nares & os expurgẽt: demũ ad collyria deſiccantia & diſcutientia veniamus. In qua re debetis illud obſeruare, vt medicaméta adhibeatis ocularia vel ex ſolis ſuccis, vel liquoribus, vel ex pulueribus aromatum, vel ex pulueribus aromatum & metallorum ſimul.

Metallica ſola vt adhibeatis in hoc caſu nõ facile indulgeo, eo quod non ita ſunt neceſſaria, cum etiam aromata poſſint præſtare beneficium: etenim ſunt ea valde periculoſa, q͂a ſępe exurunt tunicas & conſumunt. Similiter debebunt & omnia alia ad hunc finem tendere, vt exſiccent & attenuent, propter quod iure Auic. in his caſibus videtur commendaſſe, vt potius aſſati cibi quam elixati exhibeantur.

Ex qualitate humorũ. Si ſit vitium ex qualitatibus humorum, erunt purgandi humores medicamentis accommodatis, veluti ſi nigri humores faciant malum, purgandum erit corpus medicamẽtis euacuantibus bilem atram, in quo genere helleborus commendatur, non modo ore acceptus, verumetiam naribus attractus.

Similiter ſi bilis abundet, erit purgandum corpus prius medicamẽtis cholagogis: deinde erit bilis etiam purganda ex capite: & ego ſoleo modo puluerem Rhab. naribus infundere, modo rhab. decoctum: inueni quoque rhab. in ſuccum redactum, & oculis extrinſecus applicatum, omnes has tenebras ex humore bilioſo diſcutere.

Sic quoque ſi pituita ſit, quæ hunc humorem infeſtet, euacuabitur propriis pharmacis, id eſt, phlegmagogis.

Ex ſiccitate Ex aduerſo malum ſi fiat ab exſiccatione, *Inſufflatio puerulorũ.* vel enacuatione, nutriẽdum eſt corpus optimis cibis, humectantibus ſcil. ac probum ſanguinem generantibus. Adhæc fomenta extrinſeca quæ humectent maxime conueniũt, vt fomenta ex lacte, ex decocto meliloti & maluæ. Sed ego inueni experientia maxime reficere hunc humorem, ſi oculo ſubſidenti curetis à puerulo tenerrimo inſufflari halitum: nam iſte totus plenus eſt calido quodam humido temperato, quod quia amicum eſt oculis, facile viuificat oculos, facile etiam reficit humidum amiſſum.

Pro fine animaduertere debetis, Auic. alioquin diligentiſſimũ, omnes fere huiuſmodi curationes omiſiſſe: puto hac ratione ductũ, quia vt mox declarabo, omnes fere huiuſmodi curationes reducuntur ad vnum genus, vt quemadmodum didiciſtis curandas eſſe ægritudines in ſpiritibus, ob humores craſſefactos, ſic etiam putetis incedendum eſſe in curatione aliorum humorum, vel craſſefactorum vel ob abundantẽ humiditatẽ impeditorum. Imo ſcribit Auenz. lib. 1. tract. 8. c. 13. Gal. dimiſiſſe curationem huiuſmodi ægritudinũ, quæ non habent manifeſtas demonſtrationes, propterea quod difficillimum eſt huiuſmodi partium vſum, cauſas & vitia ita exquiſite dignoſcere, quemadmodum eſt neceſſe.

Fiunt in hoc humore duo alia vitiorũ genera, de quorum altero Græci parum meminerunt, de altero fuſius tractarunt; vnum eſt quod imagines apparẽtes ante oculos appellãt: Alterum eſt ſuffuſionum genus, quæ duo vitia, quoniam pulcherrimas & difficillimas contemplationes habent, tractanda etiam aggrediemur.

CAPVT XXXIII.

De imaginibus.

Imagines ſeu phantaſmata quid. Circa albugineum humorem fit aliud vitii genus, quod Latini & Arabes medici vocarunt Imagines. Gal. de loc. aff. 2. & 1. de ſympt. cauſ. 2. vocauit hunc morbum phantaſmata.

In hac affectione hoc cõtingit, quod ſemper ante oculos videntur corpuſcula quędam varia moueri, quæ vere apparent ante oculos. Dico varia ſimulachra apparere, quia interdum videbitis ægros accuſare muſcas, interdum cimices, nonnunquam capillos, ſæpe etiam catenas, aut aliquid ſimile. Dico quoque has formas moueri & volitare, vt diſtinguatur à ſuffuſionibus, quia quæcunque in ſuffuſionibus apparent, nunquam mouentur, ſed ſemper firma manent. Dico vero apparere ante oculos hæc ſimulachra, vt diſtinguam à corrupta imaginatione, in qua interdum videntur & accuſantur hæ imagines, ſed non vere apparent, quemadmodum contingit in phrenitide & melancholia.

Sed dicet aliquis veſtrum, quomodo dicis has formas moueri, quoniam Auic. 3 tertii tr. 4. cap. 8. ſcribit, hunc morbum fieri ob ſtationem humoris; Igitur non ob motum. Dico ſtationem apud Auic. ſignificare exiſtentiam rerum, exiſtentia porro dicitur tũ de re quæ mouetur, tum de ea quæ immobilis eſt.

Genus ſymptomatis. Eſt hæc affectio inter ſymptomata læſæ actionis deprauatæ viſoriæ; nam videntur ea, quæ videri non debent, vt iure viſus deprauatus eſſe dicatur.

Morbus à quo dependet. Morbus à quo dependent hęc ſymptomata eſt morbus in viã, & in numero: In via, quia ante foramen vueæ ſunt corpora, quæ eſſe nõ deberent: in numero, quia adeſt materia quæ adeſſe non deberet.

Locus affectus. De loco proprio vbi fiunt hęc ſimulachra, non videtur inter omnes auctores conſtare. Ego tamen exiſtimo fuiſſe Gal. & Auic. in hac

ſenteotia, quod locus proprius ſit inter corneam & cryſtallioum humorem, ita ſe. quod poſſiot fieri, tum in ipſo humore aqueo, tum etiam iotee cryſtallinum & corneam. Nec miremioi Gal. 1. prognoſt. 24. ponere has imagioes in ipſo humore albugineo, quia loquitur eo loco ſolum de imaginibus, quæ fiunt ex indigeſtione.

An poſſunt iſtæ imagines eſſe etiam extra oculũ in aere? Ego puto omnino nugas eſſe, quia ſi eſſent io aere, vel vere eſſent, vel non; ſi vere eſſent in aere, oon eſſet morbus, quia videre in aere imagines, quas alii non vident, proficiſcitur ex honitate viſus, non autem ex vitio. Si vero apparerẽt & nõ eſſent, hoc quidem eſſet potius vitiũ imaginatiuę corruptæ, nõ autem viſus. Dico imaginatiuæ corruptæ, quia molti ſuot, qui ob timorem, cum habeant imagioatiuam corruptam, videntur ſibi videre imagines quæ non ſunt.

Audietis ſæpe aliquos, qui dum nocte ambulant, ceferuot ſe videee multas imagines quod non aliunde proficiſcitur, niſi quia ob timorem imaginatiouem habent corruptam, ob quam corruptionem putant ſe videre quę non vident; & de hoc etiam vt medici poteritis reddere cauſam aliquorum, qui dicunt ſe oocte videre dæmones, dico vt medici, qa ſecus eſt, loqui vt Chriſtianus.

Hoc io loco volo vos pulcheerimum annotare, neſcio an dicã ceeorem Ariſt. vos iudicabitis: ſatis eſt à nemine fuiſſe animaduerſum. Ariſt. 3. meteor t. 15. refert in hiſtoria de Iride, hiſtoriam cuiuſdam, qui cootinuo videbat ſuam imaginem, quæ ex aduerſo eum adſpiciebat: reddens rationem huius philoſophus, ait hoc fuiſſe ob debilitatem viſus, quia radii eius cum eſſent debiles, non poteraot permeace aerẽ, vnde ab aere reflexi ceddebant imaginem; hoc quoq; confirmatum habetis apud Senecã 1. quæſt. oatural. c. 3. Sed ſicuti concedo Ariſt. & Sen. potuiſſe contingere, vt aliquis ſempee ſuam viderit imagioẽ, attamen non exiſtimo hãc fuiſſe huius euentus rationem, atq; ad hoc credendum duob. maximis argumentis impellor: voũ eſt; quod ſi ob debilitatem cadiorum hoc contingere poſſet, quęro ab Ariſt. cur alii qui laborãt extrema debilitate viſus, vt myopes & nyctalopes, hoc non patiantur? debereot ſane hoc etiam ſuſtinere, ſi debilitas radiorum hoc efficeret. Sed hoc non videtur: Igitur non mihi conſona videtur Ariſt. & Senecæ ratio.

Reſutat.

Accedit & maius, quia Ariſt. hoc in loco videtur deſciſcere à ſuo placito, nam peripateticum fuit dogma, quod viſio fiat non per radiorum extramiſſionem. Sed cue Ariſt. hoc in loco à ſuo placito cecedat, dicuot aliqui hoc feciſſe quia oihil ceſert. Sed Gal. 10. de vſu part. & 7. de plac. 5. demõſtrat Ariſt. erraſſe, quia ſuppoſitum, quo probat Ariſt. hunc euentum, aut eſt verum, aut non; ſi eſt verum, ergo eſt verum quod dicũt medici, viſiooem fieri per extramiſſionẽ, & non Ariſt. ſententia. Si ſuppoſitum eſt falſum, quomodo vult hunc euentum falſo ſuppoſito probare? Igitur mihi videtur, quod nos medici poſſimus huius euentus meliorem rationem reddere quam Ariſt. idque poſſumus hoc ipſo morbo quem tractamus, demonſtrare.

Galen. 1. de ſympt. cauſ. 2. dicit, ioterdum contingere, vt ante pupillam humores conſiſtant, circa albugineum, quos qui habent videntur videre imaginem: & aduertite quod Galenus hoc loco vtitur voce εἴδωλον, cum alias dicat φάντασμα, quaſi quod io hoc caſu illud quod apparet, ſit imago aliqua corporis. Galeni dicto hoc conſtituto, exiſtimo eũ, cuius meminere Ariſtot. & Seneca, paſſum fuiſſe huoc morbum, quod ſcilicet haberet humores ante pupillam, quæ humores referrent imagines: & illud hac coniectura demonſtro, quia ſi fuiſſet ratione aeeis, prout aee magis vel minus mutatur, ſic debuiſſet illa imago mutari, quod quidem non eſt neceſſarium, vbi quis in oculo portat cauſam illam & imaginem. Ratio euētus. Prima.

Quod ſi hoc non placet, poſſumus etiam hunc eueotum alia ratione tueri, quod ſcilic. bonus ille vir corruptam imagioem habebat, & imaginabatur id quod non erat: quod vt melius confirmare poſſitis, ſciee debetis, Alex. Aphrod. & Olymp. eo in loco dixiſſe, hunc fuiſſe Aotiphontem, cuius mentionem facit Ariſt. libe. de mem. & reminiſc. quod ſi fuit ille Antiphon, poteſtis videre locũ i erat ille inſanus, qui imaginationem corruptam habebat, ſi eoim quandoq; videbat aliquem, exiſtimabat ſe ſempee videee, & potabat ſe recordari, quod phanraſmata præterita & præſentia reputabat. Quod ſi talis erat, fieri potuit, vt raiiooe imaginationis corrupiæ hoc contingeret, non autem vt Ariſt. & Seneca dixerunt. Suot igitur hæ imagines vapores conceeti, ſeu humores exiſtentes circa humorem albugineum. Secunda.

Sed circa hanc determinationem occurrit grauiſſ. & difficilis diſputatio, quia Ariſt. 2. de anima t. 106 ſcribit, quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, non facit ſenſationem: quomodo ergo id quod eſt intra ipſum ſenſoriũ, poterit videri? In hac dubitatione inuenio ſcriptorũ diuerſas eſſe ſententias. Sed quæ magis validæ fuere, duæ ſuot: vna eſt quod duplex eſt viſio, vna perfecta, altera inperfecta: Imperfectã appellant, quæ fit ſine medio: perfectam quæ fit com medio. Dicunt iſti, quando Ariſt. ait, quod ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum non facit ſenſationem, intellexit de ſenſatione perfecta, io quo neceſſario eequiritur medium, & imagioes quę videotur, oon videnẽ perfecta viſione, ſed imperfecta: ita vt

non

non ſit mirum quod ſenſibile hoc poſitum ſupra ſenſum videatur.

Hæc ſentẽtia duabus rationibus mihi probari non poteſt. 1. quia Ariſt. aperte profitetur, in omni viſione quæcunque ſit, requiri medium: Igitur hæc diſtinctio vana eſt, & nũquam ab Ariſt. excogitata. Altera ratio eſt, quia ſi hoc verũ eſſet, poſſemus dicere quod vuea tunica deberet conſpici, hac ſci. viſione imperfecta. Sed clarum eſt quod colores vueę tunicę à nemine videntur: Igitur inſomnium eſt huius viſionis imperfectæ.

Altera opinio. Altera opinio eſt, quod duplex ſit viſio, altera per proprias imagines rerum ſeu poſitiua, altera per imagines alienas, per priuationẽ. Vbi dicunt iſti, debent videri res per proprias imagines, neceſſarium eſt medium: vbi autẽ res priuatiuæ ſeu per alienas imagines videndæ ſunt, nõ eſt neceſſariũ mediũ. Quomodo autem priuatiue videantur, declarant: quia vel res quę ſunt ante oculos, ſunt peruię, vel non peruię: ſi ſint peruiæ, videntur res externæ coloratæ colore illarum rerum: ſi non ſint peruiæ, aut obturant totam pupillã atq; ita faciunt ſiccitatem, aut obſcurant partem, & qua parte obturant, cum res non videantur, præ ſe ferunt imaginem obſcuritatis & nigredinis, ita quod ſecundum iſtos, imagines quæ videntur, nihil aliud ſunt, quam partes illæ rerum externarum, quæ non conſpiciuntur; quemadmodum dixerunt aliqui de maculis lunæ, exiſtimantes illas nihil aliud eſſe, quam partem lunæ, quæ non videtur.

Refutat. Hæc opinio plurimos fauores habet, & ferè à maiori auctorũ parte comprobata eſt: ſed ego eos vt damnem multis rationibus ducor. 1. quia ſi imagines eſſent partes rerum externarum, non viſæ, ſequeretur quod nunquam vbi adſunt iſtæ imagines, res integræ viderentur: ſed hoc falſum eſt, quia ſępe videbitis homines laborantes hiſce apparitionibus, qui nihilominus res integras vident. 2. ratio eſt, quia ſi hoc verum eſſet, ſequeretur, imagines formari ſecũdum corpora externa: ſed hoc experientia falſum probatur, quia apparent interdum cimices, interdum catenæ, interdum pili, quæ formæ & figuræ multum abeſt vt poſſint ita efformari à rebus externis. 3. Tertia ratio eſt, quia ſi hoc ita eſſet, nõ videretur quod ita cerebro deberent permutari huiuſmodi figuræ ſicuti permutantur; quod ſi permutarentur, neceſſario quoque imagines rerum variæ apparerent, quia ſi catena apparet, eo quod pars rei non videatur, profecto deberet aliqua ſimilis forma, aut nõ admodum diſſimilis in re viſa eſſe. 4. Quarta ratio eſt, quia formæ huiuſmodi ſemper deberent apparere nigræ & obſcuræ, vt ſunt maculæ Lunæ; ſed hoc falſum eſt, quia interdum cinerei & albicantes, ſæpe nigricantes conſpiciuntur.

Accedit his omnibus auctoritas Gal. qui 1. progn. t. 29. ſcribens, in humore albugineo aliquibus fieri apparitiones ſuffuſis ſimiles, ita ſcribit: quod quando humidum atrum opponitur craſſum, prohibẽs radios ſibiles, quo minus exeant, ibi apparet imago ſecundum humidi conſiſtentis materiã. Ex quibus verbis clare habetis, apud Gal. has imagines poſitiue, non priuatiue fieri ab humido conſiſtente apud pupillam.

Reſolutio auctoris. Quatuor ad viſionem requiruntur. Quid igitur dicendum eſt in hac difficultate, quæ magna eſt, & quæ diu torſit multos medicos? Tentabo ſententiam meam in hac re explicare, quam vt certam habeatis, quatuor ſunt mihi ſupponenda breuiter. 1. eſt, viſionem, vt ſępe diximus, non ſolũ fieri per receptionem ſpecierum, vt crediderunt Peripatetici, ſed fieri per extramiſſionem radiorum ſeu ſpirituum, & per receptionem ſpecierum mediis radiis. Alterum eſt, quod radii iſti viſuales non ſolum referũt ſpecies ad humorem cryſtallinum, ſed etiam illuſtrari ſpecies à luce ſi debet fieri viſio. Hoc demonſtro, quia ſi in tenebris quis aperiat oculos, radii viſuales exeunt, & ſpecies quæ ſit in aere cõmiſcentur radiis: ſed cur nõ fit viſio? quia ſpecies illæ non ſunt à luce illuſtratæ, ita vt poſſit fieri viſio. Tertium ſuppoſitũ eſt, radios ipſos recta per pupillam à cryſtallino vſq; ad corpora videnda ferri, quod luculentiſſime demonſtratum habetis à Gal. 10. de vſu part. 1. & 1. de plac. 5. Quartum & vltimũ ſuppoſitũ eſt, non omnia corpora reddere de ſe ſpecies, ſed tantum corpora terminata, quia quis eſt qui videat aerem, qui aer cum ſit corpus interminatum, non facit ſpecies.

His poſitis dico breuiter, veram eſſe ſententiam, quod res externæ poſitæ ſupra oculum non videntur, quia etſi ſpecies ſeu radii viſuales exeuntes à cryſtallino humore, attingunt ſpeciem ipſius rei, quia tamen carẽt luce, ſpecies non ſunt illuſtratæ, ideo non poteſt fieri viſio: ſecus eſt de imaginibus, quia imagines videntur cum ſpecies ipſarum ſint illuſtratæ à luce, nam ſi oculos claudat qui laborat imaginibus, vel manum ſupra oculos ponat, non videbit has imagines, quia radii non ſunt illuſtrati: vident vero apertis oculis, eo quod radii viſuales exeuntes redeunt illuſtrati: Itaq; vt referũt ſpecies extimas oblatas, ſic quoque referunt ſpecies intimas receptas, cum ſunt illuſtratæ: & hoc apparet, quia imaginibus videntur & aliæ res, propterea, quod ſicut radii illuſtrati referunt ſpecies extimas, ita & internas ſibi obiici. Atq; hæc tertii problematis reddi poteſt ratio.

Cur hæ imagines poſſint videri. Cum igitur imagines in oculo videantur, eo quod radii extima luce illuſtrati, dum redeunt, ſpecies exiſtentes in oculo referunt ad cryſtallinum, cauſa ſciri poteſt multorum, quæ circa hoc contingunt. 1. Cur huiuſmodi

imagines neque nocte neq; in aeris caligine inſpiciantur: ſiquidem cum ſint admodum puſillę, opus habent multa luce, & quia nocte lux eſt admodum exigua, fit vt iſtæ imagines non videantur.

Cur vuea tunica non videatur. Poteſt quoq; ſciri, cur vuea non videatur: quia radii ſeu ſpiritus feruntur per foramen vueæ, neq; vueam ipſam attingunt.

Accedit quod nulla in albugineo humore eſt vueæ ſpecies, vt poſſit reportari à radiis ad humorem cryſtallinum.

Cur cornea non videatur. Sic etiam intelligi poteſt à vobis, cur cornea nõ videatur, cũ ſit ante pupillam: quia ſc. eſt adeo ſubtile corpus, vt fere interminatum ſit; iam autem dixi, ſpecies ſolum facere corpora terminata.

Aliud dubium reſoluitur. Poteſtis etiam intelligere & aliud, quod ſc. in ſumma luce, quando ante oculos ponuntur res nigræ & virides, huiuſmodi imagines non conſpiciuntur, ſicuti quando oculos ad ſolem aut ad res albas conuertitis: ſiquidem ex inſpectione rerum obſcurarum diminuitur lux, & radii non ita illuminantur, & cum illuminati non ſint, non poſſunt referre ſpeciem rerum exiſtentium in oculo. Atque hactenus de cauſis imaginum.

Differentia. Differẽtiæ imaginum plurimæ ſunt, quia aliæ perpetuę ſunt, hoc eſt, continuæ, aliæ autem interpolatæ: aliæ recentes, aliæ antiquæ: aliæ capillos refe rũt, aliæ muſcas, aut aliquam aliam figuram; aliæ ſunt nigræ, aliæ citrinæ; aliæ per eſſentiam à capite, aliæ per conſenſum. Et notate, me dixiſſe per eſſentiã in capite, & nõ in oculo, propterea quod huiuſmodi imagines fieri nequaquã poſſunt eſſentiales in oculo, ſemper autem ad ipſum oculum mittitur materia.

Cauſæ immediatæ. Cauſæ materiales & immediatæ ſunt vel vapor craſſus, vel humor vt plurimum. Et notate me dicere vt plurimũ, propterea quod fiunt ex imagines interdum à vaporibus ſubtilioribus, & hæ ſunt adeo leues & momentaneæ, vt fere à medicis non curentur. Dixi quoq; vt plurimum, quia Auic. ſcribit, interdũ obſcuriſſimas maculas eſſe in cornea, quæ faciunt imagines, tametſi ab aliis non videãtur. Sed hoc licet ego fieri poſſe putem, exiſtimo tamen non eſſe adeo vitiolum, ſed potius moleſtiam parere, quam morbum.

Sunt itaque cauſæ immediatæ & materiales, humor & vapor craſſus, quæ poſſunt eſſe varii, nam interdum biliosi, interdum melancholici, interdum ſanguinei, plærunque pituitoſi.

Inter eas cauſas videtur Auic. & aliam poſuiſſe, ſcil. intemperiem aliquam albuginei humoris.

Cauſæ mediatæ. Cauſæ porro mediatæ & efficiẽtes ſunt, caliditas capitis, iecoris, meſaræi, & hypochondriorum: ac numeratur ab Auic. & acuitas viſus inter has cauſas, quia vt intellexiſtis, debotis ſcire nullum eſſe corpus adeo exquiſite ſanum, quin aliqui vapores tollãtur ad caput & oculos, verũ aliquibus plus, aliquibus minus, aliis craſſiores, aliis ſubtiliores: ſed in omnib. vt dixi, aliqui attollũtur, illi qui ſunt pauci & ſubtiles, in paucis videntur, illi autẽ qui ſunt craſſiores & plures fere videntur ab omnibus qui eos habent; qui autem ſunt pauci & ſubtiles, videntur ab illis qui pollẽt acumine viſus. Ita patet quomodo acuitas eſt cauſa: ideo non miremini quod vapores illi videantur à quibuſdam, cum quidẽ ab aliis non videãtur, qui minore acie videndi ſunt prædit. *Acuitas viſus cauſa imag.*

Cauſæ procatarcticæ variæ ſunt, æſtus aeris, vigiliæ, venus, ſtudia, venæ ſectio frequẽs: & videbitis multos, quibus ex ſola venæ ſectione frequente obortæ ſint imagines. Vomitus quoq; inter has cauſas reponitur: nam Alex. 1. probl. 54. quęrens, cur ſit quod aliquibus, cum tuſſiunt & vomunt, apparent ante oculos veluti ſydera? Inquit cauſam eſſe, quoniam in vomitu & enixu fit maxima interiorum viſcerum compreſſio, ex qua multi vapores mittuntur in oculos, qui prout varii ſunt, varii quoq; aſpectus & colores apparẽt. Addatis vos, quia in vomitu ſæpius humores biliosi reiiciuntur, vnde fit vt huiuſmodi humores biliosi & flaui referant imagines veluti aureas, quæ imagines referunt ſydera.

Signa. Signa quibus poſſitis cognoſcere hos affectus, non aliunde ſunt à nobis expetenda, quam à relatione ægri: quocirca diligenter inueſtigandum apud ęgros dum conqueruntur, quænam ſint huiuſmodi imagines, quales, quantæ & quando appareant, & reliquas cõditiones, quæ poſſunt deſcribere has imagines: nam poſtquam hæc cognoueritis ab ægris, non erit arduum vobis intelligere, quæ ſint ſpecies imaginũ. Si enim habebitis perpetuas imagines, protinus colligatis eſſe ab humore: ſi vero neq; continuæ ſint, neq; periodicæ, ſed interdũ abeant, interdum redeant, iudicetis eſſe à vaporibus. Rurſum ſi ſint faciles & tenues, ſic non vno modo, non vna figura, ſed ſub pluribus apparebunt. Adhæc ſi non videantur quando non animaduertitur, & appoſitis rebus obſcuris ante oculos non apparent, ſignum eſt has imagines oriri ex acumine videndi. *An ab acumine videndi.* Si longo tempore apparcãt, & præceſſit vel ophthalmia, vel aliqua alia cauſa refrigerans aut calefaciens, argumento erit vobis, ab aliqua intemperie per conſenſum albuginei humoris oriri.

Per conſenſum. Quæ fiunt per conſenſum ab aliis partib. & non per eſſentiã in capite, docet Gal. 4. de loc. aff. 1. & 2. de ſympt. cauſ. quomodo cognoſcendæ ſint, vbi ſcribit, quod ſi neq; continuæ, neque vniformes, atqui in vtriſque oculis apparẽt, eſt ſignum eſſe per conſenſum alicuius partis inferioris. Sed quia poteſt fieri conſenſus vel à iecore, vel à ſtomacho, vel ab

alii

aliis partib. hoc modo cognoſcere debemus. Gal. & Auic. docent, quatuor ſigna eſſe, quib. cognoſcitur an malum à ſtomacho ſit, quia ſi iſtæ imagines tunc magis manifeſtentur, quando eduntur cibi flatuoſi & craſſi, vt allia, cepe, porri, &c. ſignum eſt malum originem habere in ventriculo. Alterum ſignum eſt ſi fiant hæ imagines quando fit concoctio in vētriculo, & cōſummata cōcoctione finiuntur, nam & hoc argumentum eſt clariſſimum, fieri à ventriculo. Tertium eſt, ſi appareant imagines, quando pleno ſtomacho fit motus intēpeſtiuus, vel pleno ſtomacho balnea adhibentur, iudiciū erit fieri à vētriculo. Quartum & vltimū ſignum, quando hæ imagines fiūt cum vertigine, nauſea, vomitu, & deinde his finitis deſinunt etiam imagines. His ſignis patet an malum oriatur à ventriculo.

Signa & prognoſtica ſunt, quod iſtæ imagines portendunt cataractas & ſuffuſiones, atq; Gal. non modo intelligendus eſt de eſſentialibus & humoralibus, verumetiā de iis quæ fiunt & per conſenſum & à vaporibus. Quod autem imagines humorales & eſſentiales cōuertantur in ſuffuſiones, ita clare conſtat, vt non egeat probatione. Quod vero & illæ quæ ſunt à vaporibus, conuertuntur interdum in ſuffuſiones, probatur, quia oculus cum ſit pars frigidiſſima & humoribus plenā, ſuo frigore etiam vapores in aquā conuertit, atq; ſuffuſiones ita facit, quæ fuit ſententia Gal. 4. de lo. aff. 1. & Auenz. lib. 1. tract. 8. c. 18. quo in loco dicit, in oculis idē euenire quod contingit in balneis, in quibus vapores, qui ad tectum balneorum feruntur, concreſcunt in aquam: ſic vapores peruenientes ad oculū, in aquam concreſcunt. Aduertite autem, hoc quidem contingere, non tamen perpetuo vt vapores in aquam conuertantur, & faciant ſuffuſiones.

Sed quæretis, quib. ſignis poteſtis cognoſcere, quando illæ imagines conuertēdæ ſunt in cataractas, & quando non. Vnus Auic. inter medicos videtur hanc rem docuiſſe, qui nobis tria tradidit ſigna, per quæ poſſimus imagines diſcernere, quæ ſigna forte latuerūt alios.

Signum, ſi per ſex menſes durauerint eæ imagines, nec viſus offenſus ſit, nec oculus conturbatus. Ratio eſt, quia rariſſime contingit, vt ſi imagines facere debeant cataractas, intra hoc tempus non faciat. Hoc ſignum acceptum eſt à Gal. 4. de loc. aff. 2. quanquam Gal. hoc explicate nō doceat. Sed notare debetis, fuiſſe etiam aliquot Arabes, qui hoc tempus non ſex menſib. determinarunt, ſed quatuor, aliqui etiam duobus: & ego vidi duos, quibus subortæ ſunt ſuffuſiones ſecūdo menſe, poſtquam cœperunt apparere imagines.

Secundum ſignum allatum ab Auic. eſt, ſi imagines modo redeant, modo abeant, modo minuantur, & ſemper tamen viſio integra maneat: quoniam illud argumento eſt, eas imagines non eſſe finiendas in ſuffuſionē. Ratio eſt, quia hæ fiunt ex vaporibus acribus & tenuibus, qui difficillime in aquas concreſcunt.

Tertium ſignum eſt, ſi imagines ſunt ex craſſis vaporibus, & diu perdurent, neque tamen viſum aut oculum vnquam offendant. Sed dicetis, hoc ſignum videtur eſſe idē cum primo. Dico differre à primo in duobus: In vno, quoniam in illa præfinitum eſt tempus, in hoc nullum. In altero differunt, quoniam in primo non eſt timor futuræ ſuffuſionis, in hoc poſtremo eſt, quia illæ imagines fiunt à vaporibus craſſis.

Hæc ſunt tria ſigna allata ab Auic. Sed addo ego quartum magis neceſſarium, & eſt, ſi iſtæ imagines referant vel culices, vel muſcas, vel ſint latæ & nigræ, fere ſemper præiudicāt futuras ſuffuſiones. Si autem ſint capilli formes, vel ſint veluti ſubtiliſſimæ quædam cataractæ, vel circuli ſubtiliſſimi, iſtæ vel nunquam, vel rariſſime portendunt cataractas. Et præterquam quod in multis longa experientia obſeruauerim, habeo etiam rationem Caſſii medici, lib. probl. 9. Ille enim quærēs, cur illis, quibus fiunt ſuffuſiones, appareant ante oculos modo culices, modo muſcæ, modo formicæ: inquit eſſe, quia iſtis humor qui ante oculos congregatur, coit, ex quo cum viſus penetrare nequeat, apparent tales imagines. Ex quo elicio, ſemper vbi apparent ſimiles formæ, argumentum eſſe, iam vapores & humores in vnum congregari, quod eſt principium ſuffuſionis futuræ.

Vbi vero capilli & catenæ apparent, indicium eſt vapores & humores acutos & tenuiſſimos eſſe, neque vt prædicta coire aut congregari, ita vt efficiant ſuffuſiones. Igitur colligendum eſt vobis, præter alia ſigna hoc non infirmum eſſe ſignū futuræ ſuffuſionis, quādo hæ imagines adſunt.

Curatio. Curatio imaginū duplex eſt: altera earum quæ cataractas futuras non portendūt: altera, earum quæ futuram portendunt: vtraque tamen habent cōmunem victus rationem, vt ſc. aer omnis caliginoſus & craſſus fugiat, ſerenus vero & lucidus amplectatur. *Victus ratio.* Similiter fugiatur ſol, quantum fieri poteſt, & omnia, quæ inſtar ſolis caput calefacere & perturbare poſſunt; pertinatiores frictiones capitis, lotiones quoque, ſi moderate fiant, & ab anterioribus ad poſteriora maxime cōducunt; ira, timor, cogitationes omnes profundæ ſunt vitandæ, neque aliquid intente eſt inſpiciendum, præſertim poſt cibum: Balnea, venus intempeſtiua maxime ſunt fugienda: vitāda quoque eſt alui immoderata adſtrictio, quoniam hæc non ſolum promouent, ſed etiam de nouo efficiunt hunc morbum. Vina

geoeroſa, craſſa, ácria, maxime ſont abhortenda. Etſi fieri poteſt, prorſus à vino abſtinendum erit, vel ſaltem interdum vino albo vtendum, puro & teouiſſimo: ſi vinum non placeat, licet vti aqua cui incocta ſint fœnic. euphrag. & chelid.

Potus.

Sed dicetis, Rhaſes & Auic. damnant rurſus aquæ potom. Dico quod potus immoderatns, & in illis qui ſunt inaſſueti, iure dãnatur ab Auic. & Rhaſe, quia ex immoderato potu aquę vitiatur ventriculi concoctio, qua vitiata ſuggeritur materia imaginibus.

An piſces ob ſint o. ulis.

Inter cibos ſunt vitandi illi, qui craſſi ſunt, qui oculos & caput tentant, vt legumina, cãnles, lactuca, & quæ ſolent caput & oculos replere. Auic 2. li. dicit, piſces facere cæcitatem, & vbi tractat hos morbos ſcribit piſces maxime vitaodos eſſe; id quod ſequaces Auic. de omnibus piſcibus intellexerunt, quã tamen neq; fuiſſe Auic. mentem, neq; veritatẽ, puto quoniam inter piſces ſunt ſaxatiles, littorales, qui poſſunt concedi, de quibus dicit Hip. 2. de diæta, ꝙ ſunt leues, imo loco cit. Hipp. loquens de piſcibus dixit de cepis ſolum & polypodibus, qui oculos grauant, vnde ſolũ oculis nocere piſces craſſiores ſtatuendum eſt.

Inſtituto hoc communi imaginum victu, attendendnm eſt, an portendant futuram cataractam, an non: ſi non portendant, eſt tantum victus rationi ſtudendum, & omittenda ſanguinis euacuatio, dimittendus eſt vomitus, qui ab Hippoc. libr. de loc. in homine, vt oculis pernicioſus damnatur. Quod ſi etiam aliquid erit agendum, ſufficiet vna vel altera in anno purgatio, & vſus alicuius collyrii, quod non poſſit oculos multum perturbare, cuiuſmodi eſt:

Collyrium ad imagines.

℞. *Aq. fœniculi.*
Chelidonia.
Euphragia an. ℥. ij. ß.
Fellu perdicu. ʒ. iij.
Croci ʒ. ij.
Pulu. maior. ℥. ß. Macerentur omnia per tres dies, deinde propter filtrum deſtillentur, & oculi hoc liquore inunguntur.

Dicit Rhaſes etiam maioranam ſolas imagines abolere: ſed niſi malũ augeatur, omnia remedia oculos perturbant, & potius inſtrumentum viſus lædunt.

Si imagines aquam portendant, duplicem curationem habent. 1. vt aoertatur humor fluens, quominus poſſit morbus augeri. 2. vt materia, quæ iam ad oculos fluxit, & concreſcere cœpit, omni ſtudio diſſoluatur & exſiccetur. Primus ſcopus expletur, dicit Auicen. purgando corpus, ſtomachum & caput: Secundus exſiccando caput ipſum & oculos. Igitur vt commode vtriq; ſcopo ſatisfaciatis, erit primum lenienda aluus hoc pacto:

Leniens.

℞. *Elect. lenit. ℥. j.*
Elect. de pſyllio ʒ. ij. M.

Lenita aluo erunt deiode præparandi humores huiuſmodi ſyrupo:

Præparans.

℞. *Fol. maiorana.*
Chelidonia,
Euphrag. an. P. ß.
Sem. fœnic. ʒ. ij.
Rad. ruta ℥. j. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d. ℥. viij. ß.*
Oxym. ſimpl.
Syr. de ſtœch.
Syr. de duab. rad. an. ℥. v. M. f. ſyrupus.

Poſtquam erũt præparati humores, & viæ apertæ, erit purgandum caput & corpus, atq; hoc poteritis facere caput purgiis, pill. aureis, cochiis, mezeræi, ſiue de cocco cnidio, nam pill. de mezeræo putantur euacuare aquam in quolibet membro. Itaq; forma ſit talis:

Pillula pro ocu. is.

℞. *Pill. aurearum.*
Cochiarum an. ℈. ij.
Pill. de mezereo ℈. ß.
Pulu. fœnic. gr. xv.
Cum oxymelle f. pillulæ v. & capiantur duab. horis ante lucem.

Sed dicetis, cur nullã facit ſanguinis miſſionis meotionem? Quoniam, vt dicit Auic. multis pernicioſa eſt ſanguinis miſſio, oiſi neceſſitas cogat: neceſſitas autem eſt, quando adeſt ſanguinis plenitudo, vel ſanguinis admodũ feruet, & præſertim in capite. Veteres incidebant arterias: noſtris temporibus poſſumus vti applicatione hirudinum ad eas partes, vel ſcarificatione.

Poſtquam vniuerſum corpus purgatum erit, accedẽdum ad ea, quæ magis immediate poſſunt & oculos & caput expurgare, vt lotiones, caput purgia, errhina, gargariſmata & maſticatoria, quorum omnium quooiam formas habuiſtis, ad eas vos remitto.

Num ſternutatoria in affectib. oculorũ conueniant.

Eſt dubitatio de ſternutamentis, an iis vti hic liceat. Ex vna parte eſt Hip. qui in libr. de loc. in hom. ea laudat in affectibus oculorum, vbi dicit, quod ea quæ per nares purgant, maxime conferant affectibus oculorum. Ex altera parte non videtur admodum tutum hoc remedii genus, quia attrahit à capite ad oculos. Accedit & auctoritas Auic. qui ſcribit, quod ſternutatoria iuuant in curandis imagioibus quatenus purgant caput, nocẽt quatenus mouent humores, & ita poſſunt facere deſcenſum aquæ.

Pro ſtatuenda hac re tria dico: voum quod medicamenta, quæ per ſternutationem euacuãt, vel poſſunt eſſe fortia, vel debilia: ſi ſunt fortia, oon conueniunt, ſi debilia conueniũt, quia dicit Hipp. quod fortia purgant caput, debilia purgent oculos ſolum.

Alterũ eſt, quod vbi adhibenda ſunt ſternutamenta, videndum eſt, an caput ſit exquiſite purgatum an minus: ſi ſit purgatum, poſſumus tuto vti ſternutamentis debilibus: ſi

vero

ſi vero non ſit exquiſite caput purgatũ, nullo modo conueniunt, quia à capite pleno facile poſſint retrahi humores ad oculos.

Tertium eſt, quod poſſumus purgare humores per nares abſq; hoc ꝙ ſternutamentum excitemus: nam ſunt medicamenta quæ naribus infuſa hoc efficere poſſunt, vt ſuccus maioranæ, fœniculi, rad. betæ, qui omnes per nares calidi tracti, purgant oculos mirifice, nec lædunt.

Topicorum medic. [illegible] visus. Poſtquam caput & oculi erunt exacte purgati, deueniendum ad localia medicamenta, quæ tres conditiones habere debẽt, vt abſtergant, exſiccent & modice penetrent. Pro localib. Hip. lib. de loc. in hom. viſus eſt laudare quę lachrymas concitant, vt cepas & allia. Sed caute & prudenter intelligenda eſt Hip. ſententia, propterea quod vbi Hipp. ea laudat, dicit id agẽdum, ſi veluti capilli in oculis currant, quod ętiam ænigmatice voluit Hip. dicere, & tunc lachrymę ſunt excutiendę, ſi humor, qui oculos infeſtat, ſit craſſior & terreſtriorluam vero humor qui facit has imagines non eſt talis, & propterea vitanda ſunt ea medicamenta quæ poſſunt lacrymas ciere. Et vt habeatis formam dabo vobis duas.

Collyrium humidum.

℞. *Fellis hircini ℥. j.*
Succi maior. ℥. j. ß.
Antimonii.
Croci an. ʒ. ij.
Gummi ʒ. j.
Vrinæ pueri impolluti q. ſ. fiat collyrium ſ. a.

Alterum quod eſt arduum, vocatur ab Arabibus Alcool, & liquida ſief.

Collyrium ſiccum.

℞. *Tutiæ nouies ignita & in ſucco chelid. extinctæ ʒ. ij.*
Aloes hepaticæ.
Croci an. ʒ. j.
P. peru albi ʒ. ß.
Marrhefitæ ℈. j. f. puluis ſubtiliſſ. & leuigetur.

Cauterium. Supereſt inter medicamenta vnum, quod ſolet eſſe in vſu apud omnes practicantes, ſc. Cauterium, de quo non poſſum negare, quin maximam afferat vtilitatem ad præſeruãdum à ſuffuſione. Sed de loco duo notate: primum quod vbi ſuffuſio timetur propter humorẽ, cauterium ſolũ iuuare poteſt, quod ſit in nucha, quia humores qui fluunt ad oculos, per eam partem tanquam per aquæductum expurgantur: ideo ego conſulo vt frequenter hoc remedii genus vſurpetis.

Aliud eſt, quod periculo imminente à vaporibus, qui continuo ab inferioribus aſcendunt ad ſuperiora, cauterium in ſutura coronali laudo. Sed circa hoc cauterium adhuc duo notanda ſunt: vnum eſt quod ex hoc cauterio nunquam ſperetis euacuandã eſſe materiam, quæ detinetur inter cranium: quia ſi hæc materia euacuanda eſt per hãc partem, deberet, quæ natura ſua deorſum fertur, contra naturam ſurſum ferri, quod videtur impoſſibile. Alia ratio, quia ſi humor intra cranium eſſet euacuandus ꝑ hoc foramen, eſſet neceſſarium, vt cranium penetraret humor. Itaq; humor intra craniũ non poteſt per hoc foramẽ euacuari, ſed ſolum vapores qui ſurſum tendunt. Alterum eſt, vt quantum fieri poſſit, vitetis hoc genus remedii tempore hyemis, quia noſtis quanto ſtudio quodlibet vel minimum capitis malum ab aere ſit tuendum.

CAPVT XXXIV.

De ſuffuſione.

Nomen. POſt Imagines ſolet alius morb. ſequi, græcis ὑπόχυμα dictus, Hip. & Gal. vocarunt ὑπόχυσιν, Latini ſuffuſionem, barbari medici interdum cataractam, interdum aquæ deſcẽſum. Veteres exiſtimarunt glaucoma & ſuffuſionem idem eſſe: ſed non parum differũt, quia glaucoma eſt affectus humoris cryſtallini, ſuffuſio vero eſt concretio humoris extranei ante pupillam, ob quam concretionem viſus impeditur, aut aboletur.

Genus ſymptomatis. Ex quo clarum eſt hũc affectum eſſe ſymptoma, in genere actionis viſoriæ ablatæ. Morbus à quo depẽdet, vt dicit Gal. 14. met. 13. eſt morbus in via & in numero.

Morbus à quo dependet. *Locus affectus.* Cæterum de loco vbi hic morbus poſitus ſit, inuenio diuerſos medicinę ſcriptores, imo diuerſus eſt ſibi Gal. Is enim li. de oculis, ſi tamẽ ipſius ſit, voluit hoc morbi genus poſitum eſſe inter humorem cryſtallinum & vueam tunicam, id quod etiam videtur ſenſiſſe 1. prog. 24. vbi ſcribit, fieri ſuffuſiones circa humorem albugineum. Hanc ſententiã inter Arabes ſectati ſunt Alaarauius & Haliabbas. *Galeni opinio.* Cæterũ idem Gal. 10. de vſu part. 1. aliam ſententiã videtur habuiſſe, ait enim ſuffuſionis locum eſſe inter cryſtallinum & corneam tunicam. Quam ſententiam mutuati ſunt fere omnes græci, & præſertim Paulus, Aetius, Actuarius. *[illegible]* Auicen. diuerſus ab his fuit, qui in 3. tertii, vbi agit de aquæ deſcenſu, ait effici hũc morbum inter albugineum Siphac & corneam. Fuerunt quoq; ex Arabibus qui exiſtimarunt fieri inter vueam & corneam.

Cæterum Celſus inter omnes aliam ſententiam habuit lib. 7. c. 7. vbi ait, ſuffuſionem fieri poſt duas tunicas, ſcil. poſt corneam & vueam, ea in parte, in qua ſpatium quoddam intercedit inter aqueum humorem & corneum. Quæ ẽt ſententia poteſt videri fuiſſe Gal. loc. progn. citato.

Hæc res dubia eſt inter ſcriptores, ſed vt breuiter intelligatis, videndum eſt quæ ſit natura ſuffuſionis: nihil enim aliud eſt, niſi humor quidã & vapor concretus & condenſatus ante pupillam ſeu humorem cryſtallinum.

Igitur

Definitio. Auctorũ ſententia.

Igitur vbicunque poteſt hic humor concreſcere, putandum eſt totum eum locum poſſe eſſe ſubiectum eius morbi: iam vero totũ illud ſpatium, quod intercedit inter cryſtallinum & corneam, tale eſt, in quo ſc. poteſt cõcreſcere hæc materia. Igitur videtur totũ hoc ſpatium eſſe locus ſuffuſionis: non quod ſemper in toto hoc ſpatio fiat, ſed quod modo in hac, modo in illa parte, id quod optime vidẽs diuinus Gal. & eius ſequaces Græci, dixerũt fieri ſuffuſionem inter cryſtallinum & corneam, quia in qualibet parte huius ſpatii poteſt conſiſtere hic morbus: ſed quanquã hoc verum ſit, eſt tamen non modica differentia, quia in vna parte frequẽtius, in altera rarius efficitur; frequentius efficitur ſuffuſio poſt duas tunicas, circa humorem albugineum: quam frequentiam videntes Gal. 1. progn. & Celſus, dixerunt fieri circa albugineum humorẽ in eo ſpatio: nam ꝑterquam ꝙ fiant frequentius in hac parte, eſt & aliud, quia huiuſmodi ſuffuſiones ſunt omnium faciliimæ curatu ꝑ Chirurgiã, de quibus loquebatur Celſus.

Vnde non poſſum ſatis mirari Arabes, qui dixerunt fieri ſuffuſionem inter tunicam vueam & corneam, quia licet fiat, fit tamen rariſſime, & eſt omnium difficillima curatu per chirurgiam. Hæc igitur ſit conſtans veritas, quod ſuffuſiones fiant inter cryſtallinum & corneam frequentiſſime ſtatim poſt vueam, raro inter vueam & corneam.

Sed dicet aliquis, qua via poteſt in oculo hic humor concreſcere? de vaporibus nõ eſt dubium, quia apertum eſt, per venas & arterias humores mitti ad oculum. Dico ergo tres eſſe vias, per quas vapores aut humores in hãc partẽ decurrunt. 1. nerui optici. 2. eſt vuea tunica, à qua tranſſudant huiuſmodi humores. 3. ſunt venæ omnium tunicarum, ita quod ab his omnibus partibus modo tranſmittuntur, modo reſudant humores in has partes, vbi fit ſuffuſio.

Cauſæ. Internæ. Remotæ.

Cauſæ huius morbi ſunt intemperies frigida & humida oculorum, ob quam humores congregãtur in oculis, & vapores qui ad ipſos mittuntur, concreſcunt & condẽſantur: ſunt etiam humores concreti in ea parte. Hæ ſunt cauſæ internæ, quæ vero remotiores ſunt, eſt aer frig. & humidus, craſſus, percuſſiones capitis, & præſertim oculorum, prominentia ipſorum, imagines, & cauſæ omnes quæ faciunt imagines.

Cur eminentia oculorũ recenſeatur inter cauſas ſuffuſionis.

Cur autem eminentia oculorum recenſeatur inter cauſſas ſuffuſionis, ratio eſt Aetii, li. 6. cap. 9. vbi ex Gal. & Ruffi ſententia ſcribit, melancholicos habere oculos prominentes, propter craſſitiem ſpirituum, quaſi ſemper ad exuberantiam oculorum ſequantur ſpiritus craſſi: iam vero vbi fiunt ſpiritus craſſi, propter humores admiſtos ſpiritibus, difficile non eſt dari occaſionem gignẽdis ſuffuſionibus. Eſt & alia ratio quam videtur cognouiſſe Ariſt. 5. de gen. animal. 1. vbi ſcribit, eos qui habent oculos prominentes eſſe debilis viſus, quia in magno ſpatio virtus diſtributa fit infirmior: igitur poſſumus etiam dicere, quod in magnis oculis & prominentibus recipiuntur facile vapores tum intrinſecus tum extrinſecus: dicit. n. idẽ Ariſt. 30. part. probl. huiuſmodi oculos prominentes facile offendi, quia expoſiti ſunt externis iniuriis.

Cur capræ patiãtur ſuffuſionem.

Occaſione huius rei volo vos docere problema, quod nemo quod ſciam adhuc excogitauit, cur inter bruta animalia dictum ſit de ſolis capris, quod ſuffuſionem patiantur: Nam in eo lib. qui medicus inſcriptus eſt ſub Gal. nomine, & eſt pulcherrimus liber, habetur remedium deponendi ſuffuſionem acu, vt intelligetis ſuo loco, inuentum eſſe à capris, q̃a quędã capræ interdũ ſuffuſionem patientes, cum caſu percuſſę eſſent iunco in oculo, liberabãtur ſuffuſione. Cauſa igitur huius rei poteſt ſecundum medicos eſſe duplex, primo magnitudo oculi caprarum, nam dicit Ariſt. oculos caprinos habere tres conditiones, quod ſint magni, quod ſint albicantes. 3. acute videntes. Ratione igitur magnitudinis poſſumus dicere hęc animalia facile offendi à cauſis externis. Sed melior reſponſio eſt hæc quæ habetur ex Hip. lib. de morbo ſacro, cum ſcribit caprinum genus obnoxium eſſe epilepſię, eo quod habeant cerebrum humidiſſimum & plenũ ſudore. Probat hoc Hip. quia ſi mortua capra inſpicitur, apparet eis cerebrum humore & muco plenum. Cum igitur ita ſit, facile fit vt humores nimii in capite redundantes ad oculos decurrant, quæ reuera cauſa eſt, cur homo omnium maxime capiatur hoc morbo ſuffuſionis oculorum, quia cerebrum eius eſt omnium humidiſſimum.

Cur homo ſuffuſioni obnoxius.

Differẽtia. A ſubſtantia.

Differentiæ ſuffuſionis capiuntur à 5. aut 6. prædicamentis, à ſubſtantia primo, quia alia ſuffuſio apud ſcriptores dicitur tenuis, quia non à toto aufert viſum, dicitur craſſa quæ ex toto viſum aufert. Secunda à quantitate, aliæ enim ſunt magnæ, ita vt totam pupillam obnubilẽt, aliæ paruę, quę totam pupillam non obnubilãt. Rurſus paruæ vel ſunt in medio atque faciunt omnia feneſtrata apparere, aut ſunt à latere, aut ſurſum, aut deorſum: & quia paruæ ſunt, faciunt, vt res non videantur. Tertia à qualitate, quia aliæ ſuffuſiones ſunt nigricantes, alię albicantes: nigricantium aliæ plumbeæ, aliæ violaceæ: Albicantium aliæ cinereæ, aliæ aereæ, aliæ gypſeæ, aliæ argenteę, ſeu vt græci dicunt, aliæ æreę, aliæ vitrum referunt, aliæ cæruleum, aliæ glaucum colorem.

A quantitate.

A qualitate.

A ſitu.

Quarto à ſitu, quoniam aliæ ſunt intimiores, & in ipſo humore albugineo fiunt, qui eſt intimior, aliæ extimæ, & quæ poſitæ ſunt inter vueam & corneã. Quinto ab habitu, quoniam

A habitu.

nium aliæ curabiles dicuntur, aliæ incurabiles. Sexto à tempore, quoniã dicimus alias eſſe recentes, alias autem antiquas & conſummatas.

Percontabitur aliquis, an dentur citrinæ & rubeæ? Dico vel nunquam vel raro id fieri, rubeæ quidem non fiunt, quia hic color eſt ſanguinis ſoboles, ſanguis autem vel nõ congregatur in hoc loco, vel ſi congregatur, putreſcit: ſi putreſcit, aut fit vlcus, non ſuffuſio, aut in pus conuertitur, & fit aliud genus morbi quam ſit ſuffuſio. At ſi velimus hoc genus appellare ſuffuſionem, non erit rubra, ſed alba.

Humor citrinus raro fit, quia propter ſui tenuitatem non poteſt in hoc loco concreſcere. Dico raro, quia interdum etiam fiũt citrinæ ſuffuſiones, & ſunt illæ quas dicit Celſ. ſimiles eſſe auro, ſeu colori auri. Idem dico de humore melancholico, qui duabus de cauſis non poteſt facile concreſcere in hac parte. Primo, quia eſt craſſus. Secundo quia humor hic depellitur à naturæ prouidẽtia ab omnib. nobiliſſimis partibus, vt eſt oculus. Igitur remanet, vt vel pituita ſola, vt frequenter accidit, vel commixta cum aliis humoribus, hos morbos faciat, & inde ſequatur, etiam colores ſæpe propius tendere ad albedinem.

Signa. Signorum quæ ſuffuſiones indicant quatuor apud medicos inueniuntur genera: alia namque ſunt quæ futuram ſuffuſionem indicant, alia quæ præſentem: alia ſunt diſtinctiua, alia prognoſtica. *Futuræ ſuffuſiones.* Quæ futuram ſuffuſionem demonſtrant, ſunt imagines, de quibus tractauimus, cum apparent muſcæ, formicæ, dum nebulæ obuerſantur oculis, & iris conſpicitur ante lucernam. Quæ ſigna quatuor conditiones habere debent, vt ait Gal. 1. de ſympt. cauſ. 2. 1. eſt vt ſint continua. Altera, vt ſint recẽtia, id eſt, quæ non præterierint ſextum menſem. 3. vt in altero tantum oculo appareant. 4. & vlt. vt ab ea die qua cœperunt hæc ſigna, ſemper oculus fuerit læſus, & viſio quoque aliquantiſper impedita. Sed quanquam contingit vt fiant ſuffuſiones ex præcedentibus imaginibus, licet nulla harum conditionum inueniatur, vt quæ fit ob cauſam antecedentem, & potius externam, vt ſunt quæ ſuffuſiones incurrũt ex percuſſionibus oculorum & capitis, aut ex nimio capitis incendio.

Præſentis. Signa quæ præſentem indicant, ſunt apparitiones, veluti veli ante pupillam, apparitio turbationis oculi, viſus amiſſio, pupillæ ad albedinem vel alium colorem mutatio: adhæc ſi inſpiciatur pupilla, & non appareat in ipſa imago inſpicientis.

Suffuſio differt à glaucomate. Signa diſtinctiua ſunt, quod ſuffuſio à glaucomate, vt dicit Aet. diſtinguitur, quia in glaucomate nulla lux, ne exigua quidem, videtur, in ſuffuſione videtur lux, ſeu modica, ſeu multa.

Diſtinguitur à caligine, quia fit vt plurimũ in ſeneſcentibus, & eſt corneæ tunicæ craſſities. *A caligine.*

Diſtinguitur à nebula quæ fit in cornea ex humore adhærente ipſi, quoniam vt dicit Gal. libr. de oculis cap. 6. in nubecula res videntur veluti per velum & fumum: in ſuffuſione nullo modo videntur. Deinde in nubecula res videntur eo colore cuius eſt humor adhæreſcens tunicæ, in ſuffuſione nequaquam. *A nebula.*

Diſtinguitur ab albugine, quia in ea vt in glaucomate, non videtur lux: adhæc vitium apparet in extima corneæ ſuperficie, in ſuffuſione vitium apparet intimius, & ſemper lux videtur. *Ab albugine.*

Signa prognoſtica luculenter explicata ſunt a Celſo lib. 6. vbi de ſuffuſione agit, & 7. ait enim li. 6 quod ſuffuſio circa initia diſſipatur certis quibuſdam obſeruationibus: quod etiam ſenſit Gal. 12. meth. in fine. Libr. vero 7. idem Celſ. ſcribit, quod ſi ſuffuſio ſit exigua, immobilis, colorẽ vero habeat marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & a latere ſenſum aliquem fulgoris reddat, ſpes ſupereſt ipſum curari poſſe. Si vero ſuffuſio magna ſit, ſi nigra pars oculi amiſſa naturali figura in aliam vertitur, ſi ſuffuſione color cæruleus vel auro ſimilis ſit, ſi labatur, atq; huc atq; illuc moueatur, vix vnquam ſuccurri poteſt. Eo magis grauis redditur morb. ſi factus ſit ex grauiori morbo, vel ex aliqua graui plaga capitis vel oculis. Præterea dicit idem, non idonee curari poſſe ſenes, quia ſine nouo vitio habent acumẽ vidẽdi ſatis infirmũ: ſimiliter ait pueros curatu difficiles: curari facile quod in media ſunt ætate. *Prognoſt. Curabiliſque.*

Poſſumus quoq; de ſuffuſionib. hæc iudicia facere, quod ſi ſint recentes, curari poſſe, ſi vero antiquæ & conſummatæ, aut nunquam curantur, vel ſolum curantur aut deponẽdo, aut cauterio, vt voluerunt antiqui Chirurgi. Dicit Rhaſes difficulter curari eas ſuffuſiones, quæ fiunt à craſſo & viſcido humore, facilius quæ à tenui & ſubtili, quæ citrini ſunt coloris. Vt vero poſſitis cognoſcere quæ ſuffuſiones curabiles ſunt depoſitione, & quæ non, ſunt quædam ſigna apud Gal. Paulum & Aetium, & ſunt, quod hæ ſuffuſiones poſſunt deponi, quæ colorem habent vel plumbeum, vel ferreum, vel cærulcũ, & quæ ſi premantur leuiter digitis, dilatantur, mox recurrunt, & in quibus ſi claudatur alter oculus, alterius pupilla dilatatur. Contra nõ poſſunt curari, vt ait Aet. quarũ color glaucus eſt, vel vt ait Paulus, gypſeus, aut grandini ſimilis, vnde dicit Hip. 2. prorr. eas pupillas eſſe malas, quæ colorem habent vel glaucum vel argenteum, vel cæruleum. Addũt Arabes difficulter curari eas, quarum color viridis eſt, & quæ ſi digitis premantur, non dilatantur, & ſi alter oculus claudatur, alterius pupilla non dilatatur.

Eſt

Eſt contradictio inter Paulum & Celſum, quia Celſus aperte ponit cæruleas ſuffuſiones inter eas quæ curari non poſſunt, Paulus autem eaſdem ponit inter curabiles. Pro qua ſoluenda non habeo quod poſſim dicere, niſi *Celſi locus corruptus.* locum Celſi eſſe corruptum: ad quod exiſtimandũ tribus rationibus ducor. Prima, quia omnes ſcriptores medici, cæruleas curabiles faciunt. Altera, quia Celſus quando enumerat paulo ante ſigna ſuffuſionum curabilium, ait, curabiles eſſe quæ colorem aquæ marinæ referunt: iã vero color cæruleus & aquæ marinæ idem eſt, vnde ſi cæruleum poneret inter incurabiles ſibi contradiceret. Tertia ratio eſt, quia ſi phraſin Celſi animaduertamus, cæruleus non debet eſſe auro valde diſſentaneus apud ipſum: vnde neceſſe eſt dicamus, vel apud Celſum cæruleum ſignificare aliud, ſc. propinquum auro, vel loco cærulei legendum cerei, nam cereus eſt valde propinquus colori auri.

Curatio. Curatio ſuffuſionum alia eſt earum quæ fieri incipiũt, alia earum quæ iam factæ ſunt. De primis à nobis curatio inſtituetur, in qua duo ſe ſtatim offerunt ſcopi: Primus, vt materia fluxa ad oculum auerſetur, & vt ea quæ iã fluxit & cõgregata eſt diſſipetur. Primus ſcopus impletur ratione victus, & diuerſoriis medicamentis, deinde diſcutientibus & attenuantibus. Atque hoc eſt quod Meſues dicit fieri diæta & localibus medicamentis. Imo Auic. ait ſe noniſſe ſapientes aliquos, qui ſola victus ratione & nonnullis medicamentis viſum pene amiſſum recuperarint.

Diæta. Victus igitur debet eſſe, vt monet Celſus, qui pituitam extenuet & exſiccet: ideo eligẽdus eſt aer calidus & ſiccus, ſomnus moderato minor eſſe debet, aſſiduę frictiones, moderatæ exercitationes, & præſertim partium inferiorum: at motus vehementes ablegandi, vt ira, timor, profundæ imaginationes, aluus liquida ſeruanda vel clyſtere, vel brodiis. Cibus debet eſſe panis fermentatus, conditus fœniculo vel aniſo, carnes auiũ aſſatæ, & præcipue rapacium, ſalſamenta ſubtilia, vt ſardæ, cappares: piſces lacuſtres & paluſtres vitandi, ſimiliter legumina omnia & laganæ, & omnia q̃ vapores & craſſos ſuccos gignunt. Ex herbis vtilis eſt ſatureia, hyſſopus, betonica, fœnic. maior. ſaluia. Hipp. 5. & 7. epid & Ariſt. ipſum ſecutus 20. & 30. probl. ſect. origanum tanquam oculis inimiciſſimum damnarũt. Laudat Meſue pullos aſſatos, de elixatis carnibus duo dicit, vnum quod raro ſunt in vſu. Alterum quod elixentur cum rapis, de quibus ait, mirificam illis ineſſe vim ad tuendos oculos. Debetis ſemper obſeruare, vt parcius cœnẽt, quod fuit præceptum Auenz. A vino abſtinendũ, vel vtendũ albo, paucifero, tenui, cui immacerata ſit aliqua herba ex ſuperioribus.

Venæ ſectio. Poſt victum traditum veniendum eſt ad purgationem humorum eorum, qui ſunt in corpore & in capite, omnes fere volunt inchoandam euacuationem à ſanguinis miſſione: & prẹſertim Auenz. qui ait ſtatim phlebotomandum eſſe, niſi aluus ſit ſtyptica, in quo caſu ſemper primo lenienda eſt aluus.

Locus miſſionis ſanguinis. De loco miſſionis ſanguinis videtur controuerſia inter medicos: Nam Celſus lib. 6. c. 6. citra vllum diſcrimen dicit, mittendũ eſſe ſanguinem ex fronte vel naribus, atq; venas eſſe vrendas in temporibus, Aetius autem & Paulus volunt ex cubito detrahi. Vt autẽ vos reſoluti ſitis, debetis ſtatim cogitare, an corpus plenum ſit, an non ſit plenitudo totius: ſi totum ſit plenum, mittendus eſt ſanguis à cubito, quia hoc eſt præceptum Galeni, vt nunquam à particulari loco ſanguinẽ ducamus, niſi prius tollatur plenitudo miſſione à vena communi. Soluta hac plenitudine, veniendum eſt ad miſſionem vel à fronte, vel à naribus, vel à venis poſt aures, quod fit interdum cucurbitulis ſcarificatis, interdum hirudinibus, interdum etiam ſectione.

Quod ſi plenitudo non ſit, ſtatim deueniendum eſt ad ducendum ſanguinem à fronte, vel ab alia parte oculis propinqua. Solent quoque ſæpe à medicis cauteria fieri in parte capitis poſteriori, quod nõ damno, imo laudo, vt ſcil. ſtatim fiant poſt primam purgationem, quia hæc remedia in his caſibus nõ ſunt tarda, ſed quamprimum adhibenda.

Humores erunt poſtmodum purgandi ſequenti potione. Sed primo præparandi hoc modo:

Præparans.

℞ Fol. ſatur.
Chelid.
Maior.
Beton. an. M. ß.
Fol. rutæ ℈. ij. f. decoct. ſ. a. deinde facta colatura:
℞. d d. ℥. iiij.
Oxym. comp.
Syr. de beton.
De quinq. rad. an. ʒ. vj. M. & f. ſyrupus.

Præterea ſtatim erunt expurgandi: circa quod duo notanda ſunt. Primum vt non vtamini medicamentis lenibus, ſed grauioribus, non enim ſunt purganda corpora ſola hiera. Sed hiera cũ colocynth. & fœnic. Et aduertite addi fœniculũ, quia medicamenta purgantia oculos, debent ſemper habere aliquid admixtum, quod proprietate perducat ad oculos. ex. gr.

Purgantes pilulæ.

℞. Specierum hieræ colocynth.
Spec. hieræ Pachij an. ℈. ij.
Pulu. fænic. ℈. j. M. & cum oxymelle ſcill. f. pillulæ v. hæ optime expurgabunt corpus, caput & oculos.

Secundum obſeruandum eſt, vt quantum fieri poteſt, caueatur vomitus, quia licet Arab. quidam laudant vomitum, vbi fit malum à ſtomacho, Ancyllus tamen apud Oribaſium damna-

Vomi. nu damn[illegible] tum in omnibus caſibus: & ego da[illegible] noui aliquos ſuffuſiones in-c[illegible] omnu.

P[illegible]rg[illegible]re veniendum eſt ad medicam[illegible]ta extenua[illegible]ia, inter quæ maxime cõducit decoctum ſa[illegible]parilliæ, hoc modo:

Decoct[illegible]. ſap. v. m.

℞. Aq. chelid.
Euphrag.
Fænic. an. ℔. iij.
S[illegible] æ parillæ ℥. vj.

Macerentur per 12. horas, deinde bulliant ad conſumptionem medietatis, & in fine addatur ad bulliendum ſem. fænic. ſem. rutæ an. ℥. ß. Deinde coletur & ſeruetur pro ſyrupo, cuius ſyrupi capiuntur mane ℥. viij. & totidem veſperi, curaturq; vt ſecundum morem æg. r ſudet, atque interim vtatur ſolo pane cum fænic. & carnibus auium aſſatis. Experiemini poſt purgationes, ſi hoc decocto vtamini per 20. aut 25. dies, q̃ ſuffuſiones diſſipabuntur, & ſi non diſſipentur, non alia eſt ſpes niſi in depoſitione. Quo tempore æger vtetur decocto hoc, maxime conducet, vt medicamentis vtatur aliquibus, quæ caput per nares & palatum expurgẽt: dein[illegible] ad localia deueniendum. Sed aduertite Gal. 4. de comp. ſec. loc. 4. dixiſſe medicamẽta localia pro ſuffuſionibus multa quidẽ bona polliceri, ſed vel exigua, vel nulla aux[illegible]lia p[illegible]are: eo magis debetis putare, huc ita eſſe, ſi malum ſit inueteratum, quo tempore potius abſ[illegible]nendum eſt a localibus, quam ſecus, quia ſi ſuffuſiones confirmat[illegible]tentur medicament[illegible] præterquam quod nullum commodum f[illegible]iant, prohibent etiam quo minus poſſint pe[illegible]fecte & commode deponi.

Ex loc[illegible] lib. Aueuz. commendauit, vt oculi aperti de[illegible]ne[illegible]ntur ſupra decoctum Croci, ita vt fumus oculos tãgat & afficiat, quod remedium valet, quia Crocus facultate ſua viſum conſolatur, vapores croci nebulas diſcutiunt.

Forma medic. pro ſuffuſione. Soleo in ſuffuſionibus curabilibus per medicamenta, [illegible]ti remedio, q̃ apud Gal. Protheus appellatum eſt 4. de comp. ſec. loc. 7. dum eſſem Romę feliciſſime vſus ſum eodem. Aliud quo ſoleo vti eſt hoc:

℞. Aq. chelid.
Fænic.
Rutæ an. ℥. ij.
Fellis galli.
Fellis hircini an. ʒ. iij. M. ad lentum ignem, deinde adde
Mellis. ℥. ß.
Myrrhæ.
Croci, an. ʒ. j. ß.
Æris vſti & loti
Antimonij vſti & loti. an. ʒ. j.
Gummatis ʒ. ij. ponantur omnia in vaſe vitreo bene obturato, & detineantur per tres dies, & per tres noctes in fimo calente.

Vſus eſt, vt gutta ſuper pupillam ſingulo mane & veſperi ante cibũ ponatur. Sed quoniam hoc medicamẽtũ acre eſt, & ſæpe dolorẽ excitat, ſoleo mulcere dolorẽ lactis vſu, vt oculus ſi, dolor ſit magnus, foueatur, nã medicamẽta quæ panos & ſuffuſiones diſcutiũt, neceſſario mordicant, alioquin ſunt inutilia.

Eſt dubium de felle viperæ, an vſus huius *Fel viperæ.* conueniat, ratio eſt, quia Auic. & eius ſequaces hoc commendant, & dicunt venenũ eius non nocere: multi poſt Auicen. teſtati ſunt, ſe expertos eſſe, quod hoc venenum noceat. Alii diligentiores, vt vtraſque has partes conciliarent dixerunt vtendum quid eſſe, ſed prudenter, & ſeruatis quibuſdam conditionibus, ſunt autẽ hæ: Prima, vt fel ſit eius vip[illegible]ræ, quæ exhibetur leproſis, quod non eſt admodum venenoſum. 2. vt corpus ſit optime expurgatum, atq; in æſtate conſiſtenti poſitum 3. vt tunicæ oculorum non ſint debiles, neque etiam facile patiãtur. 4. vt oculus nullam aliam alterationem ſuſtineat. 5. vt æger non ſit famelicus, quia corpore famelico venenũ fellis attrahitur ab oculo. 6. vt quando adminiſtratur fel, æger os habeat aq[illegible] plenũ, quia aqua ore detenta, frigore repel[illegible]it vim veneni. 7. vt æger ante vſum fellis vſus ſit medicamẽtis ſeu antidotis theriacalibus: hoc facto erit tutus vſus huius medicamenti.

Ego vero conſulo, vt nõ ſolum in hoc genere medicamenti, verum in aliis omnibus, vbi periculum imminet, & liceat vti aliis ſine periculo, potius amplectamini medicamenta licet leniora, ſine periculo, quam grauiora & periculoſa: dicit enim Celſus lib. 3. c. 4. ex ſententia Aſclepiadis, quod medicatio debet eſſe cita, iucunda, & tuta.

Si ſuffuſio ſit cõfirmata, ita vt nulla ſpes ſit in medicamentis, duo remedia ſuperſunt. 1. Cauterium. 2. depoſitio. Sunt quidam Chirurgi qui dicunt, ſi fiat cauterium in fronte ſupra oculum affectum, quod exſiccet ſuffuſionem. Sed quoniam nolo vos fallere, nunquam vidi hoc vſurpari, & maior pars medicorum neglexit, nec meminit illius, vnde puto nugas eſſe de illo remedio.

Secundum remediũ eſt depoſitio, ſed circa hanc, quam ſæpe curandam habebitis, videte ne huc deueniatis, niſi prius indiciis à me traditis ſciatis ſuffuſionẽ eſſe depoſibilem, quia ſi tentetur hæc operatio, fruſtra & ægro detrimentum, & medico dedecus parit.

Debetis & hoc notare, quod vbi cognoueritis deponi poſſe ſuffuſionem, nõ eſſe ſtatim accedendum ad opus, ſed morãdum eſſe per annum, & per annos. *De depoſitione cataractarum.* Gal. 1. de off. med. t. 6. dicit, quod ex operationibus chirurgicis aliæ debent fieri ſtatim, aliæ multo poſt tempore, vt in ſuffuſione: Igitur ſuffuſiones habent opus multo tempore, quia non indureſcunt niſi temporis longitudine.

Dum acus immittitur, penetratur, dum penetrata eſt ſuffuſio, non poteſt obuolui a-

cui, & ideo magno labore deponitur, aut nunquam.

Sed dices, cur non auſertur veſti hoc, & q̃d eſt hæc depoſitio. Rhaſes 2. contin dicit fuiſſe aliquos, & pręſertim Antyllum, qui putarunt huiuſmodi ſuffuſiões ab oculis trahi, ſed hoc impoſſibile eſſe, & pernicioſiſſimũ ſi fiat: quia ſi extrahenda eſſet materia congregata, neceſſario foramen acus fieret latius, & ideo periculum eſſet, ne cũ illo velo exiret ſimul albugineus humor, quare melius eſt, vt acu ipſa deponatur à loco pupillę ad locũ inferiorem.

Quæ ante depoſitionem agenda. Circa depoſitionem ſunt nonnulla conſideranda, quorum alia fieri debent ante depoſitionem, alia in depoſitione, alia poſt depoſitionem. Ante depoſitionem debetis 1. eligere optimos chirurgos, & dicit Auenzoar, quod hæc curatio non eſt cuiuis cõmittenda, ſed medico apto, ſubtili, & experto. Addite & duas conditiones, quas dicit Celſus lib. 7. c. 1. requiri in chirurgo, vt ſit iuuenis & immiſericors: huius generis chirurgi ſunt hoc tẽpore Vrſini qui ſunt excellentiſſimi in hac arte.

Præterea ante depoſitionẽ debetis curare, vt corpus ſit exacte purgatum. Dico prius vt octo vel decem diebus purgetur, vt æger vſus ſit multo tempore tenui victu, abſtinuerit à vino.

Celſus dicit hoc ſufficere triduum, ego autem puto neceſſariam eſſe victus rationem hanc etiam per 12. dies. Sed nonne melius eſt per plures? Conuenerunt in hoc omnes medici, quod vbi deponenda eſt Cataracta, debent victitare ægri cibis craſſis, vt piſcibus craſſis, pedibus vitulinis, caſtratorum, & hoc cum ratione, vt citius velum obdureſcat.

In depoſitione. Quæ ſint obſeruanda in depoſitione cataractæ, Celſus lib. 7. c. 7. & Paulus li. 6. c. 21. Arnol. Villa. 1. ſui breuiarii, & Guido chirurgus in ſua Chirurgia ita docuerunt, vt ſuperuacuum ſit me hæc tractare, quia cum omnia ſint Chirurgica, facile vos ad illos remitto; nolo tamẽ vos præterire duo. 1. quod cauendum eſt, dum deponitur, ne oculus vllam aliam labem habeat. 2. vt æger ſit liber ab omni animi paſſione, quia oculus in animi perturbationibus adeo patitur, vt facile poſtmodũ in hac operatione detrimenta ſuſtineat.

Tres difficultates. Sunt tres pulcherrimæ controuerſiæ, quas obſeruaui 1. eſt inter Celſum & Meſuen. 2. inter Paulum & Gal. 3. inter Paulum & Celſum. Celſus voluit operationem fieri in loco luminoſo, Meſue in loco non adeo luminoſo. Deinde Paulus vult quod in hac operatione æger ponatur πρὸς αὐγὴν id eſt, ad lumen. Gal. autem 1. de off. med. t. 9. declarans quid apud Hipp. ſit πρὸς αὐγὴν, id eſt, ad lumen, & ὑπ' αὐγὴν id eſt, ſub lucem, ait quod ad lumen dicitur, quando pars quæ tractatur conuertitur ad lumen: ſub lucem vero eſſe, quando æger tractandus parum declinat a luce, vt, inquit, fit in ſuffuſionibus. Vnde patet Paulum voluiſſe aduerſus lumen, Gal. vero ſub lucem.

Tertio, Celſus vult vt acus ponatur in medio loco inter magnũ oculi angulũ exteriorem à regione ſuffuſionis: Paulus autẽ vult acum ponendam eſſe loco quidem inter angulum prædictũ, & nigrũ oculi, ſed ita vt totũ diſtet ab iride quãta eſt magnitudo cuſpidis acus: ita vt clara videatẽ diuerſitas inter eos.

Pro prima breuiter dico, Meſuen & Gal. vera dixiſſe, quod locus debet non eſſe adeo luminoſus, id eſt, à ſole non debet eſſe irradiatus, neque etiam puto Celſum hoc ſenſiſſe, ſed pro luminoſo accepit lucidũ, quia debet quidem lucidum eſſe cubile, ne poſſit aliquo modo errare Chirurgus.

In ſecunda controuerſia, dico, quod vidi quater, bis in Ill. Duciſſa Farneſiana, & bis in alia muliere & viro quodam: vidi quod Chirurgi eligant locum lucidum ante feneſtram, deinde ponunt ægrum oculis aduerſum feneſtram, ipſe vero Chirurgus collocat ſe ante ægrum, ita vt dorſum habeat aduerſus feneſtram, vnde exiſtimo hos omnes ſequi conſilium Pauli. Quid igitur vult dicere Gal. Ipſe quidem, mea ſententia, aut quos viuit ita faciebant Chirurgi, vt parum declinarent à feneſtra, vel voluit omnino monere, vt quando ponitur æger, parum declinetur a lumine illo magno. Sed dicam libere quod ſentio, quod vtrumuis fiat, parũ omnino refert, modo ne ſit cubile irradiatum à ſole.

Pro tertia controuerſia dico, etiam vtrumque fieri poſſe, ſed diuerſo modo, quia ſi ſuffuſio fuerit ſtatim ante humorem albugineũ, ita vt ſit profundior, præſtat ſequi conſilium Celſi: ſi vero ſit extimior, ita vt magis vergat verſus corneam, commodum eſt conſilium Pauli. Ego tamen vidi ſemper Chirurgos eligere modum deſcriptum à Celſo.

Poſt hanc operationem factam, detinendus eſt æger in lecto, debetque ſupine iacere, capite eleuato, nõ loq., non ſternutare. Nona die, dicit Arnaldus, quod poterit incipere leuiter inambulare, ſed non debet exire domo, niſi prius ab omni labe & macula emundatus ſit oculus. Poſt hæc omnia conſulit Arnoldus, vt 22. die vel 24. ſecentur venæ temporum: ſed hoc genus remedii neque hodie vſitatum eſt, neque valde probo. Multa quoque alia fiunt, quæ quoniam ad Chirurgum pertinent, non puto neceſſario a medici debere, nam habetis Chirurgos, quos poteſtis adire & conſulere. *Quid poſt operationem faciendum.*

CAPVT XXXV.

De vitiis tunicæ vueæ, & primo de conſtrictione pupillæ.

QVæ viſioni famulantẽ mẽbra, dicebamus partim humores eſſe, partim tunicas: quibus

ba[illegible] humores inſeſtentur, iam docui ſa-tis, ſ[illegible]quuntur morbi tunicarum, inter quas po[illegible] albugineum humorem prima eſt ea, quę [illegible] d[illegible]a eſt, latinis vuea.

Quatuor ſunt munera huius tunicæ: Primum vt contineat humorem albugineum ne fluat. 2. vt diſ[illegible]inct corneam a cryſt[illegible]ino humore. [illegible] vt ſuis velis muniat corneam. 4. vt ſuo colore cæruleo ſic congreget lumen: propter hæc munera natura conata eſt parare hanc tunicam duriuſculam, & colore cæruleo inficere, quia poſt nigrum colorem viridis omnium maxime congregat lumen. Sed quia hæc ſubſtantiæ conſtitutio impeditura erat viſionem & tranſitum liberũ radiorum, ideo natura conata eſt foramen in hac tunica efficere, atque hoc ipſum conſtituere ante cryſtallinum humorem, vt poſſint ſpiritus & radii libere exire & reuerti: hoc foramen à græcis κόρη vocatum eſt, ſed non ab omnibus, Latini pupillam appellant. Dico non ab omnibus, quia Ariſtot. t. de hiſt. animal. 9. & 5. de gen. animal. 1. vocauit & κόρη cryſtallinũ humorem. Hip. 2. prorrhet. vocauit κόρην eam partem corneæ, quæ obtenditur foramini, quando dicit pituitæ ſalſæ curſum exulcerare pupillam.

Vitia fora minis vuea. Morbi ergo qui contingunt in hac parte, ita vt viſum impediant, contingunt omnes cir[illegible] pupillam: & quia foramen hoc deb[illegible]t eſſe ita anguſtum, vt non impediat exitum ra[illegible]iorum: [illegible] amplum vt non diſper[illegible]at radios, ideo vitia quæ ipſi contingunt fiunt vel quia anguſ[illegible]ius ſit, vel quia latius, vel quia è directo non poſitum eſt ante humorem cryſtallinũ, vel quia rotunditatem amiſit, ita vt ſit tortuoſum vel oblongum Sed quanquam tot ſint vitia circa hoc foramen, ſolum tamen d[illegible] an[illegible] & dilatatione tr[illegible]: cætera enim vel non offendunt viſum, vt neceſſe ſit tractare ipſa, vel ſi offendant, incurabilia ſunt, vt cum foramen non eſt è directo ipſi cryſtallino.

Anguſtia pupilla. Quando fit hoc foramen anguſtius quam conueniat, naſcitur morbus à græcis [illegible] vocatus, latini multi dixerunt imminutionem ſeu ſtrictnram pupillæ Vega libr. 2. med. veter. ſcribit, hunc affectũ vocatum eſſe in brutis [illegible], & hunc ſecuti recentiores ali[illegible] [illegible]ixerunt, in hominibus etiam vocari [illegible].

Sed anim[illegible]duertendum eſt, quod ait Gal. 10. de vſu part. & 1. de [illegible]m. cauſ. 2. vbi ait hanc conſtrictionem duplicem eſſe, alteram natiuam, alteram adſcititiam: natiuã tantum abeſt vt viſum lædat, vt potius cõferat acumini eius: adſcititia vero nocet.

Cæterum dubium eſt, vtrum ſtrictura hæc morboſa, propria ratione viſum lædat, an vero lædat morbos quos conſequitur. Gal. loc. cit. & lib. de oculis videtur dicere quod non propria ratione, ſed ob morbos quos ſequitur, lædat. Præter Gal auctoritatẽ eſt & ratio, quia ſi hæc anguſtia, vt anguſtia, id eſt, propria ratione impediret viſum, naturalis quoque impediret; ſed hoc falſũ eſt, ergo videtur & falſum eſſe quod hæc ſtri[illegible]tura ꝓpria ratione offendat viſum. Cõtra e[illegible] Rhaſis anctoritas, qui 2. cont. taxans G[illegible]l. quod ſit inordinatus in hac re, videtur aperte profiteri, quod hæc anguſtia propria ratione incommodet viſui.

Dicendum eſt ex Auic. pro tollenda hac controuerſia, duplicem eſſe ſtricturam, alteram paruam, alteram magnam. Parua ſtrictura nunquam propria [illegible]atione incommodat viſui, ſed ſolũ ob morbos quos ſequitur: magna vero, & ꝓpria ratione, & ob morbos, viſum lædit. Paul lib. 3. c. 22. ait, quod in ſtrictura pupillæ foramen ſit anguſtius, rugoſius & obſcurius. Aetius ait quod ſit anguſtius & imbecillius ſeu hebetius, Auic. tantum dixit quod fiat anguſtius.

Circa hanc diuerſitatem dico, Auic. magis proprie locutum eſſe quam græcos, quia anguſtia eſt ſola paſſio huius foraminis, quod hoc foramen fiat obſcurius vel hebetius, non conuenit ipſi vt foramen eſt, ſed quatenus per ipſum alia videntur, ſ[illegible] humores.

Eſt hic affectus morb. in conformatione, & proprie in via: quia facta eſt anguſtior quã conueniat naturali ſtatui. *Grauis morbo.*

Sed quia omnis morbus lædit actiones, & hic q[illegible]oq; lædit actionem videndi, dubium eſt quomodo lædat actionem videndi. Oribaſius, A[illegible]ius & Paulus dixerunt, lædi viſionem deprauate, eo quod res videntur maiores qu[illegible] ſint. Actuarius quoque 2. meth. alios græcos ſecutus, idem dixit, ſed aduertite ne decipiat vos bonus ille interpres, quia cum textus deberet dicere, quod res vi[illegible] maiores, dicit quod videntur minores: nam habeo codicem antiquum manuſcriptum græcum, in quo legitur, maiores. Alzarauius græcos ſecutus, dixit proprium eſſe ſtricturæ pupillæ, vt res videantur maiores quam ſint, ita vt ſecundum hoc omnium ſententiam viſio lædatur deprauate.

Cæterum Gal 1. de ſympt. cauſ. 2. nihil meminit huius, nec aliud dixit, niſi quod interdum ob hanc ſtricturam viſus prorſus aboletur. Arabes quoque alii nihil meminerunt, quod in hoc caſu res viderentur maiores quã ſint. Auerr. 3. coll. c. 38. dixit, in hoc affectu viſionem lædi diminute. Quod vero res non videantur maiores, & quod tantum viſus debeat aboleri debiliter, vt ait Auerrh. vel abſte, vt ait Gal. eſt ratio Ariſt. 13. part. probl. 8. & 15. vbi quærens cur myopes ſcribant characteribus paruis, inquit eſſe, quoniam vt videant, conſtringũt palpebras & pupillas, vnde ex anguſto loco exeunt radii & operãtur, atq; ratione anguſtiæ huius loci, res magnas vt

paruas vident, & quales vident, tales ſcribũt. Vnde clarum eſt, quod anguſtia pupillæ potius debeat efficere, vt res videantur minores quam maiores.

Num anguſtia pupillæ faciat videre res maiores.

In hac controuerſia non poſſum negare, quin ſim valde dubius, q͡a ante me nemo, ꝙ ſciam, hoc animaduertit: inclinat tamen animus magis, quod res maiores videri in pupillę ſtrictura contingat, & tunc ſolum quando ſtrictura fit ex laxitate ſeu humiditate vueæ, tunc enim humor albugineus multus eſt, & ratione multitudinis, atque vt ſic dicam, magnæ illius ſphærietatis, efficitur vt imagines reddantur maiores, vt in ſpeculo accidit.

Sed quid ad auctoritates tot græcorum? Nihil habeo quod dicam, niſi quod omnes mutuati ſunt ab vno & eodẽ auctore, & ideo fieri potuit, vt quod auctor, à quo acceperũt, dixerit quandoque fieri, ipſi acceperint vt perpetuum, atq; hinc data ſit occaſio errandi. Neque poſſum exiſtimare Arabes & Auicen. qui adeo diligentes fuerunt in recenſendis huiuſmodi ſymptomatibus, hoc latere debuiſſe, ſi verum eſſet: mutabo tamen libenter ſententiam, ſi ratio maior vel experientia obiiciatur.

Cauſa.

Cauſæ huius affectus duæ ſunt apud Gal. 1. de ſym. cauſ. 2. Prima eſt relaxatio ſeu humefactio tunicæ vueæ: ſicuti enim cribra ſi humefiant, foramina conſtringuntur, ita ait Gal. cõtingit, vt nimiũ humectata hac tunica foramen illud fiat anguſtius. Altera cauſa eſt imminutio humoris albuginei, ob quam imminutionem cum vuea non tendatur, concidit in ſeipſam, atque ita foramini anguſtiam inducit. Auic. videtur adieciſſe & alteram ſcil. ſiccitatem vueæ tunicæ: ſed quia hæc ſiccitas nõ euenit ſine imminutione humoris aquei, ideo hæc cauſa ſit comprehenſa à Galen. ſub imminutione humoris aquei.

Rhaſes impugnat Gal.

Rhaſes 20. contin. duo dicit. 1. eſt, quod etiam foraminis huius anguſtia venit ex paucitate ſpirituum, quia veluti vbi ſpiritus multi ſunt, dilatãt hoc foramen, ſic vbi pauci ſunt, fit anguſtius. 2. eſt quod reprehendit Galen. quia ſcripſerit, ex ſiccitate, ſeu imminutione humoris albuginei fieri eiuſmodi anguſtiã, & contra Gal. vtitur hac ratione; Quod ſi fit anguſtia pupillæ ratione humectationis tunicæ vueæ: Igitur non poteſt fieri ratione ſiccitatis, quia contraria ſunt humectatio & exſiccatio.

Galenus defenditur.

Sed pace Rhaſis, ipſe potius damnãdus eſt quam Gal. quia non inconueniens ꝙ idem effectus à duab. cauſis fiat diuerſimode. Gal. enim ſtatuit, omne impedimentũ quod accidit viſui in hoc morbo, eſſe ratione morborum quos ſequitur. Cæterum morbi iſti duo ſunt, humectatio & exſiccatio: Igitur cũ iſti morbi poſſint lædere viſionẽ ratione anguſtiæ, ſequitur ſentẽtiam Gal. veram eſſe. Quomodo autẽ poſſint lædere, accipite, quia vbi præ humiditate relàxatur hæc tunica, humor albugineus multus eſt, quod aut abundans hic humor lædat viſionem, ſatis declarauimus ſuo loco. In ſiccitate aut læditur viſio, quia cum cryſtallinus humor non perfecte cõtegatur ab aqueo humore, magis expoſitus eſt luci externę, magis ẽt aeri ambiẽti, atq; hinc fit, vt humor Cryſtallinus offendatur ab externis iniuriis. Ita quod clare intelligere poſſitis, & à ſiccitate, & ab humiditate poſſe hanc læſionem fieri.

Cauſa mediata.

Cauſæ mediatæ ſunt omnes illæ quę facere poſſunt imminutionem humoris albuginei, de quibus dictum eſt ante; & omnea quæ poſſunt facere nimiam humiditatem, vt ſunt deſtillationes, apoſtemata, crapulæ. Sed dicetis, ſi verum eſt hoc, cur igitur magnus Hipp. 2. prorrh. dixit, quod pupillæ glaucæ, argenteæ & cæruleæ, malę ſunt, meliores vero quæ ſunt latiores, præſertim ſi ſponte fiant, & non extrinſeca ratione. Dico veram eſſe ſententiam Hipp. quoniam colores prædictos humores referentes pupillæ ſunt omnes ſuffuſionibus tentatæ, vnde duo inſignia detrimenta ipſis accidunt. 1. quod viſus omnino aboletur. 2. quod dolores innumerabiles fiunt; vt intellexiſtis.

Cæterum pupillæ anguſtiores vel latiores offendunt quidem viſum, ſed non omnino auferunt, præterea curari poſſunt: quib. duabus de cauſis fit, vt iure dixerit Hipp. pupillæ glaucæ, argenteæ, cæruleæ, malæ, meliores autem minores vel quæ ſunt latiores.

Signa.

Signa quibus morboſa pupillæ cõſtrictio dignoſcitur, oculis ipſis patet, quia ſi ęgri pupilla cõparetur cum aliis, & ſtatui præterito, apparet mutata eſſe. Alzarauius dixit, hoc ꝓprium ſignum eſſe, quod res videantur maiores: ſed ipſe ſibi contradicit, quia hoc idem ſignum dicit ꝓprium eſſe diminutionis cryſtallini. Vnde non poteſt vere eſſe proprium huius. Si fiat hæc conſtrictio à ſiccitate, cognoſcetis, quia oculus erit minor, & ex præcedentib. morbis exſiccãtib. Dicit Albucaſis, quod inter ſigna huius affectus eſt hoc, quod qui conſtrictam habent pupillam à ſiccitate, neq; multum vident, neq; à longe, ſed tantũ propinqua: ſi fiat ab humiditate, oculus madidus erit maior. Præterea ex ætate puerili; ex temperamento humido.

Progn.

De prog. dicit Alzarauius, ꝙ morbus iſte ſi inueterauerit, incurabilis ſit. Gal. 1. de ſym. cauſ. 2. docet, ꝙ pupillæ conſtrictio, quæ fit à ſicco, eſt difficulter curabilis, quæ vero fit ab humido, nõ ita, q͡a facilius eſt humectata exſiccare, q̃ contra; quodcunq; tamen ſit, ſemꝑ hoc malum minus eſt quam ſuffuſiones: & ex auctoritate Hip. 2. prorr. Polemon li. de ſignis naturæ, ſcribit eos q̃ habent pupillas à natura ſtrictiores, ſunt praui & peruerſi, vt vulpes, ſimiæ & ſerpentes, quæ animalia ſunt praua.

Curatio. Diminutionis pupillæ à ſiccitate.

Curatio duplex eſt. 1. quæ debetur cauſæ ſiccæ. 2. quæ humidæ. In ea quæ fit à ſiccitate, eadem via incedendum eſt, quam diximus in diminutione humoris albuginei, vt victus ſit ex cibis optimis, qui gignant ſuccos plurimos & bonos, vt abſtineatur à vino, & præſertim acriori & generoſiori, adhibeantur balnea capiti & oculis: & in hoc caſu ſoleo curare, vt iſti qui habent oculos aridiores, aperiant eos in lacte tepēte, quia lac humectat, ſimiliter hoc fiat in aqua calida, in qua oculus ponatur, q̃a ſic humeſcet: ſunt qui commendant purgationes per nares, quia vnus ſcopus eſt vt pars quæ prope arefacta eſt, humectetur.

Duo notanda.

Sunt duo notanda ex Auic. vnum eſt, vt res meræ humectantes non ſint in frequenti vſu: duabus rationib. vna, quia huiuſmodi res oppilant: altera quia ſolent putrefactionē facere longa conſuetudine. Alterum aduertendū eſt, vt habeantur in vſu ea quæ moderate calefaciunt (de extrinſecis loquor) inter quæ ſunt mucilago ſem. lini, lac muliebre vel caprinum, ſuccus maluæ, ol. violarum naribus attractum. Frictiones quoq; moderatæ frontis & oculorum proſunt, quia illa moderata frontis & oculorū affrictione attrahitur nutrimentum ad partem. Sic ſoleo commendare, vt ægri manum calentem & humidam detineant ſuper oculos, & hoc eſt remediū præſtantiſſimum & vtiliſſimum.

Curatio conſtrictionis pupillæ ab humiditate.

Si conſtrictio fiat à cauſa humida conuertendum eſt ſtudium ad exſiccandum, & ideo victus attenuans confert, qualē iam ſæpe deſcripſimus. Hinc ad purgationem veniendū, & primo humores præparandi, deinde vacuandi. Inter præparandum ſi adſit ſanguinis copia, vtile erit ſanguinem mittere; & medici veterinarii in curandis ſuis ſubiectis ſemper mittunt ſanguinem, quod cauſa purgationis conferunt. Habetis ſententiam Celſi lib. 6. c. 6. vbi ait, aliquos fuiſſe interdum ſubito occæcatos, ex quibus aliqui repentina alui profuſione viſum amiſſum recuperarunt.

Poſt purgationes deueniendum eſt ad localia, ad illa quæ poſſunt exuperantem humiditatem auferre, decoctum rutæ, chelid. fænic. ſi continuo in hoc caſu detur, confert plurimum, Auic. multa tradit, ſed quo ego vtor eſt iſtud:

Collyrium pro conſtrictione pupillæ.

℞. Flaris.
Ammoniaci an. ℥. j.
Croci ℈. iiij.
Aloes ℥. v.
Moſchi ℈. ß. Cum ſucco fænic. f. collyrium Atque vtamini vt & aliys.

CAPVT XXXVI.

De pupillæ dilatatione.

Contraria huic affectioni in tunica vuea eſt alia quæ vocatur à Græcis μυδρίασις, Celſus etiam non alio nomine vocauit. Vegetius lib. 2. ſcribit vocari πλατυκορίασιν, Inde aliqui medici vocarunt πλατυκορίαν: Auic. vocat halyitiſam, poſteriores latini dixerūt pupillæ dilatationem. Eſt autem hic affectus ſecundum Græcos, in quo pupilla oculi nihil ſecundum colores euariat, ſed tantum magis dilatatur, & ita interdum, vt vſq; ad iridē perueniat. Nocumentum quod viſui accidit ex hac dilatatione, duplex eſt, primo quod interdum viſus penitus aufertur: alterum quod viſio ſæpe minuitur, ita quod viſio in hoc affectu & ablate & diminute lædi poſſit.

Hoc in loco duo ſunt notanda. 1. eſt, erraſſe auctorem definitionum med. ſub Gal. nomine, vbi ait mydriaſin eſſe offuſionem oculorum, fa[illegible]am ob humores conturbatos. Nam facile eſt cuiuis cognoſcere, aut hunc ſcriptorem erraſſe, aut contextum eſſe deprauatum. Secundo conſiderandum duplicem quoque haberi hanc dilatationem, aliam nempe eſſe natiuam, alteram adſcititiam, vtraq; ait Gal. 1. de ſymp. cauſ. viſum offendi: ſed natiua curationem non ſuſcipit, adſcititia curabilis eſt. Eſt autem morbus in conformatione partis, & eſt morbus in via.

Genus morbi.

Cauſæ huius morbi immediatæ, ſecundū Gal. Auic. & Auerrh. ſunt duæ, vna eſt nimia humiditas, quæ diſtendens vueam tunicam, facit vt dilatetur foramen: altera eſt ſiccitas, quia ex ſiccitate cum tunica hæc corrugata ſit, facit vt foramen magis hiet. His duabus cauſis videtur Auic. tres addidiſſe; prima, cum humor albugineus ita amplificatur, vt diſtēdat tunicam vueam; Altera cum ipſamet tunica exſiccatur. Tertia cum fit apoſtema in ipſa tunica. Sed omnes iſtæ cauſæ poſſunt reduci ad priores Gal. & Auerr.

Cauſa immediata.

Sed nonne eſt etiam alia cauſa, nimirum multitudo ſpirituum? videmus enim quod ſi alter oculus claudatur, ſtatim alterius pupilla dilatatur, non aliunde niſi quia plures ſpiritus aliunde confluentes ad eam partem, faciunt eam dilatationem, vt iure etiam hæc videatur inter cauſas recenſenda. Dico non eſſe morboſam hanc dilatationem, neq; etiam multum durare.

Num dilatatio à cauſa ſicca.

Sed maior eſt difficultas, an dilatatio poſſit fieri à cauſa ſicca. Ex vna parte eſt ſententia Galen. & Auerrh. Ex altera eſt ſententia Rhaſis 2. continentis, vbi damnans Galen. ait, non poſſe fieri à ſiccitate. Accedit quod Aetius, Paulus & Actuarius nullo modo meminerunt huius cauſæ. Tertio eſt ratio, quia ex ſiccitate fit corrugatio in tunica: corrugatio videtur potius conſtringere quam dilatare.

Hæc controuerſia explicanda eſt ex verbis ipſius Gal. 1. de ſympt. cauſ. 2. vbi ait, tunicam vueam poſſe & humectari & exſiccari, vel vt membrū organicum, vel vt membrum

ſimilare: humectatur tunica vt membrum organicum, quando meatus & foramina replentur humore: humectatur vt ſimilare, quando per totam ſubſtantiam ipſius tunicæ expanſa eſt humiditas: exſiccatur membrum organicum, quando humiditates meatibus incluſæ abſumuntur: exſiccatur vero vt ſimilare, quando tota ſubſtantia tunicæ exſiccatur. His conſtitutis dicendum eſt ex Galen. quod vbi hæc tunica humectatur vt membrũ organicum, fit dilatatio, quia meatus oppleti illo humore dilatantur. Si vero ipſa ſubſtantia tunicæ, vel ipſa tunica, vt ſimilare membrum humectetur, facit cõſtrictionem, quia tota ſubſtantia tunicæ humectata coarctat, & compingit foramen ipſius vueæ. Rurſus quãdo exſiccatur vt membrum organicum, facit conſtrictionem, quia ſicuti meatus illi priuati humiditate, in ſeipſos conciduot & coarctantur, pariter & foramen anguſtatur: ſi vero vt ſimilare exſiccetur, facit dilatationem, quia vt coria ſecundum totam ſubſtantiam, exſiccata interdum diſcinduntur, & foramina faciunt, ſic quando hæc tunica tota exſiccata eſt, facit huiuſmodi dilatationem. Ex qua reſolutione vere dixit Gal. nec habet rationem Rhaſis contra ſe.

Sed quid ad Græcos, qui non meminerunt huius affectus? Dico Aetium, Actuarium & Paulũ fuiſſe abbreuiatores, & ideo ſæpe multa omittunt ratione breuitatis, & eo magis tũ omittuot, quando cauſæ non ſunt ita frequẽtes, vt in hoc caſu, nam non admodum frequenter contingit vt hæc affectio fiat à cauſa ſicca. Cauſæ mediatæ aliæ ſunt internæ, aliæ externæ: internæ ſunt humida intemperies capitis, conſtitutio oculorum, propter quod Aetius ait, eos qui habent oculos nigros facile incurrere hanc pupillæ dilatationem. Eſt etiam ſexus, quoniã mulieres magis obnoxiæ ſunt huic affectioni, ætas, vt pueritis ob humiditatem, ſenilis ob ſiccitatem. Quanquam Auerrh. velit, quod in pueris fiat, propter flatuum multitudinem, ſed magis puto propter humiditatem.

Cauſæ mediatæ internæ.

Cur vero parturientes cum immodice anhelitum retinent, incurrant has paſſiones, vt eſt apud Aucoz. li. 1. tract. 8. c. de dilatatione pupillæ: Ratio eſt vt puto, quia in illo coitu multi ſpiritus concurrunt ad oculos, qui ſecum trahunt humores & flatus multos, qui dilatant pupillam, tum quia multi ſunt, tum quia repente irruunt, ita vt diuellant foramẽ.

2. Externæ.

Cauſæ mediatæ externę ſunt percuſſiones, caſus, plagæ, & tandem omnia exteriora, quæ poſſunt hoc foramen dilatare.

Signa.

Signa pupillæ dilatationis nõ multo labore comparantur, quia fere omnia ipſis ſenſibus patent, eo quod in hac ægritudine vel viſus imminuitur, vel prorſus aboletur. Si parua ſit dilatatio, diminuitur, ſi magna, omnino auferetur. Addunt multi in hoc morbo res ſemper videri minores quam ſint.

Pupilla dilatata.

Sed optabitis ſcire quibus indiciis dignoſcamus. Medicus qui alias oculum ægri inſpexit, poterit facillime comparando præterita præſentibus dicere, an fiat ex morbo vel non. Sed ſi antea nõ inſpexit, duo ſigna ſunt, quibus poteſt hoc dignoſcere: vnum eſt, ſi vna cum latitudine pupillæ ſit viſus debilitas, quæ antea non erat, argumento eſt eam affectionem eſſe morboſam, nõ naturalem; quia vt ait Gal. dilatatio pupillæ ſiue ſit naturalis ſiue morboſa, ſemper lædit. Alterum ſignum eſt, vt videantur oculi, nunquid ſint amborũ pupillę dilatatę, an vnius tãtum; nam ſi vnius tantum, eſt affectio morboſa: ſi vero vtriuſq;, vt arguatur an ſit naturalis, an morboſa affectio, alterius pupilla claudatur, quo pacto ſi alterius pupilla dilatatur adhuc magis, eſt à natura. Si vero altero clauſo oculo alterius pupilla non dilatetur, affectio eſt morboſa, quia latitudinem naturæ terminos præterire licet, ſed à morbo factam latitudinem non licet præterire.

Quæ cauſa.

Si affectus naſcatur vel à cauſa ſicca & humida, cognoſcitur ætate, victus ratione, habitu, regione, & aliis, & ſi fiat à cauſa ſicca, oculus minor eſt, ſi ab humida, maior.

An res appareant minores.

Hic duo examinanda ſunt problemata. Vnum an verum ſit quod in dilatatione pupillę ſemper res appareant minores: Alterum qua ratione id fiat. Circa primum non videtur admodum conſtare inter ſcriptores, quia omnes græci poſt Gal. dixerunt, hoc eſſe ſignum latitudinis pupillæ, vt res videãtur minores quam ſint. Ex altera parte Gal. & Auer. huius ſigni non meminerunt, præterea eſt ratio quæ videtur demonſtrare, quod hoc non ſit verum, quia ſi vt ait Ariſt. myopes propter ſtrictũram oculi vident res magnas vt paruas, igitur vbi latior eſt oculus, deberet contrariũ apparere. Amplius latitudo pupillæ fit ex multitudine & craſſitie humoris aquei, qui vbi copioſior eſt, imagines videntur maiores, vt in aqua craſſa res videntur maiores quam in limpida. Igitur & auctoritate Gal. & rationib. res apparent maiores in latitudine pupillæ. In hoc puto omnino tenendum eſſe, quod in latitudine pupillę non ſemper, ſed ſæpe appareat minores. Dicetis cur igitur Gal. & Auer. non meminerũt? Dico non meminiſſe, quia hoc accidens non per ſe ſequitur dilatationem pupillæ, ſed per accidens: vnde iſti ſcriptores ſigna tantũ eſſentialia curaruot. Quomodo vero per accidens ſequatur, hoc videndum eſt ex cauſa ſecundo examinata, circa quam diuerſos inuenio eſſe medicos.

Alii enim vt Alzaraiuus & alii dixerunt hoc contingere propter viſus debilitatem, quia habentes latas pupillas conſequenter habent viſum debilem, propter quem non poſſunt

recte

recte percipere rerum magnitudinẽ. Sed hoc non probo, quia ſi ratione debilitatis hoc contingat, ſane apparebit ſemper vbi eſt viſus debilitas. Sed multos videbitis captos debilitate videndi, quibus hoc ſignum non adeſt. Igitur clarum eſt quod non ratione debilitatis viſus hoc contingat.

2. Opinio. Alii dixerunt hoc fieri, quia in latitudine pupillæ ſpiritus ſunt diſgregati, ideo nõ poſſunt referre iuſtas imagines rerum, ſed maiores. Neq; hoc probo, quia ſpiritus diſgregatio non efficit, vt res videantur maiores, ſed potius vt res non videantur, vel obſcure; & hoc ita fiet ſi quis opponat viſum radiis ſolis, ita vt diſgregentur ſpiritus, aut non videbit, aut obſcure. Præterea licet ſpiritus referant imagines ad oculum, tamen non fit earum repræſentatio in ſpiritibus, ſed in humore cryſtallino, vel tunica arachnoeide.

Reſolutio authoris. Igitur dicendum eſt, quæſtionem eſſe difficilem, ita tamen nõ ſentio, ad hoc efficiendum duo concurrere, adſtrictionem oculi & viſus debilitatem; adſtrictionem oculi, quia qui laborant latitudine pupillæ, vt videant, conſtringũt oculos, ita quod his fere ſemper adeſt conſtrictio oculi. Eſt & viſus debilitas, quia ſpiritus nimium diſgregati ſunt: quomodo igitur fit, vt his duobus res videantur minores? quia vt ſcriptum eſt à Gal. 7 de plac. 5. ſolus viſus percipit rerum magnitudines, non tanquam obiectum proprium, ſed tanquam ſecundarium: quia primo quod videt oculus, eſt color, deinde videt magnitudinẽ rei coloratæ. Vbi igitur viſus validus & ſanus eſt, nec circa obiectum proprium, nec circa ſecundarium errat, ſed & colorem & magnitudinẽ videt. Vbi mediocriter offenſus eſt, & per locum anguſtũ exit atq; operatur, nõ errat circa obiectũ ꝓprium, ſed circa ſecundarium, q̃a videt ſecundariũ obiectũ, q̃a vt ait Ariſt. myopes non vident rerum magnitudines, ſic quoq; qui habent pupillam latam, tũ quia conſtringãt oculos, tum ob videndi debilitatẽ, non vident iſtas rerũ magnitudines, ſed tantũ colores: qui vero valde ſunt offenſi viſu, errant & in obiecto ꝓprio & ſecundario.

Prognoſt. Phyſiogn. Circa ſigna prognoſtica dicit Polemon in libro de ſignis naturæ, quod qui habent à natura pupillas latas, neceſſario ſunt prauorum morum. Hip. autem 2 prorrhet. ait, quod latitudines pupillarum ſint meliores quã ſuffuſiones. Cui ſententiæ ſimile quid dixit Auenzoar lib. 2. tract. 8. capite 7. vbi ait, quod dilatatio pupillæ ſi negligatur, tranſeat in cataractam, quaſi dicat ſuffuſionem eſſe peiorem dilatatione. Amplitudo pupillæ naturalis incurabilis eſt, vt ait Auicen. Alzarauius quoq; tradit, eos omnes eſſe incurabiles, qui non ſunt vel cũ parua ægritudine, vel cum paruo dolore capitis, aut oculorum, vel ſine percuſſione: quaſi quod omnes ſint curabiles qui ſunt ſine ægritudine capitis. Aetius vero vtiliter dixit eſſe difficilem curatu. Et ratio eſt, quia vbi vuea tunica, ſemel diſcinditur, difficulter reſtituitur, quia ait Hip. vulnera membranarum non conualeſcere.

An dilatatio pupillæ incurabilis. Duæ ſunt hic dubitationes, vna quomodo dixerim dilatationem eſſe incurabilem, quoniam videtur contrarium ſentire Hipp. qui ait dilatationem curari ſiue ſponte, id eſt, naturaliter fiat, ſiue ex occaſione, eſſe meliorem ſuffuſione. Igitur ſi eſt incurabilis, non videtur melior. Præterea Auenzoar ponit puluerem quẽ ait ſuccurrere dilatationi naturali. Altera dubitatio eſt, quomodo dixerimus dilatationem ex percuſſione eſſe incurabilem, quia Meſues tradit rationem curandi. Rhaſis et dicit, quod ſi dilatatio fiat ex percuſſione, non eſt timendum, quia remouebitur. Auic. etiam tradit curationem.

Ad primam dubitationem dupliciter reſpondetur, primo quod apud Hip. vox ſpõte non ſignificat naturaliter vel præternaturaliter, ſed ex occaſione ſignificat cauſas externas primitiuas, ſponte vero ſignificat cauſas internas & occultas: nã hæc vox αὐτόματα ſignificat ea q̃ fiunt ſine cauſa apparente & manifeſta, ita ꝙ quanquam dicat, quod dilatationes ſiue ſponte, ſiue ex occaſione fiant, meliores eſſe, nõ intelligit eas quæ fiunt ab ictu.

An dilatatio ex ictu. Altera reſpõſio eſt, quod licet cõcedamus Hip. hanc vocem ſponte ſignificare natiuam affectionem, dicemus tantum hanc eſſe meliorem ſuffuſione, quia licet incurabilis ſit, hoc tamen habetur, quod non habent ſuffuſiones, quia non prorſus tollit viſum vt ſuffuſiones. Ad ſecundam dubitationem reſpondendum eſt, quod dixit Alzarauius, percuſſionem, quæ facit dilatationem, duplicẽ eſſe poſſe, vel vehementem & recentem, vel non vehementem & antiquam: ſi fuerit vehemens & malum inueteratum, incurabile eſt, quia membranæ diſciſſę non coaleſcunt: ſin vero percuſſio fuerit debilis, & malum non ſit inueteratum, dico quod curabile ſit, atq; de illa dilatatione loquuntur Auic. Meſ. & Rhaſes, quando curationem tradunt.

Sed quid ad Auenz. quem diximus tradere puluerem idoneum contra dilatationem naturalem? Dico credendum eſſe experimentis, ita tamen vt etiam non fallant nos, nam poteſt quidẽ aliquis puluis reperiri, qui auxilietur quoquomodo, vt impedimentũ nõ ſit adeo graue: ſed quod poſſit omnino curare hãc dilatationem, difficile eſt creditu, & ideo Auenz. intellexit aliquo pacto, non quod omnino curet.

Curatio. In curatione huius affectionis communis ſcopus eſt vt omnino tollatur, vt ſcil. reſtituatur conformatio oculi, ſed quia non poteſt tolli hic morbus neq; reſtitui niſi auferantur cauſæ, ideo inſurgunt ſcopi & cauſæ tollãtur.

Cauſæ autem diuerſæ ſunt, itaque diuerſa debet eſſe curatio. Diuerſitas cauſarum in duobus poſita eſt, in humido ſcil. & nimio ſicco.

A cauſa humida.

Igitur primo pro curatione cauſæ humidæ victus erit qui exſiccet & attenuet, vt inſtituimus in aliis affectibus oculorum à cauſa humida: confert præſertim ieiunare multum, abſtinere à potu vini, deambulandum eſt in locis vmbroſis lēte, fugienda nimia lux, quia vt lucida dilatant viſum, ita opaca congregāt & conſtringunt. Laudat præ cæteris Auicenna ius cicerum cum ol. ſeſamino.

Num. v. ſ. conueniat.

Quod ad aliam curationem pertinet, Græci omnes, nulla habita diſtinctione, ſtatim veniunt ad venæ ſectionem, niſi quid impediat: Arabes vero habent aliquas diſtinctiones, veluti ſi abundet ſanguis, aut ſi humores morbum facientes ſint ſanguini permiſti: ꝙ vbi ſanguis non ſuperabundet, vel humores nō ſint permixti, quaſi velint intelligere non eſſe mittendum ſanguinem. Ego puto quod latitudinis pupillæ duplex eſt cauſa, alia coniuncta, alia non coniuncta: vtraq; tollēda eſt, ſed diuerſis inſtrumentis, quia cōiuncta tollenda eſt exſiccantibus & reſoluentibus, cauſa vero non coniuncta, id eſt, quæ fouet morbum, tollenda eſt per reuulſoria remedia, inter quæ primum locum habet venæ ſectio.

Ergo vt tueamur auctoritatē Græcorum, dicendum eſt, quod ſtatim eſt deueniendum ad venę ſectionem, non vt auxiliū cauſæ coniunctæ, ſed vt auxilium reuulſorium. Arabes autem videntur reſpexiſſe tantū cauſam coniunctam, ſcilicet materiam ipſam, quæ ſi ſit ſanguinea, eſt euacuanda ſanguinis miſſione, igitur conſulo, vt conſideratis conſiderandis veniatis ad venæ ſectionem, quæ fieri debet, ſi corpus ſit plenum, primo à baſilica interiore, ſi vero non fuerit plenum, à cephalica. Si vero venæ ſectio impediatur, erit recurrendum ad cucurbitulas cum ſcarificatione, ad hirudines, ad frictiones, ligaturas, acres clyſteres, qui reuellunt & reuocant humoris impetū: & pręſertim exploraui, ſi hirudines poſt aures ponantur, tres dies vel quatuor, ſingulo mane, & extrahant ℥. *j.* vel ʒ. ſanguinis.

Poſtquam autem certi fueritis de miſſione, purgandi ſunt humores quos lenita aluo præparabitis, deinde expurgabitis, vel pil. cochiis, vel lucis, vel aggregatiuis, pill. aſſaiareth, pill. aureis. Igitur eadem ratione tentabitis purgare humores in hoc caſu, vt in aliis morbis ab humore.

An purgandum frequenter.

Circa purgationem eſt controuerſia, an debeat eſſe frequens, an minus. Rhaſis 9. ad Alm. ſcribit, continuandam eſſe purgationē: Auicen. ex aduerſo mandat vt fugiantur continuæ purgationes, quia virtutem minuunt & humores, quos nō deberent euacuare. Tolletis hanc controuerſiā ex Celſo & Auic. Celſus enim dicebat quaſi interpoſito tempore lenienda eſt alnus ſeu ſoluenda, vt materia ab oculis ad infernas partes auertatur. Quod autem debeat eſſe iſtud interpoſitum tempus, Auic. definit 10. diebus, quaſi medicus decima quaq; die debeat vel pill. vel alio quopiam medicamento ſoluere aluum. Quando Auic. dixit, purgationem continuandam, volebat dicere quod neque cotidie neque tertia die, ſed decima id faciendum ſit.

Topica remedia.

Purgandum poſtea erit caput medicamentis immediate euacuantibus, vt quæ per naſum, per palatū, materias euacuant. Factis purgationibus deſcendendum ad localia, inter quæ laudatur aqua marina, vt hyeme ſcil. calida, æſtate frigida ſępe abluantur oculi & facies, quæ aqua ſi non habeatur, docet Scribonius quomodo parari debeat. Laudat quoque ablutionem faciei ex poſca, aceto & aqua.

Circa topicorum vſum tria notanda.

Circa hæc tria vobis notanda ſunt, vnum quod obſeruandum vult Aetius, vt adhibeantur medicamenta localia, quæ ſubadſtringunt, non quæ vehementer, quia quæ vehementer adſtringunt & acria ſunt, duo mala pariunt: vnum eſt, quod nimis ſtringendo diuellunt tunicam, alterum quod dolorem faciunt, & doloris ratione nouas ad oculos trahunt materias. Sunt autem quæ adſtringunt hæc, vt, roſa, nardus, crocus, pompholyx, ſpodium, &c. Secūdum quod adnotauit Auenz. vt in ſexu habeatur ratio, quia leniora medicamenta conueniunt & pueris & mulieribus, vehementiora ſuſtinent ſenes & viri. Tertium notandum, vt caueantur medicamenta ſumme refrigerantia, quia dicit Gal. 3. meth. c. 2. ſe vidiſſe ex immodico opii vſu ſuffuſiones & pupillarum dilatationes factas. Dabo medicamentum quo ego ſoleo feliciter vti, in hoc morbo quoque promiſcue vtor, & in fęminis & in viris.

Aq. conueniens in dilatatione pupillæ à cauſa humida.

℞. Gummi arab.
Tutiæ.
Sang. drac.
Tragac. an. ℥. ß.
Boli armeni. ʒ. *j.*
Sem. lini.
Sem. cydon.
Croci an. ʒ. ℈.
Succi cort. granat. ℥. *iij.*
Aq. roſ. ℔. *j. Macerentur omnia in cinere tepido per noctem, deinde bulliant media hora, poſt diligens fiat colatura*, & hac vtamini mane & veſperi guttas oculis inſtillando.

Curatio huius mali à ſiccitate.

Si fiat malum à ſiccitate eadem ratione incedēdū erit in curanda hac affectione, quam monſtrauimus in aliis affectibus ex ſiccitate: quanquam Hali. ſcribat, raro contingere hāc affectionem, & quando contingit difficillimam eſſe curatu.

Curatio dilatationis pupillæ ex percuſſione.

Si fiat dilatatio ex percuſſione, videndum eſt, an fuerit magna percuſſio, & an periculum futurum ſit inflammationis, tunc enim ſtatim vtendum tenuiſſimo victu,

abſti-

abſtinendum à vino, & inchoanda curatio à ſanguinis miſſione ex vena cephalica, deinde veniendum eſt ad medicamenta, ſecundum Rhaſin & Auicen. quæ repercutiuot, vt eſt empl. ex far. hordei, ex fol. fabæ, fol. plantag. & roſarum. Practicantes quidam laudant vt ſtatim fol. ſcariolæ apponantur loco affecto, & dicunt ſe eſſe expertos, quod concedo facile. Volo vos animaduertere, quod in aliis percuſſionibus medici nunquam in principiia vtuotur repercutientibus, & ſumma cum ratione, quia repercutientia humorem ex plaga ad partem, compinguot magis, & efficiunt vt putreſcat, in oculis vero ſemper vtuotur repercutientib. duabus rationibus. ſ. quia io oculo, & præſertim tunica vuea, oon poteſt colligi ſanguis, ita vt compingatur & putreſcat. Alia ratio eſt, quia oculus ob ſenſus acrimoniam, ex percuſſione vehementiſſimos dolores ſuſtinet, poſt quos fit attractio humorum nouorum. Vnde vt dolores vitentur, vt materia fluens repellatur à parte nobiliſſima, iure mandant medici, ſtatim vteodum eſſe repercutientibus.

Cur in contuſionibus oculorum vtamur repercutientibus, ſtre. ligatum.

Poſt quæ deueniendum eſt ad reſoluentia, & primo à teneriobus eſt auſpicandum, vt eſt ol. violarum cum vitello oui. Ego ſoleo curare vt aſſetur modice vitellus, deinde in mortario cum ol. violarum fiat linimentum molle. Lac etiam tepidum inſtillatum reſoluit moderate. A lenioribus ad valentiora pedetentim progrediendum. Vnde poſt hæc nominata ſanguis turturum optimus eſt, vel columbarum: poſtea veniendum ad collyria ex fellibus & melle. Atq; hæc eſt abſoluta curatio dilatationis pupillæ.

CAPVT XXXVII.

De vitiis tunicæ corneæ.

POſt tunicam vueam poſita eſt à natura alia, quæ a Græcis κερατοειδής, à Latinis cornea vocata eſt. Meletius in lib. de nat. hominis ſcribit, finem naturæ in fabricanda hac tunica fuiſſe, vt ſtringatur orificium vueæ, & vt ſit veluti quoddam ſepimentũ, quod contineat ne humor albugineus effluat, Galenus & alii addunt alium vſum, ne ſcil. aer ambiens humores tentaret, atque ita viſum offenderet cryſtallino offenſo. Vtcunque ſit, natura conata eſt haoc tunicam fabricare duram & ſolidam, ſed quia ratione ſoliditatis potuiſſet impedire ne ſpiritus extra prodirent, neque lumen reciperetur, eadem ratione natura ante foramen vueæ fecit hanc tunicam tenuiſſimam, lucidiſſimam, ita vt non impediat neque ſpirituum exitum, neque lucis receptionem, inſtar laternæ cuiuſdam: vbicunque igitur hæc tunica ita offenſa eſt, vt viſio lædatur primo, fit vel quia ſubſtantia eius vitiata eſt, vel quia luciditas eius vitiata. Et notate, me tantum facere mentionem horum duorum morbi generum, quia etſi cornea tunica alios plurimos morbos ſuſtineat, præſertim qua parte totum oculum veſtit, tamẽ nolo ego eos omnes tractare, partim quia eſt res chirurgica potius tractare vlcera & tumores oculorum, tũ quia tempus anguſtum eſt, & propero ad tractationem aliarum rerum, tum quia iotellectis his, poteritis & alios intelligere.

Vſus corneæ.

Duo morborum genera tunicæ corneæ hic tantum exponantur.

Si igitur ſubſtantia vitietur, eſt vel quia humectatur & craſſeſcit, vnde amittitur teneritas, vel quia exſiccatur, & corrugatur & induratur. Si luciditas vitietur, eſt quoniam alienos colores ſuſcipit, vbi hac in parte vueæ cornea ſit humectata & craſſior, inducitur viſus hebetudo, vt ait Gal. & omnia vidẽtur tanquam per fumum & nebulam quandam. Si vero corrugatur aut exſiccatur, fit morbus qui dicitur a Græcis, vt eſt in lib. medici Gal. ῥύζωσις, ab aliis ῥιζωτύπωσις. Si vero duratur, fit etiam vitium innominatum: ſed in omnibus hic viſus interdum prorſus aufertur, interdum valde diminuitur.

Vitia ſubſtantiæ corneæ.

Inter has affectiones annumero eas, quæ albugines appellatæ ſunt, eſt etiam albugo macula quędam, quæ in cornea ante pupillã fit, & ſæpe prorſus occæcat homines.

Si luciditas offendatur, vt dixi, fit impedimentum viſus, quia alieni in hanc partem inducuntur colores, qui impediunt perfectum viſum, quia omnia videntur colorata eo coloris genere, cuius materia eſt infixa illi parti, vt dicit Gal. contingere in arquato, & cuiuſmodi dicunt quidam apparere in affectione ab Arabibus vocata Seben. Sed licet dixerit Gal. in ictericis omnia apparere flaua, non eſt tamen perpetuum, imo ego plurimos curaui, ſed paucos vidi huiuſmodi.

Ictericis non omnia videantur flaua.

Dicetis cur iſti affectus non habent ꝓpria nomina? dico quia non ſunt propria coroeæ, niſi dicamus, ꝙ ſub nomine nebularum ſunt comprehenſæ, & ego ſum huius ſeotentiæ, quod Panus oculorum apud barbaros complectaĩ omnes fere huiuſmodi ægritudines.

Cauſæ craſſefactionis & humectatiooia nullæ aliæ ſunt, niſi humores craſſi & viſcidi, qui mittuntur ad hanc partem, & ibi figuntur, vnde omnes illæ occaſiones, quæ faciunt deſtillationes, faciunt & hos morbos, vt manere ſub ſole, crapulæ, ꝓmioentiæ oculorum.

Cauſæ.

Cauſæ vero ſiccitatis ſeu corrugationis ſunt multæ, ſed præſertim eſt ętas ſenilis, quia hic morbus proprius fere eſt ſenum. Similiter labores ſeu ægritudines capitis ex ſiccitate, vt inflammationes magnæ.

Cauſæ ſiccitatis.

Cauſæ vero indurationis ſunt vehementer refrigerantia, vnde dicit Gal. ſe non raro vidiſſe homi[illegible] ex immodico opii vſu fuiſſe occæcatos.

Et

Cauſa albu ginum. Et quia recenſui albugines inter has ægritudines, cauſæ harum ſunt duæ potiſſimum, vel cicatrix derelicta ab vlcere, quæ vngula interdum vocata eſt, quanquam vngula ſit aliud morbi genus. Altera cauſa eſt pituita torrefacta & indurata in cornea.

Cauſa variorum colorum in cornea. Cauſæ variorum oculorum ſunt varii humores, & hinc eſt, quod ſi ſit ſanguis, omnia rubea appareant, vt in Scben; ſi vero flaua bilis, flaua: ſi melancholia, liuida aut nigra, ſed raro contingit, vt vel ſanguis, vel humor melancholicus in hac parte figatur, quia cornea hac in parte tenuiſſima eſt, proinde vel nullæ, vel inſenſibiles propemodum ſunt venæ, & ſanguis difficulter poteſt congregari; humor melancholicus craſſus eſt & terreſtris, vnde difficulter decurrit ad hanc partem. Iſte affectus fere oculis ipſis cognoſcitur, quia ſi hæc tunica ſit vel humectata, vel craſſefacta, primo inſpicienti apparet veluti quædam ſuperficiaria nebula, deinde etiam ipſimet ægri referunt, ſe res videre veluti per nebulam, & fumũ: quare debebitis & oculos intueri, & ægrũ percontari. Cognoſcitur corrugatio ex ætate, quia vt dixi, hic morbus eſt ſenilis: ex præcedentibus etiam, veluti ſi præceſſerunt morbi feruidi & exſiccatorii: adhęc ſi nulla alia ſigna adſint, ſi vero malum factum ſit ex frigido, vſus fuerit æger rebus frigidiſſimis, oculus frigidus apparebit, aer frigi[dior] hoc oſtendere poteſt. Signa vero, quibus cognoſcuntur vitia ex humiditate, partim habentur ex ipſa medici inſpectione, partim ex relatione ęgri, quia videt interdum flaua, interdum nigra, interdum ſanguinea.

Signa Craſſefactæ & humectatæ.

Corrugatio nis.

Prognoſt. Prognoſt. ſunt, quod corrugatio oculorum nunquam ſanatur, & præſertim quæ fit ratione ætatis, vnde dicit Ariſt. quod ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, quanquam hæc philoſophi ſententia falſa eſt, quia vitium non ſemper fit ratione inſtrumenti, ſed vt plurimum ratione facultatis viſoriæ, ita quod etſi tradatis oculum iuuenis ſeni, tamen non videbit vt iuuenis. Dura hæc tunica vbi fit, & præſertim ex vſu vehementis frigidi, incurabilis eſt, & ipſi contingit idem quod cryſtallo, quia vbi aqua ſemel in cryſtallum conuerſa eſt vehementiſſimo frigore, non poteſt diſſolui, vt ait Ariſt. lib. 4. meteor. Albugines etiam ex cicatrice non ſanantur. Cæterum ſi malum fiat ex humoribus, & ſi recens, curari poteſt.

Ariſt. notatur quam Veteres ducebant dicta.

Curatio. Curationis autem totius ſumma eſt, vt omnia impedimenta auferantur, quæ non poſſunt neque feliciter, neque facile auferri, niſi prius remoueatur fluxus nouæ materiæ ad oculum. Igitur inſtituto tenui victu & vini abſtinentia, deueniendum eſt ad euacuandos humores eo modo quo dixi: vt primo euacuetur corpus, deinde caput per medicamenta ſoluentia, per nares, per palatum. Quo in caſu cauterium in nucha factum, prodeſt, & decoctum ſalſæ parillæ, vt docui, quia attenuat & exſiccat humores. Sunt aliqui, qui omnino prohibent ſanguinis miſſionem, ego vero, ſi plenitudo adſit, & præſertim in capite, laudo, & potiſſimum venæ cephalicæ. Poſt hæc veniendum ad localia, quia primo debēt eſſe lænia, deinde fortiora. Alzarauius laudauit liquamen gallinæ cum butyro & vino. Soleo ego ſumere radicem chelidon. & aqua vitæ diligenter abluere, deinde piſtare, & per colum tranſmittere, eumque liquorem guttatim inſtillare oculo patienti, & expertus ſum recentes panos oculorum deteri. Aliis etiam duobus vtor: Tartaro vini maluatici in tenuiſſimum puluerem redacto: qui inſperſus oculo deterit panum. Alterum eſt theriaca cum vino maluatico; nam eliquo eam in vino maluatico, & per pannum ſubtiliſſimum tranſcolo, & infundo oculo patienti. Atq; hæc de affectibus corneæ.

Cauterium.

Panos ſeu albugines curantia topica.

CAPVT XXXVIII.

De Ophthalmia.

SVmma oculi pars à natura veſtita fuit tunica quadam, quæ aduata à medicis omnibus dicta eſt, à quibuſdam etiam con[iun]ctiua: quæ etſi circumueſtiat totum oculum, attamen qua parte pupilla eſt, ea nō ambit, quæ tunica, quia magis expoſita eſt externis iniuriis, ideo plurimos ſuſtinet affect⁹, inter quos præcipuus & omniũ frequētiſſimus eſt, qui à Græcis dicitur ὀφθαλμία, Latini modo dolorem modo inflammationem oculorum, modo lippitudinem dicunt. Sed auctores nomen hoc lippitudinis & lippi nō ſemper de ophthalmia dicunt, ſed ſæpe lippos dixerunt eos, qui oculos lachrymoſos gerunt, vt Horatius de ſeipſo. Hanc paſſionem omnes fere medici fuiſſe tractarunt: vnus Auenzoar videtur ieiunus fuiſſe, nec cauſam ſatis intelligo. Celſus lib. 6. cap. 6. definit hanc affectionem quatuor nominibus: dolore, tumore, pituita, & lachryma. Per pituitam intelligens craſſam illam materiam, quæ adhæret palpebris & oculo, & lenta interdum vocatur: per lachrymam intelligit humorem fluidum & tenuem, qui per genas excurrit.

Nomina.

Definitio Celſi.

Diſtinctius & breuius definiuit Galenus 4. de comp. ſec. loc. cap. 4. quem imitati ſunt fere omnes alii Definitio talis eſt, quod ophthalmia eſt inflammatio tunicæ oculorũ adnatæ. Sed notate, quod idem Galenus docuit 2. ad Glauc. omnem inflammationem duplicem eſſe, aliam humidam, in qua ſcilicet copia humoris apparet, aliam aridam, in qua humor omnino nullus aut paucus apparet: humidam videtur vocaſſe ſimplicē ophthalmiam,

Galenus.

Differentia. miam, ſiccam vero ξηροφθαλμίαν, tameo frequenter ſub nomine ophthalmiæ vtraque continetur.

Igitur ophthalmia duplex habetur apud Gal. & omnes Græcos medicos, alia eſt quæ fit à cauſis internis & proprie ophthalmia dicitur: altera à cauſis externis, & hoc nõ ὀφθαλμία ſed ταραξις ſeu turbatio dicta eſt. *Ophthalmia & taraxis.* Auic. ſequax Gal. & Græcorum dixit, ophthalmiam duplicem eſſe, veram, & nõ veram: veram dixerunt Arabes quam Græci ophthalmiam dicunt, non veram quam Græci ταραξιν dicunt, nam & ipſi hanc vocant turbationem ſeu vacillationem.

Ophthalmiam veram & Græcorum & Arabum Aetius & alii diſtinxerunt in duas, vnam nominarunt ſuperficiariam, alteram profundam, alio nomine χήμωσιν. Superficiaria eſt in qua calor, dolor & tumor adſunt. Profunda, in qua præter hæc palpebræ ſunt inuerſæ, valdæ rubræ, & vere exulceratæ; Nec dicere poſſumus, quod alia ophthalmia eſt parua, alia magna, alia eſt mediocris, ſat eſt, quod omnis ophthalmia eſt inflammatio tunicæ oculorum adnatæ. *Modus generationis.* Quis vero ſit modus generationis huius affectus explicauerũt multi, ſed appoſitiſſime, meo iudicio, Craſſius medic[9] 66. probl. med. quo in loco dicebat, quod cum humores in meatibus oculi figuntur, obſtruunt, & calorẽ intro coercent: Calor adhibitus exardeſcit, cum perſpirare non poſſit, atq; ita vel immediate oculum inflammat, vel primo humores torret, humores torrefacti inflammant membranas, hinc ophthalmia Ex quib. perſpectum eſſe poteſt, hunc morbum eſſe in magnitudine, in intemperie, & continui ſolutione. Nam Gal. lib. de diff. mor. dicit, in omni inflammatione ſemper hæc tria morborum genera copulari. *Genus morbi.* Locus affectus nullus alius eſt, quam ipſa tunica adnata. *Locus affectus.* Sed nõne in ophthalmia viſus etiam impeditur? ſi impeditur, qui fit, vt locus affectus ſit tunica adnata, quandoquidem viſui efficiendo nullum præſtat adiumentum. Dico, quod viſus læditur in ophthalmia per accidens, hoc modo, quia vbi hæc tunica inflammata eſt, fit dolor & calor magnus in oculo, à calore & dolore fit attractio humorum ad oculum, humores illi attracti diſperſi per oculum, conturbant humores & ſpiritus, qui ſpiritus & humores conturbati neceſſario viſum oblædunt, ita quod quãquam ſit locus affectus ipſa adnata tunica, per accidens tamen læſis aliis partibus oculi, cooffenditur viſus oculi.

Quod autem in ophthalmia ſpiritus & humores ſint conturbati, teſtis eſt Alex. & Rhaſ. Alex. quidem, quia 2 problem. 42 dicit, ophthalmiam ideo contagioſam eſſe, quia ſpiritus contaminati ſunt, qui cum tangant oculos ſanos inficiunt ipſos. Sic quoque Rabbi Moyſes 24 aph. part. ex ſcotomia Gal. lib. de motibus ineuitabilibus, qui liber à nobis deſideratur, dicit quod qui primum videt ophthalmia aut conturbatione laborantem; ſtatim ipſi oculus conturbatur, quod ſi adhuc intente adſpiciat, non ſolum conturbatur, verũ etiam ophthalmiam contrahit Ratio porro atteſtatur, humores & ſpiritus perturbari, quia ſi fit attractio humorum per vniuerſum oculum, neceſſario illi miſceotur & humoribus oculorum, & ſpiritibus per oculũ diſperſis, qui commixti neceſſario turbant, & hoc eſt quod dicit Hip. in lib. de locis in hom ob tumores influentes viſum fieri μαρμαρυγῶδη, id eſt, apparere ſcintillas in oculo, atque acumen videndi perdi. Sed quæretis quæ ſit vera ratio, cur ita faciliter oculus contrahat hanc affectionem? *Cur ophthalmia contagioſa.* Nulla alia eſt ratio potior, quem Ariſt. 7. probl. ſect. vlt. & Alex. 1. probl. 35. qui dicunt oculos eſſe humidos, molles, εὐπαθεῖς, ſeu patibiles & mobiliſſimos, & ratione mobilitatis fieri vt facile cõtagia ſuſcipiantur ab oculis affectis.

Cauſæ ophthalmiæ fere omnes ſunt internæ, quæ vel in ipſa tunica gignuntur vel manant aliũde ad ipſam, *Cauſa ophthalmia vera interna.* in ipſa tunica ſunt cauſæ, quando totum corpus plenum eſt, & conſequenter totum caput repletum eſt & oculus, cuius repletionis merito fit tumor, rubor & calor Si aliunde veniant cauſę, vel ſunt humores viſcidi & craſſi, vel humores tenues & corrodentes, atque etiam poſſunt eſſe flatus; qui partem corrodendo, partim extendendo faciunt hunc affectum. Partes autem à quib. cauſæ hæ ad oculos manant, ſunt vel caput, vel iecur, vel totũ corpus. Viæ p quas veniũt ad oculos, ſunt aut venæ, aut arteriæ, aut vtræque, atque iſtæ vel intra cranium exiſtentes, vel extra. Atque hæ ſunt cauſæ internæ ophthalmiæ veræ.

Dubium eſt, an omnes humores & vapores poſſint facere hunc morbum? Ex vna parte videtur ratio perſuadere, quod ſolum fiat ophthalmia à cauſa calida, quia eſt morbus calidus, adeſt rubor, &c. quæ atteſtantur caliditatem. Qua ratione impulſi Arabes quidam, dixerunt, ophthalmiam eſſe apoſtema calidum oculorum. Quæ ſententia etiam videtur fuiſſe illius autoris, qui edidit lib. de oculis ſub nomine Gal. Ex altera parte eſt Auic. & Gal. 13. meth. qui videtur in ea fuiſſe opinione, quod omnes humores poſſunt facere ophthalmiam.

Dicendum eſt pro reſolutione, omnes humores poſſe efficere morbum hunc, ſed diuerſimode, quia inflammationem magnam faciunt humores calidi, frequentius fit inflammatio ab humore calido: remiſſam autem ophthalmiam poſſunt facere humores frigidi, ſed non ſoli, quin ſemper in hoc morbo iungũtur calidi frigidis humorib. & hinc eſt, quod ſemper adeſt rubor & calor, etiam

quod

quod fiat à frigidis humoribus. Cur vero humores frigidi nō poſſint ſoli facere ophthalmiam, ratio eſt, quia difficulter humores frigidi in anguſtum locum poſſunt congregari, & ſi congregentur, nō poſſunt incaleſcere, & ideo non ſolent ophthalmiam facere. Ophthalmiæ non veræ cauſæ omnes ſunt externæ & primitiuæ, ſed videndū eſt, ꝙ cū dico cauſas omnes eſſe primitiuas, non intelligo, ꝙ ad efficiendam hāc inflammationē conueniant ſolum cauſæ primitiuæ, quia conueniunt etiā humores & flatus, ſed intelligo, quod cauſę quæ mouent humores & flatus ſunt ſolū primitiuæ: bene verū eſt, humores motos vt plurimum eſſe ſanguinem & vapores, quia licet humor facile mouetur, ſimiliter & flatus, & ſicuti facile mouentur ad oculum, ita quoque faciliter recedunt. Sed nonne etiam humor bilioſus faciliter mouetur & recedit? Dico hoc verum eſſe, ſed ſua acrimonia pertundit oculum, & erodit: ex quo fit vt noui humores ad ipſum trahantur, qui poſtmodum veram inflammationem efficiunt, & hoc eſt quod ait Auicen. ſæpe ex non vera inflammatione fieri veram.

Cauſæ ophthalmiæ non veræ.

Quomodo ex notha ophthalmia vera efficiatur.

Iam vero cauſæ primitiuæ multæ numeratæ ſunt à Græcis & Arabibus, ſol ſeu ſolis ardor & calor, dolor capitis aduſtiuus, febris ardens, balneum calidum, puluis & fumus: nam puluis & fumus cum ſua acredine mordeant oculum, facile præbent occaſionem gignendæ ophthalmiæ. Hoc idem efficere puto vapores marinos, quoniam Caſſius medicus 13. probl. med. dicit, piſcatores facile tentari pterygio, quia vapores marini cū acres ſint, corrodant oculos, ex quo inflammantur, exulcerantur, & tandem fit vnguis. Inter eaſdem cauſas eſt quoq; frigus cōſtrictiuū, percuſſiones capitis, venti procelloſi, ebrietas, Veneris vſus. Addit Paulus & oleū. Cur vero oleum ſi tangat oculum, faciat ophthalmiā, puto hanc potiſſimum eſſe cauſam, quia faciliime oculo adhæreſcit, vnde cū elui non poſſit, obſtruit, facta obſtructione calor oculi intus cohibetur, atq; ita cohibitus exardeſcit & inflāmat.

Cur oleum faciat ophthalmiam.

Hipp. lib. de aquis, aere, & locis, annumerat etiam regiones, vbi ſcribit eos qui habitāt regiones auſtrales & calidas, facile tētari hoc morbo, & tentatos facile curari: habitatores vero plagę ſeptentrionalis & frigidæ difficulter tentari ophthalmia, & tentatos difficulter curari. Quam ſententiam ſecuti ſunt Rhaſes & Rabbi Moyſes, vbi ex ſententia cuiuſdam Iemmii dicit, eos qui habitant regiones calidas obnoxios eſſe ophthalmia, qui vero frigidas minus. Sed cur hoc contingit? Auic. non minor philoſophus quā medicus attulit cauſam. Dicit enim quod ſub cœlo calido capita repleta ſunt humoribus, qui calore ambientis colliquati decurrunt ad oculos, atque ibi contenti faciunt inflammationem, quę poſtmodum faciliter curatur, primo ob raritatem corporis, ob quam faciliter tranſpirant humores; deinde, quia iſti habent aluum fluidā. Dicit enim Hip. in aph. quod quicūq; ophthalmia tentati ſunt, ſuperueniente alui profluuio liberantur: In frigida vero regione fiunt difficulter, quia quāquam adſint humores in capite, tamen congelati ſunt immobiles, ob id nō poſſunt excurrere ad oculos, ſed ſi quando excurrant, & frigore & denſitate cutis. At vt non poſſint facile neque cito humores illi diſſipari & expirare. Hip. 3. aph. & lib. de loc. aere, &c. annumerat conſtitutiones temporum inter has cauſas: ſimiliter & Ariſt. ſect. 1. probl. & Auicen. Circa cauſas ophthalmiæ tria ſunt quæſita ſcitu digna: duo propoſita à Caſſ. vnum ab Alex. Quærit Caſſius probl. 16. cur æſtate potiſſimū fiunt ophthalmiæ, vt etiam dicit Hip. 3. aph. & cauſa quæſiti eſt, quia tempus æſtiuum, calidum & ſiccum eſt, propter quod omnis videtur ablata occaſio fluxionis oculorum. Reſpondet, cauſam eſſe ſplendorem ſolis, & luciditatem aeris, eo quod tempore æſtiuo ſol maxime ſplendens, & aer maxime lucidus exiſtens diſgregat humores & ſpiritus oculorum, atq; ita cauſam præbet ophthalmiæ. Sed hæc cauſa mihi non ſatisfacit, primo, quia etiam hyeme ſæpe aer lucidus eſt, & ſolis lumen noxiū, vnde etiam deberet hyeme fieri hic morbus, ſi fieret ratione ſplendoris ſolis & ratione luciditatis aeris, æque n. ſplendet ſol hyeme atq; æſtate. Secūdo nō placet, quia ſi noceret ſolis ſplēdor, q̄a diſgregat humores & ſpiritus, deberet potius viſus operationem impedire & turbare, nam nō videmus, ꝙ æſtate ob ſplendorē magis offendatur quam hyeme. Tertiū non placet, q̄a qui intuentur ſolem ſplendidiſſimū, aut niuem, iſti patiuntur quidē viſu, propter ſpirituū diſgregationē factam à lumine ſolis, vel niuis luciditate, ſed iſti non patiuntur ophthalmiam; Igitur non videtur ſana hæc ſententia Caſſii. Dicendum igitur eſt, ꝙ æſtate, vt ait Hip. fiant ophthalmiæ nō per ſe, ſed per aliud: quia vere replētur capita, æſtate humores cōtenti ab ambientis caliditate colliquātur, & fluunt ad oculos, atq; ita fit, vt æſtate fiant lippitudines. Atq; hæc fuit ſententia Gal. 3. aph. 20. vbi ait, veram eſſe ſententiam Hip. quia lippitudines fiunt æſtate repleto capite.

Cur in calidis regionibus ophthalmia frequentior ſit.

Cur æſtate fiant ophthalmiæ.

Secundum quæſitū Caſſii eſt, cur ſit, quod interdum ophthalmia, ſi fiat febris, ſoluitur morbus, interdum ſi ſuperueniat febris, ophthalmia magis exacerbatur. Cuius euentus tradit hanc rationē, & bene, quod febris, quæ ſuperuenit, vel eſt mediocris, vel vehemens: ſi ſit mediocris, rarefaciendo & exſiccando ſoluit ophthalmiam; ſi vero ſit vehemens & vaporibus acribus & magnitudine caloris, non ſolum non ſoluit lippitudinem, verum auget. Addit & aliam cauſam, ſed obſcurā, cuius, vt pu-

Cur à febre modo ophthalmia ſoluatur, modo exacerbetur.

vt puto, hic ſenſus eſt, quod Febris interdum exſiccat humores, quod non ſunt multi, interdum vero magis infarcit, quia & humores ſunt multi, & caput plenum eſt.

Cur peſtem præcedat ophtalmia.

Tertium quæſitum eſt Alex. 2. probl. 104. quærit Alex. cur magna ex parte peſtem præcedat lippitudo. Reddit cauſſam, eo quod in peſte ſpiritus ſint contaminati, qui ſuapte natura feruntur in caput, & deinde in oculos, tum quia oculi trahunt eos ſuo motu, tum quia ob paſſibilitatem facile recipiunt ſpiritus ingruentes, vnde ſpiritus commaculati exiſtẽtes in oculis, inficiunt ipſos, & cauſſam præbent ophtalmiæ. Sed pace huius magni viri, hæc ratio mihi non ſatisfaciat. Primo, quia fomes ipſius peſtis eſt potius in humoribus, quam in ſpiritibus: dico potius, quia non nego, quod interdum peſtis fomes ſit in ſpiritibus, qui tempore peſtis ſtatim iugulant hominem, ita vt non ſit locus gignendę ophtalmiæ. Si igitur fomes peſtis eſt in humoribus, non ſequitur, quod ſpiritus venenati debent inficere oculos. Præterea dato etiam, quod ſpiritus in omni peſte veneuentur, tamen ſpiritus, qui ad oculos perueniunt, non ſunt vitales, ſed animales. Tertio, dato etiam, quod ſpiritus animales venenentur à vitalibus, dico, quod neceſſario debebit prius fieri peſtis, quam ophtalmia, quia ſi in peſte primo venenentur ſpiritus vitales, vt æquum eſt, cor ipſum prius tentabitur quam oculi, vnde præcedet peſtis ophtalmiam, non ophtalmia peſtem.

Reſolutio authoris.

Igitur mihi videtur dicendum, quod cum hoc contingat non ſemper, ſed magna ex parte, vt dicit Alex. contingit ſolũ, quando peſtis habet primariam originem ex ſanguinis ebullitione; quia peſtis, quæ fit ex ſanguinis ebullitione, antequam contrahatur magnus ille gradus putredinis & veneni, ſanguis prius ebullit, vnde vapores multi, feruidi & acres feruntur ad caput & oculos, quos quia ſunt feruidiſſimi inflammant, & ophtalmiam faciũt: & hinc eſt, quod in morbillis, in variolis, quæ ſunt genera peſtis, (nam Rhaſes hæc enumerat inter peſtes) ſemper videbitis, antequam adueniant, oculos inflammari; & hoc eſt fere perpetuum.

Differentia. A ſubſtãtia.

Differentiæ ophtalmiæ multæ ſunt: primo à prædicamento ſubſtantiæ. hoc eſt à materia ipſa, quæ eſt pars ſubſtantiæ, quia vel eſt vaporoſa, vel humoralis: & ſi humoralis, vel ſanguinea, vel pituitoſa, vel bilioſa, vel melancholica. 2. capiuntur à prędicamento quãtitatis, quoniam dicunt medici, ophtalmiam aliam eſſe magnam, aliam paruam; aliam cum paruo tumore, aliam cum magno: modo vehementem, modo remiſſam: modo continuam, modo diſcretam ſeu vt dicit Auic. modo periodicam. 3. capiuntur à prædicamento

A quantitate.

A qualitate.

qualitatis, nam dicit Auic ophtalmiam aliam eſſe calidam, aliam frigidam, aliam rubeam magis, aliam minus; aliam benignam, aliam malignam. Capiuntur etiam à tempore, quia ophtalmia aut eſt recens, aut antiqua, & Gal. 3. aph. 12. dicit aliam eſſe tabidam, aliam non tabidam. Sumuntur tandem à modo generationis, quia aliæ gignuntur per congeſtionem, aliæ per affluxum. Sed dices, quod cum dixerim alias eſſe periodicas, quæ ſit ophtalmiæ periodus. Reſp. id quod etiam dicit Gal. 2. de diff. feb. 11. ophtalmias fieri periodicas, vt & multos alios morbos ratione qualitatis humoris, ex quo generantur; eo quod ſi ex bile, periodus erit tertiana: ſi ex pituita, cotidiana, ex melãcholia quartana. Sed aduertendum, quod etiam Gal. ait, ſæpe interturbari has periodos, propter gradum cõgeſtionis humoris, quia humor congeſtus multus eſt: ex. gr. Si ſanguis bilioſus in magna copia congregetur, poteſt fieri periodus continua ſeu cotidiana, licet materia ſit bilioſa.

A tempore.

Ophtalmia periodus.

Signa. In genere.

Signa ophtalmiæ generica ſecundũ Rhaſ. 9. ad Alm. & ſecundum Gal. 4. de comp. ſec. loc. 4. & li. de totius morb. tem. hæ ſunt: tumor oculi, rubedo, ſeu mutatio albi ad rubrum, fluxus lachrymarum, dolor, qui vt dicit Auic. interdum pungitiuus eſt, interdum vlceroſus ſeu corroſiuus, interdum tenſiuus. Ariſt. 10. eth. c. 3. vbi loquitur de voluptate, tradens exempla quædam, inquit, quod in ophtalmia omnia quæ videntur, apparent alba, quaſi hoc etiam ſecundum nonnullos ponendum hic inter ſigna generica ophtalmiæ; ſed iſti nihil intelligunt, quia ab Ariſt. ſub nomine ophtalmiæ intelligitur non inflammatio hæc, ſed vt intellexiſtis, affectus quidam in cornea, & in humore albugineo, in quo omnia apparent alba: quamuis etiam ophtalmia, quæ fit à pituita, vna cum copia lachrymarum habeat & hoc ſignum, quod omnia viſa appareant alba.

Signa ſpe. non vera.

Signa porro, quæ ſpecies ophtalmiæ non veræ indicia ſint, cauſſæ procatarcticæ, præcipue ſi omnia accidentia ſint leuia, & abeuntibus cauſſis extrinſecis, abeant quoque accidentia.

Vera.

Signa autem ophtalmiæ veræ à Græcis χέμωσις dictæ, ſunt dolor magnus, tumor maxime rubeus, calor ingens, inuerſio palpebrarum, interdum enim habent palpebras adeo inuerſas & tumentes, vt non poſſint oculum obtegere. Signa autem quæ demonſtrant veram ophtalmiam, ſed non magnam, ſunt duûm generum, alia indicant, an fiat per affluxum, an per congeſtionem materiæ: & ſi per affluxum, per quas vias: alia vero demonſtrant materiam, ex qua fiat inflammatio. Si cum ophtalmia coniungatur nauſea

O vel

vel vomitus, ſignum eſt, malum fieri per af-
fluxum à ſtomacho: ſi ſit cum capitis dolore
& grauitate, argumentum eſt affluxum fieri
à capite, & quia hic affluxus poteſt eſſe vel
per vaſa extra vel intra cranium, ſi venæ
frontis & faciei ſint tumidæ, vt dicit Rhaſes,
ſi venæ oculorum ſint plenæ & graues, argu-
mentum eſt, affluxũ fieri per venas extra cra-
nium. Addit Auic. hoc magis innoteſcere, ſi
arteriæ temporum vehementer pulſent.

Quod ſi nullum horum ſignorum adſit,
ſed cum ophtalmia ſternutationes, & vt ait
Paul. pruritus narium vel palati, argumento
eſt ab affluxu fieri per vaſa intra cranium exi-
ſtentia. Atq; hæc ſigna ophtalmiæ per afflu-
xum.

Per congeſtionem. Quod ſi fiat per congeſtionem, nullũ ho-
rum ſignorum aderit, ſed tumor tantum, do-
Signa materia. lor, calor & lachrymæ. Vt vero materia faci-
ens morbum poſſit cognoſci, multa ſunt in-
dicia, & primo quædam ſunt communia, quę
ſemper vobis erunt ſpectanda, vt ætas, regio,
conſtitutio aeris temperamentum corporis,
ratio victus, vitæ ſtudium; hæc enim omnia,
quando examinabitis, poteritis ſaltem ma-
gnas coniecturas conſequi, quibus intelliga-
tis materiam peccantem.

Sed ſunt pręter hæc alia argumenta magis
Sanguinis. particularia, ex. gr. ſi ſanguis faciat malum,
totus oculus & facies rubent, venæ amplæ
erunt, tumor grauis, materia quæ fluit erit
benigna, non admodum acris. Addit Alza-
rauius, quod etiã aderit ſonitus aurium: ſed
puto ſignum hoc potius conuenire illi factæ
à flatu & vaporibus.

Pituita. Si materia fuerit pituita aut ſanguis pitui-
toſus, color non admodum erit rubeus, ſed
potius ſubalbidus grauitas magna, calor mi-
nor, minor etiam dolor, grauitas palpebra-
rum, & palpebræ noctu quaſi quodam viſco
conglutinantur, ita vt difficulter poſſint diſ-
ſolui. Sed dicetis, cur potius hoc contingit,
vt noctu palpebræ conglutinẽtur? Tres ſunt
1. cauſſæ, 1. quia in die oculi mouentur, & ex
motu diſſoluitur pituita; noctu vero quieſ-
cunt, & ratione quietis pituita congregatur.
2. 2. ratio eſt, quod noctu pituita coquitur, &
dum coquitur, craſſeſcit, atque tenacitatem
3. quandam acquirit. 3. cauſſa eſt, quia noctu
magis abundat humor, quam interdiu: vnde
cum multus ſit, & detentus, facile congluti-
natur.

Bilis. Si fiat à bile, dolor erit mordax, pungens,
ſimiliter ſi fiat ab humore bilioſo, ad hæc pau-
ca aderit rubedo, & potius flauities, lacrymæ
fluentes, tenues erunt.

Melancholia. Si vero fiat à ſanguine melancholico, ait
Auic. quod erit in oculo grauitas cum obfuſ-
catione, parum agglutinabuntur palpebræ,
morbus erit contumax, oculus maxime erit
ſiccus, nam licet flaua bilis ſit etiam humor
ſiccus, eſt humidior tamẽ oculus in hac cauſ-
ſa quam in melancholica, quia ſua acrimonia
trahit alios humores ad oculos, qui ipſos hu-
midos reddunt. Quod ſi nulla prædicta ſigna
adſint, & tamẽ oculus doleat, tumeat, exten-
datur, atq; ſonitus in auribus ſit, argumento
eſt non fieri ab humore, ſed à flatu, ſeu à va- *Flatus.*
pore, eo magis, ſi in oculo nulla appareat la-
chryma, quoniã in omni ophtalmia humo-
roſa neceſſario aliquis humor apparet, ſed in
alia magis, in alia minus: nam erit magis in
ſanguinea, ſecũdo loco in pituitoſa, tertio in
bilioſa, quarto in melancholica. Quærat ali-
quis, an ex vrina poſſit haberi iudiciũ, eo ma-
gis, quod Hip. 2. prorr. loquens de lippitudine
dicit, maxime inſpiciendas eſſe vrinas, ex qua
ſententia videtur, quod ex vrina poſſint ha-
beri indicia. Sed ex altera parte nullus eſt, qui
hæc adnumeret. Dicerem ego, ſigna ex vrina
interdũ haberi poſſe, ſed nõ ſemper: Habe-
ri poſſunt quando fit ab affluxu in partibus
inferioribus, maxime à toto, quia iſte afflu-
xus fit per venas & arterias. Status autem ve-
narum & arteriarum maxime declarantur ex
vrinis: ita, quod inte dicat Hip. in his ophtal-
miis haberi poſſe ſignà ex vrinis: verum eſt
tamen, ſi fiat per congeſtionem, vel per afflu-
xum à capite, non poſſe haberi indicia: & hoc
eſt, quod Gal. ait, in com. prorr. multa eſſe
adulterina & interiecta. Et notat Gal. quod
ille auctor voluerit, haberi ſigna capitis affe-
cti ex vrina, quod ait eſſe falſum. Dicendum
eſt haberi quidem interdum ſigna ex vrinis,
ſed nõ ſemper, neq; vt plurimum. Circa pro- *Prognoſt.*
gnoſtica, ait Rhaſ. humidam ophtalmiã eſſe
breuiorem ſicca. Quæ fiũt ophtalmiæ à cauſ-
ſis extrinſecis, omnes ſaluberrimæ ſunt. 2.
loco, quæ fiunt & ab extrinſecis & ab intrin-
ſecis: Difficillime omnium, quæ ab intrinſe-
cis: inter quas ſunt quidam gradus, quia vt
dicit Rhaſis, quæ fiũt à materia calida & ſub-
tili, & ſine lachrymis, ſunt. & frequẽter exce-
cent, excæcare ſolent: Dicit enim Hip. in co-
ac prænot. quod vbi dolor capitis copulatur
ophtalmiæ, præſertim longiori tẽpore, quod
fere occæcare ſolet, quæ vero fiunt ab humo-
ribus craſſis & viſcidis, non modo periculo-
ſæ non ſunt, imo vero ſæpe viſum exacuunt.
Cauſſam huius reddit Ariſt. 31. parte probl.
9. & Caſſius probl. 18. vbi dicunt, quod ſicuti
medicamenta lachrymas cientia viſum exa-
cuant, quia humorem euacuant, qui viſum
turbabat, vt cepæ & allia, ſic in his morbis
euocantur humores, qui antea viſionem tur-
babant.

Dicit deinde Hipp. quod vbi febris oph- *Febris quo*
talmiæ ſuperuenit, liberat, quod præcipue *modo liberet*
verum eſt de ophtalmia facta à materia frigi- *ab ophtal-*
da, ſicuti vere verũ eſt de omni, quod vbi alui *mia.*

fluxio [illegible] erit, ophtalmiam ſoluit, vt dicit idem Hip.6. aph. 17.

Celſus lib.6.cap.6.dat plurima ſigna, quibus & futuros euentus intelligere & prædicere poſſimus: ſed hæc ſunt præcipua, quod longa, ſed ſine periculo futura ſit valetudo, ſi lachryma ſit multa, calida, pituita pauca, tumor modicus: econtrario neque longam valetudinem, neque periculum vllum minatur, ſi ſimul lachryma, tumor, & craſſa pituita cœperint, pituita ſit [illegible], tumor non admodum durus.

Circa curationem huius affectus, quia ſæpe male torquet oculos, partem nimirum, vt ait Plin. lib. 11. corporis noſtri precioſiſſimam, quæ lucis vſu diſtinguit mortem à vita, dico vos debere diligenteis eſſe, non ſolum vt cognoſcatis, verumetiam vt ſtatim ſuccurratis. Pulchrum ſanè eſt Oribaſii præceptum 4. ad Euryap. vbi dicit, cum inflammatio & dolor oculos obſidet, ſi medicus abſit, facito tu ea quæ poſſis, quouſque medicus accedat, ne quid deterius accedat. Putauit auctor ille tanti referre, vt ſtatim præſidia adhibeantur, vt voluerit ægrum etiam ſeipſum curare.

Non vera ophtalmia. Curatio igitur duûm generum apud nos fiet. Altera erit curatio non veræ ophtalmiæ, altera veræ. Curationem non veræ ophtalmiæ conueniunt omnes facilimam curatu eſſe, neque tamen negligendam, ſcilicet, quæ tota poſita ſit in cauſſarum extrinſecarum ablatione, nam niſi huiuſmodi cauſſæ primitiuæ ſublatæ ſint, fruſtra eſt ſtudium omne medici. Debetis itaque primo omnes cauſſas primitiuas amputare, deinde ſi ſublatis cauſſis adhuc maneant veſtigia, conſi[illegible]ndum eſt ad alia. Et 1. memoria tenete, quod ſcriptum eſt ex ſententia Archig. apud Gal. 4. de comp. ſec. lo. & quod in omni ophtalmia optatur, nempe, vt cibi & potus paucitas, aquæ potus, abſtinentia Veneris, & alui lubricitas ſemper obſeruetur: atque hæc omnia neceſſaria ſunt & vtilia. Quod ſi morbus factus ſit ex adustione capitis à Sole, vult Aetius, vt plurimum potet æger, ad conciliandum ſomnū, & ad coquendam inflammationem. Ad hæc aq. roſ. cum camphora, vel ſine camphora, lac mulieris iuuenis inſtillatum conuenit, & maxime confert. Rabbi Moyſes 2. aph. laudat emplaſtrum factum ex teneris foliis roſarum. Sed aduertendum eſt de potu, nam Ruffus Epheſius, vt ait Rhaſes, intellexit quod æger debet multum vini potare? Paulus Aetius & Oribaſius dixerunt ſolum, quod debeat multum potare, neq; vini neq; aquæ meminerūt. Ego puto vinum aduerſum, vbi caput æſtuat ſub Sole, & potum aquæ, non vini exhibendum, quia & ſomnum conciliat, & inflammationem ſedat.

Ex adustione capitis.

[illegible]

Si a fumo vel puluere factus ſit morbus, abluendi ſunt oculi aqua dulci, tum quieſcendum, & æger detinendus in loco anguſto & obſcuro. Quod ſi malum non cedat, vtamini hoc linimento in palpebris.

℞. Pulu. roſ. ʒ j.
Croci ℈. j.
Aq. roſarum q. ſ. fiat linimentum.

Linimentum.

In hoc caſu laudat Oribaſius infuſionem vel lactis, vel frigidæ ſæpius factam.

Si à frigore fiat ophtalmia, duo in hoc caſu commendat Auic. primum eſt balneum aquæ dulcis tepidum: quod tum prudenter adhibendum erit, ſcilicet, niſi caput repletum ſit, quoniam repleto capite balnea inimica ſunt, quia agitant materias, & humores ad oculos præcipitant. Secundum eſt, vt digeſto cibo vinum tenue & ſubtile propinetur. *Curatio ophtalmiæ à frigore.*

Si fiat ab oleo, abſtergentibus detergendum eſt, vt aq. bordei & aq. myrobal. *Ab oleo.*

Si fiat à veſpa, vt ſæpe fit, ſolent vulgares ſtatim adhibere ferrum, & conſtringere oculos ferro, quia ferrum illud ſuo frigore repellit influentes humores, & compreſſione illa facit, ne pars in tumorem attollatur. Sed hoc etiam in caſu confert ſummoperè oculum abluere frigida, vel aqua bordei cum lacte. *A veſpa.*

Vera autem ophtalmia paulo diligentiorem curationem exigit, quia à variis cauſſis efficitur, propter quod iure videtur Celſus latenter ſugillare Hipp. quod dixerit, in dolore oculorum cōuenire balneum, meri potionem, fomentum, purgationem, & venæ ſectionem, nec tamen diſtinxerit corpora & cauſſas, in quibus medicinæ ſumma eſt: Nos igitur diſtinguamus ſpecies, & quia ſunt quędam fere omnibus communia, de his primum agemus. Nam aer in omnibus ophtalmicis obſcurus eſſe debet: in cauſſa calida frigidus, & econtra; ſomnus moderatus vtilis: ſed ſi dolor multū vrgeat qualibet hora dormiendum, quia ſomnus & dolorem ſedat, & cauſſam morbificam percoquit. Somnus fiat capite eleuato & ſupine, omnes detinendi ſunt in quiete, non loquendum, fugiendi ſomni graues & multi, quæ aſpiciuntur, debent eſſe vel viridia, vel cærulea, vel nigra; in qua re etiam nonnihil diſcriminis eſt, quia ſi viſus non ſit diſgregatus, adeo potius viridia & cærulea conueniunt: ſi ſint multum diſgregati ſpiritus, nigra conueniunt. Atque ita interpretandus eſt Galen. locus, quando præfert colores nigros cæruleis & viridibus. Ira vitanda & cogitatio, motus omnis cauendus, & præſertim partium ſuperiorum, propter quod etiam pectinationes capitis vitandæ. *Curatio veræ.* *Somnus.* *Colores qui conueniant.*

De capillis an ſint tondendi, multi longas *Capilli an tondendi.*

 diſpu-

diſputationes fecerunt, ſed cum viderim Galen. 11. de vſ. part. cap. 14. laudantem in ophtalmia capillos minui, quod etiam vult Auic. ita hanc rem ſtatuendam puto; quod ſi capilli ſint multi, & caput grauare videantur, & caput calidum ſit, minuendi ſunt, præſertim quando non licet pectinare: ſecus autem ſi non ſint multi capilli, nec grauent caput. Aluum fluere quotidie curandum eſt, ſi non ſponte, ſaltem arte.

De vſu balnei.

De balneo dico breuiter quatuor eſſe obſeruanda.
1. 1. vt non fiat balneum, niſi corpus ſit mūdum, quia ſi ſit plenum, periculum eſt,
2. ne materia diffuſa ad oculos ruat. 2. vt iam tota materia ſit effuſa ad oculum, non ſit ad-
3. huc in motu. 3. vt adhibeatur, vbi humor eſt craſſus & pituitoſus, quia à balneo huiuſ-
4. modi humores attenuantur. 4. vt morbus ſit in declinatione.

Potus.

Quod ad potum attinet, puto rem ita eſſe definiendam, quod ſemper conueniat vinum in declinatione, quia concoquit & abſumit; alio tempore vel nunquam, vel ſolum, quando materia eſt frigida, & ſanguis craſſus. Quo in caſu Galen. 6. aph. 31. ait, vinum generoſum conuenire ex Hippo. ſententia, atque ſe vini potu quendam hoc modo curaſſe. Vbi vinum non conceditur, aqua cocta cum fœnic. & coriandro aq. hordei, aq. ſimplex granatorum conuenit, diuerſimode prout diuerſa erit materia, ex qua fit ophtalmia.

An acetum conueniat.

Vitari debent omnes cibi difficiles coctu, ſalſi, vaporoſi, acres, craſſi ſucci, acetoſi, etiam ponuntur à multis. Circa quos cibos acetoſos multi multa loquuntur. Sed paucis hoc definio, quod acetum acre nunquam conuenit in affectibus oculorum, quia eſt veluti vehiculum, quod prouehit humores ad oculos, acetoſa vero ſeu acida, quæ habent vim adſtringendi coniunctam, hæc poſſunt conuenire, præſertim ſi poſt cibum ſumantur, quoniam facient ne vapores & humores in caput ferantur.

Hæc fere communia ſunt, eſt deueniendum ad particularia magis, quæ remedia quinq; generibus complexus eſt Hip. 6. aph. 31. vbi ait, dolores oculorum ſanari meri potione, balneo, fomento, venæ ſectione, & purgatione. Et ſane tota hæc medicatio his quinque abſoluitur. Sed animaduertendum, ordinem, quem recitauit, non eſſe ſeruandū in curatione, id quod etiam notauit Celſus. Sed vbi hæc adminiſtranda ſunt, alter ordo ſeruandus.

De venæ ſectione.

Quod ad potum & balneum, iam intellexiſtis. venæ ſectio ſequitur: circa quam quatuor ſunt conſideranda: vnum eſt, quibus conueniat. 2. quantum. 3. quo in loco. 4. quomodo. Quod primum attinet, eſt controuerſia inter Græcos & Arabes, quia Græci nolunt in omnibus conuenire venæ ſectionem, ſed ſolum quando corpus plenum eſt, dolor magnus, diſtenſio partis, tumedo & calor: contra Meſues, Auicen. & alii Arabes videntur voluiſſe, quod venæ ſectio conueniat in omnibus, modo nihil impediat. Ego ſic definio, quod niſi quid prohibeat, & ophtalmia ſit humoroſa, atque magna, quod ſemper à quocunque fiat humore, ſanguis eſt mittendus. Et ratio eſt, quia huiuſmodi ophtalmia vel eſt à ſanguine, vel ab aliis humoribus ſanguine permiſtis. Præterea venę ſectio tria bona præſtat, reuellitur materia, remittitur dolor & feruor, & præbetur locus medicamentis repercutientibus, quia cum venę exinanitæ ſunt paululum, fit vt in locum exinanitum humores repulſi à medicamentis recipiantur. In ophtalmia facta à materia vaporoſa non conuenit venæ ſectio, niſi dolor ſit vehementiſſimus. Gal. enim ait, quod in omni dolore magno ſaluberrimum ſit remedium venæ ſectio.

Quæ venæ ſecandæ.

De loco ſectionis ita ſtatuendum eſt, quod ſi corpus repletum ſit, & malum fiat ex plenitudine, primo pertundenda eſt vena communis, deinde cephalica, poſtremo venæ poſt aures, vel temporum: & ſi malum protrahetur, etiam venæ angulorum in oculis. Si malum non ſit à plenitudine, ſtatim deueniendum eſt ad ſectionem cephalicæ, deinde ad ſectionem venarum poſt aures.

Quantitas ſanguinis.

Quantitas metienda erit ex viribus, quod ſi vires ſuſtineant, & malum fiat à plenitudine, aut mittendus eſt ſanguis vſque ad lipo hymiam excluſiue, aut patienda: ſit miſſio in plures vices, vt Gal. lib. de cur. rat. per ſanguin. miſſ. dicit, feciſſe in quodam procuratore cuiuſdam ciuis Romani, in quo multam quantitatem extraxit, ſed tribus vicibus.

Tempus ſectionis.

Tempus ſectionis eſt, vt ſtatim mittatur, lenita tamen prius aluo. Quod ſi ſectio non permittatur, adhibendæ ſunt cucurbitulæ ſpatulis, aut etiam coxis, aut partibus inferioribus, frictiones, ligaturæ etiam conueniunt in principio ad reuellendum, quanquam facienda ſit venæ ſectio.

Purgatio.

Circa purgationem eſt aduertendum, an malum fiat ex ſola plenitudine ſanguinis, an ex cacochymia: quia ſi ex ſola plenitudine poſt venæ ſectionem nulla conuenit purgatio, ſed tantum localia, quæ qualia eſſe debeant, mox audietis. Si vero malum non ſit à plenitudine, ſed à prauitate humorum, præparati humores ſyrupis accommodatis erunt purgandi, pituito ſiquidem agarico, pill. cochiis, pill. ind. bilioſi ſcammonea, rhabar. melancholici pill. de lapide lazuli, pill. cochiis cum helleb.

helleb. & vnumquemque humorem pu... pa... ſcd adnerite inter do... purgabitur ... ua... ulcer ... conneuunt, quis omnino eſt neceſſarium ſoluere aluum. Dicit enim Gal.6. ph.17. & Hipp. ait, quod ab o... habito ſi fluxus alui ſuperuenerit, bonum: quod ſicuti videmus fluxum à natura factum curare ophtalmiam, ſic quoque medicus debet iuuare naturam, vt aluū fluere faciat.

1. Circa vltimum remedium fomentum, ſunt ... quædam obſeruanda, quæ omnia ſ...re monſtrat Galen. 4. de comp. ſec. loc. vnum, vt fugiantur fomenta adſtringentia, quia ſi oculis exhibeantur, exaſperant, & dolorem augent; verum eſt tamen, quod ad cohibendum fluxum vtemini adſtringentibus validis circa frontem & tempora, quia hæc proſunt compeſcendo fluxui, neq; dolorem exaſperant.

De fomentis.

2. Alterum obſeruandum eſt, vt quantum fieri poteſt, medicamenta opiata fugiatis, id eſt, ea, quæ magnopere refrigerant, quia, vt dicit Galen. ſi opiata adhibeantur, aut ſunt vehementia, aut non; ſi non ſint ita vehementia, primo quidem appulſu leniunt dolorem, ſed paulo poſt cruciatum geminant: ſi verò vehementiora ſint, tollunt quidem dolorem, ſed tollunt etiam viſum. Dices, cur igitur medicamenta veterum à Galen. relata fere omnia opium habent? Dico, ea eſſe prudenter excogitata, quia opium illud adeo refractum eſt, vt ſi non iuuet etiam non lædat. Coguntur tamen me... ſæuitiam doloris interdum vti huiuſmodi, ſed adhærendum eſt Galeni conſilio, vt ſi vtamini opio, dolore ſedato illico fomentis oculis calidis, vt ſcilicet, poſſit mal... qualitas ab opio relicta auferri. Supereſt igitur, vt medicamenta ſint accommodata, nempe quæ mo... ſtringunt & leuia ſunt, vt eſt album en oui, fœnugræci deco... maxime laudatum eſt à Galen. Crocus, turbia lota, aq. roſacea, a. que hæc omnia fere ſi iudicium adhibeatis, conueniunt in quauis materia. Nolo tamen præterire, qu... fere pro oraculo habeo, vt in principio, ni... acti, nunquam localibus vtamini: ego enim millies expertus ſum, quod inflammati oculi nimio nolunt tangi, quia ita pollent acumine ſenſus, vt ... a tractatione offendantur, & ſemper ab... q... tantum poſſum à localibus, præſertim in principio. Hæc omnia volui procurat one per capita vo docere, cæterum poteri... particulariter vos ex... & me... medicamenta ocularia multa habebitis apud auctores.

Opiata fugienda.

Localia in principio fugienda.

CAPVT XXXIX.

De inſtrumenti auditus affectibus in genere.

INter ſenſus nobis a natura tributos alii vitæ neceſſarii ſunt, alii vitæ beatæ, alii neutri. Sine ſenſu tactus neque viuere poteſt homo: abſque auditu & viſu poteſt quidem viuere, bene beateque viuere non poteſt. Odoratus homini neque ad eſſe, neque ad bene eſſe neceſſarius eſt, quoniam ſi voluptates, quas nobis odoratus præſtat, comparemus moleſtiis, multo pauciores ſunt, vt non debeat homo hunc ſenſum magnifacere. Dico hoc in homine, quia bruta odoratu ad perſequendas eſcas vtuntur. Cum igitur homo non minus vt bene viuat, quam vt viuat, curare teneatur, ea proptet non minus ſtudii imponendum eſt, vt viſus ſibi conſeruetur & auditus, quam vt tactus & guſtus. Quod verò hi duo ſenſus, viſus & auditus, ad bene & beate viuendum conducant, teſtantur Plato Ariſtot. qui dixerunt, ad prudentiam & diſciplinas comparandas hos ſenſus eſſe maxime neceſſarios. Et quanquam Ariſtoteles in libro de ſenſu & ſenſili videatur ſenſiſſe, quod viſus ad prudentiam magis conducat quàm auditus, ſum tamen alie... ſententiæ, quod videamus cæcos ſæpe prudentiores eſſe, quam ſurdos, propter quod Theophraſt. in lib. de ſenſib. iure dixit, auditum magis ad rationem accedere, quam ad effectus: Imo vero nullum eſſe ſenſum, qui magis alienet a ratione, quique magis dementet homines ipſo auditu. Cum igitur hæc ita ſe habeant, ſi diligentes fuiſtis in cognoſcendo, quomodo viſum à morbis cuſtodiatis, eodem modo & auditum defendendum curare debetis. Spero me hanc rem vobis ita tractaturum, vt ſicuti, quantum in me erit, nihil omittam, ita vt vos vtilitatem & voluptatem capiatis. Quod vt meliùs conſequi poſſitis, inuenienda ſunt nobis vitiorum genera, quibus hic ſenſus omnium maxime labefactatur. Ratio vero inueniendi hęc vitia non aliunde exſpectāda eſt vobis, niſi ex cognitione artificii auditus, qui, vt colligere eſt ex Ariſtot. 2. de anima, & lib. de ſenſu & ſenſili, nihil aliud eſt, niſi perceptio ſonorum externorum, dum enim aer ille externus percutitur, labyrinthos & gyros aurium ingreditur, quouſque peruenit ad aerem illum implantatum, qui perceſſus ab externo, dum, vt ait Plat. percuſſionem ad animum mittit, fit auditus. Sed quomodo hoc perficiatur, mel... us intelligere poteſtis ex Hipp. lib. de carnibus, & lib. de locis in homin. vbi reprehendit quoſdam, qui dicebant, in auditu cerebrum perſonare: refellit horum ſententi-

Inueſtigatio vitiorum auditus.

Auditus quid.

Quomodo fiat auditus.

tentiam hac ratione, quia cerebrum & membranæ cerebri humidæ ſunt, humida vero perſonare non poſſunt; qua ratione dicit Hip. intra latebras aurium eſſe ſpaciũ quoddam plenum aere, quod circumdatum eſt ab oſſe, & à pelliculs aridiſſima, vbi aer percutitur, qui percuſſus allidit ad os circumdatum, & ad pelliculam, quæ percuſſa ob ſiccitatem reſonat; ſonus vero iſte peruehitur ad cerebrum, atque ita fit auditus.

Quatuor ad perficiendũ auditum neceſſaria.

Ex hoc diſcurſu, atque ex hac auditus notitia colligitur, quatuor ad perficiendum auditum eſſe neceſſaria: vnum eſt, vt ſoni audiantur: alterum vt ſoni ſolum externis, id eſt, ab externa percuſſione aeris effecti audiantur: tertium, vt percipiantur ſoni poſiti in debita diſtantia, nec non facti à moderata percuſſione: quartum eſt, vt hæc perceptio fiat ſine vlla perturbatione vel dolore. Si vero aliquis horum, dum fit auditus, deſideretur, ſtatim auditum laborare eſt conſentaneum, ex gr. ſi ſoni non percipiantur, ſi non percipiantur externi, ſed interni, ſi non percipiantur in debito ſpacio, vel cum moderata percuſſione: poſtremo ſi percipiantur, ſed non ſine perturbatione. Vbi ſoni nullo modo percipiuntur, fit ſurditas, vbi percipiuntur interni ſoni, & non externi, fit tinnitus & ſonitus, vbi percipiuntur externi, ſed non in debita diſtantia, ſed quando ſolum appropinquant, aut non percipiuntur, niſi cum magna percuſſione, fit auditus grauis. Vbi percipiuntur etiam in debito ſpacio, ſed non ſine perturbatione, efficitur dolor. Ita habetis ex arte inuenta genera vitiorum, quibus auditus læditur, de quibus omnibus exactiſſime tractabo.

Enumeratio vitiorum circa auditum.

CAPVT XL.

De ſurditate & difficili auditu.

A Primo autem vitio inchoabo arte inuento, & à tertio, ſcilic. à ſurditate & grauitate auditus, quia hæc vitia ab iiſdem cauſſis ortum ducunt, & eaſdem pene curationes poſtulant; & ſi quæ eſt differentia, ſolum ſecundum magis & minus eſt. Vbi igitur nulli modo audiuntur ſoni, ita vt nec à propinquo, nec externi ſoni nec interni, neque etiam ſub vehementiſſimis aeris percuſſionibus audiantur, fit effectus à Latinis ſurditas appellatus: Marcellus appellauit ſurdiginem: Græci vocant *κώφωσιν*.

Nomina ſurditatis.

Sed notate, quod etiam notauit Erotianus, hanc vocem apud Hippocratem non ſolum auditus deſignare priuationem, verum etiam priuationem viſus interdum; eo prope modo, quo etiam inuenitur apud Latinos, ſurditatem ſignificare [illegible] priuationem variorum ſenſuum. Vbi vero audiuntur quidem ſoni, ſed debiliter, ita vt ſolum in ſpacio paruo audiantur, vel ſub magna percuſſione, vel aliquo alio adiumento, vbi audiuntur quidem ſoni, ſed debiliter, vt ait Gal. 11. de vſu part. 12. de Hadriano Imperatore, qui audire non poterat, niſi manum obtenderet auri, fit alterum vitium, quod Græcis tribus nominibus appellatum eſt, *βαρυηκοΐα, δυσηκοΐα, ὑπόκωφοι*: medici Latini appellarunt grauem, difficilem & debilem auditum, & ſic affectos appellarunt ſurdaſtros.

Hiſtoria Hadriani Imperatoris.

Nomina grauis auditus.

Hæc duo vitia, de quibus tractandum eſt, manifeſtum eſt, quod ſint ſymptoma in genere auditoriæ actionis læſæ dupliciter, ablatæ ſc. vt in ſurditate, & diminutæ, vt in graui auditu.

Genus ſymptomatis.

Morbi, à quibus dependent hæc ſymptomata, vt eſt apud Gal. lib. de diff. ſympt. cap 3. ſunt mala intemperies, interdum ſolutio cõtinui, nunnunquam mala conformatio.

Morbi à quibus dependent.

Sedes affecta modo interna pars auris eſt, modo cerebrum ipſum, modo neruus auditorius *ἀκουστικὸς*, in quibus omnibus locis poteſt eſſe morbus poſitus, qui faciat hos affectus, quorum aliæ ſunt, & plures apud medicos differentiæ, quoniam alii ſunt natiui, alii vero aduentitii: alii ſunt vetuſti, alii recentes: rurſus alii ſunt facti per eſſentiam, alii per cõſenſum.

Locus affectus.

Differentiæ.

Cæterum cauſſæ horum affectuum naturalium duæ ſolum eſſe inueniuntur, ſcil. nerui auditorii, occluſio perfecta, nec non ſpacii illius vacui integra repletio; atq; hæ ſunt duæ cauſſæ ſurditatis. Quod ſi nec perfecte à natura nerui ſint occluſi, nec ſpacium illud integre oppletum, non fit ſurditas, ſed auditus grauis à natura.

Cauſſæ autem horum affectuum adſcititiorum & morboſorum, aliæ ſunt internæ & immediatæ, aliæ externæ & mediatæ. Internæ, vt colligitur ex Gal. 1. de ſym. cauſ. cap. 3. & apud Auic. 4. tertii tr. 1. à tribus fontibus capiuntur, aut à facultate læſa, aut ab inſtrumentis auditoriis, aut à partibus artificio auditus inſeruientibus.

Cauſſæ.

Internæ.

Cauſſæ internæ ex parte facultatis ſunt, vel morbus cerebri, vel morbus nerui auditorii. Morbi cerebri, qui cauſſant hos affectus, ſunt mala intemperies, tumor, ſolutio continui. Sic enim experiemini in lethargo, in phrenitide, in vulneribus capitis grauioribus, interdum auditum prorſus tolli, interdum autem valde diminui. Cauſſa cur ex his morbis offendatur auditus eſt, quia vel ſpiritus nõ mittuntur ad auditum, vel mittuntur pauci, vel putantur inutiles: ſicuti enim ſi mittuntur multi ſpiritus puri ad aures, fit auditus, pariter ſi vel nulli vel impuri, læditur auditus.

Cauſſæ internæ.

1. Morbi cerebri.

Quod autem multitudo ſpirituum faciat ad exquiſitum auditum, ſolum vnum atque

illud

illud efficax argumentum volo vobis tradere de cœcis, de talpa, nam videbitis ſemper cœcos exquiſitiſſime audire; talpa ſimiliter, quæ à natura cœca facta eſt, exquiſitiſſime audire putantur, quia ſpiritus illi, qui deberent inſeruire virtuti viſoriæ, omnes ad auditum efficiendum conuertuntur, & ob id exquiſitiſſimum auditum reddunt.

Morbi nerui auditorii. Morbi vero nerui auditorii, qui hos affectus faciunt, ſunt vel intemperies, vel obſtructiones, vel infuſiones. Obſtructio fit huius nerui, aut ſi comprimatur, aut ſi oppleatur, vel a flatu, vel materia; materia autem, a qua implentur huiuſmodi nerui, poteſt eſſe varia, ſcil. melancholia, bilis & pituita, ſed frequentiſſime eſt pituita: propter quod Hipp. lib. de morb. ait, mutilari auditum, vbi in inſtrumento auditus pituita obfirmata eſt.

Cauſſæ ex parte inſtrumenti ſunt, intemperies, ſolutio continui facta vel in illis oſſibus circumdantibus ſpatium, vel in pellicula illa ſicca, aut eſt obſtructio, quæ fit vel ab humoribus, vel à ſorditie, vel callo, vel ab aliquo alio huiuſmodi.

Sed hoc loco duo ſunt notanda, vnum eſt, Auic. duas ſurditates effeciſſe, vnam, quam proprie ſurditatem appellauit, quoniam ſcilicet vacuum illud, in quo eſt auditus inſtrumentum, oppletur: Alteram vero, quando nerui deferentes auditorium ſpiritum replentur, atque hanc vocauit duobus nominibus, Tharax & Gnehen; quæ ſurditas ideo fit, quia ſpiritus a cerebro nequaquam tranſuehi poſſunt ad ſpatium hoc auditorium.

Alterum notandum eſt ſurditatem omnē conſummatam & perfectam, fere ſemper à natiuitate fieri: dico ferè ſemper, quia interdum etiam, ſed rariſſime ex morbis oritur, ſed quando oritur, homo parum ſuperuiuit: ratio eſt, quia vix fieri poteſt, vt nerui illi auditorii vnquam perfecte obſtruantur. Similiter vix fieri poteſt, vt vacuum illud vllo in genere penitus oppleatur. Cauſſæ porro mēbrorum deſeruientium huic artificio, ſunt iidem fere morbi, quos in aliis enumerauimus, quoniam anfractus illi aurium cum ſint deſtinati ad perferendos extraneos ſonos intra aurem, ſi aliqua de cauſſa impediantur, quo minus poſſint ſuo munere fungi, ſtatim auditus vel deperditur, vel multum hebetatur.

Cauſſæ mediatæ. Iam vero cauſſæ mediatæ ſeu externæ & antecedentes multæ ſunt, inprimis aer craſſus & nebuloſus; propter quod videbitis eos qui inhabitāt paludes & lacus, citiſſime & ante ſenectam fieri ſurdaſtros. Regio auſtrina & tempus auſtrinum idem faciunt, nam ait Hipp. 3. aph. 5. auſtros eſſe βαρυηκόους, id eſt, grauem auditum facere. Ætas, quia ſenes ſolent in ætate matura auditum diminutum habere, quod nō alia ratione fit quam quod pauci & infirmi ſpiritus à cerebro ad aures perferuntur. Magni ſonitus & magni fragores clarum eſt, quod auditum valde lædunt: Sic inuenietis nonnullos ob tonitrua ſurdaſtros factos eſſe. Plin. lib. 6. cap. 29. narrat, quod ea parte qua Nilus ſeſe præcipitat, ob fragorem & ſtrepitū aquę cadentis, accolę omnes ſurdi fiunt; vehementes aurium percuſſiones, corpora quoque exterius intra aures delabentia, & præſertim aqua frigida frequenter illabēs, magnum auditui detrimentū pariunt. Arundinis lanugo, vt refert Plinius lib. 24. cap. 11. peculiari quadam vi, ſi in auribus ponatur, ſurditatē facere putatur. Medicamenta quoque, vt opium. Addit his omnibus Alzarauius fumos auripigmenti & argenti viui, & Arſenici, ſi aures tangant, valde offendere.

Cur aqua auribus illapſa auditum offendat. Inter cauſſas externas à quibus fieri ſurditatem dixi, audiuiſtis à me connumeratam aquam, & eſt quæſtione dignum, cur aqua illapſa auribus potiſſimum auditum offendat. Alex. 1. problem. med. 71. conat⁹ eſt huius rei cauſſam explicare, vbi quærens cur aures omnes alios ſuſtinent liquores, aquam vero non poſſint? ait eam cauſſam, quia aqua ſua fluxibilitate ſeſe in meatum auditorium inſinuat, vbi enim pars illa ſit neruea, & nerui omnes, vt ait Hip. lędantur à frigore, iure inſtrumētum auditus læditur ab aqua: propter quod iure miror Agathinum medicum, qui apud Orib. lib. 10. cap. 7. dicebat ſe ignorare, cur auditus lauacro frigido offendatur. Poteſtis rationibus Alex. aliam addere, ſc. quod aqua continuo illapſa relinquit humiditatem in inſtrumento auditus: iam vero eſt ſentētia Ariſt. 2 de anima & 11. part. problem. 57. non audiri per aquam, eo quod vox non poſſit aquę meatus anguſtos penetrare. Inter cauſſas externas ſunt etiam morbi antecedentes, & Celſus ait auditum maximè minui, & longo capitis dolore: ſic quoq; epilepſia, lethargus, & alii morbi capitis frigidi, ſolent auditum imminuere. Habetis Hip. ſententiam 4. aph. vbi ait, bilioſas deiectiones, ſi intempeſtiuè finiantur, ſurditatem facere.

An morbi pulmonum ſurditatem etiam faciant. Eſt hic pulchra cōſideratio, an ſicuti morbi capitis ſurditatem interdum efficiunt, ſic quoque morbi pulmonis poſſint ſurditatem efficere. Ex vna parte non videtur conſentaneū, vt morbi pulmonis offendant aures, primū quia inter pulmones & aures nulla videtur euidens communicatio. 2. ſi vitia pulmonis offenderent auditum, videretur neceſſarium, quod animalia quę carēt pulmone, minus audirent: quia ſi vitiū pulmonis facit ſurditatem, ergò magis carentia: ſed falſum eſt, quod animalia carentia pulmone ſint ſurda, quoniam piſces maxime audiunt, vt multis exemplis docuit Plin. lib. 3 cap. 70.

Ex altera parte eſt Ariſt. qui 11. part. probl.

4.&14.quærens rationem,cur ſurdi ea naribus loquantur:dicit ideo eſſe,quia pulmo vitiatus eſt in ſurdis:cum enim ait ille, ſurditas ſit repletio partium ſpiritalium, fit vt ſurdi perinde atq; aſthmatici cogantur vocem vehementer edere, vnde vox vehementer edita erumpit per nares, atq; ita ſurdi ea naribus loquuntur,quoniã vitiatus eſt pulmo. Quanquam Caſſius problem.23. dicebat aliam eſſe cauſſam,cur ſurdi loquantur ex naribus,quia ſcilicet eo modo quo ſunt ſurdi,cogantur dilatare nares, vnde illis dilatatis ſpiritalis vox per nares erumpit.

Accedit Ariſt.auctoritati & ratio, quia inter aures & pulmones videtur eſſe maxima conſpiratio licet non euidens: primo quia ſi aures ſcalpantur,protinus excitatur tuſſis,nõ ob aliam rem, niſi quia conſpiratio eſt inter membra ſpiritus & aures. Secundo habetia apud Hip.2.prognoſt quod morbi pulmonum ſæpe in parotides finiuntur. Poſtremo dicit idem Hip. Peripneumonias finiri in ſurditates & in affectus capitis, ita vt clariſſime appareat, & ratione & auctoritate, eſſe conſpirationem inter pulmonẽ & aures, ita vt poſſit faciliter per morbum pulmonum cõmunicari offenſio auribus.

Reſolutio authoris.

Dicerem in hac dubitatione ego, non neceſſarium neque perpetuo verum eſſe,quod ſurdi habeant vitiatum pulmonem, cõtingit tamen hoc interdum, ſed quando contingit, dico fieri quando ſurditas fit ea repletione neruorum auditoriorum, quo in caſu cum plurimi abundent humores in capite, ſæpiſſime contingit,vt non ſolum ad aures, verumetiam ad pectus decumbant,& ſicut auditum offendunt, pariter pulmones commaculant & vitiant, itaq; ad Ariſt. dicerem intelligendum eſſe,non quod ſemper ſic contingat,ſed interdum.

Sed dicetis, iam intelligimus quomodo in ſurdis pulmones vitiẽtur, intelligimus etiam paſſiones ex pulmonibus ſæpe redundare in cerebrum, ſed optamus nunc ſcire cur fit, quod in phrenitide & in lethargo magis offendatur auditus quam alii ſenſus: hoc videbitis experiẽtia, ſemper affectos grauiter ſecũdum caput minus audire quàm videre aut odorari. Dico hoc fieri trib. de cauſſis. 1 quia, vt ait Theoph. lib. de ſenſibus, auditus inter omnes ſenſus proximus eſt rationi: & hine eſt quod Ariſto.ait ipſum magis ad eas offendas diſci, linas conferre. Cum igitur auditus ſit rationi magis cognatus, iure optimo vbi offenditur ratio, vt in phrenitide, quadã quaſi conſequẽtia offenditur auditus. 2. ratio eſt, quia proprium inſtrumẽtum auditus eſt magis vicinum cerebro, quam alia inſtrumenta, ea propter fit vt læſo inſigniter cerebro faciliter cooffendatur auditus inſtrumẽtum. 3. ratio eſt, quia potiſſimum auditus inſtrumentum eſt,vt dixi,ea tunica arida circũdata auribus, iam vero phrenitis eſt inflammatio membranarum cerebri, & membranis affectis faciliter coafficitur ea tunica, quæ eſt membranoſa. Et hæc de cauſſis.

Cur in phrenitide & lethargo offenditur auditus.

Signa.

Signa ſurditatis & grauitatis auditus, partim habentur ea ægri relatione, partim ex animaduerſione medici, quia illos qui male audiunt, videbitis ſæpenumero intelligere ea quæ dicuntur, ſæpe exporrigere aures, facere vt repetantur verba,& alia quędam afferunt, quæ ſolerti medico declarãt auditum offenſum eſſe.

Diſtinguuntur ſurdi morboſi à natiuis.

Signa autẽ quæ diſtinguunt natiuos à morboſis,nulla alia ſunt,quam perduratio & permanentia morbi, vſq; à primis annis: ſed potiſſimũ ſignum,quo debetis ſurditatem natiuã à morboſa diſtinguere,eſt, quod ſurdi à natiuitate ſemper ſunt muti: ſurdi à morbo,quãtum eſt ratione ſurditatis,nõ ſunt muti: dico ratione ſurditatis,quia fieri poteſt,vt morbus qui facit ſurditatem,ẽt auferat loquelam. Sed antequam vlterius in peruestigãdis ſignis progrediamur,tria problemata ſunt diſcutienda: primũ eſt, cur ſurdi à natiuitate ſemper ſint muti. Alterũ eſt,cur inter omnes ſenſus auditus videatur magis oblædi à natiuitate. Tertio,cur ſurdi à natiuitate ſint ſurdi in vtraque aure,à morbo enim cõtingit raro quod in vtraq; ſed frequẽtius in altera tantũ aure ſunt ſurdi.

Cur ſurdi nati ſunt muti.

Ad primum reſpondet Alexan. & bene 1. probl. 133. ideo eſſe, quoniã ſermocinatio & loquela fit per diſciplinã, diſciplina fit ex auditu : itaq; ſublato auditu non eſt locus diſciplinæ, & conſequẽter ſermocinatio deſtruitur. Dat Alex. & aliam rationẽ,quod ſecundũ aliquos medicos,idẽ par neruorum deferrad auditũ facultatem,& ad linguam: vnde impedito hoc pari neruorũ,neceſſario & linguę & auditus nerui ſimul impediũtur. Cui rationi & illud poteſt addi, quod ait Hipp. in lib. de carnibus, ſc. homines fieri mutos, quãdo lingua ad palatũ & ad dentes allidens dearticulare nullo modo poteſt. Sed, Domini, hæc ſententiæ ratio licet fuerit aliquorũ medicorum,non eſt tamẽ vera, vera tamen eſt prior.

Probl. Cur auditus maxime lædatur à natiuitate.

Circa ſecundum Ariſt. 2. probl. 1. conatus eſt rationem explicare, vbi ſcribit, auditũ & vocem effici ab vno principio, quod vt exponit Aponenſis, eſt cor ipſum. Cum igitur fiant ab vno principio, ait Ariſt. quod ſicuti vox in homine faciliter deprauatur, eadem ratione auditus facile in homine deprauatur, & propterea facilius cæteris ſenſibus offenditur. Quod vox in homine magis deprauetur, ... bus argumentis probat Ariſtot. primum eſt, quod homines a natiuitate longo tempore obmute cunt. Alterũ eſt, quod quo tempore homines loqui incipiunt, balbutiũt, integras

voc-

voces non proferunt. Tertium argumẽtum eſt quod ſolus homo inter omnia animalia ſermonis eſt capax. His tribus indiciis putant Ariſt. ſe probaſſe quod ſermo in homine faciliter deprauetur, & quod debeat hac ratione etiam auditus facilè deprauari. Sed hæc ſententia mihi non placet: nam tametſi nos medici inuiti concedamus philoſopho, quod à corde fiat auditus & vox, non tamen ſequitur ſimilitudo de auditu & voce: quod non ſequatur probo, primo quia à principio omnib. auditus integer eſt, vox vero vel ſermo nec integer, neq; diminutus, itaq; non videtur ſeſe cõſequi vox & auditus. Quod autem auditus ſit omnibus à principio natiuitatis, eſt teſtimoniũ Gal. qui 1. de tuen. val. ca. 2. dicit, homines ſtatim ac nati ſunt, delectari harmonia & ſono, & propterea pueros cãtu nutricũ demulceri. Secũdo probo, quod hęc ſimilitudo Ariſt. nihil valeat, quia etſi homo tarde loqui incipiat, atq; etiam dũ incipit loqui balbutiat, tamẽ non vere poteſt dici ſermo ille deprauatus, eo quod ſicuti fructus dũ ſunt immaturi, non dicũtur corrupti, ſic dum ſermo incipit fieri, non debet dici deprauatus ſed veluti immaturus. Tertio ſi hoc verum eſſet, debebat Ariſt. reddere rationẽ, cur ſermo deprauetur. Cum autẽ hoc non fecerit, cur ipſi credemus quod propterea audit9 lædatur? Itaq; pro ſolutione huius probl. puto dicẽdũ eſſe, tribus de cauſſis potiſſimũ à natiuitate oblædi: vna eſt, quia læſus in vtero habet omnia inſtrumenta ſenſuũ occluſa, exceptis auribus, nã neq; nares, neq; os, neq; oculos apertos habet, aures vt plurimũ habet patentes, & propterea facile eſt, quod aliquid ex vtero in aures labatur, quod quidẽ cõtingere non poteſt aliis ſenſibus. Altera ratio eſt, quia inſtrumentũ auditus internum vacuũ eſt, vt dixi vacuũ in vtero & capite humidiſſimo facile repleri poteſt. Tertia ratio eſt, quia nerui auditorii cum ſint propinquiores [illegible], & ſunt magis paſſibiles hinc fit, vt [illegible] offendantur. Ad tertiũ probl. reſpõdeo id [illegible] dicit Caſſius medicus probl. 17. ſurditatẽ [illegible] natiuitate fieri fere ſemper propter cerebri ipſius morbũ. vnde cum cauſſa ſit interna, & ſit cõmunis vtriſq; neruis auditoriis, neceſſariũ eſt vt offenſo principio ambo nerui offendantur, & conſequenter vtræq; aures ſurdeſcant: ſecus autẽ contingit in morbo, quia ſurditas in morbo plerunq; fit aliqua cauſſa externa præcedente: iã vero externa cauſſa poteſt lædere vnã aurem, illæſa altera, quia cum aures ſint valde remotæ poteſt lędi vna auris extrinſecus, aut etiã intrinſecus, illæſa altera, modo principiũ neruorum offenſum nõ ſit. Et hoc habeatis pro indicio, ad cognoſcendũ, an ſurditas ſit vitio principii neruorum, quia ambæ aures tum ſemper ſurdeſcunt, non autem vbi non eſt affectum principium. Signa quæ diſtinguunt affectus eſſentiales ab affectibus per conſenſum, ſunt hæc, quod ſi fiat per conſenſum à cerebro, vt notat Gal. 4. de loc. aff. & Auic. 4. tertii tract. 1. neceſſariũ eſt, vt præter auditus læſionẽ, adſit aliqua alia læſio in capite, in facie. Præterea ſuccedet malũ alicui malo capitis, vt Epilepſiæ, lethargo, phrenitidi: adhæc offenduntur ẽt alii aliqui ſenſus ſimul, præſertim verò guſtus, & videbitis illos quib. oblæditur auditus per cõſenſum à cerebro guſtũ imminutum & deprauatum habere. Ratio eſt, quia vt ex anatome intelligitur, nerui linguę inſeruiẽtes guſtui oriuntur à quarto pari: nerui inſeruientes auditui, ẽt ab hoc pari, ita quod facile fit læſo principio neruorum auditui inſeruientium, vt lædantur etiam nerui guſtui inſeruientes.

Reſponſ.

Reſolutio auctoris. Reſponſio.

Probl. 3. Cur ſurdi a natiuitate vtraq; aure ſint ſurdi.

Quod ſi fiat auditus malum à ſtomacho, cognoſcetis hoc indicio, quia cibo cocto & euacuato ſtomacho melius audiunt, pleno & crudo, deterius.

Quod ſi fiat læſio per eſſentiam in aure, cognoſcetis partim ex viſu, partim ex ratiocinatione: ex viſu, ſi aliquod animalculũ vel lapis ingreſſus aurẽ abſtulerit auditũ: ſi tumor adſit, ſi vlcus vel callus. Intelligetis ẽt ratiocinatione, quia nulla alia pars læſa apparet in capite: ſi præceſſerint aliquæ cauſſæ procatarcticę quæ offenderint auditũ. Qui ſi eſſentialis cauſſa ſit in neruis acuſticis obturatis, in profundo auris percipietur quædam obſtructio. Quod ſi ſint apoſtemata, aderit grauitas in aure, dolor profundus & grauis, febris. Addit Alzarauius hiſce ſignis, & bene, q fit permixtio rationis, fiũt deliria, fit vanitas mẽtis.

Si auditus grauitas aut ſurditas fiat à ſola intẽperie, cognoſcetis his ſignis, quia vbi calida erit intẽperies, calor in aure percipietur, leuabitur aut minuetur affectus ex applicatione frigidorũ: cauſſæ præcedentes, vt febres, æſtus communicabunt. Accedẽt etiã ſigna, quę ſumuntur ab ætate, a corporis habitu.

Signa ab intemperie.

Si intemperies fuerit frigida, cognoſcetur, quia in aure frigiditas percipietur, lenietur affectus vſu calidorũ, aderunt ẽt ſigna ex ætate & habitu, ſubinde cauſſæ pręcedẽtes in victu, in aere, ſignificationes augebunt. Similiter ſi fuerit ſicca intẽperies, aliquæ cauſſæ neceſſario præcedẽtes erunt ſigna, vt exuſtiones, inflãmationes & febres, quæ poſſunt exſiccare. De humida intemperie idem etiã dici poteſt.

Prognoſtica quod attinet, illud primo dicendũ, omnem ſurditatem natiuam & auditus grauitatẽ ab ortu incurabilem eſſe. Imo dicit Paulus, q hi affectus morboſi, ſi diuturni fuerint, curationẽ non recipiunt: hæc vero diuturnitas a Rhaſ. 3. cont. definita eſt ſpatio 10 annorum, ita vt & affectiones prauæ auditus quæ 10. durarunt annis, & natiuæ omnes,

Prognoſt.

ſine

ſint in[illegible]bilcs. Recens ſurditas & auditus grauitas curatur; de qua loquitur Gal. 3. de loc. aff ca. 1. ait quod affectiones auditus, niſi ſtatim comprimantur, ſolent in incurabiles affectus finiri.

Eſt Hip. ſententia in li. de coac. præn. quod ſurditates contingentes in morbis acutis & in longis, veluti in Ileo, lethales ſunt. Idem quoq; 4. aph. 28. & 46. ait, quod ſurditatib. ſi ſuperueniat deiectiones biliosæ, vel ſanguinis fluxus à naribus in febribus, curantur, quem locum dum interpretaretur Gal. iure monet vos, non de eſſentiali ſurditate Hip. locutum eſſe, ſed de ea quæ fit per conſenſum inferiorum partium. Addit hic Hip. in lib. de ind. quod dolor ſuperueniens ſolet quoq; ſurditatem tollere.

Surditas [illegible] lethalis.

Quæret aliquis veſtrum, an ſicuti fluxus ſanguinis & alui, ſurditates ſoluunt, ita quoque fluxus vrinæ poſſit ſurditatem ſoluere? Dico hoc nequaquam fieri poſſe, quia ſi ſurditas debet fieri à materia ab inferioribus ad ſuperiora tranſmiſſa, debet fieri ex ea materia quæ facile ſurſum fertur: ſed quæ ſurſum facile tollitur materia, vel eſt ſanguis, vel eſt ſola bilis: ideo iure dixit Hip. biliosas deiectiones. Iam vero humor ſeroſus, vt patet, tolli non poteſt ſurſum, ideo neq; poteſt facere ſurditatem, nec igitur eius fluxus vllum iuuamentum præſtabunt. Imo volo vos docere hoc, quod nulla affectio capitis vel leuatur, vel minuitur, vrinæ fluore: hoc u. facillime intelligetis in febribus peſtiferis, in quib. videbitis, dum ægri ſunt apud mortem, incredibiles vrinarum copias cerni, tamen tantum abeſt affectiones capitis leuari vel minui, vt potius deliria & tremores & alia ſymptomata augeantur.

An fluxus Vrinæ ſurditatem tollat.

Sed quid de dolore genuum, qui fit ab humoribus craſſis, & tamen dicit Hip. quod dolor genuum leuat ſurditatem. Dico ſapientiſſime id dictum eſſe ab Hip. duab. rationibus. 1. eſt, quia materia pituitoſa vt plurimum facit ſurditatem: hæc autem materia pituitoſa ſi decumbat in genua, ſane derelinquit aures, atq; ita ſurditati ſuccurritur: vnde iuuat ſaltem vt morbus non augeatur. Alia ratio eſt, quia dolor earum partium attrahit, & inde fit materiæ aures offendentis diuerſio.

Curatio.

Curatio à nobis non tradetur affectuum natiuorum, quia diximus eos eſſe incurabiles. Habebitis igitur ſolum curationem affectuum morboſorum & recentium. In qua curatione debetis ſemper eſſe ſolliciti, tum quia locus affectus eſt propinquus cerebro, ob quod facile illi malum communicatur, tum quod affectiones iſtæ ſi à principio contemnantur, deſinunt in incurabiles morbos. Hæc curatio poſita eſt tota in tollendo morbo ſublatis cauſſis, ea propter non omne ſtudium conuertendum ſtatim eſt ad tollendas cauſſas, verumetiam ad prouidendum ne morbus augeatur.

Cauſſæ vero & morbi qui faciunt has affectiones, ſunt duum generum, alii calidi cum materia calida, alii ſine materia, alii frigidi cum materia frigida, vel ſine materia. Nos igitur partiemur curationem atq; aliam tradeмus frigidorum morborum, aliam calidorum.

Sed antequam ſigillatim vnamquamque tradamus, ſunt quædam communia, quæ prius neceſſarium eſt ſcire. Illud vtrique communiſſimum eſt, vt quamprimum diuerſionibus, ligaturis, cucurbitulis, frictionibus, prouideatur, ne materia ad partem affectam noua fluat. Sunt & alia quædam pertinentia ad victus rationem, in primis eſt illud quod monuit Auic. vt fugiatur extremum frigus, & extremus calor, nam ſicuti magnus calor aliquando & mordendo valde offendit, ſic quoque magnum frigus. Imo Alb. magnus in 2. ſumma de homine, loquens de auditu ait, inter alias cauſſas, ob quas anfractus aurium facti ſint longi in homine, hanc vnam eſſe, ne cerebrum aut inſtrumentum auditus lædatur à frigore, quia ſi læderetur à frigore, animalia interirent. Quod dico de calore & frigore, idem de aere nimis aut frigido aut calido intelligendum, item de regione, & ſimilibus.

Fugiendus eſt nimius ſomnus, fugiendæ curæ animi grauiores, fugiendæ exercitationes nimiæ, præſertim à cibo. Cauendum præſertim à ſonis aſperis & grauibus, propterea qui laborarit, remouendi ſunt à ſonitu bombardarum & tonitruum ſi fieri poteſt. Si quid vero cauendum eſt in his affectibus, eſt à cruciatibus, à crapulis, cibis omnib. qui craſſos ſuccos gignunt, & qui vapores in caput mittere poſſunt, propter quod Ruffus Epheſius dicit, allium auditui maxime nocere. Potus vini meracioris, craſſioris, generoſioris, omnino fugiendus: habetis enim Hip. exemplum 5. & 7. epid. in caſu Parmenici filii, ob cuius ſurditatem curandam dicit Hip. præceptum fuiſſe atq; conſuluiſſe, vt mane deambularet, mane ſurgeret, vt vteretur vino albo tenui, paue, piſcib. petræis, abſtineret ab oleribus. Hæc omnia ſunt communia affectibus auditus, tam à cauſſa calida, quam à frigida.

In eo vero affectu qui fit à cauſſa frigida, ſatagendum eſt primum circa victum, vt ſicuti dicit Gal. ſi victus modice calefactorius, extenuatorius, & propterea etiam circa aerem & alia omnia hoc inſtitutum ſeruandum, vt omnino exſiccent, extenuent, & moderate calefaciant. Deinde cogitandum an vna cum intemperie frigida ſint humores, ſi ſint, vel ſunt pituitoſi, vel melancholici: ſi pituitoſi, præparandi ſunt hoc modo.

Curatio à cauſſa frigida.

Præparatio pituitoſorum.

℞. Fol. betonicæ.
Roriſm.
Stœchad. ap. M. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde

Deinde ℞ *d. d.* ℥ *iiij.*
Oxym. ſimpl.
Syr. de ſtœchad.
De byzantiis an ℥. *v. M.*

Præparans melancholicum. Si humor fuerit mel ancholicus, præparabitis hoc modo

℞ *Fol. beton. Lupul.*
Fumariæ.
Borrag. an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞ *d. d.* ℥ *iiij. ß.*
Syr. de ſucco lupul.
De ſucco fumar.
Syr. Sabor. regis an ℥. *vj. M.*

Purgantia pituitam melancholicam. Poſtquam præparati fuerint humores, pituitoſos purgabitis pill. cochiis, aureis, aggreg. it. m. lancholicos pill. cochiis cum hel- leb. pill. de hiera Pachii, de lapide lazuli, de bolo arm. Et notate materiam eſſe in penitioribus partibus, & agendum propterea eſſe ſis medicamentis, quæ poſſunt materiam illam extrahere, & propterea inre dixit Hipp. Alvum turbatā ſoluere ſurditatem. Monuit Auic. agendum eſſe potius medicamentis lenioribus & repetitis, vt natura poſſit concoquere humores: ſed vt dixi, mea eſt ſententia: quod ſi materia de bet extrudi ex partibus illis penitioribus, non poteſt fieri lenioribus medicamentis, ſed potius grauibus: ob quod Gal. 3. de med. loc. commēdanit pill. de colocynth. Poſt purgationem exſiccādum eſt caput efficacius. Sed notate, cornariū vbi Gal. dicit ξηραίνειν, putat legendum, vt ſignificet, deradendum eſſe. Idem ducitur auctoritate Celſi, qui in graui auditu commendat caput radendum eſſe: quod etiā commendatum eſt à Cælio, quia ibi Gal. dicit, quod apophlegmatiſmis vtendum ſit, deinde ſubiunxit ξηραίνειν, ſeu exſiccandum, quaſi exſiccare & apophlegmatiſmis vti ſit conſonum inter ſe. Fateor raſuram capitis interdū prodeſſe, ſed

Caput exſiccantia. exſiccare caput ſemper prodeſt: propterea lectio communis Gal. valebit Pro exſiccatione proſunt lotiones, ſtillicidia aquarum vel ſulphurearum, vel nitroſarum, maſticationes, ſternutationes, quoniam videbitis interdum cum ſternutamus veluti aures aperiri, & clariorem fieri auditum.

Archig. apud Gal. & hunc multi ſecuti, cō- mendant, vt in his caſibus vehemens fiat in aures inclamatio. S. dicat quis veſtrū, quomodo poteſt hoc commendari, quoniā alias docuiſti, quod clamores, fragores, tonitrua efficiunt ſurditatem: quomodo igitur poteſt

Num vehemens inclamatio in aures conueniat. prodeſſe vehemens inclamatio in aures? Reſpondeo vel caput repletū eſſe, vel vacuum & expurgatū: ſi caput ſit repletū, fragores & tonitrua faciunt ſurditatē, quia iſti modus percutiunt inſtrumentū auditus, & male afficiunt: percuſſum & male affectum, attrahit ad ſeſe à capite pleno humores, qui attracti obſtruunt neruos, & locū illum vacuum, & ita fit ſurditas. Capite vero vacuo iuuat ſonitus; nā præcipiunt medici vt tubæ apponātur auribus. Ratio eſt duplex. primo qnia calefaciūt meatū auditorium, quę calefactio non trahit à capite, quia non eſt plenum, ſed diſcutit reliquias humorū exiſtentium in inſtrumento. Alterum quod facit hæc inclamatio, eſt, quia impulſu illo elidit humores ex locis impactis, & ita ſurditatem ſoluit.

Epicurus & Democritus, qui vt diſputat Lucretius 4. de natura, exiſtimarunt vocē & ſonum corporeum eſſe: dicebant quod vox corporea penetrans excludit corpuſcula illa efficientia ſurditatē, atq; ita liberat. Sed vt dixi, abſq; hoc quod ponamus vocem aut ſonū corporeum eſſe, licet nobis cauſſam habere cur magni ſoni ſurditatem ſoluant; & hoc eſt quod Gal. 3. de medicamentis local. damnās fomentum quoddā Appollonii medici, dicit, quod in dolore auriū opus ſit quiete, in ſurditate vero & graui auditu opus ſit motu & concuſſione vehementi, & trāſmutatione ad contrariam affectionem.

Eſt animaduertendū circa hanc inanitionem, quod notaui ex Hip. in lib. de loc. in homine, vomitū ſeu inanitionem per vomitum non conuenire in curā his auditus affectibus, quia ex vomitu cōprimuntur loca auriū, replentur ſpiritibus & flatibus, id quod facile intelligitur, quia homines dum vomūt, nihil prope audiunt, quia ex illo motu maxime laborat inſtrumētum auditoriū. Accedit quod ex vomitu non pr ū caput repletur, repleto capite ſuggeritur facile materia ipſis inſtrumentis auditus: Id enim accidit in vomitu, vt rē colligam, quod ſcribit Ariſt. in lib. de gen. animal. c. 2. & 11. probl. part. 42. & 44. euenire in oſcitantibus, in reſpirantibus & inſpirātibus, qui non audiunt, vt inquit phil. ſophus, quia per hos motus ſanguis, ſpiritus & flatus ſurſum tollūtur, q od apparet ex rubore faciei ſurſum lati, feruntur in aures, atq; inſtrumentū audi us, qui huc miſſi & impacti duo faciūt, 1. replent ita vt non poſſi facultas per meatus auditorios tranſire ad inſtrumētum: deinde mouent aerē implantatum, qui aer ſi recipere debet facultatem videndi, neceſſarium eſt vt in quiete, non in motu maneat.

Poſt totius corporis & capitis purgationes deueniendum eſt ad localia medicamenta, circa quæ vt aliquam theorian habeatis, quo poſſitis recta medicamēta localia in his affectibus adhibere, quinq; monendi eſtis. 1. eſt, quæ ſint medicamenta quæ in affectionibus aurium adhibentur. 2. qualia eſſe debeant. 3. quanta. 4. quis modus exhibendi. 5. quo tempore adminiſtrari conueniat.

Quod ad primum attinet, natura medicamentorum localiū, vt docet Gal. lib. de artis conſt.

An vomitus conferat.

De vſu topicorum.

conſt. ſumitur à natura morbi, à natura partis, & à ſitu partis: Iam vero ſurditas & auditꝰ grauitas naturam hanc habent, vt fiant vt plurimum à cauſſis frigidis, & craſſis humoribus, vel etiam à calidis craſſis, obſtruentibus aut meatum auditorium, aut neruum auditoriũ, aut instrumentum auditus. Pars affecta neruez eſt naturæ, & in profundis capitis partibus locata. Igitur ex his & morbi & partis affectæ conditionibus, elicitur id quod ait Gal. 3 de med. local nimirum medicamenta accõmodata his affectibus debere eſſe calefacientia, incidentia, extenuantia & alte penetrãtia. Vnde miror Marcellũ medicum, qui in grauitate auditus & ſurditate curãda laudat ſuccum vuæ immaturæ, in quo prope nulla eſt conditio ex his quæ requiruntur, ad hos affectus curandos. Huiuſmodi medicamenta inuenio apud medicos trium eſſe claſſium, alia ſunt debilia, alia mediocria, alia autem valentiora.

Debilia. Debilia ſunt ol. amyd. amar. ol. laurinum, iuniperinum, ſuccus abſinthii, mel alembicatum, ad. ps anſerinus, acetum, aq. marina, ſuccus raphani cum ſale.

Mediocria. Inter mediocria hęc ſunt præcipua, ſuccus rutæ, fel taurinum, vulpinum, leporinũ puluis ariſtol. cum melle: ſuccus cæparum, porri, crocus, moſchus, galbanum, myrrha, ol. ſabinæ, ſuccus ſambuci, ſuccus tragas, ſuccus cucum. aſinini, ſuccus cyclaminis.

Valentiora. Valentiora hęc ſunt, helleborus vterq; nitrum, caſtoreum maxime commendatur, ol. euphorbii, ſinapis, tã ol. ſinapis videbitis maxime celebratũ in his affectibus ab Auenzoare in procemio, & à Rabbi Moyſe 22. apb. Prętere a ſunt quæ repetictis ap. Gal. & Arabes.

A proprietate conducentia. Sunt etiã quædam à proprietate prodeſſe putata, inter quæ eſt ſuccus anguillæ; colligitur ille ſuccus dum aſſatur anguilla, & admiſcetur cum felle eiuſd anguillę. atq; auri inſtillatus putatur prodeſſe ex proprietate. Spolium ſerpentum in ol. oliuæ decoctum idem etiam præſtare putatur, ſicuti & oua formicarum.

Vsus medicamentorum. Circa qualitatem medicamẽtorum omnium duo notanda ſunt: vnum eſt quod docet Auic. nulla medicamenta localia debere eſſe aut nimis calida, aut nimis frigida, quia ſicuti nimium frigida offendunt, ita etiam nimius calor. Alterum obſeruandum eſt medicamẽta debere eſſe parata ita vt nullã aſperitatem habeant, ſed ſint læuia, quia pars affecta eſt valde ſenſibilis, ſi aſperius tractetur, magis exaſperabitur malum. Quantitas debet eſſe exigua, & præſertim eorum quæ infundũtur, quia locus anguſtiſſimus eſt, & vix guttarum paucarum capax. Modus porro vtendi varius eſt; alii enim adhibentur per fomẽtum: nam fiunt decoctiones, & in illis immerguntur ſpongiæ, quæ tepidæ apponũtur auribus: alia adhibẽtur per fumum, ita ſc. quod vel pulueres vruntur, vel fiunt decocta, & per fiſtulam longam & latam bauritur fumus intra aures. Alia adhibentur per emplaſtra, alia per inſtillationes, nam medici habent inſtrumentum quoddam, quod Celſus & Scribonius vocant modo ſtrigilem, modo clyſterem auricularẽ. Eſt hoc inſtrumentum veluti ab vna parte conchatum, habet concbulam, q. & impletur liquore, & deinde immittitur intra anfractus auris. *Clyſter auricularis.* Alia adhibẽtur per collyrũ, quãdo tractaui de his, dixi ſub illis intelligi medicamenta ad modum fiſtulæ, quę omnibus cauis partibus imponuntur. Fiunt interdum ex medicamentis, interdum ex panno lineo vel goſſypio, quæ contorta & aliquo liquore oblita, induntur in aures. Adhibentur tandem hæc medicamenta per elotionem, & hic modus ab Hip. 5. epid. vocatur ablutio, fit quando aliquo liquore tenui abluitur auris, tam intus quam extra.

Porro iſtorum medicamentorum & modorum alii ſunt qui adhibentur in ſurditate, vt inſtillationes, fumi, collyria: alii ſunt qui adhibentur in ſordibus & vlceribus abluendis, vt lotiones: alii adhibentur in doloribus & tumoribus, vt ſunt emplaſtra, fumi, inſtillationes & fomentationes. Illud quoq; poteſt addi modus horum medicamentorum, quod ſc. in morbo recenti ſ. adhibẽtur læuis, deinde mediocria: tum valẽtiora in morbo vetuſto ſ. vel mediocria vel valentiora. Rurſum vbi fit malum à ſola intemperie, conueniunt medicamenta debilia aut mediocria: vbi pręter intemperiem adſunt humores & illi quidem vetuſti & cõtumaces, tum validiora ſunt adhibenda.

Circa tempus illud commune fere in omnibus obſeruãdum eſt, vt niſi neceſſitas cogat, nunquam adhibeatis localia, & præſertim mediocria aut valẽtiora, niſi ſit corpus & caput optime purgatum.

Vbi dolor vrget, poteſtis dolorem lenire, ſed debilibus medicamentis, etiamſi corpus & caput non ſint euacuata. Dabo formas horum medicamentorum. Lotiones hoc modo poſſunt fieri.

Ablutio auris.

℞ *Hordei.*

Fol Dracontea.

Fol. laur. an M. j. f. decoct. in aq. maior.

Deinde *facta expreſſione & colatura.*

℞ *d. d.* ℥. *vj.*

Mellis ℥. *j.*

Succi raphani.

Fellis taurini, an. ℥. *ij. Ponãtur ad ignem & bulliant, deinde iterũ per pannum lineũ ſubtilem colẽtur, & dicta colatura abluatur auris.*

Fumi parantur hoc modo:

Fumus.

℞ *Myrrha.*

Galbani.

Cal... ani.
...an. ℥. j. ß.
... roſ.
... or
... ma, an. ℥. ß. Terantur omnia & ſu-
... nantur adurenda & dum combu-
... antur fumus per ... dulam in aurem.

Fomentatio. ... tatio erit hoc.

℞. *Fol. melil.*
Fænugr.
Chamom.
Sambuci an. M. j.
Myrrhæ.
Croci, an. ℥. j ß.
Aq. chamomillæ, ℔. ij j.
Ac... ʒ. ij. bulliant ſimul & cum ſpongia
fomentetur, auris exterior.

Emplaſtrū. Emplaſtrum erit huiuſmodi:

℞. *Fol. rutæ.*
Meliloti.
Abſinthii, an. M. j.
Salis nitri, an. ℥. ij.
Ol. laurini.
Ol. amygd. amar. an. ℥. iij.
Adipis anſerini.
Mellis.
Aceti, an. ℥. ij.
Aq. chamom. q. ſ. ad bulliendum, & f. em-
pl. ſ. a.

Poteritis etiam vſu poſtulante, addere fa-
rinam vel lupulorum, vel orobi, vel tritici.

Inſtillatio ſeu infuſio. Inſtillationes ſeu infuſiones huiuſmodi fiunt.

℞. *Mellis.*
S... caparum.
Ol. ſinapis, an. ℥ ß.
Caſtorei. ℥. ß. M. & guttatim infunda-
tur in aurem.

Collyrium. Collyrium autem fiat huiuſmodi.

℞. *Helleb. nigri.*
Ni... i.
Caſtorei, an. ℈. j.
Myrrhæ.
Croci, an. ℈. ß. Cum albumine oui for-
metur collyrium.

Quę vero collyria fiunt ex goſſypio vel ex vino, accipiatur hæc materia, & intorqueatur admodū turundæ, qua vtuntur chirurgi in vulneribus, & poſtquam intortū eſt collyriū, ... nitur ol. & moſcho, vel melle Hęc ſunt medicamenta, quæ omnia conueniunt in ſurditate & grauitate auditus, & præſertim vbi ... a in... ... ida & craſſa.

Curatio à cauſſa calida. Quod ſi hæc ... ... nt a materia calida, inſtituēdus eſt victus, primo qui declinet ad frigiditatem, deinde vidēdum eſt, num ſanguis ſit mittendus, quod ... et vbi erit plenitudo, vbi apparent venæ amplæ & latæ in capite ... bi adeſt pul ... atio in aure: Si plenitudo fu... ... ius corporis, primo à vena cōmuni eſt mittendus ... nguis, deinde a cephalica. Si autem ſit in capite plenitudo, ſecanda erit cephalica.

Poſt diſſectam venam, ſupereſt caput expurgare Sed quia non poteſt caput expurgari, niſi præparentur humores, hoc modo præparabuntur.

Præparatio humorum calidorum. ℞. *Fol. Endiuiæ.*
Cuſcutæ.
Borrag.
Lupulorum. an. M. j ſ. decoct. ſ. a.

Deinde ℞ *d. d. ℥. iiij.*
Oxyſacch.
Syr. roſ. recentis.
Syr. de ſucco endi. an. ℥. v. M.

Purgantia in cauſſa calida. Præparatis humoribus u etiam purgabūtur, & quia ſunt bilioſi & calidi, eligere debetis ea medicamenta quæ trahunt bilem: inter quæ eſt Rheum barbaricum. Sed quia, vt docui vos, pilulæ maxime conueniunt, & Rhabarb. per ſe ſolum, non ita accommodari poteſt in pilulis, vt expurget valenter, ideo adiiciendū eſt aliquid quod vim illius augeat, vt eſt ſcamonium, hoc modo;

℞. *Rhab. electi. ʒ. j.*
Diagridii, gr. ij.
Caſtorei.
Schœnanthi.
Calami odorati.
Caryoph. an. gr. xv.

Topica in cauſſa calida. Terantur omnia diligenter, & cum elect. de ſucco Roſ. f. paſta, & f. pill. v. Hoc facto veniendum eſt ad euacuantia caput, vt ſunt maſticatoria, ſternutatoria, lotiones capitis. Deinde ad localia veniendum, quæ erunt vel temperata, vel parū ad frigiditatem inclinantia, vt eſt ol. viol. ol. nenuph. ol. roſarū ſimplex, acetum, lac muliebre cū ſucco ſemperuiui, lac mulieris cum ſucco cichorii vel abſinthii. & hæc magis cōueniunt, vbi adeſt intemperies calida, ſine materia, vel cū materia ſubtili. Quod ſi adſint humores multi craſſioris, addetis medicamenta alia, vt ſunt mediocria recitata, aut debilia, quæ poſſunt diſcutere citra calefactionem inſignem.

CAPVT XLI,

De Tinnitu, ſonitu, ſeu ſibilo aurium.

Nomen. Circa auditum ſit aliud quoddam vitii genus, quod dicit Auerrh. 4. coll. 48. frequentiſſime omnium exercere aurem, quod vitium non modo moleſtiam ſummam pariit, verum etiam impedit quo minus ſoni externi audiantur. Appellatur autem à Græcis ἦχος vel ἠχεῖν, Latini appellant modo tinnitū, modo ſonitum aurium, modo ſibilum; Alzaraiuus appellanit aurium tonitru, Auerrh. loc. cit. appellat interdum auditum phantaſticum.

Definitio. Hic affectus nihil aliud eſt quam ſonitus quidam intra aurem factus abſque externa cauſſa

cauſſa & perceptus. Dixi ſonitum intra aures, quia ad hoc vt fiat auditus legitimus & Naturalis, neceſſarium eſt, vt aer externus moueatur, & vt mot' per partẽ poſt partẽ aerẽ implantatũ moueat; in tinnitu aũt fit ſonus tantum intra aures, abſque quo concurrat aeris externi motus. Dixi etiam abſque externa cauſſa, propterea quod ſæpe fit ſonitus intra aures ab externa cauſſa, qui non eſt appellandus tinnitus, de quo agimus, ex. gr. quando aliquis manu tegit aurem, percipitur ſonitus, ille ſonitus non eſt morboſus, imo ait Ariſt. 2. de anima, ſonitum hoc modo perceptum indicare potius bonitatẽ auditus quam morbum.

Cur fiat ſonitus aure obturata.

Cur aũt fiat ſonitus aure à manu obturata multi exiſtimarunt id eſſe in cauſſa, quia aer implantatus ſemper mouetur; ſed motus eius non percipitur, niſi obtecta aure. Hæc ratio nunquã mihi probata eſt, quia aer implantatus propria natura immotus eſt. Vera igitur ratio eſt, quia aer qui in anfractib' aurium continetur, ſemper ſua natura exſilire conatur, & ſeſe diffundere. Vnde cum à manu cohibetur, huc atque illuc impingit, quia non poteſt exire, & hinc fit ſonitus.

Addidi poſtremam particulã, perceptus, eo quia ſemper intra aures fit aliquis ſtrepitus, eo quod nullum eſt corpus adeo ſanum, quin aliqui vapores intra aures penetrent, atque moueantur: Sed motus eorum nõ eſt perceptibilis, id quod etiã contingit in viſu, in quo ſemper vapores aliqui attolluntur ad oculum, neque tamen ſemper apparẽt imagines. Gal. 3. de medicamẽtis ſec. loc. & Auic. hac in re aſſimilabant auditum & viſum.

Genus ſymptomatis.

Ex his facile colligitis, hunc affectum eſſe ſymptoma in genere actionis auditoriæ deprauatæ, eo quod auditus non fit vt deberet: propter quod iure Auerrh. vocauit auditum phantaſticum.

Morbi à quo dependent.

Morbi quos ſequitur huiuſmodi ſymptoma ſunt duo, morbus in via, & morb' in numero: In via, quia intra meatus auris viæ non ſunt expeditæ vt deberẽt. Eſt etiam morbus in numero, quia adeſt materia vaporoſa vel humoroſa, quæ adeſſe non deberet.

Cauſſæ.

Cauſſæ quæ faciunt hos morbos ſunt internæ, vel externæ. De cauſſis materialibus & internis ſcriptum eſt ab Al. Trall. c. 3. quẽ ſecutus eſt Alzarau. & alii Arabes, quod duæ ſunt, vapores ſcil. & humores. Sed niſi ſano modo intelligatur hæc ſententia, falſa eſt, eo quod humores ſoli nunquam faciunt tinnitum, quantumcumque enim & qualeſcumque ſint, immoti ſunt, & propterea non faciũt tinnitum; ſoli ſunt vapores & flatus qui tinnitus facere poſſunt. Dixi falſam eſſe niſi ſano modo intelligatur, quia etiam humores cõcurrunt ad tinnitum, humores inquã intra aures, hoc pacto, tum quia claudũt intra aurem flatus, tum quia ex ipſis fiunt vapores. Vtcunq; ſit, ſicuti dixi, vera cauſſa eſt vapor, qui interdum multus eſt, & tum ſemper tinnitum facit, interdum paucus, & tunc nõ facit tinnitum, niſi in his qui pollent auditu ſubtili. Et hoc modo intelligenda eſt ſententia Gal. 3. de comp. ſec. loc. & Auerr. 3. coll. 3. & 4. coll. 48. qui omnes dicunt, fieri tinnitum vel a flatu, vel ab auditus ſubtilitate, non quod auditus ſubtilitas ſit cauſſa huius mali, quia potius facit bonũ, ſed dicitur à Gale. & Auerrh. quia facit, vt illi ſtrepitus qui ob paruitatem non audiuntur, audiantur.

An humores ſint cauſſa.

Auic. ſermonem habens de cauſſis tinnitus, dixit, quod fiat tinnitus vel quia vapores ſunt multi, vel quia ſunt pauci. Si ſunt pauci, faciũt tinnitus, vel quia auditus ſemper ſubtilis eſt, & acutus, vel quia aliquib' horis acutus eſt & viuax, vel quia auditus debilis eſt. Quas cauſſas videtur Auic. mutuatus ab Alc. Trall. Sed pace horum virorũ, dictæ poſtremæ illæ cauſſæ quas afferunt, cur pauci vapores faciant tinnitum, mihi videntur partim ſuperfluæ, partim falſæ. Superflua cauſſa eſt illa, quãdo Auic. ait, quod eſt, quia aliquib' horis auditus eſt viuax. aliquib. obtuſus. Cur putem ſuperfluam, ratio eſt, quia quãdo auditus in huc caſu obtuſus eſt, nõ ob aliud eſt, niſi quia impeditur, exempli gratia, ſi ſit obtuſus flantibus auſtris, ſi repleto ſtomacho, nõ ob aliud eſt, niſi quia impeditus eſt. Præterea ſi aliquibus horis auditus eſt viuax, veluti ieiuno ſtomacho, veluti flãte borea, nõ ob aliud eſt, niſi quia tunc temporis remotũ eſt impedimentum, ꝙ nocebat auditui: quo ſtante redit ad idem quod dicit Gal. ſc. in his auditum eſſe natura acutũ, ſed interdũ impediri, interdum non: non eſt quia ſubtilitas hæc modo fiat, modo non, ſed eſt, quia cum perpetuo ſit, modo impeditur, modo non.

Alia cauſſa mihi non placet, quod ſc. debilitas auditus poſſit facere tinnitũ, vt in cõualeſcentibus, quia perfectio auditus eſt, res exiguas audire, vt perfectio viſus eſt, res exiguas videre à longinquo: Igitur non poteſt oriri tinnitus ratione debilitatis auditus. Sed dices, qua ratione igitur frequẽtes fiunt tinnitus in conualeſcentibus? Dico aliam eſſe cauſſam, nimirũ quoniam in conualeſcentibus fiunt multi vapores, ob calorem natiuũ debilitatum, qui cum petant auditum mouent aerem illum & tinnitum faciunt.

Cur in conualeſcentibus fiant tinnitus.

Iam vero vapores iſti, quos diximus eſſe cauſſas immediatas, gignũtur vel ab humoribus qui cõtinentur intra aures, vel qui cõtinẽtur in capite; qui humores tametſi poſſint eſſe calidi, frequẽtiſſime tamẽ ſunt craſſi & viſcidi: quare facile eſt intelligere, cur in morbis capitis, & præſertim in doloribus, vt ait Craſſius probl. 6. hic frequẽter fiat tinnitus, eo ſcil.

Cur in morbis capitis fiant.

[illegible] ſunt, quomodo dixe[illegible] facere, nam Hip. [illegible]dam morbũ, in quo [illegible] ſupercuomere: & eſt [illegible] &c [illegible], in quo [illegible] propter pul[illegible] vaſ[illegible] Q[illegible]od ſi ve[illegible] puſa[illegible] & pal[illegible] [illegible]nitum. Dico mul[illegible] [illegible]t quo[illegible] [illegible]us. [illegible]od [illegible] e[illegible] [illegible]um, quo[illegible] [illegible]m.

Sed dic[illegible] co[illegible]imus [illegible]nes [illegible]bus, at flatus [illegible] co[illegible] [illegible]tur [illegible] [illegible]tr arteria[illegible] [illegible]itur non fit tinn[illegible]is [illegible] quo [illegible]ncalli. Dico, [illegible]atus [illegible]is. tamen [illegible] capi[illegible] [illegible]tur: [illegible] [illegible] tin[illegible] a ve[illegible], tamẽ d[illegible] [illegible] mota & p[illegible]lpitantia per partem poſt partem [illegible]ent aerem implantatum, & ita faciunt tini[illegible]um; ad quod præ[illegible]um non parum co[illegible]fert communican[illegible]unum [illegible]um auri[illegible], [illegible]idem vt [illegible]t ana[illegible]mici, ſunt quędam forami[illegible] [illegible], p[illegible] [illegible] t commu[illegible] auri & [illegible], [illegible]r s a cereb[illegible] [illegible] p[illegible].

N[illegible] [illegible] 1. de hiſt. anim. c. 8. [illegible] nanc [illegible] m[illegible] antiam foram[illegible]: [illegible]t ait Auer. [illegible] [illegible]ndus [illegible] A[illegible] anatom[illegible] [illegible]od h[illegible] [illegible] tẽ [illegible] ſumma[illegible], & [illegible] quo[illegible] [illegible] tum.

[illegible] [illegible]æ & m[illegible]tæ m[illegible]æ [illegible] Arabes, ſed hæ præ[illegible]uc, ple-

[illegible] m[illegible]chi vel [illegible] [illegible] cauſſis [illegible] [illegible]ſtion[illegible]itates, exinani[illegible] [illegible] pe[illegible] pl[illegible], tum per ve[illegible] [illegible], medica[illegible] [illegible]ta [illegible] ad[illegible] [illegible]bus, vt [illegible]phur [illegible] viuum [illegible]cum; & hoc obſeru[illegible] [illegible] bi[illegible] perientia, quod vbi in mor[illegible] [illegible]tur argentũ viuu[illegible] [illegible] re [illegible] tin[illegible]us.

Med[illegible] au- ribu[illegible] [illegible]bita [illegible] e. Ad[illegible]t Alza[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible], ſolent etiã capi aurium tinnitu, [illegible]m, vt di[illegible], a[illegible]ua maxime offendit partes i[illegible]rnas aurium. *Hydrargyri vnctio cau- ſat tinnitus.*

T[illegible] ſunt differentiæ apud med[illegible]os in h[illegible] caſ[illegible], [illegible]lius eſſentialis vocatur, a[illegible] per c[illegible]um, alius antiquus, alius recens, a[illegible], alius interruptus ſeu in[illegible]er- po[illegible]. *Differentia*

Si[illegible]na t[illegible]nitus non aliunde comparari po[illegible]nt, quandoque ex relatione ægri, co quod huiuſm[illegible] [illegible]nus [illegible] nonnull[illegible] alio per- cipiatur qu[illegible]ro. A[illegible] [illegible]us fiat ex acumine ſenſus, [illegible] [illegible]it Auerr. 4. coll. 48. non al[illegible] quã ex redundãtia, [illegible]num e[illegible] [illegible]u mine auditus profici[illegible] [illegible] ſign[illegible] in- efficax eſt, propterea quod G[illegible] 3. de comp. ſec. loc. ait, non eſſe admodum facile intel[illegible] gere, an fiat ab acumine auditus, an à vapo- ribus, [illegible] nõ paruo indigere artificio; quod acquiritur ex contemplatione externarum cauſſarum & primitiu[illegible]m. *Signa.*

A[illegible] [illegible], vt eſt apud Gal. loc. cit. i[illegible] [illegible] vt n[illegible]n ad[illegible]nt humores in cap[illegible] [illegible] [illegible]uti[illegible]ntia flatum [illegible] pr[illegible] [illegible]num eſt fieri tinnitum ob ſenſus ſubti[illegible]tatem. [illegible]em co[illegible] confir- matur, quando tempore ſanitatis [illegible] m[illegible] valuerit auditu. Addit quod etiam [illegible] num auditus apparet mundu, ſine [illegible]or- d[illegible] excreme[illegible]o.

S[illegible]nata [illegible]bus, arti[illegible]um cognoſcendi eſt, quia apparet redundantia in capite, tin- nitus modo accedit, modo recedit, ad[illegible]æc vbi di[illegible]cutientia admouẽtur, tinnitus remo- uetur: deinde apparent etiam flatus in al[illegible]s corporis partibus.

Veru[illegible] op[illegible] inſuper cognoſcere à quo humor[illegible] [illegible]us: cognoſcet[illegible] autem hoc, ſi vt ait Gal. externas & primitiuas cauſſas contemplemini, ex. gr. ſi æger fuerit paſſus ſol[illegible]rdorem, febres magnas & ardẽtes, ca- pi[illegible] dolores calidos: ſi vſus fuerit cibis c[illegible]i- d[illegible] & ſiccis, pot[illegible] [illegible]s tuto cauſas c[illegible] & humore[illegible] quibu[illegible] [illegible]us. Ex[illegible] [illegible] ſi æg[illegible] [illegible] morbos capitis fr[illegible] d[illegible] vict[illegible] p[illegible] & frigido ſit vſ[illegible]erit ſig[illegible]um humores [illegible]cientes flatus frigidos eſſe. Hæ autem cauſſæ non aliunde poterunt *Signa à quo humore pẽdeat flatus.*

Cog[illegible] ad ſtan[illegible]

Circa [illegible] dum, q[illegible] p. & [illegible] lib. 8. [illegible] & v[illegible] [illegible]quod [illegible]tiam [illegible] au[illegible] præ[illegible] quid mali, ſcilicet, [illegible] as in mi[illegible]orum, vel [illegible] huiuſmodi. Sed hæc nõ ſunt me[illegible] [illegible] tuetad medicũ, eſt, tinnitus anti[illegible] curatu d[illegible]iles Præterea ait Hip. in Coa[illegible] & Celſus, quod [illegible] tinnitus p[illegible] & [illegible] cum [illegible] & [illegible] te, [illegible] graues [illegible] & [illegible] capitis in[illegible] dolore

Curatio. Cu[illegible] quæ debet[illegible] tinnit[illegible] ſenſus, alia quæ de-

Curatio [illegible] bet[illegible] ex vaporibus. In [illegible] d[illegible] ob ſenſus acumen, vnus ſcopus [illegible] obtundere: modus vero obt[illegible] eſt, obtundere calorem & [illegible] nam ait Auerr. 2. coll. [illegible] calorem quo ſentimus, & calore quo [illegible] Probat hoc Auerr. quia dum dormimus nutrimur, non tamẽ ſentimus. Et quia potuiſſet ali[illegible] quomodo eſt hæc diuerſitas, nonne [illegible] modo operari, & [illegible] calor con[illegible] in [illegible] vero n[illegible] A[illegible] hoc non poſſe, quia [illegible] actu du[illegible] ſentimus, [illegible] po[illegible] quo nu[illegible] Cũ [illegible] a[illegible] calo[illegible] autem, vt a-

Quomodo [illegible] nimaduer[illegible] bus [illegible] antibus & [illegible] opera[illegible] on[illegible] Et [illegible] narrare, [illegible] de temp. [illegible] curaſſe [illegible] agoræ [illegible] laudat [illegible] vo-

1. Non [illegible] [illegible] ab Arabibus, quo [illegible] auditu ci[illegible] os

2. Diſſipan- [illegible] d [illegible] calore [illegible] Se [illegible] vero Auic.im

[illegible] narcot[illegible] per [illegible] durat, & pauco [illegible] nimi[illegible] mol[illegible] ob [illegible] po[illegible] n[illegible] Gal. [illegible] tamen recte [illegible] & vos etiam poteritis in [illegible] n[illegible]

Curatio tacti tinnitus [illegible] ſed [illegible] & vaſa. [illegible] f[illegible] aut [illegible] lium [illegible] mor- b[illegible] vel [illegible] ta[illegible] & p[illegible] tur [illegible] & ho[illegible] actu p[illegible]

Quod ſi [illegible] Cels. [illegible] primo [illegible] exquiſitus, qui attenuet, fiat frictiones, exercitationes, gargariſmata, vt etiã in aures aliquid indatur, quod poſſit tollere hunc morbum, vt [illegible] radiculæ cum ol. roſarum, ſucc[illegible] aſinini, vtrumque veratr[illegible] vero ſolco vti & etiam cõmendat Gal. decocto abſinthii, ol. roſarum cum caſtoreo & croco. Vbi a ſtomacho [illegible] flatus, tota curatio cõuertenda [illegible] ad cur[illegible] vt ſc. ipſe [illegible] q[illegible] pite, vel in locis [illegible] proxi-

Victus ratio. mis, hic ma[illegible] : & primo victus in[illegible] dus, vt aer [illegible] calidus & ſiccus: [illegible] & [illegible] e[illegible] a[illegible] mo[illegible] caput [illegible] Cogitation[illegible] legandæ, [illegible] cõgitatio[illegible] poribus [illegible] pr[illegible] etiam capitis, [illegible] venus vel[illegible] ſomn[illegible] & flatu-oſis, vt ſunt legumina, carnes [illegible] na omnia [illegible] Inter herb[illegible] ca[illegible] fructus oleoſi[illegible] pini, dac[illegible] [illegible] co[illegible] quã [illegible] cor[illegible]

In[illegible]tuto

[illegible] Illud tamen [illegible] in profund[illegible] exp[illegible], vt non [illegible] repet[illegible]r pu[illegible]gationes, & [illegible] contuma[illegible] morbus.

[illegible] corpore deuen[illegible]ndum eſt ad ea [illegible] caput [illegible] ſiccare p[illegible]ſunt, vt ſunt, [illegible]rgar[illegible]mata, maſticatoria & ſter[illegible]. De [illegible]utatoriis tamen notate, quod niſi caput [illegible] te pu[illegible]t, nũquam adhibenda ſunt, [illegible] maxime concutiuntur aures, quia dum emunguntur nares, ſemper aures [illegible]orreſpondent. Quod ſi caput [illegible] repletum, ex hac concuſſione trahitur [illegible] materia ad aurem, & ita malum auge[illegible]. Conueniunt inclamationes voce factæ, [illegible] tu[illegible]s & al[illegible]s in[illegible]rumentis: nam ait A[illegible] 2. part. probl. 9. tinni[illegible]us ſolus ab in[illegible]ne, eo quod motus magnus extin[illegible] minorem: Modus autem quo fit, eſt, [illegible] inclamatione vehementi incalc[illegible] auriuin, [illegible]lunt calefactæ, taci[illegible] di[illegible]nt & exſoluunt.

[illegible] eſt ad localia a[illegible] notanda [illegible] mitt[illegible]ra [illegible]igatis rem[illegible]. [illegible] vt [illegible]ias de cui, aures poſtulant [illegible]; & [illegible] abſq[illegible]e neceſſitate va[illegible] m[illegible]dicamentis, facile [illegible]. Deinde hæc reme[illegible], [illegible] corpus eſt i[illegible]iunu, [illegible] affectum: Vnde nota[illegible] mu[illegible]orum; qui mandant [illegible] auribus indantur dum eunt cubitum, [illegible] enim tempore ſtomachus plenus eſt, c[illegible] etiam [illegible] poribus cibi aliquo modo a[illegible] nocumentum accedat quam [illegible] eſt mirum, quod ſæpe reme[illegible] in h[illegible], quia importune adhib[illegible]ur.

Remedia in tinnitu. Genera horum medicamentorum ſunt tria, fumi, inſtillationes, & collyria. Fumus hic [illegible] inuentus eſt præſtantiſſimus.

[illegible]ymini.
Anſorum an. ℥. j.
Fl. [illegible]amom.
Fanugr. an. P. j.
Aq. communis ℔. ij.
Aceti [illegible] M. [illegible] bulliant.

Sed in adminiſtratio[illegible] fumorum notate, quod ſemper ſ[illegible] a[illegible] pe[illegible]ſtu[illegible]m debet intra aures tra[illegible] p[illegible]quem tra[illegible] debet cuſtodiri auris, & propterea po[illegible] receptum fumum replentur ſemper [illegible], vel lana [illegible].

[illegible] aut m[illegible] ſunt, ego [illegible]. *Inſtillatio.*

[illegible] an[illegible]orum per alembicum extracti [illegible] iij.

[illegible], ℈. j.

[illegible] nigri ℈. ß. Ponantur in vertice cepæ, deinde co[illegible] ponatur ad lentum [illegible]nem, & ibi remaneat [illegible] quo a[illegible]at totum illud oleum: hoc pacto d[illegible]nde exprimatur cepa dil[illegible]enter & ſucco expreſſo addatur aceti op[illegible] j. ß. & [illegible]ratim tepidus auribus inſti[illegible]etur

Et notate vbi ad[illegible]unt [illegible] qui faciunt flatus acetum ma[illegible], [illegible] omnibus medicis lauda[illegible], q[illegible] mo[illegible] hit al[illegible]a medicamenta ad p[illegible]tes intima[illegible], verumetiam diſſecat, incidit, & attenuat.

Collyrium. Collyrium ita parate.

℞. *Nitr. ℈. j.*
Helleb. vtriuſque ℈ ij.
Cymini.
Pulu. aniſorum an. ʒ. j.
Gummatis & albuminis oui q. ſ. pro formando collyrio, quod continuo de[illegible] meatur intra aurem.

Cauteriorum v[illegible] in hoc affectu. Expertus ego ſum cauteria f[illegible]a in brachio, auri affectæ multum c[illegible]re, qui[illegible] humores illi, ex quibus flatus fiunt, paulatim per hæc emiſſaria euacuantur, & his euacuatis nullus deinde flatibus relinquitur locus.

CAPVT XLII.

De dolore Aurium.

SEquitur poſt tinnitum aliud vitiũ, quod in auditu fi[illegible]ri dixi[illegible]nus, quando fit cum perturbation[illegible] q[illegible]d vitium a græcis dicitur *ὠταλγία*, Lat[illegible]ni omnes dicunt auris dolorem; Celſus vocauit auriculæ dolorem Ca[illegible]ptum eſt hoc nomen, vt ait Gal. [illegible]. Meth. ab ipſa parte affecta. *Nomen.*

Num ad auditum vel tactum pertineat. Sed antequam vlterius procedamus huc affectum attributum eſſe auditui, notan[illegible] eſt, cum t[illegible]men ſit potius affectus ſ[illegible]nſus tactus: quoniam ſicuti dolores oculorum, [illegible] quoque dolores auris, potius ad tactum quã ad auditum pertinent. Cur autem ego inter vitia auditus recenſeam, cauſſa eſt, quia fit hæc affectio in peniti[illegible]ima inſtrumenti auditu[illegible] parte, atque hoc eſt, quod inquit Gal. 3. de comp. ſec. loc. nimirum inter tin[illegible]tum, auditum grauem, & dolores aurium nihil eſſe commune, eo quod aud[illegible]us grauis & tinnitus pertinent immediate ad ſenſum auditus, dolores autem ad ſenſum tactus.

Genus ſympt. E[illegible] hic affe[illegible]us ſymptoma in genere actionis tactoriæ deprauatę, vt ſunt etiam al[illegible] dolores.

Morbi à quibus dependent, ſunt intemperies & [illegible]utiones vnitatis.

Atque hinc tres oriuntur huius doloris

differentiæ, quoniam [illegible] dicuntur interiores, alii exteriores, eo quod morbus à quo dependet hoc ſympt. vel eſt in internis aurium partibus vel in externis. Alia differentia eſt, quia vt ait Auic. ſunt alii dolores aurium cum pruritu, alii ſine pruritu. Rurſus alii ſunt dolores continui alii interpolati; nã ait Gal. & Rhaſes, dolores aurium perinde, atque febres ipſas, fieri periodicas.

Differëtia.

Cauſſa interna.

Cauſſæ dolorum aurium aliæ ſunt internæ, aliæ externæ & mediatæ. Internæ ſunt inprimis morbi illi, de quibus dictum eſt, præſertim vero inflammatio & tumor. adhęc ſunt humores modo calidi, modo frigi; ſunt poſtremo vapores.

Quomodo intra aures fiat inflammatio.

Sed hoc in loco occurrit pulcherrima cõtemplatio: Quo modo poſſit fieri intra auriũ partes intimas inflammatio? Nam conſtat apud medicos, inflammationem eſſe ſobolẽ humorum, & præſertim ſanguinis. Iam vero ſi contemplemur aurium fabricam, videbimus quod in inſtrumento auditus ſunt oſſa & tunica quædam arida, quæ tympanum dicitur ab Anatomicis; in oſſibus clarum eſt ꝙ non colligantur humores, neq; ſanguis: neque etiam in tunica arida, quia eſt expers venarum, & propterea non videtur locus humorum & ſanguinis collectioni.

In hac non trita ſpeculatione ita ſtatuendum iudico, quod nullibi internæ poſſunt oriri inflammationes, præterquam in hac tunica arida. In qua tametſi venæ ſint admodum exiles: tamẽ tempore doloris paulatim dilatãtur, & quo maior ſit attractio materiæ ad ipſam, eo magis venæ diſtenduntur, & fiunt capaces ſanguinis ita copioſi vt poſſit fieri inflammatio. Fit igitur in hac pellicula arida.

Cauſſa externa.

Inter cauſſas externas primum locum videtur Gal. tribuiſſe loco externo frigido, vt fit in longis peregrinationibus: & ſane ſæpe comprobabitis experientia fieri ab externa aeris frigiditate; ſed aquæ etiã idem facere poſſunt frigidæ, vt ſi intra aurem ingrediatur frigida, videbitis ſtatim oriri dolores.

An aeris caliditas facere poſſit dolorem aurium.

Sed quæret aliquis, an etiam aeris caliditas ex ſe poſſit facere hunc dolorem? Gal. & Græci nullam huius mentionem fecerunt. Ex aduerſo Auic. Alzarauius, & omnes Arabes inter cauſſas externas aurium poſuerunt aeris caliditatem; imo Hip. 3. aph. inter morbos æſtatis recenſet etiam dolorem aurium, vt & ipſe videatur cẽſuiſſe fieri hunc dolorẽ etiam ab externo aeris calore.

Mea ſententia eſt, aeris calorem ex ſeſe facere non poſſe aurium dolorem: ratio eſt, quia quantumcunque aer externus ſit calidus, nunquam tamen eſt calidior cerebro, neque interna aurium parte, ita vt ratione huius caliditatis poſſit offendere; dico ex ſeſe non offendere, quia poteſt per accidens facere hũc dolorem, hoc ſc. pacto: ſi aer externus calidus colliquet humores, & colliquati deinde in aures præcipitentur, ſicque dolorem inducant: atque hoc modo tueri poteſt Hip. dum ait, æſtate fieri dolores aurium, primum, quia æſtate eliquatur pituita capitis; deinde quia æſtate multum bilis effertur ad ſuperiores partes capitis, & præſertim ad aures.

Aqua cal. vt cauſet hunc affectum.

Hinc quoq; intelligere poteſtis, quomodo ii, qui operãtur in fornacibus tententur dolore, non ratione caloris, non quia calor offendat immediate, ſed quia colliquat & deſtillationes in aures mandat. Sic intelligere poſſumus, aquam feruidam auribus immiſſam, nõ ratione caliditatis offendere, ſed quia vel vrit & mordet, vel quia humiditatẽ relinquit in auribus, quæ deinde auditui inconueniat, & dolorem faciat.

Aliæ cauſſæ numerantur ab Auic. & primo animalcula quæ ingrediuntur aures, quę ſæpe acerbiſſimos dolores inferunt: deinde lapilli, capilli, medicamenta, vt euphorbium importune auribus illapſum faciunt dolores. Alzarauius ponit etiam quædam, quæ ſi aures ingrediantur, faciunt dolores, vt condyli, vel bacca lauri, ſordes quoque & ſanies retenta ſolent facere dolores. Hæc de cauſſis.

Signa.

De ſignis ſcribit Auic. hæc petenda eſſe ex ſignis ſurditatis & grauitatis auditus, ſed hæc ſigna Auic. parum docent; ea propter quod ad ſigna generica pertinet, ea non aliunde comparare poteritis quam ab ægro: nam dolor iſte ſemper acerbe admodũ torquet ægros, & eos adigit ad querelas. Imo Gal. 2. de comp. ſec. loc. inter dolores corporis noſtri acerbiſſimos, tres memorat, dolorem oculorum, aurium, dentium, quaſi nulli poſſint iſtis æquiparari.

In genere.

Signa indicantia cauſſas doloris paulo latius explicari merentur: Nam ſi dolores fiant ab externis cauſſis, partim viſu, partim relatione comparantur. Viſu, quoniam vel animalia, vel lapilli, vel capilli aures ingredientia faciunt dolores. Relatione, quoniam cauſſæ externæ præceſſerunt, quæ medicũ latent, vt ſi fiat ab internis cauſſis, artificio cognoſcitur. Primo .n. ſi fiat à copia ſanguinis, ſigna adſunt, caliditas, auriũ dolor, vehemens dolor, pulſatiuus pulſatio temporum, rubedo faciei: præterea percipitur ex refrigeratione nonnihil leuari. Quod ſi alii feruidiores ſint humores, cognoſcitur ex vehementiſſimo dolore, & hoc ſit perpetuum vobis, dolorem maximum ſemper a cauſſa calida oriri. Ad hæc percipitur intenſus calor intra partem, calida non nocent, frigida delectant & iuuant. Sunt etiam ſigna ab ætate, a corporis conſtitutione & aliis.

A bile.

Quod

Quod ... ab intem... frigida ... materia, vt ... Galen. ... ur ex ... antea..., ... vius ... pituitoſis, ſi veri... ad hæc ... piatu... rigus ... em, ... apptc ta ... it.

Quod ... non ab humoribus ſ... fiant dolores, ... ſentiū, quod dolor non eſt ... accedit, modo ... tant.

Signa ... eius doloris, qui ... inflammatione ... vehementia ... pul... dolor qui communiter ... faciei & ... Sed dices, ... quomodo cog... an fiat dolor ... ro ab ... argumentum ... acu... dicernend... quod vbi ex cer... dolor auris, totum ... caput dolet, præſertim vero facies & frons, in dolore ... ab aure nisi ſit apoſtema vel inflammatio) dolor ſolum eſt in aure.

Signa prognoſtica ea ſunt, quę referuntur ab Hip. 3 pro... 13. & quæ omnia ab Aui... armata ſunt: ſcil. quod in febre acuta & ... dolor auris pernicioſus eſt & lethalis ... quod ex hoc dolore periculum eſt, ne ... oblæſum, delirium & alias prauas ... ſubeat.

Qua... intelligeret C...us, dicebat dolorem aurium grauem eſſe imo grau... orem multo ... dolore oculorum, duabus rationibus; vna quod in dolore oculorum nu... imminet periculum ... ri, ... dolore aurium. Altera ratio ... dolore ... oculorū ... quam mors ... fæpe vero ex dolore aurium, vt ... C...lus, dolorem aurium eſſe ... dolore oculorum.

Sed hæc dicta putate de dolore interno, ... externus nullo modo eſt pericoloſus, ... iam videmus perforari ad delitia aures ... & tamen nullum dolorem inde ... Sed quanquam ... dolor hic ſemper ... ſit, eſt tamen differentia, quia in aliquibus magis ... halis eſt, in aliquibus minus. In pueris ait Hipp. loc. cit. dolor aurium ſæpe ad mortem ducit; ſenes autem ex aurium doloribus frequentius euadunt, & facilius.

Sed dices, quomodo fit ꝙ dolores auriū ... in ſenibus ſalubriores, quam in pueris? ... enim Gal. ... aph. quod in ſenibus omnia ... pericu... oſa, ob vi... imbecillitatem. Dico quod licet ſit maior virium imbecillitas in ſenibus, quam in pueris, ſunt tamen ... iores aliæ cauſſæ, quæ faciunt vt dolores ... pueris ſint ma... lethal... quæ cauſſæ ... ſunt in ... cognitu. Prima cauſſa, ... etiam ... ſignificauit Hip. & Auic. quod pueri non poſſunt ob ſenſus acumen ſuſtinere do... rem, & propterea ſub dolore, tanquam ſub tormento intereunt: ſenes autem cum habeant ſenſus hebetes & tardos, non ita percelluntur a doloribus, & propterea facil... nec ſub ipſis ita opprimuntur.

Quod autem habeant ſenſus tardos & hebetes, & præſertim ſenſum tactus & auditus, ... vbi ait, ... ratione, ... tuſos habent ita vt non ex... ... & probant exemplo ſenſuum, ... percipiunt dolores niſi ſint ...

Deinde quia ſenes à vulner... non ita dolent, & videbitis ſaucios ſenes non ita dolere atque ... hos, quia ſenſus tactus in ipſis obtuſus eſt; ita de auditu, quia cantores dum ſeneſcunt ſemper amant acutiores voces, quia tantum a re acuta excitantur. Eſt itaque hæc prima cauſſa cur pueri magis offendantur quam ſenes, quia in pueris ſenſus magis ſunt vegeti ... ſenibus obtuſi & tardi.

Altera ratio, quia in pueris inflammationes vel nunquam, vel rariſſime ad ſuppurationem veniunt, in ſenibus veniunt ad ſuppurationem. Ratio eſt, quia natura ... rum non poteſt diu ferre dolores, & ideo prius ſuccumbunt quàm fiat ſuppuratio: ſenes autem cū poſſint ferre do'ores, poſſunt etiam durare donec inflammatio veniat ad ſuppurationem.

Dices, ſæpe videmus ſenes ſub doloribus aurium interire. Dico hoc verum eſſe, ſed id non eſt ratione doloris, ſed quia malum facilius in ſenibus renouatur & ex recidiuis frequentius accidit, vt etiam ſenes intereant, imo vero interdum etiam pueri ſanantur, & tunc potiſſimum contingit, ... inflammationes ſuppurantur.

Curatio. Cum hic morbus ſit adeo lethalis, magnum ſtudium adhibendum eſt, vt quamprimum idoneis remediis ſuccurratur, & ſi quæ eſt ægritudo, & ſi quis eſt morbus, qui medicum ſollicitum requirat, ſane hic eſt. Communiſſimus ſcopus eſt, vt hoc ſymptoma prorſus amputetur. Modus autem amputandi aliter eſt quando tolluntur cauſſæ, alter quando ſenſus ita obtuditur, vt dolor non percipiatur. Inter cauſſas tollendas eſt etiam differentia, quia interdum ſolum ſunt internæ, interdum accedūt & externæ, quæ vel faciant dolorem, vel ſaltem con... Vbi dolor ſuſtineri non poteſt, ita quod adeo grauis ſit, vt periculum immineat deterioris mali, certe debet medicus dolorem reprimere, & ſi hoc ipſi non ſuccedat ablatione cauſſarum, recurrendum eſt ad alium modum, nempe ad ſtupe... ſenſum. Verum in hoc etiam magna prudentia opus eſt,

A pituita. *A flatibus.* *Senum ſeu ratio.* *Senes quādoque ex aurium dolore intereunt.* *Curatio.* *Scopi.* *Narcotica ſuſpecta.*

prop[illegible] as omnia quæ impe[illegible] valde inimica au ribus, [illegible] dabat Galenus [illegible] do[illegible]or[illegible] vte b[illegible]io fra[illegible]tem. Sed [illegible] q[illegible]anq[illegible] commend[illegible], præ[illegible]n op[illegible] castoreo mi[illegible]on[illegible], h[illegible] ratione, quod licet in opio [illegible] refr[illegible]o[illegible]tur frigiditas, diminuitur si mul & ip[illegible]a [illegible], eo quod ignis dum [illegible] reficit, aufert spirit[illegible] & facultates op[illegible] mi[illegible]ione autẽ opii & castorei, ait Gal. q[illegible]d frangitur facultas opii, sed virtus eius neque mi[illegible]ur, neque amit[illegible]itur.

In [illegible]d[illegible]s iis caussis quæ dolorem auriũ fa[illegible], co[illegible]st [illegible] alia, an solæ sint caussæ int[illegible]æ, an etiam externæ, quæ vel faciunt, v[illegible] n[illegible]ueant dolorem. Si sint internæ, adhuc considerandum est, an [illegible] sit intemperie, primum instituendus est victus intemperiei contrarius; deinde veniendum [illegible] ad localia, quæ in omni dolore au[illegible] d[illegible]bent esse vel debilia vel mediocria.

Curatio doloris a[illegible] in temperie calida. In cal[illegible] intemperie albumen oui mirifice commendatur ab A[illegible]ic. Lac mu[illegible] vel solum, vel cum succo [illegible] succus coriandri viridis, succus granatorum cum ol. rosaceo, ol. rosarum vel simplex, v[illegible] lumbricatum.

A frigida. In frigida autem optimus est succus ceparum, mix[illegible]s ad ign[illegible] vna c[illegible] o[illegible]eo, cui immersum sit vel piper, vel cup[illegible]o[illegible]bium. Castoreum [illegible]ommendatur cum ol[illegible]o, commẽdatur maxime a Gal. ol. chamæm. d[illegible] inderutaceum, costinum. Succus orig. cum lacte mulieris, succus cepæ cum adipe a[illegible]serino. Vapores etiã maxime prosunt & præ[illegible]m [illegible]q fiunt ex absi[illegible]t[illegible], cha[illegible] n. c[illegible] g. Rabbi Moyses aph. 22. laudauit o[illegible]. sem. cãnabis, *Ol. sem. cannabis.* quia præter qualitatẽ manife[illegible]ã maxime etiã à proprietate valeat. Auenzoar laudauit ol. vitellorum ouorum, qui ait non solum conferre in hoc dolore, sed in quocu[illegible]que. Ante hos omnes Scribonius Lar[illegible]us commendauit picis flor[illegible], qui al[illegible] d[illegible]ur [illegible]. Imo testatur se quandoq[illegible] [illegible]xatum [illegible] hoc dolore, & nullum remedium sese expertum magis efficax.

Si intemperies non f[illegible] s[illegible] cum mat[illegible]ia, vel materia e[illegible]t v[illegible]osa, v[illegible] humorosa si[illegible] vaporosa conue[illegible] primis victus, quem alias laudauimus in d[illegible]utiendis flatibus: postea conueniunt ea medicamenta localia, flatus [illegible]ia, ol. sinapis cum asa fœtida, ol. [illegible] ol. [illegible]corum, ruta[illegible].

Auctoris remedium optimum. Ego vero ac[illegible]pio c[illegible]pa[illegible] su corticem cepæ, in qu[illegible] ol. chamom. de in[illegible]e[illegible]d[illegible] um, & tantundem pipe[illegible] rtex [illegible] per pr[illegible]

[illegible] hinc eq[illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]luycum, [illegible] vapo[illegible] orem [illegible] p[illegible] ct.6 [illegible] doleat [illegible] [illegible]; quem locum exponens [illegible] hoc [illegible]ctu esse difficil[illegible]mum, [illegible] magna. Sed Rhas[illegible] cont[illegible] ita di[illegible]icile esse, & [illegible]cri poss[illegible], [illegible] ad[illegible]o in[illegible]gna, vt apponatur [illegible]

A[illegible] [illegible] frigida. Si mat[illegible]ia non [illegible] v[illegible]po[illegible] lis, aut er[illegible] a [illegible] frigida. Si fu[illegible] instituto victu, quem in aliis f[illegible] c[illegible]bus docuimus, præparandi sunt h[illegible] & euacuandi eodem modo, atq; in surditate a caussa frigida.

Medica[illegible] d[illegible] Purgato corpore & capite deueniend[illegible] est ad localia, pro quibus laudat Act[illegible] nitrũ tritum adustum, hellcb. vtrumque, ar[illegible] loch.

Ego etiam vtor huiusmodi medicamento:

℞. *Succ. cepar.*
Rutæ an. ℥.ij.
Mellu. ℥ ij.
Castor.
Cymini.
Nitri. an. ℈.ij. M. ad lentum ignem & bulliant parum, deinde in[illegible]letur liquor in aurem.

Si materia sit c[illegible]ida, ante[illegible] v[illegible]en[illegible]m est, an sit sanguinea: quod [illegible] su[illegible] it [illegible] præsentaneum est r[illegible]med[illegible]m v[illegible]næ s[illegible]tio. Quod [illegible] sanguis non [illegible], sed a[illegible] humor[illegible], videndum est an i[illegible] sint admixti san[illegible], tũc enim etiam pertundenda est ven[illegible] cephalica, sed detrahendum minus san[illegible]. Quod si non sint misti, tum præpar[illegible] & euacuãd[illegible]: vbi euacuat[illegible]m est co[illegible] & caput, quamprimum vtendum est lo[illegible]ibu[illegible], quæ laudauimus in intemperie calida.

Ind[illegible] [illegible] qu[illegible] [illegible]endum Sed dicetis, sæpe fit vt hic dolor [illegible]it acerbissimus, ita vt æger non po[illegible]it [illegible] ad expurgationem, estne tunc vten[illegible]um localibus? Dico quod tunc etiam in principio, non facta expurgatione vten[illegible] m sit [illegible]calibus. Ratio e[illegible], quia ob dolorẽ imminet ma ius periculum, ne maior fiat attractio & malum cerebro communicetur. Quæ aute conueniunt localia, erunt ea qu[illegible] r & blande mulcent dolore[illegible], quæ [illegible]aciunt sensum leni[illegible] & [illegible]e pe[illegible]a.

[illegible] Hactenus d[illegible]us conuenientibus in cau[illegible]ca quæ duo monendi estis; vnu[illegible] q[illegible]d monet Gal. 3. de com. sec loc vbi [illegible] dolor aurem maxime tor[illegible]uet, nun[illegible]ua[illegible] partem illam dolent[illegible]m tang[illegible]dam [illegible] quod intel[illegible]g[illegible]d[illegible], vt ne[illegible]e tang[illegible]r man[illegible], ne[illegible]c[illegible] quia pars suapte natu[illegible] maxime, [illegible]b morbũ irritata est val[illegible]æ si [illegible]u[illegible]ri tur, malum deterius [illegible]. itaq[illegible] c[illegible]oc[illegible]a

cru[illegible]

[illegible]

[illegible] accipitur deinde canna, & q[illegible] [illegible] eſt d[illegible] ta [illegible] [illegible] vel ſine o[illegible], [illegible] a parte [illegible], & ſic [illegible] p[illegible] pr[illegible] [illegible]nica- [illegible], [illegible] a [illegible]or[illegible] tur & [illegible] t[illegible]tal [illegible] intern[illegible] & quia [illegible] ne ig[illegible] p[illegible] ad[illegible] cir- [illegible] prohibet [illegible] ingrediatur au- [illegible].

[illegible] aquam & al[illegible] ex G[illegible] de p[illegible]i- mio [illegible] [illegible] ter ram [illegible]nata teneatur [illegible] & [illegible]a- tion & cōcuſſu corp[illegible]

Si non aqua, ſed aliud [illegible] ingr[illegible], & dolorem f[illegible] p[illegible], vt [illegible] erc au[illegible] ex elo[illegible]one ſol[illegible] nd[illegible]; excunt hæc co- pora. Si non ſuc[illegible]dit hæc curatio, accipitur ſpecillum & ei cir[illegible]umponitur lana oblita terebint[illegible] ſu[illegible]co, [illegible] ur intra au- rem; nam co[illegible] ad[illegible] ob [illegible]t- tatem terebin[illegible] ſpec[illegible]lum. Q[illegible] non placeat, Se apio c[illegible] en[illegible] m, [illegible]ui eti in adhærent hæc corpu[illegible] trahuntur: quod [illegible] dum eſt tu[illegible] ſſcrutatori[illegible] tatoriis, vt alias dixi, vehement[illegible] concu[illegible]- t[illegible] aures, [illegible] concuſſu expellitur quic- quid in [illegible] aurem p[illegible]itum eſt.

[illegible] extra- henda.

Q[illegible] ſi neq[illegible] hoc ſuccedat, & qui labo- rat [illegible] commendant vt pedibus [illegible]ur, & caput concutiatur, quia etiam ex [illegible] nditur [illegible] & p[illegible]rsaff[illegible] ona- [illegible] a, ſupra [illegible] a[illegible], [illegible] m [illegible] o o, [illegible] m [illegible] ot[illegible] Q[illegible] ō [illegible] ndum [illegible] i [illegible] fr[illegible] [illegible], [illegible] ac[illegible] [illegible]ter [illegible]ng ndu [illegible], præceptum eſt, vt ſta- t[illegible] ſapa, vel vinu intra aurem, quia h[illegible]modi [illegible]quores leniunt & toll[illegible] aſp[illegible]

Si [illegible] ſit anim[illegible], C[illegible] lau- dan[illegible]. V[illegible] ammoniuin aceto t[illegible] & [illegible] im. A[illegible], abſinthii ſeu p[illegible] n [illegible]. F[illegible] num [illegible] hur & nitrum t[illegible] auri immiſſ[illegible]m hæ[illegible] n [illegible] do [illegible] teri[illegible], v[illegible]um- ct[illegible] vt [illegible] po[illegible]mo [illegible] quod ſi animal [illegible], [illegible] curi[illegible]us; & [illegible] ſt irrationale [illegible] a [illegible], [illegible] n [illegible] ſunt, ap[illegible] om[illegible] m di[illegible] ta eſt [illegible] a [illegible].

Animalia vt extra- henda.

[illegible]

Idem [illegible] actu [illegible]-qua- tum & [illegible], quod [illegible] iam [illegible] tanquam expi[illegible]rati ſimum [illegible]. Quod ſi ſordes aliquæ

d [illegible] nu[illegible] ce[illegible] ctuum [illegible]

HIERONYMI MER- CVRIALIS DE ME- DII VENTRIS, HOC EST Thoracis,& partium eo con- tentarum affectibus.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

De Tuſſi.

VBI MATERIA DE- ſtillationis labitur in pe- ctus, duo frequentiſſima & maxima vitia produce- re ſolet. Alterum e[illegible] tuſ- ſis, alterum vero [illegible]ficul- tas anhel[illegible]us: de vtri[illegible]que *Nomen.* tractaturus auſpicabor a tu[illegible], quæ a Græcis dici[illegible]r [illegible] Latini vocant modo tuſſim, mo- do tu[illegible]lam, vt Cælius Aurelianus, aliqui tuſſ[illegible].

Definitio. Gal. 2. de cauſ. ſympt. cap. 4. deſcribens n[illegible]bi tuſſi[illegible], dixit nil aliud eſſe quam vehe- men[illegible]mam [illegible]lationem, qua expellitur à partibus ſ[illegible]ritalibus quicquid obſtat. A- uic[illegible] t[illegible]rtii, tr. 3. cap. 1. definiens tuſſim, dixit eſſe motum naturæ, qua nititur expel- lere q[illegible] lædit, à part[illegible]bu[illegible] p[illegible]lmonum, & à partibus proximis pu[illegible]on[illegible]us.

Circa quam definit[illegible]onem nonnulla ne- ceſſe eſt obſ[illegible]ruare, primum c[illegible] apud Auic. quemadmodum & apud Gal. lib. 2. de cauſ. ſy[illegible]p[illegible] c. [illegible]ocari naturam non ſimpliciter fac[illegible]atem aliquam naturalem, ſed quamli- bet potentiam mot[illegible]icem, etiam v[illegible]ta- riam. Vnde non ſolum [illegible]al. c. 4. [illegible]b. cit. [illegible]ri- bit, hunc motum [illegible]cr[illegible] vol[illegible]tate, verum- etiam Auerr. 7. coll. 3. ſcribit tuſſim eſſe motum p[illegible]rtim voluntarium, partim natu- r[illegible]em c[illegible] vo[illegible]s concurrat ad ed[illegible] hunc [illegible]ot[illegible] & [illegible]equenter facu[illegible]s naturalis ex[illegible]a, a[illegible]men id facit vtraq[illegible] [illegible]cultas non [illegible]ponte, [illegible]ed coacta a re lædente. Et hinc e[illegible] quod [illegible]is eſt ſympto- ma, præt[illegible]r nat[illegible]am, licet [illegible]iciatur & a na- tur[illegible] & [illegible]o[illegible]tat.

Cur [illegible] [illegible] tuſſiat. A[illegible]d no[illegible] p[illegible]ones propter du[illegible] [illegible]ere ad c[illegible]iend[illegible]m hu[illegible]r tuſſis. 1. concur- [illegible] A[illegible]oteles de part. A[illegible] p[illegible]mon. [illegible]es in homine calidiſſimi ſunt, propter quam caliditatem dicit idem Ari[illegible]lo[illegible] problem. 1. & 5[illegible] hominem maxi[illegible] um animalium t[illegible]c, [illegible] bru[illegible] humi[illegible]um & p[illegible] mos habeat. Alia cauſſa e[illegible], q[illegible]niam vt[illegible] bit Auerrh. loco cit[illegible]to, p[illegible]nones exq[illegible] to ſenſu a natura præditi ſunt, ita vt [illegible]ni- mam quamlibet læſionem ſentian[illegible], & con- ſequenter moueantur ad eam expell[illegible]- dam.

Modus autem quo e[illegible]citur t[illegible] eſt quod [illegible]bi pulmones vel partes aliæ ſpi[illegible]it[illegible]s aliqu[illegible]re offenduntur, & natura & facultas motrix mouet muſculos thoracis motor[illegible] qui comprimentes thoracem ſpiri[illegible] & in pulmonibus, & in partibus ſ[illegible] ſtentes, cog[illegible]nt cum [illegible]la[illegible]er[illegible]e- ram ar[illegible]riã, qui c[illegible] in vi[illegible]untu[illegible] minus exeant, redeunt [illegible]uin, [illegible]nde [illegible] coguntur exire, iterum imp[illegible] atque ita fit lu[illegible]a inter rem imp[illegible] & ſpiritus exeuntes, donec ſuperata re [illegible]- pediente ſpi[illegible]tus e[illegible], atq[illegible] mo[illegible]- lum edunt, quem [illegible]al. ſcr[illegible] ſimilem c[illegible] ſteroutamento.

I[illegible]ud ver[illegible]mum eſt ſpirit[illegible]ter exeun- dum interdum prope[illegible]ere ant[illegible]d quod impediebat, interdum autem non propel- li, vel qui[illegible]d[illegible]en[illegible]on eſt mo[illegible], ſic[illegible], de q[illegible]a mox loquar, vel quia i[illegible]o[illegible] impedit, aut nimi[illegible] tenue [illegible]ſt, aut ni[illegible]s [illegible]um & lentum. Ex his [illegible] le eſt inte[illegible]igere tuſſim eſſe ſ[illegible]ptoma [illegible]n genere actionum motricum d[illegible]p[illegible]uatar[illegible], vt docet Galen. libro ſec[illegible]o, [illegible] c[illegible]. capite p[illegible]o, quo[illegible]oma [illegible] audiui[illegible]is, tum a[illegible]t[illegible]o[illegible]e & v[illegible] taria, vt [illegible]re di[illegible]erit A[illegible]n. 2. pr[illegible]. capite [illegible]m[illegible] mo[illegible]m c[illegible] tu[illegible] [illegible]x v[illegible]u[illegible]tario ac n[illegible]turali.

Mo[illegible]

M[illegible] ſ[illegible]ur hoc ſymptom[illegible] ſecund[illegible]lo, [illegible] tantum morbus in via, [illegible]a p[illegible]at [illegible]lis r[illegible]riatur in vi[illegible] [illegible]t[illegible] liberæ & expe[illegible] d[illegible]icar etiam m[illegible]r-bum [illegible]m fa[illegible] tame[illegible] [illegible]mum eſt [illegible] fit quoque ab intemperie, tan-quam [illegible] m[illegible]bo.

[illegible]m autem duplex ſit intemperies, vel cum materia, vel [illegible] materia, omnis intem-p[illegible] cum materia, [illegible] fi[illegible]re poteſt: ſed d[illegible] [illegible]ic ſine [illegible] dubium eſt, vtrũ qu[illegible] [illegible] intemperiei faciat tuſ-ſim, N[illegible] Gal.[illegible] de [illegible]pt cauſ.[illegible] vide-tur tantum meminiſſe intemperies frigidæ, P[illegible] Ægineta lib. 2. meminit etiam ſiccæ. Al[illegible] T[illegible]al vult etiam ab humida intempe-rie [illegible] tuſſim, ſed obſcuriſſimã. Ego ſtatuo a c[illegible]da & frigida intemperie euidentiſſime tuſſes fieri, ſiquidem de calida ſatis teſtatum ſa[illegible] f[illegible]bres ardentes, in quibus interdum fiunt tuſſes aridæ, vt dicit Hippoc. 6. epid. cap. 24.

Cæte[illegible]rũ de humida intemperie, vtrum ſci-[illegible] fa[illegible]cere p[illegible]ſit tuſſim, ita definiendum [illegible] [illegible] d[illegible] odum docere videtur Gal. 2. de [illegible] cauſ. 4. nemp[illegible] duas eſſe tuſſis ſpecies, al[illegible] [illegible]u[illegible]entem, quæ quodammodo aſſi-m[illegible] vo[illegible], aliam vero obſcuram, quæ a Græ[illegible] a[illegible]latu[illegible] [illegible], & aſſimilatur n[illegible]ſeæ, [illegible] licet nauſea interdum fit ſine vo-m[illegible] [illegible] huiuſmodi tuſ[illegible]s obſcura interdum [illegible] [illegible] [illegible]uid[illegible]nti[illegible] Na[illegible] [illegible]quamur de c[illegible] & m[illegible] [illegible], [illegible] ab humi-da [illegible]per[illegible] [illegible] d[illegible] t[illegible] [illegible]ocatur [illegible], [illegible] [illegible]ab humida [illegible]emperi[illegible]. Et h[illegible] q[illegible] Galen[illegible] lib. [illegible]. de arte c. 62. [illegible], acid[illegible] & al[illegible] [illegible]ia eſſe tuſ-[illegible] [illegible] [illegible] etiam 2. ſimpl. cap. 1. [illegible] de oleo & de butyro, quaſi hæc omnia fac[illegible] [illegible] immanifeſtam, propter humiditatem qua obducunt partes ſpirita-les.

Cauſſæ internæ vel ſunt humores, vel alia corpora impedientia vias ſpirituum. Humo-res aut d[illegible]ſtunt a capit[illegible] & maxima ex parte pituitoſi ſunt, [illegible]t ab aliis partibus mittun-tur in membra ſpiritalia, aut in ipſis mẽbris ſpiritalibus colliguntur, & vel eſt ſanguis, v[illegible]ita, vel bilis, vel humor mel[illegible]ncholi-cus. A[illegible] corpora vel ſunt corpora grandini ſi[illegible], q[illegible] Galenus 4. de loc. affect. ſe[illegible] [illegible] [illegible]d[illegible]ſſe excretas grand[illegible] tuſſi, interdum [illegible]nt lapid[illegible]. Nam Alex. Trall. in cap. de tuſſi teſtatur ſe vid[illegible]e lapillos per tuſ-ſi[illegible] reiectos: interdum ſunt animalia quæ A[illegible]harabius Arabs teſtatur ſe vidiſſe per tuſ-[illegible] eiecta. Imo vero inter[illegible]es fuerunt q[illegible] [illegible] [illegible]ſſes ferinas ab [illegible]ocrat. 6. e[illegible]d. [illegible]oco citato comme[illegible]or[illegible]as, non a[illegible]as, e[illegible] q[illegible] quibus lumb[illegible]ici [illegible]iciuntur qui ab Hippocrate nuncupa[illegible], ſi-ue feræ.

Mediata. Cæterum ex internæ mediatæ ſunt o-mnes pene i[illegible]æ, quas dixi facere d[illegible]ſtillatio-nem, ætas ſ[illegible], temperamentum frigidum & h[illegible], p[illegible]m cer[illegible], habitus cor-poris, an[illegible] pe[illegible]or[illegible].

Cauſſæ internæ præter naturam multæ ſunt, inprimis febr[illegible] magnæ, malignæ, vt habetis apud Hip. in C[illegible] febres hecticæ. Tumor etiam iecoris & i[illegible]amma[illegible] facere ſolet tuſſim. Tumores pu[illegible]onum, [illegible]mores hydropicorum: nam [illegible]is i[illegible]erdum [illegible] c[illegible]e-ſcit venter, vt tuſſim faciat morta[illegible].

Externa. Externa cauſſa prima eſt aer frigidus, re-gio ſeptentrionalis, hyems, venti boreales, de quibus teſtimonium habemus apud Hip. tum lib. 3. aph. in pluribus aph. tum maxime in lib. de aere, aquis & locis. Præterea fumus & puluis inter has cauſſas recenſentur, vigi-liæ, nimiæ repl[illegible]tiones, potus valde frigidus. Habetur apud Hipp. 5. apho. 24. qui ſcribit frigidum, quali[illegible] [illegible] glacies & nix, eſſe inimi-cum pectori, & [illegible] excitare[illegible] [illegible]ibi nimium adſtringentes, nimium acres, vt piper, ve-nena quædam vt arſenicum, ſolent tuſſes ef-ficere.

Differẽtia. Quæ vel ſunt humidæ, vel ſiccæ, vel vetu-ſtæ, vel recentes, vel per eſſentiam, vel per conſenſum.

Omnes autem tuſſes facile cognoſcun-tur, ſed ſicut facile cognoſcitur tuſſis, ita o-pus eſt aliqua induſtria, vt cognoſcatur an tuſſi fiat à cauſſa frigida, an à calida, an a ſic-ca, an ab humida. Si a frigida cognoſcitur primum ex victu, & aliis cauſſis externis, quæ anteceſſ[illegible]nt, & ex temperamento fri-gido, & [illegible] [illegible] ſ[illegible]is. potiſſimum autem cognoſ[illegible]r a i[illegible]uan[illegible]ibus & lædenti-bus, quoniam vbi calida i[illegible] rem[illegible], cer-tum argumentum eſt fieri a c[illegible]uſſ[illegible] calida: Contra ſi a calida, cognoſcetis ſimiliter vi-ctu antecedente, temperamento calido & ſanguineo, ſiti, necnon cupiditate, & com-modo remediorum frigidorum. Si tuſſis fiat à ſicca intemperie, cognoſcitur aſperitate & ſiccitate faucium, & prauitate tuſſis: præter-ea curatur aut ſaltem minuitur vſu rerum humidarum. Pari pacto ſi fiat ab humida, cognoſcitur, quoniam exigua admodum & ferè inſ[illegible]uſibilis eſt, ſitis abeſt, præterea cura-tur med[illegible]mentis exſiccantibus, & vt plu-rimum fit hæc tuſſis a cibis humectantibus. Tu[illegible] humidæ ab Hippoc. cognoſcuntur, quod ſemper per ipſas excernitur aliqua materia, ſiue ſit pituitoſa, ſiue alterius gene-ris. Siccæ autem tuſſes cognoſcuntur ex eo potiſſimum, quod tametſi fiant magnæ, per ipſ[illegible] tamẽ ni[illegible] penitus excer[illegible]r. Quæ fi-unt per [illegible]onſenſum, cognoſcuntur propriis notis eorũ morborũ, qui inducunt [illegible]m, vt in-

Signa tuſſis frigidæ. Humida. Sicca.

pro fine conſequendo ſolemus vti medicamentis dulcibus, refrigerantibus, viſcidis. Diacodion Gal. vſque adeo celebratur in rotulis & eclegmate accõmodatum eſt huic ſcopo, ſyr. de papau. pill. de cynogloſſ. ad mitigandas tuſſes, quia incraſſant materiam fluentem à capite. Apud pharmacopolas habentur pill. quædam bechiæ vocatæ, id eſt, ad tuſſim, quæ componuntur ex nucleis pini, amygd. amaris & liquiritia. Ego quoque ſoleo parare diatrag. cum ſucco farfaræ; nam huiuſmodi diatrag. vtiliſſimum eſt aduerſus tuſſim. Et notate, pill. quas adhibemus noctu aduerſus tuſſim, non eſſe ſtatim deuorandas, ſed debere diu ſub lingua retineri: hæc veteres appellabant hypoglottida medicamenta, eo quod ſub lingua retineantur.

Hypoglottida medicamenta.

Pro materia fluxa prouidendum eſt, vt ea euacuetur, quemadmodum dicebã, vel ſenſibiliter vel non ſenſibiliter, euacuatur tribus modis, per aluum, per vrinam, & tuſſim; ſed multo accommodatior eſt & magis proprius ille modus, qui fit per tuſſim, cum euacuatio per aluum & per vrinam magis reſpiciat totũ corpus, quam peculiariter pectus: quoniam vero lex eſt ne pars peculiaris euacuetur niſi prius totum ſit euacuatum, propterea in hac curatione recte inſtituenda oportet inprimis præparare materiam, quæ ſi frigida ſit, ſic præparetur:

Præparans in tuſſi frig.

℞. *Fol. farfaræ.*
Hyſſopi.
Praſſij an. M. j.
Liquiritiæ, ʒ. ij. f. decoct. ſ. a.
Deinde: ℞. *d. d.* ℥ *iiij.*
Syr. de farfara.
— de praſſio an. ʒ. *j. M.*

Si autem materia calida fuerit, hũc in modum eam præparate:

In tuſſi calida.

℞. *Hordei, P. j.*
Iuiubar, n. x.
Fol. viol.
Capill. vener. an M. ß.
Liquiritiæ ʒ. *ij.* (Eſt enim liquiritia temperata, & propterea conuenit in vtraque materia) *f. decoct ſ. a.*
Deinde: ℞. *d. d.* ℥. *iiij.*
Syr. violacei.
Syr. de iuiubis.
De liquiritia, an. ℥. ß. *M.*

Præparati humores neceſſe eſt vt purgentur, eapropter frigidi humores purgari poterunt ſic:

Purgans in frigida tuſſi

℞. *Pill. de agar. Meſ.*
Pill. cochiarum, an. ℈. *ij.* ß. *M. & cum Syr. de hyſſopo f. pill. v.*

Quod ſi æger malit potum,

Forma potionis.

℞ *decoct. pectoralis* ℥ *iiij.*
Agar. trochiſ. ℈. *iiij. Infundantur ſ. a. fiat expreſſio.*
Deinde ℞. *Mellis viol. ſolut.* ℥. *iiij.*
Elect. de pſyllio ʒ. *iij. M. & f. potus.*

Si humores ſint calidi, ita euacuantur:

Potio purgans in calida tuſſi.

℞. *Myrobal. citrinorum,* ʒ. *ij.*
Sem. carthami, ʒ. *iij.*
Paſſularum, ℥. ß.
Fl. cordialium. P. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde: ℞. *d. d.* ℥. *iiij.*
Rhab. elect. ℈ *iiij.*
Spicæ gr ij. Infundantur omnia ſ. a. & f. expreſſ.
Adde *Syr. viol. ſolut.* ℥. *ij.*
Diaphænici ʒ. *iij. M. & f. potus.*

Quod ſi velit æger pillulas:

Forma pillularum.

℞. *Pill. de Rhab.* ℈. *iiij.*
Trochiſ. violarum cum ſcam. ℈. ß.
Cum ſyr. viol q. ſ. f. pillulæ v.

Et aduertendum in vſu pillularum, pro tuſſi, vt illæ exhibeantur 4. vel 5. horis poſt cœnam. quando ſcil. ventriculus nondum ex toto vacuus eſt, quoniam tunc magis ſupernatant, & faculiatem mittunt in pulmones & aſperam arteriam.

Purgato corpore, cum ea quæ faciunt tuſſim, non poſſint perfecte euacuari, nec per aluum, nec per vrinam, neceſſe eſt vt alia ratione ſtudeatur ea euacuare. Eſt autem ratio duplex, alia ſenſibiliter per tuſſim: alia vero inſenſibiliter.

Sed ſtatim occurrit conſideratio, verũ melius ſit euacuare humores, faciẽtes tuſſim ſenſibiliter, aut inſenſibiliter. Hipp. 6. epid. 3 11. ſcripſit, id quod ſuppuratur recidiuã facere. Ex quo loco colligũt nõnulli grauiſſimi ſcriptores, euacuationem ſenſibilẽ, quę ab Hipp. ſuppurationis nomine ſignificatur, ſemper eſſe meliorem diſcuſſione, id eſt inſenſibili euacuatione. Sed maior pars medicorũ putat lõge præſtãtiorem eſſe euacuationem quæ fit inſenſibiliter, & vtuntur hac ratione, quod natura ſemper, quantum fieri poteſt, tentet euacuationem inſenſibilem. Sed res ſic definienda eſt, quod cum difficulter poſſint ea quæ faciunt tuſſim, euacuari inſenſibiliter, multo melius & facilius eſſe, vt euacuentur ſenſibiliter, hoc eſt, per tuſſim.

Num tuſſis inſenſibiliter euacuetur.

Remedia vero quæ euacuant ſenſibiliter, à ſcriptoribus antiquis vocata ſunt auxilia arteriaca, vt eſt 7. de med. loc. cap. 3. Huiuſmodi medicamenta quæ arteriaca vocata ſunt, vt vtilitatem poſſint afferre, quemadmodũ colligitur ex Gal. lo. ci opus eſt, vt in materia frigida quatuor conditiones habeant: in materia calida quinque. Primo enim medicamẽta expectorantia & arteriata debent eſſe calefaciẽtia, vnde ſi videbitis medicamenta veterũ, compoſita ſunt ex ſulphure, euphorbio, &c. Secunda conditio eſt, vt habeant facultatem adſtrictoriam. Ratio vna, quia modica adſtrictio penetrationẽ iuuat: altera, quia adſtringentia corroborãt, id quod requiritur in auxiliis partium ſpiritalium. Tertia conditio, vt ſint

Arteriacorum medicamentorum conditiones.

vt ſint aromatica & deſiccãtia, tum quia aromatica grata ſunt, tum quia aromata diſſecant, & vrinam prouocant, quod vtiliſſimum eſt in hoc negotio, propterea ſicut veteres propter adſtrictionem moderatam adbibebant arteriacis crocum & myrrham, ſic propter aromaticitatẽ adhibebant fœnicul. daucum, & cinamomum. Quarta conditio eſt, vt habeant facultatem læuigandi & emolliendi arteriam, nam cum ꝓpter tuſſim arteria ſemper ſit exaſperata, opus eſt, ſi materia debet per eam euacuari, vt aſperitas auferatur, & conſequenter, vt læuigetur: propterea in arteriacis pro materia calida, eſt, vt calefacientibus commiſceantur, quæ refrigerant. Primo, quoniam in materia calida neceſſe eſt eam temperari & caſtigari refrigerãtibus. Secundo, quoniam materia calida vt plurimum ſit tenuis & acris, opus eſt refrigerantibus medicamentis illam incraſſare, & acrimoniam obtundere, quamobrem miſcẽtur cum aliis medicamentis opium, mãdragora, hyoſcyamus: quæ omnia ſua maxima frigefaciendi poteſtate, quod opratur, perficiunt. Et notate vtiliſſimum documentum: ſi quandoque placebit vobis vſurpare arteriaca veterum, quod conſulo, frequenter faciatis, debetis nõ more empyricorum quiduis temere adhibere, ſed expendere, quid in materia frigida cõueniat, & quid in materia calida. Cognoſcetis autem, quoniam in quib. refrigerantia ponuntur, & præſertim magna doſi, vt opium, mandrag. & hyoſcyamus, omnia hæc debetis exiſtimare compoſita eſſe aduerſus materiam calidam: ſicuti vbi nihil horum adeſt, ſemper illa facta ſunt aduerſus humores frigidos: & propterea Galen. 1. meth. tum 4. de med. loc. vſque adeo celebrauit medicamentum illud ſuum diaſpermaton, quod feliciſſime vſurpauit aduerſus humores calidos, ſalſos & acres, quippe cum in ipſo componendo refrigerantium bona pars ponatur. *Diaſpermaton Gal.*

Gal. 4. de loc. aff. 8. tres caſus narrat eorum, qui per tuſſim materiam grãdini ſimilem reiecerant, quos etiam curauit Athanaſia, Ambroſia, Theriaca, Mithrid. & huiuſmodi confectionibus calefacientibus, attenuantibus, deſiccantibus.

Cæterum Trall. lib. 5. cap. de tuſſi, damnat Galenum, quaſi magnum errorem commiſerit, vtens medicamentis calefacientibus & deſiccantibus: & damnat ipſum eo, quod omnes, quos ſcribit curaſſe ſe, perierint. Addit Alex. ſe vſum eſſe in ſimili caſu medicamentis refrigerantibus & humectantibus, atque cunctos curaſſe. Sed vt Galenum tueamur, ſciendum, omnib. qui extuſſiunt grandinoſa corpora, vſq; adeo malum pernicioſum eſſe, & inhærens, vt pulmones putrefaciat, & propterea cum ad arcendam putredinem ſiccantia requirantur, iure Gal. vt occurreret huic putredini, exſiccantibus vſus eſt. Neq; valet, omnes, quib. medebatur Galenus, interiiſſe, quoniam, vt ipſemet teſtatur, vbi pulmones putreſcere incipiunt, res prorſus irremedicabilis eſt. Quod ſi Alexand. ſuos forſan ſeruauit, id contigit, quoniam in principio medimenta adhibuit, cum putredo nondum pulmones attigiſſet. Itaq; ſiue ſint humores, ſiue materiæ grumoſæ, grandinoſæ, & lapideæ, melius eſt vti medicamẽtis dictis, quam propoſitis ab Alex.

Proponerem aliqua arteriaca remedia, ſed quoniam habentur multa apud Pharmacopolas, vt ſunt Lohoch vocata prope omnia, & quia apud Galenum quamplura habentur 7. de med. loc. capit. 3. id ſolum dicam, me ſæpius cum fructu adhibere medicamentum illud, quod Apollonius apud Galenum compoſuit.

CAPVT II.

De difficultate anhelitus.

GRæci hunc affectum Diſpnæam, quidam elegantiores Latini ſuſpirium dicunt. Arabes ſpecie pro genere vtentes, ſolent vocare Aſthma. Ad quod etiam animaduerto, feciſſe interdum veteres, ſi credendum eſt Galeno 6. aph. 46. *Nomen.*

Sed vt poſſitis tuto verſari in ſcriptoribus medicis legendis, ſciendum, difficultatis anhelitus tres differentias, ſiue tres gradus reperiri, quemadmodum ſcribit Celſ. lib. 4. cap. 4. & Gal. loc. cit. quando ſpiritus nec admodum difficilis eſt, nec ſtrangulat, proprie ſolet appellari hic gradus diſpnæa. 2. gradus eſt, quando non ſolum difficulter reſpirant, verumetiam cum ſono & cum ſtrepitu reſpirãt, & hic gradus proprie appellatur Aſthma. 3. eſt, quãdo præter ingentem anhelitus difficultatem ægri nequeunt ſupini decumbere, ſed cogũtur vel erecti, vel ſedentes manere: atque hic affectus proprie vocatus eſt orthopnæa: & Auerrho. lib. 3. coll. 34. appellat erectum anhelitum. *Diſpnæa. Aſthma. Orthopnæa.*

Sed quanquam hæc ita proprie vocentur, ſolent tamen huiuſmodi nomina confundi: vnde diſpnæa interdum proprie accipitur, vt audio, interdum communiter, pro omni gradu ſeu ſpecie difficultatis anhelitus. Pari pacto inuenio ſic apud ſcriptores aſthma tripliciter capi, vt colligitur ex Galeno loco citato, & ex Rhaſe 4. contin. ex Auicen. 10. tertii tr. primo, capite trigeſimo nono: primo enim capitur aſthma pro difficultate anhelitus quæ ſequitur febrem, aut inflammationem, aut ſimpliciter quouis alio modo fit. 2. capitur pro difficultate anhelitus, quæ oritur ex curſibus, ex laboribus immodicis. Tertio capitur proprie pro difficultate anhelitus cum ſonitu. *Aſthmatis triplex acceptio. 1. 2. 3.*

Paulus

Differentia

Paulus Ægineta lib. 3. cap. 28. videtur duas tantum differentias propoſuiſſe, ſed cum ſua acceperit à Gal. 7. de med. loc. 6. fit vt & ipſe oēs tres differentias ſub duabus tantum complecti voluerit. Illud certiſſimum eſt, tres ex natura rei eſſe differentias reſpirationis difficilis, & non plures, nec pauciores: ſiquidem cum reſpiratio ſit actio compoſita ex inſpiratione & expiratione, vel difficilius eſt expellere aerem quā attrahere, vt in prima ſpecie, vel difficilius attrahere quam expellere, id eſt, inſpirare quam expirare, vt in orthopœna, vel tandem vtrumq; cum difficultate peragitur. Vnde cum nō poſſit alio modo quam his tribus difficilis reſpiratio reddi, iure factum eſt, vt Celſus inter veteres loco cit. & Galen. 3. de diff. reſp. & alibi has tres differentias difficilis reſpirationis conſtituerit.

Genus ſymptomatis.

Quæ difficilis reſpiratio ſymptoma eſt in genere actionū læſarum. Sed illud not. quod ſignificat Auerr. 3. col. 39. ſc. omnes pene alias actiones tripliciter lædi, vel diminute, vel deprauate, vel ablate: reſpiratio tamen, vt not. Gal. & præſertim Auerr. 3. coll. 39. id habet, vt tantum dupliciter lædatur, ſiquidem ablate non poteſt lædi, eo quod vt ſæpe dixit Ariſt. homo & animalia bruta tamdiu viuunt quādiu reſpirāt, vt ſi è medio tollatur reſpiratio, ſtatim animal interit.

Reſpiratio non poteſt ablate lædi.

Sed video ſtatim dubitaturum aliquē eſſe, quod præfocatio vteri, vt habemus à Gal. 6. de loc. aff. cap. 5. & à Laertio in vita Empedoclis vocata eſt & ab Heraclide & ab Empedocle ἄπνοια, quaſi huiuſmodi ęgritudo ſit reſpirationis priuatio. Reſpōdeo, præfocatio vteri eſt ita à veteribus nūcupata, non quia in ipſa ſit penitus ademta reſpiratio, ſed quia adeo exigua eſt, vt præfocatæ mulieres non videantur reſpirare. Sic Ariſtoteles vocauit quaſdam aues ἄποδας, non quod ſint penitus ſine pedibus, ſed quia habent exiguos pedes. Sic etiam dicunt pleriq; animalia hyeme latentia non reſpirare, quoniam ita debiliter reſpirant, vt ſenſui non appareat.

Morbus quē ſequitur.

Itaq; cum difficultas anhelitus nō ſit actio ablata, neq; etiam diminuta, quandoquidem frequenter in ipſa reſpiratur, conſequens eſt, vt ſit actio deprauata. Et quia omnis huiuſmodi actio ſequitur aliquem morbum, videre oportet, quiſnam ſit hic morbus. Galen. enim 4. de loc. aff. 7. & 7. de med. loc. ca. 6. nec non in libro de diff. reſp. ſcribit, difficultatem anhelitus fieri, vel propter ingentem neceſſitatem, vel propter facultatis imbecillitatem, vel propter inſtrumentorum anguſtiam. Nō fit difficultas de qua loquimur ob ſummam neceſſitatem, quia difficulter reſpirantes minime febricitant, quantum ſit ex natura affectus. Non ob imbecillitatem facultatis, quādoquidem hoc cōtingit in moribundis, propterea ſequitur, vt fiat propter anguſtiam inſtrumentorum, ita vt morbus nullus alius ſit niſi inſtrumentalis, id eſt, morbus in via.

Cauſa immediata.

Cauſæ immediatæ huius morbi, id eſt, anguſtiæ viarum ſpiritalium, ſolent eſſe multæ. Sed omnes in huiuſmodi caſibus reducūtur ad quatuor genera. Vel enim ſunt humores, vel tubercula, vel pus, vel grumus ſeu lapis.

Addit Aretæus ſpiritum etiam frigidum, ſeu flatum. Non eſſe flatum cauſam difficultatis anhelitus, ſatis inde probatur, quod hic affectus diuturnus ſit, non autem momentaneus, quemadmodum ſolet eſſe, qui oritur à flatibus. Non eſſe ſimiliter pus, ex eo manifeſtum eſt, quia vbi difficultas ſpirandi naſcitur à pure, fit ille affectus, qui vocatur empyema: de quo ſermonem habebimus ſ. l.

Supereſt igitur difficultatem anhelandi oriri ab humoribus & tuberculis, nec non etiam à corporibus grandinoſis. Et vt primum de humoribus loquar, docendum qui ſint hi humores, vbi ſint, quomodo faciant hunc affectum, & qua ratione. Plures eſſe humores nemo veſtrum ignorat, ſed neq; ſanguis, neque bilis poteſt hanc difficultatem inducere, & propterea ſequitur, eam fieri tātum ab humorib. pituitoſis, viſcidis & craſſis, ſiquidem & diuturnitas affectus & tota conſtitutio id cogere videtur. Iam vero iſti humores aut à capite corriuant in partes ſpiritales aut mittuntur ab alijs partibus, aut in pulmonib. colliguntur. Sed ſicut frequētiſſime à capite pręcipitantur, ita rariſſime colligantur ſponte in pulmonibus, quoniam pulmones nutriuntur ſanguine bilioſo & tenui, vt nequeat ſuccus craſſus & frigidus colligi ex huiuſmodi ſanguine, ſed colligitur tantum, quando totus ægrotantis habitus pituitoſus fit.

1. Humores,

In quo locō poſita anhelitum impediat.

Locus vbi contentus humor anhelitum impedit, duplex eſt. Vel enim ſunt rami arteriæ illius aſperæ, qui vocantur Bronchia, vel ſunt cauernæ & arteriæ diſtributæ per corpus pulmonum. Nam humores in his locis contenti faciunt duplici de cauſa reſpirandi difficultatem, vel quia replentes cauitates impediunt, quominus poſſit ſpiritus libere ingredi & egredi, vel ſuo pondere grauantes corpus pulmonis efficiunt, ne illud poſſit moueri agiliter quemadmodum oporteret.

Iam vero prędictus pituitoſus humor ſi ſit craſſus quidem, ſed non admodum copioſus, facit difficultatem anhelitus leuiorem & interpolatā: ſi ſit copioſior & craſſior, vt veluti in gypſatus ſit, facit Aſthma. Sin autem conuertatur hic humor in naturam grādinis vel lapidis, quod vidiſſe ſe teſtantur Galen. Alex. & Alzarauius, fit alter affectus, qui vocatur πνευμώδης, de quo inter Græcos locutus eſt Aretæus. Veterinarii appellant hūc morbum in brutis pulmonariam.

Pulmonaria.

Ratio vero, propter quam paucíſſimi ſunt locuti de hoc affectu eſt, quoniam rariſſime

in hominibus contingit, frequentiſſime in brutis, quoniam ex ſeotentia Ariſt. 10. probl. homo frequentiſſime tuſſit, & per toſſim euacuat humores pectoris: bruta aũt cum prope omnia non tuſſiant, fit, vt humores retineaotur in ipſorum pulmonibus: vnde indurati & lapideſceotes, πνευμώδεις & pulmonariam generant. Alia cauſa eſt tuberculum, quemadmodum clariſſime docuit Hip. 2. de morb. & Gal. 4. de loc. aff. 7.

Tuberculum autem quod facit anhelandi difficultatem, vel oritur in pulmonibus, vel in diaphragmate. Vtrobique enim tuberculum propter duas cauſas ſpiritum iotercipit: vel qoia comprimit cauitates & arterias, vnde nequit ſpiritus excurrere, vel pondere ita onerat pulmooes, aut diaph. vt non poſſint libere moueri, oeque inſpirationi inſeruire.

Atque hæ ſunt cauſæ internæ & immediatæ illius morbi io via. Quoniam lædit actionem inſpirandi.

Cauſa. Interna immediata. Cauſæ internæ mediatæ ſunt temperatura corporis, & præſertim pulmonum frigida & humida: habitus corporis vel oti eſt naturalis, anguſtia & ſtrictura pectoris.

De ſexu & ætate animaduerto aliquã controuerſiam. De ſexu ſcribit Cæl. Aurelianus, mulieres rarius tentari difficultate anhelitus, & ioter viros magis ſenes, minus pueros, iuuenes, & qui teneriore ſuot corpore. Aretæus contra ſcribit, molieres cũ ſint frigidæ & humidæ, magis tentari quam viros, & inter viros iuuenes minus quidem ſollicitari, ſed frequentius interire, adeo vt ioter hos vetuſtos ſcriptores videatur controuerſia.

Reſolutio. Ego ſic cenſeo: mulieres propter mẽſtruas purgatiooes magis immuoes eſſe ab hoc vitio, ſed quæ non purgantur, vel propter ætatem, vel propter vitium aliquod, certe omoes hæ magis expoſitæ ſunt difficultati anhelitus quam viri.

Et ratio eſt, quia, vt dicit Hippocrates ſecundo epid. magna eſt communio ioter partes ſpiritales & genitales, vt facile ſit laborante vtero vitiom cõmunicari pectori, & conſequeoter oriri facultatem reſpiratioois.

De viris ita quoq; ſtatuo, ſenes, & præſertim qui cooſtituti ſunt io primo ſenio, vt eſt tertio aph. 22. magis difficultate anhelitus tentari.

Cæterũ iuuenes magis periclitari, etſi rarius tentẽtur, propter tres cauſas. Primo quia

Cur iuuenum aſthmata periculoſiora quã ſenum. Cauſæ præternaturales. iuuenes cum ſint calidi, humores infixi pulmooibus ob calorem viſcidiorem, & tenaciores euadũt. Deiode quia iuuenes ob errores victus magis tentantur deſtillatione capitis. Tertio, quia cum iuuenes ob caliditatẽ plus frigidi aeris attrahant, fit, vt aeris frigore magis humores viſcidi & frigidi tales reddantur. Præter has internas ſunt aliæ cauſæ præternaturales, vt eſt reteotio hæmorrhoidum, ſuppreſſio menſium, tumores viſcerum, & ioter cauſas externas primum locum habet aer frigidus, humidus, craſſus.

Vnde dicit Cæl. Aurelian. hyeme fieri difficultatem anhelitus, quemadmodum Hipp. 3. aph. dicebat autumno fieri.

Regiones ſeptẽtr. feraciſſimæ ſunt horum morborum, & ideo ioter has cauſas reponitur. Studium vitæ. Nam ſcribit Aretæus, & eſt memoria dignum, eos qui ad ignem artes faciunt, frequentius tentari Aſthmate, & vbi tentantur, annum non perdurare.

Cibi frigidi, craſſi, leoti, vt oſtreacea, lagana, & omnia piſtacea, crapulæ, potus vini generoſi, repletio præſertim veſpertina.

Morbos, qui fiunt per interualla, præcognoſcere vtiliſſimum eſt in medicina facieoda. Itaque cum difficultas ſit ex huiuſmodi *Signa. Fu. uri aſthmatis.* morbis, vtile eſt habere ſigna, quibus præcognoſcere poſſitis hunc morbum futurum.

Sunt autem natiua pectoris anguſtia, prauitas ipſius accidentaria, pigritia ad omnem motum, difficultas ad aſcendẽdum, raucitas, calor nocturnus, nares aduncæ. Hæc enim ſigna ſunt, quibus præcognoſcere licet medico futuram anhelitus difficultatem. Vbi vero pręſens eſt, minime difficile eſt ipſam cognoſcere, quooiã ipſis oculis manifeſta apparet. Si fiat propter deſtillationem à capite, vt ſępe eootingit, iam habuiſtis ſigna, quib. cognoſcere poteſtis deſtillationem. Si fiat ob cõſeoſum aliarum partium, ſimiliter præcognoſci poteſt ſignis indicantibus alias affectiones. Cæterum ſi fiat anhelitus difficultas, ꝙ materia io pulmonibus ſponte colligatur, cognoſcitur, quia affectus perpetuus eſt, complexio & ætas frigida & humida, victus antecedens. Sed præſertim cognoſcitur, quoniam, vt optime docuit Galen. 4. de loc. aff. cap. 7. hæc affectio fit non ſubito vt facta à deſtillatiooe, ſed fit paulatim, cuiuſmodi fieri cõſueueruot omnes fere intemperies.

Si oriatur à tuberculo vel pulmonis ſepti- *Signa tuberculo.* ue tranſuerſi difficultas anhelitus eſt cũ ſtertore perpetuo. Et quemadmodum obſeruauit Galenus loc. citato, pulſus ſemper mirum in modum inæqualis eſt. Hippocr. 2. de morbis, huius tuberculi duo alia ſigna proponit, ſcil. doloꝛem quendam obtuſum in ioitio, & erectæ ſpirationis neceſſitatem. Seneca qui *Prognoſtic. Suſpirium mortis meditatio.* laborauit hac ægritudine grauiſſime epiſt. 51. d. ſuſpirium eſſe à Græcis vocatũ mortis meditationem: quod hæc difficultas trahendi ſpiritum ſit veluti quædam mors aſſidua. Vt ꝓpter hoc medici etiam omnes putarint difficilimum eſſe morbum. Et Hipp. 6. aph. 46. dicebat eos, qui fiunt aſthmatici ex gibboſitate, ante pubertatem interire. Et Auicenna ſcripſit iuueoes quidẽ difficulter ab hoc malo, ſenes autem nunquam euadere. Attamen

valde

valde mitior eſt, quæ fit per conſenſum partium inferiorum, quam quæ fit vel à deſtillatione vel ab intemperie pulmonum.

Curatio. Curatio difficultatis anhelitus ex Galeno 6. de med. c. l. in eo potiſſimũ eſt collocata, vt materia quæ impedit vias ſpiritus ex toto conſumatur. Sed quoniam craſſa, & viſcida, & frigida eſt, opus eſt eam diſſecare, attenuare & modice calefacere.

Indicationes. Verum quoniã inanis eſſet hic labor, niſi ſimul fomentum huic materiæ ſubtraheretur, ideo opus eſt, fomentum, quod a capite pulmonibus ſuppeditatur, penitus delere aut impedire. Pro quibus ſcopis obtinendis primo neceſſaria eſt accommodata V. R. aer nimium calidus, frigidus, humidus, ſiccus, vitandus. *Dieta.* Siquidem ab vtroq; exceſſu hic morbus ſuſcipit incrementum.

Cæl. Aurelianus laudat, vt aer non obſcurus, ſed lucidus eligatur, & iure, quia in aere obſcuro, qui ſolet craſſior eſſe, diſpnæici male tractantur.

Et debetis hoc notare, vbi occurrit vobis curãdus ſimilis æger, vt ſtatim, niſi quid prohibeat præcipiatis aperiri feneſtras, & hominum multitudinem auocari, quoniam cum opus habeat copioſo aere frigido, certe illum non poſſunt nanciſci neque in obſcuro, neq; in magna hominum frequentia, dormiẽdum & vigilandum moderate.

Celſus laudat, vt ægri dormiant capite eleuato. Sed intelligendus eſt de tempore acceſſionis ... iã vt alias docui, in præſeruatione ... dormire potius capite humili quam eleuato. Exercendum eſt corp⁹ moderatiſſime, & ſub aere ſereno, nullis ventis perflato.

An multus potus conueniat. Aluus lubrica ſeruanda eſt, & abſtinẽdum ab omni nimia repletione & inanitione. Circa potum Gal. ſeptimo de medic. ſec. loc. capite citato præcipit, vt in hac ægritudine multus ſit potus, & vini tenuis, quoniam in curanda difficultate anhelitus oportet thoracem humectare, vt poſſit faciliter extendi & inſeruire reſpirationi.

Sed intelligendus eſt ſano modo, quia potus vna vice copioſus ſumptus nimis replet ventriculum, vt ſua ſponte difficultatem anhelandi faciat.

Quare intelligendus eſt Gal. quod potus ſit multus quantitate diſcreta, non quantitate continua, id eſt, vt crebro, ſed paulum potetur. Sic enim dicit Ariſtoteles prima ſect. probl. potum paulatim ſumptum magis extinguere ſitim, quam copioſum ſumptum. Quia ſcilicet magis irrigat & humectat.

Potus. Vinum igitur pauciferũ & tenue erit. Sed ſi abſtinendum ſit à vino, licet loco ipſius vti aqua hordei, aqua mulſa, aqua pectorali, decoctione paſſularum & caricarum, id eſt, ficuum ſiccarum.

Cibus. De aliis cibis ita deliberandum, vt laborantes vtantur cibis diſſecantibus & attenuantibus: ideo panis optimus erit, cui immixtum ſit aniſi vel fæniculi ſemen.

Sed debet ſemper eſſe recens, id eſt, vnius diei. Carnes ſimiliter attenuantes eſſe debẽt, vt auicularum montanarum, hædi pullorum.

A carnibus magnorum animalium & vetuſtorum abſtinendum eſt. Caſeus & omnia lacticinia fugienda, oua tremula & ſorbilia optima ſunt. Abſtinendum à leguminibus omnib. & ab herbis præterquam ab hyſſopo, ſatureia, pulegio, radice petroſelini. Hæc.n. omnia iuribus incocta vim habent diſſecandi & attenuandi, atq; etiam vrinam prouocãdi, quod optimum eſt in hac ægritudine. Fugiendi fructus craſſiores, conueniunt autem paſſulæ, caricæ, amygdalæ, piſtacia. Summatim, vt dixi, vtendum cibis extenuãtibus, diſſecantibus, & vrinam prouocantibus.

Num diuretica conueniant. Sed de prouocantib. vrinam dubitatio eſt, ſiquidem Galen. 5. ſimpl. 13. ſcribit, in educẽdo pure à pulmonibus & à pectore diligenter vitanda eſſe ea, quæ vrinam prouocant. Iam vero ſimile videtur, educere a pulmonibus & à pectore pus & humorem craſſum & viſcidum, vt ob hoc non videatur conſentaneum eſſe hic vti prouocantibus vrinã. Reſpondeo tripliciter, primo, quæ prouocant vrinam, duplicia ſunt, vel multum calida, vel parum calida. Quæ ſunt multum calida, certe non conueniunt, quia, vt dixit Galen. loc. cit. reſoluunt partes ſubtiliores, & dimittunt craſſiores. Atq; de his etiam locutus eſt Auicẽna, quando dixit, fugienda eſſe prouocantia vrinam, quæ ſunt admodum calida. Sin autẽ loquamur de non admodũ calidis p.d. hæc conueniunt. quia carent vitio damnato à Galen. Secundo reſponderi poteſt, aliud eſſe vti puris & ſolis vrinam prouocantibus, aliud vero vti his vna cum aliis permiſtis medicamentis. Hoc ſecundo modo poſſumus vti prouocantibus vrinam, primo modo nequaquam. Et hoc eſt, quod dicit Auicenna, in curanda hac ægritudine vitanda eſſe medicamenta, quæ tantum prouocant vrinam. Tertio aliud eſt pus euacuare à pectore, & euacuare humores frigidos & craſſos. Nam in pure cum res non admodum cocta in ipſo ſeparatæ ſunt partes ſubtiliores à craſſioribus, vt facile prouocãtia vrinã proprio calore poſſint diſſipare tenuiores partes relictis ſolidioribus. Secus autẽ eſt in materia cruda, frigida, craſſa, & viſcida, in qua cum partes craſſæ ſint confuſæ cum ſubtilioribus, non poteſt calor prouocantium vrinam diſſipare materiam ſubtilem, & relinquere craſſam. *Paroxyſm. aſthmatis vbi tollendus.* Vbi difficultas anhelitus præſens affligit, vt ægri ſint in acceſſione, primũ opus eſt, materiam fluentem ad pectus, & attractam à calore ipſius reflectere, & in alias partes à pulmonibus auocare.

Similiter opus eſt materiam fluentem intercipere, id eſt, pigram & ineptam deſcenſui reddere. Tertio opus eſt materiã, quæ in pectore reperitur, & actu difficultatem anhelandi facit, diſſecare, detergere & attenuare. Non facio mentionem deſiccationis, quoniam in ipſo paroxyſmo nullo modo vtendum eſt medicamentis exſiccantibus, quoniam in paroxyſmo ſtudendum eſt, vt thorax humidus ſit, & ſequax, & obediens ad reſpirationẽ. Itaque pro deflectenda materia à pulmonibus cõueniunt frictiones, ligaturæ, cucurbit. tum ſiccæ, tum ſcarificatæ. Sed non thoraci affigantur. Pari pacto, ſi æger ſanguine abundat, iuuat ſtatim mittere ſanguinem. vena ſecta, eo quod huiuſmodi euacuatione retardatur impetus materiæ defluentis ad pectus.

Vena ſectio.

Hic, vbi difficultas anhelitus pertinax & diuturna eſt, ſolemus confugere ad cauteria, quæ vel affiguntur brachiis, vel etiam affiguntur occipitio. Sed multo magis videntur iuuare cauteria ſupra commiſſuram coronalem infixa, quippe quæ ſtatim & immediate conſumere poſſunt materiam à capite ad pectus defluentem.

Cauteria.

Fiunt cauteria vel igne, vel medicamentis vrentibus & veſicantibus; vel ſinapiſmis, & dropaciſmis vti ſolemus, quemadmodum etiam puluis hic cum cera modica coronali cõmiſſuræ deraſæ impoſitus valde iuuat:

Puluis ſupra coronali imponendus.

℞. Euphorbii ℥.ß.
Sinapi ℥.j.
Sulph. viui ℈.ß.
Caryoph.
Stœchadis.
Fl. roſarum an. ʒ.v. Puluериſ. & miſceantur.

Alterum quod in paroxyſmo facere oportet, eſt, vt materia, quæ in pulmones ruit, retardetur & cohibeatur. Hoc autẽ fit tum medicamentis internis, tum externis. Externa ſunt, quæ vertici deraſo adhibita vim habent ſiſtendi & retinendi materiam, cuiuſmodi eſt hic puluis:

Puluis ſiſtens & retinens materiam.

℞. Myrtillorum fl. roſ. rub. an ℥.j.
Caryoph. ℈.j. M. & f. puluis.

Vt autem hic puluis detineatur, ſolemus iniecto pulueri ſuperimponere ceratum aliquod ſimplex, quod adhæreat cuti, & contineat puluerem. Intrinſecus ad ſiſtendum fluxũ ea ſunt adhibenda, quæ incraſſant; cuiuſmodi ſunt gũmata, electuaria, veluti eſt ſtyrax calamithes, diatrag. Et hoc etiã optimum eſt:

Trochiſci ſub lingua.

℞. Sacch. violacei ʒ.j.
Boli armeni ʒ.j. M. & ore detineatur.

Sed vnum memoria dignũ monuit Gal. 7. de loc. aff. cap. 6. ſc. his medicamentis minime commiſcenda eſſe medicamenta, quæ nimium calefaciunt, quoniam etſi materiã defluentem craſſiorem reddant, tamen nimium refrigerant pulmones & propterea plus nocent quam proſunt. Vnde dicit Gal. veteres prudenter in his componendis medicamentis vitaſſe Mandragoram, Opium, Hyoſcyamum, pſyllium. Addit etiam ſemen lini: ſed mendoſus eſt contextus, vt annotatũ habetis à me in Gal. marginibus. Tertium, quod faciendum eſt in praxi, illud eſt, vt materia, quę iam fluxa eſt, & ſpiritum impediendo difficultatem anhelandi producit, detergatur, extenuetur, & citra calefactionem exſiccetur, propter quod Galenus valde laudat oxymel ſcillit. & ſcillam ipſam: & ego huiuſmodi auctoritate perductus ſoleo in ipſo parox. præbere lambendum huiuſmodi liquorem.

Lambitiuum.

℞. Oxym. ſcillit. ℥.j.
Syr. de farfara ℥.j.ß.
Ammoniaci ʒ.ß.

Sed de ſcilla eſt nõ exigua contradictio inter Gal. & Dioſc. Galenus enim loco citato ſcribit, medicamenta expectorantia debere eſſe ſecantia & detergentia ſine calefactione, cuiuſmodi eſt acetum ſcillit. & ſcilla. Ex quo loco colligere poteſtis ſecundum Galenum ſcillam non calefacere, aut parum. Cæterum Dioſc. libro ſecundo capite 161. ſtatim in primis verbis inquit, ſcillam habere vim acrem & igneam, ſiue vrentem, adeo, vt manifeſta ſit contradictio.

Scilla non vehementer calida.

Puto verbis Gal. hanc tolli poſſe, qui libro 8. ſimplicium ca. de ſcilla ſcribit, ſcillam non eſſe admodum calefacientem, ſed eſſe in ſecundo tantum gradu calidam: & addit, vtendum eſſe ea aſſa vel cocta, quoniam ſic amittit omnem vim acrem. Ex quibus verbis elicio, ſcillam poſſe capi vel crudam vel coctam. Cruda eſt, qualis eſt deſcripta à Dioſc. cocta vero, qualis à Galeno 7. de locis, vbi dicit eam non admodum calefacere, ſcilicet non intelligens de cruda, vt Dioſc. ſed de cocta.

Extra paroxyſmum diligenter conſiderãdum, vtrum difficultas anhelitus pendeat à pura deſtillatione, an potius ab intemperie frigida pulmonum, generante ſuccum frigidum & craſſum. Si à ſola deſtillatione originẽ habet, illi ſoli occurrendũ eſt: quomodo autem deſtillatio capitis ſit expugnanda, iam docui.

Curatio extra parox.

Si fiat à frigida intemperie cum materia frigida & craſſa, opus eſt materiã illam euacuare, & deinde pulmones calefacere & exſiccare. Sed quia præter materiam coniunctã eſt quoque materia antecedens tum in capite, tũ in corpore, ideo huiuſmodi materia promiſcua, ſcilic. tum antecedens tũ coniuncta, primum præparanda eſt, deinde expurganda. Pro præparatione conuenit hic ſyrupus:

Præparatio.

℞. Fol. praſſii.
Hyſſopi.
Pulmonariæ an. M. j.
Liquiritiæ. ʒ.ij.
Sem. vrticæ ʒ.iß. f. decoct.

Deinde *℞. d. ℥.iiij.*

Oxym.

Oxym. ſcillit. ℥. ß.
Syr. de praſ. o
De liquirit. an. ℥. vj. M. ſ. potio.

Quo tempore iuuabit etiam dum præparatur materia intrinſecus, & quod linimentū adhibere pectori, quod poſſit & emollire, & calefacere, & etiam modice extenuare, vt

Linimentum pectorale.

℞. *Oſ. florum aliorum ℥. ß.*
Ol. amygd. dulc. ℥. j.
Succi viol.
Succi radicis althææ an. ℥. ß.
Cum cera ſ. linimentum, quod etiam in paroxyſmo vtile eſſe ſolet.

Pilulæ.

Deinde purgabuntur. Et ſi pilulis purgandum erit corpus:

℞. *Pill. de agar. M. ſ.*
Aurearum an. ℥. j.
Trochiſ. viol. cum ſcam. gr. vij. M. & cum oxymelle ſcilit. ſ. pill. N. v.

Bol.

Sed ſi bolus magis ægro placebit, poteſtis ita ordinare:

℞. *Elect. de pſyllio. ℥. ij.*
Agar. trochiſ. ʒ. j.
Diacathol. ʒ. vij. M.

Et notum eſt, quod ſcribit Auic. de pſyllio, nempe etſi frigidum ſit, tamen in difficultate anhelitus maxime conuenire, propter arcanam proprietatem, ſibi à creatore infixam. Si purgatio vna non ſufficiat, repetenda eſt. Et purgato corpore deueniendum eſt ad medicamenta tum externa, tum interna, quæ poſſint calefacere pulmones, & reliquos locos diſſecare, & conſumere. Inter externa remedia ſunt emplaſtra, linimenta. Et ſic emplaſt. apponendum pectori hoc pacto:

Emplaſ. pro pectore.

℞. *Farinæ lini ſiccæ.*
Hordei an. lb. ß.
Ol. anethini.
Ol. amygd. dulc. an. ℥. viij.
Pulu. violar.
Praſſii an. ℥. ß. M. omnia ad ignem, & cum modico vini ſ. emplaſtrum.

Intrinſecus item quoque multa, quæ poſt purgationem & manifeſtis viribus & proprietate conueniunt. Manifeſtis viribus conuenit ſcylla, marrubium. Auenzoar laudat aromata, vt cinamomum, macerem, caryophyllum, ex quibus poſſumus parare medicamētum & lambendum offerre. Ex. gr. Soleo ego vti huiuſmodi lambitiuo:

Lambitiuũ in aſthmate.

℞. *Paſſularum enucleatarum.*
Fœnugræci an. ℥. j. ß.
Sapæ ℥. ij.
Aq. pluuialis ℥. iij. Bulliant ſimul vſque ad cōſumptionem aquæ. Deinde tranſmittantur omnia per colum, & dictæ colaturæ adde:
Sulphuris viui.
Ammoniaci an. ʒ. ij.
Cinamom.
Maceris an. ʒ. j.
Pulueriſentur pulueriſanda, ſ. mistura.

Cuius capiendum eſt in ore cochlear vnũ, & retinendus ſpiritus, quoniam ſic materiæ huius portio vi quadam truditur in pectus.

Solemus tum extra paroxyſmum, tum in paroxyſmo vti quodam alio medicamento, quod efficaciſſimum eſt, & eſt aqua per alembicū, e cochleis ſiue limacibus extracta, in qua immaceratur botrys. De botry de enim ſcribit Dioſcorides, eã prodeſſe mirifice aſthmaticis & anhelantibus. A proprietate occulta maxime valent lepuſculi combuſti, & in cinerem redacti. Valent etiã lumbrici, qui ſub hydris naſcuntur combuſti & ipſi Quanquã Galenus narrat, ſe non intelligere rationem, propter quam hæc animalcula iuuēt Orthopnoicos. Conferunt etiam a proprietate pulmones animalium in puluerem redacti, præſertim cerui, quem laudat Scrib. Largus. Hoc tempore in frequenti vſu habemus pulmonē vulpinum, qui in pharmacopoliis detinetur, & ſolemus hoc pacto vti:

Aliud medicamentũ.

℞. *Pulu. liquirit. ʒ. j.*
Pulu. pulmonis vulpini ʒ. j.
Sacch. violati ℥. iij. M. & capiatur tribus aut ad minus duabus horis ante cibum.

Si fiat difficultas anhelitus à tuberculo, vel pulmonis vel ſepti tranuerſi, ſcribit Galenus, medicamenta calefacientia, attenuantia, & exiccantia conuenire: minime autem detergentia, ea propter his in caſibus poſt totius purgationem deuenimus ad vſum vel iuris galli, vel decocti Chynæ, aut ſalſæ, vel etiam ad vſum chalybis præparati, quoniam experientia compertum eſt, attenuare & conſumere humores.

Curatio difficultatis ex habitu à tuberculo.

Solemus etiam deuenire interdum in difficultate anhelitus, & præſertim in difficultate, quæ fit ab humoribus craſſis, ad vſum aquarum thermalium, & præſertim ſulphurearum, quales ſunt aquæ Aponitanæ. Nam, ſi ſulphur tantopere commendatur a veteribus in dyſpnæa, multo magis poſſumus etiam cōmendare aquas ipſas ſulphureas. Sed intereſt, ne huiuſmodi aqua adminiſtrentur, quo tēpore vel paroxyſmus inſtat, vel iam præſens eſt, quia cum fumaturin magna copia, diſtendit ventriculum, & inde augetur difficultas.

Thermæ ſulphureæ.

Galen. autem & Ægineta nonnulla ſignificarunt in curationis medicamētis ad difficultatem anhelitus obſeruanda. Primum eſt, vt abſtineatur a vinis omnibus, quæ vehementer adſtringunt; niſi tamen adſtrictio iuuet penetrationē, vt in croco, quia quæ adſtringunt, non ſolum pectoris dilatationem impediunt, verumetiam materiam magis infigunt, & tenaciorem reddunt.

Alterum obſeruandum circa medicationem huius affectus eſt, vt, quemadmodum monuit Ægineta, crebro medicamenta mutentur. Siquidē cum medicamēta differāt ſecundum

cundum gradus facile cōtingit, vt quod medicamentum nō profuit ſub vno gradu, proſit ſub altero. Præterea ſolet natura longo vſu remedia ſibi familiaria reddere, & conſequēter inefficacia.

Tertium & poſtremum eſt, vt ſemper medicamentis apponantur ea, quæ poſſint in pectus penetrare. Vnde cum Gal. nonnulla medicamēta pure adſtringentia expenderet, dixit non conuenire medicamentis pectoralibus, quoniam non habent mixta, quę penetrent ad pectus. Pari pacto debent cōmiſceri à proprietate conuenientia, propterea Galen. cum examinaret Clitonis medicamenta, dixit in eo defeciſſe compoſitorem, quod non miſcuiſſet pectoralia. Vnde dicit ſe ſolitū fuiſſe commiſcere naſturtiū & ſinapi, tanquam medicamenta pectori maxime familiaria.

Cauteriū in thorace periculoſum. Nonnulli practici veteres vbi ægri difficultate anhelandi ſtrāgulantur, laudant cauterium in thorace, quo ſcil. ea parte pertuſa reſpiratio reddatur facilior. Sed huiuſmodi remediū ſemper valde periculoſum eſſe putani, vt ob hoc minime vobis id perſuadeam.

CAPVT III.

De exitu ſanguinis ab ore.

Nomina. HAbet hic affectus diuerſa nomina apud Græcos, ſed parum inter ſe differentia. H[i]p. communi quodā nomine ſæpe hunc aff[e]ctum appell[a]uit ſan[gu]inis vomitum. Plerique a[utem] medici a[p]pellat hic affectos hæmoptoicos. Lat[ini] dicunt modo ſanguinis ſputum, modo ſanguinis reiectionem, modo cruentum ſputū. Et Cæl. Aurel. vocauit fluorem ſanguinis, quanquam appellat fluorem vbi copioſus eſt: ſputū vero vbi paucus: quod etiā alios Latinos factitaſſe reperio. *Genus ſympt.* Quomodocunq; ſit, ſanguinis exitus ab ore, eſt ſymptoma in genere excrementorum mutatorū. Et addit Gal. poſtremo c. li. de diff. ſympt. eſſe excretū toto genere p. n. quaſi vero à natura primario cōſilio nunquā expellatur ſanguis.

Hoc mutatum excrementum certe ſequitur læſionem facultatis retentricis. Neq; valet, quod vbi ſanguis effunditur ob ſolam copiam, non lædatur facultas retentrix: *Obiectio.* cū illud fiat ſubito, quoniā etiam in hoc caſu læditur facultas expultrix, quippe cuius eſſentia collocata eſt in optima partiū cōſtitutione, quæ conſtitutio nō ſolum pendet à tēperamento, verumetiam ab vnitate partis. Quoniam vero facultas ſemper lęditur a morbo, ꝑpterea *Solutio.* in propoſito caſu morbus, q[u]i lædit facultatē retentricem, proprie & immediate eſt ſoluta.

Iam vero eſſe ſolutam vnitatem ex eo facile probari poteſt, quod ſubitanea vulnera, quæ lædunt huiuſmodi expulſiuam, ita repēte non poſſunt facere vllum a[li]um morbum, niſi ſolutam vnitatem. Q[u]o fit, vt non male ſenſerit apud Cælium Themiſon medicus, qui reducebat omnes cauſas fluoris ſanguinis ad vulnera, id eſt, ad ſolutam vnitatem.

Differentia. Sunt huius affectus plures differētiæ, quarum aliæ capiuntur a loco, aliæ a modo ſolutionis vnitatis, aliæ à modo exitus ſanguinis. *A loco.* A loco capiūtur, quia vbi ſanguis ab ore perfunditur, vel à partibus ſuperioribus, vel ab inferiorib. deriuatur. Si à ſuperioribus, aut à palato, aut à faucibus, aut a gingiuis. Si ꝓdeat ab inferioribus, vel exit a iecore, vel à ſtomacho ipſo, vel à liene, vel ex partibus ſpiritalibus, nempe aut ab aſpera arteria, aut à pulmonibus, aut a thorace, aut a ſepto tranſuerſo, vt docuit Aretæus.

Neque mirari oportet, quod & à thorace, & à ſepto tranſuerſo per os ſanguis reiiciatur, quoniam a ſ[e]pto tranſuerſo exit quidem rariſſime, & exit eo pacto, quo ſcripſ[i]t Aretæus, & præſertim Gal. tertio meth. exire [a t]horace ſcilicet per membranam contingentem pulmones, per quam veluti reſudans & trāſiens ſanguis è thorace in pulmones effunditur & ex pulmonibus tu[m] per os reiicitur.

A modo ſolutionis vnitatis. A modo ſolutionis continui capiuntur differentiæ ſputi ſanguinis, q[uia aut] diuiditur vas vbi ſanguis eſt, aut ip[ſiu]s ſub[ſt]antia rarefit, aut os ipſius reſeratur. Si vas diuidatur id fit vel ob erosionem, vel ob inciſionem, vel ob expreſſionem, vel [ob] extenſionē, vel ob fractionem ſiue dilacerationem.

E[xi]t ſanguis rarefacto vaſe, tum propter ipſius tenuitatem, tum propt[e]r calef[ac]tionē vaſis: ſiquidem calidi eſt rare[fa]cere.

Aſclepiades. Nec audiendus eſt Aſclepiades, qui exi[ſti]mauit non poſſe ſanguinē exire nec per rarefactionem, nec etiā ꝑpter oris vaſis recluſionem, eo ꝙ ſanguis ſuapte natura craſſior ſit quam vt poſſit vel per anguſtū, vel ꝑ ſub[ſt]antiæ meatus anguſtiſſimos trāſire. Quoniā etſi oſcula vaſorū exigua ſint, tamen impetu fluctis ſanguinis paulatim dilatātur. Sicut enim videmus, vt exiguo foramine facto in marginibus fluminū, iis illud ingredientibus immēſum dilatatur, haud ſecus contingit in vaſculis venarū, vbi ſemel vel modice aperiūtur.

Cauſæ immediatæ. Cauſæ vnitatis ſolutæ ſunt aut internę, aut externæ. Internæ cauſæ ſunt flatus, qui nimium diſtendentes ipſa vaſa diſrumpunt, vel ſunt humores qui aut multitudine extendētes vaſa frangunt, aut acrimonia & ſalſedine corrodentes diuidunt ſubſtantiam vaſorum. *Mediatæ.* Internæ mediatæ ſunt temperamenta calida & ſicca, habitus corporis athleticus plenus, anguſtia pectoris, ſtrictura venarum.

De ſexu dicit Gal. 4. de loc. aff. cap. quinto & alibi, viros magis ſubiici huic malo quam mulieres, quia hæ ſingulis menſibus purgantur. Si enim aliquæ priuantur hac menſtrua purgatione, facile in huiuſmodi affectum incidere conſueuerunt.

Eſt

Eſt quoque inter has cauſas ætas, de qua ſermonem faciens Hipp. tertio aph. 29. dicebat iuuenibus maxime fieri ſanguinis expuitiones. Hunc aph. cum interpretaretur Gal. dixit iuuenes propterea ſubiici huic ægritudini, quoniam frequẽter in victu errant. Sed pace Gal. Hippocrates exiguum quid docuiſſet nos, quoniam non ſolum iuuenes, verũ etiam pueri frequenter delinquunt, & magis quam iuuenes. Quod ſi, vt dixit Galenus ſola cauſa hui' mali in iuuenib. poſita eſſet in erroribꝰ, multo magis deberet fieri in pueris, quod quidem non contingit vllo pacto. Igitur meliorẽ cauſam habuit Hippocrates, ſcil. quod iuuenes habent calorem maximũ ſemper circa cor, propter quẽ fit in ipſis ſanguis bilioſus, tenuis & mordax. Vnde cũ pulmones nutriantur ſanguine communicato ab altero cordis ſinu, fit, vt in iuuẽtute hic ſanguis valde bilioſus & mordax attrahatur in pulmones & in pectus, vbi poſtmodũ facile producit vulnera & apertiones vaſorum.

Cur huic ſymptomati iuuenes magis ſubiecti ſint.

Cauſæ præternaturales internę ſunt tuſſis, vomitus, retentio hæmorrhoidis, menſtruorum.

Cauſæ præternaturales.

Cauſæ autem externæ ſunt aer frigidus & ſiccus, ventus aquilonaris, vt & Aretæus & Auicen. propoſuerunt. Nam propter hunc aerem fit, vt ipſo inſpirato vaſa pectoris & arteriæ veluti quodãmodo indurentur, vt dilatari cum non poſſint, neceſſario frangantur. Atq; hoc eſt id, quod ſcribit Hippoc. quinto aph. 24. ſcilicet frigidum vt glaciem & niuem rumpere venas & pectori inimicũ eſſe. Adhęc nimium otium, quo multiplicantur ſucci, ſolet eſſe cauſa ſputi cruenti, quemadmodũ nimia exercitia, & pręſertim nimius curſus. Vnde ſeruus ille Plautinus, qui expuebat ſanguinem dicebat dño ſuo, ſe ex curſu rupiſſe pulmonis ramicem. Nã veteres Latini ſicut etiã Hipp. appellabãt venas pulmonum ramices, quemadmodum etiam appellabant varices.

Externæ.

Locus Plauti exponitur.

Sic nimiæ vociferationes, eleuationes ponderum, retentiones ſpiritus, compreſſiones pectoris: propterea quod athletæ & luctatores ob eiuſmodi compreſſiones facile incurrunt hunc affectum.

Caſus ex alto, percuſſiones ſiue vulnera, &, vt ait Aretęus, decubitus ſuper omnes res duras. Ita ſimiliter inter has cauſas recenſetur nimius coitus, nimia repletio tam cibi quam potus.

Poſtremo cibi omnes ſalſi, calidi, acres, vt allia, cæpe, raphani, præſertim ſi in frequenti vſu habeantur, quoniam cum, vt ſcribit Hip. 4. de loc. humores gignantur ex cibis, quibus veſcimur, fit vt ſi cibi ſint acres & ſalſi, ſimiliter ſucci ex ipſis geniti ſint acres & ſalſi, ac propterea facili negotio ſolent ab ipſis vaſa corrodi & fieri ſanguinis ſputum.

Signa.

Galen. 7. de loc. aff. 5. copioſiſſimus fuit in proponendis ſignis, quæ doceant, locum affectũ in ſputo ſanguinis, nec id ſine ratione, quia in hoc affectu curando tota vis poſita eſt in cognito loco affecto.

Sunt autem ſigna vel indicantia locum, vnde ſanguis manat, vel indicantia modum ſolutionis continui, vel indicantia cauſas. Nã modus exitus ſanguinis, q erat tertia differẽtia à nobis poſita, ita certus & manifeſtus eſt, vt non indigeamus ſignis. Nam ſiue exeat ſimplici expuitione, ſiue ſcreatu, ſiue tuſſicula, ſiue tuſſi, facilimum eſt cognitu.

A capite.

Itaque vt exordiamur à partibus ſuperioribus, ſi ſanguis prodeat à capite, cognoſcitur, quia modo copioſus eſt, modo exiguus: præceſſit ſemper aliqua capitis affectio, aut grauitas, & titillatus quidam in faucibus percipitur, à quibus faucibus ſi ſanguis exeat, cognoſcitur, quia fauces rubeæ ſunt: ſicut etiam palatum rubet, ſi ipſum ſanguinẽ profundat. Si à gingiuis fluat, cognoſcetis, quia gingiuæ tumidæ ſunt, rubentes, & ſi digitis comprimantur, exprimitur ſanguis.

A gingiuis.

A ſtomacho.

Cæterum, ſi à partibus inferioribus & naturalibus effluat ſanguis, cognoſcitur variis modis. Primum enim qui proſiluit à ſanguine ſtomacho reiicitur cum nauſea aut vomitu, plerunque cibis commiſtus exit: grauitatem facit in ſtomacho, nec in hypochondriis vlla labes aut vitium vllum apparet.

A iecore.

At ſi affluat à iecore, cognoſcetur primũ, quod ſanguis, qui fluit, ſit ſubalbidus, interdum flauus, & ſemper huiuſmodi exitum antecedit aliquis iecoris affectus, nempe tumor aut aliud vitium. Pari pacto ſi exeat à liene, niger eſt craſſus & antecedit aliquis lienis affectus veluti inflammatio, tumor diuturnus.

A liene.

Atque hęc ſunt indicia ſignificantia exitũ à partibus naturalibus. Sunt vero alia ſigna particularia, quibus cognoſcimus ſanguinẽ exeuntem à partibus ſpiritalibus: & primum vbi exit ab aſpera arteria tuſſis adeſt, ſed exigua, interdum ſolus ſcreatus, quemadmodũ etiam in faucibus exiſtente vitio ſcreatus fit. Sanguis exiguus eſt, tenuis, & dolor aliquis obſcurus circa pectus percipitur & aſperam arteriam.

Ab aſpera arteria.

Cælius Aurel. addit in his vocem raucam eſſe, & veluti fractam. Sed not. interdum ſanguinem exeuntem à capite pertingere etiam in ſtomachum & aſperam arteriam, atq; inde poſtmodum reiici per tuſſiculam: vt propterea hac in re debeat medicus exercere ingeniũ & iudicium in diſcernendo loco affecto.

A pectore.

Si fluat à pectore, cognoſcitur, quia ſanguis exiguus profluit, niger, coagulatꝰ, grumoſus. Siquidem cũ longum iter emetiatur, neceſſario cõglobatur & nigrorem cõparat. Accedit etiam, ꝙ dolor circa thoracem percipitur. Si exeat à ſepto tranſuerſo, ꝙ tamen rariſſime contingit, cognoſcitur, vt ſcribit

A diaphragmate.

Cælius

Cælius Aurel. & Aræteus, qui diligentiſſimi fuerunt in ſignis tradendis, quoniam dolor circa ſeptum tranſuerſum percipitur, atque doloris eſt veluti circularis, ſiquidē diaphragma eſt veluti zona quædam cingens totam illam regionem.

Addit Auicen. vbi ſanguis profunditur à thorace dum ægri expergiſcuntur à ſomno, magis ſanguinem effundere, quoniam in nocte inter dormiendum partes pectoris magis incaleſcunt, & conſequenter vaſa promptius reſerantur.

A pulmonibus.

Poſtremo ſi ſanguis profundatur à pulmonibus cognoſcitur, quia copioſus exit, & interdum cum ramentis pulmonum: ſanguis floridus & feruidus cū impetu exit, & vt ſcribit Galenus quarto de loco aff. quinto, ſpumoſus eſt, quaſi vero ſpumoſum eſſe ſanguinem ſit ſignum certiſſimum ſanguinis à pulmonibus exeuntis. Sed idem Galenus ſeptimo aph. 30. ſcribit duo adnotatione digna. Primum, non ſemper à pulmonibus ſanguinem ſpumoſum prodire. Quod videtur eſſe contrarium ſententiæ priori. Aliud dicit Galenus, ſcilicet etiam in Pleuritide ſanguinem ſpumoſum interdū reddi. Addo Hip. in coac. prænot. dicere, etiam à iecore interdum ſpumoſum ſanguinem reddi.

Sed hęc res ita definiēda. Aliud eſt ſanguinem eſſe totum ſpumā, aliud eſt, non eſſe totū ſpumam, ſed ſpumæ commiſtū. In pulmonibus ruptis & ſanguinē effundentibus ſemper ſanguis vel eſt totus ſpuma, vel ſpumę cōmiſtus: & propterea ſi quando Galenus negauit à pulmonibus effluere ſpumoſum ſanguinem, intellexit de eo, qui totus ſit ſpuma.

Nam ſemper ſpumoſus ſanguis profluit à partibus ſpiritalib' niſi adſint affectus in hypochōdriis intra ſeptum, quemadmodū nos monuit Hippocrates in coac. prænot. Si à venis prodeat ſanguis, cognoſcitur eo, quod ſanguis craſſus eſt, niger potius. Vnde male exiſtimauit Aſclepiades à venis nunquā exire ſanguinem, quod is craſſus ſit & ora venarum atque corpora ſolis adſtricta. Si effluat ab arteriis, ſanguis tenuior eſt, floridior, magis feruidus & magno impetu fluit.

A venis.

Ab arteriis.

Signa ſolutæ vnitatis.

Anaſtomoſis.

Iam vero modi ſolutæ vnitatis cognoſcūtur & ipſi propriis ſignis. Nam ſi exit vaſe aliquo diuiſo, effluit copioſus, craſſus, ſine impetu, & ſemper præceſſit aliqua cauſa vel ſecans, vel premēs, vel diſtendens, vel incidens, vel aliquo alio ex his modis, quos ꝓpoſui inter cauſas externas.

Diapedeſis.

Si profundatur vaſe dilatato, id eſt, p diapedeſin, ſanguis tenuis eſt, aquoſus, exiguus, & habitus corporis flaccidus & vitioſus eſt. Id enim hoc in caſu contingit, quod ſcribunt Ariſtot. tertio de part. animal. capite quinto, & Theoph. in lib. de ſudore, nēpe eos qui ſudāt ſanguinem, id pati, quoniam habitus ipſorū vitioſus & ſanguis tenuis & aquoſus. Vbi autem exit vaſe corroſo, cognoſcitur quoniam ſanguis in initio guttatim exit, & procedente tempore prout foramen dilatatur, ſic copioſior prodire conſueuit.

Diæreſis.

Adhæc corpus ægri male diſpoſitum eſt, percipitur ſæpe ſalſus ſapor aut acris in ore, præceſſit victus prauus, veluti ex cibis acribus, alliis & cæpis, ſalſis vel dulcib'. Et aduertite, nunquam à ventriculo effundi ſanguinem vaſe corroſo, eo, quia acrimonia ſanguinis vel aliorum ſuccorum ſemper obtunditur à cibis commiſtis.

Adhæc ſubſtantia ventriculi admodum ſolida eſt, & dura, vt non facile exedatur ab humoribus ſalſis & acribus. Nam Hippocrates lib. quarto de morb. probare ſolebat ſubſtantiam ſtomachi animalium duram eſſe, quod Africani vtantur ipſis pro crumenis & integumentis variarum rerum. Si effluat ſanguis propter flatus extendentes & frangentes vaſa, cognoſcitur, quia corpus vniuerſum flatulentū eſt, ſanguis exit cum aliquo ſtrepitu, ſicut ſi exeat propter ſanguinis multitudinē, cognoſcitur habitu corporis athletico & ſanguineo, victu præcedente ſanguinis feraee.

Sanguinis propter plethoram exeuntis ſigna

Præterea cognoſcitur potiſſimū duobus ſignis. 1. quia exitus ſanguinis & iucundus eſt & vtilis, & quod caput eſt huius rei, ſponte ſolet quieſcere. Vbi deberis notare Voluſium illum Saturninum apud Plinium lib. 11. ca. 28. cum ſingulis annis ore effunderet ingentem ſanguinis copiam, id non aliunde contigiſſe, niſi ob copiam. Et ſignum fuit, quia cum hoc ſymptomate attigit 90. ætatis annum.

Notandum.

Debetis autem hic animaduertere, verum ſignum cognoſcendi omnes pene exitus humorū, an à multitudine, an ab alia cauſa proficiſcantur, illud vnicū eſſe, quod quoties ob multitudinē ſpontanea fit euacuatio, ſemper fere ſolet ſponte deſinere. Secus autē quando non à copia ſed à praua ſuccorum qualitate.

Notat autem Aretæus vnum memoria dignum, & eſt, eos, qui profundunt ſanguinem ab ore, fere eſſe ſine ſpe, & ſemper mœrere, quia quicunq; vident ſe inſtar hoſtiarū iugulari nō poſsūt niſi maxime timere & mœrere. Addit etiam vnum aliud, eos, qui profundūt ſanguinem à partibus ſpiritalibus & deterius cęteris habent, minus tamē timere & mœrere. Rationē affert quia deterius habēt, quorū vulnera ſunt in thorace. Iam vero pulmones ſenſu carent, aut obtuſum habent, vt vulnera ipſorū aut nullum, aut minimum dolorē inferant, ac propterea minus mœrere & timere faciūt: contra aūt in thorace, in quo cum ſenſus ſit magis exquiſitus, conſequenter à vulneribus ipſius dolor fit, qui ægros excruciās, eos iure & metuere & mœrere magis facit.

Prognoſ.

Quare ſumma ratione à diuino Hip. 5. aph. 25. ſcriptum eſt, ſanguinem ab ore emanantem,

tem, vndecunque exeat, malum eſſe, præterquã ſi, vt animaduertit Galen. in com. effluat à naribus, vel ſi, vt dicit Auic. effluat a multitudine ſanguinis. Hippocrates 7. aph. 37. ſcribit, ſi ſanguis vomitu reiiciatur, & æger ſit cũ febre, lethale eſſe. Sin autem ſit abſque febre eſſe ſalutare, & curari frigidis & adſtringentibus. Cæterum, ſi a partibus ſpiritalibus profundatur ſanguis, multo deterius eſt, quam ſi à naturalibus. Et de hoc fluore loquens Hip. 7. aph. 15. inquit, à ſanguinis ſputo, pus: a pure, tabes: à tabe mors. Veruntamen eſt quoq; aliquod diſcrimen in reiectionibus ſanguinis à partibus ſpiritalibus, quandoquidem deterius eſt exire ſanguinem à pulmone, quam vel ab aſpera arteria, vel à thorace, & in reiectionibus à pulmone exitialiſſima eſt quæ fit vaſe corroſo.

Cur pulmonum vlcera inſanabilia. Ratio huius eſt, quam attulit Gal. 5. meth. 8. ſcilicet pulmonem ſicut & alias partes vulneratas egere quiete non motu: atq; pulmones irrequieto motu agitantur, vt non ſit ſpes fore, vt vulnera ſanentur. Preterea vlcera pulmonum opus eſt vt expurgentur. Sed expurgari nõ poſſunt, niſi per tuſſim. Iam vero tuſſis ſemper magis aperit vulnus, cũ iure dixerit Gal. huiuſmodi pulmonum vlcera eſſe penitus inſanabilia.

Cæterum quæ fiunt in thorace ſunt minus mala. Primum quia thorax magis carnoſus eſt, venas paruas habet, & facile colligitur pus in thorace, vt pulmones non tangat & conſequenter non putrefaciat.

Curatio. Curatio. Vt docet Gal. 5. meth. curatio præcipue ſita eſt in ſanguinis fluentis retentione, & propterea cum varii ſint modi ſolutæ vnitatis, propter quam efficitur ſanguinis reiectatio, Gal. 7. de med. ſec. loc. 4. initio hũc in modũ ſcribit. In ſanguinis profluuio præcipuum eſt periculum, ni fluat immoderate, & *Indicationes.* ideo curationem rectam poſtulare, vt ſi vaſcula ſint reſerata, agatur medicamentis adſtringentibus: ſi fracta, medicatio inſtituatur conglutinãtibus. Sin fluat ob corroſum vas, oportere mederi renutrientib. Quamobrem operæ pretium eſt intelligere, primum à qua parte profluat ſanguis, deinde quo pacto: vtrum ſc. aperto, an relaxato, an corroſo vaſe, *Dieta.* Quomodocunq; autẽ ſit, in primis diligentiſſime ſtudendũ eſt, curationem & accõmodatã victus rationem præſcribere: ea propter eligere primum conuenit aerẽ qui neq; frigidus, neq; calidus admodũ ſit, ſed moderatus. Vnde veteres, vt eſt 10. ſimpl. c de terra Lemnia, & apud Celſum & Plin. conſueuerũt huiuſmodi ægros mittere in Ægyptum, non ſolum propter nauigationem, verumetiã propter ... li illius conſtitutionem.

Dormiendum eſt quantum fieri poteſt, quia ſomnus comprimit omnem euacuationem. Si fluat ſanguis à capite, dormiendũ eſt humili capite: ſi à pectore, cap. eleuato: Rhaſes laudat, & bene, vt dormiatur ſupine potius quã prone. Ab omni motu corporis abſtinendum eſt, à clamore, à cantu & omni pectoris & capitis agitatione. Similiter vitãdus eſt ſol, puluis & fumus Galenus tertio libro com. in lib. Hip. de morb. & ante Galenum Cælius Aurelianus præceperunt, vt diligenter conſeruentur ægri ab omni aſpectu rerũ rubearum, quaſi ille aſpectus imaginationem *Aſpectus rerum rubearum cur noxius.* moueat, imaginatio vt dicit Cælius fluorem ſanguinis prouocet. Abſtinendum eſt ab omni animi agitatione, ab ira, à nimio coitu, quo cognoui iuuenem nobilem pene extinctum hac ægritudine. Et quanquam viuat adhuc, tamen infirmiſſima eſt valetudine ob ingens ſanguinis profluuium ea immoderata venere. Abſtinendum à crapulis: aluus mollis ſeruanda eſt.

Potus. Pro potu abſtinendum à vino, vel vtendũ eſt paucifero & adſtringenti. Loco vini optima eſt aqua chalybeata, roſacea & pura & chalybeata, aqua plantaginis, vinum citoniorũ, granatorum. De aceto controuerſia eſt, an conueniat in hac ægritudine. Aliqui veteres damnarunt eo, quod adſtringat, neque verũ ſit excitare tuſſim. Sed in hac re ſentiendum eſt cum Trall. qui voluit, acetum conuenire, ſed minime acre, multum, & in eo profluuio quod non ſit corroſo vaſe.

Cibus. Ex cibis optimus eſt panis azymus, abſtinendum à cibis ſalitis & à ſale ex toto, ab aromatibus, à cibis acribus. Inter carnes optima ſunt inteſtina, cerebella, pedes vitulorum & porcellorum.

Dumnini hiſtoria. Carnes perdicum, damarum, leporũ præſertim. Videtur à nonnullis commendari caro ſuilla. Et notate pro hac re hiſtoriã Dumnini philoſophi apud Suidam, qui cũ reieciſſet ſanguinem, conſuluit oraculum de medicina, quod reſpondit, vt carne ſuilla vteretur, ac quotieſcunque vtebatur, ſanguinem non reiiciebat: vbi eam dimittebat, ſtatim fluor ſanguinis ſequebatur. Ex piſcib[9] optimi ſunt qui ſunt glutinoſi. Vnde aliqui concedunt anguillas. Sed multo melius eſt concedere cochleas, teſtudines, polypos, & huiuſmodi alios, qui ſunt carnibus glutinoſis. Lac optimum eſt, præſertim chalybeatum. Refert enim Trall. ſe plurimos curaſſe ſolo lactis vſu. Et Damocrates ille medicus apud Galenum curauit mulierẽ Romanam ſolo lacte capræ lentiſco nutritæ: propter hoc etiam caſeus recens non ſalitus vtilis eſt. Similiter etiam oxygala. i. lac acidum, gelatinæ ſine aromatibus optimæ ſunt, tũm carnium tum piſcium.

Ex herbis optime eſt plantago, portulaca, acetoſa, & inter fructus conueniunt aurantia mala, granata, meſpila, mora, ſorba, ceraſa acida, Poſt cibũ cõuenit ſemper ſacch. roſ. diaciton. ſine aromatib. elect. de gomis de riber.

Inſtitu-

Præſentis vel imminentis fluxus curatio.

Inſtituto victu debet deinde medicus cõſiderare diligenter, an fluxus præſens ſit vel imminens, omnis cura & diligentia adhibenda, vt ſtatim comprimatur, quod fit cum internis, tum externis remediis. 1. conueniunt frictiones, ligaturæ, cucubitulæ, lotiones pedum, & præſertim teſticulorum aqua gelida. Conuenit etiam miſſio ſanguinis, quæ faciẽda eſt crebro, ſed in pauca quantitate, & modo ab vna parte, modo ab aliæ mittatur ſanguis & 5. eadem die menſura duarum vnciarũ pro ſingula vice. Conueniunt etiam extrinſeca tum capiti ſi à partib. ſuperioribus exeat, tum pectori, ſi à partibus ſpiritalibus, tũ ſtomacho ſi à naturalibus. Capiti conuenit huiuſmodi irrigatio fronti & collo:

Irrigatio pro fronte & collo.

℞. *Ol. roſ. omphacini. ℥. iij.*
Aq. roſarum.
Plantag.
Portul an. ℥. ij.
Aceti ℥. ß. M.

In extremis caſib. ſolemus etiam deuenire ad vſum gypſi aqua roſacea macerati, & appoſiti temporibus & fronti.

Si à partibus ſpiritalibus, ſolemus adhibere huiuſmodi emplaſtrum.

Emplaſtrum thoracis.

℞. *Ol. myrthini*
Ol. cyton. an. ℥. ij.
Aq. myrthi.
Portul.
Plantag. an. ℥. ij.
Fol. portul.
Plantag.
Myrthi.
Rubi. an. M. ij.
Cort. granator. P. j. ß. Bulliant omnia ſimul, deinde piſtentur diligenter, & addito modico ceræ f. emplaſtrum, & pectori apponatur.

Linimentũ.

Haud ſecus factitandum eſt, ſi ſanguis effluat à partibus naturalibus, in quibus adminiſtratur huiuſmodi linimentum.

℞. *Ol. maſtich.*
Ol. aneth. an. ℥. j.
Pulu. corall. rub. ʒ ij.
Acaciæ.
Hypociſtidis.
Boli armenæ an. ʒ. ß.
Vini adſtringentis parum. M. & cum cera modico f. vnguentum, quo obducenda ſunt hypochondria, & præſertim regio ventriculi.

Num ligaturæ conueniant.

De ligaturis, vtrum conueniant apud Cæl. Aurel. diſputatum reperietis. Nam Aſclepiades, quem ſecutus eſt Scribonius Largus putauit ligaturas non ſolum in hoc caſu eſſe inutiles, verumetiam pernicioſas, 1. quia vbi fiunt ligaturę, ſanguis propellitur ad partes inſimas ſcilic. verſus locum affectum, vnde magis profluuium excitatur. Deinde quia ligaturæ, quæ fiunt, aut debiles ſunt, aut validæ. Si debiles, dicit inutiles ſunt: ſi validæ tormẽta potius quam medicamenta appellãda ſunt. Poſtremo dicunt Aſclepiades & Scribon. id fieri, vt etſi fluxus compeſcatur, dum partes ligatæ ſunt, nihilominus, cum relaxantur fluorem magis excitare. Atque ita hi ſcriptores damnabant ligaturas.

Sed quemadmodum ſcribit elegantiſſime Celſus, vbi experientia teſtimonium præbet medicinæ, ſunt abiiciendæ rationes, vt ꝓpter hoc cum experientia cotidiana doceat, ligaturas prodeſſe, ab his minime ſit abſtinendũ, & pręſertim, quia rationes prædictæ omnino vacuę ſunt. Nam ligaturę fiunt extremis partibus, vt cum vulnera ſint in partibus remotiſſimis & intimis, minime metuẽda ſit repulſio ſanguinis ad interiora. Et quanquam ligaturę fortes efficiãtur, & propterea torqueant, veruntamen ille dolor, & illud tormentum iuuat, neq; fluor magis excitatur, ſi paulatim & non confertim ligaturæ diſſoluãtur.

Id quod de medicamentis externis docui, de internis quoque exiſtimandum eſt, ſcil. vt omni ſtudio prouideatur, quo ſtatim fluxus ſanguinis cohibeatur. Et quanquam Eraſiſtratus dixit à leuioribus ſemper debere inchoari: attamen in fluxu ſanguinis ab ore, in quo poſita eſt vita humana, ſtatim ad ea præſidia confugiendum, quæ efficaciſſima ſunt.

Itaque ſi ſanguis à capite prodeat, & gargariſmatibus & electuariis conandum eſt cõprimere fluentem ſanguinem. Exempli gratia huiuſmodi gargariſmus vtilis erit:

Gargariſmus.

℞. *Fol. rubi.*
Arbuti.
Lentiſci.
Myrthi. an. M. j. f. decoct. ſ. a. & cum hoc decocto crebro colluatur os & gargariſetur.

Sic etiam fiunt eclegmata, quæ ore detẽta ſanguinem fluentem ſiſtunt. Diacodio cum bolo armeno ſolemus frequenter vti. Sic etiam ſoleo vti huiuſmodi eclegmate.

Eclegma.

℞. *Sacch. roſ. antiqui. ℥. j. ß.*
Elect. de ſorbis ℥. ß.
Pulu. acaciæ.
Polygoni an. ℈. j.
M. cum ſyr. myrthino f. elect.

Curatio ſanguinis fluentis à partibus inferniis.

Si non à capite, ſed ab infernis partibus ſanguis profundatur, primo diligenter conſiderandum, an ſanguis conglobatus & grumefactus in ventriculo reperiatur, ſiquidem, cum huiuſmodi ſanguis venenum ſit, inprimis ſtudendum eſt, huiuſmodi grumos diſſoluere. Et propterea ſolemus ſtatim exhibere vel poſcam cum Mumia, vel oxymel. Coagulum etiam leporinum valet mirifice.

Poſt hæc deueniendum eſt ad ea, quæ magis fluentem ſanguinem adſtringunt. Et laudatur à Gal. 7. de loc. terra Lemnia, terra Samia. Laudatur etiam radix ſymphiti ſiue enulæ ſylueſtris & ruſticæ, Prę cęteris, vbi ſanguis vomitu reiicitur, magnopere laudatur vſus ſucci portulacæ. Neq; valet, quod dicit Aretæus

huiuſmodi

huiuſmodi ſuccum non poſſe à ventriculo ſuſtineri, quandoquidem id quidem verum eſt de ſucco puro & ſimplici accepto. Sed ſi corrigatur cum ſacch. & ſ. yr. de portulaca in pharmacopolis vocatis, certe optimum medicamentum eſt.

Pari paſſo imminente ſanguinis fluxu à partibus ſpiritalibus ſtatim præter remedia extrinſeca propoſita, & præter venæ ſect. deueniendũ eſt ad ea, quæ maxime adſtringunt, & quæ aliis non conferentibus ſolent frigiditat. ſummam inducere ſaporem: ſed in componẽdis & vſurpandis huiuſmodi nõnulla præcepit Gal. l. 5. de med. loc. primo; vt ſi fieri poteſt, ſemper ante vſum ipſorũ fiat aliqua euacuatio; per S. M. Deinde, quia hæc medicamẽta longe penetrare debẽt, neceſſe eſt, vt admiſceantur medicamenta, quæ penetrent & adſtringentia in producant in pectus. Tertio vt medicamenta ſtupefacientia, id eſt, quæ pure ſunt narcotica, nunquam vſurpentur, niſi in maxima neceſſitate. Et ideo male faciunt, qui ſtatim admittunt pill. de cynogloſſa. Ego enim ſoleo fœliciter vti poſt factam aliquam euacuationem & fluente ſanguine & non fluente huiuſmodi medicamento, quod non eſt adeo frigidum.

Laudatiſſimum medicamentum auctoris.

℞. *Sem. hyoſciami albi ʒ. ij.*
Sacch. viol. ʒ. ij.
Syr. de portul. ℥. j. M. & f. elect.

Cuius ſingula vice ſumũtur 2. vel. 3. drachmæ: & ſumuntur tam mane, quam veſperi.

Hæc eſt vtilis ratio, qua medendũ in curatione ſanguinis fluoris, vbi paroxyſmus iam imminet. Sed poſtquam fluxus iam compreſſus eſt, non debet medicus admodum fidere, ſed omnino præſeruare & cauſæ efficetriri occurrere. Vnde imprimis videre oportet quæ ſit cauſa, & vbi ſit: verum ſit in capite, an in partib. naturalibus, an potius in partibus ſpiritalibus.

Et quia nimis longum eſſet exercere hanc praxin in ſingulis; ſat erit, vt nunc exerceamini circa curationem ſanguinis fluentis à partibus ſpiritalibus; in quibus cum plures cauſæ eſſe poſſint, 1. ſi à refrigeratione pectoris oriatur, Galen. 5. meth. ſuo exemplo monſtrat, primo ſecandam eſſe venam: deinde adhibenda eſſe medicamẽta calefacientia pectori, cuiuſmodi eſt Thapſia, & intus vtendum eſſe adſtringentibus.

E pectore à refrigeratione.

Obiectioni occurritur.

Nec mirum, quod Galenus in cauſa frigida ſtatim confugiat ad venæ ſectionem, quoniam huiuſmodi remedium non adhibetur à Galenõ tãquam euacuatorium, quia hac ratione minime conuenit, ſed adhibetur potius tanquam reuulſorium. Si fiat vaſe vel aperto, vel ſecto, vel per reſudationem, per venæ ſectionẽ, frictiones, ligaturas, & alia propoſita auxilia ſtatim deueniendum, tum ad adſtringentia, tum ad agglutinantia; ita tamen, vt prius ſemper cacochymia in corpore toto auferatur.

A corroſione.

Et quoniam cætera vulnera partium ſpiritalium ſolẽt facilius curari, illud autem, quod fit per corroſionem & pertinaciſſimum, & pene incurabile eſt. Eapropter ſicut Galenus diligentiſſimus fuit quinto metheor. in tradenda huius curatione; ita operæ precium eſt, vt paulo diligentius huiuſmodi curatio tradatur. Galenus videtur totam hanc curationem 4. potiſſimum complexus fuiſſe, purgatione corporis, corrobatione capitis, vſu medicamenti diaſpermaton, venæ ſectione, & renutritione. Nam capitis curam præcipuam voluit eſſe gerendam, quod plerunque fluor ſanguinis, qui fit à pectore vaſe corroſo originem ducat à fluxione capitis. Igitur quoad venæ ſectionem præceptum dat Galen. ne temere ſtatim ad hoc auxilium confugiatur, quandoquidem ſoleot ſæpe corpora in his caſibus eſſe exinanita & vires debiles.

Curatio per epicraſin quid.

Vnde dixit expendendum, vtrum aliqua ſanguinis redũdantia adſit. Quia ſi adeſt, ſtatim detrahere oportet ſanguinẽ. Sin minus, iubet prudenter, vt curatio per epicraſin vocata fiat, id eſt, vt primũ corpus renutriatur, & renutritũ pauliſper euacuetur, deinde iterum reficiatur, & iterum modice euacuetur. Sic enim ſæpius repetita hac operatione ſanguis depuratur ſalſo & prauo ſucco. De purgatione autem, in qua Galenus magnam vim poſuit meditationis, ita decernendum eſt, vt aluus leniatur hoc pacto.

Purgans lenitiuum.

℞. *Pulpæ Thamar. ʒ. iiij.*
Diaſebeſten ſiue ſcam. ʒ. iij.
Fl. caſſia ʒ. vij. M. & f. bolus.

Præparant.

Poſt lenitã aluũ præparandi ſunt humores:

℞ *Fol. plantag.*
Rubi.
Lentiſci.
Portul. an. M. ß. f. decoctio in iure pedũ vituli.

Et deinde ℞. d. d. ℥. v.
Syr. myrth.
De portul. an. ℥. j. M.

Et nota, præparantia medicamẽta debere ſemper in his caſibus eſſe adſtringentia, quoniam facile & frequenter ſolet fluxus renouari. Præparati humores deinde ſunt expurgãdi. Gal. l. c. 5. meth. laudat pill. ſuas ex agar. aloe, ſcam. colocynth. bdellio. Sed nos ſolem⁹ loco harum pilularum vti cochiis. Sed ſiue illis vtamur optimum eſt.

Poſt purgationem Gal. videtur tria ſpectaſſe in perfectione huius curationis. 1. vt medicamentis exſiccantibus & refrigerantibus pulmonis vulnus ſanetur. 2. vt capiti, vnde plerunque ſolet oriri hoc vitium, diligenter proſpiciatur. 3. vt pars, quæ exeſa eſt, in pulmone reficiatur. Pro primo commendauit maximopere medicamentum diaſpermaton. Quinimo 5. meth. cap. 9. & 13. appellat

Diaſpermaton mirè laudatur à Galeno.

hoc medicamentum interdum ſolenne, interdum appellat ſuum. Sed pleriq; putarunt, huiuſmodi medicamenti deſcriptionem nobis minime relictam fuiſſe.

Sed ego puto, hoc medicamentum illud eſſe, quod habetur 7. de med. loc. c. 5. Et inducor in hanc ſententiam, tum, quia illud diaſpermaton conſtat ex ſeminibus, ex aromatibus, ex opio: quæ omnia conferre certum eſt in hoc affectu, tum, quia Gal. ll. ce. meth. ſcribit caſſiam ingredi in ſuum diaſpermaton, quemadmodum etiam ingreditur in illud ꝙ habetis 7. de locis. Quamobrem hortor vos, vt pro medicamento diaſpermaton Gal. celebrato, accipiatis ſemper illud, quod deſcribitur ſub Andromacho auctore 7. de loc. 5. quemadmodum nos facimus.

Loco huius medicamenti poſſumus etiã vti pill. de cynogloſſa vocatis. Poteſtis vti & illo medicamento ex hyoſcyamo, quod vobis propoſui. Pro capite curando præ cæteris laudauit Gal. medicamentum ex Thapſia, cũ ſtudium ipſius eſſet exſiccare pituitam cerebri, ne in pulmones ruat. Sed Trall. in ipſum inuectus eſt. Et quia hac de re locuti ſumus, quando curationem catarrhi ſalſi tradebamus, inutile eſt eadem repetere.

Pillula de cynogloſſa.
Caput curantia.

Poſtremũ erat, vt reficiatur pars conſumpta, ad quod pręſtandum victus ratio videtur eſſe ſufficiens, qui eius generis eſſe debet, vt optime alat, facile coquatur, & nihil excrementi producat. Has conditiones habere præ cæteris ab omnibus medicis exiſtimatum eſt lac: de cuius vſu & electione luculentiſſime ſcripſit Gal. quinto meth. duodecimo, vbi illum ſcopum habendum eſſe docet, vt lac efficiatur, quod facultatem habeat adſtringendi & ſiccandi. Vnde ſcribit, tales ægros conſueuiſſe ad Tabias mitti, locum prope Neapolin, vbi pecudes paſcentes herbas & frutices adſtrictorios ſimile lac reddunt. Itaque vbi vos hoc lac adminiſtrare debetis, ſi ſimilem locum habere non poteſtis, curetis ſaltem vel capram, vel aſinam, quarum lacte vtendum eſt, nutriri hedera, lẽtiſco, rubo, meliſſophyllo, polygono, plantagine, atque aliis huiuſmodi rebus, quæ vi pollent adſtringendi & deſiccandi.

Partem cõſumptam quæ reficiant.
Lactis vſus.

CAPVT IV.

De Phthiſi.

SAnguinis reiectionem, vt dicit Hipp. ſequi ſolet alter affectus, qui ab Athenienſibus dicitur modo φθόη, modo φθίσις. Barbari plerique vocant phthiſin. Latini appellant tabẽ. Sed circa nomen huius affectus tria memoria teneatis. Vnum eſt, apud Hip. reperiri hęc duo nomina, tabem & morbũ tabificum; vt morbus tabificus, quantum ego puto, plerunque ſignificet quamlibet corporis attenuationem & conſumptionem. Nam Gal. com. 2. t. 17. ſcribit, Hip. tabidos vocaſſe non tantum, qui vera tabe, id eſt, vlcere pulmonũ conſumũtur, verum etiam illos, qui qualibet alia occaſione extenuantur & contabeſcunt. Id quod etiam inter alios veteres videtur crediſſe Aretæus.

Nomen.
Not. 1.
Morbus tabificus.

Aliud memoriæ mandandum eſt, quod ſcriptum eſt à Galeno t. com. ad lib. de V. A. text. 8. nempe Gnidios medicos, quos ſecutus eſt Celſus lib. . cap. 22. nomen phthiſis tribus morborum generibus tribuiſſe. 1. vocaſſe phthiſin eam affectionem, quæ hic à Græcis vocatur ἀτροφία, in quo ſignificato videtur Ariſt. quoq; accepiſſe 1 bẽ 8 prob. 1. vbi ſcribit, Dionyſium tabe extinctum eſſe.

Not. 2.

Præterea appellaſſe etiam tabem vlcus pulmonum. Poſtremo eodem nomine vocaſſe cachexiam, id eſt, malum corporis habitum. Nonnulli mirati ſunt, veteres appellaſſe cachexiam tabem, quandoquidem malus habitus eſt potius tumor & auctio corporis, quã extenuatio. Sed puto nõ reſpexiſſe carnes in huiuſmodi appellatione vſurpanda, ſed potius calorem, qui ſolet eſſe quidam roſor, ſiue (vt ait Cæl. Aurel.) mortuoſus. Quomodocunque ſit, vera tabes, de qua proprie loquor, definitur à Gal. 7. aph. 16. quod ſit ſumma extenuatio corporis cum lenta febre, ex vlcere pulmonum inſanabili.

Nam ſi ſpectemus Græcum vocabulum φθίσιν, vnde phthiſis dicitur, proprie ſignificat conſumptionem & extenuationem, vt propterea cachexia nõ poſſit ſub hac definitione cõplecti. Dicitur cũ febre lenta, ad differentiam earum conſumptionum, quę fiunt à febr. ardentibus & colliquantibus. Nã ſunt quędam febres vſq; adeo vrentes & colliquãtes, vt breui dierum ſpatio corpora miru in modum conſumant & extenuent. Sed hæ febres nõ ſunt lentę, ſed potius celeres & acutę.

Definitio.

Poſtremo additur ex vlcere pulmonum inſanabili: quia fiunt tales etiam ex vlcere aſperæ arteriæ thoracis. Sed huiuſmodi tabes minime veræ & legitimæ ſunt. Ex his colligere poteſtis, morbum hunc eſſe triplicem; ſc. malam intemperiem, ſolutam vnitatem & imminutam magnitudinem.

Eſt mala intemperies, quoniam, vt audiuiſtis, fit cum febre, quæ ſemper ex ſui natura eſt calida & ſicca. Eſt ſoluta vnitas: quoniam eſt ingẽs totius corporis extenuatio. Sed quamquam in hoc affectu reperiantur tria morborum genera, potiſſimum tamen eſt vlcus pulmonis, eo ꝙ ex vlcere fit inflãmatio, quæ febrẽ inducit, & ex febre totius corporis conſumtio. Vnde licet quoque colligere, locum ꝓprie affectũ in phthiſi vera eſſe pulmones.

Genus morbi.

Sed dubitari poſſit, quo pacto in extenuatione totius corporis locus affectus proprie

ſit

Locus affectus in phthiſi.

ſit pulmo, quandoquidem Galen. in capite 1. libro de maraſmo ſcribit fieri non poſſe, vt corpus extenuetur, niſi prius cor exſiccetur, vt cum phthiſis ſit extenuatio & cōſumptio totius corporis, videatur potius pendere ab ipſo corde, quam à pulmonibus.

Sed facile reſpondetur, verum eſſe, initiū exſiccationis pendere in toto corpore ſemper à corde, ſed incrementum & progreſſus exſiccationis pendere in toto corpore non ſemper à corde, ſed etiam ab aliis partibus, à ventriculo, iecore, pulmonib. vt ſcribit Gal. 8. meth. 10. Ratio vero, propter quam cor nō exſiccatur ſecundum proportionem totius corporis eſt, quoniam natura ſtudioſiſſima vitæ animalium inſeruit cordi potentiſſimā attrahendi facultatem, propter quam ſemper cor validiſſime ad ſe trahit humidum alimētum, ob quod conſeruatur diutiſſime cor ab inſigni exſiccatione.

Et hinc eſt, quod ſi corpora maraſmo extincta ſecentur, cor ipſorum minime omniū extinctū inuenitur. Igitur hæc eſt ratio, propter quam cor exſiccatur quidem in tabe, ſed non eſt cauſa progreſſus & augmēti extenuationis & exſiccationis. Fit autem hic affectus ab omnibus cauſis tam immediatis, quā mediatis, à quibus monſtrauimus fieri ſanguinis eiectionem, præſertim vero fit à pituita deſtillante à capite in pulmones.

Quomodo à catarrho fit phthiſis.

Modus autem quo fit phthiſis ab hac cauſa præclare explicatus eſt ab Hipp. in libro de glandulis, vbi ſcribit, pituitam deſcendentē à capite in pulmones, in ipſis interdum retineri & retētam putreſcere, putreſcentem vero exedere pulmones, atq; iis exulceratis fieri tabes, quæ ad ſanitatem nunquam perducūtur. Atq; de hac loquitur idem ſeptimo aph. 38. quando ſcripſit, ſi pituita in pulmonē delabens vigeſimo die detineatur, in pus conuerti. De eadem quoque locutus eſt Auicenna in capite de phthiſi, cum ſcripſit tabem quandoque fieri pituita in pulmonibus retēta, atque iis paulatim contabeſcentibus.

Præterea inter cauſas mediatas recenſetur & ſexus à Galeno, qui ſcripſit mulieres hoc morbo promptius tentari quam viros, quod cum humidiſſima corpora habeant, & ideo fluxionibus maxime obnoxia, vbi illæ humiditates in pulmones alioqui humidos præcipitantur, repente putreſcunt, & ex putredine tabem faciunt.

Cauſa antecedētes.

Poſtremo, inter cauſas antecedentes propriæ huic affectioni duæ ſunt: vna ex habitu corporis, alia ex hæreditate ſeu contagio. Nā apud Hippocratem frequenter dicitur habitus corporis phthiſicus, vt eſt pectus anguſtū, & ſpathulæ inſtar alarum, & collum oblongum. Inter cauſas antecedētes phthiſis, vt dicebam, recenſetur hæreditas, quādoquidem Hip. 2. prorrhet. inter morbos, qui hæredita-te comparantur, adnumerat phthiſin ſiue tabem.

Phthiſis morbus cōtagioſus.

Recenſetur quoque contagium, quoniam Ariſtotel. 7. problem. 4. inter morbos contagioſos adnumerat quoq; phthiſin, quemadmodum & Gal. 1. de diff. feb. cap. 2. vbi ſcribit periculoſam eſſe conuerſationem cum iis qui phthiſi laborant, vt non immerito Hippoc. 3. epid. 3. inter morbos peſtiferos illius conſtitutionis connumerarit tabem.

Priuati columella, facile phthiſin incurrūt

Eſt quoque inter huiuſmodi cauſas abſciſſio vuæ ſiue columellæ, illius partis, quę propendet in gurgulionem. Nam Alex. 2. problē. 3. dicebat, propterea tentari à phthiſi eos, qui priuati ſunt columella, quoniam aer frigidus ingrediens thoracē refrigerat pulmones, qui cum nequeant facile moueri, magna vi conatur natura eos mouere, & ideo in magno conatu cōtingit, vt frangātur venæ, & propterea conſequatur vlcus pulmonis, & phthiſis. Scribit Hip. 3. aph. 13. ſi æſtas fuerit ſicca & aquilonia, & autūnus auſtralis, fieri tabē. Vnde licet colligere aeris conſtitutione phthiſis quandoq; cauſam eſſe. Sic refert Hip. 2. de morbis, quandoque & ab immodico labore & immodica venere phthiſin oriri.

Neque ignorare oportet, quod ſcribit Plinius lib. 7. cap. 2. nempe in Æthiopia eſſe gentem quandam Pharnacam, cuius ſudor ſolo contactu tabem inducit. Sunt etiā nonnulla, quæ ꝓprietate quadam efficiunt phthiſin, vt narrat Gal. 1. de medicamētis cap. 1. de lepore marino, quem ſcribit proprietate naturę pulmones exulcerare, & conſequenter inducere phthiſin. Atque hæc de cauſis.

Differentiæ.

Circa differentias phthiſis inuenio diuerſas aliquantiſper ſcriptorum ſententias. Hip. in 2. de morb. tres tabis differētias nobis proponit. Vnam, quā ſcribit fieri ex pituita craſſa retenta in pulmonibus, atque ibi putreſcēte: de qua etiam ipſum locutum eſſe puto 7. aph. 38 vbi ſcribit, deſtillationem in pulmonibus 20. die ſuppurari. Atque hanc intellexiſſe puto Serapionē, quando mentionē facit phthiſis ſenilis. Hanc interdum ſeptem annis durare & curari tradidit Hippocrates.

Cæterum ſecunda ſpecies tabis propoſita ab Hip. eſt, quando vlcerato & inflammato pulmone fit pus, & conſequenter phthiſis. Quam etiam curari poſſe monſtrat Hip. Tertia & poſtrema ſpecies tabis ab ipſo vocata dorſalis, quaſi exſiccato primū dorſo & lūbis oriatur. Hanc ſcribit auctor conſueuiſſe accidere tum ſponſis nouellis tum libidinoſis, quaſi hæc tabes oriatur ab immodica venere.

Tabes dorſalis.

Cæterū Gal. diuerſas differentias attuliſſe videtur. Siquidem 3. aph. 10. & 13. duas videtur propoſuiſſe tabis differētias, vnā, quādo corpora extenuantur quauis de cauſa: alterā, qua extenuantur propter vlcus pulmonum. Verū 1. epid. cō. 2. t. 17. duas diuerſas proponit tabis diffe-

differentias. Vnam quoties extenuantur corpora propter deſtillationem corrodentem & deſcendentem ad pulmones. Alteram vero, quando vlcere pulmonis corpora conſumũtur. Altimar. in c. de tabe, neſcio qua ratione, & Galen. autoritate compulſus dixit tres eſſe tabis differentias, nempe vnam, qua corpora tabeſcunt quacunq; de cauſa, alterã ex vlcere pulmonum, tertiam ex naturali propenſione corporum ad ſuſcipiendam hanc ægritudinem. Sed vt libere dicam, neque ratio neque Gal. auctoritas poteſt mihi perſuadere, propenſione ad phthiſin poſſe facere peculiarem differentiam: ſiquidem illi, qui naturalem diſpoſitionem habent ad hanc ægritudinem æque ſunt ſubiecti phthiſi ex vlcere pulmonum, atque ex deſtillatione, vt ob hoc non poſſit eſſe diuerſa differentia.

Propria & vera tabes. Quapropter puto ego hanc rem ita decerni debere, nempe aliam eſſe propriam & verã tabem, aliam communem & impropriam. Propria & vera tabes eſt, quæ ſit exulcerato pulmone propter deſtillationẽ acrem & ſalſam, vel exulcerato propter aliquam aliã cauſam. Atque de hac tantum eſt locutus Gal. l. c. 1. epid. Cõmunis autem & impropria tabes eſt, quæ fit vel à deſtillatione putreſcente tantũ, & non exulcerata, vel aliqua alia de cauſa corpus conſumente. Vnde videre non poſſum, quo ſpiritu ductus Auic. 10. tertii tr. 4. c. 18. in fine dixerit, vnam eſſe ſpeciem phthiſis, quãdo pituita viſcida & craſſa labitur in pulmones, cor impedit, & anhelitus difficultatẽ facit. *Communis & impropria.* Siquidem phthiſis proprie non habet anhelitus difficultatem, imo facilem anhelitum. Propter quod huiuſmodi ægritudo ab Auicen. commemorata potius inter ſpecies difficultatis anhelitus, quam phthiſis collocãda eſt. Et puto falſum fuiſſe Auic. aut interpretem ex malo intellectu primæ ſpeciei tabis, propoſitæ ab Hip. 2. de morb. vbi ſcribit, fieri quidem phthiſin à pituita craſſa & viſcida in pulmones præcipitata, ſed putreſcente, non autem anhelitum impediente.

Signa, 1. ab actionibus læſis. Signa tabis capiuntur ab actionibus læſis. Nam vt habemus ex Hip. 5. epid. in hiſt. Heſonis in Omilo & ex Rhaſe libr. 4. conf. phthiſici, præſertim, quando morti ſunt proximi ſolent mente errare. Adhæc viſus debilitatem habent, eo, quod ſpirituum inopia ob conſumptionẽ laborãt. Anhelitus phthiſicorũ facilis eſt: obſcurus præſertim in fine vitæ.

2. ab excrementis. Addit Gal. 1. de loc. aff. eſſe fœtidũ, vt propter hoc contagioſus quoque ſit. Pulſus languidus eſt, celer, durus, paruus, obſcurus. Ab excrementis mutatis capiuntur ſimiliter cõplura tabis indicia, id eſt, phthiſici ſolent facile ſudare, eo, quod facultas retentrix eorum valde debilis eſt.

Præterea, vt babemus ex 5. epid. in hiſt. cuiuſdam mulieris, quæ tabefacta interiit, aluus interdum fluida eſt, interdũ ſuppreſſa & dura, quia facultas expultrix non poteſt præ debilitate aſſidua ſufficere excretionibus. Solẽt etiam phthiſici nocturnis pollutionibus frequentiſſime tentari. Et huius rei attulit rationem Ariſt. 5. probl. 35. vbi ſcribit phthiſicis effluere crebro ſemẽ, & fieri pollutiones nocturnas, quoniam in ipſis fiunt colliquationes acres, quæ ad vaſa ſpermatica pertingentes excretricem facultatem mutant.

Adhæc ſputa phthiſicorum grauia ſunt & fœtida. Atque medici pro explorandis ſputis phthiſicorum ſolent ea vel iniicere ſupra ardentes carbones, vel in fundere in vas aqueum. Et animaduerti vnum memoratu dignũ apud Hip. in coacis prænot. vbi videtur ſignificaſſe, apud medicos illius ſecuti morem fuiſſe explorandi hæc ſputa in aq. marina, & in vaſe æneo. De vaſe æneo certe firmam rationem non inuenio. At de aqua marina eſt aliqua ratio, quandoquidem & apud Ariſt. in ſect. probl ad mare attinentium, & apud alios ſcriptores certum eſt aquam marinam põdera facilius ſuſtinere, quam dulcem, vt forſan ob hoc veteres ad explorandam ſputorum tabidorum grauitatem antepoſuerint aquam marinam dulci.

Cur defluãt pili. Phthiſici habent & alia duo ſigna pertinentia ad excrementa mutata. Primũ defluuium capillorũ. Cum enim in ipſis exhauſta ſit pene omnis humiditas, fit, vt pili ea humiditate priuati decidant perinde ac arbores in terra exſiccata areſcunt & conſumuntur. *Cur pediculoſi.* Secundum, quod pediculi in ipſis copioſi generãtur, cuius rei attulit rationem Alex. præſcripto loco, probl. ſc. propter corruptionem excrementorum factam à calore putredinali, & febrili.

3. à qualitatibus mutatis ſigna. Poſtremo capiuntur ſigna phthiſicorum ab accidentibus ſiue qualitatibus mutatis. 1. enim extenuantur & conſumuntur in phthiſicis omnes partes tam ſpermaticæ quam non ſpermaticæ, quanquam ſpermaticę minus videantur contabeſcere etiam extenuari. Præterea habent ſemper phthiſici febrem lentã & quę magis exacerbatur ſiue moleſtat noctu quam die, atq; hoc propter varias cauſas. Primum, quia noctu fiunt maiores colliquationes. Deinde, quia ſunt maiores euaporationes. Tertio, quoniam ꝓpter ſilentium & vacationem ſenſuum à diurnis curis ſolent cũcta mala nocte acerbiora videri quam die.

Difficultas. An febris tabidorum ſemper ſit hectica. Vtrum autem febris hæc tabidorum ſemper ſit hectica febris, dubitatũ eſt à nõnullis. Sed cum ipſe ſim in ea ſentẽtia, initio febrem non neceſſario hecticã eſſe: at in ꝓgreſſu fieri non poteſt, quin febris lenta perdurans depaſcatur humores alimentales, partes ſolidas, & conſequẽter febrẽ hecticam inducat. Nec valet q̃ Hip. 2. epid. ſcribit phthiſicos quandoq; eſſe abſque febre, & cum debili tantum calidi-

caliditate, quoniam Hipp. eo in loco minime ſermonem habet de vera phthiſi, ſed de tabe communiter accepta, niſi magis placet loqui de principio phthiſis, aut per febrem intelligere febrim magnam quemadmodum ſæpe cõſueuit Hip. loqui. Facies, vt dicunt Arabes fornatilis eſt, & color charopus ſiue glaucus, vt habetis apud Hip. 3. epid. ſect. 3.

Habent phthiſici inter alia ſigna genas rubentes, rugitum ventris, pedes tumidos, & vngues curuos, propter quos ſcribit Galen. & Ifare, Hipp. appellaſſe phthiſin morbum ferinum, eo, quod vngues phthiſicorum curuentur perinde ac vngues ferarum.

Cur vngues curui. Cur autem tabidi habeant huiuſmodi vngues, explicat Alex. 1. problem. 18 vbi ſcribit phthiſicis carnes, quib. adhęrent vngues conſumi, atque iis conſumptis, cum non habeant ſuſtentaculum vngues, neceſſario curuari. Poſſumus his ſignis etiam addere ea, quæ capiũtur ab ætate, & à complexione. Nam ſcribit Auic. in t. cit. de phthiſi à 18. anno ætatis vſque ad 30. fieri tabes. Sed puto eſſe errorem in numero, quandoquidem Hipp. 3. aph. vt alias docui, vult, ſanguinis reiectiones & cõſequenter tabes fieri à 18. anno vſq; ad 35. Sic ſcribit Auic. in frigidis temperamentis fieri tabem. Gal. [illegible] 3. in 3. epid. 70. addit fieri in frigidis & humidis.

Signa, num vlcus ſit in pulmone. Porro verum vlcus ſit in pulmone, an in aſpera arteria, cognoſcitur, quoniam vbi vlcus eſt in pulmone, omnis abeſt dolor, & vna cum pure excernuntur fruſta pulmonum: Vbi autẽ vlcus eſt in aſpera arteria, dolor percipitur circa ipſius regionem, & excernuntur ramenta cartilaginoſa arteriæ. Sunt qui dicũt, ſi vlcus ſit in parte dextra pulmonis, melius decũbere ægros ſuper eam, quam aduerſam. Et inter hos eſt Caſſius in problem. med. 9. ſed hoc minime verum eſt, niſi adſit tumor: Et hoc ſignum fallax eſt valde, quemadmodum etiam dicit Aretæus fallacia eſſe ſigna illa, quæ capiuntur [illegible] ſputis, vel in aqua, vel ſupra carbone.

Prognoſtica. Cur vlcera pulmonis inſanabilia. Vlcera pulmonum, vt ſcribit Gal. 5. meth. & 4. de loc. aff. cap. 8. ſunt prorſus inſanabilia. Et Auic. conatus eſt huius rei multas afferre rationes. Veruntamen potiſſimæ ſunt tres allatæ à Galeno 5. meth. ſcilicet quia vlcera indigent quiete, pulmo autem perpetuo mouetur. Deinde vlcera putrida neceſſe eſt expurgare: non expurgantur vlcera pulmonum, niſi per tuſſim [illegible] a tuſſi vlcera magis reſ[illegible]lcantur. Poſtremo ſi remedia adſtringentia adminiſtrentur, non penetrant in pectus. Si adminiſtrẽtur remedia penetrantia ſuo calore magis aperiunt & dilatant vulnus.

Sed video ſtatim dubitaturum eſſe aliquẽ, ſi phthiſis ve[illegible] eſt prorſus incurabilis, cur & Hippocr. & omnes fere medici propoſuerunt curationem phthiſis? Nam videtur ſuperuacaneum, tradere curationem illius ægritudinis, quæ penitus ſit incurabilis. Reſpondeo, ꝓpter multas cauſas medicos inductos fuiſſe ad docendam phthiſis curationem. 1. quia ſe, vt inquit Auerrh. 7. coll. ſæpe in medicina fiunt monſt[illegible], vt deſperati etiam ſanitati reſtituantur. Et Hippoc. 2. de morb. videtur omne genus phthiſis curabile aliquo modo feciſſe. Deinde proponitur curatio à medicis, vt ſi nõ poſſunt phthiſici integræ ſanitati reſtitui, ſaltem præſeruentur. Nam ſcribit Auic. ſe vidiſſe mulierem 25. annis phthiſicam ope medicinæ præſeruatam. Et Auenz. etiam narrat ſe intellex[illegible]ſſe à paſtoribus, quod interdũ viſæ ſint capræ & aliæ pecudes in pulmonibus cicatrices habentes, quaſi vlcera pulmonum etiam perſanentur interdum. Scribit Petrus Aponenſis eſſe aliqua medicamenta, quæ à proprietate phthiſin curare putantur, vt propter hoc non temere faciant medici, dum veræ phthiſis curam proponunt.

Aretęus ſcribit, ſenes rariſſime tẽtari phthiſi, verum tamen ſi forte corripiantur nõ perdurare, ſed interire. Contra iuuenes & pueros pingues, carnoſos, & mulieres frequentius tentari, ſed magis euadere. Quanquam, vt eſt 2. prorrh. mulieres & virgines, quãdoquidem menſtrua non fluunt, vix vnquam ſeruantur. Et habetis apud Galen lib. de V. S. aduerſus Eraſiſtr. hiſtoriam cuiuſdam virginis, quæ ob menſes retentos tabida obiit.

Si vlcera ſint in aſpera arteria facilius curantur, niſi ſint vetuſta & exederint cartilagines. Nam cartilagines diſciſſæ & exeſæ nunquam reſtituuntur, cum ſint pure ſpermaticę partes. Vbi tabidis contingit fluxus alui, & pilorum defluuium, penitus actũ eſt, nec mora longinqua eſt. Scribit Hip. 3. aph. [illegible] autumnũ tabidis eſſe inimicum, id quod ſcribit 6. epid. 7. 12. vbi addit etiam, ver eſſe inimicum tabidis, quo tempore ſolia ficus ſimilia ſunt corni[illegible] pedibus. Et miratus ſum q[illegible]andoque, qd Gal. in com. aph. cit. dixerit, ſeſe neſcire, de qua tale locutus ſit Hipp. cum mihi videatur, ipſum clare locutũ eſſe de qualibet tabe, ſiue fiat a capit[illegible], ſiue prima origine à pulmone. Siquidem autumnus ſua natura eſt aduerſus omnibus morbis & præſertim diuturnis; vt cũ omnis tabes ſit morb. diuturnus, hac ratione omni inimicus ſit autumnus. Curatio tabes *Curatio.* tres ſcopos præcipuos habet, vt expurgetur *Diæta.* vlcus, vt reficiatur pars cõſumpta, & vt vlcus conſo[illegible]detur. Ad quos ſcopos implendos requiritur imprimis debita V. R. 1. aer imprimis ſiccus, propterea, ꝙ dicit Aretæus phthiſicis vtiliſſimum eſſe, quãtum fieri poteſt, nauigare, eo, quod ſicut vlcera externa nauigãtium, quemadmodũ ſcribit Ariſt. in probl. de mari, ſiccantur & facile ſanantur: ſic vlcera pulmonum tacta frequenter ab aere marino & ſalſo ſanantur, aut ſaltem præſeruantur. H[illegible] eſt q[illegible]

veteres mittebant phthiſicos in Ægyptum potius propter nauigationem quam ob illud cœlum. Plinius, qui ſcripſit quatuor lib. de re medica c. de phthiſi magnopere laudat, vt tabidi viuant in ſaltibus, vbi pix naſcitur, q. etiam ille aer vtiliſſimus ſit.

Dormiendum moderatiſſime. Abſtinendũ à motu, præterquã à geſtatione. Cæl. Aur. laudat, vt phthiſici exercerent vocẽ. Habebãt enim veteres inter alia exercitia etiã illud vocis, vt nos mõſtrauim⁹ in gymnaſtica noſtra. Sed hoc minime laudare poſſem, ſiquidẽ eſtus & clamor cum moueat magis pulmones, cõſequenter refricat vlcera pulmonum. Imo, Auic. 10. tertii tr. 4. cap. 21. peculiariter voluit phthiſicis ꝓhibere oẽm clamorẽ & vocis cõtentionẽ, vt iure Soſym⁹ Plinii ille liberi⁹ renouauerit vlc⁹ pulmonũ, cũ voci operã daret.

Oportet phthiſicos alacri animo viuere. Præcipiunt aliqui, & iure, ne medici ſint admodum ſoliciti in molliẽda tabidorum aluo, quoniam ſolet faciliter alui profluuium his cum magno detrimento excitari. Cibi debẽt eſſe omnes ſorbiles, quia maſticatio incommodat affectis pulmonibus. Fieri poſſũt ptiſanæ variæ pro phthiſi ex hordeo, ex alica ſiue farre. Soleo etiam ego parare ex mylio quod facultatem exſiccandi non ignobilem habet. Hipp. 2. de morb. laudat cremorem lentis, q lens refrigerat & exſiccat. Quare poteſtis etiam vos huiuſmodi cremorẽ vſurpare. Aues cõtuſæ, carnes hædinæ, vitulinæ contuſæ cõueniunt. Et vt magis detergere poſſit, licet lac modo amygd. modo nucleorũ pini, modo etiam caprinũ admiſcere. A proprietate præ cæteris maxime cõmendantur cãcri fluuiatiles. Sed circa cibum duo ſunt obſeruanda. Vnum eſt, vt edulia mutẽtur, quia cum in ipſis facile appetitus imminuatur, niſi varietate ciborũ ſuſtẽtetur appetentia, facile abhorrent cibos. Aliud eſt, vt cibus ſæpe exhibeatur, ſed in modica copia, qm̃ cum facultas coctrix in phthiſi ſit valde imbecilla, oportet, vt ſuſtenentur vires, copiã ciborum iuſtã exhibere; & vt coqui poſſint cibi, in pauca quãtitate exhibere.

Pro potu autẽ conuenit aqua fluuialis cocta, qua etiam poſſunt omnia fercula coqui: Conuenit quoq; aqua hordei, Item aqua cocta cum glycyrrh. Vinum etiam auſterũ, ſed pauciferum, mulſa optime diluta. Nec valet, quod Gal. 10. meth. & c. 9. de Maraſmo, dixit, extenuatis & maraſmatis non cõuenire mel, quia in his corporib. aridis & febriculoſis facile inflammatur, ſiquidem Gal. loquitur de melle ſolo, non autem de melle aqua caſtigato, vt eſt mulſa, præſertim quãdo fit ex quarta vel quinta parte mellis ad aquam.

Pro reficienda parte ab vlcere conſumpta oẽs anteponunt cæteris remediis lac, de quo licet pridie nonnulla ſint dicta, nunc tamen nonnulla ſuperſunt dicẽda, circa ipſius vſum, ſcil. quod lac adminiſtrandum ſit, quomodo, quantũ & quando. Lac humanum cæteris omnibus melius eſſe nullus in cõtrouerſiã vocabit. Poſt humanũ eſt tum caprinũ, tum aſininum; ita tamẽ, vt capræ & aſinæ alantur illis cibis, qui commodi ſunt, vt alias mõſtraui. Et notate, apud Serenum medicum errorẽ eſſe, quoniam cum in curatione phthiſis commẽdat carnẽ aſinæ, legendum eſt loco carnis lac.

Modus adminiſtrandi hoc remedium eſt, vt, ſi fieri poteſt, lac ex ipſis mammis ægri ſugant, quod ſi negetur, ſecundum eſt, vt prouideatur, quo lac ſtatim atq; expreſſum eſt, ſorbeatur, ne mutationem ab aere patiatur.

De quantitate ita decernendum eſt, vt incipiatur à cyatho. 1. ab ℥. ij. plus minuſue, & augeatur doſis vſque ad ℥. vj. prout apparet ventriculum lac recte conficere.

Tempus capiendi eſt 5. horis ante alios cibos. Et not. vt ſumpto lacte ægri nec dormiãt nec moueantur, quoniã ſomno ſint maiores in caput euaporationes, motu fit potius confuſio, q̃ recta diſtributio, præterquam q motus impedit etiam perfectã coctionem. Plerique laudant, vt commiſceatur mel, ne aceſcat in ventriculo. Sed multo iucũdius eſt ſaccharum quã mel, tametſi in initio vlceris forſan melius eſt mel, quippe quod magis abſterget. Pro eadẽ refectione ſolemus vti & confecturis & morſellis, qui grati ſint & nutrimẽtum optimum præſtent. Ego enim ſoleo hoc vti:

℞. Carnis capo. ℥. j. ß.
Carnis teſtudinis.
Cancrorum fluuiat. an. ℥. j.
Sem. papau.
Melonum.
Nucleorum pini,
Amygd. dulc. an. ℥. ß.
Tragac. ʒ. iij.
Cynamomi.
Caryoph.
Sem. ſan. an. ℈. j.
Sacch. fini in aq. roſ. diſſoluti q. ſ. f. morſelli, ſ. a.

Quorũ capiũtur duæ vel tres drachmæ trib. horis ante prãdium, & poſt bibitur iuſculum vel capi, vel vituli, vel alteri⁹ laudabilis carnis.

Poſt hæc cogitandum eſt, de remediis chirurgicis. Nam Hipp. 5. epid. 6. in hiſtoria viri illius in Emadis narrat, ſe in eo ægro vidiſſe, cuncta alia remedia fuiſſe vana, confugiſſe ad S. M. & miſſo ſanguine vſq; ad animi defectũ curaſſe illum tabidum.

Habemus etiã hiſtoriã relatã à Gal. 6. epid. illius mulieris, quæ erat mirum in modum extenuata; & cui ſe cũ magna vtilitate detraxiſſe ſanguinẽ in magna copia narrat, vnde motus quidã Leonardus vocatus, qui ſcripſit de curatione per ſ. m. auſus eſt nõ ſolũ laudare ſ. m. in phthiſi, verumetiam teſtatur ſe plurimos hoc remedio perſanaſſe. Sed veritas eſt, in vera phthiſi nũquam cogitandũ eſſe de vlla S. M.

Neque valet auctoritas Hip. aut Gal. ſiquidem Hip. ſi curauit illum virum minime

erat verus phthiſicus, ſed conſumptus & extenuatus propter ingentem diſſipationẽ, quę fiebat à nimio calore. Vnde S.M. non abſque ratione ſibi contulit, quemadmodum in Romana illa contulit, quoniã ea ſuppreſſis menſibus inciderat in eam corporis conſumptionẽ. Adeo vt nugatus ſit, qui putauit in phthiſica ægritudine conuenire ſang. miſſionem.

Vbi ſit tabes capitis vitio ſolent medici cõfugere ad cauteria ſuper cõmiſſ. coronalem. Sed niſi hoc initio adhibeatur, ſuperuacaneũ eſt. Celſ. li. 3. c. 22. cõmendauit exulcerationes factas ſubtus mentũ in ſcapulis in mammis. Praxagoras quoq; apud Cel. Aurel. 2. de diut. paſ. cap. vlt. laudauit exulcerationes. Sed puto potiꝰ Celſum intelligendũ eſſe de empyemate, q̃ de phthiſi. Et, niſi fallor, caput illud Celſi eſt valde cõtaminatũ, quia miſcet paralyſin cum Empyemate: quę ægritudo diſtat nõ minus quã cælum & terra. Nam Ægin. li. 6. c. 44. laudat eaſdẽ exulcerationes in Empyemate.

De aliis remediis Diocles apud Cæl. Aur. laudauit in phthiſi vomitum. Sed ſi Hip. 4. aph. 8. damnat vomitum in iis, qui diſpoſiti ſunt ad ſuſcipiendam phthiſin, multo magis damnandus eſt in illis, qui iã phthiſi ſunt capti. Sed quid dicemus ad eundũ Hip. qui lib. 2. de morbis manifeſte commendauit helleb. in phthiſi? Reſpõdeo, veteres potuiſſe multo ſecurius helleb. adminiſtrare quam nos poſſumus, quia vt ſæpe dixit Gal. Hip. & omnes veteres diligentiſſime præparabant helleb. vt blãde purgaret, nec læderet: præterquã quod, ſi recte animaduertentur verba Hip. eo in loco minime loquitur de vera & perfecta tabe.

Cum igitur non liceat neque vomitum facere, neq; grauiter purgare tabidos: ſi quãdo opus eſt lenire aluum, quod tamen faciendũ eſt & parciſſime & prudẽter, ne alui fluor ſubſequatur, poteſtis exhibere vel mannam, vel mel. roſar. ſol. vel ius ex prunis dulcibus: ita tamen, vt blande & parce aluus ducatur.

CAPVT V.

De angina.

DEſtillationem capitis ſolet quoque cõſequi ille affectus, qui nũcupatur à Latinis angina, à barbaris ſquinantia. Et quoniã hæc res apud Græcos ſatis implicita & obſcura eſt, breuibus docebo nomina Græcorum, quibus appellant huiuſmodi ægritudinem. Nam, vt ſcribit Trall. c. de angina, & Aretæus lib. 1. acut. cap. 7. Græci ſolent communi nomine oĩm ſpeciẽ anginæ vocare ſynanchen.

Cæterum qui proprie & diſtincte loquũtur, alias appellationes faciunt. Nam aut hic morbus fit in larynge, aut in faucibus. Qui in larynge, aut efficitur in muſculis internis, aut externis. Si naſcatur in internis, proprie appellatur κυνάγχη aut λυκάγχη, vel quia canes & lupi frequenter tentantur hoc morbo, vel quia ægri ſub hoc tormento exſerũt linguam perinde ac canes & lupi. Si oriatur in externis ſecundum Auic. & Paulum Ægin. vocatur παρακυνάγχη.

Dixi ſecundum Paulum & Auic: quia Cel. Aurel. ſcribit vocari παρασυνάγχην quoties altera tantum pars laryngis afficitur. Si hæc affectio fiat in faucib., aut fit in partib. internis, aut externis, vocatur συνάγχη vel συάγχη, eo, q; ſues creberrime huiuſmodi ægritudine laborãt. Vnde apud Plautũ in Trinũmo neſcio qs dicebat ſues angina interire acerrime; ſin in externis, vocatur παρασυνάγχη. Atque hoc pacto poteſtis verſari in intelligendis medicis Gręcis. Nam definiebat Praxag. nil eſſe aliud, q̃ pręfocationem vehementẽ ex tumore: ſiue tumorem fauciũ & laryngis vehemẽter perforãtem. Veritas autem eſt ſecundum Gal. & oẽs Græcos, proprie hunc morbum nil aliud eſſe, niſi inflãmationem vel fauciũ, vel laryngis. Ex quo facile poteſt vnuſquiſq; comprehẽdere, quis ſit proprie locꝰ affectus in hac ægritudine, nec non etiã quis affectus ſit, quãdoquidẽ cum, vt intellexiſtis, ſit inflãmatio; neceſſario ſequitur, vt ſit morbus in magnidine in aucta in mala intemperie. Adeo etiam morbum eſſe in via. Et ratio eſt, quia reſpiratio in hac ægritudine impeditur, & læditur immediate ab anguſtia viarum ſpiritaliũ, quæ anguſtia plane morbus eſt in via.

Fit autem hic morbus, ab humoribus, qui vel colligũtur paulatim in ipſa parte, quæ afficitur, vel à capite in eas partes mittũtur. Sũt autem humores qui faciunt hanc inflammationem vel acres & bilioſi, vel ſanguinei, vel pituitoſi: Sed vtrum melancholici ſucci faciant quoque hãc ægritudinem, dubitatum inueni. Nam Conſtantinus Aphricanus medicus olim celeberrimꝰ manifeſtiſſime negauit anginam fieri poſſe ab humore melancholico, impulſus hac potiſſimum ratione, quod humor melancholicus ſuapte natura ſit tardus, frigidus, & pene immobilis: angina vero ſit morbus acutiſſimus, calidiſſimuſque, & ppterea minime morbus acutꝰ & calidus videatur fieri poſſe ab humore tardo & frigido.

Conſtantino videtur fauiſſe Galen. qui, vbi loquitur de cauſſis anginę, ferme nunquã meminiſſe videtur alterius humoris, quã bilioſi, ſanguinei & pituitoſi. Auic. 9. tertii cap. de angina contra dixit anginam quoque fieri ab humore melãcholico, ſed quam rariſſime. Pro reſol. dico, anginã vel fieri in larynge, vel in faucibus. In larynge nunquam fieri poteſt ab humore melancholico, ſed tantum ab humore bilioſo & ſanguine, quia in hac parte vaſa ſunt tam anguſta, vt non ſint capacia humoris craſſi & lẽti, cuiuſmodi eſt humor melancholicus. Si autẽ loquamur de ea quę fit in faucibus, dico hanc fieri poſſe etiã ab humore melãcholico, quia vbi vaſa ſunt ampliora,

vt reciper[illegible] humorem melãcholicum. Quod [illegible] inus Aphricanus, humorem mel[illegible]holicum n[illegible]n poſſe morbum acutum producere, verum quidem eſt aliqua ex parte, ſed minime ex toto verum eſt, eo, quia tametſi ratione ſui hic humor faciat morbos longos, attamen ratione loci facit morbos acutos & pernitioſos.

Igitur hoc veriſſimum eſt, anginam fieri frequentiſſime ab humoribus calidis & acribus, quemadmodum teſtatum habetis 4. de C P. cap. 20. 4. de acut. f. 3. & 3. aph. 16. Rarius fit angina à ſanguine, rariſſime à pura pituita. Imo vero, quę efficitur à pituita potius ſpuria eſt angina, q̃ vera. Dico à pura pituita, quoniã a ſanguine pituitoſo certe fit frequẽtius.

Cauſa mediata, ſed internæ, ſunt ſexus, de quo ſermonem habens Cæl. Aurel. ſcribit frequentius viros exerceri angina, quã mulieres: & inter viros frequentius tentantur iuuenes [illegible]am pueri & ſenes: Habitus corporis inter h[illegible] cauſas connumerandus eſt. Nã qui habent caput magnum, collum breue, caput & corpus plenum ſanguine, faciliter & frequenter tentantur angina.

Cauſa mediata interna.

Ex cauſſis præternaturalibus eſt violentus vomitus, a quo exacerbatæ fauces facile inflammantur, hæmorrh[illegible]des retentæ; menſtrua retenta. Hip. [illegible] epid 2. & Galen. 3. de loci aff. 3. ſcribit l[illegible] quã [illegible] vertebras ſuperi[illegible] in [illegible]o, & ex h[illegible] luxatione fieri anginam. Cauſę externę complures quoque ſunt, inter quas primum locum obtinet aer calidus & humidus, frigidus & humidus.

Cauſa externa.

Scribit enim Hip. 3. aph. 16. vbi fiunt imbres freq[illegible] grasſari anginas. Sit in regionibus humi[illegible] graſſantur hi morbi. Potiſſimum autem fiunt vere & autumno, vt eſt apud Hippocrat. 3. aph. 20. & 22. Refrigeratio capitis, exercitatio, quæ fit capite ad terram inclinato, clamores, vociferationes, iræ, magnam vim habent ad producẽdas anginas: Sicut & potus vini meracioris: ſtrictura colli, cibi cali[illegible] & potus calidi actu. Vnde qui non poſſunt expectare, vt edulia refrigerentur, facile incurrunt in hanc ægritudinem.

Sunt quoque nonnulla quæ ſcribit Auic. fac[illegible] à proprietate anginam, vt ſunt fungi, [illegible]ius eſus ceraſorum Andac[illegible]cia vocat [illegible] ab Auic. (ſunt quædam medicamenta Arabic[illegible].)

Signa. Futura angina.

Signa. Anginam optimum eſt pręcognoſcere, antequam adueniat, quoniam cum ſit morbus pernicioci[illegible]us n[illegible]i præcaueatur, ſolet repente homin[illegible] ſ iu[illegible]lare. I[illegible]r vbi videbitis aliquem ſi[illegible] manifeſta cauſa vix po[illegible] mouere collum, vix poſſe deglutire, difficulter reſpirare, deſti[illegible]tione laborare, & calorem [illegible] circa fauces & laryngẽ percipere, [illegible] ari debetis ne fiat angina. [illegible] anginæ [illegible] ſunt ſigna com-munia, alia ve[illegible] particularia. Communia ſigna ſunt ſec[illegible]ndum Hipp. lib. 2. de morb. inſig[illegible] difficultas deglut[illegible]ndi, loq[illegible]edi, reſpirandi & ſtertor. Hæc omnia ſunt ſigna communia omni anginæ in genere. Cæterum, ſi morbus ſit in larynge, cognoſcẽtis, quoniam præter ſigna antedicta ægri vix vident, parũ audiunt. Si omnia ſpectentur, nihil a[illegible] tumori[illegible], nihil ruboris, & tamen dolor adeſt nõ ext[illegible], calor quoq; nõ obſcurus: torpor articulorũ, inquietudo tãta vt nequeant ægri loco cõſiſtere, nec locũ accomodatũ reperire.

In larynge.

Si fiat in faucibus, cognoſcetis quia ſi intueamini fauces, apparet rubor, calor, dolor, qui maior eſt quando partes affectæ contrectantur. Adhæc adeſt inſignis diffi[illegible]ltas deuorandi; & ſi malum aug[illegible]tur ſiue in larynge, ſiue in faucibus, ocu[illegible] prominentes redduntur ſanguinolenti & rub[illegible]ntes, exſerunt ægri linguam vt canes, nec vllo pacto quieſcere q[illegible]unt. Cæterum, adeſt vtrobique i[illegible]ſignis fe[illegible]ris, pulſus celer, du[illegible], denſus, quem-a[illegible] ſolet eſſe in omnib. prope in[illegible]mationibus. Cæte[illegible] ſi fiat i[illegible]flam[illegible]atio in partibus externis ſiue fau[illegible]um ſiue laryngis, cuncta ſymptomata relata multo mitio[illegible]a ſunt.

In faucibus.

Neque enim adeſt tanta difficultas deuorandi, neque tanta anhel[illegible]s diffi[illegible]ultas: non adeo loquela impeditur. Et vt ſummatim dicam, multa ex relat[illegible] ſymptomati[illegible] deſiderantur in angina, quæ fit in partibus externis.

Sed dubitatur, vtrũ ſemper anginam comitetur febris. Hip. enim in 2. de mor. & 1. de morbis ſcribit anginam interdum fieri ſine febre. Idem quoque ſcriptu[illegible] habetis à Gal. 4. aph. 25. nec non à Cæl. Aurel.

Verum ſemper angina ſit febris.

Ex alte[illegible] parte angina eſt morbus acutiſſimus. Et Gal. 1. aph. 12. ſcribit, nec nõ 3. de difficultate ſpirandi, febrem inſeparabilem eſſe à morbo acuto. Quod ſi quandoq; Galen. dixit morbos aliquos acutos eſſe ſine frebre, vt apopl. & epilep. minime t[illegible]men connumer[illegible]uit anginã inter huiuſmodi morbos. Reſpõdeo, febrem aut eſſe accidẽs purum, aut morbum eſſentialem. Febrẽ, quę eſt accidens, vt ſcribit Gal. 5. aph. 66. veteres non dignatos eſſe nomine febris. Vnde phrenitin & pleuritin non appellabãt febrem, etſi febris perpetuo coniuncta ſit his morbis: propterea quoties veteres medici dixerunt anginam eſſe ſine febre, locuti ſunt d[illegible] febre eſſentiali, non de ea, quæ accidens: quia apud ipſos hæc non erat vera & legitima febris. Vel dicere poſſumus, anginam aliam eſſe propriam & l[illegible]gi[illegible]am, a[illegible]m ſpuriam. Legitimæ ſemper c[illegible]pulatur febris vel accidens vel eſſenti[illegible]lis: angina ſpuria ſępe eſt ſine febre, quia fit à pituita, fit extrinſecus, vnde iure febris illi nulla coniungitur. Si fiat angina ab humoribus bilioſis & acribus, cognoſcẽ, quoniã febres maiores ſunt ſitis ma[illegible] [illegible] & acrimonia percipitur in ore,

Signa anginæ [illegible]

dolor

à ſanguine. dolor inſignis eſt, &, ſi ora ſpectentor, colore pallido infecta ſuot: tumor tamẽ eſt exiguus. *à pituita.* Si efficiatur à ſaoguine cognoſcitur imprimis ætate iuuenili, complexione ſanguinea, vultu ſanguine repleto, calor & dolor inſignis eſt in faucibus, tumor maior, febres magnæ. Si efficiantur à pituita, cognoſcetur ſimiliter ætate & complexione pituitoſis. Nulla eſt coloris mutatio in faucibus, exiguus dolor, tumor effatu dignus, exiguus calor, febris aut oulla aut ſatis languida.

Prognoſtica. Omnis angina pernicioſa eſt, non tamen neceſſario lethalis: propterea quod Hip. libr. 1. de morb. connumerauit anginã inter morbos dubios, qui neque ſalutem neque oecem inferunt oeceſſario. attamen omnium pernicioſiſſima eſt illa, quæ fit in larynge, & præſertim in iotima parte. De bac enim loquens Hipp. 3. libr. progn. dicit iugulare ante quartum diem.

Securior autem eſt angina, quę fit in partibus externis, ſiue ſint partes faucium, ſiue laryngis. Sed circa hoc quoddam documẽtum affert Cæl. Aurel. ſcil. vt animaduertamus, an angina antecedat febrem, ao ſequatur, an vero comitetur. Si enim antecedat vel comite- *Notandum.* tur, ſemper ſolet eſſe ſalutaris Cęterum, ſi antecedat febrem, ſolet eſſe pernicioſa, quandoquidem hæc æque poteſt fieri ſimul & io internis partibus & in externis, ſicut quando ſequitur vel febrem vel aliũ morbũ eſt fere ſecuriſſima. Et de hac loquebatur Hip. quando ſcripſit malum eſſe, ſi eryſipelas ab externis partibus ad internas tendat, ſicut optimum eſt, vt eryſipelas à partibus intimis ad extimas proficiſcatur.

Poſtremum ſignum prognoſticum eſt, quod vt eſt 3. progn. ſi angina cõuertatur ad pectus peſſimũ eſt, quoniam ſi materia anginæ præcipitetur in pulmones, facit inflãmationem, quæ oeceſſario interimit intra ſeptẽ dies. Sin autem de eadem materia ruat in thoracẽ, ibi collecta ſuppuratur, & ſuppurationem conſequitur ille affectus, qui vocatur Empyema.

Curatio. Indicationes. Curatio eoſdem ſcopos requirit, quos requirunt alię inflãmationes, ſcil. vt prouideatur, ne inflammatio augeatur, & vt quæ facta eſt, omnioo aboleatur. Febris coniuncta anginæ cũ ſit accidens conſequẽs inflammationem, oullam requirit propriam curationẽ, ſed tollitur ad ablationẽ inflãmationis. In bac ægri- *Victus ratio.* tudine, quæ acutiſſima eſt, non requiritur diligens victus inueſtigatio, ſiquidem opus habet tenuiſſimo admodũ victu, vnde vini abſtinentia perpetua eſſe debet, pro cibo vel ſuccus hordei ſubtiliſſim⁹ vel mulſa, vel panatella ex aqua tenuiſſima. Sed percunctabitur aliquis, quomodo debeat medicus ſe gerere in nutriendo, quoties ęger non poteſt deglutire. Id. n. ſolet frequentiſſime contingere in angina.

Io hac oeceſſitate aut vi liquida panatella immittenda eſt in os, aut clyſteres immittẽdi ſunt facti ex ptiſana, carne contuſa ex ono & iure. Nam alias docui, ſecundum veteres medicos clyſteres nutrire. Siquidem natura in ſummis neceſſitatib. amantiſſ. vitæ humanæ vtitur pro ſuſtentando corpore admirabili prouideotia, vt faciat partes alendas attrahere miro modo ab inteſtinis.

Victu bene inſtituto conuertendũ eſt ſtudium omne ad prouidendum, oe inflammatio augeatur continuo bumorum fluxu, eapropter ſtatim conandum eſt reuellere & retardare impetũ materiæ frictionibus, ligaturis, cocurbit. ſiccis, præſertim aũt clyſteribus acribus, quos Aretæus mirum in modum cõmendabat in hac ægritudine. Sed præ cæteris *Vena ſectio.* omnibus maxime ſolet prodeſſe ſ. m. de qua oonnihil controuerſiæ videtur, ſiquidẽ Celſ. li. 4. c. 4. & Rhaſes 9. ad Almanſ. ſcribũt, mittendum eſſe ſanguinem, ſi plenitudo adſit, ſin minus, oportere vti medicamento purgante.

Cæterũ omnes fere alii medici Græci putarunt, in omni angina mittendum eſſe ſanguinem. Et ipſe quoq; ſum in hac ſenteotia, etiam citra plenitudinem corporis mittendũ eſſe ſanguinem, modo nihil prohibeat, eo, quia morb. eſt validus, plærunq; ſanguineus, & ſi non vniuerſalis, ſaltem particularis ſemper repletio ſeu plenitudo adeſt.

De quantitate mittendi ſanguiois Aretęus *Differentia. Num vſque ad animi deliquiũ ſecãda vena.* & Auic. putarunt mittendum vſque ad animi defectum. Sed licet Gal. quandoque, vt 1. aph. dixerit, in omnibus magnis dolorib. mitteodũ eſſe ſanguinem vſq; ad animi defectum, verumtamen in hac ægritudine, vbi maximũ periculum immioet, nõ poſſum laudare eam S. M. quæ vires maxime deterit. Itaque multo ſecurius eſt, mittere pluribus vicibus, quam ſecus: id quod forſan ſignificare voluit Hipp. 4. de acut. t. 30. quando ſcripſit, ſanguioem mittendum eſſe à brachiis quantum velit, copioſe quidem detrahi ſanguinem ſed oon vnica vice, nec confertim.

De loco ita decernendum, vt ſi vel hęmorrhoides, vel menſes ſint ſuppreſſi, ab infernis partibus ſanguis dematur: ſin minus, mittere oportet à brachiis, & primum à brachio eius partis, quæ magis affecta eſt, deinde ab altero brachio. Obſeruãdum id quod monent Aretæus & Auic. vt ſemper foramẽ amplum in pertuodenda fiat vena, quia ſic inflammationis incendium maxime minuitur. Secta vena ſi malum adhuc pergat, ſolemus confugere ad cucurb. quæ apponuntur dorſo ſcarificatę, & ſi his remediis nõ ſuperetur malum, Hip. loc. cit. 4. de acut. & 3. de morb. præcipit, vt veniatur ad inciſiooem venarum ſub lingua. *Hip. locus.*

Verum Cæl. Aur. lib. 3. acut. cap. 4. io duobus criminatur Hippocrat. quaſi male conſuluerit in loco citato, tum S. M. ab ambobus brachiis, *Cæl. Aurel. reprehendit Hippocratem.*

brachiis, tum inciſione venarum ſub lingua. Reprehendit 1. Hippoc. quia S.M. ab ambobus brachiis vires alioquin infirmas magis debilitat, vt magnopere noceat.

Præterea damnat inciſionem venarũ ſub lingua. 1. quia hac S.M. maior ſit attractio ſanguinis ad partem affectam. 2. quia cum in hac miſſione ſanguis oporteat collum ligare, periculum imminet, ne ægri magis ſtrangulentur. Poſtremo quia ſolet ſanguis copioſe effluere, nec poteſt coerceri, id quod valde periculoſum eſt.

Sed male Cæl. reprehendit auctorem vetuſtiſſimum, quoniam, & ſi dixerit, ſanguinẽ eſſe mittendum à brachiis, id fecit, vt audiuiſtis, quia opus eſt larga miſſione. Sed opus eſt etiam vires conſeruare, quod fit repetita ex brachiis S.M. Neque valet, quod maior fiat attractio, quoniam vbi prius exinanitum ſit corpus, minime periculum imminet attractionis maioris. Siquidem ſi diligenter obſeruentur ea, quæ Oribaſ. 7. coll. c. 9. attulit præcepta de huiuſmodi inciſione, nullum periculum imminet ſuffocationis maioris: quẽadmodum pariter, ſi habeatur optimus miniſter, nullũ periculum imminet fluxionis vehementioris; quia ſagax & ſolers Chirurgus venas fluentes facile comprimit vel araneorum tela, vel pilis leporinis combuſtis, vel albumine oui, & bolo armeno.

Si æger poſt S.M. deuorare poteſt, ex Hip. præcepto vtẽdum eſt purgatione. Imo Alex. Trall. narrat ſe eadem die miſiſſe ſanguinem, & corpus purgaſſe, neque male; quia aduerſus celerrimum & acutiſſimum morbum certandum eſt celeriter & argumentis vehemẽtiſſimis, propter q̃ forſan Alex. vſus eſt ſcam. Quanquam, ſi libere loquẽdum eſt, vſus medicamenti adeo efficacis in morbo calidiſſimo non placet: niſi dicamus ſcam. veteribus vſitatiſſimum multo melius parari conſueuiſſe, quam nunc. Igitur potus, qui præberi poteſt purgatorius ſic erit:

Potus purgatorius.

℞. Elect. de pſyllio ℥ iij.
Mannæ.
Mellis roſ. ſolut. an. ℥. ij.
Decocti pectoralis q. ſ. m. & f. potus.

Purgato corpore conuertendum eſt ſtudium ad medicamẽta, quæ poſſint magis immediate tum repellere materiam irruentem, tum conſumere eam, quæ fluxit. Atque hoc facere ſolemus tam internis quam externis medicamentis. Hip. li. 3. de morb. intern. vtitur ſuffumigio quodam ex medicamentis acribus, quod per fiſtulã iubet attrahi ore; ſed Cæl. Aurel. reprehendit Hip. etiam in hac re: neque ego poſſum commendare admodum hoc conſilium, ſiquidem omnia ſuffumigia propter vim igneam acrimonia quadam pollent, qua locum affectum magis exaſperãt & feriunt. Vt tanto minus amplectendũ ſit hoc

Num ſuffumigia conueniant.

auxilium, ſi ex medicamentis & in initio vel augmento morbi efficiatur ſuffumigium.

Quare magis laudo vſum gargariſmi. Sed quod eſſe debeat gargariſma, non ita certum eſt. Hipp. enim 4. de acutis 30. manifeſtiſſime præcipit, vt ſint calida gargariſmata; & 3. de morbis componebat gargariſma ex medicamentis calidis, adeo vt Hip. ſententia non ſolum intelligenda ſit de medicamentis actu, verumetiam potentia calidis. Sed niſi intelligatur Hippocr. de angina facta ab humore pituitoſo & de ea, quæ iam tota conſummata eſt, certe huiuſmodi conſilium valde periculoſum eſt.

Et propterea multo tutius eſt, ita procedere in vſu gargaris malum, vt alia in initio, alia in augmento, alia in ſtatu & in declinatione vſurpentur. Initio, & præſertim quando nondum quicquam materiæ fluxit, ſed tantum futura angina timetur, vtendum eſt gargariſmo pure frigido & repellente, vt eſt iſtud:

Gargariſmus.

℞ Fl roſ. rub. P j.
Fol. plantag.
Rubian. M. j.
Sumach.
Balauſtiorum an. ℥. ß. f. decoct.

Deinde ℞. d. d. ℔. ij.
Diamorenu ℥ iij. M. & f. gargariſmus.

In augmento poſſumus prædictis addere ea, quę aliquãtiſper diſcutiunt & concoquũt. Eiuſmodi ſunt fl. camom. caricę, furfures, fol. origani. In ſtatu ſunt adminiſtranda ea, quæ ſine vlla adſtrictione vel repulſione concoquunt & diſſipant. Vnde Gal. 6. de med. loc. vtebatur myrrha, croco & ſapa: ſcil. vt ſimul attenuaret & diſſiparet humores fluxos. Vos quoque poteſtis vti huiuſmodi decocto:

In augmento.

℞. Fol. ſaturciæ. *In ſtatu.*
Orig.
Chamom. an. M. j.
Caricas nu. x. f. decoctum, & hoc decocto f. gargariſma.

Sed notandum eſt, dum huiuſmodi gargariſmata diſſipantia vſurpantur, vt diu ore teneantur, ſcil. quo poſſit materia fluxa melius coqui & diſſipari. In declinatione poſtmodũ iis vtendum eſt, quæ habent vim adhuc maiorem attennandi, diſſipandi & exſiccandi, vt eſt ſynapi, piper, pyrethrum, nitrum.

In declinatione.

Hæc enim omnia in puluerem redacta ſolemus per fiſtulam paruam inſufflare in fauces, & quod dixi de medicamentis internis, ſimili pacto cogitare oportet de medicamentis quæ extrinſecus adminiſtrantur, quæ id potiſſimum habere debent, vt nunquam adſtringentia & repellentia ſint. Siquidem ſi repellentia & adſtringentia extra etiam in initio adminiſtrentur, nemo non videt periculum imminere ne materia repellatur intus ad partes affectas.

Medicamenta externa non repellẽtia eſſe debent,

debent, ſed potius attrahentia, quoniam ſi vt d. Hip. optimum eſt, quando natura ab internis propellit ad externa eryſipelas vtiliſſimum [illegible], vt medicus naturam imitetur, id eſt vt [illegible] tertius ad extra malum trahat: vnde prudenter faciunt medici, qui extrinſecus in curanda angina adhibent ſtercus humanum, caninum, melanacardinom, cyminum, caricas, &c. quæ vim habeot attrahendi ad externas partes.

Aliquid not. circa externa remedia, vt ſemper calida actu apponantur, & vt crebro permutentur, ſiquidem feruor inflammationis adeo exſiccat medicaměta, vt in efficacia penitus reddantur.

A proprietate in angina conuenientia. Sunt apud medicos in vſu aliqua remedia, quæ putantur conferre a proprietate; & inter alia eſt hirundo exſiccata ſale condita & in puluerem redacta. Celſus & Scrib. Largus, qui dixerũt hoc remedium eſſe vulgare, magnis laudibus, vt potentiſſimum extollunt. Eſt enim in conſuetudine accipiendi huius pulu. ℥. j vel ij. cum ſapa, vel melle violato.

[illegible] a arteria. Practici plærique male veterum conſilium intelligentes exiſtimant, hanc vim adeſſe nido hirundinis. Sed veritas eſt, hanc vim habere auem, non nidum. Aretæus & Cæl. Aurel. ex ſententia Aſclepiadis proponunt, vt in extremo periculo ſtrangulationis incidatur aſpera arteria, vt per foramen poſſit ſpiritus reddi, & ita ſuffocationis periculum euitari. Sed non poteſt mihi hoc placere tãquam nimis periculoſum. Nam prætérquam quod ex vulnere additur inflammatio inflammationi, habet etiam hoc remedium illud malum, vt vulnus aſperæ arteriæ vel nunquam, vel ægerrime coaleſcat. Cum igitur Hippoc. præceperit medicum exercendum eſſe in eo, vt non lædat, ſi non iuuet, certe ab hoc auxilio eſt abſtinendum.

CAPVT VI.

De pleuritide.

[illegible]ina. ANginam ſequitur alter morb. neq; loco neq; natura multũ ab ipſo remotus, qui vno tantũ vocabulo à Græcis vocatus eſt Pleuritis. Barbari appellarunt modo phreneſin, modo Pleuritidem, nomine Græco. Celſus elegantiſſ. & plærique alii Latini maluerunt [illegible] lateris dolorem, & Serenus [illegible] popularicer vocatũ eſſe telum, [illegible] cuiuſdam dolor pungitiuus [illegible] madmodum hodie non diſſimi[illegible] a populo la punta.

[illegible] [illegible] ſectus breuiter definitus à Galen. 6. [illegible] de C. P. 8. & 5. de loc. aff. 3. quod [illegible] membranæ coſtas ſuccingentis [illegible] 1. tertii tr. 4. cap. 1. addidit in Pleur. inflammari etiam interdum muſculos coſtarum tã internos quam externos. Sed ſi & nominis rationem & Galenum ſequamur, vera Pleuritis eſt ea ſola, qua inflammatur membrana, quæ à Græcis Pleura vocatur.

Atque hinc duo colligere poteſtis. 1. non benę Latinos expreſſiſſe hanc ægritudinem nomine doloris lateris: quia dolor lateris fit quidem ab inflammatione membranæ, ſed plærunque fit ſine vlla inflammatione vel à flatu vel ab aliquo alio humore. 2. Pleuritid eſſe morbum in mala intemperie, quemadmodum omnis inflammatio in aucta magnitudine, quia tumor eſt in ſolutione continui: quod ſatis teſtatum facit dolor, qui perpetuo comitatur Pleuritin. *Morbi genus.*

De loco affecto diſputatur apud Cæl. Aurel. Nam Herophilus, neſcio qua ratione, exiſtimauit locũ affectum eſſe pulmonem. Cæl. Aurelianus reſpiciens febrem, putauit locum affectum eſſe totum corpus. Sed veritas eſt, affectum locum eſſe membranam, qua cinguntur coſtæ. *Locus affectus.*

Verum autem dextrum latus, an ſiniſtrum frequentius, eſt res tum obſeruata, tum etiam ratione aliqua confirmata. Primum enim Ruffus, Rhaſes & Auicen. videntur teſtari, frequentius fieri pleuritin in latere ſiniſtro. Ratio etiam videtur hoc confirmare; quandoquidem latus dextrum, cum ſit calidius ſiniſtro, ſua hac caliditate conſumit humores, vt vel difficulter colligantur in tumorem, vel collecti faciliter diſſipentur ac finiantur.

Cauſæ effic. huius tumoris nullæ ſunt aliæ, niſi humores vel paulatim collecti in affecta parte, vel ab aliis partibus eo tranſmiſſi. Cæterum qui potiſſimum humores Pleuritin faciant, à ſcriptoribus medicinæ inuenitur diuerſimode definitum. Veruntamen, ſi ſequamur, quæ ſcribit Hippocrat. libr. de loc. in homine & 1. & 3. de morb. ſimiliter Galen. 6. aph. 33. & Auicen. loco citato, hunc in modum definiendа eſt huiuſmodi controuerſia: ſcilic. veram pleuritin plærunque fieri ab humore vel bilioſo vel ſanguineo; raro autem fieri vel à pituita vel melancholia. *Cauſa.*

Nam, quando Hipp. 6. aph. 33. ſcribit, eos, qui acidum eructãt, non admodũ fieri Pleuriticos, vt interpretatur Galen. nil aliud oos docere voluit, niſi rariſſime fieri pleuriticos vel à melancholia, vel à pituita. Siquidem acidum ructus conſequi ſolet vel melancholiam, vel pituitam: quorum humorum & nõ aliorum proprius eſt ſapor acidus. Vt hac ratione huiuſmodi ructus habentes rariſſime capiantur à pleuritide, quia in ipſis abondet vel melancholia vel pituita, quæ raro faciunt Pleuritin.

Cauſa vero propter quam & pituita, & melancholia raro faciãt Pleuritin, explicata partim fuit ab Auicen. loc. cit. vbi ſcribit hos humores

mores pigros & craſſos exiſtentes haudquaquam facile moueri & in membranis colligi, in quibus tamen & bilioſi & ſanguinei ſucci promptius & frequentius colliguntur.

Præter has cauſas pleuritidis internas & immediatas ſunt quoque aliæ internæ, ſed mediatæ, imprimis ætas, de qua Cæl. Aurel. ſcribit, ſenes faciliter tentari, difficulter iuuenes, difficillime autem pueros. Sed dubitari merito poteſt, qui fiat, vt Pleuritis ſit effectus humorum calidorum: & tamen in ætate frigida, qualis eſt ſenectus frequẽtius gignatur, quã in iuuenili ætate, quæ & bilioſa eſt & calida. Reſpondeo, in iuuenibus non ita facile fieri Pleuritin, quoniam calor ipſorũ, & præſertim pecturis, adeo potens eſt vt humores conſumat & diſſipet, priuſquam in tumorem colligantur, id quod etiã videntur habere pueri.

Difficultas notanda.

Cæterum, ſenes alia ratione capiuntur facile Pleuritide, quia cum ſuapte natura tuſſiculoſi ſint, fit vt perdurante tuſſi pectus vehementer patiatur, in qua motione membrana diſſoluitur à coſtis atque diuulſa primum repletur flatibus, mox ſanguis flatum ſequẽs replet cauum diuulſum, atque ita tumorem faciens Pleuritin procreat.

Cur pleuritis ſenum minus periculoſa quam iuuenum.

Sed illud eſt not. hanc Pleuritidem ſenilẽ minus interficere ſenes quam iuuenes, propter duas potiſſimũ cauſas. 1. quia ſenes, cum habeant pectus frigidum, non inſigni inflãmatione tentari poſſunt. 2. quia cum frigidi ſint ſenes, non habent opus magno expiratu, & propterea non coguntur mouere pectus, nec conſequenter tumorem augent.

Contra autem in iuuenibus, in quibus, præterquam quod fieri ſoleant ingentes inflammationes, contingit, vt vehementer reſpirent, & magna huiuſmodi reſpiratione inflammationem augeant. Sexus pariter inter has cauſas recenſetur, quod viri frequentius tentantur, præſertim quando mulieres menſtruas purgationes habent, Hæmorrhoides retentæ.

Sed habitus corporis inter has cauſas quoque recẽſendus eſt, quippe quod illi, qui ſunt corporis habitu duro, qui bilioſi ſunt, qui aluum adſtrictam habent, facile morbo laterali tentantur.

Nam ſi verum eſt, quod ſcribit Hippocrates lib. de aëre, locis, &c. nempe illos qui habent aluum lubricam non tentari pleuritide, verſimum quoque ſit, oportet eos, quorum alui ſunt adſtrictæ, promptiores eſſe ad ſuſcipiendam Pleuritin.

Ruffus inter cauſas Pleur. antecedentes connumerauit vomitum Sed raro fit, vt à vomitu hic morbus fiat. Cæterum, inter cauſas externas Pleur. ab Hippoc. in lib. de aere, aquis, & . n c non 3 aph. numerauit regiones ſeptentrionales, conſtitutiones temporum aquilonares & frigidas, tempora anni, propter quod d. Hippoc. 3. aph. autumnũ & hyemem producere Pleur. minus autem ver, niſi frigidum ſit, & minime omnium æſtatem, nimias exercitationes, corporum labores, quẽadmodum etiam potus frigidos & potus meraciores.

Nam Ariſt. 3. problem. 1. dicebat vinolentos facile tentari à Pleurit. Sed cauſa quam huius rei attulit Hippoc. 1. de morb. multo melior eſt, quam Ariſt. loc. cit. vt ſemper ſuſpicatus ſim, locum illũ Ariſt. mendoſum eſſe, & loco pleuritidis legendum eſſe paralyſis, ſiquidem compertiſſimum, nimio vini vſu homines fieri paralyticos ſeu reſolutos. Sũmatim Celſ. lib. 4. c. 6. complexus eſt omnes cauſas pleuritidis ſub quatuor generibus, quando ſcripſit Pleur. fieri à frigore, ab ictu, à nimio curſu, & à morbo, ſub morbo, vt ego credo, complexus omnes cauſas internas.

Vinolenti facile tentantur pleuritide.

Quatuor cauſæ e Celſo.

Signa Pleur. adeo firma & propria ſunt, vt Galen. lib. 12. meth. 7. dixerit & Pleur. & Dyſenteriam habere ſigna ſcientifica. De his ſignis copioſiſſime tractarunt Aretæus & Cæl. Aurel. qui fuerunt ſemper ditiſſimi in ſignis ægritudinum diſtribuendis. Cæterum, mihi videtur ſat eſſe, vt omnia ſigna Pleur. ad tria genera redigantur, vt alia ſint diagnoſtica, alia diſtinctiua, alia prognoſtica.

Signa.

Diſtinctiua quæ capiuntur ab actionibus læſis, ſunt hæc imprimis: Cerebri & mẽtis læſio. Nam ſcribit Galen. 4. de ſign. ex pulſ. & 4. de cauſ. pulſ. cap. 8. in Pleur. ſemper cerebrum affici. Et ratio eſt, quod, cum focus ſit in partibus pectoris, vnde fumi & vapores elati in cerebrum diuerſimode illud lædunt, ſi vapores bilioſi & acres ſint, fiunt deliria: ſi pituitoſi, fiunt ſopores & comata.

Diſtinctiua 1 ab actionib. læſis.

Atque hinc eſt, quod iure Cæl. & Aretæus inter alia ſigna Pleur. coma & ſoporem connumerarunt. Præterea ab actionibus læſis capitur tuſſis, quæ à Galen. 2. de loc aff. cap. 3. & 5. de loc. aff. cap. 2. numerata eſt inter ſigna pleuritidis, & iure, quia vapores & humores tranſmiſſi in aſperam arteriam & impedientes excurſum ſpirituum efficiũt hanc luctam naturæ, eo, quo docui alias, modo.

Eſt quoque anhelitus difficultas, quæ fit tum ob ingens incendium, tum ob anguſtiã pulmonum, & aliarum viarum reſpirationis. Eſt quoque pulſus durus, denſus, celer, inæqualis & ſerrinus. Fit. n. pulſus durus & dẽſus, quoniam, vt ſcribitur 2. de loc. aff. vbi partes neruex & membranoſæ inflammantur, pulſus fiũt denſi & duri. Celeres, quoniam cum neceſſitas ſit magna, & tenſio & durities non permittant pulſus fieri magnos, ſequitur vt natura ſuppleat magnitudinem cum celeritate.

Fiunt etiam hi pulſus inæquales tum propter inobedientiam inſtrumentorum, tum quia in inflãmatione ſemper eſt aliquid ſuppuratum

2. ab excrementis.

ſpuratum & aliquid crudum. Ab excrementis mutatis capiuntur indicia, quia etſi fiant interdum pleuritides quædam ſiccæ, in quibus nihil expuitur; attamen magna ex parte fiunt humidæ & in ipſis expuũtur varia, vt eſt loco cit. in lib. de lo. aff.

3. Ab accidentibus mutatis.

Poſtremo capiuntur ſigna ab accidentibus mutatis duo: ſcil. febris acuta & dolor pũgitiuꝰ. De febre ſcribit Gal. 3. de criſ. & 1. aph. 12. quod licet continua ſit, attamen maxima ex parte fit ab humoribus calidis & bilioſis. Hippoc. 3. de morb. addebat, febres magis vexare noctu.

Cur autem febris comitetur Pleur. ratio deſumi poteſt ex capite 7. lib. de conſtit art. vbi ſcribebat, ſi digitus inflammetur, nõ fieri febrem neque etiam fieri febrem ſi frigidus morbus prope cor naſcatur. Sed ſi inflammẽtur partes cordi proximæ, non modo fieri febres, verumetiam magnas & acutiſſimas, vt ob hoc iure acuta febris inter ſigna pleuritid. recẽſeatur. Dolor pungitiuus, quem Serenus appellabat inſanum dolorẽ fit in pleuritide, quoniam vt d. Galen. lib. 2. de loc. aff. 3. vbi membranæ inflammantur, non fiunt pulſatorii dolores, ſed tantum pungitiui.

Atque hæc ſunt ſigna Pleur. ſex affectus capitis, Tuſſis, Difficultas anhelitus, Pulſus durus & ſerrinus, Febris acuta, & Dolor pungitiuus: Reliqua ſigna propoſita à Cæl. & ab Aretæo, nempe ſitis, venarum rubor, inquietudo & alia, non ſunt commemorata à ſcriptorib. Græcis, & præſertim à Gal. quoniam non conſtituunt eſſentiam & ideam pleuritidis, vt colligitur ex Gal. 3. de criſ. cap. 4:

Difficultas.

Sed dubitari ab aliquo poteſt, cur Gal. loc. cit. de loc. aff. quinque tantum ſigna videatur vera & legitima proponere, de tuſſi autem dicat, eam non perpetuo comitari. Rhaſes autem tria tantum ſigna profert; dolorem, febrem, tuſſim: Præterea dubitatur cur Gal. nõ vbique mentionem fecerit inſignis cerebri affectus. Reſpondeo, ſignorum pleuritidis aliqua eſſe, quæ proprie conſtituunt & ſemper eius eſſentiam; alia vero, quæ non ſemper ſed frequentiſſime, quæ ſpeciem pleuritidis conſtituunt, ſunt dolor pungitiuus, febris continua, difficultas anhelitus, nec non etiam pulſus durities & inęqualitas. Tuſſis frequentiſſima quidem comitatur Pleur. ſed ſi recte animaduertantur verba Galen. loc. cit. non eſt perpetua. Et hoc maxime refert ſcire in actu practico, quia medici interdum falluntur in dignoſcenda pleuritide, cum non animaduertunt tuſſim.

Affectus etiam capitis neque proprium ſymptoma eſt, neq; etiam frequentiſſimum: ſed frequenter quidẽ fit, & propterea ſi quãdo Gal. videtur tacuiſſe aliqua ex prædictis ſignis, id factum eſſe putandum, quod ſigna tantum propria & pathognomica perquirat. Ad Rhaſin dicendum, ipſum cum ſolius curationis rationem haberet, breuitatis amantiſſimum extitiſſe, & ideo ea tantum ſigna attuliſſe, quæ principaliter ad curationem faciunt.

Signa diſtinguentia alia diſtinguunt Pleuritidem falſam à vera, alia diſtinguunt Pleuritidem à morbis ſimilibus.

Dignotio pleur. vera à falſa.

Diſtinguitur Pleur. falſa à vera, quoniam in falſa & ſpuria eſt quidem dolor ſed non pungitiuus, & præſertim ſi fiat à flatu, qui prout vel attollitur vel diſſipatur, ſic dolor aufertur aut augetur. In ſpuria autem nõ adeſt tuſſis, aut ſicca & ſatis obſcura. Difficultas anhelitus non adeſt. Sputa ſi quæ exeunt flatulenta ſunt, alba, cruda, & ſi cauſa mali ſit in externis muſculis ſuper latus affectum decumbi non poteſt, ſed ſuper aduerſum. Contra autem in pleuritide vera ſigna ſunt, vt audiuiſtis.

à peripneumonia.

Diſtinguitur à Peripneumonia ſeu inflammatione pulmonum, quoniam in hac dolor aut nullus eſt, aut admodum exiguus, pulſus mollis nõ durus, nihil expuitur effatu dignũ, difficultas anhelitus multo maior eſt quam in Pleur.

Ab inflammatione hepatis.

Ab inflammatione iecoris, quoniam in hac pulſus mollis eſt, durus, tuſſis exigua & ſicca, difficultas anhelitꝰ pauca, interdũ adeſt ſingultus, &, vt colligitur ex Gal. 8 de med loc. cap. de aff. hepatis, in inflãmatione iecoris ſolet fieri fluxus colliquatiuus, & qualis fit in febrib. peſtiferis.

Sed nonne poteſt etiam tactu diſtingui à pleur. inflammatio iecoris? Reſpondeo, ſi inflammatio ſit in parte concaua, non poſſe tactu percipi inflammationem iecoris: Sin autẽ ſit in parte connexa neque etiam poteſt percipi tactu aut viſu, niſi ſit admodum inſignis, eo, q̃a vt ex anatome intellexiſtis, tres magni muſculi ſuperpoſiti ſunt iecori, qui impediunt, quo minus inflãmatio illius viſceris appareat aut manibꝰ aut oculis. Et hoc eſt quod Gal. 4. de loc. aff. in hiſtoria illius medici. Sicuti gloriatur ſe cognouiſſe id quod alii medici cognoſcere non potuerunt.

à difficultate anhelitus & empyemate.

Poſtremo diſtinguitur Pleur. à difficultate anhelitus & Empyemate, quoniam in difficultate anhelitus nõ eſt dolor pungitiuus nõ acuta febris, tuſſis humida eſt cum ſputis crudis, viſcidis & craſſis. In empyemate vero non adeſt pulſus durus & ſerrinus & inæqualis, nõ anhelitꝰ difficultas niſi obſcura. Et, quod caput huius rei eſt, in Empyemate ſputa ſunt ſemper copioſa, purulenta, quæ neque febrem, neque alia ſymptomata minuunt, & ſi moueatur thorax illius qui laborat Empyemate, percipitur fluctuantia materiæ purulentæ modo huc, modo illuc, contra quam fit in Pleuritide.

Inter ſigna diſtinctiua reponuntur ea, quę indicant & cauſas & tempora Pleuritidis. Indicantia cauſas ſunt potiſſimum colores ſpu-

torum. Dixi potiſſimum, quoniam & ætas & temperamentum & victus anni ſunt quoque ſigna cauſarum pleuritidis. Itaq; ſi ſputa flaua ſint, indicatur fieri Pleur. à bile: ſi rubra, à ſanguine; ſi alba, à pituita; ſi nigra, à melancholia. Iam vero tempora Pleur. vt docuit Galen 1. de Criſ. 5. maxime omnium docentur ab ipſis ſputis, quandoquidem, vbi ſputa vel nulla ſunt, vel exigua, cruda & difficilia, ſignum eſt pleur. vix inchoatam eſſe. Si ſputa craſſiora fiant, ſi facilius exeant, ſi colorem mutent, argumentum eſt, morbum ad incrementum properare. Quod ſi dolor minuatur, ſputa concocta appareant, nec non facilius & promptius educantur, iure colligi poteſt, morbum in ſtatu eſſe, quemadmodum ſi dolore ſublato ſputa ſint pauciora & meliora, certum eſt Pleuritin iam declinare.

Pleuritis in quos morbos conuertatur. Cæterum, contingit interdum, vt pleuritis neque ſoluatur neque interimat, ſed in alium morbum conuertatur. Vnde pertinet ad medicum diligentem, poſſe cognoſcere, quomodo & in quos morbos ſit conuertenda. Hippoc 1. de morb. non longe à principio ſermonem habens de iis morbis, qui conuertuntur in alios, d. Pleur. conuerti in Cauſum & Empyema. In lib. quoq; de aff. dicit interdum conuerti in Peripneumoniam, id quod puto intellexiſſe Celſum lib. 2. cap. 8. quando ſcripſit poſt pleur. fieri vitia pulmonis. Sed licet hoc verum ſit Peripn. quandoque fieri ex Pleur. illud tamen certiſſimum eſt, quod ſcriptum reliquit Galen. 7. aph. 11. vbi ſcribit, raro conuerti in Peripn. i. in pulmonum inflãmationem.

Cur autem raro cõtingat, apertiſſima mihi videtur ratio, quia ſi pleuritis magna ſit, prius iugulat, quam conuertatur in aliũ morbum; ſin exigua, perfecte ſoluitur, nec in alium cõuertitur: Sin medio modo ſit, hæc aſſici ſolet à ſuccis pituitoſis & craſſis. Vnde potius in Empyema, quam in Peripn. conuertitur.

In cauſum. Igitur ſi Pleur. conuertẽda erit in Cauſum, cognoſce eo, quod ſitis inſupportabilis ſuccedit, æſtuatio magna eſt, dolor minuitur, & dolore minuto reliqua ſymptomata ſiunt ſæuiora.

Si dolore diminuto febris augeatur, genæ rubeæ euadant, æger ſupinus libenter iaceat, ſignum eſt Pleur. conuertendam eſſe in Empyema & etiam in Peripn. Imo, hoc maxime docere ſolet, Peripn. eſſe ſucceſſuram. Gal. enim. 2. in lib. de nat. hum. dicit, ſi dolor lateris non mitigetur neque per ſputum, neque per aluum, neque per vſum rectum medicamentorum, expectandum eſſe empyema ſicut expectandum eſt aſthma, ſi dolore & aliis ſymptomatis minutis adhuc anhelandi difficultas perdurat.

In empyema vel peripneumoniam.

Progno∫t. Signa progn. alia ſunt ſalutaria, alia exitialia. Hippocrates enim in 1. de morb. Pleur. connumerauit inter morbos dubios. i. qui nec certam ſalutem nec certam mortem promittunt. De his enim & pleur. præſertim, loquens Hippoc. 5. aph. 8. dicebat, Pleur. ſi 14. die non expurgetur, conuerti in empyema. Sed Aretæus in multis ſequax Hippoc. dicit non 14. die, ſed ſi 20. die nõ purgentur, pleur. tranſire in empyema.

Circa quam ſententiam duo not. 1. quod, vt ſcribit Galen. in interpret. illius aph. Hipp. nomine ſuppurationis nõ ſolum intellexerit verum Empyema ſed quamlibet ſuppurationem. 2. eſt, dies illos 14. ab Hippoc. commemoratos non eſſe numerandos à primis morbi diebus, ſed à primis diebus, in quibus ægri incipiunt expuere.

Et huius rei præclarum teſtimonium habetis 3. epid. cõ. 30. t. 790. in hiſtoria Anaxionis, quoniam ſcribit Hip. pleuriticum exiſtẽtem 34. die fuiſſe expurgatum penitus. Sed ſi numerentur dies quibus cœpit expuere, fiunt 17. adeo vt 20. diebus ab initio ſputorum fuerit hic Pleuriticus perfecte purgatus.

Quod ſi ita ſit, dicet aliquis, quomodo ergo Hippoc. d. 14. die perfici hanc expurgationem? Videtur enim Aretæus multo melius ſenſiſſe, quando dixit 20. die fieri huiuſmodi expurgationem. Dicendum eſt, Hippocrat. qui nunquam fefellit, etiam hac in re non fefelliſſe, quia non tantum Hippoc. intelligit 14. diem ab initio ſputorum, verumetiam voluit, vt totis his diebus fieret expuitio; & propterea ſi diligenter conſiderabitis hiſtoriam Anaxionis, ab initio quidem ſputorum vſq; ad finem interceſſerunt 20. dies, ſed 11. tantũ expuebat, nouem autẽ non expuebat. Vnde colligere poteſtis, ſapientiſſimum ſenem etiã hic vera dixiſſe.

Pleuritis, in qua expuitur ſemper melior eſt, & ſecurior, quam ea, in qua nihil expuitur, & quæ ab Hippoc. 3. de morb. vocata eſt ſicca. De hac enim ſermonem faciens Galen. 3. de loc. aff. 2. dicebat pleuritidem crudam aut iugulare, aut longo tẽpore durare. Sic ea Pleur. in qua ſputa cito fiunt faciliter fiunt, cocta exeunt; & vt ait Auic. cum pauco dolore ſemper ſecura eſt. Contra autẽ dicit Hip. 6. aph. 16. malũ eſſe, vbi pleuritidi ſuccedit alui fluxus: quemadmodum etiam mortaliſſimũ eſt, vbi mulier vtero gerens pleur. tentatur, ita enim id malum eſt, vt Hip. 1. de morb. neceſſario eas perire dicat. 7. aph. 11. dicit Hipp. malum eſſe quoties pleur. ſequitur Peripn. Et Gal. reddẽs rationẽ huius Hip. ſententiæ dicit ideo hoc malum eſſe, quia raro contingit. *Pleur. humida tutior ſicca.*

Sed h. l. facere non poſſum, quando deſiderem an Gal. maiorem diligentiam: ſiquidẽ ſi memoria tenuiſſet id quod ſcriptum eſt ab Hip. lib. de aff. & 3. de morb. vtique meliorem attuliſſet rationem. Eſt autẽ hoc, quod ſemper peſſimum eſt, morbum magnũ ſuccedere

morbo

morbo magno: quia cũ magno morbo vires vehementer franguntur, quis nõ videt, ſi morbus magnus alius ſuperueniat, neceſſarium fore, vt fractæ antea vires penitus extinguantur: Vnde, ſicut hac in re laudare non poſſum Galen. ſic mihi non placet auctor lib. preſag. Coacorum, in quibus habetur Peripn. ex pleuritide eſſe ſecuriorem, quam eam, quę fit ab initio, quoniam ſi verum eſt quod dixi nuper, malum eſſe, vt ſequatur morbus magnus alterum magnũ, facile eſt iudicare, deteriorem eſſe eam peripneumoniam, quæ ſequitur pleur. ea q̃ nullũ aliũ morbum ſequitur. Hæc quidem plana fere ſunt. Sed de ſignis prognoſticis, quæ ſumuntur à coloribus ſputorum, non res adeo firma reperitur. Hippocrat. enim 2. prognoſt. t. 43. 44. dicit, in pleur. optimum omnium ſputorum eſſe bilioſum. Id quod etiam confirmatum habetur in lib. de aff. & 3. de morb. Celſus lib. 4. c. 8. comparans ſputa pleuriticorum inter ſe, dicit pleuritim, in qua expuitur pituita, eſſe facile toleratu, graue autẽ eſſe in qua expuitur ſanguis, medias eſſe inter has, quæ fiũt ab aliis morbis.

Progn. pleuritidum a coloribus.

a. 2

Imo vero idem Hip. 2. progn. 46. comparans fluxiones humorum inter ſe, dicit meliores omnibus eſſe ſanguineas poſt pituitoſas, poſtremo bilioſas. Vt videatur Hipp. l. c. preferre excretiones pituitoſas & ſanguineas bilioſis. Gal. etiam libr. de conſtit. art. cap. 15. ſermonem habens de ſputis dicit deterrima eſſe nigra & melancholica, mitiſſima eſſe ſanguinea, & quæ ſunt inter hæc media, participare mediorum conditione. 6. etiam epid. idẽ Gal. com. 3. tex. 44. & 2. de hum. 37. interpretans ſententiã Hippocr. qua dicit ſangu. miſſ. impediri a ſputo ſanguinis, dixit propterea impediri hoc auxilium magnum à pleur. ſanguinea, quoniam pleuritis omnium ſecuriſſima & mitiſſima eſt, vt hæc res admodum inuoluta videatur, quando alii præferuntur bilioſa ſputa, alii ſanguinea, alii vero pituitoſa.

Qua ſputa meliora.

Dico de pleur. poſſe medicos dupliciter intelligi, loquentes vel de pleur. in communi, vt de ea, quæ frequentiſſima eſt. Si loquamur de pleur. cõmuni, certe eæ, quę fiunt à ſanguine & à pituita, ſunt ſecuriores omnibus aliis, quippe cum fiant ab humoribus, qui ſunt omnium naturæ & iucundiſſimi & vtiliſſimi. Sed ſi loquamur de ea pleur. quę frequentior, vt intelligatur antea, & hæc fit vel à bile, vel fit à ſanguine: & vel fit à bile, & ſanguine puris atque incommiſtis, vel fit à bile & ſanguine permiſtis & nõ puris; ſi fiat à ſanguine puro, certe ſemper hæc pleuritis ſecurior & mitior eſt ea, quæ fit à bile pura. Et de hac intelligendi ſunt Galen. & Hip. quando ſcripſerũt pleuritidem ſanguineam præferendam eſſe aliis. Sin autem loquamur de ea, quæ fit non à puris humoribus, ſed permiſtis, dico meliorẽ eſſe eam, in qua ſputa ſunt bilioſa, quam eam in qua ſunt cruenta. Et de his locutus eſt Hip. quando ſcripſit bilioſa ſputa eſſe meliora. Et Celſus, quando ſcripſit grauem eſſe pleur. ex ſanguine. Ratio autem propter quam ſputa permiſta bilioſa ſint meliora quã ſanguinea, eſt, quia bilis vbi permiſcetur aliis humoribus, eſt veluti focus quidã, quo faciliter ſputa coquuntur, ſicut peſſimum eſt, ſanguinem non ſolum, ſed permiſtum cum humoribus aliis eſſe corruptum & peccare.

Diſputatur verum pleuritis ſiniſtri, an dextri lateris ſit deterior. Nam Rhaſis lib. 3. cõtin. putauit eam, quæ fit in dextro latere, eſſe deteriorem altera, eo, quod locus dexter ſit nobilior ſiniſtro. Et hanc ſententiam forte mutuatus eſt ab Hip. 2. de morb. vbi loquens de Empyemate dixit, optandum eſſe, vt hic morbus fiat in ſiniſtra parte: Sed ex altera parte idem Hip. 5. epid. narrat hiſtoriam cuiuſdã, q cũ tentatus eſſe pleur. ſiniſtri lateris, mortuus eſt. Atq; forſan Hip. mentionem fecit lateris ſiniſtri, vt doceret mortem magna ex parte ratione loci ſecutam eſſe. Cæterum Auicen. 10. tertii tr. 4. c. 1. poſtquam dixiſſet varias fuiſſe hac de re ſententias, videtur huiuſmodi rem ita determinaſſe, quaſi pleuritis ſiniſtri lateris ratione loci ſit deterior, verum facilior reſolutu ob partis calorem. Contra autem eſſe de dextra parte, quæ ratione loci videtur eſſe melior, ſed difficilior ſolutu. Hãc Auicennæ reſolutionem multis rationibus probare non poſſum. 1. quia ſupponit partem ſiniſtram & nobiliorem. 2. quia ſupponit eã eſſe calidiorem. Nam cum cor ſit collocatũ in medio thoracis, & in dextra parte ſit iecur, in ſiniſtra lien, videt̃ potius dextra pars nobilior q̃ ſiniſtra. Vnde Ariſt. in lib. de cœl. d. dextrã partẽ ſemper nobiliorẽ eſſe ſiniſtra. Præterea falſum eſt, ſiniſtrã partem eſſe calidiorẽ, quandoquidem, cũ in ipſa ſit lien, qui eſt viſcus frigidum, & in dextra iecur, rationi conſonum videtur, dextram eſſe calidiorem, id quod etiam dixit Hip. in lib. de ſacro morbo, vaſa dextræ partis eſſe ampliora, quã ſiniſtræ.

Itaq; pro reſol. huius rei dicendum, Pleur. conſiderari poſſe vel ſecundum ſymptomata, vel ſecundum curationem; ſi ſecundum ſymptomata ipſam expendamus, certe eam, quæ fit in dextra deteriorem eſſe dicõ, quoniam ob iecoris viciniam maiores febres anhelitus difficultas maior, tuſſis maior. Sin aũt expẽdamus ipſam ſecundum curationẽ pleuritidis, curatio dupliciter fieri ſolet; vel p reſolutionẽ, vel p ſuppurationẽ. Si de curatione loquamur per reſolutionem, melior eſt ea, quæ fit in dextra: quandoquidẽ ob partis caliditatem facilius materia reſoluitur in ea parte, q̃ in ſiniſtra. Sed ſi loquamur de curatione per ſuppurationem, certe melior eſt in ſiniſtra, quia ea pars tutius & facilius ſecari & vri poteſt. Et hoc eſt, quod Hip. 2. de morbo

loquens de Empyemate d. optandum eſſe, vt
ſuppuratio fiat in ſiniſtra parte, quoniam po-
teſt ea pars tutius ſecari & vri, quod faciebát
veteres in curando Empyemate.

Curatio.

Sequitur curatio diligens, non ſolum, quia
vtiliſſima & neceſſaria eſt, ſed etiã, quia præ-
claras & difficiles contẽplationes habet. Sco-
pi præcipui in pleur. ſunt, quos proponebat
Gal. 13. meth. cap. 2. in omni genere inflam-
mationum, ſc. vt prouideatur, ne inflamma-
tio augeatur, & vt id, quod factum eſt, inflam-
mationis curetur & euacuetur. Et quoniam
dolores ſolent non modo nouas inflamma-
tiones producere, verũ etiam perductas mi-
rum in modũ augere; ſurgit tertius in pleur.
ſcopus, vt dolor mitigetur.

Scopi.

Dieta.

Pro quibus ſcopis implendis ante omnia
debet ſemper medicus victũ accommodatũ
inſtituere; ſc. vt aer ſit tẽperatus, abſtineatur
ab omni motu tam animi quam corporis, vt
aluus mollis conſeruetur, vel mediocribus
vel leuibus clyſteribus. Clyſteres enim acres
in omni interna inflammatione pernicioſi
ſunt, eo, quia acrimonia remediorum partes
inflammatæ ſemper magis exaſperantur.

De potu, abſtinendum eſt à vino. Et quã-
to magis pleuritici appetunt vinum, tanto
magis prohibeodum. Siquidem non alia ra-
tione ideo pleuritici appetere ſolent vinum,
niſi quia ꝓprietate quadam huic affectui vi-
detur vinum aduerſari.

Nam vinũ commendat in pleuritide.

Neque valet quod Hip. 3. de morb. pleuri-
ticis vioum etiam dulce commendat, quoniã
hoc quidem ſuſtineri poteſt in declinatione
morbi, ſed in aliis temporibus vinum pleuri-
ticis venenum eſt. Et aduertite lib. illos de
morb. ſub Hippocratis nomine publicatos,
quantum ego puto, non eſſe magni Hip. ſed
potius alicuius medici Cnidii. Nam Hip. ini-
tio libr. de acutis damnat medicos Cnidios,
quod ægrotantiũ victus veras regulas igno-
rarent. Loco autem vini conuenit pro potu
aq. hordei, decoctum glycyrrh. decoctum pe-
ctorale, mulſa facta cum paſſulis, prout ſc. æ-
ger magis vel minus hunc aut illum potum
appetit. Nota, debere ſemper potum pleuri-
ticorum calidum eſſe, quandoquidẽ omnia
frigida pectori maxime aduerſa ſunt.

Pro cibo diuerſas veteres habuerunt ſen-
tentias. Diocles medicus nobiliſſ. exiſtimauit:
pleuriticos non eſſe alendos ante vndecimã
diem. Praxagoras non ante ſextam. Hip. 2.
de victu acut. tex. 10. & 11. etiam vſque ad 7.
diẽ vult ſolis læuiſſimis ſorbitionibus pleuri-
ticos eſſe detinẽdos, quaſi ſeptima dies ſit ter-
minus incrementi huius affectus. Noſtra tẽ-
peſtate vix licet vlli medico, tãta inedia ægros
detinere: quandoquidem, vbi alia cauſa per-
eunt ægri, imputatur medico, quod interi-
mat ſubtractione cibi. Itaq; primis dieb. pu-
rus cremor ptiſanæ conueniet: liquidiſſima
in aqua pura panatella, lac purum amygd. Et
ſi forte vires ægri infirmiores ſunt, licet etiã
iurib' tenuiſſimis vti, id eſt, vel cremore pti-
ſanæ, vel amygdalarum, vel panatella, huiuſ-
modi iurib. diſſoluere, qui victus, prout ma-
teria magis coquitur, & vis morbi imminui-
tur, ſic augendus eſt.

Victu inſtituto ex tribus ſcopis in pleuri-
tide propoſitis, operæpretium eſt, vt medicus
eligat primum eum, qui magis vrgere vide-
tur. Et quia plerunque dolor eſt, ea propter d.
Auic. quod didicerat ab Hipp. ſtudendũ eſſe,
dolorem ſedare. Sic enim Hip. 2. de acut. &c.
atque etiam in lib. de morb. primum quod in
pleur. aggrediebatur, erat, vt dolorẽ ſedaret,
ac propterea fomentis tum humidis ex ol. &
aqua, tum ſiccis ex anetho, ex mylio torrefa-
cto, ex ſale vtebatur. Nonnulli fuerunt, qui
hac in re criminati ſunt Hipp primo, ꝙ nul-
la præmiſſa euacuatione localia etiam calida
contra regulas medicinæ adhibuerit.

Hipp à quibuſdam impugnatus.

Cæl. Aurel & Soran. damnarunt etiam,
quod vſus ſit & ſale & mylio torrefacto: ſale,
quia dicunt huiuſmodi corpus exaſperare
inflammatas partes: mylio torrefacto, quo-
niam odore ipſius mylii dicũt ægros magno-
pere lædi. Sed quod ad primũ pertinet, Hipp.
vt ego puto, propter duas grauiſſimas ratio-
nes vſus eſt fomentis calidis initio. primo, vt
exploraretur vtrũ pleur. eſſet ab humoribus,
an à flatu. Neq; valet, quod ſcribat Altimarus
eſſe alienũ à grauitate Hip. nõ ſtatim cogno-
ſcere, ſiquidem etiãſi medici ſtatim cogno-
ſcant morbos, non tamen ſtatim cognoſcunt
cauſas etiam nobiliſſimi medici, & ideo licet
ſtatim explorare, ſi non ideam morbi ſaltem
cauſas. 2. ratio, ꝙ vſus eſt tepefactoriis medi-
camentis, fuit, vt dolorem leniret. Nam cum
dolor, vt audiuiſtis, ſit cauſa & generationis
& augmenti inflãmationis, debet ſolers me-
dicus tantiſper indulgere ſedãdo dolori, do-
nec cognita cauſa poſſit maiorib. auxiliis ipſi
occurrere: ꝓpterea ſapiẽter quidẽ fecit Hip.

Ad Cælium & Soranum dicendũ eſt, me-
ras eſſe nugas: quia falſiſſimum eſt, ſi ſal pru-
dẽter & in exigua copia adminiſtretur, poſſe
ſua acrimonia locum inflammatum magis
exaſperare. Sicut etiam, ſi mylium torrefactũ
adminiſtretur, prudenter minime odore of-
fendit. Poſſet offendere, ſi coram ægris torre-
fieret. Sed ſi longe ab ipſis torrefactum ad-
miniſtretur, nequaquam lædet.

Poſt dolorem ſedatum, vel poſt ſtudium
adhibitum in ipſo ſedando, debet medicus
ſtatim ſe conuertere ad alios ſcopos explen-
dos. Et 1. proſpicere debet, ne inflãmatio au-
geatur: id quod fit materiam fluentem à loco
affecto auertendo. Auertitur materia à loco
affecto duob. ingeniis, vel repellẽdo, & reper-
cutiẽdo vt dicũt, vel per partes diuerſas attra-
hẽdo. De repellẽtiũ vſu eſt lex Gal. 13. meth. &
omnium

omnium, ne in inflammationib. pectoris adſtringētia & repercutientia extrinſecus adhibeamus. Ratio eſt, quia cū in pectore ſint viſcera principalia, periculum eſt, ne materia à partibus extimis in ipſa viſcera repellatur. Auic. tamen 10. tertii tr. 5. c. 2. videtur excipere tres caſus, in quib. liceat vti repellentibus, id eſt, frigidis & adſtringentibus. 1. quando materia fluens eſt pauca. 2. quando tota materia eſt in fluxu; nihil autem fluxum eſt. 3. quando aliqua præceſſit euacuatio.

Repellentia quando habeant locum.

Verum, quia huiuſmodi caſus maximam diligentiam & ſubtilitatem poſtulant, multo tutius videtur mihi eſſe Hip. conſilium, qui etiam inchoante malo non repercutiētibus, ſed potius calefacientibus & diſcutientibus vſus eſt. Vnde vos quoq; poteſtis, ſi dolor inſignis ſit, ſtatim admouere loco dolenti aut veſicam aqua & oleo ſemiplenam calentibus, aut fouere cum ſpongiis decocto anethi, mal. meliloti, aut cum fomento ex mylio & furfure calentibus.

Poſtquam minime licet in pleur. repercutiētibus generationem & augmentationem inflāmationis prohibere, ſupereſt, vt id agatur retractione ad contrariam partem, id quod præcipit Auic. in curatione pleur. Fit autem tractio ad contrarias partes vel calefaciendo contraria loca, vel dolorem inducendo, vel vacuum inducendo euacuatione. Nam de purgatione facienda ob retractionem materiæ inflammatæ, vel inflammantis, poſt loquemur, cum de his erimus locuti.

Reuulſoria quæ conueniant.

Solemus calefacere loca contraria ad trahendam materiam à loco inflammato ligaturis, frictionibus, cucurb. quæ vbi adminiſtrantur, ita, vt dolorem inducant, tanto magis attrahunt ab affecto loco, vt vbi in inflāmationibus internis debet medicus ad partē contrariam attrahere, debeat adhibere etiam frictiones & ligaturas & cucurb. eo, quod his remediis calefactę partes & dolentes non ſolum inuitent naturā ad deponendos humores internos, ſed etiam attrahant & cogant. Sed maxime omnium poteſt ad attrahendos humores vacui apparatus in parte aduerſa, quandoquidem natura adeo abhorret à vacuo, vt etiam multa faciat contra ſeipſam, vt repleat loca vacua, propter hæc eſt vera ratio, propterq; vbi medici cupiunt attrahere humores à locis affectis in aliis euacuando procurant attractionē. Quamobrē in pleur. quæ eſt magna inflammatio, iure inter alia auxilia illud vnicū probatū eſt, vt euacuentur ſanguine vaſa in aliqua parte. Sed quoniā fit euacuatio variis & diuerſis modis, pręcunctis aliis videtur ſanguinis miſſio per v. ſ. fuiſſe antepoſita. Vnde cum hoc negotium ſanguinis mittendi in pleur. ſit maximi momenti, præſertim in factitanda medicina, operæpretium eſt, vt quatuor hac de re breue tractemus. 1. vtrū ſemper in pleur. expediat ſanguinem mittere, & cum dico ſemper, intelligo accedētibus omnibus conſentientibus, id eſt, viribus, ætate & reliquis, quæ in ſ. miſſ. exiguntur. 2. quo tempore ſit mittendus ſanguis. 3. à quo loco. 4. quæ menſura debeat ſeruari.

De venæ ſectione.

Circa primū offert ſe difficultas. Hip. imprimis non ſolum ab aliis, verumetiam à ſe ipſo mirum in modum diuerſus inuenitur. Lib. enim de loc. in homine, & 3. de morb. cū diligenter curationem variarū pleur. ſit perſecutus; attamen de ſ. m. altum ſilentium habuit. In lib. de Coacis prænot. dixit, ſi in dolore lateris febris exigua ſit abſque aliis ſignis, perniciosum eſſe ſanguinē mittere. 2. li. acut. t. 10. qui locus mirum in modum omnes medicos fatigauit, ſcripſit, ſi in pleuritide dolor pertingat ad clauiculam, ſecandam eſſe internam cubiti venā. Sin dolor pertingat ad hypochondria, omittendam eſſe ſanguinis miſſionem, & purgandum per medicamentum. Idem Hippoc. 6. epid. com. 3. text. vlt. & 3. de hum. t. 33. ſermonem habens de iis quę impedire ſolent ſang. miſſ. inter alia inquit, ſi ſputa cruenta ſint, prohiberi à pleur. quem locum dum exponeret Gal. dixit, iure Hipp. vetuiſſe ſanguinis detractionē in pleur. apparentibus ſputis cruentis, quoniam hæc pleur. mitiſſima eſt, ſcil. quæ fit à ſangu. & ob hoc minime auxilium generoſum poſtulat, quale eſt ſ. m.

Verum ſemper expediat in pleuritide ſanguinem mittere.

Ex quibus locis ſatis compertum eſſe poteſt, Hipp. in hoc negotio mittendi ſanguinē, haud quaquam habuiſſe vnam ſententiam. Sed præter Hip. Galenus quoq; non videtur ſemper conſtans fuiſſe. Siquidem 13. meth. c. 11. vbi tradit regulas curandi omnes inflammationes per reuulſionem, ſcripſit in omnibus inflammationibus, non ſolum vtilem, ſed etiam neceſſariā eſſe ſ. m. Et ne quis poſſet ſibi proponere inflammationes partium inferiorū, dixit, ſi ſupra renes inflammatio reperiatur, mittendum eſſe à partibus ſuperioribus. Sin inflāmatio ſit infra renes, à partibus internis, vt Gal. conſuluerit, in omni inflammatione mittēdū eſſe ſanguinē, vt pp̄ter hoc, videatur ex ipſo colligi etiā in pleur. quæ inſignis eſt inflammatio requiri hoc auxilii gen9.

Cęterum idem Gal. in explicationibus locorum Hipp. & lib. de acutis, & 6. epid. & lib. de hum. vt tueretur Hip. videtur interdū receſſiſſe à lege iam propoſita, interdum vero ei adhæſiſſe. Auic. 10. tertii tr. 5. cap. 2. diuerſam & ipſe ſententiam tum ab his, tū à ſeipſo habuiſſe videtur. Scribit enim ſi ſāguis in pleur. abundet, mittendū eſſe. Si alii humores, purgandum eſſe. Et quia Hipp. l. c. 2. acut. valde ipſum ſolicitū tenebat, dixit dolore aſcendēte ad iugulum mittendum eſſe ſanguinem, deſcendente ad hypochondria, vel purgandum eſſe, vel ſimul purgandū & ſanguinem mittēdum. Vt volueris Auicen. etiā dolore deſcen-

dente ad hypochondria, mittendum eſſe ſanguinem.

In hoc difficultatum diluuio ſcio & recentiores & vetuſtiores medicos vehementer laboraſſe, & fere nihil nobis ita certũ reliquiſſe, quando liceat continuo dubitare. Dicam tamen & ipſe quid putem & opinandum & agendum eſſe hac in re. 1. enim ſuppono, apud omnes veteres, vt antea docui, duplicem habitam eſſe pleuritin, vnã veram & legitimam, alteram vero ſpuriam. Vera pleur. vt audiuiſtis, eſt, quæ fit vera membranæ coſtas ſuccingentis inflammatione. Spuria eſt, quæ aliis de cauſis efficitur.

In vera pleur. ita ſtatuendũ eſt, ſemper mittendum eſſe ſanguinem, niſi quid prohibeat: & hoc auxilium potius amplectendum eſſe, quã purgationem, propter 3. cauſas. 1. quia in vera pleur. ſemp eſt febris acuta, & vehemẽs. Febribus acutis & vehementib. medicamenta purgantia eſſe inimica ita clarum eſt, tum ratione, tũ veterum auctoritate, vt non ſit opus pbare. 2. quoniam in vera pleuritide ſemper acerbiſſimus fit dolor. dicit autem Gal. 1. aph. 23. in dol. omnibus vehementib. nullum eſſe magis efficax & præſentaneum remedium, quã ſm. etiam vſq; ad animi defectum. 3. quoniã, vt ſcribit Gal. 2 de acut. 10. vbi par vtilitas ſperatur ex purgatione & ſanguinis miſſione, ſemper anteferenda eſt ſanguinis miſſio, quia tutius auxilium eſt, cum ſit magis in medici poteſtate, quam medicamenti exhibitio.

Accedit his & aliud à Galeno ſignificatũ, inueniri innumeras hominum proprietates, ob quas ægri non admittunt purgantia abſq; euidenti detrimento. In ſpuria & illegitima pleurit. ita agendum, vt ſi dolor inclinet ad hypochondria, medicamentum exhibeatur, ſi vergat ad clauiculas, ſanguis mittatur.

Hæc quantum ego puto, eſt reſolutio, quã ſequi debetis. Sed modo videre oportet, quo pacto duce hac reſolutione poſſimus exiſtimare Hipp. ſapientiſſimum nullibi hac in re peccauiſſe. Et vt primum verſemur circa locũ 2. de acut. maxime omnium tritum & diſputatum: Cæl. Aur. & Soranus damnarunt ſenẽ, quod dixerit, dolore vergente ad hypochondria, non eſſe ſanguinem mittendum, & damnarunt hac ratione, quoniam id ſi verũ eſſet, ſequeretur in doloribus podagricis minime quoque mittendum eſſe ſanguinem. Sed hæc ratio vana eſt, quandoquidem aliud eſt, loqui de pectoris interna inflammatione, aliud de extremorum inflammatione.

Sed oportet vt adhuc melius eo in loco mentem Hip. perſcrutantes noſtræ reſolutioni accommodemus. Hic enim ab initio 2. de acut. vſq; ad f. 11. habet hunc diſcurſum, & ſatis copioſum, ſcilicet, vbi offertur dolor lateris, ſtatim tentandum eſſe dolorem fomentis calidis tam ſiccis, quam humidis diſſoluere: eo quod non ſolum diſſoluat dolores alios, verumetiam quod præcipue diſſoluere ſoleant etiam dolores ad clauiculam aſcẽdentes. Vbi, inquit Hip. tentatum ſit his auxiliis dolorem ſoluere, ſi res nõ ſucceſſit, ſi dolor adhuc pergit, abſtinendum eſt à fomentis, vt quæ importune vſurpata lædant pulmones, & diligenter videndum, an dolor ad clauiculam aſcendat, an tendat ad hypochondriam, ſi ad clauiculam, præcipit mittendum eſſe ſanguinem, ſi ad hypochondria, purgandum eſſe.

Iam vero ex hoc Hipp. diſcurſu colligo etiam pleuritidem, in qua dolor aſcendit ad iugulum, quandoque ſpuriam eſſe, quia vera pleuritis, quomodo poſſet non ſolum finiri calidis fomentis, verumetiã non augeri. Itaq; etiam ſpuria pleuritis poteſt ſic effici.

Cum igitur exploratum eſt ab Hip. dolorẽ non finiri fomẽtis, neceſſe eſt, vt iudicetur ab ipſo inflãmationem ſeu pleuritidem, ſiue verã, ſiue ſpuriam, op' habere alio auxilio: atq; ſi vergat ad ſuperiora, huiuſmodi auxiliũ, ſiue ſit vera pleuritis, ſiue ſpuria, debere eſſe ſanguinis miſſionẽ, eo quia vbi aliqua ratione afficiuntur coſtæ ſuperiores, nullo pacto poſſunt vtilitatem percipere ex vſu purgantium, & cum ſit neceſſarium aliquod auxiliũ, & illud magnum, relinquitur nullum aliud niſi ſanguinis miſſio: & eo maxime, quia hoc auxilium ſi non alia ratione conueniret, ſaltem conuenit propter dolorem, quia cũ non potuit finiri fomentis, opus eſt vt tentetur eius ſublatio ſanguinis miſſione.

Cæterum ſi dolor tendat ad hypochõdria, dixit Hip. purgandum eſſe, propter duas cauſas vt puto 1. quoniam in coſtis infernis nunquam fit vera & exquiſita pleuritis. Alia cauſa eſt, quia cum ibi non fiat & exquiſita & vera pleuritis, ſignum eſt dolorem fieri ab humoribus extra membranas exiſtentibus, imo vero etiam quandoque extra pectus, hoc eſt infra diaphragma. Vnde dolore iis in partib. exiſtente, cum ad ipſum finiendum ſit opus auxilio magno, ſane ſanguinis miſſio non eſt vtilis, quia humores ſunt alieni prorſus à natura ſanguinis, & ſunt extra vaſa: propterea multo tutius eſt medicamento purgante dolori occurrere, & humores peccantes exinaniro, quam euacuare ſanguinem.

Dolor tendens ad hypoch. nunquam est vera pleuritis.

Scio diligentiſſimum Galenum hac in re titubaſſe non parum, vt quandoque dixerit cum Hippocrate, eſſe purgandum, quandoq; vero melius eſſe euacuare quam purgare per ſanguinem: ſed ſemper ego exiſtimaui, in re dubia, vt eſt hæc, ſequendum eſſe Hipp. qui multa ſua ſingulari prudẽtia obſeruauit, quæ, etſi nobis non videantur rationi conſona eſſe, ſunt tamen vſui & experientiæ admodum conſentanea.

Erat alter Hippocratis locus 6. epid cõm. 3. text. vltim, & 3. de hum, t. 33. vbi & Hippocrates

crates & Galenus docuerunt, in pleuritide non eſſe ſanguinem mittendum quoties ſputa cruenta ſunt. Quæ ſententia iure multos medicos ſollicitos habuit, ſiquidem non ſolũ contra rationem videtur, verumetiam cõtra communem & quotidianum medicorum vſum, quippe qui tunc multo magis mittunt ſanguinem in pleuritide, quando ſputa ſanguinolenta excernuntur. Hinc Franc. Valeſius, qui non ita pridem præclare interpretatus eſt lib. Hippoc. epidemicos, dixit, Hipp. in ea ſententia minime loqui de impedimento mittendi ſanguinẽ, ſed loqui de impedimento curationis, vt voluerit Hippocr. nos docere, vbi cruenta expuuntur, curationem impediri à pleuritide, à dolore lateris: quippe cum cruenta expuitio requirat adſtrictoriam curationem, pleuritis autem potius requirit laxatoria.

Hęc Valeſii interpretatio eſt quidem veritati admodum conſentanea, veruntamẽ quia expreſſiſſimis verbis Hipp. & Gal. interpretationi refragatur, hoc tempore minime à nobis æſtimanda eſt, ideo puto & ipſe quemadmodum Galenus, Hippocratem diſerte nos monere, vt vbi cruenta ſunt ſputa & pleuritis adeſt, minime ſanguis mittatur.

Cur igitur medici cotidie ſecus operantur, vt tunc potiſſimum ſanguinem mittant, quãdo ſputa ſanguinolenta conſpiciuntur? Reſpon. cruẽta ſputa quæ in pleuritide reiici ſolent, aut eſſe pure ſanguinea, aut non, ſed permiſta. Vbi ſputa pure ſanguinea ſunt, certe nullo pacto cõuenit ſanguinem mittere. i. ea ratione quã propoſuit Gal. ſcilicet, quia morbus eſt mitiſſimus, & ꝓpterea non exigit vehementiſſimũ remedium. Alia ratio eſt, quia vbi ſanguis purus excernitur, ſi etiam ſanguis mittatur, pace dico, periclitantur vires: & hoc eſt, quod ſcribebat Hipp. in Coacis, nimirum in lateris dolore, ſi febris ſit exigua, & ſigna non adſint, ſanguin. miſſionem lædere, nam vbi ſanguis facit pleuritidem, ſemper febris exigua eſt. Hoc itaque pacto intelligendus eſt Hip. quando ſcribit impediri ſanguinis miſſionem in pleuritide, quoties ſputa ſunt pure & ſyncere ſanguinea.

Cæterum ſi ſputa minime ſint ſyncera, ſed permiſta, tunc neceſſarium eſt omnino mittere ſanguinem, quia huiuſmodi ſputa arguũt morbum eſſe acutiſſimum & periculoſiſſimum. Et de hoc ſputo intelligendus eſt Hip. in Coac. prænot. quando dixit ſanguinolenta ſputa & liuida initio periculoſa eſſe.

Cæterum in regulanda ſanguinis miſſione hoc in caſu, recurrendum eſt ad certiſſimam Galeni regulam, q̃ nobis reliquit 4. de tuend. val. 4. vbi ſcribit, in ſanguine mittendo diligenter notandam eſſe permiſtionem ſanguinis cum aliis humoribus, quia ſi ſanguis ita permiſtus ſit cæteris humoribus vt excedat, mittendus eſt ſanguis, atque etiam in copia: quandoquidem ſanguis commiſtus cæteris humoribus magnopere periclitatur, ne deterrimam corruptionem naneiſcatur. Sin autem permiſtus quidem ſit aliis humoribus, ſed non vt excedat, tunc mittendus eſt quidem ſanguis, ſed parcius.

De loco in 3. de morb. & in lib. de loc. in hom. non debemus eſſe ſolliciti, quia vt docuimus in noſtra cẽſura Hip. illi libri nõ ſunt ita germani, vt debeamus inconcuſſam fidem ipſis habere, quanquam alioqui antiqua doctrina, nec etiam ignobili pleni ſunt. Poſſumus etiam dicere auctorem illum forſan tacuiſſe ſanguinis miſſionem, quia eam tanquã præcipuum & ab omnibus comprobatum & receptum auxilium ſciuerit. Hic igitur videre poteſtis, quomodo vere & germane ſit accipienda Hip. ſententia in negotio ſang. miſſionis in pleuritide.

Nunc videndum, quo tempore Heraclides Tarentinus apud Cæl. Aur. fuit eius ſentẽtia, vt ſemper prima die iniiciatur clyſter, ſecũda vero die ſanguis mittatur. Methodici voluerunt ſecundum dogmata ſua, mittẽdum eſſe ſanguinem intra tertium diem, Gal. 3. meth. in plurib. capitibus, vbi tractat de inflammatione eam ſentẽtiam videtur habuiſſe, vt quã citiſſime fieri poſſit in omni inflammatione mittatur ſanguis. Aretæus etiam dixit, in hoc auxilio minime cũctandum eſſe, ꝓpter duas vel tres cauſas; tum quia febris eſt acutiſſima, & Hipp. dicebat in acutis ſtatim mouendum eſſe, ſi quid mouendũ eſt. Pręterea dolor ſolet eſſe immanis, vt ꝓpter hoc properandum ſit ad illud auxilium, quod in dolore ſolet eſſe præſentaneum. 3. quia tuſſis, dolor, febris, difficultas anhelitus, in pleuritide conſueuere vires admodum proſternere, vt niſi cito adminiſtretur hoc auxilium, poſtmodum ſolet à viribus impediri: propterea vos quoque debetis ſtatim clyſtere, ſi opus ſit, aluum pauliſper ciere, deinde ſtatim ſanguinem mittere.

Sed video aliquem eſſe obiecturum: Cur igitur Hippoc. 3. in 3. epid. in hiſt. Anaxionis octaua die miſit ſanguinem. Gal. & alii pleri que reſpondent, hoc forſan feciſſe Hippoc. quoniam in initio, ſed ſerius fuit vocatus. Ego autem dico, Hip. forſan, etiamſi initio vocatus fuiſſet, non ante miſiſſe ſanguinem. Siquidem diuiniſſimus ſenex inter alia præclariſſima ingenii dona illud habuit, vt mirifice pręcognoſceret morbos futuros, morborum naturas, & euentus, vt oſtendũt diuina ipſius hac de re monumenta.

Igitur cum cognouiſſet, Anaxionem duraturũ eſſe vſq; ad 37. & principiũ illius morbi longum futurum, ſiquidem durauit vſque ad 17. diem, quo tempore cœpit expuere, hinc factum, vt minime ſtatim, ſed poſt ſeptimam in medio principii ſecare venam voluerit,

Verumtamen quomodocunque ſit, fateor, ſi non antea conceditur ſanguinem mittere, poſſe etiam hoc fieri & in augmento, & in initio ſtatus, modo tamen vires ſuſtineant, & morbus magnus ſit.

De loco mittendi ſanguinem. Erat tertium caput de loco mittendi ſanguinem, quæ tractatio propterea ſemper difficilis habita eſt, quoniam non tantum antiquiſſima fuit lis inter Arabes & Græcos, verumetiam inter ipſoſmet Græcos fuit quoq; ingens controuerſia: cum alii ab oppoſito latere, alii vero ab eodem, ſanguinem mittendum eſſe contenderēt. Quia vero multa ſunt ſcripta excellentium virorum, in quibus diſputationes fuſe tractatas videre poteſtis, tantum ſententiam meam diſerte & dilucide explicatam vobis dabo.

Authoris ſententia. Suppoſitio. Pro qua proponenda neceſſe eſt nonnulla tanquam firma & certa ſupponere. Primum eſt, ſanguinis miſſionem tres potiſſimum
1. fines inter medicorum operationes habere. 1. vt per eam reuellatur, & fluentium humorum impetus retardetur. 2. vt humores qui fluxi ſunt euacuentur. 3. vt ſimul & reuellatur & euacuetur. Alterum ſupponere oportet vbi reuellendum eſt, quemadmodum docet Gal. & Oribaſ. de reuulſ. & præſ[illegible]tim Galen. 13. meth. & [illegible]b. de curat. p[illegible]r ſanguinis miſſionē, neceſſe eſt, vt à remot[illegible] [illegible] partibus ſanguis trahatur, ita tamen vt rectitudo ſeruetur, quod Hip. dixit, κατ' ἴξιν: rectitudo autem attenditur penes lōgitudinem, & penes latitudinem, quemadmodum docet Gal. 3. lib. de fract. r. 10. vbi autem ſolum euacuandum eſt, debet fieri ſang. miſſio a propinquis partibus. Ceterū vbi & reuellere & euacuare ſimul oportet, tūc in ſanguine mittendo locus eſt eligēdus, qui nec admodum remotus, nec admodum
3. propinquus ſit loco patienti. Tertium ſupponendum magnopere differre, vtrum morbus ſit in principio, an in progreſſu, quippe cum ſecundum [illegible]mpora morborum varietur
4. remedia. Quarto ſupponendum magnopere referre, vtrum in corpore quod aff[illegible]ctum eſt pleuritide, ſit copia ſanguinis vel ſponte coaceruata, vel propter ſanguinis aliquam ſup-
5. preſſionem. Poteſt vltimo loco & illud addi, valde referre ad quē locū inclinet magis dolor, an ad hypochondria, an vero ad iugulum.

Concl. 1. His ſuppoſitis iam has propoſitiones tanquam firmas & ratas habeo. [illegible] in initio pleuritidis, quando tota materia influxa eſt, ſi copia ſanguinis adſit coaceruata ob aliquā ſanguinis ſuppreſſionem, nempe hæmor[illegible]hoides vel menſtruas purgationes, t[illegible] ſanguinem mittend[illegible]m eſſ[illegible] a partib. infernis, id eſt, à ſaphena: quo pacto ſi Auic. locutus eſt quādo commendauit huiuſmodi venæ ſec[illegible]nem, certe quātum ego puto, prudentiſſime locutus eſt.

Concl. 2. Præterea ſi morbus ſit in in[illegible]io, ita vt nihil materiæ fluxū ſit, & in corpore ſanguis copioſus ſit ſponte coacervatus, tunc ſanguis mittendus eſt à latere oppoſito loci affecti, quia tunc opus eſt ſola reuulſione, & per ſecūdum ſuppoſitum reuulſio melior fit a partibus lōginquis, quam à proximis. Ex hoc pacto eſt intelligendus Archig. apud Aet. Aretæus & Arabes, quicunq; commendarunt venæ ſectionem ex oppoſito latere.

Concluſ. 3. Cæterum ſi morb. non ſit in principio, ſed in progreſſu, atq; adſit plenitudo ſanguinis, vel etiam ſi nō ſit inſignis plenitudo, ſanguinem mittere oportet ab eodem latere. Et ratio eſt, quoniam vbi morbus eſt in progreſſu, ita tamen vt adhuc augeatur, certum eſt opus eſſe non ſolū reuellere fluentes humores, verumetiam ſanguinem fluxum, qui diſtendēdo dolorem facit euacuare. Vnde cum venæ ſectio, per 2. ſuppoſ. quæ eſt media inter proximas & remotiſſimas, cuiuſmodi eſt vena cubiti eiuſdem lateris, vim habet euacuandi & reuellendi, hinc eſt quod vtiliſſimum eſt, imo neceſſarium ſanguinem mittere ab eodē latere. Et hoc pacto intelligendus eſt Gal. nec non quicunq; ſano modo voluerunt ſanguinem mittendum eſſe à latere affecto.

Obiectio. Sed qui tuentur diuerſam ſententiam, atq; etiam præclariſſimi viri, ſolent contra hanc reſolutionem producere locum Gal. in lib. de ſang. miſſ. c. 16. quem pro Achille habent, ad probādum, ſemper debere mitti ſanguinē, ab affecto loco in pleuritide: ſcribit enim (poſtquam damnauit eos qui in affectib. lienis nō mittebāt ſanguinem) in pleuritide ſang. miſ. ab eodem latere ſæpe euidentiſſimam vtilitatem habuiſſe, miſſionem autem ab oppoſito latere, aut obſcuram, aut tardam vtilitatē habuiſſe. Colligunt igitur ſemper mittendū eſſe ſanguinem ab eod. latere, quia euidens ſit vtilitas, ab oppoſito autem nunquam mittendū eſſe, quod vtilitas & obſcura ac tarda ſit.

Reſponſio. Ego aūt Domini, tantum abeſt vt exiſtimē hunc Gal. locum ipſis fauere, vt potius cenſeam pro mea ſententia & aliorum nullum illuſtriorem locū haberi poſſe. Videte quæſo, inquit Gal. ſanguinis miſſionē ab eodem latere euidentiſſimā habuiſſe vtilitatem πολλάκις. Peto cur Gal. addit hāc particulam πολλάκις ſæpe? Non niſi quia ſæpe iuuat mittere ſanguinem ab eodem, ſed interdum etiam ab aduerſo, ita enim velint, nolint, particula illa ſæpe diuerſa eſt à particula ſemp, & dicere ſæpe hāc miſſionē euidenter iuuare, nihil eſt aliud, niſi interdum (quod eſt contrarium particulæ ſemper) iuuare. Vult ergo Gal. ex illis verbis, interdum ſanguinem mittere ab eodem latere bonum eſſe, ſæpe autem ab oppoſito.

Sed quia ratione c[illegible]eni interdum ab aduerſo mittere ſanguinem, ſæpe autem ab eodem? Ratio eadem eſt quam nuper attuli, ſcilicet, tunc mittendum eſſe ab aduerſo, quando morb. eſt in principio, ita vt tota materia

fluxa

fluxa ſit. Sed quia raro fit vt medicus in hoc initio accerſatur, ſæpe autem medici vocantur in progreſſu morbi, hinc fit vt ſapientiſſimus dixerit Gal. ſępe vtilitatem attuliſſe miſſionem ab eodē latere, ſcilicet, quia ſæpe vocātur medici poſt principium. Interdum aūt innuit Gal. iuuare miſſionem ab aduerſo latere, ſcilicet, quando materia tota eſt in fluxu, nihil eius fluxit, quod vt dixi raro contingit.

Menſura ſanguinis mittendi.

De mēſura ſanguinis in pleuritide mittēdi, Hip. nonnullis viſus eſt ſibi cōtradixiſſe, quandoquidem 2. de acut. t. 10. pręcipit vt mittatur ſanguis donec vel rubeus exeat, vel pro rubeo liuid⁹. Sed 4. de acutis t. 74. poſtquā dixit mittendum eſſe ſanguinem, à latere affecto, dixit quoq; mittendū eſſe habita ratione tēporis, anni, viriū, & aliorum quæ requiruntur: ſubiungit, ſi dolor vehemētiſſimus ſit, etiam vſq; ad animi deliquiū mitti debere. Ex quo loco atq; experientia Gal. deinde 1. aph. 23. in fine dicit, ad dolores vehementes mitigādos nullum eſſe magis præſentaneum remedium venæ ſectione, vſque ad animi defectum.

Aurel. &c. reprehenderunt Hip.

Cæl. Aur. & Aretęus, & Archig. apud Aetiū hac de re in trib. Hipp. damnare auſi ſunt, 1. quod ſibi ipſi diſcors fuerit, cū aliter definiat menſuram ſanguinis mittēdi in 2. libro, aliter in 4. li. de acutis. 2. quod voluerit expectandā eſſe permutationem coloris ſanguinis in liuidum, & hac ratione vtuntur, quod ſæpiſſime cōtingat, nihil ſanguinem fluentem mutari: adeo ſi ſemper expectanda eſſet huiuſmodi mutatio, interdum prius æger interiret quam ſanguis mutaretur. 3. quod male conſuluerit, mitti debere ſanguinem vſq; ad animi defectū, quia in pleuritide neceſſarium eſt vt vires conſeruentur: imo vero dicit Gal. vnicam ſpē ſalutis in pleuritide collocatā eſſe in virium robore. Quo fit, vt ſi ſanguis mittatur vſq; ad animi defectum, vires fractæ non poſſint in poſterum vim morbi ſuſtinere.

Defenſio Hip.

Cæterum ꝙ pertinet ad primā accuſationem, ſi mens Hip. ſpectetur, minime ſibiipſi diſſentaneus eſt, quia ſententia eius tota & ſimul coniūcta hæc eſt, vt quia euacuandus eſt ſanguis q inflammationē facit, tantiſper euacuet, donec aliqua pars illius ſanguinis exeat. Quod ſi interdū contingat non exire, vel nō poſſe exire, vult Hipp. vt tum non expectetur mutatio, ſed mittatur tātum ſanguis, quantū permittūt ætas, tempus anni, vires, &c. Quod ſi vires ferant & ætas, atq; alia, & tamen dolor vehementiſſimus ſit, tunc ſapientiſſimus ſenex laudat, vt ſanguis vſq; ad animi defectum mittatur. Vt ſi ita cōiungamus diſperſas Hip. ſententias, magnopere ſibi conſentiat.

Quod ad ſecundum & tertiam accuſationē ſpectat, Gal. qui vidit experimentis minime correſpondere ſanguinis illā mutationem in varios colores, dixit, ſat eſſe vt expectetur aliqua mutatio. Quam ſententiam magnopere probo; neq; tamen improbandus eſt Hip. qui cum multa poſteris ex ſola obſeruatione reliquerit, etiā hoc pręceptū, quantum ego puto, ex ſuis diligentiſſimis obſeruationibus nobis attulit. Veruntamen q hodie factitant medicinam, parum videntur curare hoc menſuræ ſanguinis documētum: & ratio eſt, quoniam nos non ita audaces & confidentes in mittendo ſanguine ſumus, quēadmodum erāt veteres, apud quos ℥. x. id eſt, vna hemina erat minima menſura quę apud nos fere maxima eſt.

Num ad lipothymiam mittendus ſanguis.

De animi deliquio certe ſum & ipſe huius ſententię, in pleuritide omnino reſpuendum eſſe huiuſmodi conſilium, quia hæc eſt potētiſſima ratio, ſcil. opus eſſe, tum ꝓpter dolorē, tum febrem, tum propter tuſſim, validis viribus, quæ ſane eſſe nequeunt, ſi initio copioſe ſanguis mittatur. Eapropter ſiue hoc Hipp. nobis ex obſeruatione dederit, ſiue temperamenta & conſuetudines corporum quæ ipſe curabat, hoc permitterent, noſtra tempeſtate pernitioſum, nedum inutile eſt.

Rhaſes 4. cont. dixit, ſanguinē mittendum eſſe habita ratione febris, difficultatis anhelitus, magnitudinis & vehemētiæ doloris & tuſſis, vt vbi malum ſit vehementius, tū plus ſanguinis adimatur, cōtra minus, ſi minor morb. inueniatur. Atq; hæc lex metiendi ſanguinis menſurā, poſita eſt in iudicio medici, qui mēſuram definire poteſt, habitis his rationibus.

Cur clyſtere poſt v. ſ. vtatur Hip.

Poſt ſanguinem miſſum Hip. ſiue alius auctor 4. de acut. t. 75. iubet vt iniiciatē clyſter: & ſi dolor infra vergat ante quartā diem vel in ipſa quarta die purgetur. Circa ꝙ cōſiliū duo ſunt vidēda: Cur Hip. poſt ſanguinis miſſionē & non antea iubeat iniici clyſterē: ſecus n. hodie operātur medici. 2. Cur Hip. quartā diem præfiniat purgationi. Circa primū dicendū, Hip. conſiliū de clyſtere poſt ſanguinē miſſū adhibēdo, minime præfinire, vt etiā ante ſanguinis miſſionē non poſſit fieri. Imo vero cū perpetua ſit lex, ne mittatur ſanguis priuſquā ſint exonerata inteſtina: puto Hip. ſupponere anteq̄ mittatur ſanguis, vt niſi ſpōte fluat aluus, ſit liquāda & mouenda clyſtere, quem tamē laudat etiā poſt ſanguinis miſſionē, vt magis exoneratū corpus & blāde, poſſit non ſolū ſuſtinere, verumetiā minuere dolorem: quandoquidem ſcimus etiā euacuationes ꝑ pharmaca nō parum conferre dolorib. leniendis. Quanquā etiam puto eadē ratione hoc feciſſe, vt poſſit melius pręparari corpus ad purgationē, quandoquidē alias dixit in aph. corpora quæ purgāda ſunt, prius fluida eſſe faciēda.

Cur 4. diem Hip. præfiniat purgationi.

Ratio etiam propter q̄ Hipp. quatuor dies præfininit purgationi, triplex eſt. 1. vt maior certitudo habeatur, vtrum pleuritis ſit legitima, an illegitima: id ꝙ ego colligo, quoniam vult purgandum eſſe ſi dolor infra vergat, ꝙ quidem eſt perinde ac ſi dicat, purgādum eſſe ſi pleuritis fiat ab humoribus extra pectus.

Altera

Altera ratio eſt, vt ad purgationem præfinito temporis ſpatio poſſit corpus præparari. 3. vt à miſſione ſanguinis recreatæ hoc interuallo vires, poſſint tutius purgationem ferre. Vnde videre poteſtis, quanta prudentia locuti ſint veteres, & quam diligenter ipſorum documenta ſint expendenda.

His omnibus peractis, in finienda pleuritide ſupereſt, vt induſtria medici in eo potiſſimum verſetur, vt materia quæ facit inflámationem, euacuetur, non modo externis verũ etiam internis. Externa remedia eas conditiones potiſſimum habeant, vt pectus emolliãt, quo poſſit ſufficere & tuſſi, & difficultati anhelitus. Debent etiam facultatem blãdam habere diſcutiendi humores illos inſenſibiliter, & ꝓpterea fiũt inunctiones ex ſem. lini, ex ol. viol. ex ol. amyg. dulc. anethino. Laudãt etiam theriacam diateſſaron, quæ vim habet diſcutiendi, propterea poteſtis vos hanc inunctionem primis diebus parare:

Linimentum pectoris.

℞. *Ol. ſem. lini.*
Ol. viol. an. ℥. ß.
Cymini. ℈. ß.
Ceræ parum. M. & f. linimentum.

Vt autem magis diſcutiat, hoc linimentum efficax eſt:

Aliud.

℞. *Theriacæ diateſſaron* ℥. j. ß.
Ol. aneth.
Ol. amygd. dulc. an. ℥. ß.
Succi braſſicæ, ʒ. iij. *M. & f. linimentum.*

His propoſitis ſcopis fiunt etiam Emplaſmata ex farinis & ol. conſimilibus.

Interna remedia debent & ipſa tria præſtare. 1. vt viæ pectoris parentur & dilatentur, quo ſcilicet materia morbifica educi queat. 2. vt materia præparetur, id eſt, ſi craſſa ſit & viſcida, detergeatur, incidatur & attenuetur: ſin autem tenuior ſit, vt paulisper craſſeſcat: nam ſicut craſſior materia difficilius educitur, ſic ſi tenuior ſit elabitur, ac vim expultricem quodam modo effugit.

Pro parandis viis, hoc eſt, pro humectãdo & dilatando pectore vtimur ol. amygd. dulc. cum modico ſipæ, aq. pectorali, quæ tepida & in pauca quãtitate, ſed frequenter ſumitur, vt ore detineatur, ac paulatim in aſperam arteriam illabi permittatur: vtimur etiam quibuſdam aliis liquoribus, vt in materia craſſa:

Syrupus pector. in materia craſſa.

℞. *Syr. de hyſſopo.*
De praſſ.
Oxymel. ſimpl. an. ℥. j. *M.*

In materia tenui:

Syrupi in materia tenui.

℞. *Syr. de papauere.* ℥. ß.
De iuiubis ℥. j. *M.*

Quod ſi ægre expuant ægri, vt tuſſis excitetur & frequenter expuere cogãtur, ſolemus etiam addere oxym. ſimpl. vel ſyr. acetoſum ſimpl. Pro præparanda materia, attẽdendum ſi craſſa ſit materia, vtimur huiuſmodi ſyr. vel ſummo mane, vel etiã omni tẽpore paulatim:

Præparans materiam craſſam.

℞. *Fol. capill. veneris.*
Fol. hyſſopi.
Betonicæ an. M. ß.
Liquiritiæ ʒ. iij. *f. decoct. ſ. a.*

Deinde ℞. *d. d.* ℥. iiij.
Oxym. ſimpl. ℥. ß.
Syr. capill. veneris.
Syr. de hyſſopo an. ʒ. v. *M.*

Et pro expectoranda ſiue educenda hac materia vtimur eclegmatib. ſiue electuariis, Ex. gr.

Elect. ad expectorandam materiam craſſam.

℞. *Amygd. dulc.* ℥. j.
Diapenidy ℥. ß.
Succi liquiritiæ ʒ. j ß.
Cum ſyr. de hyſſopo q. ſ. fiat elect.

In materia autem tenui & ſubtili ſolemus ſimilibus vti ſerapiis:

Præparans materiam ſubtilem.

℞. *Fol. hyſſopi P. ß.*
Fl. violarum M. j.
Caricar. No. v.
Iuiubar No. x. f. decoctio.

Deinde ℞. *d. d.* ℥ iiij.
Syr. de iuiubis.
Syr. de papauere.
Syr. violati an. ℥. ß. *M.*

Electuarium autem pro materia tenui ſimile poteſt ordinari.

Elect. expectorans in materia tenui.

℞. *Sacch. violacei.*
Diadragacanth. an. ℥. ß.
Loca pini.
Loch farfaræ an. ʒ. j.
Cum ſyr. de iuiubis f. elect.

Solent practicantes admiſcere tum ſyr. tũ elect. puluerem dentis apri, quaſi à proprietate occulta huiuſmodi puluis mirifice valeat, & ipſe quoq; ſoleo interdum cum fructu hoc remedium vſurpare, quia vim habet extenuandi & exſiccandi, vt poſtulante vſu bene omnino adhibeatur.

A proprietate conferens.

Poſtremum eſt vt de medicamentis purgãtib. paucula dicam, nam veteres qui vtebantur frequenter validiſſimis medicamẽtis, etiam in pleuritide ſimilibus medicamentis vſi inueniuntur; ſed cum hæc medicamenta calida ſint, & febres pleuriticæ acutiſſimæ, & interdum ardentes ſint, conſulo omnino vt ab vſu ſimilium medicamentorũ abſtineatur, & loco ipſorum vel ſyr. viol. ſolut. vel caſſia, vel manna, quæ cum gũmi ſit, pectori amica eſt, vel quopiam alio ſimili blando medicamẽto vtamini. Ab iis autẽ abſtineatis quæ aliquam vim adſtrictoriã habent, vt ſunt thamar. myrobal. qui etſi aluum ſubducant, habent tamẽ etiam vim adſtrictoriam coniunctam.

De vſu purgantium in pleur.

CAPVT IV.

De Peripneumonia.

INter inflammationes partium ſpiritalium cõnumeratur & alia, quæ à Græcis vocatur *περιπνευμονία*, ſeu *πνευμονία*, Latini vocant modo

Nomen.

modo nomine Græco, modo appellant pulmonis inflammationem: aliqui etiam vocarunt pulmonariam. Nomen aũt hoc, vt ſcribit Gal. 2. meth. deductum eſt à patre affecta.

Definitio.

Eſt Peripneumonia, ſecundum ſententiam omnium Græcorum, & præſertim Aretæi & Aetii, inflammatio pulmonis cum febre acuta. Ex quo colligere licet, eſſe morbum in magnitudine aucta, in intemperie, nec non etiam in continui ſolutione.

Genus morbi. *Locus affectus.*

De loco proprie & peculiariter affecto diſcordes fuerunt veteres: Alii enim putarunt vniuerſum corpus eſſe locum affectum, vt Soranus & Cæl. Aurel. alii vero tantum pulmones: ſed & poſtremi hi in varias ſententias diſtracti ſunt. Diocles putauit venas proprie affici in Peripneumonia. Eraſiſtratus maluit arterias eſſe. Herophilus opinatus eſt, tum venas tum arterias affici. Praxagoras voluit proprie affici eas partes pulmonũ quibus alligantur dorſo; forſan ea ratione perductus, quod dolor maxime in illis partibus oriatur. Aſclepiades cum videret ingentem anhelandi difficultatem in hoc morbo, credidit locum proprie affectum eſſe bronchia pulmonum, per quæ ſolet potiſſimum impediri reſpiratio.

Cæterum ſum huius ſentẽtię, in peripneumonia affici per ſe parietes vaſorũ & partium magis neruoſarum, communicari autẽ affectum toti pulmoni, & præſertim partib. proximis illi parti, quæ inflãmata eſt: haud ſecus atq; diximus cõtingere crebro in phrenitide.

Cauſæ. Internæ & immediatæ.

Cauſæ huius inflãmationis internæ & immediatæ, vt eſt 2. de loc. aff. 9. & 6. aph. 33. ſunt omnes humores. Sed hac etiã in re non ignobilis offertur dubitatio, ſiquidem Gal. 4. de cauſ. pulſ. c. 12. diſerte ſcribit, pulmones non poſſe tentari vllo tumore ab humore billioſo, quia cum huiuſmodi humor ſit tenuiſſimus & maxime mobilis, facile elabitur & à venis pulmonum, vt non poſſit colligi, nec in tumorem eleuari, quemadmodum faciunt humores craſſi. Idem Gal. 4. de loc. aff. ſcripſit, Peripneumoniam frequẽtiſſime fieri à pituita, ab aliis humorib. rariſſime. Magnus Auẽz. lib. 1. ſuæ med. tr. 11. cap. 2. dixit, Peripneumoniam nequaquam fieri poſſe ab humore melancholico, eo quia huiuſmodi humor propter ſui aciditatẽ non ſuſtinetur à pulmonib. ſed ab ipſis longe lateq; repellitur. Auerr. etiã 4. coll. cap. 51. profeſſus eſt, huiuſmodi morbum fieri frequentiſſime à ſanguine, nunq̃ à bile, quia hæc propter ſui naturam, & ob pulmonũ humiditatem non poteſt neq; fundi, neq; fuſa facile colligi. Ab aliis humoribus inquit Auerr. fieri, ſed raro. Vt hac in re quot ſunt ſcriptores, tot videantur eſſe ſententiæ.

Num à bile & melãch.

Reſolutio.

Veruntamen duo ſupponatis. 1. duplicem eſſe Peripneumoniam, aliam quæ ſequitur alios morbos, aliam vero quæ fit à principio, nec vllum antecedentem morbum ſequitur. 2. humores efficientes Peripneumoniam vel colligi in pulmonib. paulatim, vel ad pulmones aliunde corriuare: in pulmonib. colligũtur excrementa billioſa maxima ex parte, quia vt audiuiſtis, pulmones nutriuntur ſanguine billioſo. Vnde Concil. ſolebat reprehendere Meſuen, quod dixerit, excrementa quæ colliguntur in pulmonibus, eſſe pituitoſa.

His hoc modo conſtitutis, dicendum eſt, peripneumoniam quæ fit incipiendo, fieri à bile, vnde cum, vt dicit Serapion, hæc Peripneumonia rariſſime cõtingat, hinc fit vt etiam rariſſime fiat à bile. Atq; ita interpretanda eſt Gal auctoritas 4. de cauſ. pulſ. Quæ vero fit poſt alios morbos, poteſt fieri tũ a ſanguine tum à pituita, tum à melancholia. Sed differentia eſt, quia à melancholia rariſſime fit, ꝓpter cauſam allatam ab Auenz. & etiam quia hic humor nõ multiplicatur in pulmonibus, neq; ad eos facile mittitur. A pituita fit frequentiſſime, vt eſt 4. de loc. aff.

Num à pituita oriatur peripn.

Sed quid ad Auerrh. qui ſcribit fieri frequentiſſime à ſanguine, nunquam à pituita? Dicendum Auerrh. pro ſanguine intelligere ſanguinem pituitoſum, atq; hoc pacto concordare cum Gal. qui nomine pituitæ intelligit ſanguinem pituitoſum: ſub nomine autẽ pituitę intelligit Auerr. puram & meram pituitam, ſiquidem à mera pituita, quæ eſt humor frigidus, fieri non poteſt vt oriatur inflammatio, & incẽdium adeo magnum, quale eſt in Peripneu. Nec valet quod frequentiſſime pituita à capite in pulmones pręcipitetur, quia hæc poteſt quidẽ facere tuſſim, difficultatem anhelitus, poteſt ſuppurari. Sed quod poſſit facere inflammationem, lõge à ratione alienum eſt, vt niſi intelligat Gal. nomine pituitæ ſanguinem pituitoſum, vix ipſum à reprehẽſione liberare poterimus.

Cauſæ mediatæ & externæ.

Cauſæ mediatæ & externæ ſunt fere oẽs illæ quas audiuiſtis eſſe pleuritidis, addũt nonnullas Hip. 1. de morb. & lib. de aere, aquis & locis, necnõ Cęl. Aur. Addit. n. Hip. ebrietatem, vſum carnium immoderatum, & aquarum mutationes, propter ꝙ dicit in regionibus lacuſtribus & paludoſis fieri frequenter Peripneumoniam ob aquarum vitium. Addit Cælius venena: nam lepus marin' ſi forte deuoretur ſolet pulmonem exulcerare naturæ proprietate, & conſequenter inflammationem viſceris producere. Addit quoque medicamenta ex Opio, ex Hyoſcyamo. Addo & ego clamores, quia cũ in his laborent pulmones, facile incenduntur & inflammationem contrahunt.

Signa diſtinguentia à diffic. anhelitus. à pleuritide

Signa diſtinctiua ſunt ea, quę ipſam diſtinguunt à difficultate anhelitus, tũ à Pleuritide. Diſtinguitur. n. à difficultate anhelitus, quia in hac non eſt capitis affectio, non febris, non genarum rubor, quæ omnia reperiuntur in Peripneumonia. Diſtinguitur à Pleuritide, q\̃a in Peripn. multo maior eſt anhelandi difficultas

cultas, adeſt genarum rubor, nullus adeſt dolor pungitiuus, imo nullus fere dolor, quia vt dicit Aretęus pulmones cum ſint pene ſenſus expertes, nec habeant muſculos, neq; neruos ſenſui inſeruientes, non poſſunt neque ſenſum participare, neq; etiam dolorem pati.

Obiectio. Sed oritur difficultas, quia Hip. lib. de locis in homine ponens differentiam inter Peripn. & Pleuritidem dicit, in hoc differre, quia in Peripneumonia dolor eſt in vtriſq; lateribus, in Pleuritide dolor eſt tantum in vno latere. Præterea idem Hip. 3. de morb. inquit, rē memoria dignam contingere in affectib. pulmonum, quoniā ſicut in cæteris partib. dolores fiunt maiores dum pus cōficitur, quam confecto iam pure, vt eſt 2. aph. ſic in affectib. pulmonis contrarium contingit, & præſertim in Peripneumonia, in qua confecto pure fiunt dolores acerbiores, quam dum conficitur pus. Vt ex his omnibus facile liceat colligere, pulmones ſenſus non eſſe expertes, & in ipſorum inflammatione fieri dolorem.

Reſpōdeo participare dolorem pulmones poſſe, duobus modis intelligi, vel propter ſe, id eſt, ſua ſubſtantia, vel propter partes ſibi proximas. Ratione propriæ ſubſtātię pulmones neque vere ſentiunt, neque dolorem ſuſtinent: ſed ratione partium proximarum dicuntur dolere: & hoc eſt quod dicit Hip. 3. de mor. in Peripn. dolere vtraq; latera, quoniam vbi pulmo in tumorem elatus eſt, tangit mēbranas laterum, atq; ita intemperiem cōmunicans dolori occaſionem præſtat. Quāquam ēt dici pōt pulmones alligari membrana thoraci, & ratione huius mēbranæ dol. ſuſtinere.

Signa propria. Iam vero ſigna propria Peripneumoniæ ſunt, delirium & Coma: nam ꝓut vapores vel craſſiores vel acriores ſunt, qui in cerebrum attolluntur, ſic modo delirium, modo ſoporem inducunt. Præterea eſt tuſſis ſicca, difficultas anhelitus immaniſſima & talis, vt miſeri ægri præ hac difficultate nequeant quieſcere, nec reſpirare niſi erecti.

Pulſus. Pulſus vt eſt in introduct. ad pulſus, & 4. de cauſ. pulſ. magnus eſt, ob inflammationis magnitudinem, languidus ob vires fractas, mollis ob mollitiem pulmonis affecti: eſt quādoque etiam dicrotos, id eſt, bis pulſans. Præterea *Sputa.* ſputa Peripneumonicorum modo ſubbilioſa, modo ſubcruenta ſunt, nūquam autem copioſa: genas habent rubentes, ita vt dicat *Cur genæ rubeant.* Rhaſes, eas videri veluti depictas. Cauſa aūt huius coloris eſt, quia aer q in pulmones recipitur ob incendii vim ignitur, ignitus fertur in ora, in vultum, atque ſecum ducēs ſanguinē eas partes merito rubras & ſanguineas reddit: quæ etiam eſt cauſa, vt quēadmodum dicit Nicander, lepus marinus, qui vulnerat pulmones, ruborem genarum inducat.

Pręterea eſt in Peripneumonia ingens grauitas thoracis, calor toti' corporis inſupportabilis, color corporis flauus, ſitis ingēs. Addo ex Ariſt. 27. probl. 9. & ex Plut. 7. ſymp. qu. 11. maximum vini deſiderium. Et quia in hunc locū incidimus, volo quædā non vulgaria vos docere, ſcil. cur ſit, ꝙ in pleuritide & in Peripneumonia vſq; adeo ingens vini appetitus cōperiatur. Nam huius euentus rationem, nè ſitis medici vulgares, poteſtis reddere ex verbis & grauiſſimo diſcurſu Ariſt. in loco probl. cit. vbi ſcribit ſitim in animalib. oriri potiſſimū ob pulmonis incēdium, vt quæ animalia calidiores pulmones habent, magis etiā ſitiētia ſint. Vnde cū in Peripneumonia & pleuritide pulmones maxime flagrent, fit conſequenter vt ſitis inſupportabilis excitet. Quoniam vero ſitis eſt appetitus frigidi & humidi, nō cuiuſuis, ſed illius ꝙ maxime poteſt huiuſmodi deſideriū explere, hinc fit vt Peripn. exoptet maxime vinum, tū ob magnitudinē ſitis, tum quia vinum cum ſit humidum corpus & maxime penetrans, poteſt magis quam aqua, dicit Ariſt. irrigare pulmones, & conſequenter deſideriū & ſitim explere. Sed notate vos q literas græcas ignoratis, Gazam alioqui *Gazæ errores duo.* virum & interpretē grauiſſimum duos errores in eo problemate cōmiſiſſe: 1. quia cū deberet traducere Peripn. tranſtulit anhelitus difficultatē, quia ignarus medicinæ putauit, quia in peripneumonia fit anhelit' difficilis, eandem eſſe vtramq; affectionem. Alterum errorem cōmiſit, quia vbi Ariſt. dicit pulmonem fieri calidum διὰ τὴν θερμασίαν; id eſt, ob calefactionem, ſiue incendium, putans hanc eſſe veluti quandā nugationem, tranſtulit inſtrictionem, vocabulo ꝙ nunquam alias audiui, niſi, vt ſuſpicor, ſit etiā error in textu latino. Signa cauſarum præcipue ſumuntur à *Signa cauſarum.* colore eorum quæ expuuntur, quoniā ſi ſputa ſint alba, inſipida, ſignum eſt à pituita fieri, ſi flaua, à bile, ſi rubra à ſanguine, & ſi nigra à melancholia. Addo ſignum à temperamento, ætate, ratione victus anteacta, ſummatim ab iis quæ indicant humores dominantes.

Et ſicut diuerſæ ſunt cauſæ Peripneumonię, ſic diuerſi oriuntur effectus, nam ea Peripneumonia quæ oritur à pituita & melāncholia diuturna eſt eū́ctis, ſed quæ à pituita, blandior, quę à bile, deterrima, vt & quę à ſanguine non admodum bona eſt. Iuuenes & conſiſtentes magis iugulantur, quam ſenes, quia calidiores cum ſint, non ſolum maiores inflammationes contrahunt, ſed & peiora accidentia ſuſtinent.

Prognoſtica. Quælibet Peripneumonia morbus acutus eſt, vt plærunque iugulet vel ſeptima vel ad ſummū decimaquarta die. Et quanq̃ Hipp. 1. de morb. repoſuit eam inter morbos dubios, cum ſecundum Celſ. plus periculi quam doloris habeat, & Gal. 10. meth. 5. dicit, in pleuritide & peripneumonia omnē ſpem poſitam eſſe in viriū robore, tamen inter prognoſtica

Peripneu-

Peripneumonia aliqua bona aliqua mala: de bonis Hip. 2. progn. t. 50. vbi ſputa ſubbilioſa & ſubcruenta, bonum: & Aretæus ſalutare in Peripneumonia, vbi ſanguis è narib. fluit, vbi aluus commota eſt, & vbi vrinæ purulentæ minguntur: contra ſi ægri delirent, ſopore occupentur, vngues nigricent, & ſi extrema frigida.

Notateque quod ſcriptū apud Plut. in quæſt. natur. 26. vbi ſcribit ex ſententia Mneſithei medici à Gal. 1. ad Glauc. celebrati, eos qui in principio Peripneumoniæ appetunt caricas, perire, qui vero cupiunt fructus aut vinum ſeruari: Et reddens rationē, ait id eo eſſe quoniam appetitus ſequitur temperamentum, & temperamentum affectus.

Sed circa prognoſticum ſunt duæ dubitationes. 1. quam tetigi dum tractarem Pleuritidem, ſc. Hip. in Coac. prænot. dixiſſe, Peripneumoniam poſt pleuritidem eſſe ſecuriorem: contra Cæl. Aur. 1. quod Peripneumonia quæ fit poſt Pleuritidē inuenit vires iam fractas à morbo antecedente, vnde periculoſior eſſe debet: altera quoniam in Pleuritide conſumuntur cuncta remedia, vnde eum ſuccedit Peripn. non poſſunt amplius auxilia iam adminiſtrata adhiberi: & hinc fit vt ſit multo lethalior quam ſi fiat Peripn. à principio. Et quanquam poſſimus dicere pro Hip. eā quæ fit à principio, fieri à bile, & conſequenter eſſe periculoſiorem, attamen multo validiores videntur rationes Cæli. Aurel. quam hæc. Altera dubitatio eſt, quoniam Aretæus vult, fluxum alui in Peripn. bonum eſſe: veruntamen Hip. 6. aph. 16. dicit exitiale eſſe ſi Pleuritidi aut Peripn. ſuperueniat alui fluxus. Pro prima dubitatione reſpōdeo Peripn. dupliciter poſſe conſiderari, vel ſecūdum cauſas, vel ſecundum accidentia: ſi ſecundum cauſas, quæ fit à principio, ſemper habet cauſas maiores, q̄ quæ fit à Pleuritide, quandoquidem à Pleuritide non difficile eſt ſuboriri Peripneumoniam, ſed quod à principio pulmones inflammentur, fieri non poteſt, niſi ingentes cauſæ accedant. Sed ſi conſideremus ſecūdum accidentia, pace veſtra, quæ fit poſt Pleuritidem deterior eſt, ꝓpterea quod languor viriū magis adeſt, & conſequētier reliqua ſymptomata coniuncta viribus infirmis maiora ſunt.

Num fluxus alui in Peripn. bonus. Ad ſecundam dubitationem dicendū eſt, quod ſcribit Gal. com. illius loci. ſcil. fluxum ſuperuenientem Peripneumoniæ poſſe contingere vel in magna inflammatione & initio inflammationis, vel poſſe contingere in progreſſu & apparente coctione. Si in principio, certe lethale eſt, & de hac loquebatur Hip. loc. aph. cit. ſin autem accedat fluxus apparente coctione optimum eſt, & ſic interpretari debetis Aretæum.

Curatio. De curatione conſentiunt omnes medici, eandem eſſe cum curatione Pleuritidis. Veruntamen ſunt quædam etiam in hac peculiaria: primum circa victum, vt eligatur aer temperatus, nec admodum lucidus, vnde mandabat Celſus ſæpius & per interualla aperiri feneſtras. Et de aere volo notetis errorem, qui reperitur in cod. *Victus ratio.*

Locus Auerrh. corrigitur. Auerrh. 7. collect. cap. 9. vbi ſcribit, Peripneumonicos conſueuiſſe mitti in Æthiopiam & Arabiam: quod longe abeſt ab omni ratione, cum neque acutis morbi, neque natura patiātur aut longum iter aut plagas cœli vſque adeo feruidas: vnde pro Peripneumonicis debetis intelligere phthiſicos, quos alias intellexiſtis conſueuiſſe mitti in Ægyptum. Abſtinendum ab omni motu, præſertim à clamore, imo à quolibet ſermone. Aluꝰ mollis ſeruanda eſt, & de cibis conueniunt omnes, debere eſſe extenuantes, propter quod plærique laudant vſum mellis etiam cum ptiſana.

Num dulcia conueniant. Hippoc. 2. de mor. laudat dulcia, ſed magnopere dubito, quoniam ſi verum eſt quod dicit Galen. plærifque in locis, dulcia aduerſari iecori & lieni inflammatis, idem quoque dicendum videtur de Inflammato pulmone. Sed reſpondeo, neque mel neque dulcia conuenire ſola, ſed permiſta, ſcilicet vt craſſiores cibos extenuent. Soleo commendare vt potius iura tenuiſſima parentur cum hyſſopo, cum origano, cum ſatureia, atque deinde bis iuſculis liquetur ptiſana. ſic enim abſque vſu mellis fit cibus & ptiſana extenuatoria. Panis etiam lotus conuenit & tritus.

Summatim prohibentur omnia acria, amara, adſtringentia, & Galen. 1. de acutis. 18. etiam acida prohibet. Vnde non poſſum laudare Auicen. qui acetum commendat, quod teſte Rhaſ. 4 contin. Peripneumonicis eſt aduerſiſſimum. Neq; valet quod Paulus Ægineta vtatur amygd. amaris, quia vtitur eum amylo, vt nimia viſciditas amyli corrigatur facultate amygd. amararum abſterſoria.

Debet autem cibus offerri ſæpe, ſed in exigua quantitate, ne ſcil. augeatur multo cibo anhelandi difficultas.

Potus. Pro potu conuenit aq. hordei cum ſacch. vel ſimplex, vel etiam admiſto iulepo violaceo. Aliqui commendarunt pro potu vinum granat. dulcium, ſed cum adſtringētia omnia ſint inimica huic affectui, & Gal. 8. de med. loc. ſcribat, etiā dulcia granata adſtringere, non poſſum commendare. Nam & Auicen. ſi quando vtitur granatis dulcibus, vtitur ad compeſcendum fluxum alui ſuperuenientem importune in pleuritide. Debet autem & potus panlatim & exiguus ſumi, nec vnquam frigidus, nam ſi nimio potu irrigentur valde pulmones, ſuppeditatur fomentū ipſi inflammationi, quemadmodum quando oleum ſuppeditatur igni.

T Poſt

De venæ ſectione in peripn. Poſt victum cogitandum eſt de ſang. miſſ. in qua re eſt quoq; controuerſia: nam Aſclepiades noluit vnquam mittendum eſſe ſanguinem, tum quia nullus adeſt dolor, tũ quia ſanguis tenuis eſt. Sed hæ rationes nõ valent, quia etſi dolor à ſang. miſſione ſæpe leniatur, non tamen valet, non conuenire hoc auxilium etiam abſente dolore.

Præterea etiamſi ſanguis tenuis ſit, venæ tamen pulmonum exinanitæ faciunt vt pulmo poſſit liberius moueri, & conſequenter melior redditur ſpiratio. Auic. voluit mittendum eſſe ſanguinem ſi adſit plenitudo: Sed ego ſum in ea ſententia, niſi peripneumonia fiat à Pleuritide, niſi antea ſit miſſus ſanguis, & ſummatim niſi quid impediat, optimum eſſe ſanguinem mittere, ſi non ob aliud, ſaltem vt euacuatis venis pulmonum refrigeretur, & conſequenter leuiores fiant.

Quæ vena ſecanda. Locus ſanguinis mittendi eſt à vena interna illius cubiti vbi apparet magis dolor, aut cubiti dextri. Et quantitas metienda eſt ſecundum magnitudinem ſymptomatum & virium, ita tamen vt ſemper caueatur animi defectus. Si non liceat ſecare venam, conſugiatis ad cucurbitulas tum ſpatulis, tum thoraci adhibitis. Sed nõ deſunt qui hoc damnẽt, eo quod periculum ſit, ne per cucurbitulas magis trahantur humores ad pulmones. Veruntamen hallucinãtur iſti, quoniã ſi verum eſt quod frequentiſſime ſcribit Gal. cucurbitulas attrahere à profundis partibus, negari non poteſt, quin cucurbitulæ thoraci & ſpatulis adhibitæ attrahant ab intimis pectoris partibus ad cutem, & ad extimas, & in hoc genere vtiles quoq; ſunt leues frictiones artubus & extremis, ligaturæ, cucurbitulę ſiccę.

De purgantium vſu. Poſt hæc pergente morbo ſolemus vſurpare purgãtia, ſed hac quoq; in re opus eſt ſumma prouidentia, quoniam medicamẽta paulo graniora, inutilia & pernicioſa ſunt, tum quia augent febrem, tum quia impediũt magis reſpirationem, atq; etiam ſputa, propterea iure Auic. laudabat caſſiam cum paſſulis, quæ vel potu, vel bolo adminiſtrari poteſt. Manna etiam optima eſt, & hoc erit accommodatius purgans.

Purgans cõueniens.

℞. Fl. caſſiæ ʒ. vij.
Mannæ electæ ʒ. iij.
Paſſul per colum extract. ʒ. ij.
Pulu. liquirit.
Sem. fenic. an. ℈. ij. Miſ. hoc enim purgat præſertim pectus & pulmones, habet aliqua extenuantia, & quia Caſſia flatuoſa eſt, & hæc vitari debent in Peripneumonia, admiſcentur ea quæ vim habent flatum adimendi.

Poſt purgationes deinde deueniendum eſt ad ea quæ expectorant, & faciliter materiam à pulmonibus deducunt. Vnde omnia pene quæ commendauimus in pleuritide ad prouocandum ſputum, eadem quoque in peripneumonia conueniunt. Peculiariter dicit Gal. de ſimpl. 2. conuenire in omnibus apoſtematibus pectoris, mel & butyrum ſimul miſta. *Mel & butyrũ pectori amica.* Sed notandum, ne butyrũ ſit vetuſtum ſi quando placebit vti, quoniam ſi antiquum ſit acrimonia non caret, quæ Peripneumonicis inimica eſt. Similiter etiam extrinſecus conueniunt ea quæ emollire poſſunt, & nonnihil temperare feruorem pectoris & pulmonis, quemadmodum eſſet hæc inunctio toti thoraci & anterius & poſterius adhibita.

Linimentũ.

℞. Ol. amygd. dulc.
Ol. viol. an. ℥. j.
Butyri recentis ℥. j. ß.
Succi maluæ.
Succi lattucæ an. ʒ. vj.
Cum modico aceti & ceræ f. linimentum, & toti pectori tepidum illinatur.

CAPVT VII.

De empyemate.

Nomen. Poſt pleuritidem & peripneumoniam ſolet fieri alter affectus in pectore, qui à Græcis vocatur ἐμπύημα, ſicut laborantes hac ægritudine appellantur empyici, Latini modo ſuppurationem, modo vomicam dicunt. Sed circa nomen duo notanda. 1. ſuppurationem & vomicã apud Medicos Latinos complecti ſuppurationes in quacunque corporis parte factas, vt colligitur ex Celſo libr. 3. cap. vltim. & ex Cæl. Aurel. libr. 5. de diut. paſſ. 2. apud medicos Græcos nomen empyematis modo commune eſſe ad communes ſuppurationes, modo peculiariter deſignare eam quæ fit in thorace. De priore ſignificatu locutus eſt Galen. ſecundo prognoſt. 8. & 7. aphoriſm. 41. De ſecundo locutus eſt idem 5. aph 5.

Definitio. Eſt autem empyema collectio materiæ purulentæ in thorace: materia autem purulenta interdum acris, fœtida & turpis eſt, interdum benigna. Et cum colligitur in thorace, vel in dextra parte, vel in ſiniſtra colligitur, vel in vtraque.

Genus morbi. Eſt autem hic affectus morbus in numero, vt docet Galen. libr. de diff. mor. capit. 8. quanquam ſi ea quæ alias docuit Galen. de morbo in numero expendamus, minime talis eſt, quia morbus in numero vere fit à materia naturali excedente, vel eſt ſextus digitus, non autem à materia morboſa, qualis eſt purulenta. Itaque ſoleo interdum hunc potius morbum appellare in via, quia non tantum in empyemate impeditur via thoracis, quæ debet eſſe expedita, verumetiam huiuſmodi impedimentum eſt cauſa læſionis anhelitus.

Locus affectus. Locus affectus circa communem controuerſiam, eſt thorax.

Cauſa. Cauſas huius Hippocrates in lib. de loc. in homine reduxit ad tria genera, aut defluxum, ad vlcus, & ad confuſionem. Aretæus addidit alias, vt tuſſim, ſanguinis effuſionem; ſed fere ſemper atque efficitur empyema, aut originem ducit a defluxu, de quo Hippoc. 7. aph. dicit, materiam à capite deſtillantem, ſi videlicet in thorace retineatur, tranſire in ſuppurationem: aut ab aliquo vlcere, quod vel ſequitur inflammationem, vel ſequitur vulnus, ad aliam apertionem vaſorum: vt omnes cauſæ, tum internæ tum externæ, quæ conueniunt ad deſtillationem producendam, aut ad vlcus efficiendum, poſſint appellari cauſæ empyematis.

Signa futuri empyematis. Cognoſcitur hic affectus futurus, vt docet Hip. 2. progn. & Gal. 1. quia vbi pleuritis aut peripneumonia debitis auxiliis adhibitis perdurat, & adhæc febres & rigores ſubſequuntur, ſimulq; grauitas in thorace apparet, tūc ſuſpicari oportet omnino malum in empyema eſſe deſiturum.

Præſentis. Vbi autem iam factum eſt empyema cognoſcetis propriis ſignis. 1. tuſſis perpetua adeſt, quæ dum efficitur, murmur in pectore percipi ſolet, quod Cæl. Aurel. venuſtiſſimo

ὑδατισμός. quodam vocabulo appellauit ὑδατισμόν, quaſi murmurantis aquæ fragorem. Et huiuſmodi ſtrepitus maxime præſentitur, quando thorax huc atque illuc vertitur, vt monuit Gal. 4. de loc. aff. 8. Præterea empyici nullum appetitum habent, difficultate anhelitus laborant, & præſertim quando pus retinetur.

Quomodo ſputa purulenta cognoſcantur. Sputa purulenta ſunt, ſudor totius corporis adeſt, & quia opus eſt ingenio & iudicio, vt diſcernantur ſputa purulenta à non purulentis, tria ſigna habemus. 1. quod ſputa non purulenta alba ſunt & ſpumoſa: purulentum ſputum liuidum eſt ſine vlla ſpuma. 2. quod ſi ſputa proiiciantur ſupra carbones candentes, teter odor oritur. 3. ſi ſputa in aqua ponantur quæ purulenta ſunt, fundum petunt, quia flatu carent; quæ vero non ſunt purulenta, cum ſint flatulenta ſupernatant aquæ.

Adhæc color empyicorum plumbeus eſt, collum extenuatum, oculi caui ſiunt, genæ rubent & febre lenta & hectica laborant.

Et quia medici qui vulgares non ſunt, debent etiam præciſe cognoſcere, in qua parte thoracis pus contineatur, ea propter adhoc cognoſcendum ſolemus tria ſigna adhibere. 1. vt diligenter aduertatur, in qua parte maior grauitas percipiatur: qa vbi hæc eſt, ibi quoque pus adeſſe timendum eſt. 2. ex decubitu, quia ſuper partem vbi pus eſt facilius multo ægri decumbunt quam ſuper partem aduerſam, quandoquidem ſi pus ſit ſuſpenſum, magis grauat & moleſtat. 3. lutum: nam ſi lutum ſupra thoracem vniuerſum extendatur fit vt qua parte latet pus, ibi magis exſiccetur, quod 1. probl. 6. vel 7. ſignificatum eſt, & ab Hip. lib. de aff.

Signa progn. ſparſim habentur apud Hip. 2. progn. 5. & 7 aph. atque in com. 1. Gal. inter quæ ſigna illud primum eſt, empyemata quæ ſequuntur peripneumoniam & pleuritidem eſſe deterrima. Veruntamen vt colligitur ex Hippoc. ſenes facilius euadunt in hoc genere empyematis, difficilius in aliis, & ex iis qui empyici fiūt poſt peripneumoniā, ſi in principio cepas concupierint, magis ſeruantur, ſi ficus, minus, quemadmodum alias docui ex Plutar. in quæſtionibus naturalibus 26. Præterea ſcribit Hippocrat. ſi aluus effundat pus liuidum & prauum exitiale eſſe: contra ſi pus exeat album multo melius ſignum haberi.

Fiunt plerunq; empyici etiam phthiſici, & diligenter Anic. in ca. de empyemate ꝓponit ſigna, quibus cognoſcere poſſimus quando empyici fiant phthiſici, & eſt, quando collum maxime extenuatur, quando tempora caneſcere incipiunt, pedes tument, vngues curuantur, & tandem quando incipiunt illa ſigna quæ audiuiſtis in cap. de phthiſi.

Curatio empyematis tota poſita eſt in puris e thorace extractione: extrahitur autem vel inſenſibiliter, vel ſenſibiliter. Et ſi ſenſibiliter, vel per tuſſim, vel per aluum, vel per vrinam.

Ad quos ſcopos explendos mirum in modum facit victus ſiccans, extenuans & detergens, vnde aer ſiccus, vt ob hoc iure dixerit Auerrh. 7. collect. conſueniſſe mitti empyicos in Arabiam & Æthiopiam, ob cæli ſiccitatem.

Dormiendum moderate. Aluus cotidie niſi ſponte fluat, irritanda. A vino non eſt abſtinēdum, niſi febris magna ſit, ſed vinum paucæ ferum eſſe debet aut aq. mulſa cum hyſſopo.

Cibi ſicci & extenuantes ſint, propterea auium carnes laudantur quæ coquuntur cum aſparago, hyſſopo. Gal. laudat alliū coctum, laudantur cepæ & porra. Alexand. Trall. videtur commendare fructus: ſed notandum in Latino interprete eſſe errorem, quia deeſt particula negatiua, quam habet textus græcus. Amygdalæ tamen, piſtachia & alia huiuſmodi quæ extenuant & exſiccant, vtiliſſima ſunt. Deinde ſtudium ad puris è thorace eductionem conuertendum.

Sed antequam ad materiam remediorum deſcendatur, debet medicus cogitare, vtrum pus vere maturū ſit, an adhuc crudum: quod ſi crudum ſit, muturandum; in quo genere intra butyrum & mel vtile eſt. Extra fiunt emplaſmata ex violis & maluis coctis, butyro, farina triticea, rad. altheę cocta, & ceteris quæ

putantur magnopere conducere ad pus maturandum.

Vomicam rumpentia. Vbi pus factum eſt, oportet vomicã rumpere, quo poſſit exire pus, atque ad hoc ſolemus vti variis, nam ſternutationem & vomitum laudat, & iure, Cælius Aurelianus quia motu illo apoſtemata matura ſæpe diſcinduntur. Sit intus huiuſmodi decoctum.

℞. Foliorum hyſſopi M. ij.
Squillæ ℥. j.
Coquantur diligenter.

Potus vomicam rumpens. Deinde ℞. d.d. ʒ. v.
Syr. de praſsio ℥. j.
Oxym. ſcillit. ʒ. ß. M.

Hoc enim potus genus ſumptum dum calet, miram poteſtatem habet frangendi vomicam, vt & quoque ſtercus caprinum, melle vel oxym. ſcillit. diſſolutum & thoraci adhibitum.

Topica. Poſtquam rupta eſt, ſtudendum educere pus, vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter. Senſibiliter, ſi fieri poteſt, melius eſt, quia vt habemus ab Hipp. 6. epid. 3. melius & fœlicius euacuantur abſceſſus ſenſibiliter, quam contra: tametſi non deſint Chirurgi, qui ſtatim atq; habent aliquod apoſtema, illud inſenſibiliter diſcutere aggrediuntur. Senſibiliter euacuatur, vt dixi, per tuſſim, vel per aluum, vel per vrinam. Si magis appareat tuſſis, iis agendum eſt, quæ lambendo & tuſſim excitant, & materiam expectorant, vt eſt ſyr. de praſſio, de hyſſopo, mel & oxym. ſcillit. Simile quoque lambitiuum parare ſoleo.

Lambitiuũ ad expurgationem pectoris. *℞. Amygd. amararum ℥. j.*
Loch ſarſare. ʒ. iij.
Puluer is hyſſopi.
Praſſij.
Liquiritiæ an. ʒ. ß.
Cum oxym. q. ſ. Miſce f. lambitiuum, quod paulatim ſumitur & deuoratur.

Si magis per aluum, clyſteribus acribus, aut medicamentis purgantibus aluum cieat medicus; quemadmodum ſi ad vrinam inclinet natura, multo melius eſt vrinam prouocantia adhibere, ita tamen vt ſi febris vrgeat, dimittantur quæ pure diuretica ſunt, quoniam hæc, vt eſt 5 & 4. ſimpl. ſunt admodum calida & ſicca.

Si neque per tuſſim, neq; per aluum, neq; per vrinam purgentur, tum deueniendum ad ea quæ inſenſibiliter diſſecandi & diſſipandi vim habent, tam intus quam extra adhibita. *Inſenſibiliter pus diſſipantia.* Intus confect. Mithrid. Athanaſia: Ther. aut vetuſta aut media, vim inſignem habent cõſumendi & diſſipandi pus. Verumtamen in vſu etiam harum confectionum medicus, ſi febris adſit, ipſarum colorem caſtiget, verbi gr. miſceat Theriacam vetuſtam cum ſacch. roſato antiquo: vt:

℞. Theriacæ antiquæ ʒ. j.
Sacch. roſ. antiqui ℥. j.
Puluer. hyſſopi ℈. j. M.

Addidi pulu. hyſſopi, quia ſemper medicamentis pus educentibus è pectore opus eſt miſcere quæ peculiari virtute pulmones & pectus penetrant, vt eſt Hiſſopus.

Extra etiam adhibentur vel fomenta, vel empl. quæ deſiccant. Spongia imbuta vel lixiuio, vel aq. marina, & thoraci impoſita, valet. Fiunt etiam decocta ex aromatibus. Vt

℞. Acori
Cal. odorati.
Spicæ.
Cinam. an. ʒ. j.
Ligni aloes. ʒ j. ß.
Fol. hyſſopi,
Praſſij an. M. j. ß f. decoct. ſ. a.

Deinde in ea immacerentur panni linei, atque hoc decocto imbuti ſupra partem. Vbi eſt pus, extendantur, donec exſiccentur, qui deinde modo plus, modo minus renouētur, prout ferre poteſt æger cum vtilitate.

Vbi neq; internis, neque externis medicamētis educi poteſt pus, veteres audaciſſimi & nobiliſſimi medici in his caſibus ſolebant venire ad inciſionem & aduſtionem: Nam inter coſtam & coſtam, qua parte pus ineſt, incidebant, & pus non confertim, ſed paulatim educebant. Et puto ego repertum eſſe hoc auxilium caſu & experientia: nam Plin. libr. 7. cap. 50. narrat quendam Phalecæum vomica laborantem, cum deſperatæ ſalutis eſſet, in aciem iniſſe vt interficeretur, atq; ibi caſu cõtigit, vt transfoſſo pectore, qua parte vomica erat, pus exierit & ſeruatus ſit. Neque puto quod veteres vſi eſſent eo remedio tam frequenter, niſi interdum aliquos ſanaſſent.

Et memoria dignum eſt, vt quæcunque vobis legere contingit apud Hip. in aphoriſmis præcipue omnia non ſolum oracula ratione inuenta putetis, ſed etiam experientia confirmata, vt cum de hoc remedio non ſolum loquatur Hip. in aph. verumetiam regulam det, vt, vbi ſecantur vel vrũtur ſuppurati, pus non confertim, ſed paulatim exire permittatur, credatis certo, hoc remedium non eſſe neq; præter rationem, neq; præter vſum ab Hip. propoſitum. Atq; hic noſtrarum lectionum hoc tempore finis eſt. *Aph. Hipp. laus.*

CAPVT VIII.

De affectibus cordis.

CVm Deo fauente, lectionibus noſtris vſque ad affectus cordis proceſſerimus; illud vnum præfari oportet; nobiliſſimum hoc viſcus, quod appellatur cor, duas res eximias à natura, ſiue potius à naturæ opifice Deo, eſſe conſecutum: Vnum quod in cunctis animantibus mediam corporis ſedem adeptum eſt, niſi tamen excipere placeat *Cor dominiū cuncti*

aſellum

aſellum piſcem, quem ex ſententia Ariſt. Athenæus lib. 7. Clemens Alex. 2. pædagog. c. 1. & Ælianus libr. 6. de animalib c. 3. cor in ventre habere prodiderunt. Cum enim medius locus & fortiſſimus & tutiſſimus ſit, vt propterea Pythagorici centrum appellarint Iouis artem, iure cor quod futurum erat vitæ domicilium, in media ſede collocatū eſt. Alterum q dicit Hip. ſubſtantia cordis ſolida atq; dura fabricata eſt, & vt dicit Plato in Timæo, multis atq; magnis ſtipatoribus circūcincta, adeo vt hoc viſcus & maxime omnium iniuriis reſiſtat, & conſequenter pauciſſimis morbis conſumatur.

Morbi cordis. Quę omnia eo tendūt vt intelligatis, morbos cordis pauciſſimos eſſe, eius tamen momenti, vt in medicina facienda pauca ſint, quæ cognitioni horum affectuum ſint anteponenda.

Ad vos itaq; filii amantiſſimi pertinebit, ſtudiis atq; vigiliis veſtris mecum laborare, vt non ſolum vobis ipſis, ſed & hominibus cunctis vtiles eſſe poſſitis. Ego vero, quātum in me erit, operam dabo, vt neq; publice neq; priuatim quicquam deſideretis, quod ab amantiſſimo & præceptore & patre expectandum ſit.

Quicunque morbos cordis tractauerunt, ſiue ſint Græci, ſiue Arabes, ſiue Latini, duos fere ſolos cordis affectus ſibi propoſuerunt: syncopen ſc. & palpitationem, quam plerīq; appellare maluerunt tremorem. Auenz. lib. 1. tr. 12. circa initium, plæroſque alios morbos his addit, quemadmodum & Auerrh libr. 3. coll. cap. 25. inter morbos cordis cardiacam collocauit: Sed vtcunque ſit, nos primum de ſyncope, deinde de palpitatione verba faciemus.

Difficultas. Prinſquam autem aggrediar, dubium non vulgare diſſoluendum eſt: nam ſi ſpectemus cordis corpus, pace veſtra, non ſolum ſimilare, ſed etiam organicum eſt: vt propterea nulla ratio ſuadere videatur, ipſum cor debere eſſe alienum ab iis morbis ſuſcipiendis, quos ſuſcipiunt alia ſimilia corpora: vt ſi cor tentetur ſimilarib. morbis, iure etiam videatur, à medicis non duos ſolos affectus, ſed cōplures alios eſſe tractandos.

Accedit hæc auctoritas Gal. qui 5. de locis aff. capite 2. clariſſime docuit, à pleriſque aliis morbis cor tentari, vt ob has rationes videatur ad nos ſpectare, etiam de aliis morbis cordis tractare.

Ex altera parte eſt Hipp. qui lib. 4. de mor. dicit, cordis corpus ſolidum & durum eſſe, ac propterea neque à morbo humorali, neq; ab vllo alio morbo tentari. Vt ob hanc Hip. auctoritatē videatur ſuperuacaneus labor tractandi morbos cordis.

Reſponſio. Vt hic nodus diſſoluatur, duo nos ſcire oportet. 1. aliud eſſe, tentari ab aliquo morbo, aliud aliquem morbū ſuſtinere: nam dicuntur ſuſtineri hi morbi, tametſi grauiter afficiant, attamen non interimunt neceſſario. Aliud notate, quod memoriæ mandauit Ægineta libr. 1. cap. 34. quod aliud ſit morbos pati per ſe, aliud per conſenſum. Cor vt dicit loco cit. Paulus non patitur vllū morbum eſſentialem, quia etſi tentetur huiuſmodi morbis, prius tamen intereat animal vel homo, quam poſſit medicinam adhibere.

Itaque non eſt mirum, ſi medici tractationem morborum per eſſentiam cordis reliquerint, nempe quos non ſuſtineat ipſum cor. Atque hoc voluit docere Ariſtot. quando 3. de part. animal. cap. 4. ſcripſit, cor nullum affectum violentum ſuſtinere: pro affectu violento non alium intelligens, niſi qui eſſentialiter cor afficit, hoc eſt, per eſſentiam. Veruntamen ſuſtinet & patitur morbos per conſenſum, inter quos præcipuus eſt syncope, & cordis palpitatio: de quibus agemus. *Cor tantum pati morbos per conſenſum.*

CAPVT IX.

De ſyncope.

VOcata ſyncope à Græcis, à Latinis concisio dici poteſt. Seneca tranſtulit Conciſuram. Corn. Celſus libro 7. capite vlt. recuſans vti græco nomine, appellauit animæ defectionem: Cæterum Aretæus auctor antiquiſſimus libr. 2. de acutis cap. 3. dicit syncopen à græcis vocatam [illegible], quaſi dicat cito iugulantem, Cæl. Aurel. libr. 2. de acutis paſſ. vocat cardiacam, quemadmodum & alii plerique latini ſcriptores. *De nomine.*

Cæterum priuſquam vlterius progrediamur, vt poſſitis in auctoribus prudenter verſari, tria circa nomen huius affectus animaduertere debetis, quæ apud illos practicos facile non inuenietis. 1. Latinos & græcos ſcriptores in vſu huius vocis cardiacæ diuerſos extitiſſe: Latini pro cardiaca videntur fere ſemper intellexiſſe eam ſyncopen quæ fit à ſtomacho: imo vero Celſus libr. 3. ſuæ med. c. 19. putauit etiam apud græcos cardiacam ſignificare ſyncopen ex languore ſtomachi. Cæterum Gal. 12. meth. 5. & 5. de loc. aff. 2. maniſeſtiſſime demonſtrauit, cardiacā appellari eam ſyncopen, quæ fit vitio ſolius cordis, ſicuti ſtomachica ſyncope vocata eſt, quæ fit vitio ſtomachi.

Alterum notandum eſt, neque apud Hippocratem, neque apud Ariſtotelem, neque apud Theophraſtum, aut alios ex veteribus reperiri hanc vocem ſyncopes: tum autem affectum appellarunt modo apſychiam, modo Lipothymiam, modo Lipopſychiam. Cæterum ſcriptores qui floruerunt paulo ante tempora Gal. vt ego puto, vocem hanc ſyncopes inuexerunt.

Differ. Syncopes à lipothymia. Tertium notandum, quod licet veteres ſcriptores ſyncopē intellexerint ſub nomine lipothymiæ ſeu lipopſychiæ, à poſterioribus bene inſignis facta eſt differentia inter ſyncopen & lipothymiam. Nam vt ego reperi apud medicos, quatuor ſunt in quib. ſyncope & lipothymia differunt. 1. eſt lipothymiam eſſe affectum virtutis ſenſibilis, & motricis, ſyncopen autem eſſe paſſionem etiam vitalis facultatis. Altera differentia eſt quam attulit Gal. libr. 1. ad Glauc. 14. ſcilicet lipothymiam ſemper præcedere ſyncopen, & eſſe veluti imperfectam ſyncopen; ſicuti ſyncope eſt conſummata & perfecta lipothymia. Tertia differentia eſt, in lipothymia ægri mente & cogitatione valent, quemadmodum & dixit Ariſtot. 3. cap. libr. de ſomno & vigilia: in ſyncope autem ægri mentē & rationem omnem amittunt. Quarta differentia eſt quam attulit Aetius lib. 5. cap. 10. ſcil. ſyncopen contingere etiam dormientib. defectionem autem animi ſine lipothymiam non fieri niſi in vigilantibus.

Quomodo dormientib. contingat ſyncope. Cæterum video vos hic dubitare, quomodo fieri poſſit vt dormientes ſyncope tententur, quandoquidem dormientibus ſenſus & motus pene ligati ſint, adeo vt non videantur amplius poſſe corripi ab eo affectu, quo ſenſus & motus pene aboleatur. Reſpondeo dormientes alios eſſe qui naturaliter dormiunt, alios qui præter naturam naturaliter dormientes, pace dico, à ſyncope prorſus ſunt immunes, corripiuntur autem illi qui præter naturam dormiunt, hoc eſt, qui ſomno morboſo detenti ſunt. Vnde iure Aetius loco cit. hac voce κατεφορημένους vtit; quaſi ſignificare volens, non omnes dormientes; ſed eos qui cataphora, hoc eſt, ſomno morboſo correpti ſunt, &c.

De definitione. Eſt autem ſyncope ex Theoph. in fragmentis quæ habemus περὶ λειποψυχίας, priuatio ſeu refrigeratio caloris natiui circa locum reſpiratorium. Methodici vero vt eſt apud Cælium Aurel. definiunt ſyncopen eſſe tumorem cordis.

Cæterum Aretæus loc. cit. definiuit ſyncopen eſſe diſſolutionem nexus naturę. Cornel. Celſus libr. 3. cap. 19. dicit Cardiacam (ita appellat ille ſyncopen) eſſe nimiam corporis imbecillitatem, quod languente ſtomacho multo ſudore digeritur. Auerrh. 3. colli. c. 25. definiuit ſyncopen eſſe ſubitum regreſſum caloris ad cor, ita vt membra regi nequeant. Sed hoc in tremoribus etiam fit.

Breuiſſime omnium & accommodatiſſime videtur Gal. noſter definiiſſe lib. 12. meth. 5. in initio, vbi dicit, ſyncopen ſecundum veterum ſententiam eſſe celerem viriū lapſum, ſeu vt videtur interpretatus Ægin. lapſus concertatus virium. Itaque enim dictus eſt lapſus celer ſeu concertatus, quia ſi paulatim labuntur & præcipites ruant vires corporis noſtri, perit quidem homo irremediabiliter, ſed non tentatur ſyncope, niſi enim concurrentur & ſubito ruant vires, ſyncope fieri non poteſt. Dictum eſt virium; quia non tantum vis ſenſibilis & motrix labitur, quemadmodum in animi defectu, verum etiam labitur vitalis, ita vt vere omnes vires ſub hoc affectu præcipites cadant.

Vnde ſatis mirari non poſſum oculatiſſimum Auic. qui lib. 3. fen. 11. tr. 2. capite 3. dum fuſiſſime & diligentiſſime ſyncopen definiens, dixit in ipſa labi facultates ſenſibiles & motiuas, de vitalib. autem nullam facit mentionem.

Itaque ex hac definitione ſatis eſt perſpicuum, ſyncopen eſſe ſymptoma in genere actionum omnium læſarum facultatis vitalis & animalis: ac locum propriè affectum in ſyncope nullum alium eſſe, niſi cor ipſum, vt copioſiſſime diſputauit Aretæus, quod cor cum eſſentialiter, vt audiuiſtis, morbos patiatur, in ſyncope tamen aut ſæpe, aut ſaltem plerunque per conſenſum affici conſueuit.

Syncope quomodo proprius morbus cordis. Et ſane, vt dicebam, ſyncope proprius affectus cordis, & quanquam dixerim plerunque fieri per conſenſum à reliquis membris, tamen cum facultas vitalis, cuius proprium domicilium eſt cor, magnam ruinam patiatur in ſyncope, quis non videt hunc affectum proprium eſſe cordis. Neq; valet quod ſyncope curetur remediis ſtomacho adhibitis, quia vt dicit ſapienter Aretæus in apoplecticis adhibentur remedia capillis, neque tamen quiſpiam dixerit vnquam apoplexiam eſſe affectum capillorum.

De cauſis. Nunc tempus eſt cauſarum contemplationem aggredi. Theoph. in libro de defectu animi, lipothymiæ cauſas omnes reduxit ad calorem & ad frigus immodicum: neq; male, quoniam cum definierit, vt audiuiſtis, lipothymiam ſiue ſyncopen eſſe caloris priuationem, atque calor natiuus extinguatur tum frigore, tum calore immenſo, iure non erant ipſi quærendæ aliæ cauſæ, quam calor & frigus immenſum.

Auic. diligentiſſimus fuit in proponendis omnibus cauſis ſyncopis, ſimiliter Galen. 12. meth. 5. ſed vt dicit Rabbi Moyſes. 6. aph. in iis explicandis paulo confuſior eſſe videtur. Eapropter vt hanc rem facillime percipiatis, ponam hic ex noſtra methodo omnes cauſas ex reiipſius natura proponere.

Quæ ſit eſſentia virium. Audiuiſtis autem ſyncopen eſſe ſubitum virium lapſum, itaque videre oportet quæ ſit eſſentia virium, & vbi poſitæ ſint vires. Gal. 5. de loc. aff. 7. & 1. de præſag. expulſ. 4. explicatiſſimis verbis docuit, eſſentiam virium nullam aliam eſſe, niſi temperamentum partium ſolidarum. 2. ad Glauc. 2. dicit eſſentiam virium nullam eſſe, niſi calorem natiuum. Si

hæc omnia ſimul copulemus, habebitis tēperamentum & calorem natiuum idem eſſe apud Gal. & conſequenter eſſentiam virium corporis noſtri nō aliam eſſe, niſi ipſum temperamentum, ſeu calorem natiuum.

Temperamentum forma eſt quædam ſeu actus. Verum autem forma ſit ſubſtantialis, an accidentalis, non poſtulat hic locus vt diſputemus, illud compertiſſimum eſt, ſiue ſit forma ſubſtantialis, ſiue accidentalis; neceſſario collocatum eſſe in aliquo ſubiecto. De hoc ſubiecto videtur diuerſimode meminiſſe Gal. 5. de locis aff. c. cum dicit, vires corporis noſtri poſitas eſſe in ſolidis, in humoribus, & in ſpiritibus, & meth. 5. dicit, poſitas eſſe vires in ſolidis corporibus & in ſpiritibus.

Sed hæc diuerſitas in verbis Gal. nihil æſtimanda eſt, quia pro ſpiritibus, ſeu ſub nomine ſpirituum poſſumus intelligere ipſos humores, in quibus habitant ſpiritus.

Donec itaque harmonia humorum & ſpirituum incolumis eſt, vires ſemper valent. Vbi autem hæc harmonia diſſoluitur, vires tanto magis præcipites ruunt, quanto celerius fit hæc diſſolutio. Et hoc eſt, domini, quod Aretæus definiens ſyncopen dixit eſſe diſſolutionem nexus ſeu harmoniæ naturæ.

Internæ. Cauſæ quæ hanc harmoniam corrumpunt, aliæ ſunt internæ, aliæ externæ: rurſus internarū aliæ ſunt cauſæ immediatæ, aliæ mediatæ: & mediatarum cauſarum aliæ ſunt naturales, aliæ præternaturales.

Immediatæ. Cauſa internæ immediatæ proponuntur à Galeno 5. de loc. aff. in initio capite 2. vbi ſcribit cor eſſentialiter affici tum ab intemperiebus & ſimplicibus & compoſitis, ſiue etiam ab inflammatione & ab eryſipelate, ideo vt dicere poſſimus, immediate affici cor ab intemperiebus, ſiue ſimplicibus, ſiue cum materia. Et hoc multo melius eſt dicere, quoniam vt ipſe docuit Auerrh. 3. collig. capite 21. cuiuſmodi ſunt tumores, qui non lædunt immediate actiones cordis, ſed lædunt mediantibus morbis ſimilaribus, hoc eſt, mediante intemperie. Has itaque intemperies, dicit Gal. loco citato ſequi cardiacam ſyncopen, ſicuti ſtomachica ſyncope ſequitur affectus ſtomachi.

Nec quicquam obſtat, quod Ariſtotel. dixerit 3. de part. animal. bilem non approximari cordi, & propterea non poſſe à materia fieri morbos in corde, qui faciunt ſyncopen, quoniam Hippocrat. libro 2. de morbis, vbi tractationē habet de cerebro corrupto, manifeſte docet, fieri ſyncopen, vbi pituita & bilis labuntur in cor. Nam ſubi humores in cor impoſſibile eſt viuo homine; & hoc voluit dicere Ariſtot. atque non eſt impoſſibile & bilem & pituitam cordis capſulam ingredi,

atq; ſic ſyncopas inducere, quod dixiſſe Hip. ſemper putaui.

Mediatæ Naturales. Cauſæ internæ ſed mediatæ, complures proponuntur nobis ab Auicen. atque Gal. imprimis eſt ſexus; ætas, nam ſcribit Auic. mulieres & decrepitos huic affectui maxime obnoxios eſt. Temperamentum & habitus corporis inter has cauſas eſt, ſiquidem qui corpus delicatum habent, & vt dicit Cæl. Aurel. lacteum, facile tentantur ſyncope.

Non naturales. Cauſæ mediatæ præternaturales ſunt febres ardentiſſimæ, in his videbitis ſæpe laborantes ſyncope acerbiſſime vexari: euacuationes omnes, tū ſanguinis, tum ſudoris, tum fæcium, ſi immoderatæ ſint, ſyncopas inducunt. Vulnera thoracis, cerebri inter has cauſas recenſeri poſſunt.

Externæ quoq; cauſæ complures & à Galeno & ab Auic. proponuntur, vt æſtus immoderatus, vigiliæ immenſæ, animi motus vehementiſſimi; vt gaudia immoderata, dolores immoderati, timores ſubiti mei; repletio quoque immodica, ob quam crudi & copioſi ſucci cumulantur. Præ cæteris autem venena & qualitates omnes venenatæ ſyncopen inducunt. Vnde ſi legatis Nicandrum, videbitis complura eſſe genera venenorum, quæ ſua praua qualitate ſyncopen inducunt, quæ omnia ideo ſyncopen faciunt, quia vel harmoniam diſſoluunt corporum ſolidorum, vel harmoniam ſpirituum diſſoluunt, aut ipſos diſſipantia, aut diminuentia, aut confeſtim cogentia.

Argenterius reprehendit Galenum. Hæc autem cum veriſſima ſint, ac ex intimis doctrinæ Gal. fundamentis capta, nihilominus Ioh. Argenterius contradicendi Gal. cupidiſſimus libr. de cauſ. ſympt. 12. totā hanc doctrinam euertere conatus eſt, atq; demonſtrare, Gal. non intellexiſſe veram ſyncopis generationem. Et quoniam videbat, Galenum inter alias cauſas ſyncopis fere anteposuiſſe intemperiem cordis, primum duabus rationibus hanc ſententiam Gal. deſtruere conatur, deinde propriam ſententiam proponit.

Argumentum. Primum argumentum eſt, ſyncopen fieri ſubito, & propterea veriſſimum eſſe, cauſam ipſius eſſe ſubitaneam: ſed intemperies non fit ſubito, ſed longo tempore: Ergo non poteſt, inquit, fieri ſyncope ab vlla intemperie.

Secundum argumentum Argenterii eſt: ſi fieret ſyncope ab aliqua intemperie, fieret potiſſimum à calidiſſima; Sed in febribus ardentibus, à quibus maxime flagrat cor, non fit ſemper ſyncope, ſed raro. Itaque non poteſt ſyncope fieri ab vlla intemperie.

Poſtquam Argenterius his argumentis inuectus eſt aduerſus Gal. proponit ſuam ſententiam, & ait ſyncopen non poſſe fieri ab vlla alia cauſa, niſi ab ea quæ celerrime omnium

T. 4

mouetur; ſed ſpiritus maxime omnium mouentur: Itaque à ſpiritibus ſolum poteſt fieri ſyncope. Cum autem ſpiritus vt ſint virium fundamenta, opus habent quadam harmonia & proportione, inquit Argenterius citiſſime multis de cauſis hãc harmoniam diſſolui, & propterea multis de cauſis vitio ſpirituum ſyncopen oriri.

Refut. argumentorum Argenterii. Sed ſicuti puto Gal. hac in re nos non feſelliſſe, ita quoq; ſemper putaui Argenterii argumenta admodum firma non eſſe; Nam intemperies duobus modis conſiderari poteſt, vel ſecũdum vniuerſam latitudinem vel ſecundum huius latitudinis ſupremum gradum. Si conſideretur ſecundum totam latitudinem, veriſſimum eſt intemperiem fieri lõgo tempore, vt dicitur in fine 2. li. de ſympt. cauſ. Sed ſi conſideremus intemperiem ſecũndum ſupremum gradum, pace veſtra huiuſmodi gradus celerrime induci poteſt, ita vt propter hanc celeritatem etiam ſyncopen pariat.

Ad primũ. Hoc autem, domini, receptiſſimum etiam apud Galen. intelligere poteſtis ex 2. cap. libri de vtil. reſpir. In quo loco ſcribit Gal. calidas intemperies ſubito & celerrime fieri, non quod vniuerſum intemperamentum ſubito fiat, ſed ſupremus ille gradus. Quare cum Argenterius hanc veritatem non ſit aſſequutus, facile in hunc turpiſſimum errorem lapſus eſt.

Ad ſecundum. Quod autem dicit de febribus ardentibus, fateor raro fieri, vt in iis ſyncope contingat, veruntamen fit interdum. Cauſa autem cur non fiat continuo in febribus ardentibus, eſt, quia vbi ſemel hæ febres incrementum ſuſceperunt, diu æqualiter in eo incremento perdurant, vt cum ad ſupremum illum gradum caliditatis non ſemper perueniat, fiat etiam vt non ſemper ſyncope ſequatur.

Quod autẽ dicit poſtremo Argenterius, vniuerſam ſyncopes affectionem eſſe tribuendam ſpiritib. facile ego concedo, neq; Gal. negauit. Itaq; quis non videt vbi corpus cordis immenſe flagrat, aut quopiã alio grauiori morbo tentatur, etiam ſpiritus ipſos non violari? Quare quæcũq; cauſa effectrix ſit ſyncopes, veriſſimum eſt ſemper ſpiritus violari. Sed hęc ſpirituũ vis impedita, atq; hæc ruina, non per ſe neq; ſponte in ſpiritibus efficitur, ſed efficitur vel propter intemperiem, aut propter humores, aut propter alium quempiam affectum, qui ſpiritus harmoniam deſtruens illos vires præcipites agat.

Tractatio de ſyncope vſq; adeo implicata & impedita eſt, vt non ſit mirum tot dubitationes in ea oriri; nam diximus ex Gal. inter cauſas ſyncopis primum fere locum tenere intemperiem & tumores cordis: quod ſi verum eſt, qui fieri poteſt, vt quemadmodum diceba mus, cor nõ tentetur vllo morbo. Præterea non videtur verum, omnem ſyncopen per conſenſum oriri. Sed quod magis dubiũ videtur, eſt, quia vulgatiſſima eſt omniũ medicorum ſententia, actiones læſas ſemper ſequi aliquem morbum. Atqui ea ſyncope, quæ fit propter nimium gaudium, vel nimium timorem, non videtur vllo pacto ſequi morbum: Itaq; dabitur aliqua inſignis læſio cordis, quæ à morbo non dependet.

Vt hæ dubitationes tollantur, quæ etiam ſupra aliqua ex parte ſunt ſublata, ſcire oportet, morbos omnes formam ſuam habere per propria tempora, ſc. principium, augmẽtum, ſtatum & declinationem. Vbi huiuſmodi morbi priuantur maiori parte horum temporum, non proprie appellantur morbi. Vnde ſi qui morbi inchoati vix, ſtatim finiunt, non habent verum characterẽ morbi; ſecus autem eſt ſi ſaltem ad augmentũm aut ad ſtatum perueniant.

Quo conſtituto reſpondendum eſt, morbos qui tentant cor, non habere perfectam formam, quia vt dicit Galen. 2. cap. libr. 5. de locis aff. ſtatim atque incipiunt, homines iugulant, & propterea licet ſyncope cardiaca ſequatur huiuſmodi morbos, ea tamen non tractatur à medico, quando non expectat auxilia medicinæ, vt dicit Galenus. Et hoc eſt, domini, quod voluit ſignificare magnus ille Auerrh. qui libr. 3. collect. cap. 21. dixit, cor quidem compati propter affectus aliorũ viſcerum, ſed ipſum nõ communicare affectus ſuos aliis viſceribus, ſiquidem affectus eſſentiales cordis non poſſunt durare vſque ad augmentum, ita vt cætera viſcera ipſi compatiantur.

Quod poſtremo dicebam, actiones læſas ſequi morbos, prudenter intelligendum eſt, ſiquidem actiones quæ læduntur, vel ſunt permanentes, vel ſunt momentaneæ: quæ permanentes ſunt, neceſſario ſemper aliquem morbum ſequuntur; Cæterum quæ momentaneæ, non eſt neceſſe vt ſemper morbum ſequantur, cuiuſmodi eſt ſyncope.

Poſſumus etiam alio modo reſpondere, ſc. etiam ſyncopen, quæ fit ab affectibus animi, ſequi morbum aliquem: ſiquidem in corporibus, quæ propter animi affectus patiuntur ſyncopen, adeſt aliqua morboſa diſpoſitio, quæ ſtatim ob animi affectus tranſit in morbum vel inſtrumentalem, vel ſimilarem.

Hoc autem verum eſſe, ex eo colligere poteſtis, quia non omnes propter nimium gaudium incidũt in ſyncopen, ſed rariſſimi, adeo vt ſoli illi ſyncopen incurrant, qui habent morboſam aptitudinem ad ſuſcipiendũ hunc affectum. Eſt & aliud quod poteſt hoc indicare, quod etiam illi qui ſyncopen incurrunt propter animi affectus, poſt ſedatã ſyncopẽ, remanent morboſi & impediti. Ex hac cauſa *Differentia*

cum

rum contemplatione ſuborinntur variæ ſyncopis differentiæ, inter quas præcipua hęc eſt, quod alias ſyncope fit in corde per eſſeotiam, alias per conſenſum: & q̄ fit per cooſeoſum, aut à cerebro per conſenſum, vt dicit Hip. li. 2. de morb. aut per conſenſum à ſtomacho, aut per conſenſum à iecore, aut per cooſenſum ab vtero; quemadmodum docuit idem Hip. lib. 2. de morb. mulierum.

Signa.

Signa alia ſunt quæ diſtinguunt ſyncopen à ſimilibus affectib. alia diagooſtica, alia vero progo. Signa diſtinctina non eſt opus repetere amplius, quandoquidem iam iotellexiſtis in quibus differant animi defectus & ſyncope. Cæterum ſigna diagnoſtica alia ſunt quæ indicant futuram ſyncopen, alia vero quæ oſtendont præſentem. Futuram ſyncopen cognoſcere, maxime pertinet ad medicum peritum, ex Aretæo; imo vero tantum pertinet ad medicū hoc cognoſcere, vt Rabbi Moyſes 6. aph. dixerit, niſi medicus præcognoſcat futuram ſyocopeo, eſſe ioterfectorem ægrorum.

Diagnoſtica.

Capiuntur hæc ſigna futuræ ſincopes tum à cauſis antecedeotibus, tū ab actionibus læſis. A cauſis antecedeotibus, vt ſi æger ſit delicatæ complexionis, ſi fœmina ſit, ſi laboret febri ardente, vel peſtilentiali, ſi vulnus habeat io thorace, ſi euacuationes inſignes patiatur, ſi maraſmo ſynropoſo detineatur, ſignum eſt futuram eſſe ſyncopen, & propterea medicum & timere & proſpicere debere.

A cauſis antecedentib.

Quod dico de his cauſis; idem quoq; putare debetis de omnib. aliis antecedeotibus, ſiue ioternis ſiue externis. Et quia memini mariſmi ſyncopoſi, ſcire debetis Galeo. in libro de maraſmo cap. 5. & vlt. proponere genus maraſmi, ſeu febris maraſmodis, in qua cum ſemel facta eſt in ſignis ſyncope, ſemper remanet quædam diſpoſitio & aptitudo ad ſyncopen faciliter ſuſcipiendam, ita vt ob hanc aptitudinem appellarit Gal. maraſmum ſyncopoſum. Igitur vbi videbitis huiuſmodi maraſmum, ſemper vobis expectaoda erit ſyncope.

Ab actionibus læſis.

Ab actionib. læſis ſumontur ſigna futuræ ſyncopes, quia vbi oculorū hebetudo adeſt, vbi faſtidium frequens videbitis, atq; pulſus fit obſcurus, parous & rarus, ſemper expectāda eſt ſyocope. Et notate, q̄ inter omoia ſigna quæ teſtātur nobis ſtatum cordis, nulla ſunt efficaciora, quam ſint ipſi pulſus, vt docuit nos Auerrh. loco citato.

Præſentis ſyncopes ſigna.

Signa indicātia præſentem ſyncopen, ſuot ſubitus lapſus, & amiſſio omnium actionum: præterea facies vehementer mutata, pulſus languidus, obſcuriſſimus, rariſſimus, refrigeratio toti' corporis, ſudores frigidi, & vt dicit Cæl. Aur. craſſi & fœtidi: ad hæc corpus iactat̄ hūc atq; illuc. Addit Aræt. eos qui ſecundum cor patiuotur mente & cogitatione valere.

Signa cauſarum.

Cognoſcuntur cauſæ faciliter ob ipſarum præſentiam, quia ſiue fiat ſyncope vitio cordis, cognoſcitur ſubitanea morte, ſiue fiat vitio ſtomachi, cerebri, aut aliorum viſcerum, cognoſcitur ꝑ ſigna indicātia illos affectus, q̄ habebitis ſub loco. Pariter cognoſcuotur omnes caoſæ externæ tū relatione ægrorum, tum accurata ipſius medici contemplatione.

Circa hæc ſigoa tria problemata ſcitu vtilia & iucunda occurrunt. Primum eſt, cur in ſyncope adeo refrigerētur corpora, & tamen ſimul ſudent ſudore frigido, nam cum in hoc affectu vires ſint vehementer fractæ, non videtur eſſe locus ſudori qui fit vi ſumma.

Secundum problema eſt, cur illi qui ſyncope tenentur, cum ſint infirmiſſimi, neſciaot tamen quieſcere, ſed ſemper huc atque illuc membra proiiciant.

Tertiom problema, qua ratione dixerit Aretæus in ſyncope homines valere iotellectu & cogitatione, cum tamē nos dixerimus, io ſyncope omnes facultates ruere.

Aliorum ratio. Vnde ſudores frigidi.

Ad primum reſpondent aliqui, in ſyncope ideo refrigerari corpora ſecundum ſuperficiem, quoniā calor initio ad cor ſeſe confert, vt propterea externa membra depauperata hoc calore refrigerentur. Sudare antē dicunt iſti, quia vis retentrix excremeotorum infirma cum ſit, non poteſt continere excrementa, & propterea ſponte ea diffluuot, ac cum tranſeant per mēbra refrigerata, conſequeoter refrigerantur.

Sed ſicuti puto ego eos vera dicere de cauſa refrigeratioois corporis, ita quoq; addendum aliquid puto, ſcil. etiam refrigerari corpora in ſyncope, quoniā calor extremorum extinguitur: Nam Gal. li. 1. de præſag. ex pulſ. cap. 4. comparans eos qui moriuntur ex Tetano cum iis qui tentantur ſyncope, dicit mirum eſſe, quod extincti ob tetanum diu calidi permaneant: illi autem qui ſyocope tentantur, diu viuant frigidi.

Auctoris ſententia.

De ſudore autem puto ego aliā rationem & meliorem dari: nam ad calefaciendos ſudores non ſolum requiritur vt facultas retentrix permittat, verum etiam neceſſe eſt vt facultas expultrix expellat: quare com in ſyncope natura omnes vires ſuas intendat, veluti extremo quodam malo oppreſſa, oon eſt mirum, ſi etiamſi ſit infirma, expellat tameo ſudorem, ad quam expulſiooem pręter permiſſum facultatis receotricis, duo alia etiam auxiliātur, ſc. laxitas meatuum & tenuitas ipſius materiæ, quę materia ꝓpter hanc tenuitatem cum non poſſit reſiſtere iniuriis externi aeris, facile fit vt ab eo refrigeretur, & ꝓpterea non tantum in ſyncope appareaot ſudores frigidi, quia tranſeant per partes refrigeraotes, quaotum quoniam oon poſſunt ob ſuam tenuitatem reſiſtere aeri externo, quo minus ab illo refrigerentur.

Ad

Vnde inquietudo in ſyncope.

Ad ſecundum problema Gal. in fine libro 1. de motu muſc. accõmodatiſſime omnium cauſam verã huius rei attulit, vbi ſcribit, eos qui tenentur ſyncope cardiaca, aut ſtomachica, etiamſi imbecilliſſimi ſint, non quieſcere, ſed huc atq; illuc tractare membra, ꝓpterea quod vis ipſorum & facultas motrix vſque adeo infirma eſt, vt non poſſint ſuſtinere onus oſſium & corporis, & propterea illud ipſis contingere, quod contingere ſolet infirmis baiulis, qui etiam leniſſimum onus cum ferre non poſſint, nituntur illud modo huc modo illuc transferre. Sic etiam ait Galenus, facultas motrix cum nequeat inuenire rectam figuram & ſitum, in quo ab onere corporis non grauetur, conatur ſubinde locum mutare, & propterea huc atque illuc membra proiicit, vt ſcil. inueniat commodum aliquem ſitum, quod tamen nunquam aſſequitur.

Cur in ſyncope ratio valeat.

Erat tertium problema, cur in ſyncope ſiue animi defectu, vt ſcribit Arteus, omnes aliæ facultates lædantur, ratio autem ac intellectus valeant. Cuius rei rationem eſſe puto, quia motrix & ſenſatrix facultas opus habent ſpiritibus, vt clare docuit pleriſque in locis Gal. præſertim autem lib. de locis aff. 7. cum itaque in ſyncope ſpiritus magnopere violẽtur, non eſt mirũ ſi ſenſus & motus pene aboleantur: ratiocinatio autem & intellectus cum non egeant ita ſpiritibus, ſed ſolo cerebri temperamento, rationi conſentaneum eſt huiuſmodi operationes in ſyncope non lædi.

Prognoſt.

Omnis ſyncope mala eſt, ſed peſſima omnium eſt illa, quæ fit in corpore inualido, quæ vetuſta eſt, & quæ confirmata. Cognoſcitur autem ſyncopen eſſe confirmatã, quia color viridis euadit, & collũ perinde ac ſtrangulatis inflectitur.

Scribit Hippoc. 2. aph. 41. Qui frequenter, vehementer, & ſine cauſa manifeſta exſoluuntur, cito pereunt. Quibus in verbis docere vult, eos qui ſumma ac vehementi ſyncope corripiuntur, eſſe irremediabiles. Cuius rei affert rationem Galenus in com. ſcilicet, vbi concurrunt hæ tres conditiones, vt fiat exſolutio frequens, vehemens, & ſine cauſa manifeſta, id totum eſſe argumentum virium maxime inualidarum. Et notate, pro cauſa manifeſta apud Hippoc. non tantum eſſe intelligẽdam cauſam externam, verumetiam cauſam internam, ſed manifeſtam.

Quid per cauſam manifeſtam intelligat Hip.

Omnis ſyncope quæ fit per eſſentiam in corde, exitialiſſima eſt: quæ fit per cõſenſum, nõ omnis eſt exitialis, quia quæ fit à cerebro & quæ fit à ſtomacho languẽte, ſunt quidem periculoſæ, ſed aliqui ſeruantur ab his, ſicuti etiam ſeruantur ab ea ſyncope, quæ fit vitio vteri. Syncope ex vulnere thoracis lethalis eſt, quæ autem fiunt ex animi affectibus, ſi ægri ſint robuſti, periculo vacant, aut non ſunt adeo lethales: ſed ſi fiant in corporibus pinguibus, non audacibus, non validis, periculoſiores ſunt.

Curatio ſyncopes duplex eſt: alia in ipſo paroxyſmo, alia extra paroxyſmum, & quidẽ ſiue conſideretur ante acceſſionem ſiue poſt, eadem fere eſt. In acceſſione oportet tantum reſpicere ſymptoma, hoc eſt, reficere ſpiritus exinanitos, & reuocare calorem à corde ad partes extimas. Extra paroxyſmum præſeruandum eſt corpus ægri ne incidat in ſyncopen, & vires fractæ ſunt omni diligentia & prudentia reficiendæ.

Difficultas ex Gal.

Antequam huius rei practicam audiatis, eximendus eſt ſcrupulus: nam Gal. 12. meth. 5. dicit, affectus qui paulatim labuntur in habitum præternaturalem, pertinere ad artem tuendæ valetudinis, eos autem qui ſubito labuntur in eundem habitum, pertinere ad artem curatoriam. Hoc ſi verum eſt, non videtur tractatio ſyncopis & tractatio febriũ hecticarum pertinere ad curatoriã artem, quãdo alter affectus fit ſubito, vt ſyncope, alter autẽ fit paulatim, vt febris hectica. Sed Gal. in eodem lib. meth. tractat hos duos affectus.

Reſolutio huius rei habenda eſt ex vera verborum græcorum Gal. interpretatione, nam quicunq; callent literas græcas, ſi Galenum propria lingua loquentem audiant, lõge diuerſam ſententiam habet in illis verbis, quæ talis eſt, affectus qui exigui ſunt, ſubiici arti tuendæ valetudinis: affectus autem magnos præternaturales ſubiici arti curatoriæ. Quæ ſententia veriſſima eſt, & ab ipſo Galen. repetita in fine lib. 7. meth.

Curatio ſyncopes paroxiſmus.

Vbi itaq; occurret vobis, quod ſæpe continget, aliquis detentus ſyncope, primum ad auxilia omni ſyncopi cõmunia confugiendũ eſt ſc. ad reuocandũ calorẽ natiuum à corde, & ad recreãdos ſpiritus. Reuocatur calor frictionib. primũ mediocribus, deinde grauiorib. partium extremarum: ſimiliter ligaturis, quæ fiunt & in brachiis & ſupra genua. Vellicationib. aurium & nariũ, fricatione pectoris, odoramẽtis narib. appoſitis, cuiuſmodi ſunt moſchus, ambra, citria, roſa, violę, pulegium, & maiorana aceto macerata.

Duo documenta circa appoſitionem odoramentorum.

Sed in appoſitione odoramentorum duo documenta neceſſe eſt habeatis, vnum, vt ſi æger afficiatur morbo calido veluti febre ardente, frigida odoramenta adhibeantur, vt roſa, camphora, fl. citri, ſandali. Sin autem æger frigida potius ægritudine detineatur, adhibenda ſunt odoramenta calida, vt caryoph. cinam. moſchus, ambra.

Alterum documentum eſt, vt ſi mulieres ſint quæ ſyncope detineantur, in iis non adhibeantur odoramenta naribus, ſed potius graues odores, vt caſtoreum, aſa fœtida, ruta:

& ra-

& ratio eſt, quoniam vterus mira quadam naturæ conditione delectatur Iucundis odoribus, ita vt ſi ii apponantur naribus, ſurſum moueatur, & præfocationes, ſyncopas, aliaque mala inducat.

Ob ſtomachi vitium. Si in ſyncopen delapſus ſit æger ob vitium ſtomachi, conandum eſt excitare vomitum, quod fieri poteſt penna aut digitis in os immiſſis. Gal. 12. meth. 6. laudat etiam vt præbeatur hydretæum, ad excitandum vomitum. Sed Auerrh. 7. coll. cap. 16. 17. damnat huiuſmodi conſilium, eo quod vomitoria ſtomachum alioqui imbecillum magis afficiant. Sed pace, Auerrh. non intellexit, aut noluit intelligere Galeni conſilium: nam laudat hoc Galen in illis, tum qui propenſi ſunt ad vomendum, tum maxime qui acribus humoribus vellicantur & mordentur: nam ol. & aqua præterquam quod blandiſſime vomitum cõcitat, obtundit etiam acrimoniam humoris bilioſi.

Spiritus reficiuntur. Præter hæc in ſyncope ſtudendum eſt reficere ſpiritus. Et quia ſyncope eſt ſubitus lapſus, oportet etiam ſubito reficere ipſos ſpiritus: in qua re nihil eſt præſtãtius, quam ipſum vinum, aut panis vino maceratus. Poſt vinum eſt mel & ſaccharum, nam ſcribit Gal. 3. de R. V. mel reficere vires paulo minus quam vinum.

Vtrum vinum cõueniat. Sed circa vini vſum poſſet quiſpiam dubitare, vtrum in omni ſyncope cõueniat: Nam Gal. 1. ad Glauc 14. & 22. meth 5. nec non Auic. 11. tertii cap. de ſyncope videtur excipere ab vſu vini eos qui laborant capite, qui patiũtur inflammationes, qui habent febres ingẽtes & alios quoſdam. Reſpondendum eſt, extra paroxyſmum, pace veſtra, non eſſe omnibus concedendum vinum, & præſertim in caſibus à Gal. & ab Auic. ſed in ipſa acceſſione cum ſit neceſſe ſtatim reficere ſpiritus, & nihil hoc faciat perinde atq; vinum, opus eſt vinum adhibere. Et Auerrh. 7. collect. 17. ſcribit, quod ad hanc rem valde eſt accommodatum, ſcilicet in vſu eſſe apud Sarracenos, vt nunquam guſtent vinum, & tamen lege ſibi eſſe permiſſum, vt in ſyncope vtantur, quaſi vnicum remedium ſyncopis ſit in vino, quẽadmodum etiam d. Plinius lib. 17. cap. 1.

Curatio extra paroxyſmum. Extra paroxyſmum, vt dicebam, ſtudendum eſt & reficiendis viribus fractis, & auferendis illis cauſis quæ poſſunt ſyncopen renouare: in omnibus autem operæ pretium eſt cor magna diligentia cuſtodire: & ratio eſt, quoniam vt audiuiſtis, in quacunque ſyncope grauiter ſemper cor afficitur. Videndum autem erit in corroborando corde, vtrũ affectus & temperamentum calida ſint, an vero potius frigida, vel ſaltem temperata.

Fomentatio frig. In calido temperamento, aut calido affectu, corroborare poteritis cor fomentatione huiuſmodi:

℞. *Aq. roſarum.*
Aceti an. ℔. j.
Fl. citri. P. j.
Sandalorum omnium ℥. j. & ß.
Camphoræ ℈ ij. f. decoct. & irrigetur cor cum panno macerato. Poſſunt ſimiliter parari ſacculi ex iiſdem rebus & geſtari ſupra collum.

Foment. calid. Cæterum ſi affectus & temperamentum ſint frigida vel potius temperata, poteritis huiuſmodi fomentationem adhibere:

℞. *Aq. fl. citri ℔. j.*
Vini odorati ℔. j. ß.
Caryoph.
Croci.
Cinam. an. ℈. M.
Moſchi,
Ambræ an. gr. iij. M. omnia & f. fomentum.

Inunctio. Poſt quod fomentum poteritis etiam huiuſmodi inunctionem adhibere.

℞. *Theriacæ antiquæ ℥. ß.*
Pulu. caryoph. ℈. ß.
Pul. ſem. citri ℈. j.
Moſchi gr. iij. cum modico vini f. linimentum.

Diæta. Adhæc in omni ſyncope conuenit victus qui reficere poſſit ſpiritus, & habitum corporis condenſare, ita vt calor natiuus non expiret. Vnde extra paroxyſmum magna diligentia eſt adhibenda in victu accommodate inſtituẽdo, quippe cum huiuſmodi victus maxime valeat ad amputandas omnes cauſas externas, quæ ſyncopen inducunt. *Aer.* Itaq; eligere oportet aerem ſerenum, lucidum, ab omni inquinamento, à ſorditie depuratum, potius frigidum quam calidum: & ſi is non poſſit *Somnus. Quies.* haberi, arte parandus eſt, irrorationibus factis aq. roſar. aq. citri, aceto, ſpargendi ſunt etiam odores per cubilia, & inter cætera laudantur ab Arabibus & poma, & perſica, quaſi huiuſmodi odoribus cor mirifice confirmetur. Sic etiam prouidendum eſt, vt ægri pacate & tranquille dormiant, vt quieti maneant, & ab omni immoderato animi affectu arceantur.

Cibus & potus. Circa cibum & potum debet etiam nõ exigua adhiberi diligentia, vt niſi quicquã prohibeat, vinum adhibeatur potens, odoratũ, clarum, mediocre, vt fercula omnia ſint, quẽadmodum dicit Corn. Celſus, eius naturæ, vt alant, neque onerent. Nam habetis librum ab Actuario conſcriptum, de ſpiritibus, in quo proponit diligẽtiſſime omnes cibos, qui valent ad reficiendos ſpiritus. *Aqua carnis.* Habetis etiam Auerr. qui in li. de viribus cordis, locupletiſſime propoſuit omnia ea, quæ magnopere faciunt ad corroborandos & recreandos ſpiritus, & præ cæteris maxime laudat Auicen. aq. carnis, hoc eſt, conſummatum ipſum vocatum, quippe valentiſſime nutrit, nec non mirifice cor ipſum conſolatur, & præſertim quando conficitur cum iis medicamentis quæ cordialia ſunt.

Con-

Contingit interdum vt qui ſyncope tentantur, nequeant per os nutriri & propterea in magnis verſetur medicus. Quo in caſu non tantum Arabes, verumetiam plæriq; Græci & latini conſulunt vt per clyſteres nutriantur, quod videre poteſtis apud Celſum, Oribaſium, Cæl. Aurel. Itaque conueniet infundere per clyſteres vinum: & Celſus laudat etiam ptiſanam; quanquam Cæl Aurel. in hoc damnet vſum ptiſanæ, quod nimium lubricam reddat aluum. In omni etiam ſyncope cõmendatus eſt à medicis vſus irrigationum faciei. Cuius rationem explicans Theoph. in lib. de animi defectu, dicit, hoc ideo prodeſſe, quoniam ſpiritus per faciem maxime exinaniũtur, vt opus ſit irrigationib. eos cohibere. Solet autem eſſe in vſu irrigatio faciei cum aq. & aceto, cum aq. roſ. cum aq. ſimpl. gelida. Hæc fere vniuerſalia ſunt in omni ſyncope conuenientia.

Irrigationes faciei cur conferant.

Curatio ſyncopis per eſſentiam.

Si per eſſentiam fiat ſyncope in corde, vt audiuiſtis, nihil eſt cogitandum de auxiliis, qa certo & cito pereũt. Sed ſi fiat ſyncope ab humoribus crudis, cum hæc difficillima ſit atq; inducias præbeat, opus eſt prudentiſſime ipſam tractare, & inprimis ſtudendum eſt diligenti victus rationi, ſcil. vt victus ſit attenuans, hoc eſt, calidus & ſiccus, & facile nutriat. Et Gal. in hoc caſu concedebat vinum, niſi adſit febris ingens.

Et notate contra eos qui in febribus facile vinum concedunt, quia Galen. in ſyncope vbi vires ſunt infirmæ, & vbi humor crudus eſt, negat vinum eſſe dandum ſi adſit febris, tantum poteſt febris præſentia ad prohibendum vini vſum.

Aliud etiam notandum, etſi vires debiles ſint, vbi tamen ſyncope ſit ab huiuſmodi humoribus, abſtinendum eſſe à cibo, quantum fieri poteſt, eo quia corpora in his caſibus facile ferunt ieiunia. Adhæc intus & extra vtendum eſt iis medicamentis quæ minime naturam fatigant, ſed attenuant & diſſipant. Vnde vſus Oxym. vſus ſyr. de abſinthio, vtiles ſunt, ita tamen, vt quemadmodum dicit Galen. in æſtate frigidum, in hyeme calidum præbeatur.

Frictiones.

Poſtularet neceſſitas hoc in caſu, vt extenuati humores euacuarentur, ſed quia vires non ferunt, eapropter Gal. vtitur frictionibus, iuxta eam regulam quam ipſe attulit 4. de tuend. val. 4. vbi ſcribit: ſi neceſſe ſit corpus euacuare, & fieri non poſſet neque venæ ſectione, neq; pharmacis, confugiendum eſſe vel ad frictiones, vel ad inediam. Fricandæ autem ſunt corporis partes blandiſſime ex 12. meth. 6. Et hoc in caſu ſolemus adhibere ſalem tritum, nitrum, pulegium, ſolemus etiam ol. diſcutientia, vt eſt ol. aneth. chamomel. adhibere.

Si fiat ſyncope ab euacuatione.

Si fiat ſyncope ab euacuatione ſiſtenda eſt aluus quemadmodum ſi fiat à ſudore omni ſtudio compeſcendus eſt ſudor. Et ſoleo ego vti albumine oui, aq. roſ. & bolo armeno, hoc pacto:

℞. *Albuminum oui. n. iiij.*
Aq. roſ. ℔. v.
Boli armeni ℥. ß. M. omnia diligenter & cum ſpongia irrigetur corpus.

Si hæc non conferant, ſolemus etiam deuenire ad vſum gypſi, aq plantaginis vel omphacio eliquati.

Syncope ob imbecillitatem ventriculi.

Pari pacto ſi fiat ſyncope ab ægritudine alicuius membri, vt propter ventriculum, corroborandum eſt os ventriculi ol. maſtich. citonio.

℞. *Ol. maſtich.*
Citoniorum an ℥. ß.
Puln. corall. rubeorum.
Poly montaut. an ℈ j.
Ceræ parum M. pro linimento.

Si fiat ab vtero, prouidendum eſt ipſi vtero ſuis remediis, vt ſuo loco dicetur. Sic ſi fiat ab aliquo animi affectu, danda eſt opera, vt omni ingenio huiuſmodi affectus tollantur. Summatim poſt ſyncopen debet totum medici ſtudium huc conuerti, vt cauſæ efficientes ſyncopis aboleantur, ... corroboretur, & vt ſpiritus conſump... ntur.

CAPVT X.

De cordis palpitatione.

HÆc ſola tractata eſt à Rhaſe, & id ideo factum mea quidẽ ſententia, quia palpitatio eſt affectus magis diuturnus & propterea medici operam magis deſiderat.

De nomine.

Dicitur hic morbus ab omnibus καρδίας παλμός: Marcellus vocat cordis ſaltationem, Serapio Caphoram, Auic & omnes Arabum ſectatores. Cordis tremorem, ſed male, quia tremor longe alius eſt affectus quam palpitatio. Veteres, vt Gal. 1. de diff. pulſ. ait motum omnium arteriarum conſueuerunt vocare palpitationem, dilatationem & conſtrictionem partis palpitantis, ſeu elationem & depreſſionem præternaturalem. Vbi notandum, aliud eſſe rem aliquam aſcendere & deſcendere, aliud eſſe deprimi & attolli ſeu eleuari: quia in motu priori locus fere permutatur, in poſteriori nulla fit permutatio quãdo partes palpitantes ſolum dilatantur vel deprimuntur, tum non dicuntur mutare locum.

Aſcendere & deſcendere, & deprimi & attolli differunt.

Palpit. & tremor differunt.

Et ſic patet differentia quæ eſt inter palpitationem & tremorem, quia in tremore cum motus ſit ſurſum & deorſum, fit loci mutatio, in palpitatione vero nequaquam id accidit.

Eſt & alia differentia inter palpitationem & tremorem, quia in tremore cum motus ſit ſurſum

[illegible] tam [illegible] palpi-[illegible] Porro a-[illegible] quia tre-[illegible] palpitat [illegible] autē [illegible].

[illegible] depreſſio & eleuatio [illegible]. Ex quo poſſ[illegible]us [illegible] etiam [illegible] Gal. [illegible] partes eſſe palpitatio-[illegible] poſſunt dilatari [illegible] neque dilatari neq; con-[illegible] cartilagines & palpi-[illegible] non poſſe.

An cerebrum ſit palpitationi obnoxium.

Dubitatur, an cerebrum ſit palpitationi obnoxium. Ex vna parte cerebrum non videtur palpitare, quoniam palpitatio eſt motus, in corpore autem fit motus per villos, & cum in cerebro non ſint villi, nō erit motus, & per conſequens nulla palpitatio. Accedit & aliud, quod Gal recenſuit omnes partes quæ palpitationi ſubiiciuntur, & cerebri nullam facit mentionem.

Ex altera autem parte videtur cerebrum palpitare, quia eſt corpus molle, foraminulentum & ſpongiatum, vnde facile in ipſum ingreditur & egreditur aer: Igitur palpitabit. His accedunt duæ auctoritates antiquorum: [illegible]ior Melampodis auctoris antiquiſſimi, qui vixit tempore Ptolomæi regis, & ſcripſit lib. de palpitatione qui adhuc habetur, vbi inter alia membra palpitantia connumerat etiam cerebrum. E[illegible] cerebrum [illegible] ad [illegible] palpitare [illegible], vt int[illegible] unienta capitis pronc[illegible] quod [illegible] bit [illegible] eſſe certiſſimū præſagium futura ipſius ſcientiæ.

Dicendum eſt hoc nomen palpitationis dupliciter accipi poſſe, & communiter & proprie. Communiter pro omni potu arteriaru, quemadmodū nuper diximus ex Gal. proprie autē pro affectu iam definito. Si communiter accipiamus, cerebrum palpitat, quoniam vt docet Gal. in lib. de inſtr. odoratus, in lib. de vſu p[illegible] Aui. lib. 3 c. de palp. Sicut pulmones mouentur moto thorace, ne detur vacuum, pari pacto motis arteriis cerebri mouentur membranæ, & motis membranis mouetur cerebrum [illegible] hic motus eſt [illegible] quem Gal. in lib. de [illegible]ento odoratus [illegible]bit, cerebro eſſe [illegible]. Si proprie accipiamus cerebrum expers eſt huiuſmodi palpitationis, quia c[illegible]us ipſius inceptum eſt ad motum, q[illegible] ſeſe, ita vt ſubſtantia ipſius per[illegible] attolli nec deprimi.

Qualis motus cerebri ſit [illegible] dum Gal.

Et quan[illegible] rei nihil aliud eſt, ni[illegible] generis communis per ſuas differentias, eapropter oportet vt hoc genus commune palpitationis per differentias, palpitationi cordis conuenientes ex[illegible]. A[illegible] lib. de reſp. cap. [illegible] definiunt palpitationem nihil aliud eſſe, niſi impulſum calidi [illegible] cordis, propter refrigerationem excrementi[illegible] colliquatiuam. Quæ definitio exprimit quidem magna ex parte palpitationis naturam, ſed non integre & perfecte, propterea dicendum eſt, Palpitationem cordis nil aliud eſſe, niſi eleuationem & depreſſionem corporis cordis vehementem & inordinatam, [illegible] vt functiones cordis lædantur.

Ariſt. definitio.

Auctoris definitio.

Diximus eſſe eleuationem & depreſſionē, eo quia, vt in [illegible], ſic definitum eſt genus palpitationis, vt propterea quemadmodum diximus palpitationem in vniuerſum differre a tremore, ſic etiam intelligatis palpitationem cordis rem longe diuerſam eſſe à tremore. Vnde magnopere hanc rem confudiſſe videtur Auic. qui lib. 3. fen. 11. tr. 2. cap. 1 in primis verbis dixit, tremorem cordis, ſeu palpitationem eſſe motum tremulum ipſius cordis. Nam non ſolum in eo, vt audiuiſtis, differunt tremor & palpitatio, verumetiam in alia re maxime differunt, quando tremor, vt lucu[illegible]ne docuit Gal. lib. proprio, ſemper it [illegible] facultate motrice voluntaria, palpitatio nunquam [illegible] e, ſed ſemper a morbo: vt clariſſime [illegible] Gal. 2. de ſymp. cauſ. cap. 1.

Auicenna notatur.

Dictum eſt eſſe eleuationem & depreſſionem vehementem & inordinatam quando ſemper vbi cor palpitatione tentatur, non ſolum vehementer, verumetiam, vt audiuiſtis, vehementiſſime mouetur, ita vt non ſolum thorax percutiatur interdum tegumentum, verumetiam vt coſtas ipſas cor vehementi illo motu frangat, aut ſaltem incuruet.

Dicitur poſtremo, ita vt lædat actiones cordis, quoniam ſæpe pr[illegible] notem, aut propter aliquam aliam paſſionem cor vehementer mouetur & [illegible] quemadmodum dicit ille ſeruus Plautinus verumtamen huiuſmodi vehemens motus nō dicitur vera palpitatio, eo quia etſi aliquanti per videatur [illegible]tus incommodus eſſe, non inſigniter tamen lædit actiones ipſius cordis, quemadmodum lædit vera palpitatio.

Hinc colligitur 1. non approbandam eſſe ſententiā Fernelii, qui dicebat palpitationem eſſe concuſſionem cordis, cum vehementi diaſtole & ſyſtole mole[illegible]. Etenim hi motus ſunt naturales & proprii ipſi cordi, palpitatio nequaquam. Præterea vehemens fit ſyſtole & diaſtole, & tamen non eſt palpitatio, vt in magnis febrib. in quibus fit potius aſcenſus & deſcenſus, qui eſt motus naturalis ipſius pulſus.

Fern. definitio impugnatur.

Colligitur 2. hunc affectum eſſe ſymptoma in genere actionū læſarum; quia vero læduntur actiones & deprauate, & diminute & ablate, in hoc affectu cordis ablata operatio non dicitur, nec diminuta, quia non ſolum mouetur cor, ſed vehementer mouetur; ſu-

V pereſt

perſeſt igitur vt ſit ſymptoma in genere actionum deprauatarum: Hæc vero actio motus eſt:Igitur erit motus deprauatus.

An palpitatio ſit motus deprauatus. Sed hic grauis eſt dubitatio quomodo palpitatio poſſit eſſe motus deprauatus: Ex vna enim parte videtur quod talis non ſit,quia ſi eſſet motus deprauatus, fieret à parte motrice, deprauate operante: ſed non ſit, ergo non poteſt eſſe deprauatus.

Quod autem non fiat a facultate, eſt perſpectiſſima Galeni ſententia 2. de ſymp. cauſ. 2.aliquos motus fieri à natura,aliquos à morbo, & inter hos enumerat Gal. côuulſionem & palpitationem.Vnde ſi palpitatio non fit à natura,ſed a ſolo morbo,non poteſt dici motus deprauatus.

Ex altera parte videtur dici motus deprauatus, quia niſi ita ſtatuamus, vix inueniemus, ſub quo genere ſit ponenda palpitatio. Eſt ſymptoma non excrementum, non diſpoſitio corporis, erit ergo actio læſa. Et cum actio læſa neque diminuta, neque ablata ſit, erit igitur deprauata. Accedit quod palpitatio eſt motus à natura partis factus, vt expellat id quod nocet & ſuperuacuum eſt: ſi ſit hic motus vt expellatur quod noxium eſt, quanquam videatur alia ratione totus præter naturam, non eſt tamen ratione finis, quia hoc motu, natura partis intendit expellere noxium.

Reſolutio. Reſpondeo dupliciter, primo quod palpitatio dupliciter poteſt conſiderari,vel in vniuerſali, vel in particulari,vt in corde:& primo modo palpitatio eſt motus ſolius morbi, non naturæ,quoniam talis motus in alijs partibus corporis efficitur ſolù a flatu, qui in introitu & exitu ſuo deprimit & dilatat partes, nullo concurrente naturæ motu. Et ſic dicitur,palpitationem nô eſſe verum ſymptoma, atque ideo non eſſe neceſſarium, vt referatur ad aliquod ex his generibus. Si autem in corde conſideratur, dico palpitationem eſſe motum deprauatum.

Neque mirandum quod ego ſeparem palpitationem cordis ab ea,quæ in alijs fit partibus,quia etiâ Gal.2.de ſymp. cau. 2. dicit palpitationem cordis & arteriarum eſſe diuerſam ab aliarum partium palpitatione.

Sed vnde eſt hoc diſcrimen. In corde, quod futurum erat principium totius vitæ, natura indidit expultricem longe excellentiorem quam in vlla alia parte,vt ne non permitteret quicquam ſibi appropinquare, quod noxam inferret: cum igitur in corde facultas expultrix ſit excellentiſſima, dico quod in palpitatione neceſſario hæc facultas infirmatur, atque ſic vna cum morbifica cauſa naturæ motum illum facit, & licet expellat quam celerrime [illegible] nocumenta.

Secundo reſpondeo ſuperius motum re- [illegible] pars, vnam [illegible] deprauata,& ſymptoma [illegible] naturalem & [illegible] actione [illegible] naturalis poteſt dici opus morbi [illegible] hos duos motus in palpitat. [illegible] cap [illegible] teſtatur.

Sed quia ſymptoma omne dependet ab aliquo morbo, diſputatum eſt [illegible] nam ſit morbus à quo immediate dependeat hoc ſymptoma. Altimarus [illegible] ſententiæ, frigidam intemperiem & ſolutionem continui morbos eſſe a quibus emanet hoc ſymptoma. Sed hæc ſententia minime probatur,inprimis quod [illegible] frigida intemperies, quia ſæpiſſime cor ardet & tamê palpitat. [illegible] fuit Gal. ſententia & Pauli, [illegible] palpitationê a feruentiſſimo ſanguine, quapropter non poſſumus dicere frigidam intemperiem eſſe ſemper morbum,a quo immediate prouenit hoc ſymptoma. Neq; poſſumus dicere eſſe ſolutionem continui, quia [illegible] non patitur, vt probat Ari. [illegible] 4. nam quæ in animal b. nunquam [illegible] tum,cor vlam habuiſſe cicatricem [illegible] liqui fabulentur,certum vinum [illegible] qui ſagittam in corde diu geſtauerit. *Non ſolutio continui.*

Sed demus Altimaro, cor interdum pati ſolutionem continui,dico tamen,in palpitatione cordis nequaquam continuum ſolui, quoniam dicitur continuum, cuius partes termino communi iunguntur,in corpore [illegible] quæ patiuntur palpitationem,adſunt cauitates,quæ cum expleantur & inaniuntur, faciunt palpitationem [illegible] d vbi ſunt cauitates, non eſt vnio,neque continuitas.

Dico igitur, morbum a quo immediate oritur palpitatio, eſſe morbum in via:& quod pars ſemper palpitat, quoniam aliquando [illegible] tus alius partis repletur & inanitur: ſed hoc eſt contra Altimarum. *A* [illegible]

Non fieri autem palpitationem ab intemperie frigida, hoc videtur eſſe contra Galenum de rigore palp cap.5 & 1.de ſym.cau. vbi docet palpitationem ſemper fieri aliqua [illegible] refrigerata. Igitur videtur vera ſententia Altimari. *Auctoritas.*

Dico verâ eſſe ſententiam Galeni ſemper enim fit palpitatio aliqua parte [illegible] in palpitation [illegible] aliar [illegible] m p [illegible] ra palpitatio [illegible] m cordis. [illegible] palpitationem cordis fieri [illegible] a parte refrigerata, nô ipſius cordis [illegible] aliqua [illegible] e corporis [illegible] quoniam [illegible] palpitat [illegible] flatus aut [illegible] non g [illegible] entur in corde, [illegible] tur vt ex alijs partibus in cor [illegible] tur. Sed obijciat quis, ſi flatus or [illegible] per aliqua corporis part [illegible] de non [illegible] ſequi [illegible] ſemper fieri per c [illegible] ſi a flatus in corde, [illegible] vita, ſed tantam reſpiratio [illegible] vt *Reſp.*

vt gignat flatus. Scimus enim ex Ariſt. & Gal. flatus fieri à frigiditate & quidẽ aliquo modo inſigni: cum autem in corde ſit vita, etiam calor ad tantam refrigerationem peruenire non poteſt vt gignat flatus.

Ad Hipp. & Ariſt. dicetur, eos voluiſſe, frigiditatem eſſe occaſionem, non autem verum morbum inducere.

Morbus igitur à quo immediate ortum ducit palpitatio, non eſt alius, niſi morbus in via: Veruntamen morbus hic cauſas plures & diuerſas habet: aliæ enim ſunt vniuerſales, aliæ materiales, aliæ efficientes.

Cauſa efficiens.

Cauſa efficiens huius morbi eſt intemperies cordis, quæ cum alia ſit compoſita, alia ſimplex, alia pura, alia cum humoribus, conſideratione dignum eſt, an omnes hæ intemperaturæ ſint cauſæ palpitationis? De intemperie cum materia non videtur eſſe dubium, ſolummodo dubium eſt an omnis intemperies cum materia faciat palpitationem. De frigida apud omnes conſtat eſſe palpitationis cauſam: ſed de calida eſt dubium, an, & quomodo faciat palpitationem. Quod enim videatur facere, illud primo argumentum probat, quod omnis palpitatio curatur calefacientibus, exſiccantibus & extenuantib. Quod ſi ita eſt, non videtur fieri palpitatio ab intẽperie calida.

An omnes intemperaturæ cauſæ palpitationis.

An fiat ab intemperie calida.

Reſpondeo, fit palpitatio etiam ab intemperie calida, nec multum valet ratio, quod curatur omnis palpitatio calefacientibus: nam vbi ſymptomata magis vrgent quam cauſæ, medicamenta accommodãtur ipſis ſymptomatibus, contempta cauſa. Exemplum extat Galen. 5. meth. in caſu illius Romani, quo in caſu in capite intemperato Galenus vtebatur calefacientibus, ſcilicet quoniam materia, quæ faciebat morbum, maxime vrgebat: Igitur Gal. iure omne ſtudium conuertebat ad illam abſumendam, quia materia quæ faciebat hoc ſymptoma, maxime vrgebat, & ſic aduocabat ad ſe totum medici ſtudium. Itaq; etiam in corde calido iure vtuntur medici medicamentis, quæ poſſunt abſumere materiam efficientem hoc ſymptoma. Clarum eſt igitur, non ſolum ab intemperie frigida palpitationem fieri, ſed etiam à calida. Puto ego nullam aliam eſſe cauſam, quã propter ebullitionem & efferueſcentiam: ſicut enim videmus vaſa aqua plena, dum feruent, interdum diſrumpi, quoniam non poſſunt dilatari: ſic quoniam nimio cordis calore vel ſanguis in ventriculis, vel alius humor in præcordiis feruet, tunc cor dilatatur, ex qua dilatatione fit concuſſio & ille motus. Et hæc de intemperie cum materia.

Aliquando ſymptoma curari.

Quomodo calida cauſa faciat palpitationem.

An à nuda intemperie fieri poſſit cordis palpitatio.

Dubium adhuc eſt de temperatura pura & ſine humoribus, an etiam poſſit eſſe cauſa huius effectus? Auic. ſententia eſt, poſſe palpitationem fieri à nuda intemperie, atq; eam ſic explicuit, quod cũ nuda intemperies cordis vires deprimat, neceſſario ex virtutis vitalis infirmitatione ſequatur ipſa palpitatio & tremor. Gal. vero 3. de præſag. ex pulſ. 4. contrarium videtur ſtatuiſſe, vbi dicit intemperiem nullam ſine humoribus poſſe facere palpitationem cordis.

Pro reconciliatione horum ſtatuẽndũ eſt, palpitationem etiam poſſe conſiderari pro vera palpitatione, vel pro ea, quam omnes Arabes ſub nomine tremoris ſunt complexi. Si proprie ſumatur palpitatio, nullo modo poteſt fieri à nuda intemperie: ſin pro tremore, tunc fieri poteſt ob rationem ab his aſſignatam.

Cauſa materialis.

Cauſa materialis palpitationis ſecundum Gal. 2. de ſympt. cauſ. eſt materia vaporoſa & craſſa: & quanquam hoc non dixiſſet Gal. tamen ratio cogit hoc affirmare, quandoquidem cum partes, quæ ſua natura ſunt immobiles, debeãt moueri, neceſſarium eſt vt moueantur ab aliqua re, quæ in noſtro corpore mouetur: ea enim quæ mouentur, ſunt ſpiritus, & ea quæ naturam ſpirituoſam habent, ea appellabat Hip. impetum facientia.

Non poſſe eſſe ſpiritus.

Si vero ſic eſt, non poſſunt eſſe ſpiritus ſoli qui moueant has partes quę palpitant: palpitant enim quando replentur: ſupereſt igitur vt ab aere, vel ab aliqua materia vaporoſa repleantur. Quapropter dixit Gal. cauſam palpitationis eſſe humorem craſſum. Sed quoniam humor craſſus eſt ex materia corporea, videndum ex qua hi fiant: Itaque nulla eſt humoris ſpecies in corpore noſtro, ex qua non poſſint produci flatus, qui faciunt palpitationem. Et hæc de palpitatione in communi.

Cauſa materialis palpitationis cordis.

De cordis vero palpitatione ſtatuendum, quod fuerint aliqui qui putarunt, palpitationes ſemper fieri ex vaporibus: Auic. vero vult eas interdum fieri ex vaporibus, interdũ vero ex humoribus. Paulus lib. 3. cap. 54. voluit fieri ex ſanguine. Nec eſt dicendum, quod ideó voluerit fieri ex ſanguine, quoniam ex eo generantur vapores: eſſet enim abſona hæc ſententia. Dico igitur palpitationem cordis quę fit per eſſentiam in corde, raro fieri à flatibus, plerunque autem ex humoribus: ſicuti quæ fit per conſenſum, ſemper fere fit flatibus, eo quod flatus geniti in aliis partibus, cum ſanguine in cor tranſmiſſi, palpitationem faciant.

Quomodo ex humoribus fiat palpitatio.

Dicet aliquis, quomodo fiunt ex humoribus? Reſpondeo, quia in ventriculis cordis ſemper eſt materia ſanguinea, quæ modo eſt pituitoſa, modo ſanguinea, modo melãcholica, modo bilioſa: etſi Ariſtot. dicat, bilem nõ approximare cordi: nam ipſe de ſyncera bile loquebatur: ſcimus enim in capſula cordis alias à natura contineri humorem aquóſum, iſti humores cũ ſemper ſint in corde, & quaſi

coeſſentiales, ratione intemperaturæ feruēt, ex quo efficitur talis motus cordis.

Nec credat quis, extra cauitates cordis in ſubſtantia poſſe vapores infigi, qui faciant palpitationem, vt in aliis partibus fit, propterea quod hoc valde abſonum eſt, fecit enim natura ſubſtantiam cordis duriſſimam, & quaſi impenetrabilem, & ſi vnquam eſt impenetrabilis caro cordis, eo magis quando eſt affectū paſſione cardiaca & palpitatione: ꝓpter quod veteres medici: vt eſt apud Plin. putarunt cor eorum, qui veneno interimuntur, & eorum qui cardiaca tentantur, comburi non poſſe.

Quod autem in capſula cordis contineatur humor, propter quem interdum fiat palpitatio, docetur apud Gal. 5. de loc. aff. 2. vbi hanc rem ſimul exemplo docet. Hæ ſunt igitur cauſæ materiales palpitationis cordis, ſc. humores & vapores: ſed humores palpitationem faciunt per eſſentiam, vapores vero per conſenſum.

Cauſæ antecedentes. Interna. Externæ.

Præter has cauſas ab Auic. annumerantur aliæ antecedentes, quarum aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Inter internas annumerantur apoſtemata, vermes: inter externas venenum potum, vel ab animalibus eiaculatum. Rhaſes 7. cont. annumerat etiam animi paſſiones, de qua re video aliquam apud ſcriptores differentiam: nam Auicenna, qui has palpitationis cauſas enumerauit, videtur tacuiſſe animi paſſiones.

Ex altera parte eſt auctoritas Ariſt. 3. de hiſtor. animalium 5. damnantis Platonem in Timæo dicentem, naturam effeciſſe pulmonem, vt in palpitationibus ſeſe extendens cor non allideret materiæ duræ, ſed molli; duobus vtitur argumentis Ariſtoteles. 1. ſolius hominis cor inter alia animalia, palpitatione tentari. 2. argumentum: in multis animalibus brutis pulmonem longe à corde diſtare.

Ex hoc diſcurſu videre poſſumus, Ariſtotelem voluiſſe, palpitationem fieri ex affectibus animi, cum inquit, ſoli homini cor palpitare, quoniam ſolus homo ſpe rei futuræ teneatur. Eandem ſententiam habet in lib. de reſp cap. 9. vbi definiens cordis ſaltum, dixit, eſſe calorem naturalem in corde vehementiorem, propter frigiditatem excrementitiam & colliquatiuam: quemadmodum in cordis palpitatione etiam contingit, & ex aliis morbis & ex timore. Ex quibus colligimus, etiam ex animi paſſionibus fieri palpitationem, atque eo alluſiſſe videtur Plautus in Aulularia, dicens, cor ſibi facere artem ludricam, & emicare præ metu. Atque de hoc ſaltem videtur feciſſe verba Ariſtot. Vera autem palpitatio, quæ fit in corde, non fit à paſſionibus animi, & ideo cum de his loqueretur Auicen. non eſt mirum, ſi ſilentio præteriit has animi paſſiones. Vel dicendum, Auic. locutum fuiſſe tam de ſaltu, quam de vera palpitatione, & ſub doloribus conſtrictiuis complexum fuiſſe & animi paſſiones.

Signa.

Signa palpitationis cordis alia habentur ex relatione ægri, alii ab aſſiſtentibus, alia ab aſpectu medici, & ex complexione. *Ex relatione.* Ex relatione habentur hæc, quod cor videtur tremere, atque in ſyncopen ruere, interdū vero ægri non videntur reſpirare poſſe. *Ex aſpectu medici.* Ex aſpectu medici hæc habentur, quia ſi medicus tangat pulſum, arterias videbit tremere & concuti: ſi tangat manum ſiniſtram, motus vehementiſſimus eſt, concuſſio inſignis apparebit, imo vero interdum motus iſte apparebit vſque adeo vehemens, vt cor & coſtas à ꝓprio loco cedere cogat, & interdum tegumenta ipſius regionis cordis proiiciat longe, nonnūquam arterias dilatet, & aneuriſmata inducat. Quare & ex his ſignis poteſt percipi, quod ſit palpitatio.

Particularia autem ſigna vniuſcuiuſque ſpeciei palpitationis vario modo ſe habent. *Signa ab humoribus.* Quod ſi fiat ab humoribus, pulſus erit admodum leuis & mollis, videbiturque cor veluti in aqua natare, præſertim quia palpitatio fit ex humore in præcordiis contento. Si humor iſte ſit ſanguineus, pulſus velox erit, atq; in toto corpore apparebunt ſigna ſanguinē indicantia. Si ſanguis erit bilioſus, pulſus erit velocior, & vehemens erit ſitis, & linguæ ſiccitas. Si autē pituita, pulſus erit mollis, nulla ſitis, & ſigna in corpore apparebunt, quæ pituitam indicabunt. Similiter ſi palpitatio fiat à melācholico ſanguine, color liuidus & melancholicus erit, timores & cogitationes ægrum vexabunt. *Signa à flatu.* Si à flatu, in pulſu parua erit mutatio, ſed hoc ſignum præcipuum erit, quod palpitatio parum durabit, neque tranſibit horam, & modo tranſibit, modo recurret.

Signa ab intemperiebus. Quod dixi de humoribus, idem dicendū de intemperiebus, quæ ſunt cum humoribus coniunctæ, eo quod ſigna, quæ indicant palpitationem ab hoc vel illo humore, eadem poſſunt etiam indicare, fieri ab hac aut illa intemperatura. *Signa per conſenſum.* Sed ſi fiat per conſenſum, modus cognoſcendi erit, vt inueſtigetur, an iecur, cerebrū, vētriculus, pulmo ſit affectus, quoniā quodcunq; ex his membris videbitis affectum, vbi palpitatio ſuccedit, neceſſario eſt per conſenſum cum illo membro affecto. Quod cum aliqui non animaduerterent, grauiter errarūt in iudicando. Omnis cordis palpitatio ſi ſit cum febre & cum ſyncope, lethalis eſt. Quæ ſententia pro firma & vera habetur à Rhaſi, 7. cont. de palpit. Similiter ſi ea ſit vehemens & frequens, vt docent Gal. & Aui. *Prognoſtica.* fere ſemper in ſyncopen, & tandem in mortem deſinit. Dicebat Galen. 5. de loc. aff. 2. tales morbos plerunque contingere adultis,

intra

iotra 40. & 50. ætatis annum, nec ſe vidiſſe hoc morbo tentatum quenquam, qui 50 ætatis annum exceſſiſſet. Palpitatio poſt longas ęgritudines cũ nauſea & vomitu biliofo, mala eſt, tum ex ſeſe, tum quia ſignificat non ſolum cor grauiter eſſe affectum, verumetiam os ventriculi, quod dicebat Meſues in li. de palpitatione.

Curatio. Curatio ſyncopis duplex eſt, alia in paroxyſmo, alia extra paroxyſmum. *In paroxyſmo.* In paroxyſmo oportet ſpiritus ipſos reficere, virtutem ſopitam reuocare, atq; ſimul etiam ꝓſpicere, *Poſt paroxyſmum.* ne palpitatio in ſyncopen deſinat. Poſt paroxyſmum debet medicus cauſas omnes amputare, ne redeat paroxyſmus. Et quia cor & vires mirifice languent, opus eſt cor ipſum corroborare, & vires recuperare.

Pro omnibus his ſcopis obtinendis neceſſarium eſt, remediorum materias inuenire, quæ ſumuntur, & à fonte diæſelico, à pharmaceutico & chirurgico.

Diæta. Diæta ſeu victus ratio maxime neceſſaria eſt in hoc caſu, quare ante omnia alia extra paroxyſmum incumbendum huic rectæ viuendi rationi.

In paroxyſmo neceſſe eſt omnia ea remedia adhibere, quæ diximus in ſyncope, ſc. frictiones, ligaturas, irrigationes, perfuſiones, vini vſum, & tandem omnia, quæ docuimus eſſe adhibenda in paroxyſmo ipſius ſyncopis.

Aer. Circa victus rationem extra paroxyſmum primum ratio eſt adhibenda aeris: debet autem aer, ſicut & omnis alia ratio vitæ, vim habere extenuatoriam, vt dicebat Gal. Quare eligendus erit aer ſiccus, ſerenus: nebuloſus & caliginoſus omnino fugiẽdus eſt: parce dormiendum. *Somnus.* Et aduertite omnes, qui palpitationi ſunt obnoxii, nunquam dormire ſolos, quia hic morbus noctu ſolet interdum adeo repente & impetuoſe innadere, vt niſi ſuccurratur celerrime, periculum immineat ſuffocationis. *Exercitia.* Sunt q; damnant exercitationẽ corporis, eo quod incendantur partes ſpiritales, & conſequenter facile palpitatio occurrat. Sed ſum alterius ſententiæ, ſc. moderatam exercitationem conferre, quia cauſam mali, ſcil. flatus & humores abſumit. *Animi pathemata.* Fugiendi ſunt graues animi motus, præcipue timor: abſtinendum ex toto à Venere, & à repletionibus nimiis. *Vinum.* Vinum mediocre ſit odoratum, generoſum, vetus potius quam recens: & ſi vinum concedere non liceat, aq. cum coriandro, cum cinamom. accommodata eſt. *Panis.* Panis condiatur aniſo, coriandro, fœniculo. *Carnes.* Carnes auicularum & venationis, vt docet Celſus, optimæ ſunt. Iuuat autem cum carnibus ſemper ea coquere, quæ vim habent extenuandi, cuiuſmodi eſt ſatureia, ſerpillum, pulegium, anethum, fœniculum: *Oua.* Oua tenera optima ſunt. *Piſces.* A piſcibus abſtinendum eſt, niſi piſciculos ſalitos cum origano concedamus. *Herbæ.* Herbas paucas habemus præter iam dictas, quæ concedi poſſunt. Similiter etiam omnia paſtilia, omnes fructus fugere oportet, niſi placeat concedere perſica, mala cotonea, piſtachia, nucleos pini.

Materia chirurgica. Victu inſtituto tranſeundum eſt ad chirurgica remedia, quæ cum magnopere referant ad hanc curationem rectè inſtituendã, opus eſt ſumma diligentia. *Vena ſectio an conueniat.* Nonnulli ſectatores Galeni exiſtimarunt, in omni palpitatione mittendum eſſe ſanguinem, & adducũtur auctoritate Galeni, qui lib. 5. de loc. aff. 2. dixit, omnes qui paſſi ſunt palpitationem cordis, à venæ ſectione iuuamẽtum recepiſſe. *Pars affirmans.* Inducuntur ẽt auctoritate Auic. qui 11. tertii tr. 1. cap. 7. dicit, venæ ſectionem vtilem eſſe in omnibus cordis affectibus.

Pars negãs. Ex altera parte non deſunt argumenta, quibus probari poteſt, venæ ſectionem non conuenire, 1. quia vires infirmæ ſunt, & ſub hoc affectu ſolent vehementiſſime pati. Præterea omnis palpitatio fere efficitur in cauſa frigida, ꝓpterea non videtur venæ ſectionem poſtulare.

Reſolutio. In hac re, quæ, vt dixi, maxime ex vſu eſt in ipſa arte, ita puto definiendum eſſe. In palpitatione omni ſpuria venæ ſectio confert, & ratio eſt, quia vt ſcribit Galen. efficitur hæc palpitatio ab incendio & inflãmatione cordis, aut partium ad cor attingentium. In inflammationibus & incendiis nullum eſt remedium adeo efficax & præclarum, quemadmodum eſt ſanguinis miſſio, vt dicit ſæpe Galenus & præſertim in aph. 12. In vera palpitatione debet ſagax medicus diligenter animaduertere, vtrum fiat a ſanguine, vel ſaltem ſit in corpore ſanguinis copia, an vero fiat ab alio humore. Si fit a ſanguine, vel cum copia ſanguinis, in corpore, niſi aliquid prohibeat, venæ ſectio miru㐶 in modũ adiuuat. In omni alia vera palpitatione, quæcunq; ſit, periculoſiſſimum eſſe puto venæ ſectionem adhibere.

Cucurbitulæ. Si ſanguinem mittere non liceat, conſueuerunt plærique practicantes confugere ad vſum cucurbitularum ſcarificatarum. *Recta adminiſtratio cucurbitulæ.* Cæterũ in adminiſtratione huius auxilii non exigua eſt inter medicos aliquos controuerſia. *Rhaſes.* Rhaſes maximus experimentator lib. 7. cont. vbi Auic. tractat de palpit. ſcribit, cucurbitulas ſcarificatas dorſo adhibitas tollere cordis tremorem. *Auic.* Auic. autem 4. primi doct. 5. in c. de cucurb. ſcribit, cucurbitulas dorſo applicatas aliqua ſane bona facere, ſed ventriculũ lædere, & cordis tremorem inducere, ita vt inter hos duos grauiſſimos ſcriptores apertiſſima videatur contradictio.

Solutio auctoritatum. Pro qua tollenda dupliciter reſponderi poteſt: vno modo, cucurbitulas adhiberi poſſe vel repleto corpore, vel corpore exinanito: ſi adhibeantur corpore repleto, fieri poteſt

V 3 cordis

cordis palpitatio; & ratio eſt, quia à corpore repleto vi cucurbitularum dorſo adhibitarum, trahitur materia ad ipſum cor, & conſequenter occaſio præbetur palpitationis generationi. Contra autem ſi exhibeatur corpore exinanito, ſiquidem præterquam quod non attrahitur materia ad ipſum cor, ſi quæ prope ipſum eſt, extrahitur tota ad cutim & circumferentiam, dicit enim Gal. 13. meth. cucurbitulas attrahere à profundis partibus. Alio modo reſponderi poteſt, cucurbitulas quæ adhibentur, variis modis adminiſtrari poſſe, vel enim adminiſtrantur magnę, frequentes, & cum nullo igne, vel adminiſtrantur paruæ & cum paruo igne. Priores poſſũt facere cordis palpitationem, quandoquidem aptæ ſunt incendium producere circa cor, & conſequẽter palpitationis occaſionem præbere: poſteriores vero non ſolũ ineptæ ſunt producendę palpitationi, imo vero eã curare omnino valent.

Rhaſis A- ne. conciliatur.

Cauteria.

Sic etiam maxime valent in palpitationib. vt ego ſum expertus feliciſſime cauteria adhibita. Quæ cum poſſint variis & diuerſis in partibus adminiſtrari. Si à capite defluens materia palpitationem efficiat, vt dicit Hipp. melius eſt cauteria facere in ſuperioribus partibus, & ego in hoc caſu ſoleo commendare, vt cauterium in dextro brachio efficiatur. Sin autem palpitatio fiat vel per eſſentiã in corde vel per conſenſum à partibus infernis, multo melius eſt cauterium in crurib. infigere, quæ poſſunt vel ſupra genua paulo, vel ſubtus genua effici.

Veſicatoria.

Et quod dico de cauteriis, idem quoq; putato te dictum eſſe de veſicantibus remediis, quia in diuturnis & frequentibus palpitationibus etiam hæc adhibita magnam vtilitatẽ afferre ſolent. Sed vnum expertus ſum multo melius eſſe in his caſibus fugere vſum cantharidum, quippe quæ ob facultatem ipſarum veneficam habent quandam aduerſariam proprietatem aduerſus cor: adeo in hoc caſu adhibebitis vel Ranunculum vocatum, vel flammulam Iouis, vel ſinapi acerrimo aceto maceratum, &c.

Cantharides in hoc affectu vitanda.

Materia medicamentalis.

Poſt negotium chirurgicum cogitãdum, vtrũ palpitatio fiat à ſanguine, an ab alio humore: ſi enim fiat à ſanguine, oportet & internis & externis remediis ꝓſpicere, vt cauſa omnis aboleatur. Quare accommodata erit hæc medicina intrinſecus.

℞. Sem. omnium frigidorum an. ℥.ß.
Specierum cordial. temperat. ℈.iiij.
Aniſorum.
Croci an. ℈.ß. Cum aq. roſarum f. morſelli, & coquantur ſ.a.

Extrinſecus poterit cordi hęc perfuſio adminiſtrari.

Perfuſio.

℞. Fl. citri.
Arantiorum an. P.j.
Fl. roſarum P.j.ß.
Aquæ Meliſſæ.
Endiuiæ.
Aceti an. ℔.j.
Moſchi gr. iiij.
Santalorum omnium an. ℥.j. Bulliant ſ.a. & cum ſpongia vel panno f. cordi perfuſio.

Eadem ratione ſuccurrendum erit illi palpitationi, quæ originem ducit ab incendio cordis.

Curatio morbi qui fit à pituita.

Quod ſi malum oriatur, vt plærunq; fieri ſolet, à pituita, ſtudendum eſt & præparare, & expurgare huiuſmodi materiam; deinde corroborare. Sed illuc documentum memoria tenere debetis, quod tradit Auic. 11. tertii, tr. 1. capit. ſeptimo, ſcilicet in omni medicamento, quod cordi adminiſtrandum eſt, ſiue ſit purgans, ſiue alterãs, debere admiſceri cordialia, duab. rationibus; vna eſt, quia huiuſmodi remedia ſunt veluti vehicula perducentia quodlibet medicamentum ad cor. Alia ratio eſt, quod medicamenta cordialia ſua facultate ita corroborant hoc viſcus, vt à prauis qualitatibus medicamentorum non lædatur. Si igitur lenire aluum optabitis, hunc in modum poteritis conſtituere:

Leniens.

℞. Elect. lenitiui.
Diacatholi an ℥.vj. M. cum ſach. f. bolus.

Vel ſi parandus erit potus, in hunc modum præſcribetis:

Potus.

℞. Decocti cordialis ℥.iiij ß.
Mellis roſ. ſolut. ℥.v. M. & f. potus.

Item pro præparandis humoribus.

Præparans.

℞. Fol. Vincetoxici.
Beton.
Scariola.
Cuſcutæ an. M.ß. f. decoct. ſ.a.
℞. d.d. ℥. iiij.
Syr. de cortic. citri.
Mellis roſ. ſimpl.
Syr. de mentha an. ℥.ß. M.

Poſtquam præparati ſunt humores, ſic euacuantur:

Euacuans.

℞. Sebeſten. num. xij.
Fol. ſenæ. ℥.ij.
Paſſularum ℥.ß.
Sem. citri. ℈.j.
Aq. Meliſſæ ℥.v. Infundantur omnia ſ.a.

Deinde fiat dilutum. Expreſſioni adde:

Elect. de pſyllio.
Elect. roſ. Meſue an. ℥.ij. ß. M.

Poſtquam euacuati erunt humores, ſtudium conuertendum erit ad cor & ſpiritus conſeruandos, & propterea hæc medicamẽta intus erunt optima:

Elect. corroborans cor.

℞. Conſer. Saluiæ.
Conſ. roſarum an. ℥.j.
Nucis myriſticæ.
Caryoph.
Calami odor. an. ℈.ß. Miſce cum ſyr. de cort. citri f. mixtura. Cuius ℥. ß. vel ʒ. iiij. ſingulis die ſumatur paulo ante prandium & cœnam.

Ex-

Extrinſecus accõmodata erit hæc inunctio:

Tepira.

℞. *Theriacæ optimæ ℥.ß.*

Scordii.

Nucis moſchatæ.

Cinamom. an. ℈.ß.

Croci.

Moſchi an. gr. iiij. Miſce, & cum modico vini aromatici inungatur.

Theriaca maxe commendatur.

Et animaduertite Domini, in veris palpitationibus, quæ fiunt à materia frigida, theriacam magnam vtilitatem afferre, præſertim extrinſecus: & ab Auguſtiſſimo Imperatore Maximiliano audiui, dum apud eum eſſem in illa palpitatione, quæ ipſum magnopere turbauit, nullum remedium vtilius inueniſſe ipſa theriaca.

Quod dixi de humore pituitoſo, id quoq; exiſtimandum eſt de humore melancholico, vt ſcilicet prius præparetur, deinde expurgetur, & poſtremo cor corroboretur.

Si fiat palpitatio per conſenſum, vnica curationis ratio eſt, vt pars affecta, quæ malum communicat, diligentiſſime curetur, & ſimul cor ipſum corroboretur. Atq; hæc ſunt, quæ dicenda erant de ægritudinibus contingentibus cordi.

DE INFIMI VENTRIS PARTIVMQVE AD EVM PERTINENTIVM AFFECTIBVS

LIBER III.

PROLEGOMENA.

POſt vitia facultatis animalis & vitalis, ſequitur vt vitia naturalis facultatis explicentur, duabus de cauſis: primo, quia ſi ſitũ partium expendamus, membra, vbi hæc facultas ſita eſt, in extremo poſita ſunt, vt hac ratione ſitus horum vitiorum locum hunc expoſtulet. Deinde, quoniam ſi vniuſcuiuſque dignitatem expendamus, ſane facultas naturalis eſt omnium ignobiliſſima, de qua ſermonẽ habens diuiniſſimus Plat. in Timæo dicit, conditores noſtros brutalem animam in partibus inferioribus, tanquam ad præſepe collocaſſe, vt vbi paſcatur, neq; ſtrepitu ac clamore ſuo ducem noſtrum à ſuo munere deflectat. Quod etiã cum cognouiſſent Stoici, animam hanc vegetatiuam & naturalem potius naturam, q̃ animam vocare voluerunt. Sic & plurimi ſecuti Paternianũ hæreticum, dixerunt, animã ſeu facultatem vitalẽ & animalẽ à Deo creatas eſſe, naturalẽ ab Antitheo. Naturalis autem facultas duo munera apud medicos & philoſophos habet, 1. vt nutritionẽ & auctionẽ indiuiduam cõſeruet. 2. vt ſpeciẽ humanã conſeruet. Mẽbra quæ facta ſunt propter ſpeciei conſeruationem, vt genitalia & vterus, cũ ſint poſita in fine ventris noſtri, vltimo loco eorũ vitia declarabuntur; quæ vero conſeruãt indiuiduum, primum ſibi vendicant locum. Hæc autẽ ſunt ſtomachus, iecur, lien, inteſtina, renes, inter quæ ſtomachus primum obtinet locum, &, vt dicit Soranus, rex eſt totius corporis: igitur de eius vitiis primo agendum.

CAPVT I.

De vitiis ſtomachi.

Acceptiones ſtomachi.

APud medicos & philoſophos ſtomachus tria ſignificat. 1. partem illam, quæ eſt à radice linguæ, vſque ad os ventriculi. 2. os ipſum ventriculi, quod Gal. ait 7. aph, à veteribus abuſiue vocatum fuiſſe *καρδίαν*, ſeu cor. 3. ſignificat locum illum, in quo cibi digeruntur, & hæc vſitatiſſima omnium eſt appellatio apud medicos, tum Græcos, tum Latinos. Cum autem ſecundum ſitum primum ſe offerat œſophagus, vt rite vitia eius declaremus, neceſſe eſt vt videamus, quæ ſit hæc pars, & quo munere ſit dotata. Hip. in libr. de anat. dicebat, œſophagum eſſe fiſtulam quandã, ex radice linguæ vſq; ad os ventriculi pertingentem. Vſus eius eſt, vt ſit quaſi via, per quam cibi ingrediantur ventriculum, & exigente vſu egrediantur: propter quẽ vſum natura ſagaciſſima fecit hanc partem lubricã & læuem, vt facile poſſent cibi tranſgredi in vẽtriculũ, & ab illo rurſus regredi per vomitũ.

Vſus ſtomachi.

Operatio.

Operatio autem huius eſt duplex, vt Gal. 5. de loc. aff. docuit, prima, quam Latini deuorationem, Barbari autem deglutitionẽ appellant: cui operationi inſeruit tunica longis villis donata; nam hæc operatio fit per attractionem: Altera eſt, vt in vomitu auxilietur expulſioni, & ideo habet alteram tunicam villis propterea tranſuerſis plenam, qui inſeruiunt expulſioni. Videtur igitur hæc pars & vſum & operationẽ habere. Ex quo colligimus, deglutitionẽ nequaquã fieri ratione vacui, vt Democritus & eius ſectatores volebãt,

neque fieri grauitate & pondere ciborum, vt alii cenſebant, ſed vt Galenus docet propter attractionē, quæ tota perficitur per villos illos rectos & longos per partem illam diſſeminator.

Vitia quibus ſtomachus tentatur.

Poſtquam & vſum & operationem habemus, non erit nobis arduum intelligere vitia, quibus hæc pars tentatur. 1. eſt, quod ad vſum pertinet, quoniam via impeditur. 2. quoniam operatio impeditur, hoc eſt, quando homo neque poteſt deglutire, neque vomere. Hæ operationes, deglutire & vomere, quoad hanc partem, dupliciter vitiantur, nam vel nullatenus deglutire poteſt, vel deglutit quidem, ſed cum moleſtia: vitiantur etiam, quando deglutit cum aliquo impedimento. Hæc igitur ſunt ſtomachi vitia, quæ quoniam ſunt ſymptomata in genere actionum læſarum, (nam & vſus læſus quodammodo ad actionem reducitur) actiones autem læſæ cū ſymptomata ſint, neceſſario à ſuis morbis dependent. Primo igitur videndum, qui ſint morbi qui operationem & vſum huius membri impediūt, vel offendunt: ſunt autem morbi vel eſſentiales, vel per conſenſum.

Eſſentiales quia primo lædunt operationes, ſunt obſtructiones, intemperies omnis, tum ſimplices, tum compoſitæ, ſolutio continui, vt ſunt vlcera & vulnera, atque morbi in figura, in aſperitate & lęuitate. Morbi vero efficientes per communicantiam, aut ſunt in toto corpore & communicant ſuum malum œſophago, vt in fine ægritudinum longarum, & febrium acutarum, in quibus cum facultas motrix valde ſit labefactata, non poteſt opitulari deuorationi: quod experimur non raro euenire in febribus prauis & peſtiferis: aut communicant malum ab aliis partibus, vt à cerebro, ſic in phrenitide & lethargo videmus impedire deglutitionem, quare princeps pars cum ſit affecta, non poteſt huic operationi opitulari: aut etiam communicatur malum ab aliquo membro vicino læſo, veluti in angina & affectibus iuguli, in his omnibus cum partes vicinæ ſint affectæ, & propterea communicēt malum gulæ, eius operationem impediunt. Cauſæ harum ægritudinum quæ vitiant œſophagum, aliæ ſunt Internæ & immediatæ, aliæ externæ. Interna & immediata eſt primo res omnis quæ oppilat & obſtruit, vt ſunt humores craſſi, viſcidi, terreni, ſimileſq; cibi, nam vidi ego aliquādo impeditam fuiſſe deglutitionem ob pomū, quod quidam ſolidum deglutierat: ſimiliter inter cauſas internas eſt, quando parietes œſophagi ſimul coarctantur & coniunguntur, vt fit in luxationibus vertebrarum ſpinæ. Etenim ſi quando ſpondyli & vertebræ luxantur, comprimunt œſophagum & conſequenter deglutitionem impediunt. Similiter contingit in deglutitione rerum venenatarum, vt ſunt fungi & multa alia, quæ à Nicandro referuntur impedire deglutitionem. Mediatæ cauſæ ſunt omnes res aliæ, quæ poſſunt vel intemperiem producere in ſtomacho, vel exulcerare, vel exaſperare, vel alio mobo afficere eam partem. Vnde oriuntur differentiæ horum vitiorum, quia deuoratio eſt vel per cōſenſum impedita, vel per eſſentiam, vel eſt antiqua, vel recens. Poſtremo vel impeditur ſolius cibi, vel ſolius potus, vel vtriuſq; ratione ſimul.

Cauſæ vitiorum ſtomachi.

Internæ immediatæ.

Mediatæ.

Problema.

Sed dubitabit forſan aliquis, quomodo fieri poſſit, vt deuorentur cibi ſolidi, & non potus & res liquidæ? Conſtat quidem ſi œſophagus impediatur ita, vt tamen remaneat aliquis meatus, quod amplius deuorari quidem non poſſint res ſolidæ & graues, ſed liquidiores & humidiorea tantum: ſimiliter ſi exulceratus ſit œſophagus à rebus ſolidis irritatus, & natura dolore irritationis affecta non ſinit pertranſire res ſolidas, at liquida quoniam tranſeunt, nec irritant partem, propterea nullo modo impeditur tranſitus eorum. Veruntamen cur ſolidæ res deuorentur interdum, & non etiam liquidę, huius rei tres cauſas inuenio.

Prima, quia virtus attractrix natura eſt debilis, vt eum cibum liquidum attrahere non poſſit, tamen ſolidus ſuo pōdere & grauitate pertranſeat. Sic dicit Gentilis medicus, ſe vidiſſe vnum, qui deuorauit pomum, non tamen potuit res liquidas deuorare.

2. cauſa eſt exſiccatio epiglottidis: contingit enim interdum, vt epiglottis adeo exſiccetur, vt perpetuo aperta ſit, id quod cōtingere ſolet in corporibus maraſmatis, vt res ſolidæ deuorentur, quoniam pertranſeunt ſuo pondere, nec ingrediuntur ſua magnitudine aſperam arteriam: at res liquidæ aperta epiglottide ingrediuntur aſperam arteriam, & hinc deuorandi fit difficultas.

3. cauſa eſt, quando ſtomachus nihil cooperatur ad potum, ſed ad ſolum cibum: fit enim ſæpe vt ſtomachus appetat cibum ſolidum & non potum: & hoc tempore quando ſtomachus auxiliatur rebus ſolidis attrahendo, non autem poculentis, impeditur deuoratio rerum liquidarum, & non ſolidarum.

Signa.

Signa quibus in vniuerſum cognoſcitur deuorandi impedimentum, ſunt per ſe clara, & medicus ipſe intueri poteſt, & æger ipſe narrare poterit ſuas miſerias: at paulo difficilior eſt cognitio cauſarum & morborum particularium, à quibus hæc vitia proficiſcuntur. Si enim fiat vitium deuorationis ab aliqua intemperie, quod Gal. 5. de loc. aff. 5. docuit, languor & debilitas percipitur in deuorādo, per totum œſophagum, ſine dolore, anguſtia, aut vllius adſtrictionis ſenſu. Accidit etiam id quod dicit Gal. iis qui laborant propter intemperiem, vt ſi ſupini permaneant,

Signa vitiā deuorationis ab intemperie.

maio-

maiorem difficultatem percipiant, ſi ſint erecti minus afficiantur, quia vt in ſupino nobis auxiliatur grauitas rei deuoratæ, ſic in recto maxime auxiliatur. Si intẽperatura ſit calida, cognoſcitur quoniam præter ſigna vniuerſalia adeſt rubedo faucium, ſitis & febris, adhæc ab vſu frigidorum percipit vtilitatẽ & voluptatem. Si ab intemperie frigida nullos adeſt rubor, nulla caliditas, vel exigua, pauciſſimus dolor, nulla ſitis nec febris adeſt, præterquam vt dicit Galen. ſi ſit cum materia & humore frigido, interdũ dum ſuppuratẽ materia, adeſt febris diaria. Si intemperatura ſit humida, cognoſcitur, quoniam nulla adeſt ſitis, maxima pituitæ expuitur copia, & fauces totæ videntur ſcatere humore. Adhæc percipitur vtilitas ex vſu rerum ſiccarum.

Si fiat ab intemperatura ſicca, ſitis aderit maxima, & ſiccitas faucium, ſique partes illæ humectentur, maximam vtilitatem percipient ægri.

Signa tumoris.

Si fiat malum à tumore, duo vel tria ſunt diagnoſtica ſigna. 1. quod in ipſis faucibus percipitur ſtrictura quędam. 2. quod hæc difficultas non ſit in tota fiſtula, ſed ſolum in altera parte, ita vt impedimentũ non ſit ęquale. Si humor ſit calidus, aderit febris, ſiccitas ſumma, feruor in faucibus: ſi ſit frigidus, neque ſitis multa, neque magna caliditas, neque feruor aut rubor.

Sed quæratis, vbi fiunt difficultates deuorandi à cauſa calida, febres non ſunt admodũ calidæ, ideo hoc videtur rationi repugnare, vt morbum calidum non comitentur febres calidæ, ideo dicit Galenus, vbi fit morbus à cauſa calida, adeſſe magnam caliditatem. Igitur videtur cõtrarium, vt febres adſint calidæ. Reſpondeo, ex ſententia Auicenn. apud Galenum pro febribus calidis debere intelligi vehementes, vt ita intelligendus ſit Galenus, febres non comitari vehementes deglutitionis impedimentum à cauſa calida, quoniam pars hæc, vt dicit Auicenna, valde remota eſt à corde, quod eſt fons vitæ, & remota a cerebro. Itaque cum ſit remota à viſceribus præcipuis, iure fit vt caliditas non poſſit valde communicari, & proinde febris magna fieri.

Poſſumus etiam dicere ex Gale. fuiſſe vocatas febres calidas reſpectu ſitis, ita vt ſi comparetur febris ſiti, non videatur admodũ eſſe magna, quia ſitis minor quam pro ratione caliditatis.

Signa difficultatis deuorandi ex vlceribus.

Si deuorationis difficultas oriatur ex vlceribus œſophagi, (nam vt docet Auenz. fiunt vlcera in hac parte tum ex medicamentis & cibis acrioribus & calidis, tum etiam ex febribus peſtiferis) cognoſcitur, quoniam dolor eſt in collo & inter ſpatulas, quod quidem non fit, vbi exulceratum eſt os ventriculi. Addite vos, quod dicit aliquãdo Galenus, quod quando acida vel acria deuorantur, aut etiam adſtringentia, indicibiles oriantur cruciatus, dixit tamen Auerrho. non ſemper dolorem perſentiri, vbi deuorantur vel acida vel acria, ſed eſſe hanc differentiam, quoniam ſi res acidæ vel acres ſint paruæ, & qualitas ſit obſcura, nullus dolor percipitur, ſed tantum percipitur vbi res ſunt magnæ & acetoſæ, vel magnæ & acres.

Cur gula dolor semper ... diaphrag.

Circa hanc rem notate ex Gale. quod vbi dolet gula, dolor vero ſemper communicatur diaphragmati: ratio eſt, quoniam diaphragma alligatur dorſo, dorſum autem ad ſtomachum pertingit. Si fiat ex vulnere hoc ſignum aderit, quod ſit exitus ſanguinis, qui ſi exeat per corroſionem, dolor adeſt, ſi per reſerationem, nullus adeſt dolor.

Prognoſt.

Signa prognoſtica apud Hip. duo extant. Primo quod omnis deuoratio violenta, quæ efficitur, ſemper eſt mala. 2. relatum in 4. aph. quod ſi difficultas deglutiendi adſit, & collũ verti non poſſit, lethale ſignum eſt. Explicat rationem Galenus, quoniã vbi hæc ſigna adſunt, ſignum eſt virtutem eſſe fere emortuam & iugulatam à ſiccitate. Deglutitio omnia difficilis propter apoſtema, ait Auicenna eſt curatu admodum difficilis. Et vt ait Auenzoar libro primo tr. 10. cap. 18. difficultas deglutiendi, quæ oritur à frigiditate & eſt neruorum mortificatio, lethalis eſt: quod ſi curari debet, neceſſaria eſt ſubita medicamentorum applicatio, alioqui breuiſſime moriuntur.

Omnes deglutiendi difficultates ſunt difficiles curatu, propter tres cauſas. 1. quoniam locus affectus lubricus eſt, quapropter medicamenta facile diffugiũt & dilabuntur. 2. nec addi poſſunt extrinſecus medicamenta, vix enim poſſunt peruenire ad locum affectum. 3. cum omnis affectus indigeat quiete, fere ſemper per partem affectam aliquid defluit, quod curationem omnino impedit. Curatio tota poſita eſt in morborum à quib. depẽdet ſublatione, itaq; ſi morbus ſit obſtructio, ratio curationis eſt, vt tollatur obſtructio: ſi intemperies, curandum vt ea per ſua contraria tollatur: ſi vlcus aut vulnus, vt conſolidetur & repleatur: ſed hę indicationes vulneris non faciunt ad medicum, ſed ad chirurgum.

Curatio. Notabilia in omni fere deglutitionis difficultate.

Quapropter ad particulares morborum curationes eſt deueniendum, quæ vt recte à nobis inſtituantur, eſt neceſſarium vt ſex memoriæ mandentur, quæ in omni fere deglutitionis difficultate ſunt neceſſaria. primum, omnia medicamenta, ſeu omnes cibos, qui accommodantur ad hunc affectum, debere eſſe eiuſdem naturæ, cuius ſunt medicamenta ventriculo accommodata, vt ſcilic. perpetuo habeant vim aliquam aromaticam, atque corroboratiuam: ratio eſt, quia ventriculus

& œſo-

& œſophagus ſunt veræ eiuſdem naturæ, habentq; vnam & eandem tunicam: quo fit vt eadem poſtulent medicamenta. Eſt tamen hac in re nõnihil difficultatis, quoniam cum ventriculus & ipſius os ſit membrũ nobilius, ipſi debentur medicamenta magis aromatica, & magis corroborantia.

2. notandum vt medicamenta ſint viſcida, vt quãdo œſophagum pertranſeunt, poſſint adhærere, etenim niſi habeant hanc facultatem diffugiunt, & niſi non adhærent, nihil efficere poſſunt.

3. quod quæcunque ſumuntur, ſiue ſint medicamenta, ſiue cibi, debent paulatim deuorari, atque id potius ſupino corpore, quam erecto, eo quod ſi hoc ita fiat, medicamenta diutius durant in gula, & per hanc diuturnam moram imprimunt etiam ſuam facultatem magis.

Ex quo colligendum, poſt medicamenta, quę exhibentur in hunc vſum, nunquam eſſe quid liquidum potandum, eo quod ſi ſtatim aliquid ſuperbibatur, medicamentum totum abluetur.

Quarto notandum ex Galen. 13. meth. 17. medicamenta quæ gulæ ſunt accommodata, debere apponi ſupra dorſum, ſcil. per ſpinalis medullæ longitudinem. Ratio eſt, quia ſtomachus perreptat per eam partem, vſq; quo pertingit ad ventriculi os, etenim ſi medicamenta applicarentur parti anteriori, vel non penetrarent vnquam, ſi eſſent debilia, vel ſi eſſent fortia, primo offenderẽt ſpiritalia mẽbra, quam ipſi œſophago auxiliarentur.

Quinto, quod & Auerrh. notauit, medicamẽta & cibos debere eſſe tepidos, eo quod vterq; exceſſus calorem natiuum labefactat, à quo ſalus omnis dependet.

Sexto notandum, ſi debet hæc pars curari, vt in quiete teneatur, & à nulla re irritetur, eapropter omni ſtudio eſt incumbendum, vt nihil à capite defluat per eam partẽ, id quod facile obtinetur per ligaturas, frictiones, & cucurbitulas, ac omnia alia quæ Medici ad auertendum materias excurrentes excogitarunt. Nunc particularia aggredior.

A calida intemperie. Dixi totum curationis huius ſcopum poſitum eſſe in hoc, vt morbus auferatur, quare cum morbus ſit intemperies calida, ante omnia victus ratio eſt inſtituenda frigida. Eligendus eſt aer frigidus, quieſcendum, dormiendum, potus frigidus, vt aqua hordei, cibi refrigerantes, vt brodia, in quibus ſunt decoctæ herbæ, ptiſanæ etiam ſuccus accommodatus.

Quod ſi cum intemperie adſit aliqua ſanguinis abundantia, cito ad phlebotomiam veniendum. Si venam ſecare non liceat, cucurbitulæ ſunt apponendę: ſed eſt notandus locus, ne dorſo affigantur, quia cum cucurbitulæ calefaciant, & vt dictum eſt cum œſophagus ſit in dorſo, ſine dubio augebitur intemperies, ſi cucurbitulæ affigantur: itaque natibus & lumbis ſunt affigendæ.

Præter hæc ſunt & alia medicamenta, ad tollẽdam intemperiem calidam, inter cætera hoc vnum eſt quod ore ſumitur.

℞. Mucilag. pſyllii.
Succi granatorum.
Iulepi viol. an. ℥. ij.
Aq. ſolani.
Portulacæ.
Nymphee an. ℥. iij. Miſ.

Lac acetoſum. In difficultate deuorandi à cauſa calida maxime extollunt vſum lactis acetoſi, ſed vt intelligatur quomodo vtendum hoc remedio, neceſſe eſt ſcire, quomodo fiat acidũ lac, & oxygala. Colum. lib. 12. cap. 8. & Plinius lib. 12. cap. 9. & Gal. 3. de alim. fac. cap. de oxyg. *Quomodo fiat oxygala.* multos monſtrant fuiſſe modos, quibus fiat: ſed inter alios duo ſunt. 1. cum lac in vaſe anguſto ponebatur, cui addebant aquam & cõquaſſabant, donec concreſceret lac, tandem concretum auferebant, & ſale addito conſeruabant.

2. Fiebat & alio modo, quando lacti recẽti lac acidum addebant. Sed quid eſſet lac acidum apud Arabes non ſatis intelligitur, puto tamen id fuiſſe, quod Galen. 7 meth. & in lib. de cibis boni & mali ſucci, vocabat Melcam. Modus quo fiebat explicatur à Conſtant. libro decimo de re ruſt. conſueuiſſe homines vas mundum accipere, atque ſupra carbones ponere, deinde infundere acetum, quod efferueſcebat donec acetum abſumeretur, vbi erat abſumptum acetum, in id vas coniiciebant lac, & ibi per diem & noctem conſeruabant, tum auferebant, eoque vtebantur.

Sed quæritur, an Auicen. etiam commendarit lac acetoſum in deglutitione læſa ob cauſam calidam: & ſi commẽdauit, quonam debeamus vti. Dico licere vti vtroq;, & ratio eſt, quoniam ſi loquamur de oxygalacte, Gal. & Paulus commendant in cauſa calida, pro curãda intemperie ventriculi calida, dictum autem eſt, eadem quę conueniunt ventriculo eſſe etiam vtilia œſophago. Si loquamur de Melca, propter ſui craſſitiem, tenacitatem & frigiditatem conuenit in curatione partium ob aduſtionem laborantium.

Præter hæc quæ intus exhibentur, ſunt etiam alia medicamenta, quæ extrinſecus applicantur, vt eſt hoc:

Topica.

℞. Mucilag. pſyllii.
Succi ſolatri an. ℥. iiij.
Ol. roſarum ℥. j.
Pulu. ror. rub. ʒ. j. ß.
Vini albi ʒ. ij.
Ceræ parum. Miſce & f. linimentum.

Si intemperies fuerit frigida, contraria ratione eſt agendum: aer eſt eligendus calidus,

mouen-

[illegible] ndum, [illegible] etiam potus vini gene- [illegible] aromata, & tandem omnis [illegible] Præterea adminiſtranda [illegible] quam extrinſecus quædam [illegible] in hunc modum:

℞. [illegible]

Piperis.

Caryoph. an. ℈. ß.

Succi maior. ℥. ß.

Maſtiches ʒ. j.

Mellis ℥. ij. Mi. ce.

Extrinſecus etiam conuenit, quod eadem [illegible] laudat Auicen. ol. nardinum & ol. amygd. amar. hoc modo:

Linimentum. ℞. *Ol. amygd. amar.*

Ol. nardini an. ℥. ß.

Ol. de piperib. ʒ. ß.

Pulueris abſynthii ʒ. j.

Ceræ parum, f. linimentum.

Ab intemperie humida. Si ſit intemperies humida, victus inſtituendus ſiccus, in cibo potius aſſa ſunt edenda, quam elixa, & tandem omnes cibi debent eſſe exſiccatorii: primo in medicamentis interius laudatur vſus tryepherarum, theriacæ, myrobalan. chepul. vino conditorum. Poteſt etiam hoc componi:

℞. *Aniſi.*

Spicæ.

Caryoph. an. ℈. ß.

Myrrhæ ℈. j.

Mellis q. ſ. [illegible] mixtura.

E [illegible] nes de[illegible] ent potius fieri [illegible] le quam ſaccharo: quia ſi debent eſſe vi[illegible] idæ, [illegible] hæ [illegible] eant magis [illegible] ad illud [illegible] quã [illegible] ext[illegible] cus conuenit ol. de pip[illegible] [illegible] us, & ol. an[illegible] Si intemperies ſit ſicca,

Ab intemperie ſicca. [illegible] is debet e[illegible] [illegible] us, aer humidus, d[illegible] mendum & q[illegible] endum, balnea aq. d[illegible] is ſunt accommodata: in potu vinum debet eſſe o[illegible] orum, minime adſtringens, [illegible] d potius [illegible] debent incoqui omnia quæ hum[illegible] luæ, lac[illegible] ea.

Ad d[illegible] nd[illegible] m optimum eſt diapenid. diatrag. lac h. vi[illegible] latium molle. Extrinſecus vero conueniunt ol. nymphex, violatum, & de vi[illegible] llis ouorum.

A tumore. Vbi ſit difficultas ab aliquo tumore, mag[illegible] adhibenda cura, vt recta inſtituatur cura[illegible] Primo m[illegible] dici mandant, vt in hoc c[illegible] ſu [illegible] gatur vomitio, quia materi[illegible], quæ educitur per vomitum, vbi in tranſitu ſcopulum inuenerit, adhæret, & propterea tumorem auget: quod [illegible] talis non ſit, quæ poſſit adhærere, exaſperat & corrodit interdum, vt bilis, vt vndiquaq; nocumentum afferat.

An repercutientia ſint admiſcenda. Sed eſt dubitatio, an [illegible] curatione tumorum œſophagi ſit vtendum [illegible] medicamentis repercuſſoriis. Auic. huic ſententiæ inhæret, vt in omni tumore a principio ſit medicinis repercuſſoriis & adſtringentibus vtendum, [illegible] loquitur de externis. De intrinſecis [illegible] eſt quæſtio: alii enim aliam ſententiam ſecuti ſunt. Qu[illegible] in re Auicen. videtur regulam quandam velle tradidiſſe, quod vbi ab humoribus redduntur viæ anguſtæ, ſemper ſit dilatandum, atque vtendum medicamentis potius emolgentibus quam repercutientibus; ita vt hinc & inde variæ fuerint ſententiæ.

De repercutientium vſu [illegible] res hæc non eſt exigui momenti, [illegible] eſt, in nullo tumore œſophagi vnquam eſſe vtendum ſolis maxime repercutientibus, quia periculum eſſet ex vſu horum anguſta via magis coarctaretur: veruntamen vtendum eſt repercutientibus permixtis medicinis diſcutientibus, ita vt [illegible] morbus [illegible] principio, repercutientium qua[illegible] ſit pa[illegible] maior, ſi minus, repercutientium quantitas minuatur, in ſtatu vero prorſus repercutientium & adſtringentium vſus remoueatur. Et in principio conuenit hoc medicamentum:

Medicamentum conueniens in principio. ℞. *Ol. roſati.*

Succi plantag. an. ʒ. j.

Ol. amygd. dulc.

Ol. chamam. an. ʒ. ß.

Myrrhæ ℈. ß. Miſce.

In augmento. In augmentu hoc erit accommodatum:

℞. *Ol. roſati.*

Chamæm. an. ℥. ß.

Ed[illegible].

Ammoniaci an. ʒ. j.

Croci ℈. j. M. f. linimentum.

In ſtatu. In ſtatu omittere oportet adſtringentia & repercutientia, quapropter non erit in vſu ol. roſatum, ſed poterit quis hoc modo vti:

℞. *Ol. rutacei.*

Chamam. an. ʒ. j.

Butyri ʒ. iij.

Ammoniaci ʒ. ij.

Piperis albi ℈. ß. M. f. linimentum.

Ab humore calido. Si deuorandi difficultas oriatur ab humore calido, victus ratio ea eſſe debet, quam declarani, vti [illegible] ab intemperie calida. Inter cætera commendant medici in hoc caſu ſuccum granatorum, & ſuccum ptiſanæ. Pro potu vero abſtinendum ab omnibus calefacientibus.

Quod ſi materia ſit ſanguinea, ſanguinis miſſio eſt neceſſaria, in re[illegible] vten[illegible] m is medicamentis, quæ ſupra [illegible] ſunt, quæ diſcutient & repercutiant in principio, in augmento, quæ minus repercutiant, in ſtatu omnia medicamenta debent eſſe repercutientia. Hæc dico, ſi tumor ad[illegible] calidus, potius ad reſolutionem quam ad maturationem procliuis. Quod ſi potius ad maturationem ſit aptus, hæc remedia ſunt accommodata, quæ maturationem feſtinant, inter cætera conuenit decoctum ficuum aridarum, decoctum iridis, & hoc

℞. *Fol.*

Tumorem maturant. ℞. *Fol. malua. P. j.*
Rad. iridis ℥. ß.
Ficuum aridarum. ℥. j.
Aq. communis ℥. y *Coque donec ſpiſſeſcant, deinde ſpiſſe decocto eſt vtendum.*

Si tumor ſit ex materia frigida, debet ratio victus calefactoria eſſe: ſanguinis miſſionis nullus eſt vſus, & præ cæteris non eſt vtendum medicamentis extrinſecis, quæ adſtringant, aut repercutiant, verum & in principio & in augmento ſemper vtendum eſt his, quæ concoquant & diſcutiant, vt eſt farina hordei, fœnugræc. chamom. bdel [illegible]. Et extrinſecus quidem tali linimento.

℞. *Ammoniaci* ℥. ß.
Ol chamom. ℥. *q.*
Fœnugr. ℥. ß. *M. f. emplaſtrum.*

Intrinſecus vero fœnugræci decoctum conuenit.

Curatio vlcerum in gula. Poſt eruptionem apoſtematis ſolent relinqui in gula vlcera, quæ alias etiam ſponte oriuntur in ea: neceſſe eſt itaque vt habeatur in hiſce caſibus curandi gratia ab vlcere duplex ſcopus, primo, vt abſtergantur vlcera: ſecundo vt poſtquam abſterſa ſunt, conſolidentur.

Ad mundificandum vlcera requiritur, vt medicamenta ſint abſtergentia, verum quando hæc intro ſumuntur, non paulatim haurienda ſunt, ſed celerrime & magno cum impetu, quoniam ſi abſtergendæ ſint ſordes in vlceribus, quo magis medicamenta decurrunt per gulam, eo magis ſanant & detergũt vlcera. Aqua hordei & mel roſatum, tum decoctum lupinorum cum melle roſato, medicamentum eſt ad detergendum accommodatum. Et hæc medicamenta debent eſſe naturæ noſtræ familiaria, eo quia cum in ventriculum ingrediantur, atque ibi permaneãt, ſane niſi ſint amica noſtræ naturæ poterunt quidem prodeſſe gulæ, ſed nocebunt ventriculo.

Medicamenta conſolidantia cum debeant diu permanere, vt operentur, ſupra locum affectum, debent quoque mixta eſſe rebus viſcidis & tenacibus, veluti cum ſyr. myrtinus & lac acetoſum miſcentur cum thure, myrrha, & talibus medicamentis, quæ citra mordacitatem conſolidant. Eſt enim ſententia Galeni in medicamentis omnibus, quæ per os ingrediuntur, fugienda eſſe ea quæ conſolidant, ſed cum mordacitate quadam, vt eſt ærugo, lythargyrium, æris flos, &c.

Quomodo ægri tractãdi qui non poſſunt deuorare. Quomodo igitur ægri ſunt tractandi, ſi nu[illegible] eo [illegible] nequam po[illegible]nt deuor[illegible] maxime h[illegible] ſit neceſſ? Refert [illegible] mulierem ſe vidiſſe, quæ per duos menſes nihil deuorare potuerit, propter hunc affectum, & tandem mortua ſit. In hiſ caſibus inuenienda ſunt remedia. Auenz. lib. 1. tr. 10. cap. 18. tres modos [illegible] ægris ſuccurrere licet.

Primo, vt fiat fiſtula, quæ ſit ex vna parte anguſta, & ex altera lata, ex parte anguſta intromittatur in gulam, per latiorem partem infundatur lac vel vitelli ouorum [illegible] brodio. Et quia ſæpe fit, vt dum hic [illegible] fiſtula in os, vomitus excitetur, inquit Auenz. vbi hoc fit, educatur fiſtula & ru[illegible] natur, ſin vero iterum excitetur, ru[illegible] catur, quouſque æger ſiat aſſ[illegible], vt per fiſtulam nutriatur.

Secundum vt æ[illegible] ponan[illegible] lactis aut brodii, atque ita detineant[illegible] modus videtur mihi ſuperuacuus, [illegible] quamuis arteriæ per corpus diſperſæ [illegible] hãt aerem, atque etiam interdum aquæ tran[illegible] mittant tenuiſſimas, tamen neque [illegible] neque ſubſtantias craſſiuſculas poſſu[illegible] trahere.

C[illegible] 3. melior omnib. modus eſt per clyſteres [illegible] vt ſingulis mane & veſperi clyſteres [illegible] tantur facti ex brodiis optimis, [illegible] pt [illegible] & carnibus eliquatis, & [illegible] vitel[illegible]s. Et quoniam poſſet qui[illegible] Auenzoari, tales res per clyſterem [illegible] nõ nutrire, quoniam Galenus docet, clyſteres non aſcendere ad inteſtina ſuperiora.

Reſpondit Auenzoar, clyſteres medicamentoſos nequaquam aſcendere [illegible] riora inteſtina, propter quod at[illegible] ſtinorum nihil auxiliatur, quo[illegible] dicamenta omnia naturali [illegible] la, ſecus contingit vbi clyſteres alimentares infunduntur, quia tunc facultas attactrix non d[illegible]itatur ſed p[illegible] famul[illegible]ur. & eo magis, quoniam in extremis [illegible] natura conatur vnd[illegible] iaq[illegible] melior eſt omni[illegible] nutriendi modus qui ſit per clyſterem.

Si fiat difficultas ex re aliqua obſtruente, curandum eſt vt res illa vel vomitu, vel hauſtu potius copioſo emittatur. [illegible] ſi os vel ſpina deuo[illegible]tur, impedi[illegible] que d[illegible] tionem, ol. copioſo potato [illegible] poteſt

Si vermes impediant, agendum eſt medicamentis quæ vermes necant. Si ſi pituita craſſa & viſcida, vtendum medicamentis incidentibus, vt oxym. ſci[illegible] d vt dixi, medicamenta hæc debent copio[illegible].

Fiunt etiam à medicis pilulæ plumbeæ, quæ filo alligantur, & deinde præbentur deuorandæ. Hæc enim inſtrumenta abig[illegible]nt materias in gula, deinde filo retrahantur. [illegible] unt etiam [illegible] quæ in neceſſ[illegible] auferant etiam materias [illegible] a locis quæ [illegible]unt.

CAPVT II.

De affectibus ventriculi, & [illegible] de cardial[illegible].

Cum

CVm poſt gulam ſequatur immediate ventriculus, ordo & naturæ & doctrinæ poſtulat, vt poſt hæc vitia gulæ, de vitiis ventriculi tractemus. Quem dicit Theodorus Priſcianus lib. 2. cap. 12. facile vitia ſuſcipere ob poteſtatẽ quam ſortitus eſt membrorum ſibi commodantium. Et Hip. 1. de diæta, aſſimulabat ventrem mari, quod ab omnibus recipit, & omnibus communicat. Quaſi etiam ventriculus tanti, quòd ſit in corpore, vt ab aliis membris facile vitia ſuſcipiat, & iis quoque communicet.

Habet autem ventriculus tres partes, ſuperiorem, quæ appellatur os, appellatur ſtomachus, & frequẽtiſſime vt dicit Gal. καρδίαν, ſiue cor, vt dicit quoque Lucretius. Habet etiam inferiorẽ, quæ appellatur fundus, & quã exiſtimo à Seneca & à Vegetio appellatam eſſe aqualiculum. Habet tertiam partem, totum interſtitium & ſpatium, quod eſt inter os & fundum. Cum autem vnaquæque harum partium peculiaribus morbis exerceatur, ordinis ratio exigit, vt primum de generibus vitiorum oris ventriculi agamus. Vitia oris vẽtriculi ex 5. de loc. aff. 6. quatuor ſunt, cardialgia, nauſea, ſingultus, & omne genus vitiorum quæ circa appetitum oriuntur.

De nomine. Appellatur cardialgia variis nominibus, à Græcis vocatur καρδιαλγίαν & καρδιωγμός: Celſus appellauit quoq; bilem ventriculi. Plin. trãsferre ſolet rationes ſtomachi ſeu vẽtriculi. Arabes vno nomine vidẽtur vſi, nẽpe dolore ventriculi, ſed vere dolor vẽtriculi non ſolũ præſentẽ affectũ ſignificat, ſed multos alios.

Circa aũt nomẽ duo ſunt notanda, vnum eſt ꝙ monuit Gal. 4. aphor. 65. vbi ſcribit, hęc nomina Græca, cardialgiam, cardiacen & cardiogmon interdum confundi & vnam rẽ deſignare, interdum vero varias ſignificare.

Alterum eſt, nomen hoc καρδιωγμὸν tria apud medicos ſignificare. 1. affectionem quãdam ſimilem palpitatione, vt docuit Galenus loco citato & Erotianus in onomaſtico Hip. 2. ſignificatio ponitur ab Hipp. 4. de morbis, vbi ſcribit, bilem nullum alium morbum inferre proprio folliculo, niſi cardiogmon, adeo vt manifeſte Hip. doceat, cardiogmon eſſe affectum veſicæ fellis.

Sed dubitari hoc loco poteſt, quomodo à bile fieri poſſit hic affectus, qui morſum ſignificat in ipſa veſica: ſiquidem Alexan. primo probl. 40. ſcribit, bilem mordere quidem omnes alias partes, ſed propriam veſicam non mordere, ob quandam naturæ quam cum ipſa habet proprietatem: quod ſi verum eſt, non videtur cardiogmos affectus eſſe folliculi bilis.

In hac difficultate à nemine propoſita, ſæpe dubitaui locum illum Hippoc. mendoſum eſſe & eo maxime, quod apud nullum alium ſcriptorem reperitur, cardiogmon eſſe affectum huius partis. Sed vt dimittamus hunc reſponſionis modum, dicere ſoleo, Hipp. eo loco ſæpe populariter eſſe locutum: nam ſcribit ibidẽ, pueros vocare hepar καρδίαν, quod tamen non apud omnes eſt vſu probatum: ſed fieri poteſt, vt hæc conſuetudo loquendi apud aliquos populos extiterit, niſi dicere velimus, pro bile ſeu folliculo bilis intellexiſſe Hip. ipſum iecur, cui implantatur, quaſi cardiogmos ſit paſſio ipſius iecoris, quando ſcil. iecoris parenchyma mordetur à bile. Tertia ſignificatio eſt, quando cardiogmos deſignat affectum hunc præſentem, qui cardialgia nũcupatur, & qui, vt dicit Gal 4. aphor. 17. & 2. de plac. 8. nihil aliud eſt niſi morſus oris ventriculi, factus ab humoribus acribus & mordacibus.

In qua re manifeſte intelligere poteſtis, cardialgiam, quod vulgares ignorant, eſſe affectum longe diuerſum ab eo affectu, qui ab Hippocrate vocatur ἄσην, & à noſtris anxietas. *Differ. cardialgiæ ab anxietate.* Quandoquidem anxietas vt dicit Gal. in explanatione linguarum Hipp. nihil aliud eſt, niſi quidam æſtus ſeu quoddam incendium oris ventriculi, ob quod æger non poteſt quieſcere, ſed modo hunc, modo illum locum mutat: ita vt in cardialgia ſit dolor ex mo[r]ſu facto ab humoribus acribus, in anxietate non ſit dolor, ſed tantum æſtuatio. Vnde etiam intelligitur, quantum fefellerit interpres libr. Hip. de victu acutorum, qui libro 4. text. 90. vbi Hipp. habet hanc vocem, ἄσην, turpiter interpretatus eſt, cibi faſtidium, cum potius interpretari deberet anxietatem.

Galenus 3. de fac. natural. cap. 12. damnans eos qui tollebant facultatem expultricẽ, hoc argumẽto vtitur, quod & in nauſea, & in cardiogmo, ſatis appareat, facultatem expultricem inueniri. Vnde videtur Gal. docere, cardialgiam eſſe opus facultatis expultricis. Sed hæc res maxime dubia eſt, quandoquidem cardialgia eſt pura triſtis ſenſatio, facta ab humoribus acribus, vt non videatur locum habere operatio facultatis expultricis.

Pro hac difficultate à nemine propoſita, dupliciter reſponderi poteſt: vno modo, Gal. eo in loco pro cardiogmo nõ intelligere cardialgiam, ſed palpitationem cordis, quæ eſt opus etiam facultatis expultricis. Alio pacto, etiam in vera cardialgia facultatem expultricem ſollicitari, nõ apparere autem, eo quia triſtis ſenſatio maior eſt, quam ſit operatio facultatis expultricis, quam facultatem operari in cardialgia tradidit Alex. 2. probl. med. 33. Itaque ca[r]dialgia ſymptoma eſt in genere actionis tac[t]us deprauati.

Locus affectus. Locus affectus, vt docuit Galen. 11. de ſym. cauſ. 7. nullus eſt alius, niſi os ventriculi, vt iure dixerit Galenus loco citato, cardialgiam eſſe proprium ſymptoma oris vẽtriculi, bene verum eſt, in cardialgia cor etiam inſigniter

affici, cur autem afficiatur cor os affectus oris ventriculi, Galenus quoque videtur tribuiſſe ſimilitudini, naturæ congeneitatem vocat. Alex. loco citato potius tribuendum dixit vicinitati: ſed cum, vt dicebat Plato in Timæo, membra naturalia ſint valde ſeparata à vitalibus, puto ego non propter vicinitatem cor compati ori ventriculi, ſed potius ob excellentiam ſenſus, qua os ventriculi præditum eſt, & ob quam cordi paſſio facile cõmunicatur.

Cur afficiatur cor in cardial.

A quo morbo fiat card.

Morbus autem à quo fit huiuſmodi ſymptoma, quod dolor eſt oris ventriculi, nullus alius eſt, niſi ſolutio continui. Vnde ſenſus ipſe qui certiſſimus eſt rerum iudex teſtari in hoc affectu poteſt, longe erraſſe peripateticos, qui dolorem ſemper à mala intemperie proficiſci crediderunt.

An à ſola intemperie poſſit fieri.

Sed dubitari hic video, vtrum præter ſolutionem continui poſſit mala intemperies facere cordis dolorem. Nam Auicenna & eius ſectatores exiſtimarunt etiam à ſola intemperie fieri cordis dolorem. Sed ex altera parte ratio & experientia docet, fieri nõ poſſe à nuda intemperie. 1. non poſſe fieri ab humida intemperie, teſtatur Galenus 2. de localibus cap. de dolore capitis, vbi ſcribit, intemperiem humidam nunquam facere dolorem. 2. à ſicca non poſſe fieri, patet, quia vt tradit Galenus lib. de vtil. reſpir. c. 5. ſicca intemperies longo tempore neceſſario introducitur, cardialgia fit ſubito, itaq; non poteſt fieri à ſicca. Præterea ſi fieret à ſicca, in febre hectica, in maraſmo ventriculi appareret frequenter cardialgia, quia tunc maxime exſiccatum eſt os ventriculi: ſed nunquam fere fit cardialgia in his affectibus: q sunt ſicciſſimi. Tertio à frigida non poſſe fieri patet, qa tametſi Hippocrates dixerit frigus mordax eſt, & Galenus 3. de temperamentis cap. 4. dixerit pituitam quandoq; frigidam actu reiici vomitu, nihilominus in corpore viuente nunquam poteſt eſſe frigiditas actualis vſq; adeo inſignis, vt mordeat, & ſolutionem continui faciat. Quarto ſtatuendum eſt idem de calida, quandoquidem diximus calidam intemperiem facere quidem anxietatem, ſed non cardialgiam. Quamobrem concludendum eſt, veram cardialgiam quæ fit cum dolore oris ventriculi non poſſe fieri à nuda intemperie vlla, ſed ſolũ ab intemperie cũ humorib. acribus & mordacibus, qui ſoluentes continuũ, in ore ventriculi morſum & dolorẽ inducũt.

Neque obſtat quod Arabes dixerint, cardialgiam, ſeu ventriculi dolorem fieri à quacunq; cauſa continuum ſoluente, ſiue ſit flatus, ſiue humor, quoniam cum duplex ſit cardialgia, & proprie accepta, & communiter illa ſemper fit ab humoribus acribus & mordacibus 1. de ſympt. cauſ. 7. & 2. de plac. 8. Cæterum cardialgia communiter accepta, hoc eſt, & pro propria & pro anxietate, fit ab omni cauſa ſoluente continuum, vt dicebant Arabes. Atque hoc etiam pacto intelligendus eſt Gal. 8. de localibus 4. vbi ſcribit, à cibus corruptis & crudis fieri cardialgiam.

De cauſis. Internæ cauſæ & immediatæ.

Igitur cauſæ internæ & immediatæ quæ faciunt cardialgiã, ſunt humores acres & mordaces, & biliosi, melancholici, pituita acida & ſalſa.

Mediatæ.

Cauſæ vero internæ, ſed mediatę ſunt, prima ætas, de qua loquens Theod. Priſcianus libro 2. ſuæ med. dixit, iuuenes magis tentari cardialgia, quam ſenes. Senſibilitas oris ventriculi inter has cauſas eſt recepta, vt & complexio calida & ſicca. Vermes quoq; inter has cauſas recenſentur.

Externæ cauſæ.

Inter externas autem primo eſt aer calidus & ſiccus, cibi corrupti, & auctor libro quarto de rat. vict. acut. text. 90. dixit, allia facere anxietatem ventriculi: ieiunia etiam recenſentur ab Hippocrate ſecundo de rat. victus. vbi dicit, eos qui non prandent, tẽtari interdum cardialgia. Venena etiam hunc affectum inducunt, & ea quæ intus ſumuntur, & ea quæ extra inferuntur. Narrat enim Nicander, morſum illius ſerpẽtis hæmorrhoidi inferre cardialgiam.

Quomodo ieiunium hunc affectum inducat.

Circa cauſas duo occurrũt ꝓblemata, primũ, qua ratione ieiunium poſſit hunc affectũ inducere. Secundũ, cur fiat vt aliq̃ ſtatim poſt cibum corripiantur cardialgia, aliqui vero non ſtatim poſt cibum, ſed multas poſt horas.

Pro primo duob. modis reſponderi poteſt. 1. eſt acceptus ab Hipp. libr. 4. de morbis, quo in loco ſcribit ventriculum veluti theſaurum quendam diſpenſare toti corpori cibum, & vbi vacuus eſt, veluti quẽdam creditorem repetere à toto corpore. Quod cum veriſſimum ſit in ieiunio, cum vacuus ſit vẽtriculus, à toto corpore trahit ad ſeſe, vnde ſi quando reperit humores in corpore bilioſos & mordaces, attrahens eos in ſeſe, attrahet conſequenter in os ventriculi, quod violatum ab huiuſmodi humoribus, hunc dolorem incurrit.

Alius modus eſt ex Ariſtot. 13. probl. 7. vbi quærens rationem, propter quam ieiunantiũ ora male olent: inquit ideo eſſe, quia aer contentus in vacuo ventriculo ob motum incaleſcit, atque ita calefactus humores & flatus & pituitam putrefacit, vnde fætor ſequitur. Pari pacto in caſu dicere poſſumus, in ieiunantibus putrefieri humores ventriculi, putrefactos acres & mordaces euadere, ideo vt eleuati interdum in os ventriculi illud corrodant & cardialgiam inducant.

Pro ſecundo dicendum eſt, ideo interdum excitari cardialgiam ſtatim à cibo, quoniam humores, qui in fundo ventriculi quieti manebant, ingreſſu cibi ſtatim ſeſe attollũt, & os ventriculi accedentes illud mordent: cæterũ in aliis cum cibus conficitur, ſolet halitus

& va-

& vapor ater & mordax eleuari, qui impetens in os ventriculi atque illud mordens cardialgiam facit.

Signa. Cardialgia intelligitur, ex inquietudine, ex motu corporis, quod cum quieſcere nequeat, huc atque illuc vertitur.

Cognoſcitur etiam cardialgia, quoniam magno vtuntur ſpiritu, ſuſpiria longa edunt, & præ cæteris dolorē infra diaphragma circa os ventriculi perſentiunt. Nam Galenus ſecundo de plac. 8. & 3. de demonſt. vt eſt apud Nemeſium in lib. de natiuitate hominis cap. vigeſimo, probans timorem nō fieri in corde, vtitur hac demonſtratione, quod in cardialgia, quæ fit à timore, dolor non appareat in corde, neque circa cor, ſed ſubtus ſeptum tranſuerſum. Adeo vt inter ſigna vniuerſalia & præcipua veræ cardialgiæ ſit dolor ſubtus diaphragma, qui dolor non percipitur in anxietate.

Quod ſi efficiatur à cauſa calida, hoc eſt, ab humoribus calidis, acribus & mordacibus, adeſt feruor circa os ventriculi, ſitis, morſus, & dolor inſignis, in ore apparet amaror vel ſalſedo.

Adhæc pulſus denſi ſunt, obſcuri, imbecilles. Sudor fit circa frontem, & dolor modo reuertitur, modo abit, præſertim cum ſit malum à bile, à iecore in ventriculum effuſa.

Ab humoribus frigidis. Si fiat ab humoribus frigidis cognoſcitur, quia nullus adeſt ſenſus caliditatis, nulla ſitis, dolor minor, morſus minor. Sapor in ore acidus, vomunt acidos humores aut melancholiam.

Si fiat à flatu, vel aliis humoribus, cognoſcitur, quia adſunt ructus, diſtenſiones ventriculi, nec dolor permanens eſt, ſed modo fit, modo recedit.

Si fiat à vermibus, cognoſcitur continua roſione illius partis, oris fætore, ætate, vt in infantibus ea quæ excernuntur, & ea quæ per os reiiciuntur, ſolent eſſe veluti excrementa vermium.

Omnis cardialgia mala eſt, dicit enim Plinius lib. 25. cap. 5. omnes dolores malos eſſe, veruntamen aſperrimos eſſe omnium iudicatos, primum qui fiunt à veſica, 2. loco qui fiunt in ſtomacho, adeo vt inuēti ſint qui ob cardialgiam ſibiipſis [illegible] intulerunt. Eſt tamen differentia, ſiquidem dolores vētriculi, qui fiunt à cauſis externis, & qui fiūt propter ſenſus illius partis acutiem, minus mali ſunt, quanquam vt optime notauit Trall. ſi cauſæ externæ vehementes ſint, etiam dolores ventriculi facti ab iis mali ſunt.

Si cardialgia fit cum febre continua, atque magna ſit & frequens, exitialis plane eſt. Adhæc omnis cardialgia diuturna lethalis eſt, quia ſolet ſemper ſequi inflammationem vētriculi, quia morbus exitialis eſt. Quæ fit à vermibus, peſſima eſt; quandoquidem cum vermes pertundant os ventriculi, vulnus inſanabile faciunt. Dicebat Hipp. [illegible] aph. in cardialgia ſi extrema frigida ſint, lethale eſſe. Et in coacis ſcribit Hippocrates, cardialgiā quæ frequenter [illegible] nibus contingit ſubitam mortem minari.

Indicationes ſcopi vniuerſales. Scopi curationis huius mali alii ſunt vniuerſales atque particulares: vniuerſales ſunt, vt quam citiſſime fieri poteſt, hoc ſymptoma tollatur. Cum enim graue ſit, & vires deſtruere ſoleat, ſi cito non ſuccurratur, ſumma pernicies eſt. ſolet autem ſymptoma [illegible], vel ſublatis cauſis, vel tēperatis, aut corr[illegible]is: in cardialgia vtrumque præſtandum erit, vt cauſæ ſi fieri poteſt, tollantur, vel ſaltem vt corrigātur, ne vſque adeo lædant.

Cum a. cauſæ ſint humores acres & mordaces, ratio poſtulat, vt os ventriculi corroboretur, ne ab humoribus vim patiatur. Adhæc ipſi humores vel ſunt vacuandi è ventriculo, vel ſunt deflectendi, vel ſunt temperandi. Et propterea quamprimum contingit accedere ad hos ægros, ſtudendum eſt os ventriculi confirmare medicamentis internis & externis, acrimoniam & mordacitatem humorum obtundere, vel eos euacuare, aut [illegible]ctionibus, ligaturis, clyſteribus, cucurbitulis, veſicantibus, in aduerſam partem deflectere.

Scopi particulares. Atque hi ſunt ſcopi vniuerſales, [illegible]d quia particulares morbos curamus, inprimis [illegible]tandum eſt vtrum humores qui faciunt cardialgiam, ſint calidi ac frigidi: & ſi calidi, vtrum firmati ſint in ventriculo, an ad ventriculum mittantur ab aliis partibus.

Si enim mittantur, totum ſtudium animaduertendum eſt ad reuocandos huiuſmodi humores à ſtomacho, vbi præ cæteris confert vſus clyſterꝭ, frictionum, cucurbitularum, infernis partibus adhibitarum. Conferunt etiam veſicantia, & Arc[illegible] 8. de med[illegible] mentis local. apud Galenum magnopere laudabat vſum ſpongiarum aceto acerrimo imbutarū, & ſupra genua adhibitarum, donec bullas excitet, quod eſt proprium veſicantium medicamentorum.

An vena ſect. conueniat. Poſſet quæri, vtrum vbi humores calidi mittuntur in ventriculum, & præſertim a iecore conuenire poſſit ſanguinis miſſio? In hac re ita decernendum, ſi vires validæ ſint, & corpus aliqua ex parte ſanguine abūdet, magnopere conferre ad auertendos humores, ſanguinis miſſionem.

Sed notandum, mittendum eſſe ſanguinem ab infernis partibus, & potius per cucurbitulas ſcarificatas quam per venæ ſectionem, quia cucurbitulæ ſcarificatæ non modo ſanguinem minuunt, & ſimul etiam peccantes humores, verumetiam magna vi attrahūt & reuellunt humores fluentes ad ventriculum.

Dieta. Sin humores in ventriculo firmati ſint, pri-

primum inſtituenda victus ratio legitima: ideo in primis aer frigidus ſiue temperatus eligatur, dormiendum quantum fieri poteſt, nam dolores omnes ſolent à ſomno magnopere demulceri: motus omnis immoderatus, tam corporis quam animi, fugiendus, & præſertim timor. Scribit enim Gal. 2. de plac. 8, timorem attrahere bilem in ventriculum, & conſequenter cardialgias inducere, quemadmodum etiam faciunt immodici labores. Alius ſemper moſtis ſequetur. Et notate quod ſcribit Hip. 2. de diæta, alui exinanitionem attrahere a capite, & conſequenter ſenſus depurare, ac homines ag[illegible] reddere, & in huiuſmodi caſibus nihil eſt efficacius clyſterum vſu. Exemplum ſit:

Clyſter.

℞. *Hordei P. j. ß.*
Fol. maluæ.
Lactucæ.
Betæ an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d. lb. j. ß.*
Diaphenicon ℥. iij.
Ol. violati ℥. v.
Salis ℨ. j. Miſce.

Potus.

Solco etiam loco decocti vti ſero quoque. Vitanda eſt omnis repletio. Loco potus aq. hordei ſimplex cum vino granatorũ, vel cydoniorum. Vinum etiam ſubadſtringens oligophorum conuenit. Et Gal. 8. de locel. 4. ex Archigene laudat quodcunque vinum placet ægrotanti. Sed ne vos fallat hoc conſilium, notandum in his caſib. vbi præſertim febris abeſt, & vbi ægri reſpuunt omnes cibos, cogi medicos blandiri ægris, & concedere interdum quodcunque placet. Secus autem cum humores calidi & acres ſint, abſtinete a vino oportet.

Cibus.

Cibi tres debent habere conditiones, vt refrigerent, vt obtundant acrimoniam humorum, & vt os ventriculi corroborant. Quare ad refrigerandum conuenit vſus ptiſanę hordeaceæ. vſus lactucarum in iure coctarum.

Pro obtundenda acrimonia conuenit vſus lactis acetoſi, vſus chondri, hoc eſt, farris, quem chondrum dicit Gal. 4. de tuen. valet. 4. acres humores corrigere; conuenit etiam panis non fermentatus, hunc enim videtur commendaſſe Gal. Et hoc modo intelligendus eſt Celſus, quando lib. 2. c. 24. in ſtomachi valetudine commendat vſum panis non fermentati.

Pro corroborando ventriculo conueniũt ea quæ modice adſtringunt, vt ſunt cytonia, meſpila, c[illegible]rium, præ cæteris granata, vel eorum ſuccus. Habetis enim hiſtoriã apud Hip. 2. epi[illegible]ius mulieris, quæ cum laboraret cardialgia, [illegible]urata eſt polenta, & ſucco granatorũ, q[illegible] cibus vim habet & obtundendi humores acres, & corroborandi os ventriculi.

An adſtringentia conueniant.

Sed video dubitari poſſe, qui fieri poſſit, vt in hoc caſu propoſita ſint adſtringentia, ſiquidem Gal. eſt ſententia, 8. de local. 2. vbi exanimat medicamenta Andromachi, adſtringentia non conuenire in affectibus ſtomachi, in quibus praui humores ſuperant, ſed potius conuenire ea quæ purgant, qualis eſt aloe. Reſpondeo, affectus ventriculi vel coniunctos eſſe cum prauis ſymptomatibus, vel eſſe abſque vllo ſymptomate inſigni: illic occurrendum eſt ſymptomati, negle[illegible]o paulisper affectu.

Sin autem ſit affectus coniunctus à prauo ſymptomate, tunc iſte affectus curandus eſt. Cum igitur Galenus loquatur de ſimplici affectu cum humoribus, ſed ſine ſymptomate, iure damnauit vſum adſtringentium, quæ in cardialgia, vbi eſt prauum ſymptoma, iure propoſita ſunt.

Vomitus.

Inſtituto victu ſtatim cogitandum eſt, vtrum æger ſit pronus ad vomitum, necne: ſi pronus, ſtudendum vt vomat, ſed blandis remediis agendum eſt, veluti digitis inunctis, aut penna ol. dulci illita, aut ol. roſaceo iuri communi mixta. Si non ſit pronus ad vomitum, ſtudendum vt clyſteribus acrioribus humores euacuentur per inteſtina. Exempli gratia:

Clyſter acrior.

℞. *decocti maluæ & myrobal. lb. j. ß.*
Hieræ colocynth. ℥. iij.
Mellis roſati ℥. y.
Ol. communis ℥. vj.
Salis ℨ. j. ß. Miſce.

Purgantia commendantur.

Si clyſteribus etiam nequeant humores euacuari, enitendum eſt hoc facere medicamentis. Gal. loco citato videtur cõmendaſſe vſum aloes, pro euacuandis calidis humoribus à ventriculo. Trall. laudat non ſolũ vſum aloes, verumetiã hieræ, quæ calidum medicamentũ eſt. Sed in cardialgia, vbi graue & perniciosum ſymptoma eſt, puto multo tutius abſtineri ab his calidioribus, & vſurpari ea quæ tepidiora & mitiora ſunt, vt ſunt thamarindi, caſſia.

℞. *Pulpæ thamar. ℥. vj.*
Fl. caſsiæ. ℥. vj. M. cum ſacch. f. bolus.

Et notate, hoc in caſu multo melius eſſe vt medicamenta in boli forma exhibeantur, quippe quæ ob diuturniorem moram, & vim emplaſticam, non ſolum euacuant, verumetiam acrimoniam humorum obtundunt.

Corroborationes oris ventriculi intrinſecæ.

Humoribus euacuatis, ſtudendum eſt corroborationi oris ventriculi, medicamentis tum intrinſecis, tum extrinſecis. Intrinſecus conuenit hæc confectio.

℞. *Conſ. roſarum antiquæ.*
Citoniũ ſine ſpeciebus. an. ℥. j.
Corallorum rubrorum.
Boli armeni.
Pulu. cort. grana. an. ℨ. ß pulueriſatis pulueriſandis f. mixtura, cuius capiatur ſingula vice ad quantitatem minoris nucis.

Experimentum.

Et notate experimentum, quod nunquam fallit,

...ate & car-dialgia.

fallit & in anxietate & cardialgia, eſſe, quando ſymptoma vrget, vt offeratur mica panis intincta vel in vino granatorum, vel cytoniorum. Extrinſecus autem hæc inunctio:

Extrinſeca.

℞. *Ol. maſtich.*
Myrthini an. ℥. ß.
Succi cytoniorum. ʒ. vj.
Maſtichæ.
Sumach. ſubt. puluer. an. ʒ. j.
Ceræ parum M. fiat linimentum.

Curatio car-dial. à cauſa frigida.

Si cardialgia fiat à cauſa frigida, videndum eſt, vtrum ęger ſit vomitui diſpoſitus, an non. Si enim facile vomat, ſtudendum eſt vomitui, eo quod hac ratione malum citius ac facilius finiatur. Iuuat autem ad excitandum vomitum vſus oxymel. ſimplic. vſus ſucci raphani, vſus mellis cum iure. Sin autem non facile vomat æger, enitendum eſt clyſteribus inteſtina exinanire. Et in hoc caſu conueniunt clyſteres paulo acriores, quam in cauſa calida:

℞. *Fol. Betæ.*
Centaurij.
Parietariæ an. M. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℔. j. ß.*
Hieræ Logadij ʒ. iij.
Mellis roſ. ſolut. ℥. iiij.
Ol. rutacei ℥. iiij.
Salis ʒ. j. f. clyſter.

Medicamenta purgatoria.

Si etiam hunc in modum res non ſuccedat, deueniendum eſt ad medicamenta purgatoria: & ſic nullum eſt accõmodatius quam hiera, commendata in his caſibus à Galeno. Itaq; hoc modo præſcribi poteſt:

℞. *Diacathol. ℥. vj.*
Spec. hieræ ʒ. iij. f. boli.

Veteres adminiſtrabant hieram pieram, vel cum aqua accommodata in febribus, vel cum vino extra febres. Sed inſuauiſſimus eſt hic bolus, & dicit Aſclepiades, commendatus ab omnibus, hac in re debere medicum curare tuto, cito, iucunde.

Purgato corpore deueniendum eſt ad ea, quæ calefaciunt & corroborant vẽtriculum, vt eſt zedoaria, nux myriſtica, cinamom. theriaca, diaſpoliticon. Et hæc confectio accommodata eſt:

Calefacientia & corroborantia ventriculum.

℞. *Sacch. roſ. antiqui ℥. ij.*
Specierum arom. roſati.
Diaſpolitici an. ʒ. j.
Puls. coriandr. ℈. ij. M.

Extrinſecus conuenit inunctio ex oleo de piperibus, caryoph. His autem ſemper copulanda victus ratio compar, calefaciens, extenuans, vnde & vinum generoſum, ſi non adſit febris, commendatur, & vſus rutæ, ſerpylli, cinamom. coriandrorum.

Si cardialgia fiat à flatu, is medicamentis diſcutiatur, ꝓpterea vſus diacymini, diatriõpip. diacalam. in hoc caſu accõmodatiſſimum eſt. Extrinſecus conuenit hoc fomentum.

Curatio cardial. à flatu.

℞. *Fol. calami.*
Origani an. M. j.
Fl. chamom. P. ij.
Cymini.
Aniſorum an. ℥. ß.
Aq. fœnic.
Cinamom. an. ℔. ß.
Vini optimi ℔. iij. Bulliant ſimul & cum ſpongia fiat fomentum.

An vſus allij conueniat.

Laudant aliqui in hoc caſu vſum frequentẽ allii, ſed auctor 4. de rat. victus, tex. 90. damnat, quaſi faciat ventriculi æſtuationem & dolorem: propterea hæc ſit reſolutio, vbi in ventriculo non ſolum adeſt flatus, verumetiam ingens copia humorum crudorum, tunc abſtinendum eſſe ab vſu allii. Vbi autem ſoli flatus fuerint, magnopere allium conferre.

A venenis.

Si fiat cardialgia à venenis, conandum eſt ea è corpore tollere, vomitu, clyſteribus, deinde vtendum eſt antidotis propriis, ther. mithrid.

A ieiunio.

Si fiat à ieiunio, prouidendum, ne ęgri vnquam patiantur famem, & in his caſibus conſulere ſoleo, vt ſemper aliquid cibi ſecum gerant, ne reperiantur famelici ſine viatico.

Ob excellentiam ſenſus.

Si fiat ob excellentiam & acrimoniam ſenſus, ea ſunt adhibenda, quæ vim habent obtundendi, vt eſt lac, polenta, far, amylum, &c. quæ cum emplaſtica ſint, egregiam vim habent obtundendi.

A proprietate cardialgiam tollentia.

Sunt quæ à proprietate putantur conferre, propoſita ab Archigen. Marcello, Trall. quæ certe non ſunt aſpernenda, vt corallus appenſus ſupra ventriculum. Et forſan inuẽta eſt hæc conſuetudo, vt corallia pueris ſupra ventriculum geſtentur, ad vitandam cardialgiam, in quam ſæpe ex voracitate incurrunt. Cochleæ marinæ in puluerem redactæ, & in aq. vel vino ſumptæ ſimilem facultatem habere putantur.

Fuerunt qui commendarunt tunicas internas ventriculorum gallinæ in puluerem redactas & ſumptas: ſed Galen. 12. ſimpl. hac de re loquens dixit, ſe exploraſſe huiuſmodi medicamenta, & vana deprehendiſſe, vt neq; vos debeatis his nugis adhibere fidem.

An narcotica conueniant.

Dubitari poſſet, vtrum in extremis Cardialgiis, vbi dolor acerbiſſimus & moleſtiſſimus eſſe ſolet, conueniant ea quæ ſtupefaciendo dolorem adimunt. In qua re ſic decernendum iudico. Si cauſa Cardialgiæ ſit frigida, abſtinendum eſt ab vſu ſtupefacientium, quia refrigerant, ventriculus autem refrigeratus eſt irremedicabilis pernicies. Si fiat à cauſa calida, & dolor magnus ſit, vireſq; validę, licebit vti blandiſſimis ſtupefacientibus, require Nicolai Theriaca.

At ſi dolor non ſit magnus, & vires infirmæ, ſtupefacientia vt venena fugiantur. Et hoc eſt quod dicit Galen. 8. de comp. ſec. loc. 3. in ſtomachicis non vtendum eſſe mandra-

gora, & aliis huiuſmodi, quę ſunt aduerſa noſtræ naturæ. Sic Auerrh. collig. 26. dicit, ventriculum magnopere præſeruandum eſſe ab immodice refrigerantibus. 1. quia ſit totus nerueus, & ob id ſubſtãtia & natura frigidus. 2. quia munus vẽtriculi ſit, famulari toti corpori, & detrimentum eius ſit totius corporis detrimentum, ex Hipp. 6. epid. Reprehendit ibid. Galen. Auer. quod dixerit peius eſſe nimium euacuare, quam nimium alterare ventriculum.

CAPVT III.

De Nauſea.

Nomen. ALter affectus ſequitur, qui à Græcis dicitur modo ναυσία modo ναυτία, Latini noſtri Græcos imitati, appellant Nauſeam. Quod vocabulum ſcribit Plut. 6. ſymptomat. 8. deductum eſſe à nauigantibus, eo quod nauigantes ſæpe huiuſcemodi affectu exerceantur. Sunt qui appellant ἀνατροπήν, nos ſubuerſionem; ſed inuenio à pleriſque hanc differentiam poni, quod nauſea contingere ſoleat ante cibum, ſubuerſio autem poſt cibum.

Definitio. Nauſea vt docuit Gal. 1. de loc. aff. 6. eſt cõtinua & frequens ad vomitum propenſio, quam tamen non ſequitur vomitus. Vnde alii maluerunt dicere irritum vel vanum vomendi deſiderium.

Hinc patet eſſe ſymptoma, in genere actionum oris ventriculi læſarum, & locum affectum eſſe os ventriculi corpus, contra quam *Locus affectus.* eſt in vomitu. Læduntur autem in nauſea *Quæ actiones ventriculi lædantur in nauſea.* tres oris ventriculi actiones. 1. tactoria facultas, qua percipitur in nauſea moleſtia & grauitas, cum ſit praua ſenſatio, quæ pertinet ad tactoriam facultatem læſam. 2. vis appetitoria, eo quia nauſeabundi appetunt quod non deberent, quia appetunt vomere, nec appetunt quæ deberent, quia plærunq; cibum refugiunt. 3. vis expultrix, quoniam facultas expultrix conatur id expellere, quod moleſtũ eſt, ſed minime poteſt id commode & facile facere, quia vel læſa vel impedita eſt.

At læditurne etiam retentrix? & cum lædatur expultrix, eſtne hic motus naturalis, an præternaturalis? Breuiter reſpondeo retentiuam & expulſiuam facultatem ita eſſe natura comparatas, vt ſibiipſis inuicem famulentur, quia dum expultrix operatur, retentiua non retinet, & dum retentiua retinet, expultrix non operatur; atq; hoc fit plærunque in omnibus naturæ operibus. Itaque compertum eſſe debet, in nauſea omnino lædi etiam facultatem retentiuam, quia grauata & ſtimulata à re nocente, non poteſt retinere, & ideo facultas expultrix excitata operatur.

Obiectio. At cur ergo Galen. loc. cit. tantum meminit facultatis expultricis? quia opus expultricis facultatis in nauſea euidentiſſimum eſt; operatio retentiua non eſt ita manifeſta, neq; ſenſu apparet.

Reſponſio. De altero autem dicò, nauſeam eſſe partim naturalem, partim vero præter naturam: eſt naturalis, quia fit à naturali facultate, quæ eſt expultrix, & propterea dicit Gal. loco cit. nullum animal neque hominem didiciſſe nauſeam, ſed hoc omnes facere edoctos ab ipſa natura. Dicitur autem præter naturam, quia, tametſi ſua ſponte & à naturali facultate fit, non tamen ab illa ſponte operante, neque naturaliter ſed ſtimulata & impulſa ab obiecto præter naturam, quod eſt res lædens, adeo vt dicere poſſimus, reſpectu agentis, nauſeam eſſe naturalem motum, reſpectu autem obiecti, eſſe præter naturam, & propterea neceſſario ſequi aliquem morbum, qui eſt vel ſolutio continui, vel aliqua intemperies praua, frigida, calida, ſicca, humida, atque ea vel pura & nuda, vel aliquibus humoribus coniuncta.

Ratio propter quàm intemperies nauſeam facit, hęc potiſſimum eſt, quod omnis intemperies reddit imbecillam facultatem expulſiuam, quę deinde ſtimulata cum nequeat res noxias expellere, nauſeam neceſſario inducit. Haud ſecus vnitatis ſolutio facit nauſeam, quandoquidem cum expultrix facultas ſtimuletur, motum illum qui nauſea vocatur, edit.

Video autem aliquem eſſe dicturum, non eſſe neceſſarium vt ſemper nauſea fiat ab aliquo morbo, ſiquidem fit ſæpe à cibis, qui cibi nequeunt ſtatim intemperiem inducere. Res hunc in modum ſe habet, etiam a cibis ſi faciant nauſeam, inducunt os ventriculi intemperiem, quæ licet non ſit habitus, quippe qui longo tempore fit, eſt tamen σχέσις, ſiue habitudo: itaq; compertiſſimum eſſe poteſt, nauſeam fieri vel ab intemperie, vel ſolutione continui.

Cauſæ immediatæ. Cauſæ autem horum morborum ſunt immediatæ vel humores, vel vapores, & illi aut tenues & acres, aut viſcidi: tenues faciũt nauſeam, quoties expultrix oris ventriculi ſtimulatur quidem, ſed propter imbecillitatem nõ poteſt humores noxios expellere. Frigidi autem & viſcidi humores nauſeam faciunt, eo quia etſi facultatem expulſiuam excitent, attamen cum tenaciſſime hæreant, non facile diuelli poſſunt: & hinc eſt vt nitatur quidem facultas expultrix, ſed in vanum, vnde ſequitur nauſea. Id tamen notandum, vbi humores mordaces & acres ſunt, non ſolum facere nauſeam, verumetiam Cardialgiam.

Cauſæ mediatæ internæ. Cauſæ internæ mediatæ ſunt, ætas iuuenilis, ſexus muliebris, acuties ſenſus oris ventriculi. Præternaturales autẽ cauſæ ſunt febres,

præ-

præſertim peſtiferæ, inflammationes, vt iecoris, cerebri, potiſſimum autem renum: nam renes vbi vel inflammati ſunt, vel lapillis obſeſſi, raro contingit quin inducant nauſeam.

Externa. Externæ cauſæ ſunt aer æſtiuus, ſomnus decliui capite factus, nimii corporis motus. Dicebat enim Ariſtot. 2. problem. 28. eos qui laborant & ſudant, ſi refrigerentur, vel ab aqua, vel à vento, ſtatim nauſea tentari. Nauigatio, & præſertim in mari, cauſa eſt nauſeæ; crapulæ & nimiæ ciborum repletiones, cibi pingues & oleoſi, fungi, & inter venena Nicāder Ceruſſæ hoc tribuit, vt faciat nauſeam.

Cur nauigatio excitet nauſeam. Quæſtione dignum eſt, verum & cur nauigatio hanc facultatem habeat excitandi nauſeam. Nam Hip. 4. aph. 14. videtur hoc totum tribuere motioni, eo quod nauigantes cum inęqualiter moueantur, humores qui in ipſis ſunt, agitati, os ventriculi lædunt.

Sed etſi hæc ratio Hipp. aliquo in caſu accommodari poſſit, non eſt tamen vniuerſalis. Qui nauigant in mari, non magis mouentur quam illi qui nauigant in fluminibus, & tamen qui in fluminibus nauigant, non tentantur nauſea. Præterea, ſi ſola motio faceret nauſeam, non deberent omnes ita pati, quia non omnes ventriculum habent humoribus ita plenum, vt agitati à nauigatione debeant hunc affectum parere.

Itaque Plut. in quæſt. natural. cum forſan has difficultates guſtaſſet, dixit, propterea nauigantes in mari magis vexari nauſea quam nauigantes in fluuiis, tum quia odore tetro maris offenſus odoratus ſtomachum agitat, & ad eum humores trahit, tum etiam quia in mari nauigantes magis timent, vt timor etiam magnopere faciat ad generandam nauſeam in nauigantibus in mari. Sciris enim ex Galen. 2. de plac. 8. timorem trahere bilem in ventriculum, & conſequenter nauſeam valde excitari.

Signa. Nauſea cognoſcitur tum ex ipſo aſpectu, & præſertim ex vultu nauſeantis, tum maxime ex relatione ægrotantis. Cæterum an fiat per eſſentiam, an per cōſenſum, cognoſcitur, quia eſſentialis nauſea, vt dicit Alex. cōtinua eſt: non autem ea quę per conſenſum: accedit & illud, in nauſea quæ fit per conſenſum, apparere ſemper aliqua ſigna illius affectus qui facit communicātiam nauſeæ. Quæ fit à cauſis externis, cognoſcitur & ex antecedentib. cauſis externis, & hoc potiſſimum quia cito deſinūt, & ſublata cauſa ſtatim ceſſat nauſea.

Quæ fit à cauſa calida, cognoſcitur ſiti, amarore, vtilitate ex vſu frigidorum. Sic cognoſcuntur etiam cauſæ omnes nauſeæ, iis quibus diximus cognoſci cauſas Cardialgiæ.

Prognoſt. Omnis nauſea eſſentialis mala eſt, quia nō ſolum indicat præſentem affectionem ventriculi affecti ab humoribus, verum etiam ſi fit in conualeſcentibus nauſea continua, eſt infallibile ſignum recidiuæ morbi, quia huiuſmodi nauſea indicat prauos humores ineſſe ventriculo, qui nequeunt extirpari, & ob id minantur renouationem morbi.

Nauſea quæ fit in febribus peſtiferis peſſima eſt, & ſignum exitiale, quia indicat ventriculū à peſtiferis humoribus tentari, quod quidem exitiale ſignum eſt. Sic etiam peſſima eſt quæ fit ab inflammationibus cerebri iecoris; non adeo mala quæ ab affectu renum.

Curatio. Curatio nauſeæ poſita eſt tota in ablatione cauſarum, quia huiuſmodi ſymptoma totum immediate pendet à ſuis cauſis, ita vt ſuperari nequeat, niſi vincantur ipſius cauſæ. Sunt autem cauſæ vel mala intemperies, cum prauis humoribus, vel ſolutio continui facta à prauis ſuccis. *Indicationes.* Quare ratio curationis poſtulat, vt intemperies tollantur, praui humores vel euacuentur, vel attemperentur, & vt ſolutio vnitatis adimatur.

Quod ſi hæ cauſæ non ſint in ipſo ventriculo, ſed in aliis partibus malum communicantibus, ſcopus eſt vt partibus mittentibus perſpiciatur, & vt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, cauteriis, impetus humorum vel vaporum ab ipſo ventriculo amoueatur.

Victus ratio. Eſt autem in omni pene nauſea communis quædam ratio vitæ, quæ nihil pene diuerſa eſt ab eo victu, quem inſtituimus in Cardialgiæ curatione: ſunt tamen quædā particularia notanda. 1. vt ſomnus quantum fieri poteſt, concilietur: dicit enim Auicen. in nauſea curanda eſſe ſtudendum ſomno, quoniam hæc eſt radix curationis. 2. illud peculiare eſt, vt in nauſea adſtringentia adhibeantur, præterquam vbi fit à prauis humoribus: *An somnus aut adſtringentia.* id quod prudentiſſime monuit Galen. 8. de medicamentis local. 3. nam ſi adſtringentia adhibeantur, vbi ventriculus obſidetur à prauis humoribus, quis non videt, neceſſario vſu adſtringentium humores prauos magis compingi & magis ventriculo infigi. Locupletiſſimam ſyluam horum ciborum habetis apud Galenum ex Archigene. Sed notate, non omnia quæ commendantur ſtomachicis eo in loco, conuenire in nauſea: cum enim ſit peculiaris affectus, non poſtulat omnes eos cibos qui ſtomachicis conueniunt. Summatim vt dixi, in nauſea curanda omnes pene cibi conueniunt, qui conueniunt in Cardialgia, quia communes pene ſunt cauſæ.

Si fiat nauſea vel à flatu, vel à cauſa calida vel à cauſa frigida, ne inutiliter eadem repetam, tota ea ratio curationis amplectēda eſt, quam audiuiſtis in Cardialgia.

Tria autem hoc loco & vtilia, & neceſſaria ſunt, quæ paulo diligentius tractare oportet. 1. vtrum quando nauſea fit à prauis humoribus, ſit potius alterandum, an euacuandum. 2. vtrum conueniat vnquam in nauſea

ſanguinis miſſio. 3. quomodo vel euacuandum vel alterandum ſit.

Circa primum variæ & diuerſæ videntur extitiſſe medicorum ſentẽtiæ. Alii enim prætulerunt alterationem, alii euacuationem, & vnuſquiſq; proprias rationes & proprios duces ſecutus eſt. Sed in huiuſmodi digladiatione ſatis erit vobis compertũ habere, quid hac in re faciendum ſit. Itaq; diligenter primum conſiderare oportet, vtrum humores qui faciunt nauſeam, ſint inſigniter praui, an ſint mediocriter praui; vbi ſunt inſigniter praui, cum nequeant ad meliorem frugem deduci, neceſſarium videtur omnino illos euacuare, quia eſt ſententia Galen. quod valde receſſit à naturali ſtatu, nec corrigi poteſt, omnino eſſe à corpore amouendũ. Sin autem non ſint adeo inſigniter praui, videndum eſt vtrum ſint acres & mordaces, an viſcidi & craſſi.

Si peccent propter acrimoniã, obtundendi ſunt & attemperandi, propter quod conueniũt ptiſana, amylum, chondrus, polenta, cum ſucco granatorum. Et Alex. pro attemperandis humoribus huiuſmodi, laudauit aquam tepidam. Sed dicetis, aq. tepida vſurpatur ad excitandum vomitum, cur igitur Alex. non vomitum excitare, ſed humores aq. tepida attemperare ſtudet? Not. aquam tepidam, ſi copioſa ſumatur, excitare quidem vomitum, cæterum ſi in exigua copia bibatur, non vomitum facit, ſed attemperat; & hoc pacto ipſam laudauit Alex.

Aq. tepida humores attemperat.

Sin autem humores ſint viſcidi & craſſi, attenuandi ſunt & incidendi, & hic valde iuuat vſus oxym. ſyr. acetoſi ſimpl. hyſſopi, & aliarum rerum quæ vim attenuandi & incidendi habent.

Vtrum venæ ſectio conueniat.

De venæ ſectione inuenio quoque aliquã inter auctores diſſenſionem, nã ſi videamus Gal. 1. ad Glauc. 14. & omnes alios qui Galenum ſectati ſunt, in ea videntur fuiſſe ſentẽtia, vbi nauſeat ſit, abſtinendum eſſe ab omni ſanguinis miſſione. Ex altera parte Auic. ſcribit, interdum nauſeam curari ſola ſanguinis miſſione, imo vero Matthæus de Gradibus, vir ſua tempeſtate celeberrimus, vbi interpretatur Rhaſem de nauſea loquentem, narrat mirabilem hiſtoriam, ſcil. ſeſe vidiſſe quandam mulierem, quæ acerbiſſima nauſea exercebatur, nec vnquam poterat alio auxilio liberari, niſi ſanguinis miſſione, adeo vt cogerentur medici, etiamſi bis in menſe vexata fuiſſet, toties ſanguinem mittere. Vnde intelligi poteſt interdum ſanguinis miſſionẽ conferre ad nauſeam curandam.

In hac re vt poſſitis eſſe reſoluti, ita decernendum eſt, nauſeam vel fieri per eſſentiam in ventriculo, vel per conſenſum; facta per eſſentiam, omnino reſpuit ſanguinis miſſionem, quia cauſa tota poſita eſt in ea parte, vnde ſanguis miſſus nihil attrahit aut attrahere facit, cum non ſit affectus venarum. In nauſea quæ fit per conſenſum, ſecus eſt: quandoquidem ſiue fiat propter inflammationẽ cerebri, vel renum, vel iecoris, certiſſimum eſt præſidium ſanguinis miſſio; & hoc modo intelligendus eſt Auicen. Ad experimentum Matthæi dicendum eſt, mulierem iſtam non laboraſſe nauſea per eſſentiam, eo quod à ſanguine forſan nimis copioſo tollebantur vapores & ſucci praui in ventriculum, qui nauſeam inducebant, vnde miſſo ſanguine, cum illi vapores & impetus ſuccorum auocarentur à ventriculo, iure vtilitas ſumma ſequebatur.

Quomodo euacuandum & alterandum ſit.

Poſtremum illud eſt, vt ſi euacuare oporteat prauos humores, primum videatur, an æger ſit pronus in vomitum, an potius ſit pronus ad euacuationem inteſtinorum: ſi ſit vomitui diſpoſitus, nihil commodius eſt, quam eum ſtatim prouocare, eo pacto quo diximus in Cardialgia, præterquam quod licet in nauſea paulo validioribus vomitoriis vti, ꝓpterea quod non ita vires deterit nauſea quemadmodum Cardialgia. Sed ſi æger felicius & facilius per aluum euacuetur, tunc veniendum ad vſum clyſterium aerium. Si neque clyſteribus malum finiri poſſit, nitendum eſt noxios humores, ſi craſſi ſint, prius extenuare, incidere & detergere, deniq; euacuare per pharmaca. Sed hac in re monuit Trall. abſtinendum eſſe ab iis medicamentis, quæ magnopere calefaciunt & exſiccant, quia periculum immineat, ne ventriculus contrahat hecticam ſeu intemperiem calidam & ſiccam, & propterea in hoc genere nihil accommodatius inuenitur hiera.

CAPVT IV.

De ſingultu.

Cuius partis affectus ſit.

INter affectus oris ventriculi recenſuit Galen. 5. de loc. aff. 6. alium, qui ab Hipp. Ariſt. & aliis medicis Græcis vocatur modo λυγμὸς, modo λύγξ. An autem ſit oris ventriculi affectus, an aliarum partium, dubitari poteſt. Galen. 5. de loc. aff. 6. & 6. aph. 39. manifeſte docet, ſingultum eſſe affectionẽ propriam oris ventriculi. Alii vero omnes Gal. ſectatores dixerũt, ſingultum eſſe paſſionem ventriculi, & Alex. Trall. non videtur alium cognouiſſe locum quam totum vẽtriculum, imo vero ipſe Galen. 2. de ſympt. cauſ. 6. ait, vt tuſſis fit in pectore, ita ſingultum fieri in gula & ventriculo, adeo vt inter Gal. & alios videatur eſſe contradictio. Accedit auctoritas Auic. qui definit ſingultum fieri in ore ventriculi, ventriculo & gula.

Altimarus qui guſtauit hanc difficultatem, dixit in ſingultu ſemper affectum eſſe os

vétri-

ventriculi, ſed non ſemper affici ventriculum, nonnunquam etiam gulam, adeo vt hic doctiſſ. vir velit in omnibus his locis fieri ſingultum, ſed præcipue in ore ventriculi.

Altimari ſententia in duobus mihi non probatur. 1. cum dicit indifferenter, fieri præcipue in ore ventriculi, quoniam ſi hoc eſſet verum, neceſſarium eſſet fateri, omnes alios ſcriptores erraſſe, qui dixerunt ſingultum fieri in ipſo ventriculo. Et quod male id conſtituerit, eſt & alia ratio non ſpernenda, quæ deſumitur ex Gal. 5. de loc. aff. 6. ſingultum in ore ventriculi fieri tanquam in propria ſede. Nec dicendum, quod Galen. dicat præcipue, dicit enim fieri eo pacto in ore ventriculi, quo fit Cardialgia, nauſea & appetitus, ſed hæ paſſiones fiunt in ore ventriculi. Quare neceſſarium eſt fateri, ſingultum etiam ſemper fieri in ore ventriculi.

An ſingultus fiat in gula. In altero eſt deceptus Altimarus, qui ſcripſit, ſingultum fieri in gula interdum. Quod ſane in gula fiat ſingultus per conſenſum, vt fit à iecore & à cerebro, certum eſt, ſed quod vtitur in controuerſiam, eſt, An & quomodo in ventriculo & eius ore fit ſingultus, ſic fiat in gula? Hoc aſſeruit Altimarus & alii, ſed nulla ratio eſt, vt eorum approbem ſententiam. 1. quia mouetur gula nullo alio motu præterquam attractionis: ſingultus eſt longe diuerſus ab hoc naturali motu. 2. potiſſima cauſa quæ facit ſingultũ, eſt humor acris & mordax; iſti humores nequaquam poſſunt tentare gulam, quoniam natura fecit gulam lubricam, vt non poſſint humores illi adhærere. 3. his omnibus accedit, ſi in gula fieret ſingultus, p. d. fieret quoniam impeditur deglutitio, cum non ſit potior cauſa ad ſtimulandam gulam, quam cum in gula læditur deuoratio. At hoc nunquam probatum eſt experientia, ſimul impediri deglutitionẽ & ſimul gulam tentari ſingultũ: Singultus igitur in gula minime fit.

Nec me mouet Rhaſis auctoritas, qui 5. cont. ait, ſi velociter aliquid deuoratur, fieri ſingultum, vt memoriæ prodidit Alexand. 7. problem 45. quia cum ſit ſingultus ex deuorationis velocitate, non fit propter gulæ læſionem, ſed quoniam cibo velociter ingeſto ventriculus grauatur, & dum nititur expellere quod grauat, facit ſingultum.

Pro reſolutione huius difficultatis. 1. decernendum eſt, an os ventriculi vera ſit ſedes ſingultus. Singultus autem dupliciter poteſt conſiderari, vel ſecundum ſuas cauſas, vel ſecundum ſui eſſentiam; ſecundum cauſas ita ſtatuo, ſingultum tam eſſe in ore ventriculi, quam in ipſo ventriculo: & hoc eſt quod interdum Galen. & alii dixere, ſingultum modo fieri in ipſo ventriculo, modo in eius ore, quia cauſa efficiens huius paſſionis modo ſit in ipſius ore, modo in ipſius corpore. Si ſecundum ſuam eſſentiam conſideretur, ſtatuo illum quidem eſſe in ore ventriculi totum, quia origo huius motus ſemper perficitur ab ipſo ventriculi ore; explicat Galen. cauſam, quoniam os vẽtriculi ſenſu acerrimo pollet, eapropter idipſum eſt, quod primum ſenſione læſionis monetur ad extrudendas cauſas lædentes.

Sed quid dicemus ad Gal. 2. de ſym. cauſ. 6. & 7. quibus in locis dicit, ſingultum in gula fieri? *Ad Gal. loca reſponſio.* Pro mea parte dico, verba Gal. male interpretata occaſionem dediſſe huic errori, dicit enim Gal. fieri ſingultum ſecundum ſtomachum. Iam vero vt docet 3. de loc. aff. ſtomachus ſignificat apud omnes medicos os ventriculi. Si hoc eſt verum, igitur interpretanda ſunt hæc verba ſecundum ſtomachum, non in gula, ſed in ore ventriculi, vti interpretatus eſt vetus interpres. Ideo eo in loco dicit Gal. non in gula fieri ſingultum, ſed in ore ventriculi.

Ad alium locum in 7. Aph. idem eſt dicendum, pro ſtomacho intelligendum eſſe os vẽtriculi. Sic etiam interpretandum eſſe Galenum, omnes ſectatores aſſerunt. Qui huius fuere ſententiæ, nempe quod in gula fiat ſingultus, dixerunt hoc fieri raro, eo tamen in loco Galen. eum fieri inquit vt plurimum in ſtomacho. Si igitur pro ſtomacho interpretari debemus gulam, & non os ventriculi, ſequetur fieri vt plurimum in gula, quod eſt contra ipſos. Ad Auic. dicimus eum in hunc errorem incidiſſe, eiuſque ſectatores, male intelligentes Galeni verba, nec rem expendere volentes. *Auic. notatur.*

Concludo igitur ſingultum & in ore ventriculi, & in ipſo fieri ventriculo, ſecundum cauſas, at ſecundum principium motus, tantum in ore ventriculi, in gula vero non niſi per conſenſum.

Et hinc intelligitur Ariſt. 33. probl. 1. vehemẽter fuiſſe hallucinatum, quod dixerit ſingultũ in partibus ſpiritalibus fieri, quoniam non magis ſingultus originẽ habet in pectore, quam in calcaneis; niſi ad tuendum Ariſt. velimus dicere, ꝙ pro ſingultu aliã affectionem intellexerit, de qua inferius loquemur, quẽadmodum eũ tutatus Petrus Aponenſis. *Locus Ariſtot. explicatur.*

Definitio. Singultus eſt, vt 5. de loc. aff. 6. docuit Gal. & 6. aph. 39. motus ventriculi deprauatus & conuulſorius, ad expellendas res noxias factus. Eſt quidem ventriculi motus, quia eſt purus naturæ effectus. Nam 2. de ſympt. cauſ. 1. dicitur eſſe opus ſolius naturæ, hoc eſt, ſolius facultatis expulſiuæ: quemadmodum etiam dicit Auerrh. 3. collig. 18. nam eſſe motum & opus ſolius naturæ, ex eo intelligere licet, quia non eſt poſitum in libertate noſtra, vel facere ſingultum, vel ſiſtere, vt hinc perſpectum ſit, eſſe purum naturæ expultricis motum.

Eſt

Eſt etiam motus deprauatus; nam ventriculus nullum alium motũ naturalem habet, niſi conſtri[illegible]ionem & dilatationem circa cibum: Nam tametſi in ſingultu ventriculus conſtringatur & diſtendatur, attamen magnopere differt, quia contractio & dilatatio ventriculi circa cibum blãda eſt, & nullo pacto violenta: cęterum contractio & diſtenſio quæ fit in ſingultu, tota inincunda eſt, violẽta tota. Et vt hunc motum exacte teneatis, imaginemini motum in ſingultu ventriculi eſſe valde ſimilem motui chordæ in arcu: Nã primum contrahitur chorda, vbi contracta eſt, ſi dimittatur, magno impetu & ſtrepitu extenditur, haud ſecus ventriculus, qui primum vbi læditur ab aliqua re, contrahitur, & paulo poſt ceſſans à contractione magno impetu extenditur, & tunc ſtrepitum illum edit.

Qualis motus ſit in ſingultu.

Eſt non ſolum deprauatus, ſed conuulſorius, ſiue vt dicit Meſue ſpaſmoſus, nam ſi res exacte examinetur, ſingultus non eſt vera conuulſio, ſed motus ſimilis conuulſioni. Non eſt vero conuulſio. 1. quia conuulſio eſt propria paſſio muſculorum, aut partium habentium muſculos. 2. vera conuulſio contrahit muſculos verſus originem: Cæterum ſingultus cum ſit ventriculi, non eſt muſculorum, quia ventriculus ex toto muſculorum eſt expers. Præterea in ſingultu ventriculus contrahitur in ſeſe, non contrahitur circa principium. Fit hic motus ad expellendam rem, quæ vt ſcribit Auerrho. loco citato, lędit propter malam aliquam qualitatem.

Ex hac ſingultus anatome intelligere licet, ſingultum eſſe ſymptoma in genere actionum deprauatarum. Antequam ad cauſas deſcendamus, duo problemata explicanda ſunt: 1. quiſnam ſit morbus vehementior, ſingultus, an vomitus. 2. cum ab iiſdem cauſis efficiatur vomitus & ſingultus, cur interdum tamen fit ſingultus, & non vomitus, interdum contra, vomitus & non ſigultus.

An vomitus an ſingultus vehementior.

Ad primum, medicinæ ſcriptores non minimam habent inter ſe controuerſiam; Gal. enim 6. aph. 39. ſtatuit, ſingultũ & vomitum eiuſdem generis inter ſe eſſe, quoniam natura in ſingultu nititur expellere, quod ſubſtãtiæ ventriculi eſt impactum: in vomitu id expellere conatur, quod eſt in ſpatio diffuſum; & quia ad extrahendam materiam infixam maiori motu eſt opus, quam ad eam quæ in ſpatio diffuſa eſt, ideo fit quod in ſingultu maior [illegible]it motus, quam in vomitu.

Ex aliqua parte Auic. quatuor argumentis impugnat hanc opinionem. Prima ratio, qua nititur probare, non eſſe maiorem motum ſingultus, eſt, propterea quod vomitus etiam fit ad extrahendam materiam infixam, quoniam non omnis vomitus fit propter materiam in ſpatio diffuſam, ſed etiam propter materiam in ſubſtãtia contentam. Ideo propter hoc non videtur ſingultum vehementiorem eſſe vomitu.

Secunda ratio, verũ non eſſe quod omne id fortius agat, quod nihil expellit, quam ſit id quod aliquid expellit: ea propter neq; verum eſſe, ſingultum eſſe vehementiorẽ, quia à ſingultu nihil expellatur, à vomitu autem ſæpe expellatur.

Tertia ratio, ſingultum præcedere vomitum, cum autem illud quod præcedit aliud, ſit debilius illo quod ſequitur, videri & ſingultum debiliorem eſſe vomitu. Quarta ratio, fieri ſingultum à parua cauſa, & ideo neceſſarium eſſe vt ſit paruus effectus, fieri autem à parua cauſa, inde apparet, quoniam à modico humore, vel grano piperis, fit ſingultus, vomitus autem nõ niſi à grandi cauſa.

Hæ ſunt rationes quibus Auic. conatus eſt reprehendere Galenum & alios, quorũ diſſidium vt concilietur, dicendum eſt, motum vnum altero eſſe fortiorem, dupliciter intelligi poſſe, vel quoad virtutem mouentem, vel quoad corpus motum: ſi primo modo conſideretur, plane eſt ſingultus vomitu vehemẽtior, quia facultas expultrix quæ mouet ſingultum, robuſtior eſt quam ſit ea quæ mouet vomitum. Si conſideretur ſecundum corpus motum, dico vomitum eſſe vehemẽtiorem, hic enim fit cum corpus vẽtriculi contra naturam mouetũr ſurſum, quoniam quod eſt conuexum, fit concauum. In ſingultu autem non ſic mouetur ventriculus, ſed extenditur ſolum & contrahitur, ſic vomitus eſt vehementior ſingultu. Et hoc modo dixit Auic. alio modo ſingultus eſt vehementior vomitu, vt dixit Galenus.

Secundum problema erat, cur fit quod humoribus acribus in ventriculo exiſtentibus interdum fiat ſingultus, interdum vero nauſea. Altimarus putauit hãc eſſe cauſam, quod interdum mordacitas humorum ſit maior, interdum minor; quando maior eſt, fit ſingultus, quando minor, fit nauſea. Hæc ratio mihi nõ probatur, quia interdum nauſea maiorem parit moleſtiam, quam ſingultus. Deinde videmus ſæpe poſt nauſeam excerni humores acres & mordaciſſimos, poſt ſingultũ non, quare colligi poteſt, non fieri ſingultum ſemper à maiori mordacitate.

Ergo eſt hic reddenda eadem ratio quam reddit Auenz. libr. 1. tr. 18. cap. vltim. vbi ſcribit, fieri ſingultum, quia materia quæ mordet, in vnum tantum locum fixa eſt, ad quem locum cum totus ventriculus contrahatur, fit ſingultus, fieri autem nauſeam & vomitum, vbi materia mordens non in vno loco eſt, ſed in pluribus.

Singultus cum ſit ſy[illegible]ptoma in genere actionis læſæ deprauatæ, à m[illegible] dependet, vt ab intemperie: hæc au[illegible]temperies modo

A quo morbo dependeat ſingultus

doc

do eſt pura, modo cum humoribus coniuncta. Sed dignum eſt inquiſitione, An omnis humor intemperiei copulatus faciat ſingultum? Auenz. dicit non fieri à pituita fluida. Cuius ſententiam cum minime probem, ſtatuo ſingultum fieri ſolum ab his humoribus, qui non modo acres, ſed etiam viſcoſi ſunt, vt tenaciter hæreat.

Cauſa. Cauſæ ſingultus apud Hip. 6. aph. 39. ſub duobus generibus ſunt comprehenſæ, dum ait, ſingultum fieri à repletione, aut inanitione. Similiter hoc Hippocrat. oraculum cum Galen. octauo de med. loc. magna cura exsminaret, tria ſilentio nos prætereunda docuit. 1. In omnibus fere exemplaribus Hippocr. manuſcriptis referta fuiſſe illa extrema verba, ſcilicet, ſimiliter & ſingultus. Ex quibus Gal. verbis intelligere poſſumus, etiam in aliquibus exemplaribus deſiderata fuiſſe hæc verba.

Secundum, quod docet Gal. eſt, dubium eſſe an verum ſit quod ſcribit Hippocr. ſingultum ex ſuperpurgatione fieri; Et quoniam Galen. videbat arduam eſſe quæſtionem, dicit ſe illam omittere voluiſſe, & alias inueſtigare. Tertio inquit Galen. verum eſſe, conuulſionem fieri ex repletione aut inanitione, illud tamen de ſingultu ita eſſe perſpicuum, eo quoniam præter inanitionem & repletionem multæ aliæ inueniuntur cauſæ, quæ ſimiliter vere ſingultum videntur efficere.

Alia cauſa ſingu. præter inanitionē & repletionem.

Inter cætera dicit Gal. ichores acres & ſuccos medicamentoſos eos eſſe, qui faciunt ſingultum, neque tamen ad inanitionem aut repletionem rediguntur. Et notandum eſt, apud Galenum deprauatum eſſe textum, legendumque ichores acres & ſucci medicamentoſi, nam ſi quis deglutiat piper, & vinum ſuperpotet, aut diatrionpip. ſingultu corripietur. Cibi corrupti vt in pueris & aliis, etiam faciunt ſingultum. Frigus quoque externum & internum in pueris ſingultum parit. Neq; tamen hæc reduci poſſunt vere ad repletionem aut inanitionem,

Gal. male reprehēdit Hip. Itaque Galen. videtur in duobus Hippoc. arguere. 1. quod non ponat omnes cauſas ſingultus. 2. quod ponat eam quam ponere non deberet, ſcilicet, exinanitionem. Sed Galen. noſtrum ſatis mirari non poſſum, qui adeo facilis fuit, in reprehendendo Hippocrat. qui tamen ipſemet Gal. teſtatur, ſæpiſſime mira quadam breuitate omnia ad partem pertinētia conſcripſit. Vnde non eſt mirum, ſi Hipp. loc. cit. idem fecit, vbi nequaquam ſcribit ſingultum fieri ſolū ex repletione & inanitione, ſed eius ſententia fuit, omnes ſingultus potiſſimum vel ab inanitione partium, vel à plenitudine fieri.

Sed demus Galeno, Hip. voluiſſe, duo ſolum hæc cauſarum genera extare: dico quod propter hoc non eſt reprehendendus, quandoquidem ſi res exacte perpendatur, videmus omnes cauſas à Galeno in medium allatas, non vt dicit Altimarus, ad inanitionem partim, & partim ad repletionem referendas eſſe, ſed omnes ad repletionem. Hoc autem verum eſſe vt intelligatis, ſingulatim eas expendemus. Frigiditas primum facit ſingultum, quia vt dicebat Galenus poros & meatus claudit, vbi pori ſint clauſi, idem dicit retineri excrementa, quæ retenta faciunt ſingultum. Hoc ſi verum eſt, quis negabit à frigore fieri repletionem, & ab ea ſingultum.

Acres humores vbi infixi ſunt tunicis ventriculi, faciūt etiam conuulſionem, propterea quod plenitudinem quandam inducant: nam ſicuti vaſa dicuntur inanita, quoniam carent eo quod cōtinere debent, ſimili modo debent dici plena, quoniā continent id quod non debent: quapropter quoniam in ventriculo ſunt humores acres, manifeſtum eſt ibi eſſe aliquam plenitudinem.

Piper deglutitum ſingultum facere, non ob aliud eſt, vt dicit Alex. 1. probl. 45. niſi quia vētriculus onere grauatus, vel re aliqua mordente ſtimulatus, nititur deponere quod grauat & ſtimulat, & propterea reducitur talis nixus & ſingultus non aliud genus, quam ad plenitudinem. Itaque clare videtur, Hippoc. maxima laude eſſe dignum, qui ſub plenitudine & inanitione mira breuitate complexus eſt omnes ſingultus cauſas.

Cur Gal. dubitarit an fiat a ſuperpurgatione ſingultus.

Sed dubitatur, Cur Gal. in dubium reuocarit, an fiat à ſuperpurgatione? Puto hoc eſſe factum, quoniam vere ſingultum fieri à ſuperpurgatione, ratio non eſt, raro nāq; ex illo fit, & ideo corrigendus Trall. li. 7 c. 13. quo in loco interpres addidit particulā negatiuam, quæ non eſt in textu græco: facit enim vt Alexan. dicit, non raro ex inanitione ſingultum fieri, cum tamen ex rei veritate & mēte Alex. dicat raro ex inanitione ſingultum fieri.

Cauſa autem propter quam efficitur raro ſingultus ex ſuperpurgatione, eſt, quia vt ſingultus fiat ex ſiccitate, magna opus eſt exſiccatione ventriculi, ad quam antequam perueniant ægri, contingit plærunq; vt intereāt. Et quotquot vidi ſingultientes ex ſiccitate & febribus ardentibus, omnes citiſſime perire. Imo Thucyd. & Lucretius referentes illam miram febrim Athenienſium à Gal. celebratam inter alia peſſima ſigna ponūt ſingultus.

Inter cauſas medistas, primo ſeſe offert nobis corporis aptitudo, quis Galen. & Auic. prodiderunt eos facile ſingultibus tentari, quorum ventriculi ſunt valde ſenſibiles. Inter cauſas remotiores, prima eſt crapula annumeranda, pſertim quando velociſſime editur & bibitur. Auenz. & alii inter has connumerant timorem, quoniā in timore ventriculus

Cauſa remota. Crapula.

Timor.

refri-

refrigeratur, & tum hunc edlt motum. 2. modo ſingultum dixerunt fieri à timore, quoniã cum homlnes timent, in panniculis cerebri generatur quidam motus conuulſiuus, quo motu per ſympathiam communicato ori vẽtriculi, fit ſingultus. Sed Arabum rationes admodum mihi videntur infirmæ, illa autem grauior eſt, quæ ſumitur ex Gal. 2. de plac. 8. necnon 3. de adm. anat. quibus in locis ſcribit Galen. ex timore transfundi bilem in ventriculum, qui facit morſum, ita quoq; dicimus hanc eandem bilem ori ventriculi adhærentem facere ſingultum.

Venena. Sunt inter has cauſas præſertim venena, vt quæ proprietate quædam ſingultum inducunt, vt Nicander de vipera, de Echino, de Rubetis dicit, ea ſingultum inducere.

Cur pueri poſt fletum ſingultiant. Sed hic duo ſunt notanda. 1. Cur ſit quod pueri poſt fletum ſingultiunt. 2. Cur à frigore gignatur ſingultus. Quoad primum Gordonius putanit hanc eſſe cauſam, quia dum plorant, ventricnlus malis repletur humoribus, qui deinde vellicantes ventriculum, faciunt ſingultum. Sed hæc ratio mihi tanto auctore videtur indigna, quoniam pueri etiam optimo habitu præditi, & tenerrimi, dũ plorant, ſingultu tentantur. Nec dicendum, quod in his ſint humores vitioſi, nec quod in fletu gignantur: qui enim poteſt breuiſſimus fletus humores ante benigniſſimos reddere acres & malignos? Sunt igitur nugæ. Singultus autem puerorum non eſt ille, de quo loquimur, licet appelletur à Latinis ſingultus, nam ille nulla alia de cauſa efficitur, niſi, quoniam dum plorant, ſpiritus in pulmonibus retinentur, propter aliquos humores delabentes in aſperã arteriam, vel quoniam pueri obliuiſcuntur reſpirare præ ira, vt faciunt phrenetlci, poſtquam cohibitus eſt ille ſpiritus, vbi erumpere nititur, facit tumultum & motum illum qui dicitur ſingultus: de quo intelligenda eſt Ariſt. ſententia, qui 1. problemat 33. ex ſpiritu in partibus circa pulmonem tradidit fieri ſingultum. Quare vana eſt illorum opinio, qui exiſtimant, eandem eſſe de pueris ſingultientibus reddendam rationem, quæ redditur de hoc ſingultu morboſo.

Cur ſingultus a frigore fiat. Ad ſecundum, cur ſingultus à frigore fiat, Auicen. 3. tr. 5. capit. 10. duas attulit rationes propter quas fit ſingultus à frigore. 1. quia vbi friget ventriculus, humores tenacius illi adhærent, & ideo magis vellicantes, ſingultum faciunt; ratio eſt, quoniam frigus condenſat corpus, vbi autem condenſatur, ventriculus retinet excrementa, quæ retenta faciunt ſingultum.

2. Quia frigus ſuo exceſſu lædit ventriculum, quo læſus ſequitur ille motus. Sed hæc mihi diſplicet, quoniam ſi hoc eſſet, ſequeretur quod vehementer refrigerãtia, vt opium & aqua frigida, deberent facere ſingultum, quoniam ſuo exceſſu ventriculum lædunt. Verum longe abeſt vt ab his rebus frigidis inducatur ſingultus.

Signa. Hic affectus non eget ſignis, vt cognoſcatur, quandoquldem nemo eſt, quia non aſpectu ſuo ſtatim intelligat, vbi boc ſymptoma aliquem torqnet. Verum ſi fiat, vt interdum contingit, ex ſuperpurgatione, cognoſcemus, quonlam ſemper aliquæ præceſſerunt purgationes & euacuationes, fluxus, febres ardentes, adeſt macies corporis & faciei, vtilitas etiam percipitur ex rerum humidarum vſu.

Verum ſi fiat ſingultus ex repletione, cognoſcemus, quoniam percipitur grauitas in ſtomacho, tenſio ventris, adeſt ructus, & interdum nauſea. Et ſi fiat ab acribus humoribus, continuo etiam morſus percipitur, ex vomitu quoq; leuabitur æger, vt docet Rhaſes. Et ſi humor calidus ſit, percipitur in ore amaror, adeſt ſitis, caliditas in gula. Si adſit humor frigidus, neque caliditas neque ſiccitas oritur. Si à frigiditate, percipitur frigus circa ventriculum: ſi à cibo ac potu, intelligemus genus ex relatione ægri & aſtantium. Si propter oris ventriculi ſenſum exquiſitũ, cognoſcemus, quoniam qualibet de cauſa vel leui, tentatur ſingultus, vbi vero fiet propter inflammatum cerebrum, & aderunt ſigna inflammationia cerebri. *Iecur inflammatum inducit ſingultum.* Sed qua ratione iecur inflammatum inducit ſingultum? Ea ſcilicet ratione, quam attulit Auerrhoes, quoniam in inflammatione iecoris generatur multa bilis, gignuntur humores virulenti & acres, qui à iecore per venas meſaraicas in vẽtriculum tranſmiſſi, illi adhærent, deinde per conſenſum ſingultum inducunt.

Prognoſ. Singultus omnes qui fiunt ex iecoris inflammatione, ex ſanguinis effuſione, & ex vomitu bilioſo, lethales ſunt, vt teſtatur Hippocrat. & Galen. 4. & 5. aphor. Verumtamen notandum, non omnes ſingultus qui fiunt poſt vomitum, æque malos eſſe, quoniam ſingultus poſt vomitum fieri poſſunt, propter nimiam euacuationem, vel quia adſint reliquiæ humorum mordacium, qui mordendo faciunt ſingultum. Si ex ſuperpurgatione fiat, ſemper lethalis eſt. Si propter acrium humorum reliquias, non ſemper lethalis eſt, ſecundum Hippocrat. 6. aphor. 45.

Cur ſingultus ſenibus ſuperpurgatis lethales. Singultus qui ſuperueniunt ſenibus ſuperpurgatis, lethales eſſe ſcribit Galenus in com. & propter duas cauſas tales ſingultus oriri, nec ſolum eſſe malos, ſed peſſimos. 1. quia omnis ſuperpurgatio eſt mala. 2. quia in ſenibus omnia ſunt mala & periculoſa, ſcilicet propter ætatis imbecillitatẽ. His etiã tertiam cauſam addo, quod in ſenibus ratione ætatis, propter natiuum humidum, quod eſt admodum imminutum, ſi accedat ſuperflua

purga-

purgatio, malum hoc duplicatur: & ideo ſingultus propter has purgationes mali ſunt. Vbi illi fiunt propter animi deliquium, in conuulſione & in affectibus ſoporiferis, ſemper proxima eſt mors.

Curatio. Circa curationem tria ſunt nobis notanda. 1. eſſe aliquos leues & faciles ſingultus, qui medici opera non egent, vt ſunt ſingultus puerorum, & alii multi, quorum omnium Eryximachus medicus apud Platonem in conuiuio tria ſingultienti Ariſtophani remedia dedit.

I. remedium eſt, vt ſternutamentum prouocetur, dicit enim Hippoc. 6. aphor. 13. ſingultum ſuperueniente ſternutamento finiri. Gal. autem in com. afferens rationem, inquit eſſe ideo, quoniam eo occurſu humores infixi ſingultum facientes, elidantur. Veruntamen Ariſt. 13. probl. 1. videtur aliam cauſam dediſſe, cur à ſternutamento curetur ſingultus, quoniam inter cerebrum & pulmonẽ eſt conuenientia, ita vt concuſſo cerebro concutiantur pulmones, & ſic finiantur ſingultus. Nicol. Florent. miratus eſt, Cur Ariſtot. hanc cauſam attulerit, dicitq; ſternutamento finiri ſingultus, & non eructionem, quia ſingultus fit à materia, eructatio à flatibus. Iam vero ex conuulſione facilius eſt, vt materia elidatur, quam flatus. Fateor hanc rationem eſſe conſentaneã veritati, quoniam Ariſtot. ſententia nõ eſt de hoc ſingultu, ſed de illo, de quo ſum locutus ſuperius, quem dixi fieri ob ſpiritum retentum in pulmonibus.

Retentio ſpiritus tollit ſingultum. II. Spiritus retentio iuuat quoque ad tollendum ſingultum, præſertim eum qui factus eſt à frigiditate, quoniam retẽtio ſpiritus calefacit non ſolum partes ſpiritales, verum etiam naturales: calefactis his partibus extinguitur cauſa ſingultus.

Aquæ potus. III. Aquæ potus eſt etiam remediũ, quod leuat eos ſingultus, qui fiunt ob acrimoniam humorum, quoniam acrimonia & tempore & humiditate aquæ valde attemperatur.

Sunt quoque præter hos modos alii modi ſoluendi ſingultum, enumerati à Galen. 1. de humor. vbi dicit eſſe quoſdam motus leues, q. abſtinentia & tenui victu curantur, vt tuſſis & ſingultus, qui motus ſi homines abſtineant ab his faciendis, ac vim inferant naturæ, tolluntur: quicunque igitur volunt tollere ſingultum, ſeipſos cogant, ne faciãt hos motus, ſecundum quod dicit Gal. eſt, vt aduertatur, an ſingultus per conſenſum, aut vero per eſſentiam fiat: Si enim fiat per conſenſum, curationis ratio erit, vt ea pars curetur, quæ malum communicat. Tertium eſt, veram & exquiſitam curationem deberi tantum his ſingultibus, qui ſunt contumaces.

Ratio autem curationis vt dicit Trall. tota poſita eſt in ſublatione cauſarum, quoniam ſymptoma ex ſeſe nunquã vrget, ſolum cauſa eſt quæ medici exigit ſtudiũ. Quare ſi ſingultus factus ſit à cauſa frigida, ante omnia ad ſuperandam cauſam inſtituendus eſt victus, aer calidus & ſiccus, motus, clamores & vociferationes conueniunt, & etiam extremorũ confricationes eorumque ligaturę, balnea calida, iraſci & ſolicitum eſſe maxime conuenit cauſæ frigidę. *Curatio ſingult. à cauſa frigida.* Accedit cibus & potus, qui ſunt inſtituendi calefacientes & exſiccantes, & vt tales reddantur miſcenda ſunt ſemina odorata, aromata, herbæ odoratæ, vt ſunt pulegium, mentha, anethum, origanum, quæ omnia ad finiendos ſingultus ſunt accommodata. Galen. & Aetius commendant vſum Caſtorei, tum olfaciendo, tum cũ aceto bibendo. Idem præſtare putarunt & ſemen rutæ; aquæ frigidæ ſuper faciem inopinata irroratio magnopere conducere dicitur, eo quod hac irroratione ſubita, calor coaceruatur, qui coactus magis calefacit, & proinde cauſam tollit. Præter hæc ſunt confectiones, emplaſtra, linimenta, cerata, quæ vbi contumax fuerit ſingultus, magnopere iuuant, vt hæc:

Confectio pro ſingultu.

℞. *Cyperi.*
Iunci rotundi.
Caryoph. an. ℈. j.
Caſtorei ℈. ß.
Sem. anethi.
Ruta an. ℥. j.
Fol. puleg.
Menthæ.
Abſinthii an. ℥. ß. j. Terantur omnia diligenter & cum melle q. ſ. fiat mixtura ſ. a.

Obſeruandum ergo hoc in loco, medicamenta quę pręparantur aduerſus ſingultum, debere omnia vel cum melle vel cum ſaccharo fieri, eo quia ſic confecta diutius adhæreãt ventriculo, vnde magis iuuant.

Exhibentur extrinſecus fomẽtationes aut ſacculi ex his ſeminib. & herbis odoratis, ſunt & empl. & cerata, quæ magis proſunt, quod diutius hæreant. Vos poteritis parare ſic:

Emplaſtrũ.

℞. *Enula.*
Ruta.
Menthæ.
Abſinthii.
Maſtich.
Cummi.
Zinzib.
Ammeos an. ℥. x. Piſtentur omnia diligenter, deinde cum vino & ſapa excipiãtur, ac in forma emplaſtri imponantur calida ventriculo.

Quoniam autem hæc emplaſtra non poſſunt perpetuo ſuper ventriculum detineri, in ſingultu contumaci quædam habenda ſunt cerata, vt:

Ceratum.

℞. *Bdellii.*
Sagapeni.
Opopan.
Ammon.
Euphorbii an. ℥. ij.

Maſtiches ℥.j.
Cynamomi.
Caſtorei.
Ligni aloes.
Piperis longi an. ℥.viij.
Infundantur omnia gummata & reſina in aceto fiatque ceratum.

Hæc ſi non conferunt, videndũ eſt an præter intemperiem frigidam adſint humores; qui ſi adſunt, præparandi ſunt, & ad eos præparandos laudat Rabbi Moyſes hæc tria, puleg. calamenth. & caryoph. & ſic conficiũtur.

Curatio ſingultus ab humore frigido.

℞. *Fol. pulegii.*
Anethi.
Iunci odorati, an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde
℞ *d d. ℥. iiij.*
Mellis roſ. ſimpl. ℥. j. M.

Vbi ſunt præparati, erunt euacuandi agar. trochiſc. diacathol. pill. de tribus, hiera etiam maxime confert.

A cauſa calida.

Si cauſa fuerit calida, contraria ratione incunda eſt curatio, primum vt inſtituatur victus qui refrigeret. Ex cibis & potibus laudat Auerrh. lactucam & cucurbitã, & inquit ſuccum lactucæ tenuem eſſe, inſtar aquæ, ſuccũ vero cucurbitę eſſe craſſiuſculum, & propterea humores craſſos producere. Aquæ gelidæ vſus eſt etiam vtilis ad finiendos eos ſingultus, qui oriuntur à cauſa calida.

Notandum hic eſt ex Auerr. vt vbi vtendũ eſt aqua, cõmiſceatur mel deſpumatũ, quoniam mel non deſpumatum nocet vẽtriculo, eo magis quoniam vbi cauſa eſt calida, vt ſępe habetis apud Galenum, mel cõuertitur in bilem. Et hoc notandum eſt circa vſum mellis in affectib. ventriculi, ſemper mel deſpumatũ eſſe debere, quoniam cum ſpuma deponitur acrimonia quæ ventriculum offendit.

Melle deſpumato vtendum in vẽtriculis.

Gal. in 3. de med. local. ex ſententia Aſclep. laudat ſtupefaciẽtium vſum, ſed in vſum horum debemus eſſe cauti; præſertim in affectibus ventriculi, quoniam vt inquit Auerr. magnum imminet periculũ, ſi ventriculus paulo plus refrigeretur. Sed quæritur, quando quis vti debeat talibus medicamenti & in quanta doſi? Primo poterit quis vti theri caceenii, aut Philonio, ſed in parua quantitate, vt non excedat ℈. ß. aut ℈. j. vſus diacod. ſyr. de papau. multum conferunt.

Quod ſi calidæ intemperiei copulati ſint humores, vel vomitu, vel per aluum excernantur. Si autem neque per vomitum, neque per anum feliciter poſſint expurgari, eſt deueniendum ad ea quæ acrimoniam attemperãt, vt ſunt pruna, vſus Thamarindorum, lactuca, portulaca, ſuccus granat. vſus ptiſanæ. Gal. 4. de tu. val. ait ſa mirifice attemperare humores acres & mordaces. In hoc etiam caſu ſi alia non conferant, vſus ſtupefacientium eſt accommodatus, ratione prius dicta.

Ex nimia purgatione.

Si vero ſingultus fiat ex nimia purgatione & propter ſiccitatem, in vſu habendæ ſunt balneæ aq. dulcium circa ſtomachum, brodia pinguia, carnes contuſæ, præſertim teſticuli gallorum contuſi, lac amygd. & tandem quicquid natum eſt reſtituere humiditatẽ. Cum autem propter ſiccitatem fit, Auer. laudabat vt manus mollis & delicata retineatur perpetuo ſuper ſtomachum. Si fiat à flatibus & vaporibus, conueniunt omnia illa, quæ diſcutiunt & diſſipãt flatus. Conuenit vſus allii, diacym. aniſ. coriand. quæ nõ non modo intrinſecus accepta, verumetiam extrinſecus proſunt. Si fiat propter ſenſus oris ventriculi ſubtilitatem, vſus ſtupefaciẽtium eſt accommodatus, vt ſcilicet ille ſenſus qui vehementior eſt, obtundatur.

A flatibus.

Propter ſenſus oris ventriculi ſubtilitatem.

Et notate circa potum, in omni ſingultu curando, vt ſemper quicquid potatur, ſiue ſit vinum, vt in cauſa frigida, ſiue aqua, vt in calida, ſemper paulatim & guttatim potetur, quoniam humor guttatim delabens, magis irrorat, & cauſam efficientem ſingultus attemperat.

Si rationalia medicamenta nõ iuuent, Alexand. ne æger deſtituatur remediis, laudat vt ad periapta & incantationes deueniatur, & vtitur teſtimonio Gal. qui in his & ſimilibus caſibus non videtur neglexiſſe horum medicamentorum genus, quia ſi non iuuat, nocere tamen non poteſt. Laudat multa Alexand. vt cyminum alligatum, caſtoreum. Alyſſos mire commendatur, & à Dioſc. & Plut. 1. ſympoſ. problem. 3.

Alex. laudat incantationes.

CAPVT V.

De vitiis appetitus in genere.

QVemadmodum vitia appetitus poſtremum locum habent in tractatione vitiorum oris ventriculi, ſic ſi cõmoditas & neceſſitas cognitionis horum vitiorum expendatur, primum locum habere videntur, præterquam quod appetitus, cũ ſit propria operatio oris ventriculi, conſequenter videtur tractatio vitiorum ipſius eximia & vtiliſſima eſſe.

Vt autem hæc vitia diligenter cognoſcere poſſitis, operæpretium erit cognoſcere, qua ratione fiat appetitus naturalis. Siquidem vt obliquum cognoſcitur cognito recto, ſic appetitus præter naturã cognoſcitur, ſi cognoſcatur appetitus naturalis.

Galen. 1. de ſympt. cauſ. 7. docet, ad generationem appetitus naturalis quinque neceſſario requiri. 1. vt membra totius corporis inaniantur. 2. vt inanita membra attrahãt à venis. 3. vt venæ attrahant à iecore. 4. vt iecur à ventriculo attrahat. 5. vt ventriculus exſugat & titillet os ventriculi.

Quomodo fiat appetitus naturalis.

Sed

Sed priuſquam progrediamur, duo occurrunt conſideratione digna. 1. hunc diſcurſum videri contrarium Gal. quippe qui 3. de natural. fac 13. ſcribit, prius exinaniri ventriculum in generatione famis, quam inaniantur reliqua membra. 2. vt videatur an hic appetitus ſit actio naturalis, an præter naturam. Eſſe eũ præter naturam, illud docere videtur, q̃ appetitus eſt moleſtia quædam, quandoquidem ſit per exſuctionẽ oris ventriculi, ſed moleſtia & exſuctio ſunt res præter naturam: itaq; appetitus videtur eſſe res preternaturalis. Quod fortaſſe cum cognouiſſet Plut. 6. probl. conuiual. dixit, appetitum eſſe germen quoddam morbi.

Pro reſolutione primi dicendum, ventriculum duob. modis nutriri, vno modo p irrigationem chyli: alio modo per ſanguinem contentum in venis. Si priorem nutritionem cõſideremus, hæc efficitur priuſquam membra corporis exinaniũtur: Et de hac loquitur Gal. 3. de fac. natural. loco citato. Sed ſi conſideremus ſecũdam nutritionem, prius exinaniuntur reliquæ corporis partes, quam hic ſanguis conuertatur in ſubſtantiam nutriti.

An appetitus ſit actio natura li vel præter naturam.

Quoad ſecundum in appetitu duo conſiderãtur. 1. actio illa, deinde finis. Si chylificatio appetitus ſecundũ actionem expendatur, cũ hæc actio fiat per quandam oris ventriculi ſolutionem, minimẽ dubitandum, quin ſit quodam pacto res præter naturam, quemadmodum dicebat Plato in Timæo, & Phædro, oẽm indigentiam eſſe rem moleſtam & præter naturã. Cæterum ſi ſpectetur finis, ꝓpter quẽ ſit appetitus, naturalis eſt; cum enim cõtinuo corpora noſtra exinaniantur & conſumantur, oportuit vt natura proſpiceret cibis & alimentorum confectione. Iam vero quia animalia poterant à voluptatibus & contemplatione ita occupari & abduci, vt obliuiſcãtur cibos capere, neceſſe fuit vt natura machinaretur hũc appetitum, per quem animalia [illegible]cta auocantur ab alijs rebus, & cibum capere cogũtur: itaq; facile videre eſt, hac ratione appetitum actionem naturalem eſſe.

Quot modis appetitus vitiatur.

Debet aũt hæc actio, ſi integra futura eſt, non ſolum eſſe circa conueniens alimentum, verumetiã in debita quãtitate & debito tempore. Vbi itaque hæc actio appetitus vitiatur, vel eſt quia fit circa obiecta peregrina & abſurda, vel quia maior aut minor eſt, quam deceret, vel quia non ſit debito tempore: vt iam pateat, quot ſint vitia quę circa appetitũ contingũt, ſc. deprauatio, diminutio, ablatio, aut immoderãtia. Et vt ordine ꝓgrediamur, primo de vitioſo & deprauato appetitu loquar.

CAPVT VII.

De deprauato appetitu ſeu de pica.

De nomine.

HIc affectus ab Ariſt. 7. de hiſtor. animal. vocatur κίσσα, à Gal. κίττα, Latini appellant picam. Vnde aũt ſit deductum hoc nomen, demonſtrat Ægineta & alij, qui hunc affectum ita vocari ſcribunt, ab aue, quæ à Latinis dicitur Pica & comedit terram: qua ratione potuit morb. iſte, in quo terra deſideratur, ſic vocari; nos mallemus ſic vocatũ eſſe, quoniam ſicuti hæc auis plurimis plumis eſt ornata, ſic variæ & diuerſæ res in hoc morbo appetuntur.

An pica & malacia idem.

Omnes qui hactenus de morbo ſcripſerũt, hanc habuerunt ſententiam, a Plinio dictum eſſe Malaciam, imo Altimarus neſcio quo autore motus, dixit a græcis vocari μαλακίαν. Sed quanquam iſti rationes habent pro ſe, ſc. quia Plinius eum nũquam appellauit picam, ſed malaciam: veruntamen vt ipſos non ſequar duabus rationibus moueor. 1. quod malacia proprie ſignificet mollitiem: iam vero mollities ſtomachi eſt alius morbus à pica: eſt enim languor quidam & laxitas, propter quã nec ventriculus appetit cibos, nec continere poteſt. 2. quia Plin. ad malaciam laudat malicorium: ſed malicorium eſt medicamentum adſtringens, quod conuenit quidem in laxitate ventriculi, ſed non in pica: qua propter ſum huius ſententiæ, malaciam alium eſſe affectum à pica.

Hermolaus Barbarus notatur.

Et propterea puto, Hermol. Barbarũ grauiſſimum ſcriptorem, duos commiſiſſe errores. 1. q̃ voluerit animi affectiones eſſe malaciam in prægnantibus. 2. quia exiſtimauit picam, defectionem animi, & malaciam vnum eundemque affectum in mulieribus, cum tamen ſint tres affectus.

Notandus hic eſt error in codice Pliniano lib 23. ca. 6. vbi legitur, Malicorium in malacia prodeſſe, quoniam g[illegible]um mouet infantem, vbi legendum erat, nã guſtatum mouet famem: facile enim alij videbant hanc venam emendationem conuenire.

Natura & definitio picæ.

Eſt itaq; pica appetitus præter naturam, in prægnantib. potiſſimum, ob quem abſurdas res cupiunt, vt carbones, calcem viuam. Dixi in prægnantibus potiſſimum, quia fit interdum etiam in viris, ego etiam ſemel vidi puerum haud aliter terram comedentem quam panem.

Eſt autem pica ſymptoma in genere actionum deprauatarum. Morbus quem ſequitur, intemperies eſt, non quidem nuda, ſed prauis humoribus coniuncta.

Locus affectus.

De loco affecto eſt cõtrouerſia apud Galenũ, à nemine animaduerſa: nã 5. de loc. aff. 6. inquit, vitia appetitus proprie eſſe oris vẽtriculi, ita vt locus affectus in pica nullus alius ponatur à Galeno, quam os ventriculi. Idem cõfirmat 1. de ſympt. cauſ. 7. Cæterum in prædicto loco ſcribit, locũ affectum in pica eſſe tunicas ventriculi imbutas humorib. prauis. Quam ſententiam recepit Aet. li. 6. c. 26. ita vt facile videre liceat, Gal. modo dixiſſe os ventriculi, modo tunicas ventriculi in pica affici.

Pro cuius ſolutione dicendum puto, aliud eſſe ſtatuere locum affectum, aliud cauſam affectus. Si velimus ſtatuere locum affectum ratione ipſius affectus, nullus alius eſt, quam os ventriculi, quia ibi fit prauus appetitus, vbi fit naturalis appetitus. Sed in ore ventriculi fit appetitus naturalis, tanquam in proprio inſtrumento: Igitur & ibi fiet appetitus non naturalis. Si locum affectum conſtituere velimus, quoad cauſam affectus, dico eſſe tunicas ventriculi, quia iſti humores non poſſunt diu conſiſtere & adhærere ori vẽtriculi, quoniam cum praui ſint humores, facerent & alia ſymptomata, vt cardialgiam & nauſeam. Quare dicendum, hos humores eſſe infixos tunicis ventriculi, qui cauſa ſunt huius appetitus.

Ex hoc habetis, fieri picam in mulieribus, affecto ore ventriculi, quia ab humoribus infixis tunicis ventriculi vapor & qualitas praua communicatur ori ventriculi, vnde fit iſte corruptus appetitus. Quare non poſſum laudare Altimarum, & præſertim Fernel. qui dixit, fieri hunc morbum propter humores oblitos ori ventriculi, nam neque ratio hoc perſuadere poteſt, neque Gal. vnquam docuit.

Altimarus & Fern. notantur.

Cauſæ immediatæ huius affectus, vt ex dictis colligitur, ſunt humores praui contenti in tunicis ventriculi. Hip. enim in progn. cenſuit, prauum colorem, & terræ cupiditatem indicare ſanguinis corruptionem, & exſolutionem virium.

Cauſa immediata.

Iam vero cauſę antecedentes mediatę plures ſunt, eſt cõplexio naturalis frigida & humida, & frigida & ſicca, id eſt, melancholica, retentio menſtruorum, & hæmorrhoidum ſuppreſſio in viris, vt retulit Serapio.

Antecedentes mediatæ.

Sed cur potiſſimum in mulierib. prægnantibus vſque ad tertium menſem fiat, cauſa expoſita eſt à Galeno, 1. de ſymptom. cauſ. 7. & Trall. lib. 1. cap. 72. item ab Auicenna 3. ſecundi tr. 2. cap. 12. qui omnes dicunt, talem affectum ideo prægnantibus accidere, quoniam menſes ſunt ſuppreſſi, & fœtus cum ſit paruus, non poteſt conſumere ſanguinem retentum, quo fit, vt per corpus diſtribuatur, diſtributus in ventriculum corruat, ibi corruptus alienam qualitatem contrahat, atque ita appetitum corrumpat, poſt tertium menſem eundem ceſſare, quoniam fœtus iam grandior conſumit ſanguinem retentum, ita vt non poſſit in corpus diſtribui neque ventriculum corrumpere.

Hæ cauſę ſunt certe his auctoribus digniſſimæ, ſed circa ipſas tres oriuntur dubitationes. 1. quomodo fœtus dum nutritur, poſt tertium menſem poſſit conſumere ſanguinem ſuperfluum & excrementitium, ita vt non corrumpatur, ſiquidem Galenus in libro de ſemine & fœtus conformatione, fœtum nutriri ſolum ſanguine puriori: Si hoc eſt, excrementitius relinquetur, retentuſque corrumpetur, & ſic multo magis debet corrumpere appetitum.

Problemata tria proponuntur.

2. Vnde oriatur appetitus rerum adeo externarum: vt ſcilicet aliæ mulieres appetant carbones, aliæ gypſum, aliæ calcem, eſt enim res maxime admiranda.

3. Cur fiat vt populi aliqui veſcantur carnibus Elephãtum, alii locuſtis: & circa hoc dubitari poteſt, an iſti populi ſani ſint, quoniam ſi ſani eſſent, appetitum naturalem haberent: quod autem non ſit naturalis talis appetitus, ꝓbatur, quia fames naturalis eſt inſtituta propter indiuidui conſeruationem: Igitur etiam appetitus naturalis deſtinatus eſt à natura ad nos cõſeruandos & nutriendos: iam vero carnes Elephantum & locuſtarum non videtur ea natura eſſe; & probatur, quoniam refert Agatarchides, populos qui veſcuntur locuſtis cito mori, atque quodã horrendo motu corripi propter vſum huius animalis.

Ad primum reſpondeo, verum eſſe fœtum nutriri optimo ſanguine, non tamen ſequi propterea hoc, quod poſt tertium menſem remaneat ſanguis excrementitius, qui debeat corrumpi, eo quoniam vt ibidem Galen. tradit, hoc tempore mulieres parum comedunt, multum vomunt, ita vt ex inedia & vomitu conſumatur quicquid ineſt ſanguinei excrementi ſimulque ſanguis optimus qui ſuperfluus eſt, inaniatur.

Ad ſecundũ dico id difficilius eſſe, ob varias ſcriptorum ſententias: Auic. huius fuit ſententiæ, quod Pica fiat ab humore non familiari ſeu conſueto, & propterea requiri aliquid contrarium, quod huiuſmodi humorem extinguat aut corrigat: & propterea quæcunque mulieres appetunt, appetere vt remedia. Obiiciat quis Auic. contrarietatem hanc non reperiri: Reſpondent aliqui pro Auic. hanc contrarietatem eſſe occultã, & ſenſibus noſtris immanifeſtam, ita vt ſententia Auic. ſit, appeti rẽs diuerſas, ꝓpter humores non conſuetos in ventriculo exiſtentes, qui exigunt contraria vt remedia.

Vnde oriatur appetitus rerum externarum. Auic. opinio.

Sed hæc ſententia mihi nõ probatur, propter multas rationes: 1. quia ſi verum eſſet, appeti has res tanquam res contrarias, ſequeretur vbi fruuntur mulieres rebus oppoſitis, tanto magis læderentur. 2. quod ſi demus humores hos non conſuetos admittere & requirere contraria, peto ab Auic. cur mulieres non potius exoptent contraria conſueta, quam inſueta; nam ſemper cupiunt res à conſuetudine remotiſſimas, propterea peto ab Auic. cur ſi iſti humores exigunt contraria, potius hæc exoptent, vt pote gypſum, carbones, calcem, quam alias res: ſunt enim multa quę poſſunt eſſe contraria his humorib., & tamen ea non appetunt, ſed hæc peculiaria. 3. videmus ex vomitu, quod mulieres vomunt humores acidos, nihilominus tamen res acidas appetunt

Refutatio. 1. 2. 3.

tum, [illegible] vt [illegible] ſit dicendum tali appetitui contraria eſſe, vt remedia.

Tralliani opinio.

Trall. lib. [illegible] problem. 33. aliam ſententiam ſecutus eſt, ſcribens huiuſmodi appetitus fieri in mulieribus, non ratione contrarietatis, ſed ſimilitudinis, vt ſcilic. appetant carbones, quoniam in ventriculo ſunt affectus carbonibus ſimiles, & ſic de aliis: quam ſententiam ſecuti ſunt omnes recentiores medici.

Refutat.

Quæ tamen Alex. ſententia mihi non probatur, & ad id tribus rationibus moueor. 1. quoniam ſi verum eſſet, fieri propter ſimilitudinem humorum, ſequeretur, vt ſi fruſtur rebus optatis, ſemper malum augeretur, eo quod ſimile à ſimili augetur: ſed contrarium apparet, quoniam refert Fernel. ſe quandoq; nobilem virum vidiſſe, qui cum appeteret calcem, & inſignẽ eius copiam eſitaſſet, nullum nocumentum accepit.

2. Si conſideremus res quæ optantur à prægnantibus, nullam prorſus ſimilitudinem habent, neq; habere poſſunt, cum humoribus: quæ enim ſimilitudo calcis eſſe poteſt, aut carbonum, cum humoribus?

3. Videmus pręgnantes vomitu reiicere res modo acidas, modo ſalſas, neque tamen ſimile quid concupiſcere. Quare Alex. ſententia multa patitur abſurda.

Plutarchus.

Plutarchus in quęſt. natural. quęſt. 20 cenſuit oriri ex intemperie corporis, propter quã humores vertuntur in qualitates acres, aliaſque inſolitas & abſurdas. Fuerunt aliqui qui huius problematis rationes reddentes, dixerunt, ex humoribus corruptis pręgnantium in ſtomacho quoddã veneni genus generari, quod prægnantes dementatur, & ita appetunt, quę appetere non debent, vt accidit etiam à morſu canis rabidi, qui cum delirant, mente male iudicantes timent aquam, quam non deberent timere.

Alia opinio.

Refutat.

Sed neque hæc ſententia admodum firma eſt, propterea quod difficile admodum eſt intelligere, qua ratione in prægnantibus corrupti ſint humores, & hæc faciant potius quã in aliis. Ad hæc contingit ſæpiſſime corrumpi vehementer humores in corporibus prægnãtium, vt apparet ex vomitu, & aliis morbis, neque tamen aliis appetentibus tentantur. Vltimo quod quæritur, cur potius appetant mulieres calcem & carbones quã aliud quid, ex horum ſententia intelligi non poteſt, qui putãt propter mentis ablationem hoc ſequi.

Authoris iudicium.

In re vt puto, difficillima, quid dicam certo non habeo, niſi refugiam ad ſacram illam anchoram qualitatum occultarum, ſcil. quod tales affectus in pręgnantibus non aliunde oriri poſsũt, niſi a qualitate occulta humorum exortorum in corpore & ſtomacho pręgnantium: nam videbimus quoſdam proprietate occulta abhorrentes quædam ciborũ genera, vt refert Petrus Apon. de quibuſdam Germanorum populis, qui abhorrent piſa; & ego habeo puerum qui a primis natiuitatis dieb. abhorruit a caſeo, adeo vt neque odorem eius ferre poſſit, & cum ſit alias ſaniſſimus, aliter fieri non poteſt quam propter qualitatem aliquam occultam. Et quod dico de hoc, pariter de aliis pueris qui terram frequenter appetunt, intelligendum eſt; id enim aliunde ſane nõ poteſt proficiſci, quam à qualitate occulta & ſecreta.

Cur quidã populi victitẽt ex locuſtis.

Plutarchi Reſponſio.

Tertium problema de iis erat qui appetũt carnes humanas & crudas, de illis qui victitãt ex locuſtis, vnde nam hoc oriatur, & an competat corpori. Huius problematis ſolutio allata eſt a Plut. in quæſt. natural. vbi quærens, cur nõnulla animalia cum male valeant, certos quærant cibos, granum, teſtudines, origanum, cancros: inter alia quæ dicit, hanc potiſſimum videtur afferre rationem, quia appetitus cõſequuntur naturales temperies corporis, & prout variæ ſunt temperaturę, ſic etiam fiunt appetitus diuerſi, vt, inquit, euenit in prægnantibus.

Dicendum eſt ſimiliter, hos populos qui hiſce delectãtur cibis, ideo eos appetere, quia peculiares quaſdam habẽt temperaturas, merito quarum varii fiunt & diuerſi appetitus, quæ temperaturę etſi ſint extra naturam, non eſt tamen exiſtimandum, non eſſe hos homines intra ſanitatis terminos conſtitutos. Et intra ſanitatis terminos conſtitutos. Et hoc eſt quod Ariſt. 7. eth. 7. dicit, hos homines qui delectantur carnibus humanis & ferinis, habitus ferinos gerere.

Cur potius abſurdos cibi quam potus appetant.

Sed cum iam his problematib. ſit ſatisfactum, dubium reſtat, cur ſit quod prægnantes, & interdum etiam [illegible], appetant adeo abſurdas res, quoad cibos, & non adeo abſurdos potus. Reſpondeo id quoque contingere, vt potus abſurdi deſiderẽtur, prout docuit expreſſe Gal. 2. de ſymp. cauſ. 7. ſed cur raro id fiat, cogitaui quæ eſſet huius rei ratio, cum à nemine hoc diſputatum inueniam: pro hac vice nullam potiorem inuenio cauſam, quam quod ſit illa quædam naturalis diſpoſitio omnium, quoniam etiam variis ciborum generib. vtimur quam potuum, dum ſani ſumus, vt ſic etiam præter naturam affecti potius errent in varietate ciborum inſuetorum, quam varietate potus. Sed de his ſcitu digniſſimis tractabitur, cũ de inappetentia & fame canina ſermo habebitur.

Signa.

Signa huius affectus ex ſola ægrorum relatione comparãtur, quia audiemus ſemper & viros & mulieres hæc ſua deſideria inculcantes, adſunt anxietates & morſus ventriculi, maciantur, eo quia ſi fruãtur optatis, non nutriuntur, ſi optatis careant, anguntur, ita vt quacunque ratione emacientur.

Prognoſtica.

Malum ſane hoc eſt periculoſum, quoniã vt Rhaſes dicit, ſubſequũtur nauſeæ, Cachexiæ, hydropes, vermium generationes, & alia

plnrima mala pene lethalia: Eſtq; notandum ex Auicenna, facilius curari ęgros eos qui appetũt acida & acuta, quam qui terram & carbones.

Curatio. Curationis ratio tota poſita eſt in euacuatione humorũ, & in malæ temperiei curatione, ad quam omniũ maxime conducit viuendi ratio recte inſtituta, vt ſit aer temperatus, nullo modo craſſus, ſomnusq; humores concoquat, pcurctur: animi accidentia vehemẽtia vitentur, nimia quies & nimiũ otium obeſt: ſit moderata exercitatio, alu' lubrica, clyſterib. ſeruanda, quia clyſteribus à ventriculo leniſſime humores praui educuntur.

Victus ratio.

Potus. Potus debet eſſe iucundiſſimus, vt eſt vinum odoratum, ſuaue, potẽs, generoſum potius quam tenue, nam vina generoſa non diſſipant modo & exiccant humores, verumetiam eos ſimul cum prauis qualitatibus corrigunt & hebetant. Sic cibi debent eſſe optimi ſucci, panis ſemper conditus aniſo, coriãdro, caryoph. vel cinnam. Carnes auium omnium ſunt accommodatiſſimæ, præſertim columbarum aſſatarum, quia non manifeſta ſolum qualitate, imo potius qualitate occulta aduerſus prauos appetitus faciunt. Vitandæ autem ſunt omnes carnes craſſæ & viſcidę, vnde agninæ, caprinę, & ſimiles non laudãtur, propter ſuam craſſitiem & viſciditatem. Rabbi Moyſes 2. aph. ſcribit, portulacam à proprietate occulta valere contra appetitus deprauatos. Ad idem valet etiam ſinapi.

Portulaca. Denique cibi omnes condiendi ſunt aromatibus, & ita conditi maxime conferunt. Laudat Auer. ſecunda menſa vſum amygdal. Laudat etiam rutam, quam tum ipſe, tum alii in hoc caſu maxime prodeſſe ſcribunt.

Ruta. Sed dubium eſt de ruta, quia Plut. 3. ſymp. 1. ex ſententia medicorum ſcribit, rutam eſſe vocatam à græcis πήγανον, eo quod πήγνυσι condenſat ſemen, propter quod dicit nocere prægnantibus. Igitur contradictio eſt inter Plutarch. & Auic. Reſpond. prægnantes poſſe duobus modis intelligi, vel quę vtero iam gerant, vel quæ concipere cupiunt: ſi de prioribus loquamur, ruta non nocet pręgnantibus, ſed ſi loquamur de illis quæ cupiunt concipere, nocet, quia impedit conceptum condenſando ſemen, imo nocet animo, quia eſt ſpecies homicidii, vt locutus eſt Tertull. Ad hæc pyra, cydonia cocta & cinnam. conſperſa iuuant.

An ruta prægnantib. conueniat.

Sed quid ſi hæc omnia non iuuarent mulieres? Auicenna & alii duos nobis modos propoſuerunt, quibus his extremis caſibus ſuccurrere poſſumus. 1. vt quæcunque optantur ab ipſis, conſpurcentur & fœdiſſime parata offerantur, vt ſi cupiant carbones, elixentur vna cum fimo, ſtercore, atq; vrina, atq; ita illis offerantur, vt fœtore perculſæ eorum deponant deſiderium.

2 Modus forſan mundior, vt parentur edulia ita, vt aſſimilentur rebus optatis, vt ſi petierint calcem, fiãt edulia ex carne & ſaccharo, ita vt conſtructa æmulentur calcem, ſi carbones parentur in forma carbonum.

Victu inſtituto ſtatim ad prauorum humorum expurgationem veniẽdum, & primo ſi vomitu poſſunt educi, melius eſt expurgare vomitu quam re alia. Nec moueat vos autoritas Alex. qui videtur damnaſſe vomitũ in prægnantibus, quoniam cum pręcipio vomitum, non vehementem, ſed moderatũ puto, nec video vehementes etiam motus vſque adeo in prægnantib. eſſe damnandos, quãdoquidem experientia cõprobatum eſt, multoties prægnantes laborare vomitu, nunquã tamen vel raro abortire. Probatur igitur vomitus ex decoct. raph. butyro, aq. tepida cum aceto.

Sed ſi non poterit fieri, vt vomitu humores expurgentur, videndum an prægnantes ſint ante tertium menſem; ſi in tertio, eſt Hipp. oraculum, has mulieres non eſſe medicamentis purgantib. tractandas. Sin autem ſint extra tertium menſem, poterunt purgari: tum igitur ſic humores parentur.

Præparans.

℞. *Fol. rutæ.*
Meliſſæ.
Acetoſæ.
Origani. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d.* ℥. *iiij.*
Oxym. ſimpl.
Syr. de mentha.
De beton. an. ℥. *ß. M. & f. potio.* quæ accommodatiſſima erit ad præparandos quoſcunque humores in ventriculo appetitum corrumpentes.

Præparati aũt erunt purgandi, & quoniam in his caſibus, in quibus qualitates occultæ operantur, medici non poſſunt eſſe certi, quod genus humorum præcipue peccet, ea propter medicamenta componenda ſunt quę poſſint omne humorum genus expurgare: vt eſt hoc.

Purgans.

℞. *Agar. trochiſc.*
Rhab. electi an. ℈. *ij ß.*
Cinnamomi.
Macis.
Squinanthi. an. gr. v.
Diacathol.
Confect. hamech an. ℥. *ß. M. & f. bolus.* quod medicamentum ad deuorandum hoc in caſu erit præſtantiſſimum.

Vbi euacuati ſunt humores, ſtudẽdum eſt ſoli ablationi intemperiei, quod conſequemur medicamentis intrinſecis. Extrinſecus hoc vtemur linimento:

Linimentum.

℞. *Ol. rutæ.*
Ol. maſtich.
Ol. Caryoph. an. ℥. *iij.*
Macis.
Polij.
Ladani an. ℈. *6.*

Moſchi

Moſchi gr. iiij.

Ceræ parum M. & f. linimentum.

Similiter ex reb. odoratis quæ poſſunt exſiccare, cōponemus fomētationes, vt eſt hæc:

Fomentum. ℞. *Ligni aloes.*

Croci an. ℥. ij.

Fl. roſarum.

Chamom. an. P. ß.

Fol. abſinthii.

Roſarum an. lb. v.

Vini albi lb. ij. M. & cum ſpongia fomentetur ventriculus.

Intus conueniunt Diamoſchus, Diambra, Theriaca, Mithrid. dianiſum, Diacoriandrū. Soleo ego vti hoc medicamento feliciſſime:

Experimentum in pica. ℞. *Sinapis. ℈. ß.*

Oſſium columb. aſſatorum & in cinerem redactorum. ʒ. j. ß.

Sem. portulacæ ʒ. j.

Cinamom. ℈. ij.

Succi cydoniorum ℥. ij.

Sacch. albiſſimi ℥. iiij. f. mixtura in duplici vaſe ad lentum ignem & huius capiatur vna vice ſummo mane ℥. ß.

Notandū postremo eſt, in parandis omnibus ferculis & medicamentis conferre, vt in his caſibus omnia nitide & ſuauiter componantur, ideo quoque licet alicui hæc medicamenta in duplici vaſe coquere, quod ſemper vtiliſſimum eſt, eo enim medicamenta redduntur ſuauiora & vtiliora.

CAPVT VII.

De inappetentia.

Qvomodo appetentia in animalibus inducatur, variæ fuerunt philoſophorum opiniones. Emped. dixit eam fieri ex inopia alimentorum. Democr. ex diſſonantia meatuum & corpuſculorū. Maior pars recte ſentientium fuit eius ſententiæ, quod fames oriatur ex inopia alimenti, & hanc habuerunt Ari . & Plato: famem enim & ſitim eſſe triſtitiam quandam dixerunt.

Eſt igitur eſſentia appetentiæ & tota eius natura indigētia quædam; ſed quoniam præter indigentiam & inopiam, ad inducendam famem concurrunt duæ aliæ conditiones, ſc. oris ventriculi ſuctio facta propter indigentiam, & ſuctionis perceptio, ideo tota appetitus eſſentia in hoc eſt, quod ſit perceptio ſuctionis in ore ventriculi, facta ex indigentia. Itaque vbi non eſt ſuctio, vel ſi ſit, nō percipitur, dicitur appetentia deſtrui & diminui, ita vt ſi nullo modo percipiatur neq; fiat ſuctio, dicitur à Galen. ἀνορεξία, vt Galen. teſtatur 1. de ſympt. cauſ. 7. dicitur ab Hipp. ἀποσιτία, vt idem Galen. teſtatur in lib. ling. Hipp. & 4. aph. 17. *Appetitus eſſentia in quo conſiſtat.*

Altimarus græcæ linguæ ignarus, putauit apud Hipp. idem eſſe ἀποσιτίαν, ἀνορεξίαν, & ἄσην, ſeu anxietatem: ſed anxietas non minus diſtat ab inappetentia, quam cælum à terra; nā ἄση eſt corporis quædam inquietudo: ſed Altimarus fuit deceptus ab interprete Hip. 4. acut. 9. & 5. aph. 6. qui peſſime fuit interpretatus vocem illam.

Eſt itaq; inappetētia, ſeu ἀνορεξία, quoniam non à facultate naturali, ſed animali appetitur cibus, & eſt quoniā nullo modo percipitur ſuctio oris ventriculi. *Ἀνορεξία quid.* Vbi vero ſuctio fit quidem, ſed obſcuriſſime, ita vt naturalis facultas appetitrix non moueatur, ſed ſolum facultas animalis, fit appetitus diminutus, vel appetitus deiectio, & à Gal. dicitur δυσορεξία. *Δυσορεξία.* Gal. 1. de pulſ. 1. & 18. dicit, eos qui habent appetitum deiectum, dici ab Hip. ἄσιτος, alios vero qui nihil appetunt, ἀπόσιτος.

Itaq; differt deiectio appetitus ab inappetentia, quoniā in inappetentia neq; voluntarie mouentur hoēs ad capiendum cibum; in deiectione aūt appetitus, etſi naturaliter non moueantur ad capiendum cibum, mouentur tamen electione ſeu voluntate, quia etſi non appetunt cibos, non tamen reſpuūt oblatos.

Inappetentia igitur & deiectio appetitus (de his namque ſimul agemus) ſunt ſymptomata in genere actionis naturalis appetitricis læſæ: læditur autem facultas appetitrix ablate inappetentia, diminute vero in deiectione appetitus.

Locus affectus eſt os ventriculi, cum enim hæc pars ſit inſtrumentum famis & appetitus naturalis, neceſſario eſt ſedes vitiatæ appetentiæ. *Locus affectus.* Morbus aūt a quo dependet hoc ſymptoma, eſt intemperies ventriculi, tam cum, quā ſine materia. *A quo morbo dependeat.* Materia autem vel in ipſo vētriculo generatur, aut aliunde ad ventriculum tranſmittitur. Auer. 3. collect. 2. ait, quod cum omnis operatio naturalis fiat à temperatura partis, neceſſario etiam corrumpatur & deſtruatur operatio à temperatura eiuſdē partis.

Sed dubitatio eſt, vtrum inappetentia fiat ab omni intēperie, tā à calida quam à frigida. *Cur fiat à frig. intemp.* Trall. li. 7. & Ægin. li. 3. c. 23. manifeſtis verbis docuerunt, anorexiam fieri tum à frigida, tū calida. Sed duas huic cōtrarias ſententias inuenio; vnam qua oſtenditur fieri à frigida, altera qua oſtenditur fieri à calida. A frigida lædi, hoc eſt, auferri, & imminui, probatur ex Auic. quod frigida intēperies deſtruat & imminuat operationes, calida autē deprauet & corrumpat. Cum igitur inappetētia & appetitus diminutus ſint operationes ablatæ & diminutæ, videtur conſtituendū eſſe fieri à ſola intemperie frigida. Huic ſententiæ videtur famulari auctoritas Ariſt. quando dixit appetitum eſſe famem calidi & ſicci.

Ex altera parte eſt auctoritas Galeni & Auic. *Cur à calida intemp.* Galeni quidem, quia is in arte med. tradens ſigna frigidi & calidi vētriculi dicit, frigidum ventriculum bene appetere, & male

concoquere, contra calidum: vt videatur certa Galeni ſententia, inappetentiam fieri potius à calida intemperie. Idem 1. de ſymp. cauſ. 7. dicit, melancholiam ſua frigiditate appetitum facere, id quod etiam multo luculentius tradidit Auic. 2. primi, doct. 1. c. vlt. vt ſi appetitus fiat à melancholia aut frigiditate, videatur imminui & deſtrui à calido.

In hac dubitatione dicẽdum puto intemperiem aut modicam eſſe, aut inſignem: ſi inſignis ſit, quæcunque ſit ſiue calida, ſiue frigida, deſtruit & appetitũ imminuit, ſi autem non inſignis intemperies, dico frigidam potius facere appetentiam, quantum ſit ex ſeſe, & calidam facere inappetentiam, non quidẽ quia refrigerẽt vel calefaciant, ſed quia frigida intẽperies corrugat & exſugit os ventriculi, ſicuti calida relaxat, emollit, & replet, quæ actiones incõmodant magnopere appetitui.

Galenus & Auic. ſatis confuſe & implicite propoſuerunt cauſas inappetẽtiæ, ſed quia hunc affectum cotidie medici ꝑ manibus habent, vtiliſſimum eſt, omnes cauſas indagare & cognoſcere: propterea vt facilius memoria tenere poſſitis, eas ſub ſex capitibus diſerte & proponere & declarare conabor. Nam nõ fit appetẽtia, vel quia nõ euacuatur corpus, neq; fit vlla reſolutio, vel quia non fit exſuctio oris ventriculi: vel quia ſi fiat, non percipitur neq; ſentitur, vel quia inſtrumentum omnium operationũ, nempe calor læditur, vel quia humor melancholicus, quẽ dicunt Arabes mitti à liene per venam in os ventriculi, ad excitandam famem, non mittitur, vel quia peccatur in cibis, aut quantitate, aut ſubſtãtia, aut qualitate, aut tempore, aut ordine, aut præparatione & condimento.

Cauſa inappetentiæ.

Non euacuatur neque reſoluitur corpus, vel quia nimis plenum eſt, vel quia nimis obſtructum. Fit autem plenum corpus, ſi vel retineãtur euacuationes conſuetæ, vt menſtruorum, hæmorrhoidum, vel ſi retineantur feces & excremẽta: nam ſcribit Hip. 4. de morbis ex retentis fecib. repleri corpora, & morbos ex plenitudine oriri: repletur præterea vbertate & copia ſuccorum, & præſertim crudorum humorum: nã hac ratione poſſumus reddere cauſam effectuũ humorũ quorundã mirabilium, relatum eſt enim à Dino medico fuiſſe mulierẽ quandam ſuo tempore quæ ſeptem annis ſine vllo appetitu & cibis vixerit. Albert. etiã Magnus narrat, fuiſſe multos q & 6. & 7. & pluribus menſib. ſine cibo vixerunt. Sed ꝙ omnem admirationẽ ſuperat, eſt quod narrat Olym. de ſententia Ariſt. Hic enim in com. ad Phædonem Plat. ſcribit, Ariſt. teſtatum eſſe vidiſſe quendam qui toto ſuæ vitæ tempore nec comedit, nec dormiuit, & addit, hunc quoties nutriri voluit, ſeſe expoſuiſſe ſoli. Et Plut. 8. ſympoſ. 9. refert auiũ Thimonis philoſophi conſueuiſſe ſingulis annis in Sicilia latere in cauernis ſine cibo. Et certe illud fieri poteſt, vt aliqui homines inueniãtur vſq; adeo pleni crudis & frigidis humorib. vt poſſint & viuere & conſiſtere pluribus mẽſib. atque annis ſine appetitu & cibo externo.

1. Quia non euacuatur corpus.

Otium quoque ex cauſis eſt quibus repletur, & conſequenter ſine appetitu ſit, vnde cũ Socrates ambulabat, dicere ſolebat, ea exercitatione ſibi obſonare famem, quaſi motus appetitum faciat, & otium inappetentiam.

Obſtruitur aũt corpus ita vt inappetentiã faciat, vel vſu balneorum adſtringentium, vel aliqua alia cauſa obſtipante. Auic. huc numerat etiam frigus externum.

Sed in Auic. apparet contradictio; nam 13. tertii tr. 1. cap. 7. ſcribit frigus externum appetẽtiam excitare, & probat exemplo populorum ſeptentrionaliũ, qui famelici eſſe ſolent. Idem etiam ſcriptum eſt ab Hip. in lib. de aere, aquis & locis, imo & ratio docet ita rẽ ſe habere: ſiquidem frigore externo calor naturalis augetur, & conſequenter corpus magis euacuatur, & appetit, vt inde animalia hyeme melius habere comperiantur.

An frigus externum ſit cauſa appetentiæ.

Vt autem hæc cõtradictio tollatur, dicendum eſt, frigus externũ poſſe conſiderari dupliciter, vt ſupra diximus. Alterũ genus cauſarum, quod ſc. non fiat ſuctio oris ventriculi, oritũ vel quoniam facultas expulſiua membrorum expellit, & cum expellat, non poteſt attrahere à membris, quoniam hę duę facultates, expultrix & attractrix, raro ſimul operantur, hoc autẽ dicit Auic. contingere in febribus, in quib. non fit appetentia, quoniam membra expellũt, & cũ expellant, non poſſunt attrahere: quanquã multę ſunt aliæ cauſæ, cur in febribus non fiat appetentia, ſc. immodica ſitis & intemperies, & multa alia de quib. hic nõ eſt dicendi locus, vel quoniã attractrix facultas debilis facta eſt: fit autem debilis propter duo, ſcil. intemperiem, & immoditam euacuationem, pręſertim vero ſanguinis.

Quod autem ſuctio non ſentiatur, (quod eſt tertium genus cauſarum) fit vel quoniam facultas ſenſitrix non mittitur à cerebro, vel quoniam non dimittitur à neruis, vel quoniam non recipitur à ſtomacho. Non mittitur à cerebro, vel quoniam cerebrum ipſum patiatur, vt in phrenitide & melancholia, in quibus non fit appetentia, quoniam facultas ſenſitrix ob cerebri ægritudinem non tranſmittitur ab ipſo: aut non mittitur à cerebro, quoniam alio deflectitur facultas quam ad ventriculum, vt eſt in mœroribus, in profundis cogitationibus, nam & qui mœrore capti ſunt, & qui profunde cogitant, non appetunt.

Vel nõ dimittitur à neruis: nerui n. ſextæ cõiugationis ſunt canales, per quos ſenſitrix facultas mittitur ad os vẽtriculi, vbi hi nerui

ita

ita compreſſi ſunt, vt facultas permeare non poſſit, fit inappetentia.

Stomachus læditur. 1. per eſſentiam.

Vel quia ſtomachus non recipit, propter multas cauſas, vel quoniam eſt læſus per conſenſum, aut per eſſentiam. Per eſſentiam læditur, quando aliqua inſigni intemperie affectus eſt, quando humoribus prauis repletur, quando à vermibus infeſtatur. His omnibus de cauſis efficitur, vt ſtomachus recipere non poſſit actum & efficaciam appetitricis facultatis.

2. per conſenſum,

Per conſenſum, quando afficitur aut propter affectum iecoris, aut meſaraicarum venarum, aut gulæ, renum, inteſtinorum, vteri aut toti' corporis. His omnibus modis afficitur ſtomach', vt nullo modo recipiat facultatem appetricē, & appetentia non inducatur.

Sed quia dixi, ſtomachum aliqua intemperie affectum, non recipere hanc virtutem, quæſtio poteſt oriri, quæ ante eſt ſoluta.

4. Quia calor natiuus eſt offenſus.

Quartum genus cauſarum inappetentiæ eſt earum, quæ calorem natiuum offendunt; cum enim calor ſit verum & immediatū inſtrumentum omnium animæ operationum, ſi lædatur, neceſſe eſt operationes lædi. Læditur autē calor vel diſſipatis aut imminutis ſpiritib. vt in immodica lætitia, in qua certū eſt appetitum lædi. Sic etiam in timore læditur appetitus, læſo calore ob ſpiritus. Læditur quoque calor à ſicco contrario, vt à frigore, nam qui potum nimis frigidū ſumunt, ſolent non appetere. Sic ſcribit Nicander venenum leporis marini facere inappetentiam, quod contingit ob impedimentum caloris natiui & læſionem. Læditur quoq; calor ab immoderantiā caloris præter naturam, hinc in febribus fiunt inappetentiæ, quia natiuus calor violatur à calore febrili.

5. Quia impeditur melancholiæ ingreſſus in os ventriculi.

Quintum genus eſt cauſarum impedientiū melancholiæ ingreſſum in os ventriculi. Fuit n. Arabum hæc receptiſſima ſententia, naturam a bene fabricaſſe venas & ductus quoſdā, in os ventriculi, per quos tranſmiſſus melancholicus ſuccus appetitum inducit, itaque ſi obſtruantur hi ductus ita, vt ſanguis melancholicus non pertingat ad os ventriculi, aut idem ſanguis per alias partes, vt per anum vel per vterum euacuetur, certum eſt appetitum magnopere lædi.

6. Quia per accidētia cibi.

Poſtremum genus eſt cauſarum pertinentium ad cibos: nam ſicut cibi craſſi & pingues appetitum deſtruūt, ſic etiam cibi dulces: dicebat. n. Ariſt. 22. probl. 8. cibos dulces appetitum tollere, eo quod ventriculum ſtatim & nimium repleant. Sic ſi plures cibi ſumantur, quam par ſit, incommodāt appetitui, quemadmodum ſi nimium calidi actu. Haud ſecus etiam incommodant, ſi tempore importuno ſumantur, vt ſi nouus cibus ingeratur priuſquam prior ſit confectus: ſi indebito ordine, vt ſi pinguia, craſſa, dulcia edulia pri' ſumātur, quā acida & acuta, appetitum labefactant. Sic male parati cibi, vt vel frixi vel nimio butyro aut ol. conditi, aut nimia pinguedine. Addit Auic. appetitum offundi, ſi cibi cōſueti nimis offerantur, aut miniſtrentur à ſeruis immundis, ſordidis, fætentibus, turpibus, vt à Mauris.

An conſueti cibi inappetentiam faciant.

Sed de cibis conſuetis eſt quidam ſcrupulus adimendus, nam Auic. ſcribit, conſuetos cibos inappetentiam facere. Sed contra ſcribit Hip. 2. aph. quę cōſueta ſunt minus offendere, quam inſueta. Præterea Ariſt. 22. probl. manifeſte ſcribit, panem cibum vſitatiſſimū, homini nunquam faſtidium inducere, quāquam Rabbi Moyſes 20. ſect. aph. ſcribat, ex ſententia Gal. inuentum eſſe aliquē qui abhorrebat panem, & hunc curatū eſſe medicamentis. Dicendum eſt quæ conſueta ſunt, vel ſunt naturalia, vel non naturalia. Si non ſint naturalia vtiq; faſtidium pariūt ciborum, & de his loquit Auic. ſi aūt ſint naturalia, ſecus eſt, quia naturalia vt dicit Ariſt. loc. cit nunquam faſtidium pariūt: & propterea diſertiſſimus Theoph. lib. 4. de hiſt. plant. cap. 10. dicit frumentum eſſe cibum a natura homini datum ſicut hordeum equis.

Habetis igitur catalogum cauſarum inappetentiæ, tam internarum, quam externarū, circa quarum conſiderationem ſex occurrūt pulcherrima & ſcitu vtiliſſima problemata.

Sex problemata.

1. Cur ſit quod aliqui priuſquam cibos edāt, nullum appetitum habēt, quamprimum autem edere incipiunt, ſtatim appetunt.
2, Cur ex aduerſo alii priuſquam edant appetunt, vbi vero edere incipiunt, ſtatim appetitus ſedatur.
3. Cur alii delectentur dulcibus, alii pinguibus, alii acidis, nonnulli amaris.
4. Cur acida & acria edulia excitent appetitum.
5. Vtrum neceſſarium ſit læſo appetitu, ſimul etiam lædi guſtum.
6. Cur, quo magis ieiunatur, eo ſæpe fit vt appetitus minor fiat, quod tamen non deberet eſſe.

Cur appetitus maior edendo oriatur.

Ad primum Auic. proponit duas cauſas. 1. dum cibus ſumitur, qualitatem eam quæ impedit os ventriculi, ab ipſo cibo elui & emendari, & propterea appetitum excitari. 2. ab ingeſto cibo facultatem attractricem, quæ veluti ſopita iacebat, excitari, & excitatam os ventriculi fugere, ac propterea appetitum oriri. Addo ego tertiam cauſam, ſæpe humores oblinire ori ventriculi, qui appetitum adimunt, vnde cum cibi hos humores abradant, fit vt appetitus excitetur.

Cur edere cupientib. appetitus [illegible] ſternatur.

Contra autem contingit, vt appetitus qui prius aderat, deſtruatur, vel quia vbi ventriculus recipit cibum, vapores tetros in os ventriculi mittit, qui appetitum conturbant. Vel fit vt cibi pręcipitati in fundū ventriculi, hu-

Cur alij ab his ſaporum differentiis oblectentur.

mores tetros ibi exiſtentes ſurſum attolli faciant, vbi percutientes os ventriculi, appetitũ proſternunt. Quanquã etiam poteſt eſſe hoc ipſum, propter qualitatem ipſorum ciborũ, vt ſi cibi craſſi, pingues, vel naturæ aduerſi ſumantur. Ad tertium dicendum id quod dicit Galenus primo de ſymptomat. cauſ. ſexto, homines qui optime conſtituti ſunt, & corpus temperatum habent, delectari dulcibus, & iure, quia dulcia temperata ſunt, & propterea temperatis corporibus amica & iucunda ſunt. Quæ igitur corpora recedunt ab huiuſmodi temperamento, prout magis vel minus recedunt, ſic hos vel illos ſapores magis amant, & magis q̃runt. Vnde qui habent ſtomachum nimis tenuem & ſenſibilem, abhorrent acida, acria, acuta, quia ab his ventriculi ipſorũ nimis tenues offenduntur, & veluti lancinantur. Contra qui habent ſtomachum nimis craſſum, aut obductum humorib. viſcidis, craſſis & lentis, amant acuta, acida, acria. Et hæc eſt ratio, cur ſenes, vt etiam notauit Plut. in ſympoſ. amant vina generoſa & acuta, quia cum habeant ventriculum obductum frigidis & lentis humoribus, niſi à re acuta ipſis excitetur appetitus, non percipiunt neque delectantur.

Cur acria excitent appetitum.

Et hæc eſt etiã cauſa (reſp. ad quartum) cur acuta & acria excitẽt appetitum, quia ſua aciditate & acrimonia non ſolũ extenuant humores & diſſecant, verumetiã ſua acutie pungunt & ſtimulant os vẽtriculi, vnde poſtmodum appetitus oritur, quemadmodum dixit Plut. 6. ſympoſ. 2.

An læſo appetitu etiã guſtus lædatur. Fernel.

Quoad quintum problema, Fern. dixit, læſo appetitu lædi etiam guſtum. Sed vt huius veritas à vobis intelligatur, petenda eſt à notione vtriuſq;. Audiuiſtis quid ſit appetitus, guſtus autem nihil aliud eſt niſi operatio animæ ſenſitricis circa ſapores: nam vt docuit Ariſt. in li. de ſenſu & ſenſ. & 2. de part. anima. c. vlt. guſtus datus eſt à natura animalibus, vt appetit⁹ dirigatur, niſi. n. appetitus animaliũ guſtu gubernaretur, fieri poſſet, vt quodcunque obiectum appetitũ animal ſumeret, atq; ita detrimentum perciperet. Vt igitur vitaretur hoc periculum & malũ, proſpexit natura animalib. guſtu, cuius operatio interdũ fit cũ voluptate, interdum fit ſine voluptate: læſo appetitu læditur ſemper guſtus, operatio quæ fit cum voluptate: ſed operatio ſimpliciter ipſius guſtus, minime neceſſario læditur læſo appetitu.

Cur autem læſo appetitu lædatur guſtus operatio, quæ fit cũ voluptate, ratio eſt, quia vera guſtus ſedes eſt in ſummitate linguæ, ex Ariſt. loc. cit. tx. 2. de part. animal. iam vero os ventriculi & lingua cõmunem tunicã ſortiti ſunt, ꝓpterea cum in appetitu ſemper lædatur os ventriculi, cõmunicatur læſio linguæ, & hinc inſtrumentum guſtus ita afficitur, vt neque percipere neque diſcernere ſapores valeat, cum voluptate.

Ad ſextum problema reſpondendum eſt, id quod reſpondent Phauorinus & Eraſiſt. apud Gellium lib. 16. ca. 3. nã Eraſiſtratus medicus in lib. diuiſionum ſcribit, appetitũ fieri non ſolum quia inteſtina & ſtomachus exinaniantur, verumetiã, quia vacua permanẽt, & cum natura vacuũ & cauum replere ſtudeat, fit vt appetitus excitetur. Itaq; dicit Eraſiſt. vbi homines multum ieiunant, fit vt caua inteſtinorũ & ſtomachi ſimul concidant, atque ita hæ partes coarctatæ appetentiã tollant & impediant. Addit Eraſiſt. Scythas cum volebant ieiunare, nec ab appetitu ſtimulari, conſueuiſſe faſciis arctiſſime ſtringere ſtomachum, & inteſtina, adeo vt cauitates nullæ relinquerentur: Itaque videre poteſtis, quæ ſit ratio, cur quo magis ieiunatur tanto minus appetatur.

Signa inappetentiæ habentur ex relatu ægri. Similiter & cauſæ externæ, ſed quia complures ſunt cauſæ procatarcticæ, operæ pretium eſt diligentiſſime eas indagare, & diligenter ægrum percontari. *Signa inappetentiæ. A cauſa externa.*

Cauſæ internæ paulo maiori diligentia opus habent, vnde ſi inappetentia fiat à cauſa calida, cognoſcetis, quia ſũt ructus nidoroſi, ſitis, deſiderium rerum frigidarum, & inappetentia magna. *A cauſa interna. Calida.*

Quod ſi intemperiei cõiungantur humores calidi, cognoſcetis ratione oris ventriculi, amarore, vomitu bilioſo, nauſea, & ſi pituita ſalſa ſit, ſapore & ſalſedine oris cognoſcitur.

Si fiat à cauſa frigida, ruct⁹ acidi ſunt, nulla percipitur ſitis, calida exoptantur & iuuãt, inappetẽtia minor, niſi ita excedat frigiditas, vt penitus mortificet facultatem. Quod ſi intemperiei coniungantur humores, cognoſcitur, quia ſenſus frigiditatis percipitur circa os ventriculi, non adeſt roſio, vomitus, pituita vel inſipida, vel acida, iuuant calida. *Frigida.*

Si fiat propter defectum reſolutionis, eo ſc. quod corpora nõ exinaniãtur inſenſibiliter, nec ſoluãtur, cognoſcetis, quoniã multæ fiunt egeſtiones, adhæc corpora in otio viuunt, non exercẽtur, aut aliquam ex euacuationibus conſuetis dimiſerunt, vt phlebotomiam, vt coitum: nam multi ſunt, qui cum conſueti ſunt venerem exercere, ſi dimittãt, appetitum etiam amittant. *A defectu reſolutionis. Progn.*

Summatim ad cognoſcendas omnes cauſas inappetentiæ, magnopere neceſſe eſt, & quæ prægreſſa ſunt, & quæ cõſecuta diligenter perſpicere.

Quoad prognoſ. Hipp. in lib. de arte veteri dicit, famem habere vim magnam ad perdẽdum & debilitandum. Quæ ſententia ſimilis eſt illi, quã habuit 2. aph. vbi ſcripſit, bene ſe habere ad cibos, ſemper bonum eſſe: nã ſi hoc

verum

verum eſt, etiam vera negatiua propoſitio, nõ bene ſe habere, ſemper malum eſſe. Peſſimũ autem eſt, ſi ſit inappetentia ſine febre, ſi duret, aut in cõualeſcentibus, in declinantibus morbis, cum virium infirmitate fiat.

Nam dicit Auic. huiuſmodi inappetitum, neceſſario recidiuã indicare: & ratio eſt, quia ſi vires infirmæ ſunt reficiendæ, id fieri non poteſt ſine cibo, vbi deeſt appetitus, aut cibi non ſumuntur, aut ſumpti nil proſunt.

Differentiæ inap. petentiæ.

Eſt tamen in generib. inappetentiæ nonnihil diſcriminis, minime mala omnium ea eſt, in qua non appetuntur cibi, ſed tamen ſumuntur; deterior ſi nec appetantur, nec ſumãtur niſi cum abominatione: deterrima omniũ & perniciociſſima eſt, quando nec appetuntur nec vllo pacto ſumuntur cibi, vel ſumpti reiiciũtur. Cuius exemplũ eſt in epid. apud Hip. de filia Orionachis, quę cum inappetentia occubuit.

Exitialiſſimæ inappetentiæ.

Exitialiſſimæ ſunt omnes illæ inappetentiæ, quæ fiunt per inflammationem iecoris, vt habetis apud Hip. 1. in 3. epid non minus exitiales ſunt illæ, quæ fiunt in febr. b. peſtiferis, de quibus ſermonem habens Gal. 3. in 3. epid. com. 58 dicit eos qui laborãt in ea peſte inappetentia, periiſſe, quod potius eligerent mori, quam cibum caperent, tanta erat inappetentia facta ob vitioſiſſimos ſuccos os ventriculi obſidentes.

Curatio.

Curatio diminuti & ablati appetitus eadẽ eſt, & propterea vtriuſque curationem vnam proponam, ſi prius id vos monuero, præſidia omnia quæ adhibentur deſtructo appetitui, debere eſſe potiora, quam quæ diminuto adhibentur. Scopus autem pręcipuus eſt, vt cauſa effectrix inappetentiam aboleatur. Et quia eiuſmodi cauſæ ſolent in ventriculo impreſſionem inſignem facere, ideo ſecundus ſcopus eſt, vt cauſa ablata ventriculus corrigatur & corroboretur. Quare ſi ventriculus afficiatur per conſenſum, ante omnia prouidendũ eſt, vt illæ partes à morbo vindicentur, quæ malum communicant. Si cauſæ ſint externæ, omnes ſubmouendæ ſunt, & deinceps medicamentis internis & externis ventriculo ſuccurrendum eſt.

Extrinſecus conuenit inunctio & fomentum factum ex abſinthio: Intus vero multa ſunt, quæ ad excitandum appetitum proponũtur. Gal. 6. de tu. val. 6. compoſitionem proponit ex aceto, ſucco citoniorũ, zinz. & quibuſdam aliis, quæ quoniam ſatis grata guſtui eſt, nec difficilis paratu, mihi ſemper mirifice placuit. Vnde hortor etiam, vt vos, poſtulante vſu huiuſmodi confectionem adminiſtretis. Valet etiam vinum abſinthite, quod apud plerosq; gentes in vſu eſſe ſolet. Et Gal. in libr. de Theriaca ad Piſ. narrat, ſeſe cuidam vetulæ, ni fallor, appetitum pene ablatum reſtituiſſe ſolo abſinthii vſu.

Victus ratio.

In omni genere inappetentiæ eſt quædam ratio victus communis, quam præ ceteris inſtituere oportet, vt ſc. aër tẽperatus eligatur, dicit Hip. 4. in 6. epid. 20. aquam & vigilias voraces eſſe, hoc eſt, facere homines appetẽtes & voraces: Itaque vigilare optimum eſt: exercendum eſt corpus, & mane & veſperi: aluus fluida ſit.

Potus autẽ in aſſuetis debet eſſe aqua aut vinum generoſum, odoratum & vetuſtum: abſtinere oportet a cibis oleoſis, pinguibus, à butyro, quod ſolet inappetentiam facere, vtendum eſt aromatib. moderate: nã dicit Auic. inter aromata crocum id habere, vt inappetentiam faciat, aſſis carnib. potius vtendũ quã elixis, intinctus ex aceto, ex ſucco citri, ex ſucco granatorum, cappares, oliuæ, acetaria omnia, ad appetentiam faciendam conferunt. Quo in genere laudo auiculas aceto cõditas, & columbas, inter fructus etiam illi qui aciditatem habent neque craſſæ ſunt ſubſtantiæ conferunt.

Obſeruationes.

Circa victus rationem ſunt quædam obſeruanda. 1. vt multum temporis inter cibum vnum & alterum ſemper interponatur: ſic enim ventricul⁹ magis exinanitus appetere ſolet. 2. Antequam cibus capiatur, ſemper prouidendum, vt diligenter os ægri abluatur vino odorato. 3 prouidendum, vt arceãtur vaſa immũda, cibi male conditi, fœtentes, vt arceantur ſerui ſordidi & deformes: & ſummatim vt omnia grata & iucunda ſint quæ offeruntur. Poſtremo cibos odoratos offerre optimum eſt, quandoquidem, vt ſcribit Gal. 8. de medicamentis loc. 3. ea quę ſunt grati odoris, omnia appetitum producere poſſunt.

Cogendi ægri ad cibũ.

Si hæc auxilia non conferant, magnopere comminãdum eſt ægris, vt quod non faciunt amore, faciant timore: ſunt enim aliqui qui timentes mortem, ſi ea ipſis prædicetur, ſolẽt reb. ſuis conſulere. Scitis quod ſcribit Gal. 3. in 3. epid. 58. ſc. in ea peſte eos tantum fuiſſe ſeruatos, qui ſibiipſis vim inferentes cibum capiebant.

Curatio ex cauſa cal.

Inſtituto victu deinceps deueniendum ad cauſas inappetentiæ expugnandas. Et primũ cogitare opus eſt, an à cauſa calida, an à frigida proficiſcatur. Si à calida fiat, & intus & extra refrigerare oportet. Laudat Auic. ſuccum granatorum, ſic etiam laudari poſſunt acetaria ex rebus refrigerantibus, vt ex Oxalide, endiuia: extrinſecus ol. roſaceum, omphacinum, ventriculo illitum vtile eſt.

Si cauſæ ſeu intemperiei calidæ coniunctI ſint humores, tum huiuſmodi humores fere ſemper parati ſunt, ſi vomitu reiici poſſunt, nihil melius eſt, quare erit vomitus prouocãdus, vel pẽna illita oleo, vel digitis, vel iure & aceto, vel mulſo cum aqua. Trall. hoc in caſu dãnat mulſi vſum pro excitãdo vomitu, quia latenter inducat intemperiem in ventricu-

lum

lum: ſed cum intemperies lõgo tempore & frequẽtib. actib. introducatur, in hoc caſu nil videtur eſſe metuendum, ſiquidem ſemel aut iterum vſurpatur mulſum, adeo vt non poſſit intemperiem introducere.

Si vomitu res peragi non poſſit, & materia potius ad aluum inclinet, eam medicamentis euacuantibus purgare oportebit, Ex. gr.

℞. Sacch. roſacei ℥. v.
Pulu. myrobal. chebul. ℥. j.
Pul. rhabarb. ℈. iiij. M. & f. bolus.
Vel *℞. Myrobal. citrinorum ʒ. ij.*
Sebeſten n. xij.
Sem. citri ℈. j.
Fl. cordial. P. j. f. decoct. ſ. a.
℞. d. d. ℥. iiij.
Rhab. electi ℈. iij.
Spicæ gr. ij. infundantur ſ. a.
Deinde facta expreßione adde ſyr. roſ. ſolut. ℥. iij. M. pro potu.

Euacuatis humoribus calidis, poſt corroborandus erit ventriculus, exterius ol. myrt. roſ. omphac. Intrinſecus talis confectio conuenit:

℞. Succi granatorum
Succi citoniorum. an. ℥. j.
Succi ſeu acidi citri. ℥. ß.
Carnis pomorum acidorũ in vino coctorum, & per colum tranſmiſſorum ℥. j. ß.
Sacch. ſini albi lb. *ij. M. & f. confectio*, cuius portio ante cibum accepta appetitum recreare ſolet.

Si fiat à cauſa frigida, vniuerſa victus ratio ad calidum declinare debet, deinde opus eſt calefacere, & intus & extra: extra ol. nardinũ, de mentha, de ſpica, caryoph. vtilia ſunt, intus autem conuenit diaſpoliticum, diatrionpip. aromat. roſatum.

Quod ſi frigidi quoque humores frigidæ intẽperiei coniungantur, opus eſt eos pręparare, & pręparatos euacuare: quia vero ſæpius audiuiſtis quomodo ſint præparandi & euacuandi huiuſmodi humores, non eſt opus eadem inutiliter repetere. Poſtquam autem euacuati erunt, Diacytoniũ Gal. de quo ſum antea locutus mirifice confert, quemadmodum etiam conueniunt illa externa linimenta, quæ nuper commendaui in cauſa frigida ſimplici.

Si fiat inappetentia propter repletionem, & ꝓpter prohibitam aliquã reſolutionem, videndum eſt. vtrũ corpus ſanguine exſuperet, & nunquid ſit retenta aliqua familiaris & naturalis euacuatio, vt hæmorrhoidũ vel menſtruorũ, vel ſanguinis nariũ. Si corpus plenũ ſit & ſit aliqua retenta euacuatio, ſtatim confugiendũ eſt ad ſanguinis miſſionẽ: & mittitur vel à baſilica, vel à pede, vel ab hæmorrhoidibus, prout videbitur, factam eſſe retentionem in hac vel in illa parte.

Si ſanguis mitti non poſſit, dicit Gal. 4. de tu. val. 4. multa alia auxilia eſſe, quę euacuant, & veluti ſanguinis miſſionis vicem gerunt, huiuſmodi autẽ ſunt exercitationes corporis ingentes, frictiones frequentes & graues, pręterea inedia: nam ſcribit Gal. ſe cuidam mulieri quæ inappetentia mire laborabat inediam bidui imperaſſe, & hoc vnico auxilio ipſi appetitum reſtituiſſe.

Quapropter vos quoq; poſtulante vſu poteritis modo exercitationibus, modo inedia, eam plenitudinem diminuere, quæ appetitum minuit & deſtruit.

Quod ſi fiat inappetẽtia propter aliquam aliam ventriculi malam affectionem, vt antea dictum, ſemper propriis remediis erit ſtudendum illi malæ affectioni, & deinceps os ventriculi roborandum.

Poſtularet locus, vt poſtquam de appetitu diminuto & ablato verba fecimus, ſimul etiã loqueremur de corrupta & ablata ſiti, itemq; de diminuta. Cæterũ de deprauata ſiti nullus auctor, quicquid tradidit, eo quod rariſſime fit vt homines abſurdos potus deſiderent, quemadmodum abſurda edulia. Et ratio huius eſt, quoniam cum potus animalibus inſeruiat tantum vt vehiculum, quemadmodũ dicit Hip. in fine lib. de alim. & Gal. 4. de vſu part. non fertur appetitus noſter in deſideria tot generum potuum diuerſorum, in quot fertur genera ciborum, vt non propterea in huiuſmodi deſideriis peccetur. De diminuta & ablata ſiti etiam non loquar, quia ſi res exacte æſtimetur, in ſanitate non eſt error parũ vel nihil potare, quia poteſt homo & viuere, & ſanus eſſe, etiamſi parum aut nihil bibat.

Docent hoc animalia complura, quæ viuũt ſine potu: docet ẽt Ariſt. qui apud Apollonium in lib. de mirabil. ſcribit, Andronem quendam toto vitæ ſuæ tempore nihil potaſſe, & continuo vſum eſſe carnib᷒ ſalſis: Itaq; propter has rationes non erunt de his verba facienda. Transeamus igitur ad aliud genus appetitus, quod in exceſſu eſt poſitum, nam de deprauato appetitu ſecundum qualitatẽ egimus, de alio qui ſecundum quantitatem eſt iam agemus.

CAPVT VIII.

De ingenti fame & exceſſu appetentiæ.

TAlis appetitus, vt inuenio apud ſcriptores, eſt duplex: vna eſt à græcis *κυνώδης ὄρεξις* dicitur. Latini omnes atque Arabes vocant caninum appetitum: & ſciendum eſt hoc vitium vocatum eſſe duob. nominibus. *De nomine.* Suidas auctor græcus ſcribit, hunc affectum eſſe *φαγέδαιναν*. Quod ſi huius auctoritas non placeat, Gal. & alii, vt Cæl. Aur. lib. 3. paſſ. chron. 3. teſtatur, hunc morbum dictum eſſe Phagedænã. Plin. etiã lib. 26. c. 11. idẽ teſtatur. Iã Gal. l. de diff. morb. & in 3. epid. art. 37. dicit,

eundem

eundem affectum à quibuſdam dictum eſſe Phagedænam. Dicitur etiam Gal. βύλιμος & magna fames, nam vox [illegible] Græcorum quando alicui adiũgitur, ſignificat magnum. Vocatur etiam πελύλιμος a Plut. 6. ſympoſ. problem. 8. Arabes his duobus affectib. addiderunt & alium ſc. famẽ ſyncopalem: ſed vt ego puto, errarunt Arabes, quia vere fames ſyocopalis nihil eſt aliud, niſi βύλιμος, vt ſuperuacaneũ fuerit duobus prioribus affectibus alterũ addere.

Definitio. Caninus appetitus.

Caninus appetitus ex 1. de ſymp. cauſ. 7. nihil aliud eſt niſi inſatiabilis edendi cupiditas, io qua ægri edunt multũ, ſed aut vomitu reiiciunt, aut per aluum excernunt, vt faciũt canes. Vnde nomeo deductum eſt. Galen. 6. de loc. aff. 3. narrat ſeleucidas aues, quæ veſcuotur locuſtis, huiuſmodi cupiditate cibi laborare, quia ſicuti frequenter locuſtas edunt, ita quoq; eas excernunt.

Βύλιμος. Cur in bulimo deliquium.

Βύλιμος aũt eſt magna fames, quã ſequitur animi deliquiũ, & dico ſequi animi deliquiũ, quia hæc fames non durat, vt Caninus appetitus, ſed vbi cootingit animi defectus, ſtatim fames deſinit. Ariſt. 8. probl 4. tractãs de hoc morbo, quærit rationem, cur in bulimo contingat ἀδυναμία & ἀφωνία, quod idem eſt ac ſi quærat cur hanc famem ſequatur deliquiũ. Reſpõdet, in hac fame fieri colliquationem, quæ præcipitata in ventriculum facit impoteotiam, pręcipitata vero in pectus, facit ἀφωνίαν. Sed hæc ratio Ariſt. medicis non placet, quia hæc fames non fit à calore, ita vt colliquatio ſequatur, & præſertim quia cum fiat ſubito, minime ex colliquatione oriri poteſt: Itaque multo ſatius eſt dicamus fieri deliquium animi, quia in hac fame ſpiritus affatim veluti ſtraogulantur & diſſipantur. Nam ſi memoria tenetis, dum tractabamus de ſyncope, diximus hos affectus pendere à vitio ſpirituum.

Non omnis voracitas ſymptoma.

Ex deſcriptione horũ affectuum duo colliguntur. 1. noo omnem voracitatem aut edẽdi cupiditatem eſſe vel appetitum caninum, vel Bulimum, ſiquidem complures ſunt, qui vſq; ad miraculum edere ſolent, quemadmodum olim & de pleriſq; aliis, & de Bæotię populis relatum eſt, quos, fuit opinio, bardos & inſenſatos extitiſſe ob immenſam voracitatem, nam hi homines cum coquant cibos aſſumptos, & iu pręſenti nullum detrimentum ſuſtineaot, fame præter naturam non teotantur, ſed id ipſis contingit, vel propter ventriculi, vel propter iecoris vaſtitatem.

Differunt caninus appetitus & bulimos.

2. Non exiguam differentiam eſſe inter Caninum appetitum, & bulimum; nam in canino appetitu ſemper edendi deſiderium perdurat, reiicitur cibus, vel per vomitum, vel p aluum, & nullus animi defectus apparet: cootra in bulimo nõ perdurat appetitus ſed quã primum cootingit deliquium animi, illico ceſſat omois fames, quemadmodum docuit Galen. 2. aph. 21. imo vero Actuarius, medicus non ignobilis, lib. 1 meth. med. cap. 20. dicit laborantes bulimo abhorrere cibos, & ratio eſt, quia ob animi deliquium nulla ſuctio oris ventriculi percipitur.

Genus ſymptomatis.

Suot hi affectus ſymptomata in genere actionum læſarum, & quia vt ſæpius dictum, actiooes læduntur vel quia ablatæ, vel diminutæ, vel deprauatæ, oon exigua quæſtio eſt, quomodo actio appetendi in his affectib. ſit læſa. Galen. 1. de ſymp. cau. 7. quem ſecutus eſt Auer. 3. collig. 32. & fere oẽs alii ſcriptores, manifeſte docent, in his affectib. lædi appetitum deprauate. Sed contra videtur eſſe diſcurſus Galen. 3 de ſym. cauſ. 1. vbi videtur cẽſuiſſe actiones deprauatas potius ſpectare ad qualitatem q̃ quantitatem, q̧ ſi verum eſt, cũ hæc actio appetendi erret in quantitate, dicendũ videtur, hos appetitus nõ eſſe actiones deprauatas, alioqui & pica, & appetit9 caninus eſſẽt ſub vno genere. Pręterea ſi appetitus caninus eſſet actio depranata, etiã appetitus dimioutus eſſet actio deprauata, quia appetitus dimioutus & caninus differuot ſecundũ magis & minus: magis & mious non variãt ſpecie, imo ſub voo & eodem geoere collocãtur. Hæc ratio tantum potuit apud ingenioſiſſimum Argenterium, ſed nimium contradicendi Gal. ſtudioſum, vt dixerit lib. de ſym. geoerib. c. 3. hac in re deſerendas eſſe Gal. regulas & conſtituẽdum eſſe quartum geous actionum læſarum, in quo patiantur actiones auctæ.

Argenterij error.

Sed vt placita medicorum receptiſſima tueamur, ſciendum eſt inprimis actiones rectas & optimas vocari, quæ fiunt ab optima temperatura, quæ autem non proficiſcuntur ab optima temperatura, aut nullo pacto fieri, & ſic actiones auferri, aut nõ fieri recte: hæc diuiſio eſt oeceſſaria: porro quia omnis actio debet fieri quando oportet, & quomodo oportet, propterea quę actio deficit ab optima, eſt vel quia non fit quanta oportet, vel nõ fit quomodo oportet: quæ non fit quantum oportet, iure merito vocata eſt actio diminuta, ſed quæ noo fit quo pacto oportet, vocatur actio deprauata. Præter hæc tria genera actionum læſarum, ſi recte æſtimetur res, nullum aliud reperiri poteſt, vt iure merito ſummus vir Galen. & ante ipſum alii ſtatuerint, non alia eſſe genera actionum læſarum, quam hęc tria.

Cum itaq; appetitus caninos non debeat dici actio optima & integra, ant oaturalis aucta, quoniam quemadmodum ſuppoſui, omnis actio integra neceſſario orit à perfecta temperatura partis: vnde cum in appetitu caoino temperatura ventriculi ſit corrupta, nequaquã dici poteſt quod talis actio ſit aucta, quoniam hæc aucta ab optima temperatura pficiſcitur. Verumtamen cũ appetitus caninus ſit vitiata actio, ſed non ſecundum quãtitatem,

tatem, quia ſit plus quam deberet, non autem minus, hinc eſt vt omnes & caninum appetitum, & magnam famem in genere deprauatarum actionum collocarint, vt merito nos poſſimus huiuſmodi actiones, ſi recte expendãtur, potius referre ad qualitatem, cum pertineant ad modum operandi.

Et propterea nihil valet argumentum vſq; adeo ęſtimatum ab Argenterio, ſiquidem appetitus diminutus eſt actio peccans in quanto, caninus eſt actio peccans in modo, quia deprauato modo appetunt, quolibet tempore appetunt.

Locus affectus. Locus affectus nullus alius eſt, niſi os ventriculi, ex Gal. apertiſſime 5. de loc. aff. 5. & 6. de loc. aff. 3. Morb. in appetitu canino eſt intemperies cum humoribus, & ſolutio continui, quę ſolutio fit ab ingenti exſuctione oris ventriculi: pari pacto in bulimo morbus eſt intemperies cum ſolutione continui: nam ſi, vt dicebamus, in appetitu ẽt naturali eſt aliqua moleſtia, multo magis exiſtimandum eſt, hanc moleſtiam reperiri in appetitu immenſo præternaturali.

An in hoc affectu neceſſaria ſit exinanitio. Sed examine dignum eſt, Vtrum in hoc appetitu ſit neceſſaria exinanitio: nã ex vna parte videtur eſſe neceſſaria, ſiquidem fames eſt vterque hic appetitus, & diximus, famem eſſe perceptionẽ ſuctionis factæ propter inanitionem in ore ventriculi. Deinde videtur hoc docuiſſe Gal. 2. aph. 21. vbi ſcribit, inanitionem & famem præcedere in bulimo deliquium animi. Ex altera parte non videtur neceſſarium in bulimo reperiri hanc inanitionem. 1. quia vt dicit Cleomenes apud Plut. 6. ſympo. 8 curatur bulimus modica panis portione. Similiter vt ſcribit Ariſtot. loc. cit. ſi bulimo detento modicum panis offeratur, ſtatim redit, quod contigiſſe quoque Bruto relatum eſt. Præterea narrat Plut aſinos & equos quando geſtant ficus & poma incidere in hoc animi deliquium, quod tamen non eſt exiſtimandum originem ducere ex inanitione.

Dicendum eſt breuiter, & in bulimo & in appetitu canino neceſſario requiri aliquam inanitionem, ſed cum duplex poſſit eſſe inanitio, vel totius corporis, vel ſolius ventriculi, inanitio toti' minime neceſſaria eſt, ſed ſaltem neceſſaria eſt inanitio ventriculi: de qua loquens Gal. dixit ſemper præcedere animi deliquium eſuritionem. Neq; valet ꝙ modico pane exhibito bulimos ſedatur, quoniam vt ſcribit Ariſtot. parua eſt hæc inanitio, paruus eſt lapſus à ſtatu naturali ad præternaturalem, vt ꝓpter hoc nihil mirum ſit, ſi etiam paruo auxilio huiuſmodi malũ finitur. Quod etiam dicebatur de equis & aſinis, nihil ad rẽ facit: nam affectus quem eo tempore hæc iumenta videntur ſuſtinere, non ſunt appetitus immoderati, neque bulimi, ſed eſt alia paſſio, vt ſcribit Cleomenes, eueniens propter arcanam proprietatem: quanquam neque audiui, neque vidi vnquam huiuſmodi affectum in hiſce belluis contingere.

Cauſa. Galenus in tradendis cauſis canini appetitus viſus eſt ſibi contrariari, ſiquidem 1. de cauſis ſympt. 7. dixit cauſas canini appetitus eſſe vel acidos humores, vel totius corporis reſolutionem. 2. aph. 21. dixit caninum appetitum etiam à frigida intemperie ventriculi oriri. Sed facile ſoluitur contradictio, ſi aduertamus id quod ibi ſcripſit Gal. appetitum caninum dupliciter capi, pro appetitu deſcripto, & communiter pro omni immodico appetitu: primo modo ſi capiamus, fit ab humorib. acidis, & à nimia inanitione: ſed ſi accipiamus communiter, fit etiam à frigida intemperie. Sunt itaque cauſæ acidi humores & nimia corporis reſolutio.

Interna cauſa immediata. Acidi humores vel gignũtur in ventriculo, vel mittuntur ad ventriculũ à cerebro, & potiſſimũ à liene, nimia vero reſolutio aut fit à vermibus, vt ſcribit Alex. & Auic. & hinc eſt quod ętas puerilis & ſenilis ſolet obnoxia eſſe huiuſmodi appetitui: fit præterea ab imbecillitate retentricis ventriculi, quæ pendet aut à laxitate & raritate ventriculi, aut ab aliqua intemperie eiuſdem. Fit poſtremo à calore immenſo, & hinc eſt ꝙ poſt febres interdum appetitus caninus oritur ob incendiũ febrile, relictum in ventriculo. Atque tot ſunt cauſæ internæ & immediatæ.

Externa cauſa. Inter externas eſt aër nimiũ calidus & feruidus, & nimium gelidus. Nam Hip. in lib. de aëre, aquis &c. ſcribit eos qui habitant plagas frigidas, edaciſſimos eſſe. Sunt etiam quædam loca quæ à proprietate edacitatem faciunt, vt relatum eſt de cælo Bœotico. Vigiliæ etiam, vt Hip. 6. epid. com. 4. text. 20. ſcribit, vigilia vorax, & aqua vorax: appellat enim voraces, quia ab his fiũt homines edaciſſimi: nimium otium & nimiæ exercitationes occaſionem huic malo præbent: otium quod gignat acidos humores, exercitatio, ꝙ exinaniat corpora. Sunt etiam cibi frigidi & acidi, qui inducunt huiuſmodi morbos.

De cauſis Bulimi. De cauſis Bulimi ingentẽ inuenio diſſenſionẽ; Ariſt. 8. probl. 4. Alex. Trall. li. 7. c. 4. dixerunt, cauſam immediatam eſſe immenſum ventriculi calorẽ; nam ſcribunt ab aëre frigido ambiente calorem ventriculi augeri, auctum mirifice depopulari alimentum vẽtriculi, qui deinceps alimento exhauſtus, veluti corrugatur, vnde fit fames, & à fame ſequitur impotentia, & conſequenter animi deliquiũ.

Altimari ſententia. Recentiores, inter quos Altimarus, putarunt bulimũ fieri ꝓpter refrigerationem inſignem vẽtriculi, adeo vt ex aduerſo omnino ſecuti ſint ſententiam ab ipſo philoſopho & Alex. diſſentaneam. Altimarus, qui ſæpe res exacte non examinauit, & Galeni interdum

ſcripta

uam mo[illegible] cum [illegible] [illegible] coqu[illegible] [illegible] n [illegible] Ar[illegible] m non [illegible] [illegible] ta pe[illegible] [illegible]

Præcepta communia.

C[illegible]m appe[illegible] [illegible] me, par[illegible] ner[illegible]. E[illegible] u app[illegible] [illegible]lation [illegible] in [illegible] [illegible] in hoc appetitu, [illegible] [illegible]busq ia[illegible] [illegible] id [illegible] [illegible] & pre[illegible] [illegible]rtim p[illegible] ab[illegible] [illegible]iem inducere. [illegible] ſt, vt [illegible] edant feſti [illegible] medicus, [illegible] ertis, qui [illegible]

Curatio à [illegible]lusione.

[illegible] at ob exi[illegible] m [illegible] vt ú a v[illegible] bu[illegible] [illegible] catur, [illegible] prætr[illegible] a[illegible] ipſis [illegible] & [illegible] e[illegible]

[illegible] m [illegible] [illegible] emp[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] de[illegible] [illegible] a [illegible]

[illegible]

[illegible] ma[illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] n [illegible] d [illegible] c [illegible] id [illegible] & [illegible] ta[illegible] [illegible] magn[illegible] [illegible] etiam præd[illegible] [illegible] & [illegible] app[illegible]

Si [illegible] opt[illegible] p[illegible] & [illegible] c[illegible] mor[illegible] [illegible]tur, & p[illegible] tu[illegible] [illegible] am ſim[illegible] in tr[illegible] de pi[illegible] p[illegible] hibere ad præparandu[illegible].

℞. *Fol. betonicæ*
Mentha
Orig.
Pulegij an. M. [illegible]
Liquiritiæ [illegible] *f. decoct.* [illegible]
℞. *d. d.* ℥. *iij.*
[illegible]
[illegible]
[illegible] *an.* [illegible]

Præp[illegible] p[illegible] exp[illegible] [illegible] G[illegible]

[illegible]

E[illegible] te[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] vt non [illegible] um [illegible] be [illegible] quam a de[illegible]o eſt [illegible] pt æger [illegible] er tard[illegible]ur, deinde cibi [illegible] erant [illegible] vrgeat ſtatim recr[illegible]re, id [illegible] um eſt vel odore vini, vel odore panis re[illegible], & nihil magis præſentaneum ad ſuble[illegible] os ægros.

[illegible] primū reſtitutis a deliquio [illegible] & facile [illegible] no, p[illegible] us lau[illegible] [illegible] car[illegible] [illegible] pot[illegible] um [illegible] Ga[illegible] [illegible] dandas [illegible] ita vt [illegible] ps vi[illegible]

A[illegible] Ariſt. 8. pr[illegible] b[illegible], [illegible] num curari [illegible] o[illegible] etiam [illegible] [illegible] ancſamen [illegible] d[illegible]o [illegible] n paulo prius [illegible] ac[illegible] [illegible] alterum [illegible] [illegible] uæ præ[illegible] ho[illegible]

[illegible] ndus eſt Ariſt. & o[illegible] [illegible] dixi [illegible] [illegible] vtilitatis [illegible]

[illegible] dam obſeruanda. 1. [illegible] ventriculum ferudum [illegible] deliquium eſſe imbe[illegible] ac propterea tametſi [illegible] lum [illegible] ra[illegible] potius [illegible] re [illegible] d tamen [illegible] ad [illegible] h[illegible] q; ventriculum [illegible] prudentia hoc agendum eſt:

[illegible] magnus Aui[illegible] [illegible]

[illegible] eſt [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] ventri[illegible] [illegible] bo excu[illegible] cibum [illegible]

[illegible] veteres [illegible] bum præparari [illegible] cuſaut Prax[illegible] parat cibum [illegible] ſe [illegible] & Empedo[illegible] & [illegible] parationem vent[illegible] p[illegible] m. A[illegible] t[illegible] vbi [illegible] ipſum [illegible]

N[illegible] io [illegible] propter [illegible] [illegible] caleſacere, veluti ſi [illegible] huiuſmodi:

℞. *Fol. menthæ.*
Pul[illegible] ℥.j.
Origani an. M. ß.
Ladani
Ligni aloes an. ℥.j.
Croci [illegible]
Gall. m[illegible] gr. iiij.
Aq. communis
Vini optimi an. ℔. iij. bulliant ſ.a. & cum ſpongia [illegible] omentum [illegible] vent[illegible] culi atque regioni cordu ci[illegible] conu[illegible] am, [illegible] non ventriculus modò, [illegible] cor læditur. Rhaſes cuiuſdam auctoritate [illegible] ibit, pullos columborum aſſatorum [illegible] datos curare bulimum.

Præterea notandum, vt [illegible] qui obnoxii [illegible] ſemper ſtudeant: vt [illegible] a[illegible] euac[illegible] [illegible] h[illegible]

Q[illegible] d[illegible] indigeant euacuatione, o[illegible]

Moderate cal faciens ventric[illegible]

Qualia purgantia conueniant. dum vt [illegible] sunt n[illegible] motbo[illegible] c vehem[illegible] n[illegible] pi[illegible] [illegible] uant [illegible] [illegible] ds [illegible] ſ[illegible] m[illegible] o[illegible] r in pauca [illegible]ntitate. [illegible] per [illegible] [illegible] medicamenta comm[illegible] can[illegible].

CAPVT IX.

De immoderat[illegible] [illegible]i.

EST ſententia Hip. [illegible] epi[illegible] [illegible] ta 2. de tu. v[illegible] c[illegible] m[illegible] p[illegible] cedere potum, ita rat[illegible] [illegible]ntaneu[illegible] ,vt vitia quæ in a[illegible] contr[illegible] præcedere it vitia [illegible] unt in appe[illegible]tu potus. Vnd[illegible] [illegible]rimus. co[illegible] [illegible].

[illegible] quod præcep[illegible] [illegible] [illegible] ar[illegible] immoderata: [illegible] *Definitio* h[illegible] frequ[illegible]mum, ita vt p[illegible] ſolu[illegible] & [illegible]bribus coniunctum, & ali[illegible] morbis, plerunq, contingat. Sitis itaque i[illegible]mod[illegible]rata n[illegible] aliud eſt quam appetitus i[illegible]moderatus materiæ potulentæ, ex triſti [illegible]tione.

Dico ex triſti [illegible] [illegible]uam anima a[illegible] [illegible] u[illegible] ndi potum, n[illegible] ab h[illegible] [illegible]tione.

[illegible] e[illegible] [illegible]ta, quia qui [illegible] borāt h[illegible], n[illegible] quantitaté optant immode[illegible] [illegible] on[illegible] ua, ſed etiam diſcretam, quo[illegible] p[illegible] t & mu[illegible] s potus, & multis vicib. [illegible] c potus immoderat[illegible] [illegible] eſſe ita ac ipiēdam, ſe[illegible] hominum, nam q vni [illegible] mul [illegible], p[illegible] eſſ[illegible] alteri, eo q hæc immoderantia d[illegible] pen[illegible] la[illegible]ione ſanitatis. Gal. 1. de ſymp. c[illegible] 11. 7. d[illegible] prauatū eſſ[illegible] appetitū potus, quādo d[illegible] potu[illegible] [illegible] & quātitate & qu[illegible] [illegible] tudini Dic[illegible] vltimo mat[illegible] [illegible] or[illegible] nt ſiti immod[illegible] hoc vel illud potus genus, [illegible] quæcun[illegible]: aut diuerſa potus genera. Vidi [illegible] ſiti laborantem & propriam vrinam opt[illegible] bat [illegible] ebat, vt m[illegible] tu[illegible]len[illegible] [illegible] dicat[illegible], non aut [illegible].

E[illegible] tus ſymptoma in [illegible]e præ[illegible] actioni[illegible] [illegible] m[illegible] m [illegible] uat[illegible] d[illegible] mon ſtr[illegible] o ca[illegible] u[illegible] a[illegible]petit[illegible] t actio de[illegible].

[illegible] [illegible] is nolu[illegible] [illegible] quā os ve[illegible] [illegible] [illegible] onem p[illegible] [illegible] m[illegible]c [illegible]

[illegible]

h[illegible] pla[illegible] & [illegible] b[illegible]. [illegible] potum non [illegible] p[illegible]n cre[illegible]ac[illegible] tinge[illegible] ad pulmon[illegible] tingere ra[illegible] me & [illegible] e[illegible]id pot[illegible]s [illegible] ſ[illegible] au[illegible] perti[illegible]e. E[illegible] cum [illegible] in [illegible] mone[illegible], ſed os vent[illegible]

M[illegible] b. quem ſequitur [illegible] mala[illegible] [illegible] p[illegible]ties, tam [illegible] t[illegible]; quæ aūt [illegible] huiu[illegible] m[illegible]na conſid rati[illegible] cau[illegible]. & 6. de loc. aff. 3. [illegible] ſunt ſecuti, ita ſent[illegible] q[illegible]d [illegible] fiat à triplici [illegible] ner[illegible] [illegible]tem[illegible] da & ſicca, ſicca tantu[illegible]n, & [illegible]

Aduerſus Galeni [illegible] nt[illegible]m [illegible] col. 32. quo in loc[illegible] m[illegible]ni[illegible] ſitim fieri tantum a c[illegible] Fauit Auer. Ariſt. ſ[illegible]ent[illegible]a, [illegible] ſcri[illegible]t, ſ[illegible] & h[illegible] Quare [illegible] [illegible] ſitim [illegible] rat[illegible] fieri [illegible] calido & ſic[illegible] tas Gal. in [illegible] med[illegible] [illegible] gnum eſſe ſitire, quaſi [illegible] ſitim. Alia au[illegible]ctoritas eſt i[illegible] temperie, cum dicit, ſitim fi[illegible] poris, manifeſte docere vi[illegible] ſic[illegible].

In h[illegible]c co[illegible]trou[illegible]ſ[illegible] re[illegible] ſit[illegible] d[illegible] tan[illegible] tate[illegible] v[illegible]tri[illegible] ſed duc[illegible] niam interd[illegible]m ſiccitas [illegible] rat int[illegible] [illegible] ditas ſi[illegible] ditas & ſ[illegible] [illegible] ſunt [illegible] [illegible] [illegible] et[illegible]

Se[illegible] [illegible]nis, [illegible] nti[illegible]m A[illegible] n[illegible] cer[illegible] [illegible]

[illegible] & [illegible] & h[illegible] h[illegible] u[illegible] on fi[illegible]

[illegible]

[illegible] per a[illegible] in mem-[illegible] exſiccantur. [illegible] quo ex-[illegible]

[illegible] moderata eſſe [illegible] tam cum ma-[illegible]

[illegible] m, [illegible] ſunt [illegible] mores bi[illegible] humor [illegible] ruct, inducit [illegible] m.

C[illegible] ore exiſtentes ſunt [illegible] humidum [illegible] totũ [illegible] tum, etia depaſcunt [illegible] uli [illegible] conſumpto indu[illegible] ur ſitis.

[illegible]

[illegible] m, quon[illegible] ſunt [illegible] nem ma-[illegible]

[illegible] dens medium, [illegible] m fit [illegible]

[illegible] cor[illegible] & [illegible]

S[illegible] c[illegible] m [illegible] s. de[illegible] c[illegible] dit, calidas & ſiccas eius [illegible] re ſitim, nec ſo[illegible] calidas [illegible] acere conſpicuum [illegible] & humores.

[illegible] frigida iecoris [illegible] Ex vna [illegible], quoniam [illegible] Ex altera [illegible] etiam [illegible] acere [illegible] m [illegible] ſitim.

An [illegible] iecur [illegible] ſitim inducere.

[illegible] humorum [illegible] humidita-te ind[illegible] quoniam ex-ſiccat [illegible] it [illegible] la, quæ [illegible] minime [illegible] viſit laborant [illegible] præ [illegible] [illegible] ctam in faucibus a[illegible] rebrum inflammatum [illegible] eunt quoque ſitim oēs [illegible] ne [illegible]

Sed [illegible] intelligere, propter quam [illegible] ſam fiat, vt nonnulli ſitiant d[illegible] vel tribus horis ab accepto cibo? Imo ſunt aliqui, qui [illegible] bu[illegible] tur ſemper ſolent maxima ſi-ti [illegible] Cauſ[illegible] c[illegible] vbi ſto-machus laborat i[illegible] coqu[illegible] cal[illegible] turbatur, & [illegible] ſua tempera[illegible] augetur, & [illegible] triculi, qui [illegible] in [illegible] partibus [illegible] do per vap[illegible] ſitim in[illegible] t, [illegible] pter f[illegible] rem, meri[illegible] calliditas [illegible] [illegible] parit.

[illegible] venere. Cur au[illegible] ſitiant [illegible] accepto ci-bo.

H[illegible] rnæ eſſ[illegible] à qu[illegible] P[illegible] autem ſunt ex[illegible] næ, quæ [illegible] conſiurare ſo-lent. A[illegible] & [illegible] a enim [illegible] na p[illegible] atur, h[illegible] magis [illegible] æ-ſtate, hac r[illegible] etiam balnea conſueuerunt ſitim in[illegible] e

Ex vna [illegible] cauſa ſitis.

Sed [illegible] In[illegible] um id notandu eſt ex Caſ-ſi[illegible], ſc. [illegible] duo[illegible] ſedare, [illegible] d[illegible] balnea, quã-do [illegible] to[illegible] ius cor-po[illegible] co, com-muni[illegible] & ſic ſe-dat [illegible] A[illegible] tur autem [illegible] rdũ ſiti[illegible] o-pte[illegible] ndantes in [illegible] co propter [illegible] rt veteres ſæp[illegible] con[illegible] e [illegible] m[illegible] ſi[illegible] en[illegible] po-[illegible]

Balnea ſitim & indu-cunt & ſe-dant.

V[illegible]

[illegible]

Interpr [illegible]

[illegible] Hipp. [illegible] vbi coniungit ver [illegible] 6 epid. ex ſententia Gal. [illegible] ſigni- ficat vigilia hom [illegible], hoc lo- co, cum vtatur [illegible] ca- mus [illegible] & laſſi- t [illegible] ego vete [illegible]

[illegible] Galen. ? [illegible] co [illegible] ille in [illegible] & mul [illegible] præualuerit [illegible] ad [illegible] Hipp. [illegible] ipſum [illegible] quod [illegible] vt pau- citas [illegible]

[illegible]

[illegible] ſus, pro ext [illegible] ſi ea intemp [illegible] ſiue m [illegible]

Si fuerit intemperies [illegible] tiſſima curandi ratio eſt [illegible] tur, deinde intẽperies [illegible] & [illegible] Quare ſi materia [illegible] pręparandi [illegible] re oportet m [illegible] ed [illegible] tota la [illegible] ſi [illegible] educenda [illegible] dam in tem [illegible]

Propoſit [illegible] me [illegible] a, q [illegible] ext [illegible] trinſ [illegible] t va [illegible] Z [illegible] pia [illegible] Z [illegible] ap. [illegible] V [illegible] etiam [illegible] d [illegible] tucæ, & o [illegible]

Ex [illegible] tr [illegible] adh [illegible] conſ [illegible] luatur [illegible] de Ar [illegible] de cuc [illegible]

Ve [illegible] ta ad [illegible] non [illegible] ge [illegible]

[illegible]

Endiuia an. ℥ iij.
Fol. lactucæ
Endiuiæ.
Solani an. M. ß. bulliant ſimul & piſtentur factoque cataplaſ. ad ventriculo apponatur, tali enim extrinſeco medicamento poterimus citra vllum periculum intemperiem calidam & ſiccam ventriculi extinguere.

Sunt etiam alia lenta vocata, quæ extrinſecus applicata putantur ſitim auferre. Inter alia narrat Albertus magnus, gallum antiquũ in iecore lapidem habere, quem dicit etiam geſtatum collo ſitim omnino auferre.

Obſeruationes ad ſitim. Circa ea quæ interius exhibentur ad ſitim extinguendam, tria diligenter ſunt animaduertenda. Primo quod medicamenta potulenta debent in multa quantitate accipi, vel frequentiſſime ſunt ſumenda. Hoc præceptũ non modo tradit Auicenna, verumetiam Ariſtoteles 1. problem. 23. vbi quærens Ariſt. cur potus magnus & confertim acceptus nõ extinguat ſitim, vt facit pot⁹ paulatim ſumptus: inquit eam eſſe rationem, quoniã potus copioſus & aceruatim ſumptus ſua grauitate ſtatim à ventriculo labitur, hinc non humectatus ventriculus, propterea nõ leuat ſitim: ex aduerſo ſi paulatim ſumatur, permanens in ventriculo, ſitim leuat.

Cur panis vino maceratus magis ſedat ſitim. Secundo notandum, ea quæ potu ſumuntur, debere aliquid viſciditatis habere, vt ea communicetur partibus exſiccatis: & hoc eſt quod dicit Ariſtoteles 1. problemate, panem aqua vel vino maceratũ magis ſitim tollere, quam vinum & aquam tantum, quia panis propter lentorem magis adhæret ventriculo, & magis humectat, vinum autem ſolum magis & citius diffluit, & ideo nõ humectat, nec conſequenter ita facile ſitim tollit.

Tertio notandum, vt medicamenta ſint grata & ſuauia, quia ita à membris & partibus exſiccatis maiori cum voluptate trahuntur, & conſequenter ſitis magis & citius finitur.

An bilioſis conueniat aqua potus. Dubitatur an in bilioſis corporibus conueniat aquę potus? Ex vna parte videtur conuenire, quoniam aqua eſt frigida & humida, bilis vero calida & ſicca. Eſt etiam auctoritas Archigenis apud Aetium, Auicennam & Serap. qui ſcribunt omnino conuenire aquam frigidam in ſiti facta à bile. Ex aduerſo eſt Hippocrates tertio de victus ratione 31. & 3. de fract. 26. vbi ſcribit, aquam in bilioſis naturis conuerti in bilem. Si igitur in naturis bilioſis aqua conuertitur in bilem, non videtur remedium accomodatum ad extinguendam ſitim, quia auget bilem.

Pro reſolutione huius dubii dicendum, vel eſſe ventriculo affixam vel natantem in ipſo bilem: ſi natans ſit conuenit aquæ frigidæ potus, ſi vero ſit infixa, minime, quia aqua frigida magis infigit & congelat bilem in vẽtriculo. Vel poſſumus reſpondere, aquam frigidam in pauca quantitate non conuenire, quoniam retinetur, in multa quantitate conuenire, quia euacuatur, & ſecum ducit bilem.

Ad Hippocratem autem dicendũ eſt, (etſi Galen. hoc non docuerit) ipſum eo in loco verba facere de aqua, non vt de medicamento, ſed vt de potu cotidiano: ſed aqua vbi ſumitur vt medicamentum in magna quantitate, id facit quod dixi, aqua vero in potu cotidiano, cũ capitur exigua quantitate, nocet.

Sed dices, eſtne verum, quod in ſiti facta à pituita ſalſa melius ſit vti aqua calida, vt docuit Rhaſes & Auicenna, quam frigida? Dico ſalſam pituitam quæ facit ſitim, duplicem eſſe poſſe, vel ſubtilem, vel craſſiorem: ſi fuerit ſubtilis, conuenit frigidæ potus, eo quod leui negotio frigida extinguit totum illius calorẽ & ſalſedinem: ſi craſſa ſit pituita, non conuenit frigidæ potus, quia frigida magis cõgelat & craſſefacit: ex aduerſo calida magis abſtergit & extenuat, ideo Dioſc. laudat aniſum. Arabes allium & cepam.

Num ſalſa cõueniunt? Alex. dicit ſe vidiſſe quandoque curatam eſſe ſitim vſu ſalſorum. *An ſalſa conueniant.* Albertus etiam magnus ſcribit granum ſalis ſub ore detentum expertum eſſe ſitim finire. Dicendum pituitam ſalſam quæ facit ſitim, vel eſſe paucam, vel multam: illa poteſt finiri vſu ſalſorum, hęc nequaquam, ſed potius obeſt vſus eorum.

CAPVT X.

De vitiis facultatis retentricis ventriculi, vt cœliaca paſſione, & lienteria.

COctionem eſſe ventriculi actionẽ propriam, nemo fuit, qui dubitauit: quę operatio vt facilius perficiatur, tres aliæ actiones à natura huic ſunt adiunctæ, appetitus, retentio, & expulſio. *Ratio ordinis.* De vitiis appetitus ſupra docuimus, ſupereſt vt de aliis operationibus vitioſis verba faciamus: hæc autem vitia non ſunt p compendiũ proponenda, nam vt Galenus dicit 2. de puls. diff. difficilis eſt hęc tractatio iuuenilibus animis, & valde inimica. Vt autem hæc ordine tradamus, quemadmodũ natura voluit, vt primũ appeteret animal, deinde retineret, tum coqueret, vltimo expelleret; ſic nos poſt vitia appetitus, ſecundo loco de facultatis contentricis morbis tractabimus.

Retentio quando vitiata ſit. Fit hæc operatio vitioſe, quando vel breui tempore retinetur cibi in ventriculo, vel nihil retinetur: ſi breui tempore, fit morbus cęliacus: ſi vero nihil retineatur cibi, fit morbi aliud genus, quod Galenus 6. aph. 1. & 4. aph. 12. & Cornelius Celſus appellarunt reſolutionem, Latini aliqui vocarunt læuitatem inteſtinorum: qui hoc morbo tentantur, à Cælio Aureliano ſunt appellati ventriculoſi.

Plinius

De nomine Lienteriæ.

Plinius appellauit cęliacos, Rabbi Moyſes 17 aph. appellat ventroſos, vt & Arabes fere omnes. Alii appellarunt huuc affectum fluxũ ſtomachicum.

Sed vt in auctoribus medicinę tuto verſari poſſumus, tria ſunt circa nomen huius affectus obſeruanda. Primo, apud Cornelium Celſum & apud Græcos ſcriptores, ex Actuar. diuerſos eſſe cæliacos affectus.

Nam Celſus libro quarto capite 12. ſtatuit hunc affectum eſſe proprium portæ ventriculi, atque fieri ſine dolore, & in ipſo aluum eſſe adſtrictam: ſed quod magis miror, eſt, illum dixiſſe, hunc affectum vocàtum eſſe cæliacam à Galeno, nam omnes Græci, qui de hac re ſcripſerunt, multum abeſt vt hunc affectum ſaciant proprium pylori, imo omnes in ipſo ſtatuunt, excrementa eſſe fluida multaq;, huncque affectum eſſe fluxum ventris.

Aetius libro primo ſuæ medicinæ hos affectus vocat omnes eos qui ex intẽperie ventriculi ortũ ducunt. An vero Plinius ſecutus ſit Celſum in hoc affectu nominãdn, vt Hermolaus voluit, an vero ſectatus ſit græcos, nõ eſt tempus neque locus hic definiendi.

Secundo notandum, quod Aretęus & plerique ſub nomine Lienteriæ complexi ſunt affectum illum qui ſuccedit dyſenteriæ, de quo affectu, cum ſuo loco agendum ſit, nihil hic dicemus.

Differentia inter lienteriam & cæliacam paſſionem.

Tertio notandum apud Galenum & alios doctiſſimos ſcriptores eſſe differentiam inter lienteriam & cæliacum affectum, quia in illa cum ſit pene extincta facultas retentrix cibi, excernuntur ſecundum qualitatem & quantitatẽ penitus immutati. In cæliaco vero affectu exeunt cibi indigeſti & incocti, ſed non prorſus immutati, quia cum aliquantiſper retineantur, aliquã mutationem omnino nanciſcuntur.

Definitio vtriuſque.

Eſt itaque affectus hic vterque nihil aliud quam ſubita exactio ciborum immutatorũ, ſecundum quantitatem & qualitatem.

Dico ſecundum quantitatem & qualitatẽ, quoniam non modo & color, & ſapor, & omnis alia ſenſilis qualitas reſeruatur in cibis qui exeunt, vèrum conſeruatur etiam copia & quantitas quæ fuit aſſumpta.

Sunt tales affectus, vt dicit Galenus tertio de ſympt. diff. in genere actionis læſæ, & in genere excrementorum mutatorum, quoniã excernuntur ea, quæ & qualia non debuerunt, & facultas retentrix tam in cæliaca, quã in lienteria eſt offenſa.

Difficultas.

Dubitatur, cur non potius dicatur hoc vitium facultatis coctricis, quam retentricis, eo magis quod potiſſima differentia excrementorum eſt, vt ſint incocta.

Num coctricis vitium ſit lienteria.

Et notate, vt coctio perficiatur, neceſſarium eſſe aliquod temporis ſpatium, in quo ſi fruſtretur coctio, conſentaneum eſt facultatem coctricem eſſe læſam. Vbi autẽ tale tempus non conceditur, læſio hæc non eſt aſſeribenda coctioni, ſed temporis paucitati. Id autem in lienteria contingit, in qua cum non retineatur cibus tempore debito, & ſic crudus exeat, eſt potius retentricis facultatis quã coctricis peccatum.

Quare hinc patere poteſt, erraſſe Aretæũ & Cælium Aurelium & poſt ipſos Auerrh. 3. col. 16. qui omnes exiſtimarunt huiuſmodi affectum ſiue ſymptoma, eſſe potius coctricis facultatis quam retentricis.

Cum igitur hæc duo ſymptomata ſint facultatis retẽtricis peculiaria, id inter ipſa intereſt, quod in cæliaco affectu retẽtrix facultas eſt diminute lęſa: in lięteria prorſus ablata, ex 3. de ſympt. cauſ. 4.

Sed duo hic oriuntur dubia. Primum eſt Galenum in tertio epid. 55. ſcribere, lienteriã eſſe ſymptoma retentricis debilitatæ.

Num expultricis,

Deinde idem Galenus tertio de ſymptomat. cauſis ſecundo, recenſens vitia facultatis expultricis, enumerat inter ipſa lienteriam. Igitur hoc vitium non videtur retentricis, ſed expultricis facultatis eſſe.

Reſpondeo vt Galenus ſexto aph. 1. docet, lienteriam affectionem duplicem eſſe, primam quæ fit ab acrimonia humorum; ſecundam vero communiter dictam: lienteria quæ fit ſine vlla mordacitate, eſt vitiũ facultatis retẽtricis, & de hac loquimur hoc loco, & locutus eſt Galenus quando dixit, eſſe vitiũ retẽtricis facultatis: ea autem quæ fit ex humoribus acribus, vitium eſt facultatis expultricis, & de ea locutus eſt Galenus, quando dixit eſſe vitium facultatis expultricis vitiatæ.

Pariter ſi accipiamus lientericam affectionem primo modo, eſt ſymptoma abolitæ retentricis operationis: ſin autẽ communiter, prout ſcilicet comprehendit etiam cæliacam affectionem, proculdubio eſt vitium, etiã debilitatæ retentricis operationis.

A quo morbo depẽdeat. Locus affectus.

Morbus à quo proferuntur hæc ſymptomata, præcipu' eſt mala ventriculi tẽperatura, adhæc alui fluor. Locus autem affectus, vt habetis apud Gal. 6. de loc. aff. 2. nullus alius eſt, niſi vẽtriculus & inteſtina: id tamẽ intereſt, quod locus qui primario eſt affectus, vẽtriculus eſt, inteſtina autem ſecundario: & ſic intelligendus eſt Galenus cum dixit, ventriculũ ſimul & inteſtina hoc modo lædi in cæliaca affectione: quod in hac cõcedere poſſumus, quia etiã nomen ipſum græcum demõſtrat primo affici ventriculum: ſed de lienterica affectione videtur contrarium eſſe ſtatuendum, quia hoc nomen græcis indicat hunc affectum eſſe ꝓprium inteſtinorũ. Reſpondeo id quod dicit Gal. 6. aph. 1. veteres medicos primum appellaſſe lientericam affectionem illam, quæ ſequitur cicatrices inteſtinorum, ab hac deinde affectione tranſtuliſſe

etiam

etiam nomen ad affectionem ventriculi, quo in loco eos damnauit Galenus tanquam male facientes, quod aſcripſerint nomen affectus inteſtinorum affectui qui proprie naſcitur à ventriculo.

An omnis intemperies poſſit hæc ſympt. inducere. Dixi præcipuum morbum à quo pendent hæc ſymptomata, eſſe intemperiē: ſed dubitabitur, an quæcunque intemperies poſſit hæc ſymptomata inducere. Auer. 3. collat. 12. in ea fuit ſententia, huiuſmodi ſymptoma ſequi tantum intemperiem frigidam, aut humidā, quam ſententiam antiquam fuiſſe teſtatur Auicenna 16. tertii tr. 4. capite 2.

Ex altera parte eſt auctoritas Gal. 3. aph. 30. vbi ſimpliciter dixit, has affectiones fieri ab intemperie, quaſi fuerit ſententia Galeni nullam eſſe intemperiem, à qua non poſſint fieri hęc ſymptomata. Accedit etiam Auicen. auctoritas, qui loco citato teſtatur has affectiones conſequi etiam calidam intemperiē.

Accedunt his duæ rationes. Primo quoniam omnis operatio naturalis efficitur à temperie; igitur à vitiata quacunque temperatura offenditur operatio retentricis. 2. quoniam medicamenta calefacientia ſæpe inducunt has affectiones, ideo id agunt propter calidā intemperiem.

Dicendum breuiter, fieri hæc ſymptomata ab omni intēperie, ſed illud intereſt, quoniam ſæpius fiunt ab intemperie frigida: interdum etiam calida, vt enim teſtatur Auerrhoes 3. coll. 20. operationes naturæ fiunt à calido commenſurato, quare etiam calidum incommenſuratum aptum eſt vitiare & daſtruere operationes naturæ.

Cauſa immediata. Cauſæ horum affectuum immediatæ ſunt humores, qui modo faciunt intemperiem & conſeruāt, modo vlcera, modo tumores. Cæterum humores qui hos morbus faciunt, interdum colliguntur in ipſo ventriculo, interdum aliunde ad ipſum mittuntur. Hip. lib. de aff. ſcribit, eam fieri à deſtillationibus capitis, quaſi dicat, hanc affectionem non aliunde oriri, quam ab humoribus à capite in ventriculum delapſis.

Cæterum vt experientia & auctoritates aliæ teſtantur, poteſt etiam citra deſtillationē hoc ſymptoma fieri. Quid igitur dieemus ad Hip. ita ſentio, Hip. eo in loco propoſuiſſe ſibi tractare eas affectiones, quæ rarius eueniunt, non autem populares & vulgares: nam ſi ſolum eum librum percurramus videbimus eum ſemper cauſas morborum diuerſas proponere. Itaque cum ſit hic ſcopus Hip. & rarius contingat hanc affectionem oriri à deſtillatione capitis, non eſt mirum ſi hanc tantum cauſam propoſuit, omiſſis aliis. Et hinc intelligimns humores qui faciunt & conſeruant cœliacam affectionem, interdum à capite originem ducere.

Cauſa mediata. Mediatæ vero cauſæ, vt Cælius Aurel. ſtatuit, in primis ſunt omnes indigeſtiones, & cruditates frequentes, morbi longi, qui cum ventriculi facultatem ſemper infirment, inre in his affectibus gignendis cauſam præbent. Præterea inter has cauſas ſunt medicamenta venenata, narrat enim Auenzoar li. 1. tr. 2. cap. 5. herbam quandam inueniri, quæ lienteriam faciat. Potus aquæ frigidæ, nimia ciborū copia, & ſummatim quæ vel refrigerare poſſunt ventriculum vel exulcerare, etiā inter cauſas reponuntur quæ has affectiones inducunt.

Quæ in 6. de loc. aff. indiciis dignoſcuntur 1. quod cibi exeunt indigeſti 2. quod exeunt ſine dolore. 3. quod exeunt aquoſa excremēta. 4. quod corpora extenuantur & contabeſcunt. Sed notandum eo in loco Hip. dicere, cibos excerni imputrefactos: quod vt optime intelligatur, ſciendum illud eſt, quod docuimus in noſtris variis lectionibus, apud veteres medicos & philoſophos eb concoctionem dici putrefactionem: itaque non mirandum, ſi quandoque legamus apud Hip. cibos putrefactos, imputrefactos, ventriculum putrefactorium, aut ſimilia, quæ omnia actionem, non autem veram putrefactionem indicant.

Signa. Signa erunt, quoniam videmus cibos ſtatim excerni, ſed ſine dolore; atque corpus contabeſcere. Quod ſi malum à cauſis præcedentibus fiat, nullo alio cognoſcitur, niſi ex relatu ægri & adſtantium. Vt ſi fiat à nuda intemperie, eaque frigida, nulla erit ſitis, feces immoderatæ, cibus præcedens ex rebus frigidis, & alia. Si oriatur ab intēperie calida, aderit ſitis, excrementa fiunt fætida, ętas, victus ratio, tēpus anni, temperamentum, atq; alia, atteſtabuntur caliditatem. Quod ſi fuerit cū humorib., hi cognoſcētur ex excremētis; quia plerunq; cum his immutatis exire cōſueuerunt etiam humores illi, qui in cauſa ſunt mali: vt ſi fuerint tumores calidi, apparebunt fæces flauæ, percipietur ardor & inflāmatio. Ex aduerſo ſi fuerint frigidi nullus erit ſenſus in ano, humores aquoſi miſti erunt cum fecibus.

Quando lienteria vel cœliaca à ventriculo fiat aut inteſtinis. Sed quęritur quomodo diſcernendum ſit, quando hæc affectio oritur à ventriculo, aut ab inteſtinis. Dico potiſſimam eſſe rationem, quod vbi hoc malum fit ab inteſtinis, excremēta ſemper habent aliquam chyli formam, quia tunc retinetur in ventriculo cibus tam diu, donec aliquam chyli formam acquirat. Cum autem efficitur à ventriculo, quando vel nihil, vel pauco tempore in ipſo retinetur cibus, neceſſarium eſt, vt aut nihil immutetur, aut non ita vt conſequatur chyli formam. Cum autē virtutis retentricis operatio in tribus ſit poſitā, ſcil. vt complectatur cibum debito tempore, modo & quouſque concoctio perficiatur: ſi vel nullo modo, vel debiliter complectatur, efficiuntur vitia prædicta, ſcil. cæliacus morbus & lientericus, quā quomodo ſint cognoſcendi diximus.

Affectus ventriculi tremulus.

Cum autem hæc facultas non complectitur cibum debito modo, efficitur illud vitium quod apud ſcriptores adhuc nullum nomen habet, & eſt quando ventriculus cibum complectitur non quiete, ſed modo quodam tremulo. Cognoſcitur hoc vitium, vt docet Gal. lib. de diff. ſympt. c. 8. ſolum à diligenti & ſolerti medico atque ægrotante, quoniam ægri percipiunt ab accepto cibo anguſtiam quandam, quemadmodū tremorem cordis & ventriculi, qui vix explicari poteſt & percipi. Sed hoc vitium cū habeat fere eaſdē cauſas quas habent duo alia vitia ſupra mōſtrata, non eſt neceſſariū in hoc explicādo diuti' immorari.

Cur interdum potus retineatur non cibus.

Eſt problema ſpeculatione dignū, cur ſit, vt narrat Nicol. Florent. quod interdum non retineatur cibus ſolid' ſed potus? narrat enim ille auctor, ſe quēdam vidiſſe, qui tametſi cotidie multum vini potauit, tamen cibos tantum ſolidos excernebat immutatos. Alii vero ſunt qui excernunt tantum potum, retinent autem cibum ſolidum, vt in diabete contingit. Hoc problema quod à nullo tractatū eſt, difficilem explicationem & ſolutionem habet, dicam tamen meam ſententiam.

In diabetica paſſione ratio, quare ſtatim excernatur potus, non autem cibus, eſt propter vehemētem facultatem attractricis, & renum & iecoris, vt ſuo loco dicetur. Hac cauſa conſtituta, puto propter eandem contingere, vt interdum excernantur ſolum cibi ſolidi, retineatur aūt potus, ſc. quoniam iecoris facultas attractrix valida nititur attrahere, quia vero cibus ſolidus indigeſtus eſt, ita vt non poſſit penetrare, ad iecur fit vt non ſolū pars potulēta, quæ non requirit coctionem, attrahatur à iecore, pars autē ſolida indigeſta derelicta in inteſtinis, excernatur. Sed dicet aliquis, ſic erit neceſſariū vt multitudo vrinæ appareat, vt in diabetica paſſione. Dico nō eſſe neceſſarium, quia naturę prouidentia fit, vt membra deſtituta cibo & ſolidiore nutrimēto rapiant ad ſe humidum & fluidum vt eo nutriantur.

Prognoſtica.

Omne vitium retentricis facultatis malū, eo quia vt Hipp. in lib. de morbis ſcribit, deſinunt hæc vitia plerunq; in hydropem, atrophiam, & alia mala lethalia. Quam Hippocr. ſententiam mutuans Celſus, dicit peſſimum eſſe vbi ventriculus non eſt cibi tenax, eo ꝙ ſoleant membra alimento deſtituta deſtrui & conſumi. Aëtius lib. 9. capite trigeſimotertio, lientericam affectionem, quæ ab autumno ꝑ totam hyemē durat, ait eſſe difficilem curatu, hoc enim tempora conſueuerūt corpora noſtra calidiora eſſe: quare ſi eo tempore frigida intemperies ventriculi non ledetur, plane arduum eſt eam alio tempore extinguere.

Quāquam aūt hæc omnia vitia ſunt mala, ſunt tamē inter ipſa quidā gradus, quoniā vt docet Gal. 6. aph. vitium ꝙ fit à frigida intēperie, eſt omniū curatu difficilimū, eo quia, vt Gal. dicit 6. meth. omnis frigida ventriculi intemperies eſt difficillima. Ratio difficultatis in curatione eſt, quia nunquā læduntur à frigida intemperie inſigniter operationes, niſi ſit ſumma: quare cum in cæliaca paſſione retentrix facultas ſit læſa vehementer, neceſſarium eſt intēperiem, quę lædit, eſſe ſummam.

Ergo mala eſt cæliaca & lienterica paſſio, quæ ex frigida intemperie ſtomachi ortum ducit, ſecundo loco eſt quæ à frigida & humida intemperie. Nec mirandum, difficiliorem eſſe intemperiem ſolum frigidam quam frigidam & humidam, quoniā vbi humores copulantur frigidæ intemperiei, non eſt neceſſarium, eam eſſe adeo vehemētem & magnā, vltimo eſt vitium quod fit à calida intēperie.

Fuit Hipp. ſententia 6. aphoriſ. 1. lienteriæ ſi ructus acidus ſuperueniat, eſſe bonum: quem locum cum exponeret Galenus, dixit, iure dictum eſſe in diuturna. In lienteria ſolēt fieri ructus acidi, pręſertim ſi à frigida intemperie cum humoribus fiat, veruntamen huiuſmodi ructus nequaquam bonus eſt, quoniam niſi tollatur, ſignum eſt, nondum perfectam eſſe ſanitatem. Quare neceſſarium eſt, vt appareat in diuturna lienteria, ita tamen vt prius non adfuerit. Cauſa, propter quam talis motus bonus eſt, vt Hipp. ait, eſt quoniam ſignificat calorem natiuum, qui prius non alterabat, iam validiorem eſſe factum, ita vt incipiat alterare & coquere.

Sed dicet aliquis, cur Hipp. ſcribit ructum acidum eſſe bonum, an quia ructus, an quia acidus? Dico bonum eſſe, quoniam ructus, quādoquidem ructus, cum ſit vapor factus à diminuto calore, bonum eſt, quia ſignificat eſſe calorem aliquem, qui prius non erat. Addit autem Hipp. eam vocem acidus, quoniam plane in hoc morbo vix fieri poteſt, vt ructus nidoroſus vnquam gignatur.

Curatio, Scopus.

Curationis harum ægritudinum communis ſcopus eſt, vt retentricis facultatis robur reſtituatur: id autē fieri nequaquā poteſt, niſi cauſæ quę deſtruunt hoc robur, auferātur: ita vt ſcopus præcipuus ſit, vt omni diligētia cauſæ de medio tollantur, quæ facultatem retentricem offendunt. Cum aūt plures ſint cauſæ, quę hoc malum faciūt, frequentiſſima omnium eſt frigida & humida intemperies. Igitur huius præcipue curationem tradam: in qua perficienda illud eſt animaduertēdum, quod in omnibus aliis eſt obſeruandum, 1. vt ſi quæ ſunt cauſæ extraneæ remoueantur, 2. vt diligens victus ratio inſtituatur.

Humida intemperies curatio. Diæta.

Aer ſit calidus & ſiccus, ſomnus prouocādus, quoniam non tantum iuuat retētionem omnium rerum, verumetiam auxiliatur coctioni. Motus omnes animi vehementiores fugiendi, ira, timor, motus corporis ſit moderatus, quia vt quies ſoluit animal & torpidum reddit, ita ſi corpus nimis moueatur, fiūt

[illegible], ba[illegible] [illegible]m re-[illegible] & ſic ex p[illegible].

[illegible], ſub-[illegible] coriandro p[illegible]m opi-[illegible] in ve[illegible] ctum. [illegible] coriandro præparatus pa-n[illegible] plu[illegible]um, carnes item galli-n[illegible] ann[illegible]um conueniunt, & ius ip-ſarum, quo[illegible] Galen. 5. de ſimpl. med. ad-ſtringere aluum: pot[illegible] omnia fercula cō-dita & præparata aromatib., vt a[illegible], caryoph. cinnamom. fœniculo Lac conuenit etiam, ſed coctum, vt docent omnes græci.

[illegible] Alex. Trall. quem ſecuti ſunt fere oēs po-ſteriores, laudat in hac aff[illegible]ctione vitellum o-ui aſſatum & aceto conſperſum. Sed non poſ-ſum hoc cibi genus laudare, quia non tantum curandum eſt, vt cibi retineātur, ſed vt etiam concoquantur. Iam vero vitellus oui aſſatus difficilis eſt concoctionis, & vbi non coqui-tur, ſolet ex eo gigni pernitioſiſſimus ſanguis. Quare cum alia ſunt accommodata remedia, magis laudo vt ab hoc abſtineamus.

Si [illegible] ma[illegible] à cauſa calida, contraria ra-t[illegible] victus erit inc[illegible]dendū. Aër eligatur fri-g[illegible] & ſiccus, ſomnus moderatus, oēs animi a[illegible]tus leuandi: proinde conuenit aq. chaly-bea[illegible], cui poteſt admiſceri vel ſyr. myrtinus, v[illegible] de berberis, vel ſuccus granatorum a-c[illegible]. Pro cibo conueniunt carnes prędi-ctæ [illegible]us & herbis refrigerantibus, & a[illegible]gentibus conditæ, vt eſt plantago, ace-to[illegible]a, cydonia, pruna acida, & quæcunque ad-ſt[illegible]gere & refrigerare poſſunt. Sunt autē in quacunq; cauſa circa victum quinque obſer-uanda. 1. vt cibi ſemper ægris offerantur qui ipſis magis placent, Hip. enim 2. aph. ſuauio-re[illegible] cibum, & potum, quāquam deteriorem, pr[illegible]erendum iud[illegible] meliori, ſed inſuaui. R[illegible]oniam v[illegible]iculus grata edulia ma-gis am[illegible]ur, & [illegible]acius continet. 2 notā-dum [illegible]uod monet Celſus, ab[illegible]ineudū quan-tum fieri pot[illegible], ab [illegible]gerendo, nam non debēt iſti vel nimia prouocation. ſe ad illam cōfer-re[illegible]d abſtinere, & qu[illegible] ſi ſibiipſis vim inferre: ſi[illegible]n. natura coact[illegible]eſcit paulatim ſponte retinere cibos. 3. notandum vt parce comeda-tur [illegible]ræſertim vero in [illegible]c. 4 vt vel parum, vel nihil bibatur, ſcruot. n. coruos hac affectione æſtate affici, & natura adductos vt nihil bibāt, quo tēpore ſunt ægroti. 5. vt fluidi cibi omni-no [illegible]atur. Vbi fuerit victus inſtitutus, ſi hu-mores malum facien[illegible]s, mittantur vel à ieco-re, vel [illegible]li[illegible]ne. prouideatur ne hæc mēbra mit-tant, dicit enim Hip. lib. de aff. curationem eſ-ſe [illegible]bi materia à capite deflui[illegible] in ve[illegible]iculum, vt intercipiatur ille fluxus, vel alio auocetur. Quod ſi autem nullo loco moueantur, ſed ab

[illegible] u[illegible]o c[illegible]gantur, eſt ſtudendum [illegible] præparare, deinde p[illegible]e. [illegible] p[illegible] ho[illegible]o:

Humorum præparatio.

℞. *Me[illegible] ſimpl.* ℥. ß.
S[illegible] de a[illegible]nt[illegible]o.
De ment[illegible] an [illegible]. vj. Miſce & mane capian-tur.

In ho[illegible] caſu notandum, vt abſtineant ægri ab aquis & deco[illegible], quo diutius medicamen-ta permaneant [illegible] v[illegible]n[illegible]culo, & efficacius o-perentur. Vbi p[illegible]par[illegible] erunt humores, ſunt expurgandi ve[illegible] p[illegible] maſtich. vel Alephang. Hiera quoque optima eſt, & [illegible] Scribonio Lar-go maxime commendatur Hiera Pachii. Et hoc quoq; medicamento commode vti po-ter[illegible]is.

Purgatio.

℞. *Myrob. chebul.*
Emblic. an. ℥ j.
Fol. abſinthii [illegible]. *iij.*
Fl. roſ. rubrarum P. ß.
Baccarum myrt. ℥. *iij. F. decoct. in aq. plantag.*
Deinde facta expreſſione ℞. d. d. ℥. *iiij.*
Agar. præpar. ℈. *iiij.*
Cinam.
Zinzib. an. gr. iiij. Infundantur ſ. a.
Deinde facta expr[illegible] *mellis roſ ſol.*
Manna electa an. ℥. *j.* ß. *M. & ſumatur ſum-mo manu.*

Vbi humores fuerint expurgati; ſtud[illegible]m eſt medicamētis intrinſecis & extrin[illegible]ecis [illegible]o-bur ventriculi reſtituere. Ad quod ob[illegible]nen-dum laudatur à Gal. theriaca, & aqu. therma-les ſulphureæ, diaſpol. aromat. roſat. Hæc cō-fectio etiam commoda eſt:

Medicamentum ventriculum roborans.

℞ *Succ. roſarum antiqui* [illegible]. *ij.*
Specierum diamarg.
Aromat. roſ. an. ℥. *j. Miſce.* Cuius mixturæ capiatur ſingulo mane [illegible]. *j.*

Extrinſecus conueniunt aquæ thermales, ſulphureæ, aluminoſę, ſiue totum [illegible] pu[illegible] mergatur, ſiue ſtillicidium ſuper ve[illegible]m fieri curetur. Conueniunt etiam varia empla-ſtra, vt empl. de cruſta panis, vngueutum ſto-machale. Conuenit & hoc:

Topicum ad idem.

℞. *Thuris.*
Maſtiches.
Ladani.
Coma abſinthii.
Menthæ an. ℥. ß.
Panis aſſati ℥. *j.*
Coriandri ℨ. *iij.*
Caryoph.
Nardi.
Cyperi.
Squinanthi an. ℨ. *j.* ß. *Decoq. omnia in vino ſtyptico, deinde exprimatur vinum, & medicamen-ta vel in ſacculo, vel in panno lineo inuoluta, ventri-culo ſuperponantur & contineantur.*

Poſſunt etiam hæc medicamenta conteri in ſubtiliſſimum puluerem, atque in ſaccu[illegible]o poni, & contineri ſuper ventrem. Illud a. in

his med[illegible] fieri po[illegible] contin[illegible] rauce [illegible] [illegible] facultas retentrix robor[illegible] cæ[illegible] da, non aliter pr[illegible] erit, & primo humores præpa- [illegible] & pr[illegible] rati expurgentur. Pro præpara[illegible] erit hoc medicamentum:

Causa in temperies est materia curatio.

℞.Syr.myrtini
Syr.roſ.recent. (*mane.*
Syr de cydon. an.ʒ.vj.M.& capiatur ſummo

Vbi præparati fuerint humores, expurgabuntur Rhab.& manna, pil.de rhab. ſunt optimæ. Optimum eſt & hoc medicamentum:

℞.Rhab.infuſa in aq.plätag.& expreſſi ſ.a.℈.uj.
Mannæ electæ.
Syr.roſ.ſolut.an ℥.ß.M.

Quod ſi [illegible] vomitum, danda erit opera vt vomat, quoniam [illegible] omitus, vt teſtantur medici, præclariſſimum eſt remedium in hac ægritudine.

Poſtquam ſunt euacuati humores, ſtudendum [illegible] facultati retentrici vētriculi corroborandæ, medicamentis tum intrinſecis, tum extrinſecis. Intrinſecus accommodatum eſt ſacch.roſ.antiquum, mora acerba, mora rubi, diacydon.ſimplex ſine ſpeciebus, troch.de ſpodio, & tādem quicquid refrigerare ſimul poteſt & conſtringere, ſiue illud ſit ſolum medicamentum, ſiue etiam alimentum. Pari pacto agendum eſt in medicamētis extrinſecis vt ea ſcilicet adminiſtrentur, quæ poſſunt refrigerare & corroborare, vt eſt oleum myrtinum, cydon.ol.roſ.omphacinum. Accommodat[illegible]um eſt & hoc:

Ventriculi corroboratio.
Intrinſecus.
Extrinſecus.

℞.Baccarum myrti.
Fl.roſarum rubrarum.
Fl.plantag.
Acetoſæ an.℥.j.ß.
Acaciæ.
[illegible]pociſt.
Berberorum.
Cornu cerui vſti.
Maſtiches an.ʒ.j. Bulliant in aq.roſ. vino adſtringenti, & ſucco plantag.ad partes æquales.

Vbi bu[illegible] ſint, exprimenda ſunt medicamenta a [illegible]ccis & [illegible] vino, & in ſacculo poſtea ventriculo apponēda. Hæc eſt ratio, qua mederi poteris iis affectibus illis, qui ortum ducu[illegible] a [illegible] intem[illegible] eric cum humoribus.

Si au[illegible] a[illegible] la intemperie fiant, eadem reme[illegible] eniunt, exceptis euacuantibus, n[illegible] m intemperies c[illegible] cura[illegible], non e[illegible] one.

CAPVT XI.

De inflatione ſeu eructatione ventriculi.

ESt & [illegible] od circa facultatem rete[illegible] [illegible] Hipp[illegible]

pe[illegible] ſum. Gal.3.de ſym[illegible] flammationem ven[illegible] *[illegible]* Cæl.Aur[illegible] c.5. vento[illegible] m[illegible] nem ſtomac[illegible] c[illegible] us c[illegible] exerce[illegible] t.

E[illegible] au[illegible] aff[illegible] dolor ventricul[illegible] & ext[illegible] tento. D[illegible] ventricul[illegible] ſæpe[illegible] ſi n[illegible] qui ſu[illegible] ſignus.

Ex flatu eſt, propterea q[illegible] peccat in modo continendi cibum, [illegible] diquaque non ambiat cibum, in ſpatiis [illegible] quæ relinquuntur inter vent[illegible] & [illegible] ſolent duo generis rerum colligi: vel [illegible] tas illa, quæ G[illegible] leno d[illegible] tur [illegible] cus, ſed de hac non loquimur, vel flatus, & [illegible] fit iſte affectus, de quo agimus. Iure ig[illegible] ctum eſt flatu retento, propter [illegible] qui generatur in ventriculo, vel r[illegible] expe[illegible] ur: ſi re[illegible] netur, ſit hic [illegible] citur inflatio: ſic autem exit cū ſono, c[illegible] crepitus, ſi exit tacite, efficitur ſtridor. Eſt hi[illegible] diſcurſus Galen.3.de ſymptomat.cauſa.

Eructationem eſſe propriam affectionem hominis, probatur quoniam Ariſt[illegible] pro[illegible] 44.ſcribit, hominem tantum er[illegible] are, iumē ta ſolum crepitum edere. Aues autem & cornigera animantia neq; eructare, neq; crepitum vētris emittere; explicat ipſe horū rationem, quoniam ſc.cum collum longum habeant, flatus, qui in ipſis gignuntur, fac[illegible] ius per anum educuntur, quam per os, ob colli longitudinem. Cornigera autem neq; eructare, neq; crepitum vētris emittere, propterea [illegible] cum quatuor habeant ventres, in quibus c[illegible] bi con[illegible] ntur, ſi quid generatur in ipſ[illegible] fla tus, ob multitudinem ventri[illegible] orum, & magnitudinem calori[illegible] facile diſſipatur. Aues [illegible] militer ait neutrum horum facere, [illegible] temperiei ſic[illegible] tatem, quoni[illegible] m cu[illegible] rum c[illegible] ra ſicca [illegible] ſumu[illegible] tu[illegible], vt non ſit loc[illegible] um. Sed du[illegible] tatio [illegible] ſt, quor[illegible] am C[illegible] 6.cap.6.& Veg[illegible] tius l[illegible] b.3.cap.3.[illegible] nt, [illegible] cruditate laborātes ſæpe eru[illegible] tar[illegible] R[illegible] odo[illegible] cos loqui de m[illegible] rbolis, Ari[illegible] a[illegible] de morbolis. Poſſumus e[illegible] am d[illegible] er[illegible] n[illegible] ctare, ſed ſimil[illegible] m r[illegible] ui[illegible] m edere. E[illegible] affectus, vt Gal.14.meth. dixit, morbus in magnitudine. Poſſumus et[illegible] appe[illegible] ſymptoma in genere excremen[illegible] rum.

Homines tantum eructant.
Qualis affectus.

Cauſ[illegible] poti[illegible] ma h[illegible] litas retentricis, nam[illegible] ſunt po[illegible] mum o[illegible] q[illegible] um[illegible]

qu[illegible] t du[illegible] [illegible]eriori b[illegible] mo b[illegible] ac[illegible] caua [illegible]us [illegible] an[illegible]re &[illegible]

Cauſa.

[illegible] mo[illegible] quo [illegible]cem [illegible] [illegible]m eſt, quando [illegible] cibus c[illegible] [illegible]rno calore natu[illegible] calor e-n[illegible] natiuus quo magis concluditur, eo ma-g[illegible] conco[illegible] quapropter cu[illegible] [illegible]ecte c[illegible] [illegible]s, calor [illegible]us nó [illegible]tu[illegible], & ſic [illegible]r, & fi[illegible] flatus.

Locus affe-ctus.

Ex quibus c[illegible] [illegible]ere poſſumus, l[illegible] m affectum non eſſe al[illegible]um, ni[illegible] vent[illegible] [illegible]lum. Sed dubitatur, an tantum ventriculi fundus ſit a[illegible]ctus, an totum corpus. Sed de his infra, cum de coctione agemus.

Cauſa inter-na efficiens.

Cauſæ [illegible]æ ſunt externæ, aliæ internæ. Internarum alia eſt effectiua, alia materialis. Cauſa interna effectiua eſt calor diminutus. E[illegible] enim ſententia Ariſtotelis 2. meteor. comprobata à Galeno 3. de ſympt. cauſ. ad flatuum generationem duo cócurrere, humidum ſc. & calorem debilem; nam vbi frigus ſummum eſt, humor quietus manet, & ideo cum ſit veluti congelatus, ex ipſo vapores & fumi non fiunt. Pariter ſi calor ſit magnus, agitatur quidem humor, verum flatus non fiunt quia materiæ illæ fluidæ potius euacuantur: ſolus calor debilis eſt, qui efficit & producit flatus.

Cauſa ma-terialis.

Cauſa [illegible]erialis eſt humor, qui vel eſt pi[illegible]t[illegible]us, v[illegible] me[illegible]ncholicus, a bile enim vt biliſe[illegible], nunquam flatus emittuntur, quoniam vbi bilis eſt, ibi deeſt cauſa efficiens & materialis efficiens, quoniam, vt dicit Hippocrates 6. epid. in biliosis ventres ſunt calidi, vt nó poſſint ratione magni caloris excitari flatus. Deeſt etiam cauſa materialis, quoniam bilioſus [illegible]m[illegible]r eſt, vt non poſſint ex eo flatus fieri.

Icterici non fiunt ventoſi.

[illegible]pt[illegible] h[illegible] omnes cauſas puto Hippocr. 5. a[illegible]n. [illegible]imo, memoriæ mandaſſe, bilio[illegible]s & ictericos non fieri ventoſos, ſiquidem, vt eſt apud Galenum 1. de alim. fac. bilioſa corpora conficiunt & concoquunt etſam [illegible]ma alimẽta. Nec dicat aliquis, falſam [illegible]nte[illegible]a Hippocratis, quoniam in icteri[illegible] vi[illegible]emus fieri hydropas ſiccas, quoni[illegible]m non fi[illegible]nt hydropes in ictericitia propter bi[illegible]em, ſed propter obſtructionem, ob quas debi[illegible]itatus ca[illegible]or natiuus flatum inducit.

Cauſa ex-terna.

C[illegible]uſæ externæ ſunt omnes illæ, quæ & calore[illegible] ventriculi hebetare, & humores pitui[illegible]t[illegible]s & me[illegible]ancholicos inducere aptæ ſunt, vt e[illegible]idus & hu[illegible] ſo[illegible]nus breu[illegible]m[illegible]tus i[illegible]rdinatus & [illegible]ti[illegible]s, tum c[illegible]is, tum animi; ad hæc potus f[illegible]gidus, [illegible]aximè [illegible]cibus, qui flatum [illegible] copia ſumatur, vt ſunt fru-

ct[illegible] [illegible]um [illegible] mendi[illegible] quonia[illegible] Au[illegible] [illegible] medun[illegible]m flat[illegible]

Cogno[illegible]bus [illegible] dole[illegible]du[illegible], & [illegible] ſe[illegible]at, nec [illegible] vel [illegible]prà.

Oedema ventri[illegible] [illegible]ab inflammatione [illegible] diſtinguitur.

Sed [illegible]et aliquis, fit interdu[illegible] ventr[illegible]m œdema, quod quon[illegible] de ip[illegible]e, ſcienda ſunt ſigna, [illegible] alt[illegible] di[illegible]oſcatur. S[illegible] hæc [illegible]lema, p[illegible]is [illegible] tibus, v[illegible]lt inflatio ve[illegible] tae[illegible] p[illegible]s, vt nõ poſſit corr[illegible]im[illegible] ced[illegible] & id[illegible] quod docet Gal. in œdema[illegible] ſi percuti[illegible]r aluus, non ſonat, & digito [illegible]menti non cedit.

C[illegible]ſæ ita dign[illegible]ſcũtur, q[illegible]oni[illegible] ſi[illegible] exte[illegible]s c[illegible]u[illegible]is m[illegible]im oriatur, [illegible] ægr[illegible], & eorum contempla[illegible]ione, q[illegible]æ præc[illegible]ſſerunt, facile colligitur. E[illegible] propter cibum [illegible], cognoſcitur, quoniam morbus augetur ſtatim à cibo, ſc. ratione humorum, tum torpedine corpus languet, tam ante, quam poſt [illegible]ibum. Si humor ſit melancholicus, cognoſ[illegible]tur ex mœrore & mœſtitia, quæ ſi nõ ad[illegible] ſig[illegible], eſt malum fieri ab humore pi[illegible]uitoſo.

Prognoſ.

E[illegible] inflammatio vẽtriculi, ſi perdurat, mala, quia raro contingit, quin hæc affectio, ſi perd[illegible]ret, non deſinat in ſiccum hydropem.

Curatio.

Ratio curationis eſt, vt virtus retẽtrix corroboretur, ita vt poſſit modo debito complecti cibum. Fit autem hoc, ſ[illegible] ca[illegible]æ, tam internæ q[illegible]

Victus ra-tio.

tur. E[illegible] ad to[illegible] pri-mis eſt neceſſario re[illegible]a vi[illegible] aer eligi calidus & ſiccus, dormien[illegible]te, nam & nimiæ vigiliæ nocent, ſom[illegible]us e[illegible]a breuis: omnes animi paſſiones ſunt abl[illegible]andæ. Corporis exercitatio debet eſſe mo[illegible]ta, & tempeſtiue facta, ſemper ante ci[illegible]u[illegible] á à cibo omnis motus nocet: & Galenus 2.[illegible] epid. 32. dicit, eam iuuare eructationem frequenter factam. Sabinus ait, prouocari ructum, ſi ex vaſe anguſti oris bibatur. Aluus lubrica ſeruanda: & ſi non fluat, huiuſmodi clyſtere vtendum:

Clyſter.

℞ *Fl. chamom.*
Fol. calaminth.
Origani an. M. ß.
Aniſi.
Fœniculi an. P. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞ *d. d. lb. j. ß.*
Hiera Gal. ℥. ß.
Ol. chamam. [illegible] *j.*
Salu [illegible] *j. M.* [illegible]*ce.*

Suppoſito-rium.

Po[illegible]s etiã vt præter clyſterem a[illegible] ſ[illegible]o[illegible]o ex melle, cumino, & [illegible] aniſi. nam ſi quid eſt, quod iuuat [illegible] ac [illegible]

ctione [illegible] per quam flat [illegible] esse inu gen [illegible] quius tanto [illegible] illi sunt vitati [illegible] sunt fructus, le[illegible] nis debet [illegible] be- [illegible]. A cibo confert [illegible] um, [illegible] coriandrum [illegible] mere. Similiter si [illegible] coquantur vel cuminum, vel fœ[illegible] maxime conuenie[illegible]. Laudatur [illegible] Ar[illegible]bibus vsusalsu, quod d[illegible] G[illegible]l. esse theriacam rusticorum [illegible] flatus qui in ipsis gignuntur ex prauis cibis, benefi- cio huius di[illegible] pentur.

Cucurbita magna. Victu instituto, si dolor vrgeat, præstantissimum reme[illegible]um solet esse cucurbita magna i[illegible] ventriculo affixa: nam [illegible] Alex. & Gale. etiam hoc remed[illegible] ilari ci- to, vt res diuina quædam v[illegible]. Loco cucurbitulæ eff[illegible] solent sacculi facti ex furfuribus, an[illegible], & cinere. Vtor ego vesicis plenis ol. ro[illegible] chamom. calentibus.

V[illegible] dolor, semper ante vsum horum p[illegible] sint [illegible] s, si pituitosi, hiera, & p[illegible] lici, eua[illegible] medicamentis melanc[illegible] na, p[illegible] pod. [illegible] niger, m. rob. nigri, pil. d[illegible] ræ.

Ventriculum confortan- tia. Vbi [illegible] nihil aliud superc[illegible] accommodatis io[illegible] ramus. In- [illegible] co[illegible] magn, diaspol. dia- [illegible] minum, piper solidum inci- su[illegible] ratum, maxime auxiliantur. Ex- tr[illegible] vero ol. de pipe[illegible] ibus, ol. anisi & nar- din[illegible].

Accommodatissima sunt & cerasa, quę die & noctu super ventriculum ge[illegible] lata, non modo flatus di[illegible] pant & discutiunt, verumetiam intr[illegible] facultates ni[illegible] consolantur. [illegible] auxilium est [illegible] affectibus, cõtinuo [illegible] care [illegible], & ventris erepi[illegible] exeunt vndi[illegible] a dolore & magna [illegible] a molestia [illegible].

CAPVT XII.

[illegible]

V[illegible] tur, a qua [illegible] n, omnes [illegible] ntur. Are- [illegible] iculum [illegible] atis [illegible] a pro- [illegible] stomachi [illegible]. Sed vt fer- [illegible] in ventre ex [illegible] ia [illegible]

Aristot. les 4. [illegible] nil aliud esse [illegible] natiuo c[illegible] lore & proprio. [illegible] tuo quoniam non [illegible] nes, videndum, quid [illegible] qua loquens [illegible] quę om[illegible] tur in [illegible] . de [illegible] nipt. cauf. [illegible] postquam [illegible] stiflet, coctionem nec esse putr[illegible] vt veteres voluerunt, nec a[illegible] dit nihil aliud esse quam [illegible] dum qualitatem, per quam vent[illegible] iculus [illegible] sibi assimilat, adiuuante valore.

Sed quoniam ventriculi natura co[illegible] tur ex partib. solidis, & a temperatura [illegible] per partes solidas vĕtriculus non fa[illegible] ones, sed per peculiarem sui temperaturã alias à Gal. proprietas vocata est: & ha[illegible] præcipuam regulam, vt vbicunq; [illegible] operationem habet nul[illegible] alteri [illegible] tam, necessario etiam habe[illegible] ppri[illegible] riem, per q̃ edit eam operationem. [illegible] habemus ab ipso hepate, quod cum [illegible] guinem facere natum sit, à natura [illegible] certam temperaturam, merito cu[illegible] cationem facit. Haud aliter ven[illegible] solus chylum generare a natura sit fa[illegible] re habet proprium & peculiarem temperaturam, per quam facit chylum.

Cruditas. Quare si non fiat coctio, fit illud g[illegible] vitii, quod dicitur ἀπεψία, Aristot. nomin[illegible] cruditatem: si non fiat debito tempore [illegible] diutius maneat in vent[illegible] cibus, antecq[illegible] concoquatur, fit aliud vit[illegible] genus, quod tarditatem concoctionis nominant. si vero non fiat coctio debito modo, fit aliud vi[illegible] quod dicitur praua coctio. Ari[illegible] aut[illegible] videtur ap- pellasse coinquinationem. *Tarditas.*

Itaq; tria sunt [illegible] vitiorum coc[illegible] Id tamen notandum est apud Græco[illegible] dũ omnia hæc vitia vno nomine [illegible] cruditatis dici. Sunt hęc omnia vi[illegible] mata in genere actionis naturalis læsæ, v[illegible] prauatę, vel diminute, vel ablate.

Locus affectus. Locus affectus est vĕtriculus, sed qu[illegible] in ventriculo tres partes considera[illegible], os, fundus, & totum corpus, proprie [illegible] affectus est fundus, quoniam Sen[illegible] ca[illegible] cellus Empiricus appellarunt aqualic[illegible] quanquam Theodor. Gaza in h[illegible] re sit valde hallucinatus.

Sed dubitari posset, an præter fundum vĕtriculi alia quoque pars offendatur. R[illegible] deo, vbi co[illegible] tio est vitiata, n[illegible] io omnes partes ventriculi affici, quia tamen [illegible] coctio perficiatur in fund[illegible] vent[illegible] calor natiuus vent[illegible] uli, q[illegible] re, ad hanc perficiendam [illegible] nem, & tamen non vitiari [illegible] od quidem [illegible] [illegible]

[illegible] vi[illegible] ap[illegible] contingit [illegible] appetant, [illegible] [illegible] eſt [illegible]

Cauſa. [illegible] ſunt internæ, [illegible] ad facultatem co[illegible] Internæ ſunt mor[illegible] ſimilares. In numé[illegible]

Interna. [illegible] ceema. Hi ſunt [illegible] humidæ, calidæ, humidæ, & [illegible] tam [illegible] humoribus quam [illegible] his.

Cauſæ internæ non pertinentes ad facultatem, tres ſunt, ætas ſenilis: ſenes enim neceſſario vitiatam habent coctionem [illegible] ſexus [illegible] ſemper deterius concoquunt [illegible] bitus corporis: qui enim ſunt [illegible], qui non habent ventriculum pinguedine [illegible] ductum, plerunque habent [illegible] vitiatam. Vnde Galenus in [illegible] ſtur, fuiſſe pugilem, cui [illegible] efficeret, perpetuo vi[illegible]

Externa. [illegible] Externæ cauſæ [illegible] res ſunt. 1. aer, au[illegible] vitiare [illegible] omnu. & [illegible] qui parum [illegible] bene coquant. 3. [illegible] Auic. timorem co[illegible] prodeſſe: ego [illegible] gaudiū etiam ob[illegible] gaudio diffunduntur & diſſi[illegible] imbecillus fit. [illegible] qui vel nihil, vel mode[illegible] detrimentum infe[illegible] coctionem impo[illegible] coctionem læ[illegible] rapide [illegible] lædit.

Cibus etiam maxi[illegible] ad vitiandā concoctionem videtur conferre. 1. qualitate, quando cibi [illegible] crudi, viſcidi, frigi[illegible] quoniam [illegible] ſumatur quam [illegible] deſtruitur [illegible] ordine, quia [illegible] ad aſtringentia ſumantur, & vltimo [illegible] vitiatur coctio. 4. tempore, quoniam [illegible] cibus capiatur nouus priuſquam [illegible] concoctus, vitiatur etiam concoctio. [illegible] conferunt ad lædendam [illegible] ſſores, n. & meſſores, & athletæ [illegible] cibos conficiunt, litterati & qui ſtudiis operam nauant, vt Celſus ait, maxima ex parte [illegible] ſunt ſtoma[illegible] & vix [illegible] ciunt. Hæc eſt [illegible] periculo [illegible] poſſit coctionem vitiare? De [illegible] enim & frigida a nemine dubitatum eſt, ſed ſolum de humida & ſicca intemperie. Ex vna parte ſunt, qui negarunt ex his intemperiebus poſſe vitiari coctionem, quoniam hæ duæ qualitates, ſiccitas & humiditas, ſunt mere qualitates paſſiuæ, ita vt nihil facere poſſint per ſe, quia ſi aliquid [illegible]ut, vt Auic. ait, agut propter morbos quos inducunt, [illegible] faciens hydropem vitiat [illegible], non vt humiditas eſt, ſed [illegible] ſiccitas [illegible] ens maraſmum, vitiat coctionem, non ratione ſui, ſed ratione maraſmi quem inducit.

An qualibet intemperies poſſit coctionem lædere.

Ex altera parte eſt auctoritas Serapionis, q. putās oēs naturæ operationes [illegible] tem [illegible] lædi, ſicut ſunt operationes naturæ à temperatura, libere aſſeruit etiam ab humida & ſicca temperatura vitiari coctionem.

In cuius rei ſolutione cōſtituendum eſt, non quamlibet humiditatem & ſiccitatē vitiare coctionem, ſed [illegible] agan[illegible] has conditiones requiri, [illegible] vehementes, vt longo tempore [illegible], vt ſ[illegible] habeant aliquā ex actiuis qualitatibus co[illegible]ctam. Et ratio eſt quoniam cum ſint minimæ, [illegible] ius actiuitatis, niſi copulatam habeant aliquam agētem qualitatem, vix fieri poteſt, vt vel coctionem, vel aliud vitient.

Alterum notandum eſt, an quodlibet vitium coctionis poſſit fieri a qualibet cauſa, tum intrinſeca, tum extrinſeca, an potius determinatum vitium fiat à determinata aliqua cauſa? Hoc autem definiendum eſt ex rei ipſius natura perſpecta.

Diximus fieri coctionem a proprietate, vel propria temperatura ventriculi, adiuuāte calore. Quare quæ vitiare debent coctionem, debent neceſſario vitiare calorem, calor autē offenditur à duobus, vel à ſuo contrario vel à ſuo exceſſu: nam neq; humidum, neq; ſiccum, quæ ſunt paſſiuæ qualitates, poſſunt calidum actiuum offendere. Cum aūt offendatur calor à ſuo exceſſu & contrario, perſpectum eſſe poteſt vnicuique, contrarium magis offendere calorem quam exceſſum. Igitur maius vitium quod contingit in coctione ex læſione caloris, eſt à frigore. Itaque colligendum, cruditatem ſeu ἀπεψίαν, quæ eſt maximum vitium, fieri ſolum ab ipſo frigore.

Notandum eſt, nos hoc loco ſermonē habere de cauſa intrinſeca, quoniam hoc vitiū coctionis fit ēt ex multitudine ciborū, ex eorundē [illegible], quę omnes cauſę externę ſunt.

Quod ſi, vt Aretæus ſtatuit, raritas & ſubtilitas ventriculi, vel retis, & alia multa inducunt cruditatem, non alia ratione id faciunt, niſi quoniam frigus in ventriculum inducūt. Iam vero tarditas coctionis non fit a ſolo frigore, ſ[illegible] diminuto, quia ſi calor ſit magnus, [illegible], ſi autem paruus & diminutus, coq[illegible] quidem cibus, ſed lōgiori tem-

Cauſa alia externa.

 pore.

pore. P[illegible] mediatis, & ab externis [illegible] tardius coquūt, quam iuuenes, [illegible] ventriculum gracilem, tam [illegible] habent carneum. Similiter copia [illegible] longiori tempore coquitur quam minor [illegible] dem ſi diſcurramus per oēs externas cauſas, videbimus fere ab omnibus [illegible] digeſtionis fieri, ſicuti corruptio [illegible]nis; quę fit ad nidorem, ſiue ad ructū acidum, efficitur tum a calore, tum frigore, ſed [illegible] per fit frequentius a caloris exceſſu, quam a frigore. Ratio eſt, quoniam vt Ariſt. 4. meteo. dicit, corruptio & putrefactio fit à calore extraneo.

Quod autem corruptio coctionis fiat tam a cauſa calida quam a frigida, locupletiſſime docuit Alex. T[illegible] lib. 7. cap. 12. & lib. 10. ca. 1. Quam Alexandri ſententiā confirmat Auerr. 3. c[illegible] 1[illegible] & 41. vbi dicit calorem natiuum corroborari a calore, qui ei formaliter nō repugnat, [illegible] ut ei it ab ambiente calore. Idem di[illegible] po[illegible] de corruptione caloris ad nidorē: nam etſi maiori ex parte corruptio nidoroſa coctionis oriatur à cauſa calida, tamen interdum etiam fit à cauſa frigida, eo quod a calore nimio externo calor natiuus corruptus inducit frigidam intemperiem, à qua fit corruptio nidoroſa, imo vero omnis huiuſmodi corruptio, ſiue fit in acidum ructum, ſiue nidoroſum, poteſt etiam induci a qualitate & natura ciborū, vt ſunt fructus acerbi, & herbæ quæ fa[illegible]le in acidum corrumpuntur.

Nidor. Q[illegible] ſit ſapor acidus & ructus acetoſus, arbitror paucos eſſe qui ignorent: quid ſit nidor, & quæ corruptio nidoroſa ſcio plerique ignorant. Nidoris autem naturam vt cognoſcamus ſciendū eſt, vt Ariſtot. ſcribit 4. meth. θυμίαμα ſeu ſuffitum nihil aliud eſſe quā excretionem quandam humidi & ſicci, factam à calore e[illegible]uo: quę excretio diuerſificatur ſecundum materiæ diuerſitatem: nam ſi materia fuerit lignea, vt ſunt oſſa & pili, hæc excretio appellatur καπνὸς, ſiue fumus: ſi [illegible] ad poſa[illegible] ful[illegible]o, ſi pinguis & oleoſa dicitur nidor, ita vt nidor nihil aliud ſit niſi excretio materiæ humidæ & calidæ, facta a calore vſtiuo ex materia pingui & oleoſa.

Nidor quid. Sciendum tamen vocari [illegible] unc affectū propriè nidorem, quo: iā [illegible] communiter loquamur, nidor eſt excretio facta e[illegible] qu[illegible]cu[illegible]que materia [illegible] adipoſa ſiu[illegible] pingui & oleoſa: [illegible] A[illegible]t 4. de hiſt. anim. [illegible] ſeces veſci nidore c[illegible], & [illegible] al[illegible]m piſcium auctor eſt, [illegible]rem ni[illegible]a[illegible]d intelligit, quam h[illegible] x[illegible]t[illegible]nem com[illegible]ter ſic vocatam. [illegible]d[illegible]lom. & P[illegible]h[illegible]b. de ſacris, pro ſuffi[illegible]rac[illegible]pitur [illegible]o[illegible]o[illegible]e credidi ſu[illegible]p[illegible]a[illegible]nt[illegible]ta[illegible]s[illegible]riri

D[illegible]ra nido[illegible]ue ad [illegible]ep[illegible]nit[illegible]r[illegible] in[illegible] Dico id fieri, [illegible]

niam huiuſmodi corrup[illegible] cruditas eſt, neque aſſata [illegible] quodam modo inte[illegible] ea [illegible] quæ [illegible] aſſata, & inter ea quæ cruda.

Tertio notandum circa c[illegible] in omni vitiata coctione [illegible] facultatem coquentem? Ex vna [illegible] ratio atteſtari, ſemper eam [illegible] quoniam omnis actio fit a facultate, [illegible] omnis actio ſana fit à facultate [illegible] vitiata neceſſario videtur [illegible] te vitiata. Prę[illegible]rea omnis a[illegible] ſe[illegible]r morbum al[illegible]quem: igitur coctio vitiata ab al[illegible]o morbo dependet. Itaq; cum mor[illegible] offendit facultatem, plane videtur neceſſarium in omni vitiata coctione vitiari facultatem.

Ex altera parte eſt id quod dixi [illegible] & auctoritas Galeni [illegible] de ſymp. cauſ. 1. vb[illegible] vitiari coctionem int[illegible], non vi[illegible]at[illegible] te, veluti quando vitiatur ab errore externo.

Reſpondendum actiones vitiatas eſſe duplices, aut contemplabiles, aut non contemplabiles: appello actiones contemplabiles, quæ habent opus auxilio medici, non contemplabiles, quæ ſine eius auxilio ſponte tol[illegible]tur, vitioſæ coctiones contemplabiles omnes neceſſario dependent à vitiata facultate: nam fieri non poteſt vt actio illa lædatur inſi[illegible]n[illegible]ter, quin ſimul lædatur & eius facultas. Coctio vitiata non contemplabilis, non eſt neceſſarium vt ſequatur læſam facultatem, quia huiuſmodi vitiata coctio parua eſt, & non eget auxilio medici, ea propter Galen. loc. ci[illegible] ſermonem habēs de hac vitiata coctione, dicit, quod coctio quæ oriatur ab errore externo, leui negotio tollatur. Exempli gratia, læſa eſt coctio propter multitudinem ciboru[illegible], ſublata multitudine ciborum ſtati[illegible] r[illegible]t[illegible]tur actio: ſic quæcunque a[illegible]io quæ læſa eſt ab errore externo, eo errore ſublato, ſtatim r[illegible]ſtituitur actio.

Quarto notandum quod inter cauſas v[illegible]antes actionem reponimus ordinem ciborum, ſc. quia primo adſtringentia aſſumuntur, deinde laxantia.

Occurrit dubitatio, an verum ſit ordinem ciborum ita referre, vt is omnino [illegible]ruan[illegible]s ſit ad perfectam coctionem. Ex vna parte e[illegible] auctoritas Hippoc. lib. de aff. q[illegible] ſcribit cibos laxantes, & præſertim fructus, ſi capiātur poſt cibos alios, non nocere æ[illegible]ro & vale[illegible]. E[illegible] quo loco elici poteſt fuiſſe ſententiam Hippocr. vt ſeruetur ordo in cibis, & [illegible]us poſt alia comedantur. Eſt & auctoritas Galen. 3. de ſymptomat. cau. vbi ſcribit, vitiari coctionem, ſi prius adſtringentia, deinde laxantia ſumantur. Eſt etiam eiuſdem [illegible] al[illegible] f[illegible] q[illegible] quæ [illegible] p[illegible] [illegible] m[illegible] d[illegible] Ra[illegible]o [illegible] um[illegible] o ſu[illegible]ur, [illegible]us [illegible] a[illegible] *An ordo ciborum conferat ad coctionem.*

[illegible]

[illegible] timo op[illegible] h[illegible] vt [illegible] g[illegible] de bēt prius edi. H[illegible] ratio [illegible] mē valuit apud [illegible] Arabes quoſda, v[illegible] xerint [illegible] usordo ſeruādus ſit, deteriores ci[illegible]os eſſe prius manducandos.

[illegible] o huius quęſtionis reſolutione, ſecundū mea ſententia quinq; ſunt ſupponenda. 1. e[illegible], non eodem tempore oēs cibos qui ſumūtur, coqui, ſed alios facilius & citius, alios difficili⁹ & tardius elaborari. Auic. 13. tertii tr. 3. c. 4 cōſtituere videt idoneū coctioni ſpatiū quinq; horaru, qu[illegible] ſic in corpora ſana ſpatio quinq; horar[illegible] co[illegible]cant cibū. Eodem aū[illegible] l. c. 8. [illegible] [illegible]q[illegible] o c[illegible] r cibus e vētriculo, [illegible] undū m[illegible] int[illegible] ptetes, definiiſſe videtur 10. horarū. Sed mea ſententia, non poſſe vere ſtatui tēpus determinationi coctioni ciborum, qm tanta eſt varietas corporū, humorum, ciborū, vt [illegible] li tardius cō[illegible] nt cibos, [illegible] cibos bre[illegible]ri tēpore [illegible] cibi faciliꝰ coquūtur, [illegible] determinatum tēp[illegible] ion[illegible] tur. 2. ſupponendū, ꝙ quād[illegible] qu[illegible] d[illegible] conſtitutione ciborū, loqu[illegible] de co[illegible] p[illegible]rib. ſanis, quia ſunt nōnullæ [illegible] quib. cogamur primo cibos la[illegible] libere. 3. quando dicimus pręm[illegible] hos vel illos cibos, illud intelli[illegible] [illegible] pmittant, vel ꝙ aliquo t[illegible] mittantur. 4. in vētriculo oēs c[illegible] n formam chyli, & ꝓpterea n[illegible] cibos in vētriculo ſimul cō[illegible]ceri. Probatur hoc experiētia, vt ſi animal al[illegible] brutū, vel [illegible] omo ſecet [illegible] uatuor aut [illegible] hor[illegible] bac[illegible] pto cibo, cōſpicitur ma[illegible] ēs ci[illegible] ſimul eſſe confuſos, & redac[illegible] vn[illegible] ch[illegible] formā. Gal. 4. de vſu part. 7. [illegible] vētriculi vſu, dicit facultate [illegible] in initus obtinuiſſe, vt poſtꝗ [illegible] eerit, diſcernat vtilia ab inutili[illegible] ꝙ vt[illegible] eſt, m[illegible] ad iecur, ꝙ inutile a[illegible]. Ad[illegible] Gal. exēplum ab eo q exc[illegible] frumentū apt[illegible] ad optimum conficiē[illegible] panem, ab[illegible] ſit ineptum. Addit Gal. [illegible] munus eſt vt tamdiu contineat vētri[illegible] clauſum, q[illegible]uſq; cibus ſit con[illegible] octu, [illegible] formā chyli [illegible] atq; vterus, q[illegible] tamdiu

[illegible] retinet quād[illegible] eſt. [illegible] l[illegible] i poſſe [illegible] vē[illegible]iculo [illegible] cri, & nō [illegible] eo c[illegible] e, q[illegible] ad [illegible] c[illegible] ctus, qm. n. philoſophi[illegible] pr[illegible] t, id perpetuū habēt, non po[illegible] erari ex plurib. rebus, n[illegible] ru[illegible] ſit perfecta mi[illegible]o. Si igitur induc[illegible]da [illegible] ch[illegible] f[illegible]mx, neceſſariū eſt vt præcedat [illegible] o[illegible] n[illegible] rationē. [illegible] ſupponendū eſt ad per[illegible] da con[illegible] o[illegible] ion[illegible] ferre plurimum, vt [illegible] ve[illegible] p[illegible] us [illegible] ulum, qm ſic [illegible] ſit f[illegible] & a[illegible] vehemētior [illegible] is potitis [illegible] latuo, n[illegible] e, an hic vel [illegible] bus primo ſumatur, q[illegible] na ex omnib. ch[illegible] forma, & ſic oēs ci[illegible] mi[illegible] en tur, ſiue hoc ſiue illud prius aſſumatur, t[illegible] men mi[illegible] centur, & ex omnibus ſit vna chyli forma.

Nihil refert an hi vel illi cibi primo ſumatur.

Dicas a Gentili & eius aſſeclis ſcriptū e[illegible] nō c[illegible] rerum, oēs cibos ſimul cōmiſceri, nec eſſe verum ꝙ vna [illegible] chyli forma, ſed alios citiꝰ chyleſcere, alios tardius, & ideo q primo eduntur citius redigi ad formā chyli, & citius exire, qui vero tardius ſunt chylificati, tardius prodire, & ꝓpterea referre vt quæ ciborū genera citius coquuntur, præponatur [illegible] uo citius exeunt. Contra horū [illegible] p[illegible] mo experientia, qm ex co[illegible] por[illegible] le intel[illegible]igitur, oēs cibos ſimul in [illegible], & [illegible] olum fieri chyli formā. 2. eſt quoq; ratio, [illegible] u opus hoc fiat a calore, caloris aūt ꝓprium e[illegible] miſcere, colliquare, & confundere, neceſſariū erit oēs cibos quantumcunq; varios in vētriculo cunfundi. Sed demus iſtis, non vna fieri chyli formā, ſed varios: dico ſi hoc verū eſſe[illegible]t, nihilominus nihil referret vt ſ[illegible]ruaretur ordo ciborum: quia ſi varii cibi diuerſis temporib. alii prius, alii poſterius, fiet vt qui prius chyleſcunt, exeāt ſane, ſiue hoc ſiue illud [illegible] gen[illegible] capiamus. Illud idem eueniret, [illegible] conſtituto exeunt, adeo vt nō ref[illegible] vel illud primo aſſumamus. Alterum [illegible] ſtituo eſt, ſi vllus ordo ſeruare deb[illegible] cibos, hic eſſe debet, vt nō ſtatim hic vel [illegible] capiat, ſed aliquo tēporis ſpatio. Exēpli gr[illegible]ia vnius aut alteriꝰ horæ interuallo. Q[illegible] amobrē ſcriptores ſtatuētes hūc ordine dicentes hūc vel illum cibum eſſe præmittendū, [illegible] intellexerunt, quam vt præmittat[illegible] vna [illegible] a vel altera. Et ꝙ hoc ſit verum, videre e[illegible] apud Galen. 2. de fac. alim. c. de prunis, vbi [illegible], pruna ad aluum moll[illegible]endam cæteris cibis [illegible] præmittēda, mādat vt ab ipſis acceptis nō ſtatim prandeat, ſed paulo poſt, ita vt poſſint fru[illegible]ctus d[illegible]ui, & diſſoluti exire. Poſtremum eſt illud [illegible] ia & coctu facilia [illegible] aliqua de cauſa, vel ob [illegible] ē, vel a[illegible]d, præ[illegible] umendū, pr[illegible] mūtu[illegible] duab. vel trib. horis ante cibū. Si. [illegible] gratia alicuiꝰ valetudinis præſumēda ſunt a[illegible], ſemper præſumātur vna aut [illegible] hora ante alios, [illegible] optimus ben[illegible] ex hoc [illegible] ſu, eſt ꝓuidendū ne[illegible] p[illegible] e[illegible]bus,

nientu[illegible] vel [illegible] vel [illegible] & [illegible] facul[illegible].

Nec [illegible] & mannam hora vna [illegible], & tamen operari aliud enim eſt loqui de medicamentis, a [illegible] d[illegible], verum quidem eſt dum alendum eſt, in corporibus [illegible] magnopere con[illegible], vt vltimo loco adſtringentia ſuman[illegible] quoniã vt ſuppoſuimus, refert ad coctionem per[illegible] endam os ventriculi ſuperius eſſe cl[illegible]ſum, namque ſic calor concluſus magis & felicius perfi[illegible]t concoctionem ciborum.

An ciborũ varietas coctionem impediat. Sup[illegible]reſt vt con[illegible]deremus an ciborum varietas co[illegible]tionẽ impediat. Galenus 3. de ſymp. cauſ. 1. dum refert omnes cauſas quæ coctioni incommodant, varietatis ciborum nullam videtur mentionem feciſſe. Hæc quæſtio diſputata [illegible] apud Plut. 4. ſymp. 1. exiſtimo[illegible]ndum medicos, ciborum varietatem [illegible] alias cauſas, quæ coctionem lædunt, locum habere: nã Ariſt. 1 problem. 18. ſcribit, varietatem ciborum morboſam eſſe, & addit rationem, quoniam varietas ciborũ turbat ventriculum, nec vna coctione cibus perfici poteſt. Auic. ſcribit multitudinẽ ſpecierum ciborũ magnopere nocere coctioni, qm̃ ex variis cibis alii facilius & citius coquũtur: alii tardius & difficilius: quæ inæqualitas cauſa eſt, vt coctio magnopere vitietur, vnde fit [illegible] plærique pallidi deſurgant a cæna dubia: nam ea nihil aliud eſt quam varietas ciborũ, quæ concoctionem vitiat, vt dicu[illegible], & conſequenter pallorem ind[illegible]ritur, cur Gal. inter alias cauſas nullam [illegible] erit ciborum variorum mentionẽ. Puto ego Gal. varietatem intellexiſſe ſub copia ciborũ. Ratio eſt, [illegible] vix fieri poteſt, vt qui varios cibos comedunt non pec[illegible]nt etiam in copia, quia ibi varietas ciborum appetitum excitat. Simplex cib. ait Gal. in lib. de ſal. diæta, t. 20. inducit ſalubritatẽ. Quare id ſit conſtitutum, varietatem c[illegible]borũ coctioni maxime nocere.

Signa crudi[illegible]tatis. S[illegible] ſunt, quoniam vomuntur cibi inco[illegible] & immutati, ructus qui integrã ciborum qualitatem repræſentant ante vel poſt ſpatium ſex vel ſeptem horarum: nam ex ſententia Auic. homines conſueuerunt ſpatio [illegible] vel ſex horarum, modo ſint ſani, ci[illegible] per[illegible]cte co[illegible]re, ſaltem ſatis m[illegible]. Acc[illegible]t quod co[illegible] attenuatur, quo[illegible] vbi cõtinuo ſtomachus crudus eſt, nec[illegible] corpora tabeſcunt & extenuãtur. In[illegible] na eſt etiam [illegible]pitis grauitas, quę a vaporib. crudis e[illegible] elat[illegible] inducit[illegible] tẽpore ſomni, nã v[illegible] omin[illegible] loc[illegible]tant, ſi ventriculus crudus [illegible] loc[illegible] re nequeunt, modo in hoc modo in illud latus ſe[illegible]ertentes.

[illegible] ri[illegible] ẽ ricu[illegible] ſi q[illegible] o co[illegible] eſt, quod v[illegible] biſtatim exc[illegible] vitiata eſt coctio, nequaq[illegible] eſt vt cibi ſtatim excernantur [illegible] ventrix maxime valeat, ci[illegible] retine[illegible]tur.

Signa tar[illegible] dinis [illegible]. Signa tarditatis co[illegible]ionis ſunt [illegible] ventriculi, qui ipſum d[illegible]ndunt [illegible] quo per[illegible] fecta ſit coc[illegible]io, ructus & od[illegible] ciborum poſt 10. horas: dico poſt 10. horas, [illegible] tamen ſi maiores noſtri propter t[illegible]ram ciborum querent cibos, nunc tamen vix inuenie[illegible] aut alterum, qui citius ſpatio [illegible] horarum c[illegible]ficiat cibos, & ideo co[illegible]ionis tarditas n[illegible] poteſt cognoſci, niſi hoc commune ſpatiu[illegible] pertranſeatur.

Signa [illegible] ruptionis [illegible] borum. Signa cor[illegible]uptionis conco[illegible] ſ[illegible] tis ſeq[illegible]ntur: dicit Auic. corr[illegible] qu[illegible]tuor e[illegible] ſpecies, putref[illegible] a[illegible]duni, nidoroſum & vſ[illegible]onem. [illegible] ciborum cognoſcitur pot[illegible] quoniam ſi anhelitus fœtea[illegible], ſi [illegible] tus alui ſunt fœtẽtes, ſi etiam v[illegible] odore prædi[illegible]æ, c[illegible] eſſe cibum in ventriculo. Ac[illegible] gna, rugitus vẽtris, nauſea, mordica[illegible]. F[illegible] no tate ſæpe vſu venire vt homines, in [illegible] rumpũtur cibi, præter feces incr[illegible] copiã reiiciant: & alios vid[illegible] cernerent maximam c[illegible]piam aq[illegible] ex co[illegible]ru ptione c[illegible]borum. Vnde autem fiat hęc aqua, non aliam ra[illegible]onem inuenire poſſum, ni[illegible] omnes cibi conuertuntur in aqua nimio calore: Videmus enim res duras ab immoderato calore conuerti in aqeam: Sic etiam [illegible] in his, in quibus corrumpũtur cibi [illegible] miũ calorem, fieri hanc aquæ multitudinem.

Aquarum [illegible] de [illegible] qui [illegible] cernatur.

Corruptio ad ructũ acidum cognoſcitur ſapore acido, & ipſo ructu acido: vt etiã corruptio nidoroſa ex ipſo ructu nidoroſo, & ſapore illo, qui refert oua aſſata, illa enim ſpecies eſt corruptionis cibi nidoroſi.

Corruptio propter vſtionem e[illegible] no[illegible]citur amarore, qui percipitur in ore, & calore; cognoſcitur etiam ſapore quodam, qui refert carnes & pinguedines aſſatas. Hæc ſunt ſigna vniuerſalia, quibus cognoſ[illegible] poſſ[illegible] omnia vitia vniuerſalia co[illegible]onis. In cognoſcendis cauſis vniu[illegible]ulque vitii debemus paulo diligentiores eſſe.

Signa cau[illegible]. Cauſæ autem primitiuæ & anteceden[illegible] cognoſcuntur ratione ægri & ad[illegible] ternarum cauſarum [illegible] un[illegible] temperies [illegible] materia, cogno[illegible] præcipue circa [illegible]omach[illegible]

tat

ctatione acida, & iuuamento quod percipitur ab vſu rerum calidarum. Præter hęc ſunt flatus & dolores, & infirmitas omnium corporis virium. Dicit enim Gal. 1. de loc. aff. 4. & 2. de temp. vix fieri poſſe, vt vbi refrigeratum eſt interne corpus, non cooffendātur ſimul magnopere vires. Signa intemperaturæ calidæ tam ſimplicis quam compoſitæ, ſunt ructus nidoroſi, ſitis continua, caliditas circa ventriculum, perceptio odoris frixorum ouorum, delectatio & vtilitas ex vſu rerū frigidarum: Præterea ætas, regio, tempus anni, vita antecacta, ſunt ex his, quę maxime iuuant ad intemperiem calidam inueniendam.

Signa incoctionis ab humida intemperie, ſi ab humido nauſeant, ſi ab vſu ſiccorum ſentiunt vtilitatem, continua alui fluxio, egeſtiones aquoſæ & humidæ, ſenſus fluctuationis præcipue in vētriculo, item ſexus, ætas, humida regio, temperamentum.

Ex aduerſo ſigna incoctionis factæ à ſiccitate, ſunt oris ſiccitas perpetua, magnitudo ſitis, corporis extenuatio, aluus exſiccata, feces duræ, vtilitas ex vſu rerum humidarum. Et notate eadem fere ſigna indicare humiditatem, quæ etiam indicant raritatem ventriculi, quoniam propter ſiccitatem ventriculi neceſſario ipſius ſubſtantia rarior efficitur, & conſequenter etiam ſubtilior, propter quam ſubtilitatem & raritatem exſpirante calido natiuo, fiunt cruditates.

Signa apoſtematis in ventriculo. Si fiant hæc vitia ab apoſtemate, cognoſcitur, quoniam circa ventriculum apparet durities, tumor, dolor in ſcapulis, propter communicationem œſophagi: dolor augetur à cibo. Addit Rhaſes linguam in apoſtematibus ventriculi eſſe rubeam & craſſiorem. Ratio eſt, quoniam ex tumore ventriculi perpetuo ſubminiſtrantur vapores linguæ, qui eam rubram & craſſam reddunt.

Signa calidi vel frigidi humoris in ventriculo. Sed dicet quis, quomodo cognoſcitur quando ſunt calidi, vel frigidi, vel in ore vel in fundo vētriculi humores? ſi fuerint ex materia calida, vt ex ſanguine aut bile, percipietur amaror in lingua, & eadem erit crocea, incredibilis æſtus percipietur in palato. *Signa vlcerum ventriculi.* Sic etiā ſi ſit à ſanguine humor, caliditas erit in faucibus, ſapor dulcis in ore, & rubicundior erit lingua. Si ab vlceribus fiat malū, febris adeſt cōtinua, ab accepto cibo dolor mirifice exacerbatur, vomitus ſunt ſanioſi & fœtidi, excernunturque quandoque fragmenta carniū ab ipſo ventriculo, nam refert Rhaſes 5. com. ſe vidiſſe per vomitum reiectum fuiſſe carnis fruſtulum, quod exiſtimauit emanaſſe ab vlcere fiſtuloſo ventriculi.

Prognoſt. Eſt Hip. ſententia 6. epid. vbi ventriculus confuſus eſt, omnia in corpore confundi, ita vt vitium coctionis grauiſſimum ſit malum: imo vero vt ſcriptum eſt à Gal. libr. de cibis boni & mali ſucci, & ab Auic. continuas indigeſtiones perducere ad grauiſſimas ægritudines, imo dicit omnium ægritudinum maximas. Et quanquam, vt dixi, omnes incoctiones malæ ſint, ſunt tamen inter ipſas quidam gradus, quandoquidē omnes cruditates, quæ ſūt à cauſis externis, leuiores ſunt cæteris, ſe quas dicit Gal. facile & ſponte curari.

Inter factas etiam à cauſis internis ſunt quidam gradus, peſſimum enim eſt ſignum, in quibus cibi nihil mutantur, vt in apepſia. Secundo loco eſt corruptio mitiſſima, & tarda coctio. Scriptum eſt ab Auic. in conualeſcentibus ſi cibus corrumpatur ad acidū ructum, portendere recidiuam. Cuius ſententiæ hæc eſt ratio, quoniam vbi cibus in acorem vertitur, ſignū eſt ventriculum refrigeratum eſſe, refrigerato ventriculo fiunt crudi ſucci & craſſi, ab his merito obſtruuntur venæ, quibus obſtructis fit febris.

Gal. 6. meth. 5. comparans inter ſe ructum acidum & nidoroſum, dicit, in corporibus calidis & ſiccis ructum nidoroſum deteriorē eſſe acido. Sed obiicitur, Hip. dicere, in morbis eos minus periclitari, quorum morbi ſunt ſimiles naturæ, complexioni & ætati. Quod ſi verum eſt, cum ructus nidoroſus ſimilis ſit temperamento calidorum, & non ructus acidus, videtur debere eſſe deteriorem acidum nidoroſo. Reſpondeo. Gal. ſententiam hanc eſſe, quoniam ſi eius verba attente legamus, loquitur eo in loco de febribus, & ad generandas febres inquit, ructum nidoroſum in corporibus calidis eſſe deteriorem, quia ſi his corporib. addatur nouus calor, ut indicat ructus nidoroſus, facili negotio ſubminiſtratur febris. Ex aduerſo cū ructus acidus proficiſcatur à frigiditate in corporib. calidis, ſi frigus inceidat, tantum abeſt, vt ſit ſignum febris futuræ, vt potius ſit remedium. Quamobrem ſapientiſſime dictum eſt a Galen. eo in loco, nidoroſum ructum in corporibus ſiccis deteriorem eſſe acido.

Digeſtionis vitium ex cauſa ſicca eſt omnium peſſimum curatu, quoniam vt tradunt Auic. & Gal. difficile eſt humectare admodū ſicca corpora, quemadmodum facile eſt humectata exſiccare. Nam Gal. 7. meth. 9. dixit, intemperiem humidam facilem eſſe curatu, ſiccam vero difficilem, quia partes neruoſæ vbi ſunt inſigniter exſiccatæ, ita meatus ipſorum conſtringuntur, vt nullus ſit locus aptus ingreſſui humiditatis, nullo modo poteſt adhęrere, quia nulla eſt ſimilitudo, nulla proportio inter liquorem & partes illas exſiccatas. *Cur exſiccata corpora difficulter humectentur.*

Indigeſtio facta à cauſa frigida facilius curatur, quam facta à cauſa calida, quia vt corrigatur vitium frigiditatis, vtimur remediis calidis ad calefaciēdum ventriculum, à quib. nullum imminet periculum, quandoquidē quanto plus calefacimus ventriculum, tan-

to

to melius eſt; ſecus autem eſt, quando volumus curare intemperiem calidam, quoniã ad id agendum opus eſt remediis refrigerantib., ex quibus magnum immihet periculum, ſi paulo plus, quam conueniat, ventriculum refrigeremus. Et hoc eſt, quod ſupra docui ex Auic. cauendum eſſe, ne remedia nimis refrigerantia adhibeantur ventriculo, quia hoc modo extinguitur calor naturalis ventriculi, quo extincto ruit corporis noſtri ſtatus.

Vitia omnia ventriculi ex tumorib. & vlceribus fere lethalia ſunt, imo vero apoſtemata & vlcera ventriculi, niſi ſtatim coerceãtur, nullam curationem amplius ſuſtinent, quoniam non conſolidantur iuxta illud Hip. qui ſcribit, neruos, veſicam, oſſa, & ſimilia inciſa non coaleſcere.

Curatio. Curatio vitiorum coctionis cũ multa habeat capita, neceſſariũ eſt, vt varia quoq; ſit, nã quæ fit à cauſis primitiuis & externis, duos ſcopos habet. 1. vt de medio tollantur cauſæ, quia niſi illę auferantur, vix fieri poteſt, vt curatio ſuccedat. 2. vt ventriculus corroboretur. Modus corroborationis capitur ex modo offenſionis: dicit Galen. de diff. morb. 5. & 2. ad Glauc. debilitates partium oriri propter duas cauſas, ſcilic. intemperiem & meatuum multitudinem, ſeu raritatẽ: poſſemus addere tertiam propter prauã qualitatem, quia omnia membra, quæ redduntur debilia, ideo reddũtur talia, quoniam vel fiunt intemperata, vel rare fiunt, vel aliena quantitate afficiuntur.

Igitur ſublatis cauſis primitiuis, videndum eſt, an remanſerit intemperies in vẽtriculo, an raritas, an vero mala & venenata qualitas. Si remanſerit intẽperies, corrigenda eſt per ſua contraria, ſi raritas, ſtudẽdum eſt, vt remediis adſtringentib. robur reſtituatur; ſi venenoſa qualitas, vt debitis remediis extinguatur.

Curatio vniuerſalis. Diæta. Hæc eſt curatio vniuerſalis, ſed neceſſe eſt, vt ſimus magis ſolliciti de cura particularium cauſarum, in qua aliqua ſunt communia, aliqua peculiaria. Inter communia primum eſt victus ratio, itaque in omni coctione vitiata primum fugiendus erit aer turbulentus, omnia animi accidentia grauiora vitanda, ſomnus & vigiliæ nimiæ vitandæ, quia ſicut ſomnus moderatus iuuat, ſic vigilię modum excedentes coctionem lædunt: quies corporis fugienda, exercendum corpus, præſertim ante cibos, coitus frequens & immoderatus valde lædit: fugiendi ſunt omnes cibi & potus, qui propria natura ſunt rebelles, ſimiliter nimia quantitas fugienda, ordo peruerſus, tempus oportunum, & omnia alia quæ coctionem vitiant.

Medicamenta. Eſt quoque circa medicamenta ratio vniuerſalis, vt cauſę tollantur, & primo humores præparentur, deinde euacuentur, poſtea ventriculus corroboretur intrinſecis & extrinſecis remediis. Peculiaris curæ duplex eſt ratio, altera ablatæ, & altera diminutæ coctionis. Facio hæc duo capita quia diminuitur & ablatę lęditur coctio à cauſa frigida, corrumpitur vt plurimum à calida, imo vt Auerrho. dicit 2. coll. 2. fere omnes morbi qui fiũt circa ſtomachum, vitiantur à frigiditate, quia cum ſtomachus ſit membrum frigidum, propter naturam nerueam, facile labitur in morbos ſibi ſimiles.

Curatio diminutæ & ablatæ coctionis. Particularis igitur curatio diminutę & ablatæ coctionis, poſita eſt in viuendi ratione, præſertim quando frigida cauſa eſt ſine materia. Debet igitur aer eſſe ſerenus, ſubtilis, orientalis, animi omnia ſtudia dimittẽda, præſertim ab accepto cibo, & ſi quid eſt ꝙ coctionem offendit, plane eſt omne ſtudiũ ab accepto cibo: ante cibũ eſt exercẽdum corpus, poſt cibum omnino quieſcẽdum. Et tametſi Ariſtot. 2. poſt. videtur ſtatuiſſe, ambulandũ eſſe poſt cibum, ne ſupernatet cibus, fuit tamen illa ſententia potius philoſophica quam medica: quare magis amplectenda Galenica, in lib. de cibis boni & mali ſucci, motum à cibo maxime eſſe noxium.

Balnea. De balneis habemus Poſſidonii ſententiã, apud Aetium lib. 6. ca. 10. ea magnopere prodeſſe ad perficiendam coctionem, imo vero Colum. & Plinius inſtituerunt contra medicos ſuorum temporum, eo quod ad coquendas cruditates maxime laudarent balnea.

Somno indulgendum quantum fieri poteſt, quoniam vt teſtatur Galen. 4. de Tu. Val. nihil eſt ꝙ perficiat felicius cibos ipſo ſomno. Circa quem locum ſunt nonnulla notanda, quæ ſcribit Aët. lib. 9. cap. 24. & Auic. 13. tertii. tr. 3. cap. 7. Primum eſt, dormiendum eſſe capitẽ quantum fieri poteſt, eleuato, quoniam hoc ſitu maxime commendatur cib. in fundo vẽtriculi, & ideo facilius concoquitur. Vnde in hoc laudandus eſt Germanorum mos, qui fere ſemper capite eleuato dormiunt. 2. vt fiat ſomnus ſuper latus ſiniſtrum, quia ſic magis deſcendit cibus in fundũ ventriculi, ſed quoniam maior pars hominum ſolet primum ſomnum longum facere, nec parum refert coctioni, vt turbetur ſomnus, laudo ego vt dormiatur ſuper latus dextrum, quoniã hoc modo iecur ſuperponitur ventriculo, quem ſuo calore fouens, auxiliatur coctioni. Tertio notandum ex Ariſt. 6. probl. 3. præceptum fuiſſe medicorum veterum, vt dormiatur corpore inflexo verſus abdomẽ, propter duas cauſas, vna eſt, quoniam ſic ventriculus rectius contegitur & fouetur: Altera quoniam in hac figura flatus qui generantur in ventriculo, ſpatia habent vbi ſe condant. *An ſuper latus dextrũ vel ſiniſtrũ dormiendũ.*

Dicet aliquis, nonne idem Ariſt. ead. ſect. problem. 7. ait, nos libentius recumbere ſuper ſiniſtrum latus, dormire autem ſuper dextrum? Reſpondeo, aliud eſſe dormire libentius ſuper hoc vel illo latere, aliud quid hic

vel

[illegible] la[illegible] [illegible]

[illegible] dextrum. [illegible] orandum [illegible] & [illegible] p[illegible]us [illegible] [illegible]amus [illegible] pe[illegible] 2 [illegible]bus [illegible] a, qui [illegible] ſuper latus [illegible], dorm[illegible]unt ad[illegible] qui vero [illegible] latus dextrum, d[illegible] verſa [illegible] p[illegible] [illegible] Petrus Apon. m[illegible]tum laborauit, vt [illegible] cauſam, p[illegible] p[illegible] quam dormientes ſuper latus de[illegible] [illegible]s aſpiciant lucem: ſed in caſſum [illegible] quoniam nulla alia eſt cauſa, niſi quod a[illegible] [illegible] ve[illegible]es in more poſitum fuit, vt ſemper l[illegible]umita co[illegible]ocarent, vt recumbentes in ſi[illegible]ra parte viderent lucem, qui autem ſuper dextrum, minime. Et ideo id faciebant, quoniam vbi volumus operari, ratio pullulat vt è r[illegible]ne lucis manum dextram habeamus: ſed hæc obiter.

[illegible]x cæteris ad perficiendam coctionem, [illegible] Galen. 5. de [illegible] med. fac. 6. & Auic. lo[illegible] citato, confer[illegible], ſi c[illegible]tellus [illegible] p[illegible]ellus [illegible] an[illegible]atu, vt tangat ven[illegible] [illegible]. Sed mo[illegible] n[illegible] vi[illegible], & Auic. a[illegible] [illegible] ne[illegible] eſt, vt d[illegible] g[illegible] tu[illegible] p[illegible] det, & ſi forte ſudauer[illegible], vt a ve[illegible] [illegible] ue [illegible]r [illegible] tagat. Q[illegible]d m[illegible] [illegible], t[illegible] puer ſit ætate 12. aut 14. ann[illegible]. De[illegible]is & potibus ſtudendum [illegible] q[illegible] a[illegible]tat[illegible] & qualitate ac ordin[illegible] [illegible] Q[illegible]as certa ciboru a nemine præ[illegible] [illegible] Lucretius 4. de nat. quem ſequitur [illegible] huius ſententiæ, non eſſe v[illegible] ration[illegible] m qualitatis ciborum habendā, Sed [illegible] æquātur [illegible] qualeſcunq; Sed [illegible] ma[illegible] orum [illegible]nor eſt, ſc. in c[illegible] g[illegible]dis cibis & potibus magna opus eſſe diligentia. Nec valet quod [illegible] coquantur, quoniam [illegible] Galenus docet de [illegible]iment. fac. [illegible] praui q[illegible] q[illegible] exa[illegible] coquantur, longo tamen tempore ex [illegible] venis colliguntur praui humores, qui quali[illegible]bet vel minima a[illegible]cepta occaſione p[illegible] [illegible]ras f[illegible] & mor[illegible]s [illegible] ducunt. [illegible] [illegible] & [illegible], vt carnes bubulæ, porcinæ [illegible] d[illegible], l[illegible]umina, herbæ, [illegible] [illegible] nim omnia [illegible] ex [illegible] tamen colligi[illegible] tempore in [illegible] praeuorum [illegible] qui a Cel[illegible] [illegible] naturæ media, vt [illegible] opti[illegible] [illegible], oua ſorbilia, piſces

[illegible], præſertim vero [illegible] gan[illegible] [illegible] a[illegible] ata, quæ calefac[illegible] [illegible] cu[illegible] [illegible] ſequenter coctioni a[illegible] poſ[illegible] [illegible] tus conueniunt aliqua pyra [illegible] [illegible] putantur faciles eſſe [illegible] [illegible] ſtatuo, quoniã ex[illegible] [illegible] [illegible]ras vt ſumunt[illegible] [illegible] varietatem notan[illegible] [illegible] [illegible] ſimpliciores, [illegible] Similiter quando minus ſunt con[illegible], ta[illegible] [illegible]s, nam [illegible]odi co[illegible] [illegible] al[illegible] ſunt quam [illegible] nta gulæ. Ant[illegible] p[illegible] tendam [illegible] vt A[illegible] [illegible] rius exa[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] nu frigidum [illegible]m, ve[illegible] lo. Sed dicet q[illegible] præ[illegible] [illegible] frigidum, quaſi homin[illegible] bant [illegible] non otioſe dixiſſe Celſum vinum [illegible] frigidum, quoniã multi po[illegible] [illegible]re, cum calida iuuent co[illegible]ctionem [illegible] etiam d[illegible]re eſſe calidum, propter[illegible] C[illegible] [illegible] quo[illegible] vinum cal[illegible] [illegible] [illegible]ta[illegible] [illegible] iuuat [illegible] potu[illegible] vomitum excitat.

Quantitas debet eſſe n[illegible] p[illegible] ita vt poſſit tantum eliquari cibus in v[illegible] [illegible]io, atq; ita diſtribui.

Aqua an[illegible] in [illegible] coctionem. Celſus lib. 4. cap. 8. laudat, vt antequam [illegible]a mus dormitum, ſorbeantur duo vel tres cyathi, qui ſunt 4. aut [illegible] vnciæ aq. frigidæ. Plut. in l[illegible] d[illegible] tu. val. hoc præceptum eſt amplexus & laudauit. Ego quoque non improbo, primo, quoniam aqua frigida eo tempore potata, quo tuc p[illegible] v[illegible] po[illegible] [illegible] eos cõp[illegible] & coerc[illegible] D[illegible] tam ca[illegible] ex hoc pot[illegible] g[illegible] v[illegible] m c[illegible]igitur & augetu[illegible] [illegible] triculus adit[illegible] [illegible] 5. [illegible] 2 [illegible] nocte homine[illegible] [illegible] propter vlum [illegible] rum aut p[illegible] tuum calido[illegible] um, nec obdormiſc[illegible] poſſunt, laudat aq. frigidæ potu[illegible] me dian[illegible]: eo quod auxi[illegible]tur coctioni, & [illegible] tum e[illegible] [illegible] tum, cum ſuccurrendum ſit temperaturæ frigidæ, inuenīda ſunt remedia q̃ intrinſecus & intri[illegible]cus adhibita, poſſunt eã corrigere. Intrinſec' omnia aromata & odorata vti[illegible]ma ſunt. Zedoaria, cinamom. zinzib. lignum aloes, nux m[illegible] mac[illegible], &c. Nec ſolum ſimplicia coueni[illegible] ſ[illegible] multa etiam c[illegible]poſita ſunt accomodata vt omnes cõfect. magnæ, aromat. roſat. diatrionpip. diac[illegible]m. Item medicamenta exteri' adhibita, vt varia oleor. genera, ol. caryoph. nucis myriſt. ladani, & hoc quo ego vtor:

Linim[illegible] pro c[illegible] [illegible] menda.

℞ ſuccinrnthe. ℥.ij. *Ol. nar[illegible].*
Caryo[illegible]h.an. ʒ.ß.
Cinnamomi.
Ligni aloes.
Caryoph.an. [illegible].j.

[illegible] paru[illegible] [illegible].

C[illegible] quandoque copuletur [illegible] præterea notandum an h[illegible] cō[illegible]; quo n[illegible] & h[illegible]a, n[illegible] ventriculus cal[illegible] sed [illegible] m e[illegible] us eſt, & ideo præter me[illegible] [illegible]enta dicta conueniunt etiam alia, quæ [illegible] exſiccantia & calefacientia, vt aquar[illegible] rum vſus, præſertim ſulphureæ, vt ſ[illegible]nt Apo-nenſes, quarum virtus mirab[illegible] in c[illegible] ac[illegible]do & exſiccando ventri[illegible] o[illegible] & [illegible]do. Conueniunt [illegible] verum etiam [illegible] intuſ[illegible] nei[illegible] [illegible]bitur. E[illegible] a-menta [illegible]bere eſſe cal[illegible]acientia & [illegible]ccao-tia ſic[illegible] [illegible]endum erit circa [illegible], vt o-mnis ratio [illegible] inclinet ad calefaciendum & ex[illegible] c[illegible]. Sed ſi [illegible]uncta fuerit frigiditas cum ſiccitate, magno ſtudio [illegible] [illegible]enim [illegible]t Gal[illegible]n. [illegible] meth. d[illegible] in [illegible] eſt [illegible] nperi[illegible] & ſic[illegible] m ven-triculi. Erit itaque hic ventricu[illegible] [illegible]genter humectandus & calefaciendus. E[illegible] oniam ſiccitas ventriculi in hoc caſu imp[illegible] de-bent ea eligi, quæ & ſua tenacit[illegible] poſſunt adhærere facile, & humidum n[illegible] m re-ſtaurare. Sunt vero d[illegible] me[illegible] ad hoc accōmodata, lac & aqua d[illegible] balneum. Modus & ratio exhibendi lac a[illegible] a me ex-plicatur, & a Gal. [illegible] meth. [illegible] caprinum com-mendatur, ſed ma[illegible] mu[illegible]ebre; & in hoc caſu [illegible] quod po[illegible] calorem natiuum reli-ce[illegible] humanum: Illud enim non ſolum c[illegible] ac[illegible] & hu[illegible]tat, verumeti[illegible] m ſ[illegible]a tena-cita[illegible] v[illegible]ementer adhæret vent[illegible]iculo.

[illegible]temperies [illegible] & hu[illegible] ven-triculi vt corrigenda.

Cura in-temp. fg. & ſicca.

B[illegible]ln[illegible]um etiam aq. dulcis efficaciſſimum eſt ad corrig[illegible]ndam hanc intemperiem. Sed dicet quis, quomodo balneū aq. dulcis, quod humectat t[illegible]m corpus, iuuat ventriculum? Duas ob cau[illegible]s hoc remedium eſt ac[illegible]ōmo-datum. 1. quoniam quando c[illegible] corporis membra hume[illegible]ntur, ea non la[illegible] ven-triculo, & conſequenter nō ex[illegible]ccant. 2. quo-niam dum humectatur vniuerſum corpus, neceſſario humectatur etiam ventriculus. Quare dicta omnia medicament[illegible] & [illegible]ictus ratio præſc[illegible]pta, in corrigenda frig[illegible] ve[illegible]c[illegible] [illegible]emperie, ſ[illegible]t a[illegible]ommod[illegible], vt c[illegible] fa[illegible] non [illegible] ex[illegible]cean[illegible] po[illegible] me[illegible]ent. Atq; tot ſunt ſ[illegible]pi[illegible] us auxilia-mur æ[illegible]tantibus, vel [illegible] vel ablate co[illegible]ent bu[illegible] ob intem[illegible]iem nudam. S[illegible] [illegible]umoribus co[illegible]a intemperies, [illegible] curationis [illegible] nus an [illegible] [illegible]n[illegible] ent [illegible] S[illegible] co[illegible] ant, pro-hib[illegible] v[illegible] non [illegible]ntur. Nam ſi à capite fluunt, i[illegible] [illegible]ndum, & ſic inter[illegible]ndus [illegible] re, ſimiliter cu-ran[illegible]u, nc [illegible] ventriculum in[illegible]

[illegible] na[illegible] c[illegible] a[illegible] cu[illegible] g[illegible] [illegible] tuo exc ea [illegible] niam quæ ve[illegible] [illegible] m v nt [illegible] [illegible]ro humo[illegible] [illegible] tu[illegible] vel m[illegible] q[illegible] [illegible] c[illegible]m. Si [illegible] [illegible]t hoc modo

℞. [illegible]r. de betonica. Oxym ſimpl. [illegible]ellu roſ. an. ℥. ß. M. & capiatur cal.

Diximus alias, vbi [illegible] rupi [illegible] debent [illegible]re humores ventricu[illegible], non debere [illegible] vſu[illegible] [illegible]uorem, vt poſſ[illegible] [illegible]us in ve[illegible] cu[illegible] p[illegible] m[illegible]nere.

S[illegible] melancholi[illegible], p[illegible] d[illegible]m[illegible] terræ, [illegible]lu[illegible]ulis, de [illegible] [illegible] pomis [illegible] poris regis. [illegible]taque hoc mod[illegible] nandi[illegible]m.

℞. Syr. de pomis. De fumoterra. Oxym. ſimpl. an. ℥. ß. M.

Vbi humor[illegible]s eri[illegible]nt præpar[illegible], ſ[illegible]t eu-cuandi, ſed in eu[illegible]cuati[illegible]ne no[illegible]ndu[illegible] mi-ti[illegible]imis medi[illegible]mentis ho[illegible] gamus, qu[illegible]m fortiora virtutem ventriculi val[illegible] b[illegible]tant. In pituita euacua[illegible] a hi[illegible] m[illegible] [illegible]tiſſima [illegible]ſt pil. aleph. Meſue, medicamen[illegible]tum Melampodis a[illegible] Gal. d[illegible] c[illegible]pt[illegible] 8. de comp. [illegible] d. loc. Pot[illegible] acc[illegible] re ad Diacathol. Si m[illegible] a fuerit melancholica, eiect. de ſena erit a[illegible]commodatum, Syr. [illegible] lypod. d[illegible] epithymo, de h[illegible]ebam[illegible]ro; pr[illegible] uiores de lapide lazuli debemus omn[illegible] gere. Ci[illegible]ca victum, vbi humo[illegible]es cum [illegible] perico[illegible]endūt co[illegible]ionem [illegible] rat[illegible] [illegible]ruari, [illegible] monſtr[illegible] i[illegible] n[illegible] da[illegible]nt [illegible] pe[illegible]ic. Tr[illegible]a au[illegible], [illegible] hu[illegible] [illegible] n[illegible] co[illegible] iuncti cum [illegible] [illegible]nt ſeruanda, vt [illegible] Gal. 8. de m[illegible] mores ſi[illegible] pr[illegible] [illegible] qu. G[illegible] int[illegible] im me[illegible] [illegible]n [illegible] hu nor[illegible] [illegible] in[illegible] [illegible]s inſi[illegible]tur tu[illegible] is veut[illegible] 2. [illegible] cibi fac[illegible]ores co[illegible]u offe[illegible] [illegible] cum hu[illegible]oribu[illegible], quam in[illegible]ud[illegible] [illegible] i[illegible]la ventriculus e[illegible] m[illegible] [illegible] in[illegible]ac[illegible], vt [illegible]tio f[illegible]n [illegible] e[illegible] o[illegible] vi[illegible]o, [illegible]ra [illegible] quod [illegible]t ab[illegible] [illegible] eſt, quoniam ni[illegible] onti[illegible] u[illegible]um [illegible] exc[illegible]rnantur iſt[illegible] p[illegible] m[illegible] [illegible] o[illegible]nde[illegible] v[illegible] nt[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] b at[illegible].

[illegible]

Curatio corruptæ coctionis.

corrupta ſit coctio, corrumpitur vel ab intemperie calida, vel frigida. A cauſa frigida, quando vtitur in ructu acidum: à calida, quãdo vel ad ructum nidoroſum vel ad uſtionem conuertitur. In omnibus his vitiis cõmuniſſimus

Scopi.

ſcopus eſt, vt quamprimum fieri poteſt cibus corruptus à ventriculo expellatur. Gal. enim dicit 4. de tu. val. vbi corrumpuntur cibi in ventriculo, eos ſæpe exire, atque tamen nihil mali efficere poſſe, ſed ſi ſponte non exeant, ſtudendum eſſe vt aliquo medicamento ſtatim expellantur. Quapropter ſi promptus erit æger ad vomitum, vera ratio expellendi ſtatim humores putridos, eſt per vomitum. Sin ad vomitum non ſit procliuis, expellendus erit cibus per ſeceſſum, & inter medicamẽta, quæ hoc poſſunt facere, eſt biera: Nam declarans Gal. quod ſit medicamentum ſanis ad educendos corruptos humores, nominat hieram.

Alterantia calidum ventriculum.

Vbi cibi ſunt euacuati, ſtatim elaborandum eſt reſtituere tonum ventriculi, quod fit corrigendo intemperiem, quæ ſi fuerit frigida, corrigẽda erit ea ratione, quam monſtraui; ſin calida, vel pura & nuda erit, vel cũ materia. Si calida pura, in conſtituenda victus ratione eligatur aer frigidus & ſiccus, quies lerneturomnino, & circa cibum & potum maxima cura adhibenda. Vinum non conuenit, ſed loco eius vel aq. hordei ſimplex, vel pluuialis, vel chalybeata: mellis vſus ſecundum medicos omnes ſugiendus. Cibi debent eſſe faciles coctu, panis ex hordeo vel oryza, ſuccus ptiſanę, inter fructus conueniunt pruna, cucurbitæ, perſica, granata. De quibus granatis Auerrh. inquit, quod ſi capiantur à cibo, in ſtomachis calidis faciunt ne cibi corrumpantur. Inter herbas etiam conueniunt quæ refrigerant, vt ſunt omnia cichoracea, lactucæ, quę etiam per ſe ſola poſſunt mandi, aut cum carnibus. Præter hunc victum ſunt medicamenta intus & extra adhibenda, quæ intemperiem corrigant. Ex ſimplicibus eſt camphora, Corallium, ſantali omnes, coriandrum viride, nymphæa, conſ. roſar. Hæc etiam confectio eſt accommodata.

Confectio in calida ventriculi intemp.

℞. *Sacch. roſ.*
Conſ. cichor.
Roſarum an. ℥.j. ß.
Sem. nymphea.
Lactucæ an. ℨ. ß.
Corall. rub.
Camphoræ an. ℈ ij. puluerif. pulueriſentur & miſc. cuius capiatur ℨ. ß. vna vel altera hora ante cibum. Extrinſecus conueniunt omnia ea oleorum genera, quæ ſunt apta refrigerare, vt ol. roſ. ol. de nymphæa, de cucurbit. Hæc etiam inunctio maxime valet:

Inunctio ad idem.

℞. *Ol. de abſinthio.*
Nymphea.
Cucur. an. ℥. ß.
Santal. omnium.
Corall. rub. puluer. an. ℈. j.
Cera parum. f. linimentum.

Si ſit intemperies calida coniuncta humiditati, refrigerandum & exſiccandũ erit, quibus conueniunt empl. appoſita ventriculo, ex far. bordei, fabarum, &c.

Si ſit intemperies ſicca coniuncta caliditati erit refrigerandum & humectandum, propterea balnea aquæ dulcis conueniunt. Nec mirandum quod laudem tam in intemperie calida quam in frigida, balneum aquæ dulcis, quoniam inter tepida medicamenta balneum obtinet primum locum, tepida autem medicamenta æque corrigunt caliditatem, atq; frigiditatem.

Sed ſi fuerit intemperies nòn nuda, verum humoribus copulata, videndum eſt an iſti humores ſint ſupernatantes, & facientes ad expellendum per vomitum, an vero ſint infixi. Si ſupernatant, expellendi ſunt per vomitum, iis medicamentis quæ lenia ſunt, vt aq. tepida cum aceto, vel cum oxym. ſimpl. vel penna ol. tincta. Si vero non ſupernatent, ſed fuerint infixi, primo prę parandi ſunt, deinde expellendi. Præparantur autem ſyr. de end. de nymphæa, de granatis, vt:

Præparatio humorum calidorum.

℞. *Syr. de nymphæa.*
Oxyſacch.
De endiuia an. ℨ. v. M. & accipiantur frigida actu. quoniam ad corrigendam intemperiem calidã ventriculi, non modo confert vt medicamẽta ſint frigida potentia, verumetiã actu.

Vbi fuerint præparati, expellendi ſunt: aloe ſola tota vtilis eſt Gal. ad euacuandos humores calidos & ſubtiles è ventriculo, maxime ſi non in magna copia exhibeatur, quoniam vt docet Gal. 8. de med. loc. ſi paulo plus exhibeatur aloe, non ſolum à ventriculo, ſed ẽt à iecore & aliis partibus humores attrahit.

Hæc agenda ſunt ſi humores colligantur ſua ſponte in ventriculo; ſi autem aliunde veniant, prouidendum erit illis partibus quæ mittunt humores ad ventriculum, vt iecori, lieni, capiti. Et notate ſi humores bilioſi vel melancholici fuerint, qui mittuntur à liene in ventriculum, inter alia remedia conuenire quandoq; venæ ſectionem.

Imo expertus ſum ego, vbi bilis euomitur à iecore in ventriculum, maxime auxiliatam fuiſſe iecoris ſectam venam. Idem putandum eſt de vena lienis, vbi humores ab ipſo liene mittuntur in ventriculo corrũpentes coctionem. Hæc eſt ratio qua ſuccurritur, vbi ab intemperie calida cum humoribus vitiata eſt coctio. Præter hæc ſunt quædam alia quæ naturæ proprietate exiſtimantur auxiliari co-

A proprietate conferentia ventriculo.

ctioni, inter cætera eſt lapis Iaſpis, & Corallium: Putantur hæc extrinſecus ventriculo alligata auxiliari coctioni. Nec negligenda hęc remedia, quę ſi non iuuant, ſaltẽ non nocebunt. Similiter interna illa tunica ventri-

culorum gallioarum puluerifata in potu accepta, iudicata eſt auxiliari magnopere ad pficiendam coctionem : verum Gal. hac de re loquens, dicit ſe nu'lam feciſſe experientiam, an hæc tunica conferat coctioni nec ne.

CAPVT XIII.

De inflammatione ventriculi.

Victus ratio. TVmorum vētriculi curatio tametſi non videatur pertinere ad hāc tractationem, breuiter tamen docebo curationem inflammationis, quæ aut parum, aut nihil diuerſa eſt à curatione aliarum inflammationum. In hac igitur curanda eſt primo victus ratio inſtituenda, vt aer ſit frigidus, & quieſcat æger, maxime vero vt Gal. 13. meth. monet, tradenda eſt ratio cibi & potus; nam ptiſana eſt cibus omnium accommodatiſſimus, herbæ refrigerantes decoctæ, vt cichorium, lactuca, endiuia, & omnia cichoracea, panis in aqua lotus. Vinum omnino fugiendum eſt, & vtendum vel ſola hordei aqua, vel aq. cocta.

Inſtituto victu prohibendum ne inflammatio augeatur, & ſtudendum vt ea quę facta eſt, auferatur. Circa quos ſcopos multa ſunt notanda, & primo circa prohibitionem inflammationis conueniunt frictiones, cucurbitæ, *Venæ ſectio.* venæ ſectio. Sed notādum quod quamuis dixerit Gal. in omni inflammatione ſanguinis miſſionem eſſe efficaciſſimum remedium, tamen in inflammatione ventriculi parciſſime eſt euacuandus ſanguis, niſi adfuerit magna plenitudo.

Circa ſecundum ſcopum notandum, ante huius morbi declinationem nullum euacuās medicamentum conuenire, quoniam cum *Purgantia.* hæc medicamenta trahant ab vniuerſo corpore ad ventriculum, facile inflammationem augent. Quod ſi aliqua conueniat euacuatio, vt Auenzoar monuit, ſolus clyſter ſufficere poteſt.

3. Notandum omni tempore conuenire medicamenta ſimul miſta ex adſtringentibus diſcutientibus, quod docuit Galen. 13. meth. *Topica.* Quare extrinſecus erit imponendum medicamentum ex ol. de abſinth. cydon. lacte amygd. dulc. & amar. ſyr. roſarum ex ſuccis roſarum decocto, cort. granat. cydon. chamęm. & tandem in omnibus medicamentis, tū intrinſecis, tū extrinſecis, hunc ſcopum habeamus, vt ſimul adſtringamus & diſcutiamus.

Deſinēte inflammatione, poterit aliquod lene medicamentum exhiberi, vt Manna, Caſſia, Thamar. vt ſimul poſſimus aluum ſoluere, nec attrahere violenter ad ventriculum.

Vlcerum curatio. Quod ſi vlcus ventriculum infeſtet, primum ſtudendum eſt vlcus abſtergere, deinde conſolidare & exſiccare: & vt ſummatim dicam, omnia vlcera ventriculi eo modo tractanda, quo alia vlcera, illis tamen medicamentis quæ etiam robur ventriculi conſeruare poſſunt.

CAPVT XIV.

De vitiis facultatis expultricis ventriculi.

ANtequam hanc tractationem aggrediamur, neceſſarium eſt vt ſcrupulum vnum tollamus, quia notatu dignus eſt, vtrum præter facultates quatuor à Galeno propoſitas, vlla alia inueniatur; Nam Auerr. *Num detur facultas ſecretrix.* 2. coll. cap. 7. & 9. aliam quandam diſcretiuam poſuit, cuius vitia neceſſarium eſſet medico cognoſcere, & curare ſeparatim: Scribit enim Auerrho. medicos hanc ignoraſſe, & ſolum Almanſorem docuiſſe hanc facultatem. Et quāquam alii medici non docuerint inſtrumenta huius facultatis, pollicetur tamen ſe illa traditurum, quod an fecerit ignoramus, cum libri eius de medicina ad nos non peruenerint. Hanc eandem virtutem ſeparatricem videtur Gal. cognouiſſe 2. de loc. aff. & 4. de vſu par. 1. quo in loco deſcribēs, quæ ſint munera ſtomachi, inter alia hæc ponit, vt diſcernat bonum à malo. Alius locus eſt lib. de diff. ſympt. ca. vlt. vbi ſermonem habens de fluxu muliebri, ſcribit in eo offenſam eſſe retentricem, ſanguificatricem, & ſeparatricem. Sed ex altera parte eſt Gal. auctoritas in lib. de facult. natural. & Auic. lib. 1. vbi de fac. tradit, & tandem omnium medicorum, qui fuerunt huius ſententiæ, dari ſolum quatuor facultates, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem, de ſeparatrice nullam faciunt mentionem.

Gentilis ſententia. In hac controuerſia inuenio inter recētiores duas fuiſſe opiniones, primam Gentilis & ſequaciū, qui exiſtimarunt non dari hanc facultatem, ſed ſeparare vtile ab inutili, eſſe tam retentricis quam expultricis, quia nō ſit neceſſe multiplicare entia ſine neceſſitate. Secunda opinio fuit recentiorum, qui adducto loco Gal. nuper cit. dixerunt eum cognouiſſe hanc virtutem. Imo vero damnant Auerrh. quod ſcripſerit eam Galeno fuiſſe ignotam.

Ad huius rei ſolutionem ante cætera eſt intelligendum, vnam eſſe vere facultatem ſolam, in vētriculo & in iecore, omnibuſq; aliis corporis partibus, vt quæ dicuntur à medicis facultates, ſint potius operationes illius primæ facultatis, quam ſeparatæ facultates. Nā *Reſolutio authoris.* facultas naturalis nutritiua habet has operationes, ꝙ attrahit, retinet, alterat, & expellit. Sed cur medici has operationes vocāt facultates? Reſpondeo ꝓ duo fieri hoc: 1 vt magis notas facerent ſuas operationes & diſtinctiones. 2. quoniā cū quæuis operatio habeat peculiare inſtrumentum, & hoc videatur deberi

facul-

facultati, hinc eſt quod nominarunt facultatem: quoniam vero inſtrumēta ſunt triplicia, villi longi, tranſuerſi, obliqui, ideo tres facultates his membris aſſignarunt, longis attractricem, latis ſeu tranſuerſis expultricem, & obliquis retentricem: Alteratricem vero, cum ſit facultas præcipua & vniuerſalis & in toto membro diſperſa, non aſſignarunt inſtrumēto particulari. Hæc eſt igitur ratio cur medici tantum quatuor facultates fecerunt.

Cur medici quatuor facultates fecerunt.

Hoc ita conſtituto, nequaquam dico dari vllam operationem ſeparatricem, quæ poſſit facultas nominari, vt aliæ facultates, quoniā facultates denominantur ꝓpter inſtrumēta, nullum autem eſt inſtrumentum in membro vllo, quo fiat hæc ſeparatio. Et ideo non eſt vt cum Auerrh. dicamus reperiri hanc facultatem ſeparatricem ab aliis diſtinctam.

Quid autem dicemus ad Gal. Dico hāc facultatem ſeparatricem, qua bonum à malo, malum à bono, vtile ab inutili ſeparatur, etiā in ventriculo reperiri: ſed hæc operatio eſt facultatis alteratricis: idque tum ratio monſtrat, tum experientia. Ratio eſt, quoniam facultas alteratrix medio calore vtitur: atq; operatio caloris eſt, vt docet Ariſt. congregare & diſgregare: Iam vero congregare & diſgregare nihil eſt aliud niſi ſecernere, quapropter opus ſeparandi & diſcernendi nihil aliud eſt, nec alterius facultatis, niſi alteratricis.

Separatio fit ab alteratrice.

Idem demonſtrat experientia, quia cum ſeparatur lac à ſero, velim ſcire, an in eo opificio ſit virtus attractoria, an expulſoria: falſum eſſet cogitare has facultates in eo reperiri; ideo querenda eſt alia facultas alteratrix: cum enim beneficio caloris alteretur maſſa illa lactis, in ea alteratione calor ſeparat lac à caſeo. Idem indicandum in aliis naturæ operibus, ſcil. fieri ſeparationem non a facultate expultrice aut retentrice, ſed alteratrice.

Cum igitur facultas ſeparatrix non ſit ab alteratrice ſeparata, nec ſeorſum exiſtat, ſequitur etiam vt neq; ſint vitia, neque quærēda ratio vlla curationis, quandoquidem quæ curatio tradita eſt coctricis facultatis, eadem conueniet ſeparatrici operationi. Iure igitur nobis eſt tranſeundum ad vitia expulcricis facultatis, quæ ſunt, quando facultas expultrix expellit eo tempore quo non deberet, vel quæ non deberet. In hac expulſione coacta ſolet natura duas vias tentare, vel per os, vel per aluum, & os ſimul. Si per os ſolūmodo, dicitur vomitus, qui quoniam eſt etiam ſymptoma facultatis retentricis, in præſentia nihil de eo dicemus, cum de vomitu ſuperius actum ſit. Si fiat ſolum per anum, ſolent multa vitia exoriri, quæ quoniā quodammodo inteſtinis approprientur, de iis alio loco agemus. Loquamur iam de eo facultatis expultricis vitio, in quo per os ſimul & anum excernitur.

Vitia expultricis læſa.

CAPVT XV.

De cholera.

Dicitur hoc vitii genus Galen. cholera, Arabes vocarunt cholericam paſſionem. De hoc nomine Galenus ſcribit, captū eſſe à cauſa morbi, ſc. a bile, quoniam bilis in eo abundat. [illegible] iter Cæl. Aur. lib. 3. de acut. 19. inquit, nomen huius morbi natum eſſe quoniam & infra & ſupra bilis [illegible] cernatur.

Nomen.

Eſt hic affectus ex Paulo & Alexand. quædam inſignis & reciproca materiæ tranſlatio a toto ſeu partibus corporis ad ventriculum & inteſtina.

Definitio.

Dicitur inſignis, quia vt Theod. medicus lib. 2. cap. 13. dicit, huiuſmodi ægritudine vehementer torquentur ægri, atque ſæpiſſime iugulari ſolent. Dicitur etiam latio a toto corpore ad ventriculum, quoniam humores qui exiſtunt in ſtomacho, & perturbare ſolēt, nequaquam inducunt hunc affectū, niſi aliā humores in corpore exiſtentes magno impetu ferantur in ventriculum & inteſtina, ac indè poſtmodum ſtomachus & inteſtina vehementer perculſa expellant. Dicitur humorū, quia ſi ſolummodo cibi excernantur, quamquam magna fiat perturbatio, non tamen poterit vocari proprie cholera, ſed potius vomitus & fluxus.

Verum dicet quis, Galen. de cauſis morbi 4. vbi nominat ſiccam choleram, dixiſſe hūc affectum fieri etiam à flatibus: quando ſcilic. flatus ventriculum vellicantes perturbant. Dico Galen. locutum eſſe improprie: cholera enim eſt, quando bilis excernitur, non autem flatus. Eſt autem cholera in genere expultricis actionis deprauatæ: & quanquam etiam retentrix facultas in hoc genere [illegible] hi ſit affecta, tamen quæ primo & præcipue offenditur, eſt expultrix, qua offenſa conſequenter offenditur retentrix.

Qua facultas læditur.

De loco affecto inuenio ſcriptores non nihil controuerſos: Celſus ſtatuit in cholera affectum eſſe ventriculum & inteſtina. Cuius ſententiam ſecutus eſt Aurel. Multi ex Arabū familia videtur hanc habuiſſe ſententiā, præcipuum locum in hac affectione eſſe inteſtina, cum inter morbos inteſtinorum de hoc morbo tractarint.

Locus affectus.

Vera autem eſt ſententia, quam habuit Gal. 3. de ſympt. cauſ. ſcilicet præcipuum locum affectum in hac ægritudine eſſe ſtomachum, ſecundariū autem gulam & inteſtina. Morbus autē quo dependet hoc ſymptoma, eſt præcipue continui ſolutio, ſiquidem Gal. dicit fieri hunc morbum vel à materia erodente, vel grauante, ita vt dolor & paſſio quæ ſpectatur in hoc affectu toto, proficiſcatur à ventriculi corroſione. Notate quod ſcribit Plin. lib. 11. c. 37. homines & canes ſolos inter anima-

animalia vomere, quod habeãt os ventriculi anguſtũ. *Cauſæ interna.* Cauſæ choleræ aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internarũ aliæ ſunt naturales, aliæ præter naturam. Cauſæ internæ præter naturam ſunt humores acres & biliosi, ii enim immediate conſueuerunt hunc affectum producere. Cauſæ mediatæ naturales tres ſunt. 1. habitus corporis; etenim q habitu corporis bilioſo ſunt, huiuſmodi paſſionib. valde ſunt obnoxii. 2. Sexus: quia vix inuenias mulierẽ quæ hoc affectu tẽtatur, viri vt plurimũ ſolẽt vexari ab hoc morbo. 3. ætas, de qua ſermonẽ habẽs Ariſt. iuuenes & ętate cõſulẽtes choleta morbo tẽtari, ſcribit, ſed magis euadere.

Internæ immediatæ præter naturam ſunt morbi antecedentes tam criſin bonam, quã malam. *Externa.* Externę porro cauſę complures ſunt, quæ cholericam paſſionem inducunt, in primis autem eſt aer calidus & æſtuoſus, Hipp. ſententia 7. epid. qui dicit in æſtate potiſſimũ choleram fieri; quam ſententiam deinde mutuatus Auerrh. & Ariſt. dicit frequẽter in æſtate fieri choleras, & poſt ætatem in autumno, vere minus, minime omnium hyeme. Cuius cauſam tradens Auic. dicit, ideo æſtate & autumno generari choleras, quoniam iis temporib. præter vſum fructuum multę fiunt ciborum corruptiones, ea quib. praui & acres gignuntur humores, hunc inducentes affectum. Poſſumus addere aliã cauſam, quoniã æſtate & autumno ſolent abundare humores bilioſi & melãcholici, vigilię, motus corporis vehemẽtes, motus etiam animi immoderati. Inter cauſas choleræ ab Hip. loc. cit. etiã numerãtur cibi, vt carnes ſuillę, allia, cæpe, grana pini, & nuces rancidæ, cibi inſueti. Inter fructus dicit Gal. 2. de alim. fac. & Alex. pepones dulces maxime inducere choleram.

Signa indicantia futurum. Signorum quæ hunc affectum indicant, alia futurum ſignificant, alia præſentem, alia ſunt diſtinctiua, alia prognoſtica. Quæ indicant futurum complura numerantur à Cæl. Aurel. vt eſt grauedo, tẽſio, anxietas, vigiliæ, dolores inteſtinorum cum ſonitu, crepitus vẽtris olẽtes, eructationes, nauſeæ, ſalinæ fluor, membrorũ laſſitudo & thoracis grauitas.

Præſentem. Quæ præſentem indicant, ſunt vomitus & ſeceſſus bilioſi, morſus, ſtomachi dolor, ciborum abominatio, & vt Cæl. Aurel. dicit, ſolẽt primo euomi cibi corrupti, deinde bilioſi humores, tertio aquoſi, & interdum euomuntur quaſi carnium loturæ. Hip. 5. epid. præter hæc ſigna apponit & nonnulla alia, ſcil. celerẽ reſpirationem, pulſum denſum vrinæ ſuppreſſionẽ. Celſus & Aretæus addũt extremorũ frigiditatẽ, animi def[...]ũ & conuulſionẽ.

Extrema cur frigeant & conuellantur. Cur autem in hoc affectu extrema frigeãt & conuellantur, conatus eſt reddere rationẽ Caſſiod. 1. problem. 59. & 72. vbi duo dicit: 1. quod ſtomachus cum ſit nerueus, vbi vehementer afficitur, vt in cholera, neceſſario in conſenſum trahuntur omnes partes muſculoſæ, ſcilicet quos nerui ipſi & tendines ingrediuntur. 2. ſpiritus naturales & animales magnopere diſſipari, calorem autem naturalẽ intro colligi, vt ſeruetur, vnde mẽbra externa orbata calore & ſpiritib. refrigerantur.

Signa diſtinctiua ſunt, quæ choleram diſtinguunt à fluxu alui & à ſtomachi diſſolutione, nam diarrhæa eſt ſolum alui fluxus & perturbatio, in cholera vero pter fluxum alui adeſt etiam vomitus. *Quomodo cholera diſtinguatur à ſtomachi* Accedit & illud quod ſcribit Theod. Priſc. lib. 2. cap. 23. fluxum alui eſſe morbũ diuturnũ, neq; lethalẽ, choleram vero & lethalẽ eſſe, & cito homines iugulare.

Diſtinguitur rurſus cholera à ſtomachi diſſolutione, quoniã in hac fit vomitus ab omni natura ciborũ, ſine vlla alui pturbatione, atq; in cholera præter hęc omnia aluus perturbat. *A ſtomachi diſſolutione.*

Omnes medici in hoc conueniũt: ſc. choleram non ſolum morbum acutum eſſe, verũ etiam acutiſſimum, vnde iure Aretæus mortem, quę fit ex cholera, dixit eſſe ſæuiſſimam, quia qui ſic intereunt, ſimul ſpaſmantur & ſuffocantur. *Progreſſ.* Cauſa huius eſt, multitudo morborum, qui videntur hunc affectum conſtituere: Nam fere omnes morbi quos hactenus nominauimus in ſtomacho fieri, videntur in cholera conuenire, ſingultus, nauſea, inappetẽtia, dyſenteria, vomitus, morſus, cardialgia, tremor, & tandẽ omnes morbi, qui infeſtant ventriculum, vt non ſit mirum, ſi ab omnib. & lethalis & acerbiſſimus ſit exiſtimatus.

Non eſt ignorandum illud quod Auic. dixit, hunc morbum non eſſe in omnibus æque lethalem, quoniam in aſſuetis & iuuenibus nõ eſt ita periculoſus. Vnde dicebamus ãtea, hunc morbũ non eſſe æquę lethalẽ in pueris. Minus periculoſa eſt ea cholera, quæ fit à cauſa primitiua, quæ eſt cum minoribus & paucioribus ſymptomatibus.

Illud notandum, non eſſe ita varium Protheum à Poetis deſcriptum, vti morbus ille varius videtur, quoniam interdum ita mitis eſſe videtur, vt tutus cenſeatur, & tamen iugulat; interdum grauiſſimus incidit, vt ſtatim videatur iugulare velle, & tamen in bonum vertitur: *M. varia natura horum eſſe ſolet.* Quare iure dicit Serapio, quod quãquam morbus periculoſiſſimus ſit, non eſt tamen deſiſtendum a curatione.

Verũ illud ſemper meminiſſe oportet, quod monet Aret. vbi ęger omnia vomit, vbi ſudor indeſinenter exit, vbi frigidus & humidus apparet, ita vt pulſus videatã extingui, bonũ eſſe aliquã occaſionẽ fugę inuenire, quoniã in his caſib. op' eſt poti' ſacerdote q̃ medico.

Curatio. Curatio in hoc caſu adhibeatur citiſſima, quoniam morbus eſt acutiſſimus. Alex. in omnibus morbis acutis properandum eſſe ad curationem dixit, in cholera vero maxime omnium. *Scopi.* Habet hæc curatio duos ſcopos. 1. vt quamprimum fieri poteſt, humores acres ſiue bi-

ut biliuſi, ſiue cibi acres & corrupti, redditi è ventriculo tollantur. 2. vt ventriculus corroboretur, ne humores influentes recipiat, & à receptis vehementer offendatur.

Et tamen in perficiendis his ſcopis aliqua differentia, quoniam alia conueniunt in principio, alia in augmento, alia in declinatione. In omnibus tamen eſt communis quædam viuendi ratio, in qua primo neceſſarium eſt, vt aer non admodum lucidus eligatur, nimium frigidus vitetur, ſi autem plenus odoribus vel fructuum, vel florum, & eorum præſertim, qui & conſolari ſpiritus, & corroborare conſueuerunt facultates. Somnus prouocandus aquarum murmure. Serapio enim ſcribit nihil eſſe quod perinde leuet ac doleat hanc ægritudinem, atque ſomnus. Balnea commendantur ab Auerr. 7. coll. & iure, præſertim qũ vires paulatim refici cœperunt.

Adſtringentes cibi qui conueniant. Circa cibum & potum medici iubebant ſemper abſtinere ad tertiam vſque diem: hoc præceptum valde periculoſum eſt, quia vires concidunt ſub hoc affectu: eſt quidem abſtinendum primis illis diebus, ſed modico cibo vtendum. Cibus vero debet eſſe aliquãtiſper adſtringens: verum ſi nimis adſtringit, maxime ſolet nocere; & ratio eſt, q̃ referunt Aret. & Aet. quoniam vbi humores praui & maligni ſunt in ventriculo, omni ſtudio nitendũ vt exeant, eos vero retinere, pernitioſum eſt: Itaq; primum omnium, ſi vires collabi videãtur, & febris omnis abſit, exhibẽdus eſt panis in vino põtico & acerbo maceratus, aut vino cum ſucco granat. aut ſucco cydon. Si autem febris adſit, panis erit macerãdus in aqua frigida, ſucco cydon. vel granat. atque ita ſolus panis offerendus erit primis diebus. Quod ſi iſte cibus non admodum gratus ſit ægro, atq; morb. progreſſus, ſunt alia exhibẽda, vt mala cydonia, pyra auſtera, vuæ, perſica. Mentha laudatur ab Alex. tanquam natiua quadã ꝓprietate in hac ægritudine auxilietur. Procedente morbo tranſeundum eſt ad paulo pleniorem victu, ita tamen ſemper omnib. cibis commiſceantur quæ vim aliquam corroborandi & adſtringendi habent, vt caro perdicum, columborũ, hædorum, quæ caro ſi etiam coquatur, vt Cæl. Aur. ait, in aq. & aceto, tanto erit vtilior & commodior. Poteſt etiam hęc caro aſſari, & conſpergi vel ſucco cydon. vel granatorum vel limonũ. Similiter & oua tenere cocta & infuſa in aceto conferunt.

Sed illud notandum eſt, in hoc morbo vẽtriculum valde eſſe labefactatum, & ꝓpterea magnam ciborum copiam nequaquam ſuſtinere poſſe, tamen cum vt reficiatur multo indiget alimento, multoties exhibendus cibus, & in pauca quantitate, vt ter vel quater, vel quinquies in die, ſi opus fuerit.

Sed quia ſępe fit, vt cibi non retineantur, etiam hac in re danda eſt opera medicamentis extrinſecis, vt cibi retineãtur, qualia ſunt epithemata & empl. facta ex ol. & herbis, & corticibus adſtringentibus. In hoc etiam caſu cõmendatur fere ab omnib. Arabib. & Græcis, vt dorſo, vmbilico atq; aliis corporis partibus, & præſertim extremis apponantur cucurbitulę, frictiones, ligaturæ, quæ ſi vomitus magis ſtimulat ſunt applicanda partib. inferioribus: at ſuperiorib. ſi magis ſtimulat alui fluxus. Similiter etiam ad hoc vt magis retineantur cibi, adſtringentia & corroborantia ſunt adhibenda.

De aliis videntur medici inter ſe conuenire, vt ſcilicet videatur, an per vomitum materia feliciter educatur, & materia educata affectus leuetur, an vero materia per vomitum non educatur. Si enim educitur & iuuat, permittendum eſt vomere: ſi vero materia non vomitur facile, ſtudendum vt vomitus reddatur facilis: Sed in vomitu concitando duo ſunt notanda. 1. vt nunquam ad vomitum excitandum adminiſtrentur ea, quæ ſunt vehementia, propterea quod hæc medicamenta vomitum concitantia valde ſtomacho ſunt inimica; propterea etſi vomitum cient, maius tamen detrimentum inferunt ventriculo. Quare Cæl. Aurel. damnauit vſum hellebori: ſed errat, quod etiã Hippocratem dãnare auſus eſt, quod 5. epid. ſcribat, Athenienſem illum curatum eſſe helleboro. Quin imo cũ Hip. referat hunc caſum tanquam admiratione dignum, lectores ſolertes facile poſſunt intelligere vſum hellebori non eſſe naturalem, quoniam ſi veluti miraculo quodam liberauit hunc ægrum, id ſine ratione factum fuit. *Vomitus* *Vſus hellebori non conſeruat.*

Secundo notandum, vt neq; humectantia, nec relaxantia, aut glutinoſa adhibeãtur, vt eſt lac, oleum, mucilago pſyllii, ol. ſeſaminum, & ſimilia, ſed eligenda ſunt ea, quæ non relaxant, vt aqua & acetũ, decoctum raphani, mulſa & acetum, ſyr. acetoſus: hæc enim ſunt vomitoria leuia apud Hip. & maxime in hoc morbo commendata.

Notat præterea Aret. hæc vomitoria ſemꝑ eſſe exhibẽda in minori copia, quoniam ſi in paulo maiori copia ſumantur, nimium vẽtriculum diſtendunt, ex quo fit, vt deinceps & difficilior exitus humorũ acrium reddatur, & maior vis ac dolor ſtomacho inferatur.

Hip. in lib. de aff. in curatione choleræ inter cætera commendat, vt corpus molleſiat balneis, excepto capite, ſc. vt corpore madefacto poſſit facilius materia per ſuperiora & inferiora exire. Sed ſi forte fortuna contingat, vt nec per vomitum, nec per aluum materia exeat, & tamen omnia medicamẽta ſunt adminiſtrata, in hoc caſu eſt eligendum medicamentum aliquod, quod poſſit & aluum mouere, & ventriculum corroborare.

Exempli gratia:

Purgans & corroborãs ſimul.

℞. *Sacchar. roſ.* ℥ *j.* ß.
Rhab. electi ſubt. pulu. ℥ *j.*
Myrobal. citrin. ℥ *j.* ß. *M. & f. bolus.*

Hoc medicamento, vbi cætera non iuuerint, poterimus in cholerica affectione ſimul prauos humores educere, & ſimul ventriculum roborare. Quibus peractis & malo finito conueniunt balnea, & cibi, & reliqua omnia, quæ apta ſunt vires reficere. Peculiariter autem vbi malum efficitur ab acribus & biliofis humorib. vtendum his medicamentis, quæ refrigerant & adſtringunt, non tantum potentia, ſed etiam actu, tam intrinſecus, quam extrinſecus.

Non deſunt qui laudant aquam frigidam potu acceptam, & niuem appoſitam ventriculo: ſed memores ſimus prædictorum ex Auerrh. ſcilicet, non eſſe ventriculum vnquam ſumme refrigerandum, quia tametſi refrigeratio momentanea etiam poſſit morbũ tollere, remanet tamen in ventriculo mala intemperies.

Quare medicamenta adſtringentia & refrigerantia quæ conueniunt in hoc caſu, ſunt ſyr. de agreſta, de ribes, de ſucco granat. ſuccus labruſcæ, ſyr. roſat. recens, lactuca, portulaca, roſa, & cætera quę ſimul refrigerant & adſtringunt. Poterimus autem iis vti vel per ſe ſolis, vel cum pane, & aliis cibariis. Conuenit etiam potus frigidæ, ſi admiſceatur parũ aceti. Modicum dico, quoniam ſi vtamur copioſo aceto, periculum eſſet ne acrimonia aceti ſtomachus læſus magis torqueatur. Qua ratione adductus Cæl. Aurel. non immerito damnauit Praxagoram, quod mulſa & aceto nimis liberaliter vteretur.

Acetũ num conueniat.

Si hæc non iuuerint, inquit Aretæus, trãſeundum eſſe ad vſum calidorum: imo teſtatur ipſe, ſe cognouiſſe experientia, hanc contrariam mutationem ſæpe malum abſtuliſſe. Quare notandum quod dicit Celſ. libro tertio cap. t. remedia in acutis morbis vbi non proſunt, ſtatim mutanda eſſe, atque etiam ad contrariorum vſum faciendam mutationem: quandoquidem, inquit, ſæpe temeritas iuuit quod ars curare non potuit. Licebit itaque, non iuuantibus frigidis, tranſire ad calida.

Diff. Num calida etiã conueniant in hoc affectu.

Sed video aliquem dicturum, qua ratione poſſint calida vtilitatem præſtare in hac affectione? Auic. qui cum aliis Arabibus laudauit calidorum vſum, ſcribit ideo prodeſſe, quoniam cum calida penetrent in venas, ſecum reuehunt humores ad ventriculum tendentes, & ideo non parum iuuant. Sed quanquam hæc Auic. ſententia ſit probata, ea tamen mihi ſemper placuit, quod calida iuuent quoniam diſſipant, euacuant, & diſflari faciunt humores: propter quod debemus exiſtimare, quia calida remedia commendantur à medicis, eos nõ de quibuslibet calidis loqui, quoniam tepida magis nocent, cum relaxent, ſed potius de valde calidis.

Quod ſi hæc remedia non iuuerint, & cõuulſio acceſſerit, ſunt partes circa ventriculũ ol. de caſtoreo tractandæ, & inungendæ cum ſinapi.

Si defectus animi acceſſerit, ſunt reuocandi ſpiritus ligamentis, frictionibus fortioribus, florum & ciborum odoramentis. Si fuerit præſens defectus animi, & partes extremæ frigeant: Sunt illę partes calefacientibus pannis vinciendæ & fricandæ. Vinum etiam actu frigidum exhibendum, cucurbitæ applicandæ, vt fieri ſolet in extremis caſibus, omnia tractanda, vt poſſimus ægros ab inſtanti periculo liberare.

Celſus laudat abſinthium potu exhibitũ, quod etiam Diocles medicus probaſſe videtur. Cæl. Aurelian. contra inquit, abſinthium eſſe virtutis acerrimæ, & propterea cum ventriculus ſit affectus male, & humorum acrimonia vexetur, abſinthium ſua illa acrimonia maxime eum offendere. Sed breuiter pro hac contradictione dicendum, quod abſinthium exhiberi poteſt in ſucco, & in ſubſtantia, vel in decocto & maceratione. Abſinthiũ in ſubſtantia non conuenit, eo quoniam, vt Celſus ait, cum ſit acerrimæ virtutis, nocet: ſed in decocto exhibitum iuuat, quia corrigit prauitatem humorum, & ventriculum corroborat.

Diff. Num abſinthium conueniat.

Si fluxus nimis vrgeat, adhibendi ſunt clyſteres qui refrigerent & acrimoniam obtundunt. Ex. gr.

℞. *Fol. lactucæ.* *Clyſter.*
Maluæ.
Plantag. an. M. j.
Cap. papau. albi.
Fol. ſolatri an. P. ß. *f. decoct. ſ. a.*

Deinde:

℞. *d. d.* ℔ *j.*
Succi hordei.
Succi amyli an. ℥ *iiij. M. f. clyſter.*

Et notandum eſt, hoc in caſu clyſteres frigidos eſſe adminiſtrandos, quoniam ſic magis corrigitur acrimonia humorum, & diutius retinentur.

CAPVT XVI.

De vitiis iecoris in genere.

POſt affectiones vẽtriculi varii variam rationem docendi ſunt ſecuti: alii docuerunt ſtatim affectus inteſtinorum, alii non de inteſtinorum, ſed de iecoris morbis tractarunt: ſed quia video Galenum in lib. de med. local. ſtatim poſt morbos ventriculi de morbis iecoris ſermonem habere, ego ſimiliter de iis agam.

Dicebat Plato, iecur à conditore eſſe factum

ctum ſedem, in qua habitaret anima irrationalis, vt ſcilicet hæc bellua tanquam ad præſepe aliquod alligata, nullo modo perturbare poſſet mentem, neq; à ſuis operibus auocare. Addidit etiam factum eſſe corpus læue & politum, vt in ipſo poſſent imagines perfecte repræſentari, & ex iſtis repræſentatis fieri vaticinia. Quod Platonis dictum non eſt, vt hoc loco diſcutiamus, eo magis, quod caremus ea parte Galen. com. in quibus hæc omnia continentur. Illud vnum non eſt ſilentio prætereundum à iecur ad corporis conſeruationem à conditore factū eſſe, vt ſit officina vbi ſanguis conderetur.

Operatio iecoris.

Dixi alias, omnia viſcera quæ peculiarem & nulli alteri communicatam facultatē obtinent, conſequenter etiam peculiarem obtinuiſſe temperaturam, cuius merito illas operationes ederent: quod dictum eſt eo magis de iecore, quod nobiliſſimam operationem ſc. ſanguificationem ſortitum eſt.

Morbi iecoris.

Conſtitutio corporis ipſius iecoris duorū generum partes habet, vt & alia membra, ſc. organicas, & ſimilares, in quarum vnaquaq; fiunt etiā peculiares morbi: in ſimilarib. fiunt ſimilares, ſc. intemperies: in diſſimilarib. fiūt diſſimilares, vt inflammationes, tumores, &c. Sed ne longior ſim, ex omnibus tria tractabo morborum iecoris genera: vnū ad ſimilares ſpectans, duo vero ad diſſimilares: ex quibus omnibus licebit colligere artem curandi quoſcunq; alios affectus iecoris. Incipiā autem à morbo ſimilari, qui Gal. dicitur fluxus hepaticus.

CAPVT XVII.

De fluxu hepatico.

IEcur ſecundum medicos, quatuor obtinet facultates à natura attractricē, retentricē, ſanguificatricem & expultricem. Nō loquor de diſcretiua, quam etiam ponit Auerrh. 3. collect. 4. quia ſupra docui, quid de hac virtute ſit ſentiendum. Omnis facultas iecoris recte operatur, vbi ipſius iecoris temperatura integra eſt: vbi verò hæc temperies fuerit aliquo modo labefactata, eius operationes læduntur: Nam ſi inſigniter labefactatur, omnes neceſſario læduntur: ſi autem non inſigniter, poſſunt aliquæ offendi, & aliquæ incolumes permanere.

Nomen.

Intemperies autem quæ offendit, interdū offendit ſola, interdum coniuncta morbo inſtrumentali, vbi ſola offenditur intemperies, quæ inde oritur ægritudo, vocatur debilitas iecoris, teſte Gal. 8. de med. loc. 6. & 5. de loc. aff. 7. omnes Græci vocarūt hos affectus hepaticos. Scribonius Largus ſic affectos appellauit iecoroſos. Marcellus Empiricus nominauit iecoritios, ſc. omnes eos qui citra vllum morbum inſtrumentarium debiles habent iecoris facultates.

Sed antequā progrediamur, tria ſunt circa hoc vocabulum notanda. 1. Celſum appellare morbum hepaticum, non hanc debilitatem iecoris, ſed inflammationes, tumores, atque durities: nam ſi eius verba conſideremus, lib. 4. cap. 3. facile apparebit ſub nomine hepatici morbi nō deſcribere debilitatem iecoris, ſed eos morbos quos diximus.

At video aliquem dicturum, cur Celſus ſcribit, à ſe deſcriptos vocari à Græcis hepaticos? Dico Celſum fuiſſe ſtudioſiſſimum Hip. ſectatorem. Hip. autem libr. 6. epid. & libr. de aff. depingens morbum hepaticum, eum eo plane modo depingit, quo inuenitur apud Celſum. Quo fit vt aliud ſit dicere hepaticos, aliud hepaticum morbum: Nam affectus à Celſo deſcriptus vere ab Hip. hepaticus morbus nominatur.

Secundo notandum, Cælium Aurel. imitatorem Celſi, & ipſum ſub nomine hepaticę affectionis deſcripſiſſe ſcirrbum & duritiem iecoris.

Tertio notandum, quod etſi ſcribat Galen. vocari hepaticos omnes eos affectus, qui virtutem aliquam, aut omnes iecoris habent imbecillas, proprie tamen ſolent hepatici dici illi, qui facultatem habent iecori propriam imbecillam, ſcil. ſanguificationem: quem affectum puto eſſe illum, quē Plautus in Curcul. appellauit hepatorium.

Hepaticus affectus ſeu debilitas iecoris nihil aliud eſt, niſi imbecillitas quædam facultatis ſanguificatricis, ſine vlla alia cauſa manifeſta. Dico imbecillitatem ſanguificatricis, vt diſtinguatur imbecillitas huius facultatis ab aliarum imbecillitate: quia tametſi, vbi ſanguificatrix facultas debilis reddita eſt, poſſunt cooffendi & reliquæ: veruntamen in hepatica affectione, neceſſario & principaliter offenſa eſt facultas ſanguificatoria. Dico ſine cauſa manifeſta, quia ſi adfuerit forte fortuna vel tumor, vel inflammatio, ita vt propter iſtos morbos inſtrumentarios læſa etiam ſit vehementer facultas ſanguificatrix, non proprie dicitur hepaticus morbus, neque proprie imbecillitas iecoris, ſed vocatur vel inflammatio iecoris, vel ſcirrhus, vel alio modo, prout hic vel alius morbus iecori ineſt. *Definitio.*

Sed dicet aliquis, ſi operationes omnes neceſſario oriūtur à temperatura, videtur temperatura læſa cooffendi etiam omnes operationes, itaque vbi erit læſa vna facultas, etiam aliæ omnes læduntur neceſſe eſt. Nam idem contingit iecori quod cerebro: at in cerebro ſi læditur vna operatio, quæ quidem læditur propter temperaturam, videmus ſubinde etiam lædi alias. *Obiectio.*

Reſpondeo, verum eſt omnes facultates oriri à

riri à temperatura, tanquam à radice, veruntamen non omnes facultates eundem gradũ temperaturæ ſequuntur, quoniam alius gradus temperaturæ eſt, quẽ ſequitur attractrix, alius quem retentrix, alius quem expultrix. Hi gradus tametſi nobis ſint incogniti, nihil tamen prohibet, quo minus læſo vno temperaturæ gradu, quem ſequitur vna facultas, hæc ſola offendatur, & reliquæ incolumes perſiſtant, prout illarum facultatum gradus permanent.

Qualis affectus. Ex quibus omnibus breuiſſime colligitur, hunc affectum hepaticum nihil aliud eſſe, niſi ſymptoma in genere actionis naturalis læſæ, ſanguificationis ſc. diminutæ.

Cum itaq; ſit ſymptoma in genere actionum naturalium diminute læſarum, dubitari poſſet, an etiam ſanguificatrix facultas dici poſſet deprauata, quandoquidem nemo eſt, qui neget in hac affectione ſanguinem prauum eſſe. Et vbi medici ſtudent tollere hunc affectum, potius vtuntur medicamentis prauitatem tollentibus, quam multitudinẽ ſanguinis. Veruntamen ea eſt Gal. ſententia 5. de loc. aff. 7. potius ſanguificationem eſſe diminutam, quam deprauatam: aſſimilabat enim Gal. hanc operationem cruditati ventriculi, in qua multum abeſt, vt actio deprauata dicatur, quæ vere diminuta eſt.

A quibus morbis fiat. Morbi quos conſequuntur hæc ſymptomata ſunt morbi in intemperie, non vnius partis, ſed potius ſubſtantiæ iecoris: ſicuti. n. ſanguificatio proficiſcitur à temperatura totius ſubſtantiæ, pari ratione exiſtimandum eſt diminui ſanguificationem, læſa totius iecoris temperatura, propter quam læſionem efficitur, vt iecur quidem attrahat chylum, ſed minime perficiat: vnde poſtquam iecur partẽ chyli ſeu ſanguinis perfecti in ſe traxit, vt eo nutriatur, à reliquo tanquam ab onere grauatur: quare facultas expultrix excitata, dum onus deponere tentat, illud reuomit in inteſtina, & propterea ex inteſtinis emanat ſanguis, vt Gal. inquit, ſimilis loturæ carniũ.

Cauſa autem propter quam facultas expultrix ſanguinem illum coctum potius ad inteſtina, quam ad corpus reuomit, duplex eſt, 1. quoniam venæ totius corporis obſtructæ ſunt, & ratione obſtructionis minime permittant tranſitum ſanguinis. 2. quoniam ſanguis incoctus & imperfectus eſt, propterea non attrahitur à facultate membrorũ attractrice, cumque non attrahitur, facilius facultas expultrix ad inteſtina eum tranſmittit, quam ad corpus.

Cur autem in cachexia & hydrope ſanguis aquoſus & imperfectus diſtribuitur per totum corpus? Dico hoc fieri propter duas rationes. 1. quoniam viæ totius corporis ſunt apertæ, & quanquã facultas attractrix non auxilietur, tamen ſanguis ſua fluxibilitate, & viarum latitudo, ſufficiunt ad permittendam ſanguinis penetrationem. 2. quoniam venæ meſaraicæ in hydrope & cachexia ſunt occluſæ, quo fit vt facultas expulſiua propellat ad venas, & non ad ventrem, cum non poſſit pertranſire, ob earum ſcil. venarum obſtructionem.

Hoc loco ſciendum eſt, in hepatica affectione etiam per inteſtina emanare ſanguinẽ craſſum & fæculentum, quoniam cum non poſſit ille ſanguis ob ſuam craſſitiẽ penetrare corpus, præcipitatur quodammodo in inteſtina: ſed huiuſmodi excretio ſanguinolenta non proprie dicitur hepatica affectio, ſed eſt potius ſpecies dyſenteriæ, vt dicit Hipp. 4. de art. 40. & Celſ. lib. 4. Neq; etiam illa affectio hepatica, quando iecur vel propter multitudinem ſanguinis vel aliquod vulnus, vel aliã cauſam ſeſe exonerans, ſanguinẽ illũ per inteſtina mittit, vt ex his omnibus colligendum omnino ſit, hepaticam affectionẽ nihil aliud eſſe, niſi exitum ſanguinis imperfecti per inteſtina, factum ab intemperie iecoris.

An omnis intemperatura iecoris morbum inducere poſſit. Sed dubitari poteſt, an omnis intemperatura iecoris apta ſit hunc morbum inducere? De frigida apud omnes conſtat, ſed dubitatur de calida. Ex vna parte videtur fieri non poſſe, vt hic affectus oriatur à calida intemperie: hæc enim ſi ſit parua, non offendit operationes iecoris, aut ſaltem parum offendit, quia iecur eſt viſcus ſua natura calidum: ſi inſignis intemperatura eſſet, videretur potius debere ſanguinem aſſari, quam imperfecte concoqui. Ex quibus videtur rationi conſentaneum, ab intemperie calida non fieri hepaticam affectionem.

Ex altera parte eſt Galen. 8. de med. local. quem ſecuti ſunt Græci, dicentes affectionẽ hepaticam etiam à calida intemperie oriri. Definienda eſt hæc quæſtio ex natura ipſius cei, & ex diſcurſu quam facit Auerr. 3. coll. 22. quo in loco ſtatuit membra noſtri corporis nullo alio inſtrumento operari, niſi calido: Calidum autem ipſum non eſſe merum calidum, ſed caſtigatum & à frigore temperatum. Eſt enim ſententia Ariſt. 2. de gen. animal. 3. & 4. meteor. Frigus ipſum per ſe non ingredi operationes, ſed tantum adhiberi à natura, vt corrigat & temperet ipſum calorem. Quod ſi frigus iſtud, quod adhibetur corporibus noſtris, exceſſerit naturæ modũ, aut excedit ita vt formam corrumpat, aut non excedit vt formam corrumpat: ſi primo modo exceſſerit, actiones deſtruuntur, ſi ſecundo modo, nequaquam, ſed tantum minuuntur.

Quod dicitur de frigore, idem dicendum de calore, quia ſi calor nimius ſit, deſtruuntur & corrumpuntur actiones: ſi autem excedit, ſed nõ multum, deprauantur quidem, ſed non deſtruuntur.

Cum igitur in hepatico affectu actio ſanguifica-

[illegible]
[illegible] etiam [illegible] vt [illegible] nimio ca[illegible] [illegible] eſſe vt [illegible] us.

Obiectio. [illegible] dicet quis [illegible] offenditur cur a cal[illegible] & c[illegible] ſtare q[illegible] vt in hoc [illegible] ? Dico duobus modis non poſſe [illegible] nari calorem immodicum eſſe cauſam [illegible] ditatis ſanguinis 1. quia c[illegible] nimius ſu[illegible] at & debetat calorem natiuum iecoris quo hebeteto neceſſario ſtatim introducitur frigiditas, ita vt tametſi adſit caliditas præter naturam, poſſit tamen adeſſe frigiditas, quæ eſt priuatio caloris natiui. 2. quia languidior [illegible] toria facultas ex qualitatis intemperie redditur imbecilla, vbi eſt imbecilla, efficitur vt non poſſit valde conficere chylum, nec ad perfectionem producere ſanguinem, & propterea ſe[illegible] ur neceſſario, vt ſanguis imperfectus ma[illegible]. Quare concludendum, hepaticum affe[illegible] potiſſimum & frequentius à frigida intemperie, raro autem à calida fieri.

Reſponſio.

De intemperaturis ſecundum qualitates paſſiuas ita ſentio, nullam ex paſſiuis qualitatibus intemperiem, per ſe ſolam poſſe hunc morbum efficere, neque ſiccam, neque humidam, ſed tantum prout copulatur vel frigidæ vel [illegible] temperaturæ.

Cauſæ ex[illegible] Cauſæ externæ, quæ inducũt has affectiones, complures ſunt, in primis febres [illegible] morbi longi, & quidem illi qui fomitem habent in iecore: cruditates frequentes [illegible] in [illegible], [illegible] pueri qui frequenter crudita[illegible], ſolent etiam frequenter hoc m[illegible] bo [illegible], quia vt dicit Ariſtot. 4. probl. [illegible] interdum hydropem inde [illegible] aqu[illegible] potus, nimius aceti potus, acetum [illegible] offendit iecur, præſertim ſi immodice [illegible].

[illegible] [illegible] etiam hic affectus per conſenſum, & m[illegible] membra quæ com[illegible] hepati hanc affectionem, multa numerantur à [illegible] mo Auic. hic enim in recenſendis cauſ[illegible] facile parem habet, in primis eſt folliculus bilis, quando ille non attrahit bilem, vt d[illegible] re[illegible] quoq; quando non attrahit humoré [illegible] lancholicum [illegible] quoniam non attrahunt [illegible] Hæmorrhoides ſuppreſſæ vel nimium fluentes, item & menſes vel ſuppreſſi, vel excurrẽtes nimium. Stomachus etiam communicat hoc malum, [illegible] perfectè chylum facit. Addit etiam A[illegible] hanc affectionem com[illegible] re. Sed ego ſic ſentio, quod raro poſſit ſic a [illegible] inſi[illegible] nox[illegible], quæ [illegible] ipſi [illegible] Plato in Timæo, natura [illegible] velum velut quandam ſe[illegible] & partes naturales, ne poſſit [illegible] communicare.

Sunt præterea duo problemata ſcitu digniſſima. An [illegible] iecoris poſſit concurrere ad hu[illegible] generationem. 2. quis fuerit [illegible] cuius meminit Plut. 4. [illegible] Meleni ſ ortum fuiſſe [illegible] hepaticum quo [illegible] domeſticos [illegible].

Auicenna [illegible] [illegible] Auerrh[illegible] reprehendit Auic. [illegible] ſi [illegible] paruitatem [illegible] tem [illegible] autem hęc Auic[illegible] tia [illegible] in locis, in 2. pri[illegible] 3. cap. [illegible] 14. tert[illegible] 2. c. 3. addidit Auerr. paruitatem iecoris [illegible] vt [illegible] illud chylum non exactè [illegible] & [illegible] excrementi liquida & tenuia [illegible]. Ex quo loco colligimus, poſſe [illegible] iecoris etiam concurrere ad efficiendam hanc hepaticam affectionem, non quidem propter [illegible] ſed quoniam, vbi [illegible] iam iecur frigidum eſt: & [illegible] à frigiditate hanc affec[illegible] quenter rationi conſonum [illegible] tate iecoris induci hunc morbum.

Mereo [illegible] Ad ſecundum puto dicendum, illum affectum hepaticum nequaquam hunc eſſe, de quo loquimur, ſed potius ad affectum pertinere, [illegible] ab Hippocrat. li[illegible] de int[illegible] in eo morbi [illegible] ſpecie homines dele[illegible], [illegible] vt nos etiam eadem [illegible] hepatico ita poſſe mentem aff[illegible] & mures domeſticos proſi quantur [illegible] committant.

Cognoſcitur potiſſimum h[illegible] ſigno, vt notat Gal. 8. de med. [illegible] c. 6. [illegible] quæ excernuntur, ſunt [illegible] perinde ac ſi quis miſcu[illegible] guinis multæ aquæ. Eſt præterea inter alia [illegible] gna huius affectionis color, vt Gal. 5. de aff. 7. dicit ſe interdum ſolo [illegible] co[illegible] hominem hepate male affectos; Color [illegible] Vnde Plautus, [illegible] deſcribens [illegible] hepaticum, dicit habere eum oculos herbeos.

Veruntamen notate Rabbi Moyſen in eius aph. ex ſententia Hip. & Gal. ſcripſiſſe, colorem hepaticorum eſſe albũ, modo ſangu[illegible] Rhaſis [illegible] eſſe mend[illegible]: quoniam ſi [illegible] Hippoc [illegible] ſcribunt hi, colorem hepaticorum albũ eſſe & pallidum. Non [illegible] Gal. & ab auctoritate Hip. & [illegible] quia multum abeſt,

vt in [illegible] dicit [illegible] Moses, [illegible] fluxu [illegible] quatio [illegible] flauo, vel febris [illegible] ſo, lingua [illegible] bra, corpore gracili & [illegible]

Signa ab in temperie calida. Item cognoſcitur ab intemperie [illegible] ex cauſis præcedentib. vt [illegible] cibus [illegible] factorius, morbi ardentes, medicamenta calida, ætas, & tandem omnia quæ poſſunt calefacere ipſum iecur, indicio eſſe poſſunt mali ab intemperie ca[illegible].

A[illegible] fri[illegible]. Quod ſi fiat ab [illegible] excrementis [illegible] ſimilia eſſe loturæ carnium, aut ſanguini admodū diluto, feces non ita ſunt [illegible], vt in facto ab intemperie calida, morbus diuturnus eſt & magis contumax, corpora non multum extenuantur, neque adeo arida & gracilia euadunt, [illegible] appetitus in his affectib. p[illegible] ſeu [illegible], con[illegible] ægri minimum cibi capiunt, quo fit, vt nequaquam poſſint contabeſcere & extenuari. Adhæc eſt ætas, corporis habitus, vita quæ præceſſit, quæ omnia ſi atteſtabuntur frigiditati, ſigna eſſe poterunt, morbum à frigida intemperatura oriri.

Ab intemperie ſicca. De ſicca autem intemperie, Paulus, Alex. & alii ſigna tradiderunt, ſed puto hunc morbum a ſicca ſolum intemperie [illegible], & ea ſigna eſſe referenda ad [illegible] quæ traduntur ab Aetio & Gal. ad debilitatem [illegible] communem, non ad [illegible] particularem [illegible]

Pr[illegible]. [illegible] adeo [illegible] eſt, vt ſæpe in ca[illegible] hydropem, & alios affectus prauos deſinat, & propterea dixit Hip. in coacis prædict. quod quibus hepaticis multum cruentū ſputum manat, ſiue bilis [illegible] & putridum, id ſignum periculoſum eſſe, quemadmodū etiam periculoſum [illegible] eſt [illegible] quatio adſit cum raucedine & cum tuſſi.

Indicatio [illegible]. C[illegible] hepatis affectus communiſſimū hunc [illegible] habet, vt intemperies a qua fit tollatur, quoniam vero ſæpe fit, vt intemperies ab externis cauſis fo[illegible], conuertendum eſt [illegible] cætera ſtudium ad externas cauſas auf[illegible], ſimiliter ſi intemperies com[illegible] ab aliquo membro, ſtudēdum [illegible] membro [illegible] communi[illegible] ans tnalū, [illegible] cretur. At qua diximus hunc [illegible] bum fieri quidem [illegible] iam ab intem[illegible] plærumque frigid[illegible] ſtatus ſit vt [illegible] he[illegible] intemperie: q[illegible] poſita [illegible] hirur[illegible] opus. [illegible] habere [illegible] niam

[illegible]

calidum [illegible] at [illegible] eleuatur naca [illegible] putae moderate cal[illegible] poteſt [illegible] per latus [illegible] & ſuper [illegible] animi vel clementes pa[illegible] dæ, pra ſertim timor, [illegible] gitationes, deambulation[illegible] ueniunt. Circa cibum & [illegible] ſtudendum, vt cibi ſint [illegible] tim vero, vt [illegible] tioſa eſt vena [illegible] fieri non poſſit, [illegible] vllo modo [illegible] poſſit. Quare panis debet [illegible] ſſe optimè [illegible] tatus, oua ſorbilia conueniunt, carnes [illegible] pulli commendantur ab Auic. Dicunt a[illegible] iecur cuiuſuis animalis proprietate c[illegible] in omnibus cauſis & [illegible] hepatis, d[illegible] mus ēt al as c. Auic. [illegible] ſed qu[illegible] mentis prodeſſe [illegible] l menti s m[illegible] damn[illegible] ur, quia [illegible] Gal. [illegible] fic. ſcribit, omnia viſcera [illegible] gnunt d[illegible] hinc [illegible] conueniunt in hac affect[illegible].

Quod dico de aliorum [illegible] no[illegible] ibus, dico [illegible] de quo Gal. 6. [illegible] & in [illegible] nullam habere experientiam, qu[illegible] pinum proſit. Cæterum de med [illegible] 8. [illegible] cit ſe exp[illegible] in aff[illegible] con[illegible] ctione [illegible] eſt ſolum [illegible] Gal. cum ſcripſerit iecur lupinum pro[illegible] locutus ſit de ſola iecoris carne propin[illegible] vbi vero negat ſe vllam habere experi[illegible] locutus ſit de carne iecoris non ſola, ſed [illegible] mixta. Sed dormitauit Altimarus, [illegible] quid a proprietate iuuat, nihil [illegible] liquid quod cont[illegible] iam [illegible] habe[illegible] pr[illegible] tatem, ſemper iuuat ſecundum [illegible] pro[illegible] tatem, quoniam eſt ſententia philoſophorū quod per ſe tale eſt, illud ſemper tale eſſe. Quare ſi iecur proprietate prodeſt lupinum, & ſi [illegible], & cum aliis proderit. Mod[illegible] uend[illegible] nodum melior eſt [illegible] ſignificatus, quod verba quæ [illegible] loc. nō ſunt verba Gal. ſed A[illegible] a Gal. relata. Vnde [illegible] Aſclepiades negat ſe habere huius rei experientiam, quid [illegible] quod [illegible] traditio Gal. [illegible] atur. Ne[illegible] ea verba eſſe Gal. quia re[illegible] ab A[illegible] ib. cap. [illegible] Gal [illegible] ille Aeti[illegible] qui [illegible] imus [illegible] verū eſſe [illegible] referunt [illegible] verba [illegible] ſtr[illegible] ab [illegible]

[illegible]

[illegible] od

quod Arabes omnes in frequentiſſimo vſu lac illud habent, cum ſit apud Ariſt. 6. de hiſt. animal. 26. lac camelinum dum vtero gerunt, eſſe omnium iucundiſſimum.

Ex herbis omnes illæ conueniũt, quæ moderate calefaciunt, vt mentha, ſatureia, hyſſopus, Cichorium etiam à Gal. commendatur, quod conueniat tum in calida, tum in frigida cauſa, petroſel. maiorana, ſerpillum, quæ omnia vel brodiis incocta, vel acetariis parata, conferunt ad debellandum hunc affectũ. Ex fructibus conueniunt amygdalę, piſtacia, paſſulæ, de quibus Gal. 8. ſec. loc. etſi ſint viles propter vſum cotidianum, non eſſe tamen negligendas, eo quoniam habent proprietatem iecori maxime amicam.

Improbat Trall. piſtacia & amygdalas, quod oleoſa ſint: ſed puto ego potius hac ratione omnia hæc conuenire in frigida iecoris intemperie, quãdoquidem, vt laudabat Galen. mel in pituitoſis, quod in bilioſis conuertitur in bilem, ſic etiam nos non debemus improbare omnia quæ vertuntur in bilem, eo magis quod Auenzoar 5. coll. 37. dicat, oleum eſſe maxime accommodatum iecori ſc. quod pinguefaciat iecur, & ſecundum ſubſtantiam maxime augeatur ab oleo. Memorię etiam tradidit, in ſuis regionibus conſueuiſſe homines non ſine voluptate coquere carnes in oleo, quod ſuo tempore factitaſſe coquos ſcribit Gal. 2. ſimpl.

Dulcia omnia in hoc caſu à Gal. commẽdata inueniuntur, ſed moderate tamẽ capta, ea enim tanquam iucundiſſima cum prompte attrahantur, iecur facile illorum ſucco fruitur. Aromata etiam conueniunt, modo moderate ſumantur, crocus, acorus, calamus aromat. caryoph. Ex potibus cõuenit vinum od[or]atum adſtringens, dulce reſpuendum.

Cur damnetur vinum dulce, non autem cibi dulces. Sed quæritur, cur damnemus vinum dulce, & cibos dulces commẽdamus? Dico, ſumma cum ratione improbari vinum dulce, & non cibos. Vinum enim dulce cum attrahitur a iecore, & iecoris tractum ſequitur, vnde cum penetret facile, ſecum perducit ſuccos crudos & craſſos, qui obſtructiones faciunt. Cibos autem dulces quanquam iecur trahere conatur, quoniam tamẽ craſſiores ſunt quam vt poſſint penetrare, permanent in ventriculo, vſq; quo percocti ſint, & ita parati vt non poſſint ſecum perducere ſuccos crudos.

Ad medicamentorum rationem deuenio, quæ vt recte inſtituatur, ante cætera notandum, an cum iecoris intemperie adſint quoq; humores in ventriculo, & in primis viis, quoniam ſi aderunt, primo ſunt præparãdi. Non autem opus eſt lenire aluum, quoniam per ſe ſatis ſoluta eſt. Poterimus ergo hac potione præparare humores.

Præparatio humorum. ℞. *Fol. mentha.*
Satureia.
Origani.
Cichorii an. M. ß f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iiij.
Mel. roſ. ſimpl.
Syr. de cichorio an. ℥. j M & f. potio.

Vbi humores ſunt præparati, expurgandi erunt leni medicamento, vt hiera, agarico. Et notandum in hoc caſu potius eligenda eſſe medicamẽta ſolida quam liquida, vt ſcil. non ita permeent ad iecur, ſed ſolum ventriculum expurgent. Ex. gratia.

℞. *Agar. præpar. ℥. j.* *Purgatio.*
Specier. hiera ℥. j. ß.
Diacathol. ℥. iij. M. & fiat bolus.

Qui capiatur 4. vel 5. horis ante cibum.

An vſus hiera conducat. Video aliquẽ dubitaturum de hiera, quoniam perſpectum eſt omnibus, hierã magna ex parte conflatam eſſe ex aloe, aloem autem Auic. dicit nocere iecori: propterea videtur nullo modo conuenire vſum hieræ. Quod an verum ſit nec ne, longioris eſſet diſputationis. Sed demus Auic. nocere, dico id quod dictũ eſt à Gal. 5. de cõmp. ſec. loca. aloen ſi exhibeatur in magna quantitate, penetrare ad iecur, ſi in parua, nõ penetrare; iam vero aloe in hiera eſt in parua quantitate, ita vt nullum immineat periculum iecori. Et ſi cõcedamus Aui. aloẽ nocere iecori, vbi expurgati fuerint humores danda eſt opera, vt medicamentis tam intrinſecis quam extrinſecis auferatur iecoris intemperies, & ei robur reſtituatur; vbi notandum, ſemper omni medicamento hepatico immiſcẽda eſſe aliqua quæ adſtringant & corroborent. Intrinſecus conuenit cõſolida, Cichorium, Eupat. Diarrhod. abb. Tróchiſci de abſinth. eupat. præſertim vero laudatur à Gal. Antid. Andromachi, Cyphoides, Rhaſes commendat acorum & crocum tanquam à proprietate mirifice iuuent. Soleo ego vti hoc medicamento: *Iecur corroborantia.*

℞. *Conſ. cichorii ℥. ij.*
Acori.
Croci an. ℈. j.
Fl. roſ. rub. ℈. j. ß.
Sem. abſinthii ℈. ß.
Iecoris lupini aſſati ℥. j. pulu. pulueriſandis f. miſtura, cuius capiatur ℥. ß. duabus vel tribus horis ante cibum.

Extrinſecus etiam conueniunt fomentationes & inunctiones: hoc fomentum eſt commendatum. *Fomentum.*

℞. *Abſinthii.*
Cichorii.
Roſarum an. ℥. iij.
Succi cichorii.
Eupat. an. ℥. j. M. & cum ſpongiola foueatur iecur.

Poſt fomentationes hæc inunctio cõuenit.

℞. *Ol. de abſinthio ℥. ij.*
Vnguent. ſantal. ℥. ß.
Acori.

Cal. aromat. an. ℈.ij.
Aceti ℥.j. M. & f. linimentum.

An conueniant balnea,

Dubium eſt, an cõueniat vſus balneorum, nam ex vna parte nõ videtur conuenire, quoniam omnes aquæ thermales, vt experientia comprobatum eſt, aluum ſoluunt: in hoc affectu autem aluus nimis fluida eſt. Ex altera vero parte videtur experientia refragari, quoniam ſępe affectus hepaticos mineralib. aquis curatos vidimus. Reſp. varias eſſe thermas, quæ ferreæ ſunt & non admodum calefaciũt, mea ſententia omnes improbandæ. Sed dicet quis, nonne intemperies corrigenda per contraria? Iam dixi eſſe notandum, ne nimis hoc viſcus incaleſcat, vnde aq. illæ thermales intente calefacientes, iecori inferunt maius detrimentum, tum quoniam robur eius deſtruunt, ſiquidem relaxant, tum quia aluum alioqui excitatam, magis excitant.

Curatio ab intemperie calida.

Vnde ſi huiuſmodi vitia orta ſunt ab intẽperie calida, ſecus eſt agendum, quia in hoc affectu contraria victus ratio inſtituenda, aer ad frigidum declinet, quieſcendum eſt, quia habemus apud Hip. 6. epid. iis qui natura calidi ſunt conuenire & quietem, & aquæ potum. Quare vinum fugiẽdum eſt in hoc caſu, vt ſi propter vires vel conſuetudinem neceſſarium ſit vinum concedere, illud debet eſſe parciſſimum, cum ſucco granat. vel decocto ſebeſten, aut prunorum, vel etiam hæc decocta per ſe poſſunt exhiberi, quia corroborant viſcus iſtud, nec multum ſoluunt, quæ autem intente calefaciunt, fugienda. Cibi ſimiliter debent eſſe facultatis refrigeratoriæ, vt eſt ptiſana cum ſucco granat. Cichor. coctum, lactuca, endiuia, acetoſa, quę & per ſe ſola exhiberi poſſunt, & incoqui brodiis etiam pullorum vel auicularum.

An cibi difficilis coctionis conueniant.

Alex. ſcribit, in hac affectione exhibendos eos cibos, qui ſunt difficilis coctionis. Sed Alex. in ratione victus inſtituenda fuit nimis audax, quanquam diligentiſſimus: non enim video qua ratione cibi conueniant in hac intemperie iecoris: Gal. enim dixit, ventriculos indigere illis cibis, de iecore calido non facit mentionem, imo vero omnes qui iecur habent calidũ, plerunque ſunt imbecilli ventriculo, ſi dentur ipſis cibi difficiles coctu, non poterunt coqui in ventriculo, & ventriculi errores non modo non corriguntur in iecore, imo vero augentur. Itaque conueniunt cibi facilis coctionis: Inter fructus, paſſulæ & pruna adſtringentia, ſimiliter & poma; omnia autem oleoſa, craſſa, in hoc caſu ſunt damnanda, quoniam vt videmus, ol. flammam augere, ſic etiam exiſtimandum incendium iecoris augeri ab omnibus rebus oleoſis.

Num conueniat venæ ſectio.

Victus ratione inſtituta, vidandum an cõueniat ſanguinem mittere; quæ res ita definienda: Si morbus diuturnus fuerit, non mitti debet ſanguis, quoniam vires ſunt labefactatæ: atque in morbo diuturno poteſt multa eſſe plenitudo: ſi autem morbus fuerit recens, erit vtile ſanguinem mittere, præſertim ſi affuerit plenitudo, quia miſſo ſanguine paulatim iecur refrigeratur, atque ita intemperies corrigitur.

Poſt ſanguinis miſſionem videndum eſt, an ſint humores qui indigeant pręparatione: qui ſi adſint, præparentur hoc potu:

Præparatio.

℞. *Senecionis.*
Hepaticæ.
Cichorii.
Chamæpit. an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d. ℥. iij.*
Syr. de endiu.
De cichorio an. ℥. j. M. & f. potus.

Vbi fuerint præparati humores, erunt expurgandi. Et felicius expurgantur humores in hoc caſu per medicamenta ſolidiora, quam per liquidiora. Erit autem hoc medicamentum vtile.

Purgatio.

℞. *Rhabar torrefac. ℈. iiij.*
Elect. lenitiui ℥. j. M. & fiat bolus.

Intemperiei correctio.

Vbi humores ſunt purgati, nihil aliud ſupereſt, quam vt intemperies corrigatur: corrigitur autem tum intrinſecis, tum extrinſecis medicamentis. Sed circa horum medicamentorum vſum tria ſunt notanda. 1. vt Gal. notat, medicamenta multum refrigerantia nequaquam conuenire. Ratio eſt, quia cum iecur ſua natura ſit viſcus calidum, ſi nimis refrigeretur, periculum eſt ne illius temperatura deſtruatur. Quare non poſſum laudare eos, qui in curando hoc affectu vſi ſunt philonio antidoto, quæ cum intenſe refrigeret, plane etiam modice vſurpata, magnũ inferre poteſt detrimentum. Secundo notandũ medicamenta conuenire non modo in ſucco exhibita, verumetiã in puluere, vt eſt puluis cichorii, chamæp. hepaticæ. Et notate hoc in loco, quod vbi medicamenta debent longius penetrare, atq; depellere vitia, ſi offerantur in puluere, conferant, eo quoniam cum à ventriculo non multum alterẽtur, integras vires magis portant & ad iecur, & ad alias partes, ꝓpterea non malefaciunt, qui in diuerſis morbis contumacibus, præſertim in gallico, etiã puluerem ligni exhibent. Tertio notandum nunquam conuenire medicamenta actu frigida, etiã extrinſeca, nec fallat vos, quod hoc vitiũ oriatur a cauſa calida, quia tametſi hoc ſit verum, maximum tamen imminet periculum, vbi medicamenta actu frigida adhibentur, ne naturalis temperatura iecoris deſtruatur. Igitur pro corrigenda calida iecoris intemperie hæc confectio laudatur.

Confectio accommodata.

℞. *Conſ. endiuiæ.*
Cichorii an. ℥. ij.
Nymphea.
Violarum an ℥. ß. f. miſtura.

Cuius

C[illegible] piatu[illegible]

Pomdium. [illegible]

m[illegible] & [illegible] hoc [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] an [illegible] iii.

Succi a[illegible] ß.

Suc[illegible]

C[illegible] an. ℥. ij. M. & cum linteo fonea- tur iecur.

P[illegible] hoc [illegible]tum, vt conſeruetur [illegible]cultas m[illegible]ameni refrigerat[illegible], [illegible]nendum erit al[illegible] linimento iecur, vt:

℞ *Ol. roſacci.*

Omphac.

De cucurb. an. ℥ iij.

Succi cichorii ʒ. j.

Roſ. puluerù. ℥. j.

Cera parum M. & f. linimentum iecoris.

[illegible] affectio iecoris conue[illegible] ſina- piſmus & dropaces. Archig. medicus grauiſſimus, vt eſt apud Gal. 8. de comp. ſec. loc. 9. inter cętera h[illegible]patis commendata remedia mentionem etiam facit ſinap[illegible] & dro[illegible]acis, de quibus d[illegible]ri pot[illegible]ſt, an affe[illegible]o iecori conueni[illegible]nt. [illegible]co br[illegible]uiter hæc medicamenta, vt apud Oribaſ. habemus, in nullo caſu conuenire, niſi poſt tentata omnia auxilia, ad hæc enim tanquam ad extr[illegible]ma remedia confugiebant medici vet[illegible]es. N[illegible]que [illegible] on[illegible]he- patica p[illegible] conuenire, [illegible] fri- gi[illegible]s. Q[illegible] vnquam vten[illegible] his me- dicamenti[illegible] unquam fa[illegible] fru- ſtra cæt[illegible]ploratis & non niſi in f[illegible]gida intemperie.

CAPVT XVIII.

De o[illegible]ctionibus iecoris.

Significa- tiones ex- [illegible]. SE[illegible] vt de vitiis iecoris, quæ in parti- bu[illegible] is ſunt, ſermo[illegible]mus, quæ [illegible]o ſint, primum de iecoris obſtruct[illegible]ne loqu[illegible]mur. Sententia eſt Gale- ni plæri[illegible]que in locis, præſertim 2. com. lib. de alim. multa p[illegible]incipia conuenire ad ſan[illegible]uinis fabricam, venas ante iecur, venas poſt iecur, venas ipſius iecori[illegible], & præſe[illegible] ip[illegible] iecur eſſe verum fontem & v[illegible]ram ſa[illegible]inis offi[illegible]- nam. San[illegible]inis autem perfe[illegible] & opificium fit quidem a temperatura ipſius iecoris, qu[illegible]- doquidem t[illegible]mperatura eſt quę & ſanguinem & omnia quæ [illegible]n corpore noſtro ſunt, facit: quoniam v[illegible]o [illegible]m[illegible]cratura ſequitur ſolida- rum parti[illegible]n c[illegible]ionem, h[illegible]nc [illegible]it vt qua- lis [illegible]t co[illegible], [illegible]is etiam fit temperatura: & [illegible]a c[illegible]opria, ita etiam cō- ſtitutio [illegible]rum parti[illegible]m eſt propria & pe- culiaris, [illegible].t vt cum [illegible]nguificatio ſit ſoli iecori [illegible]uta, conſequenter & temperatu- ra, & [illegible]n conſ[illegible]tutio pec[illegible]liaris data ſit ieco[illegible]i, quæ [illegible] al[illegible]ri communis eſt.

[illegible]quod eſt [illegible] [illegible]d temp. [illegible] [illegible] p[illegible] & [illegible] o[illegible] dio c[illegible] n [illegible] omn[illegible] ita [illegible] c[illegible] di am[illegible] iecor[illegible] rca [illegible] &, q[illegible] ab[illegible] temperatura, & [illegible] n c[illegible], tunc [illegible] & [illegible] quan[illegible] & temperat[illegible] atu[illegible] bent; [illegible] ram ſeſ[illegible]hab[illegible] quenter & te[illegible]p[illegible]at[illegible] & [illegible]nes nantes a temp[illegible] ti[illegible] hoc [illegible] fi[illegible] mu. o[illegible] n[illegible] c[illegible]ng[illegible]ato qu[illegible] conſtitutio [illegible] vb[illegible] a Galeno vocat[illegible].

In hoc c[illegible]pore [illegible] ſan- guis erat per[illegible], vt[illegible], opus erat in [illegible] m[illegible], [illegible]pt[illegible] ca natur[illegible] prou[illegible] ve- nas & v[illegible], [illegible] c[illegible]s an- guſtæ [illegible]ue pr[illegible]p[illegible]r i[illegible]ur po[illegible] tunc. [illegible] o- mnes has venas ap[illegible] gui proficiſci t[illegible] lu[illegible], & vt ſanguis iam pe[illegible] tin[illegible] vt i[illegible]æ an[illegible]uſtæ v[illegible]æ ſed obſtru[illegible]æ, i[illegible] per[illegible]m n[illegible]greſſum, fit [illegible] Græce di[illegible] [illegible]μφρ[illegible], Latinis [illegible] oppilatio, ita vt obſtructio ſeu [illegible] ni- hil aliud ſit, niſi venarū ieco[illegible] tu- ratio, cuius merito ne[illegible] egredi, nec [illegible]us pro[illegible]at [illegible] *[illegible] nomen[illegible] tio unde [illegible]*

Eſt dubitatio an vt ob[illegible] in venis iec[illegible]is, pari pa[illegible] on[illegible] in e[illegible]s ſubſt[illegible]ia. Au[illegible] ma- nifeſte ſenſiſſe videtur fieri ob[illegible] etiam in ipſa carne iecoris. A[illegible] gnans Auic. & auctoritate Galen. & [illegible] conatus eſt monſtrare non p[illegible] in [illegible] cori obſtrui, Galeni auctorit[illegible] Galen. vbic[illegible]q[illegible]e locu[illegible]s eſt [illegible] hu[illegible] di affec[illegible]bus, nunquam [illegible] menti[illegible]nem o[illegible]onis car[illegible]is [illegible]coris R[illegible] e o, quo[illegible]iam in iecore meatus non ſ[illegible]nt, [illegible] o- ri actu ſenſibiles, vt poſſint occ[illegible]di at[illegible]ue im- pleri.

Sed quia ego aliter ſentio aduerſus A[illegible] mar hac vtor ratione Si ob[illegible]ctiones [illegible] on poſſ[illegible]t fieri in iecore, vel e[illegible] propter an- guſtiam meat[illegible]m, vel propter humor[illegible] ſ[illegible]- ſiores Non eſt [illegible]icendum propte[illegible] me[illegible]m anguſtiam hoc [illegible]rohiberi, quo[illegible] cut[illegible] quæ eſt pars ſolidior quam ſit [illegible]- coris, ſunt meatu[illegible] inſenſ[illegible]les, [illegible] omnes fatentur h[illegible]odi [illegible] o[illegible] & obſtrui, ita vt [illegible]ul[illegible]o ma[illegible]t co[illegible]

dum, [illegible] iecoris. Imo Gal. ſcribit, iecur fa[illegible] obſtructionibus, quoniam viæ eius ſunt anguſtiſſimæ, vbi videtur cenſuiſſe, anguſtiam meatuum efficere poſſe obſtructiones.

Quod etiam ratione materiæ non ſit impoſſibile fieri obſtructiones in ſubſtantia iecoris, probatur, quoniã etſi materia obſtruens ſit plerunque craſſa, poteſt tamen contingere vt ſit tenuis, adeo vt poſſit penetrare anguſtiſſimos meatus. Accedit etiam quod ſi, vt conſtat, obſtruitur iecur a [illegible]ibus ſecundum ſubſtantiam, poſſit etiam obſtrui ſecundum ſe ab humoribus tenuibus. Quare neque ratione materiæ, neque ratione anguſtiæ venarum negatur obſtructio ſecundum iecoris ſubſtantiam fieri, vt Auic. dicebat; ita vt obſtruatur iecur non ſolum ſecundum venas, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam. Nec tamen debemus exiſtimare, Galenum eſſe diminutum, quia hoc nõ docuit nos clare: ſatis enim erat Galeno eas docere obſtructiones quæ ſæpius contingunt.

Colligimus igitur obſtructionem iecoris eſſe morbum in via, tam in venis ipſius, quam in ſubſtantia. Et quoniam proprium eſt vniuſcuiuſque morbi lædere aliquam operationem naturalem, videndum eſt quæ operatio lædatur ab obſtructionibus iecoris, & quando? Duæ ſunt potiſſimum operationes quæ læduntur ab obſtructionibus 1. ſanguificatio. 2. ſanguinis diſtributio. Sanguificatio læditur, vbi obſtructæ ſunt venæ iecoris, quia calor natiuus ſtrangulatur: cum autẽ ille ſtrangulatus eſt, nequaquam poteſt perfici ſanguificatio. Læditur ſanguinis diſtributio, quoniam vt ſupra dictum eſt, venæ internæ iecori potiſſimum inſeruiunt, vt tanquam canales quidam exportent ſanguinem ex iecore in corpus. Vnde ſicuti canales occluſi nequaquam dimittunt aquam, ſic venæ obſtructæ & conſtipatæ non permittunt exitum ſanguinis, imo vero & putredinem accipiunt, in frigida intemperie citius, in calida tardius, vt Gal. 8. de med. loc. 6. docet. Cauſa autem duplex eſt. 1. quoniam iecur vbi laborat intemperie calida, potius vrit humores quam putreſaciat: quod ſi cognouiſſet interpres Galeni, minime interpretatus eſſet ſecus quam habeat & codex Græcus & antiquus interpres

Quæ operationes lædãtur ab obſtructionib.

Cauſæ immediatæ huius morbi ſunt duorum generũ, vt Gal. docet in lib. de diff. morb. vel humores craſſi & lenti, vel vapores craſſi. Et quanquam Auic. ſcribit, etiam obſtructiones fieri alias ob cauſas, ſcil. ob anguſtiam naturalem, ob tortuoſitatem, & conuulſionem vaſorum, nec non ob frigus: tamen de huiuſmodi obſtructionibus non eſt nobis in præſentia loquendum, ſicuti neque de obſtructionibus illis, quæ in febribus contingunt.

Cauſa immediata huius morbi.

Eſt difficultas à nemine [illegible] ſi fiunt obſtructiones in iecore ab humoribus craſſis & pituitoſis, cur eſt quod Galenus [illegible] eod. iecore negarit fieri œdema? Nam 4. præſag. ex pulſ. dicit, duas ob cauſas iecur [illegible]mata phlegmatica non ſuſtinere. 1. quoniam iecur eſt viſcus denſum: ita vt non [illegible] humores pituitoſos & craſſos œdema[illegible]tes admittat. 2. quoniam iecur cum ſit [illegible] calidum, ſuo calore facile pituitam al[illegible] & diſſipat, ita vt non poſſit congregari, & tumorem facere.

Cur œdema ta non ſuſtineat iecur.

Pro hac difficultate dico, aliud eſſe obſtructiones ſuſtinere, aliud œdema. Ad efficiendas obſtructiones nõ eſt neceſſaria multa humoris copia, & humor qui facit obſtructionem, vt plurimum colligitur in venis: vt autem efficiatur œdema vel alius tumor, neceſſarium eſt, vt materia copioſa ſit, & vt non intra venas, ſed extra colligatur. Subſtantia autẽ ipſius iecoris licet habeat multos meatus, non tamen facile colligit eã materiæ copiam, quæ poſſit tumorem excitare. Accedit etiam, quod neque in ſubſtantia iecoris multa poteſt colligi materia, ſc. propter caliditatẽ corporis, quo fit vt conſumpta maiore pituitæ copia, exiguum remaneat. Veruntamen hepar licet non ſuſtineat œdẽma phlegmaticũ, ſuſtinet tamen affectus œdematicos, vt Gal. docet loc. cit. Sunt autem affectus œdematici, non facti ex pura pituita, atque has vorat Hip. 4. epid. [illegible], quemadmodum notat Erotianus in onom. ſuo.

Cauſæ effectiuæ obſtructionis variæ ſolẽt eſſe, interdum eſt calor ipſius iecoris, ſeu facultas alteratrix, quæ calefaciendo intenſe ſanguinem, & pituitam ſanguini commixtam, occaſionẽ præbet obſtructioni. Interdum cauſa eſt expultrix, eo quod cum non poſſit expellere humores craſſos, ii re[illegible] obſtructiones inducunt: interdum debilitas attractricis lienis, & cyſtis fellis ſolet efficere obſtructionem, quia cum nõ attrahant propria excrementa, ea retenta & craſſefacta in iecore obſtruunt.

Cauſa effectiua obſtructionis.

Cauſæ mediatæ aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ tres ſunt. 1. ætas: nam pueri & ſenes ſolent facile ætatis ratione in has obſtructiones incidere. 2. ventriculi debilitas, propter quam cum ſucci craſſi fiant in ventriculo & iecore, facile præbetur occaſio obſtructionibus faciendis. 3. ſecundum Arabes eſt paruitas naturalis ipſius iecoris.

Cauſæ mediatæ. Internæ.

Cauſæ externæ & ipſę multæ ſunt. 1. omnes cibi viſcidi & craſſi, vt carnes bubulæ, porcinæ, pedes animalium, & item hepata, legumina, fungi. Et notate errorem vulg[illegible], qui frequenter vtuntur iecore gallinacco in febricitantibus, nã nullam apud medicos vidi huius rei auctoritatem, præterquam quod rationi refragatur, cum obſtruat. Dulces cibi

Externæ.

fere

[illegible]

[illegible] oducentia ſuccos in [illegible] m & qu [illegible] o [illegible] t vnde vi & [illegible] u-lariæ [illegible] ſolent capi iecoris o[illegible] omnibus. [illegible] balnea poſt cibum, exerci[illegible]a quoque a [illegible]bo facta, medicamenta extra corpori appoſita, ſiue calida nimis, ſiue frigida, ſol[illegible]t plurimas inducere obſtructiones. Recentiores addunt hæmorrhoidum ſuppreſſiones, quia retentus ſanguis ille vitioſus in iecore omnia hæc m[illegible]la facit.

Signa. Signa quibus obſtructiones iecoris cognoſcuntur, capiuntur a tribus fontibus. 1. ab a[illegible]nibus læſis. 2. ab excrementis mutatis. 3. à d[illegible]poſi[illegible]ion[illegible]us præter naturam. Ex læ[illegible]a-

[illegible] læſi. [illegible]ionibus hęc [illegible]nt ſigna: tuſſis ſicca & ſpirādi d[illegible]cultas, nam cum a iecore tumefacto cōprimatur diaphragma, neceſſario anh[illegible]litus d[illegible]c[illegible]tas introducitur, ſimulque ſp[illegible]ritus & flatus ſicci el[illegible]uantur, qui ad partes ſpiritales [illegible]r[illegible]ig[illegible]ntes, aridam tuſſim inducunt, ociū. [illegible]o, grauitasq; iecoris, ſunt inter [illegible]gna h[illegible]r[illegible]m o[illegible]tr[illegible]ionum.

[illegible] mutatis. *[illegible] qua-lis.* S[illegible] indo [illegible]b [illegible]xcrementis mutatis capiun-[illegible] ſ[illegible]n: ob[illegible]ructionum, quoniam [illegible] docuit [illegible] habet conditiones, fæces ſunt chy-[illegible]s, & ſunt pl[illegible] in[illegible]æ. Sunt [illegible]y-[illegible] q[illegible]n cum ſangu[illegible]catio ſit vi[illegible]iata, m[illegible] po[illegible]io remanet in inteſtinis: ſunt ten[illegible], quo[illegible]am propter obſtructionē materia ſeroſa nequaqua diſtribuitur per vniuerſu[illegible]n corpus, ſed magna [illegible]lius pars mittitur ad int[illegible]na, vbi [illegible]a fæcibus eas liquidiores fa-[illegible]t. Sunt de[illegible] mu[illegible]tæ, quoniam non tan[illegible]m ventriculi ex[illegible]ementa exeunt, verum-e[illegible]m magna par[illegible] hyli. Vrinæ etiam ſunt

Vrina. ſu[illegible]cæ[illegible]biles, quoniam propter o[illegible] non [illegible]in[illegible]cetur illis materia m[illegible], era[illegible]: p[illegible], [illegible]m materia potabi[illegible]s non penetrat [illegible]cur, ſed ad inteſ[illegible]ua [illegible]ou[illegible]r.

[illegible] accidētibus mutatis. [illegible]n[illegible] uæ capi[illegible]n[illegible]ur ab accidentibus mu-[illegible] pot[illegible]mum a calore mutato capiuntur, [illegible] ve[illegible] a[illegible]o efficacia [illegible]n[illegible] fi[illegible] a calore [illegible] l. 5. de loc. aff. [illegible].gl[illegible]iatus ſit ſe [illegible]lore cog[illegible] oui[illegible] h[illegible] p[illegible]ticos [illegible] autem qui ſolent appare-

[illegible] ſecundum [illegible] mo[illegible]

[illegible]

Ve[illegible] Sed [illegible] n[illegible] deo. [illegible] mi[illegible] ad-mo[illegible]um [illegible] res c[illegible], & ve[illegible] g[illegible]um c[illegible] & ere[illegible] man[illegible] d[illegible]n[illegible]o iacent & d[illegible] u[illegible]res, ita vt manifeſt[illegible] humoribus, ſed a flati[illegible]

Signa obſtruc[illegible] à flatibus. Si a flatibus [illegible] mus al[illegible] ſignis, n[illegible] nec eg[illegible] næ, nec color[illegible] n[illegible] uatu[illegible] [illegible]o-lor perſentitur [illegible] parte [illegible]a ext[illegible]ſe-cus, & vt dicit Auic. extenſio i[illegible]la mu[illegible]ſt, q[illegible]niam p[illegible] out[illegible]atus re[illegible]untur aut d[illegible]l-uuntur, ſic grau[illegible]as [illegible]la m[illegible] [illegible]odo abol[illegible].

Prognoſtic. [illegible] b[illegible] m eſſe tam [illegible] habere omn[illegible] u[illegible] quare dicendum, [illegible]m[illegible] ſcat[illegible]t obſt[illegible], & ideo [illegible] poteſt q[illegible] ſi[illegible] no[illegible]s ſi[illegible] pe[illegible] u[illegible] bus de cau[illegible]. 1. quoniā ſi [illegible] & putredinem non [illegible], [illegible] v[illegible] Cachexiam, vel hydropem, v[illegible] ſe[illegible]r[illegible] les inducere. ſin autem p[illegible]rſ[illegible]cit, induc[illegible] brem & acuti[illegible]imos morbo[illegible].

Eſt tamen differen[illegible]ia, [illegible]a [illegible] ob-ſtructi[illegible] eſt [illegible] conu[illegible]x[illegible], [illegible] c[illegible]ratu d[illegible]or ſed m[illegible]o[illegible] i[illegible] [illegible]to-mata eſt etiam curatu[illegible] nec medicamenta poſſunt ad[illegible], [illegible]tq[illegible] ti[illegible]m eſt [illegible]us vbi ſolent co[illegible]gi & c[illegible]n[illegible]uere p[illegible]u[illegible]es h[illegible]or[illegible]. [illegible]n autē [illegible]t ob[illegible]iones in [illegible]ar[illegible]e gi[illegible]ba, ſ[illegible]t [illegible]e[illegible] cu[illegible]tu[illegible] or[illegible]s, ſe[illegible] a-tor[illegible] in[illegible] ſympt[illegible]ata, vt [illegible]c[illegible], vomitus, d[illegible] c[illegible]tes anh[illegible]l[illegible]t[illegible], & [illegible] no-ſcuntur a[illegible] m obſtr[illegible]nes [illegible] p[illegible] con-uexa v[illegible] tactu & [illegible]a.

Curatio. Curat[illegible] ſt vn[illegible]z deb[illegible] s[illegible] ab[illegible] craſſis [illegible] a[illegible] uæ debet [illegible] u[illegible]

[illegible] dicam[illegible] ſte[illegible]

Diæta. [illegible]

[illegible] de[illegible] re p[illegible] um [illegible] te, nõ ex[illegible] tur ſpiculum, v[illegible]

[illegible] larum, cum qui[illegible] u m[illegible] fœniculum, pulegium, [illegible] pus. Inter fructus pi[illegible] acia con[illegible] u[illegible] t, cappares, amygdalæ. Laudauit Alex. po[illegible] cos, [illegible] huiuſmodi edulia ſunt potius ru[illegible] ſticorum, aſparagi ſimiliter conueniunt, dulcia om[illegible] ſunt ableganda, præſertim ea quæ ſunt c[illegible] æ ſubſtantiæ. Quare pro potu vina dul[illegible] ia & cra[illegible] ſunt o[illegible] n[illegible] ua, eligẽdum autem eſt vinum al[illegible] m, ſ[illegible] le potius, vetus quam nouum, aut ſi huiuſmodi vinum non inuenitur, lo[illegible] us conuenit vti aqua, [illegible] qua coctum eſt fœniculum, vel aniſum, aut [illegible] o[illegible].

Pharmacia. [illegible] re morbis ea ſolet eſſe medi[illegible] ia, vt ante vſum medicamentor[illegible] om[illegible] u, & ante venæ ſectionem ſemper q[illegible] nt [illegible] tioribus viis expurgent, hoc a[illegible] tem maxime neceſſarium e[illegible] in curatione obſtructionum iecoris, eo quod ſi vel mittatur ſanguis, vel pharmaca adminiſtrentur, priuſquam p[illegible] næ viæ ſint expurgatæ, magnũ [illegible] net [illegible] ne maiores fiant obſtru[illegible] ion[illegible] s [illegible] re[illegible] ctu erit ſtudẽdum h[illegible] s [illegible] ias e[illegible] p[illegible], quod fi[illegible] ſi quis per tres d[illegible] es [illegible] nt[illegible] medicamenta exhibeat hunc ſ[illegible] upum

Præparatio. ℞. *Mellis r. ſ. ſimpl.*

O[illegible] impl. an [illegible] *M.*

[illegible] æger ſit promptus ad [illegible] uec[illegible] s, [illegible], vel [illegible] a cr[illegible], vel aliquo [illegible].

Vomitus. An [illegible] ſit [illegible] [illegible] p[illegible] endum eſt [illegible] o[illegible]. Huius [illegible] da, quod ſi [illegible] p[illegible] & [illegible] x par[illegible] [illegible]

[illegible] o[illegible] u[illegible] [illegible] h[illegible] um [illegible]

[illegible] ad[illegible] nt ſ opi mittend[illegible] bere mitti a dextro late[illegible] euacuatur ſanguis q[illegible] imminet periculum n[illegible] bat[illegible]

Po[illegible] uam [illegible] s eſt ſanguis, [illegible] fu[illegible] mores atten[illegible] tibus, [illegible] detergentibus. Vbi ſint præ[illegible] purgandi. Eſt autem dupl[illegible] x [illegible] gationis, prout duplex ſol[illegible] t [illegible] quo fiunt obſtructiones, ſi eo[illegible] ſit obſt[illegible] ucta, vt Galen. & ratio [illegible] ci[illegible] ius euacuantur humores per v[illegible] caua, per aluum materia euacu[illegible].

Pro præparandis humoribus [illegible] reperiuntur medicamenta apud Ga[illegible] ſim. 12. vel ſunt lem. & radices p[illegible] tr[illegible] nic. aſparagorum, fol. cicho[illegible] pat. cuſcutæ, capill. ven. ru[illegible] ia [illegible]. A Scribonio Largo & M[illegible] lo val[illegible] mendata eſt enula. Ex co[illegible] ta ſunt ad hoc accommod[illegible] de eupat. ſyr. omnes de radicibus [illegible] capill. veneris. Sed maxime notandum [illegible] hæc medicamenta aliqua eſſe val[illegible] qua debiliora: in prima purgatio[illegible] choandum a debilioribus, qu[illegible] tur valen[illegible] ra, periculum [illegible] ma[illegible] erent, atque [illegible] augerentur. In ſecunda vero purg[illegible] tendum valentioribus. Ex. gr.

Abs[illegible] ℞. *Fol. cichorij.*

Capill. vener.

Endiuiæ.

Cu[illegible] utæ an. P. ß.

Sem. melonum.

A[illegible] m. [illegible] *decoct.* [illegible]

D[illegible] ℞. [illegible] *ʒ. iiij.*

Ox[illegible]

Syr. de capill. ven.

De cichor[illegible] an. [illegible] *ß. M.*

Et oo[illegible] te [illegible] p[illegible]

q[illegible] m[illegible] a[illegible]

for[illegible]

[illegible] v[illegible]

vbi m[illegible]

[illegible]

[illegible] optimum.

℞. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] ſta [illegible] o- [illegible]

℞. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Cap[illegible] an. [illegible] coctio [illegible]
[illegible]
S[illegible] b[illegible] tini.
De quinque radici[illegible].
De eupatorio. an. ʒ. ß. M.

Q[illegible] plac[illegible] it adhuc magis aperire, v- [illegible] præparati humores ſint, dein- [illegible] amento aliquo genero- ſo [illegible] no, vt [illegible]:

Aperiens purgans. ℞. *Agarici ele[illegible].*
Rhab. ele[illegible] an. ʒ. j.
[illegible] ica.
Zinz. an. gr. iij.
[illegible] ʒ. iij. f. infuſio ſ. a. in aq. eupat.
de[illegible] expreſſione adde
Diacathol. [illegible] vj.
Mell[illegible] ʒ. iij. M. & cum decocto car- d[illegible] aco q. [illegible] p. to.

V[illegible] atque etiam ter, ſi opus fuerit, expu[illegible] corpus, ſol[illegible] adhuc re- [illegible] reliquiæ, quæ ſunt debellan- [illegible] medicamentis prouocanti- [illegible] extrinſecis attenuan[illegible] us & [illegible] us.

Extrinſecus admouenda. S[illegible] pro m[illegible] dicamentis extrinſecis tria ſunt [illegible] uam eſſe adhibenda hoc in [illegible] ventriculo exierit, & chylus [illegible] eſt, quoniam ſi adhibeantur [illegible] operatur circa chylum, [illegible] eius co[illegible] tio. Quareo- [illegible] ſt hora vna ante pran- [illegible] & [illegible] bus ventriculo, & hy- [illegible] vbi iecori adhibēda ſunt [illegible] lin[illegible] enta, neceſſariū eſt ante ea [illegible] nes: cū enim profundè ſint [illegible] tactu etiam dignoſci nō [illegible] monſtretur prorſus [illegible] dicaméta iecori ac- [illegible] ad tri- [illegible] mum ſita eſt in at- [illegible] & detergentibus. [illegible] ratione iecoris, & [illegible] aru obſtructionum, [illegible] ſolutio[illegible] al qu[illegible] li- [illegible] diac. [illegible] Rheb. d[illegible] roſis. [illegible] diatrion [illegible] p. diar h. [illegible] o vt [illegible] to:

℞. [illegible] ecoru lupinh.
[illegible] u.
[illegible] e eupat.
[illegible] ca an. [illegible].
[illegible]. iij. ſ.

Expurgari vtrò [illegible] talis [illegible] iecoris.

[illegible] s vt in puluere, poſſumus [illegible] poſ[illegible] nt cum [illegible] cch. & aq. [illegible] ʒ. ß.

In [illegible] cicer. rub. d[illegible] o [illegible] um capil. ven. o[illegible] præ[illegible] arte ac[illegible] m [illegible].

In gallo [illegible]. [illegible] allum anti[illegible] agi at[illegible] vbi incaluit [illegible] deca[illegible] & [illegible] e[illegible] exenteratus in cauitate ventris ponuntur hæc medicamenta

℞. [illegible] pinorum.
Amy[illegible] amar. an. ʒ. ß.
Ra[illegible].
A[illegible] u.
Aſparagi an ʒ. vj.
Acori.
Spica.
Polii mont. an. [illegible]. iij.
Cicerum rubrorum,
Hordei an. P. ß. Terant[illegible] omni[illegible] gallo inſuantur, vt nihil exeat, poſtea [illegible] aqua, & ponantur in lebete operto, & in dup[illegible] ſe bulliant omnia vſq; quo remaneat quarta par[illegible] quinta, vel etiam ſexta, ſi volumus vt ius efficacius ſit poſtea percolatur brodium, ita vt nihil pinguedi- nis remaneat, tum poſtulante vſu huius iuris exhi- beatur modo [illegible] vij, modo ʒ. vi[illegible] aut [illegible], prout & morbi contumacia, & ægri natura [illegible].

Fomēt[illegible]. E[illegible] ſecus et[illegible] & [illegible] tationes, & linimenta. [illegible] medicamentum erit vtile.

℞. *Fol. eupatorii.*
Ceterach.
Cuſcuta.
Abſinthii an. P. ſ.
Lupulorum. P. ß.
Rad. Cichor.
Rubiæ tinctorum an. ʒ. j. M. & in ſ. q. aquæ eu- pat. f. decoctum, quo foueatur iecoris re[illegible].

Linimentū ad idem. Poſtea illinendum erit hoc medicam[illegible] ntu.

℞. *Ol. amygd. amar. ʒ. j. ß.*
O[illegible] de abſinthio ʒ. ß.
Polii montani.
Acori.
Sem. fœniculi.
Aniſi an. ℈. j.
Ace[illegible] parum, cum modico [illegible] a ſ. liniment[illegible].

Emplaſtrum efficacius. Si linimenta non prod[illegible] empl. [illegible] efficacius [illegible] vt,

℞. [illegible] pinorum.
Amyg[illegible] amar. an. ʒ. q.
Fo[illegible] eupat[illegible].
[illegible] olopend. an. M. j.
R[illegible] ichorii

[illegible]

cr[illegible]

ſ[illegible]

[illegible] no [illegible]

[illegible] el ex[illegible]

tu[illegible] ones c[illegible]

[illegible] flatu, vide[illegible]

F[illegible] ab hum[illegible]

Curatio ob flatu[illegible] [illegible] mor bus, era[illegible]

[illegible] par[illegible]

c[illegible] & [illegible] da

[illegible] med[illegible] me[illegible] us [illegible]

pa[illegible] ntu dia[illegible] n-

[illegible] u[illegible] oda-

t[illegible] nt fo[illegible]ntationes,

[illegible] c[illegible] , q[illegible] ontinuo ſuper re-

g[illegible] o[illegible] t, o[illegible] diſcutere omnes

fla[illegible] a[illegible] uens.

[illegible] uru[illegible]

[illegible]em a[illegible] ʒ.y. ß.

[illegible] hamom. P. [illegible]. ß.

F[illegible]niculi.

Al[illegible]inthii.

Folii montanian. M. j. Terantur omnia, & in ſacculo vno vel duobus conjuantur, & poſt fomentationes abbibeantur regioni iecoris.

CAPVT XIX.

De i[illegible]amma[illegible]one iecoris.

P[illegible] pore humano, viſcus nul- [illegible] ue ſit calidum atque ie- [illegible] vn[illegible] hoc vi[illegible]us ſit obno[illegible]ium mor- b[illegible]us, qui ſunt maxime calidi, ꝓpterea [illegible] mbra, & alia viſcera ſunt obnoxia i[illegible]flammationi [illegible]ure merito iecur ei maxime obnoxium eſt. Dicitur Græcis ἡπατῖτις, vt notat Gal. 3 in 1. epid. 8. & Hip. 1. de morbis. Po[illegible]eriores, vt idem notat Galen. hepatis inflammationem & phlegmonem dicunt. Sed ante[illegible]uam vlterius progrediamur, ſciendum hanc vocem ἡπατῖτ[illegible] ſigni[illegible]icare interdum ea genera [illegible]tiæ, quæ oriuntur a iecore, vt patet [illegible] de int. aff.

De nomine.

[illegible]o inflammationis iecoris eadem eſt [illegible] tribuitur i[illegible]flammationibus aliis, ſc. [illegible] umor iecoris, cum dolore, calore, [illegible] . Generatio autem inflā[illegible]tioni[illegible], vt eſt apud Gal[illegible] de diff. f[illegible] t, quo & gene[illegible]ones alia- ru[illegible] mat onum, nam vbi venæ iecoris m[illegible] epletæ, eu[illegible] m[illegible] nguinē, vel [illegible] per oſ[illegible] uis exice ꝓ- [illegible] ntia iecori[illegible], vbi [illegible] c[illegible] ru[illegible] ur a faculta- te [illegible] ur, qui [illegible] flam- [illegible]

Definitio.

Generatio.

[illegible] aden[illegible] [illegible] opt[illegible] quam [illegible] guis extra venas [illegible]

C[illegible]

[illegible]

dum, qu[illegible] re & ven[illegible] cis, etiam [illegible] tra ve[illegible] net. Q[illegible]are ratio eſt [illegible] creſcat [illegible] eſt, quia vena [illegible] m conſeruandi ſanguinem [illegible] us conſeruat formam p[illegible] cunque ſit ſanguis, eum [illegible] prium, neceſſario coucre[illegible] & [illegible]

Cauſæ propter quas [illegible] in[illegible] core, aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. [illegible] cauſa eſt ſanguis, qui extra venas [illegible] ſus, inflammatur & putreſcit. Cur [illegible] guis effundatur & putreſc[illegible], [illegible] tatem expultricem partium [illegible] ſanguinem, vel ob partes [illegible] Expultrix facultas expe[illegible] nis, vel propter quantitatem vel [illegible] Propter quantitatem, quon[illegible] tura excitat facultatem ad expe[illegible] propter qualitatem, quād[illegible] niam ſanguinis, vel ꝓpter [illegible] facultas expultrix ſ[illegible]inem [illegible] Trahūt partes ad [illegible] intenſe ſunt calefa[illegible]æ, v[illegible]

Cauſa [illegible]terna.

Cauſæ externæ [illegible] tant facultatem expu[illegible], vel [illegible] cem. Ex parte facu[illegible]us expu[illegible] eſt repletio & otium, hæc enim duo [illegible] vt in venis ſanguis multiplicetu[illegible], qui [illegible] multiplicatus facultatem expultri[illegible] tat. Ex parte facultatis expu[illegible] biliaretenta, vbi enim à propr[illegible] tinetur bilis, nequaquam tra[illegible]ur, ſ[illegible] tur in venis, quæ commixta ſangui[illegible] acrem reddit, vnde poſtmodum expu[illegible] cultas excitatur. Sic etiam vſus ci[illegible]orum [illegible]a- lefacientium eſt cauſa facultatis expu[illegible] quandoquidē ex cibis calidi[illegible] en[illegible] guis calidus, à ſanguine cal[illegible]nte [illegible] tas expultrix mouetur. Et h[illegible] dicit, vi[illegible] meri potum infla[illegible] ris inducere. Cauſæ externæ [illegible] par[illegible] tis ſunt inprimis longus & di[illegible]turnus [illegible] parte dextra ſuper latus dextrum, v[illegible] quis diutius decumbit ſ[illegible] lefcit corpus iecoris, qu[illegible] hit ſanguinem a ve[illegible]s. Si[illegible] ſuper iec[illegible]r, l[illegible]bor [illegible] tunus e[illegible] ca[illegible] & [illegible] co[illegible] ur, [illegible] l[illegible] & [illegible] n[illegible] In[illegible] Aretæus locu[illegible] gnaui[illegible] & [illegible]

Cauſa externa.

Ex p[illegible] expultricem.

[illegible]

& ætat[illegible], nam [illegible] inter t[illegible] pora [illegible] autumnum eſt [illegible] inflammationum iecoris ſontem, inter ætatem vero ætatem vigentem.

Signa. Ab actionibus læſis.

Signa quibus dignoſcuntur inflammationes h[illegible] patis, vt [illegible] Gal. 2. & 5. de loc. aff. atq; etiam A[illegible], capiuntur ex trib. fontibus, vel ab actionibus læſis, vel ab excrementis mutatis, [illegible] accidentibus. 1. ab actionibus læſis [illegible] compr[illegible] ima: nam tametſi vt docet Aretæus mens in hoc affectu non admodum lędatur, attamen redditur tarda & hebes, quia neq; ita diſcernunt, neq; ita valent memoria, vt antea ſolebant. Somnus fere nullus adeſt, quoniam vt Serapio docet, ab hac inflammatione multi acres vapores continuo eleuantur, qui cerebrum percutientes, ſomnum impediunt. Singultus etiam, vt habet Hipp. 7. aph. 17. eſt inter ea ſigna quæ comitantur iecoris inflammationē, quāquam neq; ſemper neq; omnem inflammationem ſequitur, ſed ſolum conſummatam, & iam ægros iugulantem. Pigrities ſimiliter & tarditas ad quemlibet motum, tuſſis exigua & arida, ſpirādi difficultas, & omnia ea contingunt, quoniam cum diaphragma ſit membrum proximum inflammatæ parti, neceſſario conſſicitur: vbi eſt affectum hoc viſcus cum deſeruiat reſpirationi, neceſſario quoq; reſpirationem lædit & tuſſiculas inducit. Syncope quoque magnarum inſlammationum ſignum eſt.

Qualis ſit pulſus in hoc affectu.

Eſt dubium in verbis Galen. circa pulſum. Gal. enim in 4. de cauſ. pulſ. 7. ſcribit, pulſum inflammationis iecoris talem eſſe, qualis ſolet eſſe in omnibus inflammationib. ſc. durū, inæqualem & firmum Idem Gal. 5. de loc. aff. 7. quem ſecutus eſt Auic. & omnes fere Arabes, ſcribit pulſum in iecoris inflammationibus eſſe vnd[illegible]ſum, magnum, velocem, & frequentem. Soluenda eſt hæc contradictio ex Gal. verbis 6. aph. 6. vbi ſcribit, dupliciter fieri inflammationem in iecore, vel in carne, vel in membranis: ſi in carne, vndoſus pulſus eſt, velox & mollis, quoniam caro ipſius mollis eſt & laxa. qu[illegible] fit vt motus arteriarum debeat eſſe ſimilis loco affecto. Vbi autem efficitur inflammatio in membranis, cum hæ ſint partes duræ ac denſæ, pulſus fit durus, ſerrinus, tardus, ita vt quando ſcribit Gal. pulſum eſſe vndoſum, factam in carne, quando durum, fa[illegible]am in mēbrana, inflammationē reſpiciat.

[illegible] mentis mutatis.

Ab excrementis mutatis complura ſigna ſunt, inprimis vero ſolet eſſe vomitus bilis flauæ & vitel[illegible]næ, in principio, in fine vomitus æruginoſus, aluus adſtringitur in principio: in fine fluit, feces liquidæ, crudæ, bilioſæ, vt teſtatur Gal. 8. de med. loc. Cur autem in principio aluus adſtringatur, in fine fluat, ra[illegible] eſt, quoniam primo feruore & incendio viſceris feces omnes exſiccantur, ita vt nullo pa[illegible]o à facultate expultrice poſſint educi, in progreſſu autem morbi, cum neceſſario facultas ſanguificatoria lædatur, fit id quod fiebat in affectu hepatico, quoniam ſcil. vitiata hac facultate chylus cum non poſſit verti in ſanguinem, reuertitur in inteſtina, vbi cum putreſcat per inteſtina exit, & ob id liquidæ fiunt feces, crudæ, & fœtidæ. Adhæc vrina eſt crocea, rubea, & calida, non ob aliud, niſi quoniam eum exeat vrina a fornace ardente, hoc eſt, à iecore inflāmato, neceſſe eſt vt ipſa calida, crocea, & rubea fiat.

Cur in principio aluus adſtringatur.

Vrina.

Ab accidentibus mutatis.

Signa ab accidentibus mutatis etiam plura ſunt. 1. color mutatus. nam color corporis eſt fere totus citrinus, lingua nigricat, ſitis inextinguibilis comitatur, naulea, cibi faſtidiū, dextri hypochondrii pondus, dolor dextri lateris ad iugulum tendens, febris eſt continua, vt habet Gal. 5. de loc. aff. quia vero ſæpe fit, vt affectus alii in corpore noſtro oriantur, qui fere hæc eadem ſigna habent, operæpretium eſt habere ſigna, quibus poſſunt dignoſci & partes affectę iecoris, & iecoris ipſius affectus, ab aliis partibus.

Primum autem ad dignoſcendos affectus iecoris, ſciendum eſt, inflammationem interdum fieri à principio in parte concaua, interdum in conuexa. Dixi in principio, quoniam vt notat Gal. vix fieri poteſt, vt perdurante inflammatione vnius partis malum non communicetur etiam alteri, ſiquidem cum illæ partes ſint ſibi continuæ, & ſint eiuſdem ſubſtantię, difficile eſt intelligere, quomodo poſſit eſſe malum in vna parte, vt non communicetur alteri.

Signa inflammationis in caua parte.

Facta inflammatione in caua parte, hæc ſigna ſunt, dolor minor eſt, aluus ſolutus, minor tuſſis, minor ſpirandi difficultas: nā hæc pars cum ſit magis remota a diaphragmate, propterea non apparent ea ſymptomata, quę conſueuerunt comitari affectionem diaphragmatis. Ex aduerſo, vbi affectus eſt in parte conuexa, dolor eſt maior, tuſſis maior, & ſpirandi difficultas maior.

Signa inflammationis in parte conuexa.

Verum quia interdum etiam contingit, vt inflammetur non ipſum iecur, ſed muſculi ſuperpoſiti, ideo neceſſariū eſt habere ſigna, quibus hoc poſſit diſcerni, habent enim inflammationes illarū partium illud commune, quod percipitur durities ipſo tactu, præſertim ſi inflāmatio ſit inſignis, atq; adeo vt muſculos ſuperpoſitos omnino ſuperet. Habēt autem hæ inflāmationes illud diuerſum, q ſi ſpectemus figurā, in inflāmatione iecoris figura eſt vel lunaris, vel orbicularis, quoniā corpus iecoris eſt huius figuræ, ſi aūt muſculi ſint inflāmati, non corpus iecoris, figura eſt oblonga, itaq; ſi ſint muſculi trāſuerſales, per tranſuerſum longā figuram videbimus ſi autem longitudinales, videbimus longam tumoris figuram per ipſorum longitudinem.

Quomodo diſcernatur.

Signa quædam præterea ſunt communia pleuritidi & inflāmationi iecoris, propterea

pleuritis ab hoc affectu. [illegible] m [illegible] a, [illegible]us po[illegible]it d[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fpo, d[illegible] [illegible] in[illegible]lamma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] al qua [illegible] [illegible] n con- [illegible] videtur [illegible] superiora aliquid [illegible] [illegible] neq; etiam [illegible] hunc [illegible]m, videntur pati vt in h[illegible]de. Acc[illegible] quia in iecoris inflammation[illegible] ſemper videmus totam abdominis [illegible] m extenuari, eo quia incendium & [illegible] parte carnosa omnes & pingued[illegible] quibus liquefactis contabeſc[illegible] pars, & videtur [illegible] ſuperſtes eſſe cutis. In aliis autem inflammationib. nequaquam hoc apparet, quoniam ſi ſit inflammatus muſculus: ſi pleuritis, non apparent hæc ſigna, quoniam hypochondrius non valde [illegible] m: itaque non adeo [illegible] carnes & pingu[illegible]dines, neque adeo ex[illegible].

Diff. An febris acuta comitetur perpetuo hunc affectum. [illegible] inflammationis oritur dubita[illegible] [illegible] comitetur hanc [illegible]m. Aet[illegible] lib. 10. c. [illegible] & Paulus [illegible] acutam ſemper eſſe [illegible] iecoris. Al[illegible]x. au[illegible] dixit, in ioſſa [illegible] gibbæ fieri febrem [illegible] tem partis phlegmone [illegible] lam [illegible] mentionem huius febris. [illegible] Gal. [illegible] c. aff 8. dicit febre quidem [illegible] an vero ſit acuta vel [illegible]. Ex his igitur videtur non [illegible] oriri, an febris acuta ſit, necne.

Altim. opinio. Altimarus ita ſtatuendum cenſuit, ſcil. ad [illegible] onem m[illegible] am ſequi f[illegible] acuta[illegible] ex [illegible] & parue co[illegible] aruam. Hanc [illegible] ntiam [illegible] natus eſt conſirmar[illegible] duabu[illegible] Gal. auctoritatibus & ratione[illegible] [illegible] de loc. aff. 7. vbi cum [illegible] vehementiſſimam fieri in [illegible] inflammatione [illegible] de, [illegible] Altimarus ſignificare [illegible] etiam fieri, in vera inflammation[illegible] non fieri acutam. [illegible] Gal. au[illegible] 2. prorrh. 20. vbi [illegible] non [illegible] fieri febrim acutam [illegible]. Ratio qua vt[illegible] ex Gal. h[illegible] habet [illegible] & febris [illegible] bet, quoniam [illegible] inflammationis: ſed inquit,

interdum in[illegible] magna, quando parua. I[illegible] itur & febris int[illegible]m magna[illegible] inter[illegible] parua.

Hæc e[illegible] o non eſt vera [illegible] de[illegible] aquam ad [illegible]. Nam ſi qu[illegible] inflammatio, talis eſt febris, ſequitur cum omnis inflammatio iecoris ſit morbus magnus, etiam febrim ſemper magnam eſſe. Quod autem omnis inflammatio iecoris morbus ſit magnus teſtatur Gal. 7. meth. 12. vbi dixit morbos dici magnos [illegible]iciter, vel ob dignitatem læſæ actionis, vel ob magnitudinem eſſentiæ affectus ipſius, vel ob facultatem læſam corpus gubernantem. Idem Galen. 4 meth. 6. dicit, affectus dici vehementes & magnos tribus modis, vel propter excellentiam partis affectæ, vel propter magnitudinem ipſius affectus, vel propter prauitatem.

His ita conſtitutis dico, hepar eſſe membrum excellentiſſimum, imo vero poſt cor & cerebrum nullum eſt in corpore noſtro quod iecur excedat nobilitate. Præterea actio iecoris eſt actio nobiliſſima, quia quidem cum faciat [illegible]nem, & in ſanguine conſiſtat vita, actio eius præſtantiſſima eſt. Igitur ſequitur quod inflammatio, quæ eſt morbus ſua natura inſignis, in iecore etiam ſit morbus magnus. Ergo febris erit acuta & m[illegible]na. *R. ſol[illegible] auctoris.*

Præterea vt Galen. libr. de temp. morb. ex Archig. ſententia dicit, duo ſunt quæ morbum acutum reddunt, ſcilic. velocitas motus, & periculum vitæ, ita vt vbicunque velociter morbus mouetur, & vitæ periculũ adeſt, ſemper morbus eſt acutus. Sed vt Aretæus dicit, omnes inflammationes iecoris, vel m[illegible]nimæ, ſunt periculoſæ. Ad hæc inflammatio cum ſit morbus calidus, velociter mouetur, itaq; neceſſario colligendum, etiam febrim eſſe acutam. Deinde cum hoc eſt auctoritas Gal 10. met 8. vbi ſcribit, omnes inflammationes iecoris ſiue ſint cum viribus validis, ſiue infirmis, ſemper eſſe lethales. Febris igitur quæ comitatur inflammationem iecoris eſt acuta.

Sed quid dicemus ad Gal. auctoritatem? Dico quod etſi Gal. ſcribi[illegible] eryſipelate fieri vehementiſſimas febres, prop[illegible] hoc tamen non negat, quin etiam po[illegible]int fieri, [illegible] in inflammatione iecoris, imo ſi intimius conſideremus verba Galen. cum dicat in eryſipelate fieri febres vehemen[illegible]mas, vult nos docere, quod in aliis inflammationibus iecoris fiant etiam acutæ, ſed non ita vehementer. *Ad rationẽ Gal.*

Quod porro Galen. 2. prorrh. ſcribit, [illegible]endum eſt ab ipſo dictum eſſe de inflammationibus communiter acceptis, non autem de vera inflammatione, de qua hic loquimur, eo enim loco ſcribit auctor, febres ex hypochondriis malignas eſſe, quam ſententiam cum ſuſpectam haberet Galen. inquit non eſſe verũ, vbi ſimpliciter dolent hypochondria

dria, ſemper febrim eſſe acutam, aut malignam, probans id exemplo inflammationis iecoris & diaphragmatis, eo quod febres non ſunt malignæ, neque acutæ, ita vt ex eo loco colligi poſſit, inflammationes communiter acceptas non ſemper habere comitem febrim acutam, non tamen negat ibi Galen. quin inflammationi veræ ſemper copuletur acuta febris.

Sum igitur huius ſententiæ, febrim acutã ſemper abhærere inflammationi iecoris, & inter alia ſigna eſſe reponendam: quam ſententiam nedum Paulus & Actius habuerunt, verum etiam Aretęus.

Cur in hoc affectu aluus adſtricta & fluida.

Dixi in inflammationibus hepaticis eſſe aluum adſtrictam interdum, interdum fluidam, quoniam ſc. ſanguificatoria facultas iecoris ſit debilitata. Circa quod dubitari poteſt, quoniam Auicen. ſcribit fieri alias aluum adſtrictam in hac inflammatione, quoniam ventriculus validus eſt, & quod cibus retinetur, & retentus quaſi aſſatur: fieri aluum fluidam, quoniam ventriculus debilis eſt, quo tẽpore cibus non retinetur, ita vt videatur diuerſa ratione loqui de aluo adſtricta & fluida, quam nos fecimus.

Dico me ſentire Auicen. deceptum eſſe in intelligendo Galen. aut ſaltem eius verba eſſe corrupta, quia id quod dixit Galen. & iure, de facultate ſanguificatrice iecoris, putauit Auic. eſſe dictum de facultate ventriculi, eo magis, quod ſi rem ipſam expendamus, ſemper aluus eſt adſtricta, quoniam facultas iecoris eſt valida, quod ſi ſit firma, vt aſſet ſanguinem, qui aſſatus non poſſit ſua craſſitie penetrare in corpus, regurgitat in inteſtina, atque ita fit fluxus melancholicus, & niger: ſi autem ſit infirma ita vt non poſſit conficere chylum, ſimiliter chylus ad inteſtina mittitur, atq; ita apparet liquidus & ſimilis loturæ carnium, vt contingit medico Siculo notato à Galeno, & vt teſtatus eſt Galenus octauo de med. local.

Prognoſt.

De prognoſticis Aretæus tria notanda ꝓponit, comparans enim ſimul affectus iecoris & cordis, inquit, 1. affectus cordis citius iugulare quam affectus iecoris, veruntamen & ipſos maxime torquere & moleſtos eſſe: intelligenda ſunt hæc verba de inflammationibus, quoniam eius ſermo erat de inflammationibus. 2. Inflammationes in porta iecoris cito necare, quia eo in loco venæ ſunt ampliſſimæ, ſunt nerui & tendines, merito quorum inflammatio eſt vehementiſſima. 3. quod ſicuti raro contingit, vt cor & alia viſcera inflammentur, quandoquidẽ prius homo moritur, quam has inflammationes ſuſtineat; idẽ etiam contingit de vera inflammatione hepatis, ſcil. quod rariſſime, ſed tamen contingit, atq; etiam prius iugulat, quam ad ſtatum perueniat.

Cur ſingultus ſuperueniens ſit lethalis.

Eſt ſententia Hippocratis 7. aph. 17. inflammationes hepatis, vbi fit ſingultus, eſſe lethales. Cuius rei rationem tradens Galen. inquit id eſſe, quia ſingultus indicat inflammationem eſſe magnam & conſummatam, ſiue ſingultus fiat ob magnitudinem tumoris comprimentis ventriculum, ſiue ob communionem nerui quam habet iecur cum ipſo ventriculo.

Optabit forſan quis intelligere, cum inflãmatio omnis iecoris ſit periculoſa & mala, vtra ſit deterior, an quæ fit in parte concaua, an quæ in conuexa: Gal. in 6. epid. t. 44. inflammationem in parte conuexa eſſe periculoſam, factam in parte concaua vero deteriorem dicit: Et adfert rationem 13. meth. 14. ſc. in inflammatione partis concauæ inflammari ſimul & venas meſaraicas, quo fit vt cum duæ partes ſint inflammatæ, etiam malum ſit auctum.

Pro reſolutione dicendum, malum altero deterius eſſe, dici dupliciter, vel propter accidentium magnitudinem, vel ꝓpter vitæ diſcrimen. Si primo modo loquamur, plane inflammatio iecoris in parte concaua eſt deterior, eo quia plura & ſæuiora accidentia contingunt in ea quam in alia. Ex aduerſo ſi intelligamus ſecundo modo, inflammatio in conuexa eſt deterior, q̃a plus periculi imminet ex hac, quam ex alia, quoniam cum ſit ꝓximum ſepto tranſuerſo, ex hoc fit membrũ vitæ neceſſarium, eo affecto negare non poſſumus, quin maxime vita periclitetur.

Curatio Scope.

Curatio inflammationis iecoris tam in gibbo quam in concauo, vna eſt fere & communis illa quæ debetur cunctis inflammationibus, ſcilicet vt primo videatur ne amplius augeatur inflammatio, propter fluxum materiæ, hoc eſt, vt materiæ fluxus retrahatur, & remittatur. Secundo, vt id quod factum eſt inflammationis tollatur. Vtrique huic ſcopo complendo accommodatiſſima eſt vna victus ratio, ſi primo eligatur aer aquilonius & ſerenus, & ſi tempus non concedat aerem frigidum, vt paretur, ſomnus moderatus ſuper latus ſiniſtrum potius quam dextrum, omnes animi paſſiones ſunt moderandæ, & quoniam aluus non fluit, præſertim in principio, prouidendum clyſteribus vt fluat. Et notate in his caſib. clyſteres ſemper actu frigidos eſſe immittẽdos. Fuit hæc ſentẽtia Ruffi, vt in omnibus inflammationib. internis clyſteres actu frigidi immittantur, & potentia, ſi erunt externæ. Quare ſoleo ego vti iſtiuſmodi:

Victus ratio.

Clyſter.

℞. *Fol. lactucæ.*
Maluæ.
Endiuiæ.
Solatri an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d. ℔. ß.*
Succi hordei ℥. iij.

Ol.

Ol. roſat. ℔.ß.
Salis ℥.j.M.

Quod ſi retinetur intus, poterimus augere doſin ſalis & imponere, vſq; ad ℥. ij. quoniam ſic refrigerabitur clyſter, & aluus ſubducetur. Scribit Aretæus, in principio harum inflammationum neceſſarium eſſe & parum edere, & parum potare, quoniam omnibus inflammationibus internis, & omnibus morbis acutis victus tenuiſſimus conuenit. Vnde neque conueniunt oleoſa edulia, neque dulcia, neq; amara, neq; aromata. Ptiſana omniū præſtantiſſima eſt, ſiue ſit integra, ſiue colata cum lacte ſem. melonum, ſem. cucurbit. paruæ pullæ iuſcula, quibus incocta ſint cichoracea, vt endiuia, ſonchus, hepatica, bugloſſum, omnino ſunt accommodata. Putarunt aliqui cibos & potus in his caſibus debere eſſe facultatis adſtringentis, ſed merito id negatum videtur à Galeno, quoniā vbi cibi ſunt adſtringentes, ſibiipſis viam claudunt, vnde non poſſunt corpus, quemadmodum opus eſſet, alere & penetrare. *Cibus,*

Num ſuccus auenæ conueniat. Alex. laudat ſuccum auenæ, damnat oua. Sed circa ſuccum auenæ eſt difficultas, quoniam Nic. Florentinus maxime damnat hūc ſuccum, eo quod calidus ſit. Vbi cōtradictio eſt in verbis Galeni; Nam 6. de ſimpl. med. fac. dixit auenam eſſe refrigeratoriæ facultatis; in 1. autem de alim. fac. ait, auenam eſſe admodum calidam, ita vt merito Alex. ſequutus Gal. auenam laudarit, tanquam refrigerantē, & Nic. Florent. ſequutus Gal. damnarit tanquam calefacientem. Neq; valet quod 6. ſimpl. loquitur de ea, vt eſt alimētum, quia facultates primæ alimentorum nūquam mutantur, ſemper eædem ſunt, ſiue accipiamus pro medicamento, ſiue pro alimento.

Hæc contradictio ſane apud me eſt difficillima: neque ſcio quid dicam, niſi quod auena de qua loquitur 6. ſimpl. ſit aliud genus ab illa, de qua loquitur 1. de alimen. Atq; adducor ad credendum hóc ab antiquo interprete: Is enim 1. de alim. eruum cōuertit auenam: in 6. de ſimpl. cōuertit βρῶμον aliter, quaſi fecerit alterum genus ab alio diuerſum.

De ouis autem quod ſcribit Alexand. maxime miror, cum oua, & præſertim ſorbilia, multum abeſt vt ſint craſſi nutrimenti, & vt ſint flatuoſa, imo vero inter omnes cibos nullus eſt qui ſit æque accommodatus naturæ noſtræ, atque ouum ſorbile. Quare dicerem ego, apud Alexand. intelligendum eſſe de ouis frixis, aut aſſatis, aut contextum eius eſſe falſum; eo magis, quod eo loco eſt etiam alia vox corrupta, quæ cum ſcripta ſit ὠχρῷ, legendum eſt ὠτεινῷ, etſi etiam dicere poſſumus, loqui Alexand. de toto ouo, non de ſolo vitello. *Num oua conueniant.*

Pro potu nunquam cōuenit vinum, conuenit autem vel aqua cocta, vel aqua bordei, vel decoctum ſebeſten.

Victu inſtituto danda opera vt ſcopi qui habentur in curatione, perficiantur, 1. vt prouideatur ne creſcat inflammatio, quoniam vero creſcit propter materiam affluentem, operæpretium eſt, vt materiæ curſus intercipiatur. Quæ intercipiunt materiam, ſunt multa, ligaturæ, frictiones, cucurbitulæ, vel ſcarificatæ vel non. Laudatur venæ ſectio, præſertim vbi facta inflammatio eſt propter materiæ affluxum, non collectione, nam huiuſmodi venæ ſectio duo præſtat bona, euacuat materiam euacuationi proximam, & eam quæ remota eſt, & ad iecur fluit, reuellit. Sed in adminiſtratione venæ ſectionis, duo ſunt notanda. 1. quiſnam ſit locus eligendus. 2. quæ debeat eſſe menſura ſanguinis. *Vena ſectio.*

De loco ſtatuendum eſt, quod ſi tanta adfuerit inflammatio, propter retentionem hæmorrhoidum, aut menſtruorum, mittatur ſanguis vel vena ſecta in poplite, vel in malleolo: aut ſi vena ſecari non poteſt, ſcarificentur crura, eo modo quo docuit Galen. in libr. de cur. rat. per venæ ſectionem, ſi inflammatio originem non ducat ab vlla retenta euacuatione, eſt Galeni ſententia, mittendum eſſe ſanguinem ab interna vena cubiti dextri, quia ea euacuatur & reuellitur materia; ſi non poſſunt mitti ex hac vena, eligēda eſt media, & ſi media non pateat, eligenda eſt cephalica dextra. *Quæ vena ſecanda.*

Aretæus ſcribit multum ſanguinis emittendum, non vna vice, ſed pluribus. Cæterum Galen. 13. meth. aliter ſenſit, ſi licet vt multus mittatur & vna vice, modo ægri ſuſtineant vires, quibus non ſuſtinentibus, tūc etiam Galenus concedit pluribus vicibus mittendum eſſe. Ratio propter quam vna vice mittendus eſt, quoniam copioſa ſanguinis miſſio, vt Galenus & Oribaſius docent, vbi ſemel fit, optime ſiſtit ſanguinem fluentem, & refrigerat. *Menſura ſanguinis.*

Poſtquam huic ſcopo reuellendi & impediendi inflammationem ſatisfactum eſt, ſequetur ſecundus ſcopus, vt id quod factum eſt inflāmationis, tollatur. Aufertur inflāmatio facta duobus pariter medicamentorū generibus, intrinſecis & extrinſecis. Circa vſum intrinſecorum illud primo notandum eſt, an inflammatio ſit in parte concaua, vel conuexa, ſi in conuexa, agendum eſt medicamentis vrinam prouocantibus, quoniam hæc pars melius propter communes meatus veſicæ expurgatur, quā per aluū. Sed quoniam talia medicamenta ſunt diuerſa, quandoquidē alia ſunt valentia, alia mediocria, notandū, in principio inflāmationis ſemper abſtinendū eſſe à medicamentis diureticis valentibus, quoniā hæc medicamenta omnia calida ſunt & ſicca, acria & ſanguinem extenuantia, cuiuſmodi eſt aſarū, nardus, daucū, petroſel. *Diuretica quando conueniant.*

Eſt

Eſt autem vtendum diureticis remiſſioribus, vt ſunt omnia ſem. frigida, vt ſemen citrulli, cucurbit. melones, apii radix, ceterach & omnia quæcunq; ducunt vrinam, nec tamen multum calida ſunt.

In principio igitur poteritis vti hoc decocto.

Decoctum diureticum

℞. *Sem. citrulli.*
Melonum, an. ℥.ß.
Rad. apii.
Ceterach. an. M.ß.
Rad. fœniculi ʒ.v. f. decoctio vel in brodio paruæ pullæ, vel in aqua.

Et notate hoc in caſu vitanda omnia mellita, & propterea iſta ſerapia dulcia ſunt etiam fugienda, quoniam vt docet Hippocrat. in libro de inter. affect. 2. & Gal. multis in locis, iecur & lien inflammata maxime læduntur à dulcibus. Poterimus etiam ex his ſeminibus & ſaccharo conficere confect. quæ non ſint admodum dulces, & iis vti ad prouocandam vrinam.

Vehementium diureticorum.

Vbi iam inflammatio erit progreſſa, & ꝑbe cocta, tum licebit vti vehementioribus diureticis, & in eo caſu poterimus parare tale decoctum.

℞. *Rad. aſparagi ſylu. ℥.ß.*
Nardi.
Aſari an. ʒ.iij.
Dauci.
Sem. petroſel. an. ʒ.ij. f. decoctio in brodio vel aqua. Cui addi poterit modicum ſacchari, ita vt non admodum dulceſcat.

Soluentia quæ conueniunt.

Sic itaque debemus agere, vbi conuexa pars iecoris erit inflammata: vbi autem concaua pars ſuſtinet inflammationem, me[illegible]camentis vtendum quæ per aluum ducunt.

Circa vſum horum duo ſunt notanda. 1. quod monuit Paulus in principio inflammationis nunquam vtendum medicamentis aluum ducentibus, quoniam cum humores ducantur per proximas partes concauo iecoris, magis irritabitur pars affecta in principio, & propterea augetur ipſa inflammatio. Quod ſi aluus fuerit adſtricta, vtendum clyſtere aluum molliente, de quo ſupra. Secundo notandum, vt nunquam exhibeantur medicamenta purgātia, niſi humores exacte fuerint præparati & viæ quoque expeditæ. Præparantur autem humores & liberantur viæ hoc decocto.

Præparatio.

℞. *Fol. agrimoniæ.*
Cuſcutæ
Capil. ven.
Cichor.
Hepatica. an. M.j. f. decoct. f.a.

Deinde:

℞. *d.d. ℥.vj.*

Cui ſi placuerit addere ℥.j ſyr. acetoſi ſimplic. vel oxyſacch. vel ſyr. de bugloſſ. vel endiuia, cauendum ne potio nimis fiat dulcis.

Vbi fuerint humores præparati, erunt expurgandi, non tamen nimis calidis medicamentis, quia cum ea multum calefaciant, augent etiam inflammationem. Neq; nimis debilibus medicamentis eſt vtendum, ꝓpterea quod hæc medicamenta trahunt quidem, ſed non educunt, vnde potius ipſorum vſu inflammatio augetur.

Purgantia accommodata.

Medicamenta quæ conueniunt, ſunt hæc, manna, rhab. ſyr. roſ. ſolut. trochiſc. viol. ſine ſcam. Sed notandum, ſemper melius eſſe in affectionibus iecoris vti medicamentis potulentis quam ſolidis, quod illa felicius penetrent, & felicius agant in iecore.

Forma medicamentorum poterit eſſe talis:

℞. *Pulpæ thamarindorum, ℥.ß.*
Sebeſten. N.xij.
Fl. cordialiū, P.j. f. decoct. f.a. in aq. hepatica.

Deinde facta expreſſione

℞. *d.d. ℥.iiij.*
Rhab. elect. ʒ.iiij.
Spicæ, gr. iij. Infundantur per noctem f.a.

Deinde facta expreſſione ad[illegible]e:

Manna elect. ſyr. roſ. ſol. an. ℥ ij. M. & f. potus.

Gal. 13. meth. 15. hoc in caſu etiam commendat, vt medicamenta ſoluentia cibis cōmiſceantur, ſiue in decocto velimus iis vti, ſiue in puluere: nam narrat ſe interdum commiſcuiſſe cort. helleb. & polyp. pt [illegible] uæ, atque incoxiſſe, & ſic feliciter vſum hoc medicamento.

An purgantia cibus commiſcenda.

Cæterum Conſtantinus Africanus monachus in lib. meth. quos in compendium redegit loco citato, duabus rationibus reprehendit Gal. 1. quod ſi cibis commiſceantur medicamenta: corrumpuntur cibi ab ipſis, vbi ſunt corrupti, nequaquam poſſunt nutrire, & ꝓinde membra alimento deſtituta vires amittunt. Secunda ratio eſt, medicamenta ſoluentia, vt polypodium & helleborum, eſſe calida: inflammato autem iecori calida maxime aduerſantur. Quare inquit iſte, non conuenire ea quæ ſcribit Gal. Subiunxit, melius eſſe vt ſennam, viola, oxyſacch. cū modico diagridii paulo ante cibum exhibeamus.

Sed melius fuiſſet vt bonus monachus hic lectitaſſet libros Prophetarum: nam quantū ad primam rationem, ſane verum eſſet ſi voluiſſet Galen. qualibet die commiſcenda eſſe medicamenta ipſis cibis: ſed cum dicat tantū id agendum eſſe ſemel aut bis, vana eſt illius ratio; quoniam tametſi ſemel aut bis corrūpantur cibi medicamentis, non ob id tamen vires illorum deſtruuntur prorſus, imo vero cum ipſis conſtabunt. Dicit diagridium cum prunis exhibendum eſſe paulo ante cibum, atq; ſic in eandem ipſe quam fecit foueam cadit, quoniam æque corrumpuntur cibi à medicamentis paulo ante ſumptis, atq; cum ipſis permiſcentur.

Ad ſecundam rationem monachi dupliciter reſpondeo, quod aliquantiſper calida ſint hæc medicamenta à Galeno enumerata, veruntamen cum illa commiſceantur ptiſanæ, caliditas illorum à ptiſanæ frigiditate corrigitur, ita vt nihil hæc ratio valeat. 2. Vtitur monachus diagridio, quod licet in pauca quātitate exhibeat, ſemper tamē maxime calefacit. Dimittamus igitur monachi iſtius ineptias.

Topicorum vſus. Circa externorum vſum, cum hæc medicamenta tria faciant inflammationibus tollendis, vel impellant, vel extrahant, vel diſcutiant, medicamenta omnia quæ impellendo tumores ſoluunt, ſunt repercutientia, id eſt, medicamenta refrigerantia & adſtringentia.

Circa quorum vſum quatuor ſunt notanda. 1. quod monuit Galen. & Alex. nunquam eſſe his vtendum, niſi prius ſanguine miſſo, quamobrem ſi antequam ſanguis mittatur adminiſtrentur medicamenta repellentia, vel repellunt materiam, vel non repellunt: ſi repellunt, periculum imminet ne humores impetu magno in cor & ſpiritalia membra præcipitentur; ſi non repellant indurabitur magis materia. Quare non eſt vtendum his medicamentis, niſi euacuato toto.

2. Notandum quod monuit Auic. vt videatur, an inflammatio ſit in principio principiante, vt dicunt Arabes, an ſit in principio ſimpliciter: ſi ſit in principio, tum cum materia ſit tota in fluxu, nulla adhuc eius parte infixa, ſagaciſſime vtendum eſſe ſolis repercutientibus, vt erit ſuccus portul. ſemperuiui, aq. roſarum, ſantali, camphora, ol. myrt. ol. roſ. omph. vbi autem inflammatio ſit in altero principio, admiſcēdum aliquid quod diſcutiat, vt eſt maſtiche, anethum, chamom. Similiter poſſunt adhiberi cataplaſmata facta ex roſis, far. hordei, vt eſt iſtud:

Cataplaſma.

℞. *Fol. roſarum. Rubi an. M. ß.*
Far. hordei ℔. ß.
Fol. chamæm. P. ß. decoquantur omnia ſ. a.

Deinde addantur *Ol. myrtini communis ana ℥. j. m. & f. cataplaſma.*

3. Notandum, vt nunquam adhibeantur medicamenta iecori inflammato, niſi etiam aliquid adſtringens cōmiſceatur, vt eſt roſa, abſinthiū, plantago: nā cū tonus huius viſceris ſit neceſſarius, omni ſtudio ſeruandus eſt.

4. Notandum, vt medicamenta hæc refrigerantia & repercutientia nunquam actu frigida, neque potentia frigidiſſima adhibeantur. Nam vt Gal. docet, hæc medicamenta multa ſecum habent incommoda: nam primo indurant, deinde obſtruunt meatum bilis quo obſtructo cum bilis retineatur in iecore, plane lethale detrimentum affert. Adhæc remedia hæc frigida actu nō poſſunt penetrare, quoniam ſibiipſis viam occludunt. Vltimo [illegible]m ſemper aliquid virulenti extra cutim ex iecore reſudet, ſi vel frigida actu, vel frigidiſſima poteſtate adhibeantur, obſtruitur cutis, retinetur virulentia illa, & conſequenter malum iecoris augetur.

Quæ medicamenta extrahant materiam infixam parti inflammatæ, ſunt cucurbitulæ appoſitæ ipſi iecori, id eſt hypochondrio dextro: de quibus ſcribit Aretæus & Aetius, eas *Cucurbitula.* eſſe ſic applicandas, vt vel ſcarificentur, vel poſtquam exceptæ ſunt, hirudo apponatur, & poſt hirudinem deciſam iterum cucurbitula apponatur. Quare ſic medicamenta, & ſanguis prauus ex loco affecto extrahatur.

Simili modo etiā operantur ſinapiſmi ſeu veſicatoria, q̄ licet non ſint adminiſtranda in- *Sinapiſmi.* choante ipſa inflāmatione, conueniunt tamē inflammatione iā deſinente, ſiue declinante.

Id ſemper notandum eſt, in vſu horum & aliorum medicamentorum, quæ facultate poſſunt extrahere & diſſipare materiā, vt ſunt orig. ſtæchas, polium mont. calaminth. radix iridis, chamæm. & alia, vt ſemper laxantibus adſtringentia miſceantur: habemus enim apud Gal. hiſtoriā medici Siculi, qui male tractatus fuit à medicis ſolo laxantium vſu.

CAPVT XX.

De affectibus lienis in genere.

Tres conditiones ſang. SAnguis cum eſſet futurus vitæ noſtrę theſaurus, opus fuit vt tres conditiones haberet. 1. vt eſſet mediocriter craſſus. 2. lucidus. 3. dulcis. Dulcis, vt mutari poſſit, lucidus vt ex ipſo fiant ſpiritus: mediocriter craſſus, vt in carneam ſubſtantiam conuerti poſſit. Propter has tres conditiones natura in fabrica eius machinata eſt tria membra: Renes, vt depurantes ſanguinem à ſero, is craſſior euaderet; veſicam bilis, vt ea attrahente ad ſe bilem, ſanguis dulceſceret, nam videmus ceruos & alia animalia q̄ carent folliculo bilis, ſanguinē & carnes amariores habere. Lienem autē fecit, vt is trahens ad ſe melancholicum ſuccū, ſanguinē ſplendidum, & lucidū efficeret.

Et hoc eſt, quod dixit Plato, lienem depurare iecur ab humore melancholico, vt ipſo poſſint fieri imagines. Hoc etiā eſt quod n[illegible] docuit Ariſt. 3. de part. animaliū 7. cū dicit lienē hominū non eſſe ad aliud neceſſariū ni[illegible] vt excrementū illud a ſanguine ſeparet. H[illegible] *An lien ad riſum faciat.* dixit ſanguinē purum cōducere ad riſum [illegible] ficiendum: vnde iure dixit Plin. lib. 3[illegible]. & S[illegible] renus medicus, putatum fuiſſe ab ant[illegible], lienem maxime ad riſum efficiendum id[illegible] conferre, quoniam cum depuret ſang[illegible] à ſucco melancholico, à craſſa, obſcura & atra humiditate, conſequenter ſanguis depuratus hilaritatem & riſum inducit.

Cum igitur lien ſit veluti receptaculum excrementi & humoris melancholici, non minus, vt habet Hippoc. in libr. de morb. omnibus fere morbis ſubiicitur, quibus etiam ſubiicitur ipſum caput. Veruntamen q[illegible]

... in ... & ... inflammatione & ..., quo etiam ... comprehensus est Rhases ... communi ... propterea de his tantum loquemur.

CAPVT XXI.

De inflammatione lienis.

Deſcriptio. INflammatio lienis eſt morbus prope eiuſdem naturæ, cuius eſt inflammatio iecoris, nimirum tumor durus cum dolore, pulſu & renitentia. In quo morbo non ſolum eſt mala intemperies, ſed etiam conformatio, & vnitatis ſolutio.

Cauſæ internæ. Cauſæ internæ huius inflammationis nullæ aliæ ſunt, niſi humores calidi, ſcilicet bilis, ſed præcipue ſanguis. Dico præcipue ſanguis, quia licet omnes Arabes dicant, fieri hanc inflammationem à bile, id tamen perquam rariſſimum eſt, imo etiam lien raro inflammatione vera laborat, quia cum inflammatio à ſanguine ortum ducat, ſanguis autem ſit mediocris & purus, vix fieri poteſt vt vnquam in liene congregetur, propter quod inflammatio, quæ interdum contingit lieni, non eſt à ſanguine puro, & proinde non eſt vera inflammatio, ſed à ſanguine melancholico & craſſo; propter quod iure Gal. 13. meth. dixit, facile hoc viſcus tentari duritie, quia ſanguis ſubtilis, qui ad ipſum eo fluit, diſſipatur, remanens autem craſſus, indurat viſcus ipſum, & proinde ſcirrhum facit.

An lien à bile inflammetur. Sed dubitatur, An verum ſit, lienem à bile inflammari, Hippocrates enim tradens affectuum lienis curationem, ſæpe meminit affectus lienis qui fit à bile, imo vero ſcribit, quandoque ex ſupercalefactione à ſole lienem attrahere bilem ad ſeipſum, & proinde quodammodo inflammari.

Cuius rei hæc tradit ſigna, quod aures & gingiuæ male oleant, & quod gingiuæ à dentibus abſcedant, vt hinc pateat, ex Hippocrat. ſententia ſæpe vſu venire, vt lien inflammetur à bile. Nec debemus dicere Hippoc. loqui de inflammatione non vera, quoniam ſi ſigna propoſita ab Hipp. examinemus, ponit febrem, dolorem, tumorem, duritiem, quæ omnia ſunt ſigna inflammationis.

Dupliciter reſpondeo, 1. Hippocr. ſub nomine bilis ſæpe cõſueuiſſe intelligere atram bilem, qui enim verſatur in legendis Hippoc. com. facile poteſt videre, bilem apud ipſum ſæpe ſignificare ſuccum melancholicũ, quod ſi ita eſt, optime factum eſt ab Hipp. quando tot ſigna nobis propoſuit, quæ hanc inflammationem teſtentur. 2. reſpondeo, Hip. atteſtari nobis fieri inflammationem à bile, ſed non ... quem ... in his libr. de aff. internis, Hippocratem tractaſſe eos morbos, qui raro contingunt, vt dicendum ſit, eſſe hac ratione ... onem à bile dictam quæ rara ſit.

Cauſa mediata. Cauſæ internæ mediatæ duæ ſunt, intemperies ipſius lienis & iecoris: intemperies lienis cum ſit calida, attrahit ad ſe vehementer ſanguinem, qui attractus cum copioſior ſit quam debet, neceſſario tumorem facit. Eſt etiam in cauſa intemperies iecoris, propter quam ſi humor melancholicus plurimus fit, & attrahitur à liene, conſequenter etiam tumor & inflammatio augetur & efficitur: ita vt ex cauſis mediatis internis potiſſimum ſint illæ duæ, ſcil. intemperies lienis & hepatis.

Cauſa externa. Cauſæ externæ ſunt omnes illæ, quæ hunc ſugent, & generationi ſanguinis melancholici occaſionem præbent, vt ſunt inter cibos, legumina, carnes antiquę quadrupedum, caro leporina, item vſus braſſicæ frequens, de qua dixit Gal. eam ſolam inter olera humorem melancholicum facere, præſertim vero etiam faciunt ſanguinem ... vinum craſſum, rubea, aquæ & ... & craſſæ, vt ſunt paluſtres & lacuſtres, habetis enim apud Hippocratem omnes eos qui incolunt locos paluſtres, habere lienes tumidos & magnos, propter vſum earum aquarum craſſarum & feculentarum.

Inter alias cauſas Hippoc. in lib. de morb. & aff. recenſet tempus anni, ſcilicet autumnum. Alexan. etiam ponit originem hæreditariam. An vero morbus iſte ſicut & omnis morbus lienis poſſit hæreditate comparari alibi agetur.

Signa. Signa inflammationis lienis ſunt multa. 1. dolor in parte ſiniſtra, ſuper regionem lienis, pulſus extenſiuus, tumor durus: Nam Gal. in 1. de loc. affec. dicit, facile cognoſci inflammationes lienis, quia tactu ſemper durities illius partis percipitur. Ad hęc inter ſigna huius affectionis eſt febris continua, ſitis continua & vehemens.

A bile. Præter hæc Alexand. & Auicen. alia habent, quibus cauſæ inflammationis huius cognoſci poſſunt: nam vbi fit à materia biliosa, febris magis continua & vehementior eſt, pulſus minor, dolor neque ſemper magnus, neque ſemper idem, ſed cum materia ſit ſubtilis, modo magis, modo minus affligit, color pallidus vel niger: Addit Auicen. quandoque tendere ad rubedinem. Aures & gingiuæ male olent.

A ſanguine. Vbi autem inflammatio fit à ſanguine, ſcribit Hip. colorem eſſe plumbeum, vlcera fieri magna in cruribus, feces ſanguineas & æruginoſas, ac lienem ipſum perinde vt lapidem durum fieri.

Ab humore melanchol. Vbi autem ab humore atro fit, ſigna ſunt, rigores, febres cum typo quartanario, ſubita extenuatio, gingiuarum corruptio & nigredo.

H[illegible] Auic[illegible] in apoll[illegible], pedes, & nates r[illegible] ber[illegible] craſſus fere vniuerſus ſit, [illegible] lienem, qui diſtribuitur in al[illegible] partes, lucidus eſt, ideoque p[illegible] cartilagineas lucidas reddit. 2. a[illegible] & [illegible]s extenuari, propter ſanguinis paucitatem, nam cum hæ partes admodum ſint frigidæ, ad has vix trahi poteſt ſanguis bonus. 3. vlcera fieri in crure atque gingiuas & dentes fœdari, quoniam craſſus ſanguis ad crura præcipitatur vbi vlcera facit, fumi autem acres & putridi in os feruntur, vbi dentibus & gingiuis adhærentes omnia deturpant & conſ[illegible]nt.

Prognoſt. Hippocr. [illegible] has inflammationes graues eſſe dicit, veruntamen eam quæ fit a ſaugine, [illegible] lethalem, a qua pauci euadunt: [illegible] quia cum huiuſmodi in[illegible] valde diſſimilis naturæ lienis, non poteſt [illegible] a maxima cauſa excitari. Hippocrates enim cenſuit in morbis periclitari magis eos, quorum morbi ſunt diſſimiles naturæ ipſorum.

Eſt Galen. ſententia, iecoris & lienis inflammationes, ſi quando ſuppurentur, hominem conſumere, & in 3. de criſ. 5. inflammato liene ſi ſanguis ex ſiniſtra nare fluat, ſalutares eſſe. Non etiam ignorandum illud Auic. in dolore lienis ſi fluxus ſanguinis ſupru[illegible]t, hominem ſecunda die perire.

Curatio. Cura[illegible] inflammationis huius eoſd. habet ſ[illegible] quos habet inflammatio iecoris, ſc. vt primo prouideatur ne fiat. Secũdo, vt id quod factum eſt auferatur. Prohibetur autem hæc inflammatio ne augeatur, primo ſi omnes cauſæ externæ auferantur; ſecundo frictionibus, lig[illegible]turis, & aliis diuerſionibus. Anteea-

Scopi. [illegible] ad explendum h[illegible] ſcopum neceſſaria eſt victu[illegible], [illegible] vt aer eligatur frigidus, vel temperatus, ſomnus etiam & reliqua ſint temperata.

Diæta. De [illegible] Alexan. ſcribit merito conueni[illegible] partem a[illegible] lotu[illegible] l[illegible] tepid. [illegible] vehementer doleret, præ[illegible] os, vt mul[illegible] ederet, vi[illegible] m[illegible] m, tenue & multum am[illegible] proficer[illegible] ſectam e[illegible] parce ſumpſiſſe, [illegible] neutro vinum [illegible] & [illegible] tum eſſe.

[illegible] laudet [illegible] l. 2. ad [illegible] vi[illegible] vſq; d[illegible] [illegible] docet [illegible] nato. [illegible] vi[illegible] [illegible] nib. li[illegible]

V[illegible] [illegible] ad [illegible]

ctionem ſi in vlla affe[illegible] ,m[illegible] me conuenire in lienis affe[illegible]

Locus mittendi ſanguinem [illegible] iuſd. lateris, quod ſi nulla ſu[illegible] cauſa, deueniendum ad inciſionem v[illegible] brachii: aut ſi vena i[illegible]la pertund[illegible] omnino incidenda vena ſaluate[illegible] ſemper ſolet eſſe ita conſpicua, v[illegible] rurgo prætereatur. Vbi fa[illegible] nes & diuerſiones, opera [illegible] cuandæ illi materiei, quæ iam fl[illegible]xit, ſed quoniam ſolet interdum dolor grauis & v[illegible] & ægros & medicos mo[illegible]ſtare, ꝓpterea ſi d[illegible] lor fuerit inſignis, ſtatim deueniendum a[illegible] pſum ſedandũ medicamentis ref[illegible]igerat[illegible] & tepefactoriis, vt eſt ol. lumbricorũ, ol vitel. ouorum, ol. roſarum, cum ſucco roſarum, vel endiuiæ: hæc enim omnia apponũtur, & ꝓut dolor maior aut minor eſt, modo auge[illegible]r quantitas refrigerantiũ, modo minuitur. Sin autem dolor non vrgat, nihil aliud ſuper[illegible]ſt, niſi vt humores præparentur, ſed tamen [illegible]s medicamentis, quæ & lienem reſpiciunt, & inflammationem curant, vt eſt iſte ſyrupus:

Dolorem mitigandum.

Syr. preparans.

℞. *Fol. ſcolop.*
Thamariſc.
Fumar.
Borrag.
Endiuiæ, an. M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde:

℞. *d. d.* ℥ *iiij.*
Syr. de ſumar.
De pomis.
De eupat. an. ℥. ß. *M.*

Purgant. Vbi humores fuerint præparati, ſunt purgandi primo leniter: nam iſte humor vſque adeo contumax, craſſus & rebellis eſt, vt non poſſit neque ſtatim, neq; vnica vice euacu[illegible] vnde fit, vt ſit opus pluribus euacuationi[illegible], quarum prima debet eſſe ſemper mitior. Exempli gratia:

℞. *Syr. de polyp.* ℥ *ij.*
Confect. hamech. ℥ *iij.*
Decoct. cappar.
Myrob. cum ſucco fumar. facta ſ. a. ℥. *iiij. M.*
& f. potio.

Hic enim potus eſt blandus & ſuccum melancholicum è liene ducit.

Facta hac purgatione deueniendum ad nouam humorum præparationem, quæ facienda eſt medicamentis efficacioribus, & propterea iſte ſyr. vtilis erit:

Syr. [illegible]

℞. *Cort. rad. capp.* ℥. ß.
Filicu.
Ceterach. an. ℥. ß.
Rad. fœnicul.
Fumariæ.
Borrag. an. ℥ *iij.*
Paſſularum [illegible] ß. *f. decoct.* [illegible]

De[illegible] e[illegible] p[illegible]tion[illegible]

℞. *d.* [illegible]

... *conv*

... *fiuc* ... *an.* ℥. *M. & f. potio.*

... erin ... un ... s præparati, ſu ... o modo quo iecoris infla ... mo e melancholico. Et q ... tionem rem ... nent reli- q ... opus ... nent ſecunda expurgatio- n ... rin ... ſt facta expurgatione vti me- dicamentis extrinſecis, quæ diſſipant inflam- mationem. Sunt autem hæc duorum gene- rum, vel enim linimẽta ſunt, vel cataplaſma- ta. Linimentum erit iſtud.

Linimentum.

℞. *Colocynth. ſubt. pulu.* ʒ. j. ß.
Nitri. ℥. j.
Sem. ſinapi.
Vrticæ.
Pulu. corall. rub. an. ʒ. ß.
Aceti parum. M. f. linimentum.

Quod maxime valet ad diſſipandas & diſ- cutiendas omnes inflammationes lienis.

Poſſunt etiam reliquiæ vacuari tali cata- plaſmate.

Cataplaſma.

℞. *Sinapis* ʒ. j. ß.
Pyrethri ℥. j.
Sem. laureolæ. ʒ. iij.
Pulu. roſ. rub. ʒ. ß.
Gent ... anæ.
Nucis moſch. an. ʒ. ij. ß.
Caricarum pinguium N. xij. Omnia in aceto macerentur, & f. cataplaſma.

... d aduertite, in omnibus inflammationi- bus & affectibus lienis nunquam eſſe neceſ- ſarium, vt medicamentis laxantibus commi- ſceantur adſtringentia, quoniam illud viſcus eſt admodum ignobile, ſua natura debet eſ- ſe laxum & rarum, vt facile poſſit recipere humores melancholicos, quare non debe- mus eſſe ſolliciti in hoc membro corrobo- rando, vt in aliis.

CAPVT XXII.

De ſcirrho lienis.

Nomen.

POſt lienis inflammationem, atque etiam nullo præcedente inflammatione con- ſueuit illud viſcus ab alio tumore tentari fre- quenter, ita vt fere inter morbos lienis nul- lus hodie ſit frequentior, quam durus tumor lienis. Appellant Græci hunc tumorem ὄγκον & σκίρρωσιν. Latini vocant modo ſcirrhum, modo lienis duritiem. Aretæus lienis ſanita- tem.

Differentia ... & ... ſis.

Circa hoc nomen notanda eſt differentia, vt monet Galen. 2 ad Glauc. & 5. de ſimplic. med. 6. inter ſcirrhũ & ſcirrhoſin: eo quo- niam dicitur proprie ſcirrhoſis, quando lien fit durus eſt quocunque humore, à quo ab- ſumptæ ſunt partes ſubtiliores & remanſe- runt terreſtres: ſcirrhus autem dicitur ille, qui fit ex humoribus craſſis, pituitoſis, & me- lancholicis. Quam differentiam cum quidam non nouiſſent, facile decepti ſunt exiſtiman- tes ſcirrhum fieri ex quocunq; humore craſ- ſefacto. Hac autem habita diſtinctione pote- rimus omnes nodos & Galen. oppoſitiones ſoluere, quando ſcilicet modo videtur ſen- tire, ſcirrhum fieri ex humore melancho- lico, & pituitoſo, modo ex quocunque hu- more.

Qui hac ægritudine laborant, à Latinis, Celſo & Marcello dicuntur lienoſi, vel ſple- netici.

Eſt hic affectus morbus in mala cõforma- tione, ſcil. in magnitudine aucta, nam in ſi- niſtra parte ſemper apparet magnitudo inſi- gnis, & materia dura, quæ antea non appare- bat. Imo vero Aretæus in 1. de diuturn. paſſ. ſcribit, vſque adeo lienem interdum craſſe- ſcere, vt vſq; ad iecur pertingat, & veluti zona quædam cingat: propter quod non immeri- to Plautinus ille leno dicit in Curcul. lieoe veluti zona cinctus ambulo.

Cauſæ ſcirrhi lienis aliæ ſunt internæ, aliæ externæ: intrinſecæ aliæ mediatæ, aliæ imme- diatæ. Cauſæ internæ mediatæ ſunt inflam- mationes præcedentes, diſpoſitio lienis à na- tura. Cauſę autẽ interuę immediatæ aliæ ſunt materiales, aliæ efficientes. Cauſæ materiales ſunt humores pituitoſi & craſſi, melancholi- ci & terreſtres, & tãdem omnis humor terre- ſtris, à quo partes ſubtiliores ſunt abſumptæ. Cauſa interna mediata. Immediata. Materiales Efficientes.

Cauſæ efficientes ſunt intemperatura ie- coris; nam cum iecur ita intemperatum eſt, vt plurimum humorem melancholicum fa- ciat, facile occaſionem præbet generationi ſcirrhi. Sic etiam intemperies lienis, ſiue ſit frigida, ſiue calida, maxime confert ad gene- rationem huius affectus. Calida quidem quoniam lien calidior vehementius attrahit ſuccum melancholicum quam par eſſet, & pro- pterea humor in ipſo detentus facile concre- ſcit, & ſcirrhus efficitur. Intemperies etiam frigida confert, quoniam cum humor me- lancholicus à liene frigido confici non poſ- ſit nec expelli, aut in alimentum conuerti, re- tẽtus neceſſario in tumorem attollitur. Sunt igitur hæ intemperies cauſæ efficiẽtes ſcirrhi lienis.

Dubitare poſſet quis, qui fiat vt ab intem- perie calida efficiatur durities lienis? Galen. enim quinto de ſimpl. med. 10. ſententia eſt confirmata ab Auerrho. quinto, coll. ſeptima, ſcilicet duritiem fieri a frigiditate: nam ſicuti proprium eſt caloris diſſoluere & emollire, ita propriũ eſt frigoris indurare & conſtrin- gere. Reſpondeo duplicem eſſe duritiem, ali- am quæ fit per congelationẽ, aliam vero quæ fit per condenſationem: prima efficitur à fri- gore, in ſecunda autem hoc effici quoq; po- eſt à calore, nam cum in hac induratione par- tes aqueæ & ſubtiliores euaporentur, rema- Quò ab intemperie calida fiat durities lienis.

nent ſolæ [illegible]eſtres, [illegible] poſſit excuſari Fernel. qui ſcirrhum [illegible] tantum a cauſa calida fieri poſſe teſtatus eſt, quanquam ſit deceptus, quoniam non duratur ſolum per condenſationem, ſed etiam per congelationem.

An ſiat à flatibus. Optabit forſan quis intelligere num quẽadmodum ſit durities lienis ab humoribus, ſit etiam fieri poſſit a flatibus? Reſpondeo quod ſicuti videmus vtres valde inflatos eſſe duros, ſic etiam contingere, vt repletus lien flatibus dureſcat: verum illa durities ſcirrhus proprie dici non poteſt, quia momentanea eſt illa affectio, ſi recte curetur, neq; tollitur emollientibus, ſed calefacientibus & diſcutientibus.

Cauſa externa. Cauſæ externæ complures ſunt, primo aer ſeu regio, vt omnes ſeptentrionales fere lienoſi ſunt, eſt etiam proprium quoddam & peſtiferum cælum, quod profert huiuſmodi affectus, vt referunt de populis in Alcaria apud Rhodum, qui canini vocantur, & qui ꝓpria quadam eius cæli peſte lienoſi ſunt ſemper.

Victus maxime omnium ad generationem cõfert, vt eſt vſus leguminum, raparum, carnium craſſarum, vſus frequens omnium rerum dulcium, & tandem quæcunque ſupra diximus facere ad inflammationum lienis generationem.

Signa. Signa tumoris lienis complura ſunt & manifeſta: Galenus enim dicit, ſi quis eſt tumor [illegible]ternus, qui poſſit ſignis clariſſimis cognoſci, eſt lienis ſcirrhus, qui non ſolum tactu, ſed etiam viſu cognoſci poteſt, nam ſub ſiniſtris coſtis eſt tumor durus ſine vllo calore, ſine vlla caloris mutatione.

Adhæc vt ſupra ex Hippoc. 3. prorrh. diximus, corruptæ ſunt gingiuæ, aures fætidæ dẽtes exeſi & fædati, vlcera in cruribus lata ſunt, quæ vt dicit Paulus libr. 3. cap. 49. nunquam cicatricem recipiunt.

Cur vlcera crurum difficulter curentur. Sed dicet quis, quæ eſt ratio vt in tumore duro & [illegible]rhoſo lienis, vlcera crurum ſint adeo difficilia curatu? vera ratio eſt, quoniam ſi debent vlcera curari, opus eſt vt expurgentur, expurgari autem non poſſunt, niſi fluxus humorum intercipiatur ab ipſis, cum autem in melancholicis ſemp humores craſſi & melancholici ad partes inferiores præcipitẽtur, iure ſit vt in [illegible]s conſolidari non poſſint.

Cur vrina turbida & copioſa. Auenz. l b. 3. ſcribit, ſcirrhum lienis quandoq; [illegible]nificari per vrinam turbidam & copioſam, quoniam vbi lien maxime turget, nõ poteſt continuo recipere humores craſſos & melancholicos, qui cotidie g[illegible]untur, quo fit [illegible] non recipiat humores, [illegible] cum ſanguine ad renes demiſſi vna cum ſeroſo deinceps humore expurgentur, propter quod fit vrina turbida, craſſa & copioſa.

De ſignis huius affectus Cæl. Aurel. quædam notanda pro[illegible] lienis laborantis in [illegible] ita vt videtur pectus clau[illegible] mus lienoſos, videbimus [illegible] cum thorace & pector[illegible]. A[illegible] gere lienem ad vmbilicum, imo [illegible] eo pertranſire, vt medici ſæpe deci[illegible] exiſtimantes non eſſe lienem tumefac[illegible], ſed aliud quid. Quaſi nos velit Cælius admo[illegible]ere in iudicando ſcirrho non eſſe att[illegible]ndend[illegible]m tumoris eleuationem, ſed ſolum d[illegible]ritie[illegible], quæ apparet tactui.

Secundo, notatur a Cælio, fuiſſe nonnullorum ſententiam, inter ſigna lienoſ[illegible]um reponendam eſſe pediculorum multitudi[illegible]m, grauem ſudorem, per ſomnum penis ere[illegible]ionem, fluxum ſanguinis è naribus. D[illegible] pediculorum generatione in lienoſis non p[illegible]ſum cum ipſo ſentire, quoniam nõ video q[illegible]a ratione hoc fiat, cum pediculi potius gignãtur ex alia materia, quam ex melãcholica. Sed de ſudore graui & fætente ac de aliis, conſentio, quia cum multæ corruptiones ſiant, cu[illegible] eorum corpora plena ſint flatib. iure merito fit vt ſudores fætentes habeant, atque etiam membra genitalia ipſis erigantur.

Tertio notatur à Cælio, ſectarum principes inter ſigna ſcirrhi repoſuiſſe cutis tenuitatem & venarum tumefactionem, præſertim in crurib. De tenuitate cutis certum eſt eam dupliciter ſieri. Primo quia cum cutis conti- *Tenuitas cutis vnde.* nuo extendatur à magnitudine lienis, neceſſario & tenuior & ſubtilior efficitur. 2. quoniam cum cutis non poſſit nutriri, tum per inſitam frigiditatem, tum humoris melancholici ineptitudinem, iure priuata prop[illegible]io nutrimento contabeſcit & ext[illegible]nuatur.

Addit Rhaſes, in lienoſis anhelitum eſſe pene ſemper qualis in pueris plãgentibus, id quod etiam ſuam habet rationem, quandoquidem cum magnitudine ſplenis com[illegible]rimatur diaphragma, nec extẽdi poſſit, ſpir[illegible]o impeditur, & ꝓpterea diffici[illegible]s & interp[illegible]ta redditur. Poſſumus etiam his aliud ad[illegible]ere, impotentiam ad currendum & ambu[illegible]: ſcimus enim lienẽ ſi ſit paruus aut minimus, maxime conferre ad velocitatem curſus, [illegible]de & Plinius veteres ſeruis & curſoribus [illegible] bant lienem: ſic ex aduerſo ſi fiat magnus l[illegible] ab ipſo & ambulandi & currendi ac[illegible] lædi neceſſe eſt.

Quæret quis, an inter hæc ſigna an[illegible]um- *A[illegible]* rare poſſimus ridendi intemperan[illegible]iam?

Dico duplicem eſſe lienis magnitud[illegible]em aliam ſecundum naturam, al[illegible]m morbo[illegible]a. Naturalis põt ea ratione, [illegible]a ſuprad[illegible]us, ad ri[illegible]m conferre, ſed magnitudo morboſa tantum abeſt vt hoc faciat, vt ẽt contra[illegible]ium moliatur, hoc eſt fletus & mœrorem inducat.

[illegible]gna quibus di[illegible]noſcitur tumor flatuoſus ab humorali & [illegible]egi[illegible]us a l[illegible]git[illegible]o [illegible] hæ [illegible]

ſant [illegible] continua, neq; ad [illegible] grauitate, & cu ſola [illegible] ab humore, grauitate [illegible], magis eſt continua, atq; [illegible] neq; [illegible] nibus. [illegible] ginnus ab [illegible] timo dign [illegible], quoniam in [illegible] lus ad [illegible] dolor [illegible] minimus quidem, nu lus adeſt ſenſus, [illegible] oniam quantumcunq; [illegible] mus & premimus lienem, nil il percipiunt: verum vbi [illegible] hus nondum eſt conſummatus, ſed eſt [illegible] nus & ſpurius, adeſt dolor aliquis, [illegible], ad [illegible] ſentiens.

Sed notate ne decipiamini, quoniam ſæpe dicunt ægri in ſcirrho legitimo, ſe dum comprimuntur, ſentire, ſed decipiuntur, quoniam non ſentiunt ſecundum lienem ſed ſecundum muſculos, & circumpoſitos, & ſuperpoſitos lieni.

Prognoſt. Eſt Aretæi ſententia, pueros & iuuenes, quemadmodum facilius corripiuntur lienis ſcirrho, ita etiam facilius euadere: ex aduerſo autem ſenes difficulter corripi, & difficulter quoq; curari. Narrat etiam nonnullos fuiſſe ab hac affectione conſumptos, non tamen id animaduerſum.

Durities lienis quæ à flatu fit, facilius curatur quã quæ ab humoribus: ſin ſit antiquata, & ſcirrhus legitimus, omnino incurabilis eſt, vt Galenus teſtatur ſecundo ad Glau. quarto. Et quanquam Auicenna videatur conſtituere, a ſcirrho legitimo eſſe aliquem liberatum, hoc tamen rariſſimum eſt, & ſi ſuperuiuunt, qui eo laborarunt, rariſſime contingit quin incidant in hydropem.

Coryza laborantes [illegible] morbis lienis. Hip. 6 epid. com. 20. t. 42. ait, eos qui laborant coryza minime tentari morbis lienis: quem locum cum exponeret Galenus primo damnabat Ru[illegible] & Sabini ſententiam, qui exponentes Hippocratis locum, dicebant defluxionem d purare ſanguinem, vbi ſanguis depuratus eſt, non fieri lienoſos affectus. Poſtquam hoc Galen. damnauit, duas adfert Hippocratis ſententias. Primo quod vbi aliquod membrum male habet in corpore noſtro, ſemper ex [illegible] menta ad illud defluunt. Secundo, eos qui abundant pituita & catarrho h[illegible] humores co poris t[illegible] nues, lienoſi autẽ tales ſunt ab hum[illegible] ribus craſſis: quare vt inquit Gal. qui abundant catarrho iure liberi ſunt a morbis lienis.

Circa hanc Hippocratis ſententiam tria ſunt notanda. Primo Hippocratem dixiſſe, catarrho obnoxios nõ tentari morbis lienis, non autem dixiſſe e conuerſo; quia falſiſſima eſſet eius ſententia: plerunq; enim videmus, eos qui primum euadunt lienoſi, euadere etiam catarrhis obnoxios. Secundo notandum Hip[illegible] ſua lingua dixiſſe κορυζῶσιν, id eſt, iis q[illegible] tentantur coryza: nam qui abundant [illegible] pituita, ſiue fit ex natura, ſiue ex accidenti, ſunt lienoſi, quoniam iis lien repletur craſſa pituita: e contra qui ſunt tenuium humorũ deſtillationi obnoxii, nequaquam capiuntur morbis lienis. Tertio notandum, quod [illegible] fuit obſeruatum ab Auic. in [illegible] de apoſt[illegible] multa eſſe neceſſaria ad hoc vt [illegible] coryzæ obnoxius dicatur, vt nimirum coryza [illegible] multa, frequens, durans, vbi enim hu[illegible] coryza in hominib. fit, raro eſt quin præſeruet ab omnibus morbis lienis.

Poſſumus etiam [illegible] Hipp. ſententiam habere, [illegible] ſit ex deſtillatione, nunquam [illegible] lienoſos, id eſt, [illegible] quæ fluit in his de[illegible] tiationibus nunquam facere morbos lienis, cum ab illis humoribus non poſſit fieri.

Idem Hippocrates aliud nobis reliquit oraculum de morbis lienis, & eſt, quod vbi [illegible] floret, corpus contabeſcit; vbi corpus floret, lien contabeſcit. Quæ ſententia etſi diuerſo modo legi videatur in [illegible] Hippocratis, tamen ſic eſſe legendum monet. Hippoc. 1. de fac. natural. vlum. Sic etiam legendum eſſe, non ſolum Rhaſes 7. contin. dixit, verumetiam Auerrhoes 7. coll. 36. ait, ſplenem creſcere, quando corpus attenuatur, & quando corpus impinguatur ſplenem decreſcere. Circa quam Hippocratis ſententiam duo conſideratione digna ſunt notanda. 1. corpus contabeſcere, vbi lien floret, propter duas rationes ex Hippocrat. libr. de aere, primo, quia lien tumidus trahit ad ſe omnes fere corporis humores, & bonos & malos, quare cum corpus remaneat, priuatum [illegible] mento nece ſario, contabeſcit. Secun[illegible] q[illegible] bi lien creſcit, neceſſario iecur con[illegible] ur, propterea quod iecur refrigeretur propter [illegible] nitatem, & ſimul cum hoc etiam [illegible] bia: atque hinc fit vt haud probe conficiatur alimentum, & conſequenter corpora [illegible] non nutriantur. 2. notandum, Hippocratis ſententiam non eſſe interpretandam, vt faciunt aliqui, qui per florere intelligunt craſſeſcere, quia ſæpe videmus lienoſos & corpora craſſa & tumida habere: ſed per florere eſt intelligendum, quod videtur [illegible] xiſſ. Plato in Timæo, qui quaſi hanc Hippocratis ſententiam ſequens, dicebat, vbi [illegible] ſordibus abundat, lienem eas ſordes in ſe attrahere, atque expletum tumere & excreſcere: vbi vero mundum ſit & floridum, tunc lienem, cum nihil habeat, quod in ſe trahat, decreſcere, & in ſe[illegible] ſum cõcidere. Quare cum Hip. ſcribit, lienem decreſcere, vbi floret corpus, intelligendum, vbi mundum eſt corpus, & optimis humoribus plenum.

Ca[illegible] tabe[illegible] contra.

Curatio tota in hoc videtur poſita, vt tumor ille auferatur: non poteſt autem tumor auferri, niſi materia, quæ tumorem a[illegible], auferatur, hoc eſt, emolliatur & diſſipetur, *ad [illegible] nes.*

quare in curandis ... primo cogitandum, quæ ... qua hat duritiies, an ſit flatulenta, an vero humoroſa. Si ſit humoroſa, tolli poteſt tribus medicamentorum generibus, vel per repulſionem, vel diſſipationem, vel extractionem. Non poteſt tolli per repulſionem, quia materia, quæ poteſt repelli neceſſe eſt, vt ſit in motu, materia quæ facit ſcirrhum non eſt in motu, ſed omnino fixa, propterea non poteſt repelli: & hinc fit, quod tantum in principijs adhibentur repellentia ſequitur ergo, vt tolli poſſit per diſſipationē, & extractionem.

Diſſipatio. Diſſipatio nihil aliud eſt, quam conuerſio in fumum, vel aerem, fumus generatur, vt habet Ariſt. 4. meteor. ex materia humida, itaq; ſi res eſt diſſipanda, neceſſe eſt, vt humida: vnde ... materia ſcirrhi ſit terrea, neceſſariū ... debeat diſſipari, vt prius emolliatur.

Emollitio. Erit igitur prima intentio, emollitio ſcirrhi. Secunda diſſipatio, demum ſi hæc non ſuccedit, extractio, vel ferro, vel igne.

Diæta. Vt autem his ſatisfaciamus, primum inſtituendus eſt victus accommodatus. Erit ergo primum eligendus aer purus, tenuis & ſiccus, fugiendus vero humidus, paluſtris & lacuſtris, ſomnus moderatus, quies ſecundum Corn. maxime auget hunc affectum, ideo ꝓderit frequens exercitiū, motus & labor. Vnde ... Leno ... Plautinus in Curcul. dicebat, ambulo, hoc enim lieni optimū, aluus liquida eſt ſeruanda, ... enim Hip. 6. aph. 48. ad ... tumo. ... ſi ſuperueniat aluiſluor optimum eſſe.

Potus erit vel vinum tenue album, vel aqua chalybeata, vel aqua fabarū, nam in ... Celſ. experientia probatur, canes fabrorum fere carere liene, ob vſum illius aquæ chalybeatæ. Laudant medici, vt fiant vaſa, ex quibus potatur, ex hedera & ex tamariſco: ex quo ſcribit Columell. conſueuiſſe agricolas parare bobus lienoſis alueos ex tamarice, vt hoc remedio auertatur ab his morbus alienis: fugienda craſſa & dulcia, præſertim vina rubea.

De cibis in vniuerſum dicendum, quod commendatum inuenitur ab Auicenna, optimum eſſe perferre ieiunium: Imo dicit Theodoſius Priſcianus libro primo capite decimoquinto, inchoandam huius mali curam à ieiunio & ... ntia. Omnes ... ad ... ringūt, ... ſunt, vt meſpila, mora, ſimiliter vitanda ſunt quæ craſſum ſuccum gignunt vt lazana, ... gumina, panis non probe fermentatus, carnes bubulæ, leporinæ & caprinæ. Similiter ... ia omnia vitāda.

Lac camelinum. Lactis omne genus fugiendum, excepto Camelino, quod ab Atab. ... ue ... lvi, commēdatur, ... ab Ariſt. ... 6. de hiſtor. animalium 24. Conueniunt cibi attenuantes, incidentes & diſcutientes, vt ſunt cappares aceto condi ... condi ... præſertim amaræ, carnes ... optime fermentatus, aniſo, fœniculo, ... conditus.

Acetum laudatur à multis, de quo dicit Auicenna proprietate quadam conuenire lieni. Sed diceris, quomodo poteſt acetum conuenire lieni Hip. enim 3. de acu ... 37. ac ... *An lienoſis conueniat acetū.* conferre quidem bilioſis, dixit ... humori melancholico: quare labor ... abundant humore melancholico: quare videtur, quod ipſis non poſſit conuenire acetum, Nonnulli hanc difficultatem videntes dixerunt, acetum poſſe adminiſtrari, vel per ſe ſolum, vel coniunctum alijs. Per ſe ſolum nūquam conuenire lienoſis & melancholicis, cum alijs autem conuenire.

Sed hæc reſponſio mihi non ſatisfacit, quandoquidem ſi conuenit acetum miſtum cibis in liene propter naturam ſuam, etiam magis deberet conuenire ſolum, præſertim quoniam vbi commiſcetur alijs, eſt veluti vehiculū, quod producit & cibos & ſuccos craſſos ad lienem.

Itaq; melius eſt hanc rem ita definire. Melancholiam poſſe augeri à medicamentis & cibis dupliciter, vel ſecundum qualitatem ſolum, vel ſecundum ſubſtātiam: primo modo acetum auget melancholiam ... od faciat aciditatem, quæ eſt ꝓpria melancholiæ, atque ſic magis creſcit: ſecundo modo dico, acetum diminuere melancholiam, eo quia cum deſiccet & attenuet illius ſubſtantiam, conſequenter etiam diminuit. Et hoc modo intelligendus Gal. 9. de med. loc. 7. cum dicit, acetum maxime conuenire ſiue accommodari lieni, quoniam deſiccat, attenuat & incidit craſſitiem & viſcoſitatem. Quomodo autem poſſit augeri, qualitas, non aucta ſubſtantia, quæſtio eſt alia philoſophis diſputanda.

Vt igitur ſatisfaciat ſecundo ſcopo, qui eſt *Pharmacia.* emollire duritiem lienis, poſt victū inſtitutū primum leniendа aluus, deinde præparandi humores, poſtea expurgandi. Modus horum erit idem, quem ſupra demonſtraui in affectu lienis, vt ſi à pituita fiat, præparetur & purgetur pituita; ſi à melancholia, ꝓparetur & purgetur melancholia medicamentis prædictis.

Et quoniam ſolet hic morbus eſſe contumaciſſimus, notandum, non vnam ſufficere purgationem, ſed iterum atque iterum eſſe repetendam, vt ſcil. quod nō poteſt obtineri medicamentorum virtute, obtineatur ſaltem vſu & diuturnitate. Vbi fuerint purgati humores, deinceps emolliendus eſt tumor, quæ *rã.* emolliūt remedia, vel ſunt olea vel emplaſtra. Circa quorum compoſitionem quędam ſunt notanda. 1. in hac affectione ſuper cōcutere medicamenta vehementia, ut acetum acerrimum, colocynthus, euphorbium, helleborum, tum quia morbus hic contumax non

[illegible] remediis leuioribus, eum [illegible] ſu[illegible] n[illegible]am & [illegible]bu[illegible]tatem [illegible] remedia vehemen[illegible]ima, teſte Galen. 5. ad Glau[illegible].5.

Secundo [illegible]m, medicamenta debe-re [illegible] & [illegible]uantia, ſed non ad[illegible]odum cal[illegible] quæ n[illegible] ca-le[illegible]ciunt, præſertim cum materia non [illegible] m[illegible]ta, p[illegible]ius tenues partes exſiccant, & craſ-ſi[illegible] r[illegible]nquunt, atq; hinc morbus fit [illegible] tuma[illegible]ior.

Tertio etiam medicamenta debent eſſe minus corroborant[illegible]ia quam in iecore, quod ſi neceſſario [illegible]ogamur admiſcere calefacien-tia, oportet & frigida miſcere, quæ obtu[illegible] calorem aliorum. Quarto ſemper ad[illegible]cen-da quæ penetrant, ideo Auenz. commenda-uit ac[illegible]tum vel acetoſa, eo quia cum lien nu-triatur ſucco melancholico, acida facile tra-h[illegible]t ad ſe remedia. Vnde oxymel ſimpl. & ſcil-lit. maxime conuenit in mixtione medica-mentorum ſpleuicorum.

Quinto, à medicis laudari quæ partim pro-prietate naturali conueniunt, partim etiam fa[illegible]ate m[illegible]ifeſta: nam Gal. d[illegible]it, in lienis aff[illegible] bu[illegible]re[illegible]ppares & ſcolopend. æque atque v[illegible] in affe[illegible]bus iecoris cichorium & abſint[illegible]ium. Vnde tam[illegible] ſi hæc remedia pro-ſi[illegible] facultate man[illegible]la, putandum eſt tamen etiam conferre facultat[illegible] occulta, ideo ſem-per ſpleneticis medicamentis hæc erunt mi-ſc[illegible]da. Lienes etiam animalium commen-dantur.

Inter ea, quæ proprietate lienis ſcirrho conueniunt, ſunt multa in ſcriptoribus, vt veſpertilionum carnes, ſoleæ piſces apud A-rabes, ſuccus portulacæ, corallia, gent[illegible]ana a-pud [illegible]aſen, eruũ ieiuno ſtomacho deglu-ti[illegible]n. Marcellus laudat ſpinam albam.

Vt [illegible]r extrahatur materia, quæ facit lie-nis tumorem, prius eſt emollienda. Inter e-mollientia e[illegible] ammoniacum aceto diſſolu-tum, varia & diue[illegible]ſa pinguedinum genera, pingued[illegible] anatis, anſeris, gallinæ, œſypus. S[illegible]t & inter emollientia varia lutorum ge-nera [illegible] P[illegible] lutu[illegible] D. Barthol. Solco ego [illegible]im [illegible] & emplaſtris, vt:

[illegible] ℞. *Succi [illegible]*
Mu[illegible] g. rad. [illegible] an. ℥ iij.
S[illegible] extremorum tamarici ℥ ij.
Ol. myrtini ℔ [illegible]
Aceti [illegible] ß. Bulliant ſimul in duplici vaſo ad conſumptionem aceti & ſuccorum.

Deinde [illegible]:

Oeſipi humidi ℥. j. ß.
[illegible] Ammoniaci.
Bdellii an. ʒ. j. ß.
Ceræ cit[illegible] ℥ ij. M. & f. linimentum, quo tota regio lienis [illegible]inatur.

[illegible] V[illegible] e[illegible]plaſtro, vt:

℞. [illegible]a.

Malua.
Lilii.
Scyllæ.
Fœnugraci.
Sem. lini.
Caricarum.
Ping. [illegible] an. [illegible] y. [illegible] fundantur omnia in aceto per no[illegible] ulliant in aq. chamameli lento igne. Dei[illegible] v[illegible] omni[illegible] [illegible]ta[illegible] p[illegible]ſentur & redigantur [illegible].

Vbi emollita [illegible], [illegible]m acce-dendum ad incidentia & di[illegible] fit fœnugræco [illegible] & a-ceto conſperſo. V[illegible] me-dium eſt ad[illegible], a[illegible] deueniend[illegible]m, vt [illegible] d inflammationem [illegible] re.

Diſcutientia.

Cæterum ple[illegible]unque [illegible] non cedat, & tum multi veniunt ad vſum ignis, ſi-napiſmi, & [illegible]elicator[illegible] Primus omnium Hip-pocrates in libro d[illegible] aff. [illegible] ſtat[illegible] affe-ctibus lienis v[illegible]n[illegible], [illegible]o vero tantum t[illegible] h[illegible] pr[illegible] vt dicat, niſi hoc iuuet, nullum [illegible] pr[illegible] vrẽ-di viam alii ſunt ſecuti, S[illegible] L[illegible]rgus, Alex. Rhaſes & ali[illegible] laudar[illegible]o autem vratur lien, non omnes [illegible]nt.

De vſtione lienis.

Hippocrates dixit, lienem vrē[illegible] de[illegible]m cauteria ſunt facienda, fiunt autem ca[illegible]a vel ferro, vel igne, vel fungis combuſtis, vel lino crudo combuſto. Multos alios mo-dos propoſuit Albucaſis & Auicenna, de qui-bus ſuo loco. Sunt qui dicant eximendum eſ-ſe lienem è corpore, ſed vt optime dicit Cel-ſus, hoc facilius eſt dictu quam factu: nugæ enim ſunt quod [illegible]li pollicentur ſe gladio in-cidere lienem.

Sed quod omnibus videtur magis condu-cere ad lienis duritiem prorſus t[illegible]endam eſt vinum chalybeatum, tum etiam con[illegible]io chalybeata, quibus vti conſueuimus feliciter poſt purgationem factam. Componitur au-tem vinum chalybeatum, vt eſt apud A[illegible]um libro 10. capite 2. dupliciter. Primus modus eſt mitior, quando accipitur chalybs, & igni-tus in vino mero ter vel quater mergitur. hu-ius vini deinde accipiuntur 4. vel 5. vnciæ: So-leo ego etiam pro cotidiano potu hoc vten-dum concedere. Sed notandum ſi æger fe-bricitet, temperandum eſſe vinum aqua, aut loco vini accipiendam aquam, aut poſcam.

Vinũ chalybeatum.

Alius modus efficacior eſt, quando acci-pitur ℔. j ſtomomatis in puluerē redacti, & in aceto immergitur, vbi eſt demerſum di-ligenter manibus teritur, atque etiam per di[illegible]m & noctem in aceto ſeruatur. poſt exco-latur, & vbi ſeparatum e[illegible] ab aceto, exten-ditur ſuper pannum lineum, & ſuper[illegible]un-ditur ℥ [illegible]. ß. pulu. caryoph. & cinamomi, & v-bi exſiccatum e[illegible] ſtomoma, acci[illegible]untur. ℔. viij. vini albi & generoſi, deinde commi[illegible]tur ſtomo.

ſtomoma[illegible] in [illegible] ula, Si tepus ſit æſtiuum, [illegible] hæc agitatio [illegible] in die,& noctu [illegible] recond[illegible] autem hyems,die & no[illegible] continetur in ſtuffa fornaria,atque bis,ter,quater in die conquaſſatur, ſic fit per decem dies, quibus tranſactis facta eſt commixtio,cuius vini accipiatur ℥.iiij.vel v.ſummo mane, & calide, & vbi acceptæ ſunt exerceatur corpus per tres horas, poſt quas aluus incipit eiicere feces nigras & melancholicas. Datur autem hoc vinum dum totum bibatur:quod ſi hæc quantitas malum non tollat, poteſt etiam repeti alia doſi ſimilis vini.

Modus confectionis eſt, etiam ſi non expreſſe ſaltem implicite apud Aetium, hoc modo:

Formula praſcriben. da chalybem in corpore frigido.

℞. *Limatura chalybis aceto preparata* ℔.ß.
Cinamom ſubt.puluer.
Ceterach pulu.an.℥.ij.
Mellu deſpumati ℔.v. *Ponantur omnia ad cinerem,vſqueque perfecta fiat miſtura.*

Vſus autem huius eſt ab ℥.ß.ad ℥.j.ſumatur mane, & corpus exerceatur vt dictum eſt de vino.

Sed notate hunc vſum po[illegible] conuenire in corpore,quod ſit frigidæ [illegible]ræ,in corpore autem calidę temp[illegible] alio modo conficere hanc conf[illegible]:

In corpore calido.

℞. *Pradicta limatura.* ℥.iiij.
Pulu.ceterach.
Sem.rumicu acuti.
*Hedicſari pulu.ſubtil.an.*ʒ.j.
Sach.roſ.℔.v.M. *capiatur ad* ʒ.j *vel* ʒ.ij.*pro viribus ſumentu.*

Scribit Aetius hunc confectionis modum conuenire potius agreſtibus, quam vrbanis: ſed forſan modus Aetii conuenit agreſtibus, quia ipſe capit ſquamam æris, hoc eſt, illud quod volitat in fornacibus dum æs conficitur: [illegible]os vero cũ ipſius ſtomomatis limaturam acci[illegible]amus, [illegible]t medicamentum mitius quam [illegible]ud A[illegible].

Qua facultate ſtomomatis tumorem lienis auferat.

Qua por[illegible]o facultate hoc medicamentum adeo eff[illegible] iter tumores lienis diſſoluat,non latus conſtat. Aetius [illegible] it ſimpliciter,conſumere lienem f[illegible]ultat[illegible] omomatis, & propterea v[illegible] eſſe [illegible] quæ conſeruent, ne a ventriculo co[illegible] Sed puto conſumere hunc tumorem [illegible], cum [illegible] du[illegible] & [illegible] cum in ter[illegible] hæc eſt ſ[illegible] ſtantiæ [illegible], ita vt [illegible] atem ſuam, d[illegible] d viſc[illegible] m propter [illegible] pterea [illegible] s, & [illegible] s, ibi [illegible] t, & [illegible] uat [illegible] hac ratione [illegible] & [illegible] dit o[illegible] s & o[illegible] tes.

S[illegible] a flatu it, [illegible] his [illegible] utien[illegible] & v[illegible] s a[illegible] cenicu[illegible] cin[illegible] optim[illegible] m [illegible] & [illegible] exercendum [illegible]

corpus,quantum fieri poteſt [illegible] uanda eſt,& tandem omnia agenda,quæ [illegible] ſunt flatus diſcutere.

Hoc victu inſtituto medicamenta [illegible] gantia ſunt adhibenda, vt ſcilicet humores, à quibus flatus fiunt,expurgentur, quibus expurgatis deinde veniendum eſt ad ea medicamenta,quæ intrinſecus & extrinſecus conſueuerunt flatus diſſipare. Circa quæ notandum, quod monuit Gal. 13. meth. Priscian.& Serap.in duritie,quæ fit à flatu,cõuenire magis adſtringẽtia, quam in duritie facta ab humoribus, quoniam cum adſtringentia repellendo materiam agant, & materia flatulenta tã magis eſt in motu, propterea fit,vt eã medicamenta repellant, quod non contingit in materia humoroſa. Intus ergo hoc medicamentum vtile eſt:

℞. *Aceti.*
*Aniſi an.*ʒ.j.ß.
Piperis albi.
Pyrethri an. ʒ.j.
Sem.rutæ.
Nigella an.℈.ij. *Terantur, & aceto diſſoluantur, deinde exſiccentur, poſtea iterum piſtentur, & cum ſacch.albo ſ.ſecundum artem rotule,* quarum capiatur ʒ.j.vel ʒ.ij. ſingulo mane cum vino, ſi ſit ſine febre, vel cum aliquo brodio, ſi ſit cum febre.

Extrinſecus fomenta conueniunt ex ol.agni caſti, rutæ, fœniculi, corticibus capparum, tamariſci, meliloti, baccis lauri, quæ omnia aqua & aceto bulliant. Deinde fiat fomentatio, poſt quam inungatur regio lienis hoc linimento:

℞. *Ol. rutacei.*
Coſtini.
Cappar. an.℥.ij.
Sem.aniſi.
Fænic.ſubt. pulu.an. ℥.ij.
*Pulu.ceterach.*ʒ.j.ß.
Cera parum, M.& f.linimentum.

Optimum quoq; eſt hoc emplaſtrum:

℞. *Fol.mentbaſtri.*
Ruta.
Meliloti an.℥.j.
Nitri.
*Salu gemma an.*ʒ.ij.
Ammoniaci in vino opt. diſſol.℥.j.*Miſce, & extendantur ſuper corium.*

CAPVT XXIII.

De Ictero.

POſt affectus iecoris & lienis Hippocrates & alii tractare conſueuerũt de ictero. Puto au[illegible] omnes impulſos ea ratione, quoniam ictérus eſt morbus ex [illegible] o lienis & iecoris factus. Inuenio enim apud ſcriptores, duplicem eſſe ictérum, vnum nigrum ſeu viridem, alte-

Nomen. ... flauum ſeu citrinum. Primus vocatur à Paulo & omnibus icterus niger, Latini & Arabes icteritiam nigram ſeu viridem dixerunt. Hanc ſpeciem icteri aut non nouit Celſus, aut ſaltem neglexit. Secunda ſpecies multa habet nomina. A Græcis ſimpliciter dicitur icterus, ab ictide animali quadrupede quod dicitur viuerra, quod animal habet oculos luteos, vel ab ictera aue, q̃ dicitur Plut. 5. ſympt. χαραδριός, latine Galbula: ſcribunt enim hanc auem ſi aſpiciat aliquem laborantem ictero, trahere in ſe totum illud virus, atque ipſam perire, & ægrum liberari. Dicitur etiam morbus regius, quia curatur delitiis & modo regio: alii appellant Arquatũ ab arcus ſeu iridis calore. Marcellus Scribonius Auriginẽ nominat, eo quod laborantes hoc morbo calorem aureum habent.

Definitio. Affectus hic eſt effuſio flauæ vel atræ bilis per corpus totum: vel vt Auic. morbus regius eſt alteratio fœda caloris naturalis totius corporis, ab humore ſparſo, ſine putrefactione & inæqualitate. Dicitur alteratio fœda, ad differentiam cachexias & hydropis, in quibus affectib. alteratur color, qui nõ eſt adeo turpis vt in ictero. Dicitur totius corporis, ad differentiam vitiliginis, in qua tametſi calor corporis permutatur, non tamen permutatur ſecundum totum, ſed ſecundum partem. Dicitur etiam ſine putrefactione, ad differẽtiam coloris qui permutatur in febribus, febricitantes enim colorem habent permutatum, ſed ea commutatio oritur ex humorum putrefactione, ideo non poteſt recenſeri inter icteri ſpecies. Dicitur ſine inæqualitate, ad differentiam eryſipelatis, quodquidem etſi permutat corporis colorem, id tamen non facit ſine aſperitate & inæqualitate.

Ex quibus patet, hunc affectum eſſe ſymptoma in genere accidentium mutatorum, mutatur enim color, qui eſt accidens corporis humani.

Morbi vero, à quibus dependent hęc ſymptomata, ſunt morbi in mala compoſitione, & mala temperie.

Locus affectus. Locus affectus conſiderari poteſt ſecundũ ſymptoma, vel ſecundum morbum: ſecundũ ſymptoma eſt cutis, in ea enim apparet color mutatus: ſecundũ morbũ aũt loci affecti plures ſunt, & iecur & totũ corpus & alia multa.

Circa hæc tria problemata ſunt notanda. 1. cur nunquam fiat icteritia, neq; à ſanguine, neque à pituita, ſed ſolum à flaua bile & melancholia, nam nulla videtur ratio, ꝓpter quam debeat potius fieri à bile, q̃ ab aliis humorib. 2. cur in icteritia mutetur color totius corporis, ẽt oculorũ, neq; tamen mutetur color pilorũ. 3. cur cum bilis ſit humor erodens, tamẽ in icteritia tota cutis, etſi infecta ſit humore bilioſo, appareat ſine omni vlceratione.

Pro primi problematis ſolutione ſciendũ, verum characterem morbi regii eſſe bilis effuſionem & expulſionem, non quod in venis non remaneat bilis, ſed quoniam ſtimulat facultatem expultricem, vel ob ſui qualitatem, vel ob copiam, ſtimulata facultas expulſiua fundit & expellit totam bilem. Iam vero ſanguis propter duas cauſas non poteſt effundi extra venas, vt expellitur extra venas bilis flaua & atra in icteritia, quoniam ſanguis, quouſque eſt ſub forma ſanguinis, etiamſi in magna copia augeatur, nunquam tamen ſtimulat neq; excitat facultatem expulſiuam ad ſui effuſionem. *Cur neq; à ſanguine, neque à pituita fiat icterus.*

Altera ratio, quia ſanguis, quamdiu in venis eſt, ſemper facultate loci ſui conſeruatur, vbi eſt extra proprium locum, ſtatim amittit propriam formam, & ideo ſtatim corrumpitur, ita vt ſi quandoque effundatur ad cutim ſanguis, ſtatim corrumpitur, & ob id non poteſt facere icterum.

Haud aliter dicendum de pituita, ſc. quod propter tres cauſas non poteſt facere icteritiam. 1. quoniam eſt humor craſſus & viſcidus, & ob id iners & piger, nec facile moueri poteſt, quia icteritia fit per ſubitaneam expulſionem, hinc fit, vt à pituita effici nõ poſſit. 2 quoniam dato, quod pituita eſſet mobilis, & facilis ad expulſionem, tamen neq; ſui copia, neque qualitate excitat virtutem expultricem: non ſui qualitatem, quoniã pituita blanda eſt; nec etiam quantitate, quoniam cum ſit humor crudus, neque inutilis naturæ operibus, iure etiam non poteſt naturam ſtimulare & irritare. 3. quoniam etſi pituita expellatur ad cutim, tamen non poteſt colorem cutis ita mutare, vt multam varietatem faciat, quoniam pituitæ color parum videtur differre à carnis & cutis colore.

Sed contra hanc rationem poſtremam obiiciet quis dupliciter. 1. quod in Leucophlegmata immutatus eſt color corporis, & hic morbus fit à ſanguine pituitoſo, vnde videtur etiã à pituita mutari color. 2. Quod Hipp. quatuor fecit icteri ſpecies, idque etiam feciſſe medicos Cnidios, teſtatur Gal. 1. de acut. 8. inter quas ſpecies eſt icterus factus à pituita, vt videatur extra propoſitum à nobis quęſitum eſſe, an fiat à pituita.

Reſpondeo ad primam, In Leucophlegmatia fieri mutationem coloris, ſed non ꝓpter expulſionem pituitæ, ſed quia cum vitiata ſit tertia coctio, quæ fit in omnib. membris, loco nutrimenti optimi generatur caro pituitoſa & craſſa, quæ inducit eum colorem; in icteritia ſecus deberet eſſe, deberet enim fieri expulſio pituitę exiſtentis in venis, quod ſi fieret, plane non mutaretur color.

De Hip. autem fateor eum feciſſe ſpeciem icteri à pituita, ſed hic non erit verus icterus de quo loquitur Hippoc. ſed ſpecies quædam Leucophlegmatiæ.

Ad

Cur pilorũ color non mutetur in icteros.

Ad ſecundum problema reſpondeo, capillos fieri ex excremento tertiæ coctionis, vnde in vitiligine, cum tertia coctio ſit vitiata, cõſequenter mutatur color pilorum, in ictéritia cum nullum adſit vitium in hac coctione, ſed ſolum ſi quod adeſt, in ſecunda eſt, cumq; fiat ſubitanca humorum expulſio, non poſſunt pili generari ex humore huiuſmodi, & propterea fit quoque, vt non poſſit calor eorum permutari.

Obiicitur, cur in homine ſolo mutetur color totius corporis in morbo regio, in brutis vero nulla ſit eius mutatio. Vegetius enim libro tertio, de med. mulorum, proponens ſigna quibus cognoſcitur equos laborare morbo regio, ſolum proponit ſigna ab oculis, de reliquo corpore nihil dicit, quia non mutatur color. Dico hoc eſſe, quoniam cutis hominis eſt raræ texturæ, neque adeo denſæ aut craſſæ ſubſtantiæ, vt cutis brutorum, propter quod fit quoq; vt cutis hominis facile alteretur, & cutis belluarum alterari non poſſit, id quod ſcribit Ariſt. 2. de gen. anim. 5. c. cutim noſtram facile alterari, propter ſui tenuitatem & mollitiem.

Cur bilis in ictero non exulcerat.

Pro reſolutione tertii, nullam apparere rationem in ictéritia dico, quia bilis ſua natura non ſolet admodum corrodere, niſi ſit putrefacta, & niſi a feruore acquiſiuerit maiorem ac[illegible]moniam, idem etiam contingit quod in folliculo bilis, qui cum perpetuo plenus ſit hoc humore, tamen nunquam corroditur: quamquam Alex. 1. probl. 40. tribuit hoc naturæ pro[illegible]identiæ, quæ pro conſeruatione animalis efficit, vt veſicula illa ab hoc humore non corrodatur.

E[illegible]t autem alia ratio, quod bilis non ſolum non eſt putrefacta, neque aeris reddita in morbo regio, ſed etiam eſt mitigata, quia quemadmodum ſi accipiamus aquam calidã, & effundamus illam, frigeſcit: ſimili modo effuſa bilis, per totum corpus, ſuam caliditatem valde remittit, & proinde incipit eſt ad corrodendum.

Cauſæ.

Cauſæ morbi regii à Gal. & Auic. ſunt inordinate nobis relatæ, quare vt eas ordine habeatis, ab eſſentia ipſius morbi adinueniendæ ſunt omnes cauſæ. Eſt a. eſſentia icteri, mutatio coloris, propter bilis effuſionem: quare quot erunt cauſæ bilis effuſionis, totidem etiam morbi regii.

Cur diffundatur bilis per corpus.

Diffunditur ergo bilis per corpus, vel quia in copia magna gignitur in ipſis fontib. vel quia à ſanguine nõ optime expurgatur, vel vbi expurgata eſt à ſanguine, fertur & d[illegible]funditur per corpus, & facit icterum, vel quia ſanguis in cutis ſuperficie corrumpitur in [illegible]lem.

Generatio bilis copioſa vnde.

G[illegible]neratur copioſa bilis in ſuis fontibus, vel vitio naturæ, ſic enim vina generoſa, allia, cepæ, omnia dulcia, aromata, debentur facere icterum, quoniam ex ipſis copioſa fit bilis, vel ſit vitio temperaturę iecoris: cum enim in ſolo iecore fiat bilis, non autem in ventriculo aut alibi, vbi hæc temperies iecoris calidior eſt, maximam producit bilis copiam: vel fit copioſa propter venena, vt Gal. 5. de loc. aff[illegible]. refert, ſe vidiſſe ictericum factum ex mo[illegible]u viperæ. Nicander dicit leporis marini morſum ictéritiam facere. Hiſtoria eſt apud Auenz. libr. 1. c. 13. de Aizer filio Philati, qui ob venenum acceptum ictéritius factus eſt, & ab ipſo curatus. Sic etiam aer calidus & ſiccus facit ictéritiam, quoniam bilẽ multiplicat. Eſt enim Hip. lib. 1. epid. com. 3. & in lib. de aff. inter. morbum regium quandoq; vagari, & ex aeris proprietate abundare.

Cur non expurgetur bilis à ſanguine.

Non expurgatur bilis à ſanguine, vel vitio facultatis attrahentis folliculi bilis, vel vitio facultatis expulſiuæ: cum enim a natura conſtitutus ſit folliculus, partim vt attrahat bilẽ à iecore, & depuret ſanguinem, partim vt eam expellat ad inteſtina, quotieſcunque aut neutrum facit, aut ſaltem non alterutrum, [illegible]ctéritiam inducit. Vel non pur[illegible]atur b[illegible] quia viæ ſunt impeditæ aut natur[illegible] qu[illegible] anguſtia, illi à natura ſemper ſolent [illegible] rici; aut impediũtur viæ, quia comp[illegible]u[illegible], quod fit aut ſcirrho, aut inflammati[illegible] callo, vt ſcribit Auenz. contingere. [illegible] quodam obdurata vaſa, illa coarctantur [illegible] impediantur propter obſtructionem: hoc autem fit ab humorib. viſcidis & craſſis: quemadmodum ſæpe contingit: aut à lapillis; obſeruauimus enim in anatome, repertos eſſe lapillos in folliculo bilis, & in vaſis per q̃ fertur bilis, ꝓpter quos exiſtimandum eſt fieri obſtructiones, & ex illis fieri regium morbũ. Aut impediuntur viæ propter adſtrictionem, adſtringuntur autem à cibis & à potibus, aut aquis aluminoſis: cibis, vt meſpilis, ſorbis, vino acerbo: hæc enim omnia adſtringunt vias, ꝓpter quod eum non expurgatur bilis à ſanguine fit morbus regius.

Cur bilis feratur per totum corpus.

Bilis expurgata à ſanguine fertur per totum corpus. 1. vi facultatis expultricis, hæc autem concitatur ad expellendum humorem bilioſum: aut vi morbi, ſicuti dixit Hip. 2. aph. 22. quod quibus morbus regius apparet in morbis ante ſeptimum diem, malum eſt: aut per criſin, quando ſcilicet natura victo & ſuperato humore, concitatur ad expulſionem ipſius bilis.

Sanguis vero corrumpitur in ſuperficie corporis, propter intemperiem ipſius cutis, quoniam ſcilicet cutis vſqueadeo intemperata & calida eſt, vt ſanguinem in ipſa diſperſum corrumpat totum, & in bilem conuertat.

Sunt præter has cauſas etiam animi paſſiones, vt mœror, ira, quæ ad facultatis expultricis vitium, vel ad intempe[illegible]iem iecoris poſſunt reduci.

Hæc

Hæc methodus cauſſarum non ſolum in ictéritia facta à flaua bila, verumetiam in bile nigra locum habet, quæ omnes ſpecies icteri modo ſunt maiores, modo minores, & pro ſui natura nunc morbum faciunt contumaciorem, nunc leuiorem.

Signa. Cognoſcuntur omnes ſpecies icteritiæ vniuerſalibus notis. 1. colore, quoniam totius corporis calor flauus eſt & luteus, vel niger & viridis, maxime autem apparet in albo oculorum: apparet etiam in palmis manuum, atque in pedibus, adeſt pruritus, ſapor amarus in ore, propter quem ſaporem omnia quæ guſtantur, ſolent apparere amare Eſt & aliud ſignum, quod interdum contingit, vt laborantes morbo arquato, quæcunq; vident iudicent eſſe flaua: cuius rationem explicuit Galenus primo de ſympt. cauſ. 2. quod quotieſcunque cornea oculorum tunica infecta eſt bile, ſemper quæ videntur apparent eſſe flaua: ſed hoc à nemine proditum inuenio inter ſigna nec id dicit Auic. 3. tertii tr. 4. ca. 1. imò nec experientia probatur, cum ipſe innumeras icteritias curauerim, in quibus nunquam hoc ſymptoma apparuit.

Adhæc ſemper ſolent laborare alui ſtipticitate, & feces quæ exeunt, ſolent eſſe albæ, quia cum non pertingat ad inteſtina flaua bilis, remanent decolorata excrementa, vrina etiam vt Celſus dicit craſſa & crocea eſt, interdum nigra & viridis, ita vt ſi charta immergatur, ſtatim fiat coloris citrini. Adhæc pulſus tardus & durus eſt, grauedo & pigrities totius corporis, ſitis inappetentia.

Nigri icteris ſigna. In nigra autem icteritia nigræ ſunt, durities apparet ſæpe in parte ſiniſtra, color niger aut ſubuiridis, qui apparet ſub venis in lingua. Quod ſi à iecoris vitio fiat malum, cognoſcemus ex ſignis relatis in inflammatione & obſtructione iecoris: nam ſi fiat ab inflammatione, habemus ſigna inflammationis: ſi à ſcirrho lienis aut iecoris, talia quoq; ſigna adſunt: pari modo ſi fiat ab obſtructionibus, ſigna obſtructionis: ſi à folliculo bilis, cognoſcemus, quoniam tunc excrementa conſueuerunt eſſe alba, vrinæ flauæ, grauitas in parte dextra hypochondriorum. Et ſi à totius corporis vitio fiat propter ſanguinem corruptū, in eo caſu vrinæ parum mutatæ ſunt, ſimiliter & excrementa alui: ſicuti etiam ſi vi morbi fiat, cognoſcemus quia aderit febris, & propter eius magnitudinē, aut propter aliud vitium euidēs, ma'ū apparet factum. Sic quoq; ſi fiat vitio lienis, in ſiniſtro hypochondrio habentur ſigna tumoris vel obſtructionis. & vt dixit Aetius, percipitur ſemper tenſio in regione ſiniſtra, vrinæ nigræ, cruditatibus & flatibus abundant, non appetunt, nec dormiunt, itē ſigna habet omnia quæ morbos melancholicos comitantur.

Prognoſt. Inter ſpecies icteri inquit Aetius libro decimo cap. 7. illa deterior eſt, quæ fit ab atra bile, quàm ea quæ à flaua, tùm quia humor maxime inimicus eſt naturæ, tum quia ſua viſciditate & craſſitie contumax & rebellis eſt medicamentis.

Eſt tamen hac in re id notandum, quod vbi icterus niger aut flauus fit ſine vlla viſceris calefactione, ſine periculo eſt, vbi verò copulatus eſt alicui inflammationi, non modo non expers eſt periculi, verumetiam in hydropem deſinit. Diocles dicit, ſi morbus regius ſuperueniat febri, liberari ab ea, ſin autem febris ſuperueniat morbo regio, malum eſſe. Auenzoar autem hanc ſententiam haud admodum probauit, quaſi verum non ſit febrem lenari à morbo regio, niſi id appareat ſtatim.

Sunt nonnulla hac in re Hippocratis oracula notanda, quarum primum eſt 5. aph. vlt. Qui tenentur morbo regio non fieri ventoſos: contra quam ſententiam duo ſunt experimenta, 1 poſt morbos regios fieri dolores colicos à flatu, 2. poſt morbos regios fieri tympanitin quæ fit à flatu: quare non videtur Hippocratis ſententia vera.

Quomodo icterici non fiant ventoſi. Dicò ventoſos apud Hippocratem non quoſcunque ſignificare, ſed eos ſolum, qui flatus per ructum emittunt: nam fiunt flatus iſti, quoniam pituita colligitur in ventriculo, iſti autem procul dubio non poſſunt laborare & pituita & bile, quandoquidem vbi bilis eſt in ventriculo, non generatur pituita, imò verò etiam biliosi conficiunt carnes bubul.s.

Alia Hippocratis ſententia eſt in coac. Fatuitatem & mentis commotionem in morbo regio eſſe lethalem: ratio, quia vbi in morbo regio mens perturbatur, indicium clariſſimum eſt, iam bilem caput infeſtare: vbi autem bilis caput infeſtat, res eſt magnò cum periculo.

An ictero febris ſuperueniens lethalis. Tertia Hippocratis ſententia eſt quarto aph. 64. Quibuſcunque in febribus fit morbus regius ante ſeptimam diem, malum & lethale eſt, vt bonum ſi fiat morbus regius poſt ſeptimam diem, aut 9. 11. aut 14. Aduerſus quam ſententiam videntur eſſe & aliæ Hippocratis ſententiæ, & aliorum ſcriptorum. Scribit enim Hippocrates quarto de vſu reſp. in febribus biliosis morbum regium ante diem ſeptimam ſoluere febrim: quæ ſententia videtur contraria ſuperiori. Accedit & auctoritas Plinii lib. 26. cap. 11. quo in loco citans hanc ſententiam, dicit nequaquam verum eſſe quod morbus regius quinta die apparens ſit malus, quia multi ſeruati ſunt hac deſperatione. Et præter hæc Auenzoar dicit libro primo tr. 13. capite vlt. morbum regium ante ſeptimam diem malum eſſe, improban-

dum eſt: antiquos verò hoc dixiſſe, quod ſtatuerent hunc affectum non poſſe per criſin fieri, ſcilicet quia humor bilioſus cum ſit ſubtilis & acer, ſtimulat cito naturam ad ſui expulſionem, ita vt auctoritate Hippocratis, Plinii & Auenzoaris non videatur verum eſſe, morbum regium in febribus ante ſeptimam eſſe malum. Auerrhoes qui hanc vidit difficultatem 4. collect. 43. vt tueretur Hippocratem dixit, id quod Hippoc. ſcripſit, verum eſſe, forſan in regionibus; ſc. in Græcia, falſum autem eſſe in Perſia atque in regionibus calidioribus.

Ego verò dico, veram eſſe ſententiam Hippoc. ſcilicet morbum regium ante diem ſeptimam malum eſſe, quia omnis motus, qui fit à naturæ vi, & vt dicunt, ſymptomaticè, malus eſt; ille motus quinta die ſymptomaticus eſt, non eſt criticus: ergo neceſſario eſt malus. Non eſſe autem criticum, docuit Galen. 4. aphoriſm. 62. ſcil. humorem bilioſum nequaquam, vbi febres facit continuas in primis diebus coqui, ita vt iure dici poſſit, motum bilis factum primis diebus, non eſſe criticum.

Quid igitur dicemus ad auctoritatẽ Hipp. vbi dicit, non tantum malum eſſe, ſed etiam lethalem? Dico ſi inſpiciamus eum locũ, attigit Hippo. morbum regium & ſingultum, quia vbi fit ſingultus in morbo regio, ſemper moriuntur, quia ſignum eſt humorem bilioſum valde turbare & dilacerare vẽtriculum. Ad auctoritatem 4. de acutis dicendum, id quod Galenus habet, eiuſmodi ſententiam falſam eſſe.

Curatio hæc erit duplex, prout duplex eſt ſpecies icteri: In vtriſque curandis neceſſarium eſt, vt ante cætera videamus, an malum ortum duxerit à motu critico, an ab alio, quoniam ſi per criſin factus ſit ille morbus, nihil aliud agendum, niſi vt diſſoluantur illi humores, qui inficiunt cutem. Ad quod agendum remedium eſt præſtantiſſimum à Galeno propoſitum, 9. de med. loc. 1. ſcilicet balneum aquæ dulcis. Ego autem non ſolum vti ſoleo ſimplici balneo, verumetiam incoquere chamæm. & aneth. rtot & aqua ex hordeo cum vino, decocto lupinorum: hæc enim omnia abſtergunt & emendant omnes corporis maculas.

Balneum contra omnes corporis maculas.

Sin autem non ſit factus morbus per criſin, videndum, an ortum duxerit, & foueatur à cauſſa interna & externa. Si à cauſſa externa, ſtatim illa auferenda eſt. Exempli gratia: ſi ortus ſit à morſu animalis venenoſi, vel ex veneno accepto, ſtudendum eſt cum Alexipharmaco venenum illud è corpore tollere, vt Galenus ſe feciſſe ſcribit 5. de loc. affect. Simili modo ſi morbus ortus ſit ex vſu rerum dulcium, vt mellis, quemadmodum fit interdum, facilem eſſe curationem Auenzoar dicit. Iuxta Paulum enim curatur hic morbus ſolum cibis humectantibus & refrigerantibus, vt piſcibus, aquæ potu, decoctionibus herbarum frigidarum, ptiſana hordei & ſimilibus cibis, qui refrigerant & humectant. Si ſit morbus vel à iecore, vel à bilis folliculo, cum id fiat plerunq; viis & meatibus horum viſcerum occluſis ſiue obſtructis, duo ſunt in curatione ſcopi vniuerſales, primus, vt illæ obſtructiones liberentur, ſecũdus, vt fœdus ille color & illa turpitudo deleatur, nam vt iure dicit Celſus, vbi cauſſa ipſius mali eſt ſũblata, facile poteſt illa turpitudo & color deleri.

Curatio icteri flaui facti vitio iecoris.

In ictero itaque flauo facto vitio iecoris, vel folliculi bilis, videndum eſt, an hic morbus coniunctus ſit cum iecoris inflammatione, aut ſine hac. Si ſit coniunctus, curandus eſt, vt dixi, curandum eſſe inflammationem iecoris, & ideo non eſt, quod de hoc quicquã loquamur.

Si ſit ſine inflãmatione, tribus illis inſtrumentis curandus eſt. Primo pro diæta vtendum victu, quo diximus vtendum eſſe in obſtructione iecoris. Cælius Aurelian. dicit cõferre, ſi calidus aer mutetur in calidiorem, geſtationes & deambulationes, & natationes varias, præſertim ſolares, aſſiduum vomitum, & ſimilia.

Diæta.

Sed de vſu Veneris videtur in hoc morbo eſſe aliqua cõtrouerſia. Titus ſectator Aſclepiadis, vt eſt apud Cælium Aurelium, laudat vſum Veneris. Præterea aliqui fuerunt ex veteribus, qui dixerunt referre, vt qui laborant hoc morbo, ſemper intueantur aurum aut picturas aureas, aut indumenta aurum repræſentantia.

An Venus conferat ictero.

Ducti autẽ ſunt hac ratione, vt puto, quod propter ſimilitudinem color corporis traheretur ad externa. Huius ſententiæ videtur quoq; fuiſſe Auic. qui in omnibus ſuis ſcriptis multum tribuit imaginationi.

Verumtamen Cælius Aurel. aduerſus hos rationibus eſt inuectus, & primo aduerſus Titiũ, eo quod vſus Veneris neruis & viribus corporis maxime eſt inimicus. Iam verò in omni morbo ſunt conſeruandæ vires, quare remouenda ſunt quæcunque vires poſſunt lædere.

Aduerſus alios inuehitur duabus rationibus, prima, falſum eſſe, quod vel aurum, vel indumenta poſſint attrahere colorem, quoniam potius deberet corpus attrahere: quia corpora viuentia & animata, cum ſint calida, trahẽdi facultate pollent, corpora autem inanima minime trahere poſſunt. Alia ratio eſt, in hoc morbo maximè eſſe ſtudendum, vt ægri læto animo ſint, propterea dixi, hunc morbũ vocatum regiũ, quoniã curatur iucũ-

dita:e

ditate. Si ig[illegible] deſinendi ſunt ægri læto animo, tollendá omnia ab ipſis, quæ ſuggerunt memoriam mali, vt ſunt aurum eiuſque formæ: ſunt itaq; hæc omnino fugienda.

Debent cibus & potus ex.euuantes eſſe, incidentes & aperientes, propter quod iure commendatur, vt ſemper incoquantur aſparagi, vel ciceres rubei, vel radices petroſelini, ſerpilli, fœniculi, dauci, & omnium aliorum, quæ poſſunt aperire & incidere. Non eſt tamen id ignorandum, quod eſt apud Aetiũ & Rabbi Moyſ. 2. aphoriſm. quo loco ſcribit, carnem vaccinam aceto coctam à proprietate in hoc morbo conferre, qui ſimiliter laudauit carnes ſylueſtres potius quam domeſticas, vt aſſatas quã elixas. Libro ſeptimo epid. habetur, regio morbo correptis prodeſſe laborare, ſudare, panem edere, non multum bibere, lauare caput inulſa calida, vel potius tepida, vinum album bibere, non multo ſomno vti.

Pro potu igitur conueni: vinum tenue, album, ſubtile, vel loco vini decoctũ cicerum rubeorum.

Victu inſtituto Galenus in libro de cura icteri duo maximè laudat, venæ ſectionem, & purgationem. Et notat circa illum librum de cura icteri, eum repoſitum eſſe inter ſpurios, veruntamen ſæpe citatur ab Arabibus, tanquam Galeni liber, imò plenus eſt multis Galeni medicamentis. Et ego ſum ſententiæ huius, ſi ille liber non ſit Galeni, eſſe Ruffi.

Vena ſectio. Eſt itaque vtendum venæ ſectione, prius lenita aluo.

Sed obiicitur, quam medicationem habeamus mittendi ſanguinis, cum ſit mera cacochymia abundantia bilis. Dico non mitti ſanguinem propter humorẽ effuſum per cutim, ſed propter obſtructiones, & aliam plenitudinem, quæ eſt in venis vel iecore, quanquam illa plenitudo non ſit exquiſita.

Locus mittendi ſanguinis eſt vena interna cubiti dextri. Laudauit etiam Archigenes venæ ſectionem ſub lingua, ſi illa non proſit: quæ ſententia comprobata eſt ab Auicenna, cap. 3 de cura icteri. Poterimus etiam vbi poſtuláte venæ internæ ſectionem adminiſtrare. Si non poſſit fieri venæ ſectio, ſunt vicariæ eius cucurbitulæ, quas commendat mirifice auctor libra de cura icteri.

Præparatio. Secta vena præparandi ſunt humores cuſcuta, cichorio, capill. ven. erythrodano, trifolio, ſcariola. Poterimus autem ſic præparare:

℞ *Rad. erythrodani ʒ.iij.*
Fol. ſcariole.
Trifolii.
Capill. Ven.
Cichorii an. M. ß. f. decoct. ſ.a.
Deinde ℞ *d. d ʒ.iiij.*
Oxym. ſimpl.
Syr. de eupat.
De cichor. an. ʒ ß. M. & f. potus.

Vbi ſunt præparati humores, expurgandi prima vice hoc medicamento: *Purgatio potu.*

℞ *Cicerum rubeorum.*
Fol. cuſcute.
Scariole an. P. ß.
Myrobal. citrin. ʒ.j. ß.
Paſſular. ʒ.j. ß. f. decoct. ſ.a.
Deinde ℞ *d. d. ʒ.iiij.*
Rhab. elect. ℈.iiij.
Spice gr. iiij. infundantur ſ.a. omnia.
Deinde facta diligenti expreſſione adde:
Diaphenici ʒ. ij ß.
Syr. roſ. ſolut. ʒ. ij ß. M. f. potus.

Quod ſi placuerit potius vti bolo, poterimus hoc modo parare: *Potus.*

℞ *Fl. caßia ʒ.j.*
Diaphenici ʒ.ij. ß.
Trochiſc. de Rhab ʒ j. ß. M. f. bolus.

In ſecunda purgatione, quia non poteſt morbus vnica purgatione curari, debemus ſemper attendere ad ea, quæ magis attenuãt, propterea præparandis humoribus hic ſyr. erit accommodatus: *Secunda humorum præparatio.*

℞ *Rad. erythrod.*
Aſparag.
Apii an. ʒ.iij.
Cicer. rubeorum P. ß.
Fol. Cetera. h.
Agrimonie an. P. j. f. decoct. ſ.a.
Deinde ℞ *d. d ʒ.iiij.*
Syr de cichor. compoſ.
Syr. de quinque rad.
Oxym comp. an. ʒ. ß. M. f. potus.

Et aduertite, vt poſſit facilior ſuccedere purgatio, optimum eſſe, vt in hac ſecunda purgatione ſemper ante ſyrup. offerantur aliqui trochiſci, qui poſſint aperire, vt ſunt iſti:

℞ *Trochiſc. de abſinth.*
Eupat.
Cappar. an. ʒ.ij.
Fol. cuſcuta.
Eupatorii.
Erythrod. ſubt. pulu. an ℈ j. M. omnia ſ. a. cum aqua eupatorii f. rotule, que ſingule pendeant ʒ j.

Vbi venæ ſic erunt apertæ, ſecundo etiam humores præparati erunt expurgandi, vt: *Secunda purgatio.*

℞ *Fol. ſenna.*
Epithymi an. ʒ j.
Myrob. citrin. ℈.iiij.
Paſſular. ʒ. ß. f. decoct. ſ.a.
Deinde ℞ *d. d. ʒ iiij.*
Rhabar. electi infuſi & expreſſi ſ.a. ℈.iiij.
Elect. roſ. Meſ ʒ.iij.
Mellis roſ. ſolut ʒ.ij. M f. potio.

Eſt vero dubitatione dignum, an in curatione icteri conueniant remedia generoſa? *An conueniant remedia generoſa.*

Ex vna parte Cælius Aurelianus indicauit vſum omnium medicamentorum, quæ vehementer purgant, ſiue per vrinam, ſiue per aluum, nocere, eò quod ſitim inferant, appetitum diſſoluãt, propter quod & aloen & coloc ynthidem, & diagridium vehementer damnat.

Ex altera parte eſt Hippocrates libro de intern. affect. vtitur enim canharidibus, grano cnidio, & aliis medicamentis, quæ vehementer purgant. Rhaſes & Auicenna in curando ictero vtuntur medicamentis validis, imò Aetius ex Ruffo comparans venæ ſectionem & purgationem, ſtatuit, anteferendam eſſe purgationẽ venæ ſectioni, eo quod in hoc morbo eſt potius caeochymia, quam ſanguinis plenitudo. Hæc etiam fuit ſententia auctoris de cura icteri.

Definienda eſt hæc dubitatio, quod icterus vel ſit cum febre, vel ſine febre: ſi ſit cum febre, plane medicamenta vehemẽtia & grauia maxime nocent: & ratio eſt, quia hæc medicamenta grauia ſunt calida, & in corpore febriente augent calorem & febrem, ac propterea maximè nocent. Vbi autem malum eſt ſine febre, tunc impune medicamenta grauia poſſunt adminiſtrari, quo modo intelligenda eſt Hippocratis ſententia, & aliorum ſequacium.

Quomodo turpitudo coloris tollenda.

Vbi purgatum eſt corpus, ſurgit ſcopus ille, vt turpitudo illa coloris prorſus tollatur, ſit autem hoc, ſi humores illi, qui ſunt in cute, prorſus tollantur.

Sed dicet aliquis, cur non etiam tollendi ſunt humores praui, qui ſunt in carne: vt huic obiectioni reſponderet Auenzoar, inquit, huiuſmodi humores nunquam ſiſti in carnibus. Et ratio eſt, quia bilis ſua amaritie & acrimonia ſtimulat ita carnes, vt facultas ipſarum expulſiua nitatur expellere ipſos humores ad cutim.

Nec mirandum dicere Auenzoar, ab amarore excitari carnes, cum careant guſtu, quoniam hic fuit Arabum mos, vt per qualitates manifeſtas & ſecundas ſignificent nobis primas, ita vt ſub nomine amaroris voluerint intelligere qualitatem inimicam ipſis carnibus.

Humores itaque à cute ſunt expellendi, expelluntur autem tribus modis, vel potionibus, vel ſternutamentis vel ablutionibus.

Potiones autem euacuant per aluum, aut per ſudorem, aut per vrinam, aut per inſenſibilem tranſpirationem.

Per aluum.

Euacuant autem per aluum multa medicamenta à Galeno & Auicenna propoſita, quorum multa nequaquàm mihi commendantur, vt ſunt illa, in quibus ponitur lepus marinus, arſenicum, & alia, quæ vi venenata pollent. Praxagoras allium cum vino laudat. Ruffus ſulphur cum ouo. Sed ego omnibus aliis medicamẽtis antepono vſum Rhabarb. frequentem, capitur autem Rhabarb. vel in ſubſtantia cum ſacch. roſ. vel in decoct. eupat. ceterach, cichorii, capill. Veneris. Fit enim ex his omnibus decoctum, cui immaceratum Rhabar. offeretur. Habemus etiam ſyr. de cichor. cum rhab. cuius frequens vſus commendatur.

Sed video aliquem dubitaturum, quomodo fieri poſſit, vt medicamenta poſſint humores in cute fixos euacuare beneficio aluiꝫ nam primo videtur hoc rationi repugnare, vt materiam fixam in partibus remotiſſimis poſſit medicamentum potu acceptum per carnes deducere in ima penetralia corporis. Deinde accedit auctoritas Galeni, qui 6. epid. comm. 2. tx 30. ſcribit, fieri non poſſe, vt quæ ſunt in cute, per aluum expurgentur.

Grauiſſima ſanè eſt hæc obiectio, nec quicquam habeo, quod reſpondere magis poſſim, niſi medicamenta, quæ aluum ducũt, nequaquàm ducere humores illos, qui ſunt in cute, ſed ducere illos, qui fouent humores cutis, quibus euacuatis facile à natura poſtmodum è corpore humores pellantur, cùm non habeant internos fomites.

Per ſudorem.

Pro ſudore autem ciẽdo, & pro euacuandis humoribus à cute per ſudorẽ, multa ſunt propoſita à medicis, laudant aliqui confect. anacardinam, ſed propter eius immenſum calorem mihi eſt ſuſpecta, decoctum cheirorum mihi magis placet, decoctum hordei, & decoctum caricarum.

Sed notandum, melius eſſe, vt vbicunque volumus ſudorem prouocare, deducantur ægri in Laconica, atque ibi offerantur medicamenta ſudorifica; ibi enim facilius quã alibi ſudores prouocantur: vel habeatur illud inſtrumentum ſudatorium, quo nunc potiſſimum vtimur Patauii, & copioſiſſime ſudorem prouocat.

Pro vrina prouocanda ſuccus hepaticæ decem diebus cõtinuus potatus mirifice cõfert, ſerum lactis carthamo coagulatum valde cõfert. Item decoctum aſparagorum, apii & ipſius aſparagi, ſicuti etiam aniſum, quod ideo fœculentẽ vrinam reddit, quoniam expurgat per vrinas humores prauos.

Per inſenſibilem tranſpirationem.

Pro inſenſibili tranſpiratione conferunt decoctum ſalſæ, ligni, cui etiam valde auxiliantur inter externa remedia, frictiones factæ nitro, & amygdalis amaris, lupinis, fricata enim cute huiuſmodi medicamentis, inſenſibiliter ſolent euacuari humores bilioſi, qui cutim deturparunt. Sic itaq; euacuantur humores cutanei per potiones.

Per ablutionem.

Euacuantur autem per ablutionem, quãdo corpora demerguntur in aquis diſſipan-

tibus & aperientibus, vt eſt, ſi incoquantur aquis capill. Vener. cham. anetho, polio mont. gentiana, coſto, &c. hæc enim omnia decocta in aquis, atque in his deinde corpora immerſa ſolent exinanire humores cutim obſidentes.

Inunctiones. Poſt vſum aquarum adhibentur etiam inunctiones: ſed notandum, non quælibet vnctionis genera eſſe accommodata, nam ol. amygd. dulc. non admodum in hoc caſu conuenit, quia vis abſterſoria amygdalarum eſt in ſubſtantia terrea, non autem in ſucco: ſuccus enim potius obſtruit, propterea vtimur ol. amygd. poſt balnea, ad continendam humiditatem acquiſitam. Melius itaq; eſt anethini, chamæm. quibus ſi etiam admiſceatur ſal, magnopere conferunt.

Sternutamenta. Sunt vltimo ad euacuandos hos humores ſternutamenta, quæ duorum ſunt generum, alia enim ſunt leuiora, alia grauiora. A leuioribus ſemper eſt inchoandum, quæ vbi non proſunt, accedendum eſt ad grauiora. Inter debilia ſternutamenta eſt anagallidis ſuccus, ſuccus nigellæ, acetum adoratum: inter grauiora eſt ſtrutbiũ cum lacte aſinino vel humano naribus admotum vel infuſum, cyclamini ſuccus cum eodem lacte.

Monet vnum notandum auctor lib. de cura icteri, vt quotieſcunque volumus vti grauioribus ſternutatoriis, ſemper faciamus, vt æger ore contineat aquam, nam hæc medicamenta grauiora ſolent non ſolum in nares ingredi, verumetiam ex foramine communi in palatũ mitti, propterea ne mittatur in has partes, iure mandat auctor illius libri, continendam eſſe aquam in ore.

Suffumigationes. Poſſumus etiam inter hæc medicamenta numerare ſuffumigationes, quæ variæ & diuerſæ componuntur: Sed maxime ab Arabibus commendatæ ſunt, quæ fiunt ex carne vaccina aſſata: aſſatur autem hæc caro, deinde conditur in olla, & fumus illic vultu excipitur; quæ ſit vis huius carnis in depellendo humore, ignoto, niſi ſit occulta quædam facultas. Scio fumum ex corticibus fabarũ conferre, & fumũ ex paleis hordei & lupinis vſtis, & aceto conſperſis: poſtea etiam ſi vultus & oculi lauãtur, ſolent ab hac fœditate liberari. Atq; hæc eſt tota curatio icteri flaui.

Curatio icteri nigri. Curatio icteri nigri eodem modo inſtituenda eſt, quo curationem flaui inſtituimus, ſcil. vt primo inſtituatur victus, mittatur ſanguis, ſi eſt mittendus, præparentur humores, & præparati euacuentur, demum turpitudo cutis tollatur. Medicamenta non recenſebo, eo quod & præparandi ratio & expurgandi eadem eſt, quam docuimus, cum de affectibus lienis tractauimus: recurrẽdum enim ad medicamenta præparantia melancholiam, & præparatam euacuantia.

CAPVT XXIV.

De Hydrope.

Aliud vitium poſt affectus hepatis & liẽnis, præſertim eos, quos hactenus tractauimus, ſolet oriri, vt Aretæus dicit aſpectu iniucũdum, quia affectus varia & diuerſa nomina habet: nam interdum dicitur hydropiſis, interdum hydropa & hydroſis. *Nomina.* Et notate hanc vocem hydrops accipi ab Hipp. pro humore ſeroſo, quemadmodum in lib. de nat. pueri & aliis eius com videre eſt Ariſt. etiam qui in multis ſectatus eſt Hipp. 7. de hiſt. animal. 9. eandem vocem vſurpauit in eadem ſignificatione: Latini aquam intercutem, barbari hydropiſian nominant.

Hoc nomẽ, vt teſtatur Cæl. tertio de morb. chron. 8. acceptum eſt ab ipſo accidente, ſcil. humore aquoſo. Aduertendum autem, non quẽlibet humorẽ aquoſum in corpore facere hydropem, ſed qui corpus attollit in tumorem.

Propter quod hunc morbum definimus, quod ſit, vt inquit Galenus primo de acutis 5. tumor corporis aquoſus, vel vt Athenęus in com. ad 2. progn. Hippocratis dicit, collectio humoris præter naturã, inter peritonæum & inteſtina, vel in carnoſa parte muſculorum.

Definitio. Dicitur tumor, quoniam quando aqua colligitur intra thoracem, & non facit vllum tumorem, non facit proprie hydropem, ſed dicitur Hippocrati hydrops thoracis, vt etiam paſſio diabetica eſt paſſio aquoſa, quia autem non facit tumorem, non dicitur hydrops.

Dicitur etiam tumor corporis, vt comprehendat omnes ſpecies hydropis, nulla enim ſpecies eſt, in qua corpus nõ appareat tumefactum: interdum enim abdomen ſolum, interdũ ſolæ carnes, interdum vtraq; apparent tumefacta.

Dicitur tumor aquoſus, ad differentiã flatulentorum, vt in colicis & aliis ſunt tumores flatulẽti, qui non faciunt hydropem, quia ſunt ſine aqua. Neque dicẽdum, in tympanite fieri flatum, quia vt Cælius Aurelianus recte dicit, falſum eſt, ſolum flatum in tympanitide reperiri, quia alioqui non poſſet dici hydrops, ſed inuenitur flatus multæ aquæ permixtus.

An ſit morbus vel ſymptoma. Eſt hydrops teſte Gal. tertiò meth. morbus in magnitudine, quia valde attollitur vẽter, & interdum ita tument hydropici, vt duplo vel triplo maiores fiant, quam erant naturaliter.

Sed dicet quis, nonnè Galenus de ſymptomat. diff. 4. ſcribit, hydropem eſſe ſymptoma ſanguificatricis facultatis: nõ ergo poteſt dici morbus, quia ſymptoma ſequitur morbũ, vt vmbra corpus. Dicunt aliqui vt tollant hanc

hanc obiectionem, ſymptoma eſſe nomen quoddam commune, & interdum comprehendere morbos. Sed mihi magis placet dicere, hydropem eſſe duplicem, vel habito reſpectu ad eius cauſſam, vel ad effectum: ſi ratione cauſſæ conſideremus hydropem, ſcilic. vitiatæ facultatis ſanguificatricis, plane dicitur ſymptoma illius, quemadmodum videtur locutus Galenus loco citato. Si autem cõſideremus hydropem ratione effectuum, qui ipſam conſequuntur, vt ſunt actiones læſæ, ab hoc ſane modo poſſumus & debemus vocare morbum.

Differentia ſeu ſpecies hydropis.

Huius alii varias & diuerſas faciunt differentias, quidam crediderunt quatuor eſſe ſpecies, alii duas, ſed Galenus quarto de acutis 3. & quarto de loc. aff. 7. & ante ipſum Celſus & Aurelianus demonſtrant euidentiſſimis rationibus, non poſſe huius morbi niſi tres eſſe ſpecies, quia aquoſus humor vel colligitur in toto corporis ambitu, vel ſolum in ventre: ſi in corporis ambitu, dicitur modo anaſarca, modo hypoſarca, modo leucophlegmatia: quanquam Aretæus videtur feciſſe differentiam inter leucophlegmatiam & Anaſarcam, inquit enim leucophlegmatiam eſſe, quando in toto corporis ambitu colligitur vel pituitoſus ſuccus, vel ſanguis pituita repletus: appellari autem anaſarcam & hypoſarcam, quãdo colligitur ſolum humor aquoſus. Sed quicquid ſit, vult Galenus & iure, vnam tantum eſſe ſpeciem, & ratione loci, & ratione materiæ.

Sin autem colligatur humor in ventre, vel ſolum colligitur humor aquoſus, vel humor & flatus: ſi aquoſus, dicitur Galen. ἀσκίτης ſin autem aqua & ventus, dicitur τυμπανίτης, non quod ibi ſolum adſit flatus, vt volunt Demetrius Herophili ſectator, ſed quia ſi tangitur & percutiatur, venter reſonet inſtar tympani. Hippocrates quarto aph. 12. appellat ſiccum hydropem, nõ quod vllus ſit ſuccus hydrops, ſed quod alteri comparatus non eſt ita humidus.

Tympanitem cur ſiccum hydropem vocet Hip.

Sed dicet quis, Galenus quarto de acutis 3. videtur aſſerere tympanitem non ab aqua, ſed à vento fieri. Reſpondeo eius eſſe ſententiã, quod venter nõ ab aqua repleatur, ſed à vento, quaſi adſit etiam aqua, ſed non tanta vt repleat ventrem. Steph. Athenæus in com. ſecundo prognoſt. quinque facit ſpecies: inquit enim vel aquam colligi inter peritonæum & inteſtina, vel in carne. Si in ventre colligitur, vel ſola aqua colligitur, & dicitur hydrops, vel flatus & aqua, atq; ſi ſuperet aqua, dicitur Aſcites, ſi flatus, tympanites. Sin in carne, vel aqua ſola colligitur, & fit anaſarca, aut cum flatu, & fit hydropiſis.

De modo generationis aquæ in hydrope.

De modo generationis aquæ in hydrope non conſtans fuit ſcriptorum ſententia. Inter veteres Heraclitus eius fuit ſententiæ generari aquam in hydrope, vt in hoc mundo videmus fieri primo vapores, ex his deinde condenſatis generari aquas. Eum ſecutus videtur Steph. Athenæus, in com. & prognoſt. ſcilic. aquam generari in hydropiſi ob vitiatam iecoris ſanguificationem, à qua cum fiat ſanguis tenuis, ille ad modum vaporis egreditur per tenuem membranam iecoris, inter inteſtina & peritonæum, itaq; per continuam vaporum aggeſtionem coactus in aquam vertitur, quemadmodum in lacunis ſolet vapores in humorem verti, atq; ob id dicebat, ob vitiatam ventriculi chylificationem non fieri hydropem, quod non poſſit materia in vapores extenuata egredi ventriculum, cuius ſubſtantia denſior & durior eſt, quàm vt admittat huiuſmodi exitum.

Hæc ſententia ſi vera eſſet, ſequeretur, potius colligi materiam in capite, quam in ventre, quod cum falſum ſit, falſa eſt ſententia. Adhæc in ea ſpecie hydropis quæ dicitur tympanites, multi flatus reperiuntur mixti cum aqua, quod ſi vera eſſet hæc ſentẽtia, deberet eſſe contrarium.

Eraſiſtratus aliter ſenſit, ſcilicet fieri aquã quia ſanguis venas penetrare non poſſit. Sed hæc ſententia exploſa eſt à Galeno ſecundo de fac. natural 8. Vera autem eſt generationis aquæ cauſſa & ratio, quæ habetur ex ſententia Galeni loco citato & alibi, ſcilicet à iecore generari ſanguinem & alios ſuccos ſanguineos ſicubi calor iecoris eſt moderatus.

Et notate, ne decipiat quempiam latinus interpres, quia quando dicit ille fieri ſuccos immodico calore, intelligendum, vt interpres antiquus habet, ab incommoderato: eſt autem incõmoderatus calor ille, quia à proportione & moderantia recedit, recedit autem à proportione tam ille calor qui eſt diminutus, quàm qui eſt immedicus, vbi excedit ille calor commoderationem, fit bilis, vbi autẽ deficit & eſt diminutus, tres habet gradus, nam vbi defectus paruus eſt, generatur ſanguis pituitoſus, qui per venas diſtributus facit cachexiam, ſi autem hic ſit in ſecundo gradu paucitatis, fit flatus, ſi ſit pauciſſimus, efficitur aqua, ita vt aqua in hydrope efficiatur ob maximam caloris in hepate paucitatem.

Tres gradus diminuti caloris.

Superſunt quinq; circa hanc rem conſideranda. Primo, quomodo colligatur hæc aqua in corpore hydropicorũ. Secundo in quẽ locum colligatur. Tertio quæ ſit proprie ſedes affecta in aquæ collectione. Quarto cur potius generentur aqua quam ichor. Quinto, cur vt ſpecies hydropis ſit ex aqua collecta in toto corpore, non ẽt fiat alia ſpecies ex flatu collecto in toto corpore. His diſſolutis problem. ſtrata iã erit via cognoſcendi hunc affectum.

Incipiam

Problema Quis ſit locus collectionis aquæ.

Incipiam autem à ſecundo quiſnam ſit locus collectionis aquæ, Cæl. Aurelian. huius fuit ſententiæ, in anaſarca ſeu leucoplegmatia colligi inter meatus & poros ipſius carnis aquam: vt enim inquit ille, in ſpongia colligitur aqua inter illa ſpacia, ſic inter foramina carnis colligitur aqua in anaſarca. In aſcite verò, & tympanite colligi aquam inter peritonæum & inteſtina. Sed potior mihi videtur ſententia Galeni & omnium Græcorum, ſcilicet aquam colligi in anaſarca non ſolum in ipſis ſpaciis carnis, verumetiam in venis, ita vt quotieſcunque generatur ſanguis, & cum illo generetur multa aqua, illa aqua vel ingreditur & permeat venas, aut immodice replet, ita vt neceſſario præ multitudine aquæ oſcula venarum aperiantur, aut non replet immodice, nec oſcula aperit. Si penetrans aqua non exeat ab ipſis venis, fit quædam ſpecies mali habitus, ſed nondum eſt anaſarca. Atq; de hoc arbitror intelligendum locum Hipp. in libro de indicat. male à Caluo Cornario tranſlatum, vbi habetur, aquam collectam ſecũdum venas ſalubriter euacuari, per aluum & veſicam: ſi autem ita colligitur in venis, vt extra eas exeat, efficitur tunc anaſarca, ſed ſi aqua genita in iecore nequaquã permeet venas, verum in alia parte, & præſertim in ventre colligatur, fit ea ſpecies quæ dicitur aſcites. Quomodo autem in aſcite colligatur aqua, dicetur ſuo loco.

Eſt itaque huius rei reſolutio, locum vbi colligitur aqua in aſcite, eſſe ſpacium inter peritonæum & inteſtina: aut etiam vt Galenus notat ſeptimo aph. 55. inter omentum & inteſtina.

Sed video aliquem dubitaturum, cur ſcriptores dicant tantum colligi aquam inter peritonæum & inteſtina? Dico propterea hanc ſententiam nobis reliquiſſe veteres ſcriptores, quia verè aqua tantum in principio colligitur inter inteſtina & peritonæum, quanquam præcedente tempore, vt ait Gal. pertundatur omentum, & ipſo pertuſo penetret aqua.

Quis ſit modus collectionis aquæ in hydrope.

Modus collectionis aquæ in hydrope (quod erat primum problema) apud medicos varius eſt: Auic. ſex modos reliquit, quibus aqua colligitur, in anaſarca enim clarus eſt modus collectionis, quia cũ ſanguis ſemper penetret omnes corporis noſtri venas, cũ ipſo ſanguine penetrans aqua colligitur eo pacto quo ſanguis.

In aſcite autem diſpar & multo difficilior eſt ratio collectionis. Primus modus ab Auicenna poſitus eſt, quãdo vaſa peritonæi ſunt adeo relaxata, & adeo rarefacta, vt aqua trãſcoletur & tranſcolata in ſpatium tandem illuc præcipitetur, vt videmus, ſi habeamus pannum lineum, & transfundamus aquam, nam videmus aquam illam tranſcolari, eo quoniam per rariores panni poros ea tranſcolatur: ſic dicit Auicen. contingit rarefactis peritonęi poris percolatam aquam in ventre colligi. Et notate, hoc modo collectam aquam longo tempore facere hydropem, & non ſubito.

Secundus modus eſt, quando commixti iſti flatus aquæ in vaſis prædictis, vſque adeo illa extendunt, vt aperiátur ora, quibus apertis aqua ſimul & flatus exeunt & colliguntur in ventre, vt fit in tympania.

Tertius modus eſt, quando aqua ſola adeo eſt potens & copioſa, vt propter copiam ipſius reſerentur ora vaſorum, quibus reſeratis aqua exit.

Quartus modus eſt, quando facultas expultrix excitata ſalſedine vel acrimonia aquę ſponte euomit illam per ora vaſorum reſerata in ventrem. Et hoc in caſu etiam contingit corrodi vaſa ipſa parte quadam, qua corroſa facilius aqua colligitur, vt notat Galen. 7. aph. 55. Hic quartus modus atque etiam tertius faciunt plerunque, vt hydropa fiat ſubito, non autem paulatim, vt in primo modo.

Quintus modus eſt, quando venæ, quę deferunt chylum, aut frangũtur, aut corrodũtur, ex enim venæ fractæ, cum habeant exitũ in ſpatium illud inter peritonęum & inteſtina, facile aqua, quæ eſt in venis, defertur ad illas partes affectas; hic etiam modus facit, vt ſubito fiat hydrops.

Sextus fit per venas vmbilicales, qui modus eſt in mulieribus, vbi fœtus non eſt in vtero, per huiuſmodi venas repurgari vrinam: vbi fœtus non eſt in vtero, cum concluſa ſit via ad vrinam pertingens, ad eaſdem venas poteſt deponi aqua in ipſum ventrem.

Poſſumus addere etiam ſeptimũ modum ex Auicenna 14. tertii, ſi quando poſt exitum lapilli renum ſubito ſit hydrops, ideo fieri, quoniam fractus eo vnus aut duo meatus vrinales, quibus fractis cum vrina non poſſit in veſicam penetrare, neceſſario colligitur in ventre.

Addemus & his argumentis modum ex Galen. 7. aphoriſ. 55. contingere interdum, vt in toto corpore iecoris fiant veſicæ aqua plenę, quibus diſruptis aquam colligi in ventrem; fieri autem huiuſmodi veſicas obſeruatum eo in pecudibus. Et Hipp. in lib. de intern. affect. docet, has veſicas fieri interdum in pulmone. Nos quoque in hoc Gymnaſio vidimus has veſicas in oue exciſas.

Aretæus etiam ponit aliam ſpeciem hydropis, in qua fiunt veſicæ aqua plenę in toto ventre. Naturam autem huius affectionis &

ſtomoma cum [illegible] in phiala. Si tẽpus ſit æſtiuum [illegible] hæc agitatio ſub ſole in die,& noctu ſub tecto [illegible]. ſi autem hyems,die & nocte [illegible] in ſtuffa fornaria,atque bis,ter,quater in die conquaſſatur, ſic fit per decem dies, quibus tranſactis facta eſt commixtio,cuius vini accipiũtur ℥.iiij.vel v.ſummo mane, & calide. & vbi acceptæ ſunt exerceatur corpus per tres horas, poſt quas aluus incipit eiicere feces nigras & melancholicas. Datur autem hoc vinum dum totum bibatur:quod ſi hæc quantitas malum non tollat, poteſt etiam repeti alia doſi ſimilis vini.

Modus confectionis eſt, etiam ſi non expreſſe ſaltem implicite apud Aetium, hoc modo:

Formula præſcribẽs de chalybem in corpore frigido.

℞. *Limaturæ chalybis aceto præparatæ* ℔.ß.
Cinamomi ſubt. puluer.
Ceterach pulu. an. ℥.ij.
Mellis deſpumati ℔ v. *Ponantur omnia ad cinerem,vſque quo perfecta fiat miſtura.*

Vſus autem huius eſt ab ℥.ß.ad ℥.j.ſumatur mane, & corpus exerceatur vt dictum eſt de vino.

Sed notate hunc vſum po[illegible]us conuenire in corpore,quod ſit frigidæ tem[illegible]ræ,in corpore autem calidę temp[illegible] alio modo conficere hanc confe[illegible]em, [illegible]

In corpore calido.

℞. *Prædictæ limaturæ.* ℥. iiij.
Pulu. ceterach.
Sem. rumicis acuti.
Hediſari pulu. ſubtil. an. ℥.j.
Sacch. roſ. ℔.ij.M. *capiatur ad* ℥.j *vel* ℥.ij. *pro viribus ſumentis.*

Scr[illegible]t Aetius hunc confectionis modum conuenire potius agreſtibus, quam vrbanis: ſed forſan modus Aetii conuenit agreſtibus, quia ipſe capit ſquamam æris, hoc eſt, illud quod volitat in fornacibus dum æs conficitur: nos vero cũ ipſius ſtomomatis limaturam ac[illegible]iamus, fit [illegible]dicamentum mitius quam eſt i[illegible]ud A[illegible].

Qua facultate ſtomoma tumorẽ lienis auferat.

Qu[illegible]po[illegible] acu[illegible]ate hoc medicamentum adeo eſſ[illegible]ter tumor [illegible]lienis diſſoluat,non ſatis conſtat. Aetius [illegible]t ſimpliciter,conſumere lienem [illegible]ultat[illegible] o[illegible]omatis, & propterea v[illegible] eſſe add[illegible], quæ conſeruent, ne a v[illegible]n[illegible]ic[illegible]lo co[illegible] Sed puto conſum[illegible] h[illegible]nc [illegible]umorem [illegible], cum ſit ca[illegible]du[illegible] & [illegible]ccum in ter[illegible] adhæc eſt ſub[illegible], ita vt ſ[illegible]atem ſuam, [illegible] ad viſc[illegible]ra,& [illegible]m propter [illegible]tena[illegible]ra[illegible]propterea [illegible]u[illegible]s,& [illegible]as,ibi [illegible]it, & [illegible] [illegible]ia[illegible]atio[illegible] & [illegible] [illegible]s & [illegible]ſtr[illegible].

[illegible]

[illegible] flat[illegible] his diſcutiendi[illegible], & [illegible]fœniculi,cin[illegible]opum m[illegible]e t[illegible] & [illegible] exercedum eſſe corpus,quantum fieri poteſt [illegible]nanda eſt,& tandem omnia agenda, quæ p[illegible] ſunt flatus diſcutere.

Hoc victu inſtituto medicamenta p[illegible]gantia ſunt adhibenda, vt ſcilicet humores, à quibus flatus fiunt,expurgentur, quibus expurgatis deinde veniendum eſt ad ea medicamenta,quæ intrinſecus & extrinſecus conſueuerunt flatus diſſipare. Ci[illegible]a quæ notandum,quod monuit Gal. 13. meth. Pri[illegible]ian.& Serap.in duritie,quæ ſit à flatu,cõuenire magis adſtringẽtia, quam in duritie facta ab humoribus, quoniam cum adſtringentia repellendo materiam agant, & materia flatulenta tã magis eſt in motu, propterea fit,vt eã medicamenta repellant, quod non contingit in materia humoroſa. Intus ergo hoc medicamentum vtile eſt:

℞. *Acori.*
Aniſi an. ℨ.j.ß.
Piperis albi.
Pyrethri an. ℨ.j.
Sem. rutæ.
Nigellæ an. ℈.ij. *Terantur,& aceto diſſoluantur,deinde exſiccentur, poſtea iterum piſtentur, & cum ſacch. albo f. ſecundum artem rotule,* quarum capiatur ℨ.j.vel ℨ.ij. ſingulo mane cum vino, ſi ſit ſine febre, vel cum aliquo brodio, ſi ſit cum febre.

Extrinſecus fomenta conueniunt ex ol. agni caſti, rutæ, fœniculi, corticibus capparum,tamariſci,meliloti, baccis lauri, quæ omnia aqua & aceto bulliant. Deinde fiat fomentatio, poſt quam inungatur regio lienis hoc linimento:

℞. *Ol. rutacei.*
Coſtini.
Cappar. an. ℥.ij.
Sem. aniſi.
Fænic. ſubt. pulu. an. ℨ.ij.
Pulu. ceterach. ℨ.j.ß.
Ceræ parum, M. & f. linimentum.

Optimum quoq; eſt hoc emplaſtrum:

℞. *Fol. menthaſtri.*
Rutæ.
Meliloti an. ℥.j.
Nitri.
Salis gemmæ an. ℨ.ij.
Ammoniaci in vino opt. diſſol. ℥.j. *Miſce, & extendantur ſuper corium.*

CAPVT XXIII.

De Ictero.

POſt affectus iecoris & lienis Hippocrates & alii tractare conſueuerũt de i[illegible]ero. Pu[illegible] autẽ omnes impulſos ea ra[illegible]one, quoniam icterus eſt morbus ex vi[illegible]io [illegible]nis & iecoris factus. Inuenio enim apud ſcriptores, duplicem eſſe i[illegible]erum, vnum nigru[illegible] ſeu viridem, al[illegible]

Nomen. [illegible] uum ſeu citrinum. Primus vocatur à [illegible] & omnibus icterus niger, Latini & Arabes icteritiam nigram ſeu vt idem dixerunt. Hanc ſpeciem icteri aut non nouit Celſus, aut ſaltem neglexit. Secunda ſpecies multa habet nomina. A Græcis ſimpliciter dicitur icterus, ab ictide animali quadrupede quod dicitur viuerra, quod animal habet oculos luteos, vel ab ictera aue, quæ dicitur Plut. 5. Sympo. χαραδριος, latine Galbula: ſcribunt enim hanc auem ſi aſpiciat aliquem laborantem ictero, trahere in ſe totum illud virus, atque ipſam perire, & ægrum liberari. Dicitur etiam morbus regius, quia curatur delitiis & modo regio: alii appellant Arquatú ab arcus ſeu iridis calore. Marcellus Scribonius Auriginē nominat, eo quod laborantes hoc morbo calorem aureum habent.

Definitio. Affectus hic eſt effuſio flauæ vel atræ bilis per corpus totum: vel vt Auic. morbus regius eſt alteratio fœda caloris naturalis totius corporis, ab humore ſparſo, ſine putrefactione & inæqualitate. Dicitur alteratio fœda, ad differentiam cachexias & hydropis, in quibus affectib. alteratur color, qui nō eſt adeo turpis vt in ictero. Dicitur totius corporis, ad differentiam vitiliginis, in qua tametſi calor corporis permutatur, non tamen permutatur ſecundum totum, ſed ſecundum partem. Dicitur etiam ſine putrefactione, ad differētiam coloris qui permutatur in febribus, febricitantes enim colorem habent permutatum, ſed ea commutatio oritur ex humorum putrefactione, ideo non poteſt recenſeri inter icteri ſpecies. Dicitur ſine inæqualitate, ad differentiam eryſipelatis, quodquidem etſi permutat corporis colorem, id tamen non facit ſine aſperitate & inæqualitate.

Ex quibus patet, hunc affectum eſſe ſymptoma in genere accidentium mutatorum, mutatur enim color, qui eſt accidens corporis humani.

Morbi vero, à quibus dependent hęc ſymptomata, ſunt morbi in mala compoſitione, & mala temperie.

Locus affectus. Locus affectus conſiderari poteſt ſecundū ſymptoma, vel ſecundum morbum: ſecundū ſymptoma eſt cutis, in ea enim apparet color mutatus: ſecundū morbū aūt loci affecti plures ſunt, & iecur & totū corpus & alia multa.

Circa hæc tria problemata ſunt notanda. 1. cur nunquam fiat icteritia, neq; à ſanguine, neque à pituita, ſed ſolum à flaua bile & melancholia, nam nulla videtur ratio, ꝓpter quam debeat potius fieri à bile, quā ab aliis humorib. 2. cur in icteritia mutetur color totius corporis, & oculorū, neq; tamen mutetur color pilorū. 3. cur cum bilis ſit humor erodens, tamē in icteritia tota cutis, etſi infecta ſit humore bilioſo, appareat ſine omni vlceratione.

Pro primi problematis ſolutione ſciendū, verum characterem morbi regii eſſe bilis effuſionem & expulſionem, non quod in venis non remaneat bilis, ſed quoniam ſtimulat facultatem expultricem, vel ob ſui qualitatem, vel ob copiam, ſtimulata facultas expulſiua fundit & expellit totam bilem. Iam vero ſanguis propter duas cauſas non poteſt effundi extra venas, vt expellitur extra venas bilis flaua & atra in icteritia, quoniam ſanguis, quouſque eſt ſub forma ſanguinis, etiamſi in magna copia augeatur, nunquam tamen ſtimulat neq; excitat facultatem expulſiuam ad ſui effuſionem. *Cur neq; à ſanguine, neque à pituita fiat icterus.*

Altera ratio, quia ſanguis, quamdiu in venis eſt, ſemper facultate loci ſui conſeruatur, vbi eſt extra proprium locum, ſtatim amittit propriam formam, & ideo ſtatim corrumpitur, ita vt ſi quandoque effundatur ad cutim ſanguis, ſtatim corrumpitur, & ob id non poteſt facere icterum.

Haud aliter dicendum de pituita, ſc. quod propter tres cauſas non poteſt facere icteritiam. 1. quoniam eſt humor craſſus & viſcidus, & ob id iners & piger, nec facile moueri poteſt, quia icteritia fit per ſubitaneam expulſionem, hinc fit, vt à pituita effici nō poſſit. 2 quoniam dato, quod pituita eſſet mobilis, & facilis ad expulſionem, tamen neq; ſui copia, neque qualitate excitat virtutem expultricem: non ſui qualitatem, quoniā pituita blanda eſt; nec etiam quantitate, quoniam cum ſit humor crudus, neque inutilis naturæ operibus, iure etiam non poteſt naturam ſtimulare & irritare. 3. quoniam etſi pituita expellatur ad cutim, tamen non poteſt colorem cutis ita mutare, vt multam varietatem faciat, quoniam pituitæ color parum videtur differre à carnis & cutis colore.

Sed contra hanc rationem poſtremam obiiciet quis dupliciter. 1. quod in Leucophlegmata immutatus eſt color corporis, & hic morbus fit à ſanguine pituitoſo, vnde videtur etiā à pituita mutari color. 2. Quod Hipp. quatuor fecit icteri ſpecies, idque etiam feciſſe medicos Cnidios, teſtatur Gal. 1. de acut. 8. inter quas ſpecies eſt icterus factus à pituita, vt videatur extra propoſitum à nobis quęſitum eſſe, an fiat à pituita.

Reſpondeo ad primam, in Leucophlegmatia fieri mutationem coloris, ſed non ꝓpter expulſionem pituitæ, ſed quia cum vitiata ſit tertia coctio, quæ fit in omnib. membris, loco nutrimenti optimi generatur caro pituitoſa & craſſa, quæ inducit eum colorem; in icteritia ſecus deberet eſſe, deberet enim fieri expulſio pituitę exiſtentis in venis, quod ſi fieret, plane non mutaretur color.

De Hip. autem fateor eum feciſſe ſpeciem icteri à pituita, ſed hic non erit verus icterus de quo loquitur Hippoc. ſed ſpecies quædam Leucophlegmatiæ.

Cur pilorũ color non mutetur in ictero.

Ad ſecundum problema reſpondeo, capillos fieri ex excremento tertiæ coctionis, vnde in vitiligine, cum tertia coctio ſit vitiata, cõſequenter mutatur color pilorum, in icteritia cum nullum adſit vitium in hac coctione, ſed ſolum ſi quod adeſt, in ſecunda eſt, cumq; fiat ſubitanea humorum expulſio, non poſſunt pili generari ex humore huiuſmodi, & propterea fit quoque, vt non poſſit calor eorum permutari.

Obiicitur, cur in homine ſolo mutetur color totius corporis in morbo regio, in brutis vero nulla ſit eius mutatio. Vegetius enim libro tertio, de med. mulorum, proponens ſigna quibus cognoſcitur equos laborare morbo regio, ſolum proponit ſigna ab oculis, de reliquo corpore nihil dicit, quia non mutatur color. Dico hoc eſſe, quoniam cutis hominis eſt raræ texturæ, neque adeo denſæ aut craſſæ ſubſtantiæ, vt cutis brutorum, propter quod fit quoq; vt cutis hominis facile alteretur, & cutis belluarum alterari non poſſit, id quod ſcribit Ariſt. 2. de gen. anim. 5. ſc. cutim noſtram facile alterari, propter ſui tenuitatem & mollitiem.

Cur bilis in ictero non exulcerat.

Pro reſolutione tertii, nullam apparere rationem in icteritia dico, quia bilis ſua natura non ſolet admodum corrodere, niſi ſit putrefacta, & niſi a feruore acquiſiuerit maiorem acrimoniam, idem etiam contingit quod in folliculo bilis, qui cum perpetuo plenus ſit hoc humore, tamen nunquam corroditur: quanquam Alex. 1. probl. 40. tribuit hoc naturæ prouidentiæ, quæ pro conſeruatione animalis efficit, vt veſicula illa ab hoc humore non corrodatur.

Eſt autem alia ratio, quod bilis non ſolum non eſt putrefacta, neque acris reddita in morbo regio, ſed etiam eſt mitigata, quia quemadmodum ſi acciplamus aquam calidã, & effundamus illam, frigeſcit: ſimili modo effuſa bilis, per totum corpus, ſuam caliditatem valde remittit, & proinde inepta eſt ad corrodendum.

Cauſa.

Cauſæ morbi regii à Gal. & Auic. ſunt inordinate nobis relatæ, quare vt eas ordine habeatis, ab eſſentia ipſius morbi adinueniendæ ſunt omnes cauſæ. Eſt a. eſſentia icteri, mutatio coloris, propter bilis effuſionem: quare quot erunt cauſæ bilis effuſionis, totidem etiam morbi regii. Diffunditur ergo bilis per corpus, vel quia in copia magna gignitur in ipſis fontib. vel quia à ſanguine nõ optime expurgatur, vel vbi expurgata eſt à ſanguine, fertur & diffunditur per corpus, & facit icterum, vel quia ſanguis in cutis ſuperficie corrumpitur in bilem.

Cur diffundatur bilis per corpus.

Generatio bilis copioſa, vnde.

Generatur copioſa bilis in ſuis fontibus, vel vitio naturæ, ſic enim vina generoſa, allia, cepæ, omnia dulcia, aromata, debentur facere icterum, quoniam ex ipſis copioſa fit bilis, vel fit vitio temperaturę iecoris: cum [illegible] in ſolo iecore fiat bilis, non autem in ven[illegible] aut alibi, vbi hæc temperies iecoris calidior eſt, maximam producit bilis copiam: vel fit copioſa propter venena, vt Gal. 5. de loc aff. 7. refert, ſe videre ictericum factum ex mo[illegible] viperæ. Nicander dicit leporis marini morſum icteritiam facere. Hiſtoria eſt apud Auenz. libr. 1. c. 13. de Aizer filio Philati, qui ob venenum acceptum icteritius factus eſt, & ab ipſo curatus. Sic etiam aer calidus & ſiccus facit icteritiam, quoniam bile multiplicat. Eſt enim Hip. lib. 1. epid. com. 3. & in lib. de aff. inter. morbum regium quandoq; vagari, & ex aeris proprietate abundare.

Cur non expurgetur bilis a ſanguine.

Non expurgatur bilis à ſanguine, vel vitio facultatis attrahentis folliculi bilis, vel vitio facultatis expulſiuæ: cum enim a natura conſtitutus ſit folliculus, partim vt attrahat bilẽ à iecore, & depuret ſanguinem, partim vt eam expellat ad inteſtina, quotieſcunque aut neutrum facit, aut ſaltem non alterutrum, icteritiam inducit. Vel non purgatur b[illegible], quia viæ ſunt impeditæ aut natur[illegible] angustia, illi à natura ſemper ſolent [illegible]rici; aut impediũtur vię, quia comp[illegible], quod fit aut ſcirrho, aut inflammatio[illegible] callo, vt ſcribit Auenz. contingere. [illegible] quodam obdurata vaſa, illa coarctentur [illegible] impediantur propter obſtructionem: hoc autem fit ab humorib. viſcidis & craſſis: quemadmodum ſæpe contingit: aut à lapillis; obſeruauimus enim in anatome, repertos eſſe lapillos in folliculo bilis, & in vaſis per q̃ fertur bilis, ꝓpter quos exiſtimandum eſt fieri obſtructiones, & ex illis fieri regium morbũ. Aut impediuntur vię propter adſtrictionem, adſtringuntur autem à cibis & à potibus, aut aquis aluminoſis: cibis, vt meſpilis, ſorbis, vino acerbo: hæc enim omnia adſtringunt vias, ꝓpter quod cum non expurgatur bilis à ſanguine fit morbus regius.

Cur bilis feratur per totum corpus.

Bilis expurgata à ſanguine fertur per totum corpus. 1. vi facultatis expultricis, hæc autem concitatur ad expellendum humorem bilioſum: aut vi morbi, ſicuti dixit Hip. 2. aph. 22. quod quibus morbus regius apparet in morbis ante ſeptimum diem, malum eſt: aut per criſin, quando ſcilicet natura victo & ſuperato humore, concitatur ad expulſionem ipſius bilis.

Sanguis vero corrumpitur in ſuperficie corporis, propter intemperiem ipſius cutis, quoniam ſcilicet cutis vſqueadeo intemperata & calida eſt, vt ſanguinem in ipſa diſperſum corrumpat totum, & in bilem conuertat.

Sunt præter has cauſas etiam animi paſſiones, vt mœror, ira, quæ ad facultatis expultricis vitium, vel ad intemperiem iecoris poſſunt reduci.

Hæc

Hæc methodus cauſſarum non ſolum in icteritia facta à flaua bile, verumetiam in bile nigra locum habet, quæ omnes ſpecies icteri modo ſunt maiores, modo minores, & pro ſui natura nunc morbum faciunt contumaciorem, nunc leuiorem.

Signa. Cognoſcuntur omnes ſpecies icteritiæ vniuerſalibus notis. 1. colore, quoniam totus corporis calor flauus eſt & luteus, vel niger & viridis, maxime autem apparet in albo oculorum: apparet etiam in palmis manuum, atque in pedibus, adeſt pruritus, ſapor amarus in ore, propter quem ſaporem omnia quæ guſtantur, ſolent apparere amare Eſt & aliud ſignum, quod interdum contingit, vt laborantes morbo arquato, quæcunq; vident iudicent eſſe flaua: cuius rationem explicuit Galenus primo de ſympt. cauſ. 2. quod quotieſcunque cornea oculorum tunica infecta eſt bile, ſemper quæ videntur apparent eſſe flaua: ſed hoc à nemine proditum inuenio inter ſigna nec id dicit Auic. 3. tertii tr. 4. ca. 1. imò nec experientia probatur, cum ipſe innumeras icteritias curauerim, in quibus nunquam hoc ſymptoma apparuit.

Adhæc ſemper ſolent laborare alui ſtipticitate, & feces quæ exeunt, ſolent eſſe albæ, quia cum non pertingat ad inteſtina flauę bilis, remanent decolorata excrementa, vrina etiam vt Celſus dicit craſſa & crocea eſt, interdum nigra & viridis, ita vt ſi charta immergatur, ſtatim fiat coloris citrini. Adhæc pulſus tardus & durus eſt, grauedo & pigritie: totius corporis, ſitis inappetentia.

Nigri icteris ſigna. In nigra autem icteritia vrinæ nigræ ſunt, durities apparet ſæpe in parte ſiniſtra, color niger aut ſubuiridis, qui apparet ſub venis in lingua. Quod ſi à iecoris vitio fiat malum, cognoſcemus ex ſignis relatis in inflammatione & obſtructione iecoris: nam ſi fiat ab inflammatione, habemus ſigna inflammationis: ſi à ſcirrho lienis aut iecoris, talia quoq; ſigna adſunt: pari modo ſi fiat ab obſtructionibus, ſigna obſtructionis: ſi a folliculo bilis, cognoſcemus, quoniam tunc excremēta conſueuerunt eſſe alba, vrinæ flauæ, grauitas in parte dextra hypochondriorum. Et ſi à totius corporis vitio fiat propter ſanguinem corruptū, in eo caſu vrinæ parum mutatæ ſunt, ſimiliter & excremēta alui: ſicuti etiam ſi vi morbi fiat, cognoſcemus quia aderit febris, & propter eius magnitudinē, aut propter aliud vitium euidēs, manifeſtè apparet factum. Sic quoq; ſi fiat vitio lienis, in ſiniſtro hypochondrio habentur ſigna tumoris vel obſtructionis. & vt dixit Aetius, percipitur ſemper tenſio in regione ſiniſtra, vrinæ nigræ, cruditatibus & flatibus abundant, non appetunt, nec dormiunt, itē ſigna habet omnia quæ morbos melancholicos comitantur.

Inter ſpecies icteri inquit Aetius libro decimo cap. 7. illa deterior eſt, quæ fit ab atra bile, quàm ea quæ à flaua, tùm quia humor maxime inimicus eſt naturæ, tum quia ſua viſciditate & craſſitie contumax & rebellis eſt medicamentis. *Prognoſt.*

Eſt tamen hac in re id notandum, quod vbi icterus niger aut flauus fit ſine vlla viſceris calefactione, ſine periculo eſt, vbi verò copulatus eſt alicui inflammationi, non modo non expers eſt periculi, verumetiam in hydropem definit. Diocles dicit, ſi morbus regius ſuperueniat febri, liberari ab ea, ſin autem febris ſuperueniat morbo regio, malum eſſe Auenzoar autem hanc ſententiam haud admodum probauit, quaſi verum non ſit febrem leuari à morbo regio, niſi id appareat fieri ſtatim.

Sunt nonnulla hac in re Hippocratis oracula notanda, quarum primum eſt 5. aph. vlt. Qui tenentur morbo regio non fieri ventoſos: contra quam ſententiam duo ſunt experimenta, 1 poſt morbos regios fieri dolores colicos à flatu, 2. poſt morbos regios fieri tympanitin quæ fit à flatu: quare non videtur Hip. illa ſententia vera.

Quomodo icterici non fiant ventoſi. Dicò ventoſos apud Hippocratem non quoſcunque ſignificare, ſed eos ſolum, qui flatus per ructum emittunt: nam fiunt flatus iſti, quoniam pituita colligitur in ventriculo, iſti autem proculdubio non poſſunt laborare & pituita & bile, quandoquidem vbi bilis eſt in ventriculo, non generatur pituita, imò verò etiam bilioſi conficiunt carnes bubulas.

Alia Hippocratis ſententia eſt in coac. Fatuitatem & mentis commotionem in morbo regio eſſe lethalem: ratio, quia vbi in morbo regio mens perturbatur, indicium clariſſimum eſt, iam bilem caput infeſtare: vbi autem bilis caput infeſtat, res eſt magnò cum periculo.

An ictero febris ſuperueniens lethalis. Tertia Hippocratis ſententia eſt quarto aph. 64. Quibuſcunque in febribus fit morbus regius ante ſeptimam diem, malum & lethale eſt, vt bonum ſi fiat morbus regius poſt ſeptimam diem, aut 9. 11. aut 14. Aduerſus quam ſententiam videntur eſſe & aliæ Hippocratis ſententiæ, & aliorum ſcriptorum. Scribit enim Hippocrates quarto de vſu reſp. in febribus bilioſis morbum regium ante diem ſeptimam ſoluere febrim: quæ ſententia videtur contraria ſuperiori. Accedit & auctoritas Plinii lib. 26. cap. 12. quo in loco citans hanc ſententiam, dicit nequaquam verum eſſe quod morbus regius quinta die apparens ſit malus, quia multi ſeruati ſunt hac deſperatione. Et præter hæc Auenzoar dicit libro primo tr. 13. capite vlt. morbum regium ante ſeptimam diem malum eſſe, improban-

dum eſt: antiquos verò hoc dixiſſe, quod ſtatuerent hunc affectum non poſſe per criſin fieri, ſcilicet quia humor bilioſus cum ſit ſubtilis & acer, ſtimulat cito naturam ad ſui expulſionem, ita vt auctoritate Hippocratis, Plinii & Auenzoaris non videatur verum eſſe, morbum regium in febribus ante ſeptimam eſſe malum. Auerrhoes qui hanc vidit difficultatem 4. collect. 43. vt tueretur Hippocratem dixit, id quod Hippoc. ſcripſit, varum eſſe, forſan in regionibus; ſc. in Græcia, falſum autem eſſe in Perſia atque in regionibus calidioribus.

Ego verò dico, veram eſſe ſententiam Hippoc. ſcilicet morbum regium ante diem ſeptimam malum eſſe, quia omnis motus, qui fit à naturæ vi, & vt dicunt, ſymptomaticè, malus eſt; ille motus quinta die ſymptomaticus eſt, non eſt criticus: ergo neceſſario eſt malus. Non eſſe autem criticum, docuit Galen. 4. aphoriſm. 62. ſcil. humorem bilioſum nequaquam, vbi febres facit continuas in primis diebus coqui, ita vt iure dici poſſit, motum bilis factum primis diebus, non eſſe criticum.

Quid igitur dicemus ad auctoritatē Hipp. vbi dicit, non tantum malum eſſe, ſed etiam lethalem? Dico ſi inſpiciamus eum locū, attigit Hippo. morbum regium & ſingultum, quia vbi fit ſingultus in morbo regio, ſemper moriuntur, quia ſignum eſt humorem bilioſum valde turbare & dilacerare vētriculum. Ad auctoritatem 4. de acutis dicendum, id quod Galenus habet, eiuſmodi ſententiam falſam eſſe.

Curatio hæc erit duplex, prout duplex eſt ſpecies icteri: In vtriſque curandis neceſſarium eſt, vt ante cætera videamus, an malum ortum duxerit à motu critico, an ab alio, quoniam ſi per criſin factus ſit ille morbus, nihil aliud agendum, niſi vt diſſoluantur illi humores, qui inficiunt cutem. Ad quod agendum remedium eſt præſtantiſſimum à Galeno propoſitum, 9. de med. loc. t. ſcilicet balneum aquæ dulcis. Ego autem non ſolum vti ſoleo ſimplici balneo, verumetiam incoquere chamæm. & aneth. vtor & aqua ex hordeo cum vino, decocto lupinorum: hæc enim omnia abſtergunt & emendant omnes corporis maculas.

Balneum contra omnes corporis maculas.

Si autem non ſit factus morbus per criſin, videndum, an ortum duxerit, & foueatur à cauſſa interna & externa. Si à cauſſa externa, ſtatim illa auferenda eſt. Exempli gratia: ſi ortus ſit à morſu animalis venenoſi, vel ex veneno accepto, ſtudendum eſt cum Alexipharmaco venenum illud è corpore tollere, vt Galenus ſe feciſſe ſcribit 5. de loc. affect. Simili modo ſi morbus ortus ſit ex vſu rerum dulcium, vt mellis, quemadmodum fit interdum, facilem eſſe curationem Auenzoar dicit. Iuxta Paulum enim curatur hic morbus ſolum cibis humectantibus & refrigerantibus, vt piſcibus, aquæ potu, decoctionibus herbarum frigidarum, priſana hordei & ſimilibus cibis, qui refrigerant & humectant. Si ſit morbus vel à iecore, vel à bilis folliculo, cum id fiat plerunq; viis & meatibus horum viſcerum occluſis ſiue obſtructis, duo ſunt in curatione ſcopi vniuerſales. primus, vt illæ obſtructiones liberentur, ſecūdus, vt fœdus ille color & illa turpitudo deleatur, nam vt iure dicit Celſus, vbi cauſſa ipſius mali eſt ſublata, facile poteſt illa turpitudo & color deleri.

Curatio icteri flaui vitio iecoris.

In ictero itaque flauo facto vitio iecoris, vel folliculi bilis, videndum eſt, an hic morbus coniunctus ſit cum iecoris inflammatione, aut ſine hac. Si ſit coniunctus, curandus eſt, vt dixi, curandum eſſe inflammationem iecoris, & ideo non eſt, quod de hoc quicquā loquamur.

Diæta.

Si ſit ſine inflāmatione, tribus illis inſtrumentis curandus eſt. Primo pro diæta vtendum victu, quo diximus vtendum eſſe in obſtructione iecoris. Cælius Aurelian. dicit cōferre, ſi calidus aer mutetur in calidiorem, geſtationes & deambulationes, & natationes varias, præſertim ſolares, aſſiduum vomitum, & ſimilia.

An Venus conferat ictero.

Sed de vſu Veneris videtur in hoc morbo eſſe aliqua cōtrouerſia. Titus ſectator Aſclepiadis, vt eſt apud Cælium Aurelium, laudat vſum Veneris. Præterea aliqui fuerunt ex veteribus, qui dixerunt referre, vt qui laborant hoc morbo, ſemper intueantur aurum aut picturas aureas, aut indumenta aurum repræſentantia.

Ducti autē ſunt hac ratione, vt puto, quod propter ſimilitudinem color corporis traheretur ad externa. Huius ſententiæ videtur quoq; fuiſſe Auic. qui in omnibus ſuis ſcriptis multum tribuit imaginationi.

Verumtamen Cælius Aurel. aduerſus hos rationibus eſt inuectus, & primo aduerſus Titiū, eo quod vſus Veneris neruis & viribus corporis maxime eſt inimicus. Iam verò in omni morbo ſunt conſeruandæ vires, quare remouenda ſunt quæcunque vires poſſunt lædere.

Aduerſus alios inuehitur duabus rationibus, prima, falſum eſſe, quod vel aurum, vel indumenta poſſint attrahere colorem, quoniam potius deberet corpus attrahere: quia corpora viuentia & animata, cum ſint calida, trahēdi facultate pollent, corpora autem inanima minime trahere poſſunt. Alia ratio eſt, in hoc morbo maximè eſſe ſtudendum, vt ægri læto animo ſint, propterea dixi, hunc morbū vocatum regiū, quoniā curatur iucū-

ditate

ditare. Si igitur deſinendi ſunt ægri læto animo, tollenda omnia ab ipſis, quæ ſuggerunt memoriam mali, vt ſunt aurum eiuſque formæ: ſunt itaq; hæc omnino fugienda.

Debent cibus & potus extenuantes eſſe, incidentes & aperientea, propter quod iure commendatur, vt ſemper incoquantur aſparagi, vel ciceres rubei, vel radices petroſelini, ſerpilli, fœniculi, dauci, & omnium aliorum, quæ poſſunt aperire & incidere. Non eſt tamen id ignorandum, quod eſt apud Aetiũ & Rabbi Moyſ. 2. aphoriſm. quo loco ſcribit, carnem vaccinam aceto coctam à proprietate in hoc morbo conferre, qui ſimiliter laudauit carnes ſylueſtres potius quam domeſticas, vt aſſatas quã elixas. Libro ſeptimo epid. habetur, regio morbo correptus prodeſſe laborare, ſudare, panem edere, non multum bibere, lauare caput multa calida, vel potius tepida, vinum album bibere, non multo ſomno vti.

Pro potu igitur conuenit vinum tenue, album, ſubtile, vel loco vini decoctũ cicerum rubeorum.

Victu inſtituto Galenus in libro de cura icteri duo maximè laudat venæ ſectionem, & purgationem. Et notat . . . illum librum de cura icteri, eum repoſitum eſſe inter ſpurios, verumtamen ſæpe citatur ab Arabibus, tanquam Galeni liber, imò plenus eſt multis Galeni medicamentis. Et ego ſum ſententiæ huius, ſi ille liber non ſit Galeni, eſſe Ruffi.

Venæ ſectio.

Eſt itaque vtendum venæ ſectione, prius lenita aluo.

Sed obiicitur, quam medicationem habeamus mittendi ſanguinis, cum ſit mera cacochymia abundantia bilis. Dico non mitti ſanguinem propter humorẽ effuſum per cutim, ſed propter obſtructiones, & aliam plenitudinem, quæ eſt in venis vel iecore, quanquam illa plenitudo non ſit exquiſita.

Locus mittendi ſanguinis eſt vena interna cubiti dextri. Laudauit etiam Archigenes venæ ſectionem ſub lingua, ſi . . . non profit: quæ ſententia comprobatur a . . . Auicenna, cap. 3 de cura icteri. Poterimus etiam vſu poſtulãte venæ internæ ſectionem adminiſtrare. Si non poſſit fieri venæ ſectio, ſunt vicariæ eius cucurbitulæ, quas commendat mirifice auctor libri de cura icteri.

Præparatio.

Secta vena præparandi ſunt humores cuſcuta, cichorio, capill. ven. erythrodano, trifolio, ſeriola. Poterimus autem ſic præparare:

℞ *Rad. erythrodani ℥.iij.*
Fol. cariolæ.
Trifolii.
Capill. Ven.
Cichorii an. M.ß. f. decoct. ſ.a.

Deinde ℞ *d.d ℥.iiij.*
Oxym. ſimpl.
Syr. de eupat.
De cichor. an. ℥ ß. M. & f. potus.

Purgatio.

Vbi ſunt præparati humores, expurgandi prima vice hoc medicamento:

℞ *Cicerum rubeorum.*
Fol. cuſcutæ.
Scariolæ an. P.ß.
Myrobal. citrin. ℥.j.ß.
Paſſular. ℥.j.ß. f. decoct. ſ.a.

Deinde ℞ *d.d. ℥.iiij.*
Rhab. elect. ℈.iiij.
Spica gr. iiij. infundantur ſ.a. omnia.

Deinde facta diligenti expreſſione adde:
Diaphenici ℥. iij ß.
Syr. roſ. ſolut. ℥.j ß. M. f. potus.

Potio.

Quod ſi placuerit potius vti bolo, poterimus hoc modo parare:

℞ *Fl. caſſiæ ℥.j.*
Diaphenici ℥.j.ß.
Trochiſc. de Rhab. ʒ j.ß. M. f. bolus.

Secunda humorum præparatio.

In ſecunda purgatione, quia non poteſt morbus vnica purgatione curari, debemus ſemper attendere ad ea, quæ magis attenuãt, proptérea præparandis humoribus hic ſyrupus erit accommodatus:

℞ *Rad. erythrod.*
Aſparag.
Apii an. ℥.iij.
Cicer. rubeorum P.ß.
Fol. Ceterac.
Agrimoniæ an. P.j. f. decoct. ſ.a.

Deinde ℞ *d.d ℥.iiij.*
Syr. de cichor. compoſ.
Syr. de quinque rad.
Oxym. comp. an. ℥. ß. M. f. potus.

Et aduertite, vt poſſit facilior ſuccedere purgatio, optimum eſſe, vt in hac ſecunda purgatione ſemper ante ſyrup. offerantur aliqui trochiſci, qui poſſint aperire, vt ſunt iſti:

℞ *Trochiſc. de abſinth.*
Eupat.
Cappar. an. ʒ.ij.
Fol. cuſcutæ.
Eupatorii.
Erythrod. ſubt. puluer. an ℈ j. M. omnia ſ.a. cum aqua eupatorii f. rotulæ, quæ ſingulæ pondeant ʒ j.

Secunda purgatio.

Vbi venæ ſic erunt apertæ, ſecundo etiam humores præparati erunt expurgandi, vt:

℞ *Fol. ſennæ.*
Epithymi an. ʒ j.
Myrob. citrin. ℈.iiij.
Paſſular. ℥. ß. f. decoct. ſ.a.

Deinde ℞ *d.d. ℥ iiij.*
Rhabar. electi infuſi & expreſſi ſ.a. ℈.iiij.
Elect. roſ. Meſ ʒ.iij.
Mellis roſ. ſolut ℥.ij. M f. potio.

An conueniant remedia generoſa.

Eſt verò dubitatione dignum, an in curatione icteri conueniant remedia generoſa.

Ex vna parte Cælius Aurelianus indicauit vſum omnium medicamentorum, quæ vehementer purgant, ſiue per vrinam, ſiue per aluum, nocere, eò quod ſitim inferant, appetitum diſſoluāt, propter quod & aloen & colocynthidem, & diagridium vehementer damnat.

Ex altera parte eſt Hippocrates libro de intern. affect. vtitur enim cantharidibus, grano cnidio, & aliis medicamentis, quæ vehementer purgant. Rhaſes & Auicenna in curando ictero vtuntur medicamentis validis, imò Actius ex Ruffo comparans venæ ſectionem & purgationem, ſtatuit, anteferendam eſſe purgationē venæ ſectioni, eo quod in hoc morbo eſt potius cacochymia, quam ſanguinis plenitudo. Hæc etiam fuit ſententia auctoris de cura icteri.

Definienda eſt hæc dubitatio, quod icteres vel ſit cum febre, vel ſine febre: ſi ſit cum febre, plane medicamenta vehemētia & grauia maxime nocent: & ratio eſt, quia hæc medicamenta grauia ſunt calida, & in corpore febrienti augent calorem & febrem, ac propterea maximè nocent. Vbi autem malum eſt ſine febre, tunc impune medicamenta grauia poſſunt adminiſtrari, quo modo intelligenda eſt Hippocratis ſententia, & aliorum ſequacium.

Quomodo turpitudo coloris tollenda. Vbi purgatum eſt corpus, ſurgit ſcopus ille, vt turpitudo illa coloris prorſus tollatur, fit autem hoc, ſi humores illi, qui ſunt in cute, prorſus tollantur.

Sed dicet aliquis, cur non etiam tollendi ſunt humores praui, qui ſunt in carne: vt huic obiectioni reſponderet Auenzoar, inquit, huiuſmodi humores nunquam ſiſti in carnibus. Et ratio eſt, quia bilis ſua amaritie & acrimonia ſtimulat ita carnes, vt facultas ipſarum expulſiua nitatur expellere ipſos humores ad cutim.

Nec mirandum dicere Auenzoar, ab amarore excitari carnes, cum careant guſtu, quoniam hic fuit Arabum mos, vt per qualitates manifeſtas & ſecundas ſignificent nobis primas, ita vt ſub nomine amaroris voluerit intelligere qualitatem inimicam ipſis carnibus.

Humores itaque à cute ſunt expellendi, expelluntur autem tribus modis, vel potionibus, vel ſternutamentis vel ablutionibus.

Potiones autem euacuant per aluum, aut per ſudorem, aut per vrinam, aut per inſenſibilem tranſpirationem.

Per aluum. Euacuant autem per aluum multa medicamenta à Galeno & Auicenna propoſita, quorum multa nequaquàm mihi commendantur, vt ſunt illa, in quibus ponitur lepus marinus, arſenicum, & alia, quæ vi venenata pollent. Praxagoras allium cum vino laudat. Ruffus ſulphur cum ouo. Sed ego omnibus aliis medicamētis antepono vſum Rhabarb. frequentem, capitur autem Rhabarb. vel in ſubſtantia cum ſacch. roſ. vel in decoct. eupat. ceterach, cichorii, capill. Veneris. Fit enim ex his omnibus decoctum, cui immaceratum Rhabar. offeretur. Habemus etiam ſyr. de cichor. cum rhab. cuius frequens vſus commendatur.

Sed video aliquem dubitaturum, quomodo fieri poſſit, vt medicamenta poſſint humores in cute fixos euacuare beneficio alui; nam primo videtur hoc rationi repugnare, vt materiam fixam in partibus remotiſſimis poſſit medicamentum potu acceptum per carnes deducere in ima penetralia corporis. Deinde accedit auctoritas Galeni, qui 6. epid. comm. 2. tr 30. ſcribit, fieri non poſſe, vt quæ ſunt in cute, per aluum expurgentur.

Grauiſſima ſanè eſt hæc obiectio, nec quicquam habeo, quod reſpondere magis poſſim, niſi medicamenta, quæ aluum ducūt, nequaquàm ducere humores illos, qui ſunt in cute, ſed ducere illos, qui fouent humores cutis, quibus euacuatis facile à natura poſtmodum è corpore humores pelluntur, cùm non habeant internos fomites.

Pro ſudore autem ciēdo, & pro euacuandis humoribus à cute per ſudorē, multa ſunt propoſita à medicis, laudant aliqui confect. anacardinam, ſed propter eius immenſum calorem mihi eſt ſuſpecta; decoctum cheirorum mihi magis placet, decoctum hordei, & decoctum caricarum. *Per ſudorem.*

Sed notandum, melius eſſe, vt vbicunque volumus ſudorem prouocare, deducantur ægri in Laconica, atque ibi offerantur medicamenta ſudorifica; ibi enim facilius quā alibi ſudores prouocantur: vel habeatur illud inſtrumentum ſudatorium, quo nunc potiſſimum vtimur Patauii, & copioſiſſime ſudorem prouocat.

Pro vrina prouocanda ſuccus hepaticæ decem diebus cōtinuus potatus mirifice cōfert, ſerum lactis carthamo coagulatum valde cōfert. Item decoctum aſparagorum, apii & ipſius aſparagi, ſicuti etiam aniſum, quod ideo fœculentē vrinam reddit, quoniam expurgat per vrinas humores prauos.

Pro inſenſibili tranſpiratione conferunt decoctum ſalſæ, ligni, cui etiam valde auxiliantur inter externa remedia, frictiones factæ nitro, & amygdalis amaris, lupinis, fricata enim cute huiuſmodi medicamentis, inſenſibiliter ſolent euacuari humores bilioſi, qui cutim deturpārunt. Sic itaq; euacuantur humores cutanei per potiones. *Per inſenſibilem tranſpirationem.*

Euacuantur autem per ablutionem, quādo corpora demerguntur in aquis diſſipantibus *Per ablutionem.*

tibus

tibus & aperientibus, vt eſt, ſi incoquantur aquis capill. Vener. cham. anetho, polio mont. gentiana, coſto, &c. hæc enim omnia decocta in aquis, atque in his deinde corpora immerſa ſolent exinanire humores cutim obſidentes.

Vnctiones. Poſt vſum aquarum adhibentur etiam inunctiones: ſed notandum, non quælibet vnctionis genera eſſe accommodata, nam ol. amygd. dulc. non admodum in hoc caſu conuenit, quia vis abſterſoria amygdalarum eſt in ſubſtantia terrea, non autem in ſucco: ſuccus enim potius obſtruit, propterea vtimur ol. amygd. poſt balnea, ad continendam humiditatem acquiſitam. Melius itaq; eſt anethini, chamæm. quibus ſi etiam admiſceatur ſal, magnopere conferunt.

Sternutamenta. Sunt vltimo ad euacuandos hos humores ſternutamenta, quæ duorum ſunt generum, alia enim ſunt leuiora, alia grauiora. A leuioribus ſemper eſt inchoandum, quæ vbi non proſunt, accedendum eſt ad grauiora. Inter debilia ſternutamenta eſt anagallidis ſuccus, ſuccus nigellæ, acetum adoratum: inter grauiora eſt ſtruthiū cum lacte aſinino vel humano naribus admotum vel infuſum, cyclamini ſuccus cum eodem lacte.

Mouet vnum notandum auctor lib. de cura icteri, vt quotieſcunque volumus vti grauioribus ſternutatoriis, ſemper faciamus, vt æger ore contineat aquam, nam hæc medicamenta grauiora ſolent non ſolum in nares ingredi, verumetiam ex foramine communi in palatū mitti, propterea ne mittatur in has partes, iure mandat auctor illius libri, continendam eſſe aquam in ore.

Suffumigationes. Poſſumus etiam inter hæc medicamenta numerare ſuffumigationes, quæ variæ & diuerſæ componuntur: Sed maxime ab Arabibus commendatæ ſunt, quæ fiunt ex carne vaccina aſſata: aſſatur autem bæccato, deinde conditur in olla, & fumus ille vultui excipitur, quæ ſit vis huius carnis in depellendo humore, ignoro, niſi ſit occulta quædam facultas. Scio fumum ex corticibus fabarū conferre, & fumū ex paleis hordei & lupinis vſtis, & aceto conſperſis: poſtea etiam ſi vultus & oculi lauatur, ſolent ab hac fœditate liberari. Atq; hæc eſt tota curatio icteri flaui.

Curatio icteri nigri. Curatio icteri nigri eodem modo inſtituenda eſt, quo curationem flaui inſtituimus, ſcil. vt primo inſtituatur victus, mittatur ſanguis, ſi eſt mittendus, præparentur humores, & præparati euacuentur, demum turpitudo cutis tollatur. Medicamenta non recenſebo, eo quod & præparandi ratio & expurgandi eadem eſt, quam docuimus, cum de affectibus lienis tractauimus: recurrēdum enim ad medicamenta præparantia melancholiam, & præparatam euacuantia.

CAPVT XXIV.

De Hydrope.

Aliud vitium poſt affectus hepatis & lienis, præſertim eos, quos hactenus tractauimus, ſolet oriri, vt Aretæus dicit aſpectu iniucūdum, quia affectus varia & diuerſa nomina habet: nam interdum dicitur hydropiſis, interdum hydrops & hydroſis. *Nomina.* Et notate hanc vocem hydrops accipi ab Hipp. pro humore ſeroſo, quemadmodum in lib. de nat. pueri & aliis eius com. videre eſt Ariſt. etiam qui in multis ſectatus eſt Hipp. 7. de hiſt. animal. 9. eandem vocem vſurpauit in eadem ſignificatione: Latini aquam intercutem, barbari hydropiſian nominant.

Hoc nomē, vt teſtatur Cæl. tertio de morb. chron. 8. acceptum eſt ab ipſo accidente, ſcil. humore aquoſo. Aduertendum autem, non quēlibet humorē aquoſum in corpore facere hydropem, ſed qui corpus attollit in tumorem.

Propter quod hunc morbum definīmus, quod ſit, vt inquit Galenus primo de acutis 3. tumor corporis aquoſus, vel vt Atheneus in com. ad 2. progn. Hippocratis dicit, collectio humoris præter naturā, inter peritonæum & inteſtina, vel in carnoſa parte muſculorum.

Definitio. Dicitur tumor, quoniam quando aqua colligitur intra thoracem, & non facit vllum tumorem, non facit proprie hydropem, ſed dicitur Hippocrati hydrops thoracis, vt etiam paſſio diabetica eſt paſſio aquoſa, quia autem non facit tumorem, non dicitur hydrops.

Dicitur etiam tumor corporis, vt comprehendat omnes ſpecies hydropis, nulla enim ſpecies eſt, in qua corpus nō appareat tumefactum: interdum enim abdomen ſolum, interdū ſolæ carnes, interdum vtraq; apparent tumefacta.

Dicitur tumor aquoſus, ad differentiā flatulentorum, vt in colicis & aliis ſunt tumores flatulēti, quī non faciunt hydropem, quia ſunt ſine aqua. Neque dicēdum, in tympanite fieri flatum, quia vt Cælius Aurelianus recte dicit, falſum eſt, ſolum flatum in tympanitide reperiri, quia alioqui non poſſet dici hydrops, ſed inuenitur flatus multæ aquæ permixtus.

An ſit morbus vel ſymptoma. Eſt hydrops teſte Gal. tertio meth. morbus in magnitudine, quia valde attollitur venter, & interdum ita tument hydropici, vt duplo vel triplo maiores fiant, quam erant naturaliter.

Sed dicet quis, nonnè Galenus de ſymptomat. diff. 4. ſcribit, hydropem eſſe ſymptoma ſanguificatricis facultatis: nō ergo poteſt dici morbus, quia ſymptoma ſequitur morbū, vt vmbra corpus. Dicunt aliqui vt tollant hanc

 obiectio-

hanc obiectionem, ſymptóma eſſe nomen quoddam commune, & interdum comprehendere morbos. Sed mihi magis placet dicere, hydropem eſſe duplicem, vel habito reſpectu ad eius cauſſam, vel ad effectum: ſi ratione cauſſæ conſideremus hydropem, ſcilic. vitiatæ facultatis ſanguificatricis, plane dicitur ſymptoma illius, quemadmodum videtur locutus Galenus loco citato. Si autem conſideremus hydropem ratione effectuum, qui ipſam conſequuntur, vt ſunt actiones læſæ, ab hoc ſane modo poſſumus & debemus vocare morbum.

Differentiæ ſeu ſpecies hydropis.

Huius alii varias & diuerſas faciunt differentias, quidam crediderunt quatuor eſſe ſpecies, alii duas, ſed Galenus quarto de acutis 3. & quarto de loc. aff. 7. & ante ipſum Celſus & Aurelianus demonſtrant euidentiſſimis rationibus, non poſſe huius morbi niſi tres eſſe ſpecies, quia aquoſus humor vel colligitur in toto corporis ambitu, vel ſolum in ventre: ſi in corporis ambitu, dicitur modo anaſarca, modo hypoſarca, modo leucophlegmatia: quanquam Aretæus videtur feciſſe differentiam inter leucophlegmatiam & Anaſarcam, inquit enim leucophlegmatiam eſſe, quando in toto corporis ambitu colligitur vel pituitoſus ſuccus, vel ſanguis pituita repletus: appellari autem anaſarcam & hypoſarcam, quãdo colligitur ſolum humor aquoſus. Sed quicquid ſit, vult Galenus & iure, vnam tantum eſſe ſpeciem & ratione loci, & ratione materiæ.

Sin autem colligatur humor in ventre, vel ſolum colligitur humor aquoſus, vel humor & flatus: ſi aquoſus, dicitur Galeno ἀσκίτης ſin autem aqua & ventus, dicitur τυμπανίτης, non quod ibi ſolum adſit flatus, vt volunt Demetrius Herophili ſectator, ſed quia ſi tangatur & percutiatur, venter reſonet inſtar tympani. Hippocrates quarto aph. 12. appellat ſiccum hydropem, nõ quod vllus ſit ſuccus hydrops, ſed quod alteri comparatus non eſt ita humidus.

Tympanitem cur ſiccum hydropem vocet Hip.

Sed dicet quis, Galenus quarto de acutis 5. videtur aſſerere tympaniten non ab aqua, ſed à vento fieri. Reſpondeo eius eſſe ſententiã, quod venter nõ ab aqua repleatur, ſed à vento, quaſi adſit etiam aqua. ſed non tanta vt repleat ventrem. Steph. Athenæus in com. ſecundo prognoſt. quinque facit ſpecies: inquit enim vel aquam colligi inter peritonæum & inteſtina, vel in carne. Si in ventre colligitur, vel ſola aqua colligitur, & dicitur hydrops, vel flatus & aqua, atq; ſi ſuperet aqua, dicitur Aſcites, ſi flatus, tympanites. Sin in carne, vel aqua ſolã colligitur, & fit anaſarca, aut cum flatu, & fit hydropiſis.

De modo generationis aquæ in hydrope.

De modo generationis aquæ in hydrope non conſtans fuit ſcriptorum ſententia, Inter veteres Heraclitus eius fuit ſententiæ generari aquam in hydrope, vt in hoc mundo videmus fieri primo vapores, ex his deinde condenſatis generari aquas. Eum ſecutus videtur Steph. Athenæus, in com. & prognoſt. ſcilic. aquam generari in hydropiſi ob vitiatam iecoris ſanguificationem, à qua cum fiat ſanguis tenuis, ille ad modum vaporis egreditur per tenuem membranam iecoris, inter inteſtina & peritonæum, itaq; per continuam vaporum aggeſtionem coactus in aquam vertitur, quemadmodum in lacunis ſolẽt vapores in humorem verti, atq; ob id dicebat, ob vitiatam ventriculi chylificationem non fieri hydropem, quod non poſſit materia in vapores extenuata egredi ventriculum, cuius ſubſtantia denſior & durior eſt, quàm vt admittat huiuſmodi exitum.

Hæc ſententia ſi vera eſſet, ſequeretur, potius colligi materiam in capite, quam in ventre, quod cum falſum ſit, falſa eſt ea ſententia. Adhæc in ea ſpecie hydropis quæ dicitur tympanites, multi flatus reperiuntur mixti cum aqua, quod ſi vera eſſet hæc ſentẽtia, deberet eſſe contrarium.

Eraſiſtratus aliter ſentit, ſcilicet fieri aquã quia ſanguis venas penetrare non poſſit. Sed hæc ſententia exploſa eſt à Galeno ſecundo de fac. natural 8. Vera autem eſt generationis aquæ cauſſa & ratio, quæ habetur ex ſententia Galeni loco citato & alibi, ſcilicet à iecore generari ſanguinem & alios ſuccos ſanguineos fieri vbi calor iecoris eſt moderatus.

Et notate, ne decipiat quempiam latinus interpres, quia quando dicit ille fieri ſuccos immodico calore, intelligendum, vt interpres antiquus habet, ab incommoderato: eſt autem incõmoderatus calor ille, quia à proportione & moderantia recedit, recedit autem à proportione tam ille calor qui eſt diminutus, quàm qui eſt immodicus, vbi excedit ille calor commoderationem, fit bilis, vbi autẽ deficit & eſt diminutus, tres habet gradus, nam vbi defectus paruus eſt, generatur ſanguis pituitoſus, qui per venas diſtributus facit cachexiam, ſi autem hic ſit in ſecundo gradu paucitatis, fit flatus, ſi ſit pauciſſimus, efficitur aqua, ita vt aqua in hydrope efficiatur ob maximam caloris in hepate paucitatem.

Tres gradus diminuti caloris.

Superſunt quinq; circa hanc rem conſideranda. Primo, quomodo colligatur hæc aqua in corpore hydropicorũ. Secundo in quẽ locum colligatur. Tertio quæ ſit proprie ſedes affecta in aquę collectione. Quarto cur potius generentur aquæ quam ichor. Quinto, cur vt ſpecies hydropis fit ex aqua collecta in toto corpore, non ẽt fiat alia ſpecies ex flatu collecto in toto corpore. His diſſolutis problem. ſtrata iã erit via cognoſcendi hunc affectum.

Incipiam

Problema. Quis ſit locus collectionis aquæ.

Incipiam autem à ſecundo quiſnam ſit locus collectionis aquæ, Cæl. Aurelian. huius fuit ſententiæ, in anaſarca ſeu leucophlegmatia colligi inter meatus & poros ipſius carnis aquam: vt enim inquit ille, in ſpongia colligitur aqua inter illa ſpacia, ſic inter foramina carnis colligitur aqua in anaſarca. In aſcite verò, & tympanite colligi aquam inter peritonæum & inteſtina. Sed potior mihi videtur ſententia Galeni & omnium Græcorum, ſcilicet aquam colligi in anaſarca non ſolum in ipſis ſpaciis carnis, verumetiam in venis, ita vt quotieſcunque generatur ſanguis, & cum illo generetur multa aqua, illa aqua vel ingreditur & permeat venas, aut immodice replet, ita vt neceſſario præ multitudine aquæ oſcula venarum aperiantur, aut non replet immodice, nec oſcula aperit. Si penetrans aqua non exeat ab ipſis venis, fit quædam ſpecies mali habitus, ſed nondum eſt anaſarca. Atq; de hoc arbitror intelligendum locum Hipp. in libro de indicat. male à Caluo Cornario tranſlatum, vbi habetur, aquam collectam ſecũdum venas ſalubriter euacuari, per aluum & veſicam: ſi autem ita colligitur in venis, vt extra eas exeat, efficitur tunc anaſarca, ſed ſi aqua genita in iecore nequaquã permeet venas, verum in alia parte, & præſertim in ventre colligatur, fit ea ſpecies quæ dicitur aſcites. Quomodo autem in aſcite colligatur aqua, dicetur ſuo loco.

Eſt itaque huius rei reſolutio, locum vbi colligitur aqua in aſcite, eſſe ſpacium inter peritonæum & inteſtina: aut etiam vt Galenus notat ſeptimo aph. 55. inter omentum & inteſtina.

Sed video aliquem dubitaturum, cur ſcriptores dicant tantum colligi aquam inter peritonæum & inteſtina? Dico propterea hanc ſententiam nobis reliquiſſe veteres ſcriptores, quia verè aqua tantum in principio colligitur inter inteſtina & peritonæum, quanquam procedente tempore, vt ait Gal. pertun[illegible]atur omentum, & ipſo pertuſo penetret aqua.

Quis ſit modus collectionis aquæ in hydrope.

Modus collectionis aquæ in hydrope (quod erat primum problema) apud medicos varius eſt: Auic. ſex modos reliquit, quibus aqua colligitur, in anaſarca enim clarus eſt modus collectionis, quia cũ ſanguis ſemper penetret omnes corporis noſtri venas, cũ ipſo ſanguine penetrans aqua colligitur eo pacto quo ſanguis.

In aſcite autem diſpar & multo difficilior eſt ratio collectionis. Primus modus ab Auicenna poſitus eſt, quãdo vaſa peritonæi ſunt adeo relaxata, & adeo rareſacta, vt aqua trãſcoletur & tranſcolata in ſpatium tandem illud præcipitetur, vt videmus, ſi habeamus pannum lineum, & transfundamus aquam, nam videmus aquam illam tranſcolari, eo quoniam per rariores panni poros ea tranſcolatur: ſic dicit Auicen. contingit rareſactis peritonæi poris perculatam aquam in ventre colligi. Et notate, hoc modo collectam aquam longo tempore facere hydropem, & non ſubitò.

Secundus modus eſt, quando commixti iſti flatus aquæ in vaſis prædictis, vſque adeo illa extendunt, vt aperiãtur ora, quibus apertis aqua ſimul & flatus exeunt & colliguntur in ventre, vt fit in tympania.

Tertius modus eſt, quando aqua ſola adeò eſt potens & copioſa, vt propter copiam ipſius reſerentur ora vaſorum, quibus reſeratis aqua exit.

Quartus modus eſt, quando facultas expultrix excitata ſalſedine vel acrimonia aquę ſponte euomit illam per ora vaſorum reſerata in ventrem. Et hoc in caſu etiam contingit corrodi vaſa ipſa parte quadam, qua corroſa facilius aqua colligitur, vt notat Galen. 7. aph. 55. Hic quartus modus atque etiam tertius faciunt plerunque, vt hydrops fiat ſubito, non autem paulatim, vt in primo modo.

Quintus modus eſt, quando venæ, quę deferunt chylum, aut franguntur, aut corrodũtur, ex enim venæ fractæ, cum habeant exitũ in ſpatium illud inter peritonęum & inteſtina, facile aqua, quæ eſt in venis, defertur ad illas partes affectis; hic etiam modus facit, vt ſubito fiat hydrops.

Sextus fit per venas vmbilicales, qui modus eſt in mulieribus, vbi fœtus non eſt in vtero, per huiuſmodi venas repurgari vrinam: vbi fœtus non eſt in vtero, cum concluſa ſit via ad vrinam pertingens, ad eaſdem venas poteſt deponi aqua in ipſum ventrem.

Poſſumus addere etiam ſeptimũ modum ex Auicenna 14. tertii, ſi quando poſt exitum lapilli renum ſubitò ſit hydrops, ideo fieri, quoniam fractus eo vnus aut duo meatus vrinales, quibus fractis cum vrina non poſſit in veſicam penetrare, neceſſario colligitur in ventre.

Addemus & his argumentis modum ex Galen. 7. aphoriſm. 55. contingere interdum, vt in toto corpore iecoris fiant veſicæ aqua plenę, quibus diſruptis aquam colligi in ventrem; fieri autem huiuſmodi veſicas obſeruatum eo in pecudibus. Et Hipp. in lib. de intern. affect. docet, has veſicas fieri interdum in pulmone. Nos quoque in hoc Gymnaſio vidimus has veſicas in oue exciſas.

Aretæus etiam ponit aliam ſpeciem hydropis, in qua fiunt veſicæ aqua plenę in toto ventre. Naturam autem huius affectionis &

Caussa interna immediata.

Caussarum hydropis aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internarum aliæ mediatæ, aliæ immediatæ; hæc autem eſt intemperies frigida ipſius iecoris, vt conſtat ex Galen. 3. de loc. aff. & 2. de fac. nat. 8. Sed circa hanc reſolutionem oritur quæſtio, an ſit ſemper neceſſarium, vt ſi gignatur hydrops, iecur ſit refrigeratum. Ex vna parte eſt Gal. loc. cit. Ex altera idem 5. de loc. aff. ex febribus acutis & magnis inflammationibus teſtatur fieri hydropem, quam ſententiam prius tradidit Hip. in principio 2. progn.

An in omni hydrope iecur sit refrigeratum.

Hier. Cardanus probat lõgo diſcurſu, fieri ſemper hydropen à cauſſa calida, & propterea frigidis remediis eſſe curandum: ideo ſequitur etiam à cauſſa fieri hydropem. Ariſto. etiam 3. probl. 5. dicit, hydropem fieri à potu largo vini meri: potus autem vini calefacit iecur. Igitur clarum eſt etiam ex Ariſt. hydropem fieri à cauſſa calida.

His accedunt teſtimonia Auenz. & Auer. Auenzo. lib. 1. tr. 13. cap. 1, ſermonem habens de Tympania, inquit rarò contingere vt hæc ſpecies fiat ſine lienis duritie, hanc autem fieri quando ex immodico feruore ipſius iecoris gignuntur humores, qui attracti à liene eum attollunt in tumorem.

Vt etiam Steph. Athenæus in com. 2. progn. ait, fieri etiam à calore præter naturam calorem natiuũ iecoris diſſlante, & ſubinde iecur refrigerante, eiuſque altcratricem vim debilem reddente: quo pacto & in febribus, & in æſtate facultates redduntur debiles ab externo calore. Ex quo colligitur ſecundum Auenz. fieri tympaniten à cauſſa calida.

Auer. quoque 3 collect. 1. ait, iecur quamdiu temperatum eſt, optimos ſuccos efficere, vbi eſt intemperatum, nequaquam optimum ſanguinem poſſe gignere. Et quia fit iecur intemperatum, vel quando abundat calor, vel quando deficit, inquit, quod ſi calor non ſit temperatus, ſed immodicus, aut excedit multum aut parum, ſi parum, facit amaritudinem ſed neſcio plane quid per amaritudinem intelligat: ſin autem calor multum excedat, inquit, hunc calorem agẽtem in humiditatem efficere flatum, & ex illo deinde fieri tympaniten. Addit hic Auer. medicos in tympanite interpretanda fuiſſe valde ſollicitos, quoniam æque fit hic morbus à cauſſa calida, atque frigida.

Reſolutio authoris.

Ex his igitur omnibus auctoritatibus facile cõcluditur, non eſſe neceſſarium, vt in hydrope generanda iecur ſemper ſit refrigeratum, Pro reſolutione deueniẽdum eſt ad naturæ rei inueſtigationem.

Aqua neceſſe eſt, vt ab eo membro generetur, à quo etiã generatur ſanguis, quoniam eſt ſuccus. Generatur autem ſanguis è iecore, ergo & aqua. Quæcunq; autem generantur per ſe, ſunt ſimilia generanti, aqua generatur per ſe à iecore, quoniam non poſſet per accidens tanta copia aquæ generari, neque tanto tempore, in re naturæ noſtræ ita neceſſariæ. Igitur cum aqua ſit frigida, neceſſe eſt, vt generetur ab agente frigido. Nec dicatur, non eſſe parem rationem de aqua ex qua fit tympanites, quia etiam in tympanite eſt aqua, & plus aquæ quàm flatus. Fit igitur aqua à frigefacto iecore.

Iam verò frigiditas duplex eſt, aut poſitiua, aut primitiua: primitiuam dico, quãdo diminutus eſt calor; poſitiuam quando non ſolũ diminutus, ſed valde & vere extinctus eſt. Liceat mihi ſic appellare, quãquam omnis frigiditas viſcerum in viuẽte corpore eſt priuatiua, nõ poſitiua. Calor autem offenditur vel diminute, vel exſtincte. Diminuitur ſecundo modo, quando vel copia vini, vel aliorum ciborũ obrutus iecoris calor diminuitur. Tertio quando vel à febre magna, vel ab inflammationibus, vel aliis calidis rebus abſumpto alimẽto caloris natiui, ille diminuitur, & pene exſtinguitur. Quapropter poſſumus modo intelligere, quod tametſi fiat hydrops à cauſſa calida, ſemper tamẽ neceſſarium eſt, vt iecur prius refrigeretur, adeo vt à calore abſumpto alimento iecoris, antequã fiat aqua, frigida intemperies introducatur.

Sed dicetis, poteſt ne ſimul adeſſe calida cauſſa, & frigida in iecore intẽperies, propter quam fiat hydrops? Fateor aſſueſcere calidas intemperies ſæpe frigiditatem, fateor etiam vbi intemperies calida eſt in iecore, ſtatim imminui calorem natiuum, ſed quod poſſit ita imminui, præſente aliqua intemperie calida, vt faciat aquam, eſt apud me abſurdum.

Quid igitur dicemus ad Auenz. & Auerr. cogitaui diu auctoritatem horum tueri, ſed adhuc mihi non contingit, nam non video quomodo fieri poſſit, vt dicit Auerr. vt valdè aucto calore fiat flatus, hoc enim eſt contra Peripateticorũ doctrinam: nam vbi calor nimis augetur, vel nullos flatus excitat, aut ſtatim diſſipantur: idem dicendum in corpore noſtro, vbi adeſt calor ingens, quod vel non fiat flatus, vel ſtatim diſſipentur.

Quod dicit Auerr. medicos fuiſſe ſollicitos circa tympaniten, quia fiat ab vtraque cauſſa: certe medicos cenſuiſſe, interdum præcedere cauſſam calidam, nunquam tamen immediate aquã facere, plane eſt merus error. Neque vos moneat Alex. qui ſcribit, ſe interdum vidiſſe vſu rerum frigidarum eſſe hydropicos curatos: quaſi fiat interdum hydrops à cauſſa calida immediate, quia poteſt fieri vt forſan incipiẽs hydrops ſic ſit curatus, poteſt etiã fieri vt aliæ affectiones ſint hydropi copulatæ, quæ requirebant talia remedia, atque

ita cum ipſis curatus ſit hydrops, & poſtmodum ſit totum opus tributum vſui rerum frigidarum.

Cauſſæ internæ mediatæ.

Cauſſæ internę mediatæ primo ſunt morbi omnes, qui vel magnitudine, vel longitudine diminuere poſſunt natiuum iecoris calorem. Sic ſcirrhus & inflammatio iecoris, & ſcirrhus lienis, conſueuerunt facere hydropem. Vbi notandum quod ſcripſit Hip. 4. de præſag. 9. ſc. à ſcirrho iecoris ſemper neceſſario fieri hydropem, à ſcirrho lienis non ſemper neceſſario, ſed interdum. Vnde etiam patet error Eraſiſt quem refutat Gal. 2. de fac. natura. 8. ſemper fieri hydropem à ſcirrho iecoris, hoc eſt, non fieri hydropem niſi adſit ſcirrhus iecoris.

Magnitudo lienis quomodo cauſſa hydropis.

Complexio naturalis frigida inter has cauſſas eſt. Sexus muliebris, quæ magis ſunt obnoxiæ huic malo quam viri. Auic. enumerat inter has cauſſas magnitudinem lienis, quaſi eos facile capiat hydrops, qui ſunt magno liene: & addit eius rei duas cauſſas, 1. quia lien magnus attrahit humorem melancholicum, quo attracto fiunt tumores, à quibus refrigeratur iecur. 2. quoniam vbi lien eſt magnus, cum ſit viſcus frigidum, neceſſario refrigerat iecur. quo refrigerato ſequitur hydrops.

Ætas ſimiliter, etſi enim dixerit Aretæus, ætates omnes eſſe obnoxias huic morbo, eſt tamen aliqua differentia, quia anaſarca pueri magis capiũtur, iuuenes maxime aſcite, ſenes omnibus ſunt apti, ſed magis tympaniti, quia cum habitus corporum ſenilium ſit ſiccus, membra exſiccata facile humiditatem ebibunt & conſequenter hydropis impediunt generationem.

Retentæ quoque excretiones ſunt inter has cauſſas, primo menſtruorum, deinde hæmorrhoidum, vt refert Dion Caſſius de Traiano Imperat. qui ob hæmorrhoidas retentas factus eſt hydropicus, & ſemel curatus, ſed reuertente morbo mortuus: propterea iure dicit Hippocrat. nunquam eſſe ſanandas hæmorrhoidas antiquas, quoniam fit hydrops. Sic & immodici fluxus vel menſtruorum, vel hæmorrhoidũ, ſolent facere has diſpoſitiones.

An hic affectus ſit hæreditarius.

Poſſet quis dubitare, nunquid diſpoſitio hæreditaria poſſit eſſe inter cauſſas has internas mediatas hydropis. Veteres ita ſenſere, poſſe contagio & hæreditate contrahi hunc morbum. Plutarchus in lib. de ſacr. vind. refert conſueuiſſe antiquos, quotieſcunque aliquis interibat vel hydrope, vel phthiſi, curare vt filii ipſorum pedes tamdiu in aqua detinerent, quouſque corpora parentum cremarentur, putantes hoc remedio euitari, quo minus filii caperentur iis morbis, quibus interibant parentes: Hinc colligitur, fuiſſe hanc antiquam opinionem, poſſe & contagio, & hæreditate contrahi hydropem.

Sed contraria eſt ſententia Ariſtoteles 7. problem 4 & Alex. 2. problem. 32. qui omnes ſtatuerunt, fieri non poſſe, vt hydrops per cõtagium capiatur, quoniam ratio contagii tota poſita eſt, vel in ſpirituum contactu, vel humorum.

In hydrope cum ſpiritus non ſint infecti, fieri non poteſt, vt propter ipſos ſpiritus, ille morbus in alios trãsferatur: neq; per humores, quia vt docet Ariſtot. & Alex. humores, propter quos transfertur morbus de alio in alium, debent habere duas cõditiones, primò vt ſint in cute, velut in ſcabie, deinde vt ille ſit tenax, vt adhærere poſſit: in hydrope nequaquã ſunt in cute: & dato quod eſſent, ſunt tamẽ omnis tenacitatis expertes, quo fit vt per ipſos humores fieri non poſſit contagium.

Cauſſa externa.

Cauſſæ externæ huius mali ſunt plurimæ, aer craſſus, frigidus, paludoſus, regiones vel anni ſimiles, vt autumnus apud Hipp. 3. aphoriſm. 22. vbi Galenus inquit, fieri hos morbos potiſſimum autumno, propter dominium melancholici humoris. Idem nimius potus vel vini vel aquæ frigidæ, vt habet Hip. lib. de aere, aquis. Multi etiam ſunt cibi, quorum frequens vſus inducit hydropem, vt omnes cibi frigidi & craſſi. Sunt etiam quæ à proprietate dicuntur inducere hydropem. Plin. lib. 20. cap. 30. ſcribit atriplicem fuiſſe damnatam à Pythagora, quod putatur facere hydropem.

Notandum ex Hip. lib. de inter. aff. vbi demonſtrans modum, quomodo fit hydrops in thorace, inquit, in pulmone fieri tubercula aqua plena, quibus diſruptis fit hydrops in thorace, vt docuimus ex veſicis factis in iecore fieri hydropes, exẽplo boũ, ouium, ſuum, in quibus probatum eſt fieri. Addidit ibid. ſi hoc fit in pecudibus, multo magis fieri in homine, quia ipſe vtitur victu magis morboſo.

Aretæus memorat fieri hydropem à morſu bupreſtis animalis, eſt enim hoc animal ex genere veſparum: ſed cum non poſſim videre, qua facultate ab huiuſmodi animali fiat hydrops, puto ego deceptum eſſe hunc virum à malo Nicandri intellectu. Nicander enim ſcribit homines commorſos ab hoc animali intumeſcere inſtar hydropicorum: ſcio tamen eſſe multa venenorum genera, à quibus fit hydrops, vt Mandragora, cicuta, propter quod etiam refert Nicander in lib. de Ther. Chergenẽ morſu ſuo inducere hydropem.

Signa vniuerſalia.

Signa alia ſunt vniuerſalia, alia particularia. Inter vniuerſalia primũ eſt quod capitur à mutatione coloris faciei, & totius corporis, videmus enim hydropicos ſemper decoloratos, & multum remotos à calore naturali.

2. Infla-

2. Inflatio pedum, ſed notate hoc ſignum non eſſe proprium hydropis, quia ex longis inualetudinibus & aliis morbis ſolent etiam in pedibus fieri tumores.

Cur non ita tumeant manus vt pedes.

Sed video aliquem dicturum: Cur non ita tument manus, vt pedes. Reſpondeo primo, quia pedes ſunt magis remoti à principio vitali, ſcil. à fonte caloris, 2. quia pedes cum ſint veluti columnæ ſuſtentãtes corporis molem, fatigantur, & in ea fatigatione facile recipiũt humores deſcendentes.

Manus è conuerſo non ſuſtentant illud pondus, ſed potius cum aſſidue exerceantur, fit vt humores diſſipentur, nec poſſunt in tumorem colligi. Ideo aliqui poſuerunt inter mortalia ſigna, quando manus incipiunt tumere.

Caussæ sitis in hydrope.

3. Sitis, nam quanto magis bibunt hydropici, tanto magis ſitis exacerbatur & morbus. Quæret quis cauſſas, propter quas hydropici inſtar Tantali ſitiant, cum habeant in ſeipſis aquam. Alex. 1. problem. 31. cauſſas tres attulit. 1. humidum putrefactum, cum enim in hydropicis illæ humiditates ſalſæ fiant ratione putredinis, fit calor in faucibus, & conſequenter ſitis, 2. quoniam in hydropicis neceſſario ſemper ſolet eſſe febris, vbi eſt febris ibi cum continuo adſit ignis, adeſt etiam ſitis, 3. quoniam quanquam humiditas excrementitia continuo augeatur in hydropicis, alimentaris tamen & natiua ſemper abſumitur magis, quibus abſumptis cum exſiccentur fauces & partes animales, conſequenter inducitur ſitis.

Cauſſis ab Alex. allatis annectendæ & aliæ, 1. quoniã in hoc morbo multæ ſunt obſtructiones, ob quas cum impediatur trãſitus humido potabili & alimentari, fit vt partes hæ humido priuatæ, exſiccentur & ſitim inducãt, 2. In hydrope propter anguſtiã factam à magnitudine ventris, pulmones valde laborant, qui laborantes augent calorem & ſitim inducunt, pulmones enim ad ſitim inducendam magnam vim habent.

4. Signum eſt anhelitus difficultas, cum enim venter augeatur, neceſſario comprimitur Diaphragma, quo compreſſo neceſſario inducitur difficultas reſpirationis.

5. Paucitas appetitus. Hipp. enim lib. de aere, aquis, inquit fieri vix poſſe, vt ſimul idẽ homo qui ſit edax, etiam ſitiat, quoniam vix inueniri poteſt vt ſimul magna ſitis & fames ſit, & cum in hydrope ſit ſitis, non eſt propter hoc appetitus.

6. Vrina quæ in minori eſt copia, cum aqua colligatur in vẽtre, & præter paucitatem rubra, nam cum facultas iecoris ſit imbecillis, à ſanguine non poteſt ita ſerum ſeparare, quin vrina efficiatur ſanguinea.

Cur non sit rubra aqua contenta in ventre.

Obiiciat quis, ſi vrina propter hanc rationem eſt rubea, cur non rubra etiam aqua cõtenta in ventre. Reſp. dupliciter hoc poſſe cõtingere, vel quia per reſudationem colata depuratur à craſſiori ſanguinis parte, vel quia cum aqua ſit copioſiſſima, etiamſi vel bilis, vel ſanguis commiſceatur ipſi aquæ, attamẽ cum ſit minima portio reſpectu aquæ, vix fieri poteſt, vt aqua inficiatur.

7. Febricula, Hipp. enim 2. de morbis inquit, fieri nequaquam poſſe vt febris fiat magna & diuturna in aqua, quia aqua illi contraria eſt.

His ſignis poſitis addamus vlcera, quæ apparẽt in corporibus hydropicorum, eſſe propriè incurabilia, vel ſaltem cura difficillima, vt etiam in lienoſorum vlceribus contingit. Et hæc ſunt ſigna vniuerſalia.

Signa particularia.

Signa hydropis essentialis.

De particularibus autem illud dicendum, fieri hydropem à iecore vel per eſſentiam, vel per conſenſum. Si per eſſentiam, vt ait Galen. 2. progn. excitantur ad tuſſim ægri, tuſſis autem arida eſt, atque breui deſinit: id quod fit propter molem ipſius iecoris, offendentis ſeptum tranſuerſum & pulmones. Si diutius in his alui fluor perſeueret, neque tamen malum quicquam remittat, ſignum eſt malum oriri à iecore affecto per eſſentiam.

Galenus 4 de præſag ex pulſ. 4. inquit, ſi hydrops fiat cum iecoris inflãmatione, pulſum fieri durum & denſum; ſed ſi fiat ſine inflammatione, fieri mollem & laxum.

Anasarcæ signa.

Anaſarcæ ſigna quoque ſunt plurima, 1. mollis & tumida quæcunq, inflatio, non ſolum ventris, verumetiam cuiuſcunque partis, quam inflationem abuſiuè videtur vocaſſe Auicenna pinguedinem. Adeſt & hoc ſignum perpetuum, quod ſi quælibet pars corporis digito comprimatur, fit fouea, quæ diu durat. Color albus eſt & veluti mortuo ſimilis, ideo dixit ille, & aquoſus albo corpore languor.

Addidit Celſus & anhelitus fœtorem, nec non vomitum aut egeſtionem alborum & craſſorum humorum. Pulſus in hac ſpecie eſt, vt dicit Gal. 4. de cauſſis pulſ. 24. mollis, vndoſus & languidus, propter totius corporis humiditatem.

Aretæus his ſignis addidit duo notanda, quæ non animaduerti à quoquam alio indicatu eſſe, 1. frequens animi deliquium, ſed hoc non ſemper in omni apparere, ſed ſolum quando morti ſunt proximi ægri, 2. quod qui laborant Anaſarca, maximè ſperant, cum tamen in maximo periculo decumbant, vt ſuo loco dicetur. Imo ſunt alii plerique morbi, in quibus ægri multo minus periclitantur, & tamen magis timent & deſperant in his, in anaſarca cum contrariũ ſit, tamen videntur melius ſperare. Huius cauſſam ſe ignorare

fatetur

fatetur, puto tamen ego, ſi vlla afferri poteſt ratio, hanc eſſe, quoniam ſicuti in ſebre hectica cum morbus vniuerſalis ſit, æqualis intemperies totius, minor ſentitur moleſtia, & melius videtur æger ſperare: ſic in anaſarca cùm morbus ſit vniuerſalis, & ſit ferè totiua æqualis intemperies, neque ſentire turbationem videntur, & conſequenter non deſperant.

Cur in anaſarca agri bene ſperent.

Miror cur dixerit Auic. in hoc morbo fieri vt plurimum fluxum ſanguineum, cum tamen neq; græcus vllus, nec forſan vllus alius hæc ſigna poſuerit: niſi dicamus eius ſententiam ita interpretandam eſſe, vt fluxum ſanguineũ alui fere ſequatur hypoſarca, quemadmodum experiẽtia ipſa docet. Addit Rhaſes & hoc ſignum, vrinam fieri albam, & interdum lactem.

Tympanitidis ſigna.

Tympanitidis hæc ſunt ſigna, tumet totus venter, vniuerſum autem corpus extenuatur & emaciatum eſt, vnde præclare aſſimilabat ille theſaurum imperatoris hydropi ventris, qui quando magis excreſcit, tanto magis extenuantur populi crumenæ.

Tumor in tympanite rotundus eſt, tenſus, ac ſi manibus percutiatur venter reſonare videtur, eructationes ſunt frequentes, quæ nonnihil leuant, pulſus, vt Galen. docet 4. de cauſſis pulſ. ſubdurus eſt, aliquãtiſper tenſus, celerior, minuſque imbecillis quàm in aſcite. Auenz. lib. 1. tr. 13. c. 1. ſcribit, raro fieri tympanitin fine lienis tumore.

Aſcitis ſigna.

Aſcitis ſigna ſunt tumor vẽtris, qui ſi tangatur, nõ reſonat inſtar tympani, ſed vbi circumuertitur corpus, percipitur quidam veluti fragor & murmur aquæ motæ. Cutis tenuis eſt & tenſa, præſertim circa collum, iugulum & circa pectus: friget membra, & corpus vniuerſum torpet, pauca redduntur ſtercora, paucæ vrinę, inflatus venter, pulſus cum tenſione ſubdurus eſt, minor & crebrior quã conueniat.

Prognoſt.

Quoad prognoſtic. Aretæus ex Hip. dicit, omnem hydropis ſpeciem grauem eſſe curatuq; difficilem, eoq; difficiliorẽ reddi, quanto magis inueterata eſt: propter quod Celſus dixit, in principio non eſſe adeò difficilem eius curationem, ſed inueteratæ maximam eſſe difficultatem, & propterea facilius eſſe in ſeruis, quam in liberis curare hydropem, propter tolerantiam ſitis, famis & alia multa tædia, quæ magis ſuſtinent ſerui quam liberi. Sic Galen. 12. meth. & 2. de med. ſec. loc. dixit longe difficilius curari diuites & primates quam pauperes, quoniam magis poſſunt cogi huiuſmodi homines ad ſuſtinẽda curationis tædia.

Qualis tuſſis mala in hydrope.

Hip. 6. aph. 3. inquit, hydropi ſi tuſſis ſuperueniat, malũ eſſe, imò verò 7. aph. 41. ait, ſi tuſſis hydropicum habeat, deſperatum eſſe. Vbi tria notãda ſunt. 1. non eſſe malũ, ſi tuſſis præcedat, ſed malum eſſe ſolummodo, ſi tuſſis ſubſequatur, ita vt primò fiat hydrops, deinde ſuperueniat tuſſis. 2. neceſſarium eſſe ad hoc vt tuſſis ſit mala, non ſolũ eam ſubſequi, verumetiam fieri ratione ipſius mali: quia ſi tuſſis fiat propter nouam fluxionẽ ſuperuenientem hydropi, non neceſſario eſſet mala, quia fit alia ratione. 3. notãdum, quod vt mala ſit tuſſis, neceſſarium eſt eam eſſe diuturnã, & hoc eſt quod Hip. dicit, ſi tuſſis habeat, quia dicitur quis haberi à tuſſi, quando adeo contumax eſt, & adeo fixa, vt ab ipſa diuelli non poſſit.

In coac. prænot. dicit Hipp. hydropem ex morbis acutis ortam, malam eſſe, quia cum æger magnitudine acuti morbi ſit iam enetuatus, ſuperueniente morbo nouo maxime periclitatur: vbi etiam ſcripſit, optimum eſſe in hydrope ſi corpus calidũ ſit & molle, ſi dum incipit colligi aqua, aluus fluat: nam ſuperueniente alui fluxu non permittitur aqua colligi. Quod ſi iã collecta aqua ſuperueniat aluũ fluxus, alia ratio eſt, quoniã res deſperata ſit. Neq; ignorãdum illud Auic. Quod ſi ſuperueniat melancholiæ hydrops, ſolui, quia cum melancholia fiat à ſiccitate, hydrope humectatur, & ab illo tanquam à ſuo contrario curatur.

De Tympanitide notandũ, nonnullas eſſe differentias inter medicos de tympanitidis prognoſtico. Aretæus qui fecit differentiam inter Leucophlegmatiã & anaſarcam, hunc conſtituit ordinem in tradendis ſignis prognoſticis, quod leucophlegmatia ſit mitior omnibus aliis, quoniã multæ ſunt viæ tollẽdi hũc morbum, ſc. per ſudorem, per lotium, per aluũ, quod plurimum valet ne ratio curãdi morbi ſit adeo diffic.lis. Poſt leucophlegmatiam inquit difficiliorem eſſe tympanitin: eſſe autem tympanitide difficiliorem anaſarcam: & reddens rationem, cur difficilior ſit anaſarca, inquit in curanda hac ægritudine opus eſſe totum hominem renouare, quod eſt opus ſolius Dei.

Quæ ſpecies hydropis perniciosa magis.

Rhaſis ſententia eſt, hypòſarcam omnium ſpecierum hydropis eſſe pernicioſiſſimam, quoniam cum ipſa malum communicatum eſt venis. Auic. & alii Arabes in ea videntur fuiſſe ſententia, aſciten omnibus aliis eſſe deteriorem, præſertim hypoſarca, eo quod in hypoſarca pituita ſit ſemicocta, in aſcite verò & aliis ſpeciebus humores ſint crudiores. Auerr. 3. col. 8 ait, tympanitidem eſſe cæteris deteriorem, quoniam cum fiat & à cauſſa calidã, & à frigida, difficile ſit inuenire veram huius mali originem. Ego autem puto hypoſarcam omnium aliorum eſſe difficillimam, tũ quia Hipp. 1. de mor. inter eos morbos qui ſunt lethales, inprimis nominat hypoſarcã.

Non

Non eſt etiam prætereundum illud Auic. in hydrope vbi manus & facies ſunt molles factæ; ſi pruritus ſuperueniat, ægrum ſecunda vel tertia die perire.

Curatio. In curatione illud ante cætera dicendum, quod olim prodidit Heraclitus. Is enim cum hydrope laboraret & medici eum inuiſerent, interrogauit eos, quomodo ex tempore pluuioſo ſerenitas eſſet facienda: Medici cum obſcuritatem Heracliti non intelligerent, abierunt, quo factum eſt vt Heraclitus eos tanquam ignaros curationis hydropis deſereret: nam tota curationis ratio eſt, vt ex pluuia fiat ſerenitas, hoc eſt, vt nimia corporis humiditas deficeret: hoc autem fieri non poteſt, niſi membra à quibus malum oritur, corrigantur, inprimis verò iecur: non poteſt autem corrigi iecur, neque alia membra, niſi vniuerſum corpus expurgetur, quare prima cura inchoanda eſt ab expurgatione totius corporis: neque totum feliciter expurgari poteſt corpus, niſi recta victus ratio ſit inſtituta.

Quare primum eligendus aer calidus & ſiccus, ſerenus, non ventoſus aut craſſus. Alex. enim ait nihil æque nocere hydropi atq; aerem craſſum & frigidum: ſomnus breuis eſſe debet: vigiliæ cum magis exſiccent, magis iuuant quam ſomnus.

Si adeſt febris, corpus non eſt mouendum, vel ſi placeat moueri, debeat in lectica aut curru, aut naui, aut aliqua alia geſtatione vti. Si febris non adſit, ambulandum eſt & currendum, & vt docet Theod. corpus eſt multis exercitationibus exercendum: fuit enim ſententia Hippoc. 2. epid. eſſe omni laborum genere exercendos hydropicos. Frictiones commodæ ſunt, quibus ſolis & ieiunio gloriatus eſt Aſclepiades ſe curaſſe hydropem. Aluus mollis ſeruanda eſt, balnea ſolum naturalia conueniunt, vt ſulphurea, aluminoſa, animi paſſiones ſunt moderandæ, repletio fugienda, inanitio iuuat, præterquam facta ex Venere.

Potus abſtinentia. Potus quanto parcior eſt, tanto vtilior, hiſtoriam enim habemus apud Plin. lib. 7. cap. 8. de Iulio equite Romano, qui interdicto ſibi toto vitæ genere potu, curatus eſt ab hydrope. Hiſtoriam etiam habemus ruſtici illius, apud Anton. quoniam cum poſtularet quomodo poſſet liberari ab hydrope, dixit abſtine à potu, quo facto liberatus eſt. In potu conuenit vinum vetus, tenue, album, aqua vitanda, & ſi vlla aqua in vſu eſſe debet, in ea ſit decoctum vel cinamomi, vel coriandrum, vel aniſum. Vina etiam facticia iuuant, vt vinum abſinth. decoctum glycyrrh. etiam commendatiſſimum eſt, ait enim Plin. eam eſſe ἄδιψον, quoniam hydropicis ſitim leuat.

Sunt aliqui qui commendarunt propter ſitis intolerantiam, vt potetur, & continuo euometur, is fuit, vt Cæl. Aurelia. ſcribit, Epicuri diſcipulus Methrodorus, ſed tale conſilium mihi videtur inutiliſſimum, multo melius eſt abſtinere à potu, quam continuo potare & vomere.

De cibis illud inprimis notandum, panem debere eſſe optime fermentatum & coctum, & ſi aniſo & coriandro condiatur, eo melior erit. Alexan. & Serapio exiſtimarunt, panem panis eſſe comedendum, quia viſcidus & lentus ſit, ſed ſi panis fiat ex farina & furfure, melius erit. Ego laudo vt hydropici ſæpe vtantur biſcocto, modo poſſint concoquere, quia vehementer exſiccat & humiditates abſumit. *Biſcottum.*

Conueniunt carnes auium montanarum, aſſæ potius quàm elixæ, nam ſic magis ſiccat caro, & hoc eſt quod dicebat Celſus, debere victum hydropicorum eſſe durum & ſiccum, omnia liquida ſunt fugienda, & omnia quæ poſſunt aquam augere. Ego laudo vſum ſalis theriacalis, huiuſmodi enim ſales magnopere commendantur ab Aetio in tali ſpecie hydropis, eo quod feliciſſime deſiccant. Et qui non poſſunt vti illo ſale, poſſunt vti hoc puluere: *Sal theriacalis.* *Puluis ad epulas hydropicorum.*

℞. *Coriand.* ℥ *ſ.*
Aniſ. an. ℥. ß.
Cinam.
Piperis albi.
Caryoph. an. ℨ. ij.
Calam. arom. ℨ. j.
Sacch. albiſſ. ℥ *iij. Terantur omnia diligenter ſeparatim, & miſceantur.*

Hoc puluere conſperſo ſuper epulas ſi vtantur hydropici, non paruam ſolent percipere vtilitatem.

Piſces omnes fugiendi, & niſi ſitis vrgeat ſaliti ſunt anteponendi, vt ſardæ, harynges vocatæ. Sunt quædam carnes, quas putant Arabes à proprietate conuenire, vt caro erici, caro cochlearum: inter fructus conducunt piſtacia, amygdalæ, nuces, iuglandes, auellanæ. Et hæc eſt communis victus ratio, quæ omnibus accommodatur hydropis ſpeciebus.

Sed quia non ſat eſt, vniuerſalia percipi in hydropis curatione, ideo operæ pretium eſſe puto, ſi omnium ſpecierum curationem tradam. Incipiam verò ab Anaſarca, in qua duo ſe offerunt ſcopi. Vnus vt euacuetur materia communis, deinde materia peculiaris: alter, vt iecur à quo omne malũ naſcitur, corrigatur. *Curatio anaſarca.*

Ante omnia eſt lenienda aluus, & quia leniri poteſt vel alyſtere, vel pharmaco, illud ante omnia notandum, quod monuit Auic. ſcilicet in anaſarca pro lenitione alui nun-

quam conuenire clyſteres, conuenire autem in aſcite & tympanite, quia cum in aſcite & tympanite ſit materia proxima inteſtinis, facile ducitur per clyſteres: in hypoſarca autem cum ſit remota ab inteſtinis, ducenda eſt potius per medicamenta per os ſumpta, vt eſt illud:

Lenien.

℞ *Elect. lenit.* ℥.j.

Specierum hiere ʒ.ij. ß. *M.* & *cum ſacch. f. bolus*, qui capiatur duabus vel tribus horis ante prandium.

Lenita aluo præparandi ſunt humores, ſed antequam præparentur, cogitandum eſt de venæ ſectione, an conueniat. Gal. 4. de victus rat. 3. & Aetius laudarunt in curatione hypoſarcæ ſanguinis miſſionem, duobus in caſibus, 1. quando in corpore fuerit ſanguinis pituitoſi repletio, ſicuti enim videmus ligna viridia calorem ignis ſuffocare, ſi diuidantur, ignē reuiuiſcere, ſimiliter vbi ſanguis qui obruit calorem natiuum, minuitur, conſequens eſt, calorem ipſum reuiſcere, 2. quando morbus factus eſt ex retentione mēſtruorum, vel hæmorrhoidum.

An venæ ſectio conueniat.

Sed contra hanc ſententiam videtur eſſe & alia ſententia Galen. in lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. & 4. de tu. val. vbi ſcribit maxime cauendum eſſe à ſanguinis miſſione, vbi in corpore abundāt crudi humores, ſed in anaſarca totus corporis habitus plenus eſt crudis humoribus: igitur non conuenit in anaſarca venæ ſectio.

Pro reſolutione huius rei recurrēdum eſt ad Gal. 3. de tu. val. 4. quo in loco præclaram methodum mittendi ſanguinis inſtituit, dicens quod vbi mittendus eſt ſanguis, primo obſeruandum ſit, an humores qui pereant, ſint multum crudi, an parum, an ſint proximi naturæ ſanguinis. Si ſint multum crudi, ſtatuit nunquam mittendum eſſe ſanguinem, eo quod vbi tales ſunt humores, ſemper vires ſunt infirmę: ſin autem humores ſint parum crudi, laudat mittēdum quidem eſſe ſanguinem, ſed in modica quantitate: vbi verò parum recedunt à natura ſanguinis, commendat mittendum eſſe ſanguinem, & in magna quantitate. Cum verò in hypoſarca humores ſint ſemicocti, vt Auic ait, modo nihil impediat, mittendus erit ſanguis, ſed in modica quantitate.

Locus mittendi ſanguinis ſi fuerint ſuppreſſæ hæmorrhoides, erit locus ipſarum, ſi menſes, vena iſali vel poplitis, in aliis autem caſibus, vena communis dextri brachii eligenda.

Vbi ſanguis erit miſſus, præparādi ſunt & euacuandi humores: ſed antequam ad peculiarem euacuationem & præparationem deueniamus, tria notāda ſunt, quę mouet Auic. 1. nūquam fieri poſſe vt materia in hac ſpecie hydropis euacuetur tota vnica vice, quia ſubitas mutationes minime poteſt natura ferre: Hoc autem præceptū quanquam Oribaſ. 8. coll. ſcripſerit, eſſe cōmune in omnibus ferè euacuationibus, tamen in anaſarca, vt dicit Auic. potiſſimum eſt obſeruandum.

Notanda circa præparationem & euacuationem.

2. Notandum vt ſemper medicamentis commiſceantur ea, quæ poſſint iecur conſolari & corroborare, veluti eſt rhab. myrob. chepuli Troch. de eupat. de rhab. lignum aloes, cal. aromaticus, ſquinanthum, ſantala omnia.

3. Notandum vt poſt ſolutam aluum, poſt purgatos humores, ſi fieri poteſt, æger ieiunet per aliquod tēpus, tum quia ſic corpus magis exſiccatur, tum quia ſi multum cibi ingerat, omnia mala deteriora euadunt quam antea.

Primò igitur pręparabimus humores hoc pacto:

Præparans.

℞ *Fol. euſcuta.*

Eupatorij,

Cetrach.

Origani.

Betonica an. M. ß *f. decoct. ſ. a.*]

Deinde ℞ *c. d. d.* ℥. *iiij.*

Syr. de eupat.

Mellis roſ. ſimpl.

Syr. de beton. an. ℥. ß. *M.*

Vbi autem per 7. aut 8. dies humores hūc in modum pręparati fuerita ſunt expurgādi:

Purgans.

℞ *Myrob. cheb.* ℥. *ij.*

Santal. rub.

Squinanthi.

Ligni aloes an. ℈ ß.

Paſſularum ℥ ß. *f. decoct. ſ. a.*

Deinde ℞ *c. d. d.* ℥. *iiij.*

Rhab. electi. ℈. *iiij.*

Spica gr. iij.

Vini optimi ℥. *iij. Infund. ſ. a. per noctem, deinde facta expreſſione, adde diacathol.* ℥ *j.*

Mell. roſ. ſolut ℥. *ij. M. fiat potio.*

Pro ſecunda purgatione huiuſmodi ſyr. erit accommodatus.

Præparatiũ

℞ *Rad. aſparagi.*

Fæniculi an. ℥. *ij.*

Ceterach.

Origani.

Artemiſiæ.

Mentha an. M. ß. *f. decoct. ſ. a.*

Deinde ℞ *c. d. d.* ℥. *iiij.*

Syr. byZant.

De cichorio comp. an. ℥. ß. *M.*

Hoc enim ſyr. poterimus iterum per dies 7. aut 8. humores præparare, qui vbi fuerint præparati, expurgare eos poterimus hoc medicamento.

Purgans.

℞ *Agar. trochiſc.* ℥. *j.*

Trochiſc. de rhab. ℈. *iij.*

Elect. indi. ℥. *ij.*

Diac. ebol. ℥.*vj. M.f. bolus*, qui accipiatur 5. horis ante prandium.

Poterimus etiam, ſi magis placebit in potu componere medicamenta, in hanc formam. Vbi erunt purgati humores, & materia cõmunis eſt euacuata, nihil aliud ſupereſt, niſi vt peculiaris ille humor, qui facit malum, euacuetur, quod fit vel per vrinam, vel per ſudorem, vel per inſenſibilem tranſpirationem.

Per vrinã. Per vrinã euacuatur iſte humor propriis & decoctis accõmodatis, vt decocto in brodio vel aq. communi, ex petroſel. dauco ſeſeli. cardamomo, aſparago, trifolio: hæc ſimul decocta omnia in brodiis prouocãt hos humores per vrinam. Sed notate, ad prouocandam vrinam, brodium & decoctum non ſolum ipſum debet habere has qualitates vt fiat ex vere diutericis, verum etiam accipiẽdum eſſe in magna quantitate, ſc. ad ℥. x. vel plures. Nec moueat quenquam quod dixi, liquida omnia fugienda eſſe, quoniam hæc quæ prouocant vrinam non firmantur in ventre, ſed exeunt ſtatim, & propterea nihil detrimenti inferre poſſunt. Conueniunt etiam confect. ex ſem. mel. ex aniſo, & aliis diureticis.

Per ſudores. Per ſudores autem euacuantur ſtuffis, clibanis, ponuntur enim qui laborãt anaſarca, etiam in furnis calentibus, in quibus exſiccatur humor. Fouez item, & inſolationes vſurpantur, accipiuntur enim infirmi & ſub ſole ardente habentur capite tecto, qui vbi ſudant humidum ſuperfluum abſumitur. In vſu etiam ſunt volutatiunes factæ in arena, quæ accipitur & ponitur ſub ſole ardente, in qua ægri ipſi conuoluuntur, non ex his conuolutionibus humor ille ſparſus per cutim exſiccatur & conſumitur facultate abſterſoria arenæ.

Per inſenſibilem tranſpirationem. Vltimo per tranſpirationem inſenſibilẽ conſumuntur illi humores in balneis naturalibus, vt ſunt balnea aluminoſa, lauacra ex aqua marina. Actius aliquos demerſos in aceruis frumenti ab hoc malo fuiſſe liberatos ſcribit: ſcimus enim ex Galen. magnam eſſe facultatem tritici ad attrahendam in ſe aquam, quod Gale. exemplo ruſtici demonſtrauit, qui cũ vellet decipere dominos ſuos, ferebat frumentum, & in ipſo ponebat vaſa plena aquæ, quo ſcil. triticum attracta aqua magis in molem excreſceret.

Per tranſpirationem etiam inſenſibilem conſumunt aquam emplaſtra, vt illa facta ex cochleis craſſis & contuſis, ex farinis exſiccantibus, vt eſt farina volatica, lupini, hordei, hæc enim appoſita inſenſibiliter humiditatem exſiccant. Laudant etiam in curatione anaſarcæ ea empl. quæ fiunt ex ſtercore & aceto, & quia odor offendit plurimos, Rhaſes in hoc caſu anteponit ſtercus capreolorum omnium.

Cauteria in pedibus. Quod ſi hæc nihil præſtant, ſolent medici confugere ad remedia propoſita à Celſo & Aetio, ſc. ad cauteria in cruribus facta: fiũt enim cauteria in vtroque crure iuxta malleolos, quibus apertis diu ſeruatis, aq. quæ alioqui ſuo pondere in partes inferiores fertur, longo tempore diſſipatur.

Iecur & ventriculũ corrigentia. Præter hæc remedia etiam in vſu habentur alia intrinſecus & extrinſecus. Intrinſecus conueniunt ea omnia auxilia, quę corrigunt iecur & ventriculum, eius generis eſt diacurcuma, dialacca, diarrh. abbat. quæ adminiſtrantur cum aqua ſi adſit febris, cum vino ſi non adſit. Extrinſeca non propono, quoniam ea omnia conueniunt & pro iecore, & pro ventriculo, quæ alias à nobis commendata ſunt in his affectibus.

Curatio tympanitidis. In tympanitide curanda eadẽ pene debet eſſe curatio quæ in aliis ſpeciebus, ea vna eſt differentia, quoniam in tympanitide maxime conueniunt ea omnia, quæ flatus diſcutiunt, quare conuenit aniſum, origan. mentha, & ſi non adſit febris, eſt in vſu allium; in reliquis idem etiam victus eſſe debet, quem obſeruandum in anaſarca dixi.

Poſt victum ſunt duo alii ſcopi curationis, 1. vt viſcera corroborentur, 2. vt materia, ex qua continuo fiunt flatus, è corpore tollatur: quia vero ea duplex eſt, alia cõmunis, alia propria, primo ſtudẽdum ſoluere communem, quę eſt colluuies humorum crudorum, quæ etiam in inteſtinis & ventriculo reperit, materia propria eſt aqua, dicit enim Cæl. Aur. falſum eſſe, exiſtimare vllam hydropis ſpeciem eſſe ſine aqua.

An in tympanitide tantũ ſint flatus. Sed obiiciet quis, cur ergo Gal. 4. de acut. 209. inquit, in aſcite reperiri aquam, reperiri autem ſolum flatum in tympanitide. Interpretanda Gal. ſententia, vt ipſe fecit 4. aph. 11. vbi comparans aſciten & tympanitin dixit, in aſcite plus eſſe aquæ, & eſſe fere totam aquã, in tympanitide reperiri multos flatus cum aqua. Itaque in tympanitide etiam curanda neceſſarium eſt euacuare aquam; quia autem præcedit euacuatio materię communis euacuationem materiæ propriæ, primo leniẽda eſt aluus, quod fit tripliciter, vel vomitu, vel clyſtere, vel pharmaco.

De vomitu Celſus dixit vtilem eſſe vomitum in hac curatione, quoniam fiat alterna die: quomodo autem vomitus fieri debeat ſupra dictum eſt.

Clyſteri. Clyſteres debent eſſe acres, qui flatum diſcutiant, exemplum eſt iſtud.

℞. *Furfurum in petia ligatorum P. ß.*
Aniſi P. j.
Fl. chamom.
Orig. an. M. j.
Centaurea maior. & min. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℔. j.
Hieræ ℥. *ß.*

Mellis roſ. ſimpl. ℥.*iij.*
Salis ʒ.*ß.M.f.clyſter.*

In mulieribus quantitas clyſteris debet eſſe maior.

Circa vſum clyſteris duo ſunt notanda. Primo ex ſentētia Ruffi apud Oribaſ. 8. collect. ſc. in mulieribus curandis ſemper quantitatem clyſteris debere eſſe maiorē, duabus de cauſis, tū quoniā facultas expulſiua mulierum eſt magis pigra, vnde eget maiori ſtimulatione, tum quoniā cum mulieres propter fœtum nutriendum habeant à natura ventrem capaciorem, iure etiam poſtulant maiorem quantitatem eorum remediorum, quæ per aluū infunduntur. Secundo notandum eſt ex Auic. vbi adeſt febris vehemens, debere quidem clyſteres eſſe acres & flatum diſcutientes, ſed non admodum calidos. Sed hoc etiam pacto poſſumus componere ſuppoſitoria.

Suppoſitorium.

℞. *Specierum hieræ.*
Cumini.
Aniſi ſubt. pulu. an. ʒ.*j.*
Mellis q.ſ. M.f. ſuppoſitorium.

Medicamentum leniens erit iſtud:

℞. *elect. lenit.* ℥.*j.*
Spec. hieræ. ʒ.*ij. M.f. bolus.*

An conueniat vena ſect. 10.

Vbi aluus fuerit lenita, cogitandū eſt ſtatim de venæ ſectione, an ſc. cōueniat nec ne. Scribit Gal. 4. de rat. vict. in acutis, nullū fuiſſe auſum ſanare tympaniā & aſciten venæ ſectione, fuiſſe tamē aliquos qui inchoante anaſarca venam ſecuerunt, præſertim vero quando anaſarca ſit facta ex retentione vel hæmorrhoidum, vel menſtruorum, in quo caſu inquit adeſſe aliquā plenitudinē. Auic. tamen videtur interdū cōmendaſſe, ſc. quādo eſt facta tympanites à cauſa calida: ſed vt alias diſputaui, fieri non poteſt, vt vnquā fiat hydrops à cauſa calida præſente, quādoquidem cum ſit neceſſarium, vt gignatur aqua, vel flatus, ex peripateticorum & Galeni ſententia, vt calor ſit diminutus.

Delirat itaque Alex. qui conatur friuolis quibuſdam argumentis cōtendere, fieri etiā à cauſa calida: imo ꝙ mirum eſt de hoc viro, appellat hoc in loco Galenū diuinum, quia dixerit hydropē fieri ex colliquatione. Locus Gal. eſt 3. de ſympt. cau. 2. vbi inquit, ex colliquationibus fieri conſtitutiones ſimiles hydropiſi non quod fiat hydrops colliquatis humoribus. Sed humoribus colliquatis ab ardore, fieri collectiones quaſdam, quæ vocantur hydropicæ conſtitutiones.

Cum igitur nullo modo poſſit fieri hydrops à cauſa calida præſente, ſequitur etiam non poſſe fieri in hac ſpecie miſſionem ſanguinis: quod ſi interdum mittatur propter febrem coniunctam, plane nō mittitur ſanguis propter hydropem, ſed propter febrem.

Lenita igitur aluo ſunt humores præparandi, & præparati euacuandi. Circa præparationē duo monet Auic. 1. vt ſemper flatus diſſipantia cōmiſceantur, 2. vt medicamenta purgantia non habeantur in frequenti vſu. Erit igitur accōmodatus iſte ſyr. pro materia præparanda.

℞. *Aniſi* ʒ.*ß.*
Fol. origani.
Menthæ.
Cichorii.
Eupatorii an. M.j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d.* ℥.*iiij.*
Syr. de eupat.
De Mentha.
Mell. roſ. ſimpl. an. ℥.*ß. M.*

Pro euacuatione hoc medicamētum erit accommodatum:

Medicamentum euacuans.

℞. *Agar. præpar.* ʒ.*iij.*
Specierum hieræ ʒ.*ij.ß.*
Diacathol. ʒ.*ij. M.f. bolus.*

Euacuata materia cōmuni deueniendum ad euacuationē materiæ peculiaris. Euacuatur aūt & extrinſecis & extrinſecis medicamentis. Intrinſeca ſunt clyſteres, quos antea deſcripſimus; ſunt ea ēt, quę prouocāt vrinā. Sed circa vſum horum notandum, nunquā multum frequentanda hæc medicamenta in principio, quia potius augent flatum, quam diminuunt. Ad hæc etiā primo incipiendū à mitiorib. deinde ſi mitiora non poſſint prodeſſe, vtendū grauiorib. Quomodo aūt cognoſcemus, an proſint mitiora, nec ne? Celſus docuit vt ſingulis dieb. ventris capacitas menſuretur, & ſi videatur mēſura excedere, aut non minui, ſignū eſt nihil remedia proficere, ſi aūt ſecundum menſuram diminuitur moles ventris, clariſſimum argumentū eſt, remedia mitia proficere.

Mitia vrinam prouocantia ſunt rad. apii, aſpar. capil. Vener. erythrod. cicer. rub. Validiora ſunt ſiſarum, daucus, aniſi. & alia. *Diuretica.*

Extrinſeca ſunt ſacculi, frictiones, empl. quæ omnia cōponuntur ex herbis & farinis diſcutientib. flatus, & ſiccantibus, quæ ſi nō proſunt, adduntur cucurbitulæ ad flatū diſcutiendū, hoc modo, capiuntur cucurbitulæ magnæ IV. vel V. & ventri apponuntur. Si nō conferunt, Celſus laudat vt ſcarificētur: ſed conſilium eius non amplector, quia in tympaniticis magna eſt ſanguinis inopia, cutis extenuata eſt, vt omnino periculoſiſſimum ſit ſanguinem mittere.

Veſicatoria.

Vltimo ſi alia non conferant, adminiſtrātur iuxta Æginetā, veſicatoria, remedia rubificātia, vt ſuo intēſo calore poſſint affatim flatus diſſipare. Eſt tamē illud notandum in vſu horum, vt ſi febris adſit, mitiora calida adhibeantur, non quod debeant frigida calidis permiſceri, quia hoc eſt contra rationē Gal. 4. de acut. qui etiā in tympanite id facta

poſt

poſt febres acutas, & morbos calidos laudauit vſum medicamentorum calefacientium.

In tympanite magis ventriculo prouidendum. Poſt hæc contemperanda ſunt viſcera & confectionibus & medicamentis aliis, ventriculo & iecori accõmodatis. Et notate in reliquis ſpeciebus hydropis, vt docet Rhaſes 7. contin. maiorem curam habendam eſſe iecoris, in tympanite aũt ſtomachi, quoniã in hoc morbo maxime offenſus eſt vẽtriculus, & videtur ipſe ſubminiſtrare totam materiã flatuũ generationi. Poterimus igitur in hoc caſu vti diatrionpiper. diacym. dianiſo, aromat. roſ. quoq; conuenit, & vt ſimul iecoris curam habeamus, poteſt bis admiſceri conf. diarrh. abbatis.

Aſcitidis curatio. Quoad Aſcitem, quod dixi de victu & medicamentis calidis in tympanitide, illud idem prope eſt de hac ſpecie hydropis afferendum. In qua curanda duo etiam ſcopi ſunt communes, vt ſcilicet euacuetur materia communis primo, deinde particularis. In communi materia euacuanda illud notandum, dum præparantur humores, fugiendas eſſe omnes aquas, & omnia liquida. Quare conuenit in hoc caſu hæc potio:

Potio præparans.

℞. *Syr. de beton.*

Byzant.

Mell. roſ. ſimpl. an. ℥. *j.* ß. *M.*

Qui humores vbi fuerint præparati, euacuandi ſunt eo modo, quo monſtraui in anaſarca euacuandos eſſe: & dum præparantur humores, nihil prorſus cogitandum eſt de venæ ſectione, quia eſt communis omnium ſententia, in aſcite, quantum ſit ex ſe, aduerſiſſimam eſſe ſanguinis miſſionem, Vbi eſt euacuata materia communis, euacuanda eſt particularis, id eſt, aqua illa, quæ eſt in ventre, quæ niſi prius euacuetur, fieri non poteſt, vt vnquam iecoris intemperies corrigatur. Quare fruſtra laboramus, quotieſcunque conamur calefacere iecur, aqua adhuc exiſtente in ventre, quia eſt perinde, ac ſi conemur accendere ignem in aqua.

Euacuatur autem aqua vel per eductionem, vel per diſſipationem: educitur vel per clyſteres, vel per vrinam prouocantia, vel per medicamenta, quæ aluum ducunt, vel per ſudorem, vel per cauteria, vel per perforationem. Diſſipatur autem aqua per inſolationem, per arenam, per aquas marinas.

Incantationes reiiciuntur. Crediderunt etiam veteres incantationibus hunc morbum poſſe ſuperari, nam relatũ eſt de Imperatore Hadriano, cuius ſæpe meminit Gal. liberatum eſſe ab hydrope per incantationem: ſed quanquam aliqui tribuunt fidem his medicamentis, ea tamen ab iis omnibus negligenda ſunt, qui ſe medicos rationales profitentur.

Circa prouocantia vrinam monuit Auic. tria notanda, 1. vt hæc medicamenta in frequenti vſu habeantur, nam cum multa ſit in corpore aqua, plane ſi euacuanda eſt per vrinam, eſt neceſſarium, vt id fiat ex longo tempore, & frequenti remediorum vſu, male enim faciunt, qui vno ſolum remediorum genere per plures dies vtũtur, quoniam medicamenta in frequenti vſu familiatia naturæ reddita negliguntur ab ipſa, vnde neceſſarium eſt permutare. Et hoc eſt quod dicit Auicen. mutanda eſſe medicamenta, ſed non medicationem. 2. not. vt medicamenta potius in puluere exhibeantur, quam in alia forma, & ſi caliditas timeatur, inquit Auicen. eſſe permiſcenda brodio præpingui, à quo acrimonia & caliditas temperetur, vt iſte puluis:

Diuretica.

℞. *Ammeos.*

Sem. apii.

Atori.

Dauci an. ℥. *j. pulueriſentur, & puluis iſte vel ſolus exhibeatur, vel commixtus alicui brodio.*

Cantharides an conueniant. Hippocrates 4. de morbis vtitur in his caſibus ad prouocandam vrinam etiam cantharidibus: ſed ſunt aliqui, qui damnarunt harum vſum, eo quod exulcerent veſicam, atque alia multa mala faciant. Quare ſic ſentio, valde periculoſum eſſe vſum horum medicamentorum, & propterea ea non eſſe adhibenda, niſi in extremis caſibus. Et quanquam dicat ibi Hippocrates, à medicamentis acribus, & mordacibus, & valentioribus comparatum eſſe à natura, vt ventriculus nihil patiatur, tamen alia viſcera non ſunt ita immunia à læſione cantharidum, vt eſt ventriculus, quippe qui factus eſt à natura durus, vt poſſit reſiſtere omnibus ciborum generibus. Vnde Hippocrat. air, Africanos propter duritiem conſueuiſſe vti ventriculis animalium pro crumenis.

Hydragoga. Medicamenta, quæ aquam ducunt in aſcite, complura ſunt, hydragoga omnia à medicis vocata, vt ſunt pillul. de Mezereo, id eſt, grano cnidio, elaterium, radix iridis, ebuli, ſoldanella, ſuccus radicum ſambuci, quæ commixta varie adhibentur ad educendam aquam in hydrope. Sed duo ſunt notanda circa horum vſum. 1. ex Auicen, hæc medicamenta nunquam eſſe adminiſtranda, vbi morbo eſt copulata febris inſignis, qui error tantum poteſt, vt viderim ego iugulatos homines ex importuna horum medicamentorum exhibitione. 2. notandum ex Celſo, hæc medicamenta nunquam in potu eſſe exhibenda, quia ſi exhibean-

tur in potu, cum qualitas ipſorum ſit denudata, facile exulcerant inteſtina, veſicam, & alia viſcera. Dabo itaque aliquot formulas vtendi his medicamentis:

℞. Pill de Me℥er. gr. viij.
Elaterii gr. ij.
Pill. Alephang. ℈. ij. M. f. bolus.

Et notandum eſt circa vſum elaterii, iſtud medicamentum efficaciſſimum eſſe, & propterea nunquam eſſe exhibendum vltra quantitatem gr. iij. etſi Dioſcor. dicat, minimam doſin eſſe obol. ß. quæ eſt menſura gr. v.

Alia forma hæc eſt:

℞. Succi rad. ſambuci.
Rad. ebuli an. ℥. j.
Elaterii gr. ij.
Mell. roſ q. ſ. M. ad deuorandum.

An lac conueniat in aſcite. Inter medicamenta, quæ aluum ducunt, Auicenna connumerat lac: ſed circa vſum lactis eſt dubium an conueniat. Rhaſes & alii Arabes in ea fuerunt ſententia; non conuenire vſum lactis, ea ratione adducti, quoniam lac, cum ſit ſubſtantia aquoſa, auget potius hanc affectionem, quam minuit. Auicenn. horum ſententiam reprehendens monſtrat & ratione, & experientia conuenire lac camelarum. Ratio, qua vtitur, eſt, medicamenta quæ tollunt morbos, aut id facere ratione contrarietatis, aut quia cauſam tollunt, propter proprietatẽ occultam; lac, inquit Aui. hanc aſcitem tollit, nõ propter cõtrarias qualitates, quia lac potius eſt ſimile aquæ, quam contrariũ, ſed iuuat, quia tollit cauſam, & à ꝓprietate iuuat: tollendo cauſam, quia vſu lactis camelarum educitur aqua. Auicenn. experientia idem confirmat, cum inuenti ſint multi, qui cum in Arabiam iuiſſent, coacti camelarum lacte vti, curati ſunt ab hydrope: ita vt ea ratione & experientia Auicenn. conatus ſit docere contra Rhaſen, conuenire vſum lactis.

In hac controuerſia mea ſententia eſt, lac nequaquam conuenire in hydrope, neque vt cibum, neque vt medicamentum.

Conuenit autem lac alteratum & temperatum his medicamentis, quæ poſſunt aquam hydropicorum educere, veluti ſi lacti admiſceatur elaterium, ſuccus iridis, granum cnidium, aut ſi miſceatur aliud medicamentum deſiccans & euacuans. Ad Auicenn. dico, eum iure commendare vſum lactis camelarum, quoniam in Arabia illæ pecudes veſcuntur herbis valde deſiccantibus & calefacientibus, propter quod lac illis qualitatibus præditum non eſt mirum, ſi confert hydropi. Imo vero relatum eſt, medicos illarum regionum conſueuiſſe purgare homines lacte, quia bruta veſcentia purgantibus herbis faciunt lac purgans. Laudat etiam Auicenn. vrinam camelarum.

Vrina propria. De vrina fuit ſententia Rabbi Moyſis, ex ſententia quorundam, conuenire vrinam & ipſius met ægri, & pueri impolluti, vt dixit Auicenna, conuenire vrinam camelarum; veruntamen quanquam hoc medicamentum ratione adſtrictionis & purgationis conuenire poſſet, non tamen laudandum in hominibus vrbanis, quare nos quoque abſtineamus ab hoc genere medicamentorum, quod potius conuenit ſeruis quam liberis.

Aquam educentia per ſudorẽ. Medicamenta, quæ euacuant aquam per ſudorem, ſunt Clibani & laconica, curſus & ambulationes, medicamenta etiam, quæ extant apud Oribaſium libro 8. col. 7. Habebant veteres, vt narrat Galen. in libr. de vſu reſp. 8. alium modum ad conſumendam hydropicorum aquam per ſudorem, & erat dolium tepefactum ignitum. Quid fuerit hoc dolium, & quomodo exſiccarit aquam hydropicorum, neque Galen docuit, neque apud alium quenquam inueni: puto tamen fuiſſe vas magnum figulinum, in quo ponebant hydropicos, & obtegebant, ita vt ſolum per anguſtum foramen reſpirare poſſent, quod dolium deinde circundabant igne, ita vt ipſo calefacto ſimul calefierent ægri incluſi, & vehementer ſudarent.

Euacuabant quoque aquam per cauteria, per veſicatoria, id quod ſcripſit Galenus libro ſexto aphoriſm. 32. Sed efficaciſſimum omnium remedium apud veteres erat perforatio: ſed quia res pericuLoſa eſt, propterea diſputatum fuit inter veteres, an perforatio conueniat? Fuerunt aliqui, qui putarunt, nullo modo conuenire, adducti compluribus rationibus, tum quoniam res ſit valde periculoſa, tum quia partes neruoſæ, vbi ſunt diſciſſæ, non conſolideſcunt, tum etiam propter alias rationes, quæ videndæ ſunt apud Cæl. Aurel. & ſimul confutationes omnium argumentorum.

Sex conditiones in perforatione hydropicorum obſeruandæ. Mea autem ſententia eſt, hæc remedia quam rariſſime in vſu habẽda eſſe, & quando vſurpanda ſunt, vt ego potui colligere ex Galeno 6. epid. 6. & ex Rabbi Moyſe decimoquarto, conditiones ſex in perforatione hydropicorum ſunt obſeruandæ. Prima eſt, vt nunquam ad hoc remedium deueniatur, niſi venter ita fuerit aqua plenus & grauatus, vt virtutem quidem grauet, ſed non proſternat. Et ratio eſt, quoniam multo felicius educitur aqua, quando copioſa eſt, quam quando non eſt copioſa, eo quod copia humoris diſtentum peritonæum, & diſtenta cutis facilius perforatur. Secunda, vt non fiat perforatio, niſi ægri ſint viribus valentibus, ita vt poſſint ſeſe erigere, & conſtrictionem, quæ neceſſaria eſt, ſuſtinere.

Quo-

Quomodo autem ſit facienda hæc conſtrictio, docuit Rhaſes, & nos nunc monſtrabimus; hac enim ratione ſolebat dicere Celſus, periculoſiſſimum eſſe pueros perforare, de quibus loquens Galen. dixit, ſe nullum vnquam puerum perforatum vidiſſe ſanatum, niſi vnum qui validiſſimis erat viribus, & cuius peritonæum erat carnoſum. Tertia conditio eſt, vt ægri ſint ſine febre magna. Quarta vt qui ſunt proforandi, ventriculum nõ habeant corruptum, neq; admodum imbecillũ. Quinta vt nunquam perforentur qui morbũ contraxerunt à bile atra: ratio eſt, quia cum habitus horum ſit valde contaminatus, fieri non poteſt, vt vlla ope ſanitati reſtituantur. Sexta, vt ii non perforentur, quorum corporis habitus emacistus eſt nimis, ſunt enim aliqui qui perforare audent, vbi iam prope mortem ſunt ægri, & non eſt mirum ſi res ipſis non ſuccedat, quia non eſt opportune adminiſtrata perforatio.

Modus perforandi. Modus perforandi propoſitus eſt à Paulo libro ſexto capite octauo, & hic eſt, erigitur in primis æger, quoniam erectum complectitur miniſter à parte poſteriori, & manibus comprimit ventrem verſus teſtes, vt ad partes inferiores magis inclinet aqua: hoc facto ſignatur filo locus ſubtus vmbilicum tribus digitis, & ſi morbus originẽ habuerit à iecore, locus ſignatur in parte ſiniſtra, ſi habuerit ortũ in parte ſiniſtra, ſignatur locus in dextra: hoc facto gladiolo inciditur cutis vſque ad peritonæum, ita vt poſſit peritonæum ingredi fiſſuram: fit autem fiſſura parua potius quam magna, vbi adaptata eſt fiſſura foramini peritonæi, educitur aqua, & prima vice educitur parum, ſecunda paulo plus, tertia adhuc paulo plus, nam vt dicit Hippocrates, vbi vel ſecantur, vel vruntur hydropici, ſi vniuerſa aqua ſimul effluat, interirent ægri, paulatim igitur & per plures vices eſt educenda aqua.

Vbi autem eſt deducta, tunc corriguntur viſcera quæ malum pepererunt, ac deinceps cicatrix inducitur. Hic itaque modus eſt euacuandi per eductionem, id eſt extractionem aquæ per perforationem.

Modus inſolationis. Vltimus modus eſt per inſolationem, quando aqua ope remediorum conuertitur in flatus, ita vt tota abſumatur. Remedium potiſſimum apud veteres eſt inſolatio: ponebant enim ſub ſole ardente hydropicos, & ibi deponebant ſingulis diebus per plures horas obtecto capite.

Per vſum arenæ. Secundum per aquas thermales & maritimas, & per frumenti aceruum, Inter diſſipantia erat etiam vſus arenæ apud veteres, vt enim refert Oribaſius 8. collect. quotieſcunque volebant aquam deſiccare arena, curabant, vt in littoribus maris fierent tres, vel quatuor foueæ oriente ſole, vbi iſtæ foueæ ſolis radiis eſſent percuſſæ, in meridie, ſtomacho adhuc vacuo, aut cibo concocto, ponebant ægros in foueas, & obruebant arena vſque ad iugulum, vel ad pectus: interim ne caput à ſole læderetur, illud tegebant pileo, & ad ſitim extinguendam irrorabant os aqua: quoniam autem contingebat, vt illa arena remitteret calorem, educebant ægrum, & eodem pacto collocabant in alia fouea, ſicque ſolebant facere per plures dies, vſquequo aqua eſſet exſiccata. Et ſemper quando deferebant ægrum à fouea, offerebant cibum, & reficiebant vires, ſcilicet, quod ſub illo tædio valde patiebantur.

Sed eſt notandum, non omnia antiqua remedia in vſu eſſe habenda: quoniam medici veteres, qui hæc nobis ſcripta reliquerunt, vt plurimum curabant ſeruos, qui omne genus tormenti neceſſario ſuſtinebant. Domini enim, qui volebant ſeruos ſanos, omnia tentabant, vt nos tentamus in iumentis, quare non eſt mirum, ſi multa auxilia ipſi propoſuerunt, quæ in vſu haberi poterant, & quibus nos hoc tempore vti non poſſumus: veruntamen ſi poſſet fieri, curarentur æque liberi, atque olim ſerui.

CAPVT XXV.

De affectibus inteſtinorum in genere.

DVO ſunt genera excrementorum, quæ in concoctionibus naturalibus fiunt: alterum vtile eſt, alterum verò inutile.

Vtile excrementa appello, quæ aliquem vſum præſtant in operibus naturæ, vt eſt bilis & melancholia; Inutilia appello, quorum nullus eſt vſus, vt ſunt ſtercora & vrina: omnibus his excrementis deputata ſunt propria loca. De vitiis, quæ circa loca vtilium excrementorum contingunt, iam ſermonem habuimus, ſupereſt, vt de illis agamus, quæ ſunt receptacula excrementorum inutilium. Sunt autem hæc inteſtina, renes, & veſica, de quibus loquens philoſophus 1. de generatione animal. 18. dicebat, facta eſſe duo receptacula ciborum & potuum, ſcilicet veſicam & inteſtina. Nec miremur ſtercora ab Hippocrate vocari cibos, quia id fit eo, quod eſſent prius cibi. *Stercora cur Hipp. vocat cibos.* Incipiamus igitur primum de morbis inteſtinorum.

CAPVT XXVI.

De dolore colico.

INter morbos inteſtinorum potiſſimum grauiſſimumque malum eſt dolor colicus, & quoniam poſt hydropem de eo Galen. tractauit, nos quoque ante alia de eo ſumus tractaturi. Accedit etiam, quod

cum iſte dolor ſit vehementiſſimus, & ſæpe cogat ægros ſeipſos iugulare, operæ pretium eſſe duximus de eius natura diſſerere.

Ratio ordinis.

Sed anteqnam aggrediamur rem, eſt ſcrupulus quidam eximẽdus, qui eſt, an iſt morbus fuerit notus antiquis medicis. Plin. enim lib. 26. cap. 1. ſcribit, colicum morbum primum omnium eſſe expertum Tiberium Imperatorem: cui ſentẽtiæ ſuffragatur Scribonius Largus, qui multas antidotos proponit factas propter dicti Imperatoris colicã. Si vera eſt ſentẽtia Plinii, plane eſt neceſſarium fateri, ante eius tempora non fuiſſe hoc malum, & ideo medicos non cognouiſſe hunc morbum. Accedit his Hippoc. nunquam meminiſſe doloris colici, imo neminem ex ſcriptoribus antiquis inueniemus, qui ante Tiberii tempora huius mali meminerit.

An colica antiquis fuerit cognita.

Ex altera parte non videtur rationi conſonum, hoc malum non ſemper fuiſſe, quia morbi, qui noui oriuntur, ſolent originem ducere vt plurimum ex aere. Et quanquam Paulus ſcribat, colicum morbum iuterdum fieri peſtilentem, nihilominus compertiſſimum eſt maiori ex parte fieri hunc morbũ à cauſa interna, ita vt huiuſmodi ratione probari poſſit, hunc morbum non fuiſſe nouum. Accedit, Celſum mantionem facere medicamenti colici Caſſij.

Dicendum eſt, mea ſententia, colicum affectum etiam antiquis notum fuiſſe, atque etiam ab ipſis nominatum, ſed alio nomine; Auic. enim quandoque dixit, ileum eſſe colicum, & ante Auic, Aetius dixit, interdum qui coli morbo vexantur, perire morbo ileo. Auicen. etiam ait, valde ſimilem eſſe ilei morbum & colicam paſſionem, ideo cum veteres creberrimam mentionem fecerint, iliaci doloris, qui eſt dolor inteſtinorum intenſiſſimus, rationi conſonum eſt eos cognouiſſe & tractaſſe colicum affectum ſub nomine Ilei Accedit etiam, quod ſcribit Galenus 6. de loc. aff. 2. ſæpe medicos conſueuiſſe nomine colici affectus vehementes inteſtinorum dolores vocare. Ex quo loco licet exiſtimare, ſub nomine doloris in teſtinorum ab antiquis comprehẽſam fuiſſe etiam colicam.

Nomen.

Affectus hic dicitur Græce κωλικὴ διάθεσις, vnde & ægri vocantur colici, medicamẽta etiam dicuntur colica, quanquam interdum, vt dixit Galenus, medicamenta colica dicuntur quæcunque ſunt excogitata ad tollendos dolores. Nomen hoc deductum eſt à parte affecta, eo quod inteſtinum illud quod colon dicitur, ſit pars in quo fit maxime huiuſmodi dolor. Latini, & præſertim Serenus, appellarunt colon, barbari vocant colicam.

Definitio.

Eſt igitur hic affectus dolor inteſtini vehemens, cum ſecum retentione. Dixi dolorem vehementem, quia nõ quilibet inteſtinorum dolor debet nominari colicus, ſed ſolum maximus. Vt iure etiam veteres vocarint hunc morbum tormina. Dixi etiam cum ſecum retentione, quia verus dolor colicus ſemper copulatus eſt, cum alui adſtrictione.

Eſt hic affectus ſymptoma tum in genere facultatis tactoriæ læſæ, vt alii dolores, tum etiam in genere excrementorum retentorum. Sequitur autem morbos primum, qui fiunt in vnitatis ſolutione, nam in colico dolore inteſtinum adeo diſtenditur, vt ſubſtantia illius quodammodo diuellatur, ex qua deinde diuulſione efficitur dolor.

Secundo, ſequitur etiam morbum in mala compoſitione, ſcilicet morbum in via, quoniam in hoc affectu inteſtina, quæ deberent eſſe libera & expedita, repleutur humoribus atque flatu. 3 ſequitur malam intemperiem, vt doctiſſime Galen. 6. de loc. aff. 2. docet.

A quibus morbis dependeat.

Cauſæ internæ & mediatæ, quæ faciunt hunc morbum, vt crediderunt Celſus, Plinius & alii vetores Latini, ſunt flatus, videntur enim antiqui exiſtimaſſe, hunc morbum à nulla alia materia fieri præterquam à flatulenta. Sed huiuſmodi puerilis ignorantia facile veteribus condonanda, quod cum colicum dolorẽ vix animaduerterint, non eſt mirum, ſi in cauſſis colici morbi perſcrutandis aberrarint.

Cauſa. An fiat ſemper à flatibus.

Sunt autem cauſæ immediatæ, vt Galenus 12. method. 8. & 6 de locis affect. 2. & Auicenna docuerunt, intemperies tam ſimplices quam materiales, intemperies ſcilicet calida, frigida & ſicca: nam humidam intemperiem non facere dolorem, præſertim magnum, clare docuit Galenus a. de med. calida intemperies facit dolorem, quoniam ex fecibus ipſis exſugitur quicquid ineſt humidi, vnde feces exſiccatæ retinentur, retentæ autem cum diſtendant colum inteſtinum, dolorem inducunt.

Frigida etiam intemperies facit dolorem duplici de cauſa. Primo quoniam durantur etiam à frigore feces. Hippoc. enim 6. epid. dicit, refrigerationem indurare anũ, induratis autem fecibus fit dolor. 2. quia propter frigiditatem corrugantur inteſtina, quæ corrugata dolorem inducunt. Siccitas eadem ratione qua caliditas dolorem facit, ſcilicet quando exſiccantur feces. Ex his itaque morbis fit colicus dolor, fit etiam ab intemperie ſimplici, ſed raro contingit, vt iſti dolores colici fiant ab intemperie ſola, plerunque efficiuntur ab intemperia cum materia. Eſt autem materia vel flatulenta

Frigida intemperies vt cauſet colicam.

Flatus vt cauſent colicam.

lenta vel humoroſa, vel quid aliud medium. Flatus cum includantur in ipſis inteſtinis, præſertim in colo, & exitum non inueniant, multiplicantur & diſtendunt ipſa, & ſic dolorem inducunt.

Humores vt ſint in cauſa huius affectus.

Humores etiam dolores faciunt, quando phlegmatici ſunt, aut melancholici, nam pituita viſcea ſua viſciditate & frigiditate hoc inteſtinum maxime turbat, ſi melancholia cum ſua aciditate compungat & vellicet inteſtina, dolorem inducit. Pituita porro vel in ventriculo generatur, vel à capite ad ventriculum delapſa ad inteſtina deinde præcipitatur, ſicuti Rhaſis docuit 8. cont. ex ſentent. Galeni.

Vermes. Lapides.

Aliæ materiæ facientes dolores colicos præter humores & flatus, ſunt vermes, qui pungendo & diuellendo dolorem inducunt. Item lapides, vt experientia teſtatur, ſæpe generantur in inteſtinis, etſi Galen. 6. de loc. affect. 2. dicat, ſe neque vidiſſe, neque alium qui viderit audiuiſſe, veruntamen hic Patauii in excellentiſſimo Friſinexica inuentum fuit, dolorem colicum factum eſſe, in inteſtinis lapide exiſtente.

Hiſtoria memorabilis.

Apoſtemata quoque efficiunt hoc malum, præſertim feces retentæ. Hæ ſunt cauſæ internæ doloris colici.

Apoſtemata. An colica fiat à bile. Pars affirmans. Pars negans.

Sed circa has cauſas oritur dubitatio, à nemine, quod ſciam tractata, ſcilicet an ſicut dolores colici fiunt a pituita & humore melancholico, ita etiam fiant à bile? Ex vna parte eſt Galenus 12. method. 8. & 6. de loc. affec. c. 2. vbi clariſſime dicit, fieri dolorem colicum ab acribus & mordacibus humoribus, vt ſunt bilioſi, Galenum ſecuti Ægineta, omnes Græci. Sed contra Gal. videtur eſſe grauiſſima ratio, dictum enim eſt fieri dolorem retentis fecibus, & in dolore colico ſemper etiam feces retineri. Iam vero notum eſt, ſic comparatum eſſe à natura, vt bilis à folliculo mittatur in inteſtina, quæ ſtimulet ipſa ad depoſitionem fecum. Si igitur hoc verum eſt, ſequitur tantum abeſſe vt poſſint retineri feces, ſiquidem ſtimulentur inteſtina ab acribus humoribus, vt potius alui fluxus fiat. Rhaſes etiam 8. cont. ex Galen. 2. epid. ſcribit vbi bilis rubea petit inteſtina, corrodendo fluxum alui inducere. Ex qua auctoritate & ratione addita colligi poteſt, colicum morbum fieri non poſſe ab acribus humoribus, in quo neceſſaria eſt fecum retentio. Accedit his Auerrh. 3. collect. 20. quod vbi bilis inteſtina petit, & rodit, aut vehementer id fit, aut leniter, ſi vehementer, inquit fieri dyſenteriam, ſi leuiter, lædat, fieri fluxum alui, non autem adſtringit.

Contradictio Gal. & Auic.

Eſt præter hæc cōtradictio in verbis Gal. & Auic. Gal. enim referente Rhaſe ſcribit, bilem rubeam facere alui fluxum. Cæterum Auic. ſcribit bilem rubeam calefacere feces, quibus exſiccatis, ſequi fecum retentionem. Reſpondeo dolorem colicū vel accipi proprie, vel communiter, pro quocunq; dolore inteſtinorū, vt modo diximus ſæpe accepiſſe veteres. Si de dolore colico proprie accepto loquamur, plane per allatas rationes nequaquam videtur fieri poſſe à bile. Si autē loquamur de dolore colico cōmuniter accepto, dico dolorem colicum ab acribus humoribus fieri poſſe, & hoc pacto locutus eſt Gal. 6. de loc. aff. vt colligi poteſt ex hiſtoria illius ruſtici, quem alii medici exiſtimabant colico dolore laborare, cum tamen non laboraret.

Ad contradictionem Gal. & Auic. dicendum eſt, bilem rubeam in inteſtinis contētam, vel in fecibus immixtam eſſe, vel tunicis inteſtinorum adhærentem. Si ſit fecibus admiſta, facit id quod ſcribit Auic. ſc. ſua caliditate exiccat feces, quæ exſiccatæ deinde retinentur. Sin autem bilioſi humores adhærent tunicis inteſtinorum, plane cum corrodant & expurgent, neceſſario inducunt alui fluxum, & hoc pacto intelligenda eſt Gal. auctoritas à Rhaſe allata.

Cauſæ mediatæ internæ.

Cauſæ mediatæ quę dolorem colicum faciunt, ſunt apoſtemata iecoris, veſicæ, renū, ſplenis, lapides renum & veſicæ, hæc enim oīa ad internas cauſas, ſed mediatas ſunt referenda. Sicut inter externas cauſas primum locum videtur ſibi vendicare aer frigidus, vt eſt aer hyemalis, regiones etiam frigidæ & ſeptentrionales. ex Auic. enim ſententia eæ maxime conducunt ad generationem colicæ affectionis. Sic & aer peſtilentialis inducit interdum colicam affectionem, vt eſt relatum à Paulo lib. 3. cap. 48. quandam colicā peſtem ortam ex Italia multas Romanorum nationes peruagatam fuiſſe, quod etiam ex ſententia Pauli aſſerit Auicen.

Externa cauſa.

Quō colica fiat ex aere peſtilenti.

Sed dicet quis, quomodo colica poſſit fieri ex aere peſtilenti? & an colica ſit cōtagioſa? Dico ex peſtilenti aeris conſtitutione generari putridos humores, q. demiſſi in inteſtina, ſua qualitate putrida & venenata inteſtinorū facultatem magnopere lædunt, & poſtea faciunt illos dolores: nam compertiſſimum eſt, non ſolum huiuſmodi materias & humores decumbere in inteſtina; ſed etiam in caput, vnde cauſant epilepſias, paralyſes, & alia: decumbunt etiam in teſtes, ibique omnia bona abſumunt, vt contingit in peſte illa relata à Thucydide & Lucretio. Imo ſcribit Galen. etiam interdum peculiariter humores peſtilentes decumbere in pedes, atque eos penitus deſtruere.

De contagio vero dico, nequaquam conſtare ex Paulo, hoc malū contagioſum extitiſſe, veruntamen rationi cōſonum eſt, fuiſſe contagioſum, quia cū oriretur ab humoribus

ribus putridis & peſtilentibus plane neceſſarium eſt, ſicuti humores peſtiferi contagiũ faciunt, ita etiam ratione huius contagii fieri dolores colicos per contagium.

Nimia quies cauſa colica.

Nimia quies cauſa eſt ſæpe doloris colici, eo quod propter inertiam & otium generãtur plures humores crudi, craſſi & frigidi: ſic nimia venus, exercitatio, vitæ ſtudium, & id gen⁹ alia, inter has cauſas referũtur. Omnes etiam homines, qui artes ad ignem exercẽt vt vitrearii, ferrarii, foſſorii omnes, doloribus colicis ſunt obnoxii, eo quoniã exſiccantur ipſis feces ab igne, quibus exſiccatis & retentis, fiunt dolores colici. Potus nimius aquæ frigidæ & craſſæ, potus vini niue aut glacie refrigerati, vel vt ait Auic. multæ mixtionis, lædũt. Eadem ratione dolorem inducunt & crudelitates, crapulæ, fructuum recentiũ plurimus & copioſus vſus.

Signa. Diſtinctiua.

Diff. colica à dyſenter.

Signorum quæ indicant nobis colicã affectionem, vt ego reperire potui apud ſcriptores, tres ſunt claſſes, alia ſunt diſtinctiua, alia ſignificatiua, alia prognoſtica. Diſtinctiua ſunt, quoniam duæ ſunt affectiones maxime ſimiles colico dolori, vna eſt q̃ dyſenteria dicitur, altera eſt nephritis, quæ vſque adeo eſt ſimilis dolori colico, vt ipſemet Ga. 2. de loc. aff. 5. & 6. de lo. aff. 2. dixerit, ſe deceptũ in dignoſcendo dolore colico à nephritico. Eſt itaq; nobis neceſſarium intelligere ſingula ſigna, quibus poſſimus alterum ab altero diſtinguere. Dyſenteria paucis ſignis dignoſcitur à colico dolore, quod tametſi in vtroque ſit dolor & fere in eadem parte, tamen in dyſenteria ſemper eſt aperta aluus, in colica fere ſemper aſtricta.

Diff. Quõ colica à nephritide.

Sed non ita facile nephritica affectio poteſt à colica dignoſci, ideo ex ſex fontib. hauriẽda ſigna, quibus poſſimus vnã affectionem ab altera diſcernere. Primus eſt cõditio doloris, ſecundus diſpoſitio membrorũ circumſtantium. Tertius à lædentibus & iuuãtibus, quartus ab excretis, quintus à ſymptomatibus conſequentibus, ſextus à cauſis & ſignis antecedentibus. Quicunq; igitur ſciet verſari circa hos fontes, & circa hæc ſignorũ genera, facile cognoſcet paſſionem colicam à nephritica, neque errabit, vt plerunque erratur grauiſſime in ſummo Chriſtianorum Imperatore, qui curatus eſt dolore colico, cũ laboraret nephritico.

Primus fõs ſignorum doloris.

Incipiamus ergo à primo fonte: conditiones doloris quæ ſunt ſpectandæ, poſitæ ſunt in quatuor prædicamentis, ſc. in quantitate, loco, motu & tempore. In quantitate, ſiquidem dolor colicus eſt magnus, renalis vero minor. Sed dicet quis, nonne Plin. li. 25. c. 3. ſcribit, veteres omnes medicos exſtimaſſe dolores nephriticos eſſe omnium acerbiſſimos? Itaque non eſt verum, dolorem colicum eſſe maiorem nephritico. Dico veram eſſe Plinii ſententiam, ſimulq; veram Auic. ſententiam, quam ego dixi: nam dolorẽ alterum altero maiorem eſſe, dupliciter intelligi poteſt, vel ſecundum intenſionem, vel ſecundum extenſionem: Secundum intenſionem dolor renalis omniũ eſt acerbiſſimus, eo quod vt acus pertundit hic dolor renes, & cruciatus parit incredibiles: ſecundum extẽſionem autem maior eſt colicus, quia plures partes infeſtat, quam nephriticus.

An colicus maior dolor quam nephriticus.

Circa locum, ſignum hoc eſt capiendum ſecundum Gal. 2. de loc. aff. 2. vt quidam dixerunt, quod colicus dolor nequaquam incipiat à parte ſiniſtra: ſed hanc opinionem ſatis refutauit Auic. quia colon inteſtinum æque poſitum eſt in dextra, atque in ſiniſtra parte, vt poſſit & à parte ſiniſtra, & à dextra incipere dolor. Itaque ſecundum locum poteſt hoc ſignum capi, quia dolor colicus plures partes obambulat, modo ſupra renes, modo infra: nephriticus autem dolor ſemper in eadem parte permanet. Rurſus colicus magis inclinat ad interiora & ad pectus, nephriticus ſemper ad partes poſteriores vergit. Signa quæ capiuntur à tempore, triplicia ſunt. Primo quod dolor colicus incipit fere ſemper ſubito. videmus enim ægros nobiſcum colloquentes ſanos, & ſtatim corripi dolore vehementiſſimo: renalis aũt dolor paulatim incipit, & ſemper augetur vſque ad finem. Secundo quod in colico dolore tempore inanitionis ſemper leuior eſt affectus, vbi aũt corpus plenũ eſt & inteſtina, dolor fit vehementior, in nephritide cõtrarium contingit, quia quo tempore ventriculus & inteſtina ſunt vacua, magis vrget, quo tempore ſunt plena ſedatur & mitior eſt dolor. Tertio quod in renali dolore ſemper affectus incipit à dorſo, & incipit cum vrinæ difficultate, colicus autem nequaquam.

A motu etiam ſigna capiuntur, quoniam dolor colicus mouetur modo in hãc, modo in aliam partem: renalis vero ſemper in eadem parte permanet. Secundus fons ſignorum poſitus eſt in ſpeculatione partiũ adiacentium, quod in renali dolore apparet veluti tremor renum, & partium adiacentium: in colico vero ventriculus apparet maxime affectus: & quanquam in renali dolore etiã coafficiatur, multo magis tamen in dolore colico. Ventriculi affectiones ſunt nauſea, appetitus deiectio, vomitus pituitoſi & ciborum corruptorum, nam hæc omnia fere in colico reperiuntur dolore, vt experientia cotidiana teſtatur, & Gal. 6. de loc. aff. 1.

Secundus fons ſignorum.

A iuuantibus & lædentib. hæc reperiuntur ſigna, quia in colica affectione clyſteres iuuãt, excretiones factæ per medicamẽta, crepitus vẽtris & oris, p̃ſertim quãdo fit a flatu: in renali nihil horum iuuat. Accedit etiam quod in nephritide medicamenta diuretica

Tertius fons.

& lapi-

& lapidem minuentia iuuant, in colica nullam vtilitatem afferunt.

Quartum. Signa ab excrementis mutatis, ſunt ſtercora quæ in colica affectione ſunt arida & ſicca, ſiue dura, veluti canina, vt Auicenna dicit: retinentur etiam ſæpe feces in nephritide, ſed ſunt multo magis molles. Addendum etiam ex Galeno & Auicen. quod in nephritide à principio vel vrinæ ſupprimuntur, vel minguntur primo claræ, tenues & aquoſæ, poſt craſſiores, turbidiores & ſabuloſæ: interdum etiam cruentæ.

Quintum. Ab accidentibus mutatis hæc ſunt ſigna, quoniam in nephritide ſolet apparere veluti ſtupor renum, dorſi, crurum: in colico dolore hæc nequaquam apparent, ſed ſunt potius appetitus deiectio, ſudor frigidus, animi defectus.

Sextum. Poſtremo à cauſſis & ſignis antecedentibus accepta ſunt ſigna, quoniam ſi ſunt retentæ feces, vſus præcedens fructuum & rerum flatulentarum & frigidarum ſigna ſunt colicæ affectionis, vrina verò filamentis plena primo ſubtilis, deinde craſſa & arenoſa, nephritin indicat.

Signa ſignificatiua. Vniuerſalia. Signa autem ſignificatiua vel ſunt vniuerſalia, vel particularia: vniuerſalia comparantur ex relatione ægrorum & ſenſu, nam dolor ventris adeſt, grauitas corporis totius, cibi faſtidium, nauſea, ſudor frigidus, crura contrahuntur. Et notãdum eſt de hoc ſigno poſtremo, nam Ariſt. de hiſt. animal. 24. enumerans morbos quibus equi tentãtur, inter alios poſuit ileum & voluulum, & potiſſimum huius morbi ſignum putat eſſe Ariſtot. quod contrahantur crura poſteriora ad anteriora, quod ſignum cum ſit in hominibus præcipuum doloris ventris & colici, efficitur, vt ſicuti dicebat Ariſtoteles, etiam nomine ilei intellexerit dolorem colicum, vt omnes veteres.

Aretæus inter alia ſigna vnum addit, quod ſcilicet ait eſſe veluti quoddam miraculum in dolore colico, teſtes & ſuſpenſores maxime dolere, ita vt interdum medici ignari extraxerint teſtes, exiſtimantes locum affectum eſſe eam partem. Puto & ego hoc fieri, ſed non poſſum non valde fatuos exiſtimare eos, qui exſecuerunt teſtes ſolummodo propter dolorem.

Particularia ſigna. Particularia ſigna colicę affectionis tot fere ſunt, quot ſunt genera cauſſarũ eius, nam ſi fiat dolor ab humore pituitoſo, Gal. 12. meth. 7. inquit dolorem non admodum eſſe intenſum, niſi iungatur flatus humori: ad hæc dolor in profundo percipitur, nauſea adeſt, vomitus pituitoſus, aluus fere nihil egerit, & ſi aliqua egeruntur, illa ſunt muco & pituita obducta.

Adhæc ætas, ſexus, victus præcedẽs & vitæ exercitium, quæ prouentum pituitæ faciunt, ſunt ſigna doloris facti ab humore pituitoſo.

Sin autem fiat ab humoribus acribus, qui tamen dolor, vt docui, non eſt verè colicus, dolor eſt acutus, mutabilis, ſitis adeſt, vigiliæ, febres, alui fluxus cum cruciatu & moleſtia, vſu calidorum læduntur.

A flatu. Si à flatu dolor fiat, adeſt doloris magnitudo, tenſio & inflatio vẽtris, à crepitibus & ructibus leuantur, præceſſit etiam victus ex vſu rerum flatulentarum. *A Vermib.* Si à vermibus dolor fit, cognoſcitur à ſubſtantia vermium: ſi à fecibus retentis, ſignum erit, quoniam neq; ante, neque eo tempore aluus eſt ſoluta, voluntas adeſt egerendi, ſed irrita. *A lapide in inteſtinis.* Si à lapide in inteſtinis, cognoſcitur per abſentiam omnium aliorum ſignorum, quoniam ſcilicet nullum aliud ſignum adeſt, quod poſſit oſtendere aliam cauſſam.

Ab apoſtemate. Si ab apoſtemate, aut inflammatione fiat, febris iuncta eſt, feruor inteſtinorum, retentio vrinæ & fecum, ſitis & vomitus bilis.

Prognoſt. Prognoſtica. Si dolor colicus vehemẽs ſit, ſi continuus, ſi nauſea vehementiſſima, nec tamen quicquam vel ſupra, vel infra emittatur, malum eſt: ſed peſſimũ omnium, ſi cum his omnibus anhelitus fœteat, cum ſit certum argumentum, malum conuertendũ eſſe in ileum. Similiter mortiferum eſt, vbi qui colico laborãt affectu, frequenter ſudant ſudore frigido, frequenter deficiant animo, præſertim ſi & ſudor frigidus, & animi deliquia diu durent.

Hiſtoria. Haud aliter, vt ait Rhaſes, colica paſſio quę fit ab inflammatione, peſſima eſt, præſertim in qua corpus ſtatim intumeſcit: nam vidi ego virginem dolore colico 12. horis iugulatam, cui ſtatim venter valde intumuerat. Ex aduerſo, ſi dolor non ſit neque vehemens, neque continuus, ſi non ſit fixus, ſed vagetur, ſi excernantur feces, ſi ab euacuationibus omnibus aliquod leuamen capiatur, ſignum eſt malum mitius eſſe, & nullo modo lethale.

Curatio. Indicationes. Curatio in duobus conſiſtit, in ablatione cauſſæ, & ſenſus mortificatione: nam medici cum curant colicã, vel reſpiciunt ipſum ſymptoma, & tunc vtuntur ſtupefacientibus, ſed ad hæc non eſt confugiendum, niſi in extremis: vbi autẽ dolor non eſt adeò magnus, tum medici ſtudent ablationi cauſſæ.

Quare vbi tollẽdæ ſunt cauſſæ, primo notandum, an dolor ſit eſſentialis, an verò per conſenſum. Si per cõſenſum, omnino eſt curãda pars quæ malum cõmunicat: ſi autẽ dolor ſit eſſẽtialis, videdũ eſt, an ea cauſſa ab alia externa foueatur, an verò ſolũ habeat cauſſas coniunctas. Si foueatur à cauſſa externa, ante omnia debemus ſtudere, vt illa cauſſa tollatur. Si verò nõ adſit cauſſa externa, videndũ

eſt

Ex cauſſa frigida. eſt an cauſſa ſit calida, an verò frigida: ſi ſit frigida, vtrum flatus an humor.

Primum igitur aer eligendus aut parādus calidus & ſiccus, ſomnus omni ſtudio prouocandus, quia ad omnes dolores leniendos, & coquendas cauſſas frigidas nihil eſt quod præſtantius ſit ſomno. Mouēdum eſt corpus omni genere exercitiorum, curſu, ſaltu, nam iſti equorum curatores, quando capluntur equi dolore colico, nihil inueniūt accommodatius motu. Ante cætera magnopere curandum, vt feces ſingulo die educantur.

Cibi. Panis ſit optime coctus & fermentatus, aniſo vel coriandro, vel cymino, vel pipere conditus. Alex. enim dicebat, vſum huius interdū maxime contuliſſe ad depellendos hos humores, carnes omnes auicularum, modo pingues non ſint, laudantur. Inprimis verò *Caro alaudæ.* laudatur caro alaudæ auis, quam ſcribit Gal. in lib. ad Piſ. de antid. ſecūdum proprietatem prodeſſe, aſſa omnia vitanda ſunt, elixa autem multo ſunt validiora.

Inter fructus & herbas conueniunt aſparagi, pulegium, mentha, origanum, petroſelinum, ruta, maxime verò omnium vſui eſt allium. Et notate interpretē Alex. eo in loco nos fefelliſſe, quia vbi debebat transferre allium, tranſtulit porrum. Piſces omnes fugiēdi, ſaliti aliqui & parui cōuenire poſſunt, pręſertim ſi edantur pipere, cymino, & aliis aromatibus cōditi, quæ poſſunt frigiditatē frangere. Vina cōueniunt condita, vt vinum aniſatū, piperatum, conueniunt etiam vina ſimplicia, ſed quę ſint alba, tenuia & generoſa, vina enim hæc Patauina craſſa & rubea faciunt dolores colicos. Dulcia omnia vitanda, lazana ſimiliter, piſtacia, fructus.

Hoc poſtremo notandum, vt edulia, quæ diſcutiunt flatus, in vſu habeantur, quoniam ſiue dolor ſit à flatu, ſiue ab humore frigido & craſſo, ſemper ea ciborum genera, quæ flatus diſcutiunt, cum extenuent, deſiccent, calefaciant, magnam vtilitatem ſemper adferunt.

An narcotica conueniant. Poſtquam victus inſtitutus fuerit, videndū, an dolor magnus ſit vel paruus. Si magnus, putant nonnulli, omni ſtudio curādum eſſe, vt dolor leniatur etiam narcoticis medicamentis: Verū ſic ego ſentio, in his caſibus vel rariſſime, vel nunquàm refugiendum eſſe ad ſtupefacientia, quia dolor à cauſſa frigida factus nunquam adeò vehemens eſt, vt cogat medicos ad hæc remedia deſcēdere: quæ etiā videtur fuiſſe Gal. ſentētia 12. meth. 8. vbi curationē huius tradens, de medicamentis narcoticis nihil loquitur. Quare melius eſt operam dare cauſſæ doloris colici tollendæ: quia verò cauſſa eſt humorum frigidorum copia & craſſorum ſimul, ſcopus ſit, vt calefiant humores, attenuentur & deſiccentur.

Eſt tamen id notandum, ne medicamenta magis calefaciant, quam par ſit, quia plerumque medicamenta, quæ nimis calefaciunt, liquant tantum humores, & cum non diſcutiant, ipſos ſolent dolores acerbiores reddere.

Itaque primo erit aluus lenienda, quod fit tribus modis, vomitu, clyſtere, & medicamentis. Vomitus & clyſteres in hoc caſu pręferuntur medicamentis. *Vomitoria.* Pro vomitu conuenit ſuccus raphani ſimplex, ſemen raphani maceratum vino, vel cum decocto ſem. anethi. Hæc omnia medicamenta accommodata ſunt ad ciendum vomitum in dolore colico.

Tria circa clyſteres notanda. Pro clyſterum vſu tria notanda, 1. vt ſemper initio vtamur medicamentis leuioribus, deinde acrioribus, nam ſi ſtatim confugiatur ad clyſteres acriores, huiuſmodi acrimonia ſtimulata inteſtina attrahunt magis, & maiores obſtructiones faciunt. Clyſteres igitur mollientes & lenientes erunt huiuſmodi: *Clyſter leniens.*

℞. Fol. maluæ.
Lapathi.
Viol. an. M. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde *℞. d. d. ℔. j. ß.*
Elect. indi.
Hieræ ſimpl. an. ℥. ß.
Ol. anethini. ℥ iiij.
Salis ʒ. j. M. f. clyſter.

Quod ſi iſti clyſteres non profuerint, fiant acriores, nam decocto additur centaurium maius & minus, additur colocynth. Conditura additur nitrum, hiera aliqua magna, ita vt fiant clyſteres adhuc acriores. Secundo notandum circa vſum clyſterum, nunquam adhibendos eſſe, ſi cibus adhuc ſit in ventriculo. Sunt multi medici, qui vocati ad colicos, nulla habita ratione ſtatim ordinant clyſteres, neque vident, an cibus ſit in ventriculo, necne; quia ſi adhibeantur cibo exiſtente in ventriculo, fit vt cibus attrahatur ante tempus, & ſic obſtructiones inteſtinorum fiant maiores. Tertio notandum, vt non ſtatim vnus clyſter poſt aluum immittatur, ſed ſemper aliquod ſpacium interponatur trium vel quatuor horarum inter vnum & alium. Sed ſi clyſteres non retineantur, aut non recipiantur, confugiendum eſt ad ſuppoſitoria, quæ varia ſunt, ſed eadem *Suppoſitoria.* ratio eſt ſeruanda, quæ in clyſteribus, ſcilicet, vt primo mitioribus, deinde grauioribus vtamur, in quibus ingreditur helleb. colocynth. ſcammonea, & alia medicamenta potentia.

Eo tempore, quo adminiſtrantur clyſteres vel ſuppoſitoria, ſimul parādi ſunt humores. Exemplum præparantium ſit illud. *Præparantia.*

℞. Fol. puleg.
Betonica.
Calam.

Origani

Origani an. M. j. f. decoct. f. a.
Deinde ℞. d. d. *[illegible]*
Mellis [illegible]
Syr. de dua[illegible] ad. an. ℥ j M.

Euacua. a. Vbi præ[illegible] humores, ſunt euacuandi, pro euacua[illegible] conuenient pill. fætidæ, de [illegible]ap. de [illegible]. Sol[illegible]t mirifice prodeſſe in his caſibus vſus diaphœn. Modus vtendi [illegible].

℞. *Diaphanic ℥. iij.*
Diacarthol ʒ. vj.
Specierum hiera. ʒ j. M.

Doloris mo[illegible] purgantia. Inunctiones. Sed quia plerumq; [c]ontingere ſolet vt medicamentis purgantibus non cedant dolores, & medici cogantur precibus ægrotātium variaadhibere remedia, in hoc caſu habenda ſunt & alia remediornm genera, quibus poſſumus occurrere dolori. Sunt a. hæc medicamenta plura: primo inunctiones, quæ fiūnt ex ol. nardino, de piperibus, ol. rutac. ol. chamæm. nam varijs modis vti ſolemus his oleis: interdū illinuntur hæc olea hypochondriis, interdum replentur veſicæ his oleis, & ventri apponnntur, quæ omnia leniunt dolorem colicum. Deinde ſunt præter inunctiones fomenta, quæ fiunt ſpongijs, vt:

Fomenta. ℞. *Fol. brancæ vrſinæ.*
Melilott.
Fænugr.
Orig.
Calam.
Chamom. an. M. j. bulliant omnia in aq. ſuffi-cienti: deinde cum ſpongia j. fomentum hypochondrijs.

Poſſumus etiam his decoctis & oleis ſimul vti, ſic enim valentiora ſunt, & magis leniunt dolores colicos. Ex his herbis decoctis, & deinceps inciſis cum pinguedinibus aut [g]allinæ aut a[illegible]ris, fiunt emplaſtra, quæ apponta vē[illegible] leniunt dolorem.

Emplaſtra. Balnea. [F]iunt & b[al]nea varia ad dolores colicos ſedandos: modo enim ex herbis ſiūt prædictis, modo ex ol. ſimpl. nam ſi quod ſit balneum, quod aptu[m] ſit ad dolores colicos ſedandos, eſt il[lu]d quod fit ex oleo ſimplici.

Stupefacie[n]tia. His autem non conferentibus, Paulus & alii multi confugiunt ad ſtupefacientia, ſed vt dixi, raro in vſum deueniunt hæc medicamenta & in his caſibus ſemper ſunt adminiſtranda cum aliquo medicamento calefaciēte, quod poſſit frangere nimiam eorum frigiditatem, vt eſt illud quod componitur ex opio & caſtoreo æquis portionibus.

Quod ſi ore acc[ip]i[e]ndum ſit in pauca quā[n]titate, ſemper erit e[x]h[ibendum], ita vt dno vel tria grana non exced[at] opium & tantundem Caſtorii; vbi enim clyſterib. hęc medicamenta ſtupefactoria admiſcentnr poſſunt in maiori [q]uantitate exhiberi, vſque ad ℈. j.

[Qu]od ſi fiat dolor a flatu, victus ratio debet vergere ad calidum & ſiccum. dormiendum, corpus mouendum, & non negli[ge]ndū remedium i[l]lud, quo conſueuerun[t] v[ulg]ares, vbi enim dolet corpus, maior hu[mi]num pars ſolet [h]a[r]cte cingere, [q]uod quidem conſert, quia [ha]c ſtricture incal[eſc]unt viſcera [in]t[e]riora, vnde poſtmodum diſperguntur flatus, & hoc commendatum habemus à Galen. 12. meth. *Curatio co[lica] a flatu.*

Abſtinendum [qua]ntum fieri poteſt, a cibo & potu, & inter c[i]bos accommodatos huic rei eſt vſus allii, quod propterea videtur vocatum theriaca ruſticorum.

Victu inſtituto qui poſſit diſcutere flatus, notandnm an flatus ſint ſoli, aut etiam adſi[n]t humores, ex quibus continuo fl[atus] gignantur. Si adſint humores, ſunt præpara[n]di eo pacto quo mōſtraui, & vbi ſunt præparati, purgādi ſunt, ſed quia nihil boni præſtari poteſt, niſi pri⁹ feces educātur ex inteſtinis, propterea ante omnia ſtudendum clyſteribus feces educere, dixit enim Auicenna in colica e[d]uc feces, quaſi id omni[b]us debeat eſſ. propriū, vt feces educantur. Cly[ſt]eres accommodati ſunt illi, qui ex emollientibus & flatum diſcutientibus fluunt. Exempli gratia. *Clyſter.*

℞. *Rad. althea.*
Fol. malue.
Lapathi an. P. j.
Sem. aniſi.
Furfurum in petia ligat an. P. ſ. ſ. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. lb. j. ß.
Ol. rutae.
Amygd. amar.
Pingued. galline.
Butyri recentis. an. ℥ ij. M.

His eductis acriores ſunt iniiciendi, id eſt, qui magis diſſoluant flatus, quo in caſu laudantur clyſteres, qui fiūt ex ſolo ol. rutae. chamæm. aneth. Fiunt etiam clyſteres ex vino generoſo, in quo bulliant ſem. aniſi, cui vino deinde additur modo ſapa, modo mel vna cum oleis prædictis diſcutientibus flatus. Sed illud notādum, vt ad eos clyſteres qui maxime calefaciunt, nunquam confugiamus, niſi prius corpus fuerit expurgatū, quoniam ſi hæc remedia inuenirent humores in inteſtinis, fundetent eos ſuo calore, quibus fuſis fit duplo maior flatuum copia. Hoc facto medicamentis vtendum tum intrinſecis, tum extrinſecis, quæ poſſint flatū ipſum diſcutere. Nux myri[ſt]ica commēdata eſt, diatrionpiper. diagal. diaſpolitic. diacym. diacaſtor. Nam caſtorium & omoia, quæ ex eo componūtur, compertum eſt mirifice prodeſſe in his doloribus. Laudant etiam Auenzoar & Galenus vſum theriacæ. *Flatus diſcutientia.*

Extrinſecus valde conferre ſolent ol. præparata, oleum rutæ, aniſi, anethi. Conferunt etiam emplaſtr. ex aniſo, calame[n]th. origano, ſatureia; ſed præ cæteris inter extrinſec[a] medicamenta ſolet primum locum habere [cu]-

Gg curbita

Mellis roſ. ſimpl. ℥. iij.
Salis ʒ, ß. M. f. clyſter.

In mulieribus quantitas clyſteris debet eſſe maior.

Circa vſum clyſteris duo ſunt notanda. Primo ex ſententia Ruffi apud Oribaſ. 8. collect. ſc. in mulieribus curandis ſemper quantitatem clyſteris debere eſſe maiorẽ, duabus de cauſis, tũ quoniã facultas expulſiua mulierum eſt magis pigra, vnde eget maiori ſtimulatione, tum quoniã cum mulieres propter fœtum nutriendum habeant à naturá ventrem capaciorem, iure etiam poſtulant maiorem quantitatem eorum remediorum, quæ per aluũ infunduntur. Secundo notandum eſt ex Auic. vbi adeſt febris vehemens, debere quidem clyſteres eſſe acres & flatum diſcutientes, ſed non admodum calidos. Sed hoc etiam pacto poſſumus componere ſuppoſitoria.

Suppoſitorium.

℞. Specierum hieræ.
Cumini.
Aniſi ſubt. pulu. an. ʒ. j.
Mellis q. ſ. M. f. ſuppoſitorium.

Medicamentum leniens erit iſtud:

℞. elect. lenit. ℥. j.
Spec. hieræ. ʒ. ij. M. f. bolus.

An conueniat vena ſect. 10.

Vbi aluus fuerit lenita, cogitandũ eſt ſtatim de venæ ſectione, an ſc. cõueniat nec ne. Scribit Gal. 4. de rat. vict. in acutis, nullũ fuiſſe auſum ſanare tympaniã & aſciten venæ ſectione, fuiſſe tamẽ aliquos qui inchoante anaſarca venam ſecuerunt, præſertim vero quando anaſarca ſit facta ex retentione vel hæmorrhoidum, vel menſtruorum, in quo caſu inquit adeſſe aliquã plenitudinẽ. Auic. tamen videtur interdũ cõmendaſſe, ſc. quãdo eſt facta tympanites à cauſa calida: ſed vt alias diſputaui, fieri non poteſt, vt vnquã fiat hydrops à cauſa calida præſente, quãdoquidem cum ſit neceſſarium, vt gignatur aqua, vel flatus, ex peripateticorum & Galeni ſententia, vt calor ſit diminutus.

Delirãt itaque Alex. qui conatur friuolis quibuſdam argumentis cõtendere, fieri etiã à cauſa calida: imo ꝙ mirum eſt de hoc viro, appellat hoc in loco Galenũ diuinum, quia dixerit hydropẽ fieri ex colliquatione. Locus Gal. eſt. 3. de ſympt. cau. 2. vbi inquit, ex colliquationibus fieri conſtitutiones ſimiles hydropi: non quod fiat hydrops colliquatis humoribus. Sed humoribus colliquatis ab ardore, fieri collectiones quaſdam, quæ vocantur hydropicæ conſtitutiones.

Cum igitur nullo modo poſſit fieri hydrops à cauſa calida præſente, ſequitur etiam non poſſe fieri in hac ſpecie miſſionem ſanguinis: quod ſi interdum mittatur propter febrem coniunctam, plane nõ mittitur ſanguis propter hydropem, ſed propter febrem.

Lenita igitur aluo ſunt humores præparandi, & præparati euacuandi. Circa præparationẽ duo monet Auic. 1. vt ſemper flatus diſſipantia cõmiſceantur, 2. vt medicamenta purgantia non habeantur in frequenti vſu. Erit igitur accõmodatus iſte ſyr. pro materia præparanda.

℞. Aniſi P. ß.
Fol. origani.
Menthæ.
Cichorij.
Eupatorii an. M. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde *℞. d. d. ℥. iiij.*
Syr. de eupat.
De Mentha.
Mell. roſ. ſimpl. an. ℥, ß. M.

Pro euacuatione hoc medicamẽtum erit accommodatum:

℞. Agar. præpar. ʒ. iij.
Specierum hieræ ʒ. ij. ß.
Diacathol. ʒ. ij. M. f. bolus.

Medicamentum euacuans.

Euacuata materia cõmuni deueniendum ad euacuationẽ materiæ peculiaris. Euacuatur aũt & intrinſecis & extrinſecis medicamentis. Intrinſeca ſunt clyſteres, quos antea deſcripſimus; ſunt ea ẽt, quę prouocãt vrinã. Sed circa vſum horum notandum, nunquã multum frequentanda hæc medicamenta in principio, quia potius augent flatum, quam diminuunt. Ad hæc etiã primo incipiendũ à mitiorib. deinde ſi mitiora non poſſint prodeſſe, vtendũ grauiorib. Quomodo aũt cognoſcemus, an proſint mitiora, nec ne? Celſus docuit vt ſingulis dieb. ventris capacitas menſuretur, & ſi videatur mẽſura excedere, aut non minui, ſignũ eſt nihil remedia proficere, ſi aũt ſecundum menſuram diminuitur moles ventris, clariſſimum argumentũ eſt, remedia mitia proficere.

Mitia vrinam prouocantia ſunt rad. apij, aſpar. capil. Vener. erythrod. cicer. rub. Validiora ſunt ſiſarum, daucus, aniſi. & alia. *Diuretica.*

Extrinſeca ſunt ſacculi, frictiones, empl. quæ omnia cõponuntur ex herbis & farinis diſcutientib. flatus, & ſiccantibus, quæ ſi nõ proſunt, adduntur cucurbitulæ ad flatũ diſcutiendũ, hoc modo, capiuntur cucurbitulæ magnæ iv. vel v. & ventri apponuntur. Si nõ conferunt, Celſus laudat vt ſcarificẽtur: ſed conſilium eius non amplector, quia in tympaniticis magna eſt ſanguinis inopia, cutis extenuata eſt, vt omnino periculoſiſſimum ſit ſanguinem mittere.

Veſicatoria.

Vltimo ſi alia non conferant, adminiſtrãtur iuxta Æginetã, veſicatoria, remedia rubificãtia, vt ſuo intẽſo calore poſſint affatim flatus diſſipare. Eſt tamẽ illud notandum in vſu horum, vt ſi febris adſit, mitiora calida adhibeantur, non quod debeant frigida calidis permiſceri, quia hoc eſt contra rationẽ Gal. 4. de acut, qui etiã in tympanite id facta

poſt febres acutas, & morbos calidos laudauit vſum medicamentorum calefacientium.

In tympa. magis ventriculo proſpiciendum.

Poſt hæc contemperanda ſunt viſcera & confectionibus & medicamentis aliis, ventriculo & iecori accõmodatis. Et notate in reliquis ſpeciebus hydropis, vt docet Rhaſes 7. contin. maiorem curam habendam eſſe iecoris, in tympanite aũt ſtomachi, quoniã in hoc morbo maxime offenſus eſt vẽtriculus, & videtur ipſe ſubminiſtrare totam materiã flatuũ generationi. Poterimus igitur in hoc caſu vti diatrionpiper. diacym. dianiſo, aromat. roſ. quoq; conuenit, & vt ſimul iecoris curam habeamus, poteſt bis admiſceri conf. diarrh. abbatis.

Aſcitidis curatio.

Quoad Aſcitem, quod dixi de victu & medicamentis calidis in tympanitide, illud idem prope eſt de hac ſpecie hydropis aſſerendum. In qua curanda duo etiam ſcopi ſunt communes, vt ſcilicet euacuetur materia communis primo, deinde particularis. In communi materia euacuanda illud notandum, dum præparantur humores, fugiendas eſſe omnes aquas, & omnia liquida. Quare conuenit in hoc caſu hæc potio:

Potio præparans.

℞. *Syr. de beton.*
Byzant.
Mell. roſ. ſimpl. an. ℥. j. ß. M.

Qui humores vbi fuerint præparati, euacuandi ſunt eo modo, quo monſtraui in anaſarca euacuandos eſſe: & dum præparantur humores, nihil prorſus cogitandum eſt de venæ ſectione, quia eſt communis omnium ſententia, in aſcite, quantum ſit ex ſe, aduerſiſſimam eſſe ſanguinis miſſionem. Vbi eſt euacuata materia communis, euacuanda eſt particularis, id eſt, aqua illa, quæ eſt in ventre, quæ niſi prius euacuetur, fieri non poteſt, vt vnquam iecoris intemperies corrigatur. Quare fruſtra laboramus, quotieſcunque conamur calefacere iecur, aqua adhuc exiſtente in ventre, quia eſt perinde, ac ſi conemur accendere ignem in aqua.

Euacuatur autem aqua vel per eductionem, vel per diſſipationem: educitur vel per clyſteres, vel per vrinam prouocantia, vel per medicamenta, quæ aluum ducunt, vel per ſudorem, vel per cauteria, vel per perforationem. Diſſipatur autem aqua per inſolationem, per arenam, per aquas maritimas.

Incantationes reprobantur.

Crediderunt etiam veteres incantationibus hunc morbum poſſe ſuperari, nam relatũ eſt de Imperatore Hadriano, cuius ſæpe meminit Gal. liberatum eum eſſe ab hydrope per incantationem: ſed quanquam aliqui tribuunt fidem his medicamentis, ea tamen ab iis omnibus negligenda ſunt, qui ſe medicos rationales profitentur.

Circa prouocantia vrinam monuit Auic. tria notanda, 1. vt hæc medicamenta in frequenti vſu habeantur, nam cum multa ſit in corpore aqua, plane ſi euacuanda eſt per vrinam, eſt neceſſarium, vt id fiat ex longo tempore, & frequenti remediorum vſu, male enim faciunt, qui vno ſolum remediorum genere per plures dies vtũtur, quoniam medicamenta in frequenti vſu familiaria naturæ reddita negliguntur ab ipſa, vnde neceſſarium eſt permutare. Et hoc eſt quod dicit Auicen. mutanda eſſe medicamenta, ſed non medicationem. 2. not. vt medicamenta potius in puluere exhibeantur, quam in alia forma, & ſi caliditas timeatur, inquit Auicen. eſſe permiſcenda brodio præpingui, à quo acrimonia & caliditas temperetur, vt iſte puluis:

Diuretica.

℞. *Ammeos.*
Sem. apii.
Acori.
Dauci an. ℥. j. puluériſentur, & puluis iſte vel ſolus exhibeatur, vel commixtus alicui brodio.

Cantharides an conueniant.

Hippocrates 4. de morbis vtitur in his caſibus ad prouocandam vrinam etiam cantharidibus: ſed ſunt aliqui, qui damnarunt harum vſum, eo quod exulcerent veſicam, atque alia multa mala faciant. Quare ſic ſentio, valde periculoſum eſſe vſum horum medicamentorum, & propterea ea non eſſe adhibenda, niſi in extremis caſibus. Et quanquam dicat ibi Hippocrates, à medicamentis acribus, & mordacibus, & valentioribus comparatum eſſe à natura, vt ventriculus nihil patiatur, tamen alia viſcera non ſunt ita immunia à læſione cantharidum, vt eſt ventriculus, quippe qui factus eſt à natura durus, vt poſſit reſiſtere omnibus ciborum generibus. Vnde Hippocrat. ait, Africanos propter duritiem conſueuiſſe vti ventriculis animalium pro erumenis.

Hydragoga.

Medicamenta, quæ aquam ducunt in aſcite, complura ſunt, hydragoga omnia à medicis vocata, vt ſunt pillul. de Mezereo, id eſt, grano cnidio, elaterium, radix iridis, ebuli, ſoldanella, ſuccus radicum ſambuci, quæ commixta varie adhibentur ad educendam aquam in hydrope. Sed duo ſunt notanda circa horum vſum. 1. ex Auicen. hæc medicamenta nunquam eſſe adminiſtranda, vbi morbo eſt copulata febris inſignis, qui error tantum poteſt, vt viderim ego iugulatos homines ex importuna horum medicamentorum exhibitione. 2. notandum ex Celſo, hæc medicamenta nunquam in potu eſſe exhibenda, quia ſi exhibean-

tur in potu, cum qualitas ipſorum ſit denudata, facile exulcerant inteſtina, veſicam, & alia viſcera. Dabo itaque aliquot formulas vtendi his medicamentis:

℞. Pill. de Mezer. gr. viij.
Elaterii gr. ij.
Pill. Alephang. ℈. ij. M. f. bolus.

Et notandum eſt circa vſum elaterii, iſtud medicamentum efficaciſſimum eſſe, & propterea nunquam eſſe exhibendum vltra quantitatem gr. iij. etſi Dioſcor. dicat, minimam doſin eſſe obol. ß. quæ eſt menſura gr. v.

Alia forma hæc eſt:

℞. Succi rad. ſambuci.
Rad. ebuli an. ℥. j.
Elaterii gr. ij.
Mell. roſ. q. ſ. M. ad deuorandum.

An lac conueniat in aſcite. Inter medicamenta, quæ aluum ducunt, Auicenna connumerat lac: ſed circa vſum lactis eſt dubium an conueniat. Rhaſes & alii Arabes in ea fuerunt ſententia; non conuenire vſum lactis, ea ratione adducti, quoniam lac, cum ſit ſubſtantia aquoſa, auget potius hanc affectionem, quam minuit. Auicenn. horum ſententiam reprehendens monſtrat & ratione, & experientia conuenire lac camelarum. Ratio, qua vtitur, eſt, medicamenta quæ tollunt morbos, aut id facere ratione contrarietatis, aut quia cauſam tollunt propter proprietatẽ occultam; lac, inquit Aui. hanc aſciten tollit, nõ propter cõtrarias qualitates, quia lac potius eſt ſimile aquæ, quam contrariũ, ſed iuuat, quia tollit cauſam, & à ꝓprietate iuuat: tollendo cauſam, quia vſu lactis camelarum educitur aqua. Auicenn. experientia idem confirmat, cum inuenti ſint multi, qui cum in Arabiam iuiſſent, coacti camelarum lacte vti, curati ſunt ab hydrope: ita vt ea ratione & experientia Auicenn. conatus ſit docere contra Rhaſen, conuenire vſum lactis.

In hac controuerſia mea ſententia eſt, lac nequaquam conuenire in hydrope, neque vt cibum, neque vt medicamentum.

Conuenit autem lac alteratum & temperatum his medicamentis, quæ poſſunt aquam hydropicorum educere, veluti ſi lacti admiſceatur elaterium, ſuccus iridis, granum cnidium, aut ſi miſceatur aliud medicamentum deſiccans & euacuans. Ad Auicenn. dico, eum iure commendare vſum lactis camelarum, quoniam in Arabia illæ pecudes veſcuntur herbis valde deſiccantibus & caleſacientibus, propter quod lac illis qualitatibus præditum non eſt mirum, ſi confert hydropi. Imo vero relatum eſt, medicos illarum regionum conſueuiſſe purgare homines lacte, quia bruta veſcentia purgantibus herbis faciunt lac purgans. Laudat etiam Auicenn. vrinam camelarum.

Vrina propria. De vrina fuit ſententia Rabbi Moyſis, ex ſententia quorundam, conuenire vrinam & ipſiuſmet ægri, & pueri impolluti, vt dixit Auicenna, conuenire vrinam camelarum; veruntamen quanquam hoc medicamentum ratione adſtrictionis & purgationis conuenire poſſet, non tamen laudandum in hominibus vrbanis, quare nos quoque abſtineamus ab hoc genere medicamentorum, quod potius conuenit ſeruis quam liberis.

Aquam educentia per ſudorem. Medicamenta, quæ euacuant aquam per ſudorem, ſunt Clibani & laconica, curſus & ambulationes, medicamenta etiam, quæ extant apud Oribaſium libro 8. col. 7. Habebant veteres, vt narrat Galen. in libr. de vſu reſp. 8. alium modum ad conſumendam hydropicorum aquam per ſudorem, & erat dolium tepefactum ignitum. Quid fuerit hoc dolium, & quomodo exſiccarit aquam hydropicorum, neque Galen docuit, neque apud alium quenquam inueni: puto tamen fuiſſe vas magnum figulinum, in quo ponebant hydropicos, & obtegebant, ita vt ſolum per anguſtum foramen reſpirare poſſent, quod dolium deinde circundabant igne, ita vt ipſo calefacto ſimul calefierent ægri incluſi, & vehementer ſudarent.

Euacuabant quoque aquam per cauteria, per veſicatoria, id quod ſcripſit Galenus libro ſexto aphoriſm. 32. Sed efficaciſſimum omnium remedium apud veteres erat perforatio: ſed quia res periculoſa eſt, propterea diſputatum fuit inter veteres, an perforatio conueniat? Fuerunt aliqui, qui putarunt, nullo modo conuenire, adducti compluribus rationibus, tum quoniam res ſit valde periculoſa, tum quia partes nerueæ, vbi ſunt diſciſſæ, non conſolideſcunt, tum etiam propter alias rationes, quæ videndæ ſunt apud Cæl. Aurel. & ſimul confutationes omnium argumentorum.

Sex conditiones in perforatione hydropicorum obſeruandæ. Mea autem ſententia eſt, hæc remedia quam rariſſime in vſu habẽda eſſe, & quando vſurpanda ſunt, vt ego potui colligere ex Galeno 6. epid. 6. & ex Rabbi Moyſe decimoquarto, conditiones ſex in perforatione hydropicorum ſunt obſeruandæ. Prima eſt, vt nunquam ad hoc remedium deueniatur, niſi venter ita fuerit aqua plenus & grauatus, vt virtutem quidem grauet, ſed non proſternat. Et ratio eſt, quoniam multo felicius educitur aqua, quando copioſa eſt, quam quando non eſt copioſa, eo quod copia humoris diſtentum peritonæum, & diſtenta cutis facilius perforatur. Secunda, vt non fiat perforatio, niſi ægri ſint viribus valentibus, ita vt poſſint ſeſe erigere, & conſtrictionem, quæ neceſſaria eſt, ſuſtinere.

Quo-

Quomodo autem ſit facienda hæc conſtrictio, docuit Rhaſes, & nos nunc monſtrabimus; hac enim ratione ſolebat dicere Celſus, periculoſiſſimum eſſe pueros perforare, de quibus loquens Galen. dixit, ſe nullum vnquam puerum perforatum vidiſſe ſanatum, niſi vnum qui validiſſimis erat viribus, & cuius peritonæum erat carnoſum. Tertia conditio eſt, vt ægri ſint ſine febre magna. Quarta vt qui ſunt proforandi, ventriculum nō habeant corruptum, neq; admodum imbecillū. Quinta vt nunquam perforentur qui morbū contraxerunt à bile atra: ratio eſt, quia cum habitus horum ſit valde contaminatus, fieri non poteſt, vt vlla ope ſanitati reſtituantur. Sexta, vt ii non perforentur, quorum corporis habitus emaciatus eſt nimis, ſunt enim aliqui qui perforare audent, vbi iam prope mortem ſunt ægri, & non eſt mirum ſi res ipſis non ſuccedat, quia non eſt opportune adminiſtrata perforatio.

Modus perforandi.

Modus perforandi propoſitus eſt à Paulo libro ſexto capite octauo, & hic eſt, erigitur in primis æger, quoniam erectum complectitur miniſter à parte poſteriori, & manibus comprimit ventrem verſus teſtes, vt ad partes inferiores magis inclinet aqua: hoc facto ſignatur filo locus ſubtus vmbilicum tribus digitis, & ſi morbus originē habuerit à iecore, locus ſignatur in parte ſiniſtra, ſi habuerit ortū in parte ſiniſtra, ſignatur locus in dextra: hoc facto gladiolo inciditur cutis vſque ad peritonæum, ita vt poſſit peritonæum ingredi fiſſuram: ſit autem fiſſura parua potius quam magna, vbi adaptata eſt fiſſura foramini peritonæi, educitur aqua, & prima vice educitur parum, ſecunda paulo plus, tertia adhuc paulo plus, nam vt dicit Hippocrates, vbi vel ſecantur, vel vruntur hydropici, ſi vniuerſa aqua ſimul effluat, interirent ægri, paulatim igitur & per plures vices eſt educenda aqua.

Vbi autem eſt deducta, tunc corriguntur viſcera quæ malum pepererunt, ac deinceps cicatrix inducitur. Hic itaque modus eſt euacuandi per eductionem, id eſt extractionem aquæ per perforationem.

Modus inſolationis.

Vltimus modus eſt per inſolationem, quando aqua ope remediorum conuertitur in flatus, ita vt tota abſumatur. Remedium potiſſimum apud veteres eſt inſolatio: ponebant enim ſub ſole ardente hydropicos, & ibi deponebant ſingulis diebus per plures horas obtecto capite.

Per vſum arenæ.

Secundum per aquas thermales & maritimas, & per frumenti aceruum. Inter diſſipantia erat etiam vſus arenæ apud veteres, vt enim refert Oribaſius 8. collect. quotieſcunque volebant aquam deſiccare arenis, curabant, vt in littoribus maris fierent tres, vel quatuor foueæ oriente ſole, vbi iſtæ foueæ ſolis radiis eſſent percuſſæ, in meridie, ſtomacho adhuc vacuo, aut cibo concocto, ponebant ægros in foueas, & obruebant arena vſque ad iugulum, vel ad pectus: interim ne caput à ſole læderetur, illud tegebant pileo, & ad ſitim extinguendam irrorabant os aqua: quoniam autem contingebat, vt illa arena remitteret calorem, educebant ægrum, & eodem pacto collocabant in alia fouea, ſicque ſolebant facere per plures dies, vſquequo aqua eſſet reſiccata. Et ſemper quando deferebant ægrum à fouea, offerebant cibum, & reficiebant vires, ſcilicet, quod ſub illo tædio valde patiebantur.

Sed eſt notandum, non omnia antiqua remedia in vſu eſſe habenda: quoniam medici veteres, qui hæc nobis ſcripta reliquerunt, vt plurimum curabant ſeruos, qui omne genus tormenti neceſſario ſuſtinebant. Domini enim, qui volebant ſeruos ſanos, omnia tentabant, vt nos tentamus in iumentis, quare non eſt mirum, ſi multa auxilia ipſi propoſuerunt, quæ in vſu haberi poterant, & quibus nos hoc tempore vti non poſſumus: veruntamen ſi poſſet fieri, curarentur æque liberi, atque olim ſerui.

CAPVT XXV.

De affectibus inteſtinorum in genere.

DVO ſunt genera excrementorum, quæ in concoctionibus naturalibus fiunt: alterum vtile eſt, alterum vero inutile.

Vtile excrementa appello, quæ aliquem vſum præſtant in operibus naturæ, vt eſt bilis & melancholia; Inutilia appello, quorum nullus eſt vſus, vt ſunt ſtercora & vrinæ: omnibus his excrementis deputata ſunt propria loca. De vitiis, quæ circa loca vtilium excrementorum contingunt, iam ſermonem habuimus, supereſt, vt de illis agamus, quæ ſunt receptacula excrementorum inutilium. Sunt autem hæc inteſtina, renes, & veſica, de quibus loquens philoſophus 1. de generatione animal. 18: dicebat, facta eſſe duo receptacula ciborum & potuum, ſcilicet veſicam & inteſtina. Nec miremur ſtercora ab Hippocrate vocari cibos, quia id fit eo, quod eſſent prius cibi. Incipiamus igitur primum de morbis inteſtinorum.

Stercora cur Hipp. vocat cibos.

CAPVT XXVI.

De dolore colico.

INter morbos inteſtinorum potiſſimum grauiſſimumque malum eſt dolor colicus, & quoniam poſt hydropem de eo Galen. tractauit, nos quoque ante alia de eo ſumus tractaturi. Accedit etiam, quod

cum iſte dolor ſit vehementiſſimus, & ſæpe cogat ægros ſeipſos iugulare, operæ pretium eſſe duximus de eius natura diſſerere.

Ratio ordinis.

An colica antiquis fuerit cognita. Sed antequam aggrediamur rem, eſt ſcrupulus quidam eximēdus, qui eſt, an iſt morbus fuerit notus antiquis medicis. Plin. enim lib. 26. cap. 1. ſcribit, colicum morbum primum omnium eſſe expertum Tiberium Imperatorem: cui ſentētiæ ſuffragatur Scribonius Largus, qui multas antidotos proponit factas propter dicti Imperatoris colicā. Si vera eſt ſentētia Plinii, plane eſt neceſſarium fateri, ante eius tempora non fuiſſe hoc malum, & ideo medicos non cognouiſſe hunc morbum. Accedit bis Hippoc. nunquam meminiſſe doloris colici, imo neminem ex ſcriptoribus antiquis inueniemus, qui ante Tiberii tempora huius mali meminerit.

Ex altera parte non videtur rationi conſonum, hoc malum non ſemper fuiſſe, quia morbi, qui noui oriuntur, ſolent originem ducere vt plurimum ex aere. Et quanquam Paulus ſcribat, colicum morbum interdum fieri peſtilentem, nihilominus compertiſſimum eſt maiori ex parte fieri hunc morbū à cauſa interna, ita vt huiuſmodi ratione probari poſſit, hunc morbum non fuiſſe nouum. Accedit, Celſum mentionem facere medicamenti colici Caſſij.

Dicendum eſt, mea ſententia, colicum affectum etiam antiquis notum fuiſſe, atque etiam ab ipſis nominatum, ſed alio nomine; Auic. enim quandoque dixit, ileum eſſe colicum, & ante Auic, Aetius dixit, interdum qui coli morbo vexantur, perire morbo ileo. Auicen. etiam ait, valde ſimilem eſſe ilei morbum & colicam paſſionem, ideo cum veteres creberrimam mentionem fecerint, iliaci doloris, qui eſt dolor inteſtinorum intenſiſſimus, rationi conſonum eſt eos cognouiſſe & tractaſſe colicum affectum ſub nomine Ilei. Accedit etiam, quod ſcribit Galenus 6. de loc. aff. 2. ſæpe medicos conſueuiſſe nomine colici affectus vehementes inteſtinorum dolores vocare. Ex quo loco licet exiſtimare, ſub nomine doloris inteſtinorum ab antiquis comprehēſam fuiſſe etiam colicam.

Nomen. Affectus hic dicitur Græce κωλικὴ διάθεσις, vnde & ægri vocantur colici, medicamēta etiam dicuntur colica, quanquam interdum, vt dixit Galenus, medicamenta colica dicuntur quæcunque ſunt excogitata ad tollendos dolores. Nomen hoc deductum eſt à parte affecta, eo quod inteſtinum illud quod colon dicitur, ſit pars in quo fit maxime huiuſmodi dolor. Latini, & præſertim Serenus, appellarunt colon, barbari vocant colicam.

Definitio. Eſt igitur hic affectus dolor inteſtini vehemens, cum fecum retentione. Dixi dolorem vehementem, quia nō quilibet inteſtinorum dolor debet nominari colicus, ſed ſolum maximus. Vt iure etiam veteres vocarint hunc morbum tormina. Dixi etiam cum fecum retentione, quia verus dolor colicus ſemper copulatus eſt, cum alui adſtrictione.

Eſt hic affectus ſymptoma tum in genere facultatis tactoriæ læſæ, vt alii dolores, tnm etiam in genere excrementorum retentorum. Sequitur autem morbos primum, qui fiunt in vnitatis ſolutione, nam in colico dolore inteſtinum adeo diſtenditur, vt ſubſtantia illius quodammodo diuellatur, ex qua deinde diuulſione efficitur dolor.

A quibus morbis dependeat. Secundo, ſequitur etiam morbum in mala compoſitione, ſcilicet morbum in via, quoniam in hoc affectu inteſtina, quæ deberent eſſe libera & expedita, replentur bumoribns atque flatu. 3 ſequitur malam intemperiem, vt doctiſſime Galen. 6. de loc. aff. 2. docet.

Cauſa. An fiat ſemper à flatibus. Cauſæ internæ & mediatæ, quæ faciunt hunc morbum, vt crediderunt Celſus, Plinius & alii vetarca Latini, ſunt flatus, videntur enim antiqui exiſtimaſſe, hunc morbum à nulla alia materia fieri præterquam à flatulenta. Sed huiuſmodi puerilis ignorantia facile veteribus condonanda, quod cum colicum dolorē vix animaduerterint, non eſt mirum, ſi in cauſſis colici morbi perſcrutandis aberrarint.

Sunt autem cauſæ immediatæ, vt Galenus 12. method. 8. & 6 de locis affect. 2. & Auicenna docuerunt, intemperies tam ſimplices quam materiales, intemperies ſcilicet calida, frigida & ſicca: nam humidam intemperiem non facere dolorem, præſertim magnum, clare docuit Galenus 2. de med. calida intemperies facit dolorem, quoniam ex fecibus ipſis exſugitur quicquid ineſt humidi, vnde feces exſiccatæ retinentur, retentæ autem cum diſtendant colum inteſtinum, dolorem inducunt.

Frigida intemperies vt cauſet colicam. Frigida etiam intemperies facit dolorem duplici de cauſa. Primo quoniam durantur etiam à frigore feces. Hippoc. enim 6. epid. dicit, refrigerationem indurare anū, induratis autem fecibus fit dolor. 2. quia propter frigiditatem corrugantur inteſtina, quæ corrngata dolorem inducunt. Siccitas eadem ratione qua caliditas dolorem facit, ſcilicet quando exſiccantur feces. Ex his itaque morbis fit colicus dolor, fit etiam ab intemperie ſimplici, ſed raro contingit, vt iſti dolores colici fiant ab intemperie ſola, plerunque efficiuntur ab intemperie cum materia. Eſt autem materia vel flatulenta

Flatus vt cauſent colicam.

lenta vel humoroſa, vel quid aliud medium. Flatus cum includantur in ipſis inteſtinis, præſertim in colo, & exitum non inueniant, multiplicantur & diſtendunt ipſa, & ſic dolorem inducunt.

Humores vt fiant in cauſa huius affectus.

Humores etiam dolores faciunt, quando phlegmatici ſunt, aut melancholici, nam pituita viſcca ſua viſciditate & frigiditate hoc inteſtinum maxime turbat, ſi melancholia cum ſua aciditate compungat & vellicet inteſtina, dolorem inducit. Pituita porro vel in ventriculo generatur, vel à capite ad ventriculum delapſa ad inteſtina deinde præcipitatur; ſicuti Rhaſis docuit 8. cont. ex ſentent. Galeni.

Vermes. Lapides.

Aliæ materiæ facientes dolores colicos præter humores & flatus, ſunt vermes, qui pungendo & diuellendo dolorem inducunt. Item lapides, vt experientia teſtatur, ſæpe generantur in inteſtinis, etſi Galen. 6. de loc. affect. 2. dicat, ſe neque vidiſſe, neque alium qui viderit audiuiſſe, veruntamen hic Patauii in excellentiſſimo Friſinezica inuentum fuit, dolorem colicum factum eſſe, in inteſtinis lapide exiſtente.

Hiſtoria memorabilis.

Apoſtemata quoque efficiunt hoc malum, præſertim feces retentæ. Hæ ſunt cauſæ internæ doloris colici.

Apoſtemata. An colica fiat à bile. Pars affirmans. Pars negans.

Sed circa has cauſas oritur dubitatio, à nemine, quod ſciam tractata, ſcilicet an ſicut dolores colici fiunt a pituita & humore melancholico, ita etiam fiant à bile? Ex vna parte eſt Galenus 12. method. 8. & 6. de loc. affec. 2. vbi clariſſime dicit, fieri dolorem colicum ab acribus & mordacibus humoribus, vt ſunt biliosi, Galenum ſecuti Ægineta, omnes Græci. Sed contra Gal. videtur eſſe grauiſſima ratio, dictum enim eſt fieri dolorem retentis fecibus, & in dolore colico ſemper etiam feces retineri. Iam vero notum eſt, ſic comparatum eſſe à natura, vt bilis à folliculo mittatur in inteſtina, quæ ſtimulet ipſa ad depoſitionem fecum. Si igitur hoc verum eſt, ſequitur tantum abeſſe vt poſſint retineri feces, ſiquidem ſtimulentur inteſtina ab acribus humoribus, vt potius alui fluxus fiat. Rhaſes etiam 8. cont. ex Galen. 2. epid. ſcribit vbi bilis rubea petit inteſtina, corrodendo fluxum alui inducere. Ex qua auctoritate & ratione addita colligi poteſt, colicum morbum fieri non poſſe ab acribus humoribus, in quo neceſſaria eſt fecum retentio. Accedit his Auerrh. 3. collect. 20. quod vbi bilis inteſtina petit, & rodit, aut vehementer id fit, aut leniter, ſi vehementer, inquit fieri dyſenteriam, ſi leuiter, lædat, fieri fluxum alui, non autem adſtringit.

Contradictio Gal. & Auic.

Eſt præter hæc cõtradictio in verbis Gal. & Auic. Gal. enim referente Rhaſe ſcribit, bilem rubeam facere alui fluxum. Cæterum Auic. ſcribit bilem rubeam calefacere feces, quibus exſiccatis, ſequi fecum retentionem. Reſpondeo dolorem colicũ vel accipi proprie, vel communiter, pro quocunq; dolore inteſtinorũ, vt modo diximus ſæpe accepiſſe veteres. Si de dolore colico proprie accepto loquamur, plane per allatas rationes nequaquam videtur fieri poſſe à bile. Si autẽ loquamur de dolore colico cõmuniter accepto, dico dolorem colicum ab acribus humoribus fieri poſſe, & hoc pacto locutus eſt Gal. 6. de loc. aff. vt colligi poteſt ex hiſtoria illius ruſtici, quem alii medici exiſtimabant colico dolore laborare, cum tamen non laboraret.

Ad contradictionem Gal. & Auic. dicendum eſt, bilem rubeam in inteſtinis contẽtam, vel in fecibus immixtam eſſe, vel tunicis inteſtinorum adhærentem. Si ſit fecibus admiſta, facit id quod ſcribit Auic. ſc. ſua caliditate exiccat feces, quæ exſiccatæ deinde retinentur. Sin autem bilioſi humores adhærent tunicis inteſtinorum, plane cum corrodant & expurgent, neceſſario inducunt alui fluxum, & hoc pacto intelligenda eſt Gal. auctoritas à Rhaſe allata.

Cauſa mediata interna.

Cauſæ mediatæ quę dolorem colicum faciunt, ſunt apoſtemata iecoris, veſicæ, renũ, ſplenis, lapides renum & veſicæ, hæc enim oĩs ad internas cauſas, ſed mediatas ſunt referenda. Sicut inter externas cauſas primum locum videtur ſibi vendicare aer frigidus, vt eſt aer hyemalis, regiones etiam frigidæ & ſeptentrionales. ex Auic. enim ſententia eæ maxime conducunt ad generationem colicæ affectionis. Sic & aer peſtilentialis inducit interdum colicam affectionem, vt eſt relatum à Paulo lib. 3. cap. 48. quandam colicã peſtem ortam ex Italia multas Romanorum nationes peruagatam fuiſſe, quod etiam ex ſententia Pauli aſſerit Auicen.

Externa cauſa.

Qũo colica fiat ex aere peſtilenti.

Sed dicet quis, quomodo colica poſſit fieri ex aere peſtilenti? & an colica ſit cõtagioſa? Dico ex peſtilenti aeris conſtitutione generari putridos humores, q demiſſi in inteſtina, ſua qualitate putrida & venenata inteſtinorũ facultatem magnopere lædunt, & poſtea faciunt illos dolores: nam compertiſſimum eſt, non ſolum huiuſmodi materias & humores decumbere in inteſtina; ſed etiam in caput, vnde cauſant epilepſias, paralyſes, & alia: decumbunt etiam in teſtes, ibique omnia bona abſumunt, vt contingit in peſte illa relata à Thucydide & Lucretio. Imo ſcribit Galen. etiam interdum peculiariter humores peſtilentes decumbere in pedes, atque eos penitus deſtruere.

De contagio vero dico, nequaquam conſtare ex Paulo, hoc malũ contagioſum extitiſſe, veruntamen rationi cõſonum eſt, fuiſſe contagioſum, quia cũ oriretur ab humo-

ribus

ribus putridis & peſtilentibus plane neceſſarium eſt, ſicuti humores peſtiferi contagiũ faciunt, ita etiam ratione huius contagii fieri dolores colicos per contagium.

Nimia quies cauſa colica.

Nimia quies cauſa eſt ſæpe doloris colici, eo quod propter inertiam & otium generãtur plures humores crudi, craſſi & frigidi: ſic nimia venus, exercitatio, vitæ ſtudium, & id gen' alia, inter has cauſas referũtur. Omnes etiam homines, qui artes ad ignem exercēt vt vitrearii, ferrarii, foſſorii omnes, dolorib. colicis ſunt obnoxii, eo quoniã exſiccantur ipſis feces ab igne, quibus exſiccatis & retentis, fiunt dolores colici. Potus nimius aquæ frigidæ & craſſæ, potus vini niue aut glacie refrigerati, vel vt ait Auic. multæ mixtionis, lædunt. Eadem ratione dolorem inducunt & cruditates, crapulæ, fructuum recentiũ plurimus & copioſus vſus.

Signa. Diſtinctiua.

Diff. colica à dyſenter.

Signorum quæ indicant nobis colicã affectionem, vt ego reperire potui apud ſcriptores, tres ſunt claſſes, alia ſunt diſtinctiua, alia ſignificatiua, alia prognoſtica. Diſtinctiua ſunt, quoniam duæ ſunt affectiones maxime ſimiles colico dolori, vna eſt q̃ dyſenteria dicitur, altera eſt nephritis, quæ vſque adeo eſt ſimilis dolori colico, vt ipſemet Ga. 2. de loc. aff. 5. & 6. de lo. aff. 2. dixerit, ſe deceptũ in dignoſcendo dolore colico à nephritico. Eſt itaq; nobis neceſſarium intelligere ſingula ſigna, quibus poſſimus alterum ab altero diſtinguere. Dyſenteria paucis ſignis dignoſcitur à colico dolore, quod tametſi in vtroque ſit dolor & fere in eadem parte, tamen in dyſenteria ſemper eſt aperta aluus, in colica fere ſemper aſtricta.

Diff. Quõ colica à nephritide.

Sed non ita facile nephritica affectio poteſt à colica dignoſci, ideo ex ſex fontib. haurienda ſigna, quibus poſſimus vnã affectionem ab altera diſcernere. Primus eſt cõditio doloris, ſecundus diſpoſitio membrorũ circumſtantium. Tertius à lædentibus & iuuãtibus, quartus ab excretis, quintus à ſymptomatibus conſequentibus, ſextus à cauſis & ſignis antecedentibus. Quicunq; igitur ſciet verſari circa hos fontes, & circa hæc ſignorũ genera, facile cognoſcet paſſionem colicam à nephritica, neque errabit, vt plerunque erratur grauiſſime in ſummo Chriſtianorum Imperatore, qui curatus eſt dolore colico, cũ laboraret nephritico.

Primus fõs ſignorum doloris.

Incipiamus ergo à primo fonte: conditiones doloris quæ ſunt ſpectandæ, poſitæ ſunt in quatuor prædicamentis, ſc. in quantitate, loco, motu & tempore. In quantitate, ſiquidem dolor colicus eſt magnus, renalis vero minor. Sed dicet quis, nonne Plin. li. 25. c. 3. ſcribit, veteres omnes medicos exſtimaſſe dolores nephriticos eſſe omnium acerbiſſimos? Itaque non eſt verum, dolorem colicum eſſe maiorem nephritico. Dico veram eſſe Plinii ſententiam, ſimulq; veram Auic. ſententiam, quam ego dixi: nam dolorẽ alterum altero maiorem eſſe, dupliciter intelligi poteſt, vel ſecundum intẽſionem, vel ſecundum extenſionem: Secundum intenſionem dolor renalis omniũ eſt acerbiſſimus, eo quod vt acus pertundit hic dolor renes, & cruciatus parit incredibiles: ſecundum extẽſionem autem maior eſt colicus, quia plures partes infeſtat, quam nephriticus.

An colicus maior dolor quam nephriticus.

Circa locum, ſignum hoc eſt capiendum ſecundum Gal. 2. de loc. aff. 2. vt quidam dixerunt, quod colicus dolor nequaquam incipiat à parte ſiniſtra: ſed hanc opinionem ſatis refutauit Auic. quia colon inteſtinum æque poſitum eſt in dextra, atque in ſiniſtra parte, vt poſſit & à parte ſiniſtra, & à dextra incipere dolor. Itaque ſecundum locum poteſt hoc ſignum capi, quia dolor colicus plures partes obambulat, modo ſupra renes, modo infra: nephriticus autem dolor ſemper in eadem parte permanet. Rurſus colicus magis inclinat ad interiora & ad pectus, nephriticus ſemper ad partes poſteriores vergit. Signa quæ capiuntur à tempore, triplicia ſunt. Primo quod dolor colicus incipit fere ſemper ſubito. videmus enim ægros nobiſcum colloquentes ſanos, & ſtatim corripi dolore vehementiſſimo: renalis aũt dolor paulatim incipit, & ſemper augetur vſque ad finem. Secundo quod in colico dolore tempore inanitionis ſemper leuior eſt affectus, vbi aũt corpus plenũ eſt & inteſtina, dolor fit vehementior, in nephritide cõtrarium contingit, quia quo tempore ventriculus & inteſtina ſunt vacua, magis vrget, quo tempore ſunt plena ſedatur & mitior eſt dolor. Tertio quod in renali dolore ſemper affectus incipit à dorſo, & incipit cum vrinæ difficultate, colicus autem nequaquam.

A motu etiam ſigna capiuntur, quoniam dolor colicus mouetur modo in hãc, modo in aliam partem: renalis vero ſemper in eadem parte permanet. Secundus fons ſignorum poſitus eſt in ſpeculatione partiũ adiacentium, quod in renali dolore apparet veluti tremor renum, & partium adiacentium: in colico vero ventriculus apparet maxime affectus: & quanquam in renali dolore etiã coafficiatur, multo magis tamen in dolore colico. Ventriculi affectiones ſunt nauſea, appetitus deiectio, vomitus pituitoſi & ciborum corruptorum, nam hæc omnia fere in colico reperiuntur dolore, vt experientia cotidiana teſtatur, & Gal. 6. de loc. aff. 1.

Secundus fons ſignorum.

A iuuantibus & lædentib. hæc reperiuntur ſigna, quia in colica affectione clyſteres iuuãt, excretiones factæ per medicamẽta, crepitus vẽtris & oris, p̃ſertim quãdo fit à flatu: in renali nihil horum iuuat. Accedit etiam quod in nephritide medicamenta diuretica

Tertius fons.

& lapidem minuentia iuuant, in colica nullam vtilitatem afferunt.

Quartum.

Signa ab excrementis mutatis, ſunt ſtercora quæ in colica affectione ſunt arida & ſicca, ſiue dura, veluti canina, vt Auicenna dicit: retinentur etiam ſæpe feces in nephritide, ſed ſunt multo magis molles. Addendum etiam ex Galeno & Auicen. quod in nephritide à principio vel vrinæ ſupprimuntur, vel minguntur primo claræ, tenues & aquoſæ, poſt craſſiores, turbidiores & ſabuloſæ: interdum etiam cruentæ.

Quintum.

Ab accidentibus mutatis hæc ſunt ſigna, quoniam in nephritide ſolet apparere veluti ſtupor renum, dorſi, crurum: in colico dolore hæc nequaquam apparent, ſed ſunt potius appetitus deiectio, ſudor frigidus, animi defectus.

Sextum.

Poſtremo à cauſſis & ſignis antecedentibus accepta ſunt ſigna, quoniam ſi ſunt retentæ feces, vſus præcedens fructuum & rerum flatulentarum & frigidarum ſigna ſunt colicæ affectionis, vrina verò filamentis plena primo ſubtilis, deinde craſſa & arenoſa, nephritin indicat.

Signa ſignificatiua. Vniuerſalia.

Signa autem ſignificatiua vel ſunt vniuerſalia, vel particularia: vniuerſalia comparantur ex relatione ægrorum & ſenſu, nam dolor ventris adeſt, grauitas corporis totius, cibi faſtidium, nauſea, ſudor frigidus, crura contrahuntur. Et notãdum eſt de hoc ſigno poſtremo, nam Ariſt. de hiſt. animal. 24. enumerans morbos quibus equi tentãtur, inter alios poſuit ileum & voluulum, & potiſſimum huius morbi ſignum putat eſſe Ariſtot. quod contrahantur crura poſteriora ad anteriora, quod ſignum cum ſit in hominibus præcipuum doloris ventris & colici, efficitur, vt ſicuti dicebat Ariſtoteles, etiam nomine ilei intellexerit dolorem colicum, vt omnes veteres.

Aretæus inter alia ſigna vnum addit, quod ſcilicet ait eſſe veluti quoddam miraculum in dolore colico, teſtes & ſuſpenſures maxime dolere, ita vt interdum medici ignari extraxerint teſtes, exiſtimantes locum affectum eſſe eam partem. Puto & ego hoc fieri, ſed non poſſum non valde fatuos exiſtimare eos, qui exſecuerunt teſtes ſolummodo propter dolorem.

Particularia ſigna.

Particularia ſigna colicę affectionis tot fere ſunt, quot ſunt genera cauſſarũ eius, nam ſi fiat dolor ab humore pituitoſo, Gal. 12. meth. 7. inquit dolorem non admodum eſſe intenſum, niſi iungatur flatus humori: adhæc dolor in profundo percipitur, nauſea adeſt, vomitus pituitoſus, aluus fere nihil egerit, & ſi aliqua egeruntur, illa ſunt muco & pituita obducta.

Adhæc ætas, ſexus, victus præcedẽs & vitæ exercitium, quæ prouentum pituitæ faciunt, ſunt ſigna doloris facti ab humore pituitoſo.

Sin autem fiat ab humoribus acribus, qui tamen dolor, vt docui, non eſt verè colicus, dolor eſt acutus, mutabilis, ſitis adeſt, vigiliæ, febres, alui fluxus cum cruciatu & moleſtia, vſu calidorum læduntur.

A flatu.

Si à flatu dolor fiat, adeſt doloris magnitudo, tenſio & inflatio vẽtris, à crepitibus & ructibus leuantur, præceſſit etiam victus ex vſu rerum flatulentarum. Si à vermibus dolor fit, cognoſcitur à ſubſtantia vermium: ſi à fecibus retentis, ſignum erit, quoniam neq; ante, neque eo tempore aluus eſt ſoluta, voluntas adeſt egerendi, ſed irrita. Si à lapide in inteſtinis, cognoſcitur per abſentiam omnium aliorum ſignorum, quoniam ſcilicet nullum aliud ſignum adeſt, quod poſſit oſtendere aliam cauſſam.

A Vermib.

A lapide in inteſtinis.

Ab apoſtemate.

Si ab apoſtemate, aut inflammatione fiat, febris iuncta eſt, feruor inteſtinorum, retentio vrinæ & fecum, ſitis & vomitus bilis.

Prognoſt.

Prognoſtica. Si dolor colicus vehemẽs ſit, ſi continuus, ſi nauſea vehementiſſima, nec tamen quicquam vel ſupra, vel infra emittatur, malum eſt: ſed peſſimũ omnium, ſi cum his omnibus anhelitus fœteat, cum ſit certum argumentum, malum conuertendũ eſſe in ileum. Similiter mortiferum eſt, vbi qui colico laborãt affectu, frequenter ſudant ſudore frigido, frequenter deficiant animo, præſertim ſi & ſudor frigidus, & animi deliquia diu durent.

Hiſtoria.

Haud aliter, vt ait Rhaſes, colica paſſio quę fit ab inflammatione, peſſima eſt, præſertim in qua corpus ſtatim intumeſcit: nam vidi ego virginem dolore colico 12. horis iugulatam, cui ſtatim venter valde intumuerat. Ex aduerſo, ſi dolor non ſit neque vehemens, neque continuus, ſi non ſit fixus, ſed vagetur, ſi excernantur feces, ſi ab euacuationibus omnibus aliquod leuamen capiatur, ſignum eſt malum mitius eſſe, & nullo modo lethale.

Curatio. Indicationes.

Curatio in duobus conſiſtit, in ablatione cauſſæ, & ſenſus mortificatione: nam medici cum curant colicã, vel reſpiciunt ipſum ſymptoma, & tunc vtuntur ſtupefacientibus, ſed ad hæc non eſt confugiendum, niſi in extremis: vbi autẽ dolor non eſt adeò magnus, tum medici ſtudent ablationi cauſſæ.

Quare vbi tollẽdæ ſunt cauſſæ, primo notandum, an dolor ſit eſſentialis, an verò per conſenſum. Si per cõſenſum, omnino eſt curãda pars quæ malum cõmunicat: ſi autẽ dolor ſit eſſẽtialis, videndũ eſt, an ea cauſſa ab alia externa foueatur, an verò ſolũ habeat cauſſas coniunctas. Si foueatur à cauſſa externa, ante omnia debemus ſtudere, vt illa cauſſa tollatur. Si verò nõ adſit cauſſa externa, videndũ

eſt

Ori[illegible] an. [illegible] ſ. decoct. ſ. a.

De[illegible] .d. [illegible].

Mellis ro[illegible]

Syr. de duab. ad. an. [illegible] M.

Euacuãda. Vbi præparati [illegible] humores, ſunt euacuandi, pro euacuatione conueniunt pill. fœtidæ, de ſ[illegible] ap. de a[illegible] . S[illegible] mirifice prodeſſe in his caſibus vſus dia[illegible] hœu. Modus vtendi e[illegible].

℞. *Diaphanici ℨ. iij.*

Diacarbol ʒ. vj.

Specierum hiera. ʒ j. M.

Dolores mitigantia, Inunctiones. Sed quia plerunq; [illegible] ntingere ſolet vt medicamentis purgantibus non cedant dolores, & medici cogant[illegible] r precibus ægrotãtium varia adhibere remedia, in hoc [illegible] ſu habenda ſunt & alia remediorum genera, quibus poſſumus occurrere dolori. Sunt a. hæc medicamenta plura: primo inunctiones, quæ fiũt ex ol. nardino, de piperibus, ol. rutac. ol. chamæm. nam varijs modis vti ſolemus his oleis: interdũ illinuntur hæc olea hypochondriis, interdum replentur veſicæ his oleis, & ventri apponuntur, quæ omnia leniunt dolorem colicum. Deinde ſunt præter inunctiones fomenta, quæ fiunt ſpongijs, vt:

Fomenta. ℞. *Fol. branca vrſina.*

Meliloti.

Fanugr.

Orig.

Calam.

Chamom. an. M. j. bulliant omnia in aq. ſufficienti: deinde cum ſpongia ſ. fomentum h[illegible] pochondriis.

Poſſumus etiam his decoctis & oleis ſimul vti, ſic enim valentiora ſunt, & magis leniunt dolores colicos. Ex his herbis decoctis, & deinceps inciſis cum pinguedinibus aut [illegible] linæ aut a[illegible] ris, fiunt emplaſtra, quæ appo[illegible] ta vẽ[illegible] leni[illegible] t dolorem.

Emplaſtra. Balnea. Fiunt & ba[illegible] ea varia ad dolores colicos ſedandos: modo enim ex herbis fiũt prædictis, modo ex ol. ſimpl. nam ſi quod ſit balneum, quod aptum ſit ad dolores colicos ſedandos, eſt il[illegible] d quod fit ex oleo ſimplici.

His autem non conferentibus, Paulus & alii multi confugiunt ad ſtupefacientia, ſed vt dixi, raro in vſum deueniunt hæc medicamenta & in his caſibus ſemper ſunt adminiſtranda cum aliquo medicamento calefaciẽte, quod poſſit frangere nimiam eorum frigiditatem, vt eſt illud quod componitur ex opio & caſtoreo æquis portionibus.

Stupefacientia. Quod ſi ore acci[illegible] endum ſit in pauca quã[illegible] tate, ſemper erit exhibendum, ita vt duo vel tria grana non excedat o[illegible] um & tantundem Caſtorij; vbi enim clyſterib. hęc medicamenta ſtupefactoria admiſcentur, poſſunt in maiori quantitate exhiberi, vſque ad [illegible] .j.

[illegible] od ſi fiat dolor à flatu, victus ratio debet vergere ad calidum & ſiccum: dormiendum, corpus mouendum, & non neglig[illegible] d remediu[illegible] ud, quo co[illegible] ueuerant vti [illegible] g[illegible] es, [illegible] en[illegible] d[illegible] t corpus, maior hominum pars ſolet ſ[illegible] ar[illegible] e cingere, quod quidem confert, quia il[illegible] ſtrictura incaleſcunt viſcer[illegible] in[illegible] ora, vnde poſtmodum diſperguntur flatus, & hoc commendatum habemus à Galen. 12. meth.

Curatio colica a flatu.

Abſtinendum quantum fieri poteſt, à cibo & potu, & inter [illegible] ibos accommodatos huic rei eſt vſus allii, quod propterea videtur vocatum theriaca ruſticorum.

Victu inſtituto qui poſſ[illegible] t di[illegible] utere flatus, notandum an flatus [illegible] ſoli, aut etiam adſint humores, ex quibus continuo flatu[illegible] gignantur. Si adſint humores, ſunt præparãdi [illegible] o pacto quo mõſtraui, & vbi ſunt præparati, purgãdi ſunt, ſed quia nihil boni præſtari poteſt, niſi pri⁹ feces educãtur ex inteſtinis, propterea ante omnia ſtudendum clyſteribus feces educere, dixit enim Auicenna in colica educ feces, quaſi id omnibus debeat eſſe propriũ, vt feces educantur. Clyſteres accommodati ſunt illi, qui ex emollienti[illegible] us & flatum diſcutientibus fiunt. Exempli gratia.

Clyſter. ℞. *Rad. altbea.*

Fol. malua.

Lapatbi an. P. j.

Sem. aniſi.

Furſurum in petia ligat an. P. ſ. ſ. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. d. d. lb. j. ß.

Ol. rutac.

Amygd. amar.

Pingued. galhna.

Butyri recentis. an. ℥ ij. M.

His eductis acriores ſunt iniiciendi, id eſt, qui magis diſſoluant flatus: quo in caſu laudantur clyſteres, qui fiũt e[illegible] ſolo ol. rutac. chamęm. anetl. Fiunt etiam clyſter[illegible] ex vino generoſo, in quo bulliant ſem. aniſi, cui v[illegible] de inde additur modo ſapa, modo mel vna cum oleis prædictis diſcutientibus flatus. Sed [illegible] ud notãdum, vt adeos clyſteres qui maxime calefaciunt, nunquam confugiamus, niſi prius corpus fuerit expurgatũ, qu[illegible] iam ſi hæ remedia inuenirent humores in inteſtinis, funderent eos ſuo calore, quibus fuſis fit duplo maior flatuum copia. Hoc facto medicamentis vtendum tum intrinſecis, tum extrinſecis, quæ poſſint flatũ ipſum di[illegible] cutere. Nux myriſtica commẽdata eſt, diat[illegible] ionpiper. diagal. diaſpolitic. diacym. diacaſtor. Nam caſtorium & omnia, quæ ex eo [illegible] omponũtur, compertum eſt mirifice prode[illegible] in his doloribus. Laudant etiam Auenzoar & Galenus vſum theriacæ.

Flatus diſcutientia.

Extrinſecus valde conferre ſolent ol. præparata, oleum rutæ, aniſi, anethi. Conferunt etiam emplaſtr. ex aniſo, calamenth. origano, ſatureia; ſed præ cæteris inter extrinſeca medicamenta ſolet primum locum habere cu-

curbita magna [illegible]ta, & [illegible] impoſita, vt etiam dixerit Galenus 12. meth. interdum huiuſmodi remedio adeo cito & feliciter dolorem ſedari, vt pro miraculo habeatur. Modus vtendi eſt, vt cucurbita latiſſima & multa ſtupa referta accēdatur, & modo in vno loco ponatur, modo in alio, infra vmbilicum. Cogūtur aliquando medici in his caſibus vti medicamentis calidioribus, ex quorum vſu contingit interdum, vt febris accendatur, quam ſolent idiotæ medici valde timere, ſed modo malum non fiat cum inflammatione, modo abſit ſuſpicio incendii, tantum abeſt vt febris noceat, vt magis iuuet. Habemus enim Hip. oraculum 6. aphoriſ. 40. hypochondrios dolores, qui non fiunt ex inflammatione, à febre finiri.

Vſus cucurbita magna

Febris.

Curatio colica. Calida antecedentis.

Sed ſi fiat dolor à calida cauſa, id eſt, ab humoribus calidis & acribus, victus pene contrarius inſtituendus erit, ſcil. cibi, qui poſſunt refrigerare & humectare & acrimoniam humorum temperare. Dixi pene cōtrarius, quia etiã in cauſa calida interdum calefacientia iuuãt, nam 5. aph. 32. ſcribit Hip. calidum ſoluere dolores, inquit Galen. etiam à cauſa calida factos dolores medicamentis calidis finiri; nam quia humores, q morbum faciunt, diſſoluuntur à medicamẽtis calefacientibus, dolores finiuntur. Inter cibos optimos eſt cibus ſuccus hordei, farris qui chondrus dicitur, lac cum ſucco hordei & farre, & tandẽ quicquid emplaſticam facultatem habet, & quod acrimoniam obtundere poteſt.

Cur ſtatim in hoc dolore humores expellendi.

Statim ac victus fuerit inſtitutus, ſunt purgandi humores, nec opus eſt, vt in hoc morbo illa concoctio & præparatio expectetur. Tres autem ſunt cauſæ, propter quas in hoc dolore ſtatim ſunt expellendi acres humores. 1. magnitudo doloris, adeo enim acerbus eſt cruciatus, vt ſi diu perſeueret, periculum ſit, ne multi attrahantur humores in inteſtina, atq; ita fiat inflammatio. Secunda, quoniam humores in inteſtinis continentur, inteſtina aũt facile corrodi poſſunt, & propterea niſi ſtatim euacuentur, periculũ imminet, ne exulcerentur. Tertia, quia ſubtiles & acres humores ſponte ſunt parati, tum quia ſubtiles ſunt, tũ quia ſua acrimonia concitant & mordent expulſoriam facultatem.

Medicamenta, quæ euacuant humores in hoc morbo, ſunt ea quæ componuntur ex

Rhab. ſubtil. pulu. ʒ.j.ß.
Pulpæ Thamar. ℥.j.ß. M.

Potus.

Quod ſi in potu erit exhibendum medicamentum, poſſumus iſtud parare:

℞. Sebeſten num. xij.
Myrobal. citrin. ʒ.j.ß.
Pulpæ Thamar. ℥.j.ß.
Fl. borrag.
Viol. an. P.ß. f. decoct. ſ.a.

Deinde ℞. d.d ℥.iij.

Syr. roſ. ſolut. ℥.ij.
Elect. de ſebeſt. ſimpl. ʒ.[illegible] M. f. potio.

D leni mitigatio.

Vbi euacuati fuerint humores, [illegible] eſt dolorem demulcere. Adhoc accom[illegible]ta ſunt remedia intrinſecus, ex lacte c[illegible]beato, ex lacte & oleo dulci, & ptiſanæ ſucco, ex lacte & ptiſana, ex ol. & adipe ca[illegible]. Extrinſecus autem conueni[illegible] fom[illegible]ctum ex ol. & aqua, ex decoct. maluarum, l[illegible]pathi, ſem. lini.

Stupefacientia.

Quod ſi hæc medicamenta nihil proſunt, ſolent medici confugere ad narcotica, quæ ſtupefaciendo dolorem poſſunt lenire. Sunt autem tria medicamenta, quibus ſolemus vti in his caſibus, Philoniũ Romanum, Requies Nicolai, & Tryphera magna, quibus etiam poterimus addere theriacam recentem. His enim omnib. remediis vtimur intus, vbi non poſſunt aliter dolores liniri; & quantitas eorum, quæ capitur, eſt à ℈.ij. ad ʒ.j.

Si fiat dolor à fecibus retentis, primũ molliendæ ſunt feces mollioribus clyſteribus. Secũdo acrioribus & balneis agendum, vt molliantur feces; quare vbi ſunt emollitæ, deinde medicamentis euacuantur.

Si fiat à vermibus, dolor colicus, non alia ratione curatur, niſi ea qua curantur vermes, iiſdemque medicamentis.

CAPVT XXVII.

De ileo.

POſt colicam ſolet & alius morbus oriri, qui vocatur ileos, imo vero dicit Aretæus, colicos ſæpe iugulari ileo. Et quanquam hic morbus raro contingat, & propterea for[illegible] moris ſit eum non pertractare in ſcholis, arbitror tamen vtile futurum, ſi huius morbi naturam & curationem cognoſcatis.

Nomen.

Habet hæc affectio duplex nomen, ileos & chordapſus. Cælius Aurelius libro tertio de acutis paſſ. 16. ſcribit ex ſententia Callimachi nonnullos pythagoræos, qui in Si[illegible]a medebantur, conſueuiſſe nuncupare hunc morbum phlegmonem [illegible]pimẽtum, quaſi in hoc morbo in inteſtinis fiat ſepimentum. Latine dicitur ileos, voluulus, cõuoluulus. Scribonius Largus & Marcellus videntur appellaſſe hanc affectionem inflammationem inteſtinorum tenuium & craſſorum. Cæl. Aurelianus vocat tormentum acutum. Barbari dicunt iliacam paſſionem.

Not. circa nomen ilei.

Antequam vlterius progrediamur, ſunt quædam circa nomen huius affectus notanda. Primum hoc nomẽ ileos ab antiquis medicis tributum fuiſſe omnibus inteſtinorum doloribus. Secundum, ſcripſiſſe Rha[illegible]en hanc vocem ileos deductam eſſe ἀπὸ τῦ ἰλε[illegible], quod eſt miſereri: vnde ſcribit dictam eſſe hanc affectionem à nonnullis Miſerere Do-

m

mine: inuenies hanc Rhaſis ſententiam 8. con [illegible] ſed quæ ſcri[illegible] circa hanc rem Rhaſes, fabulæ ſunt, quia Galen. ſexto meth. ſcribit, hoc nomen ori[illegible]nem ducere ab accidenti: eſt vero accidens, vt notat Aretæus, quod flatus [illegible]uſcum neque[illegible] neq; per ſuperiores, neq; per inferiores partes exire, vertitur & voluitur in inteſtinis ipſis, vnde fiũt iſti cruciatus: & ideo medici latini vocarunt voluulum & conuoluulum.

Quanquam Cæl. Aurelian. ſcribat appellatum voluulum, quia qui patiuntur hunc morbum, voluuntur, & in ſeſe agitantur.

De nomine chordapſi. De nomine chordapſi ſunt etiam tria notanda. Primum quod Celſ. lib. 4. cap. 13. ſcribit,
1. Dioclem Caryſtium vocaſſe craſſi inteſtini morbum, tempore autem Celſi appellatum eſſe morbum tenuis inteſtini, ileum, craſſioris vero colicum.

Ex quo loco etiam colligitur id quod alias docui, ſc. colici morbi appellationem nouam eſſe, & inuentam tẽpore Tiberii Cæſaris, quo floruit Celſus: at quod colicum nos appellamus hoc tempore morbi genus, eſſe appellatum ante Celſum ileum.

2. Secundo notandũ, Aretæum ponere hanc differentiam inter ileum & chordapſum, ꝙ præter ileum in chordapſo eſt tumor inteſtinorum, qui ſi comprimatur manibus, cedit durities, & quodammodo remolliri & relaxari videtur.

Differ. inter ileũ & chordapſum. Quam etiam differentiam videtur cognouiſſe Aet. lib. 8. Cæterum Diocles Caryſtius plures alias poſuit differentias inter ileum & chordapſum, qui ſcribit, in ileo fieri eructationes, crepitus, ſine ſtercore tamen, ſæpe ſine tumore & duritie ventris: adhæc in ileo accipi clyſteres, & dolores a ſuperioribus inteſtinorum regionibus inchoari: in chordapſo vero ſi mitis ſit morbus, per os excerni humores: & ſi vehemens, etiam excerni ſtercus, non recipi clyſteres, ventrem durum eſſe, extenſum, tumidum, & in orbem eleuatum, inferiora inteſtina magis affici, & ſtomachum nauſca tẽtari. Non eſt etiam ignorãdum id, quod ſcribit Galen. 5. de loc. aff. 7. chordapſum vocari, eo quia inteſtina inſtar chordæ circumnectãtur, & voluantur, quia antiqui appellarunt inteſtina chordas.

3. Tertio notandum, nõnullos medicos vocaſſe chordapſum, vbi iumenta reiiciunt cibum vel per os, vel ꝑ nares, & ſic vocant mulos medici, qualis fuit Abſyrtus.

Definitio. Eſt hic affectus dolor acutus vt plurimum inteſtini tenuis nihil ſinens deorſum deſcendere. Ex qua deſcriptione poteſtis facile colligere, ileum arquatum & ſanguineũ, de quibus loquitur Hippocrates in lib. de intern. affect. diuerſos eſſe morbos ab eo ileo, quem nunc tractamus. Dicitur dolor acutus, quia ſemper acerbiſſimus eſt dolor, tametſi, vt dicit Galen. 2. & 6. de loc. aff. 2. colicus dolor ſit acerbior ileo, quem nunc tractamus.

Dicitur etiã vt plurimum inteſtini tenuis, tum quia hęc inteſtina maiori cruciatu afficiuntur, tum quia etiam affectum cõmunicant inteſtinis craſſioribus: hoc autem verum eſſe ex eo facile colligimus, quoniam vbi euacuãtur vera ſtercora, conſtat non aliunde proficiſci, niſi a craſſioribus inteſtinis, quia vbi excernũtur ex ſupernis inteſtinis, nondum adepta ſunt veram ſtercoris formam, quare iure dicitur vt plurimum inteſtini tenuis.

Dicitur etiam nihil ſinens deſcendere infra, vt diſtinguere ſciamus dolorem colicum ab iliaco, quia in dolore colico vel ſponte, vel ope clyſterum aut medicamentorum, ſolent tandem erumpere feces. In iliaca affectione neq; medicamẽtis neque clyſterib. etiam valentiſſimis vnquam quicquam poteſt educi ꝑ inferiores partes, ſed ſolum per ſuperiores, vt Hipp. ſcripſit contigiſſe vxori Ptiſameni 3. epid. 2. t. 6. & 7. aph. 1. quibus in locis Gal. ſcribit, eſſe inſeparabile ab ileo morbo, vt nihil per infernas partes excernatur.

Sed video aliquem eſſe dicturum: nonne etiam Aretæus ſcripſit de hoc morbo, ſcribẽs nihil excerni neq; infra, neque ſupra. Id quod confirmauit auctor lib. de defin. med. Dico duo pro reſponſione huius obiectionis: vnũ, Aretæum ſermonem facere de eo ileo qui fit à flatu, quaſi nihil erumpat flatus, neq; ſupra neque infra. 2. dico non ſimpliciter Aretæum dicere quod nihil exeat, ſed dicit nihil facile exire infra vel ſupra. *An in omni ileo nihil inferne deiciatur.*

Eſt ileus ſymptoma facultatis tactoriæ deprauatæ, cum enim dolor ſit huiuſmodi ſymptoma, ileum etiam tale eſſe oportet. Eſt etiã ſymptoma expulſoriæ facultatis læſæ, quæ facultas ſicut & aliæ, vt docet Galen. 3. de ſymp. cauſ. 1. vel offendi poteſt eſſentialiter, vel accidentaliter, vel vtroque modo: in ileo vtroq; modo ſolet facultas expultrix lædi: læditur primum eſſentialiter, propter intemperiem, quando enim ſit inflammatio, corrumpitur temperies, quæ cum ſit de eſſentia facultatis, oportet neceſſario vt facultas eſſentialiter lædatur. Læditur etiam accidentaliter, quando ſc. impeditur, ne poſſit recte operari propter aliquem morbum inſtrumentarium, vt quãdo obſtruuntur inteſtina, merito cuius obſtructionis fit, vt retineantur feces & flatus, à quibus retentis facultas expulſoria varie irritatur, vſquequo cum non poſſit per infernas partes extrudere impedimẽtum, mittat quicquid ſit impedimento ad ſuperiora. *Genus ſymptomatis.*

Morbi autem quos ſequũtur hæc ſymptomata, à quibus tactoria & expulſoria facultas læditur, ſunt vnitatis ſolutio, propter q̃ fiunt cruciatus; eſt & mala intemperies: poſtremo morbus in via, numero & magnitudine, ab his enim omnibus morbis læduntur actiones *Quos morbos ſequatur.*

prædicti, & Cœliacus morbus: nam cum ſit inflammatio, vt ex Galen.2 in 3. epid. 6. & 6. de loc.aff.2.nec non ex Aetio & aliis clarũ eſt, neceſſarium eſt adeſſe intemperiem, cum etiam fiat affectus ex obſtructione & tumore, eſt quoque rationi conſonum adeſſe morbos in via,numero & magnitudine.

Cauſa.

Cauſæ huius affectus, vt Auic. ſcribit, tot ſunt quot etiam morbi colici. Scribit enim Hippocrat. 3.de morbis, in ileo vt plurimum inferiorem incaleſcere ventriculum,inferiores autem partes refrigeſcere, quaſi Hippocrat. perpetuo in iliaca paſſione eſſe & caliditatem & frigiditatem præter naturam. Sed hæc mera ſunt ænigmata, vt plura ſunt illius libri.

Cauſa interna immediata.

Internæ cauſæ & immediatæ plures ſunt, vbi enim fit ab inflammatione inteſtinorum, immediata cauſa nulla alia eſſe poteſt, quam ille ipſe humor, à quo oritur inflammatio, ſiue ſit humor bilioſus,ſiue alterius generationis, nam vbi talis humor in inteſtinis colligitur & incaleſcit,putreſcere incipit neceſſario, & feruorem immodicum inducit. Si fiat ab obſtructione, ea fit vel propter repletionem, vel quia ſtercora retinentur. Galenus enim 6. de loc.aff.dicit, exiſtimaſſe veteres ileũ morbũ fieri ab inflammatione & repletione ſtercorum: vel fit ex repletione humorum viſcidorum & craſſorum, lapidũ, vermium, grumorum, tot enim ſunt materiæ quæ replentes inteſtina faciunt obſtructiones, & ex obſtructionibus ileos oritur.

Hippocrates in libro de flat. addit aliam cauſam,quam confirmauit Aretæus Hippoc. ſectator, ſcilic. flatuum copiam, nam etiam à flatu,ſicut & ab aliis dictis poſſunt repleri inteſtina, & prohibere exitum cuiuſcunq; materiæ, ita vt facultas repultrix exacerbata retentis fecibus cogatur extrudere quicquid ipſam lædit,per partes ſuperiores,ſiue ſint humores,ſiue ſtercora,ſiue flatus.

Compreſſione etiam fit obſtructio,quando vel venæ meſaraicæ, vel iecur ita in tumorem attolluntur,vt pre mole inteſtina cõprimantur, & compreſſa exitum præcludant cibis. Concidunt autem inteſtina, vbi intemperie, præſertim ſicca, tentantur, vt enim videmus alia corpora quæ humida ſunt natura, vbi ſiccantur,in ſeſe concidere, & quaſi claudi,ſic etiam contingit in inteſtinis, ſi quando ob intemperiẽ nimis ſiccantur.Inter has cauſas immediatas eſt etiã ætas enumerata a medicis,licet non ſit immediata. Aretæus enim & Aetius pueros facile illa affectione affici dicunt, & magis etiam quam iuuenes liberari, facile enim tentantur propter cruditates, nam cum ſint voraces pueri, plurimos & crudos humores faciunt, qui deinde retenti in inteſtinis occaſionem prebent huius mali generationi, facilius etiam liberantur quam iuuenes, quoniam cum habeant [illegible] admodum mollia, & facile dilatandi poſſunt, he etiam arduũ non eſt inteſtina ea emollire & diſponere vt permittant exitũ excrementis.

Cur pueri hoc affectu facile corripiantur.

Recenſet Auicẽna inter morbi iliaci cauſas, robur facultatis retentiuæ, quod an verum ſit, ſemper dubitaui, eo quod vix videre poſſum,quomodo & qua ratione facultas retentrix poſſit vſque adeo valida eſſe, vt hunc morbum inducat:eo maxime, quod operationes facultatum naturalium quanto ſunt vehementiores & robuſtiores, tanto etiam videntur eſſe perfectiores.

Externæ cauſæ quæ inducunt hunc affectum, plures ſunt, primum ãnni tempus, quia vt Hippocrat.3.aph.22.ait, huiuſmodi morbi fiunt potiſſimum autumno. Quam ſententiã imitatus Aetius dicit, ileum magis oriri æſtate quam vere, & magis autumno quam hyeme. Aerem etiam peſtilentem iliacum morbum facere, ex Auic. patet, qui dixit fieri per contagium, quæ etiam ſententia an vera ſit, dubitatur, & ſi vlla ſpecies huius morbi contagioſa eſſe putatur, ſolũ ea erit in qua ſtercora fœtida reiiciuntur. Frigus vehemens etiam inter cauſas externas refertur, potiſſimũ continuæ cruditates. Sunt etiam aliqui cibi, qui proprietate quadam ileum indurunt, vt ſcribit Aetius de atramento ſepiæ. Potus etiam aq. frigidæ cauſa eſſe ſolet ilei, & impulſio vehemens inteſtinorum, fit enim ſæpe vt inteſtina labantur in ſcrotum, rupto peritonæo, vnde cum chirurgi volunt inteſtina ad proprium locum reponere, imprudentia fit, vt impulſa magno impetu inteſtina conuoluãtur, atque fiat obſtructio & ileos. Præ cæteris venena ſolent hunc morbum generare, vt Nicander de Aconito & argenti ſpuma ſcribit: ſic etiam Cęlius refert fungos hoc malum efficere.

Signa. Diſtinctiua. Cæliaci vt differunt ab iliacis.

Signorum quæ ipſum indicant, alia ſunt diagnoſtica ſeu ſignificantia, alia diſtinctiua, alia prognoſtica. Diſtinctiua ſunt ea, quibus dignoſcitur morbus iliacus à Cæliaco & colico. Cæliaci dignoſcuntur ab iliacis, quia in ipſis non eſt vllo modo dolor inteſtinorũ grauis, vt ſolet eſſe in iliacis. Cæterum colica paſſio diſtinguitur ab ileo multis ſignis, præterquam, quod colica paſſio diuturna eſt, atque vnum ſolum inteſtinum infeſtans: iliaca vero paſſio acuta eſt.

Diff. colici ab ileo.

Signa aũt quæ vtroſq; hos affectus diſtinguunt, potiſſimum ſumuntur a quinq; fontibus, à ſpecie doloris, à magnitudine, à loco, ab excrementis & remediis. 1. à ſpecie doloris, quia in dolore colico dolor eſt grauatiuus, magis tenſiuus, in iliaco dolore pungitiuus & acutus. Et vt Cælius Aurel. dicebat, tortuoſus. 2. à magnitudine, quia dolor colicus diuturnior eſt, interdum remiſſior: iliacus magis proſternit virtutem, citius finitur: quãquam

memoriæ

m[illegible] mandatum eſt à Rhaſe, viſos eſſe i[illegible] qu[illegible] zo[illegible]ien[illegible] à loco, quia in ileo [illegible]lor e[illegible] ſupra vmbilicum, quã in'ra: in colic[illegible] [illegible] dolor potius infra quam ſupra. 4. ab excr[illegible]n[illegible]is, quod in ileo [illegible]e nittitur infra, ſed tantum ſupra, & vt H[illegible]p. dicebat libro tertio de mor. primũ exeunt pituitoſa, deinde biliosa, tandem exeunt ſtercora: vrina rubea eſt ſudor frigidus. In colica emittuntur variæ materiæ per inferiora, modo mucilagines, modo ſtercora: ſed plerunque per clyſteres & ope medicamentorum.

Id tamen hoc in loco notandum, quandoque in principio iliaci morbi fœces exire & educi vel per clyſteres, vel ſpõte: ſed quicquid educitur, illud eſt quod in inteſtinis inferioribus reperitur, antequam malum incipiat.

Adhæc colica permutatur in ileum, ileus vix fieri poteſt vt permutetur in colicã. Cauſæ externæ magis inducunt ileum, quam colicam. Auxilia per vomitum magis iuuant in ileo: per clyſteres magis auxiliantur in colica.

Cauſæ externæ.

Signa quæ diſtinguunt nephriticũm morbum ab ileo, ſunt eadem, quæ monſtraui diſtinguere coliacam à nephritide.

Quomodo ileus à nephritico dolore diſtinguatur.

Signa præſentis ilei.

Signa indicantia ilei præſentiam ſunt hæc potiſſimum, quod ſupra emittitur aliquid, nihil prorſus infra, imo vero aluus & podex vſque adeo adſtrictus eſt, vt nec acum admittat, dolor acutus eſt circa ilea, & magis in ſuperioribus inteſtinis, murmurant inteſtina: fiu[illegible]t quidem ructus, ſed nihil leuant, fætet anhelitus, vomuntur praui humores, ſingultus adeſt, pul[illegible]us denſus fit, & dum peſſime habẽt ægri, ſtercora euomunt, ſudor frigidus eſt, vrina [illegible]pprimitur.

Signa cauſarum externarum.

Signa quibus cognoſcuntur cauſæ externæ hunc mo[illegible]bum efficientes, omnia ferc capiuntur ex r[illegible]latione ægrorum, & adſtantium: p[illegible]æ[illegible]ert[illegible] autem factus cognoſcitur ileus ex veneno, ſi ſigna præce[illegible]r[illegible]t venenũ comi[illegible]tia, vt [illegible]ſt tremor cordis, debil[illegible]tas partium, mortus oris ventriculi: atque etiam cognoſcitur, ſi nulla alia cauſa adſit, vel manifeſta, vel non manifeſta. Si malum fiat à tumore, vomitus aderit & nauſea frequens, ita vt neque poſſit morari diu in ventriculo frigidæ aquæ potus.

Dolor vehemens ſit, præſertim vbi tumor factus eſt à cauſa calida, cupiditas egerendi perpetuo comitatur, & vt notauit Auicenna nunquam ſunt ſine febre.

Sed ſi tumor à cauſa frigida fact⁹ ſit, dolor remiſſior eſt, nulla aut exigua eſt febris, vires non admodum proſtratæ.

Victus item præcedens, corporis tẽperatura, ætas, indicabunt nobis an tumor ſit calidus aut f[illegible]igidus.

Quod [illegible]iat morbus à ſtercorum retentione, ſonitus inteſtinorum fere perpetuus eſt, ac ſemper tota hypochondria videntur fere eleuata & in tumorem elata.

De prognoſticis ſignis illud primo ſciendum. Ileum eſſe morbũ acutum, & propterea qualiscunque eſt, & quomodocunque fiat, ſemper hic lethalis eſt, vt ſcribit Gal. 2. in 3. epid. 6. Veruntamen multi ſunt gradus huius morbi, inter quos omnium eſt ſententia, deterrimũ eſſe illum ileũ, in quo ſtercora euomuntur, ita vt neminem ſit videre ex his ſeruari qui ſtercora vomunt. Aretæus ſcribit, interdum etiam inteſtinũ putreſcere, & putrefactum ac nigrum reũci, ſtatimque ægrũ perire. Secundo ponitur ab Auicen. ille ileus, in quo ſudor emanat fætidus inſtar ſtercoris, ita vt pauciſſimi etiam, aut nulli euadant, quorum ſudor talis eſt. Tertio gradu eſt ileus, in quo anhelitus fætidus eſt. Quarto quando ructus fætent. Mitior omnibus aliis, quando ſoli crepitus fætorem habent.

Progno[ſt].

Gradus huius affectus,

Sed video aliquem dicturum, ſententiam fuiſſe quorundam, vt refert Cælius Aurelianus, quod melius ſit crepitus facere quam nõ facere in ileo: adducebant illi hanc rationem, quia fætens crepitus eſt argumentum meatũ inteſtinorum eſſe aliquãtiſper laxatum, quia permittit vt cum flatu exeant fætida corpuſcula: ex aduerſo vbi crepitus non fætent, argumentum eſſe quod inteſtina ſint anguſtiſſima, quia purus aer ſine omni corpuſculorum permixtione exit.

Sed puto ego has omnes fabulas eſſe, quia cum crepitus ſubtiliſſimi exeunt, ſi promanant à materia fætente, neceſſario & ipſi fætidi ſunt, vt ſit merum ſomnium, non fætentes crepitus percolari, & quaſi attenuari ob anguſtiam meatus.

Eſt Hippocratis ſententia 7. aph 44. & in coac. prænot. quod quibus ex vrinæ ſti[illegible]cidio ileus accidit, iſti ſeptima die percũt, ſi nõ ſuccedat febris, vel ſi non fluat vrina copioſa. Circa quam ſententiam duo ſunt notanda. 1. vbi ſcripſit Hippocrat. niſi fluxerit vrina copioſa, Auicennam retuliſſe, niſi fluxerit ſudor copioſus, ſed Auicennæ ſententia aut deprauata eſt, aut omnino falſa, quia præterquã quod Hippocrates repugnat, etiam aduerſatur rationi, quia vbi fit ileus ab humoribus frigidis & craſſis, fieri quidẽ poteſt vt illi humores eliquentur, & eliquati per vrinam expurgẽtur, ſed quod poſſint expurgari per ſudorem, rationi conſonum non eſt.

Auic. notatur.

Secundo notandum, Galenum exponentem hunc aph. confeſſum eſſe ſe ignorare, cur ab Hippocrate dictũ ſit, ſeptima die hos perire, qu[illegible]ſi hæc ſententia conſtet non vlla ratione, ſed experientia mera.

Non eſt vobis illud ignorãdum, quod habetis apud Hippocratem libro tertio de mor. ſcilic. hominem perire ſi forte fortuna ſponte aluus ſoluatur, quemadmodum inquit

etiam deſperatum eſt, ſi voluulo curato febris ſuperuenerit.

Curatio. Curatio ilei hunc ſcopum habet, vt dolor tollatur & mitigetur. Non eſt illud ignorandum, quod Aetius ſcripſit, hunc dolorẽ magnum eſſe & lethalem, necnon ſtatim iugulare, ita vt alii mortem timeant, alii vero ob doloris magnitudinem potius mori optent: ideoque opus eſſe medico, qui & maior ſit & celerior ipſo morbo: ex quibus verbis colligitur, ſi quis eſt morb' in cuius curatione properandum ſit, plane eſſe hunc morbum iliacum, itaque in eo curando eadem victus ratio inſtituenda, quoniam monſtrauimus inſtitui debere in colico morbo. (Diæta.)

Cælius Aurelianus vult, continendum eſſe ægrum in loco modice calido & lucido, in quiete & inedia, cuius conſilium & ego maxime amplector, ſcilicet continendum eſſe in quiete & inedia, præſertim vero vt curetis ægros veſtros abſtinere & à potu, & à cibo, quia tunc non licet emittere excrementa, id ſaltẽ curandũ eſt, vt non fiant, vel pauciſſima fiant.

Laudauit etiam Aurelianus, vt iliaci abſtinerent à ſomno, ſed hoc conſilium valde eſt pernicioſum, quia tametſi vigiliæ magis videantur conferre ad deobſtruenda inteſtina, proſternunt tamen magis vires, ſicut valde eas reficit ſomnus: quare multo ſatius erit curare vt temperate dormiant iliaci, quo ſcilicet vires poſſint conſeruari.

Hippocrates 3. de mor. & 2. epid. laudauit potum vini generoſi, in qua fere re, & in tota curatione damnatus eſt ab Aureliano.

An vinum conueniat. Sed quanquam Cælius ratione ductus in aliquibus damnarit Hippoc. tamen circa vini exhibitionem videtur ipſe damnandus: ratio eſt, quia Hippocrates eo in loco fatetur, ileum fieri à cauſa frigida, humores frigidi à vino generoſo magis funduntur & colliquãtur. Sed eſt & altera ratio, quoniam cum excremẽta cibi ſolidioris non poſſunt exire, & neceſſariũ ſit nutrire ægros, nullo melius eſt nutrire eos, quam vino generoſo, eo quod ipſum nutrit velociter, nec excrementa gignit, ſed quicquid ſupereſt ipſi' per vrinã excernitur.

Quare Rhaſes lib. 9. ad Alm. vbi ſit ileus vel à flatu, vel à cauſa frigida, probat vinum aqua temperatum, minime commẽdat vinum merum.

Vbi iliacus morbus ab inflammatione oritur, præſentaneum remedium eſt quo ſolemus cæteras inflammationes curare, ſc. ſanguinis miſſio. Sed de loco ſanguinis mittendi inuenio aliquam controuerſiam. Hip. 3. de mor. ſcribit mittendum eſſe ſanguinem à capite & à cubito. Hunc Aretæus imitatus, præcipit ſtatim mittendum eſſe ſanguinem à cubito, & magnam ſectionem eſſe faciendam, vt poſſit ſanguis copioſus fluere, etiã ad animi vſq; defectum. Sed contra hanc Hip. ſententiam eſt ſententia Cæl. Aurel. qui ſuperſtitioſum ſit ſanguinem mittere, etiam à vena capitis. 2. quod ſit valde periculoſum mittere ſanguinem ad animi defectum, tum in omnibus aliis morbis tum præſertim in iliacis, in quibus propter inflammationem vires collabuntur.

Quod ad huius dubii reſolutionem pertinet, ſum ego huius ſententię cum Cæl. Aurel. vanum eſſe in affectione iliaca ſanguinẽ mittere à vena capitis: ſic quoque ſentio non eſſe tutum, vt mittatur vſq; ad animi deliquium, niſi magnitudo doloris vrgeat, nam ſæpe dolor adeo magnus eſt, vt cogat medicos ad extrema remedia deuenire. Si vena ſecari ob aliquod impedimentum non poſſit, adhibendæ curcurbitulæ vel dorſo, vel coxis. (Curcurbitula.)

Miſſo ſanguine conuertendum eſt totum ſtudium ad deobſtruenda inteſtina. Deobſtruuntur autem inteſtina ſi aluus ſoluatur: quare ſtatim aluus eſt ſoluenda. Sed quoniam medicamentũ purgans ſi exhiberetur, handquaquam ſoluere poſſet aluũ, imo vero magis deduceret ad eam, eapropter antequam exhibeatur medicamentum, conandum eſt feces emollire. Itaque feces primo emolliendæ erunt clyſteribus, vel ex ol. ſolum, vel ex ſucco maluæ, & oleo, vt eſt iſte: (Aluum ſoluenda.)

℞. Iuris caſtrati ℔. j. vel (Clyſter.)
Ol. communis ℥. x.
Succi maluæ ℥. iiij.
Butyri ℥. iij. M. fiat clyſter.

Hic enim clyſter accõmodatiſſimus eſt ad emolliendas feces.

Quæ vbi emollitæ fuerint, vel acriori clyſtere, vel medicamento erit reliquum opus peragendum. Exemplum clyſteris erit illud, quod tradidi vobis cum de dolore colico tractabam, nam etiam Hip. vtitur ſuppoſitorio ex felle taurino: In qua re licet damnatus fuerit à Cæl. Aurel. verum ſi quemadmodũ decet interpretemur Hip. ſaluberrimum conſilium eſt. Medicamentum lene ad ſoluendam aluum erit tale. (Medicamentũ lene ſoluens.)

℞. Fl. ſennæ ℥. j.
Iuris pinguis ℥. v.
Fl. maluæ P. ß. bulliant parum & colentur,
Deinde in prædicta colatura diſſolue mann. el. ℥. iij.

hoc enim medicamentum accommodatiſſimum, grauiora autem fugienda ſunt, quia vbi adeſt inflammatio inteſtinorum, valde exacerbatur & irritatur à medicamentis grauioribus. Interim ſi dolor ſit vehemens, vt ſolet eſſe, non eſt dimittendum, quinetiam ipſi ſuccurratur auferẽdo, frictionib., ligaturis, curcurbitulis, præſertim autem balneo aq. dulcis, in quo herbæ emollientes & radices ſunt decoctæ: quæ ſi dolorem non leuant deueniendum ad narcotica & audacter, quia multi ſunt, quib. in hoc miſero morbo optatior eſt mors quam vita. (Narcotica.)

Vbi nullum conſilium iuuat ad educẽdas

feces

Follis ab Hip. præſcriptus. feces, conſulit Hip. vt accipiatur follis, & immittatur in inteſtina, per quem ventus in inteſtina mittatur, quo ipſa inflata & inuicem diſſeparata præbeant ingreſſum clyſteribus. Quod conſilium videtur etiam Rhaſes comprobaſſe, ex ſententia alterius cuiuſdam. Sed Cæl. Aurel. damnat etiam hoc auxilium dupliciter. 1. quia venti miſſi in inteſtina, & frigiditas, valde nocent. 2. quia generatur dolor propter extenſionem inteſtinorum.

Curatio ilei ab humoribus craſſis. Si fiat malum à craſſis & viſcidis humorib. nulla eſt ratio curationis ineunda, niſi illa quam præſcripſimus cum egimus de colico dolore facto ab his humoribus. Nec dicatis Gal. 6. aph. 44. negaſſe fieri ileum ab humorib. craſſis & viſcidis; quia etſi eo in loco hanc rem non admodum comprobat, non tamen aperte damnat, quia cognouit etiam à copioſis humorib. craſſis & viſcidis fieri poſſe hanc ægritudinem.

Vinum. Hipp. 2. epid. in hoc morbo commendauit vinum merum frigidum potatum, donec ſopor superueniret: quod genus auxilii fuit etiam laudatum à Rhaſe: ſed Cæl. Aurel. vt ſui moris eſt, etiam in hoc damnauit Hipp. quaſi neq; côueniat ratione inflammationis, quare dicit ſemper côiunctam eſſe huic morbo, neque etiam quia ſoporem inducit. Sed in hac re damnandus Aur. quia Hip. dat vinum quãdo humor frigidus & ſiccus eſt, dat vinum, vt etiam in pauca quantitate poſſit ſoporem inducere. Soporem autem quærit Hipp. hoc in morbo propter dolorem, à quo eneruantur & corrumpuntur vires, quo fit vt male hac in re Cælius damnarit Hipp.

Plumbea pillula reprobatur. Diocles lib 4. curat. in his caſibus iubebat plumbeam pillulam ſumere, quaſi huiuſmodi corpus ſuo pondere penetrãs inteſtina expelleret quod obſtruit. Sed hoc genus auxilii pluribus rationibus eſt damnandum. 1. ꝑpter plumbi frigiditatem, à qua frigiditate calor natiuus, qui paucus eſt, pene extinguitur. 2. quia haudquaquam tutum eſt plumbum penetrare & expellere obſtruentia corpora, vnde ſi remaneret plumbum in corpore, clarum eſt maximum damnum eſſe allaturum. 3. quia etſi penetraret in inteſtina, atque etiam foras exiret, periculum tamen imminet, ne inter pertranſeundum inteſtina corrodantur & fiant dyſenteria.

Curatio ilei à ſtercore retento. Si ileus fiat à ſtercore retento, ſiue à multitudine ſtercoris, duplex habetur ſcopus. 1. vt tota illa materia ſtercoraria, quę exſiccata eſt, emolliatur. 2. vt virtus expultrix quæ alioqui ſopita eſt, excitetur.

Ad emolliendam viam vſurpari ſolent etiam intrinſeca remedia per os & per clyſteres, & extrinſeca. Intrinſeca ſunt ol. amygd. dulc. potu acceptum, ol. ſem. lini, ſunt etiam brodia pinguia, ex quibus coquitur mercurialis, lapat. althęa. Clyſteres autem emolliẽtes ſunt iſti, quos nuperrime monſtraui. Similiter etiam balnea eadem quæ dixi, conueniunt ad emollienda ſtercora. Sed potiſſimum prodeſſe ſolẽt balnea ex ol. dulci, præſertim ſi & frequenter vſurpentur, & non hora vna aut dimidia, ſed tribus atque pluribus æger in eod. balneo moretur. Ad excitandam autem virtutem expulſiuam ſunt accõmodata ſuppoſitoria, quæ fiant ex felle taurino, grano cnidio, dianitro, vt

Suppoſitorium.

℞. *Nitri,*
Salis gemmæ an. ʒ. j.
Grani cnidij.
Helleb. vtriuſq.,
Colocynth. an. gr. v. cum melle q. ſ. fiat ſuppoſitorium, hoc enim eſt acerrimum, ad hoc vt poſſit virtutem expulſiuam excitare. Similiter etiam fiunt clyſteres acres ex centaur. Colocynth. vt illud:

℞. *Fol. brancæ vrſinæ*
Centaur maioris & min. an. M. ß.
Rad. altheæ,
Maluæ an. ℥. ß.
Hieræ,
Colocynth. an. ʒ. iij.
Mell. roſ. ſolut. ℥. iiij.
Salis ʒ. j. M. fiat clyſter.

Auic. etiam vtitur medicamentis acriorib. vbi ſcil. emollita fuerint inteſtina, quæ etiam videtur fuiſſe ſententia Hip. loc. cit. Et quanquam Cæl. Aur. damnat perpetuo vſum medicamentorum acrium, eo quod irritent inflammationẽ, quæ ſemper coniuncta eſt huic malo, veruntamen interdum contingit, vt etiam vſus horum ſit neceſſarius, quando neq; clyſteres leues, neque acres, neq; ſuppoſitoria quicquam conferunt. Imo vero Praxag. qui ſuo tempore floruit & cuius celeberrimam ſemper mẽtionem facit Gal. vbi alia remedia non ꝓſunt, laudat vt pertundatur peritonæũ prope pubem, atque eo pertuſo, ſimul etiam perforentur inteſtina, & ex ipſis perforatis extrahantur ſtercora, & deinceps inteſtina & peritonęum conſuantur. Sed iſtud conſilium videtur inhumanum, quia ſi pertunduntur inteſtina, ægri iugulantur, quia ſcripſit Hipp. in aph. inteſtina inciſa nunquam conſolideſcunt: vnde fit vt omnia inteſtinorum vulnera lethalia ſint. *Perforatio inteſtinorũ.*

Curatio ilei ab humoribus crudis. Si fiat morbus ex humoribus crudis, ita vt humores crudi, viſcidi, copioſi, obſtruentes inteſtina faciant malum, primo ſtudendum, vt cibi crudi & corrupti, qui ſunt in ventriculo, per vomitum euacuentur.

Ad quod præſtandum oxym. ſuccus & ſemem raphani maceratum in vino, ſem. anethi incoctum iuribus, maxime conferunt, quia his remediis per vomitum facile reiici ſolet quicquid crudi humoris in ventriculo continetur.

Vbi per vomitum educti ſunt crudi humores,

mores, tunc prouidendum eſt, vt clyſteribus & ſuppoſitoriis per aluum educantur & ſtercora & flatus, ſiquidem hoc fieri non poſſit per medicamenta. Clyſteres ſunt accommodati, qui fiunt ex medicamẽtis reſiccantibus & emollientibus, vt exemplum eſt illud:

Clyſter. ℞. *Vini optimi* ℔.j.ß.
Rad. maluæ
Altheæ an. ℥.j.
Sem. aniſi P.j.
Fl. chamom. ℥.iiij.
Hiera ſimpl.
Elect. de dactylis an. ℥.iij. *M. fiat clyſter.*

Poterimus etiam ſuppoſitorium efficere hoc pacto:

Suppoſitorium. ℞. *Specierum hiera* ℥.ij.
Nitri ℈.j.
Pulu. aniſi ℈.ij.
Mellis q.ſ. Miſce f. ſuppoſ.

Quod ſi hæc non proſunt, deueniendum ad medicamenta, & hoc in caſu ſunt ea medicamenta accipienda, quæ poſſunt incidere humores viſcidos & craſſos, eoſque auellere à tunicis ventriculi, vt eſt vel mel roſ. multum, ſc. ad ℥.v. vel ℥.vj. aut hiera & diacathol. elect. de pſyllio an. ℈.iiij. M. fiat bolus.

Hoc tempore etiam ſunt fouenda hypochondria aliquo decocto emolliente. Vt eſt illud:

Fotus. ℞. *Caput agni*
Fol. lapathi.
Maluæ an M.j.ß.
Sem. lini P.ij.
Aq. communis ℔.xv. *f. decoct. & cum ſpongia foueantur inteſtina.*

Iuuat etiã fouere hoc eodem decocto podicem. Laudant fere omnes medici in hoc caſu cruſtam panis in aq. feruente maceratam & deuoratam. Auicen. quoq; laudauit hunc panem, quia humores frigidos & craſſos diſſoluendo deobſtruit.

Si fiat malum à veneno, ratio curationis eſt eadem quæ in aliis venenis acceptis, vt ſcilicet

Curatio ilei à venenis. primo vomitu reiiciatur qnicquid veneni eſt in primis viis: hoc enim communiſſimum eſt in omnibus venenis: & in hoc genere, vomitus parandus eſt ex rebus vnctuoſis & pinguibus, quia non ſolum educitur materia venenata: verumetiam pinguedine obtunditur acrimonia veneni. In hoc caſu laudatur oleum rancidum, butyrum antiquum eliquatum: laudantur iura antiqua: tandẽ qnicquid pingue eſt & vomitum concitare poteſt. Vbi per vomitum fuerit materia reiecta, vel non ſit timor quiſquam veneni, tũc agendum eſt remediis quæ reſiſtunt qualitati venenatæ, vt eſt Ther. Mithrid. puluis aduerſus venena, puluis ſcordii, lapis bezoar, & tandem quicquid putatum eſt veneni debellare. Quod ſi etiam ſuſpicio ſuperſit, deueniendum eſt ad purgantia medicamenta, quia talia educunt è corpore venena, ſimul frangunt vires veneni, ita vt venenum à veneno extinguatur.

Sunt deinde multa medicamẽta apud Plin. *A proprietate conferentia.*
Scribon. Marcell. quæ exiſtimata ſunt ꝓprietate aliqua conferre ad ſuperandũ hunc morbum, quibus etiam nos poſtulante vſu poterimus vti, vt eſt ſenectus ſerpentis apud Marcellum, cap. 29. quæ ſenectus in vaſe ſtanneo & in ol. roſac. coquitur, deinde illo vnguento illinitur totius venter iliacorum. Similiter apud Plin. lib. 3. ca. 2. eſt hoc remedium, quod ſcribit vtiliſſimũ eſſe in hoc grauiſſimo morbo, & eſt ſanguis veſpertilionis, qui vẽtri iliacorum illitus, vt docet auctor ille, magnopere vtilis eſt. Sunt & plura alia remedia, de quibus dicere ſuperſedeo, ne vobis moleſtus ſim.

CAPVT XXVIII.

De dyſenteria.

POſt colicum affectum & ileum fieri conſuenit alius quidam morbus, quo frequẽter homines tentantur, græcis dyſenteria, quemadmodum & nobis dictus, aliqui Latini verbum transferentes, inteſtinorum difficultatem dixerunt. Elegantius vero C lſus vocat hunc morbum tormina, eo quod homines torqueat, deducta vero huius morbi denominatio eſt à parte affecta, ſ. ab inteſtinis. Sed antequam vlterius progrediamur, notandum hoc nomẽ eſſe in duplici vſu apud medicos, quandoq; enim ſignificat quemlibet fluxum ſanguinis ex ano, vt teſtatur Galen. 3. de ſymp. caul. quandoque accipitur pro vlcere inteſtinorum, ſeu vt Cornel. Celſus dicit, pro alui fluxu cum inteſtinorum exulceratione. *Nomen.*

Eſt itaq; morbus hic fluxus alui cum exulceratione & dolore, vnde facile patet, dyſenteriam morbum eſſe in vnitatis ſolutione, à quo morbo fit & dolor, & alia ſymptomata, quæ ſuo loco audietis. *Definitio.*

Locus affectus eſt omnium inteſtinorum ordo: nam nullum eſt inteſtinorum genus, ꝙ expers ſit huius ægritudinis, ſiue ſit craſſius inteſtinum, ſiue tenue. Sed dubitatione dignum eſt, an ſicuti dyſenteria fit in omnibus inteſtinis, ita etiam poſſit vno & eodem tempore omnia inteſtina exercere. Cæl. Aurel. ſic ſenſit lib. 4. de acut. paſſ. fieri nequaquam poſſe vt omnia inteſtina laborẽt vlcere, quia homo interiret antequam omnia inteſtina exulcerarentur. Serapio aliter ſenſit, non ſolum poſſe eodem tempore omnia inteſtina tentari vlcere, ſed etiam contingere hoc. Statuendum mea ſententia eſt, omnia inteſtina vlcere tentari poſſe, dupliciter fieri, vel vt tota vlcerentur, vel ex aliqua parte: omne genus vlcerari plane rationi conſonũ eſt, atque hæc fuit *Locus affectus.*

Sera-

Serapionis ſententia: ſed quod tota inteſtina potuit eodem tempore dilacerari: non eſt rationi conſonũ, Cælius enim neceſſarium eſſe dixit, vt homo prius pereat, q̃ hoc contingat.

Fiunt itaque vlcera in omnibus inteſtinis plerunque varijs temporibus: & quia vario modo poſſunt vlcerari & affici, hinc etiam fit vt varij ſint gradus, & variæ ſpecies huius ægritudinis, quos gradus vt inueniatis, debetis cognoſcere id quod ſcripſit Gal. in lib. de anat. adm. & 4. de vſu partium t6. ſcilicet naturam feciſſe quædam inſtrumenta, ſc. inteſtina, vt per ipſa diſtribueretur cibus reliquis membris, & vt excrementa craſſiora excernerentur: verum vt huic muneri poſſint inſeruire inteſtina, conſtituit ipſa ex duabus tunicis, prima tenuiori, altera craſſiori & carnoſa. a. quoad ſubſtantiæ formã dicit Gal. nõ multũ differre inteſtina à natura vẽtriculi. Natura itaq; ne offenderentur inteſtina ab aſperitate excrementorũ, obliniuit inteſtina quodã muco, qui tuetur ipſa ne offendantur: imo vero, vt etiã Veſalius in ſuis libris anat. dixit, in multorum inuenitur inteſtinis adeps copioſiſſimus, vt non male faciãt Arabes, qui hũc mucum modo adipem & pinguedinem, modo mucilaginẽ appellant: imo Gal. 4. aph. 26. nominauit adipoſa inteſtinorum corpora.

Inteſtinorũ anatomia ex Gal.

Tres gradus dyſenteriæ.

His itaque conſtitutis cum tres ſint partes, ex quibus inteſtina videntur conſtituta, tres etiam ſunt gradus dyſenteriæ, prout partes has tres infeſtat, ſi enim mucus ille ſeu pinguedo diſſoluatur & abradatur, efficitur primus gradus dyſenteriæ: Arabes hunc nominant fluxum mucoſum, adeo quod adeps tãtum & mucus abraditur. Si autem vlcus depaſcat non modo hãc pinguedinem, verum etiam primam tunicam, fit ſecundus gradus, quem appellat Aretæus particularem. Sed ſi non ſolũ hæc prima tunica, verumetiã ſecunda vlceretur, fit tertia ſpecies dyſenteriæ, quæ propriè dicitur dyſenteria, & hęc eſt perfecta.

Aretæus primũ gradũ videtur præteriiſſe, & duorum poſteriorum ſolum feciſſe mẽtionem. Profundorum vlcerũ rurſus tria genera fecit. 1. quando vlcus parum profundum eſt, ita vt ſanguis tantum exeat. 2. quando vlcera ſunt admodum profunda & depaſcentia, ita vt ex ipſis etiam ſanies emanet. 3. quando non ſolum profunda & depaſcẽtia ſunt, verumetiam inęqualia & calloſa. Sed hæc genera licebit vobis reducere ad omnes alias differẽtias, quas inuenietis traditas ab Arabibus.

Profundorũ vlcerum tria genera.

Cauſa interna.

Cauſæ à quibus vlcera veniũt, ſunt vel externæ, vel internæ. Internæ nullæ aliæ ſunt, q̃ humores acres, mordaces & corrodentes, qui humores vel ſunt bilioſi, & pituitoſi, vel melancholici. Sed quia humores duorũ ſunt generum, alij naturales, alij præter naturã, nullus humor naturalis poteſt eſſe cauſa dyſenterię, quare qui putant poſſe fieri dyſenteriã à ſanguine, etſi fuerint grauiſſimi viri, valde tamen fuerunt hallucinati, quia neq; ſanguis, neq; pituita, neq; bilis, neq; melancholia poteſt corrodere, niſi aliquam putredinem cõtraxerit, vel ipſis permixti fuerint humores corrodentes & putridi, qui humores ſi pauci fuerint, neq; has qualitates admodum intenſas habuerint, faciũt primum dyſenteriæ gradum: ſi pauci & habuerint has qualitates intenſas, faciunt ſecundum gradum: ſin multi & immoderati, faciũt tertium gradum.

Præterea humores gignuntur aut in ipſis inteſtinis, aut aliũde ad ipſa manãt. Gignũtur in inteſtinis, quando fit in ipſis tumor, aut inflammatio, vt in ileo. Mittuntur aũt aliunde, quando mittuntur vel à iecore, vel à liene, vel ab alio viſcere inflammatõ, vel à capite. Nam Hip. in lib. de inter. aff. docet, dyſenteriã, diarrhæam, lienteriam fieri etiã à fluxione à capite. Mittũtur etiam humores facientes dyſenteriam à ventriculo & à toto, vt in febribus.

Cur humores acres vẽtriculum nõ corrodant.

Obiicitur, quomodo fieri poſſit, vt humores acres mittãtur à ventriculo in inteſtina, q corrodant inteſtina, & ventrĩculum non corrodant? Nã vt dicebam fuit ſententia Galeni, parum diſſimilem eſſe naturam inteſtinorũ à natura ventriculi. Reſpondeo duas ob cauſas hoc non contingere. 1. quia ſi humores pauco tẽpore remanent in vẽtriculo, in inteſtinis aũt diu morantur ꝓpter ſpicas illas & anfractꝰ, quos nõ ita cito reperire eſt, vnde cũ permaneãt diu in inteſtinis, facile agendo in ipſa multo tempore, vlcerãt inteſtina, ꝙ quidem fieri non poteſt in ventriculo. 2. quia tametſi Gal dixerit, non eſſe diſſimilẽ inteſtinorum naturã à vẽtriculo, eſt tamen aliqua diſſimilitudo, quia ſubſtãtia ventriculi durior eſt ideo facta, quia aſperiorem cibũ erat amplexurus.

Quod hoc ſit verũ, videatis apud Hip. li. 4. de morbis, vbi ait, ventriculum non lędi neq; pertundi à medicamẽtis, quia ſubſtantia duram habet: habere autem ſubſtãtiam duram, probat exemplo: ſiquidem Africani cũ vtuntur pellibus animalium ꝓ indumentis, vtuntur ventriculis animaliũ pro crumenis, quod hæc ſubſtãtia ſolida ſit & dura, atq; apta continere ſubſtantias duriſſimas.

Externa cauſa.

Externæ cauſę quę faciũt dyſenteriã multę ſunt. 1. nimiũ frigus & nimius ſolis & aëris ardor, propter ꝙ iure ſcripſit Auic. habitatores plagæ meridionalis, & dum ſpirãt auſtri, fieri dyſentericos. Sic Hipp. 7. aph. 12. ſcribit, ſi fiat hyems aquilonia & ſicca, ver aũt pluuioſũ & auſtrinũ, fieri dyſenterias: ſic etiã ſi hyẽms fiat pluuioſa & auſtrina, ver aũt aquiloniũ & ſiccum, futuras eſſe dyſenterias. Tempus etiam anni in cauſis habet, quia vt Aretæus inquit, in æſtate fiunt maxime dyſenteriæ, poſt æſtatem in autumno, minime omniũ in hyeme.

Caſus, percuſſiones conferunt ad inducendas dyſenterias, item potus venenorum & medica-

medicamentorũ acrium. De venenis hiſtoriã habemus illius concubinæ, apud Auenz. lib. 2. tract. 1. c. 5. nam nullum eſt fere genus venenorum, præſertim eorum quæ necant corrodendo, quod non inducat dyſenteriam. Infuſio importuna clyſterum idem facit, potus aq. frigidæ, niuis, aq. paluſtris & lacuſtris.

Præcipuæ autem cauſæ internæ, vt notat Aretæus, ſunt cruditates, & quędam ciborum genera, vt cepæ, allia, carnes vetuſtæ. Sed notandum de carnibus vetuſtis, quia quod dixit Aretæus non eſt intelligendum de carnibus animalium ſenũ, ſed de illis quæ diu ſeruantur, veluti quæ putrefactæ ſunt. Dicebat enim Hip. 2. de victus rat. carnes quanto ſunt recentiores, tanto magis aluum corroborare, quia ſunt proximæ viuentibus: quanto vero ſunt vetuſtiores, eo magis aluũ ſoluere, quia ſunt proximiores putredini.

Carnes vetuſtæ cauſa dyſenteriæ.

Sunt etiam herbæ aliquæ peculiares, quæ facultate propria dyſenteriam inducunt, vt Auenz. de ſeipſo recitat, qui cum in Siciliam reuerteretur, in itinere manducabat herbam quandam, ex qua factus eſt dyſentericus, vnde monuit medicos ne comederent herbas ſibi ignotas.

Signa. Communia.

Signa quibus dyſenteria cognoſcitur, vt Gal. ſcribit 12. meth. 7. ſunt ſcientifica, nam ſi ſigna dyſenteriæ & pleuritidis conferantur cum ſignis aliarum ægritudinum, multo ſunt certiora illis, vt iure dixerit Gal. eſſe ſcientifica. Sunt autem communia ſigna hæc, cruenta excretio, dolor & torſio, nam differt proprie ſumpta dyſenteria à communiter accepta, quia licet in illa adſit ſanguinolenta excretio, tamen non ſunt tormina, nec eſt dolor. Peculiaria alia ſunt quæ indicant locos, alia quæ indicant gradum, alia quæ cauſas.

Signa indicantia locũ.

Locorum indicantia ſigna, vt docet Gal. 6. de loc. aff. t. ſic accipiuntur, quia ſi fuerit vlcus in craſſis inteſtinis, primo pręcedit dolor, ſed ſtatim aut poſt recedit, in excretione apparent pinguedines ſeu mucilagines, ſanguinis dolor eſt ſub vmbilico. Addidit Aur. quod ſi longum inteſtinum ſolum, aut inferiora ipſo fuerint vlcerata, ſtercora magis cocta exeunt. Si autem vlcus fuerit inteſtinis tenuioribus, dolor & intenſio ſupra vmbilicũ erit, quæ torſiones præcedunt excretiones, ſed multo pòſt ſuccedit excretio, quia cum inteſtina ſint in ſuperiori parte, materia dum excurrit, vlcus vellicat, facitque dolorem: ſed quia longum eſt interuallum quod tranſire debet, vt etiam longum tempus intercedat neceſſe eſt. Adhæc abraſiones paruæ ſunt ſine pinguedine ſanguini admixtæ.

Signa gradus.

Signa gradus ſunt, quod ſi vlcus fuerit in primo gradu, excretiones erunt mucoſę, ſine ſanguine, cum torſione & dolore: ſi in ſecundo gradu, apparent partes cuticulæ excoriatæ, dolores ſunt acriores, aderit ſtercoris fætor, ardor, ſitis, febricula: ſi in tertio, fætor maior adeſt, maior dolor, in excrementis apparent carunculæ, vt dicebat Hippoc. non amplius apparet pinguedo & mucus, imo vero vt docet Aretæus, interdum etiam apparent partes inteſtinorum.

Differentia vlcerum in dyſenteria.

Eſt tamen aliqua in his vlceribus differentia, vt notat Ægin. interdum huiuſmodi vlcera ſordida ſunt, interdum non, vbi erunt ſordida, præter fœtorem, dolorem & ardorẽ in excrementis adeſt virus & ſanies: quæ modo bilem flauam, modo atram, modo pituitam ſalſam repræſentãt: nam ſi fuerit pituita, aderunt excrementa aquoſa, virulenta, & albidiora: ſi melancholia, excrementa erunt nigriora, fermentabunt terram.

Sed notate, id quod tributum eſt melancholiæ de fermentatione terræ, ab Hipp. lib. de int. paſſ. tributum eſt etiam pituitæ, ita vt inueniatur etiam aliqua pituita, quæ inſtar melancholiæ terram fermentet: nam cauſæ quæ faciunt dyſenteriam, cũ nihil aliud ſint quam humores ipſi, ipſa cognoſcentur ex coloribus excrementorum.

Reliquæ cauſæ externæ cognoſcentur ſolummodo vel ex diligẽti ægri perueſtigatione, vel à medico ſolerti & magno iudicio prędito.

Si dolor colicus vehemens ſit, ſi cõtinuus, ſi nauſea vehementiſſima, nec tamen quicquam vel ſupra vel infra emittatur, malũ eſt, ſed peſſimum omnium ſi cum his omnibus anhelitus fæteat, cum ſit certum argumentũ malum conuertendum eſſe in ileum. Similiter mortiferum eſt vbi qui colico laborant affectu, frequẽter ſudant ſudore frigido, frequenter deficiant animo, præſertim ſi & ſudor frigid⁹ & animi deliquia diu durẽt. Haud aliter vt ait Rhaſes colica paſſio, quæ ſit ab inflammatione peſſima eſt, præſertim in qua corpus ſtatim intumeſcit.

Progn.

Quoad prognoſtica primus gradus dyſenterię curatu facilis eſt, quandoquidem, vt docet Gal. non raro ſponte curatur ſine medicamentis: ſic etiam dyſenteria quæ fit in craſſiorib. inteſtinis nequaquam habet difficilẽ curationem, tum quia facile remedia poſſunt adhiberi, tum quia illa ignobilior eſt, & poteſt facilius tractari, imo dicit Auic. viſos eſſe curatos quibus per vlcera craſſorum inteſtinorum feces exibant.

Ex altera parte dyſenteria ſecundi & tertii gradus difficilem curationem ſuſcipio, vt & quæ fit in tenuioribus inteſtinis difficillima eſt curatu, tũ quia magis vrget, tũ quia minus expoſita eſt remediis. Hipp. 4. aph. 26. inquit, lethale ſignum eſſe ſi in dyſenteria carunculæ exeant, præſertim ſi illę magnæ ſint. Si dyſenteria facta cũ inflãmatione etiã copulata eſt febri malignæ, in qua feces apparent nigræ & porraceę, omnis talis dyſenteria lethalis eſt.

Eſt

Eſt autem in [illegible], quia quæ fit à pituita [illegible] eſt, quæ autem fit a [illegible], & magis cruciat, vt iure merito G[illegible] aph. 12. appellarit hãc dyſenteriam crudeliſſimã. Dyſenteria quæ facta aſt ab humore melancholico, nequaquam eſt adeo mala, quia humor per criſi[illegible]us [illegible] coctus, quare fieri non poteſt, vt fit ad [illegible]uus.

Quemadmodum etiam ea dyſenteria praua non eſt, quæ fit ab humore melancholico, ſi lien expurgetur.

A dyſenteria vbi appetitus deſtructus eſt, ſemper lethale eſt, id tamen eſt notandum ꝙ dicit Hip. 2. progn. dyſenteriam ſuperuenientem podagris inueteratis, liberare à malo.

Curatio. Indicantia. Aer. Curationis tota ratio in hoc ſita videtur, vt quę perfecta eſt, curetur, quę in principio, præcaueatur, quia vero quæ facta eſt dyſenteria vlcera habet, ratione curationis poſtulat vt illa conſolidentur, quod cum fieri non poſſit, niſi prius exſiccetur, primo ſcopus curationis in exſiccatione videtur poſit⁹. Quare aer primum eligendus eſt ſiccus, in actiuis qualitatibus temperatus, vel ſaltem declinans ad contrariam qualitatem: vehemens omnis motus vitandus, ſomnus ſemper confert, neque in his morbis ſemper eſt curandum, ſi etiam dormiant continuo, quia per ſomnum retinentur humores fluentes. Eſt ſcriptum 7. epid. ſcortatio turpis dyſenteriæ medela eſt, quæ ſententia aut à me non intelligitur, aut abſurda eſt.

Cibus. Cibus ſemper debet eſſe paucus, tenuis & facilis concoctionis: paucus quidem propter duas rationes. 1. vt membra reddita auara retineant humores qui rapiuntur in inteſtina. 2. vt ſicut Serapio dicebat, pauca gignantur ſtercora, & ne multitudine ſtercorum magis irritentur inteſtina, quę irritata ſaneſcere nõ poſſunt. Debet etiam cib. eſſe facilis coctionis, ꝓpterea male Cæl. Aur. improbat Pratagoram, qui vtitur biſcocto, quia etſi hoc genus cibi exſiccet, eſt tamen difficilis concoctionis.

Debent præterea cibi vim emplaſticam & viſciditatem quandam habere, ratio eſt, quia humores qui faciunt malum, acres ſunt, & ſubtiles, propterea obtundendi ſunt & incraſſandi, propter hoc fiunt pulmenta varia, ex amylo, farre, oryza, mylio, quæ modo percocta ſint, ſiue colata exhibeantur, ſemper maxime conferunt, præſertim ſi incoquantur in aq. chalybeata vel pluuiali. Panis optime fermentatus & coctus, ſic & oua.

Oua. Sed volo vos notare de ouis, eſſe fere commune præceptum omnium medicorum, vt oua durata & in aceto cocta tradantur, quod quidem conſilium nunquam probare potui. 1. quia acetum mordicat inteſtina, & eo magis, ſi ſint vlcerata. 2. oua indurata difficilia ſunt concoctu etiam athletis, multo magis ipſis ægris: Igitur propter hoc fit neceſſario, vt hæc oua in ægris corrumpantur inſigniter, vbi corrupta ſunt, quæ mala faciant, voſmet videre poteſtis. Quare etſi vſus hic ſit veterum, a me tamen probari non poteſt.

Conueniunt carnes exſiccantes, vt perdicum, gallinarum antiquarum. Gal. n. ius gallinæ antiquæ [illegible] adſtringere tradidit. Inter carnes, capreolorum, leporum, caro pedum vituli, accommodata ſunt. Ex fructibus cõueniunt quicunq; adſtringunt, vt meſpila, cydonia, ſorba, corna, quę & cocta & condita ſaccharo ſumi poſſunt. Inter herbas v[illegible]is eſt vſus plantaginis, portulacę, acetoſæ, bug[illegible] oſſi. *Carnes. Fructus.*

Pro potu laudatur aq. pluuialis vel aq. chalybeata, vel brodium in quo cocta ſit plantago: nonnullis etiam propter aſſuetudinem, & præſertim quando febris exigua eſt conceditur vini vſus, ſed vini adſtringentis, rubei. Lac ſimiliter à multis commẽdatur, præſertim ſi coquatur, aut cum ſilice ignito alteretur, aut vt iubet Gal. mel immiſceatur.

Sed de vſu lactis non exigua eſt controuerſia, nam & inter veteres & recentiores fuerunt qui lactis vſum damnarunt. Cæl. Aur. inter veteres damnauit Dioclem, eo quod vteretur lacte cũ melle, hac ratione, quod lac cum ſolet ſua ſponte alui fluorẽ inducere, ſit vt magis ſit illius vſus damnandus in iis, qui fluorem alui iam habent. Inter recentiores fuerunt & alii, qui damnarunt lac, adducti auctoritate Hip. 6. aph. 64. quo loco ſcripſit, lac non conuenire neq; in deiectionibus bilioſis, neque in febribus: inquiunt iſti, in dyſenteria deiectiones eſſe bilioſas, febres acutas fere ſempèr copulari, & ideo nullo pacto lactis vſum conuenire.

Altim. reſp. In hac controuerſia ſic Altimarus reſpondet. lac in vſum venire dupliciter, vel per ſe ſolum, vel alteratum & coctum: ſolum quidem non conuenire lac, & hoc modo intelligendum eſſe Hip. coctum & alteratum facile poſſe accommodari in dyſenteria, vt Hip. 6. epid. in filio Critolai vſus eſt lacte alterato ignito ſilice. Hæc Altimari ſolutio ſatis ſana eſt, veruntamen ſi ita ſimpliciter intelligatur, nequaquam omnes tollit difficultates: Ideo dicendum, ſeruatis tribus conditionibus lac conuenire. 1. vt nullo modo exhibeatur in febribus acutis & magnis. 2. vt nunquam exhibeatur lac ſimplex, ſed coctum & alteratũ, vt notauit Aetius & alii. 3. vt nunquam vtamini lacte, niſi corpus fuerit purgatum prius.

Inſtituto victu in dyſenteria, ſtatim videndum, an facta ſit dyſenteria ex aliqua criſi, an vero ſit ob aliam cauſam. Si à criſi, nihil iuuãdum eſt, ſed prouidendum vt tueamini inteſtina, ne magis vlcerentur, quando dyſenteria in primo gradu eſt. Modus autem inteſtina à grauiori vlceratione defendẽdi eſt vel ꝑ interna,

interna, vel per externa [illegible] mēta. Ex externis medicamentis ſu[illegible] & pinguedines quæ ventri & lumbis [illegible] , vt eſt ol. roſ. omphae. mirthinum, pinguedo hircina. Per os adminiſtrantur quæ poſſunt obtundere acrimoniam humorum. [illegible] adminiſtranda ſunt ea clyſterum genera, quæ & corrugare, vt dicūt, inteſtina poſſunt, & obtundere acrimoniam. Clyſteres quibus ego vti ſoleo, fiunt ex pinguedine caſtrati, ex ſucco vel myrthi, vel hordei vel oryzæ: fiunt & clyſteres ex brodiis, vt:

Medicamenta externa. Interna. Clyſter.

℞. [illegible] rodij caſtrati pinguiſſ. ℔. j. ß.
Vitellū ouum num. iij. M. f. clyſter.

Hic enim non ſolum obtundit acres humores, ſed etiam obducitur pinguedo tunicis, ita vt tranſeūtes humores nihil offendant. Solent [illegible] qui miſcere adipem hirci, de qua re et[illegible] aliqua dixerim in tract. de mor. cutan. placet tamen nunc addere, vſum huius adipis pernicioſiſſimum eſſe in clyſtere. Ratio eſt, quia vt ſcribit Gal. 4. ſimpl. 9. adeps hircinus igneus eſt & aeris, ꝓpterea mordet & adurit, qui ergo fieri poteſt vt inteſtinis vlceratis poſſit prodeſſe? imo potius videtur nocere. Nec valet quod Gal. videatur ſenſiſſe 2. ſimpl. 14. huiuſmodi adipēin dyſenteria prodeſſe, quis & contextus græcus & latini antiqui non habent adipem hirci, ſed tragi: Nam bonus ille interpres cum ſciret τράγον græcis dici hircum, & cognoſceret hanc eandem vocem ſignificare quoddam genus herbæ, tranſtulit potius hircum, quam tragū, vt deb[illegible] Sed huius loci explicationem habetis in Gal. operibus, quæ nunc excuduntur, no[illegible] [illegible]nis.

Adeps hirci.

Si [illegible] a ſit dyſenteria e criſi, eſt videndum, quin [illegible] int illi humores qui faciunt malum, an ſe[illegible] bilis an pituita ſalſa, an vero melancholia: & quicunque horum ſint, an fuerint commixti ſanguini an ſeparati, quia dubitatum eſt, & iure, nunquid in dyſenteriæ curatione conueniat phlebotomia. Ex vna parte non videtur conuenire: quia nullus Arabum videtur mentionem feciſſe huius auxilij, imo vero nec Gal. meminit, ſed potius 1. ad Glauc. videtur contrariū ſtatuiſſe, vbi loquens de febri fluxui copulata, inquit neque agendum eſſe medicamentis purgātibus, neque venæ ſectione, eo quia illa euacuatio ſufficit. Si ita[illegible] Gal. in ſimplici alui fluxu dānat mi[illegible]ionē ſa[illegible]guinis, eo magis damnāda videtur in grauioribus fl[illegible]xibus, vt eſt dyſenteria.

An in dyſenteria conueniat venæ ſectio.

Ex altera parte eſt Altimarus & alij, qui conati ſunt probare, in dyſenteria quandoq; prodeſſe ſanguinis miſſionem, quia per hanc dolor mitigatur: doloris autem cura eſt habēda in hac affectione. Deinde quod per venæ ſectionem fluxus humorum prohibeatur, & propterea cum hoc medicamentum perpetuo foueatur a fluxibus materiæ, iure fit vt ex venæ ſectione [illegible] probat Altimarus [illegible], quia vt docet Gal. [illegible] ſemper curandum iecur, [illegible] iecur: quare etiam hac ratione [illegible] videtur venæ ſ[illegible]o.

Pro re[illegible] huius rei ſci[illegible] dyſenteriam vt dyſenteria eſt, nunquam poſtulare remedium hoc phlebotomiæ, ſed requiratur hoc remedium non propter hunc affectum, ſed propter aliam re[illegible], ſcil. propter ſanguinis multitudinem [illegible] propter quam magna ſit in vaſis [illegible]: & [illegible] quenter fit vt continuo ferui[illegible] & acres ſint humores, qui trāſmiſſi ad inteſtina malum augent. Itaque ſi humores, fuerint permiſti ſanguinis multitudini, mittendus eſt ſangui[illegible] in alio caſu, & propter aliā cauſam nequaquā. Nec valent rationes Altimari, vt cohibeantur fluentes humores, & vt dolor leniatur, quia ſunt alia remedia multa, quæ magis cō[illegible] fluētes humores, & quæ magis leuāt doloris ſine periculo: & propterea debet medicus ea eligere remedia, quæ periculo carent. N[illegible] let ratio ex Gal. quia ſi recte examin[illegible] eius verba, eo in loco loquitur d[illegible] [illegible]eria hepatica, in qua neceſſarium eſt [illegible] curam adhibere: ſed in vera, de qua no[illegible] nunquam ita curandum eſt [illegible] curandum eſt malum factum.

Locus m[illegible] [illegible] a parte, ā qua ſolet plenitudo ma[illegible] [illegible] eſt vena interna brachii dextri, nam præter quā quod hac ſe[illegible] pl[illegible] tudo [illegible] matur, fit etiam in[illegible] ſtractio, v[illegible] Gal. [illegible] libr. de ſang miſſ. venam brachii ſectam cohibere fluxum menſtruorum · pari pacto putandum, hac eadem ſanguinis miſſione coerceri fluxum alui, præſertim ſanguinolentum. Quare clar[illegible]ma eſt ratio, quod nunquam ſanguis eſt mi[illegible]ndus, vel à ſaphena, vel ab alia parte inferna, quia per huiuſmodi remedium magis augetur malum.

Neque videre poſſum quam ob cauſam Themiſon ille, vt refert Cæl. Aurel. voluerit, in dyſenteria curanda ſang[illegible]em detrahendum modo ab auribus, mod[illegible] [illegible]ribus, modo ab oculorum angulis, qui per huiuſmodi ſanguinis miſſionem nequaquā vila inſi[illegible]nis fit vacuatio humorum fluentium, quæ ſit apta & commoda ad mal[illegible] auferend[illegible].

Si fiat d[illegible]enteria à prauis [illegible]oribus, fuit Gal ſententia 2. ſimpl. 12. ante [illegible] purgandos eſſe humores. Quare ſi fuerint bil[illegible] humores, primo ſunt præparandi, ad quos præparandos hic ſyr. conferet.

Potio præparans bilem.

℞. Fol. plantag.
Portul.
End.
Acetoſæ an. M. j. ß.
Hordei torrefacti. P. j. ß. f. decoct. [illegible] a.

Deinde

Deinde ℞.d.d.℥.iiij.
Syr.roſati,
De endiu.
Cichor.
Portul.an.℥.ß.M.f.potus.

Præparatis humoribus purgandi ſunt, ad quod accommodatum eſt rhabarb. torrefactum. Nec curate calumnias Amati Luſitani, qui hũc vſum improbauit, ſiquidem non eſt verum, in rhab. torref. igneam vllam vim relinqui, ſed illud ſolum fit, vt vis adſtrictoria maior & exiccatoria relinquatur. Sunt etiam aliqui qui damnant Thamar. eo quod ſint acidi, cuius ratione irritent inteſtina. Quorum ſententia falſa eſt, quia modica illa aciditas Thamarindi iuncta eſt materiæ terreſtri, merito cuius adſtringunt, atque exſiccant. Igitur hoc medicamentum ad expurgandos humores erit accommodatum.

Purgans commenſur. ℞.*Rhab.torrefacti ℈.iiij.*
Pulpa Thamar.
Diacathol.an.℥.ß.M.

Curatio dyſenteriæ à pituita ſalſa. Et notate, medicamenta quę propinantur in dyſenteria curanda, meliora eſſe, ſi in ſolidiora forma accipiantur. Si malum fuerit à pituita ſalſa, ipſa præparanda eſt hoc modo:
℞.*Fol.beton.*
Plantag.
Roſ.rub.an.P.ß.
Cort.granat.℥.iij f.decoct ſ a.
Deinde ℞.d.d.℥.iiij.
Syr. de roſis ſiccis
Myrt.
Cydon an.℥.ß.
M fiat potus.

Præparata pituita purgāda eſt potiſſimum agarico, quem ego ſoleo torrefacere vt Rhabarb. quia ſi torrefiat, eandem habet facultatem in dyſenteria curanda, quam tribuit Dioſc. ſuo Rhapont. Parabitis igitur hoc pharmacum.
℞.*Agar.torrefacti ℈.iiij.*
Myrobal.chebul.ʒ.j.ß.
Diacathol.ʒ.vj.M.f.potus.

Curatio dyſent. ab humore melancholico. Et notandum his medicamentis nulla admiſceri correctoria, quia ignis in torrefaciẽdo extinguit oẽm prauitatem medicamentorum. Si humor melancholicus fuerit, præparabitur in hunc modum:
℞.*Fol.fumar.*
Roſ.
Acetoſ.
Lupul.
Puleg.an.M.ß.f.decoct.ſ.a.
Deinde ℞.d.d.℥.iiij.
Syr.de ſucco borrag.
Roſ.recent.
De portul. an. ℥.ß.M. expurgabitur humor melancholicus rhabarb. hoc enim vtrãque bilem purgat, vt:
℞.*Epithymi ʒ.j.*
Myrob.nigr.ʒ.j.ß.
Rhab torref.ʒ.j.
Fl caſſia ℥.ß.M.f.bolus.

Nec miremini, in omnib. humoribus peccantibus admiſceri myrob. quin hoc medicamentum ad cohibendos oẽs fluxus maxime valet, quia non ſolum ducit omnes humores peccãtes, ſed etiam poſt purgationem corroborat inteſtina. His purgatis duo reſtãt in per fecta cura. 1. vt ſi dolor vllus adſit, tollatur, 2. vt vlcera iam facta conſolidentur.

Vlcera iam facta vt curanda. Quomodo dolor ſit tollendus dixi: ſanantur autem vlcera medicamẽtis exſiccantibus, detergentibus & carnem generantibus, quare roſ.aq.tol.ſem.pſylli, & integrum & vliũ, magnopere conueniunt in hac cura. Non tamen ignorandum, id quod monet Auenzoar ſemen pſyllii conuenire quidem, ſed non in ea quæ facta eſt a venenis: puto hanc eſſe rationem, quia cum hoc ſemen ſit frigidum, nullam facultatem habet cõtra venena: nam medicamenta quæ aduerſantur venenis, conueniunt calidiora.

Aetius & alii in dyſenteriæ cura laudant vſum diureticorum: ſed in hoc caſu videndum, ne calidiora diuretica adhibeantur, & præſertim ſi medicamenta non exeunt per vrinam, quia vt dicit Celſus, malum eſt medicamenta diuretica alio ire quã ad veſicam ipſam, quia cum calida ſint & acria, ſi inteſtina petant, augent vlcera.

Quæ adminiſtrantur ad conſolidanda vlcera, vel ſunt extrinſeca, vel intrinſeca. Medicamenta intrinſeca aut per os ſumũtur, aut per anum: nam ſi tenuia inteſtina ſunt affecta, vt docet Gal. 12. meth. magis ea proſunt quæ ſumuntur ore: rurſum ſi craſſa inteſtina fuerint affecta, magis iuuant medicamenta per clyſterem infuſa. Quæ per os ſumuntur ſunt ſyr. de ribes, conſ. de ribes, de plantag. de agrella, ſyr. myrthinus, miua cydon. diacydon. Sunt & alia multa elect. multi puluere, multæ pilulę, quæ ſic à medicis parantur. Electuarium quo ego vtor eſt tale: *Electuarium.*
℞.*Carnis cydoniorum ℥.ij.*
Pul roſ.
Sem. myrthi an.ʒ ij.
Terra lemnia ʒ.j.
Succi cydon q.ſ.f.mixtura.
Vel ℞.*Carnis cydon.ſibrata ʒ.ij.*
Puls.cochlearum vſtarum,
Sang.lepor.friti & puluerif.an.ʒ.ij.
Myrrha
Corall.rub.an.ʒ.j.M.cum ſyr.myrthino f.mixtura. Vſus huius eſt mane & veſperi hora vna vel altera ante cibum ſingulis vicibus ʒ.ß.

Forma puluerũ quæ ſolet vſurpari, eſt hęc: *Pulueres.*
℞.*Boli armeni ʒ.j.*
Corall.rubr.ʒ.j.ß.
Cochlearum vſtarum.
Cornu cerui vſti.an.℈.iiij.

Roſ.rub

Sem.pla tag.an.ʒ.ij.M.omnia diligenter pul-uerisata, qui puluis cibis frigidiorib. commiſceri debet, vt ptiſanæ, contuſos vel poteſt capi cum modico aq.plantag.aut portul. *Pillulæ.* Pillulę accommodatæ his ſunt multæ, præſertim vero ſunt pill. de cynogl. vocatæ, quæ duo faciunt, prouocant ſomnum, fluentes humores cohibent, exſiccant etiam mediocriter. Sunt etiam in vſu apud me aliæ pillulæ, vt:

℞. *Croci ʒ.ij.*
Myrrhæ ʒ.j.
Ligni aloes
Hypociſt.tilij.
Succi rupat.
Gall opij.
Diatragac.
Piperis albi an.ʒ.ß.
Cum vino adſtringente conficiantur pill. quarum doſis eſt pro ſingula vice ʒ.ß.

Narcotica. Et notate in elect. interdum addi aliquid medicamentorum ſtupefacientium, præſertim quando dolor immodicus eſt, & vigiliæ vrgẽt, quo in caſu in modica quantitate ſunt adhibenda, quia ſunt naturæ noſtræ inimica. Quare ſi vtamini Philon. aut requie Nic. ſucci cydon.℥.j. admiſceatis ʒ.ß. vel ℈.ij. *Clyſteres trium generum.* Medicamenta clyſterum ſunt trium generum, alia ſunt mitiora, alia fortiora, alia vehementia. Mitia quę adhibentur, quando inteſtina ſunt ſolum excoriata, id eſt, in primo gradu dyſenteriæ: fortia adhibentur vulneribus profundis in ſecũdo gradu, fortiſſima quę adhibentur in vlceribus ſordidis, antiquis & prauis.

Mitiores, Mitiorum clyſterum forma eſt hæc:

℞. *Hordei torrefacti*
Fol.plantag.
Roſ.rub.
Rubi,
Orig.an.M.j.

Bulliant omnia vel in aq. chalyb. vel in brodio gallinæ antiquæ.

Deinde ℞. *d.brodij ℔.j.*
Ol roſ.
Omphac. ℥.j.
Terræ ſigill.ʒ.ij.
Vitellos ouorum num.v.M.fiat clyſter.

Fortior. Fortioris clyſteris forma eſt hæc:

℞. *Lentium uſtarum ℥.iij.*
Balauſt.
Gallarum,
Myrthi an.℥.j.
Fol.lentiſci.
Cort.pini an. ℥.j. bulliant omnia ad conſumptionem medietatis in aq.pluuiali.

Deinde ℞. *d.d.℔.j.*
Succi plantag.℥ iij.
Boli armeni
Acaciæ
Trochiſc.de carabe an.ʒ.ij.
Vitelli oui j.M.fiat clyſter.

Et in dyſenteria ſemper admiſcendum vitellum oui, vt acrimonia aliorum medicamentorum, quę valde exſiccant, obtundatur.

Fortiſſimi clyſteres ſunt à Gal. traditi, quorum forma hæc eſt: *Fortiſſimus*

℞. *Trochiſc.Gal.*
Trochiſc.de carabe,
Gallæ an ʒ.j.ß.
℞. *d.d.℔.j.M.& infunde.*

Sed interrogabit quis, qui ſint Trochiſci Gal. deſcribuntur ab ipſo ſic: *Trochiſc. Gal.*

℞. *Chartæ vſtæ,*
Arſenici vſti,
Squamæ æris
Croci,
Opij,
Calcis viuæ extinctæ an.ʒ.iij.M.& cum ſucco plantag.f.trochiſci. Duobus trochiſcis vtitur Galen. ad curanda omnia vlcera praua: nam vt videre poſſumus, medicamenta quę ingrediuntur hos trochiſcos, omnia vehementer exſiccant.

Poſſunt etiam adhiberi alia genera clyſterum fortiſſima, vt ſunt qui fiunt ex Muria, *Clyſter ex muria.* quemadmodum Galen. 12. meth. 2. qui poſſunt ferre hoc remedium, ita vt à dolore non ſuperentur, euadunt. Recitat enim Galenus hiſtoriam cuiuſdam, qui curabat omnes dyſenterias huiuſmodi muria, & aliis validiſſimis clyſteribus, modo ſuſtinere potuerint acerbiſſimum dolorem quem inducere ſolent. Dico hoc, quia vt notat Rhaſes etiam in dyſenteria maxima cura eſt habenda doloris, & videbitis omnibus medicamentis, quæ proponuntur à Gal. & aliis in dyſenteria, commiſceri opium, non alia ratione, niſi vt habeatur etiam ratio doloris ſedandi cum exſiccatione.

Dubitatum eſt. An medicamenta externa conueniant in dyſenteria curanda. *An medicamenta externa conueniant in dyſenteria.* Altimarus ductus auctoritate Gal. 1. ad Glauc. 14. ſuſpecta habet omnia remedia extrinſeca, eo quod ſi adſtringamus extrinſecus humores comprimãtur, & compreſſi magis fluunt ad inteſtina. Sed hæc ratio Altim. ibi valet, vbi medicamenta extrinſeca adminiſtrantur nondum purgato corpore, ſed vbi corpus eſt purgatũ, non eſt periculum, quod per hæc medicamenta comprimantur humores magis ad inteſtina. Erit autem tale: *Emplaſtrũ,*

℞. *Succi acetoſæ,*
Malicorij
Hyoſcyami,
Opij.
Gallarum,
Omphac.
Rhois cyrenaic.an ℥.iij.
Baccarum myrth.nigr.℥.j.
Tundantur omnia, & cribrentur, & in vino auſtero ſubacta in paſtillos redigantur & in vmbra exſiccentur. Poſtulante vſu paſtillorum pulu-

pulu. commiſce vel carui, cornorũ & cydon. & ui[illegible] aemp ſuperponantur ventri.

S[illegible] go vti fumo anguillarum vſtarum, f[illegible] cort. pini, nam vruntur anguillæ, vruntur etiã cortices pini, & vbi vruntur, ano excipitur fumus qui penetrat, & penetrãdo exſiccat, conſtringit & mire confert.

Curatio dyſe. i. r. a ſacta ex veneno. Si dyſenteria facta ſit ex veneno, in vſum veniunt tria genera remediorum, vomitoria, obtundentia, & antidota. Obtundentia ſunt lac, ſuccus amyli, oryzæ, farris. Antidota ſunt plura, præſertim theriaca recens, hæc enim & à proprietate depellit venena, exſiccat vlcera, ſomnũ inducit, & fluentes humores coercet. Inter antidotos Auenz. mire laudat vsũ ſmaragdi, qui duplici modo fit: primo enim accipitur in ſubſtantia, & modus accipiendi eſt, vt gr. vj. ſmaragdi triti accipiantur, & cum modica aq. potẽtur, & decem horis æger abſtineat à cibo. Hic enim puluis facit quandam cordis anguſtiam, quam deinde conſequitur ſudor, & ſudore apparente liberantur ægri. 2. modus eſt per ſuppreſſionem, Auenz. enim cum incurriſſet dyſenteriam propter eſum betbæ, ſupra ventrem poſuit Smaragdum & aluum perpetuo detinuit, quo remedio teſtatur ſe liberatum ab omni malo. His ſimilia remedia facile ipſi apud auctores legere poteſtis:

CAPVT XXIX.

De affectibus renum, & primo de eorundem obſtructione.

Ordinis ratio. POſtquam de morbis tractauimus qui infeſtant receptacula excrementorum ſiccorum, cõgruum eſt ordini noſtro propoſito, vt eos tractemus, qui infeſtant excrementi humidi receptacula: ſunt autem hæc duo, renes & veſica, vt enim præclare Ariſt diſputat. 3. de part. animal. 8. & 9. omnia animantia quæ potant ſortita ſunt à natura renes & veſicam, animalia autem quæ vel parum, vel nihil potant, vt aues, aut quibus vertitur potus vel in corticem, vel in cruſtas, vel in ſquamas, bis natura neque veſicam, neque renes tribuere voluit. De renibus itaque & veſica, receptaculis humidorum excremẽtorum, ſumus locuturi. Et quia ordo ac ſitus partium barum poſtulat, vt prius tractemus de renum affectibus, de iis nunc agere incipiam.

Vſus renũ. Fuit ſententia Ariſtot. loc. cit. naturã produxiſſe renes vt continerent & ſuſtentarent venas, abuſam autem eſſe renibus ad expurgandum bumorem ſeroſum. Medici vero inter quos princeps fuit Gal. exiſtimarunt renes non ob aliud fuiſſe à natura fabrefactos, niſi vt ſecernãt ſeroſum humorem a ſanguine, & ſecretum excernant extra corpus. Cum itaq; hoc ſit munus renum, fit vt inter percolandum hunc humorem ſæpius in ipſis excrementa retineantur, quæ retenta varios inducunt morbos. Ariſt. n. ſcribit renes tentari papulis, calculo, inflammatione, frequẽtius omniũ renes infeſtat obſtructio. De qua quoniã frequẽs eſt, & quoniã ab ipſa generant alii multi morbi, ea ppter de ipſa ãte cætera dicã.

Natura huius affectus. Eſt itaque obſtructio renum morbus inſtrumẽtarius, tum in via, tum in numero, qui morbus cum offendat actiones renum, & actio renum ſit excernere humorem ſeroſum, propterea rationi conſonũ eſt, vt ab obſtructionib. lædatur hæc actio renum, quia vero actio renũ lædi poteſt aut diminute, aut ablate, aut corrupte, ab obſtructionibus læditur diminute & ablate, quia ſi perfecta ſit obſtructio, intercipitur vrinæ excretio, ſi autem minime perfecta ſit, nõ prorſus intercipitur, ſed diminuitur, & quia vt docet Gal. 3. de ſym. cauſ. 1. actio quæ læditur à morbo, læditur vel læſa facultate, vel impedita, obſtructio ſi ſit ſola, impedit ſolũ facultatem: ſi autem ſit copulata intemperiei, vt plerunq; eſſe ſolet, nõ ſolum impedit facultatem, verumetiam eſſentialiter lædit.

Sedes huius affectus. Sedes huius morbi in renibus duplex eſſe ſolet, aut cauitas renum, aut ſubſtantia. Sicut enim repleto cauo dicũtur obſtrui renes, pari modo etiam ſi ſubſtantia impletur magis quam conueniat, dicitur in renibus fieri obſtructio. Ita vt duplex ſit locus obſtructionis renum cauitas & renum ſubſtantia.

Cauſæ Materiales. Cauſæ quæ faciunt hunc morbum, vt colligitur ex Galen. & Aretæo, ad quinque genera reducuntur, ad tumores, vel vt Arabes loquuntur, apoſtemata, ad arenas, ad calculũ, ad humorem viſcidum & craſſum, & ad grumum ſanguinis. Tot enim ſunt cauſæ materiales & internæ, ex quibus fit obſtructio in renibus, & vitiatur actio renũ excernẽdi humorem. Examinabimus ſigillatim vnũquodque genus cauſarũ: ex qua noſtra tractatione habebitis methodum etiam cognoſcendi omnes morbos renum ex obſtructione.

Tumor ſeu inflãmatio renum. Nephritis. Tumor ſeu inflãmatio in renibus eſt morbus ille qui dicitur Nephritis, quia vt pleuritis, hepatitis, dicuntur inflammationes vel membranæ ſuccingentis coſtas, vel iecoris. Sic nephritis proprie debet vocari inflammatio renum. Dixi proprie, quia apud medicos veteres, vt licet colligere ex Hip. in lib. de int. aff. hoc nomen nephritis commune omnibus fere renum affectibus. Apud poſteriores medicinæ auctores obtinuit hæc conſuetudo, vt commune dici debeat de dolore renum ex calculo & arena.

Inflammatio in renibus habet eundẽ modum generationis, quem habent aliæ inflammationes: id peculiare eſſe videtur, hũc morbum raro contingere in renib. quia cum ſubſtantia harum partiũ ſit firma, denſa ac dura,

Cauſa inflammationis renum.

ægre fluxiones recipit, vnde cum inflammatio ducat originem ex fluxionibus, iure fit vt renes ægre ac raro inflammētur. Inflammatio autem quanquam cauſa ſit in renum obſtructionibus, vt dixi, eſt tamen & morbus, & cū q[illegible]bet morbus habeat ſuas cauſas, non mirum vobis eſſe debet, ſi dixero inflammationes renum cauſas internas eſſe humores, qui tametſi poſſint eſſe varii ac diuerſi, ſunt tamē maxime ſanguinei, nam cum, vt dixi renes ſecernant ſerum ex ſanguine, atq; ſanguine nutriantur, & ſerum expellant, fit vt ſanguis copioſior affluat quam par ſit: interdum fit etiā ratione attractricis, vt plus ſanguinis attrahatur in renum ſubſtantiam, quam conueniat, ita vt dupliciter humores ſanguinei inflāmationem inducant, vel per influxū, vel per collectionē, vt ſc. humores vel aliunde ad renes corruant, vel in renibus congregentur.

Inter cauſas internas numerantur quoq; ſexu[illegible] & ætas. Nam ſcribit Cæl. Aur. lib. 5. de C[illegible]on. paſſ. 3. viros inflammatione renum ma[illegible]s tentari quam mulieres, ætate grauiores, quam iuuenes, habitu tenuiores quam pinguiores.

Cauſæ externæ, à quibus ſolent fieri in renibus inflammationes, multæ ſunt apud Aetium & Auic. percuſſiones & caſus ſuper renes, compreſſiones, arctæ ligaturæ, equitationes continuæ, pharmaca diuretica nimis acria: Ad[illegible]t Aræteus vinū & venenum. Aliæ ſunt cauſę ob quas fit vt ſanguis & alii humores trahantur copioſe in renes, & attracti inflammationes faciunt.

Arenarum multitudo.

Secundum genus cauſarum obſtructionis renum eſt arenarū multitudo, quæ vt plurimum ſolet generari in ipſa renum ſubſtantia: nam cum ſanguis quo nutriuntur renes, craſſior ſit, & pars craſſior in renib. nutriendis feruore ipſorum aduritur, vbi aduſta eſt quædam acrimoniam acquirit, qua excitata expulſoria facultas expellit illam in cauitatē renum, atque deinde vna cū vrina tranſmittun[illegible] ad veſicam, q[illegible]o fit vt arenæ quæ fiunt in renibus, plæruuque rubeæ videantur. Arenar[illegible]m igitur materi[illegible]lis [illegible]auſa nulla alia eſt, [illegible]iſi humor crudus, pit[illegible]toſus & craſſus, viſ[illegible]iditatis expe[illegible]s.

Cauſ. efficiens.

Cau[illegible] eff[illegible]ciēs nulla alia eſt q̃ ipſorum renum calor immodicus: ſicut enim vid[illegible]us calorem ſolis ex materia terreſtri & [illegible]tis experte c[illegible]ca maris littora facere arena[illegible]o ex[illegible]imandum eſt, in corpo[illegible] ge[illegible]nam ex calore materiam [illegible]m & cra[illegible], quæ cum viſcid[illegible]tatis [illegible] pers, [illegible] po[illegible]t ſimul cohęrere, & proinde ſeparata & mixta remaneat.

Antecedētes & externæ arenarū cauſæ ſūt cruditates omnes, frequentes indigeſtiones, aq[illegible]æ craſſiores & [illegible]iores. Narrât quod qu[illegible] Ro[illegible] m[illegible] in[illegible], vbi dum potatur aqua [illegible]yber[illegible], quæ [illegible] eſt & terrea, pauci ſint eius cæli habitatores, in [illegible] b. non fiat copia arenarum. hic etiam ci[illegible]ſſi ac duri, exercitationes poſt cibū, equitationes à cibo factæ etiam ſunt cauſæ quæ occaſionem præbent generationi arenarum.

Calculus.

Tertium genus cauſarum ob[illegible]nem facientiū, eſt calculus, qui græcis eſt λιθίασις, quaſi dicat lapidationem. Genera[illegible] autem lapides & calculi in renib. duobus in loci[illegible]. in cauitate renum, nā nemo eſt qui dub[illegible]tet, quin in renum cauo generentur calculi. 2. in ſubſtantia renum, vt experientia docet, & ego in epiſcopo Viterbienſi, qui obiit morbo renali, vidi lapidē genitum in ſubſtantia renum ſatis magnum. Refert Cæl. Rhodig[illegible]us lib. 3. hiſt. adm. mulierem fui[illegible]e, quæ cum laboraſſet hoc dolore & pruritu, & cū ipſa interdum ſcalperet circa renes vnguibus, ſeciſſe vlcus, ex eoque vlcere extraxiſſe 18. lapides. Quo argumento facile patet, renes etiam ſua ſubſtantia calculos producere. Fiunt ergo calculi & in ſubſtantia renum & in cauitate, quia vbi ſunt parui, ſi ſint in ſubſtantia & tranſmittantur in cauum, neceſſario vlcerant partes, & miros inducunt cruciatus: vbi autem in cauo ſunt, etſi ſint parui, per vrinam ducuntur in veſicam, & in itinere ſolent exulcerare poros vreteres & dolores magnos facere.

In quo genere affectuum reponendus calculus.

Hinc intelligimus an lapis in veſ[illegible]a ſit morbus an ſymptoma: nam quod nō ſit morbus, hinc patet, quia cum lapis ſit ſubſtantia, morbus quoque eſſet ſubſtantia, quod abſonum eſt. Quod etiam non ſit excrementum patet inde, quoniam excrementa neceſſariam habent in corpore noſtro generationem: lapis autem multum abeſt vt habeat neceſſaria generationem, imo vero eſt præter naturam, & propterea cum non ſit excrementum, non poteſt etiam eſſe ſymptoma: quo fit vt neq; ſit morbus, neque ſymptoma, ſed cauſa, cum ſit cauſa obſtructionis.

Materia arenæ & calculi differt.

Calculi materia eſt pituita craſſa, aut humor crudus, ſemper viſcidus, nam differt [illegible]ateria arenæ à materia calculi ſol[illegible]m propter viſciditatem, quia arena eſt expers omnis viſciditatis, & propterea illa materia minuta, cū non poſſit conglobari, ſemper remanet talis. Quod ſi humor crudus vel arena ipſa habeat viſciditatē, merito cuius poſſint partes ſubtiles inuri, fit vt i[illegible]læ partes ſimul g[illegible]atæ humore viſcido, degenerent in calculum, nam qui volunt facere ex luto experte tenacitatis lateres, ſemper admiſcent oleum, quia partes terreſtres & aridæ non poſſunt cogi & ſeruari vna, niſi aliquo glutino copulentur. Quare in renibus niſi materia arenoſa lētum hu[illegible]orem nanciſcatur, fieri nequaquam pot[illegible], vt in lapidem a[illegible]t calcul[illegible] po[illegible]t concreſcere.

Cauſa efficiens [illegible] eſt [illegible]liditas immod[illegible], quæ caliditas abſ[illegible]

Calculi cau ſa efficiens. primo humiditatem, abſumpto humido euaneſcit calor, vnde cũ remaneat frigiditas intrinſecus in materia, fit vt conſtringatur, & proinde lapides gignantur: ſic enim videmus fieri extrinſecus lapides à calore coquente, & præſertim à calore terræ, à quo ſc. cum abſumatur humidum tenue, eo euaneſcēte, & abſumpto calore interno, frigus remanet, fit vt ea materia conſtringatur, ſcil. à frigido, & cõſtricta lapidis forma inducatur.

Sed circa hanc generationem lapidis renalis duo ſunt notanda: primum an poſſint lapides in renibus generari ex quacunq; materia, diximus fieri ex humore pituitoſo, craſſo, atenulas, ex viſcido calculos. Dubium eſt an etiam poſſit fieri ex bile & aliis humorib. Secundo, An ſicuti videmus extrinſecus fieri lapides & à calore, & à frigore immoderato externo, ita etiam fiant lapides in renib. à nimio calore & frigore. *An ex bile, ſanguine melanch. fieri poſſit calculus.*

Circa primum videntur hinc & inde rationes, nam ex vna parte videtur rationi conſonum, vt lapides & arenæ fiant ex quocunq; humore, nam ſi colores vt Galenus inquit, lapidum & arenarum inſpicias, qui indicant ſæpe rerum ſubſtantiam, interdum videtur calculi & arenæ flauæ, interdum rubeæ, interdũ nigricantes, interdum albicantes, adeoque ex variis coloribus videtur colligendum, fieri à variis humoribus. Præterea eſt Hipp. auctoritas 4. de mor. quo in loco cum auctor ille copioſiſſime diſſeret de generatione lapidis in pueris, manifeſte videtur pronunciare, fieri lapides modo ex lacte phl. gmatico, modo bilioſo, modo melancholico, modo ſanguineo: ita vt colligi poſſit, ſecundum hunc auctorem, ex omnib. humoribus generari poſſe lapides & arenas in renibus.

Ex altera parte eſt auctoritas auctoris, qui edidit librum de renum affectibus ſub nomine Gal. qui docet, non ex alio humore generari lapides & arenas, niſi ex humore craſſo, crudo & viſcido. Eſt præter hanc auctoritatē ratio, quia quemadmodum dixi, vt generetur calculus, neceſſarium eſt vinculum, quo partes ſimul copulentur, bilis eſt humor ſiccus, melãcholia etiam humor ſiccus, expers viſciditatis: Quare nõ videtur fieri poſſe, vt ex his humoribus fiant calculi.

In propoſita dubitatione vt reſoluti ſitis, ſtatuendum eſt lapides in renibus generari ex humore craſſo & viſcido. Verum quidem eſt, vt ſcribit Galen. 6. epid. com. 1. t. 6. quod humori viſcido & craſſo copulari poteſt alius & diuerſus, qui ſecundum ſui varietatem varios etiam calores lapidibus imponit, & hinc eſt quod ſi fiant tantum è phlegmate viſcido & craſſo, capillorum color cineritius eſt, ſi ſanguis commiſceatur bilioſus, fit ſubflauus lapillorum color, quod ſi maior ſanguinis copia commiſceatur fit color vel flauus intẽte, vel rubeus, vt ſi cõmiſceatur ſanguis niger, vt color niger ſit neceſſe eſt, ita vt ex humorib. aliis ſynceris nequaquam poſſit fieri lapis, ſed ſolũ fiat ex humore phlegmatico, cui ſit aliud genus humoris admixtum. Fiunt etiam interdum lapides ex pure, non quod pus ſynceꝛum materia ſit horum, ſed quia pus & ſanguis commiſcentur viſcido phlegmati, vnde fit lapidis generatio.

Erat ſecunda dubitatio, An in renib. poſſint fieri calculi à cauſa frigida? Ex vna parte videtur fieri poſſe. 1. quia in extrinſecis manifeſte conſpiciũtur lapides cõcreſcere externo aëris frigore. Itaq; nõ videtur rationi diſſentaneum, vt etiam in corpore fieri poſſit lapis à frigore. 2. eſt Hip. ſentẽtia 3. aph. 30. morbum renalem eſſe ſenibus familiariſſimum: ſed ſenes frigidi ſunt: Igitur ob frigiditatem in ſenib. videtur debere lapides concreſcere. Aretæus & Ruffus ſcribunt, in ſenibus fieri lapides renales, eo ꝙ humores & viſcidi & craſſi, facile congelentur à frigore. Hinc colligitur, hos medicos putaſſe, etiam à frigore fieri calculos & arenulas. His omnibus accedit, quod vt Gal. loc. cit. habet, lapides renum eo pacto gignuntur, quo fiunt tophi: ſed hi fiunt propter frigiditatem, nam in manibus & pedibus quæ ſunt membra à calore remota, non ob aliam cauſam fiunt tophi, niſi quia humores craſſi frigore oſſium cõgelantur, vt dicit Hip. 2. epid. t. 3. igitur ex Gal. etiam concedendum eſt fieri calculos à frigore. *An à cauſa frigida fiat calculus in renibus.* *Tophi vnde generentur.*

Ex altera parte dicit Gal 3. aphoriſ. 26. vbi docens cauſam ob quam in ſenibus non fiat lapis in veſica, inquit eam eſſe, quia non laborant eo calore quo abundant pueri, in quibus fit lapis in veſica. Itaq; videtur manifeſte Gal. cenſuiſſe, ſolum à cauſa calida fieri lapides. Accedit etiam auctoritas libr. de aff. ren. apud quem legitur nequaquã fieri poſſe, vt in corpore viuo reperiatur vnquam tãta frigiditas, quę poſſit indurare materiam, & cogere in lapides, quod probatur ex Gal. 6. epid. ſuper locum Hippoc. refrigeratio indurat: vbi Galen. ſcribit frigiditatem internam non poſſe vnquam indurare feces, quia in latebris corporis noſtri nequaquam tantum frigus permanere poteſt, igitur eo minus tantum frigus exiſtere poteſt, à quo colligentur materiæ vt fiant lapides.

In hac dubitatione ſit apud vos conſtituta hæc veritas, à frigore poſitiuo nunquam fieri lapides in renibus, ſed tãtum fieri poſſe à frigore priuatiuo: priuatiuum frigus liceat mihi vocare, quod alias appellari conſueuit calor diminutus, nam ſicut nos videmus calorem fornacum ſtatim denſare & conglobare lapides, ſolarem autem tãtum longo tempore, ſiquidē calor immodicus ſtatim abſumit humidum, quo abſumpto materia fit dura: ſic etiam calore immoderato lõgo tempore hu-

miditas abſumitur, qua abſumpta lapides fiunt. Et hoc eſt ꝙ Serapio dicit fieri lapides renum à nimia caliditate & moderata. Quare videre poſſumus habita hac reſolutione, in ſenibus, vt & in articulis, fieri tophos à calore moderato diu agente & conſumente humiditatem, quem calorem moderatum ſi, vt dixi, reſpectu maioris caloris placet appellare frigus, non contendo, modo ſit hęc veritas apud vos conſtituta, fieri tantum à calore moderato vel immoderato.

Quare inter has cauſas internas poterimus numerare & ætatem, & corporis habitum, quia vt ſcriptum eſt ab Auic. lapides renum fiunt maxime in corporibus obeſis. Fern. addidit his aliam, ſc. diſpoſitionem hæreditariam, vult enim quemadmodum homines fiunt diſpoſiti ad podagram à natura, ſimiliter diſpoſitos fieri ad morbum renalem contrahendum. Quod an verũ ſit valde dubito, quia vix alium inuenietis auctorem, qui ſcribat hunc morbũ fieri hęreditate: ſcio quidem in canonibus Auicen. hoc legi, ſed ſcio etiam aliquos eſſe contextus, prout vos poteritis videre, in quibus ea verba deſiderantur.

An ſit morbus hæreditarius calculus.

Cauſa externa.

Cauſæ externæ ſunt omnes illæ quæ arenarum cauſæ ſunt à nobis enumeratæ, præſertim vero cruditates & quæcunque renes calefaciunt, vt ſunt exercitationes omnes vehementes, præſertim poſt cibum, decubitus ſuper dorſum & ſuper ſtratis plumariis, vſus medicamentorum calefacientium, & præſertim aquæ craſſę, lacuſtris & paluſtris, nec non fluuialis, vt eſt Tyberina, panes azymi, carnes craſſæ, piſces craſſi: pyra, mala omnia dura & adſtringentia, ſunt ex iis cauſis quæ faciunt lapides: maxime omnium confert vſus lactis & caſei. Si videatis Hip. lib. de morb. circa finem, vbi diſcurrit de generatione lapidum in pueris, videbitis omnem lapidis generationem tribuere vſui lactis, ita vt quale ſit lac, tales etiam fiant lapides.

Quarta cauſa. Humoris viſcidi & craſſi copia.

Quartum genus cauſarum à quibus fiunt obſtructiones renum, eſt humoris viſcidi & craſſi copia, nam vt primo vos docebam, renes pro ſui alimento ſanguinem ſeroſum attrahũt, qui ſanguis ſæpe fit vt commiſceatur crudis & viſcidis humoribus, vbi & humores retinentur in ſubſtantia renum, cũ nutrimẽto, fiunt obſtructiones in ſubſtantia renum, vbi autẽ humores crudi ſeparãtur à ſanguine nutritiuo renũ, mittũtur vna cũ ſero in cauitatem renum, qui retinentur in cauitate ipſa, & dum retinent ſi obſtruant cauitatem totam, efficitur vrinæ ſuppreſſio, ſi autem nõ obſtruant totam, ſed ſolum partem, efficitur vrinæ diminutio, qui humores ſimiliter ſi à cauitate detruſi retineantur in vaſis vreteris, ibi quoque vrinæ conſueuerunt prohibere exitum.

Sed video vos optare cauſam propter quã in veſica & renibus concreſcant lapides, non autem in iis poris vreteris, & eo magis quod anguſtæ ſunt tales viæ. Cauſa ob quam non fiant, hæc potiſſimum eſt, quia vt fiat lapis, neceſſaria eſt materia, neceſſarium agens, neceſſarium eſt etiam tẽporis interuallum debitum, quo agens materiam deducat ad formam, illud temporis interuallum metitur ex mora materiæ in loco vbi faciendus eſt lapis: cum vero in vaſis vrinariis nõ poſſit diu manere humor craſſus & arena, ideo non poteſt cogi, quia nõ eſt temporis interuallum: quod non poſſit diu manere, cauſa eſt, quia impetus vrinæ ꝑpter eos anguſtos locos tantus eſt, vt ſecum ducat & detrudat quicquid eſt humoris in illis partibus. Sicuti. n. videmus in canalibus, qui ſunt decliues, & anguſti, nihil etiam concreſcere propter impetum aquę delabentis, ſimiliter contingit in vaſis vrinariis.

Cur in vreteribus non concreſ. cant lapides.

Cauſæ externa gignentes humores craſſos.

Cauſæ externæ quæ gignũt humores craſſos, ſunt cibi crudi & craſſi, aquæ craſſæ, vrina craſſa, lac, cruditates omnes. facit etiam ad hoc plurimum anguſtia cauitatum renum, nam beluæ & mulieres raro tentantur vitiis vrinæ ſuppreſſæ, non aliam ob cauſam, quam quia habent latiores meatus, merito quorũ mingunt vrinas craſſiores & turbidiores, quo fit vt cum non retineantur materiæ viſcidæ & craſſæ, conſequenter obſtruantur renes, & non retineantur vrinæ.

Quinta cauſa Grumus ſanguinis.

Quintum genus cauſarum obſtructionis renum eſt grumus ſanguinis, vbi enim ſanguis exit à venis renum, & diu retinetur, cõcreſcit & conglobatur, non ob frigiditatem vt Ariſt. dixit, ſed quia exiuit à proprio loco.

Exit ſanguis è venis vel per vulnera, nam cauſæ externæ vulnerantes ſunt cauſæ huius obſtructionis: ſimiliter aperiunt venas quæcunque erodunt, vt ſunt omnia acria & ſalſa, vel quæ rumpunt. Item percuſſiones, compreſſiones, multitudo flatuum, quæ aperiunt ora: vt eſt multitudo & caliditas ſanguinis, potus & cibi calefacientes. Sanguis qui grumeſcit in renibus nunquam exit per ſudationem è venis; eo quia ſanguis qui reſudat è venis ſubtiliſſimus eſt, qui cõcreſcit & in grumum conuertitur, craſſus ſanguis eſt.

Signa. Vniuerſalia

Signa quibus cognoſcuntur obſtructiones renum, duobus generibus continentur, alia enim ſunt vniuerſalia, alia particularia. Vniuerſalia ſunt grauitas, quæ circa lũbos ac renes perſentiſ, & laſſitudo circa dorſum, ſtupor q pertingit vel ad ambo crura, vel ad alterũ: retentio vrinę atque interdum ſuppreſſio.

S... inflammationis.

Particularia vero ſigna ſunt illa, quæ varia cauſarum genera nobis indicãt. Quare ſi malum fiat ab inflammatione hæc aderunt, mẽtis alienatio propter ſepti tranſuerſi vicinitatẽ, impotentia ambulandi, dolor grauatiuus & magnus circa lumbos: qui dolor tunc præſertim vrgere ſolet, quando corpus vario

modo

modo quaſſatur, vrinæ difficultas, eſt & ardor & guttatim ſtillat, primum tenuis, deinde mucoſa, febris adeſt inſignis, nauſea, vomitus bilioſus, ventriculi morſus, aluus adſtricta.

Si inflammatio ad ſuppurationem vergat, febres ſunt maiores, apparet aliquis tumor & aliqua eleuatio extrinſecus circa lumbos, maior eſt calor & dolor circa renes, vrinæ ruffæ, & adhæc vbi ſupra partem ſanam decumbũt, videtur pars aduerſa veluti pondus habere appenſum, quæ omnia ſigna meliora fieri ſolent, vbi iam factum eſt pus iuxta eam Hipp. ſententiam, qua ſcribit omnia fieri ſæuiora, dum pus fit, quam cum factum eſt.

Signa arenularum.

Si obſtruuntur renes ab arena, nulla adeſt febris, grauitas, tenſio circa renes percipitur, vrinæ ſunt arenoſæ, interdum mordẽtes atq; ſanguineæ, interdum penitus ſupprimuntur, aut penitus impediuntur.

Signa calculi,

Si obſtruuntur à calculo, ſigna ſunt admodum ſimilia colicis, quæ quomodo cognoſci & diſtingui debeant iampridem vobis monſtraui, quando de colica paſſione tractabam.

Eſt igitur in lapide renali hoc primum ſignum, quod dolor, vt Gal. docet 1. in 6. epid. 6. ſit acutus & magnus, dũ mouetur lapis, ſicuti in alio tempore, quando lapis non mouetur, dolor ſit grauatiuus. Vrina à principio fit tenuis, interdum opprimitur, deinde arenoſa & ſanguinolenta, mingitur, hoc enim eſt quod dicit Hippoc. in lib. de aff. internis, vrinam calculoſorum fieri ſimilem ſucco carnis bubulæ aſſatæ; dolor maior eſt vbi ventriculus repletus eſt cibo quam vbi eſt vacuus, prȩterea crura cõtorquentur ſi malum ſit in ambobus renibus, quod ſi ſit in dextro vel ſiniſtro, pariter dextrum aut ſiniſtrũ torquetur.

Fit vomitus per communicationem peritonæi, minguntur arenæ quæ varios colores repræſentant, prout etiam varia eſt materia, ex qua factus eſt lapis. Addunt aliqui, ſi lapis factus ſit ex materia calidiori, ȩgros magis incitari ad libidinem, ſicuti ſi fiat à materia frigida, perſentiri frigus circa eas partes.

Signa humoris viſcidi & craſſi.

Si ab humoribus viſcidis & craſſis fiat obſtructio, aderit tenſio, grauitas, nulla febris: vrina vel ſupprimitur ex toto, vel diminuitur, & quæ excernitur vrina, craſſa eſt ac ſedimentum craſſum & viſcidum habet.

Signa grumi ſanguinis.

Vltimo ſi à grumo ſanguinis concreto facta ſit obſtructio, hæc habẽtur ſigna, quia antea præceſſit ſanguinis mictio, vel præceſſit aliqua cauſa, quæ potuerit venas ipſas aperire: vrina aut ſuppreſſa eſt ex toto, aut ſanguinea, grauitas & tenſio adſunt, nulla febris, vrinæ calidæ & prurientes ſine mordentes.

Prognoſt.

Quoad progn. Ariſtot. 3 de part. animal. 9. morbos renales etiamſi ſint recentes, eſſe tamen difficiles curatu docet, quia cum renes huiuſmodi ſint veluti compoſiti ex multis rebus, perinde eſt ac ſi multi renes laborarẽt, & propterea eſt difficilis ipſorum curatio. Inter morbos autem renales inflammatio maxime omnium lethalis eſt, propter quod mirari ſoleo Cæl. Aur. qui inflammationem renum videtur recenſere inter morbos diuturnos. Hipp. 6. aphoriſ. 12. ſcribit, laboranti nephritide ſi ſuperueniant hæmorrhoides, bonum eſſe. Ex aduerſo ſcribit Rhaſes & Auic. ſi eidem nephritidi delirium ſuperueniat, eſſe lethale.

De lapide renum Hipp. 6. aph & 6. epid. 7. ait, nephriticos quinquagenarios aut nunquam aut rariſſime curari, nam præterquam quod morb. hic deſinere ſolet in lapidem veſicæ, ſponte etiam ſolet intercipere vrinam, & homines iugulare, ſicut obſtructio facta ab arenis & humoribus viſcidis & craſſis, hæc enim lapides aut renum, aut veſicæ finire ſolet.

Curatio inflammationis.

Scopi.

Curatio obſtructionum renum hunc vnũ ſcopum habet, vt tollatur, tollitur autem materia obſtruens, prout varia eſt, varia curandi ratione. Agamus igitur primum de curatione inflammationis, in qua omnes fere ſcopi ſunt propoſiti, qui & in aliis inflammationibus curandis proponuntur, ſc. vt primo prohibeatur, ne inflammatio incrementum ſuſcipiat. 2. vt ea inflammatio quæ facta eſt, tollatur, quibus ſcopis implendis neceſſaria eſt ante cætera diligens victus ratio. Quare aër eligatur frigidus & humidus, & ſerenus, qui ſi non habetur, talis, parandus eſt irrorationibus, herbis & aliis remediis, quæ conſueuerunt aërem alterare ad frigidum. Somnus debet eſſe moderatus, ſed cauẽdum, ne vnquam ſupra dorſum dormiant ægrotantes. Quod ſi ſtratis ſubiiciantur herbæ refrigerantes, vt nymphæa, fol. ſalicis, vitis, roſarum, plantag. Et ſi aluus non fluat, emollienda eſt clyſteribus, qui ad frigiditatem inclinent. Erit autem talis clyſter optimus:

Victus ratio.

Clyſter optimus.

℞. Hordei P. j.
Fol. lact.
Maluæ an. M. j. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℔. j. ß.
Ol. roſ. compl. ℔. ß.
Sacch. rubri ℥ ij. ß.
Salis ʒ. j M.

A vino abſtinendum in omni inflammatione interna, vt ex lib. de Glauc. conſtat. Loco eius vtendum eſt aq. hordei, in qua nymphex & lact. ſemina ſint cocta.

Differentia. An aq. frig. vel calida conueniat.

Aretæus fuit huius ſententiæ, vt in hoc vitio detur aq. calida. Auic. autẽ damnat vſum aq. calidæ, potiuſq; ſi bibenda eſt aqua, quod tamen videtur negare, vult bibẽdam eſſe frigidam, ita vt non parua ſit controuerſia inter Aretæum & Auic. In hac re ſoleo ego hoc ita conciliare, quod aq. frigida poſſit comparari vel aq. tepidæ vel vere calidæ, confert magis aq. frigida quam calida. Et ratio eſt, quia

vbi aqua frigida in corpus ſumitur, calore natiuo euadit tepida, vt quando perueniat ad renes, perueniat iam tepida, quæ omnia ſunt in omni inflammatione oportuna, quia cum inflammatio omnis habeat coniunctum incendium, tempore incendium remittitur: ſin autem comparetur frigida aqua tepidæ, dico meliorem eſſe tepidam quā frigidam, eo quia tepida non infert ventriculo eam noxam, q̄ frigida. Igitur ſi intelligam᷒ Aret. de aq. tepida & non de vere calida, eius ſentētia eſt vera: ſimiliter ſi interpretamur Auic. quaſi compararit frigidam vera calide, ſententia eius vera erit, neque Aretæo refragatur.

Cibi debent eſſe omnes faciles coctu & refrigerantes, vt eſt ptiſana, panatella abſque ſale: herbæ item refrigerantes, coctæ, quales ſunt acetoſa, endiuia, lactuca Cauendum autem eſt, mea ſententia, à duobus in curatione inflammationis. 1. à nimis tenui diæta, nam ait Aetius inedia reddit vrinā acrem, vbi autē vrina mordax & acris eſt, magis ſtimulat & infeſtat locos affectos. 2. vt vſus diureticorū præſertim in principio prohibeatur, eo quod cum perducant remedia diuretica humores ad renes, plane non parum inflammationem adaugeant. Quare in hac cura abſtinendum ab vſu ſem melonum, curcurb. citrulli & aliorum omnium, quæ quanquam refrigerant, vrinam tamen prouocant.

Duo vit. in curatione inflammationis renum.

Inſtituto victu procurandum eſt, vt humores qui præcipitantur ad renes, alio auocentur, quod fit frictionibus ſuperiorū partium, ligaturis, curcurbitulis, vomitu, & aliis quæ humores ab inferioribus partibus ad ſuperiores reuocent.

Qua vena ſecanda in his affectu.

Inter alia præſidia eſt venæ ſectio: ſed dubium eſt, in qua corporis parte vena ſit ſecanda. Eſt regula Galen. quam habet 13. meth. 11. & 6. aph. 26. & 6. epid com. 10. t. 6. le. vbi renes ſunt inflammati, & vbi omnes partes ſubſtātiæ inflammantur, mittendum eſſe ſanguinē in partibus inferioribus, ſcilicet vel à poplite, vel à ſaphena: in partibus vero inflammatis ſupra renes mittendū eſſe ſanguinem à partib. ſuperioribus. Ratio etiam videtur Galeno adſtipulari, quia in inflāmationib. eſt mittendus ſanguis ab illis locis, à quibus proxime poteſt euacuari materia quæ facit inflammationem. Contrariam habuerunt ſententiam medici grauiſſimi, Aretæus, Ruffus, Aetius, & omnes fere Arabes, qui vno ore dicūt, in inflammationib. renum mittendum eſſe ſanguinem à vena cubiti.

Reſolutio huius dubii petenda eſt ex ipſo etiam Gal. q. lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. hāc bilem definiſſe videtur, quo in loco ſcribit, in omnibus inflammationibus infra renes mittendum eſſe ſanguinem à partibus inferioribus, in inflammationibus ſupra renes ex partibus ſuperioribus, in renibus vero inflāmatis vtroque modo agi poſſe, quaſi renes ipſi mediū ſint inter partes ſuperiores, adeo vt ſententia ſit Galen. in renibus inflammatis debere interdum mitti ſanguinem a partibus ſuperioribus, interdum vero ab inferioribus.

Quando ſit mittendus ſanguis à ſuperioribus, quando ab inferioribus partibus.

Sed video vos optare modū, quo cognoſcatis quādo ſit mittendus ſanguis à ſuperioribus, quando ab inferiorib partibus. Hic debet eſſe modus, vt videatis an ad renes inflāmatos adhuc fluat materia, an non, ſi fluat adhuc corpore pleno exiſtente ſcopus præcipuus eſſe debet, vt materia retrahatur, retrahitur autem, ſi ſanguis mittatur à partib. ſuperioribus. Quare exiſtente corpore pleno, & materia influente ad locum inflammatum, eſt mittendus ſanguis à brachii dextri cubito, vel ſiniſtri, prout ren dexter aut ſiniſter inflammatus erit. Si vero humores nulli influant, curationis ſcopus eſt, vt materia euacuetur atque deriuetur: facilius autem euacuatur per venas inferiores ſectas, ob id quādo Gal. ſcribit, in renibus inflammatis pertundendas eſſe venas inferiores, intelligendus eſt de ſola inflammatione facta, cui nulla ſit amplius copulata humorum fluxio, aut totius corporis plenitudo. Præmiſſo itaque clyſtere erit ſanguis mittēdus, ſi ſit plethora, à cubito, ſi non ſit & humores ſint firmati, ab inferioribus partibus, in ea ſc. quantitate, quæ videtur ſuſtineri poſſe ab ægro.

Miſſo ſanguine eſt videndum, qui ſint humores qui peccant, atque ii præparandi ac purgandi ſunt, ſimul etiam remediis extrinſecis curandum, ne inflammatio augeatur. Sed circa purgationem & circa vſum extrinſecorum ſunt quædam breuiter notanda. 1. vt medicamenta, quæ inflammatis renibus propinātur, ſemper leuia ſint, & omni ſtudio fugiantur ſcammoneata. 2. vt in purgandis humoribus his, quantum licebit vobis, fugiatis diuretica, quia nunquam eſt euacuandū per locum affectum. Ideo caſſiā quam omnes fere medici laudant, ego ſane probare non poſſum, quoniā, vt experientia teſtatur, hoc medicamentum maxime euacuat per vrinam, potius eligerem vel mannam, vel ſyr. roſ. ſol. vel aliquod aliud, quod omnino vrinam prouocaret.

Circa purgationem notanda.

Circa vſum externorum duo alia ſunt notanda. 1. vt omni ſtudio efficiatis, ne inflammatio ſuppuretur, quandoquidem vbi ſuppurantur renes, fiunt vlcera, & ea quidem incurabilia, quia cum per ipſos renes continuo excurrant humores excrementitii, vix fieri poteſt, vt illæ partes vlceratæ conſolideſcant. 2. notandum ne vſurpentur medicamēta admodum frigida, quia cum renes ſint excrementorū receptacula, facile contrahunt ſcirrbos, & eo magis, ſi materia per ipſos fluxa p refrigerantia medicamenta magis conſtringatur

Circa vſum externorum not.

gatur & congeletur. Extrinſecus igitur in initio ſtatim vtemur ol. roſ. albumine oui. Infrigidans ergo Galen. ſic vſurpari ſolet:

Refrigerandis renibus. ℞. *Ol. roſati.* ℥. *j.*
Album. oui N. j.
Aceti ʒ. *ij. Conquaſſentur omnia diligẽter, & applicentur regioni renum.* Hæc inũctio in principio erit accommodata.

Vbi autem inflammatio facta iam fuerit augmento, repercutientibus addenda ſunt ea quæ etiã diſcutiunt, vt ol. chamæm. ol. ſem. lini. decoct. fœnugr. pinguedo anatis. Poſſumus nos hanc inunctionem parare:

Inunctio. ℞. *Ol. roſ. omphac.* ℥. *j.*
Ol. ſem. lini.
Chamæm. an. ʒ. *ij.*
Pinguedinis anatis ʒ *j. ß.*
Aceti ʒ. *ij. M. fiat linimentum.*

Et notate ſemper linimentis renum addẽdum eſſe acetũ, & illud acre, eo quia hæc pars ſit profunda, vt penetrari nõ poſſit, niſi à medicamento valde acri & penetrante.

In declinatione vero denegantur omnia medicamenta repercutientia & ſolum adhibentur ea quæ diſcutere poſſunt, vt fomenta facta ex ſpongiis & decocto ſimili, vt:

℞. *Fl. chamom.*
Althea.
Calam. an. P. ß.
Sem. lini ʒ. *iij.*
Fœnugr. P. j. f. decoct. ſ. a. & cum ſpongiis foueantur renes.

Simili modo poterimus parare empl. ex farina hordei, lupinorũ, fabarum, vt eſſet iſtud:

℞. *Furfur. tritici P. ß.*
Far. loliacea.
Lupin. an. P. j.
Ol. chamom.
Sem. lini an. ℥. *iij.*
Aq. communis q. bulliant ad ignem, & f. empl.

Diuretica quando conueniant. Vbi iam declinatio erit perfecta, ita vt nullum inflammationis veſtigiũ appareat, tempus eſt vtendi diureticis, non ſolum quia nullum detrimentum inferre poſſint, ſed ſi quid humorum & inflammationis ſupereſt, facile expurgent.

De præparantibus & purgantibus nolo eadem ſuperius dicta repetere, quemadmodum enim purgantur biliosi & pituitoſi humores, eadem arte poterimus etiam vti in renum inflammatione. Quod ſi omnibus his auxiliis efficere non poterimus, quin inflammatio ad ſuppurationem perueniat, cõuertendum eſt omne ſtudium ad accelerandam ſuppurationem, id quod fit empl. & inunctionib. Ego tali vtor:

[illegible] ℞. *Radic. altheæ* ℔. *j. decoq. diligenter, piſtẽtur, & per [illegible] ibrum transmittantur, cui adde:*
Butyr. [illegible] entis ℥ *ij.*
[illegible]

Paſſul. crib. ℥. *j. ß. Miſce omnia ad formã emplaſt. & apponatur renibus.*

Poſſumus etiam ante adhibitionem huius empl. vti decocto altheæ & maluarum, ac fouere renes. Vbi pus confectum eſt, videndum an appareat extra illa extuberãtia, an non: ſiquidem ſolet in inflammationibus locus extrinſecus extuberare, ita vt tumor appareat. Hip. in lib. de int. aff. ait, locum eſſe incidendum, & pus extrahendum, & profunda ſectione monuit hoc faciendum, quia etſi locus extuberans & eminens videatur, tamẽ pus ſolet reſidere in profundis partibus. Sin extra vlcus rumpatur, & pus exeat, vt ait Hip. ſi rũpatur vomica renum, & ad inteſtina ducatur materia ſuppurata, ſpes eſt ægrum euaſurum. Quæ rũpunt medicamenta, ea ſunt, quæ prouocant vrinam, vt eſt glycyrrh. rad. iridis, fœnic. aſarum, mulſa: præſertim autem maxime valet rad. aſpar. ſylu. quem dicit Gal. à renibus ducere ſanguinem. Poterimus igitur hac potione vti ad ſoluendum pus: *Medicamẽta rumpentia.*

℞. *Rad. aſpar. ſyl.* ℥. *j. ß.*
Rad. fœniculi ℥. *j.*
Glycyrrh. ℥. *ß.*
Aſari.
Fumiter. an. ℥ *j. ß. f. decoct. ſ. a.*

Deinde ℞. *d. d.* ʒ. *v.*
Mulſa.
Syr. de liq. an. ℥. *j. M. pro potu.*

Solent poſt ruptam renum vomicam remanere in illis partibus vlcera, quæ propriam requirunt curam, quanquam à multis etiam aliis cauſis poſſint proficiſci, nam ſiue ſpectemus internas cauſas, multa ſunt, quæ faciunt vlcera in renib. vt ſunt humores acres & corrodentes, lapides angulares inter exeundum vlcerant renes: ſiue ſpectemus cauſas externas, multa quoq; ſunt, vt medicamenta erodentia, vt ſunt quæ fiunt ex cantharidibus, cibi calefacientes, percuſſiones, venena. His omnibus de cauſis poſſunt fieri vlcera in renibus, quæ tamen vnam & eandem curationem exigunt. *Vlcera renum. Cauſa vlcerum.*

Cognoſcuntur autem multis ſignis, inprimis lumborum dolore, vbi enim renes ſunt vlcerati, fere ſemper infeſtat dolor. Adhæc vrina purulenta eſt & ſanguinolenta, & interdum carũculas admixtas habet. Sin facta ſint vlcera à lapide, cognoſcitur, quia præceſſit vlcus lapilli exitus. Si ab acrib. humoribus, cognoſcitur eo ſigno, quod ante vlcera, & eo tẽpore vrina ſemp acris eſt & mordax. His accedit, quod cum hęc vlcera fiant ab humorib. exedentibus, ſemper vrinæ ſunt admixtæ caruncula. Hæc omnia vlcera vbi ſunt inueterata, rariſſime contingit vt ſanentur. Quare, vt Alexan. docet, feſtinandum eſt ad curationem ipſorum. *Signa.*

Curationis ratio eſt omnium vlcerum cõmunis, vt ſcilicet conſolidentur, & quia conſolidari *Prognoſtica Curatio.*

ſolidari non poſſunt, niſi exſiccentur, præcipuus eſt ſcopus, vt exſiccetur humores. Quare eligendus eſt aer, qui exſiccandi facultatem habeat, in actiuis. a. qualitatibus ſit temperatus: dormiendū eſt, ſed reſupino corpore, abſtinēdum ab omni motu corporis, aluus humida ſeruanda: cruditates oēs & repletiones vitandæ: vitandum vinum, præſertim generoſum, vitandus eſt quicunque potus copioſus, eo quod ſanari nequaquam poſſunt ea vlcera, per quæ diſcurrunt humores. Pro potu vtiliſſimum eſt vinū pauciferum adſtringens, quod etiamſi calidum bibatur, maxime confert: aqua pluuialis, hordei, chalybeata, eſt accommodatiſſima. Inter cibos vitandi omnes calidi, acres, acidi, amari, dulces, & tādem fugiendum quicquid vrinam mouet. Inter cætera Auicenna & Serap. damnarunt vſum ficuum ſiccaru, nec immerito, quia huiuſmodi vias vrinæ penetrant, & ſua facultate irritant partes vlceratas. Vtilis maxime eſt ptiſana ex hordeo, farre, milio, lac, oua, & præſertim Alex. commendat ea oua quæ ſorbentur ſimul ac nata ſunt. Inter piſces laudantur illi qui viſcidam & craſſam carnem habent, vt ſunt locuſtæ, gambari, gobii. Ex herbis laudatur lactuca, portulaca.

Inſtituto victu vidēdum eſt an corpus ſcateat prauis humorib. necne: ſi abundat, danda eſt opera vt illi primo præparentur, deinde vt præparati expurgentur: ſed in his expurgādis eſt cauendum, ne medicamenta grauia in vſu habeantur, fugienda omnia ſcammoneata, cōueniunt omnia quæ leniunt, vt eſt manna, elect. diaſeb. ſi. npl. diacathol.

Expurgato corpore ſtudendum eſt vlcerū mūdificationi, quia antequam ad cicatricem reducantur, niſi prius ab omni labe emundētur, vanus eſt medici labor. Ex his quæ vlcera renum emundare putantur, duo ſunt potiſſimum mulſa & lac: ſed quia hæc medicamenta ſua natura ad renes non feruntur, ſemper illis ſunt commiſcenda aliqua quæ perducant ad renes, vt eſt ſi mulſæ admiſceatur ſuccus glycyrrh. ſi lacti cōmiſceatur ſuccus melonum, aut diatrag. hæc enim abſtergunt, emundantque mirifice vlcera renum. *Mundificantia.*

Sed de lacte tria ſunt notanda. 1. neq; quolibet tempore, neque quoduis lac conuenire, in primis vbi viſcera ſunt ſatis ſordida, conuenit illud lac, quod poteſt magis abſtergere, vt lac aſininum, equinum, & camelinū: vbi autem non ita ſordida ſunt vlcera, conuenit lac quod minus abſterget, & magis carnem poteſt generare, vt eſt lac caprinum: vbi autem vlcera prorſus ſunt emundata, tam conuenit id lactis genus, quod optime nutrit, vt lac ouium & vaccinum. *Lac.*

Sed dicetis, quomodo cognoſcemus vlcera eſſe ſordida, vel munda, vt poſſimus [illegible] vſum lactis? Modus cognoſcendi petendus ab vrin[illegible] ſum, ſateus & ſo[illegible] eſſe argumentum, v[illegible] in vrina fuerit pus exiguū [illegible] & æquale ſignum eſt vlce[illegible] ſordida, ſed eſſe magna c[illegible] pacto ſi nihil in vrina app[illegible] vt penitus vrina deſierit eſſe pu[illegible] tiſſimum eſt ſignum, nullam ad[illegible] n vlceribus ſorditiem.

Hac itaque methodo pote[illegible] res, quando ſit vtendū lacte aſinino, & quando caprino, aut vaccino.

Quantitas lactis eſt accipienda ſecundum recentiores ad ℥. v. vel ℥. vj. cæterum inuenio præſertim Hipp. multo maiorem copiam lactis præſcripſiſſe: quare ſic ſentio, vt quod pertinet ad quantitatem, ea non ſit metienda numero, ſed ſecundū ægri vires, quia ſi æger poterit ſuſtinere copiam lactis, quo maior erit copia, eo erit vtilius: ſed ſi ob vētriculi imbecillitatem, vel aliam ob cauſam, copiam lactis inſignem non poſſit capere, manendum eſt ſecundum recentiores in menſura ℥. v. *Quantitas lactis.*

Sed notate, vt ſi fieri poteſt, ab vbere ipſo exſugatur, vel ſtatim ac emulſum eſt ſorbeatur, quo abſorpto morādum eſt tamdiu, quouſque in ventriculo optime ſit coctum, quia pernicioſiſſimum eſt ingerere cibum antequam lac concoctum ſit, quoniam ſolet corrumpi, & vbi eſt corruptum, acrimoniam quandam acquirit, à qua deinde magis irritantur vlcera.

Purgato vlcere deueniendum ad ea tam intrinſeca, quam extrinſeca remedia, quæ poſſunt agglutinare & ad cicatricem perducere. Intus proſunt iuiubæ, ſebeſten, mora immatura, coriandrum, glycyrrhiza, bolus armenus, acacia. Et hoc decoctum erit accommodatiſſimum.

Decoctum agglutinans & cicatrizans.

℞. *Sebeſten.*
Iuiub. an. N. xij.
Boli armeni.
Cineris ferularum combuſt. an. ʒ. j. Bolus armenus & cinis ligantur in petia, atque cum aliis bulliant, *f. decoct. ſ. a.*

Deinde ℞. *d. d.* ℥. *vi.*
Syr. mirthini.
Succi de ribes an. ℥. ß.
Pulu. corall. rub. ʒ *j. M.*

Hoc medicamento ſi ſæpius vtamini, eſt efficaciſſimum ad conſolidanda renum vlcera iam purgata, ſicut etiam maxime conf[illegible] inunctiones & emplaſtra extrinſecus adminiſtrata, quæ fiunt ex lentib. ſumach, bolo armeno, roſis, thure, hypoc. Exemplū ſit iſtud:

Empl. ad idem.

℞. *Lentium decort. & coctarum in vino adſtringente* ℔ ß.
Boli armeni ℥. ß.
Thuris.
Fol. roſar. rubearum.

N[illegible]

Nucleorum myrthi an. ℥. ij. pulver. pulveriſandis, conficiatur cum prædictis lentibus, & vino adſtringente empl.

Hæc eſt ratio curandi vlcera renum. Agamus nunc de curatione aliarum obſtructionū in renib., quæ ſunt vel à lapide, vel ab arena, vel ab humore craſſo & viſcido, vel a grumo ſanguinis. Sed quia hæc omnia cauſarum genera vnum fere atque idem curationis genus poſtulant, neq; differunt niſi ſecundum magis & minus, eapropter ſatis eſſe puto, ſi vobis curationem lapidis renalis tradidero, quando hac habita erit vobis facile eadem methodo alias obſtructiones omnes curare.

Lapis renalis. Scopi. Curatio lapidis facti. Scopi. Eſt itaque communis ſcopus curationis lapidis renalis duplex, vel vt tollatur ſi factus eſt, vel vt prouideatur, ne fiat. De facto primo docebimus, mox docebo vos rationem præſeruandi, ne fiat. In facto lapide adhuc duplex eſt ſcopus, 1. vt ipſe lapis abſciatur, qui quoniam propter magnitudinem difficulter eiici poteſt, ſuboritur alius ſcopus, vt minuatur, id eſt, vt medicamentis incidentibus & attenuantibus ita minuatur, atque ita incidatur, vt facile exire poſſit. 2. vt dolor, qui perpetuo comitatur hanc affectionem, vel mitigetur, vel extinguatur.

Victus rat. Ad hos ſcopos implendos inprimis eſt neceſſariū, vt recta victus ratio inſtituatur, quare aer purus & ſerenus eligendus eſt, fugiendus omnis aer frigidus, ſicuti & alia omnia frigida ſunt fugienda: ſomnus ſit moderatus, exercendum eſt corpus, non quieſcendum, quemadmodum Hip. docuit 6. epid. com 6. Exercitationes autē, quæ conueniunt in hac cura, ſunt ambulationes, ſaltus, geſtationes in curribus, nam hiſce morbis corporis ſolent vehementer renes concuti, & ex ea concuſſione ſolent etiam detrudi lapides extra. *Aquarum aquarum ſulphurearum conducunt.* Balnea aquarum dulcium ſunt accōmodatiſſima, imo vt Ruffus ait, etiam balnea ſulphurea extrinſecus adminiſtrata vehementer conferre ſolēt ad frangendos lapides. Sed quæret quis veſtrū, an vt laudātur hæc balnea extrinſecus adminiſtrata, ſic etiā pot' aq. ſulphurearū accōmodari poſſit. Au. n. 2. con. ait, minerales difficultatem vrinæ facere: & eſt experientia, circa ſcaturigines harū aquarū cōcreſcere lapides, pariter eſt formidandum, ne in corpore noſtro concreſcant. Dico, aquas thermales accipi poſſe in exigua quantitate, vel multa: ſi in pauca quantitate accipiantur, plane faciunt vrinæ difficultatem, cum retineantur intra corpus: hoc intelligebat Auic. ſed ſi, vt eon lucuit fieri, accipiātur in magna quantitate, non ſolum non inducunt vrinæ difficultatem, imo vero ſuo impetu & facultate lapides imminuunt & educunt.

Vinum conuenit albū & ſubtile, non adſtringens, & ſi ſit generoſum, eſt aqua pura temperandum, vel cui ſit incocta ſaxifragia, aut milleſolium, aut capill. Veneris, aut ciceres rubri, aut aliquod aliorum medicamentorum, quæ ad lapides conferre putantur. Cibus debet eſſe paucus, tum ne grauetur ventriculus, quoniam eo grauatō neceſſario etiā comprimuntur renes, & augetur dolor & malum. Panis debet eſſe factus ex farina, cui multum furfuris inſit, & cui quoque admiſtū ſit vel anethum, vel ſemen fœniculi, vel coriandrum: carnes auium montanarum ſunt commendatæ, præſertim vero carnes hirundinum leporumque. Rhales & Rabbi Moyſes commendant carnes coturnicū, quia non ſolum manifeſta qualitate, verumetiā occulta quadam proprietate lapides frangere poſſit. Decoquantur cum carnibus aliqua diuretica, & rad. aſparag. fœniculi. Fugienda ſunt omnia ea, quæ craſſum & viſcidum ſuccū gignunt, vt eſt caſeus, lac, omne leguminū genus, omnia piſtacia, omnia turdorū genera, omnia quę dulcia & pinguia; conueniunt vero capparcs, ſem. frigida, vt ſem. melō. nuclei ceraſorum, nuclei armoniacorū, nuclei perſicorum, ficus tum ſiccæ tum virides, cicerres rubri, & brodium ipſorum. Hæc omnia ſi in frequenti vſu habeantur, maxime apta ſunt lapides frāgere, attenuare, humores viſcidos & craſſos expellere, arenas ſimulque grumos omnes ſanguinis diſſoluere & annihilare.

Vbi victus eſt inſtitutus, pro curatione lapidis renalis duo ſequuntur agenda. 1. vt dolor ſedetur: eſt enim renalis dolor vſque adeo intenſus & acerbus, vt veteres eum inter primos cruciatus habuerint. 2. vt lapis extra corpus eiiciatur: quoniam vero illa materia lapidis per anguſtos meatus exire nō poteſt, hinc ſequitur dilatāda eſſe illa vaſa; quod dupliciter facimus, primo, quādo euacuamus partes preimenentes renes ſua plenitudine. Laudatur hic inprimis vomitus, hæc enim, quæ ſunt in ventriculo & primis viis, euacuantur, vnde inanitis illis partibus, cum renes non premātur, minus dolent. Iuuant etiam ad euacuandas has partes clyſteres, eapropter ad dolorē renalem ſedandum præcipue commodus eſt clyſterum vſus, quia euacuatis inteſtinis non premuntur renes, ſed magis dilatari poſſunt. *Pharmacia* Inter cæteras euacuationes huic ſcopo accōmodatas eſt etiam venæ ſectio, quam omnes confitentur conuenire. Sed de loco eſt dubium. Hipp. & Galen. 6. epid. com. 1. text. 6. ſcribunt, in curando lapide renali incidendam eſſe venam poplitis, aut ſaphenam. Aretæus vult minuendum eſſe ſanguinem à vena cubiti: quæ controuerſia eo pacto delinienda eſt, quo ſtatuebamus in tract. de inflammatione renum: quapropter quod dixi in eo loco, idem quoque vos ſtatuatis in curatione lapidis renalis, in qua non ſolum conuenit ſanguinis miſſio ab antedictis partib. ſed etiam ab hæmorrhoidibus. *Venæ ſectio.* Vt autē emolliātur renes,

reoes, atque ſic dolor mitigetur, conueniunt clyſteres, balnea, linimenta, emplaſtra. Clyſter talis erit.

Clyſter emolliens & dolorẽ mitigans.

℞. *Ol. amygd.* ℔. *j.*
Butyri ʒ. *iiij.*
Salis ʒ. *j. M.*

Huiuſmodi clyſteres emolliunt non ſolũ inteſtina, verumetiam renes, propter qood & magis dilatantur.

Sic etiam conferunt balnea aqoarum dulcium, balnea facta ex rebus emollientibus, vt malua, althæa, balnea etiam ex ol. communi mirifice conueniunt, inunctiones item qoæ fiunt ex ol. ſcorpionũ, ſcorpiones enim proprietate putantur cooferre ad fragendum lapidem renalem. Fiunt etiam inunctiooes ex ol. amygd. dulc. quæ fiant large, frequenter, & cum proiectione magna, vt poſſint penetrare. Gal 6. epi. test. 6. ſcribit, medicamẽtis quæ extrinſecus renibus ſuperpoountur, vires facile euaneſcere, propter partium profunditatẽ & duritiem. Fiunt etiã formenta ex ſpõgiis, ex decocto fænugr. maluæ, melil. althææ, ex ol. ſimpl. ego vtor illis quas frittadas vocãt, ſunt enim oua in butyro frixa.

Ol. ſcorpionum.

Adhæc etiam commendantur vẽtoſæ magnæ appoſitæ renibus, & ſæpe auulſæ, quia huiuſmodi agitatio facit vt lapides è loco moueantur, & ita paratiores fiant ad exitum.

Vbi dolor his remediis extinctus, vel ſaltem mitigatus eſt, totum ſtudium conuertẽdum ad eiiciendum lapidem. Quę lapides eiiciunt omnia ſunt diuretica, attenuãtia & incidentia: eapropter niſi corpus inueniãs purgatum, periculum eſt ne humores perducant ad renes, & malum augeant. Ob id inprimis videndum, an adſint mali humores in corpore, qui ſi aderunt, ſunt ſuis accõmodatis ſirupiis & decoctionibus præparãdi, & vbi pręparati ſunt, expurgãdi. Scitis ea remedia quæ vos ſæpe docui, circa præparationem & euacuationem humorum, quare nõ opus eſt eadẽ repetere. Vbi fuerit corpus purgatum, nec vllum imminet periculum, ne medicamenta lapidem frangentia offendant, tunc ſtudendum eſt per medicamenta propria lapidem eiicere.

Lapides eiicientia & frangentia.

Quæ lapidem renalem frangunt, duorum ſunt generum, alia ſunt quæ hoc agunt manifeſta qualitate, vt incidẽtia & appetentia omnia, calida omnia & tenuia, ſaxifrag. capill. veneris, ciceres rubri, miliũ, lauri radix, ſem. althææ, gummata cerasorum, prunorũ, apiũ mont. calamẽth. radix pentaph. aſparagi, ſcolop. ſem. raphani &c. Alia ſunt quæ faciunt hoc proprietate occulta, vt ſunt apud medicos, præſertim Plinium lapis Iudaicus, cinis ſcorpionum, cicadarum, cinis troglotitidis auis, ſanguis hircinus, quoniam ſcribit Alex. & omnes Arabes, vocatum eſſe Manum Dei, quaſi ſit auxilium diuinum ad fragendum & tollendum lapidẽ renalem. Item oſſa dactylorum putantur conferre, vt & oſſa ceraſorũ.

Manifeſta qualitate. Proprietate occulta.

Huiuſmodi autem medicamentis quę occulta qualitate proſunt, ſolent medici variis modis vti, modo ſimplicibus, modo compoſitis: & quando vtuntur ſimplicibus, ſemper admiſcẽt alicui liquori, ſcilic. modo vino, modo brodio, modo decocto diuretico. Vtuntur & hiſce compoſitis medicameotis, compoſitio quæ eſt in vſu, duorum eſt geoerum, vel enim elect. fiunt, vel pulueres. Apud Arabes habetur elect. quod dicitur ſalutaris, quod mirificum ſit ad ſoluendos homines à morte & à dolore. Sũt & alia elect. ſed dabo ego tantum formam vnios:

Electuarium ad lapides frangendos.

℞. *Cicadarum abſectis pedibus & aliis vſtarum.*
Sem ſaxifraga.
Petroſel.
Oſſium ceraſorum.
Meſpilorum an. ʒ. *ij.*
Sanguinis hircini ʒ. *iiij.*
Piperis.
Galanga.
Cinamom. an. ʒ. *j.*
Gummi prun. ʒ. *j. ß.*
Mellis q. ſ. fiat elect. ſ. a. vſus eſt tantũ mane, ad quantitatem ʒ. ij.

Fiunt etiam pulueres, qui capiuntur commixti modo lacti, modo ſucco ſem. melonũ. Cuius pulueris forma eſt:

Puluis ad idem.

℞. *Canthar. præpar. gr. X.*
Cicadarum præpar. gr. vij.
Cineris leporis.
Troglotitid. an. ℈. *j.*
Caryoph.
Piperis albi.
Sem. ſaxifrag. an. ℈. *ß.*
Gummi ceraſorum ʒ *j.*
Cum ſucco ſaxifragæ f. trochiſci, qui vſu requirente terantur in puluerem ſubtiliter, doſis eius pulueris erit ad quantitatem ℈ *j. vel* ℈. *ij. Miſce cũ ſucco ſem. melonum* ʒ. *ij. & potentur ieiuno corpore.* Et quia mentionem feci in deſcriptione huius pulueris caothar. prępar. vtile vobis fore puto, ſi de vſu cantharidum nonnulla moueam: ſuot enim caotharides animalia quædã parua, inſtar apis, calore ferrugineo & cæruleo, ſed vario, quod gen° animalis defertur ex parte orientali, & lethaliſſimũ eſt venenũ, non ſolum propter vim quã habet corrodẽdi veſicam, verumetiam ob quandam occultã, & corpori noſtro inimicam facultatem. Hoc medicameotum ex Gal. 7. ſimp. 9. cõmiſcetur aliis medicamentis diureticis, ad expurgãdos reoes, ſed cum habeat facultatem perduceodi ad veſicam, eſt veluti vehiculum aliorum medicamentorum ad renes pertinentium, propter quod ſoleo ego damnare eos medicos, qui ſolis cantharidibus vtuntur: quia vt ego expertus ſum, nihil aliud agũt in lapide renali quam quod educant ſanguinem à renibus, & veſica,

De vſu cantharidum.

Num ſolis cantharidibus vti liceat.

& veſica, abſque vllo profectu. Vtendum igitur iis non ſolis, ſed coniunctis aliis medicamentis. Dicetis, nonne Gal. ſæpius inuenitur vſus ſolis cantharidibus? verum id quidē eſt, ſed in aliis morbis, ſcilic. ad ſanguinem menſtruum educendum, vt in lib. de morb. mul. oſtendimus.

Quantitas quæ ſolet eſſe in vſu, minima eſt, ad 4. vel 5. grana, nam Hippoc. conſueuit dare pro vna vice quinque aut ſex cantharides, quæ ſi præparatæ ponderentur, nihil amplius pendent quam 3. vel 4. grana.

De præparatione vero cantharidum eſt aliqua differentia. Hip. in lib. de nat. & morb. mul. & in 4. de acut. vult, vt auferātur alæ, pedes, & capita, atq; ſola corpora pręparentur, quam Hippoc. ſententiam videtur ſequi maior Arabum pars. Cæterum Gal. 11. de ſimpl. cap. de canthar. ſcribit, alios conſueuiſſe abiicere corpora, & vti pedib⁹ & capite. Imo Aetius, Dioſc. & Plinius putant alas, pedes & capita conſeruanda eſſe, veluti quædam Alexipharmaca contra venenum quod eſt in corporibus horum animaliū. Gal. ſcribit ſe conſueuiſſe in medicamentis totas cantharides imponere. Quid igitur agendum in præparatione horum animaliū? Certe ſententia Hip. & aliorum Arabum maxima eſt, vt etiā maxima eſt Gal. Dico igitur ſi cantharides exhibendæ ſunt ſolæ, tunc abiiciendas eſſe alas, pedes & capita: vbi vero nō ſunt ſolæ cantharides exhibendę ſed cum aliis medicamentis, tunc totas eſſe capiendas. Ratio autē cur hoc putem, eſt, quia cum exhibentur præparatæ, non eſt periculū de veneno, quia modus præparandi aufert totum illud venenum, quod poſſet extinguere extrema: vbi autem ſunt permiſceudę cum aliis, tunc quia non ſemper præparantur, ea propter tunc optimum eſt, vt ſecum habeant propriam antidotum, & peculiare remedium, quod vt intellexiſtis, putantur habere in alis, pedibus, & capitibus.

Quibus partibus cantharidum vti expediat.

Quomodo præparandæ ſint cantharides.

Sed dicetis, quomodo ſunt præparandæ. Hic eſt modus. ℞. cantharides, & auferuntur alæ, capita & pedes, reliquum corpus diligenter conteritur in pulu. & gummi tragac. in aqua eliquatur, cum hac aqua deinde formātur pillulæ & cum prædicto puluere; vbi pręparatæ ſunt, ponuntur in vmbra, & ſiccantur, cum ſiccæ fuerint, rediguntur iterum in puluerem, qui cum prædicta aq. rurſum commiſcetur & fiunt paſtilli, & in vmbra iterum ponuntur, ſicq; fit ter, quater & quinquies, vbi ſunt hunc in modum præparatę cantharides, conſeruantur, & vſu poſtulante potantur cū ſucco ſem. melon. vel cum brodio, vel cū lacte: quanquam & pręparatę cantharides poſſunt in vſu haberi cum aliis medicamentis, quia non eſt neceſſarium, vt præparatæ non commiſceantur.

Præſeruatio calculi.

Pro præſeruatione duo ſunt ſcopi communes. i. vt materia ex qua fiunt iſti lapides, non generetur, vel vt genita ad alias partes auocetur, vel ſaltem vt neque in ipſis renibus, neque in aliis partibus proximis retineatur. Secundus, vt effectrix cauſa lapidis renalis, ſcilicet calor renū & iecoris, vel extinguatur, vel mitigetur. Pro iis igitur ſcopis implendis potiſſimum remedium poſitum eſt in recta victus inſtitutione.

Diæta.

Et ſciatis quod in præſeruando homines à quocunque malo potiſſima vis poſita eſt in victu, imo auſim hoc dicere cum Celſo, optimum remedium omnium malorum eſſe vitæ temperantiam. Aer itaq; calidus vitandus eſt, & omnis loc⁹ in quo poſſint aut renes aut iecur calefieri, quare vitanda mora ſub ſole, ad ignem, præſertim nunquam dorſum vertendum ad ignem, ſomnus multus fugiēdus, præſertim ſupinus, ſtrata plumeacea ſunt omnia auertenda, cauendum etiam ne indumenta grauia pellicea tegant renes, ne ligamētis arctius conſtringātur, quia hæc omnia ſolent incendium & renum anguſtiam augere, motus etiā vitandi ſunt, ſi ſint vehemētes, vt equitationes, præſertim ea quę dicitur ſucuſſatio, quæ valde offendit renes: ſaltus, curſus & tandē omnes motus qui fiunt inclinato dorſo, ſunt vitandi, aluus ſeruāda mollis, & ſi à natura nō habeatur, arte mollis eſt faciēda.

Inter potus pro præſeruatione lapidis, cōferentes ſunt illi omnes, vt eſt aqua pura, vinum purum & tenue, quod laudauit Gal. 5. de Tu. Val. vitandi ſunt potus dulces, turbidi, vt eſt Romæ aqua Tyberina. Inter cibos ſimiliter ſunt fugiēdi craſſi, acuti, ſalſi, amari, dulces, lacticinia, pręter lac aſininū. Similiter vitāda oua dura, caſeus, panis azymus, caro bubula & agnina, caro caprarum, hirci, ſuilla, omnes aues lacuſtres, omnium animalium interiora etiam noxia ſunt, vt pulmones, vētres, cerebra, iecinora, ſplen, inteſtina, renes & teſtes.

Similiter etiā fugiendi omnes piſces craſſi, & lacuſtres, vt omnia conchylia, gumbari, omnes fructus difficilis coctionis, caſtaneæ, cydonia, meſpila, corna, cæpe, allia, raphani, piſtacia, omnia turdorum genera, condimēta craſſa & gelatina: omnia legumina præter cicer es rub. omnia aromata omni tempore iis qui cupiunt præſeruari à lapide fugiēda ſunt, cruditates, indigeſtiones omnes.

Cibi conuenientes.

Cibi vero qui conueniunt ſunt omnes ii, ex quibus gignuntur ſucci tenues & qui facile coquuntur & pauciſſima gignunt excrementa, vt eſt panis cum modico furfure factus, carnes auium & paſſerculorum, turdorum, caro hædorum; caro omnis ſyluestrium lactātium. Ex fructib⁹ nuclei pinei, amygdalæ, piſtacia, nuclei perſicorū & fere omnium fructuū, ceraſorum, oliuæ, paſſulæ, cappares, ficus recentes, anguriæ, pepones. Inter herbas

atriplex conuenit, borrago, fæniculus, aſparag. cichor. paſtinac. petroſelin. Hic eſt victus quem ſeruare debent illi qui cupiunt præſeruari à lapide renali. Sed quoniã vſu interdum venit, vt quanquam victus ratio recta ſeruetur, gignantur tamen multi humores crudi, & ſanguis talis qui ad generationem lapidis conducat, ideo neceſſarium eſt, vt etiam medici diligentes ſint, quo & ſanguis ſuperfluus & humores crudi ſuperabundantes tollantur è corpore. His quibus multus ſanguis in venis cotidie cumulatur, neceſſarium eſt (vt docet Gal. in lib. de venæ ſect.) vt ſingulis annis aut ſemel in anno ſanguis minuatur, vel per ſectã venam, vel multo magis per hæmorrhoides apertas. Et ego hac ratione aliquos præſeruaui à futuro lapide, ſcilicet prouocatione hæmorrhoidum facta bis in anno. *Sanguinis miſſio.*

Vomitus. His vero qui crudos ſuccos in ventriculo coaceruant, duo agenda ſunt, vel ſaltem vnum ex his, vel enim debent aſſueſcere vt ſaltem ſemel in mẽſe vomãt à cibo, nam per vomitum quicquid crudorum humorum in ventriculo coaceruatur, facile eluitur, vel vt habeant aliqua medicamenta accommodata, quibus ſingulo menſe *Purgatio.* expurgẽt crudos humores, vt facit hiera Gal. huius enim vſus valde cõfert. Idem facit vſus fl. caſſiæ. Præterea iſtis omnibus maxime vtile eſt, vt quolibet anno expurgẽt humores crudos per medicamenta accommodata: & poſt purgationem vtantur prouocantib. vrinam, vt ſi quid remanſerit humorum in renibus, eliciatur per huiuſmodi medicamẽta. *Diuretica non conueniant.* Vnum hoc notandum, quod quanquam prouocantia vrinam quandoq; commendantur, ſolent tamen renes infirmos reddere, atque eos veluti cloacas efficere, vt prompte recipiant humores omnes. Hæc præſidia iuuant ad impediendam materialem cauſam lapidis renalis: vt autem efficiẽtrix, quæ eſt calor immoderatus renum, frangatur, Græci medici laudant potum aq. tepidæ ante cibum, vel potum aq. frigidæ inter cibos, quia hoc medicamentum non parum remittit renum incendium. *Calorem renum immoderatũ frãgentia.* Proderit etiam plurimum ſi vere aut æſtate prius facta purgatione ſumatur ſerum caprinum per dies plures, vel ſumatur aq. thermalis, ex his quæ renum incendium ſolent remittere.

CAPVT XXX.

De diabete.

HActenus de iis vitiis renum, quę vel minuunt vrinam, vel ex toto auferunt, ſequitur vt de iis vitiis agamus, quæ deprauant meiendi actionem: dicitur autem deprauari, quando nec tempus ſeruatur, nec modus, nec menſura. *De nomine.* Ex vitiis autem quæ hoc faciunt, vnum eſt à Græcis plura nomina ſortitum: dicitur enim διαβήτης, interdum διψακός, interdum ὕδρωψ εἰς ἀμίδα, interdum διάῤῥοια εἰς οὖρα. Latini & Arabes modo diabeten nominant, modo hydropem ad matulam, modo vrinæ profluuium. Serenus medicus antiquiſſimus poetice locutus appellauit vrinæ fluentum.

Hic affectus nunquam, vt ego multa lectione notaui, nominatus fuit ab Hipp. & quam rariſſime nominatus inuenitur apud veteres. Cauſa huius rei eſt, quia raro contingit hoc vitium. *Cur Hip. & veteres huius non faciant mentionem.*

Scribit enim Gal. 6. de loc. aff. 3. ſe ſolum bis hunc affectum vidiſſe, & tunc quãdo ſcripſit iſtos libros iam ætate prouectus erat.

Accedit his teſtimonium Rabbi Moſis auctoris grauiſſimi, qui octauo aph. ſcribit, in regionibus occidentalibus rariſſime hanc affectionem oriri, ſed fieri in calidis & orientalibus regionibus, propter quod etiam ſcribit, ſe in ſpatio 10. annorũ in Ægypto vidiſſe plures quam 20. diabetes. Eſt itaq; hæc ratio cur Hippocrates non meminerit huius affectus, quia non viderat, cum non fuerit medicus in Ægypto & calidis regionibus.

Definitio. Diabetes igitur, vt ex Galen. patet, & Paulo, nihil aliud eſt, niſi velox & copioſa potus non mutati per veſicam emiſſio, ſine vlla cauſa manifeſta. Dicitur velox & copioſa, quia vt fiat hæc paſſio, neceſſarium eſt non modo vt vrina ſit copioſa, ſed etiam vt frequenter reddatur in magna copia, quia poteſt quidem copioſa reddi vrina, neque tamen erit diabetica paſſio, veluti fit quando multum potatur, quando caput calefit, vt Hippocrates ait, quando homines vtuntur cibis & potib. diureticis, in iis enim omnibus fit vrina copioſa, veruntamen non eſt diabetes, nam vt fiat diabetes, neceſſariũ eſt vt frequenter mingatur, & in magna copia, quia etſi diabetici multum bibant, vt videbitis ſuo loco, tamen ſi comparetis vrinã potui, multo maior eſt copia. Habetis hiſtoriam apud Gattinariam de puella Mediol. quę cotidie mingebat 16. lagenas vrinæ, cum tamen vix vnam potaret. *Hiſtoria mirabilis.* Dicitur potus non mutati, ad differentiam excretionis vrinæ, quæ fit interdum per criſin, videbitis enim in morbis homines frequenter & multum mingere, verum illa affectio non eſt diabete, quia humor ille eſt mutatus, q̃ excernitur per criſin, in diabete nullo modo mutatus eſt.

Dicitur etiam per veſicam: quia contingit etiam vt non mutatus humor exeat p̃ anum, vt apparet in cruditatibus, in quibus videbitis interdum educi incredibilem vrinæ copiam & frequentem, ea tamen affectio nõ dicitur diabetes. Dicitur ſine cauſa manifeſta, ad differentiam eorum q̃ ſumunt aquas thermales, & qui multum potant: ſunt enim inter homines, & præſertim Germanos multi, qui multum potant, & ſicut potant, ſtatim

mingunt

mingunt potum immutatum, neque tamen laborant diabete, quia adeſt cauſa manifeſta: ſic videtis ſępe eos qui ſumunt aquas thermales minguntque rurſus aquam thermalem. Et videte ſimplicitatem Fernelii, narrat tanquã rem miram, ſe vidiſſe quendam magnam copiam aquæ thermalis potantem, & totam rurſus mingẽtem, cum tamen apud medicos Italos nihil ſit frequentius eo. *[illegible]*

Quæ affectio ſit diabetes. Ex his omnibus quæ conueniunt ad conſtituẽdam naturam diabeticæ affectionis colligere poteſtis, eſſe ſymptoma in genere excrementorum mutatorum, ſcil. peccantium copia, modo, & tempore: quia vero hæc ſymptomata ſunt ex illis quæ mediate morbos, & *Quæ actio lædatur.* immediate conſequuntur actiones læſas, videndum eſt quæ ſit actio in renibus q̃ conſequatur eiuſmodi ſymptoma. Si tempus ſpectetur, videtur lædi actio attractrix: ſi qualitatem materiæ excũtis, videtur actio coctrix lædi, quia materia non eſt mutata, ſed cruda.

Quid igitur ſtatuendum? Id quod videtur colligi ex diſcurſu Galen. 6. de loc. aff. 3. & 1. de criſ. 10. in diabetica paſſione læſas eſſe has omnes actiones, retentricem, attractricem & alteratricem, ſed ordine diſpari, & vario modo, actio enim quæ primo & principaliter læſa eſt, eſt attractrix, quandoquidem hæc eſt quæ multitudinem ſeroſi humoris in renes trahit, & cum venæ emulgentes ſint inanitæ à renibus; ipſæ ſugunt & trahunt à iecore, iecur autem à venis meſaraicis, hę à ventriculo, quo exſiccato inducitur ſitis, & propter ſitim coguntur ęgri, multum potare, vnde neceſſario fit copia vrinæ, & propterea vocatus eſt hic affectus græce διψακὸς, eo quia maximam inducit & intolerabilem ſitim. *[illegible]*

Eſt itaque primo in hoc affectu læſa actio attractoria, ad cuius læſionem neceſſario ſequitur læſio retentricis, nam cum copia humoris aquoſi ſit attracta, eam ſuſtinere non poteſt facultas retẽtrix, & ſic orbata ſuo munere dimittit vrinam, neq; reddit debito tẽpore. Attractrice & retentrice læſa, neceſſario etiam offenditur alteratrix, non quod ipſa neceſſario eſſentialiter lædatur, ſed quia cum habet opus debito tẽpore in ſua actione propter retentricis debilitatem hoc tempore priuata, priuatur etiam perfectione ſua actionis & operationis. Videtis itaque quomodo hæ tres actiones lędantur, & quis ſit ordo huius læſionis.

Pars affecta. Locus affectus in diabete nullus alius eſt niſi renes ipſi, & quanquam Aretæus videtur ſenſiſſe, locum affectum in diabete eſſe vniuerſum corpus, ſiquidem vt hydrope colliquantur carnes, ita etiam dicebat hic auctor colliquari in diabete, tamen hæc ſententia eſt falſiſſima, quia colliquatio totius corporis haudquaquam neceſſario per vrinas excernitur, ſed etiam ſæpe per aluum. Accedit his, quod ſi exſugitur ab omni humiditate ſeroſa, non eſt propter vitium habitus corporis, ſed eſt propter vitium renum, qui vehementiſſime attrahunt, & exſugunt humorẽ aquoſum, quem cum non poſſunt retinere, poſtea efficitur fluor, qui vt docet Gal. 3. de loc. aff. 3. apprime aſſimilatur liẽteriæ, quia ſicuti in ea paſſione excernitur cibus immutatus frequẽter & copioſe, pari pacto in diabete fit vt excernatur potus immutatus & frequenter. *[illegible]*

Sed dubitatis, ſi locus affectus in diabetica paſſione eſt renum regio, cur Auicenna & eius ſectatores tractarunt hãc affectionem inter veſicæ vitia? videtur enim abſonum, vt illud vitium q̃ nihil pertinet ad veſicam, tractetur tamen inter veſicæ morbos. *Cur Auic. inter vitia veſicæ referat diabetẽ.* Dico, diabeten nullo modo debere vocari veſicæ paſſionem, ſed renum. Imo verba Auicen. ſi perpendamus, agnouit ille hunc affectum nihil pertinere ad veſicam. Cur autem tractet de ea inter vitia veſicę, puto ego illum ſecutum eſſe vulgus, nam plurimi putant, totam mictionis functionem eſſe ipſius veſicæ, & ad renes nihil pertinere: eapropter ſecutus Auic. multitudinem, eorumq; iudicium, voluit reponere ipſam inter veſicę vitia, etiamſi agnouerit eſſe affectionem renum. *[illegible]* Poſſum & aliter reſpondere, hanc affectionẽ partim pertinere ad veſicam, partim ad renes: ſecundum originem pertinet quidem ad renes, quia origo mali tota eſt poſita in renibus: ſed ſecundum effectũ & ſecundum finem, vt ita dicam, videtur potius pertinere ad veſicã. Et ratio eſt, quia copia vrinæ, quæ concurrit ad conſtitutionem huius morbi, tota colligitur in ipſa veſica, ex qua erumpit, ita vt proprium ſuum characterem videatur acquirere in veſica. *[illegible]*

A quo morbo oriatur. Oritur aũt hoc malum à proprio ſuo morbo, qui eſt intemperies, ab ea enim labefactata & offenſa eſſentialiter facultas attractrix, eſt cauſa mali huius, dico attractrix, quia hæc neceſſario eſſentialiter ſemper offenditur: retentrix aũt & alteratrix non neceſſario. *[illegible]* Cum vero ſint multæ intemperies, potiſſimum calida & ſicca eſt, quæ frequẽter lædit attractricem & retentricem facultatem, qua læſa iure ſequitur, vt fiat hæc paſſio. Nec miremini, me dicere attractricem lędi, quia etſi vehemẽtior & robuſtior videtur eſſe, is tamen error eſt, quia facultas plus attrahit quã deceret. Dixi hanc intemperiem plerunq; lędere attractricem, quia interdum fit diabetes ab intemperie & cauſa frigida. Imo Aretæus cẽſuit, quod hæc affectio plerunque fiat à frigida & humida intemperie. *[illegible]*

Intemperies autem, à quibus fit diabetes, fiunt & ipſæ à ſuis cauſis, vt ſi ſit calida, fit à calidis & bilioſis humoribus: ſi frigida, à frigidis. *Externæ cauſæ.* Externæ cauſæ, quæ nimis renes calefaciunt, & quę intẽperiem illam inducunt, ſunt mothi peſtiferi & acuti, qui cum in renibus

ſedem habeant, illos valde contaminant. Venena dicũtur etiam extra admiſſa hoc morbi genus pariũt, vt morſus ſerpẽtis dipſas vocati, potus etiã vini generoſi, potus frigidæ ſecũdum Auic. ſunt ex cauſis, qui faciut diabeten.

Signa præſentis diabetis. *Futuræ.*

Signa alia indicant præſentem, alia futurã diabeten: declarant præſentem os humiditate priuatum, ſaliua atra & ſpumoſa, præcordia grauia, calor & frigus à ventre in veſicam tcodens, vrina maior, ſitis vehemens. Morbus, dum augetur, habet ſecundum Aretæum etiã ſua ſigna, nam tunc calor mordax percipitur omnib. in viſceribus, totum abdomen rugas cõtrahit. Venæ totius corporis eleuatæ apparent, totius corporis habitus gracilis, vrinæ in magna copia, ſitis multo maior q in principio, ſi bibendo nunquam ſatiãtur, & vrina eſt potus parũ mutatus. Quod ſi malũ oriatur à cauſa calida, cognoſcit, quia pcipitur in parte caliditas & acrimonia in vrina, quę multa eſt, & ſimilis loturæ carnium, ſed paulo decoloratior.

Signa à cauſa calida.

A cauſa frigida.

Si à cauſa frigida, pcipitur frigiditas extra renes, & vrina inter exeundũ videtur ſubfrigida, non eſt ita copioſa, ſicut in cauſa calida, neque acris, ſed decoloratior & albidior.

Progn. ſigna ea ſunt notãda, quę Gal. habet 6. de tuẽd. val. & quæ poſt Gal. dixit Aret. ſcil. hunc morbũ ex iis eſſe, qui nõ ſtatim ſinitur, ſed longo tẽpore protrahitur, q tamen morb. vbi iã eſt inueteratus, cito iugulat, vel ſi non cito interimit, vitã tamẽ valde infelicẽ & moleſtã reddit. Vnum eſt auxiliũ, cito huic malo occurrere, quia niſi occurratur ei' principio, cito corpus emaciatur, & poſtea moriuntur.

Indicationes. *Curatio diabetis ab intemperie calida.* *Victus rat.*

Curatio tota ſita eſt in illius intẽperiei ablatione, à qua malum efficitur, aufertur aũt vel corrigitur intemperies à contrariis. Sed quia dicebam, intemperiem calidam multo potius inducere hunc affectum, quam frigidam, eapropter de hac lõgius tractabo, & initium capiam ab ea viuendi ratione, quæ neceſſaria eſt in hoc morbo curando. Primum parandus aer frigidus & humidus, dormiendum quantum diutius fieri poteſt, ſuper folia ſalicis, nympheę, lactucę, papaueris. Fugiendi mot' animi & corporis, nã ira & timor valde obſunt, omnis corporis motus, præſertim in quo laborãt lumbi, valde noxius eſt, aluus ſoluta & facilis eſt ſeruãda, nam vbi aluus fluit, efficitur quędam diuerſio humorum à veſica ad aluum. Frigida & adſtringẽtia actu balnea conueniunt, quæ ſc. & potentia vim adſtringendi habent, vt aluminoſa, imo Rhaſes fuit huius ſententiæ, in huius mali curatione ſedendũ in aq. frigida fontis, & tamdiu ibi morandũ, donec nigricat cutis præ frigore, quaſi huiuſmodi magna infrigidatio magnopere faciat ad mitigandam [illegible], ad tollendam intemperiem calidam, & ad renes egregie corroborandos.

Seſſus in aq. frigida commendatur.

Pro potu conuenit aq. fluuialis & chalybeata, ſed in pauca quantitate, aqua hordei torrefacti, cui poteſt miſceri [illegible] cydon. vel ſyr. de agreſta, vel ſuccus [illegible], vinũ etiam rubeum & adſtringens [illegible] commodum eſt, vitanda [illegible] vina, eaque potuum genera, quæ maxime vrinam prouocant: & ſicut non multum [illegible], ita etiã notandũ, conuenire, vt [illegible] potus concedatur, [illegible] enim Aret. in hoc propoſito [illegible] eſſe maximũ dolorem, & maximam moleſtiam, verumtamen potare multũ in a[illegible] hac, valde quoq; eſt noxiũ: itaq; [illegible] modo [illegible] dum, ita vt non multum [illegible], nec [illegible] multũ abſtineatur: & ſi interdum plus potus aſſumitur, vomitus vtilis erit. Inter cibos vitãdi illi omnes, qui ſunt acres & acidi, omnes frixi, ſalſi, omnes qui prouocant vrinam.

Panis accõmodatus ille eſt, q ſit ex flore farinę, ſeu ex ſimilagine. Caro caſtrati, vituli hędorũq; cõmendata eſt, pſertim vero extrema & interiora horũ animaliũ commoda ſunt, vt pedes, cerebrũ, oua ſorbilia, lac à quo ſit ablatũ ſerũ. Inter herbas cõueniũt portulaca, hor. lactuca. Quoad chirurgia ſi morb. eſt in principio, Græci in hoc cõueniũt, vt ſanguis mittat, ſed Arabes huius auxilii nõ meminerunt. Vera ſentẽtia eſt, in hac adeo graui euacuatione niſi ſit in principio morbi & magnã videatis plenitudinẽ, mittendũ eſſe ſanguinẽ: videndum aũt an humores adſint acres, ſalſi, bilioſi, necne: ſi aderũt, hũc in modũ præparabitis:

Nota omnes mut. ſeno. ſolutio.

Præparatio.

℞. *Fol. polyg.*
Portul.
Lactuca.
Plantag. an. M ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d d. ℥ iiij.*
Syr. de agreſta.
Syr. myrth. an. ℥. j. M. f. potus.

Pręparatis humoribus erunt euacuandi, & pro euacuatione conuenit hic bolus:

Purgans bolus,

℞. *Diaphanici ʒ ij.*
Elect. diaſebeſten ſine ſcam. ℥. ß.
Diacathol. ℥. vj. M. f. bolus.
Vel potus talis:
℞. *Rhab. electi ℈. iiij.*
Decoct. myrob. cydon. & thamar. facta, & in ea Rhab. infuſa ℥ iiij.
Syr. roſ. aut viol. ſolut. ℥. iij M. f. potus.

Facta purgatione, quia fieri non poteſt, vt ſtatim tota cauſa amputetur, prouidendum tũ intrinſecis, tum extrinſecis medicamentis, vt materia repellatur ac diuertatur, atq; renes ipſi corroborentur. Ad diuertendam materiam ſcribit Orib. nihil eſſe in hoc caſu, quod vtili' ſit, q̃ prouocare ſudorem, & ad hunc prouocandum laudat vſum vaſis, cuius mentionem fecimus, cum de hydrope loqueremur.

Sudorifera.

Pro repellẽdo a renibus cõueniunt & fomẽta varia, & inunctiones. Fomenta poſſunt fieri ex decoctis & ſuccis adſtringentibus, vt eſt:

Fomentum repellens à renibus.

℞. *Fol. nymphaæ.*

Plantag.
Roſ. rubrarum an. M. j.
Fo. rubi M. ß.
Nucleor. mirthi ℥. j f. dec. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℔. ij.
Succi ſymph.
Succi vuæ immaturæ an. ℔. ß. M. & cum pãno lineo vel cum ſpongia f. ſomentatio pro renibus.

Imo & hæc fomentatio poterit fieri regioni pectoris, quia non ſolum communicetur malum ab his membris ad renes, ſed etiã ſæpe malum accidit renib. ab his membris. Quod ſi hæ fomentationes nõ proſint, poſſunt addi aliqua ſtupefacientia, vt ſunt cap. papau. ſolani. hyoſcyami, fol. mandrag.

Preter fomentationes ſunt etiam inunctiones accommodatæ ad repellendos humores à renibus, & ad ſos refrigerandos, vt:

Inunctio ad idem.
℞. *Ol. roſ.*
Omphac.
Mirth. an. ℥. j.
Succi ſymphyti.
Succi ſanguin. an. ℥. j.
Ceræ parum. M. f. linimentum.

Quod ſi nihil profiecunt hæc, poſſunt addi ſtupefacientia, vt ſi addamus fol. hyoſcy. modicum opii, hæc omnia ſtupefaciẽtia grauiora ſolent tandem debellare hos morbos. Intrinſecus quoq; adhibenda ſunt medicamẽta, quæ poſsũt renes corroborare, vt ſunt ſuccus rubi, ſuccus ſymphyti, ſuccus ſanguinariæ, corall. rub. bolus arme. trochiſci de carabe, de terra Lemnia. Soleo ego ita facere; iubeo ſtatim, vt ſummo mane capiat trochiſ. de carabe ℥. j. & ſtatim ſuperbibat hũc ſyrupum.

Renes corroborantia.

℞. *Rad. ſymphyt.*
Solat.
Sanguinariæ.
Fol. rubi.
Portul. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℥. iij.
Syr. de portul.
Syr. mirth. an. ℥ vj.

Loco trochiſcorum mando etiam, vt interdum fiant pill. ex bolo arm. & coral. rub. atque ita iubeo deuorare ante ſyr.

Curatio diabetis à cauſa frigida.

Quod ſi malum fiat à cauſa frigida, contraria ratione incedẽdum erit, vt ſc. omnia tum intrinſeca, tum extrinſeca medicamẽta, tum etiam victus ratio calida ſint.

CAPVT XXXI.

De fluxu ſanguinis renum.

VT ſit circa renes fluxus materiæ ſeroſæ, ita etiam ſolet fieri fluxus materiæ ſanguineæ, neq; mirum eſt, quia, vt intellexiſtis, cum renes attrahant ſanguinem ſeroſum, interdum ſanguis ille totus & indiſcretus exit, interdum exit purum, ſecretum & ſeparatum ſerum. Fit igitur fluxus ſanguineus renum, quando materia exiens vel eſt ſanguinea, vel eſt ſerum ſanguine infectum.

De nomine.

Dicitur græce hic affectus αἱμοῤῥαγία νεφρῶν, barbari mictum ſanguineum, qui ſi recurrat per certa interualla quædam, ſolet vocari hæmorrhoides renum. Ratio huius appellationis eſt, quoniam vt hæmorrhoici per certa quædam interualla ſanguinem mittunt ex ano, ſic etiam certis quibuſdam periodis promanat ſanguis ab ipſis renibus: imo ſcribunt, omnia fere ſimilia contingere illis, qui patiuntur hæmorrhoides ani, & illis qui patiuntur ſanguinis fluxum à renibus, eo quod vtriq; pallidi ſunt, ignaui, torpidi, faciunt ſibiipſis faſtidium. Ex aduerſo vbi hic fluxus ſiſtitur, vertiginibus capiuntur, dolorib. occipitis, epilepſiis, & aliis quampluribus malis, ita vt ratione ſimilitudinis ſymptomatũ iure etiam commune & ſimile nomen obtinuerit hic affectus. Eſt enim fluxus ſanguinis renũ ſymptoma in genere excrementorum præter naturã mutatorum, quod cum ſequatur aliquam vitiatam actionem, plane apparet vitiari actionem retentricis facultatis. Dico potiſſimum, quia quando ſit huiuſmodi malũ ex debilitate renum, nõ ſolum vitiatur actio retentricis facultatis, ſed etiam coctio vitiatur, eo quia præ debilitate facultas coquere non poteſt. Verum ambigi poſſet, an renũ facultas vitiata ſit eſſentialiter, an accidentaliter, nam cum exitus ſanguinis ſequitur continui ſolutionem, & hæc ſecundũ aliquos videtur morbus inſtrumentarius & diſſimilaris, rationi cõſonum videtur, nequaquam renum facultatem eſſentialiter vitiari. Siquidem vt Gal. 3. de ſymp cauſ. 1. docet, nullus morbus inſtrumentarius, quantum ex ſe ſit, eſſentialiter vitiare poteſt facultatem, ſed accidentaliter tãtum. In quo breuiter quicquid ſit ſtatuẽdum de ſolutione continui, an ſit morbus ſimilaris, an diſſimilaris, ita decernendũ puto, quod ſemper in progreſſu morbi, quocunque modo fiat exitus ſanguinis à renibus, vitiatur facultas eſſentialiter: quia fieri non poteſt, quin diuturno tali morbo inſtrumentali cõtrahatur intemperies, ꝓpter quam eſſentialiter facultas læditur: vbi vero ſit hoc ſanguinis profluuium à renum debilitate, nõ ſolum in progreſſu morbi, verumetiam in eius principio ſemper læditur facultas eſſentialiter. Ratio eſt, quia debilitas renum ſequitur ſemper intemperiem, dico ſemper, quia cum renes ſint membra ſolida & craſſa, vel poſſunt laxari, vt merito laxitatis dicãtur fieri debiles, vel fiunt imbecilles propter intemperiem. Morbi itaque à quib. fluxio ſanguinis orta eſt, ſunt intẽperies, ſolutio continui, & raritas, ſeu morbus in via: nam vbi ſit ſanguinis fluxus ex renum imbecillitate, ſola intemperies cauſa eſt, atque intemperies frigida & humida, cuius intemperiei cauſæ internæ ſunt humores fri-

An renum facultas eſſentialiter vel accidentaliter lædatur.

Morbi à quibus dependet hic affectus. Cauſa interna intemperiei.

Cauſæ internæ intemperiei. gidi & humidi: externæ autem cauſæ ſunt omnes illæ, quæ intemperiem hanc frigidã & humidã inducũt, præſertim vero eſt potus aquæ frigidæ, vſus ciborũ refrigerantiũ, & refrigeratio ab externo acre facta circa renes.

Externa. Cauſa ſolutionis vnitatis. Solutio vnitatis in renibus multis modis fit, vel enim fit, quia roduntur vaſa & venæ renum, vel quia franguntur, vel quia aperiũtur, vel quia rareſiunt: nam etſi nũc dixerim, rareſactionem morbum eſſe in via, ſic tamen ſenſi, ſemper poſſe hanc affectionem reduci ad ſolutam vnitatem, eo quia vbi rareſiunt vaſa, propterea rareſiunt, quia partes illæ quæ prius erant vnitæ, diſcedunt ab inuicem, & ſpatia relinquuntur aeri ingredienti, adeo vt rareſactio non minus pertineat ad ſolutam continuitatem, quam morbum in via.

Internæ cauſæ quæ faciunt morbos hos ſolutæ vnitatis, ſunt vel flatus diſtendentes & rumpentes, nam vt videmus, res dum nimis ſunt à flatu impletæ, diſrumpi, ſic contingit venas rumpi propter vẽtos: vel ſunt humores qui rumpunt venas atque etiam aperiunt. Si humores illi ſunt calidi, rarefaciunt ſuperficiem; qua rarefacta poſtmodum patet exitus ſanguini, vel humores ſunt acres, merito cuiuſcum corrodant renes ipſos, fluxiones etiam faciunt: poſſunt etiam humores ſua humiditate mollire & laxare vaſa, ob quam laxitatem efficitur, vt permittatur exitus ſanguinis. Adhæc vlcera exitus ſanguinis cauſa ſunt: ſicuti & lapilli exeunt interdum acuminati, qui inter exeundum frangunt vaſa, & inducunt ſanguinis fluxum.

Externæ cauſæ vt Auicen. refert, ſunt omnes illæ quæ cauſas internas inducũt, frigus & calor externus nimius, percuſſiones ſupra renes, ſaltus, vulnera, curſus, cibi acres & ſalſi, equitatio nimia, maxime vero, omnis immoderatus & nimius coitus, retẽtio ẽt fluxus ſanguinis ab hęmorrhoidib', vel ab alia parte ſolet in cauſa eſſe, vt à renib' perfluat ſangnis.

Signa. Signa vniuerſalia quæ indicant ſanguinis profluuiũ à renibus, ex ſeſe ſunt clara & manifeſta: cæterum cum ſanguinis mictio fieri poſſit & à veſica, & poris vreteris, & à iecore, ea propter neceſſarium eſt, vt habeatis quædã ſigna, quibus poſſitis cognoſcere, quãdo mictus ſanguinis, à renibus, quando à veſica, & quando à poris vreteris proficiſcatur.

Signa diſtinguentia mictũ ſanguinis. De veſica illud primo ſcire debetis, quod ſcriptum eſt ab Auic. multo rarius è veſica emanare ſanguinem, quam à renibus, propter duas cauſas. 1. quia venæ renum amplæ ſunt, & multo maiores quam veſicæ, quo fit vt facilius repleantur & facilius ſubiiciãtur cauſis aperientibus. 2. quia venæ renum ſunt ſecundum longitudinem poſitæ, & propterea ſunt patẽtiores, & magis expoſitæ cauſis vehemẽtib. veſicæ venæ ſunt veluti à natura occultatæ, ne facile offendantur, cũ ſint exiguę & tenues. Si igitur ſanguinis mictus ꝓficiſcatur à renib. cognoſcetis, quia ſeroſus eſt totus ſanguis, vrinæ admiſtus, & dum fluit circa dorſum percipitur veluti quædam titillatio, percipitur etiam quidam malus ſenſus, & vt plurimum ſolet inopinate & repente ſanguis è naribus emanare.

Ab hepate. Sanguis autem qui proficiſcitur ab hepate, vt monuit Auicen. nunquam fluit repente, ſed paulatim, nullus percipitur circa renes ſenſus malus, ſed potius in regione iecoris ſemper adeſt mala quædam affectio.

Ab vreteribus. Si ab vreteribus, percipitur dolor circa ilea in ductu vreterum, ſanguis exiguus eſt: ſed ſi à veſica, vt plurimum ſanguis qui exit, congelatur, ac ſtatim atque mictus eſt, reſidet in fundo, quia craſſior eſt quam ille qui exit à renibus. Et notat Rhaſes à veſica nunquam exit multus ſanguis, neque repente.

Propter renum imbecillitatem. Si fiat fluxus propter renum imbecillitatem hæc erunt ſigna, materia exiens tenuis eſt & ſeroſa, ſimiliſque illi materiæ quæ exit laborantibus fluxu hepatico, nam ait Galenus 6. de loc. aff. reſpondere proportione hũc affectum affectioni hepaticæ. Eſt tamẽ quędã materiæ differentia, nam materia quę exit laborantibus ſecundũ renes, eſt alba in ſomno, & magis craſſa in fundo, quæ ſit in hepaticis.

Propter eroſionem. Si ꝓpter eroſionem ſanguis exit acris, dolor percipitur circa renes, & ſanguis paulatim fluit, ac interdum apparent in vrina ramenta carnis caroſæ. Oraculum Hipp. eſt 4. aph. 78. quod quicunq; ſanguinem ſponte mingunt, iis à renib. venulam eſſe ruptam ſignificatur.

Propter rarefactionẽ. Si propter rarefactionem ſanguis fluit, nõ ſolum tenuis eſt, ſed etiam mixtus alicui materiæ craſſæ, quæ reſidet in fundo, & in ſummo apparent corpuſcula concreta inſtar ſpõgiæ. *Propter labores.* Si propter labores, cognoſcitur quia lapilli exeunt, atq; iiſdem etiam ſignis quibus indicãtur lapilli renales. *Propter vlcus.* Si propter vlcus profluit ſanguis, ipſi commixtũ erit pus, & quãdoque ramenta apparebunt. *Prognoſ.* Omnis ſanguinis fluxus à quacunque parte cum ſit præter naturam malus eſt. Aetius etiã dicit de fluxu ſanguinis à renibus, quod quantum ſit ex ſe, nunquam interimat, ſed ſi qui propter hunc fluxum moriuntur, moriuntur vel propter inflationem, vel retentionem ſanguinis, veruntamen vt dixi, cum omnis fluxus malus ſit, præſertim ſi ſit diuturnus, & pręcipue ſi ex eroſione ſit, diligens eſt adhibendum ſtudiũ, vt quamprimum curetur.

Curatio. Curationis ratio eſt, vt ſoluta vnitas curetur, & omnia quæ ſoluunt vnitatem auferãtur, & in iis qui per circuitus ſolent in hunc morbum incurrere, prouideatur ne amplius malum fiat: & quanquam multæ ſunt cauſæ à quibus ſanguinis fluxus oritur, veruntamẽ eſt victus ratio, quæ omnibus accommodari poteſt, ſc. vt omnis aer immoderatus caueatur,

Victus rat.

tur, caueantur iræ & omnes animi vehementes motus, exercitia etiam corporis fugiãtur, quia nulla fere eſt corporis exercitatio, in qua nõ egregie laborent renes & dorſum, ideo in curatione quies conuenit, vigiliæ ſunt noxię, ideo ſomnus cõfert, & præcipue factus ſupra res adſtringentes myrthum, plantag. conſol. balnea nulla conueniunt niſi adſtringentia, vt aquarum aluminoſarum, quę etiam ſolum ſunt adminiſtranda circa renes, quia ſi adminiſtrantur ſecundum totum corpus plane omnes venæ æqualiter conſtringentur, & conſequẽter ſanguis pellctur in locum affectum. Vino abſtinendum, vtendum autem aq. chalybeata, ſucco granat. ſucco cydon. quod ſi vinum offerre cogamini, erit cõcedendum nigrum, craſſum & adſtringens: ſimiliter cibi & viſcidi, & craſſi, vt gelatina, præſertim debent eſſe tales, vbi fit malum ab humorib. acribus, vel per rareſactionem, pedes animalium conueniunt, carnes gallinarum, caponum, quib. omnibus ſemper erunt admiſcenda & incoquenda aliqua olera, vel ſemina adſtringẽtia: & ego iubeo vt vel omphac. vel grana granat. ſemper immiſceãtur ipſis cibis & incoquantũ.

Adq; hæc victus ratio non tantum in hoc affectu, verumetiam in omnib. aliis internis affectibus ſanguinis conuenit. Præter victum diligenter notãdum, à qua cauſa oriatur ſanguinis fluxus: ſi enim ſanguis multus eſt, reuocãdus erit, ne ſc. natura repleat vaſa renum inanita, & ſic perpetuum ſanguinis fluxum faciat: ad hoc autem præſtandum conueniũt ligaturę, frictiones extremorum, cucurbitulę & ſanguinis miſſio. Sed de ſanguinis miſſione dictum eſt, à quonam loco fieri debeat. Auic. videtur hanc habuiſſe ſententiam, ꝙ ſemper ſit mittendus à pede: ſed quod dixi de inflammatione & lapide renum, idem ſtatuendum in hac affectione, ſc: ſi ſit plenitudo in corpore prẹſtare vt ſanguis mittatur à cubito dextri brachii: ſi non adſit plenitudo, à partibus inferioribus. Si fluxus erit propter eroſionem, cum hę omnes fiant ab humoribus acribus & ſubtilibus, prouidendum vt humores acres præparentur, & præparati expurgentur, vbi ſunt expurgati, generanda caro in renibus, & vlcus conſolidandum.

Sanguinis miſſio.

Ad generandam carnẽ.

Ad generandam carnem eſt lac chalybeatum, ſc. lac capræ, quæ nutrita ſit reb. adſtringentibus, præſertim lentiſco. Et quia lac non ita petit renes, optimum eſt aliquid addere ꝙ ducat, vt lac ſem. melon. Accipitur igitur ſucci ſem. mel. ℥. j. lactis chalyb. ℥. iiij. & cotidie propinatur. Poſt purgationem mirifice valet hoc remedium ad conſolidandum vlcus. In reliquis modis ſolutionis cõtinui, fere eſt hæc communis ratio, vt medicamenta exhibeantur interna & externa, quæ poſſunt vulnera conſolidare & ſiſtere impetum ſanguinis, vt ſunt ea quę frigefaciunt, vt ſuccus lactuc. ſuccus polyg. conſol. maior. & minor. Cornu ceruinum vſtum, bolus arm. coral. rub. trochiſc. de carabe, deſpodio, de terra lemnia, maxime commendatur mumia & hypociſt. His poterimus vti ſolis vel permiſtis. Sed in permixtione horum medicamentorum illud eſt notandum, vt non vtamini ſolis adſtringentibus, neque ſolis quæ ſanguinem ſtupefaciunt & congelant, ſed ſemper admiſceatis aliqua quę prouocant vrinam, id eſt, quę poſſunt perferre hæc medicamenta ad renes, vt eſt ſemen fænic. aniſi, aſarum, neque timeatis horum nimiam apertionem, aut nimiam caliditatem, quia hebetantur omnes qualitates à frigiditate & tenacitate aliorum. Extrinſecus ſimiliter conueniunt medicamenta adſtringentia, vt ol. myrtinum, cydon. quib. etiam adduntur ſucci varii, vt ſuccus papau. cõſol min. bolus arm. ſanguis draconis: ex his enim fiunt linimenta, quæ illata renibus auxiliantur ad claudenda vaſa reſerata.

Topica.

Si propter coitum nimium contingat malum, cætera omnia conueniunt adſtringentia extra & intus, ſed à ſanguinis miſſione abſtinendum, niſi tamen corpus ita repletum videatur, vt non ſit formidandum de futura debilitate. Conueniunt cibi non ſolum craſſi, viſcidi & adſtringentes, ſed etiam qui poſſunt nutrire, vt oua mediocriter cocta, quibus miſceatur puluis corall. rub. Et quia puto vobis ſæpe euenturum huiuſmodi caſum, dabo vobis ſyr. probatiſſimum ad reſtringendum fluxum huiuſmodi:

Curatio fluxus ſanguinis propter coitum.

Syr probatiſſimus.

℞. *Fol. Plantag.*
Portul. an P. ß.
Succi liquiritia.
Aniſi.
Fænic. omnium infuſorum in aceto & poſtea torrefact. an. ʒ. ij.
Sem. papaueris.
Lactuca an. ʒ iij. Omnia conquaſſentur & infundantur per diem in ℔. iij aq. communis: deinde coq. ad conſump. tertiæ partis, poſt addita ℔. j. ſacch. f. ſyr. Doſis huius eſt ab ℥. j. ad ℥. j. ß. ſed antequam eum exhibeo, ſoleo offerre ʒ. j trochiſ. de carabe, vel ℈. j. boli armeni, & tantundem pulu. corall. rubeorum. Atque hæc de affectibus renum, ſequitur de affectibus veſicæ.

CAPVT XXXII.

De ſuppreſſione, difficultate & ſtillicidio vrinæ.

DIxi duo facta eſſe à natura excrementi humidi receptacula, renes ſc. & veſicãi de vitiis renũ hactenus tractatũ fuit: ſequitur vt agamus de vitiis quæ ꝓpria ſunt veſicæ: dico propria veſicæ, quia multa ſunt vitia, quæ de renib. à nobis ſunt tradita, cõmunia huic parti: vt igitur quæ propria ſunt veſicæ vitia,

Quæ ſit propria veſicæ actio. inueniamus, neceſſarium eſt vt cognoſcamus quæ ſit propria veſicæ actio. Cum enim morbi ſint qui lædunt actionem, optime ex propria veſicæ actione de propriis eius morbis iudicare poterimus.

Ariſtoteles 3. de part. animalium 8. & 3. de hiſt. animal. 15. ſcribit, omnia animalia quæ habent pulmonem ſanguineum, habere veſicam, quæ non habent pulmonem ſanguineum, neque bibunt, aut ſi bibunt pro cibo vtuntur potu. Ex quo loco philoſophi poteſtis colligere, veſicā ideo factam eſſe animalibus, quia cum bibant propter neceſſitatem caloris naturalis, neque potus conuertatur in ſubſtantiam, ſed fere totus in excrementum, vt per ipſam excernerentur iſta excrementa humida. Hunc locum Ariſt. cum exponeret Auerrh. dicit munus veſicæ & renum nullum eſſe aliud, niſi clarificare ſanguinem ab humore aquoſo: ſed hæc Auerr. ſententia longe à rei veritate recedit, quia vt optime docet Gal. 6. de vſu part. 7. veſica attrahit ab vreteribus vrinā ſeparatā ab ipſo ſanguine, & quāquam renes purificant ſanguinem ab huc ſe- *Auerrh. opinio.* roſo humore, tamen veſica nequaquam hoc facit, ſed tantum attrahit humorē iam depuratum, quē deinde excernit, & vt excerneret, data illi fuit facultas expultrix, ſicuti data fuit inteſtinis, vt ſcilicet medio & opera huius facultatis ſecilius expelleret hoc excrementum aqueum. Quare iure cōcludendum ſecundū Galen. 5. de vſu part. 5. nullum aliud munua eſſe veſicæ, niſi excernere excrementū aquoſum, quod renes ſeparaut à ſanguine.

Vitia veſicæ. Vitia itaque quæ contingunt veſicæ, ſunt ea quæ hanc affectionem lædunt, quia morbus eſt diſpoſitio præter naturam immediate lædens operationes: vitiatur autem hæc actio tripliciter, aut quia omnino non redditur vrina, vt fit in ſuppreſſione vrinæ, aut quia paucior redditur cum labore & dolore, vt fit in difficultate vrinæ, aut quia neque debito modo, neque debito tempore excernitur, vt fit in ſtranguria, aut etiam iis qui ſeipſos inuoluntarie commingunt.

Actiones veſicæ prædictis modis vitiatæ ſunt ſymptomata excrementorum mutatorum, ea ſequuntur actiones læſas alicuius facultatis, mediate autem hæc facultas læditur vel eſſentialiter, vel accidentaliter: eſſentialiter læditur, quando morbi q. vitiant actiones ſunt morbi in mala intemperie: accidētaliter, quando morbi ſunt inſtrumētales: examinabimus itaque vnumquodque vitium veſicæ.

De iſchuria Vbi nullo modo redditur vrina, dicitur græcis ἰσχουρία, Arabes appellant modo dyſuriam, modo ſtranguriam. Cælius Aurel. videtur legiſſe ἰσχουρίαν, ſed legendū ἰσχουρία. Dixi proprie dici ἰσχουρίαν, quia quando ſuppreſſio vrinæ facta eſt propter renes, etiam à populo conſueuit vocari iſchuria, vt Galen. 3. de ſympt. cauſ. 2. docet: ſed proprie iſchuria dicitur ea ſuppreſſio quæ fit propter veſicam, non propter renes.

Cauſa. Eſſentiales. Cauſæ huius affectionis, vt Galen. loco citato ſcribit, ſunt illæ quæ vel lædunt facultatem eſſentialiter vel accidentaliter: quæ cauſæ ſunt morbi, ipſæ eſſentialiter lædunt facultatem veſicæ, intemperies calida, ſed potiſſimum frigida & humida, ſecundum Auic.

Accidentales. Cauſæ autem lædentes accidentaliter, ſunt tum illæ quæ auferunt ſenſum, vt veſica non ſentiat vrinam, & cum non ſentiat, neque etiam ſeſe contrahat ad expellendum, tum etiā ſunt illa quæ obſtruunt collum veſicæ, & impediunt quo minus poſſit exire vrina. Auferunt ſenſum veſicæ cauſæ eæ omnes, quæ ita impediūt neruos, ne poſſint recipere & trāſmittere facultatem ad veſicā, vt fit in lethargo, in quo cum humores frigidi & pituitoſi obſtruunt neruos, fit vt facultas non poſſit mitti ad muſculos veſicæ, vnde hæc priuata facultate, priuatur etiam ſenſu. Ob id facultas minime ſentiens non poteſt excitari ad expulſionem vrinæ. Obſtruūt autem collum veſicæ omnes illæ cauſę fere, que vt retuli vobis, etiam obſtruunt renes.

Et dum dico obſtrui veſicam, intelligere debetis, non obſtrui ſecundum ſe totam, quia fieri non poteſt, vt vllo corpore tota obſtruatur veſica, ſed obſtruitur collum. Quæ igitur *Veſicæ collū obſtruentia.* obſtruunt veſicæ collum, ita vt nullo modo poſſit vrina exire, multa ſunt: primo multitudo vrinæ, quæ cum extendat totum corpus veſicæ: fit vt quantum illud extenditur, tantundem collū coarctetur, & propterea quando tota veſica eſt extenſa, neceſſarium eſt etiā *Multitudo vrinæ vnde.* collum penitus eſſe occluſum. Multitudo vrinę quę ita obſtruit collum veſicæ, multis de cauſis colligi poteſt, potiſſimum vero quādo homines vel non poſſunt mingere, vel animū alio auocatum habēt: ſic illis qui longo tempore manēt vel in foro, vel in hominum frequentia, ita vt non liceat illis vrinam mittere, multam vrinam colligunt. Similiter qui contemplationibus totos ſe dedūt, ita vt vrinam nunquam reddant, illis colligitur vrinæ copia, quæ obſtruit deinde collum veſicæ, & facit perfectam ſuppreſſionem vrinæ.

Flatus. Quo autem pacto multitudo vrinæ claudit collum veſicæ, eodem modo claudit multitudo flatus: quando ſcilicet flatus ſunt multi extendentes veſicæ corpus; præter flatus & vrinam ſunt etiam multa alia, quæ obſtruunt collum veſicæ, vt vrina ſupprimatur, & *Lapis paruus.* primo lapis paruus, nam rarum eſt ꝙ lapides magni prorſua ſupprimant vrinam, ſicuti monſtrabo in tractatu de lapide veſicæ. Præter lapidem eſt ēt tophus, grumus ſanguinis, inflammatio, caro; interdum enim ea ſupercreſcit, vt prorſus occludatur collū veſicæ & ſupprimatur vrina. Adhæç moderata ſiccitas

ſolet

Solet ita occludere & coſtringere collum veſicæ, vt nullo modo exire poſſit vrina. Circa has cauſas dubiũ oritur An a debilitate ſenſus veſicæ poſſit induci iſchuria. Fernelius aduerſus Gal. tueri conat' eſt, nequaquam fieri poſſe vt vrina ſupprimatur propter debilitatem ſenſus veſicæ, & ad hoc aſſerendum eſt vſus hac ratione: quia vrina ſemper fluit è veſica, vbicunq; impedimentum fuerit remotum: quod ſemper vrina exeat, & ſuo quodã impetu feratur, iuxta Fern. manif. ſtep. obatur in iis, qui ſecãtur propter calculos veſicæ.

Fernelii error.

Ratio Fernelii videtur mihi ob cura, & vt ego intelligere poſſum, videtur æſtimaſſe veſicam vt excernat vrinam, nullo opus habere impulſore, ſed vt reliqui humores ſponte fluunt, niſi impediantur, ſic etiam ſponte fluere vrinam, niſi impediatur.

Sed parcat mihi vir iſte, ſententia eius valde eſt erronea, proinde quid is velit intelligere per ſectos propter calculum haudquaquã intelligo: nam ſi de mortuis loquitur, qui ſecantur, habentes lapides in veſica, verum eſt vrinam exire, etiamſi non ſit virtus expultrix, quia proprium eſt humoris ad partes decliues decumbere, niſi impediatur: ſed hoc nihil ad rem, quia ſecus eſt in mortuis, ſecus in viuis. Si autem intelligit de viuentibus, quibus dum ſecantur, & lapis aufertur, ſponte fluat vrina, dico verum eſſe quod in iſtis fluat vrina, quia propter ſectionem eum habeant locum decliuem, id facit vrina quod reliqui humores. deinde etiam dico, vrinam in iis expelli à facultate expultrice, quæ dum contrahit veſicam, eam cogit extrudere ſeſe per collum, quicquid cõtinet, ita vt neceſſariũ ſit omnino, in viuentibus, & ſanis excludi vrinã beneficio virtutis expultricis: adiuuatur autẽ & voluntate & electione, quia continuo exiuiſſet ab animalibus vrina, & proinde homo fuiſſet commaculatus, & ipſius vita omnium aliorum animalium fuiſſet deterrima: vt igitur non cogerentur continuo mingere, natura ita fabrefecit veſicam, vt multo tempore contineri poſſet vrina, & vt deinceps excluderetur vrina, fecit vt hęc operatio partim eſſet animalis, partim vero naturalis.

Cũ igitur mictio hoc pacto fiat, iure Galenus ſtatuit, poſſe ita ſenſum veſicæ hebetari, vt facultas expultrix non cõcitetur, & conſequenter non trahat veſicam, & non expellat vrinam: Idque puto ſignificaſſe Celſum, qui inter alias cauſas iſchuriæ etiam repoſuit ſenectutem.

Cauſa exter næ.

Cauſæ extrinſecæ quæ iſchuriam faciunt ex debilitate virtutis & ſenſus veſicæ, ſunt vt Auicenna ait, frigora externa, calores externi. Præterea calus & percuſſio ſunt ex his quæ poſſunt facere hanc expulſionis noxam, ſiue vrinę ſuppreſſionem. Nam habetis hiſtoriam notabilem apud Galenum 6. de loc. aff. de illos qui propter caſum cum eſſent lateriora dorſi [illegible] a, ipſi ſuppreſſa erat vrina.

H ſtoria [illegible]

Præterea has cauſas ſunt venena, vt Nicãder ſcribit de colitheo ſerpente, & bupreſtæ, de ſpuma argenti: a quibus omnibus iſchuria fit.

Externæ cauſæ quæ obſtruendo collum iſchuriam inducunt complures ſunt, inprimis negotia, cont[illegible] ationes, lapides, cibi & potus craſſi, quæ omnes exter oræ cauſæ ideo obſtruunt, qui [illegible] nt vel humores viſcidos & craſſos, vel [illegible] vel tophos. A hæc vulnera & percuſſiones extrinſecæ haec et faciunt obſtructionem, ſiquidẽ gignunt modo grumos, modo inflationes, modo tumores alios.

Cauſæ ext. ne collum veſicæ obſtruentes.

De dyſuria.

Dyſuria porro nihil aliud eſt quam vrinæ impedimentum, quando redditur quidem vrina, ſed in pauca quantitate cum difficultate & dolore, propter quod iure Latini vrinæ difficultatem dixerunt.

Huius cauſæ fere ſunt eædem, quæ etiam iſchuriæ, præterquam quod non videtur ita facile oriri ob debilitatem ſenſus. Eſt tamen differentia, quia in dyſuria cauſę ſemper ſunt minores, iſchuria vero vehementiores, vt eſt tumor, vlcus, inflammatio, humor viſcidus, craſſus, & ſimilia. Eſt tamen excipiendus lapis qui facit difficultatem vrinę, ſemper enim maior eſt quam ille qui iſchuriam facit.

Differentia inter dyſuri am & iſchu riam.

Hoc loco notandum, eos qui ſectantur Arabes, præter vrinæ difficultatem caput etiam aliud ſtatuiſſe, de vrinæ paucitate, quæ multis de cauſis effici poteſt, vel propter paucitatem potus, vel propter membrorum ſiccitatem, quando.n. mẽbra ſunt exſiccata, ita exhauriũt & abſumunt aqueam humiditatem, vt pauca omnino ſuperſit vrinæ copia: aut fit quia vrina alio auocatur, quemadmodum in his qui multum ſudant, in iis qui alui fluxum habent, iis enim omnibus cum materia vrinæ alio feratur, neceſſario colaturam reddit paucam. Sunt etiam aliæ apud Arabes vrinæ paucitatis cauſæ, ſed hæc paucitas non eſt vitium ipſius veſicę, ſed potius alterius partis, & propterea inre a Græcis ipſum eſt omiſſum, ſicut & nos prætermittemus.

De ſtrangu ria.

Vbi actio mingendi vitiatur, multæ oriuntur affectiones aliæ, vbi hæc actio aufertur aut diminuitur, aliæ vbi eadem deprauatur. Inter deprauatas ea eſt affectio quæ græce dicitur στραγγουρία, ſiue qui vocant ſubſtillium vrinę, Cato vocat ſubſtillium vrinę: quæ affectio nihil aliud eſt, quam exitus vrinæ guttatim frequenſque, vt definitur 5, aph. 48. dicitur enim vrinæ exitus, quia vere vrina eſt, nõ autem potus immutatus, ſicut in diabete. Dicitur etiam guttatim, quia ſi frequẽter mingatur, & in magna copia effluat, ea erit affectio, quæ diabetes dicitur. Quod ſi exeat guttatim, & non frequẽter, eſt potius vrinę difficultas quã ſtranguria, ita vt proprius character hui' affectionis videatur eſſe, vt vrina guttatim

tim & frequenter exeat: qua affectione eſſe cruciatum Socratem ſcribit Plato in epiſt.

Genus affectus. *Locus affectus.*

Ex hac deſcriptione ſatis patet, ſtranguriam eſſe ſymptoma in genere excrementorũ mutatorum, quod fit propter vitiatá actionem facultatis retentricis: ex quo liquet locum affectum in ſtranguria non eſſe alium, quam veſicam.

Cauſæ.

Cauſas eius Gal. 5. aph. 68. & 3. aph. 31. reduxit ad duo genera, ad imbecillitatem & ad morbum veſicæ, ita vt omnis ſtranguria ſecundum Galenum fiat vel propter veſicę imbecillitatem, vel morſum veſicæ. Auicenna autem græcis diligentior, ad quatuor capita omnes reduxit. 1. ad vrinam. 2. ad inſtrumentum. 3. ad corpus veſicæ. 4. ad principia: ab his n. 4. fontib. cõſtituit oriri omnẽ ſtranguriã.

Ex parte vrinæ cauſa.

Cauſæ ex parte vrinæ, vt ait Auic. in duobus poſitæ ſunt. 1. in acrimonia. 2. in copia: acrimonia autem vrinæ multis de cauſis efficitur, inpeimis fit ab intemperie ſicca, ex Gal. loco citato vbi textus græcus eſt deprauatus: vbi enim erat legendum à ſiccitate, legitur ab humiditate, ſed mendoſe, antiqua enim interpretatio habet ſiccitate. Aut fit acrimonia

1. acrimonia vrinæ.

vrinæ ab humoribus acribus, aut biliofis cõmixtus, vel arenulis quę acres ſunt, vel ab humoribus qui demandantur ab aliis corporis partibus ad veſicam: aut fit acrimonia à pure cum ſanguine mixto, aut fit á cibis acribus, ſicuti ſunt acetũ, allium: aut fit à medicamentis & venenis. Nicander enim dicit, leporem marinum ſuo veneno homines quos inficit, in ipſis parere vrinę acrimoniam. Idem etiam facit labor & nimius coitus, qui enim currũt, ſolent exerceri vrinæ acrimonia, & propterea venatores conſueuerunt nimio curſu venari ceruos, quia vt ferunt hæc animalia præ nimio curſu vrinam adeo acrem habent, vt cogantur ſiſtere.

2. copia vrinæ.

Copia vrinæ, vt ſcribit Auicenna, facit ſtranguriam, eo quod extenſo corpore veſicæ os ita comprimitur, vt vrina cogatur exire guttatim: vix autem adducor vt credam, ſtillicidium nunquam fieri poſſe à copia vrinæ, quia vbi os veſicæ apertum eſt ſemel, & copia in veſica reperitur, fieri non poteſt, quin vrina exeat copioſa. Quare etſi auctoritas Auic. ſit apud omnes approbata, mihi tamen non ſatisfacit.

Ex parte inſtrumenti cauſa.

Cauſa ex parte inſtrumenti, ſeu ex parte muſculi conſtringentis ipſam veſicam, efficitur hic morbus, vel quia relaxatus muſculus, vel quia ſenſum amittit, aut propter apoſtema aliquod, aut propter aliquam intemperiem, præſertim frigidam: nam cum non poſſit propter relaxationem huius muſculi multa vrina colligi in veſica, neque ibi contineri, neceſſario fit, vt exeat paulatim: quod autẽ a frigore externo poſſit huiuſmodi malum oriri, teſtatur Rhaſes & Hip. 2. epid.

Ex parte veſicæ cauſa.

Cauſæ ex parte veſicæ ſunt, quando facultates ipſius, retẽtrix & expultrix, vitiatæ ſunt, aut eſſentialiter, accidẽtaliter, quando in corpus veſicæ inducitur aliqua praua intemperies, vt teſtatur Gal. 5. de loc. aff. 3. vitiatur accidentaliter, vel ob tumorẽ, vel ob vlcus: quarum omnium rerũ cauſæ externæ ſunt & antecedẽtes, morbi aliarum partium, qui communicant intemperiem aut aliud malum, ſimiliter frigus externum, calor externus, cibi & medicamenta refrigerantia, cauſę ſunt antecedentes earum omnium quæ diximus.

Ex parte principiorũ cauſa.

Cauſæ ex parte principiorum, ſunt omnes illæ quæ neruos impediunt, quo minus facultas tranſmiti poſſit ad ipſum muſculum, vt fit in morbis cerebri, in percuſſionibus partis ſuper nucham, & in aliis omnibus, per quas nerui comprimuntur, & cõpreſſi non demitti ſinunt facultatem ad muſculos veſicæ. Poſſumus etiam his cauſis addere anni & ætatis conſtitutionem, de quibus Hip. 3. aph. ſcribit, fieri in ſiccitatibus ſtrangurias.

De mictione inuoluntaria & nocturna.

Præter hoc vitium mictionis deprauatæ, eſt aliud, quãdo homines inuoluntarie mingunt, cum noctu & interdiu ſe polluunt, & quanquã Arabes videãtur differentiã ponere inter mictionẽ inuolũtariam, & mictionẽ nocturnam, eſt tamen eadem affectio, & vnũ genus paſſionis, quæ affectio nihil aliud eſt, q̃ inuoluntaria vrinæ excretio, qua qui laborãt, græce dicuntur ἐνουρῦντες, ac ſi dicamus in ſeipſis mingentes. Nam vt apud Gal. 6. de loc. aff. 3. habetur, hæc operatio partim eſt voluntaria, quia ſecundum imaginationẽ mouetur facultas motrix, modo ad expellẽdam vrinã, modo ad retinendam: idque experiẽtia probatur, quia vnuſquiſque veſtrum poteſt retinere vbicunq; vult vrinam, poteſt etiam expellere, quod quidem nõ fieret, niſi & excretio, & retentio vrinæ à voluntate & imaginatione magna ex parte proficiſceretur.

Ad quę munera explenda fecit natura duo muſculorum genera: vnum genus eorum qui cõprimunt corpꝰ veſicæ, vt extrudatur quicquid in ipſa continetur: ſecundum genus eſt eorum, qui collum veſicæ adſtringunt. Quare cũ anima ſeu facultas motrix nihil operatur, vel in retinẽdo, vel in expellẽdo, efficitur hic error in mictione, quoniã vrina exit præter voluntatem, quo fit vt hoc ſymptoma in hoc genere excremẽtorũ mutatorũ ſequatur actionem vitiatam facultatis animalis, non quid deprauatę, non diminutæ, ſed ablatę, ita vt auferatur prorſus functio ipſius facultatis motricis in hac affectione inuoluntaria.

Genus affectus.

Cur quidam ſani mingant dum dormiunt.

Sed video vos optare vt explicem, cur fiat vt etiam maxime ſani mingant dum dormiunt. De his qui ſani ſunt, ita ſtatuendum, eos emingere, ſed non præter voluntatem: nam ſicuti homines dormientes ſæpe mouẽt corpora, anima ipſa cooperante propter inſomnia

mnia, aut propter alias imaginationes, pari pacto etiam homines propter inſomnia mingunt, & in hac affectione facultas animalis operatur ideo, quod in imaginatione mouente & excitante, mouentur muſculi qui imaginationi obediunt.

Quare iure dictum eſt, non eſſe inuoluntariam excretionem, quia mictio facta noctu per inſomnia, non eſt morbus, cum non ſit præter voluntatem.

Cum igitur in hac affectione non mittitur facultas ad muſculos mouentes veſicam, id eſt, vel quia nerui ipſi ſunt affecti, aut propter intemperiem, nam habetis hiſtoriam apud Galen. 4. de loc. aff. de quodam, cui cum refrigeratæ eſſent partes ani & veſicæ, incidit in inuoluntariã vrinæ excretionem: vel fit ob humores in ipſis neruis imbibitos, vel fit ob aliquam cauſam extrinſecus comprimentem ipſos neruos, ſicut vbi luxantur ſpondyli intro, qui comprimẽtes neruos efficiunt vrinę incontinentiam. Comprimuntur etiam nerui ob multitudinem fecum, ſecundum Auicen. comprimuntur item à fœtu in vtero exiſtente, propter quod contingit vobis interdũ videre mulieres prægnantes, quæ maximo opere ſollicitantur ab vrinæ ſtillicidio.

Cur prægnantes ſtranguriam patiantur.

Si aũt muſculus facultatẽ per neruos trãſmiſſam non ſuſcipiat, eſt vel propter magnã aliquam intemperiem, vel propter humores, quibus cũ laceratus totus ſit madefactus, nõ poteſt optime coarctare collũ veſicæ, & propterea nequaquam poteſt vrinam continere. Sic ebrii ſæpe mingunt in ſeipſis, ſæpe mingunt inuolũtarie, ſicut pueri, itẽ mulieres: in quibus omnibus cũ ꝓpter nimiã humiditatẽ lacertus ſit relaxatus, vrina non continetur.

Cur ebriis, pueris, mulieribus hic affectus contingat.

Quocunq; modo vitietur hæc actio mingendi, ſigna vniuerſalia quæ demonſtrãt hoc vitiũ, clariſſima ſunt, ſimiliter nõ ſunt obſcura ſigna cauſarum externarũ, q̃ comparantur vel relatione ipſius ægri, vel adſtantiũ, vel ex diligenti obſeruatione medici. Cæterũ cauſæ internæ & particulares vt cognoſcantur, aliqua ſolertia, & aliquo ſtudio medici opꝰ eſt, ideo ſigillatim ſunt inuenienda ſigna, quibus poſſitis vnamquamque cauſam inuenire.

Signa.

Si enim ſuppreſſio fiat ex debilitate facultatis veſicæ, hoc ſignum habetur, quod homo ponatur ſupine, & manu vel digitis medici comprimatur pecten, vrina ſtatim profluit, ſiquidem quod non poteſt facere facultas motrix, vt comprimens veſicam profundat vrinam, id facit manus medici. Adhæc ſi debilitas ſit facta propter frigiditatem, quẽadmodum plerunque contingere ſolet, cognoſcitur ætate, vt in ſenibus & decrepitis, temperatura totius corporis, vita anteacta, regione & ſimilibus, atque iis quæ frigidam intemperiem inducere conſueuerunt.

Iſchuriæ ſigna.

Quod ſi ſuppreſſio vrinæ non ſit propter debilitatem, ſed propter os & collum veſicæ occluſum, ſi hæc occluſio facta ſit ab inflammatione, cognoſcitur tumore, duritie, calore, & febre. Si fiat à carne ſupernata, cognoſcitur, quoniam ſemper aliquod vlcus præceſſit, in quo explendo etiam curando natura luxurians plus carnis producit, quam par eſt. Adhæc cognoſcitur à carne occludi collum veſicæ, quoniam ſi mittatis ſyringa per virgã, vrina profluit, interdum apparet ſanguis, apparent fruſtula carnis fluidæ.

Signa iſchuriæ propter collum veſicæ occluſum.

Quod ſi nullum adſit ex his ſignis, & ſuppreſſio facta ſit non ſtatim, ſed paulatim, ſignum erit occludi collum veſicæ, ab aliquo humore frigido & ſcirrhoſo, ſicuti ſi lapis occluſerit has vias, cognoſcetis per ſigna antecedentia & præſentia, quę omnia vos docebo, cum de lapide veſicę loquar. Quod ſi nullum adſit lapidis ſignum, & ſanguis antea ex veſica non effluxerit, ſignum eſt ſuppreſſionem fieri à ſanguine cõcreto & grumeſcẽte, vel in ipſo collo veſicæ, vel in ductu & meatu penis, quod eo magis manifeſtabitur, ſi cætera ſigna iungantur, quæ ſolent comitari ſanguinis grumos in aliis partibus, vt animi defectus, anxietas, pulſus paruus, quæ omnia vt teſtatur Galenus quarto de diæta, ideo contingunt, quia ſanguis cum ſit naturæ familiariſſimꝰ, & maxime neceſſariꝰ, vbi corrũpitur, quandã cõtrahit naturã ita ipſi naturę infenſam, vt videatẽ natura corruere: vt enim vnuſquiſq; tũ maxime lęditur, quando aliquid ex rebꝰ ipſi neceſſariis deeſt, ſic cõtingit naturæ, vt quando ſanguis grumoſus fit, vel alio modo corrũpitur, natura maxime labefactetur.

A ſanguine concreto.

Quod ſi fiat vrinæ ſuppreſſio propter humores viſcidos & craſſos, cognoſcetis; quoniã in vrina dum emittitur, ſemper apparent ſedimenta craſſa, filamenta, & pituitæ copia. Accedit etiam his victus ratio: nam ſi æger vſus fuerit cibis frigidis & craſſis, vt piſcibus, lentibus, cydoniis & ſimilibus, tunc certum eſt argumentum vrinam ſuppreſſam eſſe ab humoribus viſcidis & craſſis, veſicæ collum obſtruentibus.

Quod ſi fiat à ſiccitate, cognoſcetis ex prægreſſis morbis valde calidis & ſiccis, vt puta ex febribus ardentibus, quæ ita exſiccarunt collum veſicæ, vt prorſus conniueat, quod quidem genus ſolet eſſe mortale & incurabile.

Quod ſi fiat ab inflammatione vel abceſſu aliquo, dolor circa regionem colli veſicæ percipitur, atque hic dolor iunctus grauitati & febri cuidam.

Sin autem offendatur ab vlcere aliquo, ea vrina quæ exit pus adiunctum habet, & dum exit, vrinæ morſus percipitur & acrimonia.

Sin autem fiat à flatu, hæc ſigna habet, ſcilicet læſionem & tenſionem, dolorem citra vllã grauitatem, emiſſo flatu à veſica omnis moleſtia mitigatur.

Signa iſchuriæ à flatib.

Si

Signa dyſuriæ ab intemperie frigida.

Si ab intemperie frigida oriatur difficultas vrinæ, vt plerunque fieri ſolet, adeſt difficilis quędam mictio, ſed cum dolore quodam obtuſo, & maxime obſcuro, tēperatura corporis, ætas atque regio eidem cauſæ atteſtantur. Quod ſi tali temperamento iungantur etiam humores frigidi, cognoſcitur, quoniam vrina eſt alba, & dum mingitur percipitur ſubfrigida. Similiter ſi ab aliis intemperiebus eſſet, ſigna aderunt ea omnia quæ ſolent atteſtari temperiebus omnibus.

Stranguriæ ſigna ab humoribus acribus.

Stranguria etiam habet ſua ſigna particularia, quoniã ſi fiat ab humorib. acrib. & mordacibus intra vaſa exiſtentibus, cognoſcitur non modo per ipſam acrimoniam, quæ continuo vellicat & pungit, ſed etiam cognoſcitur habitu bilioſo, ſicco, arido, ſicuti ſi fiat ſtranguria aut ob pus, aut ob aliquod renum vlcus, ea habebitis indicia, quæ demonſtraui quando de renum vlceribus tractaui.

Signa ob frigidam intemperiem.

Sed ſi fiat ob frigidam intemperiem, nulla aderit acrimonia, vrina alba erit, ætas ſenilis, habitus corporis frigidus & humidus, tēpus autumnale. Et quę de intemperie frigida ſunt dicta, eadem ad dignoſcendas alias intemperies ſunt accommodanda.

Signa inuoluntariæ mictionis ab intemperie frigida.
Vitio nerui.

Illi qui mingunt in ſeipſis, qui dicuntur à Marcello ſubtimiculi, ob quas cauſas ita vexētur, ex propriis ſignis clarum fit, ſiquidem ſi fiat à propria intemperie frigida, cognoſcetis vt alias. Si fiat vitio nerui, cognoſcetis quia nullum adeſt aliud ſignum, neq; muſculi, neque veſicæ affectæ, & propterea quando nullum aliud indicium aderit, iudicabitis fieri propter ipſum neruum affectum, qui defert virtutem ad muſculũ. Hæc ſunt ſigna omniũ vitiorum, quæ cōtingunt circa mictionis officium pertinentis ad veſicam.

Prognoſt.

Quoad prognoſtica. Aurelianus ſcribit vnicum veſicæ graue eſſe vitium: imo vero idē veſicæ morbos omnes, etiam per conſenſum factos, graues eſſe pronũciat, grauiſſimos autem omnes, ſi non per cōſenſum, ſed per propriam veſicæ fiãt affectionem. Cur vero adeo graues ſint, plures ſunt cauſę: primo quia mēbrum eſt maxime ſenſibile, atque in conſenſum trahit alias corporis partes: ſecundo quia veſica ea eſt ſubſtantia cōſtituta, vt vlcerata & ſciſſa non poſſit coaleſcere: tertio eſt hoc mēbrum valde ab ore remotum, vnde medicamenta per os accepta parum ipſi ꝓdeſſe poſſunt.

Iſchuria.

Similiter & ſitus & poſitio veſicæ ita facta eſt à natura vt facile medicamenta nō poſſit ſuſcipere. Quare non immerito & ab Aretæo, & ab Aurelio & Hippocrate 6. aph. dictũ eſt, omnia vitia renum & veſicæ in ſenib. eſſe grauia, vt docet Galenus, ſi per ſe mala ſunt vitia veſicæ, tanto deteriora ſunt in ſenibus, in quibus omnia mala ſunt peiora ob virium debilitatem.

Et quamuis omnis vrinę ſuppreſſio grauis & mala ſit, ea tamē quæ ſit ex grumo, non ſolum curatu difficilis eſt, ex Galeno 6. de loco aff. 3. verũ & apud Aurelium habetur incurabilis, ſicut & immedicabilis eſt pene, quæ vel ob ſpinam, vel ob caſum, vel ob percuſſionē contingit. Auic. dicit, omnem vrinæ ſuppreſſionem ſi ad 10. vel 12. diem protrahatur, incurabilem eſſe. Dico quoque ego, quando etiam quæ durat ad ſeptimam diem incurabilis ſit: nunquam mihi licuit dicere quenquam curatum fuiſſe cui ſuppreſſa fuit vrina per quinque dies.

Dyſuria.

Vrinæ etiam difficultas ſi à prauis & ardentibus febribus facta ſit, mala eſt. Eſt mala ſimiliter & mortalis ſi vrinæ difficultati teneſmus ſuperueniat, id quod ex Hippocr. auctoritate affirmarunt Rhaſes & Auicen. Vrinæ ſtillicidium in ſenibus, vt & alia vitia, difficulter curantur. In prægnantibus autem non lethalis eſt ſtrãguria & iſchuria, quia plerunque fit, vt vna cum partu liberentur ab hac moleſtia.

Stranguria.

Habetis exemplum vxoris Cornelii apud Hippocratem ſecundo epid. 2. ſcribit idem Hippocrates, ſtranguria laborantes ſi voluulus ſuperueniat, ſeptima die perire, niſi vrina multa fluxerit febrim ſubſecuta. Omnia ſtillicidia vbi multum perſeuerant, ſolent minari veſicæ vlcera. Stillicidium inquit Hippocrates eſſe lethale in hydrope ſicco, mictio inuoluntaria quæ fit à cauſis manifeſtis facilior curatu eſt, quam ea quæ fit à cauſis non manifeſtis, vt docet Gal. 4. de loc. aff. 4.

Indicationes.

Curatio. Viciata mictio propter veſicam, ſi vel ſuppreſſa vel diminuta ſit, videtur vnum ſcopum habere in curatione, ſcilicet vt prouocetur vrina, quod cum fiat remotis impedimētis, ſcopus erit vnus, remouere id, quod poteſt impedire vrinæ curſum. Si vero ſit mictio deprauata, ſcopus vnus erit, vt morbi illi auferantur, qui facultatem illam lædunt, vel eſſentialiter, vel accidentaliter. Verum quia vt vnumquodque horum vitiorum varias habet cauſas, & varios morbos, ea propter varia debet eſſe curationis quoque ratio.

Victus rat.

Eſt in pluribus communis quædam victus ratio ſeruanda, inprimis in omni affectu veſicæ, præterquam in inflammatione, cauendus eſt aer frigidus, quia, vt ſcribit Hip. in aph. frigidum veſicæ inimicum: igitur omnia, quæ erunt approximanda veſicæ affectæ, debent eſſe calida actu, aut ſaltem tepida. Motus animi & corporis valde nocere ſolent veſicæ affectibus, vigiliæ item, ſicut & ſomnus, pręſertim quoniam per ſomnum relaxatus lacertus eſt, & fit mictio inuoluntaria. Quoad cibos, debent eſſe leues, optimi ſucci, attenuãtes, & ſi cauſa frigida ſit, calidi ſint, ſi calida frigidi. Vitandi ſemper craſſi, viſcidi, adſtringentes & difficiles coctu. Vrina ſi ſit ſuppreſſa, cauēdi ii cibi, qui prouocant vrinam, ſiquidem

vrina,

Diuretici cibi ac fugiendi in iſchuria.

vrina, vbi exire non poteſt, omni ſtudio ſatagendum, vt ad veſicam nihil aut parum proueniat. De potu ſcripſit Hip. 7. aph. 44. vrinæ difficultatem ſolui venæ ſectione, & meri potu, quod quidem vinum, ſi cauſa frigida eſt, debet eſſe calidum, potens, tenue, ſi autem calida, debet eſſe multa aqua caſtigatū, ſed ſemper tenue. Hæc ſunt capita, quæ ſemper communiter obſeruantur in omni veſicæ vitio, circa mictionem.

Curatio iſchuriæ.

Iam vero in iſchuria, quæ fit propter debilitatem, cum vt plurimum hoc genus vitii oriatur à frigida intemperie, inſtituendus victus eſt, q calefacere poſſit, & omnia diuretica ſunt vitanda, ne vrina & alii humores ad veſicam ducantur. Vbi autem victus inſtitutus eſt, primo agendum, vt æger ſupinus collocetur, & blande admodum tractetur, & cõprimatur, vt poſſit vrina paulatim fluere, vt Gal. 6. de loc. aff. docet. Sed quia huiuſmodi remedium non videtur tollere morbum & cauſam, eapropter præter huiuſmodi compreſſiones ſunt adhibenda & alia auxilia, tam intrinſeca quam extrinſeca, quæ omnia habeant facultatem calefaciendi, inprimis quæ excitant facultatem expultricem, & quæ calefaciunt. Extrinſecus adminiſtrandæ frictiones, cucurbitulæ applicandæ ipſi pectini, inſeſſus & linimenta.

Inſeſſus.

Inſeſſus autem fiant ex fœnugręco, althęa, ruta, ſemine lini, chamom. quæ omnia coquenda in aqua, in qua reſideant ægri vſq; ad vmbilicum, olea enim adminiſtrantur poſt inſeſſionem, vt ſunt rutaceum, & ſcorpionū, chamæm. quod vbi huiuſmodi ol. inunguntur pectini, ſemper ea pars leuiter fricāda eſt, quoniā huiuſmodi frictione duo fiūt. 1. quod medicamentum altius penetrat. 2. quod facultas expulſiua titillatione & frictione magis excitatur.

Medicamēta circa præputium.

Ad excitandam hanc ſopitam facultatem ſolent medici multa adhibere circa præputium, quod cum irritent partem ipſam, atque titillatio communicetur veſicæ, fit vt irritando hæc remedia irritent facultatem ſopitam, vt ſunt formicæ peni impoſitæ; nitrum, cimices, fimus columbinus, quæ omnia laudantur apud priſcos, & Marcellum Empiricum. Mittuntur etiam per collum olea, vt de ſcorpionibus chamæm. rutaceum: quibus non conferentib. nulla alia ſpes ſupereſt, quam vt deueniamus ad Catheterem: & notaui, veteres

Catheter.

medicos prius omnia experiri alia, antequam deueniant ad Catheterē; nos hoc tēpore ſtatim venire ſolemus in iſchuria ad Syringam, neque ego hoc damno, modo artifices probati ſint, vt à Syringa nihil mali contingat.

A proprietate vrinam cientia.

Tutius tamen ſumuntur omnia ea, quæ à proprietate vrinam ciere poſſunt, vt ſunt carnes erinaceorum, quæ, vt notat Marcellus, ſi exſiccentur, & cum vino præbeantur, ſolent vrinam prouocare. Vermes etiam terreſtres tres aut quinque capiuntur, & exſiccati, ac in puluerem redacti, ſi cum vino aut mulſa potentur, prouocant vrinam. Ventriculus etiā auis, quæ oſſifragus dicitur, ſi exſiccetur, primum ſalitus & propinetur, à Marcello Empirico inter præſidia efficaciſſima reputatur.

Curatio iſchuriæ propter humores viſcidos.

Si facta ſit vrinę ſuppreſſio propter humores viſcidos & craſſos, vtendum calefacientib. & attenuantibus illis, quæ docui in curanda intemperie frigida: ſed in his etiam cauenda maxime diuretica, ne decipiant vos, quia etſi videntur humores craſſos attenuare, tamen magis nocent attrahendo humores & vrinam ad veſicam.

Ex nimia retentione.

Vbi facta eſt ſuppreſſio ex nimia retentione, vt in foro & concione fit, ſolum communis ratio eſt, vt ægri mittantur in tonnas aqua calente plenas, atq; ibi tractetur pecten molliter, & vbi aliquo tempore tractatus ſit, immittamus Syringa, & manu leniter preſſo pectine paulatim exprimamus vrinā ex veſica. Dico paulatim, quia ſi conatur medicus affatim exprimere vrinam, non modo cruciatum magnum inducit, ſed etiā fruſtratur ſuo conatu, quia quanto vehementius in hoc caſu comprimitur veſica, tanto magis collum coarctatur.

Curatio ſuppreſſionis à flatibus.

Si fiat ſuppreſſio à flatibus, adhibenda ſunt fomenta, quæ maxime diſcutiunt, vt fomentū ex chamæmelo, aniſo, parietar. Alliū contuſum & appoſitum veſicæ mirifice auxiliatur, vt etiam auxiliatur ſi vel aniſum manducetur, vel allium, quia vis horum penetrat ad veſicam, licet non ita cito, & penetrando diſcutit flatus.

Curatio ſuppreſſionis à carne, ſcirrho, callo.

Vbi fit à carne aut à ſcirrho, aut à callo, primus ſcopus eſt, vt collum veſicæ diligenter emolliatur, quod quidem fit per intrinſeca & extrinſeca remedia. Intrinſecus emollit ol. amygd. quod per fiſtulam, vel per clyſterem immittitur in ipſum collū. Extrinſecus etiam ol. dulce abunde ſuperfuſum & pectini & perinæo, magnopere eas partes emollit. Idem faciunt balnea, quæ fiunt modo ex aqua cui incocta ſunt malua, althæa, lapathum, modo ex ipſis oleis puris, ex oleo dulci ſimplici. Vbi autem emollita eſt pars illa, catheter leniter immittatur, ita vt vrina exire poſſit, quę vrina poſtquam exiuit, omni ſtudio & diligentia curādum eſt, vt vel callus, vel caro, vel tumor ille durus medicamentis digerentibus & exſiccantibus tollatur: quod fieri ſolet & tempore debito, & debita diligentia.

Curatio iſchuriæ à pure aut grumo.

Sed ſi pus aut grumus ſanguinis obſtruat collum veſicæ, ita vt non poſſit exire vrina, Galenus laudabat ea quæ lapidem terunt, inprimis laudat oxymelitis vſum, quod quidem ex ore ſumitur, & infunditur per clyſterem, coagulum leporis etiam laudatur à Galeno & hædi.

hædi. Laudat etiam Auicenna inunctionem theriacæ, ſicuti etiam accommodata ſunt fomenta quæ fiunt ex fimo columbino, ex ſinapi, pulegio, ſal etiam ex aceto dilutus, & pectini applicatus atq; loco illi circa perinæum confert. Si hæc non proſunt, deinde deueniendum ad ſyringam: quando hæc non prodeſt, Actuarius iubet, vt ſecetur locus inter pudendum & anum, & eodem pacto extrahatur grumus ſanguinis, quo pacto ſolet extrahi lapis.

Si vrina ſupprimitur propter inflammationem, aut propter lapidem impactum in veſicæ collo, erit ea curatio adhibenda, quam monſtrabo cum de lapide veſicæ tractabo, & de inflammatione. Quare hæc ſuo loco tractanda ſeruamus.

Curatio dyſuriæ. Sequitur curatio dyſuriæ, quæ vt plurimum generatur à frigida intemperie, ſiue ſola, ſiue copulata, quæ debilitat retinendi facultatem veſicæ.

Eſt autem notandum, an illa intemperies ſit ſola, an copulata humoribus: ſi ſola, primo victus inſtituendus, qui facultatem calorificam habeat: aer ſit calidus, ſomnus, exercitia corporis moderata ſint, cibi boni ſucci, calidi & diuretici, quibus ſemper incoquantur ea quæ habent facultatem prouocandi vrinam, vt petroſelinum, aſparagus, fænic. circera rura, aromata, & aniſum, cinam. charyoph. Pro potu conuenit vinũ albũ, tenue, generoſum.

Diuretica cur conueniant in dyſuria. Neque miremini me hic laudare diuretica, quoniam licet nõ conueniant in iſchuria, conueniunt tamen in dyſuria, quia vbi hæc eſt, aliquo modo exit vrina, & ideo quæ prouocant vrinam poſſunt auxiliari. Vbi ex toto vrina ſuppreſſa eſt, perducunt quidem diuretica humores ad veſicam, ſed potius nocent quam proſunt.

Præparatio. Si cum intemperie iuncti ſunt humores frigidi & craſſi, erunt hi præparandi ſic:

℞. Syr. de beton.
Syr. capill. vener.
Mellis roſacei an. ℥. ß.
Decoct. beton.
Puleg.
Origan.
Capill. vener. ℥. iiij. M. f. potus.

Quo potu quamprimum erunt præparati humores, deinde expurgandi ſunt, & ad hoc præſtandum nihil conuenientius eſt Agarico, quare huiuſmodi potio erit accommodatiſſima.

Purgatio.
℞. Myrob. indorum ʒ. j ß.
Fol. ſenæ ʒ. j.
Sem. maluæ. Rutæ.
Citri an. ℈. ß.
Cinam. ℈. j. f. decoctio in aq. capill. ven. ſ. a.

Deinde *℞. d. d. ℥. iiij.*
Agar. præpar. ʒ. j. ß. infundantur omnia, deinde facta expreſſione adde
Elect. indi. ʒ. iij.
Mellis roſ. ſolut. ℥. iij.
M. fiat potus.

Calefacientia & extenuantia. Poſtquam ſunt humores euacuati ad ſuperandam ex toto dyſuriam, adhibenda ſunt veſicæ extrinſecus & intrinſecus ea medicamenta, quæ poſſunt calefacere, & humores extenuare, ex. gr. ſi intus infundantur, thymi & ſatureiæ decoct. cum oxym. ſimpl. medicamentum eſt accommodatiſſimum. Sic etiam foueatur pecten decocto orig. puleg. rutæ, fænug. Poſt fomentationem adminiſtratam, adhibentur olea quæ calefaciant, vt ſcorpionum, rutæ, de euphorbio. Quod dictum eſt de intemperie frigida, idem de quacunq; intelligendum, vt ſemper per contraria medicamenta illa intemperies corrigatur.

Curatio dyſuriæ à flatibus. Quod ſi flatus faciat difficultatem, victus eſt adhibẽdus, qui poſſit maxime flatum diſcutere, vt eſt continuus vſus aniſi, fæniculi, allii. Item vtile eſt fouere pecten vel pannis calidis vel decoctis calefacientibus. Sed notandum ne vel pannus calidus, vel medicamenta calefacientia applicentur pectini antequam corpus ſit euacuatum, quia eſſet periculum, ne humores attracti ad veſiꝫm facerent vel inflammationem, vel aliud malum.

Curatio ſtranguriæ ab intemperie frigida. Stranguria quoties efficitur ab intemperie frigida, quod tamen raro fit, nullo alio modo eſt curanda, niſi quo pacto dixi curandum eſſe dyſuriã ex frigida intemperie, ſcilicet medicamentis calorificis, diureticis, attenuantibus, tam intrinſecus, quam extrinſecus adhibitis, ſed ſi fiat, vt ſæpe fit ab humoribus acribus & vitioſis, ſcopus eſt, vt illi humores partim euacuentur, partim ad temperiem reducantur, quibus implendis neceſſarium eſt inprimis, vt aer in actiuis qualitatibus ſit temperatus, in paſſiuis humidus, ſomnus proderit, vigiliæ fugiantur, & in ſumma quiete corpus contineatur: aluus lenis habenda. *Victus ratio.*

Ad ſubducendam aluum clyſteres ſunt vtiles, qui facultate ſua obtundãt acrimoniam humorum, vt qui fiunt ex lacte & oleo amygdalarum dulcium, ex ſucco ptiſanæ & ol. dulci, ex butyro & oleo. Sic & clyſteres emplaſtici omnes, præterquam quod leniant aluum, placant etiam humorum acrimoniam & mordacitatem. Abſtinendum ab omnibus mordacibus cibis & acribus, vt allio, cæpa, porro, raphano: ab omnibus frixis & ſalitis, cauendum ieiunium, id eſt, ſecundum Æginetam, à tarda comeſtione, ſunt enim multi, qui tarde ſumunt cibum, cum multum ieiunent: quibus cum vrina acrior reddatur, efficitur, vt hoc malum exacerbetur. *Ieiunium cauendum.*

Inter cibos confert ptiſana ex farre, oryza, iura etiam pinguia, piſces, vt auratæ, lucii, & omnes pelagii piſces. Inter olera conueniũt malua, bugloſſum, portulac. lactuca. A potu

vini

vini plane abſtinendum, niſi vel conſuetudo, vel vi[..]iuni imbeci[..]tas cogat vos offerre vinum. Loco vini v[..]tur decoct. glyzyrrh. & ſem. maluarũ, quod placat maxime acrimoniam omnium humorum. Commodum etiã eſt decoctũ hordei, cui pruna ſint incocta.

Purgantia accommodata.

Præter victum, quia efficitur hoc malum ab humoribus acribus & vitioſis, ſtatim deueniendum ad expurgationem humorum, quia niſi ſtatim occurratur, ſolent hi humores exulcerare veſicam, & quia hi humores non habent opus præparatione, illico poſſunt remediis accommodatis euacuari. Medicamenta, quæ conueniunt ad euacuandos hos humores ſunt manna, thamar. ſyr. roſ. ſol. ſed ſerum caprinum laudo: & his diebus proximis curaui nobilem quendam Germanum, ab acrimonia vrinæ, quæ erat vere ſtrãguria, ſolo vſu continuo ſeri lactis caprini, vſque ad ℥. xl. & quolibet die vel altero adduntur ipſi ſero ℥. ij. vel iij. ſyrup. roſ. vel viola. ſolut. Vbi thamarindis & manna vtendum eſt, hoc pacto medicamentum componitur.

℞. *Thamar. ℥. ij. decoq. in aq. malua.*

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij. ß. in quibus diſſoluatur manna ſ. a. & facta colatura potetur.*

Num rhab. in hoc affectu conueniat.

Quæritur, vtrum poſſimus hic vti rhab. nã ſi humores bilioſi ſunt & acres, quos educit rhab. videtur ſane conuenire. Dico, pernicioſum eſſe, ſecundum meam ſententiam, rhab. vſum, quia illud maxime ducit per vrinam, quod inde colligere poteſtis, quoniã ſtatim ac potatum eſt, vrina maxime tingitur; ergo ducit maxime per vrinã bilioſos humores & acres, & ſic vrinam reddit acriorem, & potius auget malum quam minuit.

Intrinſeca attemperãtia acrimoniam humorum.

Humoribus expurgatis poſtmodum vtẽdum iis medicamentis, quę attemperare poſſunt acrimoniam, tum intrinſecus, tum extrinſecus. Intrinſecus commodum eſt brodium pullæ paruæ, vitulinum, cui miſceatur modo ℥. ß. ſ[y]r. de papa. modo ℥. j. ſyr. de nymphæa, vel de portul. Fiunt & confect. aliquæ quæ ieiuno [ſt]omacho acceptæ mire conducunt ad obtundendam humorum acrimoniam, vt eſt hæc:

Confectio accommodata ad idẽ.

℞. *ſem. portul.*
Nymphaa.
Malua.
Papau. an. ℥. j.
Sem. mel.
Cucurb.
Citrull. an. ℥. ß.
Sacch. albi ſ. q. f. M. f. rotula, quarum poteſt accipi pro vice vel ℥. ß. vel ʒ. iij.

Inter cætera laudat Serap. mucilag. ſem. pſyllii ore acceptum, itẽ lactis vſum. Sed quia dicit Hipp. lac bilioſis eſſe inimicum, parandum lac igne, ita vt non poſſit corrumpi, quod fit ſi moderate coquatur. Lac etiam inicitur per clyſterem in veſicam, & maxime attemperare poteſt, ſed ſi his purgationibus & remediis malum non cedat, iterum expurgandi erunt, & poſtquam expurgati erunt, iterũ ſunt attemperandi, quia ſæpe fit vt mala, quæ vnica purgatione non ſuperantur, ſuperentur vel ſecunda vel tertia.

Curatio incontinentia vrina.

Curatio incontinentiæ vrinæ in hoc totã poſita eſt, vt morbi illi, qui vitiant & labefactant facultatem retentricem, prorſus deleantur. Quoniam vero hi morbi ſolent eſſe intemperies frigidæ ipſius veſicæ, vel ſolæ, vel cũ humoribus, propterea vt ante dixi in dyſuria, victus inſtituendus, cuius facultas vniuerſa ſit calefactoria: aer ſimiliter talis, vigiliæ optimæ, exercitatio corporis bona eſt, cibi ſint faciles coctu, carnes auicularum conueniunt, herbæ item calefacientes, aromatã.

Calefac. & extenuantia conueniunt.

Sed quanquam dixi conuenire omnia calefactoria & extenuantia, eſt tamen adhibendum ſtudium, vt quam diligentiſſime arceantur omnia medicamẽta diuretica, quę quia ducunt vrinam, certe magis profluere faciũt, & licet videantur cauſam quoquo modo extenuare, augent tamen ſymptoma. Pro potu conuenit vinum nigrum adſtringens, vel decoct. prunorum acidorum, decoctũ ſebeſtrn, vel ſuccus granat. decoctus cum aq. ſimplici.

Præter victum ſi adſint humores [fri]gidi & craſſi, ſunt primo præparandi, deinde expurgandi. Et vbi hoc factũ eſt, adhibenda omnia extrinſecus, quæ poſſunt calefacere & adſtringere, vt aq. aluminoſæ, & fomentationes ex iis factæ, fomentum factum ex rebus adſtringentibus, vt ex alumine, myrto, galla. Soleo ego hoc fomento vti:

Fomentum

℞. *Ladani.*
Maſtich. an. ʒ. j.
Fol. rubi M j.
Sumach.
Gallarum an. ℥. iiij.
Cinamom.
Caryoph. an. ʒ. j. ß. bulliant omnia ſ. a. in aq. plantag. deinde cum ſpongia f. fomentum.

Habentur etiam in vſu varia linimenta, vt eſt illud.

Linimentũ.

℞. *Ladani.*
Maſtich. an. ℥. ij.
Baccarum cupreſſi.
Tiburis an. ʒ. ij.
Ligni aloes.
Styracis, calam.
Galanga.
Cinamom an. ʒ. j.
Terebinth.
Succi mentha parum. Incorporentur omnia ſimul, & f. empl. quod detinendum eſt die & nocte ſupra partem, ſed prius extendendum ſupra corium. Præter hæc medicamenta extrinſeca ſunt etiam alia, quorum alia conueniunt propter qualitatem manifeſtam, alia propter occultam.

Occulta proprietate iuuantia.

Propter occultam qualitatem conuenientia multa a Marcello Empir. & aliis medicis proponuntur, in primis laudatur lac camelinum, vel ad ipsa cauernus, cum aliis nunc, ad fabæ magnitudinem deglutitus. Laudantur etiam cochleæ ℥.ß. cum mulſa. Laudat idem Marcellus linguas anſerum aſſatas, leporis cerebellum, & leporis teſticulos aſſatos. Laudant alii cinerem erinacei, qui tametſi dictus ſit à nobis prodeſſe in ſuppreſſione vrinæ, non obſtat tamen, quin etiam poſſit conuenire in continentia, quia, vt aiunt, caro illius animalis facultatem habet miram aduerſum omnia veſicæ vitia. Similiter etiam ex Aetio pulmo hædorum, ſi combuſtus in cinerem redigatur, mire conferre creditur aduerſus eos, qui mingunt in lecto.

Cinis erinacorum.

Quæ porro conferunt aduerſus hanc affectionem ob manifeſtam qualitatem, multa ſunt à medicis propoſita pharmaca, ſed quod ego habeo vſu probatum eſt illud

Elect. ad cōpeſcendam vrinam.

℞. *Fol. cupreſſi.*
Fol. oliuæ.
Bac. Lauri.
Cubeb. an. ℥.ß.
Cupreſſi.
Caryoph.
Cinam. an ʒ.j.
Flo. reſ. rub. ʒ.ij.
Mellis q. ſ. M. Cuius capiantur ℥.ß. vel cū vino rubro, vel cum aqua ex fol. quercus.

Sed ſi non profuerint hæc, quid agēdum? Nihil aliud, niſi vt milites iſti circondant genitale in veſicam, atque eam diu & noctu alligatam geſtent: ſic enim vrina, quæ inuoluntarie exit, colligitur in eo inſtrumento, atque ita neque carnes, neque pannos polluere poteſt.

Curatio incontinentiæ propter imaginationē.

Si fiat malum propter imaginationem, vt conſuetum eſt illis, qui ſomniant varia, quid agendum? Malum huiuſmodi non ſolet eſſe frequens in viris, ſed in pueris, ea propter remedia iis poſſunt adhiberi, q̄ ſunt efficacia, quare & illis eſſet alliganda veſica, ea ratione, ne & ſeipſos & alios contaminare poſſint, & hoc in caſu puto ego, in pueris nullum aliud eſſe remedium melius, quam ipſos affligere verberibus.

CAPVT XXXIII.

De lapide veſicæ.

INter alias cauſas ſuppreſſæ mictionis recēſebamus lapidem, quæ cauſa quoniam morbus grauiſſimus eſt, & qui non raro occurrit, neceſſarium duxi vt peculiaris à nobis inſtitueretur de calculo veſicæ tractatio. Dicitur enim hic morbus græce λιθίασις: Latini calculum dicunt, multi lapidem veſicæ vocāt.

De nomine.

Definitio.

Eſt hic affectus nihil aliud, niſi lapis veſicæ conglobatus, varias eius operationes lædens. Dicitur veſicæ, quoniam multæ ſunt corporis noſtri partes, in quibus non [illegible] etenim in pulmone, iecore, corde, vtero, ſub lingua & in variis corporis noſtri partibus lapides reperti ſunt: veruntamen ſolum dicitur λιθίασις græce, quando veſica eſt affecta, vnde non poſſum ſatis mirari ſcriptorem illum qui edidit Iſagogen medicinę ſub Galen. nomine publicatam, qui quēdam morbum palpebrarum vocauit λιθίασιν. Dicitur conglobatus, non autem generatus, quia lapis veſicæ concreſcit, non generatur, quia materia ex qua fit, non generatur in veſica ipſa, ſed aliunde in veſicam mittitur. Dicitur varias lædens operationes, ſiquidem lapis modo impedit mictionem, modo inceſſum, plærumq; dolorē etiam inducit, quo actio tactoria læditur. Quod dicunt aliqui veteres, alium eſſe lapidem maſculum, alium fœminā, ſunt nugæ aniles, ſicut egregie dixit Cælius Aurelianus 5. de chron. paſſ. 4. Hinc conſtat cuilibet lapidem in veſica eſſe morbum in via & in numero, quia in veſica eſt corpus: quod eſſe nō debet, & quia cauum ipſius veſicæ cum debeat eſſe expeditum & liberum, impeditur præſentia huius corporis. Sed notate cum dico lapidem morbum eſſe, nō intelligitur quod corpus illud ſit morbus, quia morbus eſſet ſubſtantia, non accidens, quod apud omnes philoſophos & medicos eſt abſurdiſſimum, intelligo igitur diſpoſitionē illam pter naturā, quæ ſit præſentia lapidis in veſica, eſſe morbū ipſum, non autem lapidem. Cauſæ lapidis aliæ ſunt internæ, aliæ externæ; internarum aliæ ſunt efficientes, aliæ materiales. De efficiente cauſa lapidis in veſica dubium eſt, An ſit calor ſummus veſicæ, an vero moderatus, an calor ſeu frigus. Ex vna parte videtur cauſa effectrix eſſe calor ſummus, quia Hippocrat. 2. de nat. hum. 11. & Galen. 3. aph. 26. ſcribunt, lapidem veſicæ eſſe morbum peculiarem pueris, quia pueri calidiſſimi ſunt, quaſi dicat, propterea fieri in pueris calculos, quia in ipſis calor maximus eſt. Accedit alia Hippocratis auctoritas in coac. quod lapides veſicæ non fiant poſt 40. annum, & ſi fierent, eſſe illos prius genitos, ſed poſtea auctos & ad magnitudinem reductos. Ex altera parte videtur eſſe auctoritas & ratio, quia veſica eſt corpus maxime frigidum, ca propter cum vnumquodque operetur ſecundum qualitates, videtur veſicam operari ſecundum frigidam qualitatem, non ſecundum caliditatem. Eſt & auctoritas Galen. 3. in 6. epid. 16. vbi dicit, quod præter naturam conducit ad lapidis generationem etiam frigida veſica, neruea, ſanguinis expers & capax. Ex quo loco colligi poſſe videtur ex Galeni ſententia ad lapidis generationem facere potius frigiditatem, quam caliditatem. Eſt etiam auctoritas Hippocratis in libro de aere aqu. vbi ait, illis quibus veſica ardet, neque quicquam

Contra aſſertum.

De cauſa efficiente calculi.

in

in ea colligi, neque vrinam impediri. Hinc colligitur, caliditatem impedire potius calculi generationem, quam efficere. In hac non vili dubitatione ſum ego huius ſententiæ, cauſam effectricem calculi nullam eſſe aliam, niſi calorem moderatum, abſumentem partes aqueas & humidas, ſicque illis abſumptis incraſſantem & exſiccantem materiam illam. Itaq; neque calor vrens, neque frigus congelans poteſt eſſe in cauſa lapidis, quia neq; caliditas tanta poteſt inueniri in veſica, neq; frigiditas, quæ ſicut in externis contingit, poſſit lapidem generare. Et quanquam Hippoc. de mor. ſcripſerit, ſimilem eſſe generationem lapidis generationi ferri, quod fit, quando lapides in terra comburuntur, ea tamen Hipp. ſententia potius eſt inſpicienda, & metienda ex parte materiæ, quam ex parte cauſæ effectricis. Neque valet, huiuſmodi morbum peculiarem eſſe pueris, quia etiam in pueris calor veſicæ nequaquam vrens eſt, quod apparet ex vrinis eorum quæ ſemper albidæ ſunt, imo vero ſemper miratus ſum, cur veteres dixerint, calculum veſicæ morbum eſſe familiariſſimum pueris, quia hoc experientia cõſtat, pro vno puero hoc morbo laborante, reperiri viros decem. Niſi dicere velimus, in regionib. Hip. hoc verũ fuiſſe, fortaſſis quod multi pueri calculoſi reperirentur. Sit itaque hoc apud vos conſtitutum, à caliditate moderata fieri lapidem in veſica, quæ caliditas modo dicitur [illegible]ditas à ſcriptoribus, modo multa caliditas: id enim euenit mediis, vt ſæpe extremorum rationem ſubeant.

An pueris magis hic morbus familiaris.

Cauſa materialis calculi.

Circa cauſam materialem Hip. 4. de mor. de generatione calculi, qui fit in pueris lactãtibus, in ea fuit ſententia, hos calculos generari ex parte craſſa, terre[illegible] & ſicca, vel ex fece ipſius lactis nutricis, quod [illegible]entriculũ ingreſſum, & ad veſicam delabens, in ipſa veſica relinquit feces & ſedimentum craſſum atq; terreſtre, vt contingere dixit Hip. in vaſe, cui immiſſa ſit aqua turbida, quæ vbi diu reſidet in vaſe, pars purior ſupereminet, pars craſſa in fundo ſubſidet.

Cur pars terreſtris remaneat in veſica.

Sed quærat quis, quæ ſit cauſa, cur hęc pars terreſtris & ſicca remanet in ipſa veſica exeunte tenuiore? Dico, tres potiſſimum huius affectus cauſas eſſe. 1. anguſtiam colli veſicæ: ſunt enim aliqui a natura ita conſtituti, vt habeant collum veſicæ anguſtum, quo fit vt humores tenues tranſeant, craſſa vero materia remaneat, propterea bruta & mulieres minus vexantur calculo veſicæ, quia collum veſicæ habent latius quam viri. 2. cauſa eſt debilitas expultricis, ideo multi [illegible]enes ſunt, quorum expultrix facultas cũ debilis ſit in veſica, fieri non poteſt, vt materia craſſam excernat. 3. cauſa eſt ipſius materię [illegible]rau[illegible]tas & craſſities: fit enim [illegible]pe, vt licet facultas expultrix ſit valida, & col[illegible]um [illegible]eſicæ latum, attamen materia adeo grauis & craſſa eſt, vt nequaquam poſſit expelli, ſed retineatur in veſica, vbi retenta cum a calore partes ſubtiliores conſumantur, quæ remanent craſſæ, exſiccantur indies, magis exſiccatæ dureſcunt, tandemque lapidis formam induunt.

Hanc Hip. ſententiam ſecutus eſt Ariſt. 3. de hiſtor. animal. 10. qui ſcribens, in defunctis nihil vnquam humoris excerni in veſicam, ſubiungit, in viris non modo humores excerni, ſed etiam excerni ſicca quædam excremẽta, vnde fiunt calculi: ita vt inuenti ſint in veſica lapides in forma conchyliorum. Hipp. & Ariſt. ſententiam videntur omnes recentiores medici ſecuti, adeoque accepta & inueterata fuit ab omnib. ſententia, materiam calculi veſicæ eſſe humorem crudum, & terreſtrem exſiccatum.

Aliæ materia calculi.

Sed præter hanc materiam inuenio calculum veſicæ etiam ex aliis duobus materiæ generibus procreari, ſc. ex arenulis & lapide renali. Ex arenulis efficitur hic lapis in veſica, quando hæc corpuſcula à renibus in veſicam mandata, glutinoſum & viſcidum humorem inueniunt, quo veluti glutino alligata & ferruminata in lapidẽ concreſcunt: ſed hoc raro fit, quia arenæ præterquam quod ſua natura ineptę ſunt, vt poſſint ſimul colligari & compoui, habent & illud, quod mordent veſicam, & morſu excitant facultatem expultricem ad ſeipſas excernendas.

Lapis etiam renalis ſolet eſſe cauſa lapidis veſicæ, ſiquidem vbi lapis, & is magnus, à renibus in veſicam mittitur, ſi exeat, nihil mali facit, ſi autem retineatur in veſica, humores circa ipſum concreſcunt & adhærent, ex quo fit, vt nunc vnus, nunc alter humor ſibi adhærens, ſibique colligatus, tandem lapideam in molẽ redigatur. Quod ſi nõ vnus lapis renalis ſed plures detrudantur in veſicam, fit vt interdum vel duo, vel tres, vel plures etiam fiant lapides in veſica.

Poſſumus his generibus materiæ addere alia duo, imo tria, quæ ab Arabib. ſunt ſignificata, vt eſt grumus ſanguinis, viſcida & craſſa pituita, & pus. Ex his omnibus fieri poſſe lapides, ſicuti dixi, non tantum Auic. ſed etiam plures alii teſtantur, ita vt ſex omnino ſint materiæ genera, quæ præbent occaſionem lapidi veſicæ. 1. humor crudus & terreſtris. 2. arena. 3. calculus renalis. 4. grumus ſanguinis. 5. pus. 6. pituita craſſa atque viſcida.

Sex materiæ genera calculi.

Fern. opinio

Cæterum Fern. vir doctiſſimus & rerum nouarũ ſtudioſiſſimus conatus eſt & ratione, & experientia demonſtrare, fieri non poſſe lapidem veſicæ ex alia materia, quam ex lapide renali. Ratione vtitur hac, quod ex veſica exit ſanguis grumefactus, exit pus & pituita craſſa: igitur, inquit, exibit etiam materia hæc feculenta & terreſtris, quam retentam dicunt illi generare lapidem. Experimentum, quo

Occulta proprietate conuenientia.

Propter occultam qualitatem conuenientia multa à Marcello Empir. & aliis medicis proponuntur, in primis laudatur lac camelinum, vel adeps caninus cum alumine, ad fabæ magnitudinem deglutitus. Laudantur etiam cochleæ ℥.ß. cum mulſa. Laudat idem Marcellus linguas anſerum aſſatas, leporis cerebrum, & leporis teſticulos aſſatos. Laudant alii cinerem erinacei, qui tametſi dictus ſit à nobis prodeſſe in ſuppreſſione vrinæ, non obſtat tamen, quin etiam poſſit conuenire in continentia, quia, vt aiunt, caro illius animalis facultatem habet miram aduerſum omnia veſicæ vitia. Similiter etiam ex Aetio pulmo hædorum, ſi combuſtus in cinerem redigatur, mire conferre creditur aduerſus eos, qui mingunt in lecto.

Cinis erinaceorum.

Quæ porro conferunt aduerſus hanc affectionem ob manifeſtam qualitatem, multa ſunt à medicis propoſita pharmaca, ſed quod ego habeo vſu probatum eſt illud:

Elect. ad cōpeſcendam vrinam.

℞. *Fol. cupreſſi.*
Fol. oliuæ.
Bac. lauri.
Cubeb. an. ℥.ß.
Cupreſſi.
Caryoph.
Cinam. an ʒ.j.
Fl. roſ. rub. ʒ.ij.
Mellis q.ſ. M. Cuius capiantur ℥.ß. vel cū vino rubro, vel cum aqua ex fol. quercus.

Sed ſi non profuerint hæc, quid agēdum? Nihil aliud, niſi vt miſeri iſti recondant genitale in veſicam, atque eam diu & noctu alligatam geſtent: ſic enim vrina, quæ inuoluntarie exit, colligitur in eo inſtrumento, atque ita neque carnes, neque pannos polluere poteſt.

Curatio incontinentiæ propter imaginationē.

Si fiat malum propter imaginationem, vt conſuetum eſt illis, qui ſomniant varia, quid agendum? Malum huiuſmodi non ſolet eſſe frequens in viris, ſed in pueris, ea propter remedia iis poſſunt adhiberi, q̄ ſunt efficacia, quare & illis eſſet alliganda veſica, ea ratione, ne & ſeipſos & alios contaminare poſſint, & hoc in caſu puto ego, in pueris nullum aliud eſſe remedium melius, quam ipſos affligere verberibus.

CAPVT XXXIII.

De lapide veſicæ.

INter alias cauſas ſuppreſſæ mictionis recēſebamus lapidem, quæ cauſa quoniam morbus grauiſſimus eſt, & qui non raro occurrit, neceſſarium duximus peculiaris à nobis inſtitueretur de calculo veſicæ tractatio. Dicitur autem hic morbus græce λιθίασις: Latini calculum veſicæ, multi lapidem veſicæ vocāt.

De nomine.

Eſt hic affectus nihil aliud, niſi lapis veſicæ conglobatus, varias eius operationes lædens. Dicitur veſicæ, quoniam raræ ſunt corporis noſtri partes, in quibus non [illegible] etenim in pulmone, iecore, corde, vtero, ſub lingua & in variis corporis noſtri partibus lapides reperti ſunt: veruntamen ſolum dicitur λιθίασις græce, quando veſica eſt affecta, vnde non poſſum ſatis mirari ſcriptorem illum qui edidit Iſagogen medicinę ſub Galen. nomine publicatam, qui quēdam morbum palpebrarum vocauit λιθίασιν. Dicitur conglobatus, non autem generatus, quia lapis veſicæ concreſcit, non generatur, quia materia ex qua fit, non generatur in veſica ipſa, ſed aliunde in veſicam mittitur. Dicitur varias lædens operationes, ſiquidem lapis modo impedit mictionem, modo inceſſum, plerunq; dolorē etiam inducit, quo actio tactoria læditur. Quod dicunt aliqui veteres, alium eſſe lapidem maſculum, alium fæminā, ſunt nugæ aniles, ſicut egregie dixit Cælius Aurelianus 5. de chron. paſſ. 4. Hinc conſtat cuilibet lapidem in veſica eſſe morbum in via & in numero, quia in veſica eſt corpus: quod eſſe nō debet, & quia cauum ipſius veſicæ cum debeat eſſe expeditum & liberum, impeditur pręſentia huius corporis. Sed notate cum dico lapidem morbum eſſe, nō intelligitur quod corpus illud ſit morbus, quia morbus eſſet ſubſtantia, non accidens, quod apud omnes philoſophos & medicos eſt abſurdiſſimum, intelligo igitur diſpoſitionē illam p̄ter naturā, quæ fit præſentia lapidis in veſica, eſſe morbū ipſum, non autem lapidem. Cauſæ lapidis aliæ ſunt internæ, aliæ externæ; internarum aliæ ſunt effectrices, aliæ materiales. De effectrice cauſa lapidis in veſica dubium eſt, An ſit calor ſummus veſicæ, an vero moderatus, an calor ſeu frigus. Ex vna parte videtur cauſa effectrix eſſe calor ſummus, quia Hippocrat. 2. de nat. hum. 11. & Galen. 3. aph. 26. ſcribunt, lapidem veſicæ eſſe morbum peculiarem pueris, quia pueri calidiſſimi ſunt, quaſi dicat, propterea fieri in pueris calculos, quia in ipſis calor maximus eſt. Accedit alia Hippocratis auctoritas in coac. quod lapides veſicæ non fiant poſt 40. annum, & ſi fierent, eſſe illos prius genitos, ſed poſtea auctos & ad magnitudinem reductos. Ex altera parte videtur eſſe auctoritas & ratio, quia veſica eſt corpus maxime frigidum, ea propter cum vnumquodque operetur ſecundum qualitates, videtur veſicam operari ſecundum frigidam qualitatem, non ſecundum caliditatem. Eſt & auctoritas Galen. 3. in 6. epid. 16. vbi dicit, quod præter naturam conducit ad lapidis generationem etiam frigida veſica, neruea, ſanguinis expers & capax. Ex quo loco colligi poſſe videtur ex Galeni ſententia ad lapidis generationem facere potius frigiditatem, quam caliditatem. Eſt etiam auctoritas Hippocratis in libro de aere aqu. vbi ait, illis quibus veſica ardet, neque quicquam

Definitio.

Genus affectus.

De cauſa effectrice calculi.

in

in ea colligi, neque vrinam impediri. Hinc colligitur, caliditatem impedire potius calculi generationem, quam efficere. In hac non vili dubitatione ſum ego huius ſententiæ, cauſam effectricem calculi nullam eſſe aliam, niſi calorem moderatum, abſumentem partes aqueas & humidas, ſicque illis abſumptis incraſſantem & exſiccantem materiam illam. Itaq; neque calor vrens, neque frigus congelans poteſt eſſe in cauſa lapidis, quia neq; caliditas tanta poteſt inueniri in veſica, neq; frigiditas, quæ ſicut in externis contingit, poſſit lapidem generare. Et quanquam Hippoc. de mor. ſcripſerit, ſimilem eſſe generationem lapidis generationi ferri, quod fit, quando lapides in terra comburuntur, ea tamen Hipp. ſententia potius eſt inſpicienda, & metienda ex parte materiæ, quam ex parte cauſæ effectricis. Neque valet, huiuſmodi morbum peculiarem eſſe pueris, quia etiam in pueris calor veſicæ nequaquam vrens eſt, quod apparet ex vrinis eorum quæ ſemper albidæ ſunt, imo vero ſemper miratus ſum, cur veteres dixerint, calculum veſicæ morbum eſſe familiariſſimum pueris, quia hoc experientia cõſtat, pro vno puero hoc morbo laborante, reperiri viros decem. Niſi dicere velimus, in regionib. Hip. hoc verũ fuiſſe, fortaſſis quod multi pueri calculoſi reperirentur. Sit itaque hoc apud vos conſtitutum, à caliditate moderata fieri lapidem in veſica, quæ caliditas modo dicitur frigiditas a ſcriptoribus, modo multa caliditas: ita enim euenit medijs, vt ſæpe extremorum rationem ſubeant.

An pueris magis hic morbus familiaris.

Circa cauſam materialem Hip. 4. de mor. de generatione calculi, qui fit in pueris lactãtibus, in ea fuit ſententia, hos calculos generari ex parte craſſa, terreſtri & ſicca, vel ex fæce ipſius lactis nutricis, quod ventriculũ ingreſſum, & ad veſicam delabens, in ipſa veſica relinquit feces & ſedimentum craſſum atq; terreſtre, vt contingere dixit Hip. in vaſe, cui immiſſa ſit aqua turbida, quæ vbi diu reſidet in vaſe, pars purior ſupereminet, pars craſſa in fundo ſubſidet.

Cauſa materialis calculi.

Sed quærat quis, quæ ſit cauſa, cur hęc pars terreſtris & ſicca remanet in ipſa veſica exeunte tenuiore? Dico, tres potiſſimum huius affectus cauſas eſſe. 1. anguſtiam colli veſicæ: ſunt enim aliqui à natura ita conſtituti, vt habeant collum veſicæ anguſtum, quo fit vt humores tenues tranſeant, craſſa vero materia remaneat, propterea bruta & mulieres minus vexantur calculo veſicæ, quia collum veſicæ habent latius quam viri. 2. cauſa eſt debilitas expultricis, ideo multi ſenes ſunt, quorum expultrix facultas cũ debilis ſit in veſica, fieri non poteſt, vt materia craſſam excernat. 3. cauſa eſt ipſius materię grauitas & craſſities: fit enim ſæpe, vt licet facultas expultrix ſit valida, & collum veſicæ latum, attamen materia adeo grauis & craſſa eſt, vt nequaquam poſſit expelli, ſed retineatur in veſica, vbi retenta cum a calore partes ſubtiliores conſumantur, quæ remanent craſſæ, exſiccantur indies, magis exſiccatæ dureſcunt, tandemque lapidis formam induunt.

Cur pars terreſtris remaneat in veſica.

Hanc Hip. ſententiam ſecutus eſt Ariſt. 3. de hiſtor. animal. 10. qui ſcribens, in defunctis nihil vnquam humoris excerni in veſicam, ſubiungit, in viris non modo humores excerni, ſed etiam excerni ſicca quædam excremẽta, vnde fiunt calculi: ita vt inuenti ſint in veſica lapides in forma conchyliorum. Hipp. & Ariſt. ſententiam videntur omnes recentiores medici ſecuti, adeoque accepta & inueterata fuit ab omnib. ſententia, materiam calculi veſicæ eſſe humorem crudum, & terreſtrem exſiccatum.

Sed præter hanc materiam inuenio calculum veſicæ etiam ex aliis duobus materiæ generibus procreari, ſc. ex arenulis & lapide renali. Ex arenulis efficitur hic lapis in veſica, quando hæc corpuſcula à renibus in veſicam mandata, glutinoſum & viſcidum humorem inueniunt, quo veluti glutino alligata & ferruminata in lapidẽ concreſcunt: ſed hoc raro fit, quia arenæ præterquam quod ſua natura ineptę ſunt, vt poſſint ſimul colligari & componi, habent & illud, quod mordent veſicam, & morſu excitant facultatem expultricem ad ſeipſas excernendas.

Alia materia calculi.

Lapis etiam renalis ſolet eſſe cauſa lapidis veſicæ, ſiquidem vbi lapis, & is magnus, à renibus in veſicam mittitur, ſi exeat, nihil mali facit, ſi autem retineatur in veſica, humores circa ipſum concreſcunt & adhærent, ex quo fit, vt nunc vnus, nunc alter humor ſibi adhærens, ſibique colligatus, tandem lapideam in molẽ redigatur. Quod ſi nõ vnus lapis renalis ſed plures detrudantur in veſicam, fit vt interdum vel duo, vel tres, vel plures etiam fiant lapides in veſica.

Poſſumus his generibus materiæ addere alia duo, imo tria, quæ ab Arabib. ſunt ſignificata, vt eſt grumus ſanguinis, viſcida & craſſa pituita, & pus. Ex his omnibus fieri poſſe lapides, ſicuti dixi, non tantum Auic. ſed etiam plures alii teſtantur, ita vt ſex omnino ſint materiæ genera, quæ præbent occaſionem lapidi veſicæ. 1. humor crudus & terreſtris. 2. arena. 3. calculus renalis. 4. grumus ſanguinis. 5. pus. 6. pituita craſſa atque viſcida.

Sex materiæ genera calculi.

Cæterum Fern. vir doctiſſimus & rerum nouarũ ſtudioſiſſimus conatus eſt & ratione, & experientia demonſtrare, fieri non poſſe lapidem veſicæ ex alia materia, quam ex lapide renali. Ratione vtitur hac, quod ex veſica exit ſanguis grumefactus, exit pus & pituita craſſa: igitur, inquit, exibit etiam materia hæc feculenta & terreſtris, quam retentam dicunt iſti generare lapidem. Experimentum, quo

Fern. opinio

tim & frequanter exeat: qua affectiooe eſſe cruciatum Socratem ſcribit Plato in epiſt.

Genus affectus. *Locus affectus,*

Ex hac deſcriptione ſatis patet, ſtranguriam eſſe ſymptoma io genere excrementorũ mutatorum, quod fit propter vitiatã actionem facultatis retentricis: ex qoo liquet locum affectum in ſtranguria noo eſſe alium, quam veſicam.

Cauſa.

Cauſas eius Gal. 5. aph. 68. & 3. aph. 31. reduxit ad duo geoera, ad imbecillitatem & ad morbom veſicæ, ita vt omnis ſtranguria ſecundum Galeoum fiat vel propter veſicę imbecillitatem, vel morſum veſicæ. Auiceona autem græcis diligentior, ad quatuor capita omnes reduxit. 1. ad vrinam. 2 ad inſtrumentum. 3. ad corpus veſicæ. 4. ad principia: ab his n. 4. fontib. cõſtituit oriri omnẽ ſtranguriã.

Ex parte vrinæ cauſa.

Cauſæ ex parte vrinæ, vt ait Auic. in duobus poſitæ ſunt. 1. io acrimonia. 2. in copia: acrimonia autem vrinæ multis de cauſis efficitur, inprimis fit ab intemperie ſicca, ex Gal. loco citato vbi textus græcus eſt deprauatus: vbi enim erat legendum à ſiccitate, legitur ab humiditate, ſed mendoſe, antiqua enim interpretatio habet ſiccitate. Aut fit acrimonia

1. acrimonia vrinæ.

vrinæ ab humoribus acribus, aut bilioſis cõmixtos, vel arenulis quę acres ſunt, vel ab humoribos qui demandantur ab aliis corporis partibus ad veſicam: aut fit acrimonia à pure cum ſanguine mixto, aut fit à cibis acribus, ſicuti ſunt acetũ, allium: aut fit à medicamentis & venenis. Nicander enim dicit, leporem marinum ſuo veneno homines quos inficit, in ipſis parere vrinę acrimoniam. Idem etiam facit labor & nimius coitus, qui enim currũt, ſoleot exerceri vrinæ acrimonia, & propterea venatores conſueuerunt nimio curſu venari ceruos, quia vt ferunt hæc animalia præ nimio curſu vrinam adeo acrem habent, vt cogaotur ſiſtere.

2. copia vrinæ.

Copia vrinæ, vt ſcribit Auiceona, facit ſtranguriam, eo quod extenſo corpore veſicæ os ita comprimitur, vt vrina cogatur exire guttatim: vix autem adducor vt credam, ſtillicidium ounquam fieri poſſe à copia vrioæ, quia vbi os veſicæ apertum eſt ſemel, & copia in veſica reperitur, fieri non poteſt, quin vrina exeat copioſa. Quare etſi auctoritas Auic. ſit apud omnes approbata, mihi tamen oon ſatisfacit.

Ex parte instrumenti cauſa.

Cauſa ex parte inſtrumenti, ſeu ex parte muſculi cooſtringentis ipſam veſicam, efficitur hic morbus, vel quia relaxatus muſculus, vel quia ſenſum amittit, aut propter apoſtema aliquod, aot propter aliquam intemperiem, præſertim frigidam: oam cum non poſſit propter relaxationem huius muſculi multa vrioa colligi in veſica, neque ibi coontineri, neceſſario fit, vt exeat paulatim: quod autẽ à rigore externo poſſit huiuſmodi malum oriri, teſtatur Rhaſes & Hip. 2. epid.

Ex parte veſicæ cauſa.

Cauſæ ex parte veſicæ ſunt, quando facultates ipſius, retẽtrix & expultrix, vitiatæ ſuot, aut eſſentialiter, accidẽtaliter, quaodo io corpus veſicæ inducitur aliqua praua intemperies, vt teſtatur Gal. 5. de loc. aff. 3. vitiatur accidentaliter, vel ob tumorẽ, vel ob vlcus: quatum omnium rerũ cauſæ externæ ſunt & antecedẽtes, morbi aliarum partium, qui communicant intemperiem aut aliud malom, ſimiliter frigus externom, calor externus, cibi & medicamenta refrigerantia, cauſę ſunt antecedentes earum omnium quæ diximus.

Ex parte principiorum cauſa.

Cauſæ ex parte principiorum, ſunt omoes illæ quæ neruos impediunt, quo minus facultas tranſmitti poſſit ad ipſum muſculum, vt fit in morbis cerebri, in percuſſionibus partis ſuper nucham, & io aliis omnibus, per quas nerui comprimuotur, & cõpreſſi non demitti ſioont facultatem ad muſculos veſicæ. Poſſumus etiam his cauſis addere anni & ætatis conſtitutionem, de quibus Hip. 3. aph. ſcribit, fieri in ſiccitatibus ſtrangurias.

De mictione inuoluntaria & nocturna.

Præter hoc vitium mictionis deprauatæ, eſt aliud, quãdo homines inuoluntarie mingunt, cum noctu & interdiu ſe pollunnt, & quaoquã Arabes videãtur differentiã ponere inter mictionẽ inuolũtariam, & mictionẽ nocturnam, eſt tamen eadem affectio, & vnũ genus paſſionis, quæ affectio nihil aliud eſt, ꝙ inuoluntaria vrinæ excretio, qua qui laborãt, græce dicuntur ἐνουρῦντες, ac ſi dicamus in ſe ipſis mingentes. Nam vt apud Gal. 6. de loc. aff. 3. habetur, hæc operatio partim eſt voluntaria, qoia ſecundum imaginationẽ mouetur facultas motrix, modo ad expellẽdam vrinã, modo ad retinendam: idque experiẽtia probatur, quia vnuſquiſque veſtrum poteſt retinere vbicunq; vult vrinam, poteſt etiam expellere, quod quidem nõ fieret, niſi & excretio, & retentio vrinæ à voluntate & imaginatione magna ex parte proficiſceretur.

Ad quę munera explenda fecit oatura duo muſculorum genera: voum genus eorum qui cõprimuot corp' veſicæ, vt extrudatur quicquid in ipſa continetur: ſecundum geous eſt eorum, qui collum veſicæ adſtringont. Qoare cũ anima ſeu facultas motrix oihil operatur, vel in retinẽdo, vel io expellẽdo, efficitur hic error io mictione, quoniã vrina exit præter voluntatem, quo fit vt hoc ſymptoma in hoc genere excremẽtorũ mutatorũ ſequatur actionem vitiatam facultatis animalis, non quid deprauatę, non diminutæ, ſed ablatę, ita vt auferatur prorſus functio ipſius facultatis motricis in hac affectione inuoluntaria.

Genus affectus.

Cur quidam ſani mingant dum dormiunt.

Sed video vos optare vt explicem, cur fiat vt etiam maxime ſani mingant dum dormiunt. De his qui ſani ſunt, ita ſtatoendum, eos emingere, ſed oon præter voluntatem: nam ſicuti homines dormientes ſæpe mouẽt corpora, anima ipſa cooperante propter inſom-

mnia

mna, aut propter alias imaginationes, pari pacto etiam homines propter inſomnia mingunt, & in hac affectione facultas animalis operatur ideo, quod in imaginatione mouente & excitante, mouentur muſculi qui imaginationi obediunt.

Quare iure dictum eſt, non eſſe inuoluntariam excretionem, quia mictio facta noctu per inſomnia, non eſt morbus, cum non ſit præter voluntatem.

Cum igitur in hac affectione non mittitur facultas ad muſculos mouentes veſicam, id eſt, vel quia nerui ipſi ſunt affecti, aut propter intemperiem, nam habetis hiſtoriam apud Galen. 4. de loc. aff. de quodam, cui cum refrigeratæ eſſent partes ani & veſicæ, incidit in inuoluntariã vrinæ excretionem: vel fit ob humores in ipſis neruis imbibitos, vel fit ob aliquam cauſam extrinſecus comprimentem ipſos neruos, ſicut vbi luxantur ſpondyli intro, qui comprimẽtes neruos efficiunt vrinę incontinentiam. Comprimuntur etiam nerui ob multitudinem fecum, ſecundum Auicen. comprimuntur item à fœtu in vtero exiſtente, propter quod contingit vobis interdũ videre mulieres pręgnantes, quæ maximopere ſollicitantur ab vrinæ ſtillicidio.

Cur pregnãtes ſtranguriam patiantur.

Si aũt muſculus facultatẽ per neruos trãſmiſſam non ſuſcipiat, eſt vel propter magnã aliquam intemperiem, vel propter humores, quibus cũ laceratus totus ſit madefactus, nõ poteſt optime coarctare collũ veſicæ, & propterea nequaquam poteſt vrinam continere. Sic ebrii ſæpe mingunt in ſeipſis, ſæpe mingunt inuolũtarie, ſicut pueri, itẽ mulieres: in quibus omnibus cũ ꝓpter nimiã humiditatẽ lacertus ſit relaxatus, vrina non continetur.

Cur ebriis, pueris, mulieribus hic affectus contingat.

Quocunq; modo vitietur hæc actio mingendi, ſigna vniuerſalia quæ demonſtrãt hoc vitiũ, clariſſima ſunt, ſimiliter nõ ſunt obſcura ſigna cauſarum externarũ, q̃ comparantur vel relatione ipſius ægri, vel adſtantiũ, vel ex diligenti obſeruatione medici. Cæterũ cauſæ internæ & particulares vt cognoſcantur, aliqua ſolertia, & aliquo ſtudio medici opꝰ eſt, ideo ſigillatim ſunt inuenienda ſigna, quibus poſſitis vnamquamque cauſam inuenire.

Signa.

Si enim ſuppreſſio fiat ex debilitate facultatis veſicæ, hoc ſignum habetur, quod homo ponatur ſupine, & manu vel digitis medici comprimatur pecten, vrina ſtatim profluit, ſiquidem quod non poteſt facere facultas motrix, vt comprimens veſicam profundat vrinam, id facit manus medici. Adhæc ſi debilitas ſit facta propter frigiditatem, quẽadmodum plerunque contingere ſolet, cognoſcitur ætate, vt in ſenibus & decrepitis, temperatura totius corporis, vita anteacta, regione & ſimilibus, atque iis quæ frigidam intemperiem inducere conſueuerunt.

Iſchuria ſigna.

Quod ſi ſuppreſſio vrinæ non ſit propter debilitatem, ſed propter os & collum veſicæ occluſum, ſi hæc occluſio facta ſit ab inflammatione, cognoſcitur tumore, duritie, calore, & febre. Si fiat à carne ſupernata, cognoſcitur, quoniam ſemper aliquod vlcus præceſſit, in quo explendo etiam curando natura luxurians plus carnis producit, quam par eſt. Adhæc cognoſcitur à carne occludi collum veſicæ, quoniam ſi mittatis ſyringa per virgã, vrina profluit, interdum apparet ſanguis, apparent fruſtula carnis fluidæ.

Signa iſchuriæ propter collum veſicæ occluſum.

Quod ſi nullum adſit ex his ſignis, & ſuppreſſio facta ſit non ſtatim, ſed paulatim, ſignum erit occludi collum veſicæ, ab aliquo humore frigido & ſcirrhoſo, ſicuti ſi lapis occluſerit has vias, cognoſcetis per ſigna antecedentia & præſentia, quę omnia vos docebo, cum de lapide veſicę loquar. Quod ſi nullum adſit lapidis ſignum, & ſanguis antea ex veſica non effluxerit, ſignum eſt ſuppreſſionem fieri à ſanguine cõcreto & grumeſcẽte, vel in ipſo collo veſicæ, vel in ductu & meatu penis, quod eo magis manifeſtabitur, ſi cætera ſigna iungantur, quæ ſolent comitari ſanguinis grumos in aliis partibus, vt animi defectus, anxietas, pulſus paruus. quæ omnia vt teſtatur Galenus quarto de dixta, ideo contingunt, quia ſanguis cum ſit naturæ familiariſſimꝰ, & maxime neceſſariꝰ, vbi corrũpitur, quandã cõtrahit naturã ita ipſi naturę infenſam, vt videaẽ natura corruere: vt enim vnuſquiſq; tũ maxime lęditur, quando aliquid ex rebꝰ ipſi neceſſariis deeſt, ſic cõtingit naturæ, vt quando ſanguis grumoſus fit, vel alio modo corrũpitur, natura maxime labefactetur.

A ſanguine concreto.

Quod ſi fiat vrinæ ſuppreſſio propter humores viſcidos & craſſos, cognoſcetis; quoniã in vrina dum emittitur, ſemper apparent ſedimenta craſſa, filamenta, & pituitæ copia. Accedit etiam his victus ratio: nam ſi æger vſus fuerit cibis frigidis & craſſis, vt piſcibus, lentibus, cydoniis & ſimilibus, tunc certum eſt argumentum vrinam ſuppreſſam eſſe ab humoribus viſcidis & craſſis, veſicæ collum obſtruentibus.

Quod ſi fiat à ſiccitate, cognoſcetis ex pręgreſſis morbis valde calidis & ſiccis, vt puta ex febribus ardentibus, quæ ita exſiccarunt collum veſicæ, vt prorſus conniueat, quod quidem genus ſolet eſſe mortale & incurabile.

Quod ſi fiat ab inflammatione vel abceſſu aliquo, dolor circa regionem colli veſicæ percipitur, atque hic dolor iunctus grauitati & febri cuidam.

Sin autem offendatur ab vlcere aliquo, ea vrina quæ exit pus adiunctum habet, & dum exit, vrinæ morſus percipitur & acrimonia.

Sin autem fiat à flatu, hæc ſigna habet, ſcilicet læſionem & tenſionem, dolorem citra vllã grauitatem, emiſſo flatu à veſica omnis moleſtia mitigatur.

Signa iſchuriæ à flatib.

Signa dyſuriæ ab intemperie frigida.

Si ab intemperie frigida oriatur difficultas vrinæ, vt plerunque fieri ſolet, adeſt difficilis quędam mictio, ſed cum dolore quodam obtuſo, & maxime obſcuro, tẽperatura corporis, ætas atque regio eidem cauſæ atteſtantur. Quod ſi tali temperamento iungantur etiam humores frigidi, cognoſcitur, quoniam vrina eſt alba, & dum mingitur percipitur ſubfrigida. Similiter ſi ab aliis intemperiebus eſſet, ſigna aderunt ea omnia quæ ſolent atteſtari temperiebus omnibus.

Stranguriæ ſigna ab humoribus acribus.

Stranguria etiam habet ſua ſigna particularia, quoniã ſi fiat ab humorib. acrib. & mordacibus intra vaſa exiſtentibus, cognoſcitur non modo per ipſam acrimoniam, quæ continuo vellicat & pungit, ſed etiam cognoſcitur habitu bilioſo, ſicco, arido, ſicuti ſi fiat ſtranguria aut ob pus, aut ob aliquod renum vlcus, ea habebitis indicia, quæ demonſtraui quando de renum vlceribus tractaui.

Signa ob frigidam intemperiem.

Sed ſi fiat ob frigidam intemperiem, nulla aderit acrimonia, vrina alba erit, ætas ſenilis, habitus corporis frigidus & humidus, tẽpus autumnale. Et quę de intemperie frigida ſunt dicta, eadem ad dignoſcendas alias intemperies ſunt accommodanda.

Signa inuoluntariæ mictionis ab intemperie frigida.

Illi qui mingunt in ſeipſis, qui dicuntur à Marcello ſubtimiculi, ob quas cauſas ita vexẽtur, ex propriis ſignis clarum fit, ſiquidem ſi fiat à propria intemperie frigida, cognoſcetis vt alias. Si fiat vitio nerui, cognoſcetis quia nullum adeſt aliud ſignum, neq; muſculi, neque veſicæ affectæ, & propterea quando nullum aliud indicium aderit, iudicabitis fieri propter ipſum neruum affectum, qui defert virtutem ad muſculũ. Hæc ſunt ſigna omniũ vitiorum, quæ cõtingunt circa mictionis officium pertinentis ad veſicam.

Vitio nerui.

Prognoſt.

Quoad prognoſtica. Aurelianus ſcribit vnicum veſicæ graue eſſe vitium: imo vero idẽ veſicæ morbos omnes, etiam per conſenſum factos, graues eſſe pronũciat, grauiſſimos autem omnes, ſi non per cõſenſum, ſed per propriam veſicæ fiãt affectionem. Cur vero adeo graues ſint, plures ſunt cauſę: primo quia mẽbrum eſt maxime ſenſibile, atque in conſenſum trahit alias corporis partes: ſecundo quia veſica ea eſt ſubſtantia cõſtituta, vt vlcerata & ſciſſa non poſſit coaleſcere: tertio eſt hoc mẽbrum valde ab ore remotum, vnde medicamenta per os accepta parum ipſi ꝓdeſſe poſſunt. Similiter & ſitus & poſitio veſicæ ita facta eſt à natura vt facile medicamenta nõ poſſit ſuſcipere. Quare non immerito & ab Aretæo, & ab Aurelio & Hippocrate 6. aph. dictũ eſt, omnia vitia renum & veſicæ in ſenib. eſſe grauia, vt docet Galenus, ſi per ſe mala ſunt vitia veſicæ, tanto deteriora ſunt in ſenibus, in quibus omnia mala ſunt peiora ob virium debilitatem.

Iſchuria.

Et quamuis omnis vrinę ſuppreſſio grauis & mala ſit, ea tamẽ quæ fit ex grumo, non ſolum curatu difficilis eſt, ex Galeno 6. de loco aff. 3. verũ & apud Aurelium habetur incurabilis, ſicut & immedicabilis eſt pene, quæ vel ob ſpinam, vel ob caſum, vel ob percuſſionẽ contingit. Auic. dicit, omnem vrinæ ſuppreſſionem ſi ad 10. vel 12. diem protrahatur, incurabilem eſſe. Dico quoque ego, quando etiam quæ durat ad ſeptimam diem incurabilis ſit: nunquam mihi licuit dicere quenquam curatum fuiſſe cui ſuppreſſa fuit vrina per quinque dies. Vrinæ etiam difficultas ſi à prauis & ardentibus febribus facta ſit, mala eſt. Eſt mala ſimiliter & mortalis ſi vrinæ difficultati teneſmus ſuperueniat, id quod ex Hippocr. auctoritate affirmarunt Rhaſes & Auicen. Vrinæ ſtillicidium in ſenibus, vt & alia vitia, difficulter curantur. In prægnantibus autem non lethalis eſt ſtrãguria & iſchuria, quia plerunque fit, vt vna cum partu liberentur ab hac moleſtia. Habetis exemplum vxoris Cornelii apud Hippocratem ſecundo epid. 2. ſcribit idem Hippocrates, ſtranguria laborantes ſi voluulus ſuperueniat, ſeptima die perire, niſi vrina multa fluxerit febrim ſubſecuta. Omnia ſtillicidia vbi multum perſeuerant, ſolent minari veſicæ vlcera. Stillicidium inquit Hippocrates eſſe lethale in hydrope ſicco, mictio inuoluntaria quæ fit à cauſis manifeſtis facilior curatu eſt, quam ea quæ fit à cauſis non manifeſtis, vt docet Gal. 4. de loc. aff. 4.

Dyſuria.

Stranguria.

Indicationes.

Curatio. Viciata mictio propter veſicam, ſi vel ſuppreſſa vel diminuta ſit, videtur vnum ſcopum habere in curatione, ſcilicet vt prouocetur vrina, quod cum fiat remotis impedimẽtis, ſcopus erit vnus, remouere id, quod poteſt impedire vrinæ curſum. Si vero ſit mictio deprauata, ſcopus vnus erit, vt morbi illi auferantur, qui facultatem illam lædunt, vel eſſentialiter, vel accidentaliter. Verùm quia vt vnumquodque horum vitiorum varias habet cauſas, & varios morbos, eapropter varia debet eſſe curationis quoque ratio.

Victus rat.

Eſt in pluribus communis quædam victus ratio ſeruanda, inprimis in omni affectu veſicæ, præterquam in inflammatione, cauendus eſt aer frigidus, quia, vt ſcribit Hip. in aph. frigidum veſicæ inimicum: igitur omnia, quæ erunt approximanda veſicæ affectæ, debent eſſe calida actu, aut ſaltem tepida. Motus animi & corporis valde nocere ſolent veſicæ affectibus, vigiliæ item, ſicut & ſomnus, pręſertim quoniam per ſomnum relaxatus lacertus eſt, & fit mictio inuoluntaria. Quoad cibos, debent eſſe lenes, optimi ſucci, attenuãtes, & ſi cauſa frigida ſit, calidi ſint, ſi calida frigidi. Vitandi ſemper craſſi, viſcidi, adſtringentes & difficiles coctu. Vrina ſi ſit ſuppreſſa, cauẽdi ii cibi, qui prouocant vrinam, ſiquidem

vrina,

Diuretici cibus et fugiendi in iſchuria.

vrina, vbi exire non poteſt, omni ſtudio ſatagendum, vt ad veſicam nihil aut parum proueniat. De potu ſcripſit Hip. 7. aph. 44. vrinæ difficultatem ſolui venæ ſectione, & meri potu, quod quidem vinum, ſi cauſa frigida eſt, debet eſſe calidum, potens, tenue, ſi autem calida, debet eſſe multa aqua caſtigatũ, ſed ſemper tenue. Hæc ſunt capita, quæ ſemper communiter obſeruantur in omni veſicæ vitio, circa mictionem.

Curatio iſchuriæ.

Iam vero in iſchuria, quæ fit propter debilitatem, cum vt plurimum hoc genus vitii oriatur à frigida intemperie, inſtituendus victus eſt, q calefacere poſſit, & omnia diuretica ſunt vitanda, ne vrina & alii humores ad veſicam ducantur. Vbi autem victus inſtitutus eſt, primo agendum, vt æger ſupinus collocetur, & blande admodum tractetur, & cõprimatur, vt poſſit vrina paulatim fluere, vt Gal. 6. de loc. aff. docet. Sed quia huiuſmodi remedium non videtur tollere morbum & cauſam, eapropter præter huiuſmodi compreſſiones ſunt adhibenda & alia auxilia, tam intrinſeca quam extrinſeca, quæ omnia habeant facultatem calefaciendi, inprimis quæ excitant facultatem expultricem, & quæ calefaciunt. Extrinſecus adminiſtrandæ frictiones, cucurbitulæ applicandæ ipſi pectini, inſeſſus & linimenta.

Inſeſſus.

Inſeſſus autem fiant ex fœnugręco, althęa, ruta, ſemine lini, chamom. quæ omnia coquenda in aqua, in qua reſideant ægri vſq; ad vmbilicum, olea enim adminiſtrantur poſt inſeſſionem, vt ſunt rutaceum, & ſcorpionũ, chamæm. quod vbi huiuſmodi ol. inunguntur pectini, ſemper ea pars leuiter fricãda eſt, quoniã huiuſmodi frictione duo fiũt. 1. quod medicamentum altius penetrat. 2. quod facultas expulſiua titillatione & frictione magis excitatur.

Medicamenta circa præputium.

Ad excitandam hanc ſopitam facultatem ſolent medici multa adhibere circa præputium, quod cum irritent partem ipſam, atque titillatio communicetur veſicæ, fit vt irritando hæc remedia irritent facultatem ſopitam, vt ſunt formicæ peni impoſitæ; nitrum, cimices, fimus columbinus, quæ omnia laudantur apud priſcos, & Marcellum Empiricum. Mittuntur etiam per collum olea, vt de ſcorpionibus chamæm. rutaceum: quibus non conferentib. nulla alia ſpes ſupereſt, quam vt deueniamus ad Chatererem: & notaui, veteres medicos prius omnia experiri alia, antequam deueniant ad Catheterẽ; nos hoc tẽpore ſtatim venire ſolemus in iſchuria ad Syringam, neque ego hoc damno, modo artifices probati ſint, vt à Syringa nihil mali contingat.

Catheter.

A proprietate vrinam cientia.

Tutius tamen ſumuntur omnia ea, quæ à proprietate vrinam ciere poſſunt, vt ſunt carnes erinaceorum, quæ, vt notat Marcellus, ſi exſiccentur, & cum vino præbeantur, ſolent vrinam prouocare. Vermes etiam terreſtres tres aut quinque capiuntur, & exſiccati, ac in puluerem redacti, ſi cum vino aut mulſa potentur, prouocant vrinam. Ventriculus etiã auis, quæ oſſifragus dicitur, ſi exſiccetur, primum ſalitus & propinetur, à Marcello Empirico inter præſidia efficaciſſima reputatur.

Curatio iſchuriæ propter humores viſcidos.

Si facta ſit vrinę ſuppreſſio propter humores viſcidos & craſſos, vtendum calefacientib. & attenuantibus illis, quæ docui in curanda intemperie frigida: ſed in his etiam cauenda maxime diuretica, ne decipiant vos, quia etſi videntur humores craſſos attenuare, tamen magis nocent attrahendo humores & vrinam ad veſicam.

Ex nimia retentione.

Vbi facta eſt ſuppreſſio ex nimia retentione, vt in foro & concione fit, ſolum communis ratio eſt, vt ægri mittantur in tonnas aqua calente plenas, atq; ibi tractetur pecten molliter, & vbi aliquo tempore tractatus ſit, immittamus Syringa, & manu leniter preſſo pectine paulatim exprimamus vrinã ex veſica. Dico paulatim, quia ſi conatur medicus affatim exprimere vrinam, non modo cruciatum magnum inducit, ſed etiã fruſtratur ſuo conatu, quia quanto vehementius in hoc caſu comprimitur veſica, tanto magis collum coarctatur.

Curatio ſuppreſſionis à flatibus.

Si fiat ſuppreſſio à flatibus, adhibenda ſunt fomenta, quæ maxime diſcutiunt, vt fomentũ ex chamæmelo, aniſo, parietar. Alliũ contuſum & appoſitum veſicæ mirifice auxiliatur, vt etiam auxiliatur ſi vel aniſum manducetur, vel allium, quia vis horum penetrat ad veſicam, licet non ita cito, & penetrando diſcutit flatus.

Curatio ſuppreſſionis à carne, ſcirrho, callo.

Vbi fit à carne aut à ſcirrho, aut à callo, primus ſcopus eſt, vt collum veſicæ diligenter emolliatur, quod quidem fit per intrinſeca & extrinſeca remedia. Intrinſecus emollit ol. amygd. quod per fiſtulam, vel per clyſterem immittitur in ipſum collũ. Extrinſecus etiam ol. dulce abunde ſuperfuſum & pectini & perinæo, magnopere eas partes emollit. Idem faciunt balnea, quæ fiunt modo ex aqua cui incocta ſunt malua, althæa, lapathum, modo ex ipſis oleis puris, ex oleo dulci ſimplici. Vbi autem emollita eſt pars illa, catheter leniter immittatur, ita vt vrina exire poſſit, quę vrina poſtquam exiuit, omni ſtudio & diligentia curãdum eſt, vt vel callus, vel caro, vel tumor ille durus medicamentis digerentibus & exſiccantibus tollatur: quod fieri ſolet & tempore debito, & debita diligentia.

Curatio iſchuriæ à pure aut grumo.

Sed ſi pus aut grumus ſanguinis obſtruat collum veſicæ, ita vt non poſſit exire vrina, Galenus laudabat ea quæ lapidem terunt, inprimis laudat oxymelitis vſum, quod quidem ex ore ſumitur, & infunditur per clyſterem, coagulum leporis etiam laudatur à Galeno &

hædi. Laudat etiam Auicenna inunctionem theriacæ, ſicuti etiam accommodata ſunt fomenta quæ fiunt ex fimo columbino, ex ſinapi, pulegio, ſal etiam ex aceto dilutus, & pectini applicatus atq; loco illi circa perinæum confert. Si hæc non proſunt, deinde deueniendum ad ſyringam: quando hæc non prodeſt, Actuarius iubet, vt ſcecetur locus inter pudendum & anum, & eodem pacto extrahatur grumus ſanguinis, quo pacto ſolet extrahi lapis.

Si vrina ſupprimitur propter inflammationem, aut propter lapidem impactum in veſicæ collo, erit ea curatio adhibenda, quam monſtrabo cum de lapide veſicæ tractabo, & de inflammatione. Quare hæc ſuo loco tractanda ſeruamus.

Curatio dyſuriæ. Sequitur curatio dyſuriæ, quæ vt plurimum generatur à frigida intemperie, ſiue ſola, ſiue copulata, quæ debilitat retinendi facultatem veſicæ.

Eſt autem notandum, an illa intemperies ſit ſola, an copulata humoribus: ſi ſola, primo victus inſtituendus, qui facultatem calorificam habeat: aer ſit calidus, ſomnus, exercitia corporis moderata ſint, cibi boni ſucci, calidi & diuretici, quibus ſemper incoquantur ea quæ habent facultatem prouocandi vrinam, vt petroſelinum, aſparagus, fœnic. circera rura, aromata, & aniſum, cinam. charyoph. Pro potu conuenit vinũ albũ, tenue, generoſum.

Diuretica cur conueniant in dyſuria. Neque miremini me hic laudare diuretica, quoniam licet nõ conueniant in iſchuria, conueniunt tamen in dyſuria, quia vbi hæc eſt, aliquo modo exit vrina, & ideo quæ prouocant vrinam poſſunt auxiliari. Vbi ex toto vrina ſuppreſſa eſt, perducunt quidem diuretica humores ad veſicam, ſed potius nocent quam proſunt.

Præparatio. Si cum intemperie iuncti ſunt humores frigidi & craſſi, erunt hi præparandi ſic:

℞. *Syr. de beton.*
Syr. capill. vener.
Mellis roſacei an. ℥. ß.
Decoct. beton.
Puleg.
Origan.
Capill. vener. ℥. iiij. *M. f. potus.*

Quo potu quamprimum erunt præparati humores, deinde expurgandi ſunt, & ad hoc præſtandum nihil conuenientius eſt Agarico, quare huiuſmodi potio erit accommodatiſſima.

Purgatio. ℞. *Myrob. indorum* ℥. j ß.
Fol. ſenæ ℥. j.
Sem. maluæ. Rutæ.
Citri an. ℈. ß.
Cinam. ℈. j. *f. decoctio in aq. capill. ven. f. a.*
Deinde ℞. *d. d.* ℥. iiij.
Agar. præpar. ʒ. j. ß. *infundantur omnia, deinde facta expreſſione adde*
Elect. indi. ℥. iij.
Mellis roſ. ſolut. ℥. iij.
M. fiat potus.

Calefacientia & extenuantia. Poſtquam ſunt humores euacuati ad ſuperandam ex toto dyſuriam, adhibenda ſunt veſicæ extrinſecus & intrinſecus ea medicamenta, quæ poſſunt calefacere, & humores extenuare, ex. gr. ſi intus infundantur, thymi & ſatureiæ decoct. cum oxym. ſimpl. medicamentum eſt accommodatiſſimum. Sic etiam ſouetur pecten decocto orig. puleg. rutæ, fœnug. Poſt fomentationem adminiſtratam, adhibentur olea quæ calefaciant, vt ſcorpionum, rutæ, de euphorbio. Quod dictum eſt de intemperie frigida, idem de quacunq; intelligendum, vt ſemper per contraria medicamenta illa intemperies corrigatur.

Curatio dyſuriæ à flatibus. Quod ſi flatus faciat difficultatem, victus eſt adhibẽdus, qui poſſit maxime flatum diſcutere, vt eſt continuus vſus aniſi, fœniculi, allii. Item vtile eſt fouere pecten vel pannis calidis vel decoctis calefacientibus. Sed notandum ne vel pannus calidus, vel medicamenta calefacientia applicentur pectini antequam corpus ſit euacuatum, quia eſſet periculum, ne humores attracti ad veſicam facerent vel inflammationem, vel aliud malum.

Curatio ſtranguriæ ab intemperie frigida. Stranguria quoties efficitur ab intemperie frigida, quod tamen raro fit, nullo alio modo eſt curanda, niſi quo pacto dixi curandum eſſe dyſuriã ex frigida intemperie, ſcilicet medicamentis calorificis, diureticis, attenuantibus, tam intrinſecus, quam extrinſecus adhibitis, ſed ſi fiat, vt ſæpe fit ab humoribus acribus & vitioſis, ſcopus eſt, vt illi humores partim euacuentur, partim ad temperiem reducantur, quibus implendis neceſſarium eſt inprimis, vt aer in actiuis qualitatibus ſit temperatus, in paſſiuis humidus, ſomnus prodeſit, vigiliæ fugiantur, & in ſumma quiete corpus contineatur: aluus lenis habenda. *Victus ratio.*

Ad ſubducendam aluum clyſteres ſunt vtiles, qui facultate ſua obtundãt acrimoniam humorum, vt qui fiunt ex lacte & oleo amygdalarum dulcium, ex ſucco ptiſanæ & oleo dulci, ex butyro & oleo. Sic & clyſteres emplaſtici omnes, præterquam quod leniant aluum, placant etiam humorum acrimoniam & mordacitatem. Abſtinendum ab omnibus mordacibus cibis & acribus, vt allio, cæpa, porro, raphano: ab omnibus frixis & ſalitis, cauendum ieiunium, id eſt, ſecundum Æginetam, à tarda comeſtione, ſunt enim multi, qui tarde ſumunt cibum, cum multum ieiunent: quibus cum vrina acrior reddatur, efficitur, vt hoc malum exacerbetur. *Ieiunii cur nocuum.*

Inter cibos confert ptiſana ex farre, oryza, iura etiam pinguia, piſces, vt auratæ, lucii, & omnes pelagii piſces. Inter olera conueniũt malua, bugloſſum, portulac, lactuca. A potu

vini

vini plane abſtinendum, niſi vel conſuetudo, vel virium imbecillitas cogat vos offerre vinum. Loco vini vtatur decoct. glyzyrrh. & ſem. maluarũ, quod placat maxime acrimoniam omnium humorum. Commodum etiã eſt decoctũ hordei, cui pruna ſint incocta.

Præter victum, quia efficitur hoc malum ab humoribus acribus & vitioſis, ſtatim deueniendum ad expurgationem humorum, quia niſi ſtatim occurratur, ſolent hi humores exulcerare veſicam, & quia hi humores non habent opus præparatione, illico poſſunt remediis accommodatis euacuari. Medicamenta, quæ conueniunt ad euacuandos hos humores ſunt manna, thamar. ſyr. roſ. ſol. ſed ſerum caprinum laudo: & his diebus proximis curaui nobilem quendam Germanum, ab acrimonia vrinæ, quæ erat vere ſtrãguria, ſolo vſu continuo ſeri lactis caprini, vſque ad ℥. xl. & quolibet die vel altero adduntur ipſi ſero ℥. ij. vel iij. ſyrup. roſ. vel viola. ſolut. Vbi thamarindis & manna vtendum eſt, hoc pacto medicamentum componitur.

Purgantia accommodata.

℞. *Thamar. ℥. ij. decoq. in aq. maluæ.*

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij. ß. in quibus diſſoluatur manna ſ. a. & facta colatura potetur.*

Quæritur, vtrum poſſimus hic vti rhab. nã ſi humores bilioſi ſunt & acres, quos educit rhab. videtur ſane conuenire. Dico, pernicioſum eſſe, ſecundum meam ſententiam, rhab. vſum, quia illud maxime ducit per vrinam, quod inde colligere poteſtis, quoniã ſtatim ac potatum eſt, vrina maxime tingitur; ergo ducit maxime per vrinã bilioſos humores & acres, & ſic vrinam reddit acriorem, & potius auget malum quam minuit.

Num rhab. in hoc affectu conueniat.

Humoribus expurgatis poſtmodum vtẽdum iis medicamentis, quę attemperare poſſunt acrimoniam, tum intrinſecus, tum extrinſecus. Intrinſecus commodum eſt brodium pullæ paruæ, vitulinum, cui miſceatur modo ℥. ß. ſyr. de papa. modo ℥. j. ſyr. de nymphæa, vel de portul. Fiunt & confect. aliquæ quæ ieiuno ſtomacho acceptæ mire conducunt ad obtundendam humorum acrimoniam, vt eſt hæc:

Intrinſeca attem erãtia acrimoniam humorum.

Confectio accommodata ad idẽ.

℞. *ſem. portul.*
Nymphææ.
Maluæ.
Papau. an. ℥. j.
Sem. mel.
Cucurb.
Citrulli an. ℥. ß.
Sacch. albi ſ. q. ſ. M. f. rotulæ, quarum poteſt accipi pro vice vel ℥. ß. vel ℥. iij.

Inter cætera laudat Serap. mucilag. ſem. pſyllii ore acceptum, itẽ lactis vſum. Sed quia dicit Hipp. lac bilioſis eſſe inimicum, parandum lac igne, ita vt non poſſit corumpi, quod fit ſi moderate coquatur. Lac etiam iniicitur per clyſterem in veſicam, & maxime attemperare poteſt, ſed ſi his purgationibus & remediis malum non cedat, iterum expurgandi erunt, & poſtquam expurgati erunt, iterũ ſunt attemperandi, quia ſæpe fit vt mala, quæ vnica purgatione non ſuperantur, ſuperentur vel ſecunda vel tertia.

Curatio incontinentiæ vrinæ in hoc totã poſita eſt, vt morbi illi, qui vitiant & labefactant facultatem retentricem, prorſus deleantur. Quoniam vero hi morbi ſolent eſſe intemperies frigidæ ipſius veſicæ, vel ſolæ, vel cũ humoribus, propterea vt ante dixi in dyſuria, victus inſtituendus, cuius facultas vniuerſa ſit calefactoria: aer ſimiliter talis, vigiliæ optimæ, exercitatio corporis bona eſt, cibi ſint faciles coctu, carnes auicularum conueniunt, herbæ item calefacientes, aromatã. Sed quanquam dixi conuenire omnia calefactoria & extenuantia, eſt tamen adhibendum ſtudium, vt quam diligentiſſime arceantur omnia medicamẽta diuretica, quę quia ducunt vrinam, certe magis profluere faciũt, & licet videantur cauſam quoquo modo extenuare, augent tamen ſymptoma. Pro potu conuenit vinum nigrum adſtringens, vel decoct. prunorum acidorum, decoctũ ſebeſten, vel ſuccus granat. decoctus cum aq. ſimplici.

Curatio incontinentiæ vrinæ.

Calefac. & extenuantia conueniunt.

Præter victum ſi adſint humores frigidi & craſſi, ſunt primo præparandi, deinde expurgandi. Et vbi hoc factũ eſt, adhibenda omnia extrinſecus, quæ poſſunt calefacere & adſtringere, vt aq. aluminoſæ, & fomentationes ex iis factæ, fomentum factum ex rebus adſtringentibus, vt ex alumine, myrto, galla. Soleo ego hoc fomento vti:

Fomentum.

℞. *Ladani.*
Maſtich. an. ℥. j.
Fol. rubi M j.
Sumach.
Gallarum an. ℥. iiij.
Cinamom.
Caryoph. an. ℥. j. ß. bulliant omnia ſ. a. in aq. plantag. deinde cum ſpongia f. fomentum.

Habentur etiam in vſu varia linimenta, vt eſt illud.

Linimentũ.

℞. *Ladani.*
Maſtich. an. ℥. ij.
Baccarum cupreſſi.
Thuris an. ℥ ij.
Ligni aloes.
Styracis, calam.
Galangæ.
Cinamom an. ℥. j.
Terebinth.
Succi menthæ parum. Incorporentur omnia ſimul, & f. empl. quod detinendum eſt die & nocte ſupra partem, ſed prius extendendum ſupra corium. Præter hæc medicamenta extrinſeca ſunt etiam alia, quorum alia conueniunt propter qualitatem manifeſtam, alia propter occultam.

in ea colligi, neque vrinam impediri. Hinc colligitur, caliditatem impedire potius calculi generationem, quam efficere. In hac non vili dubitatione ſum ego huius ſententiæ, cauſam effectricem calculi nullam eſſe aliam, niſi calorem moderatum, abſumentem partes aqueas & humidas, ſicque illis abſumptis incraſſantem & exſiccantem materiam illam. Itaq; neque calor vrens, neque frigus congelans poteſt eſſe in cauſa lapidis, quia neq; caliditas tanta poteſt inueniri in veſica, neq; frigiditas, quæ ſicut in externis contingit, poſſit lapidem generare. Et quanquam Hippoc. de mor. ſcripſerit, ſimilem eſſe generationem lapidis generationi ferri, quod fit, quando lapides in terra comburuntur, ea tamen Hipp. ſententia potius eſt inſpicienda, & metienda ex parte materiæ, quam ex parte cauſæ effectricis. Neque valet, huiuſmodi morbum peculiarem eſſe pueris, quia etiam in pueris calor veſicæ nequaquam vrens eſt, quod apparet ex vrinis eorum quæ ſemper albidæ ſunt, imo vero ſemper miratus ſum, cur veteres dixerint, calculum veſicæ morbum eſſe familiariſſimum pueris, quia hoc experientia cōſtat, pro vno puero hoc morbo laborante, reperiri viros decem. *An pueris magis hic morbus familiaris.* Niſi dicere velimus, in regionib. Hip. hoc verū fuiſſe, fortaſſis quod multi pueri calculoſi reperirentur. Sit itaque hoc apud vos conſtitutum, à caliditate moderata fieri lapidem in veſica, quæ caliditas modo dicitur frigiditas à ſcriptoribus, modo multa caliditas: ita enim euenit medijs, vt ſæpe extremorum rationem ſubeant.

Cauſa materialis calculi. Circa cauſam materialem Hip. 4. de mor. de generatione calculi, qui fit in pueris lactātibus, in ea fuit ſententia, hos calculos generari ex parte craſſa, terreſtri & ſicca, vel ex fece ipſius lactis nutricis, quod ventriculū ingreſſum, & ad veſicam delabens, in ipſa veſica relinquit feces & ſedimentum craſſum atq; terreſtre, vt contingere dixit Hip. in vaſe, cui immiſſa ſit aqua turbida, quæ vbi diu reſidet in vaſe, pars purior ſupereminet, pars craſſa in fundo ſubſidet.

Cur pars terreſtris remaneat in veſica. Sed quærat quis, quæ ſit cauſa, cur hęc pars terreſtris & ſicca remanet in ipſa veſica exeunte tenuiore? Dico, tres potiſſimum huius affectus cauſas eſſe. 1. anguſtiam colli veſicæ: ſunt enim aliqui à natura ita conſtituti, vt habeant collum veſicæ anguſtum, quo fit vt humores tenues tranſeant, craſſa vero materia remaneat, propterea bruta & mulieres minus vexantur calculo veſicæ, quia collum veſicæ habent latius quam viri. 2. cauſa eſt debilitas expultricis, ideo multi ſenes ſunt, quorum expultrix facultas cū debilis ſit in veſica, fieri non poteſt, vt materia craſſam excernat. 3. cauſa eſt ipſius materię prauitas & craſſities: fit enim ſæpe, vt licet facultas expultrix ſit valida, & collum veſicæ latum, attamen materia adeo grauis & craſſa eſt, vt neqnaqnam poſſit expelli, ſed retineatur in veſica, vbi retenta cum a calore partes ſubtiliores conſumantur, quæ remanent craſſæ, exſiccantur indies, magis exſiccatæ dureſcunt, tandemque lapidis formam induunt.

Hanc Hip. ſententiam ſecutus eſt Ariſt. 3. de hiſtor. animal. 10. qui ſcribens, in defunctis nihil vnquam humoris excerni in veſicam, ſubiungit, in viris non modo humores excerni, ſed etiam excerni ſicca quædam excremēta, vnde fiunt calculi: ita vt inuenti ſint in veſica lapides in forma conchyliorum. Hipp. & Ariſt. ſententiam videntur omnes recentiores medici ſecuti, adeoque accepta & inueterata fuit ab omnib. ſententia, materiam calculi veſicæ eſſe humorem crudum, & terreſtrem exſiccatum.

Sed præter hanc materiam inuenio calculum veſicæ etiam ex aliis duobus materiæ generibus procreari, ſc. ex arenulis & lapide renali. *Alia materia calculi.* Ex arenulis efficitur hic lapis in veſica, quando hæc corpuſcula à renibus in veſicam mandata, glutinoſum & viſcidum humorem inueniunt, quo veluti glutino alligata & ferruminata in lapidē concreſcunt: ſed hoc raro fit, quia arenæ præterquam quod ſua natura ineptę ſunt, vt poſſint ſimul colligari & componi, habent & illud, quod mordent veſicam, & morſu excitant facultatem expultricem ad ſeipſas excernendas.

Lapis etiam renalis ſolet eſſe cauſa lapidis veſicæ, ſiquidem vbi lapis, & is magnus, à renibus in veſicam mittitur, ſi exeat, nihil mali facit, ſi autem retineatur in veſica, humores circa ipſum concreſcunt & adhærent, ex quo fit, vt nunc vnus, nunc alter humor ſibi adhærens, ſibique colligatus, tandem lapideam in molē redigatur. Quod ſi nō vnus lapis renalis ſed plures detrudantur in veſicam, fit vt interdum vel duo, vel tres, vel plures etiam fiant lapides in veſica.

Poſſumus his generibus materiæ addere alia duo, imo tria, quæ ab Arabib. ſunt ſignificata, vt eſt grumus ſanguinis, viſcida & craſſa pituita, & pus. Ex his omnibus fieri poſſe lapides, ſicuti dixi, non tantum Auic. ſed etiam plures alii teſtantur, ita vt ſex omnino ſint materiæ genera, quæ præbent occaſionem lapidi veſicæ. *Sex materiæ genera calculi.* 1. humor crudus & terreſtris. 2. arena. 3. calculus renalis. 4. grumus ſanguinis. 5. pus. 6. pituita craſſa atque viſcida.

Cæterum Fern. vir doctiſſimus & rerum nouarū ſtudioſiſſimus conatus eſt & ratione, & experientia demonſtrare, fieri non poſſe lapidem veſicæ ex alia materia, quam ex lapide renali. *Fern. opinio* Ratione vtitur hac, quod ex veſica exit ſanguis grumefactus, exit pus & pituita craſſa: igitur, inquit, exibit etiam materia hæc feculenta & terreſtris, quam retentam dicunt iſti generare lapidem. Experimentum, quo

nititur confirmare ſuam ſententiam, eſt, ſe complures ſecuiſſe, qui mortui ſunt calculo veſicæ, & ſemper lapides fregiſſe, & in medio lapide inueniſſe veluti nucleum, quod aliud eſſe non poterat, niſi calculus à renib. eiectus in veſicam.

Fernelii ingenium fere ſemper laudare conor, veruntamen negare non poſſum, quin vir iſte audacior paulo fuerit in deſtruendis veterum ſententiis; nam quæ eſt, quæſo, oratio, pus, ſanguis grumefactus, exit a veſica, & non retinetur: ergo etiam materia craſſa & terreſtris non retinebitur? Nulla ſane eſt conſequentia, quia quod accipit ad probandum ſuum intentum, pro medio non eſt ponendum. Nam, vt dixi, licet ſæpe pus reiiciatur & ſanguis ex veſica, interdum tamen etiam retinentur, ita vt ex ipſis fiant lapides. Sed dato etiam, quod nunquam retineantur, alia eſt ratio, cur materia feculenta, terreſtris & craſſa retineatur. 1. quia hæc materia multo grauior eſt. 2. quia multo copioſior eſt, quam grumus ſanguinis. 3. quia non eſt ita lubrica, vt pus & pituita. Quare mihi videtur hæc ratio Fernelii valde infirma, & tanto viro indigna.

Experimentum etiam, quod ipſe proponit, tantum abeſt vt ipſi faueat, vt etiam nobis inſeruiat, nam fatemur, ſæpe inueniri in medio lapide nucleum, ſed nucleus iſte concreſcit & generatur in veſica: aut qua ratione poteſt negare Fernelius non poſſe interdum concreſcere? videmus enim pituitam delabētē in fauces à capite vna nocte in faucibus cōcreſcere vt lapidis formā referat: pari modo materia craſſa, terreſtris & feculenta in veſica dum primum concreſcit, euadit in globum paruum, cui cum poſtmodum accreſcat materia, & adhæreſcat inſtar corticum ceparum, fit vt & iſti cortices tum comprimendo, tum caliditate totum globulum illum faciant durum, inſtar lapidis renalis. Accedit quod vix fieri poſſit, vt lapis renalis ſit principium lapidis veſicę, aut ſi eſt, id quam rariſſime contingit. 1. qa vt dixi, lapis renalis mollis eſt & fragilis, vt quouis vel minimo motu atteratur, quo fit vt in veſica non poſſit tādiu ſupereſſe, vt ex ipſo fiat lapis. 2. vt diximus, lapis renalis in veſica mordet, & mordendo excitat virtutem expulſiuam, quæ excitata huc atq; illuc mouet, donec exeat per collū veſicę, aut quouſque comminutus in arenulas, vna cum vrina exeat ex veſica. Itaque vera eſt veterum ſententia, plærunque fieri lapidem veſicæ, vt ex materia, ex humore crudo, craſſo, terreſtri, exſiccato in ipſa veſica.

Cauſa externæ. Cauſæ externæ quæ lapidem veſicæ efficiunt, multæ ſunt, inprimis aūt frequantes cruditates, vt ait Gal. 5. de tu. val. eos qui ſunt corpore tenuato, ſi laborent calculo, ignominia & vituperio dignos eſſe, quia propter propriam intemperantiam victus id malum ſuſtinent. Otium quo congregantur humores in corpore, etiam inter has cauſas recenſetur. Vrina craſſa, rubra, aqua lacuſtris & craſſa vt docet Hip. lib. de aere, aquis, &c. cibi craſſi, vt piſtacia, lagana, carnes ſylueſtres & craſſæ, lac coagulatum, caſeus, panis non fermentatus, & panis ex ſimilagine, fructus duri, acidi, vt pyra auſtera, & tandem quicquid ſuccos craſſos & terreſtres in corpore noſtro generare poteſt, & genitos a venis amandare in veſicā, eſt inter cauſas externas lapidis veſicæ.

Differentia inter calculum renum & veſicæ. Quæ omnes licet ad lapidem renum generādum concurrant, eſt tamen differentia quædam in effectu, quia alius eſt lapis renum, alius eſt veſicæ: renum lapis multo minor, lapis veſicæ multo maior & durior eſt. Adhæc calculus renalis vt plurimum colore rubeo eſt, ſed ſubpallido, ac in corpore renum gignitur: calculus autem veſicæ vt plurimum gignitur in ſpatio & capacitate veſicæ, ac coloris eſt cineritii, vel fuſci, quem colorē puto Auic. vocaſſe ſubnigrum. *Signa lapidis veſicæ.* Lapidis veſicæ vnum ſignum attulit Hippoc. 4. aph. 29. Sed vt notat eo in loco Gal. ſignū illud inefficax eſt, quia in vrinis eſſe arenulas non minus atteſtatur lapidem renum quam veſicæ, quare multo exactius tradidit ſigna Hip. 4. de morbis, vbi quinque attulit ſigna, ſc. vrinam arenoſam, veſicam inflatam, dolorem inter meiendum, vrinam paulatim effluentem, & ſubcruentam.

Hæc ſigna quanquam ſolent lapidem veſicæ comitari, ſunt tamen plura alia, quæ neceſſarium eſt intelligere, ſi exquiſita huius affectus notitia eſt habenda. Nam vbi lapis, qui in veſica eſt, paruus exiſtit, percipitur quædam titillatio vaga circa pubem: Adhæc vrina ſæpe intercipitur, vbi vero calculus veſicæ grandis eſt, iiſdem locis ſæpe ſolet percipi quædam grauitas ſenſus, aſcendere difficile eſt, in præputio percipitur pruritus quidam, vrina craſſa eſt, alba, turbida, in qua ſedimentum eſt veluti mucus atque arenoſum. Sed de dolore notandum, interdum decipi medicos & ægros, quod non ſentiant aut dolorem, aut grauitatem inde ſeſe carere lapide putantes: nam poteſt lapis veſicæ ita tenaciter alligatus eſſe, vt aut nullum, aut exiguum ſui ſenſum præbeat: quare non ſemper in lapide veſicæ exigitur hæc grauitas, aut ſenſus hic dolorificus.

Præter hæc ſigna ſunt & alia notanda, nam vbi qui lapidem habent in veſica, minxerunt, fere ſemper hoc habent, vt poſt mictionem appetant mingere. Adhęc pruriunt pudenda, & ſæpe eriguntur: Rhaſes 1[illegible]. contin. aliud ſignum addit, vt ipſe putat, efficaciſſimū, quod præter appetitum egerēdi foras exit anus calculoſis: & ratio huius eſt, quia vt Aretæus inquit, intra anum & veſicam eſt tanta ſympa-

thia,

Signum pathognomonicum lapidis veſicæ.

thia, vt vno grauiter affecto, alterum grauiter offendatur. Sed quanquam hæc omnia quæ retuli, ſigna ſunt ad demonſtrandam calculi præſentiam, non ſunt tamen vſque adeo certa, quin interdum fallere non poſſint: ſiquidem ſunt alia multa mala veſicæ, in quibus hæc eadem fiut, ideo quod fallere non poteſt ſignum, eſt ſyringæ, atque etiam manus immiſſio in anum: hi enim duo ſunt modi certiſſimi explorandi lapidem in veſica. 1. vt ſyringa mittatur per collum in veſicam, atque ita agitando tentetur an adſit lapis, quia vbi adeſt lapis, ſolet cedere, atque ita apparere per contactum factum à ſyringa. 2. vt digitus longus illinatur ol. dulci, & eo pacto quo Ægineta & Celſus monſtrarunt, mittatur in anum.

Prognoſtic.

Quoad progn. illud primo dicendũ, quod ſcribit Aretæus libro ſecundo de acut. paſſ. 4. vbi dicit, omnem veſicæ calculum grauem & curatu difficilem eſſe, quia ſi lapis ſit magnus, nullis medicamentis, nullis auxiliis poteſt conteri, aut frangi, & cum non poſſit curari medicamentis, remanet ſolum vt per exciſionem curetur: iam vero ſi non exciditur, inquit Aretæus, dolores perpetuo comitantur febres, vrinæ impedimentum, ita vt vita omnium ſit miſerrima: ſi autem excidatur, cum veſica ſit membranoſa & neruea, partes eius à magno lapide inter eundum exciduntur, quo fit vt æger vel ſtatim pereat, vel paucis diebus ſuperſtes eſſe poſſit. Si lapis ſit mediocris, frequenter lotium impeditur, & licet poſſit excidi tutius quam magnus, tamen veſica quoque lancinari conſueuit, & ſi vitæ periculum euadunt, ſuboriuntur fiſtulæ, propter quas fiunt perpetua vrinæ profluuia, vnde turpitudo naſcitur incredibilis. Sin lapis ſit valde paruus, inquit Aretæus, ſæpe exciſum hunc lapidem homines liberos facere, quanquam hæc res haudquaquam periculo vacat, & incredibili moleſtia. Paulus vero li. 6. c. 20. ait, pueros vſque ad 10. annum curari, ꝓpter corporum mollitiem, ſenes vero difficulter, eo quod in ipſis vlcera omnia difficulter ſaneſcũt, medias ætates medio modo ſe habere. Addit Paulus & aliud, facilius curari illos qui lapidem magnum habent, quam eos qui paruum, eo quia illi inflammationi ſunt aſſueti, hi vero non.

Ex quo loco colligimus contradictionem magnam eſſe inter Aretæum & Paulum, quia dicit Aretæus, mediocrem lapidem habentes facilius curari, quam qui magnum: Paulus vero facile curari eos qui lapidem habẽt magnum, difficulter eos qui paruum. Pro qua contradictione, vt ingenue fatear nihil hactenus inuenire potui, quo liceat hos ſcriptores conciliare. Quare cogor Æginetam damnare, niſi eius litera corrupta ſit, ſiquidẽ experientia cotidiana comprobatur, rariſſime eos qui lapidem exciſum habent magnum, curari, ſicut interdum curantur illi, quorum lapis ſit vel paruus vel mediocris. Et ratio etiam huic opitulatur, quia cum pars carnoſa ceruicis veſicæ ſit admodum pauca, foramine ſolum in hac parte facta poteſt extrahi lapis paruus, magnus autem non poteſt, niſi rupto foramine; amplum autem foramen fieri non poteſt, niſi etiam fiat in corpore veſicæ, quod corpus vbi ſemel ſcinditur, nunquã ſaneſcere poteſt. Quare verius dixit Aretæus quam Paulus, facilius curari per factam ſectionem eos qui habent lapides paruos, quam eos qui magnos.

Curatio. Prophylactica.

Curatio lapidis veſicæ duplex eſt, vt in calculo renum. 1. ne fiat, quæ eſt præſeruatio. 2. vt factus tollatur. Ne fiat, illi prouidere debent, qui timent ſibi lapidem oriturum eſſe, vel qui nati ſunt à parentib. calculoſis, vel quod in ipſis futuri lapidis aliqua ſigna inueniantur. Hæc autem potiſſimum eſt ſita in victus ratione, quæ nulla alia ſit, niſi quam præſcripſerimus abunde, cum doceremus modum præſeruandi a lapide renali. Quare quod ibi habuiſtis de præſeruatione in ratione victus, idẽ transferatis ad præſeruationẽ a lapide veſicæ. Monet in hoc caſu vnum Gal. vt abſtineant pro præſeruatione ab vſu lactis, & ab aquis frigidis impuris & cænoſis.

Facti lapidis curatio.

Porro vbi factus eſt lapis, & iam certa habentur ſigna, eum eſſe in veſica, primum ex anteactis & præcedentibus diligenter expẽdendum eſt, an lapis paruus ſit, an magnus, ſi ſuſpicio ſit paruum eſſe lapidem, aggrediendum cum medicamentis ipſum conterere: & notate in vſu horum medicamentorum, ea debere eſſe multo efficaciora, quam quæ adminiſtramus in lapide renali, tum quia lapis veſicæ durior eſt lapide renali, & ideo valentiorib. indiget medicamentis, tum quia veſica multum remota eſt ab ore, vt ita neceſſarium ſit, medicamenta quæ ore ſumuntur, antequã perueniant ad veſicam, in itinere multum virium amittere: Erit ergo ꝓgrediendum medicamentis vehementiſſimis in frangendo lapidem. Sed antequam ad medicamenta deueniamus, eſt neceſſarium vt inedia & medicamentis accommodatis corpus vniuerſum purgetur à bile, ſi bilis abundet, à pituita ſi pituita eſt: niſi enim corpus præpurgetur, medicamenta quæ lapidem frangunt, ſecum deducerent humores ad veſicam, & potius detrimentum maximum adferrent. Vbi corpus purgatum eſt, in vſu habenda ſunt medicamenta quæ lapidem atterunt, q̃ partim qualitate manifeſta, partim occulta id facere ſolẽt, quorũ alia ore capiuntur, alia vero infunduntur, ꝑ collũ in veſicam, alia extrinſecus veſicæ applicantur. Quæ ore ſumuntur plura ꝓponuntur à Paulo, Aetio, & aliis ſcriptorib. vt eſt ſaxifragia, apium, petroſelinum, adianthũ,

cicera rubra, vermes terreſtres cocti & triti, lapis iudaicus: ſanguis hircinus collectus eo modo quem docuit Marcell. emp. c. 20. ſuæ medic. item coctus & in cinerem redactus, ad frangendum calculum commodus eſt. Ex his omnib. fiunt medicamenta, varia compoſita, quæ laudantur apud Aet. & Auic. Sed quod à multis ꝓbatum inuenio, & experientia confirmatum, illud eſt:

Puluis lapidem frangens.

℞. *Vitri aſſati & præparati ʒ.x.*

Scorpionum vſtorum ℥.v.

Vermium terreſtrium vſtorum ʒ.iij.

Sem. fœniculi.

Apij an. ℥.ij.

Dauci ℥.ij.ß.

Sanguis hircini ℥.j.ß. Terantur omnia diligentiſſime. Vſus huius pulueris eſt vel ℥.j. vel ℈.ij. in vino albo accipiantur ſtomacho ieiuno, & plurib. diebus continenter. Auenz. tanquã rem miram ad frangendum lapidem laudabat balſamum, & narrat ſe vidiſſe quendã in carcere poſitũ, qui ex vſu balſami ſibi lapidẽ fregit in veſica, & curatus eſt. Laudãt Arabes & Cæl. Aur. aq. thermales ſulphureas, nam aluminoſæ potius nocent, quam iuuant, imo ſunt aliqui Arabum, qui exiſtimant nũquam deueniendũ eſſe ad exciſionem lapidis veſicę, niſi prius in hoc caſu tentatum ſit lapidem frangere vſu thermarum.

Lapidem minuentia quæ infunduntur.

Medicamenta quę ad frangẽdum lapidem infunduntur in veſicam, multa quoque ſunt: item balſamum probatum eſt maxime valere, ol. ſcorp. petroleum, præſertim in pinguib. & pituitoſis corporibus, ſuccus citri acerrimi valet, nam ſi accipiatis ſuccum hunc, & in eo laterẽ maceretis, videbitis ipſum colliquari: acetum etiam acerrimum prodeſt. Memoriæ enim eſt proditum, Hannibalem dum alpes tranſiret ſaxa aceto fregiſſe: ſuccus verbenæ, ſanguis vulpinus cũ vino tẽperatus. Extrinſecus etiam pectini & loco inter perinæum & pectinem commendatur illitus ſanguis vulpinus. Alex. Trall. laudat & caponum & hircinum ſanguinem, ſi vel alter, vel vterque extrinſecus partibus illinetur.

Ad idem valent balnea & fomenta, vt eſt illud:

Fomentatio pro pube.

℞. *Anethi.*

Agni caſti,

Saxifrag.

Virgæ paſtoru,

Fænug.

Dauci an. M.ß.

Aq. communis ℔.v.

Aceti acer. ℔.ij. Bulliant ad compoſitionem quartæ partis, deinde facta colatura adde

Ol. ſcorp. ℔.ij. & cum ſpongia f. fomentationes crebra pubi, atq; loco inter perinaum & pudendum. [illegible] omnia me[illegible] & intro accepta, & extrinſecus a[illegible]ta conſueuerunt lapidem frangere.

Sed dum frãgitur, [illegible] quoddam infortunium, cui occurrendi modum intelligatis neceſſe eſt. Eſt autem infortuniũ, quod vbi lapis contritus & di[illegible]inutus eſt, dum propelluntur fruſtra à facultat[e] [e]xpultrice, ſiſtũt & confirmantur vel in collo veſicę, vel in medio virgæ, vnde non modo vrinę exitus prorſus intercipitur, verum etiam cruciatus, doloresque intollerabiles fiunt. Id quod etiam fit interdum, quãdo renalis lapis in veſicam delapſus à facultate expultrice truditur extra.

Quomodo lapis ex collo veſicæ retrudatur.

Modus igitur hiſce occurrendi eſt iſte, quem docuit Gal. libr. de loc. aff. vt puer vel vir cui hoc contingit iaceat ſupinus, ac deinde crura ipſa attollantur ſurſum, & concutiantur ab aliquo, ſimulq; cõprimatur & tractetur penis: huiuſmodi enim concuſſione & cõpreſſione ſolet fieri, vt lapis qui eſt vel in collo veſicæ, vel in medio virgæ, de loco moueatur, atque vel in veſicã retrocedat, vel ꝑ eam concuſſionem à facultate expultrice extra propellatur.

Antyllus medicus antiquiſſimus, quatuor alios modos proponit, quibus lapidem in collo veſicæ firmatum detrudere poſſimus. 1. vt æger ſuper equum nudum ſine ephippio equitet, ita vt ventrem ſupra equi dorſum extendat, quo quidem motu & agitatione putat fieri, vt lapis de loco moueatur. 2. vt æger genu ſuper genu ponat, ac vehementer ſpiritum contineat: ſic enim collum veſicæ cogitur intro, atque in eo conatu lapis in veſicam detruditur. 3. vt alter miniſter pedem ponat ſuper pedem ægri, atque comprimendo inteſtinum cogat ſurſum aſcendere, ſic enim in hac percuſſione, compreſſione & truſione inteſtinorum fit vt lapis dimoueatur à collo. 4. vt miniſter ponat manum ſub genua ægri, atque ipſa genua deducat ad pectus, ita quoque in diducendo dimoueat modo huc, modo illuc genua.

Serapionis modus efficax.

Serapio autem proponit alium & efficaciorem, ſc. vt ponatur æger in aqua calida, atque ibi detineatur, tunc accipiatur ſyringa, vel candela, aut aliud inſtrumentum, quo immiſſo in collum trudatur intro, ſed quemadmodum recte monuit Auic. notandũ eſt diligentiſſime, ne dum immittitur candela aut ſyringa, id fiat violenter, quia ea vehementia ſolet magis firmari lapis, atque etiam collum veſicæ vlcerari.

Si lapis fuerit in medio virgæ firmatus, omnia etiam ſunt agenda, vt eo loco dimoueatur, nam ſuperfundẽdum eſt ol. ſuper penem, & eo ſuperfuſo fricandum leniter genitale, mox exſugendum, quod ſi ea ratione calculus educi non poſſit, deueniendum eſt ad ſyringam, atque ea dexteritate, & eo quo [d]iximus modo.

Sed ſi [ſ]yringa ni[illegible] pr[illegible]cit, in hoc caſu qu[illegible] facie[n]dum [illegible] dici vt poſt tentata alia remedia, ligetur penis infra lapidem

circa

circa collum veſicæ, ne poſſit calculus recurrere, hoc facto mandant vt incidatur penis per longum, atque extrahatur calculus, quo extracto curatur vlcus, vt alia ſolent.

Atque hæc ſollicitudo habenda vbi calculus veſicæ paruus fuerit. Vbi autem calculus magnus erit, non eſt aliud remedium, quam vt deueniatur ad ſectionem. Sed video vos quærere, quo pacto cognoſci poſſit lapidem magnum eſſe. Rhaſes ſcribit, ſi medicamenta per menſem vnum integrum omni diligentia adminiſtrata fuerint, & nulla vtilitas facta ſit, neque in vrina vlla apparuerint fragmenta lapidis, tunc conſtat lapidem non modo magnum eſſe, ſed etiam infrangibilem & propterea nullo eſſe auxilio opus, niſi ſectione.

Quo pacto cognoſcitur lapidem magnum eſſe.

In hac autem adminiſtratione notandum eſt, id quod Corn. Celſus lib. 1. c. 20. notat, ſc. nec omni tempore, nec in omni vitio, aut ætate conuenire ſectionem. Non conuenit omni tempore, quia ſolum vernum tempus obſeruatum eſt commodum eſſe huic operationi. Non cõuenit etiam omni vitio, quia ſi malum ſit inobediens remediis, ac niſi ſit ea mali magnitudo, vt timeatur ne ſtatim iugulet, non eſt deueniendum ad ſectionem. Non in omni ætate, quia, vt docet Celſus ex Æginеta, tantũ ætas quæ eſt inter 9. & 14 annum maxime apta eſt excifioni.

De excifione calculi.

Sed video vos dubitaturos, non eſſe vnquam ad hanc operationem deueniendum, ſiquidem Hipp. in iuramento ſuo diis omnibus pollicetur, ſe nunquam ſecturum eos qui habent lapidem. Imo vero Auenz. libr. 7. tr. 6. c. t. ait, non ſolum inconueniens eſſe medico, quenquam ſecare lapidem habentem. Sed etiam intereſſe & ſpectare alios ſecantes: Reſpondeo dupliciter, primo Hip. & Auic. non negaſſe faciendam eſſe vnquam ſectionem hanc, ſed negant hoc medico phyſico agendum, nõ autem operatori: ſiquidem vt optime monuit Auenz. multa ſunt quæ medicos egregios non decent, ſed decent chirurgos. 2. Reſpondeo, hos auctores intelligendos de viris, non de pueris, quia cum ſectio puerorum ſit multo tutior, eam facere, vel ſaltem ſpectare poteſt medicus: ſecus autem ſi de ſectione virorum, quæ cum ſit periculoſa, & rari ſint qui euadunt, fit vt debeat medicus hoc opus plenum periculo euitare.

Modus quo per ſectionem lapis extrahitur, quoniam à Corn. Celſo loc. cit. dictus eſt, in præſentia dimittatur, eo magis quod potius ad chirurgos, quam ad nos pertineat.

CAPVT XXXIV.

De inflammatione veſicæ.

De nomine.

A lapide veſicæ, & citra lapidem, ſolet veſica alium morbum experiri, qui Græce dicitur φλεγμονή ſeu inflammatio, barbari vocant apoſtema calidum veſicę, qui affectus an frequenter, aut raro eueniat, video apud medicos dubium eſſe. Auic. enim ſcribit, hoc genus morbi raro contingere: Rhaſes autem ait, hoc affectu veſicam ſæpe tẽtari. Quorum auctorum contradictio dupliciter à me tollitur. 1. quod Rhaſes loquatur de pueris: Auic. de adultis. Galenus autem qui cognouit pueros ſæpe tentari lapide veſicæ, conſentit Rhaſi, ſc. eos ſæpe etiam veſicæ inflammatione vexari, ſecus autem de adultis, qui & propter lapidem, & propter id quia minus calidi ſunt, circa eam partem minus etiam tentantur inflammatione. 2. reſpõdetur, quod Rhaſes locutus ſit de inflammatione quæ fit per affluxum, Auic. autem de ea quæ per collectionẽ, cum enim veſica ſit neruea & exſanguis, fieri vix poteſt, vt in ipſa tantũ ſanguinis aut humorum calidorum colligatur, quod inflammationẽ parere queat: ſed non eſt abſurdum, poſſe aliunde & ſanguinem & alios humores in veſicam præcipitari, qui inflammationem efficiant. Cum igitur inflammatio veſicæ ſolum gignatur per affluxum, & non per collectionẽ, par eſt illã nullo alio modo poſſe fieri, quam per aliarum partium inflammationes.

De loco poſſet eſſe aliqua controuerſia, quia Fern. contendit nõ poſſe alibi fieri, quã in ſphinctere, qui eſt muſculus ceruicis veſicæ: & ratio eſt, quia reliquum corpus veſicæ adeo tenue eſt & membranoſum, vt omnino ad inflammationem ſuſcipiendam putetur eſſe ineptum. Sed hæc eſt veritas, non fieri inflammationem in veſica, niſi in ipſius collo ſeu ceruice, atq; in partibus proximis collo, quæ ſunt minus tenues & membranoſæ, & magis etiam expoſitæ fluxui.

Locus aſſe. qua.

Cauſæ inflammationis veſicæ ſunt tũ externæ, tum internæ. Internæ ſunt humores calidi, ſcilicet ſanguinei & bilioſi, ſed magis mediatæ ſunt ætas puerilis, habitus corporis ſanguineus aut bilioſus.

Cauſæ. Internæ.

Externæ cauſæ ſunt percuſſiones factę ſuper partes veſicæ, caſus, vulnera, cibi & potus calidi & acres, medicamenta diuretica calida, vt i cantharides, venena, vt Nicander recenſet de Bupreſte animali, quod ſuo morſu dolores & inflammationes veſicæ inducit. Annumerat his etiam Archigenes flatus, qui diſtẽdentes veſicam, rationem prębent fluxui humorum. Item importuna remediorum calidorum applicatio: ſunt enim medici adeo inepti quandoque, qui in quolibet vel minimo dolore veſicæ, pannos & medicamenta valde calida applicant: quę cum corpus ſit plenum, attrahunt ſanguinem & humores calidos ad veſicam, vbi inflammationi gignendæ occaſionem præbent. Inter has cauſas etiam habetur anni tempus, vt refert Aretæus de hyeme & autumno.

Externæ.

Signa.

Signa

Signa vniuerſalia inflammationis ſunt dolor, grauitas, durities, circa pubem & inguina, febris acuta, mentis alienatio, vigiliæ, vomitus bilioſi, vrinæ facultas, aluus adſtricta, propter loci vicinitatem inflãmati, egerendi perpetuum deſiderium: addit Scrap. anhelitus difficultatem, linguæ nigredinem. Quæ vero indicant inflammationem fieri à puro ſanguine, ſunt dolores, ſanguineus habitus, & tẽperamentum corporis, ætas, &c. Quæ à ſanguine bilioſo, dolores pungitiui magis ſunt, habitus bilioſus corporis, ætas & victus ratio antecedens.

Progn.

Progn. Inter omnes veſicæ morbos inflãmatio maxime grauis eſt, quæ eo lethalior fit, quo maior eſt. Eſt autem maior inflammatio ex Auicen. in qua febris valde acuta eſt, calor & dolor vehementiſſimus, vrinæ conſummata retentio, nullum coctionis ſignum eſt. Refert Aurel. lib. 1. ex ſententia Gal. in li. de morte veloci, quod quib. cum dolore veſicæ ſit tumor ſub axilla ſiniſtra: inſtar citonii, ſecunda aut tertia aut decima die intereant.

Curatio.

Curationis ratio eadem eſt hic quæ etiam in aliis partibus inflammatis, ſcilic. vt id quod factum eſt inflammationis, prorſus deleatur, prouideatur autem ne inflammatio augeatur. Pro quibus ſcopis implendis aer temperatus eſt eligendus, quia ſicut aer calidus auget inflammationem, ita etiam aer frigidus, alioqui veſicæ infenſus, & membrum lædit, & morbum aug : dormiendum eſt, ab omni corporis motu abſtinendum: imo vero corpus mouere eſt noxiũ, ſed etiam ſedere, quia ſeſſione comprimitur veſica, qua compreſſa manifeſtiſſimum eſt, magis inflammationem exacerbari. Aluus ſoluenda eſt ſi non eſt ſoluta, cum clyſteribus mollibus & refrigerantibus, vt:

Clyſter.

℞. Aq. hordei. ℔. j. ß.
Butyri recentis ℥. iij.
Ol. roſ. compl ℥. v.
Salis ʒ. j. M. f. clyſter.

Abſtinendum prorſus eſt à vino omni tẽpore, & pro potu vtendum eſt aq. hordei, vel aqua cocta cum vino granatorum, vel cũ iulepo roſarum, vel decocto ſem. melonũ, portul. &c. Poterimus etiam vti decocto ſebeſtẽ, vt prunorum, parum edendum, ac cibi debẽt eſſe faciles coctu, non excrementoſi, refrigerantes potius. Vitandi omnes cibi calefacientes, & omnia quæ prouocant vrinam, eo quia ducunt humores ad locum inflammatum.

Venæ ſectio.

Præter victum etiam alia remedia ſunt neceſſaria: primo igitur ea adhibenda, quæ ꝓhibent ne inflammatio augeatur, vt ſunt frictiones partium infernarũ, cucurbitulæ, potiſſimum autem venæ ſectio, quã omnes medici Græci, Latini, Arabes, nece eſſe ſcribunt: cæterum de loco vbi facienda ſit, Græci vt Paulus & Aet. nihil meminerunt, ſed ſoli Arabes diligentiſſimi in curationibus inſtituendis, de loco dixerunt. Rhaſes 10. cont. & lib. ad Almanſ. pro inflammatione veſicæ curanda præmittendum eſſe ſanguinem ex baſilica ſiniſtra ſtatuit, poſt principium autem mittendum eſſe ſanguinem à ſaphena.

Sed quærat quis veſtrum, cur Auic. potius eligat ſiniſtrã baſilicam, quã dextram? Reſp. ꝓpter duas cauſas id feciſſe, primo ne ſanguis qui retrahitur à veſica ad partes ſuperiores, retraheretur ad iecur, ſi dextra baſilica mitteretur ſanguis. 2. quia ab ea parte ſanguis ea ratione videtur eſſe deterior, quia pars ea imbecillior, propterea cum ſucci in ea parte non probe coquantur, fit vt ſanguis ea deterior ſit. His itaque de cauſis puto Auic. elegiſſe ſiniſtram baſilicam.

Purgatio.

Miſſo ſanguine videndum an humores in corpore ſint praui necne. Si adſint, ſtatim ſunt euacuandi, atq; in ipſis euacuandis duo ſunt maxime accommodata, primum vt medicamenta leuia adminiſtrentur, non grauia, neque valde calida: deinde vt fugiantur quæ penetrant ad veſicam, quare fugiendũ Rhab. & caſſia in hoc caſu: ſiquidem etſi medicamenta ſint lenia, ſunt tamen diuretica, & humores quos ducunt, ad veſicam & locum affectum ducunt. Quare melior erit ſyr. roſ. ſol. manna decoct. thamar. ſebeſt. decoct. ſennæ, & ſimilia, quæ leuiter educunt, nec ad veſicam ducunt.

Rhab. & caſſia cur fugienda.

Medicamenta intrinſeca in principio.

Medicamenta localia quæ in hoc caſu neceſſaria ſunt, alia extrinſecus, alia intrinſecus ſumuntur, & quæ intrinſecus adhibentur, alia in principio inflammatæ veſicæ, alia poſt principia adhibentur. In principio, ſicut & in aliis inflammationibus adhibentur repercutientia & adſtringentia. Sunt autem in vſu horum duo notanda, quæ monuit Auic. 1. ne medicamenta quæ multum frigida ſunt adhibeantur. 2. ne medicamenta refrigerantia diu ſuper affectam partem retineantur, quia cũ veſica ſit ſanguinis expers, & neruea tota, maxime offenditur, ſiquidem vt Hip. ait frigidum ſemper neruis inimicum. Accedit his, quia materia quæ facit inflammationem, ſi diutius medicamẽtis refrigerantib. tractetur, plane induratur, & pene incurabilis euadit. Quare ol. violarum, ſuccus portul. ſolatri, in principio accommodatiſſima ſunt: poterimus & hoc linimento vti:

Linimentũ in principio.

℞. Ol. viol. ℥. ij.
Succi portulacæ,
Solatri an. ℥. ß.
Ceræ parum M. fiat linimentum.

Quod ſi vrinæ ſuppreſſio vſum horũ medicamentorum prohiberet, ad ea medicamẽta accedendum eſt, quæ vobis oſtendi, cum tractarem de Iſchuria.

Doloris mitigatio.

Sæpe fit etiam vt dolor, qui eſt comes inflammationis, vſque adeo torqueat ægros, vt

medici

medici cogantur ei occurrere. Igitur vrgente dolore etiam opio vti poſſumus, aut ſucco mandragoræ, commiſtis vel cum ol. viol. vel chamomel. quod poteſt temperare frigiditatem illorum. Sic etiā propter eundem finem poteſt immitti in veſicam aliquod, quod valeat inflammationē repellere & ſedare, vt eſt lac & mucilago pſyllii. Sed notandum quod etiam monuit Auic. medicos cautos eſſe debere in iniiciendis medicamentis in veſicam, quia ſi dolor non ſuſtineat horum medicamentorum vſum, abſtinendum omnino eſt, ſiquidem pars inflāmata ſi irritetur, grauius multo reddit malum. Poſt principia conueniunt ea remedia, quæ moderate diſcutere poſſunt, vt ſunt linimenta facta ex ol. chamom. & anethi, verbi gr.

Diſcutiens empl.

℞. *Ol. chamom.* ℥ iiij.
Aq. anethi ℔. ß.
Farinæ liliaceæ q. ſ. M. ad formam empl.

Maturans.

Quod ſi inflammatio ad ſuppurationem vergat, omni ſtudio tentandum maturare ſuppurationem, id quod fit ex empl. & fomentis, quæ facultatem habent ſuppurandi; vbi autem ſuppurata fuerit inflammatio, reliquum eſt vt vlcus curetur eo modo quo curantur etiam alia vlcera.

CAPVT XXXV.

De exulceratione veſicæ.

POſt inflammationem atque etiam ab aliis cauſis, conſueuerunt in veſica oriri vlcera, quæ peculiarem tractationem & curationem exigunt. Fiunt autem vlcera variis in partibus vel in corpore veſicæ, vel in collo, vel in virga ipſa: vbicunq; fiunt, morbus eſt in ſoluta vnitate, & quia in omni vlcere aliqua pars deficit, fit vt non ſolum morbus ſit in ſoluta vnitate, verum etiam in mala compoſitione.

Cauſæ.

Cauſæ internæ à quibus hæc vlcera veſicæ oriuntur ſunt humores acres & corrodentes, eſt etiā ſæpe pus quod ex aperta vomica promanat. Adiiciamus etiam calculum vel renū vel veſicæ, atq; vrinam ipſam acrimonia præditam. Tot enim modis fiunt vlcera veſicæ, quemadmodum proditum eſt à medicis.

Externæ cauſæ ſunt ex Galen. 1. de loc. aff. percuſſiones, cibi acres, medicamenta acria, item vſus cantharidum: ſunt etiam aliqua venena, ſicuti refert Nicander de Bupreſte.

Signa. Vniuerſalia.

Signa quibus cognoſcuntur vlcera veſicæ, ſunt dolores qui percipiuntur inter mingendum, præſertim vero in præputio, quia præputium cum ſit pars maxime ſenſibilis, facile ipſi communicatur noxa veſicæ. Adhæc ſi pus & ſanguis cōmiſceantur vrinæ, aut ſquāmæ, aut pelliculæ, aut corpora furfuracea, ſicut dicit Hipp. ſignum eſt eſſe vlcus in veſica. Accedit his quod qui vlcus habent in veſica, neq; ambulare, neq; ſtare, neq; commode iacere poſſunt, quia in quocunq; corporis ſitu veſica comprimitur, & compreſſa propter vlcera incredibiles cruciatus facit. Sed hoc nequaquam ſatis eſt, niſi ſciatis ſignis propriis diſtinguere locum affectum, quare ſigna etiam peculiaria tenenda ſunt, quibus affectus diſtinguamus. Si veſicæ corpus fuerit exulceratum, dolor magis oritur in pectine, cum vrina ſquamulæ exeunt, nulla ſanies, aut admodum exigua, eo quod cum corpus veſicæ exangue & nerueum ſit, in ipſo vix poteſt vlla ſanies colligi. Si pori vreteri fuerint exulcerati, cognoſcitur qa dolor eſt inter pubem & renes, pus quod exit cū vrina, eſt inſtar capillorū, ſanguis exiguus exit, apparent ramēta.

Signa diſtinguentia locum affectū

Si vlcus ſit in collo veſicæ, dolor magis apparebit in loco, qui eſt inter perinæum & pudendum. Adhæc dolor apparet magis dum incipit æger mingere, & dum deſinit, pus adeſt, in vrina ſanies, apparent interdum caruncula, & ſi vlcus fuerit profundum & ſordidum, vrina etiam valde fœtet.

Si vlcus fuerit in virga, cognoſcemus, quia primo egreditur ſanies, mox vrina, adhęc dolor ſaltem adeſt, quando mingitur, & dolor apparet in ipſa virga, non alibi.

Progn.

Prog. omnia veſicæ vlcera grauia ſunt, Hip enim ſcribit veſicam inciſam habere lethale eſt. Sunt autem vlcera veſicæ grauia, propter duas cauſas. 1. quia membra neruoſa diſciſſa nunquam conſolideſcunt. 2. quia vt docet Gal. 3. meth. 5. omnia vlcera ſi debent ſanari, neceſſarium eſt vt cōtineantur in quiete ſumma: iam vero veſica perpetuo vexatur ab vrina, quo fit vt vix, aut cum magna difficultate curentur veſicæ vlcera. Eſt tamen differentia, quia quæ fiunt in corpore veſicæ, ſunt omnium grauiſſima, quæ in collo fiunt ſunt minus grauia & periculoſa, & quæ ſiunt in virga, adhuc minus grauia ſunt.

Indicationes.

Curationis ſcopus præcipuus in vlcere veſicæ eſt, vt conſolidetur ad cicatricem, ſed qa duo ſunt impedimenta, quæ conſueuerunt conſolidationem impedire, humores qui fluxerunt, & qui confluunt, ideo aſſurgunt duo alii ſcopi, vt humores fluxi expurgentur, & impetus eorum, qui fluunt, vel retardetur, vel alio auocetur.

Victus ratio.

Quib. ſcopis implendis neceſſaria eſt primo victus ratio, quæ eadē eſſe debet quā vobis præſcripſi, cum de vlceribus renum tractaui, vt ſc. aer immoderatus fugiatur, omnis animi & corporis motus, ſomnus procuretur, atq; hic ſuper latera. Ex cibis vitandi ſunt omnes ſalſi, acres, acetoſi, omnesq; ſunt nimis dulces, craſſi, difficilis concoctionis, omnia aromata, omnia diuretica. Cōuenit aūt inprimis lac, ptiſana facta vel ex hordeo, vel ex oryza, vel amylo, oua ſorbilia, extrema omniū anima-

animalium, quę omnia ſi condiantur vel ſucco vuæ immaturæ, vel ſucco alicuius fructus adſtringentis & refrigerantis, optimum eſt.

Venæ ſectio.

Poſt victum notandum an corpus abundet ſanguine, quia vbi copia adeſt ſanguinis ante omnia ſecanda eſt vena baſilica: ſi venæ ſectio prohibeatur aliqua ratione, vtendum erit cucurbitulis ſcarificatis. Sin autem non abundet ſanguis ſed potius acres & ſalſi humores, ſunt hi inprimis præparādi, mox purgandi, eo pacto quo docui. Vbi purgatum erit corpus, vel per venæ ſectionē, vel per cucurbitulas, curſus humorum erit retardandus, poſt deueniendum ad conſolidationem vlceris. Sed quia, vt dixi, in vlceribus ſemper eſt materia fluxa, quæ impedit conſolidationem & vnionē vlceris, igitur ante alia omnia ſtudendum erit vlcera ipſa depurare ab humoribus prohibentibus conſolidationem: emundantur autem vlcera potiſſimum medicamentis quæ infunduntur in veſicam, cuiuſmodi eſt lac, quod quidem facultate deterſoria mundat & lauat vlcera: ſimiliter mel roſatum, aqua hordei. ex gr.

Vlcus mundificantia.

Clyſter pro veſicæ mūdanda.

℞. *Aq. hordei torrefacti ℥. iiij.*
Lactis aſinini ℥. ij.
Mellis roſ. ℥. j. M. & catheterē infundantur in veſicam. Et notate, minus mellis roſacei me adieciſſe, propterea quod hæc vlcera facile irritantur à medicamentis, quæ habent aliquid acrimoniæ, vt eſt mel, & ideo parum ſemper huiuſmodi acrimoniæ admiſcendum eſt: imo ego ſoleo vſum mellis auerſari, & vbi timeo acrimoniam, paro decoctum hoc:

℞. *Hordei vſti P. iij*
Rad. althea ʒ. ij.
Glycyrrh. ʒ. iij f. decoct. & facta expreſſione ad lactis aſinini partem tertiam.

Extriuſecus ad emundanda vlcera, & præſertim quando ſunt ſordida, in vſu ſunt medicamenta quæ exſiccant & adſtringunt, vt eſt alumen, hypociſtis, bolus arm. malicor. ex quibus fiunt decocta, & decoctis cum ſpongia fouentur loca veſicæ. V. g.

Topicū pro mundando vlcere veſicæ.

℞. *Aq. communis ℔. j.*
Aceti ℥ ij.
Hypociſtidꝰ
Cort. granat. an. ℥. ß.
Boli armeni.
Alum. in petia ligat. an. ʒ. j M. f. decoct. ſ. a.

Vbi fuerint repurgata vlcera, quod cognoſcetis quando vrina exit ſine vlla ſanie, tunc deueniendum ad medicamenta conſolidantia, quorum alia extrinſecus adhibentur, & ſunt eadem quæ modo docui vos, cum agerem de purgandis vlceribus: quia ſicut facultate deterſoria omnem veſicæ ſorditiem eluunt, pari pacto & ſua vi adſtrictoria conſolidant ſua vlcera.

Quæ infunduntur in veſicam, ſunt plumbum vſtum, thus, Ceruſſa, ſarcocolla, quę immiſcentur lacti, & lac deinde iniicitur in veſicam. Ex. gr.

Medicamenta conſolidantia.

℞. *Lactis caprini ℔. ß.*
Thuris.
Sarcocolla.
Ceruſſa ʒ ij. pulueriſentur & miſceantur.

Laudatur equiſetum, ſuccus conſolidæ maioris, & eſt accōmodatiſſimus ſuccus plantag. lapis hæmatitis, ex. gr.

℞. *Succi equiſeti ℥. iij.*
Albuminis oui num. j.
Lapidis hæmatit. ʒ. j. ß. M. omnia diligenter, & conquaſſata per ſyringa in veſicam infundantur.

Notandum autem omnia quæ infunduntur neque debere eſſe actu calida, neque frigida, ſed tepida & egelida, priuata omni frigore ſenſibili. Ore vero medicamenta quæ ſumuntur, ſunt Mumia, puluis conſolidæ, puluis equiſeti, trochiſc. de Carabe, qui vel ommiſti aq. plantag. vel aq. roſ. deuorantur ieiuno ſtomacho & mirifice proſunt.

CAPVT XXXVI.

De ſcabie veſicæ.

Cauſa.

QVod dixi de vlceribus veſicæ, idem ſtatuendum de ſcabie veſicæ, fit enim interdum vt ab humoribus ſalſis & acribus tunica interior veſicæ perinde diſcindatur, atque ſolet fieri in cute ab externa ſcabie: & propterea ab Hippoc & aliis medicis hic affectus dictus eſt ſcabies, quæ cognoſcitur vnico illo ſigno, quod ſcripſit Hippoc. in 4. aph. vbi dicit, quibus in vrina ſedimenta apparent furfuracea, iis ſcabie veſica laborat.

Indicationes.

Cum itaque totus hic affectus dependeat ab humore acri & ſalſo, totum ſtudium medici conuertendum eſt ad expurgandum vniuerſum corpus ab humoribus eiuſmodi ſalſis & acribus. Inter quæ remedia potiſſimum locum obtinet vſus ſeri, quod tam ore acceptum, quam etiam infuſum in veſica mirifice prodeſt, eo magis ſi ipſi ſero vel immacerentur, vel incoquantur ea quæ deſiccant citra vllam inſignem calefactionem, vt eſt lentiſcus, myrtus, ſcabioſa, cortex granat, plantago, hæc omnia aut aliqua ex his immacerata ſero caprino, atque infuſa in veſicam, conferunt: ſicuti etiam conferre experientia probatum eſt aquam thermarum, ex his quæ deſiccant citra vllam inſignem calefactionem, vt ſunt illæ aquæ in agro Lucenſi, in agro Pauino, quæ vel infuſa per veſicam, vel ore accepta, atque etiam extrinſecus lauacro adminiſtrata, non ſolum ſcabiem veſicæ curant, ſed etiam vlcera.

CA.

CAPVT XXXVII.

De vitiis partium genitalium in genere.

Propria functio penis. PRæter vlcera quæ fiunt in cole, oriuntur etiam quædam alia vitia quæ labefactant & vitiant actionem ipſius penis: dico quæ propriam vitiant penis actionem, quia etſi hoc membrum deſeruiat etiam emiſſioni vrinæ, nihilominus hæc eſt nō propria eius functio. Sed ea eſt, vt ſit veluti ductus & canalis quidam ad proucehendum ſemen ad generationem ſpeciei. Sed quia vbi canales tortuoſi ſunt & ſimul compacti, non poſſunt immittere aquarum curſus, ſed neceſſarium eſt vt recti fiant, & vt lati ac ſpatioſi ſint, adeo neceſſarium fuit naturæ ita genitale inſtituere; vt poſſet & meatum rectum habere, atque etiam latum & patentem. *Enumeratio affectuum* Ad quod agendum vna indiget erectio, ita vt propria actio ipſius penis ad eiaculandum ſemen, videatur eſſe erectio, & ſi huiuſmodi actio vitiatur in pene, quemadmodum etiam vitiantur aliæ operationes, vel minus fit quam debebat, & hinc fit vitium quod dicitur varus modis, græce ἄπρακτα μόρια, nos dicere ſolemus ignauas partes, alii vocant maleficiatos & frigidos, quoniam erigere non poſſunt, vel nimis fit & non debito tempore, & modo, & hac affectio dicitur priapiſmus.

CAPVT XXXVIII.

De priapiſmo.

Definitio. PRiapiſmus eſt, vt docet Gal. 6. de loc. aff. cap. ſexto, auctio ſtabilis & tentigo penis in latum & profundum, citra veneris appetitum, & citra externam caliditatem. Aet. addit, cum dolore & tenſione.

Denominatio. Circa huius morbi tractationem aliqua ſunt notanda pertinentia & ad nomen, & ad rei ipſius eſſentiam. Quod ad nomen attinet notandum hanc vocem priapiſmi, vt Galen. 14. meth. 7. docuit (quia neq; apud Hip. neq; apud alios ſcriptores antiquos reperitur) formatam eſſe à ſimilitudine Priapi, qui pingitur ab antiquis membro genitali ſemper erecto ſine tenſio: vocatus eſt & hic morb. Satyriaſis apud Gal. & Aetium.

Differ. inter Priapiſmum & ſatyriaſin. Sed inuenio factam eſſe à ſcriptorib. medicis differentiam inter Priapiſmum & Satyriaſmum. Ægineta in ſatyriaſi vult contingere omnia quæ in priapiſmo, ſed id plus ineſſe, quod in ſatyriaſi adeſt palpitatio, & morbus familiaris eſt mulieribus. Cæl. Aurel facit aliam differentiam, priapiſmum inquit eſſe paralyſin vaſorū ſeminalium & aliorum neruorum ad partes ventris tendētium, quorum diſtenſione ægri afficiantur: ſatyriaſin vero inquit eſſe celerem paſſionem, ſicutique cum neruorum contractione, ex ſtimuloſo deſiderio venereæ voluptatis. Hunc ſcriptorem vt puto maior Arabum pars ſectata, fecerunt differentiam inter priapiſmum & ſatyriaſin, quod ſatyriaſis ſit ſtabilis auctio genitalis, ſed cum deſiderio, atque etiam cum affectu venereæ voluptatis. Hæc itaque eſt differētia à medicis inter hos affectus tradita. Sed vt verſari poſſitis in auctorib. debetis notare, aliud eſſe σατυριασμὸν, aliud ſatyriaſin. *Σατυριασμὸς & σατυρίασις vt differunt.* Ille eſt, vt Gal. lib. de tum. præt. nat. docet & Aret. cap. de elephantiaſi, nihil aliud, niſi ipſa elephantiaſis incipiens. Gal. enim inquit, ideo hunc morbum elephantiam vocatum eſſe, quoniam cum incipit, facies eorum euadit ſatyria ſimilis. Satyriaſis vero eſt morbus diuerſus, de quo philoſophus 4. de gen. animal. vbi ſcribit morbum hūc fieri propter defluxum humoris, ſpirituſque crudi ad partes faciei: quē locum cum exponeret Michael Epheſius, dixit eſſe idē quod Elephantiaſin. Sed mea ſententia deceptus eſt, quia Elephantiaſis non fit à ſpiritu crudo, ſed ab humore melancholico prauo. Satyriaſmus vero, vt Gal. teſtatur in li. ſing. Hip. eſt tumor oblungus circa aures obortus.

Quoad rei eſſentiam dictum eſt a Gal. eſſe ſtabilem actionē, quia ſæpe fit vt intumeſcat atque erigatur membrum, ſed cum etiam cito decreſcat, paſſio non eſt morboſa. Dictum eſt etiam eſſe tentiginem in longum & latum, quia ſæpe fit vt intumeſcat hoc membrum, ſed quia tumor non eſt cum tenſione, vel nō eſt in omni parte, ſed ſolum in præputio, qui ſc. morb. à Marcello dicitur Ceparia, ca̱ propter *Ceparia.* hic affectus non debet dici Priapiſmus, quia nec cum tenſione, nec in omni parte factua eſt hic tumor. Dictum eſt ſine deſiderio veneris, atque externa caliditate, quia ſæpe efficitur propter immenſam lumborum & teſtium calefactionem, quæ nullo modo dicitur Priapiſmus. Accedit etiam quod interdū fit tenſio ſtabilis & tumor, vt in Satyriaſi Arabum, ſed quoniam eſt cum deſiderio & voluptate, ideo vt diſtingueretur hæc omnia fuerunt addita.

Genus affectus. Ex quibus omnibus conficitur hunc affectum eſſe morbū in magnitudine, vt Gal. 14. meth. teſtatur, à quo morbo læditur facultas naturalis penis, non quidem neceſſario eſſentialiter, ſed per accidens vt plurimum.

Sed video vos dicturos, quomodo poteſt priapiſmus morb. eſſe, cum Gal. 5. de loc. aff. manifeſtiſſime dicat eſſe ſymptoma colis? Reſpond. dupliciter poſſe hunc affectum, & morbum & ſymptoma dici, morbus dicitur, ſi ſpectemus magnitudinem & tumorem illū: ſymptoma dicitur, ſi actionem læſam ipſius membri inſpiciamus: nam cum actio huius ſit debito modo & tempore erigi, & in hoc af-

fectu neque modo neq; tempore debito fiat erectio, ideo iure dici poteſt ſymptoma.

Locus affectus eſt ipſum genitale membrum.

Cauſæ internæ immediatæ. Cauſæ autem vt Gal. 6. de loc. dicit, aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ immediatæ duæ ſunt, vna eſt ſpiritus copioſus exiens ab arteriis apertis, & incluſus in cauernis membri. Secunda cauſa eſt ſpiritus flatuoſus, flatus crudus, qui gignitur vitio ipſius partis, quam cauſam raro euenire, ipſe Gal. ratione & experientia docuit. Internæ mediatæ duæ ſunt, quarum vna eſt habitus corporis calidus & humidus. Gal. enim dicit, qui hunc habitum corporis habent, ſimiles eſſe, vti Plato in Timæo dicit, arboribus immodice fructificantibus, qui cum plurimum ſemen producant, & proinde copioſos ſpiritus, huic affectioni ſunt obnoxii. Deinde ætas iuuenilis, vt Gal. ait, quamuis enim pueri poſſent hoc vitio tentari, tamen iuuenes ipſi ſunt qui frequentius hoc malo tentantur.

Cauſa externa. Cauſæ externæ ſunt cibi inflantes & multum ſeminis generantes, vt ſunt ciceres, oua, pultes, oſtrea, eruca, nuclei pinei, ſaturcia, & herba illa, cuius mentionē facit Theoph. qua refert aliquos cōſueuiſſe erigere virgā & vti venere: ſomnus ſup dorſum factus inter has cauſas habetur, cogitationes frequentes rerum venerearum, ſermones, aſpectus, abſtinentia longa à coitu, propter hoc monachi *Impudicitia ſtatica.* ſolent ſępe hac ęgritudine tentari, nimius etiam coitus, ſtrictura lumborum, manſtupratio ſine ſeminis eiaculatione: refert vero Cęl. Aur. ſenem quendam cum in caſſum longo tempore tractaſſet genitale, hunc morbum incurriſſe.

Signa ex flatu crudo. Signa Priapiſmi ex ſe ſatis nota ſunt, ſicut etiam quando fit hic morbus propter aliquā cauſam procatarcticam ex ipſa ægrorum relatione cognoſcitur. Cæterum an fiat propter arteriarum dilatationem, an ob flatum crudum, cognoſcitur eadem ratione qua ꝓpoſuit Gal. 6. de loc. aff. 6. quoniam ſi a flatu fiat, aderit palpitatio membri, item præcedente vſu rerum flatuoſarum. Cognoſcitur tandem ex remediis adhibitis, quæ ſi calefacientia ſint, & diſſipantia flatum, ac profuerint, ſignum eſt malum oriri à flatu. Si autē *Ex apertione arteriarum.* fiat morbus ex apertione arteriarum, cognoſcitur quia nulla adeſt palpitatio, corpus boni eſt habitus & ſucculentum, longa fuit coitus abſtinentia, vel longus & immoderatus vſus, vel præceſſit vſus eorum ciborum, à quibus magna ſeminis fit copia.

Progn. ſolet hic morbus grauis eſſe & periculoſus, ita vt Aretæus dixerit, quandoque breui temporis ſpatio homines interimere, & qui moriuntur, perire conuulſione, cruciatu magno & extremorum frigore.

Curationis ratio in hoc potiſſimū eſt poſita, vt materia illa quæ tumorem facit, eximatur & diſſipetur, ſiue fuerint ſpiritus ex copia ſeminis oborti, ſiue flatus. Quæ autem euacuant ſpiritus & flatus, ſunt medicamenta attenuantia & exſiccantia: *Spiritus & flatus euacuantia.* Igitur eligatur aer qui frigidus ſit & ſiccus, dormiendum, & vt aliqui volunt neque ſuper ſtrata, neq; ſup lectos, ſed ſuper corpora dura. Cauendū ne ſomnus fiat ſupra dorſum, & vbi dormiendū ſupra lectis, ſubſternenda ſunt folia aut agni caſti, aut nymphææ, papaueris. His remediis proditū eſt à Gal. conſueuiſſe ſacerdotes incendia libidinum coercere, abſtinendum ab omni cogitatione, lectione & ſpectaculo libidinis, & potius cogitandū eſt vt ægri triſtētur & mæreant, aut timeāt. Motus corporis, & præcipue lumborū nocui ſunt. Venus vtilis eſt ſolummodo quando malum factū eſt ex copia ſeminis. Aluus ſi eſt ſtricta, ſoluenda eſt clyſteribus qui humectent & refrigerent. Potus aquæ melior quam vini, præſertim vero ſi aquæ incoquatur vel mētha, vel ruta, quas herbas medici dicunt extinguere ſemen. Vtendū cibis attenuantibus, exſiccātibus, parui nutrimēti, & qui nō ſit flatuoſus: ꝓpterea oua, carnes, conchylia, bulbacea omnia ſunt fugienda. Neque laudare poſſum Auic. qui vſum lentium coctarum laudauit.

Poſt victum, quia dicebam ex ſententia Gal. hunc affectum magna ex parte fieri ab apertis arteriis, primo deueniendū ad illud, quod efficaciſſime ſanguinem minuere & refrigerare poteſt, ſc. ad venæ ſectionem: vnde niſi aliquid prohibeat, lenita aluo vel aliquo bolo, vel clyſtere eſt ſecanda vena interna brachii dextri, & pro qualitate ac quantitate corporis eſt mittendus ſanguis. *Venæ ſectio.*

Miſſo ſanguine videndum an in corpore ſint aliqui praui humores, qui ſi abundauerint, neceſſarium eſt ante cætera ea præparare & expurgare. Sed dicet quis, ad quid neceſſaria eſt hæc præparatio? Primum quidem neceſſaria eſt gratia ipſius morbi, nam quia neceſſarium eſt vti localibus medicamentis, nunquam id facere poterimus tuto, niſi diligentiſſime præparetum ſit corpus. Itaque corpore expurgato ad localia eſt veniēdum, quarum iuuant quædam manifeſta, alia occulta qualitate.

Topica. Si factum ſit malū ex apertis arteriis, clariſſimū eſt remedia debere eſſe refrigerantia, repellentia & adſtringentia. Quare ſummo iure factū eſt à Gal. qui ceratū roſaceū præcepit vt applicaretur lumbis & pectini, prudenter etiam ſtatuit Auic. vt in hoc caſu lamina plūbea pectini adhibita geſtaret, ſicut & alia multa, quæ lūbis magno cū fructu adminiſtrantur, vt Mandrag. hyoſcyamu, papau. nymphæa, ſolarrū, portul. ſemperuiuu, quæ & ſola & ſimul miſta, & in decoctis vel oleis parata, magno cū fructu adminiſtrant.

Sed

Sed notate huiuſmodi remedia quæ impenſe refrigerant, poſſe quidem impune lũbis adhiberi, & loco inter anum & pudenda, interdũ etiam pectini, ſed ipſi coli & pectini tumefacto, nunquam adhibenda, quia rebus refrigerantibus nimis ſolent iſti humores intumeſcerę, & magis cõtumaces fieri. Quare ipſi loco affecto cum frigidis admiſcenda erunt diſcutientia, vt ſi fiat à flatu craſſo, conferet pyrethrum & conueniunt omnia aromata, vel in decocto, vel in puluere adminiſtrata. Sic dicit Marcellus myrrham adminiſtratam magnopere conferre. Sic ẽt laudabat lentem coctam, & adhibitã: multa quoq; alia habetis apud Gal. & Arabes compoſita medicamenta, quę poſtulãte vſu vſurpare poteſtis.

Occulta proprietate conferentia.

Quæ vero occulta qualitate proſunt, ſunt agnus caſtus & nymphæa, quæ herbæ ſiue intus capiuntur, ſiue extra adminiſtrãtur, mire putantur conferre. Gummate etiam iuniperi ſi membrum tumefactum inungatur, mire confert: modicum verbenæ potum & exhibitum confert. Marcellus ennmerat quaſdam herbas quas ſcribit omnes proprietate quadã aduerſus veneris incendium conferre, vt eſt apium, puleg. ruta, coriandrum, mentha, lactuca, naſturtium & anethum.

CAPVT XXXIX.

De impotentia coeundi.

Nomen.

VBi diminuitur vel ex toto aufertur actio erigendi, fit vitium quod dicitur ignauia partium genitalium, quod vitium nihil aliud eſt, niſi impotentia perficiendi coitum,

Genera varia huius affectus.

cum aptitudine & deſiderio. Dicitur impotẽtia pficiendi, quia alii ſunt, qui non erigũt, alii qui erigunt quidem, ſed non perdurant aliquamdiu, ſed ſemẽ emittere non poſſunt, qualis erat ille Corinthius, quẽ recitat Ruſfus apud Oribaſ li. 6. Alii ſunt qui ſolum dormientes, non vigilantes perficerent coitum, qualis erat ille Mileſius, quem refert idem ibid. iure igitur videtur impotentia perficiẽdi. Dicitur etiam cũ aptitudine & deſiderio, quia ſenes & pueri inepti ſunt, & propterea non dicuntur hac impotentia laborare. Vtcunque ſit, hæc affectio eſt ſymptoma in genere actionis diminutæ aut ablatæ.

Quæ requiruntur ad venerem.

Cauſæ huius impotentiæ inuenientur à nobis, ſi ſciamus quid & quot requirantur ad excitandam venerem. Tria autem ſunt quæ neceſſario concurrnnt ad perfectionẽ actus venerei. 1. virtus & robur, & hinc eſt, quod conualeſcentes & graui morbo tentati minime poſſunt exercere venerem, propter virtutem debilitatam. 2. inſtrumentum aptum, neque enim ſpadones, neque eunuchi poſſunt venerem exercere, propter ineptitudinem inſtrumentorum. 3. ſemen, quo fit vt in illis ętatib. vbi ſemen deficit, ſimul etiam deſinat potentia exercendi venerem. Cũ igitur hæc tria concurrant, neceſſarium eſt, vt impotentia coeundi oriatur vel propter virtutis defectum, vel propter inſtrumẽti ineptitudinem, vel propter ſeminis vitium; aut propter hæc omnia ſimul.

Virtutis debilitas.

Debilitas virtutis contingit aut propter intemperiem aliquam aut propter aliũ morbum, aut propter motus animi. Dicit enim Auic. nimium amorem, pudorem, timorem eneruare ita ſæpe vires, vt fiant infirmi ad venerem. Sic etiam debilitatur virtus propter euacuationes nimias, propter nimiam abſtinentiam. Dicit enim Rhaſes, quamlibet euacuationem etiam vrinæ, impedire actum exercendi venerem.

Inſtrumenta impotentiæ.

Inſtrumenta vero quæ deficiunt, multa ſunt, aut penis eſt vel laxior quam conuenit, vel longior & maior: dicit enim Ariſt. 4. probl. 24. eos qui virgam habeant maiorem & longiorem minus erigere, & minus perdurare. Teſtes pariter inducunt hanc impotentiam, quando ſunt intemperati, aut ſicciores, aut humidiores, aut frigidiores facti. Alia membra principalia ẽt faciunt hanc impotentiam, vt cerebrum quando grauiter ægrotat: ſtomachus, renes, imo vero dicit Ariſt. 4. probl. 20. etiam crura varicoſa homines reddere ad venerem impotentes.

Semen ineptum.

Ex parte ſeminis efficitur impotentia, quando nullum ſemen eſt, aut non tantum vt poſſit neceſſariam ſpirituum copiam ad genitale mittere. Hinc eſt quod dicit Ariſt. 2. de part. anim. 6. pinguia corpora ſunt inepta veneri, eo quod quicquid debet conuerti in ſemen, totum in pinguedinem conuertitur, & conſequenter cum corpus ſit ſemine ſpoliatum, impotens redditur; ſimiliter contingit ſi ſemen ſit frigidum, & omnis expers mordacitatis.

Pingues ineptæ.

Cauſæ externæ.

Cauſæ externæ multæ ſunt, aer vel nimis frigidus, vel nimis calidus, nam maior pars brutorum animalium, neque ſummis frigoribus, neque ſummo calore vtitur venere. Sic etiam dicit Ariſt. 4. pbl. ex ſententia Heſiodi, mulieres minus validas eſſe ad venerem hyeme, & viros æſtate. Motus corporis nimius, & motus animi vehementes, vt pudor, amor, timor, hanc impotentiam inducunt, balnea item & ieiunium. Vnde illis qui caſtitatem ſeruare volunt, iure ieiũnium iniunctum eſt, qa dicitur in pueruerbio: Sine cerere & Baccho friget venus. Cibi refrigerantes & exſiccantes hoc idem faciunt: Fertur etiam de turdis torquatis qui propter ſiccitatem reddunt homines impotẽtes: Sic narrat Ariſt. tempore belli eſſe prohibitum ſerere mentham, quia reddit homines imbecilles, quod etiam ab Hip. dictum eſt. 2. de diæta.

Eſt dubium de equitatione, an ſcil. equitatio reddat homines imbecilles ad venerem,

an vero prouocet. Hip. li. de aere, aquis, narrat Scythas populos propter frequentẽ vſum equitandi impotentes ad venerem euadere conſueuiſſe, imo vero contrahere fæminarũ habitum. Ex altera parte Ariſt. 4. probl. 10. ſtatuit, equitantes luxurioſos euadere, quia continua partium viriliũ contrectatione excitãtur ſpiritus, qui inducunt libidinẽ veneream.

Dicendum videtur, equitationes bomines potius luxurioſos reddere, quam impotentes per ſe, quia quod refert Hip. non refert eſſentialiter ab equitatione factum, ſed refert quoniam ꝓpter equitationẽ crura ipſis male habebant, & vt mederentur his, vrebant venas poſt aures, hinc fiebant impotentes nõ principaliter propter equitationem. An aũt faciant incantaméta & muliercularum veneficia hanc impotentiam, neq; affirmare, neq; negare audeo. Non affirmo, quia nullus ꝓbatus ſcriptor, neq; vlla ratio perſuadere poteſt. Nõ nego, quia & multæ experientiæ ſunt, & canones & leges id fieri poſſe videntur ſtatuere. Itaque in incerto rem hanc relinquo.

Incantamenta.

Signa vniuerſalia huius affectionis certiſſima ſunt. An vero fiat ab vlla cauſa externa, ſolum poteſt cognoſci ex relatione vel ægrorũ, vel adſtantium, ſicuti etiam ſi hoc malum fiat vitio alicuius membri, vel cerebri vel ſtomachi, cognoſcitur facile ex præſentia & ſignis eorum membrorum.

Signum laxitatis penis.

Si factum ſit propter vitium ipſius penis, præſertim propter laxitatem, dicit Auic. hoc cognoſci, quia membrum frigidæ aquæ immiſſum induratur. Si ob teſtium aliquam intemperiem, vel ob aliquod vitium, cognoſcitur his indiciis, quæ ſcribit Gal. in art. med. cum docet ſigna intemperaturæ teſticulorũ.

Si fiat ex paucitate ſeminis, cognoſcitur, vt docet Rhaſes ex paucitate appetitus, ex corporis extenuatione, vel pinguedine nimia, ex prauitate coloris. Si à ſemine frigido oriatur, illud ſignum eſt, quod nullus adeſt appetitus veneris, nec tamen vllum ſignum eſt, quod alium errorem indicet.

Progn. Hic morbus quantum eſt ex ſeſe, nunquam eſt lethalis, nec indiuiduo detrimentum vllum affert, ſolummodo propagationi ſpeciei incommodat. Qui fit vel vitio ętatis, vel magnitudinis, nunquam curatur, reliqua vero genera aut ſponte curantur, aut beneficio remediorum.

Curandi ratio tota in hoc poſita eſſe videtur, vt ſi malum proficiſcatur à vitio aliorum membrorum, illa membra corrigantur, & ꝓpriæ ſanitati reſtituantur. Similiter ſi vitio imbecillitatis oriatur, ſtudendum eſt corroborare. Quod ſi vitio ſeminis ſit, vnus eſt bis modus curandi, vt & cibis & medicamentis vtatur, quæ ſanguinem & bonum & multum gignunt, quæ calefaciunt, quæ producunt ſemen, & quæ modice flatum inducunt. Itaque dormiendum eſt ſuper ſtrata plumacea, ſuper dorſum, corpus moderate exercendum in rebus ad venerem pertinentibus. Bibenda ſunt vina generoſa, panis ſit optimus, carnes optimæ, oua prælaudat Rabbi Moyſes, ſi cum cepis & napis coquantur. Carnes etiam paſſerum mirifice commendantur ab Arabibus omnibus, præſertim autem ſi lacte & vino coquantur. Idem faciunt teſtes animalium, conchylia, ciceres, nuclei pinei, nuces auellanas laudat Auicenna, conditas Sacch. Inter herbas veneri accommodatas magnopere laudat Marcellus raphanum, porrum ſectile vel capitatum, aſparagum, ocymum, fæniculum, ſaturæam, paſtinacam, carduum vulgo artechoci. Addunt alii, & iure, Satyrion, galangam, nucem moſchatam. Iam vero apud medicos multa remedia componuntur, quæ & ore ſumpta & extrinſecus adminiſtrata quadam ꝓprietate putantur conferre. Pyrethri cochlear cum paſſo exceptũ, dicit Marcellus inutiles viros ad venerem cõcitare. Sic etiã ſeminis lini puluis cum vitello oui ſumptus idem præſtare ſolet. Soleo ego vti medicamento:

Remedia venerem stimulantia.

℞. *Nucleorum pini,*
Piſtacior.
Auell. an. ℥.j.ß.
Sem. erucæ,
Pyrethri,
Nucis moſch. an. ʒ.ij.
Granorum cocbi vel ſem. bombacis.
Paſſerculorum cerebri an ℥.ß.
Rad. ſatyrii coctarum in cinere ʒ.iij.
Teſticulorum galli aſſatorum. P. ß.
Sacch. alb. q. ſ. M. f. rotulæ. ſ. a. quarum accipiantur ʒ.ij.iij cum vino odorato mane.

Extrinſecus ait Marcellus, quod ſi radix cucumeris agreſtis incoquatur, & deinde inungantur genitalia, mire conferre. Similiter ſi fiat empl. ex lini radice cocta. Lac cum lana ſuccida vmbilico applicatur. Ad idem confert fel leporis, fel tauri, coagulum leporis, leonis adeps, ſi illinãtur genitalibus. Illud efficaciſſimum eſt, modo cum cibis accommodatis adminiſtretur.

Vnguentum efficaciſſimum ad idem.

℞. *Ol. ſambucini* ℥.j.
Pyrethri.
Euphorbii an. ʒ.j.
Moſchi gr. iiij. Inungantur vola manuum & planta pedum, & genitale.

Quæ ſimiliter à ꝓprietate occulta cõferre putantur, multa ſunt, primum refert Rhaſes, ſi recipiatur cerui veretrum, vel teſticuli, & in puluerem redacti ligenter ſupra dextrum femur, mire valet. Sic galanga ore retenta, ad idẽ putatur conferre. Lapis qui inuenitur in gallo, ſi alligetur collo dicitur prodeſſe, ſicut & ſtellionis cinis panno obuolutus, & ſiniſtra manu portatus, vtilis eſſe putatur.

A proprietate occulta conferentia.

Finis libri III.

HIERO-

HIERONYMI MERCVRIALIS MEDICI CLARISSIMI DE VITIIS ARTICVLORVM & lue venerea, Liber quartus.

CAPVT I.

TRia in omnib. morbis grauia eſſe, memoriæ mandauit Seneca autor linguæ latinæ ſapientiſſimus, mortis metum, dolorem corporis, & carentiam voluptatis. Inter quæ mala primum locũ tenet corporis dolor: quandoquidem vt memoriæ traditum eſt, ab Ariſtot. 3. eth. 3. multo difficilius eſt, humanæ naturę ſuſtinere dolores, quam reſiſtere voluptatibus. Iam vero inter dolores ſæuiſſimos ſunt illi qui torquent articulos, propter quos memoriæ mandatum eſt multos fuiſſe, qui ſi ſe iugularunt, & inter cæteros de Polemone ſophiſta id relatum eſt. *Cur articulares dolores ſæuiſſimi.* Cur autem articulares dolores omnium ſæuiſſimi ſint, ab Hipp. lib de aff. & ab aliis tres ſunt allatæ cauſæ. Prima eſt, quia huiuſmodi dolores fiunt in locis anguſtiſſ. 2. quia fiunt circa partes ſenſibiles, quæ partes vbi dolore torquentur, omnium maxime ſolẽt affligere ac turbare. 3. cauſa eſt, quia in articularib. doloribus plures partes ſimul torquentur. Nam in podagra pes qui multis articulis conflatus eſt dolet: In Chiragra manus, ita vt manifeſtũ ſit, in articularibus morbis plures partes dolere. Cum itaque adeo acerbi ſint articulorũ morbi, & medici munus ſit, hos dolores tollere atque ſedare, operæ pretium eſſe putaui, ſi hoc tempore tractationem de his dolorib. incipiam, eo maxime, quia hæc pars morborum eſt neceſſaria, & minus ſolet ab aliis in gymnaſio pertractari. Tractabo itaque ea diligentia, vt nec maiorem fructum nec maiorem vtilitatem & iucunditatem ab alio optare poſſitis. Quoniam vero dolor hic varias corporis noſtri partes poſſidere conſueuit, vbi vel totum corpus vel plures corporis partes torquet, appellatur arthritis proprie: vbi poſſidet alias partes, vt pedes, appellatur podagra: ſi manus, chiragra: ſi genua, gonagra, ſi tendines Tenondagra, vt ꝓdidit memoriæ Cæl. Aur. lib. 5. diut. paſſ. c. 2. Cum aũt tot ſint articularium morborũ differentiæ, de arthritide proprie vocata prius ſermonem habebo, in qua eund. ordinẽ ſeruabo, qui ſemper mihi fuit familiariſſimus. Sed antequam eandem tractationem ex noſtra methodo aggrediar, vtiliſſimum eſſe exiſtimaui, ſi primo quid ſit articulus, & quæ ſit articulorum conſtitutio, breuiter vos doceam.

De nomine articuli. Articulus, vt obſeruatur apud Hip. dupliciter capi ſolet, improprie & proprie. Impropria articulatio ſiue articulus dicitur omnis conformatio & compages ſeu voio alicuius membri, ſic dicebat Hip. lib. de natura pueri, carnem vigeſcentem à ſpiritu articulari. Sic idẽ Hip. libr de morb. vt ego exiſtimo, appellauit articulum pulmonis eius conſtitutionẽ: Sic etiam Gal. 8. de vſu part. 14. dixit cerebri ἐνηρθρωμένον articulatã. Proprie vero articulus, vt ego obſeruaui apud Gal. & Erotian. duplici modo ſumi ſolet. 1. pro omoiũ oſſium cõpoſitione & cohærentia. 2. ſumitur pro vtroque oſſe, ex quibus efficitur articulatio. Tertio & maxime omnium ꝓprio modo accipitur, pro coniunctione duorum oſſium, ita vt alterum capitulatum in alterius cauitatem ingrediatur; & hac poſtrema ſignificatione plerunque apud medicos accipitur articulus.

Plato de oſſium generatione. Diuinus Plato in Timæo, mirifica quadam ratione tradens oſſium generationem, ſcribit conditorem noſtrum in eis fabricãdis terram acceptam leuem & puram contriuiſſe, mox in ignem, dum in aquã, iterum in ignẽ, ac iterum in aquam coniecciſſe, inſtar fabrorũ dum ferrum durare ſtudent, ſicq; ſæpe faciẽdo tandem oſſa conſtituiſſe, quæ nec ab igne nec ab aqua liquefieri poſſunt. Quã Platonis ſententiam, ſemper ſumus opinati, captã eſſe ex eo præclariſſ. lib. Hip. qui de carnib. ſeu de principiis inſcriptus eſt, vbi ſcriptum inuenitur, facta fuiſſe oſſa ex pinguedine incaleſcẽte atque exuſta. His addit Plato in eo diſcurſu, eund. conditorem in oſſium fabricatione alterũ addidiſſe, quod eſt primum ex principiis Platonicis, vt fieret articulus, ad motionem & flexionem faciendam. Quoniã vero oſſa fragilia ſunt, & propterea facile fracta & diſciſſa fuiſſent inter flectendum & mouendum, ait Plato ipſis oſſium articulationibus circumdediſſe neruos, ex oſſe & carne non fermentata conflatos, & proinde carne denſiores & aridiores, oſſibus vero agiliores & flexibiliores.

Cur vero in articulis & iuncturis conſtituendis conditor ille ſapientiſſ. paucam carnem circumdederit, inquit Plato idcirco feciſſe, quia ſi maiori carnis copia circumdediſſet, articuli inepti fuiſſent ad motus, ea ꝓpter paucam carnem adiunxit. Addidit aũt carnẽ, vt ſic cuſtodiri & magis vniri poſſint, id quod clariſſimum poteſt eſſe ex eo, quod relatum eſt ab Hipp. 1. de artic. tex. 26. vbi ex ſenteotia

Homeri ſcribit, Boues tempore hyemis facile laxari ſecũdum genua, quia eo tempore, cum deſtituantur pecudes nutrimento, facile extenuantur, & illi articuli carne priuati facile laxantur Addidit inſuper conditor articulis conditis humidum, vt ſic inter mouẽdum rotarentur. Nam experiẽtia quotidiana videbitis, rotas vt facilius poſſint agitari, axungia aliqua ſemper humectari ab aurigis, ſic natura voluit hoc viſcido humido articulos noſtros ſemper irrigari, de quo ſermonem habens Ariſt. probl. 42. ſcribit, hoc humidum vbi nimis congelatum eſt, impedire motum & flexionem, vbi autem nimis fluidum, impedire expanſionem.

Tota igitur articulorum natura, vt intelligere poteſtis, conſtituta eſt ex oſſibus, atque nerueis partib. Nam cartilagines, ligamenta & tendines, qui pertingunt ad articulos, omnes ſub neruis cõprehenduntur. Cum itaq; hæc tota & integra ſit articulorũ natura, neceſſarium eſt arthritidem, de qua ſumus loquuturi, fieri in his partib. non eſt dicendum ꝙ fiat in oſſib. quia oſſa carẽt ſenſu. Dolor articularis acerbiſſimus eſt, quare neceſſarium eſt, vt fiat in parte maxime ſenſibili. Nõ fit vt in humore eo viſcido, quandoquidẽ humor ille ſenſibilis eſt. Eſt prætereavt dixi ex Ariſt. humidum iſtud ſi cõgeleretur, impedit motum, ſi nimis fluat, impedit extenſionẽ, dolorẽ nunquam efficit. Neq; enim exiſtimandũ eſt, hũc dolorẽ fieri in carne, quia caro pauca eſt, & potius extima quam intima: iſti autem dolores potius fiũt in profundis partib. Quapropter neceſſarium eſt dicamus, fieri huiuſmodi dolores & morbos duntaxat in partib. neruęis cõnſtituentib. articulũ. Quapropter arthritis, vel vt dicunt Barbari, iuncturarum dolor, nihil aliud eſt, quã dolor & affectus earum partiũ neruoſarum, quæ ad cõformationem articulorũ concurrunt, ex fluxu materiæ originẽ habens & plures vel omnes articulos infeſtãs. Hæc eſt natura & definitio arthritidis. Vocata aũt eſt hæc paſſio arthritis, vt docet Gal. 2. meth. & Cæl. Aur. 5. de diut. paſſ. & parte ipſa affecta. Dixi in definitione arthritidem eſſe dolorem, quoniam etſi imbecillitas concurrat, vt ſuo loco videbitur, niſi tamẽ ꝑter imbecillitatẽ dolor quoq; adſit, nunquã vocatur arthritis: Dixi neruoſarum partium, quandoquidẽ vt docuit Aret. 2. de chrõ. paſſ. 12. initia neruorũ, articulorũ vincula, & quæ que ex oſſib. orta ſunt, oſſibusq; inſeruntur, dolent. Dixi quæ ad articulorũ conſtitutionẽ concurrunt, vt diſtinguerent Gallicã luẽ ab arthritide, in qua re plurimi fallũtur medici. Nam tametſi in lue Gallica doleant quoque partes neruoſæ, dolent ſolum illæ membranæ neruææ, quę oſſa ipſa veſtiũt: In arthritide dolent neruęæ illæ partes, quæ articulos conſtituũt. Dixi ex fluxu materiæ, quoniã vt notatũ habetis ap. Gal. aph. 28. vbi ſola intemperies articulos vexat, non fit arthritis, non fit dolor vllus, quia ſi dolor induci debet, neceſſe eſt vt continui ſolutio inducatur, continuo ſolutio fieri nequaquã poteſt ſine fluxu materiæ, præſertim cum durat: vt iure dixerim, ex fluxu materiæ. Dicitur in defin. plures partes infeſtans, quia ſi ſolum pedes, dicitur podagra, ſi ſolum manus, chiragra, ſi ſolum genua, gonagra, arthritis vero, quando vel hæc omnia, vel aliqua ex his ſimul torquentur. Quanquam Gal. 4. epid. tex. 3. ſcribat, Iſchiadem ſolam ap. veteres medicos appellatã eſſe arthritidem Eſt hic affectus ſymptoma in genere actionis tactoriæ læſæ deprauatæ. Morb. aũt à quo depẽdet huiuſmodi ſymptoma, triplex eſt, morbus in intemperie, & in ſolutione vnitatis, & in mala conformatione, ſcilic. in materia. Nec obiicere mihi debet aliquis, Hip. 6. aph. 49. appellare arthritidem inflammationem, primo quia inflammatio non ꝓprie dicitur de arthritide, ſed improprie. 2. qa etſi conceſſerit podagram vel arthritidẽ eſſe inflammationem, nihil tam prohibet quin etiam ſtatuamus, vna cum inflãmatione coniungi & vnitatis ſolutionem & malam compoſitionem. *Genus affectus.*

Sed hoc in loco dubitatio oritur, an arthritis poſſit fieri ex ſola intemperie, ita vt ſine vllo alio morbo ſola intemperies poſſit articulares dolores efficere. Ex vna parte videtur hoc fieri non poſſe, quia Gal. 10. de med. loc. enumerans omnes cauſas arthritidis, de ſola intemperie nullam facit mẽtionem. Aet. etiam libr. 12. etſi omnes arthritidis cauſas enumerat, attamen ſolius intemperiei nunquam meminit. Ex altera parte eſt autoritas Auic. qui 22. tert. tr. 2. c. 5. & 7. manifeſtiſſimis verbis videtur docuiſſe, fieri articularẽ morbum etiam à ſola intemperie. Hip. etiam in lib. de affect. inter. huiuſcemodi ſermonem habens ſcribit, ipſam ſolam fieri ex ſola ſiccitate, ex quo colligitur etiam, à mala intemperie poſſe fieri morbos articulares. Pro cuius ſolutione dicendum eſt, arthritidem aut ꝓprie accipi, aut improprie. Si proprie accipiatur. pro ea affectione quam deſcripſimus, ꝓcul dubio cum in eius definitione poſitus ſit materiæ fluxus, nequaquam fieri poteſt à nuda intemperie. Si autem improprie accipiatur, ſc. pro qualibet vel minima affectione articulorum, procul dubio ſic ſtatuendũ eſt, poſſe fieri à nuda intemperie. Quare cũ Auic. & Hip. id aſſeruerint, eos de im ꝓpria arthritide, non autem de propria ſermonem habere exiſtimandum eſt. Hoc aũt verum eſſe ſ. reperiri arthritides improprias, ſcribit Plaut. in vita Syllæ, eum incurriſſe Athenis dolorem quendam ſtupidum, cum grauitate, quem appellauit pſelleſmon, hoc eſt, balbutiem podagræ, quaſi dolor torpidus pedum ſit podagra, *An arthritis poſſit fieri à ſola intemperie.*

impro-

An fieri poſſit in oſſibus arthritis.

im,ꝓprie, vt balbuties eſt ſermo imperfectus. Locus ꝓprie affectus eſt cōnexio illa oſſiū articuli. Sed dubiū eſt an ēt dolor, quemadmodū fit in nerueis partib. conſtituentib. articulum, ita ēt poſſit fieri in oſſibus idē dolor. Ex prima parte videt̄ fieri non poſſe, vt hic dolor ēt fiat in oſſib. quandoquidē Ariſt. 2. de part. an. 9. & Gal. 16. de vſu p. 2. & Auic. in pleriſq; locis, videntur ſtatuiſſe, oſſa omnino carere ſenſu; quod ſi verum eſt, procul dubio videntur libera eſſe ab omni dolore. Et præter autoritates horum autorum ratio adducta eſt à Fernelio, quæ probat dolorem hunc nunquam fieri in ipſis oſſibus, inquit id comprobatum, fieri ſectionibus podagricorum & arthriticorum, in quibus reperiūtur eſſe in ſuo loco permanētia, & ſine vllo medio humore. Reperiri.a. ipſum & alios humores extra oſſa in partib. illis nerueis & ligamentis; ex qua ratione, & quo exemplo facile colligi poteſt, in oſſib. non fieri hunc dolorem. Ex altera parte eſt autoritas Aretæi, qui manifeſto ſermone in cap. de Arthrit. videtur ſenſiſſe etiam hos dolores fieri circa ipſa oſſa. Nam quærens ille autor, cur ſit quod oſſa illa interdum ſponte doleant, præciſa autem & fracta nūquam doleant, inquit huius mirifici euentus cauſam ſoli Deo notam eſſe, attamen probabilē quādam cauſam afferri poſſe, ſc. quod vehemēter denſa contactus ſenſum nullum habeant, & ꝓpterea cum non poſſunt aſperari, & conſequēter nullam aſperitatē ſentiant, fieri vt vel inciſa, vel fracta nunquā doleant. Quia aūt omnia corpora denſo ſpū quodam viuant, ꝓpterea ꝑ eundē ſpiritum & calorē quendā obſcurū ſenſum habere, ex quo cū in huius caloris eſſentia fit aliqua intemperantia, efficiēt ſecretum illum ſenſum, & propterea in hac affectione dolorē. Ex quo Aretæi diſcurſu facile colligi poteſt, poſſe etiam in dolorib. articulorū oſſa dolere & affici, non à cauſa externa, ſed interna. Sed de hac Aretæi ſentētia nō eſt, vt hoc in loco altiorē diſputationē habeamus. Nā Ariſt. 2. de p. an. 2. negauit. ēt ipſe neruos ꝓpterea non ſentire, quia præciſi nō dolent; quo argumento liceret nobis vti aduerſus Aretæum, non dolere oſſa inciſa quia nō ſentiunt. In hac controuerſia ſequor ego hāc ſententiam, in articularibus doloribus etiam oſſa aliquo pacto dolere, & aliquo pacto affici, veruntamen quia ſententia eſt. Hip. vbi plores partes dolent ſimul, ſemꝑ dolorē minorem obſcurari a maiori, idcirco fit, vt cum dolor oſſiū ſit exigu⁹, dolor neruoſarū partiū ſit inſignis, hic ab illo obſcuretur & propterea totus dolor non oſſibus, ſed neruis atque neruoſis partibus adſcribatur. Ratio qua adducor ad hanc ſententiam amplectendam eſt, quoniam in principio dolorum articulorum dolor adeſt tantum circa neruos, & in partibus externis nullus apparet tumor, nulla apparet rubedo, quod ſignum eſt, materiā latere in ipſius oſſibus. Vbi principium exactum eſt podagræ, iam incipiunt partes tumere, venæ attolluntur, rubet cutis, non alia ratione, niſi q̄a materia ab oſſibus ad partes nerueos & extimas eſt transmiſſa. Secūda ratio qua adducor vt credam fieri dolores etiā in oſſib. eſt inflāmatio, quam vt ſcribit Gal 6. aph 49. fieri in ſpatiis & cauitatib. articulorū, inde poſtmodū ꝓpagari in tendines & ligamenta, ꝓpterq̄ cū cauitas & ſpatia articulorū ſint ipſa oſſa, videtur conſentaneū, oſſa in articularib. dolorib. affici. Ad argumenta a. quæ in contrariam partem afferebantur primo reſpondendū eſt, non eſſe verum, quod oſſa ſint ꝓrſus expertia ſenſu. Imo vero magn⁹ ille Auenz. lib. 1. tr. 9. c. 19. conatus eſt demonſtrare, oſſa ēt ſentire; & quanquā Gal. Auic. & Ariſt. videantur ſenſiſſe, oſſa carere ſenſu, eſt tamē, vt dicit Auēz. hæc ſententia ita accipienda, ꝙ carēt ſenſu exquiſito, ſed habent aliquem obſcurum ſenſum, vt pedes ruſticorum cū nudā terram calcant, nō videntur ſentire, quia ſenſus eorum eſt obſcurus, non eſt tamen negādum, quin aliquo modo ſentiant. Ita videbitis Ariſt. vocare eas aues apōdas, non q̄ ꝓrſus carent pedib. ſed quarū pedes ſunt admodum parui. Nec valet ratio, oſſa idcirco ſenſu carere, quia nerui ipſis minime inſeruntur, q̄a ſic ēt dicere poſſumus, oſſa nō nutriri, quia neq; nerui, neq; arteriæ ipſis inſunt: ſed quemadmodū nutriuntur ꝓpter communicationē, q̄ ipſis præbetur à venis & arterijs ꝓximis, pari pacto dicendū eſt oſſa ſentire ꝓpter virtutē ipſis communicatam à neruis & partib. neruoſis, quæ ſunt ipſis ꝓximæ. quare abſolute eſt affirmādum, oſſa ſentire, ſed ſenſu obſcuro, & ꝓpterea in ipſis oſſib. fieri dolores articulares. Veruntamen non eſt ignorandum ꝙ memoriæ mandauit Aretæus libr. 2. de ſig. & cauſ. diut. paſſ. 12. vbi potiſſimum ſcribit, dolores articulorum fundari in ſpondilibus ſpinæ, maxime vero in oſſe ſacro, in ea parte colli quæ dens vocatur, & in ipſis humeris: quo in loco volo vos commonefacere errorem, qui eſt in græco codice & latino. Nam vbi habentur dictiones bos & aſinus, certe multo minus conueniunt in eo loco, quam bos & aſinus inter ſe: ſed condonandus eſt error ille Paulo Craſſo, quādoquidem & ipſe codicem græcum deprauatū haber. Corrigatis igitur vbi ſcriptum eſt, bos & aſinus, dens & humerus: nam facilis fuit lapſus dictionis ὀδοῦς in dictionem βοῦς, & dictionis ὦμοι in dictionē ὄνος. Cauſæ arthritidis aliæ ſunt immediatæ, aliæ mediatæ. Immediatæ cauſæ internæ ſunt humores, qui in ipſis articulationib. impacti, dum diſſipant ligamenta, tendines & neruos, huiuſmodi inducunt dolores. Sunt interdum etiam flatus, ſed dolores qui fiunt à flatibus, nequaquā ſunt veri dolores articulares.

Cauſæ immediatæ

Cæterum diligenti ſpeculatione dignum eſt, qui ſint humores, qui ſint cauſæ arthritidis: In huius rei cognitione poſitus eſſe videtur cardo totius tractationis. Hip. in lib. de affec. hanc ſententiam habet, dolores articulares fieri à bile & à pituita, quo in loco ſub nomine bilis, vt ego ſemper exiſtimaui, intelligit & bilem flauam & atram. Adſtipulatur Hipp. ratio, quoniam cum dolores articulares ſint contumaces, procul dubio neceſſarium eſt fateri ab humore rebelli & viſcido fieri. Humor viſcidus, & contumax eſt pituita & quicquid ſub nomine pituitæ compræhenditur. Verum quia pituita craſſa eſt, vt non poſſit penetrare anguſtos articulorũ meatus, eſt neceſſe, vt habeat aliquod vehiculum, vt ad illos perducatur huiuſcemodi vehiculum, neceſſarium eſt vt tenuis ſit ſubſtantiæ, cuiuſmodi cum ſit bilis, conſentaneum eſt rationi ad generãdos hos dolores pituitæ copulari bilem. Gal. 10. med. loc. 2. diuerſam aliquo modo ab Hipp. ſectatus eſt ſententiam, cum ibi ſcribit, cauſam materialem doloris articularis vt plurimum eſſe quidem pituitam, & pituitam illi commixtam, veruntamen fieri etiam interdum à ſanguine. quo in loco pro pituita non pituitam modo propriam intelligit, ſed vt ipſe explicat, quemlibet humorem crudum. Galeni ſectatores Paul. & Alexand. quos deinde ſectatus fuit Auicen. in eam ſententiam venerunt, fieri dolores articulares vt plurimũ à bile & pituita commixtis, quæ fuit ſententia Hippocratis, ſæpe fieri à ſanguine, raro à bile ſola rariſſime à melancholia pura. Auenz. libr. 2. tract. 7. cap. 2 videtur tenuiſſe, fieri arthritidem ab humoribus omnibus viſcidis & craſſis. Rhaſes ſcribit, hunc affectum plerunque fieri à pituita, ſæpe à ſanguine, raro à bile, rariſſime à melancholia. Et quanquam omnes horum autorum ſententiæ videantur aliquo pacto diuerſæ, conſpirant tamen in hoc, fieri arthritidem à pituita & bile plerunque, quæ fuit ſententia Hippocratis. Cæterum Fern. libr. 6 patholog. vbi loquitur de arthritide, manifeſte aſſeruit, arthritidem neque fieri vnquam à ſanguine, neque à bile, neque à melancholia, ſed duntaxat à frigidu & pituitoſo humore: quæ ſententia etiam videtur fuiſſe Actij libr. 9. cap. 1. Sed aduertere debetis, Actii codicem latinum eſſe deprauatum, & cum eo habebam domi antiquiſſimũ codicem græcum manuſcriptum, inueni errorem latere, quia hæc debet eſſe ſententia Actii, quod ſcilicet in omnibus fit arthritis à pituitoſo frigidoque humore. Et quia videbat Fernelius aduerſam ſibi eſſe Hip. autoritatem in princ. lib. de humor. & Gal. lib. 10. de med. loc. 8. qui omnes à calore apparente in dolorib. articularib. iudicarunt diuerſos eſſe humores, qui faciunt hunc morbum, inquit non ex calore hoc eſſe iudicandum, quia propter dolorem fiat attractio ad locum affectum & ſanguinis & bilis, quę calore inficiunt diuerſas partes affectas, & propter hoc, dicebat Fernelius, non ſit exiſtimãdum alios eſſe humores qui faciũt arthritidem à pituitoſo & ſeroſo. Hãc de materia arthritidis ſententiam gloriabatur ille Fern ſe inueniſſe ſola ratione & vſu artis. Sed huiuſmodi opinio nõ ſolum refragatur cunctis veræ medicinæ ſcriptorib. verumetiam rationi plane & experientiæ videtur mirum in modũ refragari. Rationi quidem, quia vt intellexiſtis, humor pituitoſus ſuapte natura iners eſt, neq; facile ex ſeſe penetrare põt in anfractus articulorũ, quare neceſſariũ eſt, vt ſi debet penetrare al. quod vehiculũ habeat, & propterea rationi aduerſiſſimũ, tot dolores poſſe fieri à ſolo pituitoſo humore. Præterea cõſtantiſſima eſt omnium ſententia, & ẽt ratio manifeſta, vehementiſſimos dolores fieri à cauſa calida, & præſertim eos qui abeant & redeant facillime. Sed dolores articulares ſępe ſunt vehementiſſimi, ſæpe abeunt & redeunt faciliter. Quare dicendum eſt fieri à cauſa calida, à materia ſubtili calida, vel ſola vel mixta, non aũt a frigida ſola. Adhæc experientia repugnat, quia ſi ſemp fieret arthritis ab humido frigido, ſemper curanda eſſet calefacientib. & exſiccantib. medicamẽtis: Sed hoc eſt falſum, quia vt clariſſ. explicatum habetis ab ipſo Gal & ipſa experiẽtia docet, nõ raro curãtur dolores articulares refrigerantib. medicamentis Neq; valet quicq̃ ratio Fern. quod rubor & pallor in locis affectis videntur propter accenſionem factam à dolore, quia ſæpe videbitis partes rubere, pallidas eſſe, ſine inſigni dolore, ſæpe item videbitis dolorẽ adeſſe vehementẽ, neq; tamẽ colorem extimum mutari. Quare nihil valet reſponſio Fernelii aduerſus Hip & Gal. autoritates, dicentiũ colorem arthriticorũ in locis affectis indiciũ eſſe humoris dominantis. Eſt itaq; firmiter credendũ Hip. & aliis ſequacib. hos dolores fieri à pituita plerũq; & à bile, vel æqualiter abundantibus vel altero ipſorum humorum prædominante, fieri interdum à ſanguine, vt docet Gal. Cæterum vt totam hanc materiam exquiſite tractatam habeatis, diſcutiendum eſt etiam nobis, quis ſit vere locus iſte vbi colligitur materia quę aſſilit articulos, eoq; magis eſt nobis diligenter diſcutiendum, quoniam etiam hac in re ſcriptorũ ſententias à nemine forſan ſatis diſputatas ac controuerſas inuenietis.

Fern. opinio

Fern. impugnatur.

Magnus Hip. in lib. de loc. in homine duos locos uobis pponit, in quibus ſemper colligi materiam facientem arthritidem. Vnus modus eſt quando materia, humor ſc. deſtillãs à capite ad partes inferiores, ab omnib. expellitur membris ad ipſos articulos, tãq̃ ad partes imbecilliores, & minime omnium reſiſtentes. Alterum modum deſcribit Hipp. quando ex morbo

Locus aſſignatur vere quis.

morbo aliquo relinq̃ in carne materia morbifica, quæ materia cum non poſſit perſpirari & euacuari per cutem, a facultate expulſiua, præcipitatur in articulos propter morbū debiles redditos. Poſt Hip. omnes qui de re medica tractarunt, videtur in hanc communem ſententiam conuenire, nō vnum eſſe locum, vnde materia corriuet in articulos, ſed varios & diuerſos, modo caput, modo muſculos, modo viſcera, modo vniuerſi corporis ambitum. Hæ ſunt ſententiæ antiquorum de loco vnde mittitur materia ad articulos.

De modo aūt generationis horum dolorū videtur eorum fuiſſe omnium ſententia, materiam tranſmiſſam per neruos in cauitatibus colligi, quæ cum ſint repletæ, deinceps vaſa circumſtātia diſtendi, neruos, ligamenta, mēbranas, muſculos, Imo vero interdum ꝓpter copiam humorum collectorum, oſſa illa articulata diſſipari, atque inde cruciatus acerbiſſimos oriri. Mitti vero vt dixi hanc materiā ꝑ venas primo maiores, deinde per minores & capillares, quarū orificia aperta transfundunt humores in ipſos articulos, vbi deinde commixti humido illi natiuo, quod dixi inſertum eſſe à natura articulis, illud coinquinant, deprauant, & conſequenter morbum inducūt. Nam docet Hip. in lib. de loc. in hom. humidō hoc vbi male valet, male habere articulos, vbi bene, bene habere & ipſos articulos. Neq; exiſtimandum eſt, per neruos poſſe vnquam materiā ad articulos transfundi & præcipitari, quia ſi hoc fieret, interdum fierent etiā conuulſiones, paralyſes, & alia mala neruorū. Cū vero, vt memoriæ tradidit Gal. 6. aph. 40. nūquam viſum ſit neq; in articularibus morbis, neque in podagra, conuulſionem eſſe ſubſequutam, idcirco neque exiſtimandum eſt per neruos materiam mitti. Hæc itaq; eſt ſententia hactenus fere ab omnib. recepta, de loco mandante humores ad articulos, & de modo generationis huius morbi.

Fern. vir diſertiſſimus placita veterum deſerens, nonam de modo generationis arthritidis, & de loco vbi materia colligitur, eſt ſectatus ſententiam. Lib. n. 6. patholog. c. 18. hāc materiam tractans, duo ante omnia ſcribit: Primum eſt, ex ignoratione veri loci, vbi materia colligitur, putatum fuiſſe, morbum articularem eſſe incurabilem, & à nonnullis eſſe vocatum certum medicorum opprobriū. Alterū ſcribit Fern. falſum eſſe, materiā efficientē morbi articularis colligi in internis partibus, & ab illis in articulos tranſmitti. Hoc autem falſum eſſe conatus eſt multis rationibus demonſtrare. Prima ratio eſt, fieri nequaquam poſſe, vt humor vllus ſyncerus à partibus internis, & à viſceribus per venas feratur ad articulos. Altera ratio eſt, quod cum humor ſincerus, commixtus maneat in venis ſanguinis, fieri nequaquam poteſt, vt ab intimis partib. per ora venarum referata ſincerus humor poſſit relicto ſanguine ſolus exire. Tertia ratio eſt, quod ſi humor exiret permiſtus ſanguini, plane inflammationem pareret in articulis: At experientia perpetuo comprobatum eſt, in doloribus articulorum non fieri inflammationem: Igitur conſentaneum eſt rationi, inquit Fernel. non poſſe ab internis partibus neque ſincerum humorem exire, neque permixtum ſanguini.

Et quia poterat Fernelio quiſpiam reſpōdere, hos humores nequaquam per venas ferri ad articulos, ſed potius extra articulos: reſpondet hæc nequaquam fieri poſſe, quia in hydrope anaſarca humores feruntur per vniuerſum corpus & per articulos, in hydrope a. nequaquam experientia comprobatum eſt fieri aut arthritidem, aut podagram, aut iſchiadem.

Vbi ſcriptor ille veterum ſententiam refutauit, propriam opinionem ſtatuere aggreditur, atque hoc tanquam firmū conſtituit, materiam efficientem arthritidem, nullo alio in loco colligi & à nullo alio loco mandari, niſi à capite. Sed quia capitis duæ ſunt partes, alia intra cranium, alia extra cranium; quod intra cranium non colligatur, putat ſe demōſtrare hac ratione, quia materia intra craniū collecta, eiicitur ꝑ nares, per palatum, & modo in ventriculum, modo in thoracem delabitur, quaſi materia illa nulla alia ratione poſſit à capite demitti. Sequitur igitur, inquit Fernelius, hanc materiam colligi extra cranium, atque deinde per ſummam corporis partem, hoc eſt, ſubtus extimam cutem decurrere & præcipitari in partes corporis inferiores. Quod autem colligatur hæc materia extra cranium, probat quibuſdam ſignis: primo quia in arthritide capitis adeſt grauitas, ſomnolentia, dolor capitis, & præſertim quādo capilli inuertuntur: quæ ſigna, inquit, eſſe certiſſima, materiam efficientem arthritidem colligi in ea parte. Hæc ſcribit Fernel. de loco vbi colligitur materia.

De modo vero generationis arthriditis ſubiungit, venas multas in iugularibus, in ca parte capitis extima terminari, atque ibi excrementa & pituitoſa deponere, quibus excrementis cum neque capilli nutriantur, neque etiam poſſint ea vel per capitis cutem, vel per corporis ambitum, diſſipari & euacuari, fieri vt eo delata materia, neceſſario deorſum præcipitetur accepta occaſione vel a frigore externo, vel à calore ambientis, vel à frictionib. vel à percuſſionibus aliquibus. Et quanquam hæc materia præcipitetur & inſtar pluuia deſcendat per corpus, nequaquam per ſpinalam medullam corriuare, quia efficeret paralyſin, neque per neruos vel muſculos, quia fierent conuulſiones, & aliæ neruorum affectiones: igitur ſolummodo ſubtus cutē decurrit: vbi

viæ ſunt latæ & ſpatioſæ, ita vt materiæ decurrenti tranſitum permittant. Cur autem hæc materia potius in articulis firmetur, quam in aliis partibus, inquit eſſe, quia cæteræ partes latiores ſunt & apertæ, ita vt nequaquam retineant humores fluentes, articulos vero anguſtos eſſe, & ratione anguſtiæ in ipſis faciliter retineri humores. Cur modò in vna, modo in alia parte fiant articulares morbi, ait eſſe propter decubitum, quia prout homines frequentius in hoc vel in illo latere decumbant, ſic materiam modo in hoc, modo in illud latus magis delabi. Et quia videbat Fernelius contingere interdum, vt dolores articulares ordiātur vel à leui podagra, vel à quadam leui iſchiade, inquit idcirco fieri, quoniam materia tenuis & ſeroſa ſua tenacitate & lubricitate præterlapſa corporis alias partes, in extremis tandem firmatur, id quod inquit fieri potiſſimum in calidis regionibus, in quibus humores ſunt tenuiores, cum ex aduerſo in frigidis regionibus humores alioquin craſſiores, potius in ſuperioribus partibus & proximioribus firmentur, quam in extremis. Si interdum finito dolore, vnius partis, in altera parte nouus oritur dolor, dicit, id euenit, quia noua materia fluit, quemadmodum, quod fiant tophi & lapides in articulis, & aliæ materię duriores, ſcribit eſſe, tum quia à natura ipſa partes ſubtiliores diſſlantur & craſſiores remanent, tum quia medicamentis calefacientibus adminiſtratis, humores in lapidem conuertuntur, cum diſſipentur & exiccantur ſubtiliores partes remaneant craſſiores & terreſtriores. Hæc eſt ſententia Fernelii, & de loco materiæ collectionis, & de modo generationis arthritidis.

Refutatur opinio Fernelii.

Sed quia aduerſus hunc virum non eſt nobis agendum ſcriptorum autoritatibus, quādoquidem eas omnes negat, quapropter dimiſſis autoritatibus quæ infinitæ ſunt, aduerſus ipſum ſolummodo & aliquib. rationibus & experientia demonſtrabimus, hanc ſententiam nequaquam veram eſſe. Quod enim non ſemper colligatur hæc materia in capite, prima hæc eſt ratio. Nam ſi origo mali ſemper eſſet in extima corporis parte, ſequeretur etiam, debere ſemper apparere ſigna ab ipſo relata & ſymptomata, vel grauitatem capitis, vel ſomnolentiā, vel aliquod aliud huiuſmodi: at experientia comprobatum eſt, eos qui articularibus morbis capiuntur, optime valere capite, naturalem fere habere capitis conſtitutionem, neque oſtendi ſecundum partes internas, neque externas: imo ſcribit Fernel. ſomnolentiam eſſe ſignum collectionis materiæ. Quæro ab ipſo, ſomnolentia à quibus humoribus efficitur? proculdubio efficitur ab humoribus intra cranium, quia ſomnus cum ſit ligamentum ſenſuum, & ſenſus domicilium ſit cerebrum, plane rationi conſentaneum erit, nō humores extra cranium, ſed intra debere efficere ſomnolentiam. Præterea ſi omnis arthritis efficeretur hac ratione, ſequeretur, non poſſe eam alia ratione curari niſi per medicamenta capiti adhibita, & exiccantia: ſed dico plerunque curari dolores articulares ſine remediis capiti adhibitis. Tertio ſi fierent dolores articulares ex defluxu materiæ, proculdubio deberent interdū perſentiri humores fluentes ſub cute, quemadmodum percipimus fluxus prorepentes. Sic etiam deberemus interdum percipere huiuſmodi motum humorum, rariſſimi autē ſunt qui humores excurrētes perſentiant. Vltimo ſi hoc verum eſſet, ſequeretur vbi arthritis fit ab humoribus craſſis, debere ſemper prius ſuperiores partes infeſtari quā inferiores: ratio eſt, quia humor craſſus cum facile non deſcēdat, ne facile labatur, ꝓculdubio facilius ſiſtitur in loco, vnde eſt fluxus, quam in remotioribus. Sed hoc non ſemper vſu probatur.

Experientia repugnat Fern.

Experientiæ quoq; repugnat opinio Fernelii, quia ſæpe videbitis ex morbis diuturnis & acutis homines fieri arthriticos, & materia quæ facit morbos acutos, non colligitur in parte cutis extima capitis, ſed eſt in internis partibus. Nam refert Auerrh. 7. coll. c. 3. ſeipſum factum eſſe arthriticum & podagricum ex morbo acuto, in quo cū à medicis male fuiſſet curatus, per criſin humores morbi expulit ad articulos, & præſertim ad pedes, tanquam ad partes infirmiores. Præterea etiam videbitis ſæpe podagricos bene valere capite, quod ſi materia faciens podagram à capite diminaret, deberent vel in ipſo morbo, vel paulo ante morbum, apparere ſigna, quę non perpetuo apparent.

Quapropter reſolute cum optimis autoribus exiſtimandum eſt, materiam efficientem arthritidem interdum colligi in capite, tum ſecundum intimam, quam ſecundum extimā partem, interdum etiam colligi in aliis corporis partibus, pręſertim autem in intimis atque viſceribus, ſed plerunq; in iecore & ventriculo, atque etiam in capite. Ratio eſt, quia vt intellexiſtis, cum materia faciens arthritidem ſit pituita & bilis, locus bilis eſt iecur, locus pituitę etſi nullus ſit proprius conſtitutus à natura, veruntamen humores crudos & pituitoſos maxima ex parte, ſecundum [illegible] & Gal. tam in capite quam in ventriculo [illegible] perſpectum eſt, qui humores cum efficiantur multis de cauſis, eapropter arthritidis cauſæ internæ immediatæ plures ſunt: inprimis aūt eſt debilitas articulorum ex ſemine cōtracta. Nam vt docet Gal. ad generandos articulares morbos, debent potiſſimum concurrere materia fluens, & membri recipientis debilitas, quę debilitas cum poſſit produci, & frequentiſſime producatur a cauſis externis, producitur tamen interdum a principio interno,

Cauſæ arthritidis internæ.

hoc eſt, à mala diſpoſitione contracta ex ſemíoe parentum: ſic dicebat Hip. in lib. de aer. aq. & loc. fieri podagricos & arthriticos ex podagricis & arthriticis. Sic etiam memoriæ prodidit Gal. 6. aph. 18. vitiatum ſemen parentum poſteros podagricos efficere. Vnde vana eſt exiſtimanda Cæl. Aurel. ſententia, qui in lib. reſponſionum conatus eſt demonſtrare, à parentibus oon poſſe proficiſci morbos.

Temperatura quoque inter has cauſas ponitur: hinc eſt, quod q ſunt humidi, qui corpore robuſto non admodum valeot, facile tenteotur particularibus morbis. Sexus etiam & ætas. quandoquidem dicunt Cæl. Aur. & Aretæus, viros magis quam fæminas infeſtari, mediæ ætatis magis quam pueros & iuuenes. Addit Hipp. in lib. de aff. magis iuuenes tentari quam ſenes.

Externa. Inter cauſas externas primum locum obtinet regio. vt eſt relatum à Cælio Aureliano de Caria & Alexandria, in quibus regionibus plures fieri arthriticos experientia comprobatur. Tempus etiam anni, de quo vt ſcriptũ habetis apud Hip. 3. aph. 26. ver omnium maxime articulares morbos inducit, ſecũdo autumnus, tertio hyems, vltimo æſtas. Inter cauſas dolorum articulorũ externas ſunt morbi acuti præcedẽtes, quemadmodum retulit de ſeipſo Auerrh. Sunt etiam morbi longi, de quib. ſermonem habens Hip. 7. aph. 63 dicebat in febribus longis morbos articulorum fieri. Euacuationes etiam ſanguinis narium ſuppreſſę hos dolores inducere ſoleot, vt habetis apud Hip. 2. prorrh. Præter has ſunt etiam aliæ multæ, vinolentię preſertim & ebrietas. Dicebat Soran. medicus, Ennium poetam propter vioolentiam perpetuos articulorum ſenſiſſe dolores, cruditates frequẽtes, venus immodica. immodicus labor, otium cõſummatum, percuſſiones, caſus ſunt etiam ex his rebus, quæ articulorum dolores faciunt, atque hactenus de cauſis huius morbi.

Signa. Signa vero indicaotia hos affectus, trium ſunt generum, alia indicant incipiẽtem affectionem, alia conſummatam, alia prognoſtica ſunt. *Incipientis.* Incipientis affectionis ſigna, vt habetis apud Cæl. Aurelian. plurima ſunt, torpor quidam articulorum, fornicarionis ſenſus dum tanguntur, difficultas inter flectendum & diſtendendum, vbi expergefiunt ęgrotantes videntur quaſi palpitare, graues ſunt, inquietudo quædã percipitur. Adhæc in quolibet motu vel minimo laborant, horror & rigor, ſine vlla manifeſta cauſa contingunt. Hæc ſunt indicia, quæ vbi apparent in corpore alioquin valente, conſueuerunt iodicare alioquin futuram eſſe arthritidem.

Perfecta. Vbi autem perfecta eſt & conſummata, vt docet Hippocrat. lib. de affect. calor & dolor articulos detinet, tumores fiunt in ipſis duri, diſtorquentur articuli, modo in vnam, modo in alteram partem, apparent tophi & durities, & ſi comparentur cæteris membris, ea ſunt valde extenuata & gracilia. Addit Cæl. Aurelianus, qui arthritide vexantur, eos fere ſemper ad iracundiam propenſos eſſe. Miror, qua ratione Hippocrates 2. prorrh. dixerit, vrinas craſſas cum alba ſubſidentia indicare articulorum dolores.

Nam vt verum fatear, plærunq; videbitis huiuſcemodi vrinas craſſas, quę nullo modo comitentur articulorum dolores: neq; ratio vlla hoc mihi perſuadere poteſt. Quapropter hæc ſunt ex illis, quæ apud aliquos librum iſtum ſuſpectum reddideruut.

Signa humorum. Iam vero humorum qui malum hoc efficiunt, ſigna capiuntur à multis prædicamentis, à quantitate, qualitate, motum habere. Nam vbi ſanguis facit dolores ſolet apparere tumor elatus, rubens color, ætas florida, vernum tempus, ratio vitæ anteactæ ex rebus boni ſucci. Hæc omnia ſigna ſunt à ſanguine facti mali. *A ſanguine*

A bile. Quod ſi à bile dolores ortum ducant, minores fiunt tumores, ſed calor maior eſt, malor quoq; eſt dolor. Sed color flauus apparet, temperatura bilioſa id demonſtrat, acceſſiones fiunt de tertio in tertium, & tãdem iuuamẽtum percipitur ex vſu rerum frigidarum: ætas, tempus anni, vt ęſtiuum, & ratio victus, ex calefacientibus cibis anteacta, idem monſtrare poſsũt. Sed ſi ſit à pituita, cognoſcitur, quia dolor minor erit, color parum mutatus à naturali, tumor ædematoſus fit: & ſi pituita ſalſa erit, aderit etiam pruritus, quotidianæ periodi appareot, cognoſcitur etiam ex temperatura oaturali frigida, ſexu, vt muliebri, ætate, vt ſenili, ex ratione vitæ otioſæ pituitam gignente. *A pituita.*

Similiter ſi ab humore melancholico malum efficiatur, tumor erit nigricans, dolor profundus, grauis, quartanę exacerbationes.

Ab humore melancholico. Sed ſi plures humores mixti hoc malum inducant. cognoſcuntur, quia huiuſmodi omnia ſigna permixta erunt, prout hic vel ille humor ſimul mixtus malum efficiet.

Prognoſt. Eſt hic morbus. pręſertim inueteratus. curatu difficilis. Quanquam Hip. lib. de affect. dicat fieri hunc morbum interdum acutum, interdum longum. Neque ſolum difficilis eſt articularis morbus, verumetiam vt teſtatur Cæl. Aurelian. ſæpe ſolet eſſe incurabilis, præſertim vero inſanabilis eſt ille, vt dicit Aretæus, qui antiquus & velut hęreditarius eſt, vt immerito damnati ſint à Cælio Aureliano omnes illi, qui exiſtimarunt morbum articularem à natura & proprietate eſſe incurabilem. Cauſæ vero propter quas morbi articulares ſunt adeo curatu difficiles complures ſunt: prima eſt, quam poſuit Hippocr. in lib.

de loc.

Cum arthr. tu curatu difficiles. de loc.aff. in hom.quam etiam alias vobis ꝓpoſui, ſcil.locorum affectorum conditiones: nam & multitudo oſſium & multorum neruorum & ligamentorũ, quæ ꝑ partes omnes ductæ ſunt, malum reddunt contumacius. Altera cauſa eſt, quia dolores omnes & morbi vt tollantur, opus habent quiete: cæterum articuli partes ſunt, quæ in continuo & irrequieto ſunt motu, propter quod hi vix poteſt vt ad ſanitatem perueniant. Tertia cauſa eſt, quia hic morbus à principio negligitur, vix aliquem inuenietis, qui morbum inchoantem reprimere conetur, vnde fit vt neglectus à principio, poſtmodum inualeſcat magis, & fiat cõtumacior. Quarta & vltima cauſa quam ponit Aretæus & Lucianus eſt, quia omnes à principio, dum incipiunt per varias partes dolores ac torpores percipere, aliud potius accuſant quam morbum: alii dolores exiſtimant naſci ex calceis ſtrictioribus, alii ex cingulis, alii ex aliqua percuſſione: nõ deſunt qui accuſant ſellas & ſtrata dura, ita vt cum omnia potius incuſent quam domeſticum malum, fit vt conſequenter medicinas, ſi quas habent, diuerſas & interdum pene cõtrarias adhibeant. Illæ ſunt cauſæ cur articulares dolores apud omnes ſunt curatu difficilea.

Eſt ſententia Hipp. quarta in 6.epid.tex.3. repetita & in fine libr. de humoribus, ſcilicet doloribus articularibus ſi inteſtini dextri dolor ſuperuenerit, reddit morbum quietiorẽ: quem locum dum exponeret Gal. poſtquam aliorum interpretum ſententias refutauit, concludit, apud Hip. nomine inteſtini dextri intelligi colon inteſtinum. Cur autem hoc dolore ſuperueniente mitigentur articulares dolores, duas dicit Gal. eſſe cauſas.1. quia vbi eod.tempore partes duæ dolent, vt idem dicit Hip ſemper dolor maior obſcurat minorem. Altera, quia vbi ſuperuenerit dolor colicus, fit tranſmutatio materiæ ab articulis ad inteſtina, ꝓpter quod euacuata & tranſpoſita materia, quæ articulares dolores faciebat, ad aliũ locum iure primum malum quietius redditur. Sed pace Gal. eius mihi expoſitio non placet, 1. quia vbi dolor maior ſuperuenit minori, dicitur quidem ab illo obſcurari minor, ſed modo dicitur ægrum fieri quietiorem, imo potius fit maior perturbatio.2. quia eſt difficile materiam in articulos ſemel depoſitam, inde ad inteſtina deflecti. Quare melius eſt ita interpretari Hipp. vt dicatis, illum cui inteſtinum dolebat, eſſe factum arthriticum, atque ita leuatum, tum quia facile eſt materiam ab inteſtino ad articulos deferri, quod dicit Paul. lib.3.cap.43. factum eſſe in quadam conſtitutione ſui temporis, & quod experientia quotidiana comprobatur: tum quia vere dicitur leuari, qui ex dolore magno, qui eſt colicus, tranſit ad minorẽ, qualis eſt articularis. *Gal. notatur.* Ratio curandi articulares dolores duos habet ſcopos: primum remouendi dolorem: alterum autem auferendi morbum à quo dependet dolor. Quia autem tollitur morbus *Curatio.* ſublatis quæ ipſum efficiunt cauſis, hinc ſurgit ſcopus tollendi cauſas. Et quia cauſæ ſunt, *Indicationes.* vt intellexiſtis, materia & aptitudo membri recipientis, hinc fit vt ſu[...]o[...]ntur al[...] ſcopi, tollendi materiã, & corroborandi partes recipientes. Materia vero cum duplex ſit, altera quæ fluit, altera quæ eſt flaua, oboriuntur alii ſcopi intercipiendi materiam fluentem, & euacuandi eam quæ fluxit. Materia fluxa duplex eſſe ſolet, aut dura aut mollis; ſi ſit dura, primo mollienda eſt, deinde diſſipanda: ſi ſit mollis, eſt vel per diſſipationem, vel per aliam euacuationem extrahenda. Ad hos omnes ſcopos conſequendos tribus generib. operationum ſolemus vti diæta, chirurgia & pharmacia. Quod pertinet ad diætam, debet inter *Victus rat.* cætera vitari omnis aer humidus, craſſus & frigidus, eſt vero eligendus aer, qui moderate ſit ſiccus & in actiuis qualitatib. temperatus. Vigiliæ & ſomnus, ſi ſint immoderata, nocẽt. Quare ꝓuidendum eſt, vt neq; multum vigilent, neq; minus dormiant. Omnis animi vehemens paſſio eſt vitanda, ꝑſertim vero mæſtitia & ira. Abſtinendũ eſt à frictionib. corporis, ambulationib. & omnib. exercitationum generib. ꝑterquã declinante morbo exercitationes conueniunt; aluus ſeruãda erit fluida, vel quacunq; die, vel alternis dieb. Aliqui laudauerunt Veneris vſum, ſed ego ſum alterius ſententiæ, quia nõ modo articulos debiliores reddit Venus, ſed ad eos magnã humorũ copiam perducit. Balnea valde noxia ſunt, præſertim balnea ex aquis dulcib. Dicebat.n. Gal. 2.meth. 20. huiuſmodi balnea duo efficere, primũ ſe materias corporis aperire, & humores colliquare, ac fluxibiliores reddere. De cibis debet eſſe perpetua lex, vt vitentur omnes craſſi, humidi, duri & difficilis coctionis, præſertim vero omniũ copia eſt fugiẽda, panis optime fermentatus conuenit, conditus aniſo, coriandris, carnes auicularũ omnium, & carnes venationis omnes conueniũt, magisq; aſſatæ quam elixæ. Olera pauca ſunt quæ cõueniunt ꝑter fæniculũ: aromatũ modicus debet eſſe vſus; ex fructibus conueniunt paſſulæ, amygd. ficus aridæ, & nuclei pini. De potu eſt controuerſia, an vinũ conueniat. Ex quia hæc *An vinum conueniat.* quæſtio eſt longe ante nos tractata, ſentio ſic rem eſſe definiendam. In materia calida, & in principio morbi, nonnunquam nec vllum vini genus conuenit, ſed conuenit ſolũ in declinatione. Et hoc eſt, quod dicebat Auicen. vinum non eſſe dandum vſq; q[...] & pertranſierint tẽpora morbi. Vnde nõ debetis Auic ita intelligere, quaſi ſemp ſit expectãdus declinationis finis, ſed ſat eſt expectare, quouſq; morb. declinare incipiat. Neq; ſẽp in declinatione

tione connenit, ſed potiſſimnm quando materia frigida fecit morbum. Vbi morbi particulares interdum inducias & interualla faciunt, tunc conuenit vinum flauum, antiquũ & ſubtile, quemadmodum babetis apud Aet. & Rhaſ. Loco vini conueniunt aquæ diuerſę, vt aqua hordei, præſertim ſi materia ſit calida; vel aqua cocta cum cinam. coriandris, ſi materia fuerit frigida. Summatim vero omnis repletio, & omnis cruditas maxime vitanda eſt in his morbis. Nam relatum eſt, aliquibus fuiſſe præſcripta omnia bona, & cum coacti eſſent ſimplici & paupere menſa vti, hoc infortunio eſſe liberatos à morbis articularibus; tãtum poteſt vitæ temperãtia in omnib. morbis, & præſertim in hiſce auferendis. Vbi victus eſt inſtitutus, iu dolore articulorum curando operæ pretium eſt attẽdere, quinam ſit dolor, inſignis an paruus. Si ſit inſignis, ſtudendum eſt ante cætera eum ſedare. Imo video Hip. fuiſſe ſententiam, ante omnia medicamenta dolores ſedare. In pleuritide litigant medici, cur Hipp. ante omnia medicamenta dolorem ſedet, & de hac re varii varia dixerunt, ſed maior pars ipſorũ conuenit in hoc, quod Hip. voluerit localibus in pleuritide tentare naturam morbi: quia non fuerant verſati in doctrina Hip. mentiuntur eo in loco regulas Hip. cum deberent obſeruare, q d ſcribat aliis in locis. Et vt intelligatis Hip hoc habuit ꝓ conſtituto, dolorem ſemper eſſe ſedandum, quia vbi dolor vrget aliquam partem, ſemper ſit attractio ad partem dolẽtem: quapropter iure merito Hip. vt tolleretur attractio, voluit ſemper eſſe ſedandũ dolorem. Verumenimuero intelligenda eſt Hip. ſentẽtia ſano modo, quia vbicunq; vult dolorem tollere, in principio vtitur tepefactoriis & refrigerantib. medicamentis. Quid ſignificat apud Hippocrat. tepefactorium & frigefactorium? Significant medicamenta, quæ non ſunt admodum calida, nec admodum frigida. In materia frigida vult vtendum eſſe, tepefactoriis in calidis vult vtendum eſſe frigefactoriis. Et quod hoc ſit verum, videatis Hipp. in libr. de aff. internis: & de affect. mandat Hip. omnino abſtinendum eſſe à valde calefacientibus medicamentis in principio dolorum. His itaq; regulis conſtitutis poteritis iam intelligere, cur Hip. dolori ſedando ante cętera ſtudium adhibuerit. Si dolor fuerit remiſſus, ita vt neq; vrgeat ęgrũ, neq; periculum ſit attractionis, dimittendus eſt dolor, & incumbendum cauſæ tollendæ.

Cur in arthritide dolor ante omnia ſedandus.

Pro ſedando dolore variantuc remedia apud medicos, vel ratione temporis, vel ratione materiæ, vel ratione magnitudinis doloris. Ratione tẽporis variantur medicamenta, quia in principio dolorum articulorum cõueniunt medicamenta vel frigefactoria, vel tepefactoria, vt eſt ol. rol. albũ. oui: ol. nenuphar. lac, ſuccus citrulli, ſuccus mandragor. ſuccus hyoſcyami, oleum cum vino, poſca ex Aret. & quæcunq; ſunt eius generis medicamenta. In augmento mutantur etiam medicamenta ad dolorem, quia nunquam vtendũ eſt maxime refrigeratoriis & repercutientib. ſed refrigerantibus ſemper ſunt commiſcenda, quę moderate diſcutiant ac diſſipent, vt ſi prædictis admiſceatur ol. chamom. liliaceũ, crocus, fænugræ. ol. lem. lini. In ſtatu pariter mutantur medicamẽta pro dolore, quia hoc tẽpore omnino auferenda ſunt medicamenta repercutientia, & vtendum ſolummodo diſcutientib. ſed moderate, quemadmodum præter ol. prædicta eſt vitellus oui, adeps gallinæ, oleum laurin. ſeſaminũ, farina hordei, farina fabacea, anethum.

Anodina conuenienda in principio. In augmento.

In declinatione variantur medicamenta, quia tunc conueniunt omnia quæ maxime diſcutiunt, vt eſt ſuccus coriandri, aloe, myrrha, decoct. furfurum, Ariſtoloch. baccę lauri, gentiana, limaceæ contuſæ, ſtercus pulli pauonum, oleum antiquum, nitrum. Hæc eſt ſylua omnium medicamentorum, quę reſpectu habito ad tempus conueniunt in doloribus articularibus.

Variantur ſimiliter hæc medicamenta ratione materiæ, propterea ſi materia fuerit calida, poterimus vti frigidioribus, vt eſt papauer, nymphæa, ſemperuiuum: mandragora: ſic dicit Hip. 5. aph. 26. frigidam affuſam dolores articulorum ſoluere.

Anodyna in materia frigida.

Si materia fuerit frigida, omnino à refrigerantibus eſt abſtinendnm, quia materia magis congelatur & infigitur, vnde melius eſt vti tepefacientibus.

Ratione magnitudinis doloris variantur medicamenta, quia vbi dolor nõ admodum magnus eſt, ſemper vtendum eſt medicamẽtis remiſſioribus: vbi enim eſt ita vebemens, vt ſuſtineri minime dolor poſſit, tunc eſt ad narcotica medicamenta confugiendum, vt eſt opium, ſuccus hyoſcyami, mandragor. Et aduertite, non ſolum his in caſibus locum eſſe medicamentis extrinſecis narcoticis, verumetiam ſępe adbibentur medicamenta intrinſeca, cuiuſmodi eſt philonium, Requies Nicolai, pillulæ de cynogloſſa, quæ omnia medicamenta in maximis doloribus adhibentur ad leniendum dolorem. Sed vt tutius in his dolorib. poſſitis vti medicamentis narcoticis, quia ſæpe continget vobis vti his, nõnulla ſunt notanda. t. vt nunquam niſi maxime cogamini à valido dolore, confugiatis ad narcotica, ratio qnã affert Rhaſes, quia ſæpe ab ipſa natura finiuntur dolores citra vllum periculum. Accedit & illud, quod omnia medicamẽta quæ narcotica ſunt, venenata ſunt. Quaꝓpter vbi vtimur vel intrinſecus, vel extrinſecus, fieri nũquam poteſt, quin aliquod detrimentũ accedat calori natiuo. Alterũ eſt

Narcoticorum vſus.

M m nnn-

nunquam hæc medicamenta narcotica extrinſecus eſſe applicanda frigida: & ratio eſt, quia vt memoriæ mandauit Hip.5.aph.18. frigida neruis & oſſib. inimica eſſe, articuli aũt, vt ſuo loco intellexiſtis, toti ſunt conſtituti ex neruis & oſſibus, niſi tamen adſit inflammatio, quia vbi partes dolētea erunt maxime accenſæ & feruidæ, tunc licet vti medicamētia narcoticis frigidia actu. Et hoc eſt ꝙ dicit Hip.5.aph.25. frigidam affuſam dolorem ſoluere, & mediocriter ſēſum ſtupefacere. Tertium obſeruandum eſt, vt ſi fieri poteſt, antequam medicamenta hęc extrinſeca adhibeatis, prius ſemper corpus euacuetis, præſertim ſi quando vtendum diſcutientibus: nam niſi hoc fiat, medicamenta diſcutientia & calida magis ſolent trahere ad partem affectam. Video vos dicturos eſſe, id ꝙ dicis de reſolventib. facile concedimus, ſed de repercutientib. q dem dicēdum, eſtne neceſſarium ante vſum ipſorum præmittere euacuationem? Reſp. conſiderandum eſſe, an materia multa ſit, vel parua, an locus ſit ꝓfundus, an ſuperficialis: ſi.n. materia multa ſit, docet Rhaſ. & tũ nunꝗ repercutiētia loco affecto eſſe adhibēda, ſed adhibēda etiã eſſe ſupra locũ affectum. Verbi gr. ſi genu doleat vehemēter, & materia multa ſit, quæ fluat, ſupra coxam erũt repercutiētia adhibenda. Etenim ſi ſupra locum affectũ adhiberentur, cũ non poſſit tota materia repelli, neceſſario horũ medicamentorũ opera magis congelatur & infigitur. Similiter ſi locus fuerit ꝓfundus, non eſt vtendũ repercutientib. ratio eſt, quia hæc medicamenta repellunt humores in ſuperficie contentos ad profundũ, & ob id Gal.10. de med. loc. vt ſuo loco videbitis in iſchiade curãda, imꝓbat vſum oĩum repercutientiũ. Hęc ꝓ dolore tollendo. Pro cauſæ vero ablatione, ꝗ potius dicenda eſt pleruatio ꝗ curatio, duo ſunt ſcopi: vnus eſt ex parte materiæ fluētis, & morbum faciētis, alius vero eſt ex parte loci recipiētis. A materia indicatio habetur, vt euacuetur; à loco.a. recipiente ꝓpter debilitatē, cũ debilitas ton poſita ſit in partis intēperie & laxitate, indicatio hinc habetur attemperãdi partē & corroborãdi. Materia euacuatur vel ꝑ chirurgiã vel ꝑ pharmaciã. Quo ad chirurgiam, ſi ſanguis faciat malũ, ut ſæpe abundet multũ in corpore, eſt oĩum cõmunis ſententia, ſtatim mittendũ eſſe ſanguinem, priua tamē lenita aluo, vt mos eſt. Quãtitas mittēdi ſanguinem eſſe ea debet, quæ accommodata ſit virib. patientis. De loco mittēdi ſanguinem hoc debet eſſe conſtitutum, vt ſi dolor nõ ſit vehemens, mittatur ſanguis à parte ſana, in ſuppreſſis hęmorrhoidibus vel menſib. à partibus inferioribus; ſecus autem à ſuperiorib. ſi morbus ſit vniuerſalis, ita vt dolor vniuerſum corpus infeſtet. Cæl. Aurel. inquit, duo obſeruanda eſſe. 1. eſt, quod ſemper diligēdus eſt ille locus, ex quo facilius eſt ſanguinem mittere: vel ſi nõ appareat facilitas hæc, inde Cæl. potius mittendum eſſe à brachio ſiniſtro, quia homines minus vtantur brachio ſiniſtro quam dextro. Ego etiam ſum huius ſententiæ, quod vbi dolor vniuerſalis ſit, & nihil aliud obſit, debeat mitti ſang. à vena communi, nimirum dextri brachii, à qua facilius exinanitur vniuerſum corpus. Vbi ſanguis miſſus eſt, vel ſi nullus ſit ſanguinis miſſionia vſus, præparãdi ſunt humores; & quia diximus, plerunque fieri hos dolores à pituitoſis humoribus, debent ante cætera iſti humores præparari, ſtœchade, iua, maiorana, calamentho, cichorio, Hyſſopo, vt:

℞. Fol. iuæ.
Hyſſopi. Cichorii.
Maioran M.ß. f. decoct. ſ.a.
Deinde ℞ *huius decoct. ℥. iiij.*
Syr. de iua.
De hyſſopo an. ℥. j. Miſc.

Si materia fuerit magis bilioſa, præparatur capil. ven. lactuca, endiu. acetoſ. hordeo, flor. nymphex, ſem. communibus, vt:

℞. Fol. acetoſ.
Endiu.
Flor. nymphex. an. M.ß.
Hordei P.ß.
Sem melon ℥ ß. f. decoct. ſ.a.
Deinde ℞. *d.d. ℥. iiij.*
Syr. de ſucco acetoſe.
De endiu. an. ℥. j. Miſc.

Si materia fuerit melancholica, præparãda erit fumo terræ, borr. bug. cuſcu. ceterach, vt:

℞. Fol. ceterach.
Cuſcuta.
Fumaria.
Bugloſſ. an. M.ß. f. decoct. ſ.a.
℞ *d. decoct. ℥ iiij.*
Syr. de pomis.
De ſucco borrag. an. ℥. j. Miſc.

Si materia fuerit mixta, miſcendę ſunt etiam iſtæ intētiones. Imo ſcribit Rhaſes, ſemper miſcenda eſſe medicamenta, quia illi dolores maiori ex parte oriuntur à materia bilioſa & pituitoſa.

Vbi ſunt præparati, ſtatim ſunt purgandi. Si vomitus ſit facilis, optimum eſt vomitu purgari, quia ſit motus multũm contrarius motui naturę & materię ad locum affectum. Nam Aretæus etiam in his caſib. laudat helleborum. Vbi vomitus non ſit facilis, per aluum ſunt ducendi humores, ita tamen vt eligatis potius mitiora medicamenta, quam valentiora. Purgabitur pituita pill. cochiis, diacath o pill. de ſagapen. de Agarico. Exempli gratia:

℞ Pilul. arthetricar. ℈. iiij.
Agar. trochiſc. ℈ j. cum melle roſ. ſolut. f. pilul. N. v.

Vel ſi placeret potus, ita poteritis parare. ℞ Aga-

℞. *Agarici prap. infuſ. & expreſ. ſ. a. ℈. iiij.*
Diacathol. ʒ. vi.
Mel. roſ. ſolut. ℥. ij. cum decocto cordial. f. potus.

Bilem. Flaua bilis purgabitur pill. de Rhabarb. trochiſc. violar. cum ſcammon. diaphœnicone, exempli gratia:

℞. *Diaphœnic. ʒ. iij.*
Troch. viol. cum ſcammon. gr. vi.
Flor. caſ. ʒ. vi. M. F. Bolus.

Vel hoc pacto:

℞. *Rhab. infuſ. & expreſ. ſ. a. ℈. iiij.*
Diaphœnic. ʒ. ij.
Mannæ el. ℥. ij. ß.
Seri caprini opt. depurati q. ſ. f. potus.

Melancholicum. Purgabitur melancholia pilul. de lapide lazuli, pil. cochiis cũ helleboro, vel hoc medicamento:

℞. *Fol. epithymi.*
Senæ an. ʒ. j.
Cort. rad. hellebor. nigr. ℈. iiij.
Myrobal nigr. ℈. v.
Flor. cordial P. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d. ℥. iiij.*
Conf. hamech. ʒ. iij.
Syr. violar. ſolut. ℥. ij. M. f. potus.

Reliquias diſſipantia. Vbi ſic purgati fuerint humores, quia ſemper aliquæ remanent reliquiæ, ſunt illæ penitus extinguendæ duobus modis, vel aliquib. confectionibus, vt theriaca, diaſpolitico, diagalanga: ſoleo ego vti hac:

℞. *Spec. diaſpol. ʒ. j.*
Iuæ. ℈. ij.
Theriac. opt. ʒ. j. ß.
Sacchari boraginati ℥. ij. Miſce.

Diuretica. Huius cõfectionis capitur ſingula vice ʒ. j. vel ʒ. ij. quatuor horis ante cibũ. Alter modus eſt per medicamenta diuretica. Dicebat enim Hip. aph 75. quod quibus ad articulos futurus eſt abſceſſus, ſi vrina multa & craſſa exeat, liberantur ab abſceſſu. Ex quo Hip. loco colligitur, expurgationem factam per abſceſſum magnopere conducere ad hos finiẽdos affectus. Igitur vbi materia erit frigida, vtendum erit diureticis calidioribus, vt eſt mãna, nardus, radix aſparagi, rad. chamæpit. chamæd. Vbi autem materia fuerit calida, eſt vtendum tepidioribus diureticis, vt ſunt omnia ſem. frigida, capil. ven. apium. Nam hac ratione poteritis intelligere, cur Homerus finxerit Achillem porrigere apium ſuis equis podagricis, quia apium iuuat morbos articulares. A proprietate conſiſtentia. Sunt præter hæc remedia quæ à proprietate exiſtimantur conuenire ad deſtruendos hos dolores, vt ſunt omnia oſſa humana. Intellexiſtis alias ab Auerrb. partes à partibus ſimilitudine quadam iuuari. Sic ranæ etiam alligatæ & in vnguentum redactæ, dicuntur maxime prodeſſe, Braſſica etiam commendata eſt apud Oribaſ. Vtor ego hoc vnguento:

℞. *Ol. roſa. complet. in quo ranæ euiſceratæ ſunt coctæ, ℔. ß.*
Pul. oſ. hum. combuſt.
Pul. iuæ an. ʒ. ij.
Ceræ q. ſ. Miſc. f. vnguentum.

Sũt multa alia remedia apud diuerſos ſcriptores, de quibus non eſt facta mentio. Nam vt ſcribit Aretæus, ea eſt natura morborum articularium, vt vrgeant homines ſponte inuenire propria remedia, adeo vt quiſque habeat proprium remedium morborũ horum.

Curatio tophorum in articulis. Solent poſt longos dolores remanere durities & tophi in ipſis articulis, quam tametſi dixerit Gal. incurabilẽ eſſe, veruntamen ſolent etiam medici curationem huius affectus moliri, vt ſi prorſus non tollatur morbus, ſaltem mitigetur. In his itaque mitigandis duo ſunt modi. Primus eſt, vt emolliatur durities, deinde diſſipetur. Alter modus eſt, vt materia extrahatur vi ignis. Primo igitur, vbi vos aggrediemini curationem, ſtudendum erit, vt omni ingenio emolliatis, primo emollientibus, deinde grauioribus. Inter ea quæ emolliunt leniter, eſt aqua, in qua ſit abluta lana ſordida, huiuſcemodi aqua calente abluãtur tophi. Emollientia. Fiunt etiam decocta emolliẽtia, vt eſt decoctum paratum ex cap. caſtrati, rad. maluauiſci, malua, lapathio. Hæc omnia in debita quantitate coquantur, & illo decocto foueantur tophi. In vſu etiam ſunt variæ pinguedines, vt gallinæ, anſeris, vrſi, medull. cruris vitulini, ol. ſem. lini. Ex his omnibus vel plurib. ſimul commixtis parantur linimenta, quæ tophis illita poſſunt emollire ipſorum duritiem. Fiunt etiam cerota efficaciora, vt eſt iſtud:

Cerotum emolliens.

℞. *Sagapeni.*
Galbani.
Terebinth.
Aſphalti.
Myrrhæ.
Bdelly.
Caſtorei.
Colophon.
Picis liquidæ.
Reſinæ.
Ceræ albæ.
Mumiæ an. q. ſ. f. a. f. cerotum.

Hoc cerotum detinetur ſuper tophos. Præter hæc remedia emollientia habemus in vſu lutum: lutum enim cum repletum ſit bitumine, & terræ pinguedine, facultatem habet emolliendi. Diſcutientia. Vbi apparet longo tempore partem emollitam eſſe, adhibentur medicamenta diſcutientia, quæ medicamenta partim intus, partim extra adminiſtrantur. Intus in vſu eſt decoctum ſarſæ parillæ & ligni ſancti, cui miſcentur herbæ & medicamenta articulos reſpicientia. Et vt habeatis exemplũ, poteritis vti ad has durities hoc decocto: Formula decocti ex ligno.

℞. *Lign. S. ſemati ℥. vj.*

Cort. ligni.

Sarſa parilla an. ℥. ij.

Infundantur lignum & cortex per 24. hor. & ſarſa per 12. hor. in 10. libris aq. communis, deinde bulliant omnia ad conſumpt. med. & in fine ponantur ad bulliendum in ſacculo hæc:

℞. Fol. iuæ arthriticæ.

Beton.

Stœchad. an. M. j. ß. deinde colentur omnia, & ſeruetur decoctum pro ſyrupo, cuius mane & veſperi accipiantur ℥. viij.

Item ℞. *idem lignum & ſarſam.*

Aq. communis ℔. xv. bulliant ad conſumpt. quartæ partis, & in fine addatur ad bulliēdum hordei M. j. deinde colentur pro potu quotidiano.

Pillulæ probatæ. Soleo ante ſyrupum exhibere quaſdā pilulas, quas probatas habeo ad quant. ℈. ij. ſingula vice. Sunt autem pillulæ hæ:

℞. Salis theriacalis ℥. vi.

Iuæ arthetic.

Puln. oſſ. lupi. an. ℥. iij. miſce omnia & cum oximel. ſquillit. formentur pillulæ.

Et quia præcipua intentio eſt hiſce medicamentis diſcutiendi & diſſipandi, optimum eſt vt hoc decoctum accipiatur in ſtupha, vbi poſſunt ægrotantes ſudare. Vſus etiam theriacæ & mithridacii confert ad has diſcutiendas duritias.

Extrinſeca diſcutientia. Extrinſecus cōueniunt primo balnea diſcutientium aquarum & calefacientium, vt balnea Aponenſia: conueniunt varia olea, vt eſt oleum myrtinum, anethanum, ol. de euphorb. ol. aniſorū, charyophyl. ol. ligni ſancti, hæc omnia & per ſe ſola, & ſimul commixta, magnopere ſolent diſcutere huiuſmodi tophos. Sunt & cerata quæ id facere poſſunt, vt eſt ceratum ſacrum Gal. ceratum de betonica.

Emplaſma diſcutiens. Soleo ego vti & hoc emplaſmate.

℞. Ammoniaci aceto diſſoluti.

Bdellii.

Styrac. liquid. an. ℥. j. ß.

Pyrethri.

Fænugræci.

Caſtorei an. ℥. iiij.

Euphorb.

Piperis albi an ℥ ij.

Ol. cicini. q. ſ. ad diſſoluenda gummata, & cum ficubus aridis f. emplaſtrum, quod diu ſupra tophos retentum, mirifice ſolet diſcutere.

Habetis etiam illud Gal. de quo ſermonē habet libr. 2. de ſimpl. med. factum ex caſeo antiquo, & ex brodio cruris porci ſaliti, aut etiam interdum adiungitur naſturtium. Et hæc medicamenta non ſolum diſcutiunt, verumetiam, vti ibi teſtatur Gal. attenuāt duritias & educunt materias. Diſcutit quoq; *Suffumigatio diſcutiens.* ſuffumigatio facta ex aceto cōſperſo ſupra lapidem pyritē ignitum. Sed præ cæteris duo ſunt *Luta. Fouea.* remedia, maxime efficacia ad diſſoluēdas has duritias, lutum inprimis, quale eſt lutum in hoc agro S. Petri, & S. Helenæ, hæc luta valde diſſipant & exiccant, lutum D. Barthol. valde emollit. Præter lutum ſunt etiam foueæ calentes, in quibus imponuntur ægrotantes, à quibus facultate calorifica antri euocantur ſudores mirifice, & per ſudores diſcutiuntur tophi & noti, cuiuſcemodi eſt lutum apud Neapolin, Myrtatum vocatum à Celſo & ab Horatio. Etenim veteres ad illud mittebant arthriticos, & ſæpe curabantur.

Vbi hæc remedia non proſint, quid agendum eſt? ſtatim ad alterum modum extrahēdi materiam, ſcilic. ad cauteria eſt deueniendum. Circa quæ cauteria quatuor vos docebo: an conueniant, quando conueniant vbi & quomodo. *Cauteriorum vſus.*

Eſt autem cauterium nihil aliud, niſi vſtio facta in parte, vel à medicamentis facultate vſtoria præditis, vel ab igne candente. Cōuenire huiuſcemodi remedia & veterum autoritas & ratio maxime perſuadent. Habetis. n. Hip. 6 aph. in 60. Quibuſcūq; in iſchiade os excidit: vbi manifeſte monſtrat, non ſolū cōuenire ignem in articularib. doloribus, verū etiam vtiliſſimum eſſe in aliis pleriſq; locis, vt in libr. de morb. & affect. internis, m??i?i? e extollit vſum ignis in his morbis. Poſt Hip. habetis Actium, oēs Arabes, Cæl. Aurel. qui communi quodam cōſenſu ad tollendas duritias articulorum, ad ignem confugiebant, tanquam ad ſacrum remedium. *Cauterium quid.*

Ratio etiam perſuadet, hoc remedium eſſe accōmodatum, quia ſiue ſit materia in fluxu, ſiue ſit in fine, materiam fluentem ignis efficaciſſime coercet, efficaciſſime etiam cōſumit ac diſſipat materiam iam fluxam, ita vt non ſolum autoritate veterum, verumetiam ratione, cauteria in his affectionib. ſint comprobanda.

Quando vtendum. Tempus autē vtendi his remediis eſt, poſt tentata omnia remedia alia, vel quando materia ita magno impetu influit, aut ita craſſa, viſcida, ac terrea eſt facta, vt nulla alia ſpecies ſuperſit elidendi ipſam, niſi igne conſumente. Tempus etiam vtendi eſt, quando articuli ſæpe excidunt ꝓpter fluxum materiæ. Nam vt dicit Hippoc. loco nuper citato, niſi vrantur, neceſſario claudicant. Quamobrem confugiendum eſt in his ad huiuſcemodi remedium.

Vbi agendum. Locus vtendi non vnus eſt ſed varii ac diuerſi ſunt, prout diuerſæ etiā ſunt partes quæ obſeſſæ fuerunt hoc malo. Eſt tamen quædā methodus, nam ſi materia fluit à partibus ſuperioribus, tunc cauteria ſunt facienda paulo ſupra partem affectam, ſpatio ſeptem digitorum, aut etiam infra partem, nō enim bonum eſt vrere partem affectam, quia periculū eſt in vrendo, vt materia quæ alioquin præcipitatur à partibus ſuperioribus, ad ipſam maiori impetu delabatur. Ratio autem, cur

potius

potius ſupra aut infra fiat: fit infra, quando timentur partes ſuperiores, exempli gratia, ſi in dolore humeri, vel in dolore ceruicis, neceſſarium eſſet cauteria adminiſtrare, ſi ſupra partem affectam placeat cauterium ponere, cum locus ille ꝓximus ſit neruorum principio periculum ſit conuulſionis, eapropter fiunt cauteria ſubtus locum affectum. Si vero locus affectus ſit paulo infra, ita vt poſſimus vrere citra periculum læſionis nuchæ, tunc poti⁹ ſupra facieda ſunt cauteria: & ratio eſt, quoniam magis & fælicius intercipitur curſus materiæ fluentis, quam per cauteria inferius. Hoc autem agendum eſt quando materia eſt in fluxu. Sed ſi materia ſit firmata & nihil amplius fluat, tunc melius eſt cauteriis vti ſupra ipſum locum affectum.

Modi cauteria efficiendi varii ſunt, prout variæ ſunt & diuerſæ partes affectæ. Vbi dorſum & lumbi ſunt male affecti, docet Albucaſ. tres lineas tranſuerſales atramento ducendas eſſe, ſupra locum affectum, atq; in ſingulas facienda eſſe cauteria ferro acuto candēte, vel plura etiam, modo æger ſuſtinere poſſit. Neque miremini tot cauteria facere Albucaſin, quia Hipp. in libro de aff. intern. etiam vſque ad 40. & 50. vſtiones facit in iſchiade & podagra.

Qui modi ſint vrendi, docebimus ſuo loco. Illud placet nūc monere, diuerſos modos eſſe quib. fiunt vſtiones, eſt inprimis ferrum ardens, vel aurum, vel argētum. Sed quia huiuſcemodi ignis ſolet eſſe acerbior, & magis ægros cruciare, veteres vtebantur alia materia. Vtebatur enim Hipp. inprimis lino crudo: pro lino crudo debetis intelligere caules lini antequam macerentur. Nam accipiebāt veteres huiuſmodi caules ſecundum longitudinem 4. vel 5. digitorum, deinde ponebāt linum ita ꝑ longum ſuper locum affectum, poſtmodum in ſummitate accendebant, ille caulis paulatim accendebatur, vſquequo etiam in extremo accenſus carnem vrebat. Et notate rationem veterum: hoc faciebāt, quia dum paulatim accendebatur ille caulis, pars aſſuefiebat perſentire calorem & vſtionem, ita vt quando poſtmodum vere pars vrebatur, minorem cruciatum ſentiret.

Fungis.

Idem etiam faciebant fungis, accipiebant fungos exiccatos, & ponebant ſupra partem affectam, & à ſummo accendebāt & detinebant, vſquequo totus fungus combuſtus, cōburerent etiam & partem. Habebant etiam in vſu ſal & oleum, cingebant enim partem affectam circulo ex paſta, deinde implebant illum circulum ſale vel oleo, poſtremo igne candente liquefaciebant ſal, & oleum calefaciebant, deinde immittebant ferrum ignitum. Hi omnes modi vrendi apud ſcriptores veteres, nominantur à Cæl. Aurel. veruntamen pauci ſunt qui ſciant declarare, quando Hippocrat. vreret fungo & lino crudo.

Alterum etiam animaduertendum eſt, vbi facta ſunt hęc, parum prodeſſe, niſi diu aperta teneantur, & vt aperta maneant, vtimur primo mollientib. & putrefaciētibus, cuiuſmodi ſunt pinguedines gallinæ, butyrum. Quia vero interdum contingit, vt cito conſolidentur, ne cōſolidentur ante tempus, ſolēt hæc vlcera helleboro nigro, ſapone aſpero, flore æris & ſale fricari. Pulueriſantur hæc omnia & apponūtur vlcerib. q̃ pulueres irritant vlcus & efficiūt vt diu apertum maneat. Atq; hactenus dictū ſit de morbo articulari.

Vlcus apertum detinendum.

CAPVT II.

De Iſchiade.

ET ſi tractatio de morbis articularib. hactenus à nobis indicata, omnib. ſpeciebus accommodari poſſit, propter vtilitatem tamen veſtram, & vt ſemitas antiquorum ſequamur, de duabus articularium dolorum ſpecieb. mentionem faciam, de iſchiade ſcilic. & podagra, quia videbitis plerunq; Gal. diſtinguere podagram à morbo articulari. De iſchiade itaq; ſermonem primo habens incipiam à nomine.

De nomine.

Appellatur hic morbus dolor coxendicū, accepto nomine, vt docet Galen. 2. meth. ab ipſa parte affecta. Gręci autem ſcriptores vocant iſchiada, iſchiaticum morbum, & ægrotantes appellāt iſchiaticos Hip. 6. epid. com. 5. tex. 22. & alibi ſæpe appellat dolores coxendicos ex fluxione materiæ prouenientes, œdemata, quo nomine, vt docet Galen. in expoſit. linguar. vſus eſt etiam pro omni articulari dolore: Latini Græcos ſequuti vocant iſchiaticos, ſicut alii appellant coxarios; barbaram ſectantes medicinam appellant ſciaticam. Qui morbus nihil aliud eſt, niſi dolor quidam acerb. ex defluxu materiæ ad articulum coxæ. Vnde perſpicuum eſſe poteſt hunc dolorem, vt & alia ſymptomata, eſſe in genere actionis tactoriæ deprauatæ, quod ſymptoma ab iiſdem etiam principiis proficiſcitur, à quibus & cæteri articulares dolores, nimirum à ſolutione continui, à mala complexione, & à morbo in mala conformatione: in via, ſiquidē cauitas & locus coxæ, qui debet eſſe expeditus, plenus eſt aliena materia.

Locus affectus.

Locus affectus ſecundum Cæl. Aurel. eſt perioſteon & caput muſculi: ſed puto ego locum affectū eſſe omnes partes conſtituentes articulum ipſum: quia tametſi neque nerui, neq; tendines, neq; ligamenta interdum ſint affecta, ſemper tamen cæteris partib. aliquo pacto coafficiuntur. Cauſæ iſchiadis internæ & immediatæ ſunt illæ, quas monſtrauimus efficere morbos articulares: inprimis vero eſt materia pituitoſa & biliosa: ſecundo loco ſanguinea: vltimo melācholia. Materia

pituitoſa interdum colligitur ex ipſa parte, ſed quemadmodum habetis apud Hip. in lib. de glandulis, plerunq; pituita quæ facit dolorem iſchiaticum, à capite defluit per ſpinalem medullam, à ſpinali medulla ad os ſacrũ, ab oſſe ſacro ad ipſam coxam. Bilis ſemper mittitur à iecinore, nullus enim eſt locus alius qui mittat bilem ad locum affectum præter iecur. Sanguis mittitur à toto corporis ambitu, præſertim autẽ mittitur & ipſe à iecore. Humor melanrholicus à duobus locis ſubminiſtratur coxæ. 1. à liene, deinde ab hæmorrhoidibus.

Externæ. Externæ cauſæ ſunt omnes illæ quæ faciunt articulares morbos, ſunt tamen & aliæ magis peculiares huic morbo quam cæteris, inprimis eſt equitatio, quæ inter omnes corporis motus maxime ad generationem huius morbi conſpirat, & habetis apud Hip. lib. de aer. aq. & loc. vbi inquit, Scythas propter frequentem equitationem fuiſſe obnoxios huic morbo: ſic nimia venus ob agitationem cluniũ, aluus ſuppreſſa, hæmorrhoides ſuppreſſæ, ſuppreſſi menſes, cubatio ſupra terrã, perfrigeratio, caſus, ponderis alicuius grauis eleuatio, potiſſimum vero, vt inquit Cælius, ex longis morbis vis peſtifera ſolet coxas exeutere. Sed dicetis, quæ eſt ratio, vt ex longis morbis fiat iſchias? duplex eſt, primo propter decubitum, quandoquidem qui longo tempore decumbunt, cum ſuper hãc partem plerunque iaceant, neceſſario illam partem labefactant, & proinde facile ad eam humores defluunt. Alia cauſa eſt exiccatio, vt noſtis, tametſi in diuturnis morbis crudi humores efficiantur, humiditates tamen natiuæ conſumuntur, eapropter conſumitur etiam illa humiditas natiua, quæ eſt inſita articulo coxæ à natura, propter faciliorem coxæ flexionem, quæ exiccata quacunque flexione coxę dolent.

Addidit Rabbi Moyſes, longam moram ſub ſole, & in locis calidis efficere coxendicũ dolorem. Quæ fuit etiam Hippocratis ſententia in libro de int. affect. Cur mora ſub ſole & in locis calidis faciat hunc dolorem, explicat Rabbi, eſſe exſiccationem.

Ego autem exiſtimo eſſe potius colliquationem humorum. Quia quicunque ſtant erecti, aut etiam ſedent, plane laborant ſecundum coxas, qui ſunt ſub ſole & locis calidis, incaleſcunt ſecundum corpus, ob calliditatem colliquantur humores, colliquati fluunt ad coxarum articulos, tanquam ad debiliores partes.

Refertur etiam intra cauſas externas tempus anni. Docet autem Hippocrates 3. aph. 22. Autumno maxime fieri dolores coxendicos. Sed dicet aliquis veſtrum, cur non potius gignitur hic morbus tempore hyemis, & cur potius autumno, cum eo tẽpore abundet ſolum melancholicus humor, à quo minime omnium fieri articulares dolores compertum eſt? Dico non fieri in hyeme, quia etſi tum temporis maximus ſit pituitæ prouentus, illa tamen pituita congelata, eſt iners pigra, propter quod non facile mouetur de loco ad locum, pituita vero quæ facit dolores coxendicos, debet eſſe, vt vocat Hippocrates libr. de intern. affect. epidemica, vagabunda, hoc eſt facile moueatur: itaq; hac ratione nõ fit iſchias in hyeme.

Quod fiat tempore autumni, Galenus in comm. duobus tribuit, prauitati humorum, atque etiam refrigerationi. Sed ſi mihi liceat libere loqui, non video, cur autumni tempore potius decumbere debeãt praui humores in coxas, quam in alias partes: neque cauſam video, cur humores coxæ ita perfrigerantur, vt ratione perfrigerationis debeant ſuſtinere hunc affectum. Accedit etiam & aliud, quod vt habetis apud Theophraſt. 6. de hiſt. plantarum, alui fluunt propter eſum fructuum; vbi alui fluunt, haud facile fiunt coxendici dolores. Quapropter cũ rationes Galeni non videantur mihi admodum accommodatæ, dicerem ego, hanc Hippocratis ſententiam ex iis eſſe, quæ prolatæ ſunt ſecundum experientiam: vos qui verſamini in Hip. multa videbitis quæ nulla ratione conſtant, ſed experientia tantum: & forſan hoc probauit in ſuis regionibus fieri autumno coxendicos dolores, quia alioquin neq; rei ipſius natura, neq; Gal. rationes id probant, imo vero dixit Hip. eodem loco, articulares morbos fieri vere, & rationabiliter, quia tunc fluũt humores. Vnde cum iſchias ſit morb. articularis, deberet potius vagari vere quam autumno.

Signa. Cognoſcitur hic morbus præcipue ex relatione ægrotantis, qui & locum affectum, & ſpeciem doloris ſolus iudicare poteſt medico. Nam hoc habet peculiare iſte dolor, quod in profundo articulo percipitur & dolor & calor, qui pertingit non modo ad ipſam coxam, ſed etiam ad genua & crura interdum, propter quod Gal. vel autor ille lib. definit. med. definiens iſchiadem, dicebat eſſe morbum & dolorem coxæ validum, pertingentem vſque ad poplitem & crura, adeſt torpor in ſedendo, difficultas in iacendo, claudicant qui iſchiade laborant, & durante malo non ſolum coxa emaciatur, verumetiam efficitur breuior. Interdum dolent inguina, ſupprimitur vrina, & in mingendo non modica percipitur difficultas.

Signa cauſarum internarum. Cauſæ externæ & procatarcticæ cognoſcũtur vel ex ſola ægrotantis, vel adſtantium relatione. Cauſæ etiam internæ non ita facile cognoſcũtur colore, quia vt docet Hippocrat. 1. de humor. cognoſcũtur quidẽ humores colore, modo ſint in ſuperficie, & modo

non

non receſſerint intro. Humores autem efficientes iſchiadem, non ſunt in ſuperficie, ſed in parte profundiſſima, quo fit vt facile ipſo colore dignoſci non poſſint.

Cognoſcuntur autem ſpecies doloris remediis, ætate, habitu & reliquis: quia ſi dolor ſit grauis, modicus, ſi frigus potius percipiatur, atque ætas ſit ſenilis, ſexus muliebris, vita otioſa, temperatura phlegmatica, ſyndrome hæc ſignorum facit, vt intelligatur morbum oriri à pituita vel melancholia: ſi æger fuerit melancholicus, & habitu & morbis anteactis. Ex aduerſo ſi dolor ſit magnus, coloe percipiatur in parte, ſi iuuant refrigerantia, atque etiam exercitia & ætas, labor vitæ & corporis temperatura conſentiant, clariſſimum erit, malum fieri vel à ſanguine vel à bile. Diſcernetur ſanguis à bile, quia qui fit à bile dolor, magis pungitiuus eſt, non ita pertinax.

Prognoſt. Morbum hunc curatu eſſe difficilem in homine, ſcripſit Corn. Celſ. libro 4. cap 22. Sed video vos dubitare, cur iſte bonus autor dicat, in homine, puto ego illum virum non addidiſſe illud verbum abſque ratione.

Scripſerat enim Celſus de medicina brutorum, & propterea cum obſeruaſſet in brutis aut non fieri hunc morbum, aut alterius generis eſſe, ea propter addidit in homine eſſe difficilem. Et quod hoc ſit verum, attendatis ſententiam Ariſtotelis 2. de hiſtoria animalium 1. & Galen. 3. de vſu part. 1. Scribit enim Ariſtoteles, bruta cum non ſedeant ſuper coxas eſſe *ἀνισχία*, hoc eſt, ſine coxis. Quid vult dicere ſine coxis? Vult dicere Ariſtoteles coxas brutorum eſſe prominentes & extimas, neque ita articulatas eſſe, quemadmodũ articulatæ ſunt coxæ hominum, propter quod cum hęc pars in brutis ſit poſita in ſummo, neq; ſit adeo articulata vt in homine, inde fit, vt parum exerceantur à dolore, & vbi exerceantur facile curētur, quemadmodũ ex aduerſo, cum homines ſedeāt ſuper illam partem, & hic articulus ſit admodũ poſitus in profundo, atque carne multa & tendinib. circumſeptus, vbi materia & humor eā partem occupat non facile eliditur, neque facile vis medicamenti eo pertingere poteſt.

Bruta ſine coxis quo modo.

Dicebat Hippocrat. 6. aph. 19. & 66. quod quibuſcumque ab iſchiadicis doloribus vexatis coxa excidit & recidit, iiſque macies ſuperueniat, claudi fiunt & crus contabeſcit, niſi curantur. Idē quoq; in fine lib. prorrhet. hanc ſententiam nobis reliquit, morbum iſchiadicum omnium maxime diuturnum in iis ſeniorib. fieri, quorum aluus eſt aſtricta, & quorũ lumbi ac crura vehementer perfrigerantur & vehementer torquētur. Addidit et eos diutius torqueri coxendicum dolore, qui pudenda arrigere non poſſunt: vos rationem perueſtigatis in iuuenib. autē inquit Hip. breuiorem eſſe morbum, & ad ſummũ 40. diebus finiri. Et hoc in loco illud non eſt ignorandum, Gal. dixiſſe 10. de med. loc. arthritidem eſſe incurabilem, in qua fiunt tophi ac durities: quam ſententiam Altomatus exiſtimauit conuenire etiam iſchiadi, quaſi Galen. voluerit dicere, etiam eam iſchiadem eſſe incurabilem, in qua facti ſunt tophi & durities. Sed ſum alterius ſententiæ, nō poſſe Galen. eam proferre de iſchiade: ratio eſt, quia in iſchiade nunquam fiunt tophi, neq; lapides, neque magnæ durities. Hoc autem demonſtro & autoritate, & ratione, Rhaſes libro ſuo de iuncturis ſcribit, ſe diligenter obſeruaſſe, & nunquam vidiſſe aut lapidem, aut tophum, aut inſignem duritiem in dolore coxendico. Adeſt & ratio vna allata à Nicolao Florentino, alia à me. Adfert rationem Nicolaus, quod huiuſcemodi articulus ſit in parte profunda, vbi non facile penetrant huiuſmodi humores.

Addidit etiam, articulum coxæ amplum & ſpatioſum eſſe, propter quod non facile conglobatur & colligitur ibi materia. Addo ego huiuſcemodi articulum duo habere, quę iure obſtant indurationi materiæ. 1. eſt, quod poſitus eſt in parte calidiori quam alii articuli pedum vel manuum, vel genuum. Congelatio materiæ, vt intellexiſtis, efficitur propter frigiditatē partis, & propter extractionem factam à medicamentis. Cum itaq; hæc pars ſit calidior reliquis, & ad ipſam non facile perueniant medicamenta, iure merito non ita in ipſo humores conſolideſcunt & indurantur. Habet & aliud, q. ſiue ſtent ſiue iaceant ægrotantes, quantumcunq; ſit affectus iſte articulus, ſemper aliquo pacto mouetur, vnde cũ motus iſte colliquet materiā, & impediat durationem, ſumma cũ ratione fit, vt in hac parte neque lapides concreſcāt, neque tophi, quare non eſt incurabilis iſte morb. hac ratione vt putauit Altomarus, ſed quia vbicunque perdurat hic dolor, vt docet Hip. luxat hæc pars, luxatio autē coxę, vt habetis apud Galen. 16. de vſu part. 1. eſt incurabilis, aut nunquam remittitur os coxæ cum excidit, aut quam rariſſime: & ideo ſapientiſſimus dixit Hip. neceſſario claudicare quando excidit aut recedit os coxæ.

Sed dicetis: ſi Hippoc. dicit os coxæ excidere & recidere ſignum eſt, quod luxatio illa remittitur. Dico Hipp. loqui de imperfecta luxatione, quia vbi illius partis facta eſt perfecta luxatio, nunquam aut quam rariſſime remittitur ex Gal. ſententia.

In curatione iſchiadis iidem prope ſcopi habētur, quos monſtraui haberi in aliis articularibus doloribus curandis, in primis vero circa victus rationē maxime cōfert non ſolũ habere rationem aeris, verũ etiam animum eſſe lætum, hoc eſt, quod memoriæ manda- *Curatio. Indicationes.*

tum fuit, Hyſmeniam Thebanum conſueuiſſe iſchiadicos curare cantilenis & muſica, quia ſcilicet maxime confert ad retardandos & mitigãdos cruciat' eſſe animo læto. Exercitatio corporis cõmoda eſt, præſertim morbo iam declinante. De equitatione dubium eſſe poſſet, an conueniat. Hip. in libro de aer. aq. & loc. docet: frequentes equitationes dolores coxendicos efficere, cuius etiam ſententiæ fuit Cæl. Aurel. Ex alia parte Plin. Themiſon & Theodorus vehementer probãt equitationem. Definienda eſt hæc quæſtio, ꝙ purgato corpore, & declinante morbo, commoda eſt equitatio, in principio autem damnoſa & inutilis. Aln' ſi in ullo morbo, liquida eſt ſeruãda, maxime in iſchiade, quia ſcriptum eſt ab Hip. dyſenterism ſuperuenire iſchiadi maxime prodeſſe. Quamobrẽ vbi aluus eſt dura, tunc leniẽda eſt, aut medicamẽtis aliquibus familiaribus, aut clyſteribus acriorib. Cibi eſſe debẽt faciles coctu, tenues & potius ieiunare iuuat, quam repleri nimis cibis. De vino dubiũ eſſe poteſt, Hip. ſd lib. de aff. intern. vbi iſchias facta eſt à ſole, cõcedit vinũ albũ & aquoſum, vbi facta eſt à bile, etiam dulce vinum conceditur. In ſanguinea. a. iſchiade nõ dicit eſſe dandum vinum; niſi valde aquoſum. Omnes fere alii ſcriptores videntur maxime improbare vſum vini, quia eſt velut quoddam vehiculum, quo humores præcipitantur & dimittuntur ad affectum locum. Dicendum eſt hac in re, ꝙ alias dixi, autores librorum, qui ſub nomine Hip. ſcribuntur, admodũ negligentes fuiſſe in aſſignando motu morborum: imo ipſe Hip. 1. lib. de acut. ſcriptum reliquit cnidios medicos, de ratione victus nihil memoriæ dignũ reliquiſſe: quo fit vt ego ſępe exiſtimauerim, libros qui ſub nomine Hip. ſunt vulgati, editos eſſe à medicis cnidiis, quia ſi vos verſabimini in iis legẽdis, facile patebit vobis rationem victus in morbis eſſe indignã veris medicis. Itaq; ſtatuendum eſt, vinũ non conuenire, & autoritatẽ illã Hip. de aff. intern. non eſſe magnifaciendã. Loco vini conuenit aqua decocta, vel cinamom. vel coriãdro. Soleo ego concedere vinũ granatorũ, quia cohibet humores defluentes ad locos affectos.

An equitatio conueniat (margin)

Num vinũ conueniat. (margin)

Vena ſec. (margin)

Inſtituto victu, ad aliam curationem eſt tranſeundum, & ante cætera, vt docuit Gal. Incboanda eſt curatio à ſectione venæ. Sed de ſectione venæ ſunt nonnulla conſideranda, nam vbi corpus plethoricum eſt, & vbi humores qui abundant & malum faciunt, ſunt ſanguine permixti, ſemper incboanda eſt curatio à ſanguinis miſſione, primo tamen lenita aluo vel clyſteribus vel medicamento lenienti.

De loco miſſionis ſanguinis poteſt eſſe aliqua controuerſia. Hip. in loco nuper. citato, ſcribit, ſi morbus ſit a ſanguine factus ſecandas eſſe venas poplitis. Ariſtoteles 3. hiſtor. an. 3. ex ſententia Polybi ſcribit, conſuetum extitiſſe, vt in iſchiade vena poplitis ſecaretur, aut vena malleoli. Et notate locum citatum ex Polybo eſſe in parte illa ſpuria Hip. quæ adiuncta eſt fini lib. de nat. hum. Vnde etiam poteſt certiſſimum colligere argumẽtum, ea ſcripta eſſe Polybi, non Hip. quia vt Polybi recenſentur ab Ariſt. Melior autem ſolutio circa ſectionem venæ eſt, quam attulit Galen. 10. de med. loc. ſcilicet in ſecanda vena primo videndũ eſſe, an ſit plenitudo in corpore necne: ſi ſit, primo ſecanda eſt vena brachii dextri cõmunis, vt plenitudo tollat̃, mox ſecanda eſt vena malleoli vel poplitis. Quod ſi nõ adſit plenitudo in corpore, attamẽ fiat malũ à ſanguine, ſtatuit mittendum eſſe ſanguinem à poplite vel malleolo. Et hoc eſt, quod gloriatus fuit Gal. & in lib. de cur. ratione per ven. ſect. & 10. de med. loc. ſe vna die curaſſe coxendicos ſola miſſione ſanguinis à poplite.

Sed video vos dubitaturos eſſe, an etiam vbi ſanguis non facit malum, ſit mittendus ſanguis in iſchiade: ex prima parte non videt̃ eſſe mittendum, quia nulla adeſt indicatio, neque plenitudo vniuerſalis, neque particularis. Si nulla adeſt indicatio, ergo non videtur ſanguinem eſſe mittendum. Ex alia parte eſt Gal. 10. de med local. vbi ſcribit, in iſchiade nunquã eſſe medicamenta local. adhibenda, niſi ſit euacuatũ corpus per ſanguinis miſſionem: & eo magis addidit Gal. ſi adſit plenitudo, ex quo colligitur, etiã ſine plenitudine placere Gal. vt mittatur ſanguis in iſchiade. Vt huius rei habeatur reſolutio, recurrendum eſt ad Gal. 4. de tuend. val 4. vbi ſentit, in mittẽdo ſanguine eſſe animaduertendũ, an humores peccantes multũ recedãt à natura ſanguinis, an parum, ſi multũ recedant, nequaquã erit mittendus ſanguis, ſed purgantibus erit agendũ: ſin autem parũ recedant, mittendus eſt ſanguis, ſed in modica quantitate. Quapropter ſi in iſchiade per vrinas perſpectu erit, non multum recedere humores peccantes à ſanguine, audacter erit mittendus ſanguis: vbi autẽ multũ recedant, nõ erit mittendus. Sed video vos eſſe dicturos, clariſſimũ eſſe, humores q faciunt morbum articularẽ, ſemp eſſe permixtos ſanguini. Imo autẽ vt oſtendit Auer. nunquam oriuntur humores ſeparati à ſanguine, niſi in locis ꝓpriis. Si igitur ſemper ſunt commixti ſanguini, ergo videtur ſemp eſſe mittendum ſanguinẽ. Dico diligenter eſſe animaduertẽdũ, an materia adhuc ſit in fluxu, an ſit firmata. Si ſit in fluxu, ſemper, vt docet Aet. inchoanda eſt curatio à miſſione ſanguinis, modo nihil aliud prohibeat, gratia reuulſionis, nõ .a. gratia euacuationis. Sin autẽ materia non fluat, ſed ſit firmata, vel ſit à ſanguine & humore

more

Ven. ſecta more, vel à ſanguine tantũ, mittẽdus eſt ſanguis. Sed ſi ſit ab humore recedente à ſanguine, eo in caſu fugienda eſt ſanguinis miſsio. Et hinc patet quomodo ſit hallucinat' Fernel. cuius ſententia, ſi vera eſſet, ſequeretur, nunquam expedire ſanguinis miſſionem, niſi loco reuulſionis, quod quam ſit à ratione alienũ, facile vnusquiſq; intelligere poteſt. Miſſo ſanguine cogitandum eſt de dolore, & videndũ an dolor ſit magnus an remiſſus; ſi ſit remiſſus cauſæ abolendę ſtudendum eſt; ſi autẽ ſit magnus, incumbendũ eſt dolori tollẽdo. Ratio tollẽdi dolorẽ eſt aut repellẽtib. aut mitigatoriis medicamẽtis. Nam vbi humores in aliquẽ locum ꝑcipitantur, atq; ibi ſolutionem continui inducentes dolorẽ inducunt, ſane verus modus tollendi iſtos dolores eſt, vt humores fluentes repercutiãtur: ſed in dolore iſchiatico minime vtẽdum eſt repercutientib. vt ſtatuit Gal. lib. 13. de med. local. Ratio autem damnandi vſum repercutientium, tota eſt accepta à natura ipſius loci. Cum enim articulus coxæ ſit profundus, procul dubio, vt alias docui, ab ipſo non poteſt quicquam repelli. Imo vero humores in ſuperficie poſitos, medicamenta repellentia magis impellunt ad locum affectũ. Sed dicetis, cur ergo Auic. inquit: Repercuẽtitia quãdoq; nocere; quaſi videatur Auic. maiori ex parte commendare vſum repercutientium. Dico libr. Auic. mihi valde eſſe ſuſpectum, & vbi dicit vſum repercutientium quãdoq; nocere, colligendum eſt vel quandoq; iuuare, vel plerunque nocere, ita vt ſententia fuerit Auic. quandoque cogi medicos adhibere repercutientia, ſc. quãdo dolor adeo intẽſus eſt, vt ſuſtineri non poſſit. Eo enim tempore, cum medicamenta repercutientia, quæ ſunt frigida, dolorem mitigant, poſſent adhiberi, ita tamen, vt quam primum ſedatus fuerit dolor, abſtineatur ab vſu repercutientium.

Repercutientibus non vtendum in iſchiade.

Cum itaque repercutientia non plerunq; conueniant in iſchiadis curatione, recurrendum eſt ad alia quæ mitigant dolorem: hæc autem ſunt vel multum refrigerãtia, vt narcotica, vel multum calefacientia, vel mediocria. Multum frigida, vt eſt mandragora, hyoſcyamus, opium, cicuta, niſi ad extremã neceſſitatem redactus fuerit æger, non ſunt adminiſtranda, tum quia vt dixi de repercutientibus, repellant materias ad locum affectum, tum quia calorem natiuum hebetant. Pari pacto quæ immoderate calefaciũt non conueniunt, eoque & pars affecta nimis relaxetur, & ad locum affectum humores aliunde vocentur. Conueniunt itaque ſolummodo ea, quæ mediocria ſunt, quæ non excedunt primum gradum caloris. Anodyna vocantur à Gal. 5. de ſimpl. med. 19. Hæc autem ſunt, ol. chamomel. anethin. ol. roſat. lũbricatum. lac & panis ſimul mixta. Sic & emplaſmata facta ex lacte, ex fol. & rad. althcæ, maluæ, fœnugræco: hæc inquam omnia accõmodatiſſima ſunt, vel pro ſe ſola, vel mixta, ad leuandos dolores coxendicos.

Narcotica.

Anodyna.

Pro tollenda autem cauſa, videndum eſt ante cætera, qui ſint humores qui malum faciant: ſi ſint humores pituitoſi, præparandi & purgandi ſunt. Similiter ſi ſint biliosi & melancholici: non dabo vobis formam medicamentorum, quia monſtraui, cum de arthritide agerem, quomodo ſint præparandi & euacuandi. Illud autem ſcire debetis, in hoc malo debellando conuenire medicamẽta vehemẽtia, ꝓpterea ſcammoneata cõueniũt, conueniũt helleborũ, colocynthis, grãnidium, & omnia medicamẽta quæ ſunt ex hia compoſita. Hæc dixi de euacuatione facta per aluum medicamentis ore acceptis.

Purgantia accommodata.

Sed ſunt duo alia genera euacuationis vtiliſſima iſchiade curanda. Primum eſt vomitus, quia vtiliſſimus eſt, tum quia euacuantur, tum quia reuelluntur humores fluẽtes ad iſchiadem. Poteſt autem parari vomitus & ante cibum, & à cibo, raphano, & ſucco raphani & oxymelle, ex decocto geniſtæ. Alius etiam modus vtiliſſimus eſt vomendi, de quo vos monui, dum tractarem de morb. articularib. Alter modus eſt per clyſteres, ſed illæ debent eſſe acres, vt eſſet hic:

Vomitus.

Clyſt. acris.

℞. *Fol. centaur. maior. & min. an. M. ß.*
Colocynth. ℥. iij.
Fol. orig. Maluæ.
Violar. an. M. f. decoctio ſ. a.
Deinde ℞. *d. decoct. ℔. j. ß.*
Mell roſat. ſol. ℥. iij.
Hieraiogadii ℥. iij.
Salis nitri ℥. ß.
Ol. aneth. ℥ j. ß. Miſc. f. clyſter. Hæc eſt forma eorum clyſterium, qui conueniunt in iſchiade curanda.

Vbi purgatum eſt corpus, & euacuationibus malum recedit, deueniendum eſt ad eam materiam, quæ impacta eſt in articulos, quæ ſi fuerit antiqua & rebellis, primo molliendus eſt locus iiſdẽ medicamentis, quę monſtraui in ſuperioribus: vbi aũt loc' emollitus fuerit, deueniẽdũ eſt ad extrahendã materiã. Extrahitur. a. vel per diſſipationẽ, vel per eductionem. Primo itaq; tentandum eſt materiam diſſipare medicamentis, quæ diſſipãt, vt noſtis ex Gal. tũc ea quæ calida ſunt, & tenuẽ ſubſtantiã habent, quæ paulo plus calefaciũt ſecundo gradu, vt eſt ol. vulpin. coſtinum, rutac. de piperibus. Similiter etiam emplaſtra facta ex ruta, anetho, & rad. althcæ, & ſimil. Et vt habeatis aliquã formam, hæc erit:

Particularia medicamenta.

Diſſipantia materiã.

℞. *Rad. althea cocta & cribrata ℥. iij.*
Fol. fenugrec.
Maluæ.
Rutæ an. M. j. coquantur in ol. & aqua ſ. deinde piſtentur, & cõmixta hæc omnia cũ pul. rad.
althea

Empl. diſſipans.

althea augeantur, addendo ipſis ol. rutacei, pingued anſer. an. ℥. ij M. f. emplaſt.

Radix arundinis contuſa, & loco dolenti appoſita, mirifice prodeſt: prodeſt etiã cinis arundinis, vt habetis apud Aetium. Et ſunt aliqui, q̃ exiſtimant, Cæſarem Auguſtum laborantem iſchiade fuiſſe curatum arundine, vt refert Sueton. vſum eſſe arundine, ſed ſum ego alterius ſententiæ.

Iberis. Si hæc non contulerint, deueniendum eſt ad medicamenta euacuantia μιλαγωγκὰ dicta, nimirum ad ſynapiſmos, dropaciſmos, & veſicatoria. Inter cætera ex Democrito laudatur vſus Iberidis herbæ. Accipitur hæc herba & contunditur, deinde cum æquali portione, aut paulo maiori axung. porc. miſce, & appone loco dolenti. Si quæ mulieres ſint laborantes, permittitur horis duabus. Si autem ſunt viri, qui laborant, permittitur horis 4. ſolet enim hoc tẽpore proiicere. Sed ſi non proficiat, repetendũ eſt, ſeruata ſemper hac portione temporis, vt ſingula quaque applicatione duabus horis in mulieribus, 4. in viris detineantur medicamenta.

Cauteria. Quod ſi etiam hæc non contulerint, quid agendum eſt? Omnes, & præſertim Hip. recurrunt ad ignem, quia quos morbos non ſanant alia remedia, ſolet ſanare ignis. Quis ſit modus vrendi in his morbis articularib. iam docui vos. Primo volo vos animaduertere, à nemine forſan notatũ, & nobis eſt relatum ab Hip. de inter. aff. ſic materiam cauteriorum in iſchiade curanda, atque etiam in aliis, variandam eſſe, prout partes curandæ vel carneæ ſunt vel oſſeæ. Vbi partes ſunt carneæ, monet Hip. vtendum eſſe igne: vbi autẽ vrendum eſt prope partes oſſeas & nerueas, vult non vtendũ eſſe igne, ſed potius vel fungis, vel lino crudo, vel aliqua alia materia. Nã quod veteres partes vſſerint fungis, lino crudo & alio modo, iã etiã vos docui. Sed dicetis, quæ eſt ratio, q̃ in parte carnea vult vrendum eſſe ferro, in oſſea & neruea nequaquã? Dico ſumma cum ratione eſſe factũ, quia vbi caro vrenda eſt, opus eſt medicamẽtis magis exſiccantibus, quandoquidem pars carnea mollis & humida eſt. Vbi autem partes vrendæ ſunt oſſeæ & nerueæ, cum ſint partes ſiccæ, egent igni minus exſiccante. Vnde cũ ferrum ignitum multo magis exſiccet, quam vel fungus, vel linum crudum, vel alia materia, plane ſumma cũ ratione in carne vrenda magis conuenit, minus autẽ in aliis partibus ſiccioribus; vbi non adſit neq; linũ crudum, neq; fungus, ſoleo ego vti titione ignito ex ligno quercus, vel ex ligno ficulneo, vel aliqua alia materia, q̃ poſſit vrere & moderate exſiccare. Aetius ſcribit, veteres in curandis iſchiadicis etiam interdum furno vſos fuiſſe: ſed maiorem partem adhibuiſſe vel ſtercus caprinum, vel radice ariſtoloch. vel ſtruthii radic. quo loco poteſtis colligere, multo tuti' eſſe in vrendis iſchiadicis abſtinere à ferro, quia partes illæ ſunt oſſeæ, & nerueæ multum. Atque hic eſt finis curationis iſchiadis.

Cur in parte carnea Hip. vrat ferro, in oſſea nequaquam.

CAPVT III.

De Podagra.

Poſt iſchiadem poſtulat nunc ordo, vt de podagra ſermonem faciamus, quo morbo nihil hodie vulgarius eſt, nihil quod principes huius mundi magis perturbet, cuius etiam, vt tradidit Soran. medicus, Æſculap. præſertim 90. facit ſpecies. Quod dico, & dicturus ſum de podagra, pntatote etiam dici de chiragra, cum quia hæc duo mẽbra ſunt ſimilia, tum quia ſunt exarnia & frigida, & à fonte caloris remota, vt his omnibus rationibus morbus articularis in vtroque ſit vnus & idem. Apud Græcos, Latinos & Arabes habent ſemper hi affectus idem nomen, nimirũ vt vocatus ſit podagra, quaſi pedum agra, hoc eſt, captura pedum. *Denominatio.*

Definitio. Eſt podagra dolor pedum ex fluxione ortus, ſubinde repetens. Iure dicitur dolor pedum, quia niſi adſit dolor, ſiue ſit magnus, ſiue paruus, nunquam poteſt vere vocari podagra, propter quam rationem Serenus medicus vocauit rabidam podagram, eo quod ſemp dolore rabido homines torqueat. Dicitur etiam à fluxione ortus, quia vbi dolent pedes, vel propter percuſſiones, vel alia mala, nequaquam debet appellari podagra, niſi ſit ex fluxione orta. Dicitur vltimo ſubinde repetens, quia vt optime admonuit Aret. nequaq̃ podagra efficitur continua, hoc eſt dolor cõtinuus podagricus nũquam eſt, imo à longiſſima ſolet habere interualla, ita vt ſit relatum de podagrico, qui in olympicis ludis vicit curſu, eo quod longiſſima habebat mali interualla.

Genus affectus. Eſt ſymptoma in genere actionis tactoriæ læſæ, quod ſymptoma conſequitur tria genera morborum, ſed potiſſimum vnitatis ſolutionem. Nam vbi adeſt dolor podagricus, morbus adeſt in mala confirmatione, quia in via, in numero, in magnitudine adeſt etiam mala intemperies, ſed potiſſimum adeſt ſolutio vnitatis, cuius merito cruciatus incurabiles efficiuntur.

Locus affectus. Locus affectus eſt totus articulus, cauitas, ligamenta, nerui, tendines, & tandem quicquid eſt ad articuli conformationem cõſpirãs. Neq; admiratio nos capere debet, q̃ materia, quæ facit podagram, nõ mittatur à natura potius ad cutem, eo maxime q̃ facta eſt cutis veluti quoddã commune excrementorũ receptaculũ: quãdoquidẽ, ꝓpter tres cauſas materia poti' retinetur in articulo. Prima eſt, q̃a eſt craſſa & viſcida. Altera eſt, q̃a dolor

& ca-

& calor eſt in partibus intimis, merito quorum efficitur attractio potius ad eam partẽ, quam ad aliam. Tertia ratio eſt, quia materia eſt in loco profundo, vnde non facile poteſt elidi, & facile ad cutem tranſmitti.

Cauſæ internæ & immediatæ.

Cauſæ internæ podagræ & immediatæ ſunt humores, inprimis autem pituita, bilis, ſanguis pituitoſus vel bilioſus, & tandem omnes ii humores, quos docui cauſas eſſe immediatas arthritidis. Cauſæ vero internæ ſeu mediatæ plures ſunt, inprimis autem eſt pedum imbecillitas, quæ quanquam ſoleat oriri à cauſis externis, plerunq; tamẽ ſolet eſſe natiua. Et hoc eſt, quod dixit non ſemel Gal. ex podagricis fieri podagricos, ſc. propter natiuam pedũ imbecillitatẽ, merito cuius ii apti videntẽ ad ſuſcipiẽdas fluxiones. Quare non male dixit Plutarch. in libr. de tarda num. vind. expedire, vt ſtatim filii podagricorũ curentur, quandoquidem videtur neceſſario, vt podagricorũ filii fiant podagrici.

Cur podagra morbus hereditarius.

Sed video vos optare, vt afferam rationẽ, propter quam podagra potiſſimũ inter morbos fiat propter hæreditatem. Dico potiſſimam cauſam, propter quam fit podagra propter hæreditatẽ, eſſe, quia totus hic morbus ſedem habet in ſeminalib partibus. Nam ligamenta, oſſa, nerui, & omnia ſimilia membra ſunt ſedes ipſius podagræ, quo fit modo, cum hæc membra fiant ex ſemine, ſi ſemẽ ſit vitiatũ, neceſſario hæc membra vitiãtur. Sed diceetis, cur eſt, quod podagricorum ſemen vitiatũ eſt? Reſp. id quod tradidit Hip. lib. de aer. aq. & loc. & in libr. de genitura, ſemen à cunctis noſtri corporis partibus procedere, quãquam hoc Ariſt. negauit in 2. de gen. an. Cum itaque ſecernatur ſemen ab omnibus corporis partibus, plane rationi conſentaneum eſt, vt cum podagricorum pedes ſint maleſani, etiã pars ſeminis, quæ inde elicitur, ſit vitiata, quæ eũ miſceatẽ cæteris partibus, prauitatem conſeruat, & ea propter cum ex ea parte fiant pedes & manus, materiam neceſſario retinent vitiati ſeminis. Hæc eſt & probabilis & conſentanea ratio, quod podagra fit per hæreditatem.

Præter pedum imbecillitatem eſt quoq; corporis diſpoſitio, veluti eſt laxitas & latitudo vaſorũ, præſertim pedum & manuum, propter hanc enim humores facile & à capite & à toto corpore in pedes præcipitantur. Sic ventriculi imbecillitas maxime poteſt ad podagræ generationem, propter quam fiunt multi humores pituitoſi & crudi, qui deinde per venas deducuntur ad extrema membra.

Cur mulieres raro podagra laborent.

Adhęc inter has cauſas eſt & ſexus, Nam mulieres minus vexantur podagra quam viri. Et quanquam Seneca epiſt. 96. & Gal. hoc tribuerint potius ingluuici & gulę virorum, nihilominus melior eſt ratio, quod mulieres, cum habeant menſtruas purgationes, omnes expurgantur humores, qui facerẽt podagram; & hinc eſt, quod nunquam aut quã rariſſime videbitis mulieres captas podagra, quæ ſingulo menſe purgantur. Ætas ſimiliter eſt referenda. Dicebat enim Hip. in lib. prænot. & alibi, pueros vix ante 14. annũ podagra tentari, incipere vero poſt 14. annum, quando ſc. Venere vti aggrediuntur. Potiſſimum autem ſolet podagra exercere poſt 50. annum, vt annotauit Aretæus.

Cauſa externa.

Cauſæ externæ fere omnes, quæ faciunt arthritidẽ, conſueuerunt etiã facere podagram, & inprimis quod ſpectat ad aerẽ, craſſus aer feraciſſimus eſt podagricorum, propter quod Lucret. 6. lib de natura dicit, in Africa tentãtur pedes, ſicut & Cælius Aurel. ſcriptũ reliquit, in Caria & Alexandria propter aeris conſtitutionẽ fieri conſueuiſſe podagricos. Tempus anni etiam cõducit, vt eſt tempus hybernũ.

Cur hyeme potius fiat.

Quod etiam ſignificatum eſt à Luciano lib. de podagra. Nec dicatis, debere potius æſtate podagricos exerceri, quam hyeme, quod ſcil. humores ſunt magis fluxiles, quia quanquã tempore æſtatis humores ſint fluxiles, attamen magis diſſipantur, & ita non infigũtur in articulis, neque ita turbare poſſunt. Conſtitutiones etiã frigidę & ſiccæ faciunt podagricos, minus motus, vinum & otium. Nam propter hæc, vt ego exiſtimo, Ariſtoteles 8. de hiſtoria animalium, capit. 24. dixit, equos regales maxime tentari podagra. Nimius Veneris vſus, nimiæ crapulæ, omnium maxime faciunt podagram. Vnde venuſtiſſime fuit à poeta græco dictum, in matrimonio iũctam Venerem Baccho, filiam podagram feciſſe. Potus aquæ frigidæ, potus vini, niue & glacie refrigerati, maxime faciunt podagras, propter quas iure Gal. conqueſtus fuit, ſuo tempore Romæ maximam fuiſſe podagricorum copiam. Cur vero, vt tradit Athenæus ex Alexandro, per 20. annos maximus podagræ prouentus fuit, quo tempore mori nullos fructus produxerant, explicatam habetis rationem à nobis lib. 1. noſtrar. var. lect.

Signa.

Signa incipientis podagræ ſunt torpores quidam pedum, imbecillitas, præſertim nodorum & pollicis, pedum quidam leuor, nã dixi alias, Strabonem appellaſſe hos dolores torpidos, pſelliſmon ſeu balbutiẽ podagræ, eo quod ſicuti homines dum incipiũt loqui, balbutiunt, ſic etiam dum podagra inchoat, huiuſcemodi torpor & dolor apparet. Præſentis podagræ ſigna clara ſunt, adeſt tumor, dolor, ambulãdi impotẽtia, inquietudo circa pedes & manus, ita vt nullum locũ inueniãt ægrotantes vbi pacate poſsũt ponere pedes.

Signa internarum.

Signa cauſarum externarum habentur ex colore, ex ſpecie doloris, ex calore, ex curatione. Nã vbi dolor magnus eſt, vbi calor in pedibus, vbi color eſt rubeus, ſignum eſt fieri à ſan-

à ſanguine podagram, præſertim ſi non proſint remedia refrigerãtia, vbi color flauus eſt, ibi dolor maximus, pungitiuus, qui etiã à refrigerantibus lenitur, ſignum eſt malum fieri à bile: ſicuti ſi color ſit albus, ſi dolor ſit exiguus, ſi grauitas appareat in membro, & calida potius cũ conferant, argumentũ certum eſt, morbum originem ducere à pituita.

Prognoſt.

Cur podagra adeo curatu difficilis.

Docet Hip. lib. de aff. internis, inter articulares dolores prodagram eſt omnium vehementiſſimam, & curatu difficillimam. Cur autẽ ſit podagra adeo curatu difficilis, multæ ſunt rationes, vt etiam alias ex Hipp. inſinuaui. Nã in principio podagra ſolet negligi, nemo vult habere podagram, in principio accuſant homines modo calceamenta, modo aliquod aliud impedimentum, ita vt vix quiſque ſibi perſuadere poſſit, ſe habere podagram. Accedit etiam, quod homines neque patientiæ, neque remediorum vſu vtuntur, imo cum reliquis bene habeant, non adhibent remedium, vt potius maiori licentia vtantur, propter quod neglecta à principio podagra ferocior & pertinacior euadit. Accedit etiam quod dictum, locos affectos in podagra plures eſſe, duros, cauos & profundos, propter quos non niſi cum ſummo labore vix poſſunt humores euelli. Et quanquã omnis podagra ſit difficilis curatu, curari nunquã poteſt podagra tophacea, in qua apparet materia terreſtris lapidea, & hoc eſt, quod dicit poeta ille:

Soluere nodoſam neſcit medicina podagram.

Hip. 2. prorrhet. ſcribit, eos qui ærumnoſe viuunt, qui aluum habent adſtrictam, & qui tophos habent, nunquam à podagra curari. Ex aduerſo curari iuuenes, in quib. nõdum ſunt facti calli, qui laborem amant, qui viuunt accurate, & quorum aluus fluida eſt. Scribit Aretæus, facilius viros & leuius tentare podagra, quam feminas: affert rationes, quia quod eſt conſuetum, minus turbat: vnde cum podagra ſit viris conſueta, ſit autem mulieribus inſueta, illos minus turbat, has vero magis angit.

Hæreditaria podagra facta ab humore atro, ſiue tempore hyemis vel autumni, mala eſt, tum quia multo magis turbat, quam aliæ, tum quia diutius durat, nec ita medicamentis cedit. Ex aduerſo podagra quæ fit æſtate, quæ fit ſine tumore, multo mitior eſt, & multo facilior curatu. Sic quæ fit ex crapula, mitiſſima eſt omnium.

Curatio.

Omnis curandi methodus, vt pleriſque in locis docuit Galen. tota deſumitur ex natura morbi. Natura vero morbi conſtituitur ex propriis cauſis, quare curatio etiam podagræ non aliunde petenda erit, quam ex cauſis. Et quia conſideratur podagra vel vbi abſit, vel vbi præſens eſt, eapropter & curatio duplex eſt, alia quæ debetur paroxyſmo, alia vero quæ debetur extra paroxyſmum, quæ potius præſeruatio dici debet. Tractabimus itaque primo curationem, quæ debetur podagræ ad præcauendam ipſam, nam hic videbatur eſſe cardo totius curationis.

Præſeruatio à podagra.

Ad faciendam podagram quatuor concurrunt, materia quæ dolorem facit, membrum mandans, & membrum recipiens, & viæ per quas materia recipitur. Materia ſemper ſui euacuationem indicat, quia cum ſit res præter naturam, & ſit etiam in loco præter naturã, poſtulat neceſſitas, vt ex illo loco pellatur: membrum mandans cũ gignat excrementa quæ naſcuntur ex vitiata coctione, & vitietur coctio, vt docet Galen. 3. de ſympt. cauſ. 1. vel eſſentialiter, vel accidentaliter: ſi accidẽtaliter ſit vitiata coctio, remouẽdi ſunt omnes errores externi: ſi vitiata ſit eſſentialiter, remouẽda eſt intemperies, quæ eſſentialiter facultatẽ lædit. Viæ autẽ per quas recipiuntur humores, cum peccent in latitudine, habetur indicatio eas cõſtringẽdi & cõdenſandi. Membrũ vero recipiens cũ attrahat materiã vel per debilitatẽ, vel p laxitatẽ, & debilitas oriatur potiſſimum ex intẽperie, indicatio ẽt habetur, membrũ recipiẽs corroborandũ eſſe, quod quidem ſit denſando ne materiam recipiat. Et notate, in corroborando pedes & manus, ſcopũ hũc eſſe debere præcipuum, ne materia recipiatur, non autẽ vt repellatur, quia cum pedes & manus ſint membra ignobilia, ſi materia repelleretur, neceſſarium eſſet, vt ad partes nobiliores repelleretur, quod abſurdum eſſet. Quare corroborationem ſolummodo poſtulant pedes & manus, ne recipiant materiam.

Indicationes.

Victus ratio.

Ad hos ſcopos implẽdos inprimis eſt neceſſaria vitæ ratio recte inſtituta, etiã in præſeruatione, ſi quid eſt quod poſſit maxime prodeſſe, plane eſt ſobrietas vitæ, & victus inſtitutus rectus. Aer eſt eligendus ſiccus, & ſi materia eſt calida, debet eſſe frigidus, ſi frigida, calidus: fugiendus eſt craſſus potiſſimũ & nebuloſus: corpus moderate eſt exercendum ieiuno ſtomacho. Nam ſicuti nimia obambulatio pedes diſponit ad podagram, ſic etiam nimium otium, propter quod dicebat Ariſt. equos regales affici podagra propter otium nimiũ, motus omnes animi ſunt euitandi. Refert Porphyrius in vita Plotini, quendam Regalionum, cum captus eſſet pedibus, ſeſe ab omnibus curis abnegaſſe, & à podagra fuiſſe liberatam. Tanti refert in hoc morbo vincendo animum quietum habere. Fricandum eſt caput, fricandæ etiam ſunt ſæpe partes ſuperiores, præſertim ſi ſola podagra infeſtet. Balnea & Venus ſunt fugiẽdæ, tanq̃ podagræ generatrices. In cibo omnis parſimonia vtilis eſt. Refert D. Hieronymus, multos fuiſſe, qui cũ podagra laborarunt, ad paupertatẽ redactos, tandẽ fuiſſe liberatos.

Nam

Nam cruditates frequentes, & cibi craſſiores ſunt fugiendi. De potu etiam multi ſunt, qui prorſus potum interdicunt, & certe, ſi fieri poſſet, vt æger ſine detrimento abſtineat à vino, vtiliſſimum eſt.

Vinum quo modo quandoq; commendatur.

Peculiariter vero, vbi adeunda eſt podagræ curatio, eſt ſpectandum, à quo humore fiat. Quod ſi à frigido, victus debet eſſe calidus & ſiccus. Et propterea non eſt damnandus Rhaſes, qui commendauit vſum vini veteris in podagra, à frigidis humoribus facta. Sic etiam ſi fiat ab humore calido, victus debet eſſe frigidus & ſiccus.

Victu inſtituto eſt lenienda alnus, præparandi ſunt humores, & expurgandi eo modo, quo monſtraui, dum tractabam de morbis articularibus. Quia ſi humores ſunt ſanguinei, vel melancholici, eadem requiritur curatio, quæ requiritur in aliis, & idcirco non eſt neceſſarium, vt idem repetatur.

Circa expurgationem podagræ notanda.

Duo ſunt circa expurgationem podagræ notanda: 1. eſt, humores frigidos interdum craſſos eſſe, interdum tenues: vbi ſunt craſſi, cauendum eſt, ne euacuentur p medicamenta, humores tenues ducentia, vt eſt elaterium, granum gnidium, ſcammonea. Nam ſi hæc medicamenta adhiberentur habentibus craſſos & frigidos humores, proculdubio tenues euacuabuntur, & reliqui fient craſſiores & cõtumaciores. Aliud eſt notandum in expurgationibus podagricis, non primam ſufficere purgationem, ſed eſſe neceſſarium, vt iterum repetatur, quia cum illi humores ſint in partibus longinquis, ſummo ſtudio & temporis longitudine opus eſt, vt illi humores euellantur & conſumantur.

Purgato corpore debet medicus 1. ſtudere, vt membro mandanti occurrat: Quare ſi caput fuerit membrum mandans, primo expurgandum erit, deinde alterandum. Expurgetur a. per maſticatoria & errhina. Quæ vero caput alterare poſſunt & deſiccare, ſunt lotiones capitis, ſunt etiam ſtillicidia aquarum.

Capitis intemperiem corrigentia.

Nam ſi capitis intemperies calida fuerit, eligendæ ſunt illæ aquæ, quæ poſſunt & frigefacere & alterare, vt eſt aqua Virginis & Tegulæ. Si fuerint humores frigidi, vtendum erit calefacientibus aquis, vt eſt aqua D. Petri, aqua Aponenſis. Hæc medicaméta & propter motum, & propter longitudinem vſus maxime poſſunt emendare capitis intemperiem, & exſiccare. Sunt præter hæc alia medicamenta, quæ deſiccant caput & alterant, vt eſt decoctum guaiaci: folliculi etiam exciſi in partibus ſuperioribus, præſertim vero in dorſo, maxime exſiccant caput & alterant. Præter hæc ſunt etiam confectiones quædam magnæ accommodatiſſimæ ad corroborandum caput, & alterandum, vt eſt theriaca, mithridatium. Apud Alex. Trall. habetis multa, & præſertim diacorallium, cuius deſcriptionem habetis apud Paul Æginet. lib. 7. Appellatur a. diacorallium, propter Anagallidem Phœnic. quæ hoc medicamentum ingreditur, & quæ propter colorem vocata eſt corallinum.

Diacorallium.

Modus exhibendi has confectiones ſuperſtitioſus eſt apud Alex. vos poteſtis videre, ſeruat enim quendam logiſmon, numerum dierum, & quædam interualla, quæ nullam apud me rationem habent. Imo vero ſi videatis Cæl. Aurel. lib. 5. de diut. paſſ. qui dixit ante Galen. ni fallor, ex ſententia Sorani damnat medicos antiquos, qui diaſcordium & diacentaurium in podagra exbibebant per integrũ annum, atque aduerſus antiquos vtitur duabus rationibus, 1. eſt, quia conſueti ibi (inquit ille) ſolent annua diuturnitate interdum eſſe inutiles atq; etiam nocui. Altera ratio eſt, q a relatum eſt, multos in hora vna medicamento adeo frequenti & diuturno incidiſſe in morbos acerrimos, vt in pleuritides, in apoplexias, & in alia mala multa.

Si ventriculus fuerit mandans, eſt prouidendum ventriculo, ſcil. vt poſſit cibos conficere, quia autem vbi ventriculus coctione fruſtratur, id ſemper pati ſolet propter frigiditatem, propterea ſtudium præcipuum eſſe debet, vt ventriculus calefiat, & ſi ſit humidus, exſiccetur. Ad hoc a. accommodata ſunt remedia intrinſeca & extrinſeca. Intrinſeca ſunt confectiones ſtomachicæ, ſunt aquæ thermales, vt aqua Aponenſis, decocta calefacta ex rebus ſtomachum corroborantibus, eſt ſimiliter decoctum Guaiaci, hoc. n. decoctum poteſt in podagra ventriculum corroborare. Extrinſecus ſunt cerata & vnctiones, accommodata ſunt etiam ſtillicidia facta ex aquis thermalibus, quæ mirifice calefacere & exſiccare ſolent. Laudant etiam in hoc caſu aliqui vomitum factum à cibo, ſed vt monet Cæl. Aurel. huiuſmodi auxilium non admodum tutum eſt, quia vomitus frequens, caput, ventriculum, & omnia viſcera ſolet turbare. Raro enim eſt videre, eos qui frequenter vomunt, bene valere ſenſibus & animo.

Ventriculo vt prouidendum.

Nam vomitus commendatus.

Quod monſtraui de capite & ventriculo, idem quoque putatote, vbi membrum mandans ſit vel lien, vel iecur, vbi ſcilicet ante cætera ipſi membro mandanti auxilium præſtetur.

Vbi prouiſum eſt membro mandanti, materia, quæ facit malum, eſt tollenda. Nam ſi primo velitis corroborare membrum recipiens & vias, antequam materia euacuetur, malum eſſet, quia impaſta materia magis exſiccaretur, ac contumacior fieret. Euacuatur materia eodem modo, & iiſdem omnibus ingeniis, quæ monſtraui in aliis articularibus doloribus, vt eſt, quando euacuatur lutis, balneis, foueis, vnctionibus, & omnibus aliis remediis, quæ iam monſtraui. Habebant veteres quoddam præſidium ad euacuandam ma-

Præſidium veterum.

teriam podagræ, cuius mentionem facit Cor. Celſ. & Plin. erat autem hoc remedium: Vas ex lapide Aſio ſeu Sarcophago faciebant ad formam pedum, & pedes in ipſo ponebant. Nam ſicuti lapis ille propria facultate conſumit carnes, ita etiam expertum eſt conſumere humores conſtituentes podagram.

Poſt euacuationem materiæ ſequitur alter ſcopus condenſandi vias & corroborandi vias, & corroborandi partem. *Condenſantur viæ.* Condenſantur viæ per adſtringentia, nam omnibus aliis factis, & expurgato corpore, & euacuata materia, & corroborato membro mandante, tutũ eſt adhibere adſtringentia cruribus, vt ſunt lotiones, quæ fiunt ex aquis aluminoſis. Emplaſtra facta ex bolo armeno, ſanguine Draconis.

Sunt etiam, qui gypſo obducunt crura, vt conſtringantur illæ viæ, ne permittant humores fluere. Soleo ego vti caligis factis ex corio canino, nam fiunt caligæ ex hoc corio, quibus conſtringuntur crura. Nam expertus ſum, huiuſmodi arctis ligationibus factum eſſe, vt fluxus humorum ad pedes ſit penitus interceptus. *Corium caninum.* Nam corium caninum hoc habet, vt in eã menſura, in qua ſemel poſitum eſt circa partes, nunquam vel extendatur, vel relaxetur, & propterea eſt optimum ad conſtringenda crura.

Sic etiam oleum ſalitum iure laudatum fuit à Paulo, ad præſeruandum à podagra, quia exiccat, & exſiccando corroborat, vt faciunt etiam olea conſtringentia, vt oleum myrthinum, ol. etiam, cui admixtum ſit alumen, ſuccus nucum viridium admixtus oleo myrthino, corroborat relaxatas partes. corroborant etiam quæcunq; auferunt ab ipſis intemperiem, vt ſi intemperies calida ſit, corroboratur *Occulta proprietate confirmantia.* medicamentis refrigerantibus. Similiter etiã ſi materia frigida, corroborantur pedes calidis medicamentis. Sunt præterea alia quamplurima medicamenta apud Plin Alex. Vict. Marcel. quæ proprietate occulta videntur conferre podagræ. Inter cætera eſt adeps vituli viui, qui illitus pedibus experimento comprobatum eſt, quod dolorem podagricum tollit.

Similiter etiam cornu hirci crematum, & vino in mortario detritum ac appoſitum pedibus dicitur prodeſſe, modo tamen hoc obſeruetur, vt affecto dextro pede, dextrum cornu hirci capiatur, & pro ſiniſtro ſiniſtrum.

Pariter narrat Serenus medicus, ſi iuguletur hircus, & in pectus adhuc ſpirantis hirci ponantur pedes, dolorem ex toto tolli. Habetis apud Strabonem medicũ, de aqua Cydni fluuii, quæ putatur ab omnibus propria facultate podagram finire. Atq; hæc eſt ratio curandi podagricos extra paroxyſmum.

Curatio paroxyſmi podagrici. Vbi autem paroxyſmus vrget, ſtatim videndum eſt, an dolor ſit magnus, an vero non ſit magnus. Si dolor magnus ſit, ſtudendum eſt lenire dolorem: & ſi fieri poteſt, ſimul etiã cauſæ ipſius vt tollantur. Vt autem hoc recte fiat, videndum eſt an in corpore ſit plenitudo vel particularis, vel plura vel notha. Vbi adeſt plenitudo, ſtatim deueniendum eſt ad præſidium plenitudinis, hoc eſt, ad ſanguinis miſſionem, & in doloribus podagricis mira eſt ſanguinis miſſio. Vbi vrget paroxyſmus, ſi in *Venæ ſectio.* corpore adſit plenitudo, atq; cuncta alia permittat, ſanguis eſt mittendus. Locus autem erit, ſi ambo pedes affligantur, à vena communi dextri brachii: ſi ſolum ſiniſter pes affligatur, mittatur à ſiniſtro brachio.

Quæ tollunt dolorem & adminiſtrari debent, ſunt omnia quæ monſtraui etiam conuenire in doloribus articularibus tollendis, potiſſimum vero accommodatiſſimum eſſe podagricis doloribus ol. roſ. lumbricatum, lac & oleum roſ. lac ſolum, ol. vitelli ouorum & ſi dolor his non cedat, deueniendum eſt ad ſtupefacientia. *Anodyna in podagra conuenientia.* Et notate, quod quamuis in podagricis doloribus non ſit deueniendum ad vſum opii, niſi in extrema neceſſitate, minus tamen periclitari in his, quam in aliis partibus, *Narcotica.* quia hæ partes ſunt ignobiliores & remotiores à partibus nobilioribus. Quare poſtulante neceſſitate poteritis admiſcere iij. vel iiij. gr. opii cum lacte, aut ol. vitell. ou. aut ol. roſ. & his deinde liquoribus pedes inungere. Habetis etiam apud Aet. & Auic. medicamenta, quæ Acopa vocantur, in quibus ingreditur opium, & hæc medicamenta ſolent dolorem lenire, citra vllum detrimentum. Inter *Vinum fugiendum in paroxyſmo.* cætera autem eſt neceſſarium in paroxyſmo, vt ægros tenui victu nutriatis, atq; vt omnino abſtineant ab vſu vini, quia ſiue ſit materia frigida, ſiue calida, vbi dolor vrget, relinquenda ſunt omnia ea, quæ poſſunt producere humores ad locum dolentem. Quod ſi his non cedat, agendum eſt ligaturis, frictionibus, & omnibus ingeniis, quæ poſſunt humores fluentes euocare. Hæc ſunt agenda pro dolore tollendo. Quod ſi interim dabitur occaſio in amouendis cauſis, non eſt dimittendum, vt ſcilicet & præparantibus, & euacuantibus humorum, & aliis quæ neceſſaria ſunt, humores fluentes diſſipentur & exſiccentur.

Atq; hic eſt finis materiæ tractationis de morbis articularibus.

TRA-

TRACTATVS EXCELLENTISSIMI D. D. HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBO GALLICO.

CAPVT I.

De definitione & ſubiecto Morbi Gallici.

Cauſæ nouorum morborum duæ. MOrbos nouos, & veteribus ignotos poſſe oriri, luculenter monſtrauit Plut. in ſympoſ. & Plin. exemplis abunde docet. Cauſæ a quibus noui oriantur morbi, duæ potiſſimum ab Hip. & à veterib. ſunt allatæ: Vna eſt ciborum varietas, & nouus condituræ vſus. Altera eſt aeris noua & varia intemperies: quæ cauſæ tantum apud veteres potuerunt, vt non modo nouos morbos, verumetiam nouas & inauditas peſtes excitare poſſe putarint. Sed præter has cauſas D. Baſilius medicus & philoſophus, nouorum morborũ aliam cauſam affert, ſed vt Chriſtianus, Dei ſc. omnipotẽtis voluntatẽ, q ob ſcelera eũ homines caſtigare velit, nõ modo nouos morbos, verumetiã incredibiles & irremedicabiles peſtes nobis im̃ittit. An vero morbus gall. de quo vobis tractaturus ſum, ſit nouus morbus, inter ſcriptores longe lateq; diſputatum eſt. Sed omiſſis his controuerſiis, puto omnino nobis ſtatuendum eſſe, quod hic morbus nouus ſit noſtro orbi, neq; poſſit iure adnumerari inter genera morborum veterib. cognita, quæ genera, vt tradit Plin. lib. 26. cap. 1. trecenta eſſe, enumeratum fuit. An hic morbus ob aeris inclementiam & prauitatem, an vero victus errores, & ob nouos cibos ortus ſit, an vero Dei voluntate, certe nõ ita tutum eſt, tamen & pium magis & tutum credere, ꝙ miſſus nobis ſit Dei voluntate: eo magis impellor ad hoc credendum, qa quo tempore peſtis hæc cœpit in nos graſſari, bella maxima erãt, hominum prauitas creuerat, vt iure Deus debuerit eo tẽpore eſſe iratus humano generi, & propterea ſimul peccata ipſorum aliquo punire immani peſtis genere. *Propoſitio dicendorũ.* Sed vtcunque ſit, nõ amplius hac in re immorãdum eſt, ſed ad ea veniendum, quæ magis vtilia nobis futura eſſe coniicio, quæ erunt, vt primo doceam vos, quis ſit morbus gallicus. Deinde in quo loco ſedem ſuam habeat: tum q̃ ſint cauſæ, ꝙ tam varia in hoc morbo accidentia appareant. Adhæc quæ ſint ſigna, quibus poſſit cognoſci. Poſtremo, q̃s modus legitimus & verus ſit hunc morbum curandi. His etenim tractatis ſpero vobis ſatisfactum iri debere.

Nomen. Appellatus hic morbus varie eſt, nã modo gallicus morbus, modo gallica lues, modo Neapolitana, modo Hiſpana & Indica, aliqui Veneream luem dixerunt, audio etiã Gallos appellare Italicam, Fracaſtorius nominauit Sphillitidem, nec defuerunt, q pudendagram dixerunt, ita ꝙ varia huic peſti nomina impoſita ſint, prout vnicuiq; libuit, modo ſic, modo aliter nuncupare. Neq; minor fuit diſſenſio in definiendo, q̃s ſit hic morbus, nam fere nullũ inuenietis, q in definiendo hunc morbum alteri concors eſſe voluerit; nec tantæ diuerſitatis alia cauſa fuit, quam ꝙ non habuerunt veteres ſcriptores, quos ſequerentur. In nouitate rerum licuit, & ſemper licebit varia nomina & varias fingere definitiones, vt hac ratione debeam quoq; excuſari, ſi meam ſententiã traditurus, non ita aliis concors eſſe videbor. Eſt itaq; morbus gallicus, ſecundũ ſententiam meam, diſpoſitio ſeu affectio præter naturam, operationes naturales primo & per ſe lædens ratione incognita. *Definitio.* Circa quam definitionem, vt mentem meam medullitus penetretis, paulo morabor. Dixi 1. diſpoſitionẽ & affectionem, qa hoc nomen apud medicos & Ariſt. duo ſignificat, 1. affectionem, q̃ facile remouetur, & ſic proprie dicitur diſpoſitio, à Græcis διάθεσις. Significat etiam non modo hanc diſpoſitionem contra diſtinctam habitui, verumetiam quamlibet diſpoſitionem, ſiue ſit habitus, ſiue vera diſpoſitio. Ego 2. accipio hic diſpoſitionem generaliter, prout complectitur tam habitum, q̃ diſpoſitionem propriam, & ratio eſt, qa morbus gallicus licet interdum ſit diſpoſitio propria, ꝙ ſcil. remoueatur faciliter, eſt tamen interdum habitus, ita vt non ſolum difficulter eradicetur, verumetiam vſq; ad finem vitæ perduret. Dixi præter naturam hominis, quia nullũ inuenietis morborum genus ꝙ bruta non ſubeãt: & quanq̃ Ariſt. interdum videatur dixiſſe, epilepſia non tentari beluas, nos tamen ex Hip. in lib. de ſacro morbo monſtrauimus hãc ſententiam falſam eſſe, ita vt quemcunq; morbũ mihi producatis, ſemper monſtrabo vobis, bruta illo tentari, neq; ſolum morbo, verumetiam peſte: ſed ſolus morbus gallicus videtur humanum tantum genus depopulari, quaſi ꝙ is ſit nobis ſolis à Deo miſſus. Dixi lædens operationes naturales, quoniam ſi quid eſt, ꝙ propriũ morbi gallici poſſit dici, iſtud eſt, quod lædat operationes naturales, ſiquidem non videbitis vllum hoc morbo laborantem, in quo non ſit aliqua operatio naturalis offenſa. Appello operationes naturales, quæcunq;

fiunt ab anima vegetante, q̃ ſtoici naturam appellare conſueuerunt, vt eſt nutritio, augmentatio, generatio & quæcunq; ab his oriuntur, & his deſeruiunt operationes. Ceterũ cum offenſio omnium operationum triplex fit, vel ablatæ, vel diminutæ, vel deprauatæ, in morbo gall. operationes plane deprauatæ videntur, non ꝙ etiam non diminuantur hę operationes, ſed quod plerunq; deprauantur, & ſi diminuuntur, fit ꝑ deprauationem. Dixi primo & per ſe, quia tametſi operationes animales & vitales in morbo gallico offendant̃, non fit primo & per ſe, ſed per actiones naturales prius læſas. Habetis ſententiã Gal. 1. loc. aff. 7. dicebat animalia ſæpe lędi in actionibus ſuis, nõ vt animalia, ſed vt corpora naturalia.

Operationes naturales deprauantur in morbo gallico.

Dixi ratione incognita, vt diſtinguerem à morbis aliis quibuſcunq;, ꝙ clarum eſt quando lædunt actiones vel ꝑ diſſolutionem, vel per corruptionem, vel aliquod alio modo: morbus gall. qua ratione lædat operationes, certe admodum obſcurum eſt & fere incognitũ. Sed video vos dicturos, videmus in morb. gall. vlcera, gummata, videmus etiam praua alia ſympt. quomodo igitur dicis incognitum eſſe, qua ratione offendat hic morbus? Reſpondeo hæc non eſſe cauſas, neq; naturam ipſius morb. ſed potius eſſe ſympt. & effectus, ꝙ effectus appareant nõ nego, non video tamen neq; veram naturam, neq; veras cauſas. Adhæc tametſi dixerim vlcera & gummata eſſe morbum gallicum, tamen in ipſis eſt adhuc neſcio quid, quod ſane & rationem & ſenſus noſtros latet, quoniam non videmus hęc curari iis remediis, q̃ monſtrata ſunt à veterib. ſed potius remedio nouo & incognito, vt hinc dicendum ſit, in vlceribus & gummatib. aliquid noui latitare. Quod vero non ſit abſurdum dicere, eſſe morbos, quorũ natura & ratio ignoretur, profecto ex veterum monumentis luculẽter demonſtrauit Fernel. in lib. de abditis rerum cauſis. Et hæc eſt deſcriptio morbi gall. ſecundum ſententiam meã.

Obiectio.

Solutio.

Loc. affect.

Sequitur vt videamus quiſnam ſit locus huius peſtis, & vt 1. ſententiam meam afferam, puto nullum aliud ſubiectum & locum eſſe, q̃ ſpiritus ipſos naturales, q cum vbiq; ſint ꝑ corpus noſtrum diſperſi, non eſt mirum, ſi nulla ſit corporis pars, quæ vere huius morbi expers ſit: cur vero non ſemper totũ corpus inficiatur, ſed potiſſimũ partes genitales, iecur, os, minus vero extrema, non alia potior eſt cauſa, q̃ quod ſpiritus naturalis in his potiſſimũ habitat locis, in teſtibus & genitalib. propter generationem, in iecore propter nutritionem, in ore ꝓpter illius partis naturam & conditionem. Quod vero ſpiritus naturalis ſit potiſſima ſedes huius morbi, illud mibi argumentum efficaciſſimum eſſe videtur, ꝙ ſc. morbus iſte citiſſime depopulatur vniuerſum corpus. Præterea morbus iſte potiſſimũ propagatur ꝑ coitum & oſcula, in quibus actionib. manifeſtiſſimum eſt maxime operationum naturalium inſtrumenta elucere, quę ſunt ipſi ſpiritus. Sed inſurgit grauis dubitatio, quomodo ſpiritus poſſint eſſe ſubiectum morbi gall. eo ꝙ eſt ſententia Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſili, cap. 1. ſanitas & morbus ſunt paſſiones corporis viuentis, & ꝙ corpora non viuentia non poſſint eſſe ſubiectũ morbi vel ſanitatis: ꝙ ſi verum eſt, ſpiritus ſunt inanimes, ſunt vitæ expertes, igitur non videntur poſſe eſſe ſubiectum morbi vllius, nedum gallici.

Quomodo ſpiritus poſſint eſſe ſubiectum morbi gallici.

Ad ꝙ primo reſpondere poſſumus, ſpiritus non eſſe inanimes, neq; vitæ expertes, q̃ ſententiam multi ſecuti ſunt, & præſertim ꝙ Gal. vbiq; teſtatus eſt, calorem natiuum eſſe vel animam ipſam, vel immediatum animæ inſtrumentum: iam v. ſpiritus naturalis eſt ipſemet calor, itaq; iſte ſpiritus vel eſt anima ipſa, vel primum animæ inſtrumentum. Accedit etiam, ꝙ videmus ſpiritus ipſos nutriri, augeri & imminui, adeo ꝙ perſpectum eſſe poſſit, animam à ſpiritibus non eſſe tollendã. Sed dato etiam, quod ſpiritus ipſos cõcedam eſſe inanimes, tamen Ariſtot. ſententia nihil contra me eſt, eo quod eius ſentẽtia eo in loco eſt, quod morbus & ſanitas non fiant circa corpora animata, vt excludat lapides & alia corpora, q̃ omnino vita ſunt orbata, quæ ſane nec ægrotare, neq; ſana eſſe dici poſſunt. Non negat autem Ariſt. quod in corpore viuente poſſit fieri morbus circa partes, videlicet viuas & inanimes.

Itaque clarum eſt nihil obſtare, quin ſpiritus naturales ſint vera ſedes, & verum morbi gallici ſubiectum; quod ſc. habeat conditiones requiſitas vero ſubiecto alicuius rei, nimirum vt primo ſubiiciatur, vt per ſe, non ꝑ aliud ſubiiciatur, & ſemper ſubiiciatur. Et notate has conditiones, quia in ſequentibus diſputationibus multum inſeruient vobis.

Conditiones ſubiecti veri.

Sed quia ad confirmandam hanc ſententiam non ſolum requiritur, vt rationes noſtras afferamus, verumetiam maxime conducit, vt alias ſedes putatas tollamus, eapropter neceſſarium eſt, vt examinemus, an poſſit vllus alius locus eſſe ſubiectũ huius morbi. Vt recta rerum habeatur cognitio, non modo neceſſarium eſt, vt ait Ariſt. veritatem ſtabilire, verumetiam quæcunq; ipſi repugnant, refellere & refutare, vnde cum nos ſtatuerimus, verum morbi gallici ſubiectum eſſe ſpiritum naturalem, operæ pretium eſt, vt aliorũ ſententias huic repugnantes refellamus. Multæ fuerunt aliorũ ſententiæ, qui varios corporis locos ſubiectum ſtatuerunt, ſed tres tantum præcipuas examinabimus, quarum vna caput huius morbi ſedem fecit: altera genitalia: tertia iecur. Quod caput non poſſit eſſe vera ſedes huius morbi, trib. argumentis conuincã. Vno, q̃a non raro contingit, vt laborantes

Quod caput non poſſit eſſe ſubiectum morbi gall.

mor-

morbo gallico caput prorſus inoffenſum habeant, videbitis in actu practico non paucos laborare, & acriter vexari hac lue, nullas tamen habere capitis querelas, quod eſt argumentum efficaciſſimum, non poſſe in capite collocari hunc morbum. Alterum argumentum eſt, quod caput nunquam primo & per ſe in morbo gallico afficitur, ſed ſemp videbitis, quod vbi affectum eſt caput, aliquã aliam corporis partem fuiſſe affectam; iam vero ſtatuebamus illud eſſe verum ſubiectũ, quod per ſe & primo afficitur. Tertiũ argumentum eſt, ꝙ tametſi caput ſæpe hac lue laboret, tamen videbitis caput curari, & adhuc peſtem relinqui in corpore, quod eſt argumentum caput non eſſe eius ſubiectum.

Inſtantia. Sed dubitatis; Cur igitur ſit, quod in morbo gallico ſæpiſſime apparẽt grauiſſima ſymptomata, vt rubores, puſtulæ, gũmata, tinnitus aurium, viſus obſcuritates, deſluuia capillorum, & multa alia? *Solutio.* Reſpondeo, id non fieri præter rationem, propterea quod ſpiritus naturales per omnes corporis partes diſtribuuntur, & potiſſimũ ad caput; vnde cum ſint infecti, & caput, vt ait Hip. veluti curcurbita trahat à toto corpore, iure fit vt ipsũ coinquinetur à ſpiritibus naturalib. maculatis.

Cur vero potiſſimum ad caput ferantur ſpiritus, dicebat Gal. 3. de potẽt. naturalib. ſpiritum eſſe corpus omnium leuiſſimum & tenuiſſimũ, quo oſtẽditur, ſpiritũ ratione leuitatis ferri ſurſum, ratione tenuitatis penetrare, & ꝓinde ferri ad caput, & omnes eius partes penetrare. Sed notate, quod quanquã hic morbus caput maxime infeſtet, veruntamen actiones principales animæ minime offendũtur: videbitis raro à morbo gallico offendi diſcursũ, vel memoriã vel imaginationẽ, & ſi virtutes ſenſoriæ offenduntur, fit potius ratione naturalium inſtrumentorum, quam ratione inſtrumentorum animæ rationalis.

Genitalia non eſſe ſubiectum. Quod genitalia, quæ erat ſecunda opinio, non poſſint eſſe ſubiectum morbi gallici, ꝓbo & ratione & experientia: Ratione, quia ſi eſſẽt verum ſubiectũ, neceſſario ſemper genitalia læderentur, ex ſuppoſitione veri ſubiecti, ſed hoc falſum eſt, quia non ſemper videbitis genitalia tentari in hoc morbo, quia abſq; vlcere, abſq; vllo genitalium morborũ ſigno, non raro homines hac lue infeſtãtur.

Præterea ſunt alii, in quibus ab hoc morbo genitalia amputantur, quod ſi proprium huius morbi ſubiectum eſſet genitale, ſtatim illi curati eſſent; nam ait Lucret. de ea peſte, quam retulit Thucydides, & ſæpe Gal. quod quicunque habebant peſtem in genitalibus, iis amputatis ſeruabantur. Ad hæc videmus, quod multi capiũt hanc luem poſtera illa & ferina Venere, & tamen in his nihil patiũtur genitalia. Præterea multi ſolis oſculis contrahunt hanc luem, pueri per lactis infectionem exſuctionem, ita quod quamplurima ſint exempla, quibus clarum eſt, genitale non poſſe eſſe ſubiectum morbi gallici.

Quare genitalia maxime in hoc malo afficiantur. Neque valet, quod genitalia plerunque in hoc malo exerceantur, quia hoc fit propter duas cauſas. Vna eſt, quia hæ partes maxime conterũtur, & ob contritionẽ facile fit via veneno. Altera ratio eſt, quia hæc membra laxa ſunt, tenera & mollia, & de his dicebat Ariſt. 4. meteor. quod ſint συμπάθεια, dicebat etiam Ariſt. lib. de motu animal. cap. 8. quod duo ſunt in nobis veluti animalia ſeparata, cor ſcilicet & genitalia: alterum, ſcilicet cor ob humiditatem vitalem: alterũ ob humiditatem ſeminariam, & generationi deſtinatam: propter quod facile intelligere poteſtis, non eſſe difficile, quod ſemen inficiatur in laborantibus hac lue, & ob hanc infectionem deinde conceptus infecti euadant.

Iecur nõ eſſe verum ſubiectum morbi gallici. Tertia opinio eſt eorum, qui iecur pro ſede poſuerunt, quam ſententiã ſcio hactenus maiorem partem eſſe ſecutam. Sed habeo rationes meas, quod iecur non poſſit eſſe proprium ſubiectum gallici morbi: probo, quia ſi eſſet verum ſubiectum, ſemper primo & per ſe læderetur: ſed hoc eſt falſiſſimum; igitur falſiſſimum eſt, quod iecur ſit verũ ſubiectum. Probo falſitatem, quia frequentiſſime videbitis adeſſe vlcera in pudendis, quę ſi ſtatim oportunis remediis reprimãtur, corpꝰ omnino remanet illęſum. Quęro an iſti q laborant vlceribus, debeãt appellari gallici? ꝙ manifeſtiſſimũ eſt, q̃a morbus cõtractus eſt ex infecta muliere, & curatꝰ eſt remediis gallicis: ſi igitur eſt morbus gallicus, non poteſt eſſe ſine ꝓprio ſubiecto: ſed iecur nondũ eſt læſum, morbus nondum propagatus eſt: igitur dicendum eſt, vel morbum gallicũ eſſe ſine ſubiecto ꝓprio, quod falſum eſt, vel dicẽdum eſt, iecur nõ eſſe hoc verum ſubiectum.

Præterea ſcimus, hunc morbum contrahi per contactũ, contactus clarus eſt, quod non efficitur in iecore, quia multum abeſt, quod poſſit tangi iecur. Si igitur fit per contactũ, quæro quando ſtatim ingreditur hic morbus corpus per contactum, aut ponitur in proprio ſubiecto, aut non: ſi nõ ponitur, dicemus quod hic morbus migret de ſubiecto in ſubiectum: igitur non habebit proprium: quod tamen eſt rationi valde diſſentaneum. Sin autem eſt in proprio ſubiecto, clarũ eſt, non poſſe eſſe illud iecur, quia iecur longius eſt, quam vt poſſit contangi à membro affecto illo tempore.

Præterea ſi iecur eſſet ſubiectũ huius, neceſſario ſemper læderetur facultas ſanguificatrix iecoris. Probo, quia ad lęſionẽ viſceris, neceſſario ſequitur læſio actionis proprię, nã ſi lædatur cerebrum eſſentialiter, clarũ eſt, ꝙ lædantur ipſius actiones. Itaque ſi læditur iecur, neceſſario lædetur facultas ſanguifica-

trix iecoris; ſed hoc nequaquam videbitis, imo contrarium ſæpe apparet: nam vbi facultas ſanguificatrix læſa eſt, dicebat Galenus quod fiunt fluxus ſanguinei, aut vitiatur color.

Dicebat Galen. 5. loc. aff. & 6. de placitis, ſe ſæpe agnouiſſe laborantes iecore ſolo colore, quia color eſt qualitas quæ oritur à ſanguine, vnde qualis ſanguis, talis color eſſe ſolet.

Cũ igitur ſæpe videmus gallicos, in quib. nullum argumentum apparet vitiatæ facultatis ſanguificatricis, neceſſario ſequitur, nõ eſſe verum morbi gallici ſubiectum iecur.

Vnde etiam poteſtis iudicare, quales ſint nugæ, dicere, quod perpetuo in morbo gallico iecur gignat ſanguinem virulẽtum, quoniam ſi eſſet neceſſarium, ſequeretur ſemper morbo gallico laborantes, & preſertim antiquato, habere totum corporis habitum virulentum, quia raro fit ex ſanguine, qualis ſanguis, talis caro, ſi gallici iecur longo tempore faciat ſanguinem virulentum, neceſſario quoque totus corporis habitus erit virulentus.

Adhæc hoc nomen virulentum inuenio apud Galenum & alios, duas ſolummodo res denotare, nimirum qualitatem humoris venenoſam: ſic videbitis apud Galenum lib. de conſtitut. artis med. & 13. meth.

Videbitis Oribaſ. libro de hirudinib. virus appellare humorem venenoſum. 2. vero in primum epid. tex. 5. ait Gal. Hippocratẽ appellaſſe vomitus virulentos, quando fiunt ex flaua bile deuſta; vtcuuq; capiatur ſanguis virulentus, non nego quin interdum in gallico morbo fiat, ſed nego quod ſemper fiat, & quod iecur ſemper ſit ſubiectum morbi gallici. Non igitur caput, non genitalia, non iecur ſunt ſubiectum verum, ſed ſpiritus naturales.

Morbus gallicus in quo genere morborum. Error quorundam.

Sed dices, quæ eſt hæc affectio, quæ poſita eſt in ſpiritu naturali? Dico non aliam eſſe niſi intemperiem: an vero hæc intemperies ſit calida vel frigida, an humida, an ſicca, dico poſſe eſſe omnem intemperiem, ſed characterem huius morbi eſſe intemperiei gradum quendam, & quendam modum nobis incognitum, propter quod videbitis eos male ſentire, qui ob morbum gallicum putent quartum morborum genus eſſe fingendum, ſiquidem Galenus omnino & veteres ignari fuiſſent, quia nobis tantum tria morborum genera reliquerunt: nec eſt dicendum hos excuſandos eſſe, eo quod non cognouerint, morbos lędentes modo incognito, quoniam cognouerunt morſum canis rabidi, cuius morbi profecto & ipſis fuit incognita ratio, & tamen non conſtituerunt propterea aliud genus morbi ab iſtis tribus.

Quod vero in morbo gallico adſit gradus intemperiei incognitus, probatur quia fiunt quidam effectus in morbo gallico, qui ſane non poſſunt reduci ad vllam intemperiem manifeſtam, ſed ſolummodo ad gradum incognitum, nam clarum eſt actiones fieri à tẽperatura, lædi ab intemperie.

In morbo gallico eſſe gradum intemperiei incognitũ.

Vt igitur perfectiſſimæ actiones fiunt à gradu incognito tẽperaturæ: ſic etiam actiones inſigniter læduntur à gradu incognito temperaturæ.

Sic etiam videmus hunc morbũ curari per remedia, quæ nequaquam curant intemperies manifeſtas, cum tamen hæc remedia reſtituant actiones, neceſſarium eſt, vt reſtituãt temperaturam, ſed quia non reſtituunt temperaturam manifeſtã, ſequitur quod reſtituant gradum temperaturę nobis incognitum, & quod tollant gradum illum intemperiei.

Quod item poſſit ineſſe omni intemperiei, probatur, quia videbitis aliquos intemperie frigida affectos laborare gallico: videbitis rurſus calidos, & hos frequenter tentari lue gallica, non raro videbitis corpora arefacta & maraſmata laborare gallico, vt etiam corpora humidiſſima, ita quod non ſit negãdum, quod hic morbus omni intemperiei iungatur, ſed ꝙ characteriſmus eius ſit gradus & modus intemperiei nobis incognitus.

Gradus ille intemperiei, quem dicebamus eſſe characterem morbi gallici, introducitur quidem poſt intemperiem inductam, ita tamen, vt nõ multum temporis intercedat inter hunc gradum acquiſitum, & ipſam intẽperiem, quæ quãquam poſſit eſſe à principio ab omni materia diſiuncta, tamen plærunq; copulatur materiæ, & ſi non copulatur, dum membra & viſcera corrumpit, citiſſimam occaſionem prębet generationi prauæ materię. Eſt vero hæc materia, cui iungitur hæc intẽperies, ſanies quædam corrupta & praua, tenax & viſcida, quæ per ſpiritus paulatim propagatur, & inde per membra & viſcera. Atq; hic eſt modus generationis iſtius peſtis.

CAPVT II.

De cauſis morbi gallici.

CAuſæ vero quæ ipſam faciunt, vel ſunt externæ, vel internæ. Externę comprehenduntur omnes ſub contagio: contagium autem duplex eſt, aut immediatum, aut mediatum. Immediatum dico, quando corpora à corporibus immediate tanguntur: mediatũ quando medio alicuius alterius corporis tãguntur: corpus vero medium eſt aer vel externus vel inſpiratus & expiratus, vel vterq;. Iam vero manifeſtum eſt, quod gallicus non poteſt contrahi per contactum medio aeris externi factum, quia ſi hoc fieri poſſet, innumeri quotidie caperentur hac peſte, ſicuti n. videmus, quod tempore peſtis ob aerem me-

dium

dium innumeri tentātur peſte: ſic cum multi ſint gallici, ſi per medium aerem poſſet cōtrahi, qui conuiuunt gallicis inficerentur, ꝗ cum non ſit obſeruatum vnquam contigiſſe, iure colligere poſſumus, hoc boni habere hanc luem, ꝗ per aerem nō communicetur: vnde mirat' ſum ſæpe doctiſſimos viros, præcipue Fracaſtorium, qui in hac ſentētia fuerunt, quod etiam per aerem poſſit contrahi.

Neque etiam medio aeris inſpirati & exſpirati cōtrahitur, quia ſi hoc eſſet, medici q vlcera oris gallici curant, interdū caperentur hac lue: ſed hoc non cōſtat, quemadmodum dicebat Ariſt. de phthiſicis, conſtat enim, ꝗ phthiſici laborantes per aerem inſpiratum & expiratum contaminant aſtantes: de gallico eſt inauditum; vt hinc ſequatur, hunc morbum neq; per aerem inſpiratum, neq; per expiratum contrahi: igitur ſequitur vt ſolum p cōtactum corporeum immediatum fiat: ſed aduertite me ſub nomine contactus, intelligere coitum, oſcula, ſuctionem lactis, nec nō diſpoſitionem paternam & hæreditariam, nā memini me legiſſe apud Plautum in Amphitrione, etiam diſpoſitiones paternas & hæreditarias appellari contagiones.

Quā morb. gallicus non cōtrahatur per aerē.

At dubitabit quis, cur ſit, quod non poſſit per aerem contrahi morbus iſte, quoniā Ariſtot. 7. probl. ſect. 4. & Alexander 2. probl. 39. ſcribunt, ophthalmiam contrahi per mediū aerem, eo quod ſpiritus infecti exeuntes cōtaminant aerem, qui iterum oculos inquinant: ſi hoc verum eſt, cur non poteſt ex vlceribus præſertim oris ſpiritus emanare, qui inficiat aerem, & aer deinde venenatus alia coinquinet corpora? reſpondeo hoc rationabiliter fieri in ophthalmia & phthiſi, in morbo gallico non fieri, quia inter ſpiritus omnibus craſſiores & immobiliores ſunt naturales, vnde non poſſunt extra corpora eiaculari: ſpiritus. ſ. animales & vitales ſunt ſubtiliores, & proinde poſſunt lōge eiaculari extra corpora. Vnde in ophthalmia ſpiritus animales eiaculati venenant aerem, in phthiſi ſpiritus vitales, qui vna cū aere exeuntes poſſunt longe ferri extra corpora, & ita aerem commaculare, & alia corpora inficere.

Modus quo contrahitur hic morbus.

Modus verus quo contrahitur hic morb. non eſt alius, quam explicatus fuit ab Ariſtotele & Alexandro locis citatis, quia ſcilic. vel ex mutua contritione corporum, vel per ſemen, vel per ingreſſum lactis gallici in corpore ſpiritus maculati miſcentur non maculatis, quibus communicant vel intemperiem vna cum illa proluuie praua & fœda, ſpiritus deinde vel intemperie ſola, vel etiam ſorditie venenati poſtmodum excurrunt per corpus, atque modo viſcera inficiunt, modo non, vt ſuo loco dicam.

Sed dubium eſt an per veſtes, vt putarunt nonnulli, poſſit communicari hic morbus. Ego ne rem longius traham, credo fieri non poſſe, nam cum ſtatuerim, aerem mediū non poſſe tranſuehere hunc morbum de corpore in corpus, tanto minus exiſtimo alia corpora externa, eo quod cum ab aere nullum fomentum capiat ſanies gallica relicta in veſtibus, alteratur ab aere, vnde alterata & immutata, vim oēm morbificam amittit. Internæ cauſæ & mediatæ non aliæ ſunt, q̃ ichores & ſanies illa praua p contactum ſpiritib. naturalib. cōmunicata, infixa, tenaciter adhærēs. Cur vero huiuſmodi ſanies modo citius, modo ſerius ꝓpagetur, nullæ concurrunt cauſæ. Primo eſt latitudo vel anguſtia meatuum, quia latioribus meatibus faciliter hauritur hæc peſtis: vbi viæ ſunt anguſtæ, difficilius propagatur morbus, concurrit etiam maior vel minor ſpirituum naturalium copia: concurrit maior vel minor diſpoſitio viſcerum & membrorum: atque hinc eſt quod iecur, cum ſit corpus laxum, cum abundet multis ſpiritibus, cum vaſa ſint lata, & meatus latos in ſe habeat, facile & prius omnibus aliis viſceribus tentetur: poſt iecur ſunt genitalia, poſt genitalia os ipſum, quæ partes facilius tētantur ob cauſas iam dictas.

Internæ cauſæ mediatæ.

Sic etiam inuenietis experientia, homines, quorum corpora ſunt duriora, frigidiora, eo minus morbo gallico cæteris tentari, ſic piſcatores, ruſtici, ſenes, minus exercentur aliis. Audio etiam Turcas non facile tentari hoc morbo; quamuis continuo miſceantur cum captiuis infectis, & ratio putatur à me, quia corpora ipſorū dura ſunt, & præſertim genitalia, quia nutriti ſunt. Habetis igitur quomodo hic morbus ſeſe in corpora inſinuet, quando vel ſit magna attritio, vel commixtio ſpirituum naturalium inter ſeſe, ſine attritione.

Probl. vndecim.

Quibus hunc in modum conſtitutis, reddenda eſt à me ratio ad vndecim problemata pulcherrima, quæ occurrunt circa huius morbi tractationem. Primū eſt, cur ſit, quod per annos interdū hic morbus lateat in corpore, ita vt nullum indicium appareat, ſed tandem ſeſe prodat & magna ſæuitia graſſetur. Secundum eſt, cur ſit quod aliqui ſolo vno coitu contrahant hanc luem, aliqui innumeris vix poſſint contrahere Tertium, an poſſit aliqua mulier habere conſuetudinem cum viro infecto, & ipſa infecta & illæſa remanens, alterum inficere. Quartum, vnde ſit quod principio, cum morbus ille capit noſtras oras depopulari, immitis valde, nunc autem mitior factus ſit. Quintum, quare ſit, quod licet vniuerſaliter ſit factus mitior, nōnunquam tamen ſit valde immitis & ferox. Sextum an verum ſit hunc morbum cum ægris nunq̃ facere pacem, ſed ſolum inducias. Septimum, quamobrem modo pilos tentet, modo neruos, modo oſſa, modo carnes, aut

alias partes. Octauum an vlla ſit certa & vera via enitandi hunc morbum, etiam quod homo conſuetudinem habeat cum muliere infecta. Nonum, cur hic morbus neminem ex ſeſe interimat, ſed tameo ſympt. dura faciat, & interdum per totam vitam perdureot. Decimum, an ſicut cæpit hic morbus eſſe, ita quoque ſuturum ſit, vt aliquãdo deſinat: etenim legere poteſtis apud Pliniom lib. 26. c. 1. morbos nouos, qui orti ſunt vt mẽtagra, gemurſa, elephantiaſis, in Italia tãdem deſiiſſe. Vndecimũ, an ſit vlla regio, in qua hic morbus magis, quam in alia vagetur, nam multi morbi relati à veteribus, videntur propria quadam ratione certas oras peruagaſſe, ſicut ſcribit Lucret. 6. de natura, elephantiaſin in Ægypto, & podagram in Attica regione paruagaſſe: ſic in Italia Dracunculi quidam in crure oriebantur, qui deuaſtabant populos, & ioterimebant, cuius morbi quoq; mentionẽ fecit Plutarch. 8. ſympoſ. 9 Gal. 6. loc. aff. 3. Auic. 3. 4. tr. 2. c. 21. q etiã ſe vidiſſe hoc morbi gen' teſtatus eſt. Sic refert Aretæus aphtha vocata eſſe Syriaca, eo ꝙ in Syria peruagarẽtur: refert etiã Agatarchides Æthiopiã quodd ã morbi genus peruagaſſe, quo qui corripiebantur, primo pediculos alatos è corporib. emittebant, poſt pediculos ſequebatur ſcabies mira, quę hoẽs vſq; ad mortem comitabatur.

De primo Prob.

Cur hic morbus al quã diu latent.

Ad primum problema reſpondeo idem ꝙ reſpondetur de canis rabidi morſu, quod nimirum, ſicuti certum eſt, lateat interdum per annos venenum canis rabidi in corpore, ſine vllo ſigno, quod teſtati ſunt omnes medici poſt Hip etenim nec Hip. nec veteres cognouerunt hunc morbum, vt ego monſtraui in variis lectionibus contra Cæl. Aurelianum: ſic quoque rationi conſonum eſt, hanc peſtem poſſe latitare in corporibus multos annos. Modus autẽ quo latet, ſcitu certe dignus eſt, etenim diximus ꝓluuiem hanc eſſe viſcidam, tenacem, propter quod tenaciter adhęret & miſcetur ſpiritibus, quia vero poteſt effectus clar' demonſtrari, niſi io ſolidis & humoribus, cum hi ſpiritus viſcera & humores inueniunt, qui magnam reſiſtentiam faciãt, qui ipſos reſpuant, durat morbus in ſpiritibus, & non communicatur partibus cæteris: vbi vero paulatim incipit hic morbus agere, non percipitur eius operatio. Sic Galen. 1. loc. aff. demonſtrans dari in corporibus alterationes impereeptibiles, afferebat exemplũ de gutta, cuius actio primo illo tẽpore eſt inſenſibilis, ſic prima actio ſpirituũ naturaliũ infectorũ inſenſibilis eſt, ita vt ſi coniuogamus tempus quo repellũt viſcera venenum, & tẽpus quo fit inſenſibilis operatio, poteſt eſſe temp' anni & annorum, atq; ita haberi ratio cur venenum canis rabidi & veneoum gallicum interdũ multis annis latitet in corpore, abſque hoc, quod vllos de ſe prodat effectus.

Sed dices, quomodo poteſt hoc vitium tãto tempore in ſolis ſpiritibus perdurare, ſi enim continuo viſcera repellunt, cur oon extinguitur venenum? cur permanet tanto tẽpore? Primo concurrit tenacitas & viſciditas illius ſaoiei gallicæ, quæ mixta eſt ſpiritibus, concurrit etiam medicioa oeglecta, quia vbi à principio medicina malis non adhibetur, paulatim creſcunt mala, & vires magnas capiunt, concurrit poſtremo mala victus ratio, error in omnibus rebus non naturalibus, qui non modo conſeruant illam peſtiferam tabẽ in ſpiritibus, verumetiam contiouum fomitem & augmentũ ipſis ſuppeditant, ita quod non debeat quiſquam mirari, ſi maneat atq; perduret interdum multis annis hic morbus occultus. Retulit in collegio D. Bellocatus, alias ſe vidiſſe nobilẽ quendam Veronẽſem, q hoc malo per 30. annos fuerit detentus, ſine tñ ſuffocatione, aut aperta cauſa illius morbi.

Cur aliqui vno coitu contrahant alii vero minime.

Erat ſecundum problema cur ſit, quod interdũ vno coitu contrahatur morb. gallicus, interdum non contrahatur: id ꝙ pluribus de cauſis cõtingere poteſt. Prima eſt varia & diuerſa corporũ diſpoſitio, vnde fit, vt q magis diſpoſiti ſunt ad morbum capiendum, citius cõtrahant, qui vero minus, tardius inquinẽtur. Quæ ratio eſt, ꝙ quibus aliqua corporis pars laborat, ſemper morbum in ea parte cõcipiũt, verbi gratia ſi quis podagra laboret & capiatẽ gallico, videtẽ hæc peſtis magis graſſari in pedes. Ita quoq; ſi quis oculos læſos habet, & gallico tentetur, magis oculi infeſtantur.

Altera cauſa eſt incuria & negligẽtia, nam q ſeſe poſt coitum recte emundant, qui oẽm malam alluuiem auferunt, ſerius capiuntur gallico: contra qui nullam curam geruot, qui cõſeruant illam ſpurcitiem, iſti citiſſime hac lue tentaotur.

Præterea multum adhoc facit mora io coeoodo tracta, quia quicunq; diutius morantur, quicunq; valde incaleſcũt, hi citiſſime & vno coitu inficiũtur: ex aduerſo qui ſtatim rẽ ſuam abſoluũt, q parum incaleſcũt, ſerius & difficilius cõtrahunt luem. Poſtremo illi velocius cæteris inquinantur, quicuoq; magis ardent in libidioe, qui magno impetu feruntur ad concubitũ, & hinc eſt, ꝙ iuuenes facile & cito inficiuntur, eo ꝙ ardentes admodum in rem veneream labuntur. Idem etiam illis cõtingit, q raro venere vtuntur, quia ſiquãdo contingant amata, magno impetu feruntur, & ꝓpterea cito contrahunt, ꝙ contingit Monachis ſæpe, qui raro experiuntur venerem, ratio eſt quod intos magnus ſit cõfluxus ſpirituum ad genitalia: adhęc viæ aperiuntur veneno. Ex aduerſo q frigidi ſuot in amãdo, quicunq; freqoentiſſime vtuntur venere, iſti omnes tardius tentantur, eo quod genitalia oon admodum calent, paoci ſpiritus ad ipſa cõfluunt, & iure iſti min' ſunt obnoxii huic

morbo

An mulier infecta non exiſtens, alium poſſit inficere.

morbo, & ego noui quendam, qui quotidie vtebatur venere etiam cum infectis, & nunq̃ tentatus eſt gallico. Ad 3 probl. reſpondeo, arduum quidem eſſe creditu, ꝙ mulier non infecta, aliũ poſſit inficere: attamen neq; hoc prorſus à ratione eſt alienum, quoniam ſi, vt dixi, hoc venenũ poteſt latere in corpore per annos, non videĩ eſſe abſonũ, ꝙ poſſit latitare in muliere in ſpiritib. & deinde in coitu ſpiritus illi venenati alios quoque coinquinare: habetis exemplũ apud Auic. de puella q̃ nutrita veneno, ipſa nequaq̃ venenata erat, ſed alios, cum quib. conſuetudinẽ habebat, venenabat.

Habetis etiam exemplum tempore peſtis de felib. & canibus, q̃ ſæpe à peſte euadant, & tamẽ alios inficiunt. Itaq; perſpectũ vobis eſſe poteſt, nõ diſſentire rationi, ꝙ mulier quæ vſa ſit viro inquinato, poſſit ipſa expers eſſe huius luis, & tamẽ poſſit alios inficere, cum quib. concumbit. Ad 4. prob. reſpondeo, ꝙ à principio, quo morbus iſte cœpit noſtras regiones depopulari, multæ conſpirãt cauſæ, q̃ ipſum ferum & immitem effecerunt, q̃ cauſæ cũ hoc tempore deſierint, iure factum eſt, vt hic morbus cœperit eſſe remiſſior. Cauſæ a. q̃ principio effecerũt immanẽ hunc morbũ, fuerunt nouitates ſympt. nam homines nouitate huius deterriti animos deſpondebant, ex quo corpora tota tradebant morbis, ſicq; ab ipſis grauius affligebantur. Ita namq; ſub peſte grauius inficiũtur illi, quicunq; animos magis deſpondent, & qui timent, ꝙ contigit in peſte relata à Thucydide, imo vero Galen. 3. in 3. epid. text. 57 dicebat, in ea peſte hões animoſiores fuiſſe ſeruatos. Atq; hæc eſt ratio cur corpora dormientiũ magis inficiantur ab aere inclemente quoniã corpora dormientiũ cũ non gubernẽtur ab animo, tota ſe tradunt aeri, nullã faciunt reſiſtentiam, & idcirco grauius & facilius infeſtantur ab aere. Sic in principio ob rei nouitatem nondum inuenta erat medicina, nondum habebant guaiacum, ꝙ quaſi cælitus datum, poteſt ſolummodo debellare hanc peſtem. Quod ſi primo illo tempore aliqua adhibebantur remedia, vt erat argentum viuum, ſandaracha & reliqua, ea erãt admodum venenata, ſine ratione, ſine methodo dabant, propter quod non modo remedia nõ proficiebant, imo v. magis oberant, q̃ corpora venenatis medicamentis male tractata ſæuius etiam contaminabantur. 3. cauſa erat, quia omnia circa principia ſolent eſſe vehementiora: ſic accepimus mentagram & alios principio fuiſſe morbos ſæuiſſimos, deinde paulatim fuiſſe remiſſos & retuſos. Quod vero, & eſt 5. prob. hoc tempore etiam interdum contumax ſit hic morbus & ferox, eſt pluribus de cauſis, aut quando inuenit corpora debilia, humoribus prauis plena, ad patiendum etiam diſpoſita, quibus fit morbus contuma-

Cur morbus nunc mitior ſit quam dum incepit.

Cur nunc quandoque hic morbus ſit ferox & contumax.

cior aut etiam morbus hic fit contumax, quãdo renouatus eſt, nam conſueuerũt morbi ingeminati & renouati ſemper deteriores eſſe. Quod etiam alii morbi huic coniuncti fiant contumaciores, non alia eſt ratio, niſi quia morbus morbo accedit: adhæc morbus accedit nouus membris proſtratis & infirmis, ita vt iure poſtmodum membra male tinctata, nõ poſſint neque nouum, neque vetuſtum morbum à ſe depellere.

Ad ſextum reſpondeo, morbus gallicus, niſi ſtatim comprimatur, ſolet altas radices figere, & quanquam initio appareat, tamen intus alit venas, & ita incrementum accipit, ratio eſt, quia ſpiritus naturales, in quibus fomes hic latitat, vbi ſemel venenum conceperunt, toti per totum corpus inficiuntur, cum itaque toti ſint infecti, modo vnam contaminant partem, modo alteram, vnde in vna parte curantur, & depurantur, in altera parte non curantur, ita quod non poſſint fere vnquam toti ſimul depurari, quin ſemel aliqua pars ſpirituum contaminata maneat, vt iure dictum ſit à vulgo, hunc morbum facere inducias, non pacem, eo quod ſemper aliqua pars ſpirituum labefactata relinquatur.

Cur hic morbus faciat inducias, non autem pacem.

Ad ſeptimum reſpõdeo, varias partes à lue gallica infici, vel quia magis diſpoſitæ ſint & præparatæ ad eam recipiendam, vel quia minus repellunt: vnde quando carnes ſunt magis diſpoſitæ, & minus reſiſtentes, tum ipſæ potius tentantur: rurſus quãdo oſſa ſunt magis diſpoſita, in ipſis magis ponitur & habitat ipſe morbus.

Quare hic morbus modo pilos, modo neruos, modo oſſa ac partes infeſtet.

Tandem de morbo gallico eſt eadem ratio, quam retulit Galenus de calore febrili, qui ſcilicet modo depaſcitur ſolida, modo ſpiritus, modo humores, prout ſcilicet iſti ſunt magis diſpoſiti ad inflammationem, vel minus reſiſtunt flammæ & igni.

Ad octauum dico, non ignorare me multos eſſe qui magna pollicentur, qui vt vendant nugas, dicunt ſeſe habere ſecreta, quibus poſſint fugare hunc morbum, etiamſi infectis vtantur.

An poſſit hic morbus fugari etiã quando infectis vtantur.

Sed ego hæc fabulas exiſtimo, quia neceſſario in coitu fit attritio genitaliũ, fit permixtio ſpirituum, aperiuntur pori & meatus, vt non videatur fieri poſſe, quin ſpiritus infecti miſceantur poris, & eos etiam commaculent.

Sed video vos dicturos eſſe, quod medicamenta hæc in re poſſint duo præſtare, nimirũ denſare poros genitalium, ita vt non pateat aditus ſpiritibus: alterum quod poſſint ſpiritus confirmare, & ita corroborare, vt a ſeſe longe repellant labem, eo magis ꝙ Galenus a de antid. 1. refert de Mithridate, & Antonio Imperatore, quod ex vſu theriacæ & Mithridatii ſeſe tradiderunt tutos à venenis.

Cur etiam dicetis, non poſſunt medicamenta inueniri, quæ ſecuros homines reddãt

ab

ab hac lue? Reſpondeo aliam eſſe rationem venenorum, quæ intus capiuntur, aut extrinſecus, aliam vero morbi huius, qui per contactum contrahitur, nam venenum non ſtatim ſeſe immiſcet ſpiritibus, hoc autem contagiũ ſtatim miſcetur ſpiritibus. Præterea venena prius ingrediuntur ventriculum, deinde diſperguntur per viſcera, & ſpiritus contaminant, hæc vero peſtis ſtatim ingreditur intima & ſpiritus contaminat. Poſtremo ea q̃ præſeruant à venenis intus ſumuntur, ita vt poſſint & ipſa diffundi per totum corpus, atq; ita cõfirmare viſcera & ſpiritus. Medicamenta a. q̃ iſti pollicentur, ſunt externa, nec poſſunt vim ſuam ita diffundere per intima.

Deinde ſi quid eſſet, quod poſſit præſeruare ab hac peſte, eſſet ea antidotus quæ ipſam curat, ſicut theriaca quæ curat venena, præſeruat etiam à venenis, & omnia quæ præſeruant à veneno, curant etiam venenum. Cæterum decoctio guaiaci, q̃ ſola curat gallicum non poteſt præſeruare, eo q᷑ videmus quotidie, qui capiunt hanc antidotum, etiam coinquinari. Ergo tanto minus alia remedia poſſunt homines tueri. Sed dicetis, nos videmus quotidie multos commiſceri, & tamen non coinquinari, cur etiã hac arte id fieri non poteſt? Dico non poſſe artẽ ſpiritibus naturalib. eam facultatẽ reſiſtendi ingenerare, q̃ poteſt natura, non nego tamen, hæc remedia & alia non poſſe aliquid efficere, vt non ita faciliter contrahatur morbus: ſed q᷑ omnino poſſit nos reddere tutos, nego. Itaq; non ſinatis vos decipi, q. ad euitandum hoc malum, tria ſolum remedia inuenio, aut fugere ſcorta hæc ꝓſtituta & infecta, aut caſtitatem ſeruare & voſmet euirare, aut vxorem ducere, & hac ſola vti, melius. n. eſt, vt dicit D. Paul. nubere, q̃ vri. Ad nonum reſpondeo, mortem fieri, quãdo cor ipſum vehementer læditur, iam vero vt docuit Gal. lib. de maraſmo, natura ſemper quantum fieri poteſt, cor ipſum defendit & maxime à morbo gallico, vt iure obſeruatum ſit, hunc morbum ex ſeſe neminem iugulare. Quod autem in gallico natura potiſſimum defendat cor, apparet, quia in gallico non fit febris, niſi per accidens: in gallico non alteratur reſpiratio, niſi raro & in extremis: in gallico non alteratur pulſus, nam nulla ſunt ſigna ex pulſu, quæ ſunt argumenta efficacia, quod natura in hoc morbo cor tueatur, quomodo vero tueatur, accipite. Etenim ſpiritus vitales ſemper ſunt robuſtiores naturalib. vnde cum ſint robuſtiores, iure repellunt ſemper venenum à ſeſe, id. n. cõtingit, quod ſcripſit Ariſt. 4. de par. animal, 2. de bile, quam dicebat non pati cor, vt ſibi approximetur, q. a bilis eſt valde inimica cordi. Sic quoq; de gallico morbo dico, ſpiritus vitales non pati, vt hæc labes contingat cor, quia eſt valde inimica ipſi. Sed hoc in loco inſurgit dubitatio, quomodo hoc fiat, quoniam ſententia medicorum eſt, q᷑ ſpiritus vitales gignuntur ex naturalib. quomodo fieri poteſt, vt ſi ſpiritus naturales ſint venenati, etiam vitales non venenentur. Dico calorem cordis hoc efficere, nã puto vos ſcire, quod aurum impurum & non defecatum ſi in igne ponatur, calore ignis depuratur, illuſtratur, perficitur: ſic quoq; ſpiritus naturales venenati calore cordis depurantur, illuſtrantur & perficiuntur in vitales.

Cur hic morbus neminem interimat ex ſeſe.

Erat decimum nobis propoſitum probl. an num ſperandum ſit vllo tempore deſiturum eſſe morbum gallicum, in quo probl. mea eſt ſententia, proculdubio futurum eſſe, vt quandoq; peſtis hæc prorſus finiatur. Ad hoc exiſtimandum, multis impellor coniecturis. Vna eſt, quia cæteri morbi, qui tempore maiorum apparuerunt, noui omnes, ſunt tandem penitus extincti. Altera eſt, quoniam à principio quo morbus hic cæpit, vſque ad noſtra tempora valde imminutus eſt: vnde ſi præterita præſentibus comparemus, exiſtimandum eſt, indies eſſe minuendum, ita vt tandem prorſus aboleatur.

An ſicut cœpit hic morbus eſſe, ita quoque futurum ſit vt aliquando deſinat.

Sed dicetis qua ratione tandem fiet, vt hic morbus extinguatur? Puto multis rationibus hoc eſſe euenturum. 1. ratione victus, eo quod homines in victu quotidie fiunt diligentiores: deinde ad hoc conſpirabit etiam prudentia ad coitum, quia homines longo rerum vſu edocti, tandem diſcent effugere hoc contagium. Præterea mundities circa corporis cultũ magnopere præſtabit ad hoc obtinendum. Quod hæc noſtra coniectura non ſit vana, poteſtis intelligere, ſi conſideretis peſtem. Cur eſt q᷑ tempore maiorum, Italiæ regio frequẽtiſſime peſte exercebatur, nunc vero rariſſimas videbitis regiones, q̃ peſte inficiantur, & ſi quandoq; incipit, ſtatim ſupprimitur. Huius rei nulla maior poteſt afferri ratio, q̃ hæc, quod maiores noſtri fuerint negligentiores in mundandis vrbib. in curandis corporibus, in fugiendis contagiis, noſtri vero diligentiſſimi ſunt, & tantum poteſt hæc diligentia, vt vrbes raræ videantur, q̃ peſte laborent. Idem de morbo gallico dicendum eſt, ſæuiſſe hunc morbum ante, quia homines negligentes erant, nunc vero & in poſterum hanc luem deſituram, quod velint ſuperi eſſe hoc ſeculo.

Erat 11. probl. nunquid ſint aliquæ regiones, in quibus magis graſſetur morbus gallicus, quam in aliis. Cuius vt reſolutionem habeatis intelligere debetis, omnes morbos, qui alicui regioni familiares ſunt, eſſe vel ob cibos, vel ob aliquos humores proprios, vel ob ventos & aerem. In Æthiopia ſcabies illa, in Arabia Dracunculi, de quibus Gal. & Auic. meminerunt, non alia ratione eueniunt, niſi ob victum, populi illi edaciſſimi ſunt, & præſertim locuſtas in cibis habent, cuius cibi conditione ita corpora inficiuntur. Podagra

An ſit aliqua regio in qua hic morbus magis graſſetur quam in alia.

vero

vero in Attica regione abundat, ob delicias, & veneris vſum, apud Laertium in vita Empedoclis & apud Clem. Alex. 6. ſtrom. habetis, interdum quendam flatum Agrigentinorum agros peruagaſſe, qui ægritudines inferebat, & præſertim mulierum ſterilitatem. Itaque habetis omnes morbos priuatæ regionis natos vel à victu, vel à more gentis, vel ab aere, morbus vero gallicus à nullo horum fit: igitur ſequit, ꝙ hac ratione nõ poſſit eſſe peculiaris alicui regioni: veruntamẽ cum contrahatur per contactum, præſertim ex coitu, dico peculiariſſimum eſſe hunc morbum earum plagarum cœli, ſub quibus homines magis veneri operam dãt. Ideo laus eſt Italorum vt abundent hoc morbo, quia indulgent veneri & vtuntur paſſim mulieribus infectis, vt non mirum ſit eſſe quaſi peculiarem morbum noſtrarum plagarum.

CAPVT III.

De differentiis & ſignis morbi gallici.

Diff. morbi gallici. Differentiæ morbi gallici tres vere exiſtunt, quanquam non vere eſſentiales, quia morbus gallicus alius eſt inueteratus, alius nouus, alius eſt morbus vehementior, alius mitior, rurſus alius eſt hæreditarius & natiuus, alius vero accidentarius qui per concubitum comparatur.

Signa. Nunc ſigna videamus, quæ vt facile cognoſcere valeatis, primo querelas ægrotantium recte contemplemini, & ſemper quæratis, an vſi ſint muliere infecta, nunquid orti ſint ex patre gallico, nunquid biberint lac mulieris infectæ, hæc dico, quia morbi gallici indicia alioquin incerta maxime ſunt, niſi conſtet, vel habitam eſſe rem cum infecta, vel ortũ eſſe ægrũ ex patre gallico, vel vſum lacte vitiato. *Ab actionib. læsis.* Fontes ex quibus colliguntur hæc indicia tres ſunt, actiones læſę, extrinſeca excrementa & accidentia mutata. Quæ ex primo fonte hauriuntur ſunt mœror & triſtitia, auditus grauis, interdum cum tinnitu aurium, obtuſio viſus, vox rauca, vigiliæ vexant, tuſſicula adeſt, ſentiuntur laſſitudines quædam ſpontaneæ corporis, pigri ſunt & torpidi ad motum, minuitur facultas cocturæ ventriculi, iecur & venæ etiam non coquunt, vis quoque appetitoria eſt emortua. Atq; tot ſunt ſigna capta ab actionib. læſis morbi gallici.

Ab excrementis. Quæ vero capiuntur ab excrementis, ſunt mala quædam pituita oris & naſi, vrinæ mutatæ, ſabuloſæ, ſubalbæ, profluuium materiæ ſpermaticæ: ſudor interdum prauus & fętidus.

Ab accidentibus mutatis. Quæ deinde ſumuntur ab accidentibus mutatis, ſunt plurimum cognitu neceſſaria, dolor articulorum inprimis & perioſtiorum, dolores capitis vehementiſſimi, faciei & oculorum color mutatus, præſertim pilorum defluuium. Et notate nonnullos voluiſſe hoc proprium habere morbum gallicum, vt defluant pili palpebrarum, quod ego minime firmum argumentum eſſe exiſtimo, eo quod Ariſt. 11. probl. 37. ſcribit, putatum eſſe, quod pili palpebrarum defluant immodica venere vtentibus: vnde ego colligo, in morbo gallico eos ſolum amittere pilos palpebrarum, ꝙ ob nimium coitum contraxerint ipſum, aut qui contracto hoc morbo immodice venere vtuntur. Cauſam vero cur pili palpebrarum ex immodica venere decidant, puto eſſe, quoniã, vt Ariſt. in prob. docuit, maxime in coitu laborant oculi, palpebræ maxime agitantur, ideo ſicuti in immodica venere oculi contrahuntur, quia humor quo nutriantur, abſumitur: ita non eſt proprium ſignum morbi gallici, vt gallicus eſt. Adhæc ſunt vlcera capitis, barbæ, pudendorum, & deniq; totius corporis, prætcrea tubera, tumores inguinum, tumores & gummata tibiarum, brachiorum ſciſſuræ, & hiatus manuum & pedum.

Hic eſt catalogus ſignorum, circa quæ neceſſarium puto vt tria à vobis obſeruentur. *Alia eſſe ſigna incipientis morbi gallici, alia conſummati.* Vnum eſt omnia hæc in initio morbi gallici, obſcura eſſe, ſed progrediente morbo fiunt clariora & vehementiora: ex quo colligere poteſtis, alia eſſe ſigna, quæ comitantur incipientem hunc morbum, alia quæ conſummatum & perfectum. Incipientis ſigna ſunt, laſſitudo ſpontanea totius corporis, dolores capitis & corporis vagi, non firmi, nec fixi, grauitas membrorum, torpor à ſomno, pigritia ad motum, calor faciei mutatus, gonorrhæa, caries & vlcera pudendorum, adeſt quandoq; & febricula, præſertim abſq; vlla magna putredinis nota.

Confirmati huius morbi indicia ſunt, capitis dolor continuus, vlcera capitis, vlcera oris, quæ modo cruſtoſa ſunt, modo purulenta, modo calloſa, raucedo, tumores faucium & præſertim palati, dolor firmus capitis & corporis, defluuium ſuperciliorum, gummata dura, tinnitus aurium, ſciſſuræ manuum & pedum. Alterum notandum circa hæc ſigna eſt, ꝙ ſicuti minime neceſſarium eſt, vt ad morbum gallicum concurrant omnia prædicta ſigna, ſic non facile eſt inuenire quempiã, qui laboret morbo gallico, & habeat vnum tãtum ſignum: nam videbitis ſi habeat defluuium capillorum, habere & vlcera, habere dolores varios: atq; ſic de ſingulis, nunq̃ aut rariſſime inueniuntur laborantes morbo gallico, quin multa ſecum ſigna habeant, ratio eſt, quia vt dixi fomes morbi gallici poſitus eſt in ſpiritibus naturalib. ſpiritus naturales diſſipati ſunt per vniuerſum corpus, proinde cum inficiunt membra & humores, vix fieri poteſt vt non inficiant ſimul multas partes. *Ad morbum hunc indicandum non concurrit ſyndrome ſignorum.*

Tertium notandum eſt, quod quandoque hæc ſigna poſſint ſequi alios morbos: nihilominus

Duo præcipua ſigna morbi gallici.

minus duo ſunt præcipua, quæ ſigna morbi gallici & aliorum diſterminant. Vnum, contumacia morbi & accidentium, quia vix innenietis morbum aliquem, cuius accidentia adeo contumacia ſint, ſicut accidentia morbi gallici. Alterum nec contemnendum ſignum eſt, inobedientia remediorũ, vbi videtis morbos ordinariis remediis non cedere, neq; remediis à veteribus nobis relictis, hoc ſignum efficax eſt ad cognoſcendum morbum eſſe gallicum

Prognoſ.

Signa prognoſtica ſunt, quod vt dixi, nemo ex morbo gallico per ſe iugulatur, dico per ſe, eo quod morbo gallico poteſt copulari alter morbus, qui iugulet, vt ſi fiat febris peſtilens, ſi Aſthma, aut alter morbus lethalis. Sunt aliqui qui exiſtimant, quod morbo gallico laborantes ſint liberi à morbis peſtiferis, dicuntque hoc eſſe, quia aliud genus humorum in gallico dominatur, aliud quod ſit aptum gignendis febribus peſtiferis, idcirco minus Italiam infeſtari peſte, quia abũdat gallicus.

Italia tum peſte non ſæpe infeſtetur.

Sed has puto eſſe nugas, ratio, quia character febris peſtiferę eſt putredo, ſiue occulta ſit, ſiue non: quis negat in morbo gallico adeſſe putredinem, & eſſe membra diſpoſita gignendæ putredini? Videmus in gallicis vitiatos humores, ſpiritus, coctiones, ita vt non ſit ſperandum, quod iſti ſint prorſus liberi a peſte, hinc verum eſt, quod qui ſemel habuerũt morbum gallicum, & perfecte curati ſunt, minus capiuntur, ratio eſt, quam dicebat Gal. 1. ad Glauc. vti dicebat eos, qui antea purgati erant, non eſſe captos peſte, ſic qui, gallico curati ſunt, ita vt ſublatus ſit fomes putredinis: ſed quod illi qui laborant gallico, non ſint ſubiecti peſti, non credo.

Gallicus nequaquam acutus eſt, ſed chronicus, & idcirco in ſenibus deterrimus; ratio capta eſt ex Hip. 2. aph. vbi tradit hoc oraculũ, ſenes minus ægrotare iuuenibus, ſed morbos longos eos comitari ad mortem. Difficilior curatu eſt morbus gallicus ex hæreditate, vel ſuctione lactis, quam ſi ſit contractus per coitum, quemadmodum ſi mulieres exacte purgentur, vel ſi viri habeãt hæmorrhoidum fluxum, minus vexantur à gallico, & ſi quando vexantur, facilius cæteris liberantur, eo q; habent cloacas & partes, per quas ſordes omnes expurgantur.

Febris morbo gallico iuncta difficilior eſt curatu.

Si vero ſit gallicus cum febre, dico tunc eſſe grauem & difficiliorem curatu, eo magis, ſi febris ſit effatu digna, quoniam remedia, quæ curant morbum gallicum, ſunt calida & ſicca, quæ febri ſunt valde aduerſa, vt hac ratione ſit timendus ille morbus gallicus, qui eſt cum febre.

Defluuium capillorum bonum ſignũ.

Quod ſi ſit defluuium capillorum, ſi ægri faciliter ſudent ipſi etiam faciliꝰ liberantur, & ideo quando pili cadunt, non timeatis multum, ratio eſt, quia argumentum habetis, corpus apertum eſſe, vitiatam eſſe ſuperficiem, & ideo morbum facile tollendum eſſe, ſperandum eſt. Ex aduerſo ſi adſint gummata, ſi dolores perioſtiorum, nihil ſudent ægri, valde ſuſpectum habere debetis ægrotum, eo quod in intimis reſidet morbus, nec corporis extima ſunt aperta, ita vt nõ ſit vobis ſperandum, naturam eſſe quicquam auxiliaturam.

Sunt qui dicunt, epilepſiam, aſthma, & alios morbos lethales, ſi quis habeat, & capiatur gallico, liberari, & dicunt idcirco eſſe, quia tota natura in morbo gallico mutatur, & ideo facile fit, vt in mutatione illa morbi pene naturales euellantur. Sed hæc fabulæ ſunt: concedo, naturam mutari à gallico, ſed fit mutatio ad peius, qui igitur fieri poteſt, vt iſti morbi, qui in corpore ſano natura ſua ſunt difficiles, alteri prauo morbo copulati, non reddantur difficiliores? Hoc tamen habetote quod qui ſemel curati ſunt morbo gallico, & iterum illaqueantur, aut nunquam aut difficilime reualeſcunt, ratio eſt, quia ſi antidotus & vera remedia non potuerunt auferre diſpoſitionem corporis ad hunc morbum, ſignum eſt, eam diſpoſitionem valde magnam eſſe, & propterea vbi iterum morbus ille reuertitur, maxime laborandum eſt, & ſuſpicandum de ſalute.

CAPVT IV.

De curatione morbi gallici.

Curatio. Diuiſio curationis.

Curationem morbi gallici nũc aggrediar, quæ quoniam neceſſarium eſt, vt ſit paulo longior, eam in tria ſumma capita diuidam. Primum erit de purgatione inſtituenda. 2. de antidotis gallico adminiſtrandis. 3. de morbo ſuccurrendi quibuſdam accidentib. quia ſunt multa & ſæua ſympt. ſed nonnulla ſolo decocto curantur, nonnulla vero alia expoſtulant auxilia, quæ peculiarem exigunt tractationem. 1. igitur caput aggrediar de purgatione, quæ profecto maxime neceſſaria eſt, quoniam ſi debellanda eſt hæc lues, & à ſpiritibus tollenda, fieri id nequaquam poteſt, niſi omnes viæ ea purgentur, vt pateat antidoto aditus.

De purgat.

Sunt aliqui in ea ſententia, quod non debeat ſtatim antidotus adminiſtrari, nec ſtatim ſit morbus gallicus curandus. Adducunt experientiam, quod interdum appareat adhibitis à principio medicamentis exaſperari. Ratione vero hac vtuntur, quod hoc malum à principio ſponte curari poſſit, quia ſi medicamentis irritetur, magis per corpus propagatur.

Ego vero ſum alterius ſententię, & puto non minus hanc ſentẽtiam eſſe perniciosam, quam falſam; ait enim Hipp. in lib. de loc. in hom. & in lib. de ſacro morbo, quod à principio ſemper morbis obuiandum eſt, & quod ſit habenda magna ſollicitudo, vt naſcentes mor-

2. aph. 8.

morbi ſtatim extinguantur, nec hoc ſine ratione; & quanquam hoc ſit in omnib. morbis verum, veriſſimum tamen eſt in morbo gallico; ratio eſt, quia in principio hic morbus latitat in extremis, & non curatur medimentis per alterationem, ſed per expulſionẽ operantibus. Iam vero cui dubium eſt, facilius expelli poſſe hanc peſtem, quando in extremis corporis eſt, quam quando iam per viſcera propagata eſt? ea propter hoc ſit apud vos conſtans, vt ſtatim ac apparẽt morbi gallici ſigna, incipiatis occurrere, hoc autem facietis, ſi primo purgationes inſtituatis, & qa monſtratum eſt à me, hunc morbum copulari omnibus intemperiebus, erit vobis initio curationis cogitandum, an morbus ſit lu coctus frigidæ intemperiei, an vero calidæ. Et cum dico intemperiem, non intelligatis nudam, quia rariſſime, imo nunquam contingit, vt ſola intemperies ſit in corpore, vbi eſt gallicus morbus.

Curatio morbi gallici cum intemperie calida cum materia.

Si fuerit iunctus intemperiei calidæ, eſt ſtatim inſtituenda victus ratio, quæ refrigeret & exſiccet aliquantiſper: dico exſiccet, quia fere perpetuum eſt in hoc morbo, vt ſit exſiccandus. Somnus & quies moderata eſſe debent, aer temperatus, exercitationes debent etiam in calida intemperie adhiberi: & notate quod cum hic morbus per ſudores fere ſemper expellatur, exercitationes hac ratione ſemper cõueniunt, hinc fit: vt ruſtici hac lue raro teneantur, quia laboribus diuturnis ſtatim hoc virus in ipſis diſſipatur.

Sed dicet aliquis, eſt ſententia Hip. 6. epid. quod calidis naturis conuenit aquæ frigidæ potus & quies. Similiter ſcribit, corpus impurum ſi exerceatur, fieri vlcera: igitur non videtur exercitatio in purgatione corporis gallici cum calida intemperie cõuenire. Reſpondendum, Hip intelligendum eſſe de calidis naturis ſimpliciter, id eſt, de illis naturis; quæ ſunt calidæ ſine morbo aduẽtitio, quod non eſt in morbo gallico. Præterea & ſi fiant vlcera, vbi corpora impura exercentur, eſt tamen illud bonum, vt ſcilicet morbus è latebris corporis ad extima veniat.

Abſtinendum eſt omnino à Venere, duplici de cauſa; primo, quia eneruantur vires, quæ neceſſariæ ſunt in hac lõga extenuatione. Adhæc ex attritione & motu coitus, morbus, qui in vna parte eſt, facile per vniuerſum corpus diffunditur. Potus debet eſſe aqua cocta cum hordeo, vel cum cinnamomo, cũ aniſis, vel etiam concedendum eſt vinum aquoſum, tenue.

Cibus ſit panis optime coctus, & aniſo vel fœniculo conditus, oua tremula, carnes pullorum, auicularum, hœdi. Ego præſertim laudo iecora omnium animalium, quoniam eſt ſententia omnium medicorum, iecora proprietate & ſimilitudine naturæ conſeruare etiam iecur hominis, quod maxime ſtudendum eſt facere in morbo gallico, quoniam ſolet hoc viſcus maxime omnium maculari. Ex herbis conueniunt borrago, acetoſa, cichorium, fœnchus, hepatica, endiuia. Ex fructibus paſſulæ, piſtachia, caricæ.

Notanda in victu.

Notandum eſt circa victum, vt ſemper exhibeatis, quæ tueantur iecur, tunc etiã quæ poſſunt propellere excrementa ad cutim, & ratio eſt, quia ſi morbus eſt hac via extinguẽdus, optimum eſt aſſueſcere naturam paulatim, vt excernat per eas partes.

Lenientia aluum.

Inſtituto victu lenienda eſt aluus, pro quo conuenit ſyrupus de polypodio, caſſia, electuarium lenitiuum, elect. indum, vt:

℞. *Elect. indi ℥. ij.*
Elect. lenitiui ℥. j.
Miſce pro bolo.
Vel ℞. *Syr. de polypodio ℥. iiij.*
Aqua borraginis ℥. v.

Præparatio.

Lenita aluo veniendum eſt ad præparationem humorum, qui præparantur duobus, ſyrupis videlicet, & electuariis. Capiũtur enim electuaria ad quantitatem duarum vel trium ℥ ante ſyrupum immediate, vt eſt:

℞ *Sacch borraginati.*
Sacchari bugloſſ. an ℥. ij.
Pul. cardui benedicti ʒ. iij. Miſc. & f. electuar.

Syrupi vero multi ſunt, vt eſt de fumoterræ, cichorio, lupulis, ſucco borraginis, de ſcolopendria, de eupatorio, de epithym. Pro decoctione conueniunt ſcabioſa, lupulus, cuſcuta, ſcariola, chamędris, chamępytis. Et aduertite, ſemper fere neceſſarias eſſe duas purgationes, antequam deueniamus ad vſum decocti, quia operæ pretium eſt, vt viæ aperiantur diligentiſſime, ita vt pro prima purgatione fiat ſyrupus, hoc modo:

Præparatio prima.

℞. *Fol. ſcabioſæ.*
Lupulorum.
Cichorii.
Bugloſſæ an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d.* ℥ *iiij.*
Syr. de lupulis.
De eupatorio an. ℥. j. M.

Secunda.

Pro ſecunda purgatione poteritis capere ſimilem ſyrupum:

℞. *Fol. borraginis.*
Scariola.
Sonchi.
Fumiterræ an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
℞. *d. d. ℥. iiij.*
Syr. de fumoterra compoſ.
De cichorio compoſ. an. ℥. j. M.

Venæſect.

Dum præparantur humores, eſt vobis cogitandum de venæ ſectione, quia male iudicio meo faciunt, qui paſſim in omnibus gallicis ſtatim venam pertundunt, & ratio eſt, quia ſemper per venę ſectionem malum magis per vniuerſum corpus diſtribuitur. Quocirca duo erunt vobis ſemper aduertenda:

Duo obſeruanda ante venæſect.

Vnum, an ſit plenitudo in corpore, quia ſi adſit plenitudo, etiam quod morbus ſit in principio, ſemper mittendus eſt ſanguis: ratio eſt, quia plenitudo de ſe exigit hoc remedium, quia vbi adeſt plenitudo, indicatur eſſe mittendum ſanguinem. Ad hæc vbi plenitudo eſt, non eſt timendum ex venę ſectione, quod morbus propagetur per partes, ratio eſt, quia vbi plena ſunt vaſa, facile locus exinanitus repletur à loco vicino, qui abundat ſanguine, vnde non eſt neceſſe, vt natura ſanguinem ab extremo corporis moueat, vt locum inanitum repleat. Vbi vero non eſt plenitudo, & morbus ſit in principio, dico, hoc in caſu periculoſam eſſe venæ ſectionem; & ratio eſt, quia cogitur natura, vt repleat vaſa inanita, à loco affecto ſanguinem mouere. Quod ſi etiam non adſit plenitudo & tamen adſit fluxus, & periculum ſit, ne morbus diſtribuatur, dico, hoc in caſu ſanguinem eſſe euacuandum vt compeſcatur fluxus ille: Et ego in his caſibus pertundo ſaphenam, ſcarifico crura, quia ex hac venæ ſectione non accidit corpori multa inanitio: accedit tandem retractio humorum ad partes inferiores.

Purgatio.

Poſtquam præparati fuerint humores, & de ſanguine facta ſit deliberatio, veniendum eſt ad eos expurgandos. Et primo debent expurgari medicamentis leuioribus, vt eſſet in bolo, hoc modo:

℞. Confect. Hamech. ℥. ß.
Diacathol. ℥. j.
Trochiſci violarum ʒ. j. ß. M. f. bolus.

Quod ſi potus magis placeat, componetis hoc modo:

℞. Fol. epithymi.
Senæ an. ʒ. ij.
Myrobal. nigror. ʒ. j. ß.
Paſſular. ℥. ß. f. decoct. ſ. a. in aq. borrag.

Deinde ℞. d. d. ℥. iiij.
Rhabarbari electi.
Cortic. ellebori nigri an. ʒ. j.
Cinamomi.
Schenanthi an. gr. v. infundantur ſ. a.

Ex facta diligenti expreſſione adde
Conſ. hamech. ʒ. iij.
Syr. violati ſolutiui. ℥. ij. ß. M.

Curatio morbi gallici cum intemperie frigida.

Quod ſi magis adhuc corpus expurgandum ſit, vt in ſecunda purgatione, ſunt in vſu medicamenta valentiora, vt eſt elect. roſ. Meſ. elect. ſolut. de prunis, pillulæ de bermodactylis, de lapide lazuli, cochiæ cum elleboro: hæc conueniunt ſemper vbi præparati fuerint humores, eò quod hæc medicamenta ab vniuerſo corpore vehementer trahunt.

Quod ſi morbus gallicus copulatus ſit frigidæ intemperiei, aggrediendum erit contraria ratione, vt ſcilic. inſtituatur victus ratio, quæ nonnihil ad calidum inclinet, aer calidus & ſiccus paretur, ſomnus & vigiliæ ſint moderata, motus conuenit, & exercendum valde eſt corpus. Pro potu vinum album, mediocre: eædem carnes conueniunt. Ex herbis vero pulegium, origanum, mentha, ſatureia, calamentum, maiorana. Ex fructibus conueniunt amygdalæ, piſtachia.

Inſtituto victu ſtatim erit deueniendum ad præparandos humores. Pro præparatione ſunt multi ſyrupi, vt de mentha, de bethonica, de ſtæchade, byzantinus. Decocta ſimiliter conueniunt prædictarum herbarum. Pro prima purgatione hæc nobis erit forma:

Purgatio prima.

℞. Fol. menthæ.
Maioranæ.
Bethonicæ.
Agrimoniæ an. M. ß. f. d. ſ. a.
℞. d. d. ℥. iiij.
Mellis roſati ſolutiui.
Oxymell. ſimpl. an. ℥. ß.
Syr. de bethonica ℥. j. M.

Pro ſecunda purgatione habeatis hanc formam:

Secunda.

℞. Fol ſtechadis.
Fumariæ.
Pulegii an. P. ß.
Abſinthii. ʒ. ij. f. d. ſ. a.
℞. d. d. ℥. iiij.
Syr. bizantini.
Oxymel. compoſ.
Syr. de mentha an. ʒ. vj miſce.

Conueniunt etiam electuaria, cuiuſmodi eſt iſtud:

℞. Sachari roſati,
Conſeruæ ſaluiæ. an. ℥. ij.
Scordij puluerifati ʒ. ij. miſce pro electuario.

Huius electuarii capiuntur ʒ. ij. vel ʒ. iij. immediate ante ſyrupum.

Venæ ſectio.

De ſanguinis miſſione in hoc caſu non eſt habēda ratio, niſi gratia reuulſionis, quia ſcopus eſt reuellere & comprimere fluxum aliquem, reuera quamuis ſit intemperie frigida, agendum vel per venæ ſectionem, vel per curcurbitulas, ſed parce.

Vbi pręparati erunt humores, primo purgandi ſunt leuius hoc modo:

℞. Myrobal. indorum.
Mirobal. chebulorum an. ʒ. j.
Sebeſten. num. xij.
Spolypodij. ʒ. ij. f. d. in aqua bethonica.
℞. d. d. ℥. iiij. vel v.
Oxymellis ʒ. iiij.
Agarici electi, ℈. iiij.
Zinzib.
Caryophyl. an. gr. iiij. fiat infuſio ſ. a. deinde expreſſioni adde:
Electuarij roſati. ℥. ij. ß.
Syr. roſ. ſol. ℥. iiij. miſce p potu. Pro ſecūda purgatione

pedione erunt ex vſu pillulæ & electuaria, ex. gr.

℞. Pillularum de agarico ℈ iiij.
Trochiſc. alhandal. ℈. ß.
Diacatholic. ℥. j M pro bolo.

Circa hanc purgationē ſemper duo ſunt notanda. Vnum eſt quod ſæpiſſime contingat, vt mixti ſint humores, nempe melancholia & pituita, item pituita & bilis, quo in caſu diligentes eſtote, vt miſceatia ea, quæ vtrumque humorem poſſunt expurgare. Alterum notandum eſt: quod debetis conſiderare, an morbus gallicus viſcus aliquod occupauerit, quod ſi ſit, erunt miſcenda medicamentis tam præparantibus quam euacuantibus ea quę reſpiciunt viſcus, vt ſi iecur ſyr. de eupatorio, de cichorio. Si lien, ſyr. de fumoterræ; de epithymo.

CAPVT V.

De antidotis adminiſtrandis.

SEquitur caput ſecundum à nobis propoſitum circa morbi gallici curationem, quod ſummatim ſeptem complectitur. Primum, quæ ſint antidoti & quales. Secundū, quibus conueniant hæ antidoti. Tertium, ſub qua forma conueniāt hæ antidoti. Quartum, qua quantitate debeant adminiſtrari. Quintum, quando ſint adminiſtranda. Sextum, vbi ſint adminiſtranda. Septimum, quomodo. His enim habitis nibil deſiderabitur circa adminiſtrationem antidotorum. Sunt itaque tres antidoti, quarum vſus eſt in morbo gallico, Lignum ſanctum, ſarſa pariglia, & radix chinæ. Quæ ſit forma harum & nunquid iſtæ plantæ notæ fuerint veteribus, non debetis à me expectare, quia hoc requiro vt diſcatis à doctiſſimo Guilandino ætatis noſtræ ſplendore: Solum dicam de his antidotis, quæ ſit facultas ipſarum, & quæ ſint eligendæ.

Lignum Guaiacum clarum eſt, quod ante omnia inuentum eſt alia, & ſicut maior pars remediorum caſu quodam & experientia inuenta eſt, ſic lignum ſanctum ꝙ proſit morbo Gallico experientia & caſu proditū eſt. Quod ad qualitates quas habet, omnium fere eſt ſententia, calidum & ſiccum eſſe circa ſecundum gradum, paulo plus vel minus, nam neque mordicat multum, neque vrit, & tamen guſtu ſenſum aliquem caloris præ ſe fert, quod argumentum eſt, calidum eſſe & ſiccum circa ſecundum gradum. Quod ad ſecundas qualitates, attenuat & adſtringit. Quod ad tertias prouocat ſudores; præter omnes facultates habet miram vel occultam nobis, quod magnopere valeat in ſuperando morbo gallico.

Sed debetis ſcire guaiacum eſſe duplex, nimirum lignum & corticem. Cortex habet eādem prope facultatem, ſed paulo minorē, niſi quod vehementius exſiccet, dicebat Galenus 6. ſimpl. quod cortices omnium arborum magis exſiccant, quam ligna.

Salſa pariglia.

Salſa pariglia calefacit in primo gradu, vt putant omnes, exſiccat vero in ſecundo, quæ cum ſit tenuioris ſubſtantiæ, non eſt dubitandum, quin vires ipſius ſint paulo inferiores, attenuat tamen magis propter ſubſtantię tenuitatem.

Sunt qui dicant etiam adſtringere, ſed nō video, qua facultate poſſit multum adſtringere aut corroborare, quia ſi contemplemini ſubſtantiam, ſi guſtetis, vix poteritis comprehēdere, quod vllo modo adſtringat. Hāc etiam putatum eſt proprietate quadam eſſe donatam, qua morbum gallicum euincat, prouocat ſudorem.

Radix chinæ.

Radix chinæ in qualitatib. actiuis reputata eſt temperata, quod exiccet credunt omnes: An hæc conferat gallico, ſiue ſit magnum precium quo venditur, ſiue alia ratione, non admodum conſtat experientiis, quia rari ſunt q experiūtur, interdū dedi, ſed potius in aliis morbis, quam in gallico, ita vt iure mihi videantur dixiſſe illi, qui aſſeuerant non conuenire in curatione morbi gallici. Eligendæ hæ plantæ dum in vſum trahendæ ſunt, quia multum refert, an hanc vel illam plantam capiatis.

Sunt qui laudant lignum guaiacum iuuenculum, & non annoſum, alii vero vetuſtū. Lignum non annoſum, habet has notas, quod eſt in paruis truncis, & maior pars materiæ albicat. Annoſum ex aduerſo craſſius eſt, & maior pars materiæ nigricat: hoc namque commune eſt omnib. arboribus & corporibus, vt quanto magis accedunt ad ſenectutem, tanto fiunt nigriora ratione ſiccitatis. Dicebat Ariſtotel. aerem & aquam eſſe cauſas albedinis, propter quod cum corpora ſeneſcentia amittant aerem & aquam, iure amittunt albedinem, & nigriora fiunt.

Ego vero ſum alterius ſententiæ, quod lignum eligendum ſit mediæ ætatis, ita quod non ſit admodum vetuſtum, neque etiam admodum iuuene: ratio eſt, quia ſicut corpora animalium in medio ætatis maxime vigent, ſic quoque arborum facultates validiores ſunt in media ætate, quam in extrema. Iudicia vero ligni medię ætatis ſunt hęc, quod corpus mediū eſt inter craſſum & paruum, non excedit albedo nigredinem, odoratum eſt, acre, ſubamarum, ſucculentum, ſine vllo cariei veſtigio.

Cortex ligni melior eſt, ſi ſit ligni vetuſti: quod ſi ſit ligni mediæ ætatis, ſimiliter melior eſt, ſi dum frangitur nigreſcit, ſi nullum puluerem de ſe mittit. Aduertatis etiam ſemper in eligendo ligno, melius id eſſe,

quod cortice proprio veſtitum eſt, quam quod denudatum. Ratio eſt, quia corticea arborum, vt docet Theophraſtus, ſunt à natura facti, vt tueantur lig[illegible]m ab externis iniuriis, & ne calor internus expiret, vnde quando ligna ſunt à proprio cortice denudata, neceſſario offendantur à corpore externo, & neceſſario calor intimus expirat, & cum calore euaneſcit virtus.

De ſalſaelectione. De chinae electione. Salſa vero ea eligatur, quæ albicat, quæ, ſi linguæ apponatur, nonnihil adhæret, quæ fracta puluerem non mittit, & nulla carie contaminata eſt.

China vero ea bona eſt, quæ ruffa eſt, grauis & ponderoſa, nam ſpongioſa illa & leuis inanis eſt prorſus. Similiter radix debet eſſe aliena ab omni carie, & eo magis, quia cariſſime conſtat. Iſtæ igitur ſunt antidoti, quæ in vſu habentur pro curatione morbi gallici.

Quibus conueniant hæ antidoti, Lignum. Videamus ſecundum caput quibus conueniãt hæ antidoti. Lignũ Guaiacum innumeris experientiis comprobatum iam eſt, vim mirificam habere aduerſus morbũ gallicum, ita vt vſque ad tempora nullum ſit adhuc inuentum remedium, quod æque morbum hunc tollat. Itaque conuenit lignum omnibus gallicis, & præſertim omnib. morbis, q gallico ſunt copulati: præterea omnibus humiditatibus & frigiditatibus ventriculi, deſtillationibus præſertim frigidis:

Salſa. Salſa conuenit morbis gallicis, tamẽ maxime conuenire exploratum eſt, vbi ſunt vel gummata, vel dolores capitis, vel humores. Similiter conuenit vbi iam morbus gallicus tractatus fuit à Guaiaco, nempe dũ remiſſa eſt ſæuities. Cæterum aduertere debetis, ſalſam ex aduerſo ſeſe habere, quam lignum erga ventriculum, quia ventriculus ſi ſit infirmus, magis offenditur à ſalſa, ſicuti etiam nõ parum offenduntur, qui obnoxii ſunt doloribus colicis.

China. China putata eſt à nõnullis prodeſſe gallico, ſed potiſſimum prodeſt quando copulatur gallicus vel phthiſi, vel ſputo ſanguinis, vel hydropi, vel aſtmati, vel epilepſiæ, vel paralyſi, etenim in omnibus his morbis, iam dudum comprobatum eſt radicem chinam magnopere conferre.

Sub qua forma conueniant. Tertium ſequitur caput, ſub qua forma adminiſtrentur huiuſmodi antidoti: Et vt à guaiaco incipiam, inuenio illud adminiſtrari in decocto in ſubſtantia: In decocto, quia vt docet Gal. 3. de alimentorum facult. quæcunque decoquuntur, virtutem & facultatem propriam decocto donant.

Decoctum Guaiaci ſimplex vt fiat. Decoctum autem guaiaci duum eſt generum: Aliud enim eſt ſimplex, aliud compoſitum. Decoctum ſimplex dicitur illud, quod paratur ſolummodo ex aqua & ligno, ex. gr.

℞. ligni ſancti triti ℔. j.

Aqua communis ℔. xij. maceretur per 24. horas. deinde bulliant ad conſumptionem medietatis vel tertia partis.

Et aduertite quod etiam hoc decoctum ſimplex varie ſolet adminiſtrari & parari. Alii enim apponunt modo plus aquæ, modo minus, prout exigit & natura morbi & natura ægri.

Compoſitũ quare fiat. Decoctum compoſitum inuenio fieri propter tres cauſas, vel vt retundatur aliqua facultas ligni, vel vt vis ipſius augeatur, vel vt habeatr ratio variorũ affectuũ aut viſcerũ. Vnde ſi remittẽda eius facultas eſt, ne ſcilicet nimis calefaciat, addimus herbas aliquas, vt cichorium, endiuiã, aut decoquimus in aquis deſtillatis endiuiæ, cichorii & hydropi:

Modus compoſiti decocti. Exempli gratia ſi velitis facultatem ligni extrahere, & timeatis eius nimiam vim calorificam & ſiccitatem, ita componatis;

℞. Ligni guaiaci inciſi. ℔. j.

Aqua endiuia,

Hordei,

Cichorij an. ℔. iiij Infundantur per 24. horas deinde bulliant ad conſumptionem medietatis.

Quod ſi velitis herbas addere, aduertatis non eſſe addendas, niſi in fine decoctionis, & addendas in ſacculo, ne ſcilicet commiſceantur ligno. Et ratio eſt, quia herbarum facultas per elixationẽ cito elicitur, & ſi magis elixentur herbę, euaneſcit virtus. Quod ſi componendum erit decoctum, vt facultas eius augeatur, ita componatis:

℞. Ligni ſancti ℥. viij.

Corticis ligni. ℥. iiij.

Aqua communis ℔. xij. macerentur per. 24. horas & bulliant ad conſumptionem medietatis.

Si vero habenda ſit ratio ventriculi, vel aliarum partium, additur vinum interdum propter ventriculum, interdum herbæ, quæ reſpiciant alia viſcera affecta. Dabo vobis exemplum: ſi vultis componere decoctum cum vino, ita componere debetis:

℞. Ligni ſancti triti. ℥. viij.

Corticis ligni ℥. iij.

Aqua communis,

Vini optimi an. ℔. vj. Immacerẽtur primu in aq. ſola per 24. horas, deinde bulliant & in medio ebullitionis adde vinum, & bulliant, donec conſumatur medietas. Scio etiam nullos eſſe, qui à principio vinum apponunt; ſunt etiã qui apponunt in fine. Ego ſemper delegi hũc modũ, & ad hoc impellor hac ratione, quia ſi à principio addamus vinũ, & bulliat quantum aqua, vinũ illud præterquam q̃ in ſuauiſſimũ euadit, etiam vim ſuam remittit: quod ſi etiam in fine apponatur vinum, magis ſeruat vires, quam par ſit, ideo huiuſmodi decocta valde turbant caput, ideoque ſi in medio decoctionis apponatur, fugiuntur hic duo ſcopuli, neq; redditur inſuauis potio, nec facultas expirat, nec periculum eſt vt tentet caput, quia in ea coctura ſatis frãgitur facultas vini.

In

In ſubſtantia adminiſtratur lignum tribus modis: Vnus eſt quando ex puluere ligni fiunt pillulæ, quæ vna cum decocto propinantur, & ſcio medicos multos circumforaneos vti hoc modo, quia non poſſum negare, quin interdum magnopere conferant: ſed interdũ expertus ſum valde obeſſe, quia facit oppilationes, ideo vidi aliquos qui curati à morbo gallico in iecoris obſtructiones inciderunt, ideo animaduertatis, an venæ ſint latæ, necne, & an corpora ſint ſubſtantia denſiori, nam faciliter retinetur hęc materia, generat enim ſuccum lentum, qui tandem ſua craſſitie obſtruit.

Alter modus eſt per electuarium, accipitur puluis ligni & miſcetur modo ſaccharo roſato, modo ſaccharo borraginato, modo melli, & hoc fit, quia iecur poteſt dulcedine faciliter attrahere lignum & antidotum. Exemplum autem erit hoc:

℞. Pul. ligni ℥. j.
Sacchari borraginati,
Roſati, an. ℥. ij. M. doſis eſt ℥. ß. vel ℥. j.

Tertius modus adminiſtrãdi eſt in conditura, ſed eſt magis delicatus modus, quam vtilis, ſunt enim quidã qui curãt, vt folia guaiaci condiantur, quæ putant prodeſſe gallicis: ſed huic impoſturæ paruam fidem habeo.

Salſæ decoctum duplex, ſimplex.

Decoctum ſalſæ etiam duum eſt generum, vnum ſimplex, alterum compoſitum, Simplex eſt:

℞. Salſæ inciſæ ℥. iij.
Aquæ communis ℔. viij. Macerentur per 12. horas, deinde bulliant ad conſumptionem medietatis, aut tertiæ partis. Et notate hunc eſſe medicorum vſum, vt plus aquæ addant ſalſæ, & minus macerent. Cur plus addãt aquæ, multi varias cauſas ſunt commenti, ſed nullam inuenio quæ mihi ſatis faciat, niſi quod exiſtimo, quod à principio radix conſtiterit caro, & propterea homines ſumptibus deterriti, cæperunt plus aquæ addere, quem vſum poſtea poſteritas ſecuta eſt; ſecus non video cur plus aquæ ſit addendum, eo quia ſubſtãtia ſalſæ tenuior eſt, facultas imbecillior, & ideo ab aquæ copia magis hebetatur. Cur vero minus maceretur, non iniuria factum eſt, eo quia iſtę 12. horæ ſufficiunt, vt præparetur concoctioni, ſi excedantur, ſalſa nimis humeſcit, & imbecillior euadit, vt poſtmodum dum coquitur, non ita efficax ſit.

Compoſitũ ſit ob duas cauſas.

Compoſiti modi decoctionis ſalſæ & ipſi inuenti ſunt propter duas cauſas, vt ſcilicet facultas ipſius augeatur, vel ſuccurratur aliis affectibus & aliis membris, vt enim obtundatur facultas ſalſę, non videtur unquam neceſſarium, eo quod hæc facultas ſatis imbecilla eſt. Quando volunt augere vim ſalſæ, ita componunt:

℞. Salſæ ℥. iij.
Ligni ℥. ij.
Corticis ℥. j. ß.
Aquæ communis ℔. viij. Infundãtur per 24. horas lignũ & cortex, ſalſa per 12. deinde bulliãt ad conſumptionem medietatis, poſt colentur ꝓ ſyrupo.

Decocta ſalſæ quæ fiunt propter varias intentiones, vel fiunt propter alia membra, quæ patiuntur, quando fiunt propter ventriculum, ea adduntur quæ poſſint magis aſtringere & calefacere, ex. gr.

℞. Salſæ ℥. iiij.
Ligni ℥. ij.
Aquæ communis ℔. vj. macerentur per 12. horas, deinde bulliant ad conſumptionem medietatis, & in medio decoctionis addantur vini optimi ℔. iij. & ſeruetur pro ſyrupo.

Quod ſi velimus reſpicere alia membra, ita paratur, exempli gratia, ſi ſit in animo, cum ſalſa pariglia curare principium ſuffuſionis, neque timeatur ventriculus, ita parabitis decoctum: Ad ſuffuſionem.

℞. Salſæ ℥. iiij.
Aquæ communis ℔. viij. Macerentur per 12. horas, deinde bulliant ad cõſumptionem medietatis, & in fine addantur ad bulliendum in ſaculo:
Fol. euphragiæ,
Fæniculi,
Bethonicæ, an. M. j. ß. deinde coletur ꝓ ſyrupo.

Quod ſi velitis curare obſtructiones iecoris, loco harum herbarum addetis Ceterach, eupatorium, petroſelinum & ſimiles, quæ poſſunt iecoris obſtructiones tollere. Quod dixi de his, idem de aliis corporis partibus cogitandum eſt.

Chinæ decoctum vt plurimum ſimplex parari ſolet, quandoq; tamen paratur etiam compoſitum. Simplex hoc modo paratur:

℞. Chinæ in fruſta minutiſſime inciſæ ℥. ij. Decoctum chinæ ſimplex.
Aquæ communis ℔. x. Infundantur in aqua calida per 24. horas, deinde bulliant ad conſumptionem medietatis. poſtmodum coletur, & conſeruetur in loco calido: Etenim hoc decoctum ſolet facile contrahere acorem, eapropter nonnulli medici mandant, & iure, vt detineatur decoctum in loco calido, verbi gratia, inter cineres calidos, vel etiam inter furfures calidos, qui cum conſeruent calorem chinæ, faciunt vt quam minimum vel nullo modo aceſcat.

Componitur etiam decoctum, præſertim quando animus eſt cum hac radice alioquin imbecilla, curare morbum gallicum: dixi enim chinam minime omnium conferre ad morbum gallicum. Exemplum cõpoſiti decocti eſt: Compoſitũ.

℞. Chinæ ℥. j.
Ligni ℥. iiij.
Corticis ℥. ij. Infundãtur in ℔. x. aquæ communis, & macerentur per 24. horas, deinde bulliant ad conſumpt. medietatis & colentur pro ſyrupo.

Circa hæc omnia præſcripta decocta duo ſunt vobis aduertenda. Vnum eſt, quod ex

guaiaco & ex ſalſa parat̃ quoddam ſecũdum decoctum, quo vtimur pro potu quotidiano loco vini. In decocto chinę adminiſtrãdo nõ fit ſecundum decoctum, ſed ſemper vtimur primo decocto, etiam pro potu quotidiano.

Decocta ſecunda vel pro potu ut parentur.

Modus autem parandi ſecunda decocta eſt, quod quando iam factum eſt primum decoctum, accipitur idem lignum vel ſalſa & iterum ebullitur in aqua, exempli gratia, quando feceritis primum decoctum ligni, vel ſalſæ, ita ſecundum ordinabitis:

℞. Idem lignum, vel ſalſam,

Aquæ communis ℔. *xij. vel xv.* nam obſeruandum quod in ſecundo decocto apponitur & augetur quarta pars aquæ primi decocti, *& bulliat (nec maceretur) ad conſumptionem tertiæ vel quartæ partis.* Nunquã paratur vſque ad conſumptionẽ medietatis. Ratio eſt, quia nõ debet hic pot⁹ adeo eſſe iniucundus quẽadmodum primum decoctũ. Putant quidã, totam vim ligni abſumptã eſſe in primo decocto, ſed falſiſſimum eſt, & videbitis interdum ſecũdum decoctum, quanquam minus ebullitum, tamẽ acrius & amarius eſſe, & ratio eſt, quia facultas ligni fundata eſt in parte tenui, quæ interdum in primo decocto non ita elicitur, quemadmodum in ſecundo.

Vt fiat iucundior hæc potio, aliqui bulliũt in fine paſſulas vel caricas, certe hoc modo fit aliquãtulum gratius, ſed ad ſummũ tertia die aceſcit, & ideo obſeruate, ne vnquã iubeatis ſimul ebulliri paſſulas aut caricas. Quomodo igitũ fiet gratius? Soleo in fine incoquere glicyrrhyzæ ℥. ij. vel iij. quæ poteſt iucundiorẽ reddere potum, nec vnquam corrumpitur.

Eſt & alius modus dulcem reddendi potionem: Accipio paſſulas magnas, quæ zizabia appellant, deinde curo enucleari, & poſtquam perfectum fuerit primum decoctum, ita feruidum proiicio ſuper paſſulas in linteo contentas, & iubeo diligenter exprimi ſuccum ex iſtis paſſulis, atque ita paratur iucunditas ſecundo decocto, nec periculum vllum eſt vt corrumpatur aut aceſcat.

Alterum notandũm eſt, eſſe aliquos qui apponunt medicamenta ſoluentia decoctis, vt helleborum, ſenam, epithymum, aut aliquid quod leniat aluum. Sed horum inſtitutum nunquam probare potui, quia iſtæ antidoti curant expellẽdo, quod ſi addamus medicamenta, quæ trahunt, eſt agere perinde ac illi, qui calcaribus vrgent equos, & trahunt habenas. Accedit quod facultas antidotorũ labefactatur, ne dicã corrũpatur ex miſtione ſoluentium, quia ſunt inimica tono viſcerũ.

Soluentia non miſcenda antidotis.

Itaq; conſulo vt nunquam ſoluentia miſceatis, ſed potius ſi aluus nõ obediat, aut alterna quaque die, clyſteribus leniatur, vel decima quaque die exhibeatis medicamentum, quod poſſit ducere per ſe, & eo tempore non exhibeatis decoctum. Medicamenta vero quæ hoc tẽpore poſſunt adminiſtrari, ſunt ſyr. de epithymo, de polypodio, ſyr. roſ. ſol. de fumo terræ, pillulæ de agarico, pillulæ de tribus. His medicamentis poteſtis tuto vti decima quaque die, ſed nullo modo admiſcere hæc vel illa cum decocto.

De quantitate decoctorum adminiſtrandorum. Continua.

Sequitur caput de quantitate, quę duplex eſt, alia cõtinua, alia diſcreta. Continua, quæ adminiſtratur in guaiaco eſt ab ℥. viij. ad x. vſque. Chinæ eſt ſecundum aliquos vſque ad libram vnã & vltra, ſed nunquam pertranſeo libram. Salſæ eſt ab ℥. vj. vſque ad ix. quæ quantitas mutatur ratione corporis, & prout ſtomachus magis vel minus ſuſtinere valet. Quantitas diſcreta decocti ligni eſt à 20 diebus ad quinquaginta, nam rarum eſt, quod minus 20. vel plus 50. diebus detur, frequentiſſime ſolemus dare vſque ad quadraginta, prout poſtulat morbus & vires ægri ſuſtinẽt.

Diſcreta.

Quantitas diſcreta ſalſæ eſt, à x. vſq; ad 40. dies, pertranſimus interdum vſque ad 30. ſed raro, frequenter attingimus 20. & 25. diem. Decoctum chinæ primis diebus, quando repertum eſt illud remedij genus, ſolent medici exhibere vſq; ad 50. dies, ſed nũ. 30. nõ trãſimus, interdum peruenimus vſque ad 25.

De tempore.

Tempus opportunum exhibendi has antidotos, eſt primo ver, deinde autũnus. Hippocratis pręceptum fuit libro de aere, aquis & locis, cauenda eſſe ſolſtitia in purgationibus omnibus. Sed duo tempora mihi videntur inepta exhibitioni harum antidotorum, ſcilicet ſumma hyems & æſtas: hyems, quia non poteſt prouocari ſudor, nec corpus perſpirabile fieri. Sũma æſtas inepta eſt, quia ſũo tẽporis corpora ſũt infirma, ita vt nõ poſſint ſuſtinere huiuſmodi decoctũ. Accipitur ſemper hora matutina oriente ſole, aut quatuor horis ante prandium, & 3. vel 4. ante cœnam.

De loco.

Locus in quo exhibetur debet eſſe calidus, ea propter conſueuerunt medici parare cubilia calida, quando non habentur, ideo magis laudo, quando datur occaſio, eligantur Laconica vel ſtufæ, in quibus ſudor facile elicitur, & omnia fęlicius ſuccedunt. Vtcunque ſit, ſemper debet locus, in quo adminiſtratur decoctum, eſſe calidus.

Modus ad[illegible]

Modus exhibendi eſt varius, & quia aliũ modum ſeruamus in decocto guaiaci, & alium in decocto vel chinæ vel ſarſæ. In decocto guaiaci vtimur tribus modis, cũ tenuiſſima diæta, diæta tenui, & diæta largiori. Tenuiſſima diæta eſt, quando damus ℥. iij. panis biſcocti, & tantundẽ vel nucleorũ pini, vel amygdalarũ, vel piſtachiorum, vel paſſularũ. In potu vero damus ſecundũ illud decoctũ.

De pane contendunt multi, an vtendum ſit pane biſcocto: aliqui amplectuntur, quoniam ſententia eſt Hippocrat. hunc panem exiccare, & ipſe vtitur in curanda hydrope, dicunt iſti, ſtudium eſt exſiccare, igitur con-

uenit

uenit. Alii ex aduerſo damnant, primo quia panis hic difficulter cõcoquitur & aluum aſtringit, nam eſt ſententia Celſi lib. 2. c. 29. ꝙ panis hic ſi ſit biſcoctus aluum aſtringat: ſed aiunt in curando hoc morbo non debemus aſtringere aluum ſponte aſtrictam, nec moleſtiam facere ventriculo. Dico nos vtrumq; facere poſſe, & dare panem biſcoctum & panẽ optime coctum: Et ſoleo curare vt ſumãt cruſtas panis optime cocti, quia ſiccat, non aſtringit aluum, nec difficulter coquitur: poteſt & biſcoctus dari, quando ſcilic. corpora famelica ſunt, & non habeant nullum adſtrictum aluum. Cur in iis corporibus conueniat, ratio eſt, quia ſaturat, nec implet: præterea is non eſt difficilis coctu, quia valida corpora valenter coquunt biſcoctum.

Itaq; modo ſeruetis has rationes nũquam errabitis, ſiue detis cruſtas panis bene cocti, ſiue biſcoctum.

Tenuis diæta eſt, quando ſemel tantum in die damus carnem aſſatam aut oua. Largior diæta, quæ in vſu eſſe ſolet, eſt, quando cũ ſecũdario decocto damus vinũ, carnes, aut oua ſemel vel bis in die. Hæc tria genera diætarũ habẽt etiam methodum in vſu, quia ſi morb. ſit magnus & vires ſint validę, tenuiſſima vtimur vict⁹ ratione. Si morb. ſit magnus, & vires inualidæ, aut morb. paru⁹ & vires validæ, vtimur tenui diæta. ſi vero morb. fuerit paru⁹ & vires imbecillæ, vtimur diæta largiori: hoc tamẽ obſeruandũ eſt perpetuo, vt primis diebus, quando vtendum eſt tenuiſſima diæta, non incipiatis ſtatim, ſed per 3. aut 4. dies vtamini paulo pleniori victu, deinde paulatim aſcendatis ad victum tenuiſſimum: ratio hæc ſumpta eſt ab Oribaſio 10. coll. qui dicebat, non eſſe mutandum victus rationem ab extremo ad extremũ, niſi debito aliquo modo.

Semper aũt capitur decoctum calidum, & quando calidius ſuſtinere poteſt, eo melius, quia ſic magis propellit ad extrema, ꝙ optamus. Dum vero accipitur, animi accidentia debẽt eſſe læta, & abeſſe omnis triſtitia. In tenuiſſima diæta nunquam vtendum eſt exercitatione, quia vt ſcriptum eſt ab Hip. 2. aph. vbi fames laborandum non eſt. In diæta tenui vtendum eſt exercitatione, ſed moderata. Vbi victus largior inſtituitur, exercitatio vehemens conuenit, eo quod adiuuat mirifice expulſionem.

In decocto ſalſæ & chinæ eadẽ fere ſeruatur victus ratio, q̃ docui in guaiaci decocto, niſi quod cum ſalſæ decoctum ſumatur paucioribus diebus, incipiunt etiam ægri capere prima die duos ſyrupos, eo quod breue eſt ſpacium, & idcirco multiplicãdi ſunt potus.

Poſtquam perfecta eſt decocti exhibitio, neceſſarium eſt, vt etiam per plures dies ſeruetur optima viuẽdi ratio, & ante omnia videntur duo magnopere conferre: Vnum eſt exercitatio vehemens: alterum vt per 15. dies ſaltem bibant in prandio & cæna aquam ſecundariam cum vino, hoc enim experientia comprobatũ eſt, confirmare quicquid comparatum eſt boni.

CAPVT VI.

De accidentibus morbi gallici.

TErtium ſequitur caput de nõnullis accidentibus morbi gallici, quæ quidem varia ſunt, ſed præcipue duo. Dolor articulorum & perioſtiorum, nec non gummata dura, quæ duo maxime perturbant ægros, & reſiſtunt remediis. Sed vt melius poſſimus venari curationem, inquirẽdæ ſunt altius cauſæ, quarum aliæ ſunt effectrices, aliæ materiales. *Cauſæ.* Effectrices ſunt mala iecoris temperatura, & mala partis recipientis diſpoſitio, quæ cauſæ efficiunt huiuſmodi accidentia, quæ quoniam non reperiuntur in corpore, niſi morbo iam conſummato, ideo poſterius cæteris omnibus apparent.

Cauſę materiales, ſunt primo humor melancholicus & bilioſus, qui gignitur à iecore intemperato: ſed præter hoc adeſt & pituita, quoniam iſti humores non poſſunt acquirere viſciditatem & tenacitatem, quam habent, niſi pituita tanquam gluten ipſis commiſceatur.

Modus generationis. Modus generationis iſtorum ſymptomatum eſt, quia iſti humores demandantur à iecore & aliis partib. ad oſſa, ad muſculos & articulos, vbi congregantur inter oſſa & membranas, ingentes dolores pariunt, continui ſolutione & tenſione. Similiter vbi inter articulos congregantur, in quib. locis ſunt capita neruorum, efficiunt, vt veluti diſſiliant capita neruorum, ex qua diſciſſione efficiuntur iſti dolores articulorum.

Quod ſi iſti humores colligantur & recipiantur in muſculis, faciunt primo tumores, qui deinde concreſcunt in gummata dura & rebellia, eo quod calor muſculi non multus eſt, materia craſſa & tenax, à calore diſſipantur partes tenuiores, vnde remanent craſſæ & terreſtres, quæ inibi relictæ faciunt gummata illa dura & rebellia.

Sed notare debetis, hæc omnia fere accidentia contingere in dolorib. articulorum: in arthritide fiunt dolores, fiunt porri & gũmata. Sed potiſſimum fiunt in gallico hac ratione, quoniam viſcera & membra interiora repellunt hunc tabum, id eſt, ſaniem, qui recipitur ab articulis & muſculis, eo quod hæ partes ſunt ignobiliores & infirmiores.

Hæc accidentia gallica difficulter curantur, & cauſa difficultatis multiplex eſt, primo natura loci, quia ſunt in partibus remotis à fonte caloris. Preterea cauſa eſt craſſities ma-

teriæ, quæ neque retrocedere poteſt, neque diſſipari. Non poteſt retrocedere, quia ſemper viſcera eam repellunt, non poteſt diſſipari, quia craſſa eſt & viſcida. Accedit & tertia cauſa, quia fomes continuus ſuggeritur à vitiatis viſceribus.

Progreſſ.

Curatio.

Curationis vero ſcopus eſt, vt materia hæc tollatur: tollitur autem ſi primo emolliatur, deinde attenuetur, & in fumos conuertatur atq; diſſipetur: hoc vero efficitur duob. modis, tum per antidotos communes, tum per antidotos proprias & priuatas. Per communes, quia primo quando curare vultis hæc ſymptomata, propinatis decoctum vel guaiaci vel ſalſæ: nec ſolum propinatis, verumetiam extrinſecus fouetis locos affectos, vel eodem decocto, vel ſpuma collecta, dum bullit lignum, nam ſi accidentia ſint parua, eliduntur interdum his ſolis remediis.

Quod ſi id non eueniat, neq; inunctiones moderatæ proſunt, quales ſunt quæ fiunt ex adipe vrſino, ex medulla ceruina, ex diachylone, recurrendum eſt ad antidotos priuatas, quæ ſunt duæ, ſcil. inunctio ex hydrargyro, & ſuffumigium. Aliqui ſunt adeo audaces, vt etiam primis diebus veniãt ad has antidotos, quod periculoſiſſimum eſt, & vidi his diebus elapſis quẽdam Germanum, qui cum à principio inunctus fuiſſet argento viuo, in malũ incurabile lapſus eſt. Vt vero ſciatis artem vtendi huiuſmodi antidotis, docebo breuiter quid ſit argentum viuum, & quid ſuffumigium, quibus conueniat, quomodo parentur, quando adminiſtranda ſint, & quo in loco.

Argentum viuũ quid.

Argentum viuum puto vnicuiq; veſtrum notum eſſe, ſiue ſit metallũ, ſiue corpus medium inter metalla & planetas, quia hæc non quæram. Eſt corpus ſubterraneum argentum viuum.

Galenus autem videtur ſolum meminiſſe artificio effecti, ſed decipitur, quia nullũ inuenietis argentum viuum arte factum, & quanquam ſcriptores, vt eſt Theophraſtus, Vitruuius, Dioſcorides, Plinius, factitii argenti viui videantur meminiſſe, id tamen nõ eſt factitiũ vere: ſed ſunt varii modi & variæ mineræ, è quibus elicitur argentum viuum, adeo quod eſt ſolum corpus naturale. Galen. 9. de ſimpl. falſus eſt, & nullam videtur habuiſſe argenti viui notitiam: vnde locus ille 4. de ſimpl. 9. vbi poſuit argentum viuum inter cauſtica, certe mẽdoſus eſt, quoniam doctiſſimus Fallopius iudicauit eam particulam hydrargyros non debere adeſſe. Nec mireminí Gal. dixiſſe, ſe non habuiſſe argenti viui experimentum, eo quia veteres nondum traxerant in vſum medicum hoc argentum.

Quæ porro ſit facultas huius corporis, nõ admodum conſtat inter ſcriptores, quia alii fecerunt ipſum frigidum & humidum, vt Auic. & Arabes, alii frigidum & ſiccum, alii calidum & humidum: Quos omnes à veritate deuiaſſe exiſtimo, propterea quod non omnia argenti viui experimenta fecerint. Nunc quoniam miri huius corporis effectus apparent, puto neminem eſſe adeo ignarum, quin videat argenti viui facultatem calidam & ſiccam eſſe, & inſigniter, ſcilicet circa tertium gradum. De huius natura nihil aliud dicam, niſi quod cõſtet ex parte tenera, optime excocta, ex aere & ſpiritibus, qui ex mixtione adeo ſunt cõcluſi, vt non poſſint exire, & quia aer & ſpiritus cõcluſi ſemper quærunt exitum & mouentur, hinc eſt quod argentum viuum ſemper moueatur, quia multi ſpiritus & aer colligatus eſt à parte terrea, qui vt inueniat exitum, ſeſe mouent, cuius naturæ cum exiſtat, poteſt attenuare dura & emollire, poteſt etiam diſſipare & exſiccare. Vnde non immerito medici in his morbis inuenierunt hoc remedium eſſe præſtantiſſimum, & ſciatis quod inuentum hoc non eſt recentiorum, vt aliqui putant, eſt Arabum, Auicennę & Rhaſis, quia iſti in vlceribus cõtumacibus & tumorib. vtuntur argento viuo. Fit igitur linimẽtum ex hoc vt videbitis.

Facultates argẽti viui.

Suffumigia.

Suffumigia ſunt fumi, qui ex reb. aridis eliciuntur, & in corpus per poros & foramina latiora trahuntur.

Fiunt vero & hæc ſuffumigia ex argento viuo & ſulphure, ex thure & myrrha & aliis vt videbitis.

Inunctio quibus conueniat.

Conuenit inunctio in his omnibus, qui ſunt validis viribus, qui caput robuſtũ habẽt qui experti ſunt ſine fructu alia medicamenta benigniora. Non conuenit autem illis, qui infirmis ſunt viribus, qui articulos debiles à natura habent, qui caput imbecillum gerũt, & deſtillationibus atque aliis ægritudinibus obnoxii ſunt. Ratio vero cur non conuenit qui capite imbecillis eſt, quia maxime hoc medicamentum in caput fertur, vt patet ex ſputis & copia aquæ quam per palatum reiicit æger.

Sed dicetis, quæ eſt cauſa potiſſima, cur ſi vngantur pedes hydrargyro, ſi genua, ſi brachia aut manus, quod ita ſtatim caput afficitur, cur tantum aquæ copiam reiiciant. Mea ſentẽtia eſt, hanc cauſam eſſe, quia aer & ſpiritus, qui colligati ſunt in materia illa excocta, vbi linimentũ à calore naturali attenuatur, & diſſoluitur, erumpunt, perinde vt erumpunt ſpiritus è bombarda, erumpentes trahuntur & ingrediuntur arterias & venas, & quoniam natura eorum eſt vt ferãtur ſurſum, eapropter ſtatim atq; elapſi ſunt, veluti à vinculo efferuntur in caput magno impetu, & quia dum efferuntur in caput, ſecũ ducunt plurimos vapores, in capite duo faciũt, eliquant & attenuant humiditates capitis, ita vt ipſæ eliquatæ deinde per os dilabantur.

Præterea efficiunt vt vapores ſecum in ca-

put euecti, & ipſi conuertuntur in aquã, quæ aqua deinde in os defluit, atque ita efficitur illud copioſum ſputum. Quod hoc verum ſit poteſtis intelligere, quia hi qui inunguntur, ſi detineant aurum in ore, videbitis ſpiritus illos & vapores argenti viui concreſcere circa aurum. Sed ſcire etiam debetis, non ſolum hos ſpiritus petere caput, ſed etiam vniuerſum corpus, verum quia ſunt ſubtiliſſimi, pertranſeunt carnes, & firmantur ſolum circa oſſa. Atque hinc eſt quod ſæpe videntur oſſa ipſorum, qui inuncti ſunt argento viuo, colorem referre argenti viui, & ipſum argentum, eo quia ſpiritus ipſi ſubtiles vt concreſcunt in ore circa aurum, ita concreſcant etiam circa oſſa.

Suffumigia quibus conueniant.

Suffumigia conueniunt iis omnibus qui ſunt maxime robuſti, vt ſunt ruſtici, aut qui habitum corporis inſtar ruſticorum gerunt: Nocent vero & ſunt fugienda iis, qui habent infirmum pectus, phthiſicis, peripneumonicis, aut alio morbo circa pectus laborantibus: ratio eſt quia fumi iſti attrahuntur vna cum aere in pect⁹, & quia fumi iſti ſunt permixti argento viuo, eapropter valde nocent pulmonibus, quoniam argenti viui facultas nimia eſt, quam vt poſſit impura ſuſtineri à membro laxo & raro, quale eſt pulmo. Non conuenit etiam deſtillationibus obnoxiis, nec iis qui habent inteſtina debilia, & qui ſolent pati tormina, & dyſenterias, vel dolores colicos, eo quod inteſtina debilia magnopere lædunt ab iis remediis, & rariſſime conſulo, vt quis vtatur ſuffumigio, quia vix fieri poteſt, quin aliquod viſcus à ſuffumigiis oblædatur.

Modus faciendi linimenta ex argento viuo.

Simplex.

Modi quibus linimenta ex argento viuo fiunt, varii ſunt, prout varia eſſe ſolet varietas medicorum in remediis parandis. Sed ego duo ſumma genera inuenio, alterum ſimplex, alterum compoſitum. Simplex conficitur hoc modo:

℞ Argenti viui. ℔. ß.

Butyri aut axungiæ porcinæ q. ſ. ad inſpiſſandum & extinguendum argentum viuum.

Alia inunctio eſt huiuſmodi.

℞. Argenti viui ſaliua extincti ℥. iiij.

Olei amygd. dulc. ℥. v.

Pinguedinis porcinæ. ℥. iij.

Ceræ parum M. fiat linimentum.

Ita ſimplicia linimenta parantur, & interdum doſis argenti viui augetur, interdũ minuitur, prout medico videtur neceſſarium.

Compoſitum

Componitur autem non alia ratione, niſi vt vires argenti viui frangantur, quoniam eſt veluti venenum, quod ſolet vires corporis labefactare, niſi corrigatur, & vt à me exemplum huius compoſitionis habeatis:

℞. Argenti viui, ℔. ß.

Axungiæ porcinæ ℔. j.

Theriacæ ℥. iij.

Thuris,

Myrrhæ,

Maſtiches, an. ℥. ß.

Amphoræ. ℥. j.

Olei roſ. ℥ ij. miſce ſ. a. & fiat linimentum.

Hoc eſt exemplum eorum linimentorum ex argento viuo, quæ compoſita ſunt & in vſu habentur.

Sunt etiam, qui non ſolum argento viuo extrinſecus vtuntur, verumetiam intrinſecus, veluti ſunt illi qui præbent præcipitatũ, quod fit ex argento viuo deuſto, & quibuſdam aliis admixtis. Aduertite, quod inueni veteres etiam aliquid ſimile quandoque vſurpaſſe, quoniam Paulus libr. 7. ſcribit, ſuo tempore aliquos fuiſſe, qui darent argentum viuum deuſtum in colicis & bilioſis: recentiores Paracelſiſtæ exhibent antimonium præparatum. Sed hæc omnia valde pernicioſa ſunt, & quanquam polliceantur iſti vobis ſecuritatẽ, tamen non credatis, nec alieno vitæ periculo has experientias faciatis.

Modus faciendi ſuffumigia.

Suffumigia quoque inuenio vario modo à practicis parari, nec multum refert, nam quomodocunque faciatis pauca differentia eſt, ſunt tamen ſuffumigiorum alia benigna appellata, alia maligna. Benigna dicuntur, eo quia non ingreditur diabolus ille argentum viuum: Maligna vero dicuntur, in quib. ingreditur. Benigna ſic componuntur:

℞. Thuris,

Nucis myriſticæ,

Cyperi,

Calami aromatici,

Styracis

Caryophyllorum. an. ℥. ß.

Camphoræ,

Schœnanthi an. ℥. j.

Galliæ muſchatæ. ℈. ij. Terantur omnia & ſeruentur.

Quæ vero maligna ſunt duob. modis conficiuntur: Vnus eſt ſimplicior, alter magis compoſitus. Simplicior eſt:

℞ Cinnabaris ℥. iij.

Myrrhæ,

Thuris,

Landani an ℥. j. terantur omnia diligenter & cum ſtyrace liquida fiant trochiſci & ſeruentur pro vſu.

Fiunt & alia magis compoſita, quæq; habent antidotos, quę frangũt venenum ipſius argenti hoc modo:

℞ Cinnabaris ℥. ij.

Myrrhæ,

Ligni aloes, Landani,

Thuris. an. ℥. ß.

Ligni guaiaci triti. ℥. j.

Scordii ℥. iij.

Theriacæ. ℥. ij. Fiant trochiſci cum ſtyrace li- (quida

Hi ſunt modi, quibus componuntur inunctiones ex hydrargyro, & ſuffumigia,

quorum

quorum formas poteritis immutare, & alias effingere ſecundum has.

Modus vero adminiſtrandi varius eſſe ſolet, nam ſunt aliqui qui ſtatim poſt cibum adminiſtrant, aliqui ante, aliqui inungunt vno modo, alii alio. Sed modus, quem magis approbo in linimento, eſt hic, vt poſt expurgationes exquiſitas, dum corpus iã recreatũ eſt, per duas vel per tres horas ponitur æger in loco calido, & mane, poſtquam expurgata eſt aluus, ponitur ad ignem nudus, & iuũgantur hæ partes, internodia brachiorum, manuum, genuum & pedum.

Sunt etiam qui totum brachium inungunt & tota crura, ſed quo pauciores partes inunguntur, eo magis probo, vt quantum fieri poteſt hæc inunctio remoueatur à partibus vicinis viſceribus.

Dum inunguntur hæ partes, debent fieri vehementes frictiones, vt poſſit linimentum recte & vehementer penetrare. Peracta inunctione, obuoluũtur partes inunctæ ſtupa cannabina, vel faſciis, & ita calidus æger, & bene obuolutus deponitur in lecto calido, vbi curari debet vt ſudet, vel per duas horas dormiat, deinde ſurgendum & paulatim deambulandum, demum cibandus eſt.

Cibi vero ſint optimi, vinum, panis optimus, oua, carnes perdicum vel caponum, vel aliarum auium, quæ optime nutriũt, quoniam ſpiritus vehementer diſſipantur, vires facile collabuntur, vt periculum ſit, niſi eas cõſeruare ſtudeamus, æger deficiat. Sed aduertendum eſt, quod aliqui monent, quod quãdo inunguntur, & quando facta eſt inũctio, detineant aurum in ore, quod ego etiam laudo, quoniam ſpiritus argenti viui petunt os, vbi ſi inuenerint aurum, naturæ quadam familiaritate illi adhærent, ſicque dentes & palatum relinquunt.

[illegible]

Modus vtendi ſuffumigio eſt, vt poſt purgationem & exhibitionem ligni paulìſper reficiatur æger, per tres vel quatuor dies, deinde ponatur in cubili calido, & mane dum ſurgit è lecto, accipiat oua ſorbilia duo, vel panem vino optimo lotum, vel quid ſimile, vt Marzapanem, quod poſſit alere neque tamen onerare.

Hoc facto quieſcat per duas horas, in cubili vbi eſt, paratur tectoriũ, & intra illud ponitur æger ſupra ſcamnũ, ponũtur & carbones igniti, deinde obuoluitur tectoriũ ægro, vt tegat vndique, & ſupra carbones ponitur trochiſcus ſuffumigii, vel puluis, & ita continetur æger, donec totus fumus euanuerit.

Sed eſt aduertendum, quod aliquando ægri præ fumo illo incidant in animi deliquium, quod cum contingit, eſt ſtatim aperiendum tectorium, & auferendi carbones: vt vero ſciatis hoc, adſtet aliquis, qui eum vocet & loqui faciat.

Sunt etiam qui curant, vt per cannulam attrahatur in corpus ille vapor: Sed hic modus eſt immanis & pernitioſus valde, placet mihi, vt eo tempore, quo æger ſumit ſuffumigium, cannulam ore detineat extra conopæum, vt ſcilicet poſſit attrahere externum aerem, nec ingrediatur in corpore vapor: Vbi etiam mihi magis placet, vt detineat extra conopæum oculos & os, quia ſic minus læduntur à ſuffumigii veneno.

Poſtquam factum eſt ſuffumigium, animaduertendum eſt, vt ſudor detergatur, & eo deterſo quieſcendum eſt pauliſper, deinde reficiendi ſunt cibo, & conuenit victus ratio eadem in ſuffumigiis, quam oſtendimus conuenire etiam in vnctionibus.

Quantitas linimenti.

Quantitas linimenti varia eſſe debet, pro varietate hominum, ſed animaduertendum, vt nunquam vtamini vna vice linimeoto, quod contineat plus duabus drachmis argenti viui, quod ſi non proficeat, poteſtis augere argentum, melius tamen eſt ſemper augere quã detrahere, hæc enim tutior eſt via. Si enim paulo plus addatis argenti, clarum eſt, quod nocumentũ illud non emendetur, melius eſt non proficere, quam nocere.

Quot diebus vngendus æger.

Numerus dierum quibus vtimur, ipſe etiam incertus eſt, alii vngunt nouem diebus, alii duodecim, alii etiã quindecim, ſed ſemper interpolate, inungimus tribus primis diebus, deinde deſiſtimus vno vel altero die, iterum inungimus tribus diebus, deinde deſiſtimus vna vel altera die.

Sed hic debet eſſe conſtans terminus, vt inungatis vſquequo videatis malũ eſſe ſublatum vel ſaltem valde imminutum. Quod ſi malum non minuatur, & superueniãt ſæua accidentia, vt fluxus alui, vel ſuffuſiones vehementes & prauæ, vel dentium offenſiones, ſi magna hæc ſint ſymptomata, debetis omnino deſiſtere, quia ſignum eſt naturam non poſſe ſuſtinere hoc mrdicamentum. Quod ſi ſymptomata hæc ſint exigua, debetis paulatim deſiſtere, & ſi videbitis naturam ſe reficere ab accidentibus, debetis iterum repetere inunctionem.

[illegible]

Quod dico de inunctione, idem eſt dicẽdum de ſuffumigiis, quia par fere eſt terminus in vtriſque, niſi quod vbi in ſuffumigiis ſuperuenit fluxus alui, eſt omnino deſiſtendũ, quia iſte fluxus non facile ſolet compeſci in ſuffumigiis, nã videntur ipſa inteſtina petere & ipſa lædere. An ſemel vel bis in die inungẽdum, etiam variæ extiterunt ſententię: Ego tamen ſum huius ſententiæ, quod ſatis ſuperquam ſit ſemel in die ęgros ita affligere.

Tempus oportunum eſt ver, vel etiam autũnus: ęſtate mihi videntur hęc omnino eſſe fugienda, quia in his adminiſtrandis egemus viribus validiſſimis, quæ æſtate ſunt infirmæ, corpora ſunt ſqualida, & ſi magis affligamus,

ſligamus, periculum inſtat capitale. Summa etiam hyeme non eſt tutum, quia tametſi adminiſtremus ea in locis valde calidis, tamen nequimus effugere, quin eo tẽpore corpora hominum difficile ſudent, cum tamen maxime in hac cura exigentur ſudores.

Accidentia quæ ſuperueniunt, ſunt eroſiones palati, damna dentium praua, fluxus alui, quibus neceſſarium eſt ſtatim occurrere. Ea propter iis quibus eroditur palatum, debetis curare, vt ſæpiſſime abluant os aliquo refrigerante & adſtringente, vt:

℞. Fol. plantag.
Portulacæ, an. M. ß.
Hordei. p. j. bulliant ſimul in ſ. q. aqua, deinde facta expreſſione adde
Syr. myrtini,
Diamoron. an. ℥. ij. rũ ℔. j decoctis fiat gargariſmus.

Colluimus etiã os lacte chalybeato, quod eſt præſtantiſſimum. Vt vero dentes firmentur primo debent expurgari ab illa illuuie, quam reliquit vel argentum, vel ſuffumigium, & mundari vel melle, vel oxymelle ſimplici, deinde firmentur ſic:

℞. Vini rubri aſtringentis ℔. ß.
Nucum cupreſſi,
Myrtillorum an. ℥. ij.
Maſticis. ʒ. j. bulliant ſimul in dicto vino.

Pro fluxu vero compeſcendo eſt aduertẽdum, an fluxus ſit nimius & ſanguineus, an vero non. Si non ſit validus, ſat erit munire inteſtina aliquo clyſtere, ne offendantur, vt eſſet hic:

℞. Lactis chalybeati ℔. j.
Vitellos ouorum num. ij.
Pinguedinis caſtrati ℥. ij. miſce & fiat clyſter.

Quod ſi ſanguinolentus eſſet fluxus, ſtatim deueniendum eſt ad eos clyſteres, & ad eas inunctiones externas, quæ poſſint ſedare, veluti ſi lacti chalybeato addatis puluerẽ ſanguinis Draconis, boli armeni & alia quæ ſolent ſiſtere, (vt etiam aloes) ſanguinem fluentem.

Extrinſecus etiam poteſtis aliquo linimento, vt oleo myrtino, oleo cytoniorum inungere, vt ille fluxus coerceatur. Atq; hic eſt finis noſtri tractatus de morbo Gallico.

CL. VIRI D. D. HIERONYMI MERCVRIALIS PRACTICÆ MEDICINÆ PATAVINI PROFESSORIS primarii, Liber quintus.

CAPVT I.

De febribus in genere & ſpecie.

QVemadmodum ſapienter fecerunt veteres, qui vniuerſam philoſophiam in Theoricam & Practicam ſicut & medicinam diuiſerunt. Sic ſapienter exiſtimarunt ad vſus humanos ad beatitudinem acquirendam, actiuam philoſophiam & medicinam longe antecellere. Et vt de medicina loquamur, practica pars adeo contemplatiuam excellit, vt Ariſt. 10. eth. ſcripſerit, medicos ex libris minime fieri: quaſi voluerit practicam medicinæ partem eam vnam eſſe, quæ medicos faciat.

Cum autem hæc pars medicinæ alias multas partes ſub ſe habeat, ea, quæ in tractandis febribus verſatur multum excellit alias partes. Primum quia ſi tractationis certitudinẽ ſpectemus, febris tractatio omnium certiſſima eſt, quippe quæ tactu indice optime cognoſcitur & iudicatur. Si etiam frequentiam aduertamus, nullus eſt morbus, qui corpora noſtra frequentius violet & moleſtia afficiat, atque ipſa febris. Poſtremo cum omnes alii morbi vnam vel alterã aut plures partes obſideãt, vna febris totum corpus occupat. Adeo vt his rationibus compulſi veteres Romani nulli alteri morbo quam febri templum erexerint.

Poſtularent itaque, fratres amantiſſimi, omnes hæ rationes, vt vos ad capeſſendam doctrinam incenderem. Sed quia video vos ſatis inflammatos, id tantum dicam, me omni induſtria & labore eſſe effecturum, vt & ſolidam & veterem atque perſpicuam doctrinam habeatis. Eſt quoniam, vt dicit philoſophus in lib. de mem. & reminiſc. quæ ordinè traduntur, facile intelligentia comprehenduntur, dabo operam, vt ordine certo incedam: qui cum multiplex eſſe ſoleat, is videtur à Plat. ab Ariſt. & Gal. eſſe obſeruatus, vt ſemper vniuerſalia particularibus anteponerentur. Itaque ego vniuerſalia primum quædam percurram: deinde ad particulares febrium tractationes deſcendam.

Erunt autem tria, quæ in vniuerſum dè febrib. tractabo. Quæ ſit febris natura: quot ſint differentiæ & quot cauſæ. Signa & curatio quoniam melius in particularib. dignoſcuntur, vniuerſaliter minime tangam, quod etiam feciſſe Auicen. quem hoc loco profitemur, aduertimus. Sicut enim febris dicta eſt a Latinis à feruore, ſic à Græcis dicta eſt πυρετὸς ἀπὸ τοῦ πυρός. Imo vero, vt teſtatum habemus

bemus à Galen. 3. de fract. t. 8. Hippocrat. inuenitur appellaſſe febrem τὸ πῦρ.

Sed dimiſſo nomine ad eius naturam inueſtigandam properandum, quæ cum comparetur ex accõmodata definitione, conueniret forſan, vt definitiones veterum vobis proponerem, quæ multæ ſunt. Cæterum, quia ſemper exiſtimaui Gal. 4. de diff. feb. ſuperuanaceum & nimium fuiſſe in examinandis veterum de ſebribus definitionibus. Ideo his omiſſis, quam puto veram, ponam.

Cur Gal. in lib. de diff. feb. nullam febris definitionem attulerit.

Sed priusquam hoc aggrediar, eximendus eſt quidã ſcrupulus, ſcil. cur Gal. in libr. de diff. feb. definitionis febris nullam fecerit mentionem. Et quod dubitare maxime facit, eſt, quia ipſemet, vbi tractare inſtituiſſet differentias morborum, auſpicatus eſt à definitione morbi. Auic. etiam omnem ſuã tractationem de febribus inchoauit à definitione, vt his rationib. videatur Gal. in lib. de diff. feb. defeciſſe. Hunc nodum puto eximi verbis ipſius Gal. q lib. 4. de diff. pulſ. 1. & 2. c. dicit, vbi res nomine ipſo cõprobatę ſunt & cognitæ, minime indigere definitione.

Cum natura febris ex ipſomet nomine febris cognita ſit quandoquidem, vt ipſemet teſtatur 6. epid. com. 1. t. 29. Sed homines cõmuni quadam notione ſciunt, febrem eſſe calorem præter naturam, ea propter Gal. qui aliud ſtudebat, libenter definitionem febris omiſit. Non autem hoc fecit in lib. de diff. morb. quia nomen morbi non ita denotat naturam morbi, quemadmodum nomen febris. Auic. autẽ qui ordinem reſolutum obſeruandum ſibi propoſuerat, cũ videret definitiones rerum apprime accõmodari huic ordini, & in febrium tractatione initio ſui lib. & in omnibus pene tractatibus auſpicãdis ſemper à definitione initium ſumpſit. Vt hac ratione etiam ad nos, qui profitemur Auicennam legere, hoc in loco pertineat definitionem febris afferre, quę eſt: Febris eſt intemperies calida totius corporis à corde lædens operationes primo & per ſe.

Auic. cur definitionem febris attulerit, Galenus non.

Dicit primo febrim eſſe intemperiem, quia proculdubio morbus eſt: &, cum ſit morb neceſſario eſt mala quædam conſtitutio. Mala autem conſtitutio cum eſſe poſſit in membris ſimilarib. & diſſimilaribus, eſſe malam conſtitutionem ſimilarium partium compertiſſimum eſt: & propterea neceſſario eſſe intemperiem atque eam calidam. Vnde qui ab hac ſententia receſſerunt, atque voluerunt febrem eſſe calorem natiuum in igneum mutatum, in eam infantiam ſunt delapſi, vt dixerint febrim eſſe ſubſtantiam, eo quod calor natiuus ſit ſubſtantia quædam ex calido & humido aut ſanguine & ſpiritu conflata.

Quod quidem quam abſurdum ſit, etiam vulgares cognoſcunt, ſc. febrim minime eſſe huiuſmodi ſubſtantiã, ſed in qualitatis prædicamento eſſe collocatam. Priuſquam autem vlterius procedam, duo hoc loco occurrunt, non ſine ſumma animaduerſione prætereunda. Vnum, cur, cum dixerim febrim eſſe intemperiem calidam, non addiderim ſiccam: quod facit hac in re dubium. Eſt primum, quia Hip. 1. aph. 16. dicit victum humidũ febricitantib. conuenire omnibus, vt ſi conuenit victus humidus omnibus, neceſſarium ſit ſimiliter in omnib. reperiri ſiccam intemperiem.

Imo vero Gal in com. huius aph. etiam 2. de R. V. in acutis t. 58. dicit, febrim eſſe affectum calidum & ſiccum, adeo vt videamus magnopere deſeciſſe in definitione omittẽtes hanc particulam ſiccam. Sed facile poteſt tolli hæc omnis controuerſia, ſiquidem poſſumus cõſiderare febrem duobus modis, vel ſecundum formam, vel ſecundum læſiones, quas in corpore humano facit. Si febris formã ſpectemus proculdubio eſt affectus calidus & ſiccus, ſiquidem eſt pura qualitas ignea. Sin autem ſpectemus læſiones, ſemper febris lędit ſecundum qualitatem calidam, non. 2. ſecundum qualitatem ſiccam. Et ratio huius eſt, quia interdum forma febris ſuperatur à materia, quæ cum humida ſit, potius lædit ſecundum humidum quam ſecundum ſiccum. Quod cum Ariſt. aduertiſſet 1. ſect. probl. 27. dicit febrim eſſe affectum calidum & humidum. Itaque iure factum eſt à nobis, vt dimiſerimus hanc particulam: quia febris minime ſemper ſiccitate lædit, vt lædit calore. Sed quid dicemus ad Hipp?

Fui ſemper huius ſententiæ, Hip. ſententiam eſſe ita interpretandam, vt ſequatur de victu humido actu, id eſt liquido. Et quod me impulit in hanc ſententiam, illud fuit, quod frequentiſſime Hipp. vbi inſtituit curationem aliquam, ſemper dicere ſolet, ſi febricitet, conuenire ſorbitiones; ſi non febricitet, conuenire cibos, vt veriſſima ſit hæc perpetuo ſententia, omnibus febricitantibus conuenire victum humidum, liquidum & ſorbilem.

Quod ſi Gal. quoque interdum dixiſſe inuenitur, febrem eſſe affectum calidum & ſiccum, reſpexit potius ad formam febris, quã ad læſiones.

Aliud hoc in loco conſideratione dignũ eſt, intemperies calida cum ſit affectio caloris quædam, & in nobis ſint duo calores: vnus natiuus, alter aſcititius, vt docuit Galen. 2. epid. com. 4. t. 16. & 23. videtur dubitare, an in febre afficiatur natiuus calor, an adſcititius. Hac de re morantur apud veteres & recentiores innumeræ lites. Siquidem alii dixerunt, eſſe aſcititium, alii calorem natiuum conuerſum in igneum.

Ego

Ego vero ſemper fui huius ſententiæ, vtroſque calores in febre pati: Et ad hoc me illud hortatur, quod ſi ſpectemus opera calores natiui aut aſcititii, vtraque hæc opera in mirum in febre modum læſa videntur; Vt eſt pulſus, nutritio, & alia, de quibus ſuo loco. Hoc autem ego puto voluiſſe Gal. quando neq; ſemper dixit eſſe calorem natiuũ mutatum, neque ſemper calorem aſcititium, ſed modo vnum, modo alterum.

Idem puto ſignificare Auerr. qui 3. coll. 3. dicit febris naturam commixtam eſſe ex calore putredinali atque etiam natiuo. Quod ſi Auic. videtur dumtaxat meminiſſe extranei caloris, id fecit, quia hac voce complecti voluit tum natiuum, tum aſcititium calorem, qui cũ ſint læſi & extra naturæ terminos poſiti, iure merito extranei nomine digni ſunt. Quamobrem hoc firmiter tenendum, in febre vtrumque calorem læſum eſſe: & factam eſſe ex læſione vtriuſque intemperiem.

Quę quidem totius corporis eſt, nã pręter id, quod reipſa patet, in febre totum corpus ſuper calefactum eſſe, atteſtantur id & veterum teſtimonia.

Nam Hip. 1. de morbis tractans de febre à bile & pituita, dicit nunquam febrem fieri in corporibus noſtris, niſi totum corpus incaleſcat. Ariſt. etiam 1. ſect. probl. 20. explicatis verbis dicit febrem eſſe calorem totius corporis excedentem. Gal. præterea 1. epid. com. 2. t. 19. de febris natura ſermonem habens ait, eſſe calorem præter naturam diffuſum per vniuerſum corpus, vel per plures partes, vel per nobiliores.

Num febris affectus ſit totius corporis. Quæ poſtrema verba Galen. ideo addidit, vt potius ſenſum, quam rationem ſequeretur, ſiquidẽ ſæpe contingit, vt febricitantes comperiantur habere extrema refrigerata, quod quidem eſt, non quia calor per totum corpus non propagetur, ſed quia eius operatio aliqua ratione impeditur.

Auic. quoque in definitione ſua dicit, calorem febrilem p̃ venas & arterias in totum corpus diſtribui, adeo, vt apud oẽs ſcriptores conſtans ſit, febrim eſſe affectum totius corporis. Quod quidem cum conſtet ſolidis ſpiritibus & humoribus, in omni febre neceſſarium eſt, calorem horum trium eſſe olæſum, ſed diuerſis modis, quemadmodum ſuis locis declarabo. Nam dictum eſt, etiam hunc calorem eſſe à corde, quia quantumcunque corpora noſtra calefiant, nunquam febrire dici poſſunt iure, niſi calorem præter naturam inducerit Cor.

Subiectum febris quod. Et ratio eſt, quia ſi, vt audiuiſtis, intemperies eſt calida febris, proinde efficiuntur vtriuſq; calores. Niſi igitur id, vnde pendent calores aliarum partium prius p. n. ſit affectum, minime febris eſſe poſſit. Et hoc eſt, q̃ mox intendebat dicere Gal. quando in libr. de Maraſmo dicit, fieri non poſſe, vt vlla intemperie, præſertim calida, afficiatur totum corpus, niſi prius cor afficiatur. Adeo vt ex his omnibus colligere poſſitis ſubiectum ipſius febris eſſe quidem totum corpus, ſed principale & primũ eſſe cor ipſum, eo quod vera ſit febris, quando cor eſt affectum præter naturam.

Poſtquam cõſtitutum fuit ſubiectum febris totum corpus & præſertim cor eſſe, ſupereſt. vt videatur, vtrum totum corpus ſit ſubiectum, an tantum ipſius particulæ. Nam celebratiſſima fuit Hip. ſentẽtia, corpus noſtrum conſtatum eſſe ex ſolidis membris, & humoribus & ſpiritibus. Ex vna parte non videtur poſſe eſſe verum ſubiectum febris, niſi pars ſolida. Nam ſi febris morbus eſt, & ſi morbus lædit immediate actiones, neceſſe videtur eſſe, vt febris in ea parte ſit collocata; cuius eſt actio, & quæ operatur. Sed pars ſolida eſt ea, quæ operatur, vt d. Gal. 1. de loc. aff. & 3. aph. 17. & 3. de ſimpl. med. 18. Itaq; hac ratione videtur non poſſe poni morbus, niſi in parte ſolida Conſentit huic ſententiæ Ariſt. q in lib. de ſenſ. & ſenſib. d. morbũ eſſe paſſionẽ corporis viuentis. Sed in corpore noſtro neq; ſpiritus, neq; humores viuũt, ſed vitam habent tantum partes ſolidæ, ergo in his ſolis, non alibi videtur eſſe ponenda febris. *Nam ſolidæ partes ſubiectũ febris.*

Ex altera parte, ſi verum eſſet hoc, quod dixi, ſequeretur totũ diſcurſum Gal. 1. c. lib. 1. de diff. feb. vacuum eſſe: quippe qui examinans differentias eſſentiales febris eo loco ponit eas, quæ ſumuntur à ſubiecto. Et ſicuti tres facit febrium differentias, ſc. diarias, putridas & hecticas: ſic tria ſubiecta eſſe dicebat: ſpiritus nempe, humores & partes ſolidas. Præterea, cum febris omnis eſſe habeat in calefacto eſſe, & febris hectica hoc veluti charactere definiatur; ſequeretur, ſi partes ſolidę in omni febre eſſent calefactæ, vt conſequenter omnes eſſent hecticæ.

Clariſſ. viri, q̃ guſtarunt hanc difficultatẽ, vt tollerent, dixerunt partes ſolidas in omni quidem febre eſſe calefactas. Cæterum, cum poſſit aliquantum calefactum eſſe per conſenſum, vel p̃ eſſentiam, in aliis febribus, dixerunt partes ſolidas eſſe per conſenſum calefactas, in febre autem hectica per eſſentiã. Sed hic explicandi modus difficultatem omnem non tollit: ſiquidem omnes affectus per conſenſum, ſi durat, neceſſario conuertitur in affectum eſſentialẽ, vt multis in locis, & præſertim 1. de loc. aff. docet Gal. igitur ſi hoc verum eſt, ſequeretur, vt ſaltem omnis febris, quæ durat, euaderet hectica. Quamobrem ad fugiendum hũc ſcopulum, puto ego dicendũ eſſe, in omni febre partes ſolidas neceſſario calefactas eſſe. Veruntamen illud etiam habere in aliquibus febribus, vt calefiat iuxta regulam propoſitã ab Ariſt. 6. phyſ.

vbi dicebat, in omni motu ſemper eſſe aliquod iam motum, & aliquod, quod moueatur. Cum igitur ſemper ſolida in febribus caleſiant, neceſſe eſt, vt ſemper etiam aliquid ſit calefactum.

In trib. differt febris hectica ab aliis.

Neque valet, ſecuturum eſſe, vt omnes febres ſint hecticæ, quia etiamſi concedimus in omni febre calefactas eſſe partes ſolidas: differunt tamen in tribus febres hecticæ ab aliis. In vno, quia in hectica febre partes ſolidæ tantum calefactæ ſunt, non a. calefiunt. In alio, quia calor hecticarum febrium in habitum conuerſus eſt, calor aliarum autem non in habitu, ſed, vt d. Gal. in c.1.8. metho. in habitudine eſt. Poſtremo differt, quia calor ſolidorum in hecticis occaſio eſt cæteris partibus, vt incaleſcant: in aliis autem febrib. non ſunt ſolida calefacta occaſiones, ſed potius ipſa recipiunt ab humorib. & ſpiritib. calefactum eſſe, & calefieri, adeo vt etiamſi hoc ſtatuatur de ſolidis: vere tamē ſint tres differentiæ febrium denominatæ ab illis partibus, vt l.l. dicetur, quæ cæteris præſtant occaſionem caliditatis.

Dictum eſt in definitione, lædens operationes, quia vt ſcribit Gal. lib. de inæq. intep. 5. terminus & finis omnis alterationis eſt læſio operationis, adeo, vt alteratio omnis dicatur πάθος, ſiue paſſio, donec non lædit actiones, quas vbi lædit, non amplius paſſio ſed diſpoſitio & διάθεσις, & propterea res permanens eſt & vocatur.

Quæ operationes potiſſimum à febre lædantur.

Sed hoc etiam in loco dignum inveſtigatu eſt, quæ operationes potiſſimum à febre lædantur. Aetius lib. 5. cap. 7. dicebat in febre lædi firmitatem vitalem, & adſtipulatur ratio: quia ſi cor eſt origo actionum vitalium, & eſt principale ſubiectum febris, nemo non videt, neceſſe eſt, vt inprimis vitales actiones lædantur. Auic. in ſua illa definitione, quam, vt colligere poſſumus, ex Alex. lib. de febre accepit ab Empedocle. Et Zeno d. in febre offendi functiones naturales. Sed animaduertendum eſt, Auic. in hoc loco Perip. fuiſſe ſectatum, qui & facultatem vitalem & naturalem ſub nomine naturæ comprehenderunt. Alii fuerunt, qui putarunt a febre lædi omnes functiones.

Ego vero puto hanc rem ita eſſe conſtituendam; vt cum febris ſit paſſio totius corporis, neceſſario lædat actiones communes toti corpori. Actio a. communis toti corpori, vt d. Auer. 2. coll. 7. nulla alia eſt, niſi actio caloris natiui. Vnde concludendum eſt, à febre lædi omnes actiones caloris natiui. Læduntur a. præſertim actiones propriæ cordis, quæ, vt d. Gal. 2. progn. 6. nullæ aliæ ſunt, niſi pulſus & motus arteriarum, quo fit, vt in febre lædantur actiones caloris natiui communes toti corpori, & præſertim motus arteriarum, quia eſt propria actio cordis.

Paſſiones à veterib. appellatæ fuerunt actiones.

Addebat Auerr. 3. coll. 3. non tantum lædi actiones à febre, ſed etiam paſſiones. Addo ego, lædi etiam vſus. Cur autem Gal. & Auic. actionum tantum meminerint læſarum, nō autem paſſionum, aut vſuum, ea potiſſimum ratio eſt, quod ſub nomine actionum putarunt complectendas eſſe tum paſſiones, tum vſus. Nam qui verſati ſunt in veterum ſcriptis, facile poſſunt aduertiſſe, etiā paſſiones ab ipſis vocatas eſſe operationes. Sic Ariſt. in fine lib. 3. eth. appellabat tēperantis viri operationes, quæ potius paſſiones ſunt. Et 2. poſit. 7. ſimiliter vocauit paſſiones operationes.

Dictum eſt poſtremo primo & per ſe, ad differētiam earum calidarum affectionum, quæ lædunt quidem operationes, ſed non per ſe ſed per alium. V.g. caliditas coniuncta inflammationi lædit quidem operationes, ſed propter ipſam inflammationem & tumorem, ea propter minime hæc caliditas febris dicitur. Et hoc eſt quod d. Galen. multis in locis, Hip. & veteres medicos non vocaſſe phrenitin & pleuritin febres, ſed inflammationes, quia non eſt febris, quæ lædit, ſed inflammatio & tumor. Explanata hunc in modum definitione, ſequitur ſecundum caput de differentias febrium.

CAPVT II.

De differentiis febrium.

Differentiæ cum ſint partim eſſentiales, vt d. Gal. initio de diff. febr. partim accidentales. Et accidentalium aliæ ſunt proximæ eſſentialibus, aliæ vero ſunt remotæ. Primum de eſſentialibus loquemur.

Differentiæ eſſentiales tres.

Dicuntur enim eſſentiales differentiæ febrium, non a. proprie, quia febris, cum ſit accidens, non poteſt vere eſſentiam habere, ſed dicuntur eſſentiales metaphorice. Eſſentia igitur febris, vt d. Gal. 6. epid. com. ... nulla alia eſt, niſi calor p. n. Itaq; vt inueniamus has differentias eſſentiales, videre oportet, quidnam eſſentialiter, id eſt, inſeparabiliter inſit calori p. n. Primum quod ineſt, vt ſit in ſubiecto: ſiquidem vulgata eſt philoſophorum ſententia, accidentalium nil aliud eſſe exiſtere quam ineſſe. Itaq; iure à Gal. dictum eſt, maxime proprias differentias eſſentiales febris eas eſſe, quæ ſumūtur a ſubiecto ipſius febris. Ineſt præterea aliud calori p. n. vt ſuſcipiat magis & minus, ſiquidem inter alias conditiones, quæ tribuuntur qualitati ab Ariſt. hęc pręcipua eſt, vt ſuſcipiat magis & minus, quod ſubſtantię negatum eſt. Ergo ſecunda differentia eſſentialis febrium ab intenſione & remiſſione caloris. Ineſt tertio eſſentialiter ipſi calori p. n. vt agat & moueat. Nam inter omnes qualitates omniū maxime actiua eſt ipſa caliditas, adeo, vt non defuerint philoſophi,

ſophi, quí vim agendi vni calori attribuerint.

Et vt obiter boc dicam, forſan in hoc laudandus Plato in Timæo, qui igni tribuebat tãquam propriam quandam conditionem, vt ſit maxime motiuus. Igitur ſurgit tertium differẽtiarum febrium genus, quod ſumitur à motus modo, vt loquitur Gal. ſiue potius à motu. Et boc diſcurſu, vt puto, ductus Gal. initio lib. de diff. feb. dicebat Hip. ſapientiſſimum 6. epid. com. 1. t. 29. complexum eſſe in enumeratione differentiarum febrium has tres eſſentiales differentias: ſc. à ſubiecto, à magis & minus, & à modo motus.

A modo motus.

Sed video quæri, cur ſit, quod Gal. dixerit differentias eſſentiales febrium capi ab his tribus tantum non a. ab aliis. Puto reſpondẽdum eſſe, Hippocrat. & Galen. ſectatum fuiſſe ſenſum. Nam apud medicos ſemper ſenſus pro ſingulari ratione eſt. Si itaque ſenſum ipſum ſpectemus tactu, de calore præternaturali, nil aliud cognoſcere poſſumus, niſi ſubiectũ magis & minus, & ipſum motũ, alias enim conditiones caloris poſſumus vut viſu, aut cogitatione complecti, tactu nõ poſſum' in calore quicquam percipere, niſi ſubiectum, intenſionem & remiſſionem, atque etiam motum, ideo non eſt mirũ, ſi Gal. & Hipp. qui ſectati ſunt ſenſum, appellarunt tantum differentias eſſentiales febriseas, quę ſenſu tactus dignoſci poſſunt.

Eſt ergo prima differentia, capta à ſubiecto. Et vt aliæ ſint febres hecticæ, aliæ diariæ, aliæ vero putridæ. Hecticæ, quæ originem habent à calefactione ſolid[illegible]rum partium. Diariæ, quæ principium ducunt à ſpiritibus calefactis. Putridæ, quę ſimiliter oriuntur ab humoribus calefactis.

Differentia à ſubiecto quæ.

Habent vero omnes hæ differentiæ, tanquam genera quædam ſubalterna, ſub ſe varias ſpecies, quas cum ſim enumeraturus, vbi particulatim de ipſis tractabo, non eſt quod vos detineam.

A magis & minus.

Eſt ſecundum genus differentiarũ eſſentialium, quod ſumitur à magis & minus, ſecundum quod Hip. nominauit alias febres mordaces & moleſtas, alias blandas & mites. Nam etſi calor omnis febricitantium quodã modo mordax & moleſtus ſit: tamen, ſi febres inter ſe comparentur, cum aliæ aliis calorem habeant minus moleſtum: ſit vt iure Hippoc. dixerit, alias eſſe blandas, alias vero mordaces.

A motu.

Tertium genus, quod ſumitur à modo motus ſine initio, de feb. diff. à Galen. fuit ſilẽtio prætermiſſum. Sed minime tamen damnandus eſt, quãdoquidem 6. epid. explicatis verbis nobis hanc differentiã propoſuit: vbi ait, quando Hip. nominat febres acutas, intelligendũ eſſe de caliditate celeriter mutui occurrẽte & velocem ſuum motũ oſtendente. Ex quibus verbis clare quiſque videre poteſt, ſecundum Gal. ſententiam Hip. nobis propoſuiſſe differentias febris à modo motus ſub illis verbis, in quibus acutas nominat.

Differentiæ accidentales aliæ ſunt, vt audiuiſtis, proximę eſſentialib. alię vero remotę. Proximæ dicuntur illæ, quæ indicant quidem differentias eſſentiales, ſed per accidẽs, e. g. per ſe qualitates tangibiles indicantur à tactu, vbi indicantur à viſu, quia non ſunt eius propria obiecta, dicuntur indicari per accidens. Sic Hipp. 6. epid. t. 29. com. 1. dicebat aliquas febres eſſe rubras, aliquas pallidas, alias vero lucidas. Nam dicuntur à Gal. differentię eſſentialib. proximæ, quoniam indicat ſubiectum febrium, à quibus capiuntur differentiæ eſſentiales.

Differentia accidentales. Proxima.

Porro, quæ ſunt pure accidentales, proponuntur à Gal. & Auic. confuſo modo. Quamobrem expedit, vt ordine eas proponam. Nam dicuntur differentiæ pure accidentales, quæ eſſentialiter non inhærent ipſi calori p.n. Capiuntur a. hæ differentiæ à diuerſis prædicamentis, à tempore motus, ab ordine, à loco, à more & à coniunctis. Sunt enim hæc quinque capita & loci, à quibus ſumuntur omnes differentiæ accidentales febrium. Quæ à tempore ſumuntur, vel ſumuntur à tempore vniuerſali vel particulari. Quando ab vniuerſali capimus, dicimus alias eſſe longas, alias breues, alias celeres, alias tardas, & alias eſſe omni tempore affligentes, id eſt continuas, alias vero eſſe interpolatas. Quando à tempore particulari capimus differentias, dicimus alias eſſe hybernas, alias æſtiuas. Vt dicit Hip. æſtiuæ quartanæ breues. Dicimus etiam alias nocturnas, alias diurnas.

Remota & pure accidentales differentia.

Ab ordine ſimiliter ſumuntur varia differentiarum genera. Nam vbi febres ordine quodam incedunt, dicuntur febres periodicæ & ordinatæ. Latini ſcriptores, & præſertim Plinius, appellant has ſtatas, quaſi ordine ſtato & firmo ſemper incedãt. Vbi autem nullo ordine progrediuntur, vocantur febres erraticæ. Corn. Celſus vocauit has vagas febres. Iſidorus lib. 4. orig. ſcribit Hip. vocaſſe has febres erraticas ἠπίους. Sed toto cęlo aberrauit hic, quia in Hip. lib. de inter. affect. meminit quandoque generum ἠπίων, ſed multum abeſt, vt nullum genus eorum ſit febris vaga & erratica.

A loco captæ differentiæ ſunt, quando dicimus aliam febrem externam, aliã internam. Nam quandoq; vruntur intima, & extima tepent: quandoq; vrũtur extima; ſic dicere ſolemus quaſdam eſſe febres catarrhales & erraticas, quę originẽ habent à capite, alias vel iecoris vel pulmonis. Quanquam, vt dixi, veteres non conſueuere ſic febres appellare,

A more ſumuntur differentię, quando dicimus alias eſſe benignas, alias malignas. A coniunctis ſolent quoque complures febrium differentiæ accipi. Siquidem febres vel coniungũtur aliis morbis, vel aliis febribus. Si coniungantur aliis febribus fiunt innumeræ differentiæ febriũ complicatarum. De quibus ſ. l. Sin autẽ coniungantur aliis morbis, & non febrib. fiunt febres, quæ ab Auicenna dicuntur accidentia.

Num febres ſint accidentia. Altimari rationes, nullam febrem eſſe accidens.

Circa quam poſtremam differentiam inuenietis multas controuerſias eſſe ortas. Nã Diocles & Eraſiſt. vt in lib. de plac. philoſophorum, ſub nomine Gal. exiſtimarunt, omnes febres eſſe accidentia: adducti hoc argumento fallaci, quod omnes febres ſequantur aliquam inflammationem. Fuerunt alii contra, qui exiſtimarunt nullam febrem eſſe accidens, ideo deceptum Auic. inter quos extitit Altimarus, qui duabus rationibus contra Auic. probare voluit nullam febrem eſſe accidens.

Prima ratio fuit, omnem febrem eſſe intemperiem, propterea eſſe morbum, non autem accidens. Alia ratio fuit, quod ſi febris eſſet accidens, vel eſſet actio læſa, vel excrementum mutatum. Sed neutrum eſt, ergo d. Altimarus, non poteſt eſſe accidens, cũ non ſit neque affectus præter naturam neq; excrementum mutatum, nec actio læſa.

Sed veritas eſt, non omnes febres eſſe accidentia, vt voluerũt Diocles & Eraſiſt. Neque verum eſt etiam, nullas eſſe accidentia, quandoquidem manifeſte apud Galenum habemus, dari aliquas febres, quæ ſint accidentia. Nam Gal. 1. ad Glauc. 3. & 4. nec non 4. aph 60. & 73. docuit eſſe aliquas febres accidẽtia: quæ ſic dicũtur, quia ſequuntur alios morbos, eo pacto, quo ſequuntur accidẽtia.

CAPVT III.

De cauſis febrium in genere.

EXplicatis hũc in modum omnibus differentiis, ſequitur vt de cauſis febrium generatim tractemus. Et quia ex definitione allata innotuerũt cauſa materialis & formalis, ac finalem cauſam nullus morbus habet, de cauſis effectricib. tantum diſputatio eſt habenda, quæ vel poſſunt eſſe vehementes, vel remiſſæ. Vbi ſunt vehementes, ſemper febres inducere conſueuere. Vbi vero non ſunt vehementes, non producunt febres, niſi quando inuenerint corpora ad febrem ſuſcipiendam præparata. Ideo pro abſoluta tractatione earum cauſarum, operæ pretium eſt, vt imitantes Auic. de corporibus præparatis ad febres primum agamus. Huiuſmodi enim tractatio vtilis eſt tum ad curationem, tum ad præſeruationem inſtituendam. Nam dicit Gal. 8. meth. 8. nõnulla corpora eſſe admodum præparata ad febres, vt Æthiopum. Quare dicit Alex. lib. 1. problem. 77. frequentiſſime à febribus cõfici. Sic etiam ſunt alia quædam corpora quæ febriculoſa ſuapte natura ſunt. Nã dicit Plinius lib. 7. cap. 51. Cn. Mecœnatem ſemper laboraſſe febre. Sunt & alia, quæ difficile febricitant, vt corpora ſenilia. Quamobrem ob hanc varietatem intereſt ſcire, quæ ſint corpora præparata, quæ non.

Præparatio corporũ ad febres vel eſt interna, vel externa

De præparatis ad febres. Vt hæc tractatio poſſit abſolutius fieri, tria intelligantur neceſſe. Primum eſt, præparationem corporum ad febrem poſſe eſſe vel ab interno, vel ab externo. Ab externo fiunt præparationes corporum, quando fiunt febres à cauſa externis. Nã idem eſt tunc agens & diſponẽs materiam ad formam ſuſcipiendam. Quæ autẽ fit ab interno principio, à duobus potiſſimum oriri ſolet, à ſimilitudine qualitatũ, vel à raritate corporũ. Nã vulgatiſſima ſententia eſt philoſophorũ, in habẽtib. ſymbolum facilem eſſe tranſitum. Vel fit hæc præparatio ab vtriſque, id eſt, & à ſimilitudine qualitatũ, & à raritate pororum. Alterũ ſciendum, præparationem ad febres dupliciter intelligi, vel ad febres in vniuerſum, vel ſpeciatim, id eſt, ad hanc vel illã ſpeciem febris. Tertiũ ſciendũ eſt, in proponẽdis corporib. præparatis ad febrem diuerſos fuiſſe inter ſe Auic. & Gal. Et, vt primo de Auic. ſermonẽ habeamus, is in eo capite hunc ordinem ſeruat. Primum enim proponit, quæ ſint corpora præparata ad febres, & ſecundo loco ponit, quæ ſint imparata ad febres. Itaque ad febres capiendas primo loco dicebat eſſe apta corpora calida & humida; ſecundo loco calida & ſicca, tertio calida tantum, & in paſſiuis qualitatibus temperata: quarto humida tantum, & in actiuis qualitatibus temperata.

Imparata vero ſeu inepta corpora ait primum eſſe frigida & humida, deinde frigida tantum, tertio humida tantum.

Gal. 8. meth. aliam viam videtur ſecutus. Nam in 1. cap. illius 8. lib. proponens quæ ſint corpora diſpoſita ad febres, primo loco ſtatuit calida & ſicca, quæ dicit eſſe paratiſſima, & ſua lingua ἑτοιμότατα ad febres ſuſcipiendas, ſecundo calida & humida, tertio calida tantum, quarto ſicca tantum. Poſt hæc inquit eſſe corpora temperata, quaſi hęc media ſint inter maxime præparata, & inter impræparata.

Ex quibus omnibus colligi poteſt nõ exiguam diuerſitatem in his proponẽdis fuiſſe inter Auic. & Gal. Vos vt rẽ definitam habeatis, recurrendum eſt ad rei naturam. Nam, vt nuper dixi, præparatio ad febrem oritur intrinſecus à ſimilitudine qualitatũ, & raritate meatuum. Vnde cum febris in vniuerſum

ſumpta

ſumpta ſit affectus calidus & ſiccus, ſequerētur, corpora calida & ſicca maxime omnium ſimilia febri, & conſequenter omniū paratiſſima eſſe, vt dicit Gal. Nam Ariſt. 4. meteor. 9. di[illegible]t, corpora vſtibilia eſſe ea, quæ ſicca ſunt, & quæ meatus patentes habent, huiuſmodi ſunt ſtupa, lignum ſiccum & palea.

Hac etiam ratione poſſumus defendere communem veterum ſententiam, qui, vt dicit Archelaus, exiſtimant capras perpetuo febrire, ſcilicet ob ſiccitatem & caliditatem corporum i[l]larum. Secundo loco ſimilia naturæ febris eſſe corpora, quæ calida quidem ſunt & humidum inflammabile habent, nam humidum cum ſit eſca caloris, reddit ipſa corpora ad ſuſcipiēdam febrem. Ideo Ariſt. loco dicto dicit, huiuſmodi corpora eſſe inflammabilia, quale eſt oleum & pix. Tertio loco ſunt præparata ad febrem corpora, quæ habent qualitatem vnam, ſed actiuam ſimilem, nullam autem paſſiuam diſſimilem. Huiuſmodi ſunt corpora calida tantum. Poſtremo diſpoſita ad febres corpora, quæ vnam qualitatem ſimilem habent, & in actiuis temperata ſunt, vt corpora ſicca.

Quæ corpora inepta ad febres [illegible]

Ex aduerſo corpora ea dicuntur imparata, non tantum quæ denſa ſunt corpora, ſed quæ ambas qualitates habent diſſimiles & contrarias febri. Huiuſmodi ſunt corpora frigida & humida. Sic enim dictum eſt ſalamandram ab igne nō affici, quia habet qualitates contrarias igni. Et hoc modo poſſumus dicere, verum eſſe, ceruos nunquam febre tentari. Nam enarrat Plin. lib. 8. cap. 32. de natura, non tantum ceruos carere febre, verumetiam ſe vidiſſe mulieres, quæ carnem ceruinam edebant, vt febre carerent.

Secundo loco ſunt imparata ea, quę vnam diſſimilem & contrariam qualitatem habēt febri, eamque actiuam, nullam autem paſſiuam. Huiuſmodi ſunt pure frigida. Tertio loco ſunt imparata ea, quæ habent vnā qualitatem paſſiuam contrariam, nullam autem actiuā ſimilē. Huiuſmodi ſunt corpora pure humida. Inter hæc, vt audiuiſtis, dicit Gal. media eſſe temperata, quæ ſententia ſemper mihi ſuſpecta fuit, quandoquidem non tantum videtur contrariari ſententię ipſius Gal. verumetiam Ariſtot. contrariatur Gal. quia is lib. de opt. corp. conſt. longo diſcurſu probare conatus eſt, corpora temperata omniū maxime reſiſtere morbis. Quod ſi verum eſt, quomodo fit, vt corpora temperata febribus exponantur magis quam imperata? Ad hæc videtur contrariari ſententia iſta Ariſt. quā 5. probl. ſect. 22. dicit corpora σύμμετρα minus tentari morbis quam incommenſurata. Vt huiuſmodi nodus diſſoluatur, dicendum eſt, eſſe paratum corpus ad febres dupliciter intel[l]igi, vel in genere, vel ad aliquas ſpecies particulares, corpora temperata in genere ſunt omnium intemperatiſſima non tantum ad febres, ſed ad quoſcunque morbos. Verū, ſi hæc comparetur priuatis ſpeciebus febriū ad aliquas febres, ſunt magis parata corpora temperata quam intemperata.

Sic igitur intelligēda eſt Gal. auctoritas in lib. de art. conſtit. Reſtat autem videre, quid ſit dicendum de Ariſt. qui 5. probl. 22. dicit, corpora συμμετρα magis tentari morbis, quā ἀσύμμετρα. Nā quicquid dicāt alij, qui hunc locum examinarint, ſenſus philoſophi ſententię eſt, corpora σύμμετρα, cum habeant æqualem omnium partium temperiem, vbi aliquo morbo tentantur, magis tētari, ſtatuit ſecundum totum, quam corpora ἀσύμμετρα, ideo huiuſmodi corpora ſi ſint calida omnium maxime ſunt parata ad febres, quia habent omnes partes corporis eiuſdem temperaturæ & conditionis.

Quinam ad febres diarias magis præparati.

Hæc dicta ſunt de corporum præparatione in vniuerſali ad febres, ſpeciatim autem ad febres diarias omnium maxime præparata ſunt corpora calida ſicca, id quod verbis clariſſimis dicit Auic. 1. 4. c. 5. Paulus Ægin. lib. 2. cap. 17. d. ad febres diarias maxime præparata eſſe corpora, quæ habent effluxiones non vaporoſas ſed fuliginoſas & acres.

Poſt hæc ſunt calida & humida; tertio loco calida, quarto ſicca. Hic eſt ordo eorum corporum, quæ præparata ſunt ad diarias febres. Ad putridas autem febres imprimis diſpoſita ſunt corpora calida humida, quod docuit Gal. ſæpe, ſed potiſſimum 8. meth. 7. Et hæc eſt ratio, propter quā homo multo frequentius tētatur putridis febribus qu[am] bruta, ſiquidem, vt dicit Ariſt. 4. ſect. problē. 39. homo eſt calidiſſimus & humid[iſ]ſim[us] omnium animantium. Et poſſumus hoc c[on]firmare tum authoritate Gal. tū Ariſt. Gal. enim loco dicto probabat corpora calida, & humida eſſe præparata ad putredines, quia omnia excremēta fętida reddāt. Et Ariſt. 13. part. probl. 4. & Alex. 1. probl. 29. dicit hominē emittere fæces fætidiſſimas reſpectu brutorū, tū quia calidus & humidus eſt, tum quia vtitur victu humido. Poſt hæc ſunt corpora calida, ſicca: tertio loco, calida tantū: quarto, humida tantū: quinto, frigida & humida, ſexto, frigida: poſtremo frigida & ſicca. Sed video ſtatim nobis ſeſe offerre dubium, qui fiat, vt putredini corpora frigida & ſicca ſint omniū minime expoſita, ſiquidem, vt apud Ariſt. & in libr. de iuuentut. & ſenectut. & vita & morte, ſenectus eſt quædā putredo, aut ſaltē eſt via ad putredinem. Itaque cum corpora ſimilia ſint frigida & ſicca, videtur eſſe neceſſe, huiuſmodi eſſe præparata maxime ad putredinē. Soluendus hic nodus hunc in modum, q[uod] putredo duplex eſt, alia naturalis, ſc. quæ generationi naturali contrariatur: alia morboſa. Frigida & ſicca corpora præparata ſunt quidem

quidem ad naturalem putredinem, ſed minime ad morboſam, de qua loquuntur medici, & conſequenter nos. Ad febrem hecticam præparata ſunt inprimis calida & ſicca, 2. loco calida & humida, 3. calida tantum, 4. corpora ſicca tantũ, minime omnium ſunt corpora frigida & humida. Atque huiuſmodi præparatio omnis ad febrem non tantum ab intrinſeco principio eſt & fit, verũetiã eſt tantũ à temperamento. Sunt multæ aliæ res, quæ diſponũt corpora ad febres, ſed non immediate. Atque in hoc numero ſunt ætas, ſexus & corporis habitus. Quod ad ætatẽ attinet, in vniuerſum iuuenes & pueri magis præparati ſunt ad febres quam ſenes. Hoc docuit nos Hip. 2. aph. lib. cũ dicit ſenes iuuenib. ægrotare rarius. Quod tametſi Gal. magna ex parte tribuat prudẽtię ſenili: tamẽ ſi de febribus loquamur, tribuendum eſt multo magis proprio illius ætatis tẽperamẽto. Speciatim vero feb. diariis magis exponunt adoleſcentes & pueri, putridis & iuuenes & mediæ ætatis homines. Nã ſenes nõ ita diſpoſiti ſunt, ideo vero hac ratione ſunt fere immunes à feb. peſtiferis, q. raro tẽtantur putridis. Hecticis obnoxii ſunt tum ſenes, tũ iuuenes, tum pueri.

Cauſa mediata corpus ad febres diſponentes. Ætas.

Quod ſpectat ad ſextum, viri in vniuerſum magis diſpoſiti ſunt ad febres quã mulieres propter calorem, ſed ad putridas magis diſpoſitæ ſunt mulieres quam viri. Corpora tenuia & macilenta facile capiũtur hecticis: contra pinguia & obeſa magis tentantur putridis, ideo vere Ariſtoteles 2. de part. animalium 5. dicit, corpora pinguia & obæſa citius interire.

Corporis habitus.

Hactenus diximus de præparatione corporum ad febres à principio interno: conſequens eſt, vt de præparatione à principio externo loquamur. Et quia vt dixi, ex ſententia philoſophorum idem eſt diſponens materiã, & tribuens formam, ideo cauſæ externæ, quæ diſponunt corpora ad febres, illę eædem ſunt effectrices febrium. Quare vno hoc cap. tam diſponentes quam efficiẽtes cauſas complectemur. Priuſquam autem hoc agamus, occurrit dubium, cur Auicen. noſter nullũ caput peculiare fecit de cauſis in vniuerſum febrium. Breuiter dicendũ eſt, ideo non feciſſe quia viderat ca[illegible]ẽ cauſas eſſe in vniuerſum effectrices febriũ, quæ etiã ſunt efficientes ephemerarũ, ideo cum de cauſis diſponentib. tantũ tract[illegible]t, ſtatim vno capite tractauit de cauſis febriũ diariarum, & de cauſis febriũ in vniuerſum. Hoc autem ſe ita habere intelligere poſſumus ex Gal. qui in lib. 1. de diff. feb. [illegible] longa ora[illegible]one propoſuit eaſdem cauſas febriũ in vniuerſum, quas propoſuit Auic. diariarum. Auic. diuidit huiuſmodi cauſas in accidentales & eſſ[illegible]ntiales: dicens cauſas eſſe omnes res calefacientes, tam eſſentiales quam accidentales. Sed quia Auic. non ita ordinaſſe complexus videtur totum orbem cauſarum, operæ pretium eſt, vt confugiamus ad Gal. & eius ratione vtentes inueniamus omnes cauſas febrium. Gal. enim de cauſis morb. 2. & 1. de diff. feb. 3. d. in corporib. neceſſarius eo modo augeri calorem, quo augetur ignis in rebus externis. Sunt autem quoque quibus extrinſecus augeri ſolet calor. Primum eſt vicinia rei calefactibilis. Eſt enim hoc perſpectiſſimum, corpora rebus calidis approximata calefieri. Secundum eſt motus tum animi, tum corporis. Tertiũ eſt putrefactio. Quartum eſt retentio diſſlatinnum continuarum. Quintum & poſtremum eſt cibus & potus, ſeu ea quæ ſumuntur. Quod attinet ad viciniam, in hoc genere cauſæ febrium ſunt balnea nimis calida, medicamenta calefacientia, potiſſimũ autem eſt aer calidus & ſiccus, & inſolatio ſeu ſub ſole manſio. Nam hac etiam ratione fit, vt ęſtas ſit feraciſſima febrium, quia calida & ſicca. Plagę etiam Orientales feraciſſimæ febrium. Vnde dicit Alex. in probl. med. Æthiopes facile tentari febrib. neq; tantũ ad generandas febres in vniuerſum maxime faciunt tempus anni, & regio, verumetiam vt dicit Hip. toto 3. lib. aph. etiam aliqua tempora, quæ magis vnam febrem quam aliam proferunt, v. gr. autumno fiũt quartanę: hyeme, cotidianæ: vere diariæ & ſanguineæ, æſtate biliosæ ardentes.

Sed circa hæc duo occurrunt ſcitu digna. Vnum eſt, cur fiat vt qui nimium manent ſub ſole, febribus facile capiantur: qui autem ad ignem manent, non capiantur. Videbitis enim eos, qui operantur ad ignem, vix vnquam febrire.

Cur à ſole febris gignatur non autem ab igne.

Præterea eſt etiam dignũ quæſtione, cur, ſi quiſpiam continuo contrectet febricitantem, attamen à febre non tentetur. Videretur enim cõſentaneum, ſi ob viciniam rei calidæ fiunt febres, vt fierent etiam hoc modo.

Poſtremo, quia dixi ex Hip. ęſtate fieri ardentes febres, dubium eſt, quia Ariſt. 1. ſect. probl. 29. in quo multos aph. Hipp. explicat, ille dicit hyeme & temporibus frigidis fieri magis febres ardentes, & 14. ſect. probl. dicit habitatores plagarum frigidarum maxime vexari febribus ardentibus.

Ad primum reſpondere poſſumus cum Gal. 1. de diff. feb. vt vicinia rerum calidarum gignat[illegible]r feb[illegible]is in corporibus noſtris, oportere, vt calid[illegible]as communicetur cordi. Communicatur autem caliditas cordi per med[illegible]ũ aerem à cauſis externis. Vnde cum qui vi[illegible]ũt ſub ſole & in aere calido hoc habeant, vt aer calidus facile penetret in cor, hinc fit, vt à febribus tententur qui opera[illegible]tur prope ignẽ, & qui conuerſantur cum febricitantibus, licet ſecundum ſuperficiem calorem aliquẽ nanciſcantur, non eſt tamen in ipſis aer, qui attrahitur adeo calidus, vt attra[illegible] in cor poſſit

illud

illud incendere, & conſequenter febrem facere. De ſententia verò Ariſt. niſi literæ græcæ ſenſus percipiatur, vix poteſt ſufficienter huiuſmodi toto difficultas, dicit enim Ariſtoteles, iis in locis habitatores plagarũ frigidarũ & in aere frigido fieri febres magis ardentes. Sed aliud eſt, dicere hyeme fiãt febres magis ardẽtes, aliud autem quod fiant magis ardentes. Nam verum eſt, quod dicit Hip. in æſtate fieri magis febres ardentes, quia vt d. Ariſt. explicans hunc locum 6. prob. 1. ſect. tunc temporis fiunt humores biliosi, & humores qui hyeme ſunt concreti, liquantur, vnde fit, vt febres frequẽtius & copioſius fiant eo tẽpore. Cęterum hyemè & regionibus frigidis, fiunt quidem rarius febres ardentes, ſed quę cõtingunt, magis ardentes ſunt quã quæ contingunt æſtate. Duplex eſt ratio, nã Ariſt. vna ratio eſt, quia febres ardentes in hyeme & regionibus frigidis fieri nequeunt niſi à cauſa potentiſſima, ideo effectus vt ſit potentiſſimus neceſſe eſt. Altera eſt, quia hoc tempore & in hac regione corpora hominum conſtipata ſunt: vnde cum prohibeatur effluxus caloris, fit, vt hic cohibitus in corpore magis atque magis augeatur. Vnde ſi quando febres ardentes in corporibus cõtingunt, vere ardentiſſime fiunt, quod non tantum intelligendum eſt de ardentibus febribus, verumetiam de omnibus morbis inteſtinis feruidis.

C... fe-... ge-... (margin note)

Aliud genus eſt motus. Nec puto quenquam eſſe, qui non experiatur à motu non modo noſtra corpora calefieri, ſed & febricitare. Sed cum duplex ſit motus, animi & corporis, de eo corporis à pleriſq; dubitatũ eſt, qua ratione calorẽ inducat. Et vt varias relinquam opiniones, puto ego eum fieri propter duas cauſas. Prima propoſita eſt ab Ariſt. 2. met. 13. fieri calorem, vbi colliduntur in ſeſe ſolida corpora, ita vt aer rarefaciat & ignitur. Id enim fit in corporibus omnibus, ... quotieſcunque vehementer mouentur partes ſolidæ in ſeſe collidantur, atque ita alterentur, & inter ſeſe calefiant. Vnde fit, vt poſtmodum propagatus hic calor in vniuerſum corpus, præſertim in cor febrem inducat. Secunda cauſa eſt humorum colliquatio. Nam à motu humores colliquantur, qui colliquati, & per corpus moti, dum aerem & corpus vehementer agitant, calefaciunt, & ita febres inducunt.

In hoc genere cauſarum collocantur vacationes omnes corporis, operationes medicamentorum, & alia conſimilia, a quib. febres oriuntur. Et ſicut nimius motus cauſa febris eſt; ſic & nimia quies, vt dicit Gal. 8. meth. 2. tum 3. cap. lib. de diff. feb. Sed differentia eſt, quia nimium otium non per ſe, ſed per aliud febrem inducit. Siquidem nimia ſegnitie retinentur excrementa in corpore,

gignuntur mali ſucci, qui deinde obſtruentes febrem pariunt. Quod dixi de motu corporis, idem dicendum de motibus animi, à quibus fieri febrem non modo Galen. dicit, ſed & Auic. hoc loco. Et quia motus animi alii ſunt, qui fiunt ab internis ad exteriora, & alii, qui contra; priores, velut ſunt gaudiũ & verecundia, non febrẽ inducere poſſunt, eo quod calor mouetur extra corpus, ita vt potius refrigerare quam calefacere poſſint. Alii motus, vt eſt ira, timor, triſtitia, non ſolum calefaciunt corpora noſtra, ſed etiam febres inducunt, eo quod cum ſpiritus intra corporis penetralia moueantur, atq; hi ſuapte natura calidi ſint, fit, vt feruidiores facti non ſolum calorem, ſed etiam febrem faciant.

Quomodo à motibus animi fiat febris.

Sed hoc loco duo nobis occurrunt examine & conſideratione digna. Vnũ eſt, quomodo ipſi veteres omnes medici inter cauſas externas animi motus poſuerint, cum tamen interni videantur. Aliud eſt, de timore & triſtitia; ſiquidem Galen. 4. de cauſis pulſ. cap. 3. ſcribit, in timore & triſtitia pulſus fieri paruos, & quod cor refrigerant. Si in timore & triſtitia cor refrigerant, quando ergo inter cauſas febrium Gal. connumerauit has paſſiones? Ad hoc dupliciter reſponderi poteſt. Primo modo motus animi conſiderari poſſunt vel ſecundum ſeipſos, vel ſecundum obiecta, à quibus concitantur. Si ſecundum ſe conſiderentur, certe ſunt res mere internæ. Sed ſi ſecundum obiecta, quia ſunt pure exteriora, ideo medici hæc reſpicientes, appellarunt cauſas externas.

Poſſumus etiam reſpõdere, poſſe aliquid dici cauſam externã, vel quia extrinſeca ſit, vel quia euidens. Primo modo ſane animi motus non ſunt res externæ, quia non ſunt extra noſtra corpora, ſed quia ſunt cauſæ euidentes. Nam ſi quis febrem incurrat propter irã, aut ꝓpter aliud, ab omnibus cognoſcitur, ideo dicuntur motus animi cauſæ externæ, quia ſunt euidentes. Ad 2. reſpondendum, metum, triſtitiam, & alia huiuſmodi in corporibus noſtris fieri interdum paulatim, interdũ cito. Vbi fiunt paulatim, refrigerant quidem & faciunt pulſus tardos, & hoc modo locutus eſt Gal. Si autem fiant cito, calefaciunt potius cor, quam refrigerant.

Et ne putetis, hoc eſſe figmentum merũ ingenii mei, videatis Ariſt. libr. de reſpir. cap. 19. à principio. Inquit enim eo loco, timorẽ eam eſſe animi paſſionem, in qua calor velociter ab externis ad cor refugit, in qua celeri fuga dicit Ariſt. fit magnus motus in corpore, & ex motu interdum ita cog... ca cor calor, vt non tantũ calefiant homines, verũ etiam ... tereant interdum, ſcilicet quod calor & ſpiritus circa cor ſubito coactus calefaciunt, & calorem natiuum ſtrangulant. Hoc etiam, domini, illud eſt, quod docere voluit

Gal. quando 1. de tuend. val. 2. dicebat, à nimiis animorum motibus humores fieri biliofos, id eſt, valde calidos: ſiquidem ex eo motu ad interna, & generatur bilis & genita deducitur ad ſtomachum.

Cauſa tertia febris putredo. Tertium genus cauſarum eſt putredo, quæ inducit febres in corporibus noſtris, quoniã vt dicit Gal. cap. 4. li. 1. de diff. feb vapores putridi, & ideo calidi rapiuntur in cor, qui ipsũ calefacientes conſequenter febres inducunt. Hæc autem putredo æque poteſt eſſe interna atque etiam externa. Sic enim dicit Galenus loco citato, febrem peſtilentem produci ab aere morbido & putrido.

Cum autem omnis putredo, vt dicit Ariſt. lib. 4. meteor. cap. 1. ſit extinctio caloris natiui à calore externo, dubitatum eſt, qua ratione corruptio huius caloris, quæ generat febres in corporibus noſtris efficiatur. Ex vna parte fuerunt, qui dixerunt, fieri ſemper putredinem à prohibita trãſpiratione, quorum ſententię videtur inprimis fauere Galen. qui 9. meth. 7. dicit ea tantum putrefieri, quæ calida & humida cum ſint, in loco calido humido concluſa ſunt. Hoc etiam pleriſque in locis confirmauit Gal. ſc. fieri putredinem in corporib. noſtris à prohibita tranſpiratione. Et vt hoc poſſitis intime penetrare, debetis repetere naturam tribus coctionibus, quæ fiunt in nobis, propria loca deſtinaſſe ad excernenda vniuſcuiuſque coctionis excrementa. Vnde vbi hęc excrementa non excernuntur, in quacunq; coctione ſint retenta, à calore extraneo capiuntur, & conſequẽter putreſcunt. Igitur id certum eſt, putredinem fieri ob prohibitam hanc excrementorum tranſpirationem.

Ex altera parte eſt auctoritas Galen. cap. 6. lib. de inæq. intemperie, vbi dicit manifeſte, non tantum prohibitam tranſpirationem, verumetiam alias cauſas facere putredinem. Et ſi hoc non docuiſſet, ipſa experientia docet. Videmus enim cotidie, corpora frigida & humida putrefieri. Quamobrem hoc conſtitutum eſſe debet, frequenter, imo frequẽtiſſime, fieri in nobis putredinem ex prohibita tranſpiratione, & hoc voluiſſe Gal. loc. cit. verum fit etiam putredo ab aliis cauſis, vt ab aere putrido inſpirato. Vnde non eſt mirum, ſi Galen. cum hoc vidiſſet, duo genera cauſarum fecit febrium, alterum prohibitam tranſpirationem, alterum putredinẽ, quod fruſtra feciſſet, ſi putredo ſemper oriretur à prohibita tranſpiratione.

Eſt hoc loco probl. Nam audiuiſtis à putredine fieri febres. Hoc ſi verum eſt, qui fit igitur, quod cum cotidie in inteſtinis gignãtur putredines inſignes, nihilominus non videmus febres ea his factas. Putredo etiam exigua in alia parte ſolet facere febres, & cp in corporib. noſtris fiant cotidie putredines in inteſtinis, docent cotidiani fœtores, qui percipiuntur ex fæcibus & crepitibus. Et ratio huius rei eſt, quia etſi hæc putredo ſit interdum eximia: fit tamen in locis ita inuolutis, & remotis à corde, vt eo minime peruenire poſſint vapores putridi, qui calefacientes febres inducant. Nam Plato in Timęo dicit inteſtina facta fuiſſe oblonga & flexuoſa, ne cogerentur homines continuo edere & excernere, & conſequenter diuinas mentis operationes turbare.

Ego autem addo, propter hoc facta fuiſſe inteſtina anfractuoſa, vt cum recipere deberent copioſa excrementa, & hæc ibi putrefieri, ne putredo ad partes nobiles penetraret, & vitæ incommodaret. Hæc etiam eſt ratio, cur fit, vt excrementa aliarum coctionum, quæ fiunt in corpore noſtro non putrefiant, ſed tantum primæ coctionis, quia ſcil. & multa ſunt, & in loco poſita, vbi minime poſſunt à calore natiuo regulari, vt par eſt.

Quartum genus eſt, prohibita tranſpiratio, quæ tota poſita eſt aut potiſſimũ in clauſione eorum meatuum, quos fabricauit natura ad expellenda tertiæ coctionis excrementa, quæ denſatio meatuum vel fit in corporibus impuris, in quibus exſuperant acres humores, vel fit in corporibus puris & temperatis, ſcilicet ſi fiat in corporibus impuris, retenta illa excrementa calida & acria ſane calorem inteſtinum augent, & conſequenter febres faciunt. *Cauſa quarta febrium prohibita tranſpiratio.*

In corporibus autem puris dicit Gal. inre huiuſmodi prohibitam reſpirationem non neceſſario facere febrem, ſed plenitudinem facere, quæ interdum quidem facere poteſt, febrem, ſed non ſemper: huiuſmodi prohibita tranſpiratio & denſatio pororum, quãtum colligitur ex Galen. 9. meth. 7. & 3. de T. V. fit, vel quia pori & meatus replentur, vel quia in ſimul conniuent & conſtringuntur, & vel quia caro inter meatus exiſtens conſtringitur, replentur meatus à viſcidis, lentis, crudis & craſſis ſuccis. Conſtringuntur autem carnes & ſimiliter etiam meatus dicit Galen. 3. meth. 2. vel à frigidis, vel ab adſtringentibus, vel à ſiccantibus. Frigida quæ condenſant meatus ſunt, veluti aer frigidus, aquæ gelidæ, balnea frigida. Adſtringentia ſunt veluti medicamenta adſtringentia, balnea aluminoſa. De ſiccantibus autem dubitatio eſt, an ea quæ exſiccant, corpora condenſent, an potius rarefaciant. Nam perſpicuum eſt, corpora eorum, qui detenti ſunt hectica & maraſmo rarefieri, & propterea vtuntur medici remediis opulentibus meatus. Adhæc videmus corpora ſenilia eſſe quidem maxime exſiccata, eſſe tamen potius rara quam denſa. Dicendum eſt, ſiccantia operari poſſe in corpora noſtra dupliciter, vel paulatim vel repente. Quæ paulatim operantur, ſunt

quæ

quæ rarefaciunt corpora noſtra, quia cum humore illud humidum, quod eſt in meatibus, conſumunt, & conſequenter cum meatus vacuos relinquant, faciunt corpora rara, cõtra illa, quæ exſiccant ſubito, adſtringunt non autem rarefaciunt.

Cauſa quinta febrium cibus & potus. Quintum & poſtremum genus cauſarum totum poſitum eſt in his, quæ intus ſumuntur, ſiue ſint medicamenta, ſiue cibus & potus. Medicamenta eum corpus euidētiſſime incendant citra omnium controuerſiam febres inducere nata ſunt. Cæterum cibus & potus febrem faciunt aut qualitate aut quãtitate. Qualitas vero vt dicit Gal. 3. c. lib. 1. de diff. feb. poteſt eſſe tum aſcititia, tum etiam natiua. Aſcititia cũ cibi vel potus aliqua mala fortuna corrumpuntur, ita vt corrupta & intus ſumpta ſtatum noſtri corporis violent, & ita febres inducãt. Qualitate etiam natiua hoc facere poſſunt, quotieſcunque nimium acria & calida sũt. Huiuſmodi dicit Gal. eſſe allia, cæpas, naſturtia, & alia huiuſmodi, quæ ſua nimia caliditate incẽdunt ſpiritus & humores, & conſequenter inducũt febres. Copia etiam poſſunt cibi & potus facere febres, quando vel excedunt, vel nimium deficiunt. Si excedant, cruditates inducunt tum acidas tum nidoroſas, à quib. deinceps febres fiunt; ſic etiam d. Gal. me. 2. definientes cibos ſeu nimiam inediam parere febres. Quæ autem ſit ratio, d. Gal. l. c. inedia bilem confluere in ventriculo, & ex hoc confluxu incẽdi ſpiritus & conſequenter fieri febres.

Sed eſt quoque altera cauſa propoſita ab Ariſt. in fine libr. de iuuent. & ſeneċt. nec nõ 14. probl. ſeċt. probl. 7. Quibus in locis dicit, ieiunantium ſtomachos fieri æſtuoſos & incenſos, quoniam aer contentus in huiuſmodi ſtomacho, cum non ventiletur ab ingreſſu ciborum, fieri, vt hic immotus veluti incendatur & caleat. Vnde dicit, ora ieiunantium propter hoc male olere; quia ſc. aere immotus & ideo calefaċtus incendit & putrefacit humores, vnde fætor. Haċtenus habuiſtis, quæ ſint in vniuerſali cauſæ efficientes febrium, ſupereſt vt cuiuſque generis febriũ particulares traċtationes aggrediamur. Sed quia omnis huiuſmodi traċtatio inſtituitur propter curationẽ, cuius gratia omnis medicina comparatur: & quia tum ad curationem inſtituendam, tum ad viċtum inſtituendum neceſſarium eſt cognoſcere tẽpora & mutationes febrium: hinc fit, vt priuſquam particularem traċtationem aggrediamur, neceſſe ſit tradere certam theoriam tẽporum febrium, vt iure merito Auicen. diligentius, priuſquam traċtauerit peculiariter febres, voluerit traċtare de horis & temporibus febrium. Sed video ingenioſum aliquẽ duo eſſe hac in re percunċtaturum. 1. cur Auicen. initio traċtationis febrium voluerit agere de temporibus febrium, & Gal. in lib. de diff. febr. huiuſmodi traċtationem in fin. lib. 2. habuerit. Alterum eſt, cur Auic. in traċtandis febrib. de temporibus potiſſ. egerit, in traċtandis aliis morbis huiuſmodi diligentia non ſit vſus. Breuiter reſp. ad vtrunque ſummo iure, vt audiuiſtis hoc feciſſe Auic. quia vniuerſa ipſi' traċtatio dirigebatur ad iudiciũ & curationem inſtituendam. Gal. autem cum ſibi propoſuiſſet in his lib. naturam ſolam febrium edocere, & modum agnoſcendi ipſas proponeret, minime pertinebat ad ipſum, ante ſolam traċtationem de locis verba facere: ſed quia etiam nonnihil hæc cognitio confert ad ſcopum Gal. propoſitum, hinc fit, vt in fine traċtationis aliqua etiam de huiuſmodi temporibus adiungere voluerit.

Ad 2. vero reſp. febrem habere huiuſmõdi tempora & plura & magis euidẽtia, quam habeant cæteri morbi; ſiquidem, vt mox dicamus, febres habent duplicia tẽpora, morbi cæteri, quod non habeant paroxyſmos ita euidentes, fit, vt in ipſis non vſque adeo referatur exquiſita temporum cognitio, vt iure Auic. particularem traċtationem de horis febrium inſtituerit. Itaque hunc imitati, de temporib. morborũ traċtaturi ſumus, vt inſtruċtiores accedatis ad particulares febres omnes intelligendas. Tempus, vt mihi obſeruare licuit, tria ſignificat. 1. enim ſignificat menſuram motus totius orbis, quemadmodum accepit philoſophus 4. phyſ. vbi de tẽpore exaċtiſſimã traċtationẽ habet: ſic propꝛie dicitur à Græcis χρόνος. Noſtri non alio nomine vtuntur, quam temporis. 2. ſumitur pro parte aliqua huius temporis. Nam primi rerum parentes propter vitæ noſtrę commodum diſtinxerunt hoc in quatuor; in ver, æſtatem, autumnum & hybernum tempus: appellaruntque huiuſmodi tempora horas nomine Græco, quaſi ſint partes quædã totius motus. 3. ſignificat tempus mutationem, quam faciunt plantæ, animalia, & etiã morbi. Nam omnia viuẽtia, vt cuiq; perſpeċtum eſt, primo oriuntur, deinde augẽtur, poſtremo ſiſtunt, deinde declinant: ita vt habeant augmentum, conſiſtentiam & declinationẽ. Ad ſimilitudinem horum inuenerunt medici etiam in morbis fieri huiuſmodi mutationes: ita vt primo oriantur, ſecundo augeantur, tertio conſiſtant; poſtremo declinent. In plantis & animalibus appellarunt hęc tempora mutationum communi nomine χρόνους, & peculiari nomine ἡλικίας, ſiue ætates. In morbis vero vocarunt huiuſmodi tempora & mutationes peculiari nomine καιρὸς. Transferunt noſtri tempora. *De ſignificationib. temporis.*

Et de tempore hoc tertio modo ſumpto loquuntur medici.

CAPVT

CAPVT IV.

De temporibus febrium.

Tempus particulare

GAlenus ſcripſit duos libellos, quos appellauit de temp. morb. Et nos locuturi ſumus quoq; de his breuiter & perſpicue. Sed quatuor ante cætera diligenter memoria tenenda. Primum febres, de quarum temporibus ſumus locuturi, duo habere tempora, aliud vniuerſale, aliud particulare. Particulare, ſiue particularia tempora ſunt quatuor illæ mutationes, quas in vnaquaq; acceſſione ſubit febris, ſc. principium, augmentum, ſtatus & declinatio. Hæc enim quatuor cum reperiantur in vnaquaq; acceſſione, dicuntur particularia tempora, quod particulares & euidentes mutationes efficiantur in vnaquaque acceſſione.

Tempus vniuerſale.

Vniuerſale tempus eſt totus ambitus omnium paroxyſmorum à principio morbi totius ad finem. Do exemplum: Quartana cum ſit febris, habet & temp' particulare & vniuerſale. Tempora particularia quartanæ ſunt initium vniuſcuiuſque paroxyſmi, quando ſc. incipit rigor: augmentum, quando abeunte rigore apparet calor: ſtatum quando calor in ſummo eſt: declinatio, quãdo calor remittitur, & ſudor apparere incipit. Hæc tempora particularia finiuntur circuitu 12. 14. aut 20. horarum. Tempus autem vniuerſale dicitur totus ambitus & circuitus quartanæ à principio ad finem: quæ vt ſuo loco videbitur, interdum anni ſpatio, interdum 8. vel 10. menſium, & modo maiori vel minori mẽſium & dierum numero ſit. Nam in hoc toto curriculo febris apparent & ſimiles mutationes, quemadmodum in particularibus paroxyſmis, adeo vt augeatur febris, conſiſtat, atq; etiam declinet, ita vt obſeruandum ſit, hæc tempora interdum reperiri in omnibus morbis, interdum vero non reperiri.

In morbis lethalibus certiſſimum eſt, non inueniri hæc omnia tempora, quandoquidẽ omnes moriũtur vel in principio morbi, vel in augmẽto, vel in ſtatu. In declinatione nullus vnquam perit, vt dicetur, ideo in morbis lethalibus ſemper ad minus deſideratur declinatio. In morbis ſalutaribus ſecus eſt, quia interdum aliqua tempora deſiderantur, plerunq; in ipſis omnia hæc tempora inueniũtur. Nam interdum vſu venit, vt inchoantes morbi vel augeſcentes ſtatim opera medici finiantur. Plerunq; autem hoc contingit, vt & à natura, & à medico curentur quidem hi morbi, ſed per ſua tempora. Tertium obſeruandum eſt, in morbis qui percurrunt hæc quatuor tempora, non ſemper hæc tempora eſſe manifeſta, quandoquidem vſu & experientia comprobabitis interdum augmentum inſenſile eſſe, interdum ſtatum.

Tempora quatuor morborum non ſemper in morbis manifeſta.

Quod cum viderent aliqui medici inſulſi, dixerunt hæc tempora non eſſe in omnibus morbis neceſſaria, ſed interdum deficere ſtatum, interdum augmentum, interdum etiam principium. Sed vt nuper dixi, id quod inſenſibile eſt, iſti putarunt perinde atq; non eſſet. Quartum obſeruandum eſt, medicos ꝑ indiciis & curatione inſtituendis hæc tẽpora febrium adhuc diſtinxiſſe, quandoquidem voluerunt quodlibet tempus tum vniuerſale, tum particulare febrium habere principium, medium, & finem, adeo, vt liceat aſſignare principium principii, medium & finem, & ſic de ſingulis. Archigen. declinationis finẽ adhuc diuidebat in duas partes, ſed nimia hæc Archigenis diligentia fuit à Galeno damnata in libro de temp. morb. & iure. Neq; valet, Domini, Galen. & alios præter hæc tẽpora propoſuiſſe inæqualitatem quandam, necnon etiam interualla paroxyſmorũ, quoniam illa inæqualitas non eſt tempus ſeparatum, ſed eſt pars quædam principii, & à Galeno aſſimilatur igni ſcintillanti, quæ dum vult accendi modo emicat, modo occultatur, ita vt inæqualitatem quandam faciat, quemadmodum fit hæc inæqualitas, quoties in initio paroxyſmi calor obrutus materia febrili modo exſurgit & emicat, modo deprimitur & occultatur.

De principio morborum.

Idem etiam dicendum de interuallis, ſcilicet non eſſe neq; ipſum tempus morbi aut febris ſeparatum, quemadmodum non eſt inæqualitas, ſed eſt tempus ſanitatis potius, quam tempus morbi. Vnde veteres medici ſolebant in internallis mittere ęgros ad conſuetas operationes, quaſi in hoc tẽpore homines ſint potius ſani quam ægri. Quod etiam aduertentes legiſlatores, ſanxerunt, vt q quartana laborant in diebus interualli ſeſe excuſare nequeant, quo minus in iudicium vocati compareant, ſcil. intelligentes & ipſi, hæc interualla eſſe potius tempora ſanitatis quam tempora morborum.

Principium quod à Græcis dicitur ἀρχὴ, tripliciter apud medicos ſumitur, vt dicit Galenus 1. aph. 12. & 1. de locis 17. & 19. principium enim ſignificat primam cuiuſq; morbi inuaſionem, quam Græci ſignificantes vocant *ἐπισημασίαν*. Secundo modo ſumitur ꝑ tribus prioribus diebus morbi. Sic enim Ægyptii prohibebant, ne medici in his tribus primis diebus quicquã agerent, vt dicit Ariſtoteles 3. polit. c. 5. ideo vero ſi quid agebant medici in his dieb. ſuo periculo agebant. Hãc legem imitati ſunt illi medici, qui ſectantes Theſſalum à Galeno frequenter Diatritarii vocantur. Sumitur tertio modo principium pro prima parte totius morbi. Nam ſecatur quilibet morbus in principium, augmẽtum, ſtatum & declinationẽ. De hoc primo quoniã frequenter loquuntur medici, nos etiam

locu-

locuturi ſumus. Auic. tertio cap. primæ fen. quarti: & Gal. 2. de diff. feb. in fine, & 3. de locis. c. 3. definierũt eſſe principium tempus illud, in quo calor è materia veluti ſuffocatur; & in quo non apparet ſignum coctionis neque ſignum contrarium coctioni.

Addit duo commemoratu digna Auic. verum eſt, in omni ægritudine inueniri neceſſario principiũ, ita vt de hoc à nemine ſit dubitatum: veruntamen eſſe in aliquib. ægritudinib. principium admodum obſcurum, & protſus inſenſibile, cuiuſmodi ſit tum in epilepſia, tum apoplexia: in quibus ægritudo vſque adeo celeriter fit magna, vt vix inchoaſſe ſentiatur. Alterũ monet Auic. interdũ in morbis acutis prima die apparere in vrina excrementum aut ſedimentum aliquod, quod etſi videri poſſit coctionis ſignum, tamen dicit Auic. minimè eſſe, ſed eſſe potius partẽ crudi alimenti, quæ antea ex his diebus ſuperfuit in coctione & fabrica ſanguinis, adeo quod verus character principii ſit vt in ipſo non appareat ſignum coctionis, neque ſignũ contrarium coctioni. Hoc loco oritur cõtemplatio, cur Auic. dicit in principio nõ apparere ſigna coctionis, nec contraria coctioni, ſed potius non dicit nõ apparere ſigna cruditatis. Nã multo clarior fuiſſet eius ſermo, ſi dixiſſet, non apparere nec ſigna coctionis, nec ſigna cruditatis. Ego autem dico ſummo iudicio Auic. vſum huiuſmodi ſermone. Nam Ariſt. quarto 4. meteor. vbi de coctione naturam explicauit, dixit coctioni duo eſſe contraria, ſc. [illegible] ſiue [illegible], nos dicimus cruditatem, & [illegible] Latini dicunt defœdationem. Cruditas, vt exemplum afferamus, in reb. quæ elixantur ex tatius dicitur, quotieſcunq; humidũ minimè terminũ debitũ aſſequitur, ſed flatuoſum & crudũ permanet.

[illegible] in elixatione [illegible] quãdo humidum non tantum non coquitur, verũetiam corrumpitur, quæ tamen corruptio duplex eſſe poteſt, vt docte dicit Gal. 2. aph. 27. Nam vel corrumpitur humidũ imperfectè vel perfectè. Si imperfectè, poteſt corrigi, & p meliorẽ coctionem perfici. Sin autẽ perfectè & integrè corrũpatur, minime poteſt vnquam ad benignum redire. Exemplum affert Galen. ex rebus, quæ acceſcunt, quod vinum, ſi parum acceſcat, poteſt corrigi, vt audio frequenter fieri in Græcia: ſin autem multũ aceſcat, minime poteſt corrigi. Igitur Auic. vt complecteretur tã cruditatem, quã defœdationem, dixit potius non apparere contrarium coctioni, ſc. ſub nomine contrarij complecti & defœdationem & cruditatem. Nam in febribus ſalutaribus apparet interdum cruditas in vrinis; in febribus exitioſis apparet corruptio, ideo voluit Auic. complecti principium tam ſalutarium, quam exitialium febrium. [illegible]

Sed diceris, ſi in principio non apparet coctio, ſi non apparet contrarium coctioni, quid igitur eſt id, quod videtur in vrinis, & quomodo appellare debemus? Auerr. 3. collect. cap. 9. videtur guſtaſſe hanc difficultatem, qui loquens de principio, dicit, in hoc tempore ſeſe manifeſtare quidem morbum, veruntamen naturam nondum tractare materiam. Si igitur materia à natura nõ tractatur, nõ poſſumus dicere vere, quod in principio febris vel alterius morbi appareat vel coctio, vel cruditas, vel defœdatio in vrina.

De augmento morborũ. Poſt principium ſequitur aliud tempus, quod a Græcis tribus nominibus dicitur, [illegible], nos dicere poſſumus augmentum, incrementum & aſcenſum. Definitur hoc tempus tum ab Auic. tũ Gal. aphoriſ. 7. & 1. de criſ. 8. quod ſit temp' illud, in quo calor nõ amplius ſuffocatur, ſed incipit apparere manifeſte. Et ſimiliter incipiũt apparere ſigna vel coctionis, vel cõtraria coctioni, id eſt, vel cruditatis, vel defœdationis coctionis, ſc. & cruditatis in morbis ſalubrib', defœdationis vero in morbis mortiferis.

Hoc tempus Archigenes negauit reuera inueniri, ſed Gal. in libr. de temp. morb. damnans Archigenẽ monſtrauit, ſicuti fieri nõ poteſt, vt aliquis ab imo loco ſummum petat, niſi aſcendẽdo, ſic fieri nõ poſſe, vt quiſpiam morbus à principio ad ſummum accedat, id eſt, ad vigorem, niſi aſcendat, & aſcendere nihil aliud eſt, niſi augeri ſiue creſcere. Itaque multo feciſſet melius Archigenes, ſi dixiſſet, quod ſæpe nos docuit Gal. 1. de criſ. 3. & alibi paſſim, ipſum augmentũ quandoque inſenſibile eſſe, non quod non inueniatur in morbis. Succedit augmento tertium tempus, quod a Græcis vno nomine dictum eſt [illegible], noſtri dicunt modo vigorẽ, modo ſtatum ipſius morbi. *De ſtatu morborum.* Quoniã vigor tempus eſt in quo iã calor per vniuerſum corpus propagatus eſt, & coctionis ſigna apparent vel contraria ipſius coctionis. i. defœdationis. Li qui ſtudioſi ſunt Auerrh. debent aduertere 3. collect. c. 9. manifeſte literam eius eſſe corruptam: quod ſi maiores noſtri cognouiſſent, minime multas turbas excitaſſent circa cognitiones ſtatus. Nam vbi littera Auerrh. dicit, in ſtatu ceſſare coctionem, legendũ eſt potius in ſtatu fieri coctionẽ, quia & ſequentia & antecedẽtia verba id neceſſario poſtulant. Addit vnum Auicen. dignum conſideratione, ſcilicet ſtatum quandoque vno perfici paroxyſmo, quandoq; duobus, neq; cognoſci paroxyſmo ſequente ipſum ſtatum.

Nam, vt hanc rem intelligatis, debetis pro nũc memoria repetere, febres, vt alios morbos, vel eſſe acutas & breues, vel lõgas & tardas. Breues ſimpliciter dicuntur febres, quæ ſalutares ſunt, & citiſſime terminãtur, vt diaria febris. Acuti autem morbi ſunt illi, quo-

niam

Duo contraria coctioni ex philoſopho.

niam celeriter mouentur, & cum periculo ſunt, vt dicit Archigenes in hoc laudatus à Galeno. Addit Hipp.1.epid. com.2.& 1.de acutis com. 8.etiam febrem continuam ſemper copulari acutis morbis.

Morbi longi & febres dicuntur, quæ diu durant:tardæ autem quæ tarde mouentur:In morbis acutis celeriter ſolet ſtatus apparere, atque in his ſiue ſint acutiſſimi, ſiue ſint ſimpliciter acuti, ſiue ſint acuti per decedētiam, ſtatus non ſolet pertranſire vnam vel alterā diem aut acceſſionem. In morbis autem longis & tardis ſecus eſt, quia ſtatus interdum perdurare ſolet pluribus acceſſionibus, & pluribus diebus, vt manifeſtum eſt in febre quartana.

De declinatione morbi.

Statum morbi excipit quartum ſemper quod græce dicitur ἄνεσις, nos declinationem ſiue remiſſionem dicimus. Et nihil aliud eſt, niſi illud tēpus, in quo iā natura ſuperauit materiam, calor remiſſus eſt, & aliqua vacuatio, ſalutaris apparere ſolet. Sicut enim in ſtatu fit pugna inter naturā & materiā morbificā, adeo vt plerunq; ſit incertum, vter ſit victurus, an morbus an natura, ſic in declinatione ſemper manifeſta eſt victoria naturæ aduerſus morbum & materiam morbificam. Propterea & Galenus & Auicenna dixerunt in declinatione neminem perire.

Num in declinatione morbi ægri extingui poſſint.

Cæterum quia Galenus 3. de criſ.9. & Auerrh. loc. cit. dixere in declinatione etiam interdum ægros perire. Hinc maxima lis orta eſt inter medicos priores recentiores, vtrum ſcilicet poſſit quiſpiam extingui in declinatione morbi. Galenus videtur hanc rem definiuiſſe in lib. de criſ. ſcilicet aliam eſſe declinationem vniuerſalem, aliam particularē, id eſt, declinationē, q̃ eſt pars toti' morbi, & declinationē, quę eſt pars peculiaris paroxyſmi. In declinatione vniuerſali dicebat Galenus neminem poſſe perire, quia character proprius declinātis morbi eſt victoria ipſius naturæ ſupra morbum. Victorem aliquē cōcidere poſt partam victoriā, non videtur rationi conſentaneum. In declinatione particuli dicit Gal. ſeſe innumeros vidiſſe perire. Et afferunt iſti rationē, q̄ in particulari acceſſione poſt ſtatū vſque adeo remaneant proſtratæ vires ægro, vt concidant. Sed parcant mihi manes Galen. puto multo melius dici, in nulla vera declinatione poſſe perire quenquam. Quia character cuiuſque declinationis eſt, vt ſit victoria ipſius naturæ, ſed in falſa declinatione, quæ tantum apparet in acceſſionibus particularibus, poteſt quidem aliquis perire.

Quæ falſa quæ vera declinatio dicatur.

Sed dicetis, quæ eſt vera, quæ falſa declinatio? Docuit hoc Auerrh. loco citato, docet & experientia. Nam dicit Auerrh. in vera declinatione ſemper vires remanere validas, & vt ait ipſe, veram declinationem ſem-

per fieri, cum viribus validis. Falſa autem declinatio fit ſemper cum virib. imbecillis, quēadmodum contingit in morbis exitialibus: ſiquidem morbi exitiales cum habeant ſemper vires imbecillas & languidas, interdum propter imbecillitatem etiam in ſtatu vſque adeo fractæ & ſedatæ ſunt, vt morbus declinare videatur, cum potius non morbi, ſed declinatio potius virium ſit.

Igitur habetis, in declinatione vera neminem contingere perire, ſed in falſa. Et ideo Gal. forſan, quādo dicit contingere aliquos perire in declinatione, locutus eſt de hac declinatione falſa, in qua etiam mihi interdum viſus eſt ſatis implicatus, cum dixerit quandoque, hoc perraro fieri, ipſe autem teſtetur ſe plurimos vidiſſe. Vt audiuiſtis, Auic. in docendis febrium temporibus vſus eſt ſolis pene ſignis cōcoctionis, cū tamen Hippoc. 2. aph. & Galen. 1. de criſ. multis aliis ſignis vſus ſit. Sed vt puto, hanc rationē fecit Auicen. quia tametſi ſint complura temporum ſigna, nullum tamen efficacius & illuſtrius eſt ſignum, quam ſumptum à concoctione, eo quod morbus non eſt aliud, niſi pugna quædam naturæ cum materia morbifica: cuius pugnæ vnicum eſt pene ſignum concoctio.

Signa temporum morbi.

Dixeram, ſi memoria tenetis, Auicen. ſtatuere, ſtatum cognoſci tātum poſtquam abiit, quæ ſententia Auicen. omnibus maximam ſuſpicionem attulit, quia ſi ſtatus præcognoſci nō poteſt, ad quid ergo tot regulæ? tot præcepta? quæ afferunt medici, vt præcognoſcant ſtatus. Nonnulli dixerunt, duplicē eſſe præcognitionem: aliam eſſe pure coniecturalem, aliam eſſe certam. Inquiunt iſti, coniecturaliter quidem poteſt noſci, ſed certa cognitione non.

An ſtatus poſſit præcognoſci.

Ego vero talem reſponſionem puto eſſe contrariam Hippoc. & Galen. & deſtruere pene totam medicinam. Eſt contraria Hip. qui 1 epid. 2. t. 45. dicit concoctionem ſignificare ſecuritatem iudicii & celeritatem. Si ergo tuto cognoſcit iudicium, & ſit in ſtatu iudicium, non eſt dubium, quin Hip. voluerit certam etiam dari ſtatus cognitionem.

Eſt quoque contra Galen. quia is 1. de criſ. 16. diſputans contra eos qui negabant dari ſtatus præcognitionem, demonſtrauit efficaciſſimis exemplis, certam haberi poſſe de ſtatu præcognitionem.

Deſtruit poſtremo hæc reſponſio regulas medicinæ, quia ſi diligenter examinetis propoſitum Hippoc. in 1. aph. in inſtituenda victus ratione, in conſtituendis temporib. medendi, omnibus videt omnia dirigere ad ſtatus præcognitionē, qui ſi ignoretur, quis nō videt omne ſtudiū medicorum ruere ſtatim? Quamobrem hanc rem ita puto eſſe decernendam, triplicem enim eſſe cognitionem, aliam coniecturalem, quæ ſæpe fallit, aliam

Triplex cognitio.

certam

certam, quę quandoque fallit, aliam certiſſimam, quæ nunquã. Cognitione hac certiſſima non poteſt ſtatus præcognoſci. Et hoc eſt quod voluit nos docere Auicen. certiſſima cognitione non poſſe cognoſci ſtatum, niſi poſtquam abiit, ſiue vt ipſe ait, ſequenti paroxyſmo.

Cæterum, certa cognitione, quæ interdũ, ſed raro fallat, poteſt præcognoſci ſtatus. Et ita intelligendus eſt Hippoc. & Galen. ſed dicet quis, nonne Gal. 1. de criſ. 16. de ſtatu loquens dicit de eo certiſſimam haberi præcognitionem. Quod ſi verum eſt, non ergo mea reſolutio quicquam valebit. Aduertite Domini, quantum valeat, Galenum audire ſua lingua loquentem. Interpres eius loci duos errores commiſit. Vbi textus græcus habet aliquãdo, bonus interpres vertit ſæpe. Multum autem refert, dicere aliquando & ſæpe. Alium errorem commiſit, quia vbi Galenus dicit certam cognitionem, interpres ait certiſſimam. Et poteſtis videre hanc correctioné in exemplaribus non ſolũ recẽtiſſimis, ſed etiã vetuſtiſſimis. Itaq; tãtum abeſt, vt Gal. auctoritas nobis noceat, vt potius faueat. Neq; valet ideo, medicinam noſtram futuram eſſe fallacem. Quia etſi nõn habeamus certiſſimam illam ſtatus præcognitionem, habemus tamen certam, quæ raro nos fallit, & hæc ſufficit. Nam dicit Hipp. in lib. de arte veteri, ſat eſſe, medicinam nõ vti hypotheſi, velut illi vtuntur, qui tractãt res dubias & obſcuras.

An medicina fallax.

Cum igitur ſtatus poſſit præcognoſci, videndum eſt, quæ ſint ea ſigna, quæ nos docere poſſunt huiuſmodi ſtatum & alia tempora morborum, & præſertim febrium. In quibus ſignis tradendis, quia Auicen. paulo confuſus fuit, ego ſub propriis generibus vos docebo, vt intelligatis. Sũt talia vel προφαινόμενα vel ἐπιφαινόμενα. i. præapparentia vel poſtapparentia. Præapparentia ſunt illa ſigna, quæ manifeſtantur vel antequam accedant tempora, vel eo tẽpore, quo accidũt: ἐπιφαινόμενα vero, ſeu poſt apparentia ſunt, quæ apparent, poſtquam abiit tempus. Priora ſigna capiuntur à multis fontibus. Aut enim à ſpecie morbi, aut à tempore, aut ab acceſſionibus. Speciem morbi hoc in loco voco vel acutiem vel tarditatem ipſius febris.

Signa dicentium tempora febrium.

Cognoſcitur autem acuties vel tarditas morbi, vel motu, vel materia, vel facie ægri, vel viribus. Si enim febris celeres motus habeat, ſignum eſt acutam eſſe, & ideo ſtatum ſtatim futurum eſſe, & contra, ſi febris ſactos motus habeat, ſignum eſſe, eam eſſe chronicam, diuturnam potius, & ideo ſtatum morbi tarde eſſe acceſſurum.

A materia quoq; ſiue ſubiecto cognoſcitur & acuties & tarditas. Quia ſicut habetis apud Galenũ multis in locis, & præſertim 2. de criſ. capit. 2. ſi materia febris ſit biliosa, id eſt, acris & mordax, indicium eſt, eſſe acutã, & ideo ſtatum properare. Sin autem materia vel pituita vel humor melancholicus eſt, argumentum eſt, febrem eſſe tardam, & ideo ſtatum quoque tarde futurum.

A facie ægri cognoſcitur & acuties & tarditas: quia ſi cito facies ægri conſumitur, certum eſt febrem eſſe acutam, & conſequẽter ſtatum accelerari, quod ſi facies ægri nihil conſumatur, ſignum eſt, febrem futuram diuturnam, & conſequenter, ſtatum eſſe valde remotum. Atque hoc eſt, quod dicit Hippocrates 2. aph. 28. malum eſſe, ſi facies ægri & corpus cõſumatur plusquam oportet, aut nihil conſumatur, quoniã alterum mortem, alterum indicat morbi congludinem.

A viribus quoque ſumitur cognitio ſpeciesmorbi: quia ſi vires ſtatim collabuntur, ſignum eſt, febrem acutiſſimam eſſe, & proximum ſtatum habere. Sin vires ſub morbo durent validę, ſignum eſt, morbum fore diuturnum, & non ita proximum ſtatum.

Sed hoc loco ſcrupul' occurrit, quia Galenus ſecundo de diff. feb. 11. dicebat vires validas facere paroxyſmos ſeu morbos breuiores, ergo videtur falſum eſſe, quod vires infirmæ morbum eſſe acutum, & ideo breuem indicent. Sciendum, vires validas, ſicut & infirmas poſſe comparari vel morbo magno, vel paruo.

Si vires validæ coniungantur morbo paruo, ſane ſemper indicant morbum breuem. Siquidẽ facile eſt, vt infirmus hoſtis cito ab aduerſario valido ſuperetur. Si autem coniungantur vires validæ morbo valido, metuenda eſt ſemper morbi longitudo. Sicut experientia comprobatur, pugnas, quæ fiunt inter validos certatores, longas eſſe & pertinaces; cõtra, ſi vires infirmæ copulẽtur morbo magno, ſane neceſſe eſt, vt cito res finiatur. Et ideo huiuſmodi in caſu vires infirmæ ſemper ſignificant, morbum fore acutum, & ſtatum eſſe proximum: vt ſi morbus ſit paruus, & vires infirmæ, potius metuendum de diuturnitate, quam de celeritate.

A tempore cognoſcuntur quoque indicia temporum morborum. Atque hoc tempus complectitur, conſtitutionem anni, regionem, ætatem, & tempus pulſationis ſeu pulſus. Conſtitutio anni oſtendit tempora morborum, quia ſi conſtitutio ſit calida & ſicca, vt eſt æſtas, qui in ipſa fiunt morbi, plerunque ſunt acuti, & ideo celeriter augentur, & celeriter ad ſtatum perueniunt.

Contra, ſi tempus anni fuerit frigidum & ſiccũ, aut frigidum & humidum, vt eſt finis autumni & hyems, morbi longi ſunt, & conſequenter tarde augentur, & tarde ad ſtatum perueniunt.

Et hoc eſt quod nos voluit docere Hip. 2. aph. 25. cnm dicebat æſtiuas quartanas eſſe breues, autumnales vero longas, & præſertim, quæ hyemem attingunt.

Sic regio poteſt tempora morbi indicare, quia in regionibus calidis & ſiccis, vt eſt Arabia, item Hiſpania, morbi & febres acutæ vt plnrimum ſunt, ac celeriter augentur, & celeriter ad ſtatum properant, contra vero ſub plagis ſeptentrionalibus, io regionibus frigidis & humidis febres diutntoæ fiuot, & conſequenter ſtatus tardatur.

Atque hoc eſt, quod docere nos voluit Hippocrates in libro de aere, aquis & locis, cum diccbat, eos, qui habitaot in ortum & occaſum hyemalem oon tentari Pleuritide, Peripn, neq; aliis morbis acutis.

Ab ætate quoque capiuntur argumenta temporum febrium. Quia in ætate iuuenili febres vt plurimum acutæ fiunt & celeres, & quæ cito augentur, cito ad ſtatum perueniunt. Contra autem in ſenectute, in qua non tantum febres & morbi fiunt pleruoq; longi & diuturni, ſed etiam tardiſſime ad ſtatum perueniunt. Et hoc eſt, quod docuit Hipp. 2. aph. 40. vbi diccbat, raucedines, deſtillationes, atq; adeo tales morbos in ſeoib. longo tempore contoqui.

A pulſatione quoq; ſumuntur indicia tẽporum. Quia ſi in febribus pulſus fiant celeres, frequẽtes, denſi, ſignum eſt febrem acutam eſſe, celeriter moueri, & conſequenter cito eſſe expectandum eius ſtatum, contra vero ſi pulſus ſunt tardi, ſi ſunt rari, ſignum eſt, febrem etiã tardam eſſe futuram & diuturnam, & proinde ſtatum quoque non ita celeriter eſſe acceſſurum: adeo vt cognoſcere poſſitis ipſa sempora magnopere valere, id eſt regionem, ætatem & pulſum, ad indicandam ſpeciem ipſius ægri, id eſt acutiem vel tarditatem.

Signa quæ capiũtur ab acceſſionibus, hæc ſunt, quod ſi acceſſiones magnæ ſint & coniunctæ habeant vehementia accideotia, ſignum eſt, ſtatum adeſſe, quandoquidem in ſtatu ſemper vehementia fiunt accidentia. Sin autem inſinuantur paroxyſmi, & ſimul etiam minora fiant ſymptomata, ſignũ item eſt, ſtatum properare atq; etiam declinationem. Si acceſſiones anticipent, argumentum eſt augmenti morbi. Econtra ſi poſtcedant acceſſiones, ita vt tempus ſemper tardius accedat antecedẽte, ſignum item eſt, morbum declinare. Hippocrates 4. aph. 30. ſcribit, ſi febris cotidie accedat eadem hora, eſt difficilis iudicii, id eſt, tarde properare ad iudicium ſeu ad ſtatum.

Febres eod. tempore accedentes difficilis iudicii ex Hipp.

Quem locum interpretans Galenus dicebat hanc rem ab Hippocr. vſu & experieotia fuiſſe comprobatam. Si qua ratio eſt afferẽda hanc eſſe puto, quod materia fixa ſit viſcida, adeo vt opus ſit longo tempore ad eam expugnandam. Sed de longitudine & breuitate paroxyſmorum alias cauſas perſcrutabimur.

Signa poſtapparentia ſeu ἐπιφαινόμενα, alia ſunt critica, alia ſuot coctionis & cruditatis. Critica ea ſunt, quę cum euacuationibus apparent, vel vrinæ, vel ſudoris, vel ſaoguinis, vel fæcnm ſeu egeſtionum.

Hæc ſigna vt Galenus 1. aph. 12. vel apparent in principio febris, vel in progreſſu. Si appareant in progreſſu, ſemper ſignificare ſolent ſtatum adeſſe: quia ſi hæc ſunt ſigna criſis, ſit criſis in ſtatu, propterea hæc ſuut ſigna ſtatus. Sin autem appareant io priocipio morbi ſeu febris, diligenter aduertendum, an finiant morbum, an potius non finiant.

Si morbum finiunt, ſigna ſunt ſtatus. Nã, vt alias docui ſunt aliqui morbi, qui ſtatum habent ſtatim & cito. Sin autem huiuſmodi ſigna critica non finiant morbum, expendẽdæ ſunt vires ægrotantis.

Quia ſi vires ægri validæ ſint, ſignum eſt, morbum futurum diuturnum, & ſtatum nõ eſſe ita propinquum. Sin vero vires ſunt infirmæ, indicium eſt mortis propinquæ. Siquidem vbi hæc ſigna appareot, quæ ſolent eſſe ſalubria, ſi vires offendant exitialia prorſus euadunt. Atq; hæc ſigna ſunt vniuerſalia morb. temporum.

Particularia tempora habent quoque ſua ſigna peculiaria, quæ copioſiſſime propoſita ſuot nobis ab Auicenna. Nam principium febris cognoſci ſolet rigore vel frigore, vel horrore, pulſus coarctatioo e, grauitate corporis, oſcitatione, pigritia, & multis aliis ſignis aſſidentibus, quæ copioſe proponuntur ab Auicenna. Augmentum vt docet Auicenna duas habet partes, vnam, quando calor incipit exſurgere & augeri, neccon pulſus expanditur, verumetiam augetur.

Status ſigna ſuot accidentia vehemeotia, caloris ſummi permanentia. Vbi enim calor magnus eſt, & in eodem ſtatu perſiſtere videtur, cum ſiti, inquietudioe, dolore & aliis ſymptomatis, tunc ſtatus certiſſimus eſt, velnt ſi calor remittatur. Si accidentia omnia minora fiant, & vel ſudor, vel mador appareat, declinantis iam febris certiſſimum ſignum eſt. Et hæc eſt theoria temporum neceſſaria.

Status ſigna.

Declinationis ſigna.

CAPVT V.

De ephemera.

PRo cognitiooe febrinm particularinm, quas cum modo ſimus tractaturi, vt initium capiam à febrib. diariis, quandoquidẽ fecit Auicenna, multa me impellũt. Primum

Cur primo de febribus diariis agendum.

quia,

quia febres diariæ omnium ſimpliciſſimæ ſunt. A ſimplicioribus ſemper inchoandum eſſe. Simpliciſſimas dicebat Gal. 1. ad Glauc. 2. Altera ratio eſt, quoniam vt Alex. Trall. meminit libr. 12. ſuæ medicinæ febres diariæ ſunt communiſſimæ omnium, eo quod omnia corpora ſint his pene ſubiecta. Tertia ratio eſt, quia febres diarię ſecundum ſui generationem antecedunt ſemper & hecticas & putridas, adeo vt fiant quidem tum putridæ, tum becticæ poſt diarias, nunquam autem veræ & puræ diariæ fiant poſt bas ſc. putridas & hecticas.

Addere poſſumus aliam rationem, nempe facilitate curationis. Dicit enim Gal. 1. de diff. feb. 7. & alibi ſæpe, febres diarias eſſe omnium facillimas curatu. Quæ forſan fuit ratio, quod Hippocratis de curatione febrium diariarum vel nihil, vel pauca ſcripſerit. Cornelius Celſus Hippocratis ſectat. lib. 3. cap. 5. putauit, propter hanc facilitatem curationes febres diarias vix dicēdas eſſe morbos. His itaq; rationibus inductus, auſpicabor hanc tractationem à diariis febribus.

Dicitur apud Græcos ἐφήμερος πυρετὸς. Nos dicimus diariam, eo quod non pertranſeat vnam diem naturalem, id eſt, ſpatium viginti quatuor horarum. Sic dicit Ariſtoteles 1. de hiſtoria animalium decimo nono, quoddam animal eſſe dictum ἐφήμερον, quoniam vna tantum die viuit. Et Nicander vocauit quoddam venenum colchicum, ἐφήμερον, eo quod vna die interimit, quod etiam tributum eſt cicutæ à nonnullis. Et præſertim à Phocione definitur hæc febris definitione generali, ſed contracta per differentiam eſſentialem, acceptam à calore, id eſt, à ſubiecto ipſius caloris, ſcilicet. ſi addamus definitioni vniuerſali febris, hanc fieri cum calore miti, ſeu ex accenſione præuia ſpirituum, nam ſi dicamus vno modo, ſiue alio, perinde eſt. Siquidem cum ſpiritus ſint corpora aeria, vbi accenduntur, calorem quendam nō inſuauem reddūt, ſicut etiam facit aer. Vnde cum febris diaria originem ducat, vt dicit Aetius, ex parte aeria accenſa, iure merito fit, vt calor ipſorum ſit potius mitis, & ſuauis, & iucundus.

Nec obſtat, quod febrem pleriq; definierint, vt etiam Gal. eſſe calorem igneum, quia ſi comparetur calor ſpirituum in febre hac calori ante febrem, procul dubio nonnihil eſt maioris acredinis, merito cuius poteſt igneus nuncupari. Sed comparatus hic idem calor calori aliarum febrium, merito nomen meretur iucundi, & ſuauis.

Sed dicetis, quomodo poteſt hæc differētia eſſe eſſentialis, ita vt faciat differre diariam febrem à cæteris? cum Galenus 7. de ſimplic. medic. cap. de Terra Samia, dicit, febres peſtiferas habere calorem mitem. Reſpondeo, dicere quidem Galenum, in febribus peſtiferis non eſſe calorem magnum & vehementem, ſed quod appellet peſtilētiarum calorem ſuauem, nunquam reperietis, quia etſi exiguus ſit: tamen habet nonnihil inſuauitatis, quæ percipitur à ſolerti medico, vbi corpus contrectatur. Cum ergo in diariis calor primum inſpiratus accendatur, & deinde communicetur caliditas humoribus, & præſertim ſolidis, videre oportet, qui ſint illi ſpiritus, qui primi hoc patiuntur.

Conſtitutum eſt apud pleroſque, tria genera ſpirituum, ſcilic. animales & naturales. Animales & naturales non primum accendi ex eo conuincitur, quod in his febribus neq; operationes animales, neque naturales, quarum ſunt inſtrumentá, hi ſpiritus offenduntur, vt reliquum ſit ſolos vitales eſſe, qui in diariis flagrant. *Qui ſpiritus primi patiuntur ephemerâ.*

Sunt autem vitales duplices, alii enim ſunt implantati omnibus corporis partibus, quæ ſunt partes conſtituentes calorem implantatū: alii ſunt influentes, qui calorem influentem à corde continuo deferunt per omnes corporis partes.

De ſpiritibus implantatis ſapienter iudicauit diſertiſſimus Fernelius, dum dicit, fieri non poſſe, vt in diaria ſpiritus implantati accendantur: ſiquidem cum ſint partes caloris implantati, magna ruina accederet vniuerſo corpori ex his febribus, vt videmus hecticas febres magnam hanc ſubire ruinam, quia in ipſis ſpiritus implantati igniuntur & ardent.

Remanet itaq; in febrib. diariis ſolos ſpiritus vitales influentes eſſe, qui accēſi febrib. diariis efficiēdis occaſionem præbent, præbent autem occaſionem febris diariæ, quod cum à cauſis internis incaleſcunt, partes aliquæ corporis id calefaciunt, propinquæ calefaciunt alias, donec calor propagetur ad cor vſque, vbi ſpiritus iſti influentes accenſi cum diſſeminantur per vniuerſum corpus, illud & præſertim ſecundum partes ſolidas calefaciunt. Vnde caliditas totius ſequitur, quæ febris eſt, quæ febris, vt audiuiſtis, cum ſit effectus quidam, neceſſario habet ſuas cauſas, quæ tametſi vt plerunque dicit Galenus ſint omnes externæ, ſeu procatarcticę confuſo quodam modo propoſitę ſunt ab Auic. & Gal.

Nos autem more noſtro eas omnes ſub peculiaribus quibuſdam generibus complectemur. Hæc autem ſunt ea, quæ extrinſecus eueniunt, motus corporis, motus animi, cibus & potus, & alia, de quibus in ſequentibus.

Cauſæ omnes, quæ faciunt febres diarias, vt dicit Auicenna, calefaciunt vel per ſe, vel per accidens. Et inter has primum locum habent, quæ ſunt vere extrinſecæ. Huiuſ- *Cauſæ.*

quidem ad naturalem putredinem, ſed minime ad morboſam, de qua loquuntur medici, & conſequenter nos. Ad febrem hecticam præparata ſunt inprimis calida & ſicca, 2. loco calida & humida, 3. calida tantum, 4. corpora ſicca tantũ, minime omnium ſunt corpora frigida & humida. Atque huiuſmodi præparatio omnis ad febrem non tantum ab intrinſeco principio eſt & fit, verũetiã eſt tantũ à temperamento. Sunt multæ aliæ res, quæ diſponũt corpora ad febres, ſed non immediate. Atque in hoc numero ſunt ætas, ſexus & corporis habitus. Quod ad ætatẽ attinet, In vniuerſum iuuenes & pueri magis pręparati ſunt ad febres quam ſenes. Hoc docuit nos Hip. 2. aph. lib. cũ dicit ſenes iuuenib. ægrotare rarius. Quod tametſi Gal. magna ex parte tribuat prudẽtię ſenili: tamẽ ſi de febribus loquamur, tribuendum eſt multo magis proprio illius ætatis tẽperamẽto. Speciatim vero feb. diariis magis exponunt adoleſcentes & pueri, putridis & iuuenes & mediæ ætatis hoẽs. Nã ſenes nõ ita diſpoſiti ſunt, ideo vero hac ratione ſunt fere immunes à feb. peſtiferis, q̃a raro tẽtantur putridis. Hecticis obnoxii ſunt tum ſenes, tũ iuuenes, tum pueri.

Cauſæ mordentes corpus ad febres diſponentes. Ætas.

Quod ſpectat ad ſextum, viri in vniuerſum magis diſpoſiti ſunt ad febres quã mulieres propter calorem, ſed ad putridas magis diſpoſitæ ſunt mulieres quam viri. Corpora tenuia & macilenta facile capiũtur hecticis: contra pinguia & obęſa magis tentantur putridis, ideo vere Ariſtoteles 2. de part. animalium 5. dicit, corpora pinguia & obæſa citius interire.

Corporis habitus.

Hactenus diximus de præparatione corporum ad febres a principio interno: conſequens eſt, vt de præparatione à principio externo loquamur. Et quia vt dixi, ex ſententia philoſophorum idem eſt diſponens materiã, & tribuens formam, ideo cauſæ externæ, quæ diſponunt corpora ad febres, illę eædem ſunt effectrices febrium. Quare vno hoc cap. tam diſponentes quam efficiẽtes cauſas complectemur. Priuſquam autem hoc agamus, occurrit dubium, cur Auicen. noſter nullũ caput peculiare fecit de cauſis in vniuerſum febrium. Breuiter dicendũ eſt, ideo non feciſſe quia viderat eaſdẽ cauſas eſſe in vniuerſum effectrices febriũ, quæ etiã ſunt efficientes ephemerarũ, ideo cum de cauſis diſponentib. tantũ tract[...]t, ſtatim vno capite tractauit de cauſ[...]briũ diariarum, & de cauſis febriũ in vniuerſum. Hoc autem ſe ita habere intelligere poſſumus ex Gal. qui in lib. 1. de diff. feb. 3. longa oratione propoſuit eaſdem cauſas febriũ in vniuerſum, quas propoſuit Auic. diariarum. Au[...] diuidit huiuſmodi cauſas in accid[...]ales & eſſentiales: dicens cauſas eſſe omnes res cal[...]facientes, tam eſſentiales quam accidentales. Sed quia Auic.

De cauſis efficientibus febrium.

non ita ordinate complexus videtur totum orbem cauſarum, operæ pretium eſt, vt confugiamus ad Gal. & eius ratione vtentes inueniamus omnes cauſas febrium. Gal. enim de cauſis morb. 2. & 1. de diff. feb. 3. d. in corporib. neceſſariis eo modo augeri calorem, quo augetur ignis in rebus externis. Sunt autem quoque quibus extrinſecus augeri ſolet calor. Primum eſt vicinia rei calefactibilis. Eſt enim hoc perſpectiſſimum, corpora rebus calidis approximata calefieri. Secundum eſt motus tum animi, tum corporis. Tertiũ eſt putrefactio. Quartum eſt retentio diſſlationum continuarum. Quintum & poſtremum eſt cibus & potus, ſeu ea quæ ſumuntur. Quod attinet ad viciniam, in hoc genere cauſæ febrium ſunt balnea nimis calida, medicamenta calefacientia, potiſſimũ autem eſt aer calidus & ſiccus, & inſolatio ſeu ſub ſole manſio. Nam hac etiam ratione fit, vt ęſtas ſit feraciſſima febrium, quia calida & ſicca. Plagę etiam Orientales feraciſſimæ febrium. Vnde dicit Alex. in probl. med. Æthiopes facile tentari febrib. neq; tantũ ad generandas febres in vniuerſum maxime faciunt tempus anni, & regio, verumetiam vt dicit Hip. toto 3. lib. aph. etiam aliqua tempora, quæ magis vnam febrem quam aliam ꝓferunt, v. gr. autũno fiũt quartanę: hyeme, cotidianæ: vere diariæ & ſanguineæ, æſtate bilioſæ ardentes.

Sed circa hoc duo occurrunt ſcitu digna. Vnum eſt, cur fiat vt qui nimium manent ſub ſole, febribus facile capiantur: qui autem ad ignem manent, non capiantur. Videbitis enim eos, qui operantur ad ignem, via vnquam febrire.

Cur à ſole febris gignatur non autem ab igne.

Præterea eſt etiam dignũ quæſtione, cur, ſi quiſpiam continuo contrectet febricitantem, attamen à febre non tentetur. Videretur enim cõſentaneũm, ſi ob viciniam rei calidæ fiunt febres, vt fierent etiam hoc modo.

Poſtremo, quia dixi ex Hip. ęſtate fieri ardentes febres, dubium eſt, quia Ariſt. 1. ſect. probl. 29. in quo multos aph. Hipp. explicat, ille dicit hyeme & temporibus frigidis fieri magis febres ardentes, & 14. ſect. probl. dicit habitatores plagarum frigidarum maxime vexari febribus ardentibus.

Ad primum reſpondere poſſumus cum Gal. 1. de diff. feb. vt vicinia rerum calidarum gignatur febris in corporibus noſtris, oportere, vt caliditas communicetur cordi. Communicatur autem caliditas cordi per mediũ aerem a cauſis externis. Vnde cum qui viuũt ſub ſole & in aere calido hoc habeant, vt aer calidus facile penetret in cor, hinc fit, vt a febribus tententur qui operantur prope ignẽ, & qui conuerſantur cum febrientibus, licet ſecundum ſuperficiem calorem aliquẽ naneiſcantur, non eſt tamen in ipſis aer, qui attrahitur adeo calidus, vt attractus in corpo[...]

illud

Illo [illegible], & c[illegible] nt r febrem facere. D[illegible] fent[illegible] a[illegible] Ariſt. ni[illegible] rx græcæ [illegible] us [illegible] vix po[illegible] nter hu[illegible]ſmo[illegible] ito[illegible] u[illegible]as, [illegible] c[illegible]m Ariſtoteles, iis in locis habitatores pla[illegible] frigida [illegible] & in aere frigido fieri febres magis ardentes. Sed aliud eſt, dicere hyeme [illegible]āt febres magis ardẽtes, aliud autem quod fiant magis ardentes. Nam verum eſt, quod dicit Hip. in æſtate fieri magis febres ardentes, quia vt d. Ariſt. explicans hunc locum 6. probl. 1. ſect. tunc temporis fiunt humores bilioſi, & humores qui hyeme ſunt concreti, liquantur, vnde fit, vt febres frequẽtius & copioſius fiant eo tẽpore. Cęterum hyemẽ & regionibus frigidis, fiunt quidem rarius febres ardentes, ſed quę cõtingunt, magis ardentes ſunt quã quæ contingunt æſtate. Duplex eſt ratio, nã Ariſt. vna ratio eſt, quia febres ardentes in hyeme & regionibus frigidis fieri nequeunt niſi a cauſa potentiſſima, ideo effectus vt ſit potentiſſimus neceſſe eſt. Altera eſt, quia hoc tempore & in hac regione corpora hominum conſtipata ſunt: vnde cum prohibeatur effluxus caloris, fit, vt hic cohibitus in corpore magis atque magis augeatur. Vnde ſi quando febres ardentes in corporibus cõtingunt, vere ardentiſſime fiunt, quod non tantum intelligendum eſt de ardentibus febribus, verumetiam de omnibus morbis inteſtinis feruidis.

Aliud genus eſt motus. Nec puto quenquam eſſe, qui non experiatur à motu non modo noſtra corpora calefieri, ſed & febrire. Sed cum duplex ſit motus, animi & corporis, de eo corporis à pleriſq; dubitatũ eſt, qua ratione calorẽ inducat. Et vt varias relinquam opiniones, puto ego eum fieri propter duas cauſas. Prima propoſita eſt ab Ariſt. 2. met. 13. fieri calorem, vbi collidũtur in ſeſe ſolida corpora, ita vt aer rarefaciat & ignitur. Id enim fit in corporibus omnibus, [illegible] quotieſcunque vehementer mouentur partes ſolidæ in ſeſe collidantur, atque ita alterantur, & inter ſeſe calefiant. Vnde fit, vt poſtmodum propagatus hic calor in vniuerſum corpus, præſertim in cor febrem inducat. Secunda cauſa eſt humorum colliquatio. Nam à motu humores colliquantur, qui colliquati, & per corpus moti, dum acrem & corpus vehementer agitant, calefaciunt, & ita febres inducunt.

In hoc genere cauſarum collocantur vacuationes omnes corporis, operationes medicamentorum, & alia conſimilia, a quib. febres oriuntur. Et ſicut nimius motus cauſa febris eſt; ſic & nimia quies, vt dicit Gal. 8. meth. 2. tum 3. cap. lib. de diff. feb. Sed differentia eſt, qui[illegible] nimium otium non per ſe, ſed per aliud febrem inducit. Siquidem nimia [illegible] retinentur excrementa in corpore, [illegible]untur crudi ſucci, qui deinde obſtruentes febrem pariunt. Quod dixi de motu corporis, idem dicendum de motibus animi, à quibus fieri febrem non modo Galen. dicit, ſed & Auic. hoc loco. Et quia motus animi alii ſunt, qui fiunt ab internis ad exteriora, & alii, qui contra; priores, veluti ſunt gaudiũ & verecundia, non febrẽ inducere ap[illegible]nt, eo quod calor mouetur extra corpus, ita vt potius refrigerare quam calefacere poſſint. Alii motus, vt eſt ira, timor, triſtitia, non ſolum calefaciunt corpora noſtra, ſed etiam febres inducunt, eo quod cum ſpiritus intra corporis penetralia moueantur, atq; hi ſuapte natura calidi ſint, [illegible], vt feruidiores facti non ſolum calorem, ſed etiam febrem faciant.

Quomodo à motibus animi fiat febris.

Sed hoc loco duo nobis occurrunt examine & conſideratione digna. Vnũ eſt, quomodo ipſi veteres omnes medici inter cauſas externas animi motus poſuerint, cum tamen interim videantur. Aliud eſt, de timore & triſtitia; ſiquidem Galen. 4. de cauſis pulſ. cap. 3. ſcribit, in timore & triſtitia pulſus fieri paruos, & quod cor refrigerant. Si in timore & triſtitia cor refrigerant, quando ergo inter cauſas febrium Gal. connumerauit has paſſiones? Ad hoc dupliciter reſponderi poteſt. Primo modo motus animi conſiderari poſſunt vel ſecundum ſeipſos, vel ſecundum obiecta, à quibus concitantur. Si ſecundum ſe conſiderentur, certe ſunt res mere internæ. Sed ſi ſecundum obiecta, quia ſunt pure [illegible]eriora, ideo medici hæc reſpicientes, appellarunt cauſas externas.

Poſſumus etiam reſpõdere, poſſe aliquid dici cauſam externã, vel quia extrinſeca ſit, vel quia euidens. Primo modo ſane animi motus non ſunt res externæ, quia non ſunt extra noſtra corpora, ſed quia ſunt cauſæ euidentes. Nam ſi quis febrem incurrat propter irã, aut ꝓpter aliud, ab omnibus cognoſcitur, ideo dicuntur motus animi cauſæ externæ, quia ſunt euidentes. Ad 2. reſpondendum, metum, tr[illegible]am, & alia huiuſmodi in corporibus [illegible] fieri interdum paulatim, interdũ cito. Vbi fiunt paulatim, refrigerant quidem & faciunt pulſus tardos, & hoc modo locutus eſt Gal. Si autem fiant cito, calefaciunt potius cor, quam refrigerant.

Et ne putetis, hoc eſſe figmentum merũ ingenũ mei, videatis Ariſt. libr. de reſpir. cap. 19. à principio. In[illegible] enim eo loco timorẽ eam eſſe animi paſſionem, in qua calor velociter ab externis ad cor refugit, in qua celeri fuga dicit Ariſt. fit magnus motus in corpore, & [illegible] motu [illegible] ita cogi [illegible] ca cor calor, vt non tan[illegible] cal[illegible] hant homines, verũ etiam i[illegible] tereant interdum, ſcilicet quod calor & ſpiritus circa cor ſubito coactus calefaciunt, & calorem natiuum [illegible] angulant. [illegible] etiam, domini, illud eſt, quod docere voluit

Gal. quando 1. de tuend. val. 2. dicebat, à nimiis animorum motibus humores fieri bilioſos, id eſt, valde calidos: ſiquidem ex eo motu ad interna, & generatur bilis & genita deducitur ad ſtomachum.

Cauſa tertia febriũ putredo. Tertium genus cauſarum eſt putredo, quę inducit febres in corporibus noſtris, quoniã vt dicit Gal. cap. 4. li. 1. de diff. feb vapores putridi, & ideo calidi rapiuntur in cor, qui ipſũ calefacientes conſequenter febres inducunt. Hæc autem putredo æque poteſt eſſe interna atque etiam externa. Sic enim dicit Galenus loco citato, febrem peſtilentem produci ab aere morbido & putrido.

Cum autem omnis putredo, vt dicit Ariſt. lib. 4. meteor. cap. 1. ſit extinctio caloris natiui à calore externo, dubitatum eſt, qua ratione corruptio huius caloris, quæ generat febres in corporibus noſtris efficiatur. Ex vna parte fuerunt, qui dixerunt, fieri ſemper putredinem à prohibita trãſpiratione, quorum ſententię videtur inprimis fauere Galen. qui 9. meth. 7. dicit ea tantum putrefieri, quæ calida & humida cum ſint, in loco calido humido concluſa ſunt. Hoc etiam pleriſque in locis confirmauit Gal. ſc. fieri putredinem in corporib. noſtris à prohibita tranſpiratione. Et vt hoc poſſitis intime penetrare, debetis repetere naturam tribus coctionibus, quæ fiunt in nobis, propria loca deſtinaſſe ad excernenda vniuſcuiuſque coctionis excrementa. Vnde vbi hęc excrementa non excernuntur, in quacunq; coctione ſint retenta, à calore extraneo capiuntur, & conſequẽter putreſcunt. Igitur id certum eſt, putredinem fieri ob prohibitam hanc excrementorum tranſpirationem.

Ex altera parte eſt auctoritas Galen. cap. 6. lib. de inæq intemperie, vbi dicit manifeſte, non tantum prohibitam tranſpirationem, verumetiam alias cauſas facere putredinem. Et ſi hoc non docuiſſet, ipſa experientia docet. Videmus enim cotidie, corpora frigida & humida putrefieri. Quamobrem hoc conſtitutum eſſe debet, frequenter, imo frequẽtiſſime, fieri in nobis putredinem ex prohibita tranſpiratione, & hoc voluiſſe Gal loc. cit. verum fit etiam putredo ab aliis cauſis, vt ab aere putrido inſpirato. Vnde non eſt mirum, ſi Galen. cum hoc vidiſſet, duo genera cauſarum fecit febrium, alterum putredinẽ, alterum prohibitam tranſpirationem, quod fruſtra feciſſet, ſi putredo ſemper oriretur à prohibita tranſpiratione.

Eſt hoc loco probl. Nam audiuiſtis à putredine fieri febres. Hoc ſi verum eſt, qui fit igitur, quod cum cotidie in inteſtinis gignãtur putredines inſignes, nihilominus non videmus febres ex his factas. Putredo etiam exigua in alia parte ſolet facere febres, & ꝙ in corporib. noſtris fiant cotidie putredines in inteſtinis, docent cotidiani foetores, qui percipiuntur ex fæcibus & crepitibus. Et ratio huius rei eſt, quia etſi hæc putredo ſit interdum eximia: ſit tamen in locis ita inuolutis, & remotis à corde, vt eo minime peruenire poſſint vapores putridi, qui calefacientes febres inducant. Nam Plato in Timęo dicit inteſtina facta fuiſſe oblonga & flexuoſa, ne cogerentur homines continuo edere & excernere, & conſequenter diuinas mentis operationes turbare.

Ego autem addo, propter hoc facta fuiſſe inteſtina anfractuoſa, vt cum recipere deberent copioſa excrementa, & hæc ibi putrefieri, ne putredo ad partes nobiles penetraret, & vitæ incommodaret. Hæc etiam eſt ratio, cur fit, vt excrementa aliarum coctionum, quæ fiunt in corpore noſtro non putrefiant, ſed tantum primæ coctionis, quia ſcil. & multa ſunt, & in loco poſita, vbi minime poſſunt à calore natiuo regulari, vt par eſt.

Cauſa quarta febrium prohibita transpiratio. Quartum genus eſt, prohibita tranſpiratio, quæ tota poſita eſt aut potiſſimũ in clauſione eorum meatuum, quos fabricauit natura ad expellenda tertiæ coctionis excrementa, quæ denſatio meatuum vel fit in corporibus impuris, in quibus exſuperant acrea humores, vel fit in corporibus puris & temperatis, ſcilicet ſi fiat in corporibus impuris, retenta illa excrementa calida & acria ſane calorem inteſtinum augent, & conſequenter febres faciunt.

In corporibus autem puris dicit Gal. iure huiuſmodi prohibitam reſpirationem non neceſſario facere febrem, ſed plenitudinem facere, quæ interdum quidem facere poteſt febrem, ſed non ſemper: huiuſmodi prohibita tranſpiratio & denſatio pororum, quãtum colligitur ex Galen. 9. meth. 7. & 3. de T. V. fit, vel quia pori & meatus replentur, vel quia in ſimul conniuent & conſtringuntur, vel quia caro inter meatus exiſtens conſtringitur, replentur meatus à viſcidis, lentis, crudis & craſſis ſuccis. Conſtringuntur autem carnes & ſimiliter etiam meatus dicit Galen. 3. meth. 2. vel à frigidis, vel ab adſtringentibus, vel à ſiccantibus. Frigida quæ condenſant meatus ſunt, veluti aer frigidus, aquæ gelidæ, balnea frigida. Adſtringentia ſunt veluti medicamenta adſtringentia, balnea aluminoſa. De ſiccantibus autem dubitatio eſt, an ea quæ exſiccant, corpora condenſent, an potius rarefaciant. Nam perſpicuum eſt, corpora eorum, qui detenti ſunt hectica & maraſmo rareſieri, & propterea vtuntur medici remediis opulentibus meatus. Adhæc videmus corpora ſenilia eſſe quidem maxime exſiccata, eſſe tamen potius rara quam denſa. Dicendum eſt, ſiccantia operari poſſe in corpora noſtra dupliciter, vel paulatim vel repente. Quæ paulatim operantur, ſunt

quæ

quæ rareſaciunt corpora noſtra, quia cum hnmore illud humidum, quod eſt in meatibus, conſumunt, & conſequenter cum meatus vacuos relinquant, faciunt corpora rara, cõtra illa, quæ exſiccant ſubito, adſtringunt non autem rareſacinnt.

Cauſa quinta febrium cibus & potus.

Quintum & poſtremum genus cauſarum totum poſitum eſt in his, quæ intus ſumuntur, ſiue ſint medicamenta, ſiue cibus & potus. Medicamenta cum corpus euidẽtiſſime incendant citra omnium controuerſiam febres inducere nata ſunt. Cæterum cibus & potus febrem faciunt aut qualitate aut quãtitate. Qualitas vero vt dicit Gal. 3. c. lib. 1. de diff. feb. poteſt eſſe tum aſcititia, tum etiam natiua. Aſcititia cũ cibi vel potus aliqua mala fortuna corrumpuntur, ita vt corrupta & intus ſumpta ſtatum noſtri corporis violent, & ita febres inducãt. Qualitate etiam natiua hoc facere poſſunt, quotieſcunque nimium aeria & calida sũt. Huiuſmodi dicit Gal. eſſe allia, cæpas, naſturtia, & alia huiuſmodi, quæ ſua nimia caliditate incẽdunt ſpiritus & humores, & conſequenter inducũt febres. Copia etiam poſſunt cibi & potus facere febres, quando vel excedunt, vel nimium deficiunt. Si excedant, cruditates inducunt tum acidas tum nidoroſas, à quib. deinceps febres fiunt; ſic etiam d. Gal. me. 2. definientes cibos ſeu nimiam inediam parere febres. Quæ autem ſit ratio, d. Gal. l. c. inedia bilem confluere in ventriculo, & ex hoc confluxu incẽdi ſpiritus & conſequenter fieri febres.

Sed eſt quoque altera cauſa propoſita ab Ariſt. in fine libr. de iuuent. & ſenect. nec nõ 14. probl. ſect. probl. 7. Quibus in locis dicit, ieiuuantium ſtomachos fieri æſtuoſos & incenſos, qnoniam aer contentus in huiuſmodi ſtomacho, cum non ventiletur ab ingreſſu eiborum, fieri, vt hic immotus veluti incendatur & caleat. Vnde dicit, ora ieiunantium propter hoc male olere; qnia ſc. aere immotus & ideo calefactus incendit & putrefacit humores, vnde fætor. Hactenus habuiſtis, quæ ſint in voiuerſali cauſæ efficientes febrium, ſupereſt vt euiuſque generis febriũ particulares tractationes aggrediamur. Sed quia omnis huiuſmodi tractatio inſtituitur propter curationẽ, cuius gratia omnis medicina comparatur: & quia tum ad curationem inſtituendam, tum ad victum inſtituendum neceſſarium eſt cognoſcere tẽpora & mutationes febrium: hinc fit, vt priuſquam particularem tractationem aggrediamur, neceſſe ſit tradere certam theoriam tẽporum febrium, vt iure merito Auicen. diligentius, priuſquam tractauerit peculiariter febres, voluerit tractare de horis & temporibus febrinm. Sed video ingenioſum aliquẽ duo eſſe hac in re percunctaturum. 1. cur Auicen. initio tractationis febrium voluerit agere de temporibus febrium, & Gal. in lib. de diff. febr. huiuſmodi tractationem in fin. lib. 2. habuerit. Alterum eſt, cur Auic. in tractandis febrib. de temporibus potiſſ. egerit, in tractandis aliis morbis huiuſmodi diligentia non ſit vſus. Breuiter reſp. ad vtrunque ſummo iure, vt audiuiſtis hoc feciſſe Auic. quia vniuerſa ipſi' tractatio dirigebatur ad iudiciũ & curationem inſtituendam. Gal. autem cum ſibi propoſuiſſet in his lib. naturam ſolam febrium edocere, & modum agnoſcendi ipſas proponeret, minime pertinebat ad ipſum, ante ſolam tractationem de locis verba facere: ſed quia etiam nonnihil hæc cognitio confert ad ſcopum Gal. ꝓpoſitum, hinc fit, vt in fine tractationis aliqua etiam de huiuſmodi temporibus adiungere voluerit.

Ad 2. vero reſp. febrem habere huiuſmodi tempora & plura & magis euidẽtia, quam habeant cæteri morbi; ſiquidem, vt mox dicamus, febres habent duplicia tẽpora, morbi cæteri, quod non habeant paroxyſmos ita euidentes, fit, vt in ipſis non vſque adeo referatur exquiſita temporum cognitio, vt iure Auic. particularem tractationem de horis febrium inſtituerit. Itaque hunc imitati, de temporib. morborũ tractaturi ſumus, vt inſtructiores accedatis ad particulares febres omnes intelligendas. Tempus, vt mihi obſeruare licuit, tria ſignificat. 1. enim ſignificat menſuram motus totius orbis, quemadmodum accepit philoſophus 4. phyſ. vbi de tẽpore exactiſſimã tractationẽ habet: ſic ꝓprie dicitur à Græcis χρόνος. Noſtri non alio nomine vtuntur, quam temporis. 2. ſumitur pro parte aliqua huius temporis. Nam primi rerum parentes propter vitæ noſtrę commodum diſtinxerunt hoc in quatuor; in ver, æſtatem, autumnum & hybernum tempus: appellaruntque huiuſmodi tempora horas nomine Græco, quaſi ſint partes quædã totius motus. 3. ſignificat tempus mutationem, quam faciunt plantæ, animalia, & etiã morbi. Nam omnia viuẽtia, vt cuiq; perſpectum eſt, primo oriuntur, deinde augẽtur, poſtremo ſiſtunt, deinde declinaut: ita vt habeant augmentum, conſiſtentiam & declinationẽ. Ad ſimilitudinem horum inuenerunt medici etiam in morbis fieri huiuſmodi mutationes: ita vt primo oriantur, ſecundo augeantur, tertio conſiſtant; poſtremo declinent. In plantis & animalibus appellarunt hęc tempora mutationum communi nomine χρόνους, & peculiari nomine ἡλικίας, ſiue ætates. In morbis vero vocarunt huiuſmodi tempora & mutationes peculiari nomine καιρούς. Transferunt noſtri tempora.

De ſignificationib. temporis.

Et de tempore hoc tertio modo ſumpto loquuntur medici.

CAPVT

CAPUT IV.

De temporibus febrium.

Galenus ſcripſit duos libellos, quos appellauit de temp.morb. Et nos locuturi ſumus quoq; de his breuiter & perſpicue. Sed quatuor ante cætera diligenter memoria tenenda. Primum febres, de quarum temporibus ſumus locuturi, duo habere tempora, aliud vniuerſale, aliud particulare. Particulare, ſiue particularia tempora ſunt quatuor illæ mutationes, quas in vnaquaq; acceſſione ſubit febris, ſc. principium, augmentum, ſtatus & declinatio. Hæc enim quatuor cum reperiantur in vnaquaq; acceſſione, dicuntur particularia tempora, quod particulares & euidentes mutationes efficiantur in vnaquaque acceſſione. Vniuerſale tempus eſt totus ambitus omnium paroxyſmorum à principio morbi totius ad finem. Do exemplum: Quartana cum ſit febris, habet & temp' particulare & vniuerſale. Tempora particularia quartanæ ſunt initium vniuſcuiuſque paroxyſmi, quando ſc. incipit rigor: augmentum, quando abeunte rigore apparet calor: ſtatum quando calor in ſummo eſt: declinatio, quādo calor remittitur, & ſudor apparere incipit. Hæc tempora particularia finiuntur circuitu 12. 14. aut 20. horarum. Tempus autem vniuerſale dicitur totus ambitus & circuitus quartanæ à principio ad finem: quæ vt ſuo loco videbitur, interdum anni ſpatio, interdum 8. vel 10. menſium, & modo maiori vel minori mēſium & dierum numero fit. Nam in hoc toto curriculo febris apparent & ſimiles mutationes, quemadmodum in particularibus paroxyſmis, adeo vt augeatur febris, conſiſtat, atq; etiam declinet, ita vt obſeruandum ſit, hæc tempora interdum reperiri in omnibus morbis, interdum vero non reperiri.

Tempus particulare

Tempus vniuerſale.

In morbis lethalibus certiſſimum eſt, non inueniri hæc omnia tempora, quandoquidē omnes moriūtur vel in principio morbi, vel in augmēto, vel in ſtatu. In declinatione nullus vnquam perit, vt dicetur, ideo in morbis lethalibus ſemper ad minus deſideratur declinatio. In morbis ſalutaribus ſecus eſt, quia interdum aliqua tempora deſiderantur, plerunq; in ipſis omnia hæc tempora inueniūtur. Nam interdum vſu venit, vt inchoantes morbi vel augeſcentes ſtatim opera medici finiantur. Plerunq; autem hoc contingit, vt & à natura, & à medico contereantur quidem hi morbi, ſed per ſua tempora. Tertium obſeruandum eſt, in morbis qui percurrunt hæc quatuor tempora, non ſemper hæc tempora eſſe manifeſta, quandoquidem vſu & experientia comprobabitis interdum augmentum inſenſile eſſe, interdum ſtatum.

Quod cum viderent aliqui medici inſulſi, dixerunt hæc tempora nōn eſſe in omnibus morbis neceſſaria, ſed interdum deficere ſtatum, interdum augmentum, interdum etiam principium. Sed vt nuper dixi, id quod inſenſibile eſt, iſti putarunt perinde atq; non eſſet. Quartum obſeruandum eſt, medicos ꝓ indiciis & curatione inſtituendis hæc tēpora febrium adhuc diſtinxiſſe, quandoquidem voluerunt quodlibet tempus tum vniuerſale, tum particulare febrium habere principium, medium, & finem, adeo, vt liceat aſſignare principium principii, medium & finem, & ſic de ſingulis. Archigen. declinationis finē adhuc diuidebat in duas partes, ſed nimia hæc Archigenis diligentia fuit à Galeno damnata in libro de temp. morb. & iurc. Neq; valet, Domini, Galen. & alios præter hæc tēpora propoſuiſſe inæqualitatem quandam, necnon etiam interualla paroxyſmorū, quoniam illa inæqualitas non eſt tempus ſeparatum, ſed eſt pars quædam principii, & à Galeno aſſimilatur igni ſcintillanti, quæ dum vult accendi modo emicat, modo occultatur, ita vt inæqualitatem quandam faciat, quemadmodum fit hæc inæqualitas, quoties in initio paroxyſmi calor obrutus materia febrili modo exſurgit & emicat, modo deprimitur & occultatur.

Tempora quatuor morborum non ſemper in morbis manifeſta.

Idem etiam dicendum de interuallis, ſcilicet non eſſe neq; ipſum tempus morbi aut febris ſeparatum, quemadmodum non eſt inæqualitas, ſed eſt tempus ſanitatis potius, quam tempus morbi. Vnde veteres medici ſolebant in interuallis mittere ęgros ad conſuetas operationes, quaſi in hoc tēpore homines ſint potius ſani quam ægri. Quod etiam aduertentes legiſlatores, ſanxerunt, vt q quartana laborant in diebus interualli ſeſe excuſare nequeant, quo minus in iudicium vocati compareant, ſcil. intelligentes & ipſi, hæc interualla eſſe potius tempora ſanitatis quam tempora morborum.

De principio morborum.

Principium quod à Græcis dicitur ἀρχὴ, tripliciter apud medicos ſumitur, vt dicit Galenus 1. aph. 12. & 1. de locis 17. & 19. principium enim ſignificat primam cuiuſq; morbi inuaſionem, quam Græci ſignificantes vocant ἐπισημασίαν. Secundo modo ſumitur ꝓ tribus prioribus diebus morbi. Sic enim Ægyptii prohibebant, ne medici in his tribus primis diebus quicquā agerent, vt dicit Ariſtoteles 3. polit. c. 5. ideo vero ſi quid agebant medici in his dieb. ſuo periculo agebant. Hāc legem imitati ſunt illi medici, qui ſectantes Theſſalum à Galeno frequenter Diatritarii vocantur. Sumitur tertio modo principium pro prima parte totius morbi. Nam lecatur quilibet morbus in principium, augmētum, ſtatum & declinationē. De hoc primo quoniā frequenter loquuntur medici, nos etiam locu-

locuturi ſumus. Auic. tertio cap. primæ fen. quarti: & Gal. 2. de diff. feb. in fine, & 3. de locis. c. 3. definierũt eſſe principium tempus illud, in quo calor à materia veluti ſuffocatur, & in quo non apparet ſignum coctionis neque ſignum contrarium coctioni.

Addit duo commemoratu digna Auic. vnum eſt, in omni ægritudine inuenari neceſſario principiũ, ita vt de hoc à nemine ſit dubitatum: veruntamen eſſe in aliquib. ægritudinib. principium admodum obſcurum, & protſus inſenſibile, cuiuſmodi ſit tum in epilepſia, tum apoplexia: in quibus ægritudo vſque adeo celeriter ſit magna, vt vix inchoaſſe ſentiatur. Alterũ monet Auic. interdũ in morbis acutis prima die apparere in vrina [illegible], aut ſedimentum aliquod, quod etſi videri poſſit coctionis ſignum, tamen dicit Auic. minimè eſſe, ſed eſſe potius partẽ crudi alimenti, quæ antecedentis diebus ſuperfuit in coctione & fabrica ſanguinis, adeo quod verus character principii ſit, vt in ipſo non appareat ſignum coctionis, neque ſignũ cõtrarium coctioni. Hoc loco oritur cõtemplatio, qua Auic. dicit in principio nõ apparere ſigna coctionis, nec contraria coctioni, & potius non dicit nõ apparere ſigna cruditatis. Nã multo clarior fuiſſet eius ſermo, ſi dixiſſet, non apparere nec ſigna coctionis, nec ſigna cruditatis. Ego autem dico ſummo iudicio Auic. vſum huiuſmodi ſermone. Nam, Ariſt. in 4. meteor. vbi coctionis naturam explicat, dicit coctioni duo eſſe contraria, [illegible], nos dicimus cruditatem, & [illegible], latini dicunt defœdationem. Cruditas, vt exemplum afferamus, in rebus quæ elixantur [illegible] dicitur, quotieſcunq; humidũ minime terminũ debitũ acquirit, ſed ſtatu ſuo crudũ permanet. Fit autem [illegible], quãdo humidum non tantum non coquitur, verumetiam corrumpitur, quæ tamen corruptio duplex eſſe poteſt, vt doctè dicit Gal. 2. aph. 17. Nam vel corrumpitur humidũ imperfectè vel perfectè. Si imperfectè, poteſt corrigi, & per vlteriorẽ coctionem perfici. Sin autẽ perfectè & integrè corrũpatur, minime poteſt vnquam in benignum reduci. Exemplum affert Galen. ex vino ſubtili acidiore, quod vinum, ſi parum vitietur, poteſt corrigi, vt audio frequenter fieri in Græcia: ſin autem multũ aceſcat, minime poteſt corrigi. Igitur Auic. vt cõplecteretur tã cruditatem, quã defœdationem, dixit potius non apparere contrarium coctioni, & ſub nomine contrarii complecti eſt & defœdationem & cruditatem. Nam in febribus ſalutaribus apparet interdum cruditas in vrinis; in febribus exitioſis apparet corruptio, ideo voluit Auic. complecti principium tam ſalutarium, quam exitialium febrium. [illegible]

Sed dicetis, ſi in principio non apparet coctio, ſi non apparet contrarium coctioni, quid igitur eſt id, quod videtur in vrinis, & quomodo appellare debemus? Auerr. 3. collect. cap. 9. videtur guſtaſſe hanc difficultatem, qui loquens de principio, dicit, in hoc tempore ſeſe manifeſtare quidem morbum, veruntamen naturam nondum tractare materiam. Si igitur materia a natura nõ tractatur, nõ poſſumus dicere vere, quod in principio febris vel alterius morbi appareat vel coctio, vel cruditas, vel defœdatio in vrina.

Poſt principium ſequitur aliud tempus, quod à Græcis tribus nominibus dicitur, [illegible], nos dicere poſſumus augmentum, incrementum & aſcenſum. Definitur hoc tempus tum ab Auic. tũ Gal. 1. aphoriſ. 7. & 1. de criſi. 8. quod ſit temp' illud, in quo calor nõ ampli' ſuffocat, ſed incipit apparere manifeſte, [illegible] incipiũt apparere ſigna vel coctionis, vel cõtraria coctioni, id eſt, vel cruditatis vel defœdationis coctionis, ſc. & cruditatis in morbis ſalubrib', defœdationis vero in morbis mortiferis. *De augmento morborum.*

Hoc tempus Archigenes negauit reperiri inuenisi, ſed Gal. in libr. de temp. morb. damnans Archigenẽ monſtrauit, ſicuti fieri nõ poteſt, vt aliquis ab imo loco ſummum petat, niſi aſcendẽdo : ſic fieri nõ poſſe, vt quiſpiam morbus à principio ad ſummum accedat, id eſt, ad vigorem, niſi aſcendat, & aſcendere nihil aliud eſt, niſi augeri ſiue creſcere. Itaque multo feciſſet melius Archigenes, ſi dixiſſet, quod ſæpe nos docuit Gal. 1. de criſ. 3. & alibi paſſim, ipſum augmentũ quandoque inſenſibile eſſe, non quod non inueniatur in morbis. Succedit augmento tertium tempus, quod à Græcis vnico nomine dictũ eſt [illegible], noſtri dicunt modo vigorẽ, modo ſtatum ipſius morbi. Quoniã vigor tempus eſt in quo iã calor per vniuerſum corpus propagatus eſt, & coctionis ſigna apparent vel contraria ipſius coctionis, i. defœdationis. Et qui ſtudioſi ſunt Auerrh. debent aduertere 3. collect. c. 9. manifeſte literam eius eſſe corruptam, quod ſi maiores noſtri cognouiſſent, minime multas turbas excitaſſent circa cognitiones ſtatus. Nam vbi littera Auerrh. dicit, in ſtatu ceſſare coctionem, legendũ eſt potius in ſtatu fieri coctionẽ, quia & ſequentia & antecedẽtia verba id neceſſario poſtulant. Addit vnum Auicen. dignum conſideratione, ſcilicet ſtatum quandoque vno perfici paroxyſmo, quandoq; duobus, neq; cognoſci paroxyſmo ſequente ipſum ſtatum. *De ſtatu morborum.*

Nam, vt hanc rem intelligatis, debetis pro nũc memoria repetere, febres, vt alios morbos, vel eſſe acutas & breues, vel lõgas & tardas. Breues ſimpliciter dicuntur febres, quæ ſalutares ſunt, & citiſſime terminãtur, vt diaria febris. Acuti autem morbi ſunt illi, quo-

niam celeriter mouentur, & cum periculo ſunt, vt dicit Archigenes in hoc laudatus à Galeno. Addit Hipp. 1. epid. com. 2. & 1. de acutis com. 8. etiam febrem continuam ſemper copulari acutis morbis.

Morbi longi & febres dicuntur, quæ diu durant: tardæ autem quæ tarde mouentur. In morbis acutis celeriter ſolet ſtatus apparere, atque in his ſine ſint acutiſſimi, ſiue ſint ſimpliciter acuti, ſiue ſint acuti per decedẽtiam, ſtatus non ſolet pertranſire vnam vel alterã diem aut acceſſionem. In morbis autem longis & tardis ſecus eſt, quia ſtatus interdum perdurare ſolet pluribus accaſſionibus, & pluribus diebus, vt manifeſtum eſt in febre quartana.

De declinatione morbi.

Statum morbi excipit quartum ſemper quod græce dicitur ἀνεσις, nos declinationem ſiue remiſſionem dicimus. Et nihil aliud eſt, niſi illud tẽpus, in quo iã natura ſuperauit materiam, calor remiſſus eſt, & aliqua vacuatio, ſalutaris apparere ſolet. Sicut enim in ſtatu fit pugna inter naturã & materiã morbificã, adeo vt plerunq; ſit incertum, vter ſit victurus, an morbus an natura, ſic in declinatione ſemper manifeſta eſt victoria naturæ aduerſus morbum, & materiam morbificam. Propterea & Galenus & Auicenna dixerunt in declinatione neminem perire.

Cæterum quia Galenus 3. de criſ. 9. & Auerrh. loc. cit. dixere in declinatione etiam interdum ægros perire. Hinc maxima lis orta eſt inter medicos priores recentiores, vtrum ſcilicet poſſit quiſpiam extingui in declinatione morbi. Galenus videtur hanc rem definiuiſſe in lib. de criſ. ſcilicet aliam eſſe declinationem vniuerſalem, aliam particularẽ, id eſt, declinationẽ, q̃ eſt pars toti' morbi, & declinationẽ, quę eſt pars peculiaris paroxyſmi. In declinatione vniuerſali dicebat Galenus neminem poſſe perire, quia character proprius declinãtis morbi eſt victoria ipſius naturæ ſupra morbum. Victorem aliquẽ cõcidere poſt partam victoriã, non videtur rationi conſentaneum. In declinatione particuli dicit Gal. ſeſe innumeros vidiſſe perire. Et afferunt iſti rationẽ, ꝙ in particulari acceſſione poſt ſtatũ vſque adeo remaneant proſtratæ vires ægro, vt concidant. Sed parcant mihi manes Galen. puto multo meli' dici, in nulla vera declinatione poſſe perire quenquam. Quia character cuiuſque declinationis eſt, vt ſit victoria ipſius naturæ, ſed in falſa declinatione, quæ tantum apparet in acceſſionibus particularibus, poteſt quidem aliquis perire.

Sed dicetis, quæ eſt vera, quæ falſa declinatio? Docuit hoc Auerrh. loco citato, docet & experientia. Nam dicit Auerrh. in vera declinatione ſemper vires remanere validas, & vt ait ipſe, veram declinationem ſemper fieri, cum viribus validis. Falſa autem declinatio fit ſemper cum virib. imbecillis, quẽ admodum contingit in morbis exitialibus: ſiquidem morbi exitiales cum habeant ſemper vires imbecillas & languidas, interdum propter imbecillitatem etiam in ſtatu vſque adeo fractæ & ſedatæ ſunt, vt morbus declinare videatur, cum potius non morbi, ſed declinatio potius virium ſit.

Igitur habetis, in declinatione vera neminem contingere perire, ſed in falſa. Et ideo Gal. forſan, quando dicit contingere aliquos perire in declinatione, locutus eſt de hac declinatione falſa, in qua etiam mihi interdum viſus eſt ſatis implicatus, cum dixerit quandoque, hoc perraro fieri, ipſe autem teſtetur ſe plurimos vidiſſe. Vt audiuiſtis, Auic. in docendis febrium temporibus vſus eſt ſolis pene ſignis cõcoctionis, cũ tamen Hippoc. 1. aph. & Galen. 1. de criſ. multis aliis ſignis vſus ſit. Sed vt puto, hanc rationẽ fecit Auicen. quia tametſi ſint complura temporum ſigna, nullum tamen efficacius & illuſtrius eſt ſignum, quam ſumptum à concoctione, eo quod morbus non eſt aliud, niſi pugna quædam naturæ cum materia morbifica: cuius pugnæ vnicum eſt pene ſignum concoctio.

Dixeram, ſi memoria tenetis, Auicen. ſtatuere, ſtatum cognoſci tãtum poſtquam abiit, quæ ſententia Auicen. omnibus maximam ſuſpicionem attulit, quia ſi ſtatus præcognoſci nõ poteſt, ad quid ergo tot regulæ? tot præcepta? quæ afferunt medici, vt præcognoſcant ſtatus. Nonnulli dixerunt, duplicẽ eſſe præcognitionem: aliam eſſe pure coniecturalem, aliam eſſe certam. Inquiunt iſti, coniecturaliter quidem poteſt noſci. ſed certa cognitione non.

Ego vero talem reſponſionem puto eſſe contrariam Hippoc. & Galen. & deſtruere pene totam medicinam. Eſt contraria Hip. qui 1 epid. 2. t. 45. dicit concoctionem ſignificare ſecuritatem iudicii & celeritatem. Si ergo tuto cognoſcit iudicium, & fit in ſtatu iudicium, non eſt dubium, quin Hip. voluerit certam etiam dari ſtatus cognitionem.

Eſt quoque contra Galen. quia is 1. de criſ. 16. diſputans contra eos qui negabant dari ſtatus præcognitionem, demonſtrauit efficaciſſimis exemplis, certam haberi poſſe de ſtatu præcognitionem.

Deſtruit poſtremo hæc reſponſio regulas medicinæ, quia ſi diligenter examinetis propoſitum Hippoc. in 1. aph. in inſtituenda victus ratione, in conſtituendis temporib. medendi, omnibus videtẽ omnia dirigere ad ſtatus præcognitionẽ, qui ſi ignoratur, quis nõ videt omne ſtudiũ medicorum ruere ſtatim? Quamobrem hanc rem ita puto eſſe decernendam, triplicem enim eſſe cognitionem, aliam coniecturalem, quæ ſæpe fallit, aliam

certam

certam, quę quandoque fallit, aliam certiſſimam, quæ nunquã. Cognitione hac certiſſima non poteſt ſtatus præcognoſci. Et hoc eſt quod voluit nos docere Auicen. certiſſima cognitione non poſſe cognoſci ſtatum, niſi poſtquam abiit, ſiue vt ipſe ait, ſequenti paroxyſmo.

Cæterum, certa cognitione, quæ interdũ, ſed raro fallat, poteſt præcognoſci ſtatus. Et ita intelligendus eſt Hippoc. & Galen. ſed dicet quis, nonne Gal. 1. de criſ. 16. de ſtatu loquens dicit de eo certiſſimam haberi præcognitionem. Quod ſi verum eſt, non ergo mea reſolutio quicquam valebit. Aduertite Domini, quantum valeat, Galenum audire ſua lingua loquentem. Interpres eius loci duos errores commiſit. Vbi textus græcus habet aliquãdo, bonus interpres vertit ſæpe. Multum autem refert, dicere aliquando & ſępe. Alium errorem commiſit, quia vbi Galenus dicit certam cognitionem, interpres ait certiſſimam. Et poteſtis videre hanc correctionẽ in exemplaribus non ſolũ recẽtiſſimis, ſed etiã vetuſtiſſimis. Itaq; tãtum abeſt, vt Gal. auctoritas nobis noceat, vt potius faueat. Neq; valet ideo, medicinam noſtram futuram eſſe fallacem. Quia etſi non habeamus certiſſimam illam ſtatus præcognitionem, habemus tamen certam, quæ raro nos fallit, & hæc ſufficit. Nam dicit Hipp. in lib. de arte veteri, ſat eſſe, medicinam nõ vti hypotheſi, velut illi vtuntur, qui tractãt res dubias & obſcuras.

An medicina fallax.

Cum igitur ſtatus poſſit præcognoſci, videdum eſt, quæ ſint ea ſigna, quæ nos docere poſſunt huiuſmodi ſtatum & alia tempora morborum, & præſertim febrium. In quibus ſignis tradendis, quia Auicen. paulo confuſus fuit, ego ſub propriis generibus vos docebo, vt intelligatis. Sũt alia vel προφαινόμενα vel ἐπιφαινόμενα. i. præapparentia vel poſtapparentia. Præapparentia ſunt illa ſigna, quæ manifeſtantur vel antequam accedant tempora, vel eo tẽpore, quo accidũt: ἐπιφαινόμενα vero, ſeu poſt apparentia ſunt, quæ apparent, poſtquam abiit tempus. Priora ſigna capiuntur à multis fontibus. Aut enim à ſpecie morbi, aut à tempore, aut ab acceſſionibus. Speciem morbi hoc in loco voco vel acutiem vel tarditatem ipſius febris.

Signa docentium tempora febrium.

Cognoſcitur autem acuties vel tarditas morbi, vel motu, vel materia, vel facie ægri, vel viribus. Si enim febris celeres motus habeat, ſignum eſt acutam eſſe, & ideo ſtatum ſtatim futurum eſſe, & contra, ſi febris tardos motus habeat, ſignum eſſe, eam eſſe chronicam, diuturnam potius, & ideo ſtatum morbi tarde eſſe acceſſurum.

A materia quoq; ſiue ſubiecto cognoſcitur & acuties & tarditas. Quia ſicut habetis apud Galenũ multis in locis, & præſertim 2. de criſ. capit. 2. ſi materia febris ſit biliosa, id eſt, acris & mordax, indicium eſt, eſſe acutã, & ideo ſtatum properare. Sin autem materia vel pituita vel humor melancholicus eſt, argumentum eſt, febrem eſſe tardam, & ideo ſtatum quoque tarde futurum.

A facie ægri cognoſcitur & acuties & tarditas: quia ſi cito facies ægri conſumitur, certum eſt febrem eſſe acutam, & conſequẽter ſtatum accelerari, quod ſi facies ægri nihil conſumatur, ſignum eſt, febrem futuram diuturnam, & conſequenter, ſtatum eſſe valde remotum. Atque hoc eſt, quod dicit Hippocrates 2. aph. 28. malum eſſe, ſi facies ægri & corpus cõſumatur plusquam oportet, aut nihil conſumatur, quoniã alterum mortem, alterum indicat morbi longitudinem.

A viribus quoque ſumitur cognitio ſpecies morbi: quia ſi vires ſtatim collabuntur, ſignum eſt, febrem acutiſſimam eſſe, & proximum ſtatum habere. Sin vires ſub morbo durent validę, ſignum eſt, morbum fore diuturnum, & non ita proximum ſtatum.

Sed hoc loco ſcrupul⁹ occurrit, quia Galenus ſecundo de diff. feb. 11. dicebat vires validas facere paroxyſmos ſeu morbos breuiores, ergo videtur falſum eſſe, quod vires infirmæ morbum eſſe acutum, & ideo breuem indicent. Sciendum, vires validas, ſicut & infirmas poſſe comparari vel morbo magno, vel paruo.

Si vires validæ coniungantur morbo paruo, ſane ſemper indicant morbum breuem. Siquidẽ facile eſt, vt infirmus hoſtis cito ab aduerſario valido ſuperetur. Si autem coniungantur vires validæ morbo valido, metuenda eſt ſemper morbi longitudo. Sicut experientia comprobatur, pugnas, quæ fiunt inter validos certatores, longas eſſe & pertinaces; cõtra, ſi vires infirmæ copulẽtur morbo magno, ſane neceſſe eſt, vt cito res finiatur. Et ideo huiuſmodi in caſu vires infirmæ ſemper ſignificant, morbum fore acutum, & ſtatum eſſe proximum: vt ſi morbus ſit paruus, & vires infirmæ, potius metuendum de diuturnitate, quam de celeritate.

A tempore cognoſcuntur quoque indicia temporum morborum. Atque hoc tempus complectitur, conſtitutionem anni, regionem, ætatem, & tempus pulſationis ſeu pulſus. Conſtitutio anni oſtendit tempora morborum, quia ſi conſtitutio ſit calida & ſicca, vt eſt æſtas, qui in ipſa fiunt morbi, plerunque ſunt acuti, & ideo celeriter augentur, & celeriter ad ſtatum perueniunt.

Contra, ſi tempus anni fuerit frigidum & ſiccũ, aut frigidum & humidum, vt eſt finis autumni & hyems, morbi longi ſunt, & conſequenter tarde augentur, & tarde ad ſtatum perueniunt.

Et hoc eſt quod nos voluit docere Hip. 2. aph. 25. cum dicebat æſtiuas quartanas eſſe breues, autumnales vero longas, & præſertim, quæ hyemem attingunt.

Sic regio poteſt tempora morbi indicare, quia in regionibus calidis & ſiccis, vt eſt Arabia, item Hiſpania, morbi & febres acutæ vt plurimum ſunt, ac celeriter augentur, & celeriter ad ſtatum properant, contra vero ſub plagis ſeptentrionalibus, in regionibus frigidis & humidis febres diuturnæ fiunt, & conſequenter ſtatus tardatur.

Atque hoc eſt, quod docere nos voluit Hippocrates in libro de aere, aquis & locis, cum dicebat, eos, qui habitant in ortum & occaſum hyemalem non tentari Pleuritide, Peripn, neq; aliis morbis acutis.

Ab ætate quoque capiuntur argumenta temporum febrium. Quia in ætate iuuenili febres vt plurimum acutæ fiunt & celeres, & quæ cito augentur, cito ad ſtatum perueniunt. Contra autem in ſenectute, in qua non tantum febres & morbi fiunt plerunq; longi & diuturni, ſed etiam tardiſſime ad ſtatum perueniunt. Et hoc eſt, quod docuit Hipp. 2. aph. 40. vbi dicebat, raucedines, deſtillationes, atq; adeo tales morbos in ſenib. longo tempore concoqui.

A pulſatione quoq; ſumuntur indicia têporum. Quia ſi in febribus pulſus fiant celeres, frequêtes, denſi, ſignum eſt febrem acutam eſſe, celeriter moueri, & conſequenter cito eſſe expectandum eius ſtatum, contra vero ſi pulſus ſunt tardi, ſi ſunt rari, ſignum eſt, febrem etiã tardam eſſe futuram & diuturnam, & proinde ſtatum quoque non ita celeriter eſſe acceſſurum: adeo vt cognoſcere poſſitis ipſa tempora magnopere valere; id eſt regionem, ætatem & pulſum, ad indicandam ſpeciem ipſius ægri, id eſt acutiem vel tarditatem.

Signa quæ capiũtur ab acceſſionibus, hæc ſunt, quod ſi acceſſiones magnæ ſint & coniunctæ habeant vehementia accidentia, ſignum eſt, ſtatum adeſſe, quandoquidem in ſtatu ſemper vehementia fiunt accidentia. Sin autem infinuantur paroxyſmi, & ſimul etiam minora fiant ſymptomata, ſignũ item eſt, ſtatum properare atq; etiam declinationem. Si acceſſiones anticipent, argumentum eſt augmenti morbi. Et contra ſi poſtcedant acceſſiones, ita vt tempus ſemper tardius accedat antecedêtê, ſignum item eſt, morbum declinare. Hippocrates 4. aph. 30. ſcribit, ſi febris cotidie accedat eadem hora, eſt difficilis iudicii, id eſt, tarde properare ad iudicium ſeu ad ſtatum.

Febres eod. tempore accedentes sunt difficilis iudicii ex Hipp.

Quem locum interpretans Galenus dicebat hanc rem ab Hippocr. vſu & experientia fuiſſe comprobatam. Si qua ratio eſt afferẽda hanc eſſe puto, quod materia fixa ſit viſcida, adeo vt opus ſit longo tempore ad eam expugnandam. Sed de longitudine & breuitate paroxyſmorum alias cauſas perſcrutabimur.

Signa poſt apparentia ſeu ἐπιφαινόμενα, alia ſunt critica, alia ſunt coctionis & cruditatis. Critica ea ſunt, quę cum euacuationibus apparent, vel vrinæ, vel ſudoris, vel ſanguinis, vel fæcum ſeu egeſtionum.

Hæc ſigna vt Galenus 1. aph. 12. vel apparent in principio febris, vel in progreſſu. Si appareant in progreſſu, ſemper ſignificare ſolent ſtatum adeſſe: quia ſi hæc ſunt ſigna criſis, fit criſis in ſtatu, propterea hæc ſunt ſigna ſtatus. Sin autem appareant in principio morbi ſeu febris, diligenter aduertendum, an finiant morbum, an potius non finiant.

Si morbum finiunt, ſigna ſunt ſtatus. Nã, vt alias docui ſunt aliqui morbi, qui ſtatum habent ſtatim & cito. Sin autem huiuſmodi ſigna critica non finiant morbum, expendẽdæ ſunt vires ægrotantis.

Quia ſi vires ægri validæ ſint, ſignum eſt, morbum futurum diuturnum, & ſtatum nõ eſſe ita propinquum. Sin vero vires ſunt infirmæ, indicium eſt mortis propinquæ. Siquidem vbi hæc ſigna apparent, quæ ſolent eſſe ſalubria, ſi vires offendant exitialia prorſus euadunt. Atq; hæc ſigna ſunt vniuerſalia morb. temporum.

Particularia tempora habent quoque ſua ſigna peculiaria, quæ copioſiſſime propoſita ſunt nobis ab Auicenna. Nam principium febris cognoſci ſolet rigore vel frigore, vel horrore, pulſus coarctatione, grauitate corporis, oſcitatione, pigritia, & multis aliis ſignis aſſidentibus, quæ copioſe proponuntur ab Auicenna. Augmentum vt docet Auicenna duas habet partes, vnam, quando calor incipit exſurgere & augeri, necnon pulſus expanditur, verumetiam augetur.

Status ſigna ſunt accidentia vehementia, caloris ſummi permanentia. Vbi enim calor magnus eſt, & in eodem ſtatu perſiſtere videtur, cum ſiti, inquietudine, dolore & aliis ſymptomatis, tunc ſtatus certiſſimus eſt, velut ſi calor remittatur. Si accidentia omnia minora fiant, & vel ſudor, vel mador appareat, declinantis iam febris certiſſimum ſignum eſt. Et hæc eſt theoria temporum neceſſaria.

Status ſigna.

Declinationis ſigna.

CAPVT V.

De ephemera.

PRo cognitione febrium particularium, quas cum modo ſimus tractaturi, vt initium capiam à febrib. diariis, quandoquidẽ fecit Auicenna, multa me impellũt. Primum quia

Cur primũ de febribus diariis agendum.

quia febres diariæ omnium ſimpliciſſimæ ſunt. A ſimplicioribus ſemper inchoandum eſſe. Simpliciſſimas dicebat Gal. 1. ad Glauc. 2. Altera ratio eſt, quoniam vt Alex. Trall. meminit libr. 12. ſuæ medicinæ ſebres diariæ ſunt communiſſimæ omnium, eo quod omnia corpora ſint bis pene ſubiecta. Tertia ratio eſt, quia ſebres diariç ſecundum ſui generationem antecedunt ſemper & becticas & putridas, adeo vt fiant quidem tum putridæ, tum hecticæ poſt diarias, nunquam autem veræ & puræ diariæ fiant poſt has ſc. putridas & hecticas.

Addere poſſumus aliam rationem, nempe facilitate curationis. Dicit enim Gal. 1. de diff. feb. 7. & alibi ſæpe, ſebres diarias eſſe omnium facillimas curatu. Quæ forſan fuit ratio, quod Hippocratis de curatione febrium diariarum vel nihil, vel pauca ſcripſerit. Cornelius Celſus Hippocratis ſectat. lib. 3. cap. 5. putauit, propter hanc facilitatem curationes ſebres diarias vix dicēdas eſſe morbos. His itaq; rationibus inductus, auſpicabor hanc tractationem à diariis ſebribus.

Dicitur apud Græcos ἐφήμερος πυρέτος. Nos dicimus diariam, eo quod non pertranſeat vnam diem naturalem, id eſt, ſpatium viginti quatuor horarum. Sic dicit Ariſtoteles 1. de hiſtoria animalium decimo nono, quoddam animal eſſe dictum ἐφήμερον, quoniam vna tantum die viuit. Et Nicander vocauit quoddam venenum colchicum, ἐφήμερον, eo quod vna die interimit, quod etiam tributum eſt cicutæ à nonnullis. Et præſertim à Phocione definitur hæc febris definitione generali, ſed contracta per differentiam eſſentialem, acceptam à calore, id eſt, à ſubiecto ipſius caloris, ſcilicet. ſi addamus definitioni vniuerſali ſebris, hanc fieri cum calore miti, ſeu ex accenſione præuia ſpirituum, nam ſi dicamus vno modo, ſiue alio, perinde eſt. Siquidem cum ſpiritus ſint corpora aeria, vbi accenduntur, calorem quendam nō inſuauem reddūt, ſicut etiam facit aer. Vnde cum febris diaria originem ducat, vt dicit Aetius, ex parte aeria accenſa, iure merito fit, vt calor ipſorum ſit potius mitis, & ſuauis, & iucundus.

Nec obſtat, quod ſebrem pleriq; definierint, vt etiam Gal. eſſe calorem igneum, quia ſi comparetur calor ſpirituum in ſebre hac calori ante febrem, procul dubio nonnihil eſt maioris acredinis, merito cuius poteſt igneus nuncupari. Sed comparatus hic idem calor calori aliarum ſebrium, merito nomen meretur iucundi, & ſuauis.

Sed dicetis, quomodo poteſt hæc differētia eſſe eſſentialis, ita vt faciat differre diariam febrem à cæteris? cum Galenus 7. de ſimplic. medic. cap. de Terra Samia, dicit, febres peſtiferas habere calorem mitem. Reſpondeo, dicere quidem Galenum, in febribus peſtiferis non eſſe calorem magnum & vehementem, ſed quod appellet peſtilētiarum calorem ſuauem, nunquam reperietis, quia etſi exiguus ſit: tamen habet nonnihil inſuauitatis, quæ percipitur à ſolerti medico, vbi corpus contrectatur. Cum ergo in diariis calor primum inſpiratus accendatur, & deinde communicetur caliditas humoribus, & præſertim ſolidis, videre oportet, qui ſint illi ſpiritus, qui primi hoc patiuntur.

Conſtitutum eſt apud pleroſque, tria genera ſpirituum, ſcilic. animales & naturales. Animales & naturales nō primum accendi ex eo conuincitur, quod in his febribus neq; operationes animales, neque naturales, quarum ſunt inſtrumenta, hi ſpiritus offenduntur, vt reliquum ſit ſolos vitales eſſe, qui in diariis flagrant. *Qui ſpiritus primi patiantur ephemerâ.*

Sunt autem vitales duplices, alii enim ſunt implantati omnibus corporis partibus, quæ ſunt partes conſtituentes calorem implantatū: alii ſunt influentes, qui calorem influentem à corde continuo deferunt per omnes corporis partes.

De ſpiritibus implantatis ſapienter iudicauit diſertiſſimus Fernelius, dum dicit, fieri non poſſe, vt in diaria ſpiritus implantati accendantur: ſiquidem cum ſint partes caloris implantati, magna ruina accederet vniuerſo corpori ex his febribus, vt videmus hecticas febres magnam hanc ſubire ruinam, quia in ipſis ſpiritus implantati igniuntur & ardent.

Remanet itaq; in ſebrib. diariis ſolos ſpiritus vitales influentes eſſe, qui accēſi febrib. diariis efficiēdis occaſionem præbent, præbent autem occaſionem ſebris diariæ, quod cum à cauſis internis incaleſcunt, partes aliquæ corporis id calefaciunt, propinquæ caleſaciunt alias, donec calor propagetur ad cor vſque, vbi ſpiritus iſti influentes accenſi cum diſſeminantur per vniuerſum corpus, illud & præſertim ſecundum partes ſolidas calefaciunt. Vnde caliditas totius ſequitur, quæ ſebris eſt, quæ febris, vt audiuiſtis, cum ſit effectus quidam, neceſſario habet ſuas cauſas, quæ tametſi vt plerunque dicit Galenus ſint omnes externæ, ſeu procatarcticę confuſo quodam modo propoſitę ſunt ab Auic. & Gal.

Nos autem more noſtro eas omnes ſub peculiaribus quibuſdam generibus complectemur. Hæc autem ſunt ea, quæ extrinſecus eueniunt, motus corporis, motus animi, cibus & potus, & alia, de quibus in ſequentibus.

Cauſæ omnes, quæ faciunt febres diarias, vt dicit Auicenna, calefaciunt vel per ſe, vel per accidens. Et inter has primum locum habent, quæ ſunt vere extrinſecæ. Huiuſ- *Cauſæ.*

modi eſt aer, ſiue ſit calidus ſiue frigidus, vt balnea tam naturalia, quam artificialia. Poſthæc ſunt motus corporis, qui vel ſunt actiones, vel paſſiones. Actiones habet labor, curſus, ambulatio, lucta. Paſſiones habet ira, metus, dolor, quæ omnia motuum genera propterea febres faciunt, quia per ſe & primo calefaciunt.

Poſtremo ſunt ea, quę ſumuntur interius, ſiue cibi vel potus, ſiue medicamenta. Hæc eſt ſeries omnium cauſarum, quæ efficiunt febres diarias. Circa quarum contemplationem duo ſunt conſideranda: vnum eſt quod dicit Galen. in libr. de cauſis morb. in fine 2. cap. ſcilicet vt omnes hę cauſæ efficiētes producant, tria neceſſario requiri, vt cauſæ ſint vehementes. Nam non omnis cauſa exterior poteſt facere febrem, ſed magna ſit neceſſe eſt, deinde oportet, vt hæ cauſæ debito tempore operentur, quia ſi quiſpiam ſub ſole maneat dimidiæ horæ ſpatio, etiamſi ſit æſtuoſiſſimus, febrem non facit, quia deficit tempus debitum.

Poſtremo requiritur præparatio corporum, in quo agere debet. Nam experientia cotidiana docet, corpora ruſticorū tota die ſub ardente ſole laborare, neq; tamen febricitant, quia tametſi cauſæ ſint vehementes, tametſi tempus ſit debitum, deeſt tamē corporum aptitudo.

Vtrum ira neceſſario coniunctam habeat cordis caliditatem.

Alterum circa cauſas examinandas, Vtrū ira neceſſario coniunctum habeat cordis caliditatem necne. Nam ſi facit febrem ira, quis non videt, oportere cor & corpus vniuerſum flagrare, veruntamen hæc res non caret dubitatione. Nam Galenus 1. epid. comm. 2. tract. 78. dicit corpora iraſcentium eſſe frigidi temperamenti. Auicenna quoque cap. ſecundæ fen. 4. dicit interdum timorem copulari iræ. Si itaque irati timent & ſunt frigidi in temperamento, non videtur rationi conſonum, vt in ipſis vnquam excitetur febris.

Contra autem eſt ſententia Ariſt. 2. Rhet. 12. & 3. eth. cap. de fortitudine, quibus in locis dicebat neminem iratum timere, ideo 7. ſect. probl. 17. dicit iram & timorem eſſe motus contrarios. Quam etiam ſententiam videtur ſecutus Gal. 2. cap. lib. de cauſis morb. vbi dicit iram eſſe feruorem ſanguinis circa cor, & ob motū vehementē febres inducere.

Dicendum eſt id, quod videtur latenter docuiſſe nos Galenus eo loco 1. epid. dicto, ſcilicet iratos ſeu iraſcentes in duplici differentia eſſe, alii ſunt, quos vocat Hippocrates & Galen. ὀργιλοὺς & ὀξυθύμους, nos poſſumus transferre iracundos. Alii ſunt, quos vocant Græci, & præſertim Galenus θυμοειδεῖς, nos poſſumus dicere magnanimos. Priores ſunt illi, qui facillime iraſcuntur & rixantur, cuiuſmodi ſunt fœminæ plurimæ. poſteriores ſunt, qui iraſcuntur & iram conſeruant, ſed ſine rixa & garrulitate. Iracundi ſunt, q poſſunt eſſe frigido intemperamento, vt dicit Galenus & qui etiam ſimul timere poſſunt. Poſteriores autem, id eſt magnanimi dum iraſcuntur, nunquam timent, & hi ſunt ſemper calido intemperamēto: & hi ſæpe ſub ira febricitant. Nunc videamus ſigna, de quib. gloriatus Gal. 2. de criſ. ca. vlt. & 8. meth. vlt. ſeſe ea primum omnium luculentiſſime & profuſiſſime ꝓpoluiſſe. Sed priuſquam hoc aggrediamur, eximēdus eſt quidam ſcrupulus. Nam Auic. loco citato loquens de ſignis febrium ephemerarum, dicebat eas eſſe quidem facilis curationis, ſed difficilis cognitionis: id quod accepiſſe videtur à Galeno 1. ad Glauc. 2. Cæterum idem Galenus 1. de diff. feb. 7. circa primum dicit cognoſcere febres diarias ab aliis non eſſe vſq; adeo difficile. Et hoc dicit Gal. aduerſus nonnullos, qui putabant impoſſibile eſſe, huiuſmodi febres diſcernere, adeo vt euidentiſſima contradictio appareat in verbis Galeni & inter Galenum & Auicennam. Quidam dixerunt, Galen. & Auicen. quando dixerunt diarias eſſe difficilis cognitionis, locutos eſſe de ignaris medicis: vbi autem dicebat Galenus non eſſe difficilem hāc cognitionem, locutum fuiſſe de peritis medicis, atq; etiam de ſeipſo. Sed mihi pura infantia videtur: quia dicere à peritis medicis cognoſci diarias, ab imperitis non cognoſci, eſt res quam ruſtici dicerent, quia ignari medici neq; hoc, neque aliud cognoſcunt. Ideo ſatius eſt, vt dicatur diarię cognitionem poſſe cōparari vel curationi vel cognitioni aliarum febrium. Si comparemus cognitionem curationi, proculdubio difficilius eſt cognitio, quia curatio facillima eſt. Et hoc modo locuti ſunt Auicenna & Galenus primo illo ad Glauc. Sed ſi comparetur cognitioni aliarum febrium, ꝓculdubio facilis eſt, quandoquidem hectica multo difficilius cognoſcitur, præſertim in principio q̄ diaria: adeo vt hic ſit ordo in cognitione, ꝙ febres putridę initio cito cognoſcuntur, difficilius diariæ, difficillime omnium hecticæ.

Signa

Cur diariæ difficulter cognoſcantur.

Sed dicetis, quę eſt cauſa difficultatis? Hęc eſt, Domini, quod diariæ momētaneæ ſunt. Etenim ſunt affectus, qui facile diſſoluūtur, vt ſępe prius abeant, quam cognoſci poſſint. Sunt autem ſigna febriū diariarum alia vniuerſalia, alia vero particularia. Vniuerſalia reduxerunt alii ad quinq; capita. Alex. Trall. reducebat ad tactū, pulſum & vrinam. Nos vero imitantes Galen. & 1. ad Glauc. & 1. de diff. feb. dicimus, ſigna vniuerſalia ephemerarum ſumi ab intrinſecis & extrinſecis. Si ſumantur ab intrinſecis, aut ſunt actiones læſæ, aut excrementa mutata, aut qualitates mutatæ. Ex actionibus læſis pulſus tantum & reſpiratio ſignificare poſſunt has febres.

De

De pulſu dicit Galenus 3. de præſag. ex pulſ. 4. eum in diariis eſſe magnum, celerem & crebrem.

Circa pulſum in diariis tria notanda.

Sed circa pulſum tria videntur notanda. Vnum eſt, quod dicit idem Galen. 2. de criſ. vltim. & 1. ad Glauc. 2. ſcilicet omnes diarias in vniuerſum habere quidẽ huiuſmodi pulſus magnos, veruntamen non eſſe omnium æqualem magnitudinem, ſed aliquas diarias habere maiores, alias minores, ita tamen, vt ſemper dici debeant magni. Exemplum eſt febrium ex timore, ex nimiis curis, ex mœrore: in quibus pulſus ſunt minores, quam in febribus ex inſolatione & ex ira.

Secundum eſt, quod in diariis pulſus cito redeunt ad naturalem ſtatum. Tertium eſt, quod ſemper diaſtole in pulſu eſt maior, quã ſyſtole. Et ratio eſt, quia multo maior in diariis eſt neceſſitas attrahendi aerem frigidum, cui operi inſeruit diaſtole, quam ſit neceſſitas expulſionis fuliginum, quam facere nata eſt ſyſtole. Et quia, Domini, non eſt ita facile omnibus medicinam exercentibus, ſtatim intelligere hanc ſubtilitatem diaſtoles & ſyſtoles. Auicenna monuit, vt loco huius medici tyrones conſiderent expirationem & inſpirationem. Quia inſpiratio ſemper maior eſt, quæ correſpondet diaſtole, quam expiratio: ergo magnus Hipp. tanti fecit in medicina facienda reſpirationem, vt huic vni intentus videatur interdum, non ſemper contemnere pulſum.

Ab excrementis mutatis ſumuntur quoque ſigna diariarum: quia in his exigui ſunt ſudores, ideo potius puri madores apparent. Et quãdo videbitis deſinere febres cum copioſiſſimis ſudoribus, ſemper ſuſpicari debetis, febrem illam non eſſe diariam. Ab vrina capiuntur ſigna: quia ſtatim in febribus diariis vrinæ apparent cum ſedimento albo, coloris naturalis, & ſubſtantiæ mediæ inter tenuem & craſſam.

Sed pro intelligentia huius rei not. quod monuit Auicen. non ſemper eſſe metiendas diarias ex hoc vno ſigno, quia interdũ vrinæ apparent crudæ, & ſine vlla ex dictis notis. Et tamen, inquit Auicenna, eſt febris diaria. Aliud notandum, quod dicit Galenus 1. de criſ. 17. ſcilic. in aliquibus tertianis interdum apparere initio vrinas laudabiles, quales deſcripſimus.

Sed dicetis, cur ergo Galenus 1. ad Glauc. 2. & 1. de different. lib. 7. dicit, hoc eſſe ſignum inſeparabile & proprium diariarum, vt in prima die habeant vrinas, quales diximus? Nam ſi etiam tertianæ habent, non eſt illi ſignum proprium. Si enim omnes diariæ habent, vt dicit Auicenna, non igitur eſt inſeparabile ſignum, aut ergo fefellit nos Galenus, dicens, eſſe ſignum proprium & inſeparabile: aut res alio modo intelligẽda. Et ideo, vt tueamur Galenum, dicendum, ſignũ proprium & inſeparabile poſſe intelligi dupliciter. aut per ſe ſolum, aut per ſe & per accidens. Per ſe ſolum vrina prædicta eſt ſignum proprium & inſeparabile diariarum. Et hoc dicit Gal. quia quantum eſt ex natura diariarum, certe & ſolæ & oẽs hoc habent ſignum. Per accidens autem non ita eſt, quandoquidem accidere poteſt, vt docebat in aliquibus febribus tertianis, vt initio appareant vrinæ ſimiles ſanis, quia nondum calor febrilis tractare inceperit materiam febrificam. Sed vrinæ ſint, quales erant paulo ante febris inuaſionem, quemadmodum etiam accidere poteſt, vt quis paulo ante, quam febrire inceperit, cruditates in venis habuerit, quæ inuadente febre, atq; vna cum vrina commiſta pepererint huiuſmodi diuerſitatem vrinæ.

Sed ſicuti hæc, quæ dixi, ſunt pure fortuita & accidentia: ita quoque naturale & proprium eſt, vt in his febribus vrina reddatur, quæ habeat ſedimentum optimum, boni ſit caloris & mediocris conſiſtentiæ, quæq; calorem ſuauem & iucundum præ ſe ferat. Sed aduertẽdum circa caloris ſuauitatem, ne decipiamini, quia ſunt aliqui medici, q. ſtatim atq; tangunt brachia, videntes manus à calore non offendi, dicunt febrem eam eſſe diariam, quia calorem iucundum habeãt ægri. Sed falluntur ſæpe, qui rem ita iudicãt. Quia manus ægri, vbi contrectantur, ab aere ambiente ſemper refrigerantur, aut ad teporem rediguntur; ideo ne fallamini, non ſitis contenti contrectare manus & brachia, ſed pectus, & præſertim mulierum, quia caliditas ipſius pectoris ſemper certo docebit, verum ſit iucunda aut mordax, & ideo verum ſit diaria, an alia.

Circa caloris ſuauitatem in diariis notanda.

Inter ſigna, quæ ſumuntur à mutatis qualitatibus, vt audiſtis, primum eſt, caloris ſuauitas, quod ſignum, dicit Galenus, eſſe inſeparabile & proprium. Sed circa hoc nõnulla vtilia notanda ſunt. Vnum eſt, nullam febrẽ habere calorem ita familiarem & iucũdum, vt eſt calor naturalis in ſanitate. Et hoc teſtatum facit Galen. 6. epid. comm. 1. tr. 29. Aliud notandum, non ſemper in diariis ſtatim apparere caloris ſuauitatem, ſed in aliquibus paulo poſt manifeſtari, quemadmodum in illis febribus, quę oriuntur à conſtricta cute. Et hoc etiam prodidit Gal. 2. de criſ. vlt. Poſtremum not. omnes diarias quidem habere calorem iucũdiorem, tum putridis, tum hecticis: veruntamen inter has ſunt quædam, quarum calor paulo acrior eſt, vt dicit Gal. de febribus, quæ à mœrore & triſtitia fiunt.

Caloris ſuauitas.

Alterum ſignum à qualitatibus ſumptum eſt, quod nulla diaria incipit cum rigore aut cum horrore, ſed refrigeratione ſola. In nullis eſt inclinatio ad ſomnum, non coarctatio pulſus, non pigritia, non dolor vllus ca-

pitis effatu dignus. Signa porrò, quæ ab extrinſecis ſumuntur, ſunt hæc duo. Vnum eſt, quod in omnib. diariis principium leue eſt. Augmentum, vt dicit Auicenna, eſt tantum duarum horarum ſtatus, ſine vllo ſymptomate, & in declinatione, ſi ægri mittantur ad balneum, vt faciebant veteres, nullo horrore tentantur. Alterum ſignum eſt, quod omnes diariæ oriuntur à cauſis externis, quæ cauſæ duas habent conditiones. Sunt enim recentes, ſunt etiam manifeſtiſſimæ. Atq; hiс conditionibus diſtinguuntur cauſæ diariarum à nonnullis putridis, quę tametſi fiunt à cauſis externis, non tamen illæ neq; recentes, neq; manifeſtæ, ſicut cauſæ ephemerarum.

Prognoſtic. Et hęc de ſignis vniuerſalibus diariarum.

Particularia ſigna particularium febrium, cum pendeant à cauſis externis, facile eſt, eas cognoſcere ex relatione adſtantium & ęgrorum. Verum, ſi quid in ipſis cognitione dignum eſt, habebitis, cum tractabo particulares diariarum ſpecies. Omnis diaria, vt de prognoſticis loquar, eſt facilis curationis & ſalutaris. Neq; vos mouere debet febris illa Anglica diaria, q̄ ſcribunt vna die extinguere homines, ſiquidem illa, vt puto, putrida cenſenda, quippe cum ex putredine ſpirituũ oriatur. Non ſum huius ſententię, & ſpiritus putreſcere poſſe: poſtquam Ariſtoteles dicit initio 4. meth. omnia putreſcere, excepto igne: ſed de hac quæſtione alias.

Febris Anglica qualis fuerit.

Febres diariæ ex Bubonib. ſemper bonæ ſunt, cum hoc prodiderit Hipp. 4. aph. 55. Et ratio eſt, quia, vt dicit Galen. omnes huiuſmodi febres fiũt à cauſa externa. Sed dicetis, ſi ſit hæc febris ab inflammatione inguinũ, quomodo poteſt eſſe à cauſa externa? itaque non videtur diarias ſemper oriri à cauſis externis. Reſpondeo, fieri à cauſis externis intelligi dupliciter: vel mediate, vel immediate. Febres inflammationum inguinum & obſtructionum, ſi non fiunt immediate à cauſis externis, fiunt ſaltem mediate. Et hoc ſatis eſſe poteſt.

Hoc in loco problema oritur, quomodo fiat, vt febres diariæ, quæ oriuntur à ſpiritibus incenſis, poſſint eſſe ſalutares. Nam ſcimus, in extremis gaudiis, & extremis timoribus homines perire, aut ſaltem ad ſyncopas ſæuiſſimas peruenire, nõ alia ratione, niſi quia ſpiritus vel nimium congregantur, vel nimium diſgregantur. Si igitur ſola diſgregatio, vel congregatio ſpirituum vſque adeo exitioſa eſt, quomodo iidem ſpiritus flagrãtes & incenſi non afferunt necem? Et huiuſmodi nodus tantum potuit apud quoſdam, vt auſi ſint aſſerere, nullã febrem fieri à ſpiritibus incenſis. Ego autem in hac difficultate ita ſtatuendum puto, ſpiritus eſſe corpora leuiſſima & tenuiſſima, vt dicit Galen. 3. de facul. natural. 14. Adhæc, ſpiritus ſunt corpora calidiſſima omnium eorum, quæ ſunt in noſtro corpore: ideo dicit Gal. 1. de plac. 3. ſpiritus eſſe igneos. Hac igitur re conſtituta, dico, ſpiritus, cum ſint ſua natura calidiſſimi, etiamſi in febrib. incendantur, non admodũ tamen recedunt à ꝑpria natura: & ideo non eſt mirum, ſi nullum detrimentum afferunt.

Cæterum cum ſint leuiſſimi & tenuiſſimi, poſſunt ratione huius qualitatis, aut propter tenuitatem nimium diffuſi euaneſcere, aut nimium collecti & congregati penitus aboleri, vt hiſce rationibus pateat, propter calorem ſpiritus non poſſe extinguere nos, ſed propter leuitatem & tenuitatem.

Licet autem omnis febris diaria ſit ſalutaris, habet tamen hoc, quod in alios morbos facile conuertitur. Circa quod primum videre oportet, in quas febres diariæ conuertãtur, deinde propter quas cauſas. Poſtremo quando ſit cognoſcenda futura conuerſio. Conuertuntur in ſynochas, in putridas & in hecticas. Cauſa autem propter quam cõuertuntur, inprimis eſt error, vt dicit Gal. 1. cap. 8. meth. Error autem vnde fit hæc conuerſio vel eſt medici, vel ægri, vel error miniſtrorũ. Alia cauſa eſt diſpoſitio corporum ægrorũ. Et hoc non tantum didiciſtis à Gal. verum Auenzoar lib. 3. tract. cap. 1. cognoſcens hoc, dicit tũc febres diarias conuerti in alias, quãdo in corporibus reperiuntur incommenſurati & inæquales humores, tum ſecundum copiam, tum ſecũdum qualitatem, tum maxime ſecundum ſubſtantiam. Cognoſcitur in primis hæc conuerſio vehemens, quia ſi febris diaria non finiatur 24. horarũ ſpatio, ſit declinatio longa & difficilis, ſi pulſus non redeant ad integritatem, ſi dolor capitis non ſiuiatur, & tandem, ſi nullus ſit maior, timẽdum eſt, ne diaria in aliam conuertatur.

Sed dicetis, ſi hæc febris non ſit ab humoribus, ad quid ergo in ipſa deſideratur mador? Hæc eſt ratio, quia ſpiritibus flagrantibus, ſi ſecundum naturam ſint accenſi, fiunt euaporationes, quæ per cutim exhalantes, vbi externo aere tanguntur, in ſudorem vertuntur: vt præ cæteris docuit Theophraſtus in libr. 1. de ſudoribus. Quamobrem vbi huiuſmodi mador non apparet, vel eſt, quia cohibetur in vapores, & cohibiti, periculum eſt, ne putredinem faciant, vel quia corpora ſunt vſque adeo areſacta, vt non mittant vapores, & ideo periculum eſt, ne fiat tranſitus ad hecticam, quæ cognoſcitur, quod arteriæ quædam torrido calore ſunt affectæ, & pulſus durus eſt, paruus & æqualis.

Sed dicetis, qui fit, vt hectica ſtatim poſt diarias generetur, nam hectica eſt in habitu febris: habitus longo tempore comparatur, quare non videtur conſonum rationi, vt febris hectica poſſit ſtatim fieri poſt diariam. Accedit his auctoritas Ariſtot. qui in

predi-

... ctans de habitu ... dicit, dispoſitionem facile ... nisi longo quadam longo tempore contracta, qualesſunt febres hecticæ. Ex quo loco licet etiam colligere, ſecundum Ariſt. hecticas longo tempore neceſſario cõparari. Dicẽdum eſt id, quod proditum habemus à Gal. 9. meth. c. ... ſc. febres in habitu poſſe bifariam concipi, vel prout obſident partes ſolidas, quæ dicuntur à Græcis ἕξις, vel prout acquiruntur pro habitu longo tẽpore, ſi primo modo intelligatur, poſſunt fieri hecticæ poſt diarias à primo, quanquã hoc raro contingat; & forſan tantum ex mœrore, vt dicit Gal. 3. de præſag. ex pulſ. 64. Sed ſi intelligantur ſecundo modo febres hecticæ, non poſſunt ſtatim fieri, neq; poſt diarias, ſed longo temporis interuallo acquiruntur.

Cognoſcitur conuerſio in ſynochas febres diariarum, quando eo tempore, quo declinare deberent, corpus magis flagrat & accẽditur. Cognoſcitur etiam, quia in declinatione facies rubicundior eſt, ſc. propter ſpiritus incenſos ad caput elatos. Cum febres diariæ conuertendę ſunt in putridas, cognoſcuntur, quia pulſus cum deberent finiri, febres coarctantur, calor euadit acrior, vrinæ crudæ fiunt, pulſus inæqualis redditur. Nam hæc omnia ſigna ſunt iam iam inchoantis febris putridæ.

Postquam itaque, vt vidiſtis, febres diariæ conuertuntur in hecticas & putridas, neceſſe eſt ipſarum curationem intelligere. Nam cum ſua natura ſint curatu faciles, poſtulabat ratio, vt aſpernaremur hanc curationem. Verumtamen Gal. 1. ad Glauc. & 8. meth. & Auic. hoc in lib. diligẽtiſſimi fuerunt, in tradenda curatione diariarum, ſcil. vt docerent nos modum callendi, ne diariæ in deteriores febres conuertantur.

Eſt autem curatio harum febriũ duplex: alia vniuerſalis, alia particularis. In inſtituẽda curatione harum febrium primum videndum, quid ſit agendum. Cum enim ſit pura intemperies calida & ſicca, regula propoſita nobis ab Hip. in lib. de flat. vbi dicit, contraria eſſe contrariorum remedia, exigit, vt refrigeretur & humectetur. Quia autem morbi ſunt hæ febres breues & tuti, nullo modo ab ipſis vires violantur: & ideo de viribus in his febribus nulla cura habenda eſt. Quantũ ſit agendum, cognoſcitur ex magnitudine ipſius: quę cum ſit parua, non multum etiam agendum eſt. Sic quoq; determinandum de tempore agendi, quia cum breuiſſima ſit, & ideo ſtatim prouerniat ad ſtatum, certum eſt, omnino abſtinere oportere ab omnibus, & quicquid agẽdum eſt in declinatione ipſius, aut ... poſt declinationem agendum eſt. Inſtrumenta, quibus agendum eſt, ſunt ea fere ſola, quæ collocantur in victus ratione.

Nam cum ſit morbus paruus, & miſſio ſanguinis ſit remedium magnum, de ea non eſt cogitandum. Pariter etiam de pharmacis, præſertim variantibus, non debet medicus eſſe ſollicitus, ſed ſi quid in hoc genere conuenit, ſola ſunt medicamenta, vt ſuo loco videbitis, alterantia.

Supereſt igitur victus ratio, quæ in hoc genere febris vnicũ auxilium eſt, vnde prouidere oportet, vt aer habeatur frigidus, humidus: ſomnꝰ ſit moderatus, motus & quies, vt ablegentur omnes animi paſſiones, vt cibus ſit refrigerans & humectans, vt eſt ptiſana, panatella cum ſeminibus melonum aut cucurbitarum, olera ſeu herbæ coctæ in iuribus, vt lactuca, endiuia, borrago. De potu conueniunt omnes, eſſe vinum concedendum, ideo Auerrh. 7. collect. 6. proponens curam febrium ephemerarum miris laudib. celebrat vſum vini in iis, qui ſunt aſſueti. Et quidẽ hęc eſt vniuerſalis ratio curãdi diarias.

Sed quia non curãtur febres in vniuerſali, ſed ſpecies febrium, ideo neceſſe eſt, vt exerceãtur ingenia vniuerſa circa has febres, quæ cum omnes originem ducant à cauſis externis, quæ ſunt numero ſex, vt ordinate omnia habeatis, percurremus has febres ſecundum genera rerum externarum, quæ dicuntur à medicis res non naturales. Febris igitur, quæ fiunt ab aere, vel ab aere fiunt calido, vel frigido. Et cum dico de aere, qui eſt ambiens, idem dicendum eſt de balneis, quippe quæ febres faciunt vel calore vel frigore. Aer calore facit febrem, quia vel calefacit vniuerſum corpus, vel caput, & ita per partem, & poſt partem communicatur calor cordi, vel quia attrahitur per inſpirationem ad cor.

De partionibus diariarum tractatio. De febribus diariis, quæ fiũt ab aere.

Sed dubitari video, quomodo fiat, vt febres generentur propter calefactionem capitis factam à ſole, ſeu aere calido, quandoquidem dicit Gal. agens contra Ariſtot. 8. de vſu part. 2. cerebrũ ſemper eſſe calidius quocunque aere calido. Quod ſi verum eſt, non videtur fieri poſſe, vt vnquam cerebrum ita calefiat ab aere, vt inducat febrem. Reſpondeo duplici ratione poſſe fieri hanc febrem à caliditate aeris: Vna eſt per percuſſionem radiorũ ſolis. Nam ſicuti videmus ſolida corpora percuſſa à radiis ſolaribus vehementer ardere, ſic etiam capita hominum percuſſa à radiis ſolis incenduntur, quod deinde incẽdium communicatur per venas & arterias, cordi febrem tãdem facit, etiamſi cerebrum ipſum non incaleſcat. Alia ratio, qua poteſt fieri hæc febris ſine percuſſione, eſt, quod calefactæ venæ & arteriæ ab aere ſine communicatione cerebri calefaciunt partes proximas, & ita pedetentim communicant extraneum calorem toti corpori.

Cognoſcitur hæc febris relatione ægri, ſed, Domini, vos non debetis conſidere rela-

tionibus ægrorum & adſtantium, ſed multo glorioſius eſt medico cognoſcere febres propria induſtria atque ſolertia. Atque hoc eſt quod dicit Hippocrates 1. prognoſt. debere medicum non tantum prædicere futura, verumetiam & præterita & præſentia. Itaque ſpretis relationibus aliorum ſic cognoſcetis febrem factam ab aere calido, quia graue caput redditur, oculi rubẽt & facies, pulſus magnus eſt, vrinæ autẽ copioſæ. Et hoc ſignum ſoleo proponere ego ex Hippocr. qui initio libro 2. de morb. & in fine 4. de acutis dicit, eos, quorũ capita nimium calefiunt, reddere copioſam vrinam. Ratio eſt, quia huiuſmodi calore pituita capitis colliquatur & per venas & per cauitates maiores demittitur in veſicã. Curatur hæc febris cibis refrigerantibus & humectantibus, Vino admodũ aquoſo, decocto lactucæ, end. præſertim vero cõuenit in curatione huius & balneũ toti' corporis & ſtillicidiũ ſeu balneũ totius capitis. Nam, vt alias dixi, veteres ægris facile præcipiebant balnea, quia tunc tẽporis rariſſimi erant, qui cotidie nõ lauarẽtur, vt copioſe docuimus in lib. 1. materię gymn. balnea pro capite fiũt vel ex aquis dulcibus, in quibus incocta ſiut nymphęa, lactuca, end. vel fieri ſolent ex ol. vt ol. roſac. de nymph. de cucurb.

Vrinæ copioſæ ex Hip. *Curatio diariæ ab aere calido.* *Balneorum vſus in hoc affectu.*

Sed in vſu huius medicamẽti Gal. 8. meth. duo monet perpetuo obſeruanda. vnum, vt huiuſmodi remediis adminiſtrentur frigida actu, ideo vero ſolebant medici veteres etiã & niue & glacie refrigerare hęc remedia. Aliud monet Galen. vt cum hęc adminiſtrãtur, ſemper ex alto ſupra caput demittantur. Et ratio eſt, quia motus mirum in modũ adiuuat remediorum penetrationem. Aer frigidus facit quoque ipſe febres diarias duabus rationibus. Vna, quia a frigore ſpiritus vehemẽtes repulſi intro ſimul colliduntur, & colliſi incẽduntur: alia ratione fit febris à frigore, quia ab ipſo conſtipãtur meat' cutis, quibus conſtipatis prohibetur difflatio vaporum, adeo vt vaporibus cohibitis ſpirit' ſimul coacti magis ardeant. Et quod dico de aere frigido, idem quoque dicendum de balneis refrigerantibus & adſtringentibus.

Aer frigidus quomodo excitet diariam.

Cognoſcitur hæc febris, quia cutis arida redditur, calor corporis ad nigredinẽ quandam conuertitur, pulſus duri fiunt. Curatur à remediis calefacientibus, aperientibus & relaxantibus, huiuſmodi ſunt frictiones quæ fiunt manibus innnctis vel ol. camom. vel amygdal. amar. ſoleo ego etiam vti hac inunctione:

℞. ol. anethini ℥ ij.
Aq. vit.
Cinamom. an. ℥. j. ß.
Salis [illegible] *M.*

Nam ſi manus madefiat hoc liquore, & iis calidis corpus fricetur, non tantum aperitur cutis, verumetiam relaxatur, commendatur etiam prouocatio ſudoris: de quo loquens Auic. dicebat, bonum eſſe, vt corpora integumẽtis multis tecta ſudent. Ariſtoteles autem 2. ſect. problem. 30. dicit multo melius eſſe ſudorem prouocare nudo corpore quã tecto. Et probat, quia ſudentea ſemper ſunt caloratiores. Vos autem ita hanc contradictionem apparẽtem dirimatis, quod ſemper melius eſt, ſudare ſine violentia quam cũ violentia. Vbi autem non licet ſudare abſque vi, tum deueniendum eſt ad tegumenta.

Atque hoc voluit Auic. ſcilicet ſi febrientes propter obſtructionem nequeant ſpõte & blande ſudare, proſpiciendum eſſe, vt integumentis contecta ſudent. A vigiliis fiunt & a ſomno febres hæ, vt Gal. docet. A vigiliis fiunt, quoniam inter operandum ſpiritus inflammantur, & ita febres faciunt, a ſomno contra fit febris, quia cũ ſpiritus nimiũ otientur, cumque vapores continno retineantur, fit vt ſpiritus velut coacti & ſuffocati magis intendantur & febres faciant.

De diaria ſudoris [illegible]

Cognoſcitur diaria ex vigiliis, palpebrarum raritate, vultus triſtitia, vrinarum perturbatione, contra autem qui febricitant ob nimium ſomnum, vultum floridum habẽt, ſomnolenti ſunt, & pulſus velut ſubmerſos habent. Curantur febres ex vigiliis primum ablegatione omnium curarum, victu humectante. Huiuſmodi eſt vſus lactucarum, ſucci amygd. dulc. Succus hordei etiam vtilis eſt præter cætera in huiuſmodi febribus maxime vtilis eſſe ſolet balneorũ vſus, adeo vt veteres ad conciliandum ſomnum balnea pro remedio ſingulari ſemper habuerint.

In iis autem quæ fiunt à ſomno frictiones corporis conueniũt, abſtinentia vini aut ſaltem vſus vini moderati. vſus ciborum exſiccantium. Sequuntur febres, quæ fiunt à nimio motu. Qui cum ſit duplex, alter qui proprie eſt actio, alter vero qui eſt paſſio motus, vt actio facit febrem diariam, eo quod aer, qui in corporibus neceſſariis ſemper eſt motu colliſus ſiue attritus, vt dicebat Ariſtoteles ignitus, & ita igneus vniuerſum corpus calefacit, & ad febrẽ deducit. In hoc genere ſunt & illi motus, qui fiũt, dum corpora medicamentis purgantur: ſiquidem in his propter frequentes exſurrectiones ſpiritus pari modo inceduntur ob aerem attritum.

Curatio diariæ à ſomno. *De diaria à motu nimio.*

Cognoſcuntur diariæ ex nimio motu nõ tantum præcedentibus vel curſibus, vel ambulationib', vel aliis ſimilibus, verumetiam, vt dicunt Galenus & Auicen. ex laſſitudine, ex labore, calore iuncturarum. Addunt etiam Galenus & Auicen. in his, qui ſic febricitant conſueuiſſe apparere quẽdam madorem, niſi tamen nimis laborarint. Et prudenter hoc addiderunt, quia vbi nimium quiſpiã laborat, exſiccantur cunctæ corporis

humi-

humiditates, adeo, vt neque mador fieri poſſit. In libro de pulſ. ad Tyrones ſcriptum inuenietis pulſus eorum, qui immoderate laborant, eſſe paruos & obſcuros.

Addo ego aliud ſignum ex Ariſtot. 38. part. problem. 5. vbi dicit, Athletas ſi nimium exerceantur, palleſcere, eo, quod calor eorum natiuus hebetatur, vt etiam neceſſe ſit eos qui in febres incidunt ob nimios motus, fieri nõ poſſe, vt florido corpore fruãtur.

Cognoſcitur febris facta à medicamentorum motu, quia corpora ſunt exſanguia, facies dimiſſæ ſunt, & præ cæteris à ſiti exercentur. Curantur febres ex nimio motu, quiete inprimis.

Curatio diariæ ex nimio motu.

Nam dicit Hippocrat. 2. aph. 48. vbi motus laborem facit quies remedium eſt. Et viſum eſt aliquibus, Hippocratem hoc oraculo rem vaniſſimam docuiſſe, quia nemo eſt tam ignarus, qui, vbi nimium laborarit, ſeſe quieti non dedat, cum etiam bruta hoc faciant, ſed tuebuntur Hippocrat. conſummatiſſimi theorici veſtri. Præterea inter alia remedia ſunt etiã cibi, qui debent eſſe eius naturæ, vt alant faciliter & multum atque cito diſtribuantur. Medicamenta eſt vinum, vitelli ouorum, ſimiles ſunt teſtes gallorum etiam. Galenus 3. cap. lib. primo ad Glauc. laudat, vt qui nimium laborarunt & febricitant fricent corpus, & oleo dulci illinant. Alex. Trall. in cap. 1. libro 12. ſtudioſus contradicẽdi Galeno dicit multo melius conſulturum fuiſſe Galenum, ſi etiã oleo aquã permiſceri iuſſiſſet, eo quod oleũ ſua natura non ita humectat, quemadmodũ ſi coniungatur aquæ. Alex. fauet Ariſt. qui 5 ſect. problem. 6. dicebat, oleum & aquam ſimul mixta laſſitudinẽ magis tollere quã ol. purum, vt propter hanc etiam rationem debuerit Gal. vt dicit Alex. commiſcere aq. Sed facile eſt tueri Galenũ, quia huiuſmodi vnctionẽ præcipit faciendã poſt vſum balnei, ſc. quando iam corpus vniuerſum irrigatum & madidum eſt, adeo vt non videatur opus miſtione aquæ, cum tantum ſit in ſuperficie aquæ, vt poſſit ſufficere ad iuuandum olei penetrationem.

Curatio diariæ à motu medicamentorum.

Curatur diaria à motu medicamentis, quiete & ipſa: præterea rebus adſtringentibus, vt cydoniis, ſorbis, meſpilis. plãtag. portulaca. Carnes etiam viſcidæ, vt ſunt cerebella hædorum. Pedes vitulini quoque magnopere iuuant: theriacæ etiam vſus poſt febris diſceſſum vtilis eſt. Nam inter alias præclaras dotes, quas habet theriaca, hæc non negligẽda, quod medicamentorum vim effrænem compeſcere conſueuit.

Præter motus corporis animi quoq; motus diarias inducere conſueuere, inter quos cum alii ſint in quibus ſpiritus ab exterioribus ad interiora feruntur, & alii in quibus contrarium fit. Priores faciunt febrem, eo, quod ſpiritus violẽter moti ab externis partibus ad interiores ſimul colliduntur, & ita accenduntur: cõtra in aliis fiunt febres, quia dum impetu à penetralibus corporis ſpiritus monẽtur ad exteriora, tum motu incaleſcunt, tum etiam calore earum partium per quas feruntur.

De febri diaria à pathematis animi facta.

Cognoſcũtur poſteriores hæ febres, quia pulſus vehementes, vt in iratis & gaudentibus vultus coloratí ſunt, contra autem in iis, qui febricitant ob mœrorem, ob triſtitiam & ob alia huiuſmodi pulſus magni ſunt, calor acris & mordax, vrinæ igneæ, vult' tetrici & melancholici, adeo vt Galen. & Auicenna horum pulſus eſſe inæquales, & Galenus 4. de cauſis pulſ. de pulſibus timentium dicit in his id contingere, quod videmus fieri in iis, qui fugiunt. Nam fugientes interdum currunt, interdum ſiſtunt gradum, & modo vno, modo altero modo incedunt. Sic dicit Galenus pulſus timentium modo fiunt veloces & magni, modo tardi & parui: adeo vt inæquales & inordinati ſemper ſint.

Cur timidi palleant.

Inter alia ſigna ponunt etiam Galen. & Auicen. pallorem, qua de re nonnihil difficultatis oriri poſſit. Nam Ariſtoteles 38. part. problem. 4. dicit pallorem eſſe putrefactionem, in timentibus & mœrentibus, non videtur, quæ putrefactio eſſe poſſit palloris effectrix. Galenus etiam ſecundo de acut. 21. text. videtur in ea fuiſſe ſententia, vt pallor efficiatur à bilis effuſione.

Hac in re breuiter ſciendum, differentem eſſe illum colorem, qui à Græcis dicitur ἀχροια, à noſtris decoloratio, & illum, quem nos Latini vocamus pallorem. Pallor enim qui à Græcis interdum χλωρότης, interdum ὠχρότης, certũ eſt ipsũ fieri ab effuſione bilis. Et de hoc colore locut' eſt Galenus loco citato. Cæterum decoloratio, quæ etiam nomine palloris à Latinis plerunq; deſignatur, duplicẽ poteſt habere originẽ, aut putrefactionem, vt dicit Ariſt. aut receſſum, & vt ita dicã, reditũ ſanguinis à partibus externis ad internas. In timore & triſtitia fit poti' decoloratio quam verus pallor. Neq; hoc fit propter putrefactionem neque propter bilem, quandoquidẽ non ita cito fieri poſſit: ſed fit tantũ propter ſanguinis receſſum à partibus externis ad internas, qui quidem receſſus ſubito fit. Curantur hæ diariæ primũ quę fiunt per ſpiritus effuſionem, quoniã ea quæ congregant ſpiritus maxime ſibi auxiliantur, vt ſunt infuſiones corporis in aquas refrigerãtes, inũctiones factæ ex oleo roſ. ex aqua roſ. aq. nympheæ, ſolatri. Nam irrorantur corpora, & præſertim huiuſmodi aquis. Adhęc conuenit quies, abſtinentia à viſu & gaudiis Contra autem curatio harum febrium, quæ fiunt vel à timore, fit ablegatione omnium ſollicitudinum, balneis tepentibus,

bus, vin eorum, quæ lætificant, vt eſt borrago, meliſſa, cibi optimi ſucci, & humectantes maxime. Inprimis Auerrh. 7. coll. 6. laudabat in his febribus vinum album, aquoſum & aromaticum, vbi etiam dicit vinum lætificare animum, id quod alias etiam dixerat Zeno, quando dicit vino dulceſcere hominum ingenia, ſicuti lupinos aqua. Pari pacto curari ſolent diariæ, quæ fiunt ex illis paſſionibus, quæ quodammodo pertinent ad animum & ad corpus. Huiuſmodi eſt dolor, nimia ſitis, ſyncope. Ab his enim fiunt febres eo, quod ſpiritus vitales & naturales nimiũ perculſi, & agitati incaleſcunt, propterea curantur cũ iis, quæ dolorẽ ſedare apta ſunt, tũ etiam iis, quæ ſpiritus reuocẽt ſtatim. Huiuſmodi ſunt cibi potulenti, vt eſt vinum & alica ſimul mixta, vt ſunt iura, hæc.n. exhibita ſicut ſtatim ſyncopen finire cõſueuere: ſic quoq; febrem ipſam extinguũt. Et quod de ſyncope, idem dicendum eſt de ea febre, quæ fit tum ex immodica ſiti, tum vrinarum calore.

Curatio diariæ à dolore, ſyncope, ſiti, inedia.

Curantur autẽ hę omnes febres imprimis potu refrigerante. Nam, vt febribus, quæ fiunt ob ingẽtem ſitim, nullum auxilium præſtantius eſt, quam potus frigidus copioſus. In illis autem febribus, quæ fiunt ab inedia abſtinendum ab vſu balnei. Sed adhibenda ea edulia, quæ moderate nutriunt, & optimum illud remedium, quod proponit Auerr. ſcil. vbi quiſpiam propter nimiam inediã vel in febrem vel in ſyncopen incidat, vt ſtatim etiam in acceſſionis initio exhibeãtur cibi, &c. Inter febres, quæ fiunt à repletione connumerantur illæ quæ fiunt ex bubone, de quibus dum loqueretur Auic. dicit totam earum curationem poſitam eſſe in curatione ipſius bubonis, vt in hac nõ debeamus quicquam eſſe ſolliciti.

De feb. diariis, quæ fiunt à repletione.

Sunt multæ aliæ præter hanc febres ex repletione, ſed fere illæ ſunt maioris momenti, quæ efficiuntur à repletione ex vino aut alio, vt vnum & idem caput complecti videatur hæc omnia genera.

Repletio, quæ fit à vino dicitur à Græcis κραιπάλη, noſtri imitantes Græcos crapulam nuncupant. Nam Galenus 5. aph. 5. dicit hoc nomine crapulæ ſignificari omnem noxam, quæ capiti infertur à vino: id quod etiam dicit Aetius libro 4. c. 16. & libro nono cap. 29. Sed circa hoc duo videntur notanda, vnum eſt differentiam eſſe & apud Græcos & Latinos inter ebrietatem & crapulam. Colligitur etiam ex Galen. 4. de R. V. t. 90. Nam etſi interdum hæc duo nomina confundantur, ſæpe tamẽ ebrietas ſignificat eam turbationẽ, quæ vna tantũ die durat, crapula autem eam ſignificat turbationem quæ pluribus diebus durat. Aliud etiã notandum, vtramq; hanc ebrietatis ſpeciẽ duplicem eſſe adhuc: vnã in qua neque animus, neque corpus quicquam operari poteſt, & hæc dicitur ab Hipp. τόρυξις 5. aph. 5. vt & Gal. in explan. linguarũ Hip. & Erotianus in onomaſtico docet. Alia ſpecies ebrietatis eſt, in qua tametſi animus ſit ſopitus, corpus tamen aliquid operatur. Et huiuſmodi affectus, Domini, ἀκροτόροχες dicuntur, vt eſt apud Ariſtot. 3. ſect. probl. 2. & 28. nec non apud Plutarch. 3. quæſt. conuiual. capit. 8. Ab his omnibus fieri ſolet diaria, eo, quod calore & tumultu factis à vino ſpiritus & ſanguis incaleſcit adeo, vt febris efficiatur, quæ cognoſcitur inprimis florido vultus colore, copia vrinarum, pulſu veloci & magno, Ariſtoteles 1. problem. part. 3. ebrios interdũ rigere. Sed de pulſu eſt nonnihil controuerſiæ, ſiquidem Auicenna 2. p. doct. 3. tract. 1. c. 20. dicit pulſus, qui fiunt à vino, eſſe minus vehementes, quã qui fiant à cibo: contra autem Galen. 3. libro de cauſis pulſ. c. vlt. in fine, vbi dicit pulſum, qui fit à cibo, non eſſe diſſimilem ab eo, qui fit à vino, eo ꝙ hæc alant. Dicendum eſt breuiter, vehemẽtiam & magnitudinem pulſus dupliciter conſiderari poſſe: vel ſecundum durationem, vel ſecundum impetum. Si impetum ſpectemus, vterque pulſus ſimilis eſt. Et ita loquebatur Gal. l. c. ſin autem conſideremus durationem, vehementia pulſus, quæ fit à vino, multo durabilior ea, quæ fit à cibo. Curatio in hoc poſita eſt, vt primum vinum è corpore tollatur, id quod fieri poteſt inprimis vomitu, deinde clyſteribus, tum etiam medicamẽtis tam aluum, quã vrinam mouentibus. Pro vomitu optimum eſt ol. oxymel. ſed ſuccus raphani cum aqua vel oleo potentiſſimum eſt, & eo maxime quod raphanus à proprietate mirum in modum valet contra ebrietatem, vt apud Athen. 1. lib. ſi vomitus non ſuccedat, clyſteres vſurpandi ſunt primum lenes, deinde acres. Nam Gal. 2. de medicamentis local. in cap. de dolore cap. inter alia medicamenta aduerſus capitis grauitatem magnopere extollit vſum clyſteris. Sed ſi neque hoc iuuat, deueniendum ad ea, quæ purgant ipſum corpus. Huiuſmodi eſt decoctum iſtud:

Differentia inter ebrietatem & crapulam.

℞. Sebeſten. n. xii.
Pulpa thamarind. ℥. vi.
Fol. ſena ℥. ij. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde *℞. dicta decoct. ℥. iiij.*
Syr. roſ. ſolut. ℥. iij. M.

Decoctio purgans quæ poſt ebrietatem conuenit.

Ad prouocandum lotiũ in hoc caſu mirifice commẽdare videtur Ariſtot. oleum in poſtremo problem. 3. ſect. Poſtquã euacuatum eſt corpus cogitandum eſt de remittẽda caliditate iecinoris & capitis. Auicenna vbi timebat incendium iecinoris, laudabat hoc in caſu venæ ſect. quæ ideo vtilis eſſe poteſt, vt pręſeruẽtur ęgri ab aliis febribus. Vos autẽ vti poteritis perfuſione iecinoris cum ſucco lactucæ cichorii & modico aceti. Capiti etiã perſpicere oportet perfuſionibus ex aqua

Ad calorem iecoris.

tepida

tepida cum ſucco hederæ vel braſſicæ. Ol. etiam roſ. cum modico aceti & aq. nymphææ ad remittendum capitis incendium valet.

Ebrietatem arcentia. Et quia in hoc negotio vtile etiam eſt, ſcire ſeſe præſeruare ab ebrietate, & conſequẽter ab hac febre, ſcire debetis, veteres multa remedia habuiſſe quibus vtebantur, vt ſeſe tuerentur ab ebrietate. Inprimis autem vtebantur dum erant ituri ad conuiuia, coronis capiti & collo circumdatis ex hædera, myrtho & roſa, vt apud ſcriptores habetis, & præſertim decimoquinto libro Athenæi. Præterea vtebantur amygdalis amaris. Nam ſi v. vel vi. deuorentur ante potum, mirifice prohibent ebrietatem. Adhæc braſſica præmanſa & puluis lapidis pumicis, iure vel aqua ſumptus etiam ebrietatem ſedat. Folia quoque lauri idẽ faciunt. Ariſtoteles loco antedicto laudat oleũ, & auctor li. 4. de rat. vict. in acut. t. 90. laudat allium, quod etiam probatum eſt a Galeno in explicatione illius loci.

De diaria ab importuno vſu ciborum. Sicuti autem fiunt diariæ ab vſu importuno vini: ſic etiam ab vſu importuno ciborum, qui vel ſua qualitate calorifica, vel corruptione calefaciant corpus, & conſequenter ſpiritus, ita vt febrem inducant.

Cibi, qui qualitate hoc faciunt, ſunt veluti allia, cæpe, naſturtia, aromata omnia, quorũ febris cognoſcitur immoderata ſiti, incendio hypochondriorum, præſertim iecinoris necnon vrinæ ardore & rubore. Curatur autem hæc febri primum per ſubtractionem noxiũ ciborum, ſcilicet vel per vomitum, vel per aluum: quemadmodum dictum eſt de vino. Poſt euacuationem deinde refrigerandum eſt corpus lactucis & aliis refrigerantibus ſiue coctis ſiue crudis, potu aquæ balneis. Nam hoc in caſu magnam opem ſolent afferre ipſa balnea.

Alia ratione, vt nuper dicebam, cibi ſolẽt febrem inducere, quando ob nimium calorem ita corrumpuntur, vt vapores feruidi & corrupti ex ipſis elati ſpiritus incendant & febres faciant. Huiuſmodi corruptio dicitur

De nidoroſa cruditate. κνίσσα. Latini vocant nidorem, & nonnulli nidoroſam cruditatem, ſicut Auicenna vocat nauſeatiuam ſatietatẽ. Cognoſcitur huiuſmodi febris primum ventris torminibus, ructus odore retro. Nam vapor, qui hanc corruptionem ſiue nidoroſam cruditatem patiuntur, ſolent in ore perſentire ſaporem quendã velut ouorum corruptorũ. Præterea cognoſcitur hæc febris à cruditate, capitis grauitate, vrinarũ claritate & copia. In curatione huius debebitis, Domini, ſemper eſſe magis vigilantes, quã in alicuius alterius ephemeræ curatione, eo quia ſi negligatur, nõ modo cõuertitur in putridas, verumetiam in valde pernicioſas febres. Itaq; primum videre oportet, nunquid in hac cruditate aluus fluat, an potius ſit adſtricta. Si enim fluat dicit Gal. bonum eſſe, quia vbi cibi corrupti exeunt, multo melius eſt, quam ſi in inteſtinis atque ventriculo retineantur.

Illud vnum prouidendum eſt, ne ii cibi corrupti inter exeundum inteſtina violent, ſicuti interdum facere ſolent, propterea ſi mordax ſit materia, quæ exit, vtendum eſt clyſteribus, qui poſſint acrimoniam obtundere. Huiuſmodi eſſet iſte: *Clyſter cum acrimonia materia mordax quaeatur.*

℞. *Fol. lapathi.*
Portul.
Maluæ.
Lactucæ an. M. j. f. decoct.
Deinde ℞. *dicti decoct.* ℔. *j.*
Ol. amygd. dulc. ℥. *v.*
Butyri recentis ℥. *iij. M.*

Et aduertite in his caſibus omnino abſtinendum a ſale, ne acrimonia maior addatur humoribus exeuntibus. Sin autẽ ſit aluus adſtricta & corrupti cibi retineantur, diligenter expendere oportet, vtrũ cibi ſint retẽti in vẽtriculo & locis ſibi proximis, an poti⁹ ſint retẽti in infernis inteſtinis. Cognoſcetis aũt hoc, quia vbi retinẽtur in ventriculo & partibus ſuperioribus, dolores & cruciatus percipiuntur ſupra vmbilicum. Sin autem retineantur in inteſtinis inferioribus, cognoſcit, quia partes ſubtus vmbilicum torquentur & puncturis afficiuntur. Vbi ergo perſpectum eſt, humores in ventriculo eſſe, ſtatim deueniendum eſt ad vomitum, & in hoc caſu oleum cum aqua commodiſſimum. *Vomitus quando conueniat.*

Iuuat etiam manibus ol. vnctis vim inferre ad vomendum, nam & oxymellis vſus & ſucci raphani non ita commodus eſt, quia ſuapte vi & acutie vellicant adhuc magis vẽtriculum. Si autem iſti cibi retineantur in inteſtinis inferioribus, veniendum ad clyſteres primum lenes, deinde paulo actiores, ſi illi non conferant, inter alios hic vtilis eſſe ſolet:

℞. *Iuris inteſtinorum* ℔. *j.* ß.
Succi maluæ.
Pariet. an. ℥. *iij.*
Ol. violati ℥. *vj.*
Salis ʒ. *j. M.*

Poſt hæc incumbendum ipſi ventriculo, qui dum ob ſui imbecillitatem fuerit cauſa corruptionis ciborum, prouidendum, vt cõfirmetur atque corroboretur Propterea laudabat in hoc caſu Galenus lanam purpura tinctam, & ventriculo obductam. Laudabat etiam maſtichen, roſam. Vos autem id etiã vſurpare poteritis, quod in ſimili caſu ſeſe feliciter egiſſe gloriatur Gal. in lib. de præcog. ad Poſth. in caſu Sexti filii Imperatoris. Nam poteritis hoc linimentum adhibere:

℞. *Ol. nardini* ℥. *j.*
Roſ. rubrarum.
Maſtiches.
Corall. rubeor. an. ℈. *j.*

Vini odorati.

Ceræ q.ſ.M.& f. linimentum pro ventriculo.

Sunt etiam multa alia, quæ ſolent adhiberi in caſibus ſimilibus ad confirmandum os ventriculi. Inter alia ſunt fomentationes factæ ex abſynthio in vino adſtringenti macerato & calēti, ſuperpoſito ipſi ſtomacho. Sed quanquam hæc ex methodo ſumma ratione ſint nobis à Galeno propoſita, Alexand. tamen Trall.lib.12.ca.1. occaſionem nactua eſt increpandi Gal.eo quod in huiuſmodi caſibus, vbi ventriculus laborat potius calida intemperie, quam alia vſurpauit.

Alexand.itaque damnare Galenum auſus eſt, quod in hac febre curanda & extrinſecua & intrinſecus calida remedia adhibeat. Intrinſecus diatrionpipereon, extrinſecus aūe purpuram & alia medicamenta calida. Vtitur hac ratione Alexand.quod quia nidoroſa corruptio proficiſcatur à calida ſtomachi intemperie, ſit præter rationem calidis medicamentis vti. Auer.7.coll.7.qui alias conſueuit Gal. increpare, hoc in caſu contra Alex. trib.modis Gal.tueri videtur. Prior fuit, Gal. accepiſſe indicationem eorum remediorum febris, ſed à natura partis affectæ, quæ, cum ventriculus & ipſe non ſuſtineat medicamēta neq; actu nec potentia frigida, iure Gal. laudauit calida medicamenta. Poſterior fuit, quod corruptio nidoroſa etiamſi efficiatur à cauſa calida: tamen refrigeret ventriculum, quia, vt dicit Gal. in lib. de tēpera. & citatur etiam ab Auer. calor natiuus vniuſcuiuſque partis, cum ſit cōmoderatus & temperatus, æque læditur à ſummo calido atq; à frigido: quanquam à frigido per ſe, à calido autē per accidens lædatur. Cum itaq; ſemper refrigeretur ventriculus, iure Gal. adhibuit calida remedia, etſi cauſa ſit calida. Tertia ratio eſt, quod forte in regione Gal. quæ erat frigida, optimum erat adminiſtrare remedia calida in hoc caſu, quod minime cōceſſiſſet in Arabia aut alia regione calida. Addo aliam, Gal. ſibi propoſuiſſe in huiuſmodi curatione euacuare putridos & corruptos cibos potius quam alterare: cumque & hiera & diatrionpipereon ſint medicamēta diſſipantia & vacuantia, iure fuere propoſita.

Circa vſum diatrionpiperonis not. Sed circa vſum huius medicamenti diatrionpiperconis duo breuiter not. vtilia ad praxin. Vnum eſt: cum vſurpādum hoc medicamentū, melius eſſe, vt piper craſſo modo contundatur, quemadmodum de diaſpolitico dicit Gal.4.de T.V. Et ratio eſt, quia ſic calefacit quidem ventriculum, ſed aut nihil aut parum penetrat in iecur. Alterum not.in hoc caſu, vt exhibeatur hoc medicamentum in exigua quātitate, id eſt, à ʒ.j.ad ij. ad ſummū. Et ratio eſt, accepta tum ab Ariſt.3.ſect. probl.44.tum à Serap.qui dicit, piper exigua quantitate ſumptum mouere aluum. Sin autem ſumatur magna copia, mouere vrinam. Quanquam Auic.2. libr. in c.de pipere hanc Ariſt. ſententiam contrario modo ſumpſerit. Iam etiam in curanda hac cruditate multo vtilius eſt, corruptos cibos mouere ad aluum, quam ad veſicam. Atq; hæc de febre ex cruditate nidoroſa. De acida cruditate, id eſt, in qua cibi corrumpuntur ab aciditate, dubitatum eſt, an febris ab hac cruditate oriatur. Gal.8.meth.5. & Auerr.l.c. diſcite dicit, minime fieri febrem ab hac cruditate. *Nam febris ab acida cruditate oriatur,* Et vtūtur hac ratione, quia fumi & fuligines non attolluntur in hac crudelitate. Vnde nō poſſūt incaleſcere ſpiritus, & febrem facere. Contra autem Alex. Trall. exiſtimauit, etiam ab acida cruditate fieri poſſe febrē, eo quod etiam aciditas ſequatur calidam cauſam.

Ego autem puto meliorem ſententiam ſecutum Galen.ſiquidem, vt ipſe dicit 4. de ſimpl.medic. 9. duplex eſt aciditas; alia, quæ ſequitur cruditatem, qualia eſt, quæ apparet in fructibus immaturis: alia eſt, quæ ſequitur putrefactionem, huiuſmodi eſt aciditas vini, & ficuum corruptarum. Nam ſcimus, etiam ex ficubus corruptis confici acetum. Aciditas, quæ ſequitur cruditatem, fit ex miſtione aquæ cum parte terrea inconcocta, quæ vbi coquitur vel à ſole, vel ab igne, trāſit in dulcedinem, & hinc eſt, quod dum maturantur fructus à ſole, vel dum coquuntur ab igne, dulceſcunt. Aciditas autem, quæ fit ex putredine, inde oritur, quia calor natiuus à putredinali corruptus non poteſt regulare humidum, vnde fit fluidum, & conſequenter acidum. Iam vero ex nulla re huiuſmodi acida exhalant vapores aut fuligines calidæ, quemadmodum experientia cognoſcitur, cum acetum etiam refrigeret. Ergo ſi à nulla re acida emanant vapores aut fuligines, fieri nequit, vt ab vlla aciditate, etiamſi fiat à cauſa calida, febris inducatur. Atque hic eſt finis earum febrium, quæ vere ephemeræ nuncupantur. Sequitur, vt tractemus de aliis, quæ nō ſunt vere diariæ, ſed & à Gal. & ab Auic. mediæ conſtituuntur inter diarias & putridas. Appellantur autem huiuſmodi febres à Græcis συνόχους.

CAPVT VI.

De Synocho imputri.

AVicenna vocat has febres ex oppilatione, de quibus tract.1.4.tract.1.c.33. Auerrh.autem 7.coll.8. vocat has arſinas, eo quod, vt audietis, oriantur ex inflammatione. Gal. 9. met.2. dicit, Græcos συνόχον febrē eam, quæ à principio vſque ad finem habet vnicam acceſſionem abſque vlla euidenti mutatione. Et hoc nomen, inquit, potius barbarum eſſe quam Græcum. Siquidem apud probatos ſcriptores non reperitur hæc

vox

vox vſurpata, quinimo in fine lib. 2. de nat. hum. probat Hip. non fuiſſe auctorem illius libr. quia ibi huiuſmodi vox vſurpata inuenitur, quanquam 1. epid. com. 3. t. 2. dicit Hip. ſub nomine continuarum fuiſſe complexũ etiam ſynochos. Vtcunque autem ſit, febris ſynocha eſt continua, vnam habens acceſſionem, à principio ad finem, ſine vlla mutatione.

Cauſa huius febris nulla eſt ſecundum omnes ſcriptores, niſi oppilatio. Corpora vero præparata & diſpoſita ad febrem, vt dicit Gal. 2. illo cap. & 4. cap. 9. meth. 1. duplex eſt; altera à Græcis dicta στέγνωσις, & hæc fit, quãdo venæ paruæ clauduntur, vel ab apoſtemate, vel à frigido aere, vel ab aquis adſtringentibus, vel à ſiccitate, atque ab hac ſpecie oppilationis fit febris diaria vera, vt ſuo loco dixi, alia autem ſpecies eſt, quę dicitur ἔμφραξις, nos dicimus obſtructionem. Et hæc nil aliud eſt, niſi occluſio venarum tam internarum quam externarum, facta ab humore viſcido & craſſo. Hæc obſtructio vbi corripit corpora ſanguinea, aut inuenit ea impura, id eſt, prauis humorib. vitiata, aut inuenit pura & ſine cacochymia. Si ea reperiat impura, non tantum fit acceſſio ſuccorum, verumetiam putrefactio, & generatur ſynochus cum putredine, de qua loquemur ſuo loco. Vbi autem reperit corpora pura, facit febrem ſynocham ſine putredine, de qua nunc loquemur, & quæ propterea media eſt inter putridam & diariam, quia durat pluſquam vna die, & eſt ſine putredine.

Modus generationis ſynochæ.

Modus autem quo generatur hæc febris, eſt, quod ſucci, id eſt, ſanguis contentus in venis cum non poſſit perſpirare, incaleſcit, atque ita incaleſcit, vt non ſolum ipſe, verum ſpiritus etiam cum ipſo inflammetur, & conſequenter febrem faciat. Dixi autem ſuccos vel ſanguinem: quia Gal. in lib. de mult. c. 10. appellat totam maſſam ſanguinis ſuccos. Et in hac febre quando dicimus ſanguinem inflammari, non intelligimus ſanguinem, qui eſt quartus humor, ſed totam ipſam maſſam in venis contentam, quæ nomine ſuccorum appellatur. Hac igitur inflammata & ardente fit febris ſynocha ſine putredine.

Quomodo ſanguis inflammetur.

Sed dicetis, quomodo poteſt ſanguis inflammari ſine putrefactione? præterea ſi poteſt inflãmari ſine putrefactione, cur potius Galen. hanc febrem enumerat inter diarias? Nam cum fiat ab humorib. ardentibus, deberet potius humoralis quam ſpiritalis nuncupari. Reſpondeo, ſanguinem poſſe inflammari ſine putredine, quicquid ſit de aliis humoribus, propter duas cauſas: Vna eſt, quia ſanguis eſt gratiſſimus naturæ theſaurus; & quantum fieri poteſt, à putredine defenditur à natura, quod minime eſt de cæteris humoribus; quippe qui propterea facilius putreſcunt, quia non ita diliguntur, nec non cuſtodiuntur à natura, quæ permittit quidem, vt ſanguis accendatur, vt ardeat: ſed non ita faciliter permittit, niſi ſumma vi coacta, vt à putredine tentetur. Alia ratio eſt, quia ſanguis eſt calidiſſimus omnium humorum calore natiuo; qui calor natiuus cũ ſit copioſus in ſanguine, ipſum fortiter gubernat, adeo vt non ſinat ipſum occupari à calore extraneo & putredinali, ac propterea poteſt quidem calor ſanguinis augeri, ita vt accẽdatur, ſed non poteſt ita faciliter putrefieri. Cum autem accenditur ſanguis, ſemper vapores & fuligines de ſeſe emittit, qui vapores ſi ſint contumaciores, faciũt febrem diuturniorem, ita vt pertrãſeat interdum quartam, quintam & ſextam diem. Sin autem vapores ſint minus contumaces, fit febris breuior, ita vt non pertranſeat tertiam diem. Ad hæc iſti vapores quanquam ſemper à copia ea parte è corpore exeant, cum, vt dicit Gal. etiam ab oſſibus aliquid ſemper perſpiret, nihilominus non ſemper æquale eſt illud, quod exit illi quod remanet, quia ſi pl' ſit id quod remanet, fit ſynochus, quæ ſemper procedit augendo, & vocatur ἀκμαστικὰ, ſin autẽ plus ſit id quod exit, minus vero quod remanet, fit alia ſpecies, quæ dicitur παρακμαστικὰ, & ſemper procedit decreſcendo.

Differentiæ ſynoch.

Poſtremo, ſi id quod remanet vaporum, æquale ſit illi, quod effluit, tertia & vltima ſpecies ſynochi, quæ dicitur ὁμότονα, id eſt, quæ à principio vſque ad finem neque augetur, neque minuitur euidenter. Sed hæc nomina, vt optime dicit Gal. 6. epid. comment. 1. tract. 29. minime ſunt vocabula antiquorum, ſed nomina à recentioribus inuenta, vt diſtinguerent potius diuerſos modos febrium ſynocharum, quam vt facerent diuerſas ſpecies.

Erat ſecunda dubitatio, cur Galen. febrẽ ſynocham connumeret potius inter diarias, quam inter putridas; cum tamen efficiatur à ſanguine feruente. Huius rei duæ ſunt cauſæ. 1. quia medium ſequũtur ſenſum, præſertim ſenſum tactus. Iam vero ſi expendamus tactũ, diariæ & ſynochi ſunt ſimillimæ, quãdoquidem vtriuſq; calor blandiſſimus eſt, & minime mordax. 2. ratio eſt, quia hæc febris nullas habet acceſſiones, breuis eſt, cuiuſmodi ſolet eſſe diaria. Et quãquam fiat à ſanguine feruente, caret tamen putredine, quæ eſt vſus & legitimus character febrium putridarum.

Signa.

Hæc febris difficilis cognitu eſt, quandoquidem ſimillima eſt diariis. Et cum ſit confinio putridarum, arduum eſt eam ab aliis diſcernere. Ideo Galen. qui ſolet gloriari, ſeſe ſtatim cognouiſſe febres, 4. cap. 9. method. inſinuat, ſe in hiſtoria illi' ſerui nõ cognouiſſe hanc febrem exacte, niſi tertia die.

Quanquam autem cognitu ſit difficilis, habet tamen propria quædã ſigna, quæ cognoſcere oportet. Inptimis enim pulſus huius febris magni ſunt, vehementes & veloces; vrina media eſt inter putridarum & ephemerarum vrinas. Ad hæc color vultus floridus eſt, pulſant tempora capitis, calot totius corporis ingens & æſtuoſus eſt, tenſio apparet in toto corpore. Prætetea incipit cum rigore vel horrore, neque fit ab vlla cauſa eaterna & euidente.

Atque hæc ſunt ſigna, quæ propoſuit nobis Gal. 9. meth. 4.

Eſt ſynochus ſine putredine ſua natura ſalutaris, quandoquidem ex genere diariarum eſt. Veruntamen non eſt contemnenda, qusndoquidem non ſolum conuertitur in putridas; verumetiam conuertitur in putridas, pernicioſas & peſtiferas. Quare expedit curationẽ huius optime cognoſcere, in qua inſtituẽda duo ſunt ſemper habẽda ante oculos ſcopi; vnus eſt, vt intẽperies calida & ſicca, nec non ſanguinis feruor mitigetur: alter eſt, vt humores, qui obſtructionem faciunt, detergantur, attenuentur, incidantur atque diſſipentur.

Pro quib. ſcopis cõparandis inprimis inſtituenda eſt victus ratio; quæ eo debet eſſe exactior, ꝙ hæc febris magna eſt, & cito ad ſtatũ properat, vt ſummatim debeat eſſe victus tenuis. Ideo eligendus aut parandus eſt aer frigidus & humidus: ſomnus prouocandus, & quies tam animi quã corporis: aluus, niſi fluat, clyſteribus ſoluenda eſt: qui vel debent eſſe ea aqua pura, vt faciebat interdum Ruffus apud Oribaſ. aut, ſi aqua ſimplex infuſa non ſoluat aluum, parari poterit clyſter hunc in modum:

℞. Hordei P. j. ß.
Fol. maluæ.
Lactuc.
Braſsica an. M. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde *℞. d. decoct. ℔. j.*
Sacch. rubri ℥. ij.
Ol. communis dulcis ℥. vj.
Salis ʒ. j. M.

Et aduertite, in his febribus magnis ſemper clyſteres; præterquam quod facilius recipluntur, & diutius retinentur, habent etiam vim refrigerandi inteſtina, & conſequẽter viſcera flagrantia. A vino abſtinendum eſt, loco cuius aqua hordei, aptiſſimum eſt decoctum ſebeſten prunorum acidorum, poſca etiam optima eſt, ſiquidem hæc omnia refrigerant, & ſanguinis incendium obtundunt.

Pro cibo ſuccus hordei conueniens eſt, quo etiam vtebatur Gal. in ſeruo eo. Iura etiam herbarum refrigerantium commoda ſunt: & ſic detinendi ægri vſque ad tertiam diem, poſtquam declinante morbo transeundum eſt ad victum pleniorem. Inſtituto victu omnes medici conſulunt, ſtatim cogitãdum de ſanguinis miſſione, quæ ideo neceſſaria eſt, quoniam etſi ſua natura nõ ſit morbus magnus, facile tamen tranſit in putridas graues: vt propter hoc narret Galen. ſeſe illi ſeruo ſanguinem miſiſſe.

De tempore, quo mittendus ſanguis, dubitare quis poteſt, quia Gal. tertia tantum nocte illi ſeruo ſanguinem miſit. Verũ ſum huius ſententiæ, vbi cognita eſt febris & ipſius periculum, ſtatim deueniendum ad hoc præclarum auxilium. Quod ſi Galenus diſtulit ad tertiam diem, vel fecit ob diſſidium aliorum, vel quod ſibi nondum erat perſpecta, & integre nota febris natura.

De quantitate mittendi ſanguinis poteſt etiam haberi controuerſia. Nam Galen. narrat loco citato, ſeſe miſiſſe ſanguinẽ illi ſeruo vſque ad animi defectum. Ideo vero magnopere laudat hoc factum, tũ quia hac larga ſanguinis miſſione refrigeratur ſtatim corpus, & conſequenter ægri mirum in modum recreantur, tum quia vomitus prouocatur, aluus mouetur, & ſudor cietur, quæ omnia & optãda & vtilia ſunt. Sed ex alia parte idem Gal. li. de curãdi ratione per ſanguinis miſſionem, nec non lib. 9. meth. cap. 10. commemorat multos, qui à larga ſanguinis copia vel ſtatim ſunt extincti, vel paulo poſt, vel in morbos frigidos & exitiales præcipitati ſunt: vt propter hanc rationem non videatur tutum conſilium, auferre ſanguinem vſque ad animi defectum. *Nam ad li- [illegible] ſanguis [illegible] ſit.*

Ad hæc Auerr. 7. coll. c. 8. huiuſmodi Gal. conſilium confutare conatus eſt tribus rationibus. 1. fuit, medicum nunquam debere facere, quæ non facit natura, & cum natura nunquam vacuet ſanguinem vſq; ad animi defectum, dicit Auertho. neq; medicus hoc facere debet. 2. ratio eſt, quod in copioſa ſanguinis vacuatione æque euacuatur vtilis ſanguis, vt noxius, quod quidẽ fieri non debet, ſed tantum euacuari ſanguis noxius. 3. ratio, hanc febrem conuerti faciliter in putridam, & ideo neceſſe eſſe, vt conſeruetur calot natiuus, qui poſſit tueri ſanguinẽ à putredine. In larga miſſione perditur potius calor natiuus, & ideo ſanguis magis ea ponitur putredini. Auic. qui vidit hãc difficultatem, dicit, non eſſe mittendum ſanguinẽ ad animi defectum vſque, ſed proxime; quaſi dicat, eſſe quidem mittendum ſanguinem in inſigni copia, ſed non ita, vt animus concidat.

Vos autem pro huius reſolutione nonnulla notare debetis. Vnum eſt, Gal. & Græcos eius ſequaces audaciſſimos fuiſſe in mittendo ſanguine. Nam apud ipſos nunquam inuenietis mentionem vnciarum, ſicut facimus, ſed mentionem heminarum ſeu cotylarum, nam cotyla ſeu hemina eſt genus põderis.

deris nouem vel decem vnciarum, adeo vt compertum ſit minimam menſuram obſeruatam à Galen. in ſanguine mittendo, fuiſſe nouem vel decem vnciarum. Alterum obſeruandum, differre ſyncopen ab animi defectu, quia ſyncope eſt cita virium ruina, defectus animi eſt veluti inchoata quædã ſyncope. Adhæc debetis annotare, aliud eſſe, mederi ſeruos & robuſtos, aliud eſſe, ingenuos & non ita robuſtos mederi. Itaque ſic conſtituendum eſt, in corporibus ſeruilibus & robuſtis licere mittere ſanguinem vſq; ad initium ſaltẽ animi defectus, eo maxime, quando corpora ſunt admodum ſanguinea, quale erat corpus à Galeno tractatũ. Vbi vero contingit curare corpora liberorum hominum, quæ non ſunt ita robuſta, poteſt quidem ingens copia ſanguinis educi, ita tamen, vt recedatur etiam ab initio animi defectus.

Sed quod ad rationes contra Gal. poſitas, primum ad loca ipſiuſmet citata dicendum eſt, illos fuiſſe extinctos aut male tractatos, quod importune adhibita eſſet larga ſanguinis miſſio, vel quod non fuerint ſeruatæ cõditiones, quæ requiruntur. De Auerrh. primum dicendum eſt, falſum eſſe, quod natura non euacuet vſq; ad animi defectum, quia in motibus criticis interdum & aluus mouetur, & ſanguis copioſiſſimus à naribus cum animi defectu, imo vero, etiamſi natura hoc non faceret, propterea non debet medicus abſtinere, quippe qui non talia facit, quæ natura facit, neque poteſt facere, natura remittitne oſſa luxata? minime vero, attamen medicus remittit.

Ad ſecundam rationem reſpondendum, verum eſſe, in larga ſanguinis miſſione euacuari etiam ſanguinem vtilem. Veruntamen ſi omnia ſpectentur, multo maior eſt vtilitas, quam detrimentum eſt. Nam cum copia peccet ſanguis, diminuta ipſius copia, certe diminuitur peccatum ſanguinis, vt plus ſit noxii ſanguinis quam innoxii, qui demitur.

Ad tertiam rationem dicẽdum eſt, ex larga ſanguinis miſſione ſtatim ſubtrahi fomẽtum ipſi putredini, quia etſi aliquid caloris natiui adimatur, adimitur tamen multus, vel totus calor præter naturam, qui eſt parens & auctor putredinis. Quare, vt dixi, interdum ſanguis mittendus vſq; ad animi defectum, ſemper autem in magna copia. Quo facto, conuertendum eſt ſtudium ad auferendam cauſam obſtructionis, id eſt, ad præparandos hos ipſos humores, & deinde euacuandos. Quamobrem ſtatim, niſi aluus ſponte fluat, poteritis ipſam ſoluere hoc bolo:

℞. Fl. caſſia ℥. vj.

Diaſebeſten ſiue ſcammon.

Pulpa thamarind. an ʒ iij ß. M. & cum ſacch. f. bolus, qui capiatur duabus vel trib. horis ante cibum, ſiue veſperi ſiue mane.

Aluo lenita ſunt præparandi humores hoc ſyrupo:

℞. Sebeſten num. vij.

Fol. lactucæ.

Acetoſæ.

Portulacæ.

Cichorii an. M. ß. f. decoct.

Deinde *℞. d. d. ℥. v.*

Oxym ſimpl.

Syr. de ſucco acetoſæ an. ℥. j. M.

Et aduertite, melius eſſe in his febrib. ardẽtibus, vt hi ſyrupi exhibeãtur frigidi actu, niſi tamen ſemper eſſet frigidum, quod tamen euenire non ſolet: quia hæ febres plerũque fiunt vere: præparati humores purgabuntur hoc medicamento:

℞. deco. ʒ. thamar. & ſenæ ℥. iiij. & ß.

Agar. trochiſc ℈. iiij. Infundantur omnia ſ. a.

Deinde facta diligenti expreſſione adde:

Mellis roſat. ſolut. ℥. iij. ß. M. pro potu. quo ſumpto & corpore purgato, deinde frictiones adhibendæ ſunt, quæ adminiſtrari poterũt hoc puluere, qui efficaciſſimus eſt obſtructiones tollendas:

℞ Far. lupinorum ℥. j. Puluis pro frictione totius corporis.

Pulu. fl. chamomeli ʒ. j. ß.

Pulu. nitri ʒ j. M & totum corpus diligenter fricetur. Poſt quam frictionem balneum vtiliſſimum eſt: quippe quod magnopere iuuat ad laxandam cutim, & conſequenter ad diſflandos humores omnes præparatos.

Circa curationem ſynochi occurrit dubium. Eſt autem, quod præcepimus purgandũ eſſe, quæ res & rationi & auctoritati Gal. videtur eſſe diſſentanea. Rationi, quoniam ſynochus eſt febris ſpiritalis, & in ſola ſanguinis efferueſcentia collocata. Vnde nõ videtur conuenire vlla humorum expurgatio. Eſt etiam auctoritati Gal. diſſentaneũ, quia is, vbi dicit, curationem à ſe factã in illo ſeruo, non commemorat vllam purgationem. Reſpondendum id, quod etiam propoſitum eſt ab Alex. Trall. ex ſententia Gal. ſcil. hanc febrem oriri ab obſtructionibus: & has fieri vel à copia ſanguinis, vel à viſcidis humorib. Si fiat a ſanguinis copia, ſane ſanguinis miſſio eſt vnicum præſidium. Et ob hoc Gal. qui curauit ſynochum factam propter copiam ſanguinis, iure tacuit omnem purgationem, ſiquidem facta ſanguinis miſſione, & ſublata omni cauſa ſtatim febris finita fuit. Sin autẽ febris & obſtructiones oriantur à craſſis humoribus, tunc etiã præparatio & expurgatio neceſſaria eſt. Quod autem aduertit Alex. de remediis extenuantibus & præparãtibus; ne ſcilic. nimium calida adminiſtremus, prudẽter quidem factum eſt, eo quod nimium calida etſi extenuent, attamen etiam magis incraſſant, & cõſequenter obſtructiones & febres mirum in modũ augẽt. Vnde vſus oxymelis in his febribus ſemper vtiliſſimus eſt,

Oxymel in ſynocho ſi... ſiſtenum.

imo vero etiam, ſi obſtructio fiat à melancholico humore, non damnandum puto huius vſum, quicquid dicat Alex. Quia nunquam à pura melancholica fieri poteſt; imo, ſi fieret à pura, acetum quidem per ſe ſolum aduerſum eſt melancholiæ, vt dicit Hip. 3. acut. 38. Sed non oxymel, quandoquidem vis exſiccatoria aceti egregie in hoc medicamento correcta eſt. Et hactenus de febribus omnibus diariis.

CAPVT VII.

De hectica febri.

CVr poſt diarias de hecticis tractare deliberauerimus plures fuere cauſæ. Præcipua eſt, quia cum hic tractatus breuis ſit, & putridarum longiſſimus, videtur vtilius eſſe, vt ab his breuiorib. morbis expediamur, quo longiori poſſimus continuam operam nauare. Altera ratio fuit, quia Galen. in libr. meth. hunc ordinē ſeruauit, vt ſe poſt diarias ſtatim hecticas tractarit. Tertia ratio fuit, quia inter diarias & hecticas inſignis intercedit ſimilitudo. Primum enim ſi generationem ſpectemus, interdū generatur hectica à cauſis procatarcticis, vt diaria, vt dicetur ſuo loco. Præterea ſi conſideremus paroxyſmos ſynochæ, febris vna eſt acceſſio, ſicut etiam eſt hecticæ. Si etiam conſideremus ſigna, multa ſunt ſimilia, & præſertim vrinæ. Si etiam conſideremus curationem, dicit Galenus 10. meth. 2. eſſe ſimillima, præſertim in hoc, quia pura curatio ſine præſeruatione debetur & diariis & hecticis febribus, quod quidem non contingit putridis, quippe quæ cauſam habentes, exigunt non tantum curationem, verumetiam præſeruationem.

Quod ſi Auic. & multi Græci alium ordinem ſectati ſunt, fecit quidem Auic. coactus ſuo ordine compoſitiuo, qui poſt[...]lat, vt à ſimplicibus ſemper ad magis compoſita procedatur, ſicut etiam alii Græci forſan eam rationem ſecuti ſunt, quod plerunque hecticæ conſequantur putridas. Sed vtcunq; ſit, parum refert ſiue prius ſiue poſterius tractentur, dummodo habeatur abſoluta rerum tractatio, quam hoc tempore polliceor.

Hectica itaque febris ſic dicta eſt, vt dicit Galenus 1. cap. lib. 8. meth. vel quia occupat tenaciter membra ſolida, quæ à Græcis vocātur [...] ſeu habitus, vel quia eſt quidā habitus præternaturalis longo tēpore comparatus, id quod etiam Ariſtoteles in prædica. qualitatis, in prima ſcilicet ſpecie, aliquando ſignificaſſe videtur, vbi dicit aliquas eſſe febres ſeu morbos qui ſunt veluti habitus. Et priuſquam vlterius progrediamur, vnū notandum, quod à nemine animaduerſum vidi & eſt, neque Hip. neq; veteres vllos Græcos hecticę febris meminiſſe, imo vero Corn. Celſ. & fere omnes illius ſeculi medici alto ſilentio febrem hecticam pręterierunt. Cauſam autem cur morbus adeo vulgatus & familiaris ſit præteritus ab antiquis, puto hanc fuiſſe, quia febres hecticæ in principio & augmento difficiles ſunt cognitu. Et cum plerunque ſequuntur alias febres vel diarias vel potius putridas, vt ſuo loco dicetur, facile fit, vt & in augmento & in principio capiantur pro febribus putridis, vbi vero febris hectica longe progreſſa eſt, tunc facilis eſt cognitu. Et de hac ſiue ſpecie ſiue gradu hecticæ aperte locuti ſunt veteres, ſed ſub alio nomine, nempe ſub nomine Maraſmi & Tabis. Quare puto ego hunc modum à nemine tentatum ita diſſoluendum.

Cur Hip. & Celſ. de hectica febri nihil loquuti.

Eſt febris hectica intēperies calida & ſicca membrorum ſolidorum lædens operationes, vel, ſi placet vobis definire hāc febrem, vt bene Auerrh. 3. coll. 11. circa finem, dicere poteſtis, febrem hecticam eſſe calorem extraneum fixum in ſubſtantia membrorum impedientem operationes & conſumentem humiditatem ſubſtantialem. Si teneris memoria, iampridem demonſtrauimus febrem in vniuerſum ſumptam, eſſe intemperiem tantum cal. eo quod dantur febres, quæ humidæ ſunt & ſiccitate non lædunt.

Cæterum, febris hectica cum ſemper ob ſiccitatem lędat neceſſario definienda eſt per ſiccitatem, vt dicatur intemperies calida & ſicca. Neq; obſtat quod Galenus in 1. de diff. feb. diaiſſe videtur fieri hecticam interdum abſque ſiccitate, quia cum ſint quatuor humiditatis ſpecies, vt Galen. docet 7. meth. in fine cap. 5. & 1. cap. 6. in febre hectica neceſſarium eſt, vt ſæpe aliqua ex his humiditatibus conſumatur, & conſequenter, vt aliqua introducatur ſiccitas, quanquā non eſt ſemper neceſſe, vt extrema illa ſiccitas adſit, quæ maraſmus dicitur, vt propter hanc Gal. iure dixerit hecticam quādoq; eſſe ſine ſiccitate, id eſt, ſine maraſmo. Dixi ſolidorū ſeu ſolidarū partium: quoniam, tametſi in febribus hecticis etiam ſpiritus & humores ſint calefacti, vt dicit Galen. 5. cap. lib. de inæq. intēp. & Paulus Ægin. lib. 2. cap. 31. attamen, vt alias dixi, omnis febris ſubiectum verum ſunt ſolidæ partes corporis & præſertim cordis. Verumtamen differētia maxima eſt inter febres hecticas & alias, quia in aliis febribus intemperies eſt in membris ſolidis κατὰ σχέσιν, vt dicit Galen. 8. meth. id eſt, ſecundū diſpoſitionē: in hecticis autē κατὰ ἕξιν, id eſt habitū. Declaro rem magis. In aliis febribus etſi calor in facto eſſe occupet ſolidas partes, tamē facili negotio poteſt inde auferri: in febre hectica non tantum difficulter aufertur, verumetiam aliquā humiditatem ſubſtantialē ſemper

Differentia inter hecticas febres & reliquas.

ſemper depopulatur, & in hac magnopere laudandus Auerrh. qui ſuæ definitioni addidit hunc veluti proprium characterem, ſcil. quod conſumat humiditatem ſubſtãtialem. Sed dicet quis, ſi res ita habet, cur ergo Gal. in 1. de diff. febr. dicit primã ſpeciem ſeu primum gradum febris hecticę eſſe facilem curatu? Nam diximus calorem hecticum difficulter auferri à ſolidis partibus.

Reſpondeo aliud eſſe conſiderare febrem hecticam in ſe, aliud eſſe comparare gradus & ſpecies inter ſe. Si cõſideremus febrem hecticam ſecundum ſui naturam, cum ſit habitus, eſt ſemper difficilis curatu. Cæterùm ſi comparemus primam, ſecundam & tertiam ſpeciẽ inter ſeſe, certe facilis curatu dici poteſt prima ſpecies, quia reſpectu aliarum ſpecierum facile tolli poteſt. Cum igitur character huius febris ſit non tantum fixio caloris extranei, verumetiam conſumptio humiditatis, operæ pretium eſt, ſi totam naturã huius penetrare cupimus & ſimul inueſtigare omnes ipſius ſpecies vel gradus, vt antea diligenter videamus quotuplex ſit hæc humiditas ſubſtãtialis, ſiquidem quot ſpecies huius reperientur, tot erunt exſiccationes, & cõſequenter tot erunt ſpecies vel gradus hæc in re. Et in enumeratione humiditatum ſubſtantialium inuenio varietatem non contẽnendam inter principes ſcriptores. Ariſt. 30. de hiſt. animalium 20. duo genera humiditatum fecit, alterum vocat natiuum & congenitum, alterum autem vocat adnatum. Et poſterius in primo genere ponit ſanguinẽ, adipẽ, carnem & medullã, ac alia huiuſmodi. In ſecundo genere cõnumerat ſemen & lac.

De humi. di- [illegible]

Cæterũ medici alia via incedere voluere in enumerandis ſubſtan[illegible] in lib. humiditatibus. Hipp. 1. omnium lib. d[e] alimentis tria genera hu[m]idi alimentalis proponit, alterum vocat futurum alimẽtum, alterum vocat proximũ alimentum, alterum vocat alimentum ſimpliciter. Futurum vult Hip. eſſe ſanguinem & cibum contentum in venis, & alibi proximũ vocat illud humidum, q̃ à venis effuſum eſt per ſpatia ſolidarum partium, vt ſuo tempore aſſimiletur & vniatur partibus alendis: alimẽtum ſimpliciter nuncupat illud humidum, q̃ iam v[n]itum eſt, quodque congelatum & aſſimilatum eſt ſecundum qualitates.

His addit Gal. in 1. de fac. nat. 11. vbi laudat Hip. & 7. & 10. meth. humidum ſubſtantiale, quod ſiue ſit aliquid cæleſte, vt dicit Hipp. in lib. de principiis, & Ariſt. 2. de gen. animaliũ 3. ſiue elemẽtale, non eſt huius loci, vt diſputemus. Sat eſt ſecundum Hipp. febres hecticas fieri non poſſe, niſi quando vel ſecũda humiditas vel tertia conſumitur, vel humidum ipſum ſubſtanti[al]icum. Galen. circa cognitionem hecticarũ duas videtur habuiſſe diuerſas ſenten[ti]as; alteram 10. meth, cap. vlt. alteram 1. de diff. febr. 8. cap. In lib. meth. diſtinguens ſolida corpora ab humorib. & ſpiritib. docuit ſolida conſtare ex humido, quo aluntur, ex carnoſa ſubſtantia, necnon ex fibris & membranis, vbi calor febrilis depopulatur humidum alimentare dicit primam ſpeciem febris hecticę induci. Vbi autem depopulatur carnem circumfuſam membranis & neruis fieri ſecundam ſpeciem ſeu ſecũdum gradum. Vbi autem depaſcitur ſubſtãtiam membranarum & fibrarum tertiam & poſtremam fieri febris hecticæ ſpeciem.

Gal. circa cognitionẽ hecticarum duas diuerſas ſententias.

Cæterum, in 1. de diff. feb. conſiderans tantummodo humorem ſubſtãtialem, dicit vbi humor hic incipit conſumi, fieri primũ gradum hecticæ, vbi vero magna ex parte conſumptus eſt, oriri ſecundam ſpeciem: ſicuti tertia ſpecies fit, quando ex toto humiditas illa conſumpta eſt. Et afferebat Galen. exemplum lucernæ: quæ cum conſtet ellychnio imbibito & oleo circumfuſo aſſimilatur humiditati & primæ & ſecũdæ & tertiæ, quemadmodum declarauit Auic. Hæc fuit ſententia Galen. circa generationem hecticarum. Aet. lib. 5. c. 92. nonnihil inter Græcos deflexiſſe videtur à Gal. quippe qui quatuor humiditates ponit. Alteram, q̃ vocat humiditatem congelatam inſtar carnis, ſecundã humiditatem diſtributam per ſpatia carnis, tertiam carnem ſeu carnoſam humiditatẽ neruis ſeu fibris circumfuſam: quartam humiditatẽ ipſarum fibrarum & membranarum.

Circa humiditatem fibrarum & membranarum dicit fieri primam ſpeciem, quando ſecunda & prima humiditas conſumitur, ſecundam ſpeciem fieri quando caro conſumitur. 3. ſpeciẽ fieri quando iam & membranæ & fibræ pene conſumptæ ſunt. Ex Arabibus quoq; duas circa hanc rem diuerſas ſententias reperio. Alterã Auic. alterã Auerrh. Auicen. 1. fen. 1. cap. de hum. & 1. 4. tract. 3. c. 10. quatuor & ipſe genera humiditatum præter quatuor humores propoſuiſſe videtur. Primam voluit eſſe in ſanguine qui à venis magnis ad oſcula paruarum transfuſus eſt, & eis ibi cõtentus: ſecundam humiditatem voluit eſſe hunc eundem ſanguinem iam ex venis effuſum, & per carnes inſtar roris diſperſum. Et ſicuti priorẽ dicit eſſe innominatam, ſic ſecundam rorem appellandam eſſe voluit. Tertiam humiditatem conſtituit eſſe eum humorem, qui non tantum diſtributus eſt, verumetiam vnitus, agglutinatus & ſecundum qualitatem aſſimulatus eſt. Et poſtremam dicit eſſe humiditatem natiuam & primogeneam, quia vniuntur & veluti conglutinantur partes omnes vnientes.

Ex prima humiditate dicit Auicen. fieri tantum febres putridas. Addo ego etiam peſtiferas, vbi autem ſecunda humiditas exſiccatur, dicit Auic. fieri primum hecticę febris

gradum, vbi autem 3. humiditas conſumitur, fieri ſecundum gradum, ſicuti tertius & poſtremus fit, quando calor febrilis iam depopulatur illam humiditatem natiuam & primogenitam. Vtitur etiam Auic. exemplo lucernæ imitatus Gal. quod ſc. flamma prius conſumat oleum circumfuſum, deinde oleum imbibitum in ellychnio, & demum ellychnium ipſum. Auer. antẽ 3. coll. c. 11. poſtquam in fine definitionis huius febris dixiſſet, calorẽ extraneũ conſumere humiditatẽ ſubſtãtialẽ, diuidit hanc humiditatẽ in tres, primã dicit eſſe eã humiditatem, quæ infixa eſt ſubſtantiæ paruarũ venarũ, in qua rediſſert ab Auic. quod is conſtituat primam humiditatem non infixã ſubſtantiæ paruarum venarum, ſed ab ipſis contectam. Secundam humiditatẽ dicit Auerrh. eam eſſe, quæ carnibus imbibita eſt, tertiam vero eſſe humiditatem radicalem ſeu primogeneam, dum conſumitur à calore febrili prima humiditas, dicit ipſe fieri primam hecticæ ſpeciem, ſicuti ſecunda fit, vbi ſecunda conſumit, & 3. vbi iam calor febrilis depopulatur humiditatem radicalem. Addit Auerrh. hanc poſtremã & 3. ſpeciem immediabilem eſſe, eo, quod menſura vitæ noſtræ definitur & determinatur ſecundum proportionem menſuræ huius humiditatis.

Tot ſunt & Græcorum & Arabum de generatione hecticarum ſententiæ, quæ tametſi diſcrepantes videantur, nihilominus ſi diligẽter expendãtur vniuſcuiuſq; verba, imo vero ſi natura rei quam quilibet eſt ſecutus, examinemus, aut nihil, aut parum omnino diuerſæ eſſe videbuntur, vt audietis. Etenim conueniunt in hoc omnes, tertiã & poſtremam hecticæ ſpeciem irremediabilem eſſe, & fieri, cum calor febrilis depopulatur aut etiam depopulatus eſt humidum primigenium, natiuum & radicale. Quæ ſententia veriſſima omnino eſt, quandoquidem ſi huius humidi naturam diligenter inueſtigemus, tres conditiones conſecutum egregias; præſertim has, quod corpori cordis inſitum fuit, vt eſſet purum, viſcidum & copioſum, quemadmodũ docet Ariſtoteles in li. de breuit. & long. vitæ. Habuit vero hanc primam conditionẽ, quia cum in ipſo collocanda eſſet vita, op' erat, vt ita pararetur, quo poſſet ſuſtentandæ vitæ diuturnę ſufficere, qua etiã ratione, vt dicit Galenus in libro de Maraſmo, factũ eſt, vt tenaciſſime & profunde ſit inſitũ partibus ſolidis, ne ſcilicet facile violaretur & conſumeretur, propter quod mirum eſt, ſi hoc humidum poſtremum omnium aliorum à calore febrili expugnatur, & conficitur id, ꝙ ænigmatice voluit nos docere Plato, quando in Timæo dicit corpora animalium & viuentium ſuſtentari & conſeruari vinculis triangulorum. Secunda conditio, quam ſortitum eſt humidum primigenium, fuit, vt eſſet veluti glutinum quoddã ſeu vinculum, quo partes ſolidæ ſua natura ſiccæ ſimul cõiungerentur, & coniunctę cõſeruarentur. Et hæc conditio vſque adeo neceſſaria fuit, vt nõ prius vita noſtra finiatur, quã finiatur hæc humidi operatio ſiue vſus. Tertia conditio huius humidi fuit, quod caloris natiui, qui auctor & parẽs eſt omnium bonorum ſubiectum & ſuſtentamentũ verum eſt. Nam, cũ calor natiuus, vt dicit Galenus primo aph. 14. & 5. de ſimpl. med. 21. cum inquam calor ſic ſit ſubſtantia quædam cõflata ex ſanguine, ſpiritu & ſemine, neceſſe eſt, dicamus, non aliud eſſe, niſi corpus quoddam conſtans ex humido hoc primigenio, tanquam ex materia & ex forma ipſius caloris, adeo vt verum & legitimum ſubiectum caloris inſiti nihil aliud ſit, niſi hoc humidum inſitum & primogenium.

Tres humidi radicalis conditiones.

Hinc colligi poteſt, Altimarum libro primo de febrib. capite 11. longe feſelliſſe, quando laborauit, vt probaret ſubiectum omniũ febrium nullum aliud eſſe, niſi calorẽ natiuum, quãdoquidem, ſi hoc verum eſt, cũ humidum primogenium ſit ſubiectum huius caloris, ſequeretur, vt omnis febris poſita eſſet in hoc humido natiuo & primogenio, & conſequenter omnis febris eſſet hectica tertiæ ſpeciei ſaltem inchoata, præſertim, quod Galenus 4. aph. 37. diſerte probare conatus eſt, calorem natiuum & febrilem maxime diuerſos & diſſentaneos eſſe, ſed hac de re diſputare longius, non eſt præſentis loci.

Illud conſtitutum habeatis, oportet primam ſpeciem febris hecticæ fieri, quando humiditas partibus alẽdis diſtributa vel cõſumitur vel conſumpta eſt. Secundam ſpeciẽ fieri quando humiditas carnibus infuſa, & carnes ipſæ circumfuſæ membranis, fibris & neruis conſumptæ ſunt, quam humiditatem alimento poſſe recuperari omnes fatentur. Tertiam vero & vltimam ſpeciem, quam omnes maraſmum vocant, fieri, quando humiditas primogenia viuens ligans partes ſolidas & calorẽ natiuum ſuſtentans vel conſumitur vel conſumpta eſt, quæ ideo reparari non poteſt, quoniã ſeminaria eſt pars, & nobis à primo ortu tributa, adeo vt nec alimẽto, nec vlla re alia refici & recreari poſſit. Et ſicut ob viſciditatem huiuſmodi humiditas longo tempore cõſumitur & difficile: ſic humiditas carnium facilius conſumitur, faciliſſime autem omnium ea humiditas, quæ roris inſtar per partes alendas diſtributa eſt.

Sed circa hanc ſpeculationem duo ſcitu digna ſunt. Vnũ eſt, de febrib. colliquatiuis vocatis, ſcilicet cũ febres hæ ideo vocatæ ſint à medicis colliquatiuæ, quoniam ab ipſis aliqua ſubſtãtia colliquatur. Quid autem illud quod in his febrib. ita colliquat, vt hoc nomen

men ſint adeptæ? Puto nihil aliud eſſe niſi carnem & pinguedinem, id quod præ cæteris oſtēdit ſubita extenuatio corporum, quæ occupantur ab hac febre. Cum enim paucis diebus ſub his febrib. corpora ægrorum priuentur & pinguedine & carne, certum eſſe poteſt, has eſſe, quæ vere colliquantur.

Sed dicetis, quæ eſt differentia ergo inter has febres & hecticas ſecundę ſpeciei? Notate differentiam in febribus colliquatiuis. Cū calor febrilis putridus ſit, habet quoque ſecum coniunctam humiditatem, vnde fit, vt hic calor colliquet ſenſibiliter & pinguedinem & carnem, quas deinceps colliquatas effundit ad inteſtina, propter quod deiectiones in his febribus ſemper apparent oleoſę, pingues, ſolidæ.

Et propterea feces colliquatutæ nuncupantur. In febrib. hecticis ſecus eſt, quia cum calor ipſarum ſit calidus & ſiccus, conſumit quidem carnes, & pinguedines, ſed cōſumit primum longo tempore & conſumit inſenſibiliter, eo quod materiam hanc conuertit hic calor in halitus & fumos, non autem ad inteſtina mittit materiam eliquatam ſenſibilem, cuiuſmodi faciunt febres colliquatiuæ. Et hoc explicare dicit Gal. in fine lib. 10. meth. addens illud, in febribus colliquatiuis conducere magnopere corporum aptitudines, quippe cum huiuſmodi febribus tententur tantum corpora obæſa ſeu calida & humida, ſicut hecticis tentantur corpora calida & ſicca. Si igitur verum eſt, calorem hecticum diſſipare carnes & pinguedinem inſenſibiliter, quærendum eſt, qua ratione febrilis calor hoc efficiat: vtrum ſcilicet magnitudine, an potius alia ratione.

Vtrum ſit à magnitudine dubitatio inſignis eſt. Nam ex vna parte videtur hoc fieri non poſſe, ſiquidem Gal. 3. de pręſag. ex pulſ. 4. & Aetius lib. 5. c. 92. dixere nullam febrem hecticam eſſe magnam, ſi non eſt magna febris, itaq; non videtur, quod ob caloris magnitudinem fiat hæc conſumptio. At ex alia parte videtur eſſe opus magnitudinis caloris, primo, quia multo difficilius eſt materiā diſſipare per halitum, quam eliquare. Si febris hectica diſſipatur per halitum & inſenſibiliter, & febris ardens diſſipatur per colliquationē, videtur calor hecticæ maior eſſe, quam calor febris ardētis. Adſtipulatur huic rationi Auic. qui ſecunda primi 3. cap. 19. dicit calorem hecticæ maiorem eſſe calore tertianæ febris. Ideo vero idem Auic. lib. de viribus cordis 4. cap. dicit calorem hecticæ eſſe maiorem calore cauſi, id eſt, febris ardentis, quia ſi eſt adeo magnus hecticæ calor, iure fit vt propter magnitudinem caloris, nō autem ob aliud febris hecticæ calor diſſipetur. In hac non aſpernenda difficultate dicendū eſt, cōſumptionem carnium & pinguedinis minime fieri à calore hectico ꝓpter eius magnitudinem, ſed propter diuturnitatē. Hinc eſt, quod initio hæc febris minime colliquat & diſſipat, ſed in ꝓgreſſu. Sicuti.n. videmus quemlibet vel minimum teporem diuturnitate exſiccare & indurare, haud ſecus etiam iudicandum, calorem hecticum propter ſui diuturnitatem & carnes & alia diſſipare. Sed quid dicemus ad Auic. & ad rationem? Dicēdum eſt, calorem poſſe eſſe maiorem alio calore dupliciter, vel ſecundum intenſionē vel ſecundū extenſionem. Intenſiue, vt loquuntur philoſophi, multo maior eſt calor tertianæ & ardentis febris quam hecticæ: extēſiue minime, quandoquidem in hectica calor æquabiliter & vnanimiter diffuſus & ꝓpagatus eſt ꝑ omnes particulas ſolidas ipſius corporis, ꝙ quidem minime eſt in aliis febribus. Et hoc dicere voluit Gal. 5. ca. lib. de inæq. intemperie, quando dicit in hectica totū temperamentum corporis eſſe mutatum. Neque valet difficilius eſſe diſſipare per halitum q̄ colliquare, quia maxima vis eſt etiā diuturnitatis agentis in agēdo, ita vt ſuperet etiam intenſionem. Igitur hoc veriſſime conſtitutum ſit, calorem hecticum ſua diuturnitate diſſipare & conſumere primo humiditatem roridā, ſecūdo carneam, tertio radicalem, ita vt falſum ſit, ꝙ nonnulli dixere, poſſe calorē hecticum prius cōſumere humiditatem radicalem q̄ alias, quia neceſſe eſt omnino, in conſumptione eſſe hunc ordinem, vt primū humiditas ſoluta facilius cōſumatur, 2. loco difficilior, 3. difficillima, ita tamen, vt vbi inchoata eſt cōſumptio vnius, ſemper aliis etiam aliquod detrimentum accedat. Ex toto hoc diſcurſu poſſumus colligere, ſcriptores Græcos & alios, ſicuti conuenere in declarāda tertia ſpecie hecticæ, diſſenſiſſe in declarādis aliis duabus. Quia vt primum de Aetio loquamur, is ſecutus eſt Gal. in fin. 10. meth. vt hic videatur primum locum dediſſe conſumptioni carnis, attamen res non ita eſt, ſi bene intelligatur, quia intēdens Aetius eam hecticam, quæ fit à febre ardente, dicit primū ab hac febre colliquari carnem recenter coagulatā, quo facto introducitur calor hecticus, qui deinde pedetentim primum depopulatur humiditatem roridam. 2. carnem circundatam partib. neruoſis. 3. partes ipſas neruoſas, id eſt, humiditatem, vt heri dixi, colligantem membranas, fibras & neruos.

Calorem hecticum non poſſe primo conſumere humiditatē radicalem.

Haud ſecus etiam iudicandum de Galen. Auic. & Auerrh. quorum alii conſiderantes humida ſubſtantialia ſeiūcta à partib. ſolidis, alii vero conſiderantes eadem ſolidis coniūcta, modo vnam, modo aliam videntur ſecuti ſententiam: cum tamen omnes conuenerint in ea veritate, quam heri explanaui. Neq; eo putandum eſt, Auic. deflexiſſe à placitis Gal. ſiquidem cum ſibi eum ſequēdum

propoſuiſſet 7. meth. c. 5. & 6. in nulla alia re dicere poſſumus diſcordaſſe Auic. à Galen. niſi in hoc, quod voluerit has humiditates tres eſſe, quid medium inter ſolidas & ipſum ſanguinem, cum & Gal. & ratio doceat, has humiditates eſſe partes ipſius carnis. Ideo vero ipſemet Auic. prima primi cap. de membris dicit ſanguinem, vt conuertatur in carnes, vnica mutatione egere, vt in ſolida, egere pluribus mutationibus, quod nihil aliud eſt, niſi ſanguinem immediate conuerti in ipſam ſubſtantiam carnoſam.

Nam maraſmus & febris maraſmodis vnũ & idem.

Cum igitur iam perſpectum ſit, principes medicinæ minime diſcordaſſe in ſtatuendis tribus hecticæ ſpeciebus, præſertim in maraſmo; contemplatione dignum eſt, an maraſmus tertia ſpecies hecticæ, & febris maraſmodis ſint vnum & idem, an aliquid diuerſum. Nam adeo ſcriptores hac in re confuſi videntur, vt ſit neceſſe, ab his modis explicare ingenia veſtra, quod vt fiat, oportet ſcire, maraſmũ aliquid vniuerſalis ſignificare quam ipſam febrem maraſmoden. Nã, cum ſit veluti quoddã genus, diuiditur maraſmus in duas ſpecies, ſcilicet in cal. maraſmum & frigidum, quod frequenter vſitatum inuenietis apud Gal. tum in lib. de maraſmo, tum in lib. meth. tum in libro de inæq. intemperie.

Maraſmus calidus.

Maraſmus calidus nihil aliud eſt, niſi conſumptio omnium humiditatum etiam radicalium facta à calore p. n. quæ explicatio duos gradus habet. Vel enim ex toto conſumpta eſt humiditas primogenia, ita vt concidant interdum vires. Atque hic maraſmus dicitur interdum ſimpliciter torridus à Gal. interdũ ſyncopoſus, eo, quod conſũpto humido primogenio & calore natiuo, in quibus, vt dictum, collocatus eſt nexus totius vitæ, neceſſario concidunt vires.

Maraſmus torridus vel ſyncopoſus. Maraſmodes febris.

Alter gradus eſt, in quo nondum ex toto conſumpta eſt humiditas primogenia. Et hic maraſmus dicitur ſæpe febris maraſmodis, quaſi ſit febris quidem exſiccans humidum primogenium, ſed nõ ex toto neq; perfecte.

Maraſmus frigidus.

Aliuus eſt maraſmus frigidus, qui nil aliud eſt quam conſumptio humidi primogenii facta à frigido. Hic quoq; maraſmus duplex eſt: alter naturalis, alter aduentitius. Naturalis frigidus maraſmus dicitur ab Ariſtotele, in libr. de breuitat. & long. vitæ, proprie μάρανσις, & nihil aliud eſt, niſi conſumptio humidi radicalis, facta ſponte naturæ propter defectum caloris natiui. Huiuſmodi eſt ſenectus non tantum plantarum, verumetiam omnium animalium: ſiquidem ſenectus naturalis nil aliud eſt, niſi exſiccatio facta à cauſa præter naturam, hebetante ſeu extinguente calorem natiuum.

Porro cauſa, quæ extinguit calorem natiuum, vt dicit Gal. in lib. de maraſmo, & in fin. meth. 10. poteſt eſſe tum frigida tũ calida. Quandocunque eueniat, appellatur modo hectica ſenectutis, modo ſenium Philippi, eo quod quidã medicus nomine Philippus omniũ primus vocarit huiuſmodi maraſmũ ſeniũ. Et ſic intelligere poteſtis non tantum maraſmum torridum poſſe induci à febre, ſed etiam maraſmum frigidum, id eſt, ſeniũ Philippi.

Senium Philippi.

Sed eſt hæc differentia inter vtrunque, quod vbi fit à febre ſeniũ Philippi, antecedit quidẽ febris, ſed deſinit poſtmodum febris, & remanet purus maraſmus, quod quidẽ nõ requiritur in torrido, facto à febribus maraſmo, in quo remanet ſemp ipſa febris.

Cauſa febris hecticæ.

Cum igitur explicatam habeatis naturam & generationem hecticæ, ſupereſt, vt videamus, quæ ſint huius febris cauſæ. Febris hectica cauſam continentem & coniunctam nullam habet, quod voluit ſignificare Gal. quando 11. meth. c. 2. dicit, hecticam habere ſolum curationem, non autẽ præſeruationẽ. Siquidẽ præſeruatio reſpicit cauſam, vt curatio reſpicit ſolũ affectum. Sũt ergo oẽs febris hecticæ cauſæ antecedẽtes. Atq; hæ cauſæ vel ſunt alii morbi, vel ſunt aliæ febres. Alii morbi ſunt veluti inflammationes. Philippus medicus, vt dicit Gal. ca. 7. lib. de maraſmo, putauit, nullã aliam inflammationem facere hecticã, niſi ventriculi & iecoris. Sed hæc opinio confutata eſt à Gal. 1. de diff. feb. 8. vbi dicit, non tãtum inflammationẽ iecoris, ventriculi, renum: verumetiã & pulmonis, & coli inteſtini facere hecticã. Hip. 2. de morb. commemorat quẽdam morbum, quẽ vocat tabem dorſalem. Sed huiuſmodi morbus qui fit à dorſo, non eſt proprie febris hectica, licet vocetur ab Hip. tabes.

Sed dubium eſt hoc loco, vtrũ febris hectica fiat magis ab inflammatione ventriculi & iecoris, an potius pulmonis. Fieri magis ab inflammatione pulmonis, videtur probare vicinitas pulmonis cum corde, ſiquidem rationi conſonum eſt, quo magis appropinquat locus inflammatus cordi, eo promptius cor incurrere affectum calidũ & ſiccum, cuiuſmodi eſt hectica. Ex alia parte eſt auctoritas Galeni, 10. meth. capit. octauo, vbi dicit, fieri magis hecticas ab inflammato iecore & ventriculo, quam à pulmone. Dicendum eſt, ab inflammato pulmone promptius fieri primam & ſecundam ſpeciem hecticæ; ab inflammato autem vẽtriculo & iecore facilius inducit maraſmus. Ratio eſt, quia cum hæc viſcera præparent toti corpori alimentum, vbi ſunt vitiata, non poſſunt præparare, ideo quod membra ſolida cũ priuata remaneant debito alimento contabeſcunt, & conſequenter maraſmum incurrunt.

Febres autem, quæ faciunt hecticam, vel ſunt diariæ, vel putridæ. Diariæ aut occupant corpora calida & humida, aut calida & ſicca. Si occupent calida & humida corpora, cauſa

ipſius

ipſius febris diariæ aut extinguitur ſtatim à reſiſtentia corporis humidi & calidi; aut, ſi ſit inſignis & magna, inducit febres putridas. Contra autem, ſi occupat corpora calida & ſicca, ſiquidem propter ſymboleitatem deducit hæc corpora in febrem hecticam.

Porro febres putridæ faciũt hecticam vel propter vehementiam vel propter diuturnitatem, vel ꝓpter errorem; propter vehemẽtiã, vt ſunt ardentes febres & colliquatiuæ ſe quæ ob ignis vehementiã depopulantur ſtatim humiditates & hecticam inducũt, ꝓpter diuturnitatem faciũt hecticas, 3.4. & oẽs aliæ febres, quæ longo tempore durant, propter errorem faciunt putridę hecticã, ſi vel medicus vel æger cõmittat errorem, aut neceſſitate cõmittitur. Ab ægris committuntur errores, quando potant vinum cõtinue in putridis febribus, aut vtuntur aliis cibis calidis. Similiter, quando nolunt admittere medicamenta debita refrigerantia & humectantia. Errat aũt medicus, quando in ardentibus febrib. omittit vſum aquæ frigidæ, vel aliorum refrigerantium & humectantium. Committitur neceſſitate error, quando in febre magna cogitur medicus propter vires vel ꝓpter ſyncopen cibare importune, offerre vinum, & vti aliis medicamentis calefacientibus.

Hæ ſunt oẽs cauſæ antecedentes febrium hecticarum, circa quas duo dubia occurrũt: vnum eſt, vtrum ſit perpetuo verũ, hecticas carere cauſa cõtinente: alterum dubium eſt, vtrum, ſicut hecticæ fiunt à cauſis antecedẽtibus, ita quæ fiant interdum à cauſis externis. Circa primum videtur quandoq; hecticam cauſam habere coniunctam, ſiquidẽ, vbi febres hecticæ fiunt à putrida, contingit plerunq; vt putrida hecticę maneat coniuncta. Vnde cũ fuerit ipſius hecticæ cauſa, videtur hectica interdum habere cauſam coniunctã, & eo maxime, q febris putrida hecticæ iuncta curationem propriam poſtulat. Dicendũ eſt, hecticam in quantum hectica eſt, etiamſi producta ſit à putrida febre, non dependere tamen a putrida. Signum eſt, quia ſublata febre putrida, tamen remanet hectica, quod ſignum eſt hanc non dependere ab illa tanquam à cauſa, neque valet, quod putrida requirat propriam curam, quia eam requirit vt morbus, non autem vt cauſa hecticæ. Et hoc iſtec volvit docere nos Gal. 2. prorr. 17. quãdo dicit, vbi aliquid inducitur ab alio, remota cauſa producente remoueri & temperamentum: vbi autem non ꝓducitur, ſed productum eſt, etiamſi euacuẽtur humores producentes nihilominus affectum remanere.

Circa ſecundum Gal. 3. de præſag. ex pulſ. c. 4. & 1. de diff. febr. 8. dicit febrem hecticam induci ab ira, mœrore & à laſſitudine cũ æſtu. Idem quoque dicit Aetius, quinimo Alex. 1. probl. 82. quærens rationem, cur ex laſſitudine fiat interdum febris hectica, non autem diaria, aut putrida, dicit eſſe propter diſpoſitionem, quam habent corpora ſolida, & quæ carent ſpiritus ac humores. Cõtra autem eſt idem Gal. 2. de criſ. vlt. Auenzoar lib. 3. cap. 13. tract. 1. & Actuarius 2. lib. meth. med. cap. 1. Hi omnes videntur habuiſſe hanc ſententiã, quod hectica non poſſit fieri ab vlla cauſa externa, imo Auicenna 1. 4. fen. 3. cap. 1. dicit longinquum eſſe, vt febris hectica fiat à cauſa externa, quia multo difficilius eſt, inflammare membra radicalia quam ſpiritus & humores, niſi ſit cauſa magna.

Pro reſolutione huius dubii dicẽdum eſt, hecticam fieri a cauſa externa, dupliciter intelligi poſſe, vel immediate vel mediate. Immediate, ſum huius ſententiæ, fieri nõ poſſe vllam hecticam à cauſa externa. Et ratio eſt, quia nunquam in corpore ſano poſſunt ſolida ita eſſe comparata, vt a cauſa calefaciente citius accẽdantur, quam ſpiritus qui ſunt corpora aeria.

Et ſi videamus febres ſex cauſas externas, quas dicunt immediate inducere hecticam, hæ febres inducuntur ſecundum hoc vel à mœrore, vel ab ira, vel ab æſtu & laſſitudine. In his certiſſimum eſt magnopere laborare ſpiritus ſcilicet in mœrore, in ira & in motu cum laſſitudine. Si laborant ſpiritus, ergo multo videntur eſſe promptiores vt accendantur quam corpora ſolida. Cæterum mediate fieri poteſt hectica à cauſa externa, ſcilicet mediante febre ſaltem diaria. Quid igitur dicemus ad Galenum & alios? Dicẽdum eſt, cauſas externas interdum ita eſſe vehemẽtes & ſubitaneas, vt etiamſi inducat prius diarias, tamen hoc non ad ſenſum agnoſcatur, & ideo tribuuntur cauſę magis euidenti. Huiuſmodi eſt cauſa exterior, quæ cum ſit euidentiſſima, & diaria immaniſeſta, hinc fit, vt effectus hecticæ tribuatur cauſæ euidenti.

Sequuntur ſigna, quæ cum à Galeno & Auicenna confuſe ſatis proponantur, ergo ad tres claſſes eam redigo. Nã alia ſunt ſigna diagnoſtica, alia diſtinctiua, alia vero ꝓgnoſtica. Rurſum diagnoſtica vel indicant hecticam ſolam, vel coniunctam cum putrida. Signa indicantia ſolam hecticam, vt indicãt eam incipientem, vel iam factam, vel conſummatam & confirmatam.

Quę indicant inchoatam, plura propoſita ſunt a Galen. vt 2. de criſ. & 1. de diff. ſunt autem hæc, quod vſque ad tertiam & quartam diẽ durat febris ſine vlla acceſſione, ſine vllo augmento, præterquam quod à cibo calor videtur augeri, quemadmodum calx affuſa aqua bullit & inualeſcit. Præterea, febricitãtes nõ ſentiunt ſeſe febrire, pulſus paruus eſt, debilis, frequens: calor primo occurſu mitis videtur, paulo poſt acer & mordax apparet, arterię, vt dicit Auic. verę calidiores ſunt quã partes

Signa hecticæ incipientis.

partes proximæ circumpoſitæ. Cur autem arteriç ſint calidiores partibus circumiacentibus, duplex eſt cauſa: vna motus arteriç, qui facit calorem videri maiorẽ: altera cauſa eſt: qm̃ vt dicit Galen. 4. de cauſis pulſ. 16. vbi cor vehementer calefactũ eſt, vt in hectica, calorem cõmunicat arteriis, quæ ab eo oriuntur.

Signa hecticæ confectæ.

Præter hæc ſigna indicantia alia ſunt, hecticam iam factam, vt extenuatio totius corporis. Nam, cũ in hoc ſecundo gradu, vt audiuiſtis, colliquantur carnes & pinguedines, neceſſario conſumuntur corpora, & apparẽt macra & extenuata, cutis arida eſt, hypochõdria tẽſa & extenuata, pulſus minor debilior.

Ab vrina nullum ſignũ accepit Galenus, veruntamen Auicenna & Arabes cum vident, nil aliud eſſe in hecticis, quod ſpectat ad vrinas, quin reperiatur vel in diariis, vel in putridis, imaginati ſunt, vrinas in hac ſecũda ſpecie habere pinguedinem ſupernatantem.

Sed video dubitari poſſe, quomodo in vrina poſſit apparere vlla pinguedo, quoniam, vt audiuiſtis nuper, Galen. 10. meth. vlt. ponens differentiam inter colliquatiuas febres & hecticas, dicebat, in colliquatiuis deiectiones eſſe pingues; in hecticis minime eſſe; ſicuti igitur deiectiones non habẽt vllam pinguedinem, ergo nec etiam vrinæ deberent habere, contra quod dixere Arabes.

Vrinã in hectica vrina pingues redduntur.

Dupliciter reſponderi poteſt, vno modo illam pinguedinem poſitam ab Arabib. non eſſe veram pinguedinem, ſed eſſe ſubſtantiã seriam quandam ſupernatantem & contentã in ſuperficie vrinç, quam vocarunt Arabes pinguedinem propter ſimilitudinem. Alio modo reſponderi poteſt, pinguedinem propoſitam ab Auicen. & aliis eſſe admodũ eandem reſpectu pinguedinis apparentis in deiectionibus colliquatiuarum febrium. Gal. vero neglexi[…]e id quod eſt exiguum.

Præter ſigna commemorata Arabes tria alia addunt, ſiccam tuſſim perpetuam, pulſus velocitatem & caliditatem tum in volis manuum, tum in plantis pedum, tum maxime in digitorum muſculis. Signa vero maraſmi alia indicãt primum gradum, alia ſecundum. Primus noſcitur manifeſta coloris deprauatione, ſiquidem qui hanc calamitatem incurrunt, amittunt florem vultus, ſubnigri fiunt, palpebras, vt dicit Gal. præ imbecillitatẽ attollere nequeunt, contracta circa oculos cõcreſcit cutis, ſqualida euadit, hypochondria tenſa fiunt & inania, pulſus paruus & maxime debilis.

Signa maraſmi.

Secundi gradus certiſſimum ſignum eſt, facies Hippocr[…]tica, id eſt, nares acutæ, oculi caui, tempora demiſſa, aures breuiores. Adhæc habent hi miſeri hypochondria ita exinanita & cõſumpta, vt videamus tota hærere dorſo, &, vno verbo, illi q̃ occupati ſunt, ſecundo gradu maraſmi, nil aliud ſunt, quam cutis & oſſa. Nã pili in his videntur longiores, quod conſumpta tota carne vſque ad radices appareant, vngues curui ſunt, quod caro cui adhæret tota ſit conſumpta. Et Hipp. 2. epid. appellabat hanc ægritudinem ferinam, eo, quod ſecundum vngues aſſimilentur feris rapacibus. Auicenna addit his ſignis pediculos in maraſmatis fieri. Sed ſano modo intelligenda eſt hæc ſententia, id eſt, apparere pediculos in hac ægritudine. Nã Apollonius in lib. de mirabilib. ex ſententia Ariſt. dicit in maraſmatis & morituris copioſos apparere pediculos ſupra puluinaria, cuius euentus cum inueſtigarẽt rationem Alex. 2. problẽ. 30. id apparere in morituris, eo quod priuati ſunt tepore ſanguinis, à quo conſeruabantur. Ariſt. 19. ſect. problem. 7. dicit hecticos, ſeu, vt tranſtulit Gaza, tabe conſumptos habere vocem acutam propter imbecillitatem. Sed quia alias docui, veteres non habuiſſe vocem hãc ethicam in morbis, ſciendũ, illum locum Ariſt. corruptũ, & fefelliſſe Gazam, propter huius rei ignorantiam. Nã puto omnia illa verba eſſe purũ gloſema inſertum textui à librario, præterquam quod aliqui contextus Greci loco vocis [illegible] habent [illegible]. Oritur dubium circa ſignum palpebrarum. Nam, vt dictum eſt, ex ſententia Galeni maraſmati non poſſunt attollere palpebras ob imbecillitatem.

Cæterum idem Gal. 1. de præſag. ex pulſ. 24. dicit in illis, qui cõſumuntur acutis morbis, quandoque propter imbecillitatem non poſſe palpebras claudi, quomodo ergo ab imbecillitate non poſſunt fieri duo motus contrarii, vel duæ quietes cõtrariæ, ſcilic. nõ eleuare palpebras & non deprimere? Reſpõdendum breuiter clauſuram palpebrarum ſemper eſſe opus validæ virtutis. Itaque cum ad claudendas palpebras requiratur ſemper robuſta virtus, conſequens eſt, vt imbecilla virtus neq; apertas claudere, neq; clauſas aperire valeat, adeo vt inter exitialia ſigna ſemper Hip. connumerarit, oculis ſemiuiuentib' & dimidio apertis dormire aut manere.

Signa hecticæ cum putrida coniunctæ.

Signa hecticæ cum putrida cõiunctæ tria potiſſimum ſunt: vnum eſt, ſi poſtquam declinarit putrida, pulſus adhuc maneant debiles, veloces, carnes aridæ, & arteriæ calidæ: alterũ eſt, ſi certum fuerit adeſſe hecticam, interdum etiã appareant refrigerationes, horrores, pulſus concentrationes. Tertiũ & poſtremum eſt, ſi cum febricula perpetua corpus ſit plus extenuatum, quam conueniat in putridis. Signa diſtinctiua clara ſunt ex traditis: ſiquidem diſtinguuntur diaria à putrida caloris blanditie, putrida ab hectica, quia in putridis ſemp ſunt aliquæ adnotationes, in hecticis nulla vnquam eſt neq; compreſſa, neq; incompreſſa. Et hæc eſt ſeries omnium ſignorum, quæ febres hecticas indicant.

Signa à ſtatu putridæ ad hecticam.

Circa

Circa quæ ſigna tria ſunt paulo diligenter expendenda. Vnũ eſt, vtrum verum ſit laborãtes hectica ſemper ab accepto cibo maxime incaleſcere. Secundum eſt, quę ſit cauſa vera, cur ſoli hectici habent hoc. Tertium eſt, vtrum verum ſit, nullum hecticum ſentire ſeſe febricitare. Circa primum Serapion inter Arabes grauiſſimus fuit huius ſententiæ, huiuſmodi ſignum apparere tantum in ſecunda & tertia ſpecie ſiue gradu. In prima ſpecie minime. Alexand. Trall. libr. 12. hanc ſententiam habet, in nulla hectica augeri calorem à cibo. Cæterum Galenus 3. de pręſag. ex pulſ. c. 3. circa finem dixit, hecticarum duo propria eſſe ſigna: vnum eſt, ęqualitas continuata caloris, vt nullam acceſſionem, nullũ principium, nullum augmentum, aut aliud tempus habeant. Alterum ſignum ꝓprium dicit eſſe, vt non ſentiant ſe febrire hectici. 1. autem diff. 9. addit ſignum inſeparabile hecticæ eſſe, vt ab accepto cibo incaleſcant.

De tempore autem poſt cibum varias adhuc inuenio ſententias. Nam Galenus dicit interdum vna hora ab accepto cibo. Auenzoar duabus horis, Auerrh. autem trib. horis. Pro reſolutione huius varietatis dicendum eſt, hęc omnia ſigna reuera quidem eſſe in omni ſpecie hecticę: veruntamẽ in prima ſunt obſcuriora, in ſecunda & tertia multo manifeſtiora ſunt. Vnde Serapion Medicus, qui manifeſta tantum ſigna proponebat, iure negauit hoc ſignum in primo gradu ſeu ſpecie. Galen. a. & manifeſta & immanifeſta proponere voluit.

Sed quid de Alexan. dicere poſſumus? augmentum caloris duplici modo poſſe concipi, vel ꝓut indicat tempus particulare morbi, vel prout indicat ſolam caloris maiorem manifeſtationem. Si primo modo concipiatur, proculdubio verum eſt, quod dicit Alex. ſcil. minime calorẽ à cibo ita augeri, vt faciat peculiare tempus. Si ſecundo modo ſumatur, falſum eſt, quia vero in hecticis, vt experiẽtia comprobabitis, à cibo apparet in ipſis maior caliditas, & maior pulſus frequentia, neque propter hoc inferendum eſt, calorem hecticorum non eſſe æqualem, quia etiamſi magis manifeſtetur à cibo huiuſmodi caliditas, manifeſtatur tamen vniformiter & æqualiter ꝑ totũ corpus, adeo vt ſemper in hecticis verum ſit, dicere æqualem reperiri intemperiem. Ex quo corrigendus eſt textus Galen. 3. de præſag. ex pulſ. 3. vbi loquens de hecticis, d. eorum corpora inæquali affecta eſſe intemperie: cum dicendum ſit affectum eſſe æquali non inæquali, vt Latinus & Græcus habet textus.

Nec quicquam refert, quod alii dixerint poſt horam vnã, alii poſt duas, alii poſt tres, quoniam Gal. reſpexit initium incaleſcentiæ, ꝙ quidem fit paulo poſt à cibo; alii vero conſiderarunt ipſam incaleſcentiam in ſtatu, i. in ſummo.

De ſecundo quod quidem & diſputatum eſt, & ſcitu dignum, Gal. & eius ſequaces in hoc conueniunt, eandem eſſe cauſam, cur poſt cibum incaleſcant hectici, quæ eſt, cum calx affuſa aqua incendatur, & maxime caleat, cauſam autem caliditatis calcis videtur exiſtimaſſe nullam aliam eſſe, niſi antiperiſtaſin ſeu cõtrarietatem quandam; ſiquidem, cum aqua frigida ſit & humida, & in calce cõſeruetur ignis, qui calidus & ſiccus eſt, fit, vt ratione antiperiſtaſis ignis refugiens maior fiat, atque ita calcem calidiorem reddat. Auerr. 4. coll. 33. aliam ſentẽtiam affert. Nam ꝙ poſt cibum magis calent, cauſam reddens dicit id euenire, quia ſolidæ partes hecticorũ magnopere ſunt calidæ. Vnde Auer. 4. col. 33. reddẽs cauſam propter quam hectici ſtatim à ſumpto cibo magis incaleſcant, d. ideo hoc euenire, quoniam corpora corũ cum ſint calefacta calefaciũt alimẽtum, adeo vt alimẽti caliditas accedens maiorem ipſorum ſolidorũ caliditatẽ efficiat. Hoc propoſito ab Auer. dãnat oẽs deinde alios medicos, quaſi fabulas, incantationeſq; proponãt: & peculiariter circa exemplum calcis damnat eos, quaſi fabulas proponant. Damnat autẽ huiuſmodi exemplum, quoniam ſi verum eſt, incaleſcere corpora hecticorũ à cibo, quemadmodũ incaleſcit calx ab aqua affuſa, ſequeretur alimentum eſſe partib. alendis contrarium: ꝙ tamen falſum eſt, vt iure falſum etiam ſit exemplum à Gal. & aliis allatum. Concludebat itaq; Auer. non poſſe alia ratione incaleſcere corpora hecticorum à cibo, niſi ob additum alimentum. Et quia videbat inſtantiã afferri de aliis febrib. putridis, dicit in aliis febrientibus ſolida nõ eſſe calefacta: & cõſequẽter non poſſe alimentum calefacere. Nõnulli vt Galenũ tuerentur, dixerunt cõtra Auer. non inconvenire alimenta contrariare, non quidem partibus ſolidis, vt aluntur, ſed vt corpora ſunt febrili calore tentata. Præterea dicunt feſelliſſe in hoc Auerrh. quod putarit calefieri calcem ab aqua propter cõtrarietatem: cum ob aliam potius rationem hoc eueniat. Eſt a. alia ratio, quod in corporibus hecticorum latet ignis febrilis, qui ab aqua tactus, vapores emittit, qui poſtmodum calorem prædictum efformant, quemadmodũ dicunt iſti, ignis latens in corpore calcis, vbi aqua ſuperfunditur, bullas facit, quod vapores emittat. Sed hic modus defendendi Gal. minime argumenta Auer. tollit. Primũ, quia in corporib. hecticorum non latet calor febrilis, ſed manifeſtus eſt, latet quidem in corpore calcis, ſiquidẽ ſenſu nullo modo ignis in ipſo percipitur. Præterea ſi verus hic eſſet Gal. defendẽdi animus, ſequeretur, corpora hecticorum etiam dum potant, incaleſcere debere,

debere, quod tamen minime viſu venire probatum eſt.

Quamobrem alia ratio eſt redarguendi Auerr. & alia defendendi Gal. redarguitur. n. Auerr. ſententia hoc argumento: ꝙ alimentum ſolidis partib. minime adhærere poteſt vſq; adeo breui tempore. Nam Gal. 4. de v. p. 2. declarans, quod ſit munus oſtii inferioris ventriculi, d. eſſe, vt non dimittat cibum exire, niſi totus ſit in chylum conuerſus, quod cum etiam in vẽtriculis robuſtis & ſanis fieri non poſſit, niſi ſpatio ſex aut ſeptem horarũ, qui fieri poteſt, vt ſpatio trium horarum cibus in ventriculo coquatur, diſtribuatur per corpus, & conſequenter ſolidis vniatur? Neque valet, quod Gal. 2. aph. 48. d. quandoque nutrimentum citiſſime diſtribui; quoniam eo loco ſermonem habet de vino, quod cum non ſit cõuertendum in chylum, cito elabitur ventriculo, & conſequenter poteſt citius nutrire. Igitur hoc firmo argumento conuinci poteſt, non poſſe hecticorum corpora à cibo incaleſcere, quod alimentum ſolidis partibus diſtributum incaleſcat, & conſequenter calor corporis augeatur. Modus igitur defendendi Gal. & alios veteres, quantum puto, diuerſus eſt ab omni alio modo, quem propoſuere alii. Vt autem meam ſententiam audiatis, ſciendum, quod tametſi 3. c. libr. de Maraſmo d. Gal. non licere operationes ignis æquiparare operationibus caloris natiui: licere tamen ęquiparare caloris febrilis & præternaturalis. Itaq; ſi videbimus, quot modis augeatur calor ignis, ſciemus etiam, quot modis in nobis poſſit augeri febrilis calor.

Quot modis poſſit augeri febrilis calor.

Quatuor ſunt modi, vt d. Theophr. in lib. de igne, quibus ignis incrementum ſuſcipit: vnus modus eſt, per motum. Nam fabri quotieſcunque ignis calorem augere cupiunt, motu folliũ aerem attenuare, & conſequenter calorem augere laborãt. Alter modus eſt per antiperiſtaſin. Nam, vbi ignis coercetur à contrario frigore, in ea lucta fit vt maior euadat, & ob hoc iidem fabri ſolẽt ſæpe flammas irrorare aqua gelida, vt calor augeatur. Neutro horum modorum perſpectũ eſt augeri poſſe calorem in hecticis à cibo, nõ quidem motu, quia hectici & edentes & alio tẽpore ſemper in ſumma quiete detinentur, non etiam antiperiſtaſi, quia primum cibus hecticorum & calefactus ſemper ſumitur, & iterum in ventriculis eorum caleſit, vt actu atque frigore hoc minime facere poſſit. Præterea ſi antiperiſtaſi hoc fieret, multo promptius efficeretur vel quando potaret aquam gelidam, vel aliquid aliud frigidum ſumeret, quod tamen non eſt exemplum. Remanet ergo, vt vel tertio modo vel quarto augeatur calor febrilis hecticorum. Eſt a. tertius modus per alimenti additionem. Nam videmus ſi materiam cõbuſtilem igni addamus, eius vim & calorem incrementum manifeſtum ſuſcipere. Quartus modus eſt p coarctionem ſiue conſtrictionem, qui enim fornacũ vim ſciunt, illud ſciunt, fornaces eo fieri calidiores, quo magis in anguſto loco cogi poteſt ignis. Sed calorem febrilem hecticorum nõ augeri poſſe ob alimenti additionem iã probatum eſt, ſiquidem, vt dixi, ſi alimẽtum ſolidum hectici capiant, nihilominus ſemper duabus vel tribus horis à cibo incaleſcunt: nec tamen veriſimile eſt, vſque adeo exiguo tempore in ventriculis infirmis poſſe conuerti in chylum & exire à ventriculo, ac per vniuerſum corpus diſtribui.

Altimarus, & qui viderunt hoc dubium, dixere, ꝓpter duas cauſas alimentum in hecticis cito diſtribui poſſe. Primum, quia corpora ipſorum cum ſint peruſta & ſicca, vim inſignem habere attrahendi, & ideo poſſet quam citiſſime alimentum ex ventriculo attrahere. Deinde quia cum alimentum partes craſſas & tenues habeat, craſſæ quidem diutius in ventriculo morantur, ſed tenues citiſſime elabũtur. Verum, pace huius docti viri, hæ rationes admodum invalidæ ſunt. Nam fuit Gal. ſententia 5. de inæq. intemp. in corporibus hecticorum totam temperaturam eſſe immutatam, qua temperatura cũ facultates omnes operentur, quis non videt in hecticis neceſſario attractricem facultatem infirmiſſimam eſſe? Et hoc cum aduertiſſet Auerr. 7. collig. 15. d. in curandis hecticis ideo eſſe opus potẽtioribus, quoniam vis ipſorum attractiua infirmiſſima eſt, adeo vt prima ratio Altimari nil valeat. Minus etiam valet ſecunda, quia Gal. loc. cit. 4. de v. p. d. nil prorſus cibi exire è ventriculo priuſquam totus ſit in vnam chyli naturam commutatus. Vnde hæc diſtinctio partium tenuium & craſſarum longe à Gal. mente eſſe videtur. Sed demus hoc gratis Altimaro: hoc tamen effugere non poterit, quin ſi vera ſit eius ſententia, debeat fieri maior calor in hecticis ſeptem vel octo horis poſt cibum, quo tẽpore pars craſſa alimenti diſtribuitur. Hoc tamen minime verum eſtimo, quanto magis diſtribuitur. Hoc tamen minime verum eſt, imo, quanto magis diſtribuitur à vẽtriculo cibus in hecticis, tanto magis decreſcere videtur calor. Igitur reliquum eſt, vt ſolum quomodo augeatur calor in hecticis, id eſt per coarctionem, &, vt ſic loquar, per concluſionem.

Vera ratio, cur in hecticis à cibo calor augeatur.

Modus 2. quo efficitur, hic eſt, quod vbi acceptus eſt ab hecticis cibus, ſtatim craſſi vapores ab eo attolluntur, qui per corpus penetrantes vniuerſos meatus ſolidorum veluti occludunt. Vnde fit, vt calor huiuſmodi occluſione magis coactus maior conſequẽter euadat. Cur vero vapores craſſi cito in hecticis diſtribuãtur, ea eſt potiſſimũ cauſa,

quod

quod earum corpora propter inſignem ſiccitatem maxime aperta ſunt, adeo vt vapores quemadmodum ſtatim tolli ſolent in cerebrum; ſic quoque in vniuerſum corporis habitum velociter rapiuntur, qui donec durant, durat etiam calor. Vt autem d[illegible]ipantur, conſequenter etiam calor minuitur.

Cur autem hoc non appareat in putridis febribus duplex eſt ratio; vna, quia corpora ipſorum ſunt obſtructa, altera, quia etiamſi augeatur à cibo calor, tamen febrile incendium in ipſis vſque adeo ingens eſt, vt obſcuret alium calorem.

Iam vero videamus, vtrum huic modo exemplum calcis poſſit accõmodari. Puto ergo accommodatiſſimum eſſe, ſiquidem vera ratio, propter quam affuſa aqua calor in calce manifeſtatur, eſt, quia ab aqua obſtructi meatus calcis ignem ibi contentum magis cogunt & claudũt: vnde fit, vt auctus miruum in modum tantum erumpat, adeo vt etiam ſaxa frangat, & bullas excitet, quemadmodum ſenſu ipſo manifeſte cognoſcitur. Atque hoc etiam verum eſſe, ex eo facile poteſt coniici, quod ſi vel vinum, vel acetũ ſuper calcem ſpargatur, minime ita incaleſcat. Ratio eſt, quia & vinum, vel acetum cũ corpora ſint tenuiſſima, minime obſtruũt meatus calcis, ideo potius aperiunt; propter quod, Theoph. in lib. de igne, acetum magis extinguere ignem in carbonibus, quam aquam, quoniã intimius penetrat ad originẽ ignis, conſequenter eam deſtruit. Erat tertium & vltimum propoſitum, vtrum verum ſit, omnes hecticos non ſentire ſe febricitare, adeo, vt liceat colligere, ſemper hominẽs tentari hectica, quando non ſentiant ſe febrire. Ex vna parte eſt auctoritas Gal. 3. de præſag. ex pul. 3. & 5. de inæq. intemp. & 1. de diff. feb. 9. Quibus locis d. Gal. hoc eſſe proprium ſignum hecticorum, vt non ſentiant ſe febrire, Gal. aſſecuti ſunt omnes Arabes & Græci.

Ex altera parte eſt experientia & vſu probatũ, aliquos hecticos percipere febres proprias, & econuerſo eſſe alios, qui ab omni febre hectica liberi, ſed manifeſta putrida detenti, tamen non ſentiant ſe febrire. In hac re videtur ita ſtatuendum, veram eſſe Gal. ſententiam ſi ſane intelligatur. Verum n. hecticos, & præſertim, qui diu ea febre ſunt capti, ſemper & continuatim febrem nõ percipere: & hoc modo intelligenda ſententia Gal. ſc. eſſe proprium hecticorũ, vt ſemper & cõtinuatim careãt ſenſu febris, quod ſi aliqui alii febrientes dicãt, interdum ſe non febrire, aut non percipere febrem, id neque ſemper neque continuatim in ipſis apparet, & ideo non licet inferre. Non percipit ſe febrire, ergo hecticus eſt. Sed videndum eſt, an illud ſemper dicant, & omni hora. Quia vbi interdum dicunt ſe non percipere, interdum aliquando ſenſum febris habeant, certiſſimum eſt eos hectica febre carere, quæ febris hectica in primo gradu facile curatu eſt, in ſecundo difficilis, in vltimo impoſſibilis.

Curatio. Curatio, vt dixi, hecticæ puræ eſt, quia cũ careat cauſa, non eget opus præſeruatione, vt [illegible] tamen, quia, vt dixi, hectica plures gradus habet, & tertius gradus maxime ab aliis diuerſus eſt, ideo ſeparatim tractabimus de duobus prioribus: poſtremo de tertio gradu, qui Maraſmus eſt. Scopus præcipuus in hac cura, vt d. Gal. 10. meth. eſt refrigeratio & humectatio, eo quod intemperies eſt & calida & ſicca. Sed dubitari poteſt, vtrũ ſit magis refrigerandum, an humectandũ. Paulus Ægineta li. 2. 23. loquens de cura hecticæ videtur conſtituiſſe primum ſcopũ humectationẽ, contra Aetius d. in curanda hectica omnino refrigerandum eſſe. Dicendum autem eſt, in prima ſpecie magis refrigerandum, quia nondum ſiccitas eundẽs eſt, in aliis ſpeciebus cum ſiccitas inſignis appareat, magis humectandum eſt, quã refrigerandũ, ideo imprimis aer eſt eligendus frig. & humidus, quo in caſu Auer. laudauit aerem ſeptentrionalem, qui ſi non poſſit haberi, parandus eſt irrorationibus, aq. & aceto factis, herbis ſparſis ſup. pauimenta, vt ſalice, roſa, lactuca, nymphæa.

Eſt autem aduertendum, non eſſe refrigerandum totum corpus, ſed attrahendus eſt tantum aer frigidus ore. Vnde ſoleo curare, vt febrientes contecta habeant corpora, ne ab aere frigido lædãtur, &, vt ſimul vas frigida plenum prope lectum habeant, a quo attrahant refrigeratum aerem. Prouidendũ, vt dormiãt, ſiquidem d. Auer. 7. coll. 15. nullum eſſe corpus, quod magis indigeat longo ſomno, quam hecticorũ corpora, contuoẽdi ſunt febricitãtes in ſumma quiete tũ corporis, tum maxime animi; ideo ablegandi ſunt mærores, ira, curæ. Si aluus non reſpondeat, proſpiciendum eſt ipſi, vt tertia ſaltem quaque die moueatur. Et nil melius eſt vſu clyſteris, qui hõc in modum paratus vtilis erit.

℞. Iuris capi vel vituli ℔. j.
Olei amygd. ℥. ij.
Succi maluæ ℥. ij.
Sacch. rubri ℥. j. ß.
Salis ʒ. j. M. & f. clyſter.

De potu certum eſt, abſtinendum eſſe à vino, niſi vires interdum cogant præbere pauciferum vinum. Aqua extracta per alembicum ex pullis optima eſt, decoctũ hordei, poſca imprimis. Inter cibos a. conuenit panis recẽtiſſimo & optime fermẽtatus, carnes pullorũ, caponũ, caro hœdina, vituli, quas humidas eſſe d. Gal. optima ſunt oua ſorbilia, conueniunt & iura, in quib. cocta ſit lactuca, endiuia, borrago. A fructibus abſtinendum. Piſces, & præſertim littorales, & ſaxatiles cõueniunt. Omnino autem optimum eſt co-

quere aqua & aceto. Aqua etiam roſacea, commiſta aliis aquis, conuenit pro coquendis carnibus.

De vſu lactis in hecticis.

Inter alia ciborum genera maxime omnium ſolent medici amplecti vſum lactis. Et ideo optimum, vt totam rem breuiter cognoſcatis. Quod enim pertinet ad genus lactis, nullum melius eſt humano. Poſt hoc ſecundas partes obtinet lac aſininum: poſtremum lac hædinum ſeu caprillum. Veteres mittebant hecticos ab Fabias, qui locus eſt prope Neapolim. Et hoc faciebant, vt felicitate paſturæ lac euaderet vtilius ægris. Vbi non poſſumus hanc rationem inire, ſecũdum eſt, vt animalia, quorum lacte ſumus vſuri, optimis cibis nutriantur. Vnde ſi femina erit, optimis carnibus, ouis & aliis cibis alenda: ſi ſit iumentum, poterit nutriri hordeo optimo, herbis cichoraceis, lactuca, ſalice. Tempus ſumendi eſt quinque horis ſemper ante cibum. Et eum moderatiſſimum poſſumus etiam exhibere, poſtquam ægri balneo ſunt egreſſi.

De quantitate videtur eſſe diſcrimen. Auerrh. 5. c. vult, vt initium ſumatur ab ℥. j. & augeatur doſis ſingula die vſque ad v. vel vj. vncias. Gal. a. 10. meth. præcipit, vt inchoetur lactis vſus à cyatho. Pendit a. cyathus apud Gal. circiter ℥. ij. Sed hæc diuerſitas exigui momenti eſt. Modus ſumendi eſt, ſi fieri poſſit, vt lac à mammillis exſugatur. Id ſi non licet, procurandum eſt, vt cyathus in aq. tepida detineatur, & ex animali lac in illum mulgeatur, & deinde addito modico ſacch. ſtatim ſorbeatur. Nam nihil eſt, quod æque ſtatim ſub aere vitietur atque lac & ſemen. Hæc de ratione victus.

Medicamenta vero aut interna ſunt, aut externa. Interna medicamẽta purgantia penitus ſunt fugienda, multo melius eſt ſolis alterantib. vti. Ideo ſerapia de violis, de nymphæa, de lactuca, de endiuia conueniũt cum accommodatis decoctis, quę decocta melius erit ex iure pulli parare. Verbi gratia:

℞. Fol. nymphææ,
Malua,
Lactuca,
Endiuia an. M. ß. bulliant in iure pulli aut vituli ſ. a. deinde facta expreſſione
℞. *Prædicti iuris* ℥. *v.*
Syr. de end.
Nymphææ an. ℥. *ß. M.*

Solemus etiam præter huiuſmodi potiones vſurpare quoque aliquas confectiones, [illegible] vim habeant refrigerandi & alendi. V. g.

Eclegma refrigerans & alens.

℞. *Sem. cucurb.*
Citrulli
Melonum an. ℥. *ß.*
Carnis capi. ℥. *vj. Contundantur omnia in mortario; deinde cum modico iuris reducantur ad formam eclegmatis, & in fine addas*
Pulueris ſantalorum omnium ʒ. *j. & ß.*
[illegible]

Pulu. roſ. rubear. an ʒ. *j. M.* Capiatur autem ſingula vice mane & veſperi vnum vel alterum cochlear huius cõfectionis ante cibum vna hora aut altera.

Remedia externa aut applicãtur toti corpori, aut partibus. Toti applicatur balneum aq. dulcis, cuius facultates & laudes expreſſit Gal. 10. meth. Sed quanquam omnes mirifice extollant balnei vſum: non omnes tamen cõueniunt de modo vtendi. Alex. Trall. vult ſemper balneo tepido vtẽdum, contra Auer. frigido, eo quod corpora calefacta, qualia ſunt hecticorum, non ſunt neq; amplius calefacienda, neque relaxanda, ſed refrigeranda. Et quia potuiſſet aliquis dicere, Auerr. etiam tepida balnea per accidens refrigerare, hoc non vtile eſſe in hecticis reſpondet. Sed potius in putridis, Gal. a. diſtincte tollit huiuſmodi diſſidium, vbi d. initio balneum tepidum eſſe adminiſtratum, vt præparet corpus: poſtremo autem vſurpãdum frigidum, poſt quod balneum optimum eſt, corpora iam humectata inungere vel oleo Sabino, vel ol. dulciſſ. recenti amygd. Et quia plærique in balneis periclitantur, ne ſyncopen incurrant, proſpiciendum eſt, vt ægri in hoc caſu ſemper habeãt ſubtus nares odorata. Huiuſmodi ſunt roſæ, violæ, folia citri & ſimilia: quæ odoratu ſunt nec calida, quales etiam ſunt ſantali.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Partes autem quibus in hecticis remedia adhibẽtur, ſunt cor & pectus, iecur & renes. Secundum vſum horum communia quædã notanda. Vnum eſt, vt vnguenta & olea fugiantur, quoniam in corporib. hecticorum facile ardent & febrem augent. Nec obſtat, quod nuperrime commendauerim oleum, quoniam hoc euenit poſt balneum: quando ſc. corpora ita ſunt humectata, vt periculum nullum immineat ardoris aut incendii maioris. Præterea notandum, medicamenta externa hæc debere eſſe potentia & actu frigida, non ita tamen, vt immenſo frigore obſint partibus exſiccatis. Tertium eſt, vt huiuſmodi medicamentis ſemper commiſceãtur odora. Quartum eſt, vt non diu hæc remedia ſuper partes affectas detineantur, ſed ſubinde mutentur. Quare pro corde & pectore hæc epithemata conueniunt:

Nam olea hecticis non conveniunt.

Epithema pro corde.

℞. *Fol. borrag.*
Meliſſa,
Endiuia,
Lactuca,
Malua an. M. ß.
Fl. roſarum,
Violarum an. P. ij.
Santalorum omnium ʒ. *iij. bulliant ſimul ſecundum artem, deinde cum panno linteo fiat profuſio*, & cordi & pectori, quemadmodum dictum. Iecinori autem & renib. ſimiliter ſunt adhibenda quædam: vt pro iecinore:

℞. Succi

℞. Succi hepatica,
Lactuca,
Cichorii an. ℥.iij.
Santalorum omnium ℨ.j ß.
Aceti ℥.ß. M. & f. fomentum. De renibus etiam magna ſollicitudo eſt habenda; ſiquidem inter alias calamitates, quib. hectici ſolent eſſe obnoxii, ſeminis profluuium eſt, quo ſolent magis & magis tabefieri. Igitur contra hoc malum optimum eſt, perfundere renes. Ideo Gal. in hoc caſu vtitur ſuo illo vnguento, quod vocat infrigidans. Et fit ex ol. roſato omphacino & cera. Vos autem poteritis huiuſmodi profuſionibus vti

℞. Fol. nymphea,
Semperuiui
Portulaca,
Solatri an. M. ß.
Papau. capitanum iiij. bulliant omnia ſi haberi poteſt in aqua vel pluuia vel fluuiatili: deinde facta expreſſione addito aceti modico f. profuſio, quæ debet quidem frigida eſſe actu: ſed non admodum, quandoquidem minime etiam omnium conuenit in vſu remediorum pro pectore: ſiquidem, vt d. Hip. lib. 2. aph. 26. omnia, quæ admodum refrigerant, inimica ſunt pectori, præſertim in hecticis, quorum corpora cum ſint admodum aperta & debilia, & carne priuata, facile in iis neruoſæ partes immenſo frigore læduntur. Tertia ſpecies hecticæ duos habet gradus; quorum ſecundus prorſus incurabilis eſt, ideo de ipſo tractare non oportet. Loquendum a. eſt de primo, qui maraſmus & ipſe dicitur. Dicitur a. maraſmus, quia corpus maxime confectum eſt ſiccitate, quia ſiccitas inducta eſt à caliditate, ad differentiam alterius dicitur maraſmus torridus, aut, vt d. Philippus ...
Curatio itaque huius poſita eſt in humectatione & refrigerio, ſed potiſſimum in humectatione, eo quod ſiccitas potiſſimũ ſit quæ lædit. Conueniunt igitur omnia auxilia quæ audiuiſtis propoſita eſſe in alia ſpecie hecticæ. Sed quia maior eſt affectus, & maior ſiccitas, cõſequẽter opus eſt maiorib. auxiliis & humectatoriis & refrigeratoriis. Vnde quoad potum, omnino abſtinendum à vini vſu, niſi tamẽ vires ſecus exigãt, ꝙ contingit, vbi ſyncope imminet. Nã, vt d. Gal. in fine lib. de maraſmo, præter maraſmũ torridũ & frigidũ, de quo mox, eſt alius quidam maraſmus medius inter vtrunque, qui ſyncopoſus eſt. Et quia hic modo calorẽ, modo frig⁹ dominans habet, fit vt interdũ propter frigiditatẽ & propter vires cogamur vinũ dare, paucũ tamen & adſtringens ſeu ſubadſtringens, vt d. Gal. Cum ergo in maraſmo torrido non liceat vinum dare, ſolent medici varia potuum genera parare: inter quæ in primis eſt aqua deſtillata ex carnibus, aqua cochlearum, aqua extracta ex carne teſtudinum.

Soleo ego parare huiuſmodi aquam ex carne: *Aqua ex carne pro maraſmo.*

℞. Carnis parua pulla ℥.j.
Carnis teſtudinis ℥.j.ß.
Cochlearum ℥.ß.
Amygd. dulc. ℥.ij.
Santalorum omnium ℨ.ij. Terantur omnia diligenter, & commiſta ponantur in phiala vitrea ad alembicum, ſ.a. Extracta enim aqua non eſt ingrata, & vtilis eſt.

Circa cibos laborantiũ maraſmo tria obſeruãda, vnũ, vt cibi ſoli exhibeant, qui optimi ſucci ſunt, & multũ alũt. Huiuſmodi ſunt vitelli ouorũ, teſtes gallorũ, carnes caponũ, amygdalæ, nuclei pinei. Imo vero Arabes, & præſertim Auic. laudat, vt animalia quorum carnib. maraſmati ſunt vſuri nutriantur frumẽto & amygdalis. Et quia facultas coctrix horum ægrorum admodum imbecilla eſt, omnes carnes ſunt contundẽdæ & eliquandæ, vt potius ſorberi quam mandi poſſint.

Aliud notandum, vt nutriantur frequenter, ſed parum, adeo, vt quater aut quinquies in die cibentur. Nam cum habeant infirmã ventriculi facultatem, tum retentricem, tũ alteratricem, ſi paucis vicib. multũ cibi præpareretur, ſane neque ſuſtinere, neque concoquere poſſent; quod ſi etiam parum præberetur & raro, vires, quæ ſponte labantur, magis adhuc ruerent. Tertium notandum eſt, quod propoſuit Alex. 2. probl. 80. vbi d. medicos aliquos in nutriendis hecticis conſueuiſſe ſemper præbere ante cibum aliquid potus & aquæ vel iuris, quod maxime omnium faciendum in maraſmatis. Sicuti enim cæmentarii, vbi nouos faciunt lapides, madefaciunt, quo poſſit magis calx hærere, haud ſecus neceſſe in corporibus maraſmatis priuſquam cibum ſumunt, irrigare membra arefacta aliquo humore.

De lacte idem dicendum, quod heri dixi. Illud vnum addam, cũ maraſmus egeat paulo ſolidiore cibo, bonum eſt, vt lac belluarũ, quo vti debent, craſſeſiat pauliſper iniectis ſilicib. ignitis, id quod etiã facere vtile eſt in omni hectica curanda, vbi aluus nimis fluit. ſolent medici præſertim laudare mellis vſum. Sed non ita tutus eſt, & perniciosũ eſt in prima & ſecunda ſpecie hecticæ.

Conſueuere practicantes in his caſib. adminiſtrare carnes cochlearum & etiam teſtudinum, ſed Altimarus hunc vſum damnare conatus eſt, eo ꝙ hæc edulia ſint difficilia admodum coctu, & ideo nequeant ſuperari ab infirmis hecticorum ventriculis. Sed pace Altimari, non video vllã rationem, qua debeat improbari inueteratus hic vſus, ſiquidem, cum opus ſit exhibere cibos, qui multum alunt, fieri non poteſt, vt non ſint etiam difficiles coctu, quia, vt d. Gal. 7. meth. omnia multũ nutrientia viſcida ſunt, *Nõ carnes cochlearum & teſtudinũ condemnant.*

& conſequenter coctu difficilia, ꝑpter quod ſoleo ego dicere etiam caponũ carnes, cum multum alant, difficulter coqui.

Præterea poſſumus & carnes teſtudinum & cochlearum ita cõtundere, eliquare & parare, vt euadant non ita difficiles coctu. Et forte ad hoc reſpexit Galen. 2. aph. com. illius aph. facilius eſt impleri potu quã cibo, quando dixit bulbos, cochleas, & alia huiuſmodi cito & multum alere, quod ſc. poſſunt parari ita, vt hæc omnia præſtent. Quamobrem vbi quoq; vobis continget vſurpare hæc genera ciborum, curate vt parentur inſtar contuſorum, &, vt habeatis rationem:

Ratio velēdi carnes teſtudinum.

℞. Carnis teſtudinum ℥. iiij.

Optime coquatur, deinde contundatur, & cum iure caponis fiat contuſum, cui adiiciatur vncia vna vel altera ſucci nucleorum pini. Et hac forma poteſtis parare contuſa ex cochleis. Fiunt etiam confectiones, quas vocant iſti reſtauratiua, eo modo, quo heri ordinaui. Et vt habeatis formulam:

℞. Carnis caponum ℥. ß.
Carnis cochlearum,
Teſtudinum an. ʒ. ij.
Piſtaciorum,
Nucleorum pini an. ʒ. v.
Santalorum omnium ʒ. j. ß.
Fl. roſarum ʒ. ß. Contundantur omnia ſimul cum modico iuris, fiat paſta ad formam eclegmatis, & folijs auri cooperiantur.

Curatio ſenij morboſi ſeu maraſmo frigidi.

Poſt maraſmum torridum tractat Auic. de alio maraſmo, qui à veteribus dictus eſt ſenium morborum, interdum etiam maraſmus frigidus, interdum ſenium Philippi. Et quanquam hic affectus non ſit vere febris, vt d. Galen. 5. cap. lib. de maraſmo: tamen, quia cum maraſmo torrido communicat in ſiccitate, voluere omnes ſimul etiam hunc tractandum.

Definierunt Galen. 1. cap. lib. de maraſmo & Auic. 1. 4. tract. 3. c. 9. hunc maraſmum eſſe corruptionem caloris & humidi natiui. Et quia ad corruptionem humidi natiui ſequitur ſemper ſiccitas, cõuenere omnes, verum characterem huius maraſmi eſſe ipſam ſiccitatem, vt etiam nomen Græcum ſignificat, tum apud medicos; tum apud Ariſt. qui vocauit μαρασμὸν eum affectum, quem medici maraſmum. Voluit Gal. loc. cit. huiuſmodi maraſmum duplicem eſſe, aut ſimplicem ſc. aut compoſitũ. Cõpoſitum vocauit, in quo frigiditas copulatur ſiccitati: ſimplicem, in quo eſt pura ſiccitas abſque dominio vel caliditatis vel frigiditatis. Sed Rabbi Moyſes in aph. quaſi irridet Gal. quod putarit ab inedia & nimia fame poſſe introduci ſiccitatẽ abſque frigiditate. Neq; vſqueadeo errauit hic vir, ſiquidem, vbi corpora noſtra priuantur diu alimento, neceſſarium eſt, vt calor natiuus hebetetur, quo hebetato neceſſario ſequitũ frigiditas, vnde fieri non poteſt, vt ſiccitas ex defectu nutrimenti introducatur, quin ſimul introducatũ frigiditas. Quid ergo dicendum, vt tueamur Galenum? Certe, ea in re mihi plane non ſatisfecit, ni dicamus, ꝙ etiam videtur ipſe innuere, vt iſtud quod d. Gal. rariſſime cõtingere, & etiam durare ſoleat. Poteſt quidem fieri, vt aliquibus diebus corpus priuatum alimento exſiccetur, neque refrigeretur, aut calefiat. Sed ſi duret inedia, ſi corpus magnopere exſiccetur, fieri nõ poteſt, vt ſimul etiam frigiditas non introducatur. Et hoc eſt quod d. Auerr. 3. coll. contra medicos, ſc. fieri nõ poſſe, vt illa intemperies ſimplex detũ, aut ſi datur, vt diu duret. Quare cum hic maraſmus, ſit corruptio humidi natiui, & conſequenter caloris, conſtituendum eſt, eſſe ſiccitatem ſummam vna cum frigiditate coniunctam, adeo vt ſemper refrigeratum ſit vniuerſum corpus; præſertim cor, vt d. Gal. 5. c. lib. de maraſmo, vbi contra Philippum d. maraſmum hunc propterea febrem nõ eſſe, quia in nulla febre refrigeratur cor: cum tamen in hoc affectu ſemper ſit refrigeratum. Sed ſi verũ eſt, quod dicebamus heri, in nulla febre cor refrigerari, manifeſte videtur ſibi contradicere Gal. ſiquidem 3. de præſag. ex pulſ. 5. diſerte d. in aliquibus febribus cor refrigerari plus iuſto, vt aperta repugnantia videatur in verbis Galen. pro qua diſſoluenda dicendum eſt, Gal. eo in loco 3. præſag. eam rem de cordis frigiditate in febribus ꝓponere tanquam exemplum quoddam, non quod reuera in vlla febre cor refrigeratum ſit.

Nam datur intemperies ſimplex.

Quod ſi alio modo reſpondendum eſt, dicere poſſumus cor frigidum eſſe, dupliciter dici poſſe, vel ſimpliciter vel ſecũdum quid; ſimpliciter nunquam cor in febre refrigeratur, ſed ſecundum quid, id eſt, comparatiue ad alias febres, quandoquidem fiunt interdũ peſtiferæ febres vſq; adeo lentæ & hebetes, vt ſi comparentur cæteria, plane cor in ipſis refrigeratum eſſe videatur. Quãquam etiam dicere poſſumus, Gal. id dixiſſe non de toto corpore cordis, ſed tãtum de aliqua eius parte. Corn. Celſus lib. 3. cap. 22. tres ſpecies propoſuit tabis ſeu maraſmi ἀτροφίαν, καχεξίαν & φθίσιν. Sed vere ſi res ipſa æſtimetur, minime ſunt ſpecies tabis aut maraſmi, ſed potius ſunt cauſæ, vt ſuo loco dicetur.

Tres gradus maraſmorum Gal.

Itaque multo melius fecerunt alii, qui ex ſententia Gal. 7. meth. 5. & 6. nec non libr. de maraſmo 7. tres gradus fecerunt huius maraſmi, quemadmodum febris hecticæ. Nam primus gradus eſt, cum exſiccatur humiditas illa roſida. Secundus, cum exſiccatur humiditas adipoſa & carnoſa: tertius gradus eſt cũ humiditas natiua conſumitur, adeo, vt ſint vere tres gradus, ſeu tres ſpecies maraſmi frigidi, vt febris hecticæ.

Cauſæ

Cauſa maraſmi frigidi.

Cauſæ maraſmi frigidi vel ſunt internæ vel ſunt externæ. Inter internas cauſas prima eſt frigiditas ſiue potius caliditatis extinctio. Cauſa immediata maraſmi frigidi, vt dixi, frigida intemperies eſt, propter quam cum nutritio vitietur, conſequenter corpora alimento orbata relinquuntur, vt deinde neceſſario ſiccitatem cõtrahant. Cæterũ, cauſæ immediatę multo plures ſunt, & inter naturales primum locum habet corporis aptitudo. Vt.n. nonnulli ad phthiſin natura propenſi generantur: ſic interdum fiunt homines inclinati ad hunc maraſmum. Sed quę huiuſmodi ſit inclinatio, non ita facile intelligitur. Verumtamen, ſi conſideremus ea, quæ d. Gal. 10. meth. 8. & lib. de maraſmo 7. necnon Rabbi Moyſes 3. aph. huiuſmodi promptitudo poſita eſt maxime in temperamento naturali primũ cordis, deinde iecoris, vltimo ventriculi: adeo vt qui viſcera hæc à natura ſunt ſortiti ſicca, maxime omnium propenſi ſint ad ſuſcipiendam hanc.

Nũ pulmonum ſic ſiccitas poſſit facere maraſmum.

Sed hoc loco oritur dubium ex repugnãtia dictorum Gal. nam 7. c. lib. de maraſmo d. à pulmone ſicco natura nunquã fieri huiuſmodi maraſmum: contra autem 2. meth. 8. d. maraſmum etiam ſua ſiccitate conferre ad hanc tabem frigidã inducendam. Dicendum eſt breuiter pulmonis inſignem ſiccitatem poſſe etiam facere hunc maraſmum: verũ multo difficilius & multo rarius quam cætera viſcera, & ideo Gal. qui reſpexit difficultatem & raritatem huius ægritudinis in lib. de maraſmo d. nequaquam fieri.

Num ſenes vel iuniores magis huic maraſmo obnoxij.

Adhæc ætas quoq; cauſa mediata eſt huius ægritudinis, quia Gal. & præſertim Auic. 2. 4. vbi tractat de hac ægritudine ſcribit, ſenes potiſſimũ tentari hac ægritudine. Circa quam Auic. ſententiam dubitare ſoleo: primum, quia, ſi ſpectemus rationem, iuuenes & pueri habent humidum, quod multo facilius conſumitur, quam humidum ſenile, ſi ergo hæc ægritudo eſt pura ſiccitas, cum pueri & iuuenes promptius exſiccẽtur, conſequenter videntur promptiores eſſe ad hominis ęgritudinem capiendam. Si ſpectemus auctoritatem, Rhaſes lib. 16. ſuæ medicinæ d. Iuuenes & pueros magis tentari maraſmo frigido quam ſenes. Si etiam ſpectemus experientiam, teſtari poſſum, in hoc vitæ meæ curriculo vidiſſe multo plures iuuenes hoc maraſmo tẽtatos quam ſenes. Itaq; ex omni parte videtur, ſi nõ falſa, ſaltem ſuſpecta eſſe ſententia Auic. dicendum a. puto, tentari aliquo morbo intelligi dupliciter, vel vniuerſaliter & ſimpliciter, vel particulariter. Vniuerſaliter ab omni cauſa poteſt magis iuuenis tentari maraſmo frigido q̃ ſenex. Particulariter a. ſenes magis tentãtur à frigido maraſmo, qui fit à cauſis frigidis quam vlla alia ætas. Et ratio eſt, quia cæteræ ætates habent plus caloris, & conſequenter plus reſiſtunt cauſis lædentibus. Senes vero cum habeant puſillum calorem, conſequenter parum reſiſtere poſſunt cauſis refrigerantibus.

Cauſa mediata preter naturam.

Cauſæ prę̈ter naturam internę ſunt nimię vacuationes sãguinis, vrinę, morbi diuturni, & præ cæteris, vti narrat Rabbi Moyſes, tumores duri viſcerum ſunt cauſæ huius ægritudinis. Videatis Gal. 5. de loc. aff. 2. vbi d. ſeſe vidiſſe & ſimiam maxime exſiccatam, & gallum propter tumores duros qui erant circa cor. Externæ cauſæ ſunt & ipſæ complures. Aer vel nimium æſtuoſus, vel nimium frigidus, vapores praui & venenati attracti in corpus, permutatio à motu ad otium, nimiæ ſollicitudines, nimia Venus, vſus immodicus potus frigidi, atq; etiam ciborum frigidorum. Habet hic maraſmus omnia ꝓpe ſigna, quæ habet etiam & calidus & torridus maraſmus. Tria autem videntur ſibi propria eſſe. Imprimis eſt frigus totius corporis, quia ſi contrectentur corpora huiuſmodi ægrorũ tota frigida ſunt. Adhæc pulſus ipſorum maxime rarus maximeque tardus eſt, vrinæ albę ſunt, aquoſæ & omnino tenues. Eſt prima ſpecies & ſecunda huius curabilis, tertia vero prorſus incurabilis: quippe cum in hoc gradu corpora ſint pura cadauera.

Igitur pro cura primæ & ſecundæ ſpeciei opus eſt humectare & etiam calefacere, vnde aer eligendus eſt calidus & humidus, dormiendum eſt quantum fieri poteſt, & pręſertim dormiendum in plumaceis ſtragis: imo Gal. 7. meth. in cura ſiccitatis ventriculi laudat, vt noctu vel puerulus vel catulus ſuprà ventriculum detineatur. Nam corpora hæc cum calidiſſima ſint & humida, maxime recreant & reficiunt exſiccatos ventriculos, ablegandæ curæ, quieſcendum eſt, lauare etiam optimum corpora; &, vt d. Gal. ex ſententia Hom. ſumma curationis eſt, lauare, ſumere cibum & dormire. Potus conuenit ex vino. Sed vinum debet eſſe mediocre, quia generoſum, ſicut calefacit, ita etiam exſiccat. Cibi conueniunt ex ouis, ex carnibus caponum nutritorum, vt dixi. Et ſoleo curare, vt parentur contuſa ex his carnibus cum lacte nucleorum pini, vel lacte amygdalarũ, præſertim a. loco cibi conuenit in his caſibus & lac & mel. Extrinſecus præter balnea commendantur picationes ex pice eliquata corpori adhibita, deinde vi extracta. Et notandum, deceptum eſſe Auerh. 7. collect. 16. vbi commendauit picationes in maraſmo calido, quæ quidem non conueniunt, ſed conueniunt potius in frigido, quippe cum calefaciendi poteſtatem habeant. Atque hic eſt finis tractationis febrium hecticarum.

†‡†

CAPVT VIII.

De febribus putridis.

TRactatio de febr. putridis maxime omniū neceſſaria eſt medicis futuris. Primum, quia, vt d. Gal. 8 c. lib. 3. de diff. reſp. oēs morbi acuti vel ſunt febres putridæ, vel ſunt coniūcti cum febribus putridis: imó, vt meminit Galen. 1. de diff. feb. 3. fuit dogma antiquum, oēs febres putridas eſſe, exceptis diariis. Nam Hip. lib. de veteri medicina d. hoēs febricitare nō calido ſimpliciter; ſed vel calido ſalſo, vel calido amaro, aut aliquo alio ſimili, quaſi dicat ſemper febricitare hoēs ob calorem alicui humori putreſcenti copulatum. Præterea Plato in Timæo dū tractaret febrium theoriam aſſcribens vnumquodq; genus febris alicui elemento ſignificaſſe videtur apud ipſum oēs febres fuiſſe ab humoribus. Athenæus etiam, vt d. Gal. fuit huius ſententiæ. Et quod magis eſt, Gal. quoq; nō videtur ab hac ſententia abhorruiſſe, vt ideo pertineat maxime vigilare circa hanc tractationem: quam vt perſpicuam & exactam habeatis, primū tria breuiter in vniuerſum declarare decreui, ſc. quæ ſit in vniuerſali natura & cauſa putredinis: quę ſint ſigna febrium putridarum: poſtremo quæ ſit methodus & ratio vniuerſalis curādi has febres putridas.

De putredinis definitione. Et quia cauſa putredinis ſeu febrium putridarum eſt vel humor putreſcens, vel ipſa putredo: primum breuiter declarandum, quid ſit putredo; de qua re quoniam alias diffuſe diſputaui, nunc tantum verſabor circa definitionem putredinis, allatam ab Ariſtot. 4. meteor. 1. quod eo libentius facio, quia Galen. 2. de diff. feb. 9. huiuſmodi definitionem, vt optimam cunctis aliis anteponendam indicauit.

Eſt ergo putredo corruptio caloris natiui in vnoquoq; humido à calore ambiente. Dicitur corruptio ſeu φθορά, quoniā, vt d. Rabbi Moyſes 23. aph. ex ſententia Galen. 2. com. in Timæo, quia veteres omnes vſi ſunt hac voce pro omni mutatione ad deterius ſeu imperfectum, quemadmodum vſi ſunt nomine putredinis tum ꝓ mutatione ad ſpeciem diſſimilem, veluti quando vinum mutatur in acetum: vel pro ſimili mutatione ſed cum febre. Dicitur cal. innati, quoniam quamdiu calor natiuus inuiolatus perdurat in corporibus, tamdiu expers remanet cuiuſcunque putredinis. Et cum calidum natiuum ſit ſubſtantia quædā ex ſanguine, ſemine & ſpiritu, in putredine minime hæc omnia delētur aut corrumpuntur, ſed harmonia & ligamentū ipſorum diſſoluitur, vt ideo putredo non ſit ſimpliciter corruptio caloris facta, ſed ſit corruptio in fieri tantum, vt propter hoc forſan in aliquib. codicibus gręcis legatur non ſimpliciter φθορά, ſed ἡ φθορά. Sed quædam corruptio dicitur in vnoquoq; humido, nō quod cum vnoquoq; humido ad differentiam cōbuſtionis, in qua calor natiuus rerum corrūpitur cum humido, quod quidem penitus conſumitur. Cum autem humidum aliud ſit natiuum, aliud vero ſit alimentare, aliud excrementitium: atque hoc vel vtile vel inutile, iure dictum eſt ab Ariſt. in vnoquoq; humido, vt comprehendatur quodlibet genus horum humidorum, non quidē quod ſimul in qualibet putredine cuncta humida corrumpantur, ſed quod nullum eſt humidi genus, quod non ſit capax huiuſmodi putredinis, tametſi aliud genus putredinis ſubire videatur humidum natiuum, aliud alimētale, aliud excrementitium. Dicitur vltimo, ab externo calore: quoniam, vt Ariſtot. teſtatus eſt 2. ſect. probl. 33. vt calor natiuus cōcoquit: ſic calor externus ſemper putrefacit: cum, vt audiuiſtis, à calore ambientis putredo fiat, nil prohibet, quin etiā ſummo hyemis tempore putredines oriantur: ſiquidem, vt dicit Auerr. 3. coll. 4. nunquam poteſt aer ad tantam frigiditatem peruenire, quin aliquid caloris in ſe contineat, vt merito huius caloris etiam in ſummo hyemis oriātur putredines.

Cur Gal. aduerſam defi nitionem laudet cum Ariſt. probet. Cæterum, circa Ariſt. definitionem duo conſideranda ſunt. Vnum, cur Gal. 2. de diff. feb. 9. vſque adeo laudet hanc definitionem, cum 10. meth. 8 diuerſam definitionem attulerit, vbi d. putredinem eſſe mutationem totius ſubſtantiæ putreſcentis à calore externo. Aliud conſiderandum, quod Gal. laudet hāc, cum 5. de ſimpl. medicamentis 5. dixerit putredinem fieri cum febre. Ad primū ſum huius ſententiæ definitionem allatam à Gal. nil differre à definitione Ariſt. Et vt vtramq; perpendamus, vtraque tres particulas habet. Prima particula eſt in Ariſtot. corruptio, in Gal. mutatio ad corruptionem. Iā vero, quis non videt idem eſſe corruptionem & mutationem ad corruptionem? Secūda particula in Ariſt. eſt caloris natiui in vnoquoque humido, in Gal. definitione ſecunda particula eſt totius ſubſtantię corporis putreſcentis. Iam vero dicere, calorem natiuum corrumpi in vnoquoq; humido, nil aliud eſt, niſi dicere, totam ſubſtantiam corporis putreſcentis corrumpi. Nam, cum corpora conſtituātur ex humorib. gubernatis & conſeruatis à calore natiuo, vbi calor natiuus amplius non gubernat, certū eſt, totā ſubſtantiam diſſolui, & conſequenter putreſcere adeo, vt etiam hęc ſecunda particula & in Gal. & Ariſt. eadem ſit. Tertia quoquē manifeſte eadem eſt, ſiquidem, ſiue dicamus calorem ambientis aeris, ſiue externum, nil refert. Nam, Gal. 2. de diff. feb. 9. interpretans quid apud Ariſt. ſit calor ambiētis aeris, d. eſſe calorem externum in vnoquoque genere, ſiue ſit in terra,

ſiue in aqua, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, ſemper habet rationem ambientis. Et hoc nobis ſignificaſſe Ariſt. quando initio 4. meteor. d. ideo in hyeme minus putreſcerē corpora, quia calor externus minor eſt tū in aqua, tum in aere, quaſi velit, etiam calorem externum in aqua repertum eſſe putredinis parentem. Neque placere mihi potuit illorum ſententia, qui nomine ambientis dixere fuligines eſſe intelligendas: ſiquidem fuligo eſt pars putreſcentis corporis, non autem cauſa putredinis.

Num omnis putredo fiat cum fœtore.

Ad ſecundum de fœtore dicendum, putredinem duplicem eſſe, aliam contrariam ſimplici generationi, atque hanc naturalem: aliam vero eſſe putredinem violentā & morboſam, de qua loquuntur medici, & quam definiiſſe puto tum Ariſt. tum Gal. Hæc putredo violenta & morboſa, eſt adhuc duplex: alia; quæ partem tantum corporis putreſcētia depaſcitur, alia quæ totum corpus putreſcens. Prior eſt ſane expers omnis fœtoris. Nā videamus omnia corpora ſeneſcentia cum putreſcunt, putredine hac naturali non fœtere; imo vero ſecunda putredo, quæ morboſa eſt, neque omnis fœtorem habet, quia ſi exigua ſit. & partem tantum occupet, omni graueolētia & fœtore caret. Sic videmus fungos putreſcentes non tantū non fœtere, ſed interdum olere: quinimo moſchus, ſi vera eſt ipſius generatio vt dicitur, eſt ſanguis cuiuſdam animalis Gazelæ dicti: & tamen odoratiſſimus eſt. Itaque neque omnis putredo morbida fœtida eſt: ſed tantum putredo inſignis quæ depaſcitur totum corpus. Et de hac loquitur Galen. 5. de ſimpl. med. vbi d. medicamenta putrefacientia id facere cum fœtore.

Nō omnis putredo etiā morboſa fœtet.

Addite, quia inſigniter putrefaciūt. Hinc intelligitur Fern. duos errores commiſiſſe, 2. de abd. rerum cauſis 20. Vnum, quando dixit omnem putredinem eſſe cum fœtore: alterum, cū probare conatus eſt, putredinem eſſe morbum totius ſubſtantiæ. Nam putredo non lædit immediate operationes, vt facit morbus, præterea putredo fit in humorib. qui non ſunt corpora viuentia. Et putredo eſt in fieri, morbus autem tum fit in corpore viuente, tum etiam res permanens eſt, & facta, non autem eſt in fieri.

Cauſa putredinis humorum. 2.

Habetis igitur integram naturam putredinis in vniuerſali ſumptę. Nunc quia loquimur de putredine, quæ fit in corpore humido, cōſequens eſt, vt inquiram' cauſas huius putredinis. Concurrunt autem ad eam efficiendam cauſa materialis, efficiens cauſa, & locus in quo efficitur. De cauſa materiali iam conſtitutum eſt, omne humidum noſtri corporis eſſe cauſam materialem putredinis, ſiue ſit humidum fluidum, ſiue congelatum, vt caro, adeps & ſimilia. Nam perſpectum eſt, omne genus humidi, quodcunque ſit, ad putredinem tanquam cauſam materialē concurrere. Supereſt vt de cauſa efficiente & de loco putredinis verba fiant. Gal. 8. c. de cauſis morb. d. putredinem fieri & à medicamentis ſiue excrementis putrefacientibus, & à prohibita trāſpiratione. Idem Gal. 3. in 3. epid. t. 2. dicebat, putredinem fieri ab humiditate, immobilitate & calore externo: Hęc autē vt vno genere omnes cauſas complectar, dico vnam eſſe cauſam effectricē totius putredinis, & hāc non aliam eſſe, quam ipſummet aerem ambientem ſiue calorem externum, ſiquidem defeciſſet Ariſt. & Gal. ſi in tradenda definitione putredinis non attuliſſet verā cauſam effectricem. At magis quod ipſe Gal. de diff. pulſ. initio d. veras definitiones tradi per cauſam effectricem. Modus autem quo puto ego aerem eſſe cauſam auctricē totius putredinis eſt, quod aer ingreditur corpora humana vel attractus per arterias, vel per inſpirationem, vel per cibum vel medicamenta, quæ ore capiuntur. Hic autem aer vel ſponte calidus vel inquinamentis putridis permiſtus, aut in corporibus noſtris calidus redditur & impurus, vel quia concluſus, vel ob obſtructiones, aut oppilationes, vel mixtionem rerum impurarum & putridarum.

Porro aerem attrahi per cibum & medicamenta, res eſt nota. Nam Hip. in lib. de flatib. d. homines vna cum cibo attrahere aerem, quia ſtatim vbi ſumptus eſt cibus, fiunt eructationes, quæ quidem non contingunt, quia flatus gignatur ex cibo quia cibus eo tēpore nondum alteratus eſt, ſed quia aer cum cibo attractus egredi nititur, vt ideo medici iure moneant, ne homines magno impetu cibos deuorent, quia tunc vt d. Auic. multus aer cum cibo attrahitur. Commiſcetur autē aer cibo vel ob nimiam copiam, vel nimiam prauam præparationem, vel ob importunitatem ſumendi, vel aliquam aliam cauſam ex relatis ab Auic. 1. parte tract. 2. cap. 1.

Aer eſt verus & primarius auctor omnis putredinis, quippe qui vel calidus aut putridus attrahitur in corpus aut cibo, aut reſpiratione, vel in corpore concluſus nimium incaleſcit, & calefactus primū humores diſſoluit: diſſolutos vel diſſipat, vel in cinerem conuertit. Et hoc eſt q d. Ariſt. 13. ſect. probl. & 14. probl. 7. vbi quærēs rationem propter quam habitantes in locis concauis citius ſeneſcant, d. ideo eſſe, quia in huiuſmodi locis aer concluſus & immotus manens putrefacere citius corpora facit.

Sed h. l. occurrit cōtradictio Ariſt. qui 22. ſect. probl. 4. & 25. ſect. probl. 17. quærens rationem, propter quam fructus conſeruantur in vtribus flatu plenis, d. ideo eſſe, quoniam omnia, quæ mouentur, putrent: vt

eum fructus in huiuſmodi vtrib. contenti non moueantur, conſequenter etiam minime putreant. Ex quibus verbis apparet contradictio in verbis Ariſt. Petrus Aponenſis, q vidit hāc difficultatem, vt contradictionem tolleret, d. duplicem eſſe motum: alterum alterationis, alterum localem: quæ mouentur localiter d. hæc minime putrere; quæ autem mouētur motu alterationis, à putredine facile tentari, ideo, quando Ariſtotel. d. cuncta mota putreſcere, locutum de alteratione, ſecus a. cum locutus eſt ſermonem habuiſſe de motu locali.

Hæc ſoluendi contradictionē ratio mihi placere non poteſt, quia cum Ariſt. d. omnia mota putreſcere, ſubiungit, quæ continētur in vtribus carere vacuo, ideo non moueri. Ex quib. verbis colligitur eum eſſe locutum de motu locali, non de alteratione. Nodus hic explicatu difficilis eſt, & multos doctos diu fatigauit, nec vt libere dicam, ipſe quoq; hac in re reſolutus ſum, quandoquidem aperta eſt in Ariſt. contradictio. Puto tamen hunc in modum dici poſſe: aerē poſſe tribus modis conſiderari, vel penitus immotum, vel penitus motum, vel partim motum, & partim immotum. Si conſideremus ipſum penitus immotum, proculdubio res, quas contrectat, conſeruat. Et ratio eſt, quia continuo illo tactu fit ſimilis rebus quas tangit. Et cum in hac ſimilitudine perſeueret, fit, vt res tactæ conſeruentur: quia ſimile à ſimili conſeruatur. Aer penitus motus etiam & ipſe conſeruat à putredine, ratio eſt diuerſa, quoniā vbi aer hoc modo mouetur, ſemper renouatur, renouatus aer conſumit omnia excrementa & calorem natiuum rerum continuo reficit & recreat. Et hoc quod d. Ariſt 4. ſect. probl. eos, qui habitant in locis apertis & eleuatis tardius ſeneſcere, quoniam his in locis aer continuo renouatur à ventis ita, vt nec ipſe putredine contaminetur, nec alias res putreſcere faciat.

Aer partim motus partim immotus cauſa putredinis.

Cæterum aer partim motus & partim immotus hic eſt, qui auctor eſt putredinis: ſiquidem motus aer incaleſcit, calefactus calorem natiuū rerum hebetat, & conſequenter putredinem inducit. Cum autem ex hoc motu non renouetur, fit vt neque etiam ſuo hoc motu puſillo impedire queat putredinē. Et hoc eſt, quod d. Ariſt. de vtribus flatu plenis, in quibus cum prorſus maneat aer immotus, conſeruat à putredine. In locis concauis mouetur quidem aliquantiſper aer, ſed non mouetur motu libero, quia non renouatur, & conſequenter putredini occaſionem inſignem præbet.

Loci in quibus fit putredo in corpore humano.

Sequitur vt de locis, in quibus fit putredo in corpore humano loquamur. Gal. 10. met. 4. d. loca cal. & humida ea eſſe, in quibus prouenit putredo. Et hanc ſententiam omnes ſcriptores ſecuti ſunt. Cæterum, quia in corpore noſtro multa huiuſmodi loca comperiuntur, quæ ſint proprie apta ad faciendā putredinē, controuerſum inuenio. Nam, Alex. Trall. li. 12. ſuæ medicinæ in principio varias ſententias circa hāc rem proponit. Et, vt ego colligo, tres fuere ſententiæ. Vna eorum, qui credidere, in venis nō fieri poſſe putredinē, ſecunda eorum, qui putarunt in venis tantū fieri putredinem. Tertia fuit opinantium tum in venis, tum extra venas fieri. Qui putarunt non fieri in venis putredinem, vt d. Alex. adducti ſunt hac ratione, quod in ipſis minime gignātur vermes. Sed friuola eſt hæc ratio, quia vermes non gignūtur ex qualibet putredine, ſed tantum ex humoribus crudis & craſſis putreſcentibus, quales inueniuntur in inteſtinis. Hanc ſentētiam ſecuti ſunt nonnulli recentiores, inter alios Ioubertus 2. lib. parad. medic. vbi multis rationibus conatus eſt probare, in venis non fieri putredinem. Et inter alias tribus, quantum puto, grauioribus vſus eſt.

Prima fuit, quod omnis putredo fit cum fœtore. In venis nullus generatur fœtor. Igitur nulla etiam putredo. Secunda ratio fuit, quod cuncta conſeruantur in locis propriis ex ſententia Ariſt. 4. phyſ. in tract. de loco. Sed venę ſunt loca propria humorum & ſanguinis. Ergo non poſſunt putreſcere humores in venis. Tertiam rationē ſumpſit à Gal. qui 6. epid. 1. t. 29. ponens differentiam inter febres peſtilentes & alias, d. differre peſtiferas ab aliis putredine. Si differunt putredine, ſequitur alias febres, ait, originem non habere ab humoribus in venis putreſcentibus.

Hæc ſententia falſa eſt & multa medicinæ dogmata ſubuertit, quoniam niſi putreſcerent humores in venis, ratio cōtinuitatis febriū nulla eſſet, quia vt ſ. l. dicetur, character continuarum eſt, vt efficiantur ex putredine venarum. Neque valent rationes huius, primum quia, vt audiſtis, non eſt verum, omnē putredinem fieri cum fœtore. Et licet res conſeruentur in propriis locis, id tamen habent, vbi res nihil vitii contrahunt aliunde. Sed cum contrahunt, minime loci poteſtas eſt efficax ad prohibenda hæc vitia. Nec valet auctoritas Gal. quoniā vt habetis ab eod. 3. de præſag. ex pulſ. 3. & 9. de ſimpl. med. c. de terra Samia, differunt febres peſtiferæ ab aliis non ſimpliciter putredine, ſed putredine inſigni, quam vocat Hip. vbique [illegible], nos dicere poſſumus putrilaginem. Qui putarunt in ſolidis venis fieri putredinem, duabus rationibus permoti ſunt: vna, quod venæ ſint loca caua, necnō calida & humida & proinde putredini accommoda. Altera, quod videamus ſanguinem extra vaſa potius congelari quam putrefieri, vt eo magis

Opinio eorū qui putredinem tantū in venis fieri dicunt.

in

in ipſis venis non debeat putrefieri. Sed ſi vera eſſet hæc ſententia, ſequeretur nullam firmam rationem afferri poſſe, cur in nobis in febrib. fiant rigores, quos, vt ſ. l. dicetur, fieri certum eſt, dum humores putreſcentes ant putreſcendi à venis extra venas feruntur. Nec valent rationes aduerſæ, ſiquidem, etiã ſi venæ ſint loca calida & humida, ſunt tamen & alia huiuſmodi loca in corpore humido, quod ſi extra corpus ſanguis congelatur, certum eſt tamen intra corpus ſanguinem à venis excretum putreſcere, vt apparet in inflammationibus & multis aliis accidentibus.

Sententia eorum, qui volunt an venis & extra fieri putredinem.

Qui exiſtimarunt fieri putredinẽ & in venis & extra, in ſectas diuerſas partiti ſunt. Alii n. putarũ ſolũ putreſcere bilẽ, & facere febrẽ. Et huius ſententiæ videtur fuiſſe Anax. qui, vt de Ariſt. 4. de part. anim. 2. d. omnes morbos acutos oriri à bile; & ideo vivaciſſima eſſe ea animalia, quæ carẽt bile, cuiuſmodi eſt ceruus, camelus, delphinus. Hãc etiam ſententiam videtur habuiſſe auctor lib. 2. de nat. humana in fine, vbi ſcriptum eſt, omnes morbos acutos, præſertim febriles, oriri à bile. Et hæc ſentẽtia nõ penitus aliena à veritate videtur, quoniã omnes febres, ſi non fiant a bile, neceſſario tamen videntur habere iũctam bilem. Et ratio eſt, quia vt colligitur ex Hip. 2. & 3. li. de morb. bilis eſt veluti ſulphur, quo accenduntur reliqui humores.

Nũ ſola bile putreſcat.

Verum hæc ſententia ſimpliciter prolata falſa eſt, quoniam experiẽtia cotidiana probatur, & vrinis & egeſtionibus non tantum bilem, verumetiam alios putridos humores excerni: vt minime verum ſit, ſolam bilem in corporib. noſtris putrefieri, & putrefactam febres inducere. Alii fuere, qui probare conati ſunt, ſolam pituitam putreſcere: & hoc demonſtrare conati ſunt duabus rationib. vna quod pituita ſit humor viſcid' & craſſus, & ideo obſtructiones, & conſequenter putredinem inducat. Altera ratio, quod phlegma deductum ſit à φλέγειν, id eſt, ab ardẽdo, quaſi phlegma idem ſignificet quod ardor, vt d. Alex. Trall. Sed hæc etiam ſententia falſa eſt. Siquidẽ etſi pituita viſcida ſit ac obſtructiones faciat, & conſequenter putredinem, non ideo probatur ſolam pituitam putreſcere. Neque etiam quicquam valet ratio illa nominis, quia, etiam ſi inde deductũ nomen fateamur; eſt tamẽ potius per antiphraſin, quam ſecus, id eſt, à cõtrario ſenſu. Nam Gal. 3. de tract. c. 5. & Cæl. Aur. lib. 3. de diuturnis morbis c. 1. dicebat Græcos medicos ſæpe hac forma loquendi vti; quemadmodum quando vocant fel dulce.

Nũ ſola pituita putreſcat.

Alii credidere, omnes humores putreſcere excepta melancholia, eo quia humor melancholicus à Plat. in Timæo terræ aſſimilatus eſt, terra vero frig. & ſicca eſt, ac conſequenter inepta putredini. Sed putreſcere etiam melancholiam & quartanæ febres & alii morbi docent. Neq; valet frig. & ſiccam eſſe, quoniam dicitur quidem melancholia talis reſpectu aliorum humorum, verum & ipſa corpus & ſubſtantia eſt humida actu, & propterea putreſcibilis. Colligite ergo, omnes humores putreſcere & putrefactos ſeu putreſcentes febrem inducere omnib. locis noſtri corporis. Dixi enim noſtri corporis, quoniam ſanguis purus, de quo litigatur, vtrum putreſcens faciat febrem, minime in corpore noſtro inuenitur.

Humor melancholicus an putreſcat.

Definitio febris putridæ. Generatio febris putridæ.

Nunc videamus generationem & differentiam febris putridæ, quæ febris nil aliud eſt, niſi intemperies totius corporis calida, à putreſcentib. humorib. inducta. Nam, cum ſit intemperies totius, ſane oritur ab eo membro, quod eſt principium omnis temperaturæ. Hoc a. eſt cor ipſum. Iam vero cor calefactum redditum, vt intemperiem communicet toti, neceſſe aut ipſam ex ſe habeat, aut aliunde acquirat. In febre putrida cor acquirit intemperiem calidam ab humoribus putreſcentibus qui vel immediate calefaciunt ipſum cor, vel mediate. Immediate calefaciunt, quotieſcunq; vel putreſcũt circa ipſum vel putridi aliunde mittuntur in cor. Mediate a. communicãt putreſcentes humores intemperiem, quando in aliqua parte corporis putreſcentes fuligines in cor mittunt, ita vt medio fuliginum putridarum calida intemperies cordi cõmunicetur. Hæc itaque eſt febris putridæ generatio. Circa quam dubium oritur, vtrũ ſit neceſſe ſemper humores putreſcere ad hoc, vt huiuſmodi febrem inducãt, an vero poſſint aliqui humores tantũ inflammati eã facere abſq; putredine. Et quia de ſanguine monſtrauimus eum tantum inflammatum ſynochum ſine putredine facere; dubitatur de bile, vtrum quemadmodum ſanguis tantum inflammatus facit febrẽ: ſic bilis inflammata tantum poſſit facere febrẽ putridam. Ex vna parte videtur hoc impoſſibile, quandoquidẽ omnes medici ad hæc vſque tempora tria tantum propoſuere febriũ genera; diarias, putridas & hecticas. Cũ a. febris ex bile accenſa non poſſit reponi nec inter diarias, nec inter hecticas, nec inter putridas, videtur aut nulla eſſe, aut dicendum eſt, nos veteres omnes feſelliſſe. Ex altera parte nõ defuere & inter maiores noſtros, & inter recentiores, qui conati ſunt demonſtrare, poſſe fieri febrem ſine putredine ex bile tantum accenſa. Atque ad hoc confirmandum vſi ſunt auctoritatibus tum Gal. tum Auerr. Gal. quidem, quia ipſe 10. meth. cap. 3. & 5. hiſtoriam narrat cuiuſdam iuuenis laborantis febre tertiana referente, in qua d. ſeſe cibũ exhibuiſſe in principio acceſſionis, & infert, hanc febrem non fuiſſe nec à putredine

Num humores tantum inflammati abſque putredine faciant febrem putridam.

nec ab obſtructione; quoniam cibus initio acceſſionis, detrimentum attuliſſet. Alius eſt locus Gal. 1. epid. com. 2. t. 20. vbi proponens differentiam inter febres ardentes & tertianas, ait febres tertianas ex copioſa bile fieri p carnes diſperſas: ardentes vero fieri non ex copioſa bile, ſed ex inflammatione bilis & vaſorum nulla facta putredinis mentione, probat etiam id ex auctoritate Auer. quippe qui 3. collig. 4. damnans Gal. quaſi voluerit calorem externum ſemper eſſe putredinalē, euidentiſſimo argumento docet, poſſe ex ſola combuſtione humorum ſine putredine febrem fieri.

Sed vt ingenue dicam, non poſſum hanc ſententiam ſequi, quoniam bilis extra venas aut tumorem facit aut non facit. Si faciat tumorem huiuſmodi eſt eryſipelas, ſed certe poteſt febrem facere ſine putredine atq; ſola inflammatione. Veruntamen alio modo bilis febrē facere non poteſt, eo quia vbi tentatur à calore externo, ſemper priuſquam in cinerē vertatur, neceſſarium eſt, vt diſſoluatur, quæ diſſolutio nil aliud eſt niſi putredo. Igitur vanum eſt imaginari, poſſe bilē comburi & incinerari, niſi prius putreſcat. Sed quid dicemus ad Gal. 10. meth. vbi narrat hiſtoriam iuuenis? Multum abeſt, mea ſententia, vt dixerit eam febrem ortam eſſe ex humoribus inflammatis, verum eſt, eum dixiſſe, in illo iuuene ob æſtuationem aeris acris ſuccos infeſtaſſe os ventriculi abſq; putredine, ideo poſſumus etiam dicere, Gal. etſi dixerit, non adfuiſſe putredinē, nec obſtructiones circa ventriculum, non negaſſe tamen quin putredo in aliqua alia parte fuerit, quæ febrem pepererit.

Ad locum 2. epid. dicendum eſt, etſi Gal. expreſſe non meminerit putredinis eo in loco, nihilominus eam neceſſario ſubintellexiſſe. Et quod hoc verum ſit, initio illius cōmētarii Gal. d. ſeſe exquiſite tractaſſe de tertiana in lib. de diff. feb. & lib. de criſibus, quaſi omnia, quæ dicebat in febrib. dicat ſecundum dogmata citatorum librorum, in iſtis lib. nunquam Galen. meminit febrium humoralium ſine putredinē, & in fine 2. de differen. feb. examinans hanc rem, nullam mētionem facit. Nec valet quod aliqui dicunt, Gal. nō meminiſſe eo in loco huiuſmodi febris, quia tractabat tantum febres frequentes, non raras, cuiuſmodi eſt propoſita, quoniam alibi d. idem Gal. atque etiam in 1. epid. ſeſe abſolute tractaſſe febres in lib. de differentiis, vt hinc inferendum ſit, non potuiſſe quicquam omittere, quod ad febrem tractādam exacte pertineret. De Auer. autē dicere oportet, eum hac in re fefelliſſe, & à medicis valde receſſiſſe, ſiquidem etſi, vt ipſe d. humores tractati à calore externo comburantur, nihilominus, vt dixi, minime comburi poſſunt, ni prius putredinē concipiant. Loquor a. de humoribus, qui reperiuntur in corporibus noſtris, id eſt, in loco calido & humido.

Differentiæ putridarum febrium.

Differentiæ putridarum propoſitæ ſunt ab Auic. abſque ordine. Ego a. vt ordinatim progrediar, puto ſic eſſe differentias inueniendas, quod aliæ capiantur à materia ſeu potius à principio, vnde oritur putredo, aliæ vero ſumantur à loco. A materia putreſcente ſumuntur differentiæ, quorum aliæ ſunt biliosæ, aliæ pituitoſæ, aliæ ſanguineæ, aliæ vero melancholicæ. Sed video dicturum quempiam eſſe, fieri interdum febres putreſcente vel lacte vel ſemine, de quib. dubitari poſſet, cuius generis ſint. Ita a. ſtatuendū eſt, ſi ſit exigua hæc putredo oriri diarias, quemadmodum oriūtur ex bubonibus. Sin a. putredo ſit in ſignis, neceſſario aliquem alium humorem in putredinem trahi, à quo poſtmodum putreſcente denominantur huiuſmodi febres.

A loco ſumuntur differentiæ, quandoquidem aut putredo fit in venis, aut extra venas. Si fiat in venis, ſemper oriuntur febres continuæ. Nam d. Gal. 2 de criſ. 6. verū characterem continuarum febrium eſſe, vt putredo fiat in venis.

Iam vero hæc putredo venarum aut fit in cūctis venis, aut in aliquib. tantum. Si fiat in omnib. oriuntur febres peſtiferæ & malignę vocatæ: aut quemadmodum d. Alex. febres acutiſſimæ. Si putredo fiat tantum in aliquibus venis, aut fit à venis maiorib. & cordi proximis, aut fit in venis remotis à corde & paruis. Si fiat putredo in venis magnis & cordi proximis, à quocunq; humore fiat putredo, ſemp pducit febres ardētes. Sin autē putredo fit in venis paruis & remotis, fiunt quidē febres cōtinuæ, ſed pro natura humoris putreſcētis modo ſunt benigniores, modo ſunt malignæ. Et hinc eſt quod in febribus continuis interdum apparent dolores vel dorſi, vel lumborum, vel alicuius alterius partis, prout ſcil. vel in hac vel in illa parte putredo efficitur.

Dolores vel dorſi vel lumborum unde.

Atque hæc eſt ſeries omnium febriū putridarum, quę continuæ ſunt. Circa quas tria breuiter ſunt notanda. Quæ ſit cauſa continuitatis: cur febres continuæ interdum exacerbationes habeant, huiuſmodi ſunt proportionatæ vocatæ: tertium eſt cur febrium cōtinuarum aliquæ diuturniores, aliquæ vero breuiores. Continuitatis febrium, quantum video, tres cauſæ ſunt. Prima eſt continuitas venarum & arteriarū cum corde. Cū enim cor ſit auctor febris & origo putridarum in venis & arteriis, facile fit vt ob continuitatē cū corde perpetuo à venis ſubminiſtretur cordi aut humor aut vapor putridus. Altera cauſa eſt, quoniam putredo fit in locis cauis & abditis: vnde cum nequeat vapores

diſſlare,

diſſlare, nec poſſit calor febrilis mitigare, fit, inquam, vt perpetuo fomes febrilis conſeruetur. Tertia cauſa eſt, quoniam parti ſanæ humorum ſemper contigua eſt pars putrefacta: cumque omne quod tangitur à putrido putreſiat, facile fit, vt putredo lõge lateq; propagetur, & conſequẽter febris perduret.

Secundum quod conſiderandum eſt, quæ ſit ratio, propter quam in continuis interdũ apparent exacerbationes. Huius rei vera ratio eſt, quod tametſi pars ſana & ęgra humoris ſint veluti coniunctæ: nihilominus interdum fit, vt vna pars ex toto ſinlatur, & altera nouam putredinem acquirat, ex quo ſequitur deinde, vt appareat veluti quædam imago remiſſionis febris atq; etiam renouationis. Cauſa diuturnitatis & breuitatis continuarũ, quod erat tertio propoſitum, eſt ipſa materia, quoniam ſi ſit copioſa, ſi ſit craſſa & viſcida, fit, vt diuturnæ ſint febres: contra ſi materia ſit pauca, ſi tenuis ſit putrefactio, & conſequenter febris breui durat. Sed video dubitaturum aliquem, cum continuæ febres oriantur ex putredine humorum in venis & in iis cõtineantur promiſcue omnes humores, qui fit, vt interdum vel ſola bilis putreſcat, non putreſcentibus aliis, vel ſola pituita, vel ſola melancholia, vnde fiunt tertianæ continuæ, cotidianæ continuæ & quartanæ continuæ. Nulla alia huius cauſa eſt, quã diſpoſitio ipſius materiæ, quæ diſpoſitio poſita eſt, in humoris recedentis à ſtatu naturali vel immoderata quantitate vel vitioſa qualitate, &c. vt exemplo rem hanc teneatis, imaginemini ſimul commiſceri bitumen, ſulphur, lapides & aquam. Si ignis corripiat hanc miſcellam, videbitis prius flagrare ſulphur, tum bitumen, aquam & lapidem non flagrare, non alia ratione, niſi quia hæc priora corpora ſint diſpoſita ad ſuſcipiendam flammam, qua diſpoſitione carent alia corpora.

Si putredo fiat extra venas, aut fit ſparſim in cauitatibus corporis, præſertim in carnibus, vt d. Gal. 1. epid. com. 2. t. 20. vel fit in aliquo loco particulari. Si putredo ſparſa ſit in cauitatibus & carnibus, fiunt febres interpolatæ, de quibus mox tractabimus. Si putredo fiat in aliquo loco particulari, aut locus hic eſt partibus abditis & intimis, aut eſt in partibus extimis & remotis, ſi ſit in intimis partibus, præſertim proximis cuti, fiũt febres interpolatæ, quæ & benigniores ſunt & breuiores, eo quod, cum ſint loci hi proximi cuti, per ipſã potius vapores putridi diſflantur, vt communicentur cordi: quarum febrium interpolatarum natura vt d[illegible]enter & perſpicue percipi queat, breuiter videbimus, quæ ſit cauſa vera interpolationis febrium, cur febres interpolatæ interdum breues, interdum longæ ſint; vltimo quæ ſit vera ratio illarum periodorum, quæ tantam admirationem humanis ingenijs pariunt.

In interpolatione tria ſpectare oportet, paroxyſmi finem, quem vocant barbari eradicationem; ſecundo conſiderandum illud interuallum, quod eſt inter paroxyſmum & paroxyſmum, tertio cõſideranda renouatio paroxyſmi. Finitur ſine eradicatur paroxyſmus eo, quia vapores putridi & humidum putredinale penitus conſumptum eſt, quod d. Gal. 2. de diff. feb. circa finem. Conſumuntur iſti vapores vel quia per cutim d[illegible]p[illegible]tur cum ſint in extimis partibus, vel quia humor & fomes penitus conſumitur. Hinc afferebat Gal exemplum lignorum, in quibus vbi eſt cõſumptus omnis humor, & ſoli cineres relicti, tunc flamma penitus extinguitur. Ex interuallo dubitatũ eſt antiquitus, quiſnam ſtatus ſit ægrotantium eo tempore, quo febris vacat. Aliqui exiſtimarunt eſſe ſtatum ægritudinis, quoniam tametſi materia coniuncta morbifica ſit penitus conſumpta, nihilominus materia antecedens adhuc perſiſtit. Quis status ægrotorum in interuallo

Et vt hoc obiter dicam, etiam apud Iuriſperitos lex conſtituta eſt, qua habetur, laborantes tertiana febre, vel quartana, vel comitiali, non eſſe habẽdos pro ſanis, etiam quãdo vacat morbus. Alij putarunt ſtatum interualli eſſe potius ſanitatis ſtatum. Et in hãc ſententiam ſunt adducti, tum quia febri a videtur ſinita, tum quia in pleriſq; hoc tempore nulla inſignis operationum apparet læſio, quæ vt alias audiuiſtis, eſt proprius character cuiuſcunque morbi. Alij exiſtimarunt ſtatũ interualli eſſe potius ſtatum neutralitatis, quam vel ſanitatis vel ægritudinis.

Et in hanc ſententiã ſoleo ego potius inclinare, impulſus auctoritate Gal. qui 4. aph. 63. hac de re loquẽs d. in interuallis febrium interpolatarum reperiri quendam affectum p. n. à quo ſubinde paroxyſmi ſequentes renouantur: qui affectus p. n. vt puto, à Gal. minime morbus explicite vocatus eſt, quoniam ipſe exiſtimauit in hoc ſtatu corpus neque ſecundum naturam affectum eſſe, neque penitus contra naturam, ſed tantum p. n. cuiuſmodi ſunt corpora illa, quæ nuncupantur corpora neutra. Nam ratio, propter quam paroxyſmi renouantur, vt d. Gal. 1. de diff. feb. tota poſita eſt in humorũ noua congregatione, quam collectionem vt comprehendatis ſcire oportet, comparatũ eſſe à natura, vt vnaquæque pars noſtri corporis facultatem habeat depellendi à ſeſe quicquid noxium & moleſtum eſt, niſi tamen impediatur. Nam impediri poteſt hæc facultas à ſuo munere vel propter ſui debilitatem, quę, vt d. Gal. 5. cap. lib. de diff. morb. aut ori[illegible]r ab intemperie aliqua, aut à raritate partis aut à

tiale

mala qualitate, vel impeditur propter robur partium vicinarum: Cum enim omnis pars depellat ad vicinam, certe ſi pars vicina ſit robuſtior, impedit quo minus depellere queat, vel poſtremo impeditur propter ipſam materiam depellendam, quæ ſi ſit copioſa nimis, ſi ſit nimium craſſa, ſi ſit nimium viſcida, vſque adeo reſiſtit facultati expultrici, vt etiamſi ipſa ſit robuſta, etiamſi pars vicina ſit infirma, nihilominus depelli nequaquam poteſt.

Cum tractaremus de cauſis renouationis paroxyſmorum, eo venimus, vt conſtitutum ſit, totam renouationis vim poſitam eſſe in coaceruatione humorum, quę fit propterea, quod facultas expultrix, niſi impediatur, ſemper ab omni parte materias nocentes repellit. Nunc autem ſequitur, vt hanc tractationem perficiamus. Itaq; ſcire oportet, materiã, quę in corpore cumulatur, duob. modis coaceruari: vno modo per defluxum ſeu per influxum; alio modo per congeſtionem. Atq; hęc omnia habẽtur à Gal. in vlt. c. 2. li. de diff. feb. coaceruatur materia per defluxum vel influxum, quoties in ea parte, vbi materia congregata eſt, ea vel mittitur à parte expellente, vel ſua ſponte defluit, vel attrahitur ab ipſa parte.

De caro omnia magis manifeſte. Influit materia in partem, quoties ab alia parte, quæ ſit nobilis, ſublimis, robuſta, denſa propellitur in aliquam partẽ ignobilem, decliuem, imbecillam & raram, ſponte fluit materia, vt quando à capite defluit in oculos, vel econuerſo, quando vapores in caput tollũtur, quę fiunt ſola materiæ promptitudine abſq; vllo vel partis mittentis, vel ſuſcipientis auxilio. Vltimo influit materia in partem, quando ab ipſa attrahitur. Attrahit a. pars potiſſimũ propter duas cauſas, vel propter calorem vel ꝓpter dolorẽ. Calor a. eſt cauſa attractionis, tum quia generat vacuum diſſipãdo humores, quod cum abhorreat natura, ad replendum vacuum aliunde mittit humores. Secundo propter rarefactionem, quia rarefactæ partes cum debiles euadant, veluti inuitant, partes proximas ad deponenda excrementa in ſeſe. Tertio calor eſt cauſa attractionis, quia pars intemperata reddit, debilior fit etiam ſine rarefactione. Ex ratione debilitatis fit ſusceptrix excrementorum peregrinorum.

Num dolor attrahat. De dolore, vtrum attrahat nec ne, iure dubitatur. Nam Gal. lib. de curat. per v. ſ. c. 7. & alibi ſæpe dicebat, dolorẽ attrahere. Hæc ſententia ita ſuſcepta eſt pene ab omnibus, vt ſit in ore omnium, dolorem attrahere. Veruntamen ſi res diligenter expendatur, dolor eſt pura paſſio, purus corporis affectus: à paſſione quam imaginabimur proficiſci actionẽ? Quare non eſt verum, dolorem ſimpliciter attrahere, quia dolor, qui eſt paſſio, agere. Mea eſt ſententia, dolorem eſſe cauſam, vt partes omnes circumuicinæ parti dolenti in motu ponantur, ita vt in motu poſita demittant deinceps humores & excremẽta in partem dolentem. Atq; hanc ſententiam ſignificatã, habere poteſtis à Gal. 13. meth. 3. Vnus ergo hic eſt modus, quo materia per influxũ congregatur. Alter modus cõgregationis eſt per congeſtionem. Appellatur a. congeſtio, quando in aliqua parte ſpõte, & abſque quo aliunde mittatur, coaceruantur humores & excremẽta. Et differens eſt hic modus à priore, quia à nulla alia parte mittitur materia, ſed ibi tantum gignitur. Hoc a. fit tribus de cauſis; vel quia pars illa facultatem expultricem debilem habet, vel quia habet debilem cõcoctricem, vel quia obſtructa eſt. ꝓpter debilitatem expultricis fit, vt excrementa quæ coctricem neceſſario generantur, inibi retineantur, & retẽta cumulentur. Ratione imbecillitatis coctricis fit, vt excrementa complura gignantur, quæ ibid. retenta cumulum neceſſario efficiunt.

Ratione obſtructionis pariter fit, vt cũ nequeãt fuligines cotidianæ diſſipari, paulatim coaceruentur, & plenitudinem in parte efficiant. His duob. modis fit ſecundum Gal. renouatio paroxyſmorum: nempe quod vel materia per interualla defluit à venis in aliquam partem, vel quia in aliqua parte per interualla ſponte cumulatur eadem materia, adeo, vt ſiue per influxum, ſiue ꝑ congeſtionem, materia in aliqua parte collecta putreſcat, paroxyſmum efficiat, qui tamdiu durat, quamdiu putredo durat & tamdiu renouatur, quamdiu pergit huiuſmodi coaceruatio, ſiue per influxum, ſiue per congeſtionem.

Differentia materiæ febris continuæ & interpolatæ febris. Ex hinc ſcire poteſtis, quæ ſit differentia continuatarum & interpolatarũ, quia febres continuatæ ſiue continuæ fiũt ex materia in venis cumulata & ibi putreſcente. Febres autem interpolatæ fiunt à materia putreſcente extra venas & collecta vel per cõgeſtionem, vel per influxum, ita, vt materia, quæ influit, etiamſi mittatur è venis, attamen non mittitur putrida, ſed veluti initiata putredini, id eſt, diſpoſita & præparata ad ſuſcipiendã ſtatim putredinem.

Sed video aliquem dubitantem, ſi hoc verũ eſt, cur medici in febrib. interpolatis contemplantur vrinas? Nam vrinæ indicant tãtum ſtatum venarum & arteriarum: materia, quæ auctor eſt febrium interpolatarũ extra venas eſt, non ergo quicquam cõferre poteſt vrinæ ſpeculatio ad iudicandum materiam in febribus interpolatis. Et dubium ita ſollicitauit Gentilem, vt coactus ſit in quæſtionibus extravagantibus dicere, materiam, quæ facit febres interpolatas, extenuari, & in venas redire: & ideo poſſe ab vrina indicari.

Sed

Sed ſum alterius ſententiæ, ſc. etiamſi materia extenuetur in his febribus, non poſſe tamen in venas redire, ſed potius vel conſumi in halitus, vel per alias partes diſſipari. Vnde ſum huius ſententiæ, vrinas in interpolatis eſſe ſpectādas propter materiam cōiunctam, quia cum plærunque materia effluat è venis antequam putreſcat, ex vrinis cognoſcimus & copiam & qualitatem huius materiæ antecedentis.

Habetis ergo, quæ ſit vera ratio renouationis paroxyſmorum. Et quia d. Gal. in fine lib. 2. de febribus, cognita veritate alicuius dogmatis, facile cognoſci errores aliorum, circa ipſum videndum breuiter, quantopere errabit, qui ab hac receſſit. Multi fuere, ſed inter recentiores duo præcipui; vnus Fern. alter Laur. Ioubertus vterq; doctiſſimi. Fern. lib. 4. de morb. cap. 9. poſtquam ſententiam Gal. vt pernicioſiſſimam multis confutauit, tandem in hanc ſententiam venit, interpolatas febres à continuis differre in qualitate, ſc. in materia & loco. In materia, quia interpolatæ, d. Fern. fiunt à ſinceris humoribus putreſcentibus, ſc. tertiana à bile, cotidiana à pituita, quartana à melancholia. Continuas autem febres ait fieri non ab humoribus ſynceris, ſed ſanguini permiſtis.

Loco quoque d. Fern. bifariam, quoniam continuæ fiunt ab humorib. putreſcentibus in venis, interpolatę fiunt ab humoribus putreſcentibus in hypochondriis circa viſcera, vt circa ventriculum, iecur, lienem, pācreas, inteſtina, renes, & alias huiuſmodi partes. Conatus eſt hāc probare multis rationibus, potiſſimum ex anatome, & ſymptomatis cōſequentib. febres interpolatas. Ex anatome, quia teſtatur ſeſe ſecuiſſe cadauera interemptorum ab interpolatis febribus, & inueniſſe ſemper focum putredinis circa aliquam partem ex dictis. Ex ſymptomatis conatur quoq; hoc adſtruere, quia quicunque febribus interpolatis ſollicitantur, ſolent vel dolere & æſtuare aut ſecundum iecur, aut pancreas, aut ſecundum renes & lumbos, aut ſecundum lienem, adeo, vt vbi eſt focus putredinis, ibi quoque ſemper ſit aliquis dolor aut aliqua æſtuatio. Et quia poterat aliquis dubitare aduerſus Fern. nō apparere ex hac ſua ſententia cauſas horroris, rigoris vel frigoris, q̄ ſpectatur in interpolatis, reſpōdet fieri rigores & horrores in his, quia dum putrent humores vel ipſi, vel eorū vapores percutientes membranas, quibus viſcera veſtiūtur, huiuſmodi horrores & rigores pariunt.

Cauſa horror. rigor. frigoris ſecundum Fern.

Sed quanquam Fern. ſentētia admodum ſpecioſa ſit, & veriſimilibus rationibus fulta, nihilominus magnas repugnantias ſecum gerit. Et vt ſtatum totius cauſæ intelligatis, neque Gal. nec nos negamus, interdum fieri interpolatas febres ex putredine circa viſcera, ſiue ibi coaceruata ſit per influxum, ſiue per congeſtionem: ſed quod ſemper interpolatæ febres fiant hac ratione, illud eſt, quod negamus. Nam ſi verum eſſet, ſemper ſic fieri febres illas, aut putredo eſſet in ipſis viſceribus, aut eſſet extra viſcera. Si in ipſis, neceſſario ſemper interpolatæ febres coniūctæ eſſet cum aliqua inflāmatione viſcerum. Sin autē extra fieret putredo, neceſſe eſſet huiuſmodi putredinem vnica acceſſione plærunq; finiri eo, quia materia exiſtens tota ſibi cōtinua, aut diu duraret ſine vlla interpolatione, aut vnica acceſſione finiretur.

Præterea, ſi verum eſſet dictum Fernel. ſequeretur in omni febre interpolata ſemper ſymptomata ſæuiſſima debere apparere; ſiquidē, vbi in aliqua parte putreſcit ſyncerus humor, ſemper videmus immania ſymptomata oriri. Igitur ſi circa viſcera putreſcerent ſynceri humores, neceſſe eſſet, ſemper in interpolata febre apparere ſæua ſymptomata, quod experiētia nō comprobatur, niſi quod aut in corpore noſtro non reperiuntur ſynceri humores, aut rariſſimi ſunt, adeo, vt dixerit quandoque Gal. ſeſe in toto ſuæ vitæ ſpatio, vix duas cotidianas legitimas obſeruaſſe.

Neque poteſt eſſe vera ratio, quam affert Fern. de rigoris cauſa, ſiquidem neceſſe eſſet, & rigorem, & frigus in his apparere, non tantum initio, ſed in augmento etiam & ſtatu. Et probatur, quia ſi fiunt rigores eo quod vel vapores, vel humores putridi percutiant mambranas veſtientes viſcera, ſane & in augmento & ſtatu non tantum & humores & vapores putridi attolluntur, verum multo maiores & acriores ſunt in augmento & ſtatu, quam in initio. Et vt rigoris ac frigoris naturam perſpectam habeatis, paulum immorandum eſt in tractatione horum affectuum, vt ſciamus, quæ ſit vera cauſa rigoris ſecundum Gal.

De natura rigoris & frigoris vera ſententia.

Dico autem ſecundum Gal. quia Hip. in lib. de flatibus, omnē cauſam rigoris videtur tribuiſſe flatibus, quam etiā ſententiā ſecutus eſt Ariſtotel. 2. meteor. cap. de Terræ motu. Imo, idem Hippocrat. libr. 1. de morbis, quem ſecutus eſt Plato in Timæo, aliam rationem rigoris attulit, ſc. ſanguinis congelationem. Cæterum, diuerſa extitit Galen. ſententia, quam nobis reliquit non tantum in libr. de trem. & rigore, ſed etiam 3. de ſ. c. 5. Itaque cum expultrix facultas noſtri corporis id habeat, vt ſemper noxios humores repellere nitatur, id potiſſimum apparet in rigore & tremore. Nam cum pugna ſit naturæ cū materia hac morboſa, quę demādata à venis, & partes ſenſibiles pertranſiens lædat, fit vt varii effectus exſurgant, prout varia & diuerſa eſt pugna ipſius naturæ cū hac materia.

Nam, ſi materia, quæ tranſiens per partes

ſenſibiles, ſit pauca & mitis, ſit leuis pugna inter ipſam & naturam, & ideo ſola inæqualitas quędam ſuboritur. Cæterum, ſi hęc materia ſit nocentior, ſiue ſit calida ſiue frigida, calor natiuus eam refugit, in qua fuga ſuboritur horror. Amplius, ſi materia huiuſmodi ſit adhuc magis acris, magis mordax, calor, poſtquam aduerſus ipſam luctatus eſt, refugit, & in hoc refugio ſuboritur ille affectus, qui dicitur frigus.

Poſtremo ſi huiuſmodi materia ſit adhuc magis pernicioſa, ita vt & magis ſtimulet, & magis mordeat calor natiuus, vt d. Galenus, haud ſecus facit atque illi, qui certant contra potentiſſimum hoſtem, quem cum prorſus fugere & prorſus expugnare nō poſſint; modo fugiunt, modo cōuertuatur ad pugnam, donec in ſaluum locum recipiantur: ſic d. Galen. vbi materia & acerrima & mordaciſſima eſt, ſiue ſit frigida ſiue calida, natiuus calor modo eam refugit, modo aduerſus eā luctatur, adeo vt ille affectus exſurgat, qui dicitur Rigor, vnde videre poteſtis, id verum eſſe quod d. Galen. cap. 6. libr. de trem. & rigore, ſcil. rigorem eſſe purum affectum caloris natiui.

Rigor purus affectus caloris natiui.

Et hoc verum eſſe, quod in initiis paroxyſmorum calor natiuus ſic ille, qui proprie refugit, & qui in interiora ſe condit.

Habetis ergo quæ fuit ſententia Fernel. & quibus modis ſit confutata. Supereſt vt ſententiam Iouberti videamus, qui in paradoxis ſuis multis argumentis conatus eſt demonſtrare, omnes febres interpolatas fieri propter putredinem, quæ ſit circa cor. Duo autem potiſſimum proponam: vnum eſt, ibi debere eſſe materiam coniunctam febris, vbi eſt febris ipſa. Sed in corde eſt febris, ergo in corde eſt putredo, quæ eſt cauſa coniuncta febris. Aliud argumentum eſt, ibi eſſe putredinem, vbi ſunt accidentia comitantia putredinem. Sed in corde ſunt accidētia huiuſmodi, ſcil. æſtuatio, ardor, deliquia animi. Igitur ibi etiam debet eſſe putredo.

Non contētus Ioubertus his rationibus, d. fieri non poſſe, vt, quemadmodum vulgus medicorum opinatur, putredo interpolatarum ſit in locis prope cutim, quia multo faciliuſ eſt, vt huiuſmodi vapores per cutim diſſiparentur, quam vt cor peterēt. Cæterum etſi hæc opinio ingenioſa ſit, & multis rationibus munita: tamen falſa eſt: non quod interdum non fiat putredo circa cor, ſed quod & ſemper, præſertimque in interpolatis, fiat. Nam vt de tertiana & quartana primum loquamur, fuit ſententia Ariſt. 4. de part. anim. a. nullam genus bilis approximari cordi. Si ergo bilis antequam putreſcat, minime appropinquat cordi, multo minus cum putreſcit, debet approximari, quandoquidem putreſcens quilibet humor multo magis inimicus & pernicioſus eſt viſceribus quam dum integer eſt.

Nec valent argumenta eius, quia cum duplex ſit materia coniuncta febrium, ſc. & vapor putridus, & humor, verum eſt, in corde ſemper reperiri aut vaporem, aut humorem, ideo in febribus interpolatis, vbi putreſcentes humores longe a corde recedunt, ſat eſt, ꝙ vapores putridi à loco putredinis in cor ferantur, & ibi calorem febrilem accendant. Et ſicut huiuſmodi materia vaporoſa ſemper reperitur in corde, ſic non eſt mirum, ſi & ęſtuationes, & incendia, & alia ſymptomata ſemper circa cor oſtēdantur, quod autem dicebat ęquius eſſe, vt vapores ꝑ cutim diſſipentur, quam vt petant cor, hoc etiam minime neceſſarium eſt. Nam fuit ſententia Hip. in lib. de locis in homine, cutē in noſtro corpore ſolidam eſſe, merito cuius ſolicitatis fit, vt hi vapores febriles nequeant facile per ipſam diuaporare: ſicut è conuerſo facile per venas, per arterias rapiuntur in cor, quia vt d. Gal. 5. de ſimpl. medicamentis 5. meatus & vaſa omnia interua multo ampliora & patentiora ſunt, quā ea, quæ vel in cute, vel ſubtus reperiuntur. Quamobrem videre poteſtis, quæ ſit vera natura omnium febrium interpolatarum, quæ longe aut breues eſſe ſolent, vel propter materię varietatem vel propter virtutem, vel propter corporis diſpoſitionem, vel propter errores, propter materiam, quia ſi materia ſit copioſa, ſi ſit viſcida & craſſa, neceſſario febres longæ ſunt, contra autem ſi humor exiguus ſit, ſi tenuis, ſi ſubtilis, ſemper febres minus diuturnæ, ſed breues ſunt.

Longitudo & breuitas febrium interpolatarum vnde.

Ratione virtutis fiūt quoq; febres modo longę, modo breues, quoniam vbi virtus naturalis valde robuſta eſt, & facile & cito morboſam materiam expugnat: ex aduerſo, ſi facultas naturalis infirma ſit, neceſſarium eſt, vt ipſius pugna cum materia diu perduret. Ratione diſpoſitionis corporis fiunt quoq; febres aut diuturnę aut breues: quoniam vbi corpus denſum eſt: vbi ſenſus omnes hebetes & lāguidos habet, ſemper febres longiores ſuboriūtur: vbi autem corpus rarum eſt, vbi ſimiliter ſenſus vegetos & admodum acutos habet, fit vt & celerrime natura moueatur in pugnam, & celeriter etiam materiam per corpora rara pellat & diſſipet, & conſequenter febres breues oriantur.

Poſtremo fiunt febres breues aut longæ propter errores, quandoquidem ſi Hipp. in epid. de quodā retulit, ꝙ extinctus eſt, quoniam intempeſtiue cœnauerat, multo magis exiſtimandum, errores commiſſos vel ab ægro, vel medico, vel adſtantib. febres diuturniores facere: vt ex altera parte certū eſt: ſolertiam & diligētiam tum medici, tum ægri, vim magnam habere ad febres interpolatas

breues

breues efficiendas. Hoc eſt caput ſecundum, quod propoſueramus tractandum.

Quæ ratio ſit periodorum in febribus ſecundum ...

Sequitur tertium caput explicãdum. Hip. lib. de ſacro morbo in 1. damnans eos, qui epilepſiæ generationem tribuebãt diis, quod is affectus admiratione dignus ſit, dixit, febres periodicas eſſe maxime admirãdas; neque tamen pro diuinis haberi. Galen. etiam lib. 3. de diebus decret. cap. 8. dicebat, rationem periodos in febribus uſq; adeo difficilem, vt nihil magis. Quapropter cum hæc contemplatio & admiranda, & difficilis ſit, non eſt mirum, ſi tot ſententiarum diuerſitates in ea extiterunt. Quæ vt breuiter, ſed diligenter perquiramus, ſcire oportet ante alia, quid ſit periodus Gal.

Periodus quid.

In 2. eſ. lib. de temp. mor. definitur eſſe reditus quidam affectus ab iiſdem in eadem, ordine quodam. Nam periodicæ febres illud habent, vt & abeant & redeant. Atque ſi veræ periodicæ ſunt, in huiuſmodi circuitu ſemper ordinem ſeruant ad differentiam earum febrium, quæ à Græcis dicuntur πλανῆται, à noſtris erraticæ, Latinis vagæ febres. Fuere etiam, qui exiſtimarunt, has febres erraticas vocatas eſſe ab Hip. τύφος. Sed errarunt, quia apud Hipp. in 2. lib. de morb. aliud eſt τύφος à febre erratica. Cum ergo febres periodicæ ordinatæ ſint ſemper, iure dubitatum fuit ſemper, quæ ſit vera cauſa illius perpetui ordinis, qui interdum vſque adeo eſt certus, vt videatur dirigi à non errante intelligentia.

Erraticæ febres quæ.

Aſtrologorum opinio de cauſis periodorum.

Aſtrologi, quos ſecutus eſt Petrus Aponẽſis, huiuſmodi ordinem ſolum videntur tribuere aſtris: quaſi ſicuti humor melancholicus gubernatur à Saturno; ſanguis à Ioue, ac ſic de aliis: ſimiliter humor melancholicus habeat à Saturno, vt quartanariam periodũ faciat, & ſimiliter de aliis. Hanc aſtrologorum ſententiam confutauit diligenter Ioh. Picus Mirand. libr. 3. contra aſtrol. cap. 17. & ideo non eſt opus, in ea confutanda immorer. Alex. Trall. lib. 2. probl. 3. cauſam ordinis in febribus nullam aliam eſſe voluit, niſi copiam humoris. Et, vt hanc intelligatis, diſcurratis per omnes humores, inprimis ſanguis, vt dicit Alexand. copioſiſſimus eſt humorum noſtri corporis, ideo non habet periodum, ſed vbi ſemel concepit ignem, ſemper retinet.

Poſt ſanguinem copioſior in nobis eſt pituita, & ideo ratione huius copiæ quotidie acceſſiones facit. Poſt pituitam eſt bilis flaua; quæ quoniam eſt paucior quam pituita, hinc fit, vt non qualibet die, ſed tertia quaq; acceſſionem faciat. Poſtremo eſt humor melancholicus, q cum ſit pauciſſimus aliorum, conſequenter tardiores acceſſiones facit, id eſt, de quarta in quartam diem; adeo vt ſecũdum Alex. ordo acceſſionum proficiſcatur à ſola humorum copia; duab. euidentibus rationibus cõfutatur hæc ſententia. Primum, quia etſi verum ſit, humores in corporibus ſanis abundare ſecundum hanc proportionem, non eſt tamen verum, ita eſſe in corporibus ægris, quia fieri poteſt, vt corpus à naturali ſtatu recedat, modo plus bilis q̃ pituitæ habeat, modo plus melancholiæ.

Cæterum febres periodicæ non fiunt in corporib. ſanis, ſed in impuris & ægris. Quare non valet hæc ratio Alexan. quia hæc proportio nõ neceſſario ſeruatur in quouis corpore. Alia ratio eſt, quia ſi verum eſſet, quod dicit Alex. ſequeretur, debere dari alios humores, ex quibus fiant quartanæ, ſeptanæ, & nonanæ febres, quod cum non ſit receptum à medicis, nec etiam vera cauſa eſt allata de ordine periodicationis.

Poſt Alex. fuit Auerr. 4. collig. cap. 27. vbi videns difficultates, quibus reiecta eſt ſententia Alexan. dicebat, humores non ſola copia, ſed ꝓpria ipſorum natura efficere ordinem in febribus. Verum, nec hæc ſententia ſuſtineri poteſt, quandoquidem natura humorũ ſolũ ſpectatur, vbi illi ſunt integri & incorrupti. Vbi autem putreſcunt, iam non habẽt proprias naturas. Quare nec etiam poſſunt ſecundum hanc naturam operari, vnde verum eſt, dicere humores propria natura facere ordinem in febribus, cum eam non habeant, ſed corrupta ſit, & alterata.

Poſt Auerrh. fuit Gentilis, quem ſecuti plerique, inter alios Iac. Foroliuienſis conciuis meus, cum guſtaſſet omnes difficultates, quæ oriuntur in aliorum ſententiis, dicit, neq; humores ſecundum copiam, neque ſecundum naturam facere hunc ordinẽ, ſed tantum proprietate arcana & ſpecifica, ita vt pituita quotidie affligat proprietate hac ſpecifica bilis tertia quaque die, melãcholia aut quarta, aut quinta, aut nona. In hanc ſententiam conati ſunt trahere hi Gal. & Auic. Gal. 2. de feb. vlt. & 1. aph. 12. in quib. locis videtur Gal. tribuere humoribus quandam proprietatem in his ordinibus efficiendis. Auicenna quoque, quia is in cap. de febrib. apoſtematum dicit, vnumquemq; humorem eum facere paroxyſmum, qui ſibi donatus eſt. Sed ſi recte examinentur Galen. & Auic. dicta, multum abeſt, vt hanc opinionem ſecuti videantur, ideo vero eandem difficultatem patitur quam ſententia Auerrh. ſiquidem proprietas ſpecifica humoris tantum ineſt iis, & operatur quando integri, non quando alterati ſunt. Exemplum affero iſtorum de magnete. Nam magnes ſi debet attrahere ferrum, eſt neceſſe, vt ſit integer, quia ſi ipſi allium affricetur, ſane ſtatim amittit vim trahendi ferrum, quia vis ſpecifica violata eſt.

Idem dicendum eſt de humoribus, quia ſi alterentur, vt fit in putredine, vltro faculta-

tem operandi ſecundum hanc proprietatem amittunt.

Accedit alia ratio, quia ſi ordo proficiſceretur à ſpecifica proprietate humorum, ſequeretur etiam humores, dum ſunt in venis, poſſe facere huiuſmodi periodos, quia id ꝗ per ſe tale eſt, ſemper & vbique eſt tale. Poſtremus omnium Fern. cum neſciret ſeſe ab his nodis explicare, quanquam amator proprietatum occultarum dicit hunc ordinem non proficiſci à proprietate humorum, ſed à proprietate putredinis humorum, adeo vt bilis putreſcens tertianarias periodos faciat, quia eius putredinis hoc proprium eſt; ſed nec hæc ſententia firma eſt: & primum, quamquam humorum putreſcentium non ſemper eſt eadem putredo, tamen ſemper eſt eadem periodus.

Itaq; ſi hæc proprietas penderet à putredine, variatam putredinem variata periodus ſequeretur. Præterea putredo eſt res præter naturam, eſt quædam paſſio rerũ præter naturam, & paſſionem præter naturam efficere ordinem certũ, eſt ab omni ratione alienũ. Quid igitur hac in re definiendum eſt? Ad Gal. confugiendum eſt: qui tametſi nec cognouerit nec manifeſtarit huius problematis veritatem, quædam tamẽ lumina reliquit in fine libr. 2. de feb. vt liceat ex his veriſimilem ſaltem ſententiam aliquam colligere, ibi enim Gal. videtur voluiſſe totam vim huius ordinis poſitam eſſe in ipſa congeſtione humorum, ita vt ex hac & ex illa congeſtione hic aut ille ordo oriatur.

In hac congeſtione quatuor neceſſarium eſt ſpectari materiæ qualitates: primas ſcil. & ſecundas, materiæ quantitatẽ, actiones ipſius caloris in materiam, & poſtremo fomitem. Fomes autem in duobus conſiſtit, tum in reliquiis illius materiæ, quæ putrefacta eſt, tum in affectu relicto in ea parte, vbi facta eſt putredo, dicebat enim Galenus quod ſicuti vbi in aliquo vaſe facta eſt nidoroſa combuſtio, relinquitur in ipſo vaſe aliqua nidoris qualitas: pari pacto, vbi in aliqua parte facta eſt humorum putredo, neceſſe eſt in ea parte relinqui aliquem affectum, quandamque præter naturam qualitatem, quæ vel eſt fomes vel fomitis pars. His ſpectatis circa congeſtionem, videndum, quomodo hic ordo procedat in febribus. Nam ſi materia ſit craſſa, ſit copioſa & actio caloris in ipſam exigua ſit, neceſſario relinquitur multus fomes, qui poſtmodum facile reaccenditur, & ideo pituita cotidie facit acceſſiones, quia frigida eſt, viſcida & à calore debiliter tractata, vnde cum parum ipſius conſumatur, multus fomes relinquitur, q deinde iterum & cito facile accenditur ita, vt quotidianas faciat acceſſiones.

Bilis autem cum humor calidus ſit, cum tenuis ſit & vehementer calor in ipſa agat, fit vt qualibet acceſſione multum ipſius conſumatur: & conſequenter exiguæ reliquiæ remanent & exiguus fomes, ꝓpter quod deinde difficilius & tardius iterum accenditur, adeo vt tertia tantum die acceſſiones faciat. Humor autem melancholicus, cum & ipſe paucus ſit, frigidus & ſiccus, nec non craſſus, & in ipſum validiſſime agat calor tanquam in maximum hoſtem, fit vt validiſſime conſumatur qualibet acceſſione & conſequenter parum fomitis relinquatur, & ideo nec qualibet die, vt pituita, nec tertia die vt bilis, ſed quarta die tantum acceſſiones faciat, & prout huiuſmodi fomes paucus aut pauciſſimus eſt: ſic fiunt acceſſiones non tantũ quarta die, ſed & quinta, ſeptima, nona.

Sed diceti, hæc quidem plana & veriſſima ſunt, veruntamen nondum apparet ſolutio dubii: quia etſi reddita ſit ratio : cur ab aliquibus humoribus frequentius fiant acceſſiones, ab aliquib. rariores: tamen non conſtat ratio, cur pituita potius cotidie, bilis potius tertia die & melancholia potius quarta, hoc eſt illud, quod omnium ingenia ſollicitat, & quod ſollicitauit mirifice etiam Galenum, quia difficillimum eſt omnino, vel ex Galeno vel alio ſcriptore irrefutabilem rationem afferre.

Attamen, ſi quid dicendum eſt, dicere oportet, mea ſententia gradũ nobis incognitum huius fomitis eſſe illum, qui huiuſmodi ordinem parit: ita vt gradus fomitis relicti ex pituita putreſcente faciat cotidianam acceſſionem, gradus fomitis bilis tertianam, & gradus fomitis melancholiæ quartanã. Vnde etiam colligere poteſtis ſolutionem problematis, cur ſit, quod in febribus magis appareant periodi, quam in aliis morbis. Nam, etſi epilepſia, lippitudo podagra habeant periodicationem, tamen non habent ita manifeſtam vt febres. Signorum, quæ indicant febres putridas, alia ſunt generalia, alia ſpecialia. De ſpecialibus loquar, quando peculiariter vnamquamque ſpeciem putridæ febris tractabo, nunc tantum proponemus ea, quæ febres putridas in vniuerſum indicant, & ea quæ docent febres continuas, interpolatas, acutas & tardas.

Itaque ſigna generalia vel ſunt ſeparabilia & propria, vel ſunt inſeparabilia & propria. Separabilia & propria dicuntur ea, quæ conueniunt omnibus febribus putridis, ſed non ſolis. Inſeparabilia & propria ſunt ea, quæ conueniunt & omnib. & ſolis putridis. Priora ſigna ſumuntur à duobus fontibus, à læſis actionibus vitalibus necnon ab accidẽtibus. Quæ capiuntur ab actionibus læſis, tria ſunt, primũ eſt, quod in omni febre putrida pulſus in principio & augmento eſt inæqualis. Ratio eſt, quia cum arteriæ à putrida materia

comprimantur, non poſſunt æqualiter dilatari, & hinc fit, vt inæqualiter moueantur.

Sed video dubium, quomodo poſſit hoc ſignum conuenire ſolis putridis, quia Galenus primo ad Glauc. 5. inquit, in omnib. febribus eſſe quandam inæqualitatem pulſus, quæ dici ſolet inæqualitas febrilis. Reſpondendum, duplicem eſſe inæqualitatem: altera eſt, quæ ſpectatur in vnica pulſatione, alia vero, quæ ſpectatur in pluribus. Prior inæqualitas reperitur in omni febre: & hoc ꝓpoſuit Galen. ſexto capite primo ad Glauc. vbi dicebat, ſi vnius pulſus ſpectentur principium, medium & finis, in omni febre reperitur inæqualitas. Sed ſi accipiatur inæqualitas in pluribus pulſationibus, hæc propria eſt putridarum febrium, quia in his ſemper ſyſtole eſt valentior quam diaſtole, eo, quod opus eſt expurgatione fuliginum magna, cui ſyſtole inſeruit. Secundum ſignum eſt quod in febrib. putridis initio ſemper coarctatur pulſus, ſiue, vt dicit Galenus 3. de præſag. ex pulſ. cap. 7. ſubmergitur. Hoc non reperitur in aliis febribus, non in hectica nec diaria, quia in his calor natiuus minime initio opprimitur à materia. Tertium ſignum eſt, quod pulſus validus & vehemens eſt, quod quidem non eſt nec in hectica nec diaria nec in omni putrida: cum ſint aliquæ febres putridæ adeo blandæ, vt magnitudinem pulſuum nullo modo augeant.

Quę ſumuntur ab accidentib. ſigna, plura ſunt. Vnum eſt nullam febrem putridã fieri immediate à cauſa procatarctica manifeſta.

Alterum eſt febres putridas inchoare ſemper cum rigore, horrore & frigore, tertium eſt febres putridas habere ſemper plures inſultus, quod quidẽ nec in diariis, nec in hecticis reperitur. Quartum eſt, febrem putridam vbi declinat, non deſinere in integram infebricitationem. Nam febres hecticæ nũquam declinant. Febres diariæ vbi declinat, prorſus deſinit in infebricitationem, qua carent febres putridæ, licet non omnes putridæ hoc habeant, quandoquidem ſunt aliquæ tertianæ & quartanæ, quæ deſinunt in integram infebricitationem. Quintum & vltimum eſt, putridas febres ſæpe coniuncta habere varia & diuerſa ſymptomata, quæ & à Galeno & Auicenna diligenter ſunt connumerata, quæque non ita reperiuntur nec in hecticis, nec in diariis.

Sunt autem hæc ſymptomata dolor capitis, ſitis, anxietas, æſtuatio, dolor dorſi, atque alia enumerata ab Auicẽna, inter quæ etiam connumerauit linguæ nigredinem, quæ nũquam aut in diaria aut in hectica reperitur.

An nigredo linguæ ſit ſignum proprium putridarum.

De hac dubium eſt, vtrum ſcilicet ſit proprium ſignum putridarum, ita, quod nulli alteri conueniat. Quod facit dubiũ eſt, quod Galenus 6. epid. com. 3. tx. 14. dicebat linguæ nigredinem interdum fieri ob ſolum melãcholicum humorem exiſtentem in ventriculo. Et ipſe nõ ſemel hoc ſum expertus, fieri nigredinem linguę ſine febre putrida. Vt aũt hoc definire breuiter ſciatis, repetendum eſt memoria, quod prodidit Ariſt. 34. ſect. prob. 3. ſe. linguam in febribus iure ſpectari debere, quia corpus eſt ſpongioſum, & propterea ſuſceptibile peregrinarum qualitatum.

Adhæc ſuperpoſita eſt lingua pulmonib. in quibus cum fiat febris, facile vapores ſublati in fauces recipiuntur à lingua.

Corpora denigrantur quinque modis.

Iã vero corpora denigrari, cõtingit quinque modis, vt colligitur ex Ariſt. lib. de coloribus, & 38. ſect. probl. nec non ex Theo. lib. de igne. Primus modus eſt per combuſtionem. Sic enim & carbones & corpora Æthiopum denigrari conſpicimus.

Secundus modus eſt ꝑ putrefactionẽ: vnde corpora omnia viuentium, dum ſeneſcũt propter putredinem nigriora fiunt, vt videmus non tantum in corporib. humanis, verum etiam in arboribus. Tertius modus eſt ꝑ exſiccationes. Et hinc fit, vt ſanguis vbi exſiccatur, nigreſcat. Quartus modus eſt ꝑ fuligines. Quintus & vltimus per fumum.

Nigredo linguæ, quæ propria febrib. putridis, eſt illa, quæ proficiſcitur vel a combuſtione, vel putrefactione. Quæ aũt fit à fuliginibus & fumo, non eſt propria febri putridæ. Et de hac intelligendus eſt Galenus loco citato 6. epid. quod ſcilic. à fumis & fuliginibus humoris melancholici exiſtentis in ventriculo lingua denigretur. Signa propria & inſeparabilia duo ſunt, ſcil. velocitas in principio ſyſtoles & cruditas vrinæ in principio. Vnde animaduertere debetis Auerrhoem 4. coll. ca. 27. ſolum duo genera febrium putridarum propoſuiſſe, quod vellet, vt philoſophus, ſola ꝓpria & inſeparabilia docere. Eſt itaque & proprium & inſeparabile ab omni febre putrida, vt ſyſtole in principio, & magis in augmento ſit velox.

Signa propria & inſeparabilia.

Sed diceretis, quomodo nos, qui in arte ſumus tyrones, debem' iudicare hoc de ſyſtole & diaſtole? cum etiam huiuſmodi cognitio conſummatis medicis ſit difficilis. Docuere Rhaſis & Auicenna, quid in hac difficultate ſit faciendum. Et eſt, vt ſpectetur reſpiratio, quæ proportione reſpondet ipſi pulſui, & q̃ videtur Hippocrates magis ſpectaſſe, quam pulſum. Nam in principio inſpiratio ſemper eſt tardior, quam expiratio, quia expiratio inſeruit & expulſioni fuliginum, qua vehementer opus eſt initio putridarum. Sed hoc quoque in loco oritur difficultas, quandoquidem Galen. 1. de diff. febr. 7. dicebat in febribus putridis initio ſemper pulſus eſſe paruos & veloces, cui etiam adſtipulatur rei natura, quæ monſtrat ob expulſionem fuliginum ita eſſe neceſſe.

Ex alia parte duæ ſunt Gal. auctoritates, vna eſt, 13. met. 3. quo in loco docet eſſe quaſdam febres factas ab humoribus frigidis putreſcentibus, in quibus pulſus in principio ſunt parui & tardi. Et dicit Gal. tardos eſſe, ſiue reſpiciatur mos omnium paroxyſmorum, ſiue comparentur prima aliis temporibus & aliis febrib. Alia auctoritas eſt Gal. 2. de criſ. 3. vbi dicit, in quibuſdam tertianis & quartanis. pulſus quandoque in principio eſſe paruos & tardos, adeo vt manifeſta appareat cõtradictio in ipſis Gal. verbis. Pro cuius ſolutione intelligendum, febrium putridarũ duplex eſſe principium, aliud eſt, cum incipit natura ſtimulari ab humore exiſtente in venis; aliud eſt, cum materia incipit ſeminaturaliter putrefieri. Primo tẽpore ſemper in huiuſmodi febribus eſt pulſus paruus: ſecundo autem tempore ſemper pulſus eſt velox, eo q̃ ex putrefactione auctus calor celerius mouetur ad hoc, vt refrigeretur. Poſſumus etiam aliter reſpondere, inæqualitatem pulſuum poſſe conſiderari dupliciter, vel ſecundum ſolam ſyſtolen, vel ſecundum ſyſtolen & diaſtoleo. Si primo modo conſideremus, ſemper eſt velox in principio, Si conſideretur ſecundo modo, poteſt dici tardus, propter tarditatem ipſius diaſtoles.

Solæ putridæ habent vrinas crudas.

Alterum & poſtremũ inſeparabile & proprium eſt vrinæ cruditas in principio. Nam vt audmiſtis, nec diariæ, nec hecticæ habent vnquã crudas vrinas, ſed ſemper vel coctas, vel ſimilliſmas coctis. Solæ putridæ hoc habẽt, vt initio vrinæ ſint crudæ, quia fieri nõ poteſt, vt in principio materia putreſcens producatur ad integram coctionem.

Nec obſtat, quod interdum in aliquibus putridis videãtur vrinæ cum coctione, quoniam, vt ſuo loco dixi, & dicam, illa coctio non eſt materiæ morbificæ, ſed eſt reſiduum quoddam illius materiæ coctæ, quæ tempore ſanitatis erat aut in feruore aut remiſſione. Addit huic Auic. aliud, ſc. febrium putridarum hoc proprium eſſe, vt vel declinent, vel finiantur cum ſudoribus. Nam in febribus diariis ſunt quidem madores quidam, quædã cutis humiditates, veruntamen nunquam fiunt copioſi ſudores.

Solæ putridæ habent in declinatione ſudores.

In hecticis etiam ſpectantur ſemper copioſiſſimi ſudores. Sed non fiunt illi decliñante malo, quinimo quanto deterius habẽt hectici, & quãto fiunt propiores ipſi morti, tanto copioſi magis apparent ſudores. Multa alia ſigna proponit Auic. quæ ſint vel antecedentia, vel conſequentia, quia tamen nec propria nec inſeparabilia ſunt, ideo non ſpectant ad hanc tractationem.

Poſt ſigna generaliſſima febrium putridarum ſequitur, vt ſigna tradamus quorundã aliorum generum, quæ non ſunt ita vniuerſalia, ſed magis particularia. Sunt autem hæ febris acuta aut tarda, nec cõtinua vel intercolata. Febrium acutarum duo potiſſima ſigna ſunt, vnum eſt velocitas & vehementia motus, vt dicit Galenus in libro de temp. morb. aliud eſt imminens vitæ periculum, adeo vt intelligi poſſit, febrem eſſe acutam, quoties & veloces motus habet, præſertim in calore, & cum periculo vitæ.

Febrium acutarum duo potiſſima ſigna.

Signa vero febrium tardarũ ſunt duo vel tria. Primum eſt lenitas motus: vnde Hippocrates in libro de præcept. dicit tranquillitatem in morbis eſſe ſequacem ad longas ægritudines. Deberet ratione contrarietatis carentia periculi eſſe ſignum febrium diuturnarum. Verum res contra habet, quia hecticæ febres ſunt quidem diuturnæ, verum non tantum periculoſæ, ſed & exitiales.

Secundum eſt caloris blãdities, ſiquidem in diuturnis febribus vix vnquam ſit, vt calor ſit inſignis, ſed de calore notandum, eſſe efficax ſignum calorem ad declarandam acutiem vel diuturnitatem febrium. Ratio eſt, quia etſi Hippocrates primo aphor. 14. dicat, ſenes non tentari admodum febribus acutis, tamen tentantur quandoque; nec tamen inſignem calorem habent aut extimũ aut intimum, vt ideo Auic. dixerit, febres lenũ eſſe ſepultas, eo, quod earum acuties nec intus nec extus monſtratur.

Duo circa hęc conſideranda ſunt, quæ ab eo proponuntur. Primũ eſt, in febribus diuturnis hypochondria ſemper eſſe valde tenſa: quo fit, vt medici, vbi tractant has febres longas, debeant ſemper videre ad hypochõdria tenſa, ideoque crebro contrectare.

Alterum, quod Auicenna dicebat prima quarti doct. 2. in fine cap. 21. ſcilicet à febribus acutis raro quenquam euadere, niſi cum membri contractione, quæ ſententia quia valde obuelata, ideo peperit controuerſias.

Quod ſenſit dicens Auicenna à feb. acutis euadere niſi cum membri contractione.

Gentilis & Dinus dum hanc ſententiam interpretarentur, dixere, verum eſſe, in febribus acutis ſemper aut ſaltem ſæpe oblædi inſigniter aliquod membrum, eo, quod vbi exit, alia apparent ſigna, & tamen ægri liberantur, id fit, quia materia praua deponitur à natura in aliquem locum, vbi putreſcens tũ ob prauitatem, tum ob putredinem, membrum illud vbi eſt magnopere lædit, & ad contractionem quandoque producit.

Cæterum hæc interpretatio Hipp. repugnat Galeno, Celſo & experientiæ. Hipp. & Gal. q. 7. aph. 6. 45. quarti aph. & 2. aph. breuiter dicunt illud compertũ eſſe, quod morbi acuti vt plurimum per excretionem fiant, morbi longi per abſceſſum. Si hoc verum eſt, fieri non poteſt, vt morbi acuti plerunque finiantur abſceſſu, alioqui falſa dixiſſet Auicenna. Idem quoq; dicit Celſus, qui ſecundo libro ſuæ medicinæ 7. capite dicebat, quod audiuiſſis ſcripſiſſe Hippocrat. re-

pugnat & experientiæ, quia docemus febres acutas raro ab[illegible]ce[illegible]bus fi[illegible]i. Alii ſic interpretantur, qu[illegible] ſi dicat febr[illegible]s acutas finiri cũ alicuius membri vel cõtractione, vel deſtructione, vel aliqua alia ingenti læſione.

Et adducunt in hanc ſententiam Hipp. qui 2. epid. narrat in ea peſte complures vſq; adeo imma[illegible]i pruritu fuiſſe vexatos, vt propriis manibus & pellem & membra dilaniarent. Confirmant & hoc ſententia Thucydidis & Lucretii, qui narrantes ſymptomata illius exitialis peſtis, quę Græciam peragrauit, inter alia dicunt, multis ob ſęuitiam febris & genitalia & alias fuiſſe abſumptas.

Sed quanquam hæc interpretatio in aliquibus, præſertim in febre peſtifera veritatem habere poſſunt, tamen non ita videtur hoc ꝑmiſcue contingere in omnibus vel febribus putridis vel pluribus febrib. putridis. Quare ſic puto intelligi debere, quaſi dicat à febrib. acutis raro quenquam euadere cum membri contractione, proinde atque particula illa niſi, quæ in codice latino ſit, potius ſignificatiua ſequẽtium quam negatiua. Eſt ergo ſententia Auicen. illud habere inter cętera acutas febres, vt raro finiantur cum abſceſſibus, ſed per excretiones: vt è conuerſo longę febres fin[illegible]antur ſępe cum abſceſſibus, tanquam hæc ſententia prorſus ſit eadem cum illa, quam habuiſſe Hipp. Galen. & Celſum audiſtis.

Sequuntur poſtremo ſigna febrium continuarum & interpolatarum, quæ à multis ſub quatuor generibus, ego vero ſub trib. cõplecti ſoleo. Primum eſt, in febribus continuis pulſum eſſe inæqualẽ, & vt dicit Galenus primo ad Glauco. 5. ἄρυθμον, quod fit tum ob febrem putridam, tum, quia vt dixi, in omnibus febribus eſt quædam in pulſu inæqu[illegible]litas. Sed quia ea poteſt eſſe cum ordine, ita vt obſeruetur vnaquaq; quinta, ſexta aut alia pulſatione in febribus continuis, dicit Galen. non reperiri hunc ordinem.

Solent etiã pulſus licet ordinatius habere quaſdam proportiones, aut ſeſquialteram aut ſeſquitertiam, vt dicit Galenus hac in re nimi[illegible] ſu[illegible]erſtitioſus: ſed in febrib. continuis nunquam in pulſationibus huiuſmodi proportio obſeruatur. Secundũ ſignum eſt continuarum, quod poſt 24. horas nec declinat nec proxime ad declinationem accedit. Vnde quando videbitis trãſactum hoc tempus abſq; vlla nota declinantis febris, ea dicitur cõtinua ſemper. Tertium & poſtremum ſignum eſt, febres continuas nunquam inchoare vel cum rigore vel cum frigore vel horrore, adeo vt Galen. 1. ad Glauc. 8. dixerit proprium eſſe continuarum febrium, non horrere. Tamen ſciendum, quandoque contingere, vt etiam febres, quæ continuantur initiũ ſumant à frigore: ſed quando inchoant cum frigore non vt continuæ inchoant, ſed vt interpolatæ, quæ quia ſtatim in [illegible]nuas conuertũtur, hinc fit, vt mediti interdum fallantur putantes cõtinuas poſſe incipere cum rigore aut frigore aut horrore.

Nam continuæ incipiunt cum rigore.

Nam ſi, vt dixi, huiuſmodi affectus fiunt, quia humores pul[illegible] a venis partes ſenſibiles lædunt, ratio poſt[illegible]at, vt in continuis nunquam fian[illegible] [illegible]i aff[illegible]us, quia nunquam in eis humores à venis pelluntur: contrã autem ſigna ſunt interpolatarum, qui etiamſi in eis pulſus ſint inæquales: tamen ſunt ordinati & proportiones ſeruant. Nam intra ſpatium 24. horarum vel manifeſte declinant, vel, ſi non manifeſte, ſaltem proxime accedunt ad dec[illegible]nationem. Et hoc dictum eſt ob quaſdã febres tertianas ſpurias & quartanas, quę non manifeſte declinant hoc tempore, ſed interdum protrahũt paroxyſmos ad triginta aut quadraginta horas.

Signa interpolatarum.

Tertium & vltimum ſignum eſt, quod febres interpolatę ſemper inchoantur vel cum horripilatione, vel cum horrore, vel frigore, vel cum rigore, quia character legitim[illegible] febrium interpolatarũ eſt, vt fiat ab humoribus putreſcentibus extra venas, quo cum feruntur tranſeuntes per ſenſibiles partes eas rodunt & vellicant. Vnde calor natiuus fugiens tales noxas, & etiam moleſtias, modo frigus inducit, prout roſio & vellicatio modo maior modo minor eſt.

Quoniam, quæ hactenus audiuiſtis, diriguntur ad vnam curationem, ſequitur, vt in hac vniuerſali tractatione methodum quandam vobis proponam, qua ducti poſſitis in vnaquaq; ſpecie curationis prudenter & recte incedere. Vita hæc noſtra tantum optatur propter ipſarũ actiones, vnde ſi actiones integræ ſint, ſtudendum eſt, eas conſeruare: Sin autem actiones ſint læſæ, proſpiciẽdum, vt actiones ad integram ſanitatem redeant.

Methodus generalis curandarum febrium.

Et quia actiones lædi ſolent vel inſigniter vel debiliter; Læſas debiliter actiones reſtituere pertinet ad eam partem, ad quam pertinet actiones integras conſeruare, quæ eſt pars ſalubris ſeu pars de tuenda ſanitate, vt dicit Gal. 7. meth. & 12. meth. 5. Reſtituere aũt actiones inſigniter lęſas pertinet ad partem, quam profitemur, curatiuam.

Quia vero actiones læduntur à morbis læſis ipſarum facultatibus, hinc fit, vt tota curatio pendeat ex vna ſpeculatione morbi, vnde propterea interdũ dixerit Galenus veras curatorias indicationes deſumi a natura morbi cognita. Verum, quia morbi interdum abſq; cauſis ſunt, interdum cum cauſis: propterea vbi morbus cauſam connexam habet, indicatio ipſius tollendi non tantum ſumitur à natura morbi ſed ab ipſis etiã cauſis.

Cum igitur febris putrida, quã tractamus, lædat actiones & conſequenter facultates,

operæpretium eſt, in inſtituenda ipſius cura, vt indicatio & ſcopus curatorius totus ſumatur à natura ipſius febris, quæ natura cum interdum cauſam coniunctam habeat, ca propter indicatio curationis ipſius febris non modo capienda eſt à natura ipſius, verumetiam à cauſis ſeu à cauſa.

Sed video ſtatim dicturum aliquem, differentiam eſſe inter indicationem ſumptam à natura morbi, & eam, quæ ſumitur à cauſa, quoniam quæ ſumitur à morbo, curatoria à Galen. dicitur, alia vero præſeruatoria. Reſpondeo præſeruatoriam vbi verſatur circa morbos ſeu circa corpora morboſa, eſſe partē ipſius curatiuæ, & ideo tametſi præſeruatoria, quæ verſatur circa ſana corpora, ſit diſtincta à curatoria: hæc tamen minime diſtinguitur. Et hoc modo poteſtis ſoluere omnes contradictiones, quæ obſeruantur in verbis Galen. cum aliquando indicationem, ſumptam à cauſa, vocet præſeruatoriam, interdum curatoriam. Id quod optime cognoſcens Auicenn. ſecunda quarti, doct. 2. cap. ſeptimo, dicebat curationem febris becticæ & curationē putridarū in hoc differre, quia in hecticis tantum reſpicitur morbus, in curatione autem putridæ occurritur & morbo & cauſę morbi, propterea cum febris putrida duas indicationes nobis præbeat, alteram à natura ipſius, alteram à cauſa, quæ eſt materia putreſcēs, ſi curationem ex methodo inſtituere optamus, operæ precium erit videre, quæ indicationes ſumantur à natura febris, & quæ ab ipſa cauſa ſeu ipſa materia. Natura febris eſt intemperies calida & ſicca: vnde ſi contraria contrariorum ſunt remedia, quæ eſt communiſſima indicatio, opus eſt, vt indicetur nobis refrigerandum & humectandum eſſe, cauſa aūt, quia eſt materia obſtruēs ſiue obſtructio facta ab ipſa materia putreſcēte indicatio oritur, vt obſtructio tollatur, cōſequenter vt humores obſtruētes ſi multi ſunt, diminuatur: ſi viſcidi, detergantur, ſi craſſi, attenuentur, ſi frigidi, calefiant; conſequēter prouidendum eſt, vt ſi quippiam materię eſt quæ putrefacta ſit, è medio tollatur, quoniam quod putrefactū eſt, cætera coinquinat, & ad benignum reduci non poteſt.

An à cauſa ſumatur indicatio curatoria ſeu præſeruatoria.

Indicatio à natura febris.

Indicatio à cauſa febris.

Cæterum oritur hoc loco dubium, quæ remedia conueniant ad materiam ipſam, id eſt, ad cauſam tollendam: vtrum ſcilicet remedia calida an frigida: Nam Auic. loco citato ſcribit febribus putridis contrarias haberi indicationes, quoniā natura febris poſtulat refrigerantia & humectantia, natura cauſæ poſtulat remedia calefacientia. Ex aduerſo videtur hoc nequaquam verum eſſe, ſiquidem plerunque febres putridæ cauſantur à bile, quæ cum ſit humor feruidus, poſtulat potius remedia refrigerantia quam calefacientia.

Dicendum eſt medicamenta calida poſſe indicari dupliciter: vel per ſe vel per accidens. Per ſe medicamenta calefacientia indicantur tantum à materia frigida faciente febrem putridam. Per aliud autem indicantur à quacunque materia. Declaro. In omni febre putrida neceſſe eſt deobſtruere aut purgare. Si deobſtruendum, cum obſtructio fiat ab humoribus craſſis & viſcidis ſiue ſint frigidi ſiue calidi, hinc fit, vt ſemper detergentibus, attenuantibus & aperientibus opus ſit, ſunt autem hæc omnia calida.

Quare in omni febre putrida conueniunt calida non quatenus calida, ſed quatenus tenuia & aperiētia ſunt. Et hoc eſt quod voluit Auic. materiam ſiue cauſam febrium putridarum indicare calida remedia non per ſe, id eſt non ratione caliditatis, ſed quia attenuant, quia aperiunt. Idem quoque dicendum de medicamentis purgantib. ſeu vacuātib. quæ indicantur à materia putrefacta, nō vt calida ſunt: ſed vt euacuantia. Summa itaque hæc eſt in putridis febribus, ratione febris eſſe refrigerandum & humectandum: ratione cauſæ eſſe quod putrefactum eſt vacuandum, quod autem eſt in putrefieri, prohibendum, ne amplius putreſcat. Prohibetur autem aperiendo obſtructiones, ſi ſcilicet humores copioſi minuantur, ſi frigidi calefiant, craſſi, attenuentur, viſcidi & lenti detergantur & incidantur.

Indicatio [illegible]

His indicationibus & ſcopis abſoluendis tria conueniunt genera auxiliorum. Vnum, quod pertinet ad diætam ſeu vitæ rationem; alterum quod pertinet ad manuum operationem; tertium, quod ſpectat ad medicamentorum vſum. Vitæ ratio, præſertim circa cibos delectus ꝓpterea eſt neceſſarius, quoniam, vt dicit Auic. loco cit. nuper, cibus eſt quidem virtuti corporis noſtri amicus, ſed eſt etiā amicus inimico ipſius virtutis, id eſt, ipſi morbo. Id quod etiam ante docuit Hip. quando 7. aph. 62. dicit, quod ſi febricitantibus præbeatur, vt eſt ſano robur, ſic etiam laboranti eſt morbus. Vnde in hac cura maxime neceſſaria eſt regula circa cibos. Niſi enim prudenter adminiſtretur, nihil afferunt viribus vtilitatis, ſed morbo incrementum.

Victus ratio [illegible] in febribus.

Cum ergo adeo neceſſaria ſit viuēdi norma, in febribus primum cura gerenda eſt ipſius aeris. Nam in quacunq; putrida prouidendū eſt, vt aer frigidus ſit & humid⁹: qui ſi non habetur, arte parādus eſt irrigationibus, herbis refrigerantibus, flabellationibus. Et inter alia parandus eſt aer liber ab hominum ſocietate & frequenti conſortio: ſiquidem, vbi complures ſimul verſantur cum laborāte febre, neceſſe eſt, vt aer ille incaleſcat, qui deinde attractus à febriēte, tantum abeſt, vt recreet illum, vt potius vehemēter offendat.

Circa

Circa ſomnum & vigiliam debet quoque non minor cura geri, ſc. vt febrientes dormiant moderate, ſed minime vnquam in principiis & augmentis acceſſionum: vnde ſiue acceſſiones fiant noctu ſiue interdiu, ſemper incumbere oportet, ne dormiant his temporibus; ſed tantum vel declinante febre, vel penitus iam finita: ab animi perturbationibus omnibus cauendum eſt, quemadmodū etiam ab omni corporis motu. Scitis enim, Hipp. 7. epid. damnaſſe Petronium illū, qui exercitationibus corporis febrientes interficiebat. Repletio etiā & inanitio fugiēda eſt, & inprimis eniti oportet, vt aluus ſaltē altera quaq; die fluat, quod commode fieri poteſt, vel clyſteribus communibus dictis, vel illo clyſtere, quod proponitur ab Auic. loc. cit. ex ol. violato, vitel. oui & aliis, quæ ibi habentur.

Circa cibum & potum prudenter quoq; incedendum eſt. Nam eſt omnium ſententia, vinum in febribus putridis minime concedendum eſſe, nec in principio, nec in augmento, multo minus in ſtatu, ſed tantum in declinatione, atque etiam apparente coctione, & facta aliqua coctione. Vnde minime debetis adhærere conſuetudini quorundam vulgarium, qui indulgentes valde ſunt in vino cum maligni ægrorum pernicie. Loco vini [illegible] eſt vel aqua cocta ſimp. vel aqua hordei, vel decocto prunorum, prout æger videtur [illegible] poſſe ſuſtinere vſum aquæ ſimplicis. Et circa hoc occurret ſæpe vobis, ægros ad placandam ſitim requirere hoc, modo illud, præſertim ſuccum granatorum, qui vtrum concedendus ſit necne, dubitari poteſt. Nam Auic. loc. cit. aut potius c. 8. 2. 4. videtur concedere febricitantibus ſuccum granatorum, imo connumerat hunc ſuccum inter cibos ſubtiles in putridis conuenientibus.

Nam ſuccus granatorū cōueniat in febribus.

Ex alia parte non videtur conueniens: ſiquidem eſt ſententia & Gal. & omnium, & etiam rationi conſonum, adſtringentia maxime in curandis febribus eſſe fugienda. Atque ſuccus granatorum adſtringens eſt, ergo non videtur vllo modo conuenire. Eſſe adſtringentem hunc ſuccum, manifeſte dicit Gal. 2. lib. de fac. alim. vbi dicit, etiam dulcia granata adſtringere. Reſpondendū eſt, ſuccum granatorum frequenter & ſolum vſurpare non conuenire, quia licet vim ſiccandi habeat, conſequenter ad putredinem arcendam conferat; habet tamen vim adſtrictoriam putridis omnibus inimicam, præſertim maxime adſtringit ſuccus ille conſeruatus apud Pharmacopolas, qui totus fit ex acerbis & adſtringentibus granatis.

Cæterum ſuccus commixtus aquæ & modico ſacchari caſtigatus, & temperatus, apud [illegible] poteſt febrientibus, præſertim quando vehementi ſiti anguntur. Ratio eſt, quia præterquam quod hic potus iucundus eſt, habet etiam vim refrigerandi, & aut nihil aut parum omnino adſtringit. Veteres in vſu ſemper habuere, vt in principiis morborum omnium parciſſime ægros nutrirēt, adeo vt ſæpe vel ſolo melicrato, vel ſucco hordei, vel ſucco granatorū ſuſtētarent ægros. Sed vt dicit Auenzoar libr. 3. tract. 1. cap. 1. tempore Hippoc. pauci erant boni medici. Et ſi Hipp. hac extrema diæta vtebatur, potius reſpiciebat conſuetudinem eorū hominum. Siquidem Græci ſemper, ſicut & his temporibus cibi huius maximis aſſueti erant, tempore noſtro, ſi quis vellet ægros ita nutrire, multos interficeret. Quamobrē in principiis febrium putridarum optimum erit inchoare victum a pura panatella, vocata à ſucco hordei ſeu ptiſana, præcedente morbo. Et licet aſcēdere ad vitellos ouorum. Nam Auic. 2. quarti tr. 2. cap. 7. recenſet oua inter cibos ſubtiles, id eſt, inter victum tenuem. Vbi ſtatus accedit, ſemper cibus ſubtrahendus eſt, iuxta regulam Hip.

Circa communē victū febrium putridarum notanda.

Et circa communem victum febrium putridarum nonnulla neceſſe eſt obſeruare: primum, vt ſemper nutriatis ægros longe ab acceſſione, & ad minus 2. horis ante ipſam, aut etiam in ipſa declinatione. Veteres in febribus interpolatis altera quaq; die tantum alebant. Tempore noſtro non ita faciendū. Igitur alendum quidem etiam in die acceſſionis, ſed parcius, &, vt dixi, longe ſemper ab acceſſione.

Alterum obſeruandum eſt, vt, vbi febris nullas habet acceſſiones, nutriatis ea hora diei, qua ſolent ægri tempore ſanitatis cibare. Sic enim præcipiebat Auic. quarta primi, vbi tractat de cibo & potu. Tertium eſt, vt ſemper caueatis ab vſu eorum ciborum, qui facultatem habēt adſtringendi, & vtamini iis, qui prouocant vrinam: propter quod ſuccus ſeminum melonum mi[illegible]ce confert in cura cuiuſlibet febris putridæ.

Radix etiam petroſelini cocta in iuribus vtiliſſima eſt. Poſtremo obſeruandum, vt, niſi aliquid vrgeat, debeatis vos ſemper minus alere ægros veſtros, quam alantur tempore ſanitatis. Et in hac re quoque habebitis lites cum mulieribus, quæ ſemper putant ſuos ægros inedia eſſe defecturos. Nam cum calor natiuus tempore ægritudinis ſit multo debilior, conſequens eſt minus cibi requiri, iuxta regulam Hip. 1. aph.

Atque hæc ſummatim dicta ſint de auxiliis diæteticis. Sequuntur auxilia chirurgica, inter quæ cum primum & vnicū ſit ſanguinis miſſio: atque hanc cognoſcere ſit neceſſe, operæpretiū eſt, vt hæc de ſanguinis miſſione breuiter, ſed diligenter tractentur, nimirum, vtrum in omni febre putrida cōueniant ſanguinis miſſio, &, ſi cōueniat, videre oportet, quantum

quantum ſanguinis ſit detrahendum: quo tempore, à quo loco, & quomodo. His enim quinque capitibus cum nonnullis aliis obſeruationibus abſoluitur vniuerſum negotium miſſionis ſanguinis in putridis.

An in omni putrida ſit mittēda ſanguinis miſſio.

Circa primum eſt non leuis controuerſia. Galenus enim l. 11. meth. 15. dicit optimum eſſe, κάλλιστον, ſua lingua, vt in omni febre putrida mittatur ſanguis, niſi impediat vel ætas, vel virtus. Cæterum ex alia parte ſunt & rationes & auctoritates. Ratio eſt, quia vera & legitima indicatio miſſionis ſanguinis eſt à copia ſanguinis, vt dicit Galenus in lib. de plenit. & alibi. Nam ſi contraria à contrariis indicantur, rei natura & ipſa ratio poſtulat, vt cum ſanguinis detractio ſit euacuatio, ipſius contrarium ſit ſanguinis repletio. Cum ergo dentur febres multæ putridæ, in quibus nulla eſt plenitudo ſanguinis, minime videtur verũ eſſe ꝙ in omni putrida ſit optimum mittere ſanguinem. Pręterea Hipp. & Gal. 4. acut. 15. 4. meth. 6. 8. meth. 4. & in lib. de ſanguinis miſſione ſæpe dicit indicationes mittendi ſanguinem eſſe morbi magnitudinem & vires. Atqui nõ omnes febres putridę ſunt magnæ. Igitur non videtur in omnibus eſſe euacuandum ſanguinem. In hac re, quæ magni eſt momenti in facienda medicina, puto ego veriſſimam ſententiam Galeni, optimũ eſſe in omni putrida mittere ſanguinẽ, modo ætas & vires permittant. Et ratio, qua impellor in hanc ſententiam, eſt, quia ſiue indicatio ſit ſumenda à plenitudine, ſiue à morbi magnitudine, ſiue ab vtriſque, in qualibet febre putrida eſt & plenitudo & morbi magnitudo, vt propterea ſapienter illud conſilium attulerit Gal. & ipſum ſecutus Auic.

Quod adſit plenitudo in omni febre putrida, videatur Gal. in fine lib. 2. de diff. feb. vbi dicit, in quacunq; parte fiat putredo, neceſſe eſt, vt ſanguis ad eam partem confluat, qui cumulatus cum perſpirare non poſſit, putredinem contrahit. Ex quo loco colligitur, ſecundum Galeni ſententiam in omni febre putrida, ſi non adeſt plenitudo vniuerſalis, ſemper tamen adeſſe aliquam plenitudinem peculiarem, quæ ſufficit ad indicandam ſanguinis detractionem, quia, ſicut vniuerſalis plenitudo magnam & vehementem indicat ſanguinis miſſionem. Similiter plenitudo particularis indicat minorem & magis particularem ſanguinis detractionem.

In omni putrida adeſſe magnitudinem vel præſentem vel futuram.

Adeſſe etiam in omni putrida morbi magnitudinem, verum eſt, cum triplex ſit magnitudo morbi, vt dicit Galen. 4. meth. 6. & 7. meth. 12. Cum igitur triplex hęc ſit magnitudo, altera, quæ ſumitur à dignitate actionis læſæ, altera à vehementia ipſius affectus, tertia à malignitate ſeu lęſione facultatis corpus gubernantis, in putrida quacunq; ſemper adeſt aliquod genus magnitudinis horũ trium. Sed notandum, magnitudinem ſpectari debere à medicis non tantum præſentem, verumetiam futuram, quia non minus pertinet ad peritum medicũ occurrere magnitudini morbi imminenti, verumetiam præſenti & futuræ.

Poſſe aliquam febrem putridam deſinere in magnam ita, vt vel lædatur aliqua inſignis actio, vel futura ſit malignitas, vel etiam febris ipſa poſſit euadere acuta & vehemens, hinc fit, vt in omni febre putrida ſemper adſit aliqua magnitudo vel præſens vel futura. Et hac ratione bene dicit Gal. in omni febre putrida ſanguinem eſſe minuendum.

Sed dicetis, cur non dicit Gal. neceſſariũ eſſe, ſed potius dicit κάλλιστον, ſeu optimum eſſe? Reſpondeo ita locutum eſſe Galenum, quia vere in omnibus non eſt neceſſaria ita, vt non videamus curari interdum febres ſine hoc auxilio, ſed vtiliſſimum eſt, quia adhibito hoc auxilio, multo citius liberantur ægri, quam ipſo neglecto, ſi tamen cum prudentia vſurpetur.

Quantum ſanguinis detrahendum in febre putrida.

Cum itaque pateat optimum eſſe mittere ſanguinem in omni putrida, ſequitur, vt videamus, quantum ſit detrahendum. Cæterum, quia huiuſmodi menſura certo definiri non poteſt, oportet vt medici iudicium in hoc adhibeamus. Antiqui ſolebant magnam copiam ſanguinis ſemper mittere, adeo, vt obſeruarim apud ipſos minimam menſuram fuiſſe illam, quam nos putamus maximam, id eſt, xv. vnciarum, quod pondus apud veteres eſt hemina & dimidium. Cor. Celſ. lib. 4. cap. 9. dicebat nunquam detrahendum eſſe vſque ad animi defectum, ſed pro varietate ſanguinis exſuperantis, ita quoque menſurã eſſe finiendam. Veruntamen certiſſima omnium regularum ea eſt, quam præſcripſit Galenus 4. de T. V. 4. & quam videtur ſecutus Auic. & alii omnes ſequaces: ſcilicet vt diligenter aduertamus, an ſanguis ſolum peccet, an alii humores cũ ſanguine. Si ſolus copia peccet, detrahendus eſt in magna copia, eo ꝙ ſemper in his caſibus vires ſunt robuſtę.

Sed aduertere oportet id quod Cornelius Celſus loco citato & Oribaſius 7. collig. monuere, nempe vbi in magna copia mittendus eſt ſanguis, ſemper partiẽdam eſſe miſſionẽ, id eſt, nõ vna vice, ſed duabus tribuſue mittatur: ſin autem cæteri humores vna cũ ſanguine peccẽt, tunc diligenter cogitandũ eſt, vtrum humores multum recedant à ſanguine an vero parum, an recedant mediocriter. Si multum recedant à natura ſanguinis, aut nihil ſanguinis mittendũ eſt, aut parce, q̃a vbi humores recedũt à natura ſanguinis multũ, neceſſe eſt ſemper vires infirmas eſſe ſub onere humorum crudorũ, vnde miſſio ſanguinis eſt ſumma pernicies virium infirmarum. Si parum humores recedũt à ſanguinis

natura,

natura, tum ſanguis multus extrahendus eſt. Sed minus tamen quam vbi ſolus ſanguis exuperat. Sed ſi humores medio[c]riter recedant, tunc mediocris etiam debet eſſe ſanguinis mittendi menſura, ita vt ſemper in omni ſanguinis miſſione magna ratio habeatur virium: non tantum præſentium, ſed etiam futurarum.

An vbi ſola obſtructio facit morbum, vena ſit [illegible]

Ob quod conſilium ſaluberrimum attulit Galenus in lib. de ſanguinis miſſione, vt quotieſcunque detrahendus eſt ſanguis infirmo, medicus aſſiſtat, qui tangens arteriam aduertat diligenter diminutionem pulſus, vt quoties apparent aliqua ſigna virtutis vel deficientis vel defecturæ, protinus cohibeatur ſanguinis exitus. Ex poſtremis verbis oritur dubium, ſcilicet vtrum, vbi ſola obſtructio facit morbū, ſit mittendus ſanguis. Nam ſi verum eſt, non eſſe mittendum ſanguinem, quando humores multum recedunt à natura ſanguinis, videtur in pura obſtructione non dari locū ſanguinis miſſioni.

Præterea eſt auctoritas Galen. in lib. quos & quando purgare oportet, nec non 8. meth. 2. duas eſſe affectiones: vnam in qua eſt plenitudo, alteram, in qua copia ſuccorum vitioſorum. In priore dicebat Galen. mittendum ſanguinem, in poſteriore purgandum. Sed contraria eſt ſententia Galen multis in locis, præſertim 8. meth. 4. & 11. epid. 14. vbi dicit in obſtructionibus, facientibus vel facturis febrem, mittendum ſanguinem, etiamſi non adſit plenitudo: vt videatur Gal. voluiſſe, etiam in puris obſtructionib. mittendum ſanguinem.

Hanc difficultatem cum vidiſſent quidā recentiores, dixere, in præſentibus obſtructionibus ſine plenitudine non mittendum ſanguinē ſed tātum in futuris. Sed puto hoc determinādum eſſe ea lege, quam attuli, ſcilicet vt ſi maxime recedant humores à natura ſanguinis, non ſit mittendus ſanguis, ſed tantum ſi vel parum, vel mediocriter nihil recedat. Id quod voluit Auicenn. quando dicit mittendum ſanguinem, vbi vrina craſſa ſit & rubra, quod efficax argumentum eſt, humores non recedere à natura ſanguinis.

De tempore mittendi ſanguinem eſt ſententia Galen. meth. 14. ſtatim mittendum in febrib. putridis, ni vires aut ætas prohibeant. Et Auicen. prima quarti doct. 2. cap. 7. dicebat, ſtatim mittendum, ſi mittendus eſt, quia ſi pertranſit principium, fugit occaſio, quod vires fiant imbecilliores. Cornelius Celſus lib. 2. ca. 9. magis peculiariter docuit tempus mittendi ſanguinem, cum dicit ſecunda aut tertia ad ſummum die mittendum, vltra quartam non amplius.

Nec moueat vos Hippocr. qui Anaxioni Pleuritico octaua die ſecuit venam, nam illud exemplum rarum fuit, quia non fuit pri-
[illegible]

[illegible]

us acceſſio. Summa eſt, in febribus putridis nullo modo differendam ſanguinis miſſionem. Sed ne celeritas vos errare faciat, notanda quatuor. Vnum eſt, vt nunquam in acceſſione ſanguinē mittatis, ni ſit periculum ſuffocationis, quandoquidem in his caſibus ſine diſcrimine continuo eſt mittendus ſanguis. Alterum eſt, vt vbi q[illegible] ſtat, ex Auicen. eligatur hora frig[illegible]. Tertium eſt, vt eos, qui prius ieiunant aut nunquam, aut parcius euacuetis per ſanguin[em]. Habetis exēplum Gal. de illa muliere, cui noluit mittere ſanguinem quia ieiunarat. Quartum eſt, vt non mittatis ſanguinem, vbi crudus eſt ſtomachus, vel, vt dicit Galenus, vbi in corpore aut inteſtinis ſunt cruditat[es]. Nam tunc periculum eſt, ne rapiantur crudi humores in venas, ac maiores faciant obſtru[ctione]s. Ergo prius exinaniēda inteſtina vel clyſtere vel medicamento leniente, vt ſ[u]o loco dicetur. Et hoc eſt, quod voluit Auenzoar lib. 1. ſuæ med. tract. 8. c. 18. vbi di[cit] [...]ptica aluo exiſtente non [m]i[tte]ndum ſang[ui]nem.

Locus mittendi ſanguinem.

Locus mittendi ſ[anguinem] in his febribus, ſi non habeatur pec[uli]aris [ho]mes, eſt per venam internam dextri cubiti ſectam. Solemus etiā vacuare à vena ſiniſtra manus, quæ eſt inter annularem & medium, vel inter annularem & minimum. Solemus etiam vacuare vel à pedibus, vt quando ſunt ſuppreſſæ hæmorrhoides vel menſes.

Modus vacuandi eſt, vel per ven. ſect. vel per cucurbitulas, ſcarificatas præſertim lumbis & natibus adhibitas. Scarificationes etiam crurum adhibebant veteres, quanquam apud nos inſolens ſit auxilium. Nonnulli etiam laudant hirudines, quę à me quoque interdum adhibentur, modo hæmorrhoidibus, modo brachiis, modo pedibus, prout vſus & neceſſitas poſtulat.

In febribus putridis ſunt nōnulla alia cōſideranda, inprimis temperamenta corporis, ſiquidem corpora calida & humida, vt dicit Galenus lib. de ſanguinis miſſione 14. cū facile relaxentur, parce omnino vacuanda ſanguine. Vnde dicit Galen. Celtas, ſub quibus comprehenduntur Galli & Germani, debere parcius tractari, cum illis minuitur ſanguis, quam alios populos. Sic corpora dēſa plus vacuari poſſunt, quam rara. Galenus dicit 10. meth. 5. vbi febricitant corpora calida & ſicca, ſemper habere vires infirmas: ideo ipſis minus ſanguinis eſſe detrahēdum. Præterea conſideranda ætas. Nam, quanquā Gal. inter ætates excipiat pueritiam & ſenectutem: tamen, vbi ſenex eſt robuſtus, ætas nō impedit ſanguinis miſſionem. Et nos interdum octuagenariis impune ſanguinem mittendum curamus. Sed de pueritia dubium eſt, vtrū in ea liceat mittere ſanguinem.

Et hoc dubium oritur non de quacunque [illegible] ſanguinis

Num ſit pue... mittere ſan-guinem.

ſanguinis miſſione, ſed tantum de ea, quæ fit per venæ ſectionem. Etenim compertum eſt, in pueris licere ſanguinem mittere per cucurbitulas, & hirudines brachiis appoſitas, quando Rhaſes in libro de peſtil. dicit ſe puero quinque menſium per cucurbitulas miſiſſe ſanguinem.

Dubitatur ergo, vtrum pueris liceat venã ſecare, id eſt, ante decimumquartum annũ. Nam Gal. 14. meth. 11. & 14. cap lib. de cura p ſanguinis miſſionem dicit in pueris non licere, eo quod habitus eorum cotidie diſſipatur. Vnde cum vena ſecta ſanguis effluat, vires magnam ruinam incurrunt.

Ex alia parte eſt Corn. Celſ. qui loc. cit. dicebat in puero firmo, & ſene robuſto licere ſanguinẽ mittere. Preterea dicunt nonnulli, huius ſententię fautores, Gal. in illo loco lib. de ſanguinis miſſione dicere, pueris ſanguinis minus detrahendum.

Si Galen. conſulit, vt minus detrahamus pueris, certum eſt, ipſum penitus non negare hoc auxilium in pueris. Addunt quod dicit Auerrhoes 1. collig. 3. vbi dicit Auenzoar, filio ſuo trium annorum per ven. ſect. ſanguinem miſiſſe.

In hoc non exiguo dubio decernendum, nullo modo per venæ ſectionem ante 14. annum pueris eſſe mittendum ſanguinem, ob rationem à Galeno dictam. Nec valet quod dicat Gal. pueris minus eſſe detrahendum, [quia] ibi loquitur de pueris iam tranſgreſſis decimumquartum annum, de quibus loquens alibi in eodem libr. & etiam in meth. dicebat pueros poſt decimumquartum annum non ſtatim temere eſſe vacuandos ſecta vena, ſed cum cautione, ſc. ſi puer ſit ſanguineus, ſi robuſtus, ſi corpus denſum habet. Quod teſtatur Oribaſ. 7. coll nec non Aetius & Paulus, qui Galen. ſequaces dixere, pueris infra 14. annum nõ eſſe mittendum ſanguinem per ven. ſect.

Nec valet Auerrh. auctoritas, nec Celſi, [q]uia Auerrhoes attulit illud vt exemplum [ve]rum, & Celſ. nomine pueri complectitur [eo]s, qui vix decimumquartum annum ſunt [tr]anſgreſſi. Hic etiam conſuetudo ſpectanda eſt diligenter, quia non aſſueti vacuari [v]en. ſect. aut in iis abſtinendum, aut parce agendum.

Similiter ſpectãda anteacta vita, quia qui [n]imia venere ſunt vſi, qui laborarunt, qui ieiunarunt, aut parciſſime, aut nihil per ven. ſect. eſt detrahendum.

Sic etiam maxime ſpectanda regio & conſtitutio temporis, quia in regionibus calidis & frigidis abſtinendum à ven. ſect. aut parce v[ac]uandum: contra in regionib. temperatis audaciores eſſe poteritis. Sic in ſummo frigore & æſtu cauendum à ven. ſect.

Et in hoc videtur eſſe contradictio in verbis Gal. Nam in libro de ſanguinis miſſione c. 14. dicit in ſummo æſtatis, id eſt, ſub cane, minus ſanguinis detrahendum. Vnde colligi poteſt, Galenum non ꝓhibere, quin æſtate etiam ſanguis mittatur.

Cæterum idem Gal. 4. de acut. tr. 29. dicit, in ſummo calore & frigore ſanguinem v. ſ. non eſſe demẽdum, etiamſi vires validæ ſint & morb. magnus. Vnde videtur Gal. omnino prohibere, in ſummo feruore miſſionem ſang. per v. ſ. Pro diſſolutione contradictionis dicere oportet, æſtatem poſſe dupliciter conſiderari, vel ſecundum ſtatum ſuum naturalem & conſuetum, vel ſecundum ſtatum præter naturã & inſolentem. Si 1. modo conſideretur, certe conuenit mitti ſanguinem, ſed parcius, quemadmodum intelligere voluit Gal. 14. c. lib. de curat. per ſang. miſſ. ſi autem conſideretur 2. modo, minime mittendus eſt ſang. in æſtate. Et hoc intelligere voluit Gal. 4. de acutis 19. vbi per vocem illam, q̃ habet θερμὲς ἱκανῶς, ſignificare voluit conſtitutionem eximie calidã, vt ſumma ſit huius ſententiæ, dum æſtas & hyems ſtatus naturales conſeruat, licere in febribus putridis ſanguinem mittere, vbi autem non ſeruant conſtitutiones naturales, ſed nimium excedunt, eo in caſu abſtinendũ eſt à ſecanda vena. Vel dicere poſſumus, veteres conſueuiſſe ingentem copiam ſanguinis mittere, ꝓpterea iure cauiſſe, in his cõſtitutionibus ne ſanguis mitteretur. Si ſanguinem mittere non liceat, quid faciendum eſt? Galenus quarto de T. V. 4. & 11. meth. 15. & alibi ſæpe monet, vt loco venæ ſectionis aut miſſionis ſanguinis ſuppleamus cum frictionibus, cum inedia, cum purgationibus. Quamobrem iã intelligere poteſtis, quam optimũ ſit, in omni febre putrida mittere ſanguinem. Sed quid de Auicenna dicemus? qui loc. cit. 7. cap. primæ quarti dicit hæc verba: conſilium meum eſt de phlebotomia, vt dimittatur quantum fieri poteſt. Hoc enim cõſilium videtur maxime diuerſum a Galeno, qui dicit optimum eſſe in omnibus mittere ſanguinem. Ego ſæpe dubitaui in facienda medicina Auicennam timidiuſculum fuiſſe, forſan non ita exercuiſſe artem, vt Galenus, veruntamen, ſi iuerit licet Auicenn. dicere poſſumus, hoc conſilium non dirigi ad omnes febres putridas, ſed tantum ad eas, in quib. exſuperant craſſi & viſcidi humores, quaſi dicat, in huiuſmodi febribus, quantum fieri poteſt, dimittenda & ſanguinis miſſio. Et certe, vt dixi heri, prudenter incidendum eſt in huiuſmodi caſu.

De vſu medicamentorum in purgando.

Sequitur vt aliud auxiliorum genus examinemus, quod verſatur in vſu medicamentorum. Sunt medicamentorum quatuor genera: alia lenientia, alia præparantia, alia purgantia, alia corroborantia.

Et quia

Et quia lenientia ordine antecedunt cætera omnia, atq; in medicina facienda maxime referunt, ea propter docere vos oportet, quæ ſint hæc medicamenta lenientia, quot genera eorum ſint, & quis rectus eorũ vius.

Nam fuit lis inter maiores noſtros, quæ etiamnũ durat, vtrum lenientia medicaméta ſint adminiſtranda initio febrium necne.

De medicamentis lenientibus. Medicamenta lenientia duobus modis apud Galenum & alios medicos nominata inuenio, ſcil. hypilata & eccoprotica. Hypilata remedia etiam ea, quæ ſimpliciter ſubducũt ventrem abſq; attractione humorum ab aliis partibus. Eccoprotica ſimiliter ſunt medicamenta, quę putum ſtercus educunt. Vnde vox Græca idem ſignificat, quod apud nos ſtercoraria. Quæ igitur medicamenta aluum ſubducunt, vt colligere licet ex Galeno initio libr. de alim. fac. aut id agunt occulta proprietate, aut manifeſta facultate, aut tam manifeſta quam occulta. Quæ ſubducunt aluum arcana poteſtate, duum generum ſunt: alia quæ ſolam hanc vim habent, alia quæ ſimul vim purgatoriam habent. Quæ ſolam habent facultatem ſubductoriam, ſunt caſſia, aloe (nam aloe manifeſte à Galeno 6. de ſimpl. med reponitur inter medicamenta eccoprotica) Et de caſſia dicit Meſues eam ducere aluum, & eos tantum humores, qui ſunt in inteſtinis & primis viis.

Alia ſunt, quæ habent vim purgatoriam. Huiuſmodi eſt omne genus medicamenti purgatorii exhibitum in pauca quantitate, Nam ſi ℈. j. Rhei exhibeatis, mouet aluum, ſed tantum ſtercora vt quotidiano vſu experimur. Sic etiam modum Scammonii vſurpatum mouebit aluum, ſc. ducet humores à venis, adeo, vt videre poſſitis quæ ſint ſtercoraria medicamenta operantia à facultate propria. Alia ſunt, quæ hoc agant vi manifeſta.

Et hæc aut hoc faciunt detergendo aut abluendo, aut molliendo, aut etiam exprimendo.

Quæ faciunt detergendo, ſunt medicamenta amara & dulcia. Huiuſmodi eſt decoctum lupinorũ, mel roſaceum ſolut. ſyr. roſ. ſolut. Hæc enim dicit Galenus detergendo aluum ciere. Alia ſunt quæ hoc faciunt abluendo ipſa inteſtina, nam vbi eluuntur inteſtina, fit vt lubrica reddantur, & hinc ſtercora facile elabantur.

Huiuſmodi eſt ſerum, aquæ aliquæ thermales, vt aqua beatæ virginis. Alia medicamenta faciunt hoc molliẽdo. Et huiuſmodi eſt apud Galenum malua, atriplex, blitum. Sic enim poſſumus numerare oleum. præſertim amygdalar. dulc. vel amararum. Sæpe. n. ad educendas feces huiuſmodi oleo vtimur. Et hęc ideo mouent aluum, quoniam aſpera inteſtina complanant & lenia reddunt, ita, vt feces non adeo retineantur.

Alia ſunt, quæ comprimendo feces ipſas deducunt ad inteſtina. Huiuſmodi eſt Tamarindus, Sebeſten. Hæc enim propterea citant aluum, quoniam comprimẽdo ſurſum inteſtina, faciunt vt feces & quicquid in ipſis continetur, exeat.

Alia ſunt quæ habent facultatem ſecretã ſimul & manifeſtam ducendi, huiuſmodi eſt medicamentum illud, quod commemorat Galenus loc. cit. ſcil. cydonium præparatum cum ſcammonio. Nam capitur ſcammoniũ, & imponitur cydonio, deinde cydonium in furno coquitur, & vbi coctum eſt, abiicitur ſcammonium, quod ſupereſt primum celerium medicamentum vi ſcammonii facultatem habet ſubducendi aluum, tum facultate ipſius cydonii, quod comprimendo adiuuat, tum maxime ſcammonii poteſtate. Et quod dico de hoc, idem dici poteſt de pleriſque aliis, quæ ſimili modo componuntur, vt eſt Diaſebeſten cum ſcam. nam vſque adeo puſilla pars ſcammonii ingreditur hoc medicamentũ, vt vix ſubducendi aluũ facultatẽ habeat. Nec eſt quod hac de re diſputationes inſtituantur, quia verus iudex huiuſmodi rerum eſt ipſa experientia. Et quæ faciunt medicinam, hæc cotidie experiuntur.

His ita cõſtitutis, nunc videndum, vtrum initio morborum, præſertim febrium putridarum, liceat vti his medicamentis; &, ſi liceat vti, quando & quomodo. Nam primum definire oportet ex ipſa operatione horũ medicamentorum, quæ cum habeant vim educendi cruditates, & excrementa contenta in ventriculo, & primis viis, ſi licet vti huiuſmodi medicatione, initio ſcil. educere contentos humores, licebit etiam vti medicamentis lenientibus. Certe, & licere, & neceſſe eſſe vti huiuſmodi medicamentis, ex eo poſſumus colligere, quod heri dixi, nempe nõ licere mittere ſanguinem, vbi crudi ſunt, & excrementa ſunt in ventriculo & primis viis, id quod non tantum monſtraui traditum eſſe à Galeno verum ita poſtulare rationem. Si igitur mittendus eſt ſanguis initio, & mitti non poteſt tuto, niſi expurgetur inteſtina & ventriculus, quis non videt ſæpenumero nos cogi ad vſum horum remediorum confugere? Sed eſt & aliud, ſcilic. quod in febribus putridis cogimur vti remediis aperientibus, incidentibus, attenuantibus, quæ ſi inueniant crudos humores, & excrementa in primis viis, nemo eſt, qui non videat, ea ſecum huiuſmodi humores ducere. Tempus, quo lenientia vſurpanda ſunt, primum febris eſt, quinimo dicit Auicen. vbi ſemel initio lenita eſt aluus, non amplius immorandum eſſe. Sed ſcio eos, qui aduerſantur, dicere, non opus eſſe huiuſmodi medicamentis, quoniam ſoli clyſteres ſufficiant. Sed hæc res, niſi, vt decet, decernatur, pla- *Tempus vtendi lenientibus conueniens.*

 ne per-

ne pernicioſa eſt. Ergo debet ſolers medicus, vbi ad infirmum ducitur, diligenter videre, vtrum in corpore ęgri ſint excreméta & crudi ſucci, an non ſint. Si libera ſint inteſtina, & liber ſit ventriculus, ſane neque clyſteres neque lenientia medicamenta conueniunt.

Cognoſcitur antē hoc, ſi æger diu ieiunauerit, aut, ſi aluum fluidam habuerit. Sin autem excrementa & crudi ſucci contineantur in inteſtinis, præſertim internis, fateor & ego, hoc in caſu ſufficere poſſe clyſteres ſiue acres, ſiue communes. Sed ſi ſint humores crudi, & excrementa in ſupernis inteſtinis & ventriculo, non video quid præſtare poſſint clyſteres, quippe quos compertiſſimum eſt non aſcendere ad ſuperiora inteſtina, nedum ad ventriculum. Itaq; ſumma neceſſitas poſtulat, vt his caſibus ante ſanguinis miſſionem, & ante vſum remediorū pręparantium ſemper lenientia vſurpemus.

Quando clyſteribus tantum, quādo etiā lenientibus per os ſit vtendū.

Sed dicetis, qua ratione cognoſcere licebit, an excreméta & cruditates ſint in ventriculo? Cognoſcitur hoc à medico, qui habeat iudicium. Nam, vbi æger nuperrime paſſus ſit cruditates, vbi multum eſitauerit, vbi appetitum emortuum habeat, & grauitatem in ventriculo perſentiat, & ſupra vmbilicū, certiſſimum argumentum eſt, eas partes oneratas crudis ſuccis; eo maxime, ſi habuerit aluum adſtrictam. Id quod intelligere voluit Auenzoar, quando libro 1. tract. 8. capit. 18. dicit, non eſſe phlebotomandos, qui habent aluum ſtypticam.

Signa cruditatum in ventriculo.

Quantitas lenientium, quæ communiter vſurpatur, hæc quoque poſita eſt in medici iudicio. Communiter vbi bolus propinatur, non ſolent pertranſire ʒ. x. vel xij. Vbi iſti potu dantur lenientia, à tribus vſque ad ℥. v. exhibere ſolemus. Sed & ætas, & alui facilitas ſæpe faciunt, vt huiuſmodi menſuræ non ſeruentur.

Quantitas lenientium.

Modus exhibendi eſt, vt audiuiſtis, vel in bolo, vel potu, vel pillul. Auic. laudat interdum vomitum ad leniendam aluum, quod conſilium minime eſt aſpernandum, præſertim vbi ægri ad vomitum propenſi ſunt.

Modus exhibendi lenientia.

Poſt lenientia medicamenta, ſequuntur præparantia, quæ vel ſunt aperientia, vel attenuantia, vel incidentia, vel detergentia. Aperientia, vt docet Gal. 5. de ſimp. med. ſunt partium tenuium, & pleraq; calida ſunt, ſed à calidioribus eſt abſtinendum, & iis vtendū, quæ remiſſiorem calorem habēt; cuiuſmodi eſt oxymel ſimplex, mel roſ. ſimplex, ſirup. de beton. de cich. comp. ſyr. de aceſoſa. Ex inter ſimplicia, quæ ad hoc faciunt, eſt capillus Veneris, fol. byſſopi, fol. quinquefolii, ſcolopēdrium, cuſcuta, radix gram. cichorii, petroſel. apii. Ex his enim fiunt decocta ſ. a. quę modo ſola, modo ſcrapiis coniuncta exhibeꝛi ſolent multis diebus, vt & humores pręparentur, & viæ aperiantur.

De præparantibus & aperiendi.

Sed in præparandis humoribus excitari ſolet quæſtio, vtrum humores tenues ſint præparandi, nam craſſos attenuari, & incidi oportere, nemo vnquam dubitauit. Sed dubitatum eſt antiquitus, atque etiamnum dubitatur de tenuibus, vtrum ſc. ſint præparandi, hoc eſt, incraſſandi, vt poſſint deinde à medicamentis expelli.

Num humores tenues præparandi, hoc eſt, incraſſandi ſint.

Ex vna parte non videtur eſſe neque vtile neque neceſſe præparare tenues humores. 1. quia tenues humores ſuapte natura diſpoſiti ſunt & parati ad hoc, vt exeant. Si igitur videmus, humores tenues ſæpe exire ſponte ſine medicamentis, non videtur opus eſſe, vt adhuc pręparentur. Hoc cōfirmaſſe inuenitur Gal. multis in locis: primum in lib. quomodo & quando, &c. non longe à principio: & in com. lib. de hum. lib. 1. text. 2. 3. & progn. 23. idem confirmauit Gal. in quibus locis dixit, tenues humores & ſeroſos ſponte ſua eſſe paratiſſimos ad expulſionem. Quam rem etiam à Rhaſe Arabum omnium doctiſſimo comprobatam inuenio.

Nam deſunt ex altera parte, qui conentur demonſtrare, opus eſſe præparare tenues humores, hoc eſt vt incraſſentur. Et conantur hoc probare & rationibus & auctoritatibus. Primum hoc probant, quia non poſſunt humores euacuari, niſi ſint cōcocti, ſed coctio incraſſat, ergo, &c. Incraſſare coctionem explicatiſſime docuit Ariſt. 4. meteor. 2. Dixit idem quoque Galen. 4. de acutis 4. Præterea dicunt coctionem nihil aliud eſſe, niſi quandam adæquationem ſeu reductionē ad mediocritatem, quemadmodum ſcribit Gal. 5. in 6. epid. 6. Si igitur humores tenues ſunt concoquendi, ergo oportet vt tenues ad mediocritatem reducantur, quoniam id fieri non poteſt, niſi ſi incraſſentur.

Addunt humores tenues facilitér à medicamentis operantibus elabi, quippe quæ cū operentur comprimendo vaſa, faciunt vt tenues humores diffugiant, quod non faciunt craſſi. In hac rei obſcuritate confugere oportet ad rationem & ad rei naturam.

Vnde ſolet fieri verum iudicium rerum. Etenim euacuatio ſeu purgatio nihil aliud eſt, niſi attractio humorum familiarē à facultate medicamenti. Cum autem huiuſmodi purgatio ſit quidam motus, tria in omni motu requiruntur, vt mouens ſit efficax, vt mobile ſit diſpoſitum, vt viæ ſint paratæ & latæ. Requiruntur ſimiliter & tria in purgatione, vt medicamentum ſit efficax, vt humor mouendus ſit diſpoſitus ad hoc, vt moueatur, poſtremo, vt viæ, per quas fieri debet motus, ſint apertæ & accommodatæ.

Tria requiſita ad bonam purgationem.

Efficax eſt medicamentum, ſi debita menſura, debito modo, & debito tempore exhibeatur

beatur

beatur. Nam, ſi quis ℈. ß. ℞ hab. exhibeat, aut exhibeat ℈: j. cum multo cibo, proculdubio medicamentum non erit efficax. Pari pacto debent viæ eſſe apertæ, quia etiam ſi medicamentum efficax exhibeatur, vbi arctatæ ſunt viæ, aut nihil efficitur, aut magna cum moleſtia efficitur. Vnde ſapientiſſimus Hippoc. dicit: Cum corpora purgare volueris, fluida prius facere oportet, hoc eſt aperta.

Poſtremo debet eſſe humor diſpoſitus ad hoc, vt moueatur. Ad hoc, vt humor ſit diſpoſitus, inuenio duo maxime requiri: vnum eſt, vt nullam faciat motori reſiſtentiam: alterum eſt, vt à nulla alia re ſibi cõiuncta impediatur. Faciũt reſiſtentiam humores, quando ſunt viſcidi, quando ſunt craſſi, quando ſunt glutinoſi, & copioſi. Impediuntur ab aliis, quando ſunt coniuncti vel ſanguini, vel alteri humori ipſos continenti.

His hunc in modum poſitis, iam habebitis ſolidam & veram rationem, qua poſſitis hanc rem definire. Humores tenues ſuapte natura manifeſtiſſimum eſt, nullam facere reſiſtentiam ipſi motori, vi ſc. medicamenti. Sed poſſunt difficulter moueri propter alias duas cauſas, vel quia venæ & viæ ſunt clauſæ, vel quia ſunt coniuncti rebus impedientib. & ſanguini.

Quocirca ſtatuere oportet, quantum ſit ex natura ſua, humores tenues non opus habere vlla præparatione, quia nullam reſiſtentiam faciunt medicamento mouenti. Sed ſi opus habent vlla præparatione, eſt gratia aliorum, non gratia ſui, hoc eſt, vel vt aperiantur viæ, vel vt ſeparentur ab iis humoribus, quibuscum ſunt coniuncti, ab iis impediuntur. Sed quid ergo Hippocrates dixit nõ eſſe purganda niſi cocta? Sciẽdum eſt, duplicem eſſe coctionem: alia eſt ꝓpria & vera, de qua ſermonem facien Ariſt. 4. meth. 2. dicebat eſſe perfectionem humidi factam à calore natiuo. Sed de hac nunc non eſt ſermo. Alia eſt coctio impropria & non vera, quæ adhuc duplex eſt: altera eſt, qua reducuntur humores ad benignam vt nutriãt, & de hac loquebatur Galenus 5 in 6. epid. 6. alia eſt, qua humores redduntur apti ad expulſionem, & de hac coctione loquebatur Hippocr. quando dixit, concocta medicari, &c. Iam vero ſi de prima coctione medicorum loquamur, humores tenues proculdubio concoquere oportet, quia dum volumus vt nutriant, neceſſe eſt reducere ipſos ad mediocritatem; & propterea aliquantiſper incraſſare. Atq; hoc luculentiſſime docuit Gal. in libr. de conſt. art. 19. Sed ſi loquimur de ſecunda & impropria coctione, craſſi quidem humores ſunt præparandi, quia reſiſtentiam faciunt nec facile expelli poſſunt; ſed tenues humores non opus habent hac coctione. Nam Galenus 3. progn. 23. duo dicit maxime notanda.

Vnum eſt, humores tenues ſuapte natura eſſe paratiſſimos ad hoc, vt è corpore pellantur. Aliud, quod dicit Galen. eſt, vbi humores craſſos natura expellit, aut id facere per abſceſſus, aut facere per concoctionem. Et quando humores craſſos per concoctionem præparatos expellit, id potius facere ſolere per vrinam quam per aluum.

Ex quo colligere poteſtis, vbi humores craſſi ſunt concoquendi & expellendi, debere fieri potius per medicamenta diuretica, quam per alia, eo quod natura ipſa ſic facit, nempe quæ craſſos ſuccos concoquens, eos deinde per vrinam pellit. Dixi inter alia maxime attendendum eſſe, vtrum tenues humores ſint ſanguini permixti an ſeiuncti, quoniam vbi ſunt cõmixti, minime purgari poſſunt, niſi præparentur. Sed optabitis ſcire, qua ratione cognoſci poſſit, quando ſint permixti humores ſanguini, vel ſeparati.

Qua ratione cognoſci poſſit an humores tenues ſint permixti ſanguini necne.

Tribus modis intelligi poteſt. 1. ex miſſo ſanguine, nam ſemper mittitur ſanguis ante vſum medicamentorum, præſertim purgantium; nonnunquam etiam ante vſum lenientium. Vbi ergo in ſanguine apparent ichores ſeparati, argumentum eſt, in venis quoq; tenues humores eſſe à ſanguine ſeparatos. 2. vbi ſunt ſeparati, fiunt pruritus, vlcuſcula, ſcabies. Sic enim docet Gal. 3. in 3. epid. t. 62. & 63. Poſtremo cognoſcitur ex vrina, quoniam, ſi ea ſit rubra & craſſa, ſignum eſt, humores tenues eſſe ſanguini commixtos. Si autẽ copioſa eſt, ſignificat ſeparatos eſſe, veluti etiam, quando tenuis eſt & clara.

Succedunt nunc medicamẽta purgantia, ea ſcilicet, quę propria facultate attrahunt humores familiares & peccantes. Hæc conuenire in febribus putridis à nemine vnquam dubitatum eſt, quinimo certum eſt, in nullo alio genere conuenire purgantia, niſi in ſolis putridis. Nam cum in his a materia duo ſubminiſtrentur ſcopi, vt ſcilicet quæ putreſcit, impediatur, & quæ putrefacta eſt, tollatur; hoc minime fieri poteſt alio ingenio, quam vſu purgantium.

Sed cum hoc perſpectum ſit, dubiũ eſt tamen de tempore, hoc eſt, an in principio cõueniant, an in aliis temporibus à principio. Regulam irrefutabilem habemus ab Hipp. 1. aph. 22. Concocta eſſe purganda, quamobrem certum eſt, vbi decocti ſunt humores, eos eſſe purgandos. Et quia coctio fit in ſtatu, & peracta coctione ſuccedit inclinatio, hinc colligendum videtur, in declinatione purgantibus eſſe vtendum.

An in principio conueniãt purgantia necne.

Neque valet, quod eo tempore iam morbus ſit ſolutus, quia etiam ſi ſymptomata iam ſint extincta, pmanent tamen cineres & materia putrefacta combuſta, quæ niſi purgantibus medicamẽtis corpore tollatur, recidiuas facere cõſueuit, vt docuit ſapientiſſimus

ſenex 4. aph. Sed ſcire oportet, quamobrem poſt coctionem potiſſimum medicamenta purgantia ſint exhibenda. Nam hoc tempore potiſſimum conueniunt, tum ꝓpter materiam ipſam, tum propter vim naturæ expultricem. Cõuenit propter materiam, quia materia cocta nullam reſiſtentiam facit, ſed ſequax eſt ad omnẽ naturæ impulſum. Conuenit etiã purgare ratione naturę, quoniam, vt ſcribit Hip. in lib. de arte, natura dum conatur ad expulſionem, docet medicum, quid agere debeat, hoc eſt, ipſum etiam eo tẽpore agere debere. Eadem natura, vt docet Gal. 1. & 4. aph. 22. primum coquit, deinde ſegregat, poſtmodum expellit. Itaq; ſi natura poſt coctionem expellit, rationi maxime conſentaneum eſt, eo feliciorem futuram eſſe expulſionem ſactam à medico vi medicamenti, vt hinc appareat, ſapientiſſime Hipp. dixiſſe, concocta eſſe medicanda.

Sed cum hæc omnia plana ſint, illud tamẽ in controuerſia poſitum eſt, verumetiam in principiis putridarum liceat purgantib. vti. Fuerunt qui hoc explicatiſſime negarent: fuerunt etiam, qui diſertiſſime affirmarent. Sed ne vos diu detineã, dicam breuiter, quomodo hac in re ſit incedendũ. Et vt rem exacte teneatis, duo ſcire oportet; vnum eſt, duplicem eſſe purgationem, aliã perfectam ſeu eradicatiuam, vt vocant barbari, aliã vero imperfectam, quam appellant minoratiuam. Perfecta eſt, quando medicus contendit ex toto materiam peccantẽ extirpare. Imperfecta eſt illa, in qua medicus conatur materiam peccantem minuere ita, vt faciat plurib. vicibus, quod vna vice faceret, ſi liceret.

Aliud notandum eſt, medicum in ſuis operationibus quandoq; regulas præſcriptas ſeruare, quandoq; vero cogi eas tranſgredi. Vnde factum eſt, vt ab omnibus dicatur duplicem eſſe operationem medici, vnam regularem, alteram coactam. His conſtitutis dicendum eſt, euratione ſeu medicatione regulari, nunquam medicum in principio debere purgantibus medicamentis vti, ſiquidem nulla eſt regula, quæ doceat humores crudos, veluti ſunt in principio, eſſe purgandos. Qui tametſi poſſent eſſe tenues, & ratione tenuitatis paratiſſimi ſint ad expulſionẽ, vt dicit Gal. attamen nunquam ſunt viæ in principio ita apertę, vt liceat regulariter purgantib. medicamentis vti. Veruntamen medicatione coacta poteſt medicus in principio medicamentis purgantibus vti, tam perfecte purgando, quam imperfecte.

Quibus in caſib. liceat in principio putridarum purgare perfecte.

In principio cogitur medic⁹ perfecte purgare in duob. potiſſimum caſibus. Vnus eſt, quando materia turget, iuxta ſententiã Hip. 4. aph. 20. Vbi ſeribit, in acutis, in principio, ſi materia turget, prima die eſſe purgandum, quoniam cunctari periculoſum eſt. Ratio huius aſſignata eſt à Galen. in com. vt non ſit opus hoc in loco eam proponere. Alter caſus eſt, quando materia eſt valde peſtilens, ita vt ſi moretur in corpore, periculum ſit, ne vniuerſum corpus violetur. Et hoc eſt, quod voluit intelligere Gal. 4. de tuend. valetud. 3. & 4. meth. 10. quãdo ſcribit, id quod putridum eſt, ſtatim eſſe è corpore pellendũ, ne alia inquinet. Vnde idem 10. de ſimplic. med. cap. de carne viperina teſtatur, ſe quandoque in venenatis corporibus ſtatim exhibuiſſe purgans medicamentum, vt impediret, ne venenum in vniuerſum corpus propagaretur.

Quibus purgatione imperfecta vti liceat in putridis.

Purgatione imperfecta poteſt quoque in duobus caſibus vti in principio: in vno, quãdo febres ſunt acutæ, adeo, vt periculum ſit, ne humores turgeant, & huc atque illuc perlati in partes nobiles decumbãt, quod voluit docere Hip. quando 1. aph. 24. dixit, in morbis acutis in principio raro vtẽdum eſſe purgatoriis, atq; id cum inſigni præmeditatione eſſe faciendum.

Igitur conuenit quandoque purgatione imperfecta in acutis vti, & præſertim hoc licet facere in temporibus & regionibus calidis, qualis eſt Arabia, vt monet Auerrhoes 7. coll. 9. Alter caſus eſt, quando plenum eſt corpus, nec licet propter aliquod impedimentum ſanguinem mittere. Nam cum plenitudo ingens adferat periculum, nec ſoluĩ poſſit debito auxilio, confugiendum eſt ad purgationem: quæ cum minuat humores, conſequenter etiam & per accidens minuit plenitudinem. In omnibus tamen his caſibus ſemper obſeruare oportet, vt vires concedant purgationem: quia vbi vires collabũtur in principiis putridarum, nulla eſt res, quæ cogere poſſit medicum ad vtẽdum purgantibus, quia hoc certe eſſet ſimul tollere & ægrum & morbum.

Qualia debeant eſſe medicamẽta purgãtia in putridis.

Medicamenta purgantia, quæ vſurpanda ſunt in febribus, debent eſſe neque admodum debilia, vt ſunt lenitiua, neque admodũ grauia, vt ſunt ſcammoniata, ſed mediocriã. Nam, quæ grauiora ſunt, cum maxime calefaciant, nocent valde febribus, propterea caueatis ab vſu pillularum earum, quæ recipiunt vel ſcammonium, vel diagr. vt colocynth. Præterea, in febribus debent potius eligi medicamenta, quę potu capiuntur, quã quæ deuorantur. Sed de his omnibus magis peculiariter tractabo in curatione vniuſcuiuſque febris.

De medicamentis corroborantib.

Poſt purgatoria conueniunt corroborãtia, nam poſt febres ſolent viſcera, & præſertim ventriculus, debilitatem quandam contrahere, quæ niſi tollatur, vix conualeſcentes à febre priſtinam ſanitatem recuperant. Hæc autem debilitas, quæ inducitur à febre, tum à medicamentis, duo conſequi ſolet,

vt ſaltem alterum duorum, aut ſaltẽ laxitatẽ & mollitiem partium, vel intemperiem, vel calidam, vel frigidam, ſed potiſſimum calidã.

Ratione laxitatis opus eſt medicamentis conſtringentibus vti: ratione intemperiei oportet adhibere remedia contrariantia ipſis intemperiebus, ſiue ſint calidæ, ſiue frigidæ. Igitur intrinſecus pro conſtringendo poteritis vti ſacch. roſaceo, puluer. corall. rubeor. diacydonio cum aromatibus & ſine aromatibus.

Laxitatem conſtringentia.

Pro intemperie intrinſecus, ſi calida ſit, vti licebit ſacch. roſ. conſ. de nymphea, conſ. de cichor. cum puluer. cichorii, cũ ſpeciebus diarrh. alb. Extrinſecus pro relaxatione corrigenda poteritis vti oleo melino, maſtich. oleo de abſinth. cum pulu. coral. rub. & poteritis applicare inſictiones hepati, ex vnguento ſantalino, cum puluere abſinthii aut cichorii. Pro intemperie corrigenda calida totius corporis præſertim conueniunt balnea aquę dulcis, medicata fol. lactucę, ſalicis, endiuiæ.

Intemperiem corrigentia.

Pro ventriculo, ſi intemperies calida ſit, iuuabit ol. roſ. omphac. oleum melinum, cydon. Sicuti ſi intemperies ſit frigida, intus cõueniet diatrionpip. diacatol. aromat. roſ. Extrinſecus vero ol. de piperib. ol. nardinum. ol. nucis myriſticæ.

De alexipyretis.

Atque hæc ſunt omnia medicamenta quę in vſu ſunt pro curandis febribus. Tanta eſt hominibus innata viuendi cupiditas, vt ſæpe adhæreant illis, qui & vitam & ſanitatem facili negotio pollicentur. Vnde olim Aſclepiades & magnum nomen, & immenſas opes adeptus eſt? niſi quia pollicebatur ægris ſe ſanaturum & breui & faciliter, vt & vinum & carnes, & omnes delicias ipſis indulgeret.

Sic tempore auorum noſtrorum natus eſt quidam, Theoph. Paracelſus vocatus, qui quum hominibus ſanitatẽ in omnibus morbis facili negotio promitteret, mirum eſt, quantam auctoritatem apud multos comparârit, vt hodierna die, & in Germania & Polonia, & in Gallia, atq; etiã in Italia multi ſint, qui ſectantes Theoph. medicinam, profiteantur ſeſe mirabilia operari. Et inter alia, quę exercent in medendo, remedia ſunt quædam, quę appellant alexipyreta, hoc eſt, alexiteria ſiue antidotos febrium, de quibus cum à ſtudioſiſſimis auditoribus fui rogatus aliqua dicere, dicam ſententiam meam, qua potero & breuitate & perſpicuitate.

Alexipyreta quæ vocant Paracelſ.

Appellãt Paracelſiſtæ alexipyreta ea medicamenta, quæ adminiſtrata ſtatim & ſine multa ſollicitudine febres ſoluunt. Sunt autem hæc, vt inuenio, vel externa vel interna auxilia.

Externa alexipyreta.

Externa ſunt frictiones, inunctiones & emplaſmata. De frictionibus ſcriptum eſt ad me anno præterito à medico regis Poloniæ, reperiri in iis regionibus medicum quendam, qui fricet ante acceſſionem ægros aceto & ſale vſque adeo efficaciter, vt ſtatim f bre adimat. Sic quoque ſolent alii vti frictionibus intro vino. Inunctionibus quoq; vtuntur tum in dorſo, tum in carpis manuum, tum in plantis pedum: & vnctiones, quibus vtuntur, modo faciunt ex ol. viperino, modo ex oleo piperum, ex ol. ſcorpionum, ex ol. aranearum.

Emplaſmata vero faciunt ex variis herbarum generibus, plantagine, portulaca & ſimilibus.

Interna alexipyreta.

Interna ipſorum remedia ſunt, quę ore capiuntur. Et hæc vel præbent in ſubſtãtia vel præbent extracta per alembicum, & deſtillata; vel vtroque modo. Deſtillata ſunt ol. vitrioli, ol. caryoph. extractum aloes. In ſubſtantia modo præbent diatrionpip. modo piper ipſum, modo naſturtium, interdum autem hæc ſimul miſcent, atque cum feliciſſimo fructu vſurpare profitemur. Quamobrem, quia quoque vobis continget ſæpe cum his medicis verſari, & aliquibus medicinam facere, vtile erit intelligere, vtrum hæc medicamenta liceat vſurpare nec ne. Et ſi liceat vſurpare qua ratione ſit incedendum in ipſorum vſu. Et cum ſciam nihil pene eſſe in medicina, quod aliquam vtilitatem præſtare nequeat, in hanc ſententiam veni, licere etiam quandoque medicis dogmaticis huiuſmodi auxilia vſurpare.

Et quia alia ſunt ex his medicamẽtis, quæ facultate arcana operãtur, alia vero quæ manifeſta: de præſidiis operantibus arcana qualitate minime loquendum eſt, ſiquidem vt ſcribit Gal. 13. meth. 6. & 1. de medicamentis lib. 16. medicamenta hæc cum ſola experientia ſint inuenta, neque vlla methodo tractari poſſint, cogimur fidem iis exhibere, qui lõga & debita experientia teſtantur ſeſe ipſa cum fructu vſurpaſſe. Loquor autem tantum de illis, quæ manifeſta qualitate operantur, quæ cum vel calida vel frigida ſint, & conſequenter aut exſiccantia, aut humectantia, minime negari poteſt quin debito modo adhibita & calefaciant, vbi opus eſt, exſiccentque humores ſuperfluos, frigefaciant & humectent. Imo, quanto magis huiuſmodi remedia vel calefaciunt vel frigefaciunt, tanto efficaciora eſſe minime diffiteri oportet.

Et vt hoc aliqua etiam veterum auctoritate muniam, primum Hip. lib. de loc. in homine dicit, febricitantes eſſe lauãdos, eſſe vngendos, vt corpore aperto calor febrilis expiret. Neque aliud ſignificare voluit Ariſt. quando 1. probl. 2. dixit, medicos conſueuiſſe interdum in curando vti exceſſibus vel vini, vel aquæ, vel ſalſuginis, niſi quod ipſis morbis æque exceſſus contrarientur atque defectus. Quamobrẽ, vbi putridæ febres occurrunt, cũ à materia putreſcente oriantur, certum eſt, ſi remedia, quæ maxime exſiccent

putreſcentes humores adhibeantur tempeſtiue, profutura eſſe. Vnde dicit Ariſt. eodẽ in loco morbos alios fieri à rore, alios ab igne: & qui fiunt à rore, curari ab igne, ſicuti qui fiunt ab igne, curantur rore, adeo vt minime dubitãdum ſit, quin medicamentis, ſiue mediocria ſint, ſiue valentia, modo tempeſtiue vſurpentur, poſſint ſtatim non ſolum febres, verumetiam alios morbos inhibere. Sed ſicut hoc veriſſimum eſt, ita quoq; veriſſimum eſt, niſi prudenter & opportune huiuſmodi auxilia adhibeantur, ſæpe pernicioſa atque ita exitioſa peruadere. Vnde breuiter videre oportet, quæ poſſit eſſe ratio vſurpandi hæc remedia.

Scio magnam partem horum remediorũ vſurpari cõſueuiſſe initio ægritudinum, imo vero paulo ante acceſſiones in interpolatis: ſcio etiam interdum poſt acceſſiones adhiberi conſueuiſſe; veruntamen recta ratio vſurpandi ea inprimis eſt, vt facultas manifeſta medicamentorum expendatur: deinde, vt morbi natura, vires ægri, atq; tẽpus morbi examinetur. Nam medicamenta, quæ inſigniter calefaciunt, & inſigniter exſiccant, eis ægritudinibus ſunt offerenda, quæ humidæ ſint, quæ vel non eximium calorem habeãt, vel admodum exiguum. Sic quoque huiuſmodi remedia minime adminiſtrare oportet in quibuſuis, quia ſi corporib. ſuapte natura calidis & ſiccis adminiſtrentur, maxime pernicioſa eſſe ſolent, eo quod licet morbum lenire videantur, attamen intemperamenta naturalia vſque adeo augent, vt viderim interdum aliquos ex vſu horum deductos eſſe in maraſmum.

Et quod dico de hac contrarietate caliditatis & ſiccitatis, idem quoque exiſtimandũ eſt de omni alia contrarietate: nempe, vt animaduertatur ſemper ſiue calida ſiue frigida ſint adminiſtranda, ſemper in contrarijs morbis adminiſtrentur. Quo fit, vt plerique temere hæc remedia adhibentes plures iugulent, quam ſanent.

De tempore etiam, quo vſurpare oportet hæc medicamenta, magna ſollicitudo habẽda eſt, quandoquidem ſi medicamenta calefacientia in ſummo febris adminiſtrentur, ſiue ſint externa, ſiue interna, magnam perniciem afferunt, quemadmodum etiam, ſi ante acceſſionem aut poſt adminiſtrentur, materia adhuc copioſa & cruda exiſtente, nõ ſolum febres non tolluntur, imo dilatata ac fuſa magis materia morbi augeri ſolent. Atque hoc eſt, quod Galenus libr. de prænogn. ad Poſth. 2. criminatus eſt medicos illos, qui in Eudemo philoſopho ex vna quartana duas fecerunt, quod ſcil. importune theriacam exhibuiſſent ante acceſſionem.

Igitur vt de externis remedijs definiam, ſi febris putrida aut etiam diutinæ cutis obſtructione originem duxerit, nõ damno frictiones; ita tamen moderate factas, vt pro ratione corporis nulla violentia inferatur. Sic ſi febris ex nimio actu duxerit originem, ſicut non damno emplaſmatum refrigerãtium vſum, ſic balnea laudatiſſima ſunt. Vnde Hipp. 7. aph. 42. dicebat, quod ſi quiſpiam ex nimia inſolatione vel æſtuatione in febrim inciderit, magnopere iuuare calidam ſeu tepidam capiti affuſam. Pari pacto, vbi quis in febrem putridam lapſus ſit, ex nimia ventriculi cruditate vſum diatrionpip. & aliarum rerum calefacientium tempeſtiue adhibitũ, poſſe ſtatim febrim cohibere non dubito, quemadmodum etiam vbi ſumma adſit in corpore putredo, atque aliquantiſper videatur eſſe parata ad expulſionẽ, vel ol. vitrioli, vel aliquid aliud offeratur, extra acceſſionẽ iuuare poſſe exiſtimo, nam dicit Gal. in libr. de theriaca ad Piſonem, theriacam ſua vi calorifica atque exſiccatoria ſtatim peſtiferos humores conſumere poſſe, quemadmodum ignis conſumit humiditates omnes.

Igitur vt huius rei concluſionem aliquam habeatis, cum medicamenta hæc omnia nimiam actiuitatem habeant, ac propterea in vſum ipſorum quilibet vel minimus error exitialis eſſe poſſit, aut nunquam vſurpanda ſunt, aut, quemadmodum dixi, ſumma prudentia & dexteritate ea adhibere oportet. Auic. quem ſequimur præter caput, in quo vniuerſalem medẽdi putridis rationem docet, in quo etiam de ratione victus breuiter tractat, aliud caput facit de cibatione febricitãtium in generali, quod etiam nos facere cogimur. Neque ſine ratione, ſiquidem eſt indicatio cibandi, quæ ſumitur à viribus, atque neceſſaria ſit, in ſanitate atq; in morbo. Huiuſmodi tamen indicatio in febribus mirum in modum valet. Vt ob hanc coactus ſit artificioſiſſimus Auic. peculiare caput huic indicationi deputare. Nam in febrib. duplici de cauſa vires conſumi ſolent: vna ratio eſt communis etiam in ſanitate, ſcil. quod corpora noſtra perpetuo conſumuntur, & niſi cibis continuo replicantur, facile ruinam immedicabilem incurrunt. Alia ratio eſt, quod in febrib. maxime omnium ſubſtantia ipſarum virium labefactatur, quia cum hæc poſita ſit in caloris natiui conſeruatione, nihil eſt quod perinde calori natiuo adferat violentiam & minorationem atque calor præternaturalis.

De [illegible] ratione in putridis.

Indicatio quæ ſumitur à viribus, propterea à Galeno nuncupata eſt vitalis, quoniam cum reſpiciat vitę conſeruationem, non minus in ſanitate quam in ægritudine neceſſaria eſt. Et quanquam vere curatoria non ſit, poteſt tamen per accidens curatoria quoque vocari, eo, quia virtus non tantum non læditur ab ſubſtantiæ imminutionem, verum-

etiam

etiam propter alterationem, quam alterationem cum cibi quoque reſpiciant, hinc fit, vt ratio cibandi ægros poſſit quoque curatoria pars vocari. Et hoc eſt quod pleriqué medici, & præſertim Arabum ſectatores, dixerunt, alios eſſe cibos puros, alios medicinales, nẽpe illos, qui non ſolum alunt, verumetiam alterationem corporis caſtigant.

De cibatione igitur tractaturus, quinque capitibus totum hoc negotium abſoluere conitar. Primum, qui & quales cibi conueniant in febribus putridis. 2. quibus corporib. conueniant. 3. quæ ſit debita menſura ciborum in putridis. 4. declarabo quo tempore nutriendi ſint ægroti. Poſtremo, modum cibandi docebo, adeo vt præclaram quandam anatomen & explicationem habituri ſitis, illius capitis Auic.

Qui & quales cibi conueniant in putridis.

Hipp. tria genera ciborum nobis propoſuit in aph. & in lib. de acut. vnum appellauit victum plenum, alterũ tenuem, tertium victum tenuiſſimum. In aliis com. Hipp. inuenio hæc tria genera propoſita eſſe diuerſis nominibus. Nam quod appellat in aph. victum plenũ, vocat in aliis σιτίον ſiue cibum, quod vocat alimentum: tenue, alibi nominat ſorbitionem, & quod vocat victum tenuiſſimum, appellat πόμα ſiue potum. Sectator Hipp. Cornelius Celſ. lib. 2. cap. 18. tria & ipſe ciborum genera ꝓponit. Quod vocat Hipp. plenum, appellat Celſ. valẽtem materiam, quod dicit Hipp. tenue, Celſus vocat mediam materiam, & quod Hip. eſt tenuiſſimum, à Celſo dicitur imbecilla materia. Auicenna quoque noſter ſectatus veteres tria & ipſe facit genera ciborum: vnum vocat groſſum ſiue craſſum, alterum vocat multum ſubtile, tertium vocat medium, adeo vt ſi hæc omnia ſimul conferantur, in vnum conueniſſe omnes videantur, vt fecerint eadem genera ciborum.

Cibus plenus, tenuiſſimus, medius.

Cibus plenus, vt cum Hippoc. loquamur, eſt panis, oua & caro. Victus tenuiſſimus ſiue imbecillis, aut multum ſubtilis, eſt vel nihil dare, vel ſolã aquam adminiſtrare. Medium genus duplex eſt, aliud quod proximum eſt tenuiſſimo, huiuſmodi eſt melicratum, cremor priſanæ, panis lotus. Cibus vero proximus pleno eſt, veluti caro extremorum gallinæ, caro auicularum, atque eiuſmodi alia. Cibus tenuiſſimus, qui eſt vel nihil dare, vel aquam ſolam dare. Erat quidem veteribus in vſu, veruntamẽ tempore noſtro penitus deſueuit, adeo, vt ſi quiſpiam medicus reperiatur, qui velit detinere ægros abſque cibo vel medicus trucidator ſtatim vocetur.

Et forſan Galenus damnauit hanc conſuetudinem, damnando diætitarios, ſicut etiam Ariſtot. 3. polit. 11. damnauit Ægyptios medicos quod nimium ſeueri eſſent. Quare ego quoq; in hac ſum ſententia, vt in febrib. putridis fugiatis hunc tenuiſſimum victum, plenus aũt victus cum ſit potius ſanorum, omnino fugiendus eſt in curatione putridarũ ex conſilio Auic. ſed medium genus maxime accommodatum eſt in hac curatione, ſiue ſit proximum tenuiſſimo, ſiue ſit proximũ pleno, habita tamen diſtinctione, vt aliquibus vnum, aliquib. aliud accommodetur. Quãobrem cõueniet in putridis vti priſana, melicrato, pane loto, carnibus auium, carnibus extremorum gallinæ, iuribus, herbis, vt acetoſa, endiuia, borragine. Laudat etiam Auic. ſpinachiam. Verum non ſunt hæc noſtratia, vt ego puto. Verum cum ita conſtitutum ſit, ſtatim oboritur magnus ſcrupulus, quẽ neceſſe eſt ab ingeniis veſtris eximere. Nam dixi ex ſententia veterum, panem, carnem & oua eſſe cibos ſanorum, non autem febricitantiũ, & tamen nulla eſt hodie febris, in qua non exhibeamus & panem, & oua & carnes.

In putridis medium ciborum genus eſt accommodatum.

Et vt primum de pane loquamur, certiſſimum eſt, ſi febricitantibus non conueniunt ea quæ multum nutriunt, minime conuenire poſſe panem. Nam ſcribit Alex. 2. probl. med. 62. panem omnium ciborum maxime nutrire, & propterea Homerum ſemper facere, vt eſitaturis ante cætera apponatur panis. Et vt hoc etiã obiter dicam, Pſalmographus de vino ſcribit, illud lætificare cor hominis, de pane autem dixit, confirmare cor hominis. Et Ariſt. 21. probl. quærens rationem, cur homines nunquam faſtidiant panem, ſed omne aliud genus ciborum faſtidiant ob nimium vſum, inquit eſſe, quoniam triticum datum eſt homini a natura pro peculiari cibo: nempe quod ſuo lętore multum alat. Ita vt ex his omnibus liceat colligere in febricitantibus, in quibus fugienda ſunt, quæ multum nutriunt, nequaquam conuenire panem.

Nam caro, panis, & oua in putridis exhibere licet.

Dicendum eſt, panem aut poſſumus vſurpare eo modo, quo vtimur ipſo familiariter, vel poſſe adminiſtrari medicatum & ablutum, primo modo adminiſtratus certe non conuenit febricitantibus, & qui ipſo vtuntur, male faciunt.

Veruntamen, ſi præparetur, ſi abluatur, dicunt Oribaſius & Auicenna ipſum refrigerare atq; parum nutrire, adeo vt hac ratione maxime conueniat. Et vt ſciatis rationem abluendi panem, forſan à pleriſque ignoratam, videatis Oribaſium 4. collig. vlt. & Auicennam lib. 2. cap. de pane. Ibi vnanimiter docent, vt panis refrigeret, & parum nutriat, detinendum eſſe in aqua, atque aquam eſſe mutandam & renouãdam, donec panis creſcat & lentorem penitus deponat.

Ratio abluendi panem.

Intereſt inter hos ſcriptores, quod Oribaſius vult prius panem eſſe modice aſſandam quam in aquam mergatur. De carne quoque dubiũ eſt, vtrum conueniat febricitantibus,

quandoquidem magnus Auenzoar lib.3.c.3. cap. vlt. ſcribit, carnes febricitantibus pernicioſas eſſe, eo quod facile in ipſis computreſcãt.

In hac quoq; re decernendum eſt, carnes quadrupedum minime conuenire febricitantibus, ſed tantum carnes auium. Atq; has neq; ſemper, neque quouis modo, ſed contuſas & in ſorbitionis formam redactas. Et huius mementote, vt in febricitantibus veſtris caueatis à cibis, qui opus habent maſticatione, quoniam ſemper Hippocrates monet, vbi febris adeſt, ſorbitionibus, non cibis eſſe vtendum.

De ouis quoque dubium eſt, an conueniant, quia non defuerunt, qui ea damnarent etiam inter recentiores, adducti ſcilicet hac ratione quod multum nutriant, quodque in ventriculo febriculoſo corrumpantur & cõſequẽter augeant putredinem. Vt etiam hac in re ſciatis prudenter incedere, ſcire oportet quod docuit Galenus 3. de alim. fac. nempe tria eſſe genera ouorum, quæ vſurpantur communiter ab hominibus, vnum eſt ouorum coctorum, hoc eſt ad duritiem quãdam coctura perductorum; aliud eſt eorum quæ à Græcis τρομητά, à noſtris tremula dicũtur & ſunt ea, quæ cocta in aqua duritiem non contraxerunt, ſed tremunt, & ppterea vocãtur tremula. Tertium genus eſt eorum, quæ ſorbentur, & vocantur à Græcis ῥοφητά.

Tria genera ouorum.

Primum genus in febribus nullo modo conuenit, quia nimirum nutrit, & facile corrumpitur: Secundũ, quia minus nutrit, poteſt interdum cõuenire, ſed raro, verum poſtremum genus, hoc eſt, oua ſorbilia, quia minime omnium nutriunt, ideo in febricitantibus conuenire poſſunt. Et hoc cum intelligeret Galenus 1. ad Glauc. 9. in curatione tertianæ cõcedit oua ſorbilia, & de his etiam loquebatur Plinius, quando dixit, de ouis loquens, nihil eſſe quod æque nutriat, nec oneret in aduerſa valetudine, ſimulque vim & cibi & potus habeat.

Sed hęc ſcire nihil prodeſt, niſi etiam ſciatis, in quibus febricitantibus debeatis adminiſtrare huiuſmodi cibos, quoniam corpora calida & ſicca ſunt magis alenda q̃ corpora frigida & humida. Imo vero Galen. 11. meth. 3. & 5. dicebat interdum medicos cogi huiuſmodi corpora nutrire etiam in principio acceſſionis. Sic qui habent corpora dura & denſa, minus in febrib. debent cibari, quam illi, qui carnes laxas & flaccidas habent. Sic decrepiti in febribus minus cibandi ſunt, paulo magis ſenes, adhuc magis adoleſcẽtes, maxime omnium pueri, vt dicebat Hippoc. in 1. aph.

Quibus corporib. debeatis conuenire.

Haud ſecus quoq; conſuetudo magnam vim habet in definienda febricitãtium cibatione, quoniam qui ſunt conſueti in ſanitate multum edere, debent quoque in ægritudine, & præſertim in febribus, paulo magis nutriri, quam illi qui ſunt aſſueti ieiunare.

Studium quoque vitæ reſpiciendum eſt in cibandis febricitantibus, eo, quia illi, qui multum laborant, procuidubio ſunt plus alendi, quam illi qui vitam otioſam & ſedentariam degunt. Et poſtremo regio quoque ſpectanda eſt, quoniam ſub plaga ſeptentrionali, in qua homines edaces ſunt, certe plus ſemper alendum eſt, quam vel in Hiſpania vel in Ægypto, vbi homines non ſunt ita edaces.

Et ob hoc dicit Alex. Trall. lib. 12. medicos Ægyptios conſueuiſſe febricitantes nutrire peponibus, herbis & fructibus, quod ſc. huiuſmodi edulia minimũ alant & refrigerent. Hippocr. 1. aph. 17. cum loqueretur de corporib. nutriendis, dicebat magnopere ſpectandum eſſe, cui ſit plus dandum, & cui minus. Atque in hoc dandum eſt aliquid conſuetudini, tempori, & aliis huiuſmodi, quaſi referat quidem, habere rationem harum rerum, ſed non ita, vt non anteponatur ea ratio, quæ ſumitur & à morbo & à viribus. Id quod cognouit etiam Ariſtot. 10. eth. vlt. quando ſcripſit, febricitantib. in vniuerſum conuenire inediam, particulariter. a. non conuenire.

Quæ ſit debita menſura ciborum in febrib.

Sequitur tempus exhibendi cibum, quod cum vniuerſale ſit & particulare, de vniuerſali primum oritur quæſtio, quia Hippocrates 1. aph. 18. & 3 de diæta diſerte docuit, hyeme magis nutriendos eſſe ægros, minime æſtate, medio autem modo vere atque autumno. Contra Auic. 1. quarti cap. de cibat. ægrot. ſcribit hyeme nutriendos eſſe ægros, æſtate vero magis, & addit rationem, quia æſtate maiores fiunt reſolutiones. Vnde opus eſt maiori alimento, vt poſſint deperdita reſtaurari.

Tempus exhibendi cibum in particulari.

In hac difficultate, quæ multos torſit, ita decernendum puto: ſcil. nutrimentum poſſe plus vel minus eſſe duobus modis: vno, ſecũdum molem, alio, ſecundum virtutem. Affero exemplum. Vitellus oui ſi cõparetur maiori quãtitati panis, dicitur eſſe maius & minus nutrimentum pane. Eſt quidem maius ſecundum virtutem, quia plus alit, eſt autem minus ſecundum molem; quia panis, quoad pondus, eſt duplo maior vitello. Itaq; dicendum, hyeme plus nutrienda eſſe corpora ſecundum vim & virtutem, æſtate autem plus nutriri debere ſecundum molem: Atque ita conciliaui hos diſſidentes ſcriptores.

Et vt rem hanc melius comprehendatis, ſcire oportet, calorem natiuũ, vt dicit Hippocrates 1. aph. maiorem eſſe hyeme, minorẽ æſtate. Quare multo melius conficere poteſt valens alimentum hyeme quam æſtate; æſtate vero, cũ maior ſit calor præternaturalis quam naturalis, & ppterea ingentes fiant corporum reſolutiones, fit, vt egeãt quidem corpora

corpora cibis, vt reficiantur vires conſumptæ, veruntamen hi cibi vt poſſint confici, nequaquam debēt eſſe vſque adeo valentes, idque cum videret Galenus 1.aph.18.dicit æſtate cibum partiendum eſſe in plures vices, quod etiam dixit Auicenna; hyeme vero ſufficere vna vel altera vice cibum offerre; ſcilicet quia melius coquitur hyeme & ſubinde pauciora fiunt excrementa: æſtate vero minus coquitur, vnde fit, vt cibus partiendus ſit eo magis, quia tum copioſa gignuntur excrementa.

Itaque hanc rem cum Ariſtoteles vidiſſet 2.problem.33. dicit æſtate magis corpora eſſe exercenda, magis eſſe prouocandum ſudorem, quoniam æſtate ob debilem coctionem plura fiunt excrementa, quę opus eſt vt exercitatione conſumantur, ne putreſcant.

De particulari tempore definiendo in cibandis febricitantib. dicebat Galenus libro de opt. ſect. ad Traſ. 17. difficile eſſe definire in vniuerſum huiuſmodi tempus, quoniam varia ſunt genera febrium, quæ poſtulant varia tempora cibandi, veruntamen vos poteſtis hunc in modum decernere, nempe febrium alias eſſe continuas: alias vero eſſe intermittentes, ſiue ſint continuæ, ſiue intermittētes, oportet vt principio, ſi non cognoſcantur iuxta regulam Auic. ſubtiliter nutriantur ægri.

Tempus particulare cibandi in putridis, continuis & intermittentibus [illegible].

Sin autem cognoſcantur atque febres diuturnæ futuræ iudicentur, opus eſt in initio ſemper vti paulo pleniore victu. Sin autem febris ſit acuta, vtēdum eſt cibo tenuiori. Et ratio eſt, quia cum ſemper ſecundum præcepta Hippocratis ægroti in ſtatu morbi ſint parum alēdi, in diuturnis morbis niſi in principio liberalius nutrirētur, non poſſent ſufficere vſque ad ſtatum. Contra, cum in acutis febribus ſtatus ſit proximus principio, neceſſe eſt etiam in principio parum alere.

Ergo, ſi febris continua ſit, diligenter cōſiderandum eſt, vtrum habeat remiſſionem vllam, an vero ſit ſine vlla remiſſionē. Si habet aliquam remiſſionem; ſemper ægri tempore remiſſionis nutriri debent, ſed ſi nulla adſit remiſſio, tunc dicit Auicenna eligendam eſſe vel horam conſuetam in ſanitate, vel horam diei frigidiorem.

Cæterum ſi febris ſit intermittens, conſiderandum eſt, vtrum perueniat ad infebricitationem, an vero non perueniat. Si non peruenit ad infebricitationem, tunc ſtudere oportet, vt ægri nutriantur quanto longius fieri poteſt ab acceſſione futura.

Sin autem perueniat febris ad infebricitationem, tunc quoque diligenter expendere oportet, an longum ſit interuallum, an vero ſit breue. Si ſit breue interuallum, ſat eſt nutrire vel in principio, vel in medio declinationis. Sin autem interuallum ſit magnū, tunc expectare oportet perfectam declinationem, imo vero, perfectam febris conſummationem.

Atque hoc eſt, quod dicit elegantiſſimus Celſus libro tertio, nempe optimum eſſe, vt nutriantur ægri finita febre, vel quando deceſſio ipſius conſiſtit: vel ſi id fieri non licet, nutrire quocunque tempore fieri poteſt.

Huc etiam vergunt omnes regulæ relictæ ab Hippocrate & in 2. & in 4. de acut. nempe abſtinendum eſſe à cibo cum frigent pedes; offerendum autem eſſe, quando poſtea calent pedes. Menſura cibi febricitantium certe definiri non poteſt.

Menſura cibi in feb. putridis.

Veruntamen debet medicus ſemper illud memoria habere, quod ſcribit Hipp. 7.aph. 72. nempe cibum ſanis afferre robur, infirmos tradere morti, vt ſc. ſciatis tantiſper nutriēdos eſſe ægros, vt ſuſtentari vires poſſint.

Num melius ſit peccare in tenui victu, an in pleno.

Et ſi peccandum eſt, dubitari poteſt, vtrū melius ſit peccare in tenui victu an in pleno. Nam Hippocrates hac in re diuerſus fuiſſe videtur. Primo aph. quinto dixit, grauiores eſſe errores qui committuntur ob tenuiorem victum, quam qui ob pleniorem. Sed 2. acut. 37. & 38. videtur diuerſam ſententiam habuiſſe.

Num melius ſit peccare in tenui victu an in pleno.

Ego autem in febricitantibus ita puto decernendum eſſe. Mēſura cibi poteſt, quemadmodum nuper dicebam, vel accipi ſecundum molem, vel ſecundum virtutem. Si peccetur in tenui victu ſecundum virtutem, certe grauius eſt peccatum, quam ſi peccetur in pleniori victu. Et ratio eſt, quia vbi vires ob egeſtatem alimēti ſemel præcipitantur, non facile poſſunt recuperari. Secundum molem autem multo grauius eſt errare in pleno victu, quam in tenui. Et ratio eſt, quia vbi plus cibi ſecundum molem ſumitur, quam conueniat, primum plura gignuntur excrementa: vnde non ſolum pabulum putredini ſuppeditatur: verumetiā calor natiuus hebetatur, & præternaturalis augetur. Ad hæc natura, quæ debet incumbere coctioni humorum morbidorum, auocatur tota ad cibum cum maxima febricitantium pernicie.

Atque hoc eſt, domini, quod voluit ſignificare Ariſtotel. quando 2. eth. ad Eudemum 5. dicebat, In rebus ad ſanitatem pertinentibus quandoq; melius eſſe inclinare ad defectum, & quandoq; ad exceſſum, ſed exercitationib. melius eſſe excedere, in cibo melius eſſe deficere. Igitur habetis, quæ ſit vera ratio definiendi menſuram cibandi ægros.

De modo cibandi febricitantes putridis.

Succedit poſtremo loco modus. Febricitantibus omnibus, vt alias etiam vos docebo, cibi ſorbiles maxime omnium conueniunt, quia maſticare opus eſt laborioſum. Vnde ſi ægri non optime mandūt, fruſtratur coctio: & propterea augetur malum. Sin autem diligenter

genter mandant, ſequitur ingẽs labor. Quare ſorbitiones multo ſunt meliores, vt ſemper admonet Hipp. febricitantibus ſorbitiones eſſe dandas.

Sorbitiones in putridis magis conueniunt.

Sed quid dico de Hippocrate, Ariſtotel. etiam 1. ſect. problem. 52. dicit in omnibus morbis initio nutriendos eſſe ægros ſorbitionibus, quia ſunt leuiores, felicius diſtribuuntur, & conſequenter citius & aptius nutriunt. Quare debetis ſemper operam date, vt febricitantes veſtri potius ſorbeãt, quã mandant. Secundo procurandum eſt, vt ægri ſemper cibum ſumãt non iacentes, neq; etiam extra lectum, ſed in lecto ſedentes, ita vt etiam ab accepto cibo per horam vnam plus minuſue ſedentes maneant.

Sedentes ſumant cibū febricitantes in lecto.

Sic enim & melius deſcendit cibus in fundum ventriculi, & conſequenter melius coquitur. Et hoc eſt, quod nos docuit Aetius ex ſententia Gal. lib. 9 c. 37. & Auic. 3. primi doct. 2. c. 7. vbi dicit eos, qui habẽt ventriculum imbecillum, cuiuſmodi ſunt febricitantes, debere manere eleuato capite potius quã humili, quoniã ſic melius perficitur coctio.

Ad hæc prouidendum eſt, ſecundũ Hippocrat. præceptum, vt febricitantes ſemper, antequam cibum capiant, linguam vel aqua ſola & aceto, vel aqua hordei diligenter abluant. Nam ſolent febricitantes habere linguas obductas limo & tetris fuliginibus, quæ impediunt & delectationem cibi adimunt, propterea diligenter eluendę ſunt hæ ſordes.

Lingua ... abluenda.

De potu vini dubium eſſe poteſt, vtrum febricitantibus quandoque conueniat. Et hæc res vos maxime exercebit.

Nam Alexand. ſecundo problem. 62. non tantum videtur concedere vinum in febricitantibus, verumetiam ipſum commendare, & præſertim quando eſt exiguum, & tenue vinum offertur. Galenus etiam ſecundo de acut. 8. ſcribit morem fuiſſe in Italia, vt vinum Sabinum, quod erat tenue, cunctis febricitantibus concederetur, imo eodem libro c. 40. fatetur ſeſe ægris conſueuiſſe modicum vini cum aqua lymphatu indulgere. Quinimo ſi videatis Hippoc. non modo in libro de acut. verum etiam in alijs, audaciſſimus fuit in vſu vini, etiam in febricitãtibus, contra autem ſunt plerique medicinam facientes, qui nihil pernicioſius eſſe dicunt, quam præbere febricitantibus vinum.

Num vinũ in putridis conueniat.

De potu vini ita definiendum eſt, quemadmodum definiuit Galenus 11. & 12. meth. 9. & non 1. ad Glauc. 14. ſc. quatuor eſſe caſus, in quibus nunquam licet vinum febricitantibus concedere, vnum, quando febris vehemens eſt: vnde reperietis ſæpe Galenum dicere, dandum eſſe vinum, ſi febris ſit parua, dandam eſſe aquam, ſi febris ſit magna. Secundus caſus eſt, quando in febre caput dolore aliquo afficitur. Tertius eſt, quando febricitantes delirant. Quartus quando febris putrida vel oritur ab inflammatione, vel ſequitur inflammationem.

Præter hos caſus poſſunt medici indulgẽtes eſſe in vino, modo tamen duo obſeruentur: vnum, vt non præbeatur niſi apparente aliqua morbi coctione. Et hoc docere voluit Galenus 1. ad Glauc. 9. quando in tertiana concedit vinum apparente aliqua coctione morbi.

Aliud eſt, vt vinum ſuapte natura ſit pauciferum, vel aqua caſtigetur. Nam de huiuſmodi vino ſermonem habet Gal. 11. meth. 9. dicens, propterea conuenire, quia huiuſmodi vinum inprimis caret aquæ vitio, deindẽ vrinam prouocat, & poſtremo ſemicoctos concoquit humores. Sed video dicturum eſſe aliquem, non poſſe huiuſmodi vinũ quicquam adiuuare coctionem, atque hoc docuiſſe Galenum 1. de antid. 3. vbi ſcribit vinum nequaquam adiuuare coctionem: ſi ſit aquoſum. Reſpondeo Galenum eo in loco non auferre penitus vim coquendi à vino, ſed dicere, quod non adiuuat ἐναργῶς ſiue euidenter, q. dicat adiuuare quidem, ſed non admodum inſigniter. Atque hæc ſit reſolutio circa vini vſum in febribus. In quo debetis illud adnotare, in omnibus morbis curãdis magnam poteſtatem habere proprietates hominum. Sunt enim nonnulli vſque adeo à natura comparati ad vinum, vt etiam in extremis morbis non poſſint abſtinere.

Num bene aſſumptum vinum coctionem ...

Quo in caſu poſſunt medici indulgentes eſſe. Habetis apud Ariſt. 27. problem. 1. Dionyſium proprietate naturali vſque adeo vino fuiſſe amicum, vt cum in obſidione cogeretur potare aquam, tabidus euaſerit.

Pro coronide huius tractationis decernenda eſt etiam quædam res, de qua ſæpe interrogantur medici in cibandis febricitantibus, ſcilicet an liceat cibos febricitantium ſale coquere. Et apud quoſdam vulgares & mulierculas inoleuit vſus, vt eaſtiment minime ſal eſſe oſtendendum, nedum concedendum ipſis ægris.

Ego vero, domini, ſum alterius ſententiæ: Equidem eaſtimo omnibus febricitantibus poſſe impune cõcedi cibos modico ſale percoctos: modo tamẽ ſal adminiſtretur, non vt dapes fiant ſalitę, ſed vt adimatur inſipiditas, & iniucunditas à cibis. Nam Hippocrates 2. aph. 38. & in libro de affectibus, habuit hanc ſententiam, febricitantib. ſemper gratos iucundosque cibos eſſe concedendos, niſi euidens detrimentum afferant. Imo, dicebat, ſuauiorem cibum & potum, etiamſi paulo deteriorem, eſſe anteponendum meliori ſed inſuauiori. Quod ſi ita eſt, proculdubio, vt gratiores fiant palato cibi, nihil pene refert, paululum ſalis inter coquendum miſcere, ſiquidem dicebat Heraclitus; ſalem

Num liceat cibos febricitantium ſale coquere.

eſſe

eſſe animam ciborum, & Plato in Timæo dicit eſſe corpus diis & hominibus amicum. Et quod in febrib. vſus moderatus ſalis ſit concedendus, poſſumus colligere etiam ex Gal. ſententia, quippe qui lib. 7. meth. in curatione ſicci ventriculi cōcedit panem ſalitum. Si in hac igitur ægritudine, quæ ſicca eſt, conceditur panis ſalitus, ad quid tanta ſuperſtitio, vt negemus prorſus febricitantibus ſalis vſum.

CAPVT IX.

De febribus in ſpecie, & primum de febribus tertianis.

POſtquam finem impoſuimus tractationi vniuerſali febrium putridarū, & medici morbos non in vniuerſum, ſed particulariter curent, operæpretium eſt, vt iam vniuſcuiuſque ſpeciei febris tractationem incipiamus. Auic. auſpicatur hanc tractationem à febribus acutis & ab accidentibus ipſarum. Sed quia hæc res eſt nimium vniuerſalis & ſymptomata acutarum melius tractantur cū ſymptomatibus aliarum febrium, ea propter decreui primū febres ſimplices peculiariter tractare, deinde particulatim ipſarū ſymptomata edocere. Et quia Auic. auſpicatur a febrib. tertianis, quippe quæ frequētiores medicis occurrunt, nos quoque ab his initium ſumemus. In quibus tractandis conſuetum noſtrum ordinē obſeruabimus, vt primum naturam, deinde cauſas, poſtmodum ſigna, poſtremo curationem tradamus.

Et quia tertianarū aliæ ſunt interpolatæ, aliæ continuæ: & interpolatarum aliæ legitimæ & exquiſitæ, aliæ vero ſpuriæ: de legitima tertiana primū loquemur, quæ à Græcis nūcupata eſt τριταῖος ἀκριβὴς, hoc eſt, tertiana exquiſita, atq; hæc nihil aliud eſt, niſi intemperies calida & ſicca, facta à bile mota & putreſcente extra venas affligens de tertio in tertium.

Dicitur intemperies calida & ſicca, quia etſi omnis febris huiuſmodi ſit, vt alias docui, maxime tamē omnium talis eſt tertiana exquiſita, quia ſiue intemperiem, ſiue materiam ſpectemus, eſt affectus calidus & ſiccus.

Dicitur ſecundo à bile mota & putreſcēte, tum quia auctor illius partis quæ adiecta eſt libr. de nat. hum. ſcribit febres has fieri à bile ſucta in corpore. Contra quem Galen. 1. cap. lib. 2. ad Glauc. ſecus definiuit; tum quia Gal. 2. de criſ. 6. & Æginet a lib. 2. cap. 18. dixerunt fieri tertianam à bile mota per corpus ſimpliciter. Quod tamen verum non eſſet, niſi adderetur, & putreſcente. Nam bilis, vbi in venis inimica euadit naturæ, vel ob copiam, vel ob quantitatem ſtimulat ipſam ad ſui expulſionē, vnde à venis depulſa mouetur quidem per corpus, ſed tandem ſiſtitur in aliquo loco, vbi concluſa putreſcit.

Dicitur de tertio in tertium diem affligēs, quia etſi Auerrhoes 4. coll. 28. dicat, non omnem tertianam fieri à bile: attamē ſecundū medicos hoc veriſſimum eſt, ſcilicet tertianam periodum eſſe propriam ipſius bilis, adeo, vt Galenus 1. aph. 12. dixerit etiam Pleuritides, quæ fiunt à bile, hoc habere, vt tertia quaque die magis exacerbentur. Eſt ergo cauſa interna & immediata febris tertianæ exquiſitæ bilis. Sed videndum eſt, quænam bilis proprie faciat hanc febrem. Nam vt videre poteſtis apud Galenum paſſim & Auic. duplex eſt genus bilis, aliud naturale, aliud vero præternaturale.

Naturalis bilis eſt, quæ fit in iecore, dum ſanguis generatur, quæ ſpumæ cuidā à Galeno aſſimilatur. Hæc autem bilis partim trahitur à proprio folliculo, qui veluti implantatus eſt iecori, partim autem mittitur in venas, vbi vtrum ſeruiat nutritioni partium, quemadmodum dicunt nonnulli, an non ſeruiat, vt profitetur Auerr. ex ſententia Pe- rip. 3. coll. 3. & 4. non eſt opus in præſentia determinare.

Bilis præternaturalis adhuc multiplex eſt, alia eſt vitellina vocata, quæ, vt habetis apud Galenum in fine 2. de potentiis naturalibus, fit ex bile naturali amplius excocta, vel eſt bilis æruginea, vel bilis porracea: quæ omnes biles, cum fiant ex mixtione aliorum humorum cum bile, vt videtur loco citat. cenſuiſſe Galenus, &, vt etiam ſibi tribuit Auerrhoes loco citato. Iam vero febris tertiana fit non ex vlla bile præter naturali, ſed tantum ex bile naturali.

Febris tertiana fit ex bile naturali.

Neque valet, quod dicunt aliqui, huiuſmodi bilem non repetiri puram & integram in corpore noſtro, niſi in folliculo bilis, quoniam etſi, dum eſt in venis, non ſit ſyncera: tamen dum propellitur à venis, integra ſeparatur à ſanguine. Illud bene verum eſt, huiuſmodi bilem raro inueniri ſolam, & propterea raræ etiam fiunt tertianæ exquiſitæ, & ego qui medicinam tot annis exercui, paucas omnino vere exquiſitas comperi. Sed cū bilis pura inueniatur in folliculo proprio, percunctabitur aliquis veſtrum, vtrum tertiana exquiſita fieri poſſit à bile putreſcente in huiuſmodi folliculo. Fernel. vir magni ingenii, fuit eius ſententiæ, ex hac bile tertianā febrem oriri. Sed ſum ego alterius ſententiæ. Primum, ſi fieri poſſet huiuſmodi febris, ſane tunc efficeretur, quando à multitudine & craſſitie bilis adeo repletur ille folliculus, vt perſpirari nequeat. Sed hoc minime compertum eſt, quandoquidem in ictéritia, quæ fit a nimium repleto folliculo, nūquam videbitis has tertianas oriri, quod tamen neceſſarium eſſet. Prętereà ſi fieri poſſet

febris ex putreſcente bile in hoc folliculo, proculdubio illa febris non eſſet interpolata, ſed continua: eo quia in vaſe perpetua eſſet & continua putredo, ſicuti eſt, quando putreſcit in venis.

Inter cauſas internas febris tertianæ primum locũ habet temperatura calida & ſicca; deinde ſexus virilis, poſt ætas iuuenilis, & demum habitus corporis gracilis. Cauſæ externæ ſunt aer calidus & ſiccus, propterea æſtas feraciſſima eſt tertianarum. Sic etiam regio calida & ſicca, vigiliæ, nimii labores, ira, inedia, potus vini meracioris, cibi calidi & ſicci; vt aromata omnia, ſalſamenta, cibi acres, medicamenta calefacientia. Hæc enim omnia cauſæ externæ ſunt febrium tertianarum.

Signa tertianarũ, quę capiuntur ab actionibus læſis, ſunt vigiliæ immenſæ, pulſus maximus, frequentiſſimus & celerrimus. Ab excrementis mutatis capiũtur hæc ſigna, quod vomitus bilioſiſſimi ſunt, feces valdę flauę & bilioſæ, ſudores copioſi, vrinæ modo flauæ ſunt, modo ruffæ. Rhaſes, Aetius & Fernelius addunt in tertianis vrinas etiam fætere. Sed neque experientia, neque ratio huic atteſtatur. Nam humor bilioſus cum maxime ſiccus ſit, & diu in corpore non permaneat, vix fieri poteſt, vt fætorem inſignem contrahat. Ab affectib. præter naturam hæc indicia ſumuntur, quod rigor maximus eſt atque pungens, perinde ac ſolet acus. In qua re differt tertiana à cotidiana & quartana, quia in cotidiana ſola refrigeratio percipitur: in qua tamen rigor non adeo vehemens eſt, imo vero potius grauat quam pungit. Poſt rigorem calor vehementiſſimus eſt, valde mordax, adeo vt febricitantes nec quieſcere, nec indumẽta ſuſtinere poſſint. Finitur paroxyſmus ad ſummum duodecim horis: interdum autem 8 horis vel 7. perdurat. Nicolus dixit, ſe vidiſſe tertianam tribus tantum horis finiri. Tandem deſinit tertiana in infebricitationem.

Sed circa hæc ſigna duæ oriuntur dubitationes. Vna eſt, quia Gal. 3. de ſympt. cauſ. 5. ſcribit, calorem febris tertianæ eſſe omnium maximum, & 2. de criſ. 3. nec nõ lib. de rigor. & tremor. 7. & Auic. in hac parte reponit tertianam inter ardẽtes. Ex altera parte eſt Auicen. 2. primi, doct. 2. ſum. 2. cap. 19. vbi ſcribit, calorem febris hecticæ eſſe maiorem calore tertianæ puræ.

Alia dubitatio eſt, quoniam Galenus 2. de criſ. 3. ſcribit, tertianam puram deſinere in infebricitationem, quod etiam prodidit Galenus 1. ad Glauc. Ex altera parte eſt magnus Auenzoar libro 3. tra. cap. 2. vbi ſcribit, tertianam habere quidem alleuiamentum (ſic enim loquitur) ſed non depurari, hoc eſt, minime peruenire ad infebricitationem.

Pro ſolutione prioris dubitationis dicendum eſt, calorem febrilem duplici modo intelligi poſſe, vel intenſiue, vel extenſiue, & perualenter. Si primo modo accipiamus, certe calor tertianæ eſt maior quocunque alio calore, quia ſiue continuam, ſiue interpolatam tertianam accipiamus, calor ipſius ſemper eſt multo vehementior & intenſior, q̃ ſit calor cuiuſq; alterius febris. Sin autẽ ſecundo modo accipiamus, calor hecticæ maior certe eſt calore tertianæ, eo quia non ſolũ calor hecticæ diffuſus eſt æquabiliter magis per totum corpus, verumetiam diuturnior eſt & permanentior, cum calor tertianę primo contactu ſit acris & mordax, paulo poſt mitior & benignior videatur.

Quod ſi Galenus quandoque inter ardẽtes febres tertianam connumerauit, reſpectum habuit ad ipſam acceſſionem, non ad naturam & formam totius morbi, ſiquidem in acceſſione vſque adeo ingens eſt, & vſque adeo ſitis magna, vt valde ardentem febrem æmulari videatur.

Pro ſecunda dubitatione dicendum eſt, quemadmodum dicere videtur Galenus 2. de diff. febr. 3. qui tamen locus perobſcurus eſt, nam, ſi loquamur de infebricitatione ſecundum rationẽ, proculdubió tertiana nunquam peruenit ad conſummatam infebricitationem, eo quia noctes antecedentes paroxyſmum ſemper graues ſunt, & 4. vel 5. horis ante acceſſionem ſemper ingens mutatio fit in corpore. Sed quod maius eſt, ſcribit Galenus 1. ad Glauc. 5. in tertiana pura ſemper in pulſu remanere aliquod ſignum caliditatis febrilis, adeo, vt ſapienter dixerit Auenz. tertianam alleuiamentum habere, ſed non deputari.

Cæterum ſi ſenſum ſequamur, quod faciunt plærunque medici, proculdubio tertiana pertingit ad infebricitationem. Atque hunc in modum locutus eſt Galenus. Sed vtcunque ſit, omnis tertiana pura & ſecuriſſima eſt, & cito iudicatur, quemadmodum ſcriptum inuenitur apud Hippocrat. 3. epid. com. 1. t. 4. imo vero, idem Hippoc. 4. aph. 59. ſcribit tertianam febrem ad ſummũ ſeptem circuitibus terminari, quanquam in coac. prænot. dixerit terminari nouem circuitibus, Gal. 2. de criſ. 3. ſcribit, ſi vrina primis diebus ſubflaua aut ſubruffa extiterit, cum aliqua nubecula, quod 3. die terminatur: ſin autem ſit craſſa & ſine nube, quod ſeptimũ circuitum attingit. Sed illud certo exploratũ eſt, quanto celerius apparet ſedimentum in vrina, eo citius febrem finiri. Sed hac in re nonnihil dubii eſt, quandoquidem Auenz. loco citato ſcribit febrem tertianã non habere perfectam ſalutẽ, niſi in die iudicatoria apparuerit aliquod coctionis ſignum. Et Hippocrates 3. prognoſt. 39. & Gal. 3. aph. 24.

nec non Auicenna 1. quarti cap. de feb. tertian. reponunt febres tertianas inter morbos acutos. Iam vero, vt alias docui, ex Archigenis ſententia, character morbi acuti eſt, vt ſit cum celeri motu, & cum vitæ periculo. Si igitur, quemadmodum dicit Hippocrates, Galenus & Auicenna 1. quarti tract. 1. capite quarto, tertiana eſt morbus acutus, non ergo videtur prorſus carere periculo. Cõtra quod dixit Hippoc. ſecuriſſimam eſſe.

In hac difficultate dupliciter reſponderi poteſt, vno modo non locutum eſſe Auenz. de febre pura tertiana, ſed illa, quæ fit à bile æruginea vel praſſina, de qua loquens Auerrhoes 7. collig 11. dicebat eã eſſe periculoſam.

Non tertiana non ſemper periculoſa eſt.

Sed hæc reſponſio minime accõmodata eſt, quia tertiana, quæ fit à bile æruginea, nõ ſolum periculoſa, verumetiam exitioſa eſt, vt ſuo loco dicetur.

Quare multo melius eſt, dicere, febrem tertianam fieri aut in corpore valde bilioſo & impuro, aut in corpore nõ ita impuro aut bilioſo. Si fiat in poſteriori corpore, procul dubio ſecuriſſima eſt, & de hac loquebatur Hip.

Cæterum ſi fiat in corpore admodum impuro & bilioſo tertiana, tum periculoſa eſt, non quidem per ſe, ſed ratione ſubſtantiali, ſcilicet quoniam imminet periculum, ne ex tertiana interpolata fiat continua, & conſequenter ardens, ac propterea exitialis. Et de hac locutus eſt Auenzoar, qui non aliud voluit intelligere, quando dixit hanc febrem non eſſe perfectæ ſalutis, niſi in die iudicatorio appareat coctio, quaſi, vbi huiuſmodi ſignũ apparet, ſimul etiam ſignũ ſit, corpus illud non eſſe vſq; adeo impurũ aut bilioſum.

Tertiana num morbus acutus.

Quod dicebatur ex eiſdem Hipp. & Galeno tertianam connumerari inter febres acutas, & propterea non vacare periculo, ſcire oportet, morbos acutos duplices eſſe apud medicos. Vnus eſt proprie acutus, ſcilicet qui habet duos illos characteres, celeritatẽ motus & vitæ periculum. Alius eſt non propriè acutus, ſed communiter ſic appellatus. Et ille eſt qui vnum tantum characterem habet, hoc eſt vehementiã motus, propterea, quando Hippocrates & Galen. dixerunt febrem tertianam eſſe morbum acutum, minime de acuto proprie, ſed communiter locuti ſunt: eo, quia febris tertiana in vnaquaq; acceſſio, ne vehementiſſimos motus habet, ita vt hac ratione nõ ſolum acuta febris, verumetiam acutiſſima vocari mereatur.

Curatio febris tertianæ petenda eſt tum à natura ipſius, tum maxime à cauſa. Et natura & cauſa indicãt refrigerandum & humectandum eſſe. Sed materia, quæ eſt cauſa, indicat tum ſui ablationẽ, vbi putrefacta eſt, tũ correctionem ſiue alterationem, vt putredo non propagetur. Sed in horum ſcopotum perfectione ſtatim obiicitur ſcopulus, ſcilicet an ſumme refrigerandum ſit & humectandum. Gal. 1. ad Glauc. 9. ſcribit, quam maxime fieri poteſt refrigerandum & humectandum eſſe, eo, quia & morbus & materia calidiſſima & ſicciſſima eſt.

Cæterum Auicenna 1. quarti tract. 2. capite 39. vult, minime debere extreme refrigerari. Nonnulli Auicenn. interpretes, qui hanc contradictionẽ [illegible]erunt, dixere, Galenum & Auicennam de diuerſa frigefactione verba facere, ſed nugæ ſunt. Et ego puto veram rationem tollendi hanc diſſenſionem eſſe, quod febris tertiana pura interdum maxima eſt, interdũ vero non vſq; adeo magna. Vbi maxima eſt, oportet, vt ait Galenus, quã maxime refrigerare; vbi vero non ita magna eſt, minime ad hanc extremam refrigerationem confugiendum eſt. Et hanc eſſe veram reſpondendi rationem, perſuadere poſſunt ipſius Auic. verba, qui dicit, non eſſe extreme refrigerandum, niſi febris maxima ſit, & periculum immineat, ne in ardentem conuertatur. Itaque in p[illegible]us inſtituendus erit, qui maxime refrigeret & humectet.

Aer vel ita erit parandus vel eligendus. Somnus procurandus eſt. Sed animaduertere oportet, quod docuit Gal. 2. aph. 1. vt fugiatur ſemper ſomnus in initio acceſſionum. Motus animi & corporis ſunt ablegandi. Alex. Tral. 2. probl. 21. commendat, vt ægri ad iram prouocentur, quaſi motus bilis facilius ſic è corpore ducatur. Sed nugæ ſunt, quoniam mouetur quidem bilis in ira, ſed mouetur aut ad cor, aut ad os ventriculi, in quibus locis vix dici poteſt, quot afferat de[illegible]menta. Si aluus ſpon[illegible] non fluat cotidie, liquando eſt die interualli huiuſmodi clyſtere:

℞. Seri cuiuſque, vel aq. hordei, vel decocti communis ℔. *j.* ß.

Ol. viol. ℥. *v.*

Sacch. rub. ℥. *ij.* ß.

Ouum integrum vnum.

Salis ʒ. *j. M. & f. clyſter.*

Et aduertite, Oribaſium quandoque in his febribus vrentibus cõmendaſſe clyſteres ex ſola aqua, qui poterunt in iis vſurpari, quorũ inteſtina facile obediunt. Semper autem hoc habeatis pro peculiari documento, vt in his febribus clyſteres curetis iniiciendos, vel frigidos actu, vel egelidos, hoc eſt, tepidos. Quod ad repletionem & inanitionẽ pertinet, veteres in hac febri nihil dabãt die acceſſionis, altera die non ſolũ nutriebãtur, verumetiam vt eſt apud Celſum, ad cõſuetas exercitationes demittebãt ægros. Sed hac in re laudo conſilium Hip. in lib. de aff. qui monebat, die acceſſionis ſorbitionibus alendos eſſe ægros; die vero interualli eſſe nutriendos cibis, qui cibi quales eſſe debeant, explicatum habemus à Galeno 1. ad Glauc. 9. nempe vitelli ouorum, piſces ſaxatiles, cere-

 bella

bella ſuum. Sed de hoc genere cibi, vtrum in tertiana pura conueniat, video nonnullos clariſſimos viros pene dormitaſſe. Nam voluerunt, contextum illum Galeni eſſe mendoſum, & loco ſuum legendum eſſe hædorũ, eo quod Auic. mentionem faciat cerebri hędorum, non autem ſuum.

Num cerebrum ſuum conueniat in tertiana.

Sed duo hos viros maxime confutant. Vnum eſt, in contextu Græco differentes admodum eſſe dictiones ſuum & hædorum, vt non poſſit vna in alteram commutari. Alterium eſt, quod Orib. & Aetius, qui omnia ad verbum ex Galen. tranſcripſerunt, habent ſuum, non autem hædorum. Itaque minime permutanda eſt lectio Galeni, nam, etiamſi, vt ſcribit Plutar. 8 ſympoſ. 9. veteres nunquã guſtauerint cerebra animalium: tamen ante Gal. tempora cæpit eſſe in vſu huiuſmodi cibus, adeo, vt etiam inter iucundiſſimos reputaretur. Quare die interualli huiuſmodi cibi ex Gal. conſilio vſurpari poterunt. Sic etiam complura olera conueniunt; vt lactuca, endiuia, borrago, quæ in corporibus robuſtis frigida concedi poſſunt & cruda, in debilib. autẽ cocta. Die acceſſionis ſola ptiſana ſufficiat. Sed aduertendum eſt, ne vllum errorem committatis, quem ſcribit Celſus cõmiſiſſe Aſclepiadem, qui etiam non calentibus ægris ſorbitiones dabat.

De potu Ægineta videtur damnaſſe vina vetuſta, quaſi concesſerit tenuia. Pleriq; practicantes nihil magis abhorrent in hac febre quam vinum. Sed Galen. 1. ad Glauc. 9. in febre tertiana pura in augmento morbi cõcedit vinum. Si igitur in morbo feruidiſſimo, cuiuſmodi eſt tertiana pura, & in augmento concedit Galenus vinum tenue, nõ debent iſti, & præſertim in quibuſdam caſibus ante relatis, abhorrere vinum. Quod autem Galenus concedat vinum in augmento, videatis ipſius verba: inquit enim, concedendum eſſe ἀρχομένης τῆς πέψεως, id eſt, incipiẽte coctione. Coctio incipit in augmento. Igitur in augmento concedit vinum. Quare in die interualli incipiente coctione, & vbi ægri ſunt maxime cupidi vini, non puto abhorrendum eſſe vinum tenue, quando in coctione perfecta ibidem Gal. etiam generoſum concedit.

De ſectione venæ in tertiana pura videõ inter ſcriptores controuerſiam eſſe. Gal. & eius ſectatores, alto ſilentio præterierũt hoc auxilium. Imo, inter Arabes neq; Auenzoar, neq; Auerrh. 3. collect. meminerunt, ex quo nonnulli colligũt, ſuperuacaneam eſſe oẽm cogitationem de ſanguine mittẽdo. Contra Auic. 1. quarti, tract. 2. cap. 39. inquit, ſi mittendus ſit ſanguis, debere mitti ante tertiam acceſſionem, aut in tertia acceſſione. Ex quo colligitur, non damnare Auic. ex toto ſanguinis miſſionem. Quinimo Actuarius non infimus medicus, lib. 3. c. 9. intra alia proponit ſanguinis miſſionem.

Ego vero puto hanc rem ita eſſe definiendam, vt diligenter conſideretur, an corpus ægri vna cum bile ſanguine etiam abũdet, an non. Si ſanguis exſuperat, mittẽdus eſt, quẽadmodum voluit Auicen. ſin autem non exſuperat, abſtinendum omnino eſt, propterea cauere oportet, vbi ſanguis mittitur, ne inſigni copia extracta frænum bili adimatur. Quare hunc in modum ſtatuere debetis, vt ſi vrina rubea ſit valde, ſi corpus ægri calore ſanguineo ſit, audacter ante tertiam diem, ſed parce, ſanguinem mittatis, prius tamen lenita aluo vel clyſtere, vel quopiam alio ſimili, vt audietis.

Poſt cogitationem de ſanguinis miſſione ſuccedit, vt diligenter incumbatur præparationi atque expurgationi humorum. Circa quas operationes duo occurrunt dubia. Vnum, an conueniat præparare humores, quia cum ſint tenues & ſuapte natura fluxiles, videntur eſſe ſtatim educendi iuxta præcepta Gal. de quibus alias locutus ſum. Alterum dubium eſt de purgatione; vtrum ſc. conueniat expurgare humores in febre tertiana pura. Quod difficultatem facit, eſt auctoritas & ratio. Nam Gal. in fine 2. de diff. feb. ſcribit ſingula acceſſione materiam morbificam expurgari.

An conueniat præparare humores in tertiana.

Pręterea in hac febre illud peculiariter cõtingere ſolet, vt ſingula acceſſione euacuetur bilis aut vomitu, aut vrina, aut ſudore. Si igitur ſingula quaque acceſſione euacuatur ſponte materia morbifica, ſuperuacaneum omnino videtur, vllam aliam purgationem moliri.

Dicendum eſt ad primum dubium, materiã biliosam, ex qua fit febris tertiana propter duas cauſas opus habere præparatione, vnam, quia craſſiuſcula eſt propter putredinem atq; etiam feruidior, quam vt poſſit obedire naturæ expellenti: alteram vero, quoniã vbi eſt putredo, ibi ſemper viæ clauſæ ſunt & obſtructæ, ob quod operæpretium eſt, vt viæ aperiantur, ſi noxii humores feliciter ſunt educendi. Igitur præparandi erunt humores moderate attenuantibus, refrigerãtibus, atque etiam aperientibus.

Ad ſecũdum dubium dicendum eſt, purgationem humorum ꝓpter duas cauſas eſſe neceſſariam. Vna eſt; quia tametſi ſingulis acceſſionibus fiant expurgationes humoris morbifici, attamen remanent cineres, qui niſi auferãtur febrib. facile occaſionem ſuppeditant. Nam nõ fieret continuo febris repetitio, niſi remaneret materia inquinata & cineres, qui febrem & paroxyſmum renouarent. Alia cauſa eſt, quoniam niſi exacte purgentur corpora in his febrib. remanent veluti quidam fomites, qui poſtmodum humo-

Num hac in febre conueniat purgatio.

res vtileq

tes vtiles valde contaminant, & febrium propagationem cauſantur.

Sed dicetis, ſi hoc verũ eſt, cur igitur Gal. 1. ad Glauc. 3. dixit, melius eſſe alterare, quam quomodolibet euacuare, quaſi voluerit Galen. loquens de tertiana pura potius inſiſtẽdum eſſe auxiliis alterantibus intemperiem, quam purgantibus. Vnde nonnulli male ſeriati medici putant, his verbis Gal. voluiſſe monere, vt abſtineamus à medicamẽtis purgantibus. Reſpondeo ſententiam illam Gal. auream eſſe, ſed ſano modo intelligi debere. Nam Gal. paulo ante hæc verba damnabat illos, qui in febrib. vtebantur balneis naturalibus, quippe quæ expurgando nimis exiccant. Subiungit poſtea, melius eſſe vti alterantibus quam quomodocunque, hoc eſt, imprudenter & indiſcriminatim euacuare.

Et hoc, Domini, veriſſimum eſt, quia nullum detrimentum adfertur ægris in vſu alterantium medicamentorum, ſed adfertur in vſu eorum medicamentorum, quæ importune purgant corpora: ſicuti, ſi initio exhibeantur, ſi exhibeantur non præparatis humoribus, ſi exhibeantur ea medicamenta, quæ cum præſentia ſint & magnam vim habeant ſimul, corpora febricitantium magis incendere poſſunt. Itaque pro præparandis humoribus:

℞. Fol. endiuiæ,
Acetoſæ,
Bugloſſ. an. M. j. F. decoctio ſ. a.
Deinde *℞. dictæ decoctionis ℥. iiij.*
Oxyſacch. ℥. j. M. pro tribus vicibus.

Vbi itaque primis diebus præparati erunt hunc in modum humores, paulatim tranſeundum eſt ad ea, quæ paulo magis aperire & prouocare vrinam poſſunt, cuiuſmodi apud Gal. eſt anethum,

℞. Fol. anethi,
Agrim.
Quinquefol.
Endiuiæ an. M. ß. F. decoct. ſ. a.
Deinde *℞. dictæ decoct. ℥. v.*
Syr. de end.
Acetoſi ſimpl. an ℥. ß. M.

Et de ſyrupo animaduertere debetis, nonnullos eſſe, qui in curanda febre bilioſa damnant promiſcue omnia dulcia, quod Gal. etiam dicat abſtinẽdum eſſe à dulcibus. Veruntamen hac in re prudenter incedere oportet, quia pro cibis ſane dulcia omnia mala ſunt, ſed loco medicamẽti, ſi moderate vſurpentur, detrimentum nullum afferunt: imo ipſemet Gal. vtitur melicrato, quod tamen dulce eſt. Quare poteritis vos quoque parce vti, ſc. vt ſint vehicula aliorum medicamentorum, & vt facultates aliorum medicamentorum magis attrahantur cum dulcibus. Sic ergo præparare debetis. Sed ante præparationem ſemper aduertendum eſt, id quod dixi in methodo vniuerſali, vt non præparetis, niſi prius vel clyſtere vel aliquo alio leniente inteſtina eluatis, erit enim hoc lenitiuum accommodatum.

℞. Fl. caſſiæ ℥. viij,
Pulpæ Tamarind. ℥. ß. M. cum ſacch. f. bolus.
Quod ſi magis placeat pot. ſic ordinabitur,
℞. Seri optime depurati ℥. vj.
Syr. roſ. ſolut. ℥. v. M. & fiat potus.

Atque ſic erit & leniendum & præparandum. Poſt præparationem vero purgandi erũt humores. Et quia bilioſi ſunt, Rhab. maxime accommodatum. Neque poſſum ferre ſuperſtitionem Montani, & quorund. aliorum, qui damnant Rhab. in tertiana, quia obſeruabitis à veterib. etiam ſcammonium, quod eſt calidiſſimum, exhiberi. Igitur poteritis huoc in modum ordinare medicamentum:

℞. Myrob. citrin. ℥. j. ß.
Sebeſten num. xij.
Sem. citri ℈. j.
Fl. cordialium P. j. F. decoctio ſ. a.
Deinde *℞. dictæ decoct. ℥. iiij. ß.*
Rhabarb. electi ℈. iiij.
Spicæ gr. iij. Infundatur ſ. a.
Deinde *Facta expreſſione adde*
Syr. roſ. ſolut.
Mannæ electæ an. ℥. ij. ß.

Quod ſi placebit magis bolus, poteritis hunc in modum ordinare:

℞. Fl. caſſiæ ℥. vij.
Diaſebeſten ſine ſcam. ʒ. iiij.
Rhab. ſubtiliter puluer. ʒ. j.
Spicæ gr. ij. M. & fiat bolus.

Pillulæ rariſſime dantur in his febribus. Veruntamẽ ſi quiſpiam diligeret magis pill. poteritis vſurpare vel pill. de tribus cũ Rhab. vel pill. de rhab. ad quantitatem ʒ. j. ß. Poſtquam purgatum erit corpus, locus erit balneis aq. dulcis. In quorum vſu etſi diſcrepare videãtur Gal. & Auic. cum Auic. laudet perfecta coctione balnea, Gal. vero omni tẽpore concedat, nihilominus mea eſt ſententia & præſertim his temporibus, in quibus homines non ſunt aſſueti balneis, vt peracta purgatione adminiſtrẽtur. Quod ſi reliquiæ caliditatis in iecinore ſupereſſent, poterit eius regio perfundi ſucco cichorii cum modico aceti. Alexãd. Trall. ſtudioſiſſimus contradicendi Galen. hoc in loco miratur, quomodo Galen. artis maximus profeſſor in febre bilioſa vſus ſit anetho atque etiam abſinthio, cum vtrumq; medicamẽtum ſit cal. & ſiccũ. Addit ſeſe vidiſſe non paucos vſu abſinthii importuno fuiſſe colliquatos. Sed de anetho duplici modo reſpondere poſſumus Alexãd. vno modo, commendaſſe Gal. anethum viride, non autem ſiccum. Anethum viride eſt quidem calidum, ſed moderate, ſicut etiam moderate humidum eſt. Atque hoc ita eſſe

inde colligere poſſumus, quoniam veteres vtebantur anetho in coronis ad conciliandum ſomnum, ſicuti ipſemet Gal. teſtatur.

Alio modo reſpondere poſſumus, quod etſi concedamus Gal. commendaſſe anethū ſiccum, attamen commendauit illud non ſimplex ſed aqua commixtum, quo in caſu non etiam pollet multa ſiccandi vi, ſed prouocat vrinam & aperit.

De abſinthio aduerſus Alex. dicendum eſt, prudentiſſime Gal. adhibuiſſe abſinthium, id quod facile cognoſci poteſt, ſi animaduertantur conditiones, quibus Gal. illud exhibet. Nam primum non laudat abſinthium ſimpliciter, ſed comam eius. Eſt a. coma ſumma pars huius herbæ, & propterea humidior & magis tenera. Pręterea exhibet abſinthium moderatum in melicrato, à quo non ſolum vis ipſius temperatur exſiccatoria, verum etiam augetur abſtergendi facultas. Tertio vtitur Gal. abſinthio non quouis tempore, ſed apparente manifeſta coctione. Poſtremo vtitur ipſo vbi ſtomachus vexatur à ſucco bilioſo. Nā idem Gal. 6. & 5. de ſimpl. med. nec non Dioſc. & Paulus inter alias laudes, quas tribuūt abſinthio, vna eſt quod mirum in modum iuuet ſtomachos à bile cruciatos. Itaque videre poteſtis, quam iniuſte tractauerit Gal. bonus hic Alexander.

Tertianæ puræ congenea eſt tertiana cōtinua, ſiquidem vtraque ab eodem humore putreſcente efficitur. Id diſcrimen eſt, quia in tertiana exquiſita humor putreſcit extra venas: in continua tertiana putreſcit in venis. Vnde fit, vt tertiana continua incipiat quidem à rigore, ſed ſemel tantum appareat rigor In interpolata rigor fit ſingula quaque acceſſione.

Sed dicetis, quomodo igitur cognoſcemus febrem continuam eſſe tertianam? cognoſcitur non rigore, quia proprium eſt cōtinuarum, carere rigore, horrore & frigore; ſed cognoſcitur ſiti, calore acri & mordaci, pulſu maximo & celerrimo. Prætereà quælibet tertia die febres tertianæ & cōtinuæ hoc habent, vt magis exacerbentur, habeant oſcitatiōes vel dormitationes vel aliquas alias incompreſſas annotationes: habet omnis tertiana continua illud peculiare, quod periculoſa eſt, ſecus quam interpolata; quam vt audiuiſtis, d. Hip. eſſe ſecuriſſimam. Dicit Auic. curationem tertianæ continuæ eſſe eandem cum curatione febris interpolatæ, niſi quod maior diligētia requiritur in curanda continua, quam interpolata. Hæc autem diligentia maior conſiſtit primum in digeſtione humorum, ſcil. vt magis procuretur digeſtio in hac febre quā in interpolata. Procuratur autem maior coctio, ſi medicamenta coquentia ſint efficaciora, ſi in maiori copia dentur, & ſi plurib. vicibus, E. g. conuenit ſyr. acetoſus in interpolata & continua; ſed in continua debet habere maiorem vim aceti.

Præterea ſi datur in interpolata ad menſuram duarum vel trium vnciarū, debet dari in cōtinua ad ℥.iiij. Et ſi in interpolata datur ſemel in die, in continua debet dari bis. Præterea diligentia debet eſſe maior refrigerādi in continua, quam interpolata, hoc eſt, vt refrigerantia maiore vi prædita ſint, vt in maiore copia exhibeantur & pluribus vicibus. Circa cibum debet etiam maior diligentia adhiberi: nempe vt minus cibi offeratur, eo quia ſtatus in continua proximior eſt quā in interpolata. Clyſteribus etiā magis vtendū eſt in continua, atq; iis blandis. Et ego ſoleo feliciter vti ſingula die huiuſmodi clyſtere:

℞. *Aq. hordei* ℔.*j.ß.*
Mellis roſ. ſimpl. ℥.*iij.*
Ol. viol. ℥.*iij.*
Vitellum oui vnum.
Salis ʒ.*j.M.*

Oportet etiam in tertiana continua vti magis prouocantibus vrinam, quam in interpolatis, quemadmodum ſi vtamur ſem. melonum in maiori copia; ſæpius vtendum eſt in curatione continuarum, quam interpolatarum. Pari pacto ſubtiliantibus, vt dicit Auic. magis vti licet in continuis, quam interpolatis: quemadmodum è conuerſo purgantibus medicamentis & lenientibus minus vti oportet in continuis, quàm in interpolatis. Ratio eſt, quia cum ſtatus continuarum ſit propinquus, minime naturam turbare importune decet.

Sed dicetis, quæ ratio eſt, quod in tertianis continuis maiori diligentia opus eſt, quā in intermittentib.? Nonnulli tribuunt hæc & quantitati & qualitati bilis, propter quā eſt magis contumax in tertiana & magis rebellis tum coctioni tum expulſioni in continua, quam in interpolata. Sed pace Gentilis, qui hanc opinionem habet, non puto ego hāc rationem, quoniam ſi tantum differrent hæ febres materia, proculdubio non dixiſſet Auic. eandem prorſus eſſe curationem vtriuſque. Sed potiſſima ratio, quantum ego puto, eſt, quod in cōtinua tertiana materia eſt ſit in venis & conſequēter proximior cordi, & ita proximior, vt facile vapores inde ad cor tranſmittantur.

Poſtremo alia ratio eſt, quia in tertiana interpolata bilis ſeiuncta eſt à ſanguine: in cōtinua bilis eſt ſanguini commixta, adeo vt non ſolum oporteat in febre tertiana magis attemperare feruidum humorem, & prohibere, ne cor aſſidue afficiatur. Veruntamen diligēter incumbendum eſt, vt humor bilioſus ſeparetur ab ipſo ſanguine, id quod fieri non poteſt, niſi ea diligentia adhibeatur, quam audiuiſtis propoſitam eſſe ab Auicenna.

CAPVT

CAPVT X.

De febribus ardentibus.

IN febrib. bilioſis eſt & altera ſpecies, quæ à Græcis vocatur *καῦσος*. Barbari appellant cauſonidem. Latini communiter vocant febrem ardentem, & Cæl. Aurel. lib. 2. de acut. cap. 32. verbo quodam Aphricano appellauit flammolam. Ariſt. dupliciter inuenitur deſcripſiſſe hanc febrem. Primum enim 1. problem. 20. dixit febrem ardentem eſſe immenſam caliditatem cum humiditate. Verum 14. ſect. probl. 10. dixit febrem ardentem eam eſſe, in qua vruntur interiora, & exteriora frigent.

Haud ſecus medici noſtri dupliciter de febre ardente videntur locuti, ſiquidem interdum accipiunt hanc febrem communiter, interdum vero accipiunt proprie. Communiter accepta febris ardens dicitur omnis febris magna, quam appellabat Hipp. *πῦρ*, hoc eſt ignem. Sic inuenietis Gal. & Auic. connumeraſſe febrem tertianam inter ardẽtes. Proprie accepta febris ardens duas characteres habet, ſc. ingentem caliditatem. Cæterũ inuenio huiuſmodi febrem ardentẽ adhuc duplicem eſſe apud Hip. & Galenũ ſc. 4. de acut. t. 13. 3. epid. com. 3. t. 34. & lib. de aere, aquis, & locis. Alter enim dicitur cauſus legitimus, alter vero ſpurius. Legitima ardens eſt illa, quæ fit ex pura bile putreſcente vel in omnibus vaſis vel in magnis, aut proximis cordi aut ventriculo aut iecinori, aut alicui alteri viſceri.

Propria acceptio febris ardentis.

Propriæ cauſus & legitimus.

Ex quo intelligere poteſtis, quæ ſit differẽtia inter tertianam exquiſitam, tertianam continuam ac febrem ardentem, quia tametſi materia putreſcens ſit eadem: tamen locus putredinis diuerſus eſt. Febris ardẽs ſpuria eſt ea, quæ generatur à pituita ſalſa putreſcente in vaſis proximis cordi & aliis. Atque hoc non ſolum confirmatum habetis ab Hip. 4. de acutis, verumetiam 1. de morb. & 2. de morb. mul. vbi dicebat febres ardẽtes fieri frequenter in bilioſis, ſed interdum etiã fieri in pituitoſis corporibus.

Propriũ cauſus ſed ſpurius.

Sed circa ea, quæ diximus, tria occurrunt dubia. Primum eſt, vtrum verum ſit, febrem ardentem legitimam oriri ex pura bile putreſcente. Nam Auerrh. 3. coll. 4. & 7. coll. 12. monſtrare conatus eſt, duobus argumentis hoc fieri non poſſe: Primum Auerrh. argumentum fuit, bilem eſſe humorem ſicciſſimum; & propterea multum alienum eſſe à putrefactione, quippe quæ minime ſoleat tentare corpora ſicciſſima.

Aliud argumẽtum erat, bilem puram nuſpiam inueniri in corpore noſtro præterquã in veſica bilis. Quod ſi quandoque in venis ſeparetur à ſanguine, continuo tamen venas peruenit, adeo, vt minime poſſit in venis putreſcere & ardentem facere.

Alterum dubium eſt, an ex ſanguine putreſcente poſſit fieri febris ardens, eo, quia ſanguis ſuapte natura calidiſſimus eſt, inflãmabilis, adeo vt facile accendi & febrem inducere valeat ardentem.

Tertium dubium eſt, vtrum ex bile æruginea, & ex bile praſſina poſſit produci febris ardens. Et occaſio huius dubii tradita nobis fuit ab Auerr. 4. coll. 28. vbi ſcribit, febrem, quę generatur ab his generibus bilis, nõ modo ardẽtem, verumetiam eſſe lethaliſſimam. Ad primum dicendum eſt, non ſolum fieri ardentem à bile pura, verumetiam, vt alias dixi, quoſdam extitiſſe, qui dixerunt, ab hac bile putreſcente fieri omnes febres. Neque valent quicquam rationes Auerrh. 1. quia etſi bilis ſit humor potius actu ſicciſſimus; eſt tamen actu humidus & ideo ſubſtantialis putredini.

Et miror Auerrh. alioqui oculatiſſimum, fuiſſe oblitum illius, quod didicerat ab Ariſtot. 4. meteor. nempe omnia putreſcere, excepto igne.

Deinde nõ valet, puram bilem ſeparatam à ſanguine expelli à venis, quia poteſt facultas expultrix multis de cauſis impediri quo minus expellat, nempe copia anguſtia vaſõrum, craſſitie, adeo vt eius rationes admodũ infirmæ ſint. Ad ſecundum de ſanguine dicendum eſt breuiter, ſanguinem putreſcentem non amplius ſanguinis nomen mereri, ſed conuerti in bilem, & ideo febrem inde ortam eſſe bilioſam nõ ſanguineam, vt alias diſputauimus.

Ad tertium reſpondere oportet, vere febrẽ ardentẽ minime poſſe fieri ex bile praſſina vel æruginea, eo quod nullum viſcus ſuſtinere poteſt huius humoris vicinitatem, vt habetis apud Gal. 2. progn. quo fit, vt ſemper omnis pars à ſeſe depellat huiuſmodi humores, & propterea cum non poſſit putreſcere circa viſcera, hinc fit vt legitima febris ardẽs minime fieri poſſit ex his bilis generibus, ſed fit febris ardẽs communiter accepta, de quã loquebatur Auerrh. l. c.

Præter has cauſas immediatas febris ardentis ſunt etiam quædam aliæ cauſæ, internæ quidem ſed non immediatæ, cuiuſmodi eſt temperamẽtum calidum & bilioſum, ſexus virilis. Nam fœminæ interdum tentãtur ardente febre, ſed plærunque ſpuria, hoc eſt pituitoſa: viri contra potius ardente bilioſa, quam pituitoſa apprehenduntur. Poſtremo eſt ætas, nempe iuuenilis & puerilis. Senes autem difficillime aut nunquam tentantur febribus ardentibus.

Neque valet, quod Hipp. in libr. de aere, aquis, &c. dixerit, habitantes plagas occidẽtales in ſenectute tentari febribus ardentibus,

quoniam id non eſt ratione ætatis, ſed alia ratione explicata ibid. ab Hipp. vbi ſcribit, in his regionibus propter cæli calorem corpora hominum billioſa eſſe, ſed dum ſeneſcunt; ipſis aluum adſtringi, & conſequenter bilem retineri, quæ retenta putreſcens ardentes febres inducit. Ex cauſis externis prima eſt cõſtitutio aeris, ſub qua comprehenditur tempus anni & regio, dicebat enim Hipp. 3. aph. nec non 4. de acut. 1. æſtate fieri febres ardentes, quoniam venæ exſiccatæ ad ſe humiditates trahunt, quæ cumulatæ putreſcunt & ardentes faciunt.

Num hyeme quam æſtate magis fiat febris ardens. Quem locum dum exponeret Gal. d: Hip. ſub nomine æſtatis complexum eſſe omnia tempora calida & ſicca.

Sed oritur ſtatim h. l. dubitatio ex dictis Ariſt. qui 1 probl. 28. & 24 probl. 10. d. hyeme fieri magis febres ardentes, hoc eſt temporibus calidis & ſiccis. Dicendum eſt, fieri febres ardẽtes magis dupliciter intelligi poſſe; vel quod fiant frequentiores & plures, vel quod quæ fiunt ſint vehementiores.

Si primo loquamur modo, certe æſtate magis fiunt febres ardentes, atq; ita locutus eſt Hip. Sin autem loquamur ſecũdo modo, dicendum eſt hyeme fieri magis febres ardẽtes; atq; ita locutum eſſe Ariſt. quaſi dicat febres ardentes, quæ fiunt hyeme eſſe multo maiores, quam quæ fiunt æſtate.

Cauſa autem, propter quam hyeme fiunt ardentes febres vehementiores duplex eſt; vna quoniã eo tempore fieri non poſſint ardentes febres, niſi à cauſa potentiſſima. Altera eſt, quoniam hyeme ab ambientis frigore corpora noſtra exterius condenſantur. Quo fit, vt humores billioſi magis cohibeantur, & conſequenter magis flagrẽt & febres maiores inducant. Exercitationes immodicæ, cibi & potus maxime calefacientes, vt ſunt vina generoſa, aromata, cibi acres ſunt inter cauſas externas febrium ardentium.

Characteres duo eius. Quæ, vt audiuiſtis, duos characteres potiſſimum habent, qui ſunt veluti notæ propriæ; quibus cognoſci poſſunt febres ardentes. Sunt autem iſti characteres ſitis inextinguibilis, & calor inſupportabilis. *Cur in eius quandoq; nulla ſitis, ſi tuſſis ſuperueniat.* Sed circa hos characteres hoc eſt breuiter obſeruandum, interdum contingere, vt in febribus ardentib. non appareat ſitis, quod quidem animaduertere debetis, ne decipiamini. Nam dicebat Hip. 4. aph. 54. & 6. epid. com. 2. tr. 4. ſi tuſſis ſuperueniat febri ardenti ægros minime ſitire. Et Auic. afferebat rationem. quoniam per tuſſim irrigantur pulmones, qui cum ſoleant præ ſiccitate & feruore ſitim facere madefacti ab humiditate per tuſſim deſtillante, aut nullam aut exiguam ſitim inducunt.

Eſt & altera ratio, cur interdum adſit ea ſitis, ſed nõ appareat, ſc. quando mens ægrotis, tunc enim etiamſi maxime ſitiant ægri, præ dilirio haudquaquam percipiunt eam ſitim. *Cur externæ partes, quandoque non caleant in eius.* Poſtremo eſt obſeruandum circa calorem, in ardentibus febribus ſemper calorem maximum eſſe. Cæterum non ſemper exteriora æque calent, quoniam fit vt interdum externæ partes ab immenſo feruore vſq; adeo ſiccentur, vt humiditas pene omnis aboleatur, humiditate conſumpta, fit vt calor qui ſuſtentatur humore, non ſolum debilis euadat, verũetiam interdum pene extinguatur. Atq; calor inteſtinus non tantum cognoſcitur in febribus ardentib. ex æſtuatione, ex inquietudine, ex lingua aſpera, ſiue, vt d. Hipp. 2. de morb. & lib. de aff. ex lingua nigra, atq; etiam viridi æqualiter: verumetiam ex vigiliis continuis, ex delirio, ex pulſu: q. quidem pulſus celerior eſt vehementiſſimus ex difficultate anhelitus, quæ ſumma eſt, ex fecib. bilioſis & fœtentib. ex vrinis tenuibus croceis calidiſſimis: verumetiã cognoſcitur ex aliis ſymptomatibus, quæ audiuiſtis, perpetuo ſequi febres omnes bilioſas, & præſertim tertianas continuas.

Lingua ſitus maxime conferat ad ſignificandas febres. Dixi in febrib. ardentibus cognoſcendis maxime ſpectandam eſſe linguam. Nã Ariſt. 34. part. probl. 4. ſcribit, linguæ ſtatum maxime conferre ad ſignificandas febres, quoniã ſuperpoſita eſt pulmoni. Et cũ ſit ſua natura ſpongioſa, imbibit & fuligines & humores, ex quibus febres producuntur. Atque ita cognoſci poteſt febris ardens.

Legitima cauſus ab ſpuria dignoſcitur. Dignoſcitur aũt legitima ardens à ſpuria, quia in legitimo cauſo omnia ſymptomata multo ſæuiora ſunt quam in febre ſpuria. Omnis febris ardens in ſenibus exitialis eſt. *... ſenibus cauſus periculoſus.* Et Auic. 1. quarti doct. 2. c. 41. dicebat, aut nunquam tentari ſenes febre ardente, aut ſi tentantur, interire: Tum quia nunquam fit niſi à potentiſſima cauſa, tum quia maxime vires ſeniles infirmæ ſunt, adeo vt nequeant ſuſtinere violentiam febris ardentis.

Dicebat Hip. in coacis prænot. febrem ardẽtem vt plurimum terminari 14. diebus. Imo vero Auic. l. c. dixit ardentem febrem citius terminari tertiana pura, quæ omnia oſtendere videntur hanc febrem vere acutam eſſe, veruntamen contraria eſt ſententia Hipp. qui 3. in 5. epid. t. 34. ſcribit, quaſi non eſſe acutam febrem ardentem aſſerat, quinto lib. eod. t. 78. enarrans hiſtoriam virginis Abderit. ſcribit eam laboraſſe febre ardente, & tamen perueniſſe vſq; ad 27. diem. text. 80. etiam enarrans caſum Herophili cuiuſd. Abderitani teſtatur eum cum ardente febre perveniſſe vſq; 100. diem. *Non ardens ſemper morbus acutus.* Quæ omnia probare videntur ardentem non eſſe ſemper morbum acutum.

Reſpondere oportet, ardentem febrem aut eſſe propriam aut eſſe communem ſeu communiter acceptã. Propria ardẽs, ſiue ſit, ſpuria

ſpuria ſiue propria, quantũ ego iudico, ſemper acuta eſt: communiter autem accepta nõ ſemper acuta eſt. Sed quid dicemus ad locos Hip.? Galen. in com. illius t. 34. ſcribit, in aliquibus codicibus deſideratam eſſe particulam illam negatiuam; adeo vt Hipp. dicat, ardentem eſſe acutam. Quod ſi particula negatiua conſeruanda eſt, inquit Gal. addendam eſſe particulam, valde. Perinde ac dicat Hip. illas febres ardentes non fuiſſe valde acutas. De virgine Abderit. & Herophilo reſpondendum eſt, vel eas febres non fuiſſe proprie ardentes, vel non fuiſſe ſemper ardentes: quia tametſi durauerint complurib. diebus, non ſemper tamen fuere ardentes. Dicebat Alexand. Trall. in c. de feb. ard. ſpuriam eſſe magis exitioſam legitima.

Signa prognoſtica in cauſo bona. Atq; hæc ſunt ſigna vniuerſalia prognoſtica. Particularium ꝓgnoſticorum alia ſunt bona, alia vero mala. Bona ſunt, ſi ægri leniter ferant morbum, ſi ſymptomata non ſint adeo ſæua, ſi ſudor appareat in die critica, ſi facile reſpirent. Dicebat enim Hip. 1. prognoſt. 25. optimum eſſe in omni morbo faciliter ſpirare. Si in die critica profluat ſanguis è naribus copioſus, ſalutare eſt; & ita ſalutare, vt diceret ſapientiſſimus ſenex 2. epid. com. 2. t. 63. ſeſe neminem vidiſſe extinctum ex iis, quibus è naribus profluxit copioſus ſanguis. Si rigor febri ardenti ſuperueniat optimum eſſe d. Hip. 4. aph. 58. quod tamen intelligendum eſt, ſi vires ægri firmæ ſint. Nam 4. aph. 46. dicidem mortale eſſe, ſi rigor ſuperueniat febri ardenti iam debili exiſtente infirmo.

Sudores frigidi in cauſo mali. Contra ſigna prognoſtica mala ſunt, ſi frigidi ſudores in febre ardẽte fiant, vt d. idẽ 4. aph. 37. Cuius rei attulit rationem Ariſt. 31. ſect. probl. 24. vbi ſcribit propterea medicos iudicare prauos ſudores in febribus frigidos, quoniam ſignum eſt, tantam eſſe materiam frigidam, quæ cum non poſſit à febre calefieri, minime quoq; concoqui & ſuperari poteſt. Sic malum eſt, ſi ægri difficulter ſpirent, ſi inquieti ſint, ſi noctu nõ dormiant, & præſertim ſi è narib. ſanguis guttatim profluat. Nam, ſi apud Hipp. in epid. videatis ægros illos enarratos, vt Silenum, Philiſcum, Epaminondam omnes interierunt, cum ipſis guttæ ſanguinis è narib. profluxiſſent. Sed dicetis, quæ eſt huius rei ratio, vt ſanguis guttatim exiens ſit adeo exitioſus? Adfert cauſam diligentiſſimus Galen. 2. prorrhet. 57. vbi ſcribit, exeuntib. ſanguinis guttis è naribus, indicari ſanguinem quidem prauum eſſe, verumtamen non poſſe expelli præ infirmitate naturæ, vt neceſſum ſit, naturam ſuccumbere morbo & ſuperari. Hipp. in libr. de aff. dicebat febrem ardentem facile commutari in peripneumoniam. 1. autem de morbis ſcribit idem, Peripneumoniam minime in febrem ardentem commutari. Hanc diuerſitatem cum vidiſſet Alexand. 2. problem. med. 8. conatus eſt afferre rationem, ſcil. commutari ardẽtem in peripneumoniam, quoniam ob inquietudinem ægrorum bilis facile huc & illuc pellitur, ita vt compulſa quandoque in pulmones, ibi inflammetur, putreſcat & peripneumoniam inducat. Contra vero vbi ſemel bilis in pulmonibus eſt collecta, nequaquam poteſt aut in corporis ambitum, aut in venas præcipuas detrudi.

Curatio febris ardentis dimiſſa eſt à Galen. alioq; diligentiſſimo in 1. ad Glauc. Ratio, qua motus fuit Galen. poteſt colligi ab Auicen. 1. quarti doct. 2. cap. 42. in principio, vbi ſcribit curam febris ardentis eſſe curam tertianæ puræ. Vt, cum iam traditam habeatis curationem tertianæ puræ, poſſitis etiam quodam pacto ardentis curationem noſcere. Verum, cum habeam rationem ingeniorum veſtrorũ, placet etiam aliqua de hac curatione in medium afferre. Nam, cum in febre ardente duo ſint, quæ lædunt ægros, ardor & putredo bilis, putredo lædit quidem, ſed minus quam ardor, ea ꝓpter ſcopus quidem debet eſſe propoſitus, vt adimatur putredo, ſed maxime omnium ſtudendum eſt, vt immenſum incendium ſtatim compeſcatur.

Et hoc eſt quod videtur maxime ſtuduiſſe Actius, quando in curatione ardentis febris, refrigerantem fere ſolam ſpectaſſe videtur. Itaque operę precium eſt, curare, vt aer omni ingenio refrigeretur, vt fugiãtur hominum frequentiæ in cubilibus ægrotantium, vt detineatur æger in ſumma quiete tam animi q̃ corporis, & præſertim, vt aluus cotidie fluat.

Quare ſoleo ego in his caſib. mandare, vt ſingula die clyſteres infundant. Rabbi Moyſes 10. lib. aph. ex ſententia Gal. vult, vt clyſteres in ardentibus febrib. ſemper ſint ex aqua & oleo puris. Imo Oribaſ. ſcriptor egregius lib. 7. coll. med. vbi tractat de clyſteribus, laudat etiam, vt fiant ex pura aqua frigida. Et ne irrideatis hoc conſilium. Quia etſi vulgares ſolent prouerbio dicere, clyſteres ex aqua frigida; tamen ſunt etiam hi in vſu apud medicos. Et in his caſibus debemus huiuſmodi clyſteribus vti, quando corpora ſuapte natura ſunt lubrica & quomodolibet vel exiguo ſtimulo concitantur.

De potu certiſſimum eſt, à vino abſtinendum eſſe. Sed addo ego pernicioſiſſimum etiam eſſe, vti ſola aqua, quod notare debetis, quia ſæpe in hoc errant ægri. Ratio, propter q̃ nec aqua cõuenit in ardentib. eſt deprompta ex ipſomet Hip. q 3. de acut. t. 40. & lib. 3. de fract. t. 126. clariſſimis verbis ſcripſit, aquã in biliosis cõuerti in bilem. Et Cæl. Aur. li. 2. de acutis paſſ. cap. 32. dicebat, in corporibus calidis aquã conuerti in bilem. Quare cauere oportet à potu etiam puræ aquæ, loquor de

 coti-

cotidiano potu, quia ſecus eſt de aquæ frigidæ potu, de qua mox dicam.

Pro potu igitur laudabat Auer. 3. coll. c. 12. aquam anguriæ. Et vos exemplo Auer. poteritis vti aqua vel hordei, vel aqua cum aceto, vel aqua per alembicum extracta ex lactuca, endiuia, cucumeribus, poſca etiam vtilis eſt. Inter cibos illi ſunt omnibus pręferendi, qui facultatem reſrigerandi & humectandi habent. Nutrimentum in cibo hac febre laborantium nō ita requiritur, quoniam, vt prudētiſſime dicebat Auic. habet vehemētiſſimā accidentia, propterea cito peruenit ad ſtatū, ptiſana eſt huiuſmodi, panis aqua lotus, infricta ex herbis refrigerantibus, vt oxalidis, lactucæ, endiuię, bugloſſę. Ab omnibus dulcibus, oleoſis, à pinguibus abſtinere oportet: nempe, quæ in corporibus flagrantibus cito accenduntur & febrem augent.

De ſanguinis miſſione video inter ſcriptores non exiguam controuerſiam, nam aliqui voluerūt in hac ſebre variam eſſe ſanguinis miſſionem: imo vero laudant vt mittatur ſanguis vſque ad animi defectum. Et in hanc ſententiam ducti ſunt auctoritate Gal. 1. aph. 23. vbi ſcribit in omnibus febribus magnis v. ſ. & miſſionem ſanguinis vſque ad animi deliquium, eſſe omnium maxime præſentaneum remedium, vt cum febris ardens ſit febris magna, videatur conſilio Gal. requiri magna ſanguinis miſſio.

Sed contra hoc eſt omnium fere ſcriptorum medicinæ auctoritas, ſiquidem nemo fere inuenitur, qui ſectionis venæ aut vllius miſſionis ſanguinis meminerit in ardēte febre. Quinimo, ſi rationē ſpectemus, nequaquam cōuenire videtur, quia detrahere ſanguinem nihil aliud eſt, niſi demere frænum bili, adeo vt multo magis inualeſcat. Quare in hac re, quæ eſt maximi momenti, puto neceſſarium eſſe, ſequi conſilium Auic. & Auer. qui dixerunt in febre ardenti poſſe aut ſanguinem multum eſſe iunctum bili, aut paucum. Si multus ſit, licet ſanguinem mittere. Sin a. bili ſanguis coniunctus ſit exiguus, proculdubio abſtinendum eſt ab omni v. ſ. ne ſc. auferatur frænum ipſi bili.

Cognoſcitur a. coniunctam eſſe ſanguinem multum bili, & propterea licere ſanguinem mittere, ſi vrina ſit turbida & craſſa, quod ſi vrina tenuior ſit, ſi claritatem habeat, ſi flaua ſit, ſignum eſt, aut ſolam bilem abundare, aut exiguum ſanguinem ipſi coniungi, & conſequenter nullā requiri ſanguinis miſſionem.

Inter remedia febris ardentis primum locum apud omnes medicos obtinet frigidæ aquæ adminiſtratio: de qua copioſiſſime plęrique medici locuti ſunt; potiſſimum Gal. 9. meth. 5. Itaque cum hæc res ſit maximi momenti, oportet, vt eius adminiſtrandę rationem doceamini. Eſt a. omnis ratio rectæ operationis poſita in quatuor rerū conſideratione: ſc. vt videatis, in quib. agere ſeu operari conueniat, quādo, quantum & quomodo corpora, in quib. adminiſtrari poteſt hoc generoſum auxilium, ſunt robuſta iuuenilia, quæ latum pectus habent, & in quibus nulla inuenitur interna inflammatio. Senes, pueri anguſti pectoris & aliqua inflammatione laborantes, ſunt arcendi ab hoc auxilio.

Aduer. [illegible] aq. frigida in cauſo.

De tempore conſtat inter omnes, æſtate tantum hoc præſidio eſſe vtendum. Sed de tempore morbi video aliquam controuerſiam eſſe. Gal. enim loco cit. nec non 11. meth. 9. quem ſecuti ſunt plærique, habuit hanc ſententiam, apparente coctione morbi ad hoc remedium eſſe confugiendum in materia cruda omnino eſſe abſtinendum. Cæterum, Auer. 3. coll. 12. quinque rationib. confutare aggreſſus eſt hanc ſententiam. Prima eſt, quod febris ardens vſq; adeo immaniter depopulatur corpora noſtra, vt ſi expectanda ſemper ſit coctio, periculum immineat, ne extinguantur ægri priuſquam materia concoquatur. Secunda, vſu & experientia ſæpe comprobatum fuiſſe frigidæ exhibitionem etiam in materia cruda profuiſſe. Tertia, bilem non propterea dici crudā, quia craſſa ſit, ſed quia nimiū feruida & nimium acris eſt. Igitur frigida aqua potius cōcoquere bilē dici poteſt, quam ſecus. Quarta expendendum eſſe in exhibēda frigida, vtrum maius fiat detrimentū an iuuamentū, quādo adminiſtratur in materia cruda, & ſi maius eſt iuuamentum, libenter amplectendū eſſe illud auxilium. Vnde, cum, ſi exhibeatur frigida in cruda materia, id ſolum detrimentum metuatur, ne morbus longior fiat & econuerſo incendium mirum in modum extinguatur, fit vt iuuamentum ſit multo maius quam detrimentum. Poſtrema ratio eſt, Rhaſen teſtatum eſſe aliquando dominum & ſeruum ægrotaſſe, atque domino exhibitam ſtatim frigidam ſalutem attuliſſe. Seruum fuiſſe extinctum, quia non data fuerat frigida. Quid igitur in hac difficultate conſtituendum? Optimi medici munus eſt in hoc caſu diligenter ſpectare habitum corporis ægri. Nam ſi corpus aridum & excarne ſit, ſitque febris maxima, certe ſtatim ad frigidæ exhibitionem veniendum eſt, quia periculum imminet, ne vel à febre occidatur, vel in hecticam atque maraſmum torridum labatur. Sed ſi æger non ita macer neque ita aridus ſit ac febris paulo mitior, melius eſt differre huiuſmodi auxilium in tempus coctionis.

De menſura aquæ ſumendæ ſcribit Galen. tantum eſſe capiendum, quantum æger vno hauſtu potare poteſt: vel quantum quis vult potare. Auicen. lib. 4. [illegible] cap. [illegible]

duo

quo dicit animaduerſione digna circa hanc menſuram. Alterum eſt, tantum aquæ ſumendum eſſe ab ægro, donec totũ corpus viride euadat, & propterea aliud dicit, ſumendam eſſe frigidam ad quantitatem heminæ & dimidiæ, quæ eſt mẽſura ℥. xv. ſed hæc verba Auic. non ſibi conſonant, quoniam quãtitas ℥. xv. exigua eſt, neque poteſt vſque ad tantam frigiditatem deducere, vt corpus viride euadat. Et propterea ego ſemper exiſtimaui locum illum eſſe corruptum. Vos videbitis. Mea eſt ſententia expendendum eſſe præ cæteris & corporis ægri capacitatem, & conſuetudinem, ſi ſit corpore procero & aſſuetus multum potare, melius eſt magnam copiam aquæ exhibere quam paruam. Contra qui ſunt corpore exiguo & parum bibũt, iis ſufficit mediocris menſura, & maior tamen, quam pro ſua conſuetudine.

Modus exhibendi eſt, vt accipiatur aqua gelidiſſima è medio puteo: aut, ſi ſponte non habetur gelida, paretur aliquo ex iis modis, quos docui in variis lectionibus ex antiquis. Poſt exhibenda eſt frigida ſiue petant, ſiue non petant. Nam, ſcribit Aet. lib. 5. ca. 78 ex ſententia Philomeni, ſcribit etiam Auic. l. c. c. 43. interdum delirare ægros, & propterea non petere frigidam, etiamſi egeant. Quo in caſu omnino inuitandi ægri ad capiendam aquam. Præterea procurandum eſt, vt non paulatim ſumat aquam, ſed affatim, hoc eſt, cum impetu. Aetius l. c. ſcribit interdum vtile eſſe aquæ commiſcere oleum. Et neque ego damno, quoniam multa bona facit oleum. Excitat magis aluum & vomitum: &, quod caput eſt, proſpicit, ne partes flagrantes nimium exſiccentur.

Num aqua frigida non ... vel ... ſenda.

Sed dicetis, Ariſtot. 1. problem. 57. ſcribit medicos conſueuiſſe in febribus exhibere aquam paulatim bibendam, eo quod hunc in modum magis humectat, quemadmodum pluuia ſi paulatim deſcendat, magis humectat terram, quam ſi affatim. Vnde cum in exhibitione frigidæ optetur humectatio ratione Ariſtot. videtur potius conuenire, vt paulatim ſumatur quam vt affatim.

Dicendum eſt, aquam potari vel ad ſitim extinguendam, vel ad ardorem finiendum. Si ſumatur propter ſitim, vera eſt ratio Ariſtot. atque ita faciendum eſt. Sed ſi ſumatur propter refrigerationes, quemadmodum optatur in ardẽtibus, multo ſatius eſt eam ſumere affatim, & cũ impetu, quam paulatim. Præter frigidam ſunt alia duo remedia, quæ proponuntur à medicis & vſurpantur, primum eſt balneum aquæ dulcis: quod quidẽ in ardente legitimo ab omnibus probatum video tam tepidum quam etiam frigidum actu. Sed tametſi omni tempore conuenire queat, potiſſimũ tamen conuenit apparente manifeſta coctione, & præſertim frigidum

De vſu balneorum aq. dulcium.

actu. Sed, vt ſæpe dixi, hoc remedium hodie nõ adeo facile in vſu trahetur, quoniam homines non ſolent ita frequenter lauare, quẽadmodum conſueuerunt antiqui. Nam propter illam conſuetudinem veteres medici ſemper fere balnei mentionem faciunt, tanquam rei vſitatiſſimæ. Alia remedia ſunt epithemata refrigerantia; quorum vſus eſt tum ſupra pectus, tum ſupra dorſum, tum etiam vt monet Auic. ſupra caput. Fiunt ex rebus refrigerantibus hunc in modum:

Epithemata pro pectore, dorſo, capite.

℞. Fol. portul.
Plantag.
Lactu vitis an. M. j. ß.
Santal. omnium an. ℥. ß.
Fol. lapathi
Maluæ,
Nymphea an. M. j. F. decoct. ſ. a. deinde facta expreßione immergantur in ea panni linei vetuſti: atque ita parum madefacti & parum expreßi ſupponantur dorſo, pectori, atque etiam capiti.

Aetius circa vſum horum epithematum duo digna animaduerſione proponit: vnum eſt ol. roſar. ol. camom. optima eſſe ad hæc epithemata facienda: præſertim ſi multum calida adhibeantur: & ſi ex alto ſupra pectus proiiciantur. Sed huiuſmodi conſilium nũquam potuit à me probari, 1. quia non video, quomodo oleum vllum ardenti corpori & peruſto conuenire poſſit, cum exploratiſſimum ſit, omnia pinguia promptiſſime inflammari & accendi.

Quinimo Galen. 2. de ſimpl. med. circa finem c. 21. d. oleum minime conuenire in eryſipelatibus aut aliis biliosis fluxionibus; vt cum febris ardens ſit biliosa affectio, minime in ipſa conuenire poſſit oleum, ita adminiſtratum.

Aut igitur omnino dimittendum eſt oleum, aut perexiguum ipſius miſcendum eſt decoctis nupertime propoſitis. Scio Alexand. Trall. 12. meth. cap. 3. laudaſſe vſum oleorum pro epithemate, tum in cauſo legitimo, tum etiam in ſpurio, veruntamen dixit magis conuenire in ſpurio, quaſi etiam dixerit ſuſpectum haberi hoc auxiliũ in ardente bilioſa. Alterum, quod monuit Aetius, eſt, hæc epithemata refrigerantia conuenire in vigore paroxyſmi, non in principio, non in augmento. Eſt ratio eſt, quia in principio & in augmento periculum eſt, ne frigido hoc auxilio materia magis intro pellatur, quod quidem non eſt formidandum in ſtatu, quia tunc calor adeo expanſus eſt, vt potius extinguatur quam intro pellatur. Et hoc conſilium ego quoque amplector.

Quod ſi ſpectandus ſit non ſcopus refrigerandi, ſed ſcopus euacuãdi humorem feruentem, videre oportet quonam materia inclinet: ſiquidem, vt d. Auic. & Gal. febres ar-

dentes

dentes conſueuerunt ſolui aut vomitu, aut ſudore, aut alui fluxu, aut ſanguinis fluore à naribus. Si enim natura inclinet ad vomitũ, provocandus eſt aut aceto, vel oxymelle cum iure, aut ſucco raphani cum iure, aut aliquo alio auxilio quod valeat vomitum concitare. Si natura magis inclinet ad ſudorem, is quoque prouocandus eſt, vel aqua hordei magna copia ſumpta, vel integumentis. Sic ſi natura propẽſa ſit ad ſanguinis profluuium, illud pariter prouocandum eſt vel hirudinibus natibus appoſitis, vel herba ſanguinaria vocata. Si poſtremo inclinet ad alui fluxum, primum paulisper hunc in modum ſunt præparandi humores:

Præparans ieceuſe.

℞. *Fol. endiuia*
Portul.
Lactuca an. M. ß. F. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *dicta decoct. ℥. vj.*
Syr. de papau. ℥. j ß. M.

Et notate præparatorios ſyrupos debere menſuram ordinariam tranſcendere, propter incendii magnitudinem. Et de ſyr. de papau. d. Auic. illum maxime conuenire, ſiue ſit ex albo, ſiue ex nigro papauere. Vltimò loco ſunt euacuandi. Et Gal 4. de acut. t. 7. vna cum Hipp. laudant duo ad expurgandũ humorem in ardẽte, nempe lac aſininum & ſerum caprinum, oxymelle à caſeo ſeparata nam conſueuerunt veteres, quemadmodum & nos, expurgare corpora, & præſertim in febribus, ſero magna copia accepta, quippe quod ſimul & ſemel euacuat bilem, atque etiam corpora deuſta refrigerat. Et ego ſoleo in his caſibus adiicere interdum aliqua, quæ poſſint vim purgatoriam ſeri augere: cuiuſmodi eſt ſ. r. roſ. ſolut. manna, & dilutum rhab.

Solet febris ardens & poſtquam abiit, relinquere in corporibus ægrorum quædam feruoris veſtigia, aduerſus quæ neceſſe eſt, vt medicamentis occurratur. Et propterea ſolemus poſt febrem ſolutam vti vel ſero ad alteranda corpora in modica quantitate v. ſ. menſura ℔. j. ſolemus etiam vti conſect. refrigerantibus, vt eſt conſer. nymphææ, cichorii. Atque præ cæteris ſolemus vti balneis, vt reliquiæ omnes feruoris præteriti penitus deleantur. Atque hæc eſt tota ratio medicationis veri cauſi.

Curo cauſi ſpurij.

Spuria autẽ febris ardens, vt d. Alex. Trall. differentem aliqua ex parte curationem poſtulat, eo, quod differens quoque eſt ipſius generatio. Nam vt intellexiſtis, etſi putredinis locus in vtraque febre ſit idem: diuerſa tamen eſt putreſcens materia: cum in vero cauſo bilis pura putreſcat; in ſpuria putreſcat pituita ſalſa. Pituitam ſalſam d. Auic. 1. primi doct. 4. c. 1. & prima quarti doct. 2. c 39. fieri ex materie biliosa combuſta & cinerulenta, aquoſæ pituitæ commixta: adeo vt ſecundum Auic. generatio pituitæ ſalſæ ſit ſimilis generationi lixiuii.

Cæterum, etſi non diffitear pituitam ſalſam etiam hoc pacto ab Auic. propoſito generari: ſum tamen huius ſententiæ, generari quoque vbi pituita vel dulcis vel inſipida calore præternaturali, ſiue ſit putredinalis, ſiue non: magis atque magis excoquitur. Quod me trahit in hanc opinionem, eſt diſcurſus præclariſſimus Gal. lib. 3. de alim. fac. c. 32. vbi diſputans aduerſus Agalillum de ſalſedinis generatione inter alia ſcribit in fine illius capitis, etiam aquam puram, vbi nimium excoquitur, ſalſam fieri.

Si igitur ſola aqua ſic percocta ſalſedinem contrahit, cur negare debemus etiam pituitam quæcunque ſit ſalſam fieri, ſi vehemẽter coquatur? Quamobrem non dubito, quin pituita, ex qua fit febris ardens poſſit ſalſedinem contrahere alia cauſa, quam quæ præſcripta eſt ab Auic. quanquam, vt libere dicam, ea, ex qua fit, cauſus generatur eo pacto, quo propoſitum eſt ab Auic.

Cognoſcitur febris ardens ſpuria eo, quod omnia accidentia infert, quæ inferuntur à vero cauſo, niſi quod omnia remiſſiora ſunt, &, vt dicebat Alex. hæc febris ardena ſemper exitialior eſt quam verus cauſus. Ratio curationis eadem quoque eſt cum curatione prædicta. Illud tamen intereſt, dicit Alex. quod in ardente ſpuria ſemper minus refrigerandum ſit, quam in vera ardente. De frigidæ exhibitione in hac febre, nullus locutus eſt præterquam Alex. qui negavit omnino hoc remedium eſſe adminiſtrandum. Cætera epithemata infrigidantia conueniunt etiam in hac febre. Sed potiſſimum ea, quæ fiunt ex oleis præſcriptis ab Aetio & ipſo Alex.

De vſu balnei contradictio euidentiſſima eſt inter Gal. & Auic. Galen. 3. lib. 3. de acut. ſub finem manifeſtiſſimis verbis dixit, in febre ardẽte ſpuria minime balneũ aquæ dulcis conuenire. Auic. autem prima quarti cap. 42. ſcribit non tantum conuenire balneum in hac febre, imo vero magis cõuenire quam in ardente legitima. Atq; hoc pacto intelligendum eſſe Galen. peracta autem coctione non ſolum conuenit balneum, imo magis cõvenit quam in legitima. Et ratio, quia humor hic cum relinquat poſt coctionẽ multas reliquias & cineres, oportet illos per balneum vel exinanire, vel demulcere. Et hoc pacto intelligenda ſunt Auic. verba: vbi in hac febre à natura humores non ſunt exinaniti, oportet vt à medico euacuentur: propterea eos prius præparare conuenit hunc in modum:

℞. *Fol. ceterach.*
Agrim.
Beton.
Puleg. an. M. ß.

Fol.

Fol. endiuiæ. M. j.
F. decoctio ſ. a.
Deinde ℞. *Dictæ decoctionis ℥. v.*
Syr. roſ. recentis ℥. j.
Syr. de duab. radicibus ℥. ß. M. & fiat potus.

Poſtquam præparati erunt, purgādi ſunt, Pro quorum expurgatione laudabat Galen. vt audiuiſtis vſum ſeri, quippe quod ſua acrimonia etiam ichores ſalſos mirum in modum educit. Poſſet etiam adminiſtrari hoc genus medicamenti:

℞. *Sebeſten N. xv.*
Myrobal. chebul. ℥. j.
Fol. ſenæ ℥. j. ß. f. decoct. ſ. a. in aqua endiuiæ.
Deinde ℞. *Dictæ decoct. ℥. iiij. ß.*
Rhab. electi ℥. j.
Agar. trochiſc. ℈. iiij.
Spicæ gr. iiij. Infundātur omnia ſ. a. deinde facta diligenti expreſſione adde ſyr. roſ. ſolu. ℥. iiij. ß. M.

Poſt exhibitionem huius medicamēti ſoleo ego curare, vt trib. vel quatuor horis ſorbeatur ℔. j. ſeri caprini. Imo vero, niſi hoc auxilio febris ex toto ſit adempta, vſus continuatus eiuſdem ſeri vtiliſſimus erit. Atque hic finis eſt earum febrium, quæ à pura bile originem ducunt. Poſt quas febres ſequitur, vt tractemus de his febribus, quæ non à pura bile, ſed ab aliis ſpeciebus bilis originem ducunt. Dicuntur autem huiuſmodi febres cōmuni nomine à Græcis *τεταρτ... νόθοι*, noſtri appellant modo tertianas nothas, modo tertianas ſpurias, quæ omnes & ipſæ generationem ex humorib. putreſcentibus habent, vel in venis ſi cōtinuæ ſint, vel extra venas, ſi ſint interpolatæ, adeo vt locus affectus ſit ille idem, qui eſt in febribus. Cauſa autem immediata nulla alia ſit, niſi bilis, non quidem vera & naturalis, ſed præternaturalis. Et vt veram cauſam harum febrium cognoſcatis, paulisper pponenda eſt vobis ſeries omnium generum humoris bilioſi.

De tertianis ſpuriis.

Nam vt inuenire licet apud medicos tam Græcos quam Arabes & Latinos, bilis ſiue humor bilioſus aut eſt vera bilis, aut ſimilis humor bili. Vera bilis adhuc duplex eſt: alia naturalis, alia vero præternaturalis. Bilis naturalis eſt ille humor, qui in iecinore inſtar ſpumę generatur in fabrica ſanguinis, vt pleriſq; in locis docuit Galenus, ſed potiſſimum in fine libri ſecundi de facul. natural. Ariſtoteles videtur alienam ſententiam eſſe ſecutus, qui 4. de part. animal. c. 2. ſcripſit, bilem generari in cunctis noſtri corporis partibus. Quam ſententiam non modo damnarunt medici, verumetiam Auerrhois ſtudioſiſſimus Ariſtotelis lib. 3. col. cap. 3. Bilis præternaturalis, vt colligere licet ex loco Galen. citato, nec non ex Auic. prima primi, c. de humoribus. Quæ ſit alterata naturalis ſubſtātia bilis, aut ſit ex mixtione bilis naturalis cum aliis humoribus. Quæ ſit alterata ſubſtantia naturalis bilis, appellatur à medicis vitellina, eo quod valde æmuletur ouorum vitellos.

Et hæc ſit vbi bilis naturalis magis excoquitur. Sed quid dicemus de Auic. qui loco citat. ſcribit vitellinam fieri etiam ex permiſtione pituitæ & bilis craſſæ? Dico, Domini, quod ſemper dicere ſoleo Auic. abuſiue locutum fuiſſe, quaſi voluerit huiuſmodi bilem naturalem propter aliquam ſimilitudinem cum vera vitellina ſic appellare. Quæ ſit ex permixtione bilis & pituitæ, adhuc triplex eſt. Vel enim admiſcetur bilis pituitæ, & hæc appellatur bilis citrina (Arabes appellant ſitam & bilem maioris famæ, eo quod frequentiſſime in corporibus noſtris generatur) alia vero eſt quæ generatur ex permixtione bilis flauæ cum melancholia naturali. Et hæc cum raro gignatur in corporibus noſtris, nuncupata eſt ab Arabibus minoris famæ. Alia eſt, quæ ſit ex permixtione ſanguinis & bilis naturalis, quæ nullum proprium nomen adepta eſt, pręterquam ſanguinis bilioſi.

Bilis non vera, ſed ſimilis veræ, efficitur in ventriculo potiſſimum vel propter caliditatem ipſius, vel propter caliditatem ciborum. Et hæc bilis propterea ſic vocatur, quia quodam pacto ęmulatur ipſam bilem, non quod ſit vera bilis. Si enim fiat ex moderato calore, vocatur praſſina ſeu porracea: ſin efficitur à maiori calore, nuncupatur bilis æruginoſa. Si adhuc fiat ex maximo calore, appellatur bilis iſatodis, eo quod ſuo calore imitetur ſucrum illius herbæ, quæ vocatur iſatis, quæ appellatur a Latinis glaſtum. Igitur ſicuti vera tertiana, vt audiuiſtis, ſit ex putreſcēte bile naturali, pari pacto tertianæ oēs ſpuriæ fiunt ex bile præternaturali putreſcente, ſiue ſit bilis vitellina, ſiue citrina maioris famæ, ſiue citrina minoris famæ: ſiue etiam ſanguis bilioſus.

Differentia bilis non veræ.

Ex bile non vera ſed veræ ſimili, fiunt aliæ febres, quæ ſunt deterrimæ. & quæ æmulantur naturam ipſarum tertianarum, non ſunt tamen neque legitimæ tertianæ, neq; ſpuriæ: adeo vt, quemadmodū audiuiſtis, cauſa immediata & interna ipſarum tertianarum ſpuriarum nulla alia ſit, quam bilis præternaturalis, quæcunq; ſit: & propterea omnis temperatura quæ ferax eſt huius bilis iure putatur eſſe cauſa mediata harum febrium: cuiuſmodi eſt temperatura quæ partim pituitoſa & bilioſa eſt: aut partim melancholica & bilioſa. Vnde inter ſexus maxime fæmineus expoſitus eſt his febribus: ſicut etiam inter ætates ſenium atque ætas conſiſtentiæ, maxime à febribus tertianis nothis tentari conſueuerunt. Et quod dico de his cauſis internis tam mediatis quam immediatis, idem quoque exiſtimandum eſt de omnibus cauſis externis, ſcilicet eas maxime prodidere

Cauſæ harum ... tertianarum ſpuriarum.

ſpurias

ſpurias tertianas, quæ non vnum genus humoris accumulant, ſed plura, & ſunt, quę generant pituitam, melancholiam, bilem, quēadmodum inter cauſas externas ſebrium ſimilium tertianis nothis potiſſimam partem habens edulia calidiora, & præſertim ſalſamēta omnia, cibi acres, cuiuſmodi ſunt porri, allia, cepæ. Nam, qui victitant huiuſmodi cibis, ſolent frequentiſſime exerceri febribus tertianis, quæ aut iugulant aut protrahuntur, aut corporum temperamenta valde deprauant. Galen. 1. ad Glauc. 8. dicit neceſſarium eſſe diligenter diſtinguere febrem tertianam ſpuriam à legitima, eo quod differat curatio vtriuſq;, ſicut differt natura. Quamobrem videndum eſt diligenter, quæ ſint ſigna huius febris ſpuriæ.

Diff. inter tertianam ſpuriam & legitimam.

Et, vt incipiamus ab actionibus læſis, capitis dolor grauatiuus & extenſiuus ſolet peculiariter in hac febre eſſe. Inappetētia quoque, ſitis. Pulſus in febre tertiana ſpuria eſt quidem velox, ſed non ita celer neq; ita magnus, quemadmodum in legitima. Vrinæ citrinæ ſunt craſſę, in quibus tarde apparet coctio: vultus non ita extenuatus eſt, quemadmodum in pura. Neq; etiam calor adeo acris & mordax eſt.

Quod ad paroxyſmum pertinet, incipit paroxyſmus tertianæ ſpuriæ cum leniſſimo & mitiſſimo rigore, aut cum horripilatione. Durat quoq; 18. horis, quandoque 20. quandoque pluribus: atq; hæ ſunt febres illę, quas Galen. 2. de diff. feb. 8. & 6. epid. com. 2. t. 23. appellabat extenſas contra Agatini ſententiam, qui volebat nullas febres extenſas appellari. Deſinit hæc febris raro cum ſudore. Si fiat à bile vitellina cognoſcitur, quia bilis euomitur vitellina, vrinæ & fæces æmulantur colorem vitelli ouorum. Si fiat à bile facta ex permiſtione pituitæ, cuiuſmodi frequentiſſime contingit, cognoſcitur, quia & tēperamentum, & ætas, & regio teſtatur prauentum pituitæ: quemadmodū ſi fiat à bile ex permixtione melancholiæ, cognoſcitur, quoniam mixta ſunt ſymptomata melancholica cum ſymptomatib. bilioſis, adeo, vt mœror & mæſtitia appareant. Si fiat febris à bilis generibus ſimilibus, cognoſcitur prauitate ſymptomatum, cognoſcitur vomitu. Nam dicit Gal. 12. meth. de puero quodam, qui in febre tertiana excreuit bilem praſſinam ſeu porraceam, id quod etiam dixit Cōcil. diff. 91. vbi ſcribit, ſeſe vidiſſe quendam laborantem tertiana, qui liberatus ſit poſtquam euomuit porraceam bilem. Præterea cognoſcuntur hæ febres, quia adumbrant quidem naturam tertianarum, ſiue vt dicit Hip. ſunt τριταιοφυεῖς Verum non ex toto paroxyſmum habēt tertianarum, Omnis febris tertiana, modo intermittens ſit, periculo vacat, vt habetur apud Hip. 4. aph. 43. veruntamen cum hæc febris longa eſſe ſoleat, ita, vt dixerit Galenus ſeſe vidiſſe tertianam vſque ad ſextum menſem protractam, fieri nō poteſt, quin aliquantiſper ſit periculoſa: quoniam ſicuti contingit, vt qui longum iter faciunt ſæpe impingant & fallāt, haud ſecus in morbis longis fieri non poteſt, quin erretur vel ab ægro, vel à medico, vel ab adſtantibus, ita, vt morbi alias ſalutares periculoſi euadāt.

Febres extenſæ apud Galenum.

Signa à bile vitellina.

Curatio harum febrium non admodum difficilis, exceptis tamen febrib. factis ex bile æruginea, praſſina & iſatodi, quippe quas ſcribit Auenzoar lib. 3. tract. 2. c. 3. eſſe deterrimas atq; deceptibiles & fraudulentas. Igitur in curatione tertianarum notharum diligenter debetis vigilare, cum frequētiſſime contingant. Scopus autem præcipuus eſt, vt refrigeretur quidem & humectetur, ſed non adeo, quemadmodum in tertiana pura. Præterea cum putredo fiat ab obſtructionibus, & obſtructiones à materia viſcida & craſſa, indicatio quoq; oritur incidendi, attenuandi & aperiendi.

Materiæ autem quib. auxiliandum eſt in his febribus, ſunt inprimis illæ quæ pertinent ad Diæteticum fontem, vnde prouidendum eſt, vt aër temperatus ſit, ſcilicet neque nimium frigidus neq; nimium calidus. Somnus & quies maxime omniū neceſſaria sūt. Addebat etiam Galen. 1. ad Glauc. 10. calefactionem & fomentationem hypochondriorum eſſe vtiliſſimam. Abſtinendum eſt ab omni animi motu. Et præ cęteris mandat Galen. 1. ad Glauc. & cum Galeno Aetius libr. 5. cap. 80. & Paulus lib. 2. cap. 20. vt mollis aluus ſeruetur clyſteribus, neq; admodum validis neque admodum lenibus, propterea poteritis hunc in modum clyſteres parare.

℞. Seri cuiuſcunq; vel decocti communis lib. j. ß.
Elect. lenit. ℥. vj. vel diaphænici ℥. iij.
Ol violat. ℥. v.
Mellis roſati ℥. ij.
Salis ʒ j. Miſce.

Circa cibum duo animaduerſione digna monet Gal. 1. ad Glauc. Vnum eſt, in hac febre neq; multum eſſe nutriendum neque etiam parum. Non quidem multum, quia augetur morbus, nō parum, quia cum morbus ſit longus, vires non poſſent ſufficere, propterea media quadam via incedendum eſt, vt ſc. moderate nutriātur ægri. Aliud monet Gal. quæ fuit etiā ſententia Auic. vt ęgri tantum altera quaque die nutriantur, ſed huiuſmodi præceptū difficile eſt tempore noſtro obſeruare, præſertim propter mulieres, quæ timent ſemper, ne ægri fame pereant. Quare vos in his caſib. conſiderare debebitis, vtrū acceſſio futura ſit longa nec ne. Si ſit longa licebit vel ius aliquod lene dare, vel modicū ptiſanæ liquidæ ſemel aut bis, adeo vt poſſint vires ſuſtētari. Quod ſi breuis eſſet paroxyſmus,

ſmus, licebit [illegible] die paroxyſmi nutrire, iis tamen ſeruatis, quæ alias à m[illegible]di[illegible]. Debet aũt cibus eſſe aut panatella cũ iure & ſem. melonũ aut ptiſana aut cremor au[illegible]næ: quẽadmodum p[illegible]it Al[illegible]. [illegible] Gal. cum [illegible]deret ptiſanã [illegible]ol[illegible]m in h[illegible] f[illegible]bus n[illegible] ita accommodatam eſſe, iubebat, vt ad[illegible]ceretur vel piper, vel hyſſopus, vel ſpica nar[illegible]. Sic etiam conueniunt carnes auicul[illegible]rum, oua ſorbilia. Fructus nulli pene cõueniunt. E[illegible] ſi qui concedẽdi ſunt, debent coqui, vt præcipiebat Alex. lib. 12. cap. 6. ad vaporem. Eſt enim modus propoſitus [illegible] a Galeno 10 libr. de comp. med. N[illegible]m eſt i[illegible]em modus coquendi, quod appe[illegible]nt noſt[illegible] balneum Mariæ.

Pro potu minime vinum cõuenit, niſi apparẽte aliqua coctione. Loco vini conuenit, vel ius longum vocatum, vel aqua cocta cum cinnamomo, coriandro, aniſo. Alex. vt ſui moris eſt, da[illegible]nat Galenum, quod in febre tertiana, in [illegible]a bi[illegible]is putreſcit, v[illegible]us ſit medicamentis cal[illegible]cien[illegible]b: quale eſt piper, hyſſopus & ſpica nardi, ſubiungitur multo melius eſſe vti extenuantibus & incidentibus, qualis eſt radix apii decorticata, coma porri & aniſum.

Sed peccauit Alex. in duob. Primum, quia damnauit Galenum cũm non eſſet damnandus. Nam ipſemet Galen. 1. ad [illegible]lauc. to. monet, vt abſtineatur à calefacien[illegible]bus & exſiccantibus. Quod ſi vtitur pipere [illegible]opo & nardo, vti[illegible]is in parua copia, & v[illegible]tur cũ ptiſana, vt ſcil. corrigant frigiditat[illegible] & humiditatem ptiſanæ. Deinde peccat A[illegible]exand. quia ipſe vti[illegible] magis calefacientibus, quam Gal. nam aniſum, vt videre poteſtis 6. ſimpl. med. & 2. de alim. fac. eſt inter medicamenta, quæ maxime calefaciunt. Por[illegible]m [illegible]m eſt ex iis, quæ calefaciunt tertio gradu Quo igitur vultu poteſt Alexand. arg[illegible]e Gal. quaſi vta[illegible] calefacientibus, cum ipſe vtatur [illegible]is.

P[illegible]ſt vi[illegible]m inſtitutum cogitandum eſt de ſanguine mittendo. Nam Galen. loc. cit. ſcribit, ſi mittendus eſt ſanguis, mitti oportere in i[illegible]tio.

Quam ſente[illegible]tiam ſecuti ſunt & Aetius & Paulus: imo et[illegible]e Auicenna. Sed vi[illegible]co ingenioſum hic du[illegible]taturũ eſſe, quomodo fieri poſſit, vt Gal. h. l. laudare debeamus, quoniam 11. meth. 15. dixit expreſſiſſime, optimũ eſſe mittere ſanguinẽ in omni febre putrida. Si igitur hoc ver[illegible] eſt, cur hoc loco dicit, ſi mittendus eſt ſanguis? qua[illegible] v[illegible] docere, nõ eſſe mittendum ſanguinem in [illegible]bre putrida.

Dico, Domini, hunc nodum forſan ab aliis non ita conſideratum, ſecus [illegible]telligendum eſſe, quam intellexiſſe videtur Auicenna, qui prima quarti doctrin. 1. cap. 42. dicit mittend[illegible]m eſſe ſanguinem ſi vrina craſſa ſit. Nam nihil aliud voluit dicere Galen. quam quo[illegible] vi[illegible]a, ætas, tempus anni & alia permiſerint, vt mittatur ſanguis, mittendum eſſe in primis diebus.

Locus mitt[illegible]i eſt à vena communi in viris brachii dex[illegible] mulieribus, & præſertim de[illegible]us [illegible]enſtruis, à vena poplitis aut malle[illegible].

Q[illegible]itas [illegible]nguinis mittendi ſumenda [illegible] di[illegible]putatione corpori[illegible] & plenitudine ipſius, adeo, vt robuſtioribus corporibus, & ſanguineis plus: ab aliis vero m[illegible] detrahatur. Gal. loc. cit. 1. ad G[illegible]auc. ſcribit, [illegible] experientia didici[illegible]e in his f[illegible]bribus [illegible]andis tria potiſſimum ſemper cont[illegible]ſſe, ſcilic. oxymel ſim[illegible]ex atque etiam compo[illegible]tum. Nam ita ego intel[illegible]igo apud [illegible]um oxymel ſimpliciter prolatum. Aliud eſt genus medicamẽtorum lenientium, qu[illegible]ppellat ipſe ὑπάγοντα, hoc eſt ſubductoria: addit Galen. huiuſmodi medicamentis ſe[illegible] conſueuiſſe vti frequenter. Vnde colligere poteſtis eos aduerſus Galenũ ire, qui damnant in curandis febribus vſum frequentem medicamentorum lenientium, cum ipſe dicat ſeſe vti frequenter. Et non eſt dubitandum, quin ipſius verba ſint intelligenda de febribus, quoniam hæc expreſſiſſime dixit de curatione tertianæ nothæ: quamobrem ſtatim atque vobis continget adire ægros hac febre, niſi aluus fluida ſit, cum Gal. pote[illegible]tis ſtatim aluum lenire hoc pacto:

℞. Fl. caſſiæ ℥. vij.

Mannæ electæ ℈. iiij. Miſce & cum ſacch. fiat bolus.

Et notate, Domini, me inueniſſe vſu & experientia maxime accommodare cũ caſſia mannam ad leniendam aluum, quo[illegible] forſan non ita faciebant priores. Quod [illegible]po[illegible]u[illegible]gis amat æger;

℞. Mannæ electæ ℥. v.

V[illegible]l ſyr. roſ. ſolut. ℥. iiij. ß.

Seri caprini optime depurati ℥. vi. vel vij. M. & fiat potus.

Sed aduertite, quoniã ea quæ fiunt ex ſucco roſarum ſiue ſit ſyr. ſiue mel, non poſſunt omni tempore eadem menſura recte operari, quia hoc tempore quando hæc medicamenta ſunt vetuſta, opus eſt maiori doſi; quando vero hæc medicamenta ſunt recentia, quemadmodum ſunt tempore æſtatis, ac tempore autumni, tunc in minori doſi exhibere oportet, tunc efficaciora ſunt, adeo, vt ſi eo tempore exhibentur ℥. iiij. aut v. ſyr. roſ. ſolut. aut mellis roſ. ſol. his temporibus debeant exhiberi, non tantum debeant exhiberi ℥. v. ſed etiam interdũ ℥. vj. Lenita aluo poſt præparandi ſunt humores. Et ratio præparandi tota capitur a natura illius humoris, à quo fit febris. Vnde cum ſit humor co[illegible]poſitus, plerunque opus eſt, vt præparatio quoq; ex medicamentis mixtis conficiatur. Poteritis itaque ſic præparare:

℞. *Fol. origani.*
Hyſſopi.
Cuberii.
Cuſcutæ an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *Dicta decoct. ℥. vi.*
Syr. de end.
Oxym. ſimpl. an. ℥. j. M.

Quod ſi bilis facta eſſet ex mixtura bilis & humoris melancholici, opus erit adhibere in pręparando, quę reſpiciant hunc humorē, vt eſt borrago, meliſſa, bugloſſum, & ſyr. ab his herbis appellati. Poſtquam præparati erunt, deueniendū eſt ad eos expurgādos. Sed optabitis ſcire, quibus indiciis cognoſcendum, quādo præparati ſunt humores? Alex. Trall. dixit cognoſci pręparationem humorum ex motu ipſorū, quia vbi ſunt præparati ad expulſionē, mouentur modo ad viſcera, modo ad articulos, modo ad alias partes. Sed hoc indicium propoſitum ab Alex. minime firmum eſt. 1. quia hoc indicium potius pertinet ad humores turgentes, quam ad præparatos. Præterea ſæpe fit, vt humores ſint parati & tamen quieti ſint. Quamobrem duo alia ſunt multo efficaciora iudicia: vnum eſt ex diminutione ſympt. Quotieſcunq; enim ſympt. febris mitiora euadunt, ſignum eſt, materiā iam à natura deuictam eſſe, & propterea concoctam. Atque domini hoc eſt, quod voluit docere Gal. 4. meth. 5. quando ſcripſit ex pulſu cognoſci coctiones. Nam ideo cognoſcimus ex pulſu coctionem, quia vbi cocta materia diminuuntur ſymptomata, ſimiliter quoque remittitur impetus pulſus & conſeq. eo remiſſo cognoſcimus materiam eſſe coctam. Aliud indicium eſt ab vrina, quia vbi primum vrina craſſa eſt & abſq; ſedimento, ſi fiat tenuior, ſi in ipſa appareant ſedimenta, docēt materiam eſſe coctam. Neque valet quod ſcribit Alex. 10 cap. de febrib. quotid. vrinam eſſe ſignum infirmiſſimum, eo quod à victu facile mutetur, quoniam etſi aliqua mutatio poſſit in victua ratione variare vrinas: non tamen omnis mutatio, neq; etiam ſemper delinquunt ægri in victu, quinimo ad medicum pertinet, perſpicere ne ægri quicquam peccent.

Quibus indiciis cognoſcēdum quando ſunt præparati ſint humores.

Pro purgatione Galen. in 1. ad Glauc. 20. videtur laudaſſe medicamenta vocata ὑπή-λατα, hoc eſt, quæ ſubducunt tantum aluum. Alex. autem laudat ſcammonium. Sed cum nos habeamus medicamenta admodum benigna, quæ correſpondent ὑπηλάτοις Galen. multo ſecurius eſt, hæc adhibere, quā ſcammoniata, & præſertim in primis purgationibus. Sunt autem benigna medicamenta, ſena, polypod. ſebeſten, tamar. myrob. carthamus, agaricum, rhab. Et inter comp. ſyr. roſ. ſol. mel roſ. ſolut. Inter mitia quoque recenſetur manna. Poteritis igitur prima vice ſic purgare

℞. *Polypod. ℥. j. ß.*
Myrobal. citrin.
Emblicorum an. ʒ. j. ß.
Sem. citri. ʒ. ß.
Fl. cordial. P. j. fiat decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *dicta decoct. ℥. iiij. ß.*
Agar. trochiſc.
Rhab. electi an. ʒ. j.
Squinanthi gr. iiij. Infundantur omnia ſ. a.
Deinde facta expreſſione adde
Mell. roſ. ſol.
Mannæ elect. an. ℥. j. ß. Miſce.

Peracta prima purgatione ſolet adhuc febris alioqui natura ſua longe perdurar , eapropter operæ pretium eſt iterum humores præparare, quæ præparatio fit tum medicamentis internis, tum externis. Externa medicamenta ſunt fomenta, de quibus cum loqueretur Gal. 11. meth. 14. & 1. ad Glauc. 10. dicebat, ad concoquendos humores maximum adiumentum afferre hypochondriorum fomentationes prudenter adminiſt. aetas. Igitur intrinſecus poteritis huiuſmodi ſyrupis vti:

℞. *Radic. fœnic.*
Petroſelini an. ℥. ß.
Cicerum rub. P. ß.
Fol. capill. Ven.
Quinquefolii.
Scolopend.
Cichorii an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. decoct. ℥. v.*
Oxym. comp.
Syr. de quinque rad. an. ℥. j. Miſce.

Extrinſecus autem conueniet hoc fomentum.

℞. *Fol. maluæ.*
Lapathi.
Meliloti an. M. j. ß.
Fol. abſinthii M. j.
Fl. chamom.
Viol. an. P. ij. Bulliant in ſufficienti quantitate aquæ communis ad cōſumptionem quartæ partis, deinde cum ſpōgiis fiat de more fomentum hypochondriis.

Vbi iterum erunt præparati humores, neceſſe erit eos denuo expurgare. Et hac ſecunda vice licebit paulo vehementioribus medicamētis vti. Vnde etiam ſcammoniata adhiberi poterunt. Exempli gratia:

℞. *Diaphan.*
Elect. roſ. Meſ. an. ʒ. ij.
Diacathol. ʒ. vij. M. & f. bolus.

Quod ſi magis potum dilexerit æger, hūc in modum parabitis:

℞. *Rhab. electi.*
Agar. trochiſc.
Epithymi an ℈. iiij.
Squinanthi gr. iiij.
Decoct. cordial. ℥. iiij ß. Infundantur omnia ſ. a. Deinde facta expreſſione adde
Confect. hameck. ℥. iiij.

Diaſ-

Diaſebeſten cum ſcammon. ʒ. j. ß.
Syr. roſ. ſolut. ℥. iij. M. & f. potus.

Poſt hanc ſecundam purgationem ſi forte non ceſſerit febris, vt ſæpe ſolet, non deſiſtendum eſt ab his rebus, quæ vim habent aperiendi, vt ſunt iura medicata, cum rad. petroſ. fœnicul. aſparagi. Imo in his caſibus ſoleo ego feliciter vti decocto ſarſæ, quippe quod tam aperiendo, quã ſudorem prouocãdo efficaciſſimum ſit ad debellandos pertinaciſſimos humores. *Vſus ſalſæ parillæ in febrib. longis.* Habent omnes febres diuturnæ, & præſertim tertianæ ſpuriæ id fere peculiare, vt viſcera maxime labefactent: veluti ventriculum, iecur & lienem; propterea enitendum eſt medicamẽtis tum internis tum externis, vt viſcerib. ſubueniatur. Quamobrem ſi ventriculus ſit læſus, hoc eſt, frigidior & humidior redditus, intrinſecus poteritis vti vel diaſpolitico, vel diatrionpip. vel aromat. roſ. Exempli gratia:

Ventriculũ roborans puluis.
℞. *Sacch. roſ. antiq. ℥ ij.*
Specier. am aromat. roſ. ʒ. j.
Pulu. coriand. præpar.
Piperis albi craſſo modo contuſi an. ℈. j. M. & partiantur in quatuor partes, ac ſingulo mane trib. vel quatuor horis ante cibum ſumatur pars vna.

Extrinſecus poteritis huiuſmodi medicamento vti:

Linimẽtum pro ſtomacho.
℞. *Ol. maſtich. ℥. ij.*
Succi nucu myriſticæ ʒ j. ß.
Ladani ʒ. j.
Piperis albi.
Cinnamom. an. ℈. ß.
Ceræ q. ſ. fiat linimentum.

Quod ſi iecur ſit violatum, illi pariter ſubueniendum eſt, & intrinſecus & extrinſecus. Intus conuenit huiuſmodi mixtura:

Iecur confortans opiata.
℞. *Conſ. cichorii ℥. j. ß.*
Conſ. roſarum ℥ ß.
Specierum diarrh. Abbatis ʒ. j.
Pulu. hepaticæ ℈. ij. Miſce. & quarta pars ſingulo mane ſumatur tribus horis ante prandium.

Extrinſecus poteritis vti hoc linimento:

Linimẽtum pro iecore.
℞. *Vnguenti ſantal. ℥. j. ß.*
Succi cichorii.
Abſinthii an. ʒ. iij.
Pulu. hepaticæ ℈. ij.
Aceti q. ſ. M. & f. linimentum.

Si lien in febre male ſit tractatus, ſimiliter & internis & externis remediis agẽdum erit. Inter externa remedia hoc linimentum eſt accommodatiſſimum:

Linimẽtum pro ſplene.
℞. *Ol. cappar. ℥. j. ß.*
Pulu. tamariſc.
Scolop. an. ʒ. j.
Aceti [illegible] cum cera f. linimentum.

Et notate, Domini, quemadmodum alias [illegible], lienem non tantum ſuſtinere, verumetiam poſtulare remedia efficaciſſima. Vnde ſi præſcripta non contulerint, poteritis etiam adiicere prædictis reb. pulu. colocynth. pulu. vtriuſq; hellebor. nam hæc magnopere valent. Intrinſecus conuenit huiuſmodi confectio:

Confectio pro liene.
℞. *Conſ. borrag.*
Bugloſſæ an. ℥. j.
Pulu. ceterach.
Pulu. radic. cappar.
Pulu. tamar. an. ℈. ij. M. & capiatur, vt dictum eſt.

Sed aduertite, morbos, qui contrahuntur à liene, in his diuturnis febrib. eſſe plerunq; contumaciſſimos, & vix euadere ægros, quin vel hydropem, vel in aliam ægritudinem decidãt. Vnde neceſſarium eſt, pertinaciter aduerſus has affectiones certare. Et quod ego quotidie experior maxime valere, eſt vſus chalybis præparati in ſubſtantia, qui quoniam pariet vobis & gloriã, & lucrum, docebo breuibus eius conficiendi modum. Nam dupliciter ſoleo ego curare, vt præparetur. *Modus præparãdi chalybẽ duplex.* Vnus modus eſt, vt lima chalybs in puluerem redigatur; deinde capiatur ille puluis, & in aceto ponitur per 5. vel 6. dies & noctes. Deinde ablutum iſtud medicamentum extenditur ſupra pannum lineum, & in vmbra ad exſiccandum reponitur: poſt ſuper ipſum ſpargitur puluis caryoph. atq; ita commixtus conſeruatur, & appellatur chalybs præparatus. Vſus autem huius eſt, vt pro capere ægri à ʒ. j. ad ʒ. ij. ſumatur vna cum modico vel ſacch. roſ. vel ſacch. borrag. vel conſ. cichor. & vſus eſt vt capiatur quinq; horis ante prandium: deinde ſi fieri poteſt moderate æger exerceatur: vel, ſi eſt ſine febre, ambulet æger quantũ fieri poteſt. Alter modus efficacior & delicatior præparandi eſt, vt capiatur fruſtum chalybis integrum & ponatur in ignem vſq; quo maxime incandeſcat: vbi autem valde cãdens euaſerit extinguitur vel in vino maluatico, ſi æger ſit ſine febre & ſine iecoris incendio, vel extinguitur in ſucco limonum, atque ita fit nonies vel decies, quo peracto deinde capitur vel illud vinum maluaticum, vel ſuccus limonum, & ponitur in phiala vitrea ad alẽbicum, donec totus ille humor cõſumatur: quo cõſumpto remanet puluis quidã ſubtiliſſimus, qui puluis deinde leuigatur vel cum ſucco limonum, vel cum vino maluatico, ita vt redigatur ad formam & naturã veluti farinæ cuiuſdam.

Hunc in modum præparato vtor ita: capio vel ʒ. ß. vel ℈. ij. prædicti pulueris, atque commixtos hos ſcrupulos pulu. modico cõſ. cichorii, vel modico ſacch. roſ. trado deuorandum ægris quatuor vel quinque horis ante prandium: & poſt deuoratum hunc bolũ iubeo vt ſuperbibat æger, vel ius galli antiqui, vel ius pulli medicatũ cum rad. ſupraſcriptis. Nam inueni, Domini, huiuſmodi medicamentum non tantum ægris non eſſe

iniucundum, verum etiam efficaciſſimum eſſe & vtiliſſimum. Et eius vtilitas exploratur ex ipſis fecibus, quia ſine faſtidio & detrimento ægrotorum ſolent educi feces copioſæ, nigræ, fœtentes, tam à priore puluere, quam à poſteriore. Sed magis à poſteriore.

CAPVT XI.

De febribus quartanis.

ABſolutis febribus, quæ à flaua bile oriuntur, poſtulat ordo ſeruatus etiam à Gal.1. ad Glauc. vt de illis febribus tractemus, quæ ducunt originem à melancholia, hoc eſt, à bile atra. Vocatur hoc genus febrium à Græcis communi nomine τεταρταῖοι. Latini appellant quartanam. Vnus Plinius inter Latinos lib.7.c.50. vocat hanc febrem quadrimam. Et vt hoc obiter diſcatis, puto ego hanc eſſe illam febrem, quam veteres, & præſertim Lucilius & Plautus vocarunt Zerzeram, ab illo ſc. tremore & frigore, quod vehementiſſimum ſuſtinent quartanarii.

Febris zerzera, quæ.

Eſt hæc febris intemperies calida totius corporis, affligẽs qualibet quarta die. Cauſa immediata huius febris eſt melancholia ſiue humor melancholicus putreſcens aut intra venas, aut extra venas. Si in venis putreſcat, fit quartana continua. Sin autem putreſcat extra venas, fit quartana interpolata. Sed, vt veram naturam huius febris compertam habeatis, videre oportet, quot ſint genera melancholiæ, & ex quibus fiat vnaquæque ſpecies quartanæ. Galenus lib. de atra bile, 2. de fac. natural.9. & 4. aph.43. nec non etiam Auic.1. primi c. de hum. docuerunt duo eſſe ſumma melancholiæ genera, alia eſt melancholia naturalis, hoc eſt, quæ ſecundum naturæ curſum in omni homine generatur: alia vero eſt præternaturalis, quæ generatur in corporibus noſtris præter naturæ intentionem. Melancholia naturalis eſt illa, quæ generatur in iecinore & tanquam fex efficitur in ipſius ſanguine.

De ſpeciebus melancholiæ.

Scribit Gal. hunc humorem proprie vocari ſolere ſuccum melancholicum. Ego autem inuenio Hip. lib.4. de morbis circa principium & medium vocaſſe hunc humorem aquam, vbi ſcribit lienem eſſe receptaculum aquæ; ſicut cor eſt receptaculum ſanguinis. Cur autem Hipp. ſiue Polybus auctor illius libri, ſic appellauerit melancholiam naturalem, nihil certi comperio, niſi dicere velimus, huic humori commixtam eſſe magnam copiam aquæ, quod cum intellexiſſet Ariſt. in problem. part.9. problem 5. dicebat eorum, qui laborant liene, cicatrices nigras eſſe, quoniam ſanguis illorum aquoſus eſt, quaſi etiam Ariſtotel. cognouerit ſanguinem melancholicum ſeu melancholiam eſſe humorem aquoſum. Eſt hic ſuccus frigidus & ſiccus ſua natura.

Melancholia naturalis quæ ſit. Cur Hip. melancholiam ſuccum vocet aquam.

Melancholia præternaturalis ſolet appellari communiter à ſcriptoribus atra bilis. Dico communiter; quoniam, vt annotauit Galen. l. citato, medici plærumq; abutuntur his vocibus, quia & melancholiam naturalem vocant interdum bilẽ atram, & præternaturalem vocant ſuccum melancholicum. Hæc bilis atra efficitur tum ex bile flaua cõbuſta, tum ex ſanguine deuſto, tum etiam pituita aſſata. Et præter has ſpecies melancholiæ eſt quædam alia ſpecies, quæ vocatur à medicis ſanguis melancholicus. Sed percunctabitur aliquis veſtrum, quæ ſit differentia inter ſanguinem melancholicum & melancholiam. Hic, domini, eſt modus differentiæ horum humorum, quod ſanguis melancholicus, vbi effluit è venis, ſtatim coagulatur, quemadmodum omnis ſanguis: melancholia, vbi eſt extra venas, minime coagulatur ſed diffluit, & potius, vt ſic dicam, aqueſcit. Ad hæc melancholia præternaturalis ſi ſpargatur ſupra telam, fermentat ipſam quemadmodum acetum, præterea acris eſt & mordax, vt d. Galen. l.c. Eſt autem omnis melancholia præternaturalis calida & ſicca: ſanguis melancholicus poteſt eſſe modo frigidus & ſiccus, modo calidus & ſiccus; prout hæc vel illa ſpecies melancholiæ ſibi commiſcetur.

Melancholia præternaturalis.

Differentia inter melancholiam & ſanguinem melancholicum.

His itaque conſtitutis melancholiæ generibus videndum eſt, è quonam genere fiat vnaquæque quartana. Galenus ſecundo de different. febrium quinto & nono, necnon 2. prognoſt. 27. 28. & ſimiliter tertio aphoriſm. vigeſimo nono, ſcribit ex melancholia naturali fieri quartanam legitimam, ex melancholia præternaturali fieri quartanam ſpuriam; adeo, vt ex omnibus his locis, & præſertim ex 2. prognoſt. 27. liceat colligere, duo tantum eſſe ſumma genera quartanarum, quæ à melancholia efficiantur. Sed quanquam de quartana illegitima à nemine dubitatum eſſe inueniatur, obſeruo tamen dubitatum eſſe de quartana illegitima & ſpuria, ſc. vtrum ex omni genere melancholiæ præternaturalis efficiantur quartanæ illegitimæ. Arabes in hanc ſententiam iuerunt, tum ex ſanguine combuſto, tum ex flaua bile deuſta, tum ex pituita aſſata fieri febrem quartanam ſpuriam. Sed ex altera parte nõ videtur fieri quartana ex bile combuſta; quia huiuſmodi bilis, vt dicit Galen. libro de atra bile, & loc. citat. prognoſt. eſt humor maleficus, mordax, acris; vt nequaquam videatur aptus ad inducendas illas febres. Sic etiam non videtur fieri poſſe quartanam ex pituita aſſata, quia pituita aſſata nequaquam conuertitur in melancholiam, quia etiamſi per combuſtionẽ redigantur in cineres,

E quonam genere melancholiæ fiat vnaquæque quartana.

cineres, minime tamen illi cineres retinent naturam melancholiæ.

Itaque videtur definiendũ eſſe, febrẽ ſpuriam generari poſſe ex melancholia naturali combuſta, ex ſanguine melancholico combuſto, nõ autem ex vllis aliis bilis atræ generibus, quia ſicuti videmus melancholiam ex bile deuſta genitam vlcera teterrima inducere: ſic videtur rationi conſentaneum, vt, ſi putreſceret hæc bilis extra venas, omnia teterrima ſymptomata induceret. Sed cum hęc ſit reſoluta veritas, videtur tamen adhuc vrgens ſcrupulus remanere, quoniam Galenus 2. de diff. feb. 5. & 9. nec non loco citato ex prognoſt. manifeſtiſſime teſtatur, ex combuſta quoque bile generari quartanam. Nõnulli recentiores, inter quos fuit Altimarus, dixerunt duplicem eſſe quartanam ſpuriam, aliam, quæ fit à melancholia naturali exuſta, atq; hanc eſſe illam, quæ fit à principio: aliam autẽ eſſe quæ minime fit à principio, ſed poſt alias febres longas, ſiue vt dicit Hippocrates in epid. per abſceſſum.

Atque hanc dicunt illi fieri ex omni melancholia deuſta. Vnde de hac Gal. loquens dicit fieri ex omni humore cõbuſto, atq; etiam ex bile, de ea vero, quę fit à principio dicebant fieri ex bile naturali combuſta.

Sed hęc ratio patitur eandem difficultatem, quia, cum bilis combuſta putreſcens in externis partibus faciat vlcera turpiſſima & fœda, multo magis putreſcens extra venas in intimis corporis partibus debebat facere fœda ſymptomata, quod tamen minime experientia probatur. Quapropter, vt reſpondeatur huiuſmodi auctoritatibus, dicendũ eſſet, duplicem eſſe combuſtionem: aliam in qua tota res comburitur, & in cinerem redigitur, aliam vero eſſe, in qua minime tota res comburitur. Exemplum affero clariſſimum. Dũ ligna comburuntur vel tota conſumuntur, ita vt nihil remaneat præter cinerem, vel minime tota comburuntur, ſed remanent carbones etc. & combuſti: idem quoque contingit in humoribus: cinis minime cõſeruat integram naturam illius rei, ex qua factus eſt, ſed carbo eſt, qui paulo minus conſeruat integram naturam. Quoniam igitur Galen. ſcribit fieri quartanam ex flaua bile combuſta, intelligit de ea combuſtione, in qua ſolus cinis relinquitur, non autem de ea combuſtione, in qua relinquitur veluti carbo humoris. Nam etſi fiat ex illo cinere quartana, non eſt tamen maleficat quia ille cinis non retinet naturam bilis deuſtæ. Secus autem eſt, ſi fieret quartana ex carbone ipſius bilis. Hanc rem veram eſſe experientia ipſa vbertime docet. Sed ſi videatis locos illos Galen. 2. de feb. cap. 5. & 9. hanc noſtram interpretationem ab aliis non propoſitam, ſpero videbitis clariſſime expreſſam.

Sed adhuc inſtare aliquis poſſet, hanc interpretationem minime veram eſſe, quia Gal. loc. citato ex lib. prognoſt. ſcribit, quartanam fieri ex eodem humore, ex quo generatur lepra & generantur cancri. Sed lepra & cancer ſunt morbi ſæuiſſimi. Ea propter videtur generari ex melancholia turpiſſima & deterrima. Reſpondeo, locum illum Gal. intelligendum eſſe non de identitate ſpeciei, ſed potius generis idẽtitate, quaſi dicere voluerit Galen. humorem, ex quo fiunt quartanæ, lepra & cancer, eſſe quidem melancholiam præternaturalem, non autem dixit eſſe prorſus eandem ſpeciem melancholiæ præternaturalis, adeo, vt iam intelligere poſſitis, humorem ex quo fiunt quartanæ febres, vel eſſe melancholiam naturalem, & ex hac fieri quartanas legitimas & exquiſitas, vel eſſe melancholiam præternaturalẽ, & fieri quartanas ſpurias; quæ melancholia ſi putreſcat in venis, facit continuam: ſi putreſcat extra venas, facit interpolatam. Sed quartanæ legitimæ, vt dicit Galenus & Auenzoar, rariſſime fiunt, quoniam vix inuenitur in corporibus noſtris vnquam melancholia naturalis. Sic etiam quartanæ continuæ rariſſime obſeruantur. Et huius raritatis duplex ratio eſt. Vna, quia humor melancholicus ſemper in comparatione aliorũ pauciſſimus eſt in corporibus noſtris, adeo vt vix vnquam ſufficere poſſit ad faciendam continuam & longam putredinem. Alia ratio huiuſce raritatis eſt, quoniam hic humor maxime infeſtus eſt ob ſui prauitatem omnibus membris, propter quod natura nunquam patitur eum copioſe cumulari in ipſis venis, vt ſufficere poſſit ad faciendum continuam febrem: & ideo facile videre poteſtis, ad generandas febres quartanas, maxime omnium accõmodatam eſſe temperaturam corporis melãcholicam. Inter cauſas febris quartanæ mediatas, vt dicebam, 1. eſt temperatura frigida & ſicca, ſcil. melancholia: ſimiliter habitus corporis hiſpidus, dur⁹, niger, adeo, vt vere dixerit Theod. Priſcianus 10 lib. ſuæ medicinæ, quartanam à veteribus fuiſſe putatam Saturni filiam. Ætas ſimiliter connumeratur inter has cauſas, de qua Hip. in lib. de ſeptiman. & Galen. 3. prognoſt. 28. dicebat ætatem conſiſtẽtem eſſe quartanis maxime obnoxiam. Sed Auenzoar loco citato & Galen. 1. ad Glauc. 6. hoc videntur tribuiſſe potius ætati ſenili; quæ quidẽ diuerſitas cõciliatur ab Aetio lib. 5. c. 85. vbi ſcribit, omnes ætates obnoxias eſſe huic febri: quanquam Dominus, diuerſitas eſt; quia ætas pueritiæ minime ratione ætatis hac febre exercetur, quia vt ſcribit Hip. 3. progn & 1. de nat. hum. potiſſimum fit quartana à 30. anno ratione ætatis. In pueris autem fit quartana vel propter ſanguinis vitiũ, quo nutritus eſt infans in vtero, vel fit pro-

pter inſignem ingluuiem illius ætatis. Pueri enim vſque adeo voraces ſunt, ve cumulẽt inflammationes ꝓpe ſuccos crudos. Ex quibus fit deinde humor melancholicus, qui eſt cauſa quartanarum. Febres erroneæ & longæ, lienis tumores inter has cauſas recenſentur. Sed dubitari poteſt, ſi habitus durus, hiſpidus & niger eſt inter has cauſas, qui fieri poſſit, vt interdum videantur corpora ſanguinea colorata maxime quartanis tentari? Fuerunt aliqui recentiores, qui videntes hãc difficultatem, dixerunt in huiuſmodi corporibus membra alioquin bene conſtituta attrahere quicquid boni ſucci ineſt venis, & eo nutriri: relinquere autem ſuccos deteriores, ex quibus excitantur febres.

Sed hæc reſponſio nõ tollit difficultatem, quandoquidem corpora bene cõſtituta minime ſuccos prauos in ea copia producunt, vt poſſint ſufficere huius febris generationi. Præterea dicit Hipp. in initio lib. de humor. colores cutis demõſtrare dominium humorum. Vnde ſi color in cute floridus eſt: videtur neceſſum, optimos ſuccos in venis eſſe debere. Quamobrem multo ſatius eſt, dicere, vbi hæc corpora tentantur quartanis febribus, fieri illud propter malam viuendi rationem, quam dicebat Galen. libr. de boni & mali ſucci cibis, cap. 2. etiam optimas naturales conſtitutiones deſtruere.

Inter externas cauſas primum eſt aer frigidus & ſiccus, vnde autumnus maxime omnium ferax eſt quartanarũ: ſicuti neq; bruma, neq; hyeme vnquam fiunt, vt proditum habetis apud Plinium lib. 7. c. 50. vehementes animi motus facile quartanas inducunt, veluti timor, mæror, profundę cogitationes. Præ cæteris vſus vinorum craſſorum, &c., vt dicit Auenzoar, vſus carnium & piſcium ſalitorum maxime faciunt ad quartanarũ generationem, quæ quartanæ, vt dicit Gal. 2. de diff. feb. 5. facile cognoſcuntur. Nam primum ſi ſpectemus ſigna, quæ ſumuntur ab actionib. læſis, quartanarii mœſti ſunt, timidi, aut vigilãt, aut ſomnos turbulentos habent, appetitus initio diminutus eſt, poſt initium ſolet fieri maximus, quod docuit Hippocr. 7. epid. exemplo Higeanacti & Polycrati. Cauſa huius rei, quoniam initio ventriculus oppletus eſt pituita, quæ appetitum hebetat & qua conſumpta progreſſu febris appetitus excitatur.

Cur in initio quartanæ appetitus imminuatur post fiat maximus.

Motus pulſuum in interuallo tardiſſimus eſt, in initio acceſſionis tardiores ſunt, q̃ in tertianis, ſicuti etiam in augmento & ſtatu fiũt quidem veloces, ſed multo minus, quam in tertianis. Deiectiones pauciſſimæ ſunt, & quæ deiiciuntur, nigra ſunt arida. Vrinæ tenues, crudæ, ſubruffæ. Et quemadmodum dicit Galenus 1. ad Glauc. 6. nec non Auerrhoes 4. coll. 30, variæ ſunt. Galenus in lib. de typis inter alia ſigna febris quartanæ recenſet πλυαλισμὸν, hoc eſt, frequentem exputitionem. Nam quartanarii ob frequentes cruditates ſolent laborare ventriculi humiditate, cuius comes eſt πλυαλισμὸς.

Adhæc in paroxyſmis quartanarum initio rigores parui ſunt, adeo, vt Gal. 2. de criſ. 3. dixerit, ſe neminem vidiſſe quartanarium, in quo febris initio habuerit magnos rigores, quo fit vt mirari ſoleam Fernel. alioqui diligentiſſimum, qui dixit quartanam inchoare ſemper à frigore magno. In augmento & ſtatu calor eſt quidem blandior quam in tertiana, & aridior quam in cotidiana, veruntamen neq; ipſe iucundus eſt. Et Gal. 2. de S. C. 5. dicebat eſſe calorem quendam mixtum cum frigore. Nam, ſi ſpectemus materiam ex qua fit quartana, frigida eſt, & ratione ſui inducit frigus in corporibus febricitantium, proinde ac frigent corpora vel ſub aere maxime frigido, vel percuſſa à grandine, vt dicit Galenus, adeo vt ſæpe huiuſmodi materia vincat calorem febrilem, aut ſaltem ſuperet, atque ita apparet calor veluti frigori commixtus.

Calor in quartana mixtus eſt frigori.

In declinatione ſudores modo exigui ſũt, modo copioſi. Color corporis liuidus eſt, vel plumbeus, vires infirmæ.

Accedit hic ætas, ſtudium vitæ. Et inter alia conſuetudo patientis. Nam dicit Auicenna inter alia ſigna febris quartanæ eſſe conſuetudinem eam patiendi. Circa quod dubitari iure poteſt, quoniam Aetius lib. 5. cap. 83. dicebat, hoc peculiare habere febrem quartanam, vt quicunq; ab ea ſemel liberati ſunt, nunquam amplius tentẽtur. Quod ſi verum eſt, falſum eſt, quod dicit Auic. inter alia ſigna eſſe conſuetudinem patiendi.

Num [illegible]

Reſpondendum eſt, duplicem eſſe quartanam, aut legitimam aut illegitimam. Legitima, vt audiuiſtis, eſt illa, quæ fit ab initio, & quæ fit ab humore melãcholico naturali: ſpuria autem & illegitima eſt illa, quæ ſequitur alias febres, & quæ generatur à melãcholia præternaturali. Iam vero quod dicit Auic. vnum eſt quidem, de quartana legitima, de qua locutus eſt ipſe Aetius. Cæterum, ꝙ dicit Auic. de cõſuetudine patiendi, verum eſt de quartana ſpuria: nempe, quam nõ ſolum ſemel, verumetiam ſæpius homines afflixiſſe exemplis cognoui. Sed dicetis, quæ eſt ratio, cur à 4. ſemel integre liberati nunq̃ amplius ab ipſa exerceãtur. Triplex vt ego puto, ratio huius eſt. 1. quoniam, vt ſcrib. Gal. 2. de diff. feb. in quartana nil vnquam relinquitur humidi aut putridi in paroxyſmis: ſed propter longitudinem male tota materia euacuatur & conſumitur, adeo, vt impoſſibile ſit, vbi ſemel hæc materia fuit conſumpta, vt amplius in ea copia cumuletur, quæ poſſit ſatis eſſe

ad generandam nouam febrem. Secunda ratio eſt, quoniam hic humor pauciſſimus eſt in corpore noſtro, atque etiam omnibus facultatibus aduerſiſſimus, vt vbi ſemel fuit conſumptus, non patiantur facultates iterum ipſum congregari. Tertia ratio eſt, quoniam longo quartanarũ tędio fiunt homines in victu cautiores & prudẽtiores, vnde poſtmodum non ita facile committunt errores, q̃ poſſint nouam febrem generare. Quæ febris, vt dicit Hipp. com. 3. t. 4. longiſſima eſt, facilima atque etiam ſecuriſſima. Nam longiſſima eſt, quoniam non ſolum perdurat per annum, verumetiam per duos, per decem annos. Et niſi fallor, referunt aliqui, ſe vidiſſe quartanam interdum duraſſe 30 annis. Ratio longitudinis eſt, quoniam, vt dicit Plat. in Tim. fit hæc febris à terra, hoc eſt, ab humore terreſtri, præterquam quod homines in his febribus manifeſtos errores cõmittunt, qui efficiunt vt continuus fomes febri ſuggeratur. Eſt etiam facillima, quoniam, vt ſcribit Galen. in com. loco citato ex Hip. habet interualla integerrima, adeo, vt liceat homini in his interuallis conſuetas omnes actiones obire: quod cum cognouiſſent legiſlatores, ſanxerunt, non licere quartanariis ſeſe excuſare, quo minus vocati cõpareant in iudicio. Eſt etiã ſecuriſſima, quoniam, vt dicit eloquentiſſimus Celſus lib. 3. cap. 15. non tantum quartana, quantum ſit ex ſe, neminem iugulat, imo vero à multis aliis morbis homines liberat.

Cur quartana longiſſima quandoque vſque adeo durent.

Quartana fortiſſima omnium ...

Sunt autem hi morbi relati ab Hip. 6. in 6. epid. t. 4. vbi ſcribit, quartanam liberare à melancholia, ab epilepſia, à lepra, a vitiligine, & aliis ſimilibus. Neque valet, Domini, quod Hippocrates 3, in 3. epidem. tr. 70. dicat in eã peſtilenti conſtitutione cõplures quartanarios interiiſſe, quoniam id quidem verum fuit, veruntamen non illi interibant ꝓpter febres quartanas, ſed moriebantur vel ob peſtis violentiam, vel ob alios morbos. Et hoc eſt argumentum ſummi Hippocrat. iudicii, qui non ſine ratione ſignificarit hoc de quartanariis, quippe qui, cum deberẽt ratione febris quartanę eſſe immunes à morte, tamen tanta erat prauitas illius cõſtitutionis, vt etiam quartanarii ab illa conſumerentur. Eſt tamen ſciendum, vt notat optime Galen. in com. loco citato nõ eſſe ſemper tutã quartanam, eo quia ſi in quartana adſit tumor vel lienis vel iecoris, periculũ eſt, ne febricitantes ex his malis labantur in immedicabiles hydropas: quemadmodum etiã dixit Aetius lib. 5. cap. 84. ex ſententia Ruffi. Et quod dico de quartanis cum tumoribus lienis vel iecoris, idem quoq; exiſtimãdum eſt de quartanis continuis, nempe, quę periculoſæ ſunt, ſicuti etiã periculoſæ ſunt & duplices & triplices quartanæ, & præſertim, quæ interdum hyeme contingunt: vt habetis apud Hippocrat. in coacis prænot. Etſi vt heri dicebam, Hippoc. dixerit quartanam eſſe facilimam curatu, attamen vſque adeo difficilis putata eſt ab omnibus antiquis, vt conuerſi ſint in curanda quartana ad ſuperſtitiones. Et, quẽadmodum dicebat Dæm. ad pollutiones.

Cur quartana curatu difficilis.

Cauſa autem propter quam quartana vſque adeo curatu difficilis videtur, multiplex eſt, inprimis difficultatem facit materiæ ipſius conditio, quandoquidem humor, ex quo fit quartana, craſſus eſt, viſcidus, tardus, ita vt vix moueat naturam ad ſui expulſionem: vt propterea Plato in Timæo dixerit, omnes morbos, qui fiunt à melãcholico humore, eſſe curatu difficilimos: & quanto magis irritantur medicamentis, eo fieri deteriores. Alia cauſa eſt corporum adſtrictio, ſiquidem corpora quartana febre detenta mirum in modum adſtricta ſunt: vnde cum nulla efficiatur tranſpiratio, conſequenter contingit, vt corpora in dies magis repleta febrem hanc foueant. Tertia cauſa eſt tempus, quia cum quartana plerunque fiat autumno aut ineunte hyeme, his temporibus compertiſſimum eſt omnes morbos contumaciſſimos eſſe. Poſtrema cauſa eſt viſcerum debilitas, quia cum cotidie in his corporibus fiant cruditates, conſequenter crudi ſucci cumulãtur, vnde morbo fomes & longitudo ſubminiſtratur. Itaque cum difficilis ſit quartanæ curatio, & quandoque dixerit Plinius medicinam noſtram clinicem vocatam in curanda quartana nihil valere, eo acrius incumbendũ eſt vobis, vt diſcatis rationẽ expugnandi hũc pertinaciſſimum morbum, de cuius curatione loquens Auerrh. 3. collect. 4. dicit curam quartanæ febris eſſe pene contrariam curæ febris ardentis, quia quemadmodum, vt audiuiſtis, in curatione febris ardentis, magis attendimus morbo quam materiæ: ita in curanda quartanæ magis incumbendum eſt materiæ ſuperandæ, quam ipſi febri. Vnde cum in omni febre primus ſcopus ſit refrigerare, in hac ſecus videtur. Imo vero Hipp. in lib. de locis in homine, cum diceret omnem febrem egere frigefactione, excipit quartanam, quaſi in hac præcipuus ſcopus minime ſit frigefactio. Quam rem cũ forſan etiã intellexiſſet Ariſt. problem. penult. dixit quartanã in ſui curatione opus habere multo igne, vt debilis ipſius calor à multo calore euincatur. Quapropter cũ materia quartanę ſit craſſa, viſcida, frigida, & in ſumma, terreſtris, præcipui ſcophi eſſe debent, vt hęc materia incidatur, attenuet, detergatur, & etiã moderate calefiat. Quod cũ fieri poſſit multis modis, inprimis procurandum eſt hoc facere victus ratione. Vnde victus ratio ea inſtituenda eſt in primis, quæ poſſit omnibus his ſcopis ſufficere. Sed vt prudentiſſime

docuit Auicenna 1. quarti tr. 2. cap. 64. cum variæ ſint ſpecies melancholię, ex quibus generatur quartana, illud ante oculos habendum eſt, vt ſemper vnicuique ſpeciei accommodetur non tantum propria victus ratio; verumetiam conueniens aliorum remediorum adminiſtratio.

Cæterum, quia cunctarum prope norma & regula eſt, ea quartana, quę fit à melancholia naturali, & quæ propterea legitima nuncupata eſt: de hac primum ſermo habendus eſt, in cuius curatione eligere oportet aerem calidum, moderate humidum, vigiliæ & ſomnus moderati eſſe debent; & ſi peccandum eſt, potius in ſomno, quam in vigiliis faciendum eſt.

Ab omni motu in die acceſſionis abſtinendum eſt, aliis diebus, vt heri dicebam, licet non modo corpus mouere & exercere: verumetiam cunctas conſuetas obire functiones. Ab animi vehementibus motibus cauere oportet, præſertim à mærore, timore, à profundis cogitationibus & ſtudiis. Ariſtoteles loco citato volebat in die acceſſionis, quartanarios debere lauare. Sed cum a nullis medicis hoc propoſitum videam, cogor damnare potius, quam probare hoc conſilium. Aluus mollis ſemper eſt ſeruanda. Sed memoria tenendum ſemper eſt, quod docuit Galenus 1. ad Glauc. 11. & Auicen. loco cit. nempe primis diebus vtendum eſſe mollibus clyſteribus, deinde deſcendendum eſſe ad acriores. Et notate, in quartanariis hoc maxime neceſſarium eſſe, quoniam ſuapte natura aluos mire adſtrictas ſemper habent. Igitur poteritis in primis diebus huiuſmodi clyſtere vti:

Clyſter mitior primis diebus quartanæ conueniens.

℞. Fol. braſſicæ,
Lapath.
Viol.
Maluæ an. M. j.
Aniſor. P. j. f. decoct. ſ. a.
De cuius ℞. d. decoct. ℔. j. ß.
Mellis viol. ℥. iij.
Butyri recentis ℥. iiij.
Salis ʒ. j. M. & f. clyſter.

Et notate etiam, ſemper clyſteres debere habere vim aliquam flatus diſcuſſoriã, quoniam corpora febricitantium quartana ſemper plena ſunt flatibus. Aliis diebus poteritis vti hoc acriore clyſtere:

Clyſter acrior.

℞. Fol. betæ.
Maluarum an. M. j. ß.
Fol. ſennæ ℥. ß.
Aniſorum P. j. f. decoct. ſ. a.
De cuius ℞. d. d. ℔. j. ß.
Hieræ ſimpl. ℥. ß.
Sacch. rubri ℥. iij.
Ol. chamom. ℥. v.
Salis ʒ. j. M.

Semper cauenda eſt nimia repletio in hac febre; ſimul etiam nimia inanitio. Vinum in hac febre non prohibetur, niſi in die acceſſionis. Imo potare debent laborantes vinum medioere, maturum, tenue, quod minime adſtringens ſit. De cibis, dicit Auicenna, oportere cibos, quibus nutriendi ſunt quartanarii, eſſe attenuantes, minime craſſos, nec non bonum ſanguinem generantes. Quare opus eſt, vt panis eligatur leuis, optime fermentatus. Vt abſtineatur ex Galeni conſilio ab omnibus carnibus vetuſtis, craſſis, ſiccis, cuiuſmodi ſunt quadrupedes omnes, montanæ, lepores, capreoli, apri & ſimiles. Eligendæ ſunt carnes, quæ faciles ſint coctu, quæ humectent & moderate calefaciant.

Vinum quo modo & quando concedat.

Cibi qui conueniant.

Piſces etiam littorales conueniunt, ſed à paluſtribus & lacuſtribus abſtinendum eſt. Præterea Galen. laudat carnes & piſces ſalitos; imo vero ſcribit Alex. lib. 12. cap. 8. ſe multos curaſſe ſolo vſu ſalſamẽtorum, quod an ſit verum, Deus nouit. Attamen illud verum eſt, à Galeno quoque laudari. Aromata moderate etiam conueniunt, oua ſorbilia & tremula.

Inter fructus licet quandoque vti illis, qui ſunt maturi & iucundi, vt ſunt pruna dulcia, perſica matura, poma matura, & præſertim apia, perſica, pepones.

Ex herbis conueniunt borrago, bugloſſa, meliſſa, &, vt ſummatim dicã, ea omnia edulia ſunt reſpuenda, quæ, vt docebat Galenus craſſa ſunt, viſcida, nec non etiam dura.

Sed circa hæc Galen. verba oritur præclara quædam & obſcura dubitatio. Nam Galen. 1 ad Glauc. 11 poſtquam damnauit edulia craſſa & viſcida, addit abſtinẽdum eſſe ab omnibus frigefacientib. & humectantibus. Huius conſilium, vt ego puto, amplexus Auerrh. loc. cit. dicebat, in curatione quartanæ opus eſſe aperire, attenuare, incidere, minime autem refrigerare & humectare.

Cæterum aduerſus hanc claram Gal. ſententiam primum inuectus eſt Alex. Trall. qui cum videret humorem, ex quo fit quartana, ſiccum eſſe, dixit, humectantibus opus eſſe, & propterea Galenum male prohibuiſſe frigefacientia & humectantia.

Poſt Alex. Auic. l. c. non tantum non prohibuit frigefacientia & humectantia, imo vero his vtendum eſſe præcipit. Hanc non aſpernandam contradictionem cum animaduertiſſet Nicolaus Leonic. vir medicinæ peritiſſimus, transferens in latinum Galen. loc. citatum, putauit contextum ipſius mendoſum eſſe, & ideo loco humectantibus reſtituendam eſſe vocem exſiccantibus, quaſi conſilium Gal. ſit, vt abſtineatur ab omnibus refrigerantibus & exſiccantibus, quemadmodum etiam conſuluit Auic. Andernacus etiam, qui tranſtulit in latinum Æginetam, cũ vidiſſet eadem verba Galeni & Pauli

eſſe,

eſſe, Leonicenum ſecutus tranſtulit & ipſe non humectantia, ſed exſiccantia.

Altimarus non ita pridem cum non vidiſſet Galenum Græcum, & forſan etiam græcę linguę ignarus eſſet, auſus eſt dicere, Alex. Trall. gratis damnaſſe Galenum, quippe qui ea non dixerit quæ ipſi imputauit Alex. Et hoc fecit bonus vir, quia tegerat tantum interpretationem Leoniceni. Sed, Domini, omnes hi vehementiſſime ſunt hallucinati.

Primum hallucinati ſunt Leon. & Andernacus, quia omnes cõtextus eodem modo ſe habent, quo ſcribit vulgatus codex: ſcilic. abſtinendum eſſe à refrigefacientibus & humectantibus. Imò vero ſi videatis Oribaſium, Æginetam & Aetium, qui omnes ipſiſſima verba Gal. tranſpoſuerunt in ſua com. omnes habẽt, quemadmodum habetur hòdie in omnibus codicibus græcis. Hallucinatus etiam eſt Altimarus, quia vere Alex. impoſuit Galen. Nam Gal. verba non alia ſunt, neque eſſe debent, ꝙ quæ habentur, quanquam ſi Altimarus voluiſſet videre interpretem antiquum, qui ſolet eſſe integerrimus, clare comperiſſet apud Gal. legendum eſſe à frigefacientibus & humectantibus. Vt propoſita dubitatio diluatur, duobus modis reſponderi poſſe puto. 1. eſt, verba hæc Galen. nempe abſtinendum eſſe à frigefacientibus & humectantibus dupliciter capi poſſe, vel enim capi poſſunt coniunctim, vel ſeiũctim. Si capiantur ſeiunctim, vere quidem impoſuiſſet ipſi Alex. quandoquidem falſiſſimum eſt, & à ratione alienum, vt in quartana non iuuent humectantia, ſed ſi coniunctim accipiantur, nihil habet Alex. aduerſus Galenum, quia ſi rem ipſam expendamus, ſaluberrimum præceptum eſt, vt abſtineatur à frigefacientibus & humectantibus. Nam etſi quæ refrigerant & humectant, poſſint in quartana prodeſſe ratione humectationis: multo tamen magis nocent ratione frigiditatis, quippe quia humor melancholicus à frigefacientibus mirum in modum congelatur, adeo, vt tota curatio reddatur multo difficilior. Quare ſi, vt dicebam, & vt conuenit, intelligamus Galen. verba coniunctim, non tantum nihil habet Alex. aduerſus Galenum, imo vero neceſſarium præceptũ eſt, vt abſtineatur ab iis, quæ ſimul frigefaciunt & humectant.

Alter modus reſpondendi eſt, quartanas à diuerſis fieri humoribus, vel à melancholia naturali, vel à præternaturali. Et ſi à præternaturali, aut ab ea, quæ fit à ſanguine deuſto, aut ab ea, quæ fit ex melancholia combuſta aut ea, quæ fit à bile torrefacta.

Si loquamur de quartana facta à melancholia naturali, certe in hoc minime conueniunt ea, quę refrigerant & humectant, quoniam etſi poſſunt humectantia prodeſſe, obſunt tamen magis refrigerantia, atque de hac febre locutum eſſe Gal. loc. cit. minime dubitandum eſt.

Cæterum ſi ſermo habeatur de ea febre quartana, quæ fit vel à bile vel à ſanguine cõbuſtis p. d. in hac conueniunt ea, quæ refrigerant & humectant.

Et de his locutus eſt Auicenna, quando ſcripſit vtendum eſſe refrigerantibus & humectantibus, id quod, ſi legatis totum caput ipſius Auicennæ, facile etiam ex ipſius verbis comprehendere poteritis. Itaque ratio hæc vera eſt, propter quam videbitis & Galen. & alios ſcriptores medicinæ interdũ vti exſiccantibus & calefaciẽtibus: cuiuſmodi eſt theriaca, ſalſamenta, diatrion. pip. vſurpata tum à Galen. tum ab Auic.

Quando vt. refrigerantib. & exſiccantibus, quando contrariis medicamentis vtendum in quartana.

Interdum autem vtuntur calefacientibus & humectantibus, quod dixit quoque Ariſt. 1. problemate penultimo, quando ſcripſit victum quartana laborantium debere eſſe mixtum ex rore & igne, hoc eſt, eſſe calidum & humidum. Interdum quoque videbitis medicos vſurpare ea, quę frigefaciunt & humectant, ſc. habita ratione variarum quartanæ ſpecierum.

In hoc victus quartanariorum negotio eſt altera dubitatio vtiliſſima in praxi, nẽpe, an in principio huius febris ſit vtendum victu tenui, an potius victu pleno & liberali? Galenus, Oribaſius, Aetius & omnes Græci, imò vero etiam aliqui Arabes in ea fuerunt ſententia, initio nunquam vtendum eſſe victu tenui in hac febre. Imo vero Ariſt. loco citat. dixit, nullo tempore in quartana vtendum eſſe victu tenui.

An in quartana vtendum victu tenui vel pleno.

Huic opinioni fauet inprimis auctoritas Hippocratis, qui perpetuam hanc legem tulit, ne in morbis longis initio victus tenuis adminiſtretur. Valet quoq; ratio, quoniam ſicut qui longum iter ſunt facturi, oportet, vt vires validas perpetuò habeãt, haud ſecus in morbis longis proſpiciendum, ne vires in principio, aut alio tempore decidant.

Ex altera parte eſt Auicẽna, qui exiſtimauit, initio huius febris tenui victu eſſe vtendum, & propter hoc cõſulebat, vt trib. priorib. ſeptimanis omnino abſtineatur à carne. In hanc ſententiã ductus fuit Auicenna tribus rationibus. Prima, quia cum initio corpora quartanariorum ſint grauata cruditatibus, fit, vt victu tenui ſublatæ cruditates conſequenter leuent ipſos ægros. Secunda ratio fuit, ꝙ tenuitate victus humor morbificus mirifice imminuatur, & conſequenter morbus multo leuior ac breuior reddatur. Tertia, quod vbi tenui victu aluntur ægri, materia morbifica multo citius concoquitur, quam ſi plenus victus adhibeatur.

In hoc medicorũ diſſidio puto vobis hũc in modum ſtatuendum eſſe, ſcilic. cuiuſlibet

morbi,

morbi, & præ cæteris quartanæ duplex eſſe principium: aliud breue, quod primis paroxyſmis terminatũ: & ab iſtis nũcupatur principium principians: aliud eſt, quod cõcluditur terminis cruditatis & coctionis, quodq; cum longiſſimum ſit, vocari ſolet principiatum. Itaq; ſi primo modo accipiatur principium, veriſſimum eſt, quod ſcribit Auicẽna, vtẽdum eſſe tenui victu propter rationes allatas ab ipſo. Sed ſi ſecundo modo ſumatur principium, veriſſimum eſt, quod dixit Galen. & Græci, ſc. in hoc principio minime expedire victum tenuem. Et ratio eſt, quia cum hoc principium ſit longiſſimum, & conſequenter ſtatus, in quo tenuis victus neceſſarius eſt, longe recedat, quis non videt, ſi tenuis victus adbibeatur, neceſſario ſequi, vt vires magnum detrimentum patiantur, & conſequenter vſque ad ſtatum ſufficere nequeant?

De remediis idoneis in initio quartanæ.

Itaq; ſic conſtituto victu, deinceps cogitandum eſt de aliis remediis, quæ quoniam alia conueniunt in principio, alia vero conueniunt in augmento, & in ſtatu, primum de prioribus deliberandum eſt. Fuit ſententia Celſi in quartana, æque in initio leniendam eſſe aluum. Auerr. autem 7. coll. 14. dixit, forſan conuenire, vt leniatur aluus initio cum polypodio. Et forſan melius eſſe digeſtionẽ expectare; quaſi Auerrh. hac in re dubius & incertus extiterit. Ego autem ſum huius ſententiæ, expedire in hac febre, vt quamprimum aluus leniatur, necnon ventriculus, inteſtina, & omnes priores viæ ab excrementis & cruditatibus vindicentur. Pro quo efficiẽdo multa ſolent eſſe in vſu, mel roſ. ſolut. myrobal. nigri, caſſia, elect. lenitiuum, hiera etiam, diacath. Propterea vos ita facere debetis. Prius per duos aut tres dies hunc liquorem exhibebitis:

Potio lenitiua in principio quartanæ.

℞. Mell. roſ. ſimpl.
Syr. de beton.
De fumaria an. ℥. j. M. & f. potus.

Poſt hos dies, ſi bolum amabit ęger, hunc ordinabitis:

℞. Specierum hieræ ʒ. j. ß.
Puluer. myrobal. nigr. ℈. j.
Fl. caßiæ ʒ. ix. M. & f. bolus.

Quod ſi potius optaret potum, hunc in modum parabitur:

℞. Myrobal. nigror. ʒ. j. ß.
Paſſular. ℥. ß.
Sem. coriandr. ʒ. j.
Fl. cordial. P. ŋ. f. decoct. ſ. a.

Deinde *℞. d. d. ℥. iiij.*
Mellis roſ. ſol. ʒ. iij.
Syr. de pomis comp. ℥. j. M. & f. potus.

Num venæ ſectio conueniat in quartana.

Lenita aluo hunc in modum, deliberandum eſt ſtatim de venæ ſectione, de qua ſermonem habens Gal. 1. ad Glauc. 11. dixit, ſanguinem initio huius febris mittendum eſſe, ſi ſanguis abundauerit, atque is melancholicus ſit. Quomodo autem cognoſcere oporteat, an melancholicus ſit, docet idem, ſcil. vt aperiatur vena, & diligenter animaduertatur, quiſnam ſanguis effluat. Quia ſi ſanguis effluat ater & craſſus, perſeuerandum eſt in eo mittendo vſq; ad requiſitam menſuram. Quod ſi floridus ſit ſanguis, minime niger & minime craſſus, iubet, vt quamprimum ſanguis comprimatur. Quare vos quoque hunc in modum facere debetis.

De loco mittendi ſanguinis ſententia eſt Galeni, mittendum eſſe à vena communi brachii ſiniſtri. Cæterum puto ego animaduertendum eſſe, vtrum in quartana ſit affectum magis iecur an lien. Si magis afficiatur lien, vt ſæpenumero euenire ſolet, certe conſilium Galeni cunctis aliis anteponendum eſt. Veruntamen, quia interdum contingit, iecur eſſe magis affectum, ideo hoc in caſu multo ſatius eſt mittere ſanguinem à vena lateris dextri, eo quod hac vena magis euacuatur iecur, quam vena ſiniſtri brachii.

Quod ſi minime liceat mittere ſanguinem è vena, fieri hoc poteſt per cucurbitulas. Et quia contingit interdum, vt quartana ſubſequatur ſuppreſſionem vel menſtruorum, vel hæmorrhoidum, in his caſib. multo accommodatius eſt mittere ſanguinem vel ab ipſis hæmorrhoidibus, vel à venis pedũ, vt in mulieribus, vel etiam à crurib. ſcarificatis. Nam in lib. de cucurb. monet Gal. ſcarificata crura mirum in modum valere cum ad prouocandas menſtruas purgationes, tũ etiam ad prouocandas hæmorrhoidas.

De quantitate ſanguinis mittendi ita deliberandũ eſt, vt minus mittatur ſemper ſanguis, quam poſtulat vel natura febris vel natura ægri, præterquam in febre quæ fit à ſanguine adusto, in qua copioſior ſanguis mitti poteſt, imo vero dicit Rhaſes ſe quandoque protinus expugnaſſe quartanas ſola ſanguinis miſſione facta vnica vice.

Cur in quartana minor copia ſanguis mitti debeat, quã in aliis.

Et ratio, propter quam in hac febre minor debeat eſſe copia ſãguinis miſſi, eſt, quia ſi pluſculum ſanguinis mittatur, vires ſtatim deiiciuntur, neque poſſunt diuturnitati febris ſufficere. Alia ratio eſt, quia aufertur frenum ipſius melancholiæ: quippe quæ, cum ſit humor pernicioſus, ſanguis potiſſimum demulcetur.

Poſtremo ſi ſanguis copioſus adimatur, fit, vt humores magis agitentur, & conſeq. id contingat, quod ſcribit Auic. ſc. vt humores ad exteriora magis quã conueniat attrahantur. Poſtquam principium tranſactum eſt, multo efficacius incumbendum eſt coctioni humorum, vt naturæ concoquenti auxilium præſtetur. Fit autem hoc remediis tum attenuantibus, tum calefacientibus, tum exſiccantibus, humectantibus & aperientibus.

Qui-

Quapropter imprimis oportet victum & ſecundum qualitatem & ſecundum quantitatem [illegible] ere tenuioré quam antea. Poſt hæc med[illegible] endum eſt. [illegible] inter præparantia [illegible] r. d[illegible] fumar. de lupul. ſyr. byzant. d[illegible] pomis, de ſucco borrag. Et poteritis hunc in modum ordinare præparatoria.

℞. *Fol. colop.*
Tamariſci.
Lupul.
Borrag. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. *v.*
Syr. de fumar.
Byzantini.
De ſucco borrag. an ℥. *ß. M.*

Præparati hunc in modum humores, ſunt deinceps expurgandi, ſed benigniorib. medicamentis, inter quæ connumeratur polypod. epithymum, ſena, radix helleb. nigri, rhab. & inter comp ſyr. de polypo. de pomis conf. hamech & ſimilia. Vnde, ſi bolus erit præbendus, hoc pacto ordinabitis:

℞. *Confect. hamech.* ʒ. *iij.*
Rhab. ſubtiliter pulu. ʒ. *j.*
Epithymi ſubtiliter pulu. ℈. *iiij.*
Schœnanthi.
Piperis albi an. gr. iij. cum manna ℥. *ß. & ſyr. de pomis comp. f. bolus ſ. a.*

Quod ſi potus erit ordinandus, ſic præſcribetis:

℞. *Fol. ſenæ.*
Polypod. quercini an. ʒ. *j. ß.*
Myrob. nigrorum ʒ. *ij.*
Sem. citri ʒ. *j.*
Fl. cord. ʒ [illegible] *f. decoct. ſ. a.*
Deinde ℞. *d. decoct.* ℥. *iiij. ß.*
Cortic. rad. helleb. nigri.
Rhabarb. electi an. ʒ. *j.*
Caryoph. gr. v. Infundantur omnia ſ. a. & facta diligenti expreſſione adde
Syr. de pomis comp. ℥. *j.*
Confect. hamech. ʒ. *ij. M. & f. potus.*

Poſt peractam hanc primam purgationem quieſcendum eſt pauliſper per tres vel quatuor dies, deinceps, quia humor contumaciſſimus eſt, magis adhuc pergendum eſt in coctione & præparatione ipſius. Id fit medicamentis tum internis tum & externis. Nam Galenus 1. ad Glauc. 11. maxime commendat, vt fomentis coctio huius humoris procuretur. Ergo [illegible]tus poteritis iterum huiuſmodi ſyrupo vti:

Fomentis humor melancholicus optime concoquitur.

℞. *Radic. borrag. Fumar.*
Apii an. ʒ. *iij.*
Fol. bugloſſæ.
Meliſſæ.
Eupatorii an. M. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. *v.*
Syr. de fumar. comp.
Syr. de cichor. comp. an. ℥. *j. M. & f. potus.*

Extrinſecus, quia in febrib. quartanis hypochondrium ſiniſtrum fere ſemper affectum eſſe cõſueuit, ſiue illud ſit, ſiue tota hypochondria dura & lenta ſint, poteritis fouere ſpongia tepida imbuta & expreſſa huiuſmodi decocto:

Formula fotus pro ſiniſtro hypochondrio.

℞. *Fol. maluæ.*
Meliloti.
Betæ an. M. j.
Fol. calami.
Tamariſci.
Borrag.
Scolopend. an. M. j.
Coriandrorum [illegible] *ß.*
Rad. capp. ℥. [illegible] *f. decoct. ſ. a* atque, vt dictum eſt, vſurpetur. Poſtquam fomentationem licebit illinire hoc vnguentum hypochondrio ſiniſtro, vel etiam toti epigaſtrio.

℞. *Ol. amygd. dulc.*
Ol. cappar. an. ℥. *ß.*
Pingued. gallinæ ʒ. *ß.*
Pulu. ſcolop.
Pulu. radic. helleb. nigri an ʒ. *ß.*
Ceræ q. ſ. M. & f. linimentũ cũ modico aceti.

Vbi hunc in modum denuo fuerint humores præparati, poſt expurgabũtur grauiori aliquo medicamento. Et hoc tẽpore ſolemus etiam aſcendere ad vſum pil. vt ſunt pil. de fumo terræ, pill. de lapide lazuli. Exem. gr.

Pillulæ conuenientes in quartana.

℞. *Pill. de lapide lazul.* ℈. *ij. ß.*
Pil. de fumaria.
Cochiarum cum helleb. an ʒ. *ß. Miſce & cum melle roſ. ſolut. f. pillulæ num. 9.*

Quod ſi æger reſpuat pillulas, licebit repetere iam propoſitum vel in potu, vel in bolo. Atque hic eſt modus, quo ſolemus mederi quartanariis in augmento & in ſtatu, tum ad accelerandam coctionem melancholiæ, tum etiam ad eam diſſipandam atque euacuandam.

Sed quoniam plerique laudant etiam vomitum pro euacuandis quartanariis, quæri ſolet, an liceat vomitu vti, & quo tempore? Ex vna parte non videtur vllo modo conuenire vomitus, quoniam ſcriptum eſt ab Hippoc. 4. aph. 9. & alibi ſæpe, bilem per ſuperiora, melancholiam per inferiora eſſe euacuandam. Et afferebat Galen. eo loci rationem, quia melancholia ſua natura humor grauis eſt, adeo, vt ratione grauitatis multo felicius per inferoas quam per ſupernas partes euacuetur. Ex altera parte eſt auctoritas & Galen. 1. ad Glauc. 11. & Auic. & omnium Græcorum, qui inter cætera remedia pro expugnanda quartana proponunt vomitum. Dicendum eſt, vomitum exerceri poſſe propter duos fines, vel vt euacuetur humor melancholicus, qui eſt auctor febris immediatus, vel vt euacuentur humores crudi qui exiſtentes in ventriculo & primis viis ſolent eſſe fomites & veluti nutrimenta humoris melancholici. Si primo modo ſequamur,

De vſu vomitus in quartana.

certe

certe non conuenit vomitus, quandoquidem humor melancholicus non euacuatur vomitu, vt locutus eſt Hipp. loco citato. Sed ſi loquamur ſecundo modo, plane conuenit vomitus, eo, quia vomitu euacuantur crudi ſucci, quibus euacuatis conſeq. ſubtrahitur pabulum & fomentum melancholiæ.

Addo vomitum contingere, vt quandoque humor melancholicus, qui eſt in liene, per venam ab ipſo liene in ventriculum penetrantem trahatur ſuccus melancholicus ad ſtomachũ. Vbi commixtus crudis ſuccis facile cum ipſis vomitu reiicitur. Atque hoc pacto amplectendum eſt conſilium eorum, qui vomitum commendarunt.

Quæritur, an vomitus conueniat in die acceſſionis. Partem affirmantem tenẽt Græci & Auic. Ratio horum eſt, quoniam in die paroxyſmi humores ſunt in motu, qui alio tempore fixi & tardiſſimi ſunt, vnde promptiores ad expulſionem per vomitum ſint, & natura ſit eo tempore concitata, videtur vtile omnino eſſe vomitum ciere. Ex altera parte alii ex Auicenna arguunt, in die paroxyſmi ne clyſteribus quidem quicquam agendum, multo minus per vomitum, vt qui magis conturbet. Reſpondendum, vomitus poteſt adminiſtrari vel validis medicamentis vel blandis. A validis medicamentis vomitoriis omnino eſt abſtinendum in acceſſionum die, quia nimium turbatam naturam perturbat.

Cæterum, blandioribus vomitum ciere conuenit, veluti raph. decocto, aceto & iure, oleo & iure, oxymelle & aqua. Sed neq; ſemper blandis vomitoriis eſt vtendum, ſed tantum, quando propenſio naturæ ad vomitum aduertitur. Sed adhuc remanet inquirendũ, an vomitu vtendum ſit à cibo, an vero ante cibum. Alex. & plerique alii videntur antepoſuiſſe vomitum ante cibum. Gal. & eius ſectatores prætulerunt vomitum à cibo. Vt Altimarus hanc litem dirimeret, putauit dicendum eſſe, in vomitu faciendo reſpici poſſe vel materiam facientem febrem, vel materiam facturam. Si reſpiciatur materia faciens febrem, præſtare vomitum ante cibum factum, quippe quo huiuſmodi materia felicius euacuetur. Sin autem reſpiciatur materia febrem factura, multo ſatius eſſe vomere à cibo, quam ante cibum. Sed hæc reſolutio nunquam mihi placuit, eo quod materia, quæ facit febrem, eſt extra venas, & in locis à ventriculo remotis, vt non liceat eam vomitu vacuare. Pari pacto, quæ eſt febrem factura reperitur in venis. A venis vomitum niſi valentiſſimum nihil quicquam educere poſſe, apud omnes medicinæ ſcriptores compertiſſimum eſt, vt ratio Altimari omnino rei naturæ non reſpondeat.

An vomitu vtendum à cibo vel ante cibum.

Vnde puto dicendum eſſe, in vomitu faciendo vel ſpectari facilitatem, vel ſpectari euacuationem ſolam crudorum ſuccorum. Si ſola euacuatio ſpectetur, procul dubio melius eſt ante cibum vomere: ſed ſi ſpectetur facilitas vomẽdi, certe multo facilius eſt vomere à cibo, eo, quod crudi ſucci commixti cibis multo facilius cum ipſis cibis educerentur, vt propter hoc veteres omnes magnopere laudarint vomitum factum à cibis. Ruffus Epheſius laudabat poſt purgationem vſum frequentem abſinthii, quippe quod non tãtum attenuat humorem, & corroborat ventriculum; verumetiã, quia proprietate quadam, vt ſcribit Aretæus, prohibet generationem melancholici ſucci. Alexander laudat bolum Armenum. Sed Galen. videtur maxime commendaſſe vſum illius medicamenti, quod Diatrionpip. vocatur, & illius, quod componitur ex ſucco Cyrenaico.

Sed præ cæteris omnibus extulit vſum Theriacæ, de qua loquens Auerrh. 3. cap. lib. de Ther. dicebat inter alias vires, quas habet Theriaca, hanc eſſe magnam, vt quartanas finiat. Sed Alex. Trall. damnat Galenum, quod vtatur huiuſmodi medicamentis, quæ calida & ſicca ſunt: ea ratione, quod melancholia eſt humor frigidus & ſiccus, ac propterea opus habet humectantibus & calefacientibus. Addit fructus, qui principio cũ ſint acerbi, frigidi ſint & ſicci, matureſcere calido & humido. Et ob id ſuccum etiam melancholicũ, qui durus, frigidus & ſiccus eſt, concoqui & matureſcere calido & humido. Sed male ratiocinatur hic vir, quia Galen. non laudat omni tempore vſum horum medicamentorũ; Sed laudat iam perpurgato corpore; quando ſcilicet humor melancholicus non ita durus nec ſiccus eſt, ſed moderate diſſolutus, vnde Theriaca, diatrionpip. & alia remedia calida atque ſicca non proponuntur à Gal. tanquã remedia præparantia, concoquentia aut alterantia, ſed potius tanquam medicamenta extenuantia & diſſipantia, adeo, vt argumenta ipſius nullam vim habeant.

De vſu Theriacæ.

Sicuti ex melancholia fit quartana interpolata: pari pacto fieri ſolet quartana continua, quam Celſus li. 3. cap. 15. & 17. appellauit cotidianam ex quartana. Fit hæc febris ex melancholia eadem, ſed putreſcẽte in venis, vnde ſicut habet eandem materiam atq; generationem cum interpolata, haud ſecus habet eandem curationem, præterquam quod Auicenna tria peculiariter documenta in continua attulit; Vnum eſt, multo magis conuenire ſanguinis miſſionem in continua quã in intermittẽte quartana. Alterum abſtinendum eſſe magis à carne, quam in intermittente quartana. Tertium eſt, multo magis conuenire medicamenta refrigerantia & humectantia, quam in intermittente.

De quartana continua.

Tria peculiaria documenta Auic. in quartana continua.

Atque hactenus de febrib. a melancholia

naturali

naturali ortis. Sequuntur aliæ quartanæ, quæ oriuntur à melancholia præternaturali, & propterea ſpuriæ appellatæ ſunt, quæ quoniam oriuntur eo pacto, quo legitimæ, non videtur admodum diuerſa eſſe neq; cognitio, neque etiam curatio. Veruntamen Auic. qui fuit diligentiſſimus, propoſuit quædam vniuerſalia capita, quæ obſeruare oportet in vnoquoq; genere quartanæ ſpuriæ. Illud verũ eſt, vt in ea quartana, quæ fit à ſanguine in melancholiam conuerſo, non ſolum audacius deueniatur ad ſanguinis miſſionem: Verũ etiam vt in maiori copia mittatur, quã in vlla alia ſpecie, eo, quod humor peccãs min⁹ recedat à natura ſanguinis, quam reliqui humores. Præterea in ea quartana, quæ fit à bile in melancholiam conuerſa, monet vtendum eſſe audacter refrigerantibus & humectantibus, vt ſiue cibus & omnis victus inſtituatur, ſiue de medicamentis cogitatio habeatur, ſemper ante oculos ſit hic ſcopus, vt refrigeretur & humectetur. Secus autem in ea quartana, quæ fit vel à melancholia, vel pituita combuſtis & in melancholiam conuerſis, in quibus non tãtum abſtinere oportet à refrigerantib. & humectantibus, verũ etiam, vt audiuiſtis, vti oportet & calefacientibus & ſiccantibus ac conſequenter attenuantibus.

De quartanis ſpuriis.

Antiquitas omnis vt alias vobis ſignificaui, in quartanæ curatione admodum ſuperſtitioſa fuit, adeo, vt neglecta vera medicina omnis populus cõfugeret ad incantationes, ad remedia, quæ appenduntur περίαπτα vocata à Græcis, nec non ad mille alia ſuperſtitioſa remedia, adeo, vt in hiſtoriis proditum ſit, Caracallam Imperatorem lege cauiſſe, ne quartana incantationibus & ſuperſtitionib. curaretur. Non mirarer, Domini, gentes & plebem, niſi viderem etiam complures medicos in hac vanitate eſſe verſatos: & inter alios Aëtium & Alex. Trall. medicos non infimi ordinis; vt iure etiam Gal. noſter, cum videret hanc medicationem vſque adeo capeſſi, pollicitus ſit, ſeſe de huiuſmodi remediis amplum tractatum facturum; q tamen vel interiit, vel ab ipſo non fuit abſolutus.

Laudabant præ cæteris veteres carnem capræ im frequenter eſitatam. Scimus etiam timore & lætitia ſubitis interdum quartanas fuiſſe ſublatas: vt infinita alia prætereani, quæ ad medicum dogmaticum pertinere videntur. Eiuſdem ordinis cum febre quartana exiſtimantur eſſe febres quintanæ, ſeptanæ, nonanæ, quod ſcilicet vel quinta quaque die, vel ſeptima, vel nona inuadunt. Imo Gentilis medicus grauiſſimus narrat ſeſe vidiſſe quendam, qui ſingula decimaquinta die febre laborabat: vt etiam narratum habetis de ſydonio, qui ſingulis annis die ſuo natali febricitabat.

De quintanis, ſeptanis, nonanis &c.

Vtrum vero dentur periodi quintanæ, ſeptanæ & nonanæ, inter principes noſtros valde dubitatum reperio. Nam Hippoc. 1. Epidem. 3. c. 2. clariſſime meminit quintanæ, ſeptanæ & nonanæ febris. Cæterum, Galen. in com. eius loci viſus eſt trib. argumentis huiuſmodi periodos deſtruere. Primum argumentum Gal. eſt, vnamquamque periodum ſequi proprium & peculiarem humorem. Sed humores in corpore noſtro ſolum quatuor ſunt. Ea propter non videtur poſſe reperiri plures periodos quam quatuor. Secundum argumẽtum eſt, ſi darentur periodi ſeptanæ, quintanæ & nonanæ, neceſſario haberentur ſigna pro iis dignoſcendis. Sed non habent eiuſmodi ſigna. Propterea nullæ ſunt huiuſmodi circuitus inueniri. Tertium argumentum eſt Hip. in totis epid. nullum ægrũ propoſuiſſe, q laborauerit huiuſmodi circuitu. Sed dici poſſet huic argumento primum, quod etſi Hip. non propoſuerit ægrum viſũ: meminit tamen periodorum in l. c. Non meminiſſet autem auctor grauiſſimus rei non exiſtentis. Præterea ipſemet Gal. in lib. de typis fatetur huiuſmodi circuitus reperiri. Ad primum reſpondet Gal. in 3. epid. t. 64. vbi ſcribit ea verba, quæ habentur 1. epid. com. 3. t. 2. vbi mentionem facit ſimilium periodorum, minime eſſe verba Hipp. ſed ea ab aliquo alio imprudenter inſerta Hippocraticæ dictioni. Ad ſecundum reſpondere poſſimus, librum illum de typis non eſſe Gal. germanum: & propterea ipſius auctoritati non eſſe vſque adeo fidendum. Hæc ergo Gal. de periodis prædictis.

Cæterum Auic. 1. quarti tr. 2 cap. de quintana, totidem argumẽtis pro defenſione harum periodorum inuehitur aduerſus Gal. 1. ratio Auic. eſt, Hip. fuiſſe virum ſanctiſſimũ, neminem feſelliſſe, & propterea teneri omnes medicos ipſi fidem adhibere, vt ſi ipſe meminerit harum periodorum, non debeat eius fides vſpiam haberi ſuſpecta. Alia ratio Auic. eſt, non inconuenire, vt huiuſmodi periodi fiãt, quia ſi craſſities & paucitas humoris melancholici facit periodũ quartanam, poteſt etiam paucitas maior & craſſities maior facere quintanam, ſeptanam & nonanam periodum.

Tertia ratio eſt, credẽdum eſſe in arte noſtra iis, qui longo tempore & maxima prudentia artem exercuerunt. Vnde cum Rhaſes, qui paulo minus 100. annis artem fecit, atq; etiam alii magni experimentatores teſtati ſint, has reperiri periodos, æquum eſſe videtur, vt illis fides habeatur.

Quid igitur dicendum in hac controuerſia? ſum huius ſententiæ, Domini, rerum poſſibilitatem vſq; adeo vaſtam eſſe, vt nõ liceat facile negare hoc vel illud poſſe fieri, veruntamen hac in re ſi poſſit eſſe, vt quandoque huiuſmodi periodi ſint viſæ atq; etiamnum

videantur: attamen vſq; adeo rariſſimæ ſunt, vſq; adeo obſcuræ, vt non mereantur cõnumerari inter res vere exiſtentes, & eo maxime, quia vbi fiunt, fere ſemper à victus erroribus proficiſcuntur. Et quod magis eſt, ita breui tempore durant, vt non poſſit vlla certa obſeruatio haberi.

Quicquid ſit: tamen ſi vnquam repertæ ſunt aut reperiantur, non aliam generationem habent, quam quartanariam: & ideo ſigna peculiaria ipſius non habet, præterquam quod quinta, ſeptima vel nona die inuadant. Dicebat Auic. omnes has febres minime lethales eſſe: quintanam tantum eſſe periculoſam, ſcil. quod vel antecedant vel ſequantur hæ phthiſin.

Sed vnde hoc bonus Auicenn. ſomniauerit, ego certe ignoro, neque videre poſſum licuiſſe vnquam in quartana, quæ rariſſime contingit fieri eam obſeruationem, vt inventum ſit, eam vel antecedere, vel præcedere phthiſin.

Itaque eadem etiam eſt curatio harum febrium & quartanarum, præterquam quod & Rhaſes 10. ad Almanſ. & Auicen. nonnulla breuia documenta attulerunt. Primum itaq; Rhaſes monet in his periodis ſemper ante acceſſionem optimum eſſe aluum lenire, vel clyſteribus mollibus vel aliquibus aliis lenientibus medicamentis; Deinde in die acceſſionis monet, vt vomitus in his febribus excitetur. Præterea laudat, vt victus in his febribus non ſit alius quam ille, qui inſtituitur in febribus cotidianis, vnde colligitur, hunc magnum medicum exiſtimaſſe, febres quintanas, ſeptanas & nonanas parum aut nihil à natura cotidianarum receſſiſſe.

Poſtremo monet Rhaſes, vt calefactoriis medicamentis vtamur, & in iis, qui non ſunt multum extenuati, vtamur medicamentis bilem atram expurgantibus.

Pari pacto monet Auicenna in his febribus vtendum eſſe longo ieiunio: & peculiariter laudat, vt quando occurrunt ſimiles febres, in die acceſſionis nihil cibi capiatur. Deinde magnopere probat, vt, quantum fieri poteſt: ſomnus procuretur, eo, quia in his corporibus multa ſunt excrementa, quæ, vt diligenter coquantur, indigent ſomno.

Poſtremo monet Auicenna, vt in his febribus audacter quoque vtamur calefacientibus & exſiccantibus, quia ſi humores, qui faciunt has febres, ſunt frigidi & humidi, certum eſt, non aliis remediis poſſe ſuperari, quam calefacientibus & exſiccantibus, quia maxima ex parte eſt, quæ facit has febres.

CAPVT XII.

De febribus quotidianis.

QVemadmodum cæteri humores putreſcentes proprium febrium efficiunt genus: ſic pituita, dum putreſcit, propriam febrem inducit, quæ nuncupatur à Græcis modo ἀμφήμερος, modo ἀμφημερινός, à Latinis cotidiana. Sed vt poſſitis verſari in ſcriptoribus medicis, circa nomen Latinum huius febris adnotare debetis, febrem cotidianam vocari à Latinis omnem febrem, quæ ſingula die inuadit, ſiue ſit duplex tertiana ſiue ſit triplex quartana.

Febris, quæ proprie vocatur ἀμφημερινός, apud Latinos non habuit peculiare nomen, ſed vocatur nomine Græco, vt intelligere poteſtis apud Plinium lib. 28. ca. 16. adeo vt apud veteres Latinos cotidiana ſemper ſignificet febrem quamcunq; ſingulis diebus affligẽtem, vt videre poteſtis apud Celſum lib. 3. cap. 18. & 27. Igitur pituita putreſcens facit febrem hanc, quæ & cotidiana & ἀμφημερινὸς à Græcis vocata eſt & Latinis. Quanquam, Domini, Latini recentiores appellarint cotidianam eam, quæ fit ex ſola pituita putreſcente; quam, cur Plato in Timæo dixerit fieri ab aere, non eſt opus vt h. l. diligenter examinetur. *De generib. pituitæ.*

Sed vt totam hanc tractationem expeditam habeatis, operæpretium eſt videre, quot ſint genera pituitæ: vt hinc ſciamus, quæ febres cotidianæ ex quibus pituitæ generibus efficiantur.

Apud medicos inuenio nomen pituitæ dupliciter accipi. Vel enim accipitur communiter pro omni humore refugiente coctionem, vel accipitur proprie pro humore quarto ab aliis tribus. Vbi communiter accipitur pituita, etiam ſuccus crudus pituita vocatur. Atque hoc pacto locutus eſt Galen. 4. de T. S. 4. & lib. de mult. cap. 11. Sic etiam exiſtimo locutum eſſe Ariſtot. lib. 1. de gen. animal. 18. quando ſcripſit, pituitam fieri in ventriculo, ſcilic. pituitæ nomine complectens ſuccum crudum.

Si autem proprie accipitur pituita, diuerſus eſt ſuccus crudus à pituita. Atque hoc pacto locutus eſt Galen. 2. de alim. fac. & 3 de alim. fac. cap. 33. vbi ſcribit, piſces corticis duri generare humores crudos: piſces vero molles generare pituitam. Sic enim diſtinguit humorem crudum à pituita proprie appellata. *Humor crudus à pituita differens.*

Ex humore crudo nullo pacto fit febris cotidiana, ſed tãtum ex pituita proprie accepta, quæ pituita adhuc duplex eſt, alia enim eſt pituita naturalis, alia vero eſt pituita præternaturalis.

Pituita naturalis eſt illa, quæ fabricatur à

natura

Pituita naturalis.

natura in officina ſanguinis, hoc eſt in iecinore. Nam diligentiſſ. Gal. 3. de fac. natural. ſed clarius 4. de v. p. 3. ſcribit ex chylo in iecore quatuor corpora generari, vnũ eſt, quod ſubſidet inſtar fęcis, & eſt humor melancholicus. Aliud eſt, quod ſupernatat inſtar ſpumæ, & vocatur bilis.

Tertium eſt, quod perfectionem aſſequitur, & pro nutrimento eſt omnib. partibus, atque hoc corpus vocatur ſanguis. Quartum eſt illud, quod non eſt aſſecutum vltimam perfectionem. Sed cum ſemicoctum ſit, coqui & perfici poteſt. Atq; iſtud quartum corpus vocatum eſt à Græcis phlegma; à noſtris pituita naturalis, quæ pituita duas conditiones habet. Eſt enim ſaporis inſipidi; & ſecũdum ſui ſubſtantiam media eſt inter craſſam & tenuem: alia eſt pituita præternaturalis, quæ pituita vbique in corpore noſtro generari poteſt. Atq; hæc triplex adhuc eſt. Alia, quæ acida vocatur, & fit à ſumma frigiditate membri eam generantis: habetque huiuſmodi pituita eam conditionem, quemadmodũ ſcribit Hip. 4. de morb. vt ſua ſuper terram fermentet eam inſtar aceti & humoris melancholici. Alia eſt pituita dulcis, quæ generatur à calore temperato, ſed non ita temperato, vt perfecte coquat.

Pituitæ præternaturalis ſpecies.

Eſt & tertia ſpecies, quæ vocatur ſalſa; quęque, vt ſcribit Gal. 2. de febr. & Auic. 1. primi c. de hum. vel generatur ꝓpter putrefactionem, vel ob admixtionem ſalſi & ſeroſi humoris cum pituita naturali. Non generatur pituita vſpiam amara, quoniam vt habetis à Theoph. & Ariſt. ſapor amarus ſit in corporibus terreſtribus, pituita tota aquea eſt, & ideo non poteſt eſſe amaroris ſubiectum.

Neque valet, quod ſuccus abſinthii ſit amariſſimus, quoniam habet coniunctas partes terreſtres vna cum partibus aqueis. His itaque exiſtentibus pituitæ generibus, ex omnibus putreſcentib. efficiuntur febres cotidianæ, ſed diuerſis modis, vt audietis, nam ſi putreſcat pituita naturalis in venis, efficitur febris cotidiana continua: ſin putreſcat extra vaſa, fit febris cotidiana interpolata & exquiſita. Sed h. l. notare debetis, etiamſi cotidiana interpolata faciat paroxyſmos interpolatos, nunquam tamen deſinit in infebricitationem, vt audietis ſ. l. Sed differt in hoc à continua, quia hæc nullas habet exacerbationes: interpolata cotidie habet acerbationes.

Cur cotidiana non deſinat in infebricitationem.

Sed, dicetis, quæ eſt cauſa, propter quam tertiana & quartana interpolatæ deſinunt in infebricitationem, cotidiana autem minimé? Auerrh. 4. coll. 29. videtur nobis explicuiſſe huius nodi ſolutionem; vbi ſcribit, in cotidiana etſi ſingula die finiatur ignis, quia tamen diu durat, præparat ſemper nouã materiam ad ſuſcipiẽdam putredinem; adeo vt etiam illo interuallo ſemper ſit aliqua materia præparata, quæ facit, vt non deueniatur ad integram infebricitationem, id quod nec in tertiana nec in quartana contingit, in quibus ſicuti nihil ignis relinquitur in interuallis: ita quoque nihil relinquitur præparatæ materiæ.

Cotidianarum ſpuriarum ſpecies.

Pituita præternaturalis pari pacto vel putreſcit in vaſis, vel extra vaſa. Si in vaſis, facit cotidianam continuam, ſed ſpuriam: ſi extra vaſa, facit cotidianam interpolatam non exquiſitam. Sed differentia in his eſt, quia ſi pituita acida putreſcat aut etiam pituita dulcis, faciunt febrem cotidianam ſimpliciter, non exquiſitam: & præſertim, ſi pituita acida tenuis ſit, quoniam ſi craſſa ſit hæc pituita, eſt illa, quæ appellatur pituita vitrea, & facit vocatam ſebrem ἠπίαλον, vt ſ. l. audietis.

Si putreſcat pituita ſalſa, aut putreſcit in venis magnis & cordi proximis, atq; facit febrem ardentem, de qua ſupra: aut putreſcit in venis minoribus & à corde remotis; & tũc febrem cotidianam ſimpliciter ſpuriam inducit, adeo, vt iam explicatũ habeatis; quomodo ex putreſcente pituita fiunt varia febris cotidianæ genera: ſc. eiua febris, quæ cotidie acceſſiones habet. Sed h. l. occurrit pulcherrimum problema, ſcil. cur fiat, vt pituita ſalſa, vel acida putreſcens extra vaſa in carnibus eas minime excedat. Nam experientia demõſtrat id verum eſſe quod ſcripſit libr. 7. cap. 26. Plinius, ſc. duriſſimos dentes exedi & conſumi à pituita: cum tamen non conſumantur ab igne, quaſi multo maior ſit vis pituitæ in corrodendo & conſumendis dentibus & conſeq. carnibus, quam ſit ipſius ignis. Reſpondendum eſt, ad conſumendos dentes cõcurrere duas pituitæ conditiones: Vna eſt, motus, altera aſſiduitas ipſius motus. Nam, ſi verum eſt, guttam motu aſſiduo cauare lapides, pari pacto rationi conſonum eſt, pituitam aſſiduo motu dentes petentem, eos poſſe & exedere & cauare, & conſumere, eo maxime, ſi acris & putrida ſit. Iam vero pituita, quæ putreſcens extra vaſa facit cotidianam interpolatam, illud habet, vt firma ſit, non moueatur, & præterea exiguo tempore perduret; & propterea minime carnes caedere valet.

Iam vero ad faciendam hanc pituitæ putredinem, & propterea ad faciendas cotidianas, inprimis concurrit temperamẽtum frigidum & humidum, præterea concurrit ſexus, quandoquidem certiſſimum eſt, ſexum muliebrem potiſſimũ à cotidianis exerceri.

Inter ætates maxime omnium puerilis eſt feraa cotidianarum, vt habetis à Galen. 2. de criſ. 5. Neque valet, quod Hip. lib. 3. aph. inter morbos pueriles non meminerit cotidianarum, quoniam Hippocr. eo in loco tantum proponit eos morbos, qui frequẽter pueros

exercent. Iam vero cotidiana febris, vt docet Gal. 1. ad Glauc. rariſſime contingit.

Et ratio eſt, quia hic humor frig. & humidus eſt, & propterea naturæ febrili maxime contrarius.

Sic etiam habitus corporis mollis glaberque eſt aptiſſimus ad producẽdas cotidianas. Haud ſecus quoque aer frigidus & humidus: tempus hyemale, cõſtitutio anni frig. & humida; regiones frigidæ humidæque ſunt aptiſſimæ ad generãdas febres cotidianas: ſicuti nimius ſomnus, nimium otium, potus nimius; & præſertim aquæ potus & aq. lacuſtris aut paluſtris.

Sic poſtremo inter cibos maxime ii faciunt ad generationem cotidianarum, qui gignunt pituitam, vt carnes agninæ, olera omnia, piſtacea, & præſertim piſces, qui habẽt carnes molles, maxime accõmodati ſunt ad producendam febrem cotidianam tum exquiſitam tum etiam ſpuriam.

Veteres, excepto Platone non meminerunt cotidianę Et quod magis eſt, apud Hip. non habemus hanc febrem nominatã, quod cum Gal. videretur pene abſurdum, in 3. epid. com. 3. t. 64. dixit Hip. ſub nomine febrium diurnarum & nocturnarum ſignificare voluiſſe febres cotidianas eo, quod cotidianæ aut ſunt nocturnæ aut diurnæ. Nec quicquam valet, quod cotidianarum mentio habeatur in fine lib. de nat. hum. quoniam ea pars ſpuria eſt. Signa igitur febriũ cotidianarũ capta ab actionibus læſis ſomnolẽtia perpetua, torpor quidam & debilitas in motu, nulla anhelitus difficultas, pulſus paruus, tardus & rarus. Imo, Galen. 1. ad Glauc. 7. ſcribit, pulſum cotidianæ febris minorem eſſe pulſu quartanarum.

Cotidianarum exquiſitarum ſpecies. Nec obſtat quicquam quod idem Gal. 2. de criſ. 5. dicat pulſum quartanarum eſſe minorem cunctis aliis, quoniam loquitur ibi Gal. de inuaſione febris quartanæ, quo quidem tempore pulſus ſemper minor eſt cæteris, quanquam in aliis temporib. cotidiana pulſum minorem habet. Vrinæ in cotidianis febribus variæ ſunt, modo tenues, modo turbatæ, modo rubræ, de quibus cum loqueretur Aetius lib. 5. c. 82. d. in principio vrinas eſſe tenues, deinde fieri craſſas, poſtremo rubras. Cuius euentus rationẽ explicans Auic. inquit initio corpus febricitãtis valde adſtrictum eſſe; & propterea vrinas percolari per anguſtos meatus, & tenues fieri: procedente morbo fieri craſſas vrinas, quoniam calor agens in pituitoſam materiam eam agitat, & agitando commiſcet humores vrinæ, ſicque craſſam reddit, quemadmodum vbi adhuc magis progreſſus eſt morbus atq; apertæ viæ & meatus, nec nõ corpus magis calefactum, vrinæ redduntur magis rubræ.

Cur vrinæ cotidianarum initio tenues, poſtea craſſæ ſiant.

Fæces liquidæ ſunt, pituitoſæ, tenues. Sudor nullus aut exiguus, rari vomitus, & ſemper pituitoſi. Nauſeæ frequentes ſed irritæ. Ad hæc febris cotidiana incipit cum frigefactione ſiue rigore, ſiue rigore ingenti. In augmẽto paulo poſt acrior euadit: nõ ita augmento calor blandus & vaporoſus eſt, qui tamen paulo poſt acrior euadit: non ita tamen, vt deurantur ægrotantes aut integumenta & veſtes à ſe proiiciant.

Inclinante febre aut non fiunt ſudores, aut exigui ſunt, nõ deſinit in infebricitationem, Quanquam, vt ſcribit Auer. 4. coll. 19. hoc non ſit proprium ſignum cotidianæ; quũ, vt audiuiſtis, etiam tertianæ duplices & triplices quartanæ id habeant. Deſinit acceſſio ſpatio 18. horarum ad ſummũ. Præterea vultus febricitantium tumidi ſunt pallidique.

Vnde male Auic. videtur colorem hic febricitantium appellaſſe citrinum, niſi dicamus fefelliſſe eius interpretem, forſan deceptum voce Græca apud Gal. Nã vox χλωρὸς ſignificat & pallidum & citrinum. Ventriculus in his febribus perpetuo languere ſolet.

Poſtremo cauſæ omnes tum internæ mediatæ tum externæ magnam vim habent ad ſignificandas febres cotidianas.

Atq; hæc ſunt ſigna cotidianarum exquiſitarum. Spuriæ autem cotidianæ habent etiam complura ex prædictis ſignis, habent etiam quædam peculiaria. Nam, quæ fit à pituita acida ſeu dulci, incipit ſine vlla refrigeratione aut cum exigua; & febricitantes percipiunt ore ſaporem vel acidum vel dulcem. Quæ autem fit à pituita ſalſa, incipit cum aliqua refrigeratione, interdum etiam cum rigore. Nam pituita ſalſa, vbi fertur per partes ſenſibiles, ſemper eas veluti mordet, & conſequenter rigorẽ aut frigus inducit. Si putreſcat, ſequitur febris. Si nõ putreſcat, non ſequitur febris. Et hic eſt rigor ille quem ſcribit Gal. ignotum fuiſſe Hipp. quippe qui dixit nunquam fieri rigorem abſque febre.

Signa cotidianarum ſpuriarum.

Rigor citra febrẽ vnde ſiat.

Quæ fit à pituita vitrea, præter alia ſymptomata nõ ſequia, habet illud quoq; peculiare, q̃ ſimul febricitantes percipiunt eodẽ tempore & calorem & frigus. Quotquot ſunt cotidianæ, omnes habent hæc cõmunia ſigna, q̃ in ipſis ſit magna ad ſomnum propenſio, propterea omnes facile in ſyncopen incidunt.

Signa communia cotidianarum febrium.

Cur autem ſymptoma adeo verẽdum ſequatur humorem potius benignum, triplex cauſa eſt. 1. ratio eſt, q̃ in omni cotidiana os ventriculi à frigore pituitę vehemẽter lęditur, quo offenſo ſcitis quæ damna ſequantur. 2. ratio eſt, quoniã laborãtes cotidiana ſemper inappetentia vexantur, quo fit, vt languente ſtomacho vires faciliter ruãt. 3. ratio eſt, quoniam ob totius corporis frigiditatẽ ægri non nutriuntur, quemadmodum opus eſt. Vnde ſpiritus, humores, & ſolidæ partes conſumuntur, atque inde ſyncupæ datur occaſio.

Circa

Circa hanc ſignorum tractationem oritur quædam dubitatio, an ſc. verum ſit, in cotidiana, quæ efficitur à pituita vitrea eodem tempore & ſecundum eaſdem partes percipi ſimul frigus & calorem. Ratio dubitationis eſt, quia videtur alienum ab omni ratione, vt contraria vno & eodem tempore in iiſdem partibus ſentiantur. Ad hæc Ariſt. 27. probl. 2. loquēs de febre epiala, quam diximus oriri ex pituita vitrea, non dicit in ipſa ſecundum eaſdē partes percipi eodē tempore frigus & calorem, ſed dicit interiora calere, exteriora frigere. Auic. quoq; 1. quarti tr. 2. c. de Epiala inquit, in hac febre exteriora calere, & interiora frigere, adeo, vt Gal. & Ariſt. & Auic. diſſentiant; atque etiam hi inter ſeſe non ſint cōcordes. Pro reſolutione huiuſmodi dicere oportet contraria eſſe, & percipi in eod. loco poſſe intelligi dupliciter, vel vere vel apparenter. Vere, vt contraria ſimul ſint eodem loco, minime fieri poteſt.

Sed vt id ſenſibus noſtris fallacibus appareat, fieri poteſt: ea propter in epiala febre cum dicit Gal. ſimul percipi & frigus & calorem, intelligit non hoc vere eſſe, ſed ita apparere ægrotantibus.

Ratio autem, cur ſic febricitantibus appareat, eſt, quia partes, quæ frigidæ ſunt, & partes, quæ ſunt calidæ, vſque adeo proximæ & coniunctæ ſunt, vt videatur in iiſdem locis contrarietas eſſe.

Neque mirum eſt, partes vicinas & coniunctas contrariis affectibus tentari, quoniam pituita vitrea quæ facit hanc febrem, non ſimul tota putreſcit, cum ſit & craſſa & viſcida; ſed putreſcit per partem vt dicunt, poſt partem; adeo, vt qua parte putreſcit calor, vapores ex ſeſe mittens calorem inducat: qua parte vero non putreſcit, frigefacit: atque ita eadem pituita ſimul & frigoris & caloris ſenſum perducit. Quotidiana omnis vt d. Gal. 1. ad Glauc. 7. longa eſt, & conſeq. periculo minime vacat. Cur autem periculoſa ſit, aliam rationem attulit Auerrh. aliam Steph. Athen. in comm. ad locum Gal. nuper citatum. Nam Auerrh. 7. coll. 13. ſcribit, periculoſam eſſe febrem cotidianam, quoniam ob frigus ventriculi conuertitur in hydropem: Steph. autem Athen. inquit eſſe periculoſam, quoniam cum cotidie affligat, nullum naturæ laxamentum adfert.

Cur periculoſa cotidiana. *Cur autem longa.* Quanquam autem cotidiana ſit longa, longior tamen eſt quartana. Cur autem cotidiana ſit minus longa quartana, cum humor pituitoſus in nobis ſit longe copioſior, quam melancholicus, duas Alex. 1 probl. 82. attulit cauſas. Primam, quia pituita, ex qua fit cotidiana, eſt humor tēuis, fluidus, fugax: ita, vt citius conſumatur quam ſuccus melancholicus, qui durior eſt, craſſior & conſumptu difficilior. Alterum, quia pituita eſt humor maxime inutilis naturę, melancholia eſt humor maxime inutilis. Vnde, cum natura pituitam in alimentū conuertat, nō autē melancholiā, fit, vt prōptius & citius abſumatur, ac ꝓpterea febris cotidiana minus duret.

Dicebat Gal. c. l. epid. febrem diurnam eſſe magis periculoſam nocturna, hoc eſt, eā cotidianam, quæ fit interdiu, eſſe deteriorem ea, quæ fit noctu. Et huius rei triplex affertur ratio à Galen. Vna, quoniam calor ſolaris, qui in die viget, additus calori febrili eum multo valentiorem reddit. Secunda, quia in die ſunt patētiores corporis meatus, ob quod deberet calor febrilis expirare & finiri, quod cum nō fiat, ſignum eſt, vehemēter eſſe malum. Tertia cauſa eſt, quoniam vbi febris die vexat, ægri nequeunt cibari, niſi noctu. Vnde interrumpitur ſomnus, interrumpitur quies, ſine quibus res ægrotantium male aguntur. *Cur cotidiana, quæ interdiu fit, peior ea, quæ fit noctu.*

Dicebat Auic. febris, quæ fit cum ſudore, magis ſalutaris eſt ea, quæ fit abſque ſudore. Vnde, quæ fit à pituita acida & dulci, minus periculoſa eſt illa, quę fit à pituita ſalſa: & quę fit à pituita vitrea, omniū deterrima eſt, vt d. Auer. 4. collect. 29. Nam hic humor cum ſit grauis, viſcidus, frigidus, non ſolum ventriculum mirum in modum labefactat; verū etiam calorem & ſpiritus omnes ſtrangulat; quo fit, vt cum cotidiana non ſit abſque periculo, atque ſit mille tædiis coniuncta: debeat medicus omni ſtudio & diligentia eius curationē ſuſcipere, quippe quæ eo difficilior eſt, quoniam cōtrarii ſcopi offeruntur in ipſa inſtituenda, nam ſi ſpectetur materia, ea eſt humor frigidus & humidus, vnde indicatur eſſe calefaciendum & exſiccandum.

Si rurſum ſpectetur eſſentia ipſius febris, quæ eſt calida & ſicca intemperies, indicatur refrigerandum & humectandum eſſe: vt ad ſolertem medicum pertineat in hac indicationum contrarietate ita ſeſe gerere, vt partim naturæ, partim intemperiei rationem habeat, atque ita imprimis prouideat, vt aer ſit moderate calidus & ſiccus.

De ſomno & vigilia debet quoque medicus non minus eſſe ſollicitus, quoniam ſicut ſomno opus eſt, q naturæ coctiones iugiter adiuuet; pari pacto neceſſariæ ſunt vigiliæ, quæ conſumant nimios humores frig. & humidos: ſic quoque conſeruanda ſunt in ſumma quiete febricitantium tum corpora tum etiam animi. Et quia audiuiſtis faciliter conſueuerunt incidere in ſyncopen, videndum eſt, ne nimium repleantur, vel nimium ieiunent: ſique interdum aluus adſtricta ſit, mollienda eſt cum clyſteribus, qui in hoc genere febris, non debent eſſe neque admodum mites, quoniam facultas expultrix ſub pituita veluti ſopita eſt: neque etiam nimis acres;

quia cum facultates pene omnes ſint imbecillæ, facile incidunt in ſyncopen. Clyſter itaque accommodatus hic erit:

Clyſter accommodatus in cotidiana.

℞. Sem. carthami ℥. iiij.
Fol maluæ.
Braſſicæ an M j. ß. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. d. d. ℔. j. ß.
Hieræ ſimpl. ℥. ß.
Mel. roſ. ℥. iiij.
Ol. rutacei ℥. iiij.
Salis ℥. j M. fiat clyſter.

Hic enim eſt ex mediocribus, & in hac febre accommodatus. De potu in cotidiana certum eſt, ſi in vlla febre conuenit vinum, maxime in cotidiana conuenire. Quare vbi aliqua coctio apparet, etſi non ita perfecta, poterit concedi vinum ſaltem pauciferum. Auerrh. 7. coll. 13. damnat Gal. quod ſimplicem aquam hordei pro potu vſurpauerit: & damnat hac ratione, quia in ventriculo labefactato ſimplex aqua hordei noxia ſit, vnde laudat, vt cõmiſceatur vel maſtix, vel piper: laudat etiam aquam coctam cum hyſſopo, liquiritia.

Sed, vt dixi, & Auerrh. mõnet, niſi quippiam obſtet, anteponendum eſt vinum cuicunque alteri potui.

De cibis in cotidiana.

De cibis nonnulla primum communiter ſunt animaduertẽda. Illud vnum eſt, febrim cotidianam longam eſſe; & ideo ſtatum valde remotum eſſe, propter quod initio victus tenuis omnino fugiendus eſt, poſſumus tamen excipere eas febres, quæ fiunt à pituita apta nutriendo; vt eſt pituita naturalis, pituita dulcis. Nam etiamſi in his cotidianis victus tenuis adhibeatur: attamen non adeo læduntur vires, quia natura vtitur huiuſmodi pituita ad nutrienda membra.

Aliud eſt animaduertendum, quod ſcribit Gal. 1. ad Glauc. nempe in qualibet febre cotidiana conuenire victum attenuantem & incidentem. Quapropter panis debet eſſe vel fœniculo vel aniſo conditus, optime fermentatus & coctus.

Nam pullorum carnes concedendæ.

De carnibus ſcribit Auic. non eſſe properandum ad concedendas pullorum carnes; ſed niſi intelligamus de pullis vetuſtioribus, qui ſunt coctu difficiles, certe Auic. ſententia ſuſpecta eſt, quandoquidẽ Gal. 8. de ſimpl. med. carnes gallinarum vetuſtarum aluum adſtringere, paruorum autem pullorum humores attemperare: eapropter carnes tales, vt & auicularum montanarum, & hædinæ conueniunt. A carnibus agninis, & omnibus aliis, quæ humidiores ſunt, & difficulter coquuntur, omnino eſt abſtinendum. Sic conueniunt oua.

A piſcibus eſt abſtinendum, aſparagi, cappares, oliuæ accommodatæ ſunt: quia incidunt & attenuant. Vnde iuuat etiam carnes coquere cum rad. petroſ. cum puleg. origa-

no. Et ſummatim, debet omnis victus in cotidianis febrib. eſſe attenuans, incidens, facilis coctu & optimi nutrimenti Alex. Trall. vt ſui moris eſt, conatus eſt in hac curatione reprehendere Gal. eo quod indiſcriminatim laudauerit in cibis calefacientia & deſiccantia. Et vtitur hoc argumento, quod in cotidiana, quæ fit à pituita ſalſa, nullo pacto conueniant calefacientia, & exſiccantia.

Num cotidianæ conueniant calefacientia & deſiccantia.

Non conuenire demonſtrat tribus rationibus. Prima eſt, quod quæ concreſcunt calido & ſicco, vt ſal & nitrum, ſint diſſoluenda frigido & humido: quæ etiam fuit Ariſt. ſententia 4. meteor. 36.

Secunda ratio fuit, quod pituita ſalſa ſit ſuapte natura craſſa. Vnde à calidis & ſiccis multo magis incraſſatur.

Tertia ratio erat, pituitã ſalſam eſſe valde calidam, & ideo non eſſe tractandam neque cibis neque medicamentis calidis.

Altimarus, vt Galenum tueretur, præter alia argumẽta hoc potiſſimum vſus eſt, quod ex ſententia Gal. 2. de feb. & alibi nomine pituitæ comprehendatur ſemper humor frigidus & humidus: ac ppterea pituitam ſalſam eſſe hactenus, quaten⁹ humor eſt, & quaten⁹ pituita frigida & humida. Sed ratio hæc admodum vana eſt. Primũ, etſi quilibet humor frigid⁹ & humidus vocetur cõmuni appellatione pituita: non valet tñ è conuerſo oẽm pituitam eſſe frigidam & humidã, quandoquidem ſi ea, quæ ſcribunt Ariſt. Theoph. & Gal. de ſaporibus expendamus, fieri non poteſt, quin ſemper ſalſus ſapor ſit io ſubſtantia terreſtri & ſicca. Amplius, ſi pituita ſalſa facit dyſenteriam, vt dicit Alexander, & experientia docet, hoc non aliunde prouenire poteſt, quam à vi quadam maxime calida & ignea. Quocirca multo ſatius eſt pro defendendo Gal. dicere, eum non ſimpliciter commendaſſe calida & ſicca, vt talia: Sed, vt incidentia, vt attenuantia, atque non quolibet hæc tempore laudari, ſed tantum apparente aliqua coctione. Et hinc etiã laudari, ita caſtigata, vt non poſſint ſuo calore quicquam nocere.

Sequitur materia Chirurgica, de qua neque Galen. neq; Græci alii medici; imo, nec Auerrh. meminerunt, tanquam putauerint minime conuenire in hac febre curãda ſanguinis miſſionem. Cõtra autem Auic. etiam in cotidiana curanda præcipit, vt mittatur ſanguis, ſi vrina ſit rubra & craſſa. Vos igitur in hac curatione ita procedetis, vt diligenter aduertatis, vtrum aliqua ſit ſanguinis exſuperantis nota, qua præſente mitti debet ſanguis: ſed in multo minore copia, quã in aliis febribus. Sin vero aut nulla, aut exigua ſit ſanguinis nota, penitus abſt inendum eſt ab omni ſanguinis detractione. Vnde cum frequenter contingat, vt febricitãtes cotidiana

abundent ſanguine, mirari non oportet, ſi Græci ſiluerunt ſanguinis detractionem.

Vbi mittendus eſt ſanguis, quæri ſolet, quæ ſit hora oportunior mittendi ſanguinis, cum qualibet die febris inuadat. Nonnulli exiſtimarũt, in hac febre apparere tertia quaque die maiores exacerbationes, & ob id eſſe ſanguinem mittendum in die minoris afflictionis. Alii indicarunt, bonum eſſe vt fiat miſſio ſanguinis die impari. Sed nugæ ſunt. Si neceſſitas poſtulat, eligenda eſt quælibet dies, modo fiat in principio vniuerſali, & in declinatione paroxyſmi. Si non liceat venam incidere cucurbitulæ optimæ ſunt.

Sed aduertite, in omnibus febribus bonum eſſe applicare cucurbitulas infra renes, ſcilicet, vt fugiatur regio cordis, quandoquidem cum ſedes cuiuslibet febris ſit cor; cauendum eſt, ne ad ipſum vllo pacto fiat attractio. Sic conueniunt in hac febre frictiones, quoniam & ipſæ iuuant ad minuendam pituitæ copiam.

Tranſeo ad tertium genus remediorum, ad pharmacorum ſcilicet vſum. Quæ cum ſint lenientia, præparantia, purgantia, & corroborantia, vt alias docui, ſemper auſpicandum eſt a lenientibus. Auicen. inter lenientia damnat Thamarindos, qua ratione ſoleo etiam ego damnare vſum Caſſiæ vel Mánnæ, quod hæc medicamenta nimium humectent ventriculum & inteſtina alioquin humidiſſima. Auerrh. autem 7. collect. 13. commendat ſemen carthami, commendat & ſemen vrticæ.

Vos poteritis lenire aluum melle roſ. ſolut. ſiue puro ſiue iuri commixto. Nam, in detergendo ſtomacho pituitoſo, & purgando, nihil eſt accõmodatius ipſo melle; cuius doſis eſt à tribus vſque ad ℥. v. Elect. etiam lenit. optimum eſt. Sunt aliqui, qui minime timent vſum hieræ in febre cotidiana. Et ſi castigetur ſeu commiſceatur cum elect. lenit. non dãno: & eo maxime, quod inuenio Galenum & veteres ſæpenumero vſurpaſſe hieram etiam in febribus. Sed in febricitantibus cum aqua; in non febricitantibus vtebantur cum vino. Sat eſt, non vſque adeo in febribus veteres abhorruiſſe hieram; & ideo etiam conuenire eam poſſe tanto magis in cotidiana.

Num hiera ſolus ſit conveniens in cotidiana.

Circa præparantia primum cogitare oportet, vtrum pituita, quæ facit febrem, poſſit vna expulſione purgari, an vero ſit opus pluribus expulſionibus. Nam, ſi poſſit vnica vice expelli, ſufficiet quoque vnica præparatio, atque etiam inſignis. Sin autem nequeat vnica expurgatione vniuerſa materia expelli, opus eſt pluribus expurgationibus, & pluribus præparationibus.

Sed dicetis, quo pacto cognoſcendum eſt nobis, quando materia debeat vna vel pluribus vicibus expurgari? Cognoſcetis hoc perſpecta diligenter natura pituitæ febrem efficientis: quia ſi pituita ſit dulcis, ſit acida, ſed tenuis, ſperandum eſt, poſſe facilius expurgari. Quod ſi ſalſa ſit aut acida & craſſa, hoc eſt, vitrea, certũ argumentum erit, opus eſſe pluribus præparationibus, atque etiam expurgationibus. Igitur ſi vnica præparatio ſufficiat, poteritis hunc in modu præparare

Num vna vice vel pluribus materia ſit expurganda vt cognoſcatur.

℞. Fol. hyſſopi.
Beton.
Ceterach.
Cuſcuta an. M. ß.
Rad. petroſelini ℥. iij. F. decoct. ſ. a.

Deinde *℞. d. d. ℥. iiij.*
Oxym ſimpl.
Syr. de beton.
Syr. byzant. an. ℥. ß. M. nam huiuſmodi ſyrupus neque ex valentiſſimis eſt, neque etiam ex imbecillibus. Auicenna & aliqui alii Arabes damnant in cotidiana vſum ſyr. acetoſi. eo, quod in hydropem faciat incidere ægros. Sed cum nõ videam huius con[ſilii] rationem vllam, magnopere ſuſpicor, ne verba illa ſint potius deprauata, co maxime, q; ſcimus acetum & mel magnam poteſtatem habere ad attenuandam, detergendam & incidendam pituitam. Poſtquã igitur humores præparati erunt, euacuari debent.

Pro euacuatione mirifice omnes Arabes extollunt vſum turbith. Eſt & agaricus, qui mirifice valet. Sed de turbith illud annotare debetis quod ſcriptum eſt a Meſue, eum vſurpandũ eſſe potius in decocto aut in ſubſtantia, quam in infuſione. Et ratio eſt, quia hoc medicamenti genus eſt craſſæ ſubſtantiæ, & facultatem ſuam poſſidet ſubſtantiæ craſſę tenaciſſime inhærentẽ, adeo vt nequeat ſola infuſione ſeu maceratione elici, ſed opus ſit vel decoquere, vel tritum in ſubſtantia ſumere. Igitur ſic medicamentum pro cotidiana purgatorium ordinare poteritis:

Vſus turbith.

℞. Fol. ſena ℥. j. ß.
Turbith. ʒ. j.
Myrob. chebul. ʒ. j. ß.
Sem. cartr. ℈. ij.
Paſſul. ℥ ß.
Fl. cordial. P. j fiat decoct. ſ. a. & facta diligenti expreſſione propter turbith,
℞. d. d. ℥. iiij
Agar. trochiſc. ℈. iiij. Infund. omnia ſ. a. poſt facta iterum expreſſione adde
Mellis roſ. ſolut. ℥ iij. ß. Miſ.

Et notate de ſena, quod me videbitis frequenter in decoctionibus purgatoriis & lenientibus ipſam vſurpare, quod facio, & hortor vt faciatis, quoniam hoc medicamentũ eſt veluti calcar blandiſſimum aliorum medicamentorum purgantium. Si materia euacuari non poſſit vnica vice, vt heri monebã, neceſſe eſt pluribus vicibus & præparare

De ſenna.

 & par-

& purgare illam. Ita tamen, vt alia ratio ſeruetur in initio, alia in augmento, alia in ſtatu. In initio omnia leniora eſſe debēt, & ideo ſic præparare poteritis:

℞. *fol. beton.*
Hyſſopi,
Puleg.
Cichorij an. M. ß. f. decoct.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. *iij.*
Mel. roſ. ſimpl.
Syr. de beton.
Syr. de hyſſopo an. ℥. *ß. M.*

Sic præparati humores expurgabuntur hoc blando medicamento:

℞. *Agar. infuſi & expreſſi ſ. a.* ℈. *iiij.*
Mellis roſ. ſolut. ℥. *iij. ß.*
Decoct. cord. q. ſ. fiat potus.

Hęc eſt leuis purgatio, quę confert initio, quando ſcil. nondum exacte præparati ſunt humores. In augmento augenda eſt vis & præparantium & expurgantium: eapropter ſic præparabuntur.

℞. *Rad. fœniculi*
Aſparagi an. ℥. *ß.*
Fol. ceterach.
Capill. ven. cuſcutæ an. M. ß. f. decoct. &
℞. *d. d.* ℥. *iiij.*
Oxymel. com.
Syr. de beton. com. an. ℥. *j M.*

Sic præparati iterum purgabuntur hoc pacto:

℞. *Turbith* ℈. *iiij.*
Fol. ſena ℨ. *j. ß.*
Sem. citri
Sem. coriand. an ℨ. *ß.*
Fl. cor. P. j. f. decoct.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. *iiij. ß.*
Agar. trochiſc. ℈. *iiij. Infundantur ſ. a.*
Deinde ℞. *dictæ infuſ. expreſſa*
Confect. Hamech. ℥. *ij.*
Mellis roſ. ſolut. ℥. *iij. M. & f. potus.*

In ſtatu adhuc magis expurgādum eſt atq; etiam præparandum. Vnde ſic præparabitis:

℞. *Rad. apij*
Fœnic.
Cichor. an. ℥. *ß.*
Cicerum rub. P. ß.
Fol. beton.
Farfaræ an. M. ß. f. decoct. &
℞. *d. d.* ℥. *v.*
Syr. byzant.
Syr. de quinq. rad. an. ℥. *j. M.*

Num ad cognoſcendā præparationem medicis ex vrina ſit mendum.

Præparati humores purgabuntur. Et aduertendum eſt, Alex. Trall. ad cognoſcendam præparationem omnino damnaſſe iudicium ex vrinis duabus rationibus: tū, quia vrinæ faciliter permutantur erroribus, qui in victu committuntur; tum quia ſedimenta, quæ deberent in vrinis apparere, ſæpe per ſudorem & inſenſibilem tranſpirationē excernūtur. Vnde laudabat, vt alias etiam dixi, vt attenderetur motus materiæ, quia pituita cum nondum eſt præparata expulſioni, firma & fixa hæret. Vbi vero præparata eſt, mouetur de loco ad locum, flatus facit, crepitus & alia, quæ argumenta ſunt materiæ motus.

Sed alias dixi, rationes huiuſmodi & hoc conſilium Alex. haud multum valere, quandoquidem regulæ medicorum non ſunt factæ propter eos ægros, qui errant, ſed factæ ſunt cum hac conditione, vt & æger, & medicus, & aſtantes oportune ſe gerant: quemadmodum ſanctiſſ. ſenex præcepit. Præparati itaque humores euacuabuntur, & pro euacuatione poteſt ſufficere ſecundum purgatorium præſcriptum. Poſſunt etiam vſurpari pillulæ validæ, pill. aggreg. pill. aureæ. Et ego ſoleo vti his pillulis:

Pillulæ conuenientes in cotidiana.

℞. *Trochiſc. alhandal. gr. vij.*
Pill. de agar. Meſu.
Pill. aurearum an. ℈. *ij. M.* poſt quas pillulas propinatur immediate modicum iuris cū duabus plus minuſue vnciis mellis roſ. ſolut. Et aduertite, præter cotidianas febres raras eſſe, in quib. vtamur pillulis. Sunt aliqui, qui non poſſunt ſuſtinere tædia tot purgationū, quo in caſu laudat Auicen. vt confugiatur ad vſum diureticorum & attenuantium: cuiuſmodi ſunt iura, quæ fiunt ex radicibus præſcriptis. Frictiones etiam vt d. Gal. 4. de T. V. ſufficere poſſunt loco purgationum. Atq; hæc agenda ſunt rationabiliter pro curatione cotidianarum vſque ad ſtatum.

Dixi rationabiliter: quia medicamenta illa phyſica, ꝓpoſita ab Alexan. & aliis plæriſque, non ſunt rationalia, ſed, vt d. Serenus, vana ſuperſtitio ea inuenit. Declinante hac febre ſolent in corporibus ægrorum duo relinqui, ſcil. obſtructiones viſcerum & debilitates ſeu languores iecoris: & præſertim oris ventriculi. Ea propter etiamſi febris inclinare conſpiciatur, enitendum eſt obſtructiones penitus euincere & ventriculum corroborare. Pro obſtructionibus Auicen. commendat vſum olei & aceti. Sed acetum conuenit quidem, quia attenuat & aperit, vnde quod Auerrh. quemadmodum heri dicebam, damnat ſyr. acetoſum. Sed de oleo certe dubius ſum, an ſit accommodatum: niſi dicamus apud Arabes maxime fuiſſe in vſu oleum, quippe quod Auerrh. 5. coll. 36. mirum in modum commendat, adeo, vt dixerit coquos cōſueuiſſe carnes in ipſo coquere. Quod etiam memoriæ prodidit Galen. 3. de ſimpl. med. Itaque vſus frequens oxymel. & ſimpl. & comp. mihi placet.

Similiter iura, in quibus cocta ſit radix apii, fœniculi, capill. Veneris maxime conuenit. Extrinſecus frictiones optimæ ſunt in declinatione. Et, ſi fieri poſſunt exercitationes, imo, conueniunt etiam balnea, ſcil. quæ non tantum aperiunt meatus, verumetiam

diſſipant

diſſipãt putrefactos humores, & concoquẽdo euacuant. Pro corroborando ventriculo conueniunt ſimiliter & interna & externa medicamenta. Ex internis ſunt aromat. roſ. diatrion. pip. diaſpol. Theriaca etiam vetus. Extrinſecus conuenit hæc inunctio:

Pro corroborando ventriculo ... Inunctio ventriculum corroborans.

℞. Ol. maſtich.
Ol. de abſinth. an. ℥. iij.
Succi menthæ,
Abſinthii an. ℥. j. ß.
Vini cretici ℥ vj. Bulliant ſimul in duplici vaſe vſque ad conſumpt. vini. Deinde adde:
Laudani.
Nucis moſch. an. ℈. ß,
Macis,
Ligni aloes
Caryoph.
Calami aromat. an. ℈. j.
Moſchi gr. v. cum cera q. ſ. fiat linimentum.

De curatione febris epialæ.

Sic pariter incedendum eſt in ea cotidiana, quæ fit à pituita vitrea, & quæ nuncupata eſt à Gal. epialos. Illud vnum eſt not. quod cum humor vitreus ſit craſſus, viſcidus, & admodum frigidus, opus eſt medicamenta adminiſtrare magis calefacientia, magis detergentia, & magis attenuantia. Dixi vero Epialam ſecundum Gal. quia, vt alias dixi, varie locuti ſunt de febre epiala & Ariſtotel. & Auic. Nam Ariſt. ſub nomine epialæ deſcripſit nobis febrem ardentem, quando ſcripſit 27. problem. 2. in hac febre interiora deuri & exteriora frigere.

Et fortaſſe intellexit Ariſt. eam febrem ardentem quæ fit à pituita ſalſa. Secus autem Auicen. qui diuerſus ab hoc & ab Ariſtot. & à Galen. depinxit nobis aliam epialam; quippe cum dixerit, in hac febre occultari frigus, & manifeſtari calorem, perinde ac ſi dixiſſet; in hac febre interiora frigere, & exteriora comburi.

Sed tamen dubitari poteſt aduerſus Auicen. qui fieri poſſit, vt in illa febre poſſint interiora, ſiue, vt dicit Auic. profundæ partes frigere, quandoquidem compertiſſimum eſt apud omnes medicos, non poſſe febrem generari, niſi cor accendatur. Corde accenſo abſurdum videtur, exiſtimare interiora alia membra poſſe frigere.

Sed hæc dubitatio poteſt diſſolui ex explicatione generationis huius febris, propoſita ab Auic. Nam, vt ipſe docet, cum hæc febris originem ducat, ea putreſcente vitrea pituita, fit, vt ex hac putreſcente materia feruidi vapores in ambitu corporis mittantur, qui cum calidi ſint, extremas partes veriſimiliter calefaciunt. Materia aũt pituitæ cum ſuapte natura frigidior ſit, neq; tota, vt audiuiſtis, ſimul putreſcat, fit vt permanens immota, aut etiam interdum mota, ſuo frigore naturali partes internas & profundas, quibus hæret, frigefaciat.

Sed aduertendum eſt, per profundas partes non omnes intelligere Auic. ſed tantum ventriculum, inteſtina, iecur, minime autem cor, quippe quod & ipſum à vaporibus putridis & calidis accenditur, adeo, vt multo calidius euadat, quam ſit ante febrem. Atq; hoc, Domini, cognoſcitur ex vrinis ipſis, quia vrinæ, vt dicit Auic. in huiuſmodi febre non ſolum crudæ & tenues ſunt, verumetiam inter mingendum ſolent actu frigidæ ſentiri. Quod argumentum eſt partes, vnde diſcedunt, eſſe frigidas.

Pulſus autem in hac febre etſi celerior ſit, quam naturali ſtatui conueniat; attamen & minor & rarior & tardior eſt, quam in aliis febribus cotidianis. Et quia vapores emanãtes à putreſcẽte vitrea pituita ſunt grauiores & magis aduerſatiuo calori, quam quilibet alii vapores, à putridis pituitæ aliis generibus emanantes. Adhæc, inter alia ſigna commemoratur ab Auic. quod hæc febris interdũ tertianarias periodos habet, ac propterea non ſit appellanda tertiana ſed potius cotidiana, quia dicit ipſe Auic. cotidianas appellari non tam, quod cotidie inuadant, quam quod efficiuntur à pituita.

Eſt hæc febris inter cotidianas omnium maxime periculoſa, id quod etiam ab Auic. & ab Auerrh. proditum habetis. Et ratio eſt, quia hic humor non modo cõtumaciſſimus & expugnatu valde difficilis eſt, verũetiam, quia calorem natiuum veluti ſtrangulat.

Eſt autem ead. curatio cum curatione aliarum, & præſertim epialæ Gal. quia fit ab vno & eodem humore. Et ſi etiam res diligenter expendatur, poſſunt conciliari Gal. & Auic. quia poteſt eſſe, vt ſimul percipiatur frigus & calor: quemadmodum Gal. tribuit epialæ. Poteſt etiam eſſe, vt percipiatur & in internis frigus & in externis calor: adeo, vt poſſumus etiam dicere cum Auicen. percipi ſimul frigus & calorem, ſed in diuerſis partibus.

De febre Lipyria.

Inter pituitoſas ſunt quoque alia genera febrium, quæ appellantur variis nominibus. Et inter alias eſt quædam, quę dicitur à Græcis Lipyria. Arabes appellant modo lypariã, modo lypiriam.

Eſt etiam alia febris pituitoſa, quæ appellatur ab Auic ſyncopalis, hoc eſt in qua propter frigidam pituitam, ſtomachum obſidẽtem, frequenter ſyncope contingat.

Eſt etiam tertium genus aliud pituitoſarum, quod vocatur à Græcis ἡμιτριταῖον, noſtri vocãt hemitritæam. Sed quia peculiarem tractationem poſtulant hæ febres, dimittemus vſq; ad tempus cõmodius. Auic. 1. quarti tr. 4. c. 49. inter febres pituitoſas memorat vnam, quam ſcribit latyrã vocari: quæ quoniam ſæpe in ore omnium verſatur, neceſſe eſt, aliquid breuiter dicamus. Plæriq; exiſtimarũt febrem hanc latyram non eſſe aliam,

De febre latyra Auic.

quam

Signa latyrafeb. Aui.

quam cotidianam continuam, adduĉtl forſan Auic. verbis, quibus ſcribit hanc febrem carere eradicatione. Sed, vt ego puto, longe falluntur, quoniam etſi ſcribat Auic. hãc febrem carere integra intermiſſione: duobus tamen aliis characteribus diſertiſſime diſtinguit latyram à cotidiana continua. Imo, quia ſcribit, febrem latyram inchoare cum frigore & horrore. Iam vero vt alias docui vos, cõpertiſſimum eſt, omnem febrem continuam carere rigore & frigore, vt minime inter cõtinuas ſit recenſenda. Alio charactere diſtinguit Auic. quia ſcribit febrem latyram eſſe ſimilem febri hecticę. Iam vero latyra cotidiana continua nullam fere ſimilitudinem cum hectica habet: vt propter hoc longe ſit alia latyra Auic. à quotidiana continua.

Similitudo latyra cum hectica.

Sed dicetis, vbinam eſt hæc ſimilitudo cũ hectica? Potiſſimum latyra in hoc aſſimilatur hecticæ, quia maiorem temporis partem eſt inſenſibilis ipſis ægris, nam finito frigore haud alia adnotatione fere ſemper hæc febris imperceptibilis videtur, vt ſit quidem febris pituitoſa, & quotidiana aliqua ex parte ſimilis, non tamen cotidiana continua. In reliquis cum eadem ſigna & eand. curationem habeat, ſuperuacaneum eſt, plura dicere de ipſa, quam Auic. quoq; breuiſſime tractauit.

Sequitur poſtremo quædam alia pituitoſa febris ſecundum Auic. quæ à Græcis vocata inuenitur lipyria. Barbari vocant hanc lypariam. Et ſecundum omnium ſententiam febris eſt, in qua ſimul vruntur interiora, & exteriora frigent. Et notandum eſt, differre lipyriã à febre maligna; quia in hac exteriora quidem frigent, ſed interius neq; calor percipitur, cõtra quam inuenitur in lipyria. Sed circa ortum huius febris exoritur non leuis controverſia Nam Gal. 3. de ſimpl. 3. 4. aph. 48. 2. prognoſt. 4. & alibi recenſet febrem lipyriam inter febres ardentes: & Hip. in lib. de aff. ſcribit hanc febrem nuncupari æſtuoſam, quaſi dicat ardentem. Ad hæc voluit Gal. huiuſmodi febres conſequi inflammationes viſcerum, & Aetius lib. 5. c. 89. prodit lipyriam proprie ſequi inflammationem ventriculi, ſicuti Typhodes ſequitur inflammationem iecoris, & cyphodis ſequitur inflammationem pulmonum.

Differentia inter malignã & lipyriam.

De ortu febris lipyria varia ſententia.

Cæterum, Auic loc. cit. & cum Auic. Meſues repoſuerunt febrem hanc lipyriam inter phlegmaticos, quæ minime proprie ſunt febres ardentes. Ad hæc, ſi lipyria ſequitur inflammationes viſcerum, non videtur proprie eſſe morbus, ſed potius accidens: cum tamen Gal. tanquam morbum ipſam recenſeat. Pro ſolutione huius dubitationis dupliciter poteſt reſponderi. 1. non inconuenire, febrem aliquam eſſe pituitoſam, & ardentem: quandoquidem, vt alias docebamus, ex pituita ſalſa fit etiam febris ardens. 2. reſponderi poteſt apud Gal. duplicem eſſe lipyriam, aliam ardentem & inflammationes viſcerum ſequentem, aliam autem minime ardentem, de qua locutus videtur lib. de inæq. intemp. cap. 8. vt hæc poſtrema ſit eadem cum ea lipyria, quam propoſuit nobis Auic. inter phlegmaticas. Sed vtcunque ſit, vix poſſum inuenire veram rationem conciliandi Gal. & Auic. quandoquidem Gal. hanc lipyriam nunquam expreſſe à pituita oriri ſcripſit. Iam vero Auic. duas lipyriæ ſpecies nobis proponit, vnam ex pura pituita putreſcente; alteram ex craſſa bile putreſcente.

Duæ lipyriæ ſpecies ex Auicenna.

Priores duos modos generationis propoſitos habemus ab Auic. vnus eſt, quando in intimis corporis partibus pituita inſigniter putreſcit; in quo caſu ꝓpter tres cauſas poſſunt flagrare interiora, & tepere exteriora; vna cauſa eſt, quod ex pituita putreſcẽte vapores tantum craſſiores tollãtur, qui ob craſſitiem nequeant ferri ad exteriora atque illa frigefacere. Altera cauſa eſt, quod vbi putreſcit pituita, ibi maximum fiat incendium, & conſequenter omnis calor rapiatur ad locũ putredinis, ſicque extrema calore deſerta refrigerentur. Tertia cauſa eſt, quod in extremis partibus reperiatur humor frigidus & vitreus, qui illas partes refrigeret, nec à calore putredinis poſſit caleſieri.

Secundus generationis modus eſt, quod à putreſcente pituita eleuentur quidam vapores, atque hi ferantur in habitum corporis, vbi primum calefaciant, ſed poſt repulſi à frigore humoris ibi exiſtentis partes illas relinquant frigidas.

Et aduertite in ſecunda hac generatione lipyriæ vſuuenire, vt incipientibus febribus æque caleant externæ partes atque internæ, ſed paulo poſt extrema refrigerentur & ita perdurent.

Alia ſpecies lipyriæ eſt, quæ efficitur à bile, craſſa putreſcente: ex qua tametſi vapores eleuentur, nequeant tamen penetrare ad extimam cutem & calefacere, quoniam partes illæ externæ obſtructæ ſunt nec tranſitum permittunt. Auic. qui vidit ſtatim ſibi poſſe obiici, hanc febrem non eſſe veram febrem, quia calor nõ eſt per vniuerſum diffuſus, inquit ab ipſo additum fuiſſe in definitione febris, debere diffundi calorem in vniuerſum, niſi impediatur. At quia hic impediatur, minime ſic eſſe febrem.

Signa tradit Hip. 2. lib. de morb. vbi ſcribit, in hac febre præter calorem internum & frigus externum linguam aridam eſſe, expiratione feruidum aerem efflari, vomitus bilioſos eſſe, calorem icteritium, vrinas flauas, & hypochondria quarta vel quinta die dura & tenſa apparere.

Eſt lipyria ſua natura exitialis, quia ſtat illud

Illud Hip. oraculum, ſemper malum eſſe, ſi interiora vrantur, & exteriora frigeant. Scribit Hip. 2. de morb. ſolere hanc febrem deſinere in hydropem capitis.

Rationem certe inuenire non poſſum: & ſum huius ſententiæ, hoc tãtum dictum eſſe vel ab Hip. vel Polybo, huius libri auctore ex obſeruatione, non autem ex ratione. A nemine fere peculiaris huius febris tradita eſt curatio, quia ſiue loquamur ſecundum Galenum, eſt febris comitans inflammationes; & curatur curatione illarũ inflammationũ: ſin. a. loquamur ſecundum Auic, huic debetur eadem curatio, quæ propoſita eſt in aliis febribus pituitoſis. Hip tamen & 2. de morb. & in lib. de affect. nonnulla documenta reliquit maxime pertinentia ad huius febris peculiarem curationem.

Sunt autem hæc, vt circa victum, dum febris adeſt, ſolæ ſorbitiones adhibeantur: finita febre exhibeantur cibi. Pro aluo ſoluenda clyſteres molles tãtum proponit. Pro potu laudat aquam mulſam copioſam. Laudat etiam vinum aquoſum poſt ſorbitiones. Sed animaduertere oportet, veteres illos, vt alias dixi, multo audaciores fuiſſe in concedendo vino, quam nos ſumus.

De medicamentis purgantibus dicit Hip. quam diu hæc febris durat, ab omnibus purgatoriis eſſe abſtinendum: vbi autem febris abiit, purganda eſſe corpora iis medicamentis, quæ ducunt flauam bilem. Et quia potuiſſet aliquis dicere Hip. vanum eſſe exhibere medicamenta, cum iam febris ſit finita, reſpõdet Hippocrates neceſſariam eſſe purgationem etiam finita febre, quoniam ſolet redire hæc febris, niſi corpus ab humoribus ſuperuacaneis depuretur.

CAPVT XIII.

De febribus ſanguineis.

ITaque abſoluta iam tractatione febrium pituitoſarum, ſupereſt poſtremo loco quartum & vltimum genus putridarum ſimplicium, ſiquidem, cum ſint quatuor genera humorum putreſcentium, rationi videtur conſentaneum, tot eſſe genera febrium: vt cum viſum ſit fieri febres ex bile flaua, ex bile atra, & ex pituita, relinquatur, eſſe videndum, vtrum quartum genus fiat ex putreſcente ſanguine.

Nam de hac opus eſt, vt prius diſſeratur an reperiatur, quod non eſt factum in aliis, quoniam, vt præclare ſcripſit Auer. 3. coll. 31. hæc quæſtio antiquiſſima & difficillima eſt. Et ratio difficultatis eſt, quoniam nõ ſolum Gal. hac in re & diuerſus & ſibi pene contrarius extitit: verumetiam Auic. ex profeſſo aduerſus ipſum diſputauit.

Et, vt intelligatis exactiſſime quicquid Gal. dixit, ante alia debetis ad memoriam reuocare, ſanguinem apud medicos dupliciter accipi. 1. accipitur pro quarto humore puro & ſeiuncto ab alijs humoribus, qui quoniam in corpore nuſpiam inuenitur, de eo non eſt nobis loquendum. Alio modo accipitur ſanguis pro toto illo aggregato, tota illa maſſa, quæ poſita eſt in venis, quam maſſam ſcribit Gal. lib. de mult. cap. 10. nuncupari ſæpe à medicis nomine χυμῶν, hoc eſt ſuccorum. Et de ſanguine ſic appellato in præſentia nobis loquendum eſt, quippe qui cum inueniatur paſſim, & cum corpus ſit calidum & humidum, rationi conſentaneum eſt, eo magis putredini eſſe obnoxium, quo is eſt magis calidus & humidus, quam reliqui humores. Itaque Gal. 2. de diff. feb. 9. & 2. de criſ. c. 8 & 12. poſtquam contemplationem de febre ſanguinea difficilẽ eſſe prædixiſſet, duo de febre ſanguinea annotatione digna ſcripta reliquit.

Alterum eſt, putreſcere quidem ſanguinẽ pro hac maſſa ſanguinea acceptum, & conſequenter putreſcentem accendere febrem. Veruntamen hanc febrem minime eſſe ſanguinis propriam, ſed eſſe vnam ex iis febribus, quæ oriuntur ab aliis humoribus putreſcentibus: ſiquidem cum vniuerſa ſanguinis maſſa conflata ſit ex bile, & ex melancholico & craſſo ſucco, dum ſanguis à calore præternaturali tractatur, protinus fit ſequeſtratio partium diuerſarum, adeo vt bilis flaua ſeparetur. Similiter melãcholia & quicquid craſſi ſucci in ſanguine reperitur. Vbi facta eſt huiuſmodi ſeparatio bilis; quæ ſuapte natura inflammabilis eſt, cito ipſa quidẽ inflãmatur & putreſcit: verum humor melancholicus cum ſit tardiſſimi motus, cũ ſit frigidus, ſiccus atq; craſſus, magna vi reſiſtit calori depopulanti, atque hinc fit, vt ſola bilis putreſcat, humor autem melancholicus & craſſus imputridus permaneat. Ergo putreſcẽte bile; inquit Galen. fieri febrem non vere ſanguineam, ſed potius febrem bilioſam, atque propterea aut puram & veram tertianam oriri, aut ſaltem aliam aliquam febrem ex genere tertianarum, quæ à Græcis vocantur τριταιοφυεῖς, hoc eſt tertianæ naturam referentes.

Alterum quod ſcribit Gal. annotãdum & præſertim 2. de feb. 9. eſt, Ariſt. recte exiſtimaſſe putredinem omnem fieri ab externa caliditate, & hanc caliditatem eſſe poſſe ſitam in quocunque genere rerum: vnde inquit Galenus, putredinem accedere ſanguini tum ab aere peſtifero tum à ſole, tum maxime ab incluſione, ſiue prohibita inſpiratione. Vt ex his omnibus appareat Galenum voluiſſe putreſcere quid ſanguineum, ſed non facere febrem ſanguineam. Contra idem 9. meth. 2. 3. 4. & 5. voluit ex ſanguine

duas febrium ſpecies fieri, alteram cum ſanguis inflammatur, ſed non putreſcit, atque hanc ſcribit ſynochum appellari ſine putredine: alteram vero fieri vbi ſanguis non tantum inflammatur, verumetiam putreſcit. Vt hinc appareat dixiſſe iure Auerrh. in hac febre tractanda Galenum dubium & ſibi contrarium fuiſſe.

Febris quæ fit ex ſanguine putreſcente bilioſa eſt.

Cæterum Auic. 1. quarti tr. 2. cap. 44. circa tractationem ſanguineæ febris in multis criminatus eſt Galenum & primum ei imponit, quod & Hip. & rationi contraria ſenſerit: deinde conatus eſt demonſtrare eam febrem quæ fit ex ſanguine putreſcente & quam Galenus dixit bilioſam eſſe, minime bilioſam vocari debere. Ad hoc autem probandum vtitur multis argumentis Auic. ſed admodum obſcuris & inuolutis. Explicabo autem ea quam dilucidiſſime potero. Inquit igitur Auic. ſi ex ſanguine putreſcente fit febris bilioſa, aut fit poſtquam ſanguis putrefactus eſt, aut fit eo tempore quo putreſcit. Nō poſſe fieri poſt putrefactionem; conatur probare Auic. tribus argumentis. 1. vbi ſanguis putreſcit, minime ſecundum totum conuerti in partes alienas, ſed tantum ſecundū partes. Igitur vbi febris fit cum ſanguis ſecundum totum minime ſit putrefactus ab ipſo tanquam à toto, non à partibus facienda eſt denominatio, ergo ſanguinea non bilioſa vocanda. 2. argumentum eſt quod quotieſcū que ſermo habetur de febre putrida, non habetur de ea quæ ſequitur putrefactionem abeuntem, ſed de ea quæ ſequitur putredinē præſentem. Eapropter non poſſumus intelligere, quod poſt putrefactionem febris hæc bilioſa ſit vocanda. 3. poſt ipſam putrefactionem minime certum eſt, an bilis quę generatur, ſit putrida necne. & propterea minime ſequitur vt ea febris dici debeat bilioſa, nam inquit Auic. & vere, ſæpe vſu venire, vt ex re putreſcente oriantur aliæ res non putridæ, ſiue ſint vapores, ſiue ſint humores.

Febris quæ fit ſanguine putreſcente non eſt bilioſa contra Galenum ex Auicen.

Atque his tribus argumentis ſatis apud Auic. inuolutis nititur probare poſt putrefactionem ſanguinis non fieri febrem bilioſam. Quod etiam non fiat dum putreſcit, totid. argumentis conatus eſt oſtendere. Primū argumentum eſt ex Ariſt. 4. meteor. 6. quo in loco ſcribit Ariſt. putredinem non eſſe rerum mutationem, ſed eſſe viam ad mutationem. Quod ſi verum eſt inquit Auic. dum ſanguis putreſcit, minime mutatus eſt ſed mutatur: propterea ſicuti ſanguis adhuc eſt, ita febris ex ipſo putreſcēte debet vocari ſanguinea. Secundum argumentum eſt, putredinem non habere tempus, & ideo non poſſe definiri, vt in putredine ſanguinis gignatur bilis, & conſeq. febris ſanguinea. Quid voluerit hac verborū obſcuritate docere Auic. dum dixit putredinem non habere tempus, multi interpretes laborarunt indicare. Et inter alios M. Ant. Zymara putauit contextum deprauatū eſſe, ſed niſi fallor, minime Auic. deprauatus eſt, ſed eius ſententia fuit, introductionē formæ in putredinem non habere tempus, propterea quod hæc in inſtanti efficitur, adeo vt dum putreſcit ſanguis & febris eſt, non poſſit haberi tēpus, in quo noua huius vel illius humoris forma introducatur. Tertium & poſtremum argumētum eſt putredinem eſſe purum accidēs, & cōſeq. poſſe abeſſe & adeſſe ſanguini ſine illius corruptione, vnde ſi poteſt adeſſe ſanguini abſque illius corruptione, ſequitur vt dum putreſcit ſanguis, adhuc ſanguis integer ſit, & conſeq. febris ex illo ſanguinea ſit appellanda. Hæc ſunt lites quæ inter Gal. & Auic. nec non inter ſectatores de febre ſanguinea vſque ad hæc tempora durarunt. Pro quibus decidendis complures ſtudueriūt, & inuenio ego duos eſſe celebratiſſimos modos hāc litē decidendi. Vnus eſt eorum, qui dicunt putredinem aut eſſe exiguam aut multā, ſi putredo ſit exigua, dicunt illi fieri febrem ſanguineam, atque hoc pacto eſſe interpretandum Auic. ſed ſi putredo multa ſit, febrem fieri bilioſam, atque hoc modo Galenum eſſe locutum. Alii diuerſo modo conati ſunt reſpondere, dicētes putredinē ſanguinis poſſe conſiderari dupliciter, vel in principio vel in progreſſu. Si cōſideretur in principio, inquiunt ſanguinem ad huc integrum eſſe, & propterea febrem debere appellari ſanguineam, ſicque eſſe intelligendum Auic. Si aūt cōſideretur in ꝓgreſſu, tunc mutari ſanguinem in bilem & conſeq. debere appellari febrem bilioſam, & hoc modo locutū eſſe Gal.

Sunt quidem hi modi ſpecioſi, veruntamen argumenta Auic minime ſoluūt, quādoquid. ſiue putredo ſit multa ſiue pauca, ſiue ſit initio, ſiue ſit in ꝓgreſſu, ſemper eſt accidēs, nunquā ſanguis ſecūdum ſe totū corrūpitur, propterea valēt rationes Auic. permanente ſanguine putreſcente febrē debere appellari ſanguineam. In hac itaq; rerum difficultate, dicam & ipſe quid ſemper ſenſerim, idq; vt intelligatis nonnulla ſunt ſtatuenda, vnū eſt non tantū medicos verumetiam philoſophos & præſertim Plat. in Timęo necnō Ariſt. 3. de hiſt. anim. c. 9. & 2. de part. anim. 9. exiſtimaſſe ſanguinē in omnibus animalib. putreſcere. Alterum ſtatuendum eſt ꝙ Gal. plerisq; in locis docuit & præſertim 9. meth. 5. ſanguinē putreſcere in omnibus corporis locis poſſe tā extra venas quam in venis ipſis, & tā in venis paruis quam in magnis. Tertiū ſtatuitur oportet ſanguinem nunquam ſecūdum ſe totū putreſcere poſſe, ſed tantum ſecundum aliquas partes, modo ſecundum venam, modo ſecundum duas aut plures, nam ſi nunquam putreſceret niſi totus, procul dubio

dubio animal ſtatim interiret, ſiquidē fundamentum vitæ ſublatū ex toto eſſet. Quartum & poſtremum eſt vbi ſanguis putreſcit ſemper eſſe in ipſo aliquam partem integrā, aliquam penitus putrefactā, aliquam putreſcentem, aliq̄ demum diſpoſitam & paratam ad ſuſcipiendam putredinem. Atq; hoc propoſitum habetis luculētiſſime à Gal. de diff. febr. 5. & 2. de criſ. 12. vbi Gal. & præſertim 2. aph. 17. demonſtrat exemplo aceſcentis vini ſemper in rebus putreſcentib. reperiri huiuſmodi partes. His ergo ſic conſtitutis ſemper Domini iudicaui litē inter Gal. & Auic. eſſe veluti litē de lana caprina, qm̄ tantum lis eſt in verbis; nam cū putreſcente ſanguine ſemper in ipſo reperiat pars vera ſanguinis, pars ſanguinis non puri, & pars ſanguinis mutati, q̄ prohibet quo minus appellemus ipſam febrem modo ſanguineā, modo bilioſam, imo vero ſi recte verba græca Gal. examinemus & præſertim 2. de criſ. 12. vult Gal. dū putreſcit ſanguis ſanguineum fieri quodammodo bilioſum, non aūt veram bilem, ꝓpterea dicit etiam non ſimpliciter febrem hāc eſſe bilioſam, aut non poſſe etiam appellari ſanguineam. Neq; valet q̄ Alex. 1. probl. 85. ſcribit, vbi quærens ꝓpter quidnam fiat ex humoribus putreſcentib. quartū genus febris ſanguineæ, reſpondet propterea eſſe, quia ſanguis dū putreſcit conuertitur in bilem, quoniā eo in loco debem' intelligere apud Alex. ꝓ bile ſanguineam bilioſam, alioqui ſibi ipſi contradiceret Alex. quia 2. probl. 12. manifeſtiſſime docuit, dari febrem ex ſanguine, hoc eſt febrem ſanguineā. Quæ febris ſanguinea inuenitur apud medicos tres differentias habere: quod, vt intellexiſtis, alia eſt febris, quæ fit ex ſanguine feruente, ſed non putreſcente, & vocatur ſynochus ſine putredine; alia eſt, quæ fit ex ſanguine putreſcēte, vocata à Gal. & ab omnibus aliis ſynochus putrida, quę ſynochus putrida duplex & ipſa eſt, quoniam alia fit ex ſanguine in venis magnis putreſcente, alia vero fit ex ſanguine qui putreſcit in venis paruis. Vtraq; hæc febris, ſc. tam putrida q̄ imputrida adhuc habet tres ſpecies, quia vel à principio vſq; in finem ſemper decreſcit, & nūcupatur paracmaſtica; vel ſemp creſcit & dicitur epacmaſtica, vel à principio vſq; ad finem in eodem vigore permanet, & nuncupatur homotona. Nā, quæ ſemper decreſcit idcirco ſatis eſt, quia cū in febrib. ſemper aliquid conſumatur, in ipſa id q̄ conſumitur plus eſt q̄ illud quod continuo putredinem acquirit; quæ creſcit id quoq; habet, quoniā ſi comparetur illud q̄ quotidie conſumitur illi, q̄ nouiter accedit & putredinē concipit, multo plus eſt; poſtremo acmaſtica non alia ſemper ratione in eodem ſtatu permanet, niſi quia tantum eſt id, q̄ cottidie nouiter accenditur & putreſcit, quantum eſt illud, quod continue cōſumitur, adeo, vt tam in febre cum putredine, quam in febre ſine putredine cauſa coniuncta & immediata ſit ſanguis, ſiue ſanguis tantūmodo ardens, ſiue ſanguis ardens & putreſcens.

Differentia febris ſanguineæ.

Cur quæ ſit ſanguinea acmaſtica, alia paracmaſtica, alia homotona.

Cauſæ mediatæ, ſed internę febris ſanguinis ſunt inprimis temperatura corporis ſanguinea ſexus virilis, & inter viros pueri & iuuenes maxime omnium ſanguineis febribus exercentur. Præterea retentæ hæmorrh. vel menſes inter has cauſas recenſeri quoq; poſſunt.

Ex cauſis externis eſt anni tempus: cū vere ſcriptum ſit ab Hip. in 1. de nat. hum. ſanguinem exſuperare. Sic regiones ſeptētrionales, in quib. corpora procera & ſanguinea ſiunt, ſiunt cauſæ externæ harum febrium. Somnus immodicus, otium, abſtinentia Veneris ex iis ſunt, quæ ad febres ſanguineas producendas conducunt. Similiter vina generoſa, cibi, qui multum nutriunt; & vt monet Auic. carnes pingues facultatem habent, producendi huiuſmodi febres. Alex. Trall. li. 12. c. 2. connumerat inter has cauſas iram atque ieiunium.

De ira facile cōcedam, poſſe has febres accendere. Sed de ieiunio quod cōpertum eſt ſanguinem imminuere, non parum dubito: niſi dicere placeat pro Alex. ieiunium per ſe nihil conferre ad harum febrium generationem, ſed tantum in corporibus ſanguineis, in quibus ieiunio ſanguis incaleſcit, & conſequenter febrem producit.

Circa hāc cauſarum theoriam tria occurrunt ꝓblemata cognitu digna. Primum eſt, vtrū febris ſāguinea poſſit fieri interpolata, quemadmodū fit ex aliis humorib. Secundū eſt, cur fiat, quod ſicut ex ſanguine fiunt tres illæ febris ſpecies, nempe acmaſtica, pracmaſtica, & homotona; ſic etiā ex aliis humorib. incenſis & non putrefactis non fiāt. Ad primum reſpōdendum eſt, ſanguinem, vbi putreſcit, vel putreſcere extra vaſa, vel putreſcere in vaſis. Si putreſcat extra vaſa, facit inflammationem. Et inflammatio cum producat febrem, ſicuti ipſa eſt continua; pari pacto neceſſe eſt febrem eſſe continuam, imo, huiuſmodi febrem ſolent medici appellare non morbum, ſed ſymptoma. Si putreſcat in venis, cum ſanguis ſit copioſus & totus ſibi cōtinuus, vbi ſemel putredinem conceperit, non amplius dimittere poteſt niſi ex toto à calore putredinali liberetur. Et idcirco, cum hæc non cōtingant exteris humoribus, iure fit, vt nulla ſanguinea interpolata eſſe poſſit.

Ad ſecundum reſpondere oportet, naturam eſſe valde ſollicitam in tuendo ſanguine à putredine, & vbi putreſcit, in ipſo conſeruando ab extrema pernicie. Vnde fit, vt dum ſanguis putreſcit, ſemper natura eum depuret à recrementis noxiis & inutilibus. Quod quidem non facit in aliis humoribus, quippe

qui

qui cum pauciores ſint, neque ipſi naturæ adeo cari, contemnuntur vbi putreſcunt, & propterea cum eos non deperet, nequeunt fieri illæ tres ſpecies febris, quas audiuiſtis, propter depurationem ſanguinis. Neque audiendus eſt Rhaſes, qui 16. continent. dixit in tertiana febre interdum conſpici has ſpecies febrium, quia hoc falſum eſt, niſi intelligamus febres bilioſas factas ex ſanguine putreſcente, quemadmodum audiuiſtis ex Gal. ſententia.

Ad tertium reſpondendum eſt, ſanguinem, cum ſit omnium humorum calidiſſimus caliditate ſc. naturali, conſequenter vim quandam egregiam habet ad tuendum ſeſe aduerſus omnes iniurias, & præſertim aduerſus cauſas putrefacientes, reliqui humores minimum reſiſtunt cauſis putrefacientibus. Itaque ſanguis calefactus diu quidem durare poteſt abſque quo vel putreſcat, vel còburatur: alii vero humores vbi ſemel ſunt incenſi aut vruntur ſtatim, aut putreſcunt, adeo, vt non poſſint facere eam febrem ex pura incenſione, quæ efficitur ex ſanguine flagrante ſed nondum putreſcente.

Signa febris ſanguineæ alia ſunt communia omnibus ſanguineis, alia vero ſunt particularia. Signa communia ab actionibus læſis capta, ſunt inprimis ſomnolētia fere perpetua, ſtupor quidam mentis, inſomnia rerum ſanguinearum, vt narrat Gal. de illo palæſtrita, qui ſomniauerat ſeſe in ſanguinis piſcina natare.

Præterea difficultas anhelitus, quæ ex eo fit, quod thorax grauatus à copia ſanguinis non poſſit ea agilitate moueri qua conueniret. Pulſus etiam ex maximis ſignis febrium ſanguinearum deputatur. nam inprimis pulſus magnus eſt, propter magnum cordis incendium & leuis, ob humiditatem ſanguinis; eſt plenus, ob copiam ſanguinis; eſt velox, quia cum natura non poſſit ſupplere ſola magnitudine, velocitate conatur ſufficere. Eſt etiam inæqualis ob copiā ſanguinis, ob compreſſionem quam patiuntur cunctæ arteriæ. Ex excrementis mutatis ſunt lachrymæ ab oculis effluētes. Sudor, qui nullus eſt, niſi in die critica. Neq; valet quod Galen. 9. meth. dixerit pulſum in his febrib. eſſe æqualem; quoniam non id ſimpliciter protuliſſe Gal. exiſtimandum eſt, ſed tantum comparatiue ad alias febres. q. d. inæqualitatem in febribus ſanguineis vſque adeo exiguam eſſe, vt comparetur reliquis febribus, videatur omnino æqualis. Quod ad cōſequentia mutata febrium ſanguinearum hæc ſigna habētur. Inprimis vnica eſt harum febrium acceſſio, ita vt toto febris tempore nullum aliud appareat ſignum noui paroxyſmi præter id, quod initio fuit. Calor perpetuo mitis & blandus eſt, in quo diſtingui' hæc febris ab aliis,

An pulſus in hac febre æqualis vel inæqualis ſit.

quia in cæteris febribus, vt cotidianis, tertianis, quartanis, calor modo acris eſt, modo mitis, modo mediocris. In ſanguinea vero & tangenti ſtatim, & poſt tactum initio ſimul & in augmento, & in ſtatu ſemper blandus eſt, ſc. reſpectu caloris aliarum febrium, Vultus floridus eſt, ſed tumidus, venæ & arteriæ tenſæ, vt ob hoc nonnulli Arabes appellauerint hanc febrem inflatiuam.

Atque hęc ſunt communia ſigna febrium ſanguinearum. Particularia ſunt ea, quibus diſtinguitur putrida ſanguinea ab ea, quæ non eſt putrida. Nam, in putrida calor maior eſt, minus blandus, & propterea pulſus etiam ipſi ſunt magis inæquales: nempe quorum ſyſtole ſemper maior eſt quam diaſtole.

Et ratio eſt, quia cum opus ſit maxima fuliginum expurgatione, magna quoq; fit ſyſtole, quæ huic inſeruit, neceſſe eſt. Excrementa in his fœtida ſunt, cuiuſmodi d. Gal. 8. meth. eſſe omnia excrementa corporum calidorum & humidorum, propterea veriſſimum eſt illud, quod ſcriptum inuenitur in lib. de vrinis, qui Gal. aſſcriptus eſt; vbi habetur, vrinas febricitantium ex ſanguine fœtentes eſſe. Accidentia in hac febre putrida omnia ſunt multo maiora quam in ea, quæ non eſt putrida, vt eſt ſtupor, vt ſunt inſomnia, difficultas anhelitus, & tandem cuncta alia, excepto ſomno. Nam in ſanguinea non putrida ſomnus ſolet eſſe profundior, ob quod Auicenn. appellauit hanc febrem profundi ſomni.

Differentia putridæ ſanguineæ à non putrida.

Calor magis blandus eſt, ſanguis minus craſſus quam in putrida, id quod cognoſcitur tum ex vrinis, quæ non ita ſunt craſſæ, neque ita rubræ, quemadmodum in putrida, tum maxime ex ſanguine miſſo, quia ſiue in putrida, ſiue in nō putrida ſanguis mittatur, ſemper qui exit in putrida, ſanguis eſt craſſior & rubicundior, quam in alia. Febris autem ſanguinea non putrida ſic comparetur putridæ, ſemper magis ſalutaris eſt.

Et inter putridas ſanguineas nōnulli putarunt magis exitioſam eſſe eam, quę dicitur homotona: alii vero contra putāt magis perniocioſam eſſe eam, quæ vocatur acmaſtica. Conueniunt tamen omnes paracmaſticā eſſe cunctis aliis ſalubriorem. Et ego ſum huius ſententiæ etiam, eſſe periculoſiorem, quæ homotona dicitur, eo quod in acmaſtica conſideretur & principium & progreſſus, ſed tamen principium mitius eſt, quandoquidem hæc febris procedit ſemper augendo, in homotona autem totus proceſſus febris ab initio vſque ad finem æqualiter immitis eſt & moleſtus. Si in his febribus appareant maculæ nigræ, ſignum lethale ab omnibus habetur, quandoquidem ſignum huiuſmodi etiam in aliis morbis deterrimum eſt.

[illegible]

Part

Pari pacto inquiunt nonnulli Arabes deſerendos eſſe eos tanquam deſperatos, qui in his febribus habent maculas puncturis pulicum ſimiles. Ex quo loco nonnulli medici colligunt, etiam apud veteres interdum viſas fuiſſe febres pediculares noſtras, quod tamē pleriq; alii negant. Rhaſes 16 contin. narrat ſe expertum eſſe, vbi in hac febre grauatiuus dolor apparet in collo vel in ceruice, aut proximam eſſe mortem, aut futuram eſſe vel phrenesin vel lethargum.

Et ſi enim aliqua ratio perſuadeat huiuſmodi dolorem oriri ob ſanguinem in caput aſcendentem, & propterea metuendū eſſe vel phrenitin, vel lethargum, cur tamen poſſit quoq; huiuſmodi ſignum oſtēdere, vſq; adeo proximam eſſe mortem non facile video.

Notat & aliud Auic. memoria dignum de hac febre, nempe, quantum temporis intercedit inter initium & coctionis apparitionē, tantundem intercedere inter apparitionem coctionis & criſin; exempli gratia à principio febris vſq; ad primum diem coctionis interueniant quatuor dies, quatuor quoq; interuenturos eſſe inter diem primum apparitionis coctionis & criſin. Id quod vobis certum documentum eſſe poteſt ad prædicendam criſin, & conſeq. morbi ſolutionem in hac febre.

Curationem febris ſanguineæ ſine putredine tradidimus, cum de febribus diariis loqueremur. Nunc autem ſupereſt, vt ſanguineæ putridæ curationē proponamus: In qua inſtituenda ſcopi præcipui debent hi eſſe, vt intemperies calida ſicca corrigatur: præterea vt ſanguis à putredine defendatur: & qui iā putrefactus & in bilem conuerſus eſt à corpore ducatur. Pro quibus ſcopis complendis primum inſtituere oportet victum, qui debet præciſe is eſſe quem demonſtrauimus in curanda febre ardente, præterquam quod in ardente cuncta debent eſſe paulo humidiora, quam in ſanguinea. Quatuor autem ſunt circa victum in febre ſanguinea obſeruanda. Primum vt omnis cibus non tantum habeat facultatem refrigerandi, verumetiam proprietatem diminuēdi & corrigendi ſanguinem, cuiuſmodi multa proponuntur nobis ab Auicen. inter cætera lentes & intubæ, quas tametsi Gal. in lib. de cibis boni & mali ſucci improbet tanquam noxias, tamen id intelligendum eſt, quando tantum vſurpantur pro cibis, non autem quando vſurpantur pro medicamentis, ſiquidem multa conueniunt vt medicamenta, quæ non conueniunt vt pura alimenta. Sunt etiam ex his, quæ ſanguinem attemperant, pruna, fraga, poma acida, præſertim mala arantia. Nam hæc omnia magnam vim habent obtundendi ſanguinem feruentem. Aliud circa cibum obſeruandum eſt, vt ſtatim victus tenuis præſcribatur, quia cum hæc febris ſit breuis, & cōſeq. ſtatim habeat propinquum planè victu tenui ſtatim vti decet. Tertium eſt, vt hora exhibendi cibum eadem ſeruetur, quæ ſeruatur in ſanitatis tempore.

Poſtremum eſt, vt quantum fieri poteſt, à rerum dulcium vſu abſtineatur. Nam Gal. 10. meth. damnabat vſum melicrati, eo, quod in his facile dulcia incenduntur. Et ob id damnare oportet eos medicos, qui in his febribus vtuntur ſerapiis illis dulciſſimis.

Inſtituto victu, conuertendum eſt ſtudium ad extinguendum ſanguinis feruorem, quod cum fiat & ſanguinis miſſione & frigidæ potu, primum mittēdo ſanguini incumbendum eſt: ſiquidem vt dicit Alex and. 12. libr. ſuæ med. in hac febre curanda opus eſt inſigni cura & ſollicitudine, quia, ſi initio omittantur præſidia neceſſaria, duo ingentia mala ſequi ſolent, & præſertim omiſſa ſanguinis miſſione. Vnum eſt, quod ignis febrilis longe lateque propagatur. Aliud eſt, quod vires indies magis franguntur, vt non liceat poſtmodum generoſa auxilia adhibere.

Et hoc eſt, quod voluit docere Hippocr. quando ſcribit in acutis morbis, ſi quid mouendum eſt initio mouendum eſſe, quod etiam proditum habetis à Celſo li. 3. cap. 1. & 2. Itaque ſtatim ac vobis continget viſere huiuſmodi ægros, niſi aluus ſponte fluat, primū ducere eum debetis, vel clyſtere vel huiuſmodi bolo.

℞ Diaſebeſten ſiue ſ. am. ℥. iij.
Fl. caſsiæ ℥. ß f. bolus.

Aut ſi potum amabit æger, poteritis præbere hunc potum:

℞. Decoct. Thamar. ℥. v.
Syr roſ. ſolut. ℥. iij. M.

Solemus etiam loco decocti vti ſero caprino, & præſertim æſtate. Lenita aluo ſtatim deueniendum eſt ad ſanguinis miſſionem, quia vel mittendus erit, ſi licebit ex vena interna cubiti dextri, vel per cucurbitulas, partibus infernis adhibitas, vel per crurum ſcarificationes.

De quantitate ſanguinis mittendi voluerunt plerique vſque ad animi defectum eſſe mittendum. Sed alias hac de re cum Auerrh. diſputauimus. Ob id nunc id tantum eſt decernendum, aut nunquam tantum ſanguinis eſſe mittendum, aut tantum, quādo corpora ſunt admodum ſanguinea, & ita robuſta, vt poſſint ſuſtinere animi deliquium abſque detrimento.

Poſtquam ſanguis miſſus eſt, videndum eſt, vtrum locus ſit exhibitioni frigidæ aquæ, an potius ea dimiſſa alia ſint agenda. De frigida exhibenda, quoniam in tractatione febris ardentis copioſe ſumus locuti, non oportet, vt eadem inutiliter repetamus. Illud *De vſu aquæ frigidæ in ſanguinea.*

ſatis eſt, frigidam opportune adhibitam in curatione huius febris poteotiſſimum remedium eſſe; neq; oegligere oportere, eo, quod ſtatim extinguat incędium, moueat aluum, moueat ſudores, ita vt feliciter febris ex toto adimatur.

Poſt hoc ſtudendum eſt purgatiooi, & expurgatiooi putridorum humorum. Neque dehortari ab hac operatione debet vos, quod hæc febris ſanguinea ſit, & ſanguioem oulla medicamenta euacuent, quoniam vt ſuo loco intellexiſtis, dum putreſcit ſanguis, pars quæ putreſcit, plerunque conuertitur in bilem; interdum in alios humores. Vode propter hoc humores putrefacti ſunt expurgaodi, ne, ſi relinquantur, febrem reoouent. Igitur pro præparatiooe poteritis vti hoc potu:

℞. *Iniub.*
Prunor. num. x.
Lentium P. ß.
Fol. nymphaa.
Endiu.
Portulac. an. M. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. decoct.* ℥. *vj.*
Oxyſacchara ℥. *j. M.* Nam valet hic potus maxime ad bilem ipſam obtundendam, & ad expulſionem præparandam. Vbi erunt præparati, poſtmodum poteritis hunc in modum eos expurgare:

℞. *Prunor. Damaſc.*
Sebeſten an. num. xij.
Myrob. citrin. ʒ. *j. ß.*
Sem. acetoſa ʒ. *ß.*
Fl. cordial. P. j. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d.* ℥. *iij ß.*
Rhabarb. elect. ℈. *iiij.*
Calami odorati gr. iiij. Infundātur omnia ſ. a.

Deinde facta expreſſione adde:
Syr. roſ. ſolut. ℥. *iij.*
Elect. ij. de dactylis. ʒ. *ß. M. & f. potus.*

Et aduertite pro praxi huiuſmodi remediis oos etiam ſæpe ſolere vti io morbillis & variolis, eo, quod plerunque huiuſmodi febres ſolent eſſe coniunctæ variolis & morbillis. Poſtquam expurgati ſunt humores, ſolent in corporibus manere quædam reliquiæ præteriti feruoris; & præſertim ſolent viſcera incenſa diu perdurare, vt iecur, vt renes: aduerſus quas reliquias certādum eſt remediis & iuternis & exterois.

Inter interna magno fructu adminiſtrari, ſolet ſerum caprinum optime depuratum, quod exhibendum eſt & diu, & in magna quantitate, prout aluus aut mollis aut dura eſt. Si enim mollis ſit, ſufficit ℔. j. vel ℔. ß. Sin autē dura ſit aluus, melius eſt, modo io hac præſcripta copia, modo vſq; ad ℥. xl. exhibere.

Et ſciatis, Domini, in febribus diuturnis, & præſertim poſt purgationes corporum, ad extinguendas penitus febres ſerum prudenter adminiſtratum magnam vim habere. Sic quoque inter remedia interna oumerantur trochiſ. de ſpodio ab Auic. trochiſc. de cāph. ſpecies diarrh. Abbat. etiam maxime valent. Et poteritis quoque huiuſmodi confectionem præſcribere:

℞. *Trochiſc. de ſpodio* ʒ. *j.* — *Trochiſ. pro [illegible] ſerum [illegible]*
Specierum diarrh. abbatis ʒ. *j. ß.*
Conſeru. nymphaa.
Cichor. an. ℥. *j. ß.*

Vſus cōfectionis huius eſt, vt ſingulo mane quatuor vel quinque horis ante prādium ſumatur ℥. ß. ipſius, & deinde ſuperpotetur vel ſerum prædictum, vel aq. cichorii per alembicum extractæ, aut endiu. aut nymphææ ℥. iiij. Extrinſecus præſtantiſſimum remediū eſt, quæ dulcis tepentis lauacrum, poſt quod iuuat inungere vniuerſum corpus huiuſmodi oleo:

℞. *Ol. nenuphar.* — *Topica [illegible]*
Amygd. dulc. an. ℥. *j. ß.*
Aq. Malua.
Nymphaa.
Endiuia an. ℥. *j. ß. M.* & diligenter conquaſſentur: deinde manibus perunctis vniuerſum corpus blandiſſime fricetur. Pro iecinoris incendio remittendo iuuat pariter huiuſmodi fomentum & inuoctio:

℞. *Fol. portulac.*
Nymphaa.
Endiu.
Cichor. an. M. j. ß.
Santal. rubrorum ʒ. *iij. Bulliant ſimul in ſ. q. aqua communis. Deinde facta expreſſione*

℞. *d. d.* ℔. *j. ß.*
Aceti ℥. *ij.*
Succi abſinthii ℥. *j. M. & f.* perfuſio ſupra regionem iecinoris ſecundum morem. Nam accipitur ſpongia, & hoc ſucco imbuta imprimitur ex alto ſupra iecoris regionem. Nam ſic magis penetrat. Et ſciatis, vt artificium compoocodi medicamenta intelligatis, prædictā infuſionē factam eſſe ex rebus, quæ iecur maxime refrigerant. Sed quia non ſatis penetrat ſolum decoctum, adiicitur acetum. Et quoniam io vnoquoq; viſcere attemperando eſt habenda ratio toni & roboris ipſius, adiicitur ſuccus abſinthii, quippe quod ſcribebat Gal. vim habere corroborandi oon tantum ventriculum, verumetiam iecur. Poſt hāc perfuſionem deinde illinendum eſt aliquod eidem regioni, vt poſſit acquiſita refrigeratio conſeruari. Eapropter hoc ordinare poteritis:

℞. *Vnguenti ſantalini* ℥. *j.* — *Subſidio pro [illegible]*
Succi cichor.
Nymphaa an. ℥. *ij.*
Succi abſinthii ʒ. *j. ß.*
Aceti parum. M. & f. linimentum.

Solet quoque io his febrib. ſummum incendiū relinqui in dorſo, & præſertim circa

lumbos,

lumbos, quod incendium inducit quandam triſtem moleſtiam, & quandam infirmitatẽ, quam neſciunt ægri ſatis exprimere, ſed dicunt, ſeſe ſecundum dorſum laſſitudinem & dolorem percipere. Id quod nõ aliunde proficiſcitur, niſi quis per dorſum perreptant venæ & arteriæ magnę, in quibus cum in his febrib. ferueat maxime ſanguis, fit, vt etiam deferueſcente ſanguine nihilominus in corporibus ipſarum venarum relinquatur intemperamentum quoddam & laxitas, vnde illæ moleſtię ſuboriuntur. Et ideo debet medicus etiam in his caſibus occurrere, quod fit duobus remediorum generibus: vnum eſt, ſi panni linei perfundantur in lacte & aq. roſacea. atque ita perfuſi ponantur vel frigidi vel egelidi ſupra lumbos & renes. Vel poteſt etiã parari huiuſmodi decoctum, & in eo perfundi prædicti panni.

Curatio doloris d. reſ.

℞. *Cap. papau. non. x.*
Fol. Solatri.
Plantag.
Nymphaea an. M. j. ß.
Fl. roſ. rub. P. ij.
Nucũ myrthi ℥. j. f. decoct. ſ. a. in ſ. quãt. aquæ pluuialis. Deinde facta expreſſione adde prædicta decoctioni modicum aceti, & cum pannis lineis; vt prędictũ eſt, adhibeatur. Nam huiuſmodi remedium efficaciſſimum ſemper experiemini in eiuſmodi generibus dolorum. Poſt infuſionem adhibẽdum eſt linimentum, vt:

℞. *Infrig. Galeni.*
Vnguenti roſ. Meſu. an. ℥. ß.
Succi nymphææ.
Endiuiæ an. ℥ ij.
Pulu. corall. rub ℥. j.
Aceti parum, Miſce & f. linimentum.

CAPVT XIV.

De febribus compoſitis.

POſtquam abſoluta febrium ſimplicium tractatio, conſequens eſt ordini noſtro, vt de compoſitis ſermonem incipiamus. Cõponuntur autem febres duobus modis, vel componuntur cum febribus ipſis, quæ potius complicatio quædam, quam vera compoſitio vocari meretur. Componuntur etiam cum ſymptomatibus. Et hæc quoque abuſiue quodam pacto febrium compoſitiõ vocatur, cũ poti' deberet dici copulatio ſeu coniunctio. Primum autem agendum eſt de complicatis febribus, quæ trib. modis componi, ſiue inuicem complicari poſſunt. Vel enim continuę febres continuis complicantur, vel interpolatæ interpolatis, vel cõtinuæ cum interpolatis. De continuarum mutua cõplicatione controuerſia eſt inter medicos, ſcil. vtrum continuæ cum continuis complicẽtur. Auic. fuit huius ſententiæ, poſſe complicari febres cõtinuas ſimul, eo q̃ humores in diuerſis locis putreſcere queant, & conſequenter febres complicatas producere.

Ex recentioribus aliqui ſecuti ſunt Auicennam, alii vero diſceſſerunt ab eo: & inter hos fuit laudatiſſimus Fernelius, qui exiſtimauit, cum febres continuæ fiãt ex vaſorum putredine, minime fieri poſſe, vt varia genera febrium ex eiuſmodi putredine coniungantur. Cæterum ſum ego huius ſententiæ, non repugnare, quemadmodum nunc dicebam, quando diuerſi humores in diuerſis venis putreſcentes faciant ſimul diuerſa febrium genera. Veruntamen, quis eiuſmodi res valde obſcura eſt, non eſt mirum, ſi medici, qui res ſenſiles vt plurimum ſectantur, eas febres negauerint, quas ſenſu cognoſcere non potuerunt.

Iam vero febres interpolatæ variis modis ſimul complicantur. Aut enim febres eiuſdem generis aut diuerſorum generum ſimul componuntur. Eiuſdem generis compoſitæ ſunt, quando duæ vel tres tertianæ ſimul cõnectuntur. Poſſunt autem connecti duæ tertianæ ſimul duob. modis: vel quando eadem die bis febris inuadit, & vna die integra eſt, ita tamen, vt tertia quaq; die duæ illæ acceſſiones ſibi reſpondeant: vel fiunt duæ tertianę quando qualibet die febris inuadit, ita tamen, vt tertia quaq; die duæ illæ acceſſiones ſibi reſpondeant.

Complic. duarum tertianarum.

Has febres fuere nonnulli, qui diſtinxere, appellantes duplicem tertianam, quando bis in die inuadit, duas vero tertianas appellant, quãdo ſingulis die inuadit. Sed, Domini, fabulæ ſunt, quia, ſi diligẽter attendatur, quod ſcribit Galen. in libro de typis, atque etiam in libro de temp. morb. nullam videtur feciſſe differentiam inter duas tertianas & duplicem tertianam. Fiunt tres tertianæ, quando bis in vna die febris inuadit, & in alia die ſemel, ita tamen, vt proportionem tertia quaque die oſtendant. Haud ſecus complicari ſolent febres cotidianæ, ſiquidem interdum fiunt duæ cotidianæ, quando ſcilicet bis vnaquaque die febris inuadit cum manifeſta declinatione & cum aliqua cotidianarum proportione.

Complicatio cotidianarum.

Pari pacto complicantur ſimul quartanæ ita, vt interdum fiant duæ quartanæ, interdũ fiant tres. Duæ fiunt quartanę, quando prima & tertia die febris inuadit, tertia ſine febre eſt, quarta & quinta cum febre atque ſic in ſingulis proportionabiliter, ita tamen, vt ſemper correſpondeant ſibi vnaquaque die paroxyſmi. Tres quartanę fiunt, quando ſeruata correſpondẽtia quartædiei ſingulo die febris inuadit. Et quia, Domini, perarduum eſt obſeruare explicare huiuſmodi complicationes, debet ſolers medicus ſcriptis annotare diligenter & dies & horas acceſſio-

Complicatio quartanarum.
Tres quartanæ quomodo fiant.

num, quia ex huiuſmodi obſeruationib. non eſt poſtmodum difficile intelligere complicationes.

Interpolatæ diuerſorum compinguntur hoc modo, quando vna tertiana vni cotidianæ, duæ tertianæ duabus cotidianis, vna tertiana, vni quartanæ, atque ſic de ſingulis. Nã cotidiana poteſt etiam copulari cum quartana vel ſimplici vel duplici.

Iam vero complicantur febres continuæ interpolatis, quando continua cotidiana cõplicatur cum tertiana interpolata, aut tertiana continua cum cotidiana interpolata. Sic etiam complicari poteſt quartana continua cum tertiana interpolata, & quartana interpolata cum tertiana continua. Sic etiam cotidiana complicari ſolet cõtinua cum quartana interpolata, & cotidiana continua cum quartana.

Hæ ſunt præcipuæ complicationes, quæ & ratione & experientia inueniri poſſunt. Scio pleroſque ita eſſe ſuperſtitioſos, vt quod fecit Galenus in proponendis pulſuum differentiis, quæ nuſpiam viſæ ſunt, ſic etiam proponere differentias complicationum, quas nunquam inueniunt. Sed hæc ſuperſtitio fugiẽda eſt, quia potius implicat ingenia quam explicet.

Cauſæ febrium implicitarum. Cauſæ febrium implicitarum ſunt iidem humores putreſcentes vel in venis vel extra venas, qui faciunt febres ſimplices. Primum eſt, quia vbi complicatæ ſiunt, humores non tantum varii putreſcunt, verumetiam variis temporibus, atq; etiam variis in locis. Exempli gratia ſi ſit tertiana duplex, etiãſi humor poſſit eſſe idem, putreſcit tamen modo in vno, modo in alio loco, & modo vno tempore, modo alio, atque ſic de ſingulis. Vnde poteſtis intelligere differẽtiam inter febres cõpoſitas & febres ſpurias, quia ſpuriæ gignuntur quidem ex humorib. diuerſis putreſcentibus, ſed qui putreſcunt eodem loco & eodem tempore, ſecus autem in febribus complicatis, in quibus etſi poſſunt eiuſdem generis humores putreſcere, ſicut etiam diuerſi, attamen ſunt huiuſmodi humores in diuerſis locis atque etiam diuerſo tempore putreſiunt.

Dif. inter febres ſpurias & compoſitas.

Cognoſcuntur hæ febres ex complicatione eorum ſignorum, quæ indicant ſimplices febres. Exempli gratia ſi cotidiana & tertiana ſimul componantur, præter diuerſitatem acceſſionum, apparebunt etiam ſimul ſigna cotidianæ ſimplicis, & ſigna ſimplicis tertianæ, quæ quoniam ſatis confuſa eſſe ſolent, opus eſt & induſtria & ſolertia medici. Omnes febres compoſitæ difficiles ſunt curatu, & præſertim, quando complicantur continuæ interpolatis. Sic etiam difficiles ſunt curatu, quando plures quam duæ ſimul connectuntur.

Non habent hę febres aliam curationem, quam ſimplices ipſæ, ita, vt opus ſit ſcopos complicatarum febrium complicatos etiam proponere, & mixtis remediis vtriuſque febris illius iudicio & prudentia occurrere. Et, vt exemplum alicuius complicationis abſolutum habeamus, hoc loco tractabo de ea febre compoſita, quæ hemitritæus vocatur, quam Galenus 1. epid. comm. 2. t. vigeſimo tertio, & com. 2. t. vigeſimo quinto, nec non libro de temp. morb. cap. 8. & 2. de diff. feb. ſcribit eſſe compoſitam ex cotidiana & tertiana febre. Sicut nonnulli voluerunt, componi etiam poteſt ex tertiana & quartana. Vnde iure merito reprehenſus eſt Agathinus, qui putauit hanc febrem connumerandam eſſe inter tertianas. In quem errorem lapſus etiam fuit Celſus lib. 3. cap. 3.

CAPVT XV.

De hemitritæo.

HEmitritæus ſic appellatur ab omnibus ſcriptoribus Gręcis, recentiores medici vocarunt ſemitertianam. Dico recentiores medici, quoniam, vt ſcribit Serenus medicus, Latinæ linguæ parentes nomen huic febri proprium non tribuerunt, ſed appellarunt voce Græca, quemadmodum videre eſt apud omnes antiquos ſcriptores Latinos, & præſertim, apud Celſum libro tertio, capite tertio & octauo, Galenus 1. epid. com 3. t. 5. miratur, cur veteres huic febri nomẽ hemitritæi impoſuerint. Et ratio, qua admiratus eſt, fuit, quod, ſi ſpectemus vim huius verbi ἡμιτριταῖος ſignificat mediam tertianam. Iam vero hemitritæus tantum abeſt vt ſit media tertiana, quod potius & maior & periculoſior eſt tertiana, vt nullo modo huiuſmodi appellatio ſibi conuenire videatur.

Cur antiquiores hanc febrem hemitritæum vocarint. Veruntamen, vt excuſet veteres Galenus, quatuor proponit modos ſiue rationes, quibus veriſimile ſit, tale nomen huic febri tributum eſſe. Prima ratio eſt, quod febris tertiana duas conditiones habet, ſcilicet tertia quaque die inuadere, & in infebricitationem deſinere. Harum duarum conditionum vna tantum ineſt hemitritæo, ſcilicet inuaſio tertia quaque die, quaſi cum ex duabus conditionibus, vna tantum habeat, iure dici poſſit ſemitertiana ſeu dimidia tertiana. Secunda ratio fuit, quod tertiana febris componitur ex rigore, & ex tempore extra rigorem: febris hemitritæus cum ſine rigore ſit, videtur quodam modo dimidia parte tertianæ carere, & propterea eſſe veluti ſemitertianam.

Tertia ratio eſt, quod febris tertiana ſoleat finiri excretione aut ſaltem habere excretionem. Sed hemitritæus caret omni excretione.

cretione. Quarta, cum febris tertiana ad integritatem perueniat, atque hemitritæus hac parte careat, iure fit, vt videatur hemitritæus veluti truncata aut dimidiata tertiana.

Ex quibus Gal. rationibus colligere potestis definitionem ſeu deſcriptionem explicatam ipſius hemitritæi, ſcilicet eum nihil aliud eſſe, niſi febrem continuam tertia quaque die exacerbātem ſine rigore, ſine excretione & ſine integritate. Dixi ſine rigore, quia cum compoſita ſit hæc febris, vt audiuiſtis, ex cotidiana & tertiana, ratione tertianæ deberet habere rigorem, ob cotidianam deberet habere refrigerationem. Vnde, cum non poſſit alterum horum duorum integrum habere, medium habet, ſcilicet horrorem, vt alias docui vos, medium quoddam inter rigorem & frigefactionem. Et hæc eſt cauſa, cur Hippocrates appellauit hanc febrem ſua lingua φρικώδη, hoc eſt horrificam, quia ſcilicet in ipſa neque rigor neque frigefactio apparet, ſed tantum horror.

Dictum eſt poſtremo ſine excretione & ſine integritate, tum quia hunc in modum locutus eſt Galenus, quemadmodum audiuiſtis, tum quia hoc veluti charactere videtur hemitritæus diſtingui ab aliis febribus: quod ſcilicet nec vnquam perueniat ad integritatem, nec etiam vllæ in ipſo fiant excretiones.

Cum, vt audiuiſtis, hemitritæus componatur ex cotidiana & tertiana febribus, quatuor modi ſunt, quibus efficitur huiuſmodi compoſitio, vel enim componitur cotidiana continua cum tertiana continua, vel componitur tertiana interpolata cum cotidiana interpolata, vel copulatur cotidiana continua cum tertiana interpolata. Ex his quatuor compoſitionis modis verus hemitritæus eſt, quando cotidiana continua componitur cum tertiana interpolata ex Gal. 1. epid. com. 1. t. 23. & com. 2. t. 25. necnon lib. de typis cap. 8.

Cæterum, verus hemitritæus adhuc tribus modis componitur, aut componitur ex pituita & bile æqualiter dominantibus, aut ex pituita cum bile dominante, aut è contrario dominante pituita. Cæteros hemitritæos ab hoc hemitritæo vero ſcribit Galen. loco citato ſic abuſiue vocari, & veriſſimum hemitritæum eſſe illum, in quo æqualiter & pituita & bilis dominantur. Quanquam Arcigenes medicus grauiſſimus negauerit fieri poſſe, vt huiuſmodi typus inueniatur: ex his itaque compertum eſſe poteſt, cauſam immediatam effectricem hemitritæi eſſe bilem & pituitam, ſiue æqualiter, ſiue inæqualiter dominantes.

Cauſa autem mediata ſed interna inprimis eſt temperatura partim pituitoſa, partim bilioſa, ætas. Nam Auic. ſcribit, viros, & præſertim in ætate cōſtitutos matura, magis infeſtari quam mulieres & adoleſcentes.

Inter cauſas externas inprimis eſt aer inconſtans, quem dicit Hippocrates 3. aphoriſm. facere morbos inconſtantes & mali iudicii, propter hoc aer Romanus, qui ſemper inconſtātiſſimus fuit, ferax eſt huius generis febrium, vt memoriæ prodidit Gal. 2. m. t. epid. t. 25. & 8. cap. lib. de typis, id quod etiam intelligi poteſt ex ſcriptoribus rei Romanæ, apud quod frequens eſt mentio hemitritæi.

Mutatio vitæ, ab ocio ad motum, à motu ad ocium, victus promiſcuus, & alii plerique errores cauſæ eſſe ſolēt hemitritæi. Signa huius non admodum tradita nobis ſunt à Galeno, qui parciſſimus fuit in proponendis ſignis. Arabes hac in re diligentiores extiterunt. Et ipſe complura ex Hippoc. & Galen. & Arabibus collegi. Sunt autem inprimis, quod ad actiones vitiatas ſpectat, lethargicæ affectiones & veluti quidam mentis ſtupores, nam qui detinentur febribus, ſolent dormitare & veluti ſtolidi apparere. Et huiuſmodi ſignū voluit ſignificare nobis Cæl. Aurel. 2. lib. mor. acut. 10. vbi ſcribit, Romæ plurimos obire conſueuiſſe ob febres lethargicas. Sic enim puto ipſum appellaſſe febres has hemitritæas.

Stomachus in his dolere conſueuit, & ſimiliter lingua maxime arida eſt. Pulſus maior eſt quam in febre cotidiana, denſior & frequentior, ſed & minus tardus eſt & minus velox, quam in tertiana, vrinæ variæ ſunt, ſed ſemper crudæ, in quibus tarde ſigna coctionis ſpectantur. Vomitus modo bilioſi, modo pituitoſi: ſimiliter egeſtiones, ſudores difficiles ſunt.

Paroxyſmus inchoat cū horrore, qui horror tertianæ quaque die maior eſt, proinde ſic videmus ligna viridia ab igne comprehendi, interdum ignem emittere, interdum minus. Sic in febribus his interdum calor ſe exſerit magis & apparet, interdum autem occultatur. Atque ſic refrigeratio & horror ſuboritur.

Status huius febris celerius accedit, quam in cotidiana, ſed tardius, quam in tertiana. Pari pacto declinatio tardior eſt in hemitritæo, quam in tertiana, ſed celerius fit quā in cotidiana: & nunquam declinat neque finitur hæc febris cum ſudore copioſo, ſed plerunque deſinit vel cum excretione alui, vel cum immenſa vrinarum copia, vel cum abſceſſibus poſt aures: Nam cum, vt audiuiſtis, in his febribus caput afficiatur, fit vt natura ob ſalutem ægri pellat materiam nocentem ad emunctoria cerebri, quæ ſunt glandulæ ſubtus aures.

Quomodo deſinat hemitritæus.

Habet hemitritæus hoc præ cæteris, quod magnæ mutationes, & etiam Criſes fiant in diebus paribus, qui dies perinde que

ſibi correſpondent, quemadmodum etiam impares, exempli gratia ſicut prima dies correſpondet tertiæ, & quinta tertiæ: ſic correſpondet ſecunda quartæ, & quartæ ſexta.

Sed oritur hoc loco ſcrupulus, qui fieri poſſit, vt in diebus paribus fiant criſes & mutationes in hemitritæo: quandoquidem Hippocrates 4. de morb. ſcribit, hoc eſſe naturale & perpetuum, vt criſes fiant in diebus imparibus, quod etiam in innumeris locis docuit. Et huius rei explicans rationem Hipp. 4. illo de morbis inquit, hoc propterea contingere, quoniam in diebus paribus corpus attrahit à ventre, & in diebus imparibus corpus dimittit ad ventrem. Quo etiam in loco docuit vnum Hippoc. à nemine ſignificatũ, ſcilicet cibum ingeſtum tertiana tantum die extra corpus per inteſtina prodire, quod tamen forſan verum erat in regionibus Hipp. cum ſub cælo noſtro innumeri ſint, qui nec tertiana nec quartana die excrementa ciborum è corpore mittunt. Dicendum eſt id, quod ſcribit Hipp. de diebus imparibus, in quibus fiunt criſes, verum quidem eſſe ſecundum communem naturæ curſum, præter naturam poſſe quoque aliter euenire, id quod etiam indicatũ habetis à philoſopho 5. phyſ. t. 58. vbi ſcribit fieri criſes morborum ſecundum naturã in diebus imparibus. Violentas autem & contra naturam fieri in diebus paribus, id quod puto didiciſſe philoſophum à magno Hip. erga quem ingratiſſimus fuit, cum tot bona acceperit, nec vnquã nominauerit. Nam, vt hoc vniuerſaliter dicam, nominat quidem Hip. in polit. ſed non tanquam medicum, nec forſan hunc Hip. Itaque verum hoc eſt, criſes, quæ fiunt diebus paribus, eſſe præter naturam & propterea infidas. Nec valet, quod Hip. 3. epid. com. 3. propoſuerit exemplum Laryſſeę, quę cum laboraret hæmitritæo, ſexta die videtur iudicatã; quoniam, vt optime innuit Galen. eo in loco, huiuſmodi exemplum propoſitum eſt ab Hip. tanquam rariſſimum. Et ſeruata fuit illa virgo propter eruptiones menſiũ, ſiquidẽ menſes vbi primum & copioſe erumpũt, ſolent liberare mulieres ab ingentibus vitiis, vt etiã liberæ ab epilepſia ſint, qui videtur morbus irremediabilis.

Hemitritæus periculoſus. Hemitritæus eſt, vt ſcribit Gal. typus maxime ſæuus, & maxime periculoſus, adeo, vt ſcribat Auic. plærunque hanc febrem homines iugulare. Id quod clariſſime voluit docere magnus Hippocrat. quando ſcripſit 4. aph. 43. febres non intermittentes, quæ tertia die exacerbantur, periculoſas eſſe. Hip. tamen, vt etiam notat Gal. libr. de typis 1. voluit 1. epid. 3. hanc febrem & acutam eſſe, & ſimul etiam diuturnam.

Quomodo hemitritæus dicatur Sed dicetis, quomodo fieri poteſt, vt ſit & diuturna & acuta? Hippocr. eo in loco dixit eſſe in tabidis hanc febrem & acutam & chronicam. Veruntamen hoc etiam ſano modo intelligendum eſt, quia non eodem tempore & acuta & diuturna eſt, ſed eſt primum diuturna & poſtmodum fit acuta, quia efficitur maligna. *& chronica & acuta ab Hip.*

Nam vbi febres ex diuturnis degenerant in malignas, ſæpenumero, ſi aduertatur à ſolerti medico, degenerant in hemitritæos, tametſi hodierna die paucos inuenire liceat, q hoc animaduertant.

Hemitritæus veriſſimus, hoc eſt, qui fit à pituita & bile æqualiter dominante, eſt multo magis exitialis, quam vllus alius. Et quanto magis recedunt hemitritæi ab hoc tum cauſis tum etiã ſymptomatibus, eo ſunt magis ſalutares, omnes tamen vt dicebam, mali ſunt: & idcirco debet medicus magna vigilantia vti in inueniendis ſcopis curatiuis.

Curatio igitur hemitritæi, vt ſcriptum eſt à Galeno eadem eſt, quæ tertianæ & cotidianæ commixtę, quandoquidem, vt audiuiſtis, verus hemitritæus componitur ex cotidiana continua & tertiana interpolata.

Et quia hæ febres originem ducunt à pituita & a bile putreſcentibus, operæpretium eſt in hac curatione inſtituenda ſemper mẽtem dirigere ad hos humores, ita tamen, vt non negligatur prauitas, quod ſemper aut plerunque coniuncta ſit hemitritæo aliqua prauitas. Ergo victus debet ita temperari, vt partim ex cotidianæ curatione, partim ex tertianæ colligatur.

De ſanguinis miſſione Cornelius Celſus lib. tertio capite octauo ſcribit, mittendum eſſe ſanguinem niſi quid impediat. Cęterum Galenus & omnes Arabes nullam mentionem fecerunt venæ ſectionis. Et ego puto rẽ hanc ita eſſe decernendam, nempe raro vſu uenire vt ſanguis mittendus ſit, & ideo non eſſe mirum ſi à pauciſſimis ſcriptoribus mẽtio huius remedii habeatur.

Ratio huius eſt, quia in hemitritæo præter naturam ipſius febris fiant grauia ſymptomata, quæ vſq; adeo vires tentant, vt vix liceat de ven. ſect. cogitare, propterea niſi adſit ingens ſanguinis copia & ſymptomata pauca, & pauci momenti, omnino à v. ſ. abſtinere oportet. De vſu medicamentorum pauca etiam habemus tradita à Græcis. Arabes paulo diligentiores fuerunt. Et quantum ego obſeruare potui, quinque Auicenn. proponit vniuerſaliter in curatione hemitritæi obſeruanda. Primum eſt, vt paulatim præparentur humores nec nõ paulatim, euacuentur. Et ratio eſt, quia niſi euacuetur materia, putredo propagatur, prauitas indies maior fit. Vnde neceſſario malum augetur. Neque licet imparatam materiam penitus euacuare, quoniam ſęuiora contingerent ſymptomata. Vnde iure monet diligenter Auic. ne vnquam humores euacuentur, niſi ſint cocti.

cocti. Præterea monet 2. Auicen. vt ſiue ſit vomitus ciendus, ſiue ſit vrina prouocanda, id totum ſemper fiat blandioribus medicamentis. Vnde per vomitum non licet tranſcendere oxymel, ol. cum iure, ſucci ad ſummum, raphani cum iure ac id genus. Sic inter diuretica nō licet tranſcendere rad. petroſel. capill. ven. ſem. frigidiora. Præterea 3. commendat Auicenna vt peculiariter in hac febre aduentante ſtatu vſurpetur abſinthium, eo, quia viſcera, & præſertim ventriculus, maxime lædantur in hac febre: & propterea neceſſe eſt, & viſcera & ventriculum corroborare. Igitur poteritis hunc in modum præparare humores:

Præparans ... in hac febre.

℞. *Fol. beton.*
Acetoſæ.
Pimp.
Meliſſæ an. M. ß f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. decoct.* ℥. *v.*
Syr. de cort. citri.
De ſucco acetoſæ.
Acetoſi ſimpl an. ℥. *ß. M.*

Purgans ... humores.

Præparati humores ita expurgabuntur:
℞. *Fol. ſcordii* ʒ. *j. ß.*
Sem. citri ʒ. *ß.*
Myrobal. chepul.
Citrin. ʒ. *j. ß.*
Fl cordial. P. j. f. decoct. ſ. a.
Deinde ℞. *d. d.* ℥. *iiij. ß.*
Rhab. electi.
Agar. troch. ſ. an. ʒ. *j.*
Calami aromatici gr. iiij. Infundantur ſ. a.
Deinde facta diligenti expreſſione adde
Syr. roſ. ſolut.
Mannæ electæ an ℥. *j. ß. M.*

Et quia dixi, materiam paulatim præparandam, & paulatim euacuandam eſſe, opus eſt iterum repetere eandem præparationem & euacuationem. Poſt accedendum eſt ad corroboranda viſcera: quemadmodum demonſtraui in cotidiana & tertiana.

Sed illud non eſt prætereundum, vſque adeo grauia ſymptomata fieri in hac febre, vt ſæpe medicus cogatur iis quam diligentiſſime occurere. Quamobrem abſoluta febrium ſimplicium tractatione, ſequitur, vt compoſitas cum ſymptomatibus tractemus, poſtquam nonnulla quoque diximus de febribus inter ſe compoſitis. Nam etſi Auicenna, qui in tradenda medicina compoſitiuū ordinē ſequi maluit, prius tract. de febrib. cōpoſitis cum ſymptomatibus, q̃ de ſimplicibus: Gal. tñ in meth. ſecus fecit, atq; etiā in 1. ad Glauc. in quib. lib. prius tractauit de febrib. ſimplicibus, & poſtremo loco de comp. cum ſymptomatibus. Nā videtur ordo naturæ & conſequēter ordo doctrinæ exigere, vt prius ſimplicia cognoſcamus, deinde compoſita. Sed quantum ad curationem ipſam exercendam, quod maxime quæritur, nihil refert, ſiue hoc, ſiue illud fiat.

CAPVT XVI.

De ſymptomatis febrium.

ACcidentia, quæ tractaturi ſumus, etſi ſequantur morbos, & conſequenter videantur tolli ſublatis ipſis morbis: nihilominus interdum veluti res quædam ſeparatæ à morbis ad ſe ſtudium medici trahunt. Et hæc eſt ratio, propter quam interdum poſtulant particularem diligentiam & curationem. Hoc autem cum contingit, quando ipſa accidentia valde lædunt vires. Lædunt autem vires, quando ſunt cauſæ, aut morbi, aut ſignificant morbum lædentem ipſas vires.

Et quia accidentia interdum eandem curam poſtulant, quam ipſi morbi, interdum vero diuerſam, hac in re debet medicus valde ſolers eſſe. Nam vbi eadem poſtulantur remedia & à morbo & ab accidenti, facile poteſt medicus rationem inire medendi. Sed difficilimum eſt recta ratione incedere, quādo ſymptomata diuerſa rationem poſtulant à morbo. Exempli gratia: In febre biliosa curare vigilias non eſt admodum operoſum, ſiquidem & febris & vigiliæ poſtulant remedia refrigerantia & humectantia. Secus autem eſt in vlceribus inteſtinorum. Nam, ſi ſpectemus dolorem, qui oritur ingens ex ſolutione cōtinui, quæ aſſiduo fit, poſtulat humectantia & dolorem ſedantia. Sed ſi ipſum morbum ſpectemus, nempe vlcus inteſtinorum, poſtulat exſiccantia. Vnde medicus in ancipiti verſatur, vtrūne morbo an ſymptomati occurrere debeat, ea propter hac in re debet medicus iudicium ſuum magnopere exercere, vt ſcilicet animaduertat, à quonam vires magis deiiciantur; an ſcilicet à ſymptomate, an à morbo. Nam vires ſunt hi ſcopi, ad quos debet medicus ſemper dirigere mētem. Si dolor magis vires deiiciat, debet huic ſymptomati inprimis occurrere, non neglecto tamen morbo, quemadmodum è conuerſo, quando morbus magis vires deiicit, aduerſus hunc medico inprimis certandum eſt, non neglecto ſymptomate.

Quādo morbi, quando ſymptomatum maior habenda ratio.

Hæc itaque, Domini, eſt ratio, propter quam cogimur in febribus curandis curandorum ſymptomatū rationem educere, quę cum ſint varia & diuerſa, vt facilius hanc artē comprehēdere poſſitis, reducenda ſunt cuncta ad propria quædam capita, vt his habitis facilius ſingula cognoſcatis.

Erunt autem hæc capita, quod ſymptomata vel ſunt diſpoſitiones læſæ, vel ſunt excrementa mutata, vel ſunt diſpoſitiones præter naturam. Actiones læſæ aut ſunt animales, aut vitales, aut naturales. Animales actiones læſæ, quæ in febribus ingeniū medici requirunt, tres ſunt, vigiliæ immodicę, ſopores

pores & deliria. Vigiliæ tunc à medico diligenter ſunt curandæ, quando vel actu vires validas deiiciunt, vel periculum eſt, ne cito deiiciant, vnde ſtatim medicus debet iis occurrere.

Et quia fiūt vigiliæ vel ob dolorem, vel ob fluxum, vel ob vapores acres & mordaces cerebrum petentes, vel ob ipſius cerebri calorē & ſiccitatem, operæ pretium eſt, ſi dolor ſit, eum remouere; ſi fluxus alui, ipſum compeſcere; ſi vapores acres & mordaces in caput ferātur, eos deflectere & auertere à cerebro: cerebrum ſi ſit calidum & ſiccum refrigerare & humectare, id quod in omnibus vigiliis adimendis neceſſarium eſt, ſc. vt refrigeretur & humectetur cerebrum. Hoc autem facere ſolemus variis remediis, tam intrinſecis, quā extrinſecis. Inter intrinſeca inprimis ſunt perfuſiones refrigerantes & humectantes, quæ fiunt mediæ parti capitis anteriori deraſæ. Componantur autem hoc modo:

Perfuſio capitis ſomnū conciliās.

℞. *Fol. vitis.*
Lactucæ.
Nymphaea.
Portulac.
Solatri an. M. j.
Cap. papau. num. x. Contundantur omnia diligenter. Deinde bulliant ſ.a. & facta colatura adde
Succi citri vel limonis cuiuslibet ℔. ℥. j. & cum ſpongia fiant ſuperfuſiones prædictæ capitis parti deraſæ. Debet enim eſſe hæc aqua tepida & ex alto exprimi ſpongia imbuta ſæpius, ita tamen, vt nulla accedat patienti moleſtia.

Poſt perfuſionem adhibentur inunctiones, ſcil. vt magis conſeruetur vis refrigeratoria & humectatoria, vt:

Inunctio ad ſomnum conciliandum.

℞. *Ol. de cucurb.*
Ol. de nymphaea.
Ol. violan. ʒ. ß.
Succi lactucæ.
Solatri an. ℥. ij.
Ceræ parum, M. & f. linimentum.

Sic quoq; fiunt odoramenta ex variis rebus, ex papau. nymphæa. Roſæ ab aliquibus laudantur: ſed ego ſemper ad excitandum ſomnum roſas parum valere expertus ſum, forſan hac ratione Hom. laudatur à Galeno, dum fingens Ioui excitatum eſſe ſomnum ex floribus in monte Idæ, nullam mentionem fecit roſarum.

Laudant alii ex ſententia Aetii procatagma. Laudāt etiam cypheos. Sed cum & croceus & cyphi dicantur à Dioſcoride & Galen. caput magnopere offendere, in febrib. præſertim, abſtinendum eſt ab iſtis.

Neq; valet, quod Galen. 7. de com. ſec. loc. vtatur crocomagmate ad dolores capitis, qui fiunt à vaporibus & humoribus acribus, quoniam hoc quidem vtile eſt in doloribus, qui ſeiuncti ſunt à febre, ſed in febribus, vbi potius refrigerātia quam calefacientia conueniunt, non ita tutum eſſe hoc remedium puto.

Quod dixi de perfuſionibus adhibendis capiti anteriori, idem quoque dicendum eſt & de fomentis frontis, & de puluinaribus. Nam medici ad excitandos ſomnos ſolent quoque curare, vt fiant puluinaria ex herbis nuper relatis, ſuper quæ febricitantium capita detineantur, quæ debent componi ex iiſdem herbis & floribus, ex quib. fiunt perfuſiones.

Puluinaria ſomnum conciliantia.

Balnea quoque & toti corpori, & brachiis ac cruribus adhibita magnum iuuamentum præſtare ſolent, quæ balnea modo fiunt ex pura aqua dulci tepida, modo fiunt ex aqua, in qua bullierint folia vitis, nymphææ, lactucæ. Papauer & hyoſcyamus interdum adhibetur, prout ſcilicet valentiores vel minus valentes ſunt vigiliæ.

Balnea ſomnum conciliantia.

Iuuant quoque ad vigilias tum ligaturæ, tum frictiones extremis partibus adhibitæ. Sed obſeruare oportet, vt frictiones blandiſſimæ efficiantur. Et ligaturæ, opus eſt, vt paruo tempore retineātur, ſed ſubinde mutentur. Sic enim fit, vt facilius ſomnus proueetur.

Et quia externa hæc remedia interdum nequeunt ſufficere, ad interna præſidia conuerti ſolemus: initio ſumpto ab iis, quæ ſunt benigniora: Vnde primum lactuca cocta adhibēda eſt. ptiſana cum ſucco amygdalarum dulcium aqua frigida maceratarū. Si hæc nō iuuant, etiam ad ſuccum papaueris, hoc eſt, ad ſuccum ſem. contuſorum & colliquatorum deſcendimus. Et monet Auicen. ne vnquam tranſcendamus ſyr. de papau. euius ℥ j. vel ℥. j. ß. ſolemus exhibere duabus vel tribus horis à cœna.

Interna ſomnum procurantia.

Et ſicut vigiliæ in febribus ſæpenumero valde incommodant: ſic quoque nimius ſomnus, qui à Græcis cataphora vocatur, ſolet inſigniter offendere, vt propter hoc cogantur medici febricitantes expergefacere.

De cataphora in febribus.

Fit autem ſomnus immoderatus in febribus vel propter pituitam cerebri à vaporibus calidis liquatam, & per cerebrum effuſam: vel propter craſſos & frigidos vapores in caput ſublatos. Quocunque modo fiat, vt occurratur huic ſymptomati, opus eſt reuellere vapores, diſſipare pituitam cerebri, & repellere ipſos vapores. Fit reuulſio & ligaturis & frictionibus, neque miremini ab his induci ſomnum & vigilias, quoniam varius modus adminiſtrandi facit etiam diuerſitatem effectuum. Nam ſicuti pro corrigendis vigiliis frictiones adhibētur blandæ: ſic pro adimendo ſomno effici debent & inſuauiter & diu.

Pari pacto ligaturæ, quemadmodum pro vigiliis nō ſunt diu detinendæ: ſic pro ſomno

curando

Oxyrrhodinum contra ſomnum. curando diu detinendæ ſunt, atque etiam cum moleſtia. Repelluntur vapores à cerebro vſu potiſſimum oxyrrhod. quod deraſæ capitis parti anteriori adhibetur & in hunc modum paratur:

℞. Ol. roſati ℥. ß.
Aq. communis ℥. iij.
Aceti ℥. j. M.

Perfuſiones aceroſæ ... Et notandum, acetum conuenire quidem ad ſomnum auferendum, ſed vbi ſunt vigiliæ, nequaquam ita conuenit acetum. Quæ diſcutiũt, ſunt etiã oxyrrhodina, ſed additis aliquibus, quæ vim habeant diſcutiendi, vt eſt chamæm. polyg. quæ ſiue in puluere, ſiue in decocto vſurpentur, vtilia ſunt.

Odoramenta. Ad hæc ſunt etiam poſca, odoramenta. Poſca enim affuſa oculis ſua acrimonia dum moleſta eſt, ſomnum adimit. Odoramenta ex Caſtoreo vtiliſſima ſunt, ex ruta, ex coriis vetuſtis combuſtis. Nam hæc omnia naribus adhibita teterrimo illo odore expergefaciunt, & vt aëria diſcutiunt pituitam & craſſos humores. Aetius libro 1. cap. 117. cauet ne adhibeatur odor extinctæ lucernæ, quod ſolet facere pleręque mulieres. Et addit rationem, quoniam nimis hic odor caput replet.

Cæterum idem Aetius lib. 6. cap. 3. loquẽs de lethargo, qui eſt ſomnus inexpugnabilis magnopere laudat odorem extinctæ lucernæ. Sed forſan hæc contradictio eſt, quia vno in loco loquitur ex ſententia Herodoti, in alio ex ſententia Archigenis. Eſt tamen verũ, conuenire etiam hunc odorem, quia ſua illa inſuauitate & fumi acrimonia expergefaciendi magnam poteſtatem habet. Quod dixi de Cataphora, idem quoque conſtituendum eſt de capitis grauitate, quam Græci καρηβαρίαν vocant, quæ ſolet eſſe familiaris febribus, & ſæpe valde incommodare. Sequitur delirium, quod eſt poſtremum genus ſymptomatum in actionibus læſis animalibus.

De delirio in febribus. Fit autem hoc plerunque ob acres & feruidos vapores, qui in cerebrum ſublati, eius temperamentum peruertunt, & præſertim ſecundum ſpiritus. Vnde non ſolum omne delirium per ſe in febribus pernicioſum eſt: verumetiam quia ſolet ſignificare futuram phrenitidem, quæ eſt vitium grauiſſimum & exitioſum. Ea propter remedia, quæ diximus conuenire aduerſus vigilias, eadem quoque conueniunt ad expugnandum delirium. Solemus peculiariter ad reuellendos vapores feruidos in delirio extremis adhibere veſicantia remedia. Sed non deſunt, qui hoc genus auxilii damnant, eo, quod veſicantia omnia ſint feruida, & conſeq. febrem augeant.

Sed quemadmodum docet Galenus 12. meth. 1. & ad Glauc. in adhibendis præſidiis aduerſus hæc ſymptomata conſiderare oportet, vtrum morbus ſeu febris, an ipſum ſymptoma magis vrgeat. Si febris magis vrgeat p. d. pernicioſum eſt adhibere hæc remedia, ſed ſi ſymptoma graue ſit ita, vt ſeſe ſolum pene curandum iubeat p. d. licet pauliſper morbum ipſum aſpernari & operam dare curando ſymptomati.

Quo circa ſi delirium aut aliud ſymptoma ita graue ſit, vt vires apprime deiiciat, ac propterea diligentiæ medici egeat, licet vti veſicantibus, quippe quæ, vt habetis apud Oribaſ. lib. 8. coll. ex iis ſunt, quæ valentiſſime reuellunt. Formam veſicantium vobis tradam, dum de febribus peſtiferis loquar.

Sequuntur ſymptomata actionum vitalium, quæ ſunt difficultas anhelitus, defectus animi & ſyncope. Hæc enim tria ſolent non raro comitari febres, ita, vt peculiarem curam exigant.

Difficultas anhelitus in febribus quatuor ob cauſas contingere ſolet. Vna eſt ſiccitas & conuulſio muſculorum, à quibus thorax mouetur. Alia cauſa eſt præfocatio, vt vocat Auicen. facta vel à vaporibus vel ab humoribus. Nam ſolent interdum vſq; adeo impetuoſe vapores & humores irruere in pulmones, vt ſpiritum difficillimum reddant.

Tertia cauſa eſt, imbecillitas facultatis motricis, quæ difficultas anhelitus ſolet plerunque produci in moribundis: quando ſcilicet præ imbecillitate nequeuntes attollere thoracem ſpiritum difficillime reddunt.

Quarta cauſa eſt immenſus feruor, quo cum pulmones cogantur copiam inſignem frigidi aëris attrahere, anhelandi difficultatem inducunt.

Conuulſioni & ſiccitati muſculorum occurritur rebus emollientibus, vt ſunt mucilag. ſem. lini, foenug. malue, ſuccus pſyllii ℥. ß. Bulliant parum, deinde ſimul contundantur & exprimatur ſuccus; quo ſucco panni linei imbuti imponuntur muſculis omnibus exſiccatis & combuſtis. Et aduertite iure in his caſibus vitari olea & pinguedines, tametſi emolliant, quoniam in his febribus calor ingens eſt; qui ſolet augeri omni genere pinguedinum & oleorum.

Si fiat difficultas anhelitus ob materiam præfocatiuam, conſiderare oportet, vtrum hæc materia mittatur in pulmones à capite, an à ventriculo, an à toto corpore, an à iecore aut liene. Si enim à capite, curandum, vt ægri capite humili recumbant, vt ſæpe os colluant aqua hordei cum modico aceti, vt ore detineant vel diatrag. vel diacodium.

Si à toto corpore mittatur hæc materia, ven. ſect. repetita ſolet adiumentum afferre, quemadmodum etiam iuuant blandæ frictiones toti corpori adhibitæ. Si à ventriculo, procurandus eſt vomitus eo pacto, quo iam dixi, clyſteres etiam acres vtiles ſunt, quippe

qui

quid deflectunt à ventriculo huiuſmodi materias.

Iuuat etiam medicamentum leniens, vt, caſſia cum manna, elect. lenit. ſyr. roſ. ſolut. cum ſero caprino. Hæc omnia cum leniant aluum, prohibent quominus à ventriculo materia præfocatiua in pulmones præcipitetur. Si à iecore, apponendæ ſunt cucurbitulæ ſubtus regionem iecoris, aut ſubtus regionem lienis, ſi ab ipſo hæc materia mittatur. Vbi ſit difficultas anhelitus ob facultatis motricis imbecillitatem, cum hæc imbecillitas conſequatur intemperiem cerebri, iuuat cerebrum ipſum refrigerare iis remediis, quæ docui pro vigiliis ſuperandis. Et Auicenna vult etiam pectori adhibenda eſſe refrigerantia: Sed aduertere oportet vt dum vel fomenta refrigerantia vel emplaſtra pectori applicantur, aut nihil aut parum aceti commiſceatur, quod tamen faciunt aliqui imprudentes.

In fomentis pectoris cur acetum omittendum.

Nam, vt prodidit Alex. libro 2. problem. med. 74. acetum valde pectori aduerſum eſt. Si fiat difficultas anhelitus ob ingentem æſtum, & intus & extra refrigerandi ſunt pulmones & pectus. Vnde ſucc. ſem. frig. & præſertim melonum aquæ hordei commiſtus & potatus paulatim mirifice refrigerat, ſicuti etiam refrigerat diatrag. ore detentum, ſaccharum etiam roſaceum aut viol. aquæ hordei gelidiſſimæ commixtum & diffuſum, vtiliſſimum eſt ad leniendam anhelitus difficultatem.

Panni etiam aq. lactucæ, vel portulacæ, vel endiuiæ immacerati, & ſuper pectus ac dorſum extenſi & detenti donec ſiccentur, feruorem pectoris remittere poſſunt.

De syncope in febribus.

Poſthęc ſequitur deliquium animi & ſyncope. Differunt hæc tantum ſecundum magis & minus.

In vtriſque enim magnam ruinam patiuntur corporis noſtri vires, ſed differentia eſt, quoniam in ſyncope adeſt refrigeratio extremorum & ſudor, quæ ſunt argumenta ingentis detrimenti virium. In animi deliquio hæc non inueniuntur. Ergo cum differant tantum ſecundum magis & minus, quod de ſyncope dicam, idem quoque putatote de deliquio animi dictum eſſe. Fit autem ſyncope ſeu ruina virium in febribus aut propter grauia alia accidentia aut propter vim ipſius morbi febrilis. Accidentia, quæ faciũt vires corporis noſtri lethaliter præcipitari, ſunt immoderatæ vigiliæ, ingentes dolores, ingens timor, magna gaudia, inediæ, euacuatio ſanguinis aut è naribus, aut hæmorrhoidibus, aut vtero.

Si ruant vires propter vigilias, iã vidiſtis, quo pacto ſit aduerſus vigilias certandum. Si præcipitentur vires propter nimios dolores, ſtudendũ eſt, dolores illos ſuperare. Vnde quacunque in parte ſit dolor, illi proſpiciendum erit remediis dolorem ſedantibus, quæ remedia docebo inferius cum peculiariter de hoc tractabo.

Si fiat à timore, ſunt fricanda omnia extrema, nares ſunt vellicandæ, oculi aſpergendi poſca, & verbis atque opere tentandum vt animus timentium reuocetur.

Si à nimio gaudio fiat ſyncope, ſtudendum eſt vice verſa ſpiritus euolantes cohibere. Vnde iuuat ſtatim exponere ægros aeri frigido ventilare aerem, aſpergere faciem aqua gelidiſſima, aſpergere etiam omne corpus & aqua gelidiſſima & herbis ac floribus refrigerantibus. Si fiat ab inedia, & æger ſit in paroxyſmo, conandum eſt recreare ſpiritum odore nutribili, vt eſt odor vini, odor panis recentis, odor carnium aſſatarum. Et ſi odores non iuuãt, offerendum eſt vinum, quippe quod citiſſime nutrit. Panis etiam vino immaceratus & oblatus reficit vires, veluti quoque vitelli ouorum aut cum iure aut cum vino oblati.

In omni ſyncope vbi paroxyſmus vrget ſemper, neceſſe eſt, vt ante omnia virtus in paroxyſmo pene amiſſa reuocetur, idque fieri ſolet frictionibus, narium contrectationibus, potiſſimum odoribus & vini vſu.

Sed circa odores & circa victum ſunt neceſſariæ quædam obſeruationes. Nam vbi mulieres, quæ vterum male affectum habent ſyncope tentantur, valde periculoſum eſt ipſis auxiliari rebus odoratis, eo, quod ſolet odores naribus oblatos vterus perſequi, atque ita violare ſtatum mulieris.

Circa vinum quoque obſeruandum eſt, Galenum ſecundo capite libro 12. meth. dixiſſe in omni ſyncope conceſſum fuiſſe, quaſi ad tollendam hanc virium ruinam nullum ſit præſtantius præſidium vino.

Num vinum in omni ſyncope competat.

Veruntamen idem Galenus 1. ad Glauco. excepit quatuor caſus, in quib. minime vult, etiam vrgente ſyncope vinum concedi. 1. caſus eſt dolor ingens capitis, 2. delirium, 3. febris ardens. 4. inteſtina viſceris alicuius inflammatio. Sed Auicenna qui forſan huc in re diligentior extitit, hanc rem ita definiendam putauit: nempe ſyncopen aut grauem eſſe, aut non ita grauem. Vbi grauis eſt, inquit Auicenna & iure nullum caſum excipiendum, ſed in omnibus & ſemper cum vino ſuccurrendum eſſe. Vbi vero ſyncope minus grauis eſt, valeret auxilium Galeni vt in præſcriptis caſibus à vino, quantum fieri poteſt, abſtineatur.

Itaque ſic agendum eſt in omni ſyncope, & præſertim in ſyncope ex inedia, vbi paroxyſmus vrget.

Extra paroxyſmum ſtudere oportet, vt huiuſmodi corpora nunquam inediam patiantur, propterea non modo ante paroxyſmum

ſinum huiuſmodi ægros nutrire oportet, verumetiam in ipſa acceſſione, vt propinqua eſt ſyncope, nutriendum eſt.

De ſymptomatis febribus pertinentibus ad fluxum & ſyncope.

Sequuntur ſymptomata, quæ pertinent ad fluxum, qui fluxus, quoniam triplex eſt, alui, ſudoris, & ſanguinis, cuncti in febribus ſolent ſyncopen inducere, & ideo maxime pertinet ad vigilem medicū intelligere, qua ratione ſit occurrendum. Et vt prætereà de agendis in acceſſione, ſiquidem communia auxilia iam didiciſtis, ſeorſim agam, primū, vbi fluit aluus & periculum imminet ſyncopes, nō tantum adſtringentibus cibis & potibus vtendum eſt, verumetiam medicamentis, quæ licet ſint febri aduerſa, magis tamen intereſt oculos cōuertere ad ipſum ſymptoma quam ad febrim. Itaque ſolemus adhibere & theriac. recentem. diacydon. cum puluere corall. rub. & alia quæ didiciſtis, dum tractarem alui fluores.

Sed hoc in caſu vnum annotare debetis, conſueuiſſe pleroſque vulgares in hac ſyncope, cum vrget paroxyſmus, vti illo communi auxilio, ſcilicet aqua frigida extrinſecus ori & corpori affuſa, quod tamen hoc in caſu inutile eſt, ne dicam pernicioſum, ſiquidem fit vt affuſione aquæ frigidæ calor intro magis coactus magis expellat, & conſequenter fluxum augeat. Quocirca hoc in caſu cauere oportet hoc auxilium.

Immodicus ſudor, vbi facit ſyncopen, omni ingenio cohibendus eſt. Oribaſius libr. tertio ad Euſtathiū filium proponit complura remedia ad coercendum ſudorem: inter quæ eſt terra ſamia, gypſus. Nam capiuntur hæc terræ genera & in tenuiſſimum puluerem redacta modo cum aq. plantag. modo cum aq. roſ. miſcentur atque ita illinuntur toti corpori, quam vim inſignem habent, & lentore & frigiditate ſua occludendi corporis meatus, & conſequenter ſudoris cohibendi. Si ſanguinis fluor ſyncopen producat, aut effluit a ſupernis partibus, aut effluit ab infernis.

De fluxu ſanguinis in ſyncope.

Si ab infernis, vt pote ab hęmorrhoidibus, primum ligandæ ſunt & fricandæ partes ſuperiores, deinde adhibenda ſunt adſtringentia medicamenta ipſis venis, qualia ſunt pilus leporis combuſtus, & ſucco plantag. cōmiſtus, puluis aloes albumini oui confractus, ſimiliter puluis boli armeni, pulu. caphuræ, hi enim omnes pulueres miram vim habent ſanguinem ſiſtendi ab hæmorrhoidibus fluentem.

Si ſanguis fluit è naribus, quod ſolet infrequenter euenire, & ſyncopen inducere, vice verſa vinciendæ ſunt partes infernæ, fricandæ ſunt, & fronti, niſi alia conferant, adhibendus eſt puluis gypſi aqua roſacea diſſolutus, pili etiam leporini immiſſi naribus valde iuuant. Sed quod ego habeo in arcanis, & accepi à Scribonio Largo, eſt aſininum ſtercus, quod infectis ægris dimittitur in nares. Nam ibi detentum mirum eſt quam citiſſime & quam efficaciter fluorem ſanguinis cohibeat.

Aſininum ſtercus.

Solent pleriquę ſtatim atque ſanguis naribus effluit, confluere ad irrigationem aquę gelidę, quam non tantum affundunt ori, verumetiam violenter immittūt in nares. Circa quod ego non parum dubito. Nam, ex vna parte eſt communis medicantium cōſuetudo, eſt aliqua ratio, quia frigida aqua non ſolum repellit, verumetiam conſtringit. Sed eſt & auctoritas Ariſtot. qui 9. problem. 9. quærens rationem, propter quam corpora aerea affricata ſugillatis ſeu vibicibus curent ita, vt nulla macula relinquatur, reſpondet ideo eſſe, quia frigiditate horum corporum cogitur calor natiuus, qui coactus diſſipat ſanguinem effuſum è venis neque congelari & vibices inducere permittit. Haud ſecus, inquit Ariſtot. atque fit, quando affuſa frigida aqua naribus & ſanguinem & ſyncopē ſiſtit. Ex quo loco facile eſt videre, Ariſtot. voluiſſe huiuſmodi auxilium vtiliſſimum eſſe.

Sed ex altera parte eſt auctoritas Caſſii medici, qui in lib. problem. med. problém. 34. quærens, cur interdum affuſa aqua naribus fluor ſanguinis magis augeatur, duas reſpōſiones affert, alteram ſatis naturalem, alterā autem potius ſuperſtitioſam.

Ratio naturalis eſt, quod vbi frigida aqua naribus affunditur, vaſa narium conſtringuntur: vnde cum cohibeatur ſanguis, fit vt vaſa proxima illis, quæ ſunt conſtricta, repleantur, repleta diſtendantur, diſtenta frangantur, atque ita ſanguinem copioſiorem emittant. Superſtitioſa ratio eſt, quod cum ſimus ex humore concreati, propenſionem quandam habemus ad fluxus. Vnde vbi natura aquam affuſam percipit, quaſi recordata huius propenſionis ſeſe excitat ad fluxum augendum.

In hac controuerſia puto ego rem ita eſſe definiendam, ſcilicet, vel ſanguinis è naribus fluorem eſſe in initio, vel eſſe in progreſſu. Si ſit in initio, certe fieri poteſt id quod dixit Caſſius, vt ſcilicet magis augeatur fluxus aquæ affuſione. Et ratio eſt quia in principio cum ſit copioſus adhuc ſanguis & feruidus, ſi imprudenter cohibeatur, vaſa proxima & replet & frangit.

Cæterum, ſi fluxus ſit in progreſſu, minime valet ratio Caſſii, quia tum, cum ſanguis exhauſtus ſit, nullum periculū imminet, ne compreſſus ꝓximas venas repleat: propterea cum, vbi ſyncope fit à fluxu, ſemper fiat in progreſſu, non in principio fluxus, fit vt non malefaciant medicantes, quando ſtatim confugiunt ad affuſionem gelidæ aquæ.

Si ſyncope fiat non propter accidentia,

ſed propter morbum febrilem, aut propter intemperiem calidam & ſiccam fit, aut propter cauſam ipſius febris, hoc eſt, ꝑpter materiam: materia vero, quę facit ſyncopen, aut facit propter ſui copiā, aut propter ſui qualitatem. Et ſi propter ſui qualitatem, aut quia putrida & pernicioſa eſt, aut quia viſcida & frigida, aut quia calida & acris.

Si fiat ſyncope propter intemperiem calidam & ſiccam, aut eſt abſque vlla inflammatione, aut eſt cum viſceris inflammatione, vt in Peripneumonia, in inflammatione iecoris, in quibus omnibus propter ingētem ardorem vires collabuntur & ruunt. Vbi ergo fit ſyncope ab his cauſis, vnicus ſcopus eſt, vt medicamentis refrigerantibus, quantum fieri poteſt, incendium mitigetur, & ideo in his caſibus non tantum iuuat medicamenta refrigerantia pectori & dorſo adhibere, vt eſt ſuccus lactucæ, endiuiæ, infrigidans Galen. cum aq. endiuiæ aut aq. lactucæ, verumetiam neceſſe eſt, intus ſæpe gelidam aquam offerre, ſiue ſit aqua ſimplex, ſiue aq. hordei, ſiue aq. cucurbitæ, aut lactucæ, per alembicum extracta.

Et ſoleo ego in his vrgentiſſimis caſibus curare, vt prope ipſos ægros conſtituantur vaſa ampliſſima aqua frigidiſſima plena, atq; vt ægri ore aperto ſuper illam aquam continuo aerem frigidum attrahant, hoc enim ſolet eſſe præſidium ſingulare ad refrigerandos pulmones & remittendum æſtum, id quod etiam licet facere, vbi aliquod viſcus inflammatum eſt, vt iecur, vel pulmo, vel etiam ventriculus.

Si materia ſui copiā ſyncopen inducat, dicit Rhaſes valde horrendam eſſe huius ſymptomatis curationē nec immerito, quia verū auxilium eſt, copiam euacuare, ſed vires, quæ collabantur, minime ſuſtinent vllam euacuationem, adeo, vt negetur illud remedium quod præſentaneum eſſe poſſet.

Quare in his caſibus neceſſe eſt, vt confugiatur ad ea, quæ ſolent euacuare, ſed abſque virium periculo: cuiuſmodi eſt vſus clyſterum & præſertim blandiorum, inedia, frictiones.

Dicit enim Galenus quarto de tuenda valetudine 4. quod, vbi medici prohibentur vel per ven. ſect. vel per pharmaca euacuare, ipſorum vicē hæc, quæ dixi, ſupplere. Si hæc copioſa materia etiam obſtruat, conandum omnino eſt, deobſtruere non tantum prędictis frictionibus, verumetiam copioſi oxym. vſu, decoct. hyſſopi, pulegii & aliorum, quæ vim habent valenter deobſtruēdi. Sic etiam ſi materia vel propter putredinem, vel propter prauitatem ſyncopen faciat, vt contingere ſolet in febribus prauis & peſtiferis, ſtatim confugiendum eſt ad ea, quæ arcere poſſunt & putredinem & prauitatem.

Vnde omnia bezoardica vocata remedia maxime conueniunt, veluti eſt inter herbas myrrhis, pimpinella, acetoſa, vincetoxicum. Inter pulu. puluis ſmaragdi, pulu. lapidis bezoardici vocati. Nam herbæ coquuntur in iure aut in puluerem redactæ & conſeruæ citri commixtæ offeruntur. Sic etiam pulueres prædicti, ſi febris exigua ſit, iuxta Gal. regulam 12. meth. cum vino exhibetur: aut ſi febris ſit maior, cum aqua; veluti eſt aqua acetoſæ, aq. pimpinellæ. Et aduerſus putredinē nihil præſtātius eſt, quam vſus ſcordii, quod ſiue in puluerem redigatur, ſiue arte incoquatur, miram vim habet ad arcendam ſtatim putredinem.

Inter alia, quæ ſyncopen faciunt in febribus, ſunt humores craſſi, nec non bilioſi, qui in vniuerſo corpore, & præſertim in ore ventriculi & ipſo ventriculo exſuperant. Huiuſmodi autem humores vſque adeo referunt, vt non tantum Galenus 12. meth. 3. propria capita fecerit de hac ſyncope, verumetiam Auic. 1. quarti tr. 2. ca. 53. & 54. fecerit propria capita, atque ab hac ſyncope vocatit duo genera febrium; nempe, vbi fit ſyncope à frigida & craſſis humoribus, nuncupauit febrem ſyncopalem humoroſam, vbi autem fit ſyncope ab humorib. bilioſis, appellauit febrem ſyncopalem ſubtilem.

Et quia maxime refert & cognoſcere & curare hæc ſymptomata in febribus particulariter, primum de ſyncopali humoroſa, deinde de ſyncopali ſubtili ſermonem habebo. Ab humorib. frigidis ventriculum lædentibus fit ſyncope, eo, quia cum os vētriculi infirmum ſit, & humor putreſcat vel in ipſo, vel circa ipſum, fit, vt putredine fuſus ille humor vim exiguam ventriculi veluti iugulet, atque detrimentum communicatum cordi virium cunctarum ruinam, quæ eſt ſyncope, inducat. Id quod ſignificans etiam Gal. loc. c. dixit, propter tres cauſas ab his humoribus ſyncopen induci. Vna eſt, quia facultas ventriculi onerata humoribus viſcidis & craſſis penitus ſuccumbit. Altera cauſa, quod ſicuti puſillus ignis à copia lignorū viridium ſuffocatur: ſic exiguus calor ventriculi copia ſuccorum crudorum dirutus veluti ſtrangulatur. Tertia cauſa, quod vniuerſi corporis temperamentum penitus deſtruitur. Nam vbi corpus, & præſertim ventriculus crudis & frigidis ſuccis redundāt, minime dubitare oportet, quin vniuerſum temperamentum penitus violetur.

De febri ſyncopali humoroſa.

Cognoſcitur futurū hoc ſymptoma, primum, quia in hac febre pulſus rarus eſt, paruus, tardus, ac veluti perpetuo ſuffocatus, vomitus frequentes ſunt, materiæ crudæ & pituitoſæ, paroxyſmi ſunt ſimiles quotidianis, vultus tumidꝰ, color fuſcus, liuidus, ſubniger, pigritiеs ſumma eſt in toto corpore,

&, ſi hypochondria contrectentur, perpetuo tenſa & dura ſunt. Est hæc febris cum eiuſmodi ſymptomate & periculoſa, & difficilis. Periculoſa, quoniam, vt docet Galen. 12. meth. niſi cito crudi humores concoquãtur, deſperata ſalus eſt. Præterea difficilis eſt, quia ſi nutrire hos ægrotos velimus, crudi magis cumulantur ſucci, cum concoquere nequeant cibi: ſi non nutriamus, vires alioqui infirmæ ex toto collabuntur, adeo, vt victus inſtitutio difficillima ſit.

Pari pacto ſi medicamẽtorum vſum ſpectemus, opus eſt evacuatione, quia vires mirifice grauantur copia humorum. Cæterum euacuare per ſanguinem periculoſum eſt, euacuare etiam per medicamentum periculoſiſſimum, quia ſi medicamenta grauia adhibeamus, nequeunt vires illorum impetum ſuſtinere: ſin autem blanda adhibere placeat, agitant quidẽ & turbant naturã, ſed nihil ducunt, adeo vt vndequaq; difficultas ingẽs oriatur in curanda febre hac syncopali. Veruntamen deſerere non oportet ægros.

Sed ante cætera inſtituere victum oportet, qualem docuit nos Galenus, & 12. meth. 9. & 8. ad Glauc. 4. ſcilicet vt imprimis ſuſpiratur aer calidus, quia etſi cauſa frigida ſit, ſiquidem tamen vires magnopere læduntur ab aere calido. Vigiliæ proſunt, quia exſiccant. Sed temperanter etiam ſunt cũ ſomno, quippe qui potentiſſimus eſt ad concoquendos humores crudos. Circa motus corporis debent tractari frictionibus; quas frictiones Gal. cõmendat non tantum in corpore vniuerſo, verumetiam in regione ventriculi, ſed ita, vt blandiſſimæ ſint, & cum oleo, vel Sabino, hoc eſt, dulci, vel amygd. dulc.

De vino Alexand. laudat vinum, quod tamen Galenus videtur parce concessiſſe. Nam cum humores crudi ſint, & vires valde infirmæ, certe inter alia maxime conuenit vſus vini, non tantum ſimplicis, verumetiam generoſi & antiqui, vt monuit nos Auicenna. Reliquus victus debet eſſe non tantum extenuatorius, verumetiam tenuis. Et Galenus loco citato meth. præcipit, vt per integrum triduum ſolo melicrato ſuſtentetur ægri, quod tamen cõſilium minime probatum eſt ab Auicenna, qui cum videret vires ſub hac febre cadere, dixit, ſatius eſſe ſuſtentare vires cibo moderato, & augere crudos ſuccos, quam permittere, vt ægri pereãt. Quare ita temperãda eſt victus ratio, vt moderate alantur ægri, ſed non ita, vt augeantur crudi ſucci.

In qua re Alexand. Trallianus conatus eſt damnare Galenum, quod vno & eodem tẽpore præcipiebat fricandum eſſe corpus, & præcipiat inediam ſeptem dierum. Appellat ſic Alexãd. quod Galenus voluerit, ſuſtentãdos ægros ad ſeptimum diem ſolo melicrato.

Vtitur autem Alexãd. tribus argumentis. Vnum eſt, quod ſit irrationabile, ægros duabus euacuationibus ſimul affligere, ſcilicet frictionibus atq; vſu ſolius melicrati. Aliud argumentum eſt, quod ſumpſit Alexand. ex Hippoc. qui 2. aph. 16. Vbi fames, inquit, eſt, laborandum non eſt. Vnde, ſi Galenus præcipiebat ieiunandum eſſe, minime debebat iubere, vt corpora ægrotantium fricarentur. Tertium argumentum Alex. eſt acceptum ab experientia. Teſtatur enim, ſeſe aliquos vidiſſe, qui interempti ſint à medicis, quod ſimul & exercitationes corporis & inediam imperaſſent.

Cæterum, more ſuo bonus hic Alexand. gratis damnare conatus eſt Galenum, ſiquidem in libr. meth. vbi hanc rem copioſe & diſerte tractauit, minime voluit ſuſtinendos eſſe ægros ſolo melicrato vſque ad ſeptimum diem, ſed tantummodo vſque ad tertium. Verum concedamus Alex. hoc etiam Galenum dixiſſe: attamen minime peccauit, quia vbi vires propter onus debiles ſunt, & calor natiuus exiguus minime opus habet copioſo alimento; idque videmus in pleriſq; animalibus, quæ ob caloris paucitatem diu viuunt abſque vllo cibo.

Neque valet quicquam Hippocratis auctoritas, quia id, quod ſcripſit ſapientiſſimus ſenex, vt in comm. docet Galenus, veriſſimum eſt, tum in proſpera, tum in aduerſa valetudine, tam in motibus corporis, quam in motibus medicamentorum. Sed duplex eſt fames ſiue cibi indigentia; alia eſt inopia interni & externi alimenti, cum appetitus destructione, vel ſine appetitus deſtructione. Aliud eſt indigentia ſeu inopia alimenti tantummodo externi. Si corpora laborent inopia alimenti externi atque etiam interni, & appetitum habeant p. d. inedia ſummopere læduntur. Cæterum, ſi deſit cibus externus, & internum alimentum ſuppetat, neque adſit appetitus vigor, non modo non offendit ciborum externorum abſtinentia, verumetiam maxime iuuat. Vnde cum in eis, qui laborant humorali ſyncopali, appetitus deſideretur, atque etiam alimentum internum non deſit, facile eſt videre, poſſe hos etiam vſque ad ſeptimum diem ſuſtentari ſolo melicrato. Quod autem ait de experientia illa Alexand. minime valet aduerſus Galenum, quia forſan illi carebant alimento interno, forſan appetebant, & cum vehementer exercerentur, certe exiguo cibo ſuſtentari non poterant.

De medicamentis cum alia ſint interna, alia externa, interna euacuantia minime in hac febre conueniunt, niſi ſaltem aliqua ex parte materia ſit cocta. Sed loco medicamẽtorum conueniunt clyſteres neq; adeo acres, cuiuſmodi eſſet iſte:

℞. Decoct. betæ & braſsicæ lib. j.
Mellis ſimpl. ℥. iij. Bulliat parũ, & deſpumetur.
Deinde adde *Elect. de ſenna ʒ. iij.*
Ol. aneth. ℥. v.
Salis ʒ. j. M. & f. clyſter.

De præparan[illegible]bus, atq; humores crudos concoquentibus certum eſt præceptum & Gal. & aliorum, vtendum eſſe illis medicamentis, quæ habent vim extenuandi, incidendi citra vllam moleſtiam. Vnde oxymel factum cum modico aceti accommodatiſſimum eſt, ſ[illegible]. de beton. cũ aceto, decoct. puleg. orig. Exempli gratia:

℞. Fol. hyſſopi.
Beton.
Maior. an M. ß.
[illegible]ule. M. j.
Polij mont. ℥. iij. f. decoct. ſ. a.
Deinde *℞ d. d. ℥. iiij.*
Oxym. ſimpl. ℥. j M.

Quo medicamento vbi crudi ſucci erunt conco[illegible] & syncopes ſuſpicio ablata, deueniendum e[illegible]t ad purgandũ humorum è ventriculo. Vnde maxime valet hoc remedium:

℞. Specierum hieræ ʒ. ij.
Elect. lenit. ℥. vj.
Elect. Indi ʒ. j. ß. M. & f. bolus.

Valet quoque ad euacuandos huiuſmodi humores aliud genus auxiliorum, quod maxime commẽdatum eſt à Galeno. Eſt autem genus confectionum, quæ vim habent calefaciendi, attenuandi & diſſipandi: cuiuſmodi eſt diatrionpiper. diaſpolit. theriaca antiqua. Nam ʒ j. vel altera ſimilis confect. ſumpta calefacit vẽtriculum, attenuat & diſſipat crudos ſuccos.

Sic quoque extrinſecus conueniunt odoramenta ex ſimilibus rebus confecta. Vnde Alexand. probl. 66. Laudat pul[illegible]gium aceto maceratum & naribus adhibit[illegible]m. Ventriculo etiam adhiberi ſolent fomentationes hui[illegible]

℞. Fol. menthæ.
Calaminth.
A[illegible]ſinthij.
Or[illegible]gani.
Pulegij Tragus an. M. [illegible]
[illegible]is lb. ij.
*[illegible] optimi lb. ß. Bulliant ſimul vſque ad con[illegible]ẽtu[illegible] a parte, d[illegible] cum ſpon*gus [illegible]t v[illegible]ulo fom[illegible]nes. Circa quarum [illegible]m illud ſ[illegible]per [illegible]bebitis [illegible]aduertere, quod præ[illegible]it Gal. ne in principio febris deuentatis ad vſum fomentationum [illegible] in p[illegible]eſſu, [illegible]ando ſcilicet facta [illegible] crud[illegible] eorum concoctio [illegible]tur, Fundũt quidem [illegible] me diſſipant; ſmo [illegible] onerãt & grauant [illegible]

De ſanguinis miſsione in hac febre Alex. Trall. dicit, quaſi arguens Galenum, non ita vniuerſaliter vetandam omnem ſanguinis detractionem, ſed concedi debere, vbi adeſt plenitudo ſanguinis.

Ego autem puto decernendum eſſe, in nullo caſu debere in hac febre ſyncopali ſanguinis mittendi cogitationem haberi, ſiquidem Galen. 4. de T. V. 2. & in libro de ſang. miſſ. maxime præcipiebat, ne vbi crudi ſucci in corpore ſunt, ſanguinem mittamus & eo maxime, inquit, ſi febris ſit coniuncta. Ratio eſt, quia ſemper vbi crudi ſucci exſuperant, & præſertim in ventriculo, vires maxime lãguent, ita vt nequeant hoc auxilium ſuſtinere. Neque valet illa ſanguinis abundantia, quam ſibi proponit Alex. quoniam fieri nequaquam poteſt, vt vbi ſunt crudi ſucci, ſit copia ſanguinis, & ſi forte eſſet, tamen plus valet crudorum ſuccorũ copia in deprimendis viribus, quam copia ſanguinis in indicanda venæ ſect.

Syncope, quæ fit à bilioſis humoribus, vbi febri copulatur, vt audiuiſtis, ab Auicenna nominata eſt febris ſyncopoſa ſubtilis. Cuius naturam vt exactius intelligere poſſitis, illud animaduertẽdum eſt, bilioſos humores & vapores vbi os ventriculi offendunt, vel id facere mediocriter vel inſigniter. Si non adeo inſigniter lædat os vẽtriculi, fit illud ſymptoma, quod ab Hippoc. frequenter vocatur *ἄση*, nos appellare ſolemus anxietatem.

Eſt autem anxietas morſus quidam oris ventriculi infeſtus, vt ægri præ moleſtia locum inuenire nequeant, & propterea, vt dicit Galen. 1. de motu muſc. cum corporis figuram continuo permutent, vt aliam minus iniucundam inueniant, fit, vt in continuo motu ſint. Et ꝓpterea Arabes nominant hoc ſymptoma inquietudinem, ſicut Græci vocant *καρδιωγμόν*.

Ceterum ſi ab his vaporibus & humoribus magnopere lædatur os ventriculi, non tantum fit anxietas, verũetiam fit grauius ſymptoma, ſc. vel animi deliquium, vel ſyncope, adeo, vt in febrib. ſoleant oriri hæc duo ſymptomata ab vna & eadem cauſa, ſc. anxietudo & ſyncope.

Vtrumque admodum eſt exitiale. Quia ſicut inquietudo permutatur in ſyncopen, ita ſyncope ſolet deſinere in exitium, ꝓpterea ad medicum ſpectat, ſtatim atque hoc ſymptoma occurrit, ſeſe illi opponere. Ratio occurrendi huic ſymptomati poſita eſt potiſſimum in duobus, in reuulſione & vaporum & humorum, & in corroboratione oris ventriculi. Reuelluntur humores & vapores frictionibus, ligaturis, cucurbitularum adminiſtratione, & præſertim clyſteribus. Hæc enim ſunt remedia, quæ maximam habent vim deflectendi [illegible]pores & humores a ventriculo.

Com-

Corroboratur os ſtomachi duplici genere remediorum: externorum ſcil. & internorum. Externa ſunt ol. vnguēta & epithemata adſtringentia, quæ ori ventriculi extrinſecus adhibentur. Olea ſunt myrtinum, cydoniorum, roſatum, omphacinum, violatum: quæ vel ſola, vel inuicem commixta illinūtur toti vētriculo. Vnguenta componuntur ex oleis & ex ſuccis. Exempli gratia:

℞. Succi mororum.
Cydoniorum an. ℥. iij.
Ol. maſtich.
Ol. cydon. an ℥. ß.
Pulu. corall. rubeor.
Pulu. boli armeni an. ℈. j.
Ceræ parum. M. & f. linimenta.

Ex ſimili materia componuntur epithemata. Et ego proſpero ſucceſſu conſueui vti pane imbuto omphacio vel vino granatorum ori ventriculi adhibito.

Intrinſecus ad corroborandum os ventriculi, ne hoc ſymptoma corripiat, complura ſolemus adhibere, vt ſuccum cydon. ſyr. de agreſta, ſuccum & carnem cydoniorum, ſimiliter poma aurātia decorticata vtilia ſunt. Alex. 2. probl. 62. maxime commēdat panem immaceratum vino adſtringenti. Hip. 2. epi. ſect. 2. in initio proponit exemplum cuiuſdam mulieris, quæ cum laboraret cardialgia, depulit eam ſucco granat. & polenta.

Circa curationē huius ſymptomatis tria breuiter examinare oportet. Vnum eſt circa locum Hipp. nuper citatum. Nam ſapientiſſimus ſenex ſcribit, hanc mulierem depuliſſe cardialgiam vſu ſucci granat. cum polenta & μονοσιτίᾳ, hoc eſt, vnica in die cibatione. Dubito de vnica cibatione in die, vtrum ſit auxilium accommodatum. Nam intellexiſtis, & ſyncopen & anxietatem oriri ab humoribus mordentibus os ventriculi. Sed ieiuniū, ſiue vnica in die cibatio auget bilem in ſtomacho. Itaque tantum abeſt, vt videatur accommodatum remedium, vt poti⁹ pernitioſiſſimum ſit. Scribit enim Apollonius in lib. de mirabilibus in quęſt. nat. ex ſentētia Ariſt. eos, qui ſemel tantum in die nutriuntur, amarulentos & πικροχόλους fieri, vt ꝑpter hoc non videatur exemplum hoc Hipp. imitatione dignum eſſe.

Cæterum, etſi Hipp. quantum ego puto, exemplū illud vt rariſſimum nobis propoſuerit; nihilominus ſi recte intelligatur, etiā imitatione dignum eſt, vt ego in doctrina Hippoc. obſeruaui. Solet Hippocr. appellare σιτία cibos ſolitos, ad differētiam ſorbilium ciborum, quos appellat ῥοφήματα. Vult igitur Hipp. demonſtrare, hanc mulierem qualibet die ſemel tantum eſſe vſam cibis ſolidis, reliquo tempore vſam eſſe ſorbitionibus, & propterea nullam occaſionem præbuiſſe augendæ bili.

Num cibatio vnica in die conueniat in febri ſyncopali febrile.

Aliud examinandum eſt de vſu oui in hac curatione. Galen. 1. ad Glauc. 14. inter cætera præſidia, quæ commendat pro hoc ſymptomate, ſunt oua. Alex. Trall. oui nullam mentionem fecit, & forſan, quia ipſi non placuit hoc auxilium. Imo, Gal. lib. 1. de victus ratione in acutis t. 17. ſcribit, ouum facere ventriculi ſubuerſionem, quod ſi verum eſt, minime videtur concedi oportere in hoc affectu, in quo maxime læſus eſt ventriculus. Dicendum eſt, ouum ſecundum ſe totum iis, qui à natura propenſi ſunt ad ſubuerſionem ventriculi, facillime hunc affectum excitare; & de hoc loquitur Gal. in lib. de rat. vict. Cæterum, ſolus vitellus, vt populariter loquar, nō ſolum nullam facit ſubuerſionem, ſi recte coquatur, verumetiam magnopere languētem ſtomachum recreat, de quo Galen. 1. ad Glauc. Poſſumus etiam dicere, locum illum Galen. in lib. de vict. rat. eſſe mendoſum: & propterea in Græcis codicibus aſteriſco notari.

Num oua conueniant in hoc caſu.

Tertium conſiderādum eſt, vtrum in hoc affectu conueniat euacuare bilem, quæ ventriculum infeſtat, nam ratio poſtulare videtur, vt humores noxii ſemper euacuentur. Contra, cum ventriculus ſit locus affectus, & purgātia medicamenta lædant ventriculum, nullo pacto videtur conuenire. Igitur in hac re, quæ maximi eſt momenti, debetis ſemper ab vſu medicamentorum purgantium abſtinere, propter rationes allatas.

Num cholera goga conueniant in febre ſyncopali.

Cæterum, vt euacuentur humores lędentes ventriculum, id faciendum eſt, quod cōſulit Gal. & Auic. ſc. vt per vomitum humores bilioſi educantur. Sed hac in re magna quoq; vti prudentia oportet, quia, vt monet Auerrh. 7. coll. 17. non eſt vomitus excitādus etiam in hoc caſu, niſi æger ad vomendum ſponte ſollicitetur, atque tum vomitus parandus eſt blandioribus medicamentis.

Sequuntur ſymptomata, pertinentia ad facultatem naturalem comitātia febres, quæ ſunt quatuor: guſtus deprauatio, inappetentia, ſitis & ſingultus. Hęc quatuor accidentia ſolent frequentiſſime occurrere medicis in febribus curandis.

De deprauato guſtu.

Guſtus deprauatur, vel quia lingua, & prę ſertim ſecundum ſummitatem, vbi ex ſententia Ariſt. collocatus eſt guſtus, imbuitur ſucco bilioſo & amaro, aut alias putrido; vel deprauatur, quando vapores putridi & praui exhalant in palatum & linguam, adeo, vt vehementer eam inficiāt. Tunc enim id, quod eſt in lingua, impedit, ne extranei ſapores integri percipiantur.

Deſtruitur appetitus in febribus pari pacto, vel ꝑpter totius corporis turbationem, vel propter ſuccos aut vapores putridos & graues os ventriculi infeſtātes. Vtrumq; hoc ſymptoma ſolet magnopere miſeros ægros

moleſ-

moleſtare, & ideo diligenter ipſis occurrendum eſt, & præſertim in febribus peſtiferis & prauis. Nam ſcribit Gal. 3. in 3. epid. com. 17. in ea peſte vſque adeo ægros & guſtum & appetitum habuiſſe impeditos, vt potius eligerent mori quam cibum capere.

Modus occurrendi his ſymptomatibus eſt, vt vapores & humores tum ab ore ventriculi, tum à lingua eluantur, quod facere ſolemus potiſſimum internis præſidiis, quæ vim habeãt detergendi & depurandi linguã, palatum ac ventriculum. Sunt autem inter alia accommodata potiones factæ ex aqu. hordei, & melle roſ. ſuccus peponum. Ex caro ipſa peponum vim habet non exiguam excitandi appetitum. Vnde ſoleo ego febricitantibus in huiuſmodi caſu cum ſolatio & fructu concedere pepones. Expertus etiam ſum, & ratio dictat, abſinthium, quanquam amariſſimum, detergere linguam, & appetitum reuocare. Ideo diligenter incumbendum eſt, vt lingua ſępe & diligenter abluatur vel aqua hordei ſola, vel cum aceto.

Vſus peponum in hoc caſu laudatur.

Et ſi appetitus proſternatur à vaporibus, aut humoribus peſtiferis & putridis, cum antidotis pugnare neceſſe eſt. Et huiuſmodi bolus ſolet eſſe vtilis:

Bolus contra peſtiferos vapores.

℞. Pulu. ſcordii ℈. ß.
Pulu. boli armeni ℈. j.
Conſ. de acidit. citri ʒ. j. ß. M.

Habet enim vim hoc præſidium & obtinendi prauitates humorum & reſiccandi os ventriculi. Hippocrates 6. epid. comm. 4. t. 20. ſcribit duo eſſe, quæ faciunt homines voraces, hoc eſt, quæ famem excitãt, nempe vigilias & aquæ potum. Vnde in propoſito etiam caſu iuuat vigilare, niſi aliquid impediat iuuat aquam potare.

Nam Galenus in comm. eius loci dicit, quæcunque ſanguinem ventriculi cogunt in vnum locum famem excitare. Ex quo loco colligere poteſtis, acida & acerba etiam vſurpanda eſſe in his caſibus ad excitandum appetitum: cuiuſmodi ſolent facere prægnantes mulieres cum inappetentia laborant.

Sitis etiam eſt connumeranda inter ea accidentia, quæ febricitantes ſolent magnopere turbare. Nam ſcribit Ariſtoteles 28. problemate 5. ſitim multo magis moleſtare quã famem. Et probat ex eo, quod maiori voluptate fruuntur ſitientes dum potant, quam famentes, dum edunt. Et reddebat huius rei rationem, quia ſitis fit propter humidi, quo nutrimur, inopiam, quæ inopia maxime infeſtat, vt vbi hæc depellitur inopia, neceſſario quoque ingens voluptas ſequatur. Eſt ergo ſitis maximum ſymptoma.

De ſiti febricitantium.

Et venit mihi in mentem Plato, qui in Philebo appellat famem triſtitiam & moleſtiam, ſitim vero appellabat triſtitiam, ſolutionem & corruptionem.

Fit ſitis in febricitantibus, vt habetis apud Aetium libr. quinto, capite 118. propter duas potiſſimum cauſas. Vna eſt totius corporis, & præſertim ventriculi, immenſa caliditas & ſiccitas. Altera eſt abundantia humoris bilioſi & amari in ventriculo. Poſſumus addere tertiam cauſam, ſcilicet æſtum ingẽtem pulmonum. Nam ſcribit Ariſtoteles de part. animal. 8. ea animalia, quę habent pulmones valde incenſos & calidos, eſſe admodum ſiticuloſa, vt propter hoc ſoleat etiam in febrib. fieri ſitis ob ſolum feruorem pulmonum.

Cauſa ſitis quæ ſint.

Hoc ſymptoma non ſolum moleſtum eſt ſuapte natura, verumetiam eſt cauſa, vt ſæpenumero febricitantes errent in potu, & ex errore labãtur in interitũ vel in morbos inſanabiles & longos. Ideo non aſpernanda eſt vnquam ſitis in febricitantibus, ſed ſtudendum eſt, vt quantum fieri poteſt, vel adimatur vel ſaltem leniatur. Si fiat ſitis propter bilioſos humores, ſcopus pręcipuus eſſe debet, vt a ventriculo ii eliciantur, quod fieri poteſt & vomitu & medicamentis. Si æger promptus ſit ad vomitum, eo vti oportet. Nam ſæpe videbitis ſolo vomitu reiecta bile ſtatim extingui ſitim.

Curatio.

Si æger vomere nequeat, vtendum eſt medicamentis purgantibus: cuiuſmodi eſt infuſum rhab. cum ſero caprino, ſyr. roſ. ſolut. Si fiat ſitis propter ſiccam & calidam intemperiem, ſcopus medici debet eſſe, vt humectentur & refrigerentur, ventriculus, os, & pulmones. Hoc etſi fieri poſſit medicamentis externis: tamen maxima vis omnium poſita eſt in vſu remediorum internorum. Cõmemoraui externa remedia: quoniã Aetius & Paulus medici non inerudití dixerũt maxime conferre ad ſitim retundendam, ſi caput tangatur ol. refrigerantibus, vt eſt ol. de nymphæa, ol. de cucurbita, ol. ſem. papaue. Neque miremini, caput refrigeratum imminuere ſitim, quoniam vbi in palato incendium & ſiccitas ineſt, refrigerato capite ſimul & partes oris refrigerantur. Addo & aliud quod experiri poteritis in ſumma ſiti adiumentum adferre, ſi manus immergantur in aqua gelida. Cum enim maximus ſit conſenſus inter manus & iecur, facile eſt intelligere manibus refrigeratis conſeq. iecur refrigerari & ſitim leniri.

Externis ſitim ſedantia.

Manuum immerſio in aq. gelida laudatur.

Intrinſecus multa præparantur à medicis ad extinguendam ſitim in febribus, aut certe leniendam. Debent aũt id habere cuncta, quæ parantur aduerſus ſitim, vt humectent, refrigerent & adhærẽãt ſua viſciditate faucibus, propterea commendant plerique Græci glycyrrhizam ore detentam. Sed ſæpe auget ſitim & ob id ſoleo ego præcipere, vt diligenter à cortice & omni immunditie mundetur, atque in aqua gelidiſſima maceretur. Sic enim ore detenta poteſt ſitim placare.

Num glycyrrhiza ſitim ſedet.

Semen

Semen lactucæ, folia lactucæ aut endiuiæ in aqua ſimiliter macerata & ore detenta ſitim demulcent. Solemus etiam ſumere ſacch. roſat. vel viol. & diſſoluere in aqu. gelidiſſima, atque ita offerre detinenda in ore.

Cæterũ præter hæc ſolemus quoq; parare ſuccos viſcidos, vt ore detineantur. Ex. grat.

℞. Sem. lactucæ.

Sem. pſyllii.

Sem. cydon. an. ℥. ß.

Aq. hordei ℥. iiij. Conquaſſentur diligenter per ſpatium quartæ partis horæ, deinde auferantur ſemina, & in prædicta aqua diſſoluantur diapenidii cum ſacch. ℥. x. & huius liquoris cochlear vnum ore detineatur. Hoc namq; adhæret faucibus, & vi refrigeratoria ſitim immittit. Solemus etiã ſumere emulſ. ſem. melonum, & aliorum ſemin. frigidorũ, ac miſcere cum aqua hordei. Hæc ſunt ſane blandimenta miſerorum ægrotantium. Sed quod optant maxime, eſt potus, quare videre oportet, quando potare debeant. Et quidem initio acceſſionum nunquam permittendus eſt ægrotis potus, quia eo tempore pene ſuffocatus eſt calor, adeo, vt potu magis atque magis ſuffocetur. In augmento & in ſtatu licet ſaltem abluere os, & quidem ſæpe.

Quando potare debeãt febricitantes.

Aetius hac in re nimium ſuperſtitioſus, damnat etiam ablutionem oris cum aqua, eo, quod capitis dolorem inducat. Veruntamen hoc ſi moderate fiat, minime pernicioſum eſt. Et eo minus, ſi aquæ modicum aceti addatur. In fine ſtatus, & in initio declinationis ſi perſeueret ſitis paulo ſecurior eſt potus indulgentia. Et ipſe ſoleo hoc tempore exhibere largũ potum aquæ hordei gelidæ. Et teſtari poſſum me inflãmatos iuuiſſe, nemini nocuiſſe. Datur autem aqua pro captu ægri, & pro conſuetudine modo ad ℔. j. modo ad duas aut etiã plures. Aqua etiam frigida cum modico aceti concedi poteſt. Sic itaq; incedendum eſt in adimendo hoc ſymptomate à febribus.

De ſingultu in febribus.

Sequitur ſingultus, qui & ipſe motus eſt naturalis factus à natura, hoc eſt, facultate ventriculi expultrice. Et hoc ſymptoma non modo conſueuit ingentem moleſtiam inferre, verumetiam pernicioſiſſimum eſt præſertim in febribus peſtiferis & prauis, in quibus rariſſimos videbitis ſeruari qui à ſingultu apprehendantur. Fit ſingultus ex ſentẽtia Hip. 6. aph. tum à repletione, tum etiam ab inanitione. Addit Gal. 8. de medicamentis ſ. l. etiam cauſam mordentem ventriculum, ſiue ſit humoralis, ſiue vaporoſa.

Modus ſuccurrendi huic ſymptomati eſt, ſi fiat à repletione, vt humores à ventriculo elidantur, quod fieri poteſt iis medicamentis, quæ poteſtatem habent liberandi tunicam ventriculi ab infixis humorib. cuiuſmodi eſt, ſi ſit bilis, aloe; ſi ſit pituita, hiera, de his. n. ita determinauit Gal. 8. de medicamentis ſ. l. Sed ſcrupulus eſt, quomodo hæc medicamenta conuenire poſſint in febribus, quippe cũ ſint medicamenta calida, & conſeq. febrilem ardorem augeant. Determinauit Gal. quid hac in re ſit faciendũ, vbi ſcribit frequenter hieram, ſi ægri ſint ſine febre, vino exhibendam eſſe: ſi ſint cum febre, aqua.

Nõ ex hiera & aloe in febribus vti licent.

Et quoniam noſtra tempeſtate guſtus hominum vſq; adeo male ſunt aſſueti, vt vix vllus ſuſtineat potare hierã aqua dilutam, remedium hac in re habemus, vt ſiue aloe, ſiue hiera exhibeatur in bolo & ſtatim ſuperbibatur ℔. j. plus minuſue aut aqu. hordei, aut ſeri caprini. Ita enim fit, vt humores à ventriculo eximantur & caliditas medicamẽti frigore humoris hibiti temperetur.

Si fiat ſingultus vel à ſiccitate, vel ab acrimonia, alio pacto incedendum eſt, ſcilic. abſtinere oportet ab omni genere pharmacorum purgantium, & aduerſus ſiccitatem vtendum eſt iis remediis, quę nuper propoſiti aduerſus ſitim. Nam ſicut illa ore detenta placant ſitim, pari pacto ſi deuorentur, poſſunt irrorare ventriculum, atque ita finire ſingultum. Hippocrat. 6. epid. com. 2. ſolebat dicere tria eſſe, quæ iuuant ad ſitim ſedandam, tacere, os comprimere, & frigidum aerem hauri re. priora duo conferunt etiam aduerſus ſingultum, & præſertim os cõtinere. Nam Rabbi Moyſes 25. aph. dicit ex ſententia Galeni nonnullos eſſe motus, qui ſi violenter comprimantur ſine aliis remediis finiri ſolent, vt eſt tuſſis, ſingultus & ſternutatio. Quare iuuat etiam hoc in caſu ægros, ſi ſponte conentur; non ſingultire. Si à prauis & venenatis humorib. aut vaporibus fiat ſingultus, vnicum præſidium eſt, vel aliquo Alexipharmaco, quod habeat virtutem plaſticam occurrere, cuiuſmodi eſſet

Curatio ſingultus à ſiccitate.

Alexipharmacum contra ſingultũ à prauis humoribus.

℞. Sem. portulacæ ſubtiliter pulu. ℈. ß.

Terræ ſigillatæ ℈. j.

Myrtillorum ſubtiliter puluerif. ℥. ß.

Sacch. roſ.

Conſ. ſacch. roſ. citrian. ℥. ß. M.

In febribus prauis ſimile remedium auxiliari aduerſus ſingultum ſuo tempore experiemini. Thraſymachus med. in conuiuio Plat. dũ ſtuderet curare Ariſtophanem à ſingultu, tria remedia proponebat, vt ſternutaret, vt ſpiritum contineret, & vt potaret.

De qua re nonnulla habemus apud Ariſtotelem in problemate. Itaque iam habetis quomodo occurrere poſſitis iis ſymptomatibus, quę pertinent ad actiones oſ. vitiatas. Quæ vero pertinent ad excrementa mutata, ſunt magis fluxus, ſudor immodicus, fluxus alui immoderatus, nam etſi in hoc genere plura ſint alia ſymptomata, hæc tamen frequentius ſolent febribus coniungi.

De ſymptomatis febrium quæ pertinent ad excrementa mutata.

Bbb 4 De

De fluxu ſanguinis in febribus.

De fluxu ſanguinis nonnulla diximus diebus elapſis, quæ pertinebant ad ſyncopen factam à fluxu ſanguinis: nunc vero alia quędam ſunt adiicienda. Et cum fluxus ſanguinis ſit diuerſus in corporibus noſtris, qui tamen proprie febres comitatur, eſt ſanguinis fluxus è naribus, qui interdum vel minor fit, quam expediret, vel fit maior. Minor fit in febribus, præſertim exitialibus & peſtiferis: vnde videbitis in omnibus ægris, qui referũtur ab Hip. in lib. epid. ſtillas ſanguinis aut attuliſſe interitum, aut ſemper peſſimis aliis ſymptomatis fuiſſe ſociatas.

Stilla ſanguinis quomodo fiant in febribus.

Fiunt autem ſtillæ ſanguinis, quotieſcunque vitioſus & prauus eſt ſanguis in corpore ac virium infirmitas, ita, vt acriter quidem ſtimuletur natura ad expellendum ſanguinem, ſed impedita imbecillitate non poſſit. Quapropter in hoc caſu incumbendũ eſt, vt fluor augeatur abſq; detrimẽto virium. Sed in hac operatione diligẽter attendere oportet, vtrum ſanguis exiẽs, etſi modicus, iuuet, an potius noceat. Si noceat, nihil agendum eſt, eſſet enim opus carnificis, velle id augere, quod naturæ eſt aduerſiſſimum. Sin autem proſit, ſcil. quod animaduertatur à medico ſanguis exiens vtilis eſſe, tunc oportet ſtrenue operari, vt fluxus vberior fiat.

Multa ſunt quæ ſolent adhiberi, ſed in his caſibus ego non ſoleo tranſcendere aquam tepidam modico ſacchari naribus attractam. Sic etiam interdum laudo, vt penna nares ſtimulentur. Habemus etiam herbam illam ſanguinariam vocatam, habemus & aliud quoddam genus graminis, quæ omnia naribus immiſſa poteſtatem habent ſanguinem proliciendi. Si ſanguis nimius fluat, tũc ſpectare oportet, vtrum critice, an ſymptomatice exeat. Si critice profundatur, adhuc videre oportet, vtrum vim afferat viribus inſignem, an nullam afferat, aut exiguam.

Si ſanguis critice fiat quid agendum.

Si nullam, aut exiguã vim infert viribus, nihil moliri oportet, ſed tantum eſt permittendũ opus naturæ & diligenter animaduertendum, vt debito alimento ſuccurratur pro ſuſtentandis viribus. Sin autem vim inſignem afferat viribus, tunc omnino cohibẽdus eſt. Quia rudis ingenii ſignum eſt, permittere in his caſibus, vt ægri intereant ſub ſpecie boni.

Sed dicetis, qui fieri poteſt, vt motus criticus poſſit eſſe pernitioſus & exitialis? nam criſis ſemper fit à natura opportune & recte operante.

Reſpondeo verum quidem eſſe naturam tempore criſis ſemper recte operari quantum eſt ex ſe, ſed non eſt abſurdum ratione ſubiectorum aliquid in eo opere euenire cõtra ipſius intẽtionem. Etenim dum profunditur ſanguis è naribus à natura recte operante, fieri poteſt vt vaſa vſque adeo hient ac lubrica efficiantur, propter quod deinceps non poſſunt ita concludi, quemadmodum opus eſſet. Ideo in hac rei neceſſitate ſtudendum eſt, vt reuellatur impetus ſanguinis à naribus & vaſa narium reſtringantur.

Sanguinis fluxus quomodo cohibendus.

Retrahitur ſanguis ligaturis, frictionibus, cucurbitulis appoſitis hypochondriorum regionibus, ita, vt ſi ſanguis effluat nare ſiniſtra, apponantur ſiniſtro lateri atq; contra. Et interdum poſtulante vſu ſcarificandæ ſunt partes.

Pro conſtringendis narium vaſis iam habuiſtis, quæ præſidia vtilia ſint, & naribus atque etiam fronti adhibenda. Vnum præſidium expertus ſum iuuare, ſi eo tempore teſtes detineantur in aqua gelida.

Et ratio huius remedii eſt, quoniam maximus conſenſus eſt inter caput, cerebrum & teſtes, adeo, vt Auenzoar dixerit eos, quibus exempti ſunt teſtes, carere dimidio intellectu. Igitur propter huiuſmodi conſenſum fit, vt per partem & poſt partem communicata frigiditas capiti, & præſertim venis narium ſanguis veluti congeletur & ſiſtatur.

Si ſymptomatice ſanguis nimius effluat, quomodo agere oportet? Retinere impurũ & noxiũ ſanguinem eſt periculoſum opus, permittere etiam vt effluat, eſt permittere homines & ægros ipſi morti.

Si ſymptomatice fluat quid agendum.

Si plus ſanguinis ſymptomatice effluit, videre oportet, verũ aliquid vtilitatis afferat, an prorſus ſit naturæ inutilis. Si enim aliquã vtilitatem affert, nullo pacto eſt compeſcendus. Cæterum ſi prorſus ſit inutilis, omnino conandum eſt ipſum coercere, eo quia etſi in præſens non afferat inſigne detrimentum, tamen non eſt dubitandum, quin ſi perreaerit, ſit futurũ damnoſum. Sunt autem modi coercendi fluxum iam vobis propoſiti, ſed illud attendendum eſt, vt in huiuſmodi caſu, quantum poteſt fieri, abſtineatur ab iis, quæ vehementer adſtringunt. Inter alia laudant aliqui, vt grumi ſanguinis è naribus nunquã abſtergãtur, ita, quod ita paulatim ſanguis quieſcit & penitus ſiſtitur. Sequitur ſudor copioſus, qui prout inducit ſyncopen, quæ maxime moleſtat, de hoc quoque ſudore pauca dicenda ſuperſunt.

De ſudore copioſo [illegible]

Fit enim ſudor in febribus copioſus, vel quia calor febrilis inteſtinus humores attenuat, & per meatus dilatatos effundit, vel quia vt ſcribit Ariſt. probl & Theoph. in libr. de ſudore, reſoluit & humiditates cõcretas & humiditates craſſiores in vapores, qui deinde per cutim exeuntes, dum ab aere frigido tanguntur in ſudorem concreſcunt.

Vtro modo efficiatur ſudor copioſus in febribus, non modo moleſtus eſt, verumetiã maxime periculoſus. Quare prouidendum eſt, vt comprimatur, priuſquam maius detrimentum afferat.

Ratio

Ratio comprimendi dupl[illegible] eſt. altera eſt, vt vniuerſus corporis habitus re[illegible]rigeretur, altera vero, vt meatus corporis dilatati claudantur.

Pro refrigeratione aer frigidus adhibendus eſt, qui parari poteſt non modo frigidis irrigationibus, verumetiam foliis & floribus refrigerantibus, vt ſunt fol. ſalicis, fl. roſarũ, fol. lactucæ, portulacæ, myrthi: Et vt poſſit aer magis refrigerari, in huiuſmodi caſib[us] ſolemus iubere, vt corpora nuda aeri exponantur. Neque valet quod ſcribit Ariſt. 2. probl. 34. ſcil. quanto quis pluribus indumentis ſeſe tegit, eo minus ſudare, quoniam id forſan ſub ſole & in aere calido eſſe poteſt, ſed in aere frigido hoc minime verum eſt. Clauduntur meatus corporis tum perfuſionibus, tum [illegible]. Perfuſiones fiunt ex rebus adſtringentibus. Exempli gratia:

℞ Aq. plantag. lib. iiij.
Balauſt. P. ij.
Ros. rub.
Portul.
Plantag. an. M. j.
Coriand. ℥. j. Contundantur omnia, & bulliant ad conſumptionem quartæ partis.

Vſitatum eſt, vt ſpongiæ imbuantur hoc decocto, & ſudanti corpori applicentur. Animaduertendum tamen illud quod docuit Ariſtotel. prædicta ſect. problem. vbi ſcribit, ſi ſudanti corpori aut frigida aqua affundatur, aut illud aere frigido tractetur, nauſeam excitare, propterea quod vapores & ſucci qui expirare debebant per cutim, repulſi ad ventriculum feruntur. Nam debet ſolers medicus diligenter aduertere, ne ex malo malum oriatur.

Linimenta ad compeſcendum ſudorem [illegible] fiunt ex ol. refrigerantibus, ex gummatibus. Exempli gratia:

℞ Ol. [illegible]
[illegible]
Ol. de ſem. cucurbitæ an. ℥. ij.
[illegible] ℥. ß.
[illegible] ℥. vi. M. omnia f. a. ad vnguen.

Si hæc non iuuerint, Auicen. prima quarti tract. cap. 13. laudat, vt deueniatur ad vſum niuis, ſi haberi poteſt; atque, vt corpora [illegible] demorgantur. Sed vt libere dicam, quandoque conſueuit mihi riſum excitare hoc conſilium, quia ſudores immodici in febribus non fiunt niſi tempore æſtatis, aut [illegible] quando ſcilicet neque in [illegible] regionibus, & multo minus in Arabia niues haberi poſſint.

Controuerſiam video de abſtergendo ſudore, ſcilicet verum ad cohibendum ſudorẽ liceat abſtergere eum, an permittere in corporibus ægrotorum, nam Auicenna loco citato, nec non 2. quarti tract. 1. cap. ſexageſimo ſexto præcipit, vt omnino abſtineatur [illegible]

tergendis ſudoribus, eo, quod motus iſte nõ tantum prouocet magis ſudorem, verumetiam prouocet ſyncopen. Pro Auicenn. eſt Ariſtot. qui præcitata ſect. problem 12. ſcribit, ſi [illegible]ſtergantur ſudores magis excitari, quam ſi dimittantur. Et adfert huius rei rationem, quoniam ſudores dimiſſi dno faciunt, ſcili[illegible] refrigerati [illegible] corpora ipſa & ſua illa mora occludũt m[illegible] ne poſſint ſudores e[illegible]luere.

Contra eſt Paulus Ægineta, qui libro ſecundo cap. 4[illegible]. præcipit, vt omnino abſtergantur ſudores, imo v[illegible], inquit, quo[illegible] neceſſ[illegible] prouocare ſudores, & [illegible] tim criticos, optimum eſſe, dimittere ſudores, quia, inquit, ipſe ſudor ſudorẽ al[illegible]. In hac re puto ego magis [illegible] eſſe Ariſtot. & Auicenn. quam Paulo. Veruntamen ſi conciliari poſſunt, hic eſt modus conciliandi, ſcilicet deterſionem ſudoris poſſe fieri aut blande & paulatim, aut concitatam. Si concitate fiat, certe magis pro[illegible] ſudorẽ, & de hac locutus eſt Ariſt. & Auicen qui dixit etiam deterſionem ſudoris ſyncopen inducere. Nam clariſſimum eſt, eum loqui de concitata & vehementi deterſione.

Sed ſi loquamur de blanda deterſione, dicerem potius hanc coercere ſudorem, atque hãc minime prouocare ſyncopen, & propterea Pauli ſententiam de hac eſſe interpretandã, quia videtur oculum in hoc dirigere, vt ſyncope auertatur.

Inter alia ſymptomata, pertinentia ad excrementa mutata, poſſumus connumerare nauſeam & vomitum, dico nauſeam, quæ eſt irritus conatus ad vomendum, interdum tamen exit etiam aliquid cum nauſea, vt propter hoc iure poſſit, quemadmodum & vomitus, aliquo pacto numerari inter excrementa. Et hoc ſymptoma interdum vſque adeo graue febrientib. eſt, vt non modo moleſtiam ſingularem afferat, verumetiam interdum ſummam perniciem.

Fit hoc ſymptoma in febrib. ob duas potiſſimum cauſas: vel ob malignos & putres vapores, os ventriculi infeſtantes, vel ob viſcidos humores, qui tenaciſſime inhærent cuipiã ventriculo.

Si fiat a vaporibus, conandum eſt eos auertere à ventriculo ligaturis, frictionibus, cucurbitulis, clyſteribus, & omnibus aliis ingeniis, quæ apta ſunt deflectere huiuſmodi vapores. Ad[illegible] corroborãdus eſt ventriculus ne facile iniuriã patiatur à vaporibus, id quod fit [illegible] remediis, quæ docuimus, tum in occurrẽdo [illegible] ſymptomati, quod appellãt anxietas, tum etiam remediis internis, cuius modi eſt bolus ſimilis:

℞ Conſ. acetoſæ ℥. j.
Pulu. coral. alb.
Pulu. cortic. granat. [illegible]

Scordii

Stercdi ſubtiliter puluerizati gr. xij. M. diligenter, & deglutiantur.

Nam huiuſmodi bolus arreptus prauitati vaporum reſiſtit, & ventriculum recreat atq; confirmat. Si fiat nauſea ab humoribus, videndum eſt, quinam ſint humores, an balioſi, craſſi, adhærentes, an vero pituitoſi.

Si ſint pituitoſi, eos prius incidere & detergere oportet, in quem vſum oxymel laudatiſſimum eſt, Syrup. de acetoſ. ſimplex, ſyrup. de hyſſopo. Et vbi pituita inciſa & deterſa eſt, educenda eſt vel melle roſ. ſol. hiera, quæ inter alias doſes, quas habet præſtātiſſimas, hæc vna eſt, vt euacuet humores pituitoſos adhærentes ventriculo. Si ſint humores bilioſi, eos quoque prius, cum ſint craſſi, detergere oportet & incidere. Vnde oxymel cū multo aceto & pauco melle in hoc caſu accommodatiſſimum eſt. Et vbi præparatus eſt humor, educendus eſt: in quo faciendo apud omnes primas partes obtinet aloe.

Circa vſum aloes notandum.

Sed de vſu aloes illud ſemper memoria tenere debetis, quod ſcriptum habetis à Galeno 8. de comp. med. ſ. l. 1. & 2. nempe aloen, vbi purgandi ſunt humores tantum ventriculi, exhibendam eſſe in minori doſi, quam vbi purgandum eſt iecur & aliæ partes interiores. Præterea aloe ſolet vſurpari vel lota vel illota. In febribus nunquam illota eſt vtendum. Sed vbi lota eſt, poſſumus ea vti non in quibuſuis febribus, ſed tantum in febribus exiguis, quemadmodum prudētiſſime monuit Gal. l. c.

Sed hoc loco eximendus eſt quidam ſcrupulus, ſc. an præter cauſas nauſeæ prædictas poſſit etiam ſola intemperies humida nauſeam excitare, Nam Gal. loc. citat. ca. 2. videtur voluiſſe, etiam ab humida intemperie, quæ ab ipſo vocatur πλάδος, poſſe excitari nauſeam. Sed hoc decernendum eſt ex ipſo Gal. in fin. c. prioris eius libri, vbi ſcribit, nudas intemperies omnino durare exiguo tēpore, ꝓpterea vix vllas reperiri, quæ nō ſint alicui humori cōiunctæ, vt propterea in his caſibus ſemper exſiccātia medicamēta proſint.

Sed duplicia ſunt exſiccantia medicamēta, quemadmodum ibidem docuit Gal. Alia enim exſiccant adſtringēdo, alia vero diſſipando. In nauſea minime ſunt adhibenda, quæ exſiccant diſſipando, ſed tātum adſtringendo, eo, quod non tantum habenda eſt ratio humiditatis exſuperantis, verumetiam ipſi⁹ toni & firmitatis vētriculi. Vnde Dioſc. maxime laudat amyg. virides in humiditate ventriculi, quoniam huiuſmodi amygdalæ exſiccent adſtringendo. Quod dixi de nauſea, idem pene dicendum eſt de vomitu, qui aliquando ita vexat ægros, vt virium ruina immineat, ea propter cum vomitus fiat ob humores in ſpatio ventriculi contentos, atque ad ventriculum huiuſmodi humores mittantur ab aliis corporis partibus, cogitare debemus, a quanam parte humores confluant in ventriculū. Nam ſi confluāt ab hepate, operæ pretiū eſt dexteras partes infernas fricare, ligare, & ſubtus iecur cucurbitulas apponere, quæ trahentes à ventriculo & iecore maxime iuuant ad deflectendos humores ab ipſo ventriculo. Atque ad hoc agēdum maxime confert fricare etiam partes ipſius iecoris. Si à parte ſiniſtra, hoc eſt, liene mittantur humores in ventriculū, iuuat pari pacto apponere cucurbitulas ſubtus lienē, fricare & ligare partes infernas ſiniſtras. Laudat etiam Auic. vt ſpongia aceto imbuta apponatur ori ventriculi, quaſi huiuſmodi remedium maxime valeat ad tuendum ventriculum ab humore melancholico.

Quod ſi huiuſmodi auxilia malum non tollant, tum conuertendum eſt ſtudium ad euacuandos humores contentos in ipſo vētriculo. Inter alia, quæ conueniunt pro huiuſmodi euacuatione, eſt vomitus. Nam dicit Auicenna, ſæpe curari vomitum vomitu, & fluxum fluxu. Vomitus autem eſt parandus vel aceto & iure, vel aceto & aqua tepida, vel aliquo alio auxilio, modo id blandum ſit. Et ſi vomitus non auferat malum, expedit medicamentis eos euacuare. Si vomitus fiat ab humore bilioſo, qui non poſſit faciliter educi, conandum eſt eum expellere medicamento bilem ducente.

In quo genere magnopere laudatur aloe, quam ſcribit Gal. de tuen. val. propterea ſenibus non conferre, quoniam bilem ducit, quæ in ſenibus minime abundat. Si pituita vomitum faciat, ea prius oxymelle detergenda & incidēnda eſt, poſt euacuanda. Et ad eā euacuandam nihil præſtantius eſt hiera. Vbi febribus coniungitur alui fluxus: ſolet hoc ſymptoma non minus exercere medicos, quam ægros; & ꝓpterea ſumma ſollicitudine opus eſt, & inprimis cogitare oportet, vtrum fluxus ſit cibi alicuius corrupti, an potius ſit alterius humoris. Si ſit cibi corrupti, eſt Galeni ſententia, & iuſta, nihil moliendū eſſe, & eo maxime, quia niſi error aut negligentia incidat, ſolet huiuſmodi fluxus & cito & faciliter finiri. Si ſit fluxus humorum, videre oportet, vtrū ſit criticus, an potius ſymptomaticus. Si critic⁹, aut effluit ſanguis, aut bilis, aut alius quiſpiam humor. Sanguinem per criſin interdum exire vix credibile videtur, quia natura, quæ cuſtos eſt ſanguinis, nō effundit vitæ fundamentum, vt ſeruet ægrū. Veruntamen res ipſa & experiētia docet, interdum morbos finiri per effluxum ſanguinis ab aluo, ſc. quando ſanguis vſque adeo impurus & teter eſt, vt potius ſit oneri, quam vtilitati naturæ; & propterea ſi ſanguis impurus effluat, neque modum excedat, hic quoque ſinendus eſt.

Ceterum

Cæterum, vbi modum excedit, & periculum imminet, ne poſt fædum ſanguinem probus etiam ſequatur, tunc quamprimum occurrendum eſt, id quod fit tum internis auxiliis, tum iis, quæ immittuntur foris. Interna auxilia ſunt cibi refrigerãtes & adſtringentes, vt eſt ſuccus granat. mora non admodum matura, conſ. de ribes, de berberis, portulac. plantago. Hæc enim intus accepta prohibent immenſum ſanguinis fluorem. Ea, quæ immittuntur & accõmodata ſunt, clyſteres ſunt: qui primum fiunt ex lacte chalybeato. Fiunt etiam huiuſmodi adſtringentes:

Clyſteres ... in fluxu alui ...

℞. Cort. granat. P. j.
Fol. portul.
Plantag. an. M. j. f. decoct. &
℞. d. d. ℔. j.
Oryza cocta & per colum tranſmiſſa ℔. j.
Pulu. corall. rub. ℥. ß. M. & f. clyſter.

Hic enim vim habet inſignem ſiſtendi ſanguinem. Solemus quoque vti aquis mineralibus: cuiuſmodi ſunt de Tutia vocatæ, quæ ſunt ſalſuginoſæ. Aq. etiam noſtræ B. Virginis vtiliſſimæ ſunt, ſiue intus aſſumantur, ſiue per clyſterem immittantur. Si bilis fluat, permittendum eſt opus naturæ recte operanti. Sed quia hic humor in tranſitu inteſtina vlcerare poteſt, ideo opus eſt inteſtina ipſa obducere aliquo ſuccolento & viſcido, quod ipſa ab vlceratione tueatur: cuiuſmodi eſt iſte:

℞. Iuris inteſtinorum ſine ſale ℔. j.
Adipis caſtrati ℥. iiij. M. & f. clyſter.

Nam ſic tuetur inteſtina, quo minus violentur à bile. Si fluxus ſit ſymptomaticus, atque à bile fiat, in hoc etiam fluxu nihil aliud eſt agendum, quam id quod nuper dixi. Nã, etiãſi ſymptomaticus ſit, perniciosum eiuſmodi humorem furentem in corpore retinere. Vnde melius eſt, vt exeat, & in exitu defendantur inteſtina. Sin autem fiat fluxus à pituita, præparanda eſt, quemadmodum alias demonſtraui. Et vbi præparata ſit, eſt purganda vel agaric. torrefacto, vna cum decocto myrobalan. & ſebeſten, vel cum hiera, ſi febris exigua ſit. Nam hoc illud eſt, quod ſolebat dicere Auicenna, fluxum fluxu curari. Sicuti nimius fluxus ſolet ægros ſollicitare: ſic etiam ſollicitãtur à nimia alui adſtrictione. Vnde eſt, quod, vt dicit Caſſius; ſæpe febres retentis fecibus duplicentur. Et ideo debet medicus maxime curare, vt aluus quotidie fluat, ſi fieri poteſt. Clyſteribus nihil vtilius & facilius: dicit enim Auicenn. ſemper ſibi dilectum fuiſſe clyſteris vſum.

Curatio fluxus alui à bile.
Curatio fluxus alui à pituita.
De nimia alui obſtructione.
Clyſterum vſus.

Sed quia interdum vſuuenit, vt febrientes maxime clyſteres auerſentur, hoc in caſu ſolemus vti aut iuribus medicatis cum malua, violis & beta: aut ſero caprino cum modico mannæ. Soleo ego vti feliciſſime altera quaque die aut quarta die ℥. j. & ℥. ij. caſſiæ ſolidæ, ita vt febricitantes ſponte caſſiam ipſam ex ſiliquis trahant. Solemus etiam præbere caſſiam extractam ad quantitatem ℥. iij. vel iiij.

Vſus caſſiæ in febribus.

Ad hæc ſolet in febribus interdum vrinæ ardor maxime turbare ægros. Et hoc præſertim contingere experiemini, quando neceſſitas compellit nos ad vtendum veſicatoriis & cantharidibus. Nam ſæpiſſime contingit propter vim illam arcanam, quam habent cantharides aduerſus veſicam, vt ardorem vrinæ inducant. Sed fit etiam in febribus hic ardor propter magnum incendium, propter bilem, quæ euacuatur per vrinam: fit etiam interdum propterea, quod anguſtatur os veſicæ à compreſſu inteſtinorum. Nam in mulieribus hyſtericis, hoc eſt, vtero laborantibus, præſertim, quando vterus deſcendit, ſolet ardor vrinæ ſuboriri, propter coarctationem meatus. In hoc caſu ſolemus adhibere ea, quæ diuretica ſunt, ſed frigida & emplaſtica, vt eſt ſuccus ſemin. melonum, ſuccus ſemin. cucurbitul.

De vrinæ ardore.

Hi enim vel ſoli vel cum aliqua pulte exhibiti habent vim placandi ſimilem ardorẽ. Sicuti etiam ius, in quo radix maluæ ſit percocta. Solemus etiam, vbi magnum incendium eſt, pannos lineos aqua vel lactucæ, vel hordei tinctos circũdare perinæo & pectini. Atque ſic occurrendum eſt ſymptomatibus, quæ ſunt excrementa mutata.

Poſtremo fiunt ſymptomata in febribus, pertinẽtia ad qualitates mutatas. Inter quas vna eſt viſibilis, & eſt linguę nigrities, necnõ nigritiei coniuncta aſperitas: nam præterquam quod linguæ nigredo ingrata eſt viſu, eſt etiam pernitioſa, tum quia guſtum deprauat, tum quia ſępe ab hac nigritie praua quędam qualitas mittitur in cerebrum, quæ magnopere lædit. Docui alias, quinque modis fieri nigritiem linguæ, ſed in febribus potiſſimum oritur ob fuligines & ob incendium. Quamobrem occurrendum eſt huic ſymptomati, vt monet Auic. frequentiſſima linguæ lotione, quæ fit aq. hordei & aceto. Pannus etiam aſperior intinctus vel in poſca, vel in aqua hordei, & linguæ affricatus vim habet nigredinem illam auferendi.

De ſymptomatis in febribus pertinentib. ad qualitates mutatas.
De ſcabritie & nigritie linguæ.

Quæ vero aſperitatem tollũt, ſunt res humidæ & viſcidæ adhærẽtes ipſi linguæ, vt eſt ſuccus ſem. melonum, ol. recentiſſ. amygdal. dulc. primo ore detenta. Et inter cætera laudat Auic. ſemina cydon. ore detenta: ſed præter hæc conueniunt etiam ea, quæ alias propoſuimus pro placanda & extinguenda ſiti.

Circa qualitates odoratiles mutatas fit quoque aliquod ſymptoma in febribus, vt eſt odor teter, qui plerunque fit in febrib. propter humores putridos, qui vel ſunt propè colatoria

De odore tetro febribus.

latoria in fundo cerebri, vel ſunt in ventriculo. Atque hi omnes praui odores auferantur purgatione, hoc eſt, medicamentis, quæ mundant ventriculum, nec non etiam cerebrum. Et cætera ſolemus etiam adhibere flores & fructus odoros. Attrahuntur etiam ſucci & aquæ odoratæ per nares. In his caſibus ſoleo ego mandare, vt edulia febricitantium coquantur in aq. roſacea. Folium malabathri ore detentum efficaciſſimum eſt ad arcendos omnes graues odores.

De ſternutatione.

Ad nares quoque poteſt pertinere aliquo pacto illud ſymptoma, quod commemorat Auic. inter alia, & eſt vel frequẽtiſſima ſternutatio, vel irritus ſternutandi appetitus, quæ ſymptomata fiunt à flatibus, interdum etiam ſuccis & vaporib. nares mordentibus. Si frequentior ſit ſternutatio, iuuat frontem blande fricare, iuuat etiam nares fricare. Ol. aneth. vel laurinum auribus inſtillatum vim habet comprimendi ſternutationes. Marina etiam ſpongia aceto immacerata, & naribus adhibita vim habet cohibendi ſternutationes. Quod ſi appetit[9] ſit ſternuẽdi irritus, adiuuandum eſt ſternutamentũ vel penna, vel puluere modico piperis, vel aqua tepida & ſucco radicis betæ. Sed hæc, q̃ calefaciũt inſigniter, nõ niſi magna poſtulante neceſſitate ſunt vſurpanda: & p̃ſertim ſi febris magna ſit.

De rigore in febribus.

Sequũtur poſtremo loco ſymptomata pertinentia ad qualitates tactiles, inter quæ duo potiſſimum ſolent maxime febricitantes vexare, nempe rigor atque dolor. Rigor quid ſit, & vnde fiat, iam abunde didiciſtis. Fit autem, vt monet Auic. rigor in febribus tribus modis: vel poſt ſudorẽ vel ante paroxyſmum, vel poſt criſin. Poſt ſudorem fit, aut poſt magnum ſudorẽ, aut poſt paruum: atq; vel finito iam ſudore, vel nõdum finito. Qui rigor fit poſt criſin, vt dicit Hippocr. 4. aphor. 58. penitus morbum ſoluit. Nam dicit, à febre ardente habito, ſi rigor ſuperueniat, ſolutio. Et certe, vt ibi notat Gal. minime de alio rigore loquitur, quam de eo, qui fit poſt criſin. Igitur aduerſus huiuſmodi rigorem minime opus eſt admodum certare. Sed ſi perſeuerct, & febrientẽ nimis affligat, ſolæ frictiones vim habent huiuſmodi rigorem tollendi. Sin autem poſt ſudorem fiat, ac ſudor nondum ſit finitus, expectandum eſt, donec ſudor finiatur. Nam ſi deinceps finito ſudore rigor adhuc perſeueret, tũc ſtudendũ eſt non ſolum frictionibus, verumetiã aſperiorib[9] frictionibus, calefactionibus, atq; aliis huiuſmodi auxiliis cutim aperire: ſiquidẽ rigor eueniens poſt ſudorem nõ ob aliud fit, niſi quia materia ſudorifica minime tota eſt per ſudorem exinanita, & ideo quæ remanſit diſſipanda eſt, quod fit vel per ea, quæ iterum ſudorem prouocant, vel per ea, quæ materiam ſudorificam diſſipant & conſumunt.

Si rigor fiat ante paroxyſmum, ſolet magnopere & hic febricitantes vexare. Nã qui paruus eſt, & nullam moleſtiam affert, pauca ſollicitudine & paucis auxiliis indiget. Rigor ante paroxyſmum curationem, quemadmodum dicebam, expoſcit. Expoſtulat etiam in ipſo paroxyſmo, hoc eſt, dum vrget: vbi enim vrget, ſi ſit exiguus, non curandus eſt, quia ſponte finitur. Sin autẽ magnus ſit, & propterea moleſtiam inſignem afferat, curare ſolemus calefactione, integumentis atque aliis ingeniis, quæ calorem reuocant.

Cæterum, antequam adueniat, ſolent medici admodum ſolliciti eſſe in ipſo depellendo atque auertendo. Hoc autem fieri ſolet tribus vel quatuor horis antequã adueniat, & occurritur ipſi tum medicamentis externis tum internis. Externa medicamenta ſunt balnea, inunctiones factæ ex rebus calefacientibus. Exempli gratia.

Linimentũ contra rigorem in febribus.

℞. *Ol. chamom.*
Ol. nard. an. ℥. ß.
Pulu. coriand.
Pulu. piperis albi an ℈. j. M. & f. liniment.

Lotio ex chamomilla laus.

Præ cæteris magnopere laudatur vſus fomenti & lauacri ex chamomilla, quippe quod dicebat Galen. à medicis putatum eſſe remedium febris. Solemus etiam implere veſicas vel ol. chamom. vel aliquo alio calefaciente, atque apponere dorſo: cui linimenta quoque adhiberi ſolent. Complura alia reperies auxilia aduerſus rigorem febrium 1. quarti tr. 2. c. 12. Interna remedia quibus occurrimus rigori, omnia calefacientia, vt eſt Theriaca commendata ab Auicenna, diatrionpipereon, diaſpolir. Laudat etiam Auic. pill. quaſdam ex aromatibus, quas vocat expertas.

Neque vos moueat, quod in febribus remedia adeo calida minime videãtur accommodata, quia hæc adhibentur ante paroxyſmum, & præſertim adhibentur, vbi materia non vſq; adeo calida eſt, cuiuſmodi eſt quartana febris, de qua loquens Ariſt. 1. probl. 58. dicebat in quartanariis multum ignem accendendum eſſe, ſc. ob vehementiſſimos rigores, quib. quartanarij afficiuntur. Laudat etiam Auic. vinum. Et accepit hoc conſilium à ſapientiſſimo Hippocrat. qui 7. aphoriſm. 56. ſcribit, horrores ſolui à vino pari aquæ pondere commixto. Quem locum enim interpretaretur Galen. d. vinum ideo ſoluere horrorẽ, quia ſuo calore diſſipat vapores & humores, à quibus inducitur rigor. Sed non loquebatur Hip. de vinis Patauinis, ſed de iis quæ potentiſſima ſunt, quæ erant fere meraca, quando ſolum æqualis portio aquæ commiſcebatur: cuiuſmodi etiamnum in Græcia reperiuntur. Poſtremo loco ſymptomata tãgibiliũ qualitatum coniuncta febribus ſunt dolores qui varii ſunt. Sed præ cæteris ſolent

Vinum rigores ſoluit ex Hip.

febrientes

De dolore in febribus.

ſebrientes magnopere tentari dolore capitis, dolore dorſi & lacertorum, nec non dolore ſtomachi. Appello autem dolorem ſtomachi non cardialgiam, de qua ſupra ſumus loquuti, quando ſc. os ventriculi dolet, ſed eum qui prehendit totum corpus ventriculi.

De dolore capitis in febribus.

Dolor capitis in febribus ſolet interdum oriri propter fæces retentas. Et aduerſus hūc præſidium vnicum eſt, aluum liquare, quod fit feliciſſime vſu clyſterum mollientium. Sæpius fit dolor in febribus ob vapores, qui tolluntur ab internis partibus, & modo acres ſunt & mordaces, modo graues, ſed blādiores. Vbi fit dolor à vaporibus acribus & mordacibus, cognoſcitur, quia acrimonia ſenſus percipitur, vbi vero fit ab aliis vaporibus, cognoſcitur, quia dolor capitis potius grauatiuus eſt, quam vlceratiuus: quemadmodum vbi fit à flatu, potius tenſiuus eſt.

Aduerſus dolorem, qui fit à vaporibus acribus cerebri membranas mordentibus occurritur duobus modis, vel reuellendo vel repellendo. Reuelluntur vapores frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, clyſteribus. Ægineta lib. 2. inter alia probat hirudines. Sed quibus locis ſint applicandæ, non commemorat. Quare ad ſolertem medicum pertinebit hoc in caſu animaduertere, vtrum febriens familiarem habeat ſanguinem fluentem ab hæmorrhoidibus. Nā hoc in caſu ad auertendum dolorem capitis nullus alius locus eſt eligendus, quā hæmorrhoides. Si autem nullas internas partes oblæſas habeat, nullus locus aptior eſt pro hirudinibus, quā nares. Et ſæpe ſum expertus, hirudinem vnam vel alteram naribus febrientium immiſſam ſtatim dolorem capitis abſtuliſſe.

Hirudinum in dolore capitis locus.

Ratio repellendi eſt, vt animaduertatur, quinam ſint vapores efficientes dolorem, quoniam ſi calidi ſunt, perfuſiones ex rebus refrigerantibus maxime accōmodantur: eiuſmodi ſunt illæ, quas vobis propoſui in delirio curando: vt non ſit opus inutiliter repetere. Auic. proponit perfuſiones ex lacte. Sed duo ſunt circa lac animaduertenda. Vnum eſt, vt in vaporibus frigidis vſus lactis fugiatur, eo, quia nimium obſtipat cutim, ita, vt vapores alioqui craſſiores minime difflari queant. Alterum obſeruandum eſt, cum vbi cum dolore iuncta eſt propēſio ad ſomnum, minime conducere lactis vſum.

An lactis perfuſio conueniat in hoc caſu.

Si fiat dolor à vaporibus craſſioribus, oportet perfuſiones & inunctiones adhibere, quæ vim habeant diſcutiendi. Et in hoc nihil præſtantius eſt, quam decoctum camomillæ & anethi, necnon perfuſio ex decocto earundem herbarum. Laudat Arch. & Paulus empl. ex oleo, aloe & amygdalis amaris, ſed huiuſmodi empl. quæ alioqui ſolent caput grauare, libenter refugio, quia debet medicus in omnibus illud ſtudere, vt cum ſecuritate, cum celeritate & cum iucunditate curet.

De dolore lumborum & lacertorum.

Sequitur dolor lumborum & lacertorum, qui interdum vſque adeo febricitantes ſollicitat, vt quieſcere non poſſint. Fiunt hi dolores in febribus propter vnicam cauſam, hoc eſt ob calidam intemperiem, quæ ſequitur putredinem. Nam, ſi locus putredinis ſit in vena illa magna, quæ repit ſubtus dorſum vt ſępe ſolēt euenire, in ea parte fit ingēs incendium, & conſequenter fiunt dolores inſignes. Haud ſecus contingit, ſi putredinis locus ſit in lacertis totius corporis, quoniam vbi fit exæſtuatio, & conſequenter ex æſtuatione oritur dolor, vt deinde febricitantes non poſſint quieſcere, quoniam nullum ſitum reperiunt, in quo dolor non vrgeat. Aduerſus dolorem lacertorum commēdat Aetius vſū vini & olei. Sed ego ſoleo vti ſola irroratione ex decocto camom. tepido. Nam diſcutit putredinem, non auget incēdium & dolorē placat. Aduerſus dolorē lumborū ſolemus multa excogitare & adhibere, quæ omnia eo debent reſpicere, vt refrigerent, ſed non admodum obſtipēt. v. g. folia vitis irrorata aq. roſacea, & lumbis adhibita maxime valent ad retundendū hoc incendium. Panni lacte macerati & adhibiti etiam valent, ſicuti quoque albumen oui, aq. lactucæ commixtū & irrigatum dorſo magnopere placent. Iuuat etiam ſubſternere dorſo vel coria vel folia vitis, omnia vnguēta & omnia olea in his caſibus libenter non admitto, quia in corpore feruente eiuſmodi eſt, quando dolor hic vrget, hæc facile inflammantur, & potius dolorem augent, quam vt imminuant.

Curatio incendii lumborum.

De dolore ſtomachi.

Dolor ſtomachi in febribus duas potiſſimum ob cauſas oriri ſolet, vel ob flatus qui contenti in ventriculo & eum diſtendentes ſolutionem & conſequenter dolorem inducunt. Fit etiam ob humores vel crudos & pituitoſos vel bilioſos. Si oriatur ab humoribus pituitoſis & crudis, non alia via incedendum eſt in ablatione huius ſymptomatis, quā ea, quam docui vos tenendā eſſe in ablatione ſyncopes ab humorib. crudis. Sed hac in re magna opus eſt prudentia, ſiquidem cuncta fere quæ flatus diſcutiunt, admodum calida eſſe ſolent in febricitantib. Et quia vehementer calefaciunt, amplectēda non ſunt facilitar, eapropter multo ſatius eſt adhibere ea, quæ tepidiora ſunt & flatus diſcutiunt, vt eſt mentha viridis & ſicca, pulegium, fæniculum viride. Nam aniſum potentiſſimum quidem eſt in diſcutiendis flatibus, veruntamen eſt pene cauſticum, vt propterea non ſit vſque adeo tutus ipſius vſus.

De aniſo.

Si dolor oriatur ab humoribus bilioſis, videndum eſt vtrum contineātur in ipſo, an ſigillatim in eum aliunde, & præſertim à iecore mittantur. Si mittātur à iecore ante acceſſio-

 ceſſio.

ceſſionem, opus eſt diligenter hunc impetum comprimere. Quod quidem fit, ſi vel clyſteres acriores ante acceſſionem immittantur, vel ſi cucurbitulæ ſiccæ ſubtus regionem iecoris applicentur. Si autem humor biliosus, qui dolorem facit, contineatur in ventriculo, ſtudendum eſt primum eum placare, quod facere poteſt ſuccus granat. compoſitio illa, quæ appellatur oxyſacch. ſuccus cydoniorum, ſuccus mororum. Cibi etiam, qui leniunt & obtundunt acrimoniam accommodatiſſimi ſunt, vt eſt ptiſana, facta ex farre, & lactuca cocta etiam ſimiliter valet.

Cæterum, ſi hęc non tollant dolorem, deueniendum eſt ad educendum humorem illum, qui, quoniam ſuapte natura lubricus & mobilis eſt, nec non in partibus vicinis contentus, minime exquiſita aut diuturna præparatione eget; ſed ſtatim educendus eſt vel rhab. vel alio, quod bilem ducat. Et ipſe in huiuſmodi caſibus nihil vtilius inueni hoc medicamento.

Bolus euacuans humores in ſtomacho.

℞. Pulpæ thamar. ℥. iij.
Rhab. electi ſubt. puluerifati ʒ. iiij.
Diaphen. ℥. iij. ß.
Squinanti bi gr. iij. Cum modico mellis roſ. ſolutiui f. bolus.

Et aduertite multo melius eſſe exhibere medicamenta ſolidiora, quam liquidiora, eo, quia è ventriculo euacuandus eſt humor. Vnde quanto diutius ibi manet medicamentum, eo melius euellit & eradicat humores à ſtomacho. Poſtremo ſolent inteſtinorum dolores, & præſertim gracilium, & coli febricitantes exercere, pro quibus omnib. tollendis in febribus nihil melius eſt, quam vt d. Auicen. in 1. caut. quam feces tollere, quod fit potiſſimum vſu clyſterum. Sed quia alias fuſius intellexiſtis, quo pacto tractandi ſint, qui tenentur doloribus colicis, non eſt vt eadem repetam. Solemus extrinſecus & ſtomacho dolenti & gracilib. inteſtinis panem recentem ex furno extractum, & ita calentem adhibere, qui efficaciſſimus eſſe ſolet; & eo efficacior euadit, ſi vino generoſo immaceretur atque ita calens ventriculo apponatur. Auic. vnum monet, non aſpernandum, ſcil. in his doloribus inteſtinalibus abſtinendum eſſe à potu aquæ. Quod præceptum ideo attulit Auic. quoniam ſolemus aqua liberaliter vti in febribus.

Cæterum, quia vſus vini minime ſecurus eſt, conſulit Auicen. vt in potu cohibeatur ius galli. Cæterum, ius galli antiquum nimium nitroſum eſt, & propterea haudquaquam hoc in caſu conuenit. Galli etiam iuniores non ita laudabilem ſolent reddere aquam, in qua coquuntur, propterea multo tutius eſt, in huiuſmodi neceſſitate vti vel iure paruæ pullæ, quod ſcribit Galen. humores attemperare: vel vti aqua è carnibus aut vitulinis, aut pullarum per alembicum extractis.

CAPVT XVII.

De febribus malignis.

Est omnium philoſophantium ſententia, vbi aliqua res æquiuoca tractanda eſt, prius omnem æquiuocationem eſſe tollendam, vt recte conſtituatur id, de quo tractaudum eſt. Quare cum hoc tempore de peſtilenti febre tractaturus ſim, & hoc nomen æquiuocum videatur, operæ pretium eſt, ante alia omnem æquiuocationẽ de medio tollere. Apud medicos hæc nomina reperiuntur λοιμὸς & λοιμώδης πυρετὸς, hoc eſt peſtis & febris peſtilentialis.

Differentia inter peſtem & peſtilentem febrim.

Videndum eſt ergo, quę ſit differentia inter peſtem & peſtilentem febrim. Dicebat Galen. in epid. 19. peſtem non ſignificare vnum quoddam morbi genus, ſed eſſe veluti generaliſſimum quoddam nomẽ, quod ſub ſe complectitur omnia pene genera morborum, idque facile eſt intelligere ex ipſomet Hippocrat. qui in libr. epid. vbi diuerſas peſtilentes conſtitutiones enarrat, non vnum vel alterum genus morborum recenſet, ſed nullum eſt pene morborum genus, quod in iis conſtitutionibus apparuiſſe non recenſeat; vt certiſſimum ſit peſtem non eſſe peculiarem aliquam ægritudinem, ſed eſſe nomen commune ad innumeras prope ægritudines.

Febris peſtilens vera & non vera.

Cæterum febris peſtilens eſt peculiare genus morbi, ſiquidem eſt neceſſario intemperies: & cum ſit intemperies, quis non videt eſſe peculiare quoddam genus, & propterea hac ratione à peſte differre? Verum peſtilens febris, neque ipſa vniuoca, ſed diuiditur tum in febrem vere peſtilentem, tum in eam, quæ non vere peſtilens eſt, ſed per ſimilitudinem, vt audietis, peſtilens vocatur. Cum igitur duo hæc ſint genera febris peſtilentis, ac propterea inter ſe conueniant & differant, videndum eſt, in quo conueniant, & in quo differant. Febris vere peſtilẽs, quæ à peſte inſeparabilis omnino eſt & peſtilens per ſimilitudinem, hoc habet commune, quod vtraque praua & maligna eſt.

Prauum & malignũ vt apud Galenum differant.

Dixi prauã & malignam, quia etiam Galen. 3. de criſ. 5. differentiam poſuit inter prauam & malignam, vbi ſcribit ſputamen dici prauum, quando periculoſum eſt: dici vero malignum quando minatur, adeo vt prauitas periculum, malignitas exitium ſemper minetur. Conueniunt itaque in hoc, vt peſtilens febris & peſtis & peſtilens non vera quod omnes prauæ ſunt & malignæ. Neque

dubię

dubitare debe[illegible] hanc peſtem [illegible] dari [illegible] quæ [illegible] vera [illegible] & peſte [illegible] quidem [illegible] necnon 8. de comp. med. [illegible] ſimiliter [illegible] 3. de præſag. ex puls. 5. & maxime omnium [illegible] in 3. epid. 57. manifeſtiſſime ſcribit reperiri febres peſtilentes ſine peſte, vbi minime dicendum eſt, eum loqui de vera peſte quoniam, vt audiuiſtis hæc inſeparabilis eſt à peſte; ſed loquitur de alia peſtilente, quæ non eſt peſtis.

Differentiæ autem, quibus vera peſtilens & non vera inter ſe diſcernuntur, complures ſunt, veruntamen quãtum ego puto tres potiſſimum ſunt. Prima differentia eſt, quod peſtis, ſiue peſtilentialis vera perpetuo originẽ habet ab [illegible]. Nam, vt alias docui in lect. de peſte, neque veteres, neque ratio vnquã docuerũt, communiſſimi morbi, cuiuſmodi eſt peſtis, poſſe aliam cauſam reperiri quã communiſſimam. Eſt autem cõmuniſſimus aer, quem inſpiramus, vt demonſtrat Galen. ex Hipp. in lib. 1. epid.

Neque valet, quod dicunt ſectatores aliæ ſententiæ, [illegible] Hip. & alios veteres non recognouiſſe peſtis naturã & cauſas omnes, quis hoc [illegible] ingenium iniuriam facere tantæ Hip. & veterum ſapientiæ. Et eo magis, cum & Hip. & Gal. fuerint ea tempeſtate, qua grauiſſimæ & plures extiterunt peſtes, quis credere poſſet, eos, ſi non ratione, ſaltem experientia non potuiſſe comperire alias cauſas ab [illegible], ſi quæ eſſent. Sed, vt dixi, hæc alias fuſius diſputaui. Iam vero aer, qui eſt cauſa peſtis, nõ vno modo corrumpitur, vt gignat hunc morbum, ſiquidem interdum a principiis internis quodam pacto corrumpitur, ſcil. quando nimium calidus & humidus exiſtens grauem putredinem contrahit: interdum aliunde inquinamentum & putredinem nanciſcitur: quod fit, quando vel lacus & ſpecus corrupti aerem contaminant; vel contra [illegible] vera aut fame aut bello [illegible] & putrefacta aeri putredinem infuerunt, [illegible] quãdo [illegible] victu vel alia ratione peſtes [illegible] legatis, non aliter intelligere [illegible] quam ab his vitiis [illegible] primo eſſe aerem, & ab aere deinde [illegible] peſtem induci.

Cæterum, febris, quæ per ſimilitudinem peſtilens eſt, haudquaquã ab aere primam & veram originem ſuſcipit, ſed potius à corruptione humorũ in corpore latitãtium. Atq; hinc fit, quod [illegible] ex eſu prauorum ciborum peſti[illegible] febres inducit, quemadmodum Galen. [illegible] fac. cap. de cucum. ſcribit, abſtinendum [illegible] prauis eduliis, propterea quod longo tempore putredine conceptã malignas febres inducunt. Ex quo loco colligere poteſtis febres malignas non ſemper [illegible] ab aere oriri, niſi quando ſunt vere peſtilentes, ſed oriri etiam à prauo victu.

Secunda differentia eſt, quod febres vere peſtilentes copulantur [illegible], cum fluxu [illegible] habetis apud Galen. in 3. [illegible] vbi [illegible] fluxum [illegible] ſymptoma inſeparabile à febre pe[illegible] non eſt ve[illegible] huiuſmodi fluxum [illegible] habet [illegible] propter inſignem [illegible] cauſam. Et [illegible] quod febris vere [illegible] periculum [illegible] hac febre [illegible] vt d. Galen. [illegible] febr 3.

Febris autem non vere peſtilens minime contagioſa eſt: idq; ſi non aliud [illegible] quotidiana experientia locupletiſſime docet cum celerrime con[illegible] nobis videre [illegible] has malignas [illegible] contagioſas eſſe, cuius rationem [illegible].

Cum ergo hæc ſit differentia inter peſtiferam verã & non veram: nunc videre oportet, quæ ſit communis [illegible] quam diximus habere, [illegible] dicebamus & [illegible] peſtilentes omnes [illegible] quia nonnulli [illegible] ea ſententia peſtilentem febrem appellari [illegible] ex more, cum nos aliam [illegible] mur; neceſſe eſt, vt breuiter videamus, quid ſit ſpecies morbi & quid ſit mos.

Nam circa morbum omnem ſemper quatuor conſideramus, vt docuit Gal. de criſ. 5. & 1. de criſ. 4. & [illegible] Sunt autem hæc 4. ſpecies ſiue ideæ, [illegible] ſiue [illegible], motus, & [illegible].

Quæ [illegible] morbi, docet Gal. [illegible] 5. vbi afferẽs exemplum [illegible] eſſe veluti tertianam, quartanam, p[illegible] peripneumoniam. Hac enim [illegible] Gal. deſignare nobis ſpeciem [illegible] morbi, quam cognoſci [illegible] tibus. E. g. [illegible] ris pungens [illegible] febre acuta. Non hæc omnia ſunt accidentia propria, quæ declarant ideam huius morbi. Magnitudo ſiue vehementia [illegible] magnitudine & vehementia ac[illegible] tium [illegible] prior [illegible]. E. gr. [illegible] tur & magnitudine & v[illegible] tium febris, tuſſis dolor[illegible] halitus. Quid ſit ſpecies morbi.

Tempus morbi cognoſcitur, inquit Galenus, ex tarditate vel velocitate aut acceſſionis aut partium acceſſionis morbi. Ex. gr. pleuritis cognoſcitur, qui [illegible] propterea augmentum eſt ſtatus, dicitur Pleuritis non acuta.

Poſtremo inquit Galen. cognoſci morem ſiue m[illegible] ex accidentibus non [illegible] propriis, ſed aduenientibus. E[illegible] aduenientes ſunt peri[illegible] Quid mos morbi.

Ggg 2 dici-

dicitur morbus ma[illegible] acci-
dentia ſint impura, [illegible] exi-
tialia, [illegible] morbus [illegible]

S[illegible] accid[illegible] maligna, quæ re-
lata [illegible] p. [illegible] in epid. & 1. prorrhet. 52.
ſc. v[illegible] violentia, d[illegible] inquietudi-
n[illegible] ea, vt ab exemplo propoſito non
[illegible], ſi [illegible] ſuperueniat dormi-
[illegible], ſi ſuperueniat delirium, ſi [illegible] appeten-
[illegible] tu[illegible]o, d[illegible] quemadmo-
[illegible] ſuperuenientis ac[illegible] ntia nõ ſunt
p[illegible] i eſt ſitu. expreſſio cruda, mi-
nim[illegible] a, ſe[illegible] oris benigna.

[illegible] le p[illegible] hoc no-
[illegible] & prauit[illegible] in[illegible] e peſti & pe-
[illegible] m. [illegible] dicunt aliqui,
[illegible] po[illegible] s conuenire ob
[illegible].

[illegible] is non eſt vnum genus, vt di-
[illegible] ne etiam poteſt eſſe vna & pecu-
[illegible].

[illegible] habetis apud Hip 3. epid. 3 in ea
[illegible] omnes febres peſtilentes fuiſ-
ſe & t[illegible] n[illegible]m & quartanam & cotidianam,
[illegible] pestilentem febrẽ
n[illegible] ob [illegible] rem ſpem, ſed ob mores,
qu[illegible] omnis febris peſtilens, quæcun-
[illegible] ca[illegible] r, [illegible] praua & maligna eſt,
q[illegible] ua acc[illegible] ſibi iam conſtitute.
[illegible] t.

[illegible] ſtam habetis, in quo conuenĩãt,
& [illegible] p[illegible] nt f[illegible] b[illegible] es peſt[illegible] ntes veræ
& [illegible] c no[illegible] is de peſte aut
de p[illegible] nte ve[illegible] a [illegible] eſt, quando-
quide[illegible] hac d[illegible] te n[illegible] æ [illegible] nes habentur.

Sed ta[illegible] bimus de febre peſti-
len[illegible] a & m[illegible] li[illegible] na, nẽ
[illegible] aro tempore
[illegible], o[illegible] n[illegible] parte, &, vt
[illegible] n[illegible] en[illegible] Eſt autem huiuſ-
[illegible] a ſi mos tractaturi, nihil [illegible]
[illegible] da [illegible] & maliã
[illegible] N[illegible] da [illegible] pe-
[illegible] vt ſ[illegible] vos, col[illegible]
[illegible] eſt v[illegible] a [illegible] ia & verus ty-
[illegible] conſti[illegible] tur.
[illegible] non æquali,
[illegible] tunc ca-
[illegible] quibus vehe-
[illegible] ſus, in alĩ
[illegible] agnoſ
[illegible] us, de-
[illegible]
[illegible] fe-
[illegible] terat
[illegible] terra Se-
[illegible] m & fine
[illegible] H[illegible] od
[illegible]
[illegible] ue [illegible]

b[illegible] ac[illegible] febre [illegible],
[illegible]

Sed non [illegible] pulus o[illegible] cum
fieri po[illegible] it, vt in febre pe[illegible] ilente [illegible] cem-
per caleat, ſed interdum [illegible]. N[illegible]
perti[illegible] a Gal. ſ[illegible] entia 3. de præſag. ex pulſ.
5. [illegible] q[illegible] ibus febri[illegible] us in[illegible] dum co[illegible] cor-
pus refrigerari plus q̃ iuſtũ ſit. P[illegible] æterea, ſi cõ-
ſideremus ſtatũ febris pe[illegible], [illegible] ſcribit idẽ
Gal. 3. de præſag. 4. [illegible] d[illegible] pulſus ſunt [illegible]
les [illegible], vt manifeſtum ſit, cor minime cali-
dius eſſe red[illegible] itũ, quandoquidẽ ſi calidi⁹ red-
deretur, cordis pulſus deberet eſſe nõ ſi[illegible]
ſano, ſed celerior. Igitur ex his co[illegible] fe-
bri[illegible] peſtiferis poſſe interdũ cor frig[illegible] di⁹ eſſe.

Ex altera parte eſt idem Galenus, qui lib.
de marc. 5. ſcribit, vbi cor frigidius eſt, ibi nõ
poſſe eſſe febrim.

Accedit etiam ratio; quia eſſentia cuiuſq;
febris eſt, vt calor totius corporis, & præci-
pue cordis, augeatur. Dicendum eſt in hac
difficultate, vere in nulla febre poſſe cor plus
refrigerari, quam ſit iuſtum naturæ. propter
rationes dictas, ſc. quia hæc eſt eſſentia & ty-
pus febris vt calor natiuus augeatur.

Neq; imaginari poſſumus, vnquam in fe-
bricitante frigidius redditum eſſe cor. Nam
in hydrope thoraci[illegible] fit ſemper febris. Si vn-
quã deberet cor refrigerari, ſane deberet in
hac ægritudine, in qua pulmones & pene i-
pſum cor innatant in aq[illegible] a. Veruntamen ca-
lorem cordis auctum eſſe oſtendunt pulſus
velociſſimi, qui fiunt in hac ægritudine.

Sed quid dicemus ad pulſum ſimilem ſa-
no appare[illegible] e in peſt[illegible] lente, & ad Gal. aucto-
ritatem? De pulſu loquemur ſuo loco quan-
do de [illegible] is tractabimus. Ad Gal. auctorita-
tem dico, Gal. eo in loco non ſtatuere id t[illegible]
q[illegible] am firmum, vt cor interdũ frigidius fiat.
Sed cum ſibi propoſuiſſet enarrare differen-
tias omnes pulſuũ, poſuit omnes caſus, quos
contingere poſſe vni, conſentaneum eſſe vi-
detur, & propterea, cũ propoſuiſſet qui pul-
ſus fiant vbi cor calidius & contenta frigi-
diora ſunt, propoſuit etiam quis pulſus fiat,
ſi e[illegible] onuerſo cor fieret frigidius, & contenta
calid[illegible] a eſſent. nam niſi hoc pacto int[illegible]
gatur [illegible] le Gal. locus, proculdubio rem abſur-
dam & à ratione alienam dixiſſet.

Dixi febrem peſtiferã fieri a graui & mali-
gn[illegible] pu[illegible] e[illegible] ine, quoniã malignitas in febrib.
peſtiferis [illegible] met egregia putredo [illegible]
r[illegible] etiſſimum teſtem habetis G[illegible], qui
3. [illegible] epid. 50. ſcribit malig[illegible] at[illegible] m h[illegible] o[illegible]
n[illegible] d fuiſſe, quam ingẽtem putred[illegible]

Præterea quod huius febris charact[illegible]
typus ſit excedẽs putredo, i[illegible] primis teſtatum
habetis ab Hip. [illegible] ſcribit, pu-
[illegible] ines [illegible] e m[illegible] a c[illegible]
ac[illegible] nt.

Vnde [illegible] odum 1. in 6. epid. a9. d[illegible]
cebat.

ecbat, ... ab aliis febribus putridis differt ... rum propter excellentiam putredi...

Et ne dicatis hoc Galenum dixiſſe tantum de febribus vere peſtilentibus, videatis ipſum 1. de diff. feb. 4. vbi eandem ſententiam habet: cum tamen ibi loquatur de febribus, quæ non ſunt vere peſtilentes, vt ipſemet fatetur 3. de præſag. ex pulſ. 4.

Itaque colligere poteſtis, iure additum eſſe putredinem grauem & malignam, vt hoc diſtinguantur febres peſtilentes ab aliis putridis, quarum non eſt adeo excellens putredo. Scio plæroſque recentiores, quorum princeps eſt Fern. in ea fuiſſe ſententia, vtrũ typum & characterem febris peſtilentis non eſſe ſolam excellentem putredinem, ſed præter hanc eſſe quoque venenatam & perniciosam qualitatem. Veruntamen hæc ſententia, niſi ſano modo intelligatur & proponatur, nullo modo mihi placere poteſt.

Si enim pro qualitate pernicioſa & venenatã intelligere volunt ſummum & extremũ gradum putredinis, facile aſſentias, quandoquidem & Gal. & omnes veteres extremum gradum omnium qualitatum dixerunt eſſe venenum, veluti extremus gradus caliditatis, extremus gradus frigiditatis, &c. venena ſunt; atque ... appellantur, propterea ſi volumus ita appellare ſummum gradum putredinis, facile conſentiam adeſſe in peſtilentibus febribus qualitatem pernicioſam & venenatam. Sed ſi, quod videntur plærique dicere, velint pro qualitate arcana, & venenata dicere aliquid diuerſi ab extremo putredinis gradu, iis aſſentiri minime poſſum, ſiquidem neque ratio, neque experientia neque quod maxime refert, vllus auctor antiquus probatus huic atteſtari poſſit. Quod ſi volunt hi & prudentiores & oculatiores & doctiores veteribus vi...ri, permitto vt hanc prærogatiuam ſibi aſſumãt. Sat eſt vere & veteres & rationem ſectari febres omnes peſtilentes formari ab excellenti & maligna putredine.

Sed dicetis, hac quidem putredine diſtinguũtur febres omnes peſtilentes ab aliis putridis: veruntamen non apparet adhuc, quã ratione diſtinguantur vere peſtilentiales à peſtilentialibus non veris, quamobrem, vt huiuſmodi diſtinctio habeatur, addendum eſt aliquid, ſc. putredine graui maligna & interna, vt perfecta definitio, ſi qua haberi poteſt, ... peſtilentis febris non veræ, eam eſſe calidam intemperiem à graui, maligna & interna putredine. Nam, vt alias dixi, vera peſtis, & vera peſtilens, quæ nunquam a peſte diſiungitur, id ſempiternum habet, vt ... ab aere, ab hac cauſa externa; peſtilens non vera ſemper ... à cauſa interna recente, non ... à cauſa externa, hoc eſt, non ...

Neque dicatis, ... vera peſte internam putredinem fieri, quia id quidem verum eſt, ſed magnopere differt, quoniam in vera peſte & in peſtilenti aer eſt principalis cauſa ipſius febris; diſpoſitio corporis eſt ſecundaria cauſa, in peſtilenti non vera principalis cauſa eſt putredo interna nõ putredo aeris; quia ſi aer concurrat ad efficiendã hãc febrim, concurrit tanquam res nõ naturalis, & tanquam cauſſa quædam communis omnium morborum, non autem tanquam cauſa propria febris peſtilentis, vt concurrit in hac. Et hanc fuiſſe quoque Galen. mentem, intelligere poteſtis ex cap. 3. lib. 1. de diff. feb. vbi ſcribit ob annonæ caritatem aliquibus factas eſſe febres peſtiferas, aliquib. ſcabiem, & alia vlcera.

Ex quo loco colligere poteſtis duo. Vnũ eſt, ibi Gal. non loqui de vera peſtilentiali, ſed de ea, quæ ſit ſine peſte.

Alterum eſt, velle Galenum fieri febres peſtilentes ex putredine & corruptione prauorum humorum, qui in corporib. gignuntur ex eſu ciborum prauorum, id quod etiam teſtatum fecit lib. 2. de alim. fac. cap. de tuum. Vbi ſcribit, abſtinendum eſſe a prauis eduliis, quod ſucci ex ipſis geniti putreſcentes febres malignas pariant. Cum ergo putredo ingens & interna ſit ea, quæ format peſtilentem febrem, atque putredo ſit accidens quoddam, & omne accidens in aliquo ſubiecto collocetur, videre oportet, quæ ſint illa ſubiecta in corporibus noſtris, in quibus hæc inſignis putredo ponatur.

Sunt autẽ in corporibus noſtris tria ſubiectorũ genera, humores, & ſpiritus & partes ſolidæ. In humorib. fieri peſtiferas febres, de quib. tractamus, nemo vnquã dubitauit. Ex propterea, neque nos dubitare debemus, ſed ſtatuere humores putreſcentes, vbi inſigniter putreſcunt, peſtilentes febres inducere.

De ſpiritibus, vtrum hi ſint peſtilentis febris ſubiecta, dubitatũ eſt antiquitus, atque etiamnum dubitatur. Conc. diff. 94. conatus eſt tribus potiſſimum argumentis demonſtrare, non poſſe febrem vllam peſtiferam in ſpiritibus collocari, adeo, vt liceat dicere, reperiri interdum febrem diariam peſtilentẽ.

Prima ratio fuit, peſtilentem omnem febrem originem ducere ab excellenti putredine. Sed ſpiritus nõ putreſcunt, inquit Cõcil. Igitur non poſſunt etiam ſubiecta eſſe febris peſtilentis. Quod non putreſcant ſpiritus probat: quoniã ſunt corpora ſicciſſima, & propterea à putredine admodum aliena.

Ad hæc, ſpiritus ſunt in perpetuo motu, vt iure Hippoc. vocauerit ipſos ... eſt, impetum facientia.

Sed quæ in perpetuo ſunt motu, ... ſunt omnis putredinis, vt colligere ... ſpiritus alienos eſſe à qualibet putredine.

Secunda ratio fuit, febrem diariam, quæ in ſpiritibus accend[illegible]r, non per[illegible]urare vltra vnam vel ad ſummum tertiam diem. Sed febres peſt[illegible]lentes durant vltra tres, quatuor & ſex dies. Er[illegible]o non poſſunt peſtilentes diariæ fieri. Tertio probat hoc Conc. quoniam omnes f[illegible]bres diariæ, quæ ex ſpiri[illegible]ibus efficiuntur, [illegible]unt ſalutares. Febres peſtilentes omnes ſunt exitiales. Vt nullo pacto videatur febris peſtilens vlla eſſe diaria.

Ex altera parte eſt auctoritas Ariſt. qui 4. meteor. d. omnia putreſcere, excepto igne, vt cum ſpiritus, quemadmodum d. Galen. de plac. 3. non ſint ignis, ſed ex igne & aere, tanquam ex elementis conflati, ideo rationi cõſentaneum, vt & ipſi putredinem contrahere, & conſeq. febrem peſtilentem inducere queant.

A[illegible] hæc febris anglica eſt febris, quę iugulat [illegible]ere omnes vna die, quod fieri nequaquã poſſet, niſi putredo ingens in ſpiritibus collocaretur, quæ eitam faciat mortem; quemadmodum videmus ex ipſiſmet ſpiritib. patientibus ſyncopas, quæ ſunt mortis germanæ, oriri. In hac difficultate pro reſolutione breuiter ſtatuo has propoſitiones: 1. ſpiritus noſtri corporis, & præſertim naturales, poſſe putreſcere, veruntamen multo difficilius eos putredinem concipere, quam vel humores vel aliud quippiam.

Præterea ſtatuo huiuſmodi putredinem in ſpiritibus exiſtentem efficaciſſimam eſſe; ita, vt ſine dubio poſſit ſubitum interitum afferre. Poſtremo ſtatuo, quod tametſi ex ſpiritibus putreſcentibus febris peſtifera & exitioſa oriatur, eiuſmodi tamen febrem minime veram diariam eſſe appellandam, ſed potius diariam ob ſimilitudinem quandam.

Quod ſpiritus putreſcere poſſint, breuiter probatur & ratione & auctoritate. Ratione, quia ſpiritus ſunt corpora calida & humida. Calida autẽ & humida corpora, vt dicit Gal. 9. meth. 8. ſunt maxime omnium putredini expoſita, vt ob hoc rationi conſonum videatur, ſpiritus putredinem concipere poſſe. Quod autem ſpiritus ſint corpora calida & hum[illegible]a, teſtis eſt Ariſtot. qui 2. de gen. animal. 2. [illegible]cribit, ſpiritus, cum fiãt ex alimento puro, eſſe corpora calida atque humida: cuiuſmodi eſt illud alimentum, ex quo naſcuntur.

Præterea Galen. loc. cit. 5. de plac. 2. cum aſſ[illegible]rat elementa ſpirituum eſſe ignem & aerem, certiſſime concludi poteſt ex ipſius ſententia eſſe ſpiritum calidum & humidum, cum i[illegible]us elementa ſint ignis, qui eſt calidus, & aer, [illegible] eſt humid[illegible] Auctoritate quoque [illegible]oc po[illegible]ſt probari, quoni[illegible]m Ariſtot. 7. [illegible].8. & [illegible]and. 2. problem. 42. quærentes cur p[illegible] ſint contagioſa, dicebant, ideo eſſe contagioſam, quoniam ſp[illegible] tres & corrupti ab ægris pulmon[illegible]b[illegible]tes, dum ingrediuntur pectora ſanorum, [illegible]ſcera vitalia contaminare, & ad putredinem deducere.

Ex quo loco facile eſt videre ſecundũ hos ſcriptores, ſpiritus eſſe putredini obnoxios. Illud tamen vt dicebam, verum eſt, ſpirit[illegible] putreſcere min⁹ quam humores & alia, quoniam ſi comparentur cæteris corporibus, ſunt ſane ſicciores & conſequent, minus putredini ſubiecti.

Quod autem à ſpiritib. infectis poſſit repentina mors oriri, non videtur dubitãdum eſſe, ſiquidẽ videmus ſubito ſpirituum motu homines in ſyncopen nictu oculi incidere, quæ eſt veluti quædam mors, vt huiuſmodi ſpiritus à putredine violati poſſint ſtatim homines interimere.

Vnde non ſunt fabulæ ea, quæ dicũtur de diaria Anglica, nempe quæ relatum eſt conſueuiſſe vna die ægros interimere. Memini etiam me legiſſe apud vetuſtiſſimum quendam Poetam, Lucil. ſc. vnam febrem interimere, non vnam potationem. Quod autem hæc febris non ſit vera diaria, ex eo probari poteſt, quod vera diaria ſemper ſit ſalutaris, hæc autem ſemper exitialis.

Quibus ita comprobatis, non eſt difficile reſpondere argumẽtis Conc. ſiquidem [illegible]robatum iam eſt, ſpiritus putredini eſſe obnoxios: & ſi ſint ſicci & mobiles, ita eſſe in comparatione ad alia, quia propria natura ſunt corpora humida, vt audiuiſtis ex Ariſt. Sed comparata cæteris dicuntur ſicca.

Præterea probatum eſt, interimere etiam hanc febrem vna die, & propterea aliquo [illegible]cto poſſe dici diariã, etſi minime ſit vera diaria. Nunc videamus, vtrum etiam fieri poſſit peſtilentialis hectica. Qua in re non minor reperitur cõtrouerſia. Ex vna parte ſunt auctoritates & rationes, quibus probari poteſt, non fieri hanc febrem hecticam. Nam Hip. in lib. de corde & 4. de morbis ſcriptum reliquit, cor à natura cõſtitutum eſſe ex ſubſtan[illegible]a admodum ſolida & pene impaſſibi[illegible] vt ſc. expers eſſet, quantum fieri pote[illegible], ægritudinum & putredinis. Quam ſententiam [illegible]cutus Ariſtotel. Hippocr. parum gratus 3 de part. animal. 4. & 4. cap. 2. dixit, cor nul[illegible]um violentum affectum ſuſt[illegible]nere. Ex qu[illegible] videtur probari poſſe, ſolida cordis libera eſſe ab omni putredine. Secundo pr[illegible]bari poteſt ex eo, quod humores cordis d[illegible]ter putredinem ſufficiunt; ergo tanto m[illegible] ſolida ipſius.

Adhæc putredo eſt motus [illegible]m, vt al[illegible] probatum eſt. Febris hectic[illegible] tu, non in alterari, ſed [illegible]to eſſ[illegible] repugnat [illegible]icere feb[illegible]em h[illegible]am, & d[illegible] putredinem in ſubſtantia cordis.

Præterea

Poſtrem[illegible] dia, quæ ad[illegible] docere poſ[illegible], ong[illegible] ſſe vtriuſque materiã, hoc[illegible] & p[illegible]lentialis, cum auxilia, quæ [illegible]tuntur à natura ægritudinis ſint inter ſe [illegible] repantia & p[illegible] contraria. Nam, in peſtifera vtimur purgantibus, aperientibus, vomitu, v. ſ. in hectica omnia hæc præſi[illegible] diligenter vitantur.

Ex al[illegible] a parte eſt auctoritas clariſſima Gal[illegible] 3. de præſ[illegible] ex pulſ. 4. & 3. cap. lib. 1. de diff. [illegible] b. vbi non ſolum aſſ[illegible] febrem hecticam p[illegible]ſtilentialem dari, verum etiam docet ea[illegible] cognoſcere, præſertim ex ſpiritu ſeu fætore a[illegible].

Dic[illegible], vt breuiter reſolutionem habeatis, ſi propri[illegible] loq[illegible] dum ſit, certe febrem hecticam p[illegible] reperiri non poſſe [illegible] ob rationes prædict[illegible], tu maxime, quo[illegible], ſi daretur hæc febris, prius interimeret [illegible] quam cognoſceretur, quia ad m[illegible] quandam particulæ cordis putrefa[illegible]nem ilico ſequitur mors.

Sed q[illegible]d ad Galen. dicemus? Reſpon[illegible] eſt, Galenum hac in re potius ſpe[illegible] neni, cu[illegible] amantiſſimus, quam [illegible] ſum ipſum fuiſſe ſecutum. Nam ſpeculanti rerum naturas videtur quodam pacto [illegible], vt ſi cæteræ partes cordis putreſcant, ſolida quoque non ſint immunia.

Præterea, cum febris peſtilens aliqua inuenitur, quæ a[illegible]miletur hecticæ gratia pulſi & gratia huius ſimilitudinis, delectatus eſt Galen. proponere hanc febrem hecticam peſtil[illegible]tialem, ſiquidem in duobus ſimilitudo eſt cum hectica, in vno, quod vtraque eſt continuo abſque vlla acceſſione, in altero quod non percipitur ab ægro.

Si enim tantum valuit apud Galenum non [illegible]cipere febri[illegible]itantes ſe [illegible]brire, vt qua[illegible] hoc vel ſolo, vel maxime proprio ſigno vo[illegible]erit ipſa ſignificare, poſſumus etiam ipſi [illegible]cedere, vt alias febres, in quibus non percipitur febris, appellet hecticas, [illegible] eſt, ſi vere & proprie loquendum eſt, neque he[illegible]cas neque diarias peſtilentes [illegible] dari, [illegible] tantum per quandam ſimilitu[illegible]n.

Cauſæ p[illegible]lentium febrium, quæ non [illegible] vere p[illegible], aut internæ ſunt, [illegible]. [illegible]rnarum aliæ ſunt me[illegible] min[illegible]. Cauſæ internæ im[illegible] ſunt humores putreſcentes, non [illegible] priuata putredine: ſed gra[illegible] & [illegible] malıgna; vt neque [illegible], vllam [illegible] qualitatem [illegible], neque etiam [illegible] quod quar[illegible]brium, vt voluerunt non[illegible].

Quoniam [illegible] varii & diuerſi ſunt humores, poteſt quidem vnumquodque genus humoris, vbi inſigniter putreſcit, febrem hanc peſtilentem producere. Veruntamen raro vſuuenit, vt vnus tantum humor putreſcens, quam tumuis excellenter, faciat hanc febrem. Sed aut omnes, aut complures ſemper putreſcunt.

Et frequentiſſime con[illegible] vt huiuſmodi peſtifera febris effic[illegible] à ſanguine putreſcente, quod oſtendunt variæ [illegible]culæ & varia exanthemata, quæ ſolent in his febribus apparere, quemadmodum ſuo loco audietis.

Sed video percontatur [illegible] eſſe ali[illegible] verum, quando fit hæc febris ab aliquo [illegible]culiari humore, neceſſa[illegible] ſequatur na[illegible]ram illius humoris, ita vt putreſcente bile fiat tertiana, putreſcente pituita fiat cotidiana, & vtriſque putreſcentibus fiat hemitritæus. Reſp. breuiter, hoc minime fieri poſſe, quoniam hæc febris acuta eſt, imo acutiſſima, vt fuit ſententia pleriſq; in locis, ſemper acutis morbis febres cõmunes [illegible] continuas.

Sed illud verum eſt, etiamſi febres hæ non ſint interpolatæ, ſed potius continuæ, referre tamen aliquam imaginem [illegible]orum febrium, quæ ſunt propriæ humori putr[illegible]ſcenti. Et hoc pacto intelligere oportet ſapientiſſ. ſenem, quando 3. epid. 3 in [illegible] peſtilenti conſtitut. d. peruagatas eſſe tertianas, quartanas, cotidianas, non quod vere tales eſſe[illegible], [illegible]d quia ob humores putreſcentes repræſentabant ſpeciem huius vel illius febris.

Compertum ergo vnicuique eſſe [illegible] febres has non ſub al[illegible] eſſe collocan[illegible] ſub putridis, quia etſi habeant quædam ac[illegible]dentia, quæ videntur putridis febribus i[illegible]ſueta, huiuſmodi tamen accidentia ſequuntur gradum illum extremum putredinis, vt propter hoc non debeamus ipſas à g[illegible]ere putridarum ſegregare.

Cauſæ internæ mediatæ ſunt aliæ nat[illegible]rales, aliæ ſunt præternaturales. N[illegible] cauſæ quatuor ſunt: Complexio [illegible] temperatura, habitus corporis, [illegible] & ætas. Quod ſpectat ad temperaturam, corpora, quæ ſunt temperamento cal. & h[illegible], hæc maxime magnis putre[illegible] ſubiecta, & conſequ[illegible] ris. Quod ad ha[illegible]tum corporis pertinet, corpora, quæ pinguia ſunt & craſſa, ſunt his febribus obnoxia.

Et [illegible], quoties huiuſmodi corpora [illegible]citanda mihi proponuntur curanda, [illegible] pertimeſco, ne febre maligna tand[illegible]piantur. Habitus quoque denſus [illegible] facil[illegible] his febribus [illegible].

Nec quicquam [illegible] tas, quæ prima q[illegible]

[illegible] di[illegible]

dicit corpora rara facilius tētari peſte, ſiquidem ſententia Auic. vera quidem eſt de ea febre peſtilenti, quæ fit vitio aeris, non autem de febre nō vere peſtilenti, quæ oritur ab interna putredine. Nam, corpora rara cum faciliter admittant morbidum & corruptum aerem, non eſt dubitandum, facile ab ipſo violari, & conſequenter putredinem concipere, quod quemadmodum rationi conſonum eſt, corpora denſa facilius corripi interna putredine, quod ſcilicet in ipſis effluuia cotidiana retineantur, & retenta putreſcant, atque febribus his occaſionem præbeant.

Sexus virilis magis quam fœmineus ſolet febribus peſtilentibus tentari, cum viri ſemper calidiores ſint & humidiores quam mulieres. Vnde hac eadem ratione & pueri, & adoleſcentes, & iuuenes multo facilius his febribus laborant, quam viri & ſeneſcentes non ſolum magis abundant calore; verumetiam magis repleantur prauis ſuccis, & conſequēter reddantur paratiores ad ſuſcipiendas has febres.

Cauſæ internæ mediatæ præternaturales ſunt retentiones menſium, retentiones ſanguinis in viris, vndecunque fluat, præſertim quando importune cohibetur. Febres etiam diuturnæ, ſi negligenter tractentur, aut ab ægris negligantur, ſolēt inducere febres malignas. Inflāmationes etiam internæ in cauſa ſunt. Ex cauſis externis primum locum ſibi vendicat aer & regio, aer ſc. calidus & humidus. Vnde vere & æſtate ſolent potiſſimum fieri hæ febres; & maxime, quando perflant auſtri, qui ſunt calidi & humidi. Sic regiones ſimiles ſubiectę ſunt his febribus, & ꝓpterea Romæ frequentiſſime videntur.

Sed dicet aliquis ſtatim: Quomodo poteſt aer cauſa eſſe harum febrium, cum iam conſtitutum ſit, has febres, quas tractamus, ab aere non oriri, & propterea differentes eſſe à vere peſtilentialibus? Reſp. aliud eſſe concurrere tanquam cauſam principalem ad aliquid agendum, aliud vero concurrere vt cauſam cooperantem & præparantem materiam.

In vere peſtilentiali concurrit aer morbidus & peſtifer tāquam cauſa primaria: in his autem febribus minime cōcurrit aer, vt cauſa effectrix, ſed potius tanquam cauſa cooperans, præparans & diſponens humores internos ad ſuſcipiendas putredines. Sia inter has cauſas numerare poſſumus nimium otium, nimium ſomnum, à quibus diſponuntur corpora ad ſuſcipiendam putredinem. Mæror quoque & ira maxime valent interdum in humoribus præparādis ad inducendam ſummam putredinam, vt viderim ego non ſemel exitioſiſſimas febres ab immenſo mærore ſtatim factas eſſe. Sic Venus impura,

& præſertim quæ habetur cum menſtruatis mulieribus, efficaciſſima eſt ad ſubiiciendos homines febribus prauis & malignis. Nimia repletio ciborum, & præſertim prauorum, ſolet eſſe frequentiſſime cauſa harum febrium; de quibus loquebatur Gal. quando dixit, propter annonæ caritatem multos incidiſſe in febres peſtiferas, quando fuerint coacti prauis cibis veſci. *Venus impura febris peſtilentiæ in cauſa.*

Febris peſtilens, quam tractamus, duobus modis conſiderari poteſt, vel quatenus è genere putridarum eſt, vel quatenus peſtilans. Si primo modo conſideretur, ſigna pathognomonica habet: quemadmodum habent cæteræ febres putridæ, de quibus abunde ſumus locuti. Si autem conſideretur ſecundo modo, certis ſignis pathognomonicis caret, quippe quæ inſequūtur morbi ſpeciem. Sed habet accidentia ſuperuenientia, à quibus, vt intellexiſtis ex ſententia Galeni, 3. de criſ. cōformantur & ſignantur febres peſtiferæ. Ex his antecedentibus ſuperuenientibus ſolamus febres peſtiferas, quatenus peſtiferę ſunt, cognoſcere. *Signa febris peſtilentis ab humoribus.*

Sunt autem hæc accidentia, quæ nobis peſtilentes febres notificant, vel actiones læſæ, vel excrementa mutata, vel affectus præternaturales.

Inter actiones læſas ſi perscrutamus functiones animales, hæc ſigna ſunt peſtiferarū febrium: vigiliæ, cataphoræ, deliria, memoriæ læſiones. Videbitis enim in actu practico eos, qui laborant his febribus, modo vigilare ſemper, modo dormitare, inſanire, & veluti memoria deficere. Si ſpectemus actiones vitales, ex ipſis hæc ſigna habemus; anhelitus fœtorem, vt docuit Galen. 3. præſag. ex pulſ. 4. deliquia animi & ſyncope, pulſus debiles, celeres, interdum & pulſibus ſanorum ſimiles.

Si poſtremo naturales functiones intueamur, hæc ſigna comparantur: inappetentia, nam vſque adeo interdum abhorrent cibos omnes, vt, quemadmodum dicit Galenus 5. in 3. epid. 56. potius eligant mori, quā cibum ſumere. Sitis quoque ſolet interdum ingens eſſe cum linguæ aſperitate & nigredine. Excrementa mutata, quæ ſunt peſtiferarum ſigna, hęc habentur; fecum ſingularis quidam fœtor. Nam ſcribit Galenus ſiue Herodotus in libr. de def. feces febricitantium peſtiferis febrib. ſæpe redolere odorem aquarum ſtagnantiū putridarum. Galen. quoque octauo de medic. loc. 7. dicebat, egeſtiones ſic febricitantium eſſe liquidas, crudas & fætentes nonnunquam etiam ſimiles lanis ſunt.

Notat Paulus Ægineta, interdum prodire è naribus quoſdam fluores pituitoſos cum feruore. Sed illud non raro conſpicitur in his febribus, quod e narib. ſanguinis ſtillæ prodeant. Affectus præternaturales, qui tanquā

ſigna

[illegible] di- [illegible] b- [illegible] ta, mo [illegible] la- [illegible] næ, hoc eſt, [illegible] aru[illegible]

Quæ ex [illegible] tum genera mo[illegible] o [illegible] lata, modo [illegible] ſta, modo plura, modo pau- [illegible] a. Int[illegible] im occult[illegible] ntur, inter- d[illegible] perdurat. Et interdum violaceum [illegible] ru[illegible] vel pallidum colorem ha- [illegible] t. Solent [illegible] am malignas [illegible] bres indicare parotid[illegible]

Signa febr. [illegible] ex ſpiritibus.

Adhæc color in febribus plerunque blan- dus eſt, vt docuit Galenus 9. ſimplic. de Ter- ra Samia. Sed ſæpe etiam viuuenit, vt interio- ra c[illegible] m[illegible] urantur, vt propterea, licet extrema [illegible] pida, n[illegible] hilominus ægri non ſuſtineant int[illegible] ime[illegible] ta, ſed huc atq; illuc iactãtur nu- di. Poſſumus his addere regiones, tempus anni, morbos vagantes, & alia extranea vo- cata; quibus pe[illegible] imur ad cognoſcendas malignas febres. Hæ ſunt notæ peſtiferarum [illegible] um, quæ frequentiſſime fiunt, & ex hu- [illegible] ibus oriuntur. Quæ autem putantur fie- [illegible] ſpiritibus, habẽt hæc indicia, quod ma- [illegible] o impetu [illegible] eruntur. Sed calor ſatis blandus [illegible] frequenter ſyncope & deliquia ani- [illegible] æ autem cognoſcuntur proprie [illegible] elitus [illegible] tore, nullam exacerbationem [illegible] ne; non percipiunt ſeſe febrire, q[illegible] [illegible] orant. Quinimo, dicit Auic. etiam medi- cos ſæpe dubitare, vtrum huiuſmodi febri- citantes vere febricitent, nec ne.

Cur in peſtiferis pulſus & vrinæ ſint ſimiles ſanorum.

Circa hanc ſignorum contemplationem [illegible] ſcu[illegible] ione dignum; cur fiat, vt in pe- [illegible] bus pulſus & vrinæ ſint veluti [illegible]. Hoc enim ab omni ratione vide- [illegible] alienum. Concil. diff. 94. dixit, hoc fieri, [illegible] natura deterrita putredinis ma- [illegible] grauitate minime audet mate- riam m[illegible] tractare. Vnde fit, vt re- manens materia hæc intentata neque vrinas [illegible] pulſus commutet. Sed hæc ſententia [illegible] plane videtur abſurda. Primum, quia [illegible] naturam cognoſcere, & tanquam [illegible] tem o[illegible] a[illegible]. Sed nugæ ſunt. Dixit [illegible] doctam, ſed non hac [illegible] ione humida, ſed modo quodam na- [illegible] Q[illegible] m miror Concil. alioqui [illegible] pl[illegible] on ignobilem, in hanc in- [illegible] m[illegible]

Alia ratio e[illegible] quia à natura comparatum [illegible], vt vn[illegible] no[illegible] i corporis particula [illegible] noc[illegible] à ſe propellere cone- [illegible], vt quan[illegible] agi[illegible] praua & im[illegible] ura [illegible] ria, a[illegible] pt[illegible] a naturam læ[illegible] t natura ad i[illegible] ſ m ex[illegible] [illegible] inus, qui [illegible] ut magnus Auic. in [illegible]

[illegible] & c[illegible] res complures [illegible] ca[illegible] n [illegible] & p[illegible], q[illegible] , n[illegible] n [illegible] qu[illegible] la pura & venenata [illegible] rim[illegible] f[illegible] n: [illegible] eo vt n[illegible] ue p[illegible], n[illegible] q; vrinam [illegible]

[illegible] m[illegible] u[illegible] nonnulli, vt e[illegible] nati ſint [illegible] hac qua- litate ſecret[illegible] pu[illegible] nos ſimiles ſan[illegible]. Contra [illegible] n[illegible] [illegible] lud primum ob[illegible] t, [illegible] od, [illegible] ante[illegible] verus characte[illegible] febrium mal[illegible] alius e[illegible] excedens pu[illegible] ed[illegible] maxi[illegible] putredinis gradus: d[illegible] u[illegible] t, [illegible] od minime in omnibus malignis ho[illegible] p[illegible] tur, ſed raræ ſunt, i[illegible] o rariſ[illegible] mæ, in qui[illegible] pa- reant vrinæ & pulſus tales. [illegible] praua & venen[illegible] ta faceret h[illegible] febre[illegible] i- pſorum ratio[illegible] e deberent hæc ſi[illegible] f[illegible] frequenter apparere. P[illegible] poſſum ſatis in mente compreh[illegible] d[illegible], qu[illegible] od[illegible] qua- litas venenata [illegible] ſit exitium [illegible] citantibus, & non [illegible] b[illegible] re[illegible] neque humores, quia etiam [illegible] on[illegible] ipſis qualitatem venenatam [illegible], ſi opus quoque aſſerere, huiuſm[illegible] qual[illegible] tem valde cordi eſſe aduerſam, & propter[illegible] a cum calor ſit caloris fons, neceſſario c[illegible] lorem i- pſum alterari, & conſequenter pulſum muta- tari.

Galen. 3. de præſag. ex pulſ. 4. & 5. vide- tur propoſuiſſe [illegible] ſent[illegible] tiam, n[illegible] pe in eo de re[illegible] eriri neq[illegible] m, ho[illegible] dam e[illegible] ub [illegible] ſolidam cor[illegible] con- tenta eſſe calida, v[illegible] e ver[illegible] hac inæqualitate co[illegible] ri veluti com[illegible] onem in colore, ita vt videatur [illegible] na- ralis, & conſequenter nec pulſum [illegible] mutet. Sed, quemadmodum al[illegible], pu- to non facile [illegible] epert[illegible] talem int[illegible] m in febrici[illegible] tibus. E[illegible] o multo m[illegible] placet, q[illegible] od dixit idem 2. de c[illegible] ubi [illegible] ri[illegible] t, fieri pulſus ſim[illegible] les [illegible] huiuſmodi febribus, quoniam [illegible] d[illegible] lis eſt motrix, & neceſſitas [illegible] gens, ita vt ex his duobus fiat mo[illegible] us qui- dam mod[illegible] ratus, exemplo [illegible] quem d[illegible] dicit Galenus) qui d[illegible] bilis ſit, & h[illegible] giat. Nam neceſſitas fugien[illegible] f[illegible] calor[illegible] m, debilitas facit ipſum tar[illegible]. Vn- de ex hac tarditate & celeri[illegible] te quæ[illegible] am- bulatio commoderata. Id [illegible] m p[illegible] fieri in his caſibus, vt ob hanc etiam [illegible] ne[illegible], cum calor ſit moderatus, minime v[illegible] inæ [illegible] bentur.

[illegible] omnis f[illegible] bris peſti[illegible] era & mal[illegible] [illegible] ndum ſui naturam exitialis [illegible] di[illegible] ri[illegible] peſtilentialis. Se[illegible] o eſt [illegible] a. Neq; valet, quod [illegible] al[illegible]

[illegible]

præſag. ex pulſ. 4. nullum au[illegible]um excogitari [illegible], quod valet a[illegible]cam pet[illegible], quoniam [illegible] va[illegible]e peſtifera, [illegible] celeritate interimedi valde antecedit ip[illegible]m diaria peſtifera.

Minus pernicioſæ his ſunt malignæ, quæ fiu[illegible] ex humoribus inſigniter putreſcentibus. Et inter has maxime lethales ſunt, in quibus fiunt deliria & vigi[illegible]a continua, in quibus apparent exanthemata, & præſertim v[illegible]dia, nigra, violacea. Dicebat Aetius deterrimas eſſe eas maculas, quæ ſunt copioſæ, latæ, liuidæ, & quæ ſtatim occultãtur. Habetis caſum i[illegible]ns miſeri Critonis apud Hip. 1. epid. 3, t. 26. in quo apparuerunt exanthemata, & tertia die obiit. Quem locum dum Gal. interpret[illegible]tur, dixit, celeritatem mortis argument[illegible] fui[illegible] prauitatis humorum, qui [illegible] ipſo [illegible]x[illegible]erabant.

An deterrimum parotidas apparere ſit peſſimum. Eſt quoque d[illegible]terrimum in his apparere parotidas. Copia vrinarum crudarum ſolet quoque facere lethaliorem febrem peſtiferam & malignam. Sed de parotidib. eſt nonnihil dubii; ſiquidem diximus, has deterrimas eſſe. Et ratio adſtipulatur, quoniam argumentum eſt, vitiatam materiam eſſe prope cerebrum, quod cum ſit pars nobiliſſima, fieri non poteſt, quin valde coinquinetur, & propterea malum exitiale vere ſit.

Accedit etiam, huiuſmodi tumores neq; diſ[illegible]uti, neque diſſipari recte poſſe, propterea quod hæc materia longe poſita eſt à fonte caloris, vt ob id nequeat debito modo à calore tractari. Sed contra eſt ſententia Caſſii medici & Galeni. Caſſius enim problemat. libr. tri[illegible]eſimo dicit, parotidas apparentes a veteribus medicis aſſimilatas eſſe Caſtori & Polluci ſyderibus, eo, quod, ſicut hæc ſydera appare[illegible] nauigantibus ſemper ſerenitatem pollicentur; ſic vbi apparent parotides, ſemper eas ſanitatem permittere.

Q[illegible]am ſententiam habuit etiam auctor [illegible]e libri inſcripti de defin. Vnde ex horũ ſententia colligere licet, minime parotidas apparentes ſemper vſque adeo exitiales eſſe.

Dupliciter poſſumus reſpondere pro reſol[illegible]ne huius dubii: vno modo, aliud eſſe loqui de morbis in conſtructione peſtifera, aliud loqui de morbis diuturnis, & minime malignis. Vbi morbi diuturni ſunt, & ab omni malignitate alieni. Si in ipſis compareat h[illegible]c tubercula prope aures, ſolent morbos [illegible]los [illegible]ire. Nam ſolebat dicere Hippo[illegible] [illegible]ori[illegible]n. morbos longos per abſ[illegible]ſſ[illegible]i. Se[illegible]s autem eſt in ſtatu peſtife[illegible]rea cum & Caſſius & Galen. ex ſen[illegible]eterum loquerentur de febribus non [illegible], iure vid[illegible]utur veterum ſententiam [illegible]endaſſe.

[illegible] mo[illegible] re[illegible]ondere poſſumus, paro[illegible] [illegible]para[illegible]lere vel in progreſſu, vel in principi[illegible] & [illegible], vel cum [illegible]ribus labefactatis. [illegible] in principio, vel [illegible] bu[illegible] m [illegible] ſemper ſunt mor[illegible]æ. E[illegible] quenquam ex febribus pe[illegible] [illegible]dibus euadere. Cæterum, parotide[illegible] quæ comparent in progreſſu m[illegible] & [illegible]uæ [illegible] firmis adhuc viribus exi[illegible], minime ſemper lethales ſunt. [illegible] lo[illegible]utus eſt Caſſius & Galen[illegible]. Id [illegible] dicere poſſumus d[illegible] omnibus [illegible]s generibus exanthematum, quippe quæ dum [illegible] parent m[illegible] bo[illegible]iam progreſſo, atque etiam viri[illegible] mis, ſemper ſolent ſalutem [illegible]fferre.

Quæritur à nonnullis, [illegible]r Galenus d[illegible] diligens curationem [illegible]b[illegible] pestiferarum nobis non reliquerit? & [illegible]o maxime, quod [illegible]plemet in fine 10. meth. po[illegible] [illegible]s eſt, ſeſe traditurum eſſe de febrib[illegible] peſtif[illegible].

Aliqui, inter quos fuit Matth. Curtius, dixerunt, propterea hanc partem [illegible] Galenum, quoniam eadem curatio eſt febrium malignarum, quæ eſt aliarum putridarũ. Alii dixerunt, propterea ſiluiſſe Galenum de curatione peſtiferarum, quoniam hæ curantur medicamentis Alex[illegible]eriis, quippe huiuſmodi febres oriantur à mal[illegible] qual[illegible]tate. Nam ſcripſit Galenus 13. meth. 6. & 1. de medicamentis ſ.g. 16. ea, quæ iuuant a pro[illegible]prietate, non compl[illegible] ſub al[illegible]ua methodo, propterea Galenus, qui methodo [illegible]ractandas putauit febrium curationes, non eſt mirum, ſi tac[illegible]t curationem peſtiferarum, quæ nulla methodo perficitur.

Ego autem aliter ſentio, ſcilicet vel Galenum ſcripſiſſe, vt pollicitus fuit, curationem peſtiferarum poſt methodum, ſed ea ſcripta interiiſſe, vel Galen. non polli[illegible]tum fuiſſe curationem, ſed tractationem febrium peſtiferarum, atq; eam tradidiſſe 1. de diff. feb. Sed vtcunque ſit hac de re, ſoleo ego vtraſq; has opiniones conciliare, ita, vt febres peſtiferæ partim ſint curandæ, quemadmodum curantur cæteræ putridæ, partim vero curationem exigant ſine methodo iuuantis medicamentis.

Nam, ſi ſpectemus peſtiferam febrẽ, q[illegible]tenus ex genere putridarum eſt, vt i[illegible] ſtis, certe eas omnes indicationes nobis [illegible] ſtat, quas docui in vniuerſali [illegible] tione, hoc eſt, vt ratione intemp[illegible] re[illegible] retur & humectetur, ratione mat[illegible] p[illegible] ſcent[illegible]d quod eſt putref[illegible]ctum, ed[illegible]ur quod p[illegible]fit prohibeatur, atque [illegible]oc remediis d[illegible]tergentibus, incidentibus & a[illegible] tibus. Cæterum, quia, vt alias au[illegible] cebat Galen. 6. epid. com. [illegible] re[illegible] rem pe[illegible]iferarum à calore p[illegible] in[illegible]gni & exce[illegible]te pu[illegible] ne [illegible], vt ratione huius excellentis p[illegible]dinis indic[illegible] nobis eſſe exſiccandum.

Et hoc eſt quod Auicenna 1. quarti tr. 4. cap. 4. dixit, ſummam curationis peſtiferarũ non aliud eſſe, niſi exſiccationem. Sed quia hæc excedens putredo eſt, vt docui, velute venenum quoddam, ſiue, vt dicit Galen. 2. de nat. hum. t. 4. proprietas quædam ſubſtantiæ, hinc fit vt ratione huius gradus ſiue proprietatis ſiue veneni indicetur pugnandum eſſe cum medicamentis, quæ a proprietate iuuent: adeo vt in curatione peſtiferarum & malignarum febrium, quas tractamus, ſit neceſſe oculos ad omnes hos ſcopos dirigere, nempe vt refrigeretur, vt detergatur, incidatur, aperiatur, exiccetur, & medicamentis Alexipharmacis corrigatur.

Vt autem huiuſmodi ſcopi impleri queant feliciter, operæpretium eſt, accõmodatas remediorum materias reperire & repertis ſecundum rectam rationem vti.

Primum autem ſeſe offerunt materię diætetice, in quibus fere maxima pars curationis peſtiferarum collocata videtur.

Igitur primum oportet eligere aerem frigidum & ſiccum. Vnde ſi cubilia ad ſeptentrionem polita haberi poſſunt, præſtantiſſimum eſt. ſin minus, parandus eſt aer ita, vt frigidam & ſiccam vim habeat. Quare primũ ſubmouere oportet omnem hominum frequentiam: deinde ſternendum eſt cubiculũ floribus, vt roſa, nenufari fl. viol. ſalicis. Collocandi etiam ſunt fructus cordiales in cubiculo, vt ſunt citria, aurantia, & poſtremo, irrigandum eſt ſolum aceto & aq. roſ. vel aq. fl. citri & aceti, aq. lauendulæ.

Nam hæc ſunt, quæ aerem non tantum frigidum & ſiccum parant, veruinetiam odoratum, qui aer odoratus maxime valet in his febribus, in quibus ſolet fœtor pernicioſus maxime torqueri. Secundo loco eſt ſomnus & vigilia, in qua re debet quoque ſtudium medici verſari, vt vigiliæ, quæ ſolent torquere in his ægritudinibus, omnino adimantur. Vnde præter fontes, quos horarios ſolemus parare, ad conciliandum ſomnum, neceſſe eſt etiam adhibere lotiones manibus & pedibus ex papau. nymphæa, lactuca. Sic etiam fumus, ex hac decoctione per nares tractus, maxime valet ad conciliandum ſomnum, quæ ſi non iuuant, parantur fercula cũ lacte amygd. recẽt. vel, ſi recẽtes nõ habẽtur, cũ lacte vetuſtiorũ diu in aq. maceratarũ.

Somnum conciliantia.

Loco huius lactis ſolemus etiam adhibere emulſionem ſem. papau. ad mẽſuram ℥ ß. vel ℥ j. ſyr. etiam de papau. adminiſtratur; & tãdem quicquid alias docui valere ad debellandas vigilias.

A motu corporis abſtinendum. Similiter etiam ab omni animi paſſione: vnde timor, mœror, ira, omneſque moleſtæ cogitationes ſunt ablegandæ. Aluus, ſi non fluit, clyſteribus communibus eſt ſollicitandus.

Et ego ſoleo qualibet die adminiſtrare clyſterem niſi aluus fluat. Fugiẽda eſt omnis repletio, ſimiliter & omnis immodica exinanitio.

De potu & de cibo, quoniam controuerſum eſt, breuiter deliberare oportet, quid ſit agendum. Nam ſunt qui exiſtiment, poſſe febricitãtibus peſtifera febre vinũ concedi, primum, quoniam, vt dicit Gal. febres peſtilentes blandæ ſunt, deinde quia in his febribus ſemper vires ſunt ita deiectæ, vt ſæpe labantur, & ideo ſunt conſeruandæ.

Alii contra negant vinum in his febribus eſſe concedendum: ſiquidem plerunque febres magnæ ſunt. Et Galenus 12. meth. in fine capitis quinti dicit, vbi febris magna eſt, etiamſi adſit ſyncope abſtinendum eſſe à vino. Imo 9. de ſimplic. c. de Terra Samia dicit in peſte ſi febris magna ſit, bolum armenum propinandum eſſe cum aqua: ſin parua, propinandum eſſe cum vino, ita, vt videatur ex ſententia Galeni in peſtiferis febribus minime conuenire vini vſum.

Cęterum hac in re ita puto ſtatuendũ eſſe, In principio febrium peſtiferarum, ſiue ſint magnæ, ſiue ſint paruæ, nunquam exhibendum eſſe vinum; niſi ſit æger ita auidus vini, vt auerſetur omnes cibos alios hoc negato.

In progreſſu febris, ſi febris ſit exigua, & vires præcipitari videantur, minime mortiferum puto vinum concedere, ſed valde exiguũ & paruarum virium: ſicuti ſi febris magna ſit, & a magnitudine febris vires deprimantur, minime concedere oportet vinum. Nam quando Galenus in ſyncope propter febris magnitudinem, prohibet vinum, ita ipſius mens eſt interpretanda, quod prohibeat, quando ſyncope ſit a magnitudine febris.

Loco vini pro potu in his febribus conuenit aqua acetoſæ alembicata, poſca, aqua hordei cum modico ſucco granatorum, iulep. roſatum cum aqua acetoſa, cũ aqua ſimplici cocta.

Et ſi vehemens ſitis vrget, laudo etiam, vt interdum permittatur potus aquæ hordei in magna copia.

Siquidem ſolet hic potus refrigerare ſtatim corpora flagrantia, ſimulq; ſudores prouocare, qui valde iuuant.

De cibo minor eſt controuerſia, ſcilicet vtrum febricitantes ſint multum alendi in hac febre, an parum. Non deſunt qui arbitrantur ægros plurimum alendos eſſe: inter quos eſt vulgus muliercularum.

Adducuntur autem iſti ea ratione, quod in febre peſtifera magnopere vires conſumuntur, ita, vt copioſo cibo ſint recreandæ. Pręterea adducunt auctoritatem Galeni, qui 3. in 3. epid. comm. 58 ſcribit in illis febribus peſtilentibus eos fuiſſe ſeruatos, qui ſibi ipſis vim inferentes multum cibi capiebant.

Quam

Quam ſententiam mutuatus Auicenna loco cit. dicebat, ſæpe iuuare in hac febre vt ægri cogantur multum cibi capere.

Ex altera parte ſunt,qui negant hos febricitantes eſſe multum alendos. Primum quia corpora ipſorum ſunt impura. Dicit autem Hipp. 2. aph. 10. huiuſmodi corpora, quanto plus nutriuntur, tãto magis offendi. Quo in loco Galenus dicit cibum in huiuſmodi corporibus inquinari, & propterea augeri prauum fomitem. Præterea fuit ſententia Galeni 11. meth. 16. corpora non nutriri ex his, quæ deuorantur, ſed ex iis, quæ optime in viſceribus conficiuntur, & confecta diſtribuuntur.

Vnde, cum in his febribus ſemper viſcerũ calor ſit labefactatus, & conſequenter nequeat cibos aſſumptos optime cõficere, hinc fit, vt minime poſſint multo cibo vires alioqui infirmæ ſuſtentari.

In hac dubitatione, quæ maximi eſt momenti, ſic decernendum puto. Cibum debere eſſe mediocrem, non nimium neque paucum, ſed pluribus vicibus acceptum, nam ſi nimius ſit, cum nequeat optime confici, neceſſarium eſt, vt cibus corruptus putredinem augeat, & conſequenter febrem.

Si ſit paucus, dicit Aetius ex ſententia Herodoti lib. 5. cap. 129. augeri prauitatem humorum, adeo, vt neque nimius, neque paucus eſſe debeat, ſed mediocris, qui eum & ipſe vnica vice vel altera ſumptus bene coqui non poſſit, multo ſatius eſt, eum in plures vices partiri, ſed ſemper debet eſſe optimi ſucci & facilis coctionis. Fuerunt inter recentiores eruditiſſimos, qui maximopere abominati ſunt omnes cibos humidiores, & propterea auſi ſunt damnare vſum ptiſanæ. Sed ſum ipſe alterius ſententiæ, ſcilicet niſi fluor aluo obſtet, etiam in peſtiferis vtiliſſimum eſſe ptiſanæ vſum, quippe quæ facile coquatur, diſtribuatur, refrigeret, & ſi ſucco granat. vel aliqua herba exſiccatoria medicetur, etiam vim nimiam humectandi exuit. Igitur poteritis etiam vos vti ptiſana optime præparata, vel panatella cum ſucco ſeminum melonum, quæ ſemina, quoniam dũ vetuſta ſunt, potius calefaciunt & inflamant, vt dicit Hippocr. 2. de diæta, proſpiciendum eſt, vt diu in aqua ſæpius mutata macerentur, priuſquam in ſuccum redigantur. Carnem ſolebat damnare Auenzoar, ſed, vbi vires poſtulant, laudo etiam vt carnes adminiſtrentur, ſed contuſæ & eliquatæ, ita, vt facile coqui & diſtribui poſſint, quo in caſu vt meliores euadant atq; vtiliores, poſſunt coqui in aqua pentaphylli, vel aqua acetoſæ, vel aqua roſacea.

Num vſus ptiſanæ conueniat in feb. hac peſt.

Poſſunt etiam, dum coquuntur, adiici folia acetoſę, tormentillę, meliſſæ, borrag. Succus etiam citri, vel limonum adiunctus maxime prodeſt ad aduertendam omnem magnam putredinem.

Vitelli ouorum optimi ſunt, præſertim, ſi in iure liquentur cum modico aceti, vel omphacio, vel ſucco citrii, aut aurantii, aut granat. Aqua carnis, quod nos conſumatum dicimus, ab Auicenna inter remedia cordi ſuccurrentia numeratur.

Ab omnibus fructibus abſtinere oportet, ſiquidem vix inuenire aliquem fructum licet, qui non facile putreſcat, aut ſaltem non facile in putridos humores quos reperit cõuertatur. Illud præ cæteris animaduertere oportet, vt ſemper cibis aliqua immiſceantur, quæ proprietatem arcanam habeant aduerſus venenatam & peſtiferã qualitatem. Vnde ſolemus ſæpenumero cibis miſcere pulueres cordiales vocatos, qui fiunt hoc modo:

℞. Santalorum omnium an. ℨ. v.
Ligni aloes
Cornu cerui combuſti an. ℈. j.
Margaritarum.
Fol. meliſſæ.
Tormentillæ.
Acetoſæ an. ℈. ß. Puluerizentur omnia diligenter, & ſimul miſce.

Nam modicum huiuſce pulueris inſperſum cibis cotidianis eos vtiliores reddere ſolet. Auicenna 1. quarti tr. 4. cap. quarto, poſtquam dixiſſet ſubſtantiam curationis peſtiferarum poſitam eſſe in exſiccatione, ſubiunxit exiccationem fieri tum venæ ſectione tum purgatione, quæ duo pertinent ad materias chirurgicas atque pharmaceuticas. Et vt primum de chirurgica materia ſermo habeatur, ſcire oportet, cum omnes peſtiferæ febres ſint exiciales & maxima ex parte interimant, fieri, vt ſiue mittatur ſanguis ſiue non mittatur, euentus infelix vt plurimum contingat.

Vnde data eſt occaſio medicis omnibus, vt digladiētur inter ſeſe ac ſemper dubitent, vtrum in peſtifera febre ſit mittendus ſanguis an non.

Et, vt hęc res, quę maximi eſt momẽti, diſerte & reſolute doceatur, videndũ eſt, vtrũ ſit mittendus ſanguis in hac febre nec ne.

Qui exiſtimarũt debere mitti ſanguinem ſuas rationes & auctoritates habuere. Prima eſt Hippocratis & Galeni ſententia pleriſq; in locis, in morbo magno mittendũ eſſe ſanguinem. Sed febris peſtilens eſt morbus magnus. Ergo, &c. Eſſe magnum morbum hãc febrem, facile probatur, eo quod Galenus 4. meth. 6. declarans tria eſſe magnitudinis morbi genera, vnum ſtatuit, quod κακοήθειαν ſiue malignitatem appellat. Si ergo febris peſtifera maligna eſt, non videtur dubitãdum, quin morbus magnus ſit.

Præterea febris peſtifera eſt ex genere putridarum. Scribit autem Galenus 11. meth. 15.

optimum eſſe in omni pu[illegible] nus [illegible] 26 quæ [illegible] [illegible] ſu- [illegible]

[illegible] & [illegible] es [illegible] [illegible] es ac [illegible] ngent in hac [illegible] mũ [illegible] in [illegible] vi es [illegible] nica, [illegible] n fut [illegible] vix [illegible] vi- res [illegible] ab [illegible] vt [illegible] hoc vid[illegible] eſſe ab huius auxilii admini[illegible]ne.

A[illegible] Galenus in libro [illegible] cibis boni & m[illegible] uec[illegible] [illegible] tem hab[illegible] s de conſtitutione [illegible] qui in illa obiiſſe quot[illegible] [illegible] ſcit. Sed [illegible] ius videtur probare [illegible] in febre peſt[illegible] conſi[illegible] a putredo, vel conſi[illegible] adus extremus, qui eſt veluti ve[illegible]

Si [illegible] ſim[illegible] expendatur, ſcribit [illegible] meth 15. [illegible] nem [illegible] curari, non [illegible] [illegible] ſan- [illegible] de putredinis, [illegible] habeat circa cor, videtur in[illegible] & perniciosa ven. ſect. nepe quæ [illegible] cord- [illegible] otum corp[illegible] de forſan R[illegible] in curatione [illegible] nullam mentionem fecisse [illegible]

[illegible] inte[illegible]tur, videndum eſt, [illegible] recta admini[illegible]ratio ſan[illegible] quippe qua [illegible] omperta cer[illegible] agendum. Recta autem ad[illegible] onis ſanguinis in quatuor [illegible] in tempore, in quan[illegible] modo. C[illegible] ſtatenus admi[illegible] ud certũ eſt, in ſummis [illegible] ſanguinis [illegible] G[illegible] ne 24. [illegible] R. V[illegible] ſi vires [illegible] tũ um [illegible] ad[illegible] 4. [illegible] unque ſub [illegible] fue[illegible] extinctos. N[illegible] cum ext[illegible] habitus cor[illegible] hoc au[illegible] [illegible] mion[illegible] [illegible] ræ tu[illegible] poſt princi-

[illegible] tere ſanguinem nequaquam com[illegible] idem [illegible] pu[illegible] roore[illegible] [illegible] C[illegible] Galeno [illegible] [illegible] ſ, [illegible] s. I[illegible] q[illegible] [illegible] mpe[illegible] [illegible] n[illegible] du[illegible] qu[illegible] ne quo[illegible] uandu[illegible] res[illegible]

In princip[illegible] [illegible] tumo[illegible] [illegible] [illegible] permittant.

Q[illegible] di ſanguinis i[illegible] fe- brem [illegible] nda [illegible] [illegible] is v[illegible] vir[illegible] [illegible] nusv[illegible] re[illegible] re ne[illegible], [illegible] in [illegible] vi[illegible] m, & in ſumma [illegible] n[illegible] ſi- gnit[illegible] [illegible] tate qu[illegible] m[illegible] n[illegible] ho- nor[illegible] auſto[illegible] d[illegible] r.

Etid[illegible] ſe[illegible] m- [illegible], ſanguis [illegible] [illegible] hen dus eſt, quando qui p[illegible] is magnitudo.

De loco mittendi ſanguinem [illegible] lum eſſe aptiorem q[illegible] cum, vnde vn[illegible] ſum corpus euacuet, quo fit vt vena b[illegible] a d[illegible] xtra ſit cunctis al[illegible] hoc in caſu antepone[illegible] da. Verum in ho[illegible] etiam [illegible] d[illegible] re op[illegible] et, vtrum [illegible] is miſſio conſu[illegible] ta[illegible] a ſint ſuppreſſi v[illegible] om[illegible] bus, aut ſcarificati[illegible] cru[illegible]

Pari pact[illegible] hæmorrh[illegible] C ſæ, præſtat v[illegible] rudines a[illegible] potius ſcarif[illegible] car[illegible] a, v[illegible] fernas, ſic[illegible] al n. [illegible] ſan- guinis mi[illegible] one, & [illegible] tu[illegible] e 20. [illegible] hæmorrh[illegible] ſ ppr[illegible] oca [illegible] per detra[illegible] ione[illegible] Si ſup[illegible] ſſus ſit [illegible] us, q[illegible] quandoque fieri[illegible] per[illegible] ur, a[illegible] tp[illegible] n[illegible] ab detr[illegible] na[illegible] ph[illegible] ica. S[illegible] n[illegible] is p[illegible] æ [illegible] ſecur infl[illegible] ne [illegible] ſan- guis m[illegible] ttendus [illegible] d[illegible] m a ſup[illegible] us.

De mo[illegible] ſang[illegible] is mi[illegible] te[illegible] [illegible] te c[illegible] trouer[illegible] r [illegible] enim p[illegible] n[illegible] dendam, car[illegible] one [illegible] ſanguis intimio[illegible] eua[illegible] etu[illegible] q[illegible] ſ[illegible] rius mag[illegible] au[illegible] antu[illegible] & [illegible] Vnde inquit[illegible] multi m[illegible] c[illegible] ſan[illegible] m detra[illegible] r vo[illegible] ctione. Adde[illegible] is venenum

Aup[illegible] ſ. [illegible]

venenum per corpus d[illegible] & [illegible] quod per magis vniuerſum corpus [illegible] nari. A cucurbitulis autem dicunt ma[illegible] tra[illegible] venenum ad corporis ambitum, atque hoc potui[illegible] nd[illegible] e, cum ſæpe natura per eas [illegible] emata producat, qui motus [illegible] adiuuatur vſu cucurbitularum [illegible] potius vſu v[illegible] impedi[illegible].

Contra alii exiſtimant multo minus eſſe mitt[illegible] ſanguinem vena ſecta, quod putredo [illegible] omes [illegible] magis minuatur & deleatur, [illegible] magis [illegible] ſum corpus refrigeretur. [illegible] cucurbitulas prætulerunt [illegible] modi [illegible] diuerſi fuerunt, quandoquidem [illegible] cucurbitulas applicandas eſſe [illegible] bus & partibus inferioribus [illegible] applicandas ſubtus [illegible] Auicen. qui 4. primi cap. [illegible] & ſanguinis miſſione [illegible] a admin ſtratas eſſe vi[illegible] per ven. ſect.

An cucurb. admouendæ ſuperioribus an inferioribus applicandæ.

[illegible] auere ratio, quoniam [illegible] itulæ, vt certum eſt, attrahunt à partibus profundis, tur applicatæ dorſo vi[illegible] venenum extra[illegible] Q[illegible] amaruut applicationem cuc[illegible] partibus inferis, vti ſunt & ipſi [illegible] ons[illegible] tum [illegible] atibus. Ratio e[illegible] quoniam duo vſu huiuſmodi cucurbit[illegible] præſtantur; vnum eſt, quod partibus nobilioribus longe lateque trahitur materia impura & valde putrida ad partes ignobiliores. Alterũ eſt, quod vires minus d[illegible] quam ſi cucurbitulæ [illegible].

[illegible] etiam auctoritatibus [illegible] quia A[illegible] ſanguinis miſſione per [illegible] inquit eam depurare ſanguinem [illegible] miſſus eſt ſanguis, na[illegible] torem & tempu[illegible] orem ad re[illegible] pelere, & con[illegible] dere [illegible] & à prauo ſanguine. Po[illegible] r auctoritate Oribaſii, qui in [illegible] one & cucurb. [illegible] & ſibi & alus [illegible] ſanguinis ex [illegible] ata.

[illegible] nec [illegible] controuerſia [illegible] ætas, tē[illegible] lto me[illegible] vena ſecare quã [illegible] na nõ lo[illegible] ac mole[illegible] & ſi [illegible] nox in[illegible] vel propter æ[illegible] res & præſentes & futu[illegible] ad [illegible] andæ [illegible] arum ſi pueri ſe [illegible] mulieres tædium

& dolorem ſuſti[illegible] lemu[illegible] brach[illegible] pla[illegible] vel al[illegible] hirudinem, ac [illegible] hirudine applicare ſupra [illegible] amen [illegible] tulum.

Nam hic modus [illegible] ab Aretæo & [illegible] mus eſt, ita vt nullus ſit m[illegible] m.

In [illegible] ſum huius [illegible] pacto in hac febre quatenus [illegible] & praua, cucur[illegible] las ſpath[illegible] ndas eſſe, non tantum propter [illegible] tas, verum etiam, [illegible] huiuſmodi cucurbitulas [illegible] ere [illegible] tremorem, qua[illegible] ex ſimili ad[illegible] ſtratione, [illegible] magis c[illegible] ri.

Vbi mulieribus [illegible] m eſt, in quibus non fluant pro ratione menſes, aut medendũ ſit viris, in quibus ſunt ſuppreſſæ hemorrhoides, tunc [illegible] us [illegible] rum quam [illegible] Nam, vt audi[illegible] s, p[illegible] quam quod euacuatur etiam [illegible] corpus, quemadmodum dic[illegible] G[illegible] 4. de tuenda valetudine, ſic etiam, vt retentæ euacuationes facile reparen[illegible] r. V[illegible] lus ex his p[illegible] oſitis eſt, [illegible] oleo el[illegible] e locos lumborum & nates ipſas, non [illegible] m q[illegible] a huiuſmodi loca commodi[illegible] ima ſ[illegible] nt p[illegible] ſi[illegible] m[illegible] adminiſtratione, verumetiam, quia in parte eſt vena caua illa ampliſſima, in [illegible] ſo let eſſe focus putredinis, in ea parte huiuſmodi euacuatio efficaciſſ[illegible] & po[illegible] tiſſima ſit ad [illegible] rem putredinalem [illegible] remittendum.

Inter remedia chirurgica, quibus vti ſolemus aduerſus malignas febres ſunt veſicatoria, quæ tametſi antiqua remedia ſint: tamen quaſi in diſſuetudinem abierant, & tempeſtate noſtra in vſum ſunt reuocata. Veſicatoria enim ſunt quædam emplaſmata ex rebus maxime calidis confecta, & ad excitandas veſicas vſurpantur.

De vſu veſicatoriorum in feb. peſt.

Solemus autẽ hæc remedia adhibere crurum internis partibus paulo ſupra m[illegible] lum, ſimiliter & partibus internis [illegible] iorum paulo ſupra carpum. Sed non d[illegible] ri[illegible] nec deſunt, q[illegible] huiuſmodi auxilium in febribus curandis damnent, tribus potiſſimũ argumen[illegible] quorũ primum eſt, veſicantia max[illegible] eſſe, [illegible] pptere a in [illegible] calido [illegible] bus, minui [illegible] nire poſſ[illegible] hæc medicaméta dolorẽ & moleſtiam [illegible] m aff[illegible] rre, ita [illegible] int[illegible] mnos ægris maxime neceſſarios [illegible] ex his veſicatoriis ſæpa vlcera ſuboriri [illegible] modo turpia, verumetiam curatu d[illegible] Sed ex alt ra parte complura [illegible] hæc præſidia oportune a[illegible] le[illegible] bus [illegible] enim cum [illegible] ſe[illegible] æ & prauæ pu-

us [illegible] ra- [illegible] malum [illegible] a- h[illegible]tur. S[illegible] po- [illegible]llate n po[illegible] habent, vt ab [illegible] partibus [illegible].

[illegible] c[illegible]entur. Ha- [illegible] ica [illegible] [illegible] acria & [illegible] tremis applicantur, [illegible] dere at[illegible] a partibus [illegible].

[illegible] febribus [illegible], vt [illegible] e[illegible] ura grauia [illegible] tomata occur- [illegible] delira, fluxus. Et præ cæteris [illegible] gida reddi, & [illegible] de hum, qu[illegible] bi M[illegible] ap[illegible] febri[illegible] adue[illegible] delir[illegible]a, [illegible] & ad[illegible] calorē ad partes extimas maxi[illegible] vale[illegible] medicamenta calida, [illegible] non [illegible] extimi partibus applicata. [illegible] od[illegible] tam comp[illegible]atum est ab Ae- [illegible] Ruffi [illegible] libro quinto capite [illegible] igitur ex [illegible] rationibus [illegible] pate[illegible] potest, medicamenta vesicantia in febribus malignis esse commoda & vtilia.

Neque valet quod dicunt isti calida esse, [illegible] remedia non adhibentur propter ipsas febres, sed p[illegible] symptomata febri- bus coniuncta, quæ sæpe postulant remedia [illegible] incommoda. Sed neque valet, [illegible] calefacere interiora propterea quod potius contrarium faciunt, quia c[illegible] le- facta extrema & aperta attrahũt ad se humo- res, qui internas partes vexant. Neq; verum [illegible] dolorosa esse h[illegible] media, quia sæpe [illegible] est compertum, si pru[illegible] ministrẽ- tur interdum somnum inducere: & si dolo- [illegible], eiusmodi dolor potius iuuat ad [illegible] humores à partibus internis, quã [illegible] vllum inf[illegible]rant detrimentum.

Quod postremo obiiciunt de prauis vl- ceribus co[illegible]ntibus, neque hoc per- petuum est si d[illegible] tractentur, in[illegible] vero [illegible] raro fit, vt vl[illegible]era putrida & praua ma- gnam salutem ad[illegible]rant, si qui[illegible] ex- [illegible] natura qui[illegible] quid fædum & pernicio- [illegible] in corpo[illegible] tempus veni[illegible] in febri- bus [illegible], vt cum primum appa- [illegible] mag[illegible] symptomata & formidatur ma- lignitas, illico ad[illegible]hibentur.

[illegible] solent apud plerosq; infamari, quo- [illegible] non ad[illegible]bentur nisi quãdo res despe- ratæ sunt, & p[illegible] consulo, vt quamprimum occasio d[illegible], hæc remedia non differ- [illegible]. Compo[illegible]tur autẽ ex variis rebus [illegible] conf[illegible] issime prædictis partibus [illegible]. Brachium etiam siue ranunculus [illegible] contusus & applicatus vim vesican-

di & ex[illegible]. Frequẽn[illegible] o[illegible] tis. E[illegible] nam, m[illegible] cr[illegible].

[illegible] præpar. [illegible] ij.
[illegible] sinapi[illegible]
F[illegible] acerrimo f. pasta applicetur locis [illegible].

Formula vesicatoria.

S[illegible] & posse[illegible] ci[illegible], vt locus [illegible] aqua cal[illegible], vt [illegible] cetur donec[illegible] enim [illegible] dicamentum [illegible] & [illegible] us & efficacius operatur. D[illegible] tio 2[illegible] horarum seu plus in[illegible] fic[illegible] vel[illegible] Q[illegible] p[illegible] exe- at, post[illegible] cum[illegible], aut li[illegible] si dolor [illegible] sit, vnguen[illegible].

Post adhibetur [illegible] quod pos- sit ma[illegible] ero. [illegible] tam[illegible] vs[illegible] sit v[illegible] du[illegible] ad[illegible].

Solet quoddam symptom[illegible] qu[illegible] horum[illegible] dicendum [illegible] intermittendum. Nam hab[illegible] mirificam aculeat[illegible] dat vesicam. Solet[illegible] & ind[illegible]cere singu[illegible]. Aduer[illegible] sol[illegible] lacte[illegible] inclo[illegible] tæ, a[illegible] d. & h[illegible] etiam aduers[illegible].

Sulem[illegible] ctiones, q[illegible] rurgicas op[illegible] & [illegible] mus qua[illegible] ex[illegible] natura ag[illegible] propell[illegible] Q[illegible] frictiones effi[illegible]untur [illegible]ibus perunctis oleo[illegible], vt est huius[illegible].

℞ Ol. [illegible] Lauat.
Chamæm. an. [illegible] *j.*
Nit[illegible] ij.
Aq. tha nom. [illegible] in M[illegible] ad[illegible] cr[illegible] mibus hoc liquore perunctis b[illegible] partes, refrigerentur & partes vl[illegible].

Linim[illegible] [illegible] a fe[illegible] [illegible]

Atque h[illegible] nus decl[illegible] genus est pharmacorum [illegible] entia, præparantia, purg[illegible] & [illegible] tia: de præparatibus & corrob[illegible] ne- mine dubitatum [illegible], quin in [illegible] bus malignis conueniant. Sed de [illegible] de lenientibus & purgantibus [illegible] ant, nulla facta præparatione. Au[illegible] cepit, vt in curanda hac febre [illegible] cuationem ve[illegible], id quod [illegible] monu[illegible] Auen[illegible] libro[illegible] p. I. Sed præter has au[illegible]tes sunt n[illegible] rationes, quæ videntur docere, in [illegible] statim

ſtatim deueniendum eſſe ad aliquam purgationem. Nam in febribus mali[illegible] niseſt ſem-po[illegible] ntenſa & eximia quæd[illegible] pu[illegible].

Dicebat autem [illegible]alenus [illegible].de tuenda valetudine, id quod putrefactum & ad benignum reduci non poteſt, ſtatim debere corpor[illegible] d[illegible], alioqui quicquid tangit, contam[illegible]at, & in immenſum putredinem auget. Igitur videtur hæc irrefutabilis ratio perſuadere ſtatim in his febribus quicquid putrefactum eſt, per medicamenta eſſe expellẽdum. Poſtremo, vt memini me alias etiam dicere, Hip. præcepit, vbi materia turget, hoc eſt, huc atq; illuc mouetur, eſſe vacuandum, ne, vt interpretatur Galenus, ad aliquam partem nobilẽ decumbat. Sed in febre maligna non ſolum periculum imminet, ne materia putrida viſcera, & præſertim cor occupet, imo vero iam occupat, quare videtur omnino hanc materiam eſſe à locis nobilibus extra corpus per medicamenta pellendam.

Ex altera parte non deſunt rationes, quæ contrarium indicare videntur, ſcilicet abſtinendum e[illegible] in his febribus ab omni c[illegible]tartico & præſertim in principio. i. quoniam [illegible]es ſtatim in his febribus ruinam patiuntu[illegible], ita, vt non poſſit natura ſimul ſuſtinere & violentiam morbi & moleſtiam medicamentorum. 2. ſuit omnium ſententia, malum pene ſopitum non eſſe mouendum. Sed in febre maligna malum ſopitum eſt.

Siquidem per medicamenta purgantia commoti putridi humores longe lateq; per totum corpus ſeſe diffundunt, & mirum in modum ſtatum totius corporis violant. 3. dicunt in febre maligna, illud quod potiſſimũ lædit, nil aliud eſt, quam venenum ſiue perniciosa qualitas, quæ non ſuperantur purgatoriis me[illegible]icamentis, ſed potius Alexipharmac[illegible], hoc eſt, [illegible], quæ ſola proprietate aduerſantur prauis ſuccis. Vnde Galen. 9. de ſi[illegible] med. de terra Samia cum loqueretur de [illegible] nub. febribus, quæ vagabantur eo tempore, dicebat eas, quæ à boloarmeno non f[illegible]erant curatæ, a nullo alio medicamẽto ſ[illegible]s, quaſi voluerit docere, ad[illegible]cilius pe[illegible]lentes febres ſolis Alexipharmacis v[illegible] pugnari.

[illegible] ſolutione ſtatuendum, nempe po[illegible] cauſam febrium peſtiferarum eſſe [illegible] alium gradum putredinis, quod [illegible]e venenum ſiue proprietatẽ appellemus, nihil ref[illegible]rt. Præterea illud pro certo habendũ eſt, nunquam, quod eſt egregie putrefactũ, poſſ[illegible] alia ratione expugnari, niſi ex toto cõ[illegible]natur, aut ex corpore pellatur, ſiquidem corr[illegible] & emendare impoſſibile, immi[illegible] [illegible]la vtilitate conceditur, quia quan[illegible]muis ni[illegible]ium humoris ita putrefacti re[illegible] [illegible]atur, potens eſt ad contaminandam v[illegible] [illegible]am ſanguinis maſſam. Poſtremo ſupponedum eſt, nos minime negare vſum medicamentor[illegible] [illegible]rum [illegible]cere ſimul & [illegible] expu[illegible] putrefa[illegible] h[illegible]mores, & [illegible] ci[illegible] re prauitati & ſummo [illegible] gr[illegible] [illegible]ut ed[illegible]is. Propter quod [illegible]onſtit[illegible] endum [illegible] e put[illegible] ſi quid iam impediat, vbi met[illegible] eſt [illegible]ſtiferæ & malignæ, ſtatim deu[illegible]endum [illegible] ad aliquam expurgatione[illegible].

Dixi deueniendum eſſe, niſi aliquid impediat: quoniam ſi vires valde ſint dei[illegible]æ, aut ſit ſuſpitio, ne deiiciantur, ſimiliter ſi fluxus aliquis adſit p. d. ab omni genere medicamenti purgatorii ſiue leniat, ſiue in[illegible]ter expurget, penitus abſtinendum eſſe iudico. Veruntamen dum vtendum eſt huiuſmodi remediis, duo præ cæteris memoriæ tenere oportet. Vnum vt ſemper blãdiora medicamenta ſeligantur atque ea quæ vim minimam humectandi habeant, & corrob[illegible]rent potius & adſtringant.

Quo fit, vt maxime in vſu haberi debeant thamarind. ſebeſten, myrob. manna, ſyr. roſ. ſolut. ſyr. viol. ſolut. Agaricum Rhab. nam caſſiam ſunt qui abhorreant in curatione harum febrium, ao, quia nimium humida & craſſa eſt.

Et certe cum alia remedia non deſint, ipſe quoque potius abſtinendum iudico. Secundo tenere debetis, vt ſemp ea miſceatis purga[illegible]tibus, quæ vim habent obſiſtendi vi putred. tum maxime omnib. venenis. Et ideo vt aliquam formam habeatis, ſi placebit potabile medicamentũ præbere, poteritis huius modum præſcribere.

℞. Pulpa thamar. ℥. vi. ſi prædominetur bilis.
Myrob. citrin. ℥. j. ß.
Sem. citri ʒ. ß.
Fol ſcordii ʒ. ij.
Fl. cord. P j f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. d. d. ℥. iiij.
Syr. roſ. ſolut.
Manna electa an. ℥. ij. M.

Poteritis etiam interdum fieri huiuſmodi decoctum in ſero caprino. Sed ſolemus etiam, vbi febris æſtuoſa eſt, ita vt interiora cõburat, poſt huiuſmodi medicamentum offerre [illegible]. viii, vel ix. eiuſdem ſeri aut immediate aut paulo poſt. Si autem forma ſolida placebit, ſic parabitis. *Purgans in forma ſolida.*

℞. Pulpa thamar. ℥. v.
Manna el. ʒ. vii.
Pulu. cornu vſti.
Pulu ſem. citri an. ℈. ß. cum ſyr. roſ. ſolut. q. ſ. f. bolus.

Poſt quem bolum licet etiam interdum, & præſertim in iis, qui difficulter purgantur, exhibere vel libram ſeri caprini puri vel eiuſdem ℥. vii. cum ſucci roſ. ℥. [illegible] vel ij.

Nam in his febribus max[illegible]e ſoleo amare ſaccum roſ. q[illegible]a vim habet exſiccatoriam atque

... etiam ... medicamenta leni... & purgantia ... us prauis & mal... nt. Si ... in hac f... & v... & prauitas humorum ... quæ ma... n... medic... u... hæc me... am... vel ... ſecus v... ext... ſecus ad... rari poſſunt vel vtroque vſu opus eſt, præparantur ſ... & al... erantur co... upti humores multis medicamentis, quæ & manifeſta & occulta oper... tur qu... te. Et quia hæc paſſim ... oppoſita habent ... aliqua commemorare, vt ſcordiū, ... aduerſus putredinē primas partes habe... melifſa, borrag. tormē... pina ... a, myrrhys. Igitur poſſumus ... deco... a, quæ adminiſtrari ſolent ... etiam aliquibus aliis permixta. Forma medicamenti præparantis.

℞. *Fl. torment.*

Pimp.

Acet.

Bugl. ſ. an. M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞ *d. d.* ℥. v.

Syr. de acetoſ. citri ℥ j. M.

Et aduertendum, vbi febris magna eſt, ſolere nos maxime cauere vſum rerum dulcium, quem tamen ita abhorremus quoties ſebris blanda ... ſt.

Et præ cęteris ſoleo ego habere in vſu ſyrup. quem appello de ſcordio, qui fit hoc modo.

℞. *Fl. citri.*

Roſarum. an. P. ij.

Fl. tormentil.

Scabioſæ.

Vincetox.

Borrag.

Acetoſ. an. M. j.

Fol. m... a.

Chondri an. M. ß. f. decoct. ſ. a.

Deinde ℞. *d. d.* ℔. ij.

Suc... cordii ℔. ... *ij.*

Su... ℔.

Sach... f. ſyrupus ſ. a. & in fine addantur gr. xv. ...

Hic ſy... etiā me exh... beri menſura ℥. j. v... & maxime amicus eſt cordi ad pu... din... m omnem conſumendam.

Licet ... vti hoc remedio donec aut aboleatur ex toto putredo, aut præparentur magis humores ad expulſionem. Quo tempore capi... t ægr... hæc medicamenta ſolemus eti... n exhib... ante ſyr. quæ vim habent reſiſtendi veneno, vt v. g.

Conſeruæ veneno reſiſtent.

℞. *Con... aceto.*

Citri.

Borrag. an. ℥. j.

Bol. armeni.

Mar... ar. an. ℈. j. ß. M.

Q... ur ... tur harum conſeruarum ... ia du... ceſſo, ſolemus vti ſuccis ipſis depuratis, verbi gratia.

℞. *... acetoſa.*

Borrag. an. ℥. iij.

Puls cornu cerui ℈. j.

Puls ... M.

S... d aduertendum ... eſt, ſcordium eſſe quid... præclar... med... m aduerſus putredinem, verum ... m eſſe, & ideo debere occultari f... l vel a... vel argenti.

Et quia diximus ſtatim omnibus remediis eſſe agendum aduerſus ſummam hanc putredinem, ea propter ſolemus ext... quoque cor tueri, quandoque enim a... mus theriacam, quandoque ſpecies cordiales. Et vt habeatis formam:

℞. *Aq. fl. citri.*

Ro... arum.

Borrag. an. ℥. iij.

Specierum cord. temp. ℨ j.

Fl. citri.

Fl. borrag. P. j.

Bulliant parum, deinde adde Galliæ moſch. gr. v. & cum panno lineo vel ſerico ſubtili f. fomentationes blandæ ipſi cordi.

Neq; timere debetis aquæ roſaceæ vſum, quia minime ita adſtringit vt ſit timēda, vt ſcribit Gal. 1. ſimpl. ol. roſaceum ratione roſæ vim habere penetrandi, ea propter & quia gratus eſt flos cordi, & vim habet reſiſtendi putredini libenter eo vtor. Sic etiam poſſumus parare linimenta cordi adhibenda, vt

Linimenta pro regione cordis.

℞. *Theriacæ optimæ* ℨ. ß.

Vnguenti ſant... ℨ. *iij.*

Puls. ſcordii ℨ ß.

Specierum cord. temp. ℈. j. *cum ſucco citri vel acet. roſ. f. linim... ntum.*

Poſt ... ua præp... ati ſunt humores, ſi alnus ſponte non fluat, nec... ſſe eſt expe... e... e... re... putr... factos, ſed ita, vt etiā ipſor... qual... tas ſpe... tur. Et propterea ſi bilis ſupra ali... humores e... p... et, purganda hunc in modum.

℞. *Sebeſten N. xxi.*

Fl. ... cordii P. j.

Sem. citri ... j.

Fl. cordial. ... j.

Aq. roſ.

M... an. q. ſ. f. decoct.

De... ℞ *d. d.* ℥ *iiij. ß.*

Rhab. el... iij.

Schœnanth. gr. iij.

Infundantur omnia ſ. a.

Deinde *facta expreſſione adde*

Syr. roſ. ſolut. ℥. *iij. ß. M. & f. potus.*

Habet enim hic p... tus blandiſſimam facultatem expurgandi bilem; ſed ſimul etiam maximā vim putredini reſiſtendi. Po... purgationes & prædictas operationes ... in his caſibus confugere ad medicamēta quæ putantur maxime valere, quæ quoniam in vſu ſunt, etſi non admodum proſpera ſucceſſu, ipſe quoque proponam aliqua, & quidem ... quæ eſt bolus armenus,

præſertim quæ nunc Byzantio affertur, nam de hoc ſcitis, quid ſcribat Gal. 9. ſc. efficaciſſimum fuiſſe hoc omnium aliorum præſidiorum, vbi etiam ſc[illegible]bit conſueuiſſe dari cũ vino admodum mediocri, vbi febris blanda eſt vel nulla: vbi autem magna, conſueuiſſe dari cum vino admodum lymphato. Nos potius ex aliquibus aquis ſtillat. ipſum exhibemus, vt eſt aq. roſ. aq. fl. citri, aq. acetoſæ: & forſan ſi veteres cognouiſſent artem hanc deſtillandi, ipſi quoq; his medicamentis eſſent vſi. Solemus quoq; exhibere pulu. cornu vnicorni. Sed opto hac in re vt non patiamini vos decipi à quibuſdam, qui oſtendunt quædam cornua, & dicunt eſſe vnicornu, atq; valere aduerſus venena. Probant autem id quod ſubmerſa in aqua faciunt illam ſpumare. Quæ tamen ſunt meræ nugæ & meræ ingeniorum inſidiæ. Nam de animali vnicornu primũ valde dubitatur an reperiatur, quia nemo ipſum vidit. Et tametſi Ariſtot. Ælian. atque alii plerique narrent eſſe 4. genera animalium, quæ geſtant vnum cornu in fronte: nihilominus de vno tantum genere narrant, quod Reges Indorũ ipſo vtantur aduerſus venena, vt omnino dubitandum ſit, vtrum quæ oſtendunt, cornua ſint vera. Scio apud ſummos principes ſeruari hæc cornua: & ego vidi apud Maximilianũ auguſtiſſimę memorię Imperatorem ingens quoddam cornu, quod ipſemet Imp. mihi dixit ſeſe dubitare an eſſet verum. Itaq; non eſt, quod ita facile credatis iſtis narratoribus. Neque etiam exemplum illud quicquam valet, quoniam omnia cornua aq. immerſa, hoc habent, vt ſpumam exhibeant. Nunc in frequenti vſu apud medicos eſt lapis Bezoar, qui generatur in ventriculo cuiuſdam hirci, & ſemper reperitur inuolutus quadam pa[l]lea. Habetur. a. optimus tum apud Perſas tũ in regione Malal. & afferri ſolet in Luſitaniam. Inde poſtea diſtribuitur per totam Europam. Eſt hic lapis quandoque paulo maior quam glans, quandoque minor, ſolidus, læuis, politus, atque vt plurimum coloris cineræi, obſcuri.

Qui ſcribunt de hoc lapide, magnopere commendant tum aduerſus venena tum aduerſus humores melãcholicos, communiter exhibetur à gr. z. vſque ad 3. & 4. quanquam referant, apud illos [illegible]bi naſ[illegible] q[illegible]ando[illegible] dari ad ℈. j. datur ve[illegible]um aq. ro[illegible] vel [illegible]um ſu[illegible] co[illegible]i, vel cum modico iu[illegible]d al[illegible]s, [illegible]i ſ[illegible] ipſi ruut, cunctis ali[illegible]s præf[illegible]id[illegible] aq. roſ. Datur tr[illegible]us vel 4. di[illegible], [illegible]d[illegible] m[illegible] modo bis in die, prout copia [illegible]. Ego interdum ſum vſus eum proſpero ſucceſſu, interdum fruſtratus ſum ſpe. Sed ex iis [illegible]ſt medicamentis, quæ ſi non iuuant, ſaltem nocere nequeũt. De theriaca diſputatum eſt iam diu, vtrum in his febribus conueniat an non. Nam vtrinque & exempla & rationes proponuntur, ſed ipſe neque adhæreo iſtis qui frequenter vtuntur, nec etiam illis qui eam ex toto abhorrent. Et propterea vbi interna non vruntur, ſed febris blanda & inſidioſa eſt, vti ſoleo libere theriaca. Nam timent aliqui theriacam, quod ſua caliditate augeat febrim, vel quod ſua vehementi actione vires alioqui inualidas nimium frangat. Sed ſi verum eſt, quod ſcribit Auic. theriacã magnopere conſolari & recreare calorem natiuum, non eſt timenda neque nimia ipſius caliditas, neque nimia ipſius actio: quandoquidem in febre maligna omne malum videtur collocatum eſſe in caloris natiui læſione inſigni, vt modo hunc ſeruemus atque reſiſtamus, quod fit vſu ther. non eſt quod metuamus eius caliditatem aut eius in agendo potentiam. Quamobrem quemadmodum dixi vbi febris maligna erit atque non appareat vel ingens incendium vel cal. natiuum ea toto proſtratum poterit hoc remedium adhiberi.

Nam theriaca in his febribus conueniat.

Atque hæc eſt ratio ſuccurrendi febribus omnibus malignis & peſtil. quæ non ſunt vere peſtilentes, ſed vt dixi, peſtil. per ſimilitudinem. Reliquũ eſt, vt Deo immortali gratias agamus, qui vos incolumes atque laboribus ſuſtinendis idoneos hactenus reddidit, quippe me incolumem conſeruanit, vt potuerim pro vobis laborare, qui mei labores ſi vobis placuerunt, id totum tribuendũ eſt benignitati Dei. Quod ad me attinet, peto, vt voluntatem, non ſufficientiam meam reſpiciatis. Dabo operam, vt ſi æterno Deo placuerit, vos anno ſequenti ſimiliter tuear. Interim valete, veſtraq; ſtudia & me amate. Anno M.D.LXXXVI.

7. Iulii.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM IN HOC OPERE MEDICINALI CONTENTORVM.

A

ABluito in ſurditate curanda 168
Abſinthium an in febre tertiana conueniens ſit 519
Abſinthiumne conueniat in cholera curanda 296
Abſtinentia cibi nimia melancholiam gignit 32
Acceptio aſthmatis triplex 183
Acceptio cataphoræ communis 25
Acceptio inflammationis triplex eſt 53
Acceptiones ſtomachi 235
Accidentia morbo Gallico 439
Acetoſa herba eſt melancholicis conueniens 36
Acetum an conueniat in cholera curanda 345
Acetum an in cura phreniticorum conueniat 59
Acetum an ſcorbuto laboranti conueniat 320
Acetum auget humorem melancholicum 36
Acetum eſt frigidum & ſiccum, ſicut eſt & humor melancholicus ibid.
Acetum in fomentis pectori febrientium adhibendis omittendum, & quare 564
Acetum melancholicis tantum per accidens eſt bonum 36
Acetum num conducibile ſit illis, qui ophthalmia laborant 160
Acetum num melancholicis concedendum 36
Acetum tantummodo vehiculum eſſe debet medicamentorum aliorum melancholia conuenientium 36
Aconitum vertiginis cauſa procreans eſt inter alia 44
Acria appetitum edendi excitant, & quare 262
Actio animæ in mania quænam potiſſimum lædatur à medicis conſtitutum non reperitur 61
Actio in affectu diabetico qualis lædatur 375
Actio quænam potiſſimum in vertigine deprauata ſit 41
Actio veſicæ propria quæ ſit 379
Actiones à cauſa frigida diminuuntur aut abolentur, non autem deprauantur 30
Actiones corporis omnes vt vel ablatæ, vel diminutæ, vel deprauatæ læduntur: ſic & actiones facultatis imaginatricis læduntur 17
Actiones formarum nobilium ſemper plures ſunt 15
Actiones læſæ iecur obſtructum eſſe ſignificant 305
Actiones principales omnes in mania lædi viſæ ſunt Peripateticis 61
Actiones quænam ventriculi in nauſea lædantur 246
Actiones veteribus fuerunt paſſiones 446
Acuties viſus imaginum ſiue phantaſmatum cauſa 138
Adeps hirci pro dyſenteria 360
Adſtrictio alui melancholiæ hypochondriacæ conſummata ſignum eſt 34
Adſtrictio alui perpetua melancholicis hypochondriacis ante omnia moleſta eſt 34
Adſtringentia cardialgicis an conueniant 244
Adſtringentia num in nauſea curanda conueniant 248
Ægri comate ſic ſæpe afficiuntur, vt neque vigilare neque dormire videantur 25
Ægri in anaſarca bene ſperant, & quare 336
Ægri inappetentia laborantes, ad cibos ſumendos etiam cogendi ſunt 263
Ægri num in morborum declinatione perire poſſint 455
Ægri, qui deuorare non poſſunt, quomodo tractandi 240
Aer dyſentericis conueniens quis 359
Aer frigidus cauſatur febres diarias, & quomodo 464
Aer frigidus & humidus phreniticis conueniens 57
Aer omnis nebuloſus, auſtrinus, fatiduſque vertiginoſis vitandus eſt 46
Aer partim motus, partim immotus cauſa putredinis eſt 4[illegible]8
Aer peſtilens quomodo cauſetur dolorem colicum 343
Aer phreneticorum num lucidus vel obſcurus eſſe debeat dubitatur 57
Aer purus, temperatus, ſiccusque, vertigine laborantibus eligendus eſt 46
Æſtas podagra non tam ferax eſt, quam hyems, & quare 418
Æſtas ſicca, necnon aquilonia c[illegible] dolores cauſatur, & quare 7
Æſtas quæ lethargo potiſſimum obnoxia ſit 68
Æthiopes morom[illegible] 32
Æthiopes quales populi 29
Affectio flatuoſa eadem cum melancholia hypochondriaca 39
Affectio loci alicuius apud medicos dupliciter capi ſolet 29
Aff[illegible]iones [illegible] varia vertiginis cauſa ſunt 43
Affectus cordis 22[illegible]

Affe-

INDEX.

Affectus diabeticus qualis ſit 375
Affectus hepaticus mirus [illegible] 389
A[illegible] tus [illegible] po[illegible] nd iacus rigorem inflammationum non equitur [illegible] declinationi potius 32
Affectus in[illegible] rumenti auditus in genere 162
Affectus inteſtinorum in genere 344
Affectus lienis in genere 314
Affectus melancholici quibuſdam immedicabiles viſi fuerunt 38
Affectus melancholicus affectus lienis eſt 36
Affectus multi deprehenduntur, qui licet actiones deprauata ſint, à cauſa tamen frigida ſiunt 31
Affectus oculorum aut à ventriculo, aut à cerebro dependent 48
Affectus partiũ ad ventrem infimum pertinentium 235
Affectus penis 397
Affectus quidam ventriculi rarus, qui nomen apud ſcriptores nondum habet 278
Affectus renum 363
Affectus ſomnolentus an à cauſa calida fiat 26
Affectus ventriculi 243
Affectus ventriculi melle deſpumato curandi 254
Affectus ventris infimi 333
Affuſio aquæ frigidæ num ſpaſmaticis vtilis ſit 99
Αἱμα [illegible] 377
Ἀκμὴ τῶν νόσων, ſtatus eſt morborum 455
Ἀκρόβρυχις 466
Albugines quibus topicis curandæ ſint 155
Alcool 142
Alexander Magnus potu nimio in furorem actus 62
Alexipharmacum contra ſingultum à prauis hu-moribus 571
Alexipyreta externa & interna 508
Alexipyreta Paracelſiſtis quæ ſint ibid.
Alexipyreta quando ſint vſurpanda 510
Alii aliorum ſaporum differentiis delectantur, & quare 261
Aliis coitu vno, aliis vix innumeris morbo Gallico inficiuntur & cur id fiat 428
Alliũ an ad cardialgiam ſanandam conueniat 245
Aloe baſis eſt vera cuiuſque 76
Aloe in febribus an vſurpanda 571
Alterantia ventriculum calidum 290
Alteratio nauſeabundorum quomodo facienda 248
Alteratio phreniticorum maior minorve aer ſiti lucidum vel obſcurum eſſe debere innuit 58
Altercus appellatus eſt hyoſcyamus, quod mentem alteret 51
Aluus à principio iecoris inflãmati adſtricta eſt 309
Aluus febrientium nunc [illegible] ricta 573
Aluus in inflammatione ie[illegible]oris adſtricta & fluida 310
Aluus melancholicis ferè ſemper adſtricta eſt 36
Aluus phreniticis lubrica [illegible] ue ſeruan[illegible] 58
Aluus phreniticorum ſ[illegible] er [illegible] icta eſt 58
Alyſſos mire cum a Dioſcoride, tum à Plutarcho in curatione ſingultus commendatur 254
Ἀμβλυωγμός 113
Amentes dicti quidam ſunt eodem modo quo volucres quædam dicuntur [illegible] 50
Amentes dicuntur ii, qui mente parum valent, non ii, qui mente prorſus deſtituti [illegible] ibid.
Amentia à quo [illegible] m morbo dependeat ibid.
Amentia Lati[illegible] nis eſt, quæ Græcis eſt [illegible] ibid.
Amentia num morbus ſit hereditarius [illegible]
Amentia per [illegible] na per[illegible] ipiatur ibid.
Amentia quale ſymptomatum genus ſit ibid.
Amentia quid ſit ibid.
Amor melancholiæ cauſa 31
Amor quare dicatur cæcus 116
Amygdalæ fructus melancholicis conueniens 36
Amygdalæ virides nauſea ſedandæ num vtiles ſint 39
An aliqua regio reperiatur, in qua morbus Gallicus graſſetur magis quam in alia 430
An mulier morbo Gallico nondum infecta alium eodem inficere poſſit 428
An quemadmodum morbus Gallicus eſſe cœpit, ita quoque futurum ſit, vt deſinat aliquando 430
An verum ſit, quod hectici febrire ſe non ſentiãt 481
Anaſarca à flatu cur non fiat 333
Anaſtomoſis 190
Anatome definitionis doloris 2
Anatomia inteſtinorum ex Galeno 357
Ἀνατροπὴ Latinis ſubuerſio eſt 256
Anaudia pro catalepſi 21
Anethum an in febre tertiana conueniat 319
Angina definitur 199
Angina num ſemper febrem habeat adiunctam 200
Angina nunc in laringe, nunc in faucibus eſt ibid.
Anguſtia pupillæ ocularis 147
Anguſtia pupillæ ocularis num faciat, vt res videantur potius maiores quam minores 148
Anhelitus in quo loco per pituitam impediatur 189
Anima rationalis à nigredine humoris melancholici perturbatur 34
Anima rationalis humoris melãcholici caligine circumfuſa quo pacto perturbetur 33
Anima rationalis in cerebro eſſe aſſeritur 14
Anima rationalis in corde nõ ſolum habitare, ſed & operationes ſuas ibidem perficere putata eſt 16
Animalia exenterata qualiter phreniticis adhibita conducant 60
Animalia quomodo ſint ex auribus extrahenda 177
Animus æger ſine corpore curari non poteſt 3
Aniſum quæ habeat notabilia 577
Anodina conuenient iſchiadicis curandis 417
Anodina in materia frigida quænã conueniant 409
Anodina in podagra conuenientia 410
Anodina in principio arthritidis ſanandæ accommodata, item in augmento 408
Ἀνοια quid 49
Ἀνορεξία Græca vox Latinis inappetentia eſt 259
Antidota in morbo Gallico adminiſtranda 435
Antimonium purum venenum eſt 65
Antiqui in epilepticos expuere [illegible], & cur id fecerint 106
Anxietas quid à cardialgia diſcrepet 2[illegible]
Ἀπεψία quid 4[illegible]4
Aphoni[illegible] dicta quoque fuit morbus catalepſis 21
Aphoniæ quid [illegible] ſit apud Hippocratem 20
Apophlegmatiſmus pro vertigino[illegible] 47

Apople-

Apoplectico morbo [illegible] ſopeliri iuſſi

Apoplexia [illegible] habe diſp[illegible] 4

Apoplexia a [illegible] ſenſum [illegible] eũm contra quam vert [illegible] 44

Apoplexia [illegible] opi[illegible]nt [illegible]

Apoplexia uu[illegible] a [illegible] 4

Apoplexia per [illegible] prafocatur 45

Apoplexia quid differat à caro, catalepſi, præfocatione vteri 76

Apoplexia quid ſit 73

Apoplexia quomodo [illegible]ſtinguatur à lethargo 23

Apoplexia, epilepſia & lethargus quomodo [illegible] 76

[illegible] cum [illegible] & [illegible] inepte con[illegible]ſa 259

Apoſtemata vent[illegible]ulo eſſe vnde poſſit [illegible]prehendi 286

Apoſtemata doloris colici inter cæteras ſunt efficientia 345

Appetitus an actio naturalis ſit vel præternaturalis 255

Appetitus caninus & bulimus differunt 264

Appetitus caninus idem qui & fames ingens ibid.

Appetitus caninus vel fames ingens quale ſymptoma ſit ibid.

Appetitus deprauatus, pica dictus Latinis 255

Appetitus diuerſi ſiunt, prout temperatura varia ſunt 256

Appetitus edere incipientib. quare proſternatur 261

Appetitus inter edendum quare creſcat ibid.

Appetitus naturalis quomodo fiat 255

Appetitus operatio propria eſt oris ventriculi 254

Appetitus quot modis vitietur 2[illegible]5

Appetitus verum externarũ vndenam oriatur 256

Aqua ad nyctal[illegible]as 118

Aqua [illegible] auditum offendit, & quare 164

Aqua bulliẽs à ſolo ignis calore in gyrum vertitur 43

Aqua [illegible] cauſetur auriũ dolorem 174

Aqua cauda [illegible] ſyncopatorum 128

Aqua cocta cum aniſo vel coriandro, vel aqua mulſa vertiginoſis conducibilis eſt 42

Aqua conueniens in dilatatione pupillæ à cauſa humida 153

Aqua craſſa & lutulenta melancholiæ cauſa eſt 32

Aqua ex carne pro anaſarca 483

Aqua frigida in cauſo febre ſananda num paulatim vel a[illegible] ſumenda ſit 325

Aqua frigida qualiter & num in febre putrida ſanguinea ſit adhibenda 551

Aqua frigida qualiter in cauſo febre recte adhiberi poſſit 524

Aqua frigida vel calida num in inflammatione renis curanda conueniat 367

Aqua in ventre hydropico contenta quare rubra non ſit 336

Aqua num iuuet coctionem 259

Aqua num plus ſedet ſitim quam vinum 273

Aqua oculis bona 118

Aqua pluuialis quare collyriis parandis addatur 127

Aqua potum in hydrope quare ſiat quam ichor 333

Aqua [illegible] humores attemperat 148

Aqua thermalis, qualis Sinne[illegible]na, [illegible] curandis [illegible] apta ſit 65

Aqua [illegible] & terrea ne[illegible] ſiue [illegible] lum [illegible] 67

Arabes hypoc[illegible] ſ[illegible] 19

Arcentia [illegible] 4

Archigene in [illegible] curioſus [illegible]

Ardor [illegible] lentis [illegible] ſuperiu[illegible] rem [illegible] curetur [illegible]

Arena [illegible] 363

Arena apud veteres [illegible] 144

Argenterius [illegible] 264

Argenterius [illegible] in quarto genere ſymptomatis poſuit, ſed male [illegible]

Argenterius Galeni reprehenſor 244

Argentum [illegible] habeat 440

Argentum viuum quid ibid.

Aromata quæcunque ſunt melancholicis parce guſtanda 36

Arteria aſpera in extremo [illegible] aperienda 62

Arthritis an à [illegible] ſieri poſſit 402

Arthritis an [illegible] ſit [illegible] ibid.

Arthritis curatu [illegible], & quare 407

Arthritis qualis aff[illegible] ſit 402

Articulus 401

Aſcendere & deſcendere differunt 238

Affectus locorum profundiorum, [illegible] plus æquo intentus vertiginem [illegible] 44

Affectus rerum [illegible] facit ibid.

Aſthma 182

Aſthma quem morbum ſequatur 183

Aſthma quomodo curandum ſit 184

Aſthma ſymptoma qualenam ſit 183

Aſthma tripliciter [illegible] ibid.

Aſthma iuuenum quare periculoſiora ſint quam ſenum 284

Attolli & deprimi inter ſe differunt 259

Attoniti [illegible]

Auditus à natiuitate [illegible]

Auditus in phrenitide & lethargo cur off[illegible] 164

Auditus quid ſit 162

Auditus quomodo fiat ibid.

Auerrhoes vnus Galeno contradicẽdi ſtudioſus [illegible] 34

Aues montanæ faciles concoctu [illegible] ſuccumque gignentes optimũ, melancholicis conuenient[illegible] 36

Aues vt & homines deſtillationibus maxime [illegible] ſunt, & quare 1[illegible]9

Aues quædam quo ſenſu [illegible] 58

Augmentum morborum, [illegible] 455

Auicenna definitionem febris attulit, & quare id fecerit, cum Gal. contra [illegible] 443

A[illegible] augmentum morborum 455

Autumnus hum[illegible] lis & auſtrinus cur capitis dolores cau[illegible]r 7
Autumnus inter anni tempora melancholia maxime ferax eſt 32
Autumnus ſuapte natura ſerenus, & quare talis ſit 62
Autumnus [illegible] nominatus 32
Auxilia pro arthritide ſananda chirurgica 409

B.

Balnea aqua dulcis iis, qui melãcholia à toto corpore prouenient e laborant, conuenientiſſima ſunt 38
Balnea iis, qui cibos coquere non poſſunt, an adhibẽda 320
Balnea num colicis conducant 349
Balnea numquid hepaticis conueniant 301
Balnea ſitim & inducunt & ſedant 271
Ba[illegible] a ſom[illegible] m inducentia qua ſint 562
[illegible]nea [illegible] phurea num ſpaſmo laborantibus conueniant 99
Balnea [illegible] laborantibus ex ophthalmia conueniat [illegible] 160
Balneum adhibendumne ſit in lethargicorum curatione 79
Bal[illegible] eum aqua dulcis pro illis qui ſpaſmo laborãt 98
Balneum aqua dulcis qualiter in cauſo ſit adhibendum 525
Balneum contra maculas corporis omnes 326
Balneum corporis totius ſomnum inducit 76
Balſamus vtiliſſimus ad lapidem in veſica frangendum 390
[illegible] 163
Becn A[illegible]um 65
Bezoar [illegible] pu 594
Bi[illegible] a ſanguine cur non expurgetur 324
Bilis an calculum renum gignere queat 364
Bilis an ſola [illegible] t. eſcat 489
Bilis [illegible] fa[illegible] a.ceſſiones in febrium periodo pari[illegible] & quare 496
Bilis [illegible] ra & ſ[illegible] pra exc[illegible] cholera nomen dedit
Bilis in arthri[illegible] le ſananda quibus purganda 410
Bilis in ictero non exulcerat, & quare 324
Bilis naturalis febris tertiana o[illegible] cauſa eſt 515
Bi[illegible] per[illegible] quare di[illegible] undatur 324
[illegible] vnd[illegible] excretur ibid.
[illegible] oſi non cr[illegible] dunt in ventoſos, & quare 281
Biſ[illegible] pis, ſi modo concoquere poſſent, conuenirct quam maxime 337
[illegible] vſurpands 186
[illegible] Ar[illegible] 594
[illegible] ra nauſeam vomitumne à vaporibus 574
[illegible] bus peſti[illegible] pugnans 570
[illegible] humores e ſtomacho 577
Bo[illegible] febris humoroſa curanda conuenie[illegible] 568
Bolus praparans bilem 10
Bolus p[illegible] in [illegible] febre curanda adhibendus 4
B[illegible] herba qua melancholicis veſci liceat 36
Braſſica oculis an adnexſcitur 116
Braſſica proprietate ſola humorem melancholicum facere videtur 38
Breuitas & longitudo febrium vndenam [illegible] at 94
Bronchi 09
Bruta num ſine [illegible] 413
Bugloſſum conuenit melancholicis 6
Βούλιμος, appetitus ede[illegible] excedens 2[illegible]4
Bulimus & appet[illegible] [illegible] nus [illegible]
Butyrum & mel pectori amica ſunt 218

C

Calculi num fiant in renibus a cauſa frigida 36[illegible]
Calculus an ex bile, melancholia, ſanguine ne fieri poſſ[illegible]t 364
Calculus an morbus hareditarius ſit 365
Calculus qualiter excudendus 35[illegible]
Calculus quomodo pracaueri poſſit 37[illegible]
Calculus renum a calculo veſica quid d[illegible]fferat 390
Calculus renum in quo genere affectus reponendus ſit 364
Calculus veſica 38[illegible]
Calculus [illegible] a materia oriri ſolitus ſextuplex eſt 389
Calculus veſica definitus 38[illegible]
Calculus veſica num pueris quam ſenibus famil[illegible]rior ſit [illegible]
Calculus veſica qualis affectus [illegible]
Calculus veſica vnde fiat [illegible]
Calculus vnde fiat 364
Calefaciens ventriculum moderate in bulimo 27[illegible]
Calefacientia & extenuantia conueniunt iis, qui vrina incontinentes ſunt 3[illegible]
Calefacientia & ſit corroborantia vẽtriculum 248
Calefacientia ventriculum intus & extrinſecus 268
Calidanum conuenientia ſint in cholera curanda 296
Caliditas aeris num aurium dolorem cauſari poſſit 173
Caliditas cordis nũ neceſſario ira coniuncta ſit 460
Calor a cibo cur in febribus putridis non augeatur 481
Calor febrilis quot modis augeri poſſit 480
Calor febris tertiana num maximus ſit 515
Cancri fluuiatiles cibus phthiſicis conueniens 198
Cantharides an ad lapidem renum curandum adhibenda ſint 373
Cantharides an in aſcitide curãda conueniant 342
Cantharides in palpitatione cordis vitãda ſunt 234
Capilli num laborantibus ex ophthalmia [illegible] ſint 160
Capita columbarum ſylueſtrium & gallinarum ſape comeſta viſus nocent 117
Capra ſuffuſiones patiuntur, & quare 142
Caput corpori toti tanquam cucurbita ſuperpoſita eſt 1
Caput eſt corporis noſtri principium ibid.
Caput morbi Gallici ſubiectum eſſe non poteſt 425
Caput morbis maxime omnium obnoxium eſt 1
Caput phreniticorum totum calet 36
Caput res diuiniſſima ſedes & habitaculum eſſe [illegible] tatur

Καρδί[illegible]

[illegible]
Cardialgia morbi [illegible] efficientem [illegible] 4
Cardialgia nomini [illegible]
Cardialgia num ab intem[illegible] quœat [illegible]
Cardialgia quid [illegible] cras a [illegible]
K[illegible] διωγμος ibid.
Carnes coch [illegible] ſeſtudinum an [illegible] ura ina- ra[illegible] connenia[illegible] 483
Carnes coc[illegible] arum [illegible] [illegible] a ſunt 32
Carnes [illegible] entericu qua [illegible] ſi[illegible] 159
Carnes [illegible] dorum, pu[illegible] ornm, & v[illegible]sulorum caſtrato- rum melancho[illegible] an conneniant 36
Carnes palpitatione cordu affe[illegible] quales in[illegible] dandæ 233
Carnes putridæ melancholiæ efficientes ſunt 32
Carnes venatic[illegible] omn[illegible], item bubula [illegible] alſa me- lancholiam [illegible] ibid.
Carnes vetu[illegible] nt dyſenteria 358
Caro alaudæ colu[illegible] an conneniat 47
Caro ceruina comeſta præſeruat veſcentem a febre 49
Caro[illegible] bona ſit epilepticu 104
Caro[illegible] in febri[illegible] utridu conueniat 511
Car[illegible] neretur 379
[illegible] dictum eſt 17
[illegible] ptum in Paulo medico 5
Ca[illegible] genere ſit reponendus 18
Carus[illegible] ationem ibid.
Carus per Theodorum Gazam per vocem grauitatis ex[illegible] ibid.
Carus [illegible] ibid.
Carus quomodo [illegible] a comate 26
Carus quo[illegible] a lethargo 19
Carus quomodo d[illegible] ab Apoplexia, ab epilepſia, præfocatione [illegible] ncope ibid.
Carus ſeptentrionalibus præcipue infeſtus eſt ibid.
Carus [illegible] at vnquam vel a[illegible] ngnine vel cũ [illegible] 20
[illegible] 17
[illegible] in deſtillatione quacun- que [illegible]
C[illegible] in cura inflammata veſica [illegible] & quare 394
C[illegible] qualiter in f[illegible] bus vſurpabilis ſit 575
Caſtoreum in affectibus lethargicis valde, immo [illegible] axime commodum 69
C[illegible] an conducat 99
C[illegible] cerebri in vertiginoſis [illegible] non [illegible], quod alias non tam cito ſolu[illegible] 43
Catalepſis a[illegible] ſanguine [illegible] num cat[illegible] ſis vera ſit 23
Catalepſis a veteribus cat[illegible] bus appellata ſit, non comia vigil 25
Catalep[illegible] a veteribus cat[illegible] bus appellata ſolita 21
Catalepſis inter vitia imaginati[illegible] a Galeno nu- merata ibid.
Cat[illegible] methodicis morbus partim acutus par- tim diuturnus ſuit 24
Cat[illegible] [illegible]
[illegible] 21
C[illegible] go differat 23
C[illegible] humoris ocul[illegible] [illegible]
Cata[illegible] 562
Cat[illegible] ato la oramib. [illegible]4
Cata[illegible] ne cor[illegible] 3[illegible]7
Cat[illegible] na pro[illegible] da [illegible]
Catar[illegible] en[illegible] 146
Catarrhus [illegible] quo morbo dependeat [illegible]7
Catarrh[illegible] d[illegible] ptus [illegible]
Catarrh[illegible] temp[illegible] ignes [illegible]
Catarrhus [illegible] matu genus ſit [illegible]
[illegible]
Ca beter [illegible]
[illegible] uli efficiens qua ſit [illegible]4
Cau[illegible] a quomodo pal[illegible] tationem [illegible] at [illegible]1
Cauſa [illegible] calcu[illegible] [illegible]
Cau[illegible] aciens vt æſtate [illegible] [illegible] ſtente dolores [illegible] pitu cont[illegible] ant [illegible]
Cauſa febris he[illegible] a 4[illegible]8
Cauſa febrium [illegible] tianar[illegible] [illegible]
Cauſa frigoris, horro[illegible] ne[illegible] o qu[illegible] am ſit [illegible]
Cauſa immediata & interna tertianaru[illegible] rum [illegible]
Cauſa maraſmi frigidi qua ſit 4[illegible]5
Cauſa manifeſta in materia ſyncopes qu[illegible] ſit [illegible] pp. 226
Cauſa periodi particularis, cur ſcilicet pitui[illegible] coti- die, bilis tertia die faciat acceſſ[illegible] nes 402
Cauſa palpitationis cordis mat[illegible] rialis 231
C[illegible] palpitat[illegible] [illegible]
C[illegible] propter quam [illegible] quã diurno inſ[illegible] 5
Cauſa qua fit, cur [illegible] non vi[illegible] eſſe flaua [illegible]
Cauſa quod mania non ſit exitialis, tr[illegible] ta [illegible]
Cauſa rei vnius num duntaxat vna ſit 3
Cauſa alſedinis 108
Cauſa ſingultus in phreniti[illegible] 56
Cauſa ſonitus aurium quæ ſit [illegible]69
Cauſa affectus renum [illegible]
Cauſa anginæ efficientes [illegible] ſint [illegible]
Cauſa apoplexiæ [illegible]5
Cauſa arthritidis ſiue mor[illegible] q[illegible] 4[illegible] & 406
Cauſa [illegible] bmatu qua [illegible]2
Cauſa bulimi 266
Cau[illegible] cardialgiæ quænam ſint 2[illegible]
Cau[illegible] cari qua [illegible]9
Cauſa catarrhi ſiue pituita [illegible]
Cauſa cholera [illegible]3
Cau[illegible] colorum variorum in tunica oculi[illegible] orneæ [illegible]
Cauſa conuulſionis qua [illegible]
Cauſa cur de febribus diariis primum & ante a[illegible] omnes tractetur 4[illegible]
Cauſa cur febres diariæ difficul[illegible] [illegible] ur 460

INDEX.

Cauſa cur [illegible] de [illegible] nō [illegible] quicquam 472
Cauſa diabetis 276
Cauſa dilatationis pupillæ 15[illegible]
Cauſa diminutionis pupillæ 149
Cauſa doloris aurium efficientes 1[illegible]3
Cauſa doloris capitis interna mediata, eademq́; naturales 7
Cauſa doloris capitis præternaturales ibid.
Cauſa doloris colici quæ 345 & ſeq.
Cauſa dyſenteriæ quæ 3[illegible]8
Cauſa empyematis 219
Cauſa eructationis efficientes 280 & ſeq.
Cauſa exacerbationis in febribus continuis 498
Cauſa exſiccantes humorem cryſtallinum 124
Cauſa externa collum veſicæ obſtruentes 381
Cauſa externa num aliquando cauſentur febrē hecticam 477
Cauſa fatuitatis quæ ſint 51
Cauſa [illegible] effectrices quæ ſint 450
Cauſa [illegible] simplicitatum 558
Cauſa [illegible] in genere explicata 448
Cauſa [illegible] hepatici externa 287
Cauſa fluxus ſanguinis renum 388
Cauſa fractionis tunicæ ocularis quæ aranea dicitur 131
Cauſa furoris τῆς μανίας quæ ſint 61
Cauſa claucomatis efficientes 123
Cauſa hulcerum renum 369
Cauſa [illegible] 351
Cauſa imaginum ſiue phantaſmatum 138
Cauſa inappetentia 260
Cauſa incubi procreantes 86
Cauſa inflammationis iecoris 308
Cauſa inflammationis lienis 315
Cauſa inflammationis renum 363
Cauſa inflammationis veſicæ 393
Cauſa iſchiadis ſiue morbi coxarum 414
Cauſa lethargum efficientes 66
Cauſa lienteriæ & paſſionis cœliacæ 277
Cauſa maraſmi præter naturam mediata 485
Cauſa mediata corpus ad febrem diſponentes 449
Cauſa melancholiæ 30 & 32
Cauſa memoriæ deperditæ [illegible]
Cauſa morbi Gallici 426
Cauſa morborum nouorum duæ 423
Cauſa nauſeam efficientes 245
Cauſa obſtructionis iecoris 304
Cauſa ophthalmiæ non veræ 156
Cauſa palpitationis antecedentes interna & externa 231
Cauſa paralyſis 81
Cauſa [illegible] pneumoniæ 2[illegible]5
Cauſa [illegible] 54
Cauſa [illegible] 255
Cauſa [illegible] 203
Cauſa [illegible]gra 418
Cauſa [illegible] 398
Cauſa [illegible] epilepſia 502
Cauſa [illegible] 487
Cauſa [illegible] lienis 217
Cauſa ſingultus 250
Cauſa ſitis febrilis 5[illegible]
Cauſa ſitis in ſyncope quæ ſint 3[illegible]
Cauſa ſitus immoderata 2[illegible]
Cauſa ſpumæ [illegible] 103
Cauſa ſtraboſitatis 125
Cauſa ſtranguriæ 3[illegible]
Cauſa ſtuporis efficientes quæ ſint 89
Cauſa [illegible]ſionis 142
Cauſa [illegible] efficientes 1[illegible]
Cauſa ſyncopes procreantes 223 & [illegible]
Cauſa tenuitatis humoris cryſtallini 12[illegible]
Cauſa τῆς [illegible] 3[illegible]
Cauſa τῆς [illegible] quæ ſint 49
Cauſa torturæ oris 85
Cauſa tremoris 92
Cauſa tuſsis 179
Cauſa vertiginis obuenientis quæ ſint 43
Cauſa vertiginis vera & interna quæ ſint 42
Cauſa vitiorum ocularium 115
Cauſa vitiorum [illegible] 236
Cauſus proprius, legitimus & ſpurius 521
Cauſtica per Arabes etiam hypochondriis adhiberi ſolent 39
Cauteria ad curationem tophorum articularium adhibenda [illegible]2
Cauteria aſthmaticis an adhibenda [illegible]5
Cauteria catarrhoſis an adhibenda [illegible]
Cauteria [illegible] melancholicorum hypochondriacorum appoſita auxilium nobis [illegible] 39
Cauteria curandis maniacis vtilia 65
Cauteria memoria deperdita laborantib. adhibenda 73
Cauteria in pedibus anaſarca laborantium adhibenda num ſint 9
Cauteria in vertigine qua. unq; curanda [illegible] 49
Cauteria num iſchiadicis adhibenda 417
Cauteria num palpitatione cordis laborantibus adhibenda ſint 233
Cauteria nunquid in hemicrania curanda ſunt adhibenda 13
Cauterium in thorace periculoſum 188
Celſus & Hippocr. febrem hecticam tacito pede cur præterierint 472
Κέντωσις 5
Ceparia quis affectus 398
Cephalalgia propriè dolor capitis eſt Græcis 6
Cephalæa dolor immanis eſſe ſolet, cum vetuſtus & contumax fit 12
Ceratum arcens vapores capitis aſcendentes ibid.
Ceratum emolliens pro curandis articulosis [illegible] 411
Ceratum pro apoplecticis 80
Ceratum pro ſingultientibus [illegible]
Cerebrum, Græcis [illegible] veter[illegible] & [illegible]
Cerebrum in [illegible] 18
Cer[illegible] 54

Cerebrum parte [illegible] anteriore in vertigine affectum eſt 42
Cerebrum ſuillū an in febre t[illegible]tiana conueniat 518
Cerebrum ſummo art[illegible] fa[illegible] rationes nobiliſsimas edit, temperamento nobiliſsimo donatum 54
Cerebrumne palpitationi obnoxium ſit 229
Ceru nunquam febrire ſolent, & quare 449
Character ſe[illegible] putredo excellens 580
Χαρατσια 322
Cholagoga in febre ſyncopali ſub[illegible] num conueniant 569
Cholera quomodo diſtinguatur à fluxu alui 294
Χ[illegible] far noſtrum 58
Chordapſus ab ileo quomodo differat 350
Chordapſus idem morbus qui ileos quoq; dicitur ibid.
Chorda[illegible]us quale ſymptoma ſit 351
Chordapſus quorum morborum ſequax ſit ibid.
Chyloſis an ab errore externo lædi queat 284
Cibatio in febr[illegible] yncopali ſubtili num vnica de die ſingulo conueniat 569
Ci[illegible] potius appetantur quam potus abſur[illegible] 257
Cibi adſ[illegible]ngentes in cholera quinā cōueniant 294
Cibi co[illegible]tionu difficilis an fluxu hepatis affectu conuenientes ſint 301
C[illegible] nales eſſe debeant 347
C[illegible] conſu[illegible] petentiam faciant 261
Cibi corrup[illegible]antur 286
Cibi craſsi, [illegible] atus gignentes vertiginoſis omnes fugiendi ſunt 46
Cib[illegible] urta fugiendi, & quare 385
[illegible] dulces cur in hepaticis curandis non damnentur 300
[illegible] empyematicis conuenientes 220
[illegible] febricitantium an ſale liceat coquantur 514
Cibi oculos lædentes 116
Cibi [illegible] prabendi ſint febribus putridis [illegible]antibus 512
[illegible] rum affectibus commendentur 119
[illegible] conueniant in febribus putridis 512
[illegible] ercora dicti fuerint ab Hippoc. 344
Cibus an b[illegible] ſumatur prius non refert 285
[illegible]bus cardia[illegible]corum 244
Cibus dyſentericorum qualis eſſe debeat 359
Cibus & potus cauſa febrium quinta 452
Cibus febricitantium quis eſſe debeat 501
Cibus in febribus putridis conuenit medius, plenus, tenuiſsimus 511
[illegible]bus in inflammatione iecoris qualis eſſe debeat 311
[illegible]bus interdum retinetur potu non retento & qualiter id [illegible] 278
Cibus lethargicorum 68
Cibus medius accomodatus eſt in febrium putridarum cura 511
Cibus phreniticorum qui eſſe debeat 58
Cibus quis aſthmaticis conueniat 184
Cibus quo tempore in febribus putridis exhibendus ſit 513
Cibus [illegible]opatorum quis eſſe debeat 228
Ci[illegible]orin herba eſt melācholicis cōueniens in cibo 36
Cicuta vertiginem cauſatur 44
Cicutia vrinam a proprietate 385
Cinis erinaceorum pro vrinæ incontinentia 387
Κι[illegible] communiter, & κιτ[illegible] attice, Latinis ſicca eſt 255
Κιτεαν vſpiam pro [illegible] perperam poſitum 58
Claſſes medicamentorum ocularium ſeptem 121
Clinice pars medicinæ tractas de morbis corporis qui afficiunt ipſum 1
Clyſter acris pro curandis lethargicis 68
Clyſter acris pro [illegible]iaticis 417
C[illegible]ſter adhibetur ab H[illegible]pocrate pleuriticis poſt venæ ſectionem & cur 213
Clyſter aluum melancholicorum molliens 36
Clyſter auricularis 168
Clyſter cholericis curandis adhibendus 296
Clyſter conueniens in tertiana continua 510
Clyſter conueniens in materia mordace exeūte 467
C[illegible] emolliens & dolorem mitigans in curatione lapidis renalis iam facti 372
C[illegible] ex muria pro dyſenteria 362
Clyſter in ſyncope humoroſa curanda conueniēs 568
Clyſter inflatum ventrem habentibus adhibendus 281
Clyſter leniens pro colicis 348
Clyſter optimus pro inflammatione renum laborantibus 367
Clyſter pro aluo hecticorum conſtipata 481
Clyſter pro cardialgicis curandis 243
Clyſter pro colica facta à flatu 3[illegible]9
Clyſter pro curanda apoplexia [illegible]9
Clyſter pro exulcerata ve[illegible]ca mundatione 396
Clyſter pro ileo ab humoribus crudis cauſato 355
Clyſter pro ileo ſiue chorda[illegible]o curando 354
Clyſter pro iecoris inflammatione laborantibus 311
Clyſter pro pleuritide [illegible]grotantibus 58
Clyſter pro tollenda inflammatione veſica [illegible]94
Clyſter pro tympanitide labo[illegible]antibus ſanandis 40
C[illegible]ſter ſpaſmo vexatis exhibendus 98
Clyſteres acres ad curandum [illegible] adhibendi 20
Clyſteres ac[illegible]es pro cardialgicis 244
Clyſteres alimentales pro voracibus 241
Clyſteres commendati 39
Clyſteres graues & acres in vertigine vehemente loco medicamentorum adhibendi ſunt 47
Clyſteres in fluxu alui ſanguineo cōuenientes qui 575
Clyſteres laudati ibid.
Clyſteres nutritorii catalepticis adhibendi 24
Clyſteres paulo vehementiores melancholicis quam cæteris adhibendi ſunt 35
Clyſteres triplices pro dyſentericis 362
Coctio diminuta & ablata quomodo curetur 287
Coctionnis aſperi vini vſu iuuetur 513
Coctio quid ſit 282
Cœliaci ab ileo laborantibus quid differant 352
Cognitio ſtatus morborum triplex 456
Colica ab ileo quid differat 352
Colica fit per vermes interdum 345
Colica num fiat a bile dubitatur, his affirmantibus quidem, illis vero negantibus ibid.
Colica num fuerit antiquis cognita ibid.

Colica quæ ſigna habeat diſtinctiua ibid.
Colica quomodo differat à dyſenteria ibid.
Colica quomodo differat à nephritide 346
Colica quomodo fiat ex aere peſtilenti 345
Colica quomodo per intemperiem frigidam fiat ibid.
Collyria ad affectus humoris oculari, qui cryſtallinus appellatur, quæ ſint adhibenda 128
Collyria ſicca quomodo parentur ibid.
Collyrium ad imagines 139
Collyrium ad tinnitum aurium ſanandum 173
Collyrium contra ſurditatem 168
Collyrium in naribus detinendum cephalalgicis 11
Collyrium pro oculis humidum 141
Collyrium pro oculis ſiccum ibid.
Collyrium pro pupillæ conſtrictione curanda 150
Collyrium propriè acceptum quid ſit 127
Color obiectum viſus an in potentiam rationalem agere poſſit 33
Color pilorum in ictero non mutatur, & quare 323
Colores cachecticorum quales eſſe conſueuerint 305
Colores ophthalmia laborantib. quinam ſint conuenientes 160
Coma à caro diſtinctum 26
Coma ecſtaſi per Galenum oppoſitum 25
Coma num dici poſſit actio deprauata ibid.
Coma num ſemper ſympt. & res præternaturalis ſit ibid.
Coma quale ſymptoma ſit ibid.
Coma vel ſomnolentum vel vigil eſt ibid.
Coma è ſanguine & bile num fieri poſſit 26
Coma vigil medium eſt inter phrenitidem & lethargum, vt & inter ſomnum & vigiliam 24
Commendatio clyſterum 39
Commiſſura coronalis eſt in media cerebri parte 17
Complicatio febrium quartanarum 557
Compoſitio febrium duplex ibid.
Conciliantia ſomnum in febribus peſtilentialibus 587
Conditio medicamentorum arteriacorum 182
Conditiones humidi radicalis tres 474
Conditiones humoris oculorum cryſtallini inſignes 122
Conditiones in hydropicorum perforatione diligenter obſeruanda 343
Conditiones ſanguinis tres 315
Conditiones ſubiecti alicuius veri quales 425
Confectio contra intemperiem ventriculi calidã 290
Confectio hepaticis accommodata 302
Confectio illis, qui per incubum torquentur adhibenda 88
Confectio pro ſingultu 253
Conferentia arthriticis ſanandis à proprietate quadam ſua 411
Conferentia epilepticis à proprietate 105
Conferentia pleuriticis à proprietate 214
Conferentia priapiſmo proprietate ſua occulta quadam 399
Conferentia proprietate ſua fatuis & amentibus 53
Conferentia tremori, curando à proprietate ſua 93
Conferentia veneri ſtimulandæ proprietate quadam ſua occulta 401
Conferentia ventriculo à proprietate 291
Confortantia ventriculum 282
Connexio duarum tertianarum 557
Conſerua præſeruans à caro 21
Conſerua pro melancholicis 38
Conſerua veneno reſiſtens 598
Conſtrictio pupillæ 147
Conſummatum 588
Continuitas quatenus obiectum ſit tactus 4
Contraria collisionis ex Ariſtotele duo, & quænam ea ſint 454
Contumacia humoris melancholici quanta ſit 38
Conuenientia in angina à proprietate 204
Conuerſio febris diariæ in hecticam per quæ ſigna colligatur 462
Conuerſio febrium diariarum ibid.
Conuulſio Græcis σπασμὸς quid ſit 93
Conuulſio num motus animalis ſit ibid.
Conuulſio quale ſymptoma ſit 94
Copia humoris viſcidi & craſſi calculi renum cauſa inter plures alias vna eſt 365
Copia ſanguinis humani boni omnis ad partes extimas nutriendas attrahitur 33
Cor an aliquando in febre peſtilente frigeat, & non caleat 580
Cor eximia duo conſecutum eſt 221
Cor in affectu melancholico an etiam lædatur 29
Cor in cardialgia cur afficiatur 236
Cor quibus morbis infeſtetur 221
Cor ſuſtinet morbos tantummodo per conſenſum 222
Corallum ore contentum ſitim ſedat ſecundũ quoſdam 272
147
Goriandrum an conueniat epilepticis 105
Cornum caninum quâ proprietate præditum ſit 421
Corpora ad febrem ſuſcipiendam inepta Mercuriali quænam ſint 449
Corpora aurata vel denſa facilius à febribus peſtilentialibus apprehendantur 583
Corpora animata corporibus inanimatis ignobiliora ſunt 15
Corpora denigrantur modis quinque 497
Corpora exſiccata difficulter humectantur & quare 287
Corpora febribus hecticis quam aliis magis obnoxia quæ ſint 449
Corpora frigida & ſicca num putredini minus obnoxia ſint quam alia ibid.
Corpora ſenſibilia pluribus donata ſunt inſtrumentis quam inſenſibilia 1
Corpora temperata num febribus obnoxia ſint 449
Corpora tenuia macilentaque febribus hecticis facile capiuntur 450
Corpus ægrum ſine anima curari nequit 1
Corpus cerebri quomodo & quatenus inflammari poſſit 51
Corpus creſcit ſplene contabeſcente, & quomodo id fiat 319
Corpus vertiginoſorum moderate exerceri debet 46
Corrigentia capitis intemperiem in podagra laborantibus 421

Corrigentia iecur & ventriculum ex anaſ[illegible] cala-brantium 9
C[illegible] intemperiem hepaticarum poſt ſangui-nis ex eis euacuationem 308
Corrigentia intemperiem in febribus 5[illegible]8
Corroborans & purgãs ſimul in cholera curãda 2[illegible]5
Corroborantia caput 105
Corroborantia iecur 3[illegible]
Corroborantia os ventriculi 244
Corroborantia renes 376
Corroborantia ventriculum extrinſecus intrinſe-cuſque ſumenda 279
Coryza 109
Crapula ſingultus efficiens 342
Crapula quid ab ebrietate differat 466
Craſsities ſue ſpirituum [illegible] aciat, vt plerique longinqua magis videant 133
Cremor [illegible] vel ſuccus hordei phreniticis pro cibo [illegible]andus 58
[illegible] 284
[illegible] sudoroſa 467
[illegible] ventriculi e cauſis vertiginem efficientibus [illegible] aeſt. 42
[illegible] tae vnde colligatur 286
Cr[illegible] quantum fieri poteſt, fu-giende ſunt 40
Cryſtallus in ore detentus ſitim ſedare & placare putatur aliquibus 279
Cu[illegible] phreniticorum a picturis omnibus libera eſſe debent 58
Cucurbita magna ignita ventriculo affixa curat eum ab inflatione 282
Cucur[illegible] hypochõdriis adhibita per Aretaeum lau-dari ſolita 39
Cucurbita magnaque & ignita vmbilico obſtatis nimis vrgentes per authorem adhiberi ſolita ibid.
Cucurbitula num cordis palpitatione grauatis ad-hibenda ſint, & quomodo recte ſint adminiſtran-da 233
Cucurbitule num in febribus peſtilentibus egro-rum dorſo vel partibus inferius ad euacuandum ſanguinem applicanda ſint 390
[illegible]curbitula pro iecore inflammato ſanãdo qua 314
Cucurbitula pro lethargicis ſanandis 69
Cucurbitule pro ſanandis iliacis 354
Cucurbitule ſcarificate apoplecticis applicanda 79
Cucurbitula ſicca conuenientes ſunt vertiginis cu-randa 46
[illegible]ura cordis habenda eſt cuilibet omnium maxime melancholia laborante 39
Cu[illegible] vertiginoſis noxia 46
Curantia ardorem vrinae a cantharidibus in febri-bus peſti[illegible] adhibitis ſuperuenientem 392
Curantia caput quae ſint 190
[illegible] 25
Curatio amentia & fatuitatis 51
Curatio anaſarca 33
Curatio anginae 200
Curatio apoplexiae 79
Curatio arthritidis 407
Curatio arthritidis ab humore [illegible] ortae 4[illegible]
Curatio aſitidis 341
Curatio aſthmatis 184
Curatio aſthmatis extra paroxyſmum 186
Curatio bulimi in paroxyſmo 268
Curatio [illegible] 245
Curatio cardia[illegible] ibid.
Curatio [illegible] excellentia, ve[illegible] ibid.
Cu[illegible] 20
Cura[illegible] catale[illegible] tam in paroxyſmo quam extra eundem [illegible]4
Curatio cata[illegible] 11[illegible]
Curatio catarr[illegible] [illegible]
Curatio cepha[illegible] 12
Cura[illegible] cephalalgiae 8
Curatio cholerae 294
Curatio coctio[illegible] corrupta 494
Curatio coctionis dimin[illegible] & ablata 2[illegible]7
Curatio colica a flatu 349
Curatio comatis tam ſomno[illegible] quam vigilis 26
Curatio [illegible] ſubtilitate paucitateque [illegible] 1[illegible]2
Curatio deuorationis [illegible] 237
Curatio di[illegible] [illegible]
Curatio diabetis ab intemp[illegible] 5[illegible]
Curatio diarria ab acre [illegible] cauſata 464
Curatio difficultatis [illegible] 184
Curatio difficultatis anhelitus a tuberculo 1[illegible]
Curatio dilatationis pupillae 1[illegible]2
Curatio dilatationis pupillae a ſiccitate [illegible] pro[illegible] ne proueniente [illegible]
Curatio diminutionis pupillae à ſiccitate & humidi-tate 149
Curatio doloris articularis ab intemperie c[illegible] frigidaque cauſata 373
Curatio doloris capitis a caſu & percuſsione [illegible]
Curatio doloris capitis a flatibus [illegible]
Curatio doloris capitis a[illegible] ebrietate [illegible]
Curatio doloris capitis ab intemperie f[illegible]ida 9
Curatio doloris capitis a materia [illegible]
Curatio doloris capitis an eadem ſit cum curatione vertiginis 47
Curatio doloris capitis facti per conſenſum [illegible]4
Curatio doloris colici 347
Curatio doloris dorſi [illegible]6
Curatio dolorum articularium 1[illegible]
Curatio dyſenteria [illegible]9
Curatio dyſenteria à pituit[illegible] 2[illegible]1
Curatio dyſenteria ab humore melancholico [illegible]ta ibid.
Curatio dyſenteria ex veneno 36[illegible]
Curatio dyſuria 3[illegible]
Curatio d[illegible]ſuria à flatibus [illegible]
Curatio empyematis 220
Curatio epilepſia 1[illegible]4
Curatio epilepſia per conſenſum 1[illegible]
Curatio febris diaria à dolore, inedia, ſiti & [illegible] 466
Curatio febris hectica 481
Curatio febris ſynochi 469

Curatio febrium diariarum à motu medicamentorum 466
Curatio febrium diariarum à ſomno 464
Curatio febrium diariarum ex motu nimio ibid.
Curatio febrium diariarum in hecticas conuerſarum 463
Curatio febrium peſtilentium per Galenum nulla relicta eſt, & quare 516
Curatio fluxus alui bilioſi, item pituitoſi 575
Curatio fluxus hepatici ab intemperie calida profecti 301
Curatio fluxus hepatici ab intemperie frigida prouenientis 300
Curatio fluxus ſanguinis à renibus, propter coitũ 379
Curatio hemicraniæ 18
Curatio hulcerum in inflammatione ventriculi 295
Curatio hulcerum renum 369
Curatio hydropis 337
Curatio icteri nigri 329
Curatio icteri vitio iecoris facti 326
Curatio ilei à ſtercore retento cauſati 355
Curatio ilei à venenis cauſati 356
Curatio ilei ab humoribus crudis cauſati 55
Curatio ilei ſeu chordapſi ab humoribus craſſis exorti 354
Curatio ilei ſiue chordapſi 353
Curatio inappetentiæ 263
Curatio incendij lumborum febrientium 577
Curatio incontinentiæ vrinæ 387
Curatio incontinentiæ vrinæ propter imaginationem 388
Curatio incubi 68
Curatio inflammationis iecoris 311
Curatio inflammationis lienis 315
Curatio inflammationis renum 367
Curatio inflationis ventriculi 281
Curatio inflammationis veſicæ 394
Curatio intemperiei calidæ cum materia pro lienteroſis & cœliacis 279
Curatio intemperiei frigidæ & ſiccæ ventriculi 289
Curatio intemperiei humidæ in vitijs ventriculi male affecti 309
Curatio iſchiadis 416
Curatio iſchuriæ à pure aut grumo 386
Curatio iſchuriæ propter humores viſcidos 385
Curatio lapidis renalis facti 371
Curatio lapidis veſicæ facti 391
Curatio lapidis quotuplex, & quæ 398
Curatio lethargi 68
Curatio maniæ à bile 64
Curatio maniæ melancholicæ ibid.
Curatio maniæ ſanguineæ ibid.
Curatio maraſmi 483
Curatio melancholiæ fientis ab vtero 38
Curatio melancholiæ hypochondriacæ 39
Curatio melancholiæ per eſſentiam 38
Curatio memoriæ deperditæ 72
Curatio morbi Gallici qui eſt ab intemperie cum materia 432
Curatio morbi Gallici, qui eſt ab intemperie frigida 434
Curatio nauſeæ qua 547
Curatio obſtructionum iecoris à flatu 305 & 8
Curatio ophthalmiæ à frigore 160
Curatio ophthalmiæ non veræ 159
Curatio ophthalmiæ veræ 160
Curatio palpitationis cordis eius, quæ fit à pituita 234
Curatio palpitationis cordis tam in paroxyſmo, quàm extra eundem 23
Curatio paralyſis 3
Curatio paroxyſmi podagrici 421
Curatio per epicraſin quid ſit 198
Curatio peripneumoniæ 217
Curatio phreniticorum feſtinanter facienda, quod diebus ſeptem finiri ſoleat phrenitis 59
Curatio phthiſis 197
Curatio picæ 257
Curatio pleuritidis 208
Curatio podagræ 429
Curatio profluuij ſanguinis à renibus 378
Curatio ſanguinis à partibus inferius fluentis 196
Curatio ſanguinis ex ore fluentis, præſentis vel imminentis 196
Curatio ſenij morboſi, quod idem eſt cum maraſmo frigido 484
Curatio ſingultus 252
Curatio ſingultus ab humore frigido prouenientis 253
Curatio ſingultus ab manitione 578
Curatio ſingultus fientis à cauſa calida, ex purgatione nimia, vel ob oris ventriculi ſubtilitatem 254
Curatio ſitis à cauſis externis 273
Curatio ſitis à materia 274
Curatio ſitis per eſſentiam ibid.
Curatio ſpaſmi ex inanitione 98
Curatio ſpaſmi ex repletione 99
Curatio ſpaſmi puerorum 98
Curatio ſtranguriæ ab intemperie frigida cauſatæ 386
Curatio ſtuporis 90
Curatio ſtraboſitatis per collyria 129
Curatio ſuffuſionis 144
Curatio ſuppreſſionis vrinæ à callo, carne, fiſtula 586
Curatio ſuppreſſionis vrinæ à flatibus ibid.
Curatio ſurditatis 166
Curatio ſurditatis à cauſa calida 168
Curatio ſurditatis à cauſa frigida 167
Curatio ſyncopes extra paroxyſmum 227
Curatio ſyncopes per eſſentiam 228
Curatio ſyncopes præſentis 226
Curatio tabis à vitio capitis orientis 199
Curatio τῆς ὀνειρώδους 49
Curatio tinnitus aurium à flatu 170
Curatio tinnitus auriũ ob ſenſus acumẽ cauſati ibid.
Curatio tophorum in articulis 418
Curatio torturæ oris 85
Curatio tremoris 93
Curatio tumoris lienis à flatibus 414
Curatio tympanitidis 339
Curatio ventriculi male coquentis 281

Curatio

Curatio vertiginis duplex; quod alia fiat in paroxyſmo ipſo, alia extra eundem 46
Curatio vertiginis num & ſpecie & genere eadem ſit cum curatione cephaleæ ibid.
Curatio vitiorum oculorum ab humiditate prouenientium 126
Curatio vitiorum ventriculi, vt ſunt lienteria & paſſio cœliaca 278
Curatio vlcerum in gula 240
Curatio vomitus bilioſi, nec non pituitoſi 574
Curatio vomitus in febribus ibid.
Curſus vertiginoſis fugiendi & vitandi ſunt 46
Κύαμος pro κύαθος vitioſe poſita vox 38
Κύφωσις 162

D.

Dactyli proprietate ſua cauſantur capitis dolorem 7. & 46
De febribus in ſpecie, & ita primum de febribus tertianis 533
Debilitas iecoris 296
Declinatio morbi numquid ægros ab interitu tutos fore ſignificet 455
Declinatio morborum quid ibid.
Declinatio vera vel falſa qua dicatur ibid.
Decocta ſecunda pro potu quomodo parentur 438
Decoctio purgans, & poſt ebrietatē conueniens 467
Decoctum agglutinans & cicatrizans in vlceribus renum 370
Decoctum chinæ ſimplex 437
Decoctum compoſitum quare fiat ibid.
Decoctum diureticum pro iecur inflammatum habentibus 312
Decoctum Guaiaci ſimplex vt fiat 435
Decoctum pro oris cortura 86
Decoctum ſalſæ pariglæ duplex; ſimplex nimirum, nec non compoſitum 437
Definitio apoplexiæ 73
Definitio catalepſis 21
Definitio calculi veſicæ 381
Definitio choleræ 293
Definitio conuulſionis ſiue ſpaſmi 93
Definitio diabetis 375
Definitio doloris 2
Definitio doloris colici 345
Definitio dyſuriæ 381
Definitio empyematis 219
Definitio epilepſiæ 100
Definitio febris in libro de febrium differ. à Galen. nulla fuit allata, & quare 443
Definitio febris putridæ 489
Definitio fluxus hepatici 298
Definitio hydropis 330
Definitio icteri 322
Definitio ilei ſiue chordapſi 350
Definitio inflammationis iecoris 308
Definitio lethargi 65
Definitio lienteriæ, & paſſionis cœliacæ ſimul 276
Definitio melancholiæ 28
Definitio morbi Gallici 423
Definitio nauſeæ 246
Definitio obſtructionis iecoris 303
Definitio ophthalmiæ auctore Celſo 155
Definitio palpitationis 229
Definitio paralyſis 79
Definitio picæ 255
Definitio pleuritidis 203
Definitio podagræ 417
Definitio priapiſmi 397
Definitio putredinis 486
Definitio putredinis Galenica nunquid à definitione Ariſtotelica diuerſa ſit 486
Definitio ſibili, ſonitus, aut aurium tinnitus 169
Definitio ſingultus 249
Definitio ſitis immoderatæ 270
Definitio ſuffuſionis 141
Definitio τῆς [illegible] ex Aretæo 60
Definitio tuſſis 178
Defluuium capillorum in morbo Gallico ſignum malum eſt 432
Delectus ciborum num ſanis habendus ſit 218
Deliquium in bulimo cur fiat 264
Delirium Græce [illegible] quotupliciter apud medicos accipiatur 27
Delirium in febribus 362
Delirium in quot conſiſtere ſoleat 28
Delirium quomodo differat à phrenitide 55
Demaris pugil quidam cum annos decem lupus fuiſſet, homo iterum eſt factus 49
Dementia Latinis ſignificat idem, quod Græcis μωρία vel ἄνοια ibid.
Democritus hominum cadauera ſecans cauſam inſaniæ furoriſque hominum ſe perueſtigare dicit interrogantib. 62
Dentes in morbo Gallico quomodo firmentur 442
Deprimi & attolli differunt 229
Deſcendere & aſcendere differunt ibid.
Deſcriptio catarrhi 107
Deſcriptio incubi 86
Deſcriptio ſtuporis 88
Deſcriptio ſyrupi de ſcordio 592 & ſeq.
Deſcriptio τῆς λυκανθρωπίας 49
Deſcriptio torturæ oris 84
Deſtituti columella facile in phthiſin incurrunt 195
Detinentia huius arthritidis apertum 413
Diabetes 374
Diabetes à quo morbo oriatur 376
Diabetes per Auicennam inter vitia veſicæ qua de cauſa relatus ſit ibid.
Diabetes quid ſit ibid.
Diacoralliam podagricis an conueniat 329
Diæreſis 190
Diæta ab ileo curari cupientibus quæ tenenda 353
Diæta cardialgicorum ſanandorum 243
Diæta catarrhoſis ſeruanda 110
Diæta eorum, qui palpitatione cordis laborantes ab ea curari volunt 232
Diæta fatuorum & amentium 51
Diæta hepaticis ſequenda 300
Diæta hepatis obſtructione laborantibus tenenda 305
Diæta ictericis ſanandis obſeruanda 326
Diæta iis, quorum ventriculus cibos concoquere nequit, ſequenda 287

I N D E X.

Diæta inflammatione lienis laborantibus ſanandis non negligenda 315
Diæta in calculi præſeruatione ſequenda 373
Diæta in cephalalgiæ curatione ſeruanda 8
Diæta in empyemate ſeruanda 220
Diæta in hemicrania 13
Diæta in memoria deperdita 72
Diæta in ſpaſmo 98
Diæta lienteroſis & cœliacis obſeruanda 278
Diæta pleuriticorum 208
Diæta pro illis, qui ab incubo vexantur 171
Diæta quæ ſyncopatis tenenda ſit 228
Diæta ſcirrho lienis laborantibus, ſi ſanari velint, ſeruanda 319
Diæta ſuffuſione laborantibus obſeruanda 144
Diapedeſis 190
Διάῤῥοια εἰς οὖρα 374
Diaſpermaton à Galeno mire laudatum 193
Diaſpermaton Galenicum 182
Diaſtole & ſyſtole quomodo dignoſci poßint à medicinæ ſtudioſis 497
Dicta Auerrhois circa conuulſionem, quæ fit ex repletione 96
Dies quartus pleuriticorum purgationi ab Hippoc. præfinitus, & quare 213
Differentia calculi renum & veſicæ 390
Differentia cardialgiæ & anxietatis 242
Differentia certa inter febrem vere peſtilentialem, & falſo ſic appellatam 581
Differentia colicæ & dyſenteriæ 345
Differentia doloris qua 6
Differentia febris hecticæ ab aliis 445
Differentia febris vere peſtilentis à non vere peſtilente 578
Differentia hulcerum dyſentericorum 358
Differentia inter coma & carum 26
Differentia inter dyſuriam & iſchuriam 381
Differentia inter ebrietatem & crapulam 466
Differentia inter febres hecticas & alias 472
Differentia inter febres ſpurias & compoſitas 558
Differentia inter ileum & chordapſum 350
Differentia inter lienteriam & cœliacam paſſionem 276
Differentia inter peſtem & febrem peſtilentem 578
Differentia inter priapiſmum & ſatyriaſin 397
Differentia inter ſcirrhum & ſcirrhoſin 317
Differentia inter ſpaſmum & paralyſin 97
Differētia inter tertianam ſpuriam & legitimā 528
Differentia materiæ calculi & renum 364
Differētia praui & maligni apud Galenū quæ ſit 578
Differentia ſyncopes à lethargo 23
Differentia ſynochi 469
Differentia conuulſionis quatuor 94
Differentia febrium à ſubiecto quæ ſint 446
Differentia febrium accidentales ibid.
Differentia aſthmatis 182
Differentia epilepſiæ 102
Differentiæ febrium à modo motus 446
Differentia febrium eſſentiales tres ibid.
Differentia febrium remota, nec non pure accidentales ibid.
Differentia febrium putridarum 490
Differentia hydropis 300
Differentia imaginum plurima, & quæ 137
Differentia materiæ loci in febri continua & interpolata affecti 502
Differentia morbi Gallici 429
Differentia ophthalmiæ 158
Differentia phrenitidis varia 55
Differentia phthiſis 195
Differentia ſuffuſionis 142
Differentia ſurditatis 163
Differentia tinnitus 170
Differentia tuſſis 179
Difficultas anhelitus 182
Difficultas anhelitus vt curanda 184
Difficultas inteſtinorum dicta fuit à Latinis plerisque dyſenteria 356
Difficultas vrinæ 379
Dignotio diaſtoles & ſyſtoles quomodo haberi poßit à medicinæ tyronibus 497
Dignotio pleuritidis veræ à falſa 205
Dilatatio pupillæ 150
Dilatatio pupillæ an ex ictu ſit 152
Dilatatio pupillæ num incurabilis ſit ibid.
Diminutio viſus 113
Δῖνος & σκοτόδινος vt differant 48
Διψακὸς idem morbus, qui & διαβήτης 374
Diſciplina incidendi arterias hoc tempore multum deſideratur 47
Diſcrimen inappetentiæ 263
Diſcurſus animæ quid 14
Diſcurſus in media cerebri parte cur collocandus eſſe videatur 16
Diſcurſus phantaſia perfectior eſt ibid.
Diſcutientia ſcirrhum lienis 221
Diſpnæa 182
Dißipantia materiam iſchiadis 417
Dißipantia pus inſenſibiliter 225
Diſtributio morborum ocularium 113
Diuiſio curationis morbi Gallici 432
Diuretica arthriticis curandis conuenientia 418
Diuretica in dyſuria quare conueniant 386
Diuretica num aſthmaticis conueniant 189
Diuretica num conueniant ad calculi præſeruationem 374
Diuretica num conueniant melancholia hypochondriaca laborantibus 40
Diuretica pro aſcitide curanda 342
Diuretica pro tympanitide curanda ibid.
Diuretica quando iecur inflammatum habentibus conueniant 312
Diuretica quando in renum inflammatione conueniant 369
Diureticum vehemens pro iecoris inflammatione vexatis 313
Doctrina de perſpicillis 118
Documenta duo circa appoſitionem odoramentorum in ſyncope 227
Doli quidam pro melancholicis curandis ingenioſe adhibiti 42
Dolor à quo morbo tanquam ſymptoma dependeat 5

Dolor

Dolor à re ſenſui tactus contraria num fiat 4
Dolor an à ſola continui diſſolutione, & non ſimul à mala intemperie fiat 3
Dolor ad hypochondria tendens pleuritis vera nunquam eſt 210
Dolor an ab omni intemperie fiat 6
Dolor aurium à quo morbo dependeat 173
Dolor aurium grauiorne ſit oculorum dolore ibid.
Dolor aurium num ad auditum vel tactum pertineat ibid.
Dolor aurium ὠταλγία Græcis appellatus ibid.
Dolor aurium quale ſymptoma ibid.
Dolor capitis à vermibus effici poteſt 8
Dolor capitis an lacte extrinſecus adhibito ſedetur 576
Dolor capitis dactylorum proprietate quadam ſit 7
Dolor capitis frequentiſſimo ſolet ſexum omnem exercere 1
Dolor capitis in febribus per hirudines ſedatur 585
Dolor capitis ſtricta ligatione ſedatur 15
Dolor colicus à quibus morbis aliis dependeat 345
Dolor colicus & dyſentericus quomodo differãt ibid.
Dolor colicus num maior ſit quam nephriticus ibid.
Dolor colicus num ſemper fiat à flatibus ibid.
Doloe colicus qualiter ab aere peſtilente fiat ibid.
Dolor dorſi quomodo curandus 556
Dolor eſt alteratio corruptiua cognita 2
Dolor eſt alteratio ſubita facta ibid.
Dolor eſt ſubitus quidam receſſus à ſtatu naturali ad non naturalem ibid.
Dolor fit à ſolutione continui, vel ab intemperie mala, vel ab horum vtroque 3
Dolor fit ab intẽperie tantum inæquali non æquali 3
Dolor Galeno ſymptoma proprium eſt tactus 2
Dolor generum quatuor eſt, quod alius pungitiuus, alius grauatiuus, alius tenſiuus, alius pulſatorius Galeno cenſente eſſe videatur 6 & 7
Dolor gulæ quare ſemper communicetur diaphragmati 337
Dolor in arthritide ante omnia ſedãdus, & quare 408
Dolor in febribus 576
Dolor in genere quid ſit 2
Dolor in quo genera ſymptomatis reponatur 3
Dolor in vertigine non eſt, contra q̃ in cephalæa 44
Dolor lacertorum & lumborum 576
Dolor nephriticus ab ileo quomodo diſtinguatur 352
Dolor nephriticus an maior ſit colico 346
Dolor num actio vel paßio ſit 3
Dolor num attrahat 492
Dolor quem ſenſum afficiat 2
Dolor ſtomachi 577
Dolores articulares ſæuiſſimi ſunt, & quare 401
Dolores aurium in pueris lethales 175
Dolores capitis homines plus vexãt, quam nulli alii 2
Dolores capitis manifeſtiſſimi (ſ. immaniſſimi) ſunt ibid.
Dolores conuulſioni non ſemper copulantur, & cur id non fiat 94
Dolores noctu magis exercent homines quam interdiu, quæque eius rei cauſa efficiens ſit 5
Dolores vel dorſi, vel lumborum vndenam ſint 490
Dormitio ſuper latere dextro cur gratior ſit dormitione ſuper latere ſiniſtro 288
Dorſum vndenam dolores habeat 490
Dropaces iecori affecto an conueniant 302
Dubia circa inanitionem in ſpaſmo 97
Dulcia num conueniant peripneumonicis 219
Duo notanda in inflammatione renum ſanãda 367
Duo notanda in purgatione morbi Gallici 435
Duo obſeruanda ſunt prius quam vena morbo Gallico laborantibus ſecetur ibid.
Durities & ſiccitas memoriæ conferunt 16
Durities ſecum melancholiæ hypochondriacæ conſummata ſignum eſt 34
Durities lienis ab intemperie calida quomodo fiat 318
Dyſenteria gradibus tribus diſtincta 357
Dyſenteria quid ſit 356
Dyſenteria quomodo differat à colica 345
Δυσεριξία 211
Dyſuria quid differat ab iſchuria 391
Dyſuria quid ſit ibid.

E.

Ebrietas à crapula quid differat 466
Ebrietas per quæ arceatur vel præpediatur 467
Ebrii ſtranguria laborare ſolent & quare 283
Ebrius obmuteſcens ſtrangulatur, niſi liberetur eadem hora qua ebrietas ſolui conſueuit 20
Eclegma pro illis, quibus ſanguis ex ore effluit 192
Eclegma refrigerans & alens pro hecticis 482
Ecſtaſis eſt duplex, alia morboſa, alia non morboſa 25
Ecſtaſis ſignificat vehementes animi perturbationes 60
Educentia aquam aſcitidis per ſudorem 343
Effectus contrarii à cauſis contrariis producuntur 34
Eiicientia lapides renales & eos frangentia 372
Electuarium ad expectorandum in materia craſſa pro pleuriticis 214
Electuarium ad lapides renales frangendos 372
Electuarium ad vrinam compeſcendam 387
Electuariũ cordis, in palpitatione eius vſurpãdũ 234
Electuarium expectorans in materia tenui p̃ pleuriticis 214
Electuarium pro dyſenteria 361
Electuarium pro oculis male affectis 120
Eminentia oculorum inter cauſas ſuffuſionis quare numeretur 142
Emollientia ſcyrrhum lienis 321
Εμφραξις τοῦ ἥπατος 303
Εμφύσημα morbus ventriculi alias cruditoſus appellatus 280
Emplaſtua diſcutiens pro tophis articulorum curandis 412
Emplaſma, quod vertiginoſorum temporibus imponatur, præſtantiſſimum 45
Emplaſtra pro colicis 349
Emplaſtrum agglutinatorium & cicatrizans in renum hulceribus curandis conueniens 370
Emplaſtrũ diſcutiens pro inflammatione veſicæ 395
Emplaſtrum diſſipans materiã iſchiadis curãda 417

Emplaſtrum emolliens ſcirrhum lienis 321
Emplaſtrum pectorale pro aſthmaticis 187
Emplaſtrum pro dyſentericis 363
Emplaſtrum pro iecoris obſtructione aperienda efficaciſsimum 307
Emplaſtrum pro ſingultientibus 253
Emplaſtrum pro ſurdis 168
Emplaſtrum ſiticuloſis adhibendum 274
Ἐμπύημα ſuppuratio eſt Latinis 219
Enumeratio affectuum penis 397
Enumeratio vitiorum circa auditum 162
Ἐπίδοσις τῶν νόσων idem quod ἡ τῶν νόσων ἡ αὔξησις ἢ ἀνάβασις 455
Epilepſia cum ſit epitu, clamore, conuulſione fit 44
Epilepſia definitur 100
Epilepſia mater puerorum quo ſenſu dicta fuerit ab Arabibus ibid.
Epilepſia num ab intemperie nuda fiat 102
Epilepſia num ſine conuulſione fiat 103
Epilepſia num in cerebri ventriculis poſita ſit 100
Epilepſia num in paralyſin finiatur 103
Epilepſia num morbus ſit longus ibid.
Epilepſia per vertiginem in cerebro fientem portenditur 45
Epilepſia quomodo differat ab incubo 87
Epileptici ſemper in terram cadunt 44
Epithema pro capite, dorſo, pectore, denique in cauſo 159
Epithema pro corde becticorum & iecore eorundem ſanando 482
Epithema pro regione cordis pro melancholia per eſſentiam laborantibus 39
Epithymum in vertigine melancholica ſufficit 47
Equitatio num iſchiadicis conueniat 416
Eroſio palati morbo gallico laborantibus accidere ſolita, quomodo curetur 442
Errhinon pro melancholia per eſſentiam 39
Errhinon pro vertiginoſis 47
Errhinum pro fatuis & amentibus 53
Errhinum pro iis qui vitioſos oculos habent 120
Error apud Serenum de cura phthiſios agentem correctus 198
Errores circa peripneumoniam duo 216
Eructatio qualis affectus 280
Eryſipelata in partibus intimis minime fiunt ſed in cute 54
Eſſentia appetitus in quo conſiſtat 259
Eſſentia doloris quæ ſit 4
Eſſentia virium quæ ſit 223
Euacuans pro cordis palpitantis ſanatione adhibendum 234
Euacuantia ſpiritus & flatus 398
Euacuatio in nauſeabundis qualiter inſtituẽda 248
Euacuatio nimia melãcholicis perpetuo vitanda 36
Euacuationes oẽs, ſiue naturales, ſiue criticæ ſint, ſiue artificiales vertiginem faciunt 87
Eunuchi veneris exercendæ impotentes ſunt 399
Eupatorium conuenit melancholia laborantibus 36
Exacerbatio in febribus continuis vndenam ſit 491
Exceſſus in victu pleno vel tenui circa febres putridas an periculoſior ſit 514
Exciſio calculi qualiter facienda 392
Excrementa mutata iecur obſtructũ eſſe docent 305
Exempla diſcurſus, & imaginationis ſimul corruptæ multa ſunt apud Hip. in lib. epid. 27
Exemplum calcis ad calorem in febribus putridis & becticis illuſtrandum 431
Exẽplum diſcurſus deprauati à Galeno propoſitum 27
Exinanitio nunquid in bulimo neceſſaria ſit 248
Exitus ſanguinis ab ore 188
Experimentum in anxietate & cardialgia 244
Experimentum in pica 258
Expultrix quibus vitiis laboret 292
Expurgantia caput epilepticorum immediate 105
Expurgatio obſtructioni iecoris adhibẽda duplex 306
Exſiccantia caput ſurdorum 167
Extenuantia & calefacientia pro vrinæ incontinentibus 387
Extenuatio corporis hepar obſtructum eſſe docet 305
Extenuatio corporum melancholia hypochondriaca iam conſummatæ ſignum eſt 34
Extrema cur in cholera frigeantq́, & conuelluntur 294
Extrinſeca pro cardialgicorum ſanatione 244
Extrinſeca ſitim febrilem ſedantia 570
Exulceratio veſicæ 395

F

Facultas concoctrix in fundo ventriculi fit 15
Facultas renum an eſſentialiter, vel accidentaliter lædatur 377
Facultas ſecretrix an danda ſit 292
Facultates animæ ignobiles in ventriculo reſident 15
Facultates animæ omnes læduntur, vna earum inſigniter læſa 61
Facultates animæ principes quæ 13
Facultates argenti viui 440
Facultates ventriculi quatuor, & quare factæ fuerint 292
Fæces inflãmatione iecoris laborantium crudæ ſunt & fœtidæ 309
Fæces ſiue ſordes diutius, quam par eſt, retentæ, doloris colici efficientes ſæpe ſunt 345
Fames ingens quid ſit, definitur 263
Far noſtrum [illegible] fuit Græcis 58
Faſciæ, quæ phreniticis ad quiete eos tenendum obducuntur, lana obuoluta eſſe debent, ne patientes ab eis lædantur ibid.
Fatuitas Latinis, Græcorum μωρία vel μώρωσις eſt 49
Fatuitas non fit niſi ab inſigni intẽperie cerebri frigida 51
Fatuitas num vitium ſit hæreditarium ibid.
Fatuitas per quæ ſigna cognoſcatur ibid.
Febres acutæ ſigna potiſsimum duo habent 498
Febres an omnes pulſum habeant inæqualem 497
Febres colliquatiuæ & becticæ ſpecies ſecundæ differentiam qualemnam habeant 474
Febres continuæ num incipiant cum rigore 499
Febres compoſitæ quid differant à ſpuriis 558

Febres diariæ à motu medicamentorum facta quomodo curandæ ſint 465
Febres diariæ a motu nimio cauſatæ 464
Febres diariæ a repletione factæ quomodo curandæ ſint 466
Febres diariæ ante omnes tra[illegible] landæ, & quare 458
Febres diariæ difficulter cognoſcuntur 460
Febres diariæ fientes ab aere quæ ſint 463
Febres diariæ quibus corporib. in[illegible]ſt[illegible]es ſint 449
Febres diariæ quomodo ab aere frigido fiant 464
Febres diariæ quomodo conuertantur 462
Febres diariæ quomodo fiant a vigiliis & ſomno 464
Febres eodem tempore accedentes, Hippocrate teſte, iudicij difficilis ſunt 458
Febres ephemeræ madorem quendam habent, & vndenam habeant illum 462
Febres erraticæ quæ ſint 495
Febres extenſæ Galeno quæ ſint 528
Febres hecticæ quomodo differant ab aliis 472
Febres interpolatæ quæ ſigna habeant 499
Febres peſtilentiales an methodicè curentur 587
Febres peſtilentiales num corpora potius rara quam denſa infeſtent aut inuadant 583
Febres peſtilentiales quomodo curandæ, per Gal. præſcriptum non eſt, & quare 586
Febres putridæ 486
Febres putridæ num ab humoribus inflãmatis tantum fieri ſoleant putredine nulla interueniente 489
Febres putridæ num ſignum proprium habeãt linguæ nigredinem 497
Febres putridæ quas differentias habeant 490
Febres putridæ quomodo inducant hecticam 476
Febres putridæ ſola in declinatione ſudorem habẽt 498
Febres quædam vertiginis cauſa præternaturales ſunt 43
Febres quas habeant differentias 446
Febres ſpuriæ quomodo differant à compoſitis 558
Febres tertianæ per Gal. ardentibus annumeratæ fuerunt, & quare 516
Febres quartanæ tres quomodo fiant 559
Febricitantes febre peſtilentiali num multũ alendi ſint 588
Febricitantes febre putrida cibandi ſunt ſedentes in lecto 518
Febricitantes quæ diætæ vti debeant 505
Febricitantes quando potare debeant 571
Febris a ſole gignitur, ab igne non item, & quæ diuerſitatis huius cauſa 450
Febris ab acida cruditate num oriatur 468
Febris acuta num perpetuò comitetur inflammationem iecoris 309
Febris Alemaro nulla accidens eſt 447
Febris an corporis vniuerſi affectus ſit, nec ne 445
Febris an ſemper adſit in angina. 200
Febris Anglica qualis fuerit 462
Febris diaria à pathematis animi facta 465
Febris diaria ab importuno vſu ciborum qualiter curanda 467
Febris diaria quæ cauſam ſui habet aerem calidum, quomodo curari opus 464
Febris hectica ab aliis differt in tribus 445
Febris hectica cum febre putrida cõiuncta quod ſit, vnde colligatur 478
Febris hectica incipiens quæ ſigna habeat 477
Febris hectica per Hip. & Celſ. tractata non fuit, & quare 472
Febris hectica per quæ ſigna di[illegible]ngui poſſit à putrida 478
Febris hemitritæa quomodo dicatur [illegible]pocrati & chronica & acuta 560
Febr. hemitritæa vnde veterib. appellata fuerit 5[illegible]
Febris ictero ſup[illegible]ueni[illegible]ns an lethalis 329
Febris maraſmodis & maraſmus an vnum ſi[illegible] & idem 476
Febris maraſmodis quid ſit ibid.
Febris morbo Gallico cõiuncta curatu difficilior eſt 432
Febris peſt[illegible] à [illegible]ſte quomodo differat 578
Febris peſtilens abſque peſte num detur ibid.
Febris peſtilens cibus acrem habet putredinem excellentem [illegible]0
Febris peſti[illegible]ens[illegible] ſpiritibus quæ ſigna habeat [illegible]5
Febris peſtilens maximè a ſanguine putreſcẽte quæ ſit 583
Febris peſtilens vera quomodo a non vera diff[illegible]at 578
Febris peſtilentialis hectica num detur 582
Febris putrida definita 489
Febris putrida quando an ſanguinis miſſionem admittat 502
Febris putrida vndenam generetur 489
Febris quartana curatu difficilis & quare 535
Febris quas po[illegible]um lædat actiones 445
Febris quomodo [illegible]cres ab [illegible] halitu[illegible] 159
Febris ſubiectum proprium quod habeat 445
Febris ſyncopalis ſu[illegible]tilis 568
Febris ſyno[illegible]bus quæ ſit 468
Febris tabidorum ſeu phthiſicorum nũ ſemper hectica ſit 196
Febris tertiana ex bile naturali fit 515
Febris tertiana num mor[illegible]us acutus ſit 516
Febris tertiana num ſemper periculo vacet ibid.
Febris tertiana pura num in febricitationem deſinat ibid.
Febris vere peſtilentialis & falſo peſtilẽtialis quam differentiam inter ſe habeant 581
Feles tempore verno libidine immani efferũtur 50
Feruor iecinoris immenſus vertiginis cauſa eſt 49
Feruor iecinoris quo trochiſco curandus ſit 61[illegible]
Filii fatui & inſipientes e parentib. & generoſis & prudentib. f[illegible]e na[illegible]untur: vt experientia quotidiana t[illegible]ſtatum facit 43
Filij ingenioſiſsimi & ſolertiſsimi è parentib. ignaris & ſtupidis non raro naſcuntur 51
Filij parentibus diſsimiles quare ſint 1[illegible]3
Flatus quomodo cauſentur colicam paſsionem ſiue morbum colicum 345
Flatuſne tantummodo ſint in tympanitide 3[illegible]
Fluxus alui in peripneumonia num bonum ſit 217

Fluxus

Fluxus [illegible] morbo Gallico laborantium quomodo curari queat 443
Fluxus hepaticus 296
Fluxus hepaticus à quibus morbis fiat 298
Fluxus hepaticus d[illegible]nitus ibid.
Fluxus hepa[ticus] qualis affectus ibid.
Fluxus hepaticus quomodo fiat per conſenſum 299
Fluxus ſanguinis à renibus quomodo curandus 3[illegible]8
Fluxus ſanguinis in febribus 572
Fluxus ſanguinis in ſyncope 565
Fluxus ſanguinis renum à quibus morbis dependeat 177
Fluxus ſanguinis renum qualis affectus ibid.
Fluxus ſanguinis vt ſit retrahendus 572
Fluxus ſtomachicus idem cum lienteria 276
Fluxus vrinæ num tollat ſurditatem 166
Folia hederæ, ſicut & vitis vertiginoſorum capiti circumpoſita iuuant eos 47
Folles in colicorum inteſtina de conſilio Hip. immittendus, vt [illegible] ea per ventum inflatum diſſipata ingr[illegible] poſſit 350
Fomenta pro colicis 349
Fo[men]tatio calida & frigida pro ſyncopatis 227
Fomentatio pro iecoris obſtructione laborantib. 30[illegible]
Fomentatio pro ſurdis 168
Foment[ation]es pro regione ventriculi in febre ſyncopali humoroſa 568
Fomentum hepaticis adhibendum 302
Fomentum pro iecoris feruore 218
Fomentum pro iis qui fluxu hepatico laborant 301
Fomentum pro iuuandis à pica vexatis 218
Fomentum pro pube, lapidis veſicalis minuēdi cauſa [illegible]2
Fomentum pro vrinam non continentibus 387
Fomentum repellens à renibus in curatione diabetis ab intemperie calida facti conueniens 376
Forma pilularum à tuſſientibus ſumendarum 181
Forma potus in purgatione tuſſi frigida ibid.
Formula [illegible] pro apoplexia 79
Formula [illegible] pro frictione blanda in febribus peſtilentialibus adhibenda 591
Formula medic. pro ſuffuſione 145
Formula oxyrrhodini pro lethargicis curandis componendi 69
For[mu]la vini chalybeati pro corpore frigido 32[illegible]
Formula veſicatorii in febribus peſtilētialibus agris [ad]hibendi 590
Foſſores cibos rebelles conficere poſſunt 283
Fonte in agro Patauino pro ſanandis articulorum [illegible] inſignes 412
Frangentia calorem renum immoderatum 3[illegible]4
Frangentia lapides renales, & eiicientia eoſdem 372
Frictiones in febribus peſtilentibus adhibendæ quales 591
Frictiones partium extremarum, ligaturæ, quæ phreniticis ligandis ſunt, conueniunt 59
Fr[illegible] opatis conuenientes [illegible]8
Frictiones vertiginoſis curandis [illegible]utares & vtiles ſunt 46
Frigida actu [illegible] phreniticis curandis adhibenda ſint 60
Frigiditas cerebri du[ple]x contingere poteſt 50
Frigus externum an inappetentiæ cauſa ſit 260
Frigus immoderatum animo torporem quendam obducit 50
Frigus moderatum cum ſiccitate coniunctum ingenii bonitatem facere ſolet ibid.
Frigus vnde fiat 493
Fructus omnes in phreniticorum ſtomachis aceſcunt, ideoq́; pro cibis non [illegible] porrigendi 58
Fructus quales dyſentericis conducibiles ſint 359
Fructus qui conducant cordis palpitatione vexatis 233
Fumus contra tinnitus aurium 172
Functio penis propria 397
Functio tunicæ araneæ 130
Fungi arthritidi curandæ adhiberi ſoliti 413
Furor à melancholia diuerſiſſimus eſt 60
Furor Latinis eſt, quod Græcis μανία eſt ibid.
Fumus pro ſurdis 168

G

Gagates lapis in hemicrania curanda quam vim obtineat 1[illegible]
Galenus curam febrium peſtilentialium nobis non reliquit, & quare 586
Galenus dubitauit, an ſingultus à ſuperpurgatione contingere ſoleret, & cur dubitarit 2[illegible]
Galenus immerito reprehenſus ab Hippocrate, quod cauſas ſingultus non omnes ante oculos conſtituerit 250
Galenus in lib. de febrium differentiis definitionem febris nullam attulit, & quare 443
Galenus ſententias circa cognitionem febrium hecticarum diuerſas habuit duas 473
Galenus tametſi definitionē putredinis Ariſtotelicā laudauerit, aliam tamen afferre non dubitauit, & quare 86
Galenus tertianas febres ardentibus annumerauit 516
Gargariſmi pro catarrhoſis 212
Gargariſmus pro angina laborantibus 202
Gargariſmus pro illis quibus ſanguis ex ore effluit 192
Gargariſmus pro vertiginoſis 4[illegible]
Gelu ſummum in corpore viuo ne imaginari quidem quiſquam recte poteſt 22
Genæ peripneumonicorum quare rubeant 216
Genera calculi veſicæ à materia oriri ſolēt ſex 389
Genera delirii plura per Celſum nomine inſaniæ comprehēſa ſunt 60
Generatio doloris qualitatibus elementorum ſolis à Platone tributa eſt 4
Genera dolorum quatuor à Galeno 6
Genera impotentiæ coeundi varia 399
Genera morborum pene innumera caput infeſtare ſolent 1
Genera morborum tunicæ oculorum corneæ duo expoſita 1[illegible]
Genera operationum cerebri diuerſa 5[illegible]
Genera onerum tria 5[illegible]
Genera p[illegible] omnium vertiginis generantia ſunt 44

Genera

Genera pituitæ 542
Genera quædam aquarum ſunt, quæ pota homines inſanos efficiunt 62
Genera τῆς μανίας duo ſunt 61
Generantia carnem quæ 379
Generatio bilis copioſæ vnde 324
Generatio febris putridæ 489
Generatio inflammationis ieteris 308
Generatio oſſiū quomodo fiat è Platonis ſententia 401
Generatio tophorum vnde 365
Generatio vertiginis quænam ſit ſecundum Theophraſtum 42
Genitalia in morbo Gallico maximè afficiuntur, & quare 425
Genitalia ſubiectum morbi Gallici non ſunt ibid.
Genus cibi me..um in febribus putridis accommodatum eſt 511
Geſta melancholicorum mirabilia cum à ſola imaginationis efficacia, tum ab hominum ſpectantiū credulitate videntur dependere 35
Glaucoma 123
Glaucoſis 124
Gradus caloris diminuti tres 331
Gradus dyſenteriæ tres 357
Genera hulcerum profundorum tria ibid.
Gradus iles qui 313
Gradus intemperiei incognitus eſt in morbo Gallico 426
Gradus maraſmi tres ſunt ſecundum Hip. 484
Gratius eſt dormire ſuper latere dextro quam ſiniſtro, & quare 288
Grauitas capitis in vertiginis idea eſt 45
Grumus ſanguinis calculi renum cauſa 366
Guaiacum in ſubſtantia tripliciter dari ſolitū 437
Gum: collyriis additur & qua de cauſa addatur 128
Guſtus an appetitu læſo lædatur 262
Guſtus deprauatus 569

H

Habitus phreniticorū per miſsionem ſanguinis valde refrigeratur 58
Hadrianus Imperator ab aſcitide per incantationes liberatus eſſe narratur 341
Hæmorrhoides vel nimium ſuppreſſæ vel nimium fluentes vertiginis efficientes ſunt 45
Hectici non conuelluntur, & quare 98
Hectici nō ſentiunt ſe febricitare, & an hoc verum ſit 530
Helleborus ad ſanandos ſpaſmaticos vſurpādus 99
Helleborus an cholera curandæ conueniat 295
Hemicrania dolor eſt capitis dimidii poſt cephalæā explicanda 12
Hemitritæus ex quotidiana & tertiana modis quatuor fieri ſolet 559
Hemitritæus periculoſus eſt 560
Hemitritæus quomodo definiat 559
Hepatitis 308
Herbæ melancholicis conuenientes quæ 36
Hermolaus Barbarus errorum duorum circa morbum ιερὸν vel κυφιὸν appellatum commiſſorū accuſatus 255
Hiera in febribus an vſurpanda 571
Hiera laudata 574
Hiera num curandis hepaticis vtilis ſit 301
Hiera num in curando lethargo conueniat 70
Hiera num melancholicis hypochondriacis vtiliter adhiberi poſſit 40
Hippocrates à Galeno male reprehenſus quod cauſas ſingulas non omnes ponat 250
Hippocrates & Celſus de febre hectica nihil egerunt, & quare 472
Hippocrates & veteres, morbi, qui diabetes appellatus eſt à recentioribus, non meminerunt, & quare non meminerint 466
Hippocrates in parte carnea ferro vrere ſolitus eſt, in oſſea nequaquam, & quare 417
Hirudines dolori capitis ſedando conuenienter adhibentur 576
Hirudines hæmorrhoidibus applicantur 59
Hiſtoria Domnini philoſophi apud Suidam 191
Hiſtoria Imperatoris Hadriani quod ad auditū 163
Hiſtoria memorabilis, de lapide qui Patauii inteſtinum cuiuſdam iuuenis dolorem colicum facere conſueuerit 345
Hiſtoria notabilis apud Galenū de quodam, cui cū propter caſum interiora dorſi luxata eſſent, vrina quoq; ſuppreſſa fuiſſe memoratur 381
Homines an lupi fiant 49
Homo cum nobilior ſit brutis & plantis, plura adeptus eſt inſtrumenta quam vel hæc vel illa 15
Homo & ance deſtill itionibus maximè tentantur & quare 109
Homo maximè cur inſtat 178
Homo ratiocinationis reſpectu homo eſt 49
Homo ſolus eructat 280
Homo ſol° oculos habet variè coloratos & quare 133
Homo ſuffuſioni obnoxius eſt, & quare 142
Homo ſolus ſtrabo 125
Horror vnde fiat 4..
Hulcera crurium quare difficulter curentur 3 8
Hulcera dyſenterica quomodo differant 3 8
Hulcera in dyſenterico malo iā facta quomodo curanda ſint 361
Hulcera in gula quomodo curentur 2 0
Hulcera in inflammatione ventriculi quomodo ſananda 291
Hulcera profunda generum trium ſunt 357
Hulcera pulmonum cur inſanabilia 191.197
Hulcera renum. 369
Hulcera ventriculi per quæ cognoſcantur 286
Hulcus in arthritide factum per quæ decineatur apertum 413
Humectandum ne plus ſit in hectica quam refrigerandum 481
Humiditas quomodo memoriam abolere poſſit 70
Humiditas ſubſtantialis alia natiua vel congenita eſt, alia adnata 472
Humidū alimentale cauſa immediata eſt ſomni 23
Humidum radicale conditiones tres habet 4 4
Humor aut vapor ſolus an cauſa vertiginis ſit 43
Humor calidus aut frigidus ventriculi vndenam colligatur 286

Humor

Humor melancholicus aceto augetur 36
Humor melancholicus an & ipſe putreſcat 489
Humor melancholicus calori natiuo vſque adeo inimicus eſt, vt melancholici calorem hunc ſemper debilem habeant 37
Humor melancholicus ſchiroſus eſt 48
Humor melancholicus quam contumax ſit 38
Humor melancholicus ſiue nimis calidus ſiue frigidus ſit, homines vario diuerſoq; modo diſponit 35
Humor melancholicus ſubſtantia cerebri circumfuſus quid in cerebrum operetur 34
Humor melãcholicus vere genitus, autumno & hyeme propagatus, per corpus totũ floreſcit quaſi 32
Humor oculorum albugineus imminutus an curari poßit 134
Humor viſcidus & craßus copioſus cauſarum renum calculi vna eſt 365
Humor vitreus in oculis conſideratus 129
Humores acres ventriculũ nõ corrodũt & quare 357
Humores an cauſæ ſint aurium tinnitus 169
Humores an inflammati tantum abſque putredine febres putridas generare ſoleant 489
Humores aqua tepida attemperantur 248
Humores epilepſiam facientes quinam ſint 101
Humores & vapores ex intemperie inæquali facti vertiginem cauſantur 42
Humores hepaticorum poſt ſanguinis miſſ. quomodo præparandi ſint 302
Humores in febre tertiana nunc præparandi ſint 518
Humores modo in vnam, modo in alteram cerebri partem mouentur 17
Humores oculorum à tunicis ipſorum tã arcte ambiuntur, vt è loco quiſque ſuo moueri nunquã poßit 44
Humores oculorum in orbem moti Caßio vertiginis cauſa viſi ſunt 44
Humores phreniticorum miſſione ſanguinis craſſeſcunt 58
Humores quandiu in capite manent immoti, vertigo per eos nulla procreatur, contra fit ſi in gyrum moueantur 42
Humores quomodo cauſæ ſint colici affectus 345
Humores ſanguini permiſti nec ne ſint, quomodo cognoſcatur 507
Humores ſatis præparati quibus ſignis deprehendantur 528
Humores ſi coniuncti ſint cum intemperie in mala coctione quid faciendum ſignificent 290
Humores tenues in febribus putridis an præparandi, hoc eſt, incraſſandi ſint 506
ὑδατισμὸς *appellatum eſt empyema per Cæl. Aurel. eleganti metaphora* 399
ὕδερος εἰς ἀμίδα 374
Hydragoga in aſcitide curanda num conueniãt 242
Hydropicus quidam ſanus factus 51
Hydropyſis 330
Hydrops ad matulam 374
Hydrops an morbus ſit vel morbi ſymptoma 330
Hydrops an ſit affectus hæreditarius 335
Hydrops definitus 330
Hydrops omnium pernicioſiſſimus qui ſit 337
Hydrops quomodo fiat à lienis magnitudine 334
Hydrops quæ ſigna habeat 335 & ſeq.
Hydrops vnde fiat 19
Hydroſis 330
Hyems quã æſtas podagræ feracior eſt, & quare 418
Hyems vt & ver vertiginem cauſatur 44
Hyoſcyamus altercus appellatus, & quare 58
Hyoſcyamus cur herba inſana per medicum Serenũ vocata ſit ibid.
Hyoſciamus qua ratione carnem induat 19
ὑπάκουσις 168
Hypochondria per Arabes etiam cauſticis curari ſolent 39
Hypochondriaci cur cibum frequenter euomant 38
Hypochõdriaci ructus acidos fere ſemper habẽt ibid.

I.

Iberis herba iſchiadi curanda conueniens 417
Ichores complures ſanguini melancholico ſemper admiſti ſunt 37
Icterici cur non putent omnia eſſe flaua 132. 154
Icterici non ſiunt ventroſi, & quare 281. 325
Icterus eſt morbus è vitio lienis iecoriſque factus 322
Icterus neque à pituita, neq; à ſanguine ſit, & quare 323
Icterus niger ſigna quæ habeat 325
Icterus vitio iecoris factus quomodo curandus 326
Idea morbi quid 579
Iecora animalium an hepatico fluxu laborantibus conueniant 300
Iecoroſi 296
Iecoroſi ibid.
Iecur an refrigeratum ſit in hydrope qualicunq; 333
Iecur frigidum an ſitim poßit inducere 278
Iecur inflammatum inducit ſingultum 252
Iecur lupinum an fluxu hepatico vexatis conueniat 300
Iecur magnopere intenſum vſum hieta plane reſpuit 39
Iecur œdemata non ſuſtinet, & cur 304
Iecur poſt ventriculum melancholia hypochondriaca laborantium magna diligentia curandum eſt 40
Iecur quibus medicinis corroboretur 301
Iecur quibus morbis afficiatur 296
Iecur quibus vitiis in genere laboret ibid.
Iecur ſubiectum morbi Gallici verum non eſt 425
Ieiunium quare nocuum ſit iis, qui ſtranguria ab intemperie frigida laborantes, ab ea curari cupiunt 386
Ieiunium quomodo cardialgiam inducat 242
Ignis febrem non gignit 450
Ileos à colica quid differat 352
Ileos à dolore nephritico qualiter diſtinguatur ibid.
Ileos morbus eſt, quo colici ſæpe iugulantur 350
Ileos quale ſymptoma ſit 351
Ileos quomodo differat à chordapſo 350
Ileos quos morbos ſequatur 351
Iliaci quomodo differant à caliacis 352
ἴλιγγος 41
Imaginatio corrupta nihil aliud eſt quam παραφρο-σύνη *ſiue delirium* 28

Imagina-

[illegible] inatio in caro [illegible]
& comate dum [illegible] in [illegible] p[illegible]
eſt [illegible]
[illegible] in vert[illegible] ne prin[illegible] ipaliter laſa [illegible]
tur 41
[illegible] inatio [illegible] a qua [illegible] rum vitiu[illegible]
[illegible] nati[illegible] n[illegible] in melan[illegible] a le[illegible]
[illegible] inatio n[illegible] m [illegible] latur, q[illegible]
partante [illegible] art[illegible] cerebri a[illegible]
[illegible] ginatio qu[illegible]
[illegible] iscitur n[illegible] tur 37
[illegible] nes ſiue phantaſmata quid 135
[illegible] iculi a ſa[illegible] ſt 43
[illegible] potentia co[illegible] 399
[illegible] onis a nu[illegible] p[illegible] erant doloris quam prou[illegible] 4 5
[illegible] pudentia [illegible] 398
Inappetentia a quo morbo dependeat 2[illegible]
Inappetentia cur ab intemperie [illegible] ida cal[illegible] ne
ſiat ibid.
Ina[illegible] entia quid ibid.
[illegible] ia [illegible] ma que ſi[illegible] t 263
[illegible] amamenta [illegible] cn[illegible] exercitium cohi[illegible] ere poſſunt
400
[illegible] tationes a[illegible] Alexandro Tralliano in curatione
[illegible] ngulus [illegible] a 254
[illegible] tationes [illegible] a [illegible] dem curandam adhibita por
[illegible] bantur 3[illegible]
[illegible] quomodo curetur 577
[illegible] ab imaginatione [illegible] ulsatur 43
[illegible] at[illegible] vehemens in au[illegible] num ſurdis conue-
[illegible] 168
[illegible] la nat[illegible] s in aures ad tinnitus aurium toll[illegible]
[illegible] o [illegible] ant 1[illegible]
[illegible] moda [illegible] retorum qua 5[illegible]
[illegible]
[illegible] itia vitia ab imaginatione prouen[illegible]
quomodo [illegible] retur 287. 288
[illegible] a quare differat 87
[illegible] 86
[illegible] ma ibid.
[illegible] an fumatur à cauſa curatoria vel
[illegible] 500
[illegible] cenſita ibid.
[illegible] am que 1[illegible] 2
[illegible] deant 1[illegible] 3
[illegible] 3[illegible] 8
[illegible] qualiter a pleuri[illegible] d[illegible] a-
[illegible] 3[illegible] 9
[illegible] ſe 308
[illegible] 314
[illegible] quod [illegible] pneumonia [illegible] 5
[illegible]
[illegible] 563
[illegible] pitur a[illegible] medi[illegible] os 53
[illegible] 291
[illegible] 3
[illegible] uratur cuc[illegible] ta magna [illegible]
[illegible] 2
[illegible] 2[illegible]
[illegible] ſ [illegible] ancholicus os ventriculi impeditus la-
[illegible] 261
[illegible] nc ope vnde 226
[illegible] 60
[illegible] oc ma[illegible] quae i ia ſunt
[illegible] 0
[illegible] a qua [illegible] ab
[illegible] ione [illegible]
I[illegible]
[illegible] 1[illegible] 2
[illegible] um 168
[illegible] di[illegible]
[illegible] diuerſ[illegible]
Inſt[illegible]
Inſtr[illegible] a 1[illegible]
In[illegible]
In[illegible] flux[illegible] he[illegible]
[illegible] 2[illegible]
Int[illegible] rat[illegible] [illegible] tationis [illegible] nt
2[illegible] 0
[illegible] que ca-
[illegible]
[illegible] per[illegible] s an q[illegible]
I[illegible] pa[illegible] am
[illegible] fac[illegible] t [illegible]
Int[illegible] a[illegible] ad [illegible] uom
[illegible] 4[illegible]
Intemp[illegible] morbus eſſe puta[illegible]
q[illegible] e[illegible] edat 42
Inte[illegible] p[illegible] ur col cat [illegible]
Intemperies in [illegible] ſi v[illegible] non
[illegible] 42
Int[illegible] es in que [illegible] fatur dolorem,
[illegible] 5
[illegible] mo [illegible] ilis 426
[illegible] 10[illegible]
[illegible] 4
Intemper[illegible] s om[illegible]
[illegible] co[illegible] at 4
[illegible] 4[illegible]
[illegible] es tem[illegible] con[illegible] ur
tempore parat 43
[illegible] eries ventri[illegible] nec non [illegible] uo-
m[illegible] 9
Interna ſomnum procuran[illegible] a 562
Inteſtina anatom[illegible] 357
Int[illegible] natur[illegible] da ſint 22
[illegible] 4
[illegible] 2
Inn[illegible] ndum [illegible] 2
Inun[illegible] 90
Inun[illegible] 64
[illegible] paralis[illegible] anda 84
[illegible] 5 6
[illegible] flammatione laborat
Inunctiones quibus [illegible] in mor[illegible]
ant [illegible]
Inun[illegible] repellens a ren[illegible] tione
ab intemperie [illegible] conueni[illegible] s 3[illegible]
Inunct[illegible] ncoparorum 2[illegible] 7
Inunc[illegible] thoracu[illegible] um quibus [illegible] flux
[illegible] 2

Inunctiones memoriæ [illegible] laborantibus adhibendæ 73
Ira num neceſſario caliditatem cordis adiunctam habeat 460
[illegible]igatio aqua frigida, ut ſanguinis flux[illegible] ſtat 309
Irrigatio [illegible] colli eorum, quibus ſanguis ex ore [illegible] 192
Irri[illegible]ationes faciei conſ[illegible] ſyncopatis & quare 228
Irri[illegible]ationes in caro curando adhibendæ qua 20
[illegible] ab arthritide per Galenū diſtingui ſolita 4[illegible]
[illegible] autumnali potius fit tempore, quam alio, & quare 414
Iſchias fit è morbis longis, & quare ibid.
Iſchias per repercutientia curanda non eſt 417
[illegible]buria 380
Iſ[illegible]uria quæ ſigna habeat 383 & ſeq.
[illegible] à qu[illegible] differat à [illegible] ſuria 382
[illegible]res acres ſer[illegible]e non queunt 36
[illegible] non ſæpe [illegible] ſtari, & quare 43[illegible]
Iuli plurimi viſum habēt offenſum, & quibus quotquot [illegible] annis 116
[illegible] [illegible]pola Venetiani 71
[illegible] galli antiqui ad viſcera melancholicorum hypochondriacorum deobſtruenda conueniens eſt 40
[illegible] quomod[illegible] præparandum 307
Iuuenes an maraſmo obnoxii [illegible] quam ſenes 485
Iuuenes exitui ſanguinis ab ore magis ſubiecti, uel q[illegible] ſenes & quare 189
[illegible] ſcorbuto lienis vt corripiuntur, quam [illegible] facilius ab eo liberantur, quam [illegible] 319
Iuuenes mania magis tentantur quam ſenes 62
[illegible] quæ poſt innumera remedia inaniter adhibita tandem cauteriorum vſu à mania conualuit 65

L.

Laborates coryza morbis hiemis obnoxii nō ſunt 319
Laborantes dilatatione pupillæ num frequēter purgandi ſint 153
[illegible]ſum 238
[illegible] an conueniat in aſcitide 342
[illegible] camelinum an hepatico fluxu grauatis [illegible]tur [illegible]
Lac camelinum an ſcorbuto lienis [illegible] antib. [illegible] [illegible]ndum ſit [illegible]9
[illegible] eum [illegible] ungent[illegible], lenti[illegible] præſer[illegible] [illegible] [illegible] caruus generat [illegible]
[illegible] [illegible]neus [illegible] eſt [illegible]
[illegible] & cal[illegible] melancholi[illegible] [illegible]
[illegible]tur [illegible]
Lac in curatione hecticorum quomodo ſit ſurpandum 481
Lac pro c[illegible] [illegible] Serenum medicum [illegible] 198
Lac [illegible] tempore quod, quam[illegible], in renum vl[illegible] [illegible] 370
[illegible] 273
[illegible] 36
[illegible] ſu[illegible]
[illegible] ad expurgationem pus [illegible]20
[illegible]
Lapides in [illegible] pertientia [illegible] fecit [illegible] [illegible]tant [illegible]
Lapides in vreteribus non concre[illegible]unt [illegible]
Lapides renales quibus ſ[illegible] & [illegible] remedijs [illegible]
Lap[illegible] [illegible]
Lapi[illegible] veſicæ quomodo [illegible] [illegible]
Lapis renalis duplex eſt [illegible]
Lapis ve[illegible] magnus unde cognoſcatur [illegible]
Lapis ve[illegible] qualis affectus [illegible]
Lapis veſicales per quæ medicamenta infuſa tur [illegible]
Lauaceum ex chamomilla [illegible]
L[illegible] clyſterum 5[illegible]
Lauabicra 5[illegible]4
Laus lauacri ex chamomilla 5[illegible]
Laus ſucci roſati in febribus peſtilentibus [illegible] 502
[illegible] omnia, præſertim vero lolium vertiginem inducunt 4[illegible]
Lenicus pro anaſarca [illegible]
Lenien[illegible] pro cord[illegible] palpitante [illegible]
Lenitiuum p[illegible] conueniens [illegible]
Leni[illegible] [illegible]endum [illegible]
Lenitiuum in comat[illegible] pandum [illegible]
Leni[illegible] pro [illegible]talepticis 2[illegible]
Le[illegible] pro [illegible] [illegible]
Lethar[illegible] [illegible] quamam videantur eſſe [illegible] diuinatu 67
Lethargus an à catalepſi d[illegible] [illegible]
Lethargus [illegible] fiat per conſenſum [illegible]
[illegible] definitur [illegible]
Lethargus ſingula[illegible] nox [illegible] [illegible]
[illegible] per materiam [illegible] fiat [illegible]
[illegible] quale genus [illegible] [illegible]
[illegible] qualiter à caro diſcrepet [illegible]
Lethargus quomodo d[illegible] ab affectibus ſomnu tis 67
Lethargus vt à memoria deperdita differat ibid.
Liber de morbo ſacro Hippocratis eſſe negatur 100
Libri Galeni de curandis animi morbis potius philoſ[illegible] quam medici [illegible]
L[illegible] [illegible] [illegible]
Lien an riſum faciat 3[illegible]
[illegible] proprietate naturæ ſuæ gaudet aceto [illegible]
Lienoſi [illegible] non tentantur 109
Lienteria à quonam morbo dependeat [illegible]
Lien[illegible] ſinica [illegible]6
L[illegible] perie quauis [illegible] poſſit 2[illegible]
Lienteria num vitium ſit facultati conco[illegible] [illegible] 2[illegible]
Lienteria quando ventriculi, vel inteſtinorum [illegible] fiat [illegible]
Lienteria quomod[illegible] di[illegible] à [illegible] coeliaca 278
Ligamenta, quib[illegible] ad [illegible]endum [illegible]tur, lana [illegible] 58
[illegible] lenit [illegible]
Ligatura num conueniant [illegible], qui[illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]gatura vert[illegible] ... andis vt [illegible]ant 45
[illegible]num Guaiacum in ſubſtantia tripliciter dari ſolet 436
[illegible]uin ſanctum 435
[illegible]ιασι·, quaſi dicas, lapidatio, vitiū eſt renū 364 368
[illegible] febre putrida laborantium ante cibi ſumptionem abluenda eſt 513
[illegible]ua phreniticorum aſpera & ſicca, interim ſine ſiti eſt 55
[illegible]imenta ex argento viuo quomodo fiant 441
Linimenta pro regione cordis in febribus peſtilentibus applicanda 593
Linimentum catalepticis adhibendum 25
Linimentum contra rigorem in febribus 576
Linimentum ex opio ſine periculo 10
Linimentum iis, qui morbo voracitatis laborant, adhibendum 239
Linimentum in comate curando vſurpandum 27
Linimentum molliens ſcirrhum lienis 321
Linimentum pectorale pro aſthmaticis 186
Linimentum pro apoplecticis 79
Linimentum pro capite fatuorum 52
Linimentum pro coctione iuuanda 289
Linimentum pro iecoris obſtructione 304
Linimentum pro iis, qui vrinam retinere non poſſunt 387
Linimentum pro inflammatione lienis laborantibus 317
Linimentum pro liene eorum, qui melancholia hypochondriaca vexantur 41
Linimentum pro ophthalmia 160
Linimentum pro pectore pleuritide laborantiū 213
Linimentum pro peripneumonicis 218
Linimentum pro pica laborantibus 258
Linimentum pro ſtomacho 531
[illegible]imentum pro ventriculo melancolicorum hypochondriacorum 40
[illegible]nentum re[illegible]gerans, capitis in eius dolore ſedando adhibend[illegible]m 9
[illegible]imentum vtile ventriculo 468
[illegible] ad [illegible] arthritidem curandis medicos veteres a[illegible] [illegible] 413
[illegible] [illegible] pro cau[illegible] lini nondum macerati [illegible] ibid.
[illegible] [illegible] erat à principe 222
[illegible] pro illis qui ab [illegible] grauantur 88
Localia ab in[illegible] ophthalmia ſu[illegible]da ſunt 161
Loci, in quibus putredo fit, in corpere humano quinam ſint proprii 488
Locus a catalepſi vexari ſolitus quis ſit 22
Locus affe[illegible] in hydrope quis 333
Locus affect[illegible] in lycanthropia quis 49
Locus affectus in mala coctione quis 282
Locus affectus in morbo pica quis 255
[illegible]s affectus modo duplex apud medicos accipi ſolitus 29
Locus aquæ in hydrope colligendæ quis 381
Locus in amentia affectus quis 50
Locus in apoplexia affectus quis 73
Locus in appetitu edendi canino affectus quis 266
Locus in arthritide vere affectus quis 404
Locus in cardialgia affectus quis 242
Locus cholera affectus quis 295
Locus in comate affectus quis 26
Locus in dolore capitis affectus quis 6
Locus in dyſenteria aff[illegible]us quis 356
Locus empyemate affectus quis 219
Locus eructationis vitio aff[illegible]us quis 280
Locus in ictero affectus quis 323
Locus inappetentia a[illegible]us quis 259
Locus immoderata ſiti a[illegible]us quis 270
Locus in incubo affectus quis 86
Locus in inflammatione veſicæ affectus quis 393
Locus in iſchiade affectus quis 414
Locus in lethargo affectus quis 66
Locus lienteria morbo aff[illegible]us quis 277
Locus in morbo Gallico affectus quis 424
Locus in nauſeabundis affectus quis 246
Locus in paralyſi affectus quis 79
Locus in peripneumonia a[illegible]ectus quis 215
Locus in phantaſmaticis a[illegible]ectus quis 135
Locus phthiſi quis ſit affectus 194
Locus in pleuritide quis affectus 203
Locus in podagra quis affectus 418
Locus in ſtranguria quis affectus 382
Locus in ſurditate quis affectus 168
Locus in tortura oris quis affectus 85
Locus mittendi ſanguinis in febrib. putridis quis ſit 503
Locus mittendi ſanguinis vertiginoſorum quis eſſe cenſeatur 47
Locus ſanguinis pleuriticorum mittendi quis 212
Locus venæ in phrenitide ſecandæ quis 58
Longitudo & breuitas febrium intermittentium vndenam ſit 494
Lotio capitis conueniens in caro 20
Lotio capitis memoria deperdita laborantibus adhibenda 7[illegible]
Ludus pilæ paruæ vertiginoſis fugiendus 46
Lues Gallica idem quod morbus Gallicus 423
Lues Venerea vel Italica eadē eſt cū lue Gallica ibid.
Lumbi febrientium dolentes [illegible]6
Lumbi vndenam doleant 490
Lumbrici quid 13[illegible]
Lutum ſancti Petri & ſanctæ Helenæ in agro Patauino curandis articulorum tophis inſ[illegible]ne 412
Lux dormientibus inimica 288
Λυκαγχη 199
Lycanthropi impuriſſimi homines fuiſſe narrantur 49
Lycanthropi quæ facere ſoleant ibid.
[illegible]canthropia morbus quidem horrēdus eſt, ſed exit[illegible]s non item ibid.
Lycanthropia quid ibid.
Λυκάων ibid.

M.

Mador in febribus ephemeris vnde fit 462
Magnitudo lienis quomodo cauſetur hydropem 5[illegible]
Magnitudo vel præſens vel futura eſt in febre putrida quacunque 502

Malacia num morbus idem ſit cum pica 255
Malignum quid differat a prauo 578
Mandragora quomodo carum faciat 19
Mania 60
Mania affectus cerebri grauiſsimus eſt 63
Mania exitialis non eſt, & quare ibid.
Mania magis tentat iuuenes, quam ſenes 6
Mania num malum ſit hæreditarium ibid.
Mania quid ſit Aretæo definitore 60
Mania quomodo diſtrepet a phrenitide 55
Mania ſymptoma eſt in genere actionis animalis læſa 61
Mania tempore æſtiuo multo magis quam tempore vllo alio abundat 62
Manus in hydrope quare non ita tumeant, vt pedes 335
Manus potius tremunt quam pedes, & quare 93
Mara[illegible]mus an pulmonum ſiccitate fieri poßit 485
Maraſmus an ſenibus quam iuuenibus infeſtior ſit ibid.
Maraſmus calidus quid ſit 476
Maraſmus frigidus quam habeat cauſam 485
Maraſmus frigidus quis & quotuplex ſit 476
Maraſmus gradus habet tres ſecũdum Hippocratem 484
Maraſmus & febris maraſmodes an vnum & idem ſint 476
Maraſmus quæ ſigna habeat 478
Maraſmus quomodo curandus 483
Maraſmus torridus vel ſyncopoſus 476
Maſticationes ſæpe prouocant vertigines 47
Maſticatoria in cephalalgia ſunt inconuenientia 10
Maſticatoria pro melancholia per eſſentiam 39
Maſticatorium pro illis qui ex oculis laborant 120
Maſticatorium pro paralyticis 84
Maſticatorium pro vertiginoſis 47
Materia arenæ & calculi differt 364
Materia fluens quomodo diuertenda ſit 180
Materia locus in febre continua & interpolata affectis differentiam quam habeat 492
Materia podagræ per quod præſidium à veterib. fuerit euacuata 428
Materia qualis lethargum efficiat 66
Materiæ medicinales palpitatione cordis affectis per chirurgiam adhibendæ quæ 234
Maturans tumorem 240
Maturantia in renum inflãmatorum curatione 369
Maturantia pus quæ 220
Medicament[a] affectibus contraria quandoque tuto exhiberi poſſunt, quando ſcilicet in modica quãtitate exhibentur 60
Med[ic]amenta arteriaca quam conditionem præ ſe ferant 182
Me[dic]a[m]enta calefacientia & ſiccantia, & ea quæ ſint his contraria quando in quartanæ cura ſint vſurpanda 51[illegible]
Medicamenta circa præputium 385
Medicamenta commiſſuræ coronali adhibẽ[d]a, qualia debeant eſſe [illegible]7
Medicamenta contra ſitim cum ſimplicia tum compoſita multa propoſita 272
Medicamenta conſolidantia & [illegible] nando conuenientia [illegible]
Medicamenta corroborantia in febribus 5[illegible]
Medicamenta diuretica ad expurgandam mel[ancho]liam propter cauſas duas, eaq; irreſutabil[es] [v]ſurpari poſſunt 4[illegible]
Medicamenta ecſtatica ſunt, quæ mentem inſi[gni]ter deturbant 61
Medicamenta errhina ſiue naſalia ſunt, quibus cerebrum ab humore melancholico purgatur 3[illegible]
Medicamenta externa num dyſenteria ſanandæ apta 363
Medicamenta hypoglottida vnde ſint dicta 180
Medicamenta in affectu melancholico vehementiora eſſe debent 3[illegible]
Medicamenta lapidem veſicalem per infuſionem ſ[co]nuenientia 39[illegible]
Medicamenta laxitatem conſtringentia in febrium 508
Medicamenta lenientia in febribus putridis 5[illegible]
Medicamenta acularia in [illegible] ſæpe [illegible] tributa [illegible]
Medicamenta pro catarrhoſis topica [illegible]
Medicamenta pro [illegible] particularia 417
Medicamenta purgãtia febrium putridarum qualia eſſe debeant 508
Medicamenta purgantia vertiginoſis nequaquam vtilia ſunt Hippocratis iudicio 4[illegible]
Medicamenta purgatoria pro cardialgicis [illegible]45
Medicamenta rumpentia renum calculum 369
Medicamenta ſi in vaſe duplice coquantur, ſuauiora & vtiliora redduntur 258
Medicamenta topica quomodo in oculorũ curatione adhibenda 140
Medicamenta ventriculo cibos male [c]oquenti [illegible] do conuenientia 287
Medicamenta vertigini vehementi adhibenda non ſunt, ſiue grauia ſiue mitia ſint 47
Medicamentum conueniens ab initio ſanationis voracium 259
Medicamentum euacuans, in tympanitide curanda adhibendum 348
Medicamentum ex pſyllio pro vertiginoſis vtile 47
Medicamentum Mercurialis noſtri pro fluxu ſanguinis laudatiſsimum 192
Medicamentum pro ſedanda ſiti 275
Medicamentum roborans ventriculum 279
Medici facultates ventriculi quatuor fecerunt, & quo iudicio 292
Medici omnes Auerrhois nugatores ſunt 4
Medici veteres in operationibus chirurgicis max[ime] valuerunt, & recentes longe antecelluerunt 46
Medicina num fallax ſit 456
Medicus curat morbos corporis 1
Medium tam medicis quã philoſophis duplex eſt 2
Mel & butyrum pectori amica 218
Melampus filiarum Præti furioſarum curator 64
Melancholia arthriticorum quomodo purgãda 410
Melancholia definita 28
Melancholia hypochondriaca [illegible]
Melancholia hypochondriaca ab apoſtemate [illegible] [illegible] a frig[illegible]

Melancholia morbus lethalis per ſe an [illegible] 56
Melancholia mor[illegible] alio con[illegible] cu[illegible] thalem[illegible]it ibid.
Melancholia mulieres plus m[illegible]at quam viros, & qua de cauſa 31
Melancholia num nuda cerebri intemperie fiat 30
Melancholia num ca[illegible]uli venum cau[illegible] procreans eſſe poſsit 364
Melancholia num etiam cor aff[illegible]iat 29
Melancholia num i[illegible]agnationem l[illegible]at [illegible]lam 28
Melancholia ob ſpiritus f[illegible]eſtres & tenebricoſos [illegible] 35
Melancholia per Ciceronem non recte furor redditus ſit 60
Melancholia per Hippocratē aqua fuit appellata 37
Melancholia quale ſymptoma ſit 28
Melancholia quomodo a phrenitide & mania diſtinguatur 55
Melancholia [illegible] curatur 32
Melancholia vulgo a [illegible] Cœlio Aureliano denominari [illegible] 28
Melancholia verum [illegible] eſſentiam fiat in capite, vel à toto, aut ab hypochondriis, conſiderandum eſt medico curaturo [illegible] 36
Melancholici ad res quaſdam miras agendas natura [illegible] propenſi [illegible] videntur 35
Melancholici cur cibos conficere non poſſunt 37
Melancholici cur lingua hæſitent 31
Melancholici fere ſemper aluo aſtricta ſunt 35
Melancholici Hippocrati pauidi fuerunt quod ſemper metuere conſueuerint 37
Melancholici hypochondriaci fere ſemper ſunt febri ſine que fit ſunt 32
Melancholici hypochondriaci ſemper abundant flatibus 39
Melancholici iuſſu vel ſuaſu Ariſt. ſemper curandi 38
Melancholici licet lingua latina græcaque ignari ſint, ſæpe tamen eam loqui videntur, & cur id facere videantur 33
Melancholici multi cibos optime concoquunt, & vigilant tamen [illegible] quam alii 33
Melancholici [illegible] veneri vacare tuto poſſint 35
Melancholici nunq[illegible] ſunt ſine imaginationibus 33
Melācholici odore extinctæ lucernæ delectātur ibid.
Melancholici quomodo modo græce, modo latine loqui videantur 33
Melancholici ſi non arte, dolo & aſtutia curandi ſunt 41
Melancholici timent mœſtique ſunt & quare 34
Melancholici variis & innumeris imaginationibus continuo agitantur 35
Melancholicus quidam amaſia potitus ſtatim curatus eſt 38
Melancholicus quidam ſe capite carere putans per pilei plumbei impoſitionem ſanatus eſt 41
Meliſſa melancholicis conducit 36
Memoria deperdita num ab humida vel frigida materia [illegible] 70
Memoria deperdita quale ſymptoma ſit ibid.
Memoria deperdita quid ſit 70
M[illegible] d[illegible] ſferat à lethargo 6[illegible]
M[illegible] 5
Memoria inter operationes & potentias animales omnium maxime [illegible] eſt 6
Memoria in [illegible] non videatur 48
Memoria [illegible] 65
Memoria [illegible] læſa 15
Memori[illegible] ſiat [illegible]
Memoria qu[illegible] 14
Menſtrua vel [illegible] minuta vertigines faciunt 43
Menſura cibi in febribus putridis 5[illegible]
Menſura ciborum debita [illegible] putridis qu[illegible] ſit 512
Menſura ſanguinis [illegible] 2[illegible]
Men[illegible] inflamma[illegible]
Mentha ad effectum [illegible] efficax eſſe dicitur [illegible]
M[illegible] 3[illegible]
Methodus febr[illegible] 4[illegible]9
Mi[illegible] [illegible]
Mi[illegible] 3[illegible]
Mi[illegible] [illegible]
Miracula [illegible] [illegible]
Miſſio ſanguinis an [illegible] conueniat [illegible]
Miſſio ſanguinis in omni acuto morbo nec[illegible] ſi ſaua adſint ſymptomata 58
Miſſio ſanguinis in pleuritide num ſemper conueniat 109
M[illegible] conueniat, & ſi conueniat qua[illegible] ſanguis [illegible] [illegible]
Cætera de ſanguine mittendo colligenda ſunt in vena & ſectio vena
Miſtura vtiliſſima pro ſatuis [illegible] [illegible]
Mitigantia dolorem in lienis inflammatione [illegible]
Modi aquam ex aure eiciendi tres [illegible]6
Modi quib. calor febrilis augeri queat quot ſint 4[illegible]0
Modi quibus corpora de[illegible] quinque ſunt 4[illegible]7
Modus adminiſtran[illegible] 441
Modus aquæ in hydrope generanda [illegible]
Modus aquæ in hydro[illegible] [illegible]
Modus coll[illegible] 1[illegible]
Modus [illegible] parandorum [illegible]
Modus curandi lapidem [illegible] efficax, & [illegible] [illegible]2
Modus curandi melancholiam à toto [illegible] [illegible]
Modus decocti Guaiaci [illegible] faciendi 4[illegible]7
Modus exhibendi lenientia in febribus putridis [illegible] [illegible]6
Modus f[illegible] ex argento viuo [illegible] 4[illegible]
Modus faciendi [illegible] pro morbo Gallico [illegible]
Modus [illegible] 468
Modus generationum [illegible] 4[illegible]
Modus [illegible] 343
Modus inſolandi hy[illegible] ibid.

Modus ophthalmiæ generandæ 156
Modus procedendi in curatione apoplecticorum 9
Modus quo morbus Gallicus c[illegible] rahitur, quis ſit 426
Modus tuſsis 8
Mod⁹ vte[illegible] ſuffumigiis in morbo Gallico curãdo 442
Mœror [illegible] ti nor quand[illegible] ſiant 30
Morbi a quib. cephalalgia dependet, quinam ſint 6
Morbi a quibus [illegible] uditas dependet, qui ſint 163
Morbi a[illegible] nitates, corpus aut vniuerſum, aut aliquã eius partem afficiunt 2
Morbi animi, per philoſophos, corporis per medicos ſanantur 1
Morbi cordis 221
Mo[illegible] corpori aut metuuntur, aut afficiunt 1
Mor[illegible] crud[illegible] es ſereniq; in autumno gignuntur 62
Morb[illegible] iecoris 298
Morbi lienis non tentant eos, qui coryza laborãt 318
Morbi [illegible] lati bolica pharmacis non irritandi 38
M[illegible] nei ui auditorii 163
M[illegible] ocu[illegible] s diſ[illegible] uti 113
Mor[illegible] r febres alii cur minus habeant periodos quam [illegible] 497
M[illegible] pulmo[illegible] an ſurditatem quoq; efficiant 164
Morbi [illegible] unica aranea 190
[illegible] us a quo dependet amentia, quis ſit 59
[illegible] us a quo dependet pa[illegible] p[illegible] tatio, quis ſit 230
Mor[illegible] us a quo lethargus dep[illegible], quis ſit 66
[illegible] us a quo phan[illegible] ata dependent, quis ſit 135
Morbus, a [illegible] lupoe dependet, quis ſit 89
Morbus att[illegible] idem qui & apoplexia 93
[illegible] bus comitial[illegible] idem cum epilepſia 100
[illegible] rous [illegible] ctuoſus quis 280
M[illegible] us Gallicus ab aliis coitu duntaxat vno, ab aliis vix innumeris coitibus contrahitur, & quomodo [illegible] at 428
Mor[illegible] us Gallicus accidentia quæ habeat 439
M[illegible] bus Gallicus aliquandiu latet, & cur 427
M[illegible] us Gallicus an ab aliquibus fugari poßit, licet [illegible] vtantur 429
Mor[illegible] us [illegible] cus an in regione vna plus graſſetur quã in alia 430
[illegible] us an quemadmodum cœpit, ita qu[illegible] [illegible] quando deſiturus ſi[illegible] ibid.
[illegible] cus facit, vt Italia peſte non ſæpe infe[illegible] etur ibid.
[illegible] Gallicus factus mitior eſt, quam dum fieri [illegible] ibid.
[illegible] us Gallicus ferox nonnunquam fit & contumax, [illegible] are ibid.
M[illegible] rbus [illegible] us in quo genere morborum reponen[illegible] [illegible] ideatur ibid.
Mor[illegible] u Galli[illegible] us inducias facit non pacem, & quare [illegible] agat ibid.
Mo[illegible] us mo[illegible] pilos, modo neruos, mod[illegible] ar[illegible] [illegible] in[illegible] ſe, & quare ibid.
Mor[illegible] cus nonunnes interficit ex ſeſe, & quare ibid.
[illegible] us q[illegible] 42
[illegible] at 4[illegible]
[illegible] vert[illegible] uenitur, & in via & [illegible] u 42
Morbus l[illegible] idem cum [illegible] 100
Morbus lycanthropicus [illegible] annis [illegible] a[illegible] ueri, plec[illegible] tur tamen per[illegible] us [illegible] 49
Morbus lycanthropia dictus cur m[illegible] poti[illegible] uns' Februario graſſetur [illegible]
Morbus puerilis [illegible] m eum epi epſia [illegible]
Morbus quem incubus ſequitur quis 86
Morbus tabificus a tabe quomodo di[illegible] ferat 394
Morbus tab[illegible] cus tabes vn[illegible] us ibid.
Morbus triplex in phreniti[illegible] re[illegible] rum afficit 5[illegible]
Morbus vertiginem antecedens intemperies cerebri inæqualis eſſe putatur 39. 42
Morſelli pro phthiſicis 198
M[illegible] rſus vipera vertiginem cauſatur 44
Mos morbi quid 5[illegible]
Mos Perſ[illegible] um circa expuentes 109
Motus an ſemper auferatur ablato motu 81
Motus capitis in gyrum, vertiginis auctor eſt 44
Motus cerebro qualis ingenitus ſit 229
Motus [illegible] ſenſ[illegible] in paralyſi auferuntur 80
Motus in gyrum fugiendus vertigini obnoxiis [illegible] 6
Motus in ſingulis qualis ſit vel [illegible] at 2[illegible]
Motus [illegible] atur neceſſe eſt imaginatione læſa 42
Motus, quo capite ad terram inclinato ſit, [illegible] ne vexatis ante omnia vitandus eſt 46
Motus ſolus interdum amittitur in paralyſi, & cur 82
Mulier morbo Gallico nondum infecta an alium inficere poßit [illegible] 28
Mulieres a melancholia peius vexantur quam viri, & cur id fiat 31
Mulieres podagra fere non laborant, & quare 418
Mulieres pregnantes phrenitide correpta non euadunt 57
Mulieres quædam carnib. ceruinis Plinio teſte viſæ, ne [illegible] ebre correperentur 449
Mulieres ſtranguria obnoxiæ eſſe ſolent 383
Multitudo aquarum vndenam tanta per quoſdam exeernatur 286
Multitudo flatus nonnunquam multitudo vrinæ collum [illegible] claudit 80
Multitudo vrinæ vndo ibid.
Mundificantia vlcus veſicæ 396
Mundi[illegible] cantia pro renum vlceribus 70
Muſculus latus affecta vel ſana partis in oris tortura [illegible] affirmatur 85
Mutatio ploratus phreniticorum in riſum, & iræ in quietem ſignum eſt malum 56
Mud[illegible] emoris 150
Mylium 198
[illegible] 114
Mu[illegible] ibid.
Mu[illegible] eadem quæ & μύρμοις 49
[illegible] quid ibid.

N

Nabuchodonoſor in bouem mutatus ibid.
[illegible] Græcis [illegible] id, quod Latinis eſt [illegible] uper 88
[illegible] ca d[illegible] enterion an [illegible] conueniant 63
[illegible] ac[illegible] a in aurium [illegible] doribus [illegible] ſuſpecta [illegible] 5
[illegible] rcotica in podagra conuenientia [illegible] 2

[illegible] ... nidē 46
[illegible] 4[illegible]
Nar[illegible] ... andū ad[illegible] 140
N[illegible] ... sine ... acc[illegible]mulata [illegible] 354
[illegible] in arthriticis sanandis [illegible]panda 409
N[illegible] choler[illegible] appellatur [illegible] 94
[illegible] 3[illegible]3
[illegible] parat & inu[illegible] secretas 40
Natura doloris qua 2
N[illegible] qua 1[illegible]0
Natura rigoris qua 493
[illegible] per quas [illegible] corrumpatur 4
N[illegible] 255
[illegible] qua 493
N[illegible] & quare 247
[illegible] ibid.
[illegible] ante cibum assumptum ibid.
[illegible] ibid.
[illegible] viridiū vsum sedatur 574
N[illegible] 246
[illegible] euacuādi & alterādi sint ib.
[illegible] ibid.
[illegible] auditum perficiendum quatuor 162
[illegible] 363
N[illegible] quomodo di[illegible] à colica 346
[illegible] 284
N[illegible] linguæ num signum proprium [illegible] febrium putridarum 497
N[illegible] populi sint 62
[illegible] eorum, qui febri laborant, [illegible] 5[illegible]3
[illegible] in quolibet ileo per inferna deiciatur 331
[illegible] frequenter in manibus medicorum versatur [illegible] capitis dolor 1.
Nomen articuli 401
Nomen colicæ passionis sine morbi colici, Græcū [illegible] 345
[illegible] 219
[illegible] 276
N[illegible] 483
[illegible] quid sibi velit 512
[illegible] 199
[illegible] 17.18
[illegible] sit varia 21
[illegible] 25
[illegible] 2
[illegible] 298
[illegible] auditus 163
[illegible] 330
[illegible] 122
[illegible] 65
N[illegible] Gallici 423
Nomina pa[illegible] cordis 229
Nomin[illegible] [illegible]
[illegible] 263
[illegible] 152
[illegible] 222
Nomina [illegible] 100
Nomina [illegible] 49
Nomin[illegible] 60
N[illegible] 1[illegible]0
[illegible] circa anisum [illegible]
[illegible] circa [illegible] in febre diaria [illegible]
Not[illegible] [illegible]
[illegible] corum cura 48[illegible]
[illegible] in cura [illegible] renū 67
[illegible] 237
N[illegible] phlebotomiā [illegible] nem 19[illegible]
Notabilia [illegible] in febre diaria 46[illegible]
N[illegible] circa [illegible]
Notanda circa [illegible] rationem [illegible]
No[illegible] materiæ [illegible]
Notanda circa [illegible] febrem [illegible] communem 50[illegible]
Notanda circa [illegible] in curatione morbi Gallici 433
Notanda circa [illegible] 468
Notanda circa [illegible] in inflammatione renum per [illegible] 368
Notanda [illegible] circa [illegible] obstructione iecoris adhibenda [illegible]7
Nux myristica manducata oris tortura laborantibus vtilissima 88
N[illegible] 114
Nux[illegible] ibid.

O.

Obiecta, quæ tempore vertiginis laborantium extra oculos moueri videntur, an re vera moueātur 43
Obiectum tactus pro[illegible] qualitas elementorum 4
Obseruationes ad[illegible] 275
Obstructio an[illegible] contingat 303
Obstructio caus[illegible] [illegible]9
Obstructio renum 363
Obstructio iecoris 303
Obstructiones quas operationes lædant 304
Obstruentia vesicæ collum qua 3[illegible]0
Obtundentia sunt lac [illegible], far, amylum, & similia 245
Obturatio auris quare [illegible] sit [illegible]9
O[illegible] quid præstare iis, qui neq; propinqua, neque remota bene vident 1[illegible]8
Oculi[illegible] quid præstent iis, qui propinqua tantum vident ibid.
Oc[illegible] in vertigine maxime [illegible]tur 48
O[illegible] lachrymantur 56
O[illegible] sine capitis curatione curari non possint [illegible]8
Oculi varie colorati cur hominibus sint 153
Odor è rebus cerebrum iuuantibus iucundus est [illegible]9
[illegible]amenta contra somnum 59
[illegible] quatenus catarrho laborantibus conueniant [illegible] 112
O[illegible] lethargicis curandis aptum 69
[illegible] perperam pro [illegible] expressum 403
O[illegible] non [illegible] inueniuntur, [illegible] 30[illegible]
O[illegible] tunicæ oculorum vuea 14[illegible]
[illegible] primum oculorum vitium [illegible] Græcis appellatum 113

Oleanum bellicis curandis conueniant 482
Oleum arthriticis curandis ad [illegible] *ibere conſuetum* 415
Oleum e [illegible] *cannabis in curando aurium dolore laudatum* 175
Oleum extrahit aquam 176
Oleum lumbricatum qua ratione conficiatur 13
Oleum ophthalmiam facit, & quare 157
Oleum ſcorpionum pro tenuium calculo ſanando ſumen[illegible]*um* 372
Om[illegible]*ia corporis noſtri conſpirabilia ſunt* 40
Omnia cur ictericis non videantur eſſe flaua 132
Omnia [illegible] *fere gemina videntur eſſe* 115
Omnia ne [illegible] *cantur ictericis eſſe flaua* 154
Operatio iecoris 296
Operatio ſtomachi qua 235
Operationes, a febre potiſſimum lædi ſolita, quænam ſint 445
Operationes animæ confuſe in cerebro toto non fiũt 1[illegible]
Operationes animæ rationalis non ſolum fiunt in parti[illegible]*s diuerſis, ſed & in ſignatis* 15
Operationes cerebri nobiliſſimæ diuerſaq́; ſunt 54
Operationes iecoris ab inſtructionibus eius quænam lædantur 304
Operationes naturales in morbo Gallico deprauantur 424
Operationes quæ in phrenitide potiſſimum læduntur 54
Ophthalmia à febre nunc ſoluitur, nunc exacerbatur, & cur id fiat 157
Ophthalmia alia vera, alia falſa ſiue ſpuria eſt 156
Ophthalmia periodos habet 158
Ophthalmia cur peſtem præcedat 157
Ophthalmia non vera quomodo curetur 159
Ophthalmia quare contagioſa 156
Ophthalmia quid 155
Ophthalmiæ in æſtate fiunt & quare 157
Ophthalmiæ in regionibus calidis frequẽtiores ſunt & quare ibid.
Opiata in ophthalmiæ curatione fugienda 161
Opinio de cauſis periodicis aſtrologorum 495
O[illegible]*io eorum, qui pueredinem duntaxat in venis fieri dicunt qualis ſit* 489
O[illegible]*iniones de ſede operationum animæ omnium variæ* 14
O[illegible]*m vertiginis cauſa efficiens eſt* 44
O[illegible]*pilatio iecoris idẽ eſt Barbaris quod obſtructio* 303
[illegible]*do ci*[illegible]*rum nimis conſerat coctioni* 285
[illegible] 264
[illegible]*hopnæa* 182
[illegible] *quomodo generentur è doctrina Platonis* 401
[illegible] *ictericis an conueniant* 359
[illegible] *in curanda febre ſyncopali ſubtilis num conue*[illegible]*nt* 569
O[illegible]*a in fe*[illegible]*ibus putridis an exhibenda* 512
[illegible] *num iecur inflammatum habentibus cõueniat* [illegible]
[illegible] *num palpitatione cordis affectis vtilia ſint* 233
[illegible] *num generum ſunt* 52
[illegible] *malo, er nondum tranſlatum, cum per non amplius transferri deberet* 5[illegible]
Oxygala quomodo fiat 638
Oxymel in ſyncope [illegible] 47
Oxyrrhodina in ca[illegible] *ſanando conueniat* 20
Oxyrrhodina in inflammationib. cerebri vſitata 19
Oxyrrhodinum contra ſomnum ibid.
Oxyrrhodinum lethargicis ſanandis accommodum 69

P

Palpitatio à quo morbo dependeat 230
Palpitatio à ſolutione continui num pendeat ibid.
Palpitatio cordis eodem ſenſu etiam ſaltatio cordis eſt 229
Palpitatio cordis καρδίας παλμὸς Græcis ibid.
Palpitatio cordis num a materia nuda fieri poſſit 231
Palpitatio definita 229
Palpitatio & tremor differunt inter ſe ibid.
Palpitatio num fiat ab intemperie calida 230
Palpitatio qualiter fiat ex humoribus 231
Palpitatio quomodo differat a tremore nec non rigore 92
Palpitatio quomodo fiat à cauſa calida 231
Palpitatio [illegible] *motus deprauatus* 229
Pani quibuſnam topicis curandi 155
Panis an in [illegible] *putridis conueniat* 518
Panis in bulimo quando ſit offerendus 268
Panis palpitationem cordis aſſectis qualis eſſe debeat 233
Panis qua ratione abluendus ſit 52
Panis vino maceratus ſitim magis ſedat quam alium, & quare 275
Papauer quomodo catum cauſetur 19
Παραχυνάγχη 199
Παράλυσις 80
Paralyſis a quonam morbo dependeat 81
Para[illegible]*ſis definita* 80
Paralyſis in apoplexia ſalutaris eſt 77
Para[illegible]*is quid a ſpaſmo differat* 9[illegible]
Paralyſis quodnam ſymptoma ſit 80
Παραφροσύνη *quale vitium* 50[illegible]
Παρασυνάγχη 199
Παρέγχυμα 303
Parentes inſani filios generant inſanos, tametſi non ſemper id fiat, ſed contrarium potius eueniat 62
Pariglia falſa 4[illegible]5
Parotides in febribus peſtilentialibus apparentes an ſignum deterrimum ſint 586
Paroxyſmi in febribus putridis vnde eueniuntur 491
Paroxyſmus aſthmatis vbi tollendus 185
Paroxyſmus podagricus quomodo curandus 421
Pars aliqua ſenſum amittere poteſt in paralyſi, parte ſibi proxima nihil læſa, & cur id fiat 82
Pars cerebri anterior partibus aliis eius omnibus & debilior [illegible] *ignobilior eſt* 28
Pars cerebri anterior vertiginis locus eſt 42
Pars cerebri quænam in phrenitide inflammetur 53
Pars communicans malum in vertiginoſis ante omnia curanda eſt 47
Pars con[illegible]*um*[illegible]*ta per qua reficiatur* 194
Pars in affectu diabetico læſa quæ[illegible] 3[illegible]5
Pars in paralyſi e[illegible]*luta cur in parte cõtraria compatiat* 8[illegible]

Pars

P[illegible] potus terreſtri[illegible] car[illegible] veſica 3[illegible]9
Pars genitale [illegible] in laborare conſueuerunt [illegible]
P[illegible]ide n[illegible] ſ[illegible] um[illegible]nt 4[illegible]5
[illegible]as iecoris an ſ[illegible]am hepaticus generare poſ[illegible] 2[illegible]9
Pa[illegible] cholerica 293
Paſſio cœliaca 275
P[illegible]aca definita 2[illegible]6
P[illegible]aca in quo d[illegible]erat a lienteria ibid.
Paſſ[illegible]iaca num ab intemperie qualibet in[illegible] [illegible]t 2[illegible]
P[illegible]nes a veteri[illegible] a[illegible]pellata fuerũt actiones 446
P[illegible]nes melancholica inſaniam producunt modi[illegible]am 62
P[illegible]ne melancholica ob purgationes menſtruas [illegible] ſunt ibid.
P[illegible]ul[illegible] u faciles ſint 258
Pathemata ſiue paſſiones animi 233
Pathos, [illegible] 65
Pe[illegible]are in victune tenui[illegible] in pleno melius ſit 513
P[illegible]s tremor[illegible] bnoxy[illegible] manus, & cur 93
Pedes vndenani tumeant 305
Penu quibus vitiis affici ſoleat 39[illegible]
P[illegible]es guſtus deprauato reſtituendo valde conuenientes [illegible]nt 569
Pertuſ[illegible] vertiginem facit 44
P[illegible] morum in ſicco curando 355
P[illegible] conueniens in hemicrania 13
P[illegible] maniacorum in curatione ip[illegible] 64
P[illegible] omnium concilians m[illegible] 562
[illegible] q[illegible]orum cor palpitat, adhibenda 34
Perſ[illegible] o pro[illegible] in hecticorum calidis 4[illegible]
P[illegible] refrigerans in cephalalgia cura adhib[illegible]9
[illegible] ſuſiones contra ſomnum 562
Pericli magis ſunt in febribus, quam in morbis alius, & quare 496
[illegible] ſedis in f[illegible]ibus quid 4[illegible]8
[illegible]us op[illegible]thal[illegible]ia 158
[illegible] cuntionis definita. 215
P[illegible] a bile & melancholia prou[illegible] ibid.
Pe[illegible] 118
[illegible] quomodo differat 578
[illegible] p[illegible]titudinem, ab vſu ciborum prauorum [illegible]9
[illegible] ſit ab aere, an etiã putredinem habeat i[illegible] 581
[illegible] 264
P[illegible] cur appellata fuiſſe videatur 35
[illegible] vtatur viſum, luminis quodam[illegible]ga eſt ibid.
[illegible]antaſma qu[illegible] ſumptoma 135
Phanta[illegible] imagines quid ibid.
Pharm[illegible] fallicura 371
Pharmacia pro obſtructione iecoris 306
[illegible] curat animi morbos 1
[illegible] Galeno quid 33
P[illegible] cur moriantur ſtrangulati 57
[illegible] dolore carent 58
Phrenitici facile in ſyncopen cadunt ibid.
Phrenitici magnis corporis motibus agitari [illegible], per quo inſi[illegible]ter læduntur ibid.
Phrenitici opera medici blande in quiete [illegible] tinendi, v[illegible] id obtineri non poſſit, [illegible] ibid.
Phrenit[illegible] perpetuo vi[illegible]antes [illegible]
Phreniti propter inſaniam lo[illegible] magis exulcerari [illegible]
Phrenitici quare [illegible] 5[illegible]
Phreniti[illegible] 5[illegible]
Phreniticus vnus facit tantum [illegible] facere alii tres v[illegible] 5[illegible]
Φ[illegible] 26
Ph[illegible]is apoſtema cerebri eſt, falluntur [illegible] 53
Phrenitis communiter impropri[illegible] accepta[illegible]
Phreni[illegible]
Phrenitis dupl[illegible]
Phr[illegible]
Phrenitis [illegible] 59
P[illegible] 57
Phren[illegible] quædam non [illegible] & [illegible] eſt 4
Φ[illegible] quid ſit 0
Phrenitis quomodo curanda 57
[illegible] nitis vel pro[illegible]
Phrenitis vera [illegible]
Phrenitis vt a [illegible] & [illegible]
Phthiſici de [illegible] capill[illegible] 6
Ph[illegible]ſici pediculoſi [illegible]unt, & quare ibid.
[illegible] 47
P[illegible] a [illegible] 1[illegible]5
P[illegible] 194
Phleb[illegible] 195
Ph[illegible] 194
P[illegible] mala[illegible]
P[illegible]
P[illegible] u, & quare 96
P[illegible] & quar[illegible]
Pillula phreniti[illegible] 59
P[illegible] plumbea [illegible]
P[illegible] 70
[illegible] capitales [illegible]
P[illegible] fumo terra, melancholica, aut [illegible] 47
P[illegible]
Pillula de [illegible] 19
Pillulæ paralyt[illegible] 84
Pillul[illegible] 9
[illegible] 18
[illegible] 361
Pillulæ pro [illegible] 4
[illegible]le pro oculis 40
Pillulæ pr[illegible]
P[illegible] purgantes fu[illegible]
[illegible]
P[illegible] ſunt

Piſces an oculis obſint 139
Piſces an & qui palpitatione cordis laborantibus conueniant 233
Pituita in affectu melancholico, præſertim eo, qui eſt à toto, euacuanda eſt 37
Pituita naturalis qua 524
Pituita præternaturalis quas ſpecies habeat 525
Pituita quomodo differat ab humore crudo 542
Pituita quot generum ſit ibid.
Pituita ſalſa quomodo fiat 108
Plantæ partibus inſtrumentariis deſtitutæ ſunt, & quare 113
Plato Hippocratis ſectator fuit 4
Πλα[illegible] 150
Πλα[illegible] ibid.
Pleuritis ab inflammatione iecoris quomodo diſcernatur 343
Pleuritis humida tutior eſt quam ſicca 206
Pleuritis in quos morbos conuertatur ibid.
Pleuritis quid ſit 203
Pleuritis quod morbi genus ibid.
Pleuritis quomodo dignoſcatur à peripneumonia, ab inflammatione hepatis, à difficultate anhelitus, ab empyemate ibid.
Pleuritis ſenum minus periculoſa eſt quam iuuenũ, & cur ibid.
Pleuritis vera quomodo dignoſcatur à falſa ibid.
Ploratus phreniticorum in riſum mutatus ſignum eſt malum 56
Pnigatio quid 16
Podagra curatu difficilima, & quare 420
Podagra definita 417
Podagra morbus hereditarius eſt, & quare 418
Podagra per Galenum à morbo articulari dicta 413
Podagra mulieres fere non infeſtat, & quare 418
Podagra potius hyeme fieri ſolet, quã æſtate, & qua id de cauſa ibid.
Podagra qualis affectus ſit ibid.
Poma, perſica præſertim, dulcia melancholicis conducibilia 36
Populi quidam victitant è lotuſtis, & quare 256
Potio cholagoga 10
Potio præparans pro aſcitide laborantib. curandis 341
Potio purgans & alexipharmaca, in febre peſtilenti conueniens 592
Potio purgans in tuſsi calida 181
Potio purgans pro ictericis 327
Potio purgans pro oculos male affectos habentib. 120
Potus [illegible] in aſthmate conueniat, cõducat 184
Po[illegible]da num phreniticis vtilis ſit 58
Potus aquæ [illegible]gida quibus [illegible] ſit 274
Po[illegible] à ſingultu ren[illegible]dio eſt 252
Potus aquarum ſul[illegible] an in curatione lapidis renalis iam facti conueniat 371
Potus aſthmaticorum qualis eſſe debeat 184
Potus b[illegible] dyſentericorum præparans 361
Potus cardialgicorum ſanandorum 243
P[illegible] palpitatione laborantibus quis accommodus ſit 234
Potus empyematicis conueniens [illegible]0
Potus & cibus cauſa febrium quinta 452
Potus in c[illegible] conueniens 20
Potus in hydropis curatione quanto parcior, tanto melior eſt 337
Potus interdum retinetur, cibo non retento, & quomodo hoc fiat [illegible]8
Potus inuſitati & abſurdi minus appetuntur quam cibi, & eius rei cauſa quænam ſit 257
Potus lethargia laborantibus conueniens 68
Potus ophthalmia laborantium quis eſſe [illegible]beat 160
Potus peripneumonicorum qualis eſſe debeat 221
Potus phthiſicorum qualis eſſe debeat 1[illegible]8
Potus pica laborantium quis conueniens ſit 2[illegible]7
Potus pro anginoſis purgatorius 201
Potus ſurditate laborantibus conueniens 167
Potus ſyncopatis conueniens 228
Potus vomicam in empyemate rumpens 2[illegible]0
Portulaca proprietate ſua occulta quadam contra deprauatos appetitus valere credita 2[illegible]7
Practici morbos corporis tractantes a dolore capitis initium ducere conſueuerunt 1
Prægnantes duobus modis intelligi poſſunt 257
Prægnantes ſtranguriam patiuntur, & vnde 383
Præparans conueniens in hemitritæo 500
Præparans humores amentium & fatuorum vtiliſſimum 60
Præparans humores eorum, qui ſanguinis fluxu laborant 193
Præparans in comato adhibendum 27
Præparans in tuſsi frigida, & item in calida vſurpãdum 181
Præparans materiam craſſam in pleuriticis 214
Præparans melancholiam ſurdorum 167
Præparans pro cordis palpitatione 234
Præparans pro iuuandis pica laborantibus 258
Præparantia in febribus putridis 566
Præparantia pituitam 11
Præparantia pro catarrhoſis 112
Præparatio corporum ad febres vel interna vel externa eſt 448
Præparatio humorum calidorum in intemperie ventriculi [illegible]1
Præparatio humorum calidorum in ſurdis 168
Præparatio humorum in hepaticis 300
Præparatio humorum in lienterosis & cœliacis 2[illegible]8
Præparatio humorum in tertiana nũ conueniens ſit 518
Præparatio materiæ ventriculi male coquentis pituitoſa 289
Præparatio melancholiæ in curatione ſtomachi i[illegible]becille coquentis [illegible]00
Præſeruatio a podagra 4[illegible]
Præſeruatio calculi 3[illegible]3
Præſidium veterum ad materiam podagræ euacu[illegible]dam [illegible]
Prandium catarrhoſorum an parti[illegible] eſſe debea[illegible]na [illegible]
Prauum à maligno quomodo d[illegible]erat apud Galenus [illegible]8
Priapiſmus à ſatyriaſi quid diff[illegible] [illegible]
Priapiſmus qualis affectus [illegible]
Priapiſmus quid [illegible]

Princi-

[illegible] 1
[illegible] 4.4
[illegible] 195
[illegible] 3
[illegible] occurren[illegible] videtur [illegible] 3
Pro[illegible] [illegible]
[illegible] Tert[illegible] [illegible]
Pr[illegible] [illegible]guinu à renibus [illegible]
Pro[illegible] in vrina [illegible]4
Pr[illegible] [illegible] 7
Pr[illegible] [illegible]
Pr[illegible] [illegible]
[illegible] apop[illegible] [illegible]taria 7
[illegible] hep[illegible] 3[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] opi adicto 257
Prog[illegible] [illegible] 420
Pro[illegible] [illegible]guinis à renibus profluuio 78
Pro[illegible] ac [illegible]holicus 319
P[illegible] ac [illegible]gultu 252
Pr[illegible] [illegible] 2[illegible]0
Prog[illegible] [illegible]arrho 109
P[illegible] [illegible] 294
[illegible] [illegible]atione violenta 237
Progno[illegible] [illegible]enteria 359
Pro[illegible] a ex [illegible]cimate 220
Pr[illegible] a ex [illegible]psia 103
P[illegible] [illegible] 469
P[illegible] ex [illegible] [illegible]
Pr[illegible] [illegible] 3[illegible]5
[illegible] a ex [illegible] 373
[illegible] incubo 87
[illegible] ex inflammatione vesica 394
[illegible] ex inflatione ventriculi 281
Pr[illegible] a ex [illegible] 415
[illegible] a ex memoria deperdita 72
P[illegible] ex mo[illegible] Gallico 431
[illegible] 247
Pro[illegible] [illegible]tortura 85
[illegible] [illegible]aralysi 83
P[illegible] [illegible] 217
P[illegible] renum [illegible] 369
[illegible] a ex spasmo seu conuul[illegible] 98
[illegible] 90
P[illegible] [illegible]ncope 226
P[illegible] [illegible]tremore 93
[illegible] 19
[illegible] ventriculo cibos male cōcoquente 286
P[illegible] [illegible] inflammatione [illegible]
[illegible] [illegible] 2
[illegible] [illegible]tia 2[illegible]2
[illegible] cordis 2[illegible]2
Pr[illegible] [illegible] 207
[illegible] [illegible]
[illegible] pestilentiali laborant [illegible]
[illegible] [illegible]
P[illegible] [illegible]
Pu[illegible] 4[illegible]
Pue[illegible] [illegible] 15
Pue[illegible] [illegible] 14
P[illegible] [illegible] 1
Pu[illegible] [illegible] 251
P[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]dmodum [illegible] senes: ita facil[illegible] [illegible] 319
Pu[illegible] de aere 1[illegible]7
P[illegible] [illegible]
Pu[illegible] [illegible]
Pulsus in febri[illegible] [illegible] similes [illegible] anorum & qua[illegible] 41
Pu[illegible] [illegible] 8
Pul[illegible] [illegible] 55
Pulueres cordi[illegible] [illegible] 518
Pulueres in ca[illegible] 20
Pulueres in dy[illegible] [illegible]urpandi 361
Puluis ad epulas [illegible] 7
Puluis a[illegible] [illegible] [illegible]2
Puluis commissura corona[illegible] [illegible] gendus 7
Puluis ex[illegible] catarrhos[illegible] exhibendus 111
Puluis lapidem vesicæ frangens 3[illegible]
Puluis pro epilepticis per [illegible] inuentus efficacissimus 106
Puluis pro frictione corporis totius in febre synocho curanda vsurpandus 4[illegible]
Puluis pro illis qui ex [illegible] laborant 1[illegible]6
Puluis pro illis, qui [illegible] sunt obnoxij 8
P[illegible] 69
Pulu[illegible] 551
P[illegible] [illegible] 1[illegible]6
Puluis futura [illegible] [illegible] ibid.
Purgans aliquo[illegible] [illegible] curanda [illegible] 16[illegible]
Purgans aliquod in hemitritæo febre curanda conueniens 561
Purgans & corroborã[illegible] [illegible]
Purgans in comate curando co[illegible] 7
Purgans in f[illegible] [illegible]
Pu[illegible] [illegible] 1
Purgans lenitiuum pro [illegible] fluxu [illegible] 193
P[illegible]gans Peripneumoniac[illegible] [illegible] 8
Purgans post præparationem [illegible] [illegible] 5[illegible]3
Purgans pro catarrhosis 111
Pur[illegible]antia curatio[illegible] [illegible] putridarum in principio conuenient [illegible] 508
Pur[illegible] [illegible] curanda [illegible] conuenient 471
Pur[illegible]antia in [illegible] ventriculi [illegible] 291
Purg[illegible] [illegible] 17
Pur[illegible]antia [illegible]
P[illegible] [illegible]
Purgantia pituitam [illegible] surdorum [illegible]

Purgantia pro [illegible] *torũ inflammatione agris* [illegible] *in-mo* 317
Purgantia pro iecorũ inflammatione laborantibus an cibum commi[illegible]*enda* ibid.
Purgantia pro [illegible] *rd tate ex* [illegible] *cauſa calida* 1[illegible]8
Purgant[illegible] *qua*[illegible] *conueniant in cardia*[illegible] *iecorũ cura* 144
Pur[illegible] *qualia* [illegible] *ultimo conueniant* [illegible]0
Pur[illegible] *qualia maxime locum habeant in febre* [illegible] 59[illegible]
Pu[illegible] *lenta memoria deperdita laborantib.* [illegible] *enda* [illegible]2
Pur[illegible] *iacorum & lienteroſorum* 2[illegible]
Pu[illegible] *conueniens* 3[illegible]0
P[illegible] *nu m*[illegible]*ionem* 302
Pu[illegible] *cro*[illegible] *mando cum prima ſũ* [illegible]*a* 327
Pu[illegible] *quando* [illegible] *fit & perm*[illegible] *cura* 5[illegible]8
P[illegible] *rtiana num conueniat* 518
[illegible] *one iecoru ac bibenda* 307
[illegible] *in non ſ*[illegible]*fficit* [illegible]8
Pu[illegible] *laborantibus quæ ad* [illegible] 161
[illegible] *etur* 2[illegible]
[illegible] 456
[illegible] *tis character eſt* [illegible]80
P[illegible] *corporis* 581
P[illegible] *caua* 43[illegible]
P[illegible] *an etiam ſit in peſte vera ab aere* 581
P[illegible] *iam morboſa ſcatet* 487
P[illegible] ibid.
Putr[illegible] *ocreant* [illegible] *habeat* ibid.
P[illegible] *corporis humani propriè* [illegible]
Pu[illegible] *alios,* [illegible]*, & extra eaſdem* [illegible]*ur* 4[illegible]9
Py[illegible] *oliũ vexatis idonea ſunt* 36

Q.

[illegible]*, an humore permixti* 597
[illegible] 2
[illegible] 6
[illegible] 74
[illegible] 411
[illegible] 468
[illegible] 419
[illegible] 4[illegible]4
[illegible] 3[illegible]9
[illegible]

Quæ part[illegible] 94
[illegible] *præu*[illegible] *rant* [illegible]
Quæ pur[illegible] *ſ*[illegible]*re* [illegible]
Q[illegible] *ad corum in* [illegible] *re qu*[illegible]*rant* [illegible] 49[illegible]
[illegible] *entibus* [illegible]
Quæ fit debita ciborum [illegible]
Quæ vera ſal[illegible] *de* [illegible] *ratio de*[illegible] [illegible]6
Qua[illegible] *tates el*[illegible] *entares propriũs ta*[illegible] *m ſ*[illegible] 4
Quæ [illegible] *ligni* [illegible] *anẽti* [illegible]
Quan[illegible] *brum* [illegible] *quando lenien*[illegible] *men luviendum* [illegible]6
Quando lienteria [illegible] *ventriculi* [illegible] *fiat* [illegible]
Quando morb[illegible] *quan*[illegible] *tor ha*[illegible]*nda* [illegible]
Quando pot[illegible] *beant* [illegible] *citantes* [illegible]
Q[illegible] 68
Quan[illegible] 10
Q[illegible] *medi*[illegible] *entorum in febrib.* *pu*[illegible] *quanta c*[illegible]
Quantitas [illegible] *ex* [illegible] *laborant quanta m*[illegible] *tenda* [illegible]
Quantitas ſanguinis phreniticis p[illegible] *ſe* [illegible] *aufferendi quanta* [illegible] *debea*[illegible] 8
Quantum ſanguinis in[illegible] *fit* 5[illegible]
Quare [illegible] *qui* [illegible] *duntaxat vno contrahant* [illegible] *bum* [illegible] 4[illegible]
Quare [illegible] *talia in morbo* [illegible] *tur* [illegible]
Quare morbus [illegible]
Quare morbus ga[illegible] *pa*[illegible] *cta* 429
Quare morbus gallicus iam factus m[illegible] *fit* [illegible] *ſ*[illegible] *ſæpe* [illegible]
Quare [illegible] *gallicus* [illegible] *modo ner*[illegible] *partes* [illegible]
Q[illegible] *nomine perinat* [illegible]
Quare [illegible] *allicus nonnunq*[illegible]
Quare [illegible] 115
Q[illegible]
Quarta [illegible] *quando* [illegible]
Qu[illegible] *perſi*[illegible]
Quat[illegible]
Quatuor [illegible]
Quatuor [illegible] *ſunt* [illegible]
[illegible]
ſtuca[illegible]

[illegible] 81
[illegible]
[illegible] 414
[illegible]
[illegible] 4
[illegible]
[illegible] 262
[illegible] 351
[illegible] fint [illegible]
[illegible]
Signa [illegible] mationem [illegible] parte [illegible]
[illegible] 309
[illegible] inflammat [illegible]
[illegible] 414
[illegible] 81
[illegible] 390
[illegible] 67
[illegible] quanam incerta & [illegible]
[illegible]
Signa lethar[illegible]
[illegible]
[illegible] cum [illegible] in vesica exulceration[illegible]
[illegible]
Signa mani[illegible]
[illegible]
[illegible] (tutam sine catarrh[illegible]
[illegible]
[illegible] hypochondriacæ [illegible] &
[illegible]
Signa [illegible] per essentiam
Signa [illegible]
[illegible]
[illegible] 414
[illegible]
[illegible]
Signa [illegible] ante [illegible]
[illegible] exul[illegible]
[illegible]
Signa [illegible] dia[illegible]
lu pro[illegible] fuerit [illegible]
Signa visu[illegible] empiric[illegible]
S[illegible] tar[illegible] quam
[illegible]
S[illegible] tempo[illegible] qua
S[illegible] num [illegible] peum
S[illegible] num pat[illegible]
[illegible]
[illegible] & quare
[illegible]
[illegible] & quare
S[illegible] inter [illegible] vent[illegible]
Singultus qu[illegible]
[illegible]
Singultus [illegible]
[illegible] vom[illegible]
[illegible] datur [illegible]
[illegible]

INDEX.

S[illegible] immoderata quem morbum ſequatur [illegible]d.
[illegible]tu immoderata [illegible]d ibid.
[illegible] in hydrope curet ibid.
[illegible] con[illegible] in qua 2[illegible]2
[illegible] purgat[illegible] ſuperueniens an ſignum bonum ſit [illegible]
S[illegible] [illegible]em 405
So[illegible]ntia a[illegible] curanda 354
S[illegible]ntia aut[illegible]tialiter Galli[illegible] an[illegible] non com[illegible]s 4[illegible]8
Sol[illegible]entia quare [illegible] manent in [illegible] [illegible]nimatione [illegible]
Solutio [illegible] nemini[illegible] pere po[illegible]inter[illegible] 4
S[illegible]lutio [illegible] in[illegible] [illegible]
S[illegible]nis pr[illegible]nd[illegible] ant [illegible] [illegible] [illegible]
Som[illegible] [illegible]
S[illegible] [illegible]
S[illegible]nn[illegible] ma[illegible] [illegible]
S[illegible] gener[illegible] [illegible]2
Som[illegible] [illegible]6
S[illegible]us pl[illegible]rant[illegible] [illegible]
So[illegible]nnus pal[illegible] cordis [illegible] quaſi conu[illegible] [illegible]3
Somnus per q[illegible]icatur 5[illegible]2
Somn[illegible] per qu[illegible] peſtilentialibus concilietur 5[illegible]
Somnus per qua pulumaria conciliet[illegible] 562
Somnus per q[illegible] terna prouocetur ibid.
Somnu[illegible] non[illegible] veſu, verumetiam qua[illegible] [illegible]8
So[illegible] pe[illegible]lum lotura pro[illegible] [illegible]
[illegible] ſomn[illegible] 5[illegible]2
S[illegible] ſigantur ibid.
S[illegible] qua[illegible] 87
So[illegible]op[illegible] utrumque[illegible] eſſe [illegible]8
So[illegible] obturata cur fiat [illegible]9
S[illegible] ibid.
S[illegible] quomo[illegible] dependeat ibid.
S[illegible] antium quod ſymptoma ibid.
S[illegible]por 25
Sor[illegible]tes auricula ex auribus dolorem facientes quomodo [illegible] emenda [illegible]
Sorbi[illegible] febribus putridis magis conueniunt qu[illegible] alia craſſ[illegible] ſorbiles 5[illegible]
Spad[illegible] exercere nequeunt 2[illegible]
S[illegible] [illegible]acorum Latinu con[illegible]tio eſt 93
S[illegible] parat[illegible] 97
S[illegible]opus [illegible]
[illegible] cotidianarum ex qui[illegible] 544
Species [illegible]brium cotidianarum ſpuriarum qua[illegible] 5[illegible]
S[illegible] qualibet gratis & curatu di[illegible] eſt [illegible]
Species morbi quid 5[illegible]9
Species pituit[illegible] aeternaturalis [illegible]
S[illegible] morbo[illegible]co 4[illegible]
S[illegible] eſſe poſſint [illegible]
Spiritus anſint[illegible] peſtilentia[illegible] ſubiectum 5[illegible]
[illegible]piritus animales [illegible] & propagati ſunt per vniuerſam cerebri [illegible] [illegible]
S[illegible]iritus imperfectiores ſunt in anteriore cerebri parte [illegible]
[illegible] instrumenta ſunt motum & ſe[illegible] in corpus deferentia 43
[illegible] Galli[illegible] quomodo eſſe poſſit 424
Sp[illegible] [illegible]antur 227
Spir[illegible] patiantur 459
Spiritu[illegible] eſſe 231
S[illegible]len corpore [illegible] quare 3[illegible]9
Spuma quo[illegible] [illegible]7
[illegible] 207
[illegible] [illegible]9
S[illegible]atus [illegible] [illegible]
S[illegible]um 4[illegible]
S[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 144
Ster[illegible] fluxu [illegible] 304
Stern[illegible] 47
Ster[illegible] 5[illegible]5
Ste[illegible] [illegible]0
Sternutatoria [illegible] conueniant [illegible]
Sternutatorium [illegible] [illegible]9
Stertor apople[illegible] 77
Sti[illegible] quomodo [illegible] [illegible]
St[illegible] ctus conu[illegible] [illegible]4
Stil[illegible]dium aquaſi[illegible] [illegible]
St[illegible] ca[illegible] [illegible]ctendum [illegible]9
Stillicidium [illegible] [illegible]9
Stomach[illegible] docens [illegible]
[illegible]toma[illegible] per eſſ[illegible]tiam, tum per conſe[illegible] [illegible]
Stoma[illegible]bnoxi[illegible] 145
St[illegible]atur 2[illegible]5
Stomoma tumorem [illegible] [illegible]
Strabiſitas [illegible]
St[illegible]angu[illegible] quid [illegible]6
Strangu[illegible] [illegible]
Strangurta cur ebri[illegible], mulier[illegible] pueris co[illegible]gat [illegible]
Stranguria quale [illegible] [illegible]
Strangu[illegible] quare [illegible]
Studia immodi[illegible] 4[illegible]
[illegible] [illegible]9
Stupor [illegible] morbo [illegible] [illegible]
St[illegible] [illegible]
S[illegible] [illegible]
Sti[illegible] [illegible]
Suaui[illegible] variari ſe [illegible] unde [illegible]

Ggg [illegible]

[illegible] caloris in febribus diariis quæ habeat notabilis ibid.
Subiectum febris quodnam ſit 445
Subiectum morbi Gallici nec caput, nec genitalia, nec iecur verum eſt 425
Subſtantia cerebri varia diuerſaq; cur à natura fuerit [illegible] 14
Subſtantia febrium calor natiuus non eſt 474
Subuer[illegible] Græcis ἀνατροπὴ post cibos aſſumptos [illegible] 246
Succi depurati ad quid adhibeantur 593
Suc[illegible] febrilem [illegible] 570
Succus auenaceus an in inflammatione iecoris conueniat 311
Succus citri valde importunus eſt phreniticorum [illegible]bus 8
Succus granatorum in febribus an conueniat 501
Succus melancholicus [illegible] arteriis, an in toto [illegible] corpore 38
Succus [illegible] pestilentibus laudat[illegible] 92
Succus [illegible] vel cremor auenæ phreneticorum [illegible] [illegible]
Sudor [illegible] in febribus 5[illegible]
Sudor [illegible] nimius an abſtergendus ſit 5[illegible]3
Sudor [illegible] putridus [illegible] eſt cum [illegible] 4[illegible]
Sudor [illegible] quartan[illegible] 37
Sudores [illegible] 2[illegible]
Sud[illegible] apo[illegible] 4
Suffi[illegible] vapores & humores [illegible] diſſipatis 43
Suffumigatio pro tophis articulorum curandis [illegible] 412
Su[illegible] pro anginis laborantib. conueniant [illegible]01
Suffumigia quibus in morbo gallico conueniant 441
Su[illegible] curando commodum 20
Su[illegible] pro morbo gallico curando 440
S[illegible] curabilis 143
Su[illegible] laucomate ibid.
Su[illegible] quid ſit 141
S[illegible] pro colica paſſione laborantibus 348
S[illegible] vertiginis curanda cum [illegible] conueniat 46
S[illegible] acre in caro curando adhibendū 20
S[illegible] pro [illegible] 68
[illegible] curandis adhibendū 79
Su[illegible] ab humoribus crudis cauſato [illegible]
S[illegible] pro [illegible] eo, qui per ſtercus retentum ortus eſt [illegible] 355
Sup[illegible] pro tympanitide curanda 340
Su[illegible] pro ventriculum inflatum habentibus 281
Su[illegible] 379
S[illegible] eſt [illegible] 219
Surdi[illegible] ſurdi 165
Su[illegible] quare ſine [illegible] ibid.
Surditas 162
Surditas an vrinæ fluxu tollatur 166
Sur[illegible] ibid.
Sur[illegible] qualē [illegible] ſit 163
S[illegible] in vertigine [illegible] ſedentes 42
Suſpirium mortis meditatio [illegible]
Syderatio Latinis eadem quæ [illegible] [illegible]
Syndrome ſignorum ad morbu[illegible] dum conu[illegible] [illegible]
Symptomata curantur cauſis contemptis, cum [illegible] magis quam eam [illegible] [illegible]
Symptomata febrium ad [illegible] menta mutata pertinentia [illegible]
Symptomata febrium ad fluxum in[illegible] pertinentium 56[illegible]
Symptomata fe[illegible]rium, ad qualitates mutatas ſpectātia [illegible]
Symptomata ſua phrenitidi ſemper coniuncta ſunt 38
[illegible] 199
Syncope dormientibus quomodo contingat 22[illegible]
Syncope humoroſa quo clyſtere curanda 568
Syncope in febribus 564
Syncope omnis mala eſt 226
Syncope quid differat à lipothymia 222
Syncope quid ſit 223
Syncope quomodo differat à lethargo 25
Sy[illegible] quomodo proprius cordis ſit morbus 223
Syn[illegible] ab euacuatione vel imbecillitate ventriculi [illegible] [illegible]8
Syncope ſi[illegible] virium lapſus eſt 223
[illegible] qual[illegible] febris 468
Synochus f[illegible] cognitu difficilis eſt 469
Syringa 385
Syrupus pro pleuriticis in materia tenui 2[illegible]4
Syrupus d[illegible] ſcriptus 592 & ſeq.
Syrup⁹ pectoralis in materia craſſa, p pleuriticis 214
Syrupus præparas humores in inflammatione hepatis lienis, cum efficax, tum efficacior 316
Syrupus pro curatione fluxus ſanguinis à renibus per [illegible] cauſati probatiſſimus 379
Syrupus purgans in inflammati lienis curatione vſurpandus 316
Syſtole & diaſtole quomodo digноſci poſſint à medicina tyronibus 497
Συ[illegible] 163

T

Ta[illegible] communis & impropria 196
Tabes dorſalis 196
Tabes idem quod [illegible] Græcorum 194
Tabes pro[illegible] & vera [illegible]6
Tactus non mouetur ab obiecto tantum proprio, ſed & à cont[illegible] [illegible]
Tactus quandoque ſolus in paralyſi perditur, & cur id [illegible] 82
[illegible] 115
Tarditas coctionis 282
Tempeſtates auſtrina vertiginis cauſæ ſunt 44
Tempora morborum quatuor in morbis non ſemper manifeſta ſunt 454
Tempus apoplecticis mittendi ſanguinem quod 79
[illegible] autumnale [illegible] appellatū quare 32
Tempus cibi in febrib. putridis exhibendi quod ſit 416
Tempus febrium particulare, & vniuerſale 272

Tempus

Tempus in pu[illegible] de [illegible] quo [illegible]ibus [illegible] particu[illegible] 5
Tempus [illegible] habeat 4 4
[illegible] venæ [illegible] quod 61
Tempus ven[illegible] ſecandæ quod 58
Tempus [illegible] in febribus putridis conueniens [illegible] 5 6
Tenuitas [illegible] 318
Tertiana febris num morbus ſit acutus 5 6
Tertiana [illegible] num perpetuo ſin. periculoſa ſit ibid.
Tertiana [illegible] nunquid in febricitatione definire [illegible] ibid.
Tertian[illegible] connexa 5 7
Tetanus Latin[illegible] conuulſio eſt 94
Tiberius Imperator morbum colicum primus o[illegible] narratur 3 4
Tu[illegible] pallent, & quare palleant 405
[illegible]mor alius naturalis alius morboſus eſt 20
[illegible] Ari[illegible] definitione qui[illegible] 35
Timor & mœror [illegible] fiant 30
Timor melanc[illegible] in cerebro fit 33
Timor quo[illegible] in cerebro 29
Timor ſingultus pot[illegible] eſt 243
T[illegible] aurium 169
Tinn[illegible] aurium in conual[illegible]centibus quare fia[illegible] 17[illegible]
Tinnit[illegible] quomodo curetur 171
Tinnitus [illegible] capitis quare fiat 170
Tollentia car[illegible] quadã ſua 245
Tophi articulorum quomodo curentur 411
Top[illegible] 365
Topica [illegible] conuenient[illegible] 556
Topica [illegible] 9[illegible]
T[illegible] albugines [illegible] 155
T[illegible] pellenda [illegible] conuenientia 2[illegible]4
Topica pro [illegible] palpitatione 235
Topica pro deglutitione ſananda 238
Topica pro [illegible] laborantibus 399
Topica pr[illegible] ex cauſa calida prouenĩete 168
Topica [illegible] in paralyticis curãdis adhibenda 84
T[illegible] mundando 396
Topicum [illegible] ventriculum 279
Tortura oris 84
Tortura [illegible] quibus curanda 85
Tortura oris quodnam morbi genus ſit 84
T[illegible] 468
Tr[illegible] de [illegible] particularibus 463
Tra[illegible] inter pra[illegible] 443
Tractat[illegible] particularium à capite in [illegible] 1
Tranſpiratio prohibita vel impedita [illegible] qua [illegible] 452
Tremor a pa[illegible] differt 2 9
Tremor an motus deprauatus vel diminutus ſit [illegible]
Tremor an propter [illegible] in neruis [illegible] ſit 92
Tremor an motus [illegible] ſimplex 91
Tremor partis dextræ nu[illegible] diffi[illegible] ſit tremore partis ſiniſtræ 93
Tremor vt à palpitatione rigoreque d[illegible] 1
Tria ad purgationẽ febriũ putridarũ bonã requiſita 307
[illegible] 248
[illegible] 00
[illegible] 153
Troc[illegible] quinam [illegible] 62
Trochi[illegible] 1 5
Troch[illegible] 5[illegible]
Tumor cerebri [illegible] 6
Tumor lienis [illegible] 40
Tumo[illegible] lienis vrina [illegible] ibid.
Tumor pe[illegible] 305
T[illegible]mor [illegible] inflammat[illegible] 263
Tunica [illegible] cornea cur [illegible] 1 7
Tunica vuea cur [illegible] ibid.
Turb[illegible] commend[illegible] 85
Tur[illegible] quomodo toll[illegible] 327
Tu[illegible] qu[illegible] mor[illegible] 178
T[illegible] 181
[illegible] 178
[illegible] hydrope qua[illegible] mala ſit 304
[illegible] 178
Tympanitis hydrops ſ[illegible] ab Hippocrate vocatus & quare 330
Tympanitis [illegible] 336
τυφώ[illegible] 26
V.
Vapor aut humor [illegible] an vertiginem cauſetur 43
Vapor [illegible] ſubſtantia cerebri circu[illegible] 34
Vap[illegible] caput max[illegible] 1
[illegible] ex intemperie inæquali prouen[illegible] verti[illegible] 42
Varices liberant [illegible] à melancholia & quare 35
Varietas ciborum [illegible] impediat 286
Vena an ſecanda ſit fluxu hepati[illegible] 302
Vena angina [illegible] ad animi del[illegible] 201
Vena apoplecti[illegible] 79
Vena aſthmaticis an [illegible] 185
Vena dilatatione p[illegible] laborantibus an ſ[illegible] 106
Vena d[illegible] an vtiliter ſe[illegible] 5[illegible]0
Venæ [illegible] num ſecanda ſit 105
Vena frontis q[illegible] 58
Vena num [illegible] 9
Vena num [illegible] ſecanda ſit [illegible]
Vena [illegible] principio tantum [illegible] 9
Vena num [illegible] inflammatione laboran[illegible] ſecanda ſit [illegible]12
Vena num [illegible] vulcerati[illegible] veſica [illegible] 6
Vena [illegible] 4
Vena num [illegible] ſecari p[illegible] venam [illegible] ſit 20
Vena in [illegible] tenuium an & qua [illegible] ſit [illegible]08

Venanum in inflammatione ventriculi ſecanda 91
Vena num in iſchiadicu ſecanda ſit 416
Vena num lienu inflammatione laborantibus ſecanda ſit 316
Vena num nauſeabundis ſecanda 248
Vena num ophthalmia laborantibus ſecanda 161
Vena num podagricu ſecanda 421
Vena num priapiſmo laborantibus ſecanda 399
Vena num ſecanda ſit in lapidis renalu iam facti curatione 3[illegible]
Vena nu ſpaſmo vexatis ſalutariter ſecari poſſit 99
Vena num tympanitide grauatis ſecanda ſit 340
Vena num vtiliter in curanda veſica inflammatione poſſit adhiberi 394
Vena palpitatione cordis af[illegible] an ſecanda 233
Vena [illegible] 83
Vena pe[illegible] peripneumonia [illegible]anda ſit 218
Vena [illegible] quo tempore, qua denique [illegible] ſit 209. 211. 218
Ven[illegible] 59
Ven[illegible] aut ſacrificata adiumentum vertiginoſis maximum adferunt 4[illegible]
Vena ne ſecanda ſit in ſputis pleuriticorum [illegible]
Venena cum [illegible] vertigines quidem primario [illegible] ob cauſas alias 44
Venena [illegible] Nicandrum deſcripta homines ad inſaniam perducunt 62
Venena proprietate quadam ſibi propria ſingultum [illegible] 251
Venena [illegible] vertiginem inducunt 44
Venen[illegible] efficientia 271
Ventoſa 176
Vent[illegible] cerebri quomodo occludantur in epilepti[illegible] 101
Ventriculus in febre ſyncopali humoroſa quibus fomentationibus iuuandus ſit 568
Ventriculus in pod[illegible] cura quomodo tractandus, [illegible] 421
Ventriculus in tympanitide curanda reſpiciendus [illegible] quid aliud 341
Ve[illegible] inflatus cucurbita magna ignita ſibi aſſixa curatur 282
Vent[illegible] melancholicorum hypochondriacorum p[illegible] plurimum) patitur, ideoq́ſ, ſi bene curatur [illegible] eſt 40
Vento[illegible] 276
Venus [illegible] melancholicis conueniens ſit 35
Venus [illegible] an conueniat 110
Venus [illegible] an conueniat 104
Venus [illegible] an conueniat 326
V[illegible] cum menſtruatis nimium exercita, [illegible] 584
V[illegible] vertiginis eſt cauſa 44
V[illegible] 401
[illegible] eſt, immoderata ſit
[illegible] poſſunt 44
[illegible] 7
[illegible] 345
Vertigines à [illegible] 44
Vertigines in [illegible] ſolis an fiant 43
Verti[illegible] ſternutamentis ſæpius prouocantur 4[illegible]
Verti[illegible] à vino craſſo nec non genero[illegible] abſtine[illegible] 45
Vertiginoſi [illegible] operam ne nimis in dor[illegible] vel vigilent [illegible]
Vertiginoſi imaginantur [illegible] [illegible]
Vertiginoſi in paroxyſmo ipſo errare [illegible], & poſt paroxyſmum ſe errauiſſe recordantur 42
Vertiginoſi non pereũt, niſi vel in præcipitia, vel putens cadant 45
Vertiginoſi quare cadant [illegible]
Vertigo ad epilepſiam & apoplexiam proxime [illegible] 44
Vertigo affectus eſt magnus ſicut epi[illegible]ſia 4[illegible]
Vertigo affectus eſt maxime ex[illegible] [illegible]
Vertigo alia vehemens eſt, alia mitis 4[illegible]
Vertigo contingens in morbis diuturnis malum [illegible] curatu di[illegible] & furioſum [illegible]
Vertigo cum cephalæa ſæpius ita coniungitur, vt [illegible] quidam certa habere oporteat, quibus [illegible] [illegible] 44
Verti[illegible] duplex eſt, verens & veti ſia 45
Vertigo duplex Montano viſa fuit. alia nempe per eſſentiam in capite, alia per conſenſum 43
Vertigo eſſentialis Mõtano ex humorib. frigidis o[illegible] 42
Vertigo hæmorrhoide parum apparẽte medi[illegible] derationem ſignificat 45
Vertigo medius eſt inter affectus ſalutares & lethales ibid.
Vertigo minatur apoplexiam, quoties cum ſtupore partis alicuius antecedente [illegible] ibid.
Ve[illegible] dolor [illegible] 44
Vertigo omnis frequens [illegible] apoplex[illegible] [illegible] epilepſiam futuram minatur 4[illegible]
Vertigo per conſenſum Montano [illegible] vapori [illegible] 42
Vertigo qua contumax eſt & antiqua, medicamentis grauibus curanda eſt 47
Vertigo qua fit à bile, in phrenitidẽ conuertitur 4[illegible]
Vertigo que fit à melancholia, in furores & aff[illegible] maniacas mutatur ibid.
Vertigo qua fit à pituita vertitur in apoplex[illegible] epilepſiam ib[illegible]
Vertigo quale ſymptomatis genus 41
Verti[illegible] capit[illegible] vapores [illegible] mores, qui cerebri ventri[illegible] eos derel[illegible] & membranis ad[illegible] 45
Vertigo quatenus [illegible] 44
Verti[illegible] quatenus temporaria [illegible] poſſit ib.
Vertigo r[illegible] ſe periculoſ[illegible] 45
Verti[illegible] repente [illegible] 44
Ver[illegible] minimi [illegible] per ſe 45
Ve[illegible] [illegible]
Verti[illegible] perfecta ſit 44

INDEX

[illegible]
[illegible] 1[illegible]
[illegible] e poſsint [illegible]
[illegible] 296
[illegible] 130
[illegible] in ocu[illegible] 122
[illegible] anea 130
[illegible] 49
[illegible] vencre 97
[illegible] 35
[illegible] an [illegible] tunica [illegible] cornea 154
[illegible] vuea vocatur [illegible]
[illegible]
[illegible] 11[illegible]
[illegible] com[illegible] 9
[illegible] pect[illegible] ap-
[illegible] 2[illegible]
[illegible] 1[illegible]0
[illegible] d[illegible] [illegible] [illegible]01
[illegible] nt, [illegible] 197
[illegible] 5[illegible]5
[illegible] amenta rumpatur 2[illegible]
Vo[illegible] panda 2[illegible]
Vomitu [illegible] propinanda 34
V[illegible] an [illegible] bonus ſit 295
V[illegible] an [illegible] proſit 410
Vo[illegible] conueniat [illegible]
V[illegible] curatione conueniat [illegible]
Vo[illegible] ne iecoru conueniat [illegible]
Vo[illegible] an le[illegible] excit[illegible]
Vo[illegible] tat[illegible]
[illegible] 289
V[illegible] an [illegible] 16[illegible]
Vo[illegible] nem cardi[illegible] 244
V[illegible] quomodo curetur 5[illegible]4
V[illegible] in curatione [illegible] quando
[illegible] eniat 4[illegible]
V[illegible] in ve[illegible] commendatus 4
V[illegible] conferens [illegible]74
V[illegible] ad[illegible] an conducat [illegible]
V[illegible] hypochondriacis inutilis [illegible],
[illegible] propenſi ſint 39
Vomitus [illegible] ſalutaris eſt 38
Vomi[illegible] ventriculum affectum habentibus perni-
[illegible] 46
Vo[illegible] ne an [illegible] ulsus vehementior ſit 249
Vo[illegible] non [illegible] ſymptoma 264
V[illegible]teres 3[illegible]6
V[illegible] de [illegible] laborantium propria num pro ea ab
[illegible] enda conueniat 343
V[illegible] pe[illegible]catur [illegible]
V[illegible] aut [illegible] ate 4[illegible]4
V[illegible] 498
V[illegible] & [illegible] opi[illegible] lienis labo-
[illegible] 318
V[illegible] a in [illegible]
[illegible] aſſa[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] 9
V[illegible] na nu[illegible]
V[illegible] na num[illegible]
Vrina phre[illegible] um [illegible]
[illegible] nes nebul[illegible] [illegible]
Vrina ſubtiles & [illegible]
[illegible] guant [illegible]
Vſio ferri [illegible]
quaquam [illegible] [illegible]
[illegible] lienis a[illegible] [illegible]
V[illegible] acet [illegible] ferrbo [illegible] [illegible]
V[illegible] us alij n[illegible] pro [illegible]
V[illegible] us aqua frigida [illegible]
[illegible] frigida in febre [illegible]
[illegible] in febribus [illegible]
V[illegible] torum [illegible]
[illegible] in cholericis expetenda [illegible]
[illegible] ducat [illegible]
V[illegible] ſus [illegible] [illegible]
V[illegible] lactis [illegible] dolor [illegible]
conueniat [illegible]
V[illegible] medi[illegible] 5[illegible]
V[illegible] [illegible]
V[illegible] pe[illegible] [illegible]
[illegible]
V[illegible] 2[illegible]
V[illegible] [illegible]3
V[illegible] 9
V[illegible]
[illegible]
V[illegible] l, e pa[illegible] [illegible]
V[illegible] ſtomachi [illegible]
V[illegible] ſuccorum [illegible]
Vſus topicorum in [illegible] curando [illegible]
[illegible] [illegible]4
Vſus topicorum in ſ[illegible] [illegible]
V[illegible] curatione [illegible]
V[illegible] comme[illegible] [illegible]
Vſus [illegible]
V[illegible] 44
V[illegible] effus[illegible] [illegible]
V[illegible] rum ſignarum [illegible] melan[illegible] co[illegible]
[illegible] nat [illegible]
V[illegible] us phreniti[illegible] [illegible] valet [illegible]

X

Ξ[illegible] 16[illegible]
Ξ[illegible] 35

Ω

[illegible] peram [illegible] ſcriptum pro [illegible] 4[illegible]
[illegible] 4[illegible]
[illegible], dolor aurium [illegible]

FINIS.